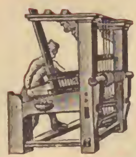
FIRPO

982

BIBLIOTECA NAZIONALE
TORINO

chi l'a pi 'd fil farà pi 'd teila

Ex libris

LUIGI FIRPO

6.1.32.

TRACTATUS DE REGIMINE SECULARI ET ECCLESIASTICO;

EXHIBENS BREVEM ET METHODICAM JURIS PUBLICI DELINEATIONEM, AC PRÆCIPUARUM Controverſiarum, circa hodiernum Sacri Imperii Romani Statum ac Gubernationem, tàm Secularem, quàm in Genere Eccleſiaſticam vertentium Reſolutionem:

CUM INDICE CAPITUM, RERUM ET VERBORUM.

AUCTORE

THEODORO REINKINGK, JC. COMITE PALATINO CÆSAREO, ET HASSIÆ QUONDAM PRO-CANCELLARIO.

EDITIO TERTIA, PRIORIBUS AUCTIOR.

M. DC. XXXXI.

MARPURGI, Typis Nicolai Hampelii, &
SUMPTIBUS FILII JOSEPHI DIETERICI HAMPELII,
Academiæ Typographi.

A NAZIONALE

ILLUSTRI ET GENEROSISSIMO DOMINO,

DN. HULDRICO,

COMITI AC DOMINO FRISIÆ ORIENTALIS, DYNASTÆ ESSENENSIS, RATISDORPII ac Witmundæ, &c.

Domino ſuo gratioſiſſimo.

QUOTIDIANUM uſum, Illuſtris & Generoſiſsime *Domine*, acerrimũ eſſe rerũ omnium cenſoré & exploratorem, imò Magiſtrum, nullâ non die monemur & edocemur. Quæ enim ſcimus, minima pars ſunt eorum, quæ ignoramus. Perfectum nunquam in humanis reperitur intentionibus. Semper Natura novas formas edere deproperat. Dies diem, horam hora inſtruit. Nox nocti indicat, monente Pſalmiſtâ; Pleniùs opere informamur, quàm voce. Indeque nullius hominis tam prolixus vitæ terminus, qui ad naturæ varietatem & machinationes, rebusq; cunctis perfectè addiſcendis ſufficiat. Omnia vitæ humanæ negotia, mutabilem habent converſionem, & fluxa ſunt, & nova novis ſuperveniunt quotidie. Ipſum tempus aliam atque aliam rerum faciem exhibet, ut non immeritò COMICUS dixerit: *Hic dies aliam vitam,*

alios mores poſtulat. Res tempori, non tempora rebus ſerviunt. Eoq; collimavit Apoſtolus ſcribẽs, tempori ſerviendũ. Haud rarò, *vetera in laude, præſentia in faſtidio.* Et rurſus:

Vilia ſunt nobis quæcunque prioribus annis
Vidimus, & ſordet, quicquid ſpectavimus olim.

Verùm hæc ex affectu & intellectus imbecillitate. Ratio ſanior lõgè aliter, quæ neq; ex vetuſtis laudata carpit, neq; ex novis illaudata probat, ſed juncto utriuſq; experimẽto, hoc agit, ut virtuti & ſcientiæ accedat incrementum. Ad hanc omnes humanæ actiones collimare debent metam: ſecus ſi fiat, aberrant à chordâ. Hæc mea in augendo & recudendo hoc Tractatu de Regimine Seculari & Eccleſiaſtico, mens, hic ſcopus. Edidi eum ante tertium decimum ferè annum in gratiam ſtudioſæ juventutis, & quidem nõ motu proprio, ſed rogatus à pluribus. Verſanti in Republ. interim, uſus & experientia, vitæ perfectioris & prudentiæ Magiſtra, per quam rem meliùs, & velut exploratâ fide intelligimus, nec nõ lectio ulterior, multa ſuggeſſerunt, quæ anteà ignorata vel non adverſa, cognitu tamen haud indigna, quandoque etiam ſi uſus poſtulet, neceſſaria. Hæc eò minùs invidere debui rei literariæ, quòd viderim priorem editionem, non ſolùm in Studioſorum, quorum gratiâ in lucem prodierat, manibus permanſiſſe: ſed etiam ad Clariſſimorum in Repub. verſantium virorum uſum perveniſſe. Cùm itaq; prior editio jam dudum non ſemel diſtracta; flagitante Typographo, additiones haſce ex uſu adnotatas,

tas, adjicere volui. Verùm enim illud Virgil. lib. 11. Æneid.

Multa dies, variusq́; labor mutabilis ævi
Rettulit in melius.

Cùm verò, Illuſtris & Generoſiſſime DOMINE, ſolemne quaſi & tralatitiũ ſit, ut ejuſmodi lucubrationes, Illuſtribus & Principibus Viris conſecrentur, ut inde non ſolùm ſplendorem aliquem mutuentur, ſed etiam veluti ſubtutelari aliquo Numine, ſecuriùs in publicum procedant: Utrumq; hæ à Tua Generoſitate conſequentur facillimè, quam ſplẽdor ex propagine congenitus, virtute adauctus, ceu ſolares radii orbem ſuum illuſtrant.

——Quavé atavos, & avorum antiqua ſonantem
Nomina, per Regesq́; actum genus omne.

Accedit nupera Affinitas Haſſiaca, Imperatorum & Regum cognatione præluſtris, quæ ſplendori Tuo, ſuum junxit. Juncta enim Tibi non ita pridem, Illuſtris & Generoſiſſime DOMINE, Illuſtriſſimi quondam & Celſiſſimi LUDOVICI, laudatiſſimi Haſſiæ Landgravii FIDELIS Dicti, recordationis inclytæ, Celſiſſima & Generoſiſſima Filia, Domina JULIANA Haſſiæ Principiſſa, &c. flos Patriæ noſtrę, Decus Virginum Principalium, Pietatis, Modeſtię, & quę præcipua fœminarum Dos, Verecundię, viva & ſolida effigies, Pulchritudinis Idea, cujus nullo unquam tẽpore, nec ob locorum diſtantiam, Haſſia noſtra obliviſcetur, ſed quâ fieri poterit occaſione dignã illius recolet memoriam, & Tuam, Generoſiſſime COMES cum illâ. Nemo

non bonus utriſque proſpera precabitur: Conjugium fœcundum, vitam longævam, valetudinem firmam, regimen tranquillum, & omnia, quæ pia mens optare, eíq; vovere pii poſſunt & debent.

Accipe itaq; Illuſtris & Generoſiſſime COMES, DOMINE Gratioſiſſime, adauctas haſce meas lucubrationes Clementi animo, & ſplendoris Tui radiis eas coruſcare, nec non ſub patrocinio Tuo, fronte explicatiore in publicam ſcenam prodire ſinas. Ego hoc magni & principalis beneficii loco habebo, & erga Generoſitatem T. iſtam Clementiam, quocunq; dabunt ſe tempore vires, humiliter demereri ſtudebo. Marpurgi è Muſeo meo, 1. Kal. Sept. ANNO MDCXXXI.

AD LECTOREM.

IN votis omninò mihi fuit, Benevole Lector, id curare, ut non ſolùm auctior, ſed & emendatior hæc poſterior editio uſui eſſet tuo. Perluſtratis tamen nonnullis pagellis, præſertim anterioribus, adverti, multa præter votum & opinionem vitia typographica irrepſiſſe, quæ mutari amplius non potuerunt, monendi tamen Typographum cauſa fuerunt, ut in ſequentibus cautior & diligentior eſſet. Errata iſta colligere, & calci operis adjicere, mihi non vacat. Senſus ipſe & ſeries rerum tibi ea monſtrabit, quæ pro tuâ dexteritate advertere & emendare velis. Additiones hiſce incluſæ virgulis, [ ] ex quibus quid priori editioni acceſſerit, ſtatim primo intuitu intelliges. Numeri marginales Capitum ferè omnium propter acceſſionem à priori editione variant, quod ob diverſas allegationes hujus & illius notare velis.

Vale, & omnem defectum tua humanitate & favore ſupple.

AD DOMINUM AUCTOREM.

INFULA cum ſceptro, quæ cum ſibi mutua præſtant   Iuſt. Novell. 6. pr.
Fœderis alterni nexu ſuffragia, ſummi
Sunt reputanda Dei præluſtria dona: Miniſtrat
Infula divinis, ſceptris humana reguntur
Et diviſa manent, licet unus utriq; ſit autor,
Acceptos cui fert faſces quæcunq; poteſtas.
Nervosè hæc libro præſenti jura docentur,
Publica ſeu ſpectes, privatæ aut munia vitæ,
Vectigal, portus, cudendæ jura monetæ,
Atq; molas, cum fluminibusq; telonia pontes,
Iura Magiſtratus cujuſvis, tempora pacis,
Seu belli fuerint, doctè hîc diſcuſſa leguntur,
Vt nil Pomponius, Marcellus, Papinianus,
Nil Florentinus, Venulejus, Mauricianus,
Nil Labeo, Cajus, Paulus, nil ipſe Menander,
Aut Iavolenus, Celſúſve quid addere poſſint.
Omnia, quâ quis parte velit, limata coruſcant.

Anthonius Neſenus, J.V.D. Codic. Juſtin. P. P. Conſiliarius Haſſiaco-Darmbſtadinus, Academiæ Marpurg. Pro-Cancellarius.

ALIUD.

VIlle latens tandem Virtus exurgit in altas
Oras, atq; ſui ſigna vigoris habet.
Mi, Theodore, Dei donum præluſtre benigni,
Nec minus & mentis portio magna meæ.
Quàm tua ſe prodit virtus pulcherrima, fructus
Quàm fert egregios, tempus in omne, ſuos!
Ante annos multos ego ſenſi munera mentis,
Te quibus ornavit gratia larga Dei.
Ille Liber, doctè Regimen qui pingit utrumq;,
Orbi Chriſtiadum commoda quanta tulit!
Commoda quanta feret, dum prodit adauctior
Dotibus exertis mentis, Amice, tua! (idem,
Sic fas eſt conceſſa ſibi impendiſſe talenta,
Sic ſequitur multus convenienter honos!
Gratulor ipſe tibi de tot virtutibus amplis,
In te quæ veluti ſidera pulchra nitent.
Gratulor ipſe tibi libri de ſorte politi,
Quem tua juſtitiæ dextra polivit amans.
Gratulor inprimis tibi de pietate, Iehovam
Quâ colis, ut Dominum, nocte diéq; tuum.
Hæc virtus omnes virtutes continet in ſe,
Hæc fulgétq; Solo, ſplendet & iſta Polo.
Omnis doctrina eſt, deptâ hâc virtute, venenũ,
Impia quæq; movens, & mala multa ciens.
Aſt pia doctrina eſt promotrix Iuris & Æqui,
Et bona multa ferens, & mala multa terens.
Ergò piè doctus longævi Neſtoris annos
Exige, perpetuâ proſperitate vige.
Quin doctéq; pius Iuris Legúmq; Sacerdos,
Perge piè innocuis dicere Iura reis.
Sic & honos, noméնq; tuum, laudéſq; manebunt,
Dignus & Cedro nomen habebis humi.
In cœlis etiam te præmia multa manebunt,
Verè namq; pios magna brabea manent.
Ecce olim qui nos in terris junxit amicos,
Et noſtros animos vinxit amore, DEUS,
In cœlis, curſu finito, jungat eoſdem
Mentibus angelicis cœlicolíſq; piis.
Hæc voti ſit ſumma mei, celeberrime Doctor,
Quod velit eſſe ratum gratia dia, vale.

Juſtus Fevvrbornius, S. Theol. Doctor, ejuſdemque in Academ. Marpurgenſi Profeſſor & Eccleſiaſtes.

Q THEO-

A L I V D.

O THEODORE, ſacri Comes & pars magna PalatI
Cæſaris Auguſti, Chattæq́; ſalutifer Aulæ
Conſultor, Marpurgiacis te Conſus, ut eſſes
Curio, præfecit, Themidos palleſcere curis.
Te juvat, & ſcitamentum noviſſe ſalutis:
Vox tua, quóſq; libros vulgas, teſtātur abūdè
Quàm tua ſit ſacris mēs ac imbuta profanis.
Publiciæ nuper luci de Jure Retractus (pris
Expoſuit tua cura librū; nunc quomodo ſce-
Infula diſſideat, ſibi qua ratione miniſtrent,
Quæq́; ſient ſpartæ partes utriuſq; ſeorſum,
Enucleas præſente libro, contraria ſolvis,
Publica privatis rectè ſecernere monſtras,
Quæq́; chori & quæcunque fori ſint munia dictas. (juris
Publici erat liber hic promus condus mihi
Tempore, quo primū cōſpectū lucis adibat,
Auctior, ac antehæc, nunc ac limatior exit:
Gratior ergo mihi poſthæc erit atq; repoſtus
In gazis, animi ſervet moderator Olympi
Corporis atq; tui vires, indagine tales
Ut parili poſſis libros emittere plures.

Iohannes Steuberus D. Prof. Stipendiat. Ephorus, ac in Templo Eliſabethano Paſtor.

A L I V D.

E*St geminū Domino* regnū. Cœliq; Soliq;
Diſtinxit ſumi Patris hæc Sapiētia regna,
Diſtinctiſq; regit rationibus, ipſa ſacrato
Quas verbo pandit, nec non immittit ab alto
Mentibus humanis, queîs res Cœliq; Soliq;
Fixo conſiſtunt talo, ſeu dira minentur
Vnà Eurúſq; Notúſq; Orbi, *creberq́; procellis*
Africus, & montes quatiant turréſq; prealtas;
Seu cœlum nutet celſum, ſtelleq́; cadentes
Cœlorum regno *flammas ignéſq; minentur.*
Diſtinxit ſummi Patris hæc Sapientia regna,
Non ſejūcta tamē, ſed juncta amplexibus arctis
Vult ea cunctipotens Dominus, vult Regia Sceptra,
Quæ mundi *geſtant Domini, prodeſſe beato*
Cœlorum regno, *vult &* Cœleſtia Sceptra
Mundano Imperio *multùm prodeſſe Iehova.*
Impius eſt, qui hæc regna Dei negat *eſſe, malignè*
Aut miſcet, *vel contra fas, crudelibus auſis,*
Hoc illúdve ſibi dominandi raptat *amore;*
Aut leges tollit *rectas,* fingitq; refingitq;,
Ad cerebri placitum vani, ſine Flaminis almi
Et ſacræ ſine Scripturæ dictamine, leges. (*las*
Hinc lachrymæ! in cineres abeūt triſtéſq; favil-
Hinc pagi, atq; urbes, & regna *potētia* mundi:
Hinc cœlū *cœlū mutat: Nam* Eccleſia, *regnū*
Cœlorum & cœlum Dominus quā dixit ad Indos
Atq; alias migrat gentes, hac ſede relictâ,
Vnde ſcholas & templa Dei perverſa caterva
Occupat, & propriâ veluti ſe jactat in arce,
Innumeráſq; bonas animas demittit ad orcum.
Aſt, quod ſit juſtum regimen Cœliq; Soliq;,
Queîs diſtēt gradibus, quâ lege atq; arte regan-
Queîs committātur rectè rectoribus illa. (*tur.*
Quóq; modo Imperiū ſtet. quo labatur utrumq;.
Monſtrare, egregiū, ſanctumq́; & plurima docti
Eſt opus ingenii. Quale hîc tibi, Lector amande,
Exhibet inſignis Liber hic, *quē plurima docti*
Theologi, Iuriſconſulti, Philoſophiq;
Mirantur: tantæ hîc vires cernuntur acuti
Ingenii, ex ſacro tam pulchro hîc agmine rivi
Oceano ducti, hîc & tanta ſcientia juris
Humani, tanta hîc rerum experientia pleno
Conſpicitur vultu! Fruere hoc, ô Lector, & iſto
Pro libro dignas Domino perſolvito grates,
Authoriq; *dies longos & proſpera queq;,*
Vt ſimiles poſſit plures emittere fœtus,
Et queat Haſſiacis terris, oriſq; propinquis,
Conſiliis prodeſſe ſuis in tempora ſera,
Aſſiduis opta votis. Ego & ipſe precabor
Illi eadem: precibus tu noſtris annue IESV!

Debitæ obſervantiæ ergò

Meno Hannekenius, S. Theol: Doct. ejuſdémq; & Hebr. Ling. Profeſſ.

EPI-

EPIGRAMMATA

EXPLICATIONEM CONTINENTIA EMBLEMATUM ILLORUM, QUÆ IN FRONTISPICIO ET primo ingreſſu hujus operis æri inciſa conſpiciuntur.

I.
IUDICIUM.

JUDICIA exercent varia hoc in agone Monarchæ,
Conſiliisq; juvant conſiliisq; nocent.
Innocuos damnant, ſed noxia turba reorum
Libera abit: tanta eſt Judicii illa fides,
Scilicet! Illa polo cùm Judicis hora ſupremi
Ingruet, ad putea ſtabit & omnis homo:
Omnia Juſtitiæ veræ monumenta ſonabunt,
Nec quenquam trutinæ devius error aget.
Judicis huc omnes ſententia certa vocabit,
Audiet hanc vocem, quiſq; per Orbis opus.
Accelera, accelera, Judex juſtiſſime, tandem,
Da nobis vultum poſſe videre tuum.
Exuat has mundi ſordes, cœli induat aurum,
Militiam hic quiſquis, te duce, ſuſtinuit.

II.
CIVITAS DEI.

URBS ea quam cernis petrino robore nixâ,
Eſt ſolidata fide cunctipotentis Heri.
Ipſe Deus poſuit, pariter Deus ipſe tuetur,
Excubias noctu circuit atq; die.
Omnia floreſcunt circùm poſita atq; vireſcunt.
Hîc ſegetem pleno mergite meſſor habet.
Fonticulis etiam ſalientibus uſq; rigatur,
Omnis & illimi vicus abundat aquâ.
Hinc bibitur, fervens ſitis hinc extinguitur æſtus,
Hinc anima & lingua hinc ſat recreata vigêt.
Da nos CHRISTE tua Cives ut ſimus in urbe,
Immunesq; omni da ſupereſſe die.

III.
MOSES ET AARON.

LEGIFER hic Moſes cornuta fronte rigorem
Juris & horrorem mente minace refert.
Virgam etiam oſtentat, qua vis truculenta reſultat
Legifragis: ô quàm verbera dura crepant!
Hoc mediâte Deus poſuit metamq; modumq;,
Rectè vivendi quo tueare decus.
At qui thuribulum manibus capitiq; tiaram
Prægerit, indutus veſte decente latus:
Et cultu & geſtu ſeſe probat ille Sacerdos,
Ante aras olim ſic ſteterit atq; Deum.
Fallor, an Aâronis mihi nunc ſe prodit imago,
Legiferi frater qui fuit horriduli?

Leniat ille minas tabularum & mitiget iras,
Tranquillo ut regimen Pacis agone fluat.
Ut ſacra cum ſacris bene conveniſſe probetur,
Anne aliqua hic fuerit pulchrior harmonia?

Siq; calet pulchræ pietatis fomite Princeps,
Frigeat hacne operâ vis generoſa Gregis?
Nec putealis honor celſæ & clementia ſedis
Ullâ collabi fraude dolove queunt.

IV.

PAULUS ET PETRUS.

STANT alii hîc: Paciq; novi ſunt ambo miniſtri,
Fidus & in magno munere uterq; fuit.
Sed tibi quid gladius? num vulnera ſæva minaris?
Num tibi militiæ prælia dira placent?
O quàm mitis eras placidiſſima pectora geſtans,
Antè licet tuleris corda ferina nimis!
Trade enſem ſummis rerumque hominumque Magiſtris,
Hos decet armata mentem animare manu.
Verba etiam tua ſunt pro magnis magna Dynaſtis,
Eſſe Magiſtratum curam animamq; Dei.
Omnis homo, cujatis eris, cole numina Regum,
His in nullum ævum dextera inermis erit.
Sic & ait, tecum propior qui claviger aſtat;
Rex ſit honoris opus veſtri, & amate Deum.

V.

PIETAS.

QUI capit in populos regimen, ſeu munere Patrum
Sive id naturæ legibus accipiat.
Omnigenæ Virtutis amore caleſcat at una
Ferventem ante alias ſe Pietate probet.
Quos decorat Pietas animæ ſapientis origo,
Non magis ornari laudis honore queunt.
Utilis ad quaſvis res eſt, fert præmia ſecum
Quæ vita hæc præſens quæq; futura dabit.
Vult tamen illa coli non inter prima labella,
Pectoris hæc fuerit intimioris opus.

VI.

CÆSAR.

NOSSE cupis tandem rerumq; hominumque Magiſtrum,
Cui mundi regimen ſanxerit ipſe Deus?
Cæſaris hic ſtatus eſt: plenis cataphractus in armis
Perſtat, & immenſum militiæ urget opus.
Huic Deus enſe manus armavit, ô impia turba
Pœnarum quantas experiêre vices!
Vos autem ingenui, quos non per devia flexit
Maxima peccantum deſipiensq; cohors,
Gaudete: hic defenſor erit tutorq; piorum,
Communis Pater hic omnibus æquus erit.

VII.

CONCORDIA.

NUNC ad utrumq; latus, parte hac & cernimus illâ
Quas ſoleat regimen res generare bonũ.
Seu mavis; regimen quâ ſeſe ab origine prodat.
Nec pudor eſt, illud ponere & illud opus.
Olim Sciluri nota eſt ſapientia Patris,
Cui ſoboles fuerat ſat numeroſa domi.
Spicula telorum faſcem compacta ſub unum
Dat natis, jubet ut frangere quiſque velit.
Vis minùs his valida eſt, nec faſcem hunc frangere nôrunt,
Solve, ait: ut ſubitò ſpicula fracta jacent!
Sic Concordia; opus Concordia quodq; tuetur
Firmius, augmentum quin dat & eſſe rei.
Celſius imperium eſt, populi & quod Principis ardor
Colligat, hic nodus Gordius eſſe velit.
Frangendus nullo gladio neq; robore dextræ
Firmiùs hunc patriæ nodum, agè CHRISTE, liga.

IIX.

IIX.
PAX.

ALtera in hoc pulchro quæ ſeſe ſchemate præbet,
Cui ſeges in cornu divite magna latet.
Immò, magis beat hanc ramus frondentis olivæ,
O vireat noſtro frons ea ſancta ſolo!
Aurea Pacis habet cognomina, munera Pacis
Larga manu Jovæ cunctipotente fluunt.
Hic dator eſt Pacis conſervatorq; bonorum
Qualia Amaltheas cornua plena vomunt.
Pax ubi ſe ſtuduit patulis diffundere ramis,
Innocuosq; hominũ dives obumbrat agros;
Hìc bene proveniunt ſucceſſibus omnia fauſtis
Cuncta domi hic florent, cuncta virentque foris.
Templorum hìc cultus viget, & ſacra verba docentur,
Nomen & excelſi concelebratur Heri.
Hìc jurata manus coeunt ad Sacra ſenatus,
Res capit hic frugem publica, priva ſuam.
Hìc tranquilla quies placido nos cingit amictu,
Et pulchro noſtros ornat honore lares.
Hìc naſcuntur opes, noſtra & commercia creſcunt.
Hìc ager excolitur, fructus & inde redit.
Inque domo, inq; ſcholis generosè educta juventus
Artes addiſcit ac pietatis opes.
Hìc & vicini convivia mutua tractant,
Unde amor ipſorum fortior eſſe ſolet.
Hoc illud cornu eſt, quod copia largior implet,
Quo Patriæ omne viget, Pace vigente, ſolum.
CHRISTE dator Pacis, diuturni incommoda Martis
Pelle, diu optatæ reddeq; Pacis opus.

IX.
AQVILA.

IMPERII inſigne hic Aquilæque biverticis icon
Cum ſancto ornatu conſpienda venit,
Altera fert ſceptrum, geſtat manus altera pomum,
Sive orbem mavis dicere ſive globum.
Fronte gerit Cidarim, quod vel Diadema vocamus,
Grande decus capiti eſt iſta Corona ſacro.
Hanc manus è cœlo porrecta in vertice ponit
Alitis, áq; Deo munus id ales habet.
Nobilis hæc volucris ſecli eſt regina volantum,
Nomen & à ſumma nobilitate trahit.
Nec niſi nobilium ſe aptari cogitat uſu,
Sed quid nobilius Cæſaris Imperio eſt?
Hanc Marius primò legionibus eſſe Quiritum
Indulſit ſignum militiæq; decus.
Pòſt ubi ſe in geminas Romana potentia partes
Diviſit, quà oriens Sol moriensq; ruit:
Alter tunc Aquilæ voluit ſuccreſcere vertex,
Romana hinc volucris cernitur eſſe biceps.
At quamvis Orientis opes à corpore pleno
Seq; gregant, omni disq; jugantq; modo,
Dum Luna hunc cœpit Solem obfuſcare coruſcum,
Horrendumque premunt hoc Diadema Getæ.
Eſt tamen eſt aliquid ſuper, à molimine tanto,
Ac ſtatua in ferro, & ſtat ruitura luto,
O CHRISTE extremam Imperii defende ruinam,
Adventuq; tuo te caput eſſe proba.

Honoris, Obſervantiæ & Gratulationis ergò faciebat

M. Conradus Bachmannus, Milſungenſis Haſſus, Poëtices Profeſſor in Acad. Marpurg.

ALIUD,

ALIUD.

MAgneVir, æternæ dec⁹ immortaleThemiſtos
Quem dudum Haſſorum ſtupuit ſacra cu-
ria, terra
Quem Boreæ Codanusq; ſinus venerantur & in-
Regia Danorum læto ſuſpexit honore, (gens
Cui Brema aſſurgit, cui vel Germania victrix,
Applaudit, SALVE: Sic TE Deus omnibus ornet
Perpetuisq; bonis, ut adhuc prodeſſe juventæ
Inter tot rerum moles curasq; laboras!
Ergo iterum prodis nunquam moriture, Tuiq;
Denuo opes genii pandis, monſtrasq; receſſus
Sublimis Juris, quo ſtiva & ſceptra vireſcunt?
Sic mundi ſacer ille oculus ſol aureus orbem
Ambit, & auratos radios, lucemq; coloremq;
Ex æquo cunctas terrarum ſpargit in oras,
Nec ſibi fulgeſcit ſoli. Tu, læta juventus,
Spes patriæ, tanto felix applaude patrono,
Et tanto acclama Doctori: Vivat eatq;
Excelſum æternos REINKINKI nomen in annos
Ac ipſe in Pylii felix, ſine turbine, canos.
Hunc autem aureolum devoto pectore librum
Suſcipe, & ex magni magnis Authoris honora
Dotibus! Hoc ivit vir tramite celſus ad aſtra:
Et rennis ſequier? Docti prudentia libri
Illa via eſt, quâ ſe populo ſubtraxit, & ipſi
Miſcuit Heroum cœlo; qua Teuto docentem
Brema, & Danorum regnum, Codaniq; receſſus
Et Catti multis applauſibus admirantur.

Cum liber hic verè aureus, tertiâ vice ſub prælo caleret, ſcribebat in Typograph. teſtandæ obſervantiæ gratiâ

Iohan. Balthaſ. Schupp. Eloquent. & Hiſtor. P.P.

CAPUT

CAPUT I.
DE SUMMA HUJUS TRACTATUS & de tribus Reipub. formis.

SUMMARIA.

1. *In omni negotio prior verborum, potior tamen rerum habetur ratio, verba rebus, non res verbis deſerviunt.*

2. *Rebus ex debito, verbis ex uſu fungimur.*

3. *Subjecta materia verborum canon & amuſſis.*

4. *Ex intentione proferentis & deſtinatione ejuſdem accipienda.* (tis ſunt.

5. *Verba rerum notæ & teſſeræ, & ſub jugo men-*

6. *Regiminis appellatio frequens apud Latinos.*

7. *Regimentum imperii, eaq; dictio à Latinis uſurpata.*

8. *Regiminis dictio quomodo hic accipitur. Et quid in Reipubl. Regimine ſpectetur, n. 9.*

10. *Reſpub. conſtat ex imperandi & parendi lege & neceſſitate.*

11. *Imperium quid?*

12. *Si penes unum Monarchia, 13. Si penes paucos Ariſtocratia, 14. Si penes univerſos democratia dicitur.*

15. *Diſputatio de prærogativa inter has formas.*

16. 17. 18. 19. 20. *Quælibet ex his ſua habet commoda, ſua incomõda, & delectam inde laudari faciliùs quã inveniri poſſe, cũ nulla ab omni parte ſincera.*

21. *Monarchicus ſtatus præfertur, cum proximè accedat ad Regimen Dei Opt. Maxim. 22. quia antiquiſſimus 23. ordini naturæ convenientiſſimus, à diſcordiis tutiſſimus. 25. pacatior & commodior, neq; libertati exitioſus, quæ nunquam gratior, quam ſub Rege pio.*

26. *In Monarchico ſtatu IV. illæ ſumma, & præcipua laudãtur imperia totius orbis. 27. Aſſyriorum, 28. Perſarum. 29. Græcorum. 30. Et Romanorum.*

1 SOLET in omni tractatu prior verborum, † potior tamen rerum haberi ratio, *l.7.in fin.de ſuppellect.leg. l.1.de reb.cred.* [Verba enim rebus, non res verbis, deſervire debent, Andr. Geil. 1. *obſ.* 150. *n.* 6.] Itaq; de regimine ſeculari & Eccleſiaſtico acturus, vim vocabuli, prout in hoc negocio ſum uſurpaturus, breviter & quaſi per indicem declarabo. Rebus † enim ex debito, ver- 2
bis ex uſus utimur beneficio, *inquit* Waremund. ab Ehrenberg/*lib.1.de Fœder.c.1.n.15.* Hinc † ſub- 3
jecta materia, verborum amuſſis & canon indubitatus cenſetur, *l. ex conducto, §. Papinianus, 4. verſ. ſed etſi, ff. locat.* Zaſ. 1. *ſing. reſp.* 6. 6. *num. fin. & per tot.* Jaſon *in l. ſtipulatio, §. hi qui, num. 1. de V. O.* Nevizan. *conſ.* 92. *num.* 4. Weſenbec. *in parat. de I. & I. num. 3. in fin.* eoque reſpectu † & ad 4
eum finem, ad quem proferuntur, intelligenda & ad eam rem, ſuper qua exprimuntur, reſtringenda, [habitâ ratione ejus, ad quod is, qui ea protulit reſpexit, *l. ſi quis domum, §. pen. in fin ff. locat. l. debitores, §. fin. ff.* Trebell. *l. profectitia in fin. ff. de jur. dot. l. fin. C. ſi adverſ. rem judic.*] Cravett. *conſil.* 16. *n.* 5. & *conſil.* 171. *n.* 13. Surd. *deciſ.* 119. *n.* 24. [Regner. Sixtin. 1. *conſil. Marpurg.* 10. *n.* 34.] Sunt namq; verba † notæ rerum, non verò cauſæ rem 5
conſtituentes. Bald. *in l. ſi non convicii, C. de injur. l. non epiſtolis, & l. ſeq. C. de probat l. 3. l. 7. de ſuppellect. leg* Roger. *de jur. interp. quæſt. 2. nu. 1.* Gœd. *de contrah. ſtipul. c. 1. num. 44.* Henning. Arniſ. *de jur. Majeſt. c. 5. nu. 9.* [Imò rerum picturæ & teſſeræ, Plat. *in Cratyl.* Andr. Knich. *de autocratia Rom. Impp. n.* 181. ideoq; non eſt curandum de qualitate verborum, ubi conſtat de mente loquentis, Joh. Meichſner. *dec. Cam. 2. n. 13. Tom.* 3. Geil. 2. *obſ.* 132. *nu.* 10. Sunt enim verba ſub jugo mentis, *c. intelligentia de verb. ſignif. c. Marchio. 1. q. 1. c. humanæ aures, 22. q. 5.* Alex. Raudenſ. *conſil. 1. nu. 24. vol. 1.*] Regiminis † autem appellatio frequen- 6
ter apud Latinos auctores pro ipſa [illegible] ſeu rectione Reipubl. uſurpatur, Liv. *lib. 3. ad urb. C. inquit*: Regimen totius Magiſtratus penes Appiũ erat favore plebis. Unde & Ariſtoteles 2. Politic. gubernationem & regimen civitatis idem ſignificare ait, ipſamq; poteſtatem & arbitrium civitatis ſæpiſſimè denotare. Michaël. Ulcur. *de regim. mund. q. 2. nu. 12. Et ita quoq;* Bartol. *in tra-*

ſtatu ſuo de regimine Civitatis,hoc verbum uſurpat.
7 Hinc cum † ex neceſſitate publicæ tranquilli-
tatis ſummus imperii ſenatus in commitiis Au-
guſtan. Anno 1500. à D. Maximilian. I. & Ordini-
bus imperii conſtitueretur, dictus fuit ille ſena-
tus è regimine, regimentũ, deß H. Reichs Regi-
ment/ R. Abſchied/ de Anno 1500.] Eſtq; hæc di-
ctio Regimentum, latina, & uſurpatur a JCto
Aurelio *in l. un. in pr. ibi: regimentis Reipublicæ ad
imperatores translatis, ff. de offic. præfect. prætor.*] In
8 præſenti † verò tractatu promiſcuè pro ipsâ
conſtitutione & gubernatione Reipubl. (& Ec-
cleſiæ in genere ad ſtatum S. imperii Romani
præſentem potiſſimum, præmiſſis quibuſdam
generalibus, ex aureâ Caroli 4. Bulla, noviſſimis
imperii conſtitutionibus, & tam priſcis, quàm
recentioribus ſcriptoribus accommodatum u-
ſurpabo. Primò itaq; de regimine ſeculari, hoc
eſt, conſtitutione & gubernatione Reipublicæ:
Deinde, de regimine Eccleſiaſtico agam. In Re-
9 gimine † Reipub. ſpectatur conſtitutionis & re-
ctionis modus & ordo, perſonæ quæ præſunt &
ſubſunt, itemque jura tam imperantium, quàm
10 parentium. Nam Reſpublica † conſtat ex mu-
tuâ juſtè imperantium & parentium obligatio-
ne & jure, Petr. Greg. *lib. 4. de republ. c. 5.* Althuſ.
Politic c. 9. n. 3. & 4. Schonborn. *Polit. c. 4. lib. 4.* Et
omnis humanæ ſocietatis legitima gubernatio
pendet ab imperandi & parendi lege, Bodin. *l. 1.
de repub. c. 1. p. 22.* Quamobrem arctâ quadam
catena devincti ſunt, qui imperãntur cum im
perante, *Lipſ. in præf. 11. Politic.* Ordo hic naturalis
eſt, ut ſint, qui imperent, ſint qui pareant. Im-
11 perium † eſt ſumma & legitima reipubl. poteſtas
in perſonas ac res ſibi ſubjectas, Paurmeiſt. *lib. 1.
de juriſdict c. 3. n. 1.* Hæc poteſtas vel penes unum
12 † eſt, & dicitur Principatus vel Monarchia, Bo-
din. *de republ. lib. 1. c. 1.* [Tiber. Decian. *reſponſ. 19.
n. 128. vol. 3.* Andr. Knich. *de Autocrat. Rom. Impp.
nu. 369.*] Althuſ. *Polit. c. 39. n. 4.* Vel penes paucos,
13 † & quidem optimates, & dicitur Ariſtocratia,
Petr. Gregor. 5. *de repub c. 1.* Bodin. 6 *de republ. c. 4.
& 2. c. 6.* [Marſil. Patav. *in Defenſ. pac. part. 1. c. 8.*
Jul. Pflug. *in orat. de Repub. German.*] Vel penes u-
14 niverſos † aut majorem populi partem, ita ut o-
mnes ſingulis imperent, & ſinguli omnibus op-
temperent: Sintq; vices parendi & obtemperan-
di. & Democratia dicitur, Ariſtot. 6. *Polit. 2.* Petr.
Greg. 4. *de republ. 5.* Danæ. 6. *Pol. 5.* [Quod civilis
libertatis & æqualitatis proprium dicitur, A-
drian. Gylman. *in ſymphorem. ſuppl. part. 1. tit. 3. ſub
n. 46. fol. 173. conſ.* Paurm. *de juriſdict. l. 1. c. 17. n. 7.*
ubi Democratiam deſcribit modum gubernan-
dæ reipublicæ ab univerſo populo, ubi commu-
ni congregatione, publicoq; conſilio res geri-
tur, quam tamen Reipubl. formam magnis gen-
tibus atq; Nationibus, non ſatis eſſe accommo-
datam, exiſtimat Jul. Pflug. *in d. orat. de Republ.
German.* Haſce tres Reipublicæ potiſſimas for-
mas, paucis & tamen nervosè pro more ſuo ita
proponit Corn. Tacitus, dum ait: *cunctas natio-
nes & urbes, populus, aut primores, aut ſinguli re-
gunt. l. 4. annal.*] Inter has rerumpublicarum for-
mas, † quænam optima ſit, non nova eſt quæ- 15
ſtio, ſed jam olim apud Perſas recuperato regno
à ſemptem conjuratoribus Magis, graviſſimè di-
ſputata & deliberata, uti ex tribus illis Otanis
pro Democratia, Megabiſi pro Ariſtocratia, Da-
rii pro Monarchia, pulcerrimis & doctiſſimis
apparet Orationibus, apud Herodot. Sunt qui-
dem in qualibet † forma ſua commoda & præ- 16
cipua quædam & incommoda, adeò ut nulla o-
mnibus numeris abſoluta & perfecta dici poſ-
ſit, Halicarn. *de reb. geſt. Roman.* [Ideoque delecta
ex his & conſtituta Reipub. forma, laudari faci-
lius, quam evenire, vel ſi evenit, haud diuturna,
eſſe poteſt, teſte Cornel. Tacit. *lib. 4. Annal.* Nul-
la enim, ab omni parte ſincera, quin potius cui-
que fatale quoddam malum agnatum adhęreat,
Halycarn. *antiq. Rom. lib. 2.* ideoq; hac diſputa-
tione hactenus aliud nihil profectum eſſe, quam
quod claruerit inde, nullam omnibus numeris
abſolutam potuiſſe fingi Rempub. & ubiq; eſſe,
quæ omnium ſub ſole rerum imperfectionem
arguant, Forſtner. *in Not. Polit ad l. 4. p. mihi* 374.
addens ibid. Numinis ſapientiam eſſe, quæ, *non
eſſe nobis hic permanentem civitatem*, oſtendere ve-
lit. Aliam eſſe quærendam Patriam. Interim in
terris peregrinantibus, *id cuiq; genus imperii ca-
riſſimum eſſe debere, ſub quo eſt genitus.* Adeoque
huc optimè applicari poteſt ille verſic.

——— *Nihil eſt ex omni parte beatum.*

Uti & illud Mantuan.

Omnis commoditas, ſua fert incommoda ſecum.
Et fato appendix eſt illa tabilis omni.]

In regio ſtatu † eſt virtus; in optimatib. divitiæ, 17
in Democratia libertas, Ciccarell. *ſupr. Liv. diſ-
curſ. 1. Auct. de jur. Princip. concl. 6. lit. a.* Rurſus Mo-
narchia [ſeu regia poteſtas, ad ſævitiam inclinat
& ſuperbiam ac] † facilè degenerat in Tyran- 18
nidem,

nidem, [Halicarn. *antiq. Rom. lib. 7.*] Ariſto-
19 cratia † in Oligarchiam, quæ eſt conſpiratio paucorum,[ditiorum ſeu potentiorum,cum collegarum & ſubditorum oppreſſione & injuria, Zepper. *ad Leges Moſaic. l. 3.c.5.* Marſil.Patavin. *in defenſ pac.part.1.c.8.* Quando videlicet illi, vel ut conjuratione facta, honores & emolumenta omnia inter ſe partiuntur, propriæ ſtudentes amplificationi, neglecta utilitate communi Claud. Seſelli *de Repub. Gall.l.1.* Tales fuere 30. tyranni Athenienſes, qui optimos quosq; nõ cives tantum, ſed collegas etiam, urbe aut expulerunt, aut interfecerunt:] quâ nihil reipubl. pernicioſius Aur. Bull. Caroli IV. in Pr. Democratia
20 in Anarchiam, † quæ eſt mera ataxia & confuſio, Pezel. *in Melleſic. Hiſtor. part. 1.* [Indeq; hoc genus Reipubl. ſemper habitum eſt tumultuoſum & periculi plenum, viris q; præſtantibus inimicum Claud. Seſelli. *de Repub. Gall. l. 1.*] Darii tamen ſententia approbata fuit, quæ & mihi
21 placet. Nam cujus gubernatio † ad Dei Opt. Maxim. regimen proximè accedit, ut optima omnium eſt, ita & deſiderabilior & amabilior cæteris, ita ut ejus deſiderium naturę ipſi à Deo ingenitum videatur, Ant. Fab. *in C. rerum in Sabaud.judicat.lib. 1. tit.1. verſ. Prima propoſitio in fin. p.26.* [Wilh. Ferdin. ab Efferen. *in Manual. Polit. lib.1.punct.5.p.28.& ſeq.*] Eſt præterea ſtatus Mo-
22 narchicus antiquiſſimus: † Quia principio rerum gentiumque, imperium penes reges fuit, *Juſtin.lib.1.hiſt.in pr. Cic. 3. de LL. Add.l.2.§.Quod ad Magiſtratus,l.4 de orig.jur.* [Juſt. Lipſ. *lib.2.Politic.c.2.& in Not.Polit. ad idem caput.* Jul. Pflug. *de Repub.Germ.* Et à principio omnes Græciæ civitates ſub Regibus fuiſſe, ſcribit Dionyſ. Halicarn. Idq; à mundi origine ex ſacra & prophana hiſtoria eleganter deducit, Erneſt. Cothm. *conſil.1.n.121.& aliquot ſeqq. vol. 5.* Et multis rationibus firmat Sigiſmund. Scacc. *in tract. de ſent. & re jud c.1.gl.1.q.1.num. 148. & aliquot ſeqq.* adde etiam Chriſtoph. Forſtner. *in not. Politic.ad* Cornel. Tacit. *lib. 1.* Joh. Azori. *inſtit.moral.l.11.c. 1.part.2.* ubi latè perſequitur & defendit hãc ſententiam. Urbemque Romam ab initio Regibus paruiſſe conſtat, Cornel. Tacit. *lib.1.annal.* Halycarn. *l.1.& 2.* Onuphr. Panvin. *de Rom.princip. l.1.in pr.*] Et ordini naturæ convenientiſſimus, [Natura, inquit Seneca, Regem commenta eſt,
23 *l.1. de clem.*] † ſiquidem in apibus Princeps unus eſt: grues unam ſequuntur, ordine litterario, *c.in apibus, 7.q.1. Plin. l. 11. nat. hiſt. cap.17.* & à diſcordiis tutiſſimus. † Roma, ut condita eſt, 24
duos fratres ſimul habere reges non potuit, & parricidio lis fuit dirimenda, Dionyſ. Halicarn. *lib.1.antiq.Rom.* L. Flor. *de geſt. Rom. lib.1.c.1.* [Et ita, *Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.* Sic aſſiduum inter pares diſcordia malum eſt; teſte Juſtin. *l. 16.hiſtor.* Et infida ferè omnis regni cenſetur ſocietas, inquit Cromer. *l. 6. de originib. & reb.geſt.Polon. invit. Wladislai 2.* Piſt. *in corp.Hiſt. Polon. Tom.2.f.491.* Petr. de Andl. *de Imp Rom.l.1. cap.8.* Card. Tuſch. *pp. concl. 651. nu.4. & n.6.verb. primogenitura.* Hinc Lucan. *lib. 1.*

Nulla fides regni ſocius, omnisq; poteſtas
Impatiens conſortis erat.

Et illud Ovid. *lib. 2. de art.amand.*

Non bene cum ſociis, regna venusq; manent.

Indeque Auguſtus, Romam diſcordiis civilibus feſſam, Principis nomine præeunte, minus tamen felici ſucceſſu, Julio Cæſare ſub imperium accepit. Neq; aliud diſcordantis patriæ remedium fuiſſe quam ſi ab uno regeretur, neque aliter imperandi conditionem diu ſubſiſtere, quam ſi uni ratio reddatur, Romani Imperii experimento, firmat Corn. Tacit. *lib.1. annal.* Petr. de Andl. *d. c.8.* Et quod ſimiliter Germaniæ noſtræ imperium, antequam in unum planè coiret, & in unius poteſtate eſſet, efflorеſcere & veram dignitatem conſequi non potuerit graviter atteſtatur Jul. Pflug. *de Repub. German. non procul ab init.*] In Rebeccæ utero Eſau & Jacob bella geſſerunt, *Gen. 25. Hieron. in d. c. ex apibus, q.1.* Commodius † & pacatius multò ab uno, quàm à 25
plurimis res geritur, *l. 3. §. apparet ff. de adminiſtr. tut. l. 2. §. noviſſimè ubi Accurſ. Bl. & A. berit. ff. de orig.jur.* Covarr. *pract. qq. c.1.n.5.* juxta verſiculum;

Segnius expediunt commiſſa negocia plures.

Quod noſtri ſic efferunt: Viel Köche verſaltzen den Brey/ Ruland. *de Commiſſ. p. 1. l. 2. cap. 24.* aliis *& pulcris rationibus ſtatum Monarchicũ defendit,* Bart. *in tract. ſuo de regimin. Civit. num. 8. & ſeqq.* [Andr. Gail. *2. obſ. 153. n. 5. & 10.* Et hanc Regiam Reipubl formam paci æquè ac bello idoneam eſſe teſtatur Halycarn. *l.2. antiq. Rom.* eoq; receptiſſimis Philoſophorum & Politicorum ſententiis itum eſſe, plurimis perſequitur Heiman. Vult. *conſil. Marp. 35. n. 67. & n. 243. verſ. Et ſanè de facto, vol. 3.* Andr. Gail. *2. obſ. 153. num. 4. 5. & 10.* Cothm. *d. conſil. 1. n. 122. & ſeqq.* Sigiſm. Scacc. *d. q.1.n.149. & ſeqq.* Cardin. Tuſch. *pract. d. concl. 651.*

n.2. & ſeqq. verb. primogenitura, Jac. Alem. *in paleſtr. conſult. jur. conſult.* 4. Teſtantur præterea hiſtoriæ, nullas Reſpubl. diutius duraſſe, quam Monarchicas, quod exemplis illuſtrat Keckerm. *in ſyſtem. Polit. l. 1. c. 1.* Joh. Azori. *inſtit. moral. l. 11. c. 1. verſ. Præterea, ſtabilior, firmior & diuturnior eſt Monarchia, quàm Democratia & Ariſtocratia, ubi id ſimiliter exemplis illuſtrat.* Neq; ſtatus hic Libertati exitioſus eſt, ut quidam ſiniſtrè ſuſpicantur: quin potius, vivere ſub unico & ſupremo rege, ſumma ſit libertas, *in Auth. de hæred. & Falcid. in princ. in verbis: antiquum recipientes libertatem, coll.* 1. Luc. de Penn. *in l. un. col. 2. & 3. C. de cap. civ. cenſib. exim. l. 11.* Car. Molinæ. *ad conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 1. gl. 5. ſub n. 65.* Jul. Pflug. *de Repub. Germ.* Eberhard. à Weihe, *in aulic. Polit. concluſ. 32.* Et populo Romano ſub Regibus contigiſſe illa bona, quæ apud homines habentur præcipua, LIBERTATEM videlicet & IMPERIUM in alios, ſcribit Halycarn. *antiq. Rom. l. 2.* Et de Germanis Jul. Pflug. *alleg. loc. p. m. 21. 22.* ita ſcribit: Poſteaquam Germania noſtra in unius venit poteſtatem, & Imperii Romani dignitas in eam tranſlata fuit: Non ſolum de libertate ejus deceſſiſſe nihil: ſed omnes etiã omnium ordinum homines, in ea & liberius, & commodius, quàm ullæ uſpiam gentes vixiſſe. Quin tantum dignitatis atq; honorum adeptos fuiſſe, quantum alii, aliarum gentium homines vix optare auderent. Confer etiam de hoc argumento. Johan. Azori. *inſtit. moral. lib. 11. d. c. 1. verſ. Deinde quæ objiciet, ubi ad argumenta contraria reſpondet.* Hinc eleganter Claud. *in Panegyr. 3. ſtilicon. inquit*:

Fallitur egregio, quiſquis ſub Principe credit,
Servitium: nunquam Libertas gratior extat,
Quam ſub Rege pio.]

26 In ſtatu Monarchico † tam ſacratarum literarum oraculis, quàm profanæ hiſtoriæ ſcriptoribus commendantur quatuor illa ſumma imperia, quæ etiam ſecundum excellentiam Monarchiæ dicuntur, [Chaſſan. *de glor. mund. part. 5. conſid. 28. verſ. Ex quibus conſtat.* Münſt. *in Coſmograph. l. 1. c. 35.* Vellej. Paterc. *l. 1.* Thom. Dempſter. *antiq. Rom. lib. 7. c. 1.* Petr. de Andl. *de Imp. Rom. l. 1. c. 4.*]

27 Prima fuit Aſſyriorum, † *Juſt. l. 1.* [Herodot. *l. 1.* quæ Monarchia ſignificatur per caput aureum, magnæ illius ſtatuæ illius viſionis apud Daniel. *c. 2. v. 38.*] quæ originem habuit à Nino nepote Nimrodi, D. *Helvic. in theatr. Hiſt. de 1. Monarch. Aſſyrior.* Et ſecundum Euſebium duravit 1239. annos. Secunda fuit † Medorum ſeu Perſarum, 28 quæ originem ab Arbace habet, & cœpit anno 6. Regis Oziæ, duravitque ſecundùm Euſebium 128. annos. Tertia Monarchia † fuit Græcorum, 29 [quàm poſt oppreſſas opes Perſicas, imperii quidem amplitudine ſuperaſſe præcedentia imperia, tempore verò nõ longo floruiſſe, ſcribit Halycarn. *antiq. Rom. lib. 1. in pr.* Münſter. *d. cap. 35.*] quæ originem habuit ab Alexandro M. Macedonum Rege, totius orbis occupatore [Mach. *lib. 1. cap. 1. v. 1. 2. 3.*] poſt 191. annos regni Perſarũ, ante natum Chriſtum 330. & ſecundũ quoſdam duravit 270. annos. Mart. *de juriſd. p. 1. c. 4. num. 7.* Quarta & ultima † eſt Romanorum, quæ cœpit 30 à Julio Cæſare & adhuc durat, quod tamen à multis in controverſiam vocatur, ideoq; de hoc infra plenius. Poſſent quidem multa hic de tribus Reipub. formis, deq; quatuor iſtis imperiis, ſcitu utilia tradi, verùm cum non ſit mei inſtituti generalem Politicam tradere, cujus præcepta jam ſatis à præſtantiſſimis Politicis explicata, & quaſi ad oculum monſtrata, ut videre eſt, apud Bodin. Petr. Greg. Althuſ. Schonborner. & alios quàm plurimos, ne actum agerem, ſed ea quæ ad præſentem imperii Romani ſtatum pertinere videntur, proponere ad uſum juventutis ſtudioſæ, ideoque præmiſſis paucis quibuſdam generalibus, rectà ad metam propoſitam collimabo.

CAPUT II.

DE NECESSITATE ET DEPENDENTIA *Imperii in genere.*

SUMMARIA.

1. *Imperia in terris non à fato, aut aſtris, & ſignis cœleſtibus, aut numeris dependent.*

2. 8. 17. *Sed ex ſanctiſſima Dei, & natura ordinatione, rectaq; rationis dictamine. A Deo ſalus regnorum, incrementum, occaſus, & initia, qui magna magnus diſponit, & transfert de uno in aliam.*

3. *Iuſtinianus, aliiq; Impp. à Deo, cœleſtiq; Majeſtate imperium ſibi traditum aſſerunt.*

4. *Princeps Dei vicarius, & legatus.* 5. *Lex animata, vires Dei gerens.* 6. *Imago divina majeſtatis, & Deus in terris dicitur.*

7. *Homerus Principes Deorum diſcipulos, à Iove nutritos, eiq; amicos.* 8. *Plato Reges Deorum filios dixit, David Reges Deorum titulo indigetavit.*

9. Natio

9. Naturalis ratio, rerum omnium rectiſſima arbitra. 10. divini ſplendoris radius. 11. recti conſilii, rectiq; judicii fons & ſcaturigo, vitæ dux. 12. Homines adſtringit ad obtemperandum, & univerſali naturæ lege receptum, inferiores parere præſtantioribus.

13. Sine hoc vinculo, & Spiritu quaſi vitali nec Reſpubl. cohærere, nec ſocietas, nec ulla civitas ſtare poteſt.

14. Vt armenta ſine paſtore errabunda vagantur, ſic & hominum ſocietas ſine Rege & Lege.

15. Magiſtratus imperium naturale eſt, inſtar fluminum, fontium, ſegetum, arborum, &c.

16. Non minor Magiſtratus eſt uſus inter homines, quàm panis, aquæ, ſolis, & aëris, &c.

1 IMPERIA in terris † non à fato, aut extremæ
ſtella cauda Urſæ Majoris dependent, ut nugatur Cardan. *referente Mart. de juriſd. p. 1. cap. 6. n. 1. ubi has nugas ex Aſtronomicis refutat.* [Chaſſ. *de glor. mund. conſiderat. 1.*] neque novis Copernici ſpeculationibus, *ibid. n. 6.* aut aliis ſignis cœleſtibus aut numeris, de quibus Bodin. 4. *de re-*
2 *publ. cap. 2.* Sed ex Dei, † & naturæ ordinatione
ſanctiſſimâ [Marſil. Patavin. *in defenſ. pac. part. 1. c. 9.*] idq; tam juris divini, quàm humani teſtimoniis abundè probatur, *Roman. 13. v. 1.* Omnis poteſtas à Deo dicitur, 1. *Petr. 2. v. 13.* qui dat ſalutem regibus, *Pſalm. 143.* eosq; repudiat & conſtituit, *Dan. 2.* Per me, inquit ſapientia, Reges regnant & Principes dominantur, *Prov. 8. verſ. 15.* Virtus hæc eſt altiſſimi miniſterium Dei in terris expediens, *Sap. 6. v. 4. 5. c. nec is Cauſ. 15. quæſt. 1. cap. non ſolum, 23. q. 5. c. quo jure diſt* 8. [Menoch. *conſil 1. n. 156.* Quæ brachium Regum confringit & confortat, *Ezech. 30. v. 22. & ſeqq.*] Hinc
3 rectiſſimè Juſtinianus Imperator † à cœleſti Ma-
jeſtate imperium ſibi traditum aſſerit, *l. 1. C. de vet. jur enucl.* de cœlo datum, *Nov. 73. in præf. §. 1.* & à ſuperna collatum clementiâ, *Nov. 6. in pr.* idem dicit glorioſiſſimus Imper. Car. V. R. A. de Anno 1548. in pr. ibi haben wir auß auffgelegtem Ampt / darzu wir vom Allmächtigen Gott beruffen ſind / Quod & ante ipſum faſſus Maximilianus I. Imperator Reichs Abſchied zu Wormbs de Anno 1495. ſub tit. Reformation / das heimliche Gericht in Weſtphalen betreffend / §. Ehrwürdige / ibi. Nach dem wir von der Gnaden GOttes zu der höhe Römiſcher Königlicher Würden / Aur. Bull. Carol. IV. in præfat. ibi, das Chriſtliche Keyſerthumb / ſo von GOtt / R. A. de Anno 1530. §. deßgleichen / ibi, dieweil die Obrigkeit von GOtt geordnet / Hortledd. lib. 1. in Reichshändl. c. 2. n. 6. & 7. Didac. Covarr. *pp. qq. cap. 1. numer. 6.* Hieron. de Cævall. *in ſpec. comm. opin. q. 808. n. 68.*
Erneſt. Cothm. 4. *conſil. 11. nu. 4. & conſil. 12. nu. 2.* Mart. *de juriſd. c. 6. nu. 12.* Michaël. Ulcurr. *de regim. Mund. q. 3. incipit, iſta quæſtio ita ardua, nu. 2. & nu. 50.* [Nicol. Everh. *jun. 1. conſil. 7. num. 17.* Johan. Azori. *inſtit. moral. l. 10. c. 2. part. 2. ubi plures hac de re textus comportavit.*] Unde & Princeps Dei Vicarius, [*Sap. 6. v. 5. Pſalm. 82. v. 6.* Chaſſan. *in Catal glor. mund. part. 5. conſid. 3.* Cacher. *deciſ. 30. n. 5.* Dei Legatus, Nicol. Reuſner. *conſ. 1. nu. 24.*
lib 4.] † Cacheran. *deciſ. 30. num. 5.* Lex animata 4
† vices Dei gerens, *Novell. 105. c. 2. in fin. & ibi gl.* 5
Petr. Mart. *in lib. 1. Reg. c. 18 fol. 147.* Geil. 1. *obſ. 42. n. 3.* Ant. Fab. *in C. rerum in* Sabaud. *jud. l. 1. tit. 1. verſ. quarta Propoſitio, p. 27.* Carol. Molin. *in conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 8. gl. 3. nu. 8.* Theſſaur. *in præfat.*
deciſ. n. 14. Imago divinæ Majeſtatis † Alberic. *in* 6
pr. ad l. decernimus, C. de SS. Eccleſ. Laudenſ. *in tractat. de principe, q. 155.* Modeſt. Piſtor. *conſ. 9. n. 25. vol. 1.*] Hier. Treutl. *vol. 1. diſp. 1. th. 6. lit. a in notat. paſſim appellatur.* [Imò Deus in terris, ut loquitur Bald. *conſil. 328. num. 7. lib. 1.* Cardinal. Thuſc. *pp. concl. 35. verb. imperator.*] Quò alluſit Home-
rus † dicens, Principes Deorum diſcipulos, Zaſ. 7
in Orat. de laudib. LL. à Jove nutritos & Jovi amicos, referente Keckerm. *diſp. Polit. 2. aphoriſm. 7.*
in notat. Imò reges Deorum filios. † Divinus ille 8
Philoſophus Plato, referente Eraſmo, dixit. David, qui fuit vir ſecundum cor Dei, 1. *Sam. 13. v. 14. 1. Reg. 14. v. 8. Actor. 13. v. 22.* Reges Deorum titulo indigetat, *Pſalm. 81. v. 6.* [Quamobrem Deus eſt, à quo ſalus regnorum omnium, & incrementum & occaſus, & initia dependent inquit, Phil. Cominæ. *lib. 7. Comm. in fin.* De mutatione regnorum, de orbis imperio, minimum eſt, quod homines poſſunt, magna magnus diſponit Deus, ait Æneas Sylv. *in hiſtor. Bohem. c. 69.* Et pro divina & paterna ſua voluntate transfere de uno in alium, Ernſt. Cothm. 1. *conſil. 25. num. 108.* Hinc Deos Imperii Romani cuſtodes, ex connato naturæ lumine prædicat, Dionyſ. Halicarn. *lib. 8. antiq. Rom.*] Ratio naturalis † tan- 9
quam rerum omnium rectiſſima arbitria, *arg. l. ſcire oportet, §. 51. n. 7 ff. de excuſat.* Angel. *conſ. 110. n. 5.* Erneſt. Cothm. 1. *conſil. 22. n. 5.* Divini ſplendoris radius. † Contaren. *de repub. & Magiſtrat.* 10
Venet. l. 1. recti conſilii & recti judicii fons & ſcaturigo, † Lipſ. *lib. 1. de Conſtant. c. 4.* Vitæ Dux 11
Baſil. Magn. per quam ſui imaginem Deus ad nos, imò in nos venit, Lipſ. *d. c. 4.* cordibus ho-
minum quaſi † inſculpſit in quavis hominum 12

 ſocie-

ſocietate, quæ ad tutelam generis humani conducit, omninò & neceſſariò conſtituendum eſſe gubernatorem quendam, penes quem ſit illius ſocietatis regimen & cura, *l.2.de I.& I* 1. Cothm. 4. *conſ.12.n.2*, Didac. Covarr. *tract.qq.1.n.2.* Ariſt. 1. *Polit.2.* Arniſ. *de jur. majeſt.l.1.c.2.nu.* Vaſq.1. *controv.c.21.n.8. Prolixè* Don. Garſ. Maſtril. *de Magiſtratib. & eorum imp. in prælud. nu. 3. nu.12.27. & ſeqq.* [Johan. Oldend. *Claſſ.1. act. 12. verſ. De naturali autem obligatione, &c. ubi dicit*: quod naturalis ratio, nos adſtringat ad obtemperandum: Ac univerſali & ſempiterna naturæ lege receptum eſſe, inferiores parere præſtantiorib. ſcribit, Halycarn. *de antiq. Rom. lib. 1. paulò poſt. princ.* Tob. Paurmeiſt. *de juriſd. lib.1.c.3. ſub n.21. verſ. ſed quia jure ac moribus gentium, &c. p.m. 29.* Petr. de Andl. *de Imp. Rom. c.1.*] Illud ſanè eſt vinculum,
13 † per quod Reſpub. cohæret; ille ſpiritus vitalis, quem hæc tot millia trahunt, Senec. *de Clement. lib.1.* Sine quo nec ſocietas, nec ulla poteſt
14 ſtare civitas, † *Cic. 3. de LL.* Quemadmodum enim armenta ſine paſtore errabunda vagantur: Sic & hominum ſocietas ſine Rege & Lege. [*Numer.c.27.v.17.*] 1. *Reg.22.v.17. & ibi* Petr. Martyr. *confer* Juſt. Lipſ. 2. *Polit.1.* Magiſtratus itaque im-
15 perium, tam eſt naturale, † ſicut flumina defluunt, fontes naſcuntur, ſegetes creſcunt, arbores germinant, ſol illuminat, & id genus alia, Hier. de Cævall. *in ſpec. Com. opin. q. 906. n.77.* ad-
16 eoq; non minorē ejus uſum † inter homines eſſe, omnes teſtantur hiſtoriæ, quàm panis, aquæ, ſolis & aëris: Quod placidam & quietam vitam vivimus, quod ſpiramus, quod edimus, quod bibimus, quod tuti habitamus, debemus Magiſtratui, Everh. VVeih. *in tract. utrius regn. Cond. melior, verſ. de reſtitutione*, Hordl. in Reichshandl. *lib.1.c.2.num.5.* [*vid.* Petr. de Andl. *de Imper. Rom. lib.1.c.1. & 3.*] Conſtanter itaq; concludendum,
17 † imperium ſocietatis humanæ, ſicut ipſam ſocietatem à ſanctiſſima Dei ordinatione & rectæ rationis dependere dictamine, quicquid Plancitiſtæ, Anabaptiſtæ & ſimilis farinæ homines nugentur.

CAPUT III.

DE MAGISTRATU INIQUO ET IMpio, anne is à Deo, & an ei honor & reverentia debeatur?

SUMMARIA.

1.2.3.4.5.6. *Rationes, quibus Magiſtratum iniquum, & impium, à Deo non eſſe, adſtruitur.*

7.8.9. *Verior contraria opinio, etiam iniquum Magiſtratum, modò legitimè conſtitutum Dei eſſe ordinationem.*

10. *Univerſalis negativa potentiùs negat, quàm univerſalis affirmativa affirmat.*

11. *Deus Cyro nondum nato regnum deputavit, eumq; paſtorem ſuum nominavit.* 12. *Nabuchdonoſorem miniſtrum ſuum appellat.* 13. *Pro ejus liberorumq; ſalute Iudæi captivi orare jubentur.*

14. *Pilatus poteſtatem non niſi à Deo habuit.*

15. *Magiſtratui etiam iniquo, & impio debetur honor, & obſervantia.*

16. *Paulus ad Imperatorem Rom. provocat.*

17. *Principi non eſt maledicendum.*

18. *Maledictio ſpecies quædam blaſphemiæ.*

19. *Ut funeſta omnis vox liberti in Patronum, ita & ſubditi in Magiſtratum.*

20. *Subditis ſemper ſancta, & honeſta debet videri perſona Magiſtratus, etiam iniqui. Reges apud omnes gentes ſuo jure ſacroſanctos eſſe oportet.*

21.22. *De Magiſtratu ſemper benè præſumendum & ſentiendum.*

23. *Omnis injuria Magiſtratui facta atrox cenſetur.*

24. *Officiali Magiſtratus alapam infligens, intuitu officii, pœnâ mortis affici poteſt.*

25. *Injuriam ſibi illatam ipſemet Magiſtratus vindicare poteſt, non ut judex in propria cauſa, ſed tanquam Iuris exercitor.*

26. *Ad argumenta contraria reſpondetur, diſtinguendo inter ipſum imperium, ordinem, & ſtatum Magiſtratus, & inter uſurpationem, vel acquiſitionem, inter ipſam poteſtatem, & acquiſitionem ac uſum poteſtatis.*

27.28. *Deus eſt ultor regni peccantis in concreto, quoad perſonas malè uſurpantes imperium, non in abſtracto, quo ad ipſum ordinem, & ſtatum.*

29.30.31.32. *Tyranni non regnant ex Deo, ipſum tamen Imperium, cui præſunt, eſt à Deo.* 33. *Non regnant ex Deo, ſed ſunt à Deo ut juſto judice, peccata populi puniente.*

34. *Tyranni executores ſunt divinæ juſtitiæ, etiam contra intentionem, ob id tamen non excuſantur, Deus Tyrannis utitur tanquam flagello.*

35. *Deus dat, Regnat impiis, non ut regnis abutantur, ſed ut beneficiis invitati ad Deum convertantur.*

36. *Semper præſupponendum, Magiſtratum legitimè ad regimen vocatum,*

37.38.

37. 38. *Imperia ſine juſtitia, magna ſunt latrocinia. Datur Magiſtratus à Deo ad refrenandam hominum malitiam, & conſervandam juſtitiam.*

39. *Non tantum ſummo, ſed & inferiori Magiſtratui honor & reverentia exhibenda.*

40. 41. 42. 43. 44. *Qui contra faciunt, ordinationi divinæ reſiſtunt, conſcientiam vulnerant, jus naturæ violant, iram & vindictam divinam provocant, &c.*

45. *Elegans Bodini præceptum, de mutua inter ſuperiores & inferiores benevolentia, & obſequio.*

EX quo præcedenti capite dictum fuit Magiſtratus imperium Dei ordinationem eſſe, & ab ipſo dependere, dubitari poteſt, quid de iniquo, impio & infideli Magiſtratu dicendum?

Illum à Deo non eſſe, ſequentes videntur adſtruere rationes.

1 1. Deus non eſt auctor † illius, cujus eſt ſeverus ultor. [Quod hiſce verbis eleganter exprimit Oven. *in Monoſtich. Eth. & Polit. Epigram.* 16.

Non Deus eſt autor culpæ, ſed criminis ultor.
Pro meritis juſtis præmia juſta dabit.]

2 At iniqui, † impii & injuſti Magiſtratus Deus
eſt ultor ſeverus. Ergò. *Aſſumpt. prob. ex Prophet.*
Amoſ. c. ult. verſ. 8. ubi ſcriptum: Oculi Domini
ſuper regnum peccans, & conteret illud à fa-
3 cie terræ. 2. Tyranni non † dicuntur regna-
re ex Deo. Hinc Jehova per Prophetam conque-
ritur: regnaverunt, & non ex me: Principes ex-
titerunt, & non cognovi eos, *Oſe. 8. verſ.* 4. 3. Deus
4 operantes † iniquitatem extremè odit, *Pſal.* 58.
Magiſtratus autem iniquus operatur iniquita-
5 tem. 4. Non eſt Deus alius, † niſi juſti & re-
ctiſſimi, *Deuter.* 33. *v.* 26. 5. Scelera non ſunt à
6 Deo, † regna autem ſine juſtitia, qualia ſunt
infidelium & iniquorum, nil niſi magna ſunt
latrocinia & ſcelera, *Auguſt. c.* 1. *Sapient. c. ſcelus,*
2. *q.* 1. Verum hiſce non obſtantibus, verius eſt
contrarium, videlicet etiam iniquum Magi-
7 ſtratum, † modò legitimè in regimine ſit con-
ſtitutus, Dei eſſe ordinationem. Nam Apoſto-
8 lus dicit: Non eſt poteſtas niſi à Deo, † *Ro-*
man. 13. 1. *Petr.* 2. *verſ.* 17. quæ lex non ſolùm de
9 optimis, † ſed univerſis lata eſt, Bodin. *de reſ-*
pub. l. 2. *c.* 5. *pag. mihi*, 331. Utitur enim Apoſto-
10 lus univerſali † negativa, quæ potentius ſolet
negare, quàm univerſalis affirmativa affirma-
re, *l. hoc genus, de cond. & demonſtr.* Bart. *in l. Gal-*
lus, in pr. num. 4. *de lib. & poſthum.* Dec. *conſ.* 490.
nu. 6. Crav. *conſ.* 146. *nu.* 4. Menoch. 1. *de arbit. jud*
caſ. 30. *n.* 7. Cacher. *deciſ. Pedemont.* 100. *n.* 44. [Cardin. Tuſch. *concl. pp.* 26. *verb. Negativa plus negat.* Vult. *conſ. Marp.* 22. *nu.* 68. *vol.* 1. Et deſtruit omne quicquid invenit, juxta gl. vulgat. *in l. hoc genus, ff. de condit. & demonſtr.* Natt. *conſil.* 636. *num.* 113. Deus Cyrum quamvis infidelem annos ferè 150. antequam naſceretur, nominetenus & paſtorem ſuum appellat, qui completurus ſit omnem voluntatem ejus, *Eſa. c.* 44. *v. ult. & ibi Oſiand. in notat. Eſd. c.* 1.] Eique nondum nato, † licet 11
infideli regnum deputaverat, *Eſa.* 45. *Eſd. c.* 1. Ne-
buchdonoſorem, † impium regem & idolola- 12
tram miniſtrum ſuum Deus appellat, *Ier.* 25. *v.* 9.
& 27. *v.* 6. & potentiſſimum orbis terrarum principem effecturum ſe teſtatus eſt, *Ezech.* 29. *v.* 19. *& ſeq.* ac quamvis totam Palæſtinam ferro ac flammâ vaſtarat, Hieroſolymam expugnarat, templum incenderat, vaſa ſacra expilaverat, cætera militibus, qui cædes ſtupris, & ſtupra cædibus miſcebant, diripienda dederat, idola adorare recuſantes, ardenti fornace vivos concremari juſſerat, *Dan.* 6. attamen literis † Prophetæ 13
Judæi captivi pro illius liberorumq; ſalute orare jubentur, [Prophet. Baruch. *c.* 1. *verſ.* 11. *& ſeqq.* ubi ait: orate pro vita Nabuchdonoſor Regis Babylonis, & filii ejus, ut ſint dies eorum ſicut dies cœli ſuper terram, & ut det Dominus virtutem nobis, ut vivamus ſub umbra Nabuchdonoſor, &c.] Bodin. 2. *de repub. c.* 5. *p.* 329. Hinc ipſe ſalvator ad Pilatum † quamvis iniquè de- 14
cernentem, non haberes, inquit, poteſtatem adverſus me ullam, niſi tibi deſuper data eſſet, *Ioh.* 19. *v.* 11. Ergò & iniquus Pilatus & impius deſuper, hoc eſt, à Deo poteſtatē habuit, Joh. Brenc. *in d. c. Iohan.* 19. [Marſil. Patav. *in defenſ. Pac. p.* 2. *c.* 4. *p.* 133. Atque ſic expeditum eſt, quòd Deus & impiis & piis regnum terrenum det, ſicut ei placet. Qui Mario, ipſe Cajo Cæſari: qui Auguſto ipſe & Neroni: Qui Veſpaſiano ſuaviſſimo, ipſe & Domitiano crudeliſſimo: qui Conſtantino Chriſtiano, ipſe & Juliano Apoſtatæ Imperii ſceptra tradidit, ut eleganter ſcripſit Auguſt. *lib.* 5. *de Civ. Dei, cap.* 21. D. Conrad. Dieter. *in Analyſ. Evang. Dom.* 23 *poſt Trin. pag. mihi* 785.] Cum itaque Magiſtratus etiam iniquus, † modò legiti- 15
mè ad regimen pervenerit, ſit a Deo, ei debetur honor, & obſervantia, Exemplo Chriſti, qui non ſolùm coram iniquo judice ſtetit, ſed etiam infideli Cæſari tributum dare juſſit, *Matth.* 22.

Jere-

Jeremias impium regem Zedekiam Dominum
ſuum appellat, *Ierem.* 37. *v.* 20. Paulo quoad cru-
16 delitatem † Imperator Roman. Leo appellatur,
2. *ad Tim.* 4. *v.* 17. & tamen in cauſa Politica ad
eum tanquam Dn. & Magiſtratum ſuum provo-
cat, *Act.* 25. *v.* 10. *& ſeqq.* Et generale præceptum
17 † eſt, Principi populi tui non maledixeris, *Exod.*
18 22. *v.* 28. Quæ maledictio † quaſi ſpecies quædã
blaſphemiæ cenſetur, *arg. d. text. & c paratus,* 23.
q. 1. Gilhauſ. *in arbor. crimin. c.* 2. *tit.* 3. *nu.* 1. Unde
Scaliger:

Reverenter habe, quos ſuperi dant ſuperiores:
Is ſpuit in ſe, qui ſpuit adverſus olympum.

19 Sicut funeſta † omnis vox liberti contra patro-
num, *l. ſi quis ex familiar. C. qui accuſ. non poſſ.* ita
etiam ſubditi in Magiſtratum, cui ſemper ſan-
20 cta † & honeſta debet videri perſona Magiſtra-
tus etiam iniqui, *arg. l.* 9. *ff. de obſeq. à liberis & li-
bert. parent. & patron. præſtand.* [Matth. de Afflict.
deciſ. 265. *n.* 28. juxta illud: Etiamſi Legum con-
temptor eſt, tamen pater eſt, Juſtin. *in Nov.* 12. *c.* 2.
in fin. Confer 1. *Sam. c.* 24. *v.* 12. Quo pertinet Hen-
rici III. Imp. reſponſum, Hungaris contra Re-
gem ſuum Petrum, auxilium ſolicitantibus da-
tum: *Reges apud omnes gentes, ſuo jure ſacroſanctos
eſſe oportere,* Ant. Bonfin. *de reb. Hungar. decad.* 2.
lib. 2. Newmayr. *de Neutralit. concl.* 35. *p.* 37. Eam-
que eſſe Principis ſive Regis reverentiam, ut in
eam nihil valeant ſubditi, eleganti exemplo ad-
ducto firmat, Ærod. *rer. ab omni antiq. jud lib.* 10.
21 *c.* 7.] ſemperq; † bene de eo præſumere & ſentire
R. A. de Anno 1542. §. vnd wiewol. Timentes
22 enim † Dominum, honorant Magiſtratũ ſuum,
Syracid. 10. *v.* 24. [Gylm. *in Symphorem. ſuppl. part.*
1. *tit.* 2. *vol.* 1. *nu.* 75. Boni Principes voto quidem
expetendi, qualeſcunque autem tolerandi ſunt,
23 Corn. Tacit. *lib.* 20. *Annal. p.* 721.] Hinc in jure †
omnis injuria Magiſtratui facta, atrox putatur,
§. *Atrox & ibi Dd. inſtit. de injur. l. Prætor edixit,* §.
fin. de injur. Bart. *in l non ſolùm,* §. *mandato, ff. eo-
dem,* Menoch. 2. *arbitr. caſ.* 363. *num.* 5. Ita ut et-
24 iam officiali † Magiſtratui alapam infligens, in-
tuitu officii, pœna mortis affici poſſit. Bald. *in
c.* 1. § *injuria, in pr. de pace juram. firmand.* Jaſon. *in
l qui juriſdictionem, n.* 3. *ff. de juriſd.* Ruin. *conſil.* 81.
nu 6 *l.* 4. Tyraq. *de Nobilit. c.* 38. *nu.* 4. 5. *& tract. ceſ-
ſante cauſa limit.* 15. *nu.* 9. Weſenb. *conſil* 19. *ſub n.*
16. Proſp. Farin *de delict. & Pœn. q.* 17 *n* 36. Quam
25 injuriam † ipſemet Magiſtratus vindicare po-
teſt, *c. ſi [illegible] diſt.* 63. Rutger. Ruland. *de Com-
miſſ. p.* 1. *lib.* 3. *cap.* 15. *n.* 2. Nec tanquã judex in pro-
pria cauſa jus dixiſſe cenſebitur, ſed tanquam
juris executor, *c. in manifeſtis,* 2. *q.* 1. neq; ut ſuſpe-
ctus recuſabitur, ſi delictum ſit notorium, vid.
Geil. 1. O. 39. *per tot.* Quod tamen non vult proce-
dere, ſi pœna capitalis infligatur, Farinac. *d. q.*
17. *num.* 45.

Argumentis in contrarium allatis ſatisfieri
poterit, ſi diſtinguamus † inter ipſum imperiũ, 26
ordinem & ſtatum Magiſtratus, & inter uſurpa-
tionem [vel acquiſitionem.] Ordo ille, ut vide-
licet ſint qui imperent, jubeant, jus dicant, eſt à
Deo. Uſurpatio verò tunc demum eſt ex Deo, ſi
fiat ſecundum ordinem divinitus præſcriptum, à
quo ſi deflectat, manet quidem Magiſtratus &
præeſt ordini divinitus inſtituto, quamvis malè.
Abuſus namque poteſtatis legitimè conſtitutæ,
non tollit verum uſum & rei ſubſtantiam. [Dif-
fert itaq; ipſa poteſtas, ab acquiſitione & uſu po-
teſtatis. Legitimæ namq; per ſe poteſtatis, uſus
& acquiſitio poteſt eſſe illegitima, ſalva autho-
ritate divinæ ordinationis, Pareus *in Comm. ad
Geneſ. c.* 10.]

Ad 1. itaq; ℞. Deum ultorem † eſſe regni pec- 27
cantis & illud conteret à facie terræ, ſcilicet in
concreto, quoad perſonas malè uſurpantes im-
perium, non verò in abſtracto, quoad ipſum or-
dinem & ſtatum. Nam quando † malos guber- 28
natores propter peccata & injuſtitiam privat re-
gno, tunc non in totum illud abolet, ſed tranſ-
fert. Frangit coronam & dat cui vult, *Dan.* 2. *Ie-
rem.* 27. *Ezech.* 29. [*cap.* 21. *v.* 27. Transfert de gente
in gentem propter injuſtitiam, Syracid. *c.* 10. *v.* 8.
Deſtruit ſedes Ducum ſuperborum & mites fa-
cit ſedere pro iis, idem Syracid. *d. c.* 10. *v.* 17. *& c.*
11. *v.* 5. *& 6.* Facitq; marceſcere propaginem for-
tium, hoc eſt, potentes familias humiliat, *Eſa.
c.* 15. *v.* 5.] Ad 2. ℞. Tyranni † licet non regnent 29
ex Deo, quatenus videlicet deflectunt ab ordine
divinitus inſtituto, ipſum tamen imperium, † 30
ſi modò legitimè ſit devolutum, cui Tyranni
præſunt, eſt à Deo, qui reges conſtituit impro-
bos & bonos, & conſtitutos deponit potenter,
Pſ. 2. *Dan.* 4. 2. *Reg.* 12. 13. 15. *Vaſq.* 1. *illuſtr. q. in præ-
fat. n.* 113. Waremund. ab Ehrenberg / *l.* 1. *de fœde-
rib. c.* 1. *n.* 9. In manu Domini † eſt poteſtas terræ, 31
qui in tempore vel aliquando utilem ſuſcitat
Regem, *Syracid.* 10. *v.* 4. Cacheran. *in diſp. annex.
deciſ. Pedemont. n.* 22. *in fin. & nu. ſeq.* In manu Dei
eſt cor Regis, † qui ubi voluerit, inclinabit illud, 32
Prov. 21.

Prov.21.v.1. Michaël Ulcurr. *de regim. mund. q.1. incipit iſta quæſtio eſt ita ardua, n.4.* Phil. Cominæ. *lib.8. comm. p. mihi* 587. cujus rei exemplum notabile habemus *in lib. Eſth. c.14. v.13. & c.15. v.11.*]

33 2. Reſponderi poteſt, Tyranni † licet non regnent ex Deo, ſunt tamen à Deo, tanquam à juſto judice puniente peccata populi, juxta illud Domini apud *Oſeam c.13. v.11.* Dedi tibi Regē in furore meo, *& Iob.34. v.30. Ier.28. v.14.* Qui regnare facit hominem hypocritam propter offendicula populi. [Deus enim prout vult aliquā gentem affligere, tribuit illis principem & accommodat, inquit Phil. Cominæ. *l.7. Comment. circ. fin.* Nec ullâ majori clade affligere poteſt populum, quam ſi principem ei præficiat ſtolidum, dici enim non poteſt, quàm multa hinc oriantur incommoda, idem Cominæ. *lib.3. p. mihi* 389.] Non enim eſt malum in civitate, quod non fecit Dominus, [*Amos c.3. v.6. Eſa.45. v.7.*]

34 Non tamen † Deus malorum actus ad bonum dirigens finem ex admirandâ ſuâ ſapientiâ, ipſos propterea excuſat, quod ſint exſecutores divinæ voluntatis præter & contra ipſorū intentionem [juxta illud: virga furoris mei Aſſur, ipſe autem non cognovit, *Eſa.10. Ambr. in c. remittuntur, in Not.23. q.5. Habac. c.1. & ſeqq.*] Rev. Dn. D. Mentzer. *in Exeg. Aug. Confeſſ. art.16. n.5.* [Hinc Lutherus ſcribit: Turcam ut nos affligat, nullum habere jus atq; cauſam. Deum autem eo veluti flagello aliquo uti in nos, cum ipſum non uno modo, per omnem vitam adverſum nos excitavimus, vid. Sleidan. *l.14. p. mihi* 406.] Sic Deus vocavit Jerobeam ad vindicandum peccatum Salomonis, ut ille adimeret decem tribus de regno filii ejus Roboam, 1. *Reg.1. v.31. & c.12. 2. Chron.9. & 10.* Quamvis Jerobeam in pejora peccata inciderit, 1. *Reg.13.* Mart. *de juriſd. p.1. c.6. num.18.3.* ℞.

35 Deus dat † regna impiis, non ut eis abutantur, ſed ut beneficiis invitati convertantur à ſuis peccatis ad agnitionem veri Dei, [uti de Cyro ipſe Jehova per Prophetam teſtatur *Eſa. cap.45. v.2.*] Auguſt. *ad cap.45. Eſa.* Hieron. de Cævall. *in ſpec.*
36 *commun. opin. q. 906. n. 284.* 4. ℞. text. Oleæ † loqui de regibus exteris gentium, qui contra præſcriptum ordinis divini à Judæis non legitimè ad gubernacula vocabantur, D. Oſiand. *in gl. ibid.* In noſtris verò terminis prę ſupponitur, Magiſtratus legitimè ad regimen vocatus. Et hiſce nervus argumenti 3. & 4. facilè inciditur. Nam
37 quamvis † Deus odio habeat reges operantes iniquitatem, non tamen propterea ipſum ſtatum & ordinem regentium & imperantium. Neque eſt Deus injuſti. Eodē modo concidit. Quintum argumentum, in quo committitur fallacia
accidentis. quod enim imperia † ſine juſtitia ſint 38
magna latrocinia, id non ipſi Magiſtratus poteſtati & imperio tribuendum, ſed perverſitati illorum, qui Magiſtratus muneri præfecti ſunt, Dn. D. Helfric. Ulric. Hunn. *tract. de juriſd. in prolegom. c.2. per tot.* Datus namq; eſt Magiſtratus à Deo ad refrenandam hominum malitiam, & conſervandum unumquemque in juſtitia, ut multis explicat, Chaſſan. *de glor. mund. part.5. conſid.1. verſ. dici tamen poteſt.*] Hæc quæ de Ma-
giſtratus † honore & reverentiâ dicta ſunt, non 39
ſolùm obtinent in Magiſtratu ſummo, ſed etiam ad Magiſtratum ſubordinatum pertinent. Quia Petrus dicit, cuivis ordinationi ſubjecti eſtote propter Dominum, ſive Regi ut qui ſupereminet, ſive præſidibus qui per eum mittuntur, 1. *Petr.2. v.13. & 14.* Erneſt. Cothm. 4. *conſil. 41. num.7.* Cacheran. *dec.30. num.9.* Qui itaque
temerè † inferiori Magiſtratui reſiſtunt, eum- 40
que ſine legitima cauſa deſerunt, & falſi criminis reum agunt, divinæ reſiſtunt ordinationi, 1. *Petr.2. verſ.13. & 14.* conſcientiam vulnerant,
† *Roman.13. verſ.5.* jurisjurandi † præſtiti me- 41
moriam deponunt, & divinam ultionem non 42
timent, *l.2. Cod. de reb. cred.* jus naturæ † quod 43
cum ipſo genere humano rerum natura prodidit, *§.11. inſtitut. de rerum diviſ.* violant, & Pa-
triæ non parent, † *l.2. de I. & I.* Suntque eo- 44
rum numero, qui erubeſcere neſciunt, *Ierem.3. verſic.15.* qui iram divinam provocent, ut regnum transferatur, *Daniel.2.* & omnium prædæ exponatur, ut proh dolor, experientiâ veritatis meridies cum multorum calamitate edocet, tam priſco, quàm noſtro ævo. Nullus dubito, quin ejuſmodi homines experientur, & jam experti ſint divinæ vindictæ flagellum
& abominationem: Addam ſaltem Bodini † 45
præceptum, *qui beatam prædicat rempublicam, in qua ſummus Princeps vel Rex, immortalis Dei ac naturæ legibus obſequitur: Magiſtratus Principi, Privati Magiſtratibus: liberi parentibus; Servi Dominis, & denique cives mutua benevolentia inter ſe & cum Repub. conjungantur, lib.5. de repub. cap.5. p. mihi* 874.

CAPUT IV.
DE MAGISTRATUUM INIQUIS præceptis.

SUMMARIA.

1. *Magiſtratui etiam impio obtemperandum cum honore, & reverentia.*

2. *Iniqua tamen præcipienti non temerè parendum.*

3. *Deo magis, quàm hominibus obediendum, plus timendus Deus, quàm Rex. Multi hodie Demades multa ad gratiam, pauca ad veritatem loquuntur. Multi Placentini, pauci Veronenſes.*

4. *Poſſumus hoc, quod honeſtè poſſumus.*

5. *Potiùs omnia mala patienda, quàm malo conſentiendum, ſuperioris juſſui ab inferiori judice modeſtè refragandum.*

6. *An juſſus magiſtratus in delictis excuſet à pœna civili? remiſſivè.*

7. *Cum Daniele leonum potiùs fovea eligenda, quàm Magiſtratui, jubenti idololatricũ cultum, parendum.* 8. *Ad impium juſſum Saulis ſurdi ſint miniſtri.*

9. *Papiniani exemplo ſecuris potiùs optanda, quàm contra conſcientiam fratricidii ſcelus defendendum.*

10. *Exempla talis conſtantiæ habentur in nutricibus Ægypti, Mardochæo, Macchabæis, Electore Saxoniæ captivo. Magis ſemper timendus, qui gehennam, quàm qui carcerem minatur. Conſcientia obligationi civili longè præferenda.*

11. *Magiſtratus iniquis præceptis, expreſſè cum Dei, & naturæ legibus non pugnantibus, melius eſt obedire, quàm juſſa recuſando rebellandi occaſionem præbere.*

12. *Rebellionis ſpecies eſt, denegare, quæ imperantur. Cenſum & tributum ſolvere detrectans in Principis cõtemptum, incidere dicitur in crimen læſæ Majeſtatis. Cenſus imponendus ſecundum receptam cujusq; loci conſuetudinem, conſilio Procerum, & modo ſolito, ac conſueto.*

13. *Domino regionis ſemper parendum, dum jubet, & præcipit, quæ Domino Religionis non ſunt contraria. Exilium potiùs patiendum, quàm Principi impia mandanti reſiſtendum. Nec refragandum, ſi dubium adhuc ſit, juſtumnè, ac injuſtum ſit, mandatum.*

14. *Vinculum ſocietatis humanæ in hac parendi lege conſiſtens, ne in minima ſui parte diſrumpendum, nec hinc Reip. ſalus in diſcrimine conjicienda.*

15. *Vindicta Deo committenda, qui cuiq; pro merito retribuit, cujusq; judicio, non ſubditorum rebellione, omnia mala acta Principis conſtringuntur.*

16. *Potentes potenter tormenta patientur, & validè opprimuntur crudeles dominatores, exemplo Pharaonis, Caligulæ, Neronis, Tiberii.*

17. *Deus in puniendis Tyrannis lento plerunque gradu ad vindictam procedit, tarditatem ſupplicii gravitate pœnæ compenſans; diuturniorem impunitatem iis concedens, quos pro ſcelere graviùs ulciſci vult.*

18. *Peccata populi, & inemendati mores diuturno ſæpè egent flagello.*

19. *In iis, quæ verbo Dei non adverſantur, Magiſtratui obtemperandum.* 20. *Etiam difficiliores Domini ferendi ſunt.*

21. *Tolerabilis mitigatio devotè & humiliter à ſubditis petenda. Nimiis exactionibus, inſolitis oneribus, preſſuris, & crudelitate, ſubditi ad rebellionem, inſolentiam, & reſiſtentiam non ſunt provocandi. Ad greges ſubditorum cuſtodiendos paſtores mittendi, non lupi. Deus quandoque Principes oppreſſores populi, cumq; ipſis ſimul ſubditos rebelles acerrimè punit.*

22. 23. *Subditi nimiâ Dominorum ſævitiâ, & inſolitis operis preſſi in Camera, vel Imper. aula mandata ſine clauſula impetrare ſolent. Abutens juſtitiâ imperio privandus.*

24. *Intereſt Reipubl. ne quis re ſuâ malè utatur.*

25. *Mandata ſine clauſula ſubditis contra Magiſtratum, non facilè & tum denarratis veriſimiliter non conſtat, decernenda.*

26. *Competit ſubditis etiam remedium uti poſſidetis, ſi in poſſeſſione, vel quaſi à Domino moleſtantur.*

EX iis, quæ præcedenti capite dicta ſunt, apparet, etiam iniquum Magiſtratum à Deo eſſe, eiq; parendum † cum honore & reverentia. 1
Quid verò ſi iniqua præcipiat? † Non temerè 2
parendum. Si enim contra Dei † & naturæ le- 3
ges quid jubeat, juxta Apoſtoli monitum, magis Deo, quàm hominibus obediendum, *Act. 5. v. 29.* [Et hinc commendatur Tobias, quòd plus timuerit Deum, quàm Regem. *in lib. Tob. c. 2. v. 9. c. Non ſemper, c. Qui reſiſtit, 11. q. 3.* Gylman. *in ſymphorem. ſuppl part. 1. tit. 3. nu.* 38. 39. 40. & 41. Sleid. *lib. 13. p. m.* 375. *in fin.* Dubitandum non eſt, poſſe ſimul Deo & Cæſari ſervire, tribuendo Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & Deo, quæ ſunt Dei *Matth.* 22. Ni-

21. Nicol. Reuſner. 1. *conſil.* 1. *nu.* 133. Neq; aſſen-
tiendum Demadi illi, qui Athenienſibus, divi-
num honorem, Alexandro deferre detrectanti-
bus, 2. dixit: *videte ne dum cœlum cuſloditis, ter-
ram amittatis.* Valer. Maxim. *lib.* 7. *c.* 2. Ejuſmodi
Demades multa ad gratiam, pauca ad veritatem
loquentes, multi proh dolor adhuc reperiun-
tur. Et in eo numero fuerunt Phariſæi, *Iohan. c.*
11. *v.* 48. *& ſeq.*] Cedant ima ſummis, & infima
4 ſuperis. Poſſumus † hoc, quod honeſtè poſſu-
mus, *l. non aliter*, 7. *ff. de uſu & hab.* Nam quæ fa-
cta lædunt pietatem, exiſtimationem & vere-
cundiam, nec facere nos poſſe credendum eſt, 1.
Machab. 2. *v.* 19. *l. filius, ff. de cond. & demonſtr.* Ty-
raq. *tract. de pœn. leg. cauſ.* 34. *nu.* 1. Jaſon. *conſil.* 136.
5 *col. ult. lib.* 1. idq; † propter vindictam divinam,
Oſe. 5. *v.* 11. [Imò judicem, debere potius officio
& Magiſtratu decedere, faſcesq; proſternere quā
injuſtis obedire mandatis, poſt Abbat. *in c. cum
teneamus, de apellat.* Felin. *in c. conſanguinei, de
re judic.* ſuadet & notat Johan. Parlad. *rer. quoti-
dian. lib.* 2. *cap. fin.* §. 7. quia debemus potiùs pati
omnia mala, quàm malo conſentire, *c.* 2. *de nov.
op. nuntiat. c. ita ne* 32. *q.* 5. Modeſtè tamen inferior
judex ſuperioris juſſui refragabitur, dicendo, ſe
quidem paratum eſſe parere, obſtare tamen ſibi
hanc & illam rationem naturalis æquitatis aut
juris divini, adeoq; ſecundam expectabit juſſio-
nem, quæ ſi cum præceptis divinis & conſcien-
tia pugnet, nec dum attendenda erit, confer
Parlador. *alleg. mod. loc.*] Contereretur Ephraim.
quia impia mandata ſecutus eſt. Don. Garſ. Ma-
ſtrill. *de Magiſtratib. & eorum imp. lib.* 3. *c.* 4. *n.* 301.
6 An verò juſſus † Magiſtratus in delictis excuſet
à pœnâ civili, vide Clar. *in* §. *fi q.* 60. *n.* 15. Covarr.
in Epitom. de ſponſalib p. 2. *c.* 3. §. 3. *n.* 7. Dec. *in l. velle
non creditur, nu* 7. *de reg jur.* Menoch. *de arbit. caſ.*
354. [Vid. omninò Farin. *l.* 1. *q.* 37. *n.* 74. Vult. *conſ.*
7 33. *n.* 192. *vol.* 3.] Si itaque infidelis † Nobochdo-
noſor ad clavum imperii ſedeat, & alienos Deos
adorare jubeat, Danielis ſumendus animus, &
potius leonum fovea eligenda, quàm jubenti i-
dololatricum cultum parendum, *Dan.* 6. *v.* 10. *&*
8 *ſeqq.* Si improbus † Saul jubeat ſacerdotem &
virum Dei occidere, ſurdi ſint miniſtri, 1. *Sam.* 22.
9 *v.* 17. Si Caracalla † fratricidium, ſanctiſſimi ju-
ris auctoritate ſcelus hoc abominantis, defen-
dere jubeat, Papiniani Exemplo, ſecuris potius
optanda, quàm contra ultricia conſcientiæ fla-
gra, ſacroſancta juſtitiæ officina ſcelere cōſpur-
canda, Cario *lib.* 3. *Chron. in vit. Caracall.* Sic nu-
trices † Ægypti impia regis mandata implere 10
renuebant, *Exod.* 1. *v.* 16. [Bonus Mardochæus,
ſuam potius & omnium Judæorum vitam in di-
ſcrimen adducere, quàm ex Regis Ahaſveri man-
dato, Hamano impio, divinos honores deferre
voluit, in lib. Eſth. *c.* 13. *v.* 14. Simile exemplum
habemus, 1. *Macchab. cap.* 1. *v* 65 *& ſeqq.* vid. Slei-
dan. *lib.* 21. Haut abſimile conſtantiæ exem-
plum exſtat de Electore Saxoniæ captivo, qui
nullius periculi metu territus, in decreta Conci-
lii Tridentini ut conſentiret induci potuit, refe-
rente, Sleidan. *lib.* 19 *p. m.* 578. *& lib.* 21. *paulò poſt
initium.* Magis ſemper timendus, qui gehennam,
quàm qui carcerem minatur, Auguſt. *ſerm.* 6. *de
verb. Dom. ſecund. Matth.* Et conſcientia, obliga-
tioni civili longè præferenda, uti ex proteſtan-
tium Principū reſponſo ad Heldum refert Slei-
dan. *lib.* 11. *p. mihi.* 311.] Sicut nec parenti iniqua
volenti & jubenti parendum. Si verò Magiſtra-
tus † iniqua præcipiat, quæ non expreſsè cum 11
Dei & naturæ legibus pugnent, ſed utilitatem
tantùm privatam reſpiciant, præſtabilius erit
obedire, quàm juſſa recuſando cæteris rebellan-
di occaſionem præbere, *c. quid culpatur*, §. *ſed ſi
humana*, 23. *quæſt.* 1. *arg. l. potioris, Cod. de offic. rector.
provinc. l.* 1. *in fin. Cod de offic. præfect. urb.* Frideric.
Pruckm. *de regalib. in* § *venatio, cap.* 4. *nu.* 32. *& nu.*
66. [Joh. Parlador. *rer. quotidian. lib.* 2. *cap. fin.*
§. 7. *p.* 363.] Siquidem rebellionis † ſpecies eſt, 12
denegare quæ imperantur, R. A. de Anno 1542.
zu Speyer/ §. würde ſich aber jemand / *in fi.* Phil.
Cominæ. *lib.* 10. *Comm. circ. fin. p. mihi.* 699. *in fin.*
ubi dicit: in utramq; partem ferè peccatur. Nam
& Principes immoderatè ſæpè multa faciunt,
& populus nonnunquam illos graviter offendit,
quando morem non gerunt, in neceſſitate deſe-
runt & rebellionem faciunt contra fidem & juſ-
jurandum. Quinimò cenſum & tributum ſolve-
re denegantem, in Principis contemptum, inci-
dere ajunt in crimen læſæ Majeſtatis, per ea quæ
tradit Gig. *de crimin. læſ. Majeſt. q.* 36. *nu.* 2. *& ſeqq.*
Farin. *de crim. Majeſt. quæſt.* 113. *n.* 55. *junct. num.* 69.
& ſeqq. Quod tamen procedit, modò cenſus ille
imponatur ſecundum receptam cujuſvis impe-
rii conſuetudinem, de conſilio Procerum modo
ſolito & conſueto, vid. quæ ſcripſi infra hoc *lib.
Claſſ.* 4 *cap.* 4 *nu.* 146.] Erneſt. Cothm. *conſ.* 11. *n.* 7.
vol. 4. *in fin. ubi ex Euſeb. lib.* 4. *Hiſt. Eccleſ.* dicit, † 13
Domino regionis ſemper honorem tribuendum

& parendum, quatenus jubet & præcipit, quæ Domino Religionis nō ſunt contraria, [Marſil. Patavin. *in defenſ. pac. part. 2. c. 4. p. 129.* ubi dicit, quod in omnibus Cæſari obedire debeamus, dummodò juſſa ejus non repugnent pietati, & honeſtati. Et ſic Lutherus quandoq; ſuaſit, potius exilium patiendum, quàm principi impia mandanti reſiſtendum, teſte Sleidan. *lib. 9. comment. in pr.* Quin etiam eo caſu ſuperioris mandato non refragandum exiſtimant, ſi adhuc dubitetur juſtumnè, an injuſtum ſit, uti reſpondit *Roman. conſil. 59. incipit. Ad diſcutiendam primam dubitationem*, Marc. Ant. Natt. *conſil. 487. nu. 42. per text. in c. quid culpatur, in fin. 23. q. 1. & c. ad aures, de temp. ordin.*]

14 Nam generale † eſt pactum regibus obtemperare, Zaſ. 2. *conſil. 1. n. 30.* Qui itaque in hiſce privata auctoritate magiſtratui reſiſtunt, legum executionem & imaginem Dei, quantum in ipſis eſt, tollere conantur, Petr. Martyr *ad cap. 18. lib. 1. Reg. fol.* 147. [ab illis tanquam ſeditioſis cavendum, monente ſacra Scriptura, *Prov. 24. v. 21. & 22. Syracid. cap. 7. v. 7.* Matth. de Afflict. *deciſ. 265. n. 77. & ſeq.* Cùm itaq; vinculum ſocietatis humanę in hac parendi lege conſiſtat, nulla eſt danda occaſio, ut illud diſrumpatur, vel in minima ſui parte, & inde totius Reipub. ſalus in diſcrimen offeratur, ut notatur, *in §. in poteſtate itaq; inſtitut. de his, qui ſunt ſui vel alien. jur.* Johan. Gœdd. *conſil. Marp. 28. n. 5. vol. 3.*] qua de re pulchrè auctor des Chriſtlichen Rahtſchlags/ welcher geſtalt ſich Chriſtliche Perſonen von Ober- vnd Vnderthanen halten ſollen/ apud Hortled. in Reichshandlungen/ lib. 1. c. 2. nu. 7. cujus verba transſcribere volui: Auß dem nun folget daß männiglich/ er ſeye wer der wolle/ ſeiner Weltlichen von GOtt verordneten Obrigkeit in allen dingen/ die nicht wider GOtt ſeynd/ Gehorſamb vnnd Vnderthenigkeit zu leiſten ſchuldig iſt/ darwider auch alle Bäpſtliche Canones oder andere Menſchliche Satzungen nicht ſtatt haben mögen/ vnd ob wir zu beſtändiger Ergründungen Weltlichen Schwerds vnd Obrigkeit vnnd ſchuldiger Verpflichter Gehorſamb aller Chriſtlichen Vnderthanen dem Wort Gottes nicht glauben geben wolten/ ſo meine ich je/ vns ſolten die Exempel newlich vergangener erſchrecklichen Geſchichten der Vnderthanen gegen ihren Obrigkeiten in vnſern Teutſchen Landen gnugſamb erinnern/ ſolches nicht zu widerſprechen/ dieweil wir in der That geſehen haben/ wie grauſamb GOtt der Allmächtige die Vnderthanen/ ſo ſich vnterſtanden haben deß Jochs vnd Bürden jhrer Obrigkeit mit der That zu entledigen/ vnnd ſelbſt Herren zu ſeyn/ an Leib/ Leben/ Ehr/ Gut/ Weib vnd Kindern geſtrafft hat/ vnd ſtehet in keines Menſchen Macht/ der gebrauche ſich deß vermeinten grundes oder ſcheines er immer wolle/ ſich Weltlicher Obrigkeit Gebott/ Verbott oder Regiments/ wo die jhren Gewalt über die Seelen vnnd Gewiſſen nicht erſtrecken/ gewaltiglich zu widerſetzen. Vngeachtet/ wie beſchwerlich vnd vnleidlich ſolch Regiment ſeyn mag/ weil Chriſtus allen Chriſtlichen Menſchen nicht Rahtsweiß/ (wie etwa etliche Verſtändige haben einbilden wollen) ſondern als ein ſchuldig Gebott aufferlegt/ dem Vbel nicht zu widerſtreben/ auch in der H. Schrifft durch viel Sprüche vnd offentliche Exempel gar lauter angezeiget wird/ daß Gott den ſündigen Vnderthanen beſchwerliche/ vnchriſtliche Obrigkeiten vnd Tyrannen/ vmb jhrer Sünden willen zugeſchickt/ welcher Göttlichen Ordnungen/ Willen vnnd Straff je auch keinem Menſchen nimmermehr gezimet zu widerſtehen. Add. Reichs Abſchiedt de Anno 1525. §. Vnnd iſt derhalben/ & de Anno 1526. §. zum andern/ & ſ. ſeqq.

Deo interim † committenda vindicta,] qui novit ponere circulum in naribus Tyrannorum, & frænum in labiis eorum, *Eſa. 37. v. 29.*] qui retribuit impio Achabo vineam Nabothi contra jus faſq; occupanti, 1. *Reg. 21.* Exemplo Davidis, 1. *Sam. 24. v. 13.* ubi ait, Deus erit judex inter me & te, *& c. 26. v. 9. & v. 23.* [Principis omnia mala acta Dei judicio, non ſubditorum rebellione conſtringuntur, ex Erneſt. Brotuſ. *in Chron. Marſiſb. lib. 1. c. 16. notat.* Frider. Bauman. *in tract. qui inſcribitur* Schleſiſcher Landman/ *p. 85. & 5. præcedentib.* Propter jugum & oppreſſionem populi ſui excidium minatur regno Babylonico Jehova. *Eſa. 47. v. 6. & ſeqq.* Et quando duplicantur lateres, tunc venit Moſes *Exod. 2. 3. 4. & ſeqq. capit.*] 15

Duriſſimum † judicium in his, qui convertunt jus in fellis amaritudinem, & juſtitiæ fructum in abſynthium, *Amos c. 6. v. 12.* Potentes potenter tormenta patientur, *Sapient. 6.* [Et validè opprimuntur crudeles Dominatores, *Syracid. 11. v. 6.*] & conteret eos à facie terræ, *Amos cap. ult. v. 8.* [*Ezech. c. 31. per tot.* ubi graviſſimas Deus Tyranno Pharaoni denunciat pœnas. Hinc apud Pſalmiſtam: Dixi ego, Dii eſtis & filii excelſi omnes: vos autem ſicut homines moriemini & ſicut Tyranni cadetis, *Pſal. 82. v. 6. & 7. Syracid. 1. v. 5.*] Sic Caligulam in primo tyrannidis ſuæ curſu ſuſtulit: Neronem graſſari paulò diutius ſivit: diutiſſimè Tiberium. 16

Non † equidem ſemper ſtatim & ad nutum noſtrum Deus punit tyrannos, ſed lento plerumque gradu ad vindictam procedit, tarditatemque ſupplicii gravitate pœnæ compenſat Valer. Maxim. [*Baruch. 6. 2. v. 7. 8. & ſeq.* Hinc Julius Cæſar conſueviſſe, inquit, Deos immortales, quò gravius homines ex commutatione rerum doleant, quos pro ſcelere eorum ulciſci velint, his ſecundiores interdum res & diuturniorem impunitatem concedere, *lib. 1. de bell. Gallic.*] 17

Imò peccata † populi & inemendati mores diuturno ſæpè egent flagello, pulchrè Juſt. Lipſ. *lib. 2. de conſtant. c. 13.* Quamobrem 18

19 obrem † in iis, quæ verbo Dei non adverſantur,
Magiſtratui obtemperandum & pro virib. gra-
20 tificandum, cum ex præcepto Petri † etiam dif-
ficiliores Domini ferendi, Petr. Martyr. *in com-*
21 *ment. ad lib. 1. Reg. c. 21. fol. 169.* Poſſunt † tamen
ſubditi ſi nimio onere premantur, tolerabilem
mitigationem devotè & humiliter petere, *Exod.*
5. 1. Reg. 12. v. 4. confer Bodin. *1. de repub. c. 5. p. 326.*
[Sicut autem ſubditi ſummoperè cavere debent
à ſeditione, rebellione & reſiſtentia: ita etiam
Prudentes Principes & Reipub. gubernatores,
omni ſtudio præcavere debent, ne nimiis exa-
ctionibus, inſolitis oneribus, preſſuris & erude-
litate, ſubditos ad rebellionem & inſolentiam
provocent, cujus rei exemplum exſtat notabile,
1. Reg. 12. & paſſim tàm in ſacra quàm prophana
hiſtoria, Gualth. *in Chronolog. Eccleſiaſtico polit.*
ſub Anno Chriſti 9. ubi de Barone Principe Dal-
matarum interrogato à Tiberio Cæſare, cur to-
ties rebellarint, eum reſpondiſſe: *quia ad greges*
veſtros cuſtodiendos, Paſtores non mittis, ſed lupos: ex
Dion. idem Gualth. *ſub Anno Chriſti* 11. 29. 66. 67.
& paſſim. Quamvis enim Deus rebellionem odit
& graviſſimè punit, quandoq; tamen pro admi-
randa ſua prudentia per eam Principes oppreſ-
ſores populi, & ſimul cum ipſis ſubditos rebel-
22 les acerrimè punit,] in imperio Romano. † quo
nullum unquam legibus & juſtitiâ majus & ſan-
ctius, ſubditi ſi nimiâ ſævitiâ, inſolitis operis, an-
gariis & perangariis, mit ungemeſſenen täglichen
Frohnen / Principum ac Dominorũ premantur,
23 mandata † ſine clauſulâ in Camerâ vel ab Impe-
ratore, impetrare; quib. Domini ſub pœna Ban-
ni, amiſſionis juriſdictionis vel pœnæ pecunia-
riæ impetrare poſſunt, per ea quæ tradit, Geil. 1.
O. 17. *& 2. de pp. c. 2. num. 22.* Mynſ. 5. O. 8. Hartm.
Hartman. *lib. 2. tit. 54.* O. 43. & ita decretum fuit
Anno 1580. 27. Aug. in causâ Weilmünſter con-
tra Naſſaw / referente Sixtin. *de regalib. lib. 2. c. 23.*
num. 58. Specul. *in tit. de Feud. §. quoniam, verſ. &*
nota, quod vaſalli comitem Frider. *de proceſſib. lib. 2.*
cap. 13. Ant. Fab. C. rerum in Sabaud. *jud. lib. 3. tit.*
18. de fin. 2. Quò pertinet laudabile Curiæ Pari-
ſianæ edictum: *Le ſeigneur qui abuſe de ſa juſtice,*
en doit eſtre privè, hoc eſt, abutens imperio pri-
vatur, Papon. *lib. 13. arreſt. tit. 2. art. 5. refert.* Za-
char. Victor. *de exempt. concl.* 14. Anton. Fab. *in*
Cod. rer. in Sabaud. *judic. lib. 3. tit. 18. de fin. 2. ubi*
vid., quæ de operis tradit eleganter, Zaſ. 1. *ſing.*
24 *reſponſ. c. 3. per tot.* Intereſt † enim reipublicæ, ne
quis re ſua malè utatur, inquit Juſtinian. *in ſtit.*
de his qui ſunt ſui vel alieni jur. Ideoq; † publi- 25
câ imperii conſtitutione ſancitum eſt, manda-
ta ſine clauſulâ ſubditis contra Magiſtratum
ſuum non facilè & cùm de narratis veriſimili-
ter non conſtat decernenda non eſſe, R. A. de
Anno 1594. §. So ſoll auch zum fünfften / adde
Geil. *d. obſerv. 17. num. 6.* Habent etiam ſubditi † 26
remedium uti poſſidetis, quo rectè utuntur, ſi in
poſſeſſione vel quaſi à Domino moleſtantur,
Bald. *in l. 1. C. commun. de manumiſſ.* Bart. & Alex.
in l. 1. §. 1. ff. de uti poſſid. idq; ita aliquando in Ca-
mera Imperiali obſervatum meminit, Gylman,
rerum jud. lib. 2. decis. 3. n. 5.

CAPUT V.

AN ET QUATENUS SUBDITI RE-ſiſtere poſſint tyranno; eumq; à gubernaculis removere?

SUMMARIA.

1. Quæſtio, an & quatenus ſubditi reſiſtere poſ-ſint Tyrannis, à plurimis pertractata, breviter his attingitur.

2. Diſtinguendum inter Tyrannos, deinde inter ſubditos. 3. Tyranni alii dicuntur titulo, alii exer-citio.

4. Illi, qui ſine ullo legitimo titulo ad rerum gu-bernacula perveniunt. Richardus dux Glóceſtriæ interfectis fratris filiis, Angliæ ſceptra vi arripuit. Turca ſummo ſcelere & turpitudine ad tantam im-perii molem pervenit.

5. Hi ſunt, qui legitimo quidem jure ad regimen perveniunt, ſed conceſſâ poteſtate abutuntur. Et vio-lentâ dominatione populum premunt.

6. Lex Valeriana permittit impunè occidere Ty-rannum titulo, ſub antiquis etiam præmiis propo-ſitis.

7. Quod & ſacris non abſonum eſt literis, exem-plo Æglonis, Sebæ, Sallum, Holofernis, & Siſſeræ, Ge-ſta per talem Tyrannum ipſo jure nulla ſunt, nec ali-quid roboris aut firmitatis habent.

8. Ejuſmodi Tyranno, ut alieno, populus nullo homagio vel jure obligatur. Eiq; tanquam privato, à quovis Reipubl. cive rectè reſiſti poteſt.

9. Iuriſdictionem nullam habent, nec crimen læ-ſæ majeſtatis in ejuſmodi invaſores committitur.

10. Poſſeſſione illegitimè quæſitâ diu non gaudent invaſores alienarum ditionum, ſed miſero & tragico exitu eam plerumq; amittunt, exemplo Iul. Cæſaris, Sergii Galbæ, Ottonis, Vitellii, Phocæ, &c. Non diu-

turnæ poſſeſſio, in quam quis gladio inducitur. Nec diu, quæ multorum malo exercetur, ſtare poteſt potentia.

11. 12. *Subditis ex pòſt facto approbatum tyrannorum occidere, aut removere non licet. Grave eſt fidem fallere, & quæ ſemel placuerunt, ſervanda.*

13. *Difficile eſt, ut bono peragantur exitu, quæ malo ſunt inchoata principio. Impoſſibile, ex vitiata radice bonum naſci fructum.*

14. *Liber populus alicujus dominio ſe ſubmittere poteſt.*

15. *Non laudandi interfectores Iul. Cæſaris. Toleratum Tyrannum occidere non licet. Eoq́; ipſo crimen læſæ Majeſtatis committitur. Impunè non tulerunt Tyrannorum trucidatores, ſed plerunq; juſto Dei judicio miſerè perierunt.*

16. *Contraria Bodini ſententia, poſterior populi ſuffragatio, quaſi quædam tyrannidis eſt confirmatio.*

17. 18. *Metus ſemel illatus præſumitur durare, durante eâdem cauſa cogendi, & cocendi poteſtate.*

19. 20. *Metus durare cenſetur vivente Tyranno, & plenâ libertate non reſtitutâ.*

21. *Quod metu geſtum, & actum eſt, ratum de jure non eſt.*

22. *Refutatur Bodinus.* 23. *Multa ab initio prohibentur, quæ ex pòſt facto ſuſtinentur. Conſenſus ſubſequens non permittit accuſari vitium. Quod ceſſante vi vel metu geſtum eſt, irritum non habendum.*

24. 25. *Matrimonium metu contractum ab initio, ipſo jure nullum, ſubſecutâ ſpontaneâ cohabitatione convaleſcit.*

26. *Præſcriptio longi temporis, legitimæ creationis vim habet. Non major eſſe debet taciti, quàm expreſſi vis ac poteſtas.*

27. *Tempus non eſt modus inducendæ obligationis.*

28. *Super re violenter occupata inveſtitura ſcienter facta valet.* 29. *Per inveſtituram ſubſequentem violentia præcedens purgatur*

30. *Prædicta limitantur, ſi ſubditi invaſi legitimum Dominum adhuc habent; Dux vel Marchio expulſus à ſubditis vel aliis, non deſinit eſſe Dux, vel Marchio.*

31. *Subditi, qui ipſi poſſidentur, poſſeſſionem in alium transferre non poſſunt. Nec tradere juriſdictionem, cum ipſi adhuc ſint in juriſdictione. Neque prorogare poſſunt juriſdictionem, niſi de conſenſu Domini ſui.*

32. *Rex ultrò deſignatus, unctus, & coronatus, prætextu alicujus ſævitiæ ſolio regio turbari, aliusq́; ſurrogari non poteſt. Serò accuſat quis mores ejus, quos eligendo, & recipiendo ipſe approbavit. Non ignarus quæ eſſe debet conditionis ejus, cum quo contrahit.*

33. *Ejuſmodi regnorum & ditionum à ſubditis facta oblatio non temerè acceptanda, ſed prudentius renuenda Delatum imperium ab eo, cui jus non eſt, admittens, affectatæ tyrannidis crimen incurrit. Reges inviolabiles & ſanctos Deus & natura voluit.*

34. *Priſcus dedendi, & recipiendi mos apud Romanos qualis fuerit.*

35. *In Tyrannis exercitio, diſtinguendum inter merè & abſolutè ſubditos, qui merè privati. Et inter ſubditos relatè, qui ſimul Magiſtratus ſubordinati vices gerunt, jusq́; poteſtatis & gladii habent.*

36. *Subditi jus gladii non habentes, gladium ſumentes, gladio peribunt.*

37. *Iure civili publicus armorum uſus privatis omninò ademptus.*

38. *Subditis privatis æquum ac iniquum Regis imperium ferendum. Non novum, ut ſontibus pareant boni.*

39. *Regum interfectores à ſucceſſoribus ſeverè puniendi. Alexander Magnus paternæ cædis conſcios ad tumulum patris occidi juſſit. Vltio principibus munimentum eſt, ad præſens in poſterum.*

40. 41. *Non diſtinguitur hic inter fidelem & infidelem Magiſtratum.*

42. *Ex Bodini ſententia peregrini Principis auxilium implorari poteſt. Cavendum tamen, ne quis aſſiſtendo ſubditis contra ſuum Dominum eandem legem ſibi ſtatuat, & idem jus in regnum ſuum provocet.*

43. *Subditi Magiſtratus perſonam ſuſtinentes, jusq́; gladii habentes Tyrannum exercitio leges fundamentales evertere molientem à gubernaculis removere poſſunt.*

44. *Tyrannus Reipubl. fundamenta convellens, navem Reip. ſubmerſam, & everſam rupit. Hoc caſu exulent Tarquinii, pellantur Dionyſii, plectantur Nerones, more majorum.*

45. *Wenceslaus Rex iners, laſcivus, crudelis à Bohemis captus, & ab Imperii Statibus imperio exutus eſt.*

46. *Tyrannorum Reſcripta, mandata & Edicta quatenus valeant, diſtinguendo deciditur.*

47. *Mutua relatio Patris, & Filiorum eſſe debet inter ſummum Principem, & eos, qui partem curarum Reipubl. ſuſtinent. Imperatores boni paterno affectu*

affectu proſequuntur imperium, ejusq; cives. Princeps bonus à bono patre nihil differt.

48. 49. *Summus Magiſtratus legibus conventionis aquè tenetur, atque privatus.* 50. *Firmius arctiusq; is obligatur, qui mutua fidei vindex.*

51. *In alio fidem fallere probroſum, in Principe abominabile exiſtimatur. Verbum* ſollen / *neceſſitatem obligationis, verbum* wollen / *voluntatis promptitudinem importat.*

52. *Princeps à fide conventionis, capitulationibus & regni legibus recedens, eam à ſubditis ſperare non poterit.*

53. *Patronus olim Clienti fraudem faciens ignominioſus erat. Domitii, & Craſſi libera honeſtiſſima libertatis vox.*

54. *Id poſtulare non licet, cujus contrarium quis non eſſet petiturus.* 55. *Principis jure aut nomine dignus non cenſetur, qui principis officium facere negligit.* 56. *Privilegium amittit, qui conceſſâ abutitur poteſtate.*

57. 58. 59. 60. *Objectio de contractu Principis, & de principe legibus ſoluto refellitur.*

61. *Rationes de remotione Tyranni exercitio, remiſſivè.*

62. *Pater licet legum contemptor, tamen pater eſt.*

63. *Ut filius patrem certas ob cauſas exhæredare. Ita & inferior Magiſtratus, ex urgentibus cauſis ſecundum regni cujuſvis leges Principem à regni hæreditate removere poteſt.*

64. 65. *Sicuti patria, tanquam communis parens præfertur patri: Ita & ſalus patriæ autoritati Principis præferenda.*

66. *Pater intolerabili injuriâ liberos afficiens, officio Iudicis ad emancipationem compelli poteſt.* 67. *Patria poteſtas in pietate, non atrocitate conſiſtit.*

68. *Princeps pari amore, quo parentes liberos, ſubditos diligere, ac tueri debet.*

69. *Princeps communis patriæ, & omnium Pater, paternum erga ſubditos gerat animum.*

70. 71. *Ut matrimonium inter conjuges propter certas, divino ac humano jure determinatas cauſas reſcindi poteſt; Ita & hoc vinculum inter Principes & ſubditos, periclitante Reipubl. ſalute.*

72. *Propter utilitatem Reip. ſunt principia conſtituendi Principem, ſunt itidem principia diſſolvendi.*

73. *Non minus inferioribus, quàm ſuperioribus Magiſtratibus pro ſalute ſubditorum excubandum.*

74. *Propter furorem ſupervenientem matrimonium non diſſolvitur,*

75. *Furioſus Princeps autoritate publicâ removeri poteſt.*

76. *Propter nimiam ſævitiam matrimonii ſeparatio permittitur.*

77. *Non propter quamvis tyrannidem aut iniquitatem removendus Princeps.*

78. *Non omne maleficium diſſolvit matrimonium, ſed Adulterium, malitioſa deſertio, ex nimiâ ſævitiâ.*

79. *Non quodvis maleficium Principi adimit ſceptrum, ſed illud, per quod ipſa Reipubl. fundamenta evertuntur.*

80. *Ordinatio divina, pro aris & focis pugnando, ab interitu vindicatur.*

81. 82. 83. *Iuramentum ſemper intelligendum, rebus in eodem ſtatu manentibus.*

84. *In omni obligatione exceptus cenſetur caſus, qui partis culpâ contingit.*

85. *Ex cauſa de novo emergente etiam à jurejurando recedere licet.*

86. 87. *Iuramenta non extendenda ad fortuita, non cogitata, vel inopinata, ne fiat vinculum iniquitatis.*

88. *Semper pro Principe militat præſumptio, donec contrarium appareat, Princeps quicquid facit, juſtè facere præſumitur. Non temerè aliud præſupponendum, multo minus periculoſa extrema amplectenda.*

89. *Proceres non tenentur obſervare conventionem, quam Princeps ipſe non ſervat. Qualibet promiſſio annexam hanc tacitam habet conditionem: Si fides ſibi ſervetur.*

90. *Procerum Saxoniæ ad Henricum IV. Imper. per Legatos poſtulata, & conditionales conventiones.*

91. *Finis Imperii gloria Dei, & Salus ſubditorum.*

92. *Regna, principatus, & dominia non tàm ad Dominorum, quàm ſubditorum commoda inventa. Bonus Princeps differt à Tyranno, hic omnia ad ſuam, ille ad publicam refert utilitatem.*

93. *Reges & Principes non tàm præeſſe, quàm prodeſſe debent, nec ſibi ſubditos, ſed ſe ſubditis datos eſſe arbitrentur.*

94. *Quævis potius toleranda, quàm ut Rex vel Princeps legitimè conſtitutus, unctus, & coronatus, vi & armis à Proceribus ſolio dejiciatur, vel prorſus interficiatur.*

95. *Reges omni jure inviolabiles, & quodammodo Sacroſancti cenſendi, eorumq; ſanguinem profundere nefas eſt,*

96. Ejuſ-

96. *Ejuſmodi cædes, & invaſiones impunitæ à Deo non relinquuntur. Exemplo percuſſorum Cæſaris, interfectorum Adolphi Naſſov. quorum plerique miſero & malo mortis genere perierunt.*

97. *Rudolphus Henrici IV. Imp. oppugnator in pugna dexterâ manu amiſſâ, eâq; ei lethaliter decumbenti, allatâ circũſtantibus Epiſcopis perfidiam erga Imperatorem perturbato animo exprobravit.*

98. *Ex vetuſtiorum exemplorum cum recentioribus collatione animadvertitur, eandem ſemper in mundo agi fabulam, Deo ultore juſto.*

99. *Summâ Reipub. neceſſitate poſtulante, moderari ſummi Principis licentiam, per Proceres id piè, juſtè, ac decenter ſuſcipiendum De precationibus, & obteſtationibus antè quàm armis experiendum.*

100. *Princeps ſanctiſſimum fidei numen violans, Deum habebit vindicem, & ultorem; Proceres verò illud religiosè obſervantes Adjutorem, & tutorem. Exemplo Gibeonitarum;*

101. *Econtrario verò ille Deum ordinationis ſuæ ſeverum cuſtodem, & protectorem; Hi autem perfidiæ & inobedientiæ vindicem habebunt.*

102. *De præſenti quæſtione in ſpecie privatum judicium interponere, periculoſum.*

103. *Etiam minimæ circumſtantiæ cauſæ & quæſtionis ſtatum variare poſſunt.*

104. *Deus regna conſtituit, reges tuetur, refractarios punit, Tyrannos de ſede deponit, & alios regere facit.*

1 DIGNA eſt quæſtio, † quæ excutiatur, anne
ullo modo & ullo reſpectu ſubditis fas ſit
reſiſtere Tyrannis: Quamvis enim hæc quæſtio
à plurimis ſit pertractata, occaſione tamen quaſi
in ſinum mihi delata, eam hic attingere & bre-
2 viter percurrere libuit. Primò diſtinguendum †
inter tyrannos: Deinde inter ſubditos. Tyranni
3 † alii dicuntur *titulo*, alii *Exercitio*. [Secundum
Bart. *in tractat. de Tyrannia, n. 31. & 32.*] Illi ſunt,
4 † qui nullo vel electionis vel ſucceſſionis, vel
alio legitimo titulo ad rerum gubernacula tendunt, vel iniqua præcipiunt, [Bart. *in d tract. de Tyran. q. 6.* G g. *de crim. læſ. Majeſt. lib. 1. rubr. qualiter & à quibus, &c. q. 22. nu. 14.* Farinac. *de crim. læſ. Majeſt q. 112. n. 35.* Cardinal. Tuſch. *verb. Tyrannus, concl. 304.* Alberic. Gentil. *de crim. Majeſt. diſput. 4.* Tales ſcriptura quandoq; appellat venatores robuſtos, *Gen. 10. v. 9. Pſalm. 91. Ierem. 16. v. 16.* eò, quod bonis & tenuioribus inſidientur, ſicut venatores feris. Quandoq; etiam Gigantes & famoſos viros, *Eſa. 26. v. 9.* qui ex rapto & latrociniis vivunt, quales in primo etiam ſeculo ante diluvium extitiſſe apparet, *Geneſ. 6. & ibid. Pare in Comment.*] Talis fuit Abimelech. *Iud. 9.* Abſolon *2. Sam. 15.* [Zambri, *1. Reg. 16. verſ. 9. & ſeqq.*] Sallum *2. Reg. 15.* [Talis fuit Richardus Dux Gloceſtrius, qui mortuo fratre ſuo Edvardo Angliæ Rege, ejus relictos filios duos, quorum natu majori jam dum homagium præſtiterant, interfecit & Angliæ ſceptra vi arripuit. Philipp. Cominæ. *lib. 9. Comment. p. mihi, 660. & ſeq.* Ejuſdem conditionis eſt Turca, qui non legitima ſucceſſione, ſed ſummo ſcelere & turpitudine, ad tantam imperii molem pervenit, Sleidan. *lib. 14. p. 398.* Hi verò dicuntur, † qui qui- 5
dem legitimo jure ad poteſtatis regimen pervenerunt, ſed conceſſâ ſibi nequiter abutũtur poteſtate,] vel brevius, qui in communi Republ. non jure principantur, Bart. *d. tractat. de Tyrann.* vel qui violentâ dominatione populum premũt. ſecund. Parid. de Put. *de ſyndicat. in tract. de reg. exceſſ. cap. 3. incipit an liceat occidere, nu. 3.* Farinac. *de crim. læſ. Majeſt. q. 112. n. 33. & 34.* vid. Decian. *in tractat. crim. lib. 7. c. 5. num. 22. & ſeqq.*] Illos † im- 6
punè lex Valeriana omnibus interficere permiſit, *Plutarch. in Public.* [Tiber. Decian. *in tractat. crim. lib. 7. cap. 39. n. 4. & ſeq.* Andr. Geil. *2. obſ. 61. nu. 9. remiſſivè.* Alberic. Gentil. *de crimin. Majeſt. diſp. 4. pag. 60.* ubi dicit, hujuſmodi tyranni nõn magis eſſe poteſtatem, quam latronis, quem licet pro certo interficere,] legesq; & ſcripta antiquorum interfectoribus maxima præmia propoſuerunt. Bodin. *l. 2. de Repub. c. 5.* Mambrin. Roſæ *in inſtit. Princip. Chriſtian. c. 1.* idque ſacris † 7
non abſonum literis, exemplo Æglonis & Sebæ, *1. Sam. 20. v. 22.* & laudatur Ajod, quod Æglonem interfecerũt, *Iudic. 3.* Waremund. ab Ehrenberg *c. 11. de oner. ſubd.* [Et Judith, quod Holofernem contra jus faſque populum judaicum opprimere nitentem aſtu interfecerit, divino adjutus auxilio, *lib. Iud. c. 13.* ac Jael, quod Siſſeram, clavo per tempora adacto, obtruncarit, *Iud. c. 4.* & propterea benedicta inter mulieres prædicatur, *Iud. 5. c. v. 24.*] nec reprehenditur Manahem, quod occiderit Sallum Regis interfectorem & violentum regni occupatorem, *2. Reg. 15. v. 14.* [Et geſta per talem Tyrannum ipſo jure nulla ſunt, nec ullum robur ac firmitatem habent per tradita Matth. de Afflict. *deciſ. 77. n. 2. ubi tamen diſtinguit*, Cardin. Tuſch. *verb. Tyrannorum geſta, concl. 305. n. 16.*] quia talis alienus † eſt, cui 8
popu-

populus nullo homagio vel jure obligatus, *c. Principatus*, 1. *q.* 1. Unde ei tanquam privato & aggreſſori vim inferenti rectè quivis Reipub. civis reſiſtit, *l. 2. de juſtit. & jur. l. 4. l. 43. ad L. Aquil. arg. à contrario ſenſu, l. ſacri. C. de diverſ. reſcript. l. 1. C. ut ord. dign. argum. Num. c. 16.* Gregor. *lib. 26. c. 7. de Repub.* Jun. Brut. *quæſt. 3. de vind. contra tyrann.* latè Vaſq. *lib. 1. illuſt. cont. c. 8. nu. 33. & ſeqq.* [Obr. *diſput. Feud. ult. de Bell. concl. 147. & ſeq.* vid. Joh. Azorii *inſtit. Moral. lib. 11. c. 5. verſ. decimo quæritur*
9 *part. 2. Et lib. 2. cap. 2. part. 3.*] Neque etiam † invaſi territorii juriſdictionem ullam acquirit, Bart. *in l. qui fundum, num. 11. & 2 ff. ſerv. quemadmodum amitt.* [Vult. 3. *conſ. Marp. 35. n. 52.* Indeq; nec crimen læſæ Majeſtatis in eos committitur, Gig. *de crimin. læſ. Majeſt. lib. 1. rubr. qualiter & à quib. q. 65. num. 1. & ſeqq.* Decian. *in tract. crim. lib. 7. cap. 4. n. 3. in fin. & cap. 5. nu. 21. & 23.* Neque ſubditi propter ejuſmodi violentam invaſionem jura ſua & privilegia amittunt, Andr. Geil. *2. obſ.*
10 *61. num. 7.*] [Ejuſmodi autem † invaſores alienarum ditionum, poſſeſſione ita illegitimè quæſita non diu gaudent, ſed plerumq; prout eam nacti ſunt, rurſus amittunt & turpiter ac miſerè pereunt. A Julio Cæſare uſq; ad hunc diem, inter centum, qui regna vi occuparunt, non ſunt quatuor, qui non eadem perdiderint, & cum tota familia perierint, Auct. *ſecretiſſ. inſtruct. concl.* 3. Phocas imperium malè partum, maleque adminiſtratum, malè amiſit, & conſpiratione Ducum contra ipſum factâ amputatis manibus, pedibus, pudendis & capite, trunco in foro combuſto, miſerrimum habuit exitum, Onuphr. Panvin. *in vita imper. Phoc.* Gualther. *in Chronol. Eccleſiaſtico-Politico ſub Anno Chriſti* 1611. Quem vitæ & fortunæ exitum Sergius Galba, Otho & Vitellius imperii violenti occupatores habuerint, cuivis ex hiſtoria obvium eſt, vid. Cornel. Tacit. *lib. 18. annal. Rom.* Carion. *lib. 3. Chron.* Quorum ille 7. menſe Imperii, in medio urbis Romanæ foro, capite truncatus: iſte menſe 3. ſeipſum interemit: Hic menſe octavo Imperii interfectus in Tiberim projectus, Gualther. *d. loc. ſub Anno Chriſti 70. & alia exempla vid. apud eund. ſub Anno* 1444. *&* 1445. Imperium ita cupientibus, nihil medium eſt inter ſumma & præcipitia, Cornel. Tacit. *lib. 18. annal.* Æterna quadam naturę lege, nunquam interitura decretum eſſe, ut Imperia Rerumpub. ab injuſtis poſſeſſoribus transferantur ſcribit, Dionyſ. Halycarn.

Nec diuturna eſt poſſeſſio in quam gladio inducimur, Quintil. Curt. Neque diu, quæ multorum malo exercetur ſtare poteſt potētia, Senec.] Quid verò, † ſi ſubditi paulatim adſenſerint, an-
ne adhuc ex poſtfacto talem removere licebit? 11
Quamvis † difficile eſt, ut bono peragātur exitu, 12
quæ malo ſunt inchoata principio, *c. miramur, §. principatus diſtinct. 61. c. principatus 1. q. 1.* [Imò impoſſibile ex vitiata radice bonum naſci fructum, Oldendorp. *2. conſil. Marp. 2. nu. 2.*] Verius tamen
puto † eſſe talem, ex poſtfacto approbatum, 13
tanquam invaſorem occidere aut removere non licere; Nihil ſiquidem magis congruit fidei humanæ, quàm ea quæ ſemel placuerunt cuſtodire, *l. 1. ff. de pact.* & grave eſt fidem fallere, *l. 1. de conſtit. pec.* Et ratihabitio mandato æquiparatur, *c. ratihabitio, de reg. jur. in 6.* Quò minus autem
populus † liber alicujus dominio & regimini ſe 14
ſubmittere poſſit, dubium non eſt, Bald. *in l. in teſtamento, num. 1. Cod. ad L. Falcid.* Hotoman. *illuſt. q. 1.* Gothman. *4. conſil. 12. n. 28.* Sic Herodi Aſcalonitæ tyranno Judæi regnum obtulerunt, Althuſ. *c. 38. Politic. n. 68.* Quamobrem † laudan-
di non ſunt interfectores Cæſaris Caſſius & 15
Brutus. [Confer Forſtner. *in Notis Polit.* ad Cornel. Tacit. *lib. 1. p. 24. in fin. & p. ſeq.*] Nam quamvis ille, invitis ſociis, Rempublicam invaſiſſet & tyrannide imperium uſurpaſſet: attamen ex poſt facto, populus in ejus imperium quodammodo conſenſerat, Petr. Martyr. *Claſſ. 4. c. 20. ſect. 13.* [Johan. VVinckelm. *Tom. 5. Diſp. Gieſ. 14. th. 22.* Et communiter toleratum Tyrannum non licere occidere, & eo ipſo crimen læſæ Majeſtatis committi, poſt Gigant. *de crim. læſ. Majeſt. lib. 1. rubr. qual. & à quib. crimin. læſ. Majeſt. comm q. 65. n. 3. & 6.* Decian. *in tract. crimin. lib. 7. cap. 5. n. 22.* ſcribit Farinac. *de crimin. læſ. Majeſt. q. 112. num. 29.* Rechab. & Baana, qui Isboſeth, filiū Saul, in cujus imperium, quamvis injuſtè, conſenſerant, interfecerunt, ultimo ſupplicio affecti ſunt, *2. Sam.* 4. Quamvis Abimelech Gideonis ex pellice filius, interfectis ſeptuaginta fratribus injuſtè regnum occupaverat, poſtquam tamen Sichimitæ in ipſius tyrannidem conſenſerant, non impunè poſtea tulerunt Gaal & Sichimitæ, quod arma adverſus ipſum ſumpſerant, ſed juſto Dei judicio miſerè perierunt, inducto civitati aratro, *judic. 9. cap.*] Ab hac tamen ſententiâ recedit Bodin. † *lib. 2. de repub. cap. 5.* Quia, inquit, poſterior po-
puli ſuffragatio, quaſi quædam tyrannidis eſt 16

17 confirmatio. Cui adſtipulatur, quod metus † ſe-
mel illatus præſumitur durare, Bald. *in l.2.nu.5. C.de his qui propter met.judic.* Weſenbec.*conſil.*43.
18 *n.*150. præſertim † ſi duret eadē cauſa cogendi & nocēdi poteſtas, *c.cum locū x. de ſponſal.c.accedens. x.de procurat.* Aretin. *conſil.*14.*nu.* 18. Socin.*conſil.* 163.Boër.*deciſ.*100.*num.*13. [Cacheran. *deciſ.*179. *n.*12.Cravett. *conſil.* 889.*num.* 4.Johan.Vincent. Honded.1.*conſil.*23.*nu.*40. & 41.Gylman. *in ſymphorem.ſuppl.part.*1.*tit.*2.*nu.* 87. *verſ. item conſtat*, ubi ex Panormitano ſcribit. Quod non debeant ea quæ tempore guerræ, aut caſu aliter fiunt, pro exigentia temporum, alterare naturam rei.]
19 Cenſetur † autem procul dubio cauſa metus durare, quamdiu vivit Tyrannus, qui per vim invaſit ditionem & metu occupavit, *gl.fin.in c.1.circ. med. & ibi Hoſtienſ.Abb.nu.*12.*x. de his quæ vi metus.v.cauſ.* Natt. *conſ.*451.*n.*17.Farinac. *deciſ.Rot.*
20 263.*n.*4. [Cravett.*conſil.*869.*n.*11.] Neq; † purgatus cenſetur, quamdiu is cui illatus fuit metus, non fuit in plena libertate poſitus, *d. c.accedens, x. de procurat. d. cum locum* Nevizan. *conſil.*
21 52.*nu.*53.*circ fin.* Quicquid autem metu † geſtum & factum eſt, qui præſumitur durare, quamdiu vivit is, qui intulit ex ſupra dictis, ratum de jure non eſt, *l.*1. *& tot. tit.ff. & Cod. de Quod met.cauſ.*
22 Verùm † hic præſupponimus purgationem me-
23 tus ex poſt facto interveniſſe: ſiquidem † multa ab initio prohibentur, quæ tamen ex poſt facto ſuſtinentur. [*c. ad Apoſtolicam ſedem, de Regul. & tranſeun. ad rel. l. patre furioſo ,ff. de his qui ſui vel al.jur.ſunt.l.*1.*§.ſecundo loco, in fin.ff.de poſtul.* Joh. Oldendorp.*conſil.Marp.*1.*n.*20. *vol* 2. maximè ſi aliquid ſupervenit (ut hic conſenſus ſubſequens) quod non permittit accuſari vitium, *l.per fundū, & ibi Bart.ff. de ſerv.præſt ruſtic.* Oldendorp.*conſ.* 2.*n.*7. *d. vol.* 2. Nec qui ab initio intervenit metus aut dolus, facere debet, ut, quod ceſſante vi vel metu geſtum eſt, irritum haberi debeat, *l.*2.*& x.C.de eo quod met.cauſ.* Anton. Fab *in Cod.rer.in Sabaud.judic.lib.*2.*tit.*8.*defin.*3.*num.*5.] Sic matri-
24 m[illegible]m † metu contractum ab initio ipſo jure nullum, *d.c cum locum.x.de ſponſalib.c.ſignificavit. v.qui dux. in matrimon.* Covarruv *in Epitom. de ſponſalib p.*2.*c* 3.*§.* 5.*num.* 7. Fachin. 5.*controverſ.*
25 *c.*40 Ruin.*conſ.*120 *num.*24 *lib.*4. Spontaneâ † tamen cohabitatione tale matrimonium convaleſcere, commune eſt Dd. placitum per text. *in c. ad id & ibi Panormitan.num.*1.*&* 4.*x. de ſponſalib.* Geil.2.*obſerv.*93.*num.*17. & 31. Proſper.Farinac,
2.*deciſ.*40.*n.* 1. *in fin.* Deinde ipſe Bodin.concedit præſcriptione longi temporis tale imperium fieri legitimum: Si enim † ex mente Bodini, præ- 26
ſcriptio iſta temporum legitimæ creationis vim habet, *l hoc jure, §. ductus aquæ , ff. de aqu. quotid.* quare non ipſa creatio per præſentem conſenſus declarationem facta idem operabitur, neq; major eſſe debet taciti quàm expreſſi vis & poteſtas. Neq; † ſoli tempori id tribuendum. Quia tem- 27
pus nō eſt modus inducendæ obligationis, *l.obligationum,*44 *§.*1.*verſ placet. & ibi notat.ff.de O & A* Sic ſi quis † rem violenter occupavit, & poſt- 28
ea ſuper ea inveſtituram impetravit, inveſtitura hæc ſcienter facta valet. Curt. *in tract.feud.*2 *p.*2. *part.princip.q.*3. Vult.1.*Feud.c.*5.*nu.*18. *in fin.* Quia per ſpontaneam † inveſtituram ſubſequentem, 29
violentia præcedens purgatur, *arg.l.*2.*& ibi* Bart. Bald.*C.de his quæ vi met cauſ. l.fin. & ibi* Bart.& Jaſ.*de condict. ob turp cauſ.* Schrader. *de Feud.pag.* 4 *c.*1.*n.*35.[Et eò pertinet, quod tradunt quidam, Imperatorem poſſe & ſolere Tyrannos inveſtire de Civitatibus per ipſos occupatis. M. Anton. Natt. *conſil.*636.*nu.*160.] Quod tamen non procedit, † ſi ſubditi invaſi legitimum Dominum 30
adhuc habent. Nam ſi quis alienos ſubditos fecerit abjurare juriſdictionem prioris Domini, etiamſi illi ſponte homagium præſtiterint, Dominus non privatur jure ſuo, nec aliqua poſſeſſio transfertur in recognitum, niſi cœperit juriſdictionem exercere, & Dominus prior ſcienter paſſus ſit ſubditos illi tanquā Domino obtemperare, *ut not.* Innoc.Joh. Andr. *in c.conquerente. de offic.ordin. & in c.olim.* 3. *de reſtit. ſpoliat.* [Maſcard.*de probat.concl.*1117.M.Anton. Natt.*conſil.* 638.*n.*38.ubi dicit, quod dux vel Marchio expulſus à ſubditis, vel aliis, ex hoc ſolum non deſinat eſſe Dux vel Marchio.Card. Tuſch.*pp.concl verb. Tyrann.concl.*304.*n.*6.Cach.*deciſ.*79. *n.*35.] Cum
n.† tales ſubditi non poſſideant (ſc.jus ſuperio- 31
ritatis) ſed ipſi poſſideantur, nullam poſſeſſionem vel quaſi in aliū transferre poſſunt, Bart. *in l.quod meo, in pr. col.fin. ff. de acquir. vel amitt.poſſ.* Petr.de Anch.*in repetit. c. ſine poſſeſſione de reg.jur. n.*6. Carol. Molin.11.*conſuet.*Pariſ.*tit.*1.*§.*35.*n.*13. [Matth.de Afflict *deciſ. Neapol.* 207.*n.*2. *& paſſim.* Sunt enim tales qui non poſſunt tradere juriſdictionem, cùm Dominus adhuc ipſos poſſideat. Alber. Brun. *conſ.* 20. *col ult.verſ.cæterum ut fuit.* Neque etiam juramento fidelitatis interpoſito, prorogare poſſunt juriſdictionem in alium Dominum,

filium, niſi de conſenſu Domini ſui. Et recipiens non eſt Dominus, ſed Tyrannus, Caſtil, *conſil.*13.*n.*20. Card. Tuſch. *verb. Tyrannus. concl.* 304.*nu.*6. ideoque quaſi poſſeſſio juriſdictionis, non acquiritur per ſupervenientem, niſi ſciente & patiente Domino, & anteriore quaſi poſſeſſore, poſt Batt. Socin. *conſil.* 187. *col.* 8. *ponderat Referens, apud* Meichſn. *deciſ. Camer.* 9. *n.* 113. *Tom.* 3.]

32 [Tantò minus † autem populus ipſe vel Proceres Regni, Regem ultro deſignatum, inunctum & coronatum, cuiq; jurejurando fidelitatis, ad obedientiam ſe obſtrinxerunt, prætextu antegreſſæ alicujus ſævitiæ, ſolio regio deturbare & alium ſurrogare potuerunt: Cum ſerò accuſet quis mores ejus, quos eligendo, recipiendo, & jurejurãdo interveniente approbavit, *per text. in l. ſi uxor.* 13. §. *idem dicendum.* 10. *ff. ad L. Iul. de Adulter.* Jul. Clar. *in practic. crim.* §. *fin. q.* 35. *nu.* 7. maximè cum in re tanti momenti non ignarus quis debeat eſſe conditionis ejus, cum quo contrahit. Sic Iſraëlitæ & Dux eorum Abner, non potuerunt regnum Iſraël transferre in poſteritatem Saul, quia Regem Davidem inunctum & ab ipſo Deo conſtitutum habebant, cui ſubjectionem & obedientiam debebant, ideoq; non reprehenditur Abner, quod poſteà mutato conſilio regnum Davidi obtulerit, 2. *Samuel. cap* 3.]

33 [Cauti etiam † Principes, ejuſmodi regnorum & ditionum à ſubditis factam oblationem non temerè acceptant, ſed prudentius renuunt. Qui enim delatum imperium ab eo cui jus non eſt admittit, affectatæ tyrannidis crimen incurrit, Ærodi. *rer. ab omni antiquitat. judicat. lib.* 7. *cap.* 1. Ne hoc quod illi aliis machinantur, id in proprium redundet eorum caput: juxta illud Prophetæ: *Væ tibi qui ſpolias, quoniam ſpoliaberis ipſe.* Si in Procerum arbitrio ſit, reges alternare, iiſq; uti velut teſſeris; certè nullius hominis miſerior, quàm Regum foret conditio, quos tamen inviolabiles & ſanctos Deus & natura voluit.

34 Priſcus † dedendi & recipiendi mos apud Romanos talis erat, ut videre eſt apud Livi. *lib.* 1. Rex Romanus, Legatos primò interrogabat: Miſſinè eſtis, ut vos populumq; dederetis? ſumus. Eſtnè populus iſte in poteſtate ſua? Eſt. Et tandem, Deditisnè vos, populumq; urbemq;, agros, terminos, delubra Deum, utenſilia divina humanaq; omnia in meam populique Romani ditionem? Damus, Et ego accipio. Et ita de Faliſcis, refert Liv. *lib.* 5. de Campanis, *lib.* 7. Samnitibus, *lib.* 8. Zachar. Victor. *de Exemption. concluſ.* 13.]

Nunc ad alterum membrum, videlicet Tyrannos exercitio † progrediendo, diſtinguẽdum 35 eſt inter ſubditos & privatos ſimul, ſeu merè ſubditos, & inter ſubditos, qui ſimul Magiſtratus ſubordinati vices ſuſtinent, juſque poteſtatis & gladii etiam à Deo habent. Illi, † quia jus gla- 36 dii non habent, ſi gladium ſumpſerint, gladio peribunt, *Matth.* 26. *v.* 52. [vid. Obrecht. *diſputat. Feud. ult. quæ eſt de Bell. jur. conc.* 141.] Et de jure civili † publicus armorum uſus privatis omninò 37 ademptus, *l. un. C. ut armorum uſ.* Nov. 17. *cap. fin. cap.* 1. §. *quis ruſticus, de pac. tenend. in uſib.* Feud. Cott. *in memoralib verb. armorum,* Carol. Molin. *in conſuetud. Pariſ.* §. 1. *gl.* 6. *n* 13. Tyraquell. *de Nobilit. c.* 20. *n.* 467. Pruckman. *in* §. *venatio, c.* 4. *n.* 20. Regner. Sixtin *lib.* 2. *de regalib. c.* 1. *n.* 15. His itaque æquum & iniquum † Regis imperium ferẽdum, 38 nec novum ut ſontibus pareant boni, inquit Senec. *in Hercul. furent.* Unde privatus † nec ini- 39 quum Magiſtratum occidens impunitus eſt, 1. *Sam.* 26. *v.* 9. regumq; interfectores à ſucceſſoribus ſeverè puniendi, 2. *Sam.* 1. *v.* 16. 2. *Reg.* 12. *v.* 20. *junct. c.* 14. *v.* 5. 2. *Chronic.* 25. *v.* 3. [Alexander Magnus, paternæ cædis conſcios, ad tumulum patris occidi juſſit. Juſtin. *lib.* 11. *Hiſtor. in princ.* Interfecto Galba Imperatore, Vitellius ſucceſſor ab interfectoribus præmium poſtulantibus, eos omnes conquiri & interfici juſſit, non honore Galbæ, ſed tradito Principib. more, mun mentum ad præſens, in poſterum, ultionem Cornel. Tacit. *lib.* 17. *annal.* Et in eod. lib. in præcedentibus pro regula ponit: Hujus ſceleris ultorem eſſe, quiſquis ſucceſſit.] Neque † hic diſtinguo 40 inter fidelem & infidelem, ut facit Mart. *de juriſdict. pag.* 1. *cap.* 14. Nam ſi infidelem † & iniquum 41 Magiſtratum fas eſſet ullã ratione à ſubditis occidere, iniquè feciſſet Chriſtus, quòd non mox Pilatum & infidelem & iniquè contra ſe decernentem occidi juſſiſſet, Joh. Brent. *in explic. c.* 18. *Iohan.* Ex ſententia tamen † Bodini poſſent pe- 42 regrini Principis opem & auxilium implorare, *lib.* 2. *de Repub. cap* 4. *Confer* Geil. 2. O. 61. *n.* 9. *& ibi alleg.* [Qua in re tamẽ magna cautione opus eſt, ne quis ſic aſſiſtendo ſubditis, contra ſuũ Dominũ eandem legem ſibi ſtatuat, & idem jus in regnum ſuum provocet, confer Alberic. Gentil. *de jur. Bell. lib.* 1. *c.* 16. Newmayr *de Neutralitat. c. ult. circ. fin.*] Subditi † verò, qui non ſunt merè 43 privati, ſed magiſtratus perſonam ſuſtinent &

G 2 ſupe-

ſuperiori ſubordinati, ac in partem ſollicitudi-
nis & curæ Reipublicæ aſſumpti tanquam Epho-
ri, Tyrannum exercitio, ſi fundamentales, quas
vocant Reipub. leges peſſundare, & ipſa ſubſtan-
tialia conſociationis jura evertere moliatur, à
gubernaculis removere poſsũt. [Cõfer Obrecht.
*diſput. Feudal. ult. quæ eſt de Bell. & ejus princip. con-
cluſ. 138. & ſeqq. & concluſ. 155. & ſeqq.* Joh. Azori.
Inſtit. Moral. lib. 11. cap. 5. verſic. nonò quæritur part.
44 2. ubi refert exempla multa.] Talis enim † dum
ipſa Reipublicæ fundamenta convellit, navem
Reipubl. in qua ipſe cum omnib. regni membris
navigat, perforat, eamq; ſubmerſam & everſam
cupit. [vid. Eraſm. Roterodam. *in adag. Chiliad.
2. cent. 1. adag. 10. in verb. in eadem es navi.*] Tho-
loſan. *lib. 9. cap. ult.* Althuſ. *cap. 38. Politic. num. 4.*
Hoc caſu reviviſcat Brutus, & exulet Tarqui-
nius, pellãtur urbe Dyoniſii, Nerones more ma-
jorum plectantur, Zachar. Victor. *de Exception.
concluſ. 14.* Sic populus reſtitit Sauli Regi ſtolidò
& ſævo Jonatan filium trucidare volenti, 1. *Sam.*
14. *v.* 45. Ahikam defendit Jeremiam Prophetam
contra Regem Jojakim interficere eum volen-
tem, *Ierem. 26. v. 24.* Athaliam Tyrannum ſuſtu-
lerunt Principes & centuriones, 2. *Reg.* 11. Reha-
beam regno ejectus, dum contra morem & pa-
triæ legem dominari cupit, 2. *Chron.* 10. [Nea-
politani regni Proceres ac civitates, à Ferdinan-
do Rege ſuo, propter ſummã ejus ac liberorum
ipſius crudelitatem defecerunt, & in Eccleſiæ
Romanæ fidem & clientelam ſe dederunt, Phi-
lip. Cominæ. *lib. 1. de Bell. Neapolit.*] Sic Wenceſ-
45 laus, † cujus nobilitata ſatis inertia, laſcivia &
crudelitas, multas imperii ditiones peſſundedit,
à Bohemis captus, & ab imperii ſtatibus impe-
rio exutus fuit, Dreſſer. *in Millenar. 6. in vita
Wenceslai.* [Münſter. *in Coſmograph. lib. 3. de Ger-
man. c. 24.* ubi etiam refert decretum ſeu diplo-
ma degradationis ab Electore Moguntino pro-
mulgatum. Nicol. Everhard. Jun. *conſil. 41. n. 44.
vol. 1.* Cardin. Tuſch. *pp. concluſ. verb. Imperator à
quibus eligatur, concluſ. 39. nu. 6.* ubi tradit hoc jus
habere Electores Alemanniæ. Johan. Azori. *In-
ſtitut. Moral. lib. 10. c. 8. verſ. Quæres an imperata,
part. 2.* ubi etiam refert exempl. Henrici IV. & a-
liorum à Pontifice Romano quamvis injuſtè,
imperio exutorum Imperatorum.] Omniaque
46 † ejus reſcripta & privilegia antiquata ſunt,
Mynſing. *reſponſ. 19. num. 5. dec. ad.* [vid. tamen di-
ſtinction. hac de re apud Azori *Inſtit. moral. lib.*
11. *c.* 5. *verſ. undecimò quæritur. part.* 2. ubi diſtin-
guendo dicit, quòd Tyrannorum exercitio, ſen-
tentiæ, mandata & edicta valeant; quia jus &
titulum adminiſtrationis habent: Tyrannorum
jure & titulo, quia per vim regnum invaſerunt,
non item.]

Cum enim † Princeps vel ſummus Magiſtra- 47
tus, ab iis, qui in partem curarum Reipubl. aſ-
ſumpti ſunt, honorari vult tanquam Princeps,
[& communis omnium pater, ut not. *in Authent.
neq; virum, quod eorum dote, in fin.* Johan. Lorin.
in commentar. in lib. Numer. cap. 11. verſ. 12. fol. 385.]
ita & ipſe eos debet habere loco filiorum, & ut
tales eos tractare, *l. ſi quis filium, ubi Iaſon. Cod. de
inoffic. teſtam.* Menoch. *conſ. 403. n. 14.* [Modeſtin.
Piſtor. *conſil. 9. n. 11. vol. 1. per c. cum Apoſtolus. §. ſu-
ſtinemus de cenſib.*] Hinc Imperatores boni pa-
terno affectu dicunt ſe proſequi imperium & e-
jus cives, R. A. de Anno 1548. in pr. ibi, auß ſonn-
derlicher/ Vätterlicher Lieb/ Trew und Zuneigungen/ R. A.
de Anno 1555. § demnach de Anno 1546. §. nicht deſtowe-
niger/ de Anno 1548. §. und dieweil/ & de Anno 42. in pr.
(Et R. A. zu Regenſpurg/ de Anno 1567. §. So hetten wir
als der ſorgfältig wachender Käyſer und trewer Vatter/ etc.)
& paſſim in conſtitutionibus. [Et Xenophon.
Principem bonum à bono patre nihil differre,
dixit, referente Menoch. *conſil. 1. n. 157.*] Idque
minus † habet dubii, ſi certis legibus & condi- 48
tionibus ei gubernacula rerum committantur.
Nam Princeps † & ſummus Magiſtratus legibus 49
conventionis æquè tenetur atque privatus, Bo-
din. 1. *de republ. c. 8.* Zaſ. *ad l. 2. §. eodem tempore, 10.
de orig. jur.* Sixt. *lib. 1. de regalib. cap. 5. n. 35.* imò fir-
mius † arctiusq; eum obligari convenit, qui mu- 50
tuæ fidei vindex, *l. digna vox, C. de LL.* Vaſq. 1. *il-
luſtr controverſ. cap. 3. & cap. 26. n. 16. & ſeq.* ita † ut 51
in alio fidem fallere probroſum, in Principe ve-
rò abominabile exiſtimetur, refert ex Bald. De-
cian. *& aliis*, Andr. Knich. *de veſtitur. paction. pag.
2. c. 5. n. 223.* Huc pertinent locutiones in receſſi-
bus imperii, wir ſollen/ (quod verbum importat
neceſſitatẽ obligationis) und wollen/ (quod im-
portat voluntatis promptitudinem) vide R. A.
de Anno 1545. in §. und daß auch/ in verb. wir ſollen unnd
wollen/ & de Anno 1544. §. wir und unſer lieber Bruder/ &
paſſim. Et notabiliter, R. A. de Anno 1548. § doch wol-
len und wollen wir/ circa fin. ibi, ſondern wir ſollen unnd
wollen ſie bey ſolchen ihren hergebrachten Freyheiten/ Gerechti-
gkeiten unnd Herkommen hinfüro gnädiglich handhaben/
und ſie darinnen nicht verhindern/ noch andern zu thun geſtat-
ten. Quamobrem † ſi Princeps à fide conventio- 52
nis, capitulationibus & regni legibus recedit,

eam

eam à ſubditis ſperare non poterit, *l. ſi quis major*
& ibi Dd. C. de tranſact. Bald. *in c. un. §. porrò, quæ*
fuit prim. cauſ. Feud. amitt. à quo jure nemo ullo
favore, privilegio, vel dignitate eximitur. Peck.
in c. fruſtrà, n. 2. & 3. de reg. jur. in 6. Zanget. *de ex-*
cept. pag. 3. c. 20. nu. 1. Maſcard. *de probation. concluſ.*
53 1387. *nu.* 20. Legib. 12. Tabul. † Patronus olim
clienti fraudem faciens, ſacer & ignominioſus
erat, Halicarnaſſ. *lib. 2.* Andr. Geil. 1. *de pp. c. 2. nu.*
21. Unde illud Domitii: *Cur ego te haberem, ut*
Principem, cum tu me non habeas ut Senatorem, c.
ſta ſubjectus, §. ſcitum, diſtinct. 95. & illud L. Craſſi
ad conſ. Romanum dicentis: *Ego te conſulem pu-*
tem, cum tu me non putes ſenatorem? Quam vo-
cem honeſtiſſimæ libertatis eſſe *Quintilianus*
ſcribit Oratorior. lib. 11. Erneſt. Cothman. *reſpon.*
54 *Academic. 1. num. 67.* Id enim † poſtulare non li-
cet, cujus contrarium quis non eſſet petiturus,
l. ſi ea lege, Cod. de uſur. l. penult. C. de ſolut. Zaſ. *ad*
rubr. ff. de acquir. vel amitt. poſſ. Dauth. *ad c. quam-*
vis, ſub num. 10. *verſ. tum quod ſemel, de pact. in 6.*
55 Neque principis † jure aut nomine dignus cen-
ſebitur, qui Principis officium facere negligit, *c.*
56 *ſcelus 2. quæſt. 1.* Geil. 2. *obſ. 56. n. 11.* Privilegium †
enim amittit, qui conceſſa ſibi abutitur poteſta-
57 te, *c. privilegium, 11. q. 3.* Nec adverſatur, † quod
tradunt, contractus Principum habere vim le-
gis. *l. 15. de publican. l. penult. C. de donation. int. vir.*
& ux. Geil. 2. *obſ. 127. n. 8.* Sichard. *ad Auth. ex te-*
ſtamento, n. 17. C. de collation. Gregor. Lopez. 3. *de*
animadverſ. 35. Princeps autem legibus ſolutus,
l. Princeps, ff. de LL. cum ſimilib. ℞. Principis con-
58 tractus † pro lege habetur, quoad perfectionem
& ſolennitates, cùm Principis præſentia ſup-
pleat omnes ſolennitates, non verò quoad vio-
lationem confer, Cujac. 26. *obſ.* 35. 2. ℞ Princeps
59 ſolutus † dicitur legibus merè civilibus & poſi-
tivis. Lex autem conventionis & pacti eſt juriſ-
gentium, *l. 1. cum ſimilib. de pact. l. 5. de juſtit. & jur.*
60 imò princeps † ſemper cenſetur contrahere de
jure gentium, Bald. *in l. digna vox in fine. C. de legib.*
Matt. *de juriſd. p. 1. c. 34. n. 1.* Princeps autem de ju-
re gentium, non ut princeps, ſed ut homo conſi-
deratur. Hujus ſententiæ quòd Tyrannus exer-
61 citio removeri † poſſit à regni Proceribus, ratio-
nes adfert 12. Althuſ. *Politic. c. 38. à n. 30. uſq; ad*
44. *ubi pulchrè.* Ab ea tamen recedit Alberic.
Gentil. *in diſputat. regalib.* Barclai. *de regn. & rega-*
li poteſt, lib. 3. c. 6. quorum argumenta doctiſſimè re-
futat Alth. *d. c. 38. à n. 77. uſq; ad n. 100.* Hiſce no-
viſſimè accedit, *Arniſ. de jure Majeſtat. lib. 2. c. 6.*
& in tractat. de Auctor. Princip. novis rationibus:
1. inquit, ſicut liberi parentem † repudiare non 62
poſſunt etiam improbum; Quia licet legum
contemptor eſt, tamen pater eſt, Nov. 12. *cap. 2.*
ita nec ſubditi Principem, qui illis loco paren-
tum eſſe debet. ℞. ſicut filius † certas ob cauſas 63
patrem ab hæreditate removere & exhæredem
ſcribere poteſt, Nov. 115. *c. 4.* Ita & inferior Ma-
giſtratus, qui in curam ſolicitudinis aſſumptus,
[& cui id, divino vel humano jure datum eſt, ſe-
cundum regni cujuſvis leges] ex urgentibus cau-
ſis Principem à regni hæreditate removere po-
terit. Nam ſicut † patria tanquam communis 64
omnium parens præfertur patri, adeò ut filio,
leges civiles, patrem proditorem patriæ permit-
tant impunè interficere, *l. minimè, ff. de religioſ. &*
ſumpt. fun. ita etiam ſalus † patriæ auctoritati 65
Principis erit præferenda. Imò patria † poteſtas 66
ſolvitur, ſi liberos intolerabili injuria afficiat
pater, ita ut officio judicis ad emancipationem
compelli poſſit, *l. fin. ff. ſi à parentib. quis fuer. ma-*
numiſſ. Geil. 1. *obſ. 16. nu. 5.* quia patria † poteſtas 67
non in atrocitate, ſed in pietate conſiſtit, *l. Di-*
vus, ad L. Pompej de parric. Unde propter magni-
tudinem criminis, beneficium & privilegium
amittit, Sichard. *ad l. 5. n. 10. C. de dol.* Quare ſicut
† liberi à parentibus diliguntur & defenduntur: 68
Eodem modo Princeps ſubditos diligere eosq;
tueri debet, Speculat. *tit. de Feud. ſub tit. de hom.*
n. 8. Caſtrenſ. *& Dd. in l. ſi quis filium, C. de inoffic.*
teſtam. Eſt enim Princeps † quaſi communis pa- 69
triæ & omnium pater, ein Landsvatter/ qui pa-
ternũ erga ſubditos animum gerere, & ſuos tan-
quam filios diligere debet, Roland. à Vall. *conſ.*
18. *n. 18. & conſ. 91. n. 39. lib. 2.* Modeſt. Piſtor. *conſ.*
n. 10. lib. 2. Cephal. *conſ. 28. n. 47.* [Gylman. *in ſym-*
phor. ſupplicat. Tom. 1. fol. 116.] 2. Quod ſicut ma-
trimonium contractum † contrario diſſenſu 70
diſſolvi non poteſt, etiamſi infeliciter omnia ce-
dant: ita nec matrimonium Principis cum ſub-
ditis, mutato voto reſcindi poterit. ℞. Sicut
matrimonium † inter conjuges, propter cauſas 71
[non tamen quaſvis, ſed paucas & determinatas]
divino & humano jure expreſſas, reſcindi poteſt,
Matth. 19. 1. Corinth. 7. v. 14. & 39. tot. tit. Cod. de
repud. ita & hoc matrimonium inter Principes
& ſubditos, periclitante Reipubl. ſalute reſcindi
poterit. Nam ideò Magiſtratus † inferiores ad- 72
duntur ſuperioribus, cum ut ſint ſocii guberna-

tionis, tum etiam ut horum moderentur immē-
ſam licentiam: & ſicut propter utilitatem Rei-
publ. ſunt Principia conſtituendi Principem, ita
etiā propter eandem ne peſſum eat tota Reſpub.
principia ſint diſſolvendi, *c. omnis res, de reg. jur.*
Andr. Knich. *de veſtitur. paction. p. 2. c. 5. num. 225.*
73 Cum enim non minus † ad eorum, quam ad ſu-
periorum pertineat officium, pro ſalute ſubdi-
torum excubare contra vim injuſtam tyranno-
rum. Imò in hoc ipſo argumento magnum eſt
74 diſſimile; quia propter furorem † ſupervenien-
tem matrimonium non diſſolvitur, *l. à. patre fu-
rioſo, ff. de his qui ſunt ſui vel alien jur.* At furioſus
75 Princeps † auctoritate publica removeri poteſt,
donec reſipiſcat, ſicut Nabuchodonoſor in fu-
rioſam beſtiam converſus hominum cōmercio
fuit abjectus, *Dan. 4. v. 33.* imò propter nimiam
76 ſævitiem † mariti, Canones matrimonii ſepara-
tionem permittunt, *c. literas in fin. & ibi* Panor-
mitan. *x. de reſtitut. ſpoliat.* Didac. Covarruv. *in
Epitom. de ſponſal p. 2. c. 7. §. 5.* Decian. *conſ. 26. vol.
4.* Proſper. Farinac. *deciſ. crimin. 156. ubi ita in Ro-
ta Roman. judicari teſtatur.* Hic tamen probè no-
77 tandum, non propter quamvis tyrannidem † aut
iniquitatem removeri poſſe Principem, ſcelera-
ta namque vita Principis regiam dignitatem illi
non abrogat, 1. *Sam. 15. 31.* Sicut nec omne male-
ficium à conjuge altero cōmiſſum diſſolvit ma-
78 trimonium, † ſed tantùm adulterium, *Matth.
19.* Malitioſa deſertio, 1. *Corinth. 7. v. 15. & 39.*
Beuſt. *pag. 29. 26. & ſeqq.* & ſecundum canones
nimia ſævitia, *d. c. ex literis, x. de reſtit. ſpoliat.* Quia
hæc directò matrimonii ſubſtantiæ adverſan-
tur, 1. *Cor. 6.* [Hinc licèt crimen læſæ Majeſtatis
multò gravius ſit adulterio, matrimonium ta-
men perinde non diſſolvit, per ea quæ tradit
Forſter. 2. *conſil. Marp. 6. per tot.*] Sic nec quodvis
79 † maleficium Principi adimit ſceptrum, ſed id
tantùm, per quod ipſa Reipubl. fundamenta e-
vertuntur, ipſum imperium cum imperante peſ-
ſum it. [Richard. Dieter. *de ſumm. Imper. poteſt.
concluſ. 212.* Rumelin. *ad Aur. Bull. diſcurſ. 2. th. 9.*
Frider. Bauman. *in tractat. qui inſcribitur* Schle-
ſiſcher Landmann/ *p. 9. 10 & ſeq.*] Et hoc caſu re-
80 gni Proceres † non reſiſtunt ordinationi Dei, ſed
eam tuentur, & [pro aris & Focis pugnando] ab
interitu vindicant. Hiſce addi poteſt 3. dubitan-
81 di ratio, † quod videlicet ſubditi, etiamſi ſint
Proceres jurejurando obſtricti ſint ſuperiori ad
perpetuam obſervantiam, Ergò removendo

Principem fidelitatis promiſſæ vinculum diſ-
rumpunt; & jurisjurandi religionem violant. R.
Juramentum ſemper intelligitur † rebus ma- 82
nentibus in eodem ſtatu, *arg. text. 1. Sam. 2. v. 30.*
ubi ipſe Jehova promiſſionem juratum ex ſuper-
veniente malitia revocat, [*Ioſu. 5. v. 6. Iudic. 2. v.
21.*] *c. incōmutabilis, c. non ſemper. 22. q. 4. fac. text.
in l. fin. ff. qui ſatiſd. cog.* Nicol. Everhard. Jun. *conſ.
12. n. 6. vol. 2.* Herman. Vult. *conſil. Marp. 25. n. 148.
vol. 2.* [vid. Geil. 1. *obſ. 100. n. 5. fac. l. fin ff. ad muni-
cip. & per illum text.* Johan. Sichard. *ad Auth. ſa-
cramenta puberum, C. ſi adv. vendit.*] cum veriſi-
militer † ſi de tali caſu interrogati fuiſſent, diſ- 83
ponentes utique non juraſſent. Vincent. Hon-
ded. 1. *conſ. 97. n. 24. & ſeqq.* Dec. *conſil. 335. num. 3.*
Panormit. *in c. veniens, de jurejur.* idq; præſertim
ſi fiat mutatio culpa partis, quia in omni † obli- 84
gatione cenſetur exceptus caſus, qui partis cul-
pâ contingit, Bero. *conſ. 148. n. 9. volum. 1.* Surd.
deciſ. 3. n. 26. Quamobrem † ex cauſa de novo 85
ſuperveniente etiam à Jurejurando citra crimen
perjurii recedere licet, *c. quemadmodum, x. de ju-
rejur.* Alciat. *in c. cum contingat, 38. eod. tit.* Blarer.
*in l. diffamari, c. 8. n. 47. verſ. & quæ jam dicta, C. de
ingen manum.* Farinac. *de doloſ. tit. 3. q. 17. num. 17.*
Carol. Molin. *ad conſuetud. Pariſ. tit. 1. §. 2. gl. 4. n. 6.*
Geil. 1. *obſ. 100. n. 5. 2. obſ. 23. nu. 19. & obſ. 41. num. 3.*
Fernand. Vaſq. *de ſucceſſ. creat. lib. 2. §. 18. num. 80.*
[Johan. Gœdd. *conſil. Marp. 28. n. 142. vol. 1.* Philip.
Matth. *conſil. Marp. 31. nu. 35. vol. eod.* Herm. Vult.
conſil. 2. n. 148. vol. 2. vid. Anton. Fab. *in Cod. rer. in
Sabaud. judic. lib. 4. tit. 30. defin. 1. poſt. num. 14.*] Et
propter † ſtatus alterationem non obſtant jura- 86
menta etiam in eam rem facta, Zaſ. *in l. ſtipulatio
hoc modo, n. 35. ff. de V. O.* Neque juramentum ex-
tendi poteſt ad fortuita non cogitata vel inopi-
nata, Jaſon. *in l. ſi convenerit, n. 16. ff. de juriſd.* Ty-
raquell. *in præfat. l. ſi unquā, n. 170. C. de revocand.
donat.* [Geil. 2. *obſ. 98. nu. 14.* Sichard. *ad Auth ſa-
cramenta puberum, n. 22. C. ſi adverſ. vend.*] ne fiat
vinculum iniquitatis. Jam verò ad caſum inſo-
litum † & inopinatum refertur, ſi Princeps ſit 87
conventionum neſcius, & fidei datæ temerator,
Surd. *conſil 61. n. 72.* Menoch. *conſil. 27. n. 22. lib. 1.*
Andr. Knich. *de veſtitur. paction. p. 2. c. 5. num. 222.*
Semper tamen fortiſſima pro † eo militat præ- 88
ſumptio, donec contrarium appareat, R. A. de
Anno 1542. §. und wiewol. Et in dubio quicquid
facit, juſte & idonea de cauſa facere præſumitur,
etiam eo caſu, quo diſponere ſine cauſa non po-
teſt,

teſt. Cyn. *in l.fin. circ.fin. C.ſi contra jus vel utilit.*
publ.& in l.reſcripta, C. de prec.imper. offerend. ad-
dens ibid.hanc eſſe violentam præſumptionem,
quæ non facilè admittat probationem in con-
trarium,quod dictum Cyn.ibid.ſeq. Bald.& An-
ton.de Butr.Marc. Ant. Natt. *conſil.*487.*num.*41.
ideoq; non temerè, nec ex quavis cauſa, aliud
præſupponendum, tantò minus periculoſa ad-
89 modum extrema amplectenda.] Non tenentur †
itaq; Proceres obſervare conventionem, quan-
do Princeps eam non ſervat,*l.cum proponas*,21.*ubi*
Dd.C. de pact.l.quaro, §. inter locatorem, ff. locat.c.
*fruſtra,de reg.jur.*6. Roland. à Vall.*conſ.*99.*num.*6.
7.*& ſeq. vol* 4. Hinc eleganter Nerat. JC. nihil
penes eum reſidere oportere, ex re, in qua fidem
fefelliſſet,*l.*5.*in fin.ff.de L.Commiſſor.*Habet enim
quælibet promiſſio hanc annexam tacitam con-
ditionem: Si fides sibi servetur, *c.*
pervenit, x. de jurejur.l.cum proponas, Cod. de pact.
Bart.*in l.quaro,§.inter locatorem ff.locat* Herman.
Vult.*conſil.Marp.*28.*n.*36.*vol.*1. Joh.Oldendorp.
*claſſ*4 *act.*26.*circ.fin § & profecto.* Newmayr.*de*
90 *Neutral. cap. ult.*] Quò pertinent † ea quæ ex
Lambert. Schaffnaburgenſi tradit, Hortledd.
apud Arum.diſcurſ 26.*concluſ.* 10. apud quem Ar-
chiepiſcopi, Epiſcopi, & pleriqne omnes præſu-
les, Duces & Comites Saxoniæ per legatos ad
Henricum IV. Imperatorem *ſacramento ſe ei fi-*
dem dixiſſe inquiunt: Sed ſi ad ædificationem, non
ad deſtructionem Eccleſiæ Dei, Rex eſſe vellet, ſi juſtè,
ſi legitimè, ſi more majorum rebus moderaretur; Si
ſuum cuiq; ordinem; Suam dignitatem; Suas leges
tutas inviolatasq; manere pateretur ſin iſta prior i-
pſe temeraſſet ſe jam ſacramenti hujus religione non
teneri,ſed quaſi cum barbaro hoſte, Chriſtiani nomi
nis oppreſſore, juſtū deinceps bellum geſturos, & que-
ad ultima vitalis caloris ſcintilla ſupereſſet,pro Eccle-
ſia Dei, pro fide Chriſtiana, pro libertate etiam ſua
dimicaturos.[adde Munſt. *in Coſmogr.lib* 5.*de Ger-*
man.cap. 415. Confer quæ ſcribit Sleidan. *lib.*10.
*verſ.quas Iulio menſe Cæſar dedit literas.p.m.*192.]
91 Finis namque † imperii gloria Dei eſt, & ſalus
ſubditorum R. A. de Anno 1495. ſub tit. Refor-
mation das heimlich Gericht in Weſtphalen betreffendt / §.
Ehrwürdige / R. A. de Anno 1595. in fin. princ. ibi, daß
wir ſolch Kayſerlich Ampt unnd Regierungen GOtt zu Lob
und Ehr / auch gemeiner Chriſtenheit / bevorab dem heiligen
Reich Teutſcher Nation/ dem gemeinen Vatterland zu Auff-
nehmen/Nutz und Wolfahrt tragen / führen unnd verrichten
92 mögen. Et regna, † Principatus & dominia, non
tàm ad Dominorum, quàm ad ſubditorū com-
moda inventa,*c.ecce,& c.ſeq.*1.*quæſt.*1.[Micha. ab
Aquit.*Apolog.ſua.part* 2 *n.*224 Herm.Vult.*conſil.*
35.*n.*141.*vol.*3. Vaſq.1.*controv. c.*30.*nu.*2. *&* 2.*cap.*
29.*num.* Qui dicit in hoc Principem bonum dif-
ferre à Tyranno, quod hic omnia ad ſuam: ille
vero omnia ad publicam utilitatem referre co-
netur.] idq; ita ponderavit referens in voto Ca-
merali, quod extat apud Roſacrob. *pract.obſ.*37.
*n.*11. Regner. Sixtin. *de regalib. lib.* 2. *c.* 13. *n.*49.*in*
fin. Itaque reges † & Principes non tam præeſſe, 93
quàm prodeſſe debent, nec tam ſibi ſubditos,
quàm ſe ſubditis datos eſſe arbitrentur, Lipſ. *in*
diſſert.apud Albert.[Verum enimverò, † inciden- 94
te tali caſu, & urgētibus graviſſimis Regni fatis,
magna prudentiâ & moderatione opus eſt, &
quævis potius toleranda, quàm ut eò deveniá-
tur, ut Rex vel Princeps legitimè conſtitutus,
unctus & coronatus, vi & armis à proceribus ſo-
lio dejiciatur, vel prorſus, quod grave dictu, in-
terficiatur, Confer quæ noviſſimè ſcripſit Gol-
daſt.*de jurib.regni Bohem lib.* 1. *c.* 5.*poſt n.*6. Divi-
no enim, † Gentium & ſuo quaſi jure Reges in- 95
violabiles & quodammodo ſacroſancti cenſen-
di ſunt, eorumq; ſanguis adeò ſanctus æſtiman-
dus, ut profundere nefas ſit, Richard. Dieter.*de*
*ſum. Imp poteſt. concluſ.*214. Frider. Bauman. *in*
tract. Schleſiſcher Landman/ *p* 10. Neq; enim † 96
ejuſmodi cædes & invaſiones etiamſi aliquam
quandoq; juſtitiæ ſpeciem præ ſe tulerint, impu-
nitas Deus reliquit. Percuſſorum Cæſaris, neq;
triennio quiſquam amplius ſupervixit, neque
ſuâ morte defunctus eſt. Damnati omnes, alius
alio caſu periit: pars naufragio, pars prælio, non-
nulli ſemet eodem pugione, quo Cæſarem vio-
laverant, interemerunt, Sueton. *in Iul. Cæſ.c.ult.*
Oppugnatores & interfectores Adolphi Naſſo-
vici Imperatoris, pleroſque omnes mortem te-
tram obiiſſe, ipſumque Albertum Auſtriacum,
qui illum ſua manu confoderat, viciſſim à fra-
tris filio interfectum eſſe, ex hiſtoriis conſtat, &
poſt Naucler. & Trithem. teſtatur Cario *in*
Chron.in vit.Albert. Imperat. Dreſſer. *in millen.*6.
Gualther.*in Chronol.Eccleſiaſtico-Polit. ſub Anno*
1298. ubi in ſpecie præcipuorum Auxiliatorum
Alberti, quòd malo mortis genere perierint, exi-
tum recenſet. Rudolphus Suevorum Dux † Hen- 97
rici IV. Imperatoris oppugnator, in pugna a-
pud Meresburgum, dexteram manum amiſit,
eâq; lethaliter in lecto decumbenti, allatâ, cir-
cumſtantibus Epiſcopis, animo perturbato, eos

ita

ita allocutus fuiſſe fertur: En Domini mei Epiſcopi hæc manus eſt, qua Domino meo Henrico Cæſari fidem confirmavi. Ipſi vos nunc expendite, quàm piè conſulueritis mihi ut ab eo deficerem Guſpinian. *in Henric. IV. Imperat.* Cario *lib.3. Chron. in vit. ejuſdem Henric. IV.* Gualther. *in Chronol. Eccleſiaſtic. polit. ſub Anno* 1080. Quis enim extendet manum ſuam ad unctum Domini & impunis erit, inquit, vir ſecundum cor Dei, de Saule perſecutore ſuo, 1. *Samuel. cap.* 26. *v.* 9. Ex-
98 empla † luctuoſorum eventuum in ſimilibus terminis plura recenſet Chriſtoph. Forſtner. *in doctiſſimis ſuis Not. ad Cornel. Tacit. lib.* 1. *in notat. ad verb. cum occiſus Cæſar, aliis peſſimum, aliis pulcherrimum facinus videretur, pag m.* 24. & 25. Tacemus exempla recentiora, memorabilia ſatis, & non contemnenda. Sufficit ex vetuſtiorum collatione cum recentioribus, animadvertere, eandem ſemper agi in mundo fabulam, Deo ultore juſto.

99 Si itaque † ſumma Reipubl. neceſſitas poſtulet, moderari ſummi Principis licentiam, per Proceres, id non ex ambitione & affectata dominandi, aut juſtum imperium excutiendi libidine, ſub publicæ utilitatis vel alio falſo prætextu, ſeditiosè & temerè, ſed piè, juſtè, reverenter & decenter ſuſpiciendum, & apparente emendationis & conſervationis Reipublicæ certa & ſecura ſpe, rurſus obſequendum, & obteſtationibus, deprecationibus antè, quā armis experiendum, ex præcepto divino, quod vult etiam difficiliores Dominos tolerare, & quòd optimi Principes voto quidem expetendi, qualeſcunq; autem patienter ferendi, ex Cornel. Tacit. ſupra
100 ſuo loco monuimus. Et ſi contingat, † quod ſemper in quovis Regno Deus clementer avertat, ut Princeps ſanctiſſimum Fidei Numen violet, Proceribus tamen religiosè obſervantibus: Ille Deum habebit vindicem & ultorem: Hi verò adjutorem & Tutorem, juxta illud Jehovæ apud Prophetam de Rege Zedekia: Vivo ego, quoniam irritum fecit juramentum, in medio Babylonis morietur, & fœdus, quod prævaricatus eſt, ponam in caput ejus *Ezech. cap.* 17. *v.* 16. *junct. verſ.* 19. Notabile eſt illud Gibeonitarum exemplum, *Ioſ.* 9. *cap.* Qui licet aſtu & fraude, fidem & ſecuritatem à populo Dei impetrarant, & à vero Dei cultu alieni fuerant, nihilominus quod contra fidem aliquot retrò ſeculis datam, Saul eos oppreſſerat, graviter fuit punitus, ſeptem ejus in juſtam vindictam ſuſpenſis poſteris, inſuper populo Iſraël tribus annis fame preſſo, 2. *Sam. c.* 21. Si verò Proceres & ſubditi, † non 101
urgente ſummâ & extremâ neceſſitate periclitantis & collabantis Reipubl. pravo quodam affectu, à fide & obedientia recedant, & divinæ ordinationi temerè reſiſtant, ille Deum, ordinationis ſuæ ſeverum cuſtodem, habebit protectorem: Hi verò, perfidiæ & inobedientiæ vindicem. Et hæc ita † de præſenti quæſtione 102
in theſi & in genere, per diſcurſum tantùm, ex variis ſacræ & profanæ hiſtoriæ exemplis, nec non JCtorum & Politicorum traditis, pro & contra adferre voluimus. In ſpecie vero aliquid de ea pronunciare & judicium privatum interponere velle, à prudentiſſimis periculoſum cenſetur, per notata à Forſtner. *in not. Polit. ad Cornel. Tacit. lib.* 1. *p. m.* 25. Tum † propter varias rerum 103
humanarum figuras & circumſtantias, quarum vel minima cauſæ & quæſtionis ſtatum variare poſſit. Tum quòd Deus † pro ſumma & imper- 104
ſcrutabili ſua prudentia regna conſtituat, Reges tueatur, temerè & ſine urgente neceſſitate aut ex ambitione vel æmulatione refractarios ſeverè puniat: Et Tyrannos rurſus de ſede deponat, & alios regere faciat, prout vult. Et ſi in ulla re, maximè hic verum eſt illud:

Ludit in humanis divina potentia rebus.]

CLASSIS II.

CAPUT I.

DE QVARTA MONARCHIA QVÆ *fuit & eſt Romanorum.*

SUMMARIA.

1. *Continuatio.*
2. *Conterere tempus in multiloquio, prudentiſſimos ſtomachari ſolet.*
3. *Imperium Romano Germanicum eſt quarta illa Monarchia, cujus perennem, & cum ævo duraturam felicitatem ac perpetuitatem tùm ſacra, tùm gentilium prædicarunt oracula.*
4. *Virtus & fortuna pariter æternitatem Imperio Romano promiſerunt.*
5. *Rom. Imperium primum & ſolum ortu & occaſu fines regiminis ſui terminaſſe ſcribitur.*
6. *Omnibus regnis Orbis Chriſtiani dignitate, & majeſtate ſublimius.* 7. *A quo omnia imperia originem*

ginem traxerunt. 8. *In cujus tranquillitate totius Chriſtiani orbis ſalus conquieſcit.*

9. *Imperium Roman. eſt ſummus univerſi orbis Chriſtiani Magiſtratus,* 10. *Alii reges & principes quaſi appendices, Imperii Rom. cenſentur.*

11. *Rationes, quibus evincitur, Imperium Rom. eſſe quartum illud ſummum Imperium, in Danielis vaticinio memoratum. Sub Imperio Rom. imperante Auguſto, natus eſt Chriſtus.*

12.13. *Imperium Rom. eſt beſtia illa, decem habens cornua, in Daniele præfigurata.*

14. *Romanum Imperium denotatur ſub quarta illa beſtia apud Danielem, permanente uſq; ad noviſſimum diem, non adventus Chriſti in carnem, ſed ad judicium univerſale.*

15. *Etiam in Monarchia quarta potentia valdè attrita, & collapſa Imperatorium nomen, & Cæſarea ſublimitas permanſura eſt uſq; ad finem mundi.*

Imperium hoc everti non poterit, niſi cum ipſo orbe terrarum.

16. *Non attendenda meticuloſa omina quorundam hominum, Imperium Rom. uſque ad extremum judicii diem ſtabile non eſſe, opinantium, & fatalem Germaniæ everſionem impendere ſiniſtrè augurantium.*

17. *Ratio dubitandi, de Imperio à pluribus ſimul & ſemel aliquoties adminiſtrato, Et in Orientale, atq; Occidentale diviſo.*

18. *Ratio decidendi, Etiam ſub communi Imperii nomine publicarum rerum adminiſtratio manſit.*

19. *Leges, conſtitutiones, Reſcripta communi nomine & indiviſim publicata Reiq; publ. curam æquo jure ſuſceptam fuiſſe. teſtantur varia inſcriptiones deſcriptorum & Conſtitution. à diverſis Impp. ſimul promulgatarum per tot. C.*

20. *Socialе magis fuit tale regnum, quàm partitum.*

21. *A Theodoſii obitu Imperii ſocietas, & conjunctio inter Impp. dirimi cœpit, tandemq; Occidentalis Imperii convulſio ſubſecuta.*

22. *Diviſio Imperii in Orientale, & Occidentale quando cœperit, poſt obitum videlicet Conſtantini M. & quamdiu duraverit, nimirum per 500. ferè annos, uſq; ad Carolum M. Imperium Occidentis ad Germanos à Carolo M. translatum Anno 800.*

23. *Titulus Auguſti à Regibus Orientis, una cum majeſtate ac præeminentia tranſiit in Carolum M.*

24. *Orientale Imperium captâ Conſtantinopoli Anno 1453. à Mahomete planè occupatum & direptum fuit.*

25. *Poſt Romanam Monarchjam ad finem uſq; mundi nulla alia eſt futura.*

PRæmiſſis hiſce generalibus ad regiminis ſecularis auctoritatem & conſtitutionem pertinentibus, accedendum proximius ex inſtituto noſtro ad imperii Romano-Germanici Regimē, ante † omnia definienda Imperii Romani forma 1
& ſtatus. Itaque ſine verborum circuitu † non 2
conterendo tempus in multiloquio, quod prudentiſſimos ſtomachari ſolet, Aretin. conſil. 11. *in pr.* Hieron. Giachar. *conſ. de ſyndicat. n. 1.* certo & omninò mihi perſuaſum habeo, † Imperium 3
Romano-Germanicum, eſſe quartam illam Monarchiam, cui perennem & cum ævo duraturam felicitatem divina ominantur oracula. *Dan. 2. & 7. fac. c. futuram, 12. q. 1.* Cluten. *in ſylleg. rerum quotid. concluſ. 1. lit. c.* Beſold. *de juriſd. imper. Rom. c. 3.* Oſiand. *in not. ad cap. 2. Daniel.* [D. Gerh. *loc. de Magiſtrat. Polit. c. 3. ſ. 3. nu. 149.* D. Conr. Theodoric. *in concione gratulatoria pro moderno noſtro Imp. glorioſiſſ. Ferdin. II. p. 11.* Philip. Melancht. *in Chron. Carion. lib. 2. tit. de quart. & ult. Monarch.* Watem. ab Ehrenberg / *in Fœderib. cap. 2. n. 148.* Quò pertinent oracula illa vatum gentilium & ſententiæ Sybillinæ de perpetuitate Romani Imperii.] Indeque & ipſis Romanis olim perſuaſum fuiſſe ex illo Junonis apud Virgilium *lib. 1. Æneid.* apparet,

His ego nec metas rerum, nec tempora pono,
Imperium ſine fine dedi:

[Et juxta illud Claudiani Paneg. 4. in Stillicon.
—— nec terminus unquam.
Romanæ ditionis erit.]

Cui virtus † & fortuna pariter æternitatem pro- 4
miſerunt, Dan. Heinſius *in orat. 10. pag. mihi 235.* quod primum † & ſolum poſt hominum memo- 5
riam, ortu & occaſu fines regiminis ſui terminaſſe ſcribit, Halicarnaſſ. *lib. 1. in pr.* Beſold. *de juriſd. imper. Rom. cap. 2.* [vid. Chaſſan. *de glor. mund. p. 5. conſid. 27.* ubi plura hac de re congeſſit.] adeoq; omnib. † regnis, quæcunque latiſſi- 6
ma orbis Chriſtiani orbita continentur, Dignitate & Majeſtate ſublimius, [per ea, quæ tradunt interpp. *ad l. Benè à Zenone. Cod. de quadr. præſcr.* Joh. Meichſn. *deciſ. Cam. 6. num. 19. tom. 3.* Chaſſan. *allegat. mod. c. 20.*] A quo † omnia imperia 7
originem traxerunt, Mart. *de juriſd. p. 1. c. 32. n. 7. remiſſivè.* Et in cujus † tranquillitate totius 8
Chriſtiani orbis ſalus conquieſcit. [*text. in conſtitut.*

ſitus. Henr. ad reprimendum in extravagant. tit. quom. in laſ. Majeſt. crim. proced. ibid. gloſſ. Decian. in tractat. crim. c. 37. n. 2.] Geil. 1. de pp. c. 1. num. 2.
9 adeoq; hoc imperium † ſummus univerſi orbis Chriſtiani Magiſtratus, Thom. Michaël. de juriſd. concluſ. 2. lit. b. in notat. Richard. Dieter. de ſumm. ſumm. imper. poteſtat. concluſ. 79. Unde &
10 alii Reges † & Principes quaſi appendices imperii Romani cenſentur, Michaël Ulcurr. de regim. mund. q. 2. n. 11. in fin. Quod verò imperium no-
11 ſtrum ſit quartum illud ſummum imperium, † de quo Danielis loquitur vaticinium, ſequentibus, ut opinor, fundamentis ſatis ſtabilitur: Sub quo imperio natus eſt Chriſtus, illud eſt ultima ſeu quarta Monarchia. Sub imperio Romano, & quidem Imperatoris Auguſti, qui dominatus eſt univerſæ terræ, natus eſt Chriſtus, Luc. 2. v. 1. Propoſitio probatur, quia Dan. 2. v. 34. per lapidem intelligitur Chriſtus, qui eſt de monte, hoc eſt, virgine Mariâ ex familia Judæorum abſciſſus, hoc eſt natus, ſine manibus, hoc eſt, ſine opera virili, Maldonat. in Daniel cap. 2. pag. 621. edit. Mogunt. Anno 1611. Cui adde num. v. 44. 2. Beſtia
12 habens † cornua decem, eſt Quarta Monarchia, Dan. 7. v. 7. [D. Johan. Gerhard. Locor. Theolog. c.
13 5. ſect. 3. nu. 138.] At Romanum imperium † eſt beſtia habens illa cornua decem, Apocal. 13. v. 1.
14 & cap. 17. v. 12. 3. Beſtia Quarta † permanebit uſque ad noviſſimum diem, Dan. 7. v. 9. 10. 13. 14. 21. 26. & ſeq [Confer Petr. de Andl. lib 2. cap. ult.] Romana Monarchia eſt illa quarta beſtia apud Prophetam. Et hoc non de adventu Chriſti in carnem intelligi poteſt, ſed ad judicium univerſale, 1. quia de illo adventu loquitur, qui complectitur ſeſſionem Chriſti in throno majeſtatis, Dan. 7. v. 9. Quod non poteſt verificari de primo adventu, verùm de ſecundo, qui erit Majeſtaticus. 2. Quia de illo adventu loquitur, qui erit ad judicium, d. c. 7. Dan. v. 10. & 26. At adventus Chriſti in carnem non fuit factus ad judiciū, Joh. 3. v. 17. & c. 12. v. 47. 3. Loquitur de illo adventu, qui fit in nubibus cœli, Dan. 2. v. 13. Primus autem adventus non factus eſt in nubibus cœli, ſed ultimus demum talis erit, Matth. 24. v. 30. Apocal. 1. v. 7.
15 [Docet quidem ſacra Scriptura † hujus Monarchiæ potentiam valdè attritam iri, & collapſuram. Imperatorium tamen nomen & Cæſaream ſublimitatem permanſuram uſque ad finem mundi. Quod eò pertinet, ut certò ſciamus, hoc imperium everti non poſſe, niſi cum ipſo orbe terrarum, vid. Phil in Chron. Carion. alleg. ſupr. loc. D. Theodoric. in d. concio. congrat. Witteberg. Theologi in Erklärung jhres Bedenckens vom 25. Tag Januarii An. 1620. §. In Betrachtunge daß ſolches Gottes Ordnunge. Quamobrem † 16
non attendenda illorum hominum meticuloſa omina, ſeu opinationes, qui perſuaſum ſibi habere non poſſunt, Deum velle, ut imperium Romanum ſtabile ſit, uſque ad extremum judicii diem: Ideoque interitum & vaſtationem pravis conſiliis accelerant, & everſionem fati quadam neceſſitate Germaniæ impendere ſiniſtrè augurantur, & clamitant, confer VVaremund. d. c. 2. n. 148. vid. quæ ex D. Lutheri ſententia ſcribit Johan. Sleidan. lib. 14. Comment. p. m. 405. Hi certè diffidunt verbo Dei, & vaticiniis Prophetæ, nec ſibi perſuadere poſſunt, non eſſe difficile Domino Deo noſtro auxiliari vel in multis, vel in paucis, 1. Sam. 14. v. 6. 2. Chron. 14. v. 11.

Pro ratione tamen dubitandi † inter alia urgeri poſſet, Monarchiam videlicet, eſſe unius 17
Imperium per tradita ſupr. claſſ. 1. cap. 1. num. 12. Imperatores autē plures ſimul & ſemel aliquoties imperium adminiſtraſſe, ex hiſtoriis ſatis ſuperq; patet, Molin. de jur. primogen. Hiſp. p. 350. col. 2. num. 24. Marcus Antoninus cum fratre Lucio Vero, æquo jure ſimul imperio præfuerunt. Gualther. in Chronolog. Eccleſiaſtico-polit. ſub Anno 162. in vita Anton. Qui primus imperii ſocium admiſit & poſt eum alii multi. Deinceps diviſo inter Conſtantini M. filios imperio, duo quaſi populi Romani imperia eſſe cœperunt, alterum Romæ in Occidente, alterum Conſtantinopoli in Oriente. Pro ratione verò decidendi † no- 18
tandum: Quamvis imperium in Orientale & Occidentale aliquandiu fuerit diviſum, manſiſſe tamen ſub communi imperii nomine, publicarum rerum adminiſtrationem, notat Petr. Suav. Polan. in hiſt. Concil. Trid. lib 1. f. 3. colum. 1. ita ut unum potius imperium, quam duo eſſe viderentur: quum vel inter duos fratres, vel patrueles, vel patrem & filium unus quaſi Principatus fuerit. Quamobrem leges, † conſtitutio- 19
nes & reſcripta, ab hiſce communi nomine & indiviſim publicata, & Reipub. cura æquo jure ſuſcepta fuit, ut apparet ex inſcriptione Reſcriptorum & conſtitutionum ab Antonino & Vero, al as Severo: Diocletiano & Maximiano: Valentiniano, Gallieno & Valeriano, ſimul promulga-

vulgatarum, vid. *inſcript. l. 2. & ſeqq. C. de edend.*
l. 3. C. de in jus voc. l. 15. Cod. de pact. item Hono-
rii & Theodoſii *l. 4. Cod. de advocat. div. judic.*
Theodoſii & Valentiniani *l ſiq. C. eod.* Leonis &
Zenonis *l. 16. C. eod. tit. cum ſimilib. paſſim per tot.*
20 *Cod.* Ideoque magis † hoc regnum ſociale fuit,
quam partitum Joſeph. Scal. *in Epiſt* 388. Andr.
Knich. *de autocrat. Roman. Impp. c. 1 n.* 167. Poſt-
21 quam à Theodoſii obitu † illa imperii ſocietas
& conjunctio inter Impp. dirimi cœpiſſet, tan-
dem Occidentalis imperii convulſio, Barbaris,
Gothis & Sarracenis id occupantibus ſubſecuta
Onuphr. Panvin. *in præfat. ad lib. 1. Roman. Prin-*
22 *cip.* Cœpit autem † hæc diviſio in Orientale &
Occidentale imperium poſt obitum Conſtanti-
ni Magni Imperatoris, ut dictum eſt, & duravit
ferè per quingentos annos, uſque ad Carolum
Magnum primum Germanorum Imperatorem,
qui imperium Occidentis ad Germanos tranſtu-
23 lit, anno Chriſti 800. Et ex eo tempore † hono-
rificum Augusti nomen, à Regibus Orien-
tis, non amplius fuit uſurpatum, ſed una cum
Majeſtate, ſplendore & præeminentia iſte titu-
lus tranſiit, in Carolum Magnum Occidentis
imperii Principem & Imperatorem, nec amplius
ſocialis majeſtas aut imperium commune man-
ſit, Confer Gualther. *in Chronol. Eccleſiaſtic. Poli-*
tic. ſub Anno Chriſti 476. Orientale autem impe-
24 rium † captâ Conſtantinopoli & occiſo Con-
ſtantino Palæologo Anno 1453. à Mahomete
Amurathis filio planè occupatum & direptum
fuit VVolffgang. Dreſchler. & Georg. Fabric. *in*
Chron. Turc. Cari. in Chron. ſub Anno Chriſti 1453.
& plenius Gualther. *ſub eod. ann.* Helvic. *in*
Theatr. Hiſtor. Philip. Cominæus *lib. 10. com-*
mentar. Et quod † poſt Romanam Monarchiam
ad finem uſque mundi nulla alia ſit futura, ſcri-
bit etiam Petr. de Andl. *de Roman. Imp. lib. 1. c. 4.*
circ. fin.]

Caput II.

DE SACRI IMPERII ROM. STATU ubi rejectis Bodini & aliorum argumentis immotis fundamentis defenditur, ſtatum imperii noſtri Romano-Germanici eſſe Monarchicum?

SUMMARIA.

1. 2. 3. Continuatio. Imperium Romano Germ. eſt unum ex 4. illis ſummis Imp. Ideoq; ad hac, prout olim eſt Monarchicum.

4. Bodinus Imperii Roman. majeſtatem ambitioſè perſtringens, 5. ex eo, quod majeſtas Imp Rom. German. penes ordines Imperii ſit, ſtatum Imperii non Monarchicum, ſed Ariſtocraticum eſſe, oſtendere conatur.

6. Bodini rationes dubitandi.

7. 8. Prima, 9. quæ paulatim irrepere ſolent, difficile percipiuntur.

9. 11. Secunda, 10. Leges dare, & non accipere majeſtatis eſt.

12. Tertia, 13. Leges univerſales ex plenitudine poteſtatis condere, ſupremæ majeſtatis eſt ſymbolum.

14. Quarta, 15. Ius pacis, ac belli indicendi infallibile eſt ſignum abſolutæ ac ſupremæ poteſtatis. 16. Imperator ex Capitulationis formula de rebus Imperii, inconſultis ſtatibus Imperii, jus belli ſuſcipiendi non habet.

17. 18. 19. Quinta, Poteſtas exigendi vectigalia, erigendi telonia, &c. eſt de majorib. regalibus, quam Imperator ſine procerum conſenſu non habet.

20. 21. Sexta. Creatio ſummi Magiſtratus, Majeſtatis eſt proprium. Reſervata Populi Roman. Ius creandorum magiſtratuum. Pacis & belli Legis ferendæ. 22. Imperator cum proceribus conſtituendi judicium Camerale poteſtatem habet.

23. Septima. Iudices Camerales cognoſcunt de capite, fama, ac fortunis Imperatoris.

24. 25. Octava. Principes, Duces, Comites creare, ſummæ eſt poteſtatis.

26. 28. Nona. Majeſtas eſt ſumma in cives, & legibus ſoluta poteſtas. 27. Proceres conſtituendi, & deſtituendi Imperatorem poteſtatem habent. Par in parem, inferior in ſuperiorem nullum habet jus & imperium.

29. 30. Decima. Poteſtas precaria, licet ſumma, majeſtas non eſt. Adminiſtratores Imperii ſummam non habent Majeſtatem. 31. 32. Imperator ſummæ poteſtatis jus precariò obtinet, cùm ſtatus Imper. revocandi jus habeant. 33. Ferdinandus I. Imper. fatetur, ſibi adminiſtrationem Imperii, ejus onus delatum eſſe.

34. Undecima. Maximilianus I. Imp. imperii majeſtatem in ipſis Ordinibus ineſſe, confeſſus eſt. 35. 36. Propria confeſſio probatio eſt firmiſſima, omnium ſuperlativa, & probata.

37. Duodecima. Electoris Moguntini Conſultatio de Ariſtocratia retinenda. 38. Elector Moguntinus Imper. Romani eſt columna. 39. Archicancellarius Germaniæ, 40. Collegii Electoralis Decanus.

41. *Turpe eſt Electori, jus & ſtatum Imperii, in quo verſatur, & cujus ipſe columna, ignorare.*

42. *Decima tertia. Imperii Principes Imperii, non Imperatoris, fiduciarios ſe profitentur.*

43. *Decima quarta. Suprema provocatio ſumma majeſtatis eſt particula.* 44. *Olim ab omnibus magiſtratibus licuit appellare populum.* 45. *In Imperio Romano ad Cameram, non ad Imperatorem provocatur.*

46.48. *Decima quinta. Tributarius alterius jura majeſtatis non habet.* 47. *Tributi præſtatio eſt ſubjectionis probatio.*

49. *Decima ſexta. Majeſtatem non habet, qui ipſe conveniri & damnari poteſt.* 50. *Ordini naturæ repugnat ſuperiorem inferiori parere.* 51. *Imperator coràm Electore Palatino conveniri poteſt.*

52. *Rationes decidendi. Prima. In imperio Monarchico jura Majeſtatis penes unum reſident.* 53. *Penes Imperatorem ſunt jura Majeſtatis in Imperio.* 54. *Imperator ſummam & legibus ſolutam habet poteſtatem.* 55. *Imperium ac poteſtas à populo lege regiâ latâ in Principem collata, nec revocata, nec revocari potuit.*

56. *Mutato modo adminiſtrationis accidentali, non ipſe ſtatus & fundamentum ſubſtantiale mutatur, Imperator adhuc hodie ſummus appellatur Princeps.*

57.58. *De præterito in præſens præſumitur.*

59. *Legum præſumptio liquidiſſima eſt probatio, & inſtar documenti.* 60. *Cui meritò ſtandum, donec contrarium evidentiſſimè probetur.*

61. *Imperium illud Imperatori ereptum, ſine crimine læſæ majeſtatis affirmari non poteſt.*

62. *Secunda. Ab omnibus Regibus & populis Monarcha ſalutatus, & habitus reverâ talis eſt.* 63. *Res præſumitur ſic, ſe habere, ut omnes opinantur. Multum refert, qualis cujusve conditionis quisque communi hominum opinione habeatur.*

64. *Tertia. Summus is dicitur, qui nullius imperio tenetur.* 65. *Imperator neminem niſi Deum & Enſem ſuperiorem cognoſcit. Quod ipſum inſigne eſt ſupremæ poteſtatis.* 66. *Imperator ſummus Imperii moderator, & caput.*

67. *Rem perſtringere in claris terminis ſtultum eſt.*

68. *Imperatori Rom. omnes ſtatus poſt Deum tenentur rationem reddere.*

6[illegible]. 7[illegible]. 71.72.75. *Quarta. Imperator omnibus & ſingulis ex plenitudine poteſtatis imperat, & in omnes ac ſingulos animadvertit.*

73. *Omnes Imperatori tanquam ſuperiori ad fidelitatem & obedientiam ſunt obſtricti.*

74. *Status dignitates ab Imperatore, & Imperio habent.*

76.77. *Imperator omnibus & ſingulis mandat ſub pœna certæ quãtitatis, amiſſionis privilegiorum, & dignitatum, Item Banni, & amiſſionis vitæ.*

78. *Mandatis Imperatoris omnes & ſinguli cives Imperii parere tenentur.*

79. *Qui pœnam alteri imponit, is dicitur ſuperior, & Princeps. Principes & Civitates Germaniæ uni Cæſari parent.*

80. *Imperator ſummus eſt Monarcha, jura majeſtatis ex plenitudine poteſtatis uſurpans.*

81. *In plurium imperio, neuter imperio alterius tenetur.*

82. *Quinta. Imperator omnium ſtatuum, & Procerum Dominus eſt clementiſſimus.*

83. *Sexta.* 84. *Omnes Imperii ſtatus Imperatori, tanquam Domino, & ſummo magiſtratui obedientiam & ſubjectionem debent.* 85. *Et omnes ſe ipſi ſubjectiſſimos in ſubſcriptionibus fatentur.*

86. *Septima. Homagii præſtatio reſpectivè eſt fundamentum ſuperioritatis, & ſubjectionis.* 87. *Homagium unde dicatur?* 88. *Homagium præſtare, eſt ſubjectionis, & obedientiæ juramentum inire.*

89. *Principes & ſtatus Imperii præſtant homagium fidelitatis & ſubjectionis. Vocabulum* Gehorſamb *ſubjectionem denotat.*

90.91. *Octava. Principes & ſtatus Imperii præſtant Imperatori fidelitatem ſine cujusquam exceptione.*

92. *Diſtinguendum inter dominatum & Monarcham.* 93. *Dominatus parum à tyrannide diſtat.*

94. *Ejuſmodi abſoluta dominia in Europa nulla reperiuntur. Apud Ruſſos, Turcas, Tartaros magis uſu frequentantur.*

95.96. *Diſtinguendum inter ipſum Reipubl. ſtatum, & inter imperandi ſeu adminiſtrandi formam.*

97. *Reſponſiones ad contrarias Bodini rationes. Ad 1.*

98. *A poſitione unius facti, non ſequitur poſitio alterius.*

99. *Non probat adeſſe, quod ut plurimum contingit abeſſe.*

100. *De merè contingentibus, non eſt determinata & certa veritas.*

101. *Quæ facti ſunt, non præſumuntur, niſi probentur.*

102. *Ipſa*

102. *Ipſa facti evidentia eſt probatio optima.*

103. *In certis non eſt opus conjecturis. Veritati detectæ, & conſpectæ cedit præſumptio.*

104. *Imperator electus majeſtatem jure proprio obtinet, & uſurpat, eamq; ſemper inconcuſſam, & illibatam conſervat.*

105. *Bodinus ſibi ipſi contrarius. Capitali fraude tenetur, qui ſciens prudens à ſummo principe provocat.*

106. *Ad 2. Proceres Imperii ad comitia convocantur, & conveniunt, non ad ferendas Imperatori leges, ſed ad conſultandum, & deliberandum.*

107. *Legibus communi Imperatoris, & ſtatuum ſuffragio latis, ſtatumq; publicum concernentibus; Imperator poſtea tanquam ex contractu obligatur.*

100. *Aliud eſt legibus obligari ex conventione, aliud ex imperio.*

109. *Ad 3. Communi & publico conſilio Reſpubl. adminiſtrando exemplo Romuli, Auguſti, Iul. Cæſaris.*

110. *Procerum conſenſus non abſorbet majeſtatis, & ſummæ poteſtatis plenitudinem.* 111. *In conſtituenda lege imperiali Proceres ſuffragium cum conteſtatione ſubjectiſſimæ obſervantiæ interponunt.*

112. *Imperator in legum conſtitutione potiſſimas partes obtinet.*

113. *Imperator cum conſenſu & conſilio Electorum jus convocandi & habendi comitia habet.* 114. *Status ab Imperatore convocati compârent ſubjectiſſimè.* 115. *Diſcedentes ante finem veniam ab Imperatore petunt.* 116. *Aut indignationem Imperatoris incurrunt.*

117.118. *Solus Imperator deliberationis capitula proponit.*

119. *In ſtatu Ariſtocratico, ut conſultandi, ita & proponendi poteſtas penes ordines eſt.*

120. *Leges Imperii ſolius Imperat. autoritate promulgantur & ſanciuntur.*

121. *Status Imperii non niſi Imperatoris autoritate, & nomine Leges univerſales conſtituere poſſunt.*

122. *Noſtra facimus, quibus autoritatem, & robur impertimur.*

123. *Solus Imper. legibus de conſenſu ſtatuum conceptis ſanctionis robur, & autoritatem addit.*

124. *Aliquid confirmans confirmatum ſuum dicit.*

125. *Violatores conſtitution. Imperial. à Fiſcali Imperatoris conveniuntur.*

126. *In Polonia poteſtas legum condendarum eſt ſimul penes Regem, Senatum & Nobiles, in Comitiis.*

100. *Pragmaticæ ſanctionis nomen id demum ſortitur, quod Princeps Procerum conſilio ſtatuit.*

128. *Ad 4. Ius pacis & belli indicendi ac decernendi, majeſtatis & ſupremæ poteſtatis ſymbolum eſt.*

129. *Bellum in Imperio contra pacem publicam ſine licentia Cæſaris movens, in crimen læſæ majeſtatis incidit.*

130. *Prudentiæ argumentum eſt, non imbecillitatis, inconſultis Proceribus nihil decernere.*

131. *Bella uti communi periculo, & ſumptu, ita & communi conſenſu ſuſcipienda.*

132. *Quod ad omnes pertinet, ab omnibus approbandum.*

133. *Invitis canibus difficile eſt venatum ire.*

134. *Conſenſus ſtatuum in bello decernendo majeſtatem Imperatoris non tollit. Majeſtas Imperat. æquitatis & moderatæ rationis condimento temperanda.*

135. *Status Imperatori belli cauſam proponendi conſentiunt, non ut ſuperiores, vel æquales.* 136. *Sed ut membra, ejuſd. capitis, cum quadam ſubjectionis conteſtatione.*

137. *Conſenſus Procerum neq; Imperatori adimit, neq; ipſis tribuit majeſtatem.* 138.228. *Majeſtas & abſoluta poteſtas omnis ſubjectionis neſcia.*

139. *Idem in Gallia aliisq; regnis obtinet.* 140. *Franciſcus I. Galliæ Rex bellum contra Carolum V. non ſuo tantum arbitrio, ſed Parlamenti decreto ſuſcepit.* 141. *Angliæ Reges nihil tale ſuſcipiunt, niſi convocatis ordinibus, & aſſentiente populo.* 142. *Poloniæ Rex inconſulto Senatu nec bellum cuiquam facit, nec fœdus publicè init.*

143. *Ad 5. Non ſtatus Imperii, ſed Imperator indicit vectigalia, cum conſenſu tamen Procerum. Nemo omnium principum jus habet, vel teruncium exigendi à ſuis, præter conſtitutum annuum cenſum, niſi populus aſſentiatur.*

144. *Poteſtas indicendi vectigalia de reſervatis principis eſſe dicitur.*

145. *Sine conceſſione Imperat. ſtatus in ſuis ditionibus nova vectigalia imponere non poſſunt.*

146.147. *Omnis ſiniſtræ ſuſpicionis cogitatio animis ſubditorum evellenda.*

148. *Ad 6. Imperator Rom. adhuc hodiè ſummos Magiſtratus creat.* 149. *Solus creat Reges, Duces, Marchiones, Comites, Barones, ſolus de majorib. feudis, & regalibus inveſtiendi & deveſtiendi jus habet.* 150. *Carolus V. Imp. filium ſuum Philippum de Ducatu Mediolanenſi inveſtivit.* 151. *Rudolphus I I.*

Sigiſmundum Bathoreum Romani Imperii Principem creavit.

152. Cameræ judicium quoad contentioſam præcipuè juriſdictionem, & juſtitiæ expeditionem, Imperatorem, & univerſum Imperium repræſentat. 153. Et ad adminiſtrationem juſtitiæ contentioſæ, litiúmque deciſionem maximè inſtitutum.

154. 155. 157. Imperator Cameræ judicium, ejusq; judicem conſtituit, eundemq; ſuum appellat judicem. 156. Et ſolus Præſides Cameræ inſtituit. 158. Judicium Cameræ Imperatorius judicium dicitur, & ſummi principis confeſſorium.

159. 160. Camera vice Imperatoris judicat, hujusq; nomine, autoritate, & ſigillo omnia mandata, & proceſſus expediuntur.

161. 162. Ad 7. 163. Imperator in Camera convenitur, non tanquam Imperator, ſed tanquam Archidux Auſtriæ, vel alius Imperii Princeps.

164. Eadem perſona diverſis qualitatibus prædita diverſo jure cenſetur. 165. 166. Imperator ratione ditionum & ducatuum, quos ſub vel ab Imperio habet Adſeſſores Cameræ dat, & onera imperii fert, non ut Imperator, ſed ut dux, & Princeps Imperii.

167. Ab Imperatore non datur appellatio. 168. Limitatur, ſi non ut Imperator, ſed ut Dux, vel Comes, ſententiam tulerit.

169. Ob id, quod Imperator in Camera conveniri poteſt, Majeſtas ejus non læditur, Rex Galliæ in Parlamento convenitur.

170. Ad 8. Imperator fons perennis Nobilitatis à quo omnium Ducū, Comitum, &c. dignitas radicaliter & originaliter profluit.

171. Imperator per inveſtituram Regalia, juriſdictionalia, aliaq; Magiſtratus jura Ducibus & Principibus confert.

172. Ferdinandus II. Imper. modernus plurimos creavit Principes, Duces, & Marchiones.

173. Diverſimodè Imperator creatur à Ducibus, & ipſe creat Duces. Creatur à ſolis Electoribus tanquam ſummum caput, & imperii Dominus, &c. 174. Ipſe verò creat Duces & Comites, tanquam ſubjectiſſima illius capitis membra. 175. Princeps, Dux, Comes extitit, quem Imperator talem fecit.

176. Electores ex officii neceſſitate, & jurisjurandi religione, ſede vacante ad eligendum novum Imperat. obſtringuntur.

177. 178. Ad 9. 179. 180. Non regia, ſed beſtialis eſſet poteſtas, ſine modo, ſine lege, & ratione pro lubitu ſumma imis miſcere; non ad Monarchiam, ſed dominatum, & tyrannidem pertinens. 181. Principes ſi quidvis poſſent, multò eſſent imperfectiores. Reges ſuis ipſi legibus obtemperantes majorem laudem merentur, & ad perfectionem propius accedunt.

182. Nullum regnum in Chriſtiano orbe abſque temperamento, & freno.

183. Ad 10. Electores Imperatorem legitimè conſtitutum regulariter deponere non poſſunt. 184. Electores functo electionis officio Imperatori majeſtatem imperii detulerunt, faſces ſubmiſerunt, ſeq; juramento ad obedientiam obſtrinxerunt.

185. Electus & conſtitutus Imperator jus imperii proprio & perpetuo jure uſurpat.

186. Rex non poſtulatur ut Medicus, cujus imperium durat ad placitum ægroti.

187. Valeriani Imp. ad Prætorianos reſponſum.

188. Facile eſt Ducem ponere, ſed difficile poſitum deponere.

189. Limitatio prædictorum.

190. Imperator non alieno, ſed ſuo nomine, jure majeſtatis, & plenitudine poteſtatis imperat, veluti ſummus Chriſtiani orbis Magiſtratus, & Dominus.

191. Ad 11. Verba non captanda, ſed quâ mente quid dicatur, animadvertendum. 192. 194. Verba intelligenda eo reſpectu, ad eumq; finem, ad quem proferuntur.

193. Electo Imperatori ipſo electionis jure ſine Pontificis facto, & autoritate majeſtatis jura in Imperatorem transferuntur.

195. Confeſſio limitata limitatum producit effectum.

196. Ad 12. Etiam in ſtatu Monarchico modus adminiſtrationis & regiminis rationibus Ariſtocraticis rectè temperatur.

197. Verba, quamvis generalia juxta naturam, & qualitatem rei, de qua proferuntur, accommodanda. 198. Ne abſurdus intellectus, vel inconveniens inde ſequatur. 199. Generalis locutio non operatur, niſi in quantum poteſt.

200. Ad 13. 201. Imperatori & imperio juramētum fidelitatis præſtant omnes imperii Principes. 202. Formula juramenti fidelitatis Principum, in aula Cæſarea uſitata. 203. Eandem juramenti formulam Wilhelmi & Georgii Haſſiæ Landgraviorum Legati Anno 1628. Pragæ recitarunt.

204. Ad 14. Extrema provocatio non pertinet ad jura Majeſtatis. Hodie multi magiſtratus ſine provocatione judicare conſueverunt. 205. Exemplo quarundam Curiarum Gallorum, Hiſpanorum, Rota Romanorum, &c.

206. Sup-

206. *Supplicatio ad Majeſtatem pertinet, provocatio non item.*

207. *Subditis aditus ad Principem non eſt prohibendus.*

208. *A Cameræ imperialis ſententia nec appellare, nec ſupplicare licet, datur tamen reviſionis remedium.*

209. *Camera utitur vicariâ Imperatoris juriſdictione.* 210. *Appellatio à vicario, ad eum, cujus eſt vicarius, non conceditur, cùm utriuſq; idem tribunal.* 211. *Imperator concurrentem cum Camera habet juriſdictionem.*

212. *Ad* 15. *Ex eo, quod annua penſio Turcæ propter tranquillitatem & pacem publicam ſolvitur, Majeſtas Imperatoris non patitur naufragium.* 213. *Bonus paterfamil. ad damnum inevitabile avertendum nullis parcit ſumptibus.* 214. *Ipſe Turcarum Imperator Regi Æthiopum & aliis tributum quotãnis ſolvere cogitur.* 215. *Tributum ſubjectionis jure à ſubditis, penſio conventionis & ſocietatis jure à fœderatis, vel finitimis ſolvitur.* 216. *Ludovicus XI. Galliæ Rex Eduardo Angliæ Regi penſionem* 50000. *aureorum quotannis ſolvit.*

217. *Ad* 16. *Etiam major vel æqualis ſubjicere ſe poteſt alterius juriſdictioni. Dominus feudi coràm paribus Curiæ convenitur.*

218. *Imperator de jure communi neminem judicem agnoſcit niſi Deum, ſibiq; ipſi in propria cauſa jus dicere poteſt.*

219. *Imperator jure auræ Bullæ Caroli IV. Imp. coràm Electore Palatino conveniri poteſt.* 220. *Hoc tamen judicium propter Majeſtatis obſervantiam non alibi quàm in imperiali curia exercetur.*

221. *Et Galliæ Rex in Curia Pariſiana conveniri & damnari poteſt. Parlamentorum Galliæ ea eſt poteſtas, ut ipſorum decretis Rex quoq; pareat.*

222. *In Neapolitano aliisq; regnis certi deputati Magiſtratus cognoſcunt de cauſis Hiſpaniarum Regis ſive actor, ſive reus ſit.*

223. *Media ſententia imperii Germ. ſtatum ex Monarchia, & Ariſtocratia mixtum eſſe ſtatuens.* 224. 225. *Rationes dubitandi.*

226. *Rationes decidendi. Monarchia eſt unius prædominans imperium.* 227. *Solus Imperator non ſolùm potiſſima, ſed etiam omnia ſuprema, & abſoluta poteſtatis jura habet.*

228. *Proceres non tantùm ut ſinguli, ſed ut univerſi Imperatori ſubjectione obſtringuntur.*

229. *Qui capitis vicem gerit, ſuperior eſt reliquis membris.*

230. *Ariſtocratia paucorum eſt ex æquo potentia & gubernatio.*

231. *Reſpondetur ad prædictas rationes, de mixto imperii Germ. ſtatu. Majeſtas & jura indiviſibilia.*

232. *Majeſtas æqualis poteſtatis neſcia, Majeſtatis proprium eſt, omnibus eſſe ſuperiorem, omnibus imperare.*

233. 234. 235. *Majeſtatis jura non ſunt abdicabilia à ſummo Principe, ſive eius deſtructione. Nec ad ſubditos transmiſſibilia.* 236. 237. *Nec præſcriptibilia,* 238. *Quia non in commercio, ſunt enim quaſi ſacra ſacrorum.*

239. *De jure civili titulo ac inſigniis regiis utens capitis pœnam meretur.*

240. *Imperator non ſingulis ſolùm, ſed etiam univerſis imperat.* 241. *Æqualibus imperare ex lege nemo poteſt.*

242. *Licet modus & forma adminiſtrationis in imperio Ariſtocratiam quandam referat, ſtatus ipſe tamen Monarchicus eſt.*

243. *In Belgio ſtatus ipſe eſt Democraticus, adminiſtratio autem Ariſtocraticè temperata.*

244. *Vice verſa adminiſtratio poteſt eſſe Monarchica, licèt ſtatus ipſe ſit popularis, ut fuit tempore Dictatorum, apud Romanos.*

245. *Venetorum Reſpubl. creato Duce non deſiit eſſe Ariſtocratica.*

246. *Reſpubl. Romana in ſtatu populari è tribus generibus juncta fuit, Conſulibus regiam, Senatoribus optimatum, plebe popularem autoritatem & poteſtatem obtinentibus.*

147. *Concluſio præſentis capitis, & quæſtionis.*

IN præcedenti capite breviter probatum, Im-
perium Romano-Germanicum † eſſe unum 1
ex quatuor illis ſummis imperiis: Unde prono
quaſi alveo fluit, ſtatum ejus eſſe adhuc hodie,
prout olim fuit, Monarchicum & Regium: Si-
quidem † ſi eſt unum ex quatuor illis ſummis 2
imperiis, erit etiam Monarchicum: Quia o-
mnium ferè conſenſu quatuor † illa ſumma 3
imperia dicuntur & ſunt quatuor Monarchiæ,
ipſeq; Prophetici vaticinii contextus, & ſtatus
ac formæ deſcriptio ſatis id oſtendunt; Verùm
non deſunt, qui hoc ipſum rationibus plauſibi-
libus, & in ſuperficie multum apparentibus, im-
pugnare conantur. Inter hos primum locum te-
net Bodinus, † qui neſcio quâ odii virulentia 4
ineſcatus, non decenti modeſtia, ſed dicacis lin-
guę laſciviâ & petulantis calami cirgua, imperii &

Impe-

Imperatorum Romanorum Majeſtatem ambi-
tioſè perſtringere & lacerare non erubuit, qui-
bus rationibus partim falſis, partim infirmis &
alios ſi non in eandem calumniam, certè tamen
ſententiam pertraxit. Et quidem Bodinus pro
5 ſuæ opinionis confirmatione hoc unicè agit †
ut Majeſtatem imperii Romano Germanici nō
penes Imperatorem, ſed Principes ac ſtatus im-
perii reſidere oſtendat, ex quo conſequitur, ſta-
tum imperii non eſſe Monarchicum, in quo ma-
jeſtas penes unum & ſummum, ſed Ariſtocrati-
cum, in quo Majeſtas penes primores. Rationes
6 † autem ſuæ opinationis ſequentes adfert, *lib. 2.*
de Repub. cap. 6. pag. mihi 348. ubi primò ita ſcribit:
Et quoniam plerią; imperium Germanorum Monar-
chiam eſſe, & ſentiunt & affirmant, eripiendus eſt
7 *hic error: Siquidem † ſatis perſuaſum eſt, à Carolo*
Magno Rege uſą; ad Henricum Aucupem ſummam
Reipub. ſucceſſorio jure ad proximum quemą; Caroli
nepotem fuiſſe delatam: Caroli verò ſtirpe ſublata
Monarchiam ſuffragio Principum ab Henrico Au-
8 *cupe deferri cœpiſſe: Sed quoniam † ferè ſemper ac-*
cidit, ut ii, ad quos ſuffragiorum jus in Repub. perti-
neat, jura Majeſtatis imminuant, ita quoą; creatores
Principis germanorum jura Majeſtatis in ſeſe paula-
tim transtulerunt, quod, quando contigerit, inquit
9 *Bodinus, ſcripſiſſe video neminem:* Quoniam † quę
paulatim irrepere ſolent, vix unquam percipian-
tur, nec niſi converſione ſecuta ſentiuntur. 2. in-
quit, *Principes & Proceres imperii, tum Imperato-*
ri, tum ſingulis Principibus in Comitiis congregati
10 *leges ferunt.* Leges autem † dare & non accipere
eſt Majeſtatis, *l. Princeps, ff. de legib. §. ſed & quod*
Principi, inſt. de I. N. G. & C. & ibi Mynſ. & alii Si-
11 *quidem † neminem eſſe arbitror*, inquit Monar-
chomachus noſter, Bod. *d. loco, qui cum animad-*
vertit, trecentos circiter Principes Germanorum ac
legatos civitatum ad conventus coire, qui jura Maje-
ſtatis habeant, Ariſtocratiam eſſe dubitet, leges enim
tum Imperatori, tum Principibus ferunt. Hinc & 3.
12 ultrò fluit, † quòd multò minus ipſe Imperator
ſolus leges univerſales condere poſſit, juxta ſo-
lemnem & multis imperii Receſſibus receptam
formulam: Als haben wir vns mit den Stånden/
vnd ſie widerumb mit vns nachfolgender maſſen
verglichen/ cui congruit formula capitulationis.
13 At leges † univerſales ex plenitudine poteſtatis
condere ſupremę Majeſtatis eſt ſymbolum, Bod.
1. *de Repub. c. 10. p. 240.* Tob. Paurm. 1. *de juriſd. c. 4. n.*
6. *&* 7. Andr. Knich. *de ſuper. terr. c.* 20. Sax. *Prvil. c.* 5.
n. 82. Arniſ. *de jur. Majeſt. lib.* 1. *cap.* 3. Anton. Coler.
de jur. Imper. Roman ſect. 18. 4. Penes quos † eſt 14
jus pacis & belli decernendi, illi jura Majeſtatis
habent. At Proceres imperii habent poteſtatem
pacis & belli. Ergò. Propoſitio probatur, Quia
conſtans eſt Politicorum & JCtorum ſententia,
† infallibile ſignum eſſe abſolutæ ac ſummæ 15
poteſtatis, belli indicendi jus, *l.* 3. *verſ. eadem le-*
ge, ff. ad L. Iul. Majeſt l. un. C, ut arm. uſ. & c. l. hoſtis,
ubi Bart. *ff. de captiv. & poſt. im. reverſ. cap. quid cul-*
patur, 23. *q.* 1. Boër. *deciſ.* 178. *nu.* 7. *& ſeq.* Sixt. *de*
regal lib. c. 1. *num.* 10. Roſenth. *de feud. c.* 5. *concl.*
Geil. 1. *de pp. c.* 4. *nu.* 6. Alberic. Gentil. *lib.* 1. *de jur.*
bell. c. 3. Hieron. de Cævall. *in ſpec. commun. opin.*
q. 906. *n.* 122. Waremund. ab Ehrenberg/ 1. *de fœ-*
derib. c. 2. *n.* 56. Aſſumpt. probatur; Quia de rebus
imperii † inconſultis Proceribus intra vel extra 16
fines imperii Imperator bellum ſuſcipere non
poteſt, juxta capitulationis formulam apud
Sleidan. *lib.* 1. Heig *lib.* 1. *illuſtr. q.* 18. *nu.* 6. Syring.
de pace relig. concluſ. 14. 5. Poteſtas † exigendi 17
vectigalia, erigendi telonia, imperandi tributa
eſt de majoribus regalibus, *c. un. quæ ſint regalia*
2. *Feud.* 56. *l.* 10. *in pr ff. de vectigalib.* Schrader. *de*
Feud p. 3. *c.* 4 *n.* 40. Tyraq. *de primogenit. q.* 69. *nu.* 7.
& quidem potioribus, Bald. *ad l. imperium in* 1. *le-*
ctur ff. de juriſdict. Boeer. *de collect. c.* 1. *nu.* 20. ubi
ex Meichſnero & Gylmanno probat ita in Ca-
mer. judicari, Weſenb. *conſil.* 27. *ſub n.* 24. Impe-
rator † verò ſine procerum conſenſu hanc pote- 18
ſtatem non habet, R. A. de Anno 1576. §. weiters
ſind wir auch/ *capitulatio imper. apud* Sleidan. *lib.* 1.
Anton. Coler. *de jur. Imper. German. concl* 31. *artic.*
18. Et quod fortius videtur ſtringere, dicit Bodi-
nus: Quod ſi tributa † ex ordinum decreto im- 19
perantur, pecuniæ non in Fiſcum Imperatoris
coguntur, ſed in urbes delectas ab ordinibus in-
feruntur, ita ut Imperatori nummū publico lo-
co movere fas non ſit, *d. lib.* 2. *c.* 6. *p.* 351. cui adſti-
pulatur ipſa imperii conſtitutio, R. A. zu Speyer/
de Anno 1542. §. Es ſoll auch ... einem jeden. 6.
Creatio ſummi † Magiſtratus ... impe- 20
rio non tenetur, Majeſtatis proprium, *l.* 1. 1. *ad L.*
Iul. ambit. Hinc populus Romanus hæc tria ſibi
reſervavit, nec magiſtratib. permiſit, 1. jus crean-
dorum Magiſtratuum. 2. Pacis & belli. 3. Legis
ferendæ, Halicarn. ... 6. Matth. Weſenb. *ad §.*
lex eſt inſtit. de I. N. G. & C. Exactis enim urbe re-
gibus, † prima lex omnium, quæ ad populum 21
latæ ſunt a P. Valerio Conſule, Magiſtratuum
crea-

creationem populo tribuit, Bod. 1. *de rep. c.* 10. *p.*
248. *verſ. tertium caput Majeſtatis.* At judices im-
22 perialis † Cameræ, Qui ſummum in imperio
Magiſtratum gerunt non ſolus Imperator, ſed
una cum Proceribus imperii dandi poteſtatem
habet, *ord. Cam. de Anno* 1495. *& de Anno* 1500. *in*
pr. & 1507. *rubr.* die ſechs Churfürſten ſollen ſechs
Perſonen geben / *& noviſſima ordin. de An.* 1555. *p.*
1. *tit.* 1. §. Nemlich wollen *& tit.* 2. Ergò penes Im-
peratorem reſident jura Majeſtatis. 7. Imò ulte-
23 rius † progreditur Bod. inquiens. Judices Came-
ræ à Proceribus datos cognoſcere de capite, fa-
mâ ac fortunis omnibus Imperatoris, quod uti-
que Majeſtati contrarium. 8. Qui ſummam Rei-
24 pub. poteſtatẽ habent † Principes, Duces & Co-
25 mites creare poſſunt; At Imperator † à Ducibus
& Principibus creari ſolet. Quo igitur modo
Rex idem & ſubditus eſſet? Cliens & Patronus?
Vaſallus imperii idemq́; Monarcha, *d. lib.* 1. *p.* 350.
26 *in fin. & pag. ſeq.* 9. Majeſtas † eſt ſumma in ci-
ves & legibus ſoluta poteſtas, Bod. *lib.* 1. *de repub.*
27 *c.* 8. *in princ.* Imperatoris † Romani poteſtas non
eſt ſumma; Quia Proceres & Principes imperii
ſuperiores: tum quia Imperatori in Comitiis
leges ferunt, ut ſupra in ſecundo argumento:
tum quia conſtituendi & deſtituendi Imperato-
rem poteſtatem habent, ut inprimis Adolphi &
Wenceslai exempla oſtendunt, *d. lib.* 2. *c.* 6. *p.* 349.
Paurmeiſt. *lib.* 2. *de juriſd. cap.* 3. *nu.* 31. Itaque Pro-
ceres ſunt ſuperiores: Quia inferior in ſuperio-
rem, imò ne par quidem in parem ullum habet
28 Jus & imperium. Neque legibus ſoluta † Impe-
ratoris poteſtas, ſiquidem in eas jurare, & ſan-
ctè ſervare tenetur, Sleidan. *lib.* 2. Anton. Coler.
de jur. Imper. Germ. concl. 33. *& ſeq.* 10. Poteſtas
29 precaria † licet ſumma, Majeſtas tamen non
eſt, Bodin. *lib.* 1. *cap.* 8. *p.* 124. *& ſeq.* Hinc nec con-
ſulare imperium apud Romanos, nec Dictato-
ris, quod ſex menſium tempore circumſcribeba-
30 tur, ullius Majeſtatis capax fuit: Si nec † illi,
qui in defectum ſummi Principis adminiſtratio-
nem, ob ætatis vel aliud legitimum impedimen-
tum, quos ob id, quòd Principum vices ſuſtinẽt,
Proreges. Proprincipes in Galliâ regentes regni
appellãtur, Hanc ſibi poteſtatem tribuere, quia
curatores & adminiſtratores imperii ſunt, Ri-
chard. Dieter. *de ſumm. ſumm. imper. poteſt. concl.*
31 20. Imperator † ſummæ poteſtatis jura preca-
riò habet. Bodin. *d. lib.* 2. *c.* 6. *p.* 352. Ratio eſt, quia
32 ſtatus † imperii eam revocare & Imperatorem
deturbare poſſunt, per ſupra tradita. Itaq; Impe-
rator adminiſtrationem † nudam tantùm habe-
re videtur ad nutum Principum, idq́; non obſcu- 33
rè fatetur ipſe Ferdinand. Imperator in comitiis
Auguſtanis, ſibi adminiſtrationem imperii ejuſ-
q́ue onus delatum R. A. de Anno 1559. in pr. ibi,
vnd vns mit der Bürde der Administration vnd
Verwaltung deß H. Reichs beladen laſſen. Aliud
itaq; imperium, aliud adminiſtratio. 11. Huc ac-
cedit Maximiliani I. confeſſio † propria, qui cũ 34
ad imperii ordines orationem haberet; Coronã
Imperialem à Romano Pontifice accipere mini-
mè neceſſariũ ſibi videri dixit, cùm imperii ma-
jeſtatem in ipſis ordinibus ineſſe intelligerent,
Bodin. *d. c.* 6. *p.* 351. Propria autem oris confeſſio
† probatio eſt firmiſſima, *l. un. C. de confeſſ. tot. tit.* 35
ff. eod. imò omnium † probationum ſuperlativa, 36
l. generaliter, C. de non num. pec. Rol. à Vall. *conſ.* 2.
n. 114. *& conſ.* 21. *n.* 3. *& ſeq. vol.* 1. Geil. 2. *obſ.* 106. *n.*
2. Menoch. *remed.* 1. *recuper. poſſ. num.* 127. quæ pro
probatione probatâ habetur, 2. *Sam.* 1. *v.* 16 *l.* 1. *ff.*
& l. un. C. de confeſſ. Accurſ. ad l. 1. *C. de edend.* quâ
nulla melior in mundo, Johan. de Amic. *conſil.* 8.
num. 65. Erneſt. Cothman. 2. *conſil.* 56. *nu.* 27. rem
faciens notoriam, Menoch. *d. loc. nu.* 218. *& nu.*
222. VVeſenb. *conſ.* 2. *num.* 61. *& ſeq & conſ.* 30. *n.* 5.
12. Cui addi poteſt Moguntini Electoris apud
Sleidanum conſultatio, † *lib.* 1. qui inter alias 37
rationes, quibus collegis ſuis perſuadere niteba-
tur, ne decus imperii Franciſco Galliarum Regĩ
offerrent, & hac uſus eſt: *animi fortitudinem ei
tribuunt, ſed ad Monarchiam illa ſpectat: nobis au-
tem inprimis eſt Ariſtocratia retinenda*, quod te-
ſtimonium à teſte omni exceptione majore pro-
latum, ab Electore videlicet & imperii Romani
columna † *præfat. Aur. Bull.* Archicancellario † 38
Germanici imperii, *Aur. Bull. tit.* 2. & collegii † 39
Electoralis Decano, *arg. text. tit.* 4. *Aur. Bull. Re-* 40
ſtaur. Caſtald. de imper. q. 8. *n.* 6. Paurmeiſt. *de juriſ-
dict. lib.* 2. *c.* 2. *num.* 45. juncta ipſius Imperatoris
confeſſione argumentum eſt ſufficiens. Si enim
† turpe cenſebatur patricio & Nobili jus Ro- 41
manũ, in quo verſabatur, ignorare, *l.* 2. §. 43 *ff. de
orig. jur.* quantò turpius eſſet, Electorem ſtatum
imperii, cujus ipſe columna & membrum capiti
proximius, *Aur. B. tit.* 2. §. vnd dieweil / ignorare,
cujus præſumptio in tantæ dignitatis apicẽ non
cadit. 13. Si penes Imperatorem † eſſet Maje- 42
ſtas, imperii Principes & Proceres eſſent fiducia-
rii Imperatoris. At Principes & proceres poſt in-

auguratum Imperatorem, imperii non Impera-
toris fiduciarios ſe profitentur, Bodin. *d.lib.2.c.*
43 *6.p.350. verſ. jam verò.* 14. Cui Majeſtas, † ei &
ſuprema competit provocatio, quia & hæc ſum-
ma Majeſtatis particula, Bodin. *lib. 1. de republ.*
c.10.p.251.verſ.ſequitur quartum caput Majeſtatis.
44 Hinc ejectis ex urbe Regibus † Valeria rogatio-
ne conſulari non modò excepta fuit extrema
provocatio, ſed etiam ab omnibus Magiſtrati-
bus licuit appellare populum, Liv. *lib.*24. Jam ve-
45 rò in imperio † Romano non ad Imperatorem,
ſed Cameram provocatur, *Ordin. Camer. pag.*2.
*tit.*28. Bod. *d c. 6.p.* 350. 15. Qui eſt tributarius
46 † alterius, ita Majeſtatis jura non habet: Quia
47 tributi præſtatio † eſt ſubjectionis probatio, *c.*
omnis poteſtas, x. de cenſib. At Turcarum Reges
48 Imperatorem † Germanorum Tributarium vo-
cant: propterea quod pacem ea lege dixerunt, ut
annuum tributum pro fruenda Hungariæ parte
fiſco Turcico inſeratur, Bodin. *de repub.lib.2.c.9.*
*p.*224. 16. Dicit Bodinus *d. lib. 2.c.6.* Qui con-
49 veniri & damnari poteſt, † ille non habet abſo-
lutam & legibus ſolutam poteſtatem, & conſe-
quenter nec Majeſtatem. Ordini enim naturæ
50 repugnat † ſuperiorem inferiori parere. At Im-
51 perator coram Electore Palatino † conveniri &
damnari poteſt, *Aur.Bull.Carol. IV.tit.5.* Gerlac.
Buxtorff *in diſſ.Aur. Bull.ibid.*

Hiſce verò non obſtantibus, contrariam ſen-
tentiam veriorem, ſanctiorem, & humaniorem
omninò eſſe puto, idq́ue ſequentibus potiſſi-
mùm fundamentis. 1. Imperium Monarchicum
52 eſt, † quando jura Majeſtatis & ſummæ pote-
ſtatis penes unum reſident, Bodin. *lib.2.de repub.*
53 *c.1.pag.*273. At jura Majeſtatis † reſident penes
Imperatorem unum & ſolum in imperio. Aſſum-
54 ptio probatur; Quia Majeſtas † eſt ſumma &
legibus ſoluta poteſtas in cives ac ſubditos, Bod.
1.*de repub.c.8.in pr.* Talem autem poteſtatem ha-
55 bet Imperator. Nam populus lata † L. Regia o-
mne imperium & poteſtatem ei & in eum con-
tulit, §.*ſed & quod, & ibi Dd. inſtit.de I. N.G. & C.*
Paurmeiſt.*lib.1.de juriſd. c.19.num.7.* Quod nun-
quam revocatum [neq; etiam revocari potuit,
uti ex Aretin. & aliis communem dicit, Jul. Clar.
lib.5.ſent.8.fin.q.35.n.7.] Quamvis enim modus
56 † adminiſtrationis accidentalis mutatus ſit, non
tamen inde ſequitur ipſum ſtatum & fundamen-
tum ſubſtantiale adminiſtrationis mutatum eſ-
ſe. Ergò adhuc ſummum imperium & poteſta-
tem habet. [Et adhuc hodiè ſummus appellatur
Princeps etiam reſpectu aliorũ Principum Ma-
jeſtati ſuæ ſubjectorum, Herm. Vult.*ad l.1.ſub n.*
82.*C.de juriſd.* Bernh. Grævæ. 1.*concl.pract.96.con-*
ſid.1.ſub.n.2.] De præteritis † etiam in præſens 57
præſumitur, hoc eſt, talem quenquam hodie vi-
deri, qualis fuit tempore præterito, *l.ſive poſſide-*
tis, C.de prob. Sichard.*ad l.4. n. 2.C.de reſtit. minor.*
Bald.*in l.in perſona in 2.notab. C.de probat.* Everh.
in loc.legalib.loc.à tempore ad tempus, n.4. Et in ſpe-
cie ſi quis rem habuit † præterito tempore, præ- 58
ſumitur, quod eam non amiſerit, *l.ſi quis ex ar-*
gentariis, §. ult.ff.de edend.l. teſtamentum, in fin. C.
de teſtam. Felin. *in c.ult. de probat.* Alciat. *regul.2.*
præſumpt.25.n.1. Menoch.*de præſumpt.1.præſumpt.*
24.n.12.[Meichſn.*deciſ. Cam.1. n.6. in fin.Tom.3.*
Gœdd.1.*conſil.Marp.28.num.* 206.] quæ legum † 59
præſumptio liquidiſſima eſt probatio, *l.licet Im-*
perator, 74. de legat gl.ſingul. in l. ſi tutor petitus, C.
de peric. tut. in verb. oſtenderit, Geil. 2. *obſ. 97.ſub*
n.6.[Matth.de Afflict.*deciſ.13.n.24.*] & inſtar do-
cumenti, *l.1. C.de apoch.*1. Hippol. *in l 1.§.ſi quis,*
num.16.ff de quæſt Weſenb.*in parat ſub n.15.ff.de*
probat. & præſumpt. cui † meritò ſtandum, do- 60
nec contrarium evidentiſſimè probetur, *l.fin.in*
pr.ff.quod met.cauſ. Sichard *ad l.2. n.6. C.qui teſt.*
fac.poſſ. Neminem autem eſſe arbitror, qui id af-
firmare auſit † imperium illud Imperatori ere- 61
ptum, quod nec fieri ſine Majeſtatis læſæ crimi-
ne potuit. 2. Hanc rationem adjuvat commu-
nis omnium opinio. † Qui enim adhuc hodiè 62
ab omnibus Regibus & populis tam fidelibus,
quàm infidelib. Monarcha ſalutatur, veneratur
& habetur, is etiam talis verè erit, quia res præ-
ſumitur † ſic ſe habere, ut omnes opinantur, *l.1.* 63
de flum. l. Labeo, ff. de ſuppellect. legat. [Multum
enim refert, qualis cujusvè conditionis, quiſque
communi hominũ opinione habeatur Meichſ-
ner.*deciſ. Camer. 6.nu.1. verſ. ac ad primum & nu.*
2.Tom.3.] At verum prius, ut exemplo Turcæ &
aliorum latè probat, Dom. Arum. *de jur. publ.*
diſcurſ. 1. p. 8. Ergò & poſterius. 3. Summus ille
dicitur, † qui nullius imperio tenetur, & cæte- 64
ros cives tum univerſos, tum ſingulos coërcere
poteſt, definitore, Bodin. *lib.2.de repub.c.2.* Pri-
mum membrum definitionis Bodinianæ opti-
mè convenit Imperatori; Quia is nullius tene-
tur imperio † & neminem niſi Deum & Enſem 65
ſuperiorem cognoſcit, ut communi ſeptem vi-
rorum decreto Anno Chriſti 1338. publicato ad-

verſus

verſus Pontificem, pronunciatum fuit, Avent. *lib.8.text.in l.1.Cod de vet.jur.enucl.* Nov.28.*c.4. in fin.ibi.* Hanc nos gratiam Deo referendam putamus, qui nobis imperii coronā impoſuit, R. A. de Anno 1548.*in pr.* Thom.Mich.*de juriſd concl.2. lit.c.* [Quod ipſum inſigne eſt ſupremæ poteſtatis innuentis, neminem mortalium ab eo obſervari, atque omni optimo jure velle imperare Ærodi. *rer.ab omni antiquit judicat.lib.7.c 9.* Bato *de benefic. Feudal. lib. 2. per text. in c. quod jure diſt.* Menoch.*conſil.2. n.*104.] Unde & caput dz Ober-
66 haupt/ appellatur. Sicut autem caput † ſumma corporis humani pars, quâ nulla ſuperior, ita & Imperator ſummus imperii moderator. [Tiber. Decian.*reſp.19.n.128.vol.3.*] Cujus rei tam liquida & obvia eſt veritas, ut nulla probatione indi-
67 geat: Rem namque perſtringere † in claris terminis tam ſtultum eſt, quàm ſub ſole clariſſimo mortale lumen inferre, Quintil. *lib.5.orat. inſtit.* Rol.à Vall,*conſ.* 70. *in pr.vol.*1. Hier. Giachar. *de Syndic.conſ.num.*3. Cui ſi lubet, hanc adde ratio-
68 nem: Cui omnes poſt Deum † tenentur reddere rationem, is etiam poſt Deum eſt omnium ſuperior. Imperatori Romano omnes ſtatus poſt Deum tenentur reddere rationem, R. A. zu Speyer/ de Anno 1529 §. vnd nach dem/ibi, wie ein jeder ſolches gegen GOtt vnnd ſeine Maieſtät gedencket zu verantworten.
69 Secundum membrum † definitionis Bodinianæ optimè Imperatori noſtro convenit: quia
70 Imperator † non ſolùm omnibus & ſingulis imperat, ſed etiam omnes & ſingulos coërcet, in omnes & ſingulos animadvertit. Unde ita pro 4. colligo; qui omnibus & ſingulis imperii civib.
71 † non tantùm ſimpliciter, ſed ex plenitudine poteſtatis imperat, ille eſt ſummus Monarcha,
72 Bod.*d.lib.2.c.2.* Imperator † omnibus & ſingulis ex plenitudine poteſtatis imperat, R. A. de Anno 1521. Ordnung deß Landfriedens zu Wormbs/ de An. 1521. in pr.ibi, Entbieten allen vnd jeglichen (omnibus & ſingulis, quæ verba nullam patiuntur reſtrictionem & ſunt inſtar ſpecialis enumerationis omnium perſonarum, Oldrad.*conſ.* 300. *n.*8. Grat.*conſ.*137. *n.*14.*vol.*1. Nam Dictio Omnis alle/eſt collectiva univerſalis, *ut not. gloſſ. in l. ſi plurib. ff. de legat.*2. Bart.*in l. Moſchis de jur. Fiſc.* Dictio verò ſingulis jede/ eſt diſtributiva & hâbet vim ſpecialis enumerationis, ſecundum Bart. *in l. ſtichum, § ſtipulatio.in pr de V.O.* Don. Garſ- Maſtrill. *ad indult. general. Phil.3. Reg. Hiſp.c.3. nu, 1.*) vnſern vnd deß H. Reichs Churfürſten / Fürſten / Prælaten / Graffen/ etc. vnſern vnd deß Reichs Vnderthanen / in ead. conſtit. ſub tit. Handhabung deß Friedens/ §. darauff befehlen / ubi ita Carol. V. Imper. alloquitur imperii ſtatus. darauff befehlen wir allen vnnd jeden Obgeſchriebenen / euch auch hiemit auß Röm. Kayſ. Macht/ bey den Eyden vnd Pflichten die jhr vns von des Reichs wegen Inſonderheit gethan / vnd bey der Gehorſamb (nota quod omnes Imperatori † ad fidelita- 73
tem & obedientiam tanquam ſuperiori obſtricti) die jhr vns als Römiſchen Keyſer ſchuldig ſeyd / auch bey verluſt aller Gnaden / (nota quod imperet ſub pœna) Privilegien vnd Rechten/ſo jhr von vns (nota quod ſtatus † di- 74
gnitates ab Imperatore & imperio habent) vnnd dem H. Reich oder ſonſten habt / ernſtiglich vnnd feſtiglich gebietend/ daß jhr dieſen obgeſchriebenen Fried vnnd vnſer Gebott/ mit allen Articuln vnnd Innhalt ſtet vnnd feſt haltet / auch durch ewer Fürſtenthumb/Graffſchafft/Herꝛſchafft/ꝛc. Adde Reichs Abſchied zu Speyer / de Anno 1529. ſub tit. conſtitut. oder Mandat wider die Widertäuffer /§. deßgleichen/ ibi, vnnd wollen daß jhr alle vnd ewer jeder Inſonderheit/ R. A. de Anno 1530. §. vnnd dieweil / ibi, demnach gebieten wir von Röm. Kayſ. Macht vnd Vollkommenheit / (nota ex † 75
plenitudine poteſtatis) allen vnnd jeglichen (omnibus & ſingulis) Churfürſten / Fürſten / Prælaten / Graffen, Herꝛen/etc. wes Würdens / Standes oder Weſens die ſeyn/ & circ. fin als lieb einem jeden ſey / vnſer vnnd deß Reichs Vngenad. Adde R. A. de Anno 1542. hierumb / ib, auß Röm. Kayſ. vnd Königl. Macht vnd Vollkommenheit/ (R. A. de Anno 1567. § darauff befehlen wir / fol. 592.) idemq; apparet ex multis mandatis Ruldolph. II. Imperat. & glorioſiſſimi noſtri Imperatoris in cauſa Cölln contra Brandenburg vnd Newburg / mandati de demolienda ſtructura Mulhemiana Anno 1612. hac formula, vnd gebieten demnach E. E. L. L. von Röm. Kayſ. Macht vnnd Vollkommenheit / item ſub pœna certæ quantitatis † 76
omnibus & ſingulis mandat, Reform. guter Policey zu Augſpurg/ de An 1530. ſub tit. von thewer zehren bey den Wirthen/§ vnd damit / fin. ibi, ſo gebieten wir allen Churfürſten / Fürſten / Prælaten / ꝛc. alles bey Pön zweyer Marck löthiges Golts/ item ſub pœna amiſſionis † privilegio- 77
rum & dignitatum d. receſſ. An. 1521 & alleg tex. ex §. darauff/ item Banni R. A. de Anno 1542. zu Speyer / §. würde ſich aber jemand / amiſſionis vitæ R. A. zu Speyer/ de Anno 1548 § damit aber nicht, (Adde R. A. de Anno 1570. § da aber in dieſem/ fol. 620. & §. vnd zu ferner / ibid. f. 621.) Ejusq; mandatis † legitimæ promulga- 78
tis omnes & ſinguli, ſummæ, infimæ & mediæ ſortis cives parere debent, d. conſtit. de An. 1548. § damit aber nicht / ibi, welchem Mandat auch ein jedes hohes vnd nidrigen Stands / dem H. Reich Teutſcher Nation vnterworffen/ſtracks geleben vnd würcklich nachkommen/etc. Negligentes punit † R. A. de Anno 1542. zu Nürnberg/ 79
§. damit nun im heiligen Reich. [Qui autem pœnam alteri imponit, is dicitur ſuperior & Princeps, ut traditur per omnes *in l. imperium, ff. de juriſd. l.1. C. de mod. mulct.* Tiber. Decian. *reſp.19.n.100.vol.3.* Indeque quod in Germania Principes omnes atque civitates uni Cæſari pareant, proteſtantes Principes in reſponſione, Vergerio Legato Pontificio datâ, ingenuè aſſeruerunt apud Sleidan.

lib.9.p.m.155.] Ex his itaque apparet Imperato-
80 rem † ſummum eſſe Monarcham, jura Majeſtatis ex plenitudine poteſtatis, quæ plenitudo poteſtatis nihil aliud eſt, quàm Majeſtas, uſurpare, ac in omnes & ſingulos imperii cives imperium Majeſtaticum exercere, quod utiq; con-
81 ditio ſtatus † Ariſtocratici non patitur; quia imperium plurium ejuſmodi eſt, ut neuter imperio alterius teneatur, *Bodin.2.de repub.c.2.* 5. Si Im-
82 perator † omnium ſtatuum & Procerum imperii eſt Dominus clementiſſimus, utique etiam omnium ſuperior & ſummus Magiſtratus, quia qui poteſtatem ſuperioritatis habent, hoc titulo donantur, *Luc.22.v.25.* At Imperator eſt omniũ ſtatuũ Dominus clementiſſimus R. A. zu Augſpurg/de An.1525.in pr.ibi, unſer allergnädigſter Herr/ quod paſſim ex aliis receſſibus & quoti-
83 diana praxi apparet. 6. Cui omnes & ſinguli † obedientiam & ſubjectionem tanquam Domino & ſummo Magiſtratui debent, is utiq; omnium ex natura relativorum eſt ſuperior, & jura Majeſtatis, quæ cum ſuperioritate ſumma & abſoluta convertuntur, habet. Atqui omnes imperii
84 ſtatus † Imperatori tanquam Domino & ſummo Magiſtratui obedientiam ac ſubjectionem debent *de conſt. de Anno* 1521. *ſub tit.* Handhabung deß Friedens/§ darauff befehlen / ibi, unnd bey Gehorſamb/ & in ead. conſtitut. ſub tit. welche umb Friedbruchs willen/ §. und darauff/ ibi. und bey der Gehorſamb. Et ſuæ Maje-
85 ſtatis † ſine hæſitatione ſubjectiſſimos ſe omnes in ſubſcriptionibus literarum & ſupplicationũ ultrò fatentur, Sixtin, *lib.1.de regalibus, c.4.nu.8.* Syring. *de pace religion. concluſ.* 14. Hinc etiam Philippus Magnanimus Haſſiæ Princeps in reſponſ. adverſ. Ducem Brunſvicenſem, cum adverſus Cæſarem inobedientiæ crimen falſo ei imputaretur dixit: Wir thun uns gegen Käyſerlicher Majeſtät / alles underthänigen gebührlichen Gehorſambs in allen zeitlichen Dingen underthäniglich erbieten / Hortleder. in Reichshandlung / lib.4. cap. 7. n. 54. verſ. was ſolt
86 auch/fol.137.7. Homagii præſtatio † ex parte recipientis eſt fundamentum ſuperioritatis, ex parte verò præſtantis eſt fundamentum ſubjectionis, Cravet. *conſil.* 517. *num.* 3. Rol. à Vall. *conſ.* 3, *num.* 3. *vol.* 3. [Decian. *d.reſp.n.*199. *vol.* 3.] Maul. *de homag. tit.1.nu.4.* Engelbrecht. *de juriſd. imper.*
87 *concluſ.*138. Dicitur enim homagium † barbaro vocabulo, quaſi hominis ligium, hoc eſt, obligatio ſervitiorum, qua ſubditus Domino ſuo ex pacto, ſtatuto, præſcriptione, ſucceſſione, vel Electione adſtringitur, Andr. Geil. *de Arreſt. imper.c.7.num.10.vid.quæ tradit* Maul *d.tit.1.nu.1.* & *paſſim.* Eſt igitur homagium præſtare † nihil a- 88
liud quàm ſubjectionis & obedientiæ juramentum ſubire, *uti ex ſpeculat. Iacob. de S. Gregor. refert.* Geil. *d.loco.* At Principes † & ſtatus imperii 89
præſtant homagium non tantùm fidelitatis, ſed etiam ſubjectionis, uti apparet ex formula juramenti, dem Römiſchen Käiſer unnd dem Reich trew / hold / *NB.* gehorſamb zu ſeyn/ *quam refert* VVaremund. ab Ehrenberg / *lib. 2. de fœderibus, ſub numer.*161. [Et iiſdem verbis conceptis proximè præteritis annis aliquoties in aula Cæſarea per ipſoſmet Principes vel eorum Legatos Homagium fidelitatis præſtari, adverti, *vid. inf. n.*200. Quod vocabulum Gehorſamb ſeyn / ſubjectionem denotat Andr. Geil. *de arreſt. c.7. num.*11. Gœdd. *in reſp. de Baron. Vallend. num.*479. Quo facit text. notab. in R. A. zu Wormbs/ de Anno 1521. ſub rubr. Ordnunge deß Landfriedens/ §. Und darauff befehlen wir allen unnd jeden obgeſchriebenen/ ibi: bey den Eyden und Pflichten/ die ihr uns von deß Reichs wegen inſonderheit gethan / uñ bey der Gehorſamb/ die ihr uns als Röm. Kayſ. ſchuldig ſeyen / etc.)
8. Ad majeſtatem pertinet, † fidelitatem & ob- 90
ſequium ſine cujuſquam exceptione recipere, Bodin. 1. *de repub. cap.10. pag.*262. *verſ. quod attinet.* At Principes † & ſtatus imperii Imperatori præ- 91
ſtant fidelitatem ſine ullius exceptione, ut notũ eſt ex formulâ juramenti: Hinc Vaſallos ligios eos dicit Knich. *de veſtitur. paction. pag. 2. c. 5. n.* 29. & *ſeqq.* Hactenus itaque evidentiſſimè probatum, Imperatoris poteſtatem ſummam eſſe. Quod verò legibus etiam ſoluta ſit, inferius in reſolutione contrariorum luculenter demonſtrabitur. Antequam autem ad reſolutionem contrariorum progrediar, duo pro majori evidentia præmittam. 1. Diſtinguendum † eſt in- 92
ter Dominatum & Monarchiam, *prout ipſe* Bod. *diſtinguit, lib. 2. de repub. c. 2. verſ. eſt igitur.* Monarchia regalis eſt, in qua ſubditi libertate ac Dominio rerum ſuarum fruentes, ſui Principis legibus obſequuntur; Perinde ut Princeps ipſe divinis ac Naturæ legibus obtemperandum putat: Dominatus † verò dicitur, cum Princeps 93
unus, libertatis ac fortunarum omnium Dominus, Jure belli aut fœdere factus, ſubditus quaſi paterfamilias ſervos moderatur, Bodin. *d. loc,* qui Dominatus parum à Tyrannide diſtat. [Ejuſmodi autem abſoluta dominia & imperia
† in Europa nulla reperiri ſcribit Tob. Paur- 94
meiſt. *lib.1. de juriſdict. cap.16. ſub num.* 10. & *lib.2. c.1. n.*28. Apud Ruſſos, Turcas, Tartaros, aliosq;
popu-

populos, qui quòd nullius ſint animi, & ad ſer-
vitutem ferendam nati magis ejuſmodi Domi-
natus abſoluti uſu frequentantur, vid. Boter.
in deſcript. orbis lib. 2 part. 1. rubr. de regimine Muſco-
95 *vitarum.*] 2. Diſtinguendum † inter ipſum Rei-
publ. ſtatum, & imperandi ſeu adminiſtrandi
formam ac rationem accidentalem, quæ inter
ſe diſtant plurimum, *ipſo Bodino rurſus fatente,*
d. c. 2. verſ. porrò Monarchia, p. 295. Cothman. *in C.*
lib. 1. tit. 1. q. 1. num. 10. Auctor. *de jur. Principat. con-*
96 *cluſ. 9. lit. a. in notat* Poteſt itaq; ſtatus † ipſe rega-
lis & Monarchicus eſſe, licet gubernandi forma
Ariſtocraticis rationibus ſit temperata, Bodin.
d. loc. Nunc videndum, cujus ponderis Bodini &
aliorum fundamenta.

Ad 1. ℞. propoſitionem illam: ut hi, qui ſuf-
97 fragiorum jura habent, † Majeſtatem in ſe tranſ-
ferre ſoleant, non eſſe univerſaliter & perpetuò
veram, nec enim ſemper idipſum accidit, nec à
98 poſitione † unius facti ſequitur poſitio alterius,
l. neq; natales, C. de probation. Cyn. *in l. 1. nu. 4. eod.*
Geil. 2. Q. 13. *num.* 4. Neque ulla conſequentia
eſt: aliquando accidit, ut ii, qui ſuffragiorum ju-
ra habent, Majeſtatem imminuant. Ergò idem
99 in imperio accidit. Non enim probat † adeſſe,
quod ut plurimum contingit abeſſe, *l. non hoc, C.*
und. legitim. Bart. *in l. 1. n. 9. C. de uſur. l. neque nata-*
les, C. de probation. Vult. *conſ. Marpurg 29. num. 98.*
vol. 2. 2. Argumentum illud deſumptum eſt à
100 merè contingentibus, † de quibus non eſt de-
terminata & certa veritas. 3. Quia illatio iſta
101 eſt facti, probanda eſt. Nam quæ facti ſunt, †
non præſumuntur, niſi probentur. At ipſe Bo-
dinus fatetur, quòd quando Principes jura ſuf-
fragiorum in ſe tràſtulerint, ſcripſiſſe neminem:
Ergò primus ſcriptor fuit ipſe Bodinus. 4. Ner-
102 vus hujus argumenti † in meris conſiſtit conje-
cturis, quas ipſa facti refellit evidentia, quæ eſt
probatio optima, *arg. c. evidentia, x. de accuſat.*
103 Nam in certis non opus eſt conjecturis, † &
veritati detectæ ac omnium oculis conſpectæ
quævis cedit præſumptio, Tyraquel. *in l. ſi un-*
quam, verb. libertis, circ. medium, C. de revoc. donat.
Cephal. *conſil. 138. Geil. 2. obſerv. 97. ſub num. 18.*
104 [Quamvis Imperium Romanum † electione
tantummodo contingat, nihilo ſeciùs Imperat.
electus Majeſtatem jure proprio obtinet & u-
ſurpat, & eam ſemper inconcuſſam illibatamq;
conſervat. Andr. Knich. *de autocr. Rom. Impp. cap.*
105 *1. n. 618.*] 5. ℞. eſt contraria ipſius Bodini † con-
feſſio, *lib. 1. de Repub. c. 10 p. 456. verſ. idem judican-*
dum, ubi ita ſcribit. Ex quo intelligitur, nec Ger-
maniæ Principes, nec civitates jura Majeſtatis
habere, cùm capitali fraude teneatur, qui ſciens
prudens à ſummo Principe provocatit. Ad 2. ℞.
Negando. Falſa enim hæc eſt Bodini illatio: Si-
quidem Proceres imperii † non ideò ad comi- 106
tia convocantur & conveniunt, ut Imperatori
leges ferant, ſed ut proponente & Præſidente
Imperatore, tanquam ſummo capite & Domi-
no, de rebus ad tranquillitatem & ſalutem im-
perii pertinentibus unâ cum Imperatore conſul-
tare, deliberare & concludere poſſint, R. A. zu
Regenſpurg / de Anno 1546. §. So wollen auch wir mit
gnad vnd hülff deß Allmächtigen / ſolchem jetzt erſtreckten
Reichstage in eygener Perſon ſelbſt gnediglich beywohnen vñ
vor ſeyn / vnd mit Rath vnd Zuthun der erſcheinenden Stän-
den deß Reichs / alles das ſo zu Abwendung deß heiligen
Reichs gemeiner Beſchwerden / vnnd zu Pflantzung vnd Er-
haltung Fried / Ruhe vnnd Rechts / dienſtlich vnd gut iſt / han-
deln / ſchlieſſen vnd verrichten / R. A. zu Augſpurg / de Anno
1551. §. Nach dem wir / *1. circa fin.* Cothm. *1. conſ. 16.*
num. 21. Si verò communi Imperatoris † & ſta- 107
tuum ſuffragio leges in comitiis conſtituantur,
iis quidem Imperator, ſi publicum ſtatum con-
cernant, poſtea tanquam ex contractu ipſe obli-
gatur. Aliud itaque † eſt legibus obligari ex 108
conventione, aliud ex imperio, vid. Paurmeiſter.
de juriſd lib. 2. cap. 2. nu. 31. Ad 3. ℞. Ad eſſentiam
† Majeſtatis non pertinet, leges concernentes 109
univerſum ſtatum Reipublicæ pro lubitu ferre.
[Romulus Rex, urbis Romanæ conditor, non
omnia manu Regiâ expedire voluit, ſed Sena-
tum conſtituit, ut eſſent, quorum conſilio Rem-
publ. adminiſtraret, Halycarnaſſ. *lib. 2. hiſt. Rom.*
Auguſtus in ferendis legibus, multa publicè de-
liberanda propoſuit, Dion. *lib. 53.* Et Julius Cæ-
ſar communicatâ re cum primoribus ſenatus,
aut toto aliquando ordine decrevit idem *lib. 43.*
Andr. Knich. *de autocrat. Rom. Impp. c. 1. n. 636. &*
ſeq.] Nam licet Leges cum conſilio & ſuffragio
Procerum ferantur, Majeſtatem non abſorbent,
præcipuè ſi ſummus Princeps ex mutuâ ſtatuum
conventione ad id obligetur. Procerum namq;
conſenſus † non abſorbet Majeſtatis & ſum- 110
mæ poteſtatis plenitudinem, R. A. zu Regenſpurg /
de Anno 1530 §. vnd meinen / ibi, auß vnſerer Keyſerlichen
Macht / Vollkommenheit / vnnd mit gemelter vnſerer gehor-
ſamen Churfürſten / Fürſten vñ Ständen deß Reichs gemei-
nem zeitigem Rahte / ubi plenitudo poteſtatis & pro-
cerum conſenſus tanquam compatibilia ponū-
tur: Imò proceres † conſenſum ſuum & ſuf- 111
fragium

ſragium in l. imperialis conſtitutione cum con-
teſtatione ſubjectiſſimæ obſervantiæ interpo-
nunt, R. A. zu Wormbs / de Anno 1521. §. Vnnd dieweil
wir / ibi, vns zu vnterthenigem gefallen / dem Reich zu gu-
tem / &c. & de Anno 1524 § vnnd erſtlich / ibi, vns zu freund-
lichem vnterthenigem gefallen / R. A. de Anno 1564. §. ha-
ben ſie / ibi, vns zu aller vnterthenigſtem Gehorſamb / R. A.
de Anno 1564. §. Darauff auch von wegen / ibi, haben vns
Churfürſten vnd Fürſten in vnterthänigſter Gehorſamb ge-
beten / R. A. de Anno 1566. §. wiewol dann ferner / ibi, vns
zu aller vnterthenigſtem Gehorſamb eingelaſſen. Potiſſimas
112 † etiam partes Imperator in legum conſtitutio-
nem obtinet. 1. Quia Imperator habendorum
113 † Comitiorum ac Principes convocandi jus ha-
bet, cum conſenſu tamen & conſilio electorum,
R. A. zu Regenſpurg / §. Als haben wir mit Rath vnnd Be-
liebung obgemelter vnſerer vnd deß heiligen Reichs Churfür-
ſten nicht vmbgeben mögen / eine gemeine Reichs-Verſamb-
lung außzuſchreiben / Add R. A. de Anno 1544 §. Wir ha-
ben vns verſ. Wir laden vñ heiſchen auch alle vnd jede Chur-
fürſten / Fürſten vnd Stände / von vnſers Keyſerlichen Ampts
vñ Obrigkeit wegen / wiſſentlich in Krafft dieſes Abſchieds / etc.
114 Status autem ab Imperatore vocati † compa-
rent ſubjectiſſime R. A. zu Speyer / de Anno 1542. §. auff
welchen / ibi, gehorſamlich ankommen vnd erſchienen / & de
Anno 1551. §. auff welchem / in fin. & paſſim Add. R. A. zu
Wormbs / de Anno 1495. ſub tit. Handhabung deß Land-
friedens / §. Es ſollen vnd wollen. Diſcedentes etiam
115 † ante finem veniam ab Imperatore impetrant,
R. A. de Anno 1546. §. dieweil aber wir / niſi indignatio-
116 nem † Imperatoriæ Majeſtatis incurrere velint,
d. text. Hortledd. in Reichshandlung / *lib. 4. c. 7.
ſub n. 100. verſ. cæteroquin fol.* 173. 2. Solus Impera-
117 tor † deliberationis capitula proponit, R. A.
de Anno 1564. §. haben / ſie / ibi, vnſer propoſition / R. A. de
Anno 1566. §. als wir nun hierauff / ibi, vnſer Keyſerlichen
propoſition, Chriſtoph. Lehm / *in Chron. Spirenſ.
lib. 2. c. 37. p.* 144. Paurmeiſter, *de juriſd. d lib. 2. c. 2.
ſub num. 31. verſ pro Principibus.* Ex quo ipſo præ-
118 dominantis † in imperio Monarchiæ argumen-
tum immotum ſumitur, Berteram. *apud Arum.
diſcurſ. 9. concl.* 65. Nam ubi Ariſtocraticus ſtatus
119 † viget, non modò conſultandi, ſed & propo-
nendi poteſtas penes ordines eſt. 3. Quia leges
120 conceptæ † & communi ſuffragio munitæ, non
ſtatum, ſed ſolius Imperatoris auctoritate pro-
mulgantur & ſanciuntur, quæ promulgatio &
ſanctio præcipuum robur & auctoritatem legi-
bus conciliat, R. A. zu Nürnberg / de Anno 1541. §. vnnd
damit / ibi, ſo haben wir vns ſampt den obgemelten Keyſerli-
chen Commiſſarien mit der Churfürſten verordneten Rhä-
ten Fürſten vnnd Ständen verglichen / ſetzen / ordnen auch
auß Römiſcher Keyſerlicher vnnd Königlicher Macht vnnd
Vollkommenheit / (non additur auch auß der Ständen
Macht /) Add. R. A. de Anno 1529. §. Hoch vnnd Ehr-
würdige circ. fin. (Add. R. A. de Anno 1576. §. derhalben
auff beſchehen vergleichen mit den Anweſenden Ständen /
Rähten vnd Botſchafften / ſetzen vnd ordnen wir / etc.) ⁊
ſtatibus † commiſſa ab Imperatore univerſalis 121
legis conſtitutione, non niſi Imperatoris aucto-
ritate & nomine conſtituere poſſunt, R. A. zu
Wormbs / de Anno 1521 §. Vnnd als bißher / circ. fin. ibi,
vnd als dann dieſelbige Conſtitution an vnſer ſtatt vnd Nah-
men auffrichten / etc. Add. Reichs A. zu Augſpurg / de Anno
1530 § Dieweil nach circa fin welche Ordnung ſie als dann
vns zu ſchicken ſollen / wollen wir dieſelbige allenthalben im
Reich thun / verkündigen vnd zu halten gebieten vnd verſchaf-
fen / in quo ipſo Majeſtas Imperatoris evidenter
elucet. [Noſtra enim facimus † meritò, qui- 122
bus nos auctoritatem & robur impertimur, *l. 1. §.
omnia. C. de vet. jur. enucl. gl. in § plebiſcitum. §. con-
ſule, inſt. de jur N G. & C.* Cardin. Tuſch. *pp. concl.
67. verb. Noſtra omnia facimus, quibus authorita-
tem, &c.* Matth. de Afflict. *deciſ. 135. nu.* 5. Proſper.
Farinac. *conſil. 86. nu.* 6, Cacheran. *deciſ. 141. num.* 3.
Quamvis itaque leges † de conſenſu ſtatuum 123
concipiantur, ſolus tamen Imp. iis ſanctionis ro-
bur & auctoritatem addit, id quod ſatis ſuperq;
tenor conſtitutionum imperialium ſeu noviſſi-
morum imperii receſſuum demonſtrat, vid. inter
alia R. A. zu Franckfurt de Anno 1571 §. Auff ſolchs vnſer
gnedigſt proponiren & §. ſeq. verb. Dieweil wir dann vns
angeregt jhr wol erwogen gedencken / allergnedigſt gefallen
laſſen / haben wir daſſelbige / als einen gemeinen Reichsbe-
ſchluß / NB. auß Keyſerlicher Authoritåt / approbirt / vnnd
durch dieſen / als vnſern vnnd aller Ständen Abſchied / jeder-
männiglich verkünden vnd publiciren laſſen. Qui itaque
aliquid confirmat † authoritatem habet circa 124
confirmatum, ut confirmatum ſuum dicat, *arg.
l. 5. & l. 6. ff de juriſd. l. tutor,* 20. *in fin. ff. de teſt. tut. l.
pen. de cur. fur.* quod exemplis oſtendit, Hippolyt.
ſing. 567. Felin. *in c. cum acceſſiſſent, n. 4. de conſtitut.
& ibid.* Panorm. *num.* 2. Gylman. *in ſymphorem. p.
1. tit. 2. volum. 1. de reconv. num.* 94. & 95. Gœdd.
ad l. lege obvenire, 30. *ff. de verb ſignif. numer.* 4.]
Cui etiam accedit. † quod violatores conſti- 125
tutionum imperialium à Fiſcali Imperatoris
conveniantur, ut paſſim ex allegatis & aliis im-
perii apparet conſtitutionibus. In Polonia † le- 126
gum condendarum poteſtas eſt ſimul penes Re-
gem, Senatum, & nuncios nobilitatis in comi-
tiis, Cromer. *lib. 1. hiſtor. Polon.* [Pragmaticæ ita-
que ſanctionis nomen † demùm ſortitur, quod 127
Princeps, Procerum conſilio ſentit & ſtatuit pro
rebus communibus & univerſitatis. *l. 2. C. de nov.
Cod. comp. l fin. Cod. de diverſ. reſcript. Auth. qua in
provincia, C. ubi de crimin. ag. oport. l. non aliter, C. de
palat. ſacrar. legit. & notabiliter text. in l. huma-
num, C. de legib* Azeved. *in LL. Hiſpanorum. Tom. 4.
lib. 6.*

lib.6.l.1.n.3.fol.4.& 45.] Ad 4. R. Penes proceres
128 non eſſe † poteſtatem pacis & belli indicendi
ac decernendi; Quia hæc poteſtas Majeſtatis &
ſupremæ poteſtatis ſymbolum eſt, cui belli pa-
cisque arbitrium eſt relictum, *l.3 ff. ad l. Iul. Ma-
jeſt.c.quid culpatur*, 4. *ordo autem*, 23.*quæſt.* 1.*l. un.
C ut armor uſ.l.3.Cod. de agentib.in reb.* Vult.1.*F.*5.
129 *num.*6.ideoque in crimen † læſæ Majeſtatis in-
cidit, qui bellum in imperio, contra pacis pu-
blicæ ordinationem, ſine licentiâ Cæſaris mo-
vet, *d.l.3.ad L. Iul. Majeſt.* Andr. Geil.1. *de PP.c.4.
num.*9. Obrecht.*diſp.de bell.th.*173. Neque aſſum-
ptionis adducta probatio hoc ipſum oſtendit,
Non enim ſequitur, Imperator non poteſt incō-
ſultis Proceribus de rebus imperii bellum ſuſci-
pere. Ergò penes proceres eſt hæc poteſtas: Si
enim non poteſt inconſultis, Ergo conſultis po-
130 teſt. Neque idipſum † imbecillitatis, ſed pru-
131 dentiæ argumentum, Cum enim bella † com-
muni periculo, communi ſumptu ſuſcipiantur,
non niſi communi conſenſu idipſum fieri opor-
tet, quò alacriores ad communem hoſtem, tan-
quam incendium commune extinguēdum con-
currant. [Vid. Philipp. Cominæum *lib. 10.com-
mentar.p.mihi* 694. ubi hoc de Galliæ Rege infert
ubi p.ſeq. addit. Quando Reges de cōmuni pro-
cerum conſenſu rem gerunt, & ſunt potentiores
132 & ab hoſte magis metuuntur.] Quod namq; †
ad omnes pertinet, id ab omnibus approbari æ-
133 quum eſt, imò ſi Imperator † neglecto Proce-
rum conſenſu belli facem accenderet, poſtea in-
vitis canib. difficile eſſet ipſi venatū ire. Quam-
134 obrem ſtatuum † conſenſus in bello decernen-
do Majeſtatem Imperatoris non tollit, ſed æ-
quitatis & moderatæ rationis condimento tem-
135 perat. Itaque urgentibus imperii fatis, † Impe-
rator cum Electorum conſenſu indicit Comitia,
& belli cauſam Proceribus proponit, quæ, ſi æ-
qua videtur, ſtatus Imperatori conſentiunt, non
tāquam ſuperiores vel æquales Imperatori Do-
136 mini, † ſed tanquam pia membra ejuſdem ca-
pitis cum quadam ſubjectionis conteſtatione
R. A. de Anno 1541.§ darneben/ circ. fin. ibi, zu einer ey-
lenden Hülff untertheniglich bewilliget/ & § und wiewol/ ibi,
ſo haben ſie doch uns unnd unſerm lieben Bruder dem Römi-
ſchen König zu unterthenigſtem gefallen/ und den beſchwerten
Landen zu Troſt eine eylende Hülff bewilliget / Ead. Conſtit.
Add. R. A. zu Speyer/ de Anno 1542. §. unnd wiewol dieſe/
ibi, aller unterthenigen / getrewen / Chriſtlichen gehorſamb/
Gebühr zu erzeygen/ꝛc. & § ſeq. ibi, und gehorſamblich (quod
eſt verbum ſubjectionis) in die Hülff eingelaſſen / R. A.
de Anno 1566. §. wir wollen unnd gebieten auch / ibi, auch
ſetzund uns zu allem unterthenigſten Gehorſamb / in eine
merckliche/anſehnliche/ hohe Reichshülff eingelaſſen. Iſte ita-
que Procerum conſenſus † cum debitæ ſubje- 137
ctionis conteſtatione, neq; Imperatori adimit,
neque ipſis tribuit Majeſtatem: Majeſtas † ſi- 138
quidem ſubjectionis omnis neſcia. Idem etiam
in Gallia † & aliis regnis, quæ tamen Bodino 139
ſine hæſitatione Monarchica ſunt & dicuntur.
[Philipp. Comin.*comment. lib.3.p. m.416.in fin.&
p.ſeq.*] Sic Franciſc. † I. Galliæ Rex bellum il- 140
laturus Carol. I. Imperat. in Parlamento & per
advocatum ſuum expoſitis, quas ab illo ſibi fa-
ctas dicebat, injuriis, demonſtrabat, bellum ſibi
neceſſariò gerendum. Itaque Rex non ex ſuo ſo-
lùm arbitrio, ſed Parlamēti decreto bellum ſuſ-
cipit, *ut ex Sleidan. & Comin. refert Arum. de jur.
publ.diſcurſ.1.pag.*5. [Idem de Angliæ Rege † te- 141
ſtatur Cominæ. *lib.* 5. *Comment. p.* 476. ubi ſcri-
bit, Reges Angliæ, nihil tale, niſi convocatis pri-
mis ordinibus, & aſſentiente populo ſuſcipere
interveniente enim populi aſſenſu, creſcit robur
& potentia Regum & major eſt ipſorum autho-
ritas & feliciores ſucceſſus.] Sic Poloniæ Rex † 142
Senatu inconſulto neque bellum cuiquam fa-
cit, neq; fœdus publicè cum quoquam init, in-
quit Cromer.*lib.2.hiſtor. Polon.pag.mihi* 96. Ad 5.
argumentum eadem quadrat reſponſio. Non
enim ſtatus † imperii, ſed Imperator indicit 143
vectigalia, *l. vectigalia*, 10.*ff. de publican.& t.t.C.
de vectigalib.non inſtit.* Mynſing.5.*obſerv.*29. Vult.
1.*F.*5. *num.* 7. *verb. vectigalia*, tamen hodie non
niſi cum conſenſu Procerum: Nam neque Gal-
lus, neque Hiſpanus, niſi ordinum conſenſu, illa
indicit, Bodin. 1. *de repub.cap.*8. *Comin.lib.*10. *Com-
ment.de reb.geſt. Ludovic.*11. [*p. m.* 688. *& p.* 695.
ubi dicitur, neminem eſſe omnium Principum,
qui jus habeat vel teruncium unum exigendi à
ſuis, præter conſtitutum annuum cenſum, niſi
populus aſſentiatur, vid. Beſold. *de Ærar.publ.
cap.*4 *num.*5.] Unde & de reſervatis † Principis 144
hæc poteſtas eſſe dicitur, R. A. zu Regenſpurg / de Anno
1576.§ dardurch dann/ ibi, weil auch das alles zu unſer Key-
ſerlichen beſonderen Freyheit unnd Reſervaten/ ꝛc. & §. præced.
eod. Et ipſi ſtatus † in ſuis ditionibus nova ve- 145
ctigalia ſine Imperatoris conſenſu & conceſſio-
ne imponere non poſſunt. Neque ulterius vehe-
menter ſtringit Bodini ratio hæc † quod tribu- 146
ta & pecuniæ collectatæ, non in fiſcum Impe-
ratoris, ſed in urbes ab ordinibus delectas co-
guntur, quia ratio hujus fatis idonea redditur
in allegat. conſtit. zu Speyer/ de Anno 1542. §.

damit

damit nun der Chriſtliche Anſchlag / videlicet ad evitan-
dam ſuſpicionem, ibi, vnnd deß auffrichtigen einnehmens/
verwahrens vnd außgebens / deſtoweniger Argwohn erwach-
147 ſe/ꝛc. Qua in re tantum abeſt, † ut quicquam Ma-
jeſtati ejus detrahatur, ut eo modo ſecuriorem
eam reddat, & omnem ſiniſtræ ſuſpicionis cogi-
tationem animis ſubditorum evellat. Ad 6. re-
148 ſpondetur, Imperatorem † Romanũ adhuc ho-
die ſummos Magiſtratus creare. Solus enim Im-
149 perator † Reges creat, & in imperio Romano
Duces, Marchiones, Comites & Barones, qui ſa-
nè ſummi poſt Principẽ Magiſtratus ſunt in im-
perio, ſolusq; hos de majorib. & regalẽ dignita-
tem annexam habentibus Feudis inveſtiendi, &
juſta de cauſa deveſtiẽdi jus habet. *Aur. Bull. Ca-
rol. IV. tit* 5. R. A. zu Wormbs/*de An.* 3521 *ſub tit.*
Röm. Kayſ. May. Regiment / §. vnnd behalten
vns bevor / Petr. Denaiſ. *in jur. Camer. tit.* 141. §. 1.
150 Heig. *illuſt. p* 1. *q.* 9. *n.* 40. Sic hoc noſtro ſeculo †
Carol. V. Imper. filium ſuum Philippum de Du-
catu Mediolanenſi inveſtiendo eum illius loci
ſupremum, poſt ſe Magiſtratum effecit. Sic Ru-
151 dolphus II. † inviciſſimus Imperator An. 1595.
Sigiſmundum Bathoreum Principem Romani
imperii ex plenitudine Majeſtatis & ſummæ po-
teſtatis jure creavit, Schonborner. *lib.* 5. *Polit. c.* 5.
152 Quod verò Cameræ judicium † attinet, non
propriè illud Magiſtratibus Romanis, quorum
creatio olim populo reſervabatur, aſſimilatur.
Unde nec Cameræ Magiſtratus, ſed Cameræ ju-
dicium dicitur, & quoad contentioſam præci-
puè juriſdictionem & juſtitiæ expeditionem,
Imperatorem & univerſum imperium repræ-
153 ſentat. Eſt enim Camera † ideò maximè inſti-
tuta, ut adminiſtrationi juſtitiæ contentioſæ,
litiumq; deciſioni præeſſet & vacaret, Gylman.
in ſymphorem. tom. 1. *pag.* 1. *tit.* 3. *volum.* 9. *num.* 10.
in cauſa Augſpurg *&* *Auguſtan. Conf. conſort. cont.*
ejuſd. civitat. Senat. Regner. Sixtin. *de regalib. lib.*
154 1. *c.* 4. *ſub n.* 8. Deinde in ipſa Cameræ † inſtitu-
tione potiſſimas partes Imperator obtinet. Ille
155 ſiquidem ſolus † hujus judicii caput, videlicet
ipſum judicem conſtituit, *Ordin. Cam. pag.* 1. *tit.* 1.
§. Nemlich wollen die. [Eumque ſuum appellat
judicem, R. A. zu Speyer / de Anno 1570. §. Vnd dieweil
nicht nöhtig: in verbis, vnſerm Cammerrichter /) qui vel
Princeps, vel Comes, vel Baro eſſe debet, *d. tit.* 1.
156 *in princ.* Solus item † Præſides, qui vel Comites
vel Barones ſint, conſtituit, d. §. Nemlich wollen
die / quorum unus abſente vel impedito judice
vices ejus ſupplet, *Ordin. Camer. p.* 1. *tit.* 3. §. Deß-
gleichen. Unde in ſupplicationibus † aliiſque 157
ſcripturis & productis ſolus judex præmiſſo ho-
noris titulo appellatur, Römiſcher Kayſerlichen Ma-
jeſtät Cammer-Richtern. Et ipſum judicium † Cæ- 158
ſareæ Majeſtatis, judicium paſſim dicitur, jhrer
Majeſtät Cammergericht / R. A. de Anno 1554. Vnnd
wiewol/ & de Anno 1570. §. Dieweil dann / ibi, an vnſerm
Cammergericht/Item das Kayſerliche Cammergericht/rubr.
Ordin. Cam. & tit. Item/der Römiſchen Königlichen Ma-
jeſtät Cammergericht/ Ordin. Cam. de Anno 1495. &
de Anno 1500. item ſummi Principis conſiſto-
rium, Geil. 1. O 42. *num.* 3. *&* *O.* 84. *nu.* 5. *O.* 97. *nu.* 9.
Quamobrem † vice ipſius Imperatoris judicat, 159
cujus nomine, auctoritate & ſigillo, omnia man-
data pœnalia & alii proceſſus expediuntur, *Or-
din. Cam. p.* 3. *tit.* 12. §. Vnd ſo ſolche Citation vnd andere
Gerichtsbrieff durch das Cammergericht erkennt / ſollen die-
ſelbige in der Kayſerlichen Majeſtät Namen vnnd Titul/
auch vnter dem Kayſerlichen Inſiegel außgehen / Petr. De-
naiſ. *in jur. Cameral. tit.* 2. 25. §. 4. Geil. 1. O. 14. *nu.* 1.
Sixtin. *de regalib d. c.* 4. *nu.* 8. [Gylman. *in ſymphor.
part.* 1. *tit.* 7. *vot.* 1. *n.* 95.] Et plerunque in hac for-
ma † hodie Mandata Cameræ emanant: Wir 160
Matthias von Gottes Gnaden / erwehlter Römiſcher Käy-
ſer / etc. Entbieten dem Hochgebornen N. N vnſerm lieben
Oheimb vnd Fürſten/vnſer Gnad vnd alles Guts / Hochge-
borner lieber Oheimb vnd Fürſt / vnſerm Käyſerlichen Cam-
mergericht haben die Edle / vnſere vnnd deß H. Reichs liebe
Getrewe Supplicirent zu erkennen geben/etc. ſubſcriptioq;
in hac formula fit: Ad mandatum Domini Ele-
cti Imperatoris proprium.

Ad 7. Bodini argumentum reſpondetur, illud
non refutatione, † ſed repudiatione & rejectio- 161
ne dignum eſſe. Quis enim unquam niſi jurium
imperialium omninò ignarus, affirmare auſit,
Cameram de capite, fama ac fortunis omnibus
Imperatoris judicare poſſe. Verùm videtur Bo-
dini ſententia † adhuc confirmari exinde, quod 162
extent præjudicia Cameræ, ex quibus apparet,
Imperatorem aliquando in Camera citatum:
Sed facilis ad hoc reſponſio; Quia citari &
conveniri Imperator † poſſet in Camerâ non
tanquam Imperator, ſed tanquam Archidux 163
Auſtriæ, vel alius Imperii Princeps, tunc enim
ſibi ipſi mandaſſe Imperatorem hiſce verbis:
Wir Carl/ꝛc. Römiſcher Käyſer/entbieten dir Carl/ Ertzher-
tzogen zu Oeſterreich / *refert* Gerlac. Buxtorff. *in diſ-
ſert. Aur. Bull. c.* 5. *concluſ.* 64. *circ. fin.* [vid. alia præ-
judicia adducta ex Barth. *Claſſ.* 4. *cap.* 5.] Quod
non abſurdum, cùm eadem perſona † diverſis 164
qualitatibus prædita, pro diverſa habeatur, di-
verſoque jure cenſeatur, Reichs Abſchied / de Anno
1541. §. Nach dem auch / §. Der Graffen von Tübingen /

c. cum

c.cum capella,x.de privileg..c.ex literis, de prob.l.fin.
ff.de inſtit.l.apud filiumfamil.ff. de manumiſſ.vind.
Tyraq.*de Nobil.c.28.n.15.* Bart.*in tract.de Guelph.*
& Gebellin.nu.8.& nu.16. Andr. Knich. *de veſtit.*
*paction.p.2.c.5.num.137.*Sixtin.*de regalib.c.4.num.*
122.Andr.Geil.2.O.50.*nu.*8. O. 44. *n.* 8. O.45*nu.*8.
& in tract. de Arreſt.imper.c.6. Sigiſmund. Scacc.
de Appellation.q.8.ſub num.60. [Nicol. Everhard.
Jun.*conſil.1.num.30. vol.1.* Cardin. Tuſch.*practic.*
concl.317.per tot.verb.l.perſona, lit. P. ubi id multis
165 *adductis firmat.*] Sic Imperator † ratione ditio-
num & Ducatuum, quos ſub vel ab imperio ha-
bet Aſſeſſores Cameræ dat, non tanquam Im-
perator, ſed tanquam Archidux Auſtriæ vel al-
terius cujusq; Principatus, *Ordinat. Cam p.1.tit.*
1. §. Nemblich wollen die / ibi, von wegen jhrer Liebd vnnd
Kayſerlichen Majeſtät Erblande / ſo ſie vnter oder von dem
166 Reich haben. Pariter in Comitiis Imperatori † ra-
tione Ducatuum & ditionum onera communi
Imperatoris ipſius & Procerum conſenſu injun-
guntur, non tanquam Imperatori, ſed tanquam
Principi & ſtatui Imperii ratione ditionũ, quas
ab imperio recognoſcit, vid. R. A. zu Nürnberg/
de Anno 1542.§ ferner/ ibi, daß wir vns mit den anſehn-
lichen trefflichen Kriegsſtücken/ſo vns auff obgemelten Spey-
riſchen Reichstag / von wegen vnſer Königreich vnd Landen
in obbeſtimpte beharrliche Türckenhülff zu leiſten aufferlegt
167 worden/ Sic licet ab Imperatore † non detur ap-
pellatio, cum is ipſe ſit qui provocetur, *l. 1. §.1.*
ff. à quibus appellare non lic. Si tamen Imperator,
168 non tanquam Imperator, † ſed tanquam Dux
& Comes ſententiam tuliſſet, daretur appella-
tio ad ordinarium appellationis judicem, Bart.
*in l.1.§.ſi quis,in fin.n.15.de Appell.*Guid.Pap.*tract.*
de Appellation q.36.n.33. Boër. *Sing.9.tit de appel-*
lation fol. 203. Et ita in genere de Regibus tradit
Sigiſmund. Scacc.*de appellation.q.16. limitat. 5.*
169 *num.1.* Denique poſito, quòd Imperator † poſ-
ſet conveniri in Camera non tamen propterea
ejus Majeſtas læderetur, Nam & Rex Galliæ in
Parlamento conveniri poteſt, ipſo Bodino teſte,
& tamen ſummus Monarcha, qua de re infra
pluribus. Ad 8. ℞. calumnioſam illud argumen-
tum continere illationem, & ex ipsâ rei eviden-
tiâ & notoriâ obſervantiâ refelli. Quis enim un-
quam tam ignarus rerum, qui non novit, Impe-
170 ratorem † Duces & Comites creare poſſe, & ex
eo tanquam fonte perenni Nobilitatis horum
dignitatem originaliter & radicaliter profluere,
ut ſuo loco pluribus dicetur. [Et licet Impera-
171 ratores hodiè † Duces & Principes non nudo ad-
miniſtrationis titulo provinciis & Ducatibus
præficiant, ſed feudi, adeoq; proprio jure & he-
reditario, hoc ipſo tamen quod iis per inveſtitu-
rã, Regalia, juriſdictionalia & alia Magiſtratus
jura conferunt, Magiſtratus creare cenſentur,
quamvis diverſimodè, uti ex inveſtituris Ducum
& Principum imperii conſtat. conf. Andr. Knich.
de autocrat. Rom. Impp. cap. 1. num. 625. Quinimò
quamplurimos † modernus Imperator glorio- 172
ſiſſimus Ferdinand. II. creavit Principes, Duces
& Marchiones. In conventu Ratiſbonenſi An-
no 1622. & 23. Johannem Fridericum Comitem
Zollerenſem, & Johannem Ulricum Baronem
de Eggenberg, imperii Principes declaravit.
Idem Fridlandiæ Ducem, Principem de Lich-
tenſtein & alios.] Nec quicquam obeſt, quod
ipſe Imperator à Ducibus creetur. Creatur, fa-
teor, ſed diverſimodè. Imperator † non quidem 173
ab omnibus imperii Ducibus, ſed ſolis Electori-
bus creatur, tanquam ſummum caput *Aur. Bull.*
Car. IV tit. 2. §. Ich Ertzbiſchoff / tanquam ſum-
mus imperii curator, Dominus & Magiſtratus,
vid. R. A. zu Augſpurg / de An. 1559. *in pr.* Duces
† verò & Comites ab Imperatore tanquam pia 174
& ſubjectiſſima illius capitis membra creantur
(uti etiam paſſim ita appellantur, ut ſuo loco vi-
debimus) ad ſuſtentandam & declarandam Im-
peratoris & imperii Romani Majeſtatem & di-
gnitatem, ideoq; non Domini, ſed ſubditi &
Vaſalli Imperatoris ſunt; Sicuti enim liberâ † 175
& florente Republ. populus Roman. Regem eſſe
jubebat, ſic poſteriore ævo Princeps, Dux, Co-
mes extitit, quem Imperator talem fecit, Za-
char. Victor. *de exemptio. conclus. 3.* Schonborner.
5. Polit. c. 15. Deinde Electores Imperatorem † 176
non conſtituunt ex gratia & puræ voluntatis li-
beralitate, ſed ex officii neceſſitate & jurisjuran-
di religione, quâ vacante ſede imperii ad eligen-
dum novum Imperatorem obſtringuntur, con-
fer *Aur. Bull. tit. 1. §.* Wann es auch darzu kommen / daß
man eines Römiſchen Kayſers oder Königs Todt / in Biß-
thumb zu Meintz gewahr wird/alsdann jnner eines Monats
von dem Tag/da man deſſelben wiſſen empfangen hat / ohn
vnterlaß zu zehlen / heiſſen vnd erkennen wir ſolchen Abgang
vnd Verkündung / als obſtehet/jeden Churfürſten/ durch den
Ertzbiſchoff zu Meintz in offenen Brieffen zu entdecken / vnnd
wo der Ertzbiſchoff vielleicht damit ſaumig oder hinderläſſig
were/alsdann ſollen die Churfürſten auß eygner Bewegnuß/
vnberufft in Krafft vnd bey jhren Trewen / die ſie dem heili-
gen Reich ſchuldig ſind/darnach inner dreyen Monaten / als
hiebevor in dieſer Conſtitution begriffen iſt/in der offtgenan-
ten Stadt Franckfurt zuſammen to mmen / ein König zum

künfftigen Kayſer zu wehlen/ꝛc. item ſub pœna
privationis ſuffragii pro illa vice, *vid. ibid. § ſeq.*
adde tit.3.§. Ich Ertzbiſchoff. Ad 9. ℞. Quòd Im-
177 perator † Roman. ſummam habeat poteſtatem,
ſuprà ſatis probatum fuit, illáq; falſa Bodini hy-
potheſis, quòd Proceres imperii Imperatori in
Comitiis leges ferunt, ſatis refutata eſt.

Alteram hypotheſin quod attinet, de legibus
ſoluta poteſtate, quam pariter ſine fronte Impe-
ratori noſtro denegat Bodinus. Imperatorem
ſiquidem noſtrum legibus ſolutam poteſtatem
habere, & adhuc hodie uſurpare, ſuo loco evi-
denter docebitur, *infra Claſſ.3. c.12. per tot.* Neque
178 adverſatur, † quòd in quaſdam videlicet funda-
mentales imperii leges jurare, eaſq; ſanctè ob-
ſervare Imperator tenetur,

179 Nam hiſce † legibus Principem ſolvere, qui-
bus imperii dignitas, Reipub. ſtatus & ſalus con-
tinetur, quid aliud eſſet, quàm ipſum Imperato-
rem & imperium peſſundare. Anomalia iſthæc
180 eſſet Majeſtus † & non Regia, ſed beſtialis po-
teſtas ſine modo, lege & ratione pro lubitu ſum-
ma imis miſcere, neq; ad Monarchiam, ſed Do-
minatum & tyrannidem pertinens, ut ſupra
ex Bodino in evidentiali primo præmiſſum ſu-
prà num. 93. ubi etiam ex ipſius Bodini defini-
tione oſtenditur, Monarchiam eſſe, ubi unus
rerum ſummâ potitur & certis legibus imperat:
[idq; ad ipſorum Principum perfectionem per-
181 tinet: † qui ſi quidvis poſſent, multò imperfe-
ctiores eſſent: Ac ſicut Deus omnipotens, non
idcircò, quia peccare non poteſt, judicatur eſſe
minor, ſed illuſtri[illegible]r fit ejus hoc ipſo & admira-
bilior perfectio: Sic etiam Reges, quum ſuis ipſi
legibus obtemperant, multò majorem laudem
merentur, & ad perfectionem propius accedunt,
Claud. Seſelli. *de Repub. Gall. lib.1.*] Neq; ullum
182 regnum † in Chriſtiano orbe abſque tempe-
ramento & fræno, quod interdum pro ratione
temporis & ſubditorum vel remittitur vel in-
tenditur, *Actor. de jure Principat. concl. 9.* De hiſce
fundamentalib. legibus, infrà ſuo loco agemus
latiùs, *vid. Claſſ.2. c.11.* Neq; ex tertia hypotheſi
id, quod Bodin. refert, conſequitur, de qua in
ſequenti reſponſione.

Ad 10. ℞, Negando, Imperatorem Majeſtatis
jura habere precariò & ad nutum Procerum, uti
& hoc, quòd Proceres imperii pro lubitu Impe-
ratorem deponere poſſint. Quòd enim Electo-
183 res † Imperatorem deponere poſſint, illud non
regulari, ſed irregulari jure evenit. Nam Electo-
res & Proceres Imperatorem legitimè in regimi-
ne conſtitutum deponere non poſſe, verius eſt,
quàm ut ullâ probatione indigeat. Poſt Electio-
nem † enim functi ſunt officio ſuo Electores, 184
ac Imperatori Majeſtatem imperii detulerunt,
faſces ſubmiſerunt, fidelitatis & ſubjectionis ju-
ramento ad obediétiam & obſervantiam ſe ob-
ſtrinxerunt, itaque pro lubitu eundem deturba-
re non poſſunt. [Electus itaque & conſtitutus
Imp. † uſurpat axiomata & jus imperii proprio 185
& autocratico jure & quidem perpetuo, nullâ
intercedente alteratione, quâ aliquo interſti-
tio Majeſtas penes Electores ſit. Confer Andr.
Knich. *de autor. Rom. Impp. c.1. n.726. & ſeq.*] Non
enim Rex † poſtulatur ut Medicus, cujus im- 186
perium durat, quamdiu placet ægroto, Zachar.
Viet. *de exempt. concl.* 14. Quamobrem rectè Va-
lerianus Imperator † ad Prætorianos dixit, *Vt* 187
me ad imperium elegeritis in veſtra erat poteſtate. Sed
poſtquam electus ſum, quod petitis in meo arbitrio eſt,
non alieno, parcatis, ego quæ faciendo reſtant, rumi-
nabo, Niceph. 1[illegible]. *hiſt. c.1.* [Facilè eſt Ducem pone-
re, † ſed difficile eſt poſitum deponere, inquit 188
Coſm. Pragenſ. & ex eo Fridez. Bauman. *in tract.*
qui inſcribitur Schleſiſcher Landman/*p.* 22.] Si
verò Imperator talis exiſtat, † qui fundamenta- 189
les imperii leges violet, datam fidem negligat,
ac ipſum ſocietatis civilis & Reipubl. vinculum
diſrumpere conetur, quadrata rotundis, & can-
dida nigris miſceat, non tanquam Imperator,
ſed fidei & juris temerator removetur, per ea,
quæ ſuprà latiùs deducta ſunt, *Claſſ.1. cap. 5. circ.*
fin. Neque ulterius urget, quod de adminiſtra-
tione ex allegata conſtitutione adductum fuit,
ſiquidem non diffitemur, Imperatorem dici Ad- 190
miniſtratorem, † ſed talem, qui non alieno,
ſed ſuo nomine, jure Majeſtatis, Plenitudine
poteſtatis & ſceptro Regiæ dignitatis admini-
ſtrat, veluti ſummus Chriſtiani orbis Magiſtra-
tus & Dominus, idq; in ipſa d. conſtitutione in-
nuitur de Anno 1559. in pr. ibi, vnd vns mit der Würde der
Adminiſtration vnd Verwaltung deß H. Reichs anhangen-
der Dignitet / Hochheit/ Regierung/ Titul / Scepter vnnd
Kron deß Römiſchen Keyſerthumbs im Namen deß All-
mechtigen beladen laſſen/etc. Ad 11. ℞. Non eſſe boni
viri, † calumniari, & verba Auguſtiſſimi Impe- 191
ratoris captare, ſed qua mente quid dicatur a-
nimadvertere, *l. pen. ff. ad exhibend.* Verba namq;
† in quovis actu ſemper intelligenda eo reſpe- 192
ctu, & ad eum finem, ad quem proferuntur, ad
eamque

cum quæ rem reſtringenda, ſuper qua proferuntur, Cravett. *conſ.16.n.5. & conſ.171.num.13.* Surd. *deciſ.119. n.* 24. neque ſophiſtice, ſed in eo ſenſu, qui ſolet rectè intelligentibus generari, *c. ex literis, ubi Dd. de ſponſalib. Auth. in reſponſ.1.cauſ. Finarienſ. nu.* 18. Jam verò non eo ſenſu & ad eum finem Maximilianus I. Imperat. Auguſtiſſ. imperii majeſtatem ordinibus ineſſe dixit, quo Bo-
193 dinus accipit: Sed hoc voluit, † ut electo Imperatore Romano, ipſo Electionis jure, ſine Pontificis facto & authoritate Majeſtatis jura, quæ vacante imperio non penes Pontificem, ſed imperii Vicarios & ordines reſiderent, in Impera-
194 torem transferri. Itaq; cum Maximiliani † Imperatoris dictum tendat ſaltem ad excludendam Pontificis injuſtam prætenſionem, non debet
195 ultra eum finem extendi. Confeſſio † namque limitata ex certa cauſa, non niſi limitatum producere poteſt effectum, *l. in agris, 16. ff. de acquir. Dom.* Ant. Fab. *in C. rerum in* Sabaud. *jud. lib.1. tit. 2. de fin. 24. n.6. in not.*

196 Ad 12. pariter reſpondetur, † committi in eo fallaciam falſæ interpretationis. Non enim graviſſimus Elector tàm ad ipſum ſtatum Reipubl. reſpexit, quàm ad modum adminiſtrationis & regiminis, qui rationibus Ariſtocraticis rectè & prudentiſſimè temperatus, licet ipſe ſtatus Monarchicus ſit & maneat. Jam verò, ut ſupra in ſecundo evidentiali præmiſſum, differre ſtatum ipſum Reipubl. & modum ſeu formam gubernandi, itaq; inferendo à modo gubernandi ad ipſum ſtatum, infertur à ſeparatis. Hanc
197 interpretationem juvat, quod verba † quàtumvis generalia temperanda & coërcenda, juxta naturam, conditionem & qualitatem rei de qua proferuntur, *ut pulchrè declarat* Zaſ. *1 ſing. reſp.*
198 *c.6.* Cacheran. *deciſ. 169. nu. 9.* ne abſurdus † intellectus vel inconveniens inde ſequatur, *l. fin. C. de auctorit. præſtand. l. un. §. pro ſecundo, C. de caduc. tollen. l. nam abſurdum, cum l. præced de bon. libert.* Bald. *in Auth. ſed novo jure, Cod. de Epiſc. & Cler.* Donell. *1. comment. 13.* Tob. Paurmeiſter. *de juriſd. lib.1. cap. 20. n.* 17. Sed ſuperius demonſtratum eſt, ſtatum imperii talem eſſe, qui aliam illius dicti interpretationem non admittat, itaq;
199 generalis illa locutio † ob medium inhabile non operatur, niſi in quantum poteſt, Eberh. *in Top. legal. loc.5. num.1.* [Aliter ad hoc argumentum reſpondet. Andr. Knich. *de Autocrat. Rom. Impp. c.1. n.706. & ſeq. ubi vid.*]

Ad 13. Rz. In eo argumento Bodinum evidenter veritati convitium facere. Nam paulò antè probatum eſt, ſolum † Imperatorem habere po- 200
teſtatem de Majoribus Feudis Regalibus Ducatuum, &c. inveſtiendi & cognoſcendi, itaque & ipſius erunt Vaſalli & imperii.

Deindè notum eſt, quòd juramentum fidelitatis † Imperatori & imperio præſtent omnes 201
imperii Principes. [Quod ei tantùm fieri conſuevit, quem ut magiſtratum & Principem agnoſcimus, Phil. Cominæus *lib. 9. Comm. p.661.*] R. A. zu Speyer/ de Anno 1529. §. Deßgleichen/ ubi Imperator ita alloquitur Principes, mit den Eyden vnd Pflichten/ damit jhr vnnd dem H. Reich zugethan vnnd verwandt ſeyd/ Adde R. A. de Anno 1521. in der Ordnung deß Landsfriedens/ ſub tit. dieſer Landfried ſoll den andern recht/ §. darumb befehlen wir/ ubi idem dicitur. Itaq; † non 202
ſolius imperii, ſed Imperatoris & imperii erunt Fiduciarii, quod ut manifeſtius appareret, volui formulam juramenti fidelitatis, in aulâ Cęſareâ uſitatam, Principum, quam refert Waremund. ab Ehrenberg/ ſe nomine potentiſſimorum Haſſiæ Principum Imperatori Rudolp. II. Anno 1593. & 1597. præſtitiſſe, inſerere, *lib. 2. de fœderib. n.161.* Wir hernachbenante N. N. als vollmächtige Gewalthaber deß Durchleuchtigen/ Hochgebornen/ vnſers gnädigen Herren/ geloben vnnd ſchweren in Krafft deß ſchrifftlichen Gewalts/ den wir zur Cantzeley übergeben/ auff das H. Evangelium/ daß wir hie leiblich berühren/ vnnd in die Seele Hochgedachtes/ daß J. F. G von der Lehen wegen/ die J. F. G. jetzo verliehen vnnd gereicht werden/ nun hinfort von dieſer ſtunde an/ ſich dem Allerdurchleuchtigſten/ Großmechtigſten vnnd Vnüberwindlichen Fürſten vnnd Herrn/ Herrn Rudolphen dem andern Römiſchen Kayſern vnd König/ vnd dem Reich/ trew/ hold/ gehorſamb vnnd gewertig/ auch nimmermehr wiſſentlich in dem Raht ſeyn ſoll noch will/ da ichtwas wider E. Keyſ. Maj. Perſon/ Ehr/ Würde vnnd Stande gehandelt oder fürgenommen wird/ noch darin willigen oder befehlen in einigen weg/ ſondern Keyſ. Maj. vnnd deß Reichs Ehr/ Nutz vnd Frommen betrachten vnnd befördern/ nach allem jhrem vermögen/ vnnd ob J. F. G. jrgents verſtünden/ daß etwas fürgenommen oder gehandelt würde wider E. Keyſ. Majeſt. Perſon oder das H. Reich/ denſelben wollen J. F. G. getrewlich vor ſeyn/ vnd E. Kayſ. Maj deſſen vnverzüglich warnen/ vnnd ſonſten alles das thun/ daß ſich einem getrewen Fürſten gegen E. Keyſ. Maj. vnd dem H. Reich gebühret/ von Recht vnd Gewonheit wegen/ ohn arge Liſt vnnd Geſehrde/ als J. F. G. GOTT helff vnd das H. Evangelium. [Iiſdem formalibus † nomine Illuſtriſſimi Principis 203
Georgii Haſſiæ Landgravii, moderno Imperatori glorioſiſſimo Ferdinand. II. Pragæ in Regia arce, 22. Januarii, Anno 1628. una cum Illuſtriſſimi Principis Dn. Wilhelmi Haſſiæ Landgravii, Legato, Nobiliſſimo Domino Johanne

Bernhardo à Dalwig / hanc juramenti formu-
lam recitavi.]
Ad 14. ℞. ex ipſo Bodino, qui *d.c.* 10. *pag.* 155.
204 dicit, extremam provocationem † non perti-
nere ad jura Majeſtatis. Nam & olim Præfectus
Prætorio ſine provocatione judicabat, *l. un. ff. de
offic. præfect. prætor.* Et hodie multi Magiſtratus
Judiciorum, extra provocationem judicare con-
205 ſueverunt. Uti & in Gallia † Octo Curiæ ma-
jores Francorum, [Johan. Sleidan. *in illuſtrat.
rer. Gallic. poſt Comment.* Phil. Comin. *p.* 718. ſi-
militer curiæ] quatuor Hiſpanorum, Rota Ro-
manorum, Quadraginta viri Venetorum, Cu-
ria Neopolitana Mediolana, lites extra provo-
cationem definiunt. Hinc quidam JCti diſtin-
206 guunt † inter ſupplicationem, quam ad Ma-
jeſtatē pertinere autumant, & provocationem,
Bald *in l. 2. concl. 453. ff. de rer. diviſ.* Faber. *in. §. ult.
inſt. de Attilian. tut. Panorm. conſ.* 82. *lib.* 1. Quia
207 Princeps † eam ſibi legem dicere non poteſt,
ut ſubditos quærentes ab aditu ſui ipſius, roga-
tionis ferendæ cauſa prohibeat, cum leges o-
mnes hujuſmodi civiles ſunt, quibus ſummus
Princeps non ita obſtringitur: A Cameræ Impe-
208 rialis † tamen ſententiâ nec appellare, nec ſup-
plicare fas eſt, Ordin. Cam. *p.* 3. *tit.* 51. qua lege,
cum per modum conventionis lata ſit, Impera-
tor ſolutus non eſt, nec contra eam aliquam
ſupplicationem à Cameræ judicio recipere po-
teſt. Datur tamen aliud gravitatis remedium,
videlicet reviſionis de quo latè *in Ordinat. Cam-
mer. p.* 3. *tit.* 53. Deinde ſupra probatum eſt, Ca-
209 meram † uti vicariâ Imperatoris juriſdictione:
210 Jam verò appellatio † non datur à vicario ad
eum, cujus eſt vicarius, cum utriuſque tribunal
idem ſit, *text. in c. Romana in pr. ubi gl. & CC. com-
muniter. de Appellat. in 6. c. non putamus, de conſuet.
in 6.* Covarruv. *pp. quæſtion. c. 4. num. 8. ſpeculat. tit.
de appellat. §. nunc tractemus, num. 3. in fin. lib. 2. Ber-
tachin. tract. de Epiſcop. lib. 4. p. 7. q. 26. num. 36.* Si-
giſmund. Scacc. *de Appellat. q. 8. art. 3. nu. 53. Scip.
Gentil. de juriſd. lib. 2. cap. 6.* Hinc quidam Pontifi-
ciæ culinæ adulatores inferunt, à Papa non poſ-
ſe appellari ad Deum, quia Dei & Papæ idem ſit
conſiſtorium, Joh. Andr. *in c. quanto, 3. num. 4. de
tranſ. Epiſcop. Cardin. Iacob. tract. de concil. lib.* 10.
art 1. *n.* 52. *tom.* 13. *p.* 1. *fol.* 353. Scacc. *d. loc. num.* 62.
211 Deniq; Cameræ † judicium ſubſidiarium eſt,
nec adimit in totum Imperatori provocationis
jus, cum ex recepta Dd. ſententiâ is concurren-
tem cum Camera habet juriſdictionem, ut ſuo
loco dicetur.
Ad 15. reſpondetur, ex hoc quod Imperator
certam pecuniam ſeu annuam penſionem exſol-
rit Turcæ propter tranquillitatem † ac pacem 212
publicam, ne excurſionibus & vaſtationibus re-
gionum ſuarum finibus damnum inferant, Ma-
jeſtas ejus non patitur naufragium. Nam Prin-
ceps † in hoc ſui officii memor, boni patrisfa- 213
miliâs officio fungitur, qui nullis parcēdo ſum-
ptibus, damnum quod inevitabile eſt, avertit.
Quod ſi Majeſtas hic detrimenti quid caperet,
† nec ipſe Turcarum Imperator illius particeps 214
eſſet, qui Regi Æthiopum & illis populis, qui
Arabiæ montes tenent, magnam pecuniam tri-
buti nomine quotannis ſolvere cogitur, Ri-
chard. Dieter. *de ſum. ſum. imper. poteſt, concluſ.* 17.
Sic Rex Moabitarum tributarius fuit Regis Iſ-
raëlitarum, 2. *Reg.* 3. *v.* 4. *& ſeq.* Rex Ahas Iſraëli-
tarum, tributarius Regis Syriorum, 2. *Reg.* 17.
v. 4. quod recuſare poſtea conatus Hiskias rur-
ſus in ordinem redactus fuit, 2. *Reg.* 18. *v.* 14. De-
inde ipſe Bodin. diſtinguit † inter tributum, 215
quod ſubjectionis jure à ſubditis, & penſionem
quæ conventionis & ſocietatis jure à fœderatis
vel finitimis, ſervandæ pacis gratiâ, alicui exſol-
vitur, *lib. 5. de republ. c. 6. p.* 910. [Sic Ludovicus XI.
Galliæ Rex † pactis cum Edvardo Angliæ Rege 216
induciis, penſionem quinquaginta aureorum
millium quotannis Londini perſolvendorum
promiſit, & ſolvit, vid. Comin. *lib. 6. comment. &
lib. 8 p. mihi* 614. Lather. Huſan. *de cenſu lib. 1. c. 3.
n. 2. & ſeq.*]
Ad 16. ℞. Negando conſequentiam. Nec enim
neceſſe eſt judicem † ſemper eſſe ſuperiorem: 217
quia receptum eſt eoque jure utimur, ut ſi quis
major vel æqualis ſubjiciat ſe juriſdictioni alte-
rius poſſit ei & adverſus eum jus dici, inquit Ul-
pian. *in l. 14. ff. de juriſd. l. ſi quis in conſcribendo, C.
de pact.* Sic Dominus Feudi coram paribus Cu-
riæ conveniri & damnari poteſt, *c. 1. §. ſi inter, de
alienat. feud. pater. c. 1. de feud. ſine culp. non amitt.*
Clar. *in §. Feudum, quæſt.* 90. *in pr.* non tamen
inde efficitur, pares eſſe ſuperiores Domino.
Quamvis enim Imperator † de jure communi 218
judicem agnoſcat neminem niſi Deum, ſibique
ipſi in propria cauſa jus dicere poſſit, *l. & hoc. 41.
ff. de hæred. inſtituend. §. fin. inſtit. de vulg. & pupill.
ſubſtit. l. penult. ff. de his quæ in teſtament. delen.*
Moribus tamen imperii † introductum & aureā 219
Caroli

Caroli IV. Bull. confirmatum ut Imperator ſuper cauſis, quibus impetitus fuerit, coram Electore Palatino Rheni conveniri poſſit, *Aur. Bull. c.5.§.fin.* Marquard. Freher. *de origin. Palatin. lib. 5.c.15. in fin.* Schonborner. 5. *Polit. cap.* 34. [vid. *infr. claſſ.* 4. *c.* 5.] Quod tamen propter Majeſta-
220 tis obſervantiam, ipſe Palatinus † non alibi, quã in imperiali Curia exercere poteſt, *d.c.* 5.§ *fin. vide* Buxtorff. *in Diſſert. Aur. Bull. concluſ.* 77. Deinde ſi illud Bodini argumentum aliquid roboris haberet, nec Galliæ Rex Majeſtatis jura ha-
221 beret, cum & is † à curia Pariſiana conveniri & damnari poſſit. Extat enim in actis curiæ Pariſiorum ſententia adverſus Carolum VII. Regem lata, quã damnatur ſylvam urbi proximam in Pariſiorum uſum cedere, ipſe Bodino teſte, *lib.* 1. *de repub. cap.* 8. *pag.* 164. [Chaſſanæ. *de glor. mund. part.* 5. *conſid.* 5. *verſ. tertiò quoniam licet Papa, &c.* ubi ſcribit: Reges Franciæ, judicio ſuorum officiariorum, nedum curiarum Parlamenti, ſed etiam Seneſcallorum ſeu ballivorum ſuorũ, ſponte ſe ſubmiſiſſe, & quod judicatum eſt contra ſe, efficaciter exequi, permittere & pati. Et quod Parlamentorum Galliæ, ea ſit poteſtas, ut ipſorum decretis Rex quoque pareat, & in controverſiis aliquando cauſa cadat, teſtatur Claud. Seſelli J C. Gallus *de Repub. Gall. lib.* 1.] cum tamen ipſo Bodino auctore, Francorum Monarchiâ nulla magis regia fingi poſſit, *lib.* 2. *de repub. c.* 1. *pag.* 284.

222 Hiſpaniarum Rex, † qui Bodino *in method. hiſtor. c.* 7. Monarcha eſt, in regno Neapolitano aliiſque ſuis regnis, certos deputavit Magiſtratus, qui cognoſcunt de cauſis, in quibus Rex habet intereſſe aliquod, ſive ſit actor, ſive reus, ut tradit Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib.* 3. *c.* 4. *n.* 12. *arg. text. l.* 1. & 2. *C. ſi adv. Fiſc. l. ne quiſquam, ff de offic. procon.ſ.* Et tantum de Bodini & aliorum rationibus, quibus Imperatoris Romani Majeſtatem impugnare conantur.

223 Sunt etiam, † qui mediam viam amplectuntur, & imperii noſtri ſtatum ex Monarchia & Ariſtocratia mixtum ſtatuunt, ut facit Syring. *in tract. de pace religion. concluſ.* 14. *pag.* 11. has addu-
224 cens rationes: Qui non habet ſolus jura † Majeſtatis, is quoque purè ac merè Monarcha dici non poteſt. At Imperator non habet ſolus jura Majeſtatis: quia ſolus non conſtituit leges, ſolus non indicit bellum, vectigalia, &c. ſed una cum ſtatibus, imò in Comitiis ſtatus & Proceres imperii integrum ſemiſſem votorum in negociis publicis deliberandis & expediendis habent, Paurmeiſt. *de juriſd. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 20. *& ſeqq.*

2. Ad quem jura illa † Majeſtatis ex parte 225
pervenerunt, hunc in conſortium imperii adſcitum eſſe conſequens eſt. Aſt jura Majeſtatis ad ſtatus imperii non ut ſingulos, ſed ut univerſos ex parte eaque non minima: iiſque quaſi collegium aliquod verè fruentur, ut notum eſt. Ergò. Verum ex iis, quę ſupra pro confirmatione ſententiæ noſtræ dicta ſunt, & hęc facilè corruunt.
Si enim Monarchia † eſt unius prædominans 226
imperium, uti eſt, verus quoque Monarcha erit Romanus Imperator, Richard. Dieter. *de ſumm. imper. poteſt. concluſ.* 78. At ipſe Syring. allegato loco fatetur, quod ſolus Imperator potiſſima ſummæ præeminentiæ jura exerceat. Ergò à potiori fiet denominatio. Imò non † ſolum potiſ- 227
ſima, ſed etiam omnia ſupremæ & abſolutæ poteſtatis jura ſolum Imperatorem habere, verius; quia ſuprema & abſoluta poteſtas † ſubjectio- 228
nis omnis neſcia, qua tamen omnes Proceres nõ tantùm ut ſinguli, ſed ut univerſi Imperatori obſtringuntur, ut ſupra probatum hoc noſtro *cap. num.* 72. *& ſeqq.* Et dicit ipſe Syring. Quomodo quæſo ſtatus imperii etiam conjunctim conſiderati, pari cum Imperatore jure cenſeri poſſunt, quẽ ſine hæſitatione ſuperiorem ſuum eſſe profitentur? aut itaque † par in parem, vel 229
Cæſar in ſtatus, habebit imperium, quod eſt cõtra, *l.* 4. *de recept. arbitr.* aut dicendum erit, eum qui capitis vicem gerit, ſuperiorẽ reliquis membris eſſe. Hoc ipſum autem pugnat cum ſtatus Ariſtocratici † natura, qui eſt paucorum ex æ- 230
quo potentia & gubernatio Bodin. 2. *de repub. c.* 1. Clapmar. *lib.* 5. *de arcan. rerump. c.* 20. [Et hanc ſententiam rectè tuetur Andr. Knich. *de autocrat. Roman. Impp. c.* 1. *num.* 677. *& ſeqq.* ubi etiam refutat Paurmeiſter, aſſerens eum pluſquam ſaturnino opinamine ariſtodemocratiam refricare. [

Ad argumentum 1. Reſpondetur, aut ſolus Imperator Majeſtatem † habet, aut omninò non 231
habet. Majeſtatis namque jura indiviſibilia, & Majeſtatis totum individuum. Qua ratione ergò uni & omnibus eodem momento congruere poterit, Bodin. 2. *de republ. c.* 1. *p.* 275. *verſ. ſed qui unius.* Pariter Majeſtas † æqualis poteſtatis ne- 232
ſcia, quia Majeſtas definit eſſe Majeſtas, quamprimum ei obducitur æqualis poteſtas, quia

perdit Majeſtatis proprietatem & definitionem, quæ eſt omnibus eſſe ſuperiorem, omnibus imparare Arniſ. *lib. 2. de jurib. Majeſt. c. 2. n. 2.*

233 Præterea ſi imperii ſtatus participarent † cum Imperatore de juribus Majeſtatis, id vel haberent ex conceſſione Imperatoris vel præſcri-
234 ptione. Non illud, quia Majeſtatis † jura non ſunt abdicabilia à ſummo Principe ſine ejus deſtructione. Jaſon *& Dd ad l. Imperium, de juriſdict.* Menoch. *conſil* 604. *numer.* 15. Thom. Mich. *de juriſd. concluſ.* 8. Sixtin. *de regalib. lib.* 1. *c.* 2. *num.* 2. Bocer. *de regalib. c.* 2. *numer.* 43. [Andr. Knich. *de autocrat. Roman. Impp. cap.* 1. *num.* 1079. *& ſeq.* Chaſſan. *de glor. mund. part.* 5. *conſider.* 19.] neque ad ſubditos tranſmiſſibilia, Carol. Molin. *ad conſuet. Pariſ. tit.* 1. *§.* 3. *gloſſ.* 4 *num.* 16. Muſcorn. *de*
235 *juriſd. num.* 127. cum ſint de genere eorum, † partiri quæ nemo poteſt, Covarruv. 4. *pp. qq. num.* 1.
236 Neque hoc: quia Majeſtatis † jura impræſcriptibilia, Bodin. 1. *de republ. c.* 10. *pag.* 271. ubi ex ſententia Themiſtoclis dicit; *Nec mortales adverſus Deum immortalem, nec privatos adverſus rempublicam præſcribere poſſe.* Deinde illa demum
237 præſcribi † poſſunt, quæ ſunt in commercio, *argum. l. 3. §. Divus, ff. de ſepulchr.* Jura autem Maje-
238 ſtatis † non ſunt in commercio, quia ſunt quaſi ſacra ſacrorum, Molin. *d. tit.* 1. *§.* 3. *gl* 4. *num.* 16. *& ſeqq.* Roland. à Vall. *conſil.* 1. *num.* 134. *cum mult. ſeqq. volum.* 2. Natt. *conſil.* 636. *n.* 169. *& ſeqq.* Paurmeiſter. 1. *de juriſd. cap.* 21. *num.* 11. *verſic. interea.*
239 imò de jure civili, qui titulis † ac inſigniis regiis utitur, capitis pœnam meretur, *l. 2. C. ut nemo privat.* Cujac. *in parat. ibid l. ſacri affatus, Cod. de diverſ. reſcript.*

Ex hujus argumenti reſolutione, ſecundum quoque ſua ſponte concidit: Neque diſtinctio illa, inter univerſos & ſingulos, quicquam adverſatur; Quia ſuprà ex imperii conſtitutioni-
240 bus probatum eſt, Imperatorem † non ſolùm ſingulis, ſed etiam univerſis imperare, quod utique non poſſet, ſi penes eos ut univerſos jus Majeſtatis ex æqua parte reſideret, cùm æqualibus
241 † imperare ex lege nemo poſſit, *l. ille à quo, §. tempeſtivum, ff. ad Trebell.* Bodin. 1. *de republ. cap.* 8. *pag.* 141. Et licet quoad adminiſtrationis for-
242 mam & modum † ſpeciem quandam referat Ariſtocraticam, ipſe tamen ſtatus Monarchicus eſt, & ex divino vaticinio durabit cum ſeculo, Erneſt. Cothman. *in C. lib* 1. *tit.* 1. *quæſt.* 1. *num.* 10. Suprà enim præmiſſum, ſtatum ipſum Reipubl. ſeparatum eſſe poſſe à modo adminiſtrationis. 243
Sic in Belgio † ſtatus ipſe eſt Democraticus & Popularis, Adminiſtratio autem Ariſtocraticè temperata, per Proceres & primores perficitur. Sic vice verſa Adminiſtratio poteſt eſſe Monarchica, † licet ſtatus ipſe ſit popularis, ut fuit 244
tempore Dictatorum, quorum adminiſtratio ferè fuit Monarchica, [& poteſtas Regia, in tantum ut ei parerent conſules, manente tamen ſtatu populari, *Liv. lib.* 8. *cap.* 32. Neque Venetorum Reſpubl. † propterea deſiit eſſe Ariſtocra- 245
tica, poſtquam Dux creatus & deſignatus fuit vid. Knich. *de autocrat. Rom. Impp. c.* 1. *num.* 336. *& num.* 780. Quinimò in ſtatu populari † perfe- 246
ctam, ſanctamq; Rempubl. Romanam deprædicavit, Africanus apud Ciceronem, cùm ex tribus generibus ejus adminiſtratio, regia videlicet, Optimatum ac populi juncta eſſet, videlicet quum conſules regiam, Senatores Optimatum, plebs popularem auctoritatem ac poteſtatem haberet, quod pluribus explicat Onuphr. Sanvin. *lib.* 1. *Roman. Princip. ſub tit. de Imper. Rom origin. & primord. p.* 8.]

Hæc ſunt, quæ de hac pulcra, jucunda & cognitu neceſſaria quæſtione, † non ex hujus vel 247
illius conjectura & opinatione, ſed ex ſacris literis, jure Canonico, & civili, Aurea Caroli IV. Bulla, & noviſſimis Imperii conſtitutionibus ex quibus Imperatoris Majeſtas, dignitas & poteſtas potiùs, quàm ex eorum præconceptis præjudiciis, qui potius vel odii virulentiâ, vel etiam hos ſecuti juris noviſſimi ignorantiâ omnem Imperatori Majeſtatem detrahunt, vel maximoperè extenuant, aliquantò prolixius proponere volui, non in gratiam eorum, quibus hæc jam pridem cognita ſunt, ſed ſtudioſæ juventutis, quibus animus hæc ipſa addiſcendi.

CAPUT III.

AN IMPERIUM NOSTRUM ADhuc dicatur & ſit Romanum?

SUMMARIA.

Quæſtio. An imperium noſtrum adhuc ſit, & dicatur Romanum? hoc capite affirmativè tractatur.

1. 2. 3. 4. 5. 6. *Rationes dubitandi.*

7. *Rationes decidendi.* 8. *Per 4. illa regna à Daniele praviſa intelligitur Monarchia Chaldæorum, Perſarum, Græcorum & Romanorum.*

9. *Nomen conſequens rei eſſe debet.* 10. 11. *denominatio*

minatio denominare ſolet ſubjectum proprium, ex qua dignoſcitur qualitas rei.

11. *Imperium noſtrum iiſdem utitur inſigniis, quibus priſci Imperatores, Aquilâ nimirum* 13. *Aquila Romana avis, & propriè Romanis legionibus dicata, ſub Aquila legiones educebantur, ſub ea pugnabatur.* 14. *Aquila coronata ſemper fuit, & adhuc eſt Imperatorum, & imperii inviolatum, & perpetuum inſigne, deſignans praeminentiam Caſarea dignitatis.*

15. *Cognominis ſimilitudo inducit præſumptionem agnationis. Inſignium idenditas oſtendit, ejus eſſe rem, qui inſignia illa habet.* 16. *Signum præſumptivè probat rem eſſe ejus, cujus eſt ſignum. Cui ſignum, eidem & ſignatum competit.* 17. *Signo alieno ne quis utatur, prohiberi poteſt.*

18. *Res ex origine potiùs, quàm eventu æſtimatur. Et præſumitur retinere qualitatem, quâ ſemel eſt imbuta.* 19. *ex primordio tituli, poſterior formatur eventus.* 20. *Res à principio ſuo degenerare non præſumitur.* 21. *Sed eſſe & durare ſub eodem dominio, tanquam primo ſuo principio.*

22. *Imperium noſtrum ab origine Romanum fuit. Quod mutatum non eſt, cur ſtare prohibetur.*

23. *Translatio ſemper cenſetur fieri cum ſuis qualitatibus. Dominium tale transfertur, quale fuit apud eum, qui transfert.* 24. *Translatum non dicitur, quod de novo natum, & conſtitutum.*

25. *Reſpondetur ad rationes dubitandi. Ad* 1. *Roma propriè non caput, ſed ſedes imperii fuit.*

26. *Non quid Romæ factum ſed quid fieri debeat, attendendum.*

27. *Non in parietibus, ſed in aris & focis Reſpub. conſiſtit. Non urbis, ſed orbis imperium dictum fuit Roman. Ibi Roma cenſetur, ubi Romanus Imperator eſt, ubi Helena, ibi Troia.*

28. *Carolus V. coronationem Imperatoris Bononiæ factam, legitimam cenſet.* 29. *Perſona Pontificis cum legitimo Cardinalium cœtu Romam repræſentat.*

30. *Elegans Lipſii deſcriptio hodierni ſtatus urbis Romæ.* 31. *De Roma nihil amplius ſupereſt, quàm urbis ruina, & inane imperii nomen.*

32. *Ad* 2. *Romanum imperium non circumſcribitur loco, ſed univerſum pervagatur orbem. Servitus per partes fundi indiviſim retinetur. manetq́ tota in parte indiviſa.* 33. *Anima tota eſt in toto, & in qualibet corporis parte. De facto avulſæ ab imperio ditiones de jure adhuc ejus membra cenſenda.*

34. *Ad* 3. & 4. *Imperator à Germanis electus, non ratione Electionis, vel nationis; ſed ratione dignitatis, & derivationis Romanus appellatur.*

35. *Electores ſunt cives Romani. Communis omnium patria Roma eſt.*

36. *Orbis Romanus dicitur ea mundi pars, quæ ad Romanam ditionem pertinet.*

37. *Ad* 5. *Tranſlatio non inducit imperii mutationem. Imperatores olim in Græcia reſidentes Imperatores Romani in legibus appellantur.*

38. *Ad* 6. *Non ad quorundam denominationem, ſed ad rei primordia, & originem reſpiciendum.*

39. *Regnum Aſſyriacum, & Babylonicum una fuit Monarchia. Regnum Aſſyriacum potiorem denominationem ab ipſa regni origine provenientem retinuit.*

IN præcedenti quæſtione rectè, ut opinor, probatum eſt, imperium noſtrum eſſe quartam illam Monarchiam, ex qua & hujus quæſtionis deciſio prono fluit alveo, quam eleganter pertractavit Heig. *p.* 1. *illuſtr. quæſt.* 2. *num.* 29. *& ſeqq. eumq́; ſecutus noviſſimè* Arum. *in Diſcurſ.* 1. *jur. pub. pleniſſimè pertractat.* ex quibus aliquot dubitandi & decidendi rationes referam, quas ex Bodin, Thuano aliisq́; negativam defendentibus collegerunt.

1. Sicut homo † capite orbatus deſinit eſſe 1
homo, ita & imperium noſtrum capite ſuo orbatum, videlicet urbe Roma, quæ caput fuit, imperii nomen retinere non poteſt. 2. Quia non ſolùm caput † ſed & præcipua corporis membra, 2
Aſia, Africa & maxima Europæ pars avulſa, ipſiq́ue quodammodo nervi diſrupti. 3. Quia jus &
poteſtas † eligendi penes Germanos. 4. Quia 3
non † niſi Germanus eligi poteſt. 5. Quia in † 4
Germaniam translatum. 6. Quia Germano- 5
rum † imperium ab antiquis paſſim ſcriptori- 6
bus appellatum.

Hiſce tamen non obſtantibus Affirmativa verior, 1. Si imperium noſtrum † eſt quarta Mo- 7
narchia, quę duratura eſt ex Prophetę vaticinio uſq; ad glorioſum Chriſti adventum, *Dan.* 2. & 7. utiq; erit Romanum; quia per quatuor † re- 8
gna illa omnium ferè judicio, intelligitur Monarchia Chaldæorum, Perſarum, Græcorum & Romanorum. Prius ſuprà in initio capitis primi probatum fuit. Unde conſequitur, imperium noſtrum eſſe adhuc Romanum, aut Prophetiam Danielis falſam. 2. Quia adhuc hodie † ita in 9
noviſſimis imperii conſtitutionibus appellatur, das H. Römiſche Reich Teutſcher Nation. [Et Impera-

tor

tor. Römiſcher Kayſers / ut nomen ſit conſe-
quens rei, §. *eſt & aliud, inſt. de donat.*] Denomina-
10 tio † a. denominare ſolet ſubjectum proprium,
ex qua dignoſcitur qualitas rei, *l. 1. de offic. præfect.*
urb. [Et Bald. *in l. conventicula, n. 3. C. de Epiſcop. &*
Cler. Gylman. *in ſymphorem. ſupplicat. p. 1. tit. 2.*
vot. 1. de reconventione, n. 194.] Neq; præſumendũ
11 eſt, † ſacratiſſimum Imperatorem & Celſiſſimos
Proceres, in publicis imperii conſtitutionibus
falſam denominationem imperio multis luſtro-
rum curſibus adſcribere voluiſſe. 3. Quia iiſdem
12 utitur inſigniis, † videlicet Aquilâ, quâ olim u-
tebantur priſci Imperatores Romani. [Hinc A-
13 quilas, Romanas aves, † & propria Romanarum
legionum Numina, dicit Cornel. Tacit. *lib. 2.*
annal. Et Cajus Marius abolitis omninò reli-
quis ſignis, Aquilam propriè Romanis legioni-
bus dicavit, teſte Roſin. *Antiquitat. Rom. lib. 10.*
cap. 5. Et deinceps ſub ſola Aquila omnes legio-
nes educebantur, & ſub ea pugnabatur. Idem *d.*
lib. 10. in paralip. de ſignis militar.

— *Hos Aquilæ, Romanaq; ſigna ſequuntur.*

inquit Claudian. *lib. 2. in Eutrop.* vel quia illa a-
vium regina, & illi gentium Domini, vel quod
ejus ductu Jupiter Titanas profligaſſet Lactant.
lib. 1. cap. 11. Iſiodor. *lib. 18. Etymolog.* Et fuit ſem-
14 per & eſt adhuc in hunc uſque diem † Aquila co-
ronata Impp. & imperii Romani, armis invio-
latum, perpetua quaſi conſecratione inſigne,
deſignans præeminentiam, quam habet in mun-
do Cæſarea ſublimitas. Petr. de Andlo *de Imp.*
Roman lib. 2. cap. 14. Et Jehova apud Prophetam,
per Aquilam potentiam Nobochdonoſoris ſi-
gnificare voluit. Ezech. *cap. 17. v. 3. ibid.* Oſiand.
in gloſſ. Confer etiam Dn. Beſold. *in Theſaur.*
pract. lit. A. §. 16. Adeler.] Sicut autem cognomi-
15 nis † ſimilitudo inducit præſumptionem agna-
tionis, *l. cum precum, C. de liberal. cauſ.* ita etiam
inſignium identitas oſtendit, ejus eſſe rem, qui
inſignia illa habet, *l. 1. C. de his quæ pœn. nom. l. 1. C.*
ut nem. privat. [Tiber. Decian. *reſp. 19. num. 157.*
& ſeqq. vol. 3. Cacheran. *deciſ. 40. num. 2. & ſeq.*]
16 ſignum ſiquidem † præſumptivè probat rem
eſſe ejus, cujus eſt ſignum, *l. quod ſi neq; § fin. de*
peric. & commod. rerum vend. [Andr. Geil. 2. *obſ.*
118. *num. 5.* Gylman. *in ſymphorem p. 1. tit. 2. vot. 1.*
num. 23. Sixtin. 2. *conſil. Marpurg. 11. n. 49. & ſeqq.*]
Et cui ſignum, eidem & ſignatum competit, *l.*
ſignatum, C. de fabri, lib. 11. l. penult. §. fin. C. de aqu.
duct. arg. c. diſplicet, 23. q. 4. Zaſ. *conſ. 6. n. 17.* juxta
illud Chriſti. Oſtendite mihi denarium, cujus
imaginem habet & ſubſcriptionem, & reſpon-
dentes dixerunt, Cæſaris: dixit illis, reddite ergo
quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo,
Luc. 20.

Ideoq; prohibere † quis poteſt alium, ne uta- 17
tur ſigno ſuo, per ea quæ tradit Hier. de Çevall.
in Spec. comm. opin. q. 745. nu. 3. 4. Res æſtimatur
potius ex origine, † quàm eventu, *l. ſi procurato-* 18
rem, 8. in princ. ff. mandat. l. 2. C. de imponend. lucra-
tiv. deſcript. [Erneſt. Cothm. *conſil. 4. n. 7. vol. 5.* Re-
gner. Sixtin. *conſil. Marp. 18. n. 35. & ſeq.* ubi dicit,
quod quamcunq; rem ſuâ metiamur origine, &
quod præſumatur retinere qualitatem, qua ſe-
mel eſt imbuta, *arg. l. videamus ubi Bart. ff. quod*
met. cauſ. l. pater, §. quidam, & ibi Bart. ff. de legat.
2.] quia ex primordio † tituli, poſterior forma- 19
tur eventus, *l. potior. l. quia balneum, ff. qui potior. in*
pign. Rol. à Vall. *conſil 76. n. 20. vol. 3.* Cravett. *conſ.*
1000. *n. 33 per l. ſed an ultrò, §. fin. ff. de neg geſt. l. in*
venditionib. ff. de contrah. empt. l. ſi heres, de action.
empt. Pruckm. *in §. venatio, c. 6. n. 5.* [Vult. 1. *conſil.*
20. *Marp. 19. 21.* Geil. 1. *obſ. 81. n. 7. in fin.*] nec à prin-
cipio † ſuo degenerare præſumitur, Petrin. Bel- 20
luſ. *de rer. mil part. 10. tit. 2. n. 34.* Joh. Gœdd. *in re-*
ſponſ. jur. de reſtitut. Baron. Valendar. *nu. 280.* ſed
præſumitur eſſe & durare † ſub eodem dominio, 21
tanquam primo ſuo principio, *l. ſive poſſidetis*
ubi gl. & Dd. Cod. de probat. Cornel. *conſil. 144.*
n. 8. verſ. ex quo in dubio, vol. 4. At ab origine † ci- 22
tra controverſiam hoc imperium Romanum
fuit. Quod ergò mutatum non eſt, cur ſtare pro-
hibebitur, *l. primus, C. de appellat.* 5. Tale eſt im-
perium † noſtrum, quale fuit translatum. Quia 23
translatio ſemper cenſetur fieri cum ſuis quali-
tatibus. Hinc *Vlpianus*: Quoties dominiũ tranſ-
fertur, ad eum, qui accipit, tale transfertur, qua-
le fuit apud eum qui tradit, *l. traditio, 20. §. 1. de*
acquir. rer. domin. Sed Romanum fuit translatum
imperium. Ergò & Romanum eſt. 6. Si impe-
rium non deberet dici Romanum, † non rectè 24
dictum fuiſſet translatum, ſed rectiùs de novo
natum & conſtitutum, Simeon. Piſtor. *conſil. 1. n.*
8. *int. conſil. Modeſt.* Sed fuit translatum, ut ex ſe-
quenti quæſtione patebit.

Ad 1. reſpondetur. † propriè Romam non 25
caput, ſed ſedem imperii fuiſſe. Nam ſummâ po-
teſtate ad Principem devolutâ, is caput imperii
rectiùs dici cœpit, ut ſuo loco pluribus videbi-
mus. Dicta autem fuit Roma caput orbis in ſta-

tu po-

tu populari, cùm imperii Majeſtas ex mœnibus urbis Romæ præcipuè profulgeret. 2. Cum Pro-
26 culo dicendum. Non quid Romæ factum eſt, † ſed quid fieri debeat attendendum eſſe, *l. 12. de offic. præſid.* 3. cum Heig. *d. q. 2. n. 29.* ſtatuendum,
27 non in parietibus, † ſed in aris & focis Rempubl. conſiſtere, & non urbis, ſed orbis imperium dictum fuiſſe Romanum, imò ibi eſſe Roma cenſetur, ubi Romanus Imperator eſt, ut ſub Commodo Imperatore Pompeianus dixit, Bald. *in l. 2. §. ignominiæ ff. de his qui notant. in fam.* [Confer Andr. Knich. *de autocrat. Rom. Impp. c. 1. n. 28. 29. & aliquot ſeqq.*] *cui ſubſcribit Lucan.*

———*Veios habitante Camillo.*

Illic Roma fuit, Zaſ. *in paratit. nu. 29. ff. de his qui notat. infam.* Rittersh. *in Nov. part. 9. cap. 10. nu. 19.* ubi Helena, ibi Troia. Sic quamvis ex falſa ca-
28 nonum diſpoſitione † Imperator perſonaliter cogatur ire Romam ad ſuſcipiendam coronam; Coronationem tamen Carol. V. Imperatoris legitimam cenſet Bononiæ factam, Catell. Cott. *in memorabilib. verb. Imperator.* Ex hac ratione,
29 quòd ubi eſt perſona † Pontificis cum legitimo cardinalium cœtu, ibi Roma repræſentatur. Sic ipſorum quoque Pontificum judicio Roma Avennione fuit, Heig. *d. loc. n. 31. confer* Bod. *de republ. lib. 1. c. 6.* [Cum enim Avennione in Gallia nonnulli Pontifices conſediſſent, annis plus minus ſeptuaginta, nullus tamen illorum Papam ſe Avennonienſem, ſed ſemper Romanum appellavit, Philip. Nicol. *de regn. Chriſt. lib. 1. cap. 7.*] Quartò cum Juſto Lipſio reſpondere poſſum:
30 illa ipſa rerum gentiumq; † domina & falsò æterna urbs, ubi eſt? obruta, diruta, incenſa, inundata; periit non uno letho, & ambitiosè hodie quæritur, nec invenitur in ſuo ſolo, Lipſ. *lib. 1. de*
31 *conſtant. cap. 16.* [Nihilq; amplius ſupereſſe, † quàm urbis ruinas & inane imperii nomen ſcribit Onuphr. Panv. *in præfat. ad libr. 2. Rom. Impp.*] benè Poëta neſcio quis:

Roma fuit quondam terra Regina mariſq;:
At nunc nec terras, nec mare Roma regit.

[Et Frideric. II. Imperator dixiſſe fertur hunc verſum:

Roma diu titubans, variis erroribus acta.
Corruet, & mundi deſinet eſſe caput.

Et teſte Dreſſer. *in Millenar. 6. p. m. 30.*]

32 Ad 2. ℞. ex Arum. Romanum imperium † non includi, aut circumſcribi loco, ſed univerſum orbem pervagari, exemplo ſervitutis, quæ ſemel in fundo quæſita, per partes ejuſdem indiviſim retinetur, *l. ut pomum, §. ſi prædium, ff. de ſervit.* manetq; tota ſervitus in parte indiviſa, ut alibi eſt totus fundus in parte dotis, *l. fin. ff. de jur. dot.* Sicut anima tota eſt † in toto, & in quali- 33
bet corporis parte, nec membrorum mutilatione ipſa diminuitur, ita & Majeſtas indiviſa manet, iſtæque de facto avulſæ ditiones, de jure adhuc ejus membra cenſenda ſunt, Bart. *in l. hoſtes, de captiv. & poſtlim. reverſ. Cyn. in l. ea lege, Cod. de condict. ob cauſ.* Ad 3. Reſpondetur, licèt Germa-
ni † eligant Imperatorem, electus tamen dici- 34
tur Romanus: Non enim ratione electionis vel nationis, ſed propter dignitatem & ratione derivationis Romanus appellatur, Reſtaur. Caſtald. *de imperat. q. 7. num. 9.* Deinde Germani Electores ſunt etiã cives Romani † utpote in orbe Ro- 35
mano viventes, *l. in orbe Romano, ff. de ſtat homin.* & communis omnium patria Roma eſt, *l. Roma, ff. ad municip.* Orbis namque Romanus † apud 36
Marcellinum lib. 16. Spartinum & Lampridium dicitur ea mundi pars, quę ad Romanam ditionem pertinet, Marc. *de juriſd. p. 1. c. 21. num. 10.* Alciat. *2. diſpunct. c. 21.* Antou. Vacc. *ad d. l. in orbe Romano, ff. de ſtat. hom.* Sic Paulus civem Romanum ſe dicit, cùm è Tharſo, Ciliciæ oppido, ortus eſſet, idem ℞. ad quartam dubitandi rationem. Ad 5.
℞. translationem † non inducere imperii mu- 37
tationem; quia hæc fit cum ſuis qualitatibus. Sic cum olim ſedes imperialis Româ Conſtantinopolim translata eſſet, Impp. in Græcia reſidentes [ex quibus pauci admodum Italiam tenuerunt] non eò minus ſe Imperatores Romanos in legibus appellarunt, *l. 33. C. de inoffic. teſtam. Proœm. inſtitut. conſtitut. de Juſtinian. Cod. confirm.* [Albert. Krantz. *in vaticin. de ruin. Imper.* Wolff. *lection. memorabil. centenar. 15. ſub An. 1500. fol. 963.*] Ad 6. ℞. non eſſe reſpiciendum † 38
ad quorundam denominationem, ſed ad rei primordia & originem. [Sic regnum Aſſyriacum,
† quandoq; appellatur Babylonicum in ſacris, 39
cum tamen una fuerit Monarchia. Dum enim ſedes imperii fuit Ninive, vocatum fuit Aſſyrium, ſede verò translatâ Babylonem, quandoque dictum fuit Babylonicum, nec tamen propterea deſiit eſſe Aſſyriacum ſed eandem ſemper denominationem, tanquam potiorem, ab ipſa Regni origine provenientem, retinuit, *vid.* *Eſa. cap. 14. v. 25. & ibi* Dn. Oſiander *in gloſſ. lit. E.*]

Caput IV.

An Imperium Romanum ſit à vel ſub Pontifice: Et de translatione imperii in & ad Germanos?

SUMMARIA.

1. *Quæſtio hæc, An imperium Rom. ſit à vel ſub Pontifice ante 400. annos inter Fridericum I. Barbaroſſam, Imper. & Hadrianum IV. Papam agitata, tandem communi Procerum imperii conſenſu definita eſt.*

2. *Quæ definitio poſteà Ludovici IV. generali conſtitutione promulgatâ, repetita eſt, qua ſub pœna criminis Læſæ Majeſtatis & ſeverè prohibetur, ne quis imperium à Papa, vel ei ſuppoſitum arbitretur.*

3.4.5.6.7. *Conſtitutionis tenor & verba.*

8. *In Gallia ſimiliter publico Senatuſconſulto huic temeritati obviam itum eſt, ne quis regiam poteſtatem ab arbitrio Pontificis pendere exiſtimaret. Philippi Pulcri Galliæ regis pulcrum reſponſum ad Bonifacium. 8. Pontif.*

9. *Conſtitutio hæc, & jura Imperatoria contra varias Pontificum artes & machinationes divinâ providentiâ hucuſque ſarta tectaq; fuerunt conſervata.*

10. *Ab Imperatore, vel à Camera Imperiali ad Pontificem appellans, tanquam contemptor Iuriſdictionis imperialis, mulctatur* 100. *Marcis auri puri.*

11. *In Gallia ex conſtitutione regia à Rege ad Papã appellans criminis læſæ Majeſtatis reus habetur.*

12. *Imperator ultimus eſt in imperio, qui appellatur.*

13. *Etiam vacante imperio nullum jus adminiſtrationis vel inſpectionis Papæ tribuendum, ſed imperii vicariis* 14. *Nec vacante imperio ad Pontificem indiſtinctè, omiſſo medio judice appellatur.*

15.16. *Objectiones, de jure, autoritate, & præferentia Pontificis.*

17. *Ad eas Reſponſio. Illis legibus non eſt credendum, quarum autores repelluntur* 18. *Domeſtici teſtimonii fides improbatur.* 19. *In propria cauſa nemo idoneus eſt teſtis.* 20. *Teſtes nullam rationem teſtificationis ſuæ reddentes, fidem non merentur.*

21. 22. *Papæ Vicariatus nullo divini juris nititur fundamento. Lex Chriſtiana neminem privat ſuo jure & dominio.* 23. *Nullum Chriſti mandatum extat de transferendis imperiis, & creandis Imperatoribus.* 24. *Vicario ſine mandato exhibito non creditur.*

25. *Papa Chriſti Vicarius in omnibus Chriſto contrarius.* 26. *Vicarius Papa conſecratur ut ſacerdos, coronatur ut Rex.* 27. *Omnia mundi regna ſua aſſerit, & pro lubitu transferre deſiderat.* 28. *Vicarii ſe judiciis & litibus ſecularibus immiſcent, & omnia jura in ſcrinio pectoris ſui habitare referunt. Seq; ſolos ſupremos legum humanarum arbitros, ac judices eſſe putant.*

29. *Non ſolùm Ducatus, aliasq; inferiores dignitates, ſed & integra regna, videlicet, Siciliæ, Aquiliæ, Neapolitan. &c. Vicarius conferre præſumit. Pauli IV. Papæ jactatio, ſe Hyberniam regio coronæ titulo ornaſſe.*

30. *Maximilianus II. Imperator Pontifici Pio V. Coſmam Florentinorum Ducem Regem creare volenti contradixit.* 31. *Quâ contradictione non obſtante Papa illum Magnum Etruriæ Ducem renunciavit.*

32. *Vicarius non plus juris habet, in terrenis, quàm ipſe Principalis uſurpavit.* 33. *Vicarius non poteſt facere ea, quæ à Principali ei ſunt prohibita. Reges gentium dominantur, vos autem non ſic.* 34. *Separata ſunt Dei dona, ſacerdotium & imperium, quorum illud divinis miniſtrat, hoc humanis præſidet. À Papa quod de jure nunquam habuit, dependere non poteſt imperium.*

35. *Henricus Anceps imperium à ſolo Deo ſibi traditum aſſerit. Idem fatentur Carolus V. Ferdinandus I. Impp.*

36. *Imperium Romanum prius fuit Romano Pontifice. Abſurdum autem prius dependere à poſteriori.* 37. *Baldus Eccleſiam dicit eſſe matrem conſervantem, non verò generantem imperii.*

38. *Pontifices titulum ditionum occupatarum Imperatoriæ donationis veſte colorare conantur. Guntheri elegantes verſus in hanc rem conſcripti.*

39. *Falsò & ineptè Pontifices jactitant, imperium Romanum Carolo Mag. ex gratia Pontificis Leonis III. donatum, & ad Germanos translatum.* 40. *Dreſſeri hac de re relatio.*

41. *Romani tribuerunt imperium Carolo, miniſterio Papæ ad imponendam ei coronam uſi.*

42. *Adrianus IV. Papa ad Fridericum I. Imp. ſcribere non erubuit, ſe quo jure à Græcis imperium ad Germanos tranſtulerit, eodem jure Germanis rurſus ereptum Græcis reſtituere poſſe.* 43. *Egregia Friderici Imperatoris reſponſio.*

44. *Bonifacius VIII. honorificè de ſua Majeſtate ſentiens ſcribit; Se utrumque gladium habere, & omnes judicare, à nemine autem judicari.* 45. *In Papa reſidet cerebrum, & vertex totius Populi.* 46. *In*

orbe

orbe Chriſtiano nullum alium Monarcham univerſalem exiſtere, quàm Pontificem Roman. ſcribere non erubeſcit Thom. Campanella. 47. *Imperatorem, ac Reges omnes, & Principes Papæ ſubeſſe, idq; negantem ſimilem eſſe negantibus Spiritum S. à Filio procedere, purpuratus ſcribit.*

48. *Clemens VII. Papa multa hinc inde belli ſparſit ſomina. Ejus ad Carolum V. Imp. per literas alloquium.* 49. *Innocentius III. Papa Pontificialem autoritatem Soli, regalem Lunæ ſatis ſuperbè comparat.*

50. 51. 52. 53. *Impia paradoxa, adulatoriæ voces, & encomia Pontificiæ aulæ aſſentatorum, divinum honorem, poteſtatem infinitam, & alia abominanda Pontifici Romano tribuere, & adſcribere non erubeſcentium.* 54. *Pontificium gratia plus valuit apud multos, quàm ratio & pietas.*

55. *Pontifices verbotenus ſe ſervos ſervorum profitentur, reipsà volunt eſſe Domini dominantium. & habere jus Regis regum. Papa in verbis ſe dicit ſervum ſervorum, de facto tamen ſe adorari permittit.*

56. *Veriſſima, & venuſtiſſima Cornel. Agrippæ admiratio, quòd Sacerdotes noſtri iiſdem mediis ſe cœlum poſſe aſcendere putant, quibus olim Lucifer de cœlo decidit.*

57. *Gregorius Magn. primus ſe ſervum ſervorum Dei appellavit, & Patriarchæ Conſtantinopolitano univerſalis Epiſcopi decreto abrogavit.*

58. *Noach filio ſuo degeneri Cham maledicendo imprecatur, quòd futurus ſit ſervus ſervorum fratribus ſuis.*

1 NOn nova hæc eſt lis: ſed ante quadringentos annos inter Magnanimum Heroëm
Fridericum I. Ænobardum Imperatorem & Hadrianum IV. Papam vehementiſſimè agitata, & tandem communi Procerum Imperii conſenſu definita, ut ex Otton. Friſingenſ. *aliisq; probatiſſimis auctoribus refert Auctor. de translat. imper. in prolegom.* Rittershuſ. *in vit. Frideric.* [Chriſtoph. Lehenman. latè & elegãter *in Chron. Spirenſ. lib. 5. cap. 68.*] Quæ definitio poſtea Lu-
2 dovici † Quarti generali conſtitutione Coloniæ promulgata, Anno 1338. repetita, in qua ſub pœna criminis læſæ Majeſtatis, privationis Feudi, dignitatum, juriſdictionum & privilegiorum omnium, ſeverè mandatum, ne quis imperium à Papa, vel ei ſuppoſitum arbitretur, cujus conſtitutionis tenorem refert Alberic. de Roſate *ad l. bene à Zenone, C. de quadrienn. præſcript*, ejusque verba huc transſcribere non pigebit, quæ ita
habent. Licet jura † utriuſque teſtamenti manife- 3
ſtè declarent, imperialem dignitatem & poteſtatem
immediatè in filio Dei ab antiquo proceſſiſſe, & Deũ per Imperatorem & Reges mundi jura humano generi apertè tribuiſſe, & quòd Imperator ex ſola electione eorum ad quos pertinet, verus eſſi itur Imperator, nec alicujus alterius eget confirmatione ſeu approbatione: quoniam in temporalibus non habet ſuperiorem in terris, ſed eidem ſubſunt nationes, & ipſe Dominus noſter Jeſus Chriſtus mandaverat, quæ ſunt Dei, Deo, & quæ ſunt Cæſaris, Cæſari reddenda. Quia tamen quidam avaritiæ & ambitionis cæcitate devicti, & nullius ſcripturæ intelligentiam ſe habere dicentes, ſed divertentes à tramite recti ſenſus, in quadam iniqua & prava commenta & in aſſertiones deteſtabiles prorumpunt, contra poteſtatem & authoritatem imperialem & jura Imperatorem, Electorum & aliorum Principum & fidelium committentes. fallaciter aſſerentes, quod imperialis dignitas & poteſtas eſt à Papa, & quod electus in Imperatorem non eſt verus Imperator, nec Rex, niſi prius per Papam ſive ſedem Apoſtolicam confirmetur, approbetur & coronetur, & per hujuſmodi pravas aſſertiones & peſtifera dogmata hoſtis antiquus movet lites, & jurgia ſuſcitat. contentiones parit, & ſeditiones procurat. Ideò ad tantum malum evitandum, de conſilio conſenſu Electorũ & aliorum Principum imperii declaramus, quod imperialis dignitas & poteſtas eſt immediatè à ſolo Deo, & quòd de jure & imperii conſuetudine approbata, poſtquam
aliquis eligitur in Imperatorem ſive Regem † ab E- 4
lectoribus imperii concorditer. vel majori parte eorundem, ſtatim ex ſola electione eſt verus Rex, & Imperator Romanorum cenſendus & nominandus: & eidem debet ab omnibus imperio ſubjectis obediri, & adminiſtrandi jura imperii, & cætera faciendi, quæ ad Imp. verum pertinent, habet plenariam poteſtatem, nec Papæ ſive Apoſtolicæ ſedis aut alicujus alterius approbatione, confirmatione, authoritate indiget vel conſenſu. Et hoc in perpetuum valitura
lege decernimus, † ut electus in Imperatorem con- 5
corditer, vel à Majori parte Electorum, ex ſola electione, cenſeatur & habeatur ab omnibus pro vero & legitimo Imperatore, & eidem ab omnibus ſubjectis imperio debeat obediri, & adminiſtrationem & juriſdictionem imperialem, & imperialis poteſtatis plenitudinem habeat, & habere, obtinere ab omnibus
cenſeatur & firmiter aſſeratur. Quicunq; † autẽ con- 6
tra hæc declarata, decreta vel definita, aut aliquid

eorum aſſerere ſeu dicere, ut aſſerentibus ſeu dicentibus conſentire, vel eorum mandatis, vel literis, vel præceptis obedire præſumpſerint, eos omnibus feudis, quæ ab imperio detinent, & omnibus gratiis, juriſdictionibus, privilegiis & immunitatibus à nobis vel prædeceſſoribus noſtris eis conceſſit, ex nunc privamus, & ipſo jure & facto decernimus eſſe privatos.
7 *Inſuper eos* † *crimen læſæ Majeſtatis decernimus incurriſſe, & pœnis omnibus crimen læſæ Majeſtatis committentibus ſubjacere. Datum in Colonienſi civitate Alemanniæ. Cæſaris accipiat Cæſar quæ ſunt ſua Preſul, ut Chriſtus juſſit Petro ſolvente tributũ.*

8 Similiter in Gallia † publico SCto huic temeritati obviam itum teſtatur, Bod. *lib.* 1. *de republ. c.*8. ne videlicet quis regiam poteſtatem ab arbitrio Pontificis pendere exiſtimaret. Quare Bonifacio VIII. ſcribenti ad Philippum Pulcrum Galliæ Regem, in hæc verba: *Scire te volumus, quòd in temporalibus & ſpiritualibus nobis ſubes:* Rex jure reſpondit: *Sciat tua magna fatuitas, in temporalibus nos nemini ſubeſſe, quæ de re vid plur. apud* Syring. *de pac. relig. concluſ.* 29. *p.* 39. {Et quæ latiſſimè tradit Goldaſt. *in Replicat. pro*
9 *Imper. c.* 9.] Et quamvis Papa † iniquè occupatis imperii poſſeſſionibus, luxuriantem & ſuperbiæ pennis altiùs evolantem ſpiritum moderatæ rationis temperamento, intra officii carceres cohibere non valens, ſemper variis artibus hanc conſtitutionem & jura Imperatoria evertere omnem moverit lapidem, Divinâ tamen providentiâ, cujus ſolius gratiâ Reges regnant; *Proverb.* 8. *v.* 15. *ut ſupra Claſſ.* 1. *c.* 2. *latius probatum eſt*, in hunc uſq; diem, ſarta tectaq; fuit conſerva-
10 ta. Hinc & hodie † à Sacra Cæſarea Majeſtate vel à Camera imperiali, ad Pontificem, etiam in cauſa pia & tutelari appellans, tanquam contemptor juriſdictionis imperialis, mulctatur 100. marcis auri puri, cujus præjudicium refert Auctor. *deciſ. Cum. imper. ſub tit. Appellare quibus, &c. fol.* 31. Chriſtian. Barth. *Tom.* 1. *ſentent. Camer. fol.* 339. [In Gallia conſtitutione Regiâ cautum
11 reperitur, † ut ſi quis à Rege ad Papam appellaret, Majeſtatis læſæ criminis reum exiſtimandũ eſſe, eamq; conſtitutionem Curiam comprobaſſe 5. Kalend. Martii, 1417. teſtatur Papon. *rer. judicat. lib.* 77. *tit.* 1. *arreſt.* 1.] Ac non obſcurà Sigiſmund. Scacc. *Pontificiæ Curiæ advocatus* fate-
12 tur Imperatorem † eſſe ultimum in imperio qui appelletur, *in tractat. de appellation. q.* 8. *num.* 120.
13 *verſic. à parib.* imò ne vacante imperio, † ullum jus adminiſtrationis vel inſpectionis Papæ tribuendum, ſed ſereniſſimis imperii vicariis, *juxta ordinat. Aur. Bull. tit.* 5. Ludolph. Schrader. *de Feud. pag.* 10. *ſect.* 3. *num* 175. *& ſeqq.* Bodin. *lib.* 1. *de republ. c.* 8. Quicquid canones & Canoniſtæ, in gratiam Pontificis ſtatuant & diſponant, *c. licet ex ſuſcepto, & ibi* Panormitan. *& Dd. x. de for. compet. Clement. paſtoralis, §. fin. & ibi Dd. de ſentent. & rejudic. in* 6. [vid. Thom. Campanell. *in diſcurſ. de Hiſpan. Monarch. c.* 5. ubi in genere conatur defendere, omnia regna dependere à Pontifice Romano. Johan. Azoti. *Inſtitut. Moral. lib.* 10. *cap.* 2. *part.* 2. ubi de Imperatoris poteſtate, quod non proximè à Deo, ſed Romano dependeat Pontifice.]

Ex hoc & illud corruit, † quod quidam ſcribunt, vacante imperio ad Pontificem indiſtinctè, omiſſo etiam medio judice, appellari *d. c. licet*, Sigiſmund. Scacc. *de appellation. q.* 7. *num.* 112. 14
Extant quidem Canones in jure Pontificio, quibus cautum, † Papam nominare, denunciare & 15
declarare Imperatorem Romanorum, *c. unic. Clement. de jurejur.* item jus & auctoritatem examinandi perſonam electam in Regem, & promovendi ad imperium, ad Pontificem ſpectare, *c. venerabilem, de elect.* [Indeq; quidam inferunt, † Duces à Pontifice tanquam ſuperiore 16
creatos, præferendos iis, qui ab Imperatore creati ſunt, per tradita M. Anton. Nat. *conſil.* 638. *nu.* 20. *& ſeq.* ubi ex hoc fundamento concludere conatur, Ducem Ferrariæ, præferendum Duci Florentiæ, quia ille à Papa: hic verò ab Imperatore Carol. V. creatus ſit in Ducem.] Verùm iſtis nugis multis modis reſponderi poteſt.

1. Illis legibus † non eſt credendum, quarum 17
auctores repelluntur, *cap. fraternitatis, de hæretic. c. licet ex quadam, de teſtib. l. Mathematici, Cod. de Epiſcop aud.* Beſold. *de juriſd. imper. quæſt.* 5. *p.* 12.
2. Teſtimonium † hoc eſt domeſticum, cujus 18
fides improbatur, *l. etiam & ibi Dd. C. de teſtib. §.* 9. *inſtitut. de teſtam. l.* 1. *§. ad quæſtionem, ff. de quæſtion.* Speculat. *in tit. de teſtib. §.* 1. *numer.* 11. Proſper. Farinac *de teſtib. q.* 55 *num.* 1. 3. Quia in propria † cauſa nemo teſtis idoneus, *l. omnibus, C. de* 19
teſtib. Idque multò magis, ſi teſtis poteſt prætendere honorem, commodum ſuum, vel etiam modicum intereſſe, Anchor. *lib.* 3. *quæſt.* 24. Sichard. *in d. l. omnibus, num.* 2. Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 79. *nu.* 40. Cravett. *conſ.* 99. *num.* 2. 4. Quia nullam idoneam Pontifices reddunt rationẽ † ſuæ 20
teſtifi-

teſtificationis, quo caſu teſtium fides nulla, *l. ſolum, ubi* Bart. Bald. Sichad. *C. de teſtib.* Imò tam divini, quàm humani juris ratio, & ipſa rei evidentia huic reclamat.

21 Deinde fruſtra ſibi Papa † hanc poteſtatem ſumit, tanquam Vicarius Chriſti, cui omnis poteſtas in cœlo & terra data fuit. Nam iſte
22 Vicariatus † nullo divini juris nititur fundamento, ſed traditionibus ipſorum Pontificum. [Lex Chriſtiana, neminem privat ſuo jure & dominio. Chriſtophor. Lehman. *in Chron. Spirenſ. lib. 5. cap. 68.*] Præterea nullum Chriſti ha-
23 bet mandatum † de transferendis imperiis & creandis Imperatoribus. Ineptus autem eſt o-
24 mnis Vicarius † ſine mandato, quod niſi oſtendat, ei non creditur, quantavis dignitate præcellat, *l. 1. C. de mandat. Princip.* Sicut enim mandatarii poteſtas ex literis mandati, *l. diligenter, 5. ff. mandat.* Surd. *deciſ. 206. num. 6.* ita Vicarii, Zabar. *in clement. 1. numer 27.* Bald. *in l. aliquando, ff. de offic. proconſ.* Petr. Bellin. *de re milit. tit. 17. de offic. vicar. num. 7.* ne commiſſionem ad alia diverſa extendere licet. Nic. Reuſ. *in conſ. 6. num. 16.* Gerlac. Buxtorff. *in differt. Aur. Bull. concl. 71.* Rutger. Ruland. *de commiſſar. pag. 1. lib. 3. c. 2. num. 14. & ſeq.* Chriſtus dixit regnum ſuum non eſſe de hoc
25 mundo, *Iohan. 18. v. 36.* Vicarius † contrarium docet. Chriſtus conditor Cæſaris, ei cenſum non ſolùm dare juſſit, ſed & ipſe dedit, *Luc. 2. Matth. 22. v. 21.* Vicarius denegat. Chriſtus dixit, vulpes habent ſpeluncas & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, ubi reclinet caput [*Matth. 8. Luc. 9.* vid. Marſil. Patavin. *in defenſ. pac. c. 11.*] vicarius verò eſt Dominus Dominantium, Rex Regum, cui univerſus orbis miniſtrat, ut adulatoriè docet, Marta *de juriſd pag. 1. cap. 20. per tot. & mult. ſeqq.* Chriſtus cum intelligeret fore, ut Rex crearetur, receſſit in montem, *Ioh. 6. v. 15.*
26 Vicarius † verò Papa, conſecratur ut ſacerdos, & coronatur, ut Rex, Auguſt n. de Ancon. *de Eccleſ. poteſtate q. 1. art. 7.* Hortledd. in Reichshand. *lib 1. c. 47. ſub num. 150. verſ. item Papa:* Imò omnia re-
27 gna † mundi ſua aſſerit, & pro lubitu transferre deſiderat, Mart. *d. pag. 1 cap. 29. num. 12.* imò Dominos veros non eſſe contendit, qui non recognoſcunt dominium & juriſdictionem ab ipſo, *idem cap. 24. num. 13.* Chriſtus aditus hæreditatem dividere nolebat, *Luc. 12. ubi Ambroſ.* rectè ſcribit: bene declinabat terreſtra, dum propter divina deſcenderat. Vicarii verò nihil magis agunt, quàm ut ſe judiciis & litibus † ſecularibus 28
immiſceant, in quibus ſe adeò peritos oſtendunt, ut in ſcrinio pectoris ſui omne jus habitare referant, *c. 1. de conſtitut. in 6.* & à ſuis utriusque juris Doctores, licet vix legere queant, prædicentur Bald. *in c. 1. de confeſſ. & aſſumpt.* adeoque ſe ſolos ſupremos legum humanarum arbitros ac judices eſſe putant, Felin. *in cap. nonnulli, de reſcript. numer. 8.* Bodin. 1. *de republ. cap. 9. pag. 205.* imò tantam poteſtatem in bonis regalem dignitatem annexam habentibus uſurpant, ut non ſolùm Ducatus, aliasq; inferiores regales dignitates conferant, ſed & integra regna, † 29
ex quibus eſt regnum Siciliæ, *cap. ab Apoſtolica. §. præter hæc, de re jud. in 4.* Ferrarienſ. Montan. *lib. 2. de Feud. c. 1. v. imo Pontifex Romanus,* item regnum Apuliæ, Grammat. *deciſ. 1. num 30. & 32.* Regnum Neapolitanum, & plura alia regna, Bodin. 1. *de repub.* [vid. Petr. Suav. Polan. *in hiſtor. concil. Trident. lib. 5. p. m. 439.* ubi addit Paul 4. Papam, jactitaſſe, ſe Hyberniam regio coronæ titulo ornaſſe. Tiber. Decian. *reſp. 19. num. 214. vol. 3.* ubi de Duce Ferrariæ.] Cùm Pontifex Pius Coſmum Florentinorum Ducem Regem creare vellet, † 30
Maximilianus II. Imperator ei contradixit, non ut in univerſum negaret, Pontificem non habere facultatem Regem creandi, ſed in ſpecie in Italia, quam non habere Regem niſi Cæſarem adfirmavit, *ut ex* Sichard. & Thuan. *refert* Sixt. *de regal. lib. 1. c. 4. num. 117.* [Illa tamen contradictione minimè obſtante † Papa, illum præſen- 31
tibus Cardinalibus Romæ inauguravit. Magnũ Etruriæ Ducem, coronâ capiti impoſitâ & tradito ſceptro Anno 1570. 5. Martii, renunciavit Galther. *in Chronolog. Eccleſiaſtico-Politic. ſub Anno 1570. p. m. 1097.*]

Etiamſi itaque eſſet Vicarius, † non tamen 32
plus juris haberet in terrenis, quàm ipſe Principalis uſurpavit. Nam Vicarius, † licet manda- 33
tum generale habeat, non tamen poteſt facere ea, quæ à Principali ei ſunt prohibita, Pariſ. *de Put. in Compend.* Andr. de Iſern. *tit. 71.* Roſenth. *de feud. c. 10. concluſ. 39. num. 45 gl. 6.* Cornel. *conſ. 181. nu. 39. lib. 1.* Jam verò Chriſtus Petro & Apoſtolis inhibuit dominium & ſeculare imperium, dixitque: Reges gentiũ dominantur, vos autem non ſic, *Matth. 20. v. 25. Luc. 22. v. 25. cap. Epiſcopum, diſtinct. 45.* [Et Matth. 10. dixit Apoſtolis, ad Reges & Præſides ducemini propter me: non verò Reges & Præſides eritis, vid. Marſil. Patavin. *in defenſ.*

*ſenſ.pac.c.9.p.m.*184.] Sunt enim ſeparata Dei do-
34 na, † ſacerdotium & imperium, quorum illud divinis miniſtrat, hoc humanis præſidet, Nov. 6 *in princip. cap. quoniam. diſtinct. 9. cap. cum ad verum, diſtinct.* Hinc Bernhard. *ad Eugen.* Meminetis, tibi miniſterium eſſe impoſitum, non dominium datum: Diſce tibi ſarculo opus, non ſceptro. Rectiſſimè itaq; Frideric. I. Imperat. apud Günther. *reſpondit.*

Eccleſiam regat ille ſuam divinaq; jura
Temperet, imperium nobis faſceſq; relinquat,
Siquidem
Aula decet Reges, Chriſti decet ara miniſtros,
Cum Chriſto imperium non habet orbis idem.

Cum itaq; Papa de jure nunquam habuerit, aut habere potuerit imperium, ab eo illud depende-
35 re non poteſt. Sic rectè Henricus Auceps † filium Ottonem Magnum apud Wittich. *lib.*2. alloquitur: *En tibi imperium non à majoribus mihi relictum, ſed per memetipſum acquiſitum, & à ſolo Deo traditum.* [Et illud relatum à Chriſtophor. Leheman. *in Chronic. Spirenſ. lib.5. cap.68 fol.m.* 557.] Idem fatetur Carol. V. in Comitiis Auguſtanis R. A. de Anno 1548. in pr. Ferdinandus, reſignante Carolo imperium, ſe indubitatum ſucceſſorem non ex Pontificis gratia, ſed ex Electorum creatione profitetur, R. A. de Anno 1559. in pr. Cum præterea imperium Romanum
36 † prius ſit ſummo Pontifice Bernhard. *lib.2. conſiderat. de Eugen argum. l.2.§. ſed quia,* 18. *C. de vet. jur. enucl. Nov.* 28. *cap.*4. abſurdum eſſet, prius dependere à poſteriori. Mitius Bald. ſentire vide-
37 tur, qui vult Eccleſiam † quidem eſſe matrem conſervantem, non verò generantem imperii, *in l.1. in pr. colum.2. C. de ſumm. Trinit.* Reſtaur. Caſtald. *de imperat. q.* 50. *num.*9. imò ipſi Pontifices
38 † titulum ditionum occupatarum Imperatoriæ donationis veſte colorare conantur, *c. Conſtantinus, diſtinct.* 96. Matt. *de juriſd. pag.*1. *cap.*10. *per tot.* [Huc pertinent elegantes verſus à Günther. Ligurin. in hanc rem conſcripti *lib.6.*

Cum Petrus & Clemens & cætera turba piorum
Sceptra latina dabat? Romanus tempore priſco
Pauper erat Præſul, regali munere crevit;
Nec tamen ut faſces, & regni jura Latini;
Vel dare præſumat, vel cuiquam tollere poſſit,
Sed neq; tanta fuit largitio, nec dare quiſquam,
Quo caret ipſe poteſt, hujus collatio regni
Autorem ſortita Deum, contingere nulli
Iure poteſt hominum, collator muneris hujus
Eſt Deus, &c.]

Verùm regerunt, imperium quidem Romanum
† prius eſſe Pontificatu, ſed ad Germanos tranſ- 39
latum, & Carolo Magno donatum ex gratiâ Pontificis Leonis III. ob maxima germanorum in Eccleſiam merita, Ether. Mohr. *in diſput. de juriſd. th.*7. Matt. *de juriſd. d p.1. cap.5. n.*15 Hieron. de Cæuall *in ſpec. commun. opin. quæſt.* 739. *n.* 57. *in fin.* quorum & aliorum ineptæ traditiones ſpeciem magis habent irridendam, quàm arridendam, potiuſque exploſum, quàm applauſum apud omnes, niſi qui fungum pro cerebro & peponem pro corde gerunt, merentur.

Hac de re ita ſcribit † Dreſſ. *in Millenar.* 5. *in* 40
vit. Carol. M.p 395. *Quod quidam dicunt, Carol. M. à Pontifice Romano imperium accepiſſe, commentum eſt Pontificium, & adulatio, quæ omnia ad gratiam loquitur, nihil ad veritatem. Primum enim Dei eſt, non Pontificis, transferre regna. Deinde certum eſt, neminem transferre in aliquem poſſe id, quod ipſe non habet. Niſi ergo demonſtrent Pontificii, jus poteſtatemq; imperii Romani penes Pontificem fuiſſe, vel certè mandatum habuiſſe pontificem à Deo, aut Magiſtratu legitimo, nunquam fidem nobis facient, à Pontifice Romano translatum eſſe imperium ad Carolum. Contrà verò teſtantur & confirmant hiſtoria, Papam Leonem III. neque Imperatoriam dignitatem tenuiſſe, nec præſidii quicquam ad ſe tuendum habuiſſe, cum ad Carolum Magnum in Germaniam uſq; profugit. Quod multò honeſtius de Pontifice ſcribitur à Cranzio, quàm arma aliaq; Politica ornamenta atque præſidia ab adulatoribus illi tribuuntur. Hoc verò manifeſtum eſt, Carolum Magnum virtute bellicâ Longobardorum regnum occupaſſe. Idcircò jure victoria regnum italicum ſibi vendicavit, Romani verò una mente, unaq; voce imperium ad eum detulerunt; Hujus* rei adducit teſtes Sigbert. Sigon. & alios. In eandem ferè ſententiam ſcribit, Aventin. *referente Pareo de jur. reg. pag.*55. *idem probant Theol. Venet. in reſponſ. pro cauſa Venetorum adverſ. Papam ſ. pag.*289. *fac. c. Hadrianus, diſtinct.*63. [vid. Goldaſt. *in replic. pro imper. c.* 11. Göden. *conſil.1 n.1. & ſeqq.*]

Romani † itaque tribuerunt imperium Ca- 41
rolo virtute quæſitum, quamvis miniſterio Papæ ad imponendam ei coronam uſi. [Marſil. Patav. *in defenſ. pac. part.3. cap. ult. p.m.*467.] Quod itaq; per Pontificem populus Romanus fecit, id ipſe feciſſe cenſebitur, juxta vulgatam juris regulam, [Diſſent. latè Johan. Azori. *inſtit. moral. lib.*10. *cap.8. verſ. Quartò quæritur, Tom.*2.]

Sunt

Sunt præterea, qui dicere non erubeſcunt,
42 Papam † ex cauſa merè temporali poſſe rurſus
de Germanis in Græcos transferre imperium,
Matt. *de juriſdict. pag.* 1. *cap.* 23. *nu.* 7. Quod ipſum
Papæ Adriano IV. ad Frideric. I. Imperat ſcri-
benti in mentem venit in hæc verba erumpenti:
*Scire ſe debere, ut quo jure Papa à Græcis imperium
ad Germanos tranſtulerit, eodem jure ſe quoq; idem
Germanis rurſus ereptum, Græcis reſtituere poſſe*:
43 Cui tamen rectè reſpondit † Frideric. Impera-
tor, animata virtutum effigies: *Eum potius debe-
re cogitare de ſectandis veſtigiis Petri, deportanda
cruce Domini, quàm de regnis tradendis, adimendis
& transferendis*, Conrad. Rittersh. *in Orat. de vit.
Frideric.*
44 Bonifacius † 8. honorificè de ſua Majeſta-
te ſentiens ſcribit: Omnes Chriſti fideles de ne-
ceſſitate ſalutis ſubeſſe Romano Pontifici, qui
utrumque gladium habet & omnes judicat, à
nemine autem judicaturus, *c. unam ſanctam, de
major. in extra vagant.* Pareu. *de jur. reg. q.* 3. quia
45 in Papa † reſidet cerebrum & vertex totius po-
puli, ut ex Bald. *refert Pariſ. de Put. in tract. de ſyn-
dicat.* §. *an liceat, occid. reg. Tyrann. eosq; ſecutus*
Matt. *de juriſd pag.* 1. *cap.* 23. *num.* 18 Et quòd in
Chriſtiano orbe nullus alius Monarcha uni-
46 verſalis exiſtat, † quàm Pontifex Romanus, ſcri-
bere haud erubeſcit Thom. Companell. *in Diſ-
curſ. de Hiſpan. Monarch. c.* 4. Imò Imperatorem &
47 Reges omnes ac Principes † quantumcunq; li-
beros & abſolutos, ſubeſſe Papæ in ſpiritualibus
& dependentibus, idq; negantem, ſimilem eſſe
negantibus Spiritum S. à Filio procedere, uti ex
mente Thom. Aquin. ſcripſiſſe, Purpurat. *in l.* 1.
n. 14. *C de ſumm. Trinit.* refert Cardin. Tuſch. *pra-
ctic. concluſ.* 70. *verb. ventorum laudes n* 16. Ea de re
latè & eleganter ſcribit Phil. Nic. *de regn. Chriſt.
lib.* 1. *cap.* 7. *paſſim per tot.*]
Clemens VII. Papa, qui multa hinc inde bel-
48 li ſparſit ſemina, Carolum V. Imperatorem † in-
victiſſimum, in literis ad ipſum datis, hiſce ad-
fatur verbis: *Vehementer peto, ut diſcedas ab armis,
idem & ego faciam. Sumus enim ambo à Deo conſti-
tuti velut duo luminaria magna, demus operam, ut
per nos illuſtretur orbis terrarum nec per noſtrum diſ-
ſidium oriatur Eclipſis* Sleid *lib.* 6. *pag. mihi* 154.
idq; imitatione Innocentii III. qui dicit, Deum
49 duo magna fabricaſſe luminaria, † id eſt, di-
gnitates, quæ ſunt Pontificialis auctoritas & re-
galis poteſtas. Sed illa, quæ præeſt diebus ſpiri-
tualibus, major eſt, quæ verò carnalibus, minor
eſt, ut quanta eſt inter ſolem & lunam, tanta in-
ter Pontifices & Reges tàm in ſecularibus, quàm
ſpiritualibus eſſe cognoſcatur differentia, *c. ſolli-
cita. x. de major. & obed.*
Extant præterea † multorum paradoxa, qui- 50
bus divinum honorem ei tribuere non erube-
ſcunt: Quòd ſcilicet omnia poſſit, ut Deus, ex-
cepto peccato, *c. charitas, de pœnit. diſtinct.* 2. nec
puri hominis, ſed veri Dei vicem in his terris ge-
rat, [majorque ſit omnibus hominibus Clar. *in*
§. *fin. q.* 35. *n.* 2. *& ſeq.*] nec ſuperiorem recogno-
ſcat, ſed omnes ſibi ſubjectos habeat. Quòd ha-
beat cœleſte arbitrium, † ac poteſtatem infi- 51
nitam ſupra omnia & contra omnia, Socin.
conſil. 164. *num.* 4. *in fin. & ſeqq.* Quòd habeat di-
vinitatem, nec cœli modò fores aperire, ſed & ſi
collibeat, poſtes effringere, Deosq; ludos face-
re poſſit, Forcat. *in Cupid. juriſperit. c.* 9. Quòd ſit
major Paulo adminiſtratione, *c.* 1. *diſtinct.* 20. *c. ſa-
croſanctæ. diſtinct.* 22. *qua alleg.* Matt. *de juriſd p.* 1.
cap. 24. *num.* 40. [Quòd ſit omnia & ſuper omnia
Matth. de Afflict *deciſ.* 265. *n.* 14.] Poſſitq; contra
jus † divinum diſpenſare, Proſper. Farin. *tract.* 52
de inquiſit. quæſt. 6. *num.* 23. *& ibi allegat. ita ut pro
regula tradatur*, ei qui à Pontifice Maximo legi-
bus divinis ſolutus eſt, apud Deum immortalem
ſatis cautum eſſe, *cap. non eſt, x. de vot.* Bodin. *lib.* 1.
de republ. cap. 8. *pag.* 153. imò abominandum, ac
cane pejus & angue vitandum Bonifacii vene-
num, † quod *in c. ſi Papa, diſtinct.* 40. impiè ſatis 53
propinat, ut ſi Papa innumerabiles populos ca-
tervatim primo mancipio ad gehennam ſecum
traheret, non tamen liceret cuipiam mortalium
eum redarguere & dicere, *Domine Papa quid fa-
cis?* Plura ejuſdem farinæ encomia, quæ vel ipſi
Pontifices, vel adulatores eis adſcribunt, vid.
apud Paurmeiſter. 2. *de juriſd. c.* 3. *num.* 2. *Dn. D.*
Balthaſ. Mentzer. *diſput. Anti-Piſtor.* 14. *theſ.* 22.
D. Balthaſ. Meiſner. *de regim. Eccleſ. concluſ.* 34. *&
mult. ſeqq.* [Phil. Nicol. *de Regn. Chriſti, lib.* 1. *cap.* 7.
Johan. Azori. *inſtit. moral. lib.* 4. *cap.* 19. 20. *& ſeq.
part.* 2. ubi de extenſiſſima Pontificis poteſtate
latiſſimè agit.] Pare. *de jur. reg. q.* 3. ex quibus ap-
paret veriſſimum eſſe, † Pontificum gratiam 54
plus valuiſſe apud multos, quàm rationem &
pietatem, Bodin. 1. *de repub. c. ult p.* 259.
Pontifices ſe profitentur ſervos ſervorum † 55
verbotenus, re ipſa tamen volunt eſſe Domini
dominantium, & habere jus regis regum, Jaſon.
in l. re-

in l. reſcripta, Cod. de precib. imper. offerend. Unde Johan. Fab. *in præfat. inſtitut.* Ergò Papa in verbis ſe dicit ſervum ſervorum de facto tamen ſe adorari permittit: Annón hoc eſt humilitatis veſtes in ſuperbiæ & ambitionis ſtolam convertere? Huc pertinet, quod veriſſimè ſimul ac venuſtiſſimè dixit Cornel. Agrippa: Omnium
56 admirabilium † admirationem hoc vincit, quòd noſtri ſacerdotes iiſdem mediis ſe cœlum poſſe aſcendere putant, quibus olim Lucifer cœlo decidit, ut refert Meiſner. *de regim. Eccleſ.*
57 *concluſ.* 143. [Gregorium Magnum † primum ſe, ſervum ſervorum Dei appellaſſe, & Conſtantinopolitano Patriarchæ univerſalis Epiſcopi titulum decreto abrogaſſe poſt Pet. & Natal. *lib.* 5. *c.* 192. notat. Gualther. *in Chronolog. Eccl. Polit. ſub Anno* 590. Confer Joh. Azori. *inſtit. moral. lib.* 3. *cap.* 43. *verſ. Quædam alia part.* 2. Quæ verò hu-
58 jus aſſumpti tituli cauſa, me latet: † id tamen ex hiſtoria ſacra occurrit, quòd Noach deſcribens filium ſuum Cham, maledicendo imprecatur, quòd futurus ſit ſervus ſervorum fratribus ſuis, *Geneſ.* 9. *v.* 25.]

CAPUT V.

AN IMPERIUM ROMANUM SIT Feudum Pontificis?

SUMMARIA.

1. *Morbo potiùs animi, quàm recto judicio imperium Romanæ ſedis feudum, & Imperatorem Papæ vaſallum eſſe aſſeritur.*

2. *Formula juramenti à Carolo Magno Leoni Pontifici præſtiti.* 3. *Clemens V. Papa in concilio Viennienſi interpretatur hoc juramentum fidelitatis, & homagii.*

4. *Philippus Haſſiæ Landgravius ad Granvellanum dixit, Epiſcopos Romanos olim Cæſarem pro ſummo coluiſſe Magiſtratu, nunc verò illis jurejurando aſtrictos eſſe Cæſares.*

5. *Iuramentum fidelitatis arguit rem feudalem.*

6. *Prædictis reſpondetur.* 7. *Aliud eſt protectionis, aliud ſubjectionis juramentum; illud patrocinii, hoc ſervitutis inducit ſpeciem.* 8. *Imperator non præſtat juramentum fidelitatis Papæ, ſed juramentum puræ fidei Chriſtianæ ſervandæ, & Eccleſiæ protegendæ.* 9. *Otho I. Imp. Iohanni XII. Papæ tantùm pollicitus eſt ſuam operam contra Berengarium, quaſi Dominus, non quaſi vaſallus.*

10. *Iuramentum ſequitur naturam negotii, & actus, cui accedit.* 11. *Et eaſdem quas diſpoſitio, ſuper qua juratum fuit, recipit conditiones, nec conſenſum ſupplet.* 12. *Hujuſmodi juramenta promiſſoria operantur intenſivè, non verò extenſivè.*

13. *Objectio.* 14. *Reſponſio ad eandem. Imperator Pontifici non ratione imperii, ſed ditionis, quam à Pontifice in feudum recognoſcit, fidelitatem præſtat ſine Majeſtatis diminutione.* 15. *Sic Carolus V. regnum Neapolit. tanquam feudum à Pontifice tenuit.*

16. *Status hominis dividuus eſt, diſtractionemq; admittit. Eademq; perſona pro diverſis qualitatibus diverſimodè conſideratur.*

17. *Aliquis eſſe poteſt in libertate reſpectu unius, & in ſervitute reſpectu alterius.*

18. *Iuriſdictio & præeminentia in vaſallum extra controverſiam, & rem feudalem ſe non extendit.*

19. *Imperator, vel ipſe Papa vaſallus alterius eſſe poteſt.*

20. *Fiduciarius alterius duplici modo quis fieri poteſt, vel ipſum regnum fiducia nomine tenendo, vel præter illud alias quaſdam regiones; illud Majeſtatem obſcurat, hoc non item. Exemplo Scotiæ, Angliæ, Daniæ, Hiſpaniæ Regum.*

21. *Hiſpaniæ Rex ratione Flandriæ eſt unus ex Paribus Franciæ. Philippus I. Hiſpan. Rex pater Caroli V. Pariſiis à Senatu Parlamenti juſſus eſt, tanquam Comes Flandriæ, & ex Paribus Franciæ unus, pro Tribunali ſedere.*

22. *Suprema Majeſtas inferioris poteſtatis perſonam, reſpectu alicujus ditionis comiter obſervare poteſt, ſine Majeſtatis læſione.*

23. *Diverſo reſpectu Imperator & vaſallus, & ſummus Magiſtratus eſſe poteſt.*

24. *Rex habens regnum ab alio Rege in feudum, nihilominus ſupremam habet poteſtatem in ſubditos.*

25. *Extraordinaria capitula in jure feudali non ſunt authentica, nec juris habent autoritatem.*

26. *Friderici I. Imperatoris ad Adriani Pontificis literas aperta reſponſio, & hujus ſubdola excuſatio.*

27. *Pontifices potiùs Imperii Romani ſunt vaſalli. Non Imperatores à Pontificibus, ſed Pontifices Imperatorum largitione nobiliſſimas imperii ditiones tenent.*

PARITER ineptiunt, † qui imperium Romanæ ſedis feudum, & Imperatorem Papæ Vaſallum, eidemque fidelitatis juramento conſtrictum

ſtrictum eſſe, morbo potius animi, quam recto judicio aſſertum eunt, Matt. *de juriſd.p.* 1.*cap.* 18. *num.* 12. *& ſeq.* Innocentius II. Papa Romæ in Lateranenſi Baſilio, Lotharium Imperatorem depingi fecit, quaſi Vaſallum ad pedes ipſius proſtratum, & imperii coronam ab eo accipientem his adſcriptis verſiculis:

Rex venit ante fores, jurans prius urbis honores,
Poſt homo fit Papa, ſumit quo dante coronam.

Cujus rei memoria extat *in Chronic. Hirſaug. in vit. Abbat. Hartuig. & apud Radevic, lib.*1.*num.*9. *& ſeq.* Confer Grani. *de pac. Relig. part.*1 *problem.*
2 6.*connexo* 2.*p.*47.] Primum hujus opinationis † fundamentum deſumunt à juramento Caroli Magni, Leoni Pontifici in hac forma præſtito: Ego Carolus Imperator, &c. in nomine Chriſti ſpondeo & profiteor coram Deo, & beato Petro Apoſtolo, me protectorem aut defenſorem fore hujus ſanctæ Eccleſię Romanæ in omnibus utilitatibus, quatenus divino fultus fuero adjutorio, quod *ex antiq. Commentar. citat.* Arniſ. *de jur. Majeſtat. lib.*1.*c.*5. *num.*3. Rittersh. 1. *de feud. c.*10. alia formula jurisjurandi Othonis Imperatoris refertur, *in c. tibi Domino,* 33. *diſtinct* 63. Cui acce-
3 dit † Clementis V. Papæ conſtitutio, quâ in Concilio Viennenſi hoc juramentum fidelitatis & homagii interpretatur, *Clement. unic. de jurejur.* [Et ex hoc præſuppoſito, Philippus Haſſiæ
4 Landgravius inclytæ recordationis † in colloquio cum Granvellano inſtituto dixiſſe fertur: Epiſcopi Romani olim Cæſarem pro ſummo colebant Magiſtratu: Nunc autem illis jurejurando adſtricti ſunt Cæſares, Johan. Sleidan *lib.*
5 17.*p.*499.] Juramentum autem fidelitatis † arguit rem eſſe feudalem, Curt. Jun. *de feud. p.*1.*q.*6. *in pr.* Jaſ. *in præl ud. Feud. num.* 28. Menoch. 3.*præſumpt.*91.*n.*46. Ruin. *conſ.*42.*n.*1.*vol.*1.

6 Verùm R. inſcitum eſſe Clementem † Papam omnesq; ejus ſequaces, qui hoc juramentum ita interpretantur. Aliud quippe eſt prote-
7 ctionis, † longè aliud ſubjectionis vel recognitionis fidelitatem jurare: illud patrocinii: hoc inducit ſervitutis ſpeciem, Andr. *in c.*1. *de no. form. fidelit.* Afflict. *deciſ.*304.*numer.* 2. Felin. *in c. meminimus. num.*7. *de accuſat.* Matt. *de juriſd. p.*4.*cent.*1. *caſ.*43.*n.*9.

Rectè itaque alii, quantumvis Pontificii, ſtultam hanc dicunt opinionem, quòd Imperator præſtet juramentum fidelitatis Papæ, ſed eſſe
8 juramentum † puræ fidei Chriſtianæ ſervandæ, & Eccleſiæ protegendæ, quod Deo principaliter, & deinde Eccleſiæ præſtatur, Carol. Molin. *ad conſuet. Pariſ. tit.*1. *in prolegom. numer.*34 *ubi refert ejuſd ſentent. auctorem* Card. Alex. *in c. ſi Papa diſtinct* 40. [de quo juramento vid. Johan. Azori. *Inſtit. Moral. lib.*10. *c.*5. *circ. fin. part.*2.] Et in juramento Othonis ſimilis eſt fallacia. Nam eâ ætate Pontifex Imperatori juravit (erat enim creandi Pontifices poteſtas penes Imperatorē:)
† Sed cum à Berengario, qui ſe in Italia pro Imperatore gerebat, opprimeretur Johannes XII. 9
Papa, ei tantùm Otho I. ſuam pollicetur operam quaſi Dominus, non quaſi Vaſallus, Cujac. 2. *Feud.*7.*p.*135.

Juramentum † itaque ſequitur naturam ne- 10
gocii, & actus cui accedit, *l. ult. C. de non num. pec.* Modeſtin. Piſtor. 1.*conſil.*21 *num.*7. *Geil.*2.*O.*23.*num.*20. [Cacheran. *deciſ.*41.*num.*5.] nihilque addit actui, ſuper quo interponitur, neque obligationem auget vel extendit, Bald. *in l. ſi procurator, colum.*3.*ff de condict. indeb.* Cacheran. *deciſ.*92.*num.*6. Zaſ. *ad l.*5.*num.*13.*ff. de condict. cauſ dat. cauſ. non ſecut.* Tyraquell. *in l. ſi unquam, in præfat. num.*165. *C. de revocand. donat.* Pariſ. *conſil.*12. *num.*76. Matt. *de juriſd. p.*4. *cent.*1. *caſ.*16. *numer.*10.
eaſdemq; conditiones, † quas diſpoſitio, ſuper 11
qua juratum fuit, recipit, Anton. de Butr. *in cap. quintæ vallis, & in c. quemadmodum, x. de jurejur.* Curt. ſen. *conſil.*3.*num.*2. Vincent. Honded. 1.*conſil* 43.*num.*4. Weſenb. *conſil.* 52. *num.* 82. nec conſenſum ſupplet Bart. *in l. ſi quis pro eo, num.* 15. *ff. de fidejuſſor.* Paul. Caſtrenſ. *conſil.*121. *num.*4.*vol.*2. Vincent. Honded. 2. *conſil.*68. *num.* 44. *& ſeq.* habet enim conſenſum pro materia fundamentali, & ſecundùm eum regulatur, *l fin. qui ſatiſd. cog. d. l. fin. C. de non num. pec* Et brevibus, hujuſ-
modi juramenta promiſſoria † operantur in- 12
tenſivè, hoc eſt, ut obligationis vinculum ſuper negocio cui accedunt, intendant, non verò extenſivè, ut ad nos expreſſa extendant, Zaſ. *ad rubr. ff. de jurejur.* Jam verò ex ipſa formula & rei evidentia apparet hoc juramentum non ad eum finem fuiſſe interpoſitum, ut Imperator eſſet Vaſallus, ſed protector Papæ.

Verùm huic traditioni † adverſatur, *cap un.*2. 13
Feud. 100. ubi expreſſè dicitur, Imperatorem fidelitatem debere Romano Pontifici. R. 1. *illud c.* non ſimpliciter, † ſed eo caſu accipien- 14
dum, quando Imperator à Pontifice feudum aliquod habet præter imperium, Obrecht. *diſſ.*

 Feud.

Feud. 2. *th.* 126. Tum enim Imperatorem Pon-
tifici non ratione imperii, ſed ditionis, quàm à
Pontifice in Feudum recognoſcit, fidelitatem
præſtare, ſine Majeſtatis diminutione, non ne-
15 gatur. Sic Carolus V. regnum † Neapolitanum
tanquam feudum a Pontifice tenuit, ut ipſe fa-
tetur apud Sleidan. *lib.*6. Neque enim hoc, ut
16 dictum eſt, Majeſtatem lædit: Quia ſtatus † ho-
minis dividuus eſt diſtractionemque admittit,
Dauth. *de teſtament. num.* 150. *fol.*235. Eademque
perſona diverſis qualitatibus prædita, pro di-
verſis habetur, ut ſupra hac *Cl.c.*2.*num.*164. pro-
batum. Neque ex eo, quòd aliquis alterius fidu-
17 ciarius † ratione certæ alicujus ditionis exiſtit,
imperium ejus ei, à quo illam ditionem reco-
gnoſcit, ſubjicit. [Non enim contraria ſunt, ali-
quem eſſe in libertate reſpectu unius, & in ſervi-
tute reſpectu alterius, *argum.l.loci,§. competit.ff. ſi
ſerv.vind.* Bald. *c.cum ſup. n.de ſent.& re jud.* Zaſ.
*ad l.ſed ſi hac lege.§ liberta.n.*1.*de in jus voc.* Tilem.
de Benign. *in ſyntagm. deciſ. Camer. decad.*2.*vot.*5.
*n.*23.*f.*78.] Etſi enim Dominus aliquã conſequi-
18 tur † præeminentiam & juriſdictionem in Va-
ſallum, ea tamen ſe extra controverſiam & rem
iſtam feudalem non extendit, Johan. Gœdd. *in
reſponſ.jur.de Baron. Vallend. nu.* 266. [Innocent.
in c.caterùm, de judic. gloſſ. *in c.*1.*§.porrò, qua fuit
prim.cauſ. benef. amitt.* Speculat. *in tit. de Feud §.
quoniam, verſ.*9.*& verſ.*17. Roſenth. *c.*5. *concl* 69.
*num.*5. *& ibid.in gloſſ. h.* Natt. *conſil.* 445. *num.*9.
& 10. Et ante omnes vid. Tob. Paurmeiſter. *de
juriſd.cap.*8.*num.*41.*& aliquot ſeqq. lib.*2. Menoch.
2.*præſumpt.*99. *num* 99. *&* 3.*præſumpt.*98. *num.*1.]
19 Nihil itaque impedit † quo minus Imperator
vel ipſe Papa, Vaſallus alterius eſſe poſſit, Ho-
toman. *illuſtr quaſt.*35. Dn.D.Gothofred. Anton.
*affinis meus, p. m. colendiſſimus, diſput. Feud.*7.*th.*3.
lit.B. Bodin. *de republ lib.* 1. *cap.* 7. Vultej. 1.*Feud.
cap.*7. *num.* 9. Zachar. Victor. *de exemption. con-
cluſ.*22.

Deinde pro majori declaratione ſciendum,
20 alterius Fiduciarium dupliciter † aliquem fieri
poſſe, vel ſi ipſum regnum fiduciæ nomine te-
neat, vel præter illud alias quaſdam regiones &
terras: Illud Majeſtatem obſcurat, hoc non,
Hotoman. *d.q.*35. Sic Scotiæ Rex, ratione qua-
rundam ditionum Angliæ fuit fiduciarius, Bu-
chan. *in hiſtor. Scot.* Reges Anglorum fidelita-
tis jusjurandum, Regibus Francorum ratione
quarundam provinciarum dederunt. Angliam
tamen & Hyberniam ſumma poteſtate rexe-
runt, Bodin. 1. *de repub. cap.*9.*p.*171. Rex Daniæ
Vaſallus imperii, ratione Holſatiæ. Hiſpanus
hodie, reſpectu Neapolitani, Vaſallus Papæ,
reſpectu Burgundiæ, Vaſallus imperii, & ejus
intuitu Legatos ad Comitia mittit, ut apparet
ex *ſubſcript. receſſ.* [Item ratione Flandriæ † eſt 21
unus ex Paribus Franciæ. Quamobrem Philip-
pum I. Hiſpaniarum Regem, patrem Caroli V.
Imper. per Galliam iter facientem, Pariſiis à Se-
natu Parlamenti, hoc eſt, Præſide & centum Aſ-
ſeſſoribus purpurâ veſtitis, in ſenatum ingredi,
juſſum, tanquam Comitem Flandriæ & ex Pari-
bus Franciæ unum, pro tribunali ſedere, refert
teſtis ocularis Thom. Hubert. Leod. *in hiſt.*2.*Pa-
latin.lib.*2.*paulò pòſt princ.*]

Quare ſuprema Majeſtas † inferioris pote- 22
ſtatis perſonam, reſpectu alicujus ditionis co-
miter obſervare; ſine Majeſtatis læſione poteſt.
Nihil itaque prohibet in Imperatore duplicem
† conditionem ſpectari, alteram Vaſalli propter 23
beneficium, alteram ſummi Magiſtratus, pro-
pter regni, cui præeſt, Majeſtatem. Sic unus
idemq; in ſua domo poteſt eſſe Paterfamilias, in
aliena vero mercenarius, confer Arniſ. *lib.* 1. *de
jur. Majeſt. c.* 5. *num.*8. [Imò etiamſi Rex habeat
regnum ſuum ab alio Rege in Feudum, † ſupre- 24
mam tamen nihilominus habet poteſtatem in
ſubditos; Etſi enim jus univerſitatis utiliter poſ-
ſideat, tamen in juribus ſingulorum habet ple-
nitudinem poteſtatis, & directè poſſidet juriſdi-
ctionem in ſingulos, Bald. *in proœm. ff. colum.* 2.
arg eorum quib.nos. per gl. in l. 2.*ff. de bonor. poſſeſſ.
hered pet.* Natt. *conſil.*487.*n.*9. [2. R. *ad d c.*100.*il-
lud c.* eſſe in extraordinariis, † ideoq; non eſſe 25
Authenticum, præſertim cum veritas juridica &
hiſtorica, ac ipſa rei evidentia contrarium do-
ceat. Extraordinaria autem iſta capitula juris
auctoritatem non habent, Bald. *in cap.*1.*§.præter-
ea Ducatus, n.*8.*de prohib feud.alien.* Roſenth. *de
Feud c.*7 *concl.*33.*n.*17. Dn. D. Gothofred. Anton.
diſp. Feud. 2.*th.*1.*lit. B.*

Rectè itaq; Fridericus I. Imperat. Pontifici 26
per literas oblivionem accepti beneficii de ma-
nu ſua, collata imperii corona, reſpondit: ſe
imperium ſoli Deo referre, & Papæ beneficia-
rium ſe non eſſe. Adrian. autem pœnitentiâ du-
ctus, ut gliſcentem perniciem à ſe depelleret, ita
ſe ſubdolè excuſavit, beneficium ſe pro bono
facto accepiſſe, non pro feudo, referent, *Cujac.*1.
Feud,

Feud.p. mihi 15. Hæccine Petri piſcatoria ſimplicitas? Manus ſanè Eſavi, vox verò Jacobi, *Geneſ.*27.*v.*22.

Rectius cum Bodin. folium vertemus & dice-
27 mus, Pontifices imperii Romani † vaſallos eſſe: Non enim Imperatores à Pontificibus, ſed Pontifices Imperatorum largitione nobiliſſimas imperii ditiones tenent, *lib.* 1. *de repub. cap.* 9.*p.*213. Hieronym. de Cavall. *in ſpec. commun. opin. quæſt.* 739.*num.*4. Vultej. 1. *Feud.*4.*num.*9. Quod & expreſsè in Comitiis Auguſtan. Maximilian. I. Imperator innuit Reichs Abſchied/ de Anno 1500. ſub tit. Wie man mit dem Bapſt handeln ſoll / ibi, deß Reichs/ deß dann ſeine Heiligkeit Verwandter ſey/ & in §. 1. ejuſd. tit. diſpon. quibus mod. Pontif. ſi reſiſtat contributioni impoſitæ, commovendus, Es ſoll auch deß Reichs Regiment / wo ſich der Bapſt widerſetzte vnnd keine Hülff darzu thun wolt / rahtſchlagen / wie die Bäpſtliche Heiligkeit zu ſolchem löblichem Fürnehmen zu bewegen/ cum quo convenit Epiſtola Leonis IV. ad Ludovicum Imperatorem, quæ eſt *in cap. nos ſi competentes, cauſ.*2.*q.*7.

Caput VI.

AN PONTIFEX HABEAT UTRUMque gladium, tam in temporalibus quàm Eccleſiaſticis, ſuper Principem Romanum, omnesq; terrarum Dominos, in toto orbe terrarum, & num rectiùs is Imperatori ſubſit?

SUMMARIA.

1. Seculares principes propriam exercent juriſdictionem, abſque ulla veterum canonum, & conciliorum univerſalium læſione & injuria.

2. Ipſe ſummus Pontifex teſtatum fa it, ſe minimè velle regiam, civilem. & ſecularem perturbare dignitatem. Adducuntur textus ex jure Canon. Duæ ſunt perſonæ, quibus mundus regitur, Regalis, & Sacerdotalis, Reges præſunt in cauſis ſeculi, Sacerdotes in cauſis Dei.

3. Singulis ſingula officia committenda, præcipuè Clericis opprobrium eſt, ſi peritos ſe velint oſtendere diſceptationum forenſium. 4. Ad utrumq; feſtinans neutrum benè peragit.

5. Petrus à Chriſto reprehenſus fuit, quòd gladio regnum ejus defendere voluit.

6. Objectio. Petrum non ex juris, ſed virium defectu ſecularem poteſtatem non exercuiſſe ſuper Reges, & Principes. 7. Ad eam reſponſio. 8. Succeſſor non debet melioris conditionis eſſe, quàm is, in cujus locum ſuccedit. Nec plus juris quis in alium transferre poteſt, quàm ipſe habet.

9. Salvator illam dominationem Petro aliquoties inhibuit, omnibusq; ejus ſucceſſoribus. Hic non quærendum, quam Chriſtus poteſtatem Apoſtolis conferre potuerit, ſed quam de facto contulerit.

10. Objectio, ad eamq; Reſponſio Eccleſiaſtica poteſtas eſt quidem ſuperior dignitate miniſterii, non verò poteſtate imperii.

11. Benè & ſanctè faceret Papa, ſi totam temporalem juriſdictionem in manibus Imperatoris remitteret, &c. 12. Ex hoc ſtatus univerſus clericorum magis redderetur Deo ac populo devotus, ipſeq; Papa quietiùs viveret.

13. Pontifex juris divini autoritate V. & N. Teſtamenti Imperatori ſubeſt. Moſes Magiſtratus fuit politicus, & à Deo Aaroni ſacerdoti in Deum conſtitutus.

14. Moſes à Deo ordinatus non tantùm populo, ſed & ſacerdotibus jura & mandata præſcribit, & ob delicta pœnas infligit. 15. Exempla alia in Ioſua, Davide, Salomone.

16. Chriſtus ipſe non denegavit Cæſari tributum, & ſubjectionem. 17. Non debet diſcipulus major eſſe Magiſtro, aut ſervus Domino, aut Vicarius Principali.

18. Apoſtoli Magiſtratui obedientiam præſtiterunt, non propter defectum virium, ſed propter iram, & conſcientiam.

19. In primitiva Eccleſia, Clerici omnes, ſub quibus & Papa comprehenditur, eorumq; res juriſdictioni Regum & Imperatorum ſuberant.

20. Carolus Magnus ejusq; ſucceſſores jus conſtituendi Pontifices habuerunt.

21. Anteriores Pontifices Imperatori tributum in ſignum debitæ ſubjectionis denegarunt. Quæ tributi præſtatio ſubjectionis eſt probatio.

22. Nulla N.T. lex Clericos à juriſdictione Principum ſecularium eximit.

23. Marſilius Patavinus ab Eccleſia ideò damnatus, quòd aſſereret, non ſolùm clericos, ſed etiam Antiſtites, & ipſum Rom. Pontificem Imperatoriæ poteſtati jure divino ſubjici.

24. Bonorum principum indulgentiâ Pontificum Roman. poteſtate auctâ, electio Pontificum de manibus Impp. erepta, & Cardinalibus præcipuè conceſſa eſt.

IN capite tertio ſupra dictum, diſtincta eſſe dona Dei, Sacerdotium & imperium, nec ſine

magna ataxia confundi poſſe, *cap. tuam nos. x. de ordin. cognit.* Eccleſiaſticam & ſpiritualem poteſtatem, & ita à temporalibus diſtinctam eſſe ac fuiſſe conſtat, ut nihil deroget illi aut detrahat, quo minus & divina Dei Maximi ordina-
1 tione † ſeculares Principes propriam exercere valeant juriſdictionem abſque ulla veterum canonum & conciliorum univerſalium læſione & injuriâ, præſertim ex eo, quod & ipſe Summus
2 Eccleſiæ Pontifex, † non ſemel teſtatiſſimum faciat, ſe minimè velle Regiam, civilem & ſecularem perturbare dignitatem, inquit Didac. Covarruv. *Epiſcop. Sebogienſ. pp. qq. c. 31. num.* 1. Quò collimat Innocent. *in cap. novit. x. de judic. ubi ita ſcribit:* Non putet aliquis, quod juriſdictionem illuſtris Regis Francorum perturbare aut minuere intendamus, cùm ipſe juriſdictionem noſtram nec debeat, nec velit impedire.

2. *Fac. text. in c. cauſam. 7. x qui filii ſint legitim. ibi,* Nos attendentes, quod ad Regem pertinet, non ad Eccleſiam de talibus poſſeſſionibus judicare, ne videamur juri Regis Anglorum detrahere.

3. *Fac cap. venerabilem, eod.* ubi expreſsè dicitur, Regem Francorum non recognoſcere ſuperiorem in temporalibus, unde patet, Reges non debere ſubeſſe Papæ in temporalibus.

4. *Fac. cap. tuam, x. de ordin. cognit. ubi Honor. 3.* præſupponit, ſe idoneum judicem ad cognoſcendum de Natalibus Reginæ Cypri, at verò ad cognoſcendum de ipſius ſucceſſione, non ipſum, ſed Regem Francorum exiſtere competentem.

5. *Fac. c. quoniam, diſtinct. 10. c. cum ad verum, c. duo ſunt, diſtinct. 96.*

6. *Fac. text. notab. in c. nos ſi incompetenter, §. ſed notandum, 2. q. 7.* ibi, Duæ ſunt perſonæ, quibus mundus regitur, Regalis videlicet & Sacerdotalis: Sicut Reges præſunt in cauſis ſeculi, ita ſacerdotes in cauſis Dei, & *in §. ſeq.* Sicut ergò Ozias à Domino leprâ percuſſus eſt, quòd Sacerdotum officia uſurpare voluit, ſic ſacerdotibus & Prophetis Regum uſurpare officia non licuit, ideoque nec gratiam facere poſſe Papam in territorio immediato Principis, capitis reo, rectè aſſerit, Proſper. Farinac. *de inquiſit. quæſt. 6. num. 2. in fin.*

3 7. Accedit ſana ratio, † quæ ſuadet ſingula officia ſingulis committenda, *cap. 1. diſtinct. 89. c. cum ſingula de præbend. in 6. l. nemo, Cod. de aſſeſſorib. l. conſulta, C. de teſtament.* ubi dicitur abſurdum eſſe, ſi promiſcuis actibus rerum turbentur officia, & præcipuè Clericis opprobrium eſt, ſi peritos ſe velint oſtendere diſceptationum forẽſium. Et ideò nemo † debet eſſe carnalis & ſpi- 4
ritualis pater, ejuſdem *c. ad liminia, 30. quæſt. 1.* qui enim ad utrumque feſtinat, neutrum benè peragit, *d. l. nemo, C. de aſſeſſorib.*

Cum itaq; regnum Chriſti † non eſt de hoc 5
mundo, rectè fuit Petrus reprehenſus, quòd gladio regnum ejus defendere voluit, neq; ejus Vicarius à reprehenſione Chriſti alienus, ſi eam ſibi Poteſtatem ſumpſerit, [quod latè perſequitur Marſil. Patavin. *in defenſ. pac. part. 2. cap. 4.* Quemadmodum enim pater eum miſit, ita & ipſe miſit diſcipulos, *Iohan. 20. v. 21.* Frideric. Balduin. *de conſcient. lib. 4. cap. 4. caſ. 2.*] Regerit quidem Bellar. & alii, † Petrum ſecularem poteſtatem non 6
exercuiſſe ſuper Reges & Principes terrarum, propter juris, ſed propter virium defectum. ℞. Si Chriſtus Petro † hoc jus ſeculare ſupra Reges 7
concedere voluiſſet, utique & id conceſſiſſet, ſine quo illa poteſtas exerceri non potuiſſet, *arg. l. 2. ff. de juriſd.*

Deinde aut Chriſtus † noluit, aut non potuit 8
Petro nervos executionis ad tuendam juris conceſſi poteſtatem dare: Si Petro id dare noluit, nec ſucceſſor ejus jure ſucceſſionis id ſibi tribuet, cum non debeat melioris conditionis eſſe ſucceſſor, quàm is in cujus locum ſuccedit. Nec enim plus juris quis in alium transferre poteſt, quàm ipſe habet. Poſterius verò abſurdum. [Imò, cum ſalvator Petro illam Dominationem inhibuerit aliquoties, omnibus etiam illis, qui volunt Petri eſſe ſucceſſores, † inhibere voluiſſe 9
certum eſt, juxta illud, quæ vobis locutus ſum, omnibus locutus ſum, *Marc. 13. v fin.* Neque hic quærendum, quam Chriſtus poteſtatem habuerit, nec quid aut quantum conferre potuerit Apoſtolis, ſed quam de facto contulerit aut conferre voluerit, Marſil. Patavin. *in defenſor. pac. part. 2. cap. 4 pag. 123. & p. 131. ubi vid.*] Non deſunt, qui Pontificis cauſam, † quoad uſurpatio- 10
nem utriuſque gladii probare ſibi præſumunt ex dicto *Luca 22. v. 38.* Ecce duo gladii, quibus tamen reſpondet ipſe Bellarm. nullam in eo loco fieri mentionem de gladio ſpirituali vel temporali. Præterea Eccleſiaſtica poteſtas eſt quidem ſuperior dignitate miniſterii, non verò poteſtate imperii.

Quam-

Quamobrem rectiſſimè dixit Ferrar. *Pontificia quamvis religioni addictus, in ſua prax. form. in act. confeſſor pro ſervitut in verb. plenam & omni-*
11 *modam, colum.* 1. quod bene & ſanctè † faceret Papa, ſi totam temporalem juriſdictionem in manibus Imperatoris remitteret, nec aliter unquam Reſpublica & maximè Italia quieſceret, nec ulterius de Papatu tale ſchiſma, quale fuit annis præteritis, ullo tempore amplius accede-
12 ret. Et ex hoc, ſtatus † univerſus Clericorum magis redderetur Deo ac populo devotus, ipſeq; Papa cum Cardinalibus quietius viveret, Boër. *deciſ.69.n.3.* [Contrarium poſt alios tuetur Johan. Azori *Inſtit. Moral. lib.10.c.2.part.2 per text. in 6. omnes diſtinct.17. & c. duo ſunt, diſtinct. 96.* Idem Azori. *ibid. c.6. verſ. ſecunda ſententia.*]

Alterum capitis membrum quod attinet, ſine ulla hæſitatione ſtatuendum, Pontificem † Im-
13 peratori juris divini auctoritate Veteris & Novi Teſtam. ſubeſſe. [Quod multis perſequitur Marſil. *d. loc. part.2. cap.7. p.174. & ſeq.*] Nam Deus Optimus Max. Moyſen, qui Magiſtratus fuit Politicus Aaroni Sacerdoti, in Deum conſtituit, *Exod. 4. v. 16.* [à quo etiam ſummus Sacerdos fuit conſtitutus Cardinal. Tuſch. *pp. concluſ. 2. verbo. Aaron. ſummus Sacerdos, Tom. 1. n.1.*] Aaron ipſe Moyſen pro domino agnoſcit & colit,
14 *Exod.22.v.23. Num. 11. verſ.11.* Sed & Moyſes † à Deo ordinatus, non tantùm populo, ſed & ſacerdotibus jura & mandata præſcribit, *Exod. 19. v.22. & 24. c.22. v.20. c.24. v. 14. Levit.1.v.1. & 10.* Sed & tam ſacerdotibus, quam populo ob delicta pœnas infligit, *Levit. 4. v. 3. Num.12. verſ.11.*
15 Moyſe rebus humanis exempto, † Joſuam Deus ſucceſſorem facit, & Iſraëlitis præponit, concedens ei poteſtatem & in populum & in Sacerdotes, *Joſ.1.v.10. & ſeqq. c.3.v.6. & 8.c.6.v.6.* David imperat Sadoco Pontifici, & Nathani Vati, *1. Reg.1.v.32.* Salomon Abiatharum deſtituit Sadoco ei ſubſtituto, *1. Reg. 2. & 7.* cum ſimilibus.
16 In N. Teſtam. ipſe Chriſtus † non denegavit Cæſari tributum & ſubjectionem, *Matth.17.* Et propterea confeſſus fuit, Pilatum uti præſidem provinciæ, habere in ipſum à Deo pote-
17 ſtatem, *Joh.19.* Si ergo Dn. & Magiſter † noſter Principibus & Magiſtratibus non impia præcipientibus obedire voluit, quare non multò magis præceſſus ejus Vicarius, *c. Imperatores, & c. quid ergo, 11. q. 3.* nec enim eſſe debet diſcipulus major Magiſtro, aut ſervus Domino, *Matth. 10.* Oſaſc. Caheran. *deciſ. Pedemontan. 30. nu.12.* [ubi id etiam textibus juris Canonici confirmat.] Apoſtoli † Magiſtratui obedientiam præſtite- 18
runt, non propter defectum virium, ut nugatur Bellarmin. ſed propter iram & conſcientiam, *Roman.13.* Ergò & Pontifex Romanus eodem jure ſe cenſebit, modò iræ divinæ & conſcientiæ & conſcientiæ rationem habere velit.

Sic & in primitiva † Eccleſia, Clerici omnes, 19
ſub quibus & Papa comprehenditur, & eorum res, juriſdictioni Regum & Imperatorum ſuberant, ut conſtat ex multis Impp. etiam Chriſtianorum legibus & conſtitutionibus latis de perſonis ipſis & rebus Eccleſiaſticis, omniq; diſciplina Eccleſiaſtica, quæ extant *ſub tit. C. de SS. Eccleſ. de Epiſcop. & Cler. de Epiſcop. audien.* cum ſimilib. vid. R. A. de Anno 1530. §. Und ſollen die Prieſter/ cum mult. ſeqq. & paſſim in conſtitut. imper. Et Carolus † Magnus ejusq; ſucceſſores 20
jus conſtituendi Pontifices habuere, *c. Adrianus, c. in ſynodo, diſtinct. 63.* Paurmeiſter. *lib.1. de juriſd. c.24.n.14.*

Neque anteriores Pontifices † Imperatori 21
tributum in ſignum debitæ ſubjectionis denegarunt, *c. tributum, 23. quæſt.8. c. magnum quidem, 11. quæſt. 1.* c. quæ tributi præſtatio, ſubjectionis eſt probatio, *omnis anima, x. de cenſib.* Neque ulla Evangelicæ legis & Novi Teſtamenti † ex- 22
tat lex, quæ Clericos à juriſdictione Principum ſecularium exemerit, Didac. Covarruv. *pp. qq. c. 31. numer. 2. verſ. Contraria opinio,* quam ſententiam etiam alii Pontificiæ religioni addicti tuentur, Petr. Ferrar. Nicol. Boër. *ſupra alleg. loc. in c. cum non ab homine, colum. 2. de judic.* Carol. Molin. *in addition. ad conſil. Alex 8. lib.2.* M. Anton: Peregrin. *in reſponſ. pro decret. Reipubl.* Venet. Cacheran. *deciſ. Pedemontan. 30. num. 12. & alii allegat. à Muſcul. de anomal. ſucceſſ. claſſ. 1. membr.2. concl.5. lit. A. num. 177.* [Contrarium acriter defendere intendit † Johan. Azori. *Inſtitut. Moral.* 23
lib.5. cap. 12. part. 2. ubi in verſic. In hac *proculdubio*, notat, Marſilium Patavinum fuiſſe meritò ab Eccleſia damnatum, eò quòd aſſeret non ſolùm Clericos, ſed etiam Eccleſiarum Antiſtites & ipſum Romanum Pontificem, Imperatoriæ poteſtati, jure divino ſubjici. Bonorum autem Principum indulgentiâ † Pontificum Ro- 24
manorum poteſtate auctâ tàm ratione rerum ſpiritualium quàm temporalium, Imperatoribus depreſſis, electio de Imperatorum manibus

bus erepta Cardinalibusque precipuè conceſſa fuit, idque factum præſertim circa tempora Georg. Pap. VII. & Urban. II. tempora, teſtatur Onuphr. Panvin. *Monach. Premit. de Epiſcopatib.*]

Caput VII.

DE IMPERII ET IMPERATORIS *Romani amplitudine, dignitate & praeminentiâ pra omnibus aliis Regibus & Principibus?*

SUMMARIA.

1. *Pontifici nullum eſt jus in Imperatorem Rom. nec ſumma & abſoluta poteſtas in terris penes eum reſidet.*

2. *Summa & abſoluta poteſtas Imperatori Rom. competit.* 3. *Imperialis fortuna omnes alias ſupereminet.* 4. *Eiq; omnes Principes Chriſtiani ultrò loco cedunt, penes quem maris, ac terra regimen.* 5. *Imperator tanquam ſtella matutina inter omnes Reges eminet.* 6. *Velut Monarcha dignitate maximus.* 7. *Supremus omnium Principum Princeps. Nullus in orbe, qui tanto titulo honeſtandus.* 8. *Cui Deus dedit multorum Dominum eſſe.* 9. *Quo nihil in terris habetur ſanctius.* 10. *Nihil majus.* 11. *Deum cœleſtis Imperator adhuc in utero matris clauſus terra Monarcham agnovit.* 12. *Eſt totius orbis Chriſtiani caput, mundi Dominus.* 13. *Cui meritò praeminentia, nec ulli Principi tanta Majeſtas debetur* 14 *à cujus imperio omnia dominia originem traxerunt.* 15. *Eiq; Reges olim ſpontè miniſtrarunt.* 16. *Ac depoſitis ſceptris pro cubiculariis ſervierunt.* 17. *Ei tanquam capiti, & Duci Regum reverentiam exhibere, & ſuperiorem recognoſcere, omnes de jure ſunt obſtricti.*

18. *Sapiens Alphonſi Regis Neapolitani aulicis ſuis adulatoribus data reſponſio, de reverentia Imperatori, tanquam ſummo regi, capiti & Duci Regum exhibenda.*

19. *Idem teſtatur Sigiſmundus I. Polonia Rex, in literis ad Carolum V. Imper. datis.* 20. *Reges, qui ſe imperio ſubtraxerunt, nihilominus reverentiam debent Imperatori.*

21. *Hac prarogativa demonſtratur* 1. *A pradictione durationis. Imperio Roman. pradicta eſt à Deo magna, & cum avo duratura felicitas.*

22. 2. *Ab antiquitate. Quò quid antiquius, eò dignitatis ordine cenſetur nobilius. Inter habentes dignitatem eandem is praferendus, qui eam primò acquiſivit.* 23. *Nullum in univerſo orbe regnum vetuſtius eſt imperio Rom. cujus origo ex Trojano emerſit excidio.* 24. 25. 26. *Elegans Iuſtiniani Imp. teſtimonium.*

27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 3. *A Majeſtate Urbis Roma, terra mariſq; totius Principis, cujus varia elogia hîc recenſentur.*

35. 36. 37. 4. *A felicitate, & dignitate populi Romani* 38. *Cui Reges miniſtrarunt.* 39. *Adherbales Numidia Rex dicebatur Procurator populi Romani.* 40. *Eumenes Rex Pergami ſe Libertinū populi Rom. aſtimavit.* 41. *Romani ſceptra & diademata Regibus mittendo, confirmarunt poteſtatem regiam.* 42. *Praſias Rex Bithynia, ingrediendo Senatum deoſculatus eſt ſenatorum ſolia. Multi Reges imperii Romani Clientes fuerunt.*

43. 5. *A dignitate gentis & populi Germani. Bodini de hac gente teſtimonium.* 44. *Taciti, & Leonetta encomium Germanorum.*

45. 6. *Ab amplitudine. Romanum imperium ſplendore, & potentiâ terrarum fines egreſſum eſt. Ortumq; & occaſum terminos imperii ſui poſuit.*

46. *Objectio, ejuſq; refutatio. Species ſubtracta de genere, non facit perire genus. Etiam in una ſpecie, nedum duabus vel pluribus genus conſervatur.* 47. *Amplitudinis Romana ſplendorem & majeſtatem nec edax atas, nec injuſta calumniantium abſumet iniquitas.*

48. 7. *A tacito conſenſu omnium Regum, ad imperii Romani faſtigium, tanquam ſummum honoris culmen anhelantium.*

49. 8. *A teſtimonio ipſius Turca. Qui hareditarius & infenſiſſimus imperii Romani & totius orbis Chriſtiani hoſtis, Imperatorem Rom. pracipuum agnoſcit Chriſtiani orbis caput.* 50. *Ex adverſarii teſtimonio, in favorem ejus deponentis non modica oritur veritatis praſumptio.*

51. *Imperatoris Romani legati ad Turcam miſſi, pra aliorum Principum legatis primum locum occupant.* 52. *Caſareus Legatus ſedendo ſolus, aliorum Regum ac Principum legati ſtando mandata ſua coram Turca exponere ſolent. Faceta Caroli V. Legati Turcis facta reſponſio.* 53. *Hodiè etiam à Legatis Imperatoris non ſedendo ſed ſtando legationis capitula proponi conſueverunt.*

54. *Singulare hoc commodum Imperator ex imperio habet, quod ſcilicet imperium ipſi autoritatem ſupra omnes Reges conciliat.*

55. *Equites & Nobiles ab Imperatore creati, aliis ejuſdem ordinis à Regibus creatis praferuntur.*

56. *Iura*

56. *Iura omnia de Principe loquentia Imperatori propriè competunt.*

57. 9. *A creatione Regum. Imperator Romanus multorum regum creator exiſtit. Exemplo Vratislai Bohemiæ, Boleslai Poloniæ, Petri Daniæ regum Bohemiæ regnum eſt electoratus imperii, & ejuſdem feudum. Daniæ regnum de jure feudum eſt imperii.*

58. *Imperator poteſt regiam, omnesq́; alias dignitates creare, & concedere, auferre, & infringere. Indeq́; in literis ad Reges datis ſemper nomen ſuum & titulum præponit, illi verò poſtponunt.* 59. *Carolus Burgundiæ Dux apud Fridericum fruſtrà laboravit, ut crearetur Rex.*

60. *Objectio Boërii refellitur. Creator in Imperio creare poteſt Reges, quod nullus Regum poteſt.* 61. *Altera Boerii ratio refutatur.* 62. *Chriſti regnum non fuit de hoc mundo.* 63. *Chriſtus Rex, in tempora ibres ſubjectionem & tributum Imperatori non denegavit.*

64. *Imperator etiam Rex eſt, priùs enim in Regem Romanorum eligitur, quàm in Imperatorem promoveatur.* 65. *Virtus ſummæ poteſtatis non eſt poſita in nomine, ſed in plenitudine auctoritatis.*

HACTENUS probatum, Pontifici nullum
jus in Imperatorem Romanum eſſe, adeo-
1 que nec ſummam & abſolutam † poteſtatem
in terris penes eum reſidere: rationibus etiam
non obſcuris demonſtrabimus breviter, eandem
2 ſummam & abſolutam † poteſtatem ſecun-
dum excellentiam & præeminenter Imperatori
Romano competere, R. A. de Anno 1566. in fin.
pr. ibi, das heilige Reich von ſeiner Præeminenz / Ehren / etc.
3 ſiquidem † imperialis fortuna omnes alias ſu-
pereminet, *l. cum multa, in fin C. de bon quæ liber.*
[Juſt. Reiffenberg. *in comment ad Receſſ. Deput. de
Anno* 1600 *in princ. pag* 3. Petr. de Andl. *de imper.*
4 *Roman. lib.1. cap.5.*] Eique omnes † Principes
Chriſtiani ultrò loco cedunt, Bodin. 1. *de republ.
cap.9. pag.* 227. [Penes quem hominum, Deo-
rumque conſenſus, maris ac terræ regimen eſſe
voluit, ceu Tiberium Imperatorem affatus olim,
Valer. Maxim. *in præfat. Dictor. factorumq́; memo-
rabil.*] Unde Imperator tanquam ſtella matuti-
5 na † in medio nebulæ meridionalis, inter o-
mnes Reges eminere dicitur, Bald. *in §. fin. n.24.
de prohib feud. alien. & poſt eum Laudenſ. n 7. Præ-
poſ. num.2. ibid* Menoch. 2. *præſumpt* 14. *numer.*3.
6 Roſenthal. *de feud. cap.8. concluſ.15. gloſſ. d.* Velut †
Monarcha dignitate Maximus. Zoanet. *de Rom.
Imper.* Jul. Pflugh. *Epiſcop. Naumburg. in orat. de
repub. German.* Rulant. *de Commiſſar. p.2. lib.5. c.4.
numer.1.* [Supremus omnium Principum Prin-
ceps † in rebus hujus ſeculi Caſtil. *conſil.10. in* 7
facto n.63. Menoch. *conſil.191. ante n.24. lib.2.* Car-
din. Thuſc. *pp. concluſ.35. nu.8. verb. Imperator, &c.*
Chaſſan. *in Catalog. glor. Mund. part.5. conſider.27.*
ubi dicit, nullum eſſe in orbe, qui tanto titulo
ſit honeſtandus, ſicut Imperator.] cui Deus de-
dit † plurima, & multorum Dominum eſſe, *No-* 8
vell.7. cap.1. quo nihil in terris † habetur ſan- 9
ctius, *l. ult. C. de legib. l. Titius, 87. de legat.2.* We-
ſenb. *in parat. ff. ad L. Iul. Majeſt. n.4.* [Nic. Reuſn.
conſil.1. nu.1. lib.1.] nihil majus, † Erneſt. Cothm. 10
4. *conſ.4 n.10.* quem cœleſtis Imperator † ad- 11
huc in matris utero clauſus terræ Monarcham
agnovit, eiq́; cenſum non ſolùm non denegavit,
Luc.2. ſed & dare juſſit, *Matth.c.17. & 22. verſ.21.*
Cacheran. *deciſ. Pedemontan. 30. n.12. Actor. de jur.
Principat. concluſ.* 83. [Marſil. Patavin. *in Defenſ.
Pac part.2. c.4. p.130. & 131.*] ideoque eidem † tan- 12
quam totius orbis Chriſtiani capiti, *Aur. Bull.
Carol. IV. tit.2.* mundi Domino, *l. deprecatio, de
Leg Rhod. de jact. l. bene à Zenone, C. de quadrien.
præſcript.* meritò debetur præeminentia, † nul- 13
liq́; Principi tantam Majeſtatem, quantam Im-
peratori deberi, ſcribit *Purpurat. in l. quicunque,
nu 116. ff. de offic. ejus cui mand. eſt juriſd.* quippe à
cujus † imperio, omnia dominia originem tra- 14
xerunt, Matt. *de juriſd. p.1. c.32. n.7.* eique Reges
olim † ſpontè miniſtrarunt, *ut de Auguſto ſcribit.* 15
Bodin. 2. *de republ. c.2. p.898.* ac depoſitis ſceptris
† & faſciis regalibus, pro cubiculariis ſervie- 16
runt, Matt. *de juriſd. p.1. c.27. n.7.*

Et quòd ei, tanquam † capiti & Duci Regum, 17
reverentiam exhibere, ac ſuperiorem recogno-
ſcere omnes de jure ſint obſtricti, communiter
cenſuerunt gloſſatores & citramontani, & poſt
illos Anton. Quett. *conſil.1. num.7.8. & ſeqq.* Re-
ſtaur. Caſtald. *de Imperat. quæſt.12.* Zoanett. *de
Roman. Imper. num.149.* Mich. Ulcur. *de regim.
mund. quæſt.3. pag.2 & aliis, quos allegat* Hering. *de
Fidejuſſorib. c.7 n.568.* Et præter illos noviſſimè,
Sigiſmund. Scacc. *de Appellation. q.16. limit.5. n.5.*
ubi dicit, quòd omnes provinciæ ſint ſub eo &
omnes Principes; idemque tradit *in lib.2. de ju-
dic. cap.9. num.1610.* ubi inducit quodammodo id
ex neceſſitate dependere. [Et ipſe Chriſtus ſub
perſona Cæſaris univerſum Magiſtratus Poli-
tici

tici repræſentare voluit officium dum ad Phari-
ſæos dixit: Date Cæſari, quæ ſunt Cæſaris D.
Conrad. Dieteric. *in Analyſ. Evang. Dom. 23. poſt*
Trinit. p. m. 778.

18 Notandum illud Alphonſi † Regis Neapoli-
tani elogium. Is enim Fridericum Imperatorem
Maximiliani I. patrem Neapolim ad ſe venien-
tem veneratus eſt, tanquam Imperatorem, eique
locum ſuperiorem tribuit, quamvis ætate pro-
fectior eſſet. Et cùm aulici adulatores id indi-
gnè ferrent, & Alphonſum, ne ſe adeò humiliter
erga peregrinum Regem gereret, monerent, ipſe
Alphonſus ſapienter reſpondit: Veſtrum non
eſt judicare de Regibus: Nos Reges omnes debe-
mus reverentiam Imperatori, tanquam ſummo
Regi, qui eſt caput & Dux Regum, ut ex Philip.
Melanchthon. refert Cothman. *in lib. 1. C. tit. 1.*
19 *quæſt. 1. n. 7.* [Idem teſtatur † Sigiſmundus I. Po-
loniæ Rex, in literis ad Carol. V. Imperat. datis,
quas ita finit: Facit Majeſtas veſtra, rem ſua vir-
tute, & NOSTRA IN SE OBSERVANTIA
DIGNAM. Johan. Piſtor. *in corpor. hiſtor. Polon.*
20 *Tom. 1. fol. 252.* Et quod Reges, † qui ſe Imperio
ſubtraxerunt, nihilominus reverentiam debeant
Imperatori, & in ſpecie de Franciæ Rege & in ge-
nere de aliis ita reſpondit Anton. Quett. *conſil. 1.*
ſub n. 12. verſ. non obſtat.]

21 Et hæc prærogativa † pulcris nititur rationi-
bus. 1. Quia imperium Romanum eſt unum ex
quatuor illis præcipuis regnis, cui Deus per Pro-
phetam prædixit magnam & cum ævo duratu-
ram felicitatem, *ut ſupra c. 1. pluribus probatum eſt.*
Bart. *ſuper conſtit. ad reprimendum, n. 7. & 8. in ex-*
travagant. [Indeq; id ipſum toto terrarum orbe
verendum Orthel. *in deſcript. Europ.*]

22 2. Rationes † Antiquitatis. Quò enim quid
antiquius, eò in genere ſuo dignitatis ordine
cenſetur nobilius, *l. 1. ff. de alb. ſcrib.* Et etiam in-
ter habentes dignitatem eandem, is præferen-
dus, qui eam primò acquiſivit, *text. notabil. in l.*
21. C. de Conſulib. & ibi Cujac. text. in c. ſolitæ, in
verb. nec autem, ubi Dd. de Major. & obed. Don.
Garſ. Maſtrill *de Magiſtratib. lib. 4. cap. 14. num. 13.*
ac multis probat Tyraquell. *de jur. primogenit in*
præfat. num. 79. Joh. Dauth *in prolegom. tract. de*
teſtam fol. 8. verſ. ita enim. [Fichard. 1. *conſil.* 7.
n. 14. ubi latè de hoc themate agit. Natt. *conſil.* 638.
num. 16. 17. Tiber. Decian. *reſp. 19. num. 13 & aliquos ſeqq. vol. 3.*] Sic & in Rebuſpub. in dignita-
tis prærogativa antiquioribus Principibus pri-
mas deberi, exemplis illuſtrat Bodin. *1. de repub.*
c. 9. p. 225. Nullum autem † in univerſo orbe re- 23
gnum vetuſtius imperio, cujus origo ex Tro-
jano emerſit excidio, *juxta Iunon. apud. Virgil.*
Æneid. 1.

Certè hinc Romanos olim volventibus annis
Hinc fore Ductores revocato à ſanguine Teucri,
Qui mare, qui terras omni ditione tenerent
Pollicitus.

Et paulò pòſt:

His ego nec metas rerum, nec tempora pono
Imperium ſine fine dedi.

Valentin. Forſter. *lib. 1. hiſtor. Roman. c. 1.* Lipſ *de*
magnitud. Roman. Rittershuſ. *in Novell. pag. 9. e.*
24. num. 3. [Petr. de Andl. *de Imper. Rom. lib. 1. c. 5.*]
Hinc Eleganter Iuſtinian. Imperator, ſi quis reſpexe-
rit ad antiqua † principia: Æneas nobis Trojanus 24
Rex, Reſpubl. Princeps, & nos quidem Ænoeda ab il-
lo vocamur: Sive quis etiam ad ſecunda † principia
reſpexerit, ex quo purè Romanorum nomen apud ho- 25
mines coruſcavit, Reges eam conſtituerunt Romu-
lus & Numa, ille quidem civitatem ædificans, hic
autem eam legibus ordinans: Sive tertia principia † 26
ſumat, quilibet imperii Cæſarem maximum & Au-
guſtum pium, & ita Rempubl. hanc inveniet valen-
tem, Nov. 47. in præfat.

3. Prærogativæ argumentum † deſumitur 27
à Majeſtate urbis, [terræ marisque totius Prin-
cipis, teſte Halycarnaſſ. *lib. 1. hiſtor. in init.* vid.
Natt. *conſil. 638. nu. 12. & ſeqq.*] unde imperium
noſtrum ſuam accepit denominationem, robur
& incrementum, quæ eſt Roma, omnium digni-
tatum apex, † & omnis magnitudinis decus: Le- 28
gum patria & fons ſacerdotii, *Novell. 9. in princ.*
Concil. Chalcedonenſ. de Anno 451. *can.* 28. Matt.
de juriſd. part. 1. cap. 10. num. 11. Caput † orbis, *l. 3.* 29
C. de Conſulib. Urbs æterna, † *l un. C. de privileg.* 30
corporat. Domus æternabilis † & orbis compen- 31
dium, *Heinſ. orat. 10. pag. 235.* orbis terrarum Do-
mina, † Bodin *lib. 1. de repub. c. 9. p. 109.* [quæ to- 32
tum terrarum orbē diſtringebat, Card. Mantic.
de tacit & ambig. convent. lib. 13. tit. 24. nu. 2. Con-
fer Chriſtophor Forſtner *in Not. Politic. ad Cor-*
nel. Tacit. lib. 1. pag mihi 7.] Unde & Lipſius *de*
magnit. Rom. lib. 1. c. 1. Romam vocat mundi ca-
put, miraculum, arcem nationum ac regum, lu-
men gentium, imò omnium aliarum civitatum
totius † orbis magiſtram Bart. *in tractat. de flum.* 33
n. 1.] Farinac. *tr. de indic & tort. q. 40. n. 13.* Ludov.
IV. uſus fertur in ſuo ſigillo hac inſcriptione:

Roma

Roma caput *mundi regit orbis frena rotundi.*
[Et Virgil. 6. Æneid.
——— *Illa inclyta Roma*
Imperium terris animos æquabit olympo.]
Fabulantur Poëtæ diu quæſitum eſſe
——— *qua tandem poneret arce*
Terrarum fortuna caput.

34 Et viſum ſuperis tandem, † nihil poſſe huic rei aptius Roma invenire. Unde non immeritò verſiculus iſte vulgaris cœpit, *quem refert* Udalric. Zaſ. *in parat.ff. de juſt.& jur.*

Roma locus dignus, quo Deus omnis eat.
[Et Horat. in carm. ſecul. ad Deos, pro Imper. Rom. ita canit:
Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis, & celas, aliusq; & idem
Naſceris, poſſis nihil. URBE ROMA *viſere* MAJUS.]

35 4. A felicitate & dignitate † populi. Siquidem felix Romanorum genus omnibus antepónitur nationibus, & gentibus dominatur omnibus, *inquit* Juſtinian. *in l.1. Cod. de juſtin. Cod.*
36 *confirmand.* qui caput † mundo dederunt, totumq; terrarum orbem ſibi adjunxerunt & imperio prætulerunt, *Nov. 24. in præfat. Lanſ. in con-*
37 *ſultat. Europ. p.* 564. ac ſupra omnem omnium † regnorũ ac imperiorum magnitudinem aſcenderunt, ſplendore & quæ propria illius gentis fuit, Majeſtate, Heinſ. *orat.* 10. *pag.* 234. *& ſeqq.*
38 Quibus † Reges alii miniſtrarunt.
Adherbales Rex Numidiæ dicebatur Pro-
39 curator † Populi Romani. Eumenes † Rex Per-
40 gami poſt ſublatum Mitridatem Regem Amaſiæ, veniens Romam capite cooperto, ſimplici bireto, dixit ſe æſtimari libertinum populi Ro-
41 mani. [Sceptra & diademata, Romanos, † Regibus miſiſſe, quibus confirmarunt poteſtatem Regiam, teſtatur Dionyſ. Halicarnaſſ. *Roman. antiquit. lib.*3. Et Maſſiliam protegi ſe Majeſtate Romana gratulatam fuiſſe Plin. *in Panegyr.*
42 *Conſt. Aug dicto.*] Praſias † Rex Bithyniæ, ingrediendo ſenatum, deoſculatus eſt Senatorum ſolia, licet ipſe nec ſubditus, nec tributarius, neq; ſub protectione populi Romani fuiſſet, quæ & ſimilia exempla recenſet, Marr. *de juriſd p.*1.*c.*27. *n.* 8.9. *& ſeqq.* [*Confer* 1. *Machaba. c.*8.*v.*4. *& ſeqq.* ubi ſcriptura, de ſplendore, Majeſtate, fide & potentia Romana, multorum Regum Domitricee teſtatur. Multoſque Reges imperii Romani clientes fuiſſe ſcribit, Maximian. *in Panegyr. Auguſt. dicto.*] Quò alludit Juno *apud Virg.* 1. *Æneid.*
——— *mecumq; fovebit.*
Romanos rerum Dominos gentemq; togatam.

5. Argumentum deſumitur à Dignitate gentis & populi, † in quam tranſlatum imperium 43
Romanum, videlicet Germania, de qua idem, quod Juſtinianus de Romanis olim dixit, juſtiſſimè dici poteſt, in quem finem vel *Bodini* referre libet teſtimonium, qui aliâs gentis hujus obtrectator extitit infenſus, & tamen veritate urgente fateri cogitur, *Germanos humanitate Aſiaticis: militari diſciplina Romanis: religione Hebræis; Philoſophia Græcis: Geometria Ægyptiis: Arithmetica Phœnicibus: Aſtrologia Chaldæis: opificiorum varietate populis omnibus facilè ſuperiores videri. Quod pluribus perſequitur ipſe Bodin. in method. hiſtor. c.*5.*pag.*196.*edit. Lugdun.* Quod, inquam, ſufficiat, Nam aliâs non unus dies ſufficeret, ſi hujus populi perſequi vellem laudes, conferatur Lanſ. *in Conſultat. Europ.* 1.*per totam.* [Corn. Tacit. † *de morib. German.* Philipp. Cluv. *in Com-* 44
ment. ibid. Et idem Tacit. *lib.* 13. *annal.* ubi dicit: NULLOS MORTALIUM, ARMIS AUT FIDE, ANTE GERMANOS ESSE. Zoanert. *in tract. de defenſ. tripart. p.*2. ubi dicit nullam ſub cœlo gentem firmiorem eſſe Germanis. Conſ. Petr. de Andl. *de Imper. Rom. lib.*1.*c* 15.]

6. Ratione † Amplitudinis, [Nat. *conſ.* 638. 45
nu. 18.] Nullum ſiquidem regnum amplitudine huic comparari potuit, [*Dan.*7. *v.*23. Sledan. *lib.* 14. *Comment. p. m.* 405.] quod ſplendore & potentia terrarum fines egreſſum eſt, Heinſ. *d. orat.* 10 *pag* 237. [Ortumq; & occaſum terminos imperii ſui poſuit, Dion. Halycarn. *lib.*1. *in pr.* Imò quod nec Oriens, nec Occidens ſatiavit, ceu Galgacus Britonum Princeps ſuos affatus fertur, teſte Cornel. Tacit. *in vit. Iul. Agricol.*]

Et quamvis iſthæc amplitudo † ſive fato, ſi- 46
ve temporis injuriâ cuncta abligurientis, & ſub caducitatis jugum trahentis, ſive tot Barbarorum incurſionibus & inteſtinis diſſidiis coanguſtari, & ejus nõ parum hebeſcere cœperit dignitas [non tamen per hoc imperium deſinit eſſe univerſale; quia ſpecies ſubtracta de genere, non facit perire genus, Ægidi. Bellamer. *conſil.* 42. *nu.* 8. Cardin. Tuſch. *pract. concl.* 344. *verb. Rex Franciæ, non recognoſcit imperium num.*6. Quinimò vel in una ſpecie nedum duabus vel pluribus genus conſervari Philoſophorum eſt Maxima, uti ex Dues 4. *de univ. q.*18. Taurell. *lib.* 4. *de rer. ætern.*

 firmat

firmat Zachar. Viet. *Topic.differt.* 12.*concluſ.*103.]
Fulget enim adhuc, & fulgebit, ſempiternis cum
47 ſole & luna radiis, † Amplitudinis ejus ſplendor
& Majeſtas, quam nec edax ætas, nec injuſta ca-
lumniantium abſumet iniquitas [Confer Tiber.
Decian.*reſp.*19.*n.*208.*& ſeqq.*]

48 7. Ratione taciti † conſenſus omnium Re-
gum, qui ad imperii Romani faſtigium, tan-
quam ſummum honoris culmen anhelarunt,
& Aquilæ Romanæ plumis ſe exornare deſide-
rarunt.

49 8. Argumentum deſumitur † à teſtimonio
ipſius Turcæ, hæreditarii & infenſiſſimi imperii
Romani & totius orbis Chriſtiani hoſtis, R.A.
zu Regenspurg/ de Anno 1532. §. Derhalben Churfürſten/
ibi, dieweil das heilige Reich vnnd gemeine Chriſtenheit kei-
nen gehäſſigern noch blutdürſtigern Feind dann den Turcken
hat/ꝛc. & paſſim in aliis conſtituit. Hic autem Impera-
torem præcipuum agnoſcit Chriſtiani orbis caput &
uſitato ſtylo tali affatur titulo: Auß den Potentaten Je-
ſu der fürnembſte/ vnd zwiſchen dem Geſchlechte Jeſu erwehl-
ter furnembſter HErr aller Chriſtlichen Völcker/ ein Verſor-
ger vnd Adminiſtrator der Gerechtigkeit/ vnſer Nachbar vnd
guter Freund Matthias/ *Iacob. Franc. in continuat. re-
lat. hiſtor. de Anno* 1614. *pag. mihi* 56. *Nund. Au-
tumn.* idem ex aliis vetuſtis ſcriptoribus probat,
Arniſ. *lib.*1.*de jur. Majeſt. cap.*4.*num.*1. Non autem
50 modica † oritur veritatis præſumptio ex adver-
ſarii teſtimonio in favorem ejus deponentis, Ma-
ſcard. *de probat. lib.*2. *concluſ.* 875. *num.* 16. *&* 17.
Cravett. *conſil.*6.*num.*62. Proſper. Farinac. *tract. de
teſtib. q.*53.*num.*67.

Idque non ſolùm verbis declarat, ſed & re-
bus ipſis & factis oſtendit. Siquidem miſſi ad
51 Turcam Romani Imperatoris legati, † præ a-
liorum Principum legatis primum locum occu-
pant, *Leunclau. in ſupplement. Annal. Othoman-
nid.* Beſold. *claſſ.* 1. *Colleg. Polit. Diſput.* 2. *th.*23. ho-
norabiliori enim primus debetur locus, *l.* 1. *C. de
Conſul. l. decernimus, & ibi gloſſ. Cod. de SS. Eccleſ.*
52 Et præterea hoc legato † Cæſareo datur, ut ſe-
dendo ſolus, aliorum Regum & Principum le-
gati ſtando mandata ſua, coram Turca expo-
nant, Arum. *de jur. publ. diſcurſ.* 1. *pag.* 9. ubi de
Caroli V. legato recenſet, qui cum aliquamdiu
ad exponenda mandata accitus ſteriſſet, neque
conſidere juſſus, veritus ne Domino ſuo inver-
teretur, pallio, quod habebat, ſubſtrato inſe-
dit, & mandata ſui Principis intrepidè expoſuit,
mox conſurgens, pallium, quod ſubſtraverat,
reliquit, Interrogatus à Turcis, cur id faceret,
Cæſaris legatum ſellam ſibi portare non ſolere,
falsè reſpondit ex Chriſtoph. Warſcevic. *orat. de
legat. & legat.* [Quamvis aliis Legatis hoc non
concedatur, ceu de Legatis Hollandorum in
Anno 1612. ad Turcam miſſorum, refert Gual-
ther. *in Chronol. Eccleſiaſtico pol. p. m.* 1211. Et ut ab
illis intellexi, † qui proximis annis in Legatio- 53
ne Cæſaris fuerunt, ad Turcam, hodiè etiam à
Legatis S. Cæſareæ Majeſtatis non ſedendo ſed
ſtando Legationis capitula proponi debere con-
ſueviſſe.]

Hoc ipſum Philippus bellicoſus Haſſiæ Land-
gravius inter ſingularia commoda, quæ Carol.
V. Imperat. † ex imperio habere Granvellio 54
objiciebat, reputabat, quòd ſcilicet imperium
ipſi auctoritatem ſupra omnes Reges concilia-
ret, Sleidan. *lib.* 17. Unde etiam † Equites & 55
Nobiles ab Imperatore creatos, aliis ejuſdem
ordinis à Regibus creatis præferri teſtatur, Petr.
Calefat. *in tract. ſuo de Equeſt. dignit. n.* 44. *verſ. vi-
deamus.*

Ideoque jura omnia † de Principe loquentia 56
propriè Imperatori competunt, Speculat. *tit. de
Appellat.* §. *videndum reſtat, in princ. lib.* 2. Martin.
Laudenſ. *tractat. de Princip. quæſt.* 266. Sigiſmund.
Scace. *de Appellation. quæſt.* 16. *limit.* 1. *num.* 2. *& ibi
allegat.*

Facit, quòd Imperator † Roman. multorum 57
Regum extitit creator. Henricus IV. Impera-
tor Uratiſlaum Ducem Bohemiæ [de concilii
ſententia Moguntiæ Anno 1087.] regio titulo
exornavit, Dubravi. *lib.*7.*fol.*59. [Cromer. *de ori-
ginib. & reb. geſt. Polon. lib.* 5. Piſtor. *in corpor. Hi-
ſtor. Polon. Tom.* 2. *fol.* 465. Gualther. *in Chronol.
Eccleſiaſt. Polit. p.* 801.] quod regnum ut eſt ele-
ctoratus imperii, ſic etiam ejuſdem feudum,
Trithe. c. 50. Sixtin. *de regalib. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 24.
Ottho III. Boleſlao Acri Poloniæ Principi,
ſumma regii culminis axiomata donavit, Peu-
zer. 4. *Chron.* Fridericus I. Petrum Daniæ Du-
cem ad regii honoris faſtigium evexit, ac Da-
niæ regnum de jure feudum eſt imperii, Hel-
moid. *in Hiſtor. Slavon. c.* 50. Sixtin. *d. c.* 2. *num.* 24.
Quod jam olim imperio Romano ſubjecerat
Otto Magnus, M. Adam. Bremenſ. *lib.* 1. *cap.* 2.
Andr. Knich. 1. *de veſtitur. paction. c.* 5. *num.* 77. Eiq;
poſtea ſubjectionem & obſequium præſtiterat,
Cranz. *lib.* 6. *Dania, c.* 17 *fol.* 136. Sicut ipſe Fride-
ric. Imperat. apud Otton. Friſingenſ. teſtatur:
Hominio, inquiens, ac fidelitate nobis factâ,
coronam de manu noſtra Petrus Danorum Rex
ſuſcepit,

ſuſcepit, Cujac. *in proœm. tract. Feud. p.* 3. [Et quòd Imperator poſſit Regiam & omnes alias digni-
58 tates † creare & concedere, auferre & infringere: cùm omnes dignitates ſint ſcabellum pedum Imperatoris poſt Bald. *conſil.* 333. *in pr. lib.* 1. *ſcribit* Cardin. Tuſch. *pp concluſ.* 35. *verb. Imperator, &c. num.* 6.] Juſtinian. Imperator ſine controverſia jura dedit Regibus Galliæ, Cujac. *conſult.* 3. *in fin.* Carol. IV. Bohemiæ Regibus privilegia indulſit, *Aur. Bull. Carol. IV. tit.* 8. [Indeque in literis ad Reges datis Imperator ſemper nomen ſuum & titulum præponit: Illi verò poſtponunt Ca-
59 rolum Burgundiæ Ducem laboraſſe † apud Frideric. II. Imperatorem, ut crearetur in Regem, nec tamen obtinuiſſe teſtatur Quad. *in deſcript. Burgund. pag.* 63.]

Neque hîc audiendus, Boër. *qui deciſ.* 178. *n.* 9.
60 contendit, † Reges in ſuo regno majorem habere poteſtatem, quàm Imperatorem, quod ſi Boër. intelligat de poteſtate tempeſtatis & iniquitatis, facile ei concedi poſſet hoc ipſum, ſecus ſi de plenitudine Majeſtatis & ſupremæ dignitatis: cui omne regnum meritò cedit. Et vel unicum hoc ipſi regerere poſſumus: Imperatorem in imperiò creare poſſe Reges, quod utiq; Rex nullus poteſt, ut ſibi parem creet. [Confer Roſenthal *cap.* 8. *q.* 15. *in notat. gloſſ. e.*]

61 Adducit præterea † Boër *d. loc.* ratione, quæ ſatis frivola, quòd videlicet Chriſtus appellatus ſit Rex, & non Imperator, *Iohan.* 18. Cui re-
62 ſpondemus, † quòd Chriſti regnum non fuerit de hoc mundo. Deinde dictus fuit Rex more Judæorum, qui Regem proprium habuerunt, antequam ſceptrum à Juda transferretur, Imperatorem nunquam. [Quamobrem cùm Pilatus, Judæis Chriſtum exhibens dixiſſet; Ecce Regem veſtrum, illi reſponderint: Regem non habemus niſi Cæſarem, *Iohan.* 19. *verſ.* 16.]
63 Imò omnis Imperator etiam Rex eſt, † quia prius in Regem Romanorum eligitur, quàm in Imperatorem promoveatur, *Aur. Bull. tit.* 2. [*vid. c. ſolitæ, de major. & obedientia, l. inter claros, Cod. de ſum. Trinit.* Anthon. Quett. *conſil.* 1. *numer.* 11. *&*
64 *ſeqq.*] Virtus namque † ſummæ poteſtatis non eſt poſita in nomine, ſed in plenitudine auctoritatis, Bald. *conſil.* 228. Paurmeiſter. 2. *de juriſd. c.* 4. *numer.* 47.

❧ (***) ❧

CAPUT VIII.

DE CAUSIS DIMINUTIONIS IMperii Romani: Et in ſpecie de Dominatione Pontificia 1. *diminuendi imperii Romani cauſa, & fabuloſa Conſtantini Magni donatione.*

SUMMARIA.

1. *Ut hominibus ſingulis ſua adoleſcentia, robur, ſenectus, mors: Sic & Rebuſpublicis; incipiunt, creſcunt, ſtant, florent, & cadunt. Abeunt omnia in hunc naſcendi, pereundiq; fatalem gyrum longævum aliquid admittunt, nihil perpetuum.* 2. *Gentes olim ampliſſimæ orbi tremendæ, nunc vel in orbe non extant, vel in anguſtias redactæ alio ſub nomine latent. Græcia dignitate orbis terrarum Princeps, regnum gentiumq; victrix, alienis excubat ſedibus.* 3. *Ad finem properant, quæ ad invidiam perducta ſunt.*

4. *Hodierna imperii facies cum priſca potentia collata, miſera, atq; miſeranda omnibus obvia eſt.* 5. *Ut ab initio nihil fortius fuit Romano imperio, ſic in fine nihil debilius invenietur. Cui nihil olim defuit niſi modicum Orientis, nunc nihil ſupereſt, niſi modicum Occidentis.* 6. *Monarchia quarta pedibus incedit ex luto, & ære mixtus.*

7. *Diminutionis imperii Romani cauſæ præcipuæ.* 1. *Dominatio Pontificia.* 2. *Exemptiones.* 3. *Diſſenſiones, & inteſtina odia.*

8. *Ex indulgentia piorum Principum vires ſumpſit autoritas Pontificum. Pontifices cum Imperatoribus de ſummo Chriſtiani orbis imperio dimicarunt, Principes ac civitates ad arma vocarunt. Non majorem cladē ab hoſtibus Chriſtiani nominis, quàm à ſe ipſis accepiſſe videntur Chriſtiani Principes, abutente Chriſtianorum paſtore, Chriſtianorum principum viribus.* 9. *Papa certantibus Principibus ſe immiſcens ſub titulo arbitri, ſic rem compoſuit, ut ſemper ad ſe aliquis fructus rediret.*

10. *Hac dominatio pontificia cauſa eſt Italiæ in partes diviſæ. Imperium Rom. ab Italia ſeparatum ſemper viſum fuit decreviſſe.*

11. *Papalis Monarchia fundamenta ſuper ruinis imperii fuerunt locata. Imperatoribus depreſſis Pontifices tàm in ſecularibus, quàm ſpiritualibus ſupremam ſibi autoritatem aſſeruerunt.*

12. *Summi Principes in principio literarum ad Pontifices pedum oſcula præmiſerunt.*

13. *Papa quandoq; indignatus Regi Hiſpaniarum,*

rùm, quòd non miſeris Legatos ad adorationem exhibendam.

14. *Mos oſculandi pedes Rom. Pontificum perantiquus unde introductus.* 15. *Carolus V. Imp. oſculatus eſt pedes Clementis VII. Papæ in conſpectu plurium Regum, Principum ac Dominorum.*

16. *Satis impudens traditio, poſt coronationem Papalem exeundo ab Eccleſia ſtapham equi Papalis Imperatorem tenere debere. Fridericum Barbaroſſam Imp. Papa impiis pedibus calcavit.*

17. *Guelphorum, & Gibellinorum factiones originem, & nomen unde traxerunt, ultra* 300. *annos Rempubl. Rom. afflixerunt: Quorum hi Imperatori, illi Pontifici adhæſerunt.*

18. *Pontifices hominum animos vanis ſuperſtitionum præſtigiis faſcinarunt.*

19. *Superſtitione, & religionis velo nihil ad inebriandum & rectâ ratione ſpoliandum animum eſt efficacius.*

20. *Machiavelli dogma; prætextu ſanctitatis, pietatis, & religionis potiùs, quàm exercitu regnum acquirendum, retinendum, & conſervandum.* 21. *Semper religio, ſi populus ei aſſenſerit, in imperii acquiſitione primas obtinet.*

22. *Romani perſæpè religionis prætextu uſi ſunt ad inſtituendam Rempubl. ſuſcipienda bella.*

23. *Eadem religionis ſpecie ſubditis ſimplicioribus Regum ac Magiſtratuum necem ſub præmio vitæ æternæ perſuaſerunt.*

24. *Hac ſuperſtitione occupatis ſubditorum animis Pontifices Reges regere conſtituerunt, aut pro lubitu ſolio dejecerunt, aquâ & igni, ſacrisq; omnibus interdixerunt.*

25. *Formula Excommunicationis Henrici IV. Imperat.*

26. *Pontificem ſolum jus & facultatem habere Imperatorem Roman. aliosq; Reges ab imperio removendi, ex modernis tuetur Ieſuit. Iohan. Azori.*

27. *Benedictus XIII. Papa adverſus Ludovicum XII. Galliæ Regem, publicis diplomatis populum ad defectionem ſollicitavit.*

28. *Sixtus V. Papa Regem Navar. & Principem Condenſem poteſtate & regno privavit, eorumq; ſubditos & vaſallos à juramento fidelitatis abſolvit. Verba illius Bullæ Pontificiæ.*

29. *Pontifices non ſolum fortunæ, ſed & vitæ Principum inſidias ſtruxerunt.* 30. *De Gregorio VII. Papa & Henrico III. Imper. hiſtoria refertur ex Bennone Cardinale.* 31. *Henricus VII. Imperator veneno in hoſtia Euchariſtica inſidiis Papæ ſublatus.* 32. *Henricus III. Gallorum Rex à Dominicano Sacrificulo ex inſidiis venenato cultro peremptus.* 33. *Mariana Ieſuita factum hoc apertiùs deſcribit, rationem facinoris adponit, & addit, inſignem hanc fuiſſe animi confidentiam, & facinus memorabile.*

34. *Idem Mariana, ut ejuſmodi audacia tutior ſit, tutius eſſe docet Tyrannum veneno necare, idq; exterius potiùs adhibendum.*

35. *Mariana doctrina de Regi & Tyrannicidio Sacris literis, & Chriſti doctrinæ prorſus eſt contraria.* 36. *Impia hæc doctrina meritò jam dudum Gangrenſi Synodo reperitur damnata.*

37. *Imperii miſera dilaceratio per ejuſmodi excommunicationes, conſpirationes, machinationes.*

38. *Papa Chriſti vices gerere, ejusq; vicarius eſſe volens, mandato ejus deſtituitur.*

39. *Regnum Chriſti uti plantatum ita & propagandum à Papa, verbo, non ferro, ſtylo, non pilo. Chriſtus non ſceptra imperii, ſed claves regni cœlorum commiſit Petro & Apoſtolis.*

40. *Dominatio hæc Pontificis prima fuit imperii diminuendi cauſa.*

41. *A pontificibus ad poſſeſſionem occupatarum ditionum, & titulum tuendum allegatur Conſtantini M. Imper. donatio, publico inſtrumento comprehenſa.*

42. 43. *Inſtrumentum publicum, maximè antiquum, & diu à partib. uſurpatũ, plenam facit fidem.* 44. *Eſtq; probatio probata.* 45. *faciens rem evidentem, & notoriam.* 46. *Maximè ſi verba obligationis & inſtrumenti clara ſint.* 47. *determinata pacto, lege, conventione, non egent aliâ determinatione.*

48. *Vetuſtatis auctoritas vim habet conſtituti, ac ſpecialis conceſſionis imperatoriæ, pro privilegio, & veritate habetur.* 49. *Qui eam pro ſe habet, fundatam habet intentionem.* 50. *Etiam in his, quæ ſunt de reſervatis principis.*

51. *Præſumptio juris pro documento habetur idoneo.* 52. *& liquidiſſima eſt probatio.*

53. *Quæ in enodatione c. Conſtantinus tenenda, Miſeri Legiſtæ tantum ſudarunt diſputando, an illud valuerit, quod nullo unquam tempore fuerit.*

54. 1. *Facti veritas. Ex actis vaticanis ſe hauſiſſe teſtatur Bodinus, hanc fabulam longi temporis mendacia confinxiſſe.*

55. *In toto juris civilis corpore nullum uſquam extat donationis hujus veſtigium. Quæ notabiliter ſiunt, ſpecialiter ſunt notanda.*

56. *Apud hiſtoricos fide dignos, qui Conſtantini vitam, illiusq; temporis geſta ſcripſerunt, de hac immenſa*

menſa prodigalitate altum eſt ſilentium, nec ulla ab ullo ejus ſit mentio. 57. Veriſimile non eſt, diligentem hiſtoricum minuta quævis enarrare, & majora ſilentio involvere. 58. Quod veriſimile non eſt, nec probabile cenſetur.

59. Conſtantinus M. imperium regnaq́; ſua vivus adhuc inter filios ſuos diviſit, quâ diviſione Conſtanti attributa fuit Italia, ipſaq́; Roma, & alia provinciæ. Duo unius rei inſolidum non poſſunt eſſe Domini. 60. Hæc partitio à Patre inter liberos facta ultimæ voluntatis locum obtinet.

61. Falſis teſtimoniis donatio hæc fulcitur. Ridiculè Melchiades hujus donationis Sylveſtro factæ adducitur teſtis, quem ante Sylveſtrum Petri naviculam rexiſſe conſtat.

62.63. Inutiliter ſtipulamur rem noſtram ratione dominii. 64. Inutiliter nobis legatur eadem res, eodem reſpectu. 65. Pluribus quidem ex cauſis res nobis deberi, ſed ſemel tantùm noſtra eſſe poteſt.

66. Bartolus non obſcurè contra hanc donationem diſputat. Et alii Pontificii tabulas hujus donationis minus ſufficientes credunt.

67. 2. Futilitas & abſurda d. cap. Cap. Conſtantinus, Palea eſt, ideoq́; nulla veritatis grana ex eo colligere licet, quamvis ex ea palea piſcator Romanus granaria ſua auro repleverit.

68. 1. Abſurdum Quòd ab Imperatore Papa conſtituitur caput Eccleſiæ. 69. Imperator non habet jus conſtituendi caput Eccleſiæ. Chriſtus ſolus eſt caput & fundamentum Eccleſiæ.

70. Non licet Imperatori, aut cuiquam pietatem cuſtodienti, aliquid contra divina mandata præſumere.

71. Pontifices variant in titulo. 72. Nihil magis contrarium certitudini, quàm variatio. 73. Ex depravato illo à Græcis mutato donationis Edicto, ambigua magis redditur, quàm probatur poteſtas Papæ, quæ non jure humano, ſed divino nititur. 74 Ex pluribus cauſis res noſtra eſſe non poteſt.

75. 2. Abſurdum. In d. c. Principatus conceditur Papæ, expreſſè contra verbum Dei. Presbyteri non dominentur clero. 76. Etiam contra Canones. Qui primatum in terris quærit, inveniet confuſionem in cœlis, nec inter ſervos Chriſti computabitur, qui de primatu tractaverit.

77. Juſtinianus Imper. poſt 200. à Conſtantino annos Papæ primatum demum tribuit, tanquam rem litigioſam decidens.

78. 3. Abſurdum. Hoc c. Papæ tribuit dignitatem imperialem, cōtra Canon. Militans Deo non debet ſe implicare negotiis ſecularibus. Diſtincta ſunt munera Dei, imperium & ſacerdotium.

79. 4. Abſurdum. Conſtantinus Pontifici conceſſit primatum in 4. ſedes præcipuas, Alexandrinam, Conſtantinopol. Poſt hanc conceſſionem demum fecit ædificare Conſtantinopolin.

80. 5. Abſurdum. Capit. gloriatur, Pontifici conceſſum eſſe Palatium imperii, contra Ambroſium dicentem; ad Imperatorem pertinere palatia, ad ſacerdotem Eccleſias. Solis principibus competit habere palatia, & propriè ſunt domus principum.

81. 6. Abſurdum. Hoc c. diſponit de habitu Pontificis, & clericorum, cùm tamen Laico non liceat ſtatutum facere in Eccleſia, de rebus, & perſonis Eccleſiaſticis. 82. 83. Nec ulla, ſecundùm Pontificis ſit juriſdictio Laici in clericos.

84. 7. Abſurdum. Donatio hæc facta dicitur Conſtantino, & Gallicano quartum Coſſ. cùm tamen Gallicanum non Conſtantinum, ſed Symmachum collegam Coſſ. habuiſſe hiſtoriæ teſtentur.

85. 3. An Imp. potuerit donationem hanc facere? N. Donatio hæc interceſſit de bonis & juribus, caput & cor imperii tangentibus. 86. Imperium non eſt in marſupio Principis, ut ejus jura peſſundare, & inſtar pecuniam per feneſtram eiaculare liceat.

87. Imperator imperium non habet jure ſuo, ſed jure legis Regiæ.

88. Nec fas eſt Regibus regni bona donando graviter lædere coronam.

89. Coronæ Domanium principis eſt ad inſtar dotis, quam maritus alienare non poteſt.

90. Donationes immodicæ à Ludovico XI. Galliarum Rege Eccleſiæ factæ vim nullam obtinuerunt.

91. Iura proprietatis, & dominii univerſalis non ad Principem, ſed ad ipſum imperii corpus pertinent. 92. Arguit hoc uſitatus hodie Imper. Rom. ſtylus in conſtitutionibus, privilegiis, mandatis & reſcriptis. 93. Vox unſer/ & verba des H. Reichs/ quid importent. 94. Proprietas ſeu directum dominium non eſt de ratione & ſubſtantia regiæ dignitatis, ſed potiùs plenariæ poteſtatis & Majeſtatis uſus.

95. Caroli V. Imp. Paulo III. Pontifici candidè facta reſponſio, de alienatione Parmæ & Placentiæ.

96. Sine conſenſu Electorum Regi aut Imperatori Roman. non licet imperii proprietatem alienare, aut oppignorare hæreditariè.

97. Objectio. Imperator eſt mundi Dominus. Quilibet rei ſuæ moderator; & arbiter. 98. Reſponſio ad eandē. Imperator imperii Dominus dicitur, quando Rempubl. adminiſtrat, non quando imperium ſpoliat:

liat. Dominus eſt quoad juriſdictionem, protectionem & adminiſtrationem, non quoad alienationem.

99. *Imperator imperium diminuendo, ac velut viſcera ejus eviſcerando fit homicida propria dignitatis.*

100. *Bona ſunt ſecundus hominis, & tanta dignitatis ſanguis. Ut ſanguis vehiculum anima, & vita naturalis, ita bona vehiculum vita civilis.*

101. *Qua dignitatem & Majeſtatem imperii lædunt, nec facere poſſe Imperatorem credendum eſt.*

102. *Honeſtè non poſſumus, quod eſt contra leges.*

103. *Ipſorum Pontificum leges huic donationi contrariantur.* 104. *Et ipſis divinis repugnat legibus. Ad Caſares imperia, ad ſacerdotes pertinent miniſteria.*

105. *Eccleſia intereſt plus æquo non dotari. Quò enim magis diteſcit, eò magis periclitatur. Sub Chriſtianis Imperat. profecit Eccleſia opibus, defecit verò virtute.*

106. *Conſtitutiones & reſcripta, contra jus elicita, & petenti non convenientia, ipſo jure nulla ſunt.*

107. *Reſpondetur ad dubitandi rationes. Pracipuum inſtrumenti fundamentum, & radix eſt rei geſta ſeries, & ipſius facti veritas, quâ deficiente, fides inſtrumenti labaſcit. Veritas majorem vim habet, quàm inſtrumentum.*

108. *Inſtrumentum de rebus illicitis, & alienari prohibitis, non valet. Notarius tale conficiens infamiâ notatur.*

109. *Probatio evidens ex inſtrumento reſultans tunc demum obtinet, ſi non eſt ſuſpectum.* 110. *Etiam antiqua ſapè inſtrumenta ſuſpecta, vitioſa, & ſuppoſititia ſunt.*

111. *Argumentum ab abſurdo firmum in jure cenſetur, maximiq; vigoris & fortitudinis.*

112. *Inſtrumentum incurrit falſitatem, quando non poteſt ſalvari commodâ interpretatione.*

113. *Non veriſimilia falſitatis habent imaginem.* 114. *In omni probatione veriſimilitudo maximoperè attendenda.* 115. *Donatio hac nec veriſimilis, nec probabilis cenſetur.*

116. *Veneranda eſt vetuſtas, modò juſta, & veriſimilis ſit.* 117. *Vetuſta opinionis errori non patrocinatur.* 118. *Veritas magis, quàm vetuſtas ſequenda.* 119. *Veritate illuceſcente omnis & poſſeſſio, & praſcriptio, & conſuetudo evaneſcit, velut umbra.* 120. *Ea non eſt vetuſtatis autoritas, ut ea, qua Principi in ſignum ſuperioritatis reſervata ſunt, abſumere poſſit.*

121. *Mala fidei poſſeſſor ne quidem immemoriali tempore praſcribit.*

122. *Omnes ſcire debent, quod ſuum non eſt, hoc omnibus modis ad alios pertinere.*

123. *Bona fidei poſſeſſor cenſeri non poteſt, qui contra Canonum auctoritatem, & legum interdicta mercatur, & rem detinet.*

124. 4. *An revocari de jure poſſit hac donatio? A. Quod de facto proceſſit, de facto diſſolvi meretur.*

125. *Iuramentum, quo ſucceſſores talem donationem confirmarunt, pro nullo habendum.*

126. *Conſtantinus IV. Romam ſibi reddi popoſcit.* 127. *Maximilianus I. non ſemel in animo habuit jura imperii vindicare.* 128. *Carolus V. Electorum literis inſtigatus, ut caput imperii recuperaret. Facerem, reſpondit, niſi me religio deterreret.* 129. *Nullo religio obſtat, imperii ſui ſedem, & auguſtiſſimum illud terrarum capitolium recuperare.*

130. *Hac donatio, ſi unquam facta, propter ſummam Pontificum in Impp. ingratitudinem, & injurias atrociſſimas revocari poſſet.* 131. *Grave eſt ab illo pati injuriam, in quem collatum eſt beneficium. Bernhardi Deſcriptio ingratitudinis: Ratio naturalis liberis parentum bona adjicit.*

132. *Ingratitudo debitum natura abſorbet, & liberos exhæredes facit.* 133. *Magnus libertatis favor, ejusq; theſaurus inaſtimabilis. Ingratitudo auream natura libertatem duriſſimo ſervitutis jugo premit, revocando libertum in ſervitutem.* 134. *Ingratitudo filium emancipatum iterum patria poteſtati ſubjicit, vaſallum feudo privat, militem cingulo militia ſpoliat.*

135. *Ingratus ex quibus cauſis fieri dicatur.*

136. *Ingratitudinis cauſa omnes in Pontificibus anterioribus concurrunt, cùm una ad effectum revocationis ſufficiat. Nihil intereſt, an impias manus, an verò pedes donatarius donatori inferat.*

UT hominibus † ſingulis adoleſcentia ſua, 1
robur, ſenectus, mors: Sic & Rebuſpublicis: incipiunt, creſcunt, ſtant, florent, atque omnia ideò, ut cadant, inquit Juſt. Lipſ. *lib. 1. de conſtant. c. 16.* cum quo ulterius mihi exclamare fas ſit: O mira & nunquam comprehenſa neceſſitatis lex! abeunt omnia in hunc naſcendi pereundique fatalem gyrum, ne quicquam ſtabile aut æternum arbiter ille rerum eſſe voluit, præter ipſum. Alternæ ſunt rerum humanarum vices, & tanquam in Oceano æſtus, & longævum aliquid admittunt, nihil perpetuum. [Confer Thuan. *lib. 1. Hiſtor. Carion. in Chron. de tertio Bell. Punic. circ. fin.* ubi de excidio Carthaginis.

Comi-

Cominæus *lib. 6. Comment. circ. fin. & in fin.* ubi de Domus Burgund cæ fortuna varia. Onuphr. Panvin. *in præfat. lib. 2. Rom. Princip.* Goldaſt. *in*
2 *replicat. pro Imper. cap.* 10. Hinc eſt, † ut quæ olim ampliſſimæ erant, atque orbi penè univerſo tremendæ gentes, nunc vel in orbe non extent, vel in anguſtias redactæ, alicubi alio ſub nomine lateant, ceu multis perſequitur Lazius, *de migrat. gent. in præfat. fol. 5. & toto opere.* Græciam, dignitate orbis terrarum Principem, Regum gentiumq; ſemper victricem, alienis excubare ſedibus, conqueritur Juſtin. *lib. 8. hiſtor.*

———————sic omnia verti
Cernimus, atq; alias adſumere pondera gentes.
———————sic Medus ademit
Aſſyrio, Medoq; tulit moderamina Perſes,
Subiecit Perſen Macedo, ceſſurus & ipſe
Romanis. ——— —

Claudian. *lib. 3. in laud. ſtellicon.*] Imò

——————— in ſe magna ruunt
Summiſq; negatum ſtare diu.

3 Ad finem enim properant, † quæ ad invidiam perducta ſunt, Zach. Vietor. *de exemption. concl. 2. ubi cum Claudian. Poet. querelatur:*

Hei mihi quò Latia vires, urbiſq; poteſtas
Decidit?

4 Imperii enim facies hodie, † ſi cum priſca potentia conferatur, miſeria, divulſis membris non coaleſcentibus, atque miſeranda omnibus obvia eſt, hærentque in ipſis venis & viſceribus mala, quibus Reipubl. Romanæ corpus læditur, Eberhard. We h. *in diſſertat. utrius regn. condit.* [Sicut ab initio nihil fortius fuit Romano im-
5 perio, † ſic in fine nihil debilius invenietur, Hieron. *in Commentar. ad cap. 2. Daniel.* Goldaſt. *in replicat. de imper. cap.* 10. Cui nihil olim defuit, niſi modicum Orientis, nunc proh dolor nihil ſupereſt, niſi modicum Occidentis, *ex Franciſc. Petrarch.* refert Gualther. *in Chronolog. Eccleſiaſtico-Polit. in vita Wenceslai. Imper. ſub Anno* 1379. *p. m.* 877. Et vix quadrageſimam portionem veteris Monarchiæ æquare modernas poſſeſſiones ſcribit Marquard. Freher. *in Not. ad Petr. de Andl. c.* 18. *in fin.* Et ita, ut Tragædus ait:

Quicquid in altum,
Fortuna tulit, ruitura levat.]

adeoq; ex Prophetæ vaticinio eò deventum, ut
6 pedibus † Monarchia quarta incedat ex luto & ære mixtis, & niſi PLANTARIUM pedis ferreum permanſurum divina ominarentur oracula, quis de totali interitu dubitaret? *Dan. 2. v. 41. Et paſſim.* 1.

Ut autem miſſo ulteriori prologo ad ipſas diminutionis cauſas † deveniam, haſce præcipuas 7
inveniο. 1. Dominationem Pontificiam. 2. Exemptiones. 3. Diſſenſiones, & inteſtina odia.

Dominationem † quod attinet Pontificiam, 8
notum eſt ex hiſtoriis & aliis ſcriptoribus, quòd ſicut indulgentiâ piorum Principum vires ſumpſit auctoritas Pontificum, ita etiam in eorum Majeſtatem progreſſu temporis vehementius ſævire cœpit, ut tandem Pontifices cum Imperatorib. Romanis de ſummo Chriſtiani orbis imperio dimicarent, & quaſi Duces partium omnes Chriſtianos Principes ac civitates ad arma vocarent, tantiſq; odiis exarſerunt; ut non majorem cladem ab hoſtibus Chriſtiani nominis, quàm à ſeipſis accepiſſe viderentur, Bodin. 1. *de republ. c. 9 p.* 204. [abutente Chriſtianorum paſtore, Chriſtianorum Principum viribus, ut ſcribit Auguſt. Thuan. *lib. 1. hiſtor.*] Vel ſi inter duos † Principes bello certaretur, Papa ſe certantibus immiſcens ſub titulo arbitri, ſic rem componebat, ut ſemper ad ſe aliquis fructus rediret, 9
Petr. Molinæus *de Monarch. Pontific. Rom. cap.* 23. *pag.* 315.

Et eadem hæc dominatio Pontificia † in 10
cauſa eſt, cur Italia in partes diviſa diverſis Principibus pareat, Machiavel. *lib. 1. diſp. c. 12. p. mihi* 61. Et poſtquam imperium Roman. ab Italicis fuit ſeparatum, ſemper viſum fuit decreviſſe, ut dicit Bart. *in tract. de regim. civit. circ. fin.* Reſtaur. Caſtald. *de Imperat. Roman. q. 4. ſub num.* 4. ubi rationem hujus reddit hanc, quòd cum non modò in res ſacras, ſed etiam in res humanas imperium ſibi vendicaverit Romana Eccleſia, non habuit illa quidem tantas vires, ut univerſam Italiam occupare potuerit, ſed neque interim tam debilis fuit, qu n evocare poſſet ad ſe aliquem Præpotentem Principem adverſus eos, quorum potentia illi in Italia formidoloſa videretur. Quamobrem Papalis Monarchiæ † fundamenta ſuper ruinis imperii fuerunt locata, Petr. Molin. *de Monarch. Pontific. Rom. c.* 23. [Vid. Onuphr. Panvin. *de Epiſcop. Titul in deſcript. Cardin.* ubi dicit, Imperatoribus depreſſis, Pontifices tam in ſecularibus, quàm in ſpiritualibus ſupremam ſibi auctoritatem aſſeruiſſe. Et hac de re pluribus diſſeruit, Albert. Krantz. *de ruin. Imper. Rom.* Philipp. Nicol. *de Regn. Chriſti, lib. 1, cap. 7.*] So- 11

lcs

let enim unius generatio, alterius eſſe corruptio.

Auctâ Pontificum potentia, tanto ambitionis vento inflari cœperunt, ut abſolutam in omnes terrarum Principes ſibi poteſtatem fingerent, in omnium fortunas ſævirent, & ad oſcula ſuorum pedum adigerent, ita ut ſummi Principes in principio literarum ad Pontifices præmi-
12 ſerint: † *Poſt pedum oſcula beatorum.* Quæ verba in omnibus Imperatorum ad Romanũ Pontificem literis jam inde à Ludovico Bavaro ad ſua uſque tempora reperiri dicit, Bodin. *d. c. 9. p. 215. in fin.* Et in literis Ferdinandi Imperatoris ad Pontificem de Anno 1559. talem reperiri ſubſcriptionem idem Bodin. *refert*: Ego manus ac pedes veſtræ ſanctitatis deoſculor. *p. 216.* [Papam
13 quandoque indignatum † Regi Hiſpaniarum, vel ex hoc, quòd ad ſe non miſerit legatos rex, qui creato Pontifici adorationem pro more exhibuiſſent, ex Guicciardin. *lib. 7.* refert Alberic. Gentil. *de Legation. c. 7.* Morem oſculandi pe-
14 des Romanorum Pontif. perantiquum † introductum eſſe eò, quòd Roman. Pontifex tãquam ſupremus vicarius, repræſentet in terris Chriſtum, ſcribit Johan. Azori. *Inſtit. Moral. lib. 5. cap. ult. 43. circ. fin. verſ. Mos oſculandi pedes*, addens, quòd Magdalena Chriſti Domini pedes oſculando, ſuorum peccatorum veniam impetraverit. Idque exemplo Caroli Magni Imperatoris, qui Adriani Pontificis pedes oſculatus & multorum ſubſequentium Imperatorum imitatione firmat ibid. Azori.]

15 Carolum V. † Imperatorem invictiſſimum oſculatum eſſe pedes Clementis VII. Papæ in conſpectu Regis Franciæ, Navarri, Ducis Sabaudiæ, Bovillon. Florent. Ferrar. Witteberg. & aliorum plurium Principum ac Dominorum, qui omnes etiam Beatos pedes ſanctiſſimi Patris oſculati ſunt, refert Mart. *de juriſd. p. 1. c. 18.*
16 *numer. 20.* ubi ſatis impudenter etiam tradit † quòd poſt coronationem Papalem, exeundo ab Eccleſia, ſtapham equi Papalis Imperator tenere debeat, atque deinde ducere equum per frenum aliquantulum itineris. Taceo, quòd Fridericum Barbaroſſam, unctum Domini, pedibus impiis calcarit, referens illud Pſalmiſtæ, ſu-
17 per aſpidem & Baſiliſcum ambulabis. Ex his † principiis graviſſimæ iſtæ factiones Guelphorum & Gibellinorum originem traxerunt & Rempubl. Romanam [ultra 300. annos afflixerunt Dreſſer. *in Millenar. 6. p. m. 556.*] Cùm enim illa diſcordia inter Fridericum Barbaroſſam diu duraſſet, magna pars Italicorum Fidelitatis datæ memores Imperatori Friderico excommunicato & depoſito adhæſerunt, & illi dicti ſunt Gibellini, quaſi adhærentes Domino de Gebello. Nam Friderici generis origo à Weiblingis erat, unde appellati ſunt Guiblingini, id quod mutato nomine Gibellini dixerunt Itali, Cario *in Chronic. lib. 3. in vit. Frideric. Barbaroſſ.* Alii verò adhæſerunt Pontifici & dicti fuerunt Guelphi quaſi Zelatores fidei, ex ratione, quam tradit Bart. *in tractat. ſuo de Guelph. & Gebellin. num. 1.* Et hoc Guelphorum genus perpetua odia exercuerat adverſus ſanguinem Friderici, Cario *in Chron. ſupra alleg. loc.* Et cùm ſecta Pontificis ſub ſancto fidei prætextu vi & multitudine ſuperior extitiſſet, eâ gloriâ tantum intumuerunt Ponti-
fices † anteriores, ut Principes pulverem pedum 18
ſuorum ultrò non lingentes, excommunicationis fulmine terruerint, ſacrorum uſum interdixerint, ſubditos jurisjurandi nexibus ſolverint & regnis ſpoliarint [Confer Goldaſt. *in Replicat. pro Imper. c. 13.*]

Idque eò potuerunt faciliùs, quò fortius hominum animos vanis ſuperſtitionum præſtigiis faſcinarant, qui eos minimè errare poſſe ob divinitatis, minimeq; velle ob pietatis opinionem autumabant:

Tanta fuit ſtolidi patientia plumbea mundi.

Nam ſuperſtitione † & religionis velo nihil ad 19
inebriandum & recta ratione ſpoliandum animum eſſe poteſt efficacius. [Acaci. Enenkel. Baro, *in Sejano ſuo, c. 3. p m. 91.*]

Hinc Machiavelli circumfertur dogma: † 20
Satius eſſe prætextu ſanctitatis, pietatis & religionis potiùs, quàm exercitu regnum acquirere, retinere & conſervare, Waremund. ab Ehrenberg / 1. *de fœderib cap. 1, nu. 46.* [Et ſemper reli-
gionem, ſive vera ſive falſa fuerit, † modò popu- 21
lus ei aſſenſerit, in imperii acquiſitione primas obtinuiſſe, cùm hominũ corda & mentes, à quibus corpus ipſum, arma & linguæ, ceu inſtrumenta regni, dependent, ſibi devinciat, ſcribit Thom. Campanell *in Diſcurſ. de Monarch. Hiſpan. c. 5.* ubi hoc exemplis Julii Cæſaris, Cyri, Alexandri Magni & aliorum illuſtrat.] Sic & Romanos
† perſæpè religionis prætextu uſos eſſe, cùm 22
ad inſtituendam rempubl. tum ad ſuſcipienda bella, ſedandasq; ſeditiones & tumultus, multis exemplis docet idem Machiav. *lib. 1. diſpu. c. 14.*

Eadem

23 Eadem religionis ſpecie † ſimplicioribus perſuaſerunt ſubditis, fas eis eſſe ex juſſu Pontificis, à Magiſtratus ordinarii, non viventis ad nutum Pontificis, juriſdictione ſe eximere, Regesq́; & Dominos interficere, ac parricidiis iſtis & ſceleribus, in præmium obedientiæ religioſæ, æternam vitam mereri.

24 Hac ſuperſtitione occupatis ſubditorum animis, Pontifices, prout hujus † vel illius Principis ac Regis cauſam probarunt vel repudiarunt, ita eos regere conſtituerunt, aut pro lubitu ſolio dejecerunt, Arniſ. *lib.2.de jur.Majeſt cap.6.nu.5.* Mart. *de juriſd part.1. cap. 29. num. 12.* aquâ & igni, ſacrisq́; omnibus interdixerunt, ut de Galliæ Rege refert, Bodin. *6. de repub. c.1. p.994. verſ. quia tamen.* [Hujus aſſerti juris Pontificii rationes, Celeſtini Pap. contra Henric. VI. Imperat. refert Lehnman, *in Chronic. Spirenſ lib.5.cap.68. per tot.* ubi vid. etiam rationes plurimas in contrarium.]

25 Excommunicationem † Henrici IV. hac formulâ edidit Papa: *Toto regno Germaniæ atq; Italiæ ei interdico, & omnes Chriſtianos vinculo Sacramenti, quo ſe illi obſtrinxerunt, exſolvo, & ne quisquam ei, ut Regi obtemperet, veto*, Sigon. *lib.9 hiſtor. Ital.* [vid. etiam Cuſpinian. *in vit. Henric. IV.*]

26 [Et quòd Pontifex ſolus, † jus & facultatem habeat Imperatorem Romanum ab Imperio removendi, ex modernis adhuc tuetur Jeſuit. Joh. Azor. *Inſtitut. Moral. lib.10. cap.8. verſ ſecundò quæritur, part.* 2. Idemque de aliis Regibus aſſerit & multis adductis exemplis firmat idem Azori. *lib.11. cap. 5. verſ. octavò quæritur, & verſ. ſeqq. d. part.* 2. ubi etiam ad contraria argumenta reſpondere conatur, *& lib. 4. c. 20. verſ. vigeſimum ſecundum, part. 2.* Idq́ue probare conſuetudinem receptam in Eccleſia ibid. ſcribit.]

27 Benedictus XIII. Papa † adverſus Ludovicum XII. Galliæ Regem, qui Patris Patriæ nomen adeptus eſt, publicis diplomatis populum ad defectionem ſollicitavit, & ſubjectis facibus inflammare conatus fuit, quæ tamen curiæ Pariſiorum decreto publicè lacerata & conciſa fuerunt, Bodin. *1. de republ. c.9. pag.219.*

28 Sixtus V. Papa privatis Rege Navarro, † & Principe Condenſi, poteſtate & regno Anno 1585. menſe Septembr. abſolvit Vaſallos & eorum ſubditos à juramento fidelitatis præſtito, ut oſtendunt verba illius *Bullæ circ. fin. ibi, Quin etiam Proceres, Feudatarios, Vaſallos ſubditos, & populos regnorum, ducatuum, principatuũ, & aliorum dominiorum prædictorum etiam alium ſuperiorem non recognoſcentes, & cæteros omnes, qui illis quomodocunq; juraverũt à juramento hujuſmodi ab omni prorſus dominii, fidelitatis & obſequii debito perpetuò abſolutos eſſe, prout nos illos omnes, tam univerſim, quàm ſingulatim, auctoritate præſentium abſolvimus ac liberamus, præcipimusq; & interdicimus eis univerſis & ſingulis, ne illis eorumq; monitis, legibus & mandatis audeant obedire*, quæ verba recitat Mart. *de juriſd. part.1. cap.28. n.12.* auctor Bruti Fulmin. *p.195.* [vid. Gualther. *in Chronolog. Eccleſiaſtico-polit. ſub Anno* 1585.]

Imò non ſolùm fortunæ, ſed etiam vitæ † 29 Principum inſidias ſtruxerunt, & alios ut idem facerent, ſpe futuræ ſalutis pellexerunt. De Gregorio VII. Papa & Henrico III. Imper. hiſtoriam refert Beno Cardinalis in hunc modum.

Imperator † Henricus III. inquit, ſolitus erat frequenter ire ad orationem, ad Eccleſiam ſanctæ Mariæ, quæ eſt in monte Aventino: Hildebrandus autem qui poſtea Pap. factus, Gregorius ſeptimus appellatus eſt, cum per exploratores ſuos omnia ejus opera ſollicitè inquireret, locum in quo frequentius Imperator orabat, notari fecit: & quendam promiſſa pecuniâ ad hoc induxit, ut ſupra trabes Eccleſiæ occultè lapides magnos collocaret, & ita aptaret, ut de alto ſuper caput orantis demitteret, & ipſum côtereret. Quod miniſter tanti ſceleris cum feſtinaret implere, & lapidem magni ponderis ſuper trabes aptare vellet, lapis pondere ſuo eum traxit, & ille miſer homo Dei judicio in pavimentum Eccleſiæ cecidit & eodem lapide penitus contritus eſt, cujus Benonis verba refert auctor *Bruti Fulmin. p.9. in fin. & ſeq.* [vid. Goldaſt. *in replic pro Imper. cap.13.* ubi de Henrico VII. † veneno in hoſtia Euchariſtica inſidiis Papæ ſublato & alia recenſet exempla.] 30 31

Recens hujus rei exemplum in Henrico III. Gallorum Rege, † à Dominicano ſacrificulo ex 32 inſidiis ſceleratâ audaciâ icto, ut valdè qui probant facinus de cœlo dato cæſoq́; Waremund. ab Ehrenberg/ *1. de fœderib. c. 1. n.46.* Aliis tamen ſincerior factum hoc apertius deſcribit Marian. Jeſuita, † dum ita ſcribit: jaceat Henricus III. 33 manu Monachi peremptus medicato cultro in viſcera adacto, *lib. 1. de regis inſtitut. c. 6. pag. 51. edit. Mogunt.* ubi etiam rationem facinoris adponit hanc: Quia videlicet Henricus III. ſorori Henrico Vindomienſi hæretico regnum relinquere parabat,

[Et ne quis Monachum privato id conſilio & arbitrio feciſſe arbitretur, ulterius *p. 53. ita ſcribit:* Jacobus Clemens nomine, in ſui ordinibus collegio Dominicano Theologiæ operam dabat: *certior factus à Theologis quos ſciſcitatus jure Tyrannum interimi poſſe, acceptis ab iis literis regis perimendi cauſa in caſtra abiit, additq́; inſignem hanc fuiſſe animi confidentiam & facinus memorabile.*]

34 Quamobrem † ut ejuſmodi audacia ſit tutior, *in c. 7. ejuſd. lib. 7. docet*, tutius eſſe Tyrannum veneno necare, hoc tamen temperamento, ut non ipſe, qui perimit, prior venenum haurire cogatur, ideoque exterius potius adhibendum docet, cùm tanta ſit vis veneni ut ſellâ aut veſte eo delibutâ, vim interficiendi habeat. Vel denique linteis, armis, ephippiis, ocreis & ſimilibus venenum addat, & ita plurimos feliciter interfectos exemplis edocet.

35 Hæccine † cum ſacris literis & Chriſti doctrinâ conveniunt? Chriſtus juſſit, Magiſtratum etiam infidelem & impium honorare & pro eo orare, idemq́ue fecerunt Apoſtoli. Mariana verò modos interficiendi docet. David Saulem Tyrannum interficere in ſpelunca cùm ſine omni periculo poſſet, dixit: Abſit, ut violentas manus uncto Domini inferam. Mariana verò dicit inſignem eſſe confidentiam & laudandam, ſi quis Tyrannum interficiat. Eſt autem ipſi etiam Tyrannus, qui aliam quam Romanam Religionem profitetur.

36 Hæc doctrina ut impia, † ita meritò jamdudum Gangrenſi ſynodo reperitur damnata, hac forma: *Si quis docet, ſervum pietatis prætextu contemnere Dominum, & à miniſterio recedere ac non cum benevolentia & omni honore Domino ſuo inſervire, ſit anathema, c. ſi quis, 17. quæſt. 3.* Et Juſtinian. Imper. prohibet præſidibus, ne quid contra ſuas juſſiones religionis occaſione fieri permittant, *Nov. 17 c. 11. confer* Petr. Molin. *de Monarch Pontific. Roman. c. 2.*

Hiſce & ſimilibus pernicioſis Principum de-
37 poſitionibus, † excommunicationibus, ſubditorum exemptionibus & in Principem conſpirationibus, imperii Majeſtas miſerè lacerata fuit, occupatæ ditiones, avulſa regna & peſſundatæ provinciæ.

38 Deficit hic rurſus † mandatum Chriſti, quod tamen omninò Papa oſtendere debet, ſi Chriſti vices gerere ejuſq́; Vicarius eſſe velit, *arg. l. 1. C. de mandat. princip.* Chriſtus nullum Regem fraude vel vi de ſolio depoſuit, nullum armavit filium in patrem, ſubditum in Principem: vim ipſe pertulit, non intulit, *cap. Epiſcopum, diſtinct. 45. c. licet, eod.* ejuſque arma non carnalia, ſed ſpiritualia fuerunt, 1. *Cor. 10. v. 4.* Widrington. *Ieſuit. Angl. de jurament. fidelitat. cap. 3. ſect. 2.* idem con-
veniret vicario, † cui *verbo* non *ferro, ſtylo* non 39
pilo, ut plantatum, ita propagandum eſſet regnũ Chriſti, non regnum mundi, neque enim ſceptra imperii, ſed claves regni cœlorum Dominus commiſit Petro & Apoſtolis.

Hæc itaq; dominatio † Pontificis prima fuit 40
imperii diminuendi cauſa, per quam non ſolùm multas imperii Romani ditiones à Corona imperii avulſerunt, & ad ſe tranſtulerunt, ſed etiam ſparſis diſſidiorum in imperio ſeminibus & multis bellis attritis Principum viribus, aliis invadendi anſam præbuerunt.

Et quoniam, Pontifices † non ſolùm bonæ 41
fidei poſſeſſores occupatarum ditionum, ſed ex legitimo & jure approbato titulo veros dominos ſe eſſe palàm profitentur, ad ejuſq́; rei fidem faciendam allegant Conſtantini Magni Imperatoris donationem inſtrumento publico comprehenſam & recenſitam, *in cap. Conſtantinus, diſtinct. 96.*

Jam verò noti Juris, quod inſtrumentum pu-
blicum plenam † fidem faciat ſine alio admi- 42
niculo, Innocent. *in c. 2. x. de fid. inſtrument. text. in l. 15. C de fid. inſtrument l. 18. C. de probat.* [Joh.
Gœdd. *conſil Marp. 26. num. 204.*] maximè † ſi ſit 43
antiquum, Innocent. *in c. veniens, de V. S.* Vincent. Honded. 2. *conſil* 31 *numer.* 6. & diu à partibus ita uſurpatum, *l. ſi filiusfamilias, ff. ad SCt.*
Macedon. Eſtq; † probatio probata & non pro- 44
banda, Bald. *in l. intereſt, num. 1. 2. C. de ſolution. l. ult. C. de uſur.* Dec. *conſil.* 118. Jaſon. *in l admonendi,*
num. 54. *ff. de jurejurand.* faciens † rem eviden- 45
tem & notoriam, *cap. cum dilecti, ubi Panormitan. x. de donation.* Weſenbec. *conſ.* 14 *num.* 1. quod ſine
dubitatione procedit, ſi verba obligationis † & 46
inſtrumenti clara ſint, Tiber. Decian. *conſil.* 72. *numer.* 3. *volum.* 2. *per l. ancilla. C. de furt. l quod Labeo. ff. de Carbon. edict. l. continuus. § cum ita, ff. de V. O.* Joh. Gœdd. *in reſponſ. jur. de reſtitut.* Baron. Vallendar. *numer.* 5. Hic autem verba inſtrumenti ſunt clara & aperta ex mente contrahentium,
ideoque determinata † pacto, lege ſive conven- 47
tione, non egent alia determinatione, *l. certus, generi,*

generi, 13. §. *ſi locus, ubi* Bart. *ff. de ſervitut. ruſt. præd.*
48 Cui pro ſecundo accedit † veneranda vetu-
ſtatis auctoritas, *Nov. 13. c. 3.* quæ habet vim con-
ſtituti, *l. hoc jure. §. ductus aquæ, & ibi Dd. de aqu.
quotid. & æſtiv.* Modeſtin. Piſtor. *conſ. 12. num. 44.
volum.* 1. ac ſpecialis conceſſionis Imperatoriæ,
Afflict. *in cap. 1. § ſi quis per triginta, numer. 10. ſi de
feud. controverſ. ſit, inter Dn. & agnat.* Gabriel.
comm. concluſ. lib. 5. tit. de præſcript. concl. 1. num. 1.
Mynſing. 2. O. 30. Sixtin. *de regalib. lib. 1. c. 5. num.*
138. pari paſſu cum privilegio ambulat, *l. 1. C. de
ſervit. l. 1. §. fin. de aqu pluv. arc.* Zaſ. *2. conſil. 16. nu.*
14. pro veritate habetur, Bald. *in c. cum cauſam,
verſ porrò, de probat. gl. in l. 1. C. de ſervitut.* Regiæ
auctoritati æquiparatur, Erneſt. Cothman. 2.
conſil. 79. n. 72. Et habet juſtitiam permanentem,
Bald. *ad c. 1. §. cum autem, de controv. inveſtit.* Rol.
à Vall. *conſil. 3. n. 96. vol. 1.*
49 Itaque qui eam † pro ſe habet, fundatam ha-
bet intentionem, dato quod aliud privilegium
non oſtendat, Angel. *ad l. hoc jure, §. ductus aquæ,
ff. de aqu. pluv. arc.* Dec. *conſil. 85. colum. 2.* Etiam
50 in his, quæ ſunt † de reſervatis Principis, *c. ſuper
quibuſdam, § præterea, x. de V. S.* Pariſ. *conſil. 114.
num. 1. volum. 1.* Roland. à Vall. *conſil. 89. num. 16.
vol. 2.* Gœdd. *in reſponſ. jur. de reſtitut.* Baron. Val-
lend. *num.* 485. Militat ergò maxima præſum-
ptio & probata probatio pro dicto donationis
inſtrumento, *l. cum precib. ubi gl. Cod. de probat.*
Vincent. Honded. *d. conſil. 31. num. 4.* Quæ præ-
51 ſumptio † juris pro documento habetur ido-
neo, *l. ſive, C. de probation.* Weſenbec. *in paratit. de
52 fid. inſtrum. num.* 15. & liquidiſſima † probatio,
Geil. *2. obſ. 97.*

Verùm cum d. c. Conſtantinus, reſolutio ab
Ampliſſima facultate Juridica pro experimento,
cùm gradus Doctorales Gieſſæ peterem, mihi
injuncta fuerit, eam, qualem tunc temporis pro
virium modulo & temporis brevitate adornare
licuit, huic tractationi ſubnectere volui, cum a-
liàs de hac quæſtione plurima extent eruditiſſi-
morum virorum ſcripta, quos, qui pleniorem
declarationem deſiderat, adire poteſt, ego ſaltem
brevem illam reſolutionem ſubjiciam, ex qua
facilè apparebit, quanta ſit adhibenda fides huic
inſtrumento.

In Examine autem d. c. hunc ordinem ſecu-
tus fui breviter. 1. Num illa donatio unquam
53 facta, † ne illud incurrerem, quod Æneas Syl-
vius Pontifex deincèps factus & Pius II. deno-
minatus, dixit, miſeros Legiſtas tantùm ſudare
diſputando an illud valuerit, quòd nullo un-
quam tempore fuerit, referent. Plin. *in c. ſolitæ,
num. 5. x. de major. & obed.* Laurent. Ohm *de jur. E-
piſcop. concluſ. 7.* 2. Quibus abſurdis, *c. iſtud refer-
tum*, quæ fidem veritatis denegant. 3. an Con-
ſtantinus potuerit donationem hanc facere, &
Papa recipere. 4. An ſi facta eſſet, revocanda de
jure & revocabilis foret.

1. Facti veritatem quod attinet, veriſſimum
puto, quod ex actis Vaticanis ſe hauſiſſe teſtatur
Bodin. † Hanc fabulam longi temporis men- 54
dacia confinxiſſe, *lib. 1. de republ. c. 9. p. 221.*

Primò enim nullum uſquam † in toto juris 55
civilis corpore extat donationis hujus veſti-
gium, cum tamen, ut JC. monet, ea quæ notabi-
liter fiunt, ſpecialiter ſint notanda, *l. item apud. §.
ait prætor, ff. de injur. Muſcorn. de juriſdict. nu.* 24.
Cacheran. *deciſ. 23. n. 43.*

2. Non infirmum argumentum contra fabu-
loſam illam donationem deſumitur ex tacitur-
nitate † Hiſtoricorum fide dignorum, qui Con- 56
ſtantini vitam & illius temporis geſta ſcripſerũt,
ut fuit Euſebius, Socrates, Sozomenus, Theo-
doretus, Ruffinus, & alii, quos refert Arniſ. *in
tractat. de temporal. Pontific. poteſt.* Platina, etſi va-
ſa argentea, aureaq́; item reditus, quos lumina-
ribus Petri & Pauli Conſtantinus Sylveſtro aſſi-
gnarat, accuratiſſimè recenſeat, minimè tamen
hujus immenſæ prodigalitatis mentionem fa-
cit. Platin. *in vit. Sylveſt.*

Veriſimile autem † non eſt, velle quempiam 57
diligentem Hiſtoricum, minuta quævis enarra-
re, & majora ſilentia involvere. Quod verò veri-
ſimile † non eſt, nec probabile cenſetur, *l. 13. de* 58
probationibus.

3. Conſtat Conſtantinum M. imperium † re- 59
gnaq́; ſua, vivum adhuc inter filios tres diviſiſſe,
eoq́; mortuo talem diviſionem ratam fuiſſe ha-
bitam, qua Conſtanti attributa fuit Italia, ipſaq́;
Roma & aliæ provinciæ, *teſtante idipſum Zonara
in vita Conſtant. in pr. refert auctor Bruti Fulmin. in
§. ſoluta poteſt, n. 44.* Arniſ. *alleg. loc.* Quomodo ita-
que duo unius rei in ſolidum potuerunt eſſe Do-
mini? Quomodo Imper. translatum imperium
potuit dividere; nec enim teſtamento locus eſt
in ea re, quæ jam inter vivos alienata eſt, *l. 6. de
teſtament. l. ſequens, de legat.* 2. Hæc autem partitio
† facta à patre inter liberos ultimæ voluntatis 60

locum obtinet, *l.penult.l.ult. Cod.famil. erciſc.* in-
curreret etiam ipſe Conſtantin. dividendo ma-
ledictionem in fine appoſitam, ignem videlicet
inferni.
61 4. Falſitas † apparet hujus donationis, quòd
falſis teſtimoniis eam probare conantur. Citant
enim Melchiadem ſeu potius Miltiadem teſtem
hujus donationis Sylveſtro factæ, quem ante
Sylveſtrum Petri naviculâ rexiſſe conſtat, & ipſe
Covarruvias, donationis hujus defenſor aſſerit,
ridiculè Melchiadis ad hoc adducit teſtimoniũ,
lib.4.var.reſolut.cap.16.nu.8. teſtatur etiam Dn.D.
Helvic. *in Theatr. ſuo hiſtorico in vitis Pontific.* Aut
itaque Sylveſtro non eſt facta donatio, aut teſta-
ri non potuit de ea Melchiades, qui anteceſſit
Sylveſtrum. Atqui ſecundùm Papicolas Sylve-
ſtro eſt facta donatio. Ergò Melchiadis teſtimo-
nium falsò adducitur.
62 5. Si jam omnia † occidentalia donaſſet Con-
ſtantinus Pontifici, quorſum opus erat liberali-
tate nova Pipini, Caroli, & Ludovici? Inutiliter
63 † enim ſtipulamur rem noſtram ratione domi-
64 nii, *l.31.de V.O.* inutiliter † nobis legatur eadem
res eodem reſpectu, *§.10.inſtit.de legat.* Pluribus
65 † quidem ex cauſis res nobis deberi, ſed ſemel
tantùm noſtra eſſe poteſt, *l.non ut. de R.I.*
Denique accedit ipſorum Pontificiorum te-
66 ſtimonium, † Bart. *in proœm.ff.n.14.* multis non
obſurè contra hanc donationem diſputans, tan-
dem concludit: *videte quia nos ſumus in terris Ec-
cleſia, idcircò dico, quòd illa donatio valet,* Covarruv.
lib.4.variarum reſolut.c.18.num.8. Licet verita-
tem apertè confiteri cogatur, tamen auctorita-
tem Eccleſiæ ſibi obſtare dicit, quò minus eam
profiteri poſſit, quaſi tabulas donationis minus
ſufficientes crederet. Ipſe Papa Æneas Sylvius in
dialogo, quem in Germania edidit: Veneti in re-
ſponſis contra Paulum V. editis. Alia impugnan-
tia hiſtoricam fidem, colligit Auctor *Bruti Ful-
min.* quæ hîc omnia enumerare non eſt inſtituti
noſtri.
67 Ad ſecundum venio, nimirum futilitatem †
& abſurda ipſius capituli. Cum enim hoc c. Pa-
lea ſit, ideoque nulla veritatis grana, ipſis etiam
pleriſq; Canoniſtis aſſentientibus, ex eo colli-
gere licet, quamvis ex ea palea Piſcator Roman.
granaria ſua auro repleverit.
68 1. Abſurdum eſt † in princ. ubi ab Imper. Pa-
pa conſtituitur caput Eccleſiæ. Abſurdum in-
69 quam hoc eſt, quia Imperator † non habet jus
conſtituendi caput Eccleſiæ & dignitatem Chri-
ſto debitam transferendi in alium, qui ſolus eſt
caput & fundamentum Eccleſiæ, præter quod
non eſt aliud, 1. *Cor.3.* Nam ego, inquit Jehova,
primus, ego noviſſimus, *Eſa.44.v.6.c.48.v.12.* uſ-
que ad ſenectam ego ipſe, & uſque ad canos ego
portabo, ego feram & ſatiabo, *Eſa.46.v.4.* Ven-
tura interrogate me, *Eſa.45.v.11.* Ego Dominus
faciens omnia, & nullus mecum, *Eſa.44.v.24.*
Confer auctor. de jur. Principat. concl.18. ideoq; Im-
perator hoc jus in Papam transferre non potuit.
Nec enim licet Imperatori, † aut cuiquam pie- 70
tatem cuſtodienti, aliquid contra divina man-
data præſumere, *c.non licet, diſtinct.10.*
Deinde Pontifices variant † in titulo, aſſeren- 71
tes aliâs ſe caput Eccleſiæ ex jure divino, juxta
illud: Tu es Petrus & ſuper hanc, &c. Hîc verò
tribuunt Imperatori, Ergò non ex jure divino
ſed ex jure humano id habent.
Nihil autem magis contrarium † certitudi- 72
ni, quàm variatio, Clement. 1. *de renunciat.* Zaſ.
2. *conſil.16.n.43.* Et licet aliquis poſſit uti variis
allegationibus, non tamen auditur volens pro-
bare contraria, *Dd. in c. imputari, de fid. inſtru-
ment. in l. ſcriptura, ad fin. Cod. de fid. inſtrum.* Quod
ipſum *Baronius advertit, tom. 3. annal. ſub Anno*
324. dum ait, ex depravato † illo à Græcis mu- 73
tato donationis edicto, ambigua magis reddi-
tur, quàm probatur poteſtas Papę, quæ non ju-
re humano, ſed divino nititur. Ex pluribus enim
† cauſis res noſtra eſſe non poteſt, *l.159. de* 74
reg. jur.
Si igitur ex donatione Conſtantini habet hoc
jus Papa, quod ſit caput Eccleſiæ, non fuit obli-
gatus Imperator per jus divinum reddere poſſeſ-
ſionem, quia donatio fit ex mera liberalitate &
munificentia, nullo jure aut debito cogente, *l.1.
de donat.1.* Non enim debuiſſet dicere, concedi-
mus, tradimus: ſed reddimus, reſtituimus.
2. Abſurdum eſt, quod in illo c. Principatus
† conceditur Papæ, quòd eſt contra verbum 75
Dei, 1. *Petr.5.* ubi Apoſtolus præcipit ſuis presby-
teris, ne dominentur clero, *c. ſta ſubjectus, §. recor-
demur, diſt.95.* & *Luc.22.* ubi dicitur, qui primus
eſſe voluerit, ſit tanquam miniſter. Atqui Papa
non eſt tanquam miniſter. Ergò nec ex Chriſti
inſtituto erit primus.
Eſt etiam contra Canones, † *cap. licet nonnun-* 76
quam, diſtinct.45. Imò qui primatum in terris
quærit, inveniet confuſionem in cœlis, nec inter
ſervos

ſervos Chriſti cōputabitur, qui de primatu tra-
ctaverit, *c.multi, diſtinct.* 40. Papa quærit prima-
tum in terris. Ergò inveniet confuſionem in cœ-
lis, nec inter ſervos Chriſti computandus.

Et ut ex hoc abſurdo, abſurdum aliud nectam:
77 Si ex Conſtantini † conſtitutione Primatum
Papa habet, quare Juſtinianus ei primatum tri-
buit; tanquam litigioſam rem decidens inter E-
piſcopum Conſtantinopolitanum & Romanum,
Nov. 131. *c.* 1. Qui vixit ultra ducentos annos poſt
Conſtantinum.

78 3. Abſurdum eſt, † quòd hoc capitulum Pa-
pæ tribuit dignitatem & honorificentiam impe-
rialem, *quod eſt contra, c.6.diſt.69.* ubi ex Apoſtolo
refert Nicolaus Papa, quòd militans Deo non
debet ſe implicare negotiis ſecularibus, cui con-
gruit, *l.17.l.41.Cod. de Epiſcop & Cleric.* & illud in
uſibus feudorum: *deſiit eſſe miles Chriſti, qui inci-
pit eſſe miles ſeculi,* quia diſtincta ſunt munera Dei,
imperium, & ſacerdotium, *Nov.8.in pr.*

4. Abſurdum eſt, quòd palea noſtri capituli
79 aſſerit, Conſtantinum † Pontifici conceſſiſſe
primatum in quatuor ſedes præcipuas, Alexan-
drinam, Conſtantinopolitanam, &c. quia Con-
ſtantinus poſt hanc conceſſionem ex præſuppo-
ſita falſa hypotheſi, demum fecit ædificare Con-
ſtantinopolin. quod patet ex verſ. Unde con-
gruum h.n. capit Conſtantinus.

5. Abſurdum. Quod hoc c. glorietur Pontifi-
ci conceſſum eſſe Palatium imperii, cui contra-
80 dicit Ambroſius, † inquiens, ad Imperatorem
pertinent palatia, ad ſacerdotem Eccleſiæ, [*c.
convenior ipſe* 23. *q.* 8.] cui congruit, *c. duo.* 12. *q.* 1.
Sunt enim palatia loca, uſibus imperialis Maje-
ſtatis deſtinata & velut conſecrata, *l.quicunq;, C.
de operib. publ.* & Regalibus annumerantur, Er-
neſt. Cothman. *in Commentar. ad lib.1. C. ad. rubr.
num.*17. [Chaſſanæ. *in Catalog. glor. mund. part.5.
conſid.24.§.17.* ubi ſcribit, quòd ſolis Principibus
competat habere palatia, & quòd propriè ſint
domus Principum.]

6. Abſurdum colligitur ex verſic. Et quem-
81 admodum, † ubi de habitu diſponit Pontificis
& Clericorum, quia aliâs in Curia Romana re-
ceptum eſt, ne Laico liceat ſtatutum facere in
Eccleſia, hoc eſt, de rebus & perſonis Eccleſia-
ſticis, *c. in Eccleſia S. Maria, x. de conſtitut.* Bart. *ad
Auth. Caſſa, C. de SS. Eccleſ.* [Pariſ. *conſil,* 2. *nu.* 105.
82 *& ſeq. vol.*4] cum ſecundùm eos nulla † ſit ju-
riſdictio Laici in Clericos, *c. & ſi clerici, extra de
judic.* Anton. Fab. *in c. rerum in* Sabaud. *judic. lib.*
1. *tit.*3. *definit.*16. *num.*4. *in notat.* Alciat. *in c. cum
non ab homine, in princ. de judic.* Vaſq. *de ſucceſſ.
creat. pag.1. lib.3. §.22. limit.17. num.*58. Covarruv.
*pp. qq. cap.*31. Vincent. Honded. 1. *conſil.*3. *num.*12.
Etiamſi ſtatutum ſit favorabile & utile, Panor-
mit. *in d. cap. Eccleſia S. Maria, de conſtitut. in repe-
tit. num.* 26. 37. *& ſeq.* Felin. *ibid. nu.*76. Andr. Gail.
2. *Obſ.*32. *num.*2. qua ſua lege ſuis ipſorum cruri-
bus faſciam allidunt, & proprio ſe mucrone ju-
gulant.

Si enim nullum † Laici in Eccleſia debet va- 83
lere ſtatutum de rebus & perſonis Eccleſiaſticis
vel eorum habitu: Ergò & hoc Conſtantini, tan-
quam ſupra juriſdictionem ſuam jus dicentis,
erit inutile, *arg. l fin. de juriſd.* neminemq; ligabit,
aut Pontifices ornabit.

7. Abſurdum, † quia *in d.c. dicitur*, donatio- 84
nem hanc factam fuiſſe Conſtantino & Gallica-
no quartum Coſſ. cum Gallicanum non Con-
ſtantinum, ſed Symachum collegam Coſſ. ha-
buiſſe hiſtoriæ teſtantur, Erneſt. Cothman. *in
lib.1. Cod. tit.*1. *q.*4. *num.*112. Ex quibus & aliis hu-
jus cap. abſurdis ſatis manifeſtum eſt, [in eo veri
fidem deficere.]

Ad 3. venio. Num Imper. potuerit hanc exer-
cere prodigalitatem, & communiter ferè tam
priſcorum, quàm Neotericorum unanimi ſuf-
fragio coitum eſt, quòd non potuerit, † quia 85
interceſſit hæc donatio de bonis ac juribus ejuſ-
modi, quæ S. imperii caput & cor tangunt, quæ-
que oſſibus tantæ Majeſtatis impreſſa manent.
Nec enim imperium † eſt in marſupio Princi- 86
pis, ut loquitur Bald. *in cap. intellecto, extra de ju-
rejur.* ita ut ejus jura peſſundare & inſtar pecu-
niæ per feneſtram ejaculare liceat, [quia non ha-
bet jure ſuo, † ſed jure Legis Regiæ Bald. *conſ.* 87
527. *Pridie enim, n.* 7. *verſ. ſed Imperator lib.*1. Car-
din. Tuſch. *pp. concluſ.* 40. *nu.*1. *verb. Imperator jura
imperii alienare non poteſt.*]

Neque fas eſt Regibus, regni bona donando
† graviter lædere coronam, *c. intellecto. x. de jurej.* 88
Oldrad *conſil.*94. Jaſ. *in l debitorum, nu.*7. *Cod. de
pact.* Felin. *in c. ad audientiam, num.* 4. *&* 5. *de præ-
ſcription.* Mart. *de juriſd. p.1. c.29. nu.*3. vel ampliſſi-
mas ditiones expropriare, ſeu in totum ſeparare
à corona & dignitate regia, penes quam eſt vera
proprietas & dominium Domanii, Carol. Mo-
lin. *ad conſuetud. Pariſ. tit.1. §.2. gl.* 4. *num.*16. *& ſeq.*
[Coronæ Domanium Principis eſt ad inſtar do-

89 tis, † quàm maritus alienare non poteſt, ita
nec imperii patrimonium in perpetuum alienabile,
vid. Renat. Choppin. *de doman. reg.* Dionyſ.
Gothofred. *ad l. omnia 5. C. de pagan. & ſacrif.* Ant.
Fab. *in c. rer. in* Sabaud. *judic. lib. 3. tit. 22. de fin.* 11.
num. 4. Cardin. Tuſch. *pp. concluſ.* 694. *nu.* 1. *& ſeq.*
lit. P. Ludovicum XI. Galliarum Regem maxi-
90 mas facultates, & opes donaſſe Eccleſiæ: † verùm
illas donationes quoniam immodicæ fuerant,
vim nullam obtinuiſſe ſcribit Phil. Comminæ.
lib. 9. Commentar. p. m. 652. in fin.] Jura ſi-
91 quidem proprietatis † & dominii univerſalis
non ad Principem, ſed ad ipſum imperii corpus
pertinent, Peregrin. *de jur. Fiſci, lib. 1. tit. 3. nu.* 74.
& ſeq. Paurmeiſter, *de juriſd. lib. 1. cap. 22 num.* 19.
& 42. Zoanett. *de imper. Rom. nu.* 151. *& ſeq.* [vid.
Chaſſan. *in Catalog. glor. mund. part. 5. conſid.* 19.]

Quod ipſum uſitatus Imperatorum Roma-
92 norum ſtylus hodiè arguit † in Pragmaticis Con-
ſtitutionibus, privilegiis, mandatis & Reſcriptis
in hac plerunque formâ, vnſern vnd deß H. Reichs Ständen/
R. A. de Anno 1555. in pr. vnſern vnnd deß H. Reichs
Churfürſten/ R. A. de Anno 1525. in fin. vnſer Fürſt/ vnnd
Glied deß H. Reichs/ R. A. de Anno 1544. in pr. vnſer vnd
deß heiligen Reichs Statt/ d. receſſ. de Anno 1555. in fin.
princ.

93 In hiſce itaque & ſimilibus † vox vnſer importat
Majeſtatis & univerſalis juriſdictionis uſum,
eiq; annexam regiam adminiſtrationem & protectionem:
Verba autem deß H. Reichs/ ipſam
proprietatis & univerſalis conſociationis ſeu
imperii dominium.

94 Siquidem proprietas † ſeu directum dominiũ
non eſt de ratione & ſubſtantia Regiæ dignitatis,
ſed potius plenariæ poteſtatis & Majeſtatis
uſus in ipſo regno manente regni conſociatione
integrâ, ſine qua nec Rex eſſe poteſt. Confer Carol.
Molin. *ad conſuet. Pariſ. d. tit. 1. §. 1. gl. 4. nu.* 16.
Bodin. *lib. 1. de republ. c. 9. p.* 194. ubi dicit, Reges
quidem ſummam Reipubl. poteſtatem habere,
attamen ne glebam quidem agri publici diſtrahere,
multo minus proprietatem largiri poſſe,
add. Franc. Hotom. *in Franco Gall. c.* 19.

95 Quare Imperator Carol. V. † Paulo III. Pontifici
candidè reſpondit de Parma & Placentia,
eas civitates ſi ad imperium pertinerent, nõ poſſe
ſe in ditionis ac dignitatis imperialis præjudicium
alienare, Thuan. *lib. 4. Hiſt. Lanſ. in conſultat.
Europ. p.* 646. [Legi in laudo quodam nomine
Imperatoris Sigiſmundi à Bernhardo Marchione
Badenſi Anno Chriſti 1418. Badæ, in die
vinculorum S. Petri lato & publicato hæc verba:
Vnd iſt in gemein Recht/ daß ein Römiſcher König oder
Keyſer/ der Reichs Erbe nit hene geben/ oder verſchreyben mag/
in Erbs weiſe ohne Willen vnd Verhengnuß der Churfürſten.
Hoc eſt vulgarum jus eſſe, † quòd Regi aut Im- 96
peratori Romano fas non ſit imperii proprietatem
alienare aut oppignorare hereditariè ſine
conſenſu Electorum.]

Ratio dubitandi † tamen eſſe poteſt, quòd 97
Imp. ſit dominus mundi, *l. de precatio, ad* L. Rhod.
de jactu, l. bene à Zenone, C. de quadr praeſcript. Jam
verò quilibet rei ſuæ moderator & arbiter, *l. in re
mandata, C. mandat.*

Reſpondetur, Imperator † in rebus imperii 98
tunc Domini loco habendus, quando Rempublicam
adminiſtrat, non verò quando imperium
ſpoliat: *Vel cum Cujac.* Imperator dominus eſt
quoad juriſdictionem, protectionem & adminiſtrationem,
non quoad alienationem; ideoque
non magis Imperator jus habet diminuendi imperii,
quàm truncandi ſibimet ipſi caput, aut
mutilandi membra. Hoc enim eſſet ſpecies fatuitatis
ſecundùm Eberhard. *in Topic. loc. à verisſim. num.* 15.
Siquidem Imperator tam enormiter
† imperium diminuendo ac velut viſcera ejus 99
eviſcerando, fit homicida propriæ dignitatis,
Bald. *in c. licet cauſam, x. de probat.* [Carol. Molin.
in conſuetud. Pariſ. tit. 1. §. 1. gl 5. n. 50.]

Bona enim † ſunt ſecundus hominis & præ- 100
ſertim tantæ dignitatis ſanguis: Sicut autem
ſanguis eſt vehiculum animæ & vitæ naturalis,
ita bona ſunt vehiculum vitæ civilis, quibus diminutis
dignitatis acies maximoperè hebeſcit,
Quare quæ dignitatem † & Majeſtatem imperii 101
lædunt, nec facere poſſe Imperatorem credendum
eſt, *l.* 15 *de condit. inſtit.*

Neque hanc donationem recipere potuiſſet
Papa, quia poſſumus hoc, quod honeſtè poſſumus,
l. non aliter, 7. ff. de uſu & habitat. Hoc verò
honeſte † non poſſumus, quod eſt contra leges, 102
l. non dubium, C. de legib.

Huic autem donationi † ipſiuſmet Pontificis 103
II. contrariantur, *cap. intellecto, x. de jurejurand.*
Ubi alienationem Regis Hungariæ, ne quidem
jurejurando confirmatam valere vult Honorius
III. quia in regni tendit detrimentum. Imò ipſis
† divinis repugnat legibus, quæ jubent Cæ- 104
ſari dare, quæ ſunt Cæſaris, & Deo, quæ ſunt Dei:
Jam verò ad Cæſares imperia, ad ſacerdotes pertinent
miniſteria.

Neque eſt utile † Eccleſiæ, cujus intereſt plus 105
æquo

æquo non dotari. Quò enim magis diteſcit, eò magis periclitatur Vaſq. *lib. 1. controverſ. cap. 6.* Unde Bernhardus inquit: *ſub Chriſtianis quidem Imperatoribus profecit Eccleſia opibus, defecit verò virtute.* Hinc tempore factæ occupationis vocem hanc de cœlo auditam magni viri referunt: *Hodie ſeminatum eſt in Eccleſia Dei venenum aſpidum, teſte Boër deciſ. 69. n. 2.*

106 Ideoq; conſtitutiones & reſcripta, † quæ contra jus ſunt elicita, *l. quoties, Cod. de precib. imper. offer.* & quæ non conveniunt petenti, ipſo jure nulla ſunt, *l. reſcripta, C. de diverſ. reſcript.* Hoc autem c. tale eſt, ut apparet ex dictis modò.

Hiſce præmiſſis non erit difficile reſpondere ad ea, quæ pro dubitandi ratione ſuprà adducta ſunt. Ad 1. Quod de inſtrumenti auctoritate adductum, reſpondetur, 1. quòd præcipuum in-
107 ſtrumenti fundamentum † & radix ſit rei geſtæ ſeries, & ipſius facti veritas, qua deficiente, fides inſtrumenti labaſcit, per ea quæ tradit Udalric. Zaſ. *2. ſingul. reſponſ. 23. numer. 10.* [Veritas enim majorem vim obtinet, quàm inſtrumentum, text. allegans *in l. nec ignorans, Cod. de donat.* Meichſner. *deciſ. Camer. 14. num. 103.*] Jam verò ſuprà probatum, veritatem facti deficere. 2. Inſtrumentum hoc eſt de rebus illicitis & alienari
108 prohibitis, † quo caſu inſtrumentum non ſolùm non valet, ſed Notarius tale conficiens notatur infamia R. A. zu Cölln / de Anno 1512. ſub tit. Ordnung der Notarien / & Reichs Abſchied / de Anno 1551. §. Zu dem wollen / *c. 1. c. un. § call: dis, verb. ſcriba, de prohib. Feud. alienat. per* Frider. Menoch. *2. arbit. caſ. 381. n. 31.*

Quod itaque dictum de probatione evidenti
109 ex inſtrumento † reſultante, illud obtinet, ſi id non ſit ſuſpectum, Jaſon *ad l. 4. §. condemnatum, numer. 45. de re jud. alias ſecus, c. ex parte, ubi* Bald.
110 Panormit. *x de fid. inſtrum.* Nam & antiqua † ſæpè inſtrumenta ſuſpecta, vitioſa & ſuppoſititia ſunt, *c. in literis, x. de fid. inſtrum.* VVeſenbec. *conſ. 11. n. 35.*

3. Prætenſi hujus inſtrumenti fides omnis vacillat propter abſurda, quibus ſcatet: argumen-
111 tum † ſiquidem ab abſurdo firmum in jure cenſetur, maximiq; vigoris & fortitudinis, *l. fin. C. de Auth. præſtand. l. un. §. pro ſecundo, Cod. de caduc. tollend. c. in Geneſi, x. de elect. c. ex ore* & ibi Panormit. *x. de privileg.* Everhard. *in Topic. in loc. ab abſurdo.* Neviz. *in ſylv. Nupt. lib. 1. nu. 192.* Cacheran. *deciſ. 307. n. 3.* Pruckm. *§. venatio, c. 4. n. 24.*

Nullum enim dubium eſt, inſtrumentum † 112
incurrere falſitatem, quando non poteſt ſalvari commodâ interpretatione, Bald. *in l. ſcriptura in fin. C. de fid. inſtrum.* Weſenb. *d. conſil. 11. num. 35.* item quando veriſimilis conjectura refragatur:
quia † non veriſimilia falſitatis habent imagi- 113
nem, ut dicit Bald. *in l. 1. C. de furt. & ſerv. corrupt. & ex eo,* Zaſ. *2. conſ. 6. num. 28.* Vincent. Honded. *2. conſil. 101. num. 51.* atque ideò in omni proba-
tione † veriſimilitudo maximoperè attenden- 114
da, *l. cum de ætate, 13. ff. de probat.* Bertazol. *2. conſil. 286. numer. 2.* Sichard. *ad l. 14. numer. 1. Cod. de fid. inſtrum.*

Non autem eſt veriſimile, † Imperatorem ad- 115
eò ſui, & officii & boni publici oblitum fuiſſe, ut tam prodigam tamvè ineptam ac ſuæ conditioni inconvenientem donationem fecerit, ergò nec probabile cenſeri debet.

Nec adverſantur quæ de vetuſtatis veneratione & auctoritate adducta ſunt. Veneramur
† quidem vetuſtatem, modò juſta & veriſimilis 116
ſit, & de ea re diſponat, cujus initium jure potuit eſſe poſſibile.

Nam vetuſtas † opinionis errori non patroci- 117
natur, *c. conſuetudo, diſtinct. 8.* ideoq; magis verita-
tem, † quàm vetuſtatem ſequi debemus, *c. qui* 118
contempta, d. diſtinct. 8. & veritati detectæ præſumptio quantumvis vehemens cedere debet. Geil. *2. obſ. 97. num. 18.* Herman. Vult. *conſil. Marp. 29. n. 60. vol. 2.* [Quando enim veritas illuceſcit
† omnem & poſſeſſionem & præſcriptionem & 119
conſuetudinem evaneſcere velut umbram præſertim de jure Pontificio, Proteſtantes Principes in reſponſione ad Heldum dixiſſe, refert Johan. Sleidan. *lib. 9. p. m. 307.*]

Neq; ea eſt vetuſtatis † auctoritas, ut ea quæ 120
Principi in ſignum ſuperioritatis reſervata ſunt, abſumere poſſit, ut in ſeq. cap. pluribus dicetur.

Deinde ne quidem † immemoriali tempore 121
præſcribit malæ fidei poſſeſſor, *c. vigilanti, & c. fin. x. de præſcription. c. poſſeſſor, de reg. jur. in 6.* Balb. *de præſcript. 2. p. 3 p p. q. 7. numer. 3.* Cacheran. *deciſ.*
101. numer. 3. Pontifices autem bona fide † caue- 122
runt, quia omnes ſcire debent, quod ſuum non eſt, vel de jure eſſe poteſt, hoc omnibus modis ad alios pertinere, inquit Juſtinian. Imperat.
in l. fin. C. und. vi. Deinde bonæ fidei poſſeſſor † 123
cenſeri non poteſt, qui contra Canonum auctoritatem & legum interdicta mercatur, & rem detinet, *l. 7. in fin. Cod. de agricol. cenſit.* Canones

autem

autem & leges inhibent alienationem ditionum,
ut in præcedentibus probatum fuit.

Tandem ut ad ultimum provehar, concludo
124 Impp. Romanis † in ditiones & jura ſacroſancti
imperii propria, à Pontificibus de facto ſubtra-
cta ac detenta, non aliter quam Domino in Bar-
barum Philippum, *l. Barbarius. de offic. prætor.* per-
petuam manus injectionem eſſe, D. Dieterus,
de ſumm. ſum. imper. poteſt, concl. 206. Quod enim
de facto proceſſit, de facto diſſolvi meretur. Et
125 quamvis ſucceſſores talem † donationem jura-
mento confirmaſſent, nihilominus id juramen-
tum pro nullo habendum, ut concludit Hono-
rius III. Papa *in d. cap. intellecto, extra de jurejur.*
contra donatarios Regis Hungariæ, nulla hîc
attentâ præſcriptione; Quid enim rationi con-
venientius, quàm ut:

Cæſaris acciperet Cæſar, Romamq; teneret.

126 Audiit hoc Conſtantinus † IV. qui Romam ſi-
bi reddi popoſcit, teſte Sabellico. Audiit Maxi-
127 milianus I. † dum non ſemel in animo habuit
jura imperii Pontificatumque eò pertinentem
vindicare, ut teſtatur Watemund. ab Ehrenberg/
de regni ſubſid. c. 1. *num.* 22. Nec planè abſurduit
128 Carolus † dum Electorum literis inſtigatus, ut
caput imperii recuperaret. Facerem, reſpondit,
niſi me religio deterreret, teſte Parthenio, *lib.* 2.
c. 3. *num.* 9. cui reſpondet receſſ. imper. de Anno
1521. §. Vnd als wir / wie dem Reich zu ehren die
Kron zu holen / vnd das jenige ſo dem Reich ent-
zogen / zu erobern / vnnd zum Reich zu bringen /
129 ſed quæ hîc religio † obſtabit, imperii ſui ſe-
dem, & auguſtiſſimum illud terrarum capito-
lium recuperare, confer Lanſ. *in conſultat. Europ.*
pag. 647.

Poſſet deniq; hæc donatio, ſi unquam facta
130 eſſet, & de jure fieri potuiſſet, propter † ſum-
mam Pontificum in Impp. ingratitudinem & in-
jurias atrociſſimas revocari, *l. fin. & ibi Dd. C. de*
revocand. donat. Non enim rationi conveniens,
& alienas res capere, & frugalitatem donatoris
131 irridere, *d. l. fin.* & grave eſt, ab illo † pati inju-
riam, in quem collatum eſt beneficium, *l.* 1. *C. de*
revocand. donat.

Nam ingratitudo dicitur ventus urens, exſic-
cans fontem miſericordiæ, rorem pietatis & fru-
ctum gratiæ, auctore D. Bernhardo.

Sic, licet ratio naturalis, velut rerum o-
mnium rectiſſima arbitra, liberis parentum bo-
na adjiciat, *l.* 7. *de bonor. damnat.* ut civilis juris
auctoritate, Domini quodammodo, vivo patre,
rerum paternarum videantur, *l. in ſuis, de liber.*
& poſthum. Ingratitudo † tamen debitum na- 132
turæ abſorbet, & liberos exhæredes facit, *Nov.*
115. *c.* 3.

Pariter, licet magnus ſit libertatis favor, ejuſ-
que theſaurus inæſtimabilis, *l. libertas, de reg. jur.*
ingratitudo † tamen ejus exiſtit domitrix, & au- 133
ream naturæ libertatem duriſſimo ſervitutis ju-
go premit, revocando libertum in ſervitutem, *l.*
2. *C. de libert. & eorum liber. c.* 8. *cauſ.* 22. *q.* 2.

Propter ingratitudinem † filius emancipatus, 134
iterum patriæ poteſtatis jura ſubire cogitur, *l.*
un. Cod. de ingrat. liber. amittit Vaſallus feudum,
c. 1. *§. porrò, quæ fuit prim. cauſ. benefic. amitt.* miles
ſpoliatur cingulo militiæ, *l.* 1. *§. fin. de obſeq. à liber.*
& libert. cum ſimilib.

Ingratus † autem fieri dicitur donatarius in 135
donatorem, quoad effectum revocandæ dona-
tionis, ex cauſis enumeratis, *in d. l. fin.* quæ ſe-
quentibus ſolent includi verſiculis:

Ingratum faciunt, atrox injuria, damnum,
Impia dextra, fides fracta, pericla necis.

Quas cauſas ſi examinare vellemus † omnes in 136
perſona Pontificum anteriorum concurrerent,
cum tamen una ad effectum revocationis ſuffi-
ceret, qua de re ulterius videri poteſt, auct. Brut.
Fulmin. *§. ſoluta poteſtas, ubi num.* 132. probat, ni-
hil intereſſe, an impias manus, an verò pedes do-
natarius donatori inferat, ut ſuprà exemplo Fri-
derici Barbaroſſæ declaratum fuit, & quoad pe-
ricula necis in perſona Henrici III. ſuperius pro-
batum. Sic & Thomam Imperatorem Romani
Pontificis auctoritate commota plebs, in tem-
plo Sophiæ necavit, Bodin. 1. *de repub. c.* 9. *p.* 206.
Et tantum de hac prima diminuendi imperii
cauſa dixiſſe ſufficiat.

CAPUT IX.
DE SECVNDA DIMINVTIONIS *imperii cauſa, Exemptionibus.*

SUMMARIA.

1. *Tria ſunt exemptionum genera.*
2. *Primum quando aliqua imperii provincia totaliter, & omnimodo ab imperii Romani juriſdictione eximitur.*
3. *Hac exemptio de jure cenſetur impoſſibilis, de facto tamen uſurpatur.* 4. *Impoſſibile eſt de jure eſſe aliquid de regno, vel in regno, & totaliter exemptum, vel exceptum ab illo.*

5. *Iure*

5. *Iure naturæ æquum eſt, ut unus ſit ſummus Princeps.*

6. *Nec ipſius Principis conceſſione aliquis omninò liber eſſe poteſt à ſuprema ejus juriſdictione.*

7. *Suprema juriſdictio eſt ipſa forma, & ſubſtantialis eſſentia Majeſtatis ſummæ.* 8. *Quæ tàm eſt inſeparabilis à Majeſtate, quàm eſſentia rei à re ipſa. Non juſtum eſt membra diſcedere à ſuo capite.* 9. *Qui id molitur, non dat Cæſari, quæ ſunt Cæſaris.*

10. *Africa provinciarum omnium arx Carthagine oppugnatâ & direptâ, à P. Scipione ditioni Romanæ addita, qui ob eam devictam Africani cognomen adeptus eſt.* 11. *Eam Romano imperio refractariam in ordinem redegit Julius Cæſar, deinde Iuſtinianus Imp.* 12. *Hodiè ex parte Turcæ, majori verò parte Presbytero Iohanni paret.*

13. *Aſia totius orbis pars maxima, ab Attalo Rege, teſtamento hæreditaria populo Romano facta.* 14. *Armis deinde ab Antiocho Rege Syrorum eſt vindicata, indeq; L. Cornelius Scipio, cujus auſpiciis bellū hoc confectum, dictus fuit Aſiaticus.* 15. *Hæc jam dudum Imperio Rom. ſubtracta à Turcis, Perſis, Moſcis Tartaris, & aliis populis detinetur.*

16. *Græcia olim Romanis paruit, à Sylla ſubacta poſteà à Gothis Romano imperio ſubtracta, Hodiè Turcarum imperio ſubdita.*

17. *Macedonia, victo per L. Æmilium Paulum Perſeo Macedonum Rege, facta eſt populi Romani provincia.*

18. *Ægyptus Romano imperio ſubjecta, à Saracenis poſtmodum unâ cum Syria, & aliis provinciis oppreſſa, & imperio erepta fuit.*

19. *Perſia, Arabia, Chaldæa in fide imperii Romani manſerunt uſque ad principatum Heraclii tyrannicum, cujus crudeli dominatione rebellandi occaſionem arripuerunt.*

20. *Iudæa cum Paleſtina à Cn. Pompeio ſubjugata, poſteà cùm Iudæi aliquoties rebellarent, à Tito Veſpaſiano urbe Hieroſolymitanâ captâ & dirutâ, provincia iſta Romano imperio mancipata, tandem à Turcis direpta adhuc detinetur.*

21. *Italia provinciarum orbis primaria, gloriæ vetuſtate gentium domina appellata, & olim imperii ſedes, à Pontifice donationis inanis prætextu avulſa detinetur.*

22. *Hiſpania P. Cornelii Scipionis virtute & humanitate tota ferè in poteſtatem Romani imperii redacta, ejuſdem Majeſtatem ſubmiſſæ ſubjectionis obſequio venerata eſt.* 23. *Hodiè ab Imperio Roman. avulſa ejus imperium non agnoſcit.*

24. *Hujus exemptionis rationes aſſignantur. Hiſpaniorum Reges in maxima Reipubl. infelicitate Cæſarum auxilio deſtituti, Cæſarum imperio exempti ſunt.* 25. *Reſponſio ad hanc rationem. Res aliena de manu prædonis recuperata, non fit recuperantis, ſed Domino vero reſtituenda.*

26. *Hæc exemptio fulcitur immemorialis temporis præſcriptione. Reſpectu Ducatus Burgundiæ aliarumq; provinciarum adhuc hodiè Rex Hiſpaniæ ſtatus imperii dicitur.*

27. *Hiſpaniæ regnum, per matrimonium & ſucceſſionem ad familiam Auſtriacam devolutum, multarum ampliſſimarum ditionum, regnorum, provinciarum, & orbis terrarum partium acceſſione in incomparabilem ſuccrevit potentiam.*

28. *Portugalliæ, & Hiſpaniæ regnum à Chriſtophoro columbo inventis multis incognitis Inſulis egregiè amplificatum. Caſtiliæ regni acceſſione, America conceſſit in Regum Hiſpanorum poteſtatem.*

29. *Gallia à C. Cæſare domita in fidem imperii Rom. accepta, & in provinciam redacta eſt.*

30. *Sigiſmundus Imperator in civitate Lugdunenſi Comitem Saonenſis ſtatus de poteſtatis plenitudine creavit, & in Parlamento Pariſienſi controverſiam decidit, & equitem Sereſcalcum creavit.*

31. *Iuſtinianus Imp ſine controverſia jura Regibus Galliæ dedit.* 32. *Otto II. Lothario atq; Carolo Galliæ Regibus bellum intulit, quòd Romano imperio juſta non perſolverent.*

33. *Reges Galliæ anteriores occuparunt provinciam, Galliam, quæ fuit ditionis imperii.*

34. *Elector Trevirenſis dicitur Archicancellarius imperii Romani per Galliam.*

35. *Gallia hodiè ab imperio avulſa, neq; Rex ſuperiorem recognoſcit.* 36. *Exemptionis hujus occaſio & initium ad Caroli Mag. nepotes refertur. Alii ad Childerici, & Clodovæi tempora referunt.*

37. *Bodinus teſtatur Galliam fuiſſe ferè vigeſimam imperii Rom. partem.*

38. *Exemptione iſtâ non obſtante Galliæ Rex Imperatori Rom. reverentiam debet.*

39. *Portugallia occaſione Hiſpaniæ ab imperio exempta eſt.*

40. *Britannia primùm à Iulio Cæſare imperio Romano potius oſtenſa, quàm tradita, à Claudio demùm imperio juncta, & in formam provinciæ redacta.* 41. *Inas Britanniæ Rex opinione religionis, ac pietatis regnum Pontifici vectigale fecit.* 42. *Deinde motu Regis Galliarum Innocentio III. facta eſt tributaria. Sub Iohanne Anglorum Rege.*

43. *Dania ab Ottone Imperio ſubjecta, fidelitatem & homagium juravit Imperatori Romano.* 44. *Henricus Auceps Imp. Danos vicit & tributa eis impoſuit.* 45. *Hodiè ſuâ lege, & ſuo Rege, neminem recognoſcente, vivit, Ducatus Holſatiæ tamen ad imperium pertinet.*

46. *Hungaria uti & univerſa Pannonia & Illyricum ſub Tiberio Romano paruit imperio.* 47. *A Rege Stephano in Papæ clientelam delata eſt, & eâ occaſione ab imperio ſe exemit.* 48. *Maximilianus II. Imp. hoc regnum ſi ob maxima auxilia Hungaricæ nationi contra Turcam exhibita gratum eſſe vellet, imperio rurſus uniendum, non ſine ratione putavit.* 49. *Hungaria Germaniæ propugnaculum appellatur. Hungaros inconſtantes, & in Germanos infeſtis eſſe animis experientiam teſtari ſcribit Sleidan.*

50. *Polonia imperio Romano ſubfuit iis temporibus, quibus ab extrema etiam Scythia appellationes ad Imperatoris Rom. curiam devolvebantur.* 51. *Otto Magnus Boleslao acri Poloniæ Duci regiæ dignitatis axiomata contulit.* 52. *Deinceps arte Pontificiâ Laboldus recuſavit coronam ab Imperatore ſumere. Tandem faſces ſuos Imperatori ſubmittere recuſavit.*

53. *Rex Poloniæ agnoſcit Imperatorem & ſtatus imperii non ut judices, ſed ut Principes omni honore, & obſervantiâ dignos.*

54. *Neapolis magna pars Italiæ primùm ſub Apuliæ & Calabriæ Ducibus fuit, deinceps in regnum verſa, & utriuſq; Siciliæ regnum nuncupata.* 55. *Et Sicilia, propter fertilitatem, & rerum abundantiam horreum urbis Romæ credita, Romani Pontificis patrimonio ceſſerunt. Sardinia & Corſica Romanis paruerunt.*

56. *Arelatenſis regni ditionem, ac jura majeſtatis Philippus Valeſius ab Henrico V. Imp. emit, conſentientibus imperii ordinibus.*

57. *Florentia ſoluto Rudolpho Imp. pretio 6000. ducatorum in libertatem ſe vindicavit.* 58. *Carolus V. Imp. ad imperii devotionem eam adegit, Alexandro Medices Duce Florentiæ conſtituto. Hodiè de facto non recognoſcit imperium.*

59. *Boruſſia virtute, & armis Teutonicorum militũ imperio adjecta, graviſſimis bellis à Polono preſſa, Boruſſiæ Magiſtro in feudum ceſſit, in Ducatum mutata. Eam Boruſſiæ Dux poſtea proprietatis jure poſſidendam ad hæredes tranſmiſit.*

60. *Civitates Dantiſcum, Elbinga non ita pridem ad imperii conventus evocatæ ſunt.*

61. *Livonia extrema Germaniæ pars, virtute Teutonicorum militum ad imperium & religionem adacta, imperii Romani Majeſtatem obſervavit ſemper.* 62. *Riga civitas imperii à Maximiliano II. appellatur. Et Archi Epiſcopus Rigenſis inter Germaniæ Archi-Epiſcopos numeratus fuit.* 63. *Livonia fuit, & de jure adhuc eſt pars Germaniæ, & imperii Rom. provincia, pro tali etiam adhuc à Maximiliano II. Imp. habita.* 64. *Deficientibus imperii auxiliis, & invaleſcente Muſcovitarum crudelitate. &c. tandem Livoni Sigiſmundi Poloniæ Regis clientelæ ſe ſubmittunt.* 65. *Gothardus Ketlerius anteà Magiſter ordinis Equeſtris, Churlandiæ, ac Semigalliæ Dux publicè proclamatur.*

66 *Tranſylvania lacerato ac penè profligato Hungariæ regno cum Moldavia & vicinis provinciis Turcico Imperatori tributaria facta.*

67. *Veneti maris Adriatici Domini.* 68. *Eorum Civitas illuſtris & quodammodo delitiarum Paradyſus. Imago Romæ antiquæ appellatur.* 69. *Hi à Carolo M. privilegium ſe accepiſſe ferunt, ut ſuis uterentur legibus, & bello paceve neutrius juris cenſerentur.*

70. *Alii negant, Venetos unquam fuiſſe ſubjectos imperio Romano.* 71. *Quicquid in mari ædificatur, ædificanti cedit.* 72. *Et hinc originaria Venetiarum libertas defenditur.*

73. *Littora, in qua populus Rom. imperium habet, populi Romani ſunt. Mare eodem cum littore jure æſtimatur.*

74. *Nihil commune habet cauſa dominii, & proprietatis cum imperio, & proprietas fundi cum juriſdictione.* 75. *Dominium ſeparatum quid à juriſdictione, & hac ſeparatam habet qualitatem ab illo.* 76. *Non ſtatim ut quis ſuorum ædificiorum Dominus eſt, imperii jus in iis habet.*

77. *In mari ita juriſdictio eſt, ſicut in terra.* 78. *qui habet territorium, & juriſdictionem in terra, illud etiam habere cenſetur in mari.* 79. *Gabellam in mari ultra centeſimum miliare imponere licet.*

80. *Romani terris deficientibus & mare ſecuti imperium maris quoq; obtinuerunt.*

81. *Sigiſmundus Imper. Venetos appellat rebelles, & dominationis iniquæ cupidine injuſtos. Rebellio præſupponit juriſdictionem & imperium.*

82. *Fuerunt Veneti etiam populi Galliæ.*

83. *Lucenſium, Genuenſium, & Senenſium exemptio, remiſſivè. Lucenſium civitas eſt imperii.*

84. *Mediolanum à Carolo M. in poteſtatem imperii & Provinciæ redacta, in imperii ſubjectione permanſit, & adhuc eſt imperii Romani proprietas.* 85. *Poſt varias mutationes in hoc Ducatu Wenceslaus*

Imp.

Imp. urbe ditioneq́; grandi pecuniâ vendita Iohannem Galeacium Ducem creavit. 86. Tandem Carolus V. filium ſuum Philippum de eo Ducatu inveſtivit, & imperio Hiſpanico adjicere conatus fuit.

87. *Camerarum imperii limes fideliſſimus, ſemper in imperii devotione permanſit, donec à Carolo V. in bello Gallico in ſua verba jurare coacta. Habet Epiſcopum adhuc imperii Principem.*

88. *Meta, Tullum & Verdunum per Regem Galliæ imperio Romano ſunt ſubtracta, in ſpiritualibus tamen parent Archiepiſcopo Trevirenſi.*

89. *Sunt & aliæ ditiones nobiliſſimæ, quarum adhuc hodie avulſio totalis metuẽda. Belgæ etiam multa imperii loca armis occupata adhuc detinent.*

90. *Secundum genus exemptionis, quando imperii ditio quoad onerum contributionem & ſubjectionem à corpore imperii avellitur, imperii tamen Majeſtate non ſpretâ. 91. Et hi cives honorarii dici poſſunt.*

92. *Helvetii à Iul. Cæſare imperio ſubjecti, tandem crudeli præfectorum inſolentiâ preſſi iis expulſis ad libertatem provocarunt. 93. Adhuc tamen imperii Romani Majeſtatem ſic reverenter, & colunt, ut ab Imperatore Ferdinando libertatis acceptæ beneficium ſibi confirmari popoſcerint. 94. Privilegiorum confirmatio, ſicut & datio, eſt ſpecies quædam ſuperioritatis & ſubjectionis. 95. Non facilè fœdus contra imperium percutiunt Helvetii. 96. Laudandi tamen in hoc quòd naturâ ſint pacifici, & magis de tuendis, quàm propagandis finibus ſolliciti. 97. Quiq́; libertatem ſuam malint juſtitiâ tueri, quàm latrociniis & bello provocare alios.*

98. *Hollandi conſueverunt præcipuis Europæ bellis ſe immiſcere, in hoc ſemper ſolliciti, ut per rationem ſtatus fines ſuos, & imperium extendant. 99. Genuenſes ad ſecundum hoc exemptionis genus referuntur. Hi licet libertatem omnimodam in cauſa Finarienſi allegarint; eâ tamen non obſtante Imperator ſe judicem pronunciavit.*

100. *Ducem Sabaudiæ ſummâ poteſtate ac Majeſtate uti, neminemq́; ſuperiorem recognoſcere, multi aſſerunt. 101. Dux Sabaudiæ Imperatorem recognoſcit. Et perpetuus imperii vicarius eſt. 102. Ejus exemptio ad ſecundum hoc genus refertur. 103. Eſt Princeps imperii Romani. 104. Sigiſmundi Imp. beneficio appellatus Dux. Et ipſa Sabaudia imperii feudum eſt. 105. Ad huc hodie vocatus comparet ad comitia imperii, ut Princeps imperii 106. Dux Sabaudiæ perpetuus imperii Rom. vicarius nominari vult. 107. Vicarii munus præſupponit ſuperioritatem ejus, cujus vices geruntur.*

108. *Lotharingia per Ottonem I. Imp. à Regibus Franciæ vindicata, ejusq́; Duces inter primos imperii relati. 109. A Teutonica tamen lingua, & Republ. deſciſcens, nomine magis, quàm re ipsâ imperii provincia manſit.*

110. *Adhuc hodie quoad contributionem pacem publicam feudaq́; ab imperio dependentia imperium ejusq́; juriſdictionem agnoſcit. 111. Extra hos caſus, tàm in prima, quàm ſecunda inſtantiæ cauſis eſt privilegiatus, neq́; Cameræ mandatis & proceſſibus moleſtatur.*

112. *Belgica & Burgundica provinciæ ſub imperii protectione continentur, & eidem ex mutua conventione, ſalvâ tamen exemptione, contribuerunt. 113. Adhuc hodie Hiſpaniarum Rex ratione Domus Burgundiæ in comitiis comparet, & conſtitutionibus imperii haud gravatè ſe accommodat. 114. Burgundiæ Duces in cauſa appellationis à Camera exempti, quoad cauſam tamen fractæ pacis & collectarum forum in Camera ſortiuntur. 115. Tranſactione Burgundiacâ peculiariter conſtitutum, ut ſubditi Brabantiæ, & Burgundiæ, &c. è loco domicilii non evocentur, ſed coràm ordinario judice conveniantur.*

116. *Burgundia & Regnum Arelatenſe Cunradus II. Imper. teſtamento à Rudolpho Rege ejuſdem ſibi relictum, vi & armis defenſum, & imperio Romano ſubjectum.*

117. *Tertium exemptionis genus, quando aliquis ſtatus imperii, ab immediata imperii ſubjectione eximitur, & mediatus efficitur. 118. Hæc exemptio imperii dignitatem non ita minuit, ſicut priora duo genera.*

119. *Exempti, qui prius onera ſubierunt eximenti adcreſcunt cum ſuo onere. 120. Niſi exempti ſint in poſſeſſione libertatis. 121. In caſu tamen neceſſitatis etiam privilegiati ſine diſcrimine contribuunt.*

122. *In caſu neceſſitatis etiam vaſalli, aliàs à collectis immunes, onera collationis ſubeunt.*

123. *Si in hac libertatis vel quaſi poſſeſſione non ſunt, tunc vel eximentes, vel ipſi exempti contribuũt.*

124. *Exemptio, ubi multi exempti ſunt, qui nec ipſi per ſe nec eximentes onera ſubeunt, imperio detrimentoſa exiſtit.*

125. *Intereſt Reipub. ne fiſcus tabeſcat. Nec quies gentium ſine armis, neque arma ſine ſtipendiis, nec hæc ſine tributis haberi poſſunt.*

126. *Per hanc exemptionem publica imperii munia, & expeditiones impediuntur.*

127. *Intereſt Reipubl. per plures conſuli.*

128. *Auguſta imperii celſitudo tritis illuſtrium fundorum occupationibus depreſſa vileſcit.*

129. *In Comitiis ſæpiſſimè deliberatum, quomodo matricula reſarcienda.*

130. *Fiſcus imperii actionem adverſus exemptos in Camera de ſimplici & plano inſtituit, & proſequitur.*

131. *Exemptio quomodo probetur remiſſivè.*

132. *Totaliter exemptus nullo jure adverſus imperium ſe tueri poteſt.* 133. *Iure divino ab omnimoda Cæſaris juriſdictione ſe eximens non tribuit Cæſari, quæ ſunt Cæſaris.* 134. *Iure humano eximens ſe, ab imperio deficere dicitur.* 135. *Ab imperio deficiens imperii hoſtis judicatur.* 136. *Adverſus hoſtem æterna eſt auctoritas.*

137. *Beſoldi ſententia de exemptis. Deus transfert regna de gente in gentem, etiam interdum contra juris humani regulas.* 138. *Refellitur ea, diſtinguendo inter Dei permiſſionem, & actionem.* 139. *Deus permittit, ut Tyranni iniquè occupent regna, ipſam tamen tyrannidem non vult, nec probat.*

140. *Obedientia & ſuperioritas in æternum non eſt præſcriptibilis. Imperator ejuſmodi præſcriptionem contra ſe, & imperium pati non poteſt.* 141. *Nec mortales adverſus Deum immortalem, nec privati contra Rempubl. præſcribere poſſunt.* 142. *Reſpubl. ab omni præſcriptione exempta.* 143. *In materia omninò impræſcriptibili nulla immemorialis præſcriptio locum habet.*

144. *Vanitas eſſet, præſcriptionem pro imperii ſalute invĕtam, imperii hoſtibus in peſtem ſubſternere.* 145. *Veriſimile non eſt, Principem, qui dedit præſcriptionibus robur, dediſſe contra ſe, & imperii ſui ſtatum.* 146. *Princeps nunquam contra ſe confirmare, aut aliquid concedere præſumitur; neq; ita concedere, ut jure conceſſo etiam contra ſe ipſum uti liceat.*

147. *Objectio. Ad eamq; Reſponſio. In quo minus præjudicium verſatur, facilius admittitur.*

148. 149. *Alia objectio refellitur. Superioritatis jura, quæ ſunt de eſſentia Principis, venalia non ſunt, neq; ad ſubditos tranſmiſſibilia.* 150. *Superioritas eſt quoddam jus publicum regni, quod omnes tangit, & ab omnibus approbari debet.*

151. *Sævitia Principis ſufficiens exemptionis cauſa non eſt.*

152. *Carolus V. Imp. deliberavit, & deſideravit ditiones ab imperio avulſas recuperare, & imperio adjicere. Status etiam imperii promptiſſimum auxilium ad hoc propoſitum promiſerunt.* 153. *Vnde conſtat Imperatores animum recuperandi nunquam depoſuiſſe. Carolum V. etiam aliquoties tentaſſe ex hiſtoriis apparet.*

154. *Vt Domino in Barbarium Philippum ſervum, ita & Imperatori Rom. in exemptos ſempiterna eſt auctoritas.* 155. *Sic Iuſtinianus Imper. Africam, aliasq; innumeras provincias ſuis victoriis iterum ditioni Romanæ, ſuoq; imperio adjecit.*

156. *Quæſtio. An, & quomodo honeſtus Imperatori cenſus ex ipſius imperii proventibus conſtitui poſſit: hic tractatur. Rex egens reditibus, magna eſt calamitas.*

157. *Vrgenda reſtitutio vectigalium publicorum, quæ quondam occuparunt Principes.* 158. *In Gallia aliquoties immenſæ donationes Regiæ à Curia Pariſiana revocatæ, & abolitæ. Immodicæ opes à Ludovico XI. Galliarum Rege in Eccleſias collatæ ratæ non manſerunt.*

159. *Vectigalia benignitate Impp. conceſſa, & diu quietè & rectè poſſeſſa parùm juſtè auferri, & imperio rurſus vindicari poſſunt.* 160. *Mos fideliſſima vetuſtatis facilè non mutandus.* 161. *In capitulatione noviſſima moderni Imperatoris tamen cavetur, ut imperii reditus & tributa privatis oppignorata, rurſus imperio vindicentur.*

162. *Pro uſu Reipubl. & militia nova potiùs vectigalia Imperatori conſtituenda, quàm benè quæſita ſtatibus eripienda.*

163. *Alii ad bona Eccleſiaſtica regreſſum faciendum exiſtimant.* 164. *Quæ ad ſacrum uſum ſemel deſtinata & conſecrata, profanis non applicanda uſibus.*

165. *Commodiſſima ratio, quæ & Maximiliano I. juſta viſa fuit, ut feuda, imperio aperta ſine herede eidem feudali decedentibus principibus, ad Imperatorem redirent.*

166. *Hanc rationem probant ſanciuntq; omnes à Carolo V. huc uſq; extantes capitulationes Cæſareæ.*

167. *Sic & Eccleſia res infeudari ſolitas, ſi ad inopiam vergat, aperto feudo retinere poteſt.* 168. *Quoties utilius eſt Eccleſiæ, rem infeudari ſolitam incorporari, retineri ea bona poſſunt.*

169. *Quæ communibus auſpiciis & communi imperii ſumptu ab hoſtibus imperii vindicantur, & recuperantur. Illa Imperatori, & imperio reſervantur.*

EXemptionis verbum apud Latinos frequentiſſimum, & variis rebus accommodatur: in hoc verò tractatu pro libertatis aſſertione uſurpatur.

Apparet autem exemptionum † tria ferè eſſe 1
gene-

genera : Primum, de quo hic præcipuè agimus,
2 eſt, quando aliqua imperii † provincia, ditio vel
regnum totaliter & omnimodò, tam quoad o-
nerum contributionem, & præſtationem, quàm
ſuperioritatis cognitionem ab imperii Romani
juriſdictione eximitur, hoc eſt, radicitus avelli-
tur.
3 Hæc exemptio † licet de jure cenſeatur im-
poſſibilis, de facto tamen uſurpatur, magno im-
perii cum detrimento, Sigiſm. Scacc. *lib. 1. de ju-*
4 *dic. c. 9. num.* 1610. impoſſibile † enim eſt de jure
eſſe aliquem de regno vel in regno, & totaliter
exemptum vel exceptum ab illo, Didac. Covar.
pp. qq. c. 4 num. 1. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib.*
3. c. 2. num. 16. per text. in cap. cum non liceat, de præ-
ſcript. Carol. Molin. *ad conſuetud. Pariſ. tit. 1. §. 2.*
5 *gloſſ. 4. num. 17.* Jure enim naturæ † æquum eſt,
ut unus ſit ſummus Princeps, *cap. in apibus, 7. q. 1.*
6 adeò ut nec ipſius Principis † conceſſione ali-
quis omnimodò liber eſſe poſſit à ſuprema ejus
juriſdictione, Anton. de Butr. *in cap. per venerabi-*
lem, num. 12. verſ. finem, extra qui fil. ſint legitimi.
Bald. *in l. 1. §. initio, n. 9. ff. de offic. præfect. urb.* Pruck-
man. *in §. ſoluta poteſtas, cap. 4. membr. effect. nu.* 58.
Sixtin. *de regalibus, lib. 1. c. 5. n. 4.*
7 Suprema namque † juriſdictio eſt ipſa forma
& ſubſtantialis eſſentia Majeſtatis ſummæ, Co-
8 varr. *d. c. 4. n. 1.* quæ tam eſt inſeparabilis † à Ma-
jeſtate, quàm eſſentia rei à re ipſa, Carol. Mol.
d. gl. 4. num. 17. neque juſtum eſt membra diſce-
dere à ſuo capite, *c. cum non liceat, x. de præſcript.*
Anton. Picard. *in l. 5. & 7. num. 51. Cod. de muriieg.*
Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. & eorum ju-*
9 *riſd. lib. 4. cap. 13. num. 41.* & qui id molitur † con-
tra Evangelicam doctrinam, non dat Cæſari,
quæ ſunt Cæſaris.
Ditiones, civitates, & regna ab imperio avul-
ſa enumerat, Bodin. *lib. 1. de repub. c. 9.* & ſtudio-
ſius, Mart. *de juriſd. p. 1. cap. 26.* & noviſſimè Za-
char. Victor. *de exemption. concluſ. 2.* Paurmeiſter.
2. de juriſd. cap. 4. num. 26. & mult. ſeqq. in gratiam
tamen ſtudioſorum, præcipuas ditiones, civita-
tes & regna ordine ſubjiciam, & quæ ex quoque
auctore mutata, bonâ fide adjectis eorum nomi-
nibus ſignificabo.
10 [Africa, † Provinciarum omnium arx, ut
eam appellat Cicer. *in Orat. pro Ligar.* Charta-
ginenſium Ducum fortitudine diu reſtitit pop.
Romani potentiæ, donec tandem tertio bello
Punico confecto, Carthagine oppugnatâ, dire-
ptâ, & in cineres redactâ, à P. Scipione ditioni
Romanę addita, qui ob eam devictam in trium-
pho, Africani cognomentum adeptus, Plutarch.
in vit. Scipion. African. Sex. Ruff. *de acceſſion. Imp.*
Rom. Joan. Cuſpin. *in not. ad eundem, Rubr. quo pa-*
cto Africa acceſſerit. Bodin. *de Republ. lib. 1. cap. 6.*
Münſter. *in Coſmograph. lib. 1. c. 35.* quò pertinet
verſus Oven. *lib. 2. Epigram. 59.*

Africa Pompeji tellus, Aſiatica Craſſi.
Tertia pars mundi Cæſaris urna fuit.

Eamq; Romano Imperio refractariam † in or- 11
dinem redegit Julius Cæſar, deinde Juſtinianus
Imperat. ceu hic gloriatur *in proœm. Inſtit. §. 1. &*
ibi Mynſing. & Dd. *junct. Novell. 37.* Et illud ipſe
deſcribit *lib. 5. commentar. de bello African.* add. *l. 1.*
& tot. tit. C. de præfect. prætor. Africa, &c. & ibid. Er-
neſt. Cothman. *in comment.* Quæ poſtea Vanda-
lis prædæ ceſſit † Marquard. Freher. *in not. ad* 12
Petr. de Andl. de Imper. Roman. lib. 2. cap. 10. Et ho-
diè ex parte Turcæ, majori verò parte presbyte-
ro ſive pretioſo Johanni paret, quamvis & Hi-
ſpaniarum Rex quędam loca munita, mari adja-
centia ibidem obtineat.
Asia, † totius orbis pars maxima & crea- 13
tionis, ac redemptionis humani generis hiſto-
riâ nobiliſſima, Orthel. *in deſcript. Aſi.* Johan.
Boter. *in Coſmograph. lib. 1. part. 2. in princ. inſuper*
Gerhard. Mercat. *in deſcript. nov. Aſiæ fol.* 330.
primis Monarchiis, utpote Aſſyriorum, Perſa-
rum, & Græcorum celebris, ſocietate Attali Re-
gis, nota Romanis, qui eam teſtamento hęredi-
tariam fecit populo Rom. ut teſtatur Sext. Ruff.
de dignitat. & acceſſ. Rom. Imper. Rubr. de Aſia. ibi-
demque Cuſpinianus *in not.* Ne quid autem po-
pulus Romanus non viribus partum haberet, † 14
armis per nos, inquit Ruff. *alleg. loco*, ab Antio-
cho Rege Syrorum maximo eſt vindicata, ea-
demque occaſione, Lydiam antiquam Regno-
rum ſedem acceſſiſſe; Indeque L. Cornelius Sci-
pio, cujus auſpiciis bellum hoc confectum fuit,
triumphans Romæ, dictus fuit Asiaticus,
Valer. Maxim. *lib. 5. dictor. factor. memorab. cap. 3.*
Plutarch. *in vit. Scipion. African. circ. fin.* Strab. *lib.*
16. Sleidan. *de quat. ſumm. Imper lib. 1.* Pezel. *in mel-*
liſic. p. 2. cap. 3. Eamq; Tiberio Imperatori paruiſ-
ſe teſtis eſt Cornel. Tacit. *lib. 4. Annal.* Hæc jam
dudum Imperio Romano ſubtracta † à Tur- 15
cis, Perſis, Moſcis, Tartaris & aliis populis de-
tinetur Johan. Boter. *lib. 1. Coſmograph. part. 2. in*
deſcript. Aſiæ.

16 Græciam † paruiſſe Romanis dubium omninò non eſt, Dionyſ. Halicarnaſſ. *Antiquit. Roman. lib. 7. p. m.* 559. Athenis enim occupatis, Sylla eam plurimasque alias Regiones ſubegit. Car. *lib. 2. Chron. de Mar. & Syll.* quæ poſtea Gothorum violentâ invaſione Romano Imperio ſubtracta. Marquard. Freher. *in not. ad Petr. de Andl. de Imper. Rom lib. 2. cap.* 10. amodo Turcarum Imperio ſubdita Joh. Boter. *in Coſmograph. lib. 1. part. 1. in deſcript. Græc.*

17 Macedonia, † victo, per L. Æmilium Paulum, Perſeo Macedonum Rege facta eſt populi Romani provincia. Sleidan. *de quat. ſumm. Imper. lib. 1.* Pezel. *in Melleſic. Hiſt. part. 2. cap 3. membr.* 16. Joh. Cuſpin. *in not. ad* Sext. Ruff. *de acceſſione Macedon.*

18 Ægyptus † in tantum ſe ſubmiſit populo Romano, ut Regi Ptolomæo Epiphani admodum juveni, tutorem dari à pop. Rom. legatis miſſis petierit, conſtitutusq; fuit Cn. Pompejus tutor, Sleid. *de quat ſumm. Imper. Rom. lib. 1. c.* 7. Saracenorum autem violentiâ poſtmodum unà cum Syria & aliis provinciis oppreſſa & imperio erepta fuit. Marqu. Freher. *in not. ad Petr. de Andl. lib. 2. cap.* 20.

19 Persia, Arabia, Chaldæa † & aliæ Nationes finitimæ manſerunt in fide imperii Romani uſque ad Principatum Heraclii tyrannicum, qui habitâ de Perſis victoria, eos & alias orientales nationes nimis crudeli dominatione preſſit, propter quod rebellandi occaſionem arripuerunt, vid. Petr. de Andl. *de Imper. Roman. lib. 1. c.* 13. Et plenius Marſil. Patavin. *de translat. Imper. c.* 3.

20 Judæa † Judæ Macchabæi conſilio, Romanorum amicitiam contra hoſtes ſolicitavit, & fœdera cum iis junxit, 1. *Machab. c. 8. v.* 20. *& ſeqq.* poſtea verò eam & Palæſtinam, Cn. Pompejus primus Romanorum ſubjugavit, templumque Hieroſolomytanum jure victoriæ ingreſſus eſt, Cornel. Tacit. *annal. lib.* 21. Et cùm aliquoties Judæi rebellarent, tandem à Tito Veſpaſiano urbe Hieroſolomytana captâ, dirutâ, Judæisq; per orbem univerſum diſperſit, provincia iſta Romano Imperio mancipata. Vid. Carion. *lib. 3. Chron. rubr. de ult. Hieroſol. devaſtat.* Tandem à Turcis direpta adhuc dum detinetur. Münſter. *in Coſmograph. lib. 7. c.* 1.]

21 Italia † Provinciarum orbis primaria, *auct. epitom. theatr. Ortelian. in deſcript. Ital.* [cujus cum populis, nimirum Latinis, Veientibus, Samnitibus, Faliſcis, Hetruſcis, Romani per annos ferè quingentos bella geſſerũt, donec plenè eos ſubjugarent, Sleidan. *de quat. ſumm. Imper.* tandem ſub acta gloriæ vetuſtate gentium Domina appellata, Plin. *in Panegyr. Maximian. Imper. dicto.*] & olim imperii ſedes à Pontifice donationis inanis prætextu avulſa detinetur, *d. cap. Conſtantinus, diſtinct.* 96.

Hispania [P. Cornelii Scipionis virtute & 22 humanitate, tota ferè in poteſtatẽ Romani imperii redacta, Jacob. Aug Thuan. *lib. 1. Hiſtor. paulò poſt princ.* ejuſdem Majeſtatem, ſubmiſſæ ſubjectionis obſequio venerata eſt, Macchab. *cap.* 8. *v.* 3. *lib.* 1. Et Tiberii Imper. tempore, Hiſpania ulterior in ſignum ſubjectionis miſſis ad ſenatum Legatis, oravit, ut exemplo Aſiæ, delubrum Tiberio, matriq. ejus extrueret, Cornel. Tacit. *lib. 4 annal.* Sext. Ruff. *de Hiſpan. ſubjugatione & ibid.* Johan. Cuſpinian. *in not.*] Matt. *de juriſd. p. 1. c. 26. n.* 73. *fac. c. volumus*, 11. *q.* 1. Carol. Molin. *in conſuet. Pariſienſ. in pr. num.* 19. *text. notabil in l. 2. §. 1.* ibi, quæcunq; in partibus Hiſpaniæ, &c. *C. de offic. Præfect. Prætor.* Afric. Erneſt. Gothman. *ad eund. tit. in pr. fac. text. in l. relegatorum*, §. 10. *verſ.* Sed Imperatores noſtri Mæcio probo Præſidi provinciæ Hiſpaniæ reſcripſerunt. *ff. de interdict. & relegat. fac. inſcriptio, l. ſi à ſponſo*, 16. *C. de donat. ant. nupt.* quam Conſtantinus Imperator ad Tuberianum Vicarium Hiſpaniæ reſcripſit, *l. cum ſervum, Cod. de ſerv. fugitiv.* quos & alios textus ſtudioſè collegit, Reſtaur. Caſtald. *de Imp. Rom. q.* 35. *num.* 11. *& ſeq.* hodie tamen ab imperio † 23 avulſa, ejus imperium non agnoſcit, *gl. in c. Hadrianus, diſt.* 63. Gomez. *in § fuerat, n.* 5. *inſtitut. de act.* Panormitan. *in c. venerabilem, col.* 9. *de act.* Jaſon *in l. cũctos populos, lect. 1. col. 2. C. de Summ. Trin.* [Menoch *conſil. 2. n.* 102. Cardin. Tuſch. *pract. concluſ.* 345. *verſ. Rex Hiſpania*] *& hanc eſſe communem opinionem Dd. dicit* Molin. *alleg. loc. n.* 20. [Chaſſan. *de glor mund. part. 5. conſid.* 28. Azor. *inſtit. moral. lib. 11. cap. 5 part.* 2.]

Hujus exemptionis rationem duplicem aſſignant. 1. Quod Hiſpanias † maxima Reipubl. 24 infelicitate ab Arabibus occupatas, ipſi Hiſpaniarum Reges abſq; ullo Cæſarum auxilio, ſanguine, periculis & impenſis propriis à Chriſtianæ religionis hoſtibus [liberarunt, Petr. de Andl. *de Imper. Roman. lib. 2. cap.* 8. Ex profeſſo Johan. Parlador. *rer. quotidian. lib. 2. c. 21. num.* 3. ubi dicit: Hiſpa-

Hiſpanias imperio non parere concordem eſſe ſcriptorum omnium ſententiam] & ita Cæſarum auxilio deſtituti, Cæſarum imperio exempti, *gl. in d. c. Hadrianus*, Oldrad. *conſ.* 69. [vid. Gylman. in Symphorem. *part.* 1. *tit.* 2. *vot.* 1. *fol.* 106. *num.* 114. *verſ.* Tertiò ubi ex Bald. ſubjicit, quòd ex hac ratione multa regna hodie non ſint ſub Imperatore.] Didac. Covarruv. *in relect. c. peccatum, p.* 2. §. 9. *nu.* 9. [Quæ tamen ratio tueri iſtam
25 exemptionem vix poteſt; † cum etiam res aliena de manu prædonis recuperata, non fiat recuperantis, ſed Domino vero reſtituenda veniat, *l. in civile, C. de furt.* Petr. *de poteſtat princ. cap.* 3. *q.* 4. *n.* 15. Bruning. *de Homag. concluſ.* 241.]

26 2. Tuentur hanc † exemptionem immemorialis temporis præſcriptione, Felin. *in c. cum non liceat, x. de præſcript.* Corſet. *in tract. de poteſt. reg. q.* 104. Mart. *de juriſd. d. p.* 1. *c.* 26. *num.* 70. quæ rationes num ſufficiant, in ſequentibus videbimus. Excipiuntur tamen Ducatus Burgundiæ aliæq; provinciæ, quarum reſpectu adhuc hodie Hiſpaniæ Rex ſtatus imperii dicitur. Andr. Geil. *de arreſt. Imp. c.* 6. *n.* 15. Hering. *de fidejuſſ. c.* 7. *n.* 574.

27 [Hiſpaniæ verò regnum † poſtquam ad Sereniſſimam Auſtriacam, per matrimonium & ſucceſſionem devolutum eſt familiam, multarum ampliſſimarum ditionum, regnorum, provinciarum, & orbis terrarum partium acceſſione, in incomparabilem ſuccrevit potentiam Jacob. Auguſt. Thuan. *lib.* 1. *Hiſtor.* Confer Bruning. *de Homag. concluſ.* 243. Maximilianus I. Imperator, junctâ ſibi in uxorem Caroli Pugnacis, Burgundi Ducis filiâ unicâ, Anno Chriſti 1477, 18. Auguſti, cum ea Burgundiam, Brabantiam, Flandriam, Hollandiam, & alias provincias Belgicas, quarum hodie 17. numerantur, ſibi & poſteritati ſuæ acquiſivit. Philipp. Cominæ. *lib. commentar. circ. fin.* Ex hoc matrimonio natus Philippus Auſtriacus, qui ductâ in uxorem Ferdinandi Catholici Hiſpaniæ Regis filiâ Anno 1496. fratre uxoris & filio Caſtiliæ Rege mortuo heredibus ſuis Hiſpaniæ & Caſtiliæ regna reliquit. Acceſſit ſimili planè modo Regnum Portugalliæ, ductâ à Carolo V. Emanuelis Portugalliæ Regis relictâ filiâ in matrimonium, cujus filius Philip. II. Hiſpaniæ Rex hereditatis maternæ jure, id accepit.

28 Præterea Portugalliæ & Hiſpaniæ Regnum, † Chriſtophorus Columbus Genuenſis, inventis multis hactenus incognitis inſulis, Anno 1492. & ſequenti, egregiè amplificavit. Caſtiliæ Regni verò acceſſione, America, ab Americo Veſputio, Anno 1497. explorata, quæ Novam continet Hiſpaniam, Mexicanam provinciam, Terram Floridam, Novam Firmam, Peruviam & Braſiliam, conceſſit in Regum Hiſpanorum poteſtatem. Gualther. *in Chronolog. Eccleſiaſt. Politic. ſub Anno* 1492. *&* 1497.]

Gallia † [à C. Cæſare domita, in fidē Imperii 29
Romani accepta fuit, Sext. Ruff. *de acceſſ. Rom. Imper. Rubr. de Gall. ſubjugatione*, ibidemq; Joh. Cuſpinian. *in not.* Jacob. Auguſt. Thuan. *lib.* 1. *hiſtor.* Et juſtiſſimum in eam populi Romani Imperium, antiquiſſimum quodque tempus ſpectari oporteret, eſſe, ſcribit Jul. Cæſar *lib.* 1. *de bell. Gall.*] Eamque fuiſſe provinciam imperii Romani teſtatur, etiam Suetonius *in vita Cæſaris*, [Cornel. Tacit. *annal. lib.* 10. Paurmeiſter. *de juriſdict. lib.* 1. *cap.* 1. *nu.* 25.] Alciat. *in lib. diſpunct. c.* 22. *& apparet ex inſcriptione, l.* 5. *C. de juriſd.* quæ ab Arcadia & Honorio Impp. ad Vincentium Præfectum-Prætorio Galliarum reſcripta fuit, *d. l.* 2. §. 1. ibi quæcunque in partibus Galliæ ſeu Francorum, *C. de offic. præfect.* Prætor. Afric. Reſtaur. Caſtald. *de Imper. Roman. quæſt.* 53. *num.* 11. [Idque etiam apparet ex hiſtoria *Macchabæorum lib.* 1. *c.* 8. *n.* 2.]

Et Sigiſmundum † Imperatorem Anno 1411. 30
auctoritate imperiali uſum in Civitate Lugdunenſi, ac Comitem Saonenſis ſtatus de poteſtatis plenitudine creaſſe teſtatur, Mart. *d. c.* 24. *n.* 87. & circa eadem tempora in ipſo Parlamento Pariſienſi controverſiam decidiſſe & equitem Seneſcalcum creaſſe ex Bodin. refert idem Mart. *alleg. loc. num.* 88. [Pleniùs refert hanc hiſtoriam Franciſc. Meneni. *de Equeſtr. ordin. ſymb. & origin. p. m.* 61. Quod quidem ægrè tuliſſe Regem & ejus magnum conſilium ſub ſilentio tamen præteriiſſe teſtatur Chaſſan. *de glor. mund. part.* 5. *conſid.* 30. §. *fin.*] Et Juſtinianum † Imperatorem ſine 31
controverſia Jura Regibus Galliæ dediſſe dicit, Cujac. *conſultat.* 3. *in fin.*

Imò Ottonē etiam II. † conſobrinis ſuis Lo- 32
thario atque Carolo Galliæ Regibus bellum intuliſſe, quòd Romano imperio juſta non perſolverent, ſeque ſubducerent legitimæ dominationi, ſcribit Crantz. *in Metropol. Saxon. lib.* 3. *cap.* 35. [Hinc Carol. V. Imper. in literis ad Pontificem datis, de Franciſco Galliæ Rege ſcribit: † Illius 33
majores occupaſſe provinciam, GALLIAM,

Quæ

QUÆ SIT DITIONIS IMPERII, teſte Sleidan. *lib.* 14. *comment. circ.fin.p. mihi* 415. Indeq; in
34 hunc uſque diem Elector Trevericus, † titulum vetuſtum retinet, & dicitur Archicancellarius imperii Romani per Galliam. deß H. Römiſchen Reichs durch Gallien und Königreich Arelaten Ertz-Cantzlar/ uti patet ex ſubſcript. Receſſ. imperii, vid. Dauth. *de Teſtam. ſub n.* 169.]

35 Hanc tamen hodie ab imperio † avulſam eſſe conſtat, per *c. venerabilem verſ.* inſuper cùm Rex ſuperiorem non recognoſcat, *x. qui filii ſint legitimi,* [Jacob. Aug. Thuan. *lib.* 1 *hiſtor.*] Chaſſan. *in catalog. glor. mund. part.* 5. *conſid.* 30. & 31. [Paul. Pariſ. *conſil.* 31. *n.* 104. & *ſeqq. vol.* 1. Cardin. Tuſch. *pract. concluſ.* 344. *verb. Rex Franciæ*] Bald. *conſil.* 217. Purpurat. *in l.* 1. *num.* 13. *ff. de juriſd.* ubi dicit, quod de Rege Franciæ nihil aliud poſſit dici, niſi quod dicitur de polo Antarctico, qui non eſt noſtri hemiſpherii, Johan. Igne. *in quæſtion. An Rex Franciæ ſubſit Imperat.* Menoch. *in reſponſ. Finarienſ. n.* 103. Hering. *tract. de fidejuſſor c.* 7. *n.* 572. & ibi allegati Vaſq. Duar. & alii. [Chaſſan. *de glor. mund. part.* 5. *q.* 17. Joh. Azori. *Inſtit. Moral. lib.* 11. *cap.* 5. *verſ. quartò quæritur, part.* 2.] Hinc Gunther. *in Ligur. lib.* 1.

At ſimul à noſtro ſeceſſit Gallia regno
Nos priſcum regni morem ſervamus, at illa
Iure ſuo gaudet, noſtræ jam neſcia legis.

36 Hujus exemptionis † occaſionem & initium ad Caroli Magni nepotes refert Zachar. Viet. *de exempt. concluſ.* 2. Cujac. 1. *Feud. tit.* 1. [Alii verò ad Childerici & Clodovæi tempora referunt, & Anno ſalutis 1580. Galliam, pertæſam Romanorum potentiæ ab imperio defeciſſe ſcribunt, Thuan. *d. lib.* 1.]

Sunt tamen, qui ſemper liberam Galliam, nec unquam Romano imperio ſubjectam fuiſſe, aſſerere non verentur, Carol. Molin. *ad conſuetud. Pariſienſ. in pr. num.* 20. & *paſſim* Bodin. *de repub.* quamvis idem Bodin. *in lib.* 5. *de repub. c.* 5. *p.* 898.
37 teſtetur † Galliam fuiſſe ferè vigeſimam imperii Romani partem. [Exemptione tamen iſtâ mini-
38 mè obſtante, † Galliæ Regem, Imperatori Rom. debere reverentiam, tradit Anton. Quett. *conſil.* 1. *n.* 21. *verſ. non obſtat.*]

39 *Portugallia* † occaſione Hiſpaniæ exempta, Mart. *d. c.* 26. *n.* 96. Afflict. *ad c.* 1. *in* 1. *notab.* Purpur. *in rubr. de juriſd. n.* 10.

40 *Britanniam* † [Inſularum, quas Romana notitia complectitur maximam, teſte Corn. Tacit. *in vit. Iul. Agricol.* Orthel. *in deſcript. Britann.* Boter. *in deſcript. Angl.* Philip. Honor. *de Regn. Britann. in init.* primus omnium Romanorum Julius Cæſar, cum exercitu ingreſſus, potius tamen oſtendiſſe, quàm tradidiſſe poſteris fertur. Cornel. Tacit. teſte. *in vit. Iul. Agricol.*] Claudius demum imperio junxit, [& in formam provinciæ redegit] Sueton. *in Claud.* quæ ſemper Imperatorem feudataria ſalutavit, Cujac. *de feud. lib.* 1. *tit.* 1. [Inas verò Britanniæ Rex † ad 41
annum ſalutis 740. opinione religionis ac pietatis, regnum ſuum pontifici vectigale fecit, & in ſingulas domos impoſuit ſingulos nummos argenteos, quos per ſuos quæſtores Pontifices quotannis exigebant & vulgò vocabant, divi Petri denarios, Sleidan. *lib.* 9. *Commentar.*] De-
inde metu Regis † Galliarum Innocentio III. 42
facta fuit tributaria, Zachar. Victor. *de exempt. d. concluſ.* 2. idq; anno Domini 1212. factum, referente Mart. *de juriſd. d. cap.* 26. *num.* 39. [Siquidem præter denarium D. Petri, Johannes Rex Angelorum à dicto Innocentio excommunicatus, quotannis ei ſolvere promiſit, mille Marchas ſterlinorum, quæ ferè efficiunt centum millia florenorum Gualther. *in Chronol. Eccleſiaſt polit. ſub Anno* 1213. Münſter. *in Coſmograph. lib.* 2. *cap.* 27. *ubi vid.* Britanniæ occaſione Inſulæ Orcades acceſſerunt imperio. Münſter. *in Coſmograph. lib.* 1. *c.* 5. Tacit. *d. loc.* quæ etiam ſimul avulſæ.]

Dania † ab Ottone imperio ſubjecta, Adam 43
Bremenſ. *lib.* 1. *c.* 2. *quem allegat* Victor. *d. concluſ.* 2. ſemper fidelitatem & homagium juravit Imperatori Romano, Mart. *de juriſd. d. p.* 1. *cap.* 26. *ſub num.* 60. [Henricus auceps Imperator † Danos 44
vicit, tributa eis impoſuit, & Nubam Regulum eorum baptiſma ſuſcipere coëgit. Gualther. *in Chronol. Eccleſiaſt Polit. ſub Anno* 935.] Et de manu Friderici Imperatoris Petrus Danorum Rex Coronam accepit, Cujac. *de Feud. lib.* 1. *in princ.* Hodiè † ſua lege, & ſuo Rege neminem reco- 45
gnoſcente, vivit, Kirchov. *tom.* 4. *var. conſil. Germ. conſil.* 17. *n.* 18. Hering. *de Fidejuſſor. c.* 7. *nu.* 577. quamvis aliud quoad Ducatum Holſatiæ dicendum, Andr. Geil. *de arreſt. imper. c.* 6. *n.* 16. R.A. zu Speyer/ de Anno 1541. §. Dieweil aber/ ibi. Inſonders aber Dennemarck/ als zum theil auch deß H. Reichs verwandt Mitglied / quod ratione Ducatus Holſatiæ intelligendum.

Hungaria [uti & univerſa Pannonia & Illyricum,

46 cum, † ſub Imperatore Tiberio, Romano paruit imperio. Lazi. *de migrat. gent. lib.* 4 *fol.* 148. *&* 181. Hinc Sueton. *in hiſtor. Tiber.* ſcribit: Non armis Pannones eorumq; Regem, ſed muneribus ſubjugatos. Et Ottoni Imperatori, contra Vitellium, fiduciam addidiſſe ex Illyrico nuncium, juraſſe in eum Dalmatiæ ac Pannoniæ & Mæſiæ legiones, ſcribit Cornel. Tacit. *annal. lib.* 17. De Pannon. ſubact. plura vid. apud Joan. Cuſpinian. *in not. ad Sext. Ruff. de imperis Rom. acceſſione,*
47 *Rubr. de Pannon.*] Hæc à Rege Stephano in Papæ clientelam delata eſt, Victor. *d. concluſ.* 2. [Johan. Axori. *Inſtitut. moral. lib.* 11. *cap.* 5. §. *Hungariæ etiam Reges. part.* 2.] & ea occaſione ab imperio ſe exemit, & de facto ejus membrum eſſe deſiit. Reichs Abſchied / de Anno 1566. § über voriges haben vns Churfürſten / ibi, da doch ſolche Landſchafft / videlicet Hungaria, im heiligen Reich Teutſcher Nation in nichts verwandt oder zugethan.

48 Cum verò tam † Caroli V. quàm Ferdinandi Impp. temporibus, maxima auxilia Hungaricæ nationi adverſus Turcam exhibita, non ſine ratione Maximilian. II. Imperat. putavit hoc regnum rurſus, ſi gratum eſſe vellet, imperio uniendum, *d. receſſ. de Anno* 1566. §. über vorige / ibi, daß es nicht vnziemlich oder vnbillich / das gemelt Land zu Hungern zu einer Danckbarkeit / da es durch Göttliche milde Gnad von dem Feind errettet / in etwas Auffnehmen / Gebeyen vnd Kräfften käme / es dem H. Reich zugewandt / verbunden vnd zugethan / auch gegen andern Feinden / wo ſichs zutrüge / vnd als Röm. Kayſer / Churfürſten / Fürſten vñ Ständen behülfflich vnd beyſtändig ſeyn / vnnd gleichfals mit in gemeinen Reichs Contributionen eingezogen werden ſolt. [Et hodie
49 Germaniæ † propugnaculum Hungaria appellatur Johan. Sleidan. *lib.* 14 *Comment. p. mihi* 398. Teutſcher Nation nechſte Vormawer / für deß Türcken gewaltige Hand / Reichs Abſchied zu Speyer / de Anno 1570. §. Jedoch dieweil ſie darneben bedacht / rc. Quamvis ſatis inconſtantes Hungaros, & in Germanos infeſtis eſſe animis, experientiam teſtari ſcribat Johan. Sleidan. *d. lib.* 14. *Comment. p.* 199.]

50 Poloniam † imperio Romano ſubfuiſſe iis temporibus, quibus ab extrema etiam Scythia appellationes ad Imperatoris Romani curiam devolvebantur, *Novell.* 50. vix eſt ut dubitemus, cum extremitates commodiſſimè per media cō-
51 jungantur: cùm & Ottho Magno Boleslao † acri Poloniæ Duci regiæ dignitatis axiomata conferret, Peuzer. 4. *Chron. Carion.* 5. *Chron.* De-
52 inceps arte Pontificia † Laholdus recuſavit Coronam ab Imperatore ſumere, quamque popoſcit à Pontifice, ut teſtatur ex Crantz. Marr. *de juriſd. d. c.* 26, *num.* 46. Aç tandem faſces ſuos Imperatori ſubmittere recuſavit, Petr. Royz. *in deciſ. Litvan.* 3. *num.* 334. Bodin. 1. *de repub. cap.* 9. *p.* 203. [Hinc Stanislaus Laſcus, Regis Poloniæ Legatus † in Comitiis Ratisbonenſibus, ad Impera- 53
torem & ſtatus imperii, oratione habitâ, contra Albertum Brandeburgicum, propter Boruſſiam, inquit, ut eorum quæ propoſuit, rationem habeant, non quidem ut judices, ſed ut Principes, omni honore & obſervantia digni, vid. Johan. Sleidan. *lib.* 20. *in pr.*

Neapolis † magna pars Italiæ, novem 54
ampliſſimis amœniſſimisque regionibus clara, [quæ primum ſub Apuliæ & Calabriæ Ducibus & Anno 1025. in regnum verſa, & utriusque Siciliæ regnum nūcupata, Auctor *de principatib. Ital. in Deſcript. Regn. Neapolitani.*] *&* *Sicilia,* † quæ 55
propter fertilitatem & rerum omnium abundantiam horreū urbis Romę credita, Ortel. *in theatr. in deſcript. Neapol. & Sicil.* Romani Pontificis patrimonio ceſſerunt, Marr. *d. c.* 26. *num.* 26. *& ſeq.* Matth. de Affl. *deciſ.* 77. *n.* 2. *& deciſ.* 128. *nu.* 4. Marant. *in ſpec. p.* 6. *verb. & quandoq; appellatur, n.* 249. Hering. *de fidejuſſ. c.* 7. *n.* 579. Vict. *d. concl.* 2. [Card. Tuſch. *pract. concl.* 346. *verb. Rex Neapolis & concl.* 351. *verb. Rex. Siciliæ*, de Apulia *concluſ.* 340. *verb. Rex Apuliæ.* Ac Sardinia, *concl.* 350. *ibid.* Sardiniam autem & Corſicam Romanis paruiſſe apparet ex Tacit. *annal. lib.* 18. *p. m.* 592.]

Arelatensis † Regni ditionem univer- 56
ſam ac jura Majeſtatis Philippum Valeſium Caroli VI. proavum ab Henrico V. Cæſare emiſſe, eique argenti pondo ducenta millia pretii nomine ſolviſſe, conſentientibus imperii ordinibus, ſcribit, Bodin. 1. *de Repub. cap.* 9. 201. [Thuan. *lib.* 2. *hiſtor. in pr.*]

Florentina † tempore Honorii IV. Papę 57
ſoluto Rudolpho Imperatori pretio ſex millium ducatorum vindicavit ſe in libertatem, confirmante Honorio, Felin. *in c. cum non liceat de præſcript.* Confer. *in tract. de poteſtat. Reg. q.* 101. *nu.* 68. Anton. Gabr. *lib.* 5. *concluſ. tit. de acquir. dom. concl.* 3. *num.* 11. [Eam tamen Carol. V. Imperator † 58
ad imperii devotionem adegit, quod pluribus perſequitur, M. Ant. Natt. *conſil.* 638. *n.* 39. Decian. *reſponſ.* 19. *nu.* 84. *vol.* 3. & Alexandrum Medices, collocatâ ei in matrimonium filia notha Margaretha, Ducem Florentiæ conſtituit. Johan. Sleidan. *lib.* 7. *comment. p.* 189. *& lib.* 10. *pag.* 285. Jacob. Aug. Thuan. *lib.* 1. *p. mihi*, 19. Hodiè vero de facto non recognoſcit imperium, per tradita

M Cardin.

Cardin. Tuſch. *pract. concl.* 402. *verb. Florentinorum facta, &c. n.* 5. *& n.* 8.]
59 Boruſſiam † virtute & armis Teutonicorum
militum imperio adjectam, graviſſimis bellis
preſſit Polonus, & tandem Boruſſiæ Magiſtrum
ad pacta adactum Vaſallum ſibi fecit, is cùm an-
tea eſſet Magiſter, mutato rerũ ſtatu de volunta-
te Regis ſalutatur Dux Boruſſiæ, Sleid. *lib.* 5. *Comment. circ. fin. vid. Chytra. in Sax. lib.* 29. *in Laudat. Annæ Soph. Princip. Megap. f. m.* 827. [Et quã antea
uſusfructus tantũ titulo obtinebat, jure proprie-
tatis poſſidendam ad heredes transmiſit, Thuan.
lib. 1. *hiſt. p. m.* 18.] cui direptioni accedit Danti-
ſcum, Elbinga & aliæ ejus regionis civitates ce-
lebres, Vie[?]. *d. concl.* 2. contradicente quamvis im-
perio, R. A. de Anno 1500. §. von wegen deß Hochmeiſters.
60 [Has civitates non ita pridem † ad imperii con-
ventus evocatas, apparet ex iis, quæ Poloniæ Le-
gatus in Comitiis Auguſtanis Anno 1548. expli-
cavit, apud Sleidan. *lib.* 20. *p. m* 611.]
61 Livonia † [quam ultimã Chriſtianarum pro-
vinciarum, ſuo tempore dixit Æneas Sylv. *in deſcript. Polon. rubr. de Liv.* Piſtor. *in corpor. hiſt Tom.* 1. *fol.* 4 Et extremam Germaniæ partem, Thuan.
lib. 1. *in pr.*] Bremenſium induſtria inventa, & vir-
tute militum Teutonicorum ad imperium & re-
ligionem [circa annum Chriſti 1186.] adacta,
[Thuan *l.* 21. *hiſt. p. m.* 406. *& ſeq.* Gualth. *in Chron. Eccleſ. polit. ſub Anno.* 1186.] imperii Romani Ma-
jeſtatem obſervavit ſemper, qua de re extat ad-
huc præjudicium pro fundãda jurisd.ctione Ca-
meræ non ita pridem conceptum in cauſa Ap-
pellationis Schmillach contra Naſſaw / ubi decretum,
wolte Naſſaw ſeinem erbieten nach beweiſen vnd darthun, daß
keiner auß Lyffland an das Keyſerliche Cammergericht appel-
liren mag / er habe dann zuvor an einem gemeinen Landtage
vor allen Herren vnd Potentaten deß Lyfflands appelliret / daß
ſolches gehöret / vnnd er thue ſolches oder nicht / ſoll in puncto
devolutionis erkent werden was recht iſt / *refert auct. deciſ. & præjud. Camer. verb. appellare quibus, à qui-*
62 *bus, &c.* Hinc etiam Regiam † ſuam & imperii ci-
vitatem noviſſimè appellat Maximilianus II in
R. A. An 1567 §. wir haben auch auß gantz trew wolmeinen-
der/ib. gegen vnſer vñ deß H. Reichs Statt Riga betreffend.
[Et Archiepiſcopus Rigenſis numeratus fuit in-
ter Archiepiſcopos Germaniæ. Thuan. *lib.* 2. *hiſt. in pr.* Wintzler. *de juriſdict. Epiſcop. Germ. tit* 2. *nu.*
63 6. Livoniam itaque fuiſſe, † & de jure adhuc eſſe
partem Germaniæ & imperii Romani provin-
ciam, & pro tali adhuc à Maximil. II. Imperato-
re in Comitiis Ratisbonenſibus Anno 1576 ha-
bitam, ac in anterioribus Comitiis Spirenſibus
propterea Legationem ad Magnum Moſcoviæ
Ducem imperii ſumptibus faciendam decretam
conſtat ex Receſſu imperii Ratisbonenſi de An-
no 1576. §. Wir haben auch zum ſechſten / ibi: wie es auch
dieſer Zeit eine gelegenheit mit dem hochbetrangten Liefflandt /
vnd was nechſt zu Speyer vnd Franckfurt / der Legation hal-
ber an den Großfürſten in die Moſcow auff der Stände ge-
meinen Koſten vorgehen zu laſſen beſchloſſen worden / &c. Ex
his & ſimilibus infertur Livonos eſſe Germanos
& imperii Romani cives. Deficientibus verò im-
perii auxiliis, † & invaleſcente Muſcovitarum 64
crudelitate, devaſtatã & in potentiam eorum re-
dactã magna hujus provinciæ parte, amiſſis præ-
cipuis arcibus & propugnaculis, cùm Livoni
tueri ſe amplius contra tyrannidem immaniſſi-
mi hoſtis non poſſent, Sigiſmundi Poloniæ Re-
gis clientelæ ſubmittunt, Anno 1561. Gualther.
in Chronol. Eccleſiaſt. Politic. ſub Anno 1561. Cujus
nomine Gothardus Ketlerius antè Magiſter or-
dinis Equeſtris † vulgò Heermeiſter / Churlandiæ 65
ac Semigalliæ Dux publicè proclamatur, & in
ejus nomen tanquam hereditarii Domini nobi-
litas Churlãdica & Semigallica ſolenni juramen-
to adacta qui rurſus Regi homagii fidem præſti-
tit, Jacob. Aug. Thuan. *lib* 28. *hiſt. ſub Anno* 1561.
& lib. 71. *in fin.* Hic Gothardus ducta in matri-
monium Megapolitani Ducis filia, duos ex ea
reliquit filios Duces, ſucceſſores in Ducatu.
Transylvaniam † laceratoac pene profli- 66
gato Hungariæ Regno, & JCto cũ Polonis fœde-
re, Turcici Imperatores cum Moldavia & vici-
nis provinciis, tributarias ſibi fecere, impoſitis
pro libidine ſeu Palatinis, ſeu Waiuordis, quos
quandoq. Principes vocant Thuan. *lib.* 58. *Auct.*
deß Türckiſchen Poſt vnd Wächterbörleins/p. 9.]
Veneti † maris Hadriatici Domini, Mart. *de* 67
juriſdict. part. 1. *c.* 33. *num.* 25. Anton. Vacc. *ad l. rerum divij.* in quo miraculoſiſſima eorum ædifi-
cata eſt civitas, Arniſ. *de jur. Majeſtat. lib.* 1. *cap.* 2.
num. 4 [circa annum ſalutis 423. ut ex Naucler.
tradit Chriſtophor. Helvic. *in Theatr. Hiſtor. ſub hoc anno*, [quæ propterea illuſtris † & quodam- 68
modo deliciarum Paradiſus dici meruit, Jaſon.
in l. inſulam, col. 4. *de V. O. Nevizan. in ſylv. Nupt. lib.* 5 *n* 59. [Item Roma novior Fulgoſ. *conſil.* 62.
ſtante ſtatuto n. 3. & imago Romæ antiquæ appel-
latur Purpurat. *in l.* 1. *n.* 41 *&* 42. *ff de offic ejus. &c.*
Cardin. Tuſch. *concl.* 70. *num* 5. 6. *verb. venetorum laudes.*] Hinc iſti verſiculi:

Viderat Hadriacis Venetam Neptunus in undis
Stare urbem & toti ponere jura mari.

Nunc

Nunc mihi Tarpeias quantumvis Iuppiter artes
Objice, & illa tui mœnia Martis ait:
Si pelago Tyberim preferſ, urbem adſpice utramq;
Illam homines dices. hanc poſuiſſe Deos.

[Eleganter etiam Owenus ad venetos lib.2. Epigram. 18.

Imperii Emporii (mirum) fundamina veſtri,
Fundatis in fluido ſunt ſolidata ſalo.
Ne ſolum mutis habitentur piſcibus undæ
Æquoris incultas incoluiſtis aquas.
Orbis in Oceano, quæ quondam pars fuit, urbs eſt
Natura ante ſalum quod fuit, arte ſolum eſt.
Imperio ſedem hanc æterno, plus prope vobis
Quam ſibi conſtantem, conſtituiſtis aquam
Quid mirum veſtram. conſiſtere legibus urbem
Legibus ex leges, cùm tenearis aquas.

De amplitudine & magnificentia venetorum videri etiam poſſunt, quæ ſcripſit Phil. Comin *lib. 2. de bell Neapol. p.m. 805. & ſeq.*].

69 Hi † in fœdere Caroli Magni cum Irene & Nicephoro privilegiũ ſe accepiſſe ferunt, ut ſuis uterentur legibus, & bello paceve neutrius juris cenſerentur, Sigon. *lib. 4. hiſt. Ital Muſcorn. ne juriſd. n. 129.* [vid. Menoch. *conſ. 1. n. 63. & ſeq.* Bart. *in l. hoſtes, q. 1. ff. de captiv. & poſtlim. reverſ.* Sixt. *conſil. Marp. 9 n 21. vol. 1.*] Paurmeiſter. *de juriſdict. lib. 2. c. 4. num. 38.* Arniſ. *de jur. Majeſt. d. c. 2. n. 4.* Unde libertatis initium & occaſionem nacti, Vietor *de exempt d. concl. 2.*

70 Sunt † tamen qui negant, *Venetos* unquam fuiſſe ſubjectos imperio Romano, Arniſ. *d. c. 2. num. 4.* Mart. *de juriſd. d. c. 33. num. 7.* ex hac ratio-
71 ne; quia † quicquid in mari ædificatur ædificanti cedit, *§. 5. junct. 22. inſtit de rerum diviſ. l in tantum, in pr. ff eod.* & ille tuendus, qui in littore ædificat vel in mari, *l. 2. §. adverſus, ff. ne quid in loc. publ.* Bald. *in rubr ff. de rerum diviſ. n. 8.* Jaſ. *in l ex hoc jure, n. 26. & ſeq ff. de jur. & jur.* [Et per hanc
72 rationem, † originariam venetiarum libertatem poſt Bart. Bald Jaſon. & alios, tuetur Tiber. Decian. *reſp. 19. n. 127 vol. 3.* Bertach. *in repertor. verb. venetiarum civitas.* Cardin. Tuſch. *pract. concluſ. 70. n. 1. in eod. verb*]

Hæc tamen ratio multis non ſatisfacit; Quia
73 † JC. Celſus dicit, littora, in quæ Populus Romanus imperium habet, populi Romani eſſe arbitror, *l littora, 3 ff. ne quid in loc. publ. fin* Idem judicium de ipſo mari eſto, quod eodem cum littore jure æſtimatur, Bart. *in l. 2. n. 5 de juriſd. §. litto-*
74 *rum, 5. inſt. de rer. diviſ.* Nihil ſiquidem † commune habet cauſa dominii & proprietatis cum imperio, & proprietas fundi cum juriſdictione, Oldrad. *conſ 176.* Dec *conſ. 528. nu 9* Andr. Gail. *2. obſ. 62. n. 9.* [Carol. Molin. *ad conſuetud. Pariſ tit. 1. §. 1. gl 5 n. 44.* Meichſn. *deciſ. Camer. 23. n. 25. Tom. 3.* Gylman. *in ſymphorem. part. 1 tit. 2. vot. 1. n. 22.* Eſt enim dominium † quid ſeparatum a juriſdictio- 75
ne, Modeſtin. Piſtor. *conſil. 21. nu. 75. volum. 1.*] Johan. Köpp. *deciſ. 48. num. 1.* Et hæc ſeparatam habet qualitatem ab illo, Menoch. *conſil. 21. num. 8. vol. 1.* Covarruv. *pp. quæſt. 37. in princ.* Herm. Vult. *2. conſil. Marp. 30. n. 162. & ſeq.* Hieron. Treutler. *conſil. 2. n. 12. & 13.*]

Non † enim ſtatim, ut quis ſuorum ædificio- 76
rum dominus eſt, imperii jus in iis habet, Ant. Vacc. *ad l 2. de rer. diviſ.* Nam † & in mari ita eſt 77
juriſdiſdictio, ſicut in terra, *ut not. in c ubi periculum de Elect. in 6. in verb. territorium.* & qui habet territorium † & juriſdictionem in terra, illud 78
etiam habere cenſetur in mari, *l. un. C. de Claſſic. ubi* Bart. Angel. Luc. de Penn. *& alii,* Felin *in c. ad liberandum, in pr x. de jud.* Unde & gabellam † in 79
mari ultra centeſimum miliare imponere licere ajunt, Dd. Bald. *in rubr. ff. de rer. diviſ. col. 2. verſ ſed nunquid.* Afflict. *in tit. quæ ſint regalia, in verb. vectigalia, n. 101.* Cacher. *deciſ. Pedemont. 155. num. 4.* ubi ex Bald. dicit totum mundum hoc jure uti. Et Romanos [terris deficientibus † & mare 80
ſcrutatos, ſcribit Corn. Tacit. *in vit. Iul. Agricol.*] & imperium Maris quoque obtinuiſſe dicit *Polyb. lib. 1.*

Quamobrem † Sigiſmundus Imperat. in li- 81
teris ad Amedeum Sabaudiæ Ducem ſcriptis de non faciendo fœdere cum Venetis, vel facto diſſolvendo, eos appellat rebelles & dominationis iniquæ cupidine injuſtos, qui ſe contra Deum & juſtitiam extollant, quas literas refert Ant. Fab. *in conſultat de Ducat. Montiferrat fol 20. & fol. 22,* rebellio autem præſupponit ſubjectionem & imperium, Craveit. *conſ. 452. n. 1. & 596.* Oldrad. *conſ. 43. n. 9.* Pariſ. *conſ. 101. n. 33. lib. 1.*

Fuerunt præterea † Veneti populi Galliæ, 82
quorũ fit mentio apud Julium Cæſarem, Hortledder. in Reichshandlung / *lib 4. c. 7. n. 46.*

De Lucenſium, † Genuenſium et Senen- 83
ſium exemptione, vid. quę tradit Bod. *lib. 1. de repub c. 9. p. 193. & ſeq.* Zach. Viet *de exempt. d. concl. 2.* Hering. *de fidejuſſ d c. 7. n. 581. & ſeqq.* Menoch. *conſil. 2. n. 8. & ſeqq. & n. 46. & 49.* [Et de Lucenſibus quòd imperii civitas ſit, vid. quæ ſcribit

 Cardin.

Cardin. Tuſch. *practic. concluſion.* 445. *verb. Lucana civitas.*]

MEDIOLANUM [ſive Ducatus Mediolanenſis,
olim Inſubria, ſive Lombardia dicta imperii Ro-
mani eſt provincia Cominæ, *lib.* 4. *de bell. Neapo-
lit.* quam Carolus Magnus Imperator rurſus in
poteſtatem imperii & provinciæ redegerat, Jo-
han. Sleidan. *in appendic. ad Commentar. Philip.
Comina. de bell. Neapolit.* multis retrò annis in
imperii ſubjectione permanſit, & adhuc eſt] im-
84 perii † Romani proprietas, R. A. zu Nürnb. de Anno
1542. §. vñ wie nun J. Kayſ. Maj. ibi J. Kayſ. Maj. nit allein
an jrem vnd deß H. Reichs Eygenthumb/ deß Hertzogthumbs
85 Meylands/ & cùm † variæ in hoc Ducatu muta-
tiones accidiſſent, Wenceslaus tranſmiſſo ſce-
ptro pileoq; Johannem Galeaciũ Ducem crea-
vit, urbe ditioneq; grandi pecuniâ venditâ, ad-
ditaq; poteſtate, ut in hæredes transferri poſſet,
cùm antea precarii tantùm præſides fuiſſent,
Arniſ. *de jur. Maj. lib.* 1. *c.* 5. *n.* 5. Tandem cùm tem-
86 pore Caroli V. † Dux Mediolanenſis ſine herede
decederet, Carolus filium ſuum Philippum de eo
Ducatu inveſtivit, & imperio Hiſpanico adjice-
re conatus fuit ab initio. [CAMERA cum urbs
87 amœniſſima, † & imperii limes fideliſſimus, ſem-
per in imperii Romani devotione permanſit,
donec Carol. V. Imperator eam, in bello cum
Galliæ Rege, geſto, metuens ne ab eo occupare-
tur, in ſua verba jurare coëgit, arce validiſſima
in ea conſtructa. Thom. Hubert. Leodi. *de vit.
Frider. II. Palatin. lib.* 2. *p.* 23. *in fin. & ſeq. & lib.* 12.
circ. fin. p. 254. Boter. *in deſcript. orb. terr. lib.* 1. *part.*
1. *ſub rubr.* Rammerreich/ Boſſ. *in Conſult. Man-
tuan, art.* 7. *n.* 120. Habet tamen Epiſcopum qui ſe
adhuc imperii Principem appellat. Idem *d. lib.* 2.
88 Meta, Tullum Verdunum † Anno 1552. ut con-
queruntur hiſtoriæ & acta imperii, per Regem
Galliæ, imperio Romano ſunt ſubductæ, quam-
vis in ſpiritualibus Archiepiſcopo Trevirenſi pa-
reant, Chriſtoph. Wintzler. *de jurisdict. Epiſcop.*
89 *German. tit.* 2. *num.* 4. Sunt præterea † aliæ ditio-
nes Nobiliſſimæ, quarum adhuc hodie avulſio
totalis metuenda, quæve, quod dici ſolet, in acie
novaculæ periclitantur. Belgæ etiam multa im-
perii loca armis occupata adhuc dum detinent,
qua de re Imperator & ſtatus conqueruntur in
Comitiis, vid. R. A. zu Regenſpurg/ de Anno 1594. §.
Darauff dann Churfürſten/ Fürſten/ ꝛc.]

90 Secundum genus † exemptionis eſt, quando
regnum, ditio, civitas, populus vel ſtatus aliquis
imperii Romani, quoad neceſſariam onerum
contributionem & omnimodam ſubjectionem
à corpore imperii avellitur, imperii tamen Maje-
ſtate non ſpretâ.

Et hi cives † honorarii non incongruè dici 91
poſſent, In horum ordine collocari † poſſunt 92
Helvetii, [olim armis viriſq; mox nominis me-
moria clari, Cornel. Tacit. *lib.* 17. *annal. p. m.* 563.
à Julio Cæſare imperio ſubjecti Cæſar *lib.* 1. *de
Bell. Gall.* tandem Anno Chriſti 1316.] crudeli
præfectorum inſolentiâ preſſi, iis expulſis ad li-
bertatem provocarunt, Lipſ. 2. *de Conſtant.* [Cro-
mer. *de orig & reb. geſt. Polon. lib.* 12. *in fin.* Quad. *in
deſcript. Helvet. p.* 13. vid. Münſter. *in Coſmogr. lib.* 5.
de Germ. c. 55. *& duob ſeqq.* Daniel Heremit. *in de-
ſcript. Reipubl. Helvet. ſub rubr. Reſpublica & Regi-
men.*] adhuc tamen † imperii Romani Majeſta- 93
tem ſic reverentur & volunt, ut ab Imperatore
Ferdinando libertatis acceptæ beneficium ſibi
confirmari popoſcerint, Bodin. *lib.* 1. *de repub. c.* 9.
p. 196. *in fin. verſ. cum igitur*, quæ privilegiorum † 94
confirmatio ſicut datio, eſt ſpecies quædam ſu-
perioritatis & ſubjectionis, Mart. *de juriſd. part.* 1.
c. 26. *n.* 62. Hoſtienſ. *in ſumm. tit. de privileg. verſ. cui
Reſponſ. Finarienſ.* 1 *n.* 14.

Ideoq; † non facile fœdus contra imperium 95
percutiunt Helvetii, quod exemplis oſtendit,
Mart. *d. loc. fac.* R. A. zu Nürnberg/ de Anno 1542. §.
vnnd wie nun jhr/ ibi: mit Auffwickelung der Schweitzer/
quod verbum Auffwickelung non niſi iis attribui
poteſt, qui vel aliquo modo ſubjecti cenſentur.
[Laudandi tamen in hoc Helvetii, † quòd na- 96
turâ ſint pacifici, & magis de tuendis quàm pro-
pagandis finibus ſolliciti, eorumque vetuſtum
morem eſſe, ut magis virtute quàm dolo aut in-
ſidiis contendant, velut eos commendat Jul.
Cæſ. *d. lib.* 1. *de bell. gall.* Quiq; † ceu de Chaucis 97
ſcribit Cornel. Tacit. magnitudinem & liberta-
tem ſuam malint juſtitia tueri ſine cupiditate,
quieti ſecretiq; quàm latrociniis & bello provo-
care alios, *lib. de morib. German.* Hollandorum
† aliud ingenium qui conſueverunt præcipuis 98
Europæ bellis ſe immiſcere, in hoc ſemper ſolli-
citi, ut per rationem ſtatus ceu veteres Romani
fines ſuos & imperium extendant. Tuetur etiam
Helvetios adverſus vim externam, quòd locis
continentur naturâ munitis & aſperis, & quòd
ad arma aſſuefacti ſint, Philip. Comin. *lib.* 9. *com-
ment.*]

In eadem cauſa puta eſſe Genuenſes, † & re- 99
ctius ad hoc ſecundum, quàm primum exem-

ptionis

prionis genus referendos, qui licet libertatem omnimodam, in ardua illa & graviſſima cauſa Finarienſi allegarint, ea tamen non obſtante, S. Imperatoria Majeſtas ſe judicem pronunciavit, cujus pulchras rationes refert conſilium *Ferdi-*
100 *nand. Imper. in reſponſ.* 1. *Finarienſ.* Ducem † Sabaudiæ quod attinet, multi ſunt, qui eum ſumma & Imperatoria poteſtate ac Majeſtate uti, neminemque ſuperiorem recognoſcere aſſertū eunt, Claud. de Battand, *in tract. de legitim. art.* 13. *numer.* 34. Jaſ. *conſil.* 227. *quam refert & ſequitur* Anton. Gabriel. *lib.* 5. *tit. de acquir. rer. dom. concluſ.* 3. *nu.* 17. [Purpurat. *in rubr. nu.* 20. *ff. de juriſd.* Eguin. Bar. *de benefic. Feudal. lib.* 2. *cap.* 1.] adeoq́; crimen læſæ Majeſtatis in eum committi ſine controverſiâ tradit Teſſaur. *in præfat. ant. deciſ. num.* 14.
101 [Verum enimverò, Ducem Sabaudiæ † Imperatorem recognoſcere, quanquam imperii jura in ſuo Dominio habeat, & perpetuum imperii vicarium eſſe, poſt alios reſpondit Jacob. Menoch. *conſil.* 2. *n.* 104.]
102 Et † ſi aliqua concedenda hujus Ducis exemptio, rectius ad hoc ſecundum, quàm primum genus illa referenda eſt. Conſtat namque Du-
103 cem † Sabaudiæ eſſe Principem imperii Romani, Reichs Abſchied zu Speyer/ de Anno 1544. in pr. ibi, das ſelbſt unſern Fürſten und Glied deß heiligen Reichs/ den Hertzogen von Saphoyen/ R. A. de Anno 1541. § Nach dem aber in dem unſerm Schwager und deß H. Reichs Fürſten und Lehnmann dem Hertzogen von Saphoyen ein gut Theyl ſeines Fürſtenthumbs mit Kriegsgewalt abgedrungen unnd eingenommen iſt/ſind wir in Betrachtung unſers Kayſerlichen Ampts verurſachet/und zu Errettung deß H. Reichs Eygenthumbs &c. [Confer Joh. Sleidan. *lib.* 10. *Commen-*
104 *tar. p. m.* 290.] Et Sigiſmundi † Imperatoris beneficio appellatum Ducem, ipſamq́; Sabaudiam Imperii Feudum eſſe, præter allegata teſtatur, Bodin. 1. *de repub. c.* 9. *p.* 200. [Bald. *conſil.* 121. *n.* 10. *lib.* 3. Card. Tuſch. *pp. concluſ.* 819. *verb. Dux. Sabaudiæ, &c.* ideoq́; non potuiſſe eum compromittere in Regem Franciæ de Feudis imperii, ex Bald. *conſil.* 218. *ibid.* ſcribit.] Et adhuc hodie vocatus
105 comparet ad Comitia † imperii, velut Princeps imperii, uti ex ſubſcriptione multorum receſſuum imperii apparet, & noviſſimè ex ſubſcr. pr. Receſſ. *de Anno* 1613. ubi nomine Caroli Emanuelis Ducis Sabaudiæ, Caſparus à Geneva Marchio Lull ... & Philibertus Goveanus comparuerunt & ſubſcripſerunt.
106 Et † præterea Sabaudiæ Dux, ipſo Teſſaur. Cacher. & aliis teſtibus, perpetuus imperii Romani Vicarius nominari vult, Teſſaur. *in præfat. ant. deciſ. nu.* 14. Vicarii † autem munus præſup- 107
ponit ſuperioritatem ejus, cujus vices geruntur, Bodin. 1. *de repub. d. c.* 9. *p.* 200. Non itaque video, quomodo ſubſiſtere poſſit, eſſe vicarium imperii & Imperatorem non ſuperiorem recognoſcere.

[Lotharingia † à Lothario Caroli M. nepore 108
ita dicta, quòd diviſione inter poſteros Caroli factâ, provincia iſta huic obveniſſet Münſter. *in Coſmograph. lib.* 5. *de German. cap.* 145. Quam cùm Reges Franciæ imperio detrahere vellent, Ottonis I. Imperatoris fortitudine vindicata fuit, ejusq́; Duces inter primos & inſigniores in imperio relati, ut videre eſt apud Petr. de Andl. *lib.* 1. *cap.* 16. Marquard. Freher. *in not. ad Andl. d. c.* 16. Eam tamen paulatim à Teutonica lingua † & 109
Republ. deſciſcentem, nomine magis, quàm re ipſa imperii provinciam manſiſſe, conqueritur Lazi. *de migrat. gent. in præfat. fol.* 8. *in fin. & fol.* 109. Et Bilingues Lotharingos, Brito Poëta dixit. Anno tamen 1542. in Comitiis Noribergenſibus inter imperium & Lotharingiam certis conditionibus tranſactum Marquard. Freher. *alleg. ſupr. loc.* Et adhuc hodie † imperium ejusque ju- 110
riſdictionem agnoſcit quoad contributionem & pacem publicam, feudaq́; ab imperio dependentia, Frideric. Mindan. *de proceſſ. poſt lib.* 1. *ſub rubr. de privileg. quorund. ſtat. & civit. Imper.* Et ita à gloriſiſſimo moderno noſtro Imperatore, Legatum Baronem quendam quem ad hoc cum ſplendidiſſimo nobilium Comitatu Viennam miſerat, Dux Lotharingiæ cum debita ſubmiſſione inveſtituram petentem & à Majeſtate ſua inveſtitum ipſe vidi Anno 1624. Extra hos autem caſus † tam in primæ quàm ſecundæ inſtan- 111
tiæ cauſis Ducem privilegiatum, & Cameræ mandatum eſſe, ne eos proceſſibus moleſtent, & contra id decretos, Caſſatos fuiſſe ſcribit Frider. *alleg. modo loc.*]

Non abſimilis † videtur conditio fuiſſe Bel- 112
gicarum & Burgundicarum provinciarum, quæ non ſolùm ſub imperii protectione continentur, ſed eidem ex mutua, conventione, ſalvâ tamen exemptione, contribuerunt, R. A. de Anno 1548. §. Nach dem dann von unſer/ ibi, alſo daß alle dieſelbige unſere Burgundiſche und Nidererbland in deß H. Reichs Schutz/ Schirm unnd Hülff unnd Vertheidigung gleich andern Ständen deſſelben begriffen / auch die Fürſtenthumb/ Geldern / Zutffen / unnd Landſchafft Utrecht hinfüro in den Burgundiſchen Kreyß gehören/ unnd gemelte Land / dagegen auch zu dem Reich contribuiren / deßgleichen alle Stände deß

Reichs vnnd derſelben Vnderthanen in vnſern Burgundi-
ſchen vnnd Niderlanden / gleich deſſelben Verwandten / auch
Schutz/Schirm/ Hülff vnd Vertheidigung haben / aber ſonſt
dieſelbige bey jhrer/vnſerer Burgundiſchen vnd Niderlan-
den Exemption vnd Jurisdiction / auch Satzungen vnd Ord-
nungen gelaſſen werden ſollen. Et adhuc hodie ratione
113 Domus Burgundiæ, Hiſpaniarum † Rex in
comitiis comparet, ut ex ſubſcript. Receſſ. & ex
noviſſimi receſſus ſubſcriptione de Anno 1613.
ſatis manifeſtè apparet. [Et conſtitutionibus
imperii, quoad hanc & alias, ſimilis conditionis,
provincias haut gravatè ſe accommodat. R. A. zu Aug-
ſpurg/de Anno 1566. §. Nach dem dann zu vorigem Et in
verb. Daß jhre Liebd vnnd Keyſ. Mayſ. den Königin Hiſpa-
nien dahin vermahnen wolten / daß jhre Ld. von gedachter
Niderland wegen / ſich auch was im heiligen Reich conſtitui-
ret vnd geſetzet gemeß erzeygen wolten.] Et licet Burgun
114 dia in cauſa appellationis a Camera exempta, †
quoad cauſam tamen fractæ pacis & collecta-
rum, Duces Burgundiæ forum in Camera ſor-
tiuntur: ſo viel den Landfrieden vnd Anlagen belanget / ſind
die Burgunder nicht Exempt / uti votando refert Gyl-
mann. *in ſymphor. ſupplic. tom. 1. tit. 1. vot. 1. num. 3.*
Et ita in Camera contra Regem Hiſpaniæ tan-
quam Burgundiæ Brabantiæq; Ducem manda-
ta de non offendendo decreta fuiſſe docet, Fri-
der. Mindan. *de Proceſſib. Camer. extrah lib. 1. c. 22.
num 4. & 5.* Quamvis tranſactione Burgundia-
câ Auguſtæ Vindelicorum facta, de Anno 1548.
115 peculiariter conſtitutum, † ut ſubditi Ducis
Brabantiæ & Burgundiæ & pertinentium Ditio-
num in cauſa fractæ pacis à loco domicilii non
evocentur, verùm coram ordinario judice ad
pœnam Banni vel alias juris communis pœnas
conveniantur, Pruckman. *conſil.* 11. *n.* 18. Mynſin-
ger. *obſ.* 58. *n.* 2. *Cent.* 5. quod admiratur, Frid. *d. c.*
22. *num.* 3. [Burgundiam & Regnum Arelatensè,
116 † Rudolphus Rex ejuſdem, Cunrado ſecundo
Imperatori, teſtamento reliquiſſe legitur, quod
ab adverſariis occupare deſiderantibus, vi & ar-
mis defendit & imperio Romano ſubjectum fe-
cit, Philipp. *in Chronic. Carion. lib. 4. in vit. Cun-
rad.* 2. Et Belgas ab Ottone primo Imperat. præ-
lio victos atq; fuſos, poteſtati ſuæ ſubjectos te-
ſtatur, Jul. Pflug. *de Repub. German. p. m.* 13.] Ad
hunc ſecundum modum vel genus exemptionis,
ſi qui ſint ſimiles, referri poſſunt.

Tertium exemptionis genus eſt, quando ali-
117 quis ſtatus imperii, ab immediata † imperii ſub-
jectione eximitur, & mediatus efficitur, media n-
te alio imperii immediato ſtatu, utpote ſi Prin-
ceps imperii, Dux, vel Marchio, Comitem, Ba-
ronem, Nobilem, Civitatem, Imperio imme-
diatè parentem, ſibi ſubjiciat, & ſuum Landſaſ-
ſium ſuamque civitatem provincialem eſſe affir-
met, [Confer Tilemann. de Benign. *deciſ. Ca-
mer. ſyntagm. 4. deciſ. 2. vot. 2. n. 24.*] prout adhuc
hodie de Civitatibus, Veſalienſi, Suſatenſi, Bra-
clenſi, Warburgenſi, Lemgovienſi & Hervor-
denſi aliisque, in Principes eas eximere conan-
tes, & Fiſcalem imperii lis indefinita pendet, te-
ſte Paurmeiſter. *lib. 2. de juriſd. c. 1. ſub n.* 17.

Hæc exemptio non † ita imperii dignita- 118
tem minuit, ſicut priora duo genera, tam quoad
onerum contributionem, quam quoad ſuperio-
ritatis recognitionem, R. A. de Anno 1548. §. Vnd alſo
durch/ibi: Dieweil dann derwegen kein Jrrung noch Streitt
iſt / auch dem heiligen Reich deßhalben an ſeiner Anlagen
vnd Gerechtigkeit nichts abgehet/ ſo laſſen wir vnnd gemeine
Stände/auch der abweſenden Bottſchafften vnnd Geſandten
ſolches alles bleiben vnnd beruhen/bevorab/ ſo die außgezogene
Stände ſolches außziehens vnnd vertrettens zu frieden ſeyn:
Nam exempti, † qui prius onera ſubierunt, 119
eximenti adcreſcunt cum ſuo onere, *l. lex vecti-
gali, de pignor. & hypoth. l. 20. §. 1. de acquir. dom. d.
Receſſ. de Anno* 1548. §. Ob aber der ſo außgezogen wird/
dem außziehenden Stande/ cum onere, oder ſine onere,
zuſtehen ſolle/haben wir vns mit Churfürſten / Fürſten vnnd
gemeinen Ständen/etc. entſchloſſen / wo ſich die außziehende
vnd außgezogene Stände/ der außziehenden Anſchlag halben/
ohne rechtlich Erkandnüß nicht vergleichen könten / daß alſo
dann die Außgezogene/ ſo in deß Reichs Anſchlägen begrief-
fen ſind vnnd befunden werden / auch jhre Anſchläge / im fall
der Notturfft jederzeit entrichtet worden / deren Erlegung vnd
Leiſtung das Reich im inhaben iſt / dem gewinnenden mit dem
beſchwerten zu wachſen / auch derſelb ſolchen Anſchlag für den
Außgezogenen zu entrichten vnnd zu vertretten ſchuldig ſeyn
ſoll/add R. A. de Anno 1555. §. Damit auch ferner. Niſi
† exempti ſint in poſſeſſione libertatis, d. receſſ. de An 120
no 1548. §. Aber die Außgezogene ſo hiebevor einige Anlage
nicht erlegt hetten/vnnd alſo in poſſeſſione vel quaſi liber-
tatis weren/ dieſelbe ſollen biß zu endlichem Außtrag der Sa-
chen darbey gelaſſen/vnnd hinwider weder ſie/ noch die Außzie-
henden zu einiger Bezahlung nicht angehalten noch gedrun-
gen werden/ [add R. A. zu Erffurt / de Anno 1567. §. Es
ſollen auch wie auff etlichen Reichstägen /] quod tamen
non procedit in caſu neceſſitatis, † quia eo caſu et- 121
iam privilegiati ſine diſcrimine contribuunt, R. A. zu
Speyer/ de Anno 1542. § vnd zu dieſem / & de Anno 1544.
§. vnd zu dieſem / R. A. de anno 1551. §. ſolche der Stän-
den/ ibi, Geiſtlich vnd Weltlich Exempt vnd nicht Exempt/
gefreyet vnd nicht gefreyet / etc. & de Anno 1566. § Dieweil
nun dieſe bemelte / ibi, ſie ſeyen Exempt oder nicht Exempt/
gefreyet oder nicht gefreyet / quo caſu etiam Vaſalli † 122
(aliâs à collectis immunes, Roſenthal. *de Feud.
c. 5. concluſ. 78. num. 2.* Heig. *illuſtr. 18. num. 6. p. 1.*
Cothman. *conſ. 11. n. 32. Clar. § feudum, q. 29. nu. 2.*
Andr. Knich. *de veſtitur. pact. p. 2. cap. 5. num. 26.*)

onera

onera collationis ſubeunt, R. A. zu Speyer / de Anno
1544. §. Damit nun ſolcher Ordnung / ibi: ſie ſeyen Lehen
oder Eygen/Henr. Bocer. *de collect.* c. 4. n. 12. Si verò
123 in hac libertatis † vel quaſi poſſeſſione non ſint,
tunc vel eximentes vel ipſi exempti contribuunt,
R. A. zu Regenſpurg/ de Anno 1544. § vnnd damit vnſers
Keyſerlichen Cammergerichts/in fin.

124 Cùm verò † multi exempti ſint, qui nec ipſi
per ſe, nec eximentes eorum onera ſubeant, hæc
etiam exẽptio imperio multis modis detrimen-
toſa exiſtit d. Receſſ. de Anno 1548. §. Etliche andere
aber werden außgezogen ohne daß die Außziehenden / der die
Außgezogene ihre gebürliche Anlage dem H. Reich entrich-
125 ten vnd leiſten. Intereſt autem † Reipubl. ne fiſcus
tabeſcat, cum neque quies gentium ſine armis,
neque arma ſine ſtipendiis, neque hæc ſine tri-
butis haberi queant, *Tacit. 4. hiſtor. fac. Novell.* 17.
cap. 1, *l.* 1. §. 20 *de quæſt. Nov.* 8. *c.* 10. *Nov.* 149. *cap.* 2.
126 Deinde etiam † per hanc exemptionem publi-
ca imperii munia & expeditiones impediuntur,
Nov. 43. *in præfat.* variatur imperii matricula &
collectæ redduntur incertæ, non ſine imperii in-
commodo, R. A. de Anno 1548. § wiewol nun deß heili-
gen Reichs/ ibi, vnnd deß Reichs Anſchläge in eine beſtändi-
ge gewiſſe Ordnung zu bringen / damit man ſich derſelben in
deß H. Reichs zufallenden nöhten fruchtbarlich gebrauchen/
vnd lauter verſehen möchte / was man ſich derſelben zu getrö-
ſten hette/ minuuntur membra imperii, vota & conſi-
lia R. A. de Anno 1570 § Als wir dann weiters / ibi: die
exemptiones wurden ſo gar gemein / damit dem H. Reich
an ſeinen Gliedern/ Seſſion / Stimme / vermügen vnd hülf-
fen/ groſſe Zerrüttung vnnd Abgang erfolgen thue / intereſt
127 † enim Reipubl. per plures conſuli, ſecundum
Plutarch. de repub. Don. Garſ. Maſtrill. *de Ma-*
128 *giſtratib. lib.* 2. *c.* 11. *num.* 7. Auguſta † imperii cel-
ſitudo tritis illuſtrium fundorum occupationi-
bus depreſſa viliſcit, Zaſ. *de feud. p.* 9. Zach. Viet.
de exempt. concl. 8. Diminuuntur divitiæ & digni-
tates, in quibus conſiſtit decus & ſplendor im-
perii, Hieron. Schurff. 2. *conſ.* 27. *n.* 1.

129 Hinc † ſæpiſſimè in Comitiis deliberatum,
quomodo matricula imperii reſarcienda, R. A.
de Anno 1521. §. Vnd wiewol jhr / ibi: wie deß Reichs Ma-
tricul widerumb an ſeinen entzogenen Gliedern / Land vnnd
Leuten ergentzet/ vnd alſo die gemeine obligende Bürden deſto
mehr erleichtert werden möchte/ add. R. A. de Anno 1543 §.
Durch das Mittel / ibi, vnnd dann die Reichs Matricul
130 wider zu ergäntzen. Quamobrem † ne in poſterum
nimis frequentes ſint exemptiones, Fiſcus im-
perii actionem adverſus exemptos in Camera de
ſimplici & plano inſtituit & proſequitur, *d. Re-*
ceſſ. de Anno 1548 § etliche / Petr. Denaiſ *in jur. Ca-*
meral. tit. 99 §. 11. Plura de hac exemptione vid.
apud Zach. Viet. *de exempt. concluſ.* 8. 9. 10. *& ſeqq.*

Exemptio † autem quomodo probetur, vid. Ma- 131
ſcard. *de probat. vol.* 2. *concl.* 713. & quomodo ex
noviſſimis conſtitutionibus, *vid. d. receſſ. de Anno*
48 §. Wann auch ein Außgezogener. Et tantum
de tribus hiſce exemptionibus modis.

Hiſce lubet ſubnectere quæſtionem, † anne 132
totaliter exemptus ſe aliquo jure tueri poſſit ad-
verſus imperium? Veriſſimum eſt, talem exem-
ptum nullo juris prætextu ſe tueri poſſe, Zaſ. 2.
conſil. 16. *n.* 12. Covarruv. *pp. qq. cap.* 4. *nu.* 1. Treut-
ler. *volum.* 1. *diſp.* 2. *theſ.* 7. *lit. c.* [Andr. Geil. *de arreſt.*
cap 6. *in fin.*] cum tam divini, quàm humani ju-
ris auctoritas ei reſiſtat. [Quò non obſcurè re-
ſpexit Maximilianus II. Imper. in Comitiis Au-
guſtanis de Anno 1566. § Betreffent die Stände ſo dar-
für wollen geachtet werden/ als ob ſie dem Reich gäntzlich ent-
zogen/ ꝛc.]

Nam quoad jus divinum, † qui ſe ab omni- 133
moda Cæſaris juriſdictione eximit, non tribuit
Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, ex præcepto Chriſti.
Concupiſcit alienam juriſdictionem contra
præcepta decalogi.

Jure humano † eximens ſe, ab imperio defi- 134
cere dicitur, R. A. zu Trier vnnd Cöln / de Anno 1512. §.
Nemlich welche Stände [R. A. zu Speyer / de Anno 1570.
§ Da nun die Anweſende Churfürſten / ibi: ſo viel die entzo-
gene oder NB. Abgefallene Stände vnnd Lande anlanget.]
Qui verò ab imperio deficit, † imperii hoſtis ju- 135
dicatur, *l.* 14 *ff. ex quib. cauſ. major. l.* 3. §. *fin. ff. ad L.*
Cornel. de Sicar. Bart. ad l. hoſtes, n. 15. *ff. de captiv. &*
poſtlim. Adverſus hoſtem † autem æterna eſt au- 136
ctoritas. Zach. Viet. *de exempt. concl.* 7. *in fin.*

Ideoque non placet ſententia † Beſoldi, viri 137
alioquin doctiſſimi, qui eas gentes, quæ olim
paruerunt imperio & ſe exemerunt, de jure Im-
peratorem Romanum pro Domino obſervare
obſtrictas non eſſe: Quia Deus transfert regna
de gente in gentem, etiam interdum contra re-
gulas juris humani, ideoque contra naturam eſ-
ſe putat, ſi diſputetur ex æquitate juris privati, an
hic vel alius Princeps regnum jure poſſideat, Be-
ſold. *in tract. de Appellat. cap.* 2 *ſub n.* 8. *Et de juriſd.*
imper. q. 6. Verùm hîc diſtinguendum † eſt in- 138
ter Dei permittere & agere: Deus ſiquidem ſæpè
regnare facit, hoc eſt, permittit hominem hypo-
critam propter offendicula populi, *Prov.* 28. *v.* 2.
Sic Deus ſæpè permittit, ut Tyranni † iniquè 139
occupent regna, ipſam tamen tyrannidem non
probat, [*Habacuc. c.* 1. ut teſtatur Propheta dictus,
ibid. cap. ſeqq.] Si itaque titulus translationis ju-
ſtus eſt, Deo volente transfertur regnum. Si verò
injuſtus

injuſtus, Deō quidem permittente, non tamen
volente: Quia Deus non vult iniquitatem. Deus
vult ut Cæſari tribuantur, quæ ſunt Cæſaris, Er-
gò non vult, ut injuſtè Cæſari auferantur, licet
id quandoq; permittat. [Petr. de Andl. *de Imper.
Roman. lib. 2. cap.* 8. ubi Franciæ, Angliæ & alios
Reges hanc ſubjectionem detrectantes peccare
aſſerit, *per c. qui reſiſtit* 11. q. 3.]

Deniq; ad tuendam exemptionem non ſatis
140 eſt, allegare titulum præſcriptionis: † Quia ex
veriori Dd. ſententiâ, obedientia & ſuperioritas
in æternum non eſt præſcriptibilis, *c. cum inter,
x. de conſuetud. gl. in c. volumus*, 16. *quæſt* 4. *Bald. in
l.* 1. *col.* 4. *Cod. de emancipat lib. Balb. in tract. de præ-
ſcriptio.* 1. *p.* 5. *part. princip. q.* 2. *n.* 2. Cravett. *de anti-
quit. temp. c. incip. materia iſta ſingular. n.* 72. [Chaſ-
ſan. *de glor. mund. part.* 5. *conſider.* 27. *verſ. Et nulla
civitas, Imperatori poteſt excutere jugum ſubjectio-
nis.* Anton. Fab. *in C. rer. in Sabaud. judicat. lib.* 3.
tit. 12. *de fin.* 2. *n.* 6. ubi contra Genevatum exem-
ptionem. Cardin. Tuſch *practic. concluſ* 40. *nu.* 4.
verb. Imperat. ubi dicit, quòd Imperator ejuſmo-
di præſcriptionem contra ſe & imperium pati
non poſſit, Carol. Molin. *in conſuet. Pariſ. tit.* 1. §.
1. *gl.* 5. *num.* 56. Confer Roſenth. *de Feud. c.* 8. *q.* 15.
gl. c. in notat. Petr. Frider. Mindan. *de proceſſ. lib.* 2.
cap. 67. *num.* 13. *& ſeq.* Confer etiam Johan. Azor.
inſtit. moral lib. 11. *c.* 3. *verſ. Sextò quæritur. part.* 2.]
Sixtin. 1. *de regalib. c.* 5. *num.* 145. Zaſ. 2. *conſ.* 16. *n.* 12.
Hieron. de Cævall. *in ſpec. comm. opin. q.* 46 *num.* 6.
ubi de communi teſtatur, Gylmann. *in ſympho-
rem. Tom.* 1. *p.* 2. *vol.* 4. *num.* 112. Talis enim omni-
modò exemptus, foret acephalos, hoc eſt, ſine
capite, quod juris ratio non admittit, *text. in c.
141 nulla ratione, diſtinct.* 93. & ſupra dictum fuit, †
quòd nec mortales adverſum Deum immorta-
lem, nec privati adverſus Rempubl. præſcribere
142 poſſint, Bodin. 1. *de republ. c.* 10. *p.* 271. Eſt enim †
ab omni præſcriptione exempta, Abb. *in c. vene-
143 rabilem, qui lib. ſint legitim.* [Et ubi materia †
omninò impræſcriptibilis, ibi nulla etiam im-
memorialis præſcriptio locum habet per tradi-
ta Mynſing. *obſ.* 28. *n.* 6. *in fin. cent.* 6. Petr. de Andl.
144 *de Imper. Rom. lib.* 2. *cap.* 8.] Quæ vanitas † eſſet
præſcriptionem pro imperii ſalute inveteratam im-
perii hoſtibus in peſtem ſubſternere, *arg. l. amiſ-
ſione,* §. *deficiuns, ff. de captiv. & poſtlim. reverſ.* Za-
char. Viet. *de exempt. concluſ.* 7. Neque veriſimile
145 † eſt quòd Princeps, qui dedit præſcriptionibus
robur, dederit contra ſe & contra imperii ſui ſta-
tum, Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib.* 3. *c.* 2.
num. 26. [Johan. Oldendorp. *conſil. Marp.* 5. *n.* 47.
vol. 1. Nunquam enim Princeps † contra ſe 147
confirmare aut aliquid concedere præſumitur,
neq; ita concedere, ut jure conceſſo etiam con-
tra ſe ipſum uti liceat, *l. ſi peculium,* §. *ſicut. ff. de
pecul. legat.* Bald. *in l.* 2. *C. an ſerv. ex ſuo fac. l. inqui-
ſitio, C. de ſolut.* Tiber. Decian. *reſp.* 19. *nu.* 92. *vol.* 3.
ubi plures allegar. Gylmann. *in ſymphor. part.* 1.
tit. 2. *vot.* 1. *n.* 75.]

Obſtare † videtur, §. Wann auch ein Außgezogener/
R. A. de Anno 48. ibi, oder wie die Reichshulffe vnnd An-
ſchläge legitimè præſcribire habe. R. Ille textus
loquitur non de primo, ſed tertio exemptionis
genere, quando ſtatus aliquis non in totum ab
imperii recognitione & obedientia avellitur,
ſed ex immediato mediatus efficitur, quæ exem-
ptio intelligitur fieri ſalva ſuprema imperii &
Imperatoris juriſdictione, cùm exemptus ma-
neat ſub juriſdictione imperii, licet non imme-
diatè, tamen mediatè, quod ita votando ponde-
ratum in cauſa Fiſcalis contra Abbatem deß N.
Kloſters/ & Ducem N. apud Gylman. *in ſymphor.
ſupplic. tom.* 1. *p.* 2. *tit.* 11. *vot.* 4. *n.* 112. ubi itaq; mi-
nus præjudicium verſatur, facilius admittitur,
d. receſſ. de Anno 48. §. vnd als durch die.

Pari modo † venditionis titulus utiliter alle- 148
gari non poteſt; tùm quia ſuperioritatis jura,
† quæ ſunt de eſſentia Principis, eique medulli- 149
tus adhærent, venalia non ſunt, neque ad ſubdi-
tos tranſmiſſibilia, per ea quæ *ſupra c.* 1. *Claſſ.* 2.
c. 2. *n.* 234. *& ſeqq. circ. fin. allata ſunt*; tùm quia ſu-
perioritas eſt quoddam † jus publicum regni; 150
& ſic cùm omnes tangit, debet ab omnibus ap-
probari, aliâs totum regnum læderetur & ſen-
tiret novitatem, quod nec licitum, nec conve-
niens, ut dixit Corſet. *de poteſt reg. part.* 1. *q* 4. *&
poſt eum Guttier pract. qq. civil lib.* 1. *q.* 88. *ſubdens de
hoc legem eſſe expreſſam apud Hiſpanos in l.* 1. *tit.* 15.
de las præſcriptiones, lib. 4. *nov coll.*

Nec deniq; † ſævitia Principis ſufficiens ex- 151
emptionis cauſa, per ea quæ tradit Zach. Viet.
de exempt. concl. 14.

Rectiſſimè † itaq; à Carolo V. deliberatum 152
& deſideratum fuit in Comitiis Wormatienſi-
bus, R. A. de Anno 1521 §. Vnnd als wir in vnſer Keyſer-
lich Gemüth geſetzet vnnd fürgenommen haben / mit hülff deß
Allmächtigen / Gott zuforders zu Lob / dem heiligen Reich zu
Ehren vnd Wolfahrt / vnſere Keyſerliche Kron / wie ſich ge-
bühret zu holen vnd zu erlangen/ auch das jenige/ ſo dem Reich
entzogen/ vnnd lange Zeit in frembden Händen geweſen / wi-
dervmb

herumb zu erobern vnd zum Reich zu bringen. Ad quod in-
victiſſimi Imperatoris auguſtiſſimum & lauda-
tiſſimum propoſitum feliciter perficiendũ, Pro-
ceres & ſtatus imperii promptiſſimum auxilium
in iiſdem Comitiis promiſerunt, *d. receſſ.* §. *ſeq.*
auch haben vns Churfürſten / Fürſten vnd Stände deß heili-
gen Reichs/ zu ſolchem vnſerm ehrlichen Fürnehmen / auff vn-
ſer gnedig es geſinnen vnd begehren / ein dapffere groſſe hülff/
nemlich 4000. zu Roß / vnnd 20000. zu Fuß / ſo fern Fried
vnnd Recht im Reich ſeyn/ vnd gehalten werde/ vngefärde be-
williget vnd zugeſagt. Add. R. A. de Anno 1566. Nach
obgeſetztem/ & de Anno 1576. §. Wir haben auch ferners.
[Et de Anno 1576 §. Sintemahl dann/ ibi: von recuperi-
runge der abgangenen vnd eingenommenen Stände. Ex qui-
153 bus † & aliis conſtat Imperatores animum re-
cuperandi nunquam dimiſiſſe, idque Carolum
V. Imperatorem in Italia, ſubjugando Florenti-
nos & alios, ac in Africa tentaſſe ex hiſtoria ap-
paret, Confer Petr. Frider. Mindan. *de Proceſſib.*
lib. 2. c. 67. n. 13.]

154 Sicut † itaque Domino in Barbarium Phi-
lippum ſervum, ſempiterna fuit auctoritas, ita
& Imperatori Romano in eos, qui ſe eximendo
ab imperio defecerunt, *ut ex Dictero & aliis pluri-*
bus pulchrè deducit Zachar. Viet. *de exempt. concl.* 7.
Sic Juſtin. Imperator tam juris religioſiſſimus,
quàm victis hoſtibus triumphator Magnificus
155 in pr. Procem. inſtit. Africam † & alias innu-
meras provincias poſt tanta temporum ſpacia,
videlicet annos 95. quibus Wandali Africam te-
nuerunt, *l. 1. in princip. Cod. de offic. præfect. Prætor.*
Afric. & 69. quibus Gothi in Italia erant domi-
nati, ſuis victoriis à cœleſti Numine præſtitis
iterum ditioni Romanæ ſuoq; adjecit imperio,
ut ipſe teſtatur, *in §. quorum utramq;, d. Procem.*
inſtit.

556 Hic etiam † occaſio de illa quæſtione diſ-
currendi ſe offert, cùm publici imperii reditus
ita diminuti ſint, ut Imperator, qui ex iis olim
vel ampliſſimum alere exercitum potuit, hodie
ne quidem vitam inde ducere poſſit, Michaël.
Coccin *de bell. Maximil. I. Imperat. cum Venet. geſt.*
Grangellan. apud Sleidan *lib.* 17. Eberh. à Weih.
de regn. ſubſid. c. 5. n. 42. & ſeq quomodo depluma-
ta imperii aquila rurſus veſtiri, & honeſtus Im-
peratori cenſus ex ipſius imperii proventibus
[præter eos ex ditionibus hereditariis obveniẽ-
tes] conſtitui poſſit? [Rex namque egens, redi-
tibus, magna eſt calamitas, Gualter. *in Chrono-*
log. Eccleſiaſtico-Politic. ſub Anno 478.] Hac de re
diverſæ Politicorum fuere conjecturæ & ratio-
157 nes, Sunt qui putant † urgendam reſtitutionem
vectigalium publicorum, quæ quondam occu-
parunt Principes. [Atque ſic in Gallia † ali- 158
quoties ejuſmodi immenſas donationes Regias
à curia Pariſiana revocatas & abolitas ex Bo-
din. Connan. & aliis tradit Dn. Beſold. *de ærar.*
publ. cap. 2. num. 4. Et cùm Ludovicus XI. Gallia-
rum Rex immodicas opes in Eccleſias contuliſ-
ſet, eas ratas non manſiſſe teſtis eſt Phil. Comin.
lib. 9. comment. Quem etiam medico conſtituiſ-
ſe in menſtruum ſtipendium decem aureorum
millia, idem Comin. *d. loc.* ſcribit.] Hæc ratio
non immeritò diſplicet, Jul. Pflug. *lib. ſing. de re-*
pub. German. quia vectigalia † benignitate impp. 159
conceſſa, & virtute præſtantiſſimorum Heroum
promerita, multisq; luſtrorum curſibus quietè
& rectè poſſeſſa, parum juſtè auferri, & rurſus
imperio vindicari poſſent, Heig. *illuſtr. quæſtion.*
pag. 1. q. 2. nec mos † fideliſſimæ vetuſtatis faci- 160
lè mutandus, *l. teſtamenta,* 18. *Cod. de teſtament. l.*
Imperatores, de pollicitat. l. non tantum, §. fin. de
decurion. nec ſine motu & turbis id fieri poſſet.
[In capitulatione noviſſima, † moderni Impe- 161
ratoris Auguſtiſſimi, tamen expreſsè cavetur, ut
illi imperii reditus & tributa, quæ privatis op-
pignorata vel elocata, rurſus imperio vindicen-
tur, daß die Reichſtewer der Stätte vnd anderer Gefälle / ſo
in ſonderer Perſonen Handt gewachſen vnnd verſchrieben/ wi-
derumb zum Reich zuziehen / es were dann ſolches mit recht-
mäſſiger bewilligunge der 6. Churfürſten geſchehen / vid. i-
pſam capitulat. § Vnnd nach dem das heilige Röm. Reich
faſt vnnd höchlich in abnehmen vnnd ringerunge kommen.]
Quamobrem † tutius putat eſſe, Jul. Pflug. ut po- 162
tius pro uſu Reipubl. & militiæ nova vectigalia
Imperatori conſtituantur, quàm ut bene quæſi-
ta eripiantur ſtatibus, Arn. Clapmar. 5. *de arcan.*
rerumpub. 12. Sunt † qui ad bona Eccleſiaſtica re- 163
greſſum faciendum exiſtimant, ut opinatur Wa-
remund. ab Ehrenberg / 1. *de fœderib. cap. 3. n. 34.*
Sed nec hæc videtur commoda ratio, ut ea, † quę 164
ad ſacrum uſum ſemel deſtinata & conſecrata
ſunt, neglectâ religione, profanis applicentur
uſibus, R. A. zu Augſpurg / de Anno 1530. § Etliche haben
Klöſter/ R. A. zu Speyer / de Anno 1544. §. Vnd damit der
Kirchengüter halben.

Commodiſſima † itaque videtur ratio, quæ 165
Maximil. I. Imperatori laudatiſſimo in inveſti-
tura Eberhardi Ducis Würtenbergici juſta viſa
fuit, ut videlicet ſine herede feudali decedenti-
bus Principibus, & feudis imperio apertis, ad
Imperatorem rediret, prout in prædicta inveſti-
tura Ducis Würtenbergici diſpoſitum. mit der Ord-
nung vnd Geding/ ob es were (daß GOtt der Allmächtige in

gnaden verhüten wolle) daß der Mannliche Stamm vnd Linl der Hertzogen von Würtenberg gantz abſterben/vnd keiner mehr ſein würde/ daß als dann ſolch Hertzogthumb durch vns König Maximilian / oder vnſere Nachkommen am Reich/ König oder Keyſer / nicht ſoll oder möge ferner jemand auß einiger Vrſach oder Weiſe/ wie die ſein möchte / zu Lehen/verleyhen/oder durch einen andern Titel/Form oder Maaß/gantz oder ſchnit/von Stätten/Schlöſſern/ Nutzung oder ihren Zugehörung davon geben/verkaufft/vereuſſert / oder in Verwaltung in Ampt oder Pflegersweiſe eingegeben / oder in Beſeß zugeſtelt werden/ſondern ſolche Hertzogthumb mit aller Oberkeit/Herrligkeit/ Mannſchafften / Nutzen / Leuten vnnd Gütern ſoll bleiben bey Römiſchen Kayſern vnd Königen / vnnd bey dem heiligen Römiſchen Reich ewiglich/ vnd alſo in Mehrung deß Reichs widerumb gut / der Cammer incorporirt vnnd eingeleibet ſeyn / cujus tenorem ex Goldaſto refert Dn. Hortledd. in Reichshandlung/ *lib.3.c.1.n.10.*

366 Quam † rationem probant ſanciuntque quotquot à Caroli V. electione ad Matthiam hodiernum Cæſarem noſtrum invictiſſimum extant capitulationes *Cæſareæ.* Goldaſt. in deß Reichs Satzungen/part 2. ſub Anno 1519 vnnd in Politiſchen Reichshändeln / part 5 ſub Anno 1558. ihre Majeſtät wölle die ledig heimgefallene Lehen zu Vnterhaltungen deß Reichs einziehen vnd incorporiren / biß ſo lang daſſelbe zu Weſen vnnd Auffnehmen komme/ add. Sleidan. *lib. 1. Commentar. in capitulat. Carol. V. pag mihi* 29. Roſenthal. *de Feud. cap.* 10. *concluſ.* 11. *numer.* 11. Sixt. 1. *de regalib. cap* 5. *n.* 5. [Idque etiam in Capitulatione glorioſiſſimi noſtri Imperat. Ferdinandi II. expreſsè cautum reperitur, daß die Lehen ſo er dem Reich eröffnet vnd ledig heimbfallen würden / vnnd etwas mercklichs ertragen/als Fürſtenthumb / Graffſchafften/ Herrſchafften/Stätte vnd dergleichen/ die ſollen vñ wollen wir nicht wider leyhen/ ſondern zu Vnterhaltunge deß Reichs / vnſerer vnnd vnſerer Nachkommen / König vnnd Käyſer behalten / einziehen vnnd incorporiren/vid ipſam capitulat. §. Wann auch Lehen dem Reich vnd vns / etc.]

367 Sic & Eccleſia † res infeudari ſolitas, ſi ad inopiam vergat, aperto feudo retinere poteſt, *cap. 1. verſ. ſi videris expedire, x. de Feud.* Vult. 1. *Feud.*

368 *num.* 14. *verſ. cæterum.* Et in genere † quoties utilius eſt Eccleſiæ, rem infeudari ſolitam incorporari, retineri ea bona poſſe tenet, Abb. *in c.* 2. *x. de Feud.* Et idem de imperio infert Schrader. *de Feud part.* 4. *cap.* 1. *numer.* 23. Quamvis de jure communi, *c imperialis*, 2 *Feud.* 52. *& cap. imperialem.* 2. *Feud.* 55. *& aurea Carol. IV. Bull id Imperatori liberum erat, Aur. Bull. tit.* 7. *in fin.* [Huc etiam

369 pertinent, † quæ fortè communibus auſpiciis & communi imperii ſumptu, ab hoſtibus imperii vindicantur & recuperantur, illa enim Imperatori & imperio reſervantur, juxta conſtitutionem Maximilian. I. Imperator, Reichs Abſchied zu Wormbs / de Anno 1495. §. Was auch von Landen/Leuten/ Stätten/ Flecken/Marckten oder Dörffern/ durch die gemeine Hülffe vnd Pfenning erobert wird / ſoll dem gemeinen Reich vorbehalten ſeyn vnd bleiben.]

CAPUT X.

DE TERTIA DIMINUENDI IMperii cauſa, diſſenſionibus videlicet, diffidentia, & inteſtinis odiis Ordinum imperii.

SUMMARIA.

1. *Diſcordia ordinum Venenum eſt regni, ideoq; nulla Reipubl. peſtis pernicioſior, quàm diſſenſiones ordinum.*

2. *Hæ diſſenſiones Danielis vaticinio de pedibus ex ære & luto mixtis quartæ Monarchiæ attributis prædictæ ſunt.*

3. *Diſſenſionis & diffidentiæ cauſæ, vel ex æmulatione ordinum, vel ex religionis diverſitate oriuntur.*

4. *Nullus ferè eſt populus, cui non æmulum aliquem & adverſarium Deus excitarit.*

5. *In Germania, quæ diſſidia, jurgia, & æmulationes olim extiterunt, & adhuc foventur, odioſum eſt exprimere.*

6. *Religionis diverſitas non poſtrema diſſenſionum diffidentiæ, & diſſidiorum cauſa.* 7. *Religio peperit religiones, tranquillitatis mater dedit filias ſeditionum, & diſſenſionum nutrices. Imperatores & Proceres imperii de religionis controverſia concilianda, diſcordia & diffidentia tollenda anxiè laborarunt.* 8. *Nova religio, nova lis in imperio.*

9. *Præter Pontificiam religionem, & veram Auguſtanam Confeſſionem, nulla alia pacificatione religionis eſt comprehenſa.*

10. *Quidam Auguſtanæ Confeſſioni ſe addictos eſſe voluerunt, & fraternitatem cum Lutheranis inire conati ſunt, ſed ſine ſucceſſu. Nulla eſſe poteſt fraternitas, ſi Dei deficiat veritas.*

11. *Pax, quæ eſt cauſa peccati, dicitur ſimulata, & imperfecta. Nec poteſt eſſe concordia, ſine juſtitia.*

12. *Hoc ſeculo religione ferè utuntur plurimi ſicut veſtibus; quæ niſi quotidiè habeant aliquid novi, non placent.*

13. *Provinciæ civitates, & ſingulæ domus interdum opinionum diſſidiis inter ſe confligantur.*

14. *Magna pars Belgiæ hodiè nauſeat abſolutum prædeſtinationis decretum.*

15. *Quicquid hodiè huic vel illo terrarum Domino per-*

no perſuadetur, ſpecioſo reformationis titulo ſubditis licet invitis, obtruditur.

16. *Religio, & Evangelium per ſe non eſt cauſa, & fomes litium, ſed hominum malitia, &c.* 17. *Sicut calx aquâ perfuſa æſtuat; ſic hominum malitia, irritata divini verbi veritate tumultuatur.*

18. *Ex æmulatione ſtatuum, & Procerum imperii pernicioſæ oriuntur diſſenſiones.*

19. *In comitiis cum de rebus arduis deliberandum, de ſeſſionibus digladiantur Proceres, adeoq; per ſeſſionum rixas comitia protrahuntur, vel res in alia comitia conjiciuntur.*

20. *Scomma Iohannis Zamoiſci Magni Cancellarii Poloniæ; Germanos in ſuis Comitiis ferè nihil aliud agere, quàm ut ſeſſionibus digladientur.* 21. *Vetuſtiſſimus hic Germanorum mos ſeu potiùs vitium, quo non ſemel jacturam paſſa eſt Germania.*

22. *Riſus Æneæ Sylvii; Omnes Germanorum diætas eſſe fœcundas, & quamlibet in ventre habere alteram.*

23. *Crebris ac diurnis conventibus Germaniæ vires & nervos abſumuntur, & exhauriuntur.*

24. *Damnoſa eſt Imperatoris ab ordinibus & ordinum quoque inter ſe diſſentientium, periculoſa diſtractio, quæ non rarò in ſæviſſima bella erupit & vix civili ſanguine ſopiri potuit.* 25. *E diſcordia oritur confuſio, ex confuſione regni interitus.*

26. *Fortuna nihil majus præſtare hoſti poteſt, quam civium diſcordiam.*

27. *Carolus V. Imp. Germanicum robur contrario Germanorum robore frangendum putavit.*

28. *Druſus Germanos enervavit non ferro, & igne, ſed diſſenſionum ſeminibus ſatis Magnatum animis.*

29. *Romæ Patribus cum plebe capitalibus odiis inter ſe contendentibus, hoſtis invaſit capitolium.*

30. *Populus Romanus non niſi à ſeipſo vinci potuit hoc eſt per diſſidia, & odia.*

31. *Græciæ civitates cum imperare ſingulæ cuperent, imperium omnes perdiderunt.*

32. *Nullum aptius medium redigendi Belgas in ordinem, quàm ſemina diſcordiarum, format Campanella.*

33. *Turca diſcordiis Chriſtianorum res ſuas ſtabilivit.*

34. *Reipubl. florenti conducit, ut foris hoſtem habeat, ne ab eo ſecura, in propria viſcere ſæviat.*

35. *Improbatur eorum ſententia, qui ordinum imperii diſſenſiones, odia, & factiones fovendas eſſe ſuadent.*

36. *Tyrannus non ad ſubditorum, ſed ad ſuam omnia refert utilitatem.*

37. *Principi ad ſtabiliendam imperii firmitatem nullum fortius eſt munimentum, amore, & benevolentiâ ſubditorum.*

38. *Concordiæ commendatio.*

39. *Hiſtoria notatu digna de Ibrahimo Turcico legato, Francofurti in Electione Maximiliani II. præſente.*

40. *Ad Principes de concordia alenda, elegans monitio, &c.*

[Diſcordia ordinum venenũ eſt regni. Ideo] rectiſſimè Carolus IV. Imperator divinæ ſapientiæ auctoritate edoctus, nullam Reipub. † 1
peſtem pernicioſiorem eſſe putavit, quàm diſſenſiones ordinum, *in præfat. Aur. Bull.* Omne, inquit, regnum in ſe ipſum diviſum deſolatur. [*ex Matth. c. 12. v. 25.* Et ita de Romano queritur imperio Horat. lib. Epodon. Ode 16.

Suis & ipſa Roma viribus ruit.
Quam neq; finiti mi valuerunt perdere Marſi
Minacis aut Hetruſca Porſenæ manus.
Æmula nec virtus Capuæ, nec Spartacus acer
Novuſq; rebus infidelis Allobrox.
Nec fera cærulea domuit Germania pube
Parentibuſq; abominatus Annibal.
Impia perdemus devoti ſanguinis ætas
Feriſq; rurſus occupabitur ſolum. &c.]

Quas diſſenſiones † Danielis ominatur vaticinium, dum pedes ex ære & luto mixtos quartæ Monarchiæ attribuit. 2

Diſſenſionis † autem præcipuæ & maximæ diffidentiæ cauſæ vel ex æmulatione ordinum, vel ex religionis diverſitate oriuntur. [Ita enim in rebus humanis comparatum eſt, † ut nullus ferè ſit populus, cui non æmulum aliquem & adverſarium Deus excitârit, Gallus oppoſuit Anglos. Anglis, Scotos: Hiſpanis olim Luſitanos hodiè Hollandos, Venetos: Venetis Florentinos & alios Italiæ Principes. Sic & Danis Suecos, Suecis Moſcos, Turcis Perſas, &c. qua de re videatur elegantiſſimus ſcriptor Philipp. Comin. *lib.* 10. *Commentar.* In Germania noſtra † quæ inter Principum familias diſſidia, jurgia, æmulationes olim extiterint, & adhuc foveantur odioſum foret in ſpecie exprimere: Carthago olim Romanæ potentiæ diu æmula & inimica, non niſi excidio conciliari potuit.] 3 4 5

Religionis diverſitas † non poſtrema diſſen- 6

ſionum, diffidentiæ & diſſidiorum cauſa multis
Comitiorum Conventibus Imperatori & ſtati-
bus viſa fuit, Reichs Abſchied / de Anno 1526. §. Vnnd erſt-
lich / R. A. de Anno 1541. in princip. ibi, nach dem wir in
unſerm Keyſerlichen Gemüth zu mehrmahlen mit ernſtlichem
Fleiß vnd nothwendiger Sorgfältigkeit ermeſſen vnd bedacht /
den beſchwerlichen Zwyſpalt vnd Mißverſtandt / ſo verſchiener
Jahren in dem H. Römiſchen Reich Teutſcher Nation / un-
ſer heiligen Chriſtlichen Religion halben fürgefallen iſt / wor-
auß unter gemeinen Ständen deß heiligen Reichs / allerhand
Mißtrawen / vnnd ander Vnwill erfolget ſeyn mag. R. A.
de Anno 1544. §. Dieweil aber zu ſolcher / ibi bedencken auch
was ſchweres Mißtrawen / Trennung vnd Widerwillen / ſol-
che Spaltung bißhero verurſacht / auch was ſchädlich Nachtheil
die hinfüro künfftiglich mit ſich bringen / vnnd hinwider / was
Nutz / Frommen / Auffnehmen vnd Wolfahrt der Teutſchen
Nation / auß Erörterung vnnd Hinlegung bemelter Spal-
tung erfolgen möchte / R. A. de Anno 1548. §. Vnnd nach
dem wir / ubi admodum notanter præfatur Carol. V.
daß ſolcher Zwyſpalt / ein gewiſſe Wurtzel vnd Hauptvrſache
iſt alles Vbels / Vnglücks vñ Vnfalls Teutſcher Nation / ꝛc.]
R. A. de Anno 1555. §. Vnnd als der Churfürſten / ibi: daß
der Articul der ſpaltigen Religion / darauß nunmehr eine gu-
te Zeit allerhand Vnraht / Vnfall vnnd Widerwertigkeit im
H. Reich erfolget / unter andern deß H. Reichs beſchwerlichen
Obliegen / nachmals der fürnembſt / treffentlichſte vnnd hoch-
wichtigſte / & paſſim in aliis cõſtitutionibus, [con-
fer Sleidan. *lib. 19. p. m.* 591. Idq; etiam queritur,
& inter primas diſſenſionis cauſas, in regno Po-
loniæ ſectarum diverſitates ponit, Philip. Ho-
7 nori. *de interregn. Pol.*] Religio † peperit religio-
nes: tranquillitatis mater dedit filias ſeditionum
& diſſenſionum nutrices, Lanſ. *in conſultat. Eu-
rop. p.* 688. ideoq; anxiè laborarunt, & graviſſi-
mè deliberarunt Imperatores & Proceres impe-
rii, quomodo religionis controverſiæ cõcilian-
dæ, diſcordia tollenda, & omnis diffidentia inde
orta animis Procerum eximenda eſſet, d. receſſ.
de Anno 1555. § In ſolcher fürgezogener / ibi: damit beyder-
ſeits Religionverwanden wiſſen möchten / was einer ſich zu
dem andern endlich zu verſehen / & ibi. Solche nachdenckliche
Vnſicherheit auffzuheben / der Stände vnnd Vnderthanen
Gemühter widerumb in Ruhe vnd Vertrawen gegeneinan-
der zu ſtellen / die Teutſche Nation unſer geliebt Vatterland /
vor endlicher Zertrennung vnd Vntergang zu verhüten / etc.
[vid. Gylmann. *in Symphorem. part.* 1. *tit.* 3. *n.* 22. *&
ſeq. fol.* 167.]
8 Et vix hæc pacis ratio † inita: vix ſyncera
Evangelii doctrina, Divo Luthero ductore per
tenebras Papales penetravit in apricum, ſtatim
alii ſectatores prodierunt. Nova religio, novalis
9 in imperio. Quamvis enim præter † Pontificiam
religionem & veram Auguſtanam Confeſſionẽ,
nulla alia pacificatione iſthac ſit comprehenſa,
§. Doch ſollen alle andere / ſo obgemelten beyden Religionen
nicht anhängig / in dieſen Frieden nicht gemeinet / ſondern gär-
lich außgeſchloſſen ſeyn / quòd repetitum & aper-
tiùs conſtitutum, in R. A. de Anno 1566. §. auff
daß aber in mitler Zeit; attamen non defuerunt
qui † Auguſtanę Confeſſioni ſe addictos eſſe vo- 10
luerunt & idcircò fraternitatem cum Lutheranis
Theologis inire magno molimine jam pridem
conati ſunt, ſed ſine ſucceſſu, Confer Lanſ. *in con-
ſultat. Europ. pag.* 689. Quæ enim quæſo eſſe po-
teſt fraternitas, ſi Dei deficiat veritas, *Zachar.* 8.
v. 19. *in fin.* [Pax quæ eſt cauſa peccati, † dicitur 11
ſimulata & imperfecta pax, ceu ex Thom. Aqui-
nat. *ſuper Evangel. Matth.* 10. *& Iohan.* 14. *cap.* ſcri-
bit Matth. de Afflict. *deciſ. Neapolitan.* 403. *nu.* 9. *&
num.* 10. ubi ex Bernhard. infert, Pacem ex qua
offenderetur veritas, & juſtitia, eſſe Diabolicam
Luc. de Penn. *in l.* 1. *in verb. pacis, col.* 4. *C publ. lat.
lib.* 12. Nec poteſt eſſe concordia ſine juſtitia. c.
Rex pacificus, de ſum. Trinit. Mantic. *de tacit. & am-
big. convent. lib.* 27. *tit.* 6. *n.* 6. Quod de pace ſpiri-
tuali, non vero Politica, quæ cum omnib. quan-
tum fieri poteſt, juxta Præceptum Divinum, co-
lenda eſt.] Proh dolor hodie ſeculi vitio † reli- 12
gione fermè utuntur plurimi, ſicut veſtibus: quę
niſi quotidie habeant aliquid novi, non placent,
Lanſ. *d. loc.* ideoq; ſeculum hoc durum, quo nul-
lum unquam ferocius religionum fuit, ſterilius
pietatis, ut Juſtin. Lipſ. *conqueritur in præſcript. pro
Conſtant. ſua.* [Hinc Ovenus, alludens ad dictum
Luc. 17. Domine adauge nobis fidem, ſatis feſti-
vè ita canit:

Non augenda fides, potius minuenda videtur
Vix cum ſint homines tot, quot in orbe Fides.
Sortitur ſibi quisq; fidem, ſibi quisq; magiſtrum.
Nunquam plus fidei, perfidiaq; fuit.]

Neque provinciæ † ſolùm, ſed etiam civita- 13
tes, & in ſingulis ferè civitatibus civium parœ-
ciæ, interdum & ſingulæ domus opinionum
diſſidiis inter ſe conflictantur. Magna pars † 14
Belgiæ hodie nauſeat abſolutum prædeſtinatio-
nis decretum, quod non ita pridem ſine contro-
verſia, licet non ſine multarum animarum cru-
ciatu, credidit. [Videantur Acta Synod. Dor-
drechtanæ Anno 1618. Et in ſpecie D. Mentze-
rus *in Triad. diſp. de Synod. Dortrecht.*] imò quic-
quid hodie † huic vel illi terrarum Domino 15
perſuadetur, ſpecioſo reformationis titulo ob-
truditur ſubditis, quantumvis invitis. [Hic ta-
men notandum † religionem & Evangelium 16
per ſe non eſſe cauſam & fomitem litium, ſed po-
tius hominum, contra ejus veritatem, ſpecioſo

tamen

tamen prętextu Religionis machinantium, ma-
litiam; quomodo accipiendum, quod ipſe ſalva-
tor dicit: Non veni mittere pacem in terram,
ſed ſeparationem, *Luc.* 12. *v.* 51. Sicut enim calx
17 cum aqua perfunditur, † æſtuat, ſic hominum
malitia, irritata divini verbi veritate, adverſus
Evangelium Chriſti tumultuatur D. Oſiand. *ad
d.c.*12. *Luc.gl.*9. Quando vero diſſenſiones iſtæ in
religione cœperint, vid. Gualter. *in Chronolog. Ec-
cleſiaſtico-Polit. ſub Anno Chriſti* 360.]

Oriuntur præterea pernicioſæ diſſenſiones ex
18 æmulatione † ſtatuum & Procerum imperii.
Urbs cum urbe, Princeps cum Principe, & hi cũ
illis, ut ſupra dictum eſt, digladiantur de præ-
rogativis, prę eminentiis, præcedentiis & ſimili-
19 bus. Hinc ſæpiſſimè, † cum urgente neceſſita-
te, de rebus arduis deliberandum in Comitiis,
de ſeſſionibus digladiantur Proceres, & non at-
tento periculo, quod in mora eſt, per ſeſſionum
rixas Comitia protrahuntur, vel res arduæ in a-
lia Comitia conjiciuntur, ut ex multis apparet
imperii Conſtitutionibus, vid. R. A. de de Anno
1530. §. Item als ſich im anfang deß Reichstags / etliche Für-
ſten, Prælaten vnnd andere Stände in der Seſſion geirret/
welches etwas zu Verlängerung deß Reichs Sachen vnnd
Handlung gelanget / Reichs Abſchied zu Speyer / de Anno
1542 §. Als ſich auch etliche Fürſten vnd Stände im Anfang
dieſes Reichstages der Seſſion vnnd Vmbfrag halben geir-
ret / welches zu Verlängerung deß Reichsſachen gelanget/ &
de Anno 1544. Vnnd nach dem in ſolcher Verſamblung
auch allerley Diſputation vnd Zwyſpalt der Seſſion halben
fürfallen möcht/ ꝛc. & in ead. conſtit. §. Wie wol auch auff
dieſem vnſerm/ & §. vnd als ſich im Anfang/ cum multis ſi-
milib. [add. Reichs Abſchied / de Anno 1566. §. Als ſich
ſich/ & §. Zum letzten.]

20 Hinc Sconima † Johannis Zamoiſcii, ma-
gni Poloniæ Cancellarii dicere ſoliti: Germa-
nos in ſuis Comitiis ferè nihil aliud agere, quàm
ut ſeſſionibus digladientur, Herman. Kirchner.
*de Legat. lib.*2. *c.*5. *num.* 78. ideoq; perrarò in uno
conventu cauſæ ad deliberandum propoſitæ ex-
pediuntur omnes, ſed plerunq; in nova Comitia
rejiciuntur, ut ex allegatis modò & aliis imperii
Cónſtitutionibus abundè patet. [Et hunc vetu-
21 ſtiſſimum fuiſſe Germanorum morem † vel po-
tius vitium, patet ex iis, quę ſcripſit Cornel. Ta-
cit. de morib. German. dum ait: *Illud ex libertate
vitium, quod non ſimul nec juſſi conveniunt ſed &
alter & tertius dies cunctatione coeuntium abſumi-
tur.* Et hinc Germanis ſæpius.

—————*Nocuit differre paratis.*

Et per auxilia in Comitiis decreta, tardius au-
tem collata, non ſemel jacturam paſſa eſt Ger-
mania, vid. Sleidan. *lib.*15.] Quod ipſum Æneas
Sylvius falsè ridere ſolitus dixit: † omnes Ger- 22
manorum dietas eſſe fœcundas, & quamlibet in
ventre habere alteram: ac credibile eſſe, quia fœ-
mininum ſit nomen libenter impręgnari ac par-
turire dietas, *Epiſt.* 71. *&* 92. [Iſtis tamen crebris
atque diuturnis conventibus † Germaniæ vi- 23
res & nervum abſumi & exhauriri, olim queſtus
Mauritius Saxon. Elect. apud Joh. Sleidan. *lib.* 24.
*p.m.*772.]

Nec præterea † minus damnoſa eſt, impera- 24
toris ab ordinibus, & ordinum quoque inter ſe
diſſentientium, periculoſa diſtractio; quæ ſub-
inde fœderum, ſocietatum, ligarum & alii no-
minibus robur & auctoritatem nacta, non rarò
in ſæviſſima bella erupit. & vix civili ſanguine
ſopiri potuit, Lanſ. *in conſultation. Europ. p.* 674.
E diſcordia † ejuſmodi oritur confuſio, ex con- 25
fuſione regni interitus. R. A. zu Nürnberg/ de An. 1522.
in pr. ibi. dardurch daſſelbe Reich vnd Herrſchung/ ſo in Vn-
ordnung vnd Zwytracht vnter ihm ſelbſt leben/ vnnd jrgend
nicht langwierig noch beſtändig bleiben mögen.

Urgentibus † imperii fatis, nihil jam præſta- 26
re majus fortuna hoſti poteſt, quàm civium diſ-
cordiam. *Tacit. de morib. Germanorum.* [vid. Dd.
Beſold. *in diſſert.* 2. *de reb. poſt pac. relig. in Europ.
geſt. p.m.* 103.] Sic Carolus V. Imperator viribus
Germanorum † diviſis, Germanicum robur, 27
contrario Germanorum robore frangendũ pu-
tavit, Thuan. *lib.* 2. *hiſtor.* [Confer Sleidan. *lib.*
24. *p.m.*772. Druſus Tiberii Imperatoris filius † 28
Germanos enervavit, non ferro & igne, ſed diſ-
ſenſionum ſeminibus ſatis in animis Magnatum
Gualth. *in Chronolog. Eccleſ. Polit ſub Anno Chri-
ſti* 21.] Sic cùm aliquando † in ipſius urbis vi- 29
ſceribus Patres cum plebe capitalibus odiis in-
ter ſe contenderent hoſtis invaſit Capitolium,
Dionyſ. *lib.*7. Liv. *lib.*3. Hinc cùm Latinorum ac
Hetruſcorum nationibus † perceptum & pla- 30
nè cognitum eſſet, populum Romanum non ni-
ſi a ſeipſo vinci poſſe, ſimultates & odia clam ſe-
ri oportere in civitate decreverunt, Liv. *lib.*2. Bo-
din. 5 *de repub. cap.* 5 *pag.* 880. [Græciæ civitates † 31
cum imperare ſingulæ cuperent, imperium o-
mnes perdiderunt. Juſtin. *lib.*8. *hiſtor. in princ.* Jo-
han. Boter. *in Coſmograph. lib.* 1. *part.* 1. *in deſcript.
Græc. pag. m.* 78. Hinc nullum medium † Regi 32
Hiſpaniarum aptius eſſe redigendi Belgas in or-
dinem, quàm ut ſemina diſcordiarum ſerat in-
ter ipſos, multis firmat Thom. Companell. *de*

*Monarch.Hiſpan. c.*17. Confer Dn. Beſold. *de reb. poſt pac. Relig. in Europ.geſt. Differt.*2.*p.*101. Ideoq;
33 Turca hactenus id unicè obſervavit, † ut diſcordiis Chriſtianorum, res ſuas ſtabiliret. Converſis namque ad civile bellum animis, externa ſine cura habentur, inquit, Cornel. Tacit. *lib.*17. *annal.p.m.* 571. Quamobrem Reipubl. florenti
34 conducere, † multi exiſtimant, ut foris hoſtem habeat, ne ab eo ſecura, in propria viſcera ſæviat, & propterea Scipio Naſica, Carthaginem à Romanis funditus delendam non eſſe, ſuaſit.

Eorum autem ſententia planè diſplicet, qui
35 ſummo Principi ſuadere intendunt, † ordinum regni ſeu imperii diſſenſiones, odia & factiones fovendas eſſe, quod hac ratione multa conſilia patefiunt & Principi aperiantur; quia hoc mo-
36 do ex Principe fieret Tyrannus, † qui non ad ſubditorum ſed ad ſuam omnia referret utilitatem, ut multis demonſtrat Thom. Companell. *de Monarch. Hiſp. cap.* 17. idq; eſſet ignem in ſuis ædibus accendere, qui deinde nō poſſet, niſi maximo detrimento reſtringui, inquit Prudentiſſimus Eques Phil. Comin. *lib.*10. *Comment.* Principi enim ad ſtabiliendam imperii firmitatem, †
37 nullum fortius eſt munimentum, amore & benevolentia ſubditorum. Plin. *in Panagyr. Traian.* Qua de re plura, *inf. lib.*2. *Claſſ.*1. *cap.*3. Hæc autem per ejuſmodi diſſenſionum ſtudium ſubditorum animis evellitur. Concordia verò funda-
38 mentum † & radix otii, bonorum civium ſeminarium, quietis publicæ Seges, & alma pacis altrix, Nazar. *in Panegyr. Auguſt. dicto.* Hæc enim à Deo, illa à Diabolo provenit. Quod eleganti diſticho complectitur, elegans Poëta Owen. *lib.*3. *Epigram.*10. dum inquit:

Vnio divina eſt, diviſio Dæmone nata
Vnus enim Deus eſt, Dæmones innumeri.]

Quantæcunque ergò Germaniæ vires ſint, jugi diſſenſu ordinum dum in commune non conſulunt, facile diſſolvuntur.

Referre hic lubet notatu dignam hiſtoriam, de Ibrahimo Solimanni Turcarum Imperatoris
39 legato: † is cum Francofurti in Electione D. Maximiliani II. Imper. adeſſet: Et cum Saxo, Bavarus & Juliacēſis, in ſolenni Comitatu euntes equo Ferdinandum & Maximilianum deducerent, Ibrahimo monſtrati à quodam, dicente, Principes hoſce potentiſſimos eſſe, & ſingulos juſtum exercitum contra Turcas educere poſſe, atque Germaniam habere plures ejuſmodi: quid putaret, ſi conjunctis viribus omnes Solimannū aggrederentur, ſubriſiſſe ferunt Barbarum & dixiſſe: de potentia Germaniæ ſe nihil dubitare, & ex præſentium apparatu vires abſentium facile colligere poſſe; ſed ſibi videri Germanorum animos, conſilia & actiones ſimiles eſſe belluæ multorum capitum & plurium caudarum, quæ agitata ſepem tranſire conatur: Quia verò capita diverſa, foramina quoque diverſa quærerent, ita fieri, ut ſimul & corpus & caudæ manerent immotæ, & impediri, quò minus ulterius progrederentur: Contra Solimannum ſuum Imperatorem belluæ unicipiti, & plures caudas habenti eſſe perſimilem, quæ ubi ſemel capite tranſitum patefeciſſet, ſtatim corpore toto & caudis omnibus ſine ullo impedimento penetraret, refert Philip. Camer. *cent.* 1. *cap.* 23. [Et noviſſimè Chriſtophorus Forſtner. *in Not. Polit. ad lib.* 4. *in Cornel. Tacit. pag. m.* 383. [Quamobrem cum viro Doctiſſimo dicere mihi fas ſit: † 40
Coite viri Principes & trepidabunt vires veſtras exteri, quibus ob inteſtinas liticulas vileſcere cœpiſtis: Tollite Thuſca illa jurgia, & videbitis, neque terrarum orbem, neque cunctas gentes conglobatas movere, aut contundere imperium hoc poſſe, Dn. Zachar. Viet. *de exempt. concluſ.*3.

CLASSIS III.

CAPUT I.

DE PARTIBVS INTEGRANTIbus S. Imperii Romani.

SUMMARIA.

1. *Imperium Romano Germanicum conſtat capite, & Membris.*
2. *Caput imperii Imperator eſt.*
3. *Membra imperii ſunt Status & Proceres imperii.*
4. *Objectio. Etiam ſtatus pia imperii capita appellantur.* 5. *Rz. Non ſimpliciter, & abſolutè, ſed ratione ſuorum ſubditorum.* 6. *Camera judex dicitur caput rationis officii ſui, quo præ aliis eminet.*
7. *Imperator ſæpè dicitur ſummum caput.*

IMperium † Romano-Germanicum conſtat 1
capite & membris. Caput imperii † Impera- 2
tor eſt, *Aur. Bull. tit.* 1.§. Ich R. Ertzbiſchoff / ibi: ein weltlich Haupt / R. A. de Anno 1510. §. Dergleichen wir / ibi,

Ibi, als Römiſchen Keyſer vnd Haupt/ Reichs Abſchied/ de
Anno 1545. §. Alſo vnnd dermaſſen/ ibi: daß wir als das
Haupt/ & paſſim in aliis conſtitutionibus im-
perii, [vid. Tiber. Decian. *reſponſ.* 19. *numer.* 128.
3 *volum.* 7.] Membra † verò imperii ſunt ſtatus
& Proceres imperii, qui capiti ſuo, hoc eſt, eſt
Imperatori tanquam pia membra uniuntur. Un-
de dicuntur eingeleibte Glieder der Keyſerlichen Maieſtät/
Reichs Abſchied/ de Anno 1541. in princip. Item Glie-
der deß Reichs/ Reichs Abſchied/ de Anno 1546. §. Die-
weil aber/ circ. fin. & de Anno 1527. § Vnd fürter/ & de
Anno 530. §. Weiter/ Item Chriſtliche Glieder deß Reichs/
Reichs Abſchied/ de Anno 1542. §. Vnnd wie wol/ [add.
Reichs Abſchied/ de Anno 1567. § Damit auch Churfürſten/
ibi: vnd dann vns als dem Ober-Haupt/ vnnd jhnen als den
Gliedern/ etc.]
4 Pro ratione tamen dubitandi † facere videtur,
quod etiam ſtatus, pia imperii capita appellen-
tur, Reichs Abſchied/ de Anno 1524. §. Weiter/ ibi, Vnnd
zuvor im heiligen Reich/ vnd fürnemlich zwiſchen den Chriſt-
lichen Hauptern zu machen: Huic dubio reſpondetur,
5 hanc appellationem † Statibus tribui poſſe
non ſimpliciter & in ſenſu abſoluto, ſed ratio-
ne ſuorum ſubditorum per quandam analogiam
6 & convenientiam. Sic & judex Cameræ † di-
citur caput ratione officii ſui, quo præ aliis e-
minet, *Ordin. Camer. p.* 1. *tit.* 9. hinc majoris de-
7 clarationis gratia Imperator † ſæpè dicitur ſum-
mum Caput das Oberhaupt/ Reichs Abſchied/ de Anno
1566. § Vnnd nach dem dann auch weniger/ circ. fin. ibi:
Wie wir dann als Römiſcher Keyſer vnnd das Oberhaupt
im heiligen Römiſchen Reich/ cui reſpondet verſ. Gün-
theri:

——— Nullum caput iſta ſuper ſe
Aſpicit excepto cælorum Rege poteſtas.

Primum agemus de capite, hoc eſt Imperatore,
ejus conſtitutione & juribus. Deinde de mem-
bris, hoc eſt, ſtatibus eorumq; origine & juribus.

CAPUT II.

DE CONSTITUTIONE IMPERA-toris, & quo jure is ad imperium accedat?

SUMMARIA.

1. *Modi legitimè conſequendi imperia & regna duo apud gentes recepti, Electio, & Succeſſio.* 2. *Qui ex his modis utilior Reipubl. non convenit inter politicos.*

3. *Regimen per Electionem magis eſt divinum, quàm illud, quod fit per ſucceſſionem. In rebus Eccleſiaſticis nulla electio admittitur.*

4. *Mos cujusq; Reipubl. attendendus, nec facilè ab eo recedendum, cùm omnis mutatio periculoſa.*

5. *Lege Salicâ regnum Galliæ ſanguinis propagine defertur, excluſis in perpetuum à ſucceſſione fœminis. Deficiente prole maſculâ, proximus ex ſanguinis ſeu generis propinquitate ſuccedere.*

6. *In Hiſpania verò, Protugallia, Luſitania, Caſtella, Sicilia, Neapolis, & Navarræ regnis etiam fœminæ in ſucceſſione admittuntur.*

7. *Anglia & Scotia fœminas neq; à ſucceſſione neq; à gubernatione regni excludit. Adeoq; Sexus in imperiis ibi non diſcernitur. Exemplo Eliſabethæ in regno Angliæ, & Mariæ in regno Scotiæ.*

8. *In Polonia Reges non naſcuntur, ſed communibus ſuffragiis eliguntur. A ſtirpe tamen regia maſcula non temerè in electione diſceditur.*

9. *Hungariæ regnum non relictis liberis è vita Rege diſcedente, liberam demùm admittit electionem.*

10. *In Dania jure ſucceſſionis ex filiis Regis nemo ad Principatum admittitur, ſed totum ex arbitrio Procerum & ordinum pendet. Hodiè plerunque Filii admittuntur.*

11. *Bohemiæ regnum electivumne an ſucceſſivum ſit, maxima proximè præteritis annis mota fuit Ferdinando II. moderno Imp. à Statibus Bohemiæ controverſia. His mordicus defendentibus, regnum Bohemiæ planè eſſe electivum, &c.*

12. *E contra regnum hoc non electivum, ſed ſucceſſivum eſſe, electionemq; liberam ſtatibus, extinctâ demùm ſtirpe regiâ utriusq; ſexus competere, ex parte Imperatoris accuratè deductum eſt, &c.* 13. *Controverſia iſta judicis arbitrio non fuit commiſſa, ſed armis diſceptata, Solenne eſſe conſuevit, regna non actionibus ſed armis vindicari.*

14. *Imperium Romanum ab initio hereditarium fuiſſe videtur.* 15. *Sub Tiberio, Cajo, & Claudio unius quaſi familiæ hereditas imperium fuit, finitâ Iuliorum, & Claudiorum domo optimus quisq; adoptionem invenit.*

16. *Caſo Caligula, jus electionis principium habuit, & quandoq; à Senatu, quandoq; à Populo electus fuit Imperator.* 17. *Quandoq; militum violentâ deſignatione.* 18. *Quandoq; etiam ex Imperatorum voluntate, exemplo Theodoſii Iunioris, Martitii, Ottonis Impp &c.*

19. *Translato ad Germanos imperio in Carolo M. Stirpe hereditarium planè fuit imperium, usq; ad tempora Conradi I. Imper.*

20. *Hodiè imperium non ſucceſſione, ſed electione defertur.*

21. *Vacante imperio Electores convenire, & Im-*

perato-

peratorem eligere, officii & jurisjurandi neceſſitate obſtringuntur.

22. Vacare contingit imperium non ſolùm morte Imperatoris. 23. Sed etiam reſignatione in manus Electorum factâ. 24. Item religionis ingreſſu, exemplo Lotharii I. Imper. 25. Carolus V. Imp. religionem ingreſſus reſignavit imperium Ferdinando Fratri, electo Regi Rom. 26. Denique remotione, ex graviſſimis cauſis ab Electoribus factâ, exemplo Adolphi Naſſov. & Wenceſlai.

MODUS legitimè & ordinariè perveniendi
1 ad imperia & regna fere duplex † apud Gentes receptus eſt, Electio & Succeſſio, *Arum. ad Aur. Bull. diſcurſ. 2. theſ. 1.* [Marſil. Patavin. *in Defenſ. pac. part. 1. cap. 9. p m. 33.* Paurmeiſter *de juriſdict. lib. 1. cap. 16. num. 12.* Cæpoll. *in cautel. tract. cautel. 95.* ubi dicit, quòd in quibuſdam Regnis conſuetudo ſit, ut tranſeat per ſucceſſionem, & ita communiter ſervari in Italia teſtatur, Cardinal. Tuſch. *practic. concl. 88. verb. Regni ſucceſſio. nu. 1. & 2.*] Qui verò ex hiſce modis utilior Rei-
2 publicæ, † inter Politicos non convenit. Pro ſucceſſione pugnat, Bodin. *lib. 6. Reipublic. cap. 5.* Everhard. VVeih. *in orat. utri. regn. condit. mel. & alii* [ac noviſſimè Johan. Azor. *inſtitut. moral. lib. 11. cap. 2. part. 2.*] Pro electione verò Beſold. *in Prodrom tract. de reg. ſucceſſ. & alii Politici quàm plurimi* Reſtaur. Caſtald. *de Imperat. Roman. n. 4.*
3 ubi dicit, quòd regimen per electionem † ſit magis divinum, quàm illud, quod eſt per ſucceſſionem, unde in rebus Eccleſiaſticis nulla ſucceſſio admittitur, *cap. accepimus, extra de pac.* qui & nobis in theſi videtur utilior, modò certis legibus & cautelis ſit circumſcriptus eligendi modus. Nam juxta Juvenalem:

Libera ſi dentur populo ſuffragia, quis non
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni,
Cujus ſupplicio non debuit una parari
Simia, nec ſerpens unus, nec culeus unus.

[Hinc Alexander Magnus cum jam moriturus interrogaretur, quemnam imperii heredem faceret, reſpondit: DIGNISSIMUM Juſtin. *lib. 12. in fin.*] Rationes in utramque partem illatas cognoſcere qui cupit, videat apud auctores modò allegatos, [quibus adde Zepper. *in Leges Moſaic. lib. 3. cap. 7.* Marſil. Patavin. *in defenſ. pac. part. 1. cap. 16. per tot.* Jacob. Alemann. *in palaſtr. conſul-*
4 *tat. illuſtr. conſultat. 4.*] Mos tamen † cujusque Reipublicæ pro modo cenſendus optimo, nec facile ab eo recedendum, cùm omnis mutatio præſertim in modo gubernationis Reipubl. ſit periculoſa.

GALLIÆ Regnum, † Lege Salica ſanguinis 5
propagine defertur, ita tamen ut fœminæ à ſucceſſione prorſus & in perpetuum excludantur, vid. Bodin. *6. de Republ. cap. 5.* Carol. Molin. *ad conſuetud. Pariſ. tit. §. 26. numer. 2.* Covarr. *pract. quæſt. 1. num. 8.* Deficiente verò in Regibus prole maſculâ, proximus ex propinquitate ſanguinis ſeu generis ſuccedit, quod quartâ vice jam tum ſuo tempore accidiſſe teſtatur Philip. Cominæ. *de Bell. Neapolit. lib. 5. circa & in fin.* Hotomann. *de antiquo jure regn.* Gall. *lib. 1. cap. 14.* Heig. *quæſt. 16. p. 1.*

HISPANIÆ verò † Portugalliæ, Luſitaniæ, 6
Caſtellæ, Siciliæ, Neapolis & Navarræ regna ita lege ſucceſſionis dantur, ut etiam fœminæ in illis ſuccedant. Sleidan. *in illuſtr. rer. Gall. poſt Comment. Comin.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ.* 88. *verb. regni ſucceſſio n. 7. & ſeqq.*

ANGLIA & SCOTIA † eodem jure utitur, 7
& fœminas neque à ſucceſſione, neque à gubernatione regni excludit. Münſter. *in Coſmograph. lib. 2. cap. 18.* idq; non novo, ſed vetuſtiſſimo Angliæ more & uſu recepto, teſte Cornel. Tacit. qui de Voadica, regii generis fœmina in Anglia belli Ducè ſcribens, *ſexum in imperiis ibi non diſcerni,* ait *in vit. Jul. Agricol.* Et ſic non ita pridem Eliſabetha in regno & regimine Angliæ ſucceſſit Anno 1559. & per 45. annos uſque ad vitæ finem rerum in Anglia potita eſt, & Anno 1603. 24. Martii obiit, ſuccedente Jacobo ex ſorore Scotiæ Regina nepote. Similiterq; ſoror ejus Maria in regno Scotiæ.

In POLONIA † Reges non naſcuntur, ſed 8
communibus Senatus & equitum ſuffragiis eliguntur, Johan. Piſtor. *in corpor. hiſtor. Polon. tom. 1. fol. 36.* Non temerè tamen in electione diſceditur à ſtirpe regia maſcula, inquit Cromer. *lib. 2. rer. Polon.* Bodin. *de republ. lib. 6. cap. 5.* Atque ex familia Jajelloniorum, quouſque ex iſta propagine Linea Regno habilis duravit, Reges electi ſunt, teſte Philip. Honor. *in diſſertat. de interregn. Polon.*

HUNGARIÆ regnum † tum demum ele- 9
ctionem admittit prorſus liberam, quoties non relictis liberis è vita Rex diſcedat. Philip. Com. *lib. 10. comment.*

DANIA verò † majoribus utitur privilegiis. 10
ita ut

ita ut etſi multi ſint filii Regis, jure tamen ſucceſſionis ad Principatum ex iis neminem admitti, ſed totum ex arbitrio Procerum ac ordinum pendere ex Daniæ ſcriptoribus atteſtatur Johan. Sleid. *in illuſtrat. rer. ad Comment. Comin.* quamvis hodie pleruumque filii admittantur, prout ab anno Chriſti 1448. quo Chriſtianus Comes Oldenburgicus in Regem Daniæ electus, in familia iſta Oldenburgica, quamvis non ſemper in linea recta, in hunc uſq; diem ſceptra Daniæ permanſerunt. Erpoldus Lindenburch. *in hiſt. Dan. Reg.* Johan. Hamelman. *in Chron. Oldenburg. paſſim.* Bod. *de Republ. c. 5. lib. 6.*

11 Bohemiæ Regnum † electivúmne, an ſucceſſivum ſit, proximè præteritis annis, maxima exſtitit & mota fuit moderno Imperatori glorioſiſſimo, & Bohemiæ Regi Ferdinando II. cõtroverſia. Quidam enim Status Bohemiæ, qui à Rege Ferdinando coronato, uncto, & jurejurando accepto, defecerant, mordicus defendere & tueri conati fuerunt, regnum Bohemiæ planè eſſe electivum, & inſuper ejus Proceribus fas eſſe etiam Regem deſignatum & coronatum à gubernaculis, propriâ auctoritate removere, & alium ſubſtituere, idq; in minori & majori deductione ea de re in lucem editis multis defendere conati ſunt, vid. Deduct. Bohem. Anno 1620. edit.

12 E contra † Regnum hoc non electivum, ſed ſucceſſivum eſſe, electionemque liberam Statibus, extinctâ demum ſtirpe Regiâ tam maſculini quàm fœminini ſexus competere, ex parte S. Cæſar. Majeſtatis ex ipſa ſucceſſionis ſerie, Bullis & fundamentalibus Regni Bohemiæ Legibus ac conſtitutionibus accuratè deductum, & typis publicis divulgatum fuit, vid. tractat. qui inſcribitur de Stat Bohem. Der Römiſchen Kayſ. auch zu Hungarn vnd Böhmen Königl. May. Ferdinandi Secundi Fundamental Deduction vnnd gründliche Außführunge der Erbgerechtigkeit vnd Erblichen Succeſſion / welche Kayſ. May. vnnd das hochlöbliche Hauß Oeſterreich zu dem Königreich Böhmen gehabt / edit Anno 1620. & in ſcripto, cujus titulus eſt. Kurtzer vnnd wahrhaffter Bericht auff die drey von den widerſetzlichen Böhmen zu Franckfurt dem hochlöblichen Churfürſtlichen Collegio einkommene Schreiben / etc. Et inter alia deducta fuit diſpoſitio ex Caroli IV. Aur. Bulla, Pragæ 7. Aprilis Anno 1348. in qua cautum ſit, daß in ſolchem Fall den Stånden in Boheimb die freye Wahl zugelaſſen / wann niemand mehr auß dem Königlichen Stamm / Saamen vnnd Geblüt / Männlichen vnnd Weiblichen Geſchlechts übrig vnnd vorhanden iſt. Hoc eſt tunc demum Statibus Bohemiæ liberam electionem competere, quando nullus de ſtirpe, ſemine & ſanguine Regio, maſculini vel fœminini ſexus ſuperſit. Item Ordinatio Uladiſlai de Anno 1510. in qua diſponitur, ſi forte contingat filium Ludovicum ſine prole maſcula decedere, quod filia ejus Anna (quæ fuit avia Regis Ferdinandi II.) Regni heres ſit. Similis tenoris clauſula ex Reverſalibus Ferdinandi I. Imperatoris Romani, & Bohemiæ Regis, de Anno 1541. adjecta, in qua itidem cavetur tunc demum liberam fore electionem, ſi nemo ex ſemine & ſtirpe Regia, maſculini & fœminini ſexus ſuperſit. Hiſce adde Hub. Miræ. *Canon. Antuerp. de Bohem. reb.* Frider. Bauman. *tract. qui inſcribitur* Schleſiſcher Landmann / ꝛc. Et omnium loco vid. integrum & elaboratiſſimum tractatum, hac de re, ex antiquis & recentioribus ſcriptis magnâ operâ & induſtriâ compilatum à viro ſolertiſſimo Dn. Melchiore Goldaſt. ab Heiminsfeld. &c.

Controverſia iſta † judicis arbitrio non fuit commiſſa, ſed armis diſceptata. Solenne enim eſſe conſuevit Regna non actionibus, ſed armis vindicari, ceu prudenter monet Chriſtophor. Forſtner. *in Not. Politic. ad Cornel. Tacit lib. 1. pag. m. 72.* Nos itaque merito de hac lite judicium noſtrum ſuſpendimus, ſufficere exiſtimantes, quod ea quæ in utramq; partem in publicis ſcriptis adducta, retulerimus.] 13

Imperium Romanum † ab initio hereditarium fuiſſe videtur. Auguſtus enim à Julio Cæſare teſtamento fuit inſtitutus. Hic rurſus Tiberium, Tiberius Caligulam heredem regni reliquit. [Et ita ſub Tiberio, † Cajo & Claudio, unius quaſi familiæ hereditatem imperium fuiſſe, finitâ vero Juliorum Claudiorumque domo, optimum quemque adoptionem inveniſſe ſcribit Cornel. Tacit. *lib. 17. annal. p. m.* 527. Philipp. Matth. *conſil. Marp. 20. num. 23. volum. 1.* Quod latius perſequitur *Goldaſt. de Majoratu lib. 3. c. 14.*] 14 15

Cæſo Caligula † jus electionis Principium habuit, & quandoque à ſenatu, quandoque à populo electus fuit Imperator, Reſtaur. Caſtald. *de Imper. Rom. quæſt. 8. numer. 3.* [Nerone tyranno immaniſſimo è medio ſublato, prorſus à poſteris Auguſti & Liviæ translatum fuit. Quod Sueton. *in Galb.* hiſce verbis exprimit: Progenies Cæſarum in Nerone defecit. add. Charion. *in Chron. in vit. Neron.* Quandoque † etiam militum violentâ deſignatione: & ita Vitellius, 16 17

Veſpaſianus & alii ab exercitu Imperatores pro-
clamati, vid. Tacit. *lib.* 18 *annal.* Unde procul-
dubio natum illud Gallicum : Pape par voix,
Roy par nature, Empereur par force, hoc eſt,
Papa fit votis, rex natura, Imperator vi.] Quan-
18 doque † etiam ex Imperatorum voluntate, Be-
ſold. *de juriſd. imp. c.* 9. [Sic Theodoſius junior
adhuc in cunis vagiens à patre Arcadio appel-
latus Auguſtus, Gualther. *in Chronolog. Eccleſia-
ſtico-Politic. ſub Anno Chriſti* 402. Similiter Mau-
ricius a Tiberio ſocero ſuo, idem *ſub Anno* 589.
cum ſimilibus. Henricus Auceps apud ſtatus im-
perii Anno 936. obtinuit, exemplo Caroli M.
& aliorum anteceſſorum, ut filius ejus Otto Im-
perator & ſucceſſor deſignaretur, Wittich. *lib.* 1.
Chriſtoph. Lehman. *in Chron. Spirenſ. lib.* 5. *cap.*
1. *in fin.*]

19 Tranſlato † ad Germanos imperio in Caroli
Magni ſtirpe hereditarium planè fuit imperium,
uſque ad tempora Conradi I. Ducis Franconiæ,
qui extinctâ ſtirpe Carolina pura electione crea-
tus fuit, quamvis nō deſint, qui exiſtimant, Con-
radum noviſſimum Cæſarem fuiſſe ex ſtirpe Ca-
rolina, ut videre eſt apud, Carion. *in Chron. in
vit. Conrad. & genealog. Carol Magn.*

20 Quicquid olim fuerit, hodie † imperium non
ſucceſſione, ſed electione defertur, *Aur. Bull.
Car. IV. tit.* 1. *&* 2. [Et eſt etiam ea de re textus in
jure Canon. *c. venerabilem, x. de elect.* ubi habetur,
quod imperii culmen, non ſanguinis propagine,
ſed principum electione in ſucceſſores deriva-
tur, Azori. *Inſtit. Moral. lib.* 10. *cap.* 3. *part.* 2. Hinc
Günther. lib. 1. Ligurin.

Regibus eſt aliis potiundi jure paterno
Certa fides, ſceptrumq; patris novus accipit heres.
Nos quibus eſt melior libertas, jure vetuſto
Orba ſuo quoties vacat inclita principe ſedes,
Quodlibet arbitrium ſtatuendi regis habemus.]

21 Itaque quoties evenit, vacare imperium, † Ele-
ctores convenire in unum, & Regem Romano-
rum in Imperatorem promovendum eligere of-
ficii & jurisjurandi neceſſitate obſtringuntur,
Aur Bull. tit. 1. *&* 2. [Confer Wehner *practic. obſ.*
22 *verb.* Wahltag / p 675.] Vacare † autem contin-
git imperium, non ſolum morte Imperatoris, *d.
tit.* 1 *Aur Bull* §. wann es auch darzu komen / ſed
23 etiam reſignatione † in manus Electorum facta,
*arg. cap. jam pridem, & in cap. ex tranſmiſſa, x. de
24 renunc.* item † religionis ingreſſu, ut teſtatur ex-
emplum Lotharii I. qui Prumienſe Monaſte-
rium ingreſſus eſt, Ott. Friſing. *lib.* 6. *Chron cap.* 1.
& filiis Ludovico Imperium, Italiam & Galliæ
partem Lothario tradidit, D. Helvic. *in Theatr.
Hiſtor. in vit. Lothar.* Carol. V. Imper. † quamvis 25
religionem ingreſſus ſit, tamē per hoc non con-
tigit vacare imperium, quia reſignavit idipſum
Ferdinando fratri. electio Regi Romanorum,
N. A. zu Augſpurg / de Anno 1559. in pr. Deni-
que † vacare contingit imperium, ſi propter gra- 26
viſſimas cauſas ab imperii gubernaculis Impe-
rator ab Electoribus removeatur, quod acci-
dit Adolpho Naſſovienſi, Cuſpinian. *in vit ejus,*
VVenceslao Dreſſer. *in millen.* 6. *in vit. Wencesl.*
Mynſing. *reſp.* 19. *num* 6.

CAPUT III.

DE PERSONIS ELIGENTIBUS IMperatorem, earum vocatione, electionis occaſione, Loco, & aliis præparatoriis?

SUMMARIA.

1. *Qui omnibus imperat, ab omnibus eligendus.*

2. *Non ſolum multitudini populi, verùm & optimatum pluralitati, Principis creandi poteſtas adimenda.*

3. *Saluberrimè in Romano Germanico imperio Principis Romani eligendi jus & facultas ad ſeptem Electores tranſlata eſt.*

4. *Electores olim eligendi jus ita habuerunt, ut cogerentur eum eligere, quem Principes communibus ſuffragiis prænominaſſent.*

5. *Occaſio Electionis eſt vacatio imperii, vel alia gravis & ardua cauſa.* 6. *Electio facta ſede non vacante, ipſo jure nulla.* 7. *Ex hac ratione ab Electoribus & Principibus Mulhuſii Anno* 1610. *congregatis Palatini in Regem Bohemiæ Electio improbata eſt.*

8. *Sede imperii vacante Elector Moguntinus, tanquam Collegii electoralis Decanus.* 9. *Electionem reliquis coëlectoribus quam primum intra menſem à die mortis Imperatoris denunciat, ſimulq; intimat, & ad electionem novi Imperatoris convocat.*

10. *Ex ordinatione aureæ Bullæ nuncii Electorum plenum, & ſufficiens mandatum habere debent, non ad certam perſonam, vel familiam aſtrictum.*

11. *Electionis vota non ſunt particularia, ſed collegialia*

12. 14. *Elector legitimè vocatus neq; per ſe, neque idonee inſtructum nuncium comparens, vel comparens*

ſens quidem, ante finitam tamen electionem recedens iſtâ vice privatur voce & voto electionis.

13. *Præſentes reliquorum legitimè vocatorum abſentiâ non obſtante,* 14. *electionis actum perficere poſſunt.*

15. *Elector tardiùs, ante tamen finitam electionem veniens, in eo ſtatu admittendus, in quo electio eſt adventus ſui tempore.*

16. *Integrum eſt Electori ſuffragium ſuum alteri ex coelectoribus delegare; aut factam à majori parte electionem calculo ſuo comprobare.*

17. *Majori Electorum parte ante finitam electionem recedente præſentes ad electionis actum procedere poſſunt.* 18. *Ius Collegii etiam penes unum manet, reliquis vel inhabilibus exiſtentibus, vel mortuis, vel abſentibus.*

19. *Omnes & ſinguli legitimè ad electionis actum vocandi ſunt.* 20. *Vnde aliquo ex Electoribus non citato, tota electio per illum retractari, & annullari poteſt.* 21. *Deficiente ſolennitate in actu à lege requiſitâ, actus ipſo jure non ſubſiſtit.* 22. *Electio facta neglectis & excluſis coëlectoribus irrita eſt, & nullius momenti.* 23. *Plus obeſt contemptus unius Principis non vocati, quàm contradictio multorum.*

24. *Electio legitimè, ſecundum veterem morem & Bullæ tenorem expedienda. Paria ſunt non fieri, vel non ritè fieri.*

25. *In Electione Ferdinandi II. Directores Bohemiæ conati ſunt vocationem Regis Ferdinandi nullitatis incuſare, quod videlicet citatio non fuerit intimata in loco conſueto ſedis Regiæ Pragenſis.* 26. *Deindè Regem Ferdinandum non fuiſſe vocandum, ſed Status & Directores Bohemiæ. Electores virtute regni & Principatuum, dignitatem vocem, & electoralia jura in electione habent.*

27. *Nulla melior & certior eſt interpretatio legis, quàm ea, quæ ex uſu, & obſervantia deſumitur.*

28. *Ita in controverſia exorta inter Rupertum Sen. & Rupertum Iun Palatinos deciſum.* 29. *Sic Palatinus Bipontinus patruo Seniori Palatino Neoburgico Philippo in electione Matthiæ Imper. Et Iohannes Luzelburgicus in electione Ludovici Bavarici Imp Henrico Carinthiæ Duci prælatus.*

30. *Iura Electoralia non perſonis, ſed Electoralibus cohærent.*

31. *Regibus propter ætatem minorem ad electionem inhabilibus exiſtentibus, uſus & adminiſtratio jurium electoralium non ad agnatos proximiores, & Seniores, ſed ad ſtatus & Proceres Regni Bohemici pertinet, atq; ita in electione Caroli V. obſervatum.*

32. *A Cæſarianis contraria ſententia acriter fuit propugnata. Reſpondetur ad fundamentum de intimatione in ſede Regia Pragenſi etiam abſente Rege, officialibus Regis faciẽda.* 33. *Legati Moguntinenſes, Ludovico Rege Bohemiæ Praga non reperto proteſtationem interpoſuerunt apud officiales Regis.* 34. *Moguntinus non tenetur mittere legatos extra provinciam, non tamen id facere prohibetur.*

35. *Ille ad Electionem admittendus, qui eſt legitimus ſucceſſor in electoratu.*

36. *Vetuſtis privilegiis Regibus Bohemiæ, eorumq; ſucceſſoribus, Electura jure hereditario collata eſt.*

37. *Poſſeſſio regni non defecit in Rege Ferdinando II.*

38. *Homagii receptio infallibilis eſt ſuperioritatis teſſera, quæ per ſe ſolùm inducit quaſi poſſeſſionem ſuperioritatis.*

39. *Ius, & facultas propriâ autoritate ingrediendæ poſſeſſionis jam ante aſſignatæ, per mortem Matthiæ vacantis Ferdinando Regi competiit.* 40. *Dolo, vel vi impedito ingredi poſſeſſionem, vel verbalis traditio ſufficit.* 41. *Civiliter poſſidens propriâ autoritate clandeſtinum. Vel violentum invaſorem & detentatorem expellere, & naturalem poſſeſſionem adipiſci, vel recuperare poteſt.*

42. *Imperator Matthias Regi Ferdinando, de Electoratu regni Bohemiæ inveſtituram contulit, eaq; inveſtiturâ jus & dignitatem electoralem tranſtulit.*

43. *Inveſtitus de juribus in corporalibus, & juriſdictionalibus, unitum actum juriſdictionalem exercens, eò ipſo totius juriſdictionis quaſi poſſeſſionem acquirit.*

44. *Non ſtatim, ut quis vi, aut metu Electoratu dejicitur, ideò jus & dignitatem Electoralem amittit. Exemplo Rudolphi Palatini, & Henrici Moguntini Electoris.* 45. *Vi de poſſeſſione dejectus aut impeditus, perinde habendus, ac ſi poſſideret.*

46. *Improba poſſeſſio nullum poſſidenti præbet titulum.*

47. *Per vim, metumvè geſta rata haberi non ſolent.*

48. *Non videtur poſſeſſionem habere, qui eam ita nactus eſt, ut retinere non poſſit.*

49. *Poſſeſſio vitioſa ſine dubio auferenda eſt poſſeſſori.*

50. *Regula etiam prædonem in poſſeſſione ſua eſſe tuendum, non procedit, ſi ex actis vel evidentia rei conſtet, poſſeſſorem eſſe prædonem, vel illegitimum invaſorem.*

O 2 51. Sub-

51. *Subditi, qui non poſſident jus Regis, ſed ipſi potiùs poſſidentur, maximè poſt praſtitum homagium, notoriè incapaces ſunt jurium Regis.*

52. *Exempla recentiora, ubi deſignatus & coronatus Regis Bohemia ſucceſſor, ad Electionem vocatus & ad miſſus fuit, Rege adhuc vivo, & in poſſeſſione regni actuali exiſtente, habentur in Maximiliano II. & Rudolpho II.*

53. *Ad Exempla à Directoribus adducta, quomodo reſponſum fuit à Caſarianis.*

54. *Ad Legationem Ludovici Regis minorennis à Directoribus oppoſitam, quomodo Caſariani replicârint.*

55. *Æquo lectori judicium hac de controverſia committitur. Nec enim privata deciſionis eſt hac quaſtio.*

56. *Locus electionis eſt Francofurtum, qui non niſi Collegarum conſenſu propter graves cauſas mutari debet. 57. Imperatores ferè omnes à tempore Caroli IV. Francofurti electi ſunt. 58. Rudolphus II. cum unanimi omnium Electorum conſenſu, in comitiis Ratiſbonenſibus electus, & coronatus eſt.*

59. *Cum quo comitatu Electores Francofurtum introire debeant.*

60. *Qua Francofurtenſibus praſtanda, vigore juramenti injungantur.*

61. *Electores Francofurtum ingreſſi ſtatim ſequuti die in ade D. Bartholomai conveniunt. 62. Benè & competenter univerſa geruntur, ſi principium fiat decens & amabile Deo. 63. Ubi Chriſtus non eſt fundamentum, nullum boni operis eſt ſuperadificium.*

64. *Hodiè dum Pontificii miſſam celebrant, proteſtantes Principes in proximum conclave, vel Sacellum recedunt, donec illa peracta ſit.*

65. *Peractis ſacris Electores ad altare conveniunt, ubi Moguntinus Elector primus juramentum praſtat, de idoneo eligendo Imperatore Rom.*

66. *Hoc juramento praſtito Moguntinus ab aliis quoq; Electoribus juramentum exigit.*

1 QUamvis à ratione † non ſit abſonum, ut
qui omnibus imperat, ab omnibus eligatur, *arg. cap. 29. de reg. jur. in 6.* R. A. zu Eßlingen/ de
Anno 1516. §. Und in Betrachtung/ ibi ein gemein Werck
mit gemeinem Rath fürzunehmen vnnd zu handeln. Nihil
2 tamen ſalubrius † ad bella civilia declinanda
excogitari poſſe Politici autumant, quam ut
non ſolum multitudini populi, verum & Optimatum
pluralitati, Principis creandi poteſtas
adimatur, Bodin. 6. *de repub. cap. 5.* Heig. *illuſtr. q.
3. p. 1. num. 73.* ideoq; in Romano-Germanico
imperio † ſaluberrimè ſecundum antiquam & 3
laudabilem conſuetudinem imperii, *Aur. Bull.
tit. 1. in pr.* ad ſeptem Principes Electores eligendi
Principē Romanum jus & facultas tranſlata.
Aur. Bull. d. tit. 1. & 2. R. A. *de Anno* 1566. *in
princ.* Reſtaur. Caſtald. *de Rom. Imper. q. 8. num. 5.*
[Cardin. Ruſch. *pp. concl. 39. verb. Imperator. nu. 3.*]
Heig. *illuſtr. q. 3.* de quorum origine & juribus infra
ſuo loco uberiùs agemus.

Electores olim † eligendi jus ita habuiſſe exi- 4
ſtimat, Beſold. *de reg. ſucceſſ. diſſ. 3. concluſ. 5.* ut
tamen cogerentur eum eligere, quem Principes
communibus ſuffragiis prætaxaſſent, id eſt, prænominaſſent,
*idq; ex Albert. Stadenſ. & auct. ſpec.
Saxon. lib. 3. tit. 57. ibi*: Die aber zu dem erſten in der
Wahl benant ſind/ die ſollen nicht welen nach jhrem Muthwillen
wen ſie wollen / ſondern welchen die Fürſten alle zu einem
König erwehlen/ den ſollen ſie auffs allererſt bey Namen
nennen vnd kieſen/ *uti & ex ſpec. Suevic. & jur. municip prob.* add. Heig. *p. 1. q. 5. n. 66. & ſeqq.* [Gualther.
in Chronolog. Ecclesiaſtico-Polit. ſub Anno. 1152. *in
vit. Frider. I. Imper.* Lehnmann. *in Chron. Spirenſ.
lib. 5. c. 71. & 74.*]

Occaſio † Electionis eſt vacatio imperii, vel 5
alia gravis & ardua cauſa, quæ quot modis contingat,
præcedenti c. dictum eſt. [Quamobrem
electio † facta ſede non vacante, ipſo jure nulla 6
c. 1. & 2 de conceſſ. prabend. Nicol. Boër. *deciſ. 2. nu.
6. junct. num.* 40. Ant. Fab. *in Cod. in rer. Sabaud.
judic. lib. 1. tit. 3 defin.* 43. Et ex hac etiam ratione
† Electores & Principes Mülhuſii Anno 1620. 7
congregati, in literis ad Palatinum 21. nov. &
11. vet. Martii datis, ejuſdem in Regem Bohemiæ
electionem improbarunt, daß in dem Königreich
Böhmen / der Zeit / als die letztere Wahl vorgangen/
keine ſedis vacantia, ſondern daſſelbe mit einem angenommenen/
gekrönten vnnd belehnten König / dem die Stände
auch die ſchuldige Huldigungspflicht geleiſtet / verſehen geweſen.
Sigiſmund. Larom. *in continuat. hiſtor. de Anno
1620. pag. 9.* Hoc tamen fallit, ſi is qui rerum
potitur, in futuri ſucceſſoris electionem conſentiat,
per tradita infra *c. 14. de Reg. Roman.*]
Vacante autem ſede † imperii, Archiepiſcopus 8
& Elector Moguntinus, tanquam collegii Electoralis
Decanus, Reſtaur. Caſtald. *de Imper. q.
9. num. 6.* Germaniæ Archicancellarius, R. A.
de Anno 1555. § So ſich dann abermahls / ibi: ſeine Liebd/
als Ertz-Cantzler deß Reichs/ electionem † reliquis 9
collegis coëlectoribus quam primum intra mē-
ſem, à die mortis Imperatoris, denunciat, *Aur.
Bull. tit. 1. §.* Wann es auch darzu kommen/ ſimulq;
intimat,

intimat, ut intra trium menſium ſpacium à die
datarum literarum Francofurti ad Mœnum ad
electionem novi Imperatoris conveniant, vel le-
gales ſuos nuncios cum idoneâ inſtructione ſine
mora mittant, *d. tit.* 1. §. Auch ſetzen vnd ordnen/ & §.
Vnd welcher Churfürſt.

10 Idonea † autem non cenſetur inſtructio, ſi
miſſus nuncius vel ad certam perſonam vel fa-
miliam ſit adſtrictus, ſiquidem ordinatio Bullæ
vult, ut tales nuncii habeant plenum & ſuffi-
ciens mandatum, mit allem vollkommen Gewalt / d. §.
Auch ſetzen / Item genugſamb Gewalt / d. § Vnnd welcher.
11 Cum enim electionis vota † non ſitit particula-
ria, ſed collegialia, hoc eſt, collegialiter ferenda
in ipſo Electorum conventu, prævia diligenti
deliberatione, [Henning. Göden. *conſil.* 1. *num.* 8.
Fulv. Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 35. *n.* 50.] ex dele-
gantis arbitrio ita reſtringi non debent. Si verò
12 † Elector legitimè vocatus, neque per ſe, neque
idoneè inſtructum nuncium compareat, iſta vi-
ce privatur voce electionis, *d.* §. Vnd welcher
13 Churfürſt / *tit.* 1. abſentium † ſiquidem legiti-
mè vocatorum ratio non habetur, adeò ut præ-
ſentes eorum abſentiâ non obſtante, electio-
nis actum perficere poſſint, *l. reſcriptum. ff. de pact.*
Zaſ. *in paratit. eod. num.* 34. *ubi id limitat.* Bart. *in
l.* 1. *num* 3. *de alb. ſcrib.* VVeſenb. *in paratit. quod cu-
jusq; univerſ. nu.* 4. R. A. zu Speyer / de Anno 529. §.
Vnd damit ein ſolche / in fin. R. A. zu Regenſpurg / de An-
no 1541. §. Wir auch Churfürſten / Fürſten / ibi: Wo aber
Jemand vngehorſamb ſeyn / vnd zu ſolchem Tag die ſeinen
nicht abfertigen würde / ſo ſollen nichts deſtoweniger die Er-
ſchienenden im Handel fortfahren / vnnd was die Notturfft
erfordern / bedencken / berahtſchlagen vnd ſchlieſſen / & in §. ſeq.
vnd was alſo beſchloſſen vnd verkündet / das ſollen die Abwe-
ſende gleichwol wie andere zu halten vnnd zu vollnziehen
pflichtig vnnd ſchuldig ſeyn. Add. R. A. de anno 5 2 §
Vnnd daß aber in dieſem / ibi: Vnnd ſolcher jhr Beſchluß die
Abweſende nicht weniger binden / als ob ſie ſelbſt zugegen we-
14 ren / vel ſi quidem per ſe † aut idoneum compa-
reat, ante tamen finitam electionem recedat,
pro iſta vice vocem & votum perdit ibid. Quod
& communi juri Canonico conveniens eſt, quo
etiam recedens, vocem, quam in electione habe-
15 bat, amittit, *c. licet, x. de elect.* Si verò † elector
tardiùs ante tamen finitam electionem veniat,
in eo ſtatu admitti debet, in quo electio eſt ad-
ventus ſui tempore, *text Aur Bull. tit.* 2. §. Wann
aber ſie oder jhrer mehrer / in fin. ibi daß derſelbige in ſolchem
Standt zu der Wahl gelaſſen / darinn er zu zeiten ſeiner Zu-
kunfft geſtanden.
16 [Integrum etiam eſſe, Electori, † ſuffragium
ſuum alteri ex Cœlectoribus delegare, ceu fa-
ctum à VVenceslao in electione Adolphi Cæſa-
ris: aut factam à majore parte electionem ſuo
calculo comprobare, ſcribit & probat Dn. Gol-
daſt. *de jur. Regn. Bohem. lib.* 3. *cap.* 6. *numer.* 6. *in
notat.*]

Quid verò ſi † non unus & alter, ſed major 17
Electorum pars ante finitam electionem rece-
dat, anne præſentes ad electionis actum proce-
dere poſſint? ita putat Buxtorff. *in diſſert. Aur.
Bull. concluſ.* 25. 1. propter generalitatem textus
noſtri. 2. ne illorum abſentia vergat in grave Rei-
publ. detrimentum, *contra l.* 45. *C. de decurionib.*
3. Quia ita obſervatum in electione Ruperti, qui
quatuor tãtum adfuiſſe teſtatur, Trith. *in Chron.
Spon. Anno* 1400. 4. Quod in fine termini à le-
ge ſtatuti, nedum pauci, ſed etiam unus de colle-
gio eligere poſſit, *l.* 7 §. *decurionibus, ff. Quod cu-
juſ. univerſ.* cum jus † collegii etiam penes unum 18
maneat, ſi reliqui vel inhabiles, vel mortui, vel
abſentes ſint, *l.* 7. *in fin. quod cujuſque univer. d.* §.
in decurionibus & ibi Bart. Jaſ. *& Dd. add.* Arum.
in diſcurſ ſuper Aur Bull. diſcurſ. 1. *quaſt.* 34. Hæc
autem quæ dicta ſunt, ita procedunt, ſi omnes
& ſinguli † legitimè ad electionis actum voca- 19
ti ſint, quod vult ordinatio bullæ, d. §. Auch ſe-
tzen vnd ordnen / ibi, allen ſeinen Geiſtlichen vnnd
Weltlichen Mit-Churfürſten / ſolche Wahl durch
ſein offen Brieff vnd Botten ſoll verkünden. Un-
de ſi aliquis † ex Electoribus non ſit citatus, to- 20
ta electio per illum retractari & annullari po-
teſt, *d. text. fac. c. quod ſicut, cap. in geneſi, x. de elect.*
quia quoties † deficit ſolennitas in actu à lege 21
requiſita, actus ipſo jure non ſubſiſtit, Geil. 1. *ob-
ſerv.* 124. *n* 4. *& in tract. de pignor. obſ.* 1. *num.* 2. *cujus
rei exempla collegit.* Buxtorff. *in diſſert. Aur. Bull.
concluſ.* 18. Et Electio † facta neglectis & exclu- 22
ſis coëlectoribus irrita eſt & nullius momenti,
c. obeuntibus, in fin. diſt. 63. *d. cap. quod ſicut.* Petr.
Gregor. Tholoſan. *in ſyntagm. jur. univerſ. lib.* 17.
cap. 12. *num.* 32. [Et plus obeſt † contemptus unius 23
Principis non vocati quam contradictio multo-
rum, Petr. de Andl. *lib.* 2. *cap.* 2. Henning. Göden.
conſil. num. 7. *per text. in c. venerabilem de elect.* Cita-
tio † autem legitimè ſecundùm veterem morem 24
& tenorem Bullæ expedienda. Paria namq; ſunt
non fieri, vel non ritè fieri, *princ. Inſtit. de hered.
quæ ab inteſt. defin. l. non putavit, §. non quavis, ff. de
bon. poſſeſſ. contr. tab.*

Conati ſunt in nupera Electione Directores
Bohemiæ † in literis ad Electorem Moganti- 25
num

dum de dato 13. Julii Anno 1619. exaratis, vocationem Regis Ferdinandi, moderni Imperat. glorioſiſſimi, nullitatis incuſare, quod videlicet citatio non fuerit inimata in loco conſueto ſedis Regiæ Pragenſis, quæ intimatio abſentibus Regibus, ſemper ſolita Præſidibus Regiminis Pragenſis fieri. Deinde Regem Ferdi-
26 nandum † non fuiſſe vocandum, ſed Status & Directores Bohemiæ, idque vigore Aureæ Bull. cap. 7. & 10. ubi cavetur, quod Electores virtute Regni & Principatuum, dignitatem, vocem & Electoralia jura in Electione habeant, & quod ea non poſſint in alium cadere, præter illum, qui Electoratum cum terra, &c. ipſo actu poſſideat, idque non ſolùm expreſsè in prædicta aurea Bulla cautum, ſed ante & poſt eam uſu & obſervan-
27 tia obtinuiſſe. Nulla autem † melior & certior eſt interpretatio legis, quàm ea quę ex uſu & obſervantia deſumitur, *l. ſed & ex 35. l. ſi de interpretatione 37. & l. ſequent. ff. de legib.* Mandell. *conſil. 61. n. 9. & conſil. 64. num. 31.* Herman. Vult. 3. *conſil. Marp. 35. nu. 94.* utpote quæ ab effectu deſcendit, Cravett. *conſil.* 836. *num.* 10. & executionem diſpoſitionis arguit, *l. 6. §. ſi is qui, ff. de acquir. hered.* Anton. Fab. *in Cod rer. in Sabaud judic lib. 2. tit. 8. defin. 1. in not. num. 7.* ac formam & ſolennitatem inducit, Signor. *conſil.* 51. Cardin. Tuſch. *pp. concluſ. 59. verb. obſervantia diuturna, & c nu. 7.* per eamque omnis tollitur dubietas, Cacheran. *deciſ. Pedemont. 136. in fin.* Ita autem in contro-
28 verſia exorta inter Rupertum ſeniorem † & Rupertum juniorem Palatinos deciſum fuiſſe, & Electoratum Ruperto ſeniori ideò adjudicatum fuiſſe notum eſſe, quòd nimirum is in poſſeſſione ſive uſu ſuo, Palatinatum & Archidapiferiam, cum vaſallagiis, aliiſque pertinentiis habuerit, ſuper quibus vox & Electio Comitatus Palatini fundata, non attento, quod pro Ruperto juniore tanquam ex primogeniti linea deſcendente, prærogativa, non poſtremo loco habenda, mili-
29 taverit. Similiterque † non ita pridem Palatinum Bipontinum, patruo ſeniori Palatino Neoburgico Philippo in perficiendo munere & expeditionibus Electoralibus, ex hac ſola ratione, quod in poſſeſſione adminiſtrationis Tutelæ Electoratus fuerit, in electione D. Cæſaris Matthiæ Anno 1612. prælatum fuiſſe conſtare. Ex eadem ratione, quondam Johannem Lutzelburgicum, tanquam actu poſſeſſorem Regni Bohemię, in electione Ludovici Bavari Imperatoris, Henrico Carinthiæ Duci prælatum, & ad Electorale Collegium fuiſſe admiſſum, non obſtante quod hic anteà à ſtatib. Regni Bohemiæ Rex publicatus, & aliquot annis jus Regis, de conſenſu Procerum exercuerit, & in poſſeſſione fuerit, quia jura Electoralia, † non perſonis, ſed 30
Electoralibus cohæreant, & ſtatibus Bohemicis in privilegiis ipſorum ſpecialiter & proprietariè concredita ſint. Idque etiam indè confirmari, quod Regibus † propter ætatem minorem, ad 31
electionem inhabilibus exiſtentibus, uſus & adminiſtratio jurium Electoralium, non ad Agnatos proximiores & ſeniores, ſed ad ſolos ſtatus & Proceres Regni Bohemici pertinuerit, atq; ita in electione Caroli V. Imper. obſervatum, ad quam non Regis Polonię Sigiſmundi, tanquam patrui & agnati ſenioris Regis Bohemiæ Ludovici adhuc minoris Legatus, ſed ſtatuum Regni Legatus, illo poſthabito, contradictione non obſtante ad conſilium Electorale & alios eò pertinentes actus, admiſſus fuerit.

Atqui Ferdinandum II. Regem, tempore Electionis imperialis, non fuiſſe in poſſeſſione vel quaſi adminiſtrationis Regni Bohemiæ, neq; unquam actu adminiſtraſſe, ideoque tanquam non poſſidentem Regnum Electorale, non fuiſſe admittendum.

Verùm à Cæſarianis † contraria ſententia 32
acriter fuit propugnata. Et quidē ad hoc, quod de intimatione in ſede Rege Pragenſi, etiam abſente Rege, officialibus Regis faciēda, adductum erat, reſponſum fuit, idipſum fundamentum in aurea Bulla non habere, ſed potius ex verbis ejus apparere ipſius Electoribus faciendam eſſe intimationem, non inſpecto an in ordinario reſidentię loco reperiatur Elector vocandus nec ne, quamvis Elector Moguntinus, qui jus hoc convocandi habet, neceſſitate adſtrictus non ſit, etiam aliò literas & Legatos ſuos, quam ad locum reſidentiæ mittere. Sic cùm prædictus Ludovicus † Anno 1519. ad actum Electionis per Lega- 33
tos Moguntinos vocandus eſſet, nec tamen Pragæ repertus, Legati Moguntinenſes proteſtationem apud officiales Regis Pragenſes hoc modo interpoſuerint: Wiewol der Churfürſt keines weges ſchuldig oder pflichtig / an einig andere Orte / dann gen Prag / dieweil die Königl. W. derozeit auſſerhalb deß Königthumbs zu Böheimb were / ſolche Verkündigung unnd Erforderung zuthun / hetten ſie doch Befelch / ſeine Königl. W nicht auß Gerechtigkeit / ſondern allein auß freundlichem und günſtigen Willen / auch Perſönlichen zu beſuchen: Wolten damit dem

Stifft

Stifft oder Churfürſtenthumb Meyntz kein Einbruch oder
Newerung zugefügt oder fürgenommen haben / darvon ſie
abermahls proteſtirten/ ceu ex inſtrumento inſinuationis
de Anno 1519. in tractat. qui inſcribitur. Kurtzer vnnd
warhaffter Bericht/ auff die drey von den widerſetzlichen Böhmen/
an Chur Meyntz vnd das Churfürſtliche Collegium
abgangene vnd zu Franckfurt einkommene Schreiben/ ꝛc. demonſtratur.
Ex hiſce quidem infertur Mogun-
34 tinum † non teneri mittere legatos extra provinciam,
non tamen eundem id facere prohiberi.
Quinimò ſi tunc Legatos miſit in Hungariam
ad Ludovicum, cur non & Viennam ad Ferdinandum
Regem. Deinde alius planè tunc fuit ſtatus
Regni Bohemiæ, cùm Ferdinandus Rex citandus
erat, ſiquidem Directores prædicti, officialibus
Regis & Locum tenendi, omne jus & poteſtatem
interverterant, tantò minus id egiſſent,
ut ad Ferdinandum illa intimatio perveniſſet,
quin potius eam ſuppreſſiſſent.

Alterum quod attinet, de poſſeſſione Electoratus,
advertendum eſſe 1. alleg. cap. 7. & totum
ejus contextum arguere illum ad Electionem
35 admittendum, † qui eſt legitimus ſucceſſor in
Electoratu. Atqui Ferdinandus Rex in conventu
Regni publico 7. die Junii Anno 1617. à ſtatibus
Regni Bohemiæ tanquam nepos Regis Ferdinandi
& Reginæ Annæ fuit declaratus & proclamatus
ſucceſſor legitimus & Rex, aſſentientibus
& applaudentibus omnibus qui præſen-
36 tes fuerant, Proceribus. Cui accedit, † quod vetuſtis
privilegiis, Regibus Bohemiæ, ipſorumq́;
ſucceſſoribus, & nulli alii Electoratæ, jure hereditario
collata ſit, uti deducitur ex Rudolph. I. privilegio
de Anno 1290. 6. Cal. Octobr. idq́; poſtmodum
à Carol. 4. ejusq́; ſucceſſoribus confirmatum
fuiſſe.

37 Neque etiam † poſſeſſionem Regni defeciſſe
in Rege Ferdinando II. Nam poſteaquam Status
Bohemiæ, cum legitimum ſucceſſorem Regni
declarârunt & proclamârunt, & Coronâ Regiâ
inſigniri fecerunt, eiq́; ſe ſubjectionis & fidelitatis
juramento adſtrinxerunt, hoc ipſo quaſi
poſſeſſio ſuperioritatis & juris Regii in eum
38 translata fuit. Eſt enim homagii receptio † infallibilis
ſuperioritatis teſſera, quæ per ſe ſolùm
inducit quaſi poſſeſſionem ſuperioritatis, adeò
ut omnis qui hoc præſtat, propriâ & quidem juratâ
ac immotâ confeſſione ſe ſubditum conſtituat,
non ſecus ac ſi quis fateatur, ſe teneri pro
aliquo, Baldus *in l. 2. num. 56. verſ. ſed ego, Cod. de
ſervitut.* Taleman. de Benign. *Deciſ. Cameral. Syntagm. 4. vot. 6. nu.* 228. Vid. *infra hoc lib. claſſ. 5.
cap. 5. numer. 3. & ſeqq.* Deinde † jus & faculta-
tem propriâ auctoritate ingrediendæ poſſeſſio- 39
nis, jam antea aſſignatæ, per mortem Regis
Matthiæ planè & plenè vacantis, & ſanguinis
propagine, ſtatuum declaratione, coronatione,
& homagii præſtatione, ei competiiſſe, arg. eorum
quæ tradit Rebuff. *in tractat. de miſſ. in poſſeſſ. num. 6. & ſeqq.* Anton. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud.
judic. lib. 7. tit. 7. de fin. 9. numer. 3. per text. in
c. quid ſit inveſtit. c. 1. ext. de conſuet.* Rom. *ſing.* 136.
Sed facti violentiâ in quibuſdam locis ſuo uti
impeditum fuiſſe. Quoties autem quis, † dolo, 40
vel vi tyranni aut rebellium impeditur ingredi
poſſeſſionem, tunc vel verbalis traditio ſufficit,
*argum. l. ſi finita, §. illud quæritur & §. ſi quis metu,
junct. §. ult. ff. de damn. inf. c. contingit, x. de dol.
& cont.* Bald. *in l. 2. C. ne uxor. pro marit.* Tiraquell.
de jur. conſtit. poſſeſſ. part. 3. limitat. 17. num. 7. Villalob.
in comm. opin. lit. P. num. 108. & 109. Ex eaque
ad minimum civilis inducitur poſſeſſio. Juris au-
tem eſt, † quod civiliter poſſidens, propriâ au- 41
ctoritate clandeſtinum vel violentum invaſorem
& detentorem expellere & naturalem poſſeſſionem
adipiſci vel recuperare poſſit, per gl.
communiter approbatam, *in l. 1. §. interdictum,*
tradit referens apud Meichſner. *deciſ. Camer. 13.
n. 253. tom. 3.* Roſenth. *de feud. cap. 9. concl. 2. nu. 9.
per l. clam. poſſidere, §. qui ad nundinas & ibi Dd. ff.
de acquir. poſſeſſ.*

Præterea quàm plurimos ex ſtatibus fuiſſe adhuc
in devotione Regis Ferdinandi, qui eum Regem
ſuum & Dominum agnoverant: non paucos
verò violentiâ invaſorum aliud quàm ſenſerant,
profiteri coactos fuiſſe.

Inſuper Cæſarem Matthiam † Regi Ferdi- 42
nando, de Electoratu, Archipincernatu & aliis
dignitatibus regalibus eidem annexis jam pridem
inveſtituram contuliſſe, eaq́; inveſtiturâ jus
& dignitatem Electoralem transtuliſſe, ſecundùm
tradita Innocent. *in c. ex literis de conſuet.*
Dd. *in l. prædia cum ſervis. ff. de acquir. poſſeſſ.* Hart.
Hartmanni *pract. obſ. tit. 54. obſ. 6. n. 7.* Mynſing.
4. *obſ.* 61. Ludolph. Schrader. *de Feud. part. 5. c. 2.
num.* 16. Quinimò inveſtitus † de juribus incor- 43
poralib. & juriſdictionalibus, exercens unicum
actum juriſdictionalem, eo ipſo, totius juriſdictionis,
quaſi poſſeſſionem acquirit. Bart. &
Jaſ. *in l. 3. in princ. ff. de acquir. poſſeſſ. arg. l. ſtillicidii,
8. §. fin. ff. quemadm. ſerv. amitt.* Schrad. *d. cap. 2.*

Atte-

At recipere homagium à Regni Proceribus & ſubditis quod Ferdinandus Rex fecerat, quin actus ſit juriſdictionalis & quidem præcipuus, nemo ibit inficias. Neque rebellionem & reſiſtentiam ſubditorum, jus Regium legitimè quæſitum & collatum abſorbere aut tollere poſſe.

44 Non enim ſtatim, † ut quis vi aut metu Electoratu dejicitur, ideò jus & dignitatem Electoralem amittit, confer Arum. *in Aur. Bull. diſcurſ. 6. ad c.20.* ubi id confirmat exemplis Rudolphi Palatini, & Henrici Moguntini Electoris, quorum ille ex metu in Angliam aufugit, hic verò à Balduino Electore Trevirenſi Electoratu vi dejectus fuit: neutrum tamen propterea Electuram perdidiſſe. Nam vide poſſeſſione ejectus aut im-
45 peditus, † perinde haberi debet, ac ſi poſſideret, cùm ex interdicto unde vi, recuperandę poſſeſſionis facultatem habeat, *l. ſi quis vi in princ. ff. de acquir. poſſeſſ. l. non videtur eod. tit.* Matth. de Afflict. *deciſ. Neap.* 403. *n.* 21. Improba enim poſ-
46 ſeſſio, † nullum poſſidenti præbet titulum, *l.*
47 *improba, 7. Cod. de acquir. poſſeſſ.* Neque † per vim metumvé geſta rata haberi ſolent, *tot. tit. ff. quod met. cauſ. argum. l. un. C. non licere habitat.* Nec vi-
48 detur poſſeſſionem habere, † qui eam ita nactus eſt, ut retinere non poſſit, Matth. de Afflict. *d. de-*
49 *ciſ.* 403. *num.* 21. Ac poſſeſſio vitioſa † (qualis eſt ſubditorum contra Dominos) ſine dubio auferenda eſt poſſeſſori, Grammat. *deciſ.* 81. *num.* 12. Meichſner *deciſ. Camer.* 13. *n.* 306. *tom.* 3. Et quam-
50 vis aliàs dici ſolet, † etiam prædonem in poſſeſſione ſua eſſe tuendum, tamen id limitatur, non procedere, ſi ex actis vel evidentia rei conſtet, poſſeſſorem eſſe prædonem, vel illegitimum invaſorem, Innocent. & Abb *in c. cum Eccleſia ſutrina de cauſ. poſſeſſ. & propr.* Cravett. *conſ.* 148. *n.* 6. Menoch. *remed.* 1. *recuper. nu.* 113. cùm is non tàm poſſidere, quàm alium in ſua poſſeſſione turbare cenſeatur, Rebuff. *ad conſtit. Reg. tom.* 3. *tit. de mater. poſſ. art.* 1. *gloſſ.* 3. *nu.* 31. Meichſner. *deciſ. Ca-*
51 *mer.* 9. *num.* 142. *tom.* 3. Atqui ſubditi, † qui non poſſident jus Regis, ſed potius poſſidentur, maximè poſt præſtitum homagium, notoriè incapaces ſunt jurium Regis, vitioſè poſſident, nec legitimi poſſeſſores dici poſſet, Bart. *in l. quod meo in pr. col. fin. ff. de acquir. poſſeſſ.* Carol. Molin. *in conſuetud. Pariſ. tit.* 1. §. 35. *n.* 15. Vid *ſupr. hoc lib. 1. claſſ. 1. cap. 5. n. 30.* Præterea adducta fuerunt ex-
52 empla recentiora, † deſignatum & coronatum Regis Bohemiæ ſucceſſorem legitimum, ad Electionem vocatum & admiſſum fuiſſe, quamvis Rex adhuc vivus & in poſſeſſione regni actuali fuerit. Siquidem Maximilianus II. Imperator deſignatus Bohem. Rex An. 1562. die Novembr. 14. per Electorem Moguntinum Danielem, tanquam Rex & Elector, Als ein König zu Böheimb vnd Mit-Churfürſt auß Pflicht vnd Gebühr / uti recenſentur verba denunciationis, ad electionem Romani Regis Francofurtum fuit evocatus, ac electioni interfuit, non obſtante, quod Ferdinandus Pater in vivis & in actuali poſſeſſione & adminiſtratione regni extiterit. Similiter Rudolphus II. vivo adhuc & in regimine regni Bohemiæ conſtituto Maximiliano II. tanquam deſignatus & coronatus Rex & ſucceſſor Anno Chriſti 1575. ad Electionem Regis Romani admiſſus, Electorali munere perfunctus, Decretumque Electionis unà cum aliis cœlectoribus 27. Octobris die Sigillo ſuo confirmavit. Ideoque tantò magis Ferdinandus II. jam dum rebus humanis exempto Cæſare Matthia, regniq; ſceptris ad ſe planè & plenè devolutis, ſede omninò vacante tanquam coronatus, unctus & approbatus Bohem. Rex ad electionem vocari & admitti omninò debuit.

Ad exempla à Directoribus adducta à Cæſa-
rianis reſponſum fuit, † ea huc planè non qua- 53
drare, & ad illos caſus pertinere, quando inter ipſos agnatos & æqualis conditionis Principes controverſia extitit. Hîc verò litem prætensè motam fuiſſe Regi non ab agnatis ejuſdem conditionis, & viris Principibus, ſed ab ipſis ſubditis, qui planè incapaces ſunt jurium Electoralium, idq; confirmatur ex ipſa Aureæ Bullæ diſpoſitione, quæ continet jus conſtitutum inter Electores Principes, non verò inter hos & eorum ſubditos, ideoque rectè illis opponi potuiſſe exceptionem inhabilitatis, & quod non eſſent capaces prædictorum jurium, quæ exceptio in omni etiam privilegiato ſpolii judicio attendi ſolet, per ea quæ multis deducit Menoch. *remed. recuperat.* 15. *numer.* 433. & *ſeq.* Matth. Afflict. *deciſ.* 361. *num.* 16. Meichſner. *deciſ. Camer.* 9. *num.* 178. *tom.* 3.

Quantum verò attinet Legationem Ludovici Regis adhuc minorennis, à Directoribus op-
poſitam, ad id replicarunt Cæſariani; † ex actis 54
videlicet apparere tunc temporis non ſtatus Bohemiæ, ſed ipſum Regem Ludovicum fuiſſe ad Electionem evocatum. Legatos etiam à ſolo Rege

Rege literas ſalvi conductus exhibuiſſe, earumque tantùm intuitu conductum conſecutos, & credentialibus à ſolo Rege datis inſtructos acceſſiſſe. Et quamvis inſuper etiam mandatum à Statibus Regni Bohemiæ ſecum attulerint, ex actis tamen & protocollis apparere, id ratione litis à Sigiſmundo Poloniæ Rege, tanquam patruo & tutore Regis Ludovici motæ, accidiſſe, eaq; ante electionis actum ſopitâ, ſolius Regis & ejus tantùm nomine Legatum ad Electorale Collegium admiſſum fuiſſe. Ideoq; hoc exemplum tanquam planè ſingulare & heterogeneũ, non potuiſſe obſtare Regi Ferdinando II. cui neq; ætatis defectus, neque ullus alius ad competitionem habilis obſtitit. Hæc ita pro & contra Francofurti in ipſa Electione invictiſſimi Imperatoris noſtri Ferdinãdi ventilata, & à Cæſarianis in ſcriptum breve (exceptis quæ paſſim allegationibus juris illuſtrãdi gratiâ adjecimus) redacta & ſub tit. Kurtzer vnd wahrhaffter Bericht/auff die drey von den widerſetzlichen Böhmen/an Chur Meintz/vnd das gantze hochlöbliche Churfürſtliche Collegium zu Franckfurt eingekommene Schreiben/ typis Francofurti cum licẽtia ſuper Anno 1619. typis excuſa publici juris facta ſunt. Nos æquo lectori judicium commitți-
55 mus, † ex qua parte ſanior ratio & fundamenta militaverint meliora & juſtiora, cum non ſit privatæ deciſionis iſthæc quæſtio.]

56 Locus electionis † deſignatur Francofurtum *d.* §. auch ſetzen/ *tit.* 1. qui cum publica legis auctoritate deſignatus, non niſi de collegarum conſenſu, propter graves cauſas mutari debet, quod Saxoniæ Elector contra electionem Ferdinandi Coloniæ factam objecit, vid. Sleidan. *lib.* 8. *de Anno* 1532. *pag.* 223. [Adeoque Imperatores ferè
57 omnes † à tempore Caroli IV. Francofurti electi ſunt. Et quamvis Ferdinandus prædictus Coloniæ in Regem Romanorum deſignatus fuerit, abdicationem tamen imperii à Carolo V. fratre per Legatos, in manus Electorũ, Francofurti 14. Februar. Anno 1558. factam conſtat, & in Ferdinandum translatum, qui ibidem ab Electoribus proclamatus Imperator 18. Martii, dicto Anno. Gualther. *in Chronolog. Eccleſiaſtico-Politic. ſub Anno* 1558. Godlev. *de abdicat. Carol. V.* vid. R. A. zu Augſpurg / de Anno 1559. in princ.
58 Rudolphus tamen II. Imperator † in Comitiis Ratisbonenſibus 27. Octobr. Anno 1575. electus & 1. die Novembr. coronatus eſt. Idem Gualth. *in Chronolog. ſub Anno* 1575. Thuan. *lib.* 60. Arumæ. *de Comit. cap.* 5. *num.* 18. Idq; cum de unanimi omnium Electorum conſenſu factum ſit, nullum habuit dubium.] Ne tamen Francofurtenſibus oneri ſint nimis, conſtitutum eſt, † 59
ut Princeps Elector civitatem Francofurtenſem tantummodò cum 200. equitibus tempore electionis introire poſſit, in quorum numero 50. armatos, vel pauciores, non tamen plures habere poteſt, *d.* §. Wann es auch darzu kommen/ *in fin.* Francofurtenſibus autem vigore juramenti, quod deſuper præſtare coguntur, hæc duo † 60
injunguntur. 1. Ut univerſos & ſingulos Principes Electores ab invaſione alterius, & ſi quid inter eos emerſerit, etiam ab omni homine cum omnibus eorum hominibus, quos ipſi & eorum quilibet in præfata ducentorum equorum ſuorum numero adduxerint, fideli ſtudio & diligenti ſolertiâ protegant, niſi perjurii, Banni & amiſſionis omnium privilegiorum pœnam incurrere velint, §. Wir befehlen / *d. tit.* 1. 2. ut per omne tempus illud, quo ſuper electione tractatur, ultra prætaxatum Electorum Comitatum neminem in urbem intromittant, intromiſſosq; exire faciant ſub eadem pœna, §. die vorgenandte Bürger / *eod.*

Poſtquam verò Electores Francofurtum ingreſſi ſint, ſtatim ſequenti † die diluculo ad in- 61
vocationem nominis divini in æde D. Bartholomæi conveniunt, *Aur. Bull. tit.* 2. *in pr.* Tunc enim bene † & competenter univerſa geruntur, 62
ſi principium fiat decens & amabile Deo, *Nov.* 6. Et ubi Chriſtus † non eſt fundamentum, nullum 63
boni operis eſt ſuperædificium, *c. Principatus* 1. *quæſt.* 1.

Quod verò de Miſſâ ab omnibus audienda adjicitur, id pro illius temporis moribus factum fuit. Hodiè verò, cum Proteſtantes † Principes 64
talem cultum à verbo Dei alienum eſſe edocti ſint, dum Pontificii Miſſam celebrant, in proximum conclave vel ſacellum recedunt, donec illa peracta ſit, uti in nupera D. Matthiæ Imperatoris & quorundam prædeceſſorum electione factum eſſe teſtantur ſcriptores, *confer Arum. ſuper Aur. Bull. diſc.* 2. *concluſ.* 6. *Buxtorff. ibid. concluſ.* 17.

Peractis † ſacris Electores ad altare conve- 65
niunt, ubi Moguntinus Elector primus jurat, quod per fidem, quâ Deo & S. Imperio adſtrictus eſt, ſecundum omnem diſcretionem ſuam, Dei

adjutus auxilio, velit eligere temporale Caput populo Chriſtiano, id eſt, Regem Romanorum in Cæſarem promovendum, qui ad hoc exiſtat, idoneus, & quod vocem ſuam dare velit abſque omni pacto, ſtipendio, pretio & promiſſo, &c. *Aur. Bull. tit.* 2. §. Ich Ertzbiſchoff. [Henning. 46 Göden. *conſil.* 1. *num.* 11.] Hoc juramento † præſtito, Moguntinus ab aliis quoque Electoribus idipſum, ſecundum formam & ritum *in Aur. Bull.* præſcriptum exigit, *vid. d. tit.* 2.

Caput IV.

De Personæ Eligendæ Qualitate.

SUMMARIA.

1. *In Imperatorem eligendus idoneus, qui tàm animi, quàm corporis bonis pollet, & ſecundum morem patriæ regni capax eſſe poteſt.*

2. *Non niſi Germanus ad imperii faſtigium admittendus.*

3. *Otto III. Imp. ſpeciali lege cavit, ut ſoli Germani, non niſi Germanum eligant.*

4. *Mos fideliſſimæ vetuſtatis omni vitæ humanæ lege valentior.*

5. *Propter virtutem & fortitudinem Germanorum in perſona Caroli M. ad Germanos translatum eſt imperium.*

6. *Non magis idoneus, quàm ex ipſa Germania omnium virtutum cultrice, eligi poteſt.*

7. *Germani undè dicti. Germani læta bello gens. Nemo Germanis bellum impunè intulit.*

8. *Decus imperii hac occaſione ad exteros non transfertur.*

9. *Germanus linguam moresq; Germanorum meliùs novit, quàm peregrinus.*

10. *Princeps externus, quia moribus, & ingenio differt, eam erga populum repræſentare non poteſt benevolentiam, ac ſi eſſet indigena.*

11. *Alienigenam Dominum nemo lubens patitur. Placidius eſt ſuis parere.*

12. *Peregrini imperium rarò ſtabile. Vix ulla eſt Natio, quæ diu ferat peregrinum.*

13. *Subditi deſiderant præſentiam Regis, & multum lætantur de ipſo.*

14. *Carolo V. rebus imperii turbatis abſente, & Hiſpaniis commorante, ſtatus conqueruntur in comitiis Eslingenſibus.*

15. *Germanus non ſolum is eſt, qui in Germania natus, ſed & cujus pater Germanus eſt. Vel qui vivo avo Germano, etiam extra Germaniam natus.*

16. *Non tàm inſpicitur locus, in quo, quàm perſona, ex quibus quis naſcitur.* 17. *Natus ex Germano, ubicunq; naſcitur, Germanus erit.* 18. *Exemplo Ferdinandi I. & Caroli V.* 19. *Friderici II. Imperat.* 20. *Richardi.*

21. *Sive eligendus per patrem, ſive matrem à Germanis originem ducat.*

INter alia jurat Moguntinus, † quod velit eli- 1
gere Imperatorem idoneum: idoneus autem cenſetur is, qui tam animi, quàm corporis bonis pollet, & ſecundum morem patriæ, regni capax eſſe poteſt. Inter alia patriæ mos † exigit, 2
ut non niſi Germanus ad imperialis dignitatis faſtigium admittatur. Quamvis enim Aurea Bulla hoc non requirat † & diſponat, attamen 3
ante eam Ottonem III. ſpeciali lege caviſſe, ut ſoli Germani & non niſi Germanum eligant, multorum ſcriptorum auctoritate probat, Gerlac. Buxtorff. *in diſſert. Aur. Bull. concluſ.* 31. *lit. D.* Arum. *diſcurſ.* 6. *de jur. publ.* [Sim. Piſtor. *inter conſil. Modeſtin Piſtor. conſil* 1. *vol.* 2. *à num.* 12. *uſq; ad* 28. ubi multis rationibus eleganter firmat.] cui reſpondet conſuetudo † & mos fideliſſimæ 4
vetuſtatis, quæ vitæ humanæ lege omni valentior, Duar. *ad l.* 1. §. *eſt autem pactio, ff. de pact.*

Neque ratione idipſum caret: Cum enim propter virtutem † & fortitudinem Germano- 5
rum in perſona Magnifici Caroli ad Germanorum gentem translatum ſit imperium, *c. venerabilem, x. de elect.* indignum eſſet, aliunde quærere Regem, & priſcæ germanorũ virtuti, qua omnibus ferè antecellunt populis & nationibus, aliquid detrahere. Si itaque idoneus eligendus, † 6
unde quæſo magis idoneus, quàm ex ipſa Germania, omnium virtutum cultrice, eligi poterit, quod & rerum geſtarum evidentia, & ipſius nominis arguit notatio. Dicti enim ſunt Germani † quod ſint germen, & viri gente & mente no- 7
biles, ut dicit Abb. *ad d. cap. venerabilem, de elect.* Vel quaſi germman/ à fortitudine prompta. [Sunt enim Germani læta bello gens, atteſtante Cornel. Tacit. *annal. lib.* 20. *p. m.* 727. quorum non eſt fugere, ut ait Barth. Romulejus *in l. ut vim, num.* 6. *ff. de juſtit. & jur.* Regner. Sixtin. 2. *conſil. Marp.* 16. *num.* 46. Et neminem Germanis bellum impunè intuliſſe, teſtis iterum Tacitus, undè Rythmi veteres nati:

Welcher

Welcher im Krieg will Vnglück han/
Der fang es mit den Teutſchen an.

Gerhard. Mercat. *in deſcript. German. fol.* 214. ubi
plura laudis encomia refert.] Vel quod ſint qua-
ſi Germani fratres. Sicut enim frater germanus
non facilè deſerit fratrem: ita & germani in præ-
lio & in periculis conſtanter ſuis adhęſerunt, nec
facile quempiam ſuorum deſeruerũt. [Vel quod
à Romanis quondam ſint appellati, quaſi fratres
Gallorum, teſte Johan. Sleidan. *Comment. lib.*
24. *p. m.* 773. vel etiam à fide & fidelitate. Hinc
Claudian. Poët. *in Panegyr. ſtilicon. dicto*, Fidem
conſtantem, Germanam, appellat.] Joh. Andr.
Germanos derivat à gigno, gignis, propter fe-
cunditatem in generando: Eſt enim patria mul-
tum generativa, refert Reſtaur. Caſtald. *de Im-
per. q. 7. n* 23.

Aliam rationem adfert Moguntinus apud
8 Sleidan. *in elect. Carol. V. Imperat.* ne videlicet †
decus imperii hac occaſione ad exteros transfe-
ratur, *lib.* 1. *Comment.*

9 Præterea Germanus † linguam moresq; Ger-
manorum melius novit quàm peregrinus, quod
utique ex utilitate Reipub. eſt, unde præcipuè æ-
ſtimanda eſt electio, *l. un. C. ſi propter inimic. creat.
fact. ſit.* Confer Mynſing. 4. *obſ.* 30. [Utcunque
10 enim Princeps externus † benè rem gerat: tamen
quia moribus & ingenio differt, eam erga popu-
lum repræſentare non poteſt benevolentiam, ac
ſi eſſet indigena. Ideoq; faciles oriuntur diſſen-
ſiones, aliunde pro tuitione adducuntur mili-
tum copiæ, qui honoribus & facultatibus aucti,
magnum in ſe multitudinis provocant odium,
ceu multis perſequitur Philip. Comin. *hiſtor.
lib.* 8. *in fin.* Hinc Curt. *lib.* 7. Alienigenam Do-
11 minum, † inquit, nemo lubens patitur, & placi-
diùs eſt ſuis parere. Et vix ulla Natio eſt, quæ
glorioſis factis nomen ſuum extenderit, niſi du-
ctu atque auſpicio ſuorum Principum, ſuorum-
que ductorum, idq; Aſſyriorum, Perſarum, Ma-
cedonum, Romanorum, Francorum, Vandalo-
rum aliorumq; Martiorum populorum exem-
plis illuſtrat Forſtner. *in Not. Polit. ad Cornel. Ta-
cit. lib.* 2. *in princ. pag. m.* 117.]

12 Ad hæc peregrini † imperium [rarò ſtabile.
Vix enim eſt ulla natio quæ diu ferat peregrinũ,
Comin. *lib.* 8. *in fin.*] Et præterea incommodum,
propter abſentiam quæ inde timetur. Quis enim
tam ſtupidus, ut ſua curare non malit, quàm
aliena? quis autem populus patienter imperia
legatorum laturus eſt? inquit Bodin. 6. *de repub.
c.* 5. *p.* 1128. [Subditi verò † deſiderant præſen- 13
tiam Regis & multum lætantur de ipſo, dixit
Bald. *in c.* 1. *de major. & obedient.* Et ideò Vaſco-
nes, Regi Angliæ, non niſi ipſo præſente, ſubeſſe
ſe fatentur, ut not. *in l.* 1. *de offic. Preſid.* Matth. de
Afflict. *deciſ.* 265. *num.* 11. 12.] Hinc Carolo V. † 14
rebus imperii turbatis abſente, & Hiſpaniis com-
moranre ſtatus conqueruntur in Comitiis Eſ-
lingenſibus R. A. zu Eßlingen/ de Anno 1526 §. ibi: daß
ihre Majeſtät auff ſolche Verſamblung in eigener Perſon er-
ſchienen/ in Betrachtung/ daß ſolches gantzer Chriſtenheit/ dem
Römiſchen Reich/ vnd ſonderlich Teutſcher Nation zu viel gu-
tem gereichen/ vnnd in der ſchweren ſorglichen Laſt/ darinn
Teutſche Nation jetzund ſtehet/ nicht ein geringer Troſt ſeyn
würde/ *add.* §. *ſeq. ibid.* alias rationes adfert Arum.
ſuper Aur. Bull. diſcurſ. 2. *q* 3.

Germanus † autem non ſolum is eſt, qui in 15
germaniâ natus, verum etiam cujus pater ger-
manus eſt, *arg. l. adſumptio, § filius. ff. ad Municip.
l.* 1. §. 1. *eod.* vel qui vivo avo paterno Germano,
etiam extra Germaniam natus: quia † non tam 16
inſpicitur locus, in quo quis naſcitur, quàm
perſonę, ex quibus naſcitur, *l. cum ſatis. in pr. C. de
agricol. & cenſit.* adeoque natus † ex germano, u- 17
bicunque naſcatur, Germanus erit, Bartol. *ad l.*
1. *num.* 4. *ff. ad municip.* [Et Galli filius in Hi-
ſpania natus cenſetur Francigena, vid. Nicol.
Boër. *deciſ.* 13. *num.* 30. 31. & 33. *ac paſſim per tot.*]
Sic Ferdinandus † vivo avo Imper. Maximil. in 18
Hiſpania natus, [non minus quàm Carolus fra-
ter qui Gandavi in Belgio natus, Thuan. *lib.* 1.
hiſtor. fol. m. 4.] pro germano habitus fuit, quam-
vis titulum infantis Hiſpaniæ retinuerit, Infant
in Hiſpanien/ R. A. de Anno 1555. in pr. & de An-
no 1557. 1559. ac paſſim. Pariter Frider. II. Impe-
rator † licet in Sicilia natus, quia tamen Henri- 19
cum VI. Imperatorem patrem habuit germa-
num, ad imperium fuit admiſſus, Cario *in Chron.
in vit. Frider. II.* Peuzer. *in ejuſd. vit.* [Richar-
dus quamvis nativitate erat Anglus, † quia ta- 20
men ſanguinis propinquitate Germanos atti-
nebat, ad imperium fuit vocatus, Azori. *Inſtit.
Moral. lib.* 10. *cap.* 3. *part.* 2.] quæ de Carolo V. mo-
ta controverſia, vid. apud Sleid. *lib.* 1. *in elect. Ca-
rol.* [Idq; obtinere, † ſive eligendus per patrem 21
ſive matrem à Germanis originem ducat, ſcribit
Johan. Azori. *Inſtit. Moral. d. lib.* 10. *c.* 3. *part.* 2. ubi
id probat exemplo Alphonſi Regis, Caſtellæ, qui
genus maternum ex Germaniæ Imperatoribus
traxerat.]

Caput V.

De modo Electionis, et ordine votandi.

Summaria.

1. *Exacto, & præſtito ab Electoribus, & abſentium nunciis jurejurando ad electionem proceditur.*

2. *Ad perficiendam electionem majoris partis conſenſus ſufficit, nec neceſſe eſt omnes conſentire.* 3. *In collegiis major pars ſufficit.* 4. *Quod & in comitiis obtinet.*

5. *Ratio dubitandi. Quod omnes tangit, ab omnibus approbandum.* 6. *Reſp. diſtinguendo. Quædam communia ſunt pluribus, ut univerſis, & tunc quod facit major pars, omnes facere videntur.* 7. *Quædam ſunt communia pluribus, ut ſingulis, & tunc quod facit major pars, omnes facere non videntur.*

8. *Alia dubitandi ratio. Concors electio videri non poteſt, quando non omnes conſentiunt.* 9. *Reſpondetur ad eam.* 10. *Verbum concorditer non refertur ad ſingulos, ſed ad collegium, vel majorem ejus partem.*

11. *Alia ratio dubit. Fruſtrà id urgetur, cujus eventus nihil operatur.* 12. *Reſpondetur ad eandem. Electio facta à minori parte eſt ipſo jure nulla.*

13. *Si contingat duos eligi, alii opinantur, quod eo caſu alter alterum cum exercitu in agro Francofurtenſi expectet, & vel prælio adverſarium vincat, vel ſpontè alter alteri cedat.* 14. *Hunc modum inveteratum potiùs errorem, quàm rationabilem morem fuiſſe conſtat. Ideoq; hodiè propter Auream Bullam in nulla conſideratione habendus.*

15. *Ordo votandi in Electione Imperatoris.* 16. *Exquiſitis votis omnium Electorum à Moguntino, ipſe Moguntinus à coëlectoribus requiſitus aperit votum ſuum.*

17. *Hodiè hic votandi ordo ex conſuetudine immutatus, & Moguntinus in electione primum habet ſuffragium.* 18. *Hujus Ratio, dignior de collegio primum habet votum, & Moguntinus Decanus eſt collegii Electoralis, cui regulariter debetur jus prima ſententia.*

19. *In aliis imperii particularibus conventibus alius ordo obſervatur.*

20. *In conſiliis & collegiis prudentum à junioribus, & loco ultimis, ordine ſucceſſivo exploranda ſunt ſententia. Ejusq; Ratio.*

21. *Per literas vota tranſmiſſa nullum ſortiuntur effectum.* 22. *De Iure communi abſentes de capitulo vota ſua per literas dare non poſſunt.*

23. *Vota debent eſſe pura, non alternativa, incerta, aut conditionalia.*

24. *Ex numero Electorum unus eligi, & ſi tria habeat ſuffragia, ſeipſum eligere, ſuaq; voce majorem numerum facere poteſt.* 25. *Secus eſt, ſi uni concedatur eligendi poteſtas, is enim ſeipſum eligere nō poteſt.*

26. *Cautela pro eo, qui votando ſe ipſum eligere, vel ab aliis facta electioni conſentire vult.*

Exacto & præſtito † ab Electoribus & abſentium nunciis jurejurando, ad electionem proceditur, neque ex urbe Francofurtenſi diſcedere Electoribus fas eſt, niſi prius major pars ipſorum tẽporale Caput Chriſtiano populo elegerint, id eſt, Regem Romanorum in Cæſarem promovendum, §. Vnd wann die Churfürſten/ *Aur. Bull. tit.* 2. Sufficit † itaq; ad perficiendam electionem majoris partis conſenſus, nec neceſſe eſt omnes conſentire, d. §. Vnd wañ die Churfürſten/ quia Electores eligunt ut collegiũ [Hen. Goden. *conſil.* 1. *nu.* 6. 7. ubi dicit ad ſubſtantiam electionis ſpectare, ut ſimul conveniant collegialiter.] In collegiis autem † id eſt regulare, ut major pars ſufficiat, *l. quod major, ad municip. l.* 160 *de reg. jur.* Reſtaur. Caſtald. *de imp. q.* 11. *nu.* 8. Ant. Fab. *in C rerum in Sabaud judic. lib.* 1. *tit.* 7. *def.* 2. [Card. Tuſch. *verb. Imperator, concl.* 39. *num.* 5.] ipſum etiam in Comitiis † obtinet, R. A. zu Trier vnd Cöln/ de Anno 1512. §. es ſollen auch die Churfürſten/ ibi: oder der mehrer theyl auß jhnen/ & de Anno 1521. §. würde ſich auch/ & de An. 1576. §. da dann die Sachen/ [adde quæ dixi infra hoc *lib. Claſſ.* 5. *c.* 8. *n.* 62 *& ſeqq.*]

Pro ratione tamen dubitandi facere videtur notiſſima juris regula, quod omnes tangit, id ab omnibus † approbari æquum eſt, *c. quod omnes de reg. jur. in* 6. Verùm reſpondetur diſtinguendo: Quædam ſunt communia † pluribus, ut univerſis, & tunc quod facit major pars, omnes facere videntur, ut in noſtro caſu, ubi electio ad univerſos pertinet, quod ſatis probatur *ex text. Aur. Bull tit.* 4. § 1 *ibi:* vnd wann ſie alle/ vnd die da wöllen an die Statt vnnd Zeit/ da die Wahl geſchehen ſoll/ zuſammen/ hoc eſt. Omnibus invicem congregatis. Quædam † verò ſunt communia pluribus, ut ſingulis, & tunc quod facit major pars, omnes facere non videntur, & ita poſt Dyn. *diſt.* Bart. *ad d. l. quod major. n.* 1.

Nec

Nec præterea adverſatur, quod Imperator
eligendus concorditer, cui congruit, Reichs
Abſchied / de Anno 1566. in princ. ibi: durch unſer unnd deß
H. Reichs Churfürſten einhellige Wahl. Concors autem
8 electio † videri non poteſt, quando quibuſdam
diſcrepantibus non omnes conſentiunt, ut declarat *gloſſ in c. cupientes, in §. adhac, in verbo concordem de elect. in 6.* Nam concordia † hîc requi-
9 ritur non reſpectu ſingularum perſonarum, ſed
reſpectu actus ad cujus perfectionem etiam concordia majoris partis ſufficit, ut eſt text. in §. Wann
aber ſie oder ihrer Mehrertheyl der einen alſo erwehlet / ſo ſoll
man ſolche Wahl dafür halten und ſchetzen / als ob die von jhnen allen einmütiglich vollbracht worden ſey / *tit. 2. Aur.*
10 *Bull.* Verbum itaq; concorditer † einmütiglich /
non refertur ad ſingulos, ſed ad collegium, vel
majorem ejus partem.

Denique non obſtat, fruſtra neceſſarium eſſe
omnium & ſingulorum convocationem & citationem, ſi non omnium neceſſarium ſit ſuffra-
11 gium: Fruſtra namque † id urgetur, cujus eventus nihil operatur, *l ſi quis ita præſcripſerit, 33 ff. de hered. inſtit.* Anton. Fab. *in Conſult. de Ducat. Montisferr. part. 1. p. 233.* Rz. Licet omnibus compe-
12 tat jus conveniendi, † non tamen de ſubſtantia electionis omnium requiritur conſenſus, ſed
ſufficit majoris partis, per text. antea alleg. Eſt
itaq; argumentum à ſeparatis, quod nihil ſtringit in præſenti. [Electio verò facta à minori parte eſt ipſo jure nulla, *c. auditis, de elect.* Nic. Boër.
13 *deciſ. 2. numer. 27.* Si verò contingat duos eligi, †
ceu factum aliquoties teſtantur hiſtoriæ? ſunt
qui opinantur, quod eo caſu alter alterum cum
exercitu in agro Francofurtenſi expectet, & vel
prælio adverſarium vincat, vel ſponte alter alteri cedat. Qui hoc modo imperium obtinet, eum
in urbem recipi & Regem Romanorum ſalutari.
Taleq; certamen fuiſſe inter Henricum Thuringiæ Landgravium & Cunradum Friderici II. filium. Item inter Ludovicum Bavarum & Fridericum Auſtrium. [Item inter Güntherum Comitem Schwartzburgicum & Carol. IV. ſcribit
Matth. Dreſſer. *de urbib. German. in deſcript. urb. Francofurt.* Dillich. *in Chron. Haſſiac. part. 1. in deſcript. civit. Francof. p. m. 56. & 57.* Verùm iſte mo-
14 dus, † cum præter calamitoſum eventum, nihil
ferat ſecum, puto inveteratum potius errorem
quàm rationabilem morem fuiſſe. Et teſtatur
ipſe Dreſſerus *in millen. 6. part. 1. p. m. 390. & ſeq.*
non in agro Francofurtano, ſed alio prælio litem fuiſſe multos poſt annos compoſitam. Cum
verò hodiè juxta aur. Car. IV. Bullam, nemo niſi legitimè, & ad minimum, à majori parte electus, ad imperium admittitur, & is qui à minori
parte eligitur, pro non electo habetur, per tradita ſupra, res hæc in nulla conſideratione habenda eſt. Contrariam ſententiam vanitatis eſſe arguit Beſold. *in tract. de ſucceſſ. & elect. fol. 189. & in Theſaur. pract. verb.* Franckfurt / vid. Lehman. *in Chron. Spirenſ. lib. ult. cap. 34.*]

Ordo autem votandi hic eſt: Moguntinus, † 15
tanquam electoralis collegii Decanus, & non
alius, ſingulorum vota exquiret ſequenti ordine. 1. Ex Archiepiſcopo Trevirenſi, cui id jus
more vetuſto competit. 2. Ex Archiepiſcopo
Colonienſi. 3. à Rege Bohemiæ, [*vid inf. hoc lib. 2. Claſſ. 4. cap. 3. n. 26.*] 4. à Comite Palatino Rheni. 5. à Duce Saxoniæ. 6. à Marchione Brandeburgenſi.

Exquiſitis votis † omnium Electorum à Mo- 16
guntino, Principes ſui conſortes ipſum vice verſa requirent, ut & ipſe intentionem ſuam exprimat & ipſis aperiat votum ſuum, *Aur. Bull. tit. 4.* §. Wann und wie offt / *cum §§ ſeqq.* Hic tamen vo-
tandi ordo in perſona † Moguntini videtur ho- 17
die ex conſuetudine immutatus, ita ut Moguntinus in electione primũ habeat ſuffragium, Goldaſt. *in replic. pro Imp. c. 13. p. 173.* Et in electione
Caroli V. obſervatum teſtatur Sleidan. *lib. 1.* [Cu-
jus ratio eſt, † quod dignior de collegio primum 18
habeat votum, Præpoſit. *in c. Epiſcopos, diſt. 17. col. 2.* Challan. *in Catalog. glor. mund. part. 1. conſid. 19.*
Matth. de Afflict. *deciſ. 1. n. 6.* Et ib. Thom. Grammat. *in addit. lit. a.* Tum etiam quia Moguntinus
eſt Decanus Collegii Electoralis, cui regulariter
debetur jus primæ ſententiæ, idque ita in Collegio Cardinalium, obtinere teſtatur, Onuphr.
Panvin. *de Epiſcopat. tit. & Diacon. Card. p. m. 733.*
Quamvis in aliis imperii particularibus con-
ventibus † aliter obſervatum viderim. Nam in 19
conventu Ratiſbonenſi Electorum & quorundam Principum de Anno 1613. in conſultationibus Elector Moguntinus, aliorum Electorum
vota uſque ad Saxoniæ Electorem exploravit,
ſuam verò ultimo loco expoſuit ſententiam, cum
brevi omnium aliorum votorum recapitulatione. Et quamvis Moguntinus etiam Brandeburgenſis Electoris Legatos de voto interrogare voluerat & alios eum ſequentes Principes ibidem congregatos, tamen hoc admittere noluerunt Legati Saxonici, dicentes aliter uſu rece-

ptum eſſe: ideoque hic ordo explorandorum votorum ibidem fuit ſervatus: Moguntinus compellavit primo Trevirenſem, deinde Colonienſem (quamvis Legati Trevirenſes, cum Electore Colonienſi, qui ipſe præſens adfuerat, in ſeſſione & votis alternarint) & ſic deinceps uſque ad Saxonem incluſivè: Deinde reddito voto Saxonico, Legatus Saxonicus interrogavit, Legatos Brandeburgicos, aliosque ad conſilium vocatos Principes aut eorum Legatos. Omnium tandem exquiſitis ſententiis, ſuam ultimo loco ut ſupra dictum addidit ſententiam Moguntinus cum indicatione quonam major pars tenderet. Quando verò aliquid à Moguntino de novo addebatur, denuo omnium fuere exploratæ ſententiæ, eo quo dictum eſt modo & ordine. In aliis verò conſiliis & collegiis Prudentum,
20 † à junioribus, vel qui ultimum locum occupant, & ſic deinceps ordine ſucceſſivo explorandas eſſe ſententias tradit Nicol. Lyra *in Exod. c. 23. in gl. verb. nec judicio*, ne videlicet juniores & inferiores formident declinare à ſententia majorum, & ita in deliberationibus, Theologos univerſitatis Pariſienſis obſervare ſolere. Et ita etiam in ſenatu Neapolitano ſervari teſtatur, Matth. de Afflict. *deciſ. Neapol. 1. num. 7.* Et de Rota Romana poſt Bald. & Rom. ſcribit Chaſſan. *in Catal. glor. mund. part. 1. conſid.* 19. Forſtner. *in Not. Polit. ad Cornel. Tacit. lib. 1. pag. mihi* 113. ubi notat, in Republ. Romana primitùs moris fuiſſe, dicendæ in ſenatu ſententiæ initium fieri à Coſ. & iis, qui alios in dignitate anteibant, Gell. *lib. 14. cap. 7.* quod poſtea mutatum, & primi rogati ſententiam, qui nondum geſſerant Magiſtratus, ne primi cæteris dicendi libertatem ſubtraherent, vel auctoritate, non judicio, in ſuas partes traducerent, add. Tacit. *lib. 3. annal.*] Per lite-
21 ras autem vota † tranſmiſſa nullum ſortiuntur effectum, cum ut ſupra dictum, convocatis & congregatis in unum locum Electoribus collegialiter ſint interponenda, & per Moguntinum exquirenda & colligenda, ut ita ponderatis omnium rationibus, ex diverſis quodammodò animi motibus in eam facilius conſpirare poſſint ſententiam, quæ ad gloriam Dei & Reipubl. ſalutem collimet. Et propterea jure communi,
22 abſentes † de capitulo vota ſua per literas dare non poſſunt, *c. ſi quis juſto, §. abſens de elect. in 6.* Boër. *deciſ. 1. num. 41.* [Ant. Fab. *in Cod. rer. in Sab. aud. judic. lib. 1. tit. 2. defin. 40.*]

Vota præterea debent eſſe pura, † non alter- 23
native, incerta aut conditionalia, qua de re vid. Buxtorff. *in Aur. Bull. concluſ.* 43. Ex numero autem Electorum † non ſolum unus eligi poteſt, 24
verum etiam ſi tria habeat ſuffragia, ſeipſum eligere, ſuaque voce majorem numerum facere poteſt, per text. *in tit. 2. §. fin. Aur. Bull. fac. l. 4. ff. quod cujus univerſ.* [Caſpar. Anthon. Theſſaur. *quaſt. Forenſ. 3. numer. 3. lib. 1.* Cardin. Tuſch. *pp. concluſ. 595. num. 3. lit. P.* Johan. Azori. *Inſt. 1. Moral. lib. 10 cap. 4. circ. fin. part. 2.*] Cujus rei recentia habemus exempla in Maximilian. II. Rudolpho II. & præſente glorioſiſſimo Imper. Matthia. Secus tamen erit, ſi uni † concedatur eli- 25
gendi poteſtas: is enim ſeipſum eligere non poſſet, *l. 4 ff. de tutor. & curat. dat. l. præſes, 5. de offic. præſid.* Weſenbec. *in paratit. ff. quod cujus univerſ. nom num. 5.* [Cæpoll. *cautel. 96. num. 1.*] tum quia de eo non intelligitur eſſe actum, *l. qui cum tutoribus, 9 de tranſact. l. inquiſitio, 18. Cod. de ſolut.* 1
tum quia ſeipſum ſponte ingerens fieret ſuſpectus, *l. qua omnia, 25. in pr. ff. de Procur.* [Ideoque pro cautela traditur: † Quando aliquis ex ele- 26
ctoribus ſpem habet, ſe electum iri, quod tunc, modo commodè poſſit, primus non ſit in votando, ſed potius aliorum vota exſpectet, & ſi per alios eligatur, electioni factæ potius conſentiat, vel ſi cogatur primum votum proferre, illum eligendo nominet, quem veriſimiliter nullus, vel minor pars eligit; quia ſi poſtea eligatur ab aliis, poſſet recedere variando à priori voto, & conſentire electioni de ſe factæ. Cæpoll. *d. cautel. 69. per allegata ibid.*]

CAPUT VI.
DE TEMPORE ELECTIONIS.
SUMMARIA.

1. *Tempus Electionis perficiendæ ſunt 30. dies, intra quos ſi electionem non perficiant Electores, panem manducent, & aquam bibant, nec Francofurto exeant, niſi prius electo capite.*
2. *Mora in Electionibus hujuſmodi propter interregni incommoda eſt periculoſa.*
3. *Ipſis vicariis imperii electioni præſentibus, facile Reſpubl. damni aliquid ſentire poteſt.*

DE tempore electionis ita ſancit Bulla: Si intra 30. dies † à die præſtiti juramenti con- 1
tinuò

tinuò numerandos, electionem perficere diſtulerint, ex tunc panem manducent, & aquam bibant, & nullatenus civitate Francofurtenſi exeant, niſi prius per ipſos, vel majorem eorum partem temporale caput eligatur, §. Wo ſie aber das verziehen / *tit.* 2. *Aur. Bull.* idq; ad imitationem juris Canon. quod eandem pœnam Cardinalibus electionem protrahentibus infligit, *c. ubi periculum, de elect. in* 6. Nec ſine ratione; quia
2 mora † in electionibus ejuſmodi propter interregni incommoda eſt periculoſa, ut dicit Specul. *lib.* 4. Bart. 1. *tit. de Elect. n.* 1. Noſtro præſertim caſu, ubi ipſi quoq; Vicarii imperii interſunt ele-
3 ctioni, facile † Reſpub. damni aliquid, ſi longior mora accederet, ſentire poſſet, Arum. *in Aur. Bull. diſcurſ.* 2 *concl.* 11.

Caput VII.

De Effectu Electionis.

Summaria.

1. *Imperator à Septemviris electus, ipſo electionis jure dignitatem imperialem, & ſummæ poteſtatis plenitudinem acquirit.*

2. *Electus Romanorum Rex, peractâ ſtatim electione omnibus & ſingulis Electoribus omnia ipſorum privilegia confirmare & renovare debet.* 3. *Quæ confirmatio non niſi Regiâ authoritate fit, ideoq; in Imperatorem ipſo electionis jure collata eſt.*

4. *Electio electo idem tribuit jus, quod ſucceſſio ſucceſſori.*

5. *Omnia acta, atq; geſta ab Imperatore legitimè electo ante coronationem perindè rata ac firma ſunt, ac ſi poſt coronationem celebrata fuiſſent.*

6. *Electus in Regem Roman. ante coronationem poteſt omnia, quæ Imperator poteſt poſt eam.* 7. *Etiam legitimare poteſt ante coronationem. Argumentum à contrario ſenſu in jure eſt firmiſſimum.*

1 IMperator à Sereniſſimis imperii Septemviris electus † ipſo electionis jure, Dignitatem imperialem & ſummæ poteſtatis plenitudinem acquirit, confer Reichs Abſchied / de Anno 1566. in pr. ibi: Durch vnſer vnnd des Heiligen Reichs Churfürſten einhellige Wahl / zu Röm. König / vnd anachenden Römiſchen Keyſer ordentlicher weiſe erkorn / vnd ſolche hohe Dignitet vnd Würde auff vns genommen / ipſo itaque electionis jure nactum ſe imperialem dignitatem fatetur Maximil. II. Imper. Mich. Ulcurtun. *de regim. mund p.* 2. *quaſt. pr.* 1. *num.* 25. Reſtaur. Caſtald. *de Imper. quaſt.* 46. *num.* 7. Paurmeiſter. *de juriſdict. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 5. Sixtin. 1. *de regalib. c.* 4. *num.* 14. idque vel inde etiam patet, quod is qui modo præmiſſo in regem Romanorum electus † fuerit, peracta ſtatim ele- 2
ctione, univerſis & ſingulis Principibus Electoribus, omnia ipſorum privilegia, & quicquid ipſi ab imperio, uſque in diem electionis ſuæ obtinuerunt, abſque contradictione confirmare & renovare debet, §. Vnd dieweil von alter / *tit.* 2. *Aur. Bull.* Quæ confirmatio, † cum non niſi re- 3
gia authoritate fieri poſſit, neceſſe omninò eſt, eam in Imperat. ipſo electionis jure collatam eſſe, neque coronationem, aut Pontificiam ad hoc requiri inaugurationem.

Electio namque electo † tribuit idem jus, 4
quod ſucceſſio ſucceſſori. At ei, qui ad regnum natus, eveniente ſucceſſionis caſu, ſtatim debetur Regis nomen etiam ante Coronationem, Arum. *in Aur. Bull. diſcurſ.* 2. *concluſ.* 20. ideoque omnia † acta atque geſta ab Imperatore legi- 5
timè electo ante coronationem, perinde rata & firma ſunt, ac ſi poſt coronationem celebrata fuiſſent, *gloſſ. in c. legimus verb. imperat.* Bart. *in conſil. ad reprimendum verſ. reges.* Bald. *in l. bene à Zenone, numer.* 3. *Cod. de quadr. præſcript.* Schrad. *de Feud. p.* 4. *cap.* 1. *numer.* 11. *Speculat. in tit. de reſcript.* §. *fin. verſ. neque quod eſt obtentum.* [Eamq; veram & communem Juris eſſe concluſionem, quod electus in Regem Romanorum, † ante co- 6
ronationem poſſit omnia, quæ Imperator poſſit poſt eam, multis firmat Paul. Pariſ. *conſil.* 1. *num.* 4. *volum.* 2. *per gloſſ. commun. in c. legimus, diſt.* 93. Hoſtienſ. *in c. ſuper quibuſdam de V. S.* dicens, ita ſervari & ita fuiſſe judicatum per Principes Alemanniæ, Johan. Andr. *in addit. ad ſpecul. tit. de ſucceſſ. ab inteſt.* §. 1. *verb ex facto.* Idq; generaliter in omnibus ſupremis Principibus verum eſſe multis comprobat Anton. Quet. *conſil.* 1. *n.* 16. 17. 18. Et hanc communem opinionem communi firmari obſervantiâ ſcribit Fulv. Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 35. *num.* 35. *ubi allegat alios.*] Et quod legitimare poſſit † ante coronationem notat Cyn. 7
ad d. l. bene à Zenone, C. de quadr. præſcript. Forſter. *lib.* 6. *de ſucceſſ. ab inteſt. cap* 34. *num.* 29. idq; etiam non obſcurè probari poteſt, ex d. §. Vnd dieweil / *tit.* 2. *Aur. Bull.* ubi cavetur, quod ante confirmationem privilegiorum Electoralium electus Rex Rom. ad nullum actum imperialis adminiſtrationis procedere poſſit. Ergò poſtquam confirmaverit, poterit ad alios adminiſtrationis imperialis

perialis actus procedere, quod argumentum à contrario ſenſu ductum in jure noſtro eſt firmiſſimum.

CAPUT VIII.

DE CORONATIONE IMPERATORIS.

SUMMARIA.

1. *Corona uſus apud Reges antiquiſſimus.* 2. *Reges Tyrrhenorum uſi ſunt coronâ aureâ. Coronationis uſus magis ad oſtentationem, quàm ad neceſſitatem uſurpabatur.*

3. *Inaugurationis vel coronationis adjuncta & inſignia ſunt Corona, Diadema, Sceptrum, &c.* 4. *Sceptrorum origo.*

5. *Papa utitur Tyarâ aureâ, cum triplici corona. Et quare.*

6. *Corona & coronationis uſus ad Principes Romanos derivatus, adhuc hodie uſurpatur.*

7. *Rotunditas coronæ imperialis, & mundi figura in ejus extremitate quid ſignificet?*

8.9. *Coronatio non eſt cauſa, ſed Symbolum adjunctum regni tranſlati.*

10. *Verbum proclamationis copulatur verbo coronationis, ad declarandum effectum coronationis.* 11. *Non rarò copula. Et, ſtat declarativè, inter duo idem importantia.*

12. *Non ideò Rex eſt, quia coronatur, ſed ideò coronatur, quia Rex eſt.*

13. *Olim corona . es Imperatori imponebantur, ferrea, argentea ..ea.* 14. *Ferrea ab Archiepiſcopo Colonienſi, Aquiſgrani, imponebatur.* 15. *Ferro fortitudo ſignificatur, quâ rebelles comminuuntur.* 16. *Argenteâ ab Archiepiſcopo Mediolanenſi.* 17. *Aureâ Romæ à Papa coronabatur Imperator.*

18. *Ritus & ceremoniæ coronandi, & inungendi non ſunt ſine myſterio & effectu.*

19. *Sententia hanc coronationis ſolennitatem ad præciſam neceſſitatem redigens, olim publicâ imperii ſanctione tempore Ludovici Bavari Imp. exploſa eſt.* 20. *Multi Imperatores citra imperii ſui diminutionem eam neglexerunt, inter quos Rudolphus Habſburg.* 21. *Maximilianus I.* 22. *Ferdinandus I. Maximilianus II. Rudolphus II. Matthias.*

23. *Rex Romanorum idem poteſt ante, quod poſt coronationem.* 24. *Qui coronat, nihil novi juris electo tribuit, ſed quod tributum eſt, feſtivè ſignificat.*

25. *Gallorum Regi Archiepiſcopus Rhemenſis.* 26. *Polonorum Regi Archiepiſcopus Gneſnenſis, Bohemorum Regi Pragenſis Archiepiſcopus coronam imponit.*

27. *Imperio nihil inde, niſi onera magnis ſumptibus ſubeunda emerſerunt.*

28. *De jure feudali vaſallus tenetur comitari Dominum ſuum ad coronationem.* 29. Der Römer Zug.

30. *Carolus V. Bononiæ coronam ſuſcepit.*

CORONÆ † uſus apud Reges antiquiſſimus, 2. *Sam.* 12. *v.* 30. 1. *Chron.* 13. *v.* 13. Reges Tyrrhænorum † uſi ſunt corona aurea, ſella eburnea, & ſceptro in ſummitate aquilam habente, Keckerman. *diſput. Polit.* 1. *concl.* 12. [vid. Garſ. *de expenſ. & meliorat. cap.* 4. *num.* 53. *& ſeq.*] unde coronationis promanavit uſus, qui magis ad oſtentationem, quàm neceſſitatem uſurpabatur, Marſ. Patav. *c.* 11. *&* 12. *in defenſ.* Commiſſio † quippe regni, jam videlicet tranſlati: certis ſymbolis inſignita dicitur inauguratio vel coronatio, cujus adjuncta & inſignia ſunt Corona, Diadema, Sceptrum, amictus purpureus, faſces, de quibus Halycarnaſſ. referente Keckerm. *d. loc.* Chaſſan. *in catal. glor. mund part.* 5. *conſid.* 22. [De Sceptris ſcribit Juſtin. *lib* 43. † Per ea tempora Reges, haſtas pro diademate habebant, quas Græci σκῆπτρα dixêre. Nam & ab origine rerum pro Diis immortalibus veteres haſtas coluêre: ob cujus religionis memoriam, adhuc Deorum ſimulacris hoſtæ adduntur, hactenus Juſtinus. Jojada conſtituto Rege Joa, impoſuit ei Diadema & librum Legis dedit in manibus tenendum, & per illud ſignificabatur divina perfectio, per hunc verò utriuſq; tabulæ cuſtodia, 2. *Chron.* 23. *& quæ ibi not.* Oſiand. in gl. add. quæ de Sceptro & Diademate ſcribit Chaſſan. *d. part.* 5. *conſider.* 23. Garſ. *de expenſ. d. cap.* 4 *num.* 53. *& ſeq.* Joh. Lorin. *in commentar. in lib. Numer. cap.* 17. *v.* 2. *fol.* 644. *colum.* 2.]

Papa utitur †. Tyara aurea cum triplici corona, ex eo, quod à Conſtantino, Aſiæ, Africæ & Europæ Eccleſiarum caput prætenſè ſit conſtitutus, & ad declarandum extremæ poteſtatis ſignum, quam in cœlum, terram & infernum ſibi vindicat.

Iſte coronæ & coronationis uſus † ad Principes Romanos derivatus adhuc hodie uſurpatus, §. Vnnd nach dem er mit Keyſerlichen Inſulen gekrönet/ *tit.* 2. *Aur. Bull.* Rotunditas † autem coronæ imperialis & mundi figura in ejus ſummitate nihil aliud

aliud ſignificat, quàm quod imperium ſit præci-
puum totius orbis regnum. Unde apparet, co-
8 ronationem † hanc non eſſe cauſam, ſed ad-
junctum ſymbolum regni tranſlati; Majeſtatem
9 † namque ſacram, quæ Imperatori per impe-
rium electione collatum ineſt, tanquam mate-
riali viſibili declarat, & velut ſignum, prædicans
admirandam illam poteſtatem, adhibetur, ut
pulcrè ſcribit Paurmeiſt. *lib. 2. de juriſd. c. 4. nu. 5.*
Quod non obſcurè innuit Maximilian. II. Im-
per. *d. receſſ de Anno 1566. in pr. ibi*, Vnd löblichem
Branch nach / offentlich zu einem Röm. König proclamirt
10 vnd gekrönet/ ubi verbum proclamationis † co-
pulatur verbo coronationis ad declarandum ef-
11 fectum coronationis. Non enim rarò copula, †
ET. reſolvitur in expoſitivam, & ſtat declarativè
inter duo idem importantia, Jaſon. *ad l. 32. num.
3. de legib.* Sichard. *ad l. 2. num. 3. C. quæ ſit long.
conſuet.*

12 Neque ideò Rex † eſt, quia coronatur, ſed
propterea coronatur, quia eſt Rex. ut dicit *auct.
Apolog. Cathol. pro Navarr. pag. 111. & ſeq. & ex ea*
Arniſ. *de jur. Majeſt. c. 6. n. 7. lib. 1.*

13 Coronæ † olim tres Imperatori imponi ſole-
bant, ferrea, argentea & aurea, Reſtaur. Caſtald.
de Imper. q. 33. nu. 4. gl. in Clem. 1. de jurejur. Zoan.
de Imperat. Roman. num. 248. [Chaſſan. *de glor.
mund. p. 5. conſider.* 27. qua de re latiſſimè agit Jo-
han. Azori. *Inſtitut. Moral. lib. 3. cap. 5. part. 2.*]
14 Primam † recipit ab Archiepiſcopo Colonienſi
Aquiſgrani. R. A. de Anno 1521. in princ. ibi: Vnſer
Krönung zuforderſt in der Statt Aach / wie ſich inhalt der
gülden Bull/ vnd der heiligen Geſetz gebühret/empfangen ha-
ben. Et hanc quidem dicunt eſſe ferream: ferrum
15 † namque fortitudinem ſignificat, qua rebelles
comminuere debet, Schneidw. *in coment. inſtit.
ad rubr. num. 6.* quod tamen negat Buxtorff. *in
differt. aur. Bull. concl. 46. lit. F. ubi probat iſtam co-
ronam, qua Imper. Aquiſgrani coronatur, non eſſe
ferream, ſed auream, ex puro & puto auro confectam,
cujus ocularem teſtem adducit* H. Balb. *de coronat.*

16 Secunda † corona eſt argentea, quam ingreſ-
ſus Italiam recipit ab Archiepiſcopo Mediola-
nenſi qua mundities & claritas, quæ in Impera-
tore eſſe debet, deſignatur, Schneidevv. *d. loc.* Re-
ſtaur. Caſtald *d. q. 33. n. 7.*

17 Tertia eſt aurea, † qua coronatur à Papa Ro-
mæ, *c. venerabilem, & ibi CC. de elect.* R. A. 1530.
in pr. ibi, vmb vnſere Keyſerliche Krönung / welche wir, zu
Rom hetten holen können.

18 [Ritus iſti, & ceremoniæ † coronandi & in-
ungendi non ſunt ſine myſterio & effectu, cum
ea quæ in oculos incurrunt, magis nos afficiant,
ut eleganter pluribus explicat, Oldendorp. *de
action. beneficiar. verſ. ſic & corona, qua reges inve-
ſtiuntur p. m.* 911. Et de modo & proceſſu coro-
nationis Imperatoriæ prolixè agit Petr. de Andl.
de Imper. Rom. lib. 2. cap. 6. ibidemq; Marquard.
Freher. *in Not.* Henning. Goden. *conſil. 1.*]

Hanc tamen coronationis ſolennitatem Ro-
mani Præſules ad præciſam † aliquam neceſſi- 19
tatem redigere, exindeq; imperii auctoritatem
dependere voluerunt, [vid. quæ latiſſimè tradit
Johan. Azori. *Inſtitut. Moral. lib. 10. cap. 5.* ubi et-
iam refert Catalogum omnium Imperatorum
à Pontifice Romano Coronatorum] quæ ſen-
tentia jam olim publica imperii ſanctione, tem-
pore Ludovici Bavari Coloniæ promulgata, ex-
ploſa eſt, cujus tenorem retuli, *ſupra Claſſ. 1. q. 3.*
Multiq; Imperatores † citra imperii ſui dimi- 20
nutionem eam neglexerunt; Rudolphus Habſ-
purgenſis nunquam Italiam vidit, nedum coro-
nationem Romæ accepit, cauſamq; cur ad Ni-
colai Papæ inſtantiam Romam ingredi recuſa-
ret, apologetico illo ſcitè exprimere ſolitus:
*me veſtigia terrent, omnia adverſum ſpectantia, nul-
la retrorſum.* Idem fecit Maximilianus I. † Im- 21
perator, qui cum videret imperii Majeſtatem i-
pſis ordinibus ineſſe, coronationem Papalem
ſusq; deq; habuit, Bodin. *2. de repub. cap. 6. p.* 351.
Pariter † eam neglexit Ferdinand. Maximilian. 22
II. Rudolph. II. [Johan. Azori. *d. lib. 10. cap. 5.*]
& Divus Matthias glorioſiſſ. Imperat. à quibus
tamen imperium auguſto titulo ſine contro-
verſia laudabiliter adminiſtratum fuit, & adhuc
hodiè glorioſè adminiſtratur. [Et quod idem
poſſit Rex Romanorum † ante quod poſt coro- 23
nationem, ex Bald. *conſil. 326 & ſeq.* tradit Car-
din. Tuſch. *pp. concluſ. 36. num. 3. verb. Imperator.*
Et dicant contrarium aſſerentes? Si ideò Impe-
rator non eſt, quia à Papa non eſt conſecratus;
quis conſecravit Auguſtm & omnes ab eo Au-
guſtos uſque ad Carolum M. niſi ille per quem
Reges regnant, & potentes juſta decernunt, in-
quit Albert. Krantz. *in vaticin. de ruin. Imperat.
Rom.* Et refert Johan. Wolff. *lection. memorabil.
centen. 15. ſub Anno 1530. fol.* 963. Contrarium
defendere conatur Azori *d. lib. 10. c. 6.*]

Nam qui coronat, nihil novi † juris electo 24
tribuit, ſed quod tributum eſt, feſtivè magis,
quàm de neceſſitate ſignificat, 2. *Chron.* 13. *v.* 11.

25 Sic licet Gallorum Regi Archiepiſcopus † Rhe-
menſis coronam imponat, Sleidan. *lib.19. Commentar.* nemini tamen dubium eſt, quin ante
conſecrationem Rex imperii poſſeſſione ac pro-
prietate potiatur, non quidem hereditario aut
paterno jure, multò minùs etiam Pontificum
aut parium beneficio, ſed lege regia inquit Bo-
26 din. 1. *de repub. c.9. p.166.* Polonorum † Regi Ar-
chiepiſcopus Gneſnenſis, Bohemorum Pragen-
ſis coronam imponit; confer Arum. *in Aur. Bull. diſcurſ. 2. concl. 10. ubi prolixius hac de re agit.*

Nec quicquam imperio inde, niſi incommo-
27 da † onera magnis ſumptibus ſubeunda emerſe-
28 runt. Nam de jure communi Feudali † Vaſallus
tenebatur comitari Dn. ſuum, ut ibi coronetur,
aut aliquem æquè acceptabilem Domino mit-
tere, niſi mediate fructuum feudi illius anni
carere vellet, ut notat Alvarott. *ad §. ſimiliter de capitul.* Corrad. 2. F. 40. De jure verò Saxonico,
Soll ein jeglicher mit ſeinem Herrn/ der deß Reichs Lehengut
von jhm zu Lehen hat/ ſo den Römiſchen König gen Rom be-
gleitet/ ziehen/ oder ſoll die Fahrt löſen mit dem zehenden
Pfund deß Zinſes/ den er jährlichen von jhm hat/ Lehenrecht/
c.4. Zobel. *differ. jur. Civ. & Saxon. p.3. differ. 24.*
29 Ex uſu autem imperii, † & noviſſimis imperii
conſtitutionibus alius fuit præſtitutus modus,
nemblich der Römiſche Zug auff 20000. zu Fuß/ vnd 4000.
zu Roß/ ſechs Monat angeſchlagen/ vnd einem jeden Stande
deß Reichs nach Gelegenheit ſeiner Güter ein Anzahl/ wie
viel er zu Roß vnd Fuß daran ſchicken/ oder für jeden zu Roß
zwölff/ vnd zu Fuß vier Gülden am Gelt Monatlich erlegen
vnd bezahlen muß/ aufferlegt/ R. A. zu Wormbs/ de Anno
1521. §. Auch haben vns/ & §. Item haben wir vns/ qui
ſumptus rectius in bellum Turcicum, vel alios
neceſſarios imperii uſus impendi poſſunt. Ca-
30 rolus V. † tamen legitur coronam illam ſuſce-
piſſe Bononiæ. R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1530. in pr.
ibi: Vnnd vnſere Keyſerliche Krönung (welche wir wol zu
Rom hetten holen mögen) zu Bononien empfangen. De cu-
jus coronationis ritu & ſolennibus, vid. Cæle-
ſtin. *in Hiſtor. Auguſt. Confeſſ. fol. 15. ubi & in ſeq. fol. recitat* Formulam juramenti à Cæſare Ca-
rol. V. Pontifici præſtiti.

Caput IX.

DE CAPITVLATIONE ET IVREjurando quod pro confirmatione ejuſdem ab Imperatore exigitur. Et num hac cum Principis Majeſtate pugnet, latè diſſeritur, rejectis Arniſæi rationibus.

SUMMARIA.

1. Electus Imperator in capitulationem ab Electoribus propoſitam jurare tenetur, ut intelligant Proceres, ſe non in Domini cujuſdam acerbioris, ſed in Patris perbenigni poteſtatem venire.

2. Capitulatio eſt Legis Regiæ renovatio. 3. Formula Legis Regiæ.

4. Hæc Capitulatio in ſacris aliquando vocatur fœdus cum populo.

5. Capitulationis articuli remiſſivè. 6. Capitulatio, ut ſanctiùs obſervetur, jurisjurãdi accedit religio.

7. Imperator Anaſtaſius ante mille annos ante coronationem jurejurando certa capita promiſit.

8. Capitulationis pactiones Majeſtatem Principis non evacuant, aut abſorbent. 9. Sed pertinent ad ſalutem imperii, ex qua ipſius Imperatoris autoritas, ſalus & felicitas dependet. 10. Nec juramento interpoſito aliquid detrahitur Majeſtati Principis.

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. Rationes dubitandi.

20. Rationes decidendi. Iuramentum ab Imperatore juſtè exigi, ſanctè præſtari, & religiosè obſervandum, juri & æquitati omninò conſentaneum. 21. Hoc ipſum totius orbis Chriſtiani uſus, in viridi obſervantia poſitus comprobat.

22. Rex Hiſpaniarum in inauguratione juramẽto ſe ſuis obſtringit. Iurat item Belgicis ordinibus, & maximè Brabantis. 23. Olim Brabantiæ, & Belgiæ Principes jurejurando ſe obſtrinxerunt ſtatibus.

24. Qui cogitat ſervare, non detrectet jurare.

25. Galliæ Rex in actu unctionis jurejurando ſe obligat, & primò jurat. Quo ſacramento prius præſtito, ſtatus deindè ipſi fidem ſuam obſtringunt.

26. Ita Hungariæ. 27. Angliæ. 28. Bohemiæ. 29. Daniæ. 30. Poloniæ. 31. Sueciæ Reges jurant, & jurejurando ſe ſuis devinciunt.

32. Venetorũ Dux ſenatui populoq́; Veneto jurat.

33. Nulla Chriſtiani orbis regna hodiè extant, quorum Reges ſine ſolennibus juramentis ungantur.

34. Nulla gens præter Turcicam, tàm ſtupida ac barbara, quæ non in inaugurando Rege aliquam ab illo conſervandi regni fidem, ac jusjurandum exigat.

35. Reſpondetur ad rationes dubitandi. Ad 1. Iuramentum pro ſalute & utilitate Reipubl. à ſummo Principe interpoſitum majeſtatem ejus non lædit.

36. Iuramentum eſt religioſa adoratio, ſeu ſpecies quædam adorationis, ſeu cultus divini.

37. Nullum præſentius teſtimonium promiſſæ fidei, quàm divini Numinis. Tùm juramus, cùm Deum teſtem invocamus.

38. Omnium gentium ultima fides, jusjurandũ.

39. Religioſus cultus, & divini nominis invocatio Principis Majeſtatem non infringit.

40. Prin-

40. Principis regimen à Deo dependet, ejusq́; regimini conformari debet. 41. Deus fœdus cum Eccleſia percuſſum jurejurando confirmavit.

42. Princeps pro ſalute Reipubl. diu noctuq́; ſuis conſiliis, ſuisq́; laboribus excubare debet.

43. Ad 2. Princeps imago quidem & exemplar Dei eſt in terris, Homo tamen, qui labi & errare poteſt. Difficile eſt in ſumma illa fortuna non abripi licentia ventis.

44. Iuramentum conſcientiæ fortius frenum injicit, quàm nuda promiſſio. 45. Solidius ſubſiſtit, quod juramenti interpoſitione roboratur.

46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. Iuramentum quid operetur. 53. Deorum injuriæ, Diis curæ ſunt. Impia, & deteſtanda vox; Pueros nucibus, viros juramentis fallendos, &c.

54. 55. Quilibet requiſitus à magiſtratu tenetur veritatem dicere. Teſti injurato non creditur.

56. Majorem vim juramenti non eſſe, quàm pacti nudi, procedit, quoad producendam actionem, non verò quoad conſcientiæ arctandæ obligationem.

57. Iuramentum, pacto adjectum efficit, ut id ſit firmius, & minùs inde reſilire liceat, quàm à pacto.

58. Ad 3. 59. 60. Iuramentum, & ſimplex loquela differunt, de jure Canonico, & civili. 61. Non omnis falſa loquela eſt perjurium.

62. Metu divini Numinis plus operatur juramētum, quàm ſimplex promiſſio 63. Pietas perjuria neſcit. Turpiſſimum eſt. Principem, vel Magiſtratum eo ipſo ore mentiri, quo Deum jurando invocavit.

64. Ad 4. Cautela abundans, videlicet, jurisjurandi religio, non nocet. Nullum vinculum ad adſtringendam fidem arctius eſt juramento.

65. Ad 5. Iuramentum quidem non auget obligationem, eam tamen jurisjurandi vinculo confirmat.

66. Acceſſio ſtipulationis nudo pacto robur addit, ut quicquid pacto comprehenſum eſt, validius debeatur. 67. Stipulationibus cautior quis & ſecurior redditur.

68. Ad 6. In ultimis voluntatibus ambulatoria hominis debet eſſe voluntas, uſq́; ad extremum vitæ halitum. In contractibus quod ſemel placuit, amplius diſplicere non debet.

69. Nemo ſibi ipſi legem dicere poteſt, à qua recedere non liceat, per modum imperii, poteſt tamen per modum conventionis.

70. Ad ult. Princeps ex certa cauſa, flagitante Reip. utilitate, cum conſenſu Procerum legem abrogans, in illam legem, & juramentum non committit.

71. Iuramentum intelligitur ſub clauſula, rebus in eodem ſtatu permanentibus. 72. Ex cauſa de novo ſuperveniente etiam à jurejurando citra crimen perjurii recedere licet.

73. Ex nova cauſa contraveniens tranſactioni vel ſententiæ, non dicitur contravenire tranſactioni vel ſententiæ.

74. Iuramentum pro utilitate Reipubl. interpoſitum, in ejuſdem perniciem non eſt detorquendum.

75. Finis in omni actione inſpiciendus.

76. Inducta ad certum finem, non debent operari contrarium.

77. Magiſtratuum juramenta non ſunt præciſa, ſed ſecundum æquitatem temperanda.

78. Formula Capitulationis Cæſareæ.

ELECTO Imperatori Capitulatio, † hoc eſt, 1 certa capita, articuli & conditiones de repub. Roman. utiliter pro more majorum, & ſecundum leges imperii fundamentales adminiſtranda, ab Electoribus proponuntur, quas, antequam confirmetur, ſe ſervaturum jurejurando pollicetur. [Ut Proceres imperii intelligere poſſint, ſe non in Domini cujuſdam acerbioris, ſed in Patris, ejusque perbenigni poteſtatem venire, uti notavit, Jul. Pflug. *de Republ. Germ. p. m.* 25. Et hæc Capitulatio † nihil aliud eſt, quàm 2 Legis Regiæ renovatio. Atq; ita populum Roman. ab antiquo ſingulis electis ſucceſſoribus Imperatorum, Legem Regiam renovaſſe, exprimendo ſingulis, quam poteſtatem eis conferrent, ſcribit Tiber. Decian. *reſp.* 19. *nu.* 124. *vol.* 3. Idq́ue videri poſſe teſtatur, in formula legis Regiæ † latæ pro Veſpaſiano Imperat. repertæ in 3 Baſilica Lateran. in tabula ænea, quæ habetur in libro Epigram. Roman. cujus prima verba, (nam reliqua temporis vetuſtate abſumpta) hæc eſſe. FOEDUSVE CUM QUIBUS VOLET, FACERE LICEAT, ITA UTI LICUIT DIVO AUGUSTO, TIBERIO CÆSARI AUGUSTO, TIBERIOQUE, CLAUDIO CÆSARI, AUGUSTO GERMANICO. Uti & clauſula illa adjecta, utantea acta rata & firma ſint, vid. Dec. *all. loc.* Plin. *in Panegyr. Traj. Imp.* de eo ſcribit, quod in roſtris juravit, & religione ſe legibus ſubjecerit. Et hæc Capitulatio † in ſacris aliquando vo- 4 catur fœdus cum populo. Sic David cum ungeretur ab univerſo Iſraël, dicitur fœdus percuſſiſſe cū ſenioribus populi, quod fœdus nihil aliud fuit in effectu quàm Lex regia ſeu Capitulatio,

2.Sam.cap.5.v.3. Et 2.Chron.cap.23.v.3.cum ſimilib. vid.Johan.Lorin. Jeſuit. *in commentar. lib.2. Reg.cap.2.n.5.* vid. etiam quæ noviſſimè notavit Arumæus *de Comitiis cap.3.n.51.& cap. 4.num.21.*
5 *& ſeqq.*] Hujus capitulationis † articulos recenſet 25. Anton.Coler. *de jur. Imper. Germ. ſect. 33* vid. Sleidan.*lib.1.pag.mihi 28.& 29.*ubi recenſet capitulationem Caroli V. Vix enim unquam Princeps vel Imperator ad reipub. gubernacula vocatur, quin ea annectatur conditio, ut bene rempub. regat, & more majorum imperet. Quòd
6 ut eò ſanctius † obſervetur, jurisjurandi accedit religio, prout clauſula promiſſionis Imperatoriæ oſtendit, Solches alles / vnd jedes beſonder / wie obſtehet / haben wir obbemelter Römiſcher König den gedachten Churfürſten geredet / verſprochen vnnd zugeſagt / bey vnſern Königlichen Ehren / Würden vnd Worten / im Namen der Warheit / thun daſſelbige auch hiemit vnnd in Krafft dieſes Brieffes / inmaſſen wir dann deß einen leiblichen Eyd zu Gott vnd dem heiligen Evangelio geſchworen. Hoc jusjurandum à legatis Caroli V. nomine ejus fuit præſtitum. Sleidan.*lib.1.d.pag.29.*

[Et jam ante mille annos legitur Imperator
7 Anaſtaſius † antequam coronaretur jurejurando inter alia promiſiſſe, ſe, dum imperaret, nullum novum dogma in Eccleſiam introducturū, ſed decreta concilii Chalcedonenſis rata habiturum, quamvis id in promovendo Eutychianiſmo parum ſanctè ſervarit, ut ex Cedr. Zonar. Marcell. & Niceph. teſtatur Gualther. *in Chronolog. Eccleſiaſtico-Politic. ſub Anno Chriſti 511. in deſcript. Anaſtaſii.*]

8 Iſtæ tamen capitulationis pactiones, † quibus immenſæ poteſtatis jura coarctantur, Majeſtatem Principis non evacuant aut abſorbent, ut ſiniſtrè Bodinus ſuſpicatur: Siquidem, ipſo Bodino teſte, *quò plus detraxeris imperio Principis (neq; verò in eam partem peccari poteſt,) eò juſtius eſt imperium, ut Theopompus Rex, ephoris poteſtate conceſſa, dixiſſe fertur, in meth Hiſt.c.6.p.mihi 263.*
9 *edit.Lugdun.* Pertinent † enim ejuſmodi pactiones ad ſalutem imperii, ex qua ipſius Imperatoris auctoritas, ſalus & felicitas dependet.

10 *Multò minus* † per juramentum ſervandarū harum pactionum gratiâ interpoſitum, aliquid detrahitur Majeſtati Principis, ut opinatur Arniſ. *de jur.Majeſt.lib.1.c.6.n.5.*

Suæ tamen opinionis rationes adfert [quaſdam ex ſubjectis, quas additis ſimilibus illuſtrare voluimus.] 1. Juramentum, quod dignita-
11 tem regiam † lædit vel minuit, pro nullo habetur, *c. intellecto, x.de jurejur. l.non dubium, C. de legib.* Hoc autem juramentum tale eſt, per quod adſtringitur Principis poteſtas. Ergò.

2. Si juſtum eſt illud, † quod Princeps pro- 12
mittit, tenetur illud præſtare, etiamſi non juret: Quia non major vis eſt jurisjurandi, quàm pacti, *l.Stichum, 95.§.naturalis, ff de ſolut. l. non ſolum.§.injuriarum, in fin ff.de jurejur. jurisgentium, § & genera, ff.de pact.* Ad quid igitur exigetur à Principe juramentum, cum ex pacto † jureju- 13
rando confirmato non naſcatur actio, contra eum, qui jusjurandum fallit, *l. ſi quis major, 41. C.de tranſact.*

3. Deus non facit † differentiam inter jura- 14
mentum & ſimplicem loquelam, *cap.juramenti, 22.quæſt. 5.gloſſ. ad cap. pervenit in verb. remiſſionem fidei, de fidejuſſ.* Geil.2.*obſ.59.num.ult.*Cujac. 22.*obſ.7.*

4. Principis † verbum, multorum inſtar te- 15
ſtium eſſe debet, *cap. cum. à nobis de teſtib.* Mynſing.5.*obſerv.34.num* 1. [Et omnes exiſtimant, injurato potius Regi, quam omnibus juratis fidem adhibendam eſſe, ex Iſocrate ſcribit Chaſſan. *de glor mund.part.5.conſid rat.4.*] Et ipſe procedit † ſola veritate inſpecta, *l. omnium, C. de te-* 16
ſtam. Zaſ. *in l que quiſq; nu.11.de edend.* Menoch. *arbitr.q 76.n.1.*

5. Juramentum non auget † obligationem 17
l.fin. C.de non num pec.

6. Nemo ſibi legem † ponere poteſt, à qua 18
recedere non liceat, *l ſi quis, 22. in princ. de legat. 3.c.ſignificaſti de elect.* Bert. *in Lecum precariò de precar.* Hering. *de Fidejuſſor. cap.7 n.14.* Ergò nec Imperat. per juramentum ita ſe adſtringere poterit, quo minus ei à pactionibus illius regni recedere non liceat.

Deniq; pro hac ſententia ita colligit Bodinus: Ex duobus alterutrum † neceſſe eſt, ſcilicet 19
Principem, qui jurat in leges patrias, aut non habere ſummam poteſtatem, aut perfidum & perjurum eſſe, ſi vel unam legem abrogarit: ut certè leges interdum antiquare, non modò utile, ſed etiam neceſſarium eſt, pro locorū, temporum ac perſonarum infinita varietate, &c. *lib. 1.de repub.c.8.p.147.*

Verum hiſce non obſtantibus, tale juramentum juſtè exigi, † ſanctè præſtari, & præſtitum 20
religiosè obſervandum eſſe, juri & æquitati omninò conſentaneum eſſe ſtatuo. Nullam enim unquam ita bardam ac ſtupidam gentem fuiſſe arbitror,

arbitror, quæ non Regem ſuum ad fidem & tu-
telam regni jurandam in auguratione adegerit,
inquit Hotoman. *de Feud.c. 29. vid. Spec. Saxon.*
21 *lib 3 art.54.* Quod ipſum notorius † totius or-
bis Chriſtiani uſus, in viridi obſervantia poſitus,
comprobat.

22 Nam poſt Imperatorem, ita Rex noſtræ †
ætatis in orbe Chriſtiano potentiſſimus Hiſpa-
niarum, quando inauguratur, ante omnia jura-
mento ſe ſuis obſtringit, *Auct. libell. de jur. Ma-
giſtr. in ſubdit. fol. 63.* jurat idem Rex Belgicis or-
dinibus & maximè Brabantis, Richar. Dimoth.
lib.1. de bell. civ Belg fol 4.9.13. [Et ita etiam olim
23 † Brabantiæ & Belgiæ Principes, jurejurando
ſe obſtrinxiſſe ſtatibus, privilegiorum capitula
ſarta tecta conſervaturos, refert Pantal. Can-
24 did. *in Epitom. rer. Belgic. p.45.*] Qui enim † cogi-
tat ſervare, non detrectat jurare.

25 Ita & Galliæ † Rex cum ſolemni actu ungitur,
jurejurando ſe obligat, cujus formam veterem
aliaq; eo pertinentia luculenter exponit, *Auct.
pracit. libell. de jure magiſtr. fol. 73.* Et quemad-
modum Reges alii, ita & Gallus, quando inau-
guratur primò jurat: Quo ſacramento prius
præſtito, ſtatus deinde ipſi fidem obſtringunt
ſuam, *auctor pracit. libell. de poſtrem. motib Gallia
fol 15.* Quod & ante paucos annos ita ſervatum
fuit, cum Henricus IV. modernus Galliæ &
Navarriæ Rex, Henrico III. ſucceſſit.

26 Ita & Rex Ungariæ † jurejurando ſe obligat,
Bonifac. *de repub Vngar decad 4. lib.9. fol 661.*

27 Ita & Reges Anglorum † non aliter initian-
tur, quàm ſi prius jurejurando promiſerint, ſe
leges patrias minimè violaturos, Bodin. *de re-
pub lib.1.c.8.*

28 Ita & Bohemiæ † Rex quando inauguratur,
ſolenniter per juramentum ſe devincit, & inter
cætera juriſjurandi capita Huſſitis non ſecus
quam Catholicis tutelam ſuam præſidiumque
ſacramento obſtringit, *pracit. lib. de poſtr. motib.
Gallia fol.7.*

29 Ita & Danus jurat, † cujus juramenti for-
mam Lauterbeccius in ſeinem Regenten Buch/
proſequitur.

30 Ita & Rex Poloniæ † jurat. [Martin. Cromer.
lib.2. hiſtor. Polon. p.m. 97. edit. Colon. cujus ſum-
mam hanc recitat: Quod videlicet ſecundum
Leges & Inſtituta majorum regnaturus ſit, ſuum
cuique ordini & homini jus privilegiumque &
beneficium à prioribus Regibus collatum, ſal-
vũ conſervaturus, neq; de Regni finibus & bonis
quicquam diminuturus, quin amiſſa etiam ab
aliis recuperaturus.] Ita & Rex Sueciæ † jura- 31
mento ſe ſuis devincit, & formam quidem jura-
menti moderni Regis Sueciæ ſolemnem ſeptem
inſignia capita complectentem, Anno 1545.
Dresdæ typis excuſam, & pluribus à Davide
Chytræo *in Chronico Anni 93. 94 95. & E. 4.* ex-
poſitam eſſe conſtat. vid. Althuſ. *Politic. cap.19.
num.43.* [Sic & de Venetorum Duce primo, no-
mine Paulutio, † quod is inito Magiſtratu An- 32
no Chriſti 92. ab urbe condita 82. jurarit Sena-
tui populoq; Veneto, ſe omnia rectè curaturũ,
quæ pro reipub. & Veneti nominis Dignitate
eſſent, ſcribit Petr. Marcell. Anton. *de vit. Prin-
cip. Venet. in vit. Paulut.* Qui mos quin ad poſte-
ros derivatus ſit, dubitandum non eſt.]

Neque ulla † Chriſtiani orbis regna mon- 33
ſtrari hodie poſſunt, quorum Reges ſine ſole-
mnibus juramentis ungantur: naturali ſcilicet
ratione qua jus gentium conſtat. Et ad exem-
plum Celſiſſimi illius atque ſupremi Regni Filii
Dei, quod fœdere & pactis correſpectivis ſanci-
tum conſtat. [Nullamq; gentem præter Tur-
cicam † tam ſtupidam, barbaram ac pecudum 34
potius quàm hominum ſimilem eſſe, quæ non
in inaugurando Rege, aliquam ab illo conſer-
vandi Regni fidem ac jusjurandum exigat. Te-
ſte Dieter. *de ſum. ſummi Imper poteſtat. concl.74.
ex Hotom.* Fuſiùs de hac materia nuper diligen-
ter congeſta vid. apud Bruning. *in erudita ſua di-
ſputat. de homag. concluſ. 428 & mult. ſeqq.*]

Ad 1. arg. R. juramentum pro ſalute & utili-
tate reipub. à ſummo Principe interpoſitum, † 35
majeſtatem ejus non lædit. Nam juramentum † 36
eſt religioſa adſertio, ſeu ſpecies quædam ado-
rationis cultusq; divini, cum obteſtatione no-
minis divini, Rittershuſ. *in Novell. p 9 c.10 num.
3.* Treutler. *p.1. diſputat.22 th. lit. A.* [Cum enim
nullum ſit præſentius teſtimonium promiſſæ
fidei, † quam divini Numinis, fit ut tum jurare 37
dicamus, cum Deum teſtem invocamus, undè
& ſacramentum dicitur, quaſi ſacræ rei arctiſſi-
mum vinculum. Johan. Oldendorp. *Claſſ. 1. act.
9. in pr.* Hinc Plin. in Panegyr. Trajan. dict. *ju-
rat, inquit, Caſar in legem attendentibus Diis:
Nam cui magis, quàm Caſari attendant? jurat ob-
ſervantibus, non ignaris alioqui nemini religioſius
quod juraverit cuſtodiendum, quam cujus maximè
intereſt, non pejerare.* Et omnium gentium, † ul- 38
timam

ſtimam fidem jusjurandum eſſe, ſcribit Dionyſ. Halycarnaſſ. *lib. 6. antiquit. Roman.*] Religio-
39 ſus itaque cultus † & divini Numinis invocatio ad licitum & bonum finem uſurpata, Principis Majeſtatem non infringit.

40 Quinimò, cum Principis regimen † à Deo Opt. Maxim. dependeat, ejus regimini quoad fieri poteſt, conformari debet. At ipſe Jehova [qui eſt caput omnium principatuum *ad Coloſ. 2. v 10.* Rex Regum & Dominus Dominantium, *Apocal. 17. v. 14. & cap. 19. v. 16. 1. ad Tim. 6. v. 15.*]
41 fœdus † cum Eccleſia percuſſum jurejurando per [ſemetipſum *Geneſ. 22. v. 16. Eſai 45. verſ. 25.* in nomine ſuo magno, *Ier. 44. v. 26.* per animam ſuam, *Ier. 51. v. 14.*] Et per vitam ſuam, ſanctitatẽ, *Pſal. 89. v. 36. Amos 4. v. 2.* & dexteram elevatam præſtito confirmavit, *Eſa. 62. v. 8.* Si itaque ipſe Jehova pro ſalute Eccleſiæ juravit, cujus tamen Majeſtas eſt ineffabilis, quare id recuſabit Princeps pro ſalute reipub. pro qua multas inſomnes
42 † debet trahere noctes, *Nov. 8. in præfat.* diu noctúq; ſuis conſiliis, ſuisq; laboribus excubare, *l. fin C. de quadrien. præſcript.*

43 Ad 2. ℞. Princeps quidem † qui eſt imago & exemplar Dei in terris, ſine juramento ad conſervandam imperii felicitatem & promovendũ bonum publicum tenetur: Sed tamen homo eſt, qui labi & errare poteſt. [Philip. Comin. *in præfat. ante Commentar.*] Difficile eſt in ſumma illa Fortuna non abripi licentiæ ventis, inquit Lipſ. *in præfat. Polit.*

44 Itaque è re & Principis & Principatus eſt, † ſi jurisjurandi freno ad officii carceres ſumma illa poteſtas revocetur: juramentum namque conſcientiæ fortius frenum injicit, quàm nuda
45 promiſſio. Omne enim † quod in pacis fœdera venit, tunc ſolidius ſubſiſtit, cum juramenti interpoſitio hoc roborat, *text. in c. 1. 22 q. 1.* Jura-
46 mentum † ſiquidem habet vim clauſulæ omni meliori modo, Angel. *conſil. 94. nu 4.* Caſtrenſ. *in l fin. num. 2. Cod de non num. pec.* Cævall. *conſil. 41. nu. 17. part 1.* Vincent. Honded. *2 c. conſil. 42 n. 31.* Mynſing *5. obſ. 59. nu. 2* Hering. *de fidejuſſor. c. 24. num. 108* [Cacheran. *deciſ. 75. num. 7.*] conſenſum
47 † expreſſum & ſpecialem demonſtrat, Bald. *in l. 1. nu. 4. C mandat. Dec. conſil. 375. n. 4.* Pariſ. *conſil. 72. num. 18. part. 1.* Cævall. *q. 410 n 5. lib. 3.* vim ex-
48 primit † veritatis, Petr. Fab. *in l. res judicata, n. 10 de reg. jur.* & per jusjurandum cum Deo con-
49 tractum † cenſetur, [*c. debitores, x. de jurejur.* Natt. *conſil. 506. n. 14.* juxta illud Prophetæ, mihi jurabit omnis lingua, *Eſa. 45. v. 23. in fin.*] cui votum omninò reddendum eſt, *Pſ. 75. v. 12. Num. 30. v. 3. l. 2. C. de reb. cred. cap. etſi Chriſtus, de jurejur.* Zaſ. *in l ſtipulationes non dividuntur, n. 40. de V. O. & conſ. 426. n. 15. vol 2. Pariſ. cõſ. 107. n. 9. vol. 1.* adeoq;
animæ † frenum injicit, Port. *conſil. 5. n. 40. Pariſ.* 50
conſil. 69. n. 31. part. 1. Geil. 1. O. 27. n. 3. & religionis vinculum † continet, quod ſine religionis 51
contemptu violari nequit, Oldrad. *conſ. 258. n. 2.* Caſtrenſ. *in d. l fin. nu. 2. C. de non num. pec.* torturamq́ue ſpiritualem † non obſervanti infligit, 52
Matth. Weſenb. *conſil. 25. n. 25.* Erneſt. Cothman. *4. conſ. 3. n 86.* [Indeq́; Gentiles ſaniores cenſuerunt, † jusjurandum perinde æſtimandũ, quàm 53
ſi Jovem fefelliſſet, Deorumq́; injurias Diis curæ eſſe, ſcribit Cornel. Tacit *lib. 1. annal.* Impia & deteſtanda vox eſt illa cujuſcunq; ſit: *Pueros nucibus, viros juramentis fallendos*; Uti nec melioris notæ illa: *Si jusjurandum, violandum, regnandi cauſa violandum eſſe.*]

Præterea ſi ideò Principis juramentum non eſſet neceſſarium, † quia etiam ſine juramento 54
ad id, quod juſtum eſt, tenetur, juramenti nullus vel exiguus foret uſus in Politia Chriſtiana. Nam quamvis quilibet † requiſitus à Magiſtratu te- 55
neatur veritatem dicere, *c. quiſquis, 8. Cauſ. 11. q. 3.* teſti tamen injurato non creditur noſtris legibus, *l. 9. Cod. eod.* Nec ſtringit, quod non major vis † ſit juramenti, quàm pacti nudi; quia hoc 56
procedit quoad producendam actionem, non verò quoad conſcientiæ arctandæ obligationem. Neque juramentum pacto † adjectum o- 57
tioſum omninò eſt, ſed hoc efficit, ut id ſit firmius, & minus inde reſilire liceat, quàm à nudo pacto, *cap. cum contingat, verb. firmando, de jurejur. c. quamvis verb. firmatum de pact in 6.* Sixtin. *lib. 1. de regalib. c. 5. n. 102.*

Ad 3. ℞. licet aſſertio iſta, quod juramentum non plus operetur, † quàm ſimplex loquela, ju- 58
ris Canonici autoritate nitatur, vero tamen conſentanea mihi non videtur. Nam juramentum pertinet † ad primam decalogi tabulam: 59
ſimplex loquela ad ſecundam, & quidem octavum præceptum. 2. differunt definitionibus † 60
juramentum eſt religioſa aſſertio, vel ſpecies quædam & cultus adorationis, cum obteſtatione nominis divini, ſimplex autem loquela non item. Et etiam de jure civili & Canonico ſimplicem loquelam à juramento differre ſatis evincitur,

tur, *l. 1. & Auth. ſacramenta puberum, C. ſi adverſ. vend. fac. c. debitores, x. ad noſtram, c. cum contingat*
61 *de jurejur.* 3. Non omnis falſa loquela † eſt perjurium, ut patet ex mendacio Abrahami, *Gen.* 5. *v.* 12 *& cap.* 20 *v.* 2. Iſaaci, *Geneſ.* 26. *v.* 7. Joſephi *Gen.* 44. *v.* 1. Obſtetricum, *Exod.* 1. *v.* 18. Denique ipſe Chriſtus differentiam facit inter ſimplicem loquelam & juramentum, *Matth.* 5. *verſ.* 34. [Vid. Bernhard. Grævæ. 2. *pract. concluſ.* 59. ubi latè & eleganter deducit, quod nec promiſſio cũ interpoſitione fidei, bey Fürſtlichen Gräfflichen/ꝛc. Ehren/ idem operetur, quod juramentum, niſi addatur, bey dem Wort der Warheit/ per quod intelligitur ſubſtantiale verbum veritatis]

62 Et quamvis † nuda etiam promiſſio ſit ſervanda in foro conſcientiæ, metu tamen divini Numinis, *l. quæ ſub in pr. ff. de condit. inſtit.* plus operatur juramentum, quàm ſimplex promiſſio, *c. debitores de jurejur.* Waremund. ab Ehrenberg/
63 *lib.* 2. *de fœder. c.* 1. *nu.* 126. Nam pietas † perjuria neſcit, *Ariſtot.* 1. *Rhetor. c.* 15 [Hinc Sophocl. in hypodam.

Appoſito jurejurando cautior & diligentior
Animus fit: à duobus enim ſibi cavet,
Et ne lædat amicos, & ne peccet in Deos.

Turpiſſimum enim foret, Principem vel Magiſtratum, eo ipſo ore mentiri, quo Deum jurando invocavit, Plat. *lib.* 2. *de legib.*] Neque inde magis, quod & falſiloquium & perjurium ſit prohibitum, efficitur, utrumq; eſſe idem, ac ſi dicerem, furtum eſt prohibitum, & idololatria eſt prohibita, Ergò furtum eſt idololatria.

Ad 4. ℞. Quamvis verbum Principis inſtar
64 multorum teſtium eſſe debet, † tamen cautela abundans videlicet jurisjurandi religio ex modò traditis nõ nocet, *argum. l. teſtamentum, C. de teſtam. l. non ſolent. de reg. jur.* Vincent. Honded. 2. *conſ.* 49. *num.* 31.] cum nullum vinculum ad adſtringendam fidem arctius eſſe poſſit, Johan. Oldendorp *d. act.* 9. *Claſſ.* 1.

Ad 5. ℞. Juramentum quidem non auget ob-
65 ligationem, † hoc eſt, non efficit, ut plus cenſeatur eſſe in obligationem deductum, quàm ipſa conventionis & pacti lege comprehenſum, eam tamẽ jurisjurandi vinculo confirmat, Dec. *conſil* 403. *num.* 7. Natt. *conſ.* 108. *n.* 9. Surd. *conſil.*
66 315. *num.* 27. Sic acceſſio † ſtipulationis nudo pacto robur quidem addit, nõ quidem ut amplius quicquam aut minus ex ſtipulatione debeatur, quàm ex pacto, ſi id expreſſum non fuerit: Sed ut quicquid pacto comprehenſum eſt, qualecunq; id ſit, validius debeatur, Duar. *ad l.* 1. *in fin. ff. de pact.* [Hinc Ulpian. Hoc, inquit, agitur in ſtipu-
lationibus † ut quis cautior ſit & ſecurior in- 67
terpoſitâ ſtipulatione, *l.* 1 *ff. de prætor ſtipul.* Joh. Oldendorp. *Claſſ.* 1. *act.* 7. quod tanto magis in juramento obtinebit.]

Ad 6. ℞. 1. illum textum loqui de ultimis vo-
luntatibus, quia ambulatoria hominis † eſſe 68
debet voluntas uſq; ad extremum vitæ halitum, *l.* 4. *de adimend. vel transfer. legat.* aliud verò in actibus inter vivos, ubi, quod ſemel placuit, amplius diſplicere non debet, *cap. quod ſemel, de regul. jur. in* 6. nec à conventionis ritè initæ lege reſilire fas eſt, *l.* 1. *de pact.* cum grave ſit, fidem fallere, *l.* 1. *de conſtitut. pecun.* 2. ℞. Nemo poteſt ſi-
bi ipſi † legem dicere, à qua recedere fas non ſit 69
per modum imperii, poteſt tamen per modum conventionis, quæ conventio lex appellatur, *l. lex vectigali, ff. de pign. & hypoth. l. legem quam dixiſti, C. de pact.*

Ad ultimum argumentum, quod eſt Bodini. ℞. illud carere conſequentia legitima. Nã quan-
do † Princeps ex certa cauſa, flagitante reipub. 70
utilitate legem priſcam cum conſenſu procerum abrogat, in illam legem & juramẽtum non committit, confer R. A. de An. 1566. §. in weiter unſer Anzeig / junct. §. ſeq.

Nam juramentum † intelligitur ſub clauſu- 71
la, rebus in eodem ſtatu permanentibus, *cap. cum inter P. x. de renunciat.* Dauth. *ad cap. quamvis, ſub n.* 10. *de Pact. in* 6. Geil. 1. *de PP. cap.* 4. *n.* 45. ideoq; ex
cauſa † de novo ſuperveniente etiam à jureju- 72
rando citra crimẽ perjurii recedere licet, *c. quemadmodum, x. de jurejur.* Alciat. *in c. cum contingat eod.* Ferdinand. Vaſq. *de ſucc. ff. creat. libr.* 2. §. 18. *n.* 80. vid. ſupra *Cl.* 1. *cap.* 5. *circ. fin.* quemadmodũ
ex nova cauſa † contraveniens tranſactioni vel 73
ſententiæ, nõ dicitur contravenire tranſactioni vel ſententiæ, *text. in l. ſi de certa, C. de tranſact. & in l. cum quæritur de except. rei jud.* Bart. *in l. aut facta, §. cauſa, ff. de pœn.*

Præterea cum tale juramentum pro utilitate
† reipubl. ſit interpoſitum, abſurdum eſſet id- 74
ipſum in ejuſdem perniciem detorqueri, *l. quod favore, C. de legib.* Finis namque, in omni actione
† quo ſe dirigat, inſpici debet, Decian. 3. *conſ.* 4. 75
num. 32. Menoch. *conſil.* 1. *num.* 31. Neq; inducta
† ad certum finem debent operari contrarium; 76
Jam verò, ſi ex cauſa de novo emergente non li-

ceret

ceret abrogare legem priſcam; juramentum pro utilitate Reipubl. præſtitum, in ejus verteretur perniciem. Præterea notabile eſt Baldi dictum, *ad l.3. C. ex quib. cauſ. infam. irrog.* quod ſcilicet
77 Magiſtratuum juramenta † non ſint præciſa, ſed ſecundum æquitatem temperanda, quod refert & ſequitur Sichard. *ad d. l. 3. n. 12.* ubi hoc dictum magnopere eſſe notandum in tota vita.

[FORMULAM CAPITULATIONIS Cæſareæ a Nicolao Bell. in Laurea Auſtriaca relatam, lib. 3. p. 237. & ſeqq. ſubjicere volui.

1. Ihr Keyſ. Mayeſt. wölle in zeit ſolcher J. Königl. W. Ampts vnd Regierung die Chriſtenheit / vnnd den Stul zu Rom / auch Bäpſtliche Heiligkeit vnd die Chriſtliche Kirche / als derſelben Advocat in gutem trewlichem Schutz vnnd Schirm halten: Darzu inſonderheit in dem H. Reichs Frieden / Recht / vnd Einigkeit pflantzen / vnd auffrichten / ſo wol an den Armen als den Reichen. Doch haben die Weltliche Churfürſten hieran nicht wöllen gebunden ſeyn

Güldene Bull / Religion vnd Prophanfried / auch andere Reichs Geſetz vnd Ordnungen.

2. Ihr Mayeſt. ſollen vnd wollen auch ſonderlich die vorgemelte güldene Bulle / den Frieden in Religion vnnd Prophanſachen / auch den Landfrieden ſampt der Handlung deſſelben / ſo auff jüngſt zu Augſp. im 55. Jahr gehaltenen Reichstage auffgericht / angenommen vnnd verabſchiedt / verbeſſert / auch in denen darauff gefolgten Reichs Abſchieden widerholt vnd confirmirt worden / ſtet vnd feſt halten / handhaben / vnnd darwider niemand beſchweren / oder durch andere beſchweren laſſen. Vnd die andere deß heiligen Reichs Ordnungen vnnd Geſetz / ſo viel dem obgemelten angenommenen Reichs Abſchied im 55. Jahr zu Augſpurg auffgerichtet / nicht zu wider / confirmiren / ernewern / vnnd wo noth dieſelbigen mit Raht jhrer Maj. vnd deß H. Reichs Churfürſten vnd anderer Ständt / beſſern / wie das zu jederzeit deß Reichs gelegenheit erfordern wird.

Teutſcher Nation / deß Reichs vnd deſſen Stände / Weſen / Freyheit / Recht vnd Gerechtigkeit.

3. Vnnd in allwege ſollen vnd wollen J. Maj. die Teutſche Nation / das heilige Römiſche Reich / vnnd die Churfürſten / als die förderſten Glieder deſſelben / auch andere Fürſten / Graffen / Herrn vnd Stände / bey jhren Hochheiten / Würden / Recht vnd Gerechtigkeiten / Macht vnd Gewalt / jeden vnd nach ſeinem Stande vnd Weſen bleiben laſſen / ohne jhr vnd männiglichs Eintrag vnd Hinderung. Vnd jhnen darzu jhre [illegible] vnd Obrigkeit / Freyheiten / [illegible] Pfandſchafften vnd Gerechtigkeit / auch Gebräuch vnd gute Gewonheit / ſo ſie biß hero gehabt haben oder in Vbung [illegible] / zu Waſſer vnnd zu Land / in guter beſtändiger Form [illegible] confirmiren vnnd beſtättigen. Sie auch darbey [illegible] König [illegible] handhaben / ſchützen vnd [illegible] männiglich an ſeinem Rechten vnſchädlich.

Churfürſten Collegial-Tag / Gemeine vnd Reiniſche Churfürſt. verein.

4. Ihr Maj. lieſſen auch zu / daß die gedachte ſechs Churfürſten / je zu Zeiten / nach vermög der güldenen Bull / vnd gelegenheit deß H. Reichs / zu jhrer Notturfft / auch ſo ſie beſchwerliche obliegen haben / zuſammen kommen möchten / daſſelbige zu bedencken vnd zuberahtſchlagen. Daß jhr Mayeſtet auch nicht verhinderen / noch irren / vnnd derhalben kein Vngnad oder Widerwillen gegen jhnen / ſämptlich noch ſonderlich / ſchöpffen vnd empfahen / ſondern ſich in denen vnd andern der güldenen Bull gemäß / gnediglich vnnd vnverweißlich halten ſollen vnd wollen. Geſtalt J. Maj. dann auch der Churfürſten Gemeine / vnnd ſonderbahre Rheiniſche Verein / als welche ohne das mit Genehmhaltung vnd Approbation der vorigen Keyſer rühmlich auffgericht / ſo wol in dieſem / als allen darin begriffenen Puncten / auch jhres theils approbiren vnd confirmiren thun.

Bündnuß vnd Empörung wider die Churfürſten.

5. J. Mayeſt. ſollen vnd wollen auch alle vnzimliche häſſige Bündnuſſen / Verſtrickung vnd Zuſammenthuung der Vnderthanen / deß Adels vnd gemeinen Volcks / auch die Empörung vnd Auffruhr / vnnd vngebührlich Gewalt gegen den Churfürſten vnnd andern fürgenommen / vnd die hinfüro geſchehen möchten / auffheben / abſchaffen / vnnd mit jhrer / der Churfürſten vnd anderer Stände Raht vnnd Hülff daran ſeyn / daß ſolches wie ſichs gebührt vnnd billich iſt / in künfftiger Zeit verbotten vnd vorkommen werde.

Bündnuß mit frembden Nationen oder Reichsſtänden / in Händeln deß Reichs.

6. Ihre Maj. ſollen vnd wollen auch für ſich ſelbſt / als erwehlter Römiſcher König / in deß Reichs Händeln / auch kein Bündnuß oder Einigung mit frembden Nationen / noch ſonſt im Reich / machen / ſie hetten dann zuvor die ſechs Churfürſten deßhalben an gelegene Wahlſtatt zu ziemblicher Zeit erfordert / vnd jhren Willen ſämptlich / oder deß mehrentheilß auß jhnen / in ſolchem erlangt.

Abgedrungene Güter.

7. Was auch die Zeit hero einem jeden Churfürſten / Fürſten / Herrn vnd andern / oder dero Vorelltern vnd Vorfahren / Geiſtliches oder Weltliches Stands / dergeſtalt ohn Recht / gewaltſamlich genommen oder abgedrungen / ſollen vnd wollen J. M. der Billichkeit nach / wie ſich im Recht gebührt / wider zu dem ſeinen verhelffen / Bey ſolchem auch / ſo viel er Recht handhaben / ſchützen vnd ſchirmen / ohne alle Verhinderung / Auffhalt vnd Säumnuß.

Vnveräuſſerte vnd veräuſſerte Reichs-Güter.

8. Zu dem vnd inſonderheit ſollen vnnd wollen J. Maj. von dem heiligen Römiſchen Reich vnd deſſelben Zugehörungen / nicht allein ohn Wiſſen / Willen / vnd Zulaſſen gemelter Churfürſten ſämptlich [illegible] hingeben / verſchreiben / verpfänden / verſetzen / noch in andere weg veräuſſern oder beſchweren / ſondern ſich auch [illegible] bearbeiten / vnnd allen möglichſten Fleiß vnnd Ernſt fürwenden / daß das jenige / ſo davon kommen /

kommen / als verfallen Fürſtenthumb / Herꝛſchafften / vnnd andere auch confiſcirte merckliche Güter / die zum theil in anderer frembder Nationen Hände / vngebührlicher weiſe gewachſen / zum förderlichſten wider dazu zu bringen / zuzueignen / auch darbey bleiben zu laſſen. Fürnemlich auch / dieweil Ihrer Majeſtät vorkompt / daß etliche anſehnliche dem Reich angehörige Herꝛſchafften vnnd Lehen in Italia oder ſonſten veräuſſert wordē ſeyn ſollen / eigentliche Nachforſchung derentwegen anſtellen / wie es mit ſolchen Alienationen bewandt / vnd die eingeholte Bericht / zu Churfürſtlichen Meyntziſchen Cantzley inner Jahresfriſt / von Dato anzurechnen / vnfehlbarlich einſchicken. Auch in dieſem / wie obigen allem / mit Raht / Hülff vnd Beyſtande / der ſechs Churfürſten vnnd der andern Fürſten vnd Stände jederzeit annehmen / was durch J. M. vnd ſie für rahtſamb / nützlich vnd gut angeſehen / verglichen ſeyn wird. Doch männiglich an ſeinen gegebenen Privilegien / Recht vnd Gerechtigkeit vnſchädlich. Vnd ob Ihre Maj. ſelbſt oder die jhrigen / ichtes / das dem H. Reich zuſtändig / vnd nicht verliehen / noch mit einem rechtmäſſigen Titul bekommen were oder würde / inne hetten / das ſollen vnnd wollen Ihre Maj. bey jhrer ſchuldigen vnnd gethanen Pflicht / demſelben Reich / ohne Verzug / auff jhr der Churfürſten geſinnen / wider zu Handen wenden / zuſtellen vnd folgen laſſen.

Nachbarlicher Fried vnnd frembd Kriegsvolck.

9. Es ſolten vnd wolten J. Maj. darzu in Zeit bemelter jhrer Regierung / fried- vnnd nachbarlich gegen den anſtoſſenden vnd Chriſtlichen Gewalt enthalten. Kein Gezänck / Fehde noch Krieg / inn- oder auſſerhalb deß Reichs / von deſſelben wegen anfahen oder vornehmen / noch einig frembd Kriegsvolck ins Reich führen / ohne Vorwiſſen / Raht vnd Bewilligung der Reichs Stände / zum wenigſten der ſechs Churfürſten. Da auch von einem oder mehr Ständen deß Reichs / dergleichen vorgenommen / vnnd ein frembd Kriegsvolck in das Reich geführet würde / daſſelbige mit Ernſt abſchaffen. Wo Ihre Maj. aber von deß Reichs wegen / oder das H. Römiſche Reich angegriffen vnd bekrieget würden / alßdann mögen J. Maj. ſich dargegen aller Hülff gebrauchen.

Reichstäge / Cantzleygelt / Stewer vnd andere Beſchwerde.

10. Deßgleichen ſie die Churfürſten vnd andere deſſelben Reichs Stände mit den Reichstägen / Cantzleygelt / Nachreiſen / Aufflagen vnd Stewren / vnnothdürfftiglich / vnnd ohn redliche tapffere Vrſachen / nicht beladen noch beſchweren. Auch in zugelaſſenen Fällen / die Stewer / Aufflage vnnd Reichstäge ohne Wiſſen vnd Willen der ſechs Churfürſten / nicht anſetzen noch außſchreiben. Vnnd ſonderlich keinen Reichstag außerhalb deß Reichs Teutſcher Nation fürnehmen oder außſchreiben. Auch die von dem Reich vnd deſſelben Ständen eingewilligte Stewer vnnd Hülffen / zu keinem andern Ende / als darzu ſie gewilliget worden / anwenden.

Hoff- vnd Reichsämpter.

11. Sie ſolten vnd wolten auch Ihr Königliche vnnd deß Reichsämpter / am Hoff vnd ſonſt am Reich / auch mit keiner andern Nation / dann gebornen Teutſchen / die nicht nieders Stands noch Weſens / ſondern nambafftige redliche Leute / von Fürſten / Graffen / Herꝛn / von Adel / vnd ſonſt niemand als die Ihrer Maj. vnd dem H. Reich mit Pflichten vnnd Dienſten verwandt ſeynd / beſtellen / auch die obbenante Empter / bey jhren Würden / Gefällen / Rechten vnnd Gerechtigkeit bleiben / vnnd denſelben nichts entziehen oder verwenden laſſen / in einige weg / ſonder Gefährd.

Zung vnd Spraach.

12. Dazu in Schrifften vnd Handlungen deß Reichs / kein ander Zung noch Spraach brauchen laſſen / dann die Teutſche oder Lateiniſche Zung / es were dann an Orten / da gemeiniglich ein andere Spraach in Vbung were vnnd im Brauch ſtünde / dann alßdann möchten J. M. ſich vnnd die jhrigen derſelben daſelbſten auch behelffen.

Tagleiſtung auſſer Reichs vnnd Citation vor frembd Obrigkeit.

13. Ihre Majeſtet ſolten vnd wolten auch die Churfürſten / Fürſten / Prælaten / Graffen / Herꝛn / vom Adel / auch andere Ständ vnd Vnderthanen deß Reichs / mit rechtlichen oder gütlichen Tagleiſtungen / auſſerhalb Teutſcher Nation / vnd von jhrer ordentlichen Obrigkeit nicht dringen / erfordern noch fürbeſcheiden / ſondern ſie alle / vnd jeden inſonderheit / im Reich / laut der Güldenen Bull / auch wie deß heiligen Reichs Ordnungen vnd Geſätz vermögen / bleiben laſſen.

Frembde vnd Rothweiliſch Gericht.

14. Inſonderheit auch / demnach die Churfürſtē im Reich / als die fürnembſten Glieder deſſelben / vor andern Ständen nicht allein in Krafft der Güldenen Bull / ſondern auch durch andere hohe Privilegia / von allen frembden / zuforderſt aber dem Rothweiliſchen Gericht / ſo wol für ſich / als jhre Vnderthanen vnd Zugewandten / gefreyet ſeynd / nichts deſtoweniger aber durch deſſelben Hoffgerichts Proceſſe / je zu weilen derer Vnderthanen / moleſtirt werden / in alle wege verſehen / daß ſolches bey gedachtem Hoffgericht abgeſtellet / vnnd da hinfuro eines oder andern Churfürſten Vnderthanen oder zugethanen / mit dergleichen Proceſſen fernere Moleſtation geſchehe / verſtatten / daß ſie nicht allein die Proceß nicht annehmen ſollen / ſondern auch die Churfürſten / diejenigen / ſo vber Verwarnung ſich der Inſinuation ſolches Proceß nicht müſſigen wolten / mit Straff anſehen mögen / vnd wollen oder ſollen.

Bäpſtliche Handlung contra concordata Principum.

15. Vnd als vber vnd wider die Concordata Principum, durch auffgerichte Verträg zwiſchen der Kirchen / Bäpſtlicher Heiligkeit / oder dem Stuel zu Rom / vnd Teutſcher Nation / mit vnförmlichen Gratien / Reſcripten / Annaten der Stifft / ſo täglich mit Mannigfaltigung vnd Erhöhung der Officien am Römiſchen Hoff / auch Reſervation / Diſpenſation / oder in andere weg zu Abbruch der Stifft / Geiſtlichkeit vnnd anders / wider gegebene Freyheit / darzu zu Nachtheil deß Iuris patronatus vnd deß Lehenherꝛn / ſtättig vnd ohnvnterläſſig / offentlich gehandelt wird / derhalben auch vnleidliche / verbottene Geſellſchafften vnd Contract oder Bündnüſſen / als J. M. berichtet / fürgenommen vnd auffgerichtet werden / Das ſollen vnd wolten Ihre Maj. mit jhrer / der Churfürſten vnd anderer Stände Raht / bey jhrem H. Vatter dem Bapſt vnd Stuel zu Rom / beſten Vermögens abwenden vnnd fürkommen / auch darob vnd daran ſeyn / daß die bemelte concordata P[illegible]pum vnd auffgerichte Verträg / auch Privilegia vnd Freyheiten / gehalten / gehandhabt / vnd denſelben feſtig-

ſich gelebt vnd nachkommen werde. Jedoch was Beſchwerung darinn befunden/vnd Mißbrauch entſtanden / daß dieſelben/ vermög deßhalben gehabter Handlung zu Augſpurg der mindern Zahl im 30 Jahr gehaltenen Reichstags / abgeſchafft/ vnd hin furters dergleichen ohne Verwilligung der Churfürſten nicht zugelaſſen werde.

Wucher groſſer Kauffgeſellſchafft.

16. Ihre M. ſolten vnnd wolten auch die groſſe Geſellſchafft der Kauffgewerbsleut/ ſo bißher mit jrem Gelt regiert/ jhres willens gehandelt / vnnd mit Wucherung viel Vngeſchicklichkeiten dem Reich/deſſen Inwohnern vnd Vnderthanen mercklichen Schaden/ Nachtheil vnd Beſchwerung zugefügt/zufügen/ vnd noch täglich thun begehren / mit jhrer / der Churfürſten vnnd anderer Stände Raht / nach dem / wie deme zu begegnen/hiebevor auch bedacht vnnd fürgenommen/ aber nicht vollſtreckt worden/gar abthun.

Auffrichtung vnnd Erhöhung der Zölle.

17. Ihre Maj. ſolten vnd wolten auch inſonderheit/dieweil die Teutſche Nation vnd das heilige Römiſche Reich zu Waſſer vnd zu Land/ zum höchſten vorhin damit beſchweret/ nun hinfüro keinen Zoll von newem auffrichten oder erhöhen/ ohn beſondern Raht / Wiſſen / Willen / vnnd Zulaſſen der bemelten ſechs Churfürſten/wie vor vnd offt gemelt.

Reverß gegen die Churfürſten vber erlangte Zollbegnadung.

18. Deßgleichen wolten J. Maj. auch diejenigen Ständt/ denen von jhren Vorfahren/ Römiſchen Keyſern / mit Verwilligung deß Reichs Churfürſten/mit dieſer Maß vnd Vorbehaltung entweder newe Zoll gegeben/ oder die Alten erhöhet/ oder prorogiert worden: Daß ſie jetzt gedachte Churfürſten/ jhre Vnderthanen/Diener/ zugewandte/vnd andere gefreyete Perſonen/ auch derſelben Haab vnnd Güter/ mit ſolchen von newem gegebenen / erhöheten vnd prorogierten Zöllen / nicht beſchweren/ſondern an allen vnnd jeden Orten jhrer Fürſtenthumb vnd Landen/ mit jhren Wahren vnd Gütern Zollfrey durchpaſſiren / verfahren vnd treiben laſſen/ſich auch ſonſt der Zöll Erhöhung halber gewiſſer verſchriebener Maſſen verhalten/ vnnd darüber vermittelſt eines ſondern verglichenen Reverſes gegen die Churfürſten/kräfftiglich verbinden ſolten/ aber ſolche Reverſe noch nicht von ſich gegeben: Mit allem Ernſt dahin erinnern vnd vermahnen ſich hierinnen der Schuldigkeit zu bequemen/vnnd angeregten Reverß / ohne längern Verzug herauß zu geben/vnd den Churfürſten einzuhändigen. Denen aber/ ſo ins künfftig / obgeſchriebener maſſen newe Zöll oder der Alten Erſteigerung vnnd Prorogation erhalten haben/ wolten Ihre Majeſt. vor Herauß gebung ſolcher Reverß jhre Königliche Conceſſiones keines weges außfertigen/noch ertheylen laſſen.

Licenten frembde Außläger vnd Krigs-Schiffe auff dem Rhein.

19. Vnd dieweil männiglich bekandt wie hoch fürnemlich der Rheinſtrom wegen vieler hohen vnd ſchweren / an vnterſchiedlichen Orten deß vntern Rheins / bey den vorig geweſenen Kriegsempörungen/angeſtelter Licenten beſchwert / alſo daß die Rheiniſchen Churfürſten / beneben jhren Vnderthanen vnd Angewandten / dahero in mercklichen Abgang jhrer Einkommen vnnd Nahrung gerahten / darzu faſt alle Commercien/auff ſolchem Rheinſtrom erligen bleiben. Vber das auch bey kurtzer Zeit vnterſchiedliche Außläger vnd Kriegs-Schiff vnerſucht vnd vngeſcheucht der Rheiniſchen Churf. in jr hohes Regal auff den Rheinſtrom auß den Niderlanden geführet worden/dadurch aber der Kauff. Handels- vnd Schiffman mit noch weitern Exaction vnd abnehmen beſchweret worden/ ſolche Außläger vnd armierte Schiff auch bißhero über alles erſuchen/anlangen / erinnern vnnd vermahnen der Churfürſten/bevorab der Rheiniſchen / nicht wollen abgeführet werden/ſolten vnd wolten Ihre Majeſt. eheſt müglich/ auff Mittel vnnd Weg/ſo wol für ſich/als auch mit Raht der ſechs Churfürſten/trachten/ wie man ſolcher Außläger von deß Reichs Boden ledig/vnd deren künfftig geſichert/ſo wol auch die Licenten abgeſchaffet werden möchte.

Promotorial an die Churfürſten in Zoll Sachen.

20. Vnd da jemand bey J. Maj. vmb newe Zoll Begnadigung vnd Erhöhung der alten vnd vorerlangten Zölle ſupplicieren vnd anlangen würde/ ſo ſolten vnd wolten J. Mai. keine einige Vertröſtung / Promotorial vnnd vorbittliche Schreiben an die Churfürſten / nicht geben oder außgehen laſſen.

Eygen gewaltige newe Zöll.

21. Auff den Fall auch einer oder mehr / was Stands oder Weſens der oder die weren/ einigen newen Zoll in jhren Fürſtenthumben/ Landſchafften/Herrſchafften vnd Gebieten/ für ſich ſelbſt/ auſſerhalb J. Maj. Begnadigung vnnd der Churfürſten Bewilligung angeſtelt / vnnd auffgeſetzt hetten / oder künfftig alſo anſtellen vnd auffſetzen würden / den oder dieſelben/ ſo bald J. Maj deſſen für ſich ſelbſt in Erfahrung kommen/oder von anderen Anzeig davon empfangen/ſolten vnnd wollen J. M. durch mandat ſine clauſula, vnd in alle andere mügliche Weg/ davon abhalten / vnd gantz vnd zumahl nicht geſtatten/daß jemand de facto vnd eygenes furnehmens/ newe Zöll anſtellen / für ſich dieſelben erhöhen oder ſich deren gebrauchen vnd annehmen möge.

Entſcheidung derer mit den Churfürſten ſtreittiger Zollſachen.

22. Vnd were es ſach/ daß in ſolchen Fällen/newer Zöll vnd Auffſatz halben / dadurch der Churfürſten Zöll geringert vnd geſchmählert werden möchten/ die Churfürſten zu Rechtlichen Anſprachen active oder paſſive gerichten / demnach ſolche Zoll Regal vnd Privilegia allein von Römiſchen Keyſern vnnd Königen mit Bewilligung der ſechs Churfürſten im Reich ertheilt vnd gegeben werden/ vnd alſo derer darüber einfallender Streit/Entſcheidung vor niemand anders / als J. Majeſt. gehörig/ alſo ſolche Rechtliche Anſprachen vor dero außgeführet vnd erledigt werden / vnd kein Churfürſt ſchuldig ſeyn ſich derentwegen weder an J. Majeſt. vnd deß Reichs Cammergericht oder andern Gerichten mit rechtlichen ſatisfaction [illegible] zu ſtrengen zulaſſen. Geſtalt J. Maj. dann hierüber bey gedachtem Cammergericht gebührende Erinnerung vnd Verfügung zu thun/ nicht vnterlaſſen wolten.

Zollfreyhung vnd Fürderungs Brieff.

23. Vnnd nachdem etliche Zeit her die Churfürſten am Rhein/mit vielen vnd groſſen Zollfreyhungen/vber jhre Freyheit

heit vnnd Herkommen/ offtermahls durch Fürderungsbrieffe vnd in andere Wege/ erſucht vnd beſchwert worden/ das ſollen vnd wollen J. Maj. als vnerträglich/ abſtellen/ fürkommen/ vnd zumahl nicht verhengen/ noch zulaſſen/ fürters mehr zu uben/ noch zugeſchehen.

Freyer Lauff ſchwebender Rechtfertigungen.

24. Vnd inſonderheit ſo ſollen vnd wollen J. Majeſt. ob einiger Churfürſt/ Fürſt/ dieſerer oder anderer ſeiner Regalien/ Freyheiten/ Privilegien/ Rechte vnnd Gerechtigkeiten halten/ daß die jhme geſchwächt/ geſchmälert/ genommen/ entzogen/ bekümmert vnd betrubt worden/ mit ſeinem Gegentheil/ vnd widerwertigen zu gebührlichen Rechten kommen/ oder jhn fürzufordern ſich vnderſtehen wolte/ oder auch anhängig gemacht hetten daſſelb/ vnd auch alle andere ordentliche ſchwebende Rechtfertigungen nicht verhindern noch verbieten/ ſondern den freyen ſtarcken Lauff laſſen.

Vergewaltigung der Stände.

25. Jhre Maj. ſollen vnnd wollen auch die Churfürſten/ Fürſten/ Prelaten/ Graffen/ Herrn vnd andere Stände deß Reichs/ ſelbſt nicht vergewaltigen/ ſolches auch nicht ſchaffen/ noch andern zuthun verhängen: Sondern/ wo jhre Maj. oder jemand anders zu jhnen allen/ oder einem inſonderheit zuſprechen hetten/ oder einige Forderung fürnehmen/ dieſelben ſampt vnd ſonders Auffruhr/ Zwitracht/ vnnd allen Vnraht im H. Reich zuverhüten/ auch Friede vnd Einigkeit zuerhalten/ zur Verhör vnd gebührlichem Rechten ſtellen vnnd kommen laſſen/ vnd mit nichten geſtatten/ in deren oder andern Sachen in was Schein oder was Namen es geſchehen möchte/ darin ſie ordentlich Recht leyden mögen/ vnd deſſen erbietig ſeynd/ mit Raub/ Nahm/ Brandt/ Fehden/ Krieg/ oder anderer Geſtalt zubeſchädigen/ anzugreiffen vnd zu vberfallen.

Acht vnd Oberacht.

26 J. Maj. ſollen vnd wollen auch fürkommen/ vnd keines weges geſtatten/ daß nun hinführo niemand/ hohes oder niedriges Stands Churfürſt/ Fürſt/ oder anderer ohne vrſach/ auch vnverhört in die Acht vnd Oberacht gethan/ bracht oder erkläret werde: Sondern in ſolchem/ ordentlicher Proceß vnd deß H. Römiſchen Reichs vorauffgeſetzte Satzung/ nach außweiſe deß H. Reichs im gemelten 55. Jahr reformierten Cammergerichts Ordnung vnd darauff erfolgter Reichs Abſchied in dem gehalten vnnd vollzogen werde/ doch dem beſchädigten ſeyn Gegenwehr/ vermög deß Landfriedens/ vnabbrüchig.

Verſchriebene Stewer der Reichsſtände/ vnd andere Gefäll.

27. Vnnd nach dem das H. Römiſche Reich/ faſt vnnd höchlich in Abnehmen vnd Ringerung kommen/ ſo ſollen vnd wollen J. Maj. neben andern die Reichsſtewer der Stände vnd andere Gefäll/ ſo in ſonderer Perſonen Hand gewachſen vnd verſchrieben/ widerumb zum Reich ziehen/ auch eine gewiſſe Deſignation in weſſen Händen dieſelben jetziger Zeit ſeynd/ jnner ſechs Monaten/ den nechſten zur Mentziſchen Churfürſtlichen Cantzley einſchicken/ vnd nicht geſtatten/ daß ſolches dem Reich vnd gemeinem Nutz/ wider alle Recht vnd Billichkeit entzogen werde. Es were dann daß ſolches mit rechtmäſſiger Bewilligung der ſechs Churfürſten geſchehen were.

Verlediate Lehen.

28. Wann auch Lehen dem Reich vnd J. Maj. bey zeit jhrer Regierung eroffnet vnd ledig heimfallen würden/ ſo etwas märckliches ertragen/ als Fürſtenthumb/ Graffſchafften/ Herrſchafften/ Städte/ vnd dergleichen/ die ſollen vnd wollen J. Majeſtet ferner niemand leyhen/ auch niemand einige Expectantz oder Anwartung darauff geben/ ſondern zu Vnderhaltung deß Reichs jhrer vnd jhrer Nachkommen der König vnd Keyſer/ behalten/ einziehen vnd incorporiren/ biß ſo lang daſſelbige Reich wider zu Weſen vnnd Auffnehmen kompt. Doch Jhr Mai. von wegen jhrer Erblande/ vnd ſonſt männiglichen an ſeinem Rechten vnnd Freyheiten vnſchädlich.

Erhaltung vnnd Empfahung der Reichs-Lehen.

29. In allwege aber wollen J. Majeſt. jhren zum beſten angelegen ſeyn laſſen/ alle dem Römiſchen Reich angehörige Lehen/ in vnd ausserhalb deſſelben gelegen/ auffrichtig zu halten/ vnd derowegen zu verfügen/ daß ſie zu begebenden Fällen gebührlich empfahen vnd renovirt werden/ vnnd nicht vnempfangen bleiben. Da auch/ nach Erhebung zum Römiſchen König J. M. deren eins oder mehr/ vns angehend befinden/ ſollen vnd wollen J. Majeſt. das oder dieſelben/ vnweigerlich empfangen laſſen. Oder wann das nicht bequemlich geſchehen könte/ deßwegen der Herrn Churfürſten/ zu Sicherung deß Reichs/ gebührenden Reverß vnd Recognition zuſtellen.

Reichs Gerechtigkeit auff ererbtem Gut.

30. Auff den Fall aber zu künfftiger Zeit/ Fürſtenthumb/ Graffſchafften/ Herrſchafften/ Pfandſchafften vnnd andere Güter dem heiligen Reich mit Dienſtbarkeit/ Reichs Anlagen/ Stewren vnd ſonſten verpflicht/ deſſen Jurisdiction vnterwürfflich vnnd zugethan/ nach abſterben dero Inhaber/ Jhre Maj. durch Erbſchafft heimfallen oder auffwachſen vnd Jhre Maj. die in jhren Händen behalten/ oder anderen zu kommen laſſen würden/ oder da J. Maj. dergleichen allbereyt in Handen hetten/ davon ſoll dem H. Reich ſein Recht vnd Gerechtigkeit/ Anlag/ Stewer vnnd anderer ſchuldiger Pflicht wie darauff hergebracht/ hindan geſetzt/ aller prætendierenden Exemtion/ geleyſt/ abgericht/ vnd erſtattet werden.

Erobert Gut.

31. Wo Jhre Maj auch mit Raht vnd Hülff der Churfürſten vnd anderer Stände deß Reichs/ ichtwas gewinnen/ vberkommen oder zu handen bringen würden/ das alles ſollen vnd wollen J. M. dem Reich zuwenden vnnd zueygnen. Wo J. Maj. aber in ſolchem ohne der Churfürſten vnd anderer Stände Wiſſen vnd Willen/ ichtwas fürnehmen/ darinnen ſollen ſie J. Maj. zu helffen vnverbunden ſeyn/ vnd J. Maj. nichts deſtoweniger das jenige/ ſo dieſelbe in ſolchem erobert oder gewonnen hetten/ oder gewinnen würden/ vnd dem H. Reich zuſtünde/ dem Reich wider zuſtellen vnd eignen.

Müntz Gebrechen.

32. Vnnd nach dem bißher im Reich viel Beſchwerung vnd Mangel der Müntz halben geweſen vnnd noch ſeyn/ wollen Jhre Mai. demſelben zum fürderlichſten mit Raht der Churfürſten/ Fürſten vnnd Stände deß Reichs zuvor kommen/ vnnd in beſtändige Ordnung vnnd Weſen zu ſtellen/

möglichen Fleiß vorwenden / auch zu dem End die jenigen Mittel / ſo in Anno 1603. vnnd auff vorigen Reichstagen durch Churfürſten / Fürſten / vnnd andere Reichs Stände in gemein betracht / in gute Obacht nehmen / vnd was ferner zuträgliches zu Abwendung ſolcher langgewehrten Vnrichtigkeit bedacht werden möcht / zumahl nichts vnterlaſſen.

Begnadung mit Müntzfreyheit vnd Auffhebung mißbrauchter Privilegien.

33. Ihre Maj. ſolten vnd wolten auch hinfüro ohne Vorwiſſen der ſechs Churfürſten / niemands / weß Standts oder Weſens er ſey / mit Müntzfreyheiten begaben oder begnadigen / auch wo wir beſtändig finden / daß die jenigen Stände / denen ſolches Regal vnd Privilegien verliehen / daſſelbe dem Müntz-Edict zugegen / mißbraucht / jhnen daſſelbige / vermög der Diſpoſition in den hierüber verfaſten Conſtitutionibus, nicht allein ſuſpendiren / ſondern die jenige / welche daſſelbig Regal nicht mit der Churfürſten Bewilligung erhalten / deſſen gantz priviren / vnd ohne Vorwiſſen der Churfürſten / darzu nicht reſtituiren / vornemlich aber bey den Stätten / ſo dem Reich immediate nicht / ſondern den Reichsſtänden vnterworffen / revociren / caſſiren / vnnd hinfüro ferner nicht ertheilen / auch ſonſt den geringern Ständen mit dergleichen oder andern hohen Privilegien / ohne Miteinwilligung der Churfürſten / viel weniger zu derſelben Privilegien Verhinderung oder Abbruch / nicht willfahren.

Succeſſion vnd freye Wahl.

34. Vnd inſonderheit ſolten vnnd wolten Ihre Maj. ſich keiner Succeſſion oder Erbſchafft deß obgemelten Römiſchen Reichs anmaſſen / vnterwinden / noch in ſolcher geſtalt vnterziehen / oder darnach trachten / auff ſich ſelbſt / jhre Erben vnnd Nachkommen / oder auff jemand anders vnterſtehen zu wenden / ſondern Ihre Majeſt. dergleichen jhre Kinder / Erben vnd Nachkommen / wolten die gemelten Churfürſten / jhre Erben vnd Nachkommen / zu jeglicher Zeit / bey jhrer freyen Wahl eines Römiſchen Königes / dieſelbe ſo offt ſie es einem Käyſer zu behuff / oder ſonſt dem heiligen Reich nothwendig vnnd nützlich befinden / auch bey Lebzeiten eines Römiſchen Käyſers mit / oder wann derſelbige auff angelegte Bitt der Churfürſten ohn gnugſame erhebliche Vrſachen verweigert werden ſolte / ohne eines regierenden Käyſers Conſenß vnnd Bewilligung vorzunehmen.

Gerechtigkeit der Vicariat.

35. Auch die Vicarien / wie von alters her auff ſie kommen / die Gülden Bull / Bäpſtliche Recht / vnnd andere Geſetz oder Freyheiten vermögen / ſo es zu Fällen kommen / vnnd die Notturfft vnd Gelegenheit erfordern wird / bey jhrem geſonderten Raht / in Sachen das H. Reich belangend / geruhlich bleiben / vnd gantz vnbedrängt laſſen. Auch nicht nachgeben / daß die Vicariat vnd deren jura, ſampt was demſelben anhängig / von jemand diſputirt oder geſtritten werde. Wo aber darwider von jemand etwas geſucht / gethan / oder die Churfürſten in dem gezwungen würden / daß doch keines was ſeyn ſoll / das ſoll alles nichtig ſeyn vnd dafür gehalten werden.

Handlung der geweſenen Vicarien.

36. So wolten vnd ſolten J. M. auch alles das / ſo durch die zwey deß H. Reichs Churfürſten vnd Vicarien / in mittler weile / ſo das vacieret / laut der Gülden Bull / nach vermög deß Reichs Ordnung / gehandelt vnd verliehen / genehm halten / auch confirmiren vnd ratificiren in der allerbeſtändigſten Form / wie ſich daſſelbe wol ziemet vnd gebührt.

Röhmiſche Königl. vnnd Käyſerliche Cron vnd Reſidentz.

37. Ihre Maj. ſolten vnd wolten auch die Römiſche Königliche Cron / wie Ihro als erwehltem Römiſchen König / wol geziemet / empfahen. Wenigers auch nicht ſich / zu Empfahung der Käyſerlichen Cron / befürderen / vñ bey allen denſelben das / ſo ſich derhalben gebührt / thun / auch Ihre Königliche Reſidentz / Anweſen vnnd Hoffhaltung in dem heiligen Römiſchen Reich Teutſcher Nation / allen Gliedern / Ständen vnd Vnderthanen deſſelben / zu Ehren / Nutz vnnd Gutem / das mehrentheils / ſo viel möglich / haben vnnd halten. Alle vnd jede Churfürſten / jhr Ampt zu verſehen / zu obgemelter Crönung erfordern / ſich auch in dem allem dermaſſen erzeigen vnd beweiſen / daß jhrenthalben in aller Müglichkeit kein Mangel geſpüret vnd vermerckt werden ſoll.

Reſcript. Mandat / vnd Bäpſtliche Indult / wider deß Reichs Freyheiten vnd Geſetz.

38. Ihre Maj. wolten auch in dieſer jhrer Zuſag / der Gülden Bull / deß Reichs Ordnung / deß obangeregten Friedens in Religion- vnd Prophanſachen / auch den Landfrieden ſampt Handhabung deſſelben / vnd andern Geſetzen / ſo jetzt gemacht / oder künfftiglich durch Ihre Maj. mit jhrer der Churfürſten / Fürſten / auch anderer Stände deß Reichs Raht / möchten auffgerichtet werden / zuwider kein Reſcript oder Mandat / oder nichts anders beſchwerliches außgehen laſſen / oder zu geſchehen geſtatten / in einige weiſe vnd weg. Dergleichen auch für ſich ſelbſt / wider ſolche Güldene Bull / vnnd deß Reichs Freyheit / den Frieden / ſampt Handhabung deſſelben / von einiger hohen Obrigkeit nichts erlangen / noch auch ob von ſich etwas dergleichen auß eigener Bewegung geben were oder würde / nicht gebrauchen / in keine weiſe / ſonder alle Gefährde. Ob aber dieſen oder andern vorgemelten Articuln vnd Puncten einiges zuwider erlangt oder außgehen würde / das alles ſoll krafftloß / todt vnd ab ſeyn. In maſſen Ihre Maj. es auch / jetzo alßdann vnd dann als jetzt / hie caſſiren / tödten vnd abthun / vnd wo Noth / der beſchwerten Partbey derhalben nohtdürfftige Vrkund oder brieffliche Schein zu geben vnnd widerfahren zu laſſen / ſchuldig ſeyn ſolten / arge Liſt vnd Gefährde hierinnen außgeſcheiden.

Audientz / Expedition / Lehen / Churfürſt. Bedencken / Käyſ. Geheimen vnd Reichs Hoffraht.

39. Ihre Maj. ſolten vnd wolten auch deß H. Reichs Churfürſten / Fürſten vnd Ständen / ſo wol jhren Bottſchafften vnd Abgeſandten / jederzeit ſchleunige Audientz vnnd Expedition ertheilen. Denſelben jhren Lehenbrieff vnnd Lehen / nach dem vorigen Tenor vnweigerlich widerfahren laſſen. In wichtigen Sachen / ſo das Reich betreffen / bald anfangs der Churfürſten Rahts vnd Bedenckens ſich gebrauchen / Inſonderheit aber jhren Geheimen vnnd deß Reichs Hoffraht / mit Fürſten / Graffen / Herrn / vom Adel / vnnd andern ehrlichen Leuten / nicht allein auß jhren / auch mehrentheils denen

ſo im Reich Teutſcher Nation/vnnd andern Orten / erzogen vnd geboren/darinn begütert/ der Reichsſachen wol erfahren/ gutes Namens vnd Herkommens ſeyn / alſo beſtellen / damit männiglich ſchleunig vnpartheyiſche juſtitia adminiſtriret werden möge.

Reichs Hoffrahts Ordnung/ Viſitation vnd Reformation.

40. Genantem jhrem Hoffraht wollen J. Maj. auch gewiſſe Ordnung vnd Jurisdiction verfaſſen/ die alte revidiren/ vnd bey nechſter Reichsverſamblung den geſampten Churfürſten/ zu jhrem Gutachten vbergeben. Denſelben auch Jährlich/oder in zwey Jahren einmahl mit Zuzeihung deß Ertzbiſchoffen zu Meyntz/ als Ertz-Cantzelern/ viſitirn/ vnd ſonderlich das jüngſt zu Nürnberg/ durch die Churfürſten verfaſſete Bedencken zu Beförderung der Juſtitien/inſonderheit in acht nehmen vnd daſſelbig förderlich ins Werck richten.

Churfürſten Amptsverweſer vnnd Erbämpter am Keyſ. Hoff.

41. Dieweil J. Maj. auch ſonderlich gebührt/ deß heiligen Reichs Churfürſten als J. Majeſt. innerſten Glieder vnnd Hauptſeulen deß Reichs/ vor männiglichen in ſonderer hoher Conſideration zu halten / ſo wollen J. Maj. die Verfügung thun/ wann derſelben Amptsverweſer vnnd Erbämpter bey jhrem Hoff begrieffen/ daß dieſelben jederzeit/ vnnd inſonderheit/wann vnd ſo offt J. Maj. auff Reichs-Wahl- vnnd andern dergleichen Tägen jhren Keyſerlichen Hoff begehen/oder Sachen fürfallen/ darzu die Erbämpter zu gebrauchen ſeynd/ in gebührlichen Reſpect gehalten/vnnd jhnen von jhren Hoffämptern keines wegs vor- vnd eingegrieffen/ oder da je auß gewiſſen Vrſachen jhre Stelle / mit berührten jhren Hoffämptern jeweils erſetzet werden ſoll/ wollen J. Majeſt. doch/daß jhnen den Churfürſtlichen Amptsverweſern vnd Erbämptern einen weg als den andern/die von ſolchen Verrichtungen fallende Nutzbarkeiten/ weniger nicht als ob ſie dieſelben ſelbſt verricht/ vnnd bedienet/ vnweigerlich gefolgt / vnnd gelaſſen werden

Verpflichtung deß Keyſ. Geheimbden vnd Reichs Hoffrahts auff dieſe Capitulation.

42. Damit auch jhre ſo wol der Geheimbde / als Reichs Hoffraht/dieſer Capitulation gewiſſe wiſſenſchafft haben/vnd in Rahtſchlägen vnd ſonſten ſich darnach richten mögen/wolten J. Maj. jhn nicht allein dieſelbe vorhalten / ſondern auch bey Leiſtung jhrer Dienſtpflicht ernſtlich einbinden / dieſelbe/ ſo viel ſie einen jeden berührt / vor Augen zu haben / vnd darwider weder zuthun noch zu rahten. Solches auch jren Dienſteydten/ mit außdrücklichen Worten/einverleiben laſſen.

Keyſerlich Eydlich Gelübdnuß.

43. Solches alles vnnd jedes beſonder / wie obſtehet / het J. Maj. obgenanter Römiſcher König/den gedachten Churfürſten geredt/verſprochen/ vnnd bey jhren Königlichen Ehren/ Würden vnnd Worten/in Namen der Warheit zugeſagt/ Thun daſſelbe auch hiemit vnd in Krafft dieſes Brieffs/ dermaſſen J. Majeſt. dann daß mit einem leiblichen Eyde zu Gott vnd dem H. Evangelio geſchworen / daſſelbe ſtet / feſt/ vnverbrochen zuhalten/dem trewlich nach zukommen/ darwider nicht zu ſeyn/zu thun / noch zuſchaffen / gethan werden/in einige Weiſſe oder Weg / wie die möchten erdacht werden.

Vhrkundt.

Deſſen zu Vhrkund heten Jhre Maj. dieſer Brieff ſechs/ in gleichem Laut gefertigt/ vnd mit jhrem anhangenden Inſigel beſigelt/vnnd jedem obgenanten Churfürſten einen zuſtellen laſſen.]

CAPUT X.

AN ET QUATENUS PRINCEPS, anteceſſoris ſui leges, facta, conventiones, contractus obſervare teneatur?

SUMMARIA.

1. Princeps Anteceſſoris ſui leges merè civiles & expoſitivas reſpicientes utilitatem privatam obſervare non tenetur.

2. Nemo ſucceſſori, qui eandem numero Majeſtatem habet, per modum imperii & juriſdictionis legẽ ferre poteſt. 3. Majeſtas ſemper eadem eſt, & nunquam moritur. Par in parem ſuperioritatem non habet.

4. Princeps ſucceſſor leges imperii fundamentales ac publicam utilitatem directò concernentes, qualis hodiè aurea Bulla, &c. ſervare tenetur. 5. Quia ad harum obſervantiam Capitulationis promiſſione, & jurisjurandi religione obſtringitur. 6. Hiſce legibus Reip. fundamenta innituntur, per quas Princeps Reipubl. unitur. 7. Hæ leges, tanquam vinculum & fundamentum iſtius conſociationis, obſervãda ſunt.

8. Princeps jure hereditario ſuccedens anteceſſoris contractum ſervare obſtringitur. 9. Ex qua perſona quis lucrum capit, ejus factum præſtare debet.

10. Heres non poteſt venire contra factum defuncti, cujus hereditatem agnovit. 11. Una quodammodo perſona cenſetur heres cum defuncto.

12.13. Limitantur prædicta.

14. Contractu exiſtente nullo ratione culpæ, per contrahentem poteſt allegari nullitas.

15. Heres iis caſibus poteſt venire contra factum defuncti, quibus ipſe defunctus contra factum proprium venire potuit. Et in his, in quibus defunctus non potuit diſponere pro lubitu.

16. Quibuſdam caſibus plus aut minus juris habet heres, quàm defunctus.

17. Hoc caſu qui contraxit cum Principe, fraudatus dici non poteſt.

18. Princeps lege Regiâ vel pactis gentilitiis, ipſo ſanguinis non hereditatis jure ſuccedens, per contractum prædeceſſoris non obligatur. 19. Cauſam ab anteceſſore

teceſſore non habens, nec ejus nomine gravandus.

20. Franciſci II. Galliarum Regis ad Helvetios Patris debita repoſcentes reſcriptum.

21. Rex tenetur jura regni, & honorem coronæ illibatum ſervare. 22. Et præſentium tantum rerum, non etiam poſt mortem gerendarum adminiſtrationem habet. 23. Facultas indulgendi delicta alicui conceſſa Principem concedentem tantum ligat, non ejus ſucceſſorem. Princeps non poteſt in præjudicium ſucceſſorum regalia concedere.

24. Res reſtitutioni ſubjecta integra, ac in eodem ſtatu quo accepta eſt, reſtituenda.

25.26. Fallentia 1. Contractus ad utilitatem, & dignitatem Reipub. celebratus, morte contrahentis non extinguitur, ſed in ſeram redundat poſteritatem. 27. Dignitas non moritur, ſed ſemper durat. 28. Ideoq; nec contractus ejus gratiâ celebratus extinguitur. Contractus Principis pro bono pacis initi, ſucceſſores in dignitate obſtringunt.

29. In cauſis publicam utilitatem, & dignitatem concernentibus, non tàm Princeps, quàm imperium per Principem contrahere cenſetur. 30. Quæ nomine dignitatis contracta ſunt, nõ tàm in perſonam, quàm in rem contracta ſunt.

31. Declaratio 1. Prædictæ fallentiæ. 32. Ampliatio prima fallentiæ. 33. Declaratio 2. prædictæ fallentiæ.

34. Fallentia 2. 35. De modico non curat Prætor.

36. Principum contractus, debent eſſe immoti.

37. Princeps ſuorum anteceſſorum pactis, conventionibus & geſtis venerationem præſtet, & ea cuſtodiat.

38. Succeſſor Principis contraveniens factis anteceſſoris ſui, ſibi ipſi contravenire dicitur.

39. Succeſſor tenetur prædeceſſoris ſui contractum licitum obſervare. 40. Licitus cenſetur contractus, ſi non enormiter lædat.

41. Miſerrima foret Principum conditio, ſi vel omninò non contrahere, vel id cum metu futuræ reſciſſionis facerent.

42. Fallentia 3. Officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum.

43. Feudum à Principe datum à ſucceſſore ſine cauſa revocari non poteſt. 44. Beneficium Principis licitum, quale eſt feudum, decet eſſe manſurum, nec recipere debet diminutionem.

45. Liberalitas Principis freno non coërcenda. Principis eſt, multa & magna donare.

46. Temerarium, & abſurdum, per aſtutam interpretationem beneficia Principum non ad augmentum, ſed ad diminutionem convertere.

47. Proprium Regum ac Principum munus, de quamplurimis benè mereri.

48. Succeſſor per modum electionis non aliter, niſi prædictis caſibus ad prædeceſſorum leges, facta & contractus tenetur.

49. Succeſſor quocunq; ſucceſſionis genere, ſemper quantum ſine magna Reipubl. jactura fieri poteſt, venerationem præſtet his, quæ ab anteceſſoribus conſtituta ſunt. Exempla Tiberii Cæſaris, & Numæ Pompilii. 50. Ratio hujus elegans exprimitur.

51. Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.

PRo reſolutione hujus quæſtionis diſtinguendi ſunt aliquot caſus: 1. Princeps anteceſſoris † ſui leges merè civiles & poſitivas, reſpi- 1
cientes principaliter utilitatem privatam, obſervare obſtrictus non eſt. Quia ſicut nemo † per 2
modum imperii & juriſdictionis ſibi ipſi legem ferre poteſt, ita nec ſucceſſori, qui eandem numero Majeſtatem habet. Hæc namque ſemper eadem † eſt, & nunquam moritur, Bald. *in cap.* 3
Canonum ſtatuta, *n.* 38. *de Conſtitut.* neq; par in parem ſibi ſuperioritatem ſumere & arrogare poteſt: Succeſſor enim Regis non eſt inferior ſuo prædeceſſore, [per ea quæ tradit Cacheran. *deciſ Pedem.* 139. *n.* 6.]

Secundò, leges imperii ſeu regni fundamentales, ac publicam utilitatem directò concernẽtes, † quales hodie in imperio ſunt aurea Ca- 4
roli IV. Bulla, conſtitutiones de pace religioſa & prophana, multiq; alii receſſus, qui ſe fundant in Capitulationibus imperii, vel ſimilẽ cauſam publicæ utilitatis continent, ſucceſſor ſervare tenetur, [Cardin Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib.* 27 *tit.* 5. *num.* 4] tum quia ad earum † 5
obſervantiam capitulationis promiſſione, & juriſjurandi religione obſtringitur, per ea quæ ſupra dicta ſunt: tum quia † hiſce legibus reipub. 6
fundamenta innituntur, & per eas Princeps reipub. nititur. Itaque ut ſalva † ſit unio hæc, ob- 7
ſervandæ ſunt hæ leges tanquam vinculum & fundamentum iſtius conſociationis, confer Bodin. 1. *de repub. c.* 8. Hotom. *illuſtr. q.* 1. Heig. *illuſt. q.* 5. *nu.* 2. vid. Buxtorff, *in diſſert. Aur. Bull. concl.* 7.

Tertiò, in Contractibus rurſus aliquot caſus diſtinguendi ſunt. 1. Quo jure Princeps ad regnum accedat. Aut enim Princeps ſuccedit jure hereditario, † & tunc anteceſſoris contractum 8
ſervare

ſervare obſtringitur, Bodin. *1. de repub. c. 8. p. 164.* [Bald. *in tit. qui feud. dar. poſſ nu. 35. & in l. digna vox in fin. C. de leg.* Cacheran. *deciſ. Pedem.* 139.
9 *nu.* 11.] quia ex qua † perſona quis lucrum capit, ejus factum præſtare debet, *l. ex qua perſona, 149.*
10 *de regul. jur.* neque heres † poteſt venire contra factum defuncti, cujus hereditatem agnovit, *l. cum à matre. 14. C. de rei vindic. l. ſi ab eo, Cod. de liber. cauſ. l. venditrice, Cod. de reb. alien. non alienand.* VVeſenbec. *conſil.* 11. *num.* 14. Hieronym. Schurff. 3. *conſil.* 17. *num.* 6. quia una quodammodo per-
11 ſona † cenſetur heres cum defuncto, Nov. 48. *in princip.* Itaque ſicut proprium factum quis impugnare non poteſt, ita nec anteceſſoris ſui, Jacob. Schult. *in addition. ad Modeſtin. Piſtor. p.* 4. *quæſt.* 140. *num.* 6. *& num.* 8. Hillig. *in notat. ad Donell. lib* 20. *cap.* 2. *lit. N.* [Et ita de Rege Neapolitano firmat Matth. de Afflict. *deciſ.* 17. *n.* 5. ex ratione, quod regnum illud ſit hæreditarium, in quo non convenit venire contra factum defuncti.] Diſſent. Oldrad. *conſil.* 94. Ancharan. *in c. licet, nu.* 17. *de vot. ad fin. quos allegat & ſequitur* Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib.* 1. *cap.*
12 18. *num.* 48. Horum tamen ſententiam † putarem ita procedere, ſi ille contractus omninò eſſet intolerabilis & inofficioſus, ac cum deſtructione regni conjunctus, & tum ne eum quidem ſucceſſorem ad ejus obſervantiam teneri, qui jure hereditario ad regnum pervenit: tum quia
13 prædeceſſor † ita contrahendo lædere cenſetur coronã, [confer Carol. Molin. *in conſuetud. Pariſ. tit.* 1. *§.* 1. *gl.* 5. *num.* 53. *in fin. & ſeq.*] ex quo propter culpam vitio nullitatis contractus laboraret, quo caſu ipſe contrahens retractare & revocare eum poſſet. [*c. intellecto x. de jurejurãd.* Felin. *in c.* 1. *num.* 5. *de probat.* Roland. à Vall. *conſil.* 2. *n.* 95. *&* 97. Cacheran. *d. deciſ.* 139.]
14 Nam quando contractus dici poteſt nullus † ratione culpæ, tunc per contrahentem poteſt allegari nullitas, Bald. *in l. acceptam. colum. pen. C. de uſur.* Cacheran. *deciſ. Pedem.* 180. *num.* 1. 3. *&*
15 *ſeqq.* Heres autem venire † poteſt contra factum defuncti iis caſibus, quibus ipſe defunctus contra factum proprium venire potuit. Anton. Fab. *in C. rerum in Sabaud. judic. lib.* 4. *tit.* 11 *defin.* 4. *n.* 2. *in notat.* [Cravett. *conſil.* 200. *num.* 7. *per Auth. hoc amplius, C. de fideicom.* uti & in his in quibus defunctus non potuit diſponere pro lubitu, Paul. de Caſtr. *conſil.* 197. Crav. *d. conſil.* 200. *n.* 7.] imò
16 quibuſdam † caſibus plus aut minus juris habet heres, quàm defunctus, Anton. Fab. *d. tit.* 11. *defin.* 1. *num.* 5. *in notat.*

Hoc caſu qui contraxit † cum Principe, non 17
poteſt dici fraudatus, quia ſcivit vel ſcire debuit, juris auctoritate talem contractum improbari, & legem jam poſitam ſuper conditionibus ejuſmodi contractuum, *arg. l. qui fundum, §. ſervus ff pro empt.* Andr. *in c.* 1. *num.* 14. *de capit. Corrad.*

Aut præterea Princeps ſuccedit † lege Regia, 18
vel pactis gentilitiis, ipſo ſanguinis & non hereditatis jure, & tunc per contractum prædeceſſoris non obligatur, *l.* 22. *§.* 1. *ff de adoption. l.* 3. *verſ. qui verò non à patre, ſed à genere, &c. ff. de interdict. & relegat. l. un. verſ. ex his enim, C. de imponend. lucrativ. deſcript.* Nov. 22. *cap.* 33. Geil. 2. *Obſ.* 86. *n.* 17. *&* 87. *n.* 1. Cothman. *conſil.* 74. *n.* 77. *& ſeqq.*

Qui enim cauſam non † habet ab anteceſſo- 19
re, nec ejus nomine gravari debet, *dd. jurib. fac. l. ab eo, C de fideicomm. l. ſi quis demum, in pr. & §.* 1. *ff. locat. l. lex vectigali,* 33. *de pign. & hypoth.*

Hinc Franciſcus II. Galliarum Rex † ad 20
Helvetios patris debita repoſcentes reſcripſit: *Tametſi debita paterna ſolvere non tenemur, cum hæc ſceptra non hereditario jure habeamus, ſed Regia lege, quæ jam inde uſque à primis Francorum Regibus la*[*t*]*a, ad mares proximos imperium detulit, & non aliter nos obligari patitur, quàm ad ea fœdera pactavé, quæ cum exteris Principibus ac populis, ad hujus imperii utilitates & commoda à majoribus noſtris contracta fuerunt: nihilominus tamen ut patris optimi & cariſſimi fidem religioſè tueamur, legitima ejus debita exſolvere decrevimus. Harum literarum tenorem refert,* Bodin. *d. c.* 8. *p.* 165. quod maximè in alienationum contractibus & inofficioſis conceſſionibus procedit. [Ludovicum XI. Galliæ Regem, maximas facultates & opes donaſſe Eccleſiis, ſed eas quoniam immodicæ fuerant vim nullam obtinuiſſe, ſcribit Philipp. Comin. *lib.* 9. *Comment. p m.* 652. *in fin. & pr. ſeq.*]
quia Rex † tenetur jura regni & honorem coro- 21
næ illibatum ſervare, cum regni procuratio, nõ autem conceſſio, hoc eſt, concedendi alteri facultas & poteſtas ei data ſit, Andr. *in cap.* 1. *num.* 14. *de cap.* Corrad. Don. Carſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib.* 1. *c.* 18 *num.* 15. *ubi ſubdit num.* 17. quod
Principatus † & Monarchiæ fuerint introductæ 22
& ordinatæ de jure gentium, non ſolum ipſis, qui tunc aderant, ſed & pro eorum poſteris, quibus malè proviſum eſſet, ſi liceret unicuique

Princi-

Principi, pro tempore alienare jura regni: ſiqui-
dem præſentium tantum rerum, non etiam poſt
mortem gerendarum adminiſtrationem habet,
c.2.x.de donat. Unde facultatem indulgendi de-
23 licta conceſſam alicui, † Principem conceden-
tem tantum ligare, non verò ejus ſucceſſorem
tradunt. Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 101. *num.* 12.
Ruin. *conſil.* 91. *num.* 2. *volum.* 1. Proſp. Farinac *de
inquiſit. tit.* 1. *q.* 6. *nu.* 8. ubi addit, Principem non
poſſe in præjudicium ſucceſſorum regalia con-
24 cedere. Nam hæc jura † ſunt reſtitutioni ſubje-
cta: in his verò eſt generale præceptum; ut res
reſtitutioni ſubjecta, integra ac in eodem ſtatu,
quo accepta eſt, reſtituatur, Petr. Anton. de Petr.
de fideicommiſſ. q. 15. *num.* 289. Peregrin. *de Fidei-
comm. art.* 10. *num.* 28. Tyraquell. *de retract. lign.*
§. fin. num. 69. [Cravett. *conſil.* 144. *num.* 4. *& ſeq.*]
Gœdd. *in reſponſ. jur. de reſtitut. Baron. Wallend.
num.* 31.
25 Fallit tamen † hæc declaratio. 1. ſi ad utili-
tatem & dignitatem reipub. contractus celebra-
tus ſit, [vel ſub nomine dignitatis, per ea quæ
tradit ex Bald. Cacheran. *deciſ.* 139. *ſub num.* 1.]
26 tum quia talis contractus † morte contrahen-
tis non extinguitur, ſed in ſeram redundat Po-
ſteritatem, *cap. ſi gratioſè de reſcript. in 6.* R. A. *de
An.* 1555. §. Solches und jedes wie obgeſchrieben/
ibi: für uns und unſere Nachkommen/ſtet/feſt und
unverbrüchlich/ꝛc. *cum ſimilib* Bodin *d. c.* 8. *p.* 166.
Ruin. *conſil.* 46. *n.* 13. *vol.* 1. Heig. *illuſtr. q.* 19. *nu.* 10.
Dn. D. Gothof. Ant. *diſp. Feud.* 7. *th.* 1. *lit. E. in no-*
27 *tat.* tum quia † dignitas non moritur, Nov. 81. *c.
illud quoq;* 2. ſed ſemper durat, Buxtorff. *in Aur.
Bull. concluſ.* 37. *lit. C. in notat*: ideoque nec con-
28 tractus † ejus gratia celebratus extinguitur, Ty-
raquell. *de jur. primogenit. q.* 35. *num.* 19. *& ſeqq.*
Arniſ. *de jur. Majeſt. lib.* 1. *c.* 7. *num.* 13. [Cardin.
Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib.* 27. *tit.* 5. *n.* 1.
ubi pro regula ponit: Quod contractus Princi-
pis pro bono pacis initi, ſucceſſores in dignita-
te obſtringant] tum quia in his cauſis concer-
29 nentibus publicam † utilitatem & dignitatem,
non tam Princeps quam imperium per Princi-
pem contrahere cenſetur, Treutler. *p.* 1. *diſp.* 6.
th. 7. Syring. *de pac. religion. concluſ.* 19. tum quia
30 quæ nomine † dignitatis contracta ſunt, non
tam in perſonam, quàm in rem contracta ſunt,
Bald. *in cap. ult. ant. fin. de ſentent. & re judic. &
conſil.* 159. *lib.* 3. [Indeq; magis realis quàm per-
ſonalis cenſetur ejuſmodi diſpoſitio. Declara 1.
† hanc fallentiam primam procedere, in his quæ 31
ab anteceſſoribus in dignitate conceſſa ſunt, per
viam contractus, ſecus autem eſſe in conceſſis
per modum ſimplicis gratiæ vel expectativæ, per
tradita Nicol. Everhard. Jun. *conſil.* 1. *ſub nu.* 24.
vol. 1. Cravet. *conſil.* 241. *n.* 17. *verſic. & præmiſſas
conventiones.* Tiber. Decian. *reſp.* 25. *num.* 43. *&
ſeqq. vol.* 1. vid. Alexand. Trentacinq. *var. reſolut.
lib.* 3 *tit. de pact. reſol.* 1. *num.* 8. Ampila † eandem 32
primam fallentiam tanto magis procedere, ſi in
contractu addita ſint verba, pro ſe, & ſucceſſo-
ribus, Decian. *d. reſp.* 25 Nicol. Everh. Jun. *alleg.
mod. loc.* ubi id pluribus comprobat, & in ſpecie
eam tractat quæſtionem, quatenus ſucceſſor
Imperatoris in imperio. Expectativam vel gra-
tiam ſimplicem à prædeceſſore collatam, ſi con-
ditio eo vivente non extiterit, ratam habere &
conſummare teneatur. Declara 2. prædictam
fallentiam, † quod in dubio præſumatur aliquid 33
ſub nomine dignitatis factum eſſe, per ea quæ
traduntur in den gerichtlichen acti: die Stadt
Braunſchweig betreffent/ꝛc. *fol* 61. *in pr ubi vid*]
Fallit 2. ſi de re † exigua agatur, Bart *in l.* 34
prohibere, § planè. ff. quod vi aut clam, text. in c. 1. *de
donat. fac. l. Julianus, §. fin ff. de legat.* 1. *quam alle-
gat.* Garſ. Maſtrili. *d. c.* 18 *num.* 1. *& n.* 18 [Carol.
Ruin *conſil.* 91 *num.* 5 *lib.* 1. Regner. Sixtin. *conſil.
Marp.* 36. *num.* 87. *vol.* 1.] tum quia de modico † 35
non curat Prætor, *l.* 14. *ff de integ. reſtit. l.* 9 *in fin. l.*
10. *de dol mal. l.* 54. *de contrah empt. arg. l. ſi debito-
ri, ff. de jud.* [Geil. 1. *obſ.* 151. *nu.* 13. *&* 2. *obſ.* 29. *ſub
n.* 8.] E. multò minus Princeps: tum quia Prin-
cipum † contractus, quo ad fieri poteſt, debent 36
eſſe immoti, Canoniſt. *ad c.* 1. *x. de probat. Dd. ad l.
digna vox, C. de legib.* Rol. à Vall. *conſil.* 66. *n.* 33.
& ſeq vol. 2. Decian. *reſp* 41. *n.* 6. *vol.* 2. tum quia,
ſicut Princeps † bonus cupit mandata, contra- 37
ctus & geſta ſua à ſuis ſucceſſoribus obſervari, ita
conveniens, ut ipſe ſuorum anteceſſorũ pactis,
conventionibus, mandatis & geſtis veneratio-
nem præſtet & ea cuſtodiat, *text. in c. juſtitia,* 25.
q. 1. *c. ſi ea,* 25. *q.* 2. Gœdd. *in reſponſ. jur. de reſtit.*
Baron. Vallend. *num.* 21. *ubi ex* Bald. Roland. à
Vall. dicit, quod ſucceſſor Principis † contra- 38
veniens factis anteceſſoris ſui, dicitur contra-
venire ſibi ipſi, quia ſemper eſt unum idemque
imperium, Et nemo cenſetur illam velle eligere
viam, per quam geſta à ſe corruant. Tum deni-
que † quia ſucceſſor tenetur Prædeceſſoris ſui 39
contractum licitum obſervare, Bald. *in l. qui ſe,*
colum.

colum 9. C.und. lib ſpecul. in tit. de inſtrum.edit.§. nunc autem videndum, circ. fin. verſ. quid ſi Imper.
40 *vel Rex.* Licitus autem † cenſetur, ſi non enormiter lædat, *c.1 in verb. prædeceſſores tuos, ubi Dd. not.*
41 *de probat.* Jaſ. *conſil.* 10 *num.* 1. *vol.* 3. aliàs ſervilis † & quodammodo miſerrima foret Principum conditio, ſi vel omninò non contraherent vel id cum metu futuræ reſciſſionis facerent, Anton. Corſet. *de poteſt reg. pag.* 5. *n.* 4.

42 Fallit 5. in contractibus ratione † officii celebratis, Bald. *in l.* 1. *de conſtitut. Princip.* Gothofr. Anton. *d. diſput.* 7 *th.* 1. *lit. E.* quia officium ſuum, nemini debet eſſe damnoſum, *l. ſed et ſi ſuis, ff. teſtament. quemadmod ager.* [Sic legimus Joſuam promiſſiones, officii ratione factas, à Moſe anteceſſore in regimine exactè obſervaſſe & adimpleviſſe, *cap.* 17. & paſſim in lib. Joſ. & ibi Oſiand. *in gloſſ. ad v.* 4. *gl.* 3.] Ideoque Feudum [licet ſit
43 gratioſa conceſſio] à Principe † datum, à ſucceſſore ſine cauſa revocari non poteſt, [*c.* 1. *de nat. Feud. ſin culp. non amitt* Jaſ. *in l. ſi pecuniam, verſ. per iſta infero, ff de condict. cauſ. dat. cauſ. non ſec.* Dec. *conſil.* 400. *n.* 11. Regner. Sixtin. 1. *conſil. Marp.* 9 *n.* 85. *& ſeq.* Hier. Treutler. *conſil.* 59 *n.* 62. *junct. num.* 64. *& ſeqq. vol.* 1.] tum quia de natura & officio Principis eſt infeudare, ut inquit Bald. *in l.* 1. *lect.* 1. *ff de conſtit. Princip.* Roſenthal. *de Feud. c.* 10.
44 *concluſ.* 38. *num.* 37. tum quia beneficium † Principis licitum, quale eſt Feudum, decet eſſe manſurum, Curt. Jun. *conſ.* 1. *num.* 29. *& conſil.* 138. Petr. Gregor *de conceſſ. Feud. p.* 1. *q.* 7. *c. imperialis de prohib. Feud alien. per Lothar. c. imperiales, de prohibit. Feud. alien. per Frideric.* Ant. Fab. *in Conſilt. de Ducat. Montiſferrat. pro Duc. Sabaud. part.* 1 *f.* 58 [Geil. 2. *obſerv.* 55. *n.* 2 nec recipere debet diminutionem Matth. de Afflict. *deciſ.* 1. *num.* 2. adde Card. Mantic. *de tacit. & ambig convent. lib.* 13. *tit.* 24. *num.* 8.
45 Cum liberalitas Principis † freno non ſubſit, aut coërceri debeat, *l. pen. C. de donat. int. vir. & uxor. l ſancimus, §. exceptio, C. de donat. l. hac ſaluberrima, C. de præpoſ. agent in reb.* Et ad Principem ſpectat, multa, magnaq; donare, *§. ut autem lex. in Auth. de non alienand. aut permut reb. Eccleſ.* Tiber. Decian. *d. reſp.* 25 *num.* 60. *& ſeq. vol.* 1. Nicol. Everh. Jun. *d. conſil.* 1. *num.* 32. Indeque Imperator ipſe
46 teſtatur, † Temerarium & abſurdum fore, per aſtutam interpretationem beneficia Principum, non ad augmentum ſed diminutionem convertere, *l. fin. circ. med. C. de præpoſ. agent in reb.* Bald. *in l. un. §. cum autem, C. de caduc. toll.* Nicol. Reuſner. *conſil.* 1. *n.* 55. *lib.* 1. Ac proprium eſſe Regum & Principum munus, † de quam plurimis benè 47
mereri, inquit Philip. Comin. *lib.* 2. *Commentar. pag.* 377.]

Tertiò, quæ de ſucceſſore ex lege Regia dicta ſunt, etiam procedunt in ſucceſſore per modum electionis; † Quia nec is aliter, niſi prædictis 48
caſibus tenetur, ad prædeceſſorum leges, facta, & contractus, Vult. 1. *Feud.* 10. *ſub n.* 16. *& auctores ſupra allegati.* [In genere tamen & pro coronide notandum. † Quocunque ſucceſſionis genere 49
quis in regno vel imperio ſuccedat, ut ſemper *vid. Gœdd.* 4. *conſil. Marp.* 16. *n.* 116. *& ſeqq. & n.* 125. ubi quod hodie feuda Principũ Imperii cenſeantur hereditaria aut mixta quantum ſine magna Reipubl. jactura fieri poteſt, venerationem præſtet his, quæ ab anteceſſoribus conſtituta ſunt. Atque inde laudatur Tiberius Cæſar, quod omnia facta, dictaq; Auguſti, vice legis obſervarit, teſte Cornel. Tacit. *lib.* 4. *annal.* Numa Pompilius, quicquid Legum ac rituum à Romulo anteceſſore traditum, in honorem auctoris, immotum reliquit, Dionyſ. Halycarnaſſ. *lib.* 2. *antiquit. Rom.* Et hujus ratio exprimitur elegans, † *in c. ju-* 50
ſtitia, 25. *q.* 1. ubi dicitur: Si Princeps geſta & placita ſua à ſucceſſoribus obſervari cupit, conveniens eſt, ut & ipſe prædeceſſorum ſuorum geſtis atque placitis venerationem præſtet, eaque obſervet & cuſtodiat, Tiber. Decian. *d. conſil.* 25. *nu.* 47. *volum.* 1. Nicol. Everhard. Jun. *d. conſil.* 1. *n.* 31. Sic & Gregor. Magn. reſcripſit: Si ea, inquiens, deſtruerem, quæ anteceſſores noſtri ſtatuerunt, non conſtructor ſed everſor eſſe juſtè comprobarer, *c ſi ea,* 25. *quæſt.* 2. Cui congruit illud Salvatoris: † Omnia quæcunque vultis, ut vobis fa- 51
ciant homines, eadem & vos illis facite, *Matth.* 7. *v.* 12. Et illa naturæ lex: Quod tibi non vis fieri alteri ne feceris. Confer præter allegatos ſupra, Herman. Vult. 3. *conſil. Marp.* 35. *n.* 115. 116. *& ſeq.* Ernest. Cothm. 2. *reſponſ.* 52. *n.* 231. *& aliquot ſeqq.* Vid. Alex. Trentac. *variarum reſolut. l.* 3. *tit. de pact. reſolut.* 1. *n.* 8.]

CAPUT XI.
DE IURIBUS IMPERATORI competentibus.

SUMMARIA.

1. *Imperator Romanus ipſo electionis jure, jura Principis acquirit.* 2. *Quæ conſiſtunt in ſumma & abſoluta imperii poteſtate.* 3. *Abſoluta poteſtas dici-*

tur, quod à nemine, niſi à Deo, & ad neminem, niſi ad Deum ſe referat.

4. *Iura Principis dicuntur Majeſtas. 5. Suprema juriſdictio, & poteſtas illa abſoluta, eſt ipſa forma, & ſubſtantialis eſſentia Majeſtatis. 6. Aliquando dicitur poteſtatis plenitudo. 7. Reſervata Cæſarea. 8. Sacra ſacrorum.*

9. *Majeſtas propriè & ſtrictè ſoli Imperatori competit. 10. Nulli Principi tanta debetur Majeſtas, quãta Imperatori. 11. Imperialis fortuna omnes alias ſupereminet. 12. Omnia jura de Principe loquentia propriè Imperatori conveniunt.*

13. *In imperii conventibus nulli Regi Majeſtatis, ſed ſaltem regiæ dignitatis titulus attribuitur. 14. Ferdinandus Romanorũ Rex Imperatori fratri Majeſtatem tribuit, ſorori verò Reginæ Hungariæ non item. 15. Vox illa Majeſtatis in Germania nullibi, quàm in aula Imperatoris auditur.*

16. *Non impropriè tamen etiam aliis Regibus, populis, & civitatibus neminem niſi Deum recognoſcẽtibus competit, qui ſupremæ poteſtatis, ac Majeſtatis jura ſibi vendicant. 17. Omniaq́; Imperatori conceſſa, ipſi quoq́; uſurpant.*

18. *Rex Hiſpaniæ in ſuo regno Imperator dicitur. 19. Ratione hereditariæ ſucceſſionis plus juris habere videtur.*

20. *Impropriè, & abuſivè illis appellatio Majeſtatis tribuitur, qui jura regalia quidem habent, ſuperiorem tamen recognoſcunt, ut ſunt Electores & Principes imperii.*

21. 22. 23. *Vocabula hæc, propriè, non impropriè, Et non propriè ſeu impropriè, plurimùm, & quomodo inter ſe differant.*

24. *Notandæ ſingulares Romanorum Imperatorum denominationes. 25. Antiquitùs militum Duces Imperatoris nomen adipiſcebantur; Iulio Cæſari deinceps tanquam peculiare ſummi imperii cognomentum tributum fuit. 26. Hoc ipſum uſu poſtea accedente omnibus inviolatum permanſit Principibus.*

27. *Cæſar Auguſtus dictus, quaſi qui major eſſet homine. Ea quæ maximo honore digna, & ſacra ſunt, Auguſta dicuntur. Octavianus primus à ſenatu Auguſtus ſalutatus.*

28. *Hoc itidem nomen omnibus ſucceſſoribus, tanquam ſummæ poteſtatis ſacrum, relictum fuit.*

29. *Auguſti nomen unde dicatur.*

30. *Cæſaris nomen in ſucceſſores derivatum, dignitatis imperialis axioma proprium, & ſolet ne permanſit. A Iulio Cæſare ortum habet denominatio iſta. 31. Olim Reges Palæſtinorum Abimelechi, Reges Ægyptiorum Pharaonis perpetuum nomen uſurparunt. Hodiè Æthiopum Monarchæ omnes Iohannes Belul, quod eſt pretioſus, communi nomine vocantur.*

32. *Iulium Cæſaris appellationem à cæſo utero ſortitum eſſe. Alii autumant quod ex utero matris cæſus fuerit. 33. Alii à Cæſarie, cum qua natus. Alii ab oculis cæſiis, quos ultra humanum morem vigentes habuit, appellatum fuiſſe putant.*

IMperator Romanus, tanquam ſummus univerſi orbis Chriſtiani Magiſtratus & caput, ipſo electionis jure, † jura Principis naniſcitur 1
& acquirit. Jura autem Principis † conſiſtunt in 2
ſumma & abſoluta imperii poteſtate: ſicut ſummum eſt, ſupra quod poni nihil poteſt: ita etiam ſumma poteſtas dicitur, quam nulla alia in terris præcellit. Dicitur etiam abſoluta, † quaſi in ſe 3
revoluta, quod à nemine niſi à Deo, & ad neminem, niſi ad Deum ſe referat, Novell. 18. *c. 4. in fin.* ibi, *hanc nos gratiam Deo referendam putamus, qui nobis imperii coronam impoſuit.*

Et hæc jura Principis † uno verbo dici poſ- 4
ſunt Majeſtas, Dieter. *de ſumm. ſumm. imper. German. concluſ.* 11. Suprema † namque juriſdictio 5
& poteſtas illa abſoluta, eſt ipſa forma & ſubſtantialis eſſentia Majeſtatis, Carol. Molin. *in conſuet. Par. ſ. tit.* 1. §. 2 *gl* 4. *nu.* 16. & 18. Covarruv. *practic. qq. cap.* 4. Quæ aliquando † poteſtatis 6
plenitudo dicitur, Bald. *in l.* 2. *C. de ſervit. & aqu.* Matt. *de juriſd. p* 4 *caſ.* 195. *num.* 22. & *n.* 34. quod & in noviſſimis imperii conſtitutionibus uſurpatur, die Römiſche Käyſerliche Macht vnd Vollkommenheit / vur Buil. tit. 3. R. A. zu Speyer / de Anno 1529. ſub tit. Keyſerl conſtit. wie Brüder oder Schweſter Kinder / ꝛc. & ſub tit. conſtit. wider die Widertäuffer / R. A. zu Augſpurg / de Anno 1530 §. Nach dem auch an etlichen Orten / item reſervata † Cæſarea die Käyſerliche Hochheit vnd Re- 7
ſervaten / R. A. zu Regenſpurg / de An. 1576 §. dardurch dann / Cacheran. *deciſ.* 29. *numer.* 5. Molin. *ad conſuet. Pariſ tit.* 1. §. 1 *gloſſ.* 5. *num.* 55. Roland. a Vall *conſil.* 42. *n.* 32. item ſacra † ſacrorum ſecund. Bald. *in c.* 8
intellecto, de jurejur. Everhard. *in loc. legal. à plenitud poteſtat.* in quæ nemo intromittitur, præterquam ſolus Imperator, Covarr. *d. c.* 4. *n.* 1. Molin. *d. loc.* Rol. a Vall. *conſ.* 1. *n.* 134. *vol.* 2. Natt. *conſ.* 636. *n.* 169. & *ſeq.*

Competit ergò Majeſtas † propriè & ſtrictè 9
loquendo ſoli Imperatori, §. 1. *ubi Dd. inſtit. de public. judic.* quia nulli Principi † tantam deberi 10
Maje-

Majeſtatem, quantam Imperatori dicit. Purpur. *in l. quicunq; numer. 116. ff. de offic. ejus cui mand. ju-*
11 *riſd.* Et imperialis † fortuna omnes alias ſupereminet, *l. cum multa in fin. Cod. de bon. qualiber.*
12 Proindeq; jura omnia † de Principe loquentia propriè Imperatori conveniunt. Specul. *tit. de Appellat. §. videndum reſtat, in princ. lib. 2. & poſt eum* Sigiſm. Scacc. *de appell q. 16. limit. 1. n. 2. & ibi allegat.*

Et inde etiam fieri puto, quod in imperii con-
13 ventibus † nulli Regi Majeſtatis, ſed ſaltem regiæ dignitatis titulus attribuitur, die Königliche Würde zu Böhem / Reichs Abſchied zu Eſſlingen / de Anno 1526. §. Vnd ſeynd diß die Churfürſten / die Königliche Würde zu Hungern / Reichs Abſchied zu Regenſpurg / de Anno 1527. §. Vnd als die Wolgeborne / Item die Königliche Würde von Engellandt / & cæteriſ. § Vnd als auff gehaltenen Tag [die Königliche Würde in Hiſpanien / R. A. zu Erfurt / de Anno 1507. §. Ferner zum andern. Item ſeine Ld. der König in Hiſpanien / R. A. zu Augſpurg / de Anno 1566. §. Vnnd
14 dieweil deren etliche.] Sic & Ferdinandus † Romanorum Rex Imperatori fratri Majeſtatem tribuit, Sorori verò Reginæ Hungariæ non item, R. A. zu Nürnberg / de Anno 1542 §. Darauff wir dann ſampt den Käyſerlichen. [Et plerunque Reges in literis ad Imperatorem datis, hoc modo eum affantur, E. Käyſerliche Majeſtät vnd Liebden: Cæſar vero tantum prædicato, Ewer Liebden utitur.] Quamobrem vox illa
15 Majeſtatis † in Germania nullibi. quàm in aula Imperatoris auditur. Arum. *de jur. publ, diſcurſ. 7. p. 74. in fin.*

16 Non impropriè † tamen & ad imitationem Imperatoris, etiam aliis Regibus, populis & civitatibus neminem, niſi Deum, ſive de jure ſive de facto ſuperiorem recognoſcentibus competit, qui in ſuis regnis & rebuſpub. ad ſimilitudinem Imperatoris, ſupremæ poteſtatis & Majeſtatis jura ſibi vendicant, Bart. *in l. hoſtes. ff. de captiv. & poſtlim.* Matt. *de juriſd p. 1. c. 28. num. 16.* Zaſ *de Feud, p. 5. n 4.* Roſenthal. *de Feud c. 5. concl. 10. gl. a.* Vult. *de Feud lib 1. c. 5. num. 7.* Sixtin. *1. de regal. c. 4 numer. 15. & ſeq.* [Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. 337. verb. Rex poteſt in ſuo regno multa.*]
17 quia omnia † Imperatori conceſſa, ipſi quoque uſurpant, Bart. *in l. 1. §. de qua reſtitutione, ff. de poſtul.* Oldrad. *conſil.* 231. Ludolph. Schrad. *de*
18 *Feud p. 4. cap. 1. num. 44.* Unde regem † Hiſpaniæ in ſuo regno dici Imperatorem ſcribit, Barthol. Bertazol. *conſil. 366. num. 27.* Boër. *deciſ. 178. num.*
19 *9.* imò ratione hæreditariæ † ſucceſſionis plus juris habere videtur, Schrader. *d. loc, nu. 45.* Sixt. *d. loc. num. 17.*

Impropriè verò vel non propriè ſeu abuſivè Majeſtatis † appellatio tribuitur illis, qui jura 20
quidem regalia & territorialia habent, ſuperiorem tamen recognoſcunt, quales ſunt, Electores & Principes imperii, quibus non niſi impropriè & abuſivè Majeſtas tribui poteſt. [Sic & olim Prætoris contempta Majeſtas vindicari dicebatur, *l. ſi familia ff. de juriſd.*]

Obſervandum autem plurimum, inter ſe differre † vocabula hæc: *Propriè, non impropriè, &* 21
non propriè ſeu impropriè. Propriè id dicitur, quod ſecundum naturam rei dicitur, & quo nihil dici poteſt ſignificantius, & cum aliqua res ſpeciali ſibi nomine, & deinde etiam cum aliis communi appellari poteſt, illud quod peculiarius ſibi eſt, id ejus eſt proprium, cujus rei exemplum habemus, *in l. 6. ff. de adulter.* ubi adulterium propriè in nuptam committi dicitur. *Non impropriè*
† autem aliquid de aliqua re dicitur, quando ali- 22
quam habet ſimilitudinem, analogiam & convenientiam cum propria nominis ſignificatione, nec tamen propria eſt, cujus rei exemplum deſumi poteſt, *ex l. 1. §. ſi vir aut uxor, ff. ad SCtm Syll. Non propriè* † vel impropriè id dicitur, quod 23
proprietati dictionis illius, cui attribuitur contrarium eſt, cujus rei exemplum habemus, *in l. propriè, 83. de V. S.* ubi JC. ait, propria bona dici non poſſe, quę plus incommodi, quàm commodi habent, *ad d. l. 67. ff. eod. tit. vid in aliis termin. loquent.* Forſter. *de ſucceſſ. ab inteſt. cap. 17. nu. 16. lib. 1.*

[Poſtremo loco non omittendæ, † ſingulares 24
Romanorum Impp. denominationes, multis annorum centuriis, in ſingularem ſupremæ Majeſtatis præeminentiam conſecratæ, nulla interruptione interveniente, hucuſque continuatæ nulliſq; aliis Regibus iſtâ ſolennitate unquam attributæ. Et quidem primò, † quamvis anti- 25
quitùs, Duces militum, qui rem benè geſſerant, Imperatoris nomen adipiſcebantur, Cornel. Tacit. *lib. 3. annal.* ubi de Tiberio, quod confecto bello, priſco erga Duces, qui rem benè geſſerant, honore, *Imperator à Legionibus ſalutatus ſit:* Julius tamen Cæſar, firmata ſibi in Repub. poteſtate, hoc nomen alia ratione, ad ſummam ſibi in ea ſignificandam potentiam, pro Regis vel Dictatoris appellatione, quarum illa Bruti, hæc Antonii Conſulum Legibus ſublata, & odioſa erant, uſurpavit. Onuphr. Panvin. *lib. 1. Roman. Princip.* Quamobrem Imperatoris Nomen tanquam peculiare ſummi imperii cognomentum

ei tributum fuit. Dio *lib.* 43. Andr. Knicb. *de autocrat.c.*1.*num.* 111. *& ſeq.* Petr. de Andl. *de Imper.Rom.lib.*1.*c.*7. Et notat ſingulariter Panvin.
26 *d.loc.* † quod militum Duces hoc nomen adepti, aliis prænominibus id poſtpoſuerint, Julius verò Cæſar eo tanquam prænomine uſus ſit, hoc modo: IMPERATOR, CÆSAR, AUGUSTUS. Et hoc ipſum uſu poſtea accedente, omnibus inviolatum permanſit Romanorum Principibus.
27 Acceſſit deindè & hoc, † ut ex Munatii Planci ſententia, Cæſar, Auguſtum ſe dici paſſus ſit, quaſi qui major eſſet homine, quod ea quæ in maximo honore digna & ſacra ſint, Auguſta dicantur, Onuphr. Panvin. *d. lib.* 1. *Rom. Princip.* Quamvis Octavianus, qui primus Senatus voluntate, imperium ſingulare obtinuerat & auxerat, primus etiam à Senatu Auguſtus conſalutatus ſit, Petr. de Andl. *d. lib.* 1.*c.*7. Et hoc iti-
28 dem Nomen, † propter Majeſtatem & dignitatem, omnibus ſucceſſoribus, tanquam convenientiſſimum ſummæ & abſolutæ poteſtatis ſacrum, conſecratumque relictum fuit. Hinc Sueton. *in Tiber.Cæſar.* & de eo inquit: Ne, AUGUSTI, quidem nomen, quanquam hereditarium, ullis niſi ad Reges, ad Dynaſtas addidit, e-
29 piſtolis. Auguſtum autem, † vel ab augendo vel ab augurio, ſeu avium garritu, ſeu geſtu, cui veteres Romani multa tribuebant, derivatum: hinc Ennius

Auguſto augurio, poſtquam inclyta, condita Roma eſt.

Et Ovid. lib. 1. Faſtor.

Sacra vocant Auguſta patres, Auguſta vocantur
Templa Sacerdotum, ritè dicata manu.
Hujus & augurium dependet origine verbi
Et quodcunque ſua Iuppiter auget ope.

30 Similiter Cæſaris Nomen, † in ſucceſſores derivatum, Dignitatis imperialis axioma, proprium & ſolenne permanſit, nec ab aliis Regibus unquam uſurpatum, Petr. de Andl. *de Rom Imper. d. lib.* 1. *c.* 7. *add. quæ ſcripſ. infr. hac claſſ. & lib. c.* 14. *num.* 2. *& ſeqq.* Ortum autem habet illa denominatio à Julio Cæſare, primo Romanorum Imperatore, à quo in Auguſtum, quem Julius adoptaverat, quive eo interfecto, in imperio ſuccedebat, & poſtea in ſucceſſores univerſos deri-
31 vata, Cario *in Chronic. lib.* 2. Sic & olim † Reges Palæſtinorum Abimelechi: Reges Ægyptiorum Pharaonis perpetuum Nomen uſurpaſſe ex ſacris conſtat, *Geneſ. c.* 20. 26. 39. *& ſeqq.* Similiter Reges Latinorum cognomento Silvii, dicti, à Silvio Æneæ filio, Petr. de Andl. *lib.* 1. *de Imper. Rom cap.* 5. A quo & Romani originem petunt Dionyſ. Halycarnaſſ. *Antiquitat. Roman. lib.* 1. Sic & hodie adhuc Æthiopũ Monarchæ omnes, Johannes Belul, quod eſt pretioſus ſeu altus, communi nomine vocantur, Phil. Nic. *de Regn. Chriſti, lib.* 1. *p. m.* 65. *in fin.* Unde autem Julius hãc Cæſaris appellationem primum ſortitus ſit, non eadem omnium eſt ſententia. Conſtat illos qui cæſo utero matris in lucem venerunt, Cæſares vel cæſones appellatos fuiſſe, teſte Plin. *cap.* 9. *lib.* 7. Solin. *cap.* 4. *in Polyſtrate.* Et inde etiam quidam Cæſarem † ita appellatum autumant, 32
quod ex utero matris cæſus fuerit, ut vult Bald. *in proœm. ff. num.* 26. *verſic. ſecundo, quæro, colum.* 2. Jaſ. *in l. quod dicitur, in princ. ff de liber & poſthum.* Cæpoll. *conſil* 50. *ſub numer.* 4. *verſ. nec repugnat, col. ult.* Quod tamen impugnat Fulv. Pacian. *de probat. lib.* 2. *c.* 9. *num.* 24. ex ratione, quod legitur, matrem Julii Cæſaris fuiſſe vivam, quando is Pontificatum Maximum petiit, cui oſculanti, cum ad comitia deſcenderet, prædixiſſe fertur, domum ſe, niſi Pontificem, non reverſurum, referente Sueton. *in cap.* 13. eoque tempore mortua dicitur, quo in Gallia bellum gerebat, ex eodem Suet. & Tiraq. probat Pacian. *all. modo loco,* Cuſpinian. *in vit. Jul. Cæſar.* Cum vero experimenta non deſint, quandoque partum ex utero cæſum, ſine matris internecione, dubium eſt an illa Paciani ratio ſufficiens ſit ad impugnandam Baldi opinionem. Alii putant à Cæſarie † cum 33
qua natus: Alii ab oculis cæſiis, quos ultra humanum morem vigentes habuit, appellatum fuiſſe, ut refert Spartian. *in vit. Ælii veri, in princ.* Confer Johan. Lorin. *in Commentar. in lib. Numer. cap.* 6. *v.* 5.]

CAPUT XII.

DE SOLUTA LEGIBUS PRINcipis poteſtate.

SUMMARIA.

1. *Secundum excellentiam Imperatori Majeſtate tributâ, etiam tribuuntur ea, quæ Majeſtati ſunt connexa, & conſequentia. Conſequens Majeſtatis eſt ſoluta legibus poteſtas.*

2. *Cauſa ordinat cauſatum, & effectus rerum ex cauſis colliguntur.*

3. *Neſas*

3. *Nefas eſt aſſerere, Imperatorem Romanum legibus ſolutum non eſſe. Non tamen promiſcuè quibusvis.*

4. *Legibus divinis Principem ſolvere, planè impium. Inferior non eſt ſolutus legibus ſuperioris.*

5. *Nec legibus naturalibus vitæ ac morum honeſtatem concernentibus ſolutus eſt Princeps. Tyrannus leges civiles mutare poteſt, jura verò naturalia prorſus tollere nullo modo poteſt.*

6. *Naturæ vinculum Principis autoritatem ſuperat, Natura ſuperior Principe. Ius naturæ potentius, quàm jus creaturæ.*

7. *Iure naturæ Princeps non conſiderandus ut Princeps ſed ut homo, hocq́; reſpectu prorſus non eſt alienus à conditione humana.*

8. *Naturale jus, ſicut & divinum ſuperat omnes leges poſitivas humanas.*

9. *Princeps in contractibus jure privatorum utitur.*

10. *Princeps non ligatur lege legis, ligatur tamen lege conventionis. Ipſe Deus ex conventione ligatur.*

11. *Principem ut mutuæ fidei vindicem, firmius arctiusq́; obligari convenit.* 12. *Multoq́; magis abſtinere debet ab illicitis, quàm privatus.*

13. *Ad caſum inſolitum refertur, ſi Princeps conventionum eſt neſcius* 14 *Eſt & eſſe debet Princeps ſemper ſupremus æquitatis terminus.*

15. *Princeps ſemper de jure gentium contrahere velle præſumitur.* 16. *Ex contractu adeò obligatur, ut nec plenitudo poteſtatis, nec ulla urgens clauſula eum eximat.*

17.18. *Legibus regni, fundamentalibus Princeps ſolutus non eſt.* 19. *Eumq́; illis ſolvere, nihil aliud eſſet, quàm regni jura convellere, & imperium totum peſſundare.*

20 *Peſſimus Principibus dominatio; Egregiis libertas placet.*

21. *Leges merè civiles & poſitivæ quæ ſint* 22. *In his autoritas Principis & legiſlatoris pro ratione eſt.* 23. *Et ſufficit in his ſtatuentium arbitrium.*

24.58. *Legibus hiſce merè civilibus, & poſitivis Princeps ſolutus eſt.*

25. *Populus translatâ omni poteſtate in Principem, eum legibus hiſce ſolutum eſſe voluit.*

26. *Ex primordio tituli poſterior formatur eventus, Quod mutatum non eſt, cur ſtare prohibetur?*

27. *Iuri Veteri tam diu ſtandum, donec jus novum probetur.* 28. *Mutatio & correctio juris non præſumitur.* 29. *Res non facilè à ſuo principio degenerat.* 30. *Iuris correctio odioſa.* 31. *de Principis poteſtate diſputare, ſacrilegii inſtar.*

32. *Imperator in teſtando ad teſtamentarias, in judicando ad judiciarias ſolennitates præciſè non adſtringitur.* 33. *Ejus præſentia omnes ſolennitates ſupplet.* 34. *Quod fit coràm Principe, toto jure fieri intelligitur.*

35. *Princeps ordinem judiciarium de jure poſitivo introductum ſervare non tenetur.* 36. *Coràm Principe magis habet locum veritas, quàm rigor judiciorum.* 37. *Sententiam ſine ſcriptis proferre poteſt.* 38. *Alterare, & præpoſterare juris ordinem.* 39. *Ferre ſententiam non conformem libello.* 40. *Proceſſum nullum vel injuſtum poteſt habere ratum, modò cauſæ merita ſint juſta, & ſuper iis plenè & ſufficienter cognoverit.*

41. *Curia Principis eſt Lex animata in terris. Multa ſummo Principi permittuntur, quæ ab aliis inferioribus judicibus fieri nequeunt.*

42. *Adhuc hodiè in aula Cæſarea ordo judiciarius in arduis cauſis non obſervatur.* 43. *Ejus ratio redditur.*

44. *Multa contra juris rationem ob tranquillitatem & concordiam recepta ſunt.*

45. *Princeps demùm ratione publicæ utilitatis, & ubi ordo judiciarius eſſet pernitioſus, præſumitur ordinem negligere.*

46. *Concedere privilegia ſummæ eſt, & legibus ſolutæ poteſtatis.* 47. *Imperator ſolus adhuc hodiè dat, & confirmat privilegia Regibus, Principibus, & aliis.* 48. *Concedit regalem dignitatem.* 49. *Poteſt diſpenſare contra jus commune, & confirmare actum de jure civili invalidum.*

50. *De jure communi viventis nulla eſt hereditas. Non entis nullæ ſunt qualitates. Improbus eſſe cenſetur, qui de viventis hereditate cogitat.*

51. *Imperator pro conſervandis illuſtribus familiis, earum pacta tuetur, & confirmat.*

52. *Cauſa hujus diſpenſationis eſt publica utilitas, & familiarum conſervatio.*

53. *Publicæ utilitatis favore, ea quæ publicè utilia ſunt, non includuntur in his, quæ de lege prohibentur.*

54. *Imperator omnia jura ſtatuta, &c. quæ contra pacem & utilitatem publicam ſunt, de plenitudine poteſtatis tollit.*

55. *Quoties Principi juſta cauſa apparet, reſtitutionem in integrum, etiam poſt lapſum temporis decernere poteſt.*

56. *Sacrilegii inſtar eſt, leges violare, & negligere.*

57. *Imperator veniam ætatis concedere poteſt. Exemplo Ottonis Ducis Brunſvicenſis, Chriſtiani IV.*

Daniæ Regis, Georgii Landgravii Haſſiæ, Caroli Lotharingiæ Ducis.

59. *Princeps animata lex eſt, veri, germaniq; juris viva effigies.* 60. *In dubio jure communi potiùs, quàm plenitudine poteſtatis uti præſumitur.* 61. *Et publicam utilitatem proprio commodo præferre.* 62. *Nec uſpiam à jure communi recedere velle, niſi magna ſubſit cauſa* 63. *Aut actus, quem gerit, aliter ſuſtineri non poſſit.*

64. *Non omnes leges & Statuta Principi ſummo conveniunt.*

65. 66. 67. *Actu poteſtatis plenitudinem requirente, in dubio potiùs præſumitur uti voluiſſe plenitudine poteſtatis, ad hoc, ut actus valeat, quàm pereat.*

68. *Modò privilegia Principis non tendant in præjudicium tertii.* 69. *Ius alteri quæſitum Princeps auferre non poteſt.* 70. *Ita interpretanda beneficia Principis, ne cuiquam injuria inferatur.*

71. *Principum beneficia largiſſimè interpretanda.* 72. *Reſpicientia tamen præjudicium tertii, ſtrictè interpretanda.*

73. *Imperator immunitatem à collectis Turcicis non niſi juſtiſſimis ex cauſis indulgere poteſt.*

74. *Imperator in rerum acquiſitione jure privatorum uti ſemper præſumitur.*

75. *Iuris ratio non patitur, ut inde naſcatur occaſio injuriæ, unde jura oriuntur.*

76. *Princeps ex imperfecto teſtamento nihil capit.*

77. *Præſumitur velle, quod jura volunt.*

78. *Sublevandus potiùs quis, quàm prægravandus Principis autoritate.*

79. *Teſtamento non facto, vel non legitimè facto, hereditas ad legitimos ſucceſſores pertinet.*

80. *Principe ex teſtamento non legitimè facto capiente, prægravantur heredes ab inteſtato venientes.*

81. *Intentio Principis talis eſſe præſumitur, qualis eſt legum candor, & juris naturalis æquitas.*

82. *Princeps poteſtatis potiùs, quàm tempeſtatis plenitudine utatur.*

83. *Qui tenent ſupremam poteſtatem, debent obſervare ſummam honeſtatem.*

84. *Reſcripta contra jus elicita perindè habentur, ac ſi conceſſa non eſſent.*

85. *Princeps pro lubitu contra jus omne diſpenſare, & quadrata rotundis mutare non poteſt.*

EX quo Imperatori præeminenter & ſecundum excellentiam Majeſtas tribuitur, ne-
1 ceſſe eſt, ea etiã † tribui, quę Majeſtati ſunt connexa & conſequentia, *l. 1. ff. de juriſd.* Conſequens autem Majeſtatis eſt ſoluta legibus poteſtas: Siquidem Majeſtas cauſa eſt ſolutę poteſtatis, quæ ſine effectu eſſe & conſtitui non debet; quia cau-
ſa † ordinat cauſatum, Sen. Socin. *conſ. 24. n. 11.* 2
vol. 1. & effectus rerum ex cauſis colliguntur, *l. 2. §. fin. cum l. ſeq. ff. de don.* Geil. 2. *obſ. 1. n. 8.* Quam-
obrem nefas eſſe puto aſſerere Imperatorem † 3
Romanum legibus ſolutum non eſſe. Hæc tamen aſſertio non promiſcuè de quibuſvis legibus intelligenda.

Nam leges divinas † morales quod attinet, iis 4
Principem ſolvere velle planè impium eſt, cum inferior non ſit ſolutus ll. ſuperioris. Ergò nec Princeps LL. divinis, juxta illud: Rex leget in libris legis omnibus diebus vitæ ſuæ & non deflectet ab eo, *Deuter. 17.* Sed faciet ſecundum omne quod ſcriptum eſt in eo, *Ioſ. 1. v. 8. Pſal. 1.*

Idem judicium eſto de legibus naturalibus, † 5
quæ vitæ honeſtatem morumque integritatem concernunt. 1. quia hæ divina quadam providentia ſunt conſtitutæ. *§. penult. inſtit. de I. N. G. & C.* & cum ipſo genere humano à rerum Natura prodita, antequam vel Princeps vel Principatus eſſet, *§. ſingulorum, 11. inſtitut. de rerum diviſ.* Hinc mater Dionyſii Siciliæ Tyranni, cum conatus eſſet filius illi ſtuprum inferre, dixiſſe fertur: Tyrannum quidem leges Civiles poſſe mutare, ſed jura Naturalia prorſus tollere nullo modo poſſe. [Mynſing *ad §. ult. nu. 3. inſtit. de jur. Nat. Gent. & C.* Et quantum ad mores formandos attinet, jus naturale à divino non diſcrepare, notat Oldendorp. *ant. Claſſ. in præfat. de vid. jur arg §. ult. inſt. de jur. N. G. & C.*]

2. Quia Naturæ † vinculum Principis au- 6
ctoritatem ſuperat, Valer. Max *lib. 7. c. 7.* adeoq; natura ſuperior Principe, [Bald. *in c. 1. § notandum, nu. 2. qui Feud. dar. poſſ.* ubi dicit, jus naturæ potentius eſſe, quàm jus creaturæ, Molin. *de primogen. Hiſp. lib. 3. c. 5. nu. 17.* Joh. Oldendorp. 2. *conſil. Marp. 3. num. 13.* ubi dicit, ſole clarius eſſe, quod Imperator ſubjectus ſit juri naturali, hoc eſt, Deo omnipotenti, qui jus naturale cum genere humano produxit, *l. 1. ff. de acquir rer. dom.* vid. etiam Jacob. Schult. *quæſt. 70. nu. 138 & ſeqq. part. I. 2.*]

3. Quia reſpectu juris naturalis Princeps non
† conſiderandus, ut Princeps, ſed ut homo: [Et 7
hoc reſpectu prorſus non eſt alienus à conditione humana, ceu Principum & Regum ſapien-

tiſſimus

tiſſimus monet Salomon *Sapient. 7.v.1. & ſeqq.*]
adeoq; licet Princeps ſolutus ſit lege poſitiva, nō
tamē eſt ſolutus dictamine rectæ rationis, Bald.
in l.2.C.de ſervit. & aq. Hieron. Schurff. 1 *conſ.59.*
num.7. [Eſt enim animal rationale, Rol. à Vall.
conſil.1.nu.27 & 28.lib.2. Pariſ. *conſil.1.n.8.* Regn.
Sixtin.*conſil. Marp.9.n.76. & ſeq.vol.1.* Et natura-
8 le jus, ſicut & divinum † ſuperat omnes leges
poſitivas humanas, *c.non licet Imperatori diſtinct.*
10. Menoch.2.*arbitr.caſ.*421.*n.81.* Ergò & illam,
quæ dicit Principem ſolutum eſſe Legibus, ut &
ipſam Legem Regiam, qua latâ, populus omne
jus in Principem contulit, vid. Jac. Schult.*quæſt.*
70 n.134.& ſeqq part.2.]

Idem de jure gentium, [quod multo fortius
& potentius eſt facto Principis, Decian.*reſp.*123.
n.73. Regner. Sixtin. *conſil. Marp. 14. n.110.vol.2.*]
quo conventionum fides, pacto & contractus ni-
9 tuntur, ſentiendum; tum quia in contractibus †
Princeps jure privatorum utitur, Bald. *in l.ex im-*
perfecto, C.de teſtam. Covarr.*pp.qq.c.19. nu.3.* Petr.
Greg. Toloſan.8.*de republ.c.8.* Zaſ. *ad l.2.§.eodem*
tempore,num.21.de orig jur. [Caſpar. Anton. Theſ-
ſaur.*quæſt forenſ.*100.*n.16.lib.1.* Geil.2.*obſ.55.nu.7.*
Gylman.*in ſymphorem. ſupplic. part.1.tit.2.ſub nu.*
10 134.*fol.*102. Quamvis enim Princeps † non lige-
tur lege legis, tamen ligatur lege conventionis,
aliàs nemo ſecum contraheret, inquit Bald. *in*
l.1.ff. de conſtit. Princip. & in l. Princeps, ff. de legib.
quem ad hoc allegat Anton. Quett.*conſil.12.nu.*
6 & ſeq. add. Vult. 3.*conſil. Marp. 35. num.* 114.
Imò quod ipſe Deus ex conventione ligaretur,
et Magiſtr. ſentent. ſcripſit Bald. *in l.1 in princ.ff.*
de pact. Tiber. Decian. *reſp.2.nu.100. vol.1.*] tum
11 quia Princeps mutuæ † fidei vindex, ideoque
firmius arctiusque eum obligari convenit, Bod.
1.*de repub.cap.8 pag.156. & ſeqq* Multoque magis
12 † debet abſtinere ab illicitis quàm privatus, *l.*
pen ubi idem Bald. *C de hered. inſtit.* adeò ut vel
ſola mutatio voluntatis in ſupremo Principe, vi-
deatur indigna ejus Majeſtate, Anton. Faber. *in*
Conſultat.de Ducat. Montisferr.part.1.fol.11. Unde
13 ad caſum † inſolitum refertur, ſi princeps con-
ventionum ſit neſcius, Alexand. 3.*conſ.97* Cyn.
in l reſcripta, C.de precib imper. offer. [Eſt enim &
14 eſſe debet † Princeps ſemper ſupremus æquita-
tis terminus, Bald *in tit. de Pac. Conſtant.§.ſi qua*
vero civitatum, verſic bona fide. Herman. Vult.*con-*
ſil.Marp.35.n.88.] Quamobrem ſemper de jure
15 gentiū † contrahere velle præſumitur, ut in ter-
minis de pactis inter Regem Françorum & Re-
gem Angliæ dicit, Bald. *in l. digna vox in fin. &*
ibid.Bart.num.2.C de legib. Mart.*de juriſd p.1.c.34.*
num.2. Et quod Princeps † ex contractu eate- 16
nus obligetur, ut nec plenitudo poteſtatis, nec
ulla urgens clauſula eum eximat, dicit Philipp.
Dec.*conſ.151.colum.5.qui alleg.* Bald. Caſtrenſ. &
alios, Ancharan. *conſ.65.* Socin. *conſ.164. quos al-*
leg. Zaſ.1.*conſ.10.n.6.* Hieron. Schurff. *conſ.50.n.4.*
[Et hanc communem eſſe omnium juriſperito-
rum opinionem teſtatur poſt alios Chaſſan. *de*
glor mund.part.5.conſider.36. Matth.de Afflict.*de-*
ciſ.282.n.7. Idq; multorum auctoritate firmat &
declarat Alex. Trentacinq. 3. *reſolut. tit. de pact.*
reſol.1.n.1. & ſeqq. Johan. Azor. *inſtit. moral. lib.5.*
cap.11.verſ.in hac itaq; controverſia,part.1.]

Sunt præterea leges regni, † quæ fundamen- 17
tales dicuntur, exinde quod per has fundamen-
ta Reipubl.& conſociationis civilis colligantur,
hoc eſt, per quas Princeps tanquam caput, im-
perii proceribus tanquam piis membris unitur
in modo regiminis & adminiſtrationis publicæ.
Hiſce legibus, cum eas in ingreſſu regni † Prin- 18
ceps, antequam confirmetur, mutua cum pro-
ceribus conventione & jurejurando interpoſito
ſervare promittat, ſolutus non eſt, quia hiſce,
tanquam arcta catena & ſpiritu quaſi vitali Rei-
publ. nervi continentur. Ideoque fundamentali-
bus † & dominandi legibus Principem ſolvere, 19
nihil aliud eſſet quàm regni jura convellere, ca-
put à membris avellere, & imperium totum peſ-
ſundare. [Quod Bonus & Pius Princeps neque
optat neque intendit, † Peſſimis Principibus 20
velut ſine fine dominationem: ita egregiis, Mo-
DUM LIBERTATIS, placere, ſcribit Cornel.
Tacit. *lib. 20 annal. p. mihi 723.*] Aliud verò di-
cendum eſt de legibus merè civilibus & poſiti-
vis. Sunt autem leges merè † civiles & poſiti- 21
væ, quæ ab omni neceſſitate & probabilitate ra-
tionis naturalis ſejunctæ ſunt, ut cum ex tem-
porum ſpaciis actus legitimos vel metimur vel
decidimus, Zaſ.*in parat.nu.11.ff.de poſtul.* tales et-
iam ſunt leges de ſolennibus teſtamentorum,
quoad 7. teſtes, ſigna & ſubſcriptiones cum ſi-
milibus. In his namq; auctoritas † Principis & 22
legislatoris pro ratione eſt, *arg. l puto junct. l 1.§.*
initium, ff. de poſtul. ubi juſta ætas putatur 17. an-
norum fac. R. A. zu Nürmberg / de Anno 1524. §. vnd ſoll
das Perſönlich ſitzen / ibi: Auch 13. Wochen für ein viertel
Jahr gerechnet werden. Et ſufficit † in his ſi ſtatuen- 23
tes di-

res dicant, hoc juſtum eſſe arbitramur, ut ex
Franciſc. de Scal. dicit Bald. *ad d.l.1.*

24 Quoad has itaque leges † ſupra tradita aſſer-
tio, Principem legibus ſolutum eſſe, procedit. In
25 primordio † namque Principatus Romani, po-
pulus translata omni poteſtate in Principē, eum
legibus hiſce ſolutum eſſe voluit, *l. Princeps, ff. de
legib.* & ſupra omnes ll. auctoritatem obtinere,
Nov. 105. c. 2. in fin. ita ut quæcunque ex uſu Rei-
pub. eſſent, liberè agere poſſet, *§. ſed & quod Prin-
cipi & ibi* Mynſing. *& Dd. inſtit. de jur. Nat. Gent.
& Civ.* [Et de Romulo ſcribit Tacitus: Nobis
Romulus, ut libitum imperitaverat, *lib. 3. annal.*]
26 Ex primordio † autem tituli poſterior forma-
tur eventus, *l. un. ubi q. off. C. de imponend. lucrat. de-
ſcript. l. potior, l. qui balneum, ff. qui potior. in pign.*
Cravett. *conſ. 1000. n. 33.* Roland. à Vall. *conſil. 76.
n. 20.* Et quod mutatum non eſt, quare ſtare pro-
hibebitur, *l. ſancimus, 27. C. de teſtam.*

27 Nulla autem lex † nulla conſtitutio extat
in contrarium, ideoque juri veteri tam diu ſtan-
28 dum, donec novum jus probetur. Mutatio †
namque & juris correctio non præſumitur, *l. 1.
§. qui pro rei qualitate, ff. qui ſatiſd. cog. l. eum qui, ff.
de probat.* Menoch. *1. præſumpt. 9. num. ult.* tum
29 quod non facile à ſuo principio † res degeneret,
D. Petrin. Belluſ. *de re utilis part. 10. tit. 2. nu. 34.*
Johan. Gœdd. *in reſponſ. jur. de reſtitut.* Baron. Val-
30 lend. *nu. 280.* tum quia † juris correctio odioſa,
cap. 1. in fin. de fil. preſb. in 6. tum quia de Principis
31 † poteſtate diſputare ſacrilegii inſtar eſt, *l. diſpu-
tare, C. de legib.*

32 Quis enim adhuc aſſereret † in teſtando ad
teſtamentarias, in judicando ad judiciarias ſo-
lennitates Imperatorem præciſè adſtringi, Zaſ.
ad d. l. Princeps, num. 3. ff. de legib. Geil. *1. obſerv. 42.
num. 1. & 2. obſ. 56.* Paurmeiſt. *de juriſd. lib. 2. cap. 5.*
33 *nu. 42.* quia ejus præſentia † omnes ſolennitates
ſupplet, *l. omnium, Cod. de teſtam.* Innocent. *in c.
1. de lit. conteſtat.* Roma. *in l. ſi quis arbitratu, col.*
34 *3. ff. de V. O.* Et quod fit coram † Principe, toto
jure teſte fieri intelligitur, *d. l. omnium. 19. illis ver-
bis:* qui nobis mediis & toto jure teſte ſuccedit,
Anton. Fab. *in conſultat. de Ducat. Montiſferr pro
Duce Sabaud. part. 1 p. 30.* Et propterea ordinem
35 judiciarium † de jure poſitivo introductum ſer-
vare non tenetur, Felin. *in c. in cauſis, x. de re jud.*
Jaſ. *in l. certum, colum. penult. C. und. legit.* Bald. *in
c. 1. ſi de inveſtit. lis oriatur.* Theſſaur. *deciſ. 15. nu. 3.*
proindeq; in Majeſtatis ſuæ conſiſtorio negle-
ctis juris apicibus ex æquo & bono proceditur,
quemadmodum tradunt interpretes uno quaſi
ore omnes, Zaſ. *in d. l. Princeps, numer. 3. ff. de legib.*
Andr. Geil. *1. obſ. 42. num. 1. 2. 3. & obſ. 87. numer. 6.*
Tob. Paurmeiſter. *lib. 2. de juriſdict. imper. Rom. c. 5.
num. 42.* Nicol. Everhard. Jun. *conſil. 63. n. 31. vol. 1.*
quia coram Principe † magis habet locum ve- 36
ritas, quàm rigor judiciorum, Bald. *in l. reſcripta,
C. de precib. imper. offer.* ideoque ſententiam ſine
ſcriptis † proferre valet, Bart. *in extravag. ad* 37
reprimendum ſuper verb. de plano, Reſtaur. Caſtald.
de Imperat. q. 110. num. 18. Don. Garſ. Maſtrill. *de
Magiſtratib. lib. 3. c. 4. num. 6.* poteſt alterare † & 38
præpoſterare juris ordinem, Bart. *& alii, in l. natu-
raliter, §. nihil commune de acquir. poſſ.* Theſſaur.
deciſ. 15. [Poteſt ferre ſententiam † non confor- 39
mem libello, Aſin. *in prax. judic. §. 3. c. 6. nu 4.* per
ea quæ notat Bartol. *in l. Æmil. ff. de minor.* Sixt.
2. conſil. Marp. 14. n. 45.] poteſt de plenitudine † 40
poteſtatis habere ratum proceſſum nullum vel
injuſtum ex defectu ordinis & modi proceden-
di, modò cauſæ merita ſint juſta, Felin. *in c.
in cauſis, colum. pen. ad fin. verſ. ſimiliter dicit Ab-
bas, de re judic.* Don. Garſ. Maſtrill. *d. loc. n. 37.* [Et
ſuper iis plenè & ſufficienter cognoverit, M. An-
ton. Natt. *conſil. 18. n. 5.* Hinc Speculat. *lib. 2. part.
1. rubr. de Fer. §. 1. nu. 9.* dicit: † Quod nulla lex 41
poſſit curiam Principis coarctare, cum illa ſit
Lex animata in terris, *per Authent. de conſulibus,
§. pen. in fin.* Et multa ſummo Principi permit-
tuntur, quæ ab aliis inferioribus judicibus fieri
nequeant, *l. 1. § quæſtioni & §. ult ff de quæſt. l. Divi
fratres & utrobiq;, Dd. ff. de pœn.* Sixt. *2. conſil. Marp.
14. n. 49. vol. 2.*]

Et quod † adhuc hodie in aula Cæſarea ordo 42
judiciarius in arduis cauſis non obſervetur, quo-
tidiana experientia ſatis abundeq; teſtatur, ad-
eoq; ſæpè lapſis & purificatis terminorum præ-
judiciis, novi termini conceduntur, altera etiam
parte reclamante. Cujus rationem reddere ſo-
lent, quod Imperator † in arduis illis & graviſſi- 43
mis cauſis, inter perſonas illuſtres & imperii ſta-
tus ac proceres vertentes, procedat tanquam
pater inter filios non attento juris rigore, ſed
potius imperii tranquillitate, pace & concordia,
ut motus & turbæ evitentur, fac. R. A. de Anno
1532. in pr. ubi Carol. V. inquit: Nach dem unſer Ge-
müth/ Meinung und Begierd für allen andern allezeit ſon-
derlich dahin geſtanden und noch / daß wir gern thun alles das
jenige/ ſo unſer Käyſerlichen Höhe unnd Ampt zuſtehet / auch
unſere beſten unnd höchſten Vermögens / alles fürzunehmen
geneigt/

geneigt/das zu Wolfahrt guter Ordnung / Fürſtand deß H. Römiſchen Reichs/ der löblichen Teutſchen Nation / dienen vnd fruchtbar ſeyn mag. Add. R. A. de Anno 1548. in
44 pr. & paſſim. Multa namque† contra juris rationem recepta eſſe ob ſolam pacis cõſervationem, tranquillitatem & concordiam, conſtat *l. hoc modo, 64. §. fin. ff. de condit. & demonſtrat. l. 3. Cod. de Prim:pil.* Bart. *in l. quemadmodum, C. de agricol. & cenſit. lib. 11.* Zaſ. 2. *conſil. 1. num. 23.* imò pro beneficio habendum, ſi aliquid ratione pacis & quietis contra jus factum ſit, ut dicit Bald. *in tit. de Pac. Conſtant. §. hoc quoq; nos ad fin. fac. gloſſ. c. hoc*
45 *quippe, 3. q. 6.* Et ita etiam ſuperius tradita † Dd. limitant, quod Princeps demum ratione publicę utilitatis, & ubi ſolennitas, rigor & ordo judiciarius eſſet perniciosus, præſumatur ordinem negligere, D. de Pont. *dec. 33. n. 19.* Menoch. *conſ. 2. n. 158. vol. 2.*

46 Præterea concedere privilegia † eſt ſummæ & legibus ſolutæ poteſtatis, Cravet. *conſil. 642. nu. 2. conſil. 973. numer. 19. poſt gloſſ. in c. decet, de reg. jur. in 6.* Vaſq. *illuſtr. controv. c. 1. num. 6. & ſeq.* Cacheran. *deciſ. 136. numer. 5. & 15.* Boër. *deciſ. 178. num. 8.* Borcholt. *de Feud. c. 5. num. 37.* [Herm. Vult. *conſil.*
47 *Marp. 35. num. 107.*] Imperator autem ſolus † adhuc hodie dat & confirmat privilegia Regibus, Principibus & aliis, *Aur. Bull. tit. 8. & tit. 11. l. 1. §. fin. l. 3. ff. de conſtit. Princip.* Roland. à Vall. *conſil. 4. num. 47. volum. 3.* Natt. *conſil. 636. nu. 135.* Schon-
48 borner. 5. *Polit. c. 16.* & cui is conceſſit † regalem dignitatem ac poteſtatem exercendi, Principis jura, quoad ſubditos in ſuo territorio, Bart. *in l. infamem, 14. ff. de public. judic.* Zaſ. 1. *conſil. 1. numer. 21.* Schurff. 3. *conſil. 18. num. 2.* Geil. *de pignor. cap. 6. numer. 10.* Knich. *de ſublim. & reg. territ. jur. cap. 1. num. 179.*

49 Poteſt diſpenſare † contra jus commune, & confirmare actum de jure civili invalidum, cujus rei exemplum habemus in confraternitatibus & pactis ſucceſſoriis illuſtrium perſonarum & familiarum. Nam quamvis de jure communi
50 viventis † nulla ſit hæreditas, *l. hæreditas, Cod. de pact. convent.* adeoque de ea paciſci fas non ſit, *l. pactum, l. licet, & l. fin. C. de pact. l. fin. de tut. & legitim. l. ſtipulatio hoc modo cum ſimilib. de V. O.* tum quod non entis nullæ ſint qualitates, *l. 1. ff. de injuſt. rapt. irrit. fact. teſtam.* tum quia ejuſmodi pacta ſunt contra bonos mores, & adimunt liberam teſtandi facultatem, *d. l. pactum, C. de pact. l. fratres, §. idem, ff. pro ſoc.* inducunt votum captandæ mortis & ſunt plena triſtiſſimi & periculoſiſſimi eventus, *d. l. fin. C. de pact.* adeoque improbus eſſe cenſetur, qui de viventis hæreditate cogitat, *l. 2. §. interdum, ff. de vulg. & pupill. ſubſtit.* attamen Imperator † pro obtinenda pa- 51
ce & concordia ac conſervandis illuſtribus familiis, ejuſmodi illuſtrium familiarium pacta tuetur & confirmat tollendo jus commune, ut formula Imperatoriæ confirmationis in pacto confraternit. illuſtriſſ. S. DD. & LL. H. oſtendit, quæ ita habet: Vnd darauff daß ſolche mit Erbſchafft/ Gemeinſchafft / Sammungen / ewige Brüderſchafft vnnd Ein-ungen ewiglichen / ſtet/ feſt vnnd vnzubrochen bleiben / in allermaſſen/ als darvor begriffen iſt / ſo ſetzen / erkennen vnnd leutern wir/ mit gutem Vorraht/ rechtem Wiſſen / mit Käyſerl. Geſetze/ das ewiglich taugen ſoll / vnnd auch von Käyſerlicher Macht/ Vollkommenheit / daß alle vnnd jegliche vnſere Vorfahren an dem Römiſchen Reich/ Römiſche Käyſer vnd Könige / beſchriebene vnnd vnbeſchriebene Rechte / Geſetze/ Behaltungen/ Vbung vnd Gewonheit der Landen / vnd alles was bey den vorigen Partheyen oder jhren Mannes/ Leibs / Lehens Erben/ Erbens Erben vnd Nachkommen / beſampt oder beſonder ewiglichen als darvor begriffen iſt / durch Gewonheit/ Behaltunge oder Sitten jhr beyder Fürſtenthumben vnd Landen / oder ſonſten dahin weiſen an allen oder jeglichen der vorgeſchriebenen Articuln vnd Puncten/ nun vnd hernach in ewigen zukünfftigen Zeiten / einigerley Hinderung / Irſall oder Schaden bringen möchten / als ferrne ſie ſolche obgeſchriebene Sachen vnnd Stücken ewiglich anrühren mögen/ entlignchen / vnkräfftig vnd vnmächtig ſeyn vnnd bleiben ſollen/ vnd obgenanten Partheyen vnd deren Erben vnnd Erbes Erben ewiglich keinen Schaden bringen ſollen oder mögen/ in keine Weiſe. [Confer Bernhard. Græv. *pract. concl. 1. n. 52. lib. 2.*

Dictum autem eſt cauſam hujus diſpenſationis † eſſe publicam utilitatem & familiarum 52
conſervationem, quæ ratio *in d. confirmat. Carol. IV.* hiſce verbis exprimitur: ibi, vnnd ſonderlich/ daß daſſelbe H. Römiſche Reich mit Beſſerung vnd Einmütigkeit ſeiner Fürſten ſeeliglichen gemehret vnnd geſtercket werde. Tantus enim publicæ † utilitatis favor 53
eſt, ut ea quæ publicè utilia ſunt, non includantur in his, quæ de lege prohibentur, Jaſon *in l. cætera, §. ſed & ſi quis de legat. qui alleg. l. ſi quis in gravi. §. utrumq; ff. ad SCtm Syll.* Bart. *in l. quemadmodum, C. de agricol. & cenſit.* Imò Imperator
† omnia jura, ſtatuta, privilegia, pacta & fœde- 54
ra, quæ contra pacem & utilitatem publicam ſunt, de plenitudine poteſtatis tollit. [Tiber. Decian. *reſp. 19. n. 153. vol. 3.*] R. A. zu Wormbs/ de Anno 1521 ſub tit. Ordnung deß Landfriedens / §. Wir ſetzen auch hindann alle vnd jegliche Gnad / Privilegia/ Freyheit/ Herkommen / Bündnüß / auß Römiſcher Käyſerlicher Macht vnd Vollkommenheit/ R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1530. §. Vnd nach dem wir in vnſerm / & §. Vnnd meinen/

ſetzen vnnd wollen / ibi: vnangeſehen aller anderer Bründ/
& in § Nach dem auch præcedent. ibi: Meinen wir / auß
Käyſerlicher Macht vnnd Vollkommenheit / daß alle vnd jede
Ordnung / Statut / Satzung etc. todt / krafftloß vnnd nichtig
ſeyn ſollen / Reichs Abſchied zu Augſpurg / de An. 1551. Vnd
nach dem newen / ibi: ſo wollen wir alle Ordnungen / Gebräu-
che / Gewonheiten / etc. ſo dieſer Ordnung zu wider / auß Röm.
Käyſ. Macht vnd Vollkommenheit / rechtem Wiſſen / vnnd
eigener Bewegnuß hiermit auffheben / abthun / caſſiren vnnd
vernichten.

55 [Similiter iis caſibus, † quibus ſive ob lapſum
temporis, ſive alia ratione lex civilis, reſtitutio-
nem in integrum denegat, ſemper intelligitur
excepta ſuprema Principis auctoritas & pote-
ſtas, ita ut quoties eidem juſta cauſa appareat,
nihilominus reſtitutionem decernere poſſit, per
ea quæ tradit Anton. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud.
judicat. lib. 2. tit. 32. defin 2. num. 6. & 7.* quia jure
poſitivo non ligatur, ſed ei licitè derogare po-
teſt, ut poſt alios etiam ſcribit Andr. Geil. *2. obſ.
127. num. 7.*]

Diſpenſare autem ita contra leges, & jus com-
56 mune tollere non poſſet Imperator, † ſi legibus
ſolutus non eſſet, quia ſacrilegii inſtar eſt leges
violare & negligere, *l. ſacrilegii, 5. C. de diverſ. re-
ſcript. l. 1. C. de crim. ſacril.*

57 Pariter Imperator veniam ætatis concedere †
poteſt, *l. 1. & tot. tit. C. de his qui ven. ætat impetrar.*
quod adhuc hodie in viridi obſervantia uſurpa-
tur. [Wenceslaum Imperatorem Anno 1398.
Ottoni Duci Brunſvicenſi, Ottonis filio, ve-
niam ætatis hiſce formalibus conceſſiſſe: Wir
haben dem Hochgebornen Otten Hertzogen zu Braunſchweig /
vnſerm lieben Oheimen vnd Fürſten / die Jahre gegeben / alſo
daß er mündig ſeyn / vnd ſeine Hertzogthumb vnd Lande ſelbſt
verweſen / jhme ſelber Rähte kieſen / vnnd Helffer nehmen ſoll
vnd mag / teſte Hering. *de Fidejuſſor. cap. 7. n. 109.
& numer.* 110. ubi quod moderno Daniæ Regi
Chriſtiano IV ætatis ſuæ Anno 17. glorioſiſſi-
mus Imperator Rudolphus II. per ſolenne de-
cretum ætatis veniam indulſerit 26. Aprilis Anno
1593. Sic & modernus invictiſſimus Imper. Fer-
dinand. II. ad petitionem quondam Illuſtriſſi-
mi & Celſiſſimi Principis, Domini LUDOVICI
Haſſiæ Landgravii, inclytæ recordationis, fi-
lio ejuſdem primogenito, Domino GEORGIO
Haſſiæ Landgravio, &c. Domino meo Clemen-
tiſſimo, ejuſque Liberis, & deinceps omnibus
ex corpore Domini impetrantis deſcedentibus
heredibus, maſculis, ad quos juxta familiæ ſta-
tutum regimen Principatus perventurum eſt,
hoc privilegium conceſſit, ut quilibet ex illis,
quem ordo ſucceſſionis ad regimen admittit,
quamprimum 18 ætatis annum adimpleverit, ad
inſtar Electorum adminiſtrationem principa-
tus ac ſi legitimam ætatem complevisſet, ſuſcipe-
re poſſit, ſublatis ex plenitudine poteſtatis, o-
mnibus in contrarium diſponentibus juribus &
ſtatutis, idq; privilegium ita conceſſum & Aurea
Bulla adpenſa roboratum fuit 18. Novemb. An-
no 1625.] Pariter Carolum Lotharingiæ Ducem
poſtulatum Epiſcopum Metenſem indultum ve-
niæ ætatis ad conſequendam inveſtituram & ad-
miniſtrationem Epiſcopatus, ſuperioribus an-
nis in aula Imperatoris Pragæ, impetraſſe con-
ſtat, Thom. Michaël. *de juriſdict. concl.* 32. Ex qui-
bus præter alia ſatis patet, adhuc hodie Impera-
torem † legibus ſolutum eſſe merè civilibus & 58
poſitivis.

Verùm cum Princeps † animata ſit lex, Nov. 59
105. c. 2 *in fin.* Geil 1. *obſerv.* 4?, *n.* 2. † ?? juſtitiæ,
Clement. unic. de probat, [*gloſſ. notab. in l. relegati.
verb. ex aliqua, ff de pœn*, Geil. 2. *obſ.* 35. *ant. n. 5. &
obſ. 58 per tot. & ibid.* Grav.] juris cuſtos, *l fin. de
legib.* juris amicus, *l. 3. Cod. de precib. Imper. offer.* le-
gum ſervus, *l. digna vox, Cod. de legib.* ac veri ger-
manique juris viva effigies, Zaſ. 2. *conſil.* 10 *nu* 1?.
in dubio † jure communi potius, quàm pleni- 60
tudine poteſtatis uti præſumitur, *l. 43. de vulg. &
pupill. ſubſtit. l. 35. C. de inoff. teſtam. l 4 C. de legib.*
Hartman. Piſtor. *lib 2. p. 2. quæſt. 2?. num. 21. & ſeq.*
Bald *in l. bene à Zenone, C de quadrienn. præſcript.*
Schrader. *conſ* 19. *num. 46. vol.* 1. Sixtin. *de regal lib.
1. c. 5. n* 47. Menoch. *præſumpt. 12. num.* 1. 2. & pu-
blicam utilitatem † proprio commodo præfer- 61
re, R. A. de Anno 1548. in pr. ibi: den gemeinen
Nutzen dem vnſerigen vorgeſetzt / [neq; enim o-
mnia quæ licent, expediunt juxta doctrinam A-
poſtoli 1. *ad Corinth.* 10. *v.* 23.] nec uſpiam à jure
communi recedere velle, niſi magna † ſubſit cau- 62
ſa, Neviz. *in ſylv. nupt lib. 6 n.* 57. Alex. *conſil. 2. nu.*
6 [Mynſing 4 *obſerv. 8. n. 3.*] & ratio tuendæ ma-
jeſtatis vel publicæ utilitatis id flagitet, aut actus
† quem gerit, aliter ſuſtineri non poſſit, Ca- 63
ſtrenſ. *ad l. 3. & ibi Dauth. C. de teſtam.* Dn. D. Go-
thofred. Ant. *affinis meus p. m. honorandus in diſp.
Feud 1 th. 1. lit b.*

[Nec etiam omnes Leges & Statuta † Princi 64
pi conveniunt ſupremo per tradita, Joh. Olden-
dorp. *Claſſ. 1. act. 1. verſ. omnes enim hodie magiſtra-
tus, &c & verſ ſeq.* Nec etiam omnes leges poſ-
ſunt accommodari omnibus, neq; Reipub. utile
foret,

foret, eum omnibus omninò legibus adſtrictum fore.]

66 Si enim actus poteſtatis plenitudinem † requirat, tunc in dubio potius præſumitur uti voluiſſe plenitudine poteſtatis ad hoc ut actus potius valeat, quam pereat, Caſtrenſ. *conſ.*114.*num.* 5.*vol.*1 *quam alleg* Geil.2.*obſ.*142. *nu.*16. [Bernh. Græv.*practicar.concluſ.* 56. *conſid.*3 *lib.*2.] utputa ſi pro utilitate Reipub. veteres leges abrogandæ, & utiliores promulgandæ, legibus ſoluta poteſtate utitur, aliâs eas abrogare non poſſet. Similiter, quando alicui ex certa cauſa ætatis veniam concedit, *d.l.*1.& *tot.Cod de his qui ætat. ven.impetrar.* utitur plenitudine poteſtatis; Quia ille actus aliter ſuſtineri non poſſet contra leges poſi-
67 tivas. Idem eſt † ſi aliquem propter ſingularia merita jure cõmuni eximat & privilegiis ornet, *l.*1 *§.fin l.*3.*ff. de conſtit. Princip §.ſed & quod Principi, verſ plane & ibi Dd inſtit.de I. N.G. & C.*ma-
67 ximè † ſi ex certa ſcientia & plenitudine poteſtatis conceſſio facta ſit ob bene merita præcedentia, Jaſon *in l. ex hoc jure, verſ. quartus notabilis effectus ff de juſt.& jur.* Menoch. 2 *præſumpt.*13. *num.*4. quam nec abſentis ignorantia, nec præſentis moratur contradictio, per ea quæ tradit Roland.à Vall.*conſil.*4 *num.*47. *vol.* 3. Natt.*conſ.* 636.*num.*135. modò ejuſmodi privilegia Princi-
68 pis non tendant † in præjudicium tertii, cum nec adjiciendo clauſulam motu proprio tertio præjudicare velle præſumatur, *arg. l nec avus, C. de emancip liber l reſcripta, C.de precib imper.offer.* Mynſing.*conſil.* 19.*num.*13. [*& obſ.* 8. *num.*5.*cent.* 4.Marpurg.2. *conſil.* 26. *num* 52. *& ſeq.*] quia jus
69 alteri quæſitum † Princeps auferre non poteſt, per ea quæ pulcrè tradit Zaſ.*d.conſ.*10.*num.*7.8.& *ſeqq.fac. c.ſi motu proprio de præbend. in* 6. Bald. *in cap.ad audientiam.de reſcript.* Geil. 2.*obſ.*1.*n.*14 & 56. *n.*1. [*Et obſ.* 66. ibique Græv. Caſpar. Anth. Theſſaur.1 *quæſt forenſ.*100.*n.*14.] & ita interpre-
70 tanda † beneficia Principalia, ne cuiquam injuria inferatur, Ant. Fab. *in C.rerum in Sabaud.jud. lib.*1.*tit.*2.*defin.*22.

71 Et quamvis aliâs Principum † beneficia largiſſimè interpretanda, *l fin. de conſtit. Princip.l.ex facto, in princ.de vulg & pupill.ſubſtit.* quatenus ta-
72 men † reſpiciunt præjudicium ſeu damnum tertii, debent ſtrictè interpretari, *text. in l.*40.*ff.de adminiſtr.tut.gl.in l fin. de Conſtit.Princ.per text.in l.*2.*§. meritò, & §.ſi quis à Principe,ff. ne quid in loc. publ.* Schrader.*de Feud p.* 4.*c.*1.*n.*31.

Fuit aliquando † diſputatum, an Imperatori 73
fas ſit immunitatem à collectis Turcicis pro placito petentibus indulgere? Et quidem cum harum remiſſio univerſo præjudicet imperio, eam non niſi juſtiſſimis ex cauſis admittendam opinatur, Thom. Mich.*de juriſd.concl.*27.

In propria porrò utilitate † & rerum acqui- 74
ſitione, jure privatorum communi uti ſemper præſumitur, neq; in his voluiſſe quicquam credendus eſt, quod velle juſtè non potuit, *l.ſi quando*, 35.*Cod.de inoffic. teſtam.* [*Fac.l.*2. *§. meritò,& §.ſi quis a Principe,ff ne quid in loc. publ.* Geil.2.*obſ.* 55.*num.*7.] Neque juris † ratio patitur, ut inde 75
naſcatur occaſio injuriæ, unde jura oriuntur, *l. meminerint, Cod.unde vi*, Anton. Fab.*in C rerum in Sabaud.judic,lib.*1.*tit.*11.*defin.*1.*nu.*4. Et ita accipiendum eſſe puto, † quod ex imperfecto te- 76
ſtamento non capiat, *l ex imperfecto, C. de teſtam.* quia Princeps juſtitiæ plenus † velle præſumi- 77
tur, quod jura volunt, Bertazol. 2.*conſ.* 366.*n.*27. Gothman.4.*conſil.*12.*num* 141. [Et non niſi ex juſta cauſa aliquid facere, Maſcard. *de probat.concluſ.*1127.*num.*21. Regn. Sixtin. 2. *conſil.Marp.*14. *n.*54.] ut aliquis potius ſublevetur, † quàm præ- 78
gravetur Principis auctoritate, Bald. *in l.* 2. *C de Commun. rerum alien.* jam verò jura volunt, ut ex teſtamento imperfecto nihil capiatur, *tot.tit. inſtit. quib. mod. teſtam.infirm. tot. tit. ff. de injuſt. rupt.irrit.fact. teſtam.* Ergò nec Princeps præſumitur capere velle ex tali teſtamento. Siquidem teſtamento † non facto, vel quod perinde eſt, 79
non legitimè facto, hæreditas ad legitimos ſucceſſores pertinet, *princip inſtit.& tot tit.de hæredit.quæ ab inteſtat.defer cum ſimilib.* Si verò Princeps † ex teſtamento non legitimè facto cape- 80
ret, prægravaret hæredes ab inteſtato venientes, quibus jam jus quæſitum eſt, quod utique iniquum eſſet.

Intentio namq; Principis † talis eſſe præſumi- 81
tur, qualis eſt legum candor & juris naturalis integritas, ut ex Bald. & Zaſ.tradit Geil. 2. *obſer.* 76 *n.*11. Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib.*3. *c.*4.*n.*44.[Cacheran. *deciſ.*90. *n.*18.] Curare namque Princeps debet † ne dilectionem proximi 82
offendat, neve tempeſtatis potius quàm poteſtatis plenitudine utatur, ut dixit Zaſ. *d. conſ.*10.*n.*7. Hieron. de Cævall. *in ſpecul. commun. opin q.*906. *num.*23. [Quod latè & eleganter perſequitur, Nicol. Reuſn. 1. *conſil.*1, *à numer.* 127. *uſq; ad fin.* Qui enim tenẽt ſupremam poteſtatem † debent 83

 obſerva-

obſervare ſummam honeſtatem & æquitatem, ac eſſe ceu regula, ex Bald. ſcribit Card. Tuſch. *pp.concl. 669. n.16. verb. Princeps.*]

84 Quamobrèm Principibus † ſummam Majeſtatem uſurpantibus placuit, reſcripta contra jus elicita perinde haberi, ac ſi conceſſa non eſſent, *l. 2. l. ult. C. ſi contra jus, &c.* [Quod eleganter advertit Plin. in Panegyr. Trajan. dicto inquiens: *in roſtris quoq; ſimili religione ipſe te legibus ſubjeciſti: Legibus Cæſar quas nemo Principi ſcri-*

85 *pſit.*] Ideoque inſanientium † potius, quàm juriſprudentium loquelam eſſe, qui aſſerunt, Principem pro libitu contra jus omne diſpenſare, & quadrata rotundis mutare poſſe, ut ex Valaſc. dicit Sixtin. *de regal. lib. 1. c. 5. n. 5.* Dauth. *de teſtam. ad explic. l. ex imperfecto, C. de teſt. nu. 1. in addition.* Pruckm. *in §. ſoluta poteſtas, c. 3. n. 3. & 4.*

Caput XIII.

De reliquis Maieſtatis juribus, & quatenus Imperator Dominus Mundi.

SUMMARIA.

1.2.3. *Majeſtatis jura in quibus conſiſtunt.*

4. *Dominatus univerſalis totius mundi juris divini & humani auctoritate probari videtur.*

5. *Cenſus ſolutio, eſt ſubjectionis probatio.* 6. *Et arguit quaſi poſſeſſionem juriſdictionis.*

7. *Imperator mundi Dominus.* 8. *Et totus mundus ejus provincia dicitur. Ipſe Imperator terrarum hominumq; Dominus.*

9.10.11.12.13. *Rationes dubitandi, quibus contrarium aſſeritur.*

14. *Variè reſpondetur. Generalitas illa reſtringenda eſt ad orbem Romanum, qui imperio Romano ſubeſt.*

15. *Ob medium inhabile generalis locutio non operatur, niſi in quantum poteſt.*

16.17. *Univerſales iſtæ locutiones non ſimpliciter, ſed Synecdochicè accipiendæ, totus mundus pro majori mundi parte.*

18.20.21. *Triplex conſtituitur territorium imperii Romani.* 19. *Imperatoris officium eſt, ut univerſum terrarum orbem imperio Romano ſubjiciat.*

22.23.24.25.26.27.28.29. *Poſitâ ita reſtrictione ad Romanum imperium, quatenus & quomodo Imperator omnium Dominus, omniaq; ejus eſſe dicantur.*

30. *Imperator poteſtatem illam habet à Deo Deus Imperatori non dedit poteſtatem auferendi alicui rem, vel jus ſuum.*

PRæterea Majeſtatis jura conſiſtunt partim in ſupremo imperii jure, de quo præcedentibus duobus capitibus actum, partim in univerſali totius mundi dominatu † & juriſdictione in 1
Legis generalis, † qua omnes teneantur, pro- 2
mulgatione & interpretatione: Belli & collectæ
generalis † indictione: Novorum vectigalium 3
erectione, *de quibus incidenter ſupra Claſſ. 2. c. 2. quædam dicta, & ſimilia* vid. Thom. Mich. *de juriſd. concluſ. 11. & ſeq.* Schonborner. 5. *Polit. c. 10.* Arniſ. *tot. tract. de jurib. Majeſtat.*

Dominatum univerſalem quod attinet, ille
juris † divini & humani auctoritate probari vi- 4
detur, *Luc. 2. verſ. 11.* ubi dicitur exiiſſe decretum à Cæſare Auguſto, ut totus orbis cenſeretur; At
cenſus ſolutio, eſt † ſubjectionis probatio, *cap.* 5
quanta de cenſib. Bald. *in l ſolent, §. ult. de offic. proconſ. c. magnum, 11 q. 1. l. competit. C. de præſcr. 30. vel 40. ann.* Bodin. 1. *de repub. c. 10.* Weſenb. *conſil. 27.*
n. 10. Et arguit † quaſi poſſeſſionem juriſdictio- 6
nis, *cap. licet cauſam de probat.* Gylman. *in ſymphor. ſupplic tom. 1. tit. 1. vot. 5. n. 9.*

De jure civili † eſt, *text. in l. deprecatio, ibi:* ego 7
quidem mundi Dominus, *ff. de L. Rhod. de jact. pr. conſtit. de Juſtin. C. confirm. Nov. 105. cap. 2. in fin. l. bene à Zenone verſ. qui enim, C. de quadr. præſcript. l. ſed Divus, 6. §. eſt autem, ibi:* univerſo orbi, *ff. de excuſat.* Jaſ. *in l. 1. nu. 10. C. de ſumm. Trin.* Caſtald. *de imper. Rom q. 52.* Anton. Fab. *in Conſult. de Ducat. Montiſferr pro Duce Sabaud. fol. 40.* Hinc Bart. *in l. hoſtes, ff. de captiv. & poſtlim. reverſ.* dicit *contrarium affirmare forte hæreticum eſſe propter dictum illud, Luc. 2.* Et totum mundum † ejus eſſe 8
provinciam, aſſerit Surd. *conſil. 479. nu. 10. vol. 4.* Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib. 1. c. 3. n. 5. & ſeqq.* ipſumq; hujus mundi machinæ Dominum, dicit Sigiſmund. Scacc. *de judic. lib. 2. c. 9. nu. 1609.* Franc. Zoannet. *de Rom. Imper. num. 149.* [ac rerum potentem, terrarum hominumque Dominum Latin. Pacret. *in Panegyr. Theod. Auguſt. dicto.*] Verùm non deſunt, qui huic aſſertioni contradicunt, dicentes, ridiculum † fore ſtatuere 9
Imperatorem Dominum totius mundi, cum plurimas orbis terrarum partes & regiones nunquam habuerit, [qua de re admodum prolixè & per multas paginas differit, multisq; rationibus

bus & argumentis, præcedentem aſſertionem impugnat Chaſſan. *Catal. glor. mund. part. 5. conſid. 28. per tot.*] adde Beſold. *de juriſd. Imper. Rom. c. 6.* & ad textus adductos dicit Oldrad. quod ſint teſtimonia domeſtica, & quod Imperator deponat in propria cauſa, contra *l. nullum, C. de teſtib.* Oldrad. *conſil. 69. num. 6.* [Et ita etiam reſpondet Alciat. *ad l. 1. Cod. de ſum. Trinit.*] Hinc Chaſſan. *Catalog. glor. mund. part. 2. conſid. 32.* falsè ridens dicit, quod dictio *mundus*, *in d. l. deprecatio*, ſit intelligenda de mundo muliebri, & ſic pro ejus ornatu, ut in *tot. tit. ff. de aur. & argent. legat.* quem refert Hieron. de Cævall. *in ſpec. commun. opin. q. 906. n. 29.*

10 Et præterea ita quidem inferunt, † ſi Imperator eſt Dominus totius mundi, id eſt vel de jure naturali, vel civili. Non de naturali ſeu gentium, quia nunquam totum orbem terrarum occupavit, præſertim cum conſtet, noſtris temporibus plurimas repertas eſſe nationes, quæ antea omninò fuerunt incognitæ: Et priſcis tempori-
11 bus † conſtat innumeras gentes potiſſimum ultra Euphratem Romano imperio nunquam fuiſſe ſubditas, ſed multas fœderatas æquali jure, multas iiſdem formidabiles, cum quibus pacem feciſſe gaviſi fuerint, *ut ex l. non debito. l. 5. §. in pace, de captiv. & poſtlim. reverſ. l. mercatores, C. de commerc. l. 2. de offic. præfect. præt. Afric. refert* Steph. Forcat. *in Cupid. juriſp. c. 9.* [Et quod Scythia, Sarmatia & ultra Euphratem fluvium univerſus Oriens, nunquam paruerint Romano imperio, poſt alios teſtatur, Alciat. *ad d. l. 1. C. de ſum. Trinit.*]
12 Non de jure Civili; † quia tunc vel per electionem, vel ſucceſſionem totius orbis dominatum adeptus eſſet, Neutrum verò dici poteſt, Ether. Mohr. *in diſp. de juriſd. c. 1. concl. 12.* [Inſuper non
13 deſunt textus juris, † qui id ipſum ſatis apertè arguunt, quod non omnia regna Romano imperio paruerint, ſed aliis Regibus & Rebuſpublicis ſubjecta fuerint, *text. in l. mercatores, ibi: tàm imperio noſtro, quàm Perſarum Regi ſubjectos, & ibi: ne alieni regni, quod non convenit, ſcrutentur arcana, C. de commerc. & mercator. & l. 1. Cod. de offic. præfect. Præf. Afric. l. 2. C. de vet. jur. enucl. l. poſtliminium, in princ. verb. inter nos ac liberos populos, regesq́ᵹ. & ff. de captiv. & poſtlim. rev.* Adde *l. 1. in verb. quos clementiæ noſtræ regit imperium, Cod. de ſumm. Trinit.* ubi Alciat. in Comment. ſcribit: Relativum, quos, indicat aliquas fuiſſe gentes, quæ non paruerint Imperatori Romano.]

Pro conciliatione horum variè reſpondent Dd. Quidam dicunt generalitatem illam reſtringendam eſſe ad orbem † Romanum, hoc eſt, qui 14
Romano ſubeſt imperio, *l. 2. C. de jurejur. propter calumn. dand.* [Confer Knich. *de autocrat. Roman. Imp. cap. 1. n. 34. & aliquot ſeqq.* Johan. Azor. *inſtit. Moral. lib. 10. cap. 7. part. alter. circ. fin. Tom. 2. Fac. text. in l. mercatores, C. de Commerc. & Mercator. Et l. Romana, ibi: Barbara autem gentis Eunuchos, extra loca noſtro imperio ſubjecta factos, C. de Eunuch.*]
quia ob medium † inhabile generalis locutio 15
non operatur, niſi in quantum poteſt, Eberh. à Middelb. *in Topic. legal. loc. 5. n. 1.*

Quidam verò dicunt, univerſales iſtas locutiones non ſimpliciter, † ſed ſynecdochicè eſ- 16
ſe accipiendas, ut totus mundus & ſimiles dictiones pro majori mundi parte, non quidem per ſe, ſed contemplatione rerumpublicarum & regnorum aliorum intelligantur, *arg. l. majore, 156. & ibi* Alciat. & Gœdd. *de V. S.* ubi majore parte anni poſſediſſe intelligitur, etiamſi duob. menſibus tantum poſſedit, non quod bimeſtre majus anni ſit tempus, ſed reſpectu adverſarii, qui paucioribus diebus poſſederit. Vix enim alia
fuit antea Reſpub. † cujus imperium amplioribus finibus fuit circumſcriptum, quàm Roma- 17
norum, per ea quæ ſupra Paurmeiſt. *lib. 2. de juriſd. c. 1. num. 21.* ubi triplex conſtituit territorium imperii Romani.

1. Totum † orbem, quod quoad jus acqui- 18
rendi intelligit Bocer. *de inveſtitur. Feud.* ubi dicit boni Imperatoris † officium eſſe, ut univer- 19
ſum terrarum orbem imperio Romano ſubjiciat, quod colligitur ex *Proœm. inſtit. §. quoniam utrumq́ᵹ. & Nov. 12. in pr. ibi:* patriam noſtram augere cupientes.

2. Imperii territorium dicit non poſſeſſione,
† ſed jure æſtimandum, ut non ſolum illæ pro- 20
vinciæ, quę actu imperio parent, ſed & illæ, quæ cauſam poſſeſſionis ſibi mutantes, ab imperio defecerunt & ſe exemerunt, ut ſunt regna Hiſpaniæ, Galliæ, &c. *de quibus ſupra Cl. 2. c. 8.*

3. Propriè imperii territorum † appellan- 21
tur provinciæ iſtæ, quæ etiamnum actu imperio ſunt ſubjectæ, *d. c. 1. num. 21. 22. 23.* aliter hoc explicat Covarruv. *in c. peccatum, part. 2. §. 9. num. 5. ubi vid.* Roland. à Vall. *conſ. 88. num. 7. vol. 1.* Michaël Ulcurrun. *de regim. mund. p. 2. q. 3.* Sed po-
ſita ita reſtrictione † ad Romanum imperium, 22
Imper. omnium erit Dominus, & omnia ejus

eſſe cenſentur, *d.l bene à Zenone*, non quidem ra-
23 tione rerum ſingularium † ſed reſpectu univerſi,
non privato moderamine, ſed publica tutela, *c.*
24 *1.in pr. de Iuſtin. C. confirm.* non ad quæſtum † &
lucrum ſuum, ſed pro utilitate imperii procu-
randa, *l præcipimus, Cod. de appellat.* nō ſecundum
25 privati arbitrii libidinem, † ſed ſecundum legum
ordinem & præſcriptum, *l. omnes de legib. l. 1. in pr.*
26 *de ſumm. Trinit.* non dominio † & proprietate,
ſed imperio & juriſdictione, *ut inquit* Seneca:
[Robert. Marant. *diſput. 8. num. 27.* Nicol. Ever-
hard. Jun. *conſil.* 41. *num.* 81. *vol.* 1. ubi dicit, quod
ratione dominii particularis ſeu rerum particu-
larium, Imperat. ſe Dominum mundi profiteri
non ſoleat; cum illud dominium, ſingulariter
ad ſingulos pertineat, *l. 1. §. hæ autem res, ff. de rer.*
27 *diviſ. §. ſingulorum, Inſtit. eod.*] non uſu, † ſed uten-
di poteſtate, ſi Reipub. flagitet utilitas vel neceſ-
ſitas, Geil. 2. *obſ.* 56. Covarr. 3. *var. reſol. 6. num. 6.*
28 Vaſq. *illuſtr. controverſ. c. 5.* non re, ſed ſpe, † ſi for-
te privatus decedat ſine hærede, *l. 1. de jur fiſc. l. 1.*
C. de bon. vacant. Deniq; non ad expilationem,
29 † ſed Reipublicæ ſuſtentationem, *c. 1. in pr de con-
cept. ff. Ezech.* 46. 1. 18. ubi dicitur: non accipiet
Princeps de hæreditate populi per violentiam,
ſed de poſſeſſione ſua hæreditatem dabit filiis
ſuis, *vid.* Cothmann. *in C. lib. 1. tit. 1. q. 3.* [Habet
30 enim illam poteſtatem à Deo, † *Auth quomod.
oport. Epiſcop. in princ. Coll.* 1. Et quæ dicta ſupra
Claſſ. 1. c. 2. Sed Deus Imper. poteſtatem peccan-
di non dedit, *c. Imperatores, quæſt. 3.* Ergo nec au-
ferendi alieni rem vel jus ſuum, *c. cum tu, de uſur.
c. ſi res, 14. q. ult.* Nicol. Everh. Jun. *conſil. 7. n. 13.*
ubi paſſim multa eleganter ſcripſit, de univerſa-
li Imper. dominio, *numer. 20. & ſeqq. junct. d. con-
ſil. 41. n. 81.*]

CAPUT XIV.

DE REGE ROMANORUM *ejusq; juriſdictione & juribus.*

SUMMARIA.

1. Rex Romanorum proximum ab Imperatore obtinet locum. 2. Olim dicebatur Caſar, qui erat deſignatus auguſtæ Majeſtatis heres.

3. Caſaris appellatio ſecundaria in Rom. imperio poteſtatis nomen fuit. Caſares quaſi Principum & Auguſtorum filii, & deſignati Majeſtatis ſucceſſores. 4. Caſares ab ipſis Auguſtis eligebantur ad regendam provinciam, cum titulo Caſaris, & ſpe ſucceſſionis poſt mortem Imperatoris.

5. Declaratio Caſarum non contulit imperii dignitatem, ſed gradum ad imperium fecit.

6. Auguſti & Caſares quomodo differant.

7. Hodie Caſaris appellatio Imperatori tribuitur.

8. Auguſtorum ſucceſſores, vel jam in Auguſtum promovendi, Reges Romanorum dicuntur. 9. Vacante imperii ſede, ſubitati Imperatoris & imperii ſucceſſores.

10. Gallis Regis filius natu maximus, aut ſucceſſor Delphinus vocatur. Angliæ Princeps de Walliæ dicitur proximus Regis ſucceſſor.

11. Rationes dubitandi. 12. Viventis nulla eſt hereditas.

13. Præpoſtera regnandi libido facile inducit votum captandæ mortis.

14. Plures Orientem, quàm Occidentem ſolem adorant.

15. Futuri Principes diliguntur, ubi ad imperium acceſſerint, exoſi habentur.

16. 18. Romæ Caſarum temporibus capitale fuit, de futuris à morte Imperatoris contingentibus diſceptare.

17. Eliſabetha Angliæ Regina noluit quenquam ſe vivente ſucceſſorem cernere.

18. Crimen læſæ Majeſtatis incurrit, qui vivo Imperatore ad imperii ſceptra anhelat. 19. Et illi, qui vivo Rege, de faciendo Rege tractant, Majeſtatis læſæ rei fiunt.

20. Caſares non ſemel rebellaſſe Auguſtis hiſtoriæ referunt.

21. Imperatore demum mortuo, aut imperio vacante ad electionem novi Regis procedendum.

22. Rationes decidendi. Tolerabilia cenſentur, quæ vetus conſuetudo comprobat. 23. Conſuetudo obtinet vim veritatis. 24. Dirigit, & informat omnes actus mundi.

25. 26. Vt olim, ita & hodiè vivo Imperatore Rex Rom. eligi poteſt. Exemplo Ludovici Pii, Caroli M. Filii. 27. Ottonum. Henricorum. Friderici II. Wenceslai, Maximiliani I. Ferdinandi, Maximiliani II. Rudolphi II.

28. Rex Romanorum vivo Imperatore eligi poteſt, tali Electioni conſentiente Imperatore.

29. Sine crimine læſæ Majeſtatis vivente Pontifice, conventicula de Pontificatu fieri non poſſunt.

30. Reſpondetur ad rationes dubitandi. Ad 1. ſpes futuræ ſucceſſionis viventis conſtitui poteſt.

31. Ad 2. Conſentiente eo, de cujus ſucceſſione agitur,

agitur, votum captandæ mortis non præſumitur. 32. Conſentiendo quis teſtatur, nullum ſibi imminere votum captandæ mortis.

33. Ad 3. Volenti non fit injuria. Non ſpectandum, quid homines faciant, ſed quid facere debeant.

34. Non deſignato ſucceſſore, vivo Principe, Populo propter interregni incommoda non cavetur 35. Intereſt Reipubl. ne ſucceſſor in incerto ſit. Triſtibus eventibus proſpiciendum.

36. Duobus ſimul ad imperium, vivo Principe contendentibus, mentio heredis ſeu ſucceſſoris facienda non eſt. 37. Unus ex iſtis, vel alius à Principe ſucceſſor eligendus, ejusq; imperium Procerum conſenſu firmandum. Exemplo Davidis, Salomonem in Regem ungi curantis.

38. Ad 4. 39. Invito Principi obtrudi non poteſt ſucceſſor.

40. Ad 5. Affectando imperium crimen læſæ Majeſtatis quis incurrit.

41. Ad 6. Unius incluſio non eſt alterius excluſio, eandem rationem habentis, præſertim lege loquente indefinitè, & generaliter.

42. Indefinita locutio à lege prolata æquipollet univerſali.

43 Leges ita interpretandæ, ne inde abſurdus oriatur intellectus.

44. Ab exemplis legitimum argumentum non ſumitur quoad juris cõſtitutionem, ſed quoad juris conſtituti exiſtentiam.

45. Leges firmantur, quando moribus utentium comprobantur.

46. Tranſitio ab electione Regis Rom. ad jus ejuſdem vivo Imperatore.

47. Rex Romanorum electus perpetuus imperii Vicarius 48. Abſente, vel impedito Imperatore omnia jura Imperatoria exercere poteſt.

49. Non ſolum Imperatoriâ, ſed propriâ autoritate & nomine 50. Abſente Imperatore conſcribit comitia, tàm ſuâ, quàm Imperatoris autoritate. 51. Sub pœna Banni imperandi poteſtatem uſurpat. 52. Utitur plenitudine poteſtatis. 53 Indicit collectas 54. Habet jus indicendi vel exequendi Banni Imperatore abſente.

55. Electus Roman. Rex ordinariam habet juriſdictionem, eiq; annexam adminiſtrationem imperii cum Imperatore.

56. Rex Roman non tanquam nudus locum tenens, ſed proprio & ſuo jure omnia ordinat. Et proprio nomine, ut perpetuus imperii Vicarius, juriſdictionem exercet.

57. Rex Romanorum dicitur caput imperii, vivo adhuc Imperatore alternativè, non copulativè. 58. Pragmaticas imperii ſanctiones promulgat. 59. Supremi judicii ordinationem præſcribit. 60. De majoribus ac Regalibus feudis infeudat. 61. Concedit Regalia, aliaq; jura & privilegia. 62. Mandatum cum libera in prædictis caſibus habere cenſetur. 63. Omniaq; abſente Imperatore poteſt, quæ ipſe Imperator præſens facere poſſet.

64. Mortuo Imperatore ipſo jure plenaria adminiſtratio imperii in ipſum devolvitur.

65. Ferdinandus Rex, comitiis Anno 1555. præfuit, tanquam plenipotentiarius, & Commiſſarius Caroli V. Imper. Fratris, & jure proprio, tanquam Rex Roman.

66. Majeſtas & juriſdictio Regis Romanorum, præſente & non impedito Imperatore ſuſpenſa quodammodo, & deliteſcit.

67. Rex Rom. unum cum Cæſare tribunal habet, nec appellatur ab uno ad alium.

68. Crimen læſæ Majeſtatis æquè in Regem Rom. atq; in Imperatorem committitur.

69. Diſcrimen inter utrumq;, Imperator Regi Romanorum tribuit ſaltem titulum ſeiner Liebden; Hic vero illi adſcribit Majeſtatem.

70. Rex Romanorum Imperatorem Dominum ſuum appellat.

PRoximum ab Imperatore † locum obtinet 1
Rex Romanorum, Sixtin. *de regalib. lib. 1 c.*
4. num. 9. Quem hodie Romanorum Regem no-
minamus, † olim dicebatur Cæſar, qui nec Im- 2
perator, nec imperii particeps erat, ſed deſigna-
tus Auguſtæ Majeſtatis hæres, *l. fiſcus, §. fin. ff.*
de jur. fiſc. l. et ſi. C. de malefic. & Mathemat. Cujac.
12. obſ. 15. in fin. Cothman. *ad rubr. C. num. 57.* Ita
† enim à memoria Diocletiani & paulò etiam 3
antea, Cæſaris appellatio ſecundariæ in Rom.
imperio poteſtatis nomen fuit, ut Cæſares, qua-
ſi Principum & Auguſtorum filii atque deſignati
Majeſtatis ſucceſſores imperio cooptarentur,
Albert. Krantz. *in metrop lib. 4. cap. 1.* Vacc. *ad*
Proœm pand in verb. Auguſtus. Dauth. *ad l fin. n.*
71. C. de pact. [*& in tractat. de teſtament. num. 255.*
Andr Knichen. *de autocrat. Roman. Imperat. cap. 1.*
num. 133. Molin. *de primogen. Hiſpan. lib. 3. cap. 6.*
num. 10. & ſeq. Albert. Gent. *diſputat. 4. de Crim.*
læſ. Majeſt.] Et hi Cæſares † ab ipſis Auguſtis eli- 4
gebantur, ad regendam aliquam Provinciam
cum titulo Cæſaris, & ſpe ſucceſſionis poſt mor-

tem

tem Imperatoris, ūt ex Ammian. Marcellin. & M. Anton. Sabellic. tradit Reſtaur. Caſtald. *de Imper. Rom. q. 41. n. 2.*

5 Declaratio † tamen Cæſarum non contulit imperii dignitatem, ſed gradum ad imperium fecit, ut veluti per manus ab eo, qui Auguſtus fuerat, imperii regimen acciperet, ut ex Oroſ. *lib. 7. c. 16. tradit idem* Caſtald. *d. loc.* [Et breviter de ea re ita ſcribit Andr. Alciatus: Inter Auguſtum &
6 Cæſarem id intereſt: † quod Auguſti dicantur qui nunc regnant, & à Senatu Imperatoris nomine honeſtati ſunt: at Cæſares dicuntur, qui ab ipſo Auguſto electi ſunt ad regnandam provinciam aliquam cum Cæſaris honore tantum, donec Auguſtus vixerit, poſt ejus mortem ſucceſſuri in imperio, *in annotation. ad tit. C. de excuſ. artic fol. mihi* 105. Hodie tamen aliter res habet. Nominari quidem ab Imperatore, ſed non niſi ab Electoribus eligi poteſt Rex Romanorum.]

Noſtris præterea moribus Cæſaris appellatio
7 † Imperatori tribuitur, & quod fuit olim nomen certi individui proprium, poſtea generis & dignitatis nomen factum eſt glorioſum, Volateran. *lib. 14. Comment.* Corn. *conſ. 3.* Bald. *in proœm. ff. col. 3. in pr.* Joh. Fab. *in proœm. inſtit. verb. Cæſar.* [Eoq; etiam Alemannica lingua, Romanis Principibus hoc nomine dicato, primo Kæſar, pro Cæſar, deinde Käyſer dici cæpit. Petr. de Andl. *de Rom. Imper. lib. 1. c. 7.* adde quæ ſcripſi ſupra *in Appendice cap. 12 circ fin.*]

Sed cum ſemper

Natura novas deproperat edere formas,

8 hodie † Auguſtorū ſucceſſores, vel ii, qui jam jā in Auguſtum promovendi ſunt, Reges Romanorum dicuntur, *Aur. Bull. tit. 2. §.* Ich Ertzbiſchoff/
9 Qui vacante † imperii ſede, ſine controverſia indubitati ſucceſſores Imperatoris & imperii dicuntur, uti Ferdinand. Imper. de ſe loquitur, in R. A. de Anno 1559. in princ. ibi: vnnd als Iieber vor erwehltem/ beſtättigtem vnd gekrönten Römiſchen König/ auch jhrer Liebden vnd Käyſerlichen Majeſtät im fall der Erledigung deß Käyſerthumbs vnzweiffentlichem rechtem ſucceſſori: ideoque ſtatim à morte Imperatoris adminiſtrationem ſuſcipiunt, uti Maximil. II. fatetur, Reichs A. de Anno 1566 in pr. ibi: Daß wir gleich alsbald nach tödtlichem Abgang gedachtes vnſers geliebten Herrn vnd Vatters/ vnd der adminiſtration deß erledigten Käyſerthumbs vnterfangen. [R. A. de Anno 15.7. §. Aber doch da ſie ſich/ ibi: Als jhrer Ld. vnnd Käyſerlichen Maj. Nachfolger am Reich. Galli natu maximum Regis fi-
10 lium, † aut ſi non ſit filius, deſignatum Regem, hoc eſt, eum qui Regi ſucceſſurus eſt, Delphinum vocant, ad quem ea pertinet Regio, quæ Delphinatus dicitur. Joh. Sleidan. *in illuſtrat. & deſcript. Gall. poſt Commentar.* Comin. *In Anglia* Princeps de Wallis, proximus Regis ſucceſſor perpetuo nomine honoratur.]

Verùm pro ratione dubitandi facere videtur, quod commodum & rationi conſentaneum † 11
non ſit, vivo Imperatori hæredem deſignare.

1. Quia viventis † nulla eſt hereditas, *l. heredi-* 12
tas, C. de pact. convent.

2. Quia præpoſtera regnandi † libido facilè 13
inducat votum captandæ mortis, *l. fin. C. de pact.*

3. Per talem electionem videtur periclitari auctoritas Imperatoris, ſiquidem ita comparatum eſt, ut plures † *Orientem* quàm *Occidentem* 14
ſolem adorent, *ut* Pompej. Syllæ *dixit*, Plutarch. *in vit. Pompej.*

[Tiberium Imperatorem, non abditâ ambage Macroni exprobraſſe; OCCIDENTEM ab eo deſeri, ORIENTEM ſpectari, teſtatur Cornel. Tacit. *lib. 5. annal.* Philippus Burgundiæ Dux, † cum audiviſſet, filium Carolum non in- 15
gratum eſſe Gandavenſibus, reſpondit, perpetuam eorum eſſe conſuetudinem, ut futuros quidem principes diligant, ubi autem ad imperium acceſſerint exoſos habeant. Philip. Comin. *lib. 10. Commentar. p m. 679. ubi circa fin.* hanc præmittit maximam, ita in rebus humanis comparatum eſſe, ut quorum augeſcere videmus potentiam: eos magis obſervemus quàm illos, qui in ſupremo gradu poſiti, non poſſunt amplius progredi.]

4. Ideoque Romæ Cæſarum † temporibus 16
capitale fuit, ſi quis de futuris à morte Imperatoris contingentibus diſceptaret: tantum abfuit, ut vel verbulum de ſucceſſione mutire auderent, *ut ex auctor. diſcurſ. de reb. Gallic. fol. 11. refert* Dauth. *ad d. l. fin. num. 69.* [Jurium Scribonianum in exilium actum quaſi finem Principis, per Chaldæos ſcrutatus, ſcribit Cornel. Tacit. *lib. 12. annal.*]

Sic Eliſabetha † Angliæ Regina noluit quen- 17
quam ſe vivente ac ſpirante ſucceſſorem cernere, & brevi morituræ foſſam aperire ideoque Anno 1581. coactis populi ordinibus interdictum eſt, ſubjecta læſæ Majeſtatis pœna, de imperii ſucceſſore ſermones ſerere, Bodin. *lib. 6. de repub. cap. 5.*

5. Crimen læſæ Majeſtatis incurrere † vide- 18
tur,

tur, qui vivo Imperatore ad imperii ſceptra anhelat. Hinc cum Philippus Magnificus Haſſiæ Landgravius ab Henrico Duce Brunſvicenſe incuſabatur, quod imperialem dignitatem ad ſe transferre conaretur, in apologia ſuæ defenſionis ita reſpondit: Es gibt Hertzog N. vor / wir wollen Käyſer ſeyn vnd ſchreiben vns der Gewalt ſelber zu. Das iſt warlich etwas vnd ein Ding / dardurch man noch Käyſer vnd Kônig bewegen môchte. Wir wiſſen je wol / daß es ein crimen læſæ Majeſtatis were / bey leben deß Käyſers / nach dem Käyſerlichen Gewalt zu trachten / quæ defenſio extat apud Hortleder in Reichshandlung / lib.4 cap.7.n.43.

19 [Imò non ſolum is, qui vivo Imperatore ad imperium anhelat, ſed & illi qui tractant, de faciendo Regem, Rege vivo, Majeſtatis læſæ Rei fiunt, Tiber. Decian *in tract. crim, lib.7.cap.4.nu.5. in fin.* Corrad *in pract. rubr. de læſ. Majeſt. n.3. in fin.* Proſp. Farin. *de crim. læſ. Maj. q 113. n.54.* Præterea

20 Cæſares, † quos nunc Romanorum Reges appellamus, non ſemel rebellaſſe Auguſtis exempla proſtant. Albinum Severo, Julianum Conſtanti, alios aliis ſe oppoſuiſſe memorat Alberic. Gentil. *de crim. Majeſt. diſp.4.* Henricum filium contra Henricum patrem arma ſumpſiſſe & eum tandem regno pepuliſſe ex hiſtoria notum. Confer Cuſpin. *in vit. Henr Imper.*]

6 Facit text *in Aur. Bull tit.1. §.* Wann es auch

21 darzu kommen / ubi conſtituitur, tunc demum, † cum de Imperatoris obitu innotuit, ad electionē novi Regis procedendum, aut quando contingit ſacrum vacare imperium, §. Wann vnd wie offt / *tit.4. Aur. Bull.* Ex quibus textibus colligitur, vivente Imperatore, & non vacante imperio ad electionem regis Roman. procedi non poſſe.

Hiſce tamen non obſtantibus, cum tolerabi-

22 lia † ea cenſentur, quæ vetus conſuetudo comprobat, *text. in l. Imperatores de pollicitat l non tan-*

23 *tum. §. fin. de decurion.* quia conſuetudo † obtinet vim veritatis, Bald. *in l.1. C. de ſervitut.* Sichard. *ad d.l.1. n.7. eod.* Geil. 1. O. 85. *n.7.* æquiparaturq; regiæ auctoritati; Alber. Riminald. *conſ.135. verſ li-*

24 *ceat, vol.2.* quæ dirigit & informat † omnes actus mundi, Molin *in Comment. C. lib.1. tit.1. concl. de ſtat. & conſuet. local.*

25 Certiſſimum eſt, ut olim ita etiam hodie, † vivo Imperatore Regem Romanum eligi poſſe: [Fac. *tit. de pac. conſtant tenend in principio,* ubi habetur: Nos Fredericus Imperator, & filius noſter, Henricus Romanorum Rex. Idque multis firmat Anton. Quett. *conſil. 1. ſub num. 21. verſ. Ego vero puto, &c.* Faciunt etiam huc allegatæ noviſſimæ conſtitutiones imperii ſupra *n. 8. 9.*] Ut enim anteriora tempora prætercam, tranſlato ad Germanos imperio, Carolus Magnus Ludovicum Pium Regem coronavit, eodemq; modo poſteri ſucceſſores ſubornarũt, Carol. Sigon. *de reb. Italic. lib.4. in hiſtor. Carol M.* Poſtquam verò extincta ſtirpe † Carol Imp. ſuffragiis Princi- 26
pum creari cœpiſſent, ſæpe convocatis imperii Romani Electoribus Imperatores quempiam vel filium vel fratrem, ſe præſente in Romanum Regem eligi curarunt.

Hoc modo † Ottones, Henrici, Fridericus 27
II. Wenceslaus, Maximil. I. Ferdinand. Maximil. II. Rudolphus II. imperii ſucceſſores vivis Imperatoribus ſunt deſtinati, Muſcul. *de ſucceſſ. anomal membr.1. Claſſ.1. concluſ.3. lit. P.* [vid. Cuſpinian. *in Henric. IV.* Wehner. *in obſervat. verb.* Wahltag / *pag.675.* Dreſſer. *in Millenar.6. in vita Henric. VI.* Maximil. I. Imperatorem, Carolum Nepotem, in Comitiis Auguſtanis Anno 1519. Electorib. commendaſſe, ut eum Regem Romanorum crearent, nec tamen tunc temporis obtinuiſſe, ſcribit Thuan. *l.1. Hiſt.* qui tamen mortuo, eodem Anno 1519. Maximiliano, ab imperii ſeptemviris Imperator electus eſt, Joh. Sleid. *lib.1. Comment.* Thom. Hubert. Leod. *in vit. Frid. II. Elect Palatin. lib. 4. & lib. 5.*] Quod autem Rex eligi poſſit vivo Imperatore, ita procedere † puto, ſi Imperator tali electioni conſentiat: Si verò 28
Imperator reclamet, aliud dicendum eſt, qua de re vid. Arum. *de jur. publ. diſcurſ. 5.* [Quò pertiner, † quod traditur de Pontifice, qui, licet cum 29
Cardinalibus, de ſucceſſore deliberare poſſit, Alberic. de Roſat. *ad l. fin n 6. C. de pact.* attamen crimen hæreſis, ſeu potius læſæ Majeſtatis eſſe volunt, ſi vivente eo conventicula fiant de Pontificatu, Bald. *ad l quoniam, C. de teſtib.* Alciat. *ad l fin n.17.* Dauth. *ibid. n.33. C. de pact.*]

Ad 1. dubitandi rationem R. viventis quidem
† propriè hereditatem non eſſe, ſpem tamen ſuc- 30
ceſſionis futuræ conſtitui poſſe viventis dubium non eſt, *l. non aliter. ff. de adopt. §. fin. Inſtit. de legitim adgnat. ſucceſſ.*

Ad 2. R. Votum captandæ mortis ex pacto
ſucceſſorio non præſumitur, † quoties is, de cu- 31
jus ſucceſſione agitur conſentit, *l. fin. & ibi Dd. C. de pact.* Cravett. *conſil 41. in fin.* Treutler. *vol.1. diſput.6. theſ. 8. lit. d.* [Anton. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud. judicat. lib.2. tit.3. de fin. 10. num.1.*] Nam
is conſentiendo † teſtatur, nullum ſibi immi- 32

Y nere

nere votum captandæ mortis, Gœdd. *de contrahend. ſtipul. c. 6. n.* 100.

33 Ad 3. R. † volenti non fieri injuriam. Præterea non ſpectandum eſſe, quid homines faciant, ſed quid facere debeant, *l. 12. de offic. Præſid.* Et
34 quamvis regnanti † tutius cautum videri poſſit, ſi vivo eo non deſignetur ſucceſſor, populo tamen propter interregni incommoda non cave-
35 tur. Bodin. *6. de republ.* 5. Intereſt † enim reipubl. ne ſucceſſor in incerto ſit: ideoque triſtibus eventibus, qui ob incertitudinem ſucceſſorum metuendi, proſpici utile eſt, Mantic. *de conjectur. ultim. volunt. lib. 5. cap. 16. num.* 7.
36 Duobus † tamen ſimul vivo Principe ad imperium contendentibus, omninò mentionem hæredis ſeu ſucceſſoris faciendam non eſſe ſuadet, Clapmar. *de arcan. rerumpubl. lib. 3. cap.* 10.
37 [Cui obviam itur, † ſi unum ex iſtis vel alium, ipſe Princeps ſucceſſorem eligat & ejus imperium cum Procerum conſenſu firmet. David Rex Prudentiſſimus, animadvertens filiũ Adoniam, qui tamen Regno non erat deſtinatus, factâ conſpiratione & malis artibus ſibi id vindicare velle, Salomonem, per Sacerdotem, in Regem ungi curavit, ejusq; ſolium vivus roboravit. *1. Reg. c. 1. & 1. Paralipom. cap.* 24. Quod niſi feciſſet, magni tumultus & factiones, eo mortuo, in populo eveniſſent. Hinc Plin. *in Panegyr. Trajan. dict.* In Principe, inquit, qui electo ſucceſſore facto conceſſit, una itemq; certiſſima divinitatis fides eſt, bonus ſucceſſor.]
38 Ad 4. R. ideò capitale † Romæ fuiſſe Cæſarum temporibus, ſi quis de futuris à morte Imperatoris contingentibus diſceptaret, quia ex ſolius Imperatoris poteſtate & voluntate hoc depen-
39 debat. Exemplum † de Regina Angliæ loquitur extra terminos noſtræ quæſtionis, ſiquidem & nos ſtatuimus, invito Principi obtrudi non poſſe ſucceſſorem. [Ipſa enim Eliſabetha, paulò ante mortem, Jacobum VI. Scotiæ Regem, ſucceſſorem deſignavit, & ad eum hereditario jure Angliæ coronam pertinere, coram Regni Proceribus, conteſtata eſt, Gualth. *in Chronol. Eccleſiaſtico-Politic ſub Anno* 1603.]
40 Ad 5. reſpondetur, crimen † læſæ Majeſtatis utique eum incurrere, qui privato affectu, contra ordinem juris publici, imperii dignitatem, vivo Imperatore, affectat: Qui verò volente Imperatore ab Electoribus ad imperii faſtigium vocatur, is privato affectu imperialem dignitatem non ambit, ſed per legitimos tramites delatam ſuſcipit.

Ad 6. reſpondetur, licet in adducto iſto §. ille tantum caſus includatur, ſi ex morte Imperatoris contingat vacare imperium; † non tamen al- 41
ter caſus excluditur, cum unius incluſio non ſit alterius excluſio eandem rationem habentis, Cæphal. *conſil.* 157. Hippol. Riminald. *conſil.* 698. *n. volum.* 7. præſertim ſi alibi lex loquatur indefinitè & generaliter: Jam verò *in d. tit. 1. Aur. Bull. in pr.* lex loquitur indefinitè & generaliter, hiſce verbis: Wir erkennen und ſetzen mit dieſem gegenwertigem Keyſerlichem Gebott / ewiglich zu wehren / auß rechtem wiſſen vnd Vollkommenheit vnſers Keyſerlichen Gewalts / wie offt vnd wann es in künfftigen Zeiten noth / oder ſich begeben würde / zu erwehlen einen Römiſchen König zum Keyſer zu machen / daß ſich die Churfürſten zu ſolcher Wahl / etc. Communis autem & ab utriuſque juris interpretibus recepta regula † eſt, quod indefinita locutio à le- 42
ge prolata æquipolleat univerſali, *gl. in cap. ut circa in pr. de elect.* Dyn. *in rubr. de reg. jur. in* 6. Bart. *in l. ſi pluribus de legat.* 2. Cagnol. *in l. 1. num. 9. de reg. jur.* Didac. Covarruv. *1. variar. reſolut. cap. 13. num.* 8. 2. Leges ita interpretandæ † ne inde ab- 43
ſurdus aliquis oriatur intellectus. At ſi ad ſolum mortis caſum electio Romani Regis reſtringeretur, hoc abſurdum emergeret, quod nec eo caſu ubi inhabilis exiſteret Imperator, Rex Romanus eligi poſſet, cujus rei exempla in Adolpho Naſſovienſi, Wenceslao, & aliis habemus in contrarium. Et quamvis ab exemplis † legitimum ar- 44
gumentum non ſumatur, quoad juris conſtitutionem, *l. nemo & ibi Dd. C. de ſentent. & interloc. omn. jud.* legitimum tamen ſumitur argumentum, quoad juris conſtituti exiſtentiam, *argum. Clem. 1. de probat.* Alex *ad l. 1. numer. 12. verſ. tertiò fallit in fin. de offic. ei, cui mand. eſt juriſd.* Bart. *ad d. l. nemo, per cap. alius item, 15. quæſt.* 6. maximè ſiquidem rem declarant, *l. 1. §. quod vulgò. ff. de vi & vi arm. l. ut responſum, C. de tranſact. l. damni, 2. §. fin. ff. de damn. inf.* & quaſi digito demonſtrant, ac tacitè ſubjiciunt. Bald. *conſil.* 347. *vol. 1.* Hippolyt. Riminald. *conſil. 602. num. 27. l. 1. ff. de præſcript. verb.* & quid fieri judicarive debet, oſtendunt, Bart. *ad d. l. nemo*, quidq. jure conſtitutum ſit, Innocent. *ad cap. cum Apoſtolica verb. datur intelligi, x. de his quæ fiunt à prælat. ſine conſenſ. capitul.* Leges namque † firmantur, quando mori- 45
bus utentium comprobantur, inquit Auguſt. *in c. in iſtis, diſtinct.* 4.

Ex his itaque patet Regem Romanum † vivo 46
Impera-

Imperatore eligi poſſe, breviter etiam d ſpiciendum,de jure Regis electi,vivo Imperatore. Quāvis ex ſola deſignatione adminiſtratio regni plena commiſſa non videatur,Ludovic. Molin. *de Primogenit.Hiſpan.lib.3.c.6.n.22.* Heig *ad Proœm.*
47 *inſtit.num.* 59. attamen Rex Romanus † electus perpetuus imperii vicarius exiſtit, Thom. Michaël *de juriſd.concluſ.*29. Matth. Stephan. *de juriſd.lib.2.p.1.c.2.nu.* 51. Schonborner. 5.*Polit.c.*19. idq; lege & auctoritate publicâ, hoc eſt, ipſa ele-
48 ctione imperii,ita ut abſente † vel impedito Imperatore, omnia jura Imperatoria exercere poſſit.*Aur Bull.tit.*5.*Ord Cam pag.* 1. *tit.* 1. §. Nemlich wollen die Römiſche Keyſerliche Maieſtät / als Römiſcher Keyſer/oder im fall/daß ihre Liebd vnd Keyſerliche Maieſtät nicht im Reich / oder in der nähe weren / wir als Römiſcher König jederzeit den Cammerrichter/etc. Reichs Abſchied/ de Anno 1555. §. Vnd ſollen in oberzehlten / ibi die Keyſerl. Maieſtät / oder in dero Abweſen auß dem Reich vns jhres Vorhaben / rc. [Et de Friderico Barbaroſſa legitur,quod filium ſuum Henricum VI. de conſenſu Principum Anno 1186. propterea in Cæſarem ſeu imperii conſortem elegerit, ne ſine Rectore eſſet imperium, dum ipſe profectionem adornaret in Aſiam,Cari.*in Chron.lib.* 3. *in vit.Frid.Barbar.* Helvic.*in Theatr. Hiſtor.ibid.*] idque non ſo-
49 lum Imperatoriâ, † ſed propriâ auctoritate &
50 nomine.Ideoque abſente † Imperatore conſeribit Comitia non ſolum auctoritate Imperatoria, ſed & proprio nomine, Reichs Abſchied zu Speyer/ de Anno 1532 §.So hat dem allem nach / ib: an ſtatt vnd in nahmen jhrer Keyſerlichen Majeſtät vnd für vns ſelbſt/ [Ordinat.Camer.par.3 cap.54 §. Solches alles/ ibi: Auch für vns ſelbſt als Römiſcher König / juncto Receſſ. de Anno 1555 §.So ſich dann abermahls/ bi:deſſen Liebd(nimirum Electore Moguntino.) Wir an ſtatt Keyſerl. Mai.vnd für vns ſelbſt als Römiſcher König / ſolches hiemit befehlen / cum ſimilibus] Quinimo non ſimpliciter ſed etiam ſub
51 pœna Banni † imperandi poteſtatem uſurpat Reichs A. zu Nürnberg/de Anno 1542.§ Vnnd damit ſolches alles/ ibi:vnd darauff bey Pön der Acht gebieten / utiturque, ple-
52 nitudine poteſtatis † ibid §. Würde ſich aber jemand/ ibi auß Römiſcher Keyſerlicher vnnd Königlicher Macht
53 vnd Vollkommenheit/indicit † collectas d.Receſſ.Spirenſi,de Anno 42 §. Damit auch ſolcher Ordnung. [Et habet
54 jus † indicendi vel exequendi Banni Imperatore videlicet abſente, Andr. Geil.1.*de pac.publ.c.*6. *num.*9. Ex quibus colligitur; 1.Electum Roma-
55 norum Regem, † juriſdictionem habere ordinariam, eiq; annexam adminiſtrationem imperii, cum Imperatore, cujus tamen exercitium actu ſecundo, Imperatore præſente & non impedito, ſuſpenſum quodammodo eſt & deliteſcit. 2. Quod ea quæ in prædictos caſus, Rex
Romanorum, † ordinat & ſibi juxta imperii le- 56
ges vindicat,id non tanquā nudus locumtenens, ſed proprio & ſuo jure,ex ipſa electione,collato, ordinet, & dignitati & faſtigio Regali proprio aſſcribat,per ea quæ tradit Ant.Quett *conſil.*1.*n.* 24 *& paſſim per tot.conſil.*Cui accedit,quod Vicarius perpetuus, proprio nomine juriſdictionem exerceat, per ea quæ tradit Proſper. Farinac. *de crim.læſ.Majeſt.q.* 117. *n.* 43. Rex autem Romanus eſt perpetuus imperii Vicarius per adducta, *ſup. hoc ipſo cap n.*47.]

Et dicitur Rex Romanorum caput † impe- 57
rii,vivo adhuc Imperatore R. A. de Anno 1555. §. Vnnd im fall da die Keyſerliche Majeſtät / ibi : an ſtatt Keyſerl. Majeſtät oder vnſer/als der Häupter(quod tamen non copulativè,ſed alternativè,ita ut Imperatore abſente vel impedito Rex Roman. caput imperii ſit,intelligendum eſt, ne aliâs monſtroſum cenſeatur imperii corpus propter duo capita:)
Pragmaticas imperii ſanctiones † & conſtitu- 58
tiones promulgat, *d. Receſſ de Anno* 1555.ſupremi
judicii † ordinationem præſcribit, *Ordin. Ca-* 59
mer.in Proœm. & paſſim. De majoribus † ac re- 60
galem dignitatem annexam habentibus Feudis, der Fürſten Fahnen oder Scepterlehen infeudat, quod tamen temporales imperii vicarii, Elector Palatinus & Saxo facere jure impediuntur, *Aur. Bull. tit.*5.Concedit † regalia aliaque jura & privile- 61
gia, Sixtin. 1.*de regalib.c.*4.*num.*10. [Ant. Quett. *d.conſil.* 1.*num.*22.] Et mandatum cum libera, † 62
prædictis caſibus,habere cenſetur, *arg.l.præſes,*12. *& ibi* Bart.*num.*4.Jaſ.*num.*7. *& ſeq. C. de tranſact.*
omnia † abſente Imperatore poteſt, quæ ipſe 63
præſens facere poſſet,*arg l.*2. *C.de offic.ei,qui vic.* Thom. Mich. *de juriſd. d. concluſ.* 29. [Adeoque
mortuo Imperatore, † ipſo jure, plenaria ad- 64
miniſtratio imperii, in ipſum devolvitur, quæ jam antea per ipſam electionem collata, quamvis quodammodo ſuſpenſa fuerit,per tradita ſupra hoc *cap.n.*9. Suſpenſio autem plenariæ uſurpationis, juris competentis, non tollit jus, ſed impedit plenarium exercitium, donec impedimentum ſublatum ſit. Quid verò ſi Imperator impeditus adverſâ valetudine ad comitia venire non poſſit, extra tamen imperii fines non ſit, ut conſtat de Carol. V. qui ad Comitia Auguſtana de Anno 1555. propter morbum accedere non potuit, teſte Johan. Sleidan. *lib.*25. *Comment.* Et refertur in ipſo Receſſ. de Anno 1555. §. Vnd wiewol jhre Ld.vnd Keyſerliche Maj.rc. De eo caſu non occurrit deciſio, quantum tamen ex dicto receſſu, §.

damit aber derſelbige/ colligere licet, Ferdinan-
65 dus Rex, † Caroli Imper. frater, tunc temporis comitiis illis præfuit, tanquam Plenipotentiarius & Commiſſarius Imperatoris, & jure proprio tanquam Rex Romanus, idque apparet ex verbis d. §.]

66 Non tamen aliam, † ſed eandem numero Majeſtatem & juriſdictionem ordinariam à lege imperii in caſum abſentiæ vel impedimeti Imperatoris tributam habet, quæ tamen præſente vel non impedito Imperatore, quaſi ſub cineri-
67 bus ſepulta deliteſcit. Ideoque unum † cum Cæſare tribunal habere cenſetur, *cap. non putamus, de conſuet. in 6.* nec appellatur ab uno ad alium, *c. cum Romana, de appell. in 6.*

68 Committitur † præterea crimen læſæ Majeſtatis æquè in Regem Romanorum atq; Imperatorem, Bart *in extrav. ad reprimendum verſ. Reges,* Reſtaur. Caſtald *de Imper Rom. q. 46. n. 3.* Schrad. *de Feud p. 9. c. 4. n. 7.* Mynſing. *conſil. 44. n. 10.*

Hoc tamen præter alia diſcriminis inter u-
69 trumq; obſervari, † quod Imperator Regi Romanorum tribuat ſaltem titulum, ſeiner Liebden/ R. A. zu Speyer/ de Anno 1544 §. Vnd dieweil aber wir. Rex verò Romanorum Imperatori adſcribit Majeſtatem, *d. Receſſ. Spirenſ. de An. 1542. §.* Damit auch ſolcher Ordnung/ §. Würde ſich aber/ R. A. zu Wormbs/ de Anno 1545. §. Wie dann auch ſeine Liebde/ *Ordin. Camer. p. 1. tit. 1. &* paſſim in imperii conſtitutionibus.

70 Præterea Rex Romanorum † Imperatorem Dominum ſuum appellat, R. A. de Anno 1555. in fin. § ſolches alles vnnd jedes/ wie obgeſchrieben/ ibi: die Keyſerliche Majeſtät vnſern lieben Bruder vnd Herrn: Imperator verò Carolus Ferdinādum Regem Romanorum ſimpliciter fratrem ſuum appellavit, vnſern freundlichen lieben Bruder/ *dd. receſſib.* alias differentias, vid. apud. Arum. *diſcurſ. 2. ad Aur. Bull q. 21.*

CLASSIS IV.

CAPUT I.

DE MEMBRIS IMPERII ROMANI,

hoc eſt ſtatibus & Proceribus, & quæ requirantur, ut aliquis ſit & dicatur ſtatus imperii, ſecundum hodiernum imperii ſtylum.

SUMMARIA.

1. *Continuatio ſtatus imperii membra ejuſdem appellantur.* 2. *Status imperii quid ſint.* 3. *Dicuntur etiam Proceres imperii, Ephori ſpeciales, Cæſari immediatè ſubjecti.*

4. *Vt aliquis cenſeatur Status imperii, 4. requiruntur.*

5. 1. *In matricula ſeu albo imperii receptio. Matricula imperii Statum arguit.* 6. *Matricula unde dicta, Ejusq; variæ ſignificationes.* 7. *Matrice exiſtente ſuſpectâ, omnia inde deducta ſuſpecta fiunt.* 8. *Olim matrices libelli dicti, in quibus Cæſareo Fiſco penſitantes deſcripti continebantur.*

9. *Auguſtus Imp Libellum manu ſua perſcriptum habuit, Breviarium imperii à Sueton. dictum.*

10. *Matricula pro libello etiam ſumitur, in quo ſeries & ordo quorundam hominum continentur.*

11. *Matricula imperii quid ſit.* 12. *In aula Electoris Moguntini, Archicancellarii per Germaniam habetur.*

13. *Ex matricula imperii Fiſcus intentionem ſuã habet fundatam, quæ tum ſemiplenam probationem, tum præſumptionem ſuppeditat.*

14. *Terra, quæ non reperitur in imperii matricula, nec etiam* im Anſchlag deß Reichs/ *non præſumitur immediatè ſub imperio eſſe.*

15. *Ratio dubitandi. Matricula per ſe non probat. Nec ſolâ albi deſcriptione aliquis fit Decurio.*

16. *Ratio decidendi. Deſcriptio in matricula quando ſufficienter probat.* 17. 18. *Reſpondetur ad textus contrarios Privilegium jure militare teſtandi iis tantum militibus conceſſum, qui in expeditionibus ſunt occupati, vel in hoſtico loco reperti.*

19. *Quod aliquis non ſit talis, etiam ex matriculæ inſpectione patet.*

20. *Declarantur præcedentia. Matricula ſola per ſe plenè non probat, ſed præſumptivè, pro fundanda intentione, donec contrarium probetur.*

21. *Variantes reperiuntur imperii matriculæ, anteriores, & recentiores.*

22. *Brunſvicenſis civitas veteribus imperii matriculis inſerta reperitur, in recentioribus omiſſa eſt.*

23. *In hac incertitudine recurrendum ad illam, quæ Anno 1521. elaborata, conſenſuq; ordinum facta.*

24. 2. *Seſſio, & votum in comitiis.* 25 *Qui ad comitia imperii, & circulorum conventus evocatur, & ſeſſionem ibi habent, pro Statu imperii habentur.*

26. *Vnico actu comparitionis vel conſultationis, quaſi poſſeſſio ſtatus imperii acquiritur.*

27. *Nemo admittitur ad conſilium imperii, niſi conſors ſit imperii, eiq; immediatè ſubjectus.*

28. *Objectio, ad eamq; reſponſio. Etiam mediatè inter-*

interdum ad comitia vocantur, non ut ſeſſionem & ſuffragium in iis habeant, ſed ad alium finem, & effectum.

29. *Neceſſaria illatio. Ius habet ſeſſionis & ſuffragii in comitiis. Ergò eſt Status imperii. Quod pro cujusq; ſtatus conditione accipiendum.*

30. *Qui ad comitia non vocatur, & jus ſuffragiorũ non habet, ſtatus imperii non habetur.* 31. *Multi ſunt immediati, qui tamen non ſunt ſtatus.* 32. *Nobiles in Franconia, Suevia, & ad tractum Rheni licet ſint immediati, non tamen ſtatus ſunt imperii.*

33. *Quoties plura conjunctim requiruntur, non ſufficit alterutrum adeſſe, vel impleri.*

34. *Quidam Principes imperii nominantur, & tamen ſtatus imperii non ſunt.*

35. *De novo in ſtatuum numerum cooptatus, ſtatus imperii dicitur.*

36. *Locus oportunius cenſetur, qui adhuc vacat, hoc eſt, poſtremus.* 37. *In eodem ordine dignior cenſetur, qui primò adeptus eſt in eo locum & dignitatem.*

38. *Inter habentes eandem dignitatem, ordo temporis prælationem tribuit.*

39. *Natura propter ætatis prærogativam primogenitos præfert.*

40. *Et ita inter ſtatus imperii, &c. Patrum memoriâ obſervatum.*

41. 3. *Indictionum & collectarum Præſtatio imperio immediatè facta.*

42. *Priores duas qualitates probans intentionem fundatam habet, ſine collectarum præſtatione.*

43. 4. *Territorii cum omnimoda juriſdictione, immediata ab vel ſub imperio poſſeſſio.*

44. *In non immediatè imperio ſubjectum non cadit jus ſuperioritatis territorialis, & omnimodæ juriſdictionis.*

45. *Hac in re maximè conſideranda eſt originis ratio.*

46. *Sunt diſtincta ſtatus imperii, & territorii jura.*

47. *Subjectio immediata ſine territorii jure ſubſiſtere poteſt.*

48. *Hoc 4. requiſitum non eſt perpetuum, & in omni ſubjecto neceſſarium.*

49. *Status ſimpliciter ſub alio ſtatu & conſorte imperii bona libera & immediata poſſidens, jure proprio, & imperii, ratione illorum bonorum ſtatus imperii manet.*

50. *Iure municipali, vel jure contractus, &c. res poſſeſſa, tranſit cum ſua cauſa & onere.*

51. *Poſſeſſionis ſuæ cauſam mutare quis non poteſt, ſed perſonam ſui autoris repræſentat.*

52. *Eadem perſona diverſo reſpectu pro imperiali, & municipali conſiderari poteſt.*

53. *Sola bonorum poſſeſſio ſubditum non facit.*

54. *Publici juris autoritas propter ſolam domus, vel poſſeſſionis cauſam aliquem ſubjugari non ſinit.*

55. *Perſona ut Principale, trahit ad ſe qualitatem bonorum, ut acceſſorium.* 56. *Mutatâ conditione perſonæ, rerum ſtatus mutari videtur.*

57. *Objectio. Ratione bonorum quis ſortitur forum.* 58. *Reſp. ad eand. Aliud eſt forum ſortiri, aliud ſubditum eſſe.* 59. *Ratione contractus, in loco ubi contraxit, quis forum ſortitur.* 60. *Dominus feudi coram paribus curiæ forum ſortitur, & convenitur.*

61. *Non ſolum bona in alieno poſſidens, ſed etiam domicilium habens an cenſeatur ſubditus.* 62. *Domicilium potiſſima ſubjectionis, & juriſdictionis cauſa. Propriè ſubditus quis dicitur ratione domicilii.*

63. *Dignitas perſonæ, & publici juris autoritas, propter rerum mutationem non mutatur.* 64. *Potentius ad ſe trahit minus potens.*

65. *Perſonæ conditio potior, & dignior conditione & qualitate rerum.*

66. *Series Matriculæ imperii ex Paul. Matth. Wehnero.*

HActenus de capite imperii Romani, Imperatore videlicet, & ejus vicario perpetuo, Rege Romanorum: nunc ad membra, hoc eſt, ſtatus & Proceres imperii Romani tranſitum faciemus. Hi namque ſtatus, † vulgò Stände deß Reichs / 1
membra imperii Romani in Pragmaticis conſtitutionibus appellantur, per ea, *quæ ſupra Claſſ. 3. c. 1. adducta ſunt.* De his itaq; ſtatibus primò in genere breviter agemus. Deinde ad ſpecialia progrediemur.

Sunt autem ſtatus † imperii, immediati impe- 2
rii cives, qui Cæſaris & communi Procerum imperii conſenſu in album ſive matriculam imperii recepti ſunt, eâ lege ut Cæſari, als ein Christlich corpus vnd Verſamblung/ ut loquitur Maximil I. in R. A. de An. 1512. in fin. pr. de uſu imperii, in Comitiis proponenti, conſilio & ſuffragiis adſint, & occurrente neceſſitate, certum cenſum in matricula expreſſum penſitent, vel ſubſidium militare præſtent, Confer Geil. 1. *obſ.* 21. *num.* 2. Matth. Steph. *de juriſd. lib.* 2. *p.* 1. *c.* 4. *n.* 27. [Et hi † 3
etiam Proceres imperii dicuntur, Dominus Meland. *in comment. ad Ord. Cam. part.* 1. *tit.* 6. Tob. Paurmeiſt. *de juriſd. lib.* 1. *cap.* 6 *n.* 2. Ephori ſpecia-

 les,

les, Cæſari proximè & immediatè ſubjecti, Juſt. Reiffenb. *in not. ad Receſſ. Deput. de Anno* 1600. §. *initial. lit. e.*]

4 Quamobrem ut aliquis cenſeatur ſtatus † imperii, hæc quatuor requiruntur.

1. Ut ſit in matricula ſeu albo imperii rece-
5 ptus, † in deß Reichs Matricul/ Nam ſicut hæc militem aut cohortalem, *l. quicunq; C. de cohortal. l.* 23. *C. de commeat.* item civem & ſtudioſum, *l.* 1. *l.* 2. *C. de primicer.* Bart. *in l. fin. C. de reb. cred.* Rebuff. *de privileg. Scholar. privileg.* 147. *nu.* 5. Erneſt. Cothm *reſp. Academ.* 14. *num.* 23. *& reſponſ.* 18. *nu.* 21. *& reſp.* 21. *n.* 12. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1297. ita etiam imperii ſtatum arguit. Frider. II. *de proceſſib. c.* 67. *n.* 4.

6 Dicta † autem eſt *matricula* per diminutionem à *Matrice*, [Cujus dictionis variæ ſunt ſignificationes, aliquando enim uterum, aliquando nutricem pupillorum, & generaliter quemcunq; educatorem, quandoq; cothurnicum Ducem denotat, ut tradit Alciat. *in eos qui aqua. C. de aqu duct.*] Et non rarò pro prima ſcriptura ſumitur, ex qua aliæ traducuntur. Sic apud Sueton. in Auguſto, Palma matrix dicitur, à qua velut à matre palmites alii procedunt, Didac. Covarruv. *pp. qq. c.* 19. *num.* 2. [Similiter Fiſtulæ matrices dicuntur ex quibus aliæ derivantur, *l. eos qui aqua copiam,* & ibi Alciat. & Cujac. *C. de aqu.*
7 *ductu.* Ubi notandum † quod ſi matrix ſuſpecta ſit, omnia inde deducta ſuſpecta fieri, Anton. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud judicat. lib.* 4. *tit.* 16. *defin.* 14. Rutger. Ruland. *de commiſſar. lib.* 5. *c* 26. *num.* 9.
8 *part.* 2.] Dicebantur † etiam olim Matrices libelli, in quibus Cæſareo Fiſco penſitantes deſcripti continebantur, Bud. *ad l.* 1. *de edend.* Geil. *d. obſ.* 71. *n.* 5. [Johan. Lorin. Jeſuit. *in comment. in lib. Num. cap.* 1. *verſ.* 18. *fol.* 59. De Auguſto Impe-
9 ratore legimus. † quod libellum manu ſua perſcriptum habuerit, in quo publicæ continebantur opes, quantum civium, ſociorumque in armis, quot claſſes, Regna, Provinciæ, tributa, largitiones, teſte Cornel. Tacit. *lib.* 1. *annal.* Et iſte libellus, nihil aliud quam matricula imperii fuit. Et à Sueton. *in Auguſt. cap. ult.* appellatur *Breviarium imperii*]

10 Uſurpatur etiam † matricula pro libello, in quo ſeries & ordo quorundam hominum continetur, *in l. matricula. C. de agentib. in reb.* Covarruv. *d. c.* 19. *num.* 2. Et hæ ſignificationes poſteriores magis quadrant, ad noſtrum propoſitum.

Siquidem *matricula* † imperii nihil aliud eſt, 11
quam albũ, in quo nomina civium immediatorum & ſtatuum imperii [& quantum unusquiſq; ex illis, imperio, urgente neceſſitate penſitet,] conſcripta continentur. Eamq; in aula ſua Elector † Moguntinus, tanquam Archicancellarius 12
per Germaniam habet, & apud eum matriculæ editio, decretis in Camera imperiali compulſorialibus peti ſolet, und wird auß dem Meyntziſchen als auß deß H. Reichs Cantzeley ediret; atque ita factum in cauſa Fiſcalis Contra Bayern und Dirnberg/ *notat. Rulant. de Commiſſ p.* 2. *lib.* 5. *c.* 4. *n.* 11. 12. [Et huc facit *text. in Receſſ. Imp. Aug. de Anno* 1548. §. Nach dem auch etlicher anderer/ Meichſner. *dec. Cam.* 6. *num.* 18. *Tom.* 3.]

Quamobrem Fiſcus intentionem † ſuam ha- 13
bet fundatam ex albo vel matricula imperii, *c. cum perſon. de privileg. in* 6. *cap. cum dilectus de relig. domib.* Geil. *d obſ.* 21. *nu.* 4. quæ tum ſemiplenam probationem, tum præſumptionem ſuppeditat, ut ex multis præjudiciis parere dicit, *Auctor. deciſ. ſeu Præjudic. Cameral. verb. Matricula, ut in cauſa Fiſcalis Contra* Spiegelberg / *de Anno* 1550. item Fiſcalis Contra Lemgaw/ & ſimilium, Erneſt. Cothm. ann. *d. reſp.* 28. *num.* 11. *& reſp.* 21. *n.* 12. Et in pleno ſenatu, [Anno 1550. 7. Octobr.] concluſum eſſe hujuſmodi deſcriptionibus ſtatuum à Fiſcali productis ſtandum eſſe, [Meichſner. *d. deciſ. Cam.* 6 *ſub n.* 8. *verſ. ſequitur, ut videamus.*] Et vice verſa, terra † quæ non reperitur in imperii 14
Matricula, nec etiam im Anſchlag deß Reichs/ non præſumitur per ſe eſſe territorium & immediatè ſub imperio, ſed eſſe de alicujus Principis provincia, & ejus ſuperioritati ſubjecta, *per ea quæ tradit* Johan. Gœdd. *in reſponſ. jur. de reſtit.* Baron. Vallend. *n.* 212.

[Pro ratione dubitandi, † occurrunt ea quæ 15
habentur apud Gylman. *in ſymphorem. ſupplicat. Tom.* 2. *part.* 1. *volum.* 5. *num.* 7. *& ſeqq.* matriculam videlicet per ſe non probare, *argum. l. Herennius, ff. de Decurion.* ubi quod ſolâ albi deſcriptione aliquis non fiat decurio. Similiter nec ſcriniarii utuntur jure militari, etiamſi nomina eorum matriculis militum inſerta ſint, *l. ſcriniarios, C. de milit teſtam.*

Pro ratione decidendi † notandum ſolam 16
deſcriptionem in matricula per ſe nõ ſufficienter probare, ſed tunc demum ſi quis ritè & ſecundum morem aut legem in ea deſcriptus ſit, ſe pro tali gerat, & præſtet ea, quæ faciunt alii inſcripti,

ſcripti, Bart. *in l. petitionem, C. de adv. div jud. Dd. in d. l. ſcriniarios,* Jaſ. *in l. Barbarius, ff. de offic. prat.* Gylmann. *alleg. modo loc. numer.* 10. Ex quibus fa-
17 cilè reſpondetur † *ad d. l. Herennius*, quia ille textus expreſsè præſupponit, deſcriptionem contra legem, dum dicit; Solâ albi præſcriptione, ſeu deſcriptione, minimè decurionem factum, qui ſecundum legem decurio factus non ſit.

18 Ad 2. † *ex l. ſcriniarios*, deſumptum dubium, reſpondetur, Non ideò ſcriniarios in teſtamentis faciendis jure militari non gaudere, quod non cenſeantur in numero militum armatorum, cum apparitores hi expreſsè ordines militares dicuntur, *l. 2. C. de apparit. mag. milit.* atque inde etiam peculium Caſtrenſe habeant *d. l. ſcriniarios:* Sed quod hoc privilegium teſtandi, jure militari, iis tantum militibus conceſſum ſit, qui in expeditionibus ſunt occupati, non verò his qui à caſtris abſunt, *l. 1. l. Divus, ff de milit. teſtam. l. milites, l. pen. C. eod. pr. inſtit. eod tit.* Et rurſus reperti in hoſtico loco, etiamſi revera milites non ſint, rectè tamen jure militari teſtari poſſunt, *l. ult ff. de teſtam. milit. l. 1. de bon. poſſeſſ. ex teſtam. milit.* Et ita reſpondet referens apud Meichſner. *deciſ Camer. 6. numer 9 verſ contra ex eadem lege. Tom. 3.*

19 Præterea † quod aliquis non ſit talis, etiam ex matriculæ inſpectione patet, *l. quicunq, C de cohortal. lib.* 12. ubi pro cohortali non habetur, atque ideo ad officia præſidum non admittitur, niſi nomen ejus, matriculis primitus receptum fuerit, idem de Scholari, Notario & ſimilibus ſtatuendum notat Bart. *in l. fin. de reb. cred.* Tiber. Dec. *reſp. 66 n. 55. & reſp. 119. n. 7. & ſeq. vol. 3.*

20 Declara præcedentia, † licet matricula ſola per ſe non plenè probet, aliquem talem eſſe, probat tamen præſumptivè, pro fundanda intentione, donec contrarium probetur, vel alia non obſtent, poſt Paul. de Caſtr. tenet Tiber. Decian. *9. reſponſ. 66. n. 55.* Et hanc veram & communem eſſe opinionem ſcribit Jaſ. *in d. l. Barbarius. n. 56. de offic. prætor* Meichſner. *alleg. loc. nu. 10. ubi n.* 11. addit, id maximè procedere, ſi confecta ſit publica ſeu ſuperioris auctoritate, & ibi plura hac de materia notabilia reperies. Si autem ſtatim de impedimento & nullitate deſcriptionis conſtaret, eo caſu, ne præſumptivè quidem matricula probaret.]

21 Cum verò varietates † reperiantur imperii matriculæ, anteriores & recentiores. [Reichs A. zu Speyer/de Anno 1570. §. Wann dann darneben.] Meichſn. *tom. 3. deciſ. 6. f. 66.* dubitatum aliquando, quænam debeat valere, uti factum in cauſa deß Hertzogen von Braunſchweig / contra die Statt Braunſchweig/teſte Beſold. *de juriſd. imp.*
q. 8. Brunſvicenſis namq; civitas † veteribus im- 22
perii matriculis inſerta reperitur, in recentioribus verò omiſſa eſt. In hac autem incertitudine
ad illam † recurrendum eſt, quæ Anno 1521. ela- 23
borata, velut meliorem, conſilio conſenſuq; ordinum factam, donec moderatorum judicio emendetur, R. A. de Anno 1557. Nach dem auch/ de Anno 66. Anno 67. §. Wann auch / & præſertim R. A. zu Regenſpurg/de An. 1594. §. Wann auch bey voriger Tractation/ꝛc. ubi expreſsè ita cavetur] & paſſim Denaiſ. *in jur. Camerali tit.* 191. §. 9. Knich. *in Encclopæd. l. 7 fol.* 21. Zachar. Viet. *de exempt. concl* 5.

Secundò requiritur, ut ſeſſionem † & votum 24
in Comitiis habeat, daß er Stimm und Standt in Reichsverſamlungen habe/ R. A. de An. 1548. §. Wann auch ein Außgezogener. Qui enim ad
comitia † imperii, circulorumq; conventus evo- 25
cantur, & in ſacro iſto conſeſſu pedem figere audent, pro ſtatu imperii habentur, Geil. *d. obſ. 21. num. 9. Auctor. Deciſ. Cameral. verb ſtatus imperii verſ. An Princeps. l. G. fol.* 325. Matth. Stephan. *de*
juriſdict. lib. 2. pag. 1. cap. 4. num. 45. adeò ut unico † 26
actu comparitionis vel cõſultationis, quaſi poſſeſſio ſtatus imperii acquiratur, *Vter. d. concluſ. 5.*
quia nemo admittitur † ad conſilium & ſena- 27
tum imperii, niſi ſit conſors imperii, & pars curiæ imperialis, & ſic immediatè imperio ſubjectus, *argum. l. honores, §. is qui, ff. de decurion. & l. 2. C. eod.* Geil. *d. obſ. 21. num. 9.*

[An autem vocatio ad Comitia † ſufficiat ad 28
probationem immediatæ ſubjectionis, dubitari poſſet ex iis quæ ſcribit Nicol. Everhard. Jun. *conſil. 41 num. 89.* ubi iteratò aſſerit, quod non ſolum immediatè, ſed etiam mediatè imperio ſubjecti ad Comitia vocentur, quod pugnat cum fundamentis ſupra adductis; Ideoque non niſi ſub hac diſtinctione id ipſum concedere, fieri quidem poſſe ut etiam mediatè ſubjecti quandoque ad Comitia vocentur, non tamen ad eum finem, ut ſeſſionem & ſuffragium, in comitiis habeant, ſed ad alium effectum & finem, quod utique facile accidere poteſt, ex variis rerum ſignis. Rectè itaque & per neceſſarium argumen-
tum infertur: † Hic vel ille habet jus ſuffragii 29
& ſeſſio-

& ſeſſionis in Comitiis imperii, Ergò eſt ſtatus imperii, cum nemini ſuo nomine hoc jure uti fas ſit, qui in ordinibus imperii non cenſeatur, Meichſner. *deciſ. Cam. 6. poſt. numer. 27. Tom. 3.* Quod tamen pro cujusq; ſtatus conditione eſt accipiendum. Neque enim ſinguli Comites jus ſuffragii habent, ſed ut certus circulus ſeu corpora. Idem Meichſner. *d. loc.* ubi omninò videri poteſt.]

30 Quamobrem licet aliquis ut immediatus † ſit in matricula, ſi tamen ad Comitia, & jus ſuffragiorum, non vocetur, ſtatus imperii non ha-
31 betur. Non enim ſtatim † ut quis eſt immediatus, eſt etiam ſtatus; Quia multi ſunt immediati, qui tamen nō ſunt ſtatus, R. A. zu Wormbs/ de Anno 1564. §. Vnnd wollen wir als Römiſcher / ibi: gegen denen ſo nicht Stände deß heiligen Reichs / jedoch dem
32 heiligen Reich immediate vnterworffen/etc. Sic nobiles † in Franconia, Suevia & ad tractum Rheni die freye Reichs Ritterſchafft licet ſint immediati, non tamen ſunt ſtatus imperii, quia jus Comitiorum non habent.

33 Quoties namque plura † conjunctim requiruntur, non ſufficit alterutrum adeſſe vel impleri, *l. ſi quis ita ſtipulatus fuerit decem, ff. de verb. obl.*
34 *l. ſi heredi plures, de condit. inſtit.* [¶ Sunt etiam † qui nominantur Principes imperii, & gaudent titulis Principum imperii, & tamen ſtatus imperii non ſunt, quorum in numero Ratzevilius in Litvania, item Tranſylvanus & alii Italiæ Principes, nec non qui recens ad hanc dignitatem ſub tali titulo & privilegio pervenerunt, voto tamen & ſeſſione in Comitiis carent, alia exempla vid. apud Arum. *de Comitiis, cap. 4. n. 75. & mult. ſeqq.*]

35 Si tamen aliquis de novo † in ſtatuum numerum ſit cooptatus, licet nullam adhuc in Comitiis actu ſeſſionem conſecutus ſit, ſtatus dicitur, cui Imper. citra imperii alteriusve præjudicium, de loco opportuno proſpicit, R. A. de An. 1570. circ. fin. §. Nach dem.

36 [Cenſetur autem Locus opportunus, † qui adhuc vacat, hoc eſt poſtremus. Ita enim regulariter obtinet, ut qui in ordinem aliquem recipitur, ei non licet eundem turbare, & ſe ipſum in quem velit locum ingerere, ſed referri debet in locum quem nemo dum occupavit, per tradita Johan Fichard. *conſil. Latin. 77. num. 16.* Matth. de Afflict. *Deciſ. Neapolit. 1. num. 8.* Et in eodem
37 ordine † dignior cenſetur, qui primò adeptus eſt in eo locum, ſeu dignitatem, Bart. *in l. 1. de alb. ſcrib.* Innocent. *in cap. sua, de Major. & obed.* Caſpar. Anthon Theſſaur. *1. quaſt. forenſ. 48 num. 5.* ubi de Senatoribus & Conſiliariis Tiber Decian. *reſponſ. 19. num. 183. & ſeq.* ubi etiam dicit eſſe regulam, † quod inter habentes eandem dignitatem, ordo temporis prælationem tribuat, 38
per l. 2. C. ut dign. ord. ſerv. l. 1. Cod. de Conſul. lib. 10. etiamſi poſterior tempore eſſet major, ex aliqua alia qualitate, videlicet divitiarum, honorũ, &c. Innocent. Butr. Felin. *in c. ſtatuimus, de major. & obed.* Idq; etiam naturæ conveniens, † quæ pro- 39
pter ætatis prærogativam primogenitos præfert. Cum itaque Principes, Marchiones, Comites, &c. ſint tanquam filii Imperatoris, ratione collatarum dignitatum, ideoq; juſtum eſt ut inter eos etiam ordo ætatis ſervetur, ita ut qui primo creatus eſt Dux, Princeps, &c. præferatur poſtea creato, per notata *in c. ſoliſtæ, de major. & obed.* Bald *in l. decernimus in 2. Notab. C. de Sacroſanct. Eccleſ.* Decian. *d. reſp. 19. num. 185. & 187.* ubi adducit exemplum Salvatoris qui Jacobum majorem vocavit illum Apoſtolum, qui prior ad Apoſtolatum vocatus erat, & alterum minorem, licet ætate major altero eſſet. Plures rationes, intuitu meritorum à vetuſtis familiis Imperatori diutiùs præſtitorum, quam à recentioribus, cum ſimilibus, adducit Decian. *alleg. modo loco* Et ita etiam inter ſtatus imperii, † in diverſis Co- 40
mitibus, in Principum ordinem, item in Baronibus, in Comitum ordinem receptis, patrum memoriá obſervatum atteſtatur Fichard. *in d. co ſil. 77. num. 16.* Quamvis poſſent occurrere circumſtantiæ, propter quas ſuperior habita ratione dignitatis, potentiæ & aliarum conſiderationum, ex juſta cauſa, aliud ſtatueret, *arg. l. 1 ff. de alb. ſcribend.*]

Et quamvis hæ ſint potiſſimæ qualitates, quæ etiam ſufficiunt ad probandam quaſi poſſeſſionem ſtatus imperii; Pro Tertio tamen eandem arguit, ſi quis indictiones † & collectas imperio 41
immediatè pro rata ſua quolibet tempore ſolverit Reichs Abſchied/de Anno 1541. §. Wann auch ein Außgezogener/ ibi: Vnd wider jhn darbracht werden möchte / daß er je in Menſchen Gedächtnuß/ in deß Reichs gemeinen vnnd nicht privilegirten Hülffen contribuirt, &c. Geil. *d. obſerv. 11. num. 9.*

Si tamen priores duas qualitates † quis pro- 42
baverit, intentionem fundatam eum habere putarem, etiamſi probare non poſſet præſtationem collectarum; quia fieri poteſt, ut aliquis privilegio vel

gio vel præſcriptione ſit immunis ab hoc onere. [Maximè ſi ab Imperatore & ſtatibus imperii, pro tali ſit habitus, per ea quæ tradit additionator ad Bart. *in l. Herennius, ff. de Decurion.*]

Pro quarto requirunt, ut territorium cum o-
43 mnimoda † juriſdictione & regalibus, quorum vigore Imperatorem in ſuo territorio repræſentat, immediatè ab vel ſub imperio poſſideat, Geil. *d. obſ. 21. num. 9.* Gylman. *in ſymphorem. ſupplic. tom. 1 p. 1. tit 3. vot. 7. num.* 18. Wehner. *in obſerv. pract. verb.* Standt deß Reichs. Nam in hūc
44 qui non eſt immediatè † ſub imperio, non poteſt cadere cauſa juris ſublimis ſuperioritatis territorialis, & omnimodæ juriſdictionis, quæ eſt, quòd quiſque Princeps & Comes in ſuo territorio jura ſummi Principis exerceat, hoc eſt, poſſit ea in ſuo, quæ Imper. in univerſo, Menoch. *conſil. 75 num. 36. conſil. 307. num. 1.* Knich. *de ſublim. territ jur. cap. 1. nu.* 361. *& ſeqq.* Schrad. *de Feud. p. 10. ſect. n. 127.* Weſenb. *conſ. 27. n. 29.*

45 Hæc tamen in re maximè conſideratur † originis ratio, ſi ſcilicet origine ſit ſtatus, quamvis fortè nulla bona immediatè habeat ſub imperio, quod ita conſideratū in cauſa Hohneck contra Reineck teſtatur, *Auct. Deciſ. Camer. verb. ſta-*
46 *tus imperii.* Sunt enim diſtincta † ſtatus imperii
47 & territorii jura, & ſubjectio immediata † ſine territorii jure ſubſiſtere poteſt, Andr. Knich. *in velit. Apolog. num.* 13. 14. 110. 120. 131. ideoq; hoc
48 quartum requiſitum † non eſt perpetuum, & in omni ſubjecto neceſſarium.

Quid verò ſi aliquis ſtatus teneat quidem diſtrictum aliquem immediatè ab imperio, ſed tamen in alterius Principis vel ſtatus diſtrictu bona poſſideat, anne ratione illorum bonorum erit ſubditus illius Principis, & non ſtatus immediatus? Andr. Geil. *de Arreſt. cap. 6.* diſting. hoc
49 modo: Aut ſtatus † ſimpliciter ob patrimonii amplitudinem ſub alio ſtatu & conſorte imperii, bona libera & immediatè à Cæſare & imperio dependentia poſſidet jure proprio & imperii (qualia bona plurima Archiepiſcopus Moguntinus hinc inde ſub aliis Principibus diſperſa poſſidet) ratione etiam illorum bonorum ſtatus
50 imperii manet: Si verò non jure proprio † & imperii principaliter, ſed jure municipali, vel jure contractus aut univerſalis aut particularis ſucceſſionis teneat, aliud dicendum eſſe, quia res tranſit cum ſua cauſa & onere, *l. cum mater, C. de rei vind. l. traditio, de acquir. rer. Domin. cum*
ſimilib. neque quempiam poſſeſſionis † ſuæ cau- 51
ſam mutare poſſe, ſed perſonam ſui auctoris repræſentare, jure cōſtitutum eſt, *l. 3. §. illud quoq;, & l. Pomponius, §. cum quis de acquir. poſſeſſ.* tum
etiam quòd eadem perſona, † diverſis reſpecti- 52
bus pro imperiali & Municipali conſiderari poſſit, R.A. de Anno 1548. § auch der Graffen von Tübingen.

Verùm non deſunt rationes, quibus ſimpliciter dicendū videtur, bonorum † poſſeſſionem perſonam non afficere; quia ſola bonorum poſſeſſio ſubditum non facit, *l. libertus, §. ſola, ff. ad Municip.* Vult. 1. *Feud c. 6. n. 5.* Meichſner. *Tom. 2. lib. 1. deciſ. 6. num.* 58. neq; publici juris † aucto- 54
ritas propter ſolam domus vel poſſeſſionis cauſam aliquem ſubjugari ſinit, inquiunt *Impp. in l. 4. C. de incol.* Nam perſona, † tanquam princi- 55
pale trahit ad ſe qualitatem bonorum tanquam acceſſorium, *l. in pecudum de uſur. l. nam ut Principalis de reg. jur. l. fin. C. de inoffic. teſtam.* Petr. Anchar. *conſ. 12. num. 2.* Steph. Bertrand. *conſil. 121. n. 3. vol. 3.* & mutata † conditione perſonæ, rerum 56
quoque ſtatus mutari videtur, *l. ſi quis poſtea de re jud.* Erneſt. Cothman. *reſp. Academ. 27. num. 57. & ſeqq. ubi latè hoc argumētum examinat.* Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib. 4. c. 5. n. 5.*

Neque huic adverſatur, quòd ratione bonorum † aliquis forum ſortiatur & conveniri poſ- 57
ſit coram eo, in cujus diſtrictu bona ſunt ſita, *l. pupillo, 27. de tutor. & curat. dat. ab his, l. Titium & Mævium, 47. §. Tutores de adminiſtr. tut. l. fin.* C. *ubi in rem act. c. ſanè, c. fin. de for. compet.* Quia hoc argumentum omninò à ſeparatis infertur, quia aliud † eſt forum ſortiri, aliud ſubditum eſſe, 58
Geil. 2. O. 36. *num.* 15. Nam & ratione contractus † in loco, ubi quis contraxit, forum ſortitur, *l.* 59
19. *§. 1. de jud. l. 65. eod. tot. tit. C. ubi de crimin. agi oport. Nov. 15. c. 6. §. 1. Nov. 60. cap. 1.* Et vaſallus coram Domino feudi, *c. cæterum de judic.* Et Dominus † coram paribus Curiæ, hoc eſt, Vaſallis 60
ſuis forum ſortitur & cōveniri poteſt, ſi cum Vaſallo lis ſit in cauſa feudum concernente, *c. 1. §. ſi inter de alienat. feud. pater. c. 1. de feud. ſine culp. non amitt.* Clar. *in §. Feudum, c. 12 concl.* 12. Mynſ. 1. O. 99. *&* 5. *obſ.* 75. Zaſ. *de Feud. p. 11. num.* 11. quis tamen diceret propterea Dominum fieri ſubditum parium.

Major eſt controverſia, ſi non ſolùm bona quis in alieno poſſideat, † ſed etiam domicilium 61
habeat, anne tunc cenſeatur ſubditus. Nam domicilium

62 micilium eſt † potiſſima ſubjectionis & juriſdictionis cauſa, *l. cives, C. de incol. lib.* 10. *Clem.* 1. *de for. Compet.* & propriè ſubditus quis dicitur ratione domicilii. Bald. *in l.* 1. *C. ſi à non compet. judic. c. licet ratione de for. compet.* Geil. 2. *Obſ.* 35. *n.* 1. Meichſner. *d. deciſ.* 7. *n.* 4. *ut in cauſa multum celebri* Ortenburg *contra* Bayern *diſputatum fuit*, Confer Matth. VVehner. *in pract. obſerv. verb.* Landſaſſerey vnd Landſaſſen.

63 Verum neque hoc ad inducendam † ſubjectionem ſufficere videtur, cum dignitas perſonæ & publici juris auctoritas, propter rerum conditionem non mutetur, *l.* 1. *C. de imponed. lucrat. deſcript.* cujus rei plurima refert prejudicia, *Auctor. deciſ. Cameral. verb. exceptiones, fol.* 128. Ziegler. *in commun. concl. ad prax. Calvol.* §. *Landſaſſii, nu.* 17. Sed in eo majus lumen offuſcat minus illudque quaſi ad ſe trahit, *c. in dubiis de conſecrat. cap.* 1. *eod.*
64 *in* 6. & potentius † ad ſe trahit minus potens, eiq; communicat ſuam dignitatem & privilegia, *l. quæritur, ff. de ſtat homin* Joh. Bapt. coſt. *de quot.*
65 *& rat. q.* 94. *num.* 3. Perſonæ † autem conditio potior & dignior conditione & qualitate rerum, *quæ de re pulcrè* Zachar. Victor. *contra* Geil. *differit de exempt. concl.* 50. *& concl.* 27. Et tantum de qualitatibus, quæ arguunt & conſtituunt aliquem ſtatum imperii.

66 [HUIC † CAPITI APPENDICIS loco adjicere voluimus ipſam ſeriem Matriculæ imperii, prout ea relata eſt à Paul. Matth. Wehnero *in pract. obſerv.*

Matricul deß H. Röm. Reichs.

Oder

Verzeichnuß deß H. Reichs Churfürſten/ Fürſten vnd Ständen Anſchlags.

I. Oeſterreichiſch Krayß.

Oeſterreich Ob vnnd Vnter der Enß / deß Monats 1218. fl. 40. kr.

Adminiſtration Tyroliſcher Landen	1218. fl. 40. kr.
Steyer/ Kernten vnd Crain	1218. fl. 40. kr.
Biſthumb Trient vertritt Tyrol	532. fl.
Biſthumb Brixen vertritt Tyrol	532. fl.
Graffſchafft Kirchberg vertritt Tyrol	28. fl.
Stadt Coſtentz	236. fl.

Summa 4984. fl.

II. Churfürſtlich Reiniſch Krayß.

Churfürſt zu Meintz wegen deß Churfürſtenthumbs bezahlt 1828. fl.

Wegen der Herſchafft Steinegglohr	44. fl.
Wegen der Graffſchafft Königſtein.	88. fl.

Summa 952. fl.

Churfürſt zu Cölln wegen deß Churfürſtenthumbs deß Mon. 1828. fl.

Biſthumb zu Lüttich	1280 fl.
Biſthumb zu Freyſing	464. fl.
Biſthumb zu Münſter	832. fl.
Abtey Stabel	112 fl.
Ein Drittel an Hildesheimb	178. fl. 40. kr.

Summa 4694. 40. kr.

Churf. zu Trier wegen deß Churfürſtenthumbs	1216. fl.
Abtey Prim	46. fl.

Summa 1280. fl.

Churfürſt Pfaltzgraff wegen deß Churfürſtenthumbs	1828. fl.
Probſtey Selltz	24. fl.
Abtey Waldſachſen	120. fl.
Wegen Simmern	76. fl.
An Spanheimb	62. fl.

Summa 2110. fl.

Ballay Coblentz	128. fl.
Graff zu Amberg	48 fl.
Herſchafft Reineg	12 fl.
Graffſchafft nider Eyſenburg	56. fl.

Summa 244. fl.

III. Burgundiſch Krayß.

Burgund mit ſeinen Landen	3656. fl.

Summa 3656. fl.

IV. Ober Sächſiſch Krayß.

Churfürſt zu Sachſen wegen deß Churfürſtenth.	1984. fl.
Biſthumb Meiſſen	96. fl.
Biſthumb Merſeburg	96. fl.
Biſthumb Naumburgk	96. fl.
An den ſequeſtrirten Herſchafften in Düringen	140. fl.
Wegen deß Antheils im Voitland	304. fl.
Graffſchafft zu Beuchlingen	24. fl.
Graffſchafft Leißnick	2 . fl.
Herſchafft Willenfelß	20. fl.
Wegen Tautenbergk	28. fl.

Summa 2806. fl.

Churf. zu Brandenburg wegen deß Churfurſtenth.	1828. fl.
Biſthumb zu Brandenburg	64. fl.
Biſthumb Haffelberg	240. fl.
Biſthumb Lebus	120. fl.
Graffſchafft Heinſtein vnd Viraden	12. fl.
Graffſchafft Rapin	84. fl.

Summa 2384 fl.

Sachſen Weymar vnd Altenburg	456. fl.
Abtey Salfeldt	76. fl.
Graffſchafft Gleichen	88. fl.
An der Graffſchafft Henneberg/ deſſen antheil auch die Chur Sachſen betreffendt	228 fl.
Herſchafft Brandenſtein	28. fl.

Summa 869. fl.

Sachſen Coburg	316. fl.
An der Graffſchafft Henneberg.	76. fl.

Summa 392. fl.

Hertzog zu Pommern.	1208. fl.
Biſthumb Camin	184. fl.

Summa 1392. fl.

Fürſten zu Anhalt	188. fl.

Abtey

Abtey Geringeroda	36.fl.
Summa 224. fl.	
Graffen von Schwartzenburg der 4. Graffen.	200.fl.
Abtey Walckenried	48.fl.
An Hohenſtein vnd Loher.	28.fl.
Summa 276.fl.	
Graffen von Stolberg für jhr drey viertel an der Graffſchafft Stolberg	63.fl.
An der Königſtein	20.fl.
An Honſtein vnd Lohr	28.fl.
Summa 111. fl.	
Reuſſen von Plauen ſamptlich	96.fl.
Graffen von Manſſeldt	120.fl.
Summa 216.fl.	

V. Fränckiſcher Krayß.

Biſchoff zu Würtzburg	1142.fl.
An der Graffſchafft Henneberg.	36.fl.
Wegen Reigelſperg	2[illegible].fl.
Von der Stadt Schweinf. vbernommen	20.fl.
Summa 1456.fl.	
Biſchoff zu Bamberg	1088.fl.
Biſchoff zu Eichſtatt	768.fl.
Teutſchmeiſter.	448.fl
Marggraffen zu Brandenburg/zu Onoltzbach	1032 fl.
Graffen zu Caſtell	28.fl.
Graffen zu Wertheim	160.fl.
Graffen zu Hohenlohe ſamptlich	256.fl.
Schencken zu Lunburg	118.fl.
Graffen zu Erbach	56.fl.
An Reinegglohr.	8.fl.
Summa 3063 fl.	
Graff zu Schwartzenburg in Francken	24 fl.
Herr von Seinßheimb	28.fl.
Stadt Nürnberg	14[illegible]0.fl.
Statt Rotenburg	180.fl.
Stadt Winßheim	148.fl.
Stadt Schweinfurt	186.fl.
Statt Weiſſenburg am Norgaw	100.fl.
Summa 2328. fl.	

VI. Bayriſcher Krayß.

Ertzbiſchoff zu Saltzburg	1828.fl.
Biſchoff zu Paſſaw	528.fl
Biſchoff zu Regenſpurg	216 fl.
Probſt zu Berchtholsgaden	104.fl.
Summa 2676.fl.	
Abt zu Kayſersheimb	288.fl.
Abt zu S. Haimeran	96.fl.
Abtiſſin zu Nidern Münſtern in Regenſpurg	24.fl.
Abtiſſin zu Obern Münſter daſelbſt	24.fl.
Summa 432 fl.	
Hertzog in Bayern	1828.fl.
Wegen der Graffſchafft Haag	88.fl.
Herrſchafft Hohenſchwangaw	10.fl.
Summa 1926.fl.	
Pfaltzgraff zu Newburg	640.fl.
Herrſchafft Haidegg	88.fl.
Herrſchafft Stauffenfels	36.fl.
Summa 764. fl.	
Landgraff zu Lichtenberg	128.fl.
Graff zu Ortenburg	24.fl.
Herr von Wolffenſtein	40.fl.
Herr zu Merelrein	20.fl.
Stadt Regenſpurg	320.fl.
Summa 532. fl.	

VII. Schwäbiſch Krayß.

Biſchoff zu Augſpurg	652.fl.
Biſchoff zu Coſtentz	204.fl.
Abtey zu Reichenaw	40.fl.
Abtey Kembten	152.fl.
Probſt zu Elwangen	132.fl.
Summa 284.fl.	
Abt zu Sallmansweil	316.fl.
Abt zu Weingarten	120.fl.
Abt zu Weiſſenaw	80.fl.
Abt zu Petershauſen	24.fl.
Abt zu Schuſſenried	80.fl.
Abt zu Roggenburg	64.fl.
Probſt zu Wettenhauſen	24.fl.
Abt zu Ochſenhauſen	128.fl.
Abt zu Marechthal	44. fl.
Abt zu Elchingen.	[illegible]8.fl.
Abt zu Münchrott	44.fl.
Abt zur Aurſperg.	40.fl.
Abt zu Peſſen	56.fl.
Abt zu Bingenbach	24.fl.
Abt zu S. Vlrich in Augſpurg	20.fl.
Abtiſſin zu Lindaw	13.fl. 20.kr.
Abtiſſin zu Rotenmünſter	28 fl.
Abtiſſin zu Borchaw	48.fl.
Abtiſſin zu Heggbach	20.fl.
Abtiſſin zu Güttenthal.	20.fl.
Abtiſſin zu Band	12.fl.
Balley Elſaß vnd Burgund	160.fl.
Summa 1493.fl.20.kr.	
Hertzog zu Würtenberg	1828.fl.
Abtey zu Maulbrun	148.fl.
Abtey Königsbrun	52.fl.
Graffſchafft Löwenſtein	60.fl.
Summ. 2088. fl.	
Marggraffſchafft Baden	868.fl.
Helffenſtein/ Wieſenſteig	24.fl.
Graffſchafft Oettingen Wallerſtein	138.fl.
Graffſchafft Oettingen zu Oettingen	138.fl.
Graff Friederich von Fürſtenberg	138.fl.
Graffſchafft Lupffen	120.fl.
Graffen zu Montfort	68.fl.
Die übrige Graffſchafft Fürſtenberg	192.fl.
Graffen zu Hohenzollern	152 fl.
Graffſchafft Sultz	60.fl.
Herrſchafft Brandis	36.fl.
Herrſchafft Juſtingen	20.fl.
Graffſchafft Eberſtein	16.fl.
Graffen zu Helffenſtein/ Maßkirch vnd Zimmern	45.fl.
Herrſchafft Gundelfingel	32.fl.
Die Herren Erbtruchſäſſen zu Walds. ſamptlich	312.fl.
Die Herren von Königsegg	84.fl.
Geroltzegg	20.fl.
Graffenegg	16.fl.
Die Herren Fugger ſamptlich	192.fl.
Stadt Augſpurg	900.fl.

Vlm 900.fl.
Mämmingen 248.fl.
Kembten 156.fl.
Bibrach 196.fl.
Kauffbewern 160.fl.

Summa 5231.fl.

Yſin 180.fl.
Leutkirch 40.fl.
Wangen 80 fl.
Lindaw 196.fl.
Ravenſpurg 196.fl.
Buchhorn 20.fl.
Vberlingen 312.fl.
Pfüllendorff 104.fl.
Reutlingen 188.fl.
Eßlingen 220.fl.
Gemünd 176.fl.
Weil 60.fl.
Heilbrun 280.fl.
Wimpffen 88.fl.
Schwäbiſchen Hall 292 fl.
Dinckelſpül 208.fl.
Popfingen 24.fl.
Bingen 66.fl.
Arlen 60.fl.
Nördlingen 260 fl.
Donawerd 136.fl.
Offenburg 120.
Rotweil 280.fl.
Gingenbach 60.fl.
Zell am Hammerſpach 40.fl.
Bucharo am Federſee 8.fl.
Biſchoiff zu Wormbs 76.fl.

Summa 3590. fl.

IIX. Oberrheiniſch Krayß.

Biſchoff zu Speyer 456 fl.
Probſtey Weiſſenburg 80.fl.

Summa 536.fl.

Biſthumb Straßburg 616.fl.
Biſthumb Baſel 84.fl.
Biſthumb zu Metz. 173.fl.20 kr.
Probſtey Oedenheim 40.fl.
Johanniter Meiſter 240.fl.
Abtey Fulda 404.fl.
Abtey Murbach 148.fl.
Abtey Hirßfeld 60.fl.
Abtey Münſter zu St. Gregorienthal 28.fl.
Hertzog zu Lotringen 1216.fl.
Hertzog von Saphoy gibt aber nichts 1286.fl.
Pfaltzgraff zu Zweybrück 302.fl.
Die Landgraffen zu Heſſen in allem 1704.fl.
Graffſchafft Naſſaw/Sarbrück vnd Weilburg 192.fl.
Wald vnd Rheingraffen 96.fl.
Reipoltzkirchen 28.fl.
Herrn von Kriechingen 40.fl.
Herrſchafft Oberſtein 16.fl.
Graffſchafft Ochſenſtein 24.fl.
Graffſchafft Hanaw Liechtenberg 160.fl.
Graffen zu Leiningen 112.fl.
Graffſchafft Falckenſtein 40.fl.
Groffſchafft Naſſaw Wißbaden 64.fl.
Naſſaw Sarbruggenlohr 192.fl.
Alle Graffen zu Solms 264.fl.

Summa 6283.fl.

Graffen zu Eyſenburg Büdingen 140 fl.
Graffen zu Hanaw Liechtenberg 240.fl.
Graffen zu Witgenſtein 28.fl.
Graffen za Waldeck 120.fl.
Waldbotten in Paſſenheim 16.
Herren von Fleckenſtein 60.fl.
Stadt Straßburg 900.fl.
Franckfurt 800.fl.
Speyer 276.fl.
Wormbs 276.fl.
Colmar 168.fl.
Keyſersberg 84.fl.
Türckheimb 20.fl.
Münſter in S. Gregorienthal 48.fl.
Oberenheim 80.fl.
Rogheim 24.fl.
Schletſtatt 144 fl.
Hagenaw 192.fl.
Weiſſenburg am Rhein 112.fl.
Landaw 96.fl.
Friedberg in der Wetteraw 48.fl.
Wetzlar 32.fl.

IX. Weſtphaliſch Krayß.

Biſchoff zu Oßnabrück 351.fl.
Biſchoff zu Verden 216.fl.
Biſchoff zu Münden 48 fl.
Abt zu Werden 184.fl.
Abt zu Corvey 48.fl.
Abt S. Cornelii Münſter 41.fl.

Summa 4100.fl.

Ablisſin zu Werden 60.fl.
Abtiſſin zu Eßin. 24 fl.
Abt zu Thorn 76.fl.
Gülich mit den zugehörigen Landen 2132.fl.
Graffen zu Oſtfrießlandt 192.fl.
Graffen zu Rietberg 72.fl.
Graffen zu Naſſaw Düllenberg 300.fl.
Graffen zu Sain 112.fl.
Graffſchafft Viernenberg 48.fl.
Graffen zu Wied 96.
Graffen zu Oldenburg 216.fl.
Graffen zu Delmenhorſt. 80.fl.
Graffen zu Bentheim/Stebifurt/Dockelbrun 276.fl.
Graffen zu Diffolt 28.fl.
Graffen zu Schaumburg vnd Zemen 176.fl.
Graffen zu Spiegelberg 24.fl.
Herren zu Winneberg 12.fl.
Graffen zu der Lipp 120.fl.
Herren zu Pirmont 16.fl.
Herrſchafft 12.fl.
Herren zu Grünßfeld 12.fl.
Stadt Cölln 825.fl.
Stadt Aach 204.fl.
Stadt Dormund 204.fl

Summa 7350.fl.

X. Nider-

X. Nider Sächſiſch Krayß.

Ertzſtifft Magdeburg		1345.fl.
Ertzſtifft Bremen		688.fl.
	Summa 2033.fl.	
Hertzog zu Holſtein		800.fl.
Das Biſthumb Schwerin		80.fl.
	Summa 880.fl.	
Hertzog zu Braunſchweig		1372.fl.
Am Stifft Hildesheim		$\frac{2}{3}$.357.fl.20.kr.
Wegen Biſthumb Halberſtatt		432.fl.
Wegen Grubenhagen		60.fl.
An der Graffſchafft Hoy		24.fl.
An der Graffſchafft Rheinſtein		24.fl.
	Summa 2269.$\frac{1}{3}$.fl.	
Hertzog zu Lünenburg		720.fl.
Fürſtenthumb Schleſien		120.fl.
Sachſen Lauemburg		216.fl.
Biſchoff zu Lübeck		60.fl.
	Summa 1116. fl.	
Hertzogen zu Mechelburg		748.fl.
Wegen deß Biſthumbs Ratzenberg		60.fl.
	Summa 808.fl.	
Stadt Lübeck		960.fl.
Stadt Mülhauſen		160.fl.
Northauſen		120.fl.
Goßlar		120.fl.
	Summa 1360.fl.	

CAPUT II.

DE STATUUM ET MEMBRORUM *Imperii diſtributione in circulos.*

SUMMARIA.

1. *Apud omnes gentes ab omni ævo conſueta eſt regnorum, & imperiorum in certas provincias, circulos & diſtrictus diſtributio.*

2. *Galliæ vetus & recens diſtributio.*

3. *Status imperii olim in ſex circulos à Maximiliano I. Imp. diſtributi fuerunt.* 4. *Quibus poſteà ab eodem Imp. IV. additi circuli.*

5. *Carolus V Imp. qui ſtatus cuiq; circulo ſubſint, determinavit Suntq́; hi circuli, Auſtriacus, Burgundicus, Electoricus Rhenanus, Saxonicus ſuperior. Francicus. Bavaricus, Suevicus, Rhenanus, VVeſtphalicus & inferior Saxonicus.*

6. *De conventibus circulorum, eorumq́; jure remiſſivè.* 7 *De conſtituendis Ducibus circulorum, eorum perſonis, qualitate, &c. remiſſivè.*

8. *Circuli habent ſua Archiva, & nemo in his admittitur præter ſtatus imperii.*

9. *Deliberationes circulares in comitiis decreta ad 6. tantùm circulos contrahuntur.*

10. *Præſentatio Adſeſſorum itidem ad 6. Circulos pertinet.*

11. *Bohemia nulli circulorum adſcribitur, nec per ſe circulum efficit.*

[CONſuevit ab omni ævo, † apud omnes ferè 1
gentes, ut regna & imperia in certas provincias, circulos & diſtrictus, commodioris adminiſtrationis cauſa, diſtribuantur. Terram benedictam, ipſe Jehova juſſit diſtribui, in tres circulos ſive partes æquales, *Deuteronom. 19. v. 3.*
Galliam olim Julius *Cæſar* † in tres partes divi- 2
ſam fuiſſe, nimirum, Belgicam, Aquitanicam & Celticam ſive propriè Gallicam, ſcribit *lib. 1. comment. in pr.* Hodie verò in ſequentes majores provincias diſtribuitur; Burgundiam Ducatum, Campaniam, Picardiam, Normanniam, Britanniam minorem, Xanthones, Guiennam, Vaſconiam; Languedociam, Provinciam Maſſilienſem & Delphinatum. Johan. Sleidan. *in illuſt. rer. Gall. poſt Commentar. Comin.* in aliis regnis & Rebuſpubl. idem obſervatur.]

Diſtributi fuerunt olim ſtatus imperii in ſex † 3
circulos, vulgò Kreiſe à Maximiliano I. Imperatore, videlicet in Francicum, Bavaricum, Suevicum, Rhenanum, VVeſtphalico-Belgicū uſq; ad Moſam. & Saxonicū. R. A. Von Ordnung deß Regiments/ de Anno 1500. ſub tit. wie ſechs Rähte auß den ſechs Kreiſen/ & in ordin. Camer. Conſtant de Anno 1507. ſub tit. Wenn das Cammergericht angehen ſoll. Hiſ-
ce † poſtea neceſſitate publica urgente diviſo 4
Saxonico & Rhenano 4. ab eodem Maximil. I. Imperat. additi circuli, Auſtriacus, Burgundicus, Electoricus Rhenanus, & ſuperior Saxonicus, R. A. zu Trier und Cölln/ de An 1512. §. Darauff haben wir/ quâ circulorum diſtributione poſtea re-
petitâ Carol. V. † qui ſtatus cuique circulo ſub- 5
ſint, determinavit, R. A. zu Nürnberg/ de Anno 1512. ſub tit. Erklärung deß Landfridens/ hoc ordine & modo, ut *Auſtria* cum Comitatu Tiroli primū.

Secundum *Burgundia* cum ſuis provinciis.

Tertium, *Quatuor Electores ad Rhenum*, Moguntinus, Trevirenſis, Colonienſis & Palatinus.

Quartum *Elector Saxonicus & Brandeburgenſis*; Item Epiſcopi, Miſnenſis, Merſburgenſis, Naumburgenſis, Brandeburgenſis, Havelburgenſis, Libuſienſis, Principes Saxoniæ, Pomeraniæ, cum Comitibus & Baronibus eorum territorio adhærentibus.

Quintum *Francicum*, Epiſcopus Bambergenſis, VVürtzburgēſis, Lichtſtadenſis, Marchiones

Brandeburgenſes, Prælati, Comites, Barones & civitates vicinæ.

Sextum *Bavaricum*, Archiepiſcopus Saltzburgenſis, Epiſcopus Ratisbonenſis, Friſingenſis, Paſſavienſis, Comites Palatini, Duces Bavariæ, &c.

Septimum *Suevicum*, Epiſcopus Churenſis, Conſtantienſis, Auguſtanus, Duces VVürtenbergenſis, Marchiones Badenſes, &c.

Octavum *Rhenanum*, Epiſcopus VVormaticẽſis, Spirenſis, Argentinus, Baſilienſis, Abbas Fuldenſis, Duces Bipontini & Simerenſes, Duces Lotharingiæ, Landgravii Haſſiæ, &c.

Nonum *Weſtphalicum*, Epiſcopus Padebornenſis, Leodienſis, Trajectenſis, Monaſterienſis, Oſnaburgenſis, Duces Juliacenſes cum unitis Ducatibus & Comitatibus, Comites Naſſovienſes, Seinenſes, Iſenburgenſes & vicini Comites, Prælati & Civitates imperiales.

Decimum *inferiorem Saxonicum* conſtituunt, Archiepiſcopus Magdeburgenſis, Bremenſis, Epiſcopus Hildeſienſis, Halberſtadenſis, Lübeccenſis, Mindenſis & Ferdenſis, Duces Brunſvicenſes, Lüneburgenſes, Megapolitani, Duces Holſatiæ & Sleſwicenſes, Prælati, Comites & civitates imperiales his finitimæ.

6 Et hi ordinariè ſingulis † annis ſemel, & neceſſitate flagitante ſæpius conveniunt, ac de contributionibus, monetis, præſentatione adſeſſorum, executionibus, cõtra contumaces faciendis deliberant, Rulant. *de Commiſſar. lib.* 5. *c.* 4. *part.* 2. *num.* 54. Ac de horum circa pacis publicæ conſervationum & executionum jure, plurima ex variis imperii conſtitutionibus tradit, Petr. Denaiſ. *in jur. Camer. tit.* 212. *verb. Pacis publica conſervatio & trib. ſeqq. & in verbo monetarũ edictum*, §. 13. 31. *&* 33. *in verb. commercia*, §. 7. *verb. moderationum cauſa*, §. 1. [De conſtituendis Du-
7 cibus circulorum, † eorum perſonis, qualitate, jurejurando, adminiſtratione, ſubſtitutione, Adjunctis, & tota hac materia prolixè agitur in Receſſu imperii Auguſtan. de Anno 1555. §. Und damit obgeſetzte Ordnunge ſo viel ſteiffer/ꝛc. cum mult. ſeqq. ubi ipſe textus inſpici poteſt. Confer etiam ea quę tradit VVehner. *in pract. obſerv. verb.* Kreißtage/ *p.* 445. *& ſeqq.* vid. quæ fuſiùs & pleniùs ſcribit Arum. *de Comitiis, cap.* 2. *n.* 41. *& ſeqq.*]
8 Habent hi circuli jus † archivi, & nemo in hiſce admittitur præter ſtatus imperii, Rulant. *d. loc. numer.* 55.

Hîc tamen notandum, quoties in Comitiis † 9
circulariter aliquid deliberandum decernitur, in ſex tantum contrahi, referente Matth. VVehner. *in obſervat. pract. verb.* Standt deß Reichs/ idem eſt in præſentatione † Adſeſſorum, quæ ad 10
6. circulos pertinet, *Ordin. Camer. p.* 1. *tit.* 9. R. A. de Anno 1566. §. Und ſollen unſere und deß H. Reichs/ Petr. Denaiſ. *in jur. Cam. tit.* 12. §. 2. *verb. ad ſeſſ. nominatio.*

[Bohemia licet ſit membrum & feudum imperii, † nulli tamen circulorum adſcribitur, 11
neque per ſe circulum efficit. Quamobrem aliquando in imperii Comitiis deliberatum fuiſſe, de duobus novis circulis, Bohemico & Boruſſico, conſtituendis, ut duodenarius numerus perficeretur, niſi tàm Bohemi, quàm Boruſſi ac Livonio, magno ſuo malo, reſtitiſſent, teſtatur Goldaſt. *de jur. Regn. Bohem. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 2. *in fin. & lib.* 4. *cap.* 8. *num.* 7. vid. tamen Arum. *de Comitiis, cap.* 2. *num.* 41. ubi latè contra Goldaſt. diſputat.]

Caput III.

DE STATUUM DISTRIBUTIONE *in tres claſſes, & in ſpecie de Electoribus, qui in prima Claſſe collocantur.*

SUMMARIA.

1. *Status imperii diſtinguuntur ſecundò in tres Claſſes, Electorum videlicet, Principum, & Liberarum civitatum.*

2. *Electores membra ſunt capiti proximiora.* 3. *Supremi Patres, & ſenatores imperii.* 4. *Nobilia imperii fulcra, & Proceres, quorum præſidio dextera imperialis potentia roboratur.* 5. *Qui imperio caput eligere poſſunt.* 6. *Et Regibus comparantur.*

7. *Electores & Principes imperii Regibus tribuunt titulum Regiæ dignitatis.*

8. *A prima Electorum inſtitutione Imperatores, Electoribus ad ſe venientibus obviam procedere ſoliti fuerunt.* 9. *Hic mos duravit uſq; ad Caroli V. Imper. tempora, qui in comitiis Auguſtanis Anno 1530. quorundam ſuaſu ab hac conſuetudine abſtinuit.*

10. *Imperator adhuc hodiè in loco Comitiorum Electores ſingulos in ſuis diverſoriis viſitat.*

11. *In vetuſtis initium facilè ignoratur.*

12. *Electores ab initio ſub Ottone III. conſtituti, & in quem finem; à Carolo IV. demùm conjuncti, & ſtabiliti.*

13. Ca-

13. *Canoniſtæ quidam Electorum inſtitutionem Romano Pontifici falsò adſcribunt.*

14. *Henricus II. Imp. primus juxta illam inſtitutionem ab Electoribus creatus fuiſſe fertur.*

15. *Electores à numero ſeptenario appellati ſunt ſeptemviri.* 16. *Eorum tres ſunt Eccleſiaſtici, quatuor ſeculares.*

17. *Archiepiſcopus Moguntinus primum locum obtinet, eſtq́; Collegii Electoralis Decanus, jus convocandi Electores habens.* 18. *Imperii ſede vacante primas in comitiis tenet, & decreta generalia ſancit.*

19. *Archiepiſcopo Trevirenſi prima vox, & votum in Electione Imperatoris competit. Hodiè aliter obſervari videtur.*

20. *Colonienſi Archiepiſcopo competit dignitas, & officium Regi Rom primum diadema regium imponendi.*

21. *Rex Bohemiæ inter Electores ſeculares ex Regiæ dignitatis faſtigio jure obtinet primariam.*

22. 23. 24. *Ratio dubitandi. Electoralis dignitas comparatur, & æquiparatur Regiæ, &c.*

25. *Reſpondetur ad rationem dubitandi. Rex Bohemiæ non ſolum eſt Elector, ſed etiam Rex.* 26. *Habens dignitatem duplicem præfertur habenti unam.*

27. *Nobilis, qui Doctor aut Eques eſt, illi, qui Nobilis tantum eſt, præfertur.* 28. *Cardinalis Epiſcopus, Cardinali non Epiſcopo præfertur.*

29. *Aliud eſt eſſe tale, aliud haberi pro tali. Aliud eſt, Regem eſſe, aliud jure Regis cenſeri.*

30. *Comparatum comparato ſimile quidem, ſed non idem.*

31. *Bohemiæ Rex omnes alios Reges in actibus imperii ſolennibus antecedit.*

32. *Quidam aſſerunt Regem Bohemiæ non eſſe vocandum, niſi alii diſcordent.*

33. *Hodiè ex aurea Bulla tertium votum ex Rege Bohemiæ à Moguntino Electore perquirendum.* 34. *Et ideò impunè præteriri non poteſt, exemplo Ladiſlai Regis Bohemiæ ad electionē Maximiliani I. nō vocati.*

35. *Rex Bohemiæ non eſt ſtatus imperii.* 36. *Imperii comitiis non intereſt, neq́; ad ea vocatur.*

37. *Inanis de quæſtione eſt diſputatio, ubi clara conſtitutionis eſt determinatio. Cognitis reb diu non immorandum.*

38. *Rex Bohemiæ ad particularia Electorum comitia & conventus de jure vocandus.* 39. *Licet non ſit ſtatus imperii, eſt tamen ſubditus imperii.*

40. *Privilegiorum conceſſio ex parte ejus, cui conceduntur, ſubjectionem arguit. Privilegia regulariter ſubditis, & non aliis dantur.*

41. *Ratio, quare Bohemiæ Rex ad comitia univerſalia non vocetur, ex ipſius privilegio haud obſcurè apparet.*

42. *Regnum Bohemiæ contributiones ad imperii neceſſitates conferre, aſſeritur à Goldaſto.*

43. *Privilegium Regem & Regnum Bohemiæ non eximit à ſubjectione, & recognitione imperii.* 44. *Nullum privilegium jus ſubjectionis abſorbet.* 45. *Beneficia Regi, regnoq́; Bohemiæ conceſſa, imperio officere non debent, citra ingrati crimen.*

46. *Bohemiæ regnum eſt feudum imperii.*

47. *Regis Bohemiæ dignitas non deprimitur, quod Imperatori, & imperio Roman. fidem & obſequium præſtat.* 48. *Servire Romano imperio eſt libertate potiri.* 49. *Rex Bohemiæ axioma Regium Imperatori acceptum fert, ut nihil tamen de majeſtate, & jure imperii Germ. decedat.*

50. *Regem Bohemiæ in ordine ſequitur Comes Palatinus Rheni: Hunc Elector Saxoniæ. Et tandem Marchio Brandeburgenſis.*

SEcundò diſtribuuntur, vel potius diſtinguuntur & collocantur ſtatus imperii † in tres claſ- 1
ſes, Electorum ſcilicet, Principum & liberarum Civitatum. Rectè autem in prima claſſe † Elec- 2
tores collocantur, qui membra ſunt capiti proximiora, *Aur. Bull. tit. 2. §.* Vnd wiewol von alter / ibi: alle vnnd jeden Geiſtlichen vnnd Weltlichen Churfürſten / ſo für die allernäheſte Glieder deß heiligen Reichs / ꝛc. Supremi † patres & ſenatores 3
imperii, die oberſten Vätter vñ Rahtgeber Teutſcher Nation / uti ſe ipſos appellant apud Hortledder. in Reichshandlung / *lib. 1. c. 37. n. 511.* Nobilia imperii fulcra † & Proceres, ſacrum ædificium 4
circumſpectæ Prudentiæ pietate ſuſtentantes, *Aur. Bull. tit. 3 in pr.* quorum præſidio dextera imperialis potentiæ roboratur, *ibid.* Quive imperio † caput eligere poſſunt, *Aur. Bull. tit. 1. in princ.* 5
& tit. 2. §. Jch Ertzbiſchoff. Unde non immeritò Regibus † comparantur, Heig. *p. 1. q. 3. num.* 51. 6
Dan. Moller. 3. *ſemeſtr.* 40. *num.* 1. Arum. *in Aur. Bull. diſcurſ. 3. concluſ.* 11. ubi ex Luth. Tiſchrede / cap. 38. notat, daß die Churfürſten den Königen ſchreiben Ewer Liebde vnd nicht Ewer Gnaden / denn ſie ſind Königen gleich geachtet.

[Hodiernis tamē moribus, Electores & Principes imperii † Regibus tribuunt Titulum Re- 7
giæ Dignitatis, Ewer Königliche Würde / Et ita etiam Electorale collegium in literis, ad Guſtavum Sereniſſimum Sueciæ Regem, Ratisbona

13. Augu-

13. Auguſti præſenti Anno 1630. datis, eundem RegiæDignitatis titulo affati ſunt. Et cùm Sueciæ Rex in literis ſuis paulò antè ad Electorale Collegium miſſis, gravatè tuliſſet, quòd in inſcriptione literarum anteriorum, Regium titulum denegaſſent, modeſtè in iiſdem reſponderunt: Id non animi alienatione, aut minuendi honoris ſtudio, ſed & more& uſu, quo erga alios etiam Reges, utantur, factum eſſe. Regia Electorum Dignitas, uti ex multis rerum argumẽtis, ita etiam vel ex hoc patet, quòd à prima Ele-
8 ctorum inſtitutione, † Imperatores, Electoribus ad ſe venientibus, obviam procedere ſoliti fuerint, cujus rei ocularis teſtis, Thom. Hubert. Leodi. *in vit. Frideric. II. Palat. lib. 4. circ. fin.* teſtimonium perhibet, ubi Maximilian. I. Imperatorem, dum Comitiorum cauſa Auguſtam veniſſet, Anno 1518. Ludovico, Electori Palatino, cùm non multum à civitate abeſſet obviam veniſſe refert, magna Electorum, aliorumq; Principum, Comitum & Nobilium ſtipatum caterva. Et hunc morem duraviſſe uſque ad Caroli
9 V. Imperatoris tempora, † eumq; ſatisfeciſſe huic conſuetudini VVormatiæ primis ſuæ Majeſtatis Comitiis: ſed poſtea in Auguſtanis Anno 1630. quorundam ſuaſu abſtinuiſſe ab ea, allegatâ malâ corporis diſpoſitione. Vid. pleniùs Leod. *alleg. lib. 4. cir. fin.* Hoc tamen adhuc hodie ob-
10 ſervatur, † ut in loco Comitiorum Imperator, Electores ſingulos in ſuis diverſoriis viſitet, prout ipſe in Conventu Ratisbonenſi, à moderno glorioſiſſimo Imperatore magnâ pompâ factum vidi, Anno 1622.]

11 De horum origine, † variæ ſunt ſcriptorum ſententiæ, ita ut vix aliquid certi de ea inferri poſſit, cùm in vetuſtis initium facilè ignoretur, *l. ſi arbiter, 28. de probat.* VVeſenb. *in paratit. ff. de legib. ſub n. 9.* [vid. quę noviſſimè hac de re ſcripſit Arum. *de Comit. cap. 2. num. 16. & ſeqq.*] Neminem tamen melius & accuratius ea de re ſcripſiſſe, quàm Hegium *in illuſt. q. 3. & ſeq.* aſſerit Ruland. *in tractat. de Commiſſar. & Commiſſion. p. 2. lib. 5. c. 4. num.* 18. qui enumeratis & refutatis multorum ſententiis, ita concludit: ab initio Ele-
12 ctores ſub Ottone III. † conſtitutos, ut electionem deinceps de Imperatore habendam, veluti Principes Senatus moderarentur, & reliquorum auditis ſuffragiis, & collectis votis id tandem ſtatuerent, quod è republ. eſſe cognoſcerent: donec attritis familiis præcellentioribus, & motâ inteſtinis diſſenſionibus Germaniâ, & hinc perperam elicitis à ſtudioſis factionum promiſcuis ſuffragiis, utiliſſimum viſum fuit, in ſtrictius Electorum conſilium rem totam revocare. Quod occultis primùm initiis cœptum & patientibus cæteris Principibus aliquot annos uſurpatum, demum Ludovici Bavari, aut certè Carol. IV. ſanctione promulgatâ ſic ſtabilitum, ut ab eo tempore pacatiora comitia & ſuffragia circa Electiones pauciora, imperium divina ſic diſpenſante providentia habuerit, cui ſententiæ viri doctiſſimi in hac incertitudine & ego adhæreo. [Eandem ſententiam probat Jul. Pflug. *in oratione de Repub. German. p m. 24.* Munſter. *in Coſmograph. lib. 5. de German. cap. 23. fol. mihi 688.* Carion. *l. 3. Chron. in vita Otton. 3.* Cuſpin. *ibid.* Andr. Geil. *1. obſ. 21. n. 2.* Juſt. Reiffenb. *ad Receſſ. Deput. Spirenſ. de Anno 1600. ad §. initial. lit. m.*
Canoniſtæ quidã, † Pontifici Romano Electo- 13
rum inſtitutionem, hiſtoricâ tamen veritate refragante, adſcribunt, quibus accedit Cardin. Tuſch. *practic. concluſ. 39. num. 3. verb. Imperator.* Joh. Azori. *inſtitut. moralium, lib. 10. cap. 5. part. 2.*

Henricus II, Imperator † fertur primus fuiſ- 14
ſe, qui juxta illam inſtitutionem, ab Electoribus creatus Cæſar, Dreſſer. *in millen. 6.* Car. *in Chron. lib. 3. in vit. Henr. II.*]

Appellati ſunt etiam Electores à numero ſe-
ptenario, Septemviri, † ſicut olim Romæ Duum- 15
viri, Triumviri, Decemviri. Ex hiſce tres ſunt
Eccleſiaſtici, † quatuor ſeculares. 16

Inter Eccleſiaſticos Archiepiſcopus Mogun-
tinus primum locum obtinet, † unde etiam col- 17
legii Electoralis Decanus dici meruit, Caſtald. *de Imperat. q. 8.* Buxtorff. *in diſſert. aur. Bull. concluſ. 15.* & jus convocandi Electores habet *aur. Bull. tit. 1. §.* Wann es darzu kommen/ & perquirendi vota ex aliis, *aur. Bull. tit. 4.*

[Id enim ad officium Decani & primũ locum tenentis ſpectat. Sic & olim Ducem Burgundiæ, tanquam primum & proximum à Rege, Franciæ Parium Decanum dictum, ſcribit Chaſſanæus *in Catalog. glor. mund. part. 5. conſider. 45.*
Præterea Electorem Moguntinum, † imperii 18
ſede vacante, primas in Comitiis tenere & decreta generalia ſancire, ſcribit Goldaſt. *in Replicat. pro Imper. cap. 13.*]

Secundus eſt Archiepiſcopus Trevirenſis, † 19
cui prima vox & votum in electione Imperatoris ex Aur. Bull. Carol. IV. competit, *d. tit. 4. §.*

Zum

Zum erſten ſoll er fragen / quamvis hodie aliud obſervari videatur, ut ſupra monitum.

Tertius in ordine Archiepiſcopus Colonien-
20 ſis, † cui competit dignitas & officium Romanorum Regi primum diadema Regium imponendi, *d. tit. 4. §.* Zum andern / de quibus & hi notantur verſiculi:

Treveris ætate, ſed rerum proprietate
Gaudet Agrippina, ſed honore Moguntia prima.

21 Hunc ſequitur Rex Bohemiæ, † qui inter Electores ſeculares, ex regiæ dignitatis faſtigio, jure & meritò obtinet primariam, *Aur. Bull. tit. 4. §.* Zum dritten. Nonnihil enim regiæ dignitati decedere videri poſſet, ſi non primum locum teneret Bohemus.

Verùm huic pro ratione dubitandi adverſatur, quod ſupra traditum, Electoralem digni-
22 tatem † comparari & adæquari regiæ: De æquiparatis autem idem eſt judicium. Et quando
23 una res † adæquatur ad aliam, tunc illi rei, ad quam fit exæquatio, nihil adjicitur, ſed rei adæquatę attribuitur, quicquid eſt plus juris in ea ad quam fit exæquatio. Bart. *in l. 1. num. 2. de legat. 2.* Gylmann. *in ſymphorem ſupplic. tom. 1. tit. 3. vot. 6. n. 18.* [Everhard. *in topic legal. loc. à pari, n. 1.* Sixt. *conſil. Marpurg. 21. n. 6.*] Si ergò electoralis digni-
24 tas æquiparatur regiæ, † non videtur propterea primus locus tribuendus Regi Bohemiæ, quod ſit Rex, cum & alii eadem dignitatis prærogativa cenſeantur.

Sed huic reſpondetur, quod Rex Bohemiæ nō
25 ſolum ſit Elector, † ſed etiam Rex, adeoq; non ſolum æquiparetur Regi propter electoralem dignitatem, ſed & revera ſit Rex & regia dignita-
26 te prӕditus. Unde habens dignitatem † duplicem, præfertur habenti unam. Petr. Calefat. *de equeſtr. dignit. n. 53.*

Sic in Conſtitutionibus imperii Politicis No-
27 bilis † qui Doctor aut eques eſt, illi, qui tantum Nobilis eſt, præfertur, R.A. zu Augſpurg / de Anno 1500. ſub tit. Von Uberflüſſigkeit der Kleider / §. Item die von Adel / ſo ſie noch nicht Ritter oder Doctores ſind / ſollen kein Golt noch Perlin offentlich tragen.

28 Sic Cardinalis Epiſcopus † Cardinali non Epiſcopo præfertur, ſicut & Cardinalis Presbyter Cardinali Diacono, Clement. 2. *§. irritum, de elect. c. cleros. diſtinct. 21. cap. oportebat. diſt. 79. quos textus allegat* Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib. 4. c. 13. n. 61.* Reliqui autem electores, quamvis cō-
parentur Regibus, † Reges tamen non ſunt, ſed 29
Duces, Marchiones & Comites: [aliud namque eſt eſſe tale, aliud haberi pro tali, *l. mercis appellatione, de v. rb. ſign.* Jaſ. *in l. ait Prætor. §. 1. n. 1. ff. de nov. oper. nunc.* Geil. *2. obſ. 11 ſub n. 4.*] Et aliud eſt, Regem eſſe, aliud jure Regis cenſeri, ſicut aliud eſt feudum antiquum eſſe, aliud jure feudi antiqui cenſeri, Ant. Fab. *in conſult. de Ducat. Montisferr. pro Duce Sabaud. f. 55. in pr.* Comparatum † 30
enim comparato ſimile quidem, ſed non idē eſt, [cum nullum ſimile ſit idem, *l. quod Nerva, ff. depoſit.* Carol. Molin. *in conſuet. Pariſ. tit. 1 §. 13. gl. 5. n. 46.*] unde & nominibus & inſigniis Regum carent, Arum. *ad Aur. Bull. diſcurſ. 3. concl. 11.*

Hinc etiam Bohemus præ regibus † aliis hoc 31
præcipuum habet, ut Regem quemcunq; alium, quacunq; etiam dignitatis prærogativa fulgentem, in actibus ad Curiam imperii ſpectantibus, antecedat, *Aur. Bull. tit. 6.* adeò ut etiam Imperatrici ſive Auguſtæ ea in re præferatur, *Aur. Bull. tit. 22.* Sixt. *de regal lib. 1. c. 4 n. 20.*

Secundò in dubium etiam vocatur à quibuſdam, num Rex Bohemiæ pari cum reliquis Electoribus electionis jure utatur? Sunt enim, qui
aſſerunt Regem Bohemiæ non eſſe † vocādum, 32
niſi alii diſcordent, Petr. de Mont. *tract. de poteſt. Pontif. rubr. de Imp. Majeſt. orig.* & Petr. de Andl. *de Imper. lib. 2. c. 2.* & velut arbitrum ſaltem honorarium, ſi paria vota diſcrepantia in electione fuerint, intervenire, [Pacian. *de probat. lib. 2. c. 15. n. 26.*] *Auct. de jur. Principat. concl.* 84. Petr. Calefat. *de equeſt. dignit. n. 121.*

Sed quicquid olim fuerit, hodie † res ſatis ex- 33
pedita & manifeſta eſt ex aurea Carol. IV. Bulla in qua tit. 3. §. Zum dritten / expreſsè cōſtituitur, quod tertium votum ex Rege Bohemiæ Elector Moguntinus perquirere debet, ideoq; non tunc demum, quando diſcrepantia ſunt aliorum Electorum vota, [ſed ordine præſcripto, interrogandus eſt,] aliâs enim perquiſitis prius & diſcrepantibus aliorum votis, Regis Bohemiæ votum perquirendum eſſet. [Quod auctoritatibus & obſervantiâ firmat Dn. Goldaſt. *de jur. regn. Bohem. lib. 3. cap. 6. numer. 4.* Azori. *Inſtit. Moral. lib. 10. cap. 3. verſ. quæres an Rex. Bohem. part. 2.* confer Arum. *de Comitiis, cap. 2. n. 32.* ubi contra Goldaſt. diſputat, & Regem Bohem. ad conventus electionis, vulgò Wahltäge / non verò Collegiales, vulgò Collegialtäge vocari, cenſet. *add. num. 41.*
Et propterea impunè præteriri non poteſt, † 34

Marquard. Freher. *in Not. ad Petr. de Andl. lib.* 2.
cap. 3. ubi adducit exemplum præteriti, & non vo-
cati Ladislai Regis Bohemiæ ad Elect. Maximil.
I. quod id Ladislaus graviter tulerit, pœnam
præteritioni præſtitutam poſtulaverit, & arma
minatus fuerit.]

Tertiò dubium videri poſſet Regem Bohe-
35 miæ non eſſe Electorem, cùm non ſit ſtatus †
imperii; Omnia namque ſtatus imperii vocatur
ad comitia & habet ſeſſionem & votum in illis,
hat Stimm vnd Standt in Reichsverſamblung/
R. A. de Anno 1548. §. Wann auch / Geil. 1. O. 21.
36 *nu.* 6. & alii ſupra alleg. Bohemiæ autem Rex †
hodie conventibus & imperii Comitiis ordina-
riis non intereſt, neque ad ea vocatur, Freher. *ad
Petr. de Andl.* 2, *cap.* 2. Beſold. *de juriſd imper. q.* 8. *in
fin.* [vid. noviſſimè Arum. *de Comitiis, cap.* 4. *n.* 58.
& ſeqq.] Si ergò nemo ad ſenatum & conſilium
imperii admittitur, qui non eſt ſtatus imperii,
Geil. *d. obſervat.* 21. *n.* 9. Neque Rex Bohemiæ ad
ſanctius Electorum conſilium admittendus vi-
37 detur. Huic dubio reſpondetur, † quòd inanis de
ea quæſtione cenſeatur diſputatio, ubi clara con-
ſtitutionis eſt determinatio, *l. ancilla, Cod de
furt.* neque cognitis rebus diu immorandum,
Symmach *lib* 1 *Epiſt.* 69. Clara autem hac de re,
eſt in Aur Bull. loco ſupra allegato conſtitutio,
quòd elector ſit.

38 Deinde reſpondetur, † licèt Rex Bohemiæ ad
univerſalia imperii Comitia nõ vocetur, ad par-
ticularia tamen Electorum Comitia & conven-
tus de jure vocandus. Et licèt propterea & hoc
39 reſpectu, non habeatur pro ſtatu † imperii, eſt ta-
men ſubditus imperii [Et in privilegio Frid. III.
Imper. de Anno 462. Georg.o Bohem. Regi cõ-
ceſſo, expreſsè ſtatuitur, quòd Rex Bohemiæ,
plurimis privilegiis, libertatibus & gratiis ultra
alios illuſtres, ſacro imperio SUBDITOS à Ro-
manis Principibus honorari, meruerit. Quod
Privileg. refertur in præſens. Deduct. Bohem. in
den Beylagen/ *p.* 41. *&* 42. Idque etiam ex ejuſ-
dem Frider. Imper. inveſtitura & juramento fide-
litatis à Rege Uladislao, eidem præſtito, Anno
1477. abundè patet, ubi non ſolùm fidelitatem
ſed etiam obedientiam juravit, dem Keyſer vnd
dem Reich getrew / gehorſamb vnnd gewertig zu
ſeyn / den Keyſer vor ſeinen rechten natürlichen
Herren zu halten / zu dienen/ als einem Ertzſchen-
cken vnd Churfürſten deß Reichs gebühret/ *ibid.
p.* 54. Et eò facit] *tit.* 8. *Aur. Bull.* ubi ibidem Imp.
Regi Bohemiæ concedit privilegia: At privile-
giorum conceſſio † ex parte concedentis, ſupe- 40
rioritatem, ex parte ejus cui conceditur, ſubje-
ctionem arguit, Hoſtienſ. *in ſumm. de privil verſ.
cui conceſſum eſt, reſp.* 1. *in cauſ. Finarienſ. num.* 14.
Mart. *de juriſd p.* 1. *caſ.* 33. *n.* 8. Schurff. 3. *conſ* 43. *nu.*
12. Matth. Weſ. *conſil.* 20. *n.* 10. Erneſt. Cothman.
reſp. Acad 47 *n.* 45. Bernh. Græv *pract concl.* 1. *nu.* 1.
& ſeqq. lib. 1. Gylman. *in ſymphor. p.* 1. *tit.* 2. *ſub nu.*
110. *fol.* 97. *col.* 1. ubi, quòd privilegia regulariter
ſubditis, & non aliis dentur, quàm quos conſti-
tutio dantis arctare poteſt, Hoſtienſ. *in ſum. tit. de
privileg. verſ. cui concedendum*, Menoch. *in reſp.* 4.
cauſ. fin. num. 38. quos allegat, Gylman. *d. loc. vid.
inf. lib.* 2. *Claſſ* 2. *cap.* 8.] Ex quo ipſo privilegio † 41
ratio, quare ad Comitia univerſalia imperii non
vocetur, haud obſcurè apparet; Siquidem vigo-
re hujus privilegii Bohemi non evocantur, ſed à
Regis ſui juriſdictione & more regni pendent.
Cum ergò imperii conſtitutiones eos non obli-
gent, neque imperii contributiones neceſſarias
præſtent, non adeò ex hoc opus eſſet eorum in
Comitiis præſentia. [Cujus tamen contrarium,
† & quòd Bohemiæ regnum non minus quàm 42
alii Electoratus & provinciæ immediatè impe-
rio parentes, contributiones ad hoſtilem ex e-
ditionem, aliasque imperii neceſſitates confe-
rant, ſolidis, ut opinor, & firmis rationibus pro-
bat Dn. Goldaſt. *in doctiſſimo ſuo tractatu de jur.
regn Bohem. lib.* 2. *c.* 4. 15. 16. *&* 17.]

Hoc tamen privilegium † Regem & regnum 43
Bohemiæ non eximit à ſubjectione & recogni-
tione imperii; Quia nullum privilegium † jus 44
ſubjectionis abſorbet, Decian. *conſ* 13. *num.* 126.
Cæphal *conſ.* 186. *nu* 33. Camil. Borell. *conſ.* 70. *n.*
38. *& ſeqq.* [Nec beneficia Regi, Regnoq; Bohe-
miæ tam benevolè, tamque liberaliter conceſſa
imperio officere debent, † citra crimen ingra- 45
ti, propter quod juris civilis auctoritate revocari
poſſent *per l. fin. & quæ ibi not.* Rip. Tiraq & alii.
C. de revocand. donat. quod argumentum elegan-
ter proſequitur Goldaſt. *de jurib. Regn. Bohem. lib.*
2. *c.* 17. *n.* 24]

Inſuper Bohemiæ regnum eſt feudum imperii,
† *arg. Aur. Bull tit.* 24. § Dann wann andere Für- 46
ſtenthumb/ adeoq; regem vaſallum, & partem cu-
riæ imperialis ac juramento fidelitatis obſtrictum
eſſe, apparet ex ſupra allatis, uti & exemplo Ot-
tocari, qui Rudolpho I. Imperatori fidelitatem
juravit, aliorumque, Buxtorff. *in Aur. Bull. d. con-
cluſ.*

*claſ.*88. [Quamobrem S. imperii Romani Electores & Principes, qui Anno 1620. Mülhuſii congregati fuerunt, in literis ad Fridericum Palatinum datis, ſcribunt: Daß eine ſolche Rejectio (videlicet Regis Ferdinandi) in einem feudo imperii, ſuperiorem recognoſcente, ohne vorbewuſt deß Lehnherrn vnnd deß Churfürſtl. Collegii, deme auff die weiſe wol frembde vnnd vnannehmliche Perſonen zur vngebühr auffgetrungen werden möchten / mit beſtande vnnd fug nicht geſchehen könne]

47 Neque per hoc deprimitur † Regis Bohemiæ Dignitas, quod Imperatori & imperio Romano
48 fidem & obſequium præſtat; quia ſervire † Romano imperio, eſt libertate potiri, ut ex Bald. dicit Natt. *conſ.*631.*nu.*13.*vol.*3. Hippol. Riminald. *conſ.*5.*nu.*102.*vol.*1. Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib.lib.*1.*c.*8.*n.*2. [Idq; tanto minus, cùm axio-
49 ma Regium, Bohemiæ Rex. † Imperatori Romano, à quo primitùs illa Dignitas Bohem. Ducibus collata, acceptum ferat, quod ea lege factum, ut nihil de majeſtate ac jure imperii Germanici decederet, Bodin. *lib.* 1. *de Repub. cap.*10. *Peucer.lib.*2.]
50 Regem Bohemiæ in ordine ſequitur † Comes Palatinus Rheni. Et eum Elector Saxoniæ: Tandem Marchio Brandeburgenſis, *d.tit.*4.*Aur.Bull.*

CAPUT IV.
DE VICARIATU ELECTIONIS Palatini & Saxonis.

SUMMARIA.

1. *Palatinus & Saxo vacante imperii ſede Vicarii ſunt imperii, vices Imperatoris in imperio gerentes, donec novus Imperator conſtituatur.*

2. *Comes Palatinus in partibus Rheni, Sueviæ, & Franconiæ.* 3. *Elector Saxoniæ in illis locis, ubi Saxonica jura vigent, æquali poteſtate imperio provident, &c.*

4. *Feudorum majoris dignitatis inveſtituræ ſoli Imperatori, & Regi Romanorum reſervatur.*

5. *Beneficia Cardinalium vacantia in curia à nemine, quàm à ſolo Pontifice conferuntur.*

6. *Vicarii ea judicia exercent, quæ Imperator, cujus vires & perſonam gerunt, exercere ſolebat, ut ſunt hodiè Cameræ & Aulæ imperialis.*

7. *In Camera tempore interregni, ſub utriusq; Vicarii nomine, & Sigillo communi mandata expediuntur.*

8. *A vicariorum ſententiis appellari non poteſt ad Imperatorem: Vicarii enim & cujus eſt Vicarius, idem eſt tribunal.*

9. *Ab Imperatore nulla datur appellatio, cùm ſit is ipſe, qui provocetur.*

10. *Imperator capitulatione aſtringitur, ea quæ interregni tempore à vicariis geſta ſunt, rata habere.*

11 *Iſte vicariatus aliquo modo refertur ad poteſtatem interregiam in priſca Republ. Romana.*

12. *In Poloniæ interregno Archiepiſcopus Gneſnenſis Regis locum tenet, in ſolio Regis reſidens.*

INTER Electores, Palatinus & Saxo † præter 1
electionis jura hoc habent peculiare, ut vacante ſede imperii ſint Vicarii, & vices Imperatoris in imperio gerant, donec novus Imperator conſtituatur, *Aur. Bull. tit.* 5. ita ut Comes Palatinus † in partibus Rheni, Sueviæ & in jure 2
Franconico, [Confer Thom. Hubert. Leod. *lib.* 1. *annal. circ. fin.*] Elector verò Saxoniæ † in illis 3
locis, ubi Saxonica jura ſervantur, æquali poteſtate imperio provideant, judicia exerceant, beneficia Eccleſiaſtica præſentent, reditus colligant, de Feudis inveſtiant, &c. *d. tit.* 5. [Fruſtra itaq; à Canoniſtis quæritur an ſede imperii vacante ad Pontificem pertineat adminiſtratio, ceu vult Johan. Azor. *inſt. moral. lib.*10. *cap.*3. *verſ. ſeptimò quæritur Tom.*2.] a quibus tamen excipiũtur † Feuda majoris dignitatis der Fürſten Fah- 4
nenlehen / quorum inveſtitura ſoli Imperatori & Regi Romanorum reſervatur, d. tit. 5. R. A. zu Wormbs / de An. 1521. §. Ob auch Sachen fürfielen / *Ordin. Camer. p.* 2. *tit.* 7. [Similiter Beneficia Cardinalium † licet & extra Romanam curiam 5
defunctorum vacant, in curia nec ab alio, quàm ſolo Pontifice conferri poſſunt, per *extrav. quæ incipit ad Regimen*, Ant. Fab. *in C. rer. in Sabaud. judic. lib.* 1. *tit.* 2. *defin.* 16.]

Quod verò de judiciorum exercitio traditur, ea judicia † intelligenda ſunt, quæ ipſe Impera- 6
tor, cujus vices & perſonam gerunt, exercere ſolebat; qualia hodie ſunt Cameræ & Aulæ imperialis. Et conſtat in Camera † nuper mortuo Im- 7
peratore Rudolpho II. tempore interregni, ſub utriuſque Vicarii nomine, & ſigillo communi, mandata expedita eſſe, per ea quæ tradit Buxtorff. *in Aur. Bull. concl.* 60. *lit. c.*

Hi autem Vicarii ita judicia exerceant, ut ab illorum ſententiis appellari † non poſſit ad Im- 8
peratorem; tum quia a Vicario ad eum, cujus vicarius eſt, non appellatur, cum utriuſq; idem ſit tribu-

tribunal, *cap. Roma de appellat. in 6. cap. non putamus de Conſtitut. in 6. l. 1. 2. Cod. de offic. et. cui vic. ali. jud.* Sigiſmund. Scacc. *de appellat. q. 8. num.* 61.
9 tum quia à vicarii ſententia † non appellatur, niſi ad eum, ad quem appellaretur, ſi ipſe cujus vices ſuſtinet, judicaſſet *l. 1. §. 1. ff. quis à quo appell.* Bart. *in l præcipimus, C. de appellat.* Govarruv. *pp. qq. cap. 4. num.* 8. Sed ab Imperatore nulla datur appellatio, cum ſit is ipſe qui provocetur, *l. 1. §. 1. ff à quib. appell. non licet:* tum deniq;, quia capitu-
10 latione † adſtringitur Imperator, ut ea quæ interregni tēpore à Vicariis geſta ſunt, rata habeat (modò tamen legitimè geſta ſint,) Anton. Coler, *de jur. Imper. German. concluſ. 33. art. cap.* 32. fruſtra autem ad eum appellatur, qui non poteſt retractare ſententiam ab alio latam. De horum vicariorum jure & poteſtate, *vid. quæ ulterius eruditè diſſeris.* Buxtorff. *ad Aur. Bull. à concl. 52. uſq; ad concluſionem* 76.
11 [Iſte Vicariatus † aliquo modo referri poteſt, ad poteſtatem interregiam in priſca repub. Romana. Siquidem Romulo rebus humanis ſubducto, Patres cōſtituerunt creandum eſſe unum, qui cum inſignibus imperii & faſcibus eſſet, donec novus Rex fieret, iſque interrex dicebatur, penes quem ſumma rerum, dum regia poteſtas vacabat, erat, Andr. Domin. Flocc. *de poteſt. Rom.*
12 *lib. 2. cap.* 4. In Poloniæ † interregno Archiepiſcopus Gneſnenſis, Regis locum tenet, in ſolio Regio reſidet, tanquam Legatus natus & primus inter ordines, teſte Philip. Honor. *in Diſſert. de Regn. Polon.*]

Caput V.

De ſingulari Electoris Palatini jure, quomodo & quatenus is Imperatoris judex.

Summaria.

1. *Imperator, vel Rex Romanorum ſuper cauſis, pro quibus impetitus fuerit, coràm Electore Palatino conveniri poteſt.* 2. *Non in Palatinatu, ſed in ipſius Imperatoris curia judicium inſtituendum, & de cauſa cognoſcendum.*

3. *Limitatio 1. quando Imperator non tanquam Imperator, ſed tanquam Archidux Auſtriæ, vel alius Principatus intuitu convenitur. Cujus diſtinctionis præjudicia adferuntur.*

4. *Reges Franciæ judicio ſuorum officialium ſponte ſe ſubmiſerunt, & judicantium contra ſe, efficaciter exequi permiſerunt.*

5. *Limitatio 2. In civilibus tantum & pecuniariis cauſis prædicta concluſio procedit.*

6. *An cognitio de Feudis ad Palatinum, an verò ad Pares curiæ ſpectet, controvertitur.*

7. *Rationes dubitandi. Ubi lex non diſtinguit, nec nobis diſtinguendum.* 8. *Lex intelligenda de iis, quæ ut plurimùm, non quæ rarò contingunt.* 9. *Aurea Bulla conſtitutio facta eſt omnium Principum, & Procerum conſenſu, & approbatione.* 10. *In dubio facienda eſt interpretatio contra eum, qui efficere potuit, ut diſpoſitio apertiùs loqueretur.*

11. 12. *Rationes decidendi. Feudalis deciſio ſpecialis eſt, & antiqua, ut in lite feudali coràm paribus curiæ Dominus conveniatur.* 13. *Aurea Bulla conſtitutio generalis & poſterior, quæ nunquam ſpeciali derogat.*

14. *Cauſæ feudales ſpecialiter ad hoc ſunt privilegiatæ, ut earum cognitio ad pares curiæ ſpectet.*

15. *In generali diſpoſitione non comprehenduntur iſti caſus, qui ſpecialiter ſunt privilegiati.*

16. *Reſpondetur ad dubitandi rationes. Ad 1.* 17. *Generalis textus ex ſpeciali reſtringendus.* 18. *Genus ad refellendam ſpeciem plurimùm, ad probandam tamen nihil valet.*

19. *Ad 2. Leges intelligendæ de his, quæ ut plurimùm accidunt, modò conſtet, legiſlatorem eò reſpexiſſe.* 20. *Legiſlator non tàm ad id, quod fiat, quàm etiam, quid fieri poſſit, reſpiciat.*

21. *Nemo facilè & temerè Imperatores convenire ſolet.*

22. *Durum eſt litigare cum potentioribus, quibus pares eſſe non poſſumus.*

23. *Non inſolens eſt in jure, ut etiam de his, quæ rarò accidunt, leges conſtituantur.*

24. *Iuris correctio eſt odioſa, neq; in dubio præſumenda.*

25. *Generalitas etiā in una ſpecie verificari poteſt.*

26. *Ad 3. Nemo in dubio præſumitur, jus ſuum jactare, & remittere.*

27. *Taciturnitas in illis caſibus, in quibus quis ſcire potuit jus ſuum ſalvum, & integrum ſibi eſſe, ac permanere, nullum præjudicium adfert.*

28. *Ius ſpeciale alicui competens per generalem legem non tollitur.* 29. *Quæ ſpeciali jure & æquitate conceſſa ſunt, per verba generalia, vel etiam univerſalia non excluduntur.*

30. *Lex non procedit, quoties ex jure jam conſtituto haberi poteſt certitudo, quam ſequimur.*

Præter-

1 PRæterea Elector Palatinus † hoc jus ex vetuſtis imperii moribus & Aur. Bull. confirmatione habet, ut Imper. vel Rex Roman. ſuper cauſis, pro quibus impetitus fuerit, coram ipſo conveniri poſſit. [Tantam enim Comitum Palatinorum excellentiam ſemper fuiſſe, ut imperialis Majeſtas, ſi qua controverſia, illi cum quopiam exiſtat, ſub Comite Palatino judicium ſubeat, Thom. Hubert. Leod. *in hiſtor. Frider. II. Pa-*
2 *latin. circ. fin. lib. 1.*] Ita tamen, † ut non in Palatinatu, ſed in ipſius Imperatoris Curia, ubi ipſemet præſens extiterit, judicium inſtituatur & de cauſa cognoſcatur, *Aur. Bull. tit. 5. §. fin.* Caſtald. *de Imper. q. 91. n. 8.* Thom. Michaël. *de juriſ. concl. 131.* Heig *p. 1 q 4. n 8.* Roſenth. *de Feud. c. 12. concl. 3. n. 13.* [Quod à Caroli Magni tempore conſuetudine introductum exiſtimat Dn. Vult. *in l. 1. n. 4. C. ubi Senator. vel Clariſſim.*

Limita 1. hanc concluſionem non procedere,
3 † quando Imper. non tanquam Imperator, ſed tanquam Archidux Auſtriæ, vel alius Principatus intuitu convenitur, per ea quæ ſupra *Claſſ. 2. cap. 2. numer. 165. & 166. & ſeq.* Et hujus diſtinctionis præter ſupra allegata, extant præjudicia apud Barth. *ſentent. Cameral. part. 3. fol. 266. lit. f.* ubi in cauſa quadam Regis Roman. Ferdin. I. ita pronunciatum refert: Zwiſchen der Römiſchen Königlichen Majeſtät vnſerm Allergnädigſten Herrn / N B. als Ertzhertzogen zu Oeſterreich / von wegen der Landvogtey in V. eins/vnnd Herrn K. Graffen zu O. andern Theils: Iſt Beſcheid/ſo fern D. B. ſeines gemeinen Gewalts / von wegen hochgedachter Königlichen Maj. zu dieſer Sachen beylegen wird/daß alsdann vff gethanem Rechtſatz ferner ergehen ſoll was recht iſt / publ. Spiræ. 13. Aprilis, Anno 1518. Item in Anno 1550. 5. Decembr. ita pronunciatum fuit: In Sachen E. H. vnnd K. N. Principals / wider die Römiſche Königliche Maj. für ihr intereſſe, iſt gebetenes Mandatum vnd Ladunge erkandt / Barth. *d. part. 3. fol. 214. lit. f.* Et in Anno 1554. 20. Aprilis. In Sachen der Röm. Käyſ. Maj. als Ertzhertzogen zu Oeſterreich / wider die Gemeinde zu E. iſt/ꝛc. *d. part. 3. fol.* 528. & 9. Octobr. An. 1556. & in An. 1559 8 Martii, Imp. abſolvitur à petitione hiſce formalibus: In Sachen der Weiland Herrn Graffen G. Marggraffen zu D. vnd K. Appellanten/ wider die Königliche jetzo Käyſ. Maj. als Ertzhertzogen zu Oeſterreich/Appellaten/ iſt allem Fürbringen nach zu Recht erkandt / daß die Vrtheil voriger Inſtantz zu reformiren / dergeſtalt / daß die Käyſerliche Anwälde von wegen der Käyſerl. Maj. auff die Marggräffiſche vorgebrachte Reconventionklage vor den Richter voriger Inſtantz zu Antworten nicht ſchuldig / vnnd daferrn vorermelter Marggraff oder ſein Anwald höchſtermelte Käyſ. Maj. derhalben rechtlicher Anforderunge zu erlaſſen nicht gedächte/ daß jhnen ſolches an Enden vnnd Orten es ſich gebühret/hiermit vnbenommen ſeyn ſoll. vid. rationes ſupra allegato loco adductas.

De Regibus Franciæ, † quod judicio ſuorum 4
officialium, nedum Curiarum Parlamenti, ſed etiam Seneſcallorum, ſeu Bullivorum ſuorum ſponte ſe ſubmiſerint, & quod judicatum eſt contra ſe, efficaciter exequi paſſi ſint, imò præceperint, ſcribit Chaſſan. *in Catalog. glor. mund. part. 5. conſid. 5. verſ. tertiò quoniam licet.*

Limita 2. procedere hanc conſtitutionem, † 5
tantum in civilibus & pecuniariis cauſis: Nam ſi de ſtatu, vel malè adminiſtrato imperio, ratio exigeretur, illa non ad Palatinum, ſed Electores univerſos pertinet, per tradita Wehner. *in pract. obſ. verb.* Außträge/ *p. 45. & 46.*]

An verò idem in Feudalibus bonis, in quibus aliâs exorta lite inter Vaſallum & Dominum coram paribus Curiæ controverſia definitur, locum obtineat, † controverſia non caret. Affir- 6
mativam tuetur Sixtin. *lib. 1. de regal. c. 8. n. 53.*

1. Quia textus Aur. Bull. loquitur indiſtinctè, † ubi ergò lex non diſtinguit, nec nos di- 7
ſtinguere debemus, *l. de precio, ff. de public. in rem act.*

2. Quod lex † intelligenda de iis, quæ ut plu- 8
rimum, non quæ rarò contingunt, *l. 3. & ſeqq. ff de legib.* rarò autem de meris allodialibus talis controverſia exoritur, ideoq; etiam in jure correctorio admittitur extenſio, quando aliàs effectum non ſortiretur facile, legis diſpoſitio.

3. Quod hæc Aur. Bull. conſtitutio facta, † 9
omnium Principum & Procerum conſenſu & approbatione, qui tamen Pares Curiæ ſunt, ideoq; ſi controverſias Feudales eâ conſtitutione contineri noluiſſent, utique contradixiſſent & effeciſſent, ut ejuſmodi cauſæ Feudales exciperentur. Quamobrem in dubio hic facienda † in- 10
terpretatio contra eum, qui efficere potuit, ut diſpoſitio apertius loqueretur, *l. veteribus, de pact. l. in contrahenda de reg. jur.*

Negativa verò magis arridet aliis, quod non ad Palatinum, † ſed ad Pares Curiæ ſpectet talis 11
cognitio; Quia juris Feudalis deciſio ſpecialis eſt † & quidem antiqua, ut in lite feudali coràm 12
Paribus Curiæ Dn. conveniatur, *c. 1. §. ſi inter de alien. Feud. patern. cap. 1. de Feud. ſin. culp. non amitt.* Clar. *§. Feudum, q. 90. in pr.* Aureæ Bullæ verò conſtitutio † generalis & poſterior, quæ nun- 13
quam ſpeciali derogat, *l. in toto jure & ibi Dd. ff. de reg. jur.* Bart. *in l. ſanctio legum, 141. ff. de pœn.* Jaſ. *conſil. 12. lib. 3.* Honded. *conſil. 78. num. 21.* etiamſi ſpecialis præcedat generalem, *text. in l. ſi ita*

fuero.ff.de novat fac.l.tertia.C.de ædilit action l.petens,Cod.de pact. Dec.*ad d.l.in toto,ſub num.7.de reg.jur.*

14 Facit præterea, quòd cauſæ Feudales † inter Vaſallum & Dominum vertentes ſpecialiter ad hoc ſint privilegiatæ, ut earum cognitio ad pares curiæ ſpectet *dd. ſupra juribus*, Schrader. *de feud.p.10.ſect.5 num.43.* in generali verò diſpoſi-
15 tione non comprehenduntur † iſti caſus, qui ſpecialiter ſunt privilegiati,*text. in l.decurionibus 3.& ibi gl.&* Bart. *Cod. de ſilentiar.* Bald.*in fin.circ. fin C.ſi contra jus vel util publ.* Tyraquell.*de utroque retract p.1 § 1 gloſſ.14.num.103.& ſeq.*[Meichſner.*deciſ.Camer.3.num.5.Tom.3.* Treutl. *conſil.7. num.49.*] Et hanc negativam ſententiam tuetur poſt Schrader *alleg.modo loco* Roſenthal. *de Feud. cap.12.concluſ.3 num.15.* Borch. *de Feud.c.10.nu.6.* Weſenb.*c.17.*Vultej. *de Feud. lib. 2.cap.2.nu.14.* in quam ſententiam etiam inclinat Buxtorff. *in diſſert.Aur.Bull concl.81.* quæ & mihi veriſimilior videtur.

16 Ad 1. rationem Sixtini reſpondetur, † licet iſte textus Aur. Bull. generaliter & indiſtinctè loquatur, extant tamen alii textus juris Feudalis ſuprà allegati, qui ſpecialiter diſponunt cauſas Feudales inter Du. & vaſallum vertentes ad pares pertinere. Quoties verò unus textus ſpe-
17 cialiter † & reſtrictè loquitur, alter generaliter & indiſtinctè, generalis ex ſpeciali reſtringendus eſt,Dn.D.Helfr. Hunn. *amicus meus ſingula-*
18 *ris in tractat.de interpret.jur.c.6.* Et genus † ad refellendam quidem ſpeciem plurimum, ad probandam tamen nihil valet,Duar. *ad l.1.circ.fin.ff. de pact.*

Ad 2. reſpondeo. Quòd leges quidem intelli-
19 gendæ † de his quæ ut plurimum accidant, modò conſtet legislatorem eò reſpexiſſe. Deinde illa generalis diſpoſitio ſatis ſuperque verificari poteſt in allodialibus, etiamſi rariùs caſus con-
20 tingeret, cùm legislator † non tàm ad actum, quàm ad potentiam, hoc eſt,non tam quod fiat, ſed etiam quid fieri poſſit, reſpiciat. Solent præ-
21 terea † prudentes Imperatores prudenter præcavere,ne quis anſam habeat illos conveniendi: Sicut etiam nemo eos facilè & temerè convenit,
22 Roſenthal.*d.c.12.num.16.in fin.* quia durum † eſt litigare cum potentioribus, quibus pares eſſe non poſſumus,*l.3.in pr.ubi gl.ff.de alienat. mut.judic.cauſ.fact* Ant.Fab. *in Conſult. de Ducat. Mon-*
23 *tisferr.p.1.fol.40.*Deniq; † non eſt inſolens in jure,ut etiam de his, quę rarò accidunt,leges conſtituantur,*text.in §.inſula inſt. de rer. div.* Quamobrem nulla hic opus eſt extenſione ad inducendam juris ſpecialiter conſtituti correctionem: tum quia † hæc eſt odioſa, *c. 1. in fin. de fil.preſ- 24 biter.in 6.*neq; in dubio præſumenda, *l. ſancimus, C de teſtam.l præcipimus,C de appellat.* tum quia † 25 generalitas in una etiam ſpecie verificari poteſt, Jaſ.*in l.qui Romæ,ff.de verb oblig. & in l.2.num.6. & 7.ff.de liber.& poſthum.fac.l. fundus qui locatus cum l ſeq ff.de fund. inſtr. quas alleg.* Z.ſ.2.*conſil.1. n.73.*Sufficit ergò generalitatem illam verificari in allodialibus.

Ad 3. R. quamvis univerſi proceres & Pares Curiæ imperialis adfuerint in cōſtitutione prædictæ generalis legis atq; tacuerint, non tamen propterea cenſentur remiſiſſe jus ſuum, † tum 26 quia nemo in dubio præſumitur jus ſuum jactare & remittere,Roſenth. *de Feud.c.9.memb.1.concluſ.29.num.1.* tum quia taciturnitas † in illis 27 caſibus, in quibus quis ſcire potuit jus ſuum ſalvum & integrum ſibi eſſe ac permanere, nullum præjudicium adfert,*tex.in l. ſicut, 8.§. non videtur, & ibi Dd.ff. quib.mod. pign. vel hypoth ſolv. l. Titia,§. Lucius,ff. de legat.2.l.* Gaius *de pign.act.* Bart.*in l. qua dotis & ibid.* Jaſ.*nu. 84 ff.ſolut. matrimon.* Schrad.*de Feud p.8.c.5.nu.5.* Vult.1. *Feud. c.11.n.120.*Hering. *de fidejuſſ. c.7.nu 37.* Jam verò pares Curiæ imperialis ſcire potuerunt, jus ſibi non ſolùm ſalvum eſſe, ſed etiam non obſtante hac conſtitutione ſalvum manere;quia jus † ſpe- 28 ciale alicui competens per generalem legem nō tollitur, niſi conſtet de mente legis generalis, quòd voluerit ſpeciei derogare,*ut notid.in l.ſi verò,§ de viro,ff.ſolut.matr.per.c. contra Chriſtum de hæret.in 6.* [Quia regulare eſt, † ea quæ ſpecia- 29 li jure & æquitate conceſſa ſunt,per verba quantumvis generalia vel etiam univerſalia non excludi, ſed ſpecialem & expreſſam derogationem deſiderare,Jaſ.*in l.poſtquam liti n. 14 cum ſeq.C.de pact.*Car. Molin.*in conſuet. Pariſ. tit. 1.gl.5.n.107.* Alex.Raud.*de analog.c.22.n.66.* Matth. de Afflict. *deciſ.111.num.9.& 12.& deciſ. 122. nu.3.*] Cenſetur autem conſtare de mente legis, ſi in ea dicatur, non obſtante lege aliqua ſpeciali, ut ex Bart. & Alexand.*trad.*Dec. *ad d.l.in toto,nu.8.ff de reg.jur.* quæ clauſula in præſenti lege omiſſa. Nec denique adverſatur *alleg.l.veteribus,ff.de pact.*quę vult interpretationem faciendam contra eum, qui efficere potuit,ut diſpoſitio apertiùs loqueretur;

Quia

10 Quia illa lex † non procedit, quoties ex jure jam conſtituto habere poſſumus certitudinem quam ſequimur, Zaſ. *ad d.l. veterib. num.* 10. *de pact.* Jam verò Pares Curiæ imperialis certitudinem in jure Feudali conſtitutam habuerunt, Ergò ei ſtare voluiſſe cenſendi ſunt.

CAPUT VI.
DE ELECTORUM NON PROVOcandi privilegio, ut & ſpeciali conventicula habendi jure.

SUMMARIA.

1. *Ab Electorum, eorumq́; officialium ſententiis nulla datur appellatio, niſi in caſu denegatæ juſtitiæ.*

2. *Conſuetudo vitæ humanæ lege omni valentior. Hodiè ab Electoribus appellatur, excepto Saxone & Brandeburgico, qui non appellandi jus in viridi adhuc obſervantia conſervarunt.*

3. *Non provocandi privilegium in Electore Saxoniæ, à Ferdinando I. in Brandeburgico à Rudolpho II. confirmatum eſt.*

4. *Ad nullitatis querelam hoc jus non extenditur.* 5. *Appellatio & nullitas diverſa, & ſeparata ſunt juris remedia, ideò uno ſublato, alterum ſupereſt.* 6. *Nullitatis querela longè favorabilior, quàm appellatio.*

7. *Unius excluſio, eſt alterius ſeparatam rationem habentis incluſio. Limitata cauſa limitatum producit effectum.*

8. *In Haſſia Principum pacto hereditario, ne à judicibus compromiſſariis appelletur, nullitatis querela non continetur.*

9. *Inſciis his penes quos ſumma poteſtas eſt, conventus aut comitia non habenda.*

10. *Electoribus peculiariter conceſſum pro ſalute & incolumitate imperii conventus agere.*

1 HABENT ex Aurea Bull. Electores † hoc jus, ut ab ipſorum vel eorum officialium ſentētiis nulla detur appellatio, *Aur. Bull. tit.* 11. niſi in caſu denegatæ juſtitiæ, *ibid. Ordin. Camer p.* 2. *tit.* 26. ad imperatoriæ namq; Majeſtatis curam & inſpectionem pertinet, ut nemini jus & juſtitia denegetur, R. A. zu Augſp. de An. 1530. §. Weiter nach dem je die Gottes / ibi: demnach wolte uns als einem Chriſtlichen Keyſer / der Recht niemands weigern ſolte/ nicht anders gebühren. Imò etiam nemine flagitante oppreſſos ex officio Cæſareo juvat, & eis jus & juſtitiā adminiſtrat, R. A. de Anno 1564. §. Dieweil dann ſolcher / ibi: uns aber dis dem Häupt in alle wege gebühren wolte/ ob ſchon gar niemand bey uns anhielte / dannoch nicht zu feyren/ ſondern für uns ſelbſt die Frommen zu ſchützen und zu ſchirmen. Verùm cùm conſuetudo † vitæ humanæ lege omni valentior, ut in- 2
quit, Duar. *ad l. 1. §. eſt autē pactio, ff de pact.* & Chymicâ arte nigrū in album vertat, Andr. Knich. *de veſtit. pact. lib. 2. c. 4. n.* 160. Hoc jus Electorum, deſuetudine quodammodo rurſus inumbratum, & contrariâ cōſuetudine introductū, ut ab Electorum ſententiis hodie appelletur, excepto Saxoniæ & Brandeburgenſi Electore, qui illud in viridi adhuc obſervantia conſervarunt, Treutler. *p. 2. diſp. ult. th. 4. lit. e. in* Auct. *deciſ. ſeu præjud. Camer. in verb. privilegium.* Et cōfirmatum fuit hoc privilegium † in Electore Saxoniæ à Ferdinand. 3
I. Imp. Anno 1559. In Brandeburgico à Rudolph. II. Anno 1586. idq; ita factum ut Saxonicum privilegium ſimul etiam Ducibus Saxoniæ, qui non ſunt Electores, indultum ſit, Andr. Knich. *de Sax. non provoc. jur.* Ad nullitatis † tamen querelam 4
hoc ipſum non rectè extendi poſſe videtur ex ſtylo Cameræ, Thom. Michaël *de juriſdict. concluſ.* 26. tum quia appellatio † & nullitas diverſa & 5
ſeparata ſunt juris remedia: & ideò uno ſublato, alterum adhuc ſupereſt, ſive Privilegio Principis, ſive pacto remota ſit appellatio, *argum. l. ſi expreſſim & ibi* Bart. *num.* 10. *ff. de appell. cap. licet de ſent. excommun. in 6. cap. inter cæteras, extra de ſentent. & re judic.* Vant. *de nulla. tit. quis poſſ. dicere de nullit. n.* 33. Paurmeiſter. *de juriſd. lib. 2. cap. 4. num.* 146. *& ſeq.* Cravett. *conſil.* 657. *num.* 45. Honded. 1. *conſil* 27. *nu.* 14. [Herm. Vult. *conſil. Marp.* 16. *n.* 71. Meichſn. *deciſ. Camer.* 28. *n.* 6. *Tom.* 3.] tum quia longè favorabilior † nullitatis querela quàm 6
Appellatio, ideoq; difficilius excluditur Hippolit *de Marſil. in tract. Bannitor. verb. nullitas, n.* 26. tum deniq; quòd unius † excluſio eſt alterius ſe- 7
paratam rationē habentis incluſio, ideoq; uno vel altero remedio provocatorio ſublato, reliqua adhuc conceſſa cenſentur, *l. cum Prætor de judic. l. maritus, C. de procurat.* Weſenb. *conſil* 78. *n.* 11. & limitata cauſa limitatum producit effectum, *l. in agris de acquir. dom. l. cum ſervo,* 63. *de contrah. empt. ſola ad nov. conſtitut. Saband. rubr. de mod. & form. ſupplic. gl.* 2. *num.* 19. maximè in iis quæ defenſionem concernunt, Alexand. Raudenſ. *de Analog. c.* 35. *n.* 12. Cravett. *conſ.* 203. *num.* 23. *& ſeq.* Sic inter Illuſtriſſ. † Haſſiæ Principes pactum 8
eſt hæreditarium & juratum, ut à Judicib. Compromiſ-

promiſſariis in illo pacto expreſſis, non detur appellatio: Nullitatis tamen querela ſub eo non continetur per jura ſupra dicta, *Confer acta in* Sachen Heſſen contra Heſſen / *in replic. & concl. fol.*86. *& ſeqq.* & ideò in eadem cauſa juſtiſſimè non obſtante hoc pacto in aula Cæſarea recepta querela Nullitatis, atq; ita etiam in Camera obſervari teſtatur, Geil. 1. *obſ.* 135. *n.* 4. *& ſeqq.* Mynſ. 2. O. 77. Wurmbſ. *tit.* 24. *obſ.* 36.

9 Illud quoque notandum, cum in omni † reſpub. diligenter advertere ſoleant hi, penes quos poteſtas ſumma eſt, ne inſciis ipſis conventus habeantur aut Comitia, Heig. *illuſt. q.* 4. *n.* 44. *text. in c. conventicula*, 2. *Feud.* 53. Bodin. 3. *de Repub. c.* 7.

10 Electoribus † tamen conceſſum eſt peculiariter, ut abſq; ſpecialis veniæ impetratione, pro ſalute & incolumitate imperii conventus agere poſſint, *Aur. Bull. c.* 12. Plura de Privilegiis & juribus Electorum qui deſiderat, adeat ipſam Bullam, & quæ ad eam commentatus eſt Buxtorff. & poſt eum Dominic. Arum.

Caput VII.

DE ELECTORALIS DIGNITATIS *& officiorum Electoralium dependentiâ, & num ea ſit à Pontifice Romano?*

SUMMARIA.

1. *Electoralis dignitas inſeparabiliter adhæret ipſi Electoratui, ducatui, ſeu ditioni.* 2. *Nec dividi ullo modo poteſt, ſed ſemper ad Primogenitum in ſecularibus ipſo ſucceſſionis jure devolvitur, &c.*

3. *Adulatorium eſt, illud Iohan. Azor. Electorum jus & dignitatem Pontificis Rom. niti autoritate, indeq; dependere.*

4. *Dignitates iſtæ annexæ Principatibus adeoq; jus Electuræ, non à Pontifice, ſed ab Imperatore Rom. in feudum conceduntur.*

5. *Eccleſiaſtici prærogativam Electuræ obtinent, non ut Eccleſiaſtici, ſed ut ditionum ampliſſimarum Domini.*

6. *Electores ipſum Electoratum habent ab Imperatore, non à Pontifice.*

7. *Seculares Electores, ArchiPincerna, Dapifer, Marſchallus, Camerarius officia imperialia, cum annexis ſuis commodis, ab Epiſcopo Bambergenſi in feudum recipiunt, non verò ipſa feuda Electoratus.* 8. *Origo hujus rei ad Henricum II. Imp. refertur.*

9. *Electores in exercendis officiis his habent hodiè ſuos vicarios & ſubofficiarios.*

10. *Eccleſiaſtici Electores tres Archicancellariatum officia ſubeunt. Moguntinus per Germaniam, Trevirenſis per Galliam & regnum Arelatenſe, Colonienſis per Italiam.*

11. *Poſteriorum duorum Cancellariorum munus quodammodo expiravit, & nihil ferè, niſi nomen reſtat.*

12. *Duplex hodiè Archivum imperii cenſetur, unum in aula Electoris Moguntini, alterum in Camera imperiali, cui præeſt Moguntinus Cancellarius Germaniæ.*

HOc tamen prætereundum non eſt, Electo-
ralem dignitatem † inſeparabiliter adhæ- 1
rere ipſi Electoratui, Ducatui, ſeu ditioni, *Aur.*
Bull. tit. 20. quia ipſa Electio ratione Regnorũ,
Ducatuum & Electoratuum competit. *Aur. Bull.*
tit. 7. *ibi:* wegen jhrer Reich vnd Fürſtenthumb / &c.
ita, qui non habet ipſum Electoratum, elector
non eſt, licet patre Electore natus ſit. Neque et-
iam dividi † poteſt ullo modo, ſed ſemper ad pri- 2
mogenitum in ſecularibus ipſo ſucceſſionis jure
devolvitur, *Aur. Bull. tit.* 24. in Eccleſiaſticis verò
eo ipſo, quod in Archiepiſcopum quis horum
Archiepiſcopatuum eligitur, electoralis dignitatis jura nanciſcitur.

[Quamobrem adulatorium apparet, † quod 3
ſcripſit, Joh. Azori. Electorum imperii Romani
jus & dignitatem, Pontificis Romani niti aucto-
ritate indeq; dependere, eumque illos hoc jure
Electuræ ad tempus ſuſpendere vel in totum pri-
vare poſſe, *lib.* 10. *inſtit. moral. cap.* 3. *verſic. Quinto*
quæritur, part. 2. *Et verſ. quæres an Roman. Pontifex*
poſſit Electores jure eligendi privare. Et verſ. prædictis
colligitur poſſe Pontificem ad tempus jure eligendi
privare. Sunt enim iſtæ, † ut dictum eſt, Dignita- 4
tes annexæ Principatibus iſtis ampliſſimis, quos
non à Pontifice, ſed Imperatore Romano, cum
omni honore, dignitate, adeoq; etiam jure Ele-
cturæ, non autem à Pontifice Romano recogno-
ſcunt, & per quàm humiliter & devotè in feu-
dum accipiunt.]

Eccleſiaſtici † autem prærogativam hanc E- 5
lecturæ obtinent, non tanquam Eccleſiaſtici,
ſed ut ditionum ampliſſimarum Domini, Mo-
lin. *in conſuet. Pariſ. tit.* 1. *in pr. num.* 71. Heig. *il-*
luſtr. quæſt. 4. *num.* 53. Habent namque Electores
ipſum Electoratum † non à Pontifice, ſed ab 6
Imperatore.

Officia tamen ſecularium, † Archi-Pincernæ, 7
Dapife-

Dapiferi, Marſchalli, Camerarii, cum annexis commodis ſuis ab Epiſcopo Bambergenſi recipiunt in feudum, vide Buxtorff. *in aur. Bull. concluſ.* 87. De cujus rei origine Freher. *in addit ad*
8 *Petr. de Andl. de Rom. Imper. libr. 2. cap. 15. verb. ſub Camerariis*, teſtatur, Henricum II. † ſeu claudum, cùm Comitatum Bamburgenſem in Epiſcopatum erexiſſet, & ſummis privilegiis dotaſſet, pro maxima in eum locum affectione ſanxiſſet, ut quatuor Electores officia ſua imperialia, non verò ipſa feuda Electoratus ab Epiſcopatu iſto acciperent, Ziegler. *in communibus concluſ. ad*
9 *aur. Pract. Calvoli, §. Landſaſſi, n. 54.*

Quomodo autem & quando Electores † iſthæc officia exerceant, exprimitur *in Aur. Bull. tit.* 25. Habent autem hodie vicarios & ſubofficiarios: Bohemi vicarius eſt Pincerna de Limpurg. Palatini Dapifer de Walpurg. Saxonis Baro de Pappenheim. Brandeburgici Comes de Hohen-
10 zollern/ Cluten. *in ſyllog. rerum quotid.* Eccleſiaſtici † autem tres Electores more vetuſto Archicancellariorum officia ſubeunt, ita ut Moguntinus per Germaniam: Trevirenſis per Galliam & regnum Arelatenſe: Colonienſis per Italiam Archicancellarii munere fungatur. [De horum officiorum origine confer Herm. Kirchner. *lib. 1. de Dignit. Cancellarii, c. 3. num* 8 *& ſeq.* Juſt. Reiffenberg. *ad Receſſ. Deputat. de Anno* 1600. §.
11 *gloſſ. a.*]

Verùm deficientibus duobus regnis, † Galliæ ſcilicet totius, & parte Italiæ, poſteriorum duorum Cancellariorum poteſtas quodammodo exſpiravit, adeò ut nihil ferè, niſi nomina reſtare videantur: Unde poſtea omnia, quæ ad Archivum imperii pertinent, in ſolum Germaniæ Cancellarium collata ſunt, Rolant. *de Commiſ-*
12 *ſar. part. 2. lib. 5. c. 4. num. 10. ubi etiam, num. 11. tradit*, quòd hodie duplex † Archivum imperii cenſeatur, unũ continens acta publica imperii, quæ in Comitiis, deputationibus, viſitationibus, & aliis imperii peraguntur conventibus, ut & matriculam imperii, quod in aula ſua habet Elector Moguntinus & ibi eorundem editio peti ſolet: Alterum eſt in Camera imperiali, cui ſimiliter per ſuum præfectum præeſt Moguntinus Cancellarius Germaniæ.

(*)

CAPUT VIII.

DE PRINCIPIBUS, SECUNDAM *Claſſem ſtatuum imperii continentibus in genere.*

SUMMARIA.

1. *Principis nomen propriè ſoli Imperatori competit.*

2. *Julius Cæſar ſub Principis nomine totius Reipubl. jus, poteſtatem ac imperium accepit, & in perpetuum ad ſucceſſores tranſtulit.*

3. *Uſu & uſurpatione generalius factum Principis nomen, ut hodiè Duces, Marchiones, &c vocentur Principes.* 4. *Tali Principum appellatione non ſolùm Duces, Marchiones, &c. ſed etiam Comites ac Barones continentur. Ad quorum differentiam Imperator hodie plerunq; ſummus Princeps appellatur.*

5. *In Italia Principis titulus uſurpatur non niſi in primogenito Ducis. In regno Poloniæ, Hiſpania, Suecia, & iiſq; Regnis Principum nomen Regum Filiis vivo parente tribuitur.*

6. *In Gallia nomen Principis non niſi Regiæ proſapiæ Principibus tribui ſolet. Franciſci Borbonii de Guiſio jocus.*

7. *Singularis hæc eſt prerogativa Principum & Ducum Germaniæ.*

8. *Principis nomen quibuſdam attribuitur in ſpecie, qui neq; Duces, neque Marchiones, ſed Principes tantùm dicuntur.*

9. *Modernus Imperator quoſdam Comites & Barones Principum ordini adſcripſit.*

10. *Simpliciter Principibus in Germania præferuntur Duces, Marchiones, Landgravii.*

11. *Duplicata dignitas plus tribuit, quàm una ſola.*

12. *Cumulatio dignitatum, teſtimonium eſt cumulatæ virtutis, claritas & multiplicatio titulorum deſignat præeminentiam meritorum.*

13. *Sub generali Principis nomine qui in præſenti negotio accipiantur.*

PRincipis † nomen propriè Imperatori ſoli 1
competit, atque is ea appellatione denotari ſolet in legibus Romanis, *l. Princeps, de Legib. l. 1. & tot. tit. de conſtit. Princip. §. ſed & quod, inſtit. de I.N.G. & civ. de Nat. Feud c. 1. quis dic. Dux.* [Nam Julius Cæſar, cunctis diſcordiis civilibus feſſis, 2
tanquam in premium civilium bellorum perfe-

ctorum, ſub PRINCIPIS nomine, totius Reipubl. jus, poteſtatem, ac imperium, quod ab initio Regum, pòſt Magiſtratuum, ſenatus ac populi fuerat, accepit, & in perpetuum ad ſucceſſores tranſtulit, Onuphr. Panvin. *de origin. Imperat. Rom. lib.* 1. Et adhuc hodie præmitti ſolet Principis Nomen, in titulo Imperatoris, ac literæ ita inſcribi ſolent, Dem Allerdurchleuchtigſten/ꝛc. Fürſten/N. erwehlten Römiſchen Käy-
3 ſer/ꝛc.] uſu † tamen & uſurpatione generalius factum, ita ut Duces, Marchiones, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & ſimilem majorum Feudorum regalem dignitatem habentes, vocentur Principes hodie, idque fit expreſsè à Friderico I. *in cap.* 1. *in princip de prohibit. Feud. alien. per* Frider. Sixt. *de regalib. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 24. Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib.* 4. *cap.* 3. *nu.* 6. *& paſſim à Carol. IV. in Aur. Bull.* [Münſter. *in Coſmogr. lib.* 5. *de German. c.* 21. Et in genere Principes dicuntur, qui in magno aliquo potentatu proximo à Rege ſunt, ut declaravit ex Cardin. Zabarell. Johan. Fichard. *conſil.* 77. *n.* 10. *vid.* Azori. *Inſtit. Moral. lib.* 11. *cap.* 7.]
4 Indeq; tali Principum † appellatione non ſolùm Duces, Marchiones, Landgravii, &c. ſed etiam Comites & Barones continentur, Jacobin. de S. Greg *in inveſtit. verb. Princeps*, Schradet. *de Feud. p.* 10 *ſect.* 1. *num.* 28. Felin. *in c. dudum, n.* 21. *de præſumpt.* Decian. *reſp.* 19. *n.* 224. Pruckm. *conſil.* 4 *n* 4. *vol.* 1. [Confer Andr. Knich. *de autocrat. Rom. Imp. n.* 1050. indeq; ad differentiam Imperator hodiè plerumque ſummus Princeps appellari ſolet, vid. ſupra *Claſſ.* 2. *c.* 2. *n.* 66.]

5 In Italia † titulum Principis nō uſurpari niſi in primogenito Ducis, qui vivente patre Princeps appellatur, teſtatur, Petr. Calefat. *de equeſtr. dignit. n.* 106. Sic & Regum Filiis vivo parente in regno Poloniæ, Hiſpaniæ, Sueciæ, & aliis regnis Principum nomen attribuitur. [vid. Azori. *Inſtitut. Moral. lib.* 11. *cap.* 7.] Hinc etiam Ferdinandus antequam in Regem Romanorum electus eſſet, Principis Hiſpaniæ & Archiducis titulo contentus fuit, R. A. de Anno 1525. in pr. ibi: Prinz in Hiſpanien/& de Anno 1526. ibi: Prinz vnd Infant in Hiſpanien. In Gallia nomen Prin-
6 cipis † in actis publicis, non niſi regiæ proſapiæ Principibus tribui ſolet. Thuan. 25. *hiſtor.* Hinc Franciſcum Borbonium, cùm Guiſium ſe ipſum Principem appellantem audiviſſet, ad adſtantes jocosè dixiſſe ferunt, Guiſium linguâ Gallicâ loqui Germanicè, Cluten. *in ſyllog rerum quotid. concl.* 26. *lit. a.* [Et hæc eſt ſingularis prærogati-
va † Principum & Ducum Germaniæ, quos pro 7
Regibus haberi ſcribit Bald. *in l. fin. C. de teſtam. milit.* Nicol. Ruckerus *inter var. conſil. Tom.* 4. *conſil.* 41. *n.* 4.]

Non tamen prætereundum, Principis † no- 8
men quibuſdam attribui in ſpecie, qui neque Duces, neque Marchiones, ſed Principes tantùm dicuntur. Talis in imperio Princeps Anhaldinus, vulgò Fürſt von Anhalt / qui neque Dux, neq; Marchio. Sic Sabaudus reſpectu Sabaudiæ ſe Ducem, reſpectu Pedemontanæ regionis ſe Principem Pedemontium appellat, Jacobin. de S. Gregor. *in tractat. de Feud. in verb. Princeps Pedemontium*, Chaſſan. *de glor. mund. conſid.* 54. quos allegat Sixtin. *de regalib. cap.* 4. *num.* 26. [Similiter modernus noſter Imper. glorioſiſſi-
mus † Dn. Comitem Schawenburgicum Erne- 9
ſtum Principem creavit. Et in conventu Ratisbonenſi Anno 1622. Dn. Johannem Fridericum Comitem Zollerenſem & Dn. Baronem de Eckenberg Principum ordini adſcripſit.] Illis
tamen, qui ſimpliciter Principes † ſunt in Ger- 10
mania, præferri Duces die Hertzogen / item Marchiones & Landgravios, *notat ex gloſſ. ad jus Saxon. artic.* 58 *lib.* 1. Matth. Steph. 2. *de juriſdict. p.* 1.
cap. 6. *n.* 53. quia duplicata † dignitas plus tribuit, 11
quàm una ſola, Jaſ. *in l. re conjuncti, n.* 18. *de legat.* 1. Menoch. *conſil.* 51. *nu.* 31. *lib* 1. Tyraquell. *de nobi-*
lit. c. 5. *n.* 81. [Et cumulatio dignitatum, † teſti- 12
moniū eſt cumulatæ virtutis: ac claritas & multiplicatio titulorum, deſignat præeminentiam meritorum, inquit Imol. *in l. qui ſolvendo, lat.* 2. *ff. de ſolut.* Decian. *d. reſp.* 19. *n.* 211. *& ſeq.* Quamobrem Dn. Baro de Wallenſtein prius Princeps, deindè in augmentum Dignitatis, Dux Fridlandiæ creatus fuit à S. Cæſarea Majeſtate.] Omnis autem Dux, Marchio, Landgravius in Germania uſurpat titulum Principis præter titulum Ducatus, Marchionatus, &c. non tamen omnis Princeps Ducem, Marchionem, vel Landgravium ſe appellare poteſt.

In præſenti verò negocio, † Principis nomen 13
generaliter ſumitur pro omnibus (exceptis tamen Electoribus, non quòd hi Principes non ſint, ſed quòd peculiarem claſſem in ſtatuum diſtributione conſtituant) regalem dignitatem poſſidentibus, ſed immediatè Imperatoris & imperii juriſdictioni, confer Dn. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib.* 4. *cap.* 3. *num.* 6. ita ut tàm Eccleſia-

cleſiaſticos, quàm ſeculares comprehendat, cùm & illi ratione Principatuum & ditionum ampliſſimarum Principibus annumerentur, cum tantis honoribus ab Imm. cumulati, ut potentiſſimorum imperii Principum opus & potentiam, ſi non ſuperare, facilè tamen æquare poſſint, ut ex aliis refert, Heig. *quæſt.4.num.51.* Unde rectè imperium noſtrum Sacroſanctum appellatur, & Principes in Eccleſiaſticos & ſeculares diſtribuuntur.

CAPUT IX.

DE ECCLESIASTICIS *Principibus.*

SUMMARIA.

1. *Principum Eccleſiaſticorum diſtributio.* 2. *Ex his quidam præter regalia occaſione Epiſcopatuum iis competentia, peculiares titulos ſeculares Principatuum, & comitatuum uſurpant.*

3. *Occaſio & origo harum ampliſſimarum conceſſionum fuit veterum Principum Zelotypia, & in religione devotio. Inprimis Caroli Magni, Ludovici Pii, & Ottonis I.*

4.5.6.7.8. *Rationes dubitandi.*

9. *Reſpondetur ad eaſdem. Ad 1. Epiſcopi habent poteſtatem ſecularem non ut Epiſcopi, ſed ut Principes ampliſſimarum ditionum jure humano.* 10. *Ideò ut Eccleſiaſticæ perſonæ propriè territorium non habent, ſed ut Principes imperii, &c.* 11. *Epiſcopi, ut Epiſcopi per ſe non habent juriſdictionem ſecularem. Nec ipſe Pontifex Epiſcoporum ſummus.* 12. *Olim Epiſcopalem tantùm audientiam in Clericos & Monachos in cauſa religionis, vel negotio Eccleſiaſtico uſurparunt.*

13.16. *Ad 2. Intereſt inter primitivæ Eccleſiæ ſtatum & hunc præſentem, inter id, quod fuit, & quod nunc eſt. Longè alius ſtatus illius, quàm hujus.*

14. *Ea quæ certam obſervationem ſemper habuerunt, temerè non mutanda.* 15. *Melanchthonis ad Electorem Saxoniæ de Epiſcopatibus monitio.*

17. *Ad 3. Separata ſunt munera, ſacerdotium & imperium, illud jure miniſterii, hoc jure territorii uſurpatur.* 18. *Idem homo diverſo reſpectu præditus diverſo jure cenſetur.*

19. *In Ægypto, in Græcia imperium cum religione copulatum. Olim qui Rex, idem etiam Sacerdos, & Pontifex. Et Romani Imperatores Pontifices dicebantur.* 20. *Cum regno, & ſacerdotio quandoque imperium conjunctum reperitur.*

21. *Moyſes, Samuel, Eſdra mixtam exercuerunt poteſtatem & imperium, Melchiſedec Rex, & ſacerdos fuit.*

22. *In Romana Republ. Conſulatus & Pontificatus, &c. ſæpiùs conjunctus fuit.*

23. *Gubernatio ſpiritualis à ſeculari non impediends.*

24. *Epiſcopi Germaniæ Pontificii, quoad ſpiritualia, ſive Eccleſiaſtica, Pontificem Roman. quoad temporalia & regalia Imperatorem reſpiciunt. Sicq; tanquam Epiſcopi ad Synodum, tanquam Principes ad Comitia imperii comparent.*

25. *Ad 4. Ex hoc, quòd in una eademq; perſona utrumq; munus concurrit, non miſcetur. Hodiè ex pacificatione religioſa Proteſtantes Principes & territoriale, & Epiſcopale jus ſine confuſione uſurpant.*

26. *Ad 5. Clericis merè privatis prohibitum eſt, negotiis publicis ſe non immiſcere. Hodierni Epiſcopi non ſunt tantùm clerici, & merè privati, ſed etiam Principes, pares curiæ imperialis facti, &c.*

27. *Diverſa ratio eſt in Pontifice Romano.*

28. *Epiſcopis Germaniæ etiam Regalia ab Imperatore per inveſtituram conferuntur, æquè ac aliis Principibus ſecularibus.*

29. *Quæſtio de Epiſcopis Auguſtanæ Confeſſionis, an illi abſq; Regalium inveſtitura, ſeu confirmatione ejuſmodi regalia ſeſſionem & votum in comitiis imperii habeant? publicam Imperatoris, & totius imperii deciſionem deſiderat.*

IN præcedenti c. dictum Principis appellatione etiam perſonas Eccleſiaſticas regalem dignitatem poſſidentes contineri, [Et eſt text. *in Aur. Bull tit. 26 qui eſt final. verb. §. porrò cæteri Principes Eccleſiaſtici. in Germ. §.* Darnach wann die andern Fürſten Geiſtlich oder Weltlich / idcoq; de his primò in ſpecie agendum; ex Eccleſiaſticis † quidam ſunt Archiepiſcopi, quidam 1 Epiſcopi, Magiſtri ordinum Equitum Teutonicorum, Abbates, Præpoſiti, Prælati, qui regali dignitate ſunt præditi, & ſeſſionem ac votum in Comitiis habent.

Sunt etiam quidam ex his, † qui præter rega- 2 lia, quæ iis occaſione Epiſcopatus, tanquam Principibus competunt, peculiares titulos ſeculares Principatuum & Comitatuum uſurpant. Sic Colonienſis vocatur Dux Weſtphaliæ & Angariæ, Herbipolenſis, Dux Franconiæ, Argentinenſis Landgravius Alſatiæ, Verodunenſis Comes Verodunenſis, uti ex quorundam re-

ceſſuum imperii ſubſcriptionibus colligitur.

3 Occaſio † hujus ampliſſimæ conceſſionis veterum Principum fuit Zelotypia & in religione devotio, qui tum demum omnia rectè proceſſura credebant, ſi religionis Antiſtites ſuis conſiliis præſentes haberent, inquit Heig. *d.quæſt.4. n.61.* [Franciſc. Meneni. *de Ordin. Equeſtr. ſymb. & orig. non procul à princip.*] idque Caroli Magni temporibus cœpiſſe, Andr. Knich. *de jur. territ. c. 1. num. 12.* Ludovici verò Pii devotione, Epiſcopos expreſsè in ordinem Principum relatos teſtatur, Helmold. *lib. 1. cap. 4.* ubi ait, Ludovicum Pium maximâ liberalitate erga Dei cultum uſum, in tantum, ut Epiſcopos, qui propter animarum regimen Principes ſunt cœli, ipſe eoſdem nihilominus effecerit Principes regni, Sixt. *de regalib. lib. 1. c. 4 num. 125.* [Cacheran. *deciſ. Pedemon. 30. num. 5. & 6.*] Anton. Coler. *de jur. imper. German. concl. 49.* [Communicationem verò juriſdictionis ſecularia ſub Ottone I. cœpiſſe, ex Reiner. Reinecc. *ad annal. incert. auctor. de geſt. Carol. Magn.* ſcribit Andr. Knich. *de autocrat. n. 1063. & ſeq.*]

4 Verùm pro ratione dubitandi † obſtare videtur 1. dictum Chriſti dicentis, Reges gentium dominantur, vos autem non ſic, *Luc. 22. v. 25.*

5 2. Praxis Eccleſiæ † primitivæ, ubi talem dominationem Epiſcopi non uſurparunt.

6 3. Quòd ſeparata † Dei dona ſunt Sacerdotium & imperium, illud divinis miniſtrat, hoc ſecularibus præeſt negociis, Nov. 6. *in pr.*

7 4. Quòd ſine † confuſione miſceri non poſſint, *cap. cauſam quæ inter, x qui filii ſint legitim.* [Eamque ob cauſam Deus in populo ſuo munera Eccleſiaſtica commiſit tribui Leviticæ, *Levit. 8. v. 9. & 10. Num. 16. v. 8. 9. 10.* Tribui verò Judæ ſceptrum politicum, *Gen. 49. v. 10. Iudic. 8. v. 2.* latè & eleganter Fr der. Balduin. *de caſib. conſcient. lib. 4 cap. 4. caſ. 2.*]

8 5. Quòd Eccleſiaſticis † prohibitum ſit, ne ſe rebus ſecularibus immiſceant, nec quicquam commune cum publicis & ad curiam pertinentibus habeant, *diſtinct. 96. l. 17. l. 41. C. de Epiſc. & Cler.* de Jure Feudali, *Deſiit eſſe miles Chriſti, qui incipit eſſe miles ſeculi.*

9 Ad 1. ℞. ex Apologia Auguſtanæ † Confeſſionis, quæ ita dicit: ſi quam habent Epiſcopi poteſtatem ſecularem, hanc non habere ex mandato Dei, ut Epiſcopi, ſed ut Principes Ampliſſimarum ditionum ex jure humano, donatam à Regib. & Imperatoribus ad adminiſtrationem civilem ſuorum bonorum, *Apolog. Auguſt. Confeſſ. ſub tit. de poteſt. Eccleſiaſt.* [Johan. Sleidan. *lib. 7. comment.*] ideoque tanquam Eccleſiaſticæ † perſonæ propriè territorium non habent, Clement. *ne Romani, § ſanè, de elect.* Duar. *de miniſt. & benefic. Eccl lib. 1. cap. 4.* Sed tanquam imperii Principes cum poteſtate territoriali de Ampliſſimis ditionibus ab Impp. & Regibus inveſtiti. 10

[Siquidem ex jure Canonico expeditum eſt, † quòd Epiſcopi, tanquam Epiſcopi per ſe non habeant ſecularem juriſdictionem, *c. lator, x. qui filii ſint legit. c. ſi clericus, x. de for. compet.* Sicut nec ipſe Pontifex Epiſcoporum ſummus, *c. venerabilem, 34 x de elect. c. novit. x. de judic. c. ſi duobus. §. deniq; x. de Appellat.* Bellarmin. *in controv. de Roman. Pontific. lib. 5. c. 4. & paſſim per tot.* Chriſtoph. Wentzler. *de juriſdict. Epiſcop. German. Tit. 20.* Niſi ex defectu juſtitiæ ſecularis, *c. licet, c. ex tenore, x. de for. compet.* Vel imperiali reſcripto, *Auth. ſi quis, C. de Epiſcop. aud.* Et olim Epiſcopalem tantùm audientiam † in Clericos & Monachos in cauſa religionis, vel negotio Eccleſiaſtico, non in alios, vel in aliis cauſis, niſi inter conſentientes uſurparunt, Cujac. *in paratit. C. de Epiſc.* Matth. Stephan. *ad eund. tit.*] 11 12

Ad 2. ℞. multum intereſſe † inter primitivæ Eccleſiæ ſtatum & hunc præſentem, & inter id quod fuit, & quod nunc eſt, *l qui res, §. aream, ff. de ſolut* Hering *de fidejuſſ. c. 7. numer. 525.*] Cum enim à tanto tempore, de cujus contrario non extat memoria, cum poteſtate ſpirituali & Eccleſiaſtica obtinuerunt, & adhuc legitimè obtinent Ducatus, Comitatus, Baronias cum juriſdictione temporali, quis eos deſtituet jure quæſito & multis annorum centuriis corroborato: Nec enim ea, † quæ certam obſervationem ſemper habuerunt, temerè mutanda, *l. minimè ff. de legib.* Erneſt. Cothman. *in reſp. Acad. m. 27. nu. 38.* cùm tanti temporis vetuſtas pro lege habeatur, *l fin. & ibi Dd. de aqu. & aqu. pluv. arc.* & veritati æquipolleat, *l. 1. ubi gl. C. de ſervit.* Coth. *reſp. Academ 30. num. 27.* [Quamobrem Philippus Melanchthon † in epiſtola quadam, ad Electorem Saxoniæ ſcripta, hiſce verbis rectè monuit: Es iſt dieſer Leute / die da gedencken die Biſtumber auffzutheilen / vnnd ein new Reich zu machen / furnehmen / gewiß Auffruhr vnnd vnrecht Gewalt / darzu Gott nicht Glück gibt. Hoc eſt, eorum hominum cogitationes & conſilia, qui de diſtribuẽdis inter ſe Epiſcopatibus, 13 14 15

bus, & introducenda nova imperii forma laborant, nihil aliud, quàm ſeditiones & vim injuſtam præ ſe ferunt, ex volum. 1. *bell. Germ. l.1.c.2.* refert Frideric. Bauman. *in tractat. qui inſcribitur*
16 Schleſiſcher Landmann/*p.m.*79.] Deinde † primitivæ Eccleſiæ ſicut aliarum rerum initia fuerunt tenuia, & longè alius ſtatus quàm hodie, *Arum. ad Aur. Bull. diſcurſ.3. concl.*8.

17 Ad 3. ℞. Etiamſi Epiſcopi † jura territorialia & ſecularem poteſtatem ex liberalitate piorum Principum una cum Epiſcopali & Diœceſano jure poſſideant, manent tamen ſeparata munera, ſacerdotium & imperium, nec propterea confunduntur; quia illud jure miniſterii, hoc jure uſurpant territorii, Joachim. Steph. *de ju-*
18 *riſdict. lib.*4 *c.*2.*nu.*51. Nam idem homo † diverſis reſpectibus præditus, diverſo jure cenſeri, & ſic duplicem perſonam repræſentare poteſt, *c. cum capella de privileg c. ex literis de probat. l. fin. de inſtit. l. apud filiumfam. de manumiſſ. vind.* Tyraquell. *de Nobilit. c.*18.*n.*15. Geil. 1. *obſ.* 30. *nu.* 2. *in fin.* quod argumentum ſuprà latius deductum: Sic Paulus poterat eſſe Apoſtolus & textor, *Actor.* 20. *v.* 34. 1. *Corinth.* 12 *v.* 12. [Confer Geil. *de arreſt c.*6.*n.*27. *&* 29.] Diverſi namque reſpectus in eadem perſona conſiderantur non ſecúdùm idem & idem, ſed ſecundùm aliud & aliud. [In Ægypto, in Græ-
19 cia, † placuiſſe omninò imperium cum religione copulari, Ærodi. *rer. ab omni antiquit. judicat. lib.*1. *tit.*4. *cap.*1. ubi id latè multis ex vetuſtate adductis ornat, & inter alia illud Demoſthenis in Neæram adducit:

——— *Rex hominum, Phœbiq; ſacerdos.*

Vid. etiam *c. Cleros*, ubi ex Iſidoro in hæc verba ſcriptum legimus: *Antea autem qui reges erant, & Pontifices erant: Nam majorum hæc erat conſuetudo, ut Rex eſſet etiam ſacerdos & Pontifex. Unde & Romani Imperatores Pontifices dicebantur.* Confer Arumæum *de comitiis cap.*4 *n.*100 *& ſeqq.*]

Licuit etiam in Romana Republica & aliis
20 multis, † ſacerdotibus & religioſis in Republ. verſari, imò cum regno & ſacerdotio quandoq; imperium conjunctum reperimus, Johan. Caſ. *in ſphær. Civit. lib.*4. *c* 15. Heig. *d.q.*4 *n.*57.

21 In Politia Moſaica † Moyſen, Samuelem, Eſdram mixtam exercuiſſe poteſtatem & imperium, notum eſt. [Et ante hos, Melchiſedech, Rex itemque ſacerdos fuit, *Gen.*14.*v.*18.19.*&* 20.]

22 In Romana Reſpubl. † Craſſus Licinius Conſulatum & Pontificatum ſimul geſſit, Alex. ab Alexand. *lib.*2. *genial. dier. cap.*8. Numa Pompilius Rex & Sacerdos celebratur, Liv. *lib.* 1. [Poſthumius Albinus, Conſul & Flamen Martialis. Tiberius Grachus conſul & Augur. M. Druſus, Pontifex Maximus & tribunus plebis, Ærodi. *rer judicat. lib* 1. *tit.*4. *cap.* 2. Obrecht. *diſp. Feudal. ultim. quæ eſt de jure Bell. theſ.*108.] Quod non videtur uſquequaq; improbandum, ſi gubernatio † ſecularis ſpiritualem non omninò impediat, 23
Duar. *lib.* 1. *de S. Eccleſ. Miniſtr. cap.*4 Philipp. Melanth. *in Epitom. Philoſoph. Mor. p.* 121. Muſcul. *de ſucceſſ. convent. membr.* 2. *Claſſ.* 1. *lit. a.* [Epiſcopi itaque Germaniæ † Pontificiæ Religioni addi- 24
cti, quoad ſpiritualia ſive Eccleſiaſtica Pontificem Romanum: quoad temporalia verò & Regalia imperatorem reſpiciunt, Geil. 1. *obſ.* 30. *n.*8. *& ſeq. Et* 1. *de Pac pub. c.*8. *n.*8. Cacheran. *deciſ.*30. *num.*5. Frider. *de Proceſſ. lib.* 1. *cap.*22. Et ſic tanquam Epiſcopos, eos comparere ad Synodum, tanquam Principes ad Comitia imperii, ex Concilii Tridentini & Comitiorum imperialium actis propugnat Wintzler. *de juriſdict. Epiſcop. German tit.*21.]

Ad 4. ℞. concedendo, quòd utrumq; munus miſceri non poſſit: Ex hoc tamen, † quòd in 25
una eademque perſona utrumq; concurrit, non miſcetur, ſicut nec miſcebatur in perſona Moyſis, Samuelis & ſimilium: imò ſæpè per regnum terrenum cœleſte profecit, *c. Principes ſeculi*, 23. *q.*5. *c. filii*, 17. *q.*6. Sic etiam hodie ex religioſa pacificatione Proteſtantes Principes & territoriale & Epiſcopale jus ſine confuſione uſurpant, ita etiam vice verſa Epiſcopi, [& territoriale & Epiſcopale jus ex conceſſione Auguſtorum, citra confuſionem uſurpare poterunt.]

Ad 4. ℞. Clericis † merè privatis prohibitum 26
eſſe; ne ſe negociis publicis & ad Curiam pertinentibus immiſceant, ſed noſtri Epiſcopi non ſunt tantùm Clerici & merè privati, ſed etiam Principes, qui per inveſtituras Cæſareas Pares Curiæ imperialis facti, ac in partem ſollicitudinis publica auctoritate aſſumpti ſunt. Textus autem allegati loquuntur de iis qui ſe privata auctoritate rebus ſecularibus ingerunt, & ad ea non aſſumpti ſunt. Neque adverſantur † ea, 27
quæ ſuprà de Pontifice tradita ſunt; Quia is à nemine ut Princeps ſecularis de ditionibus eſt inveſtitus, ſed eas, quas poſſidet, propriâ auctoritate & variis artibus occupavit, & non ſtatum imperii, cujus bona detinet, ſed Dominum ſe

eſſe jactat, non ſolùm ex liberalitate Principum, ſed ex ſucceſſione Petri, qui tamen nunquã ejuſmodi regna terrena habuit, ideoque nec in ſucceſſorem ea transferre potuit, *l. nemo plus juris, ff.*
28 *de reg. jur.* [Præterea Epiſcopi Germaniæ, † non ſolùm jurisdictionem ſecularem, ſed etiam Regalia habent, quæ ipſis ab Imperatore per inveſtituras conferũtur, non minus quàm aliis Principibus ſecularibus, *text. in Aur. Bull. tit. 26. qui eſt final. in princip.* Wann ſie jhre Königliche Lehn/ vom Keyſer oder König nehmen oder empfahen/ hoc eſt, ut in latina verſione habetur, dum Feuda ſua ſive Regalia, ab Imperatore, vel Rege recipiunt. Et in §. Darnach wann die andern Fürſten deß Reichs/ Geiſtlich oder Weltlich/ R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1500. §. ſub rubr. Der Teutſche Orden/ Buxtorff. *in Aur. Bull. concluſ. 69. lit. A.*

29 Hîc autem occurrit ardua quæſtio, † de Epiſcopis Auguſtanæ Confeſſionis, an illi abſque inveſtitura Regalium, ſive confirmatione, quam obtinere ab Imperatoribus non poſſunt, ejuſmodi Regalia, & abſque eorum collatione, ſeſſionem & votum in Comitiis imperii habeant, vel ad ea vocandi ſint? Negativam multis tuetur & defendit, Chriſtoph. Wintzler. *de juriſd. Epiſcop. German. tit. 24. 25. & duob. ſeqq. Et in tit. 23.* probat, Quod Imperat. Maximilianus II. Anno 1566. Rudolph. II. Anno 1590. regaliorum confirmationem Auguſtanę Confeſſioni addictis Epiſcopis denegarint, exindè, quòd hoc jus dandi Regalia nõ aliter à majoribus acceperint, quàm Canonicè Electis & confirmatis. Non obſtante quòd ratione Epiſcopatuum occupatorum imperii onera ſuſtineant, quia ad ea quilibet poſſeſſor teneatur, Reichs Abſchied/ de Anno 1548. §. Demnach ſolche; cùm res tranſeat cum onere, etiam in Fiſcum, *l. fin. C. de collat. fund. Fiſcal.* uti ſcribit Wintzler. *in alleg. tit. 24.* Nos judicium noſtrum ſuper hiſce quæſtionibus, libentiùs ſuſpendimus, cùm publicam Imperatoris & totius imperii deciſionem deſideret.]

CAPUT X.
DE ARCHIDUCIBUS.
SUMMARIA.

1. *Inter ſeculares Principes primum poſt Electores locum obtinent Archiduces.* 2. *Quorum nomen nulli alii, quàm Auſtriacæ familiæ tribuitur.* 3. *Ideò meritò alios Duces præcedunt, ſicut Archiepiſcopus præfertur Epiſcopo.* 4. *Alios etiam Principes tùm ſeculares, tùm Eccleſiaſticos, (exceptis Electoribus) in votis & ſeſſionibus imperii antecedunt.*

5. *Origo hujus dignitatis ad Rudolphum I. Imp. Comitem Habsburgenſem refertur. Rudolphi proſapia unde derivetur.*

6. *In hac familia per ducentos ferè annos imperii ſceptra & aquilæ floruerunt, ſine continuationis interruptione.* 7. *Ex eadem deſcendunt moderni Reges Hiſpaniæ.*

8. *Archiducum Auſtriæ duæ lineæ, Auſtriaca à Ferdinando, & Burgundica à Carolo V. deducta.*

9. *Archiduces Auſtriæ in quàmplurimis privilegiis partim Electoribus pares ſunt.* 10. *Partim eos ſuperant, ut in erectione vectigalium, creatione Nobilium, & Baronum.*

11. *Cauſa & occaſio Privilegiorum, tàm largiter Auſtriacæ familiæ conceſſorum quæ ſit. Fridericus I. Imp. Auſtriam cor & clypeum S. Imperii Romani dixit.*

12. *Auſtriæ amplitudo propter provincias eximias, & Regna incorporata.*

13. *Ab Archiducibus etiam prætenditur privilegium exemptionis à Camera in cauſis appellationum.* 14. *Camera diverſis viribus proceſſus, inhibitiones, & mandata contra Archiduces decrevit.*

15. *In Archiduces crimen læſæ Majeſtatis committitur.*

16. *Vaſallus ad domum Domini inveſtituram petit. Archiduces non tenentur extra provinciam inveſtituram petere.* 17. *Tecto capite inſidentes equo inveſtituram accipiunt.*

18. *Auſtriæ Principes olim Marchiones fuerunt, A Friderico I. Imper. Henricus VIII. ultimus Auſtriæ Marchio, primitùs Dux creatus.*

INTER ſeculares Principes primum poſt Ele-
ctores locum obtinent † Archiduces, qui di- 1
gnitatem cæteris uſurpant ſuperiorem, Vult. *de Feud. lib. 1. c. 4. ſub nu. 14.* quorum nomen non tan-
tùm in Germania † uſurpatur, ut ait Chaſſan. 2
de glor. mund. part. 5. conſid. 44. ſed etiam nulli alii quàm Auſtriacæ familiæ tribuitur. Et licèt non defuerint Duces, qui Archiduces nominari voluerunt, tamen hoc apud Imperatorem obtinere non potuerunt, Sixtin. *de regal. d. c. 4. num. 30.*
Cum itaque † tituli præeminentia præ aliis Du- 3
cibus gaudeant, meritò & neceſſaria quadam conſequentia debent præcedere eos, ſicut Archiepiſcopus præfertur Epiſcopo, inquit, Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib. 4. c. 4. n. 15. & ſeq.*

[Atque

4 [Atque ita etiam uſu obtinet, † ut non ſolùm alios Principes ſeculares, ſed etiam Eccleſiaſticos, ut Archiepiſcopos (exceptis Electoribus) & Epiſcopos in votis & ſeſſionibus imperii antecedant, uti apparet ex ſubſcriptione Receſſ. imperii, de Anno 1566. & 1567. cum ſimilibus.

5 Origo † hujus Dignitatis refertur ad Rudolphum I. Habſpurgenſem, [Comitem, cujus proſapiam, ex antiquiſſima Francorum ſtirpe, nempe à Landgraviis Alſatiæ & Marchionibus Auſtriæ, derivat Matth. Dreſſer. *in millenar. ſub Anno Chriſti* 1273. ſeu à Regibus Francorum, Münſter. *in Coſmograph. lib.* 5. *de German. cap.* 59. *fol. m.* 734.] is, cùm Auſtria legitimo hærede deſtitueretur, & imperio aperiretur, eam filio Alberto ſub titulo Archiducatus contulit, per quem tota illa ampliſſima Archiducum familia propagata, Cromer. *hiſtor. Polon. lib.* 9. *in fin.* Carol. Sigon. *de regn. Ital. lib.* 12. Camill. Borell. *de præſtant reg. Cathol. cap* 46. *n.* 237. *& ſeq.* [Aubert. Miræ. *de reb. Bohem. cap.* 15. Quod tamen non carere controverſiâ apud Hiſtoricos ex Cuſpin. notavit Dn. Beſold. *in Theſaur. pract. verb.* Ertzhertzog. Hæc sereniſſima familia una manu Orientem, alterâ Occidentem amplectitur, colluſtratque novo quaſi ſole, invia, avia.

Totq; per innumeros ſceptra tuetur avos.

Uti de ea ſcribit Juſt. Reiffenberg. *ad Receſſ. de-*
6 *putat. de Anno* 1600. *in princ. gloſſ. d.*] In ea namq; † per ducentos ferè annos imperii ſceptra & aquilæ floruerunt ſine continuationis interruptione. Nam Alberto Auſtriaco (non tamen huic, de quo modò diximus) ſucceſſit Fridericus III. Friderico Maximilianus I. Maximiliano Carolus V. Cui Ferdinandus, deinde Maximilianus II. illi Rudolphus II. huic Matthias. [Et tandem modernus Imperator glorioſiſſimus victor & triumphator Ferdinandus II.

7 Ex eadem † deſcendunt moderni Reges Hiſpaniarum, Mainold. *de tit. reg. Hiſp. fol.* 38. Frecc. *de ſub Feud. lib.* 2. *tit. quis dicatur Dux, quos allegat* Garſ. Maſtrill. *d. c.* 4. *num.* 11. Unde Archiducum
8 † Auſtriæ duæ factæ lineæ, prima Ferdinandi, quæ propriè Auſtriaca: altera à Carolo V. deducta Burgundica appellatur, Paurmeiſter. *de juriſd lib.* 3. *c.* 1. *ſub n.* 17. Matth. VVehner. *in pract. ob-*
9 *ſerv. verb.* Standt deß Reichs / *p.* 616. Habent † autem hi Archiduces Auſtriæ præter titulorum prærogativam quàm plurima privilegia, quibus partim Electoribus pares ſunt, Grantz. in Sax.

lib. 8. *c.* 6. Rulent. *de Commiſſ. p.* 4. *lib.* 5. *c.* 4. *num.* 23.
Partim etiam eos ſuperant, † utpote in erectione novorum vectigalium in ſuis ditionibus, poſſuntque non ſolum Nobiles, ſed etiam Barones creare, iiſque inſignia dare, & iiſdem ſi abutantur privare, quod privilegium verbotenus refert, Münſter. *in Coſmograph. lib.* 3. *c.* 399. Gylm. *rerum in Cam. judic. lib.* 2. *deciſ.* 54. *n.* 59. [Anton. Quett. *conſil.* 3. *num.* 2. 10

Cauſa † & occaſio Privilegiorum tam largiter Auſtriacæ familiæ conceſſorum, non ſolùm 11
Imperatorum poſteriorum fuit gratia & propenſi animi inclinatio, ſed etiam præclariſſima illius gentis merita & pericula, quibus oppoſita & expoſita ſemper fuit. Hinc Frideric. I. Imperat. veriſſimè ſimul ac venuſtiſſimè Auſtriam cor & clypeum S. Imperii Romani dixit, referente Ritterſhuſ. *in orat. de vit. Frider. I.* cui calamitas furoris Turcici & ignis Bellonæ primò imminet, R. A. de Anno 1566. §. Dieſem vnſerm / 1. circ. fin. ibi: gleich vnſern Erblanden das Fewer zum nechſten anſcheinet. [Hiſce accedit Auſtriæ Amplitu- 12
do non ſolùm propter provincias eximias, ſed etiam Regna quæ ei incorporata ſunt, utpote, Regnum Croatiæ & Dalmatiæ, in quantum à Chriſtianis poſſidentur, &c.]

Prætendunt † etiam Archiduces privilegium 13
exemptionis à Camera in cauſis appellationum, Gylman. *in ſymphor. ſuppl. p.* 1. *tit.* 11. *vot.* 6. *ſub n.* 14. de quo tamen ſæpe acriter decertatum eſſe teſtatur Rulant. *d. c.* 4. *nu.* 24. Et Cameram diverſis † vicibus proceſſus, inhibitiones & mandata 14
contra eos decreviſſe multis præjudiciis demonſtrari poſſe teſtatur, Thom. Mich. *de juriſd. concl.* 25. [Idq; ſimiliter multis exemplis, tam veterib. quàm novis oſtendi poſſe, atque etiam olim in pleno ſenatu Anno 1550. in cauſa Hans Lauper & Fugger contra Georg Becken & Oſterreich / pro intereſſe, concluſum eſſe, teſtatur Meichſner. *deciſ Camer.* 26. *num.* 2. *Tom.* 2. Et faciunt huc adductæ ſententiæ, ſupra *cap.* 5. *limitat.* 1.] Præterea in hoſce † crimen læſæ Majeſtatis committi- 15
tur, per ea quæ tradit, Sixtin. *lib.* 2. *de regal. c.* 10. *num.* 20. cum tamen aliàs in ſuperiorem recognoſcentes crimen hoc propriè non committatur Mynſing. *reſp.* 44. *n.* 9. 10. 12. 13 *& ſeq.* Roſenth. *de Feud. c.* 10. *concl.* 35. *n.* 40.

16 Ad hæc † quamvis Vaſallus ad domum Domini inveſtituram petat, Cujac. *cap. un. in fin. de inveſtit. vet. & nov. benef.* id tamen ſecus eſt in Archidu-

chiducibus Auſtriæ, qui non tenentur extra pro-
vinciam inveſtituram petere, daß die Ertzhertzo-
gen nicht ſchuldig ſein vmb empfahung jhrer Le-
hē auſſerhalb deß Lands Oeſterreich nach zu rey-
ſen/ſondern ſie ſollen in demſelben Lande gelichen
17 werden. Item recto capite, † inſidentes equo in-
veſtituram accipiunt, ein Ertzhertzog zu Oeſter-
reich/ſo jhm ſeine Lehen gelichen wird / ſoll er ſie
empfahen / bekleidet mit einem Fürſtlichen Ge-
wand/vnter ſeinem Ertzhertzog Hütlein / auff ſei-
nem Pferde ſitzend/ Münſter. *in Coſmograph. d. loc. in privileg. Archiduc.* Cùm tamen alii quàm hu-
militer, quàm devotè inveſtituram petant, *c. 1. §. nulla per quos fiat inveſt.* Schrader. *de Feud. p. 5. cap. 3. num. 2.* aperto capite, depoſitis calcaribus, & flexis genibus, vid. Arniſ. *de jur. Majeſt. lib. 1. cap. 5. num. 18.* Quam prærogativam in ſeſſione Comi-
tiorum obtineant & alia adhuc privilegia, vid. apud Matth. Wehner. *in pract. obſ. verb.* Standt deß Reichs / *pag.* 616. [Pro complemento hujus
18 capitis omittere nolui † Auſtriæ Dominos ſeu
Principes olim Marchiones fuiſſe, & Fridericum I. Imperatorem Ratisbonæ 17. Septembr. Anno 1156. Henricum VIII. ultimum Auſtriæ Mar-
chionem primitùs Ducem creaſſe, Gualther. *in Chronolog. Eccleſiaſtico-Politic.* ſub Anno 1156. ubi ex Cuſpin. hanc recitat formulam privilegii: De Concilio & judicio Principum, illuſtri Uladislaô Duce Bohemiæ, ſententiam promulgante, quam cæteri Principes approbant, Marchionatum Au-
ſtriæ, & dictam Marchiam ſupra Anaſum, com-
mutavimus in Ducatum, & contulimus Henri-
co patruo noſtro cariſſimo, &c.]

CAPUT XI.
DE MAGNIS DUCIBUS.
SUMMARIA.

1. *In Germania Magni Duces non ſunt.*

2. *In Italia eſt Magnus Dux Florentiæ. Coſmus Medices Florentiæ Dux à Pio V. Pontifice Magnus Dux creatus.* 3. *Maximiliano tamen Imperatore contradicente.*

4. *In Muſcovia eſt Magnus Dux Muſcoviæ. Magnus Dux Lithuaniæ hodiè nullus exiſtit. Rex Sueciæ Magnus Princeps Finlandiæ vocatur.*

SUNT etiam Magni Duces, Großhertzogen/
1 quos tamen † in Germania nullos habemus.
2 Talis in Italia dignitas Magni Ducis, † quam
Coſmus Medices Florentiæ Dux 5. Martii Anno 1570. obtinuit à Pio V. Pontifice tradito ſce-
ptro cum habitu, inſignibus atque coronâ Re-
gis & titulo Sereniſſimi, Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtrat. d. c. 4. num. 19.* [Cui tamen actui † Ma- 3
ximilianũ Imperatorem contradixiſſe, veluti in præjudicium Imper. Roman. facto, cui Florentia & Senæ pareant, pertinentes ad Cameram imperialem, ſcribit Gualther. *in Chronolog. Eccleſ. pol. ſub Anno* 1570. Crevit autem hæc familia non parum affinitatibus Auſtriacis.] Talis etiam
Magnus Dux Muſcoviæ, † Magnus Dux Litva- 4
niæ. [Qui tamen hodie, unito Magno Litvaniæ Ducatu, coronæ Polonicæ, nullus exiſtit, Johan. Boter. *in deſcript. Regn. Polon. in princ.* Rex Sueciæ Magni Principis Finlandiæ Titulum uſurpat.] item Magnus Cham, & alii, qui titulum, Magni, ob virtutem vel ditionum amplitudinem ſunt conſecuti, Matth. Stephan. *de juriſd. lib. 2. p. 1. c. 6. num* 82. Rulant. *de Commiſſar. p. 2. lib. 5. c. 4. nu.* 22. [Imperatorem autem & Pontificem Romanum vel Regem, poſſe in ſua ditione, alicui concedere Nomen & Titulum Magni Ducis vel Magni Marchionis, Comitis, ſalvo tamen & integro cæterorum Ducum jure, notat Johan. Azori. *inſtit. moral. lib. 11. cap. 11. part. 2. verſ. Poteſt item Imperator.*]

CAPUT XII.
DE DUCIBUS.
SUMMARIA.

1. *Duces cæteris Magnatibus præſtant.*

2. *Duces à ducendo exercitu dicti.* Hertzogen *unde dicantur. Ducum officium eſt exercitum dirigere, & ipſum in pugna præire.*

3. *Dux quid ſignificet.*

4. *Dux dicitur ille, qui de Ducatu à Principe ſupremo eſt inveſtitus.*

5. *Aliàs res à perſona ſumit ſtatum, tanquam acceſſoria principalis conditionem ſequendo: Hîc perſona à re ſumit ſtatum, dum ex acquiſitione Ducatus fit Dux.*

6. *Ducatus quid ſit.*

7. *Ducum nomina etiam ante feudales clientelas uſurpata in limitaneis præfectis.*

8. *In Anglia Ducis honor & titulus non ſemper hereditarius, ſed quandoq; perſonalis.*

9. *In Regnis Hiſpaniarum & Caſtellæ mortuo*

Duce

Duce Comite, &c.hujusmod dignitates morte expirant,nec in ſucceſſores tranſeunt.

10. *Alia ratione Princeps Venetorum Dux appellatur quod videlicet primum in Republ.locum teneat,abſq; tamen D. cali poteſtate.* 11. *Poteſtatem ſuam à ſenatu, ſicut luna à ſole lumen ſuũ , mutuare perhibetur.*12 *Unde Venetorum Dux dicitur pompa & ornatu eſſe Rex, poteſtate ſenator, in urbe captivus, extra urbem (quam ſenatus inj eſſu ei egredi non licet) reo proximus.*

HOs ſequuntur Duces , Hertzogen / [Quos ſive ius commune ſive Regnum Hiſpanicum ſpectetur , † cæteris magnatib. præ-
1. ſtare,in comperto eſſe ſcribit Iohan. Fœla tor. *ver quotid.lib.2 cap 15.nu. 1 per rubr. Quis dicatur Dux, March.Com.cap fundamenta. ſ. Proinde de elect.in 6.*] Dicti autem ſunt Duces, à ducendo
2. exercitu:† Vel quod Domini ſint belli, vel à vocabulo Heer/quod exercitus eſt,& ziehen/ quod latinis eſt ducere, Vult.*lib 1.de Feud c.4.ſub nu.*14. [Quaſi Heerfährer. Munſter. *in Coſmograph.lib.5. de German.cap.*21.*v.* Hertzog, indeq; Heerezug exercitus dicitur, Iohan. Oldendorp. *Claſſ.5 de action. beneficiar.verſ* 1 *ex à ducendo exercitu dictus eſt* ein Hertzoge / Führer. Confer Andr. Knich.*de Autocrat.Rom imper.c.* *nu.*185 *& aliquos ſeqq* Petr de Andl.*de Imper Rom.lib.* 2.*c.*12. ubi dicit Ducum officiũ eſſe exercitum dirigere & ipſum in pugna præire, & ideo in lingua Teutonica dici Hertzog quaſi Zogheer / Nicol. Reuſner.1 *conſil.*3.*nu* 36.Iohan. Azori.*inſtit.moral.lib.* 11.*c.*8 *part.*2.ubi: Duces, inquit, appellabantur, qui ſummum in militia Imperium obtinebant, qui ſi commiſſo prælio victoriam conſequebantur, Imperatores conclamatione militum voca-
3. bantur]Quamobrem ſignificat Dux eum, qui ſtrenuus eſt & rei militaris peritus, aciẽ inſtruit. caſtra metatur. & exercitum ducit, Bodin.3.*de repub.c.*2.*in fin.p.*423.[Decian.*reſp.*19 *n.*105.*vol.*3. Confer Iohan. Azori *inſtit moral.d.lib.*11 *cap.* 8. *part.* 2.] Sed hoc quo ad originem & vocis alluſionem : Quatenus vero ad rem noſtram attinet.
4. Dux† ille dicitur , qui de Ducatu à Principe ſupremo eſt inveſtitus,hoc eſt, cui Princeps in beneficium regionem , quæ Ducatus nomine venit, conceſſit [Petr.de Andl *d.cap.*12.*lib.*2. Erneſt Cothm.*conſil.*1 *n.*178.*vol* 5] primis quidem temporibus,ad vitam,poſtea vero in perpetuum, *text.in* §.1.*qui dicat. Dux.* Sonbec.*de Feud.* *in tit.qui Feud dar.poſſ* Iacobin. de S. Gregor. *in inveſtitur.in verb Dux, q.*1.*nu.*1.Frecc.*de ſubfeud. lib.* 2. *tit. quis dicatur.* Licet enim alias † res à 5
perſona ſumat ſtatum, *l.* 1. *C de imponend. lucrat. deſcript.* ac tanquam acceſſoria poſſeſſoris tanquam Principalis conditionem ſequatur , *c. acceſſorium de reg jur in6.*Cothmann.1 *conſil.*10.*n.*6. tamen hoc caſu perſona à re ſumit ſtatum, poſtquam ex conceſſione & acquiſitione Ducatus ſit Dux,Don.Garſ Maſtrill. *de Magiſtratib. lib.*4. *cap* 5.*num.* 4 5.6. [Eſt autem Ducatus, † Provin- 6
cia,ex tot civitatibus, caſtris, præfecturis, villis conſtans, quæ Ducatum faciant , quæq; regalem dignitatem conſtituant atq; etiam ſartam tectamque tueatur & conſervent , *cap.*1.*in cap.*7 *num.*30.*& c.*10.*n.*2.*&* 7.Erneſt.Cothman *de conſil* 1.*n.* 178.] Negari tamen non poteſt † Ducum 7
nomina etiam ante Feudales clientelas uſurpata in limitaneis præfectis, ut ex Tacit. Spartian. Frecc.de cet Heig.*illuſt.quæſt.*2.*n.*33.[Non tamen incongruè hodie adhuc, hos ipſos Duces , Imperii Romani milites, Duces & Ductores dixeris, Nicol.Reuſner.*d.conſil.* 3.*num.* 36. In Anglia 8
Ducis honor † & titulus , qui confertur bene meritis , non ſemper eſt hereditarius, ſed quandoq; perſonalis, per ea quæ ſcribit Munſter. *in Coſmograph lib.* 2.*c.* Et in Regnis † Hiſpaniarum 9
& Caſtellæ ex antiqua conſuetudine , mortuo Duce,Comite, Marchione, hujusmodi Dignitates morte exſpirare nec in ſucceſſores tranſire. poſt Bapt.*conſil* 1.*not.*Garſ. Maſtrill *de Mag ſtrat. lib.*4.*cap* 10.*nu.* 20. *& ibid.allegat.* Parlador.*rer. quotid lib.*2 *cap.*13. *num.*4.

Alia planè ratione & ſenſu Princeps Veneto- 10
rum , Dux appellatur , † qui neque de Ducatu aliquo inveſtitur , neque in rebus bellicis aliquid auctoritatis habet , Balth. Boniſac *de Venet. Repub.*Sed quod primum in Repub. locum teneat. ita dictus,Ioh.Cotovic.*de Repub.Venet.cap.*2.Bodin.1 *de Republ cap* 10.*p.m* 238.Azori.*d. cap.* 8 *in fin.lib* 11.*part* 2.*fol.* 1363 *in fin. & fol. ſeq.* abſq; tamen Ducali poteſtate,cum nihil ſine conſiliariis hic ſenatu efficere, & ne epiſtolam quidem aperire poſſit.neque aulam alit , ut Principes liberi, ſed congruam ſolum familiam , Phil.Honor.*in Relat de Repub Venet.part.*3.*& ult.* Adeoq; pote- 11
ſtatem † ſuam à ſenatu Venetorum, ſicut Luna à ſole,lumen ſuum mutuare perhibetur, Petr. de Andl *de Rom.Impe.lib.*1.*cap.* 9. Phil. Cominæus *de Bello Neapolitan.lib.*1.Neq; etiam familiæ ſed

Aa Reipub-

Reipub. inſigniis, in monetis cudendis & aliis pu-
21 blicis negociis utitur Tiber. Decian. *reſp.* 19. *nu.*
162. *vol.* 3. Unde quidam dixiſſe fertur: † Veneto-
rum Ducem pompa & ornatu eſſe Regem, pote-
ſtate ſenatorem, in urbe captivum, extra urbem
(quam ſenatus injuſſu e egredi fas non eſt) reo
ſive criminoſo proximum. Salth. Boniſ. *de Venet.*
Repub. Et circa vectigalia & pecuniam publicam,
nullam ſolus poteſtatem habet, neq; vel obulum
diſpenſare poteſt, abſque aſſenſu civium ſuorum,
teſte Tiber. Decian. *d. reſp.* 19. *ſub n.* 127 *vol.* 3.]

CAPUT XIII.

DE MARCHIONIBUS ET LANDgraviis & Comitibus Palatinis, nec non Burggraviis.

SUMMARIA.

1 Marchiones à Marchia, cui præſunt, appellantur.

2. 3. 4. Marchiam varii variè deducunt. 5. Verius Marchiones ex eo dicti, quod finibus imperii Romani tuendis præfecti eſſent. Fines & limites Germanis dicuntur Mar**c**k. *Inde Marchiones dicuntur Duces limitanei.*

6. Marchio appellatur de jure Rom. Liminarcha ſeu fines imperii cuſtodiens. 7. Milites limitanei unde introducti. 8. Marchiæ provinciarum limites dicuntur.

9. Henricus Auceps Marchiones ubiq; conſtituit, ad tuendos fines. Eosq; miniſtris ac præſidiis ſuis regendos dedit. Eorumq; Rectores Marchiones dicti.

10. Iſti Marchiones non ſolum cuſtodes & defenſores limitum fuerunt, ſed & judices controverſiarum de limitibus ortarum.

11. Hodie Marchio dicitur, qui de Marchia eſt inveſtitus à Rege ſeu Principe. 12. Marchia eſt feudum dignitatis, aliquando etiam Marchia proprio jure poſſidetur.

13. Olim Marchiones finium cuſtodes erant, hodie etiam in mediterraneis regionibus imperii Marchiis inveſtiti, Marchiones dicuntur.

14. Marchiones Italiæ non ſunt ejuſdem dignitatis cum Ducibus. 15. In regno Ferrarienſi, & Viennenſi Comites majores ſunt Marchionibus, eosq; præcedunt.

16. Landgravii dicuntur quaſi Comites provinciarum. olim judices & præſides alicujus provinciæ fuerunt.

17. Landgravii & Marchiones hodiè Comitibus ſunt ſuperiores, & in ſerie Principum collocantur.

18. Non minor dignitas Landgraviatus & Marchionatus, quàm Ducatus. Et Principes imperii appellantur.

19. Olim Comites primi, ſecundi, & tertii ordinis fuerunt.

20. Landgraviorum quatuor in imperio familiæ, Thuringiæ, Haſſiæ, Alſatiæ, & Leuchtenbergenſis.

21 Landgraviatus Haſſiæ ex Landgraviatu Thuringiæ ſubortus, temporis ſucceſſu multùm auctus eſt ditionibus & potentiâ. 22. Separatio Thuringiæ & Haſſiæ quâ occaſione acciderit.

23. Moderni Haſſiæ Landgravii ab Henrico Duce Brabantiæ deſcendunt.

24. Landgravii Haſſiæ ex Ducibus Brabantinis legitimâ ſerie provenientes titulum Ducum Brabantiæ neglexerunt. 25. Henricus Landgravius, Haſſiæ Ducem ſe appellavit.

26. Etiam Comites & Proceres quidam ratione certarum ditionum titulum Landgravii uſurpant.

27. Ita ditiones ſub qualitate Principatus non ſunt conceſſæ, ideò earum poſſeſſores non ſunt Principes.

28. Landgravii hodie dicuntur, qui de Principatu aliquo imperii, qui Landgraviatus dicitur, inveſtiti ſunt.

29. Comites Palatini Principes imperii ſunt, & eandem cum his dignitatem obtinent.

30. Comitum Palatinorum nomen ab iis ſumpſit initium, qui Palatium Principis Romani, ſive ejus regiam, ſequebantur comitatus.

31. Comites Palatini fuerunt judices Palatii Cæſaris. 32 Dicti olim à Palatio Cæſaris. 33. Palatia erant ædes magnorum Principum.

34. Hodie Comites Palatini ſunt, & dicuntur, qui de Principatu in Palatinatum erecto inveſtiti ſunt.

35. Qui de tali Principatu inveſtiti non ſunt, impropriè Comites Palatini dicuntur.

36 Principes Palatini Rheni a Rolando Caroli M. ex ſorore nepote de[illegible]unt.

37. In Regno Francia Palatinorum nomen [illegible]ficii & dignitatis perſonalis tantum, & ad dies vitæ. Quibus Palatinus dicatur. Et quis eorum numerus.

38. Præſunt ibi Palatini integris provinciis. Caſtellani qui dicantur.

39. Comites Palatini etiam dicuntur, qui hoc titulo ab Imperatore donantur. Eorum officium. 40. Horum poteſtas hodie [illegible] apparet, præſertim in Notariorum creatione. 41. Ejuſmodi Notarii ſunt velut pica, & pſittacus Gallus, &c. Quorum

rum imperitia deſtruit universum mundum, &c.

42. *In Principum ordine ſunt, etiam Burggravii, qui olim præfecti ſive judices certi alicujus Præſidii, arcis, arcu.* 43 *Burg plerumq; caſtrum cum quadam congregatione denotat.*

44. *Burggravii hodiè dicuntur, qui de Principatu aliquo, in Burggraviatum conſtituto ab Imperatore inveſtiuntur. Quorum 4 Megdeburgenſis, Nurenbergenſis, Stremberg enſis: & Reinectenſis*

45. *Caſtra quadam imperio immediatè ſubjecta Burggravium ex corpore Burgi ſive Burgmannorum eligunt, principali tamen honore deſtitutum.*

SUNT etiam Principes regali dignitate prædi-
1 diti, qui non Duces, ſed Marchiones † à
2 Marchia cui præſunt ita appellati. Marchiam † autem à mari dictam quia ut pluſimum ad mare ſit poſita, opinatur Feudiſta, *in d.c.1. quis dicatur Dux 2. Feud. 10.* id quod ſequuntur Feudalis juris interpp. plurimi, quos refellit Vult. 1 *Feud. c. 14.*
3 quidam a Marca, † quæ Germanis equa olim dicta, & inde Marchiones equorum Magiſtros appellatos, Alciat. *in lib. de ſing. cert. m.* quam notationem probat etiam Joh. Oldendorp. *Claſſ 7. de action. beneſ. tar. § Marchio a Marca eſt appellatus quaſi Equitum præfectus.* Nam Celtæ hoc eſt Germani, Marcam vocabant equam in Mieru he. Cui contradicit Aul. *de jur princ. c. nelui 85.* alii a Marcomiro † Francorum Duce, alii a ver-
4 bo græco: Nomarchia enim Græcè dicitur provincia
5 Verior tamen opinio eſt, † Marchiones dictos ex eo, quod finibus imperii Romani tuendis præfecti eſſent: Fines namque & limites lingua Germanica dicuntur, Marck / unde Gemarckung / Marckſtein / Marckſcheiden quò etiam pertinet jus limitum, Marckrecht & inde Marchiones Duces limitanei. Cluten. *de ſyllog rer quotidian. concluſ. 28. lit. f.* vulgò Marckgraffen [Et hæc ſententia communiter tam ab Hiſtoricis, Politicis, quam JCtis magis probatur, Lazi. *de migrat. gent. lib 9. fol. 629.* Matth. Quad. *in faſcic. Geograph. in deſcript. Morav.* Gualther. *in Chronolog. Eccl ſi ſt. politica ſub Anno 927.* Beſold *in diſſertat. de Comitib. & Baron concluſ 10* Confer etiam Azorii *Inſtit. Moral lib. 11. cap. 9.*] Et vulgare eſſe apud Fran-
6 cos, † ut Marchio appelletur de jure Romano Limnarcha, ſeu fines Imperii cuſtodiens, *ex Odofred. tred.* Vultej. *de feud. lib. 1. c. 4. nu 14. per text in l. limnarcha, C. de ſerv. fugitiv.* introducti namque fuerunt olim † milites limitanei, qui ſub Li- 7
minarcha, hoc eſt, præfecto limitis provinciæ terminos tuerentur, *l. munerum civilium, ff de muneribus & honor l. quas Deo, C. de off. præfect. Aphric.* Oldendorp. *ad l. 2. §. populo deinde aucto, ff de orig. jur.* Zaſ. *ibid. num. 1 & 2.* [Confer Alciat *ad tit. Cod. de fund. lim tum.* & Marchias † provincia- 8
rum limites dici, teſtatur Hotoman. *de verb feudal. in verb. Marchio.* Motz. *de his qui feud. dar. poſſ. ſub num. 16.* Menoch. *conſ 502. nu. 19 vol. 4.* Don. Garſ. Maſtrill. *de equeſtr. dignit.*

[Et refertur † Henricum Aucupem ſub Anno 9
927. Marchias ubique conſtituiſſe ad tuendos fines, eosque miniſtris atq; officialibus ſuis regendos dediſſe. Contra Henetos & Windes Marcham Brandenburgenſem, eamq; Sigefrido uxoris fratri commiſiſſe: Contra Danos Marchiam Sleſvvicenſem: Contra Sileſios & Polonos Marchiam Miſnenſem & Lauſnicenſem: Contra Gallos Badenſem & Hockbergenſem, ordinaſſe, earumq; Rectores ac Tutores Marchiones dictos, ex Albert. ſcribit Gualther *in Chronolog polit. lib 1. in procem. Catalogum Ducum Auſtriæ. & in Chronolog. Ecclesiaſt. politica ſub Anno 927.* ex Crantz. *rer. Wandalic lib. 3. c 6.* Quinimò iſti Marchiones
† non ſolum fuerunt cuſtodes & defenſores limi- 10
tum, verum etiam judices controverſiarum, de limitibus exortarum: Ac ſic Marchio etiam dictus, ein Fürſt/der über ein ſolch Land Richter iſt/das an den Grentzen deß Teutſchen Landes ligt/ Marckrichter oder Grentz-Fürſt / Chriſtoph. Beſold. *in diſſert de Comitib. & Baronib. concluſ. 10.* Münſter. *in Coſmograph. lib. 5. de German. c. 21.* Et olim Marchia Auſtriæ, Marchia Carniolæ, Lazi. *de migrat Gent lib. 6.* Annales Antverpienſium, ſeptem Marchionum ex Pipinorum familia, ante Carolum Magnum ortorum, mentionem facere, teſtatur Thom. Hubert. Leod. *in hiſtor. Frider. II. Palat lib 1.*]

Hodie † Marchio is dicitur, qui de Marchia 11
eſt inveſtitus a Rege ſeu Principe, hoc eſt de feudo cum regali dignitate, ut ſupra de Duce dictum, *text in c. quis dicatur Dux, & ibi Afflict. n. 66.* Don. Garſ Maſtrill *de magiſtr. lib. 4. c. 6. n 6.* [*Paſ ſi orſ. 3. num. 14 & 17. vol. 1*] Eſt enim Mar-
chia † feudum dignitatis, Iaſ *in prælud feud. n.* 12
116. Capic *deciſ. 32. num. 11.* Negari tamen non poteſt, Marchiam etiam eſſe poſſe, quæ non feudi, ſed proprio jure poſſidetur, per tradita Menoch *conſil. 1. n. 37.* Quando videlicet allodia-

lis Marchionatus ſubjectionis jure recognitus
fuit, Andr.Knich.*de autocrat. num.* 1378.] Ideoq;
13 quamvis ab initio † Marchiones finium cuſto-
des fuerunt, poſterioribus tamen temporibus
etiam in mediterraneis regionibus imperii, de
Marchia inveſtiti Marchiones dicuntur, qua de
re *vid. plura apud* Matth.Stephan.*d c. 6.* Heig. *il-
luſt.q.2.num.55, & ſeqq.* Et ita nomen Marchio-
num habent multi, etiam ſi non ſint limitum de-
fenſores, Lazi. *in Comment. Reipub. Rom. cap.2.*
Knich. *de autocrat. n* 1276. Notandum etiam hic,
14 Marchiones Italiæ † non ſtatim ejuſdem eſſe di-
gnitatis cum Ducibus Atque hinc Frideric.
Mantuæ Marchionem, beneficii loco accepiſſe,
quod à Carolo V Imperatore in Ducem creare-
tur, Thuan. *lib.1. Commẽt. circa fin.* Et in Regno
15 Arelatenſi † & Wiennenſi, Comites majores
eſſe Marchionibus, eosque præcedere, poſt
Luc de Penna *in rubr. de Comitib. conſiſtorian.* no-
tat Ioh. Fichardus *1. conſ 77 n. 8. in fin.* Legimus
etiam Comites Bruxellenſes, nomen Marchio-
nis imperii poſtpoſuiſſe nomini Comitis, Dil-
lich *in Chron Haſſ. part.2.*]

Præterea in imperio ſunt Principes, qui in
16 ſpecie † Landgravii dicuntur, quaſi Comites
provinciarum, qui olim fuerunt judices & præ-
ſides totius alicujus provinciæ,]Petr. de Andl.
lib.1. cap.10] Vult. *de feud. c.4 num.14* [Beſold. *in
diſſert de Comitibus & Baron. concluſ 9.* Vulgo
Landrichter / ut vult Munſter. *in Coſmograph. Lib.
5. de German cap.21.*]

Et quamvis olim † Landgravii & Marchio-
17 nes ex Comitum genere fuerint, hodie tamen
his ſunt ſuperiores, & in ſerie Principum collo-
cantur, Heig. *illuſt. q 2 n 55 p 1.* Rulant *de Com-
18 miſſ. p.2. lib.5. c 4. num* 26. neque minor † digni-
tas Landgraviatus & Marchionatus quam Du-
catus. Sixtin. *de regalib. lib.1. c. 5 n 119.* Et Princi-
pes imperii Fürſten deß Reichs appellantur ſine
19 controverſia idque eo minus mirari debemus, †
quod jam olim ſub Impp. Roman. quidam fuerint
Comites primi ordinis, quidam ſecundi, quidam
tertii ordinis inferiores, Cujac. *in l. un. Cod. de
Comitib. qui provinc reg. lib. 12. tit. 14.* Horum
20 quatuor † in imperio familiæ reperiuntur, ut po-
te Thuringiæ, [quæ ad Electorem & Duc. Sa-
xoniæ devoluta,] Haſſiæ, Alſatiæ, [cujus ... us
defecit, & in Epiſcopatum Argentinenſem ... us
jura translata ſunt, teſte Petr. de Andl. *lib.1. de
Imp. Rom. c.16.*] Leuchtenbergenſis, Schonborn.
5. polis. c.39. in fin.

[Præ aliis autem Haſſiæ Landgraviatus † 21
temporis ſucceſſu, multum auctus eſt ditioni-
bus & potentia, Orthel *in deſcript. Nortgoi.* Sub-
ortum autem eſſe Landgraviatum Haſſiæ, ex
Landgraviatu Thuringiæ, creviſſeq; membrum
ſuper caput, & filiam aſcendiſſe ſupra matrem,
ſcribit Matth Quad *in deſcript Haſſiæ.* Separa-
tio autem Thuringiæ & Haſſiæ † accidit hac
occaſione; Mortuo Henrico Thuringiæ & Haſ- 22
ſiæ Landgravio, Rege Romano, ſine prole ma-
ſcula, Henricus Marchio Miſnenſis, qui Henri-
ci Regis Romani ex ſorore nepos fuit, occupavit
Thuringiam, & ſimiliter etiam Haſſiam ſuæ
poteſtati adjicere conatus fuit. Reliquerat etiam
dictus Henricus Rex Rom. Landgravius Thu-
ringiæ, ex Patre Ludovico, & Eliſabetha Hun-
gariæ Regina neptem, quæ nupta fuerat Hen-
rico ſecundo Duci Brabantiæ: & ex eo filium
ejuſdem nominis ſuſceperat, cum quo in Haſ-
ſiam profecta, Nobilium & provincialium au-
ſpiciis iſtam provinciam pro filio in ſuum acce-
pit imperium, Anno 1248. Et ex hoc Henrico† 23
Duce Brabantino dicto, das Kind zu Heſſen/
moderni deſcendunt Haſſiæ Landgravii Celſiſſi-
mi, adeoq; ortum ex regia Pipinorum & Caroli
Magni propagine, à qua Duces Brabantini de-
rivantur, indubiè trahunt. Videatur Wilhelm.
Dillich. *in Chron. Haſſ. part.2. ſub Anno 1247. &
aliquot ſeqq.* Vide etiam *Act. Haſſiac.* von dem Pri-
mogenitur Streit. Non video autem cur Land-
gravii Haſſiæ † ex Ducibus Brabantinis legitima 24
ſerie provenientes, titulum Ducem Brabantiæ
neglexerint; niſi quod veteres magis de virtute
quam de titulis ſoliciti fuerunt, & quod frater
ſupra dicti Henrici pueri Haſſiæ, Iohannes I.
Brabantiæ Dux, iſtum Ducatum ſibi ſoli vindi-
caverit Vidi quoddam documentum antiquum 25
† de Anno 1265. ſexto Nonas Novembr. con-
fectum, in quo Henricus Landgravius, Haſſiæ
Ducem ſe appellavit

Sunt etiam Comites & Barones, qui ratione
certarum ditionum † titulum Landgravii uſur- 26
pant, ut apparet ex ſubſcript. Receſſ. Imp. Et
notanter *Receſſ de Anno 1567.* Olim Comites
Luppiæ, hodie Barones de Pappenheim, ſcri-
bunt ſe Landgravios zu Stüllingen / Comites
Sultzenſes, Landgravios in Cleckawe. Comites
de Fürſtenberg / Landgraffen in Bare. Verùm cũ
iſtæ ditiones, † de quib. prædicti Comites ſe ſcri- 27
bunt Landgravios, non ſint amplæ, nec ſub qua-
litate

ſitate Principatus conceſſæ, ideoq; earum poſ-
ſeſſores non ſunt Principes, ſed Comites vel Ba-
rones, & in eorum ordine collocantur. Hodie
28 enim proprie Landgravii dici merentur † qui de
principatu aliquo imperii, qui Landgraviatus
dicitur, inveſtiti ſunt, vel eum ab Imperatore re-
cognoſcunt, die mit einem Fürſtenthumb / ſo eine
Landgraffſchafft genant wird / belehnet werden /
der dieſelbe ſub qualitate principali beſitzet.]
29 Eadem eſt ratio † Comitum Palatinorum,
[qui quidem ordinis & dignitatis ratione habi-
ta, primo loco collocandi fuiſſent, ſecutus ſum
hic vero methodum arbitrii, prout in aliis etiam
locis.] Nam & hi Principes Imperii ſunt, & ean-
dem ſpecie cum his dignitatem obtinent, [Ho-
rum autem Palatinorum Comitum † Nomen
30 ab iis ſumpſiſſe initium, qui ex præclara aliqua
familia orti, Palatium Principis Romani, id eſt,
eius Regiam, & ut nunc vocant, Aulam, den
Kayſerlichen Hoff comitati ſunt. Thom. Hubert.
Leod. *in hiſtor Frider. II. Palat. lib. 1.*]
31 Deinceps Comites † Palatini fuerunt judices
Palatii Cæſarii, qui nunc dicuntur Kammer od
Hoffrichter / Vult *dict. c. 4. n. 14.* Wehner. *in pract.
obſ. verb* Graffſchafft. Dicti † ita olim à Palatio
32 Imperatoris, unde etiam ſacri Palatii Comites
in conſtitutionibus Principum appellari ſolent,
l. 1. C. de offic. rector provinc. [Fuerunt autem Pa-
33 latia † ædes magnorum Principum. Et extat Im-
perat. Conſtantin. ſanctio: Conſecratas nobis
ædes. id eſt. inclyta Palatia, ab omni privatorum
uſu, ex communi habitatione excipimus, *l. un.
C. de Palat. & domib. domin lib 11. tit* 57.] Ho-
34 die † Comites Palatini ſunt & dicuntur, qui de
principatu ſeu regione ea, quæ in Palatinatum,
zu einer Pfaltzgraffſchafft / erecta eſt, inveſtiti
35 ſunt. Itaque qui † non ſunt de tali principatu in-
veſtiti, impropriè & abuſivè Comites Palatini
dicuntur, Chaſſan. *in tract. de glor. mund. conſid.* 50.
Sixtin. *de regal lib. 1. c. 4. n* 108.
[Talis autē eſt Palatinatus Rheni, die Pfaltz-
graffſchafft bey Rhein / cujus poſſeſſores & Princi-
36 pes † à Rolando, (qui in quibuſdam inferioris
Saxoniæ civitatibus quodammodò olim ſacer,
& in magna ſtaturæ forma repræſentatur) Caroli
Magni ex ſorore nepote deſcendiſſe, ejusq; ſe-
pulchro apud Blavium in Xantonibus titulum
hunc Comitis Palatini inſcriptum fuiſſe, ocula-
ris teſtis Thom. Hubert. Leod. ſcribit *alleg. ſup.
loc.* ubi etiam facetam de fabuloſa ejus magnitu-
dine hiſtoriam refert.

In Regno Poloniæ † quoque frequens eſt no- 37
men Palatinorum quod eſt ibi nomen officii &
dignitatis, ſed tamen perſonalis ad dies vitæ
tantùm. Eſt itaque ibidem Palatinus, quaſi
Princeps creatus, primarius in ordine ſecula-
rium, ſenator, & Dux exercitus ſui Palatinatus,
Staniſl Krziſtanovvic, *de ſtatu regni Polon.* Et a
copiis quas ducit, Polonica lingua Voiewoda,
hoc eſt, Dux belli dicitur, Martin. Cromer. *de
reb. Polon. lib.* 2. Horum autem numerantur in
Polonia & Magno Ducatu Lituaniæ XXXIV.
Præſunt autem Palatini † integris provinciis, 38
Philip Honor. *de interregn. Polon.* Easque provin-
cias propter amplitudinem territorii & nobili-
tatis, rectè ducatus dici poſſe ſcribit Staniſl.
Krziſtàn. *d. ſupr loc.* Poſt hos ſunt Caſtellani, qui
non caſtris, ut nominis ſonus oſtendit, ſed mi-
noribus provinciis ſenatorio jure & nomine
Regio præſunt, Alexand. Guagnin. *in Saurom.
Europæa.*

Dicuntur etiam Comites Palatini, † qui hoc 39
titulo à Cæſarea Majeſtate donantur, quorum
non exiguus numerus eſt, & officium habent
cum eximia dignitate conjunctum, & jus tale
exercent, quod ad regalia & quidem majora ſpe-
ctat, utpote dandi veniam ætatis, legitimandi,
Nobiles, Doctores, & Magiſtros creandi, inſi-
gnia concedendi, laurea poetica aliquem donan-
di, Notarios creandi cum ſimilibus. Quorum
tamen † hodie multi ſua poteſtate, & iis, quæ de 40
regalibus habent, abutuntur, nec ſatis expen-
dunt, quàm præſtantes, quantique momenti illa
ſint regalia, & quantopere Reip. intereſſit, ne illa
poteſtate abutantur; Præſertim autem ille abu-
ſus hodie apparet in Notariorum creatione,
cùm ſæpè ad hoc officium creentur hi, qui non
ſolum nullam juris civilis cognitionem habent,
ſed ne quidem congruè ſcribere, aut literas pin-
gere poſſunt. Et hi † ſunt veluti pica & pſitta- 41
cus Gallus, qui ſtant in Palatiis Dominorum, &
loquuntur ſine intellectu, Roman. *ſingul.* 52 *n.* 2.
Et horum imperitia deſtruit univerſum mun-
dum, & ponit conſcientias bonorum virorum
in magno diſcrimine, Bald. *conſ. 6. lib.* 4. [Confer
Parthen. Litigioſ. *lib. 1. cap. 9 num* 34. Pluribus
de his Comitibus Palatinis, eorumq; poteſtate,
dignitate & juribus agit Matth. Stephan. *de ju-
riſd. lib. 2. c. 6. membr.* 1.

[Similiter in Principum imperii ordine repe- 42
riuntur, qui in ſpecie Burggravii dicuntur, † qui

 olim

olim fuerunt Præfecti ſive judices, certi alicujus Præſidii atque arcis, [illegible] Verſtunge des Reichs/ Chriſtoph. Beſol. *in diſcurſ. de Comitib. & Baron. concluſ.* [illegible]. Burg enim † plerumque caſtrum, cum quadam congregatione, repræſentante quandam ſpeciem univerſitatis denotat, Jacob. Werner. Kyllinger. *de Ganerb Caſtror. diſcurſ 3 n.* [illegible]. 24. & 25. Iſti autem de quibus hic principaliter agimus, Burggravii qui Principali honore fulgent, hodiè illi propriè dicuntur,† qui de Principatu aliquo imperii, qui in Burggraviatum conſtitutus & erectus eſt, ab Imperatore inveſtiuntur, vel eum alio modo recognoſcunt, quorum 4. recenſentur: Magdeburgenſis, Nurenbergenſis, Strombergenſis & Reineccenſis. Magdeburgenſis Burggraviatus ad Saxoniæ Electorem pervenit, wird wie ein Fürſtenthumb deß Reichs/ dem Churfürſten zu Sachſen/ mit der Fahn vom Römiſchen Käyſer geliehē/ wie ſolches zu Franckfurt am Mayn Anno 1558. vnd zu Augſpurg Anno 1566. vom Käyſer Ferdinando I. vnd Maximiliano, geſchehen/ [illegible] teſte Paul Matth Wehner. verb. Vogteyen/ *fol. 653.* Noribergenſis Burggraviatus ad Marchiones Brandeburgenſes jure perpetuo devolutus, ab iiſdem poſſidetur. Sunt præterea quædam Caſtra imperio immediate ſubjecta, † quæ Burggravium electitium ex corpore Burgi ſive Burgmannorum habent, qui tamen principali honore deſtituuntur, ut eſt die Käyſerliche Burg Friedberg vnd Gelnhauſen/ cum ſimilibus. Horum plura exempla recenſet Paul Matth. Wehner. *in practic. obſerv. verb.* Ganerben/ *cap. 2 p. 196. & ſeq.* Burgmannus ſive Bergmann dicitur, qui de ipſo Burgo, vel de bonis alicujus Burgi inveſtitus, der ein Burg [illegible] Kyllinger *de Ganerb Caſtr. d. diſcurſ 3. num* 144. & *ſeqq.* adde quæ tradit Iohan. Cœd. *in reſponſ. jur. de Baron. Vallend. n.* 315.]

Caput XIV.

DE COMITIBVS IN SPECIE ITA dictis, vulgò, Graffen.

SUMMARIA.

1. *Comitum dignitas, & appellatio antiquiſſima.* 2. *Eaq; antiquior ſit dignitas, quam Ducum, & Marchionum.*

3. *Comitum origo dignitas, & officium à Germanis [illegible].* 4. *[illegible] elegans ex Cornel. Tacito de Germanorum comitibus. Comitum dignitas in pace decus, in bello præſidium. Principes pro victoria pugnant, Comites pro Principe.*

5. *Nomen Comitis à comitando, vel ſequendo deſcendit.*

6. *In Pandectis Comites qui dicantur.* 7. *Varia pro adminiſtrationum varietate ſortiebantur nomina.*

8. *Apud Romanos, & Gallos nomen Comitum quomodo uſurpatum.*

9. *Hodiè is dicitur Comes, qui de Comitatu inveſtitus eſt à Principe.*

10. *In Germania plures ſunt Comites, de comitatu non inveſt.ti.*

11. *Vetuſtas & privilegium pari paſſu ambulant. Quæ privilegio, ea etiam vetuſtate induci poſſunt.*

12. *Neceſſe non eſt, ut Comes comitatum ab Imperatore vel alio in feudum acceperit, &c* 13. *Ex horum numero ſunt Comites ab Ottingen, & Zollern.*

14. 15. 16. 17. 18. *De vocis, Comes, Germ.* Graffe/ *notatione variæ* [illegible] *ſunt conjecturæ.*

19. *Veriùs hæc vox originaliter judicem denotat. vox* Graffe/ *judicem ſignificat.*

20. *Apud Feudiſtas Comites ſunt judices ordinarii, in pace & otio jus reddentes.* 21. *Duces erant militiæ, Comites juſtitiæ.*

22. *Vice Comites in Italia qui dicantur.*

23. *Poſt infeudationem, & hereditariam conceſſionem provinciarum nomen Comitis remanſit.*

24. *Hodie comitem eſſe regalis eſt dignitatis.*

25. *Comites imperii habent jura imperii in ſuis Comitatibus.* 26. *Tanquam ſtatus & Proceres imperii vocantur ad comitia.* 27. *Non omnes & ſinguli, ſed totus Comitum, & Baronum ordo duo tantum ſuffragia habet.* 28. *Comites imperii jus Archivi habent*

29. *Quidam ex Comitibus dicuntur* Gefürſtete Graffen *Qui verbo* Fürſten mäſſig *in actis imperii comprehenduntur.*

30. *Quidam præter Comitis appellationem vocantur* Edle [illegible]. 31. *Hic titulus familiæ antiquitatem, & generoſitatem exprimit.* 32. *Olim præcipua dignitatis Proceres in Saxonia appellati ſunt Adelingi.*

33. *Tempore Caroli M. tria hominum genera fuerunt, Adelingi, nobiliores, Fridlingi quaſi liberi, & Lazzi id eſt, aſcriptitii glebæ.* 34. *Adelingorum quidam erant præcipui, dicti* Edle [illegible] *quidam inferioris ordinis, ut Nobiles dicti* Edle Knechte.

35. *Non omnes Comites ſtatus ſunt imperii, & ſeſſionem ac votum in comitiis habent* 36. *Quidam immediatè imperio ſubjecti, & hi ſtatus ſunt imperii.*

37 Qui-

37. Quidam mediate imperio subiecti sub aliorum principum iurisdictione & dicuntur Landsassii. 38. Huiusmodi Comites à iustitiæ Principis sæpe ſubmittuntur, & Præſidibus patriæ, & Magiſtratibus, quam Principibus æquiparentur 39. Et hi Comites imperii ſtatus non ſunt. 40. Iſti Comites quamvis non immediatè, tamen mediatè ab ipſo ſummo Principe eius modi feuda conſequuntur, &c. 41 Quis poteſt Comitatum vel Baroniam ſuam in feudum recognoſcere ab aliquo Principe imperii, Regalia verò in eodem dominio ab Imperatore, exemplo Ducatus Wirtenbergici

42. Subinfeudatio ſub eadem prorſus lege, & conditione fit, qua infeudatio ipſa. 43. Ex cauſa prima influxu operatur ſecunda.

44. Ex alis ſua radice deſcendens, eius unde deſcendit, naturam ſapere neceſſe eſt. 45 Subinfeudatio deſcendit ex radice & fonte infeudationis. 46. Limitatio.

47. Ex iure feudali ſubinfeudatio fieri debet in parem eiuſdemq; conditionis hominem.

48. In quolibet actu præſupponendi termini habile, ſeu ſubiectum ad recipiendum habile. Perſonæ qualitas præſtat intellectum diſpoſitioni. 49. Ampliatio.

50. Aliud eſt habere Comitatum, aliud eſſe Comitem.

51. Vt aliquis ex feudo nobili Nobilis efficiatur, quæ requirantur.

52. Quidam Germaniæ nobiles Baronias in feudo tenent, vel illas poſſident, & tamen Barones non ſunt, niſi expreſſe ad eam dignitatem evecti.

53 Multi habent Comitum bona, ſed non Comitatum, nec proinde Comites ſunt.

1 COMITUM † dignitas & appellatio antiquiſſima. Cabed. *decis. Luſit.* 1. *§.n* 2. *p.* 2. ubi ſubdit, quod hæc dignitas fuerit in Hiſpania prima dignitas: Et quod regnum Luſitaniæ titulo Comitatus ab Alfonſo VI. Caſtellæ Rege dotis nomine datum ſit Henrico, Paſſ dor. *rer. quotid c.*13. *num.*2. *&* 3. *lib* 2. *ubi vid.* Eamq; antiquiorem fuiſſe dignitatem, † quam illam Du-
2 cum & Marchionum tradit Don. Garſ Maſtrill. *de Magiſtratib. lib.*4. *c* 7. *num.* 4. imò orientali & occidentali imperio tantam eorum fuiſſe prærogativam, ut Ducibus præponerentur, & hi illis adiungerentur in diſciplina militari, refert ex Pancirol. Sixtin. *de regalib. lib* 1. *c.* 4. *n.* 54. Horum
3 tamen originem, † dignitatem & officium à Germanis primitus promanaſſe, ex Zaſ. Rutg. Ruland. & Cluver. refert & ſequitur Beſold *in d. diſſertat. de Comitib. & Baron. concl.* 1. De vetuſtiſſimis Germanorum Comitibus, eorumque gradibus, dignitate & officio videri poteſt, Cornel. Tacit. *de morib. German.* Ex quo hæc notari poſſunt dum ſcribit: [Gradus quin etiam & ipſe Co- 4
mitatus habet iudicio eius quem ſectantur. Magnaque & Comitum æmulatio, quibus primus apud principem ſuum locus: Et Principum, cui plurimi & acerrimi Comites. Hæc dignitas in pace decus, in bello præſidium. Et paulò poſt: Cum ventum in aciem, turpe Principi virtute vinci, turpe Comitatui virtutem Principis non adæquare. Jam verò infame in omnem vitam ac probroſum, ſuperſtitem Principi ſuo ex acie receſſiſſe. Illum defendere, tueri, ſua quoque fortia facta gloriæ eius aſſignare, præcipuum ſacramentum eſt. Principes pro victoria pugnant: Comites pro Principe. Videri etiam poſſunt, quæ de antiquitate hac de re ſcripſit, Andr. Knichen *de ſuperiorit. territ. c.*1. *num.*264. *& aliquot ſeqq.* Joh. Paſſador. *rer. quotid lib.*2. *d. cap.* 13. *num* 2 *& ſeqq.* ubi tamen notat, quod Tituli Comitis & Marchionis non ſint ad hæredes tranſitorii, niſi a Rege noviſſimis confirmentur.]

Nomen † autem Comitis à comitando & ſe- 5
quendo deſcendit, *l. item apud Labeonem §. Communem de iniur.* Duaren. *eſt iud. cap.* 6 *num.* 1. Pruckmeiſt. 2. *de iuriſd. c.* 10. *num.* 1. Schonborner. 5. *Polit. Cap.* 40. in pandectis † noſtris Comites dicun- 6
tur, qui proconſules & Præſides in provincias miſſos ſequebantur & comitabantur, *l.* 16. *de offic. proconſ. l.* 4. *de offic. aſſeſſ. l.* 1. *§. ult. locat l* 6. *§. ſi quos ff de pœn.* Emell. Cothman *in lib.* 1. *C. tit. de offic. Comit. Orient.* 36. Et hi † pro adminiſtratio- 7
num ſibi commiſſarum varietate, varia habuerunt nomina, utputa Comites Sacrarum largitionum, *tot. tit. C de offic. Comit. Sacrar. largit.* Comite rerum privatarum. *tot tit C. de offic. rerum privat.* Comites ſacri palatii, *tot. tit. C. de offic. Comit. ſacr. pal. cum ſimilibus.*

Poſtea apud Romanos † & Gallos nomen 8
Comitum ita uſurpatum, ut quicunque primi ordinis viri Auguſtum in provincias proficiſcentem comitabuntur, & ſacrum comitatum obſervabant, quales hodie ſunt conſiliarii & officiarii primarii, Comites dicerentur, Don. Garſ Maſtrill *de Magiſtratib lib.*4. *c.*7. *n* 8. Johan Oldendorp. *Claſſ.* 5. *de action. benef. c. § Comes nuncupatus,* Azori *inſtit. moral, lib.*11. *cap.* 10] vel quod ex co

omi-

comitatu in provincias mitterentur, Cujac *in parat. C de offic Com. Sacr. largit.*

9 Noſtris † vero moribus ille propriè dicitur Comes qui de Comitatu inveſtitus eſt à Principe, vel alio hoc ius habente *Dd in c.1 quis dicatur Dux.* Bald *in c.1. de his qui Feud. dar. poſſ* Maſtrill. *d.c.7.n.15.*

10 Quamvis † neque hoc negandum plures in Germania eſſe Comites de Comitatu non inveſtitos, qui a Caſtris quæ poſſident longo temporis uſu, dominationis & denominationis iſtius titulos contraxerunt, quorum fortè majores Romæ Comites temporarii fuerunt, & nomen dignitatis in Germaniam tranſtulerunt, & retinuerunt, ut opinatur, Petr de Andl. *de Imp. Rom. lib.2 c.12.* Confer Andr Knich. *de autocrat cap.1. num.1244.* Nicol. Everh. Iun. 1. *conſil.* 41. *n.* 32. *& paſſim per tot.*]

11 Nam † vetuſtas & privilegium pari paſſu ambulant, ita ut quæ privilegio, ea etiam vetuſtate induci poſſint, *l.1. C. de ſervit.* Zaſ. 2. *conſil.* 16. *num* 13. 14. Ernest. Cothman. 2 *conſil.* 79. *num* 75. Anton. Fab. *in Conſult. de Ducat. Montisfer pro Duc. Sabaud. part 1. fol.* 18. 19 34. Quamobrem neceſſe non eſt †

12 ut Comes Comitatum ab Imperatore vel alio ſuperiorem non recognoſcente in feudum acceperit, ſed ſufficit quod ipſe vel aliquis majorum ſuorum ab Imperatore vel alio ſuperiorem non recognoſcente, Comitatum cum ſublimi & Regio territorii jure in allodium ſuum acceperit, ut tradit Iohan. Gœdd. *in reſp. jur. de reſtit.* Baron. Vallend. *n.* 458. vel ut ſupra modo dictum tempore immemoriali illud jus quæſierit.

13 Et horum † numero eſſe Nobiliſſimos Comites ab Ottingen & Zollern, ex Petr. de Andl *d. l. c.* tradit Paurmeiſt. *de juriſd. lib. 2. cap.* 10. *num.* 15.

14 Comes † Germanicè Graffe / de cujus vocis

15 notatione variæ Dd. conjecturæ. Quidam † namq; vocem Graffen/ dictam volunt à gravitate, qua alios præcellebat, Vult. *d. cap.* 4. *num.* 14.

16 Auct. *de jur. Princip. concl.* 86. Quidam à canitie † Graffe quod ſenioribus & peritis Comitis dignitas, quæ olim in judicando occupabatur, maxime conveniat. Reinec. *in commens. de orig. nobil.* Aliis † verisimilis videtur derivatio à foſſa,

17 quæ Saxonico idiomate etiam hodie dicitur Graff. Nam cum litibus dijudicandis olim deſtinati fuerint Comites, veriſimile eſt, cum antiquitus ... de limitibus, qui foſſis diſtinguebantur, fuerint & ferè primæ, inde denominatos i los Graviones, Heig. *illuſtr. q* 2. *num.* 45 *& ſeq.*

Alii † dici volunt à robore & potentia, mutata una litera Graff pro Krafft / quod potentiam in provinciis ſibi commiſſis obtinerent, Kirchner. *de repub diſput.* 8. *th.* 1. *lit. d.* quã tamen Notationem ut nimis longè petitam omnino reiicit Rulant. *de Commiſſ p* 2. *lib.* 5. *c.* 4. *n.* 26. 18

Verius † eſt vocem hanc ab origine ita natam, non vero factam, aut aliunde derivatam, ita ut originaliter nihil aliud quam judicem denotet, ſiquidem non ſolum priſcis temporibus, ſed etiam adhuc hodie in plurimis Germaniæ locis vox Graffe aut Greffe ſignificat judicem, unde illæ deſcendunt appellationes Centgraffen Gogräffe. Freygräffen. Holzgräffe cum ſimilibus: 19

Atq; † hinc apud Feudiſtas Comites ſunt judices ordinarii, qui in pace ac ocio jus reddunt *cap. un. §. ſi judex de pac tenend.* Ut enim Hertzogen ſeu Duces erant militiæ, ita Graffen ſeu Comites erant juſtitiæ, Wehner. *in obſervat. pract. d verb.* Graffen. 20 21

[Et in Lombardia † ac aliis Italiæ partibus, quæ ad Divi Petri patrimoniũ pertinere dicuntur, illos qui ... us Dominus temporalis, poteſtatem exercendi judicia & executionem juriſdictionis ſuæ, in aliquibus caſtris conceſſit, Vicecomites dici ſcribit Speculat *lib.* 1. *part.* 3 *Rubr. de Vicecomite n.* 1 *&* 2. ubi tenorem ejuſmodi commiſſionis recitat.] 22

Poſtquam vero cæperunt provinciæ, † quibus præficiebantur Comites, infeudari & hæreditario quodam jure cum dignitate regali transferri, nomen illud remanſit. 23

Itaque † hodie eſſe Comitem eſt regalis dignitas, *ut poſt alios ex Paciano docet* Rulant. *de Commiſſar d. cap.* 4 *num.* 27. non minus quàm eſſe ducem. Sixtin. *de regal. c.* 4. *num.* 15 Knich. *cap.* 1. *de jur territ num.* 33. 24

Et Comites † cum Comitatu Graffen deß Reichs / habent jura imperii in ſuis Comitatibus. Ruin. *conſ.* 187. *num.* 8. *vol* 2. Grauett *conſ* 974. *num.* 3. Cacheran *deciſ.* 155. *n.* 1. Gail 1. *de pac. pub. cap* 6. *num.* 10. 25

Et tanquam † ſtatus & proceres imperii vocantur ad comitia, Matth. Stephan *de juriſd lib.* 2. *p* 1. *c.* 6 *num.* 114. Paurmeiſter. 2. *de juriſd. cap.* 2. *nu.* 22. 26

ita tamen, † ut non omnes & ſinguli, ſed totus Comitum & Baronum ordo duo tantum ſuffragia habeat, Matth. Stephan. *d. loc.* Althuſ. *in polit cap* 33 *n.* 62. Betteram. *de Comit. concluſ.* 70. non tamen ideo denegatum eſt reliquis imperii Comitibus & Baronibus, qui ſtatum imperii repræſentant, ſed 27

conſilium Principum, zum Fürſtenraht/ accedere
& deliberationibus intereſſe, Wehner. *in pract.*
obſerv verb. Graffſchafft *pag.* 265. [Meichſner *de-*
28 *ciſ. Cam.* 6. *n.* 27. *Tom.* 3] Præterea † Comites im-
perii jus Archivi habere notat Rulant. *de Commiſſ.*
p. 2 *lib.* 5 *c.* 4 *n.* 27.

29 Ex his † quidam propter conceſſæ dignitatis
prærogativam dicuntur Fürſtliche oder Gefürſtete Graf-
fen/ qualis eſt Comes Gorizenſis R. A. de anno 1576.
§. Nach dem auch auff ſolo/ ibi: die Fürſtliche Graffſchafft
Görtz. Tales etiam cenſentur Habſpurgenſis,
Tyrolenſis, Henneb ergenſis, Mompelgardicus &
Arusbergenſis, & hi verbo Fürſtmäſſig in actis
imperii comprehenduntur, Cluten *in ſyllog. re-*
rum quotid. concl. 26 *lit. h.*

30 Quidam † etiam præter Comitis appellatio-
nem vocantur Edle Herren/ ut ſunt Comites Lip-
pienſes Graffen und Edle Herren zur Lippen/ item Manſ-
feldenſes [Graffen und Herrn zu Manßfeldt/ Edle Herren
zu Heldringen/ *vid. ſubſcript. Receſſ. Imper. & no-*
31 *tanter, de Anno* 1603] & alii. Qui titulus † familiæ
antiquitatem & generoſitatem utique exprimit.
Nam ut notat Auct. *de jur. Princ. concl.* 86. Ade-
32 lingi † (quod idem eſt quod Edle Herren) tempo-
re Ariſtocratiæ Saxoniæ appellati præcipue di-
gnitatis Proceres.

33 Et tempore Caroli Magni † tria fuerunt ge-
nera hominum, Adelingi, nobiliores ſcilicet,
Fridelingi quaſi liberi relicti & Lazzi, id eſt, Co-
loni ſeu adſcriptii glebæ eygene Leute / quorum
meminit Beuter *in Tacitum de morib Germ c.* 43.
& gl. iur. Saxonici paſſim meminit, 2. *Landr.* 59 *dicit*
gl. Wer in Sachſen recht zu Zinßgut gebohren iſt der iſt ein
Laſſ/ der mag ſich deß Guts nicht ohne deß Herren Willen
unterziehen. Die ſind/ die unſere Eltern lieſſen ſitzen/ da ſie die
Land bezwungen/ auff beſcheid. Ergo laſſen à gelaſſen/ ſicut
ſervi à ſervando dicti, vid. Wehner. *in pract. obſ.*
verb. laſſen.

34 Adelingorum † rurſus quidam fuerunt præci-
pui, qui dicti Edle Herren, quidam inferioris or-
dinis, ut Nobiles qui dicti Edle Knechte.

35 Non † tamen prætereundum hoc, quod non
omnes Comites ejus ſint conditionis, ut ſtatum
imperii repræſentent & ſeſſionem ac votum in
36 Comitiis habeant. Quidam † enim immedia-
tè ſub vel ab imperio Comitatum ſuum in Feu-
dum recognoſcunt, & hi ſtatus ſunt imperii.
37 Quidam † verò Comitatum ſuum non imme-
diatè ſub vel ab imperio recognoſcunt, ſed ſub
aliorum Principum juriſdictione bona poſſi-
dent, quæ poſtea ſalvo illorum Principum jure,
quorum veri ſunt Landſaſſii, in Comitatum eri-
guntur, & eorum poſſeſſores Comites creantur.
[Et ejuſmodi Comites † alium, quàm Impera- 38
torem ſuperiorem recognoſcentes, abuſivè Prin-
cipes appellari notat Matth. de Afflict. *in tit. quis*
dicatur Dux & Comes, col. 3. *in fin.* Eosq; æqui-
parari potius Præſidibus & Magiſtratibus quam
Principibus, ex Bart. Alexand. Aretin & Jaſon.
tradit Cacheran. *deciſ.* 139. *n.* 16. Quod tamen in
Germania quoad dignitatem ipſam Comitum
mediatorum, non puto obtinere] Et hi † im- 39
perii ſtatus non ſunt, qua de re expreſſam habe-
mus deciſionẽ, in R. A. de Anno 1548. § Wiewol
auch in der Ringerungshandlung/ ibi: So haben wir doch
erwogen/ daß ſolche Graffen und Herrn zu mehrertheil unter
ihren beſondern Landesfürſten geſeſſen/ vormahls von allen
ihren Gütern / denſelben gedienet/ ſich auch zum theil allen
auff der Fürſten Eygenthumb / und ihre Pfandſchafften/
Graffen oder Freyen laſſen / und alſo gar keine Güter ohne
Mittel/ unter dem Reich haben/ auch nicht anders/ dann mit
außtrücklichem Vorbehalt der Fürſten Gerechtigkeit/ zu de-
nen Digniteten zugelaſſen ſind: Derowegen wo ſie allein deß
Titels und Namens halben in die Anſchläge deß Reichs ge-
zogen werden ſolten/ das würde den Fürſten obgemelt aller-
hand Beſchwerung bringen/ und alſo mit der Zeit inen noch
weiter Abbruch und Schmelerung an irer Landsfürſtlichen
Obrigkeit gebehren/ in Anſehung/ daß ſolche newe Graffen
unnd Herrn/ nicht immediate Glieder unnd Stände deß
heiligen Reichs geweſen/ oder darinn begütert/ ſondern ſol-
cher Landsfürſten Underthan und Leute weren/ Damit dann
in ſolchem/ niemands wid Billigkeit beſchweret werde/ ſo ha-
ben wir uns mit Churfürſten/ Fürſten/ und gemeinen Stän-
den/ und der Abweſenden Räthen und Geſandten verglichen/
wo einige Graffen oder Herren weren/ welche kürtzlich ihre
Digniteten erlanget/ und dem Reich immediate nicht/ ſon-
dern andern iren Landsfürſten unterworffen/ auch nicht Gü-
ter ohne Mittel/ von oder unter dem Reich hetten/ daß dieſel-
be in die Anſchläge nicht gezogen/ aber dieienige/ ſo in dem H.
Reich begütert / oder anderer Fürſten ſubditi immediate
nit weren/ daß dieſelbige/ nach ziemlichen Dingen/ gleich an-
dern mit deß Reichs Anſchlägen belegt werden. Tales ſunt
Comites de Hardeck ſub Auſtriacis, Comites
von Hohnſtein/ ſub Electore Brandeburgẽſi, Co-
mites von Newgarten/ ſub Ducibus Pomeraniæ,
& Epiſcopo Caminenſi, Matth. Steph. *de jurisd.*
lib. 2 *p.* 1 *c.* 6. *n.* 115.

Iſti † tamẽ Comitatus licet ſub inferiorũ Prin- 40
cipũ Landsfürſtlicher Obrigkeit ſeu jurisdictio-
ne ſint, regalem dignitatem annexam habent, ſi-
ve per ſummi Principis conſtitutionem, ſive per
inferiorum ſubinfeudationem, ad aliquem per-
venerint, qui quamvis non immediatè, tamen
mediatè ab ipſo ſummo Principe ejuſmodi feu-
da conſequuntur, & regalem dignitatem quæ
iis Feudis adhæſit, tanquam à ſupremo Principe
profectam, requirunt vel potius retinent,

Pruckman. *ad rubr. quæ ſint regalia cap.* 4. *num* 34. Sixtin. *de regalib. d. cap.* 4. *num* 57. [Confer hac de re tradita a Nicol. Everh Jun. *conſil.* 41. *num.*
41 85. *&* 87. ubi quod hæc duo ſimul ſtare poſſint,† ut aliquis Comitatum vel Baroniam ſuam in Feudum recognoſcat, ab aliquo Principe imperii, Regalia verò in eodem Dominio ab Imperatore. Idque firmat exemplo Ducatus Wirtembergici, qui eſt Feudum Domus Auſtriacæ, Regalia verò, quorum intuitu Dux eſt ſtatus imperii, ab Im-
42 peratore recognoſcit & habet] quia † ſubinfeudatio ſub eadem prorſus lege & conditione fit, qua infeudatio ipſa, in allermaſſen wie ſie vom Reich ergangen/ Clar. §. *feudum, q.* 32. *num.* 4. Molin. *in conſuet. Pariſienſ.* §. 35. *n.* 18. Mynſing. 1. *obſ.* 62. [Menoch. *conſil* 148. *num.* 19. *& n.* 41. *uſq;*
43 *ad num.* 47. Treutler. *conſil.* 118 *num.* 12.] Nam † ex cauſæ primæ influxu operatur ſecunda, U-
44 dalric. Zaſ. 2. *conſ.* 1. *nu.* 107. *& ſeq.* Et † quicquid ex aliqua radice deſcendit, neceſſe eſt, id ejus unde deſcendit naturam ſapere, *c.* 1. *de vaſall. decrep. æt.* 2. *Feud* 14 Dec. *conſ.* 78. *colum. ult* Jam
45 verò ſubinfeudatio † deſcendit ex radice & fonte infeudationis, ideoq; cum omnibus ſuis qualitatibus inde deſcendere cenſenda eſt, *l. ſtipulationes ubi* Alex. *de V O. l.* 2. *l quid ergo de uſufruct.* Sichard. *conſil. Feud.* 7. *n.* 27. *& ſeq.*

46 Quod tamen eo caſu † demum procedere perſuaſum mihi habeo, ſi in perſonam illuſtrem per ſubinfeudationem Comitatus transfertur, Pruckman. *conſ.* 27. *num.* 20. 72. Zachar. Viet.
47 *de exempt. concluſ.* 28 quia jus † feudale requirit, ut ſubinfeudatio fiat, in parem ejuſdemq; conditionis hominem, *c.* 1. §. *ſimiliter, Feud.* 34 *c. beneficium,* 2. *Feud.* 26. Vult. 1 *Feud. c.* 10. Weſenbec *conſil.* 23. *num.* 53. Borcholt. *de Feud c.* 8. *num.* 51.
48 Et alias † in quolibet actu præſupponendi termini habiles, ſeu ſubjectum ad recipiendum habile, *l. adigere.* 6. § *quamvis. ff de jur. patron.* [Cacheran *deciſ.* 26. *num.* 8. Anton. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud. jud. lib.* 5. *tit.* 17 *defin* 1. Et in habentibus ſymbolum facilior eſt tranſitus, *l. quod Nerva ubi Dd. ff. depoſit. l. in rem,* §. *item quæcunq; ff. de rei vind.* [Bald. *in tit. qual. feud. alien. pot.* § *ſi vero,* Caſp. Anthon. Theſſaur *quæſt.* 100. *num.* 6. *in fin. lib.* 1] Gœdd *in conſil. Marpurg.* 26. *num.* 49 *vol* 1. [ac dario conſequentiæ, Angel. *conſil.* 68. Udalric. Zaſ. *conſil.* 2. *num* 68. *lib.* 2. Hinc gloſſ. *in l. nemo prohibetur, C. locati,* ponit, quod habens habitationem locatam, non alteri locabit quam æquè idoneo, Matth. de Afflict. *deciſ.* 401. *n.* 1. *&* 2. addens quod perſonæ qualitas præſtet vel lectum diſpoſitioni, ex Felin. *in c cauſam. col* 11. *verſ. quinta declaratio, de Reſcript.*] maximè † cum jus quod non niſi certæ qualitatis vel conditio- 49
nis hominibus competit, tantum in homines ejuſdem non etiam diverſæ qualitatis vel conditionis tranſmitti & transferri queat, per ea, quæ tradit Schrader *de Feud. part.* 0. *ſect.* 12. *num.* 79. Tyraquell *in tract. de utroq; retr. part.* §. 26. *gloſſ.* 1. *num.* 1. ubi enim exiſtit naturæ vel qualitatis identitas, tranſlatio facilius inducitur, *l. nemo.* 23. §. *item quodcunq; ff de rei vind.*

Quamobrem aliud † eſſe puto, habere Co- 50
mitatum, aliud eſſe Comitem; quia eſſe Comitem eſt dignitas perſonalis, non rebus ſed perſonis cohærens, & non à rebus, ſed concedentis poteſtate dependens, Vultei. 1. *Feud.* 8 *num.* 9. Sic ut aliquis ex feudo † Nobili efficiatur Nobi- 51
lis, duo requiruntur; 1. Ut hoc fiat ab Imperatore, vel ab alio jus nobilitandi habente. 2. Ut pro Nobili feudo detur, Zaſ. *de Feud. p* 2 *n* 5. Duaren *de Feud. cap.* 4 *num.* 8. Obrecht. *diſp. Feud.* 1. *th.* 34. Unde † ſi inferior à ſummo Principe, 52
qui jus creandi Comites non habent, Comitatum allodialem per inveſtituram vel alium modum in privatum transferret, eum Comitem non efficeret, neque regalem dignitatem transferret. Sic quidam Germaniæ Nobiles præſertim in Auſtria Baronias in feuda tenent, vel illas poſſident, & tamen Barones non ſunt neque illa dignitate utuntur, niſi expreſſe ad eam evecti ſunt, ſed nominantur, citantur & collectantur ut poſſeſſores als Einhaber der Herrſch. aff / [R. A. zu Erfurt / de Anno 156 . §. Es ſollen auch wie auff etlichen Rechtstägen. Multos etiam eſſe † 53
qui habent Comitis bona, ſed non Comitis univerſitatem ſeu Comitatum, nec proinde eſſe Comites ſcribit Johan Oldendorp. *conſil. Marp.* 5. *num.* 29. *vol.* 2] quamvis nec hoc negari poſſit, Nobilitatem inde maximopere illuſtrari, Roſenth. *de Feud. c* 9. *concl.* 55. *n.* 5.

CAPUT XV.

DE BARONIBUS.

SUMMARIA.

1. *De Baronum origine plures plura ſcripſerunt.*
2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. *Hujus vocis nomen & origo*

origo controverſa eſt. Et variè à variis deducitur.

12. *In vetuſtis facilè ignoratur origo.* 13. *Baronum uſus veterrimus. In Catalonia Barones ante* 800. *annos tem, ore Caroli M fuerunt.*

14. *Vox Baronis generaliter, & ſpecialiter uſurpatur.*

15. *Generaliter Barones appellantur omnes feuda regalia tenentes, ut ſunt Duces, Marchiones, Comites.* 16. *In regnis utriusq; Siciliæ, in Luſitania, Catalonia, Gallia, Mediolanenſi Dominio Barones, qui dicantur.* 17. *In Regno Neapolitano Regii officiales & Magiſtratus Barones dicuntur.*

18. *In ſpecie Barones dicuntur, qui de Baronia inveſtiti à ſummo Principe, vel citra Baroniam hac dignitate donati.*

19. *Barones Germanico idiomate aliquando ſimpliciter dicuntur* Freyen/ *aliquando* Freyherrn. 20. *Quidam dicuntur ſemper* Herrn. *Quidam ſpecialiter* Herren. 21. *Quidam* Edle Herren.

22. *Hi Nobilitatis, & dignitatis gradus omnes pares ſunt.*

23. *Barones, qui ſtatus imperii ſunt, ſeſſionemq; ac votum in Comitiis habentes ad Principum claſſem referuntur.* 24. *Latiſſimâ Principum appellatione continentur.* 25. *In Regno Neapolitano Magnatum nomine veniunt.* 26 *Comitibus æquiparantur, & pari cum illis dignitatis jure moribus Germaniæ cenſentur.* 27. *In Comitiis in ſuffragando cum Comitibus concurrunt.*

28 29. 30. 31. 32. 33 34. 35. 36. 37. *Rationes dubitandi, de æquiparatione Baronum, & Comitum. Nominis diverſitas, diverſitatem rei arguit. Is qui præcedit, dignior cenſetur.*

38. *Contraria placet opinio, gradu & genere dignitatis Comites & Barones de uſu & conſuetudine Germaniæ non differre, ſed æquiparari.*

39. *Rationes decidendi.* 40. 1. *Doctoribus eximiis de conſuetudine atteſtantibus, credendum.*

41. 2 *In noviſſimis imperii conſtitutionibus Comites & Barones parificantur. In legibus veſtiariis dignitatis prærogativa attenditur.*

42. 3. *Barones regalem dignitatem non minùs, quàm Comites obtinent. Qualitas Baronia dignitas, eſt, uti & Comitatus.* 43. Herrſchafft *aquè ut* Graffſchafft *eſt nomen univerſitatis collectivum, &c* 44. *Baronia cum Baronali dignitate conceſſa, non minùs, quàm Comitatus cenſetur feudum titulatum, &c.*

45. 4. *Barones perindè ut Comites appellantur illuſtres, quando poſſident regalia.* 46. *Et jus Archivi habent.* 48. *In Baronia ſua exercent jura Principis, &c.* 48. *Principes & Duces illum titulum ratione Baronatuum, quos poſſident, uſurpant.* 49. *Ipſi Imperatores hunc titulum uſurpare non averſantur.*

50. 5. *Particula,* Oder/ *eſt alternativa, & ponitur inter ea quæ ad effectum æqualia ſunt.*

51. *Reſpondetur ad rationes dubitandi. Ad* 1. *Ordo Scripturæ non ſemper arguit diverſum dignitatis gradum.* 52 *Quæ Molinæus & alii ſcribunt, in Gallia & aliis regnis obtinent, non in Germania.*

53. *Ad* 2. *Non eſt facienda vis in nomine, ſed in qualitate, & realitate dignitatis, & poteſtatis. Non ſemper diverſitas nominis diverſitatem rei inducit.* 54. *Realitas potiùs inſpicienda, quàm nuda rerum vocabula.*

55. *Ad* 3. *Ex ordine præcedentiæ non rectè diverſitas dignitatis infertur.*

56. *Ad* 4. *Dignitas Baronatus in Longobardorum Republ. undè jus feudale introductum, fuit incognita.* 57. *Etiam plures ſunt regales dignitates, quàm in jure feudali enumeratæ.* 58. *Particula, alia, eſt repetitiva ſimilium, ſimilitudinem inferens cum iis, quæ expreſſa ſunt.*

59. *Ad* 5. *Verba, & cætera, non ſunt otioſa, ſed ſimiles enumeratis arguunt.* 60 *Dictio, & cætera, eſt ampliativa, omnia ſimilia, vel ſimilem qualitatem habentia ſub iſta diſpoſitione includens. Exceptio de uno caſu trahitur ad alios caſus, ubi par ſubeſt ratio.*

61. 62. *Ad* 6 *Favore alicujus receptum, in ejus odium non eſt detorquendum.*

63. *Ad* 7. *Non minùs Barones Comitiorum participes, quàm Comites, ut ſtatus ad Comitia vocantur, & hi cum illis conjunguntur, jusq; ſuffragii habent.*

64. *Ad* 8 *Argumentum à potentia ad dignitatem non procedit, ut qui ſit potentior ſit etiam dignior.* 65. *Potentia divitiarum, vel paupertatis humilitas nec ſublimiorem, nec inferiorem Epiſcopum facit.*

66. *Ad* 9. *Multi ex Baronum & Comitum numero inferiorum Principum Vaſalli, & Landſaſſii exiſtunt.*

DE Baronum † origine plures plura ſcripſerunt, ut videre eſt apud Frecc. *de ubfeud. lib.* 1. *tit de Orig. Baronum.* Alciat. *lib.* 5. *Paradox. cap.* 16. Cabed. *deciſ. Luſit.* 104 *p.* 2. Et hujus vocis † nomen ac origo adeò controverſa eſt, ut quibusdam barbara videatur, ut ex Pith. refert Heig. *illuſtr. q.* 2. *num.* 54. Quidam † enim à Græco ἀπὸ 1 2 3

τῆς βαρύτητι, hoc eſt, gravitate dictos volunt Barones, quod eorum munus fuerit, in ipſis Ducatibus, non ſolum militare, ſed prudenter atque graviter Ducibus de rebus arduis gerendis conſilium capientibus conſulere, Vguin. Bar. *de jur. be-*
4 *nefic. lib. 1. c. 3.* Curt. *de Feud. p. 2. q. 1.* Quidam † à βάρος, id eſt mole vel vaſtitate corporis: Frecc. *d.*
5 *loc* Forcat *de Feud cap 3. n. 7.* Quibusdam † veriſimiliter Barones quaſi Bannerherren à Germanico Banner/ quod ſignificat vexillum, derivantur,
6 Vult. 1. *Feud 4. n 14.* Quidam † deducunt à verbo Hebræo Bar, quod filium denotat, ut videre eſt apud *eund.* Vult. *d. loc.* Matth. Steph. *de jurisd. lib. 2.*
7 *p. 1. c. 6. nu. 121.* Aliis † à Germanico Freyen Barones quaſi Fraienos dicuntur, Paurmeiſt. *de jurisd.*
8 *lib. 2. cap. 10. n 27.* Aliis † vox illa videtur a Latino vir deducta eſſe, quod frequenter vox Baronis uſurpetur pro viro, Hotoman. *in lexic. Feud. verb.*
9 *Baro.* Sunt † etiam qui deducunt ab Hiſpanica voce Varon, quod Hiſpanis ſignificat virum auctoritate gravem & conſpicuum, Auctor. *de iur. Principat. concluſ. 86. lit. B* quam notationem firmat ex eo, quod Hiſpani litera V. & B. promiſcuè utantur. Mutatio igitur V. in B. & abjecta litera finali N ex Varon fit Baro. [Confer Paul. Matth. Wehner. *in practic. obſerv. verb.* Freyherrn/ *p. 175.*
10 *& ſeq* ubi dicit tentari poſſe † Barones dictos eſſe quaſi Pares, quod pares ſint Comitibus. Et in vernacula, Freyherrn quaſi liberum ſit ad Comitum ordinem accedere, ſicut Licentiatis gradum Docturæ aſſumere. Dn. Chriſtoph. Beſold auguratur
11 † Barones dici nomine ſanè merè Germanico Bar/ quod vetuſtis Germanis nihil aliud fuit, quàm ein dapfferer Mann/ idq; probat ex quibusdam locis deß [illegible] Bodenbachs/ *in Theſaur. pract. lit. F. § 33. verb.* Freyherr/ *& in Diſſertat. de Comitib. &c.*]
12 Verum † cum in vetuſtis facilè ignoretur origo, *l. ſi arbiter, § 8. de Probation.* Weſenbec. *in paratit. ff. de legib. nu. 9.* Hanc in re relinquo lectoris arbitrio, ut eligat quam velit. Fuit namque Baro-
13 num † uſus veterrimus *ut not.* Frecc. *in d. tit. quis dicatur Baro, num 8.* Et in Catalonia Barones ante annos 800. fuiſſe, cum Carol. Magn. Imperat. expulſis inde Sarracenis eam diviſiſſet, in novem Comites, novem vice Comites, & totidem Barones ex Fontanell. & aliis notat Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib 4. c. 2. nu. 54.* Et hæc ſufficiant de Notatione ſeu potius Etymologia & alluſione vocis brevibus dicta.
14 Significationem † quod attinet, notandum, quod vox Baronis & generaliter & ſpecialiter uſurpetur. Generali † Baronum appellatione 15
omnes, Feuda regalem dignitatem annexam habentia, tenentes, ut ſunt Duces, Marchiones, Comites comprehenduntur, Matth. de Afflict. *c. 1. in pr. num. 1. de his qui Feud. dar. poſſ.* Schrader. *de Feud. p. 1. ſect. 1. n 25.* Moz. *in tit de his qui feud. dar. poſſ. n. 17.* Surd. *conſ. 453. n. 35.* Paurmeiſt. *de juriſd. d. c. 10. n. 28.*

In regnis † utriusq; Siciliæ Barones dicuntur 16
omnes Feudatarii juriſdictionem in Caſtris ſuis à Rege ſibi conceſſis, exercentes, ut ex Bald. Andr. & aliis refert Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib. 4. c. 1. n. 10.* Et eodem modo dici In Luſitania teſtatur, Valaſc. *de jur. Emphyt. q. 30 n. 20.* in Catalonia, Fontanell. *in tract. de pact. Nupt. Clauſul. gl. 10. part. 1. num. 6.* in Gallia, Chaſſan. *in catalog. glor. mund. p. 8. conſid 59* Et in Mediolanenſi Dominio, Menoch. *conſ. 1110. nu. 7. vel 12.* In Regno † Nea- 17
politano Regii officiales & Magiſtratus Barones dicuntur, eorumque appellatione continentur, Garſ. Maſtrill *d. l b. 4. c. 15.*

In ſpecie † verò Barones dicuntur qui vel de 18
Baronia cum Baronali & regali dignitate inveſtiti à ſupremo Principe, vel citra Baroniam, hac dignitate donati. In vulgari † noſtro Germanico 19
idiomate Barones, aliquando ſimpliciter dicuntur Freyen/ Reform. Frider. *Francofurt. de An. 1442. in pr. ibi,* Graffen/ Freyen/ *& in Ordin. Camer. Maximil. I de Anno 1495. in pr. Ordin. Regim. de Anno* 1500. *& de Anno* 1521. aliquando Freyherrn/ *Aur. Bull. in fin. pr. ibi,* Graffen Freyherrn/ Edlen/ rc. *& paſſim in aliis imperii conſtitutionibus.* Quibus † ex 20
his dicuntur Semperfreyen/ ut Limburgici & Weſterburgenſes & ſimiles. Quidam ſpecialiter Herren/ ut ſunt Barones Ruſſi, die Herren Plawen/ Schönburgenſes, Starbergenſes & ſimiles. Quidam † Edle Herren/ de quibus præcedente capite 21
quædam dicta ſunt.

Hos † tamen Nobilitatis & dignitatis gradu 22
omnes pares eſſe pulchrè oſtendit, Paurmeiſter. *d. c. 10. num. 39.* Præſertim ex R. A. de Anno 1548. §. Wiewol/ ubi Comites & Barones appellantur Graffen vnnd Herren & poſtea verſic. ſich auch zum theyl auff der Fürſten Eygenthumb Graffen vnd Freyen laſſen/ Et ordin. Camer. eod Ann. p. 1. tit. 1. §. nemblich wollen.

Barones † qui ſtatus imperii ſunt, ſeſſionem- 23
que ac votum in Comitiis habent, non minus quàm Comites ad Principum claſſem referuntur; cum † quia latiſſimâ Principum appella- 24

tione

tione continentur, Schrader. *de Feud. p.10. ſect.1.*
num. 28. Sixtin. *de regal. lib.1 c.4. n.37.* Pruckman.
conſil.4.n.4. Buxtorff. *in diſſert. Aur. Bull. concl.* 68.
25 *in notat. in fin.* ac † in Regno Neopolitano Ma-
gnatum nomine veniunt, *ſecund.* Fab. de Ann. *con-*
ſil. 103. *num* 8. *&* 15. Garſ. Maſtrill. *d. lib. 4 de Ma-*
26 *giſtratib c.2. num. 41.* tum † quia Comitibus æ-
quiparantur, Schrader. *d. ſect. 2. n.23.* Zaſ. *de Feud.*
p.5. num. 29. Frider. Schenck à Tautenb. *ad cap. 1.*
quis dicatur Dux. Gœdd. *in reſp. iur. de reſtit. Baron.*
Vallend num 461. & pari cum illis dignitatis jure
moribus Germaniæ cenſentur, Vult. 1. *Feud. c.4.*
27 *ſub num.* 14. tum † quia in Comitiis in ſuffra-
gando cum Comitibus concurrunt, Paurmeiſt.
de iurisd c.2. num. 25 *lib.2.* Bertram. *de Comit. concl.*
70. Idque ex receſſuum imperii ſubſcriptionibus
paſſim patet.

Verùm quæ de æquiparatione & parificatio-
ne Baronum & Comitum dicta ſunt, non carent
28 contradictore. Non † enim deſunt qui ſtatuunt
Barones non in eodem cum Comitibus dignita-
tis gradu, ſed proximo ab iis collocari, Carol.
Molin. *in conſuet. Pariſ. tit 1. §. 20 n. 4. per text. in c.*
fundamenta, §. proinde &. 6. fin. de elect. in 6. ubi
Baro poſtponitur Comiti & ultimo loco refer-
tur, Paurmeiſt. *de iurisd lib. 2 d.c.10. n.31.* Duaren.
de Feud. c.6. num.8. Schonborner. 5. *Polit cap* 40.
29 Auct. *de iure Princip. concluſ. 86. lit. B.* Ab † ordine
autem ſcripturę aliquando argumentum firmum
deſumitur, *text. in c 1. quis ſit Marchio & in cap. 1.*
de his qui Feud. dar. poſſ. Vincent de Franch. *deciſ.*
365. [Nicol. Everhard. *in Topic. in loc ab ordine nu.*
13 Cardin. Tuſch *pract. concl. 196. verb. ordo paſſim*
per tot.]

Ac facit pro 2. præter textum à Molinæo al-
30 legatum † quod Comites & Barones nomine dif-
ferant. Nominis autem diverſitas, diverſitatem
rei arguit.

31 3. Quod † Comites antecedant Barones. Is
autem qui præcedit dignior cenſetur, Don. Garſ.
Maſtrill. *de Magiſtrat. lib. 4. c.14 per tot.*

32 4. In jure † Feudali ubi ſpeciatim recenſentur
dignitates regales, Baronatus tamen nulla fit
mentio.

33 5. Huic adſtipulatur † quod nec *in ord. Cam.*
ubi de Feudis regalibus, ſolius Imperatoris judi-
cio reſervatis agitur, nulla pariter Baronatus
mentio fit. *Ord. Cam. p 2. tit.7.*

6. *Fac. tex. in ord. Cam p.2. tit. 4. §.* Zum vier-
34 ten/ ubi † Comitibus tribuitur, quod peti poſſint,
ut à Cæſare Commiſſarii conſtituantur coram
quibus ab utraque parte procedi poteſt, & tamen
Barones omittuntur.

7. Dubium facit, quod † nullus Baronum 35
ſuffragium in Comitiis ferat, cum tamen nomi-
ne Comitum duo Comites ſuffragentur, Perte-
ram. *de Comit. concl* 70.

8. Facit quod † Comites in genere ſint po- 36
tentiores, & ditiones ampliores poſſideant,
quàm Barones, meritò itaque cenſendi erunt di-
gniores.

9. Quod † Barones plerumq; aliorum Prin- 37
cipum ſunt Vaſalli, & Landſaſſii ſeu ſubditi.

Verùm hiſce non obſtantibus eorum mihi
placet opinio, † qui gradu & genere dignitatis 38
Comites & Barones præſertim de uſu & conſue-
tudine Germaniæ, non differre; quamvis in or-
dine regulariter Comes præcedat Baronem, aſ-
ſerunt, idque ex ſequentibus potiſſimum ratio-
nibus, 1. quia † ut ſupra dictum eſt ex uſu Germa- 39
niæ pari dignitate cenſentur, ut teſtatur Schra-
der. Vult. Sixtin. Roſenth. & alii. [Quibus add.
Paul. Matth. Wehner *in pract. obſ. verb* Freyherrn/
ubi dicit de Germaniæ noſtræ conſuetudine Ba-
ronem Comiti æquiparari, nullumque inter eos
in dignitate eſſe diſcrimen, niſi quod Baro non
eſt inveſtitus de Comitatu, ideoque Capitaneis
propriè ita dictis, non valvaſoribus majoribus
accenſendum eſſe, modò ab imperio Feudum
obtineat, adducens ad hoc Baron. Schenck. *in c.*
1. quis dicatur Dux.] Doctoribus † autem exi- 40
miis de conſuetudine atteſtantibus eo caſu non
parum creditur, quando de illius loci conſuetu-
dine teſtantur in quo domicilium habent, & diu
verſati ſunt. Natt. *conſil.* 218. *nu.* 4. Menoch. *conſil.*
238. *n.*23. Honded. 1 *conſil.* 101, *nu.* 39 Roſenth. *de*
Feud. c.9. concl. 7. gl. 3. Rol à Vall. *conſil.* 13, *num.* 21.
volum. 2.

2. Quia † in Noviſſimis imperii Conſtituti- 41
onibus parificantur, tum quoad leges veſtiarias,
Reform. Polit. de Anno 1530. *ſub tit.* Von Graffen
vnd Herren. Et de Anno 1548. ſub tit. von Graf-
fen vnd Herren/ Pol. ten Ordnung zu Franckfurt/
ſub tit. 13. unde ſatis perſpicuum eſt Barones ea-
dem cum Comitibus dignitate gaudere. Nam ſi
Comites dignitatis gradu illos præcellerent, utiq;
his ſplendidior habitus fuiſſet adſignandus, cum
in legibus veſtiariis dignitati prerogativa atten-
datur: tum etiam in matricula imperii, in privi-
legio & jure Auſtregarum, *Ord. Cam. p.2. tit. 3. 4.*

 & 5.

& 5. cum etiam in munere judicis ac præſidum Cameræ imperialis, *Ord. Cam. p. 1. tit. 1 in pr. & §. 2.* R. A. de Anno 1570. §. Item Wann auch/&c ſeq. item in conſtit pac s religioſæ & paſſim in aliis Conſtitut. Sixt *de regalib lib. 1. c. 4. n. 41.*

42 3. Quia † Barones regalem dignitatem non minus quàm Comites obtinent, Bald. *in c inno-tuit, n 18. x. de Elect.* Henning. Göden. *conſil. 1. de aur. & argent fodin. n. 6. & 7.* Schrad. *de Feud. p. 10. ſect. 1. n. 12.* [Et qualitas Baroniæ dignitas eſt, uti & Comitatus, Joh. Oldendorp. 2. *conſil. Marp 22. n. 2.*] quando videlicet habent Caſtrum ſub titulo univerſali Baroniæ à Principe, Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib. 4. n 38. ubi hanc ſententiam dicit veriorem*, Cabed. *deciſ. Luſit. 104. n. 4 ubi hanc*
43 *dicit communem eſſe opinionem.* Et quod † Herrſchafft æquè ut Graffſchafft/nomen ſit univerſitatis collectivum denotans & continens urbes, villas, agros, territorium & ſimilia omnia Baroni dem Herren ſubdita, poſt Joh. Sichard. *conſ. Feud. 1. num. 221. obſervavit* Matth. Wehner. *in tract. ob-*
44 *ſerv. verb.* Herrſchafft/Graffſchafft. Et † Baronia cum Baroniali dignitate conceſſa, non minus quam Comitatus cum Comitali dignitate conceſſus cenſetur feudum titulatum a dignitate illa quam habet annexam. Weſ. *de Feud. c. 4. n. 3.* Roſenth. *c. 2. d. concl. 1. n. 4.* Gœdd. *in reſp jur. de reſtit Baron. Vallend. n. 137.*

45 4. Quia † Barones perindè ut Comites appellantur illuſtres Bald. *in c. 1 in pr nu. 6. de Feud. March.* Purpur. *in l. 1. n. 244. de offic. ei, cui mand.* Frecc. *in tract de ſubinfeud. lib. 1 in pr. num. 14.* & hoc ſine controverſia verum eſſe, quando Barones in ſua Baronia poſſident regalia, dicit Schrader. *de Feud. p. 10. ſect. 1.* Don Garſ. Maſtrill. *d c. 2.*
46 *num. 56.* quo † caſu & jus Archivi habent ut aſſerit Rulant. *in tract. de Commiſſar. p. 2. lib. 5. c. 4. nu.*
47 37. Knich. *in Epopſi fol. 80* Et † in Baronia ſua exercent jura Principis, hoc eſt, poſſunt in ea quod poteſt Imperator in univerſo, non minus quàm Comites & alii Titulati, ut infinitis auctoritatibus id ipſum probat, Schrader. *de Feud. p. 10. d. ſect. 1. n 33. ubi hoc argumentum latius perſequitur.*

48 Et quod † Baroniæ dignitas ſit illuſtris & regalis dignitas, exinde etiam apparet, quod non ſolum Principes & Duces illum titulum ratione Baronatuum, quos poſſident, uſurpant, utpote Duces Juliacenſes Herrn zu Ravenſtein/ Megapolitani der Land Roſtock und Stargard Herrn/ Principes Anhaldini, Herrn zu Zerbſt und Bernburg. Sed etiam † ipſi Auguſtiſſimi Imperatores 49
hunc titulum uſurpare non averſantur, ut apparet ex titulis Carol. V. Herr in Frießland auff der Wendiſchen Marck/zu Portenaw/zu Biſtaia/&c. R. A. de Anno 1521. in princ p & in aliis receſſib. Ferdinandi, R. A. *de An. 1555 in pr. cum ſimilib.* Maximil. II. R. A. *de An. 1566. & ſequentium Impp.*
[5. Confirmatur hoc ulterius, † *arg. text. in Ordin.* 50
Cam. part. 1. tit 1. §. Nemblich wollen die/&c. verbis: auß den Graffen oder Freyherrn. Atqui particula, Oder eſt alternativa, quæ ponitur inter ea, quæ ad effectum æqualia ſunt, *l. 1. & ibi* Socin. *in 2. notab. de reb. dub. l. fin. C. ad L. Falcid.* Cravett. *conſil. 839. num. 6.* Sixtin. 2. *conſil. Marp. 21. n. 8.*]

Ad 1. Reſpondetur, † ordinem ſcripturæ non 51
ſemper arguere diverſum dignitatis gradum; ſiquidem etiam inter eos qui in eodem dignitatis gradu ſunt, ordo aliquis ſervatur. Sic in et Principes æquali dignitate præditos alter præfertur alteri, ad evitandam confuſionem. Et † quæ Mo- 52
linæus & alii ſcribunt, forſan in Gallia & aliis regnis obtinent non verò in Germania, Roſenthal. *de Feud. cap 2. concluſ. 1. gloſſ. f.*

Ad 2. reſpondetur, † non eſſe faciendam vim 53
in Nomine, ſed in qualitate & realitate dignitatis & poteſtatis, Natt. *conſ. 608. nu. 7.* Teſſaur. *in præfat ant. deciſ. Pedemont* Non enim ſemper diverſita Nominis diverſitatem rei inducit. Sic Marchiones, Landgravii, Duces, differunt quidem nomine, non tamen regali dignitate. Undè eleganter Bald. ad noſtrum propoſitum dicit: 54
Ducatus, Comitatus & aliæ hujuſmodi dignitates, quocunque alio nomine vocentur, tales tamen manere, quia ut ipſe ait, realitatem potius inſpicimus, quàm nuda rerum vocabula, *conſ. 291. incip. ad evidentiam, colum 2. verſ. apparet, lib. 2.*

Ad 3 Reſpondetur, † ex ordine præcedentiæ 54
non rectè diverſitatem dignitatis inferri. Nam inter ipſos Comites aliquis eſt ordo præcedentiæ non tamen diverſus gradus dignitatis. Imò quidam ex Baronibus, quales ſunt Limburgici, Waldburgici & Ruſſi quibusdam præferuntur Comitibus, ut videre eſt apud Paurmeiſter. *de juriſd. c 1. in ſerie Comitum.*

Ad 4. reſpondetur, † quod in jure Feudali, 55
quod moribus Longobardorum genitum & introductum, mentio non fit Baronum & Baronatus, id inde fieri; quia illa dignitas in Longobardorum

dorum

dorum Republica fuit incognita, Don. Gaiſ. Maſt ill. *de Magiſtratib lib.4 c.2. num.64.* Sic neque Landgraviatus fit mentio in jure Feudali, cum tamen ſine omni controverſia Landgraviatus æquè ac Marchionatus ſit regalis dignitas.

57 Deinde reſpondetur, † *ex cap.1. de Feud. March.* ubi enumeratis quibusdam Feudis, quæ habent annexam regalem dignitatem, adduntur verba, vel alia ſeu aliqua Regali dignitate inveſtitus fuerit, quæ utique demonſtrant plures eſſe regales dignitates, quam ibi enumeratas, ut eleganter docet Roſenth. *d. concluſ.1. gl.e.* Schrader.

58 *de Feud. part.2. c 3.* Nam particula illa † *aliqua* ibi ponitur pro particula *alia*, quæ eſt repetitiva ſimilium, *gloſſ & Dd. in l. fugitivi, Cod. de ſerv. fugit.* Tyraquell. *de legib. Connubial. gloſſ 3. num. 25. & 24.* Proſper. Farinac. *de delict. quæſt. 17. numer. 51. l b 1* & ſimilitudinem infert cum iis quæ expreſſa ſunt, Modeſtin Piſtor. *conſil. 70. num.18. vol.1.* Erneſt. Cothman *reſp. Academ. 1. num. 172.*

59 Ad 5. Reſpondetur, † quod in allegato textu Ordinationis Cameræ, nulla quidem Baronatus fiat mentio, ſed tamen poſt verba illa Fürſtenthumb/ Hertzogthumb/ Graffſchafft ſubjicitur illa nota, qua deſignantur verba, Et cætera, quæ utique non ſunt otioſa, ſed ſimiles enumeratis, ut

60 ſunt Barones & alii arguunt. Nam dictio illa, † *& cætera*, eſt ampliativa & hoc operatur, ut omnia ſimilia, ſive ſimilem qualitatem habentia ſub iſta diſpoſitione includantur, Bald. *in l. hac conſultiſſima, 1. in pr C. de teſtament.* Bart. & Jaſ. *in l. Gallus, 29. §. idem credendum, ff. de liber. & poſthum.* Schrader. *de Feud. part. 10. ſect. 2. num.67.* [Meichſn. *deciſ Camer 4 num. 1. Tom.4.* Paul. Matth. Wehner. *in pract. obſervat. verb. Et cætera. p 131.*] Et exceptio de uno caſu trahitur ad alios caſus ubi par ſui eſt ratio, Cravett. *conſil. 540. num 17.*

61 Ad 6. Reſpondetur, † quod favore alicujus receptum eſt, non eſſe in odium jus detorquendum, *l. quod favore, C de legib.* Jam verò ex peculiari cauſa & favore Baronum id ſtatuitur in Comitibus, & remittitur Baronibus, quia Co-

62 mites † plerumque ſolent eſſe potentiores, & habere plures, quorum conſilio & opere in hujusmodi Commiſſionibus uti poſſunt, Sixtin. *d c.4. num 45.*

63 Ad 7. reſpondetur. † Non minus Barones (intellige qui ſunt Comitiorum participes) quàm Comites, ut ſtatus ad Comitia vocari, & hos cum illis conjungi, jusque ſuffragii habere, & iſti duo Comites, tam Barones quam Comites repræſentant. Ideoque tam illorum quam horum nomina in ſubſcriptione receſſuum reperiuntur, Sixtin *d. loc.*

Ad 8. reſpondetur, † Argumentum à potentia 64
ad dignitatem non procedit, ut qui ſit potentior, ſit etiam dignior, Petr. Calefact. *de equeſtr. dignit. num.18.* Sic Epiſcopus qui majorem habet Diœceſim, non dicitur dignior altero habente minorem, Gaiſ. Maſtrill. *de Magiſtr. d. lib 4. c.14. num 15.* Quia potentia divitiarum, † vel pau- 65
pertatis humilitas, nec ſublimiorem nec inferiorem Epiſcopum facit, ut dicit Innocent. *in c. ſtatutum de Major. & obedient.* Dec. *conſil. 161. num. 2.* Et eſt text. *in c penult. diſtinct. 96.*

Ad 9. & ultimum reſpondetur. † Quod non 66
ſolum multi ex Baronum ſed etiam ex Comitum numero inferiorum Principum Vaſalli & Landſaſſii exiſtant, ut ex *Receſſ. de Anno* 1548. §. Wie wol auch/ ſatis apparet.

CAPUT XVI.

DE DUCATIBUS, PRINCIPATIBUS, Comitatibus, Baronatibus, & ſimilib. Feudis regalem Dignitatem annexam habentibus.

SUMMARIA.

Continuatio. 1. *Regales dignitates quæ dicantur.*

2. *Imperator regalis dignitatis fons & ſcaturigo.* 3. *In quo omnes dignitatum theſauri reconditi cenſentur.* 4 *Qui dat dignitatibus eſſentiam & ſtatum, omnesq; dignitates ſunt ſcabellum pedum ejus.*

5. *Ut feudum cenſeatur regale duo copulativè requiruntur, 1. Ut à Principe Romano, vel alio ſuperiorem non recognoſcente conferatur.* 6. *2. Ut cum regali dignitate annexa conferatur.* 7. *Uno horum requiſitorum deficiente, feudum non dicitur regale.* 8. *Hæc beneficia regales dignitates dicuntur.*

9. *Alia feuda abſq; titulo regalis dignitatis conceduntur & dicuntur feuda jurisdictionis.*

10. *De feudis regalibus inveſtiti omne ius habent, quo ſummus Princeps utitur, exceptis in ſignum præeminentiæ reſervatis.*

11. *Hæc feuda Ducatuum, &c. Secularia appellantur vulgò* Schwerdt-Lehen *& unde.* 12. *Regna per gladium*

gladium, provinciæ, ut Ducatus, Marchionatus, Comitatus per vexilla olim inveſtiebantur. 13. *Hæc ſolennitas etiam à Sigiſmundo Polon. & Rege in inveſtitura Ducatus Boruſſiæ facta Alberto Marchioni Brandenb. obſervata.*

14. *Imperii Principibus Principatus, & Comitatus Principatui uniti inſignia in uno vexillo olim concedebantur. Exemplo Wilhelmi medii, & Wilhelmi Iunioris Haſſiæ Landgraviorum.*

15. *Eccleſiaſtica feuda regalia. Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, &c. vulgò dicebantur* Scepterlehen/ *& unde.*

16. *Hodiè in ſecularibus Cæſar ejuſmodi feuda Ducatuum per enſem inveſtire ſolet.*

17. *Hodie iiſdem ſolennitatibus conferuntur ab Imperatore feuda Eccleſiaſticis Principibus, quibus & ſecularibus. Uti in Comitiis Ratisbonenſibus Anno 1613 factum.*

18. *Sub dictione* der Fürſten Fahnenlehen *etiam Comitum, & Baronum feuda veniunt.*

19. *Quoad actum inveſtiendi, Principatus ab ipſo Imperatore in throno Majeſtatis ſedente, Comitatus verò per ſenatum Aulicum* Reichs Hoffraht/ *conferuntur.*

20. *Feudorum jura Longobardorum moribus introducta, utilitate omnibus ferè Regnis, & populis ſe inſinuarunt.* 21 *Occupata Italia pars à Longobardis, poſteà ab iis Longobardia, vel Lombardia dicta.* 22. *Ab initio feuda quaſi erant manualia, quod conferrentur manu Domini.*

23. *Poſteriores Impp. Caroli Magni ſucceſſores Præſides ac Magiſtratus provinciarum, reſervatâ ſibi fidelitate, de provinciis, quibus illi præerant, inveſtire cœperunt.* 24 *Finis huius collationis.*

25. *Militaris res ſemper, & jam nunc quoq; ampliſſima poſtulat virtutis præmia.*

26. *Attentiùs illi militaturi creduntur, qui ſua etiam jura, & rura potiùs, quàm aliena defendunt.*

27. *Illis, qui egregiam Reipubl. operam præſtiterunt, ditiones & dominia conferenda.*

28. *In huiuſmodi feudis robur, & nervus belli conſiſtere exiſtimatur.*

29. *Feuda regalia juris publici eſſe, & ad ſtatum rei Romanæ, ſeu jus militare publicum pertinere cenſentur.*

30. *Adhuc hodie Principes Germaniæ Cæſari & imperio ſemper militare perhibentur.*

31. *Ad Principis, ſeu Regis & Regni decus pertinet, plures habere Vaſallos ſpectatos.*

32. *Nomina Ducatus, Marchionatus, Comitatus, &c olim fuerunt tituli adminiſtrationis, poſteà patrimonii nomina facta, & juriſdictio ipſa patrimonialis effecta eſt.*

33. *Hodiè Duces, Marchiones, &c. pleniſſimam poſt Principem poteſtatem in ſuis ditionibus uſurpant.* 34. *Ob juriſdictionem perpetuam, & ad hæredes tranſitoriam magis ſimiles Principi, quàm Præſidi.*

35 *Quiuſq; Princeps, Comes Baro in Germania ejus ditionis, quam poſſidet, nomen aſſumpſit.* 36. *Nomina dignitatum imponuntur, & aſſumuntur ſecundum originalem rationem.*

37. *In ordine dignitatis maiorum feudorum, ut Ducatus, &c. non tàm conſideratur perſona ſuccedens, quàm ipſa Regalis dignitas, &c. Regia dignitas rei ipſi annexa nunquam moritur.*

38. *Ad conſtituendam regalem dignitatem, quæ requirantur.*

39. *In imperio non omnes Comitatus immediati ſunt* Reichslehen/ *ſed etiam quidam ſunt* Eygenthumb.

40. *Ducatus & Comitatus potiùs præſumuntur allodiales quàm feudales.*

41. *In imperio Rom. etiamſi Ducatus vel Comitatus immediatus, in feudum non recognoſcatur, ipſa tamen regalis dignitas, ſive regalia ab Imperatore feudi iure conferuntur.*

42. *Idem eſt, ſi quis ultra hominum memoriam regalem dignitatem in ſuo caſtro uſurpaverit.* 43. *Tempus immemoriale vim contractus, juſtæ cauſæ, tituli, privilegii, & juris pleniſſimi habet.*

44. *Regalis dignitas differt à Regalibus.*

45. *Hodiè regalia, & territorii jus ſæpè confunduntur.*

46. *His, qui cum regali dignitate inveſtiti ſunt, Regalia etiam competunt.* 47. *Regalia ſunt qualitas adjunctiva territorii & feudi Regalis, veluti Ducatus, Comitatus, &c.* 48. *A feudo inſeparabilia, & ad ſucceſſorem in dignitate pertinent.*

49. *Aliàs generali conceſſione Regalia non veniunt.* 50. *Secùs eſt in conceſſione facta per nomina univerſitatem ſignificantia.*

51. 52. *Sub univerſitate multa veniunt, quæ non veniunt ſub generalitate.* 53. *Verba univerſalia maioris ſemper ſunt efficacia, quàm generalia, omniaq; includunt, quæ excogitari poſſunt.*

54. *Limitatio. Si regalia ſolita ſint concedi cum caſtro vel territorio.*

55. *Bona regalem dignitatem annexam habentia etiam per ſubinfeudationem ab inferiore factam haberi poſſunt.*

56. *Caſus*

56. Caſu eveniente, propter quem renovatio inveſtituræ peti ſolet, feuda regalia ab Imperatore intra legitima tempora petenda ſunt.

57. Propter impedimenta ſolet Imperator indultum concedere, cujus beneficio Regalia adminiſtrantur uſq; ad tempus prorogatum. Tale indultum à moderno Imperatore conceſſum fuit Ludovico Haſſiæ Landgravio, &c Cujus tenor hic apponitur.

58. Etiam ante impetratum ejuſmodi indultum aut inveſtituræ renovationem, Dux aut Comes legitimus ſucceſſor ſe vocare Ducem & adminiſtrare Ducatum poteſt.

59. In illis Ducibus, qui perſonalem hanc uſurpant dignitatem, cum perſona extinguitur.

DICTUM eſt in præcedentibus de Perſonis regali dignitate præditis videlicet Ducibus, Principibus, Comitibus, Baronibus, operæ pretium eſſe duxi etiam quædam de ipſa regali
1 dignitate adjicere. Regales † dignitates nuncupantur quaſi à regia datoris & ſummi Principis munificentia, cum regalis juris collatione profluentes, ut notat Garſ. Maſtril *de Magiſtra-*
2 *tib lib. 4. cap. 2 num. 3.* Nam Imperator † ſeu Princeps ſummus regalis dignitatis fons & ſcaturigo reputatur, Alvarott *cap 1. in pr. num. 4. quis dicat. Dux*, Schurff. *conſil 56. num 6. lib. 2 argum. l. quæris, 3. ff. de Natal. reſtit.* Heig. *illuſtr. q 9. num.*
3 *18 p. 1* Ma ant *de ord. judic. p. 4. diſtinct. 5* in quo † omnes dignitatum theſauri reconditi eſſe cenſentur, Bald. *in c. 2. verſ. ita in Principe Romano quis dic. Dux Marchio.* Curt. Jun. *conſil. 1. n. 17.* Borch.
4 *de Feud. c. 4. num. 12.* [Qui dat † Dignitatibus eſſentiam & ſtatum, ordines & prærogativas, & poteſt facere Duces majores medios & minores, Bald. *in conſil 333. circa med. verſ porrò ipſe lib. 1.* Omneſq; dignitates ſunt ſcabellum pedum ipſius, idem Bald. *d. loc.* Cardinal. Tuſch. *pp. concluſ. 36. num 6. & 7. verb. Imperator poteſt creare & extinguere novas dignitates.*]

5 Ad hoc ergo ut Feudum † cenſeatur regale, duo requiruntur copulativè, 1. ut à Principe Romano vel alio ſuperiorem non recognoſcente conferatur, Clar. *de Feud. q. 10.* Zaſ. *p. 2. de Feud. num. 1. & p. 5. num. 1* Roſenth *de Feud c. 2. concluſ. 1. num. 3. & ibi allegat. in gl. d* quia ſolius ſummi Principis hæc eſt poteſtas, Andr. Knich. *de ſublim. & reg. territ. jur. cap. 1. num. 306. & c. 3. nu. 110.* Roland. à Vall. *conſ. 100. num. 3. & ſeqq.* ex quo ſolo regalis & territorialis dignitas fluit, & ad eundem refluit, Bald. *ad d cap. 1.* Henning. Gœd. *conſ. 3. num. 24.* Knich. *allegat. loc.* Menoch. *de præſumption. lib. 2. præſumpt. 14. per cap. 1. de Feud. Marchi. 2.* Ut cum † regali dignitate annexa 6 conferatur illud Feudum, qualis eſt regni, Electoratus, Ducatus, Comitatus, Baronatus, & ſimilium, [Henning, Goden. *conſil. 2. nu. 7.* Ferrarius Montan. *in uſib. Feud c. 6.*] Roſenth. *d. concluſ. 1. num. 3.* Schrader *de Feud p. 2. cap 3. num. 3. & ibi alleg.* Gœdd. *in reſponſ. jur. de reſtit. Baron. VVallend num. 140.* Et requiſitorum † horum 7 uno deficiente Feudum non dicitur regale. [Utrumque enim requiritur, videlicet, ut conceſſio fiat ab Imperatore, atque ut ea ſit regii ſymboli, ſeu annexam habens regiam dignationem, Ducatus, Principatus, Marchionatus, Comitatus & ſimilium honorum, Johan Oldendorp. *Claſſ. 5. de action benefic. verſ. Feudum aliud Regale.* Andr. Knich. *de autocrat. Rom. Imp. cap. 1. num 1182. & ſeqq.* Hæc enim beneficia † Rega- 8 les dignitates dicuntur de Lege Corradi, & cum Regali dignitate enumerātur, *c 1. de Feud March. Comit.* Meichſner. *deciſ. Camer 6 num. 29. Tom. 3.* adde Tileman. de Benign. *deciſ. Cameral. ſyntagm. 4. deciſ. 2 vot. 2. num. 18. & ſeqq.* Harmann. Vultej. *conſil. Marpurg. 35. num. 20. vol 3.* Nam multi ſatis ampla ab Imperatore recognoſcunt Feuda, † caſtra, pagos & ſimilia, utpote Nobiles & alii 9 immediati Imperatoris Vaſalli, qui tamen regalem dignitatem non habent, qui abſque titulo Regalis dignationis conceduntur iſta Feuda, & dicuntur Feuda juriſdictionis, ſuntque inferioris qualitatis, quàm quæ habent annexam Regalem dignitatem, *c. 1. in 2 parte illius text. quis dicat. Dux, Marchio. &c. & ibi Dd.* Andr. de Iſern. Jacob. Alvarott. cum ſimilib. quos allegat ad hoc Nicol Everhard. Jun *conſil 41. nu. 22. vol 1.*]

Item † autem inveſtiti omne jus in terris ad 10 hoc feudum ſpectantibus habent, quo ſummus Princeps [in] ſuo Principatu utitur, iis tamen exceptis, quæ in ſignum præeminentiæ illi reſervantur, uti tradit Schrader. *modò allegat. loc n. 4.*

Hæc] † feuda Ducatuum, &c. ſecularia appel- 11 lantur, vulgò Fahnenlehn *text in aur. Bull. cap. 5.* exinde fortè, quod olim de his Feudis Vaſalli per vexillum inveſtiebantur, *gl ad Lehnrecht/colum. pen. artic. 20.* [Joh Oldendorp. *Claſſ. 5. de action. beneficiar. verſ. Principibus conceduntur.* Regna † enim per gladium, provinciæ ut Ducatus, Mar- 12 chionatus, Comitatus, per vexillum olim inveſtieban-

ſtiebantur, Reichs Abſchied zu Wormbs/ de Anno 1521.
ſub tit. Römiſcher Königlicher Majeſtät Regiment/ꝛc. §.
Vnd behalten vns bevor die Belehnung der Lehen / die ſie
vnter den Fahnen offentlich mit Solenniteten pflegen zu
empfahen/ zu verleihen/ Vult. poſt Hotoman. 1.
Feud. 7 *ſub num.* 19. ubi ſequentes Guntheri reci-
citat verſiculos:

Ergo ubi vexillo partem, quam diximus, ille,
Hic autem gladio regnum ſuſcepit ib ipſo.
Hunc etenim longum ſervatum tempore morem,
Curia noſtra tenet ——————————

13 [Hanc ſolennitatem † etiam à Sigiſmundo
Poloniæ Rege in inveſtitura Ducatus Boruſſiæ
factà Alberto Marchioni Brandeburgenſi ob-
ſervatam, ex tenore ipſius inveſtituræ conſtat, in
qua hæc verba leguntur. ET IPSUM. videli-
cet Marchionem, DE ILLIS, ſcilicet Ducatus
Boruſſiæ, JURIBUS PER VEXILLI NOSTRI
TRADITIONEM INVESTIVIMUS, refert
Johan. Piſtor Niddan. *in Corpor. Hiſtor. Polon.*
Tom. 1. *fol.* 230. Conſtat etiam imperii Principi-
14 bus † non ſolum Principatus, ſed etiam Comita-
tus, ſi quos Principatui unitos poſſederunt,
inſignia, in uno vexillo, olim per inveſtituram
ab imperiali ſplendore conceſſos, atque ita etiam
in Comitiis Wormatienſibus Anno 1495. in
præſentia & conſpectu omnium ordinum impe-
rii, Wilhelmum medium & Wilhelmum junio-
rem Haſſiæ Landgravios, de Principatu Haſſiæ,
ejusq; Comitatibus Catzen Inbogen, Dietz,
Ziegenhain & Nidda ſub uno eodemq; vexillo,
in quo ipſa Principatus & prædictorum Comi-
tatuum inſignia depicta fuerunt, inveſtitos, te-
ſtatur Johan. Oldendorp. *in ſact. ſpectante con-*
15 *ſil. Marp. vol.* 2.] Eccleſiaſtica † verò Feuda re-
galia Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, &c. vul ò
dicebantur Scepterlehen quia hi de iſtis per ſce-
ptrũ inveſtiebantur olim, Landrecht *lib.* 3. *art.* 60.
ubi dicitur der Kayſer ſoll leihen allen Geiſtlichen ir Recht/
mit dem Scepter/vnd allen Weltlichen Fürſten mit den Fah-
nen/ Schrad *p* 2 *c.* 1, *n* 6. 7. [Qua de re vid. quæ ex
antiquitate retulit Goldaſt. *in replicat. pro Imper.*
cap. 13. *pag. mihi* 135. 136. *&* 137. *& in fin. illius replic.*
adject. tractatum Walthrami Epiſcop. Naumburg.
de inveſtitur. Epiſcop. & Abbatum. Dreſſer. *Mille-*
nar. 6. *paul. poſt initium.*]

16 Hodie † illa ſolennitas in ſecularibus mutata
& Cæſar ejuſmodi Feuda Ducatuum per enſem
inveſtire ſolet, ita ut vaſallus præſtito jurejuran-
do fidelitatis, capulum Enſis apprehendat, &
extremum ejus conum oſculetur, Vult. *d. cap.* 7.
In † Eccleſiaſticis verò adhuc hodie priſcum mo- 17
rem ſervari dicit, Buxtorff. *in Aur. Bull. concluſ.*
69.] Huic autem aſſertioni ſimiliter adverſatur
obſervantia moderna, de qua, iiſdem ſolennita-
tibus conferuntur ab Imperatore Feuda Eccle-
ſiaſticis Principibus, quibus & ſecularibus, Et
ita Anno 1613. in Comitiis Ratisbonenſibus,
ubi Johannem Suicardum Moguntinum, Lo-
tharium Trevirenſem, Archiepiſcopos. Ludovi-
cum Haſſiæ Landgravium in perſona, Ferdinan-
dum Archiepiſcopum Colonienſem, Hiſpania-
rum Regem ratione Ducatus Mediolanenſis,
Maximilianum Ducem Bavariæ & alios per le-
gatos, de Regalibus inveſtitos, in aula Epiſco-
pali Ratisbonæ, in qua Imperat. commorari ſo-
let, ocularis teſtis aſſerit Chriſtophor. Wintzler.
Conſiliar. Elector. Colon. *in tractat. de juriſdict.*
Epiſcop. Germania, tit 25. *in fin* ſimiliter & ipſe o-
cularis teſtis in nupero conventu Ratisbonenſi
Anno 1623. & poſtea in aula Cæſarea obſerva-
vi, nullamq; differentiam adverti, præterquam
quod Legatus Magiſtri Ordinis Teutonici in
albo pallio, cui ſi rectè memini, crux nigra in-
texta, Regalia accepit Pragæ 16. Januarii, Anno
1628.] Sub illa tamen dictione † der Fürſten Fah- 18
nenlehen/ etiam Comitum & Baronum Feuda re-
galia veniunt, cum & hi larga Principum appel-
latione contineantur, ut ſupra dictum, & pluri-
bus probat idem Buxtorff. *concluſ.* 68.

[Hoc tamen non omittendum, † quod quoad 19
actum inveſtiendi attinet, hæc differentia inter
Principatus & Comitatus ſervetur, ut illi quidem
ab ipſo Imperatore in throno Majeſtatis ſe-
dente; hi verò per Senatum aulicum, vulgo
Reichshoffrath conferuntur uti ipſe aliquoties,
quando fui in aula Cæſaris, obſervavi. Et etiam
teſtatur Waremund. *lib.* 2. *de fœderib cap.* 1. *num.*
164. Et etiã à Regimento imperii olim Comites
inveſtitos fuiſſe refertur exemplum a Meichſn.
d. ciſ. 6. *ſub. n.* 27. *verſ. idem fundamentum. Tom.* 3.]

Et quidem † Feudorum jura Longobardorum 20
moribus genita & introducta, utilitate & præ-
ſtantia omnibus ferè regnis & populis ſe inſi-
nuarunt, & quaſi ultrò ſuſcepta & evocata ma-
gno omnium favore dominari cœperunt, Cu-
jac. *in prælud. Feud.* Vult. *Feud c.* 1. *num.* 12. *in fin.*
Clar. § *Feudum. q.* 3. *in fin.* Hinc namque † Longo- 21
bardi invaſa & occupata illa Italiæ parte, quæ
poſtea ab iis Longobardia vel Lombardia dicta,
& pro Italiæ parte haberi cœpit, Gothofred.
Anton.

Anton. *diſp. Feud.1.th.1. lit.E.* cum gratis accipe-
rent prædia & ditiones, facile gratis cōcedebant,
retenta ſibi fidelitate, quam nullo arctiori quàm
benevolentiæ & beneficii vinculo adſtringi poſ-
ſe, perſuaſum ſibi habuerunt, Carol. Molin. *in*
22 *conſuetud. Pariſ. tit.1.n.26.* [Et quidem † ab initio
ita, ut feuda eſſent quaſi manualia, quod confer-
rentur manu Domini, & in ejusdem libera pote-
ſtate eſſet rurſus deveſtire Feudatarios, ut ex
Bald. *conſil. .o.num.1. inter conſil. Angl. notat* Andr.
Knich *de autocrat. Rom Imp.c.1.n.1013.*]

23 Poſteriores † autem Impp. præcipuè Caroli
M. ſucceſſores, Præſides & Magiſtratus Provin-
ciarum, qui olim temporarii fuerunt, Cujac 1.
Feud tit.1. ac ſtipendiis & ſalariis contenti, Vult.
1. *Feud c 1. num.14* precariam & titulo admini-
ſtrationis annexam habuerunt dignitatem, exi-
guam utilitatem, Heig. *p.1. q.2. num.5.* reſerva-
ta ſibi fidelitate de provinciis, quibus illi præe-
rant inveſtire cœperunt. Joachim. Stephan. *lib.1.*
de iurisd c.3. num.37. Andr. Knich. *de iur. territ c.1.*
num.17. [add. eundem *de autocrat Rom. Imp cap.1.*
num 1019. *& aliquot ſeqq.* Cothmann.4 *conſil.3.*
24 *num 5. & 99.* ut urgentibus † imperii fatis obſe-
quentiores & adverſus hoſtes alacriores bene-
ficiorum & ampliorum dignitatum collatione
ſibi redderent, Ferraricenſ. Montan.1 *Feud. cap 1.*
25 Vult. *d.c.1.num.14* [Militaris enim † res ſemper,
& jam nunc quoque, ampliſſima virtutis poſtu-
lat præmia: ut quæ operam & exercitationem
requirit continuam, ut eleganter ſcribit Johan.
Oldendorp. *de action. beneficiar. Claſſ.5.*] Credi-
26 derunt † namque ſummi Principes hoſce eò at-
tentius militaturos, ſi ſua etiam jura & rura po-
tius quàm aliena defenderent, Balthaſ. Ayal. *de*
iur. offic bell lib.1. Connan. 2. *Comment.9.* [prout
etiam de limitaneis militibus ex Lamprid. ſcri-
bit Alciat. *ad tit. C. de fundis limitroph* Et ex hac
ratione Regi Hiſpaniarum ſuadet, Thom. Cam-
27 panell. † ut iis qui egregiam Reipubl. operam
præſtiterunt, ditiones & Dominia conferat,
ut tanquam membra Regni ex hoc facta, eò
fortius illud belli & pacis tempore, conſilio &
armis tueantur, *in diſcurſ. de Monarch. Hiſpan. cap.*
14.] ac bellorum neceſſitatem feuda peperiſſe
28 dicit, Cujac. *ad cap. un 1. Feud.1.* Ideoque † in
hujusmodi Feudis robur & nervos imperii con-
ſiſtere exiſtimarunt. *text. in cap. imperialis, 2. Feud.*
52. Andr. Knich. *de inveſtitur. paction. cap.5. ſub*
num 257.

[Et propterea † hæc Feuda regalia juris publ- 29
ici eſſe, & ad ſtatum rei Romanæ, ſeu jus militare
publicum pertinere cenſentur, *arg. l.1 §. huius*
ſtudii, 2. verſ. publicum, ibi: in Magiſtratibus, ff. de
iuſt. & iur. Jacob. Schult. *obſerv.25. num.31 & ſeqq.*
Et adhuc hodiè † Principes Germaniæ Cæſari 30
& imperio ſemper militare perhibentur, con-
ferendo ſumptus ſolitos vermöge der Anſchlä-
ge / Geil. 2. *obſerv. 127 num.9.* Knich. *de auto-*
crat cap.1. num.1018. Præterea † ad ſummi Prin- 31
cipis ſeu Regis & Regni decus pertinere, plures
habere Vaſallos ſpectatos qui ei perſonaliter ſer-
viant, ſcribit Chaſſan. *de glor. mund. part.5. conſi-*
derat.19.]

Iſta itaq; † Nomina Ducatus, Marchionatus, 32
Comitatus, &c. tituli olim fuerunt adminiſtra-
tioni, in vim publici muneris precariò poſſeſſa,
Joachim Stephan. *d.c.3 n.37.* Heig. *d q.2. num.5.*
[vid Munſt. *in Coſmograph. lib.5 de German. c.20.*]
Poſtea verò patrimonii Nomina facta ſunt, & ju-
risdictio ipſa patrimonialis effecta eſt, *arg. cap.1. §.*
& quia videmus, de his qui Feud. dar. poſſ. cap. un. in
fin de alienat. feud cap. un. in princip. de Feud. Marc h.
Erneſt. Cothmann. 4. *conſ.3. num 3.* Matth. Steph.
de iurisd lib.2. p.1. c.4. n.7.

Et ſicut † olim Proconſules & Præſides pro- 33
vinciarum titulo adminiſtrationis, ita hodie Du-
ces, Marchiones, &c. titulo patrimonii hæredita-
riè cum perpetuo & univerſali territorii jure ſub
qualitate der hohen Landsobrigkeit plenisſimam
poſt principem poteſtatem in ſuis ditionibus u-
ſurpant, *l. ſi in aliquam. l. & ideo, l. nec quicquam de*
offic proconſ l ex omnibus, & l. omnia de offic. Præſid.
Meichſner. *deciſ.6. n.87. tom.2. lib.1.*

Ac cum † jurisdictionem perpetuam & nomi- 34
ne proprio tranſitoriam ad heredes habent, ma-
gis ſimiles ſunt Principi quàm Præſidi, Claud.
Bertazol. *in addit ad Barthom Bertazol conſ.255.*
lit b. lib.2 Anton Sola *ad conſtit. Sabaudi. & Pe-*
dem. in proœm. gl 3. num.9.10. & 21. Menoch. *conſil.*
302 *num.21.* [Weſenbec. *conſil.27. num.28 & 29.*
ubi id pluribus explicat] Unde † etiam quisque 35
Princeps, Comes, Baro in Germania ejus te rræ
ſed ditionis quam poſſidebat, aut cujus jura de-
fendebat, quæque jure regali inſignita erat, no-
men aſſumpſit, Andr. Knich. *de ſublim. & reg ter-*
rit. iur. cap 1. num 192. Douſ. *lib.5. annal Holland.*
[Qua de re v.d. omninò quæ ſcripſit Nicol. E-
verhard. Jun *conſil.41. num.31.34.35 36. & paſſim.*]
& alias † nomina dignitatum imponuntur ac 36

aſſumuntur ſecundum originalem orationem, Bald. *ad l. humanitas, n. 2. C de impub. & al. ſubſtit.* Weſenbec. *conſil. 34. num. 56.*

37 [Quamobrem † in ordine dignitatis majorum Feudorum, ut ſunt Ducatus, Marchionatus, Comitatus, &c. non tam conſideratur perſona ſuccedens, quàm ipſa Regalis Dignitas, ſeu qualitas, conditio & prærogativa Ducatus, Principatus, &c. ita ut non tam is præferatur, qui antiquior Dux, Princeps, ſed qui Ducatum antiquiorem & eminentiorem nactus, licet alius prius Dux, Comes creatus vel natus ſit, per ea quæ tradit Marc. Anton. Nat *conſil. 638. num. 31. & 32.* addens, quod hæ Dignitates ſint Regales: Regiam verò dignitatem rei ipſi annexam nunquam mori conſtat, *c liberti il. 2 cauſ. 12. q. 2. cap ſi gratioſè, de reſcript. in 6.* ubi Petr. de Ancharan. dicit: Licet ille qui poſſidet talem dignitatem, ſit corruptilis, non tamen propterea ipſa dignitas, vid. omninò Natt. *d. conſil 638 n. 32.*]

38 Non tamen † prætereundum, ad conſtituendam regalem dignitatem, non ſemper neceſſe eſſe, ut caſtrum aliquod cum univerſali territorii jure ab Imperatore vel alio ſuperiorem non recognoſcente in Feudum detur, ſed ſatis eſt, ut poſſeſſor ejusmodi Caſtrum in Principatum, Comitatum & Baronatum cum ſublimi territorii jure ac regali dignitate, in allodium ſuum acceperit vel habeat, ut ex Münſtero *de orig. Princip. German.* tradit Joh. Gœdd *in reſp. jur. de reſtit. Ba-*

39 *ron. Vallend. num. 458.* Itaq; in imperio † non omnes Comitatus immediati ſunt, Reichsſtändiſch/ ſed etiam quidam ſunt Eygenthumb. Auct. *deciſ. Cameral. verb. Comitatus.* Talis eſt Comitatus Moerß. Talem etiam fuiſſe puto Comitatum Waldeccenſem, antequam ab Illuſtriſſimis Haſſiæ Principibus in Feudalem recognoſci cœpit,

40 cum ſimilibus. [Quo pertinet, † quod Dd. tradunt, quod etiam Ducatus & Comitatus, potius præſumantur allodiales, quàm Feudales per tradita, Menoch. *conſil. 1. nu. 37. & ſeqq. & 3. præſumpt. 91. num 8. & 9.* Sixtin. *de Regalib lib. 1. cap. 4 n. 63.* ubi allegat plures. Et in Rota Romana reſolutum, ſcribit Farinac. *deciſ. Rot. 880 n 1* In imperio

41 Romano † etiamſi Ducatus vel Comitatus immediatus exiſtat, qui non in feudum recognoſcatur, ipſa tamen regalis dignitas, ſive regalia ab Imperatore Feudi jure conferuntur, vnd werden die Regalia von Kay ſ. Majeſt. vnd dem Reich geliehen. Exemplum habemus in Ducatu Würtebergenſi. qui eſt Feudum domus Auſtriacæ, nihilominus tamen regalia Ducatus ab Imperatore per inveſtituram conferuntur, & ipſe Ducatus manet imperio immediatè ſubjectus, vid. Nicol. Everh. Junior. *conſil. 41. nu. 85 lib 1*]

Idem etiam puto † ſi aliquis ultra hominum memoriam regalem dignitatem in ſuo caſtro uſurpaverit, *arg §. Wann auch ein Außgezogener/ R. A.* de Anno 1548. Nam immemoriale † tempus, vim contractus juſtæ cauſæ, tituli, privilegii, & juris pleniſſimi obtinet. *l. fin. de aqu. pluv. l. hoc jure, ff. de aqu. quotid.* Mynſ. 5. O. 24. Menoch. 2. *arbit caſ. 43.* ita ut juriſdictio, omnia regalia, & imperium hoc tempore quærantur, Balb *de præſcript. 2. p. 3 part. q. 6 n. 13.* Mart. *de juriſd p. 1. c. 32. num. 26.* Cravett. *de antiquit. temp. p. 4. q 24 num. 201* 42 43

Pro junioribus etiam notandum, † regalem dignitatem differre à regalibus. Sunt etiam multa regalia quæ non ſunt regales dignitates, *ut in c. 1. quæ ſint regalia,* Roſenth. *c. 2. d. concluſ. 1. nu 3. & ingl. B.* Et quamvis hodie † regalia & territorii jus ſæpè permiſceantur & confundantur, tamen revera & propriè differunt ſeparataque ſunt, qua de re latius, Sixtin. 1 *de regalib. cap. 1 nu. 7 & n 18.* 44 45

Quamvis neque hoc omittendum † ut his qui cum regali dignitate ſub univerſitatis & dominii perpetui jure inveſtiti ſunt regalia etiam competant, Dec. *conſ. 403. num. 6* Caſtrenſ. *conſil 34. col. 3 in fin volum 2* [vid. M. Anton. Natt. *conſil. 631. num. 13*] eamque opinionem communiter receptam dicit, Socin. Jun. *conſil. 98 num. 1 vol. 3.* Etiamſi ipſorum regalium mentio in conceſſione facta non ſit. 46

[Sunt enim Regalia † qualitates adjunctivæ, territorii & Feudi Regalis, veluti Ducatus, Comitatus, &c. Refertus apud Meichſner *in cauſa* Teutſchenmeiſters *contra* Oettingen/ *Tom. 2 lib. 1. deciſ 6. n. 25. fol. 617.* Ideoq; † à Feudo inſeparabilia ſunt, & ad ſucceſſorem in dignitate pertinent, Dauth. *de teſtament. Rubric. de mutand. teſtament. poteſt. ſub nu 86. verſ porrò Fiſcalia, &c.* Et quod non ſit reperire perſonam, cum qua finiantur, dixit Bald. *in c. 1 quæ ſint regal.* Meichſner *alleg. modò loc.* addens iſthæc jura aliis quàm Dominis territorii competere non poſſe.] 47 48

Et licet a ias † generali conceſſione Regalia non veniant, *c. quod tranſlationem de offic. leg.* [Matth. de Afflict. *deciſ. 122. n 23.*] Weſenb. *conſil. 32. num. 11.* quia in eam regulariter non veniunt, quæ ſpeciali nota digna ſunt, *l. 1. §. & ibi Dd. ff. de offic.* 49

offic. ei cui mand. eſt juriſdict. c. per translationem ibi
Dd. de offic. leg. & quæ magni momenti ſunt ut re-
galia, *arg. cap. fin de præbend.* & in quibus conce-
dendis Princeps ſe ſolet reddere difficilem. Syl-
van. *conſil. 56 n 24.* Cravett. *conſ. 172* Secus tamen
50 † eſt in conceſſione facta per nomina ſignifican-
tia univerſitatem, Jaſ. *conſil. 45. col. 4. num. 16. lib. 1.*
51 Cravett. *conſ. 411. n. 46. & ſeqq.* quia † ſub univer-
ſitate multa veniunt, quæ non veniunt ſub gene-
ralitate, Decian. *conſ. 123. n. 10. & 93. vol. 3.* & in il-
52 la † cenſentur tranſire omnia jura, quibus con-
cedens uti poterat in loco conceſſo, ſuprema po-
teſtate & dominio excepto, Bald. *in l. beneficium,*
col. 1 de conſtit. Princ. Decian. *d. conſ. 123. num. 25.*
Meicſner. *deciſ. Camer. 6. n. 88. Tom 2 lib. 1. f. 638.*
53 idque eò verius eſt, quod verba univerſalia † ma-
joris ſemper ſint efficaciæ, quàm generalia, &
omnia includant quæ recogitari poſſunt, Bart.
in l. generalia, §. uxori de uſufr. legat. Mynſ. *reſp. 3. de-*
cad. 15 Schrader. *de Feud. part. 10. ſect. 1. num. 71. &*
ſeqq. Burſat. *conſ. 16. num* 48 Efficiuntq; ut reſtri-
ctionem non admittant, quæ alias reſtrictionem
reciperent, Oſaſc. Cacheran. *deciſ. 94. num* 10. Dec.
conſ. 66. num. 2. Et habent vim ſpecialis expreſſio-
nis, Cæphal *conſ. 59. n. 16.* Cravett. *conſ. 467. nu. 5.*
ac idem operentur ac ſi de ſingulis in ſpecie facta
eſſet mentio, Surd. *deciſ. 265. n. 30* Quod tamen
54 quidam ita limitant, † ſi regalia ſolita ſint con-
cedi cum caſtro vel territorio, vid Sixtin, *de regal.*
c. 5. n. 85. & ibi alleg. [*junct. n. 92 & aliquot ſeqq.* ubi
alias fal entias tradit.] Poſſunt tamen etiam
bona regalem dignitatem annexam habentia
55 per † ſubinfeudationem ab inferiore factam
haberi, utpote Comitatus, & Baronatus, Borch.
de Feud. c 4 n. 12. Roſenth. *de Feud c. 2 concl 1. nu. 3.*
Sixtin. *de regal lib 1 c. 8. nu. 39 vid. quæ ſup. tradita,*
c. 7. circ. fin. verum hæc collatio originaliter & ra-
dicaliter ex Imperatoris conceſſione dependet.
56 [Coronidis loco hic notandum † quamvis Re-
galia hæc feudis illis majoribus ſive territoriis
Ducatus, Principatus, &c. adhæreant, & ad ſuc-
ceſſorem in dignitate pertineant, tamen in im-
perio Romano hoc ita demum procedit ſi caſu
eveniente propter quem renovatio inveſtituræ
peti ſolet, illa ab Imperatore intra legitima tem-
pora petita & obtenta ſint Et ſi propter impe-
57 dimenta † inveſtitura intra tempus legitimum
obtineri non poteſt, ſolet Imperator concedere
indultum, cujus beneficio regalia adminiſtrant
uſque ad tempus prorogatum. Tale indultum, à
moderno Imperatore glorioſiſſimo, conceſſum
fuit, quondam Illuſtriſſimo Principi Domino
Ludovico Haſſiæ Landgravio dicto Fideli, in-
clytæ recordationis, Domino meo olim Clemen-
tiſſimo, 4. die Maji Anno 1620. Tenorem ejus-
modi indulti adſcribere hic placet, qui ita ple-
runque habet:

Wir Ferdinand/ꝛc: Bekennen mit dieſem Brieffe/ꝛc. Daß
wir dem Hochgebornen N. vnſerm lieben Oheimen vnd Für-
ſten/auß etlichen vns fürbrachtē vnd darzu bewegenden Vr-
ſachen/alle vnnd jede Sr. Ld. Fürſtenthumbs N. von vns
vnd dem Heiligen Reich habende Regalia vnnd Lehen/auff
4. 5. ꝛc. Monat/ vom Dato diß ſ[illegible] gnedigklich geurlau-
bet haben/Thun das auch hiemit von Römiſcher Käiſerlicher
Macht/wiſſentlich in krafft dieſes Brieffes alſo vnd deroge-
ſtalt/daß gedachter N. [illegible] jhme Regalia vnd Lehen/von
vns vnd dem H. Reich/ die beſt. [illegible] Zeit NB. Vrlaubs weiſe
inhaben/nutzen/nieſſen vnd gebrauchē ſolle vnd möge. Doch
ſollen S. Ld. ſchuldig ſeyn/nach verflieſſunge obbeſtimbter
Zeit/angeregte jhre Regalia vnd Lehen/von vns vnd dem H.
Reiche an vnſerm Keyſerlichen Hoff/welcher Orten ſolcher
zur ſelben Zeit ſein möchte/wie herkommen vnd breuchlich/zu
erſuchen vnd zu empfahen/vnd nichtes deſto minder/inmit-
telſt ſolcher Zeit/vns vnd dem H. Reich/Trew/Hold/Gehor-
ſamb vnnd Gewertig zu ſeyn/zu dienen vnd zuthun/als ſich
darvon gebühret/getrewlich vnd ohne gefehrde. Poteſt ta-
men † etiam ante impetratum ejuſmodi indul- 58
tum aut inveſtituræ renovationem Dux aut Co-
mes legitimus ſucceſſor ſe vocare Ducem, Prin-
cipem & adminiſtrare Ducatum, &c. Garſ. Ma-
ſtrill *de Magiſtrat. lib. 4. cap. 10. n. 22.* Molin. *de pri-*
mogen. lib. 1. cap. 11 nu. 21. & ſeqq. Schrader. *de Feud.*
part 10 ſect. 1. num 114. ubi id multis firmat. Et latè
deducitur *in conſultat. ſive controv. de ſucceſſione*
nupera Mantuana art. 3. nu. 37. & ſeqq. edit. Franco-
furt. Confer tradita *c. ſeq n. 34.* Secus tamen in illis
Ducibus. † qui perſonalem hanc uſurpant Di- 59
gnitatem quia in illis cum perſona extinguitur,
ut in Anglia & Hiſpania per tradita, *ſupra cap. 12.*
in fin. hac Claſſ.];

CAPUT XVII.

DE SUCCESSIONE, DIVISIONE, *& Adminiſtratione Feudorum Regalium, Ducatuum, Comitatuum, Baronatuum &c. Et incidenter quædam de jure Primogenituræ Item quid juris de Comitatu unito Ducatui.*

SUMMARIA.

1. Feuda ab initio libera & revocatoria poſtea ad vitam fidelis producta, tandem progreſſu temporis ad

filios

filios devoluta quem Dominus elegerit, hodie ita ſtabilita, ut ad omnes æqualiter veniant.

2 *Longobardorum imitatione etiam in Germania beneficia ſucceſſionis jure deferri, & perpetuari cæperunt.*

3 *Feuda regalia non minus, quàm alia ſanguinis propagatione in ſeram poſteritatem derivantur.*

4 *Nullus in imperio Rom. Principatus, nullus Comitatus, electione confertur. Sed omnes jure ſucceſſionis transferuntur.* 5 *Non tamen communi ſucceſſionis jure æſtimantur, ſed ſingulari, & ſuo quodammodo jure tranſeunt. Indeq; regulariter diviſionem nauſeant.*

6. *Rationes decidendi. Virtus unita fortior in ſe ipſa, quàm diſperſa. Pluris valet totum in toto, quàm pars in parte.*

7.8. *Multiplicatio Dominorum in Republ eſt perniτioſa.* 9. *Ad ſtatum imperii Romani pertinet, ut Principatus ſint individui, ne per ſucceſſionum diviſiones lacerentur.*

10. *In divitiis & dignitatibus conſiſtit decus, & ſplendor imperii.* 11. *Per divitias creſcunt, & conſervantur familiæ illuſtres, ſine iisdem ſordeſcunt, & decreſcunt* 12 *Stultum eſt, ſine divitiis de illuſtri dignitate ſeu Nobilitate certare.*

13. *Familiæ illuſtres per nimias diviſiones multiplicatæ vileſcunt, & præter nomen dignitatis nihil retinent.* 14 *Variatur matricula imperii, & collecta redduntur incerta.*

15. *De conſuetudine notoria hæc feuda à pluribus dividuntur. Omnium ferè populorum moribus hæc feudorum diviſio recepta.*

16. *In Germania non ipſa jura regalia Ducatuum, &c. ſed potius adminiſtratio fructus, & commoditates dividi cenſentur.* 17. *Principes, qui diviſerunt de omnibus partibus & ditionibus, ac ſi nulla diviſio facta eſſet ſe nominant, & titulos uſurpant.* 18. *Commode id fieri quando poteſt.*

19. *Uno ex his delinquente in alterius territorio non poteſt ab alio puniri.*

20. *Adminiſtratio & emolumentorum perceptio dividuntur, ipſa regaliorum & juriſdictionis ſubſtantia apud omnes in ſolidum manet.*

21. *Adminiſtratio ab ipſis feudis differt.*

22. *In Haſſia adminiſtratio & emolumenta inter agnatos diviſa, ipſum tamen jus beneficiarium manſit, & jam nunc eſt indiviſum.* 23. *Ipſum dominium totius ditionis Haſſiacæ cum pertinentibus ad omnes Haſſiæ Landgravios æqualiter, & pro indiviſo pertinent.* 24. *Sunt tamen quædam etiam ipſam adminiſtrationem reſpicientia adhuc indiviſa inter Haſſiæ Principes Regentes.*

25. *Exceptio confirmat Regulam in caſibus non exceptis.* 26. *In non exceptis judicatur juxta Regulam.*

27. *Diviſio Ducatuum iuxta Germaniæ conſuetudinem non ſecundum ius commune, ſed ſecundum pacta antiqua cuiuslibet familiæ fit.*

28. *Etiam vera diviſio eiusmodi feudorum fieri poteſt, accedente Imperatoris conſenſu & non contradicentibus ſubditis.*

29. *Quidam Ducatus, ut Electoratus omninò diviſionem non admittunt* 30. *In Ducatu Bavariæ, Brunſvicenſi, & Wurtenbergenſi Primogenitus ſolus ſuccedit reliquis fratribus alimentatione relictâ.* 31. *Quod ipſum non alienum à ſacra hiſtoria Veteris Teſtamenti.*

32. *In quibusdam Ducatibus pacto familiæ ius primogenituræ utiliter introductum.*

33. *Ubi unus tantum debet imperare, æquum eſt, ut maior natu imperet.*

34. *In Haſſia duæ ſunt lineæ, Caſſellana, & Darmſtatina, in utraq; ius primogenituræ receptum.*

35. *Unius familiæ diverſarum lineæ Principibus concurrentibus, in ordine præcedentiæ, ut plurimùm ætatis tantum ratio ſpectatur.* 36. *Senior iuniori, in honoribus, ſeſſionibus, &c. præferendus.* 37. *Maior ætas facit digniorem inter æquales.* 38. *Inter Haſſiæ Principes utriusq; lineæ nuperrimè hoc ipſum expreſſè cautum, & ab Imperatore confirmatum eſt.*

39. *Limitantur prædicta, & fallunt, in inſtrumentis ſubſcriptionibus, &c.*

40. *Maior natu inter Principes eiusdem familiæ, in ſucceſſione æquales, inveſtituram ſuo, & aliorum nomine petit.* 41. *Quod & ſingulari pacto olim inter Ludovicum II. & Henricum Haſſiæ Landgravios fuit conſtitutum.*

42. *Jure primogenituræ in aliqua familia non obtinente, omnes tanquam ſimultaneè inveſtiti, æqualiter ſuccedunt.*

43. *In eiusmodi Ducatuum diviſione, & aſſignatione teſtamentaria diſpoſitio locum ſibi non vendicat.*

44. *Rationes prædictæ negativæ aſſertionis. Ex pacto & providentia maiorum, & ex liberalitate concedentis, ad aliquem ipſo iure pertinentia, teſtamento auferri, vel minui invitis non poſſunt.*

45. *Diſpoſitio, quâ Pater habens feuda antiqua, in quibus filii omnes ad ſucceſſionem vocantur, diſponit, ut ſolus primogenitus ſuccedat, non valet.*

46. *In*

46. In tali feudo ſuccedens non tàm in locum ultimi poſſeſſoris, quàm primi inveſtiti ſuccedit. Qui vigore primæ inveſtituræ defert feudum ad poſteros, veluti fons aquam ad rivulos. 47. Succedens non tàm acquirere, quàm acquiſitum capere, nec tàm perſonæ quàm beneficii & feudi ſucceſſio fieri cenſetur. 48 Succeſſoribus in inveſtitura comprehenſis à concedente beneficium hoc jam ab initio datum cenſetur. 49 Ultimus Vaſallus ſemper eſt primi acquirentis ſucceſſor, etiamſi feudum per mille manus ambulaverit.

50 Feudi ſucceſſor in præjudicium ſucceſſorum nihil diſponere poteſt, neq; per teſtamentum, neq; inter vivos. 51 Etiamſi Domini conſenſus intervenerit. Primævus feudi ſtatus, ne quidem conſenſu Domini, in præjudicium ſucceſſorum mutari poteſt.

52. De ſucceſſione Regia, non jure hereditario, ſed jure ſanguinis, legis, aut conſuetudinis delata. Rex teſtari non poteſt. 53. Etiam omnibus maſculis Regij ſanguinis deficientibus ſucceſſor teſtamento conſtitui non poteſt, ſed per Proceres, nova interveniente electione.

54. Dignitates regales ſolius ſunt Reipubl. nec ab ea ſeparari poſſunt, ſicut nec radii ſolares à ſole.

55. De Ducatibus, Comitatibus, &c. qui jure ſanguinis deferuntur, regulariter teſtamentum non valet. 56. Limitatio, niſi ipſi ſucceſſores teſtamentum ratum habeant, & pacto, vel jurejurando illud confirment.

57. Feuda dignitatum ex ſpeciali jure non admittunt ullam ſucceſſionem hereditariam.

58. Limitantur præcedentia, de Regnis & Principatibus hereditario & communi ſucceſſionis iure non obvenientibus, &c. Regna omnia iure deferuntur hereditario. 59. Primis & mediis temporibus imperium Romanum teſtamenti & ſucceſſionis iure delatum. 60. In omnibus ferè Principum Germaniæ familiis teſtamentariæ diſpoſitiones frequentantur.

61. Philippus Senior Haſſiæ Landgravius teſtamento filios 4. æquali quidem iure, inæqualibus tamen portionibus heredes inſtituit.

62. Condiderunt etiam teſtamenta eiusdem filii Wilhelmus Ludovicus, Georgius, & non ita pridem huius filius Ludovicus Junior, &c.

63. Eiusmodi Principúm teſtamenta inter liberos, etiam portionibus inæqualibus aſſignatis, non facilè impugnantur. 64. Inter agnatos alias ex pacto & providentia maiorum vocatos, condita, frequentius. 65. Agnati publicatis & viſis teſtamenti tabulis ultro illud acceptantes, contra venire non poſſunt. 66. Maximè ſi iureiurando ad eiusdem obſervantiam ſe adſtrinxerunt. Juramentum actum reddit irrevocabilem.

67. Princeps in teſtamento non poteſt ius primogenituræ in præiudicium aliorum filiorum, ipſis invitis erigere. 68. Jus ipſis ex prima inveſtitura quæſitum ſine facto ipſorum auferri non poteſt.

69. Filius etiam vivo patre cenſetur eſſe inveſtitus de Feudo. 70. Et feudum patris quodammodo habere & poſſidere. 71 Habetq; jus quæſitum ex perſona propria, ideoq; non dicitur acquirere, ſed jam in vita quæſitum capere.

72. Primogenituræ ius non eſt beneficium patris, ſed legis, vel conſuetudinis.

73. Primogenitura regalis ſine Principis ſummi autoritate conſtitui non poteſt.

74 Primogenitura ratione regalis dignitatis publici iuris eſt, ideoq; diſpoſitioni teſtamentariæ & pactioni privatorum non ſubiacet. 75. De iure primogenituræ regali ſubditus nec compromitti, nec tranſigi poteſt, ſine ſummi Principis autoritate.

76. Principes imperii reſpectu ſuorum ſubditorum publicam ſuſtinent perſonam, reſpectu Imperatoris, & totius imperii pro privatis habentur.

77. Limitantur hæc, non procedere in Regnis & Principatibus merè hereditariis, &c. Primogenito excluſo ſecundogenito prærogativa illius iuris conferri poteſt. 78. In eiusmodi ſucceſſionibus magis attendenda commoditas ſubditorum, & habilitas ſuccedentis, quàm gradus, vel ordo ætatis. 79 David Salomonem ſecundogenitum prætulit Adoniæ primogenito.

80. Princeps in teſtamento uni ex filiis maiorem portionem aſſignans, hac adiectâ motiva, quia is ſit primogenitus, non cenſetur ius primogenituræ inſtituere voluiſſe 81. Illa determinatio non tàm cauſam finalem, quàm impulſivam arguit. 82 Univerſalis omnium filiorum inſtitutio cum primogenituræ iure, & natura pugnat. 83. Non tàm hereditas diſtributivè, quàm heredis inſtituti qualitas denominativè ex inſtitutione ſpectanda.

84 Hoc caſu quilibet accipit ſuam portionem in qua eſt inſtitutus, tanquam præcipuam, in reliquis verò ſuccedit æqualiter.

85. Ex notoria & univerſali Germaniæ conſuetudine in feudis regalibus (excepto Electoratu) ius primogenituræ locum non habet, ſed pari iure Feudi ſucceſſores ſuccedunt. 86. Jus primogenituræ non eſt naturalitas primordialis feudorum, ſed accidentalis. Ex natura feudi omnes vocati æqualiter ſuccedunt.

87. *Præ-*

87. Prædicto caſu omnes ſuccedentes, & dividentes inter ſe Ducatum, &c. nihilominus ſunt & manent Duces & Principes univerſi Ducatus, &c. 88. Ipſa Regalis dignitas, & feudi ſubſtantia manet indiviſa. 89. Servitus in fundo quæſita per partes ejusdem indiviſa retinetur

90. Principes rurſus eveniente caſu ſucceſſionis ſolidum Ducatum vigore primæ inveſtituræ conſequi poſſunt.

91. Dignitas Ducatus, Comitatus, perſonæ cohæret.

92. Princeps partem principatus etiam minimam adeptus, eſt & manet Princeps, Dux Comes, &c. expulſus à Ducatu, &c. nihilominus manet, Dux, Comes. 93. Omnes ad Comitiorum & circulorum conventus tanquam Principes imperii vocantur, ſeſſionemq; ac votum in Comitiis habent.

94. Eſſe ſtatum imperii perſonæ celſitudo eſt, & ſummi Principis beneficium, non glebæ pretium.

95. Comitatus unitus Ducatui & Principatui, capitis naturam habere cenſetur. 96. Civitas & caſtrum ubi unitur Marchiæ, cenſetur eſſe de Marchia.

97. Vnio facit rem eſſe ejus naturæ cujus eſt id, cui unitur. 98 Augmentum ſequitur naturam ejus, cui accedit, & ſecundum eam regulatur. Vnum connexorum cenſetur alteri eſſe conforme. 99. Vnio res unitas ad eandem eſſentiam reducit, ita ut magis dignum trahat ad ſe minus dignum 100. Et minor pars unita majori cenſeatur facta illius appendix. 101. Semel unitum & aggregatum dividi aut ſeparari non poteſt.

102. Comitatus unitus Principatui regulatur ſecundum illius leges. 103. Connexorum, & unitorum idem judicium. Idem juris eſt in unitis & acceſſionibus, quod eſt in principali. 104 In ditionibus maioribus individuis ad imperii ſtatum pertinentibus omnia bona particularia reſpiciunt in unum caput, cujus naturam induunt, & ſequuntur.

105. Augmentato regno, pars augmentata eodem iure cenſetur, quo regnum ipſum iisdemq; moribus & conſuetudine regitur.

106. Comitatus unitus peculiaria privilegia habens, per unionem ea non amittit, ſed retinet. 107. Belgicæ ditiones diverſorum olim Dominorum imperio ſubiectæ, poſtmodum ad Domum Burgundicam & Auſtriacam, ac tandem ad Regnum Hiſpanicum devenerunt, iſtâ ſemper expreſſa conditione, ut ſingulis provinciis ſua cujusq; iura, & immunitates ſarta tectaq; manerent

108. Vnio non efficit, ut Comitatus ſit Ducatus, ſit enim unio ſalvâ cujusq; ſubſtantiâ, nec per ſe mutat bonorum ſeparatarum naturam.

109. Sæpè fit, ut Ducatus vel Principatus ex multis particularibus collectus, corpus individuum fiat, & tanquam feudum imperii, ab imperio recognoſcatur. Exemplo Haſſiæ Landgraviatus multas partes integrales continentis.

110. Tàm is, cui Comitatus Ducatui unitus: quàm is, cui Ducatus pars adſignata eſt, in diviſione adminiſtrationis Princeps regens illius Ducatus eſſe cenſetur.

111. Inveſtitura ſimultanea jus certum & irrevocabile omnibus in inveſtitura comprehenſis, eorumq; ſucceſſoribus maſculis tribuit.

ANtiquiſſimo tempore † ſic fuit in Domi- 1
norum poteſtate Feudum connexum, ut
quando vellent, poſſent auferre rem in feudum à ſe datam. [Indeque dicta manualia. quod manu Domini liberâ conferrentur, atq; etiam adimerentur, libera quippe eorum poteſtas, deveſtire feudatarios, Bald. *conſil* 10. *ſub num.* 1. inter conſil. Angel quem ad hoc allegat, Andr. Knich. *de autocrat. Rom. Imp. c.* 1. *n.* 1023] Poſtea verò ventum eſt, ut per annum tantum firmitatem haberent feuda. Deinde ſtatutum eſt, ut uſque ad vitam fidelis producerentur, ita ut ne quidem ad filios jure ſucceſſionis pertinerent. Tandem progreſſum eſt, ut etiam ad filios deveniret. Sed cum hoc jure ſucceſſionis ad filios non pertinerent, ſic progreſſum eſt ut ad filios deveniret (in quem ſcilicet Dominus hoc vellet beneficium confirmare) quod hodie ita ſtabilitum ut ad omnes æqualiter veniat, *text. in c. un.* 1. *Feud. tit.* 1. *§. & quia, & ibi Cujac.*

Et poſtquam Feudorum † mores Longobar- 2
dorum imitatione in Germania increbeſcerent, beneficia tam regalem dignitatem annexam habentia quàm alia ſucceſſionis jure deferri, & perpetuari cœperūt, ut præcedenti c. monui. Quamobrem operæ pretium eſſe duxi, quædam de ſucceſſione & diviſione circa Feuda regalem dignitatem annexam habentia, ut ſunt Ducatus, Comitatus Baronatus, &c. annectere. Nam quam-
vis & hæc † non minus quàm alia ſanguinis 3
propagatione in ſeram poſteritatem deriventur,
[adeò, ut in imperio Romano, † nullus ſit
Principatus, nullus Comitatus, qui electione 4
transferatur, ſed omnes ſapientiſſimo majorum noſtrorum conſilio, ita ſunt conſtituti, ut, ab

Impera-

Imperatore & imperio dependeant, & ad eos
transferantur, qui ex inveſtituris Cæſareis in iis
ſuccedendi jus habent, uti in cauſa Ducum Hol-
ſat. reſpondit Dn. Vult. *conſil. Marp.* 35. *ſub n.* 205.
5 *volum.* 3. Non tamen † communi ſucceſſionis
jure æſtimantur, ſed ſingulari & ſuo quodam-
modo jure tranſeunt per tradita, Zaſ. 1. *conſil.* 8.
n 40 *& ſeqq. fac. text. in c. un. in fin. de alien. feud.*
Köppen *deciſ.* 8. *n* 16. *part* 2 Cothman. *conſil.* 1. *nu.*
195. *vol.* 5. indeq; regulariter] diviſionem nau-
ſeant. *text. in cap. un.* 1. *ver. præterea* 2. *de Feud.* 55.
de prohib. feud. alien. per Fid. Cujac. 2. *Feud* 12.
Schrad. *de Feud. p.* 7. *c* 2. *ſub. n* 31. [Geil. 2. *obſ.* 116.
num. 13 *& obſerv.* 153. Vult *conſil. Marp.* 35 *n* 70 71.
volum. 3] idq multis firmatur rationibus.
6 1. Quia in his e virtus † unita fortior in ſe
ipſa, quam ſi ſit diſperſa, Roſenth. *de Feud. cap.* 9.
concl. 55. *gl. a.* [Et pluris valet totum in toto, quam
pars in parte; Johan. Oldendorp. 3. *conſil. Marp.* 5.
num 105.]
7 2. Quia † diviſio talium Feudorum multi-
plicaret Dominos, ut dicit Bald *in c.* 1. *§ ſi quis. n.*
4. *& 5. quo temp. miles,* quæ multiplicatio reipub.
foret pernicioſa, *c. in apibus,* 7. *q* 1. Gravett *conſil.*
624. *num.* 9. [Gylman *in ſymphorem Tom.* 1. *vot.* 1.
8 *num.* 146 *fol.* 108.] Unde † Principatus vel Duca-
tus dicitur corpus ſphæricum, quod ſi dividere-
tur deſtructionem induceret, Lancellot. *in templ.*
jud. lib. 1. *c.* 2. *§.* 1. *q* 1. *num* 5 Andr. Knich. *de Saxon.*
non provoc. jur. c. 5. [Et ad ſtatum imperii Ro-
9 mani † pertinere, ut Principatus ſint indivi-
dui, ne per ſucceſſionum diviſiones lacerentur,
ſcribit Joh. Oldend. 1. p. *conſil. Marp* 5. *n.* 28 *vol.* 2.]
10 3. Per diviſionem † majorum Feudorum di-
minuerentur divitiæ & dignitates, in quib. con-
ſiſtit decus & ſplendor imperii, Hier. Schurff. 2.
11 *conſ.* 27 *num* 1. Per divitias † namque creſcunt &
conſervantur familiæ illuſtres, *l quiſquis. Cod. ad*
l Iul. Majeſt. l 6. *C. de uſp. Tutor. l.* 3. *in pr. de teſtib.*
& ſine iis ſordeſcunt & decreſcunt, *l.* 9. *C de quæſt.*
12 Cothman. *conſil.* 19. *num.* 12. Et ſtultum eſt † ſine
divitiis de illuſtri dignitate ſeu Nobilitate cer-
tare, ut ex Hoſtienſ. dicit Weſenb. *conſ.* 4. *nu* 43.
quæ abſq; iis manca eſt & ludibrio expoſita, Ty-
raquell. *de Nobilit. c.* 25. *n* 9. Hinc Æneas Sylvius
in Epiſt. 71. inquit: mundalis honor divitiis ſuſ-
tentatur, quæ ſunt fidejuſſores futuris neceſſi-
tatibus, & ſine quibus mortua eſt mortalis di-
gnitas.
13 4. Familiæ † illuſtres per nimias diviſiones
diſperſæ & multiplicatæ vileſcerent & præter
nomen dignitatis nil retinerent, *arg. l.* 2. *C. quand.*
& quib. quart. pars, l. communi dividundo, ff. de
com. divid. Vult. 1. *Feud.* 8. *n.* 36. [*Et conſil.* 25. *n.* 37.
& ſeqq. vol. 2.]
5. Variaretur † matricula Imperii & colle- 14
ctæ redderentur incertæ, Andr. Geil. 1. *obſ.* 153. *n.* 4.
[Plures, & alias rationes vid. apud Vult. *d. conſil.*
35. *num.* 70. 71. *vol.* 3. Et quæ pro & contra proli-
xè adducit, Johan. Köppen *deciſ.* 8. *nu.* 16. *& ſeqq.*
part. 2. Ducatum Boruſſiæ hac expreſſa lege con-
ceſſum Marchionibus Brandeburgicis legimus,
ut indiviſus maneret, ceu ex tenore inveſtituræ
videre eſt apud Piſtor. *in corpore Hiſt. Polon. Tom.*
1. *fol.* 230.]
De conſuetudine tamen notoria † plurimi 15
etiam hæc Feuda dividunt, Geil. *d. obſ.* 153. *nu.* 2.
Schneidvv. *ad § quædam actiones, num.* 37. *inſtit. de*
action. Vult *Feud. c.* 8. *num.* 36. Erneſt. Cothman.
4. *conſil.* 11. *num.* 94. ubi dicit omnium ferè popu-
lorum moribus receptum eſſe, ut hæc feuda di-
vidantur, Roſenth. *de Feud. c.* 9 *concluſ.* 56. *num.* 5.
Ubi in Lombardia tota Italia, Gallia, & Germa-
nia vel experientia teſte ita ſervari tradit [adde
Vult. *d. conſil.* 35. *n.* 245. *vol.* 3. Et omnium latiſſimè
& pleniſſimè, Erneſt. Cothman. *conſil.* 1. *per tot*
volum. 5.]
Notandum tamen quod in Germania † in 16
dubio non tam ipſa jura regalia Ducatuum &
ſimilium majorum feudorum, ſed potius admi-
niſtratio, fructus & commoditates quaſi ex uſu
dividi cenſeantur, ut poſt Alex. Curt. Henning.
Göden. tradit Weſenbec *conſ.* 32. *num.* 8. *& ſeqq.*
[Johan. Oldendorp. *Claſſ.* 4. *act.* 22. *verſ. Ducatus,*
Marchia, Comitatus, Et Claſſ. 5. *rubr. de act. benefic.*
verſ. cui & illud eſt conſequens Menoch. *conſ.* 163. *n.*
20. 21. *& paſſim per tot.*] Ideoque Principes † qui 17
diviſerunt hoc modo non ſolum de illis parti-
bus, Comitatibus & ditionibus, quas ſinguli ad-
miniſtrant, ſe nominant, & titulos uſurpant, ſed
de omnibus, ac ſi nulla diviſio ſecuta eſſet, ita ut
ipſum corpus dignitatis regalis nõ videatur ſcin-
di, Roſenth *d. concl.* 56 *n.* 9. Idque commodè fieri
poteſt † ſi Ducatus contineat loca, præfecturas 18
& ditiones ſeparatã juriſdictionem habentes, ſon-
derliche Empter und Herrſchafften Hieron Schurff.
conſil. 37. *num* 4. *cent.* 2. Ludolph. Schrader. *de*
Feud. p. 8. *c.* 2. *num.* 39. Unde † ſi unus ex his delin- 19
queret in alterius territorio, non poſſet ab alio
puniri, quia cum juriſdictio ſit communis inter

eos, par in parem non habet imperium, *ut not in l. communi. ff. de com. divid. fac. c prudentem in pr. de offic. deleg.* & ita ex Bart. tradit Schurff. *d. loc.*

20 Licet itaque † adminiſtratio & emolumentorum perceptio divi'antur, tamen ipſa regaliorum & juriſdictionis ſubſtantia apud omnes

21 in ſolidum manet. Et hæc adminiſtratio † alia eſt ab ipſis Feudis & eorum diſmembratione, ſicut aliud eſt Magiſtratus, aliud Magiſtratus functio, aliud Prætura, aliud Præturæ adminiſtratio, aliud juriſdictio, & aliud juriſdictionis exercitiũ, Herman. Vult. 1. *Feud.* 8. *ſub n.* 36 [Et hæc diſtinctio in ipſis imperii conſtitutionibus non deſtituitur fundamento, R. A. zu Erfurt / de Anno 1567. §. So viel dann die von Hertzog Johan Friederichen eingehabten theyl Landes / ibi: inmaſſen die Chur vnd Fürſten zu Sachſen vnnd Landgraffen zu Thüringen / vber etlich viel hundert Jahren / ſolche Lande zu Lehen vnnd Gewehrſchafft gehabt / genoſſen vnd gebrauchet / vnnd alſo auff beyde Hertzogen zu Sachſen / Gebrüdere kommen vnd gefallen / auch von Käiſer Ferdinandum durch ſie die Hertzogen in geſambt NB. vnzertheylt zu Lehn empfangen vnnd vnzertrent in ſolidum erſeſſen / &c. iunct. Receſſ. Imp. Spirenſ de Anno 1570. Was dann ſeyn Hertzog Hans Friedrich übrigen Antheyl Landes Et Receſſ Ratisbon. de Anno 570. §. Bey berahtſchlagunge / ibi: Da zwey drey oder mehr Stände in Beſitz vnnd Nieſſunge einer vnzertheylten Herrſchafft ſeyn / &c.

22 Sic conſtat † ditionem Haſſiæ cum omnibus Comitatibus & bonis immobilibus eſſe univerſitatem majorem militaris dignitatis individuã, *d. §. præterea, 2. Feud.* 55. quamvis adminiſtratio & emolumenta, ut olim ſæpè, ita & hodie ſint inter agnatos diviſa, ipſum tamen jus beneficiarium manſit, & jam nunc eſt indiviſum, Oldendorp *int. conſil. Mar vol. 2. conſil. 5. in ipſa fact. ſpecie. & n.* 97. Ideoq; tam † poſſeſſio civilis, quam

23 Dominium ipſum totius Ditionis Haſſicæ cum pertinentibus Comitatibus, Ditionibus & præfecturis ad omnes Haſſiæ Landgravios æqualiter & pro indiviſo pertinet, & diviſo factã, adminiſtrationem, emolumenta & naturalem poſſeſſionem reſpicit, vid. Act. In Sache Heſſen / contra Heſſen / die F. Marpurg. ſucceſſ. betreffend / *in deduct. cauſ. Princip. n.* 88. [Similiter in terminis Ducũ Holſatiæ reſpondit Vult. 3. *conſ. Marp* 35. *n.* 35]

24 Sunt tamen † quædam ipſam etiam Adminiſtrationem reſpicientia adhuc indiviſa in Haſſia inter Principes Regentes ex jurata perpetua & hæreditaria conventione, ut ſunt das Heſſiſche Hoff- vnd Reviſiongericht / die Landtage / Synodi vnd

25 Zölle. Et hæc † exceptio confirmat regulam de univerſali adminiſtrationis diviſione in caſibus non exceptis Bart. *in l. quæſitum*, §. *denique de fund. inſtr. leg.* Eberhard. *in loc. legal. ab except.* Cacheran. *deciſ.* 50 *n.* 10. *& ſeq. fec l nam quod liquidæ, ff de pen. legat* Et in non † exceptis, judicatur juxta regulam, Rutg. Ruland. *de Commiſſar. p. 1. lib. 2. c. 3. nu* 3. [Hæc tamen, † quæ de diviſione Ducatuum juxta Germaniæ conſuetudinem dicta ſunt, non ſecundum modum juris communis, ſed ſecundum pacta antiqua cujuslibet familiæ, habita ætatis, linearum, aliarumque circumſtantiarum ratione intelligenda, uti declarat Johan. Köppen. *deciſ.* 8. *num.* 21. *part* 2. Gui addi poſſunt tradita a Zaſ. *conſil.* 8. *num.* 9. 10. 11. *lib* 1. Erneſt Cothman. *conſil* 1. *num.* 251. *vol* 5. Giæv 2. *pract concluſ.* 153. *ſub n.* 6.] 26 27

Quod etiam † vera diviſio Gucatum & ſimilium Feudorum fieri poſſit, accedente Imperatoris conſenſu, & non contradicentibus ſubditis, multis Dd. auctoritatibus tuetur, Erneſt. Cothman. *c. reſ.* 11. *n.* 65. *& ſeqq. vol* 4. 28

Quidam tamen † Ducatus omninò, ne quidem quoad adminiſtrationem & emolumentorum perceptionem, diviſionem non admittunt, ut ſunt Electoratus, Aur. Bull. *Carol. IV cap* 24. ubi ita diſponitur Darumb wollen wir vnd ſetzen dz ewiglich zu halten / daß nun fortan zu künfftigen Zeiten / das Königreich Behmen Graffſchafft der Pfaltz beym Rhein das Hertzogthumb zu Sachſen / Marckgraffſchafft Brandenburg / vnd der Lande / Gebiete / Huldigung vnnd Dienſtbarkeit vnnd legliche die darzu gehören / wie die genant ſeyn / weder zutrennen noch zertheylen, noch mit keinerley Sachen nicht zertheylet werden / Beſonder ſollen ſie mehr in ihr gantz Vollkommenheit bleiben ewiglich vnnd der Erſtgeborne Sohn ſoll Nachkommen ſeyn in den Sachen, vnd ihm ſollen alle Herrſchafft vnd Recht folgen. 29

Sic & † in Ducatu Bavariæ, Primogenitus ſolus ſuccedit, reliquis fratribus alimentatione relicta: Idem introductum in Ducatu Brunſvicenſi & Wurtenbergenſi. [Idq; multorum Ducatuum & Principatuum Italiæ exemplis comprobat, Alexand. Raudenſ *conſil* 1 *num* 83 *add.* Cothman. 5. *conſil* 1. *paſſim per tot.* Quod ipſum † etiam non alienum eſt a ſacra Hiſtoria veteris Teſtamenti Legimus enim de Joſaphat, cum plures haberet filios, dediſſe illis multa munera, argenti, auri ac poſſitationes cum civitatibus muniris, Regnum verò ipſum tradidiſſe Joram, eò quod filius eſſet primogenitus, 2. *Chronic.* 21. *verſ.* 2. *& ſeqq.* vid. Tyraquell *de primogenitur. in præfat. num* 4 Johan. Lecirier. *de primogen.* q. 13. Azori. *inſtit. moral. lib.* 11. *cap. verſ. ſecundò quæritur & verſic. ſeqq.*] 30 31

Non-

32 Non prætereundum, † quod in quibusdam Ducatibus, jus primogenituræ non agnoſcentibus, multiplicatis familiis, poſtea pacto familiæ utiliter fuit introductum, ut in qualibet familiæ linea Primogenitus ſuccedat. [Ubi enim † unus
33 tantum debet imperare, æquum eſt, ut imperium ſit apud majorem natu, *c. licet, & ibi Dd. de vot.* Oldrad *conſil. 94. nu 4.* Marc Ant. Natt. *conſil. 503. n. 2.* Cardin. Tuſch *pp. concluſ. 653. n. 3. verb. primo-*
34 *genitura*] Sic in Haſſia † duæ jam ſunt lineæ Caſſellana & Darmbſtadina. Et quamvis ratione totius ditionis Haſſiacæ nullum Primogenituræ jus unquam valuerit, hodie tamen ea ſingulari pacto & conventione, [accedente S. Cæſar. æ Majeſtatis ſolenni confirmatione,] in utraque linea Primogenituræ jus receptum. Idem eſt in Pomerania, Ducatu Megapolitano & aliis.

35 In his autem † unius familiæ, diverſarum tamen linearum Principes ſi concurrant, in ordine præcedentiæ, ut plurimum ætatis tantum prærogativa ſpectatur, Anton Coler. *de jur. Imper. German ſect. 69* ſive ex primogenitur linea ſit, ſive ex alia. [Per tradita Erneſt Cothman *conſil 25. n. 9 &*
36 *ſeqq vol. 5.* ubi dicit expeditiſſimi juris eſſe, † Seniorem, juniori, ſi cætera paria ſunt, ſine ulla controverſia & indignatione juſta, in honoribus, ſeſſionibus, ſententiis dicendis, ſubſcriptionibus & ſimilibus præeminentiæ juribus præferri, *arg l. 1. verb. antiquiſſimus, ff. de alb ſcrib. l. & qui originem, §. preſes, ff de muner. & honor.* Et hoc multis vetuſtis & recentioribus exemplis eleganter firmat, Melch. Goldaſt. *de Majoratu, lib. 1. c 22.* Maior e-
37 nim ætas † facit digniorem inter æquales, *l. ſemper ff. de jur immun. l fin d. ſtd* Marc. Anton Natt. *conſil. 506 num. 22. & conſil 678. n. 33. & ſeqq.* ubi de ordine & præcedentia Ducum omninò videndus, Matth. Wacker. Conſiliar. quondam Cæſareus *in voto ſuo elaboratiſſimo, controv Saxon de jur. præcedent.* ubi tradit, quod per regulam, in electionibus, honoribus & dignitatibus cæteris paribus ſeniores junioribus præferantur, *l fin. C. de tyron l 7. d. l. ſemper in pr. de jur. imm.* Natt *d conſ. 503.*
38 *n. 2.* Idq; etiam † in nupera hereditaria conventione inter Haſſiæ Principes Caſſellanæ & Darmbſtadinæ Lineæ, expreſſè cautum, & a S Cæſarea Majeſtate confirmatum, daß nemlich die Regierende Fürſten zu Heſſen/ deren nicht mehr als zwey ſein ſollen/ vor allen andern nicht Regierenden/ ſecundum ætatis prærogativam (uno atque altero caſu excepto,) den Vorgang haben/ unter denen Fürſten auch die ipſo actu keine Regierende Herren seynd/ ſolle der jenige der von Jahren der Elteſte iſt allenthalben vorgehen/ ob ſchon andere von älterer Lini/ oder zu erbung einer Fürſtlichen Regierung zu näher weren. Hoc tamen puto fallere † in 39
inſtrumentis & ſubſcriptionibus, ubi ponitur ſeries ſucceſſionis juxta linearum & juris primogenituræ prærogativam quia ibi non ætatis, ſed ſucceſſionis & linearum ordo & prærogativa attendenda, idque etiam tenor inveſtiturarum inter Haſſiæ Principes, ſatis ſuperque oſtendit. Confer Jacob. Alemanu *in Paleſtr conſultat. jur. conſultat. 7.*] Præterea † maior natu, inter Prin- 40
cipes eiusdem familiæ, qui in ſucceſſione æquales ſunt, inveſtituram ſuo & aliorum nomine petit, prout agitatum in cauſa Herrn Ernſt M. zu Baden/ contra Herr Wilhelm M. zu Bevern/ apud Meichſner *tom 2. lib. 1. deciſ. 5. fol* 421. ubi in actis proponitur, daß es bey dem Hauſe zu Baden/ wie auch ſonſten im Reich herkommen/ daß allerwegen der Elteſte Fürſt von ſein und der andern wegen die Lehen empfienge. Quod etiam † 41
ſingulari pacto olim inter Ludovicum eius nominis ſecundum & Henricum Haſſiæ Landgravios fuit conſtitutum, daß der Elteſte in allwege die Regalien und Lehenſchafften von Keyſerl. Maj. von ſeiner ſelbſten und der andern wegen als ein Sampteichen empfahen unnd tragen ſolte/ uti apparet ex actis in cauſa Heſſen contra Heſſen/ in claſſ 4. der Fürſtlichen Schreiben den Primogeniturſtreit betreffend. Ex quo tamen pacto apparet, allegatam in actis Badenſibus conſuetudinem, non eſſe univerſalem & ſatis tutam, aliàs namq; hoc pacto opus non fuiſſet, ideoq; in iiſdem actis Badenſibus iſtis aſſertioni contradictũ fuit, ut apparet apud Meichſner ſupra alleg. loc.

Si verò Primogenituræ † ius in aliqua Familia 42
non obtineat, omnes tanquam ſimultaneè inveſtiti æqualiter ſuccedunt, maximè ſi inveſtitura directa ſit auff die rechte Manns-Leibes-Lehensvolgere ſagesambten Lehen.

An verò in eiusmodi † Ducatuum diviſione 43
& aſſignatione, teſtamentaria diſpoſitio locum ſibi vendicet, ita ut teſtator iis, qui ab inteſtato æqualiter eſſent ſucceſſuri, per teſtamentum inæquales portiones poſſit aſſignare? Et ſunt rationes firmiſſimæ quib. negativa defenditur. Nam
† quæ ex pacto & providentia maiorum, & ex 44
liberalitate concedentis ad aliquem ipſo iure pertinent, teſtamento auferri vel minui invitis nobis non poſſunt, *text. in l eum qui, 3. ibi:* quæ verò non à patre ſed à genere, à civitate & rerum natura tribuerentur, ea manere eis incolumia, *ff. de interdict & relegat. l. 22 § 1. in fin. ibi,* non oportet admitti fideicommiſſum, quia hoc

non judicio ejus, ſcilicet defuncti, ad eum pervenit, ſed principali providentia, *ff. de adoption. text. no. ab. in l. un. ibi*, ex his enim ſucceſſionibus, debiti potius ſolutio quam muneris oblatio comprobatur, quæ non largientibus etiam, ipſâ propinquitatis ſerie deferuntur, *C. de imponend. lucrativ. deſcript. text. in jure Feud in c. 1. ibi*, nulla ordinatione defuncti in feudo valente, *de ſucceſſ. Feud.* Bart. *in d l. 3. eum qui, ff. de interdict.* Ludov. Molin. *de jure Primogenit. Hiſpan lib 4. cap ult nu. 4. & 9.* Hieronym. Schurff. *conſil. 47. cent. 1. & conſil. 17. nu. 6. cent 3.* Roſenth. *de Feud. cap. 9. concluſ. 67. n. 2. & 3.* Weſenb. *conſil. 15. num. 21.* [Herman. Vultej. *conſil. Marp. 25. nu. 66. & aliquot ſeqq. vol 2.* ubi rationes hujus rei elegantes adfert.] Anton. Fab. *in C. rerum in Sabaud. judic. lib. 4 tit. 1. defin. 4.* Tiber. Decian. *reſp 117. num. 32. & ſeq. vol. 3.* [Matth. de
45 Afflict *deciſ. 119. n. 2.* ubi dicit, † ſi pater habeat feuda antiqua, in quibus filii omnes ad ſucceſſionem ſunt vocati, diſponat ut ſolus primogenitus ſuccedat, iſtam diſpoſitionem non valere. Vid. etiam Caſpar. Anthon. Theſſaur. *quæſt 34. n. 16. & ſeqq.*]
46 Nam † qui in tali feudo ſuccedit, non tam in locum ultimi poſſeſſoris, quàm primi inveſtiti ſuccedit, [qui eſt velut pater communis agnationis *c. un. § cum vero de his, qui feud. dar. poſſ* Curt. *de Feud. part 1. quæſt. 8. colum 2 in princ.* Cacheran. *deciſ. Pedemont. 161. num. 7. verſ nec nocet.* Et vigore primæ ſtipulationis ac inveſtituræ defert Feudum ad poſteros, velut fons aquam ad rivulos, *gloſſ. in l. ſi donato, § fin in verb. inchoavo ff. de donat. inter vir. & ux.* Geil. *2. obſ. 49 num. 3. in fin. & obſerv 154. num. 4. & ſeq.* Weſenbec. *conſil 41. num. 105. & ſeq.* Vultej. *conſil. Marp. 25. num 25. vol. 3.* Fac. *text in c. 1. in verbis per inveſtituram patris vel avi, de Feud. March.* quem text. ad hoc valde not. Bald *ibid* Bart. *in l eum qui, ff. de interd & relegat.* M. Anton. Natt. *conſil. 502. nu. 30. 31. & 32.* Et ſuc-
47 cedens † non tam acquirere, quàm acquiſitum capere cenſetur per tradita Hieron. Schurff. *conſil. 23. nu 2. cent 1.*] nec tam perſonæ, quam beneficii & feudi ſucceſſio fieri cenſetur, *cap. un. 2. Feud 11. verſ. ad cognatos, ibi*, ad cognatos enim ejus beneficium non pertinet, neque beneficii ſucceſſio. Anton. Fab. *in conſultat. de Ducat. Montiſfer. pro Duce Sabaud. part. 1. p. 214.* [Cacheran. *d deciſ 161. num. 7 verſ. nec nocet.*]
48 Cum enim † ſucceſſores æquè in inveſtitura ſint comprehenſi, atque primus inveſtitus, à concedente beneficium hoc jam ab initio datum iis cenſetur, tanquam, non tam in jus, quàm in locum primi acquirentis ſucceſſuris, idemque jus per mediam quidem primi acquirentis & ſubſequentium perſonam, ex proprio tamen capite habituris, ut eruditè enucleat, Anton. Fab. *in d conſult. p. 117.* [vid. Molin. *de primogenit lib. 1 cap 1. nu. 17. & lib. 3. cap. 6. ſub nu. 29.* Frider. Boſt. *in controverſ. Mantuan art. 6. nu. 468 & ſeq.* Quod pertinet Regula † ultimum vaſallum, ſemper eſſe primi ac- 49
quirentis ſucceſſorem, etiamſi feudum per mille manus ambulaverit, Dd. *in c. 1. §. 1. de ſucceſſ Feud.* Zaſ. *de Feud part. 8. num. 5.* Deci. *conſil. 78. num 4.* Natt. *d. conſil 502. num. 30. & ſeq.* Geil. *2. obſ 149. num. 3. & obſerv. 150. num. 5.* Reguer. Sixtin. *conſil. Marp. 11. num. 21. & ſeq. vol. 3.* Cardin. Mantic. *de tacit & ambig. convent. lib. 23 tit. 27. num 1. 6. 7. & ſeqq.* Hotoman. *conſil. 31. n. 16. & 26.* ubi id pulchris rationibus firmat.]

Quamobrem cum illud † jus non ex teſtatoris 50
beneficio deſcendat, neq; ejus diſpoſitione tolli debet, unde in Feudis ex pacto & providentia & vel maximè ſimultaneis, Feudi poſſeſſor in præjudicium ſucceſſorum nihil diſponere poteſt, neq, per teſtamentum, neque inter vivos, Marian. Socin. Jun. *conſ. 65. nu. 19.* Weſenbec *conſ. 41. nu. 105. & ſeqq.* Erneſt. Cothman *conſil 67. nu. 69.* Schrader. *de Feud. p. 7. cap. 2. num. 3* [Andr. Geil. *ſupra allegat loc.* Etiamſi † Domini conſenſus interve- 51
niat, Qui quidem ſuo non autem agnatorum juri opera majorum quæſito ratificando præjudicare poteſt ut erudite & multis deducit Natt. *d. conſil. 502. n. 30. & ſeqq.* Ita eque primævus Feudi ſtatus, ne quidem de conſenſu Domini, in præjudicium ſucceſſorum mutari poteſt, Menoch. *conſil 1. nu. 125. & conſil. 10. num. 58.* Vult. *conſil. Marp. 25. nu. 26. volum. 3.* Thoming. *dec ſ 25. n. 7.*] Atque omnia Feuda præſertim Ducatus & Principatus hodie cenſeri hereditaria vel mixta: vid. Gœdd. *4 conſil Marp. 16 n. 25.*

Et ſicut de † ſucceſſione regia quæ non jure 52
hæreditario, ſed jure ſanguinis, legis aut conſuetudinis defertur, uſque adeò Regem teſtari non poſſe, ut ne quidem Primogenitus Regis, aut alius proximior, cui regnum debetur, id vi teſtamenti vel alterius diſpoſitionis capiat, Philip. Franc *ad rubr. num 36. de teſtam. in 6.* Martin. Laudenſ. *de Princip. q 380.* Coraſ *in l filium quem nu. 21. C famil. ercisc.* Hotom. *de jur. ſucceſſ. reg. in reg. Franciæ, l. 1* [Carol. Molin. *in conſuetud Pariſ. tit 1. §. 8. gloſſ. 3. n. 9.* ubi id etiam procedere dicit, † eo 53
caſu

caſu ſi omnes maſculi deficerent ſanguinis regii, ut nec eo caſu ſuc eſſor teſtamento conſtitui poſſit, ſed potius per proceres Regni, nova interveniente electione. Erneſt. Cothman. *conſil.* 41. *n.*1. *& aliquot ſeqq. & n.*11. refert ex Crantz. *in ſua Dan. lib.*2 *cap* 3. ita ſcribentis: *Equidem ædes, agros, vineas & his ſimilia, teſtamento dari audivimus: Regnum autem præſtare charta beneficio, prodigii loco habendum eſt.* Hinc Bald. *in c* 1. *de Feud. March.*
54 ſcribit, † dignitates Regales ſolius eſſe Reipublicæ, & ſicut radii ſolares à ſole, ita & hujusmodi dignitates à Republ. à qua ortæ ſunt, ſeparari non poſſe, Udalric. Zaſ. *conſil.*8. *nu.*9. *lib.*1. In tantum ut ne quidem Rex quos velit, contra Regni Legem tutores ſucceſſori dare poſſit per tradita Erneſt. Cothman. 1. *conſil.*41. *num* 11.] Ita & de Dignita-
55 tibus, † puta, Ducatibus, Marchionatibus, Principatibus, Comitatibus, quæ jure ſanguinis deferuntur, & ad ſucceſſorem in dignitate pertinent, regulariter teſtamentum non valere, ex Martin. Laudenſ. Philip. Franc. & aliis tradit Joh. Dauth *in expoſit. L. fin. n.*16 *C de pact.* [Geil. 2 *obſ.*116 *num.* 9. 10. *& ſeqq.* Dauth. *de teſtament.*
56 *num.* 87. *verſ ſubſiſtunt.*] niſi ipſi † ſucceſſores teſtamentum ratum habeant, & pacto vel jurejurando id confirment. Quamobrem pro regula
57 traditur † quod Feuda Dignitatum hoc ſpeciali jure habeant, ut non admittant ullam ſucceſſionem hereditariam, nec tam ex cauſa ſucceſſionis hereditariæ deferantur, quàm ex pacto & inveſtitura *per text. in c. un. de Feud. March. & ibi not.* Bald. [Natt. *conſil.*502. *num.*4. ubi videndus Johan. Oldendorp. *conſil. Marp.*5 *num* 75 Dauth. *ad l. fin. num* 16 *gloſſ. a* 2. *C. de pact.*] Ant Fab. *in Conſultat. de Ducat. Montisferr. pro Duce Sabaud. part.* 1. *p.*12 & Erneſt Cothman. *conſil.*2. *num.*1, 5. *vol.*5. *& conſil.*41. *vol.*1.
58 [Limita tamen præcedentia omnia, † quæ de Regnis & Principatibus hereditario & communi ſucceſſionis jure non obvenientibus dicta ſunt, eatenus procedere quatenus Regnorum vel Ducatuum ſucceſſioni, ſingularia quædam jura, Leges, pacta & ſtatuta ejusmodi annexa ſint, alias ſecus per tradita Alexandr. Raudenſ. *conſil.*2. *num.*65. *in fin.* Indeque idem Raudenſ. *in reſponſ.*1. *num.*11. Regulam dicit eſſe, Regna omnia jure deferri hereditario, adductis ibi quamplurimis auctoribus, & exemplis Portugalliæ & Arragoniæ, item Majoricarum Regnorum, quæ hereditaria dicuntur, & hereditario jure deferuntur, Carol. Molin *in conſuetud. Pariſienſ. tit.*1. § 8. *gloſſ.*3 *num.* 9. *circ. fin.* Nec deſunt exempla Regnorum delatorum per teſtamentariam diſpoſitionem, quorum quædam refert Ærodi. *rer. ab omni antiquitate judicat lib.*5. *tit.*3. *fol.*170. Et
conſtat primis & mediis temporibus Imperium 59
Romanum, teſtamenti & ſucceſſionis jure delatum, per tradita *ſupra hoc lib. Claſſ.*3. *cap.*2. *num.*4. *& ſeqq.* Arnoldum Geldriæ Ducem exheredé ſcripto filio Adolpho, propter atrociſſimas injurias, Ducatum Geldriæ Carolo Burgundiæ Duci teſtamento adſcripſiſſe, & ad ejus heredes devolutum teſtatur Philipp. Cominæ. *lib.*5. *commentar.* Notandum etiam hic † quod in omni- 60
bus ferè principum Germaniæ familiis teſtamentariæ diſpoſitiones frequententur, in quibus vel æquis, vel inæqualibus portionibus filii inſtituuntur, præcepta Regiminis præſcribuntur Tutores conſtituuntur impuberibus, vel etiam aſſignato primogenito principatu, & regimine, reliquis filiis alimenta & portiones bonorum relinquuntur, cum ſimilibus. Sic Philip-
pus ſenior Haſſiæ Landgravius, † princeps pru- 61
dentiſſimus, Anno Chriſti 1562. teſtamento filios 4. æquali quidem jure, inæqualibus tamen portionibus heredes inſtituit, & multa ſaluberrima regendi præcepta iis præſcripſit. Condide- 62
runt etiam teſtamenta † ejusdem filii Wilhelmus Ludovicus, Georgius, & non ita pridem hujus filius Ludovicus junior, Fidelis dictus, princeps meus quondam clementiſſimus inclytæ recordationis, in quo, relicto filio primogenito Georgio Landgravio, omnibus, Principe dignis virtutibus, ornato, ſecundum hereditaria & jurata familiæ pacta totius principatus regimine, reliquis filiis pro ſuſtentatione certis reditibus aſſignatis, factaque ſubſtitutione & Tutorum d[...]tione mul[t]a pro ſua, qua polluit in rerum gubernatione, prudentia, ſalubriter monuit, idque poſteà à filiis puberibus jurejurando fuit confirmatū. Vid. die Fürſtliche Erbgebäch auff Landgraff Ludwigs / Rubr. von Eröffnung deß Teſtaments. Ejusmodi Principum teſtamenta inter liberos † etiamſi portiones inæquales fuerint aſſi- 63
gnatæ, propter reverentiam erga parentes, vel etiam jurisjurandi religionem, qua plerumq; roborari ſolent, non memini facilè impugnata quamvis à Feudorum natura in iis aliquantiſper fuerit
receſſum. Verum Principum teſtamenta, quæ in- 64
ter Agnatos, alias ex pacto & providentia majo-

rum vocatos condi ſolent, non ita obſervata, aut ſine controverſia tranſiiſſe, ſuperiore & noſtra ætate exempla extant, & videre eſt de teſtamento Ducis Saxoniæ Georgii ap. Sleidan. *lib. 11. ſub Anno 1539.* Quò ut opinor, alludit Dauth. *ad l. fin. num. 6 in notat. gloſſ. a. 2. in fin.* Eiuſmodi enim Feuda imperii, Regalia imperii membra, & non in commercio eſſe niſi iuxta tenorem inveſtituræ imperialis ſuo vexillis imperial ter factæ, ſcribit Carol. Molin *in præfat. ad conſil. pro Landgrav. num. 5. 7 12 & conſil. 18. nu. 9 13 17. 20. 27.* quem allegat Dauth. *in tract. de teſtam. nu. 87.*
65 *verſ. ſubſiſtunt in fin.* Si tamen Agnati † publicatis & viſis teſtamenti tabulis, ultrò acceptarent tale teſtamentum, ſibi præiudicium conciterent quo ad diſpoſita in illo, etiamſi teſtator aliter diſpoſuerit quàm diſponere de iure debuit, contravenire non poſſent, Bart. *in l. licet, & in l. pactum quod dotali, C. de pact.* Bald. *in c. imperialem, de prohib. Feud. alien. per Fred.* Oldrad. *conſil 139* Cravet. *conſil. 237. num. 2 verſ. ſed magis, & conſil 257. nu. 1.* Decian. *conſil. 3 num. 39. vol. 1. & conſil 2 num. 78 & ſeq. vol. 2.* Menoch. *conſil. 504 num 16. 17 & 18.* Grammat. *deciſ. 103. num. 147.* Joh Gœddæ *conſil. Marp 25. num 14. vol 1* Vultej. *conſil. 21. num. 209.*
66 *vol 3.* Maximè † ſi interveniente iureiurando ad eiusdem obſervantiam ſe adſtrinxiſſent, tunc enim obſtricti manerent tanto fortius; quia iuramentum actum reddit irrevocabilem, per ea quæ de iuramenti viribus diximus *ſupra Claſſ. 3 cap. 9. num. 37. & ſeqq.*]

67 Ex præcedentibus ulterius infertur, † quod Princeps in teſtamento non poſſit ius Primogenituræ in præiudicium aliorum filiorum, qui ſimultaneè & æqualiter ex pacto & providentia Maiorum ſuorum vocantur, ipſis invitis erigere: [Ludovic: Molin ita expreſſè firmat. *de primogen. Hiſp. lib. 1. cap. 10. num. 71.* Menoch. *conſil. 161. num. 1. & conſil. 501 num 4.* Crav *conſil. 624. nu 3.* Pacian *conſil. 36. num. 187.* Card. Tuſch *pp. concluſ.*
68 *654. n. 5. & ſeqq. verb. primogenitura.*] tum † quia habent ius ex prima inveſtitura quæſitum, non beneficio patris, ſed concedentis, ideoque ſine facto ipſorum auferri id non poteſt, *l. id quod no-*
69 *ſtrum, de regul. iur.* Hinc etiam † Filius vivo patre cenſetur eſſe inveſtitus de Feudo, Jaſ. *in l quoties, colum 7. C. de rei vindicat.* Tyraquell. *in tract. le mort. ſaiſ. le vif. in præfat declarat 4. & in tract. de*
70 *primogen quæſt. 40. num. 99.* & vivo † patre Feudum patris quodammodo habere & poſſidere, *gl. in cap. 1 §. fin. & ibi* Bald Alvarot. Præpoſit. *de Feud. cognit.* Ludolph. Schrader. *de Feud p. 10. ſect. 5. num. 22* [Habetque ius quæſitum] non per 71
viam tranſmiſſionis de una perſona in aliam, ſed ex perſona propria, eveniente caſu quo perſona anterior tollitur è medio. Paul Caſtrenſ. *in l. Ariſto. col. 5 verſ. ampliando, ff de donat.* Ideoque per mortem patris ſuccedendo non dicitur acquirere, ſed iam in vita quæſitum liberiori adminiſtratione capere, per tradita Natt. *conſil. 161. num. 37.* Cacheran. *deciſ. 161. ſub num. 11* Et in ſpecie, † quia primogenituræ ius non eſt beneficium 72
patris, ſed Legis vel conſuetudinis, poſt Bald. *conſil 360.* eleganter firmat Carol. Molin. *in conſuet Pariſ tit 1. §. 8. gloſſ. 3. nu. 7.* Hercul Mareſcot. *2 variarum reſolut. 120. ubi num 16.* ita fuiſſe deciſum Neapoli in cauſa Baronis Bonatorum, contra Matth. de Afflict. tunc temporis Advocatum refert] Tum etiam; quia † Primogeni- 73
tura regalis ſine Principis ſummi auctoritate conſtitui non poteſt, Dec. *conſil. 1 num. 153. & ſeq. vol. 3.* Guttier *pract. quæſt canon c. 14 lib 2* Don. Garſ. Maſtrili *de Magiſtratib. lib. 4. cap 13. num. 18.* [Qui ſolus valet ſtatuere, ut in feudo iuriſdictionali & Regali tantum primogenitus ſuccedat, Jaſ. *conſil. 226. lib. 2.* Deci *conſil. 269. colum. 3.* quos allegat & ſequitur Marc. Anton Natt. *conſ. 501. num. 29.*] Tum denique quia primogenitura † ratione dignitatis regalis, non minus quam 74
ipſa Regalis Dignitas publici iuris eſt argumento eorum, quæ tradit Bart. *ad l. 1. Cod. de dignit. & ibid* Luc. de Pen. Tiber. Decian *reſponſ. 7. num. 70. & ſeq. volum. 3.* Quæ autem publici iuris ſunt diſpoſitioni teſtamentariæ & pactioni privatorum non ſubiacent, *l. ius publicum, ff. de pact. l. 2. §. ſed quia veremur, C. de Juram calum. l. cum ſervus, 39. § ſi vero Saluſtianus cum § ſeqq. ff. de legat 1.* [Indeque † de rebus primogenituræ Regali 75
ſubiectis, nec compromitti, nec tranſigi poſſe, ſine Regia ſive ſummi Principis auctoritate, multis oſtendit Molin *de jur primogenit. Hiſpan. lib. 4 cap. 8. num. 20.*] Et quamvis † Principes imperii reſpectu ſuorum ſubditorum publicam 76
perſonam ſuſtineant, reſpectu tamen Imperatoris & totius imperii, unde regalis dignitas, quam poſſident dependet, pro privatis habendi, ut in ſimili, civitates reſpectu Romæ omnes cenſentur loco privatorum, *l. 16. in fin. ff de verb. ſignif*

[Limita rurſus hæc quæ iam dicta ſunt, non proce-

77 procedere † in Regnis & Principatibus merè hereditariis, quia cum illa hereditario jure deferuntur, jus etiam primogenituræ teſtamento in illis induci, & de eo non minus quam aliis rebus hereditariis diſponi poſſet, per ea quæ declarando Oldrad. & ref rendo aliorum ſententias ſcribit Carol Molin. *in conſuetud Pariſ. tit* 1. §. 8. *gl ſſ.* 3 *numer* 9. *circ. fin.* adeoque primogenito excluſo ſecundo genito digniori prærogativa illius juris, aut regnum ipſum conferri poſſet. Quo pertinet eorum tra-
78 ditio, † quod in ejusmodi ſucceſſionibus magis attendi debet, commodita ſubditorum & habilitas ſuccedentis, quàm gradus vel ordo ætatis, Luc de Penn. *ad l.* 1. *C de tyron. num.* 12. Zaſ.
79 *conſil.* 8 *num.* 8. *lib.* 1. Sic David † Salomonem ſecundogenitum prætulit Adoniæ primogenito, dicendo ſedebis ſuper ſolium meum, & ipſe regnabis pro me, *Reg.* 3. *cap* 1. Jacob in benedictione prætulit Ephraim Manaſſæ, quamvis hic eſſet primogenitus, *Geneſ.* 48. *v.* 5. qui & ipſe matris aſtu & calliditate Eſavo præripuerat hoc jus, *Geneſ* 27.]

Quid ſi Princeps in teſtamento uni ex filiis majorem portionem conſentientibus filiis aliis, in teſtamento, hac adjecta motiva, quia is ſit
80 primogenitus, aſſignet, † reliquis etiam univerſalibus heredibus inſtitutis, anne propterea cenſendus erit, jus Primogenituræ conſtituere
81 voluiſſe: Et magis eſt quod non; quia † illa determinatio non tam cauſam finalem, quam impulſivam arguit. Et † univerſalis omnium filio-
82 rum inſtitutio, cum primogenituræ jure & natura pugnat, quamvis portionibus inæqualibus in-
83 ſtituti ſint. Cum non tam † diſtributivè hereditas, quam ſola heredis inſtituti qualitas denominative ex inſtitutione ſpectetur, Bart. *in l. ut jurisjurandi*, §. *ſi liberi ſſ. de oper. libé.* t Bald. *ad tit.* 8. *de ſucceſſ. Feud. verſic. quaro utrum filius*, Anton. Fab. *in Conſult. de Ducat. Montiſerrat. part.* 1. *pag.* 121. [Faciunt tradita per Honded. 2. *conſil.* 46. *num.* 17. *& ſeq.*]

84 Et licet hoc caſu † certi limites videntur adſignati, acquirendæ hereditatis, attamen æqualiter ſunt inſtituti, & res in quibus ſunt inſtituti habentur pro legatis, hoc eſt, quilibet accipit ſuam portionem in qua eſt inſtitutus, tanquam præcipuam, in reliquis verò ſuccedunt æqualiter, *l. ex facto, in princip. verſ. ita igitur*, l. 1, pone duos eſſe heredes inſtitutos, unum ex fundo Corneliano, alterum ex fundo Liboniano: & fundorum alterum quidem facere dodrantem, alterum quadrantem, erunt quidem heredes ex æquis partibus, quaſi ſine partibus inſtituti, quamvis officio judicis unicuiq; eorum fundus, qui relictus eſt, adjudicetur, *ſſ. de heredib. inſtitut. text. in l. quotiens*, ex parte tertia fundi Corneliani alter ex beſſe ejusdem fundi: Celſus expeditiſſimam Sabini ſententiam ſequitur, ut detracta fundi mentione, quaſi ſine partibus heredes ſcripti hereditate potiantur, *ſſ eod.* Johan. Sichard. *ad l. quoties, n* 6 *C. de hered. inſtit.*

Ex † notoria itaque & univerſali Germaniæ 85 conſuetudine, in feudis regalibus (excepto Electoratu) jus Primogenituræ & quæ illi cohærent citra ſpeciale pactum, privilegium aut ſimilem contrariam diſpoſitionem, vel conſuetudinem legitimè præſcriptam, locum non habet, ſed pari jure Feudi ſucceſſores ſuccedunt, ut communiter Dd. ſtatuunt, & videre eſt, apud ſupra allegatos. [Siquidem jus primogenituræ, † non eſt 86 qualitas primordialis Feudorum, ſed accidentalis cum ex natura feudi omnes vocati æqualiter ſuccedant & hoc jus primogenituræ a privilegio vel ex conſtitutione particulari provenit, *c.* 1. *de ſucceſſ feud.* Beroi. *conſil.* 71. *n.* 43 *volum.* 1 Cardin. Tuſch. *pp concluſ* 631. *num.* 1. in Feudis cognitam fuiſſe differentiam ſexus, non ætatis.]

Prædictio caſu † cum omnes ſuccedant, quam- 87 vis uni pars Ducatus, alteri Comitatus Ducatui unitus unus vel alter ſub nomine quota aſſignetur, omnes ita dividentes nihilominus ſunt & manent Duces, & Principes univerſi Ducatus, & Principatus: tum quia † ipſa regalis Dignitas 88 & Feudi ſubſtantia manet indiviſa, Schurff. *d. conſil.* 37 *num.* 5 & proinde cum iſta regalis dignitas ſit individua, ut in toto, ità etiam in qualibet parte tota eſt, ſicut anima tota in qualibet corporis parte tota eſſe cenſetur. Sic ſervitus † in 89 fundo quæſita per partes ejusdem indiviſa retinetur, *l. ut pomum*, §. *ſi prædium*, *ſſ. de ſervit.* manetque tota in qualibet parte diviſa ut alibi totus fundus eſt in parte dotis, *l. fin. de fur. dot.* tum quia † Principes naſcuntur & rurſus evenientе 90 caſu ſucceſſionis ſolidum Ducatum vigore inveſtituræ primæ conſequi poſſunt, Roſenthal *de Feud. c.* 9. *concluſ.* 56. tum quia † Dignitas iſta eſſe 91 Ducem, Comitem, &c. illius Ducatus, Comitatus, perſonæ congenita eſt, eique adhæret. Frider 1. *de Proceſſib. cap.* 19. *num.* 11. Andr. Knich *de jur. ter-*

*jur.territ.cap.*1.*nu.* 221.ſplendorq; Provinciæ ex poſſeſſoris Dignitate, non dignitas hominis ex Provincia oritur, Matth.Stephan.2.*de ju. ud.p.*1. 92 *c.p.*6.*num.*31.*& ſeqq.* [Et vix eſſe, † ut in Germania ullibi exemplũ proferri poſſit, quo Princeps, qui partem Principatus, tamerſi minimum ex diviſione adeptus eſt, non cenſeatur Princeps eſſe & manere, reſpondit Herman.Vult. *conſil Marp.* 35.*n.*33.*in fin.* Sic & Dux, Marchio, Comes expulſus à Ducatu, Marchionatu, &c.nihilominus manet Dux, Marchio, Comes per tradita, Chaſsã. 93 *de glor.mun.l.part.*5.*conſiderat.*99. Indeq; omnes † ad Comitiorum & circulorum conventus tanquam Principes imperii vocantur, ſeſſionemq; ac votum in Comitiis habent, Betteram. *de Comitiis concluſ.* 41. *pag.* 140. Cum interſit reip. deß des Reich an ſeinen Gliedern und Stimmen geſtercket werde / Reichs Abſchied zu Speyer / de Anno 1570 §. Nach dem auch noch etliche.

94 Eſſe † namque ſtatum imperii, perſonæ celſitudo eſt & ſummi Principis beneficium, non glebæ precium, quẽ ſcilicet ſummus Princeps ſedere dignatus eſt in Comitiorum conventibus, R. A. de Anno 1548 ibi. der Stimmen und Stande im Reich verſ.unbillig, hic Zach Viet *de exempt cõcluſ.* 28. Secus tamen eſt ubi primogenituræ jus viget; tum enim ſolus Primogenitus vocatur, qui ſolus pleno jure Ducatum adminiſtrat.

95 Denique facit quod Comitatus † unitus Ducatui & Principatui, capitis naturam habere cenſetur, Decian.*conſil.*32.*num.*2). *lib.* 2 Johan. Dauth.*in expoſit.l fin.*72.*circ.fin.p.*294.*Cod.de pact.* 96 [Sicut & civitas & caſtrum † ubi unitur Marchiæ, cenſetur eſſe de Marchia, Guid, Pap. *q.* 165. Natt.*conſ.*636.*nu.*88. Decian.*reſp.*123.*n.*69.*vol* 3. Imò plus dicit Bald.*in c.*1.*§.præterea Ducatus col. ult. verſ. ſed quid ſi Marchionibus de prohib Feud. alien.* Quod ſi Marchioni addantur caſtra aliqua de novo, illa caſtra dicentur Marchia, dato et-97 iam, quod ante fuerint Comitatus.] Nam † unio facit rem eſſe ejus naturæ cujus eſt id cui unitur, *c ſi adi. Ne ſed.vacant in* 6.*c recolentes de ſtatu Monach.l. Lex Falcid.a,*1 *§.ſi coheredes mei & ibi* Bart. *ff. ad L. Falcid. & aptior textus ad hoc in l.non dubito ff. de capt. iv. & poſtlimin revers.* qui dicit, ſi res ſint redactæ ad unum, quod tunc non debent diverſo jure cenſeri *l. cum qui ædes.* 23. *ff. de uſucapion.* Zobell *different.part* 2.*differ* 46.*n.*7 [Et augmen-98 tum † ſequitur naturam ejus cui accedit & ſecundum eam regulatur, *l.ſi ex toto.l. quod in rerum. §.ſi quis poſt.ff de legat.*1. Albert. Brun. *tract. de augm. concl.*5 *in pr.n.*1. Regner. Sixtin. 2. *conſil. Marp.*14. *n.*91.98. Et in terminis *nu.*108. Cardin. Tuſch. *pr. concluſ* 229. & 230. & *aliquot ſeqq.* & præſertim *concl.*242.*verb.uni* & *verb.unita Eccleſia.* Unumque connexorum cenſetur alteri eſſe conforme. Zaſ.*conſil.*18.*l b.*2 Meichſner.*deciſ.*14 *n.*19.*Tom.* 3.] Hæc enim † natura eſt unionis, ut res unitas 99 ad eandem eſſentiam reducat, ut unum ab alio ſeparari vel divelli non poſſit, Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib.*4 *cap.*12. *num.* 30. ita tamen ut magis dignum trahat ad ſe minus dignum, *c. per tuas de arbitr cap quanto de judic.l. ſi communem, ff. quemadmodum ſervit.amitt.l. qua religioſis. ff. de rei vind. ſi alieni, ff. de ſolut.* Marant. *de ord. jud.p.*4. *diſtinct* 11 *nu.*16. & minor † pars unita majori cen- 100 ſeatur facta illius appendix, *l. litibus, C de agricol. lib.*11.*ubi* Bart Weſenb. *conſ* 1.*n.*52.

Et ita ſemel unitum † & aggregatum amplius 101 dividi aut ſeparari non poteſt, Pariſ. de Put *de redintegr.feud.fol.* 5. *verſ. an poſſit Baron.* Menoch. *conſil.*26. *num.* 26. *lib* 1. Et vigore ejuſmodi unionis † Comitatus unitus Principatui regulatur 102 ſecundum illius leges, Bart. *in l ſi convenerit, §.ſi nudo num.*3.*ff de. ignor.* ct. Bald.*in c translato. n.* 4.*verſ.& facit iſtud, x.de conſtit.* quod ita ponderavit referens in cauſa [illegible] apud Meichſner. *Tom.*2. *lib.*1. *deciſ* 9.*n.*14. quia † con- 103 nexorum & unitorum idem judicium: & idem juris eſt in connexis ſive unitis & acceſſionibus, quod eſt in principali, Fulv. Pacian. *de probat lib.* 1.*cap.*26.*num.*1. *& c.*17.*num.* 48. Natt.*conſil.*286. *num.*4. Heim. Vult *conſil Marp.*16.*n.*79. *volum.*1. [Meichſner.*deciſ* 14 *n.*19.*Tom.*3 Erneſt. Cothm. *conſil.*4 *num* 69. *vol.* 5. Johan. Oldendorp. *conſil. Marp* 5.*num.* 97. ubi dicit, quod in his ditio- 104 nibus majori usindividuis, ad imperii ſtatum pertinentibus, omnia bona particularia reſpiciant in unum caput, cujus naturam induunt & ſequuntur. *Et ibid. num* 122. dicit hujus juris Natura prælucente quotidiè videri exempla, in arboribus lignis, lapidibus & cæteris rebus quæ per acceſſionem variant qualitatem & appellationem, & novam induunt conditionem, *l arbor in pr ff. com divid.l pen ff. pro ſoc. l.ligni appellatio, §. idem libro ſecundo, ff. de legat.* 3. *l. cum hi quibus §.ſed & per,ſonarum. ff. de tranſact.*] Hinc Dd. theorica, † quod augmentato regno pars illa 105 augmentata eodem jure cenſeatur, quo regnum ipſum, ita ut iiſdem moribus & conſuetudini-

bus

bus regatur, ut tractat Boër. *quæſt.* 50 *num* 19. *poſt* Alex *in l. ſi ex toto*, 8. *per ill. text. de legat.* 1. *& conſil.* 178. *volum.* 2. Anton. Fab. *in d. conſult. p.* 1. *pag.* 52. [Carol. Molin *in conſuetud. Pariſ. tit.* 1. §. 13. *gloſ.* 1. *num.* 73. ubi dicit, quod poſtquam minor Britannia unita ſit coronæ Franciæ. Britanni veri ſint effecti Regnicolæ.]

106 Comitatus † tamen unitus, ſi quæ privilegia habeat, quæ ditioni & Principatui cui unitus eſt, non conveniunt, per unionem non amittit ſed retinet, uti ex Afflict. & Jaſon tradit And. Geil. 2. *obſ.* 61. *ſub. n.* 12. [Ibidemque Græva. *conſiderat.* 1. Idque maxime procedit, ſi unio ea lege fiat, ut ditioni unitæ ſalva remaneant jura particularia, Alex. *conſil* 114. *num.* 19. *lib.* 4 Felin. *in c. tranſlato n.* 6. *verſ. ſed adde notata & n.* 7 *x de conſtituit.* Honded. *conſil* 13 *n.* 50 *in fin. vol.* 1. Erneſt Cothman. *conſil.* 26. *num.* 16. *vol* 5. Cavalcan *deciſ.* 5 *n.* 6. *part.* 2 Cardin. Tuſch. *pp. concluſ.* 229. *num.* 9. *l t. u.*

107 Sic Belgicæ ditiones † diverſorum olim Dominorum imperio ſubjectæ, poſtmodum pactis matrimonialibus, & tandem legitimæ ſucceſſionis jure ad Domum Burgundicam, Auſtriacam, ac tandem Regnum Hiſpanicum devoluta, iſtis tamen ſemper expreſſis conditionibus, ut in ſingulis provinciis ſpeciatim ſua cuiuſque reipubl. adminiſtrandæ ratio, jura & immunitates ab omni memoria per manus traditæ, ſartæ tectæque manerent, ita ut uni in alteram jus nullum imperii competeret, Panthaleon Candid. *in epitom. rer. Belgic.* adde Peck. *c. in toto n.* 6. *de reg. jur. in* 6. eiuſque rei plura adfert exempla, Zachar Viet. *de exempt.*, *concluſ.* ubi etiam varia de hac unionis materia notavit]

108 Quamobrem † unio non efficit ut Comitatus ſit Ducatus, quia tum non eſſet unio, ſed tranſmutatio. Nam illa fit ſalva cuiuſque rei ſubſtantia. [Neque unio per ſe mutat bonorum ſeparatorum naturam, Jaſ. *ad § in perſonam in t. notab. inſtit. de action.* Modeſtin. Piſtor. *conſil.* 40. *nu.* 145. *vol.* 1. Gœdd. 3. *conſ Marpurg.* 33 *n* 262. Treutler *conſil.* 77. *num.* 135. *& ſeqq.* ubi id exemplis quibuſdam illuſtratur *& conſil.* 82. *num.* 98.] Sed hoc per illam efficitur, ut quaſi pars illius Ducatus cui unitur cenſeatur & pari jure æſtimetur. Un-

109 de † ſæpe fit ut Ducatus vel Principatus ex multis particularibus tam allodialibus quam Feudalibus collectus corpus individuum fiat; & tanquam Feudum imperii ab imperio recognoſcatur. Hinc Wilhelmus Haſſiæ Landgravius felicis recordationis, in cauſæ Naſſovicæ actis articulando ſaſſus. daß das gantze Fürſtenthumb Heſſen von vielen Particular ſtucken/ ſo wol Allodial als Lehen zuſammen gebracht/ vnd ein corpus individuum vnnd Fürſtenthumb darauß gemacht worden/ vnd daſſelbe dergeſtalt zuſammen gebrachtes gantzes Fürſtenthumb mit allen vnd jeden ſeinen Partibus integralibus der Erbverbrüderung nach (ſalvo tamen cuiuſque particulari jure Dominico) vom H. Reich zu Lehen rühren/ Acta in Sachen Heſſen contra Heſſen, *in deduct. cauſ. Princip. nu.* 131. 132. [Vid. Oldendorp. 2. *conſil. Marp.* 5. *num.* 36 *& n.* 84. ubi notanter dicit; Quod in toto Principatu Haſſiæ atque Comitatibus accedentibus, expenſa omniũ bonorum qualitate aut ſunt beneficia, aut beneficiorum acceſſoria.] Ideoque † tam is cui Comitatus Ducatui unitus, quam is cui Ducatus pars adſignata eſt in diviſione adminiſtrationis Princeps regens illius Ducatus ein regierender Fürſt deß Fürſtenthumbs/ eſſe cenſetur. Ac tanquam Princeps, verus Dominus, & indubitatus ſucceſſor illius ſimultaneè in inveſtituris Cæſarei cõprehenditur & vocatur, eique ſubditi totius Ducatus in eventum & vice verſa homagio & fidelitatis juramento adſtricti ſunt. Nam hæc † eſt inveſtituræ ſimultaneæ cauſa, ut jus certum & irrevocabile omnibus in inveſtitura comprehenſis & eorum ſucceſſoribus maſculis tribuat, nec ullo teſtamento aut diſpoſitione inter vivos auferri poteſt Roſenth. *de Feud. c.* 6. *concluſ.* 12 *num.* 6. *& 7. & c* 7. *concluſ.* 48. *num.* 4. Hartman. Piſtor. *lib.* 2. *quæſt. juris. part.* 2. *q.* 20 *num* 11. 14. 15. 25. *& quæſt.* 29. *n.* 31. *& ſeqq.* Dauth *de teſtament num.* 87. *verſ. ſubſiſtunt ergo.*

The margin numbers 110 and 111 stand beside the lines "…Ideoque † tam is cui Comi-" (110) and "…Nam hæc † eſt" (111).

CAPUT XVIII.

DE SINGULARI QUORUNDAM *Principum Germaniæ ſuccedendi modo per pacta & confraternitates.*

SUMMARIA.

1. *De jure civili duo ſunt modi hereditatem deferendi, ex teſtamento, & ab inteſtato.*

2. *In illuſtribus quibuſdam Principum Germaniæ familiis jure publico militari ſingularis ſuccedendi modus per pacta receptus eſt.*

3. *Pactum confraternitatis Saxonico-Haſſiacæ memorabile, quando & qua occaſione inſtitutum.*

4. *Hæc confraternitatum pacta à juris communis regalis exorbitantia Imperatorũ confirmatione hodie ſuſtinentur.* 5. *Ad pacem, imperii tranquillita-*

tem, & defenſionem ſubditorum pertinent. Subditorum intereſt, ne alienis, & ignotis, Dominus ſubjiciantur. 6. Et ad conſervationem illuſtrium familiarum.

7. 41 *Nullum ius, nulla conſuetudo, vel ſtatutum contra talem confirmationem allegari debet.*

8 *Publicæ utilitatis favore, ea quæ publicè utilia ſunt, non includuntur in his, quæ lege prohibentur.*

6. 10. *Eiusmodi pacta in vim contractus mutuæ obligationis, legis, & ſtatuti ſubſiſtunt, non in vim ultimæ voluntatis*

11. *Hoc pactum eſt quaſi quædam reciproca omnium bonorum donatio, communio, & ſocietas.* 12. *In communione, & ſocietate omnium bonorum omnes co-untium res continuò communicantur.* 13. *Verba* ſeta und bleiben *ius præſens, & quæſitum arguunt* 14 *Non poteſt aliquid eſſe & manere alicuius, quod antea nunquam eius fuit.*

15. *Vera & realis poſſeſſio non minùs per conſtitutum, quàm per veram, & realem traditionem transfertur.*

16. *Ex cauſa favorabili ſæpiſſimè dominium ſine traditione, ac poſſeſſionis apprehenſione transfertur.*

17. *Hoc confraternitatis pactum publicæ tranquillitatis favere nititur.*

18. *Promiſſio & obligatio mutua de ſuccedendo per ſtipulationem &c. valet, & tenet irrevocabiliter, ac dies obligationis ſtatim ceſſit, licet non venit.*

19. *Ius ita majorum providentia & pacto irrevocabiliter quæſitum per teſtamentum neq; minus, neq; in totum auferri poteſt.*

20. 1. *Ratio. Pacta hæc valent in vim legis, & ſtatuti, ex Cæſarea autoritate &c.* 21. *Portio alicui lege, ſtatuto ac publico jure debita, nec pacto alterius, nec ultima voluntate diminuendam, vel auferendum.*

22. 2 *Pacta futuræ ſucceſſionis, quæ valent jure contractus, ceſſionis, donationis, non niſi mutuo conſenſu revocari poſſunt. Eodem genere, quo quid colligatum eſt, rurſus diſſolvitur.*

23. *Verbum, dederunt, importat translationem dominii verbum, ceſſerunt, operatur iuris translationem.*

24. *Verbum* Gegenwertiglich / *inducit præſentis iuris ceſſionem, non futuræ ſpei expectationem.*

25. 3 *Præſtatio mutua iuriſiurandi, & homagii, ab utriuſque partis ſubditis exigitur & præſtatur. Formula eiuſmodi iuriſiurandi.* 26. *Homagii præſtatio inducit ius ſubiectionis, & ſuperioritatis.* 27. *Differt uſus & exercitium rei & iuris quæſiti à re ipſa.*

28. *Saxoniæ Elector & Duces Principum Haſſiæ ſubditos, & miniſtros, & vice verſa hi illorum fideles ſuos,* liebe Getrewe· appe ant.

29. 4. *Heredis inſtitutio eſt baſis & fundamentum teſtamenti.* 30. *In re aliena, & fideicommiſſo ſubiecta, inſtitui heres non poteſt.*

31. *Hereditas debet eſſe ius defuncti, non alienum, aut reſtitutioni obnoxium.*

32. *Defuncto poſſeſſore ſine legitimis heredibus maſculis, bona confratrum pleniſſimo iure ad ſuperſtites confratres pertinent*

33. *Exiſtente conditione, actus habetur pro puro eandemq; vim ac poteſtatem habet* 34. *Conditio illa exiſtit in ipſo inſtanti mortis.* 35. *Inſtans mortis vitæ aſcribendum, non morti, mortuus enim non moritur, ſed vivus.* 36. *In ipſo inſtanti mortis, pleniſſimo effectu ad ſuperſtites confratres, ultimi poſſeſſoris bonis translatis, teſtamentum non valet.* 37. *Hereditas teſtamentaria non conſtituitur in primo inſtanti ipſius mortis, ſed in ultimo quod ſequitur.*

38. 5. *Certa ſumma in pacto confraternitatis expreſſa eſt, ſuper qua teſtamenti diſpoſitio permittitur.*

39. *Pacto, lege ſive conventione determinata, non egent alià determinatione.*

40. 1. *Ratio dubitandi. Aliquis pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedere non poteſt.* 41. *Reſpondetur ad eam.*

42. *Tale teſtamentum ſuper ſumma teſtabili conditum ſuſtinentur in vim codicilli, &c.* 43. *Moribus Germaniæ codicillus ſæpè teſtamenti appellationem aſſumit.*

44. 2. *Dubitandi ratio. Viventis ſicut nulla eſt hereditas, ita nec heres* 45. *Ex pluribus quidem cauſis res eadem nobis deberi, non tamen niſi ex una noſtra fieri poteſt.*

46. *Reſpondetur ad* 2. *dubitandi rationem.* 47. *Regula, viventis nullam eſſe hereditatem, in promiſſionibus feudorum aperiendorum locum non habet.*

48. *Duplex verbi ſucceſſionis ſignificatio, Naturalis, & civilis. Quæ naturalis non impropria videre debet.* 49. *Succedere alteri propriè dicitur, & naturaliter, qui in alterius locum ſuccedit.* 50. *Impropriè verò ſuccedere is dicitur, qui ſuccedit in jus & bona alterius.*

51 3. *Ratio dubitandi. Improbus eſt, qui de viventis hereditate cogitat.* 52. *Reſpondetur ad eandem.*

53. *Hæc pacta citra Imperatoris confirmationem non valent.*

Quam-

1 QUAMVIS de jure † Civili duæ ſint here-
ditatem regulari & communi modo defe-
rendi viæ, ex teſtamento & ab inteſtaro, *§. fin. in-
ſtit. per quas perſon nob. acquir.* Attamen in illuſtri-
2 bus quibuſdam Principum Germaniæ † fami-
liis jure publico militari, illuſtres perſonæ inter
ſeſe convenerunt, ut alterius ſtirpe extincta ad
alterum Ditiones & omnia bona pertineant,
Andr. Geil 2 *obſerv.* 127 Hieron. Treutler. *diſput.*
9. *theſ.* 8. *lit. b. volum.* 1 Anton Fab *in Conſultat. de
Ducat. Montisferrat. part.* 1. *pag.* 144. Uldaric. Zaſ.
2. *conſil.* 1. *n.* 4. *& ſeqq.* ubi agit de confraternitate
Ducum Saxoniæ & Landgraviorum Haſſiæ.

3 Et hoc pactum † confraternitatis Saxonico-
Haſſiacæ memorabile eſt, quod primum inſtitu-
tum Anno Chriſti 1226. & quidem occaſione
belli novennalis, quod Henricus geſſit cum So-
phia S. Eliſabethæ filia, deſponſata Duci Bra
bantino, ut ex Chytræo notat & opinatur Wa-
remund ab Ehrenberg *de fœderib. lib.* 1. *cap* 2. *num.*
55. ubi reprehendit Hotomannum, Ingelſtaden-
ſes ac Lovanienſes, *conſil.* 9. *vol.* 1. *German.* quod
referant ad annum 1373. quod eo tempore hoc
pactum non fuerit primo inſtitutum, ſed renova-
tum & à Carolo IV. confirmatum Anno 1422.
[Confer Reuſner. 1. *conſil.* 3. *num.* 45. 46. Arum. *de
Comitiis, cap.* 1. *num* 22. *& ſeqq.* ubi diſcrepantes
refert, quoad hanc temporis circumſtantiam.]

4 Hæc autem † confraternitatum pacta, quam-
vis a communibus juris regulis exorbitent, ac-
cedente tamen Imperatoris confirmatione, ho-
diernis ſuſtinentur moribus, Uldaric. Zaſ. *d. loc.*
5 Anton. Teſſaur. *decif.* 22 *num.* 1. Siquidem ad †
pacem, imperii tranquillitatem & defenſionem
ſubditorum pertinent, quorum intereſt, ne alie-
nis & ignotis Dominis ſubijciantur, *l. in vitus.
ff. de fideicomm. libertat. l. Titius cum decederet. ff. de
action. empt.* c. 1 *§. ſi quis fecerit, quo tem. mil.* uti &
6 ad † conſervationem illuſtrium familiarum &
proſapiæ, Andr. Geil. *d. obſervat.* 127 *num.* 2. [adde
latè de hac materia differentem Nicol. Reuſner.
1. *conſil.* 3. *num.* 30. *& paſſim per tot.*] quas rationes
prædicta Caroli IV. confirmatio in confrater-
nitatis pacto Saxonico & Haſſiaco, interpoſita,
exprimit hiſce verbis. Vnd ſonderlich daß dyß [illegible]
be H. Römiſche Reich mit Beſſerungen vnd Einmütigkeit
ſeiner Fürſten ſeeliglichen gemehret vnd geſtercket wird. Et
7 in eadem confirmatione † additur quod nullum
jus, nulla conſuetudo vel ſtatutum contra eam
8 allegari vel produci debeat. Tantus enim † publi-
cæ utilitatis favor, ut ea quæ publicè utilia ſunt,
non includantur, in his quæ lege prohibentur.
Bart. *in l. quemadmodum. Cod. de agricol. & cenſit.*
Zaſ. *d. loc. num.* 23. Ex ſub *num.* 29. *ex Bald ſubi cit.*
pro benefacto haberi ſi aliquid ratione pacis &
quietis contra jus factum fueri, *fac. gl in c. quippe
cauſ.* 3 *q.* 6. *& c. quis enim cauſ.* 23. *q.* 5.

An vero ejuſmodi † pacta in vim ultimæ vo- 9
luntatis, an vero in vim contractus, mutuæ ob-
ligationis legis & ſtatuti obtineant, aliquando in
dubium vocatur? Et quod ejuſmodi pacta in
vim † contractus, mutuæ obligationis legis & 10
ſtatuti, ex Cæſarea permiſſione & auctoritate
ſubſiſtant, tradit Geil. 2. *obſerv.* 127. *num.* 9 *& o ſ.*
226. *num.* 2 Dauth. *de teſtament. num.* 87. [Cravet.
conſil. 139. *num.* 10. Herman. Vult. *conſil.* 34. *nu.* 98.
Reuſner. *d conſil.* 3. *num.* 29. ubi dicit quod hæc
pacta habeant vim & naturam fœderis & con-
ventionis juratæ, indeque non ſint ambulatoria]
Et de pacto confraternitatis Saxonico-Haſſia-
cæ ita in terminis conſulti reſponderunt, Deci.
conſ. 655. *num.* 11. Carol. Molin. *conſil* 18. *num.* 17.
Marian. Socin. Jun. *conſil.* 65. *n.* 51. *verſic. ſecundo
hoc probatur, & num.* 54. 55 *vol.* 1. Uldaric. Zaſ. 2.
conſ. 1. *n* 30 *& ſeqq*

Eſt enim hoc pactum, † quaſi quædam reci- 11
proca bonorum omnium donatio, communio
& ſocietas, cujus effectus & executio ſaltem in
caſum mortis ſuſpenditur. Nam in communio-
ne † & ſocietate omnium bonorum, omnes res, 12
quæ coëuntium ſunt, tam quoad poſſeſſionem
(ſcilicet civilem) quam quoad dominium con-
tinuo communicantur: Et licet ſpecialiter non
interveniat traditio, tacita tamen creditur inter-
venire, dum ſcilicet quilibet conſors ac ſocius,
quod poſſidet, non ſuo tantum, ſed communi
nomine poſſidere, & proinde per conſtitutum
civilem poſſeſſionem in ſocios & conſortes pro
indiviſo transferre intelligitur, *l.* 1. *in fin. & ibi*
Bart. *num.* 1 ubi dicit eo caſu ſpecialiter domi-
nium ſine traditione transferri, *l.* 2 *& ibi gl. pro*
Soc. Bald. *in d. l.* 1. Didac. Covarruv. *lib.* 3. *variar.
reſolut. c.* 19. *num.* 1. Chaſſan. *in conſuetud. Burg.
rubr.* 4. *§.* 1. *verſ. ſunt ergo n.* 6. Idque ſatis innuunt
verba confirmationis Imperatoriæ Carol IV.
Daß die Erbverbruderten vnd jhrer allerſeits Manns Leibs-
Lehens Erben/ewiglichen gleiche Rechte vnd Erbliche Mitge-
erben/ vnnd gemeiner Lehen vnnd rechter Gewehre (quod
verbum Gewehre poſſeſſionem ſignificat) jhrer Fürſten-
thumben / Graffſchafften / Land/ Leut/ Güter vnnd Zuge-
hörungen / die ſie haben / oder auch hernacher ewiglich

erwerben vnd haben würden / wie man die mit ſonderlichen ihren Namen benennen möchte/nichts auſsgenommen ſeyn/
13 heiſſen vnd bleiben ſollen vnd mögen: quæ verba] ſeyn vnd bleiben cujus præſens & quæſitum arguunt.

14 Non † enim poteſt aliquid eſſe & manere alicujus, quod antea nunquam ejus fuit. Neque dubium eſt, quin vera, realis & actualis poſſeſſio
15 † non minus per conſtitutum, quàm per veram & realem traditionem transferatur, *l. quod meo, 18. cum ibi notat. ff. de acquirend. poſſeſſ. l. quidam mulier 77. ff. de rei vindic.* Anton Fab. *in conſule de Ducat. Montisferr. part. 1. pag 128. ubi pag. ſeq.* ſub-
16 iicit, quod ex cauſa † favorabili ſæpiſſime dominium ſine traditione ac poſſeſſionis apprehenſione, transferatur, ut in Eccleſia, *l. ut inter, 23. alias, l. ult Cod. de Sacroſ. Eccleſ.* Tyraquell. *de priv. 107.* Item in fiſco, *l. commiſſa, 14. ff. de publican. & vectigal.* dote & ſimilibus Quanto † magis hoc
17 confraternitatis pacto, quod publicæ tranquillitatis favore nititur, ut ſereno concordiæ vinculo altera domus alteri nexa ſit, quo ordine ſuccedendum, qualiter pacis, qualiter belli tempore, altera adſiſtat alteri: qua fide, qua dexteritate altera domus alterius ſubditos in expreſſum eventum regere & tueri debeat. Udalric. Zaſ. *d. conſ. 1. ſub num. 29* [adde Reuſner. *d. conſil. 3. n 84.*]

18 Quando itaque † promiſſio & obligatio mutua de ſuccedendo per ſtipulationem, vel in vim legis ſtatuti, ſocietatis, & communionis irrevocabilis, ex cauſa donationis contrahitur, proprie loquendo non eſt pactum futuræ ſucceſſionis, ſed obligatio deſcendens ex contractu de præſenti inter vivos celebrato, licet effectum poſt mortem demum ſortiatur. Ideoque valet & tenet irrevocabiliter, inquit Andr. Geil. 2. *obſerv. 26. num. 6.* ac dies obligationis ſtatim ceſſit licet non venit, *l. cedere diem, de verb. ſign* Erneſt. Cothman. *conſ. 78. n 176.*

Ex his prono quaſi fluit alveo, illuſtriſſimis confratribus jus ita majorum providentia & pacto irrevocabiliter quæſitum & proprio adſenſu
19 firmatum, per † teſtamentum neque minui, neque in totum auferri poſſe.

20 1. Quia ut ſupra dictum hæc † pacta valent in vim legis & ſtatuti, ex Cæſarea permiſſione & auctoritate ab Illuſtriſſimi harum familiarum Principibus inter ſe ſuamque poſteritatem conditi, ex quo tale jus ortum, quod ceu ſtatim in perſonis comprehenſis radicatum & ad ipſarum hæredes maſculos, caſu eveniente tranſmiſſum, vi legis & ſtatuti, per ſe, ipſoque jure Dominium transfert, Andr. Geil, 2 *obſ. 127. num. 8.* Udalric. Zaſ. *d. conſil 1 num. 29.* Decian *conſ. 516. num. 5. 6. 7. 8. & conſ 655 num. 12 19.* Ruin. *conſ. 40. num. 1. & conſ. 99 num 12. lib. 1.* [Cravet *conſil. 19. num. 9. & num. 12.*].

Portio autem † lege, ſtatuto, ac pleniſſimo 21
publicoque jure debita alicui, neque pacto alterius, neque ultima voluntate diminui, vel auferri poteſt, *text. in l. ſi. arrogator. 22. §. 1. ff. de adoption l. Papinianus, 8. §. ſi quis impubes, ff. de inoffic. teſt. l. cum patronus, 28. de teſtam. l. 3 ff. de interdict. & relegat. l. un. verſ ex his, C. de imponend lucrativ. deſcript.* Nov. 22. *cap. 33. ubi* Juſtinian. dicit lucrum quod ex lege datum eſt, auferri non poſſe, Geil. 2. *obſ. 86. num. 17. & obſ. 87 num. 1. & obſ. 119. n. 2.* Erneſt. Cothman. *conſ. 74 num. 77. & ſeqq.* [adde eund. Gothman. 3. *conſil. 44. num. 88. & num. 96.* Cacheran. *deciſ. 139. num. 1. & deciſ. 180. n. 5. junct. deciſ. ſeq. n. 20.* Teſſaur. *deciſ. 34. n. 3.* Engelbrecht. *de ſucceſſ. in Electorat. concluſ 22.*]

2. Pacta † futuræ ſucceſſionis quæ valent ju- 22
re contractus ceſſionis, donationis, non niſi mutuo conſenſu revocari poſſunt, Matth. Weſenbec. *conſ. 63 in fin.* Johan. Gœdd. *de contrahend. ſtipul. c. 6. ſub n. 84.* [Confer Nicol. Böer. *deciſ. 355.* Cravett. *conſil 19. num. 11* Honded. *conſil. 40. num. 69. & n. 70. vol 1.*] Nihil enim tam naturale eſt, quam eo genere, quo quid colligatum eſt ruſus diſſolvi, *l. nihil tam naturale de reg. jur.* Hæc autem pacta valent jure contractus, ut ſupra dictum eſt, & ſatis evidenter ex renovat Confraternitat. Saxonico-Haſſiacæ Naumburgi facta de Anno 1555. apparet, ex qua contextum ad hanc rem pertinentem majoris lucis gratia inſeram, cuius verba ita habent: Nach dem in Vorzeiten vnſer Voreltern vnnd Vorfahren / alle ſeeliger vnnd Löblicher Gedächtnus/ſich vmb Nutzes vnnd Friedes willen/ihrer aller Land/ Leut vnd Vnderthanen / mit ihren Landen vnnd Fürſtenthumben/ durch Röm. Kayſ. Verwilligung vnd Cōfirmation/ laut der Brieffe/ darüber gegeneinander auſsgangen/ zuſammen verbrüdert/vnnd darauff jeglicher Theil von deſs andern Theils Graffen/ Herrn/ Ritterſchafften/ Amptleuten/ Mannen vnd Rahten/ rechte Erbhuldigung genommen: denſelben vnſerer Voreltern vnnd Vorfahren ſeeligen Fußſtapffen nachzufolgen / daß wir Gott zu Lob vnnd Ehr/ vns mit wolbedachtem Muth/vnd gutem Vorrath vnſerer Rähte/ Manne vnd der vnſern/ vmb angeborner Liebe/ rechter Trew/vnd ſonderlicher Freundſchafft willen/ vnſern Landen vnd den vnſern zu friede/ vnd in dem beſten / Erblichen ſolche Brüderſchaffe ernewert/ vñ vns verbrüdert/ gütlich vereint/ zuſamen geſetzt/ gegeneinander/ Auff- vnd Vbergabungen ge-

gen ge-

gen gethan haben/vernewern die/verbrüdern/vereinigẽ vns/
vnd thun vns zuſamen (Verba illa Auff-vnd Vbergabun-
gen donationem & ceſſionem innuunt. Verba verbrü-
dern/vereinigen vnnd thun vns zuſammen ſocietatem &
23 communionem oſtendunt. Sicut autem † aliâs
verbum DEDERUNT importat translationem
Dominii, *l. ubi autem in fin. & ibi Dd. ff. de verb ob-
lig.* & verbum CESSERUNT, operatur juris trans-
lationem, *gl. in l. fin ff. de donat.* Immol *in cap. Pa-
ſtoralis, num 2. de donat.* Vincent. Honded. *conſ.* 91.
num. 24. *volum.* 1. ita & in hoc pacto Donationis
& Ceſſionis verbum hos effectus operabitur.)
Thun auch gemelte Auff vnd Vbergabungen/gegeneinander
24 Gegenwertiglich. (Verbum enim hoc † Gegenwertiglich
de præſenti, inducit præſentis juris ceſſionem, non
futuræ ſpei expectationem, alias enim non hoc
verbum Gegenwertiglich *de præſenti*, ſed verbum,
ins künfftig/ *de futuro*, inſerendũ fuiſſet.) In vnd
mit Krafft dieſes Brieffs/ in der allerbeſtändigſten Form/
Weiß vnd Maß/ als ſolches jure publico militari, vnnd
ſonſt zu recht geſchehẽ kan oder mag/mit vnſerer beyder Par-
theyen/Fürſtenthumben/Graffſchafften/Herꝛſchafften/Lehẽ
vnd Pfandſchafften/mit allen vnſern Landen vnd Leuten/die
wir jetzund haben oder hernach gewinnẽ mögen/alſo were es/
daß Gott vorhalte/daß vnſere einige vorgenante Parthey/
oder vnſers Leibs-Lehens-Erben/nach vns ſtürben/vnd von
Todswegen abgiengen/ohne rechte Leibs/Lehens-Erben/daß
alsdañ derſelben abgegangenen Fürſtenthumb/Graffſchaff-
ten vnd Herꝛſchafften/Lehen vnnd Pfandſchafften/mit Land
vnd Leuten/Erbe/Eygen/Kleinodien/Schulden/Gülde/Ge-
ſchütz/vnd zugehörige Arcteleren/auch aller ander fahrenden
Haab/nichts außgeſchloſſen/beweglich oder vnbeweglich/die
wir jetzund haben/oder wir vnd vnſere Leibs Lehens-Erben/
noch gewinnen mögen/in allermaſſen als vorgeſchrieben ſte-
het/auff die ander Parthey vnnd jhre Leibs-Lehens-Erben/
gentzlich zu mahl zu Erbeygen gefallen ſeyn/vnd Erblich bey
jhnen vnd jhren Erben/als jhren rechten Erbherren bleiben
ſollen/ (quæ verba gentzlich zumahl zu Erbeygen gefallen
ſeyn vnd bleiben ſollen / non futuri ſed præteriti
ſunt temporis & actus jurisq; quæſiti perfectio-
nem arguunt, ſolius executionis effectu dilato,)
qui contextus extat in actis Haſſiacis.
25 3. Hoc arguit † præſtatio mutua jurisjurandi
& homagii, quæ ab utriusq. partis ſubditis exigi-
tur & præſtatur, juxta tenorem dictę confraterni-
tatis ibi: vnd jegliche Parthey hat der andern Parthey/auff
ſolche Brüderſchafft Auff-vnd Vbergebung/alle jhre Mann-
ſchaffte/ſie ſind Grafen/Herrẽ/Ritter oder Knechte/Burg-
mannen/ Vögte/Haupt-vnd Ampleute/vnd Burgere/ꝛc. ei-
ne rechte Erbhuldigung thun laſſen/ꝛc. Et hoc juramentum
Caſſellis Anno 1567. in ſequenti forma à ſubditis Haſ-
ſiacis, Haſſiæ Landgraviis & Saxoniæ Ducibus præſtitum
fuit: Ihr ſollet geloben vnnd ſchweren/daß jhr wollet dem
Durchleuchtigen Hochgebornen Fürſten vnd Herrn/Herrn
N. Landgraffen zu Heſſen/ꝛc. vnd S. F. G. Ehelichen Mann-
lichen Leibes-Lehens-Erben/ vnnd in Mangel derſelben jh-
ren freundlichen lieben Brüdern N. N. N. vnd jhren Eheli-
chen/Mannlichen-Leibes-Lehens-Erben/ꝛc. Vnd im Fall der
gantze Mannliche Stamm der Fürſten zu Heſſen Todshal-
ber abgangen vnnd verſtorben were/den Chur vnnd Fürſten
zu Sachſen/Landgraffen in Thüringen/vnnd Marggraffen
zu Meiſſen/vnnd jhren Mannlichen Leibs-Erben/in Krafft
der Erbverbrüderung/vnd ſamptlicher Belehnunge/auff die
angezeigte Fälle/ wie vorſtehet/getrew/gewertig vnd gehor-
ſamb ſeyn/jhrer Fürſtlichen Gnaden/vnd deroſelben Erben/
Frommen/Ehre vnd Nutzen fördern/Schaden warnen vnd
wenden/ nach ewrem beſten vermögen/ auch ſonſt alles an-
ders thun/halten vnd laſſen/das getrewe Vnderthanen ge-
gen jhren Landsfürſten vnnd Obrigkeit/ von Gottes-auch
Gewonheit vnnd Rechtswegen zu thun ſchuldig ſeyn/gantz
getrewlich vnd vngefehrlich.

Hoc autem † Homagii præſtatio inducit jus 26
ſubjectionis & ſuperioritatis, quæſitum non
quærendum, quamvis uſus & exercitium in ca-
ſum illic expreſſum differatur. Differt enim † 27
uſus & exercitium rei & juris quæſiti à re ipſa,
neque ſtatim qui jus in re habet, ejus etiam ha-
bet uſum & exercitium. [Tob Noni *in §. ex con-
ditionali n. 3 inſtit. de verb. obligat* Socin. Sen *con-
ſil.* 137 *num* 2. *lib.* 1 Erneſt. Cothman. 3. *conſil.* 44.
num. 22. *& num* 78. Herman. Vult. 2. *conſil. Marp.*
25. *nu.* 112. Engelbrecht. de ſucceſſ. in Electorat.
concluſ. 24. *&* 25. Ex hac mutua homagii præſta-
tione fieri exiſtimo, † quod Saxoniæ Elector & 28
Duces, Principum Haſſiæ ſubditos & miniſtros,
& vice verſa hi illorum fideles, ſuos, jhre liebe Ge-
trewen/appellent, ceu quotidiana teſtatur praxis
& obſervantia.]

Hæredis † inſtitutio eſt baſis & fundamentum 29
teſtamenti, ex qua vim accipiunt teſtamenta, §.
ante hæredis, 34. *inſtit. de legat.* In re verò † aliena 30
& fideicommiſſo ſubjecta, aut ita affecta, ut jus
quod teſtator in ea habuit, morte ejus expiret, in-
ſtitui hæres non poteſt, ut inter omnes conſtat,
Dauth *de teſtament. nu.* 268. Vaſq *de ſucceſſ creat.
Tom.* 1 *lib.* 2. §. 17. *requiſit.* 26. Surd. *deciſ.* 93. *nu.* 30.
& ſeq. [Geil. 2. *obſ* 137. *nu.* 1. Cravett. *conſil.* 19 *nu.*
13. Sixtin. *conſil. Marp.* 19. *num* 27. *&* 28. *volum.* 2.]
quia † inſtitutione tribuitur hæreditas, quæ de- 31
bet eſſe jus defuncti non alienum aut reſtitutio-
ni obnoxium, *l. nihil,* 24 *de V. S l. hæreditas,* 67. *de
regul. jur.* Weſenbec *in paratit. de hæred. inſtituend.
ſuo num.* 5. [Philip. Matth. *conſil. Marp.* 20. *nu.* 43.
volum. 1.] Atqui pacto † confraternitatis ita 32
ſunt affecta bona illuſtriſſimorum confratrum,
ut defuncto poſſeſſore ſine legitimis hæredibus
maſculis, jure pleniſſimo ad ſuperſtites confra-
tres pertineant, uti ex ipſis pacti confraternita-

 tis ver-

tis verbis, & aliis ſupra relatis rationibus apparet.
33 Nam exiſtente † conditione, actus habetur
pro puro, eademque vim ac poteſtatem habet,
quam haberet, ſi purè interpoſitus fuiſſet, *l. potior 11.§.1.ff. qui potior. in pignor. l. ult. §. 1. de vulg. & pupill ſubſtit.* [Peregrin. *de fideicom. art. 40. nu. 43.* Vult. *d. c nſil. 25. n. 66. vol. 2.*]
34 Exiſtit autem illa † conditio in ipſo inſtanti
mortis, in quo ſcilicet certum eſſe cœpiſſet, ultimum
poſſeſſorem unius familiæ, moriturum ſine
maſculis hæredibus, ſi modò aut nullam uxorem,
aut uxor va uum ventrem habuiſſet, *l. ventre præterito, 84 de acquir. hæredit. l. ſi filius 16. ff. de libr. &*
35 *poſthum.* inſtans autem † mortis palam eſt vitæ
adſcribendum eſſe, non morti, quia mortuus non
moritur ſed vivus, *l. ult. de condit. inſtit l. qui duos, 18 § 1. de manumiſſ. teſtand.*
36 Si ergò in ipſo inſtanti † mortis pleniſſimo
effectu ad ſuperſtites confratres, ultimi poſſeſſoris bona transferuntur, teſtamentum non valebit;
quia teſtamentum eſt juſta voluntatis noſtræ
ſententia, ejus, quod quis poſt mortem fieri velit, *l. 1. ff. de teſtam* & ita per mortem demum te
37 ſtamentum vires ſuas ſortitur: Nec enim † hæreditas teſtamentar a conſtituitur in primo inſtanti ipſius mortis, ſed in ultimo inſtanti, quod
ſequitur, cum viventis hominis non magis hæreditas ulla, quàm hæres quisquam eſſe poſſit, *l. 1. de hæred. vel act. vend.* Anton. Fab. *in conſultat. de Ducat. Montisferrat. part 1. p. 136.* Itaq; deficiente
fundamento teſtamenti, deficit & ipſa teſtamenti factio, ſuper rebus pacto affectis, & reſtitut oni
obnoxiis.
38 5. Facit, quod certa ſumma in pacto † confraternitatis expreſſa ſit, videlicet triginta millia
florenorum, ſuper qua Illuſtriſſimis confratribus
permiſſa teſtamenti diſpoſitio, quæ tamen ipſa
ſumma ad bona mobilia reſtringitur, neq; ad immobilia, vel ditiones ipſas extenditur.
39 Quoties † autem pacto, lege, vel ſtatuto ſumma teſtabilis determinatur & definitur, in reliquis cenſetur teſtamenti diſpoſitio prohibita;
quia determinata pacto, lege ſive conventione,
non egent alia determinatione, *l. certus generi, 19. § ſi locus ubi* Bart *ff. de ſervit. ruſt præd.*
40 Hiſce 1. non adverſatur † quod jus noſtrum
non patiatur, ut aliquis pro parte teſtatus, & pro
parte inteſtatus decedat, *l. jus noſtrum, de reg jur.*
41 Rz. 1. Quia in Cæſarea † confraternitatis hujus
Saxonico-Haſſiacæ confirmatione, expreſse cautum & conſtitutum eſt, ut adverſus eam nullum
jus civile, ſtatutum vel mores allegari vel induci
poſſint, uti verba hæc apertè arguunt: Sie ſetzen
vnd erkennen wir auß Keyſerlichem Geſetze/ das
ewiglich taugen ſoll/ vnnd auch von Käyſerlicher
Macht/ Vollkommenheit/ daß alle vnnd jegliche
vnſere Vorfahren/ an dem Röm. Reich/ Römiſche
Keyſer vnd Könige/ Keyſerliche beſchriebene Rechte/ Geſetze/ Satzungen/ Ordnungen vnd Gewonheit der Landen/ ꝛc. ſo dieſer Brüderſchafft einige
Hinderunge/ Irꝛſal oder Schaden bringen möchten/ als fern ſie ſolche obgeſchriebene Sachen vnd
Stücke/ ewiglichen anrühren mögen/ vntüglichen/
vnkräfftig vnd vnmächtig ſeyn vnd bleiben ſollen.
Si ergo omnia jura quæ allegari poſſunt, contra
hanc confraternitatem, ex Cæſarea poteſtatis plenitudine ſublata ſint. Et hæc juris civilis allegata
regula, quatenus cum ea pugnat, ſublata cenſenda eſt. 2. Rz. Tale teſtamentum † ſuper ſumma 42
teſtabili conditum ſuſtineri, quodammodò in
vim Codicilli, legati vel fideicommiſſi, ab inteſtato relicti, quæ hoc efficit ut hæredes ab inteſtato,
juxta ſtatuta familiæ & pacta confraternitatis
ſucceſſuri, rogati cenſeantur, ut præſtent quod relictum eſt *ut deducitur in actis Heſſ. contra Heſſen/ in deduct. cauſ Princip. nu. 149 & ſeqq* Et moribus † Germaniæ Codicillus ſæpè teſtamenti appellationem aſſumit. 43

Neq; ſecundo adverſatur, quod in ipſis pactis
confraternitatis Illuſtriſſimi confratres Saxonico-Haſſiaci † hæredes appellentur, §. Vnd als 44
nun/ vnſer jegliche Partheyen/ der andern Partheyen
ihres Fürſtenthumbs/ Graffſchafften/ Herꝛſchafften/ Land vnd Leuten/ nach laut dieſer vnſer Bruder Auff- vnd Vbergabung rechter Erbe iſt/ ꝛc. Viventis autem ſicut nulla eſt hæreditas ita nec hæres, *l. hæreditas, C. de pact. convent.* Quamobrē hoc
pactū nihil aliud eſſe videtur, quàm modus ſuccedendi poſt mortem alterutrius partis, non verò
actus translationis inter vivos: ubi enim jam inter
vivos translatum eſt Dominium, nulla ſibi amplius ſucceſſio locum vendicat. Quamvis enim † 45
ex pluribus cauſis, res eadem nobis deberi, non
tamen niſi ex una noſtra fieri poteſt, *§. ſed ſi rem & ibi Dd. cum ſimilib inſtit. de legat.* Rz. Ejusmodi pactis confraternitatis Principum Germaniæ juratis & ab Imperatore confirmatis, moribus noſtris
† hæredes irrevocabiliter conſtitui, ſed tamen 46
eos non planè legitimos nec teſtamentarios eſſe,
ſed ab utriusq; differe, & anomalos, irregulares,
conven-

conventionales ſive pactitios appellari atteſtantur præſtantiſſimi Germaniæ & Galliæ JCti, Dauth. *in tractat. de teſtament n.86 vers. Nam et ſi in fin. & nu 115. v ſeptimò inconſideratè.* Petr Heig. 1.*quæſt* 23.*n.*13. Barthol m. Muſcol *de ſucceſſ. Anomal. C aſſ.*1.*con luſ.*1.*lit.b n.*12. [Cothman 3 *conſil.* 44.*n* 37.*& ſeq.* Bernhard. Græv. 2 *concluſ.*27 ante *n.*1. Geil. 2 *obſerv* 149 *n.*4. Reuſner. 1.*conſil.*3 *n* 38. Cravett. *conſil.*19. *n* 11.] Et de pacto confraternitatis Saxonico-Haſſiacæ ita in terminis conſulti reſponderunt, Udalric. Zaſ. 2.*conſil.*1.*n.*30.*& ſeqq.* Ruin. *conſ.*40..*n* 1 *lib.*1. Dec. *conſ.*516.*n.*6.*cum ſeqq.* Carol. Molin *conſil.*18.*nu.*9. *cum ſeqq* Socin Jun.

47 *conſ.*65.*n.*44.*& ſeqq.* 2 R. Quod regula illa † viventis hæreditatem non eſſe, in promiſſionibus Feudorum aperiendorum locum non habeat & res al ter ſe habeat, *per cap.*1. *qui ſucceſſ. teneant, c. morbus & utroq; loc. gl. & Dd. latiſſimè ſi de Feud. defunct content.* Hartm. Piſtor. 2.*q.*25 *n.*29.*per tot. cũ ſimil.* [Geil 2.*obſ.*155.*ibidemq;* Græv. *in pr concl.*]

Præterea quod de ſucceſſione dictum.pariter non habet magnam difficultatem, ſi ſucceſſionis verbum diſtinctè enucleemus & conſidere-

48 mus. Duplex † ſiquidem huius verbi ſignificatio Naturalis una, civilis altera: quarum quæ naturalis, ea non impropria videri debet, Sicut ſimili dicimus bonorum appellationem eſſe duplicem, naturalem & civilem: Naturaliter bona dicuntur, ex eo quod beent & proſint, ac proinde illa quæ plus habent commodi quam incommodi: quæ propr a huius nominis ſignificatio eſt. *l. bonorum,* 49. *l. proprie* 83. *de V. S.* Civiliter vero & improprie, id eſt contra ipſam Nominis Etymologiam, illa etiam quæ plus habent incommodi, quàm commodi, *L.* .2 3. *ff. d. b nor. poſſeſſ.*

49 Similiter ſuccedere † alteri proprie dicitur & naturaliter, qui in alterius locum ſuccedit, unde & ſuccenturiati mi ites olim dicebantur: Impropriè

50 † verò & civili magis quam naturali Nominis ſignificatione, ſuccedere is dicitur, qui ſuccedit in jus & in bona alterius, Anton. Fab. *in Conſultat. de Ducat Montisferr. part.*1.*p.*112.*& ſeq.*

Primo modo ſuccedunt ſibi invicem illuſtriſſimi conf.at es eveniente caſu in pactis expreſſo. Cum enim jus jam antea ex pactis quæſitum habent (quamvis uſus & exercitium in ſuſpenſo ſit) in jus & bona alterius ſuccedere amplius non poſſunt, ſed tantum in locum prædefuncti, quoad exercitium & uſum plenarium juris jam ante quæſiti.

Neque denique adverſantur quæ † de voto 51 captandæ mortis jura circa cujusmodi pacta præſumunt, *l. fin. C. de pact.* & quod improbus ſit, qui de viventis hæreditate cogitat, *l.*2.§.2.*ff. de vulg. & pupill. ſubſtit.* R. Præterquam, † quod 52 illud, quod de voto captandæ mortis jura præſumunt, eo caſu non ob tinet, quo is, de cujus bonis agitur, tali pacto conſentit, *dict. l ult. ubi* Bart. *C. de pact.* alienum omnino eſt à dignitate virorum Principum & ſacrilegio proximum tale aliquid, de iis ſuſpicari, ut ejusmodi voto captandæ invicem mortis alienæ ſe obl gent, Jaſ. *conſil.*1 *num.*20. Anton. Fab. *d. conſult p.*140. Udalric. Zaſ *d. conſil.*1. *num.*38. ubi dicit, quod tam ſiniſtra vota captandæ mortis Italis ſint relinquenda, apud Germanic in integritatem parum cognita.] Vid. Geil. 2. *obſerv* 127.*num.*2. Cothman. 3. *conſil.*44 *num* 113 Johan Sleidan *lib.*11. *Comment.* ubi proteſtantes in reſponſo dato Held. clandeſtina illa tollendi hominem è medio conſilia, non ſic eſſe nota vel uſitata in Germania, ſicut aliis quibusdam locis.]

An verò hæc pacta valeant † citra Imperato- 53 ris confirmationem, in utramque partem examinat, Petr. Ritter. apud Arum. *de jur. publ Diſcurſ.* 22 *theſ.*5. ubi rectè concludit quod non. Cum enim in hiſce pactis agatur de donatione & alienatione Feudorum regalium, ſine Imperatoris tanquam Domini Feudi confirmatione non valet. Intereſt enim ejus maximoperè, quales ſit habiturus ipſe & imperium in Principatibus ſucceſſores:

——— Quos inclyta robora regni;
Et validas nunquam pudeat dixiſſe columnas.

[Adde Geil. *d. obſ.*127. *num* 5 *& ſeq.*] Alias huic materiæ connexas quæſtiones, vid. ibid. apud Arum. *diſcurſ.*22.

CAPVT XIX.

DE IVDICE FEVDORVM REGALem Dignitatem annexam habentium, & num ad ſolum Imperatorem ea cognitio ſpectet?
[vid. Tom 2. Act. public. lib. 1. fol. 6. & ſeq.]

SUMMARIA.

1. *Magnæ & arduæ cauſæ magnos requirunt judices.* 2. *Inter Capitaneos tanquam majores Vaſallos controverſia coram Rege terminanda erat.*

3. *De*

3. De feudis imperii Regalibus, videlicet Ducatibus, Principatibus, Comitatibus cognoſcere, ſoli Imperatori competit. 4 Regimentum imperii de his majorum Regalium feudis non cognoſcebat. 5. Vacante imperii ſede Feudorum regalium, vulgò Fahnenlehen/cognitio futuro Imperatori reſervatur.

6. Camera eſt conſiſtorium ſummi Principis, ipſum Imperatorem in adminiſtratione juſtitiæ repræſentans.

7. Cameræ de hiſce feudis cognitio nulla competit.

8. Nihil inter homines ſic indubitatum eſt, ut non poſſit ſollicitam quandam ſuſcipere dubitationem. 9. Oppoſita juxta ſe poſita magis eluceſcunt.

10 Rationes dubitandi. 1. Ab exemplis, & obſervantia priorum temporum. Sigiſmundi videlicet & Friderici Impp.

11. Privilegium ſingulare Principum Germaniæ, der Fürſten Recht/quid & unde.

12. Qualibet diſpoſitio ex obſervantia ſubſecuta recipit interpretationem.

13. 2. Ab exemplo aliorum regnorum. In Francia pares non coràm Parlamento, ſed coràm paribus Franciæ conveniuntur. 14. In Regno Neapolitano Comites & Barones in criminalibus per Pares Curiæ judicantur.

15. Exemplis non eſt judicandum. 16. Ab exemplis legitimum ſumitur argumentum ad juris conſtituti exiſtentiam, & obſervantiam. Et ejus, quid fieri, judicarivé debeat. 17. Ampliatio 18. Ab exemplis inducitur obſervantia, ab obſervantia tandem oritur jus Rerum perpetuò judicatarum autoritas vim legis obtinet

19. 3. A ſimili. Principes imperii ſenatorum in veteri Republ. Romana locum ſubintraſſe videntur.

20. Rationes decidendi 21. Qui cum textu navigat, ſecurus navigat. Et quando ex textu res eſt clara, longior diſputatio ceſſat.

22. Quod veriſimile eſt, probabile eſt, & pro vero habetur.

23. Ubi verba legis ſunt clara, & perſpicua, interpretatio quæcunq; alia calumnioſa videtur. In certis non eſt locus conjecturis.

24 Cognitio horum feudorum regalium à Cameræ imperialis juriſdictione, tanquam reſervatum Imper. eſt excepta. 25. Judicium Cameræ Imperatoris, & omnium imperii Procerum perſonas repræſentat.

26. Pares curiæ nullam concurrentem juriſdictionem cum Imperatore habent.

27. Imperator ſolus ejuſmodi Feudorum cognitionem ſuſcepit, eamq; Electores, & Principes Imperii Cæſareæ Majeſtati ſubmiſerunt. 28 Præiudicia aliquot cognitionis Imperatoriæ adducuntur.

29. In cauſa Heſſen contra Heſſen in conventu Ratisbonenſi 1. Aprilis Anno 1523. Sententia diffinitiva publicata eſt, cuius publicationis modus plenius deſcribitur

30. Ad rationes contrarias reſpondetur.

31. Ad 1. Non exemplis, ſed legibus pugnandum.

32. Anteceſſoris factum Princeps iure electionis, vel lege regiâ ſuccedens præſtare non tenetur.

33. Quæ mera ſunt facultatis, iis præſcribi non poteſt. 34 Adverſus eum, qui liberâ voluntate iuſtitiam per officiales adminiſtravit, non currit præſcriptio

35. Neq; in aurea Bulla, neq; in alia publica imperii lege iuris illius, quod dicitur Fürſtenrecht/ fit mentio, & expreſſio.

36 Ea quæ notabilia ſunt, niſi ſpecialiter notentur, quaſi neglecta videntur 37. Quod in lege non cavetur, in practica non habetur. Non expreſſum habetur pro omiſſo.

38. Ad 2. Non ſpectandum, quid in Gallia vel alibi fiat, ſed quid in imperio Romano fieri debeat.

39 Gallia excuſſa de facto imperii iugo, ſuo more, Rege, & Lege vivit. 40. Et in Gallia de Parium curiæ capitibus in Parlamento iudicia conſtituuntur.

41. Exempla quam vim obtineant, & non obtineant.

42. Mores & obſervantia iuri ſcripto aliquando derogant, ſi poſt legem conſtitutam inducantur 43. Leges poſteriores ſicut derogant legibus, ita & moribus prioribus.

44. Ad 3. Argumentum à ſimili exigui eſt ponderis, & contra expreſſam legis conſtitutionem nihil arguit.

45. Quæ libera & mera ſunt facultatis, in iuris neceſſitatem non tranſeunt niſi accedat contradictio.

46. Judicium aulæ Cæſareæ, in quo cauſæ maiorum feudorum dijudicantur, deß Reichs Hoffraht/ appellatur.

47. Imperator vigore capitulationis unà cum Electore Moguntino, Conſilium aulicum ſingulis annis viſitare, & reformare tenetur.

48. Imperator in cauſa Heſſen contra Heſſen/ Electorum, & Principum conſilium, citra tamen neceſſitatem deſuper exquiſivit.

49. Hæc curia Imperatoris tàm in Comitiis imperialibus, quàm in aula Imperatoris exiſtit.

50. Judicium aulicum ex quibus conſtituatur.

51. In

51. *In aula imperiali exiſtit aliud Conſilium ſecretius,* der Reyſ. Geheimbte Raht.

52. *In iudicio aulico,* im Reichs Hoffraht*, quæ cauſæ tractentur, & quomodo procedatur.*

53. *Sententiæ difficilis executionis aliquantiſper ſuſpenditur, donec commodior exequendi occaſio eveniat.*

54. *Non facilè receditur à voto ſenatus aulici.*

55. *De hoc iudicio aulico Imperatoris in tranſactione Paſſavienſi & in Capitulatione moderni Imperatoris quid caveatur.*

56. *Ordinatio in hoc iudicio aulico, ſecundum quam Proceſſus, & alia diriguntur, ab Imperatore præſcribitur, requiſito prius Electorum conſilio.*

57. *In iuramento, quo utrumq; Conſilium, ſecretius, & aulicum obſtringitur, exprimitur, & inſeritur capitulatio Cæſarea, &c.*

58. *Ad cognitionem Imperatoris de feudis regalibus, quæ requirantur.*

59. 1. *Ut territorium ſit feudale, & non allodiale.*

60. *In Camera non omnes Comitatus eſſe* Reichslehen*, ſed quosdam eſſe* Eygenthumb *concluſum fuit.*

61. 2. *Ut territorium eiusmodi non ſolum ſit feudale ſed etiam immediatè ab imperio deſcendat.*

62. *Limitatio*

63. *Immediatus & proximus Dominus, cui & iuramentum fidelitatis, & ſervitia præſtantur, iudex eſt inter Vaſallos.*

64. 100. *Cauſa proxima, & immediata efficacior eſt, & plus operatur, quàm cauſa remota.*

65. *Caſus ſpecialiter non exceptus, diſpoſitioni iuris communis cenſetur relictus.*

66. *Alia Limitatio.*

67. 3. *Ut territorium annexam habeat regalem dignitatem, ut ſunt Ducatus, Comitatus, &c* 68. *Regalia à feudo regalis dignitatis multum differunt.*

69. 4. *Ut agatur iudicio petitorio.*

70. *Quæ in iudicio poſſeſſorio fertur ſententia, definitiva eſt, non interlocutoria, aut ſaltem vim definitiva obtinens.*

71. *In poſſeſſorio latâ ſententiâ parti victæ res omninò non adiudicatur, ſed ad petitorium ipſi regreſſus datur. Dictio,* Gäntzlich*, prægnantis, & præciſæ eſt ſignificationis.* 72. *Obiectio, eiusq; reſolutio. Copula, Et, non rarò ponitur inter eadem & ſimilia, & reſolvitur in expoſitivam, &c*

73. *In poſſeſſorio ordinario per ſententiam definitivam cauſa poſſeſſionis terminatur.* 74. *Finis poſſeſſoris eſt Principium petitorii.*

75. *Opponens exceptionem rei iudicatæ in poſſeſſorio, in petitorio non auditur.* 76. *Poſſeſſoria cauſam proprietatis non finiunt, ſed præparant*

77. *Ratio dubitandi. Cauſa poſſeſſionis, & proprietatis non eſt ſeparanda.* 78. *Cui committitur poſſeſſorium, ei etiam cenſetur commiſſum petitorium.* 79. *In quibus connexas habeant partes.*

80. *Iudex cauſæ præparantis, eſt etiam iudex cauſæ præparatæ.*

81. *Reſpondetur ad eam.* 82. *Noſtro caſu cognitio petitorii Principi ſpecialiter eſt reſervata.*

83. *Eo caſu, quando lis ſuper feudo regali movetur, non tamen ſuper qualitate feudali, etiam ſoli Imperatori reſervata eſt cognitio.*

84. *Rationes decidendi.* 1. *Ubi lex non diſtinguit, nec nobis diſtinguendum.* 85. 2. *Ratio decidendi.* 86. *Olim defenſores civitatum maiores cauſas ad Præſidem remittere tenebantur.*

87. *De aliis imperii immediatis feudis non ſolùm Imperator cognoſcit, ſed Camera concurrit cum Imperatore.*

88 89. 90. 91. *Rationes dubitandi.*

92. 93. *Reſpondetur ad eaſdem. Ad* 1. *Naturaliter omnis iuriſdictio penes Imperatorem reſidet.*

94. *Ad* 2. *Leges conſtituuntur de his quæ frequentia, non quæ rara ſunt.* 95. *Nullus Ducatus, & perpauci Comitatus allodiali iure cenſentur.*

96. *Aliud dubium movetur.*

97. *Ratione dubitandi. Ceſſante eo, in quo fundatur diſpoſitio, ipſam quoq; diſpoſitionem ceſſare conſequens eſt.* 98 *In eo fundatur qualitas reſervatæ cognitionis, ut Ducatus, Comitatus, &c. ab imperio & Imperatore dependeant.*

99. *Is in cauſis feudalibus inter Vaſallos eſt iudex, qui immediatus feudi controverſi eſt Dominus.*

101 *Rationes decidendi Cauſæ continentia non eſt dividenda* 102. *Actor vel reus ſuper eadem re in diverſis iudiciis magnis ſumptibus litigare nō cogendus.*

103. *Re controverſâ partim ſub ſupremo, partim ſub inferiore iudice exiſtente, tota cauſa coram ſupremo iudice tractanda.*

104. *Moribus Germaniæ, & Galliæ propter cauſæ continentiam ſuperior adiri poteſt.*

105. *Res unitæ, & connexæ eidem foro ſubjiciuntur, cui ſubjicitur res Principalis.* 106. *Unio facit rem eſſe eius naturæ, cuius eſt id, cui unitur.*

107. *Reſpondetur ad contraria.* 108. *Acceſſorium parilem ſapit naturam cum ſuo principali. Cohærentia cenſentur eodem iure, cum iis, quibus cohærent.*

109. *Minor pars unita maiori, cenſetur facta illius appendix: Contentum continentis ſuis legibus æſtimatur.*

tur. 110. *Verba ex privilegio Auſtriaco referuntur.*

111. *Multa admittuntur in conſequentiam, quæ principaliter non concederentur.*

112. 113. *Judex cauſæ principalis eſt etiam judex acceſſoriarum ejuſdem cauſæ.*

114. *Nulla regula tam firma, quæ non admittat exceptionem.*

115 *Propoſita regula admittit exceptiones.* 116. *De connexis idem, quod de principali ſtatuendum,* 117 *Connexitas operatur, ut unitas cenſeatur. Magis dignum trahit ad ſe minus dignum.*

118. *Si non de integro Ducatu, Comitatu, &c. ſed de parte aliqua agatur, Imperatoris cognitionem locum habere non videtur.*

119. *Contraria ſententia verior. Quicquid juris in toto, quoad totum, idem etiam juris eſſe cenſetur in parte, quoad partem, niſi manifeſta monſtretur totius & partis diverſitatis ratio.*

120. *Ad argumentum contrarium reſpondetur. Verbum, gât gleich, in conſtitutione noſtra ad quid referatur.*

121. *Limitatio.*

122. *Alia exceptio in aula Cæſarea in ardua cauſa oppoſita aliquando, ſed rejecta fuit.*

123. *An de his feudis regalibus in arbitros compromitti poſſit?*

124. *Generaliter jure feudali conſtitutum, Vaſallos in arbitrum compromittere poſſe.* 125. *Generalis iſta juris feudalis diſpoſitio ad noſtrum caſum trahi non poteſt. Cognitio de hiſce feudis regalibus eſt de reſervatis ſummi Principis.* 126. *Reſervata Imperatoria nulli alii, præſertim privatis, communicari poſſunt.*

127. *De ejusmodi reſervatis nec ſtatuere, nec paciſci quisquam poteſt, in præjudicium ſuperioris.*

128. *Compromittere eſt de genere permiſſorum. De Jure civili de cauſis mixti imperii, & in cauſa liberali compromitti non poterat.* 129. *In matrimonialibus compromiſſum non valet.* 130. *Ejusmodi cauſæ ſub ſtatuto compromittendi non continentur.*

131. *Argumentum à maiori ad minus in iure validum.*

132. *De arbitris ſtatuto & pactis familiæ conſtitutis aliud ſtatuendum videtur.* 133. *Pacta & ſtatuta familiarum illuſtrium generali imperii, & Imperatoris lege confirmata ſunt.*

134. *Contrarium verius. Sub generali confirmatione non veniunt ea, quæ in ſpecie reſervata ſunt ſummo Principi præcipua.* 135. *Privilegia & conceſſiones ſemper intelliguntur ſalvo jure ſuperioritatis.*

136. *Statutum compromittendi, in his feudis regalibus ſine ſpeciali Domini conſenſu non obtinet.*

137. *Cauſa coram ejusmodi arbitris agi cœpta, ab Imperatore avocari poteſt, & inhiberi, ne ulterius procedatur.*

TRITUM & vulgatum eſt illud, quod † magnæ & arduæ cauſæ magnos requirant judices, *l. non diſtinguemus, §. de liberali ff. de recept. arbitr.* Hinc cum Jethro Moſi genero ſuo conſuluiſſet, ut judices eligeret, quibus cauſarum definitionem committeret, hanc adjecit clauſulam ut ſi quid majus accidat & gravius, referant ad ipſum, *Exod. 18. v. 22. fac.* R. A. zu Eßlingen de Anno 1562 in pr. juncto, §. Und nach dem R. A. de Anno 1555. §. Zu dem und uber ſolches ibi, weren aber dieſelbige Mångel und Urſachen alſo wichtig/ daß ſie darüber einige Verenderung zu thun nicht unterfahen wolten/ ſo ſollen dieſelbige an die Keyſerliche Majeſtåt gelangen laſſen. 1

Unde Feudorum † moribus ſi inter Capitaneos tanquam majores Vaſallos controverſia erat, coram Rege lis terminanda fuit, *c. u. in pr. de leg. Corrad. 2. Feud. 34.* 2

Et noviſſimis † etiam imperii Conſtitutionibus, ſoli Imperatori [tanquam judicum judici, Bald. *conſil. 333. in pr. lib. 1* Cardinal. Tuſch. *pp. concluſ. 35. n. 7. verbo Imperator.*] in ſignum ſupremæ poteſtatis competit hoc jus, ut de Feudis imperii Regalib. ut ſunt Ducatus, Principatus, Comitatus, vel his ſimilia, cognoſcat, A. zu Worms de Anno 1521 ſub tit. Römiſcher Königlicher Majeſtät Regiment / §. Ob auch Sachen Fürſtẽn/ Fürſtenthumb/ Hertzogthumb/ Graffſchafften/ ꝛc. belangende/ ſo vom Reich zu Lehen rühren/ ſo einem Theil gänglich/ und endlich abgeſprochen werden ſollen/ derſelben Erkentnuß wollen wir uns auch hierinn vorbehalten haben. Doch ſonſten in andern Sachen/ dieſem unſerm Regiment und der Kammergerichts Ordnung/ unabbrüchig. 3

Quamvis enim Regimentum † imperii ex Electoribus, Principibus Comitibus, Baronibus, aliisq; graviſſimis perſonis conſtitutum fuit & vice Sac. Cæſ. Maj. judicabat, de hiſce tamen majorum Regalium Feudis, non cognoſcebat, *d. conſtitut.* 4

Pari ratione, † quamvis vacante ſede imperii ad Electores Palatinum & Saxonem, totius imperii vicariatus publica imperii lege, ſpectet, ita ut de omnibus negociis imperii cognoſcere & judicia exercere poſſint, horum tamen regalium 5

Feudo-

Feudorum, quæ vulgò Fahnenlehen dicuntur, co-
gnitio Futuro Imperatori reſervatur, *Aur. Bull.*
Caroli IV. tit 5 ibi: Außgenommen der Fürſten
Fahnlehen/wann derſelben Lehen Vergleichung/
behalten wir einem Keyſer oder Römiſchen König.
6 Similiter licet † Camera ſit conſiſtorium ſum-
mi Principis, Geil. 1. *obſervat. 42 num. 3 & obſerv*
48. num 5. quæ ipſam Cæſaream Majeſtatem in
adminiſtratione juſtitiæ repræſentat, Roſenth. *de*
Feud. cap. 12. concluſ 1. n. 30 Andr Geil. 1. *obſerv. 29.*
num. 3. cujus nomine, auctoritate & ſigillo omnia
mandata & proceſſus expediuntur, *Ordin. Cam.*
part. 3. tit. 12 §. Und ſolche, Geil 1. *obſerv. 14 nu. 1.*
Ac Principibus, Comitibus, Baronibus, Nobi-
libus, aliiſque graviſſimis perſonis conſtituatur,
Ordin. Camer. part. 1. tit. 1 & paſſim Attamen de
7 his Feudis † Cameræ cognitio nulla competit,
Ordin Camer. part. 2 tit. 7. [Atque hæc ſententia
tam de jure communi Feudali quam de Aur Ca-
rol. IV. Bull & noviſſimis imperii Conſtitutioni-
bus ſatis fundata & communi Dd. calculo com-
probata, Alciat. *conſ. 26. nu. 7 l. 6* Rol. a Vall *conſ.*
22. num. 18. vol. 4 Surd. *conſil. 152. num. 51.* Zaſ. *de*
Feud part. 11. nu 6. verſ. quod & de aliis Borchold.
cap 10. num 3. Schrader *de Feud. part. 10. ſect 2. nu.*
66. Geil. 1. *obſ 1 num. 31. & 32. obſ. 29 num. 7. in fin.*
Vult. *de Feud. lib. 2 cap. 2. num. 9.* Gothofred An-
thon. *diſp. Feud. 14. th. 1. lit. b* Tob. Paurm. *de jurisd.*
lib 2. cap. 4. num. 20. Petr. Denaiſ. *injur Camer. tit.*
141. §. 1. Goldaſt. *de jure & ſucceſſ. Regn. Bohem. lib.*
1. cap. 2. num 6. & 7. Buxtorff. *in diſſert Aur. Bull.*
concluſ. 62. Thom Mich. *de jurisd. concl. 28.* Engel-
brecht. *de jurisd. concluſ. 117. & ſeqq.* Coler. *de jure*
Imper. German. ſect. 2.]
8 Hæc † jura licet ſatis ſint aperta & clara, ta-
men a nonnullis in dubium vocantur. Nihil ſi-
quidem inter homines ſic indubitatum eſt, ut
non poſſit, licet valdè ſit juſtiſſimum, ſollicitam
quandam ſuſcipere dubitationem, inquit Juſti-
nian. Imp. *in Novell 44. cap 1. verſ. & non fingant.*
[Anton. Gamm. *deciſ. Luſitan. 202. ſub n. 3.* Bern-
hard. Græv. 1. *concluſ. pp. 10 n. 2.*] Cum itaque op-
9 poſita † juxta ſe poſita magis eluceſcant, ratio-
nes eorum qui contrarium aſſertum ire conan-
tur, videlicet quod non ad ſolum Imperatorem,
ſed ſimul ad Pares Curiæ, hæc cura pertineat, in
medium adducendæ & ad veritatis lancem ex-
pendendæ.
Primum argumentum deſumunt ab exemplis
10 † & obſervantia priorum temporum. Sigiſmun-
dus Imperator literis ad concilium Baſilienſe
perſcriptis, cauſam & controverſiam inter Hen-
ricum Lavenburgicum & Fridericum Saxoniæ
Ducem ſuper Electoratu Saxonico, Anno 1415.
ad Concilium delatam, more imperii ſolito, ad
forum ſuum remitti & Parium Curiæ conſilio
terminandam petit. Cujac. *in cap un. apud quem*
vel quos controv. Feud. Beſold. *de jurisd. Imper. Rom.*
cap 13. Arum. *de iur. public. diſcurſ 11. in pr.* uti &
tempore Friderici Imperatoris inter Ludovicum
Bavarum & eius filium Henricum & Albertum,
contra Ludovicum Bavarum, Engelbrecht *de iu-*
risd. imper. concluſ. 117. Unde generaliter † privile- 11
gium ſingulare Principum Germaniæ, quod vo-
cant der Fürſten Recht/deducunt, In Sachen ſo
eines Fürſten Leib/Ehr und Lehenſchafft betref-
fen/ut in illis Imperator abſq; conſilio Procerum
imperii, tanquam Parium Curiæ cognoſcere ne-
queat, Engelbrecht *d. l. c.* Quæ iterautem † dis- 12
poſitio ex obſervantia ſubſecuta recipit inter-
pretationem, adeò ut ſufficiat vel ſemel ſaltem
ita obſervatum fuiſſe, *arg. l. Mevia, §. 1. de aliment.*
& cibar. legat. Surd. *conſil. 94. num. 38. lib 1.* Pruck-
man. *conſil. 39 num 70.*
2. Argumentum deſumunt ab exemplo alio-
rum regnorum: In Francia † Pares non coram 13
Parlamento, ſed Paribus Franciæ conveniri poſ-
ſunt, Choppin. *de domin. Franc lib. 3. c. 7.* Bodin. *de*
repub. lib. 6. cap. 4. Hotom *in Franco Gall. cap. 17.*
Pariter in regno † Neapolitano Comites & Ba- 14
rones in Criminalibus non niſi per Pares Curiæ
iudicantur, Marian Frecc *de differ Feud. regal. n. 9.*
11 & differ. 14. 47. Arum. *d. diſcurſ. 11.*
Et licet † exemplis non ſit iudicandum, *l. ne-* 15
mo iudex, 13. C. de ſentent & interloc. omn. iud. ab
exemplis † tamen legitimum ſumitur argumen- 16
tum, ad iuris conſtituti exiſtentiam & obſervan-
tiam, *arg. Clement 1. de probat* Innocent. *ad c. cum*
Apoſtolica, verb. datur intelligi, x. de his quæ fiunt
à Prælat ſin. conſenſ capit. Alex *ad l. 1. num. 11. verſ.*
tertio fallit. in fin. de offic ei cui man l. eſt jurisd. ma-
xime ſiquidem exempla rem declarant, *l. 1. §. quod*
vulgò ff. de vi & vi arm. l. ut reſponſum. C. de tranſ-
act l. damni, §. fin ff. de damn. inf. ct. & rem quaſi
digito oſtendunt & tactui ſubiiciunt, Bald. *conſil.*
347. volum. 1 Hyppolit Riminald. *conſil. 602. nu.*
27. per l. 1. ff. de præſcript. verb & ab exemplo legi-
timum ſumi argumentum eius, quid fieri, iudi-
carive debeat, docet Bart. *ad d. l. nemo, 13. C. de*
ſentent. & interloc. omn iud. per c. alius item, 15. q. 6.

 maximè

17 maximè † ſi quid in eodem rerum genere & ad
eundem effectum longo retrò tempore factum
ſit, *a g. c cauſam quæ 1. x. de teſtib.* Felin. *ibid. & l.*
acta, ff de re judic l cum l. te. ff. de judic. ſolv. l. in-
Lemus, C. de liber Cauſ. l. .C de advocat. diverſ. in-
dic. Johan. Gœdd. *in reſp. iur. de reſtit Baron. Val-*
lend. num. 174.

18 Nam † ab exemplis inducitur obſervantia, ex
obſervantia tandem oritur jus. Hinc Hermo-
genian. *lib. 1. iuris Epitom.* ſcribit, quod ea quæ
per annos plurimos obſervata, velut tacita ci-
vium conventio, non minus quam ea, quæ ſcri-
pta ſunt iura, ſervantur, *l ſed & ea, 35. ff. de Legib.*
ac rerum perpetuo iudicatarum auctoritatem,
vim legis obtinere debere dicit Calliſtrat. *in l.*
Nam Imperator noſter. ff. eod.

19 3. Argumentum depromſunt à ſimili, quod †
videlicet iniquum reputari non debeat, ſi ut o-
lim ſenatores in veteri republ. Romanorum non
niſi coram ſenatoribus. *l. ult. C. uti ſenator. vel*
Clariſſ l. 1. C. de tutor. vel curat. illuſtr. perſon. ita &
Principes Imperii non niſi coram Principibus
conveniri queant; videntur enim eorum, quaſi
ſubintraſſe locum.

Verum hæc & ſimilia quæ à quibuſdam adſe-
runtur, non eius ſunt ponderis, ut oſtendant Im-
peratorem ſolum in hiſce feudis iudicem non
eſſe, ſed iuris neceſſitate teneri adhibere Proce-
res tanquam Pares Curiæ. Et quidem quod ſolus
Imperator de hiſce Feudis iudicet.

20 1. Et textibus † iuris conſtitutionum Noviſ-
ſimarum imperii ſupra allegatis apertiſſimè e-
vincitur, R. A. de Anno 1521. ſub tit. der Römi-
ſchen Königlichen Majeſtät Regiment / §. Ob
auch Sachen / qui *§. in ordinat. Camer. de Anno*
1555. verbotenus repetitus & iteratus. *Ordin. Cam.*
21 *part. 2. tit. 7.* Qui autem cum † textu navigat, ſe-
curus navigat Udalric Zaſ. *ad l properandum, §. &*
ſi quidem, n. 8 C de iudic. [Et quando ex textu res
eſt clara, longior diſputatio ceſſat, ut ait Caſtrenſ.
conſil. 466. n. 1. vol. 1 per l ille, § cum in verbis, ff. de
legat. 3. l. iam hoc iure, §. ult. de vulgar. & pupill.
ſubſt. Weſeenb. *conſil. 24. n. 14.*] maximè ſi textus
ſit apertus, & eorum qui contradicere in conſti-
tutionis promulgatione potuiſſent ſuffragio re-
petitus. Veriſimile enim eſt, quod Proceres &
ſtatus imperii, ſi ea cognitio non ſoli Imperato-
ri reſervari debuiſſet, eam declarationem adie-
ciſſent, ut cum Parium conſenſu illa cognitio
22 fieret. Quod autem † veriſimile eſt, probabile
eſt, & pro vero habetur, Anton. Faber. *in Con-*
ſultat. de Ducat. Montisferrat. part. 1 pag. 12. in fin.
Sicut vice verſa quod non eſt veriſimile, nec veri
imaginem habet, Bald. *in l. ult. ff. quod met. cauſ.*
Zaſ. 2. *conſ.* 6. *num.* 28. Vincent Honded. 1 *conſil.*
102. *num.* 51. Bertazol. 1. *conſil.* 286. *num.* 2. Quam-
obrem ubi verba † legis ſunt clara & perſpicua, 23
interpretatio quæcunque alia calumnioſa cen-
ſetur, Vult. *conſil. Marpurg* 24. *num.* 5. *volum.* 2. &
inanis de ea quæſtione eſt diſputatio, ubi clara
conſtitutionis eſt determinatio, *l. ancilla, C. de*
furt. neque in certis locus eſt conjecturis, Tyra-
quell. *in l. ſi unquam verb. liberto circ. med. C. de re-*
vocand. donat. Cephal. *conſil.* 138. *num.* 6. Surd. *conſ.*
99. *num.* 26. Oldendorp. *conſ. Marp.* 5. *n.* 67. *vol.* 2.
Et hiſce adſtipulatur anterior Conradi Impera-
toris conſtitutio, *in c. 1. de Leg. Conrad. & text. in*
cap. 1. apud quam vel quos.

Secundo ſi non ad ſolius Imperatoris, ſed et-
iam Procerum Notionem horum Feudorum re-
galium cognitio & definito ſpectaret, utique
a Cameræ imperialis † jurisdictione, tanquam
reſervatum præeminentis poteſtatis Cæſareæ, 24
non fuiſſet excepta, ſiquidem judicium † Ca-
meræ, non ſolum Imperatoris, ſed omnium Im- 25
perii Procerum perſonas repræſentat, & Aſſeſ-
ſores Cameræ, ab omnibus Proceribus conſtitu-
untur.

Ex hiſce ulterius ita colligitur, ſi Camera † 26
quæ concurrentem cum Imperatore juriſdictio-
nem habet, de hiſce feudis non cognoſcit, mul-
to minus Pares Curiæ ad horum dijudicationem
vocandi erunt; quia hi nullam jurisdictionem
concurrentem cum Imperatore habent, quapro-
pter cum Camera quæ paribus Curiæ major ex-
cluditur, juſta ratione & hi removendi erunt, A-
rumæ. *d. diſcurſ Academ.* 11. *p.* 191. ubi aliam adhuc
rationem non contemnendam ſubijcit.

[Neque etiam uſu & obſervantia ſupra allatæ
conſtitutiones deſtituuntur. Conſtat enim ex
variis imperii actis, † Imperatorem ſolum ho-
rum Feudorum cognitionem non obſtantibus e- 27
juſmodi & ſimilibus exceptionibus ſuſcepiſſe, at-
que etiam Electores & Principes imper. Roma-
ni, S. Cæſareæ Majeſtatis auctoritatem obſer-
vantes, eam ultrò ſuæ Maieſtati ſubmiſiſſe, idq;
in cauſa Juliacenſi Chriſtian. II. Elector uti &
Duces reliqui Saxoniæ, publico ſcripto conteſta-
ti ſunt, dũ ita ſcribunt: Es erinnern ſich auch Jhre
Churvnd Fürſtliche Gn. Gn. bedächtlich / daß dannoch der
Röm-

Röm. Keyſ. Maj. wann vber Fürſtenthumb vnd dergleichen Reichs-Lehen/ Streit vnnd Spaltungen vorfallen/ daß die Erkandnuß nicht allein vermöge der beſchriebenen Lehenrechte/ ohnzweifflich gebühre vnd zuſtehe/ ſondern auch derſelben mit einhälligem Schluß aller Stände deß Reichs/ in der Cammergerichts Ordnunge vnd ſonſten reſerviret vnd vorbehalten worden/ ſo gar/ daß ob ſonſten die Keyſ. Maj. cum Camera vnnd hinwider Camera cum Cæſare, in andern Fällen concurriret; gleichwol dieſes ein caſus reſervatus bleibt/ darinnen Cameræ, vielmehr aber Paribus Curiæ die cognitio glat abgeſtricket/ welche der Keyſ. Maj. zu entziehen Jhre Chur: vnnd Fürſtl. Gn. Gn: Pflicht/ Standes vnnd Gewiſſens halber nicht wol verantwortlich. Item/ daß der Keyſerlichen Maj. vermöge beſchriebener Rechte/ deß H. Reichs Conſtitutionen vnd vblicher Obſervantz im Reich die cognitio vnnd deciſio, als dem einzigen ohnmittelbahren Richter allein zuſtünde/ die könten vnd wolten ſie Jhrer Majeſt. als Gehorſame deß Reichs Chur: vnd Fürſten nicht entziehen. Hæc habentur in der Außführlichen Deduction/ deß Chur: vnd Fürſtlichen Hauſes Sachſen/ an dem verledigtem Fürſtenthumb Gülich/ ꝛc.

28 Quamobrem † poſthabitis exceptionibus iſtiusmodi atq; appellationibus interpoſitis cauſa iſthæc Juliacenſis in aula Cæſaris recepta, in hunc uſq; diem agitatur. Similiter in cauſa Heſſen contra Heſſen die Marpurgiſche Succeſſion betreffent/ per aliquot annos ex una parte exceptio iſthæc fuit oppoſita, ſed in Comitiis Ratisbonenſibus 13. Octobr. Anno 1613 per decretum Cæſareum, à glorioſiſſimo Imperatore Matthia, rejecta & litis conteſtatio ſub præjudicio injuncta. In cauſa Lüneburg contra Braunſchweig/ das Fürſtenthumb Grubenhagen betreffent/ Idem Imperator definitivè pronunciavit. Modernus Imperator invictiſſimus, Ferdinandus II. pariter in cauſa Baden contra Baden/ 25. Auguſti Anno 1622 ſententiam ſolus publicavit. Vid. Nic. Bell. *in Laur. Auſtriac. lib. 6. fol. 665. & ſeq.* ubi recitat

29 formulam ſententiæ. In prædicta etiam cauſa † Heſſen contra Heſſen/ in conventu Ratisbonen. Anno 1623. Idem Imperator glorioſiſſimus, ſolenniter in throno Cæſareo ſedens, adſtantibus à dextris Electore Moguntino & Colonienſe, Leopoldo Archiduce Auſtriæ, Epiſcopus, Auguſtano, Eichſtedenſi & Ratisbonenſi: A ſiniſtris, Maximiliano Bavariæ Duce & Electore, Wolfgango Wilhelmo Palatino Neoburgico, Ludovico Haſſiæ Landgravio, Julio Duce Würtebergenſe, Duce Lavvenburgenſe, Johanne Friderico Principe Zollerenſe, præſentibuſque toto ordine Conſiliariorum Cæſareorum, Comitibus, Baronibus, multorumque Principum & Civitatum Legatis, ſententiam definitivam publicavit 1. Aprilis Anno 1623, cujus actus cum ſpectator fuerim, plenius deſcribere volui. Prope thronum adſtitit Hereditarius imperii Mareſchallus Maximilianus Baro à Pappenheim, gladium evaginatum in manibus tenens: a ſiniſtris imperii Vice-Cancellarius Ludovicus ab Ulm, Baro, qui verba fecit, in hunc ferè modum: S. Cæſaream Majeſtatem a Deo eſſe ordinatam, ut cuique jus dicat & juſtitiam ſine ullo perſonarum reſpectu adminiſtret. Poſteaquam verò, prædicta cauſa, per octodecim annos in aula Cæſarea fuerit ventilata, & ſuæ Majeſtatis officium pro ejus definitione inſtantiſſimè imploratum, ideoque in conſilio Cæſareo aulico deliberata diligenter cauſa, & relatione ad ſuam Majeſtatem facta, eandem communicato cum Electoribus & Principibus imperii tunc Ratisbonæ præſentibus conſilio, ſententiam concepiſſe, quæ per Secretarium imperialem, Johannem Rudolphum Pucherum, ex charta recitanda ſit: idque ita etiam factum & ſententia lectâ fuit.]

Rationes † in contrarium allatæ aures magis demulcent, ſed nihil habent de ſubſtantia, ut in ſimili loquitur Paul. Caſtrenſ *in l. cui fuerit, num. 1 ff. de cond. & demonſtr & poſt eum* Erneſt. Cothm *conſ. 78. n. 106.* 30

Ad 1. Reſp. Non exemplis, † ſed legibus pugnandum eſſe, *l. nemo 13 C. ſentent. & interloc. omn. judic.* Quamvis enim Sigiſmundus & Fridericus Imperatores, ex mera liberrimæ voluntatis facultate, cognitionem Regalium Feudorum Procerum & Parium conſenſu inſtituerint, neque tamen ipſos ad id neceſſitate adſtrictos fuiſſe, neque ſuo exemplo poſteriores Imperatores, in quos nullum Imperium habuerunt, adſtringere potuiſſe, manifeſtum eſt. Nam anteceſſoris † factum [præſertim quod meræ eſt facultatis] Princeps vel jure Electionis, vel Lege Regia ſuccedens præſtare non tenetur, per ea quæ ſupra *Claſſ. 3. c. 10. latius deducta ſunt.* 31 32

Neque ulla hic locum ſibi vendicat præſcriptio, † quia tralatitium eſt, quod iis, quæ in mera facultate conſiſtunt, præſcribi non poſſit, *l. viam publicam, 2 1. ff. de via publ. & iti. publ. l. Proculus, 26. ff. de damn. infect. l. quæro, 19. ff. de jur. patronat.* Hieron. Schurff. 2. *conſil.* 88. Dida. Covarruv. 1. *reſolut. 9. num. 1. & ſeq* niſi contradictio & interverſio poſſeſſionis ex ſecuta prohibitione præſcribentis & patientia adverſarii accedat, *l. hac autem, & l. ſi ædes, 32. de ſerv. Urban. præd.* Me- 33

noch. 2 *a litr. 106. num. 10.* Et ita quodammodo
34 in terminis, quod adverſus eum, qui libera † voluntate juſtitiam per officiales adminiſtravit, non currat præſcriptio, judicatum & deciſum tradit Vincent. de Franch. *deciſ 166.*

Et quamvis ex illis exemplis quidam jus illud
35 quod dicunt Fürſtenrecht † exſtruere conentur, tamen neque in Aurea Caroli IV. Bulla, neque ulla alia publica imperii lege illius juris expreſſio & mentio fit. Et cum in publicis imperii conſtitutionibus etiam quævis minutiora ſæpe at-
36 tingantur & tractentur, veriſimile † non eſt Imperatorem & Principes imperii tantæ, ut ita dicam, importantiæ jus negligere voluiſſe, cum ea quæ notabilia ſunt, niſi ſpecialiter notentur, quaſi neglecta videantur, inquit Ulpian. *in l. item ſi, §. hoc edictum, ff. de injur.* [Matth. de Afflict. *dec. 111. nu. 9.* Alex. *conſil. 10. in fin. lib 1.* Cravett. *conſil 880. n 19* maxime in his quæ ſunt magni momenti, *c. fin de præbend. c. cum. clerici, de verb. ſignif.*
37 Crav. *conſil. 895. num. 21.*] Quod itaque † in lege non cavetur, in practica non habetur, ut dicit Bald. *in c. nihil, col. ult de Elect.* Evc h. *in loc. à leg. ceſſant* [Nec quicquam temere ſine juris auctoritate aſſerendum *c. hi qui in Eccleſia de ſentent. excomm. in 6. c. conſuluiſti, 2. q. 5. l. diſſentientes verſ. nulla præcipi: juris conſtitutio, C. de repud.* Gœdd. 1. *conſil. Marp 7 num. 134.*] Et quod expreſſum non eſt, pro omiſſo habetur, *l. quicquid, & ibi Dd ff. de V. O.* [Confer Melchior. Goldaſt. *de jure ſive ſucceſſ. Regn. Bohem lib. 1. cap. 2. nu. 6. 7. & 8.*]

38 Ad 2. Reſpondetur, non ſpectandum eſſe, † quid in Gallia vel alio regno Lege vel moribus receptum ſit, ſed quid in Imperio Romano ex Lege imperii fieri debeat, *argum. l. ſed licet, 12. ff. de*
39 *offic. præſid.* Nam Gallia † excuſſo de facto imperii jugo, ſuo more Rege & Lege vivit. Et ſicut Galli imperii Legibus adſtringi ſe non patiuntur, ita nec Imperator, nec imperii cives Galliæ legibus
40 & more, multo minus adſtricti erunt. Imo † ſunt qui diverſum ſcribunt in Paribus Franciæ, quod videlicet in Parlamento de eorum capitibus judicia conſtituantur. Barcl. *lib. 4 contr. Monarchomach. c. 14. verb. originem itaque,* Engelbrecht. *de juriſdict. concl. 120. in fin.* [Ex extat quoque memorabile exemplum in Coneſtablio Comite Sancto Pauli, a Ludovico XI. Galliarum Rege capitis damnati apud Comin. *lib. 6. Comment.*]

41 Neque jugulum † noſtræ intentionis premunt, quæ de exemplorum vi & effectu adducta ſunt. Licet enim exempla, non exiguam vim obtineant, ad arguendam juris conſtituti exiſtentiam & uſum, cum leges firmentur, quando moribus utentium comprobantur, ut inquit Auguſt. *in c. in iſtis, diſtinct. 4.* tamen ad juris conſtituti abrogationem tanquam meri facti, nullam vim obtinent, abſurdumque eſſet, quodlibet factum vel exemplum legi contrarium ei derogare vel in totum abrogare poſſe. Leges præterea Hermogeniani & Calliſtrati loquuntur de conſuetudine recepta & populi conſenſu introducta, ad cujus perfectionem & probationem non ſufficit, unius vel alterius exempli introductio, ſed ut exempla contradicto judicio obtinuerint & firmata ſint, ut inquit Ulpian. *in l cum de 34. ff. de legibus,* & longe plura requiſita quæ examinant, Bart. Jaſ. & *Dd. communiter in l. de quibus, 32. ff. de LL.*

Deinde † mores, uſus & obſervantia juri ſcri-
pto aliquando derogant, ſi poſt legem conſtitu- 42
tam inducantur. Jam vero exempla ſupra adducta Friderici & Sigiſmundi Impp. ante conſtitutionem illam expreſſis & claris verbis a Carolo V. de Anno 1521. promulgatam & Ferdinando de Anno 1555. repetitam, acciderunt, ideoque nihil ad hujus juris poſtea conſtituti deſtructionē conferunt. Leges † namque poſteriores, ſicut 43
derogant legibus, ita etiam moribus (ſi qui ſunt) prioribus, *l. ſed & poſteriores, ff. de legib.* Et hoc jus noviſſimum cum mutatum non ſit, quare ſtare prohibebitur *l præcipimus, C. de appellat.*

Ad 3. argumentum reſpondetur, illud deſum-
ptum eſſe a ſimili, quod ut alias exigui eſt pon- 44
deris, ita contra expreſſam legis conſtitutionem omne robur & probabilitatem arguendi perdit. Quamobrem concludendo dico, † rem non 45
indignam eſſe Majeſtate imperatoria, ſi in negotiis tanti momenti proceres imperii in conſilii conſortium adhibeat: Id tamen neceſſitatis nunquam fuiſſe aut eſſe, ſed liberæ & meræ facultatis, quæ in juris neceſſitatem non tranſit, niſi accedat contradictio, turbatio, & patientia, per ea quæ ſupra tradita ſunt. Præterea † judicium 46
aulæ Cæſareæ in quo hæ dijudicantur cauſæ majorum feudorum, das Reichs Hoffgericht appellatur, & illud conſilium cum Cancellaria, quod in aula Imperatoris exercetur imperii eſt, ac Archiepiſcopo Moguntino, tanquam Archicancellario imperii, juramento obſtringitur, Thom. Mich. *de juriſd. concl 28. lit. a in notis.* & poſt eū Matth.

Wehner.

Wehner *in peract. obſerv verb.* Hoff/ Keyſerlich
Hoff. [Quod tamen hodie uſu non ſervari, à qui-
buſdam conſiliariis aulicis ipſemet certior quan
doque factus ſum Hoc tamen expeditum eſt, †
47 quod Imperator vigore capitulationis obſtri-
ctus ſit, una cum Electore Moguntino tanquam
Archicancellario ſingulis annis vel ad minimum
per biennium ſemel viſitare, reformare & conſti-
tuere, artic. Genandten unſern Hoffrath/ ibi: Denſelben
auch Jährlich oder in zwey Jahren einmahl/mit Zuziehunge
deß Ertzbiſchoffen zu Meyntz als Ertz Cantzlern viſitiren.
Patet etiam † ex ſupra adducto exemplo, quod
48 Cæſarea Majeſtas in cauſa Heſſen contra Heſſen/
Electorum & Principum conſilium deſuper ex-
quiſiverit, citra tamen neceſſitatem. Sic de Im-
peratore Maximiliano I. legimus, quod excitata
per mortem Georgii Bavariæ Ducis quæſtione,
de ſucceſſione inter Palatinos Rheni, & Alber-
tum Bavariæ Ducem Anno 1504 is judices Ca-
meræ Auguſtam evocaverit, conſultaturus cum
ipſis, quis potiore jure cauſam defendere videre-
tur, Gualther. *lib. 2. Chronic. in annotat. de perſon. judic. Camer p. m.* 458. Quis tamen inde ſtatim in-
ferret, imperatorem adſtrictum eſſe ut ſemper
Cameræ judices ad ejuſmodi cauſas evocet De
hujus controverſiæ deciſione, vid. etiam Thom.
Hubert. Leod. *de vit. Frid II. Palat. lib. 3. circ fin.*]
49 Hæc curia † Imperatoris tam in Comitiis im-
perialibus auff Reichs Tagen quam in aula Im-
peratoris im Kayſerlichen Hoff/ im Reichs Hoff-
rath exiſtit. Idem Wehner. *d. loc.* [Conſtituitur
50. hoc judicium aulicum † plerunque ex Germanis
viris Principibus, Comitibus, Baronibus, Nobi-
libus, Doctoribus aliiſque literatis Et plerunque
Princeps, Comes vel Baro Præſes eſt ejuſdem.
51 Deinde præter hoc conſilium, † adhuc aliud ſan-
ctius & ſecretius in aula imperiali exiſtit, quod
vocatur der Kayſerlich. Geheimbde Rath: in quo
cauſæ rationem ſtatus concernentes tractari præ-
52 cipue ſolent. Cauſæ controverſæ † concernen-
tes imperii ſtatus, vel etiam ipſum imperium,
plerunque agitantur in prædicto Conſilio, quod
vocantur Reichs Hoffrath / in quo proceditur uſ-
que ad concluſionem & ſententiam; Et ſi politicæ
concurrant conſiderationes, eam non pronunci-
ant, ſed prius cauſam cum voto, mit einem Gut-
achten/ referunt ad Cæſarem. Quo facto Cæſarea
Majeſtas cauſam in conſilio ſecreto im geheimen
Raht proponit, in quo non tam juſtitiæ & juris,
quam ſtatus ratio conſideratur, utpute, an tali vel
alio rerum ſtatu, commodum ſit ita pronuncia-
re; an ſine magno imperii motu & ſcandalo ſen-
tentia talis executioni mandari poſſit? Et ſi diffi-
cilis executio, † vel alia incommoda timeantur, 53
non rarò pronunciatio ſententiæ conceptæ, ali-
quantiſper ſuſpenditur, donec commodior exe-
quendi occaſio eveniat, uti factum in cauſa
Braunſchweig contra Braunſchweig / das Fürſtenthumb
Grubenhagen betreffend/ Item in cauſa Baden contra Ba-
den Si vero † ejuſmodi non occurrant obſtacula, non 54
facile receditur à voto ſenatus aulici, vnnd wird
es ins gemein bey dem Reichs Hoff-Raths gutach-
ten gelaſſen. Quod ita in aula Cæſarea obſervatū
aliquoties vidi. De hoc judicio aulico Imperato-
ris, † in tranſactione Paſſavienſi, de Anno 1552. 55
die 2. Auguſti inter Imperatorē & imperii ſtatus
inita cautum reperitur: Daß der Kayſ Mai Hoffrähte/ſo
deß H. Reichs vnnd der Stände gemeine oder ſonderbahre
Sachen/ berahtſchlagen vñ erledigen/ alſo ſtattlich mit Teut-
ſchen Rähten beſetzet/ auch die Teutſchen Sachen durch Teut-
ſchen gehandelt werden/ daß darob manniglich ein billich ge-
nügen tragen vnd haben möge/ Vid. tenorem tranſaction.
§ Demnach ſoll die Erledigung In eundem fere modum
de hoc judicio aulico cavetur in capitulatione moder-
ni Imperatoris Auguſtiſſimi Ferdinandi II. artic. 39.
incip Wir ſollen vnd wollen/ ꝛc. ibi. Inſonderheit vnſern
Geheimbden vnnd deß Reichs Hoffraht/ mit Fürſten/ Graf-
fen/ Herrn von Adel vnnd andern Ehrlichen/ nicht allein auß
vnſern/ auch mehrertheyls denen ſo im Reich Teutſcher Na-
tion vnd andern Orten/ erzogen vnd geboren/ darin begütert/
der Reichs Sachen wol erfahren guten Namens vnd Her-
kommens ſeyn / alſo beſtellen / damit manniglich ſchleunige
vnpartheyiſche Iuſtitia adminiſtriret werden möge Ordina-
tio † huic judicio aulico, ſecundum quam proceſſus 56
& alia diriguntur, præſcribitur quidem ab Imperatore,
requiſito tamē prius conſilio Electorum. art. cap. 40. in-
cipit. Genanntem vnſern Hoffraht wollen wir auch gewiſſe
Ordnunge vnd Jurisdiction verfaſſen/ die Alte revidiren vnd
bey nächſter Reichsverſamblunge den geſambten Churfür-
ſten zu jhrem gutachten vbergeben. In juramento, † quo 57
utrumque conſilium ſecretius & aulicum ob-
ſtringitur, exprimitur & inſeritur capitulatio
Cæſarea, ut in omnibus negotiis eam pro cyno-
ſura præ oculis habeant, *juxta eand capit art.* 42.
Incipit. Damit auch vnſere ſo wol der Geheimbde
als Reichs Hoffraht.]

Hiſce ita breviter præmiſſis, de his quæ requi-
runtur † ad hoc ut vigore allegatæ conſtitutio- 58
nis de Anno 1521. *& in Ordin Camer. p. 2 tit. 7.* fo-
lius Cæſaris de Ducatibus, Comitatibus & ſimi-
libus dignitatibus, cognitio ſit paucis agendum
erit.

1. Itaque requiritur, ut Ducatus, Comitatus
† vel aliud territorium regalem Dignitatem an- 59
nexam

nexam habens ſit feudale, & non allodiale, quod
ipſa verba allegatæ conſtitutionis arguunt, ibi,
So vom Reich zu Lehen rühren. Quamobrem
Principatus, Comitatus & Baronatus ſi qui ſunt,
qui allodiali jure cenſentur, ad hanc conſtitutio-
nem reſervatę juriſdictionis non pertinent, And.
Knich. *de veſtitur pact. cap. 5. n 146. p. 2.* Chriſtoph.
Stroſſen/ *inter German. JCtorum conſilia, Tom. 3.*
conſil 24. quæſt. 1 nu. 20 quem allegat Regner. Sixt.
de regalib lib. 1. cap. ult. num. 64. Sic cum inter Du-
60 cem Lotharingiæ † & Comites de H. die Graff-
ſchafft S. betreffent/ in Camera lis moveretur,
conſideratum fuit, non omnes Comitatus eſſe
Reichslehen/ ſed quoſdam eſſe Engerthumb/ de
quibus in Camera agi poſſe concluſum fuit, Auct.
deciſion. ſeu Præjud. Cameral. verb. Comitatus. [Sunt
namque bona Regalia, quæ quidem immediatè
imperio ſubſunt, non tamen inde tanquam feuda
dependent] Talis eſt Comitatus Mark. Et cum
de eo inter Ducem Juliacenſem & Comitem N.
lis incidiſſet, per viam appellationis illa ad Ca-
meram devoluta inibique pronunciatum fuit,
idem Auct. *deciſ. d ſupra loc.* Hoc tamen eo caſu
puto obtinere, quo aliâs in prima inſtantia vel
per modum Appellationis Cameræ juriſdictio
fundata, alioquin ad judices privilegiatos Auſtre-
garum hæc cognitio in prima inſtantia pertine-
ret, Roſenth. *de Feud. c. 12. concl 1. n 36.*
61 Secundò ut huic † Conſtitutioni locus ſit re-
quiritur, ut territorium regalem dignitatem an-
nexam habens non ſolum ſit Feudale, ſed etiam
ut immediatè ab imperio deſcendat, & recogno-
ſcatur, daß es ohne Mittel vom Reich zu Lehen
rühre/ quæ verba licet conſtitutioni noſtræ non
ſint expreſſe inſerta, tamen ex bona conſequen-
tia ſubintelliguntur, Roſenth. *d. c. 12. concl. 1. n. 30.*
Ludolph. Schrader. *de Feud. part. 10. ſect. 2. n. 71.*
62 Quamobrem ſi † territorium regalis Digni-
tatis per ſubinfeudationem ab inferiore factam
ad aliquem ejuſdem capacem pervenerit, huic
conſtitutioni non ſubjacet, ut de Comitatu &
Baronatu tradunt, Boſſ. *de regal. num. 11.* Borch.
de Feud. cap. 4. num. 12. Roſenth *de Feud. cap 2 con-*
clus 1 num 3. quos allegat Regner. Sixtin. *de rega-*
lib. dict. cap. ult. num. 37. & ſupra ſub cap de Comitib.
circ fin. & ſub cap de Feud. regal dignit. annex. ha-
bent. dixi Generaliter namque traditum & cau-
63 tum eſt † immediatum & proximum Domi-
num, cui & juramentum fidelitatis & ſervitia
præſtantur, judicem eſſe contentione inter Va-
ſallos orta, Herman. Vult. *lib. 2. Feud. cap. 2. num.*
Roland. à Vall *conſil. 75. num. 1 lib. 3. quod multis*
& pulcris rationibus illuſtrat. Schrader. *de Feud.*
part. 10. ſect. 2. à num. 45. uſq; ad num 61 Cauſa † ſi- 64
quidem proxima, & immediata efficacior eſt &
plus operatur quàm cauſa remota, *l ſocium qui in*
eo, 60. §. 1. ff. pro. ſoc l qui domum habebat, 57. in fin.
ff. locat. l. huic ſcripturæ, 15. ff. ad l. Aquil. Tyraquell.
tractat. ceſſante cauſa, p. 2. limit. 20. nu. 4. Ideoque
in omnibus negociis & actibus cauſa immedia-
ta potius attenditur, Bald. *in l ex placito, 3 col. 1. &*
2. Cod. de rerum permut. neque hic caſus † ſpecia- 65
liter exceptus, ideoque diſpoſitioni juris com-
munis cenſetur relictus, *l. quicquid adſtringendæ*
de verb. obligat. l. ſi cum decem in princ. ff ſolut. ma-
trim.
Idem eſt judicium, † ſi Comitatus vel aliud 66
territorium regalis dignitatis, qui quondam fuit
allodialis, poſtea non ab Imperatore, ſed inferio-
re Principe in feudum recognoſcatur, illius co-
gnitio non ad Imperatorem, ſed vel ad Feudi
Dominum, ſi videlicet de qualitate Feudali diſ-
ceptetur, vel ad Cameram, vel judices Auſtrega-
rum pro diverſitate actionis pertinebit.
3. Quæ † hic de Feudis imperii immediatis 67
dicuntur, eatenus obtinent, ſi ea habeant anne-
xam regalem dignitatem, ut ſunt Ducatus, Co-
mitatus, Baronatus, & ſimilia, ſi enim ea deſti-
tuantur, de immediatis etiam imperii feudis
Camera cognoſcit, uti deciſum eſſe in cauſa Bre-
denrodt/ contra Michael Gilles/ 4. *Septembr. An-*
no 1551. & aliis teſtatur Geil. 1. *obſerv. 19. num. 3. &*
7 Roſenthal. *de Feud d. cap. 12. concl. 1 n 27 & ſeqq.*
Auct. *Deciſ. ſive præjudit. Cameral. verb. Cæſari re-*
ſervata fol. 63. ita tamen ut in his Imperator cum
Camera concurrat & præventioni locus exiſtat,
Geil. *d. obſerv. 29. num 3. & ſeqq.* Dn. Gothofred.
Anton. *in diſputat. Anti Vult. 2. Coroll. 11.* Et notan-
dum dicit hoc caſu privilegium primarium in-
ſtantiarum (vulgo die Auſträge) locum non ha-
bere, Geil. *dict. loc. n. 7. in fin* aliud tamen de ipſis † 68
regalibus ſeparatim & non ſub cohærentia Feudi
regalis conceſſis dicendum, quæ multum à feudo
regalis dignitatis differunt, ut ſupra ſuo loco mo-
nui, *ſub cap. de Feud. regal dignit. annex habent.* Six-
tin. *d cap. ult. n. 15.*
4. Requiritur ut agatur † judicio petitorio, 69
von Fürſtenthumb/ Hertzogthumb/ Graffſchafft/ ꝛc. ſo einem
Theyl gäntzlich vnnd endtlich abgeſprochen werden ſollen/
uti verba cõſtitutionis habẽt, Thom. Michael. *de*
juriſdict.

juriſd. concluſ. 28. Dictioni endlich (id eſt, definitivè) conjungitur dictio gäntzlich / ad excludendum judicium poſſeſſorium; quia quæ in eo fer-
70 tur † ſententia ex quorundam opinione definitiva eſt, non interlocutoria,] Bart. *in l. un. num.* 4. *C. ſi de moment. poſſeſſ. fuer. appell.*] Alex. *in l. quod iuſſit, num.* 10. *de re iud.* Bald. d. *in l.* 2. *num.* 12. *Cod. de Epiſcop. Audient.* Geil. 1. *obſerv.* 7. *nu.* 4. Marant. *de ord. iudic. part.* 6. *tit. de ſent. num* 35. aut ſaltem vim definitivæ obtinet. Johan. Gœdd. *ad c.* 1. *num.*
71 54. *x. de ſequeſt. poſſeſſ.* Verùm cum hac † ſententia parti victæ res omninò non abjudicatur ſed ad petitorium ipſi regreſſus datur, dubitationis tollendæ gratia, dictio gäntzlich / ut de ſolo petitorio, non poſſeſſorio hic agi intelligamus, adjecta fuit, Dn. Gothofred. Anton. *diſp.* 2. *Anti Vulc. Coroll.* 18. [Et hanc dictionem gäntzlich prægnantis & præciſæ eſſe ſignificationis notat Paul. Matth. Wehner. *in obſerv pract. verb.* gantz gäntz-
72 lich, *pag.* 202.] Cui non adverſatur † quod verbum gäntzlich / verbo endlich / per copulam *Et*, connectatur, quæ diverſitatis nota eſt, ac inter diverſa uſurpari ſolet, ut ita aliud ſit gäntzlich / aliud endlich. Ludovic. Gozadin *in l. qui ſe patris, num.* 7. *C. unde liberi.* Siquidem non rarò Copula *Et*, ponitur inter eadem & ſimilia, & reſolvitur in expoſitivam, ac ſtat declarativè inter duo idem importantia Jaſon *ad l.* 32. *num.* 3. *ff. de legib.* Sichard. *ad l.* 2. *n.* 3. *C. quæ ſit long. Conſuet.*

73 Præterea licet in † poſſeſſorio ordinario ſententia definitivè cauſam poſſeſſionis terminet, nec aliam poſt ſe ſuper poſſeſſione ſententiam expectet, Andr. Geil. *d. obſervat.* 7. *nu.* 4. nihilominus tamen petitorium poſt eam dirimendum, *l. ordinariè C. de rei vindicat. l. incerti, Cod de inter-*
74 *dict.* cum finis † poſſeſſorii ſit principium petitorii, Bart. *in l.* 1. *C. quorum bonor. num.* 17. Bald. *in l.* 1. *num.* 2. *C. uti poſſid.* Hinc Ulpianus inquit: Exitus controverſiæ poſſeſſionis hic eſt tantum, ut prius pronunciet iudex uter poſſideat, ita enim fiet, ut is qui victus eſt, petitoris partibus fungatur, & tunc de dominio quæratur. Indeque Dioclet. & Maximian. ajunt, de poſſeſſione, ſententia pronunciata, proprietati nullum præjudicium afferre, *l. poſt ſentent. C. de ſent. & interloc.*
75 ita ut opponens † exceptionem rei judicatæ in poſſeſſorio, in petitorio non audiatur. *l. & an ea-*
76 *dem. §. fin ff. de except. rei iudic.* quia poſſeſſoria † cauſam proprietatis non finiunt, ſed præparant. *l.* 1. *§ ult. de aqu. quotid. & æſtiv.* nec perpetuam ſed temporariam poſſeſſionem, quoad de proprietate iudicatum fuerit, addicunt, Cuiac. *in paratit. C. de interdict.*

Pro ratione tamen dubitandi facit, quod cauſa poſſeſſionis † & proprietatis non ſit ſeparanda, 77
ſed propter cauſæ connexitatē coram eodem iudice terminanda, *text. in c.* 1 *& ibi gl. de ſequeſtr. poſſeſſ. text. in c. cum ad ſedem de reſtit. ſpoliat. & in c. ſignificarunt, de teſtib. l. nulli* 10. *ubi* Bart. Jaſ. Sich. *C. de jud.* Ideoq; cui committitur † poſſeſſorium, ei 78
etiam cenſetur commiſſum petitorium, *dd. iurib.* Andr. Geil. 1. *obſ.* 35. *n.* 11. quia quoad uſum procedendi, † quoad modum probandi, & mediū per- 79
veniendi ad Dominii certitudinem eiusq; deciſionem connexas habent partes, neq; ordinis ratione divulſionem aut ſeparationem patiuntur, *arg. l.* 3. *l ſine poſſeſſione. ff de uſuc. l. ſive, C. de probat. d. l. ordinarii, & l ult. ubi* Sichard. *Cod de rei vindic.* Johan. Gœdd. *ad d. c.* 1. *num.* 53. *de ſequeſtr. poſſeſſ.* Si itaque † alius quam Imperator in Feudis rega- 80
libus, quoad iudicium poſſeſſorium admittitur iudex, is etiam in petitorio admittetur, cum iudex cauſæ præparatoriæ ſit etiam iudex cauſæ præparatæ, per ea quæ ſupra adducta ſunt.

RL. Supra traditam regulam de continentia 81
† poſſeſſorii & petitorii fallere, ſi res de qua controvertitur ita comparata ſit, ut is qui in poſſeſſorio iudex fuit, in petitorio iudex eſſe nequeat eò quod petitorium alterius cognitioni ſpecialiter ſit reſervatum, Bart. *in l. commodato, §. duabus. ff. commod.* Jaſ. *in l nulli. num.* 6. *&* Zaſ. *ibid. num.* 14. *Cod. de iudic.* Menoch. 2. *arbitr. caſ.* 371. *num.* 23. vel quando res in ſuperioris vel Domini Feudi præjudicium vergit, Bald. *in c. unic. §. præterea de prohib. Feud. alien per Frideric. benè & plenè,* Oſasc. Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 78. *nu.* 9. *& ſeqq.* Noſtro † 82
autem caſu cognitio petitorii Principi ſpecialiter eſt reſervata, *Ord. Camer. p.* 2. *tit.* 7. Ideoque nihil hic operabitur connexitas poſſeſſorii ad fundandam iurisdictionem in petitorio.

Quid verò ſi lis ſuper Feudo regali Ducatus, Comitatus, &c. moveatur non tamen ſuper qualitate Feudali, anne adhuc conſtitutioni noſtræ locus erit, ut ad ſolum Imperatorem cognitio ſpectet? Et verius eſt eo etiam † caſu ſoli Impera- 83
tori reſervatam eſſe cognitionem.

1. Quia † textus conſtitutionis ſæpè dictæ in 84
§. Ob auch Sachen / eſt generalis & indiſtinctè loquens de cauſis Ducatuum, Comitatuum, &c. qui ab Imperio recognoſcuntur, non ad certa diſtinctio-

ſtinctione an cauſæ illæ vertantur ſuper qualita-
te Feudali, necne: ubi itaque lex non diſtinguit,
nec nos diſtinguere debemus, *l. qua de pretio, ff. de*
public. in rem act.
85 2. Cauſæ † Ducatuum, Comitatuum, &c. non
excipiuntur, in d. §. Ob auch Sachen/ tanquam
cauſæ Feudales natura ſua ad Domini cognitio-
nem pertinentes, ſed ſimul ut cauſæ illuſtres &
majores per ſe majorem judicem expoſcentes,
Magenhorſt. *in annotat. ad tit. 7. Ordin. Camer.*
part. 2. Tob. Paurmeiſt. *de juriſdict. imper. Roman.*
86 *lib. 2. c. 5. num. 91.* Eadem † ratione qua olim de-
fenſores civitatum, majores cauſas, utputa ſi e-
mancipandus vel manumittendus quis eſſet, ad
Præſidem remittere tenebantur, *l. 1. & 7. de de-*
fenſorib. civit. l. pen. & ult. C. de emancip. liber. Cu-
jac. *ad Novell. 15. de defenſorib. Civit. in fin.*
3. Si propter ſolam Feudalitatem hæ cauſæ
reſervatæ fuiſſent Imperatori & non ſimul ut il-
87 luſtres, majores & arduæ, utique † & de aliis im-
perii immediatis feudis, ohnmittelbahren Reichs-
lehenſchafften/ ſolus Imperat. cognoſceret ex ra-
tionis identitate. Atqui de his non ſolus Impe-
rator cognoſcit, ſed Camera concurrit cum Im-
peratore, ut ſupra ex Gail. *1. obſerv. 29. num. 3. &*
7. aliisque probatum fuit. Ergo non propter ſolam
Feudalitatem, ſed potius propter magnitudinem
tanquam arduæ & graves Imperatori non ſolum
tanquam Domino Feudi, ſed etiam ut ſummo
Magiſtratui & judici ordinario in ſignum præe-
minentis ſuperioritatis hæ cauſæ Ducatuum in-
diſtincte reſervatæ ſunt.
Pro ratione dubitandi facit. 1. Quod ad hoc
88 † ut Domini vel Parium ſit cognitio, non con-
troverſiam tantum eſſe de Feudo, ſed talem quæ
ipſam Feudi naturam reſpiciat, ut, ote ſi agatur
de amiſſione vel conſtitutione Feudi, Bald. *in c.*
1. §. inter pares verſ. ita ponit, de L. C. nrad. Hart-
man. Piſtor. *quaſt. lib. 1. quaſt. 15. num. 27. & ſeq.*
Fichard. *conſil. 12. num. 8. & lib. 2.* Regner. Sixt.
de regalib. d. c. ult. lib. 1. num. 56. Ideoque ſi ad alium
89 effectum, † quam ad conſtitutionem vel priva-
tionem Feudi agatur, etiamſi lis ſit de prædio in
feudum dato, non ad Dominum, ſed ordinarium
rei judicem cognitio ſpectat, Udalric. Zaſ. *1. conſ.*
13. Ludolph. Schrader. *de Feud. part. 10. ſect. 2. n. 31.*
Mynſing. *obſerv. 99. n. 3. & ſeqq.* Coler. *de proceſſib.*
executiv. p. 2. c. 3. n. 31. & ſeqq.
90 2. Dubium movet, † quod illi Ducatus, Co-
mitatus, &c. qui non ſunt Feuda Imperii, ſolius
Imperatoris cognitioni non reſerventur, ut ſupra
in primo requiſito dictum fuit.
Ut itaque imperatoriæ † tantum cognitioni 91
locus ſit, requiritur, ut Comitatus, Ducatus, &c.
ſint Feuda imperii; Ex hiſce prono quaſi fluit
alveo, non tam cauſæ magnitudinem (aliàs enim
de his etiam Ducatibus, Comitatibus, &c. qui
Feuda imperii non ſunt ex ea magnitudinis cau-
ſa Imperator ſolus cognoſceret) quam ipſam
Feudalitatem in conſideratione fuiſſe.
Hiſce tamen argumentis a priori ſententia me
dimoveri non patior.
Ad 1. R. illud argumentum procedere eo ca-
ſu, † quo Dominus Feudi non eſt ſimul ordina- 92
rius judex; Imperator autem non ſolum ordi-
narius judex illarum cauſarum, ſed etiam ſum-
mus Magiſtratus eſt, cujus juriſdictio non ſolum
ex qualitate Feudali, ſed etiam ex vera ſubjectio-
ne fundata in omnibus imperii immediatis civi-
bus & poſſeſſionibus. [Siquidem naturaliter, o-
mnis juriſdictio penes Imperatorem reſidet, ut
dixit Bald. *in c. un. §. ad hæc, de pac. juram. firm.* Ti-
leman. de Benign. *obſervat. Camer. pentecoſt. 8. obſ.*
1. n. 3. fol. 166.]
Et quamvis † Cameræ, & certis caſibus privi- 93
legiatis judicibus, Ordinariam cauſarum cogni-
tionem, ſecundum tamen vigorem ordinatio-
nis, Imperator conceſſerit, attamen in hiſce cau-
ſis Ducatuum ipſe ſolus eſſe voluit ordinarius,
d. tit. 7.
Ad 2. R. Quamvis de illis Ducatibus & Co-
mitatibus diſponat conſtitutio, *d. tit. 7.* qui ſunt
Feuda † imperii, non tamen id fit propter ſolam 94
qualitatem feudalem, ſed potius propter magni-
tudinem cauſarum, ut ſupra dictum eſt, & quod
non feudalia, quæ tamen regalem dignitatem
annexam habent, ab hac conſtitutione eximan-
tur, id inde factum puto, quod leges conſtituan-
tur de his quæ frequentia, non quæ rara ſunt, *l. 3.*
4. 5. ff. de legib. Nullum autem eſſe exiſtimo † Du- 95
catum & perpaucos Comitatus, qui allodiali ju-
re cenſeantur, [& cujus non ad minimum Regalia
ab Imperatore & imperio recognoſcantur.] ita ut
exinde Imperatores non ita ſolliciti fuerint, in re-
ſervanda ibi cognitione.
Dubitari ulterius poſſet, quid juris, ſi Duca-
tus, † Comitatus de quibus controverſia move- 96
tur, partim Regali feudi jure ab imperio imme-
diate dependeant, partim ab illis inferioribus
Dominis, partimque ex allodialibus portionibus
colle-

collecti, & uniti, & tanquam unum corpus ab Imperatore in Feudum recognoſcantur; Et quod eo caſu non ſolius Imperatoris ſit cognitio, ſed eorum à quibus iſtæ res particulares in Feudum recognoſcuntur, innuere videntur rationes ſequentes.

97 1. Quia ceſſante † eo, in quo fundatur diſpoſitio, ipſam quoque diſpoſitionem ceſſare conſequens eſt, *c. cum ceſſante, x. de Appellat. l. 1. §. quod ait item Prætor, & ibi* Bart. *ne quid in flum. publ. l. 2. § docere, ff de v. bon. rapt.* Andr. Geil. *in tract. de pignor. obſ. 1 num. 2.* Gylman *in Symphor. ſupplic. tom. 1. tit. 1. volum. 4. num.* 18. Schrader. *de Feud. part. 1 q. 6. num.* 23. Atqui in eo fundatur qualitas

98 † reſervatæ cognitionis u Ducatus, Comitatus, &c. ab imperio & Imperatore dependeant, So vom Reich zu Lehen rühren. Ideoque ad res allodiales vel Feudales quæ non ab Imperatore, ſed aliunde recognoſcuntur, interpretatione extendi dicta conſtitutio non debet, Ludolph Schrader. *d. Feud. part. 10 ſect. 2. n. 16.*

99 2. Generaliter conſtitutum eſt, † eum in cauſis feudalibus inter vaſallos eſſe judicem, qui immediatus Feudi controverſi Dominus eſt, Bald. *in c. cæterum, x. de judic.* Clar. *in §. Feudum, q. 90. num. 11.* ubi communem dicit Curt. Jun. *part. 4. num. 63.* Herman. Vult. *2 Feud. cap. 2 num. 11.* quia

100 cauſa † immediata & proxima efficacior eſt, & plus operatur, quam cauſa remota *l. ſocium qui in eo. 60. §. 1. ff. pro ſoc. l. qui domum habebat, 71. in fin. ff. locat. l. huic ſcripturæ, 15. ff. ad L. Aquil.* Ideoque in omnib. negotiis potius attenditur, Bald *in l. ex placito, 3. colum. 1. & 2. C. de rerū permut.* Schrader. *d. ſect. 2. n. 60.*

Hiſce tamen non obſtantibus, contraria magis

101 arridet ſententia ſiquidem † cauſæ continentia non eſt dividenda, *l. nulli, C. de judic. l. omnes, C. arbitr. tutel.* Frider. Mindan. *de cauſ. continent.*

102 *cap. 1 per tot.* ne † actor vel reus ſuper eadem re in diverſis judiciis magnis ſumptibus litigare cogatur, *tot. tit. ff de quib. reb. ad eund. judic. eat. d. l. omnes, C. arbitr. tut.* & ne lis ex lite cum reipub. & partis detrimento trahatur, *arg. l. properandum, in pr. C. de judic. Nov. 18. C. ſtudium vero, l. item ſi res, 4. §. 1. ff de alien. judic. mut. cauſ. fact.*

103 Ideoque ſi res de quibus eſt controverſia, † partim ſupremo duntaxat, partim vero inferiori judici ſubſint, tota cauſa coram ſupremo judice recte tractatur, Frider. Mindan. *de cauſ. contin. c. 3. num. ult.* Mynſinger. *obſ. 4. cent. 1. nu. 2. 3. & ſeqq.* Andr. Geil. *1. obſerv. 32. num. 3.* Johan Goeld. *ad cap. 1 num. 31 de ſequeſtr. poſſeſſ.* ubi dicit generalitatem cauſæ & actionis efficere, ut plures res & perſonæ diverſæ juriſdictionis, in uno judicio & coram uno judice terminentur, *l. 1 l. poſſ. de quib. reb. ad eund. judicem eat. l. 2. ff. fin. regund. §. quæ tam, inſtit. de action.* Meno h. *de arbitrar. lib. 2. caſ. 371 n. 10* Hartman. Hartman. *pract. obſerv. 7. ſub tit. de judic. n. 7.*

Hinc etiam quando quędam † feudi ſub uno Domino inferiore, aut eius curia, quædam verò ab alio æquè inferiore controvertuntur & recognoſcuntur, quæ omnia eundem Dominum Feudi ſuperiorem, qualis eſt Imperator, habeant, propter cauſæ continentiam ſuperiorem adiri poſſe, moribus Germaniæ & Galliæ obtentum ſcribit, Henric Roſenthal. *de Feud. c. 12. concluſ. 1. num. 82. fac. text.* in R. A. zu Speyer / de Anno 1570 Dann e aber alle Verenderungen, contra plures Gorreos diverſi fo ... 104

Hoc multo magis procedit, in † unitis & quaſi in unum corpus collectis, quia res unitæ & cõnexæ eodem foro ſubjiciuntur, cui ſubjicitur res Principalis, Felin. *in c. ſuper literis, num. 20. x. de praſcript.* Pacian. *de probat. c. 26. num. 51* Frider. *d. tract. c. 20. num. 1.* quia † unio facit rem eſſe ejus naturæ, cujus eſt id cui unitur, per ea quæ ſupra latius tradita *ſub cap. de ſucceſſ. diviſ. & Adminiſtr. Feud. l. regal. circ. fin.* 105 106

Ad 1. Argumentum reſpondetur, † noſtro caſu non omnino deficere qualitatem fundantem diſpoſitionem illius, §. Ob auch Sachen / propter rerum unionem & connexitatem. Siquidem † acceſſorium parilem ſapit naturam cum ſuo principali, *cap. acceſſorium de regul. iur. in 6.* Andr. Knich. *2. de veſtit. paction. c. 3. num. 92.* Boër. *deciſ. 50. num. 19.* [Etiamſi acceſſorium eſſet majus & dignius ſuo principali, *l. & ſi non ſint, § pervenimus, ff. de aur. & argent. §. ſi tamen alienam, Inſtit. de rer. diviſ.* Caſtrenſ. *in l. ſi ita ſtipulatus, §. Chryſogonus, verſ. quod nota, ff de v. ob. oblig.* Sixtin. *2. conſil. Marp. 7. num. 59.*] cohærentia cenſentur eodem jure, ſicut ea quibus cohærent, *l. quæ religioſis. & ibi gl. ff de rei vindic.* Martin. Uran. *conſil. 80. num. 3. tom. 2.* Si enim religioſi jure cenſetur, quod rei religioſæ cohæret, *d. l. quæ religioſis.* quare non Ducatus jure quoad cauſæ continentiam non dividendam cenſebitur, quod Ducatui cohæret, & unitum eſt. Et minor † pars unita majori cenſetur facta illius appendix, *l. litibus, C. de* 107 108 109

agricol. lib. 11. Weſenbec. *conſil.* 1. *num.* 52. & augmentum ſumit naturam ejus cui adijcitur, Albert. Brun. *tract. de augment. concluſ. princ.* 5. & 6. Et contentum continentis ſui legibus æſtimatur, Ernſt. Cothman. *conſ* 84. *num* 20. Zaſ. 2. *conſ.* 11. *num.* 3. & 4. Zachar Viet. *de exemption. concluſ.* 18.
110 ubi ex privilegio † Auſtriacis dato refert hæc verba: *volumus ut ſi diſt-ictus & ditiones veſtri Ducatus amplientur. hæreditate, donatione, emptione, vel alio quovis devolutionum ſucceſſu, præfata jura, privilegia, & indulta ad augmentum dominii Auſtriæ plenarie referantur*, Acac Enenhl. 2. *de privileg. iur. cap.* 4. *num.* 120 quæ verba privilegio iſti non ſpecialis expreſſionis ſed majoris declarationis cauſa inſerta ſunt, & quamvis omiſſa eſſent, idem ſtatuendum foret propter rationes modo traditas.

111 Pro ſecundo reſpondetur † multa admitti in conſequentiam quæ principaliter non concederentur, *l non. ſolum de reſtitut. in integr. l. quod dicimus, ff. de auctor. tut. l. quoties, C de iudic.* &
112 quod etiam † in feudis circa acceſſoria idem judex adeundus, qui in cauſa Principali, generaliter traditur, Afflict. *in cap.* 1 *§. præterea ſi inter, n* 16. *de prohib. feud. alien. per* Frider. Schrader. *de Feud. part.* 10. *ſect.* 1. *n.* 89. Sixtin. *de regalib. lib.* 1. *cap ult. num.* 14. [Idem Sixtin. *conſil. Marpurg.* 7. *num.* 60. *vol.* 2. ubi ex Hippol. Marſil *ſingul.* 7. *num.* 6. tradit, quod judex cauſæ principalis, ſit etiam judex omnium eorum, quæ tanquam acceſſoria ad eam cauſam pertinent. Idque etiam ita in Camera imperiali ſervari te-atur.]

113 Quando ergo de toto Ducatu † vel aliqua ejus parte univerſali Imperator judicat, in conſequentiam etiam de portionibus partibus unitis judicabit, ſalvo tamen cujuſque jure Dominico.

Ad 2. Argumentum reſpondetur, regulariter
114 † quidem ad immediatum Feudi Dominum ſpectare cognitionem non tamen ſemper. Nulla enim tam firma eſt regula quę non admittat exceptionem. Admittit autem regula propoſita
115 exceptionem, 1 quando de † re illa feudali non principaliter, ſed in conſequentiam principalis cui adhæret, controverſia movetur, tum enim rei principalis judex, iudicat etiam de acceſſoriis per modo tradita. Secundò admittit modo
116 dicta regula exceptionem † in unitis & connexis, ne continentia cauſæ dividatur; Nam de connexis idem quod de Principali ſtatuendum eſt, *c. tranſlato, de conſtitut. gl ibid. in verb. quod de uno. l. proinde ſi ſervus ff. ad l Aquil l. arbore. ff. Comm divid* Andr. Geil. 1 *obſervat.* 33. *num.* 10. Rutger Ruland *d. Commiſſar. lib.* 3. *c.* 4. *num.* 10. 11. Et connexitas † operatur, ut unitas cenſeatur, 117 Andr. Geil. 1. *de pace publ. c.* 6. *num.* 5. ac proinde res connexæ ſive unitæ, ut & pertinentiæ eidem foro ſubiiciuntur, cui ſubiicitur res principalis, Felin. *in c. ſuper literis, n.* 20. *verſ quinto facit, x. de reſcript.* Frider. Mindan. *in d. tractat. de cauſ. continent. c.* 20. *num.* 1. & magis dignum trahit ad ſe minus dignum, *c per tuas de arbitr. c. quanto de iudic. cap. quod in dubiis, verſ. fin de conſecrat. Eccleſ. vel altar. l communem; ff. ſervit. quemad. amitt. text notabil. in l. per minorem ibi, maior enim quæſtio minorem ad ſe trahit, ff. de iudic.* ne aliquis eiuſdem cauſæ nomine ſub diverſis iudicibus litigare cogatur *c. ex tenore, & c. fin. x. de reſcript. c.* 2. *de cauſ. poſſ. & propr. l.* 1. & 2 *ff. de quib. reb. ad eund. iud. eatur.*

Ulterius ad noſtram conſtitutionem quæritur, ſi non de integro Ducatu, Comitatu, † & 118 ſimili Feudo regali, ſed de parte aliqua Ducatus, Comitatus, &c. veluti dimidia, tertia, quarta, quinta, &c. agatur, anne adhuc ſolius Imperatoris ſit cognitio? Et videtur eo caſu reſervatam illam Imperatoriæ Maieſtatis cognitionem locum non habere; quia in d. §. Ob auch Sachen verba illa extant, so einem Theyl gäntzlich/ quæ particula gäntzlich integrum corpus denotare videtur. Ideoque tum demum videtur locus eſſe conſtitutioni, ſi alicui [illegible] reg le, hoc eſt, Ducatus, Comitatus, Baronatus, gäntzlich, hoc eſt, totaliter abiudicari debeat, non vero pars eius aliqua. & ita ſentit Regner. Sixtin. *de regalib. lib.* 1. *d. cap. ult. n.* 19. & *ſeqq.* Roſenthal. *de Feud c.* 12. *concl.* 1. *n.* 30.

Verum † contraria ſententia veritati & intentioni legiſlatoris magis congrua. Nam quicquid iuris in toto quoad totum, idem etiam iuris eſſe cenſetur in parte quoad partem, *l. quæ de tota,* 76. *ff. de publie. in rem act. l. ſi qui ſcit,* 25. *in pr. ff. de uſur.* Everhard. *in topic. legalib. loc. a toto ad partem*, niſi manifeſta monſtretur totius & partis diverſitatis ratio. Noſtro autem caſu eadem militat ratio in parte Ducatus quæ in toto Ducatu. Intereſt enim Imperatoris, ne vel hac occaſione diſmembrentur Ducatus & feuda regalia, vel aliud quidpiam diſponatur, quod in Imperatoris vel agnatorum ſimul vocatorum præiudicium tendere poſſit. 119

Ad ar-

Ad argumentum allatum reſpondetur, verbũ
120 illud † **ändlich** in Conſtitutione noſtra, non eſſe referendum ad corpus & quantitatem rei controverſæ, ſed ad ſententiæ qualitatem idemque ſignificare, quod vox *omnino*, ut hic ſit ſenſus de illis Feudis Imperatorem ſolum cognoſcere, tunc quando definitive & omnino atque ita in judicio petitorio proprietatis, non etiam in ſolo poſſeſſorio abjudicetur, ſive de integro Ducatu vel Comitatu lis ſit, ſive de certa ejus quota, cui regalis Dignitas annexa eſt.

Et hanc ſententiam tanquam veriorem tuetur, Dn. D. Gothofred. Anton. *affinis meus, p.m. in d. ſputat. Anti. Vulg. 2. Caroll.* 5.6.7. Ludolphus Schraderus *de Feud. part.* 10. *ſect.* 1. *num.* 68. Paurmeiſter. *de juriſdict. lib* 2. *cap.* 5. *n.* 96 Pruckman. *conſil.* 36. *num.* 17 [Tileman. de Benign. *obſervat. Camer. Pentecoſt.* 8. *obſerv* 1. *num* 8. Et ſecundum hanc in judicio aulæ Cæſareæ in ardua cauſa pronunciatum, 23. *die Octobr. Anno* 1613.

121 Aliud tamen dicendum de rebus † particularibus, villis, caſtris, oppidis, quæ non habent annexam regalem dignitatem, etiamſi in Ducatu, Comitatu ſitæ ſint, Schrader *d. ſect.* 1. *num* 68. Gothofred. Anton *d. diſſ.* 2. *Caroll.* 8. [Vidi etiam aliquando in cauſa quadam ardua vertente in
122 aula Cæſarea inter duos Imperii Principes de parte Principatus, ex una parte hanc fuiſſe oppoſitam exceptionem, videlicet conſtitutionem † iſtam de reſervata ſoli Cæſari cognitione, ſuper his Feudis, tunc demum locum habere, ſi talis exiſtat controverſia, per quam Feudum ad alium, quàm comprehenſum in inveſtitura transeat, & inducat alienationem extra familiam: Secus vero eſſe ſi inter ipſos agnatos lis vertatur, & feudum in corpore agnatorum remaneat, verum rejecta fuit iſta exceptio, Nam 1. te ... eſt generalis & non continet hanc reſtrictionem 2. Talis caſus raro accideret. 3. Hæc reſtrictio exorbitat à Jure Feudali communi, quo Dominus etiam lite inter ſolos agnatos vertente cognoſcit. Intereſt enim Domini, ut quos in inveſtitura æqualiter dilexit, & vocavit, æqualiter etiam feuda teneant. Et ita etiam ſemper fuit obſervatum Et noviſſime in cauſa **Lüneburg** ſive **Braunſchweig contra Braunſchweig / das Fürſtenthumb Grubenhagen betreffent.** Item in cauſa **Heſſen** contra **Heſſen**. Et **Baden** contra **Baden** / ubi lite inter agnatos vertente, ſolus Imperator judex exſtitit.]

Ultimo circa hanc conſtitutionem dubitatur,
123 num de his Feudis regalibus † in arbitros compromitti poſſit, ita ut compromiſſarius ſit judex; ſunt qui affirmant, ſunt etiam qui negant. Affirmantes † utuntur hoc præcipue fundamento, 124
quod generaliter jure feudali conſtitutum ſit, vaſallos in arbitrum compromittere poſſe, *text. in c.* 1. *de inveſtitur. in marit. fact c.* 1. §. *ſi autem inter pares de L. Corradi, cap.* 1. *an apud judic. vel Domin.* Et quamvis ſint, qui contrarium ſentiant, ut videre eſt apud Schrader. *part.* 10 *ſect.* 1. *num.* 116. *ubi plurimos pro ea ſententia adducit & magis communem dicit. Item* Paurmeiſt *lib.* 1. *de juriſd. Imp. Rom. cap.* 26. *n.* 13 Priorem tamen ſententiam communiter approbatam ex Curt. & communiorem ex Hanneton. dicit Sixtin. *de regalib. d. c. ult n* 60:

Hoc tamen ratione non obſtante, † etiamſi 125
verior de jure ſit eorum opinio, qui volunt in feudis vulgaribus Vaſallos compromittere poſſe, attamen iſta generalis juris diſpoſitio ad noſtrum caſum trahi non poſſet, ſiquidem cognitio de hiſce Feudis regalibus eſt de reſervatis ſummi Principis, d. §. **Od auch Sachen.** Reſervata † au- 126
tem Imperatoria ſunt quaſi ſanctum ſanctorum, in quod nemo intromittitur, præterquam ſolus Princeps, nec ulli alii præſertim privatis communicari poſſunt, Covarr *pract. qq. c.* 4. *n.* 1. Carol. Molin. *in conſuetud. Pariſ. tit.* 1. §. 3 *gloſſ.* 4. *num.* 16.
Ideoque de † ejuſmodi reſervatis, nec ſtatuere, 127
nec paciſci quiſquam poteſt, in præjudicium ſuperioris, *c. cum inferior. de major. & obedient.* Bart. *in l. omnes populi, num.* 26. *in fin. & ibid.* Zaſ. *nu.* 24. *ff. de juſt. & jur.* Et quamvis compromittere † ſit 128
de genere permiſſorum, attamen de jure etiam civili nec de cauſis mixti imperii, *l. ult. & ibi* Bart. *C ubi & apud quem cognit.* nec in cauſa liberali cum de ingenuitate ſive libertate quæſtio movebatur compromitti poterat; quia ut inquit JC. Paulus, favor libertatis eſt, ut majores judices habere debeat, *l. non diſtinguemus,* 32. §. *de liberali cauſa; ff. de recept. arbitr. fac. l. ult C ubi cauſ. ſtat.* Anton Fab. *in rational ad d.* §. *de liberali.* Eadem ex ratione † nec in matrimonialib. compro- 129
miſſum valet, *c. pen. x. de in integr reſtit.* Unde iſtiuſmodi cauſæ † ſub ſtatuto compromittendi 130
non continentur, Bart. *ad d. l. non diſtinguemus.* §. *de liberali,* Vincent. Honded *conſil* 84. *num.* 28. Ergo multo minus de hiſce magnis & arduis cauſis compromitti poterit [Hoc faciunt tradita Bald. *conſil.* 121. *num* 10 *lib.* 3 ubi reſpondit de Comite olim, hodie Duce Sabaudiæ, quoad li-

tem

tem inter eum & Marchionem Salutiarum vertentem, quod videlicet prædictus Dux Sabaudiæ non potuerit compromittere in Regem Franciæ de Feudis imperii, refert Cardinal. Tuſch. *verb. Dux Sabaudiæ concluſ.* 819.]

131 Si enim Imperat. † neq; imperii vicariis, *aur. Bull. tit* 5. neque Imperiali Cameræ, quæ ipſam Cæſaream Majeſtatem quoad juriſdictionem contentioſam repræſentat, horum Feudorum cognitionem permittere voluit, multò minus eandem cognitionem per compromiſſum in privatos conferendam, concedere voluiſſe cenſendus eſt, argumento ducto à majori ad minus, quod in jure validum eſt.

Hæc quæ modo dicta ſunt videntur procedere
132 de compromiſſariis † conventionalibus. Quid verò de arbitris ſtatuto & pactis familiæ conſti-
133 tutis ſtatuendum? Et cum talia pacta † & ſtatuta familiarum illuſtrium, ſo jhre ſonderbare Außträge gegeneinander haben generali imperii & Imperatoris lege confirmata ſint, *Ordin. Camer p* 2. *tit.* 2. videtur aliud dicendum eſſe.

134 Verius tamen eſt † eo etiam caſu locum eſſe conſtitutioni noſtræ, de reſervata ſolius Imperatoris cognitione; quia ſub generali confirmatione non veniunt ea, quæ in ſpecie reſervata ſunt ſummo Principi præcipua, in privilegium Coronæ Principalis, Luc. de Penn. *in l. contra publ. cam. colum.* 7. *C. de re milit. lib.* 12. Oſaſc. Cacheran.
135 *deciſ. Pedemontan.* 101. *num* 12. & privilegia † ac conceſſiones ſemper intelliguntur ſalvo jure ſuperioritatis, Covarr. *pract. qq. c.* 4. *num.* 1. *& ſeqq.* Sixtin. *de regalib. lib.* 1. *c.* 5 *nu.* 3. *& ſeq.* Meichſner *deciſ. Cameral. Tom.* 2. *lib.* 1. *deciſ.* 6. *num.* 89. 90. 91. Horum autem majorum Feudorum cognitio ſpecialiter in dd. conſtitutionibus ſoli Impera-
136 tori reſervata eſt. Et ita quod ſtatutum † compromittendi de litibus inter ſanguineos vertentibus in his feudis regalibus ſine ſpeciali Domini conſenſu non obtineat, tradit Ludolph. Schrad *de feud. part* 10. *ſect.* 1. *n* 170. Et quamvis
137 coram hujuſmodi † arbitris cauſa agi cœpiſſet, poſſet illam Imper. avocare, vel per reſcriptum inhibere, ne ulterius procedatur, ut tradit Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 78. *in fin.* Herman. Vult. *ad l.* 1. *num.* 168. *C. de juriſdict. omn. judic.* Geil. 1 *obſ.* 40 *num.* 2 *& 9.*

CAPUT XX.

DE LIBERIS CIVITATIBUS quartam Claſſem ſtatuum imperii conſtituentib. Et incidenter etiam quædam de Civitatibus Hanſaticis.

SUMMARIA.

1. Præter Electores, Principes, Prælatos, Comites, Barones etiam civitates imperiales ſunt Status imperii.

2. In Republ. Romana non una eademq; omnium civitatum fuit conditio. 3 Hodie ex uſu imperii aliter diſtinguuntur.

4. Quædam civitates imperiales liberæ, quædam prorſus ſubditæ, & ſimpliciter municipales ſunt. 5. Quædam verò mixtum ſtatum obtinent. In his multa libertatis antiquæ indicia.

6. Tempore Caroli Magni, & poſt eum multæ civitates Epiſcopis, Principibus, Comitibus ſubditæ factæ, non tamen eodem jure & conditionibus.

7. Civitates ſingulari clementia ab Impp. Ducibus Principibus immunitatibus, & privilegiis donatæ ſunt, & adhuc hodiè donantur.

8. Diſtinctionis prædictæ illuſtre extat præjudicium Caroli IV. Imp de Civitate Hamburgenſi.

9. Quædam civitates partim Imperatorem quoad regalia partim Electores & Duces imperii, quoad territoria, recognoſcunt. 10. Civitates imperii quædam ſolum Imperatorem immediatè recognoſcunt. quædam partim Imperatorem recognoſcunt, partim etiam Principi alicui ſubſunt, &c.

11 Hic de imperialibus ſeu liberis imperii civitatibus agitur. Quæ verè antiquam obtinent libertatem 12. Et in ſuo diſtrictu iura Principis uſurpant, vicemq; Principis obtinent. 13. Seſſionem & votum in Comitiis habent. Nobilia imperii membra, fulcra & Columnæ imperii dicuntur. 14. Imperio incorporatæ ſunt, non minus quàm Principes, Prælati, Comites. Et cum iiſdem pari paſſu ambulant.

15. Civitates imperiales quomodo dicantur liberæ. 16 Civitas imperialis quid ſit.

17. Olim Imperatores in ſingulis imperii urbibus ſuos præfectos & miniſtros habuerunt, vulgo Reichs Vögt/oder Reichs Schultheiſſ *dictos. 18. Iſta præfectura plerunq; principibus vel nobilibus commiſſa qui eas per vicarios ſuos adminiſtrarunt. 19. Præfectura civitatis imperialis Wetzflarienſis Haſſiæ Landgraviis commiſſa.*

20. *Li-*

20. *Liberæ civitates nihilominùs manent, ſalvaq; regalia obtinent, etiam ſi Principes vicini jus aliquod in illis habeant.* 21. *Exemplo civitatis Coloniensis, in qua Archiepiſcopus jus meri imperii habet.*

22. *Recomendati non ſubjiciuntur recommendato ſed extra promiſſa, remanent in libertate ſua.*

23. *Locus ſubjectus certis pactis & conditionibus, in aliis remanet liber.*

24. *Liberæ imperii civitates in numerum ſtatuum imperii referuntur, & collocantur.*

25.26. *Nulla civitas inter ſtatus imperii referenda, quæ jus comitiorum non habet. Ex comitiorum jure inducitur quaſi poſſeſſio ſtatus imperii.*

27. *Multi ſunt immediati, qui tamen non ſunt ſtatus imperii.*

28. *Pluribus qualitatibus copulativè à Lege requiſitis, deſicienti una, deficit & ipſa juris diſpoſitio.*

29. *Tales civitates per modum privilegii, vel præſcriptionis ab inferiorum Principum jurisdictione quo ad quid exemptæ ſunt.*

30. *Quidam aſſeruerunt, civitates non habere jus ſuffragii in Comitiis.*

31. *Statibus imperii nomen non minùs in civitatibus otioſum eſſe debet, quàm in aliis Principibus, & Proceribus.*

32. *Quâ formâ civitates ad conventus, & comitia evocantur.*

33 *Civitates in duo ſcamna dividuntur,* in die Reinische vnd Schwäbische Banck.

33. *Inter imperii civitates 4. ſunt primariæ Auguſta, Aquiſgranum, Metis, & Lubeca.*

34. *Hodiè quædam civitates principaliores in alias viciniores minores jus aliquod directionis de earum conſenſu uſurpant.*

36. *Quædam minores ad maiores in cauſis & litibus provocant, & appellant. Quod tamen magis in vim conſultationis, quàm juriſdictionis fieri cenſetur.*

37. *Vetere jure, civitates exceptâ Româ, privatorum jure cenſebantur, hodie ſecus* 38. *Quod olim Roma, ex legum præſcripto, id hodie ſunt civitates imperii, ex uſu & ordinationibus imperii.*

39. *Civitates mediatè imperio ſubjectæ hodiè etiam privatorum loco habentur.*

40.41.42.43.45.46. *Civitates imperiales quædam ſimpliciter dicuntur* Reichs-Stätte/*quædam* Freye Reichs-Stätte. *Et quæ differentia inter eas.*

44. *Plurimæ civitates imperiales Imperatori tenentur quotannis ad certam pecuniarum ſummã, &c.*

47. *Quæ propriè* Freye Stätte *quæ verò* Reichs-Stätte *appellantur.* 48. *Nulla planè realis putatur eſſe differentia inter* Reichs-Stätte. & Freye Reichs-Stätte.

49. *De civitatibus municipalibus remiſſivè.*

50. *Anſaticæ ſeu Hanſaticæ civitates partim ex imperialibus, partim provincialibus civitatibus conſtant.* 51 52 *Quando originem ceperit fœdus Hanſaticum.* 53. *A Carolo IV. Imp. confirmatum eſſe conſtat.*

54. *De notatione hujus appellationis, variæ ſcriptorum ſunt conjecturæ. Quidam dici volunt civitates Hanſeaticas, quaſi* Handel-Stätte/ *&c* 55.56. *Quidam ab antiquo verbo Gothico,* Anſe *proceres, Heroes denotante, derivant, &c.* 57 *Quidam à* See *mari derivant, quaſi* an See-Stätte, *hoc eſt, ad mare ſitæ civitates. Quæ notatio firmatur noviſſimis imperii conſtitutionibus.*

58. *Ex imperii Receſſibus apparet, Hanſaticam ſocietatem ſemper per ſingulare corpus Romani imperii habitam.* 59. *Ab Imperatoribus etiam, & imperio comprobatam eſſe, tanquam licitam, utilem, & honeſtam.*

60. *Aliqui hanc confœderationem ſpeciem conſpirationis ſapere aſſerunt, quo ad nonnullas civitates imperio non ſubjectas, &c.* 61. *Contrarium veriùs, ſalva tamen cujusq; Principis jure Dominico, & ſuperioritatis.*

62. *Principum & magiſtratuum quorundam querela de quibuſdam civitatibus hac occaſione eximere ſe conantibus* 63. *Civitates Anſaticæ tanquam corpus immediatè contribuunt imperio, in particulari tamen omnes & ſingulæ immediatorum ſtatuum jure non cenſendæ.*

64. *In Comitiis Auguſtanis propterea decreta eſt commiſſio.*

65. *Etiam civitates mediatè imperio ſubjectæ licitè in hoc fœdus continentur ſalvis tamen juribus Principum & Dominorum.*

66. *Rectè his inſolentia emendanda, quàm tota ſocietas propterea culpanda aut diſſolvenda.*

67 *Has civitates domeſticis inſidiis, & privato incommodo faſcinatas potentiã ſuâ ingenti uti neſcire, quidam ſcribunt.*

68. *Civitates Anſaticæ hodiè in 4 Claſſes ſeu Metropoles diſtribuuntur, videlicet,* Lübeck/ Cöllen/ Braunschweig/ Dantzig. 69. *Lubecæ quotannis conveniunt, ibiq; Archivum ſuum habent.*

70. *Cui aliquid permittitur, omnia permiſſa eſſe* ſen-

cenſentur, ſine quibus permiſſum commodè expediri non poteſt.

71. *Hoc collegium privatorum loco non habendum. Quot & quæ civitates in eo continentur, remiſſivè, &c.*

1 SUNT etiam † præter Electores, Principes,
Prælatos, Comites, Barones ſtatus imperii,
Reichs Abſchied zu Wormbs/ de Anno 1521 von Ord-
nung deß Landfriedens/ ſub tit. Handhabung Friedens/ §.
Vnnd ob ſich begebe/ ibi: auch Churfürſten/ Fürſten/ Præ-
laten/ Graffen/ Freyherrn/ vnnd deß Reichs Stände/ quod
utique aliorum ſingularem enumerationem de
Civitatibus imperialibus intelligendum. In re-
2 pub. Romana † non una eademque omnium ci-
vitatum conditio fuit quædam namque propriis
legibus permittebantur vivere, quarum cives
muneris tantum honorarii cum Populo Roma-
no participes erant, à quo capeſſendo munici-
pes appellati, nullis aliis neceſſitatibus, neque ul-
la lege adſtricti. [Eoque pertinere puto, quæ
Cajus Plinius, de civitatibus quibusdam Græ-
ciæ ad Maximum ſcribit: Eum nimirum miſſum
ad ordinandum ſtatum liberatum civitatum: id
eſt, ad homines maximè liberos, qui jus à natura
datum, virtute meritis, amicitia, fœdere denique
& religione tenuerunt, *Epiſt.* 24. *lib.* 8.] quædam
verò fuerunt quæ Romanas leges vel incolas Ro-
manos acceperant, & Coloniæ dicebantur, ut ex
Lazio refert Paurmeiſt. *de jurisd. lib.* 2. *c ult. nu.* 5.
Hæ rurſus quantitate in minores & maximas,
quæ metropoles appellabantur, diſtinguebantur,
l. ſi duas, § ſi minores de excuſat. Petr. Gregor. Tho-
loſan. *de repub. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 5.

Hodie autem paulò aliter ex uſu imperii di-
3 ſtinguuntur. Nam † quædam civitates omnem
aut plenam jurisdictionem a Cæſare conceſſam
aut præſcriptam, quædam nullam, quædam limi-
tatam habent. Exinde alia illa præſenti ſtatui im-
perii Romani benè congruens nata eſt diviſio.
4 Quod quædam † Civitates imperiales liberæ,
quædam prorſus ſubditæ & ſimpliciter muni-
cipales ſint [In quorum utique numero illæ re-
cenſeri poſſunt, quæ ipſorum Principum & ſta-
tuum imperii auſpiciis ædificatæ & conſtructæ
ſunt, ab iiſdemque jus civitatis & immunita-
tes, quas habent, acceperunt, earumque quædam
loci opportunitate & temporis ſucceſſu ita cre-
verunt, ut quibusdam imperialibus civitatibus
divitiis & potentia non cedant. Confer Mün-
ſter. *in Coſmograph. lib* 5. *cap.* 24. Et harum reſpe-
ctu obtinet, quod dicitur: Qui civitatem habet,
intelligitur etiam habere jurisdictionem, Bald.
conſil. 357. *num.* 1. *vol.* 5. Natt. *conſil.* 636. *num.* 180.
Non ſolum in ipſa civitate, ſed etiam territorio
ejus, Meichſner. *deciſ. Camer.* 33. *num.* 38. *Tom.* 3]
Quædam verò mixtum ſtatum obtineant: † ita 5
ut certis caſibus & conditionibus Principes re-
cognoſcant; In reliquis verò reſpectu privile-
giorum à Cæſaribus & imperio obtentorum at-
que regalium & meri imperii, quæque his cohæ-
tent juribus, ſuam tueantur immunitatem, ar-
gumento eorum, quæ tradit Bart. *ad l. omnes po-
puli, num.* 3. Bald. *ibid. nu.* 18. & 19. *ff. de iuſt. & iur.*
Gail. 2. *obſ.* 54. *num.* 10. *& de arreſt Imp. c.* 6. Paur-
meiſt. *de iurisd. lib.* 2. *c. ult. n.* 11. *& ſeqq.* [Et in illis
multa eſſe libertatis antiquæ indicia, ut Ano-
malæ magis videantur, quàm quod ſub certis re-
gulis comprehendi poſſint, monuit Referens in
cauſa Mayntz contra Erfurt/ apud Gylman. *in
ſymphorem. ſupplicat. part.* 1. *tit.* 2. *vol.* 1. *ſub n.* 97. *v.
in provinciis tamen Germaniæ f.* 90. Cum enim Ca-
roli Magni tempore † & poſt eum multi in Ger- 6
mania conſtituti ſunt Epiſcopatus, creati Duces,
Principes Comites, iisque civitates quædam, re-
ſervatis tamen partibus & præcipuis ipſi imperio
juribus, conceſſæ, eâ occaſione, vel etiam exem-
ptione, multis Epiſcopis & Principibus factæ ſunt
ſubditæ civitates, non tamen eodem jure & con-
ditionibus. Confer etiam Dn. Beſold. *in Theſaur.
pract. lit.* R §. Reichs-Statt/ 25. Nec enim ipſi
Imperatores, nec Principes æquam in omni-
bus poteſtatem habuerunt, aut adhuc habent,
Confer Munſter *in Coſmograph. lib* 5. *de German.
cap.* 24. Gylman. *d. vol.* 1. *num.* 92 *verſ cum nec Im-
perator, fol.* 87. Et quemadmodum Impp. Duces
& Principes, † ita & Civitates, ex ſingulari cle- 7
mentia, immunitatibus & privilegiis donaſſe &
adhuc noſtris temporibus ab iis donari, exempla
ſunt privilegia a glorioſiſſimo moderno Impe-
ratore Ferdinand. II. Civitatibus Argentinenſi,
Norimbergenſi, Ulmenſi, aliisq; quoad privilegia
& jura Academica; Item de non appellando niſi
ad certam quantitatem conceſſa & adaucta, de
quibus Acta imperii publica loquuntur. Huc
etiam pertinent, quæ adnotavit Prudentiſſimus
Jul. Pflug *de Rep. ab Germ.* ubi ita ſcribit: In
Natione noſtra tot extiterunt Civitates liberæ
atque florentes, quot in nulla alia Natione in-
venias. Ac ſi quæ harum in poteſtate Principum
eſſent, harum libertati ita conſuluerunt, ut nec

ab eis

ab eis ullum tributum extra ordinem exigi poſſet, niſi aut ordinum Germaniæ, aut procerum cujusq; regionis, conſenſus accederet]

8 Huic diſtinctioni † accedit illuſtre præjudicium Caroli IV. Imperat. de Civitate Hamburgenſi. Cum enim olim inter Comites Holſatiæ, qui hodie Duces, & inter Civitatem Hamburgenſem lis orta, & ad Carolum IV. Imperat. delata eſſet, eam Imperator interloquendo ita determinavit, ut Hamburgum oppidum Comitibus quidem pareret ſalvis tamen libertatibus quas ab imperiali culmine promeruerant, Alb. Krantz. *in Saxonia lib. 10. c. 2. vid.* Die Gerichtlich Acta der Statt Braunſchweig Huldigung betreffent *f. 253.*

9 Quamobrem quædam † Civitates partim Imperatorem, quoad regalia quæ ab eodem habent, partim Electores vel Duces Imperii, quoad territoria in quibus ſunt ſitæ Civitates, non tamen quoad ipſum jus terrendi recognoſcunt, quas à principaliori Civitates imperiales rectius quidam dici volunt Matth Steph. *d. lib 2. p. 2. c. 1. nu.*

10 18. Ex quibus † apparet Civitates Imperiales in duplici eſſe differentia: quædam ſolum Imperatorem immediatè recognoſcunt, ab eoq; plenam & omnem conceſſam vel præſcriptam jurisdictionem ac regalia habent: quædam vero partim Imperatorem recognoſcunt; partim etiam certis conditionibus ac pactis Principi alicui, puta Duci, Marchioni, Comiti ſubſunt, in cujus territorio ſitæ, vel cui vicinæ ſunt, ita ex Mynſing. Geil. & aliis Henric Bocer. *de Collect. cap. 4. nu.* 26. [Huc pertinent quæ ſcribit Socin. *in l. ſi ex toto in fin. verſ. ſeptima concluſio, ff. de legat* 1. Quod ſi caſtrum ſeu oppidum alicui ſe ſubjicit Domino, cum certis tamen capitulis, ſubditum eſſe cenſetur, quoad illa capitula tantum, quò verò ad alia, non. Refert & decidendo ſequitur Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 129. *n.* 23. Et plerunq; illæ civitates, quæ à Principibus aut Comitibus, in quorum territorio ſitæ fuerunt, tempori ſucceſſu exemptæ ſunt, certis ſe conditionibus ſubjecerunt] In præſen-

11 tiarum † de imperialibus ſeu liberis imperii civitatibus agemus, quæ verè antiquam libertatem obtinent, teſte Alciato *in l. cenſere, 111. n. 7 de V. S.* Matth. Wehn. *in pract. obſer. verb.* Freye Reichs-

12 ſtätte/ *in pr.* & in ſuo diſtrictu † jura Principis uſurpant, & vicem Principis obtinent, Bart *in l in famem, n. 14. ff. de public.* Andr. Geil. 2. *obſ. 57. nu. 7.* Thom. Mich. *de juriſdict. concluſ. 44 lit g.* Auctor. *Deciſ. ſeu præjudic. Camer. verb. Civitas imperialis* *in pr.* Et quod hæc ſit communis Dd. ſententia poſt allegatos dicit Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib. 1. cap. 7. num.* 10. [Quò pertinet quod dicitur. Civitatis nomine & ſignificatione contineri Caſalia, territorium & diſtrictum, Gylman. *in ſymphorem part. 1. tit. 1. vot. 1. n. 155. fol.* 111.]

ſeſſionemq; † & votum in Comitiis habent, Haben 13
Stimme und Stande in Reichsverſamblung/ *ac Nobilia Imperii Romani membra* in diplomatis & privilegiis Cæſareis appellantur, Regner. Sixtin. *de regalibus, lib. 1. cap. 4. nu.* 80. *Auct.* Gründlichen Berichts/ deß heiligen Reichs Statt Friedberg regalia betreffent/ *part. 1. punct.* 5. *n.* 4. fulcra & columnæ imperii dicuntur, Betteram. *de Comit. apud* Atum. *diſcurſ. 9 concluſ.* 45. Suntque im-
perio † incorporatæ non minus quàm Principes, 14
Prælati & Comites, Rutger Ruland. *in tract. de Commiſſar. lib. 5. part. 2. cap. 4. ſub n.* 38. *pag.* 184. *colum. 1. circ. fin.* [Et cum iisdem pari paſſu ambulare, multis confirmat Ernest. Cothman. *conſil* 29. *n.* 523. *& mult. ſeqq. vol.* 3.]

Dicuntur autem civitates † liberæ, non quaſi 15
omnimoda libertate fruantur, & Imperatoris jurisdictione exemptæ ſint, ſed quod ab inferiorum Principum, Prælatorum, & Comitum imperio & exactionibus liberæ ſint, uti & Nobiles immediati pari ratione liberi appellantur, die freye Ritterſchafft/ Paurmeiſter. *dict. cap. ult. lib. 2. num. 11. verſiculo ſecundo ubi ſub nu.* 13 ita definit
† civitatem imperialem, quod ſit communitas 16
directò imperio parens, jus ſeſſuræ & ſuffragiorum in Comitiis obtinens. [Et conſtat ex hiſtoriis actisq; imperii, † olim imperatores in ſingu- 17
lis imperii Urbibus imperialibus ſuos Præfectos & miniſtros, vulgò die Reichsvögte oder Reichs-Schultheiſſen dictos habuiſſe, qui ipſorum nomine ſenatoriis conſultationibus, non intereſſent modò, ſed etiam præeſſent. Hi ex pleriſque locis partim privilegiis adeptis, partim pretio aut aliis modis, temporis ſucceſſu ſemoti ſunt. Com-
miſſæ autem fuerunt iſtæ præfecturæ † plerum- 18
que Principibus vicinis, qui eas per vicarios ſuos adminiſtrarunt, qua de re videri poſſunt quæ ſcripſit Chriſtoph. Lehnman *lib. 2 cap. 18 & lib. 4. cap. 2* quem etiam allegat Dn. Beſold. *de jure imper. civit. imperial. concluſ.* 3. vid. eund. *in Theſaur. pract. verb.* Reichsſtatt *p. 679. colum. 1. verſ.* Das
Ammann Ampt. Et hac ratione † adhuc Præ- 19
fectura civitatis imperialis Wetzflarienſis inveſtituris Cæſareis confertur Illuſtriſſimis Haſſiæ

Principibus, cujus adminiſtratio pro hoc tempore Darmbſtadinæ lineæ competit, quæ in hunc uſq; diem vicarium einen Vogt ibi conſtitutum habet, qui & judiciis præſidet, & executionum negotia procurat.]

20 Et licet non deſint † Principes vicini, qui ratione meri mixt. que imperii vel vectigalium, vel ſalvi conductus, vel ſimilium, in totum vel tantum ex parte aliquod jus in nonnullis Civitatibus Imperialibus ex præſcriptione vel conventione, cum iis inita, aliovè modo acquiſiverunt, tamen eæ liberæ civitates ſtatusq; Imperii nihilominus remanent, & reliqua regalia ſalva retinent ut ſcribit Regner. Sixtin *de regalibus lib.* I. 21 *dict. cap.* 5. *ſub n.* 81. In Civitate Colonienſi † quæ ſine controverſia imperialis eſt, ſenatus quidem habet ius carcerandi, inquirendi ſed damnandi, abſolvendi, adeoq; potiſſimum ius meri imperii habet Archiepiſcopus, Sleidan. *lib.* 6. *circa fin.* Matth. Wehner. *in practic. obſervat verb.* Freye Reichs-Städte / *pag.* 180. Matth Stephani, *dict. cap.* I. *n.* 33. ubi *à num.* 24. *uſq; ad* 34. multis exemplis illuſtrat hanc traditionem, *& poſt eum* Henricus Bocer. *de Collect. dict. cap.* 4. *n.* 27. ubi in Goſlaria, Noriberga & aliis exemplificat.

22 Idem eſt ſi civitas aliqua † Principi aliquid det in ſignum ſuperioritatis, puta pallium, bravium, ceram vel ſimile quid, propterea tamen ſubdita dici non poterit. ſed libera manet, ſalvis pactorum & conventionis juribus, Bald. *in l. et iam, colum. fin. C. de jur. dot. & l. executorem, verſ ſed quæro de Civitatibus, colum.* 8. *Cod. de execut. rei iudic.* Dec. *conſil.* 360 [Et ejuſmodi pactum dicitur Italis recommendigia, ſive recommendatitia confœderatio per quam recommendati non ſubjiciuntur recommendato, ſed extra præmiſſa, remanent in libertate ſua, poſt Bart. *in l. non dubito, ff. de captiv. &c.* Felin. *in c poſtulaſti. num* 10. *de for. compet.* Anchoran. *conſil.* 437. *num* 2. multis firmat Cardin. Tuſch *pract. concluſ.* 628. *num.* 5 6. *& n.* 23. *& ſeqq. iunct. n.* 40. *& ſeqq.* Cardin. Mantic *de tacit. & ambig. convent lib.* 27. *tit* 7 *n.* 13. *& ſeqq*] Re-23 ſtaur. Caſtald. *de imper. q.* 109 *nu* 9. ubi ait † quod locus ſubjectus certis pactis & conditionibus in aliis remaneat liber, ad quod dicit bonum textum eſſe *in Clement paſtoralis.* §. *deniq; de re iudic.* Don Garſ Maſtrill. *de Magiſtrat. lib.* I. *c* 7. *num.* 14. [adde Geil. 2. *obſerv.* 54. *num.* 10. ubi dicit illas civitates quæ certa lege & conventione ſuperiorem agnoſcunt, extra pacta conventa placidè ſua frui libertate Hoc ex imperii uſu & Receſſibus obſervandum: Civitates imperiales liberas, immediatè Imperatori & imperio parentes, ab Imperatore dici vnſere vnnd deß H. Reichs Freye Statt/ Mediatè verò parentes, vnſers Churfürſten/Fürſten/ ꝛc. Stett/ R. A. zu Regenſpurg/ de Anno 1567 §. Soh den wir vns darumb ibi: vnſers lieben Neven vnd Churfürſten Statt zu Erfurt.] Adde R. A zu Franckfurt de Anno 1567 in princ.

Hæ liberæ imperii Civitates † cum ſint immediatè ſub Imperatore & imperio, imperiique matriculæ inſertæ, votumq; & ſeſſionem in Comitiis habent, ac imperio urgentibus fatis contribuunt, meritò etiam in numerum ſtatuum imperii referuntur & collocantur: Nam ex hiſce qualitatibus ſtatus imperii quis ſit æſtimamus, per ea quæ tradit Geil. I *obſerv.* 21. *& dixi ſupra ubi de ſtatuum deſcriptione egi Claſſ.* 4 *c.* I *per tot:* [Cothman. *d. conſil.* 29. *num.* 527.] 24

Non itaq; placent, quæ ſcribit Wehner. *in obſ. pract alleg. ſupra loco p* 179. Matth. Steph. *dict. cap.* I. *n* 60. *& ſeqq.* non omnes † omninò Civitates imperiales licet ſint ſtatus imperii, ad Comitia vocari, ſeſſionemq; ac votum in Comitiis obtinere, quod exemplo Civitatis Brunſvicenſis probant: Salvo namq; illorum virorū judicio nullam † Civitatē, quamvis, quoad jura regalia & alia privilegia immediatè imperio pareat, inter ſtatus imperii referendam puto, quæ jus Comitiorū non habet, *arg. text.* in Reichs Abſchied de Anno 1548. §. Wann auch ein Außzogener ibi: nicht Stimm vnd Standt im Reich vnd Verſamlungen. Ex hoc enim Comitiorū iure inducitur, quaſi poſſeſſio ſtatus imperii, Andr Knich *de iur. territ. c.* 5. *num* 164. ex Dec. *conſil.* 84 *n.* 17. *vol.* 5. Zach. *de exempt concl.* 5. 25 26

Nec enim ſola immediata † qualitas ſufficit ad inducendum ſtatū imperii, ſed plura requiruntur, multi namq; ſunt immediati, qui tamen non ſunt ſtatus imperii, *textus apertus in Receſſ Deputat. de Anno* 1564. §. Vnd wollē wir als Römiſcher Keyſer/gegen denen ſo nicht Stände deß H. Reichs/jedoch dem H. Reich immediatè vnterworffen/dieſe Conſtitution exercieren/ꝛc. Ideoq; iuxta notiſſimā iuris theoricam, † quando plures qualitates copulativè à lege requiruntur, deficiente una, deficit & ipſa iuris diſpoſitio. Tales itaq; Civitates † non tanquam ſtatus imperii, ſed per modum privilegii vel præſcriptionis ab inferiorum Principum iurisdictione quoad quid exemptæ ſunt. 27 28 29

Præterea quamvis non defuerunt, qui in genere

30 nere aſſerere non veriti ſunt, Civitates † non habere ius ſuffragii in Comitiis, tamen eos noto-
31 ria facti refellit evidentia. Siquidem † ſtatus imperii nomen, non minus in civitatibus ocioſum eſſe debet, quam in aliis Principibus & Proceribus, Thom. Michael. *de juriſd. concl.* 44. *lit g. in notat.* Arum. *in Aur. Bull Diſcurſ.* 1. *concluſ* 8. ubi late hoc perſequitur thema. Obrecht. *de juriſdict. cap.* 6. *num* 75. & plerumque in hac forma ad
32 conventus & Comitia Civitat. evocantur: † Ihr wollet erſcheinen/ neben vnd mit andern Reichsſtänden helffen handhaben/ rahten vnd beſchließen/ Bruning. *de variis univerſit. ſpecieb. concluſ.* 18. Unde etiam in fine Receſſuum imperii plerumq; Civitatum ſeu eorum Legatorum mentio fieri conſuevit, & non tantum Electorum & Principum, hiſce plerumque verbis, vnd wir Churfürſten/ Fürſten/ Prälaten/ Graffen vnd Herrn/ vnd deß heiligen Reichs Frey vnd Reichs-Stätte/ Geſandten/ Gewalthaber vnd Botſchafften/ R. A. de Anno 1551 circ. fin. § Vnnd wir Churfürſten/ R A. de Anno 1555. circa fin. § Vnnd wir die Verordnete/ ac paſſim in aliis receſſibus, & quod non ſolum Principum ſed etiam Civitatum ſeu Legatorum Civitatum, conſenſu & ſuffragio publica negocia in Comitiis firmentur, in iiſdem & a iis conſtitutionibus ſatis exprimitur. Id ipſum ulterius apparet, ex ſubſcriptione receſſuum; Si enim votum in Comitiis non haberent, neque etiam iis quæ in Comitiis tractantur ſubſcribere neceſſe
33 haberent. Dividuntur autem † in Comitiis Civitates in duo ſcamna, werden in die Rheiniſche vnd Schwäbiſche Banck abgetheilet/ Reuſner. *de urbib. German Imperial. lib.* 1. *fol.* 25.

34 Inter † omnes tamen imperii Civitates quatuor ſunt primariæ: Auguſta, Aquiſgranum, Metis & Lubeca, Paurmeiſter. *d juriſd. num.* 16. Henric Bocer. *de Collect. c.* 4. *n* 32.

35 [Hodiernis etiam moribus, † quædam Civitates principaliores, in alias viciniores minores, jus aliquod directionis, de earum conſenſu uſurpant, hæque ab illis in conſiliis & ſuffragiis valde dependent, nec in publicis facile ab iis recedunt, aut in gravioribus quicquam ſine earum auctoritate decernunt. Sic Fridberga, Gelhuſium, Wetzflaria, diriguntur & dependent à Francofurtenſibus, Civitates Vandalicæ & ad mare Balthicum ſitæ dependent & diriguntur à Civitate Lubecenſi in tantum, ut jure municipali & ſtatutis utantur Lubecenſibus. Confer Matth. Stephan. *de iuriſd lib.* 2. *part.* 2. *cap.* 7. Et
36 hoc eò proceſſit, † ut quædam Civitates minores ad majores, in cauſis & litibus provocent & appellent, earumque deciſionem expetant, quod tamen magis in vim conſultationis, quàm alicujus juriſdictionis fieri cenſetur, pertradita *infra Claſſ.* 5. *cap.* 3. *num.* 93. Ex primariis Civitatibus quædam dicuntur, die außſchreibende Stätte/ in quarum numero in ſuperiori Germania ſunt, Argentoratum, Noriberga, Francofurtum & Ulma. Et hæc quandoque univerſorum, quandoque etiam ſingulorum cauſa, negotia, ſollicitationes & interceſſiones ſuſcipiunt, procurant.]

Et quamvis veteri jure civitates † exceptâ Ro- 37
ma privatorum jure cenſebantur, hodie tamen ex uſu noſtri imperii aliud dicendum, Petr. Heig. *illuſtr quæſt* 23. *num.* 30. *lib* 1. Et quod olim † 38
Roma fuit ſecundum formam legibus præſcriptam, id hodiè ſunt ſtatus imperii, & civitates quæ ſtatum imperii repræſentant ex uſu & Ordinationibus imperii, Hanſman. *de re monetar. concluſ.* 11. *lit. D.* Zigler. *in §. Landſaſſii, part.* 2. *n* 56. Ideoque multum intereſt, inter id quod fuit, & quod nunc eſt, *l. qui res,* 98 § *arcam,* 8 *ff. de ſolut.* [Et magis comparatione Urbis Romanæ, quàm ſimpliciter, dictum hoc, quod aliæ civitates privatorum loco habentur, intelligi, reſpondit Herman. Vult. *conſil. Marp.* 16. *num.* 55. *volum.* 1.]
Inferiores tamen † Civitates mediatè imperio 39
ſubjectæ, hodie etiam loco privatorum habentur, *argum. l. eum qui vectigal, ff de verbor. ſignific. l. nihil intereſt. ad SCtm Macedon.* Gail. 2. *obſervat.* 57. *n.* 8 Garſ. Maſtrill. *ſub n.* 10. *d. loc. ſupra.*

Notandum etiam quod † Civitates imperia- 40
les non uno eodemque modo denominentur: Quædam namque ſimpliciter dicuntur Reichs-Stätte: quædam freye Reichs Stätte/ de quarum differentia variæ ſunt Dd. opiniones & conjecturæ, quibus omnibus cōſideratis re ipſa, nulla ſolida conſtitui poteſt differentia, in gratiam tamen eorum, qui rerum inventione delectantur, ſubjiciam eruditas viri Clariſſimi, Matth. Wehner. hac de re conjectu as *alleg ſupra loco,* ubi ita ſcribit: Nam freye Reichs Stätte werden genandt/ die nichts vom Adler in inſignus haben/ olim jugo Epiſcoporum vel aliorum ſubjectæ, poſtmodum libertate donatæ ac exemptæ Simpliciter aber Reichs Stätt/ die einen gantzen Adler/ oder etwas davon führen/ ut Aach/ Nürnberg/ Franckfurt/ etc. Hinc in genere dici debet die Erbare/ Freye vnd Reichs-Stätte. Gylman. *t.* 3. *Symphorem. f.* 75. Andr. Knich. *de iure territor. & velitat. Apologet n.* 87. & 88. Gemeiniglich tamē & collectivè de hac differentia zu reden/ † ſind Freye-vnnd

Reichs-Stätte im Grund ein Ding/ als nemblich/ daß alle Reichs-Stätte auch Freye Stätte ſind vnnd genandt werden ſollen eo re pectu & fundamento, daß ſie ſonſt keinen andern Herrn/ denn das H. Römiſche Reich/ oder Kayſerliche Maj. ohne Mittel haben vnd erkennen/ vnd wird darumb ſo man aller Stätt wegen/ bey Kayſerlicher Maieſt. oder deß heiligen Reichs Ständen/ oder auch ſonſten Handlung pflegen thut/ der Titul der Freyen vnnd Reichs Stätt

42 † gemeiniglich copulativè geſetzt: Wie dann ſolcher Titul in deß Keyſerlichen Fiſcals Regiſtern/ vnd deß heiligen R. Anlegung/ Item in Reichs Abſchieden/ ꝛc. oder andern Händlungen/ mit oder gegen denſelbigen auch copulativè geſetzt

43 vnd eingeſchrieben iſt. Da aber ein Vnterſchied † darunter zu begründen vnd zu ſuchen/ iſt allezeit darfür gehalten worden/ daß eine Reichs-Statt mehr gefreyet iſt dann die andere/ vnd nemblich in Teutſchen Landen/ deß freyen Abzugs an Gütern/ oder aber der Penſionen halben/ daß darinn kein Leibengener oder ſonſt dienſtbarverpflichter Mann vnnd Erben ſeyn können/ die ſich (wo ſie etwan nach jhrer Gelegenheit an andere Ort oder Herſchafft verrücken wollen) mit der erſten Obrigkeit abtragen oder abledigen muſſen. Vnnd werden dermaſſen etliche Stätte/ als Vlm/ Nürnberg/ Hailbrunn/ Schwäbiſchen Hall/ Eßlingen/ vnd dergleichen befunden/ mit denen man ſich mit Abzug ſchwerlich abkauffen muß. Aber herwiderumb iſt ſolches in andern Stätten nicht im Brauch/ als zu Straßburg/ Speyer/ Wormbs/ darumb ſich auch dieſelben gemeiniglich Freye vnd Reichs-Stätte nennen licet quantum ad hanc ultimam attinet, valde dubitet Gylman. *tom.3. Symphor. fol* 143. num ſcilicet cives deß Abzugs gefreyet? cum & incolæ de bonis immobilibus in territorio Civitatis ſitis, teneantur dare Schoß & Abzug, ſi diſcedentes vendant, &c.

44 Alia eſt ratio, quod plurimæ † Civitates Imperii teneantur Imperatori quotannis ad certam pecuniarum ſummam quaſi pro tributo, vel alio ſubſidio aut alias ſaltem in ſimilem recognitionem, ſi non quotannis tamen certis modis vel conditionibus, puta quotieſcunque Imperator aliquam civitatem tranſit vel ingreditur, cuius ratione & intuitu non ſunt liberæ, ſed merè ac propriè imperiales. Dann das Wort/ Kayſerliche Freye Reichs-Statt reſtringit libertatem illam. Aber die rechte

45 wahre vnd gründliche † Vrſach vnd Vnterſcheid ſolcher Namen bedüncket mich die ſeyn/ daß dieſe propriè ac præcellenter Frey-Stätt (neben dem Titul der Reichs-Stätte) ſeyn vnd genandt werdē ſollen vnd mögen/ welche ſonderliche fürtreffentliche Freyheiten von Kayſerlicher Maieſtät von alters erlangt vnd herbracht/ oder deſſen gegründete Vrſach haben/ daß ſie von denen gemeinen Reichs Anlagen in vielen Fällen eximirt vnd außgezogen ſind/ daß ſie ſolche nicht/ wie andere gemeine Reichs-Stätt vnd Stände tragen vnd leiden müſſen. Alßdann ſind etliche der Reichs-Stätt/ vnd auch anderer/ die in finibus & limitibus imperii ligen/ vnd darumb ſonſt auſſerhalb deß Reichs zufällige Beſchwerden/ von anſtoſſenden Herſchafften oder Kayſerlichen Maieſtät Erblanden haben vnd gewarten müſſen/ wie man dann von Biſantz anzeigt/ daß dieſelbe vnd andere mehr von vielē Sachen in gemeinen Beſchwerden deß Reichs, vnd Anlagen gefreyet ſeyn/ vnd nicht wie andere Reichs Stätte gehalten werden/ wiewol ſie auch zum Reich gehören. Idq; ex ſpeciali privilegio conceſſo. Vide tractatum Wehneri *de mod. appell. ac privileg. appell. cap. 3. num. 3. verb.* Biſantz.

Es kan aber zum † wenigſten hierauß ein Vnterſcheid genommen werden/ daß ſich dieſe Freyſtätte nennen mögen/ welche je vnd allwege von altershero keinē andern Oberherrn/ dann Kayſerliche Majeſtät/ oder das Römiſche Reich erkandt vnd gehabt haben: Aber dieſe allein propriè Reichs-Stätt vnd Frey-Stätt ſeyn/ die vor zeiten andere Herrn gehabt/ vnd ſich erſt nachfolgends davon eximirt vnd außgezogen/ vnd ohne Mittel zum Reich gebracht vnd erkaufft hetten/ wie dann mit Reutlingen vnd Eßlingen/ & quibuſdam aliis bey Menſchen gedēcken geſchehen ſeyn ſoll/ Gylman. *tom.3. Symphor. fol* 143. Ergo propriè liberæ † civitates vocantur Freye Stätte/ quæ ſemper & ab ævo nullum alium ſuperiorem præter Imperatorem agnoverunt; Reichs-Stätte vero, quæ aliis quidem ſubjectæ, poſtmodum autem exemtæ fuerunt, & immediatè ſubjectæ imperio conventionibus. (Hæ tamen rationes differentiæ non ſufficiunt Rutgero Rulando *lib.5. part.2. cap.4. nu.* 41. ubi Aquiſgranum patriam ſuam commendat, & hanc quæſtionem tractat. An Reichs-Stätte habeant jus Archivi.) Hactenus Wehnerus. 46 47

Latè etiam eadem de re diſcurrit Rutger Ruland. *dicto modo loco.* Bertram. *de Comit. apud* Arum. *diſcurſ. 9. concluſ.* 44. Ego planè ut ſupra dixi nullam realem † puto eſſe differentiam inter Reichs Stätte & freye Reichs-Stätte & in noviſſimis imperii conſtitutionibus, nō ſolum promiſcuè hæ appellationes uſurpantur, ſed etiam ut plurimum conjunguntur copulativè Freye vnnd Reichs-Stätte/ R. A. de Anno 1542. §. die Freye vnd Reichs-Stätte/ auch andere Stätte ſo den Fürſten oder andern Herrſchafften zugehören/ ꝛc. R. A. de Anno 1544 §. Vnd nemblich ſollen alle/ ibi, die Freye vnd Reichs Stätte/ idque ex infinitis aliis locis apparet. Unde nec inter ipſos Cameræ imperialis Aſſeſſores de hac differentia convenit, ut apparet ex *autore deciſ. ſive præjudic. Imper. verb. Civitas.* De Civitatibus Municipalibus † von Fürſten oder Land-Stätten/ hic non diſſeram, & qui de earum jure cognoſcere cupit, adeat Matth. Steph. *de juriſd. lib. 2. pars. 2. cap. 2. per tot.* Item Ziegler. *in comm. concluſ. ad aur. prax. Calvol. §. Civitas per tot.* Civitates Anſaticæ. 48 49

Coronidis loco de Civitatibus fœderatis, quæ † Anſaticæ ſeu Hanſaticæ dicuntur, & partim ex imperialibus, partim provincialibus Civitatibus conſtant, paucis agere lubet. Et quidem paulo 50

51 paulo ante † tempora Friderici II. Imperatoris circa annum Chriſti 1200. primitus ita coire cœperunt, uti tradit Wehner. *in pract. obſerv. verb.* Hanſe Stätte/ vel ut ali volunt † circa an-
52 num Chriſti 127 ut opinatur Waremund. ab Ehrenberg-[illegible] *de Fœderib. lib. 1. c. 2. num* 44 [vid. etiam quæ noviſſime de hiſce Civitatibus & earum fœdere annotavit Arumæ. *de Comitiis; cap. 4. num.*
53 130.] Et quicquid ſit quoad originem, † conſtat tamen a Carolo IV. Imperatore hoc fœdus confirmatum eſſe, uti videre eſt auß der vereinigten Teutſchen Hanſe Stätte Verantwortung/ de Anno 1609.

54 De notatione illius appellationis † variæ rurſus ſunt ſcriptorum conjecturæ. Quidam volunt dici civitates Hanſeaticas quaſi Han [?] Stätte/ à commerciis quæ in iis vigent, quod potius realem ſignificationem quàm Nominis alluſionem oſtendit, Matth. Stephan. *lib. 2. p. 2. c. 3 n. 4.* Qui-
55 dam ab antiquo verbo Gothico † Aſe/ quo proceres & Heroes denotabantur, denominationem accepiſſe putant, eique voci literam H. ſucceſſu temporis melioris euphoniæ gratia adjectam, Beſo d. *diſp. polit. 6. claſſ. 2. th. 11.* quam tamen alluſionem & derivationem non probat. Rutg. Ruland. *de Commiſſar. lib. 5. part 2. c. 4. n. 56.* mihi tamen non adeo remota videtur; ſiquidem adhuc
56 hodie in inferiore † Saxonia & Weſtphalia in uſu loquendi populari & vulgari, ſi qui ſupra ſortem ſuam videri & æſtimari volunt. Ironicè Hanſi appellantur, das wille ig ote Hänſe ſien/ Item ein geweltiger Hans/ [Cui congruunt, quæ ex Reineeri. ſcribit Herm. Hamel. l. 3. Chron Oldenb. f 423 Daß die Hanſe Städte/ von dem Gothiſchen Wort Anſes, damit die Gothen jhre vornembſte/ anſehentlichſte Herrn gen ennet/ jhren Namen haben ſollen/ als die von wegen jhres Kauffhandels/ Reichthumbs vnd der Verbündnuß den andern vorzuziehen Von ſolchem Wort Anſes, ſöllen auch die Teutſchen noch heutiges Tags die Reichen vnd Gewaltigen/ die groſſen Hanſen nennen.] Et non inſequens eſt ille modus loquendi apud omnes ferè, es ſey groß Hans oder klein Hans. [ubi & illud; vinum den Hänſen: Aquam den Gänſen/] ex quibus apparet illam vocem olim aliquid magni & præcipui denotaſſe. Quamvis poſtremis moribus in deteriorem partem plerumq; ſumatur: Nam & Tyranni nomen olim honeſtū, hodie improbum.

57 Non inconveniens † eſt etiam eorum notatio, qui eas à See id eſt mari, quia maior earum pars mari adjacet; denominatas autumant, quaſi an See Stätte. hoc eſt, ad mare ſitæ civitates, Rutger. Ruland. *alleg. mod. loc.* [Juſt. Reitenberg. *in Notis ad Receſſ. Deputat. de Anno* 1600. §. 151.]

Et hanc notationem multæ firmare videntur locutiones in noviſſimis imperii conſtitutionibus, in quibus ſæpè dicuntur See vnd Anſee Stätte/ R. A. de Anno 1548. Vnnd als erſtlich in ſolcher Ringerung/ ibi: daß mit den See vnd Anſee Stätten gehandelt werde. Et de Anno 1521. § Der ſechſte Kreyß/ aliquando verò dicuntur Hann vnd See Stätte/ R. A. zu Speyer de Anno 1542. §. Demnach haben wir auff der Churfürſten/ R. A. de Anno 1544. Demnach haben wir auff der Churfürſten/ ibi, wie auch die Heyn- vnd See-Stätte/ R. A. de Anno 1566. §. Die Heyn- vnnd Seeſtätt belangent: aliquando Hanſa. vnd Seeſtätte. R. A. de Anno 1603 §. vnd damit dieſe Hülffe zu deſto beſſer Würcklichkeit/ Ex hiſce modo † 58
allegatis & aliis imperii receſſibus apparet, daß die Hänſiſche Societet jederzeit auch in deß H. Römiſchen Reichs Receſſen vnnd Abſchieden vor ein ſonderlich corpus vornembuchen in deß Reichshülffen gehalten worden/ vnd noch/ VVehner in pract. obſerv. verbo Freye vnd Reichsſtätte/ pag. 130. [Quo etiam facit R. A. de Anno 1576. §. Wir wollen auch / ibi: mit den Hayn- vnd Seeſtätten handeln laſſen. Et de Anno 1582. §. Wir wollen neben zu Beſſerunge ſolcher nohtwendigen Defenſion/ mit den Hayn vnd Seeſtätten handeln laſſen cum ſimilibus.]

Pariter & hoc exinde apparet, quod illa ſocietas † Anſaticarum civitatum ab Imperatoribus 59
& imperio ſit comprobata, tanquam licita utilis & honeſta, quæ tendit ad Commerciorum faciliorem expeditionem, & extenam rerum & libertatis tuitionem, uti habetur in der vereinigten Teutſchen Hanſe Stätte Verantwortung de Anno 1609.

Non tamen deſunt † qui hanc confœderationē, 60
quoad nonnullas civitates ſpeciem conſpirationis ſapere aſſerunt, cum multæ civitates eo comprehendantur aliorum imperio ſubjectæ, quæ neque Regalia à Cæſare Imperiove habent, & ſuperiorem Magiſtratum præter Cæſarem agnoſcunt, quibus & alii Principes mandare poſſunt, quæ etiam nec in comitiis nec in circularibus cōventionibus ſeſſionem & votum, neque matriculâ ſunt comprehenſæ, neque Cæſari contributionem ſolvunt, ſed Principibus, ita ſcribit Waremund. ab Ehrenberg *de fœder. l. 1 c. 2. ſub n* 44.

Verùm quod hoc fœdus etiam quoad haſce civitates, quæ non immediatè imperio parent, comprobatum ſit ab imperio, ex ſupra allegatis manifeſtè apparet conſtitutionibus, quod tamen
† ſalvo cuiuſque Principis cui ejuſmodi civitates 61
ſubſunt jure Dominico & ſuperioritate intelligendum, R. A. de Anno 1566. §. Die Hayn- vnnd Seeſtätte/ ibi, ſo haben wir vns auch mit Churfürſten/ Fürſten vnd Ständen/ auch der abweſenden Räthen vnnd Bottſchafften dahin erinnert vnnd verglichen/ daß in berührter Handlung dieſe Beſcheidenheit gehalten werden ſoll/ damit den Churfürſten vnd Obrigkeiten an jhrer habenden Gerechtigkeit/ Superioritet/ Obrigkeit/ vnnd was in jhre Contri-

tion/ Stewer vnd Anſchläg gebühret vnd zuſtehet nichts benommen: Dieſe Stätte auch von jhnen den Churfürſten/ Fürſten vnnd Obrigkeiten nicht außgezogen/ oder denſelben dardurch in einige n wege kein Abgang erfolge.

62 Hinc cum aliquando de † quarundam civitatum ſe hac occaſione eximere conantium, querelæ Principum & Magiſtratuum ad Imperatorem & Imperium in Comitiis Auguſtanis delatæ eſſent, daß etzliche Fürſten vnd Herrn Stätte/ jhrer Landsfürſten Gebott nicht geachtet/ noch jhren gemeinen Pfenning einfordern/ viel weniger in jhrer Landfürſten vnnd Fürſtenthumb gemeine Kiſten vberantworten vnd einwerffen wollē/ zu nicht geringer Beſchwerung vnd Vnrichtigkeit/ ſo ſich allwege/ ſonderlich im Niderſächſiſchen Kreyß derwegen zugetragen/ auch den Ständen/ ſo ſolche Stätte haben/ an jhren Hohen Ober vnd Gerechtigkeiten zu nachtheiligē Abbruch/ dardurch etliche Vnderthanen ſich von vns auß jhrer Obrigkeit ſchuldigen Gehorſamb zu entziehen vnd befreyen zu ſuchē vnterſtehen möchten/ Reichs A. de Anno 1548. §. Vnnd als erſtlich in ſolcher Ringerungshandlung. ∫ Non eſt itaque
63 legitima ſequela, † civitates Anſaticæ tanquam corpus aliquod, ex diverſis partibus colligatum immediate contribuunt imperio. Ergo in particulari omnes & ſingulæ immediatorum ſtatuum jure cenſendæ ſunt. Ex Logicis enim conſtat, à toto ad partes diſſimilares, non colligi argumentum firmum. Et multa tranſeunt cum univerſitate, quæ per ſe particulariter non tranſirent, *l. quædam. 62 ff. de acquir. vel amitt. poſſeſſ. l. 24. ff. de contrahend. empt. l. ſi mercedem, 53. §. 1. de act. empt. c. ex literis de jur. patronat.* Weſenb *conſil* 48. *n.* 10. Treutler. *conſil.* 58. *num.* 188 Idque ſatis exprimitur in d. Receſſ. Imper. Auguſtano de An. 1582. §. Wir wollen daneben/ ibi: mit den Hanſe vnnd Seeſtätten handeln laſſen vnd ſie dahin vermögen jhre hülffliche Stewer auch darzu geben/ doch den Churfürſten/ Fürſten vnd Ständen ſonſt an jhren herbrachten Ober vnd Gerechtigkeiten dardurch nichtes benommen.]

Quamobrem ut ejuſmodi confuſionibus obviam itetur, in iiſdem † Comitiis Auguſtanis
64 decreta commiſſio vmb Bericht einzunehmen/ wie es vmb viel gemelte See vnd Anſee Stätte gelegen/ wer dieſelben ſind/ wie ſie genant/ wo ſie gelegen/ ob vnnd wie ſie ſind dem Reich oder andern Ständen vnterworffen/ mit andern nohtwendigen Vmbſtänden/ darauff auch der Churfürſt von Meyntz/ der Keyſ. Maj. vnd gemeinen Ständen Relation thun ſollen/ d. Receſſ. de Anno 1548. §. ſolchen zubegegnen.
65 Ex quibus † & ſimilibus apparet quod etiam civitates mediatè imperio ſubjectæ ſalvis tamen juribus Principum & Dominorum licitè in hoc fœdere contineantur.

Et licet quædam civitates inſolenter ad alium illicitum finem, hanc confœderationem extendere voluerint, per hunc tamen abuſum verus fi-
66 nis abſorberi non debet. Ideoque † rectius illa inſolentia emendanda, quàm tota ſocietas propterea culpanda aut diſſolvenda, quæ ſicut robore, potentia & viribus pollet, ita etiam urgentibus imperii fatis & neceſſitatib. ſuccurrere poteſt, R. A. de An. 1566. d. §. die Hanſe vnd Seeſtätte/ circa fin. ibi, Dieweil es aber anſehnliche vermögliche Stät. etc. ſunt tamen † qui dicunt eas domeſticis inſidiis 67
& privato commodo faſcinatas hac potentia ingenti uti neſcire, cum homines alant aliis regibus & Principibus addictos & obligatos & concionatores ad quælibet vulgus incitantes, Waremund ab Ehrenberg/ *de fœde ib lib. 1. d c. 2. num.* 45. Vereor tamen hæc potius ex affectu, uti & ea quæ antea relata ſunt, à Waremundo ſcribi.

Civitates Anſaticæ olim in tres † hodie Bo- 68
ruſſicis accedentibus in quatuor claſſes ſeu Metropoles als Quartier vnd Hanſeſtätte/ nemblichen/ Lübeck/ Cöln Braunſchweig vnd Dantzig diſtributæ ſunt, Matt. Wehner *in pract. obſ. verb.* Hanſeſtätte.

Cæterum quia tam amplæ † ſocietatis nego- 69
cia ſine conventibus & legationibus expediri non poſſunt, quotannis Lubecæ conveniunt, ubi etiam Archivum ſuum habent, Rutger. Ruland. *de Commiſſar. lib. 5. p. 2. dict. cap. 4. num.* Cui non adverſatur, *c. conventicula de Pace tenend. 2. Feud. 53. l. conventicula, C. de Epiſcop. & Cler.* ubi conventicula privatorum prohibentur; quia illa iura loquuntur de conventiculis † illicitis. Anſaticorum 70
autem ſocietas cum licita ſit, etiam conventicula illa ſine quibus conſiſtere non poſſet licita cenſenda ſunt; cui enim aliquid permittitur omnia permiſſa eſſe cenſentur, ſine quibus id quod permiſſum eſt commodè expediri non poteſt, *text in l. 2. & ibi Bart. & Dd. ff. de iuriſd.* Neque hoc collegium † privatorum loco habendum, 71
cum membra habeat iura regalia & Principis obtinentia, Matth. Steph. *d. loc. ſub n.* 3. Quot & quæ civitates ſub hoc fœdere continentur, nominatim enumerat, Wehner. Matth. Steph *locis modo allegat.*

CAPUT XXI.

CONTINET CATALOGUM ET *enumerationem ſingularem omnium ſtatuum Imperii.*

Cum in præcedentibus capitulis latius de Imperii ſtatibus actum ſit, in gratiam iuniorum Catalogum ſtatuum ſubiicere volui, ut eo plenius ſingulorum enumeratione de iis cognitio hauriatur. Itaque enumerationem ſubiiciam eo ordine quo eam fecit, Paurmeiſt. *lib. 2. de iuriſdict.*

ridict. c.1. num.17. Matth. Wehner. *in pract. obſerv. verb.* Reichsſtände. Series itaq; & ordo ſtatuum modernorum hic eſt.

PRIMO, SEPTEM PRINCIPES, Electores, ex Archiepiſcopis III.

Moguntinenſis, *Sacri Rom. imperii per Germaniam Archicancellarius.*

Trevirenſis, *S. Rom. Imperii per Galliam & regnũ Arelatenſe Archicancellarius Galliæ Belgicæ primus.*

Colonienſis, *S.R. Imperii per Italiam Archicancellarius.*

Ex Principibus Politicis 4.

Rex Bohemiæ, *Sac. Rom. Imp. Archipincerna.*

Comes Palatinus Rheni, *Sac. Rom. Imp. Archidapifer.*

Dux Saxoniæ, *S. Rom. Imp. Archimarſchallus.*

Marchio Brandeburgenſis, *S. Rom. Imp. Archicamerarius.*

Secundò, Præter Electores IV. Archiepiſcopi.

Magdeburgenſis, *ex antiquo Germaniæ inſtituto, & prærogativa per Germaniã primas,* Magdeburg.

Saltzburgenſis, *qui perpetua quadam Pontificis Maximi legatione fungitur, & Legatus natus ſedis Apoſtolicæ appellatur;* Saltzburg.

Bremenſis Bremen.

Veſontinus Biſantz / *quidam addunt*

Rigenſem Riga.

(Hos ſequitur Magiſter ordinis Teutonici: qui in dignitate maior eſt Epiſcopo, veluti Archiepiſcopi vices ſubiens, & in Comitiis Imperii, Auff der Geiſtlichen Fürſtenbanck hat der Hochmeiſter Teutſches Ordens / die neckſte Seſſion / nach den Ertzbiſchoffen / vnd den Vorſitz vor allen Biſchoffen / Ruland. *de Commiſſion. parte ſecunda, libro ſecundo, capite undecimo, numero quadrageſimo, lit. C. fol. 56.* R. A. zu Augſpurg / 1528. *in Catalogo ſubſcriptorũ.)*

Tertiò, Epiſcopi, quorum hoc tempore unus & triginta in Comitiis locum habent.

1. Bambergenſis Bamberg. *Nam hic eſt uti Archiepiſcopus in ſua ditione, nullumq́; agnoſcit Metropolitanum vel Archiepiſcopum,* Ein frey Keyſerlich Stifft.
2. VVürtzburgenſis Würtzburg.
3. VVormatienſis Wormbs.
4. Spirenſis Speyer.
5. Straſburgenſis Straſburg.
6. Eichſtadienſis Eichſtadt.
7. Auguſtanus Augſpurg.
8. Conſtantienſis Coſtnitz.
9. Hildesheimenſis Hildesheim.
10. Padebornenſis Paderborn.
11. Verdenſis Verden.
12. Halberſtadenſis Halberſtadt.
13. Monaſterienſis Münſter.
14. Oſnaburgenſis Oſnabrück.
15. Paſſavienſis Paſſaw.
16. Freiſingenſis Freyſingen.
17. Baſilienſis Baſel.
18. Ratisbonenſis Regenſpurg.
19. Mindenſis Minden.
20. Lubeccenſis Lübeck.
21. Verduenſis Verdun.
22. Cameracenſis Cammerich.
23. Metenſis Metz.
24. Tullienſis Tull.
25. Leodicenſis Lüttich.
26. Tridentinus Trident.
27. Brixenſis Brixen.
28. Sittenſis Sitten / *ſive* Valeſienſis Wallis. *Receſſ. Imperii Auguſtæ Anno 1582. fol. 704. & ſeq. in Catalogo ſubſcriptionum.*
29. Loſannienſis Loſanna. *Receſſ. Imperii Ratisbonæ, Anno 1594. fol. 732.*
30. Curienſis Chur / *in Helvetia. Hoſce tres poſteriores nõ recenſet Paurmeiſterus loco ſupra allegato.*

Principibus hiſce Eccleſiaſticis ex veteri Prælatorum ordine adſcripti ſunt:

1. *Magiſter ordinis, Equitum Teutonicorum ſive Marianorum.*
2. Abbas Fuldenſis Auguſtæ Archicancellarius Germaniæ & Galliæ Primas, Stifft Fulda.
3. Abbas Hirſchfeldenſis, Stifft Hirſchfeld.
4. Abbas Murbacenſis, Stifft Murbach.
5. Abbas Campidonenſis, Abt zu Kembten.
6. Magiſter Ordinis equitum Divo Johanni ſacrorum, Meiſter deß Ritterlichen S. Johannes Orden in Teutſchen Landen.
7. Præpoſitus Elbangenſis, Probſt zu Elwangẽ.
8. Præpoſitus & Archipresb. Berchtolgadenſis, Abbas olim vocatus, decreto Spirenſi, Anno 1529. Probſt vnd Ertzprieſter zu Berchtolsgaden vel Berchtersgaden.
9. Abbas Corbeienſis, Abt zu Corbey.
10. Abbas Prumenſis, Abt zu Pfriem oder Prum.
11. Abbas Stabulenſis, Abtey Stabell.
12. Abbas Ludrenſis, Stifft Luders.

Quartò, Principes Politici, quorum 18. ſunt familiæ.

1. Archiducum Auſtriæ, vulgò Ertzhertzogen zu Oeſterreich.
2. Archiducum Auſtriæ duæ ſunt lineæ, prima Fer-

ma Ferdinandi, quæ propriè Auſtriaca: Altera à Carolo V. Imp. deducta Burgundica appellatur.

2. Ducum Bavar. in duas itidem lineas diſtincta, quarum una communi nomine Bavarica, altera Palatina vocatur, Pfaltz-Beyern.

3. Ducum Saxoniæ, Marchionum Miſniæ, & Landgraviorum Thuringiæ, Hertzogen zu Sachſen/ Marggraffen zu Meiſſen/ vnd Landgraffen in Thüringen.

4. Marchionum Brandeburgenſium, Marggraffen zu Brandeburg.

5. Ducum Brunſvicenſium & Lüneburgenſium, Hertzogen zu Braunſchweig vnd Lüneburg.

6. Ducum Juliacenſium, Hertzogen zu Gülich/ Cleve vnd Berge.

7. Ducum Pomeraniæ, Hertzogē in Pommern.

8 Ducum Megapolitanorum, Hertzogen zu Mechelburg.

9. Ducum Wurtenbergenſium, Hertzogen zu Wärtemberg.

10. Landgraviorum Haſſiæ, Landgraffen in Heſſen.

11. Marchionum Badenſium, Marggraffen zu Baden.

12. Ducum Saxoniæ inferioris ſive Lavenburgenſ. Sachſen Lavenburg.

13. Ducum Holſatiæ, Hertzogen zu Holſtein.

14. Landgraviorum Leuchtenbergenſium, Landgraffen zu Leuchtenberg.

15. Ducum Sabaudiæ, Hertzog zu Saphoy.

16. Principum Anhaltinorum, Fürſten zu Anhalt.

17. Ducum Lotharingiæ, Hertzogen zu Lothringen.

18. Comitum Arnbergiorum, à Divo Maximiliano II. inter imperii Principes ſuſceptorum.

Comites Hennebergenſes, werden von Sachſen verſprochen.

Quintò, Prælati, & primò Abbates & Præpoſiti ſecundum matriculæ ordinem.

Reichenavienſis Reichenaw.
VVeiſſenburgenſis præpoſitus, Probſt zu Weiſſenburg.
VVeingartenſis Weingarten.
Salmenſvveilenſis Salmenſweiler.
VValckenrietenſis Walckenrieth.
Marthalenſis Marckthal.
Oldenheimenſis Oldenheim.
Elchingenſis Elchingen.
VVethuſanus præpoſitus Wettenhauſen.
Petershuſanus Petershauſen zu Coſtentz.
Keiſersheimenſis Keyſersheim/ Keyßheim.
Heimerani Ratisboneſis S. Heimeran in Regenſpurg.
VVeiſſenavienſis ſeu minoris Augiæ zu Minderaw/ genant Weiſſenaw. Item zu Ow/ genant Minderow.
Schuſſenrietenſis Schuſſenrieth.
Roggenburgenſis Rockenburg.
Ochſenhuſanus Ochſenhauſen.
Gengenbacenſis Gengenbach.
Monaſterienſis Münſter in S. Gregorien Thal.
Monchenrodenſis Münchenroden.
Monaſterii Corneliani Cornell Münſter oder deß Keyſ. Stiffts auff der Iden oder Inden/ oder in der Inſeln bey Ach.
VVerdenſis Werden in Weſtphalen.
Vrsbergenſis Vrsberg Aursberg. SS. Vlrici & Afræ Auguſtanus, S. Vlrich vnd Afra zu Augſpurg.
Irſehenſis zu Yrſee/ Hirſer/ vel Irſin.
Helmſtadenſis Helmſtatt.

Quibus adjecti & alii, ut ex ſubſcriptionibus decretorum Comitialium apparet.

Abbatiſſæ.

Quedlinburgenſis Quedlenburg.
Eſſenſis Eſſen.
Hervverdenſis Herwerd Herword.
Monaſterii inferioris Ratisbonenſis Niedermünſter in Regenſpurg.
Monaſterii ſuperioris Ratisbonenſis, zu Ober Münſter in Regenſpurg.
Lindavienſis Lindaw.
Gerenrodenſis Gerenroda.
Buchavienſis Buchaw am Federſee.
Rotmünſterenſis Rotenmünſter bey Rotweil.
Heckbacenſis Hegbach.
Guttenzellenſis Guttenzell.
Binenſis zu Beund.
Andlavienſis Andlaw.
Gandersheimenſis Gandersheim.

Ex his etſi pleræque Principum honorem & titulum gerunt; tamen quoad locum in conceſſu ac dictionem ſententiæ pari cum reliquis jure cenſentur.

Prælatis annumerantur Commendatarius Provincialis, Confluentinus zu Cobelentz/ Item Alſatiæ & Burgundiæ Land-Commenthur der Baleyen Elſas vnnd Burgund. Auſtriæ enim & Etſchlandiæ Baillivi, ut vocant, ab Archiducibus eximuntur. Die Baley in Oeſterreich/ vnd die Baley an der Etſch vnd im Gebirg/ ad Athesin.

Sextò, Comites & Barones, hac ſerie.

Helffenſtein.
Lupffen.
Mondfeld.
Hohengeroltzeck Barones.
Ottingen.
Reupoltzkirch Barones.
Sultz.
Hohenzollern.
Erbtruchſeſſen.
Barones in Waldburg.
Caſtell.
Hohenlohe.
Limpurg Semperfreyen.
Erbach.
Schwartzenburgk.
Hohenlandsburg.
Leiningen Dachsberg.
Hanaw.

Naſſaw.

Naſſaw.
Eichenberg.
Solmß.
Salm.
Winnenberg Barones.
Wildt: vnd Rheingraffen.
Fürſtenberg.
Zimbern.
Eberſtein.
Sayn.
Tengen.
Tübingen.
Manßfeld.
Stolberg.
Barbey.
Gleichen.
Schwartzenburg der vier Graffen deß Reichs.
Reuſſen Barones.
Wiedt.
Oſtfrießland.
Lippe.
Oldenburg.
Waldeck.
Bentheim.
Brumeckhorſt Badenburg.
Ortenburg.
Schaumburg.

Barones.

Schonburg.
Manderſcheid.
Kriechingen/ Königseck vnd Aulendorff.
Pirmont vnnd Wolffſtein.
Baumgarten.
Graffeneck.
Meichſeltein.
Fugger.
Fleckſtein.
Senßheim.
Herrn Schencken von Tautenberg.
Herrn von Birnbaum.
Herrn von Degenberg/ ꝛc.

Septimò, Liberæ Imperii Civitates.

Regenſpurg.
Augſpurg.
Nürmberg.
Rottenburg an der Tauber.
Weiſſenburg am Nordgaw.
Schwäbiſch: ober Thonawerth. Iam Duci Bavariæ, propter bannum Imperiale ſubjecta, &c.
Winßheimb.
Schweinfurt.
Wimpffen.
Heilbrunn.
Schwäbiſchen Hall.
Nördlingen.
Dünckelſpiel.
Vlm.
Giengen.
Bopffingen.
Kempten.
Buchorn.
Ravenſpurg.
Biberach.
Lindaw.
Coſtnitz.
Straßburg.
Keyſersberg.
Colmar.
Schledſtadt.
Rotweil.
Hagenaw.
Weiſſenburg am Rhein.
Obernehenheim.
Roſtheim.
Speyer.
Wormbs.
Franckfurt.
Friedberg.
Arlen.
Schwäbiſchen Gemünd.
Eßlingen.
Reutlingen.
Weill.
Pfullendorff.
Kauffbeurn.
Vberlingen.
Wangen.
Yſuy.
Leutkirch.
Memmingen.
Goßlar.
Türckheimb.
Verden.
Geinhauſen.
Wetzlar.
Cöln.
Aach.
Offenburg.
Landaw.
Gengenbach.
Zell am Haynerbach.
Lübeck.
Hamburg.
Dordmund.
Mülhauſen in Düringen.
Northauſen in Düringen.
Münſter in S. Gregorienthal.
Herwerden.
Cammerich.

Sunt & matriculæ inſertæ Gedanum & Elbinga à Polonis avulſæ, Itē Niderweſel/Soſt/Brackel/Warberg/Lemgaw/Verda/Herwerda & aliæ de quibus inter Principes eas eximere conantes & Fiſcalē imperii lis indefinita pendet. [Quoad Civitatē Hervordienſem lis iſta Cameræ imperialis ſententia definita, quæ 31. Martii hoc anno 1631. publicata, ſubſequentis tenoris: In Sachē Keyſerlich Fiſcalis Klägern/eins/wider Bürger-

germeiſter vnd Raht der Statt Hervorden Principalen/ſo dañ Frawen Abbatiſſinnen daſelbſt/pro intereſſe, Beklagte/ andern theils/ Exemptionis, iſt allem Fürbringen nach/zu Recht erkandt/ daß gedachte Statt Herword/vor eine ohnmittelbare Reichs-Statt/zu erklären vnd derowegen Bürgermeiſter vnd Raht denſelben/alle Ordinari: vnd Extraordinari gefreyte vnnd ohngefreyte Reichs Anlagen vnnd contributiones, ſo jederzeit gewöhnlicher weiſe gemeinlich im Reich bewilliget/zu bezahlen ſchuldig/vnd darzu zu condemniren vnnd verdammen/auch obbemelter Abbatiſſin/ihres angemaſten Außziehens/ein ewig Stillſchweigen auffzulegen ſeye/wie wir dann ſie hiemit reſpective darfur erklären/ condemniren vnnd verdammen / auch ihr ein ewiges Stillſchweigen vffiegen/gedachte Beklagte in die Gerichtskoſten deßwegen vffgelauffen/ ꝛc. fällig ertheilen. Similiter lis illa inter Holſatiæ Duces & Civitatem Hamburgenſem, 6 Julii, Anno 1618. per ſententiã definita, cujus tenorem ſubjicere libuit: Jn Sachen deß Keyſerlichen Fiſcalis Ampts halber Kläger / contra Hollſtein/ pro intereſſe, vnnd Hamburg/ iſt die Sache vor beſchloſſen hienut angenommen/darauff vnd allem Furbringen nach zu Recht erkandt/daß gedachtes Hertzogen vorgewendtes intereſſe, angeregter Exemption halben/ohngeachtet/ Bürgermeiſter vnnd Raht der Römiſchen Keyſerlichen Majeſtet vnd deß H. Reichs hoher Obrigkeit/vnd ohnmittelbaren ſubjection ſich beklagter maſſen einiges Gewalts zu erbrechen vnnd frey zu machen nicht geziemet noch gebühret/ſondern daran zu viel vnd vnrecht gethan/ſich deſſen hinfuro gäntzlich zu enthalten/vnnd daß beſagte Statt Jhrer Keyſ. Maj. vnd dem H. Reich ohne Mittel zuſtandig/ vnterworffen vnd verwandt/auch von männiglich darfur zu erkennen/vnnd deßwegen ſie Burgermeiſter vnnd Raht deß Reichs Anlagen/Stewer vnd Bürden zu leiſten/auch derſelben Außſtand zu bezahlen ſchuldig/vnd zu ſolchem allem zu condemniren vnnd zu verdammen ſeyen/ jedoch mehrerwehnten Hertzogen ihre Sprüch vnd Forderungen/ſo ſie ſonſten gegen gedachte Statt zu haben vermeinen/ordentlicher weiſe Rechtens/ ob ſie wollen / außzufuhren hiemit ohnbenommen / ſondern vorbehalten/ꝛc. Fuit tamen judici denunciatum 27 Februar. Anno 1619. Reviſionem ab illa ſententia fuiſſe petitam.]

CLASSIS V.

CAPUT I.

DE STATUUM IMPERII SUPERIORITATE, quæ in ſublimi ac regio territorii jure conſiſtit.

SUMMARIA.

1. *Provinciis hereditariè, & patrimonii jure conceſſis, cum iiſdem non ſolum utilitas, & jurisdictio, ſed & ſuperioritas, eiq́ annexa regalis dignitas translata eſt. A territorio, cui annexa, territorialis dicta.*

2. 3. Territorii vox variè ſumitur. Aliquando pro univerſitate agrorum à terendo, &c. Aliquando pro juriſdictione, & ſuperioritatis iure & exercitio, à terrendo, &c. 4. Aliquando pro diſtrictu, cui iuriſdictio & ſuperioritas cohæret. 5. Territorium quibusdam dicitur univerſitas ditionis.

6. *Ius ſuperioritatis territorialis activè eſt in Magiſtratu, principe, &c. 7. Materialiter & paſſivè territorio & diſtrictui cohæret.*

8 *Sicut qualitas ſine ſubiecto fundari non poteſt, ita neq; territorialis ſuperioritas ſine territorio.* 9. *Conceſſo territorio univerſali, videtur etiam conceſſa univerſaliter iuriſdictio.*

10. 11. 12. 13. *Rationes dubitandi. Poteſt iuriſdictio eſſe ſine territorio, & territorium ſine iuriſdictione.* 14. *Territorium etiam dicitur in paucas & ſingulares perſonas.*

15. *Ratio decidendi. Diſtinguendum inter iuriſdictionem, quæ competit iure magiſtratus, vel ex ſpeciali conceſſione.* 16. *Et quæ competit jure territorii, & regalis dignitatis.* 17. *Illa ſine territorio eſſe, & conſiſtere poteſt, hæc non item.*

18. *Olim Prætores, Proconſules, Præſides qualem juriſdictionem habuerunt.*

19. *Iure territorii juriſdictionem habentes; eam dominii & realis juris titulo uſurpant, non alieno, ſed ſuo nomine.*

20. *Reſpondetur ad rationes dubitandi Separatorũ: ſeparata eſt natura, ideoq; à ſeparatis nihil infertur.*

21. *Vocabulum territorii abuſivè & impropriè ſumitur pro juriſdictione in paucas, & ſingulares perſonas.*

22. 23. *Iuriſdictionem ſpecialem etiam intra alterius territorium habere quis poteſt. Alter verò juriſdictionem univerſalem, quæ à territorio deſcribitur, &c.*

24. *Quæcunq; intra territorii ſepta continentur, ea in iſtius Domini iuriſdictione præſumuntur, cuius eſt diſtrictus, & territorium.*

25. *Quicquid intra fines deſignatur, velut ſepimento incluſum dicitur illi territorio, & finibus. Et quicquid eſt intra fines pertinet ad eum, cuius ſunt fines.*

26. *Limites territorii dicuntur limites iuriſdictionis.*

27. *Territorium univerſale habentes in omni ſuperioritatis, & iuriſdictionis iure fundatam intentionem habent.*

28. 29. *Sub territorio cenſentur omnia translata, quæ ſub eo continentur.*

30. *Fundata intentio in univerſali, cenſetur etiam.*

iam fundata ſuper rebus ſingularibus. 31. Niſi in ſpecie de exemptione, vel privilegio doceatur.

32. *Nullus locus territorii ſeptus circumſcriptus præſumitur a iure territoriali exemptus. 33. Locus vicinus cenſetur eiusdem iuris, quo reliqua iura vicina. 34. Ius ſuperioritatis ad eum pertinere cenſetur, cuius territorium limites attingunt. 35 Caſtro inter duas civitates poſito in dubio præſumitur iurisdictio illius cui eſt proximius.*

36. *Habens aliquam iurisdictionem in loco, vel villa aliqua, non propterea habet ius ſuperioritatis, & territorii.*

37 *Particularis iurisdictio tantum ad ſpeciem concеſſam vel acquiſitam reſtringenda eſt, nec ad alias ſpecies trahenda.*

38. *Conceſſiones Principum ſemper intelliguntur factæ ſalvo iure tertii, &c.*

39. *Imperator non poteſt iura Ducum, & Comitum diminuere, violare, imo nullius Vaſalli.*

40. *Supremi, optimiq; Principis eſt, omnes omniũ iurisdictiones tueri & non turbare, aut infringere.*

41. *Iuris præſumptio onus probandi reiicit in eum, qui allegat exemptionem.*

42. *Præſumptiones probationum quodammodo vice funguntur, &c. Paria ſunt vel quod quis probet, vel quod habeat præſumptionem iuris pro ſe.*

43. *In univerſali alicuius territorio ſuperioritatis iura ſibi arrogans, liquido idipſum probare tenetur.*

44. *Titulus aſſerti iuris edendus & probandus.*

45 *In his, quæ à principe habere & impetrare neceſſe eſt, poſſeſſio, vel, quaſi præſumitur precaria, donec doceatur titulus*

46. *Rationes dubitandi 1. In concurſu præſumptionum fortior minorem excludit. 47. Res omnis præſumitur libera à primævo ſtatu, & iure. 48. Libertas rebus omnibus natura indita, ſervitus vero cœca hominum aviditate inducta.*

49. *2. Præſumptio ex ſitu & loco territorii reſultans, neminis, niſi ſummo Principi favet, &c.*

50. *3. Adducitur textus ex receſſ. b. imperii.*

51 52. *Reſpond. ad 1. Ration. dubitandi.*

53. *Sicut dominia, ita, & imperia diſtincta, ne iuſtitiæ ordo confundatur, ex confuſione imperiorum.*

54. *Naturali iure nulli in alterum competit imperium, & natura unam æqualemq; omnium hominum fecit conditionem. 55. Præſumitur veritas ita ſe habere prout communiter fieri ſolet.*

56. *Illa fortior cenſenda eſt præſumptio, quæ magis in iure fundatur.*

57. *Ius civile non per omnia ſervit iuri naturali. Quod jus naturale dicit in genere, & theſi, id jus civile accommodat ad ſpeciem & hypotheſin.*

58. *In toto iure generaliori diſpoſitioni per ſpecialiorem derogatur.*

59. *Præſumptio generalis cedit ſpeciali, & hæc illâ potentior, Præſumptio fortior infirmiorem excludit.*

60. *Ad 2 dubitandi rationem reſpondetur.*

61. *Territoria, ditiones & iurisdictiones communiter iure feudi poſſidentur. Iurisdictio in dubio magis feudalis quàm allodialis cenſetur.*

62. *Ad concedentem pertinente re conceſſâ, omnia neceſſaria eſſe intelliguntur, quæ ſunt incluſa intra fines rei conceſſæ.*

63 *Omnia ſunt & fuerunt in Principis ſummi imperio & iurisdictione in diſtrictibus conceſſis*

64. *Principes, comites, & ſimiles in ſuis territoriis hodie uſurpant iura Principis.*

65. *Principes ex ipſius Imperatoris conceſſione. & ex antiquiſſima & notoria conſuetudine Regalia habent, &c.*

66. *Fortiùs obligantur Principibus ſubditi, quam Imperatori, propter iuramentum.*

67. *Ad 3 dubitandi rationem reſpondetur.*

68. *Exemptiones ſunt facti. Facta non præſumuntur, niſi probentur. 69 Odioſa non præſumuntur.*

70. *Exemptiones in præiudicium tertii ſtricti iuris ſunt.*

71. *Multa fiunt, quæ tamen fieri non præſumuntur.*

72. *Poſſeſſio habens concurſum iuris communis, favorabilior eſt eâ, quæ concurſum habet iuris ſpecialis.*

73. *Paria cenſentur, eſſe extra territorium, & eſſe in territorio, ſed eſſe exemptum.*

74. 75. *In ipſo territorio poteſt eſſe locus exemptus.*

76. *Caſtrum cum territorio ſuo etiam in alterius provincia ſitum ad alium Dominum pertinere poteſt.*

77. *Locus aliquis poteſt eſſe quidem in territorio, non tamen de territorio Principis 78. Unus Dominus poteſt habere iurisdictionem in parte alterius Domini territorii. 79. Unus Dominus eſſe poteſt in univerſo, alter vero in particularibus.*

80. *Differunt hæ locutiones* in eines Fürſten Land vnd Obrigkeit/vnd vnter eines Fürſten Obrigkeit ſitzen.

81. *Exemptionem non docentes manent ſub univerſali Domini territorialis jurisdictione, ejusq; ſubditi, & Landſaſſii dicuntur* Landſaſſen *unde dicti 82.*

Landſaß quid ſit. Definitio der Landſaſſeren *periculoſa, multis imperii conventibus curioſè quæſita, nondum tamen inventa.*

83. *Extra territorium eſſe, eſt planè extraneum eſſe, non idem eſt, eſſe exemptum. Exempti non unius ſunt conditionis.*

84. *Territorium abſtractivè ſumptum quomodo probetur.*

85. *Univerſitas agrorum, ſeu certus diſtrictus naturâ quomodo diſtinguatur. Natura cauſa potior eſt, quàm humana.*

86. *Alpes & iuga montium Apenninorum Lombardiam & Hetruriam diſtinguunt.*

87. *Pyrenai montes Galliam & Hiſpaniam diſcernunt.*

88. *Opere humano quomodo teritoria diſcernantur.*

89. *Territorium concretè acceptum quomodo probetur.*

90. *Sæpè diſtrictus aliquis ad unum, iurisdictio verò territorialis ad alium pertinet, vel in totum, vel quoad certos actus, & determinatum exercitium.*

1 POſtquam Præſides † Provinciarum, Defenſores Civitatum, & viri fortes de provinciis, quibus adminiſtrationis & officii titulo precariò ad nutum ſummi Principis præerant, de iisdem hæreditariè & patrimonii jure inveſtiri cœperunt, in eos non ſolùm utilitas & jurisdictio, ſed & ſuperioritas eique annexa regalis dignitas translata, quæ à territorio, cujus occaſione & intuitu conceſſa, & cui annexa, territorialis dici meruit, vulgo die Landsfürſtliche/ ratione Principum vel die Landes oder hoh: Obrigkeit ratione aliorum Magiſtratuum immediatorum ex ſtylo Curiæ noſtræ appellata, confer ea quæ ſupra *cap.16.Claſſ.* tradita ſunt.

2 Territorii † vox varia. Sumitur enim aliquando pro univerſitate agrorum, & à terra ſeu terendo quaſi tauritorum, trium bobus & aratro dictum, Andr Knich. *de ſublim. & reg. territ. jur. cap.1 num.2.* [*& in tractat. de autocrat. num.1. & aliquot ſeqq.*] aliquando pro jurisdictione & ſuperioritatis jure & exercitio capitur, & à terrendo derivatur, quod Magiſtratus ejus loci intra eos fines terrendi, id eſt ſummovendi jus habet, *l. pupillus, 239. §. territorium, & ibi* Gœdd. *de V. S.* Zaſ.2.*conſil.11 num.1.* [Meichſn. *deciſ. Camer.33. num.38. 41. iunct. num.70. in ſymphorem. ſupplic. part.1. tit.2. vot.1. num. 54.* Vultej. 2. *conſil. Marp. 30. num.94.*] ita ut ipſe † nominis ſonus indicet 3
ſuperioritatem coërcitionis, Chaſſan. *de iuſtit. & iur. §.1. verb. aut. territoire. Marpurg. conſil. 30. n. 94. vol.2.* Zachar. Viet. *de Exemtion. concl.28. circ. fin.* [Indeq; territorium civitatis non dicitur, in quo civitas non habet jus terrendi, *l. pupillus, §. territorium, de verb. ſignif* Alciat. *in c. quod ſedem, num.64. de offic. ordin.* Vincent. Honded. *conſult. 13. num.3. vol.1.*] aliquando ſumitur † pro diſtri- 4
ctu, cui jurisdictio & ſuperioritas cohæret, Zaſ. 2. *conſil.16. num.42.* tanquam qualitas inſeparabilis, Bart. *in l.1. num.15. ff. de iurisdict.* Meichſner. *Tom.2 lib.2. deciſ.4. num.116.* [Idem *deciſ.36. num. 36. & aliquot ſeqq.*] & tanquam contentum ſuo continenti, Tiber. Decian. *reſp.123. num 24. vol 2.* [Et ita territorium † quibusdam dicitur univer- 5
ſitas ditionis, quæ ſpecialem habet titulum, & ad unius juſtam adminiſtrationem reſpicit, Johan. Oldend. *Claſſ.5. de action. benefic. in fin. §. Pares. verſ. territorium.* Knich *de autocrat. cap.1. nu. 1040.* Et ita unus Dynaſta multa & diverſa poteſt habere territoria pro diverſitate ditionum & Dynaſtiarum.]

Nam licet jus † ſuperioritatis territorialis a- 6
ctivè ſit in Magiſtratu, Principe, Comite & Barone, Bald. *ad cap.1. colum.3 verſ ſi eramus de allod.* Nicol Boër. *deciſ.50. num.11.* Johan. Gœdd. *in reſponſ. jur. de reſtit. Bar. Vallend. n.475.* [Vult. *conſil. Marp.35. num 31.*] materialiter † tamen & 7
paſſivè territorio & diſtrictui cohæret, tanquam nebula ſuper paludem, Bart. *ad l. fin. C. ubi & apud quos*, Natt. *conſ.149. num.19.* [Cardinal. Mantic *de tacit. & ambig. convent. lib.4. tit.14 num.11.*] & tanquam ſervitus fundo, Aym. Cravett. *conſil. 411. nu.35.* [Non tamen ita præcisè debetur prædio ſicut ſervitus, Bart. *in l.1. num.16. ff. de jurisd.* Meichſn. *d. deciſ.33. num 31. Tom 3.*]

Sicut itaque qualitas ſine † ſubjecto fundari 8
non poteſt, *l. eius qui in provincia ad fin. ff de reb. credit. ſi cert. pet l. Pomponius in fin. ff. de acquir. poſſ l.1 de condict. ob turp. cauſ.* ita neque territorialis ſuperioritas, ſine territorio, Andr. Knich. *de ſublim. & reg. territ. iur. cap.1. num.193. & num.231* Johan. Köpp. *deciſ. 48. num.3.4.* [Et è converſo conceſſo territorio univerſali, videtur conceſſa univerſaliter jurisdictio; quia ſicut ille qui donat rem ſingularem videtur concedere ejusdem dominium, *l. ſi ita, in fin. ff. de contrah. empt.* ita qui univerſaliter donat territorium, cenſetur concedere jurisdictionem, quæ idem eſt quod dominium

minium rei particularis, Bart. *in l.1.n.16. de juriſd.* Card. Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib.13. tit. 24 num.5.*]

Huic tamen pro ratione dubitandi adverſa-
10 tur. 1. Quod non ſit de ſubſtantia † jurisdictionis ordinariæ territorium habere, Bald. *in l. 1. §. initio, colum.1. de offic. Præfect.* [Poteſt enim eſſe jurisdictio ſine territorio, & rurſus territorium ſine jurisdictione, Bart. *in d l. 1. num.* 15. Jaſ *ibid. n.12. cum ſeq. de juriſd.* Chaſſan. *des juſtices & droicts, verb. au territoire,* Meichſner. *d. deciſ.*31. *nu.*33. Carol Molin. *ad conſuet. Pariſ. tit.1.§.1.gl.5.*
11 *num.44.*] Sic † feudi Dominus quantumcunque vilis, etiam ruſticus ſuper rebus, quæ ab ipſo in Feudum recognoſcuntur, jurisdictionem ordinariam habere dicitur, *c. imperialem, §. ultimo de probib. Feud. alien. per* Frideric. Zabarell. *in Clem. Paſtoralis ſupra verſic. Deniq; in tertio notab. colum. 3.q.4. de ſentent. & re jud.* Schrader. *de Feud. p.*10.
12 *ſect.*8 *num* 14. Item † Rectores Scholarum, Andr.
13 Knich *d c.1.num.*27. Imò † Camera Imperialis, quamvis ſine controverſia jurisdictionem ordinariam habeat, territorio tamen deſtituitur, uti & Rota Romana.

14 2. Adverſatur, † quod territorium poſſit dici etiam in paucas & ſingulares perſonas, ſecundum Johan. Andr *in c. cum contingat de for. compet.* Alexand. *ad d.l. pupillus, §. territorium de verb. ſignif* quos refert Meichſner. *tom.2. lib.1. deciſ.6. num* 51.

Pro ratione autem decidendi diſtinguendum
15 eſt inter † jurisdictionem, quæ alicui competit vel jure Magiſtratus, ſicut olim Prætoribus Romæ ac Proconſulibus, & Præſidibus in provinciis, *l.1. de offic ei cui mand. eſt iurisdict l. 1. initio, ff. eod l. more, ff. de jurisdict. l. cum Prætor. ff. de iudic.* Obrecht. *de iurisd. th.*137 vel ex ſpeciali conceſſione ratione certarum cauſarum & perſonarum:
16 Ac inter iurisdictionem quæ alicui † competit jure territorii & regalis Dignitatis; unà cum ter-
17 ritorio translatæ. Illa † ſine territorio eſſe & conſiſtere poteſt: hæc non item, [quia adhæret adminiſtrationi quam quis habet intuitu territorii, Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib.4. tit. 14 num.*28.]

18 Olim namque illi ordinariam † jurisdictionem ſuo jure habere dicebantur, non quaſi pleni dominii aut alterius juris realis titulo eam poſſidebant, ſed quibus tanquam Magiſtratibus vel more conſueto vel extra ordinem à Principe vel populo tributa fuit, ut Prætorib. Proconſulibus, Præſidibus, *d.l 1. §. qui mandatam, ff. de offic. ei, cui mand* Tob. Paurmeiſt. *de iurisdict. lib.1. c.10. num.5.* [His enim in conceſſione officii jurisdictio committebatur, in exercitium & adminiſtrationem, Carol. Molin. *in conſuet. Pariſ. tit.* 1. §.1. *gl* 5. *num* 48]

Jure † territorii qui jurisdictionem habet, 19
eam dominii & realis juris titulo uſurpat, neque alieno ſed ſuo nomine: quod tamen in officiariis & iis, qui jure Magiſtratus adminiſtrant, ſecus eſt, quia his non conceditur jurisdictionis proprietas; ſed adminiſtratio officio annexa, Confer Andr. Knich. *de ſublim. & reg. territ. iur. d. c.1 num.*171.172. adde eund. *de autocrat num.*1321. *& ſeqq.*]

Hac itaque diſtinctione præmiſſa ad 1. argu-
mentum reſpondetur ſeparatorum † ſeparatam 20
eſſe indolem, ideoque à ſeparatis nihil infertur. Ex modò allatis autem apparet aliam eſſe jurisdictionem territorialem, univerſalem ab ordinaria particulari.

Ad 2. Reſpondetur vocabulum † territorii 21
abuſivè & impropriè apud *Johan Andr.* accipi, quando pro jurisdictione in paucas & ſingulares perſonas accipitur: Neque enim territorium, hoc eſt, diſtrictum habere dicitur, qui quid ſpeciale in territorio habet, Dec. *reſp* 123. *n.*34 per-
indeque jurisdictionem † ſpecialem etiam in- 22
tra alterius territorium habere quis poteſt; vel ſingularis privilegii vel præſcriptionis vel alio quocunque titulo, Bald. *in c. un. nu.16. de Capitan. qui curi. vend. & l. cum multa, C. de bon. quæ liber.*
ubi dicit nihil impedire, quin unus † jurisdictio- 23
nis univerſalem quæ à territorio deſcribitur, alicubi, & alter ibidem juriſdictionem aliquam ſpecialem in certas perſonas: ut Rectores Academiarum, & cauſas: ut Dominus feudi, ab univerſali illa excepta habeat: ille cum territorio Caſtri Ducatus vel alterius univerſitatis ſibi inveſtitæ de jure communi: hic ex privilegio, præſcriptione, vel alio quocunque jure, Ancheran. *conſil.*310 *num.12. & 16.* & ita ponderavit referens *in cauſa* Teutſchen Meiſters *contra* Oettingen/apud Meichſner. *Tom. 2. lib. 1. deciſ.6. num.98.99. fol.*642. Et ita etiam conſideratum in ſummo Sabaudiæ ſenatu teſtatur Anton. Fab. *in C. rerum in Sabaud. judic. lib.3 tit.12. defin.28.*

Hiſce ita rejectis ulterius infertur hæc theo-
rica. Quod quæcunque † intra territorii ſepta 24

continentur, ea in iſtius Domini patrocinio &
juriſdictione eſſe præſumi, cujus eſt diſtrictus &
territorium, *c. omnes baſilicæ, 7. q.1. l.1. § in initio
verſ. quicquid intra urbem ff. de offic. præfect. urb. l.
incola, l. qui ex vico. ff. ad municip. d. l. pupillus, § ter-
ritorium, ubi Dd. ff. de V. S. l. nulli, § quod ſi in vico,
C. de epiſc. & cler. de juriſdict. omn. judic. §.1 verſ. ſi
magis,* Bart. *ad l.1. n.15. in fin. ff. de iuriſdict. omn. jud
& ad l.1. n 3 ff. de damn inf.* Menoch. *lib 3 præſumpt.*
100. Weſenb. *conſ. 42. n.3.* Anton. Fab. *in C. rerum
in Sabaud. judic. lib. 3. tit. 12 defin. 17.* Et ita ſenatum
ſupremum iſtius loci pronunciare ſolere in du-
bio, idem Fab. teſtatur *in d. defin. 28.* Paurmeiſter.
de iuriſd. imper. Rom. [Præter allegatos adde eund.
Fabr *in Codic. lib. 1. tit. 3. defin. 11* Gail. 2. *obſ. 62. n.9.
Et de pignorat. obſ. 8. nu. 6* Vultej. 2. *conſil. Marp. 30.
n. 44. 94 & 161.* Meichſn. *deciſ. 1. n. 17. in fin. fol. 10.
& deciſ. 23. n. 20. & ſeqq. Tom. 3.* Cravett *conſil. 949.*
25 *n.2.*] Quoniam † quicquid intra fines deſignatur,
dicitur velut ſepimento incluſum illi territorio
& finibus, *l. fines, ff. de act. empt. l. ſi fines, C. de evict.*
Natt *conſil. 204. n.1. & ſeq.* Joh. Gœdd *in reſponſ.
iur. reſtit. Baron. Vallend. n. 71.* [Et qui quid ſit in-
tra fines, pertinet ad eum cujus ſunt fines, *l. æde ſa-
cra, § 1 ff. de contrah. empt.* Cephal *conſil. 418. n 29.*
26 Natt. *conſil. 501 n 31.*] Et inde limites † territorii
dicuntur limites juriſdictionis, *l. ult. verſ. qui cer-
tæ adminiſtrationi & ibid.* Bal. d. *C. ubi & apud quem
cognit. in integr. reſtit.* [adde Mynſing *obſ. 25. 26. &
27. cent. 6* Gail 2. *obſ. 57. n final.*]
27 Ideoque ii qui ita † territorium univerſale ha-
bent, in omni ſuperioritatis & juriſdictionis jure
fundatam intentionem habent, in omnes Land-
ſaſſios & ſubditos, & in omnes in iſto territorio
exortas cauſarum ſpecies, civiles & Criminales,
Reales, & perſonales, judicii tam petitorii quàm
poſſeſſorii, *d. l.1. §. in initio. ff. de offic. præfect. urb.*
Andr. Knich. *in Encyclopæd. c 1* Nicol. Boër. *deciſ.
50. n 11.* Meichſner. *Tom. 1. lib. 2. deciſ. 3. n. 2.*
28 Ex hiſce ulterius infertur, † quod ſcilicet ju-
riſdictio univerſalis, quam quis in caſtro vel ter-
ritorio aliquo habet, regulariter ſe extendat, ad
prædium ſingulare vel ſubditum tertii, quod in
territorio & caſtro exiſtit *text. eſt in c. cum Epiſco-
pus de offic. ord. eod. in 6.* Joh Köpp. *deciſ. 48. nu. 8.*
29 quia ſuo † territorio cenſentur omnia tranſlata,
quæ ſub eo continentur, Weſenb. *conſil 78. in
princ.* Covarruv. *pract. qq cap. 1. num. 9. & 10.* ubi
plures allegat & hanc communem dicit ſenten-
tiam, Andr. Gail. 2. *obſ. 62 n.9.*

Cum enim fundata ſit intentio in univerſali
† cenſetur etiam fundata ſuper rebus ſingula- 30
ribus, ſcilicet quod & ſingula ſibi ſubjecta ſint,
Socin. *conſil. 86 n.6. vol.1.* Everhard. *in loc. a tot. ad
part.* Weſenbec *conſil. 74. n. 34. & 35. part. 2.* Cra-
vett. *conſil. 615. num 12. & 14.* [Trieman. de Be-
nign. *ſyntagm 4 deciſ. 1. v. t. 1. num. 27. & 28.*] Atq;
hoc ita eſt niſi in † ſpecie de exemptione vel pri- 31
vilegio doceatur, *c. dilect. de capell. Monachi. l. nulli,
§ quod ſi in vico, C. de Epiſcop. & Cleric. cap fin. verſ.
cum miniſterium ſit intra metas x. de offic Archi-
diacon c. cum in partibus, x de V. S.* Henning. Gœ-
den *conſil. 42 num. 13.* Andr. Knich. *de ſublim. ter-
rit. iur. c. 5. num 1 0. 151.* Bod n. 1. *de repub. cap 9.*
Meichſner. *tom. 2. lib. 1 deciſ. num 6 & 7.* adeoq;
nullus † locus territorii ſeptis circumſcriptis 32
præſumitur à jure territoriali exemptus, Bald.
in l. inſula 9 de iudic. Paurmeiſt. *de iuriſdict. d l 2.
c. 8. num. 10.* ubi et Maſcar. dicit, quod quicquid
ſit in regno, Ducatu Comitatu, id de iuriſdictio-
ne Regis, Ducis vel Comitis cenſetu, ita ut quo-
cunque in loco territorii ſui juriſdictionem ex-
ercere poſſit, *per d. c. cum Epiſcopus de offic. ordin.
n. 6. & d. l. pupillus, § territorium d. verb ſignificat.*
Coler. *de proceſſib. executiv. c.1 part. 2.*
Idem judicium eſt de † adjacentibus vicinis 33
& finitimis Hieron de Mont. *tract. fin. reg cap 30.
num 9. 10.* [Regner. Sixtin. *conſil. Marp. 9. num. 37.
vol. 8.*] Et locus vicinus cenſetur ejuſdem juris,
quo reliqua iura vicina, Zaſ. 2. *conſil 16. num. 26.*
Meichſner. *Tom. 2. lib. 1. deciſ. 10. num. 1. in cauſa*
Groſſchlagen contra Hanau, *fol. 940* quia † jus 34
ſuperioritatis ad eum pertinere cenſetur, cujus
territorium limites attingunt, *l ſi fines, Cod. de evi-
ction. l. fundi in pr. l. fines, ff. de action. empt. c. 2 de
reſtit ſpoliat. in 6.* Weſenbec. *conſil. 31. nu. 40 vol. 1.*
Andr. Gail 2 *obſ. 62. num. 9.* Menoch 3. *præſumpt.*
99. Zigler. *in Commun. concluſ. ad aur. prax Cal-
vol §. Landſaſſii, num. 26* [Natt. *conſil. 672 nu. 17.
& ſeq.* ubi dicit, † quod ſi caſtrum eſt inter duas 35
Civitates, in dubio præſumi juriſdictionem illi-
us cui eſt propinquius, Menoch. 3. *præſumpt. 100.
n. 1* Regner. Sixtin. *d. conſil. 8. num. 39.* Nam mediũ
inter duo extrema poſitum regulariter vergit ad
proximius, *§ inſula inſtit. de rer diviſ. l. adeo, § in-
ſula, ff. de acquir. domin.* Bart *ad l. qui iuriſdictio i,
10. ff de iuriſd* Cravett *conſil. 882. nu. 5*] Præterea
etiamſi aliquis † tertius habeat aliquam juriſdi- 36
ctionem, in loco vel villa aliqua, non tamen pro-
pterea habet jus ſuperioritatis & territorii, Joh
Koppen.

Köppen *d. d ciſ* 48.*num*16 quia hæc ſeparata ſunt, ut ſupra dictum,

37 Iſta igitur † particularis juriſdictio, tantum ad eam ſpeciem reſtringenda eſt, quæ vel expreſſe conceſſa, vel præſcriptione vel alio modo legitimè acquiſita, neque ad alias ſpecies trahi debet, Hieron. de Mont. *de fin b. cap.*78.*nu.*2.*arg.c.*
38 *odia de regul.jur.in*6. Quandoquidem † conceſſiones Principum ſemper intelliguntur factæ ſalvo jure tertii, Jaſ. *in l quo minus, num.*11.*ff. de flum.* Et ſalvo iure territoriali illius, cui primo in eodem loco tale jus antea conceſſum, *c ex parte,* 12. *de offic. & poteſt.jud deleg.* Socin.*conſil.viſis.*39. *num.*10. *volum.*1. [Geil. 2 *obſ.*55.*per tot.ubi vid.* Eaque de re expreſſam habemus proviſionem in Cōſtitut. imperii Auguſt.de Anno 1548 §. Wiewol auch in der Ringerungs Handlunge/ juncto Receſſu Auguſtano de Anno 1582.§. Wir wollen daneben / ibi: Doch den Churfürſten/ Fürſten vnd Ständen an jhrer hergebrachten Ober- vnnd Gerechtigkeiten dardurch nichts benommen. Eoque pertinent, quæ adduxit Dn. Referens apud Gylman. *in ſymphorem.ſuppl.Tom* 2.
39 *part.*1.*vot.*5 *n.*27.*fol.*71. Quod videlicet † Imper. maximè in Germania, non poſſit jura Ducum & Comitum diminuere & violare. imò nullius vaſalli, ex Bald. *conſil* 327 *num* 4.*lib.*1.Jaſ.*conſil.*52. Zaſ 2.*conſil.*10.*n.*24.25.26 *& paſſim per tot.* Idque etiam fundamentum habet in ipſa jurata capitulatione Cæſarea.§. Vnd in allewege/ ibi: Churfürſten/ Fürſten / Graffen / Herrn vnd Stände / bey ihren Hoheiten/ Würden/ Rechten vnd Gerechtigkeiten/ Macht vnnd Gewalt/ neben nach ſeinem Stand vnnd Weſen bleiben laſſen/ ohne vnſer vnd männiglichs Eintrag vnd Hinderunge. Su-
40 premi enim † optimique Principis eſt, omnes omnium juriſdictiones licet inferiores tueri & non turbare aut infringere, in ſimili ſcribit Ant. Fab. *in Cod rer. in Sabaud judicat. lib.* 3. *tit* 12. *defin.*5. *num* 2. *in notat. per text. in l.ult de juriſdict.l ult.C. ubi & apud veſtis in integr.l.conſulta.*23.*Cod de teſtam. Et ibid. in notat.n.*4. Neque concedendo beneficium vult Princeps cooperire unum altare, ut alterum diſcooperiat, Jaſ. *ex Bald. in l beneficium num.*19. *de conſtit.princip.* add. Tileman. de Benign. *in* 2. *reſponſ.Teſtamento Feud.concluſ.*2.*n.* 364. Cardin. Tuſch.*pp. concluſ* 760.*num.*7.*lit. P*]
41 Iſthæc juris præſumptio † rejicit onus probandi in eum qui allegat exemptionem, Sichard.*ad l.*2.*C qui teſtam.fac.poſſ.num.*6 Mynſing.*conſil* 16. *num.*34. quia ejuſmodi præſumptio juris pro documento idoneo habetur, *l. ſive, Cod de probat. l.*1.*Cod.de apoch.* Matth. Weſenbec.*in paratit.num.* 15.*ff.de probat.* & probatio liquida cenſetur, Geil. 2.*obſ.*97.

Hinc nimirum tot in toto jure noſtro inductæ † præſumptiones, ut probationum quodammodo vice fungerentur, quantum ſalva clariore veritatis probatione fieri poſſet, *l. ſi. chirographum.*24. *cum. l.ſeq. l. Imperatores*, 29. §. 1. *de probat.* Anton. Fab. *in Conſult. de Ducat. Montiſferr. pro Duc. Sabaud. part.*1.*p.* 21. Paria enim ſunt vel quod quis probet, vel quod habeat præſumptionem juris pro ſe, *gloſſ. in l ſi tutor peritus, C. de peric. tut quam ad hoc allegat*, Jaſ. *in l licet Imperator,*74. *num.* 8. *de legat.* 1. Bart. *in l.ſin illa de V. O.* [Meichſner.*deciſ.*17.*ſub num* 22.*Tom* 4.] Indeque actor vel ſola præſumptione juris intentionem fundatam habens obtinere debet, etiamſi is nihil amplius præſtet, & rejicit onus probationis in adverſarium, Vaſq 2 *illuſtr.contr.c.*85.*num* 1.*&* 5. *& c.* 86.*num.*8.*& per totum* Didac. Covar 2.*reſol.* 6 *per totum.* 42

Quamobrem † qui contra hanc juris præſumptionem in univerſali alicujus territorio ſuperioritatis jura ſibi arrogat, circa perſonas & res in eo ſitas, liquido id ipſum probare debet, *c. ex ore*, 17. *de privil. c. cum perſona de privil. in* 6. Cravett *conſil.* 54.*num.*9 Gylman.*in ſymphorem. ſupplic.tom.*1 *part.*1.*tit.*2 *volum.*1 *n.*135. Et tenetur titulum † adferre juris edere, nec ſufficit poſſeſſionis emolumentum allegare, cum ipſi jus commune & generalis præſumptio reſiſtat, *l. vus ejus,* 15. *C. de probat.cap.*1.*de præſcript.in* 6 Ziegler.*in d.* §.*Landſaſſii nu.*24. [Meichſner.*d. deciſ* 3; *nu.*11. *Tom.* 3. ubi ex Joh. Fabr. Capit. & Menoch. ſcribit, quod ſi quis dicat, ſe juriſdictionis quaſi poſſeſſionem habere, intra fines territorii Principis vel Baronis, tunc Titulum probare teneatur] cujus rei ratio reddetur; quod videlicet juriſdictionis territorialis poſſeſſio haberi non poſſit niſi à ſuperiore, *ut ſeq. cap doc ebitur.* At in his quæ à † Principe habere & impetrare neceſſe eſt, poſſeſſio vel quaſi præſumitur precaria, donec doceatur titulus, ut ex Menoch. & Piſtor. tradit Matth. Steph. *de juriſdict lib.*2 *part.*1.*c.*7.*num* 80. ubi ſubjicit adeò hæc procedere, ut licet ſpoliatus ſit quis, non tamen reſtituatur, priuſquam titulum docuerit, cum tamen ſecundum regulam vulgatam, ſpoliatus ante omnia reſtituendus. 43 44 45

Ab hac tamen † ſententia communi & in practica recepta, recedit *vir Doctiſſim.* Zachar. Vict. 46

de-

de exemption. concluſ. 27 hiſce motus rationibus.

1. Quod in concurſu præſumptionum fortior infirmiorem excludat, *l. fin ff. quod met. cauſ. argum. l. Divus & ibi gl. de reſtit. in integr.* Menoch. 1. *præſumpt.* 30. & 2. *de arbitrar. caſ.* 472. Schneidvvin. *ad § oſtendimus, nu.* 4. *inſt. de ſuſpect. tutor.* Illa
47 autem ſupra allata præſumptio † habet fortiorem præſumptionem contra ſe eamque naturæ regulis ſuffultam, videlicet rem omnem eſſe liberam à primævo ſtatu & jure, *c. ius gentium diſtinct.* 1. Hieron. de Monte *tractat. de finib. reg. c* 6. *n.* 5. & 12 Meichſner. *deciſ.* 6. *n.* 49. *Tom.* 3. [Liber-
48 tatem † rebus omnibus natura indidit, ſervitutem vero cœca hominum aviditas induxit, ut in ſimili loquitur Anth. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud. iud. lib.* 3. *tit.* 1. *defin.* 4. Indeque liberos à ſervis, fortuna, non natura differre ſcribit Halicarnaſſ. *antiquit Rom. lib.* 4.]

49 2. Dicit quod præſumptio † quæ ex ſitu & loco territorii reſultat, nemini faveat niſi ſummo Principi ob generalem eius iuriſdictionem in omnes, Gabriel. 1 *Comm. concluſ. tit.* 1 *de probat. concl.* 9. Cravett. *conſil.* 615. *nu* 13 In inferiori verò Principis diſtrictu id facile fallit, cum in eius toparchia locus exemptus eſſe queat, Geil *de arreſt. c.* 6.

50 3. Adducit textum † ex Receſſ. Imp. R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1500. § Der ander Kreyß begreifft: Fürſten/ Landgraffen/ Graffen/ Prælaten/ Herrn/ Frey- vnd Reichsſtätte/ vnter vnd bey ihnen gelegen/ & de Anno 21. § Der ander Zirckel/ & in Imperio noſtro Nobiles, Prælaturæ & Civitates plurimæ quæ Principum oris undique velut palis circumſepiuntur, ſalva tamen Imperii libertate, Paurmeiſt. 2. *de iuriſdict. cap.* 8. *n.* 27. Matth. Steph. 2. *de iuriſdict p.* 2. *c* 7. *n.* 66. Idque multis aliis exemplis ibidem illuſtrat Victor. Hæc tamē rationes non me adeò movent, ut à communi & recepta Dd. opinione recedam propter rationes, iura & auctoritates ſupra allegatas.

Ad 1. reſpondetur. Quamvis † ab initio re-
51 rum gentiumque quælibet res libertatem ſuam naturalem obtinuerit, indeque libera quoad ſuperioritatis & proprietatis iura præſumeretur, poſtmodum tamen diviſis & occupatis rerum dominiis, caſtra cœperunt habere diſtincta territoria reſpectu iuriſdictionis, Pariſ. *conſ.* 16. *n.* 23. *lib.* 4. Johan. Köppen. *d. deciſ.* 48 *nu.* 11. Poſtquam
52 itaque ita diviſa ſunt territoria † & diſtrictus, diviſæ etiam ſunt iuriſdictiones, ita ut quicquid in quolibet diſtrictu obtinetur, id ejus cujus diſtrictus eſt juriſdictioni ſubjectum cenſeatur per jura ſupra relata. Sicut enim dominia, † 53
ita & Imperia poſtmodum diſtincta, ne juſtitiæ ordo confundatur ex confuſione imperiorum, *c pervenit,* 11. *q.* 1. Mynſing. 2. *obſ* 18. [Et licet naturali jure, † nulli in alterum competat impe- 54
rium, cum natura unam æqualemque omnium hominum fecerit conditionem, *l.* 4. *de iuſt. & iur. l.* 32. *de reg. iur.* iure tamen gentium, non alii quam potentiori, *l. ex hoc iure,* 5. *ff. de iuſt. & iur.* quia ſcilicet potentioribus pares eſſe non poſſumus, *l.* 3. *in princ. de alien. iudic mut. cauſ.* Anton. Fab. *in conſultat. de Ducat. Montisferr. p.* 40. Indeque † 55
non abſurdè præſumitur veritatem ita ſe habere, prout communiter fieri ſolet, *c.* 1. *de Cler. non reſident.* Meichſn. *deciſ.* 13. *n.* 325. *Et deciſ.* 14. *num* 34. *Tom.* 3. Cravett. *conſil* 949 *n.* 9.]

Præterea ſi juxta argumenta objecti propoſitionem fortior † præſumptio tollat alias, uti- 56
que & noſtra præſumptio, quæ ex diſtrictu & territorii ſitu univerſali promanat, alteram illam vincet; quia illa fortior cenſenda eſt præſumptio quæ magis in jure fundatur. Noſtra autem præſumptio in plurimis juris tam Canonici quam Civilis textibus expreſſe fundatur, ut ſuperius probatum. Deinde licet illa † præſumptio li- 57
bertatis, deprompta ſit ex jure naturali primævo, notum tamen eſt, quod jus Civile non per omnia ſerviat juri naturali *l.* 6. *ff. de iuſtit. & iur.* Et quod ius naturale dicit in genere & in theſi, id jus civile accommodat ad ſpecies & hypotheſin, Weſenb. *ad §. penult. inſtit. de iur. Nat. Gent. & Civ.* Sicut autem † in toto jure generaliori diſpoſi- 58
tioni per ſpecialiorem derogatur, *l. in toto & ibi Dd. ff. de reg. iur.* ita etiam præſumptio & conjectura potentior creditur, quæ eſt ſpecialior, Bart. *in l cum in debito in pr. nu.* 1. *ff de probat.* Bald. *in l ſive poſſidetis, C. de probat.* Menoch. 3 *de arbitr. iud. caſ.* 472. *num.* 14. *& ſeq. &* 1 *de præſumpt. q.* 29. *in* 7 [Cravett. *conſil.* 258. *num.* 21. Weſenbec. *conſil.* 4 *num.* 68. Geil. 2. *obſ* 144. *nu.* 6. Vult. *conſil. Marp.* 22. *n.* 65. *in fin. Et notanter n.* 70 Sixtin. *conſ. Marp.* 9 *num.* 111. *vol.* 1. Et præſumptio generalis † ce- 59
dit his, quæ ſpecificè in oppoſito adducuntur, Bart *in l. cum de indebito, ff. de probat.* Natt. *conſil.* 506. *num.* 39. Geil *d. obſerv.* 144. *num* 6. ubi quod præſumptio ſpecialis ſit potentior generali. Sicut enim clavus clavum trudit, ita præſumptio fortior, infirmiorem excludit, *l. Divus & ibi gloſſ.*

ff. de

ff. de in integr. reſtit. Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig convent. lib. 23. tit. 7. n. 1.* Cravett. *conſil.* 946. *num.* 8.]

60 Ad 2. reſpondetur negando; quia textus † allegati ſupra generaliter loquuntur, *d. l. 1. §. initio, ff. de offic. præfe t. urb.* ubi non de ſummo Principe, ſed de præfecto urbis agitur, & tamen quicquid intra urbem admittitur ad præfectum urbis pertinere cenſetur, *Item d. l. pupillus, §. territorium, ff. de V. S.* Neq; Anton Gabriel alleg. loc. id expreſsè decidit, ſed ſaltem Guid. Papæ Joh. Andr. & aliorum opinionem refert. Et quod is magis priorem ſententiam probet, exinde patet, quod in ead. *concluſ.* 9. *num.* 14. ſubjicit, quod ſi conſtet aliquem rem habere in feudum quicquid eſt intra fines illius rei cenſeatur etiam jure feudi habere, niſi aliud probetur, ex Jaſon. *conſ.* 235. *in*
61 *fin. volum.* 2. Zaſ. 2. *conſil* 12. *col.* 1. Jam verò † territoria, ditiones, & juriſdictiones communiter jure feudi poſſidentur, indeque juriſdictio in dubio magis feudalis quam allodialis cenſetur, Bald. *in c audientiam, col. ult. x de præſcr.* Caſtrenſ. *conſil.* 179. *num.* 15. *lib* 1. Chaſſan. *in Conſuet. Burgun. tit. de Feud. §. 4. col 1. num.* 18. faciunt ea quæ tradit Anton. Fab. *in conſult. de Ducat. Montisferr. pro Duce Sabaud. part. 1. p. 39. in fin. & ſeqq.* Andr. Knich. *de jur. terr t. c. 3. n* 42.

62 Præterea ulterius ex eodem Gabriel. *d. concluſ. 9. num.* 15. ita colligitur, quoties † ad concedentem pertinet res, quæ conceditur, omnia conceſſa intelliguntur quæ ſunt incluſa intra fines rei conceſſæ, ex Alex. *Conſil. 107. volum.* 6 Oldrad. *conſil.* 187. Cravett. *conſil.* 105. *columnn. 1. & aliis.*

63 Jam vero † omnia ſunt & fuerunt in Principis ſummi imperio & juriſdictione in diſtrictibus conceſſis, Ant. Fab. *in d. conſult. part 1. p.* 43.

64 Deinde notum eſt, quod † Principes, Comites & ſimiles in ſuis territoriis hodie uſurpent jura Principis & quoad juriſdictionem ordinariam poſſe dicantur, quæ poteſt Imper. in univerſo, ita ut quemadmodum Imperatori in toto orbe omnimoda competit juriſdictio; ita etiam Principibus ſuperioritas territorialis in ſuo diſtrictu, Confer Andr. Knich. *de territ. jur. d. c.* 1. *num. 22. & ſeq.* indeque Imperatorem repræſentare dicuntur, *ibid. num.* 39. [Et eodem ferè modo ad ſimile argumentum reſpondet Dn. Referens apud Gylman. *in ſymphorem. ſupplic. Tom. 2. part. 1. vot. 5. n. 9. verſ. Ad ſecundum argumentum*:
65 Quod videlicet Principes † ex ipſius Imperatoris conceſſione & ex antiquiſſima & Notoria conſuetudine Regalia habeant atque in ſuis Ducatibus Reguli & quaſi Imperatores ſint, & ſpecialem pro ſe præſumptionem habeant, juxta Anton. de Butr. *in c. fin. num. 5. de offic. Archidiac.* Bald. *in l fin. C. de hered vel act. vend.* Indeque Dd. deſcendit traditio, videlicet, hodiè imperium ſciſſum eſſe, & jura imperialia quodammodo diviſa in Duces, Barones, Civitates, poſt Accurſ. Johan. Fabr. Bald. & alios adfert Referens apud Gylman. *alleg. mod. loc. num. 21. fol.* 71. Quod tamen civiliter & ſano ſenſu accipiendum per ea quæ ſcripſi *inf. hac Claſſ. cap. 6. per tot*] Imò for-
tius obligantur † illis ſubditi quam Imperato- 66
ri propter juramentum, ut vult Petr. Gregor. *de conceſſ. Feud. p. 7. q. 4 nu* 12. Matth. Steph. *de juriſd. lib. 2 p. 2. c. 7. n.* 38.

Ad 3. reſpondetur, multa quidem loca † per- 67
ſonas res in alicujus Principis territorio exiſtentes & ſitas, eſſe exemptas ſingulari privilegio, conceſſione & præſcriptione immemoriali: hoc tamen non præſumi, tum propter rationes ſupra allatas: tum quia exemptiones ſunt facti,
† quod ipſe vocis ſonus arguit: quæ autem facti 68
ſunt non præſumuntur niſi probentur, *l. in bello, §. facta, ff. de captiv. & poſtlimin.* Menoch. 3. *præſumpt* 0. *num.* 10. [Quamobrem dicens ſe exemptum à Domini univerſalis territorio, tacitè concedit de jure communi ſe comprehendi ſub juriſdictione illius *argum l. ex eo*, 18. *ff. de teſtib.* Meichſner. *deciſ. Cam. 26. n 2. Tom.* 3.] tum quia
odioſa † quæ ſunt non præſumuntur, *c. odia de* 69
regul. jur. in 6. At particularis juriſdictio contra univerſalem alterius in territorio ejus odioſa eſt, Hieron. Schurff. *in conſil. 26. per tot. & maximè, num.* 7. Johan. Köppen. *d. deciſ. 48. num.* 20. &
exemptiones † in præjudicium tertii ſtricti ju- 70
ris ſunt *c. cum Capella de privileg. l jus ſingulare. ff. de legib.* Jaſ. *in l. ſi quando, num. 3. Cod. de inoffic teſtam.* Cravett *conſil. 132. num. 20. part.* 1. Meichſner *tom. 2. lib. 2. Deciſ. 3. n* 19 *ex* Beroi. *conſil. 24. nu.* 10.
vol. 1 Itaque concedimus † multa loca reperiri 71
quæ ita exempta ſunt, non tamen inde infertur regulariter præſumendum eſſe locorum exemptionem. Multa namque fiunt, quæ tamen fieri non præſumuntur. Sic licet multi illicita faciant, nemo tamen præſumitur in dubio hoc facere
velle. [Et cum univerſalis juriſdictio, † territo- 72
rii Domino juris communis præſumptione competat, exemptio verò ſpeciali jure nitatur, in du-

bio utique pro illo pronunciandum erit, cum
poſſeſſio habens concurſum juris communis, fa-
vorabilior ea ſit, quæ concurſum juris ſpecialis
habet, Felin *in c. licet cauſam n. 9. de probat. verſ.*
verum enim vero. &c. Matth. de Afflict *deciſ.* 400.
num. 10.

73 Quamvis de jure † præſumptio iſthæc ſit
valida ex diſtrictu & territorio deſumpta, proba-
tionem tamen in contrarium admittit. Unde pa-
ria cenſentur eſſe extra territorium: & eſſe in ter-
ritorio, ſed eſſe exemptum, *c. cum Epiſcopus de*
offic. ordin in 6. Jal. *in l. fin. num.* 5. *ff. de juriſd.* Zaſ.
ad eand. l fin. ff. eod. Weſenb. *conſil.* 88. *n.* 8. Non
74 enim † neceſſario ſequitur, ſum in territorio.
Ergo ſum ſub jurisdictione Domini, Natr. *conſ.*
75 636. *num* 7. *vol.* 1. Nam etiam in ipſo † territorio
poteſt eſſe locus exemptus, Vant. *de nullitat. ſub*
tit. ex defect juriſdict. num. 108. Socin. Jun *conſil.* 68.
76 *num.* 7. *vol.* 1. Poteſt enim † caſtrum cum terri-
torio ſuo etiam in alterius Provincia ſitum ad a-
lium Dominum pertinere & per ſe territorium
facere a provincia ſeparatum, Abb. *in cap. nimis,*
n. 1. *verſ. poteſt. de jurejur.* Meichſner *tom.* 2. *l.* 1. *de-*
ciſ. 8. *in cauſa* Einhym contra Pfaltz *n.* 43. [adde
eundem *deciſ.* 6. *num.* 65. *Tom.* 2.]

77 Indeque non pauci † Nobiles, Comites, Ba-
rones in alicujus Principis diſtrictu caſtra & vil-
las habent, quæ tamen quoad juriſdictionem il-
li ſubjecta non ſunt, *cap. dilectus de Capell. Monach.*
Mynſing *reſp.* 16. *num* 45. Thom. Mich. *de iurud.*
concluſ. 60. Et hoc reſpectu locus aliquis poteſt
eſſe quidem in territorio, non tamen de territo-
rio Principis. *c ſi propter de reſcript.* Surd *deciſ.* 129.
num 17. Zach. Viet. *d. concluſ.* 27. Ziegler. *in d. §.*
Landſaſſii, n. 29.

78 Sic quod Caſtrum † ſit in territorio Januen-
ſium, non tamen de teritorio Januenſium, ſicut
loca exempta ſunt in Diœceſi, non tamen de
Diœceſi, tradit Ancharan. *conſil.* 437. *n.* 3. [Vid. Ca-
cheran. *deciſ. Pedemont.* 29. *num.* 6. Et quod unus
Dominus poſſit habere jurisdictionem in parte
alterius Domini territorii, tradit Bald. *in l. uno*
delegatorum in colum pen. de offic. deleg. Ja. *conſ.* 146.
num. 4. Et jus terrendi apud unum, mœnia Caſtri
apud alium conſiſtere poſſe, dicit Bald. *in cap.* 1.
quid ſit inveſtitur. & in c. 1. *§. è contrario ad fin. de*
inveſtitur. de re alien. fact. quem alleg. Zaſ. 2. *conſil.*
16. *num.* 48. [Matth. de Afflict. *deciſ.* 122. *in fin.*]

Quemadmodum enim non eſt inconveniens,
79 ut unus † ſit Dominus in univerſo, alter verò
in particularibus, quibuſdam rebus ſub univer-
ſitate illa comprehenſis, *text. in l.* 1. *§ fin. verſ. ſed*
enim gregem ff. de rei vindic. Sic rationi juris non
repugnat, ut idem circa jurisdictionem contin-
gat, cum argumentum à Dominio ad jurisdi-
ctionem & è contra regulariter procedat, ut per
Bart. *in l.* 1. *ad fin de iurud. & l qui furere cœpit, ubi*
idem Bart. *ff. de ſtat. homin quod ita ponderavit* Re-
ferens *in cauſa* Teutſchenmeiſters *contra* Otting-
gen *apud* Meichſner. *tom* 2 *lib.* 1. *deciſ.* 5. *n.* 99.

Hinc etiam in vulgari ſermone differunt † lo- 80
cutiones hæ, in eines Fürſten Land und Obrigkeit/
und unter eines Fürſten Obrigkeit ſitzen / Biden-
bach. *in quæſt Nob* 1. *n.* 16. Viet. *d concluſ.* 27. Qui
verò ejuſmodi † exemptionem docere non poſ- 81
ſunt, manent ſub univerſalis Domini territorialis
jurisdictioni ejusq; ſubditi & Landſaſſii dicun-
tur. Nam Landſaſſen und Landſaſſeren / ad jus-
territorii der Lands Obrigkeit / correſpective ſe
habet & à Landes ſitzen derivationem accipit,
Meichſner *tom.* 2 *lib.* 2. *deciſ Camer.* 8. *n.* 4. Matth.
Wehner *in pract. obſervat. verb.* Landſaſſeren/Bi-
denbach *d q. Nobil.* 1.

Hoc intuitu Landſaß † nihil aliud eſt, quàm 82
homo jurisdictionalis, cui in omnibus præcipi ac
mandari poteſt a Domino territorii, cui homa-
gium præſtat, ac Principem pro ſuo agnoſcit & no-
mi: at Erbherrn und Landsfürſten / ut poſt Gyl-
mann Schwanemann, ſcribit Wehner. *d loc.* [Cō-
fer Gail. *de arreſt. cap.* 6. *num.* 0.] quamvis defini-
tionem der Landſaſſeren periculoſam & multis
imperii conventibus ſollicitè & curioſè quæſi-
tam, nondum tamē inventam ſcribat Waremund
ab Ehrenberg *de fœderib. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 40. *&*
poſt eum Ziegler *in d. §. Landſaſſii, num.* 15.

[Nota tamen ad præcedentia, † licet paria 83
dicantur eſſe exemptum, vel extra territorium
eſſe: id tamen non promiſcuè obtinere ſcribit
Doctiſſim. Alberic Gentil Hiſp. Advocat. *lib.* 1.
cap. 5 *lit.* O. Nam extra territorium eſſe, eſt planè
extraneum eſſe: non idem eſt, eſſe exemptum.
Hinc conſentiri in judicem à quo eſt exemptio,
non item in extraneum poſſe. Neque etiam
exempti uniuſmodi ſunt conditionis: Quidam
enim ſimpliciter, quidam ſecundum quid exem-
pti reperiuntur. Coronidis loco ad hoc Caput 1.
notandum, magnam inter Principes & terrarum
Dominos ſæpè exoriri controverſiam de finibus
& determinatione territoriorum, ita ut quan-
doque ad arma deveniatur. Hac de re pleniùs a-
gere nimis foret prolixum & contra inſtituti ra-
tionem.

tionem, ideoque ſumma capita attingendo ita diſtinguendum exiſtimo: Aut agitur † de probatione, determinatione & confinibus territorii, quatenus ſumitur abſtractivè pro univerſitate agrorum, ſeu certo diſtrictu & complexu; & tunc utplurimum probatur per evidentiam confinium, naturâ vel opere humano, notoriè diſcretam. Natura † veluti per flumina, montes, rivos, convalles, &c. Johan Andr. *in c. cum cauſam in princ. de prob at.* Bald *conſil. 420. incip. verb Principis in princ. lib. 1 & conſil 459. lib. 3.* Socin. Jun. *conſil 91. num 9. lib. 2.* Marc. Anthon Natt. *conſil. 672. num.* 11. vid Geil. 2. *obſ 62. num.* 11 Eamque potiorem & certiorem ac optimam territoriorum probationem, Dd exiſtimant; quia naturæ cauſa potior eſt quam humana. *l fin. biq;* Bart *ff. de offic proconſ. l. profectitia, §. fin. ff. de jur. dot. l. 3 in pr. ff. de tut.* Natt *d conſil 672. n. 11.* ubi dicit iſtos naturæ fines eſſe æternos & in illis ſemel verum ſemper præſumi tale, Cravett. *conſil. 882. nu. 3. & conſil. 949. nu. 5. verſ. Tertio.* Regner. Sixtin. *conſil. Marp. 8. n 39. volum. 3.* Et ita Alpes † & iuga montium Appenninorum, ad æternam territoriorum diſtinctionem inter Lombardiam & Hetruriam eſſe, poſt Cravett. *d. conſil. 949. num. 1.* tenet Cardin. Tuſch *pract. concluſ 700. nu 12. verb. confinia qualiter probentur.* Sic Pyrenæi montes † Galliam ab Hiſpania diſcernunt, Orthel *in deſcript. Galliæ.* Opere humano † diſtinguuntur territoria per foſſas, clauſuras & burgos, vulgo Landwehren/ Landgraben/ manufactas, Additio ad deciſ. Guido. Pap. 193 *n. 1 verb decimo*, Meichſner. *deciſ. Camer. 33* quæ eſt anterior, *n* 72. & 75. Item per ſcripturas columnarum, ſcripturas ſculptas in lapidibus, ipſos lapides vi s Regales, libros antiquos, & ſimilia, de quibus latè agit Cardinal. Tuſch. *d concluſ. 700. lit. C junct. concluſ. 51 lit. T.* Sixt *n. d. conſil. 8 num. 40. volum. 3.*

84 · 85 · 86 · 87 · 88

89 Deinde † quando territorium concretè accipitur hoc eſt quatenus annexum habet ius terrendi, Regalia & iuriſdictionalia, tunc optimè probatur territorium ſive ius il ud, per actus exercitium iuriſdictionis importantes, ut eſt præſtatio collectarum, item pedagii, vulgo Wagelder/ circuitus finium den Ordnung & ſimi ibus iuriſdictionis ſpeciebus, de quibus *inf. hac Claſſ. cap. 4. paſſim per tot.* Cardinal. Tuſch *d concluſ. 5 verb. Territorium*, adde Meichſner. *deciſ. 6. n. 5. Tom. 3* Natt. *conſil. 204. n. 4.* Cravett. *conſil 673. num 9.* Geil 2. *obſ. 62. num.* 11. Cardin. Tuſch. *concl. pract. 139 lit. H.* Hiſtoricis vero & Geographicis quantum hac in re fidei habendum, vid. Udalric. Zaſ. *conſil. 16. num 39. 40. 41. lib. 2.* Hæc diſtinctio eo pertinet † quod velut in præcedentibus monitum, ſæpe accidit diſtrictum aliquem ad unum, iuriſdictionem vero territorialem ad alium pertinere vel in ortum, vel quoad certos quoſdam eiuſdem actus & determinatum exercitium, Ad d. quæ ſcripſi *infra hac Claſſ. cap. 3. num. 11. & ſeq.*] 90

Caput II.

De acquisitione et conceſſione juris territorialis, & quibus id competat.

Summaria

1. *Princeps Romanus univerſalis mundi Dominus, quoad juriſdictionem, & ſuperioritatem.*

2. *Omnis juriſdictio in orbe Romano vel Principis Romani eſſe, vel ab eo manaſſe præſumitur.*

3. *Nemo alius juriſdictionem habet, quàm Princeps ſummus, aut is, cui iuriſdictionem, & territorii jus dederit.*

4. 5. 45. *Iuriſdictionem territorialem concedere ſolius eſt imperatoris, tanquam fontis omnis dignitatis, & iuriſdictionis.*

6. *Patientia legitimi temporis interſtitione munita in manifeſtam conceſſionem evadit.*

7. *Principes inferiores ſuperiorem recognoſcentes eiuſmodi territorii iura conſtituere non poſſunt, &c.*

8. *In omni conceſſione Imperatoris ſemper excepta & reſervata, conceſſionuq; neſcia cenſetur ſuprema imperialis, & regia ſuperioritas, &c.*

9. *Præcipuus, & potiſſimus modus conferendi territorii, &c. quis.*

10. *Omnes iuriſdictiones præſumuntur à Principe data, atq; etiam feudales.*

11. *Itali allodialem quoq; conſtituunt, quæ donationis titulo permittitur.*

12. *Ratio dubitandi. Superioritas conceſſionis eſt neſcia, eſt enim de eſſentia Principis eiq; medullitus adhæret.*

13. *In omni conceſſione cenſetur reſervata ſuperioritas. Rex donans caſtrum cum omni iure, non cenſetur donaſſe ius regium.*

14. *Superioritas ſublimioris imperii, ſummiq; dominatus eſt ſymbolum.*

15. *Penes Imperatorem ſemper remanente ſuperiori-*

rioritate, per conceſſionem ad ſtatus imperii non tranſit. 16. *Abſurdum, duas ſuperioritates conſtituere in uno imperio. Superioritatis non datur ſuperioritas. Sicut nec ſervitutis ſervitus.* 17. *Juriſdictionis juriſdictio eſſe poteſt.*

18. *Ratio decidendi per diſtinctionem Superioritas imperialis & abſoluta, quæ fundatur in ſupremo & univerſali totius imperii dominatu, conceſſionis eſt neſcia.* 19. *Superioritas ſemper ſarta tectaq́; remanet, & major reſervata cenſetur poteſtas.*

20. *Superioritas, quæ fundatur in alicuius certi diſtrictus juriſdictione & imperio &c. citra ſuperioris læſionem concedi & transferri poteſt.*

21. *Summus Princeps vel Rex concedens alicui territorium vel caſtrum, duplex jus habet in eo: Aliud tanquam Rex, &c. aliud tanquam Dominus utilis, &c.*

22. *Reipublicæ intereſt habere plura prætoria.*

23. *Imperator mandata univerſalia promulgans, tanquam Cæſar, ex Cæſare: tanquam Princeps imperii, ratione ditionum imperii, &c. ex Principali poteſtate mandat.*

24. *Territorialis iuriſdictio acquiritur etiam præſcriptione, & conſuetudine.*

25. *Sicut ipſum territorium præſcriptione quaritur, ita etiam iuriſdictio.*

26. *Etiam omnimoda iuriſdictio conſuetudine quæri poteſt. Tempus immemoriale habet vim privilegii, & conceſſionis.* 27 *Favor, & veneratio antiquitatis, & temporis immemorialis eſt loco tituli.*

28. *Poſſeſſio curſu ſuo abſoluta titulum præſumptum manifeſto æquivalentem conciliat. Non neceſſe eſt alium probare titulum, ei qui temporis immemorialis privilegio nititur.*

29. *Tanti temporis curſus non minus dominia, & jura, quàm alias res mundanas omnes mutat.*

30. *Differt uſucapio, & immemorialis temporis uſurpatio.* 31 *Eius Ratio. Difficilia annumerantur impoſſibilibus.*

32. *Quæ fieri commode non poſſunt, cenſentur ſimpliciter fieri non poſſe.*

33. *Ad impoſſibilia nemo aſtringendus.*

34. *Immemorialis temporis antiquitas facit, ut poſtea probari titulus non poſſit.* 35. *Omnes probationũ defectus, quos temporis antiquitas parit, eiusdem antiquitatis autoritate ſupplentur.* 36. *In antiquis probationes admittuntur, quæ aliàs non admitterentur.*

37. *Præſumptio ex curſu temporis immemorialis inſurgens eſt iuris, & de iure, difficulter admittens probationem in contrarium.*

38. 39. *Immemoriale tempus aliis non dicitur cuius initium quocunq́; modo oſtendi poteſt.*

40. *Aliis immemoriale tempus dicitur quod excedit annos centum.*

41. *Sufficit ad immemorialis temporis conſtitutionem ſi memorari de principio nemo poſſit.*

42. *In foro tempus immemoriale quomodo probetur.*

43. *Hoc ipſum iudicis arbitrio committendum.*

44. *Ratio dubitandi Adverſus reſervata Principi nulla currit præſcriptio.*

46. 47. *Ratio decidendi, per diſtinctionem.*

48. *Summus Princeps immemoriali tempori robur conceſſionis & pleniſſimi iuris dans, illud voluit æquivalere ſpeciali conceſſioni.*

49. 50 *Territorialis iuriſdictionis ſuperioritas cadit in immediatum imperii ſubditum. Non verò in mediatum.*

51. *Conceſſiones Principis ſemper intelliguntur fieri ſalvo iure tertii.*

52. *Terra quæ non reperitur in matricula imperii, nec etiam in* Anſchlag deß Reichs: *non præſumitur eſſe immediatè ſub imperio.*

53. *Differt territorialis dignitas à regali feudali.*

54. *Multi ſunt Comites, & Barones de dignitate quidem regalis feudi inveſtiti territorialem tamen iuriſdictionem & ſuperioritatem non habentes.*

55. *In Nobiles imperii immediatos cadere poteſt territorialis dignitas & poteſtas.*

CUm Princeps Romanus † univerſalis mundi ſit Dominus, quoad juriſdictionem & ſuperioritatem, *l. deprecatio, ff. de L. Rhod. de jact. l. benè à Zenone, C. d. de quadr. præſcript.* inde fit ut quæcunque juriſdictio † in orbe Romano, qui eſt ſummi Principis territorium, exiſtit, ea vel Principis Romani eſſe, vel ab eo manaſſe præſumitur, eruditè inquit vir juris noſtri peritiſſimus, Anton. Fab. *in C. rerum in Sabaud. iudic. lib. 1. tit. 12. defin. 17. num. 1.* cum tranſlata lege Regia omni poteſtate non alius juriſdictionem † & terrendi poteſtatem habere poſſit, quàm Princeps ſupremus, aut cui is juriſdictionem & territorii jus dederit, *idem vir doctiſſimus in Conſulta. gravissima de Duc. Montisferr. pro Duc. Sabaud. part. 1. p. 43. dicit.* 1 2 3

Itaque concedere † juriſdictionem territorialem ſolius eſt Imperatoris, tanquam fontis omnis Dignitatis & juriſdictionis, Roland. à Vall. *conſil. 100. n. 3. 4. 5. 6. 7. volum. 4* Petr. Heig. 4

q. 2. n. 7.

q. 2 nu. 7. Andr. Knich. *de ſublim. & reg. territ. iur. c. 1. n. 306. 307.* [Idem *de autocrat. ſive territorii origin. & defin. n. 1076. & aliquot ſeqq.*] ex quo ſolo omnis poteſtas territorialis, ſuperioritas, dignitas, & jurisdictio pullulat, profluit, & promanat, ad eundemque refluit, Bald. *ad c. 1. num. 2. de allod.* Menoch. *2 præſumpt. 14 num. 4. per cap. 1. de Feud. March.* Roſenthal. *de feud. cap. 5. concl. 4. n. 1. & 2. fac. l. 1. ad l. Iul. ambit. l. 1. ff. de conſtit. Princip. l. 1. §. cum urbem ff. de offic. præfect. urb.* Ideoque nul-
5 la † terra, cum regali territorii jure, fieri vel poſſideri à quopiam poteſt, niſi quam Imp. conſtituerit, conceſſerit, & ſub univerſitate dominii conſiſtere juſſerit, Tob. Paurmeiſt. *de jurisdict. lib. 2. c. 8. num. 31. 32. & ſeqq.* Johan. Gœdd. *in reſp. jur. de reſtit. Baron. Vallend. num. 236.* [Neq; ab ullo qui ſuperiorem recognoſcit, conſtitui poteſt, Knichen. *de autocrat. cap. 1. num. 1976. & ſeqq.* Ziegler. *in §. Landſaſſii concluſ. 1. num. 20.* Matth. Steph. *de jurisd. lib. 2. p. 1. c. 7. num 23. & ſeqq.*] Vel
6 ita † a tempore hominis memoriam excedente poſſideri paſſus ſit, Andr. Knich. *in tract. de jur. territ. c. 3. num. 53.* Hæc namque patientia legitimi temporis interſtitione munita, in manifeſtam conceſſionem evadit, *argum. l. cum de in rem verſ. & ff. de uſur.* Georg. Everh. *conſil. 34. num. 9. & ſeqq.* Ex quibus conſequitur Principes inferiores Imperatorem vel Regem recognoſcentes ſupe-
7 riorem † ejusmodi territorium in quo exerceantur prædicta jura conſtituere non poſſe etiamſi ſuis vaſallis diſtrictũ aliquem conceſſerint, cum omnigena jurisdictione, alta & infima nec non venationibus, imò etiamſi concedatur cum omnis imperii & poteſtatis jure. Petr. *de jur. quæſit. non toll. cap. 21. n. 36. fol. 283.* Knich. *de autocrat. c. 1. n. 1089. & aliquot ſeqq.* Confer Roſenthal. *de Feud. cap. 5. concluſ. 14. in gloſſa.* Roland. à Vall. *conſil. 1. num. 144.* Ziegler. *§. Landſaſſii, concl. 7. n. 21.* Rauchbar. *p. 2. q. 11. n. 33.* Ubi hoc obſervandum venit no-
8 tabile, † quod ſicut in omni conceſſione Imperatoris & ſummi Principis, ſemper excepta & reſervata, conceſſionisq; neſcia cenſeatur, ſuprema imperialis & Regia ſuperioritas: ita in inferiorum Principum inveſtituris & conceſſionibus, ſemper ipſo jure excluſa ac conceſſionis neſcia ipſis remanet, territorialis ſuperioritas, ut videlicet ſint ejus ſuperiores & Domini, daß ſie jhre Herren und Landes Fürſten bleiben.]

9 Præcipuus † & potiſſimus modus conferendi territorium eiq; annexam ſuperioritatẽ eſt conceſſio Principis per modum feudalis beneficii & inveſtituræ ſub nomine & qualitate der Landes oder Herren Ober und Herrlichkeit / Petr. Gregor. *de Conceſſ. Feud. quæſt. 8. part. 1.* Matth. Steph. *d. c. 7.*
num. 125. Indeque jurisdictiones † omnes præ- 10
ſumendas eſſe non modò datas à Principe, ſed etiam Feudales, dicit Anton. Fab. *in d. conſult. pag 43.* [*c. ſi diligenti & ibi Abb. in princ. de præſcript.* Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib. 25. tit. 6. num. 50.*] niſi expreſſim conſtet de contrario, Bald. *in c. ad audientiam, col. ult. x. de præſcript.* Caſtrenſ. *conſ. 179. num. 15. lib. 1.* Et quamvis tali
† allodialem quoque conſtituant, quæ donatio- 11
nis titulo permittitur, in quæ hæreditatio jure ſuccedi tur, Decian. *conſil. 269 poſt princ. per c. dilecta de major. & obedient.* Purpur. *conſil. 119. n. 13.* communiter tamen apud nos Feudi lege conceſſa cenſeri debet, Andr. Knich. *de jur. territ. d. c. 1. n. 42.* [Tileman. de Benign. *Pentecoſt. 8. obſ. 1. n. 7.* Quæ verò verba inveſtituræ ejusmodi conceſſionem arguant, vid. Meichſner. *deciſ. 6. ſub nu. 65. Tom. 3. fol. 96. in princ.*

Pro ratione dubitandi facit, quod † ſuperio- 12
ritas conceſſionis ſit neſcia, quia illa eſt de eſſentia Principis, eique medullitus adhæret, Corſet. *de poteſt. reg. part. 1. q. 2.* Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib. 3. c. 2. num. 26.* in qua conſiſtit ſubſtantialis eſſentia Majeſtatis, Car. Molin. *in conſuetud. Pariſ. tit. 1. §. 2. gl. 4. ſub num 16.* Covarruv.
pract. qq. cap. 4. circa princip. Ideoque in omni † 13
conceſſione cenſetur reſervata ſuperioritas, *c. dudum, §. hoc igitur de præbend. in 6. l. inquiſitio & ibi Dd. C. de ſolution.* Sixtin. *1. regal. c. 5 nu 3. & ſeq.* Matt. *de jurisdict. p. 4. caſ. 196. nu. 6. & ſeqq.* Cacheran. *deciſ. 170. num. 3.* Roſenthal. *de Feud. cap. 8 concluſ. 15. num. 3.* Decian. *conſil. 123. num. 3. volum. 3.* Meichſner. *tom. 2 lib. 1. deciſ. Camer. 6. nu. 88.* [Carol. Molin. *in conſuetud. Pariſ. tit. 1. §. 1. gl. 5. n. 49.* Alber. de Roſat. *in l. 1. in fin. de offic. ejus cui mand. eſt jurisd.* ubi ait Regem donantem caſtrum cum omni jure, non cenſeri donaſſe jus Regium, Mynſing. *conſil. 39. n. 7.*]

Eſt namque † ſuperioritas ſublimioris Impe- 14
rii ſummiq; dominatus ſymbolum, Joh. Gœdd. *in reſp. jur. de reſtitut. Baron. Vallend. num 105.* Si itaque penes Imperatorem † ſemper remanet ſuperioritas per conceſſionem ad ſtatus Imperii non tranſibit; tum quia eadem res ad duos in ſolidum pertinere non poteſt; tum quia abſur-
dum † foret, duas ſuperioritates conſtituere in 15

uno Imperio, Natt. *conſil.*636. *num* 170. Thom. Mich *de juriſdict. concluſ.*8. Et ſuperioritatis non datur ſuperioritas, ſupra quam nullus exiſtimatur aſcenſus, Bald. *conſil.*434. *nu.*1. *verſ duodecimo ſic arguo, volum.*3. Andr. Knich *de ſublim. & reg. territ. iur. c.*5. *nu.*70. ſicut nec ſervitutis ſervitus, *l.*1. *ff. de uſu & uſufr.* nec commodum commodi, *l.* 2 §. *ſi indemnitas, ff. de adminiſtr. rer ad Civit. pertinent.* nec lucrum lucri, Marc. Ant. Peregrin *de jur. Fiſc lib.*6. *tit* 7. *num.*30 *& ſeqq* nec accidentis
17 datur accidens: quamvis † juriſdictionis juriſdictio eſſe poſſit, *ut teſtatur* Knich *de veſtitur. paction. part.*2. *c.*1. *n.*35. ex Bald. *in c. uno delegatorum,* 42. *n.*15. Hering. *de Fideiuſſ. c.*4. *n.*55.

18 Pro ratione decidendi diſtinguendum inter † ſuperioritatem Imperialem & abſolutam, quæ fundatur in ſupremo & univerſali totius Imperii dominatu: & inter ſuperioritatem territorialem, quæ fundatur in alicujus certi diſtrictus juriſdictione & imperio, ſalva ſupremi Dominatus recognitione: Illa conceſſionis neſcia: quia non habet gradum ſupra ſe, & non eſt dare aſcenſum ſuper eam, Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtra-*
19 *tib. lib* 3. *c.*2. *n.*25. [Et nunquam concedi poteſt † tanta poteſtas, quin ſuperioritas ſemper ſarta tectaque remaneat, & major reſervata cenſeatur, Roland. à Vall. *conſil* 1 *nu* 135. *cum ſeq vol* 2. Cacheran. *conſil.*3. *num.*7. & 8. Alexand. Raudenſ. *reſp.*1. *n.*263. & 435. *per text. in c. dudum §. nos igitur de prebend. in* 6. *c. ſuggeſtum x de decim.* Natt *conſil.* 487. *num.*24. *& ſeqq* Carol. Molin. *in conſuetud. Pariſien. tit* 1. § 1. *gloſſ.*5. *num.*55. ubi id extendit, etiamſi adjecta fuerit clauſula cum omni jure, quod habet, nullo reſervato; quia non poteſt accipi de reſervatis Regiæ Maieſtatis, ſed tantum iſtis juribus, quæ poſſunt convenire inferiori &
20 particulari Domino caſtri.] Hæc verò ultra † illius læſionem concedi & transferri poteſt. Neq; etiam ex tali conceſſione accidentis generatur accidens, quia hæc ſubordinatur illi ſupremæ. Non autem abſurdum eſt, ut accidens accidenti ſubordinetur, vel in eodem ſubiecto vel in diver-
21 ſo. [Summus enim Princeps † vel Rex concedens alicui territorium vel caſtrum, duplex jus habet in eo: aliud tanquam Rex, ratione iuris Regii univerſalis in toto Regno fundati, & hoc nunquam tranſit: aliud tanquam Dominus utilis & particularis, quod cum iuriſdictione territoriali iisque annexis iuribus transferre poteſt, ut per Alber. *in l.*1 *in fin. ff. de offic. ejus cui mand. juriſdict.* Luc. de Penn. *in l.*1. *col.*7. *verſ. vel dicas plenius, C de privileg. Scholar* Carol. Molin. *alleg. modo loc. n* 53. Meichſner. *deciſ.*3. *n.*34. *verſ præterea licet,* ubi ex Bald. *ad l.*1. *nu.*4. *ff. de offic. præf. & c.* dicit: Quod poſſeſſiones quædam ſint ſubornatæ, quædam oppoſitæ, &c. ſubornatæ, quando unus poſſidet ut ſuperior, alter tanquam inferior, Roland. à Vall. *conſil.*80. *n* 2. 3. 4 *& poſt n.*17. *verſ. quarto, &c. vol* 2. ubi ex Bald. *conſil.*253. *col* 2. refert † Quod ſi Princeps uni iuriſdictionem, maxime ei, 22 qui ſubalternatur ſuperiori, concedat, tunc nō videri denegatum ſuperiori cauſas nihilominus audire, cum Reipub. interſit habere plura prætoria, *l.*1 *C. de offic præfect. urb & l. fin. junct. gloſſ. c. ubi cauſ. Fiſc* ex qua Rol. à Vall *all. loc.* colligit, licet iuriſdictio ſpecialis Comiti Domorum datur in colonos vel inquilinos Imperatoris, tamen juriſdictio contra eaſdem perſonas non cenſetur adempta Præſidi provinciæ, cui ut maiori Magiſtratui circa eaſdem perſonas collata eſt, *l cum aliquid C. eod tit. d. l.*1. *& ibi* Bart. *C. de offic. præfect. urb.* Notandum hic etiam † quando Imperator, 23 mandata univerſalia in univerſum imperium promulgat, vel etiam privilegia & indulta concedit, quod tanquam Cæſar ex Cæſarea, tanquam Princeps imperii ratione ditionum imperii, quas hereditario iure poſſidet, ex Principali poteſtate, mandet, hac uſitata formula, quam in multis mandatis adverti: Auß Röm. Kayſerlicher auch Landsfürſtlicher Macht.]

Acquiritur etiam territorialis † iuriſdictio 24 præſcriptione & conſuetudine. Andr. Knich. *de jur. territ c.*3. *nu.*53. *& ſeqq.* Johan. Gœdd. *in reſp. jur. de reſtit. Baron Vallend. num.*175. Sicut enim ipſum † territorium præſcriptione quæritur, ita 25 etiam iuriſdictio quæ ei materialiter & paſſive cohæret, & in eo quodammodo plantata & radicata eſt, Socin Jun. *conſil.*146. *nu.*22. *volum.*3 *quod ita conſiderat* Referens *in cauſa* Herrn h. m/ *contra* Chur Pfaltz/ apud Meichſner. *tom.*2. *lib.*1. *deciſ.*8. *n.*2 *fol.*804.

Et omnimodam iuriſdictionem † conſuetu- 26 dine quæri poſſe poſt *gl. tradit* Bart. *ad l.*5 *de juriſdict nu.*9. Hieron. Treutler. *vol* 1 *diſp* 3 *theſ.*6. *lit. E. in not* quia tempus immemoriale habet vim privilegii & conceſſionis *l. fin. de aqu pluv. arc. l. hoc iure ff. de aqu. quotid.* Menoch 2 *arbitr. caſ* 43. Ernest. Cothman. *conſil* 79. *nu* 72. Sixtin. *de regal. lib.* 1. *cap.*5 *nu.*139 [Cacheran. *deciſ.*9. *nu.*7. Mynſing. *obſ.*30 *cent.*1 Sixtin. *conſ. Marp* 9. *n.*36.

17 *n.36. & ſeq.*] favorque & veneratio † antiquita-
tis & temporis immemorialis, loco tituli, Ga-
briel. *in commun. concluſ. lib. 5. tit. de præſcr. concl. 1.
nu. 44. & ſeq.* Meichſner. *tom. 2. lib. 2. deciſ. ult. nu.*
18 118. & poſſeſſio † curſu ſuo abſoluta titulum præ-
ſumptum manifeſto æquivalentem conciliat,
Andr. Knich. *d. cap. 3. nu. 53 & in comment. ad jus
Saxon. verb. Ducum Saxoniæ, c. 9. p. 221. in fin.* [Ad-
eò ut non neceſſe ſit, alium probare titulum,
qui temporis immemorialis privilegio nititur,
*l. 1. §. fin. ff. de aqu. pluv. arc. & ibid. gl. in verb. inter-
dictum, c. 1. de præſcr. pt. in 6.* Dyn *in c. poſſeſſor de reg.
jur. in 6.* Alexand. *conſil. 24. nu. 14. & ſeq. volum. 5.*
Meichſner *deciſ. Camer. 3. n. 23. Tom. 3.* Mynſing.
obſerv. 20. cent. 1. Gail. 2 *obſ. 71. nu. 9.* Decian *reſp.
24. num. 111. vol. 1.* vid. Sixtin. *conſil. Marp. 21 nu. 93.*
19 *volum. 3.* Tanti enim temporis curſus, † non mi-
nus Dominia & jura quam alias res mundanas
omnes mutat, Johan. Oldendorp *Claſſ. 3. act. 2.
verſ. illud.* Idque in tantum procedit, ut licet in
diſpoſitione aliqua ſit clauſula, nulla præſcripti-
one obſtante, non tamen excludatur præſcriptio
tanti temporis cujus initii memoria non exſtat,
Angel. *in l. 1. C. ne rei domin.* Bald. *in l. 1. C. de annal.
præſcript.* Et in Auth. *quas actiones, C. de ſacroſanct.
Eccleſ.* Matth. de Afflict. *deciſ. 254. n. 5.*]

30 Et in hoc differre puto † uſucapionem & im-
memorialis temporis uſurpationem, quod ad
hoc, ut uſucapio cenſeatur legitima, requiratur
titulus; Immemoriale verò tempus eſt loco ti-
tuli, & alium titulum non deſiderat, ut modo
dictum in præcedentibus. Idque ex hac ratione
31 fieri exiſtimo, quod † elapſo tanto tempore, cu-
jus initii non extat memoria, valdè difficile foret,
probare titulum, indeque difficilia quæ ſunt, an
numerantur impoſſibilibus, Ariſt. 5. *Metaph. Et eſt
text. in l. ſi familia, 51.* ibi tam difficilis, ut penè
impoſſibilis videatur, *ff. famil. erciſc. l. nepos Pro-
culo ff. de V. S. l. 2. de his qui effud. vel dejec.* Menoch.
32 5 *arbitr. caſ. 421. num. 69.* Ideoque ea quæ fieri †
commodè non poſſunt, cenſentur ſimpliciter
fieri non poſſe, quæ dicitur impoſſibilitas civilis
& legalis, Zaſ. *ad l. poſſeſſio, 1. §. municipes, 22 nu. 9.*
33 *ff. de acquir. poſſeſſ.* Ad impoſſibilia † autem nemo
adſtringi debet.

34 Et vero quemadmodum † ſola tam longi &
immemorialis temporis antiquitas facit, ut
quamvis ab initio probari potuiſſet titulus, poſt-
ea tamen probari id non poſſit à tanto tempore,
omnibus, qui tum adfuerant, extinctis, *l. in lege
Aquilia, 40. ff. ad l. Aquil.* [Matth. de Afflict. *deciſ.
324. ſub n. 15.*] ne quidem per auditum & eo mo-
do quo immemorialia pleraque probari ſolent,
l. ſi arbiter, 28. ff. de probat. æquiſſimum eſt ſanè, ac
rationi adprimè conſentaneum, ut omnes hi
probationum † defectus, quo temporis anti- 35
quitas parit, ejuſdem antiquitatis autoritate
ſuppleantur, *ut eleganter elegantiſſimus* Anton.
Fab. *docet in Conſultat. de Ducat. Montiſferr. pro
Duce Sabaud. part. 1. pag. 19.* ubi ſubjicit illud Ovi-
dianum:

Vulnus Achillæo quod quondam fecerat hoſti
Vulneris auxilium Pelias haſta tulit.

[Et in antiquis † probationes admittuntur, 36
quæ aliàs non admitterentur, *text. in c. veniens,
2. de teſtib. l. cenſus & monumenta, ff. de probat. l. qui
ex liberis, ff. de bonor. poſſ. ſec. tab.* Zaſ. *conſil.
15 n. 1 lib 2.* Cravett. *de antiquit. tempor. part. ult.
prim. part. princip. n. 30 & 31.* Meichſner. *deciſ. Ca-
mer. 3. ſub nu. 24. verſ. quarto ad probationem.* Vult.
conſil. Marp. 16. n. 52. & 58. vol. 1. Gylm. *in ſympho-
rem. ſupplicat. part. 1. tit. 2 ſub n. 22 vot. 1.*] Quam-
obrem † præſumptio quæ inſurgit ex hoc curſu 37
temporis immemorialis, eſt juris & de jure & dif-
ficulter admittit probationem in contrarium,
Menoch. *1. conſil. 90. nu 67 & lib. 3. Præſumpt. 131.
num. 39.* Quid vero ſit immemoriale † tempus, 38
non convenit inter DD. [Ut videre eſt apud Hon-
ded *conſil 17. num. 57. & aliquot ſeqq.* Sixtin. *conſil.
Marp. 9. num. 34. & ibi allegat.*] Sunt enim qui aſ-
ſerunt immemoriale tempus id non dici, cujus
initium quocunque modo oſtendi poteſt, Co-
varruv. *in cap. poſſeſſor. 2. part. relect. § tertius, nu. 8.*
Balb. 2. *part. 3. part. princ. q. 6. num. 26.* ſive per in-
ſtrumenta ſive per literas & alia monumenta,
Maſcard. *de probat. concluſ. 1045.* quæ opinio † ſi 39
ſubſiſteret, nec diluvium nec orbis initium hac
ratione immemoriale tempus dici poſſet, uti di-
cit Weſenb. *conſ. 2. n. 82.*

Itaque Weſenbecio & aliis immemoriale
tempus dicitur, † quod excedit annos centum. 40
Nam quod excedit centum annos, memoriam
hominum utique ſuperat, quia iſte cenſetur ulti-
mus vitæ humanæ terminus, *l. ult. Cod. de SS. Ec-
cleſ. l. an uſusfructus, ff. de uſufruct.* Weſenbec. *d.
conſil. 2. num. 77.* Franciſc. Balb. *de præſcript. part. 2.
part. 3. principalis, quæſt. 6. num. 24.* Johan. Gœdd.
de reſtit. Baron. Vallend. num. 133. [Ejusque ex-
ceſſum jamdudum apud Romanos inſolitum
fuiſſe, ſcribit Dionyſ. Halicarn. *l. 4. antiq. Roman.*]

Suffice-

41 Sufficere tamen puto ad † immemorialis
temporis conſtitutionem, ſi memorari de prin-
cipio nemo poſſit. Itaque in foro † ut probetur
42 tempus carere memoria, ſufficit teſtes laudare
canitie venerabiles, qui nec ſe vidiſſe, nec homi-
nes qui viderint vidiſſe, ſed à majoribus ſemper
contrarium audiviſſe profitentur, *argum. l. ſi arbi-
ter, 28. ff. de probat.* Zachar. Vict. *de exempt. concl.*
18. vel etiam ſi teſtes ita deponant: *quod nemo ali-
ter: ſed eorum unuſquiſq; à primo ortu & memoria
ita ſemper & ubiq; non aliter homines loquentes au-
diverint, ceu de probat. juriſgent. loquitur* Plat. 8. *de
legib. & ex eo* Alberic. Gentil. *de jure bell. lib. 1. cap* 1.
pag. 13. [Vel ita, habe es von Alten nit anders ge-
höret/ noch ſelbſt anders geſehen/ hoc eſt, ſe nun-
quam à ſenibus aliter audiviſſe, aut ſe vidiſſe, ut
eſt apud Meichſner. *deciſ.* 3 *nu.* 6. *Tom.* 3. item ſi di-
cat, ſo lang er jhme gedencke/ hoc eſt, quam diu me-
minit *ibid & nu* 18 19. 20. *ad. le eund. de ciſ.* 14. *nu.*
17 *d. Tom.* 3. Sixtin. *d. conſil.* 9. *num.* 35.] Paulò di-
ſtinctius hanc rem explicat, Mynſinger. 1. *obſerv.*
30. *per tot.* Andr. Geil. 2. *obſerv.* 66 *nu.* 7. [Et magis
43 eſt id ipſum † committi prudentis judicis arbi-
trio, Höſtienſ. & Butr. *in c. illud de præſump. poſt a-
lios,* Menoch *præſumpt.* 3 *cent.* 1. *lib.* 2. Et inſpecto
moderno breviori vitæ curſu hominum tempus
excedens ſeptuaginta annos, immemoriale dici,
poſt Ruin Socin. Cephal. & alios teſtatur, Johan.
Vincent Honded. *conſil* 17. *n.* 59. *lib.* 1. Indeq; à
quibuſdam hoc tempus ad quadraginta annos
reſtringitur, ut ex Bald. Dec. & aliis reſpondit
Vult. 2. *conſil. Marp.* 30. *num.* 116.

44 Pro rat one dubitandi facit, quod adverſus †
ea, quæ Principi ſunt reſervata in ſignum præ-
eminentiæ: nulla currat præſcriptio, *cap. cum in-
ter, x de conſuetud gloſſ. in c. volumus,* 16. *q.* 4. Sixtin.
1. *de regalib. cap.* 5 *num.* 145. Zaſ. 2. *conſil* 16. *num.* 12.
Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib.* 3. *c.* 2. *n.* 26.
45 Atqui jura ſuperioritatis † & territorii conce-
dere, ſolius eſt ſummi principis, tanquam fon-
tis omnis ſupremæ dignitatis, per ea quæ in prin-
cipio hujus capit. dicta ſunt.

Pro ratione decidendi hæc notanda diſtin-
46 ctio: Quod quæ competunt † Principi in ſignum
ſuperioritatis ſive univerſalis recognitionis, ut
eſt obedientia & quæ ei annexa ſunt, ea neque
præſcribi, neque tempore immemoriali quæri
poſſunt, Bald. *de præſcript.* 2. *part* 5. *part princ. q.*
47 *num.* 3. *per ibi tradita:* Quæ verò Principi † re-
ſervata ſunt in ſignum præeminentis dignitatis,
ut ſunt conceſſio territorialis ſuperioritatis re-
galium & ſimilium jurium, ea immemoriali tem-
pore, ſalva extrema & ſuprema Principis pote-
ſtate quæri poſſunt, & ita intelligendum quod
Dd. dicunt tale tempus vim privilegii & conceſ-
ſionis obtinere etiam in his, quæ ſunt reſervata
Principi, *c. ſuper quibuſdam, §. præterea de V.* S. Jaſ.
in l. de quib. colum. 10. *ff de legibus,* Mynſinger. *d. ob-
ſerv.* 30. *in pr.* [*Et obſ.* 24. *cent.* 4. *& obſer.* 29. *num.* 5.
Schneidwin. *in §. ſumma diviſio, n.* 66 *inſtit. de in-
terdict* Sixtin. *d. conſil.* 9. *num* 32.] Deinde cum
ſummus Princeps † immemoriali tempori ro- 48
bur dederit, ut haberet illud vim conceſſionis &
juris pleniſſimi, illud voluit æquivalere ſpeciali
conceſſioni. Plura de hoc acquirendi ſuperiori-
tatem modo & ejus requiſitis, vide apud Matth.
Steph. *de juriſdict. lib* 2. *part.* 1. *c.* 7 *num.* 139 *& mult.
ſeqq*

Nota præterea † non in quemvis cadere hanc 49
territorialis juriſdictionis ſuperioritatem, ſed
neceſſe eſt aliquem immediatum imperii ſubdi-
tum eſſe. Nam in hunc qui non eſt immediatè
ſub imperio, non poteſt cadere cauſa juris ſubli-
mis poteſtatis territorialis, quæ eſt, quod quiſ-
que Princeps & Comes in ſuo territorio jura
ſummi Principis exercet, & poſſit in ſuo territo-
rio ea, quæ poteſt Imper. in toto, Johan Gœdd.
in reſp. jur. de reſtit. Baron. Vallend. num. 208. *& ibi
relati*

Nam ſi in mediatum † Imp. hanc dignitatem 50
conferre vellet, ut in ſuo ſolo eſſet ſuperior, præ-
judicaret Domino immediato, quod juris ratio
nō admittit, R. A. de Anno 1548. §. Wie wol auch
in der Ringerung gehandlung. Conceſſiones † nam- 51
que Principis ſemper intelliguntur fieri ſalvo ju-
re tertii, *l.* 2. *§. ſi quis à Principe, ff. ne quid in loc. publ.
l.* 40. *de adminiſtr. tut.* qua de re latius ſupra *cap.
præced n.* 38. *& ſeq.*

Hinc etiam eſt, quod terra † quæ non reperi- 52
tur in matricula imperii, nec etiam in Anſchlag
deß Reichs/ non præſumitur eſſe per ſe territo-
rium, & immediatè ſub imperio, ſed eſſe de alicu-
jus Principis provincia & ejus ſuperioritati ſub-
jecta, tradidem Gœdd. *de reſp. num.* 212. ex Gylman.
& Geil. *tradit.*

Hac occaſione denuo notavi differre territo-
rialem † dignitatem à regali feudali. Siquidem 53
regalis feudalis qualis eſt etiam Comitatus, Ba-
ronatus poteſt etiam cadere in mediatum. Et ita
multi ſunt † Comites & Barones, qui quidem 54

de

de dignitate regalis Feudi inveſtiti ſunt, territorialem tamen juriſdictiónem & ſuperioritatem non habent, cum ſint aliorum Principum Landſaſſii, & ſalva illorum ſuperioritate ſeu Landes fürſtlicher Obrigkeit dignitatem tituli habentis annexam regalem præeminentiam nacti ſunt, *per textum clarum & apertum in d.* R. A. de Anno 1548 §. Wiewol auch in der Regierungshandelung/*add. ea quæ ſupra Claſſ. 4. cap. 14. circ. med tradidi.* Et vice verſa † in Nobiles imperii immediatos cadére poteſt territorialis dignitas & poteſtas,
55
Bidenbach. *Nob. quæſt. 1* qui tamen regalis dignitatis expertes ſunt, ut notum eſt, ſiquidem Nobilem eſſe, non eſt regalis dignitas. Pari ratione Civitates imperiales, Territorialia iura uſurpant, etiamſi feuda regalis dignitatis non poſſideant.

CAPUT III.

DE DEFINITIONE SUPERIORITAtis territorialis. ... Landes Hohen Obrigkeit.

SUMMARIA.

1. *Difficile eſt de territoriali ſuperioritate aliquid ſcribere.* 2. *Et nomen & res iuri noſtro ſcripto incognita, & ſolis moribus introducta, varièque uſurpata.*

3. *Autoris definitio ſuperioritatis iuriſdictionis territorialis.*

4. *Allegans exemptionem & immeditatem contra Dominum territorialem, eam probare tenetur.*

5. *Solus ſummus Princeps per prius habet territorium, fundatum in omnibus territoriis inferiorum.* 6. *Hoc reſpectu illud propriè dicitur territorium quod intra iuriſdictionem ſupremi Principis ſitum eſt.*

7. *Territorium ab aliis diſtinguitur in maius, & minus.*

8. *Imperatoris ſuperioritas imperialis reſpectu inferioris territorialis appellatur.*

9. *Territorialis inferiorum poteſtas intelligitur ſalvâ & illæſâ imperialis poteſtatis recognitione.*

10. *Territoriale imperium non niſi in immediatum cadit.*

11. *Alium quàm Imperatorem ſuperiorem quis agnoſcens in ſuo ſolo, & diſtrictu, ſuperioritatis territorialis jus habere, & uſurpare non poteſt.*

12. *Criminalem tantum iuriſdictionem habens, nullum ſubiectionis ius habet, niſi delicto cõmiſſo, &c.*

13. *Una provincia plurium dominatu fatigari, & ſubiecta eſſe poteſt.*

14. *Vox imperii generaliter accepta omnia ſuperioritatis iura & actus complectitur, &c.* 15. *Adſeſſoribus Cameræ imperialis ita explicantibus. Per iura imperii intelliguntur iura ſuperioritatis territorialis.*

16. *Regalia territoriali poteſtati, &c. ut plurimùm inſunt.* 17. *In imperio Romano conceſſo territorio univerſali, conceſſa æſtimantur omnia Regalia, cum omnimoda iuriſdictione.* 18. *Econtra ſub Regalibus ius ſuperioritatis non comprehenditur. Uſu loquendi tamen ſæpè commiſcentur.*

19. *Quicquid ſub ambitu territorii continetur, eiuſdem iuriſdictioni ſubeſſe, eiq; parere cenſetur.*

20. *Inter Dominum ſeu ſuperiorem territorialem & ſubditum, correſpectiva eſt habilitas, & relatio utriuſque ad alterum.* 21. *Superioritas ſe habet ad ſubiectionem, ut correlatum.* 22. *Et vice verſa* Lãdſaſſen und Landſaſſerey/ *ad ius territorii correſpectivè ſe habent.*

23. *Territorium* eines Landsfürſten/ *reſpectu Landſaſſiorum, definitur terra ſpatium iuriſdictione munitum.*

24. *Dominus qui propriè dicatur.*

25. *Forenſes ratione rerum ferunt etiam onera realia, &c. Paria ſunt, non eſſe in territorio, & eſſe, ſed tamen exemptum, & privilegiatum eſſe, &c.*

Difficilè † eſt de hac territoriali ſuperiorita- 1
te von der Landes Fürſtlichen oder Landes Hohen Obrigkeit aliquid ſcribere, cum & nomen & res der Fürſtlichen Landes Obrigkeit und Oberherrligkeit nec legibus expreſſa † nec uſu iuris ſa- 2
tis definita aut certis limitibus circumſcripta reperiatur, adeoque iuri noſtro ſcripto incognita, & ſolis moribus introducta, varieq; uſurpata. *uti ex variis Cameralium votis apud* Gylman Meichſner. *& alios apparet, & refert.* Matth. VVehner. *in pract. obſervat. verbi* Landsfürſtliche Obrigkeit *1 pag. 458. ubi aliquot refert opiniones, ad quem eas ſcire cupientes remitto.*

Mihi ſuperioritas & iuriſdictio territorialis † 3
die Landes Fürſtliche oder Landes Hohe Obrigkeit nihil aliud eſt, quàm ius & exercitium ſummi, poſt principem ſeu Imperatorem, imperii, eique annexorum regalium, quod in omnes territorii iſtius ſeptis incluſos homines, tanquam ſubditos regulari juris præſumtione competit, donec probetur exemptio, privilegio, vel quod ei æquivalet immemoriali tempore quæſita, ex notoria rei evidentia, vel teſtibus, vel documentis.

4 Et ita ex multarum † cauſatum relatione & votis appaiet Cameralibus, quod allegans exemptionem & immedietatem contra Dominum ſeu Principem territorialem, eam vel ex privilegio vel teſtibus vel documentis vel aliis argumentis probare neceſſe habuerit.

Dixi autem, eſſe *ius ſummi poſt principem im-*
5 *perii*, tum ad differentiam † imperialis & territorialis ſuperioritatis. Nam ſummus Princeps ſolus per prins habet territorium, quod fundatur in omnibus territoriis inferiorum, & eſt ſupra omnia territoria territoriorum & ubique locorum, quoad recognitionem univerſalis Dominatus & imperii, ex quo ubique locorum intentionem ſuam fundatam habet, ſecund. Bald. *in c. 1. colum. 1. de his qui feud. dar. poſſ.* Menoch. *conſil. 2. num. 5.* Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib. 1.*
6 *cap. 3. num. 7.* [Et hoc reſpectu † illud propriè dicitur territorium, quod intra juriſdictionem ſupremi Principis ſitum eſt; Et ſi quæ ei ſunt annexa, provinciæ, non territoria dicuntur, Rutger. Ruland. *de Commiſſar. part. 1. lib. 5. cap 5. ſub*
7 *num.* 20. Alii diſtinguunt † inter territorium majus & minus: Regnum habet territorium Regni, in quo ſunt Ducatus, Comitatus, Civitates & Caſtra; Et tamen quilibet Ducatus, Comitatus, Civitas & Caſtrum, etiam ſuum habet territorium invicem ſeparatum, comprehenſum tamen in maiori territorio regni, & utrumque ſuo reſpectu dicitur quid univerſale. Ruin. *conſil. 22. num. 5. lib. 1.* Cardin Tuſch. *practic. concluſ. 49. num. 4. verb. Territorium.*] Indeque Impe-
8 ratoris † ſuperioritatem imperialem reſpectu inferioris territorialis diſtinctionis gratia appellare, tum etiam hisce verbis innuere volui, quod
9 territorialis † inferiorum poteſtas, intelligatur, ſalvâ & illæſa imperialis poteſtatis recognitione: [Quo ſenſu dicitur: Cæſaris & Papæ juriſdictionem, non reſtringi ad limites alicuius territorii, Socin. *conſil. 237. col. fin. lib 2* Alex. *conſil. 77. col. 1. ad fin.* Cravett. *conſil. 128. num 1.*] tum deni-
10 que quod non † niſi in immediatorum territoriale illud cadat imperium, per ea quæ ſupra capite præcedenti notata ſunt *circ. fin.*

11 Si enim alium quam Imperatorem † ſuperiorem quis agnoſcat in ſuo ſolo & diſtrictu, utique is poſt Imperatorem ſuperior dici & ſuperioritatis territorialis ius habere & uſurpare non poteſt, ſed erit Landſaſſius Domini territorialis, etiamſi merum & mixtum imperium ac ſimplicem iuriſdictionem habeat, quæ omnia ſine ſuperioritate territoriali conſiſtere (quamvis eidem in dubio adhærere cenſeantur) poſſunt & ſeparationem admittunt ab illa quæ dicitur **die Landes Fürſtliche oder Landes Hohe Obrigkeit.**

Nam criminalem † tantùm juriſdictionem habens, nullum ſubiectionis ſive competentiæ ius 12
habet, niſi de'icto commiſſo, Jacob. Butrig. *in l. ff. de offic. præfect. prætor.* Afflict. *in cap. unic. qualit. vaſall. jurar deb. fidelit.* Ideoque exinde tantùm malè ſibi vendicat iuriſdictionem.

Neque novum † eſt, ut una provincia pluri- 13
um Dominatu fatigetur, alio ſummum imperium, alio iuriſdictionem ſimplicem, alio ius gladii, alio alia iura ſibi vindicanti, Gylmann. *in Symphorem. ſupplicat. Tom. 1. part. 1. tit. 3. vot. 2. nu. 15.* Ziegler. *in Commun. recluſ. §. Landſaſſii, num. 74. 75.* ubi ſubiicit, quod nō infrequens, **daß zwey drey oder vier Hertzige** urbes ſeu provinciæ reperiantur, ubi unus habet **die Lands Fürſtliche/** alius **die Fürſtliche Obrigkeit/** tertius **den Wildbahn/** quartus **die forſtliche Obrigkeit/** alius **die Vogtey vñ Erbgericht.** [Et hoc multis explicat & exēplificat Meichſner. *in deciſ. Cameral. 3. ſub n. 34 Tom. 3.*]

Poſui in definitione hanc vocem: *imperii*, quæ 14
generaliter accepta, omnia ſuperioritatis iura & actus ſuis quaſi ulnis complectitur, & vel per directum vel per obliquum latiſſimum territorialis dignitatis exercitium pervagatur. Et ita etiam † ab Aſſeſſoribus Cameræ imperialis repe- 15
rio explicari, ut videre eſt apud Meichſner *tom. 2. lib. 2. deciſ. 3. num. 67. fol. 144. in cauſa* **Ewerfeld/** contra **Richter und ſampt ... Hoffleute deß Heſſis Herbede/** & *d. tom. 2 lib. 1 deciſ. 6 n. 70. ibi,* ius regium vel imperii *fol. 633. in cauſa* **Teutſchen Meiſters contra Ottingen**, Gylman. *in Symphorem. ſupplicat tom. 1 part. 1. tit. 3. vot. n 16. quibus adde* Don. Garſ Maſtrill *de Magiſtratib. lib. 1. c. 3. n. 10. ibi:* licet hodie habentes iura imperii, in eorum Dominiis Principes nuncupantur, ubi per iura imperii intelligit iura ſuperioritatis territorialis.

Addidi præterea verba, *eique annexorum regalium*; quia † regalia territoriali poteſtati, præſer- 16
tim ſi illa ex poſſeſſione feudi regalis, utpote Ducatus, Comitatus, &c. deſcendat, ut plurimum inſunt, ut ſupra ſuo loco monui, *fac. c. 1. in pr. de Feud. March.* Paurmeiſt. *lib. 2. de iuriſd. c. 4. n 43.* Roſenth. *de Feud. c. 5. concluſ. 13. 14.* [Et in imperio Romano, † conceſſo territorio univerſali, con- 17
ceſſa exiſtimantur omnia Regalia, cum omnimo-

moda

omnimoda iuriſdictione, Schrader. *de Feud. part.* 10. *ſect.* 3. *num.* 152. Knich. *de autocrat. num.* 1404. Indeque eſt, quod territoria habere, ſit habere Regalia iuxt. Bald. *conſil.* 49. *part.* 2. quem allegat Zaſ. *conſil* 14. *num.* 23. *lib.* 1. Nec reperire eſt Principem imperii habentem territorium, qui non etiam Regalia habeat, Puland. *de Commiſſar part.*
18 2. *lib.* 5 *cap.* 4. *ſub n.* 25.] Non verò è contra †, ſub regalibus ius ſuperioritatis comprehenditur, Borchold *ad c.* 1. *num.* 20 *Quæ ſint regal.* Thom. Mich. *de jurisd concluſ.* 68. [Ut maximè enim quis ſuperioritatis ius non habeat: regalia tamen ex conſuetudine vel præſcriptione habere poteſt, vid. Wehner. *in pract. obſervat verb* Herrligkeit/ *in fin. pag* 288. Quamvis in uſu loquendi ſæpè commiſceantur, per ea quæ tradit Sixtin. *de regalib. lib.* 1 *c.* 1. *n* 19 *& ſeqq.*

Adieci præterea in definitione, *in omnes iſtius territorii ſeptis incluſos homines regulari juris præ-*
19 *ſumptione competens*, quia quicquid † ſub ambitu territorii deß Land Fürſten continetur, eiusdem iuriſdictioni ſubeſſe eique parere cenſetur, per ea quæ ſupra *cap.* 1 *num.* 21. *& ſeqq. hac Claſſ.* tradita ſunt.

Verba illa inſerta definitioni *tanquam ſubditos*,
20 oſtendunt † correſpectivam habilitatem & relationem utriusq. ad alterum. Sicut enim pater eſſe non poteſt propriè, ſine prole, ita nec Dominus & ſuperior territorialis ſine ſubdito cuius reſpe-
21 ctu dicendus eſt ſuperior. Nam ſuperioritas † ſe habet ad ſubiectionem ut correlatum, quod ſenſum abſolutum, manendo tale, nauſeat. Sic & vi-
22 ce † verſa Landſaſſen & Landſaſſerey/ ad ius territorii deß Landes Obrigkeit correſpectivè ſe habet, ut ſuò loco ſuperius dictum.

Hinc etiam eines Landes Fürſten territorium
23 † reſpectu ſuorum Landſaſſiorum definitur: terræ ſpatium iuriſdictione (intellige omnimoda) munitum, Bald. *in rubr. quæ ſint regal* Boër. *deciſ.* 227. *n.* 7. Bidenbach. *in Nob quæſt.* 1 *& ibi allegati*, Hieron. de Mont. *in tract fin. regund. cap.* 6. *nu* 10. Hieronym. de Cævall. *in ſpec. com. opin quæſt.* 899. *nu.* 6. [Confer Nicol. Everhard. Junior. *conſil.* 41. *num* 94. *vol* 1. Et Landes Fürſt idem denotat,
24 quòd apud alios, Dominus, † qui propriè ille dicitur, qui habet poteſtatem & iuriſdictionem, ſuper inhabitatam terram ſuam, quivè ſuperioritate & præeminentia fulget Bart. *in l. cum ſi exhibuiſſent*, 3. §. 1. *de public. & vectigal.* Ac iuriſdictio & ſubiectio probatur, quod quis Dn. vocatur, & à ſubditis ut talis honoratur, Petr *quæſt.* 12. *num.* 409 vid. Gylman. *part.* 1 *tit.* 2. *vot* 1. *num.* 79 *vulgo* der Landes Herr.] Deinde hanc † re- 25
ſtrictionem adieci reſpectu forenſium, qui ratione rerum ferunt etiam onera realia, Wehner. *in practic. obſervat.* Landſaſſerey; Et ratione exemptorum & privilegiatorum, quia paria ſunt certo tamen modo, non eſſe in territorio, & eſſe, ſed tamen exemptum & privilegiatum eſſe, per ea quæ ſupra latius dicta ſunt. Et hæc de quali quali territorialis ſuperioritatis deſcriptione dicta ſufficiant: Brevibus etiam erit agendum de actibus, in quibus illa fundatur, exercetur & probatur.

CAPUT IV.

DE ACTIBUS CORRESPECTIVIS ſuperioritatis territorialis der Landes Hohen Obrigkeit/ & ſubiectionis Landſaſſiorum, & ex quibus tam ille quàm hæc arguatur.

SUMMARIA.

1. *Jurisdictio territorialis conſtat ex diverſis, & ſeparatis actibus Jurisdictionalibus.*

2. *Homagium, ſive juramentum ſubjectionis à ſubditis præſtandum eſt ſtatim in ingreſſu regiminis.*

3. *Homagium eſt prima agnitio. & confeſſio ſubjectionis. Et ſuperioritatis recognitæ teſſera. Ad eamq; probandam multum operatur.*

4. *Hujus exactio & præſtatio actum univerſalem jurisdictionis inducit, & de neceſſitate jurisdictionem arguit.* 5. *Hoc præſtans propriâ, & juratâ ſuâ confeſſione ſe ſubditum conſtituit.*

6. *Iuramentum hoc ſubjectionem, & ſuperioritatem non à priori, ſed poſteriori arguit.*

7. *Confeſſio non inducit obligationem aut diſpoſitionem novam, ſed inductam firmat, & probat.*

8. *Subditi hoc juramentum recuſantes, officio judicis ad id compelli poſſunt. Etiam mandata pœnalia adverſus eos in Camera impetrantur.*

9. *Jus præſtandi homagii longiſſimo tempore præſcribi poteſt* 10. *Imperialis civitas Argentienſis licet indubitato imperio pareat, hoc tamen juramentum Imperatori vetuſto more non præſtat.*

11. *Subditus non jurans fidelitatem non minùs ad eam tenetur, quàm vaſallus, qui non jurat, vel cui per pactum illud remiſſum eſt.*

12. *Status imperii iuramentum ſubiectionis peculiare imperatori non præſtant, præterquam fidelitatis, & vaſallagii.*

13 *Ex pacto ſpeciali aut conſuetudine Domini priores iurant, de iuribus libertatibus, & privilegiis ſubditorum ſartis, tectisq́; conſervandis.*

14. *Contractus correſpectivi dicuntur, quorum unus fit reſpectu alterius.*

15 *Qui differt facere, quod debet, non poteſt petere quod ei debetur.* 16 *Nec recipit quod oportet, qui non facit, quod debet.*

17. *Idem contractus correſpectivi non implens, facit, ut adverſa pars liberetur.* 18. *Ex eo ſe iuvare nemo poteſt, quod ipſe impugnat, vel tranſgreditur.* 19. *Ampliatio.*

20. *Non dicitur actum, quamdiu adhuc fupereſt aliquid agendum.*

21. *Reciproca hæc promiſſio Dominorum, nihil adimit ſuperioritati, aut dignitati Principum.* 22. *Compatibilia ſunt, ſtareq́; ſimul poſſunt ſubditorum iura ſarta, cum ſuperioris poteſtate & maieſtate.*

23. *Nimia privilegia perpetuam contentionis & litium materiam præbent ſubditis.*

24 *Verbum homagii æquivocum eſt, eiusq́; variæ ſignificationes remiſſivè.*

25. *Ratione feudi, familiaritatis, & ſubiectionis iuramenta exiguntur.*

26. *Iuramentum* der Gewerbſchafften/ vnd Nachbarſchafften *ad mutuas repromiſſiones, & fœdera potiùs, quàm ad Homagia referuntur. Quando par pari, vicinus vicino iurant, nullum ſubiectionis argumentum præbetur.*

27. *Formula & ſumma Homagii,* Huldigungs Pflicht. 28 *A conſueta & uſitata formula invitis ſubditis non eſt recedendum.*

29. *Formula iuramenti fidelitatis remiſſivè.* 30. *Formula iuramenti familiaritatis pro officiorum diverſitate variat.*

31. *Differunt hæc iuramenta inter ſe formâ, & ſpecie.*

32. *Etiam ad rerum in alterius territorio poſſeſſarum recognitionem præſtatur aliquando homagium.*

33. *Reſpectu diverſorum bonorum aliquis alii atque alii iurisdictioni ſubeſſe, plures ac diverſos Dominos agnoſcere poteſt.*

34. *In alterius Principis territorio etiam per familiares ſuos focum & larem habens, de conſuetudine ad præſtandum iuramentum adigitur.*

35. *Actus agentium non operantur ultra intentionem eorum, Finis in omni actu, quò ſe dirigat, inſpiciendus.*

36. *Plurimi in Romano imperio ratione rerum Principi homagium præſtant, ratione ſuæ perſonæ omninò liberi, & nemini niſi Cæſari ſubiecti.*

37. *Etiam quis duobus, vel pluribus præſtare poteſt homagium.*

38. *Hamburgum Regi Daniæ tanquam Duci Holſatiæ, ſalvâ imperii libertate homagium præſtitit.*

39. *Etiam ſimplicem iurisdictionem habens pro modo, & ad effectum ſuæ poteſtatis iuramentum exigere poteſt.*

40. *In homagio, velut in omnibus aliis actibus hominum inprimis ſpectandum, quâ intentione, & ad quem effectum exigatur, & præſtetur. Actionis humanæ diſtinguuntur finibus.*

41 *In hereditariis Principatibus, &c hoc iuramentum præſtatur quidem Dominis principaliter ipſo actu regentibus, ſed tamen pro ſe, & ſucceſſoribus, &c.* 42. *Exemplo duarum linearum regentium in Haſſia.*

43. *Clerici ab hoc iuramento exempti ſunt. Paſtores aulici à iuramento officii immunes ſunt. Paſtores in Haſſia iuramentum ſubiectionis non præſtant. Profeſſores Academici coniunctim id præſtant.*

44. *A ſubditis iuramento ſubiectionis præſtito, Domino incumbit protectio & defenſio ſubditorum.* 45. *Soli Principi, vel qui iura Principis obtinet, talis protectio de iure competit.*

46. *Superioritas territorialis quomodo à multis definiatur.*

47. *Ad hanc protectionem pertinent etiam literæ tuitivæ,* Geleidsbrieff.

48. *Nuda protectio nec iurisdictionem alieni tribuit, nec ſuperiorum iuri præiudicat.* 49 *Sub protectione eſſe, non eſt ſub iurisdictione eſſe. Sub ſpecie Patrocinii & protectionis clientibus libertas non eripienda.*

50. *Clientes non dicuntur* Schutz Underthanen/ *ſed* Schutz vnd Schirmsverwandten. 51. *Territorialis poteſtas inde induci non poteſt.*

52. *Domus Burgundica in protectione imperii eſt, de iurisdictione tamen eiusdem exempta.* 53. *Idem obtinet in Ducibus Lotharingiæ, caſu fractæ pacis, & collectarum excepto,* 54. *Summa tranſactionis Burgundicæ recitatur.*

55. *Non rarò protectionis ius iurisdictionis initium exiſtit.*

56. *Aliud obtinet in Dominorum territorialium, non in pactitia extraneorum protectione.*

57. *Si Dominus & ſuperior protectionem & clientelam*

telum præſtet ad verſus quemcunq; uſu & moribus ad ſuperioritatis ius fertur.

58. Ad proprios & ordinarios Dominos pertinet. ſubditos ſuos tueri, ac defendere.

56. Priori protectioni, tanquam Dominorum ordinariorum iuriſdictioni inhiantes ſubditi ſe committere regulariter prohibentur.

60. Homines magis orientem, quàm occidentem ſolem adorare ſolent.

61. Tuitio & protectio ſubditorum, & cuſtodia totius territorii ſpectat ad officium Domini.

62. Quodammodo iniuria afficitur Dominus, quaſi ſe ſuosq; ſubditos tueri nequeant.

63. Clientes pro Advocatia ſtipendium annuum, vel aliud quid præſtare coguntur Patronis.

64. Intereſt Domini ſubditos non depauperari.

65. Opes tenuium patrociniis exhauriuntur.

66. Lucenſes, Parmenſes, Genuenſes, Florentini patrocinium Regis Hiſpaniarum ingenti mercede paciſcuntur.

76. Sæpè jus Advocatiæ plus æquo extenditur, & ad quæſtum & privatum lucrum transfertur.

68. Domini ſubditos ſuos invitos alienare non poſſunt, nec viciſſim ſubditis licet Dominis invitis patronum eligere.

69. In uno correlativorum diſpoſitum, cenſetur etiam in altero diſpoſitum eſſe. 70. Diſpoſitum in uno correlativorum digniori, cenſetur etiam diſpoſitum in altero minus digno.

71. Potentiorum patrocinium à nemine implorandum.

72. Hodiè pace publicâ ſancitâ, & ſtabilitâ omnis violentia prohibita eſt. 73.74. Denunciationes bellicæ ſublatæ, & pax inter omnes ſub Banni, & proſcriptionis pœna, conſtituta.

75. 1. Fallentia quando ſubditi in ſupremi Principis, & Protectoris, veluti Imperatoris clientelam ſe ſubmittunt. 76 Supremæ Majeſtatis quodnam officium proprium. 77. Ejuſmodi Protectionis privilegia dici ſolent Protectoria ſive Salvaguardiæ, & diplomata. Quæ de ordinaria inferiorum judicum juriſdictione nihil detrahunt, &c.

78. Habens aliquem ſub protectione, non dicitur eum habere ſub juriſdictione.

79. 2. Fallentia, quando ex privilegio vel præſcriptione jus eligendi protectorem uſurpatur. Qui ſuo jure utitur, nemini facit injuriam.

80. 3. Fallentia, quoties ſubditi ob juſtam, & neceſſariam cauſam alterius patrocinium implorare coguntur, &c. 81 Quod Germania conſuetudine quodammodo videtur receptum.

82. Omnis ratio expediendæ ſalutis neceſſaria.

83. Sui ipſius defenſionem omittere, non culpa tantum, ſed & dolus perhibetur.

84. Neceſſitas ingens eſt telum, nulli ſubiectum legi. 58. Factum neceſſitate urgent. culpabile non eſt.

86. Propter imminens periculum receditur à regulis juris communis, etiam prohibitivi. 87. Vrgente neceſſitatis telo, quæ injuſta ſunt, etiam juſtiſſima cenſentur.

88. Cautè in protectionibus agendum. Non rarò primus poſt protectionem gradus exiſtit in vaſio. 89. Patroni facilè in Dominos vel tyrannos, clientes verò in ſubditos vel etiam ſervos evadunt.

90. Non ſine magna & gravi neceſſitate, & cautè ac prudenter tutelæ & protectioni potentioris ſeſe ſubjiciendum.

91. Cautela prudenter ineundæ protectionis. 1. Patrocinia ſint gratuita, officio merces non debetur. 92. 2. Æquiſſimis conditionibus ineatur. 93. 3. Patronicii tabulæ erigantur & à novis ſucceſſoribus ratæ habeantur. 94 4. Breviori temporis ſpatio patrocinia circumſcribantur. 95. 5 Patroni clientum arces vel oppida præſidio militari non teneant.

96. Nocendi voluntas ambitioſis hominibus, & imperandi cupidis nunquam defutura.

97. Duobus principibus unitis Civitatis exiſtentibus protectoribus, an unus ex iis contra alterum oppugnantem eam, protegere poſſit, & debeat, &c. remiſſive.

98 Iuſtitiæ adminiſtratio ſuperioritatis territorialis ſymbolum & cryterion eſt infallibile.

99. Ad juſtitiæ adminiſtrationem pertinet. 1. Subditorum comparitio ad conventus provinciales. 100. Quæ comparitio inducit poſſeſſionem, & ſubjectionem juriſdictionis territorialis. 101 Sicut comparitio in Comitiis imperii immediatum civem, & ſtatum aliquem eſſe arguit, ita & hæc ſubditum, & Landſaſſium.

102. 2. Comparitio in judicio. 103. Iudiciorum exercitium, ſuperioritatis eſt indicium.

104. 3. Conſtitutio judicum, Prætorum, & Magiſtratuum, eorumq; deſtitutio. Quod eſt ſignum dominii & ſuperioritatis.

105. Ius conſtituendi magiſtratus ab aliis refertur ad Regalia. 106. Dici poteſt hoc jus eſſe de regalibus, quæ adhærent iuribus ſuperioritatis.

107. Obiectio. Ad eamq; reſponſio Talia ſunt prædicata, qualia permittuntur eſſe à ſubiectis.

108. 4. Vocatio, & comparitio ad bellum, excubias arcus, & ſequelam. 109. Quæ comparitio ſupe-

rioritas vocantis agnoſcitur 110. Huic proximum eſt ius apertura tempore belli, vulgò die Oeffnung. Quæ ad ſuperiorem Vogtheiam iure principatus competentem refertur.

111. Ius aperturæ non rarò ex ſpeciali pacto, iure fœderis, vel ex ſingulari reſervato competit. 112 Ex apertura iurisdictionis ſubiectio non ſequitur.

113. 5. Edictorum ac conſtitutionum provincialium promulgatio, Mandatorum & inhibitionum propoſitio. 114. Verbum, Gebott generaliter acceptū tàm ad merum, quàm mixtum imperium & ſimplicem iurisdictionem pertinet. 115. Quandoq; etiam Magiſtratibus municipalibus, quandoq; præfectis collegiorum mechanicorum competit.

116. Qui paret mandatis, edictis, inhibitionibus, ſubditus eſſe cenſetur. 117. Ille non eſt ſubditus, qui non poteſt cogi parere mandatis.

118. 6 Mulctarum, & pœnarum impoſitio. 119. Mulcta & pœnæ ſunt fructus iurisdictionis, & meri imperii. 120. Solvens mulctas & pœnas agnoſcit eius dominum, cui ſolvit.

121. 7. Ius recipiendi appellationes. Quod eſt ius quoddam ſuperioritatis, & iurisdictionis.

122. Adminiſtrando iuſtitiam circa appellationes conſtituitur quis in q. poſſeſſione ſuperioris iurisdictionis. 123. Appellatio non tenet, niſi ad ſuperiorem & in maius tribunal aſcendat. 124. Appellationis ſubſidium quæritur, ut prior ſententia emendetur. 125. Ex parte iudicis ad quem ſuperioritas præſupponenda. 126. Niſi conſuetudine inductum, ut ad peregrinum iudicem appelletur.

127. Si una Civitas de conſuetudine conſultet apud aliam, hoc non eſt propriè appellare. Sed eſt genus quoddam prorogationis, &c. 128. Hodiè à ſenatu Roſtochienſi, ad curiam vel Ducis Magapolitani, vel ſenatus Lubecenſis appellantur. Et aliæ Civitates ad mare Balthicum eundem ſenatum appellant. 129. Quæ provocationes in vim conſilii & conſultationis, aut prorogatæ iurisdictionis, non ſuperioritatis fieri cenſentur.

130. Superioritatis indicium & argumentum eſt appellationum & ſecundarum inſtantiarum ius habere.

131. Onera pro ſuſtentatione dignitatis & honoris vigore ſuperioritatis territorialis exiguntur, & præſtantur 132. Sunt & dicuntur ſublimioris dominii ac eminentiæ ſymbola.

33. Domini teneantur protegere, defendere, & tueri ſubditos, & ſubditi viciſſim tenentur onera ſubire.

134. Onera ſeu munera triplicia ſunt, perſonalia, realia, & mixta. 135. Perſonalia quæ ſint. 136. Patrimonialia quæ. 137. Hæc ſubdividuntur. Quædam ſimpliciter rebus imponuntur, & principaliter rei cohærent 138. Quædam principaliter perſonis indicuntur, rerum tamen intuitu, & propter res. Hæcq; dicuntur onera mixta 139. Tertia ſpecies adiicitur munerum patrimonialium.

140. Onera ordinaria, quæ ſunt. 141. In quibus conſiſtunt nervi Reipubl.

142. Extraordinaria quæ ſint.

243. Onera ordinaria regulariter ſolius rei intuitu, à poſſeſſoribus prædii præſtantur. Onus tributi rem ſequitur tributariam. 144. Et uſufructuarii eiuſmodi collectas ſolvunt. 145. Item Emphyteutæ. 146. Aliud obtinet in colonis partiariis. 147. Ampliatur in colonis Eccleſiaſticorum. 148. Ampliatio de uſufructuario. 149. Limitatur prædicta ampliatio.

150. Collectæ, tributa & cenſus ab illis ſolvendi, qui rem poſſident iure proprio, eiusq; fructus ſuos faciunt. 151. Ad eiuſmodi onera non conductor, ſed locator tenetur.

152. Extraordinaria onera non ſolum à ſubditis, ſed etiam extraneis, & forenſibus exiguntur. 153. Uti & à Clericis, & aliis privilegiatis, & exemptis. 154. Niſi eſſent eis ſpecialiter remiſſa.

155. Res ſemper ad quemcunq; poſſeſſorem tranſit cum ſuo onere, nec plus iuris quis poteſt in alium transferre quàm ipſe habet.

156. Ab his oneribus, quæ poſſeſſionibus, vel patrimoniis indicta ſunt, nulla privilegia præſtant vacationem.

157. Accidentia non migrant de ſubiecto in ſubiectum.

158. Bona ruſticorum à Nobilibus empta, nihilominus manent obnoxia ſervitiis & oneribus, ab emptore Nobili præſtandis. 159. Ita iudicatum in Camera imperiali, in Parlamento Pariſienſi. Et extat in Hiſpania lex. Et in Haſſia expreſſa deſuper conſtitutio.

160 In imperii conſtitutionibus perſonæ diverſa bona poſſidentes, diverſo onerum iure cenſentur.

161. Semel res libera ad privilegiatum clericum, vel exemptum perveniens, conditionem perſonæ ſequitur, & libertatem cum ea retinet.

161. In dubio res cenſetur ſine onere & libera. Nullius rei ſervitus præſumitur. 163. Libertas magis in rebus, quàm in perſonis præſumenda.

164. Teſtibus de libertate deponentibus plus creditur.

165. Ab

165. *Ab extraordinariis oneribus, quæ perſonæ principaliter imponuntur rerum intuitu, Clerici privilegiati & exempti immunes ſunt. Uti & Scholares.*

166. *Hæc munera ita pro utilitate Reipubl. perſonis principaliter, rerum tamen contemplatione imponuntur, collectæ nomine veniunt.*

167. *Collecta ad munera extraordinaria referuntur.* 168. *Hodiernâ conſuetudine collecta onera mixta ordinaria cenſentur.* 169. *Imponuntur non niſi ſubditis, & incolis. Vera ſunt Symbola ac notæ ſuperioritatis, probantq́ quaſi poſſeſſionem juriſdictionis ſuperioris.*

170. *Probans præſtationem collectarum intentionem ſuperioritatis habet fundatam, Collectatio eſt actus juriſdictionalis.*

171. *Ratio dubitandi. Collectio eſt de regalibus. Et quidem majoribus.*

172. *Reſpondetur ad eam diſtinguendo.* 173. *Impoſitio collectarum inter regalia, quæ jure ſuperioritatis, &c. competunt, numeratur.*

174. *Etiam illi qui juriſdictionem tantum ſimplicem habent, à ſua juriſdictionis ſubjectis urgente neceſſitate collectas exigere poſſunt.* 175. *Hocq́ caſu major pars minori præiudicare non poteſt.* 176. *Forenſibus & non ſubditis imponi non poteſt collecta.* 177. *Rei tamen, quam forenſis ſub alterius territorio ſitam poſſidet, imponi collecta poteſt.*

178. *Quæſtio in hiſce belli turbis ſæpius agitata. An forenſes in locis per hyberna vel præſidia gravatis non habitantes, vel etiam aliâs privilegiati, ratione bonorum ibidem ſitorum ad contributiones militares pro proportione eorum teneantur? affirmativè deciditur.*

179. *Ab eiuſmodi oneribus ne quidem Eccleſia, immunis eſt.*

180. *Hoc munus merè eſt reale, quod præſidiis inducitur in quibus tranſit, vel moratur exercitus.*

181. *Sive aliquis de iure, ſive ſpeciali Principis vel Ducis Belli Salvaguardiâ exemptus ſit ab hoſpitatione militum, non tamen propterea exemptus eſt ab onere burſali, hoſpitationi annexo.* 182. *Præiudicium adfertur in aula imperatoria, in cauſa Dn. Philippi Landgravii Haſſiæ &c. & N. N. &c.*

183. *Peculiares extorſiones, direptiones animalium, equorum, &c. Vaſtationes ædium, &c. cuiusq́ damno cedunt. Suam quiſq́ ſortem patienter ferat.*

184. *Quoad Nobiles quænam diſtinctio obtinuit in Haſſia.* 185. *Etiam coloni Eccleſiæ ab eiuſmodi oneribus non excuſantur.*

186. *Iſtæ contributiones quonam referendæ.*

187. *Sicut res tranſit cum onere, ita & tanto magis cum libertate.*

188. *Idem operatur oppoſitum in oppoſito, quod operatur propoſitum in propoſito.*

189. *Contrariorum eadem eſt ratio, tàm quoad iuris diſpoſitionem, quàm deciſionem.*

190. *Iniquum eſt vendentes privari commodo maioris pretii, aut ementes ſub bona fide decipi, ac gravari.*

191. *Ad inducendam q. poſſeſſionem collectandi pluralitas actuum non deſideratur, ſed etiam unius actus quietus non violentus, aut vitioſus ſufficit.*

192. *Pluralitas actuum ad q. poſſeſſionem iuriſdictionis acquirendam, vel conſervandam non requiritur.*

193. *Generaliter in corporalibus per unicum actum legitimum acquiritur q. poſſeſſio iuriſdictionis.* 194. *Hic actus eſt de genere eorum, quæ non ſolent facilè concedi.* 195. *In dubio non præſumitur talis actus iure familiaritatis vel voluntariè uſurpatus eſſe ſed potiùs ex cauſa neceſſitatis.* 196. *Præſtans ad id præſtandum Domini ſuperioris autoritate cogi poteſt*

197. *Ex voluntaria & neceſſaria cauſa quod fieri potuit, præſumendum eſt factum fuiſſe potius ex neceſſaria cauſa.*

195. *Immunis à collectis ſemel ſolvens, nec intra decem dies appellans, intelligitur renunciaſſe ſuo privilegio, & ſe collectis ſubieciſſe.*

199. *Quædam collecta eſt Provincialis, quædam imperialis, quædam circularis.*

200. *Imperialis collecta univerſis imperii ſubditis indicitur.* 201. *Etiam clericis privilegiatis, & exemptis.* 202. *Qualis eſt collecta pro expeditione Turcica.* 203. *Item, quæ olim ad Regimenti, hodiè ad Cameræ ſuſtentationem ſolvitur.*

204. *Dicitur hæc collecta imperialis, quia ab Imperatore imponitur.* 205. *A reſervata imperatori ſumma imperii poteſtate deſcendit.* 206 *Et Imperatori in ſignum ſupremi Dominatus ſolvitur.* 207. *Ex tenore capitulationis non niſi cum conſenſu Procerum, & ſtatuum imperii hodiè imponitur.* 208. *Quod tamen Maieſtatem Imperatoris non evacuat. Exemplo aliorum Regum.*

209. *Nemo omnium Princeps ius habet vel teruncium unum exigendi à ſuis præter conſtitutum cenſum, niſi populus aſſentiatur.* 210. *Chriſtiani Principes limitatam habent à Deo, & legibus, ad tributa exigenda licentiam, cuius termini ſine gravi peccato non excedendi.* 211. *Hiſpaniarum Regum in imponendis tributis, moderatio, & humanitas laudatur.*

212. *Collecta imperialis imponitur immediatis imperii civibus primariò. Secundariò vero etiam mediatis.*

213 *Immediatis permittitur ſubditos ſuos in ſubſidium ſubcollectare.* 214. *Ne tamen ſtatus à ſubditis ultra ſummam cuiq; in Matricula imperii deſignatam quicquam exigant.* 215. *Hoc caſu ſtatus imperii nudum tantum miniſterium, & exactionem habent.*

216. *Exigenda eſt collecta à ſubditis, habitâ ratione bonorum cuiusq;.*

217. *In collecta imperiali ſubditi in loco domicilii & habitationis, de omnibus bonis, ubicunq; ſitis. collectantur.* 218. *Ratio huius additur.* 219. *Obſervatio ſubiicitur de collectarum impoſitione.* 220. *Ratione bonorum in alterius territorio ſitorum, iuriſdictioni illius quis ſubiicitur, & ibi etiam collecta ſolvenda.*

221. *Limitantur prædicta.* 222 *In Haſſia tàm forenſes, quàm clerici in loco rei ſitæ collectas ſolvunt.*

223. *Laudandi ſunt Principes & ſuperiores, qui non effusè, ſed parcè citra ſubditorum perniciem regali collectandi iure utuntur.*

224 *Princeps veluti communis omnium pater, ſubditos non gravare, ſed eos in cunctis neceſſitatibus paſtoris inſtar fovere debet.*

225 *Regia Iacobi Angliæ Regis ad Henricum Filium admonitio.*

226. *Prudentiſſima Eberhardi I. Ducis Würtenbergici de ſuis gloriatio.*

227. *Adulterinum eſt aurum cum ſubditorum lachrimis collectum. Tributis & vectigalibus auctis facultates Principum diminui, æs alienum creſcere experientia teſtatur.*

228. *Non ſolum regionis, ſed & religionis cura ad Dominos territoriales pertinet.* 229. *Reformatio religionis ſequela ſuperioritatis indubitata cenſetur.*

230. *Ad actus Eccleſiaſticos quæ referantur.* 231. *Eccleſiaſticos actus Principes per Eccleſiaſticas perſonas expediunt.* 232 *Quocunq; loco actus iuriſdictionis Eccleſiaſtica exercens, fundatam habet intentionem ſuperioritatis*

233. *Etiam per alios actus declaratur ſuperioritas.*

234. *Ius etiam conducendi in via publica regulariter ad territorii Dominum pertinet* 235 *Quidam tamen Electores & Principes jus conducendi uſurpant etiam in aliorum diſtrictu & territoriis.* 236. *Haſſiæ Landgravii ius conducendi habent per Wetteraviam, per Fridbergam, Wetzflariam.* 237. *Elector Moguntinus per quendam diſtrictum Darmſtadinum, &c.*

238. *Territorium & conducendi jus non ſemper & ubiq; termini ſunt convertibiles, ſed hoc ſæpius ultra territorium extenditur.*

239. *Superioritati & Regalibus connexum eſt etiam jus Foreſti, de quo remiſſivè.*

240. *In incorporalibus quaſi poſſeſſio propriè in actibus poſſeſſoriis conſiſtere dicitur.*

241. *Dubium movetur. An unius atq; alterius actus juriſdictionalis exercitium ad alium actum extendendum.* 242. *Juriſdictionis uſus in uno actu cenſetur juriſdictionem tribuere in alio.* 243. *Exercens & conſervans juriſdictionem in uno actu, cenſetur eam exercuiſſe, & conſervaſſe quoad cætera omnia.*

244. *Ex probatione ſpecierum reſultat probatio generis.* 245. *Species ſub genere poſita habent caudas colligatas.*

246. *Iuriſdictio reſpicit univerſalitatem, quæ per ſe una eſt, licet multis modis exerceatur.*

247. 1. *Limitatio prædictorum* . 248. 2. *Limitatio.* 249. *Poſſeſſio collectandi transfertur de una ſpecie in aliam.* 250. 3. *Limitatio* 251 4. *Limitatio ſeu declaratio.*

252 *Obedientia nexus complectitur omnes actus iuriſdictionis. Per obedientiam acquiritur ius ſubiectionis.*

253. *Uſus contra certas perſonas non extenditur ad alias.*

254. *Diviſi ſunt homines eiusdem populi. Et unus homo non eſt idem cum alio.*

HOMAGIUM.

IUriſdictio territorialis, licet † ſit totum intel- 1
lectuale & individuum, conſtat tamen ex di-
verſis & ſeparatis actibus juriſdictionalibus, ex
quorum uno non ſemper infertur ad alium, U-
dalric. Zaſ *lib. 2. ſingul reſponſ c. 31. nu. 3 in fin.* Pri-
mus actus † ſuperioritatis territorialis, & ſubje- 2
ctionis exerceri ſolet in receptione & præſtatio-
ne Homagii, ſeu juramenti ſubjectionis: ſiqui-
dem Dominis territorialib. per Landſaſſios & a-
lios ſubiectos juramentum ſubiectionis die Erb-
und Landes-Huldigung / præſtandum eſt, ſtatim
in ingreſſu regiminis ſobald im Antritt jhrer Re-
gierung / confer Andr. Knich. *de iur. territ. cap. 3.*
num. 155. Hoc enim † prima agnitio & confeſ- 3
ſio ſubjectionis eſt, Thom. Michaël. *de iuriſdict.*
concluſ. 57. Geil. *de arreſt. cap. 6. num.* 10. Erneſt.
Cothman. *reſponſ Academic* 47. *num.* 38. Hieron.
Schurff. 3. *conſil.* 35. *n* 13. *verſ. potiſſimum,* Meichſ-
ner. *tom. 2. lib. 2 deciſ. ult num.* 122 *& ſeqq.* Et ma-
ximum

ximum obſequii & humilitatis ſignum arguit,
Mart. *de iuriſd. part.1, cap.27. nu.1.* Eſtque ſuperio-
ritatis recognitæ teſſera, Andr. Knich. *de iur. ter-
rit. c.3. num* 168. [Et ad eandem probandam mul-
tum operatur, *c. cum olim, de privileg.* Bald. *in c.
quæ in Eccleſiarum, colum. 6. de conſtitut.* Nevizan.
conſil. 11. *num.* 2. Menoch. *conſil.* 748. *num.* 38. *vol.*
8. Tileman. de Benign. *Deciſ. Camer. ſyntagm.* 4.
vot. 6. *num.* 228. *& eod ſyntagm. deciſ.* 2 *vot.* 5. *num.*
17 *fol.* 77. Huius exactio & præſtatio † actum u-
4 niverſalem juriſdictionis inducit, qui alios com-
prehendit, & de neceſſitate ſubjectionem argu-
it, Za. *ſingul. reſp. lib.* 2 *cap.* 31. Sixtin. 3. *conſil. Marp.*
8. *num.* 77. *& ſq.* Gylman. *deciſ* 46. *num.* 13 ſiqui-
dem nomine Principatus & territorii ſive alti &
univerſalis Dominii, ſublimioriſque juris & im-
perii poteſtate exigitur & præſtatur, eaque ſola
quaſi poſſeſſionem ſuperioris jurisdictionis pro-
bat, poſt Andr. Knich. reſpondit Herm. Vult. 3.
5 *conſil. Marp.* 35 *num* 30. Nam hoc præſtans † pro-
pria & jurata ſua confeſſione, ſe ſubditum con-
ſtituit, non ſecus, ac ſi quis confitetur, ſe tene-
ri pro aliquo, Bald. *in l.* 2. *num.* 56. *verſ ſed ego, C.
de ſervitut.* Hinc Philip. Comin. *lib.* 9. *Commen-
tar. pag.* 661. ſcribit. Hoc juramentum conſueviſſe
ei fieri, quam ut magiſtratum & Principem a-
gnoſcimus.]

6 Arguit autem hoc juramentum † ſubjectio-
nem & ſuperioritatem, non à priori ſed poſterio-
ri: Non enim ideò quis cenſetur ſubditus quia
jurat; ſed quia ſubditus eſt ideò jurat [Eſt enim
quaſi quædam confeſſio & agnitio ſubjectionis
hoc juramentum, ut modò dictum, *num.* 3 Con-
7 feſſio autem † non inducit obligationem aut di-
ſpoſitionem novam, ſed inductam firmat & pro-
bat, *l. Publia in fin. ibique* Bart. *num.* 2. *ff. depoſ. l. in
contractibus*, §. 1. *C. de non num. pec. l. pecunia, C. de
ſolut.* Cravet *conſil.* 1 *pro gener. num.* 466] Et vi-
ce verſa, non ideò quis ſuperior eſt, quia reci-
pit juramentum; ſed quia ſuperior eſt, ideò exi-
8 git & recipit hoc ipſum, indeque ſi † ſubditi præ-
ſtare recuſent, officio judicis vel condictione ex
moribus, ſeu ex *l. litibus, & l. ſi coloni, Cod. de agri-
col. & cenſit lib.* 11 ad id compelli poſſunt, ut &
mandata pœnalia adverſus ſubditos nolentes ju-
rare oder die Erbhuldigung erſtatten / in Came-
ra imperiali impetrare poſſunt Domini, Auctor. *Deciſ. ſeu
præiudic. Camer verb ſubditus* Maul. *de homag. tit.*
1. *num.* 27. [Subditus namque de jure communi
tenetur jurare fidelitatem, Cravett. *conſil.* 27 *num.*
1. *& num.* 5. *verſ. ſextò, ubi dicit hanc obligationem
eſſe legis ſive legalem, & fortiorem obligatione homi-
nis num.* 6.] modò ſoliti ſint ſubditi † jurare ho- 9
magium cum hoc jus præſtandi homagii longiſſi-
mo tempore præſcribi poſſit, Specul. *in §. quoniã,
verſ. quæritur, de feud*

[Huius rei notabile exemplum habemus in
imperiali Civitate Argentinenſi, † quæ licet in- 10
dubitatò imperio pareat, hoc tamen juramen-
tum Imperatori vetuſto more non præſtat, idque
Senatus Argentinenſis in literis 22. die Aprilis,
Anno 1622 ad Electores & Principes Mülhuſii
congregatos datis atteſtantur hiſce formalibus:
Gleich wie aber vnſere geliebte vnd geehrte Vorfahren Frey
zum H. Reich kommen / vnnd ſolche ihre / vor jetztbemelter
Herbeytrettunge zum Reich / wolhergebrachte Libertät vnd
Freyheit / auff vns jhre Nachkömlinge continuiret, deren
ſich auch weiland Röm. Keyſ. vnd Könige ſo mitiglich jeders
weilen erinnert / daß denſelben weder wir noch vnſere Bür-
gerſchafft jemals gehuldiget, der Pflicht erſtattet / vñ als auch
etwann dergleichen begehret / vnnd aber vnſere Vorfahren
agm Statt Regiment ihr Herkommen vnd Freyheit dargegẽ
eingewendet / ſie vnangefochten darbey gelaſſen worden / vnd
nichtes deſtoweniger den Römiſchen Kayſern vnnd dem H.
Reich trew vnd hold geweſen vnd geblieben / ꝛc. Hæ literæ
exſtant in relat. autumnali Sigiſmundi Latomi
de Anno 1620. Nec enim ſubditus † etiam non 11
jurans fidelitatem, minus ad eam tenetur, quàm
vaſallus qui non jurat, vel cui per pactum illud
iuramentum remiſſum eſt, Bald. *in l. ſi quis ſervo,
C. commun. de manumiſſ.* Marant. *de Feud qualit.
tit. de Feud ſine fidelitat. num.* 2. Cravett *conſil.* 24.
num. 4. Natt. *conſil.* 518 *num* 6. 7. Johan. Ferrar. *in
uſus Feud lib.* 6. *cap.* 1. *verſ & quamvis non ſolum.*
Pariſ. *conſil.* 23. *num.* 34. *vol.* 1. Tiber. Decian. *reſp.*
19. *num* 203. *vol.* 3. Et ita Referens apud Gylman.
in ſymphorem. ſupplic. in cauſa Eiſeni ꝛc contra Er-
furt / in terminos ſubjectionis decidit *part* 1. *tit.* 2.
vot. 1. *num.* 38. *fol.* 77. Treutler. *conſil.* 83. *n.* 80 De
conſuetudine verò & moribus imperii, † Duces, 12
Principes & Comites Germaniæ qui ſtatus ſunt
imperii, juramentum ſubjectionis peculiare Im-
peratori non præſtant, præterquam fidelitatis &
vaſallagii, in quo tamen & fidelitatem & obediẽ-
tiã iſtis verbis, Trew / Hold / Gehorſamb zu ſeyn /
promittunt, ut patet ex formula ſupra relata *Claſſ.*
2. *cap.* 2. *num.* 202. Nullus tamen ut exiſtimo
Ducum, Principum aut Comitum imperii repe-
ritur, qui hoc juramentum Imperatori non præ-
ſtet. Licet enim quidam, ipſum Principatum,
Ducatum aut Comitatum ab Imperatore Feudi
lege non recognoſcant; attamen ad minimum

de Regalibus & honorificentia terris illis con-
nexis, inveſtiuntur, ut in Duce Würtenbergenſi,
qui Ducatum à Sereniſſima Domo Auſtriaca,
Regalia vero & alia jura, ab Imperatore recogno-
ſcit, & aliis, uſu venit, vid. quæ dixi *ſupra Claſſ.* 4.
cap. 16. *poſt num.* 4:.]

13 Præterea ſi † pacto ſpeciali aut conſuetudine
inductum eſt, ut Domini priores jurent, vel ſti-
pulata manu vel literis datis promittant, quod
jura, libertates & privilegia ſubditorum, ſarta,
tectaque conſervare & tueri velint, adeò ut ſi Do-
mini id facere recuſent, ſubditi citra piaculum
& periculum, homagii præſtationem recuſare
poſſint, *arg. l. cum proponas, Cod. de pact.* Maul. *d.
tit.* 1 *num.* 11. *&* 12. quo caſu hoc negotium trans-
it in contractum correſpectivum. [Dicuntur
14 autem † contractus correſpectivi, quorum unus
ſit reſpectu & cauſa alterius, Menoch. *præſumpt.*
12. *num.* 2. *lib.* 6. *& conſil.* 109. *num.* 9. *per l. lecta,
verſ. dicebam, de reb. cred.* Hippol. Riminald. *con-
ſil* 204. *num.* 2. Crav *conſil.* 153. *num.* 8. Tiraquell.
ad l. ſi unquam, verſ. donatione largitus, num 118. *C.*
15 *de revoc. donat.*] Atqui ex † contractu correſpecti-
vo nemo agere aut ullo modo aliquid petere
poteſt, niſi primò ipſe contractum, ex parte
ſua ad amuſſim adimpleverit, qui enim differt
facere quod debet, non poteſt petere quod ei
debetur, *l. Iulianus, §. offerri ubi Dd. ff. de action.
empt. l. quæro, §. interlocutorem, ff locat. cap. perve-
niat ubi* Abbas *de jurejur.* [Decian. *reſp.* 1. *num.* 38.
vol. 3. Surd. *conſil.* 381. *num* 7. *& conſil.* 431. *num.* 52.
Cravett. *conſil.* 356. *num* 5. *& conſil.* 411. *num.* 25.]
16 Neque † recipit quod oportet, qui non facit
quod debet, *cap. eſto in gl. diſtinct.* 9; *cap. fruſtra de
17 regul. jur. in* 6. Et qui iidem † contractus corre-
ſpectivi non implet, facit ut adverſa pars libere-
tur & placita obſervare non teneatur, *d. cap. fru-
ſtra ubi* Johan. Andr. Dyn. *l. cum proponas lat.* 2. *ibi*
18 J. ſ. & Alexand. *Cod de pact.* Ex eo † enim ſe juva-
re nemo poteſt, quod ipſe impugnat vel trans-
greditur, *cap. ex eo, & ibi* Dyn. *de reg. jur. in* 6. *l.*
19 *auxilium. ff. de minorib.* Quod verum † eſt etiamſi
is, qui exigit aliquid ab altero ex parte ſua o-
mnia propè adimpleverit, ſed in modico capitu-
lo defecerit, eique onus probandi implemen-
tum illud incumbat, qui implere prius tenebatur,
Hartman. Piſtor *quæſt. lib.* 1. *quæſt.* 22. *per tot.* De-
cian. *reſponſ.* 60 *n.* 45 *lib* 2. *ut latè diſputatum* In
der Gerichtlichen Acten der Stadt Braunſchweig
Huldigung betreffend, *pars* 1. *fol.* 138 *& ſeq.* [Nõ e-
nim dicitur actum, † quamdiu adhuc ſupereſt 20
aliquid agendum, Jaſ. *poſt gloſſ. & alios in l. cum
Syllanianum, C. de his quib. ut indign.* Spec. *de ſa-
lar. advocat. num.* 11. Weſenbec *conſil.* 2. *num.* 41.
circ. fin. junct. num. ſeq. Gail. *obſerv.* 140. *num.* 10.
& ſeq. Vult. *conſil. Marp* 24. *n.* 21. *vol.* 2. Meichſn.
deciſ. 22. *ſub num.* 22. *Tom.* 4 Myſing. *reſp.* 56. *nu.*
5. Gylman. *in ſymphorem. part.* 1. *tit* 2. *vot.* 1. *nu.* 201.]
Et quod ille mos jurandi Dominorum, promiſ-
ſionis reciprocæ, in omnibus ferè Chriſtiani or-
bis regnis receptus ſit, ſupra *Claſſ.* 3. *cap.* 9. *n.* 16. *&
ſeqq. probatum eſt, ubi rationes in contrarium facien-
tes diſcuſſa.*

[Hæc tamen reciproca promiſſio Dominorũ,
† nihil adimit ſuperioritati aut Dignitati Princi- 21
pum, ſed tantum ad ſarta tectaque conſervanda
jura ſubditorum tendit, ut ex Montan. *de Fenib.*
tradit Henning Göden. *conſil* 3. *de jure civitat.
quod eſt in ordine* 32. *num* 7. examinat Referens a-
pud Gylman. *in ſymphorem. d. p.* 1. *tit.* 2 *vot* 1 *ſub
num.* 59. *fol.* 78. Huc pertinent ea *quæ ſupr. Claſſ.*
2. *cap.* 2. *num* 181. *& ſeq.* de capitulatione & repro-
miſſione Imperatoris, ſcripſimus. Compatibi-
lia enim ſunt, † ſtareque ſimul poſſunt ſubdito- 22
rum jura ſarta, cum ſuperioris poteſtate & ma-
jeſtate. Neque ulla privilegiorum conceſſio aut
confirmatio ejus eſt operationis, ut jura ſuperio-
ritatis abſorbeat, aut ſubjectionis devotionem
minuat vel tollat, Decian *reſp.* 3 *n.* 126. Cephal.
conſil. 186. *num.* 33. Camill Borell. *conſil.* 70. *num.*
38. *& ſeqq.* Quamvis & hoc † uſu compertum ſit, 23
nimia privilegia, perpetuam contentionis & li-
tium materiam præbere ſubditis adverſus magi-
ſtratum, per ea quæ ſcripſit Philip. Comin. *lib.* 8.
commentar. pag. 601. Froſſard. *lib.* 2 *hiſtor. de occa-
ſion. belli Flandrici.*

Ad propoſitum redeundo, notandum † eſt ver- 24
bum illud homagii Huldigung eſſe æquivocum,
Wehner. *in pract. obſervat. verb.* Landes oder Erb-
huldigung *ſupr.* [cujus undecim recenſet ſignifi-
cationes & acceptiones, amicus noſter Dn. Johan.
Bruning *in elaborata ſua diſput. de Homag. concluſ.*
3. Cum varia & diverſa ſint genera & gradus fi-
delitatis, ſubjectionis & obedientiæ, *c.* 1. *qualit.
jurar. vaſal. deb.* Meichſn. *deciſ. Cam.* 6. *num* 54.
Tom. 3.] ipſeque actus juramenti non uno modo
uſurpatur, in ſubditis, vaſallis, domeſticis, con-
fœderatis, aliiſve pro cujuſque negotii natura,
Matth. Steph. *de juriſd. lib.* 2. *part.* 1. *c.* 7. *num.* 227.
Vult. 1. *Feud cap.* 6. *num.* 4. Cujac. 2. *Feud. tit.* 7.

Unde

25 Unde ratione Feudi, familiaritatis & ſubjectionis juramenta exiguntur, Alvarot Bald & Afflict. *in c. 1 qualit. Vaſall. Domin iur. fidelitat* Roſenth. *de Feud. cap. 5 concluſ. 85. & ſeq.* [adde Natt. *conſil.* 628. *num.* 1. Gylman. *d. vot.* 1. *num.* 116. Vulrei. *5. conſil Marp.* 35 *num.* 27. & 28. ubi latè. Præter has tres enumeratas ſpecies, adhuc alias dari, ſcribit Auctor deß Friedbergiſchen Berichts / *fol.* 96. ideque exemplificat in juramentis der Schirm-Erbhuldigung und Nachbarſchafften. Et poſt eum Iohann. Brunning. *in diſputat. de Homag. concluſ.* 6. ve-
26 rium ego † hæc juramenta potius ad mutuas repromiſſiones, fœdera & conjunctiones, quàm Homagia referri ſalvo eorum judicio exiſtimaverim. Quando nimpar pari, vicinus vicino jurat, ſubjectionis argumentum de quo hic agimus, nullum præbet.] Plura tamen in unam eandemque perſonam diverſa conſideratione cõcurrere poſſunt, ut videre eſt apud Vult. *dict. loc. ubi vid.* unde vulgo Huldigungspflicht / Lehenspflicht / Ampts oder Dienſtpflicht. Formulam †
27 der Huldigungspflicht refert Wehner. *in pract. obſervat. verb.* Landts oder Erbhuldigung *pag.* 464. cujus ſumma eſt, quod jurans ſibi curæ eſſe velit, vitam, corpus, honorem & commodum Domini, getrew / hold vnd gehorſamb zu ſeyn. Maul. *de homag. d. tit* 1. Et wie es einem getrewen Landſaſſe vnd Vnderthan ſeinem rechten Erbherrn vnd Landesfürſten zu thun ſchuldig iſt. Et quod hac formula ſecundum Germaniæ conſuetudinem uti ſolent Domini Provinciarum & terrarum perpetui in receptione homagii a ſubditis, teſtatur Roſenth.
28 *de Feud. cap 6. concluſ.* 5. [A conſueta autem † & uſitata formula invitis ſubditis non eſt recedendũ, quia novitates in actu fidelitatis vitandæ, cum facilè generare poſſint diſcordias inter Dn. & ſubditos ut poſt alios prudenter monet Caſp. Anth. Theſſaur. 1 *quæſt.* 38. *num.* 10. 11. 12.] Et ex hujuſmodi homagio, probari ſubjectionem aſſeverat Geil. *in tr. de arreſt. Imper. cap* 7 *num.* 10. *& ſeqq.*
29 Formula † fidelitatis vaſallitiæ refertur *in cap.* 1. *in Nov form. fidelit & cap.* 1. *qualit. vaſall. Domin.*
30 *iur tenent.* Formulam † juramenti familiaritatis quod attinet, illa pro officiorũ diverſitate variat, & ex ipſo quotidiano rerum uſu apparet. [Et dif-
31 ferunt † hæc juramenta inter ſe, forma & ſpecie, ut poſt Bald. *conſil.* 327. *lib.* Natt. *conſil.* 367. *nu.* 19. Guid. Pap. *quæſt* 306. notat Caſpar. Anthon. Theſſaur. *d. quæſt forenſ* 38. *num.* 1. ubi de hac materia omninò videndus, *& ſub. numer.* 3 pro differentia notat, quod ſubditi teneantur jurare perſonaliter, & non per procuratorem, quod tamen vaſallus poteſt. Id quod etiam obſervavit Johan. Köppen. *obſerv. Feud.* 6. *num* 7. allegans *ibid.* Knich. *de ſublim. & Reg. territ. iur. cap.* 3. *n.* 247.]

Præterea præſtatur † aliquando homagium 32 non ad inducendam vel arguendam perſonæ ſubjectionem, ſed rerum in alterius territorio poſſeſſarum recognitionem. Hern. *in cap.* 1. *num.* 1. *& ibid.* Alvarott. *num.* 1. Paurmeiſter. *lib.* 2 *de iuriſd. cap.* 8. *num.* 112. [Ideoque aliquem † reſpe- 33 ctu diverſorum bonorum, alii atque alii iuriſdictioni ſubeſſe, ac plures & diverſos Dominos agnoſcere & jure communi receptum, & de more noſtrorum temporum, præſertim in imperio uſitatum eſſe, adſert Referens apud Meichſner. *deciſ. Camer.* 6 *num.* 53. *Tom.* 3 *fol.* 90. Neque contraria ſunt, aliquem eſſe in libertate reſpectu unius, & in ſervitute quoad alium, *arg. l. loci,* 9. *competit, ff. ſi ſerv. vindic.* Bald *in c. cum ſup. num.* 1. *de ſentent. & re iud.* Tileman de Beni n. *ſyntagm.* 4. *deciſ.* 2. *vot.* 5. *num.* 25. Etiamſi aliquis † in per- 34 ſona propria non habitet in alicuius Principis territorio, ſi tamen per familiares ſuos ibidem locum & larem habeat, de conſuetudine ad præſtandum hoc juramentum adigi ſolet, atque ita etiam pronunciatum refert Joh. Köpen. *obſerv. Feud.* 6 *num.* 8 *verſic. & ita pronunciatum.* Maximè ſi quis illius communitatis vel territorii commodis & privilegiis uti velit.] Ideo nec ab homagio † ratione rerum præſtito non eſt fundanda 35 qualitas ſubjectionis perſonalis abſoluta, cum illa tanquam perſonæ naturalem libertatem imminuens ſit ſtricti juris & odioſa, ideoque interpretationis extenſione non adjuvanda; tum quia odioſa non ſunt extendenda, *c. odia. de reg. iur. in* 6. tum quia actus agentium non operantur ultra intentionem eorum, *l. non omnis.* 19 *in pr de reb. cred.* eoque reſpectu & ad eum finem ad quem interponitur interpretandus. Finis enim in omni actu quo ſe dirigat inſpici debet, Menoch. *conſ.* 1. *num* 31.

Hinc plurimi in Romano imperio † exiſtunt, 36 qui ratione rerum Principi homagium præſtant. Ratione autem ſuæ perſonæ omninò liberi, & nemini niſi Cæſari ſubjecti ſunt; Eoſdemque Conſtitutionibus imperii non ſecus ac alios immediatos comprehendi, infinitis præjudiciis demonſtrari poſſe teſtatur, Thom. Michaëlis *de iuriſdict. concluſ.* 58. *lit B. in notat.*

Mm 2 Ex his

37 Ex his etiam ulterius infertur, † quod quis duobus vel pluribus præſtare poſſit homagium die Erbhuldigung. [veluti latiſſimè agitatum fuit in cauſa Oldenburg contra Bevern vid. Meichſn. *deciſ. Camer. 6. per tot Tom. 3.* Andr. Geil *de Arreſt. cap. 6. n. 10. & ſeqq.* Johan. Bruning *d. diſput de Homag. concluſ.* 44. & 45. ubi talem Homagium rectè Limitatum & reſpectivum appellat.] Exemplum habemus in quibusdam liberis imperii urbibus, quarum quædam vicino Principi præſtant fidelitatis ſacramentum, ſalva imperii libertate, Tileman. de Benign. *ſyntagm. 4. dec. 1. vot. 10. num.* 18. Zachar. Viet. *de exemptjon. con. luſ.* 36. Sic non ita
38 pridem Hamburgum † quod jam olim imperiali decreto pro libera imperii civitate agnitum, Regi Daniæ tanquam Duci Holſatiæ, ſalva imperii libertate homagium die Huldigung præſtitit, neq; tamen ei ſubjugata eſt, ut notum. Unde apparet daß die Erbhuldigung ſimpliciter & abſolutè non ſit fundamentum der Vogteylichen oder Landesfürſtlichen Obrigkeit / ſed tantum adminiculum, ut conſulendo tradit, Wehner. *in conſil. Franconic. conſ. 79. n. 2.* [Quandoque etiam homagium præſtatur um als dem Erb- vnd Gerichtsherrn / Alteri, als dem Landsfürſten oder
39 Landsherrn. Adeoq; † etiam ſimplicem jurisdictionem habens pro modo & ad effectum ſuæ poteſtatis, id exigere poteſt, ut poſt alios tradit Jacob. Cancer. *lib. 2. reſolut. jur. cap. 2. n.* 262. Andr. Knich *de jur. territor. cap. 3. n.* 253. Matth Stepb. *de juriſdict. lib. 2. part. 1. cap. 7. num.* 211. Ziegler. § *Nobiles concluſ. 1. num. 3. & §. civitas, concluſ 1. nu. 9. &*
40 *ſeqq.* Quamobrem in homagio, † velut in omnibus aliis actibus hominum inprimis pectatur, qua intentione & ad quem effectum exigatur & præſtetur per tradita ſupra *nu.* 35. Si enim aliquis hoc exigat ut Dn. territorii als der Landesfürſt/ eique ut tali id præſtetur, importat ſuperioritatem territorialem Si alio fine, cujus gratia recipitur, alium effectum arguit. Et vel maximè hic locum habet illud: Actiones humanas diſtingui finibus, Cardinal. Tuſch. *pp concluſ.* 269. Cravett. *conſil 1. pro gener. num* 460. Goedd. *1. conſil. Marp. 26 num.* 219. Et dictionem illam Huldigunge æquivocam eſſe, & non aliter ſubjectionem importare niſi eo nomine diſertè præſtetur, notant Paul. Matth. Wehner. *verb.* Landeshuldigunge/ Beſold. *in Theſaur. pract. verb.* Huldigunge. Corollarii loco adjicere lubet. Quod in heredita-
41 riis Dominatibus & Principatibus, † hoc juramentum præſtetur quidem Dominis principaliter ipſo actu regentibus, dem regierenden Landesfürſten/ Regenten oder Landesherrn /ſed tamen pro ſe & ſucceſſoribus ex deſcendenti vel collaterali linea, juxta ſucceſſionis vel pactitiæ, privilegiatæ aut communis juris ſeriem, pro cujusq; Regionis & Principatus more nach eines jeden Fürſtlichen oder Gräfflichen Hauſes Herkommen/ Rechten/ Statuta vnd Gewonheiten. In Haſſia hodiè duæ ſunt lineæ: † Caſſellana & Darmb- 42
ſtadina: & in utraque vigore pactorum familiæ à Cæſarea Maieſtate confirmatorum, unus tantum Regens Princeps. Is ſuo & ſuorum poſterorum, non ſolum natorum, ſed etiam naſciturorum, adeoq; eorum, qui adhuc in lumbis ſunt, omniumque collateralium nomine, & in defectum eorum ac utriusq; lineæ pro ſereniſſima Domo Saxonica vigore confraternitatis Homagium recipit, ſubſtitutionum gradatione admodum ſolenne. Confer. Vultei. *3. conſil. Marp. 35. n. 31. 32. & 33.* Deindè etiam omittendum non eſſe duxi, Quod in Haſſia ſubditi mediati videlicet Landſaſſiorum & Nobilium, iuramentum homagiale, non Principi ſed hiſce jhren Gerichtsherrn oder Gerichts Junckern plerumq; præſtent, qui rurſus Domino territoriali iurant. Clerici † ab hoc iuramento 43
exempti ſunt, *per c nimis, 30. c. ſeq. x. de jurejur.* indeque Paſtores aulicos, a iuramento officii immunes eſſe, quamvis æquè atq; alii ad obſervantiam eorum, quæ in tali iuramento officii ſive domeſticitatis continentur obſtricti ſint, notat Johan. Köppen *obſerv. Feud. 6. pu. 2.* Et non vidi in Haſſia, Paſtores urbanos aut paganos bey Einnehmung der Huldigunge iuramentum ſubiectionis præſtare, quamvis non ſemel iſtis actibus interfuerim. Profeſſores tamen Academici coniunctim ad præſtare ſolent.]

PROTECTIO.

Poſtquam Dominus territorialis à ſuis ſubditis debito modo recognitus, ad eius officium † 44
pertinet, ut ſubditorum ſuorum bona, res & perſonas protegat, defendat, & tueatur, indeq; protectio generalis, defenſio & cuſtodia territoriorum, tam iuris quàm facti, de potioribus iuribus iuriſdictionis & ſuperioritatis dicitur, Chaſſan. *in Catalog glor. Mund. p. 5. num* 195. Udalric. Zaſ. *1. conſil. 14. nu. 8. & mult. ſeqq & conſil. 15. nu. 4. 5. & ſeqq.* Et ſoli Principi † vel ei qui iura Principis 45
obtinet, talis protectio de iure competit, [die Vnderthanen bey jhren alten Herkommen/ Freyheiten/

[fr]iten/Recht vnd Gerechtigkeiten/ſchützen/ſchirmen vnd handhaben/ Geil. *de arreſt cap.8.n.12* Hieronym Schurff. 3 *conſil. 23. num. 3.* vid. Beſold. *in Theſaur. pract. verb.* Landes Schutz.] Menoch. *de arbitr. judic. quæſt. caſ.338.n.3.* Boër. *deciſ.179.* Sixtin. 3. *conſil. Marp.8.n 46.* Meichſner. *tom.2.lib.2. de.iſ.3.n 5.6.* ubi hoc latè conſideratum dicit in cauſa Meyntz contra Erfurt.

46 Hinc mul i ſuperioritatem † territorialem definiunt, quod ſit protectio defenſioque ratione juriſdictionis ſeu gubernationis territorii univerſalis competens, Wehner. *poſt alios à ſe allegatos verb.* Landesfürſtliche Obrigkeit/*p.462.* Thom. Mich. *de juriſd. concl.44. lit D in notat.* Ziegler. *in commun. concluſ. §. Landſaſſii, nu.8.* [Ad hanc pro-
47 tectionem † quæ jure ſuperioris uſurpatur, pertinet etiam; concedere alicui in ſuo territorio literas tuitivas, quas vocant lettre de ſauve garde, ſchrifftlich Geleyd/Geleidsbrieff. Renat. Choppin. *lib. 2. de dom in. tit. 8 num. 11. & lib.1. de Legib. Andium, cap. 78.* Georg. de Cabed. *deciſ.71. part.2.* ubi dicit quod ejuſmodi chartas tuitivas dare ſit ſupremæ juriſdictionis & ad Regem pertineat.]

48 Et quamvis nuda protectio † nec juriſdictionem alicui tribuat, nec ſuperiorum juri præjudicat, *text. in c. recepimus in fin. x. de privileg.* Hieron. Schurff. 3 *conſil. 23 num 3.4. & 12* quem refert & ſequitur Weſenbec. *conſil. 48. n.30.* Andr. Geil 2. *obſerv. 54. num 1 & 4.* Anton Fab. *in Cod. rerum in Sabaud. indic lib. 3. tit. 12. def. n 5* Gerlac. Buxtorff. *in differtat. ad. Bull. concluſ 99* [Natt. *conſil. 636. num 96.* Cardinal Tuſch. *pr. concluſ. 628 num 5. & 6 lit. C. verb. confœderatio. ubi vid*] nec aliquem eximit, Waremund ab Ehrenberg, *de fœderib. lib. 1 c 4 n 12. & ſeqq* Geil. *d. obſ 54.*

49 Siquidem † ſubprotectione & commendatione eſſe, non eſt ſub juriſdictione eſſe, ſed ſub defenſione facti ab injuriis & violentiis, Alber. Gentil. *de iur. bell. lib.3. cap.16. poſt princ.* Gylman *in ſymphorem. ſupplic tom. 1. part.1. tit 6.* Unde vulgò dici ſolet, Advocatum vel defenſorem Eccleſiæ non eſſe ejus dominum per *c. præterea, 23. de iur. patr. cap. in ſingulis regnis, de ſtat. Monach.* Bald. *in l. fin. C. de edict. Div. Hadr. toll.* Duaren *de ſacr. Eccleſ. Miniſter. lib 5. cap. 4. poſt princip.* Neque patronis & protectoribus ſub ſpecie patrocinii clientibus libertatem eripere fas eſt, Bodin. *de repub. lib. 5. cap.*
50 *6 p. 909. & 914.* Unde Clientes † non dicuntur Schutz Vnderthanen: ſed Schutz vnnd Schirms verwandten/ denn Schutz vnd Schirm gibt keine Obrigkeit/ Geil. *d. obſ. 54. num.1. & 2 3.* Ideoq; territorialis † poteſtas die Landes Obrigkeit inde 51
induci non poteſt, licet dicantur die Obriſte Schirmherrn Ruland. *de Commiſ. lib. 2. part. 4 cap. 3. num. 12.* Zachar. Viet. *de exempt. concluſ. 20. ubi ex* Natt. ſubjicit quod potius evidens ſignum juriſdictionis & ſuperioritatis non competentis ſit protectio, ſi peculiaribus pactis impetretur, Natt. *conſil. 636. num 1* [add. Sixtin. *d. conſil. Marp. 8. n. 49.* ubi hoc exemplificat in domo Burgundica, † quæ licet ſit in protectione imperii, de juriſdi- 52
ctione tamen ejuſdem vigore tranſactionis Auguſtanæ, de Anno 1548. notoriè exempta. Hujus tranſactionis formulam reperies apud Waremund. de Ehrenberg, *in appendice tractatus de fœderib. pag. mihi 350.* Idem obtinet † in Ducibus 53
Lotharingiæ, caſu fractæ pacis & collectarum excepto, juxta tranſactionem de Anno 1542 Cujus formulam idem Waremund. *d. loco, pag. 369.* Jacob Aug. Thuan *lib. 5. Hiſtor.* ubi ſummam Burgundicæ tranſactionis ita recitat: † JCtum & 54
in Comitiis (videl. prædictis de Anno 48.) fœdus, quo Cæſaris provinciæ omnes, quas per Germaniam & Belgium obtinet ſint in tutela & patrocinio imperii & in uſus publicos contribuant, ita tamen ut ſuis utantur legibus & iuriſdictione: Germania invicem à Cæſaris provinciis eandem tutelam & auxilia exſpectet, *fol.m.94 col.2. verſ. ICtum, &c.*] quamvis non rarò † protectionis 55
ius, iuriſdictionis initium exiſtat, Frider. Mindan. *de proceſſib. l. 2. c 14. n 3,* Ziegler. *in d. §. Landſaſſii, n.86.*

In noſtris tamen terminis † ubi non de pactitia protectione extraneorum, ſed Domino- 56
rum territorialium loquimur aliud obtinet, [per tradita Natt. *d. conſil. 636 nu. 95. & ſeq*] Ideoque ſi quis tanquam Dominus † & ſuperior intra pro- 57
prios territorii ſui fines alicui protectionem & clientelam promittat & præſtet, adverſus quemcunque, uſu & moribus ad ſuperioritatis ius refertur, ut poſt Andr. Knich. & alios ſcribit Johan. Gœdd. *in reſp. iur. de reſtit. Baron. Vallend. nu. 297.* [Gylman. *in ſymphorem. part. 1. tit. 2 vot. 1. num. 141. & 144. fol. 107. Tom 1.* ubi dicit, † ad proprios & 58
ordinarios Dominos pertinere, ſubditos ſuos tueri ac defendere, Roland. à Vall. *conſil. 18. n. 28. vol. 3.* Cagnol. *in l. culpa caret. de reg. iur.* Schurff. *conſil. 23, num 3.* Sixtin. 3. *conſil. Marp. 8 num 46*]

Priori iſti protectioni tanquam Dominorum ordinariorum † iuriſdictioni inhærenti ſe ſubdi- 59
ti committere regulariter aurea Carol. IV. Bull. & Ne-

& Noviſſ. Imper. Conſtitutionibus prohibentur. *Aur. Bull. tit. 1. prætextu parentelæ & tit. 16.* R. A. de Anno 1529. §. Wir auch Churfürſten / ibi, haben uns einmütiglich vergleichen / daß keiner deß andern Underthanen / deß Glaubens oder anderer Urſach halber / in ſondern Schutz und Schirm wider die Obrigkeit nehmen ſolle / quod repetitum in R. A. de Anno 1541. Unnd damit im H. Reich Teutſcher Nation in fin. & de Anno 1548. & de Anno 1555. Es ſol auch kein Landfried / de Anno 44. in pr. §. Doch ſoll auch kein Stand. Denaiſ. *in iur. Cam. verb. Pacis publicæ conſtitut.* §. 2. Sleidan *lib. 6. Comment pag. mihi* 171. quod multis conſideratum in cauſa [illegible] contra Erfurt / Gylman *in ſymphorem.* [illegible] *ic. tom. 1. part. 1. tit. 2. vot. 1.* Meichſner.
60 *tom. 2. lib. 2. deciſ. 3. n. 6.* tum quia † auctoritas veri Domini inde non parum minuitur, Paurmeiſter. *de iuriſdict. lib. 2. c. 9. n. 19.* Zaſ. 2. *conſil. 7. n. 5.* & ita comparatum ſit, ut homines magis orientem quàm occidentem ſolem adorent, ut Pompei. Syll. *dicit* Plutar. *in vit. Pompei.*

61 Ideoq; tranquillitati publicæ † & reverentiæ, quam ſubditi propoſito a Deo Magiſtratui debent contrarium videtur, ut ſpreto ordinario, quem velint, protectorem eligant, cum tuitio & protectio ſubditorum, & cuſtodia totius territorii ſpectet ad officium Domini, *l. illicitas, §. ne potentiores. ff. de offic. Præſid* Obrecht *de iuriſd. c. 8. nu 97.* Maul. *de homag. tit. 11. num 1.* Boër. *deciſ. 179.* &
62 quodammodo † iniuria afficitur Dominus, quaſi non ſit ejus animi & potentiæ, ut ſe ſuosq; ſubditos tueri queat, Arum. *in Aur. Bull. Diſcurſ. 6. concluſ. 2. pag. 251.* faciunt ea quæ ſupra dicta ſunt:
63 tum quia † Patrocinii prætextu ſubditorum bona exhauriuntur, cum clientes pro Advocatia ſtipendium annuum vel aliud quid præſtare coguntur Patronis, Zaſ. *d. conſ. 7. n. 5.* Bocer. *de iuriſd. c. 8. nu. 97.* Zachar. Viet. *de exempt. concluſ. 20.* Intereſt
64 autem † Domini ſubditos non depauperari, *arg. §. ſed & maior. inſtit. de his qui ſunt ſui vel al. iur.*

65 Hinc Salviani † Maſſilienſis graves querelæ, opes ſcilicet tenuium patrociniis exhauriri. Quis
66 enim eſt, qui neſciat † Lucenſes, Parmenſes, Genuenſes, Florentinos, patrocinium regis Hiſpaniarum ingenti mercede paciſci, inquit Bodin. *5. de rep. lib. c. 6. p. mihi* 911.

67 Unde fit ut patrocinii pretium † à clientibus ſæpe ſolvitur, non ut ab hoſtibus vel finitimis, ſed ut ab ipſius Patroni latrociniis tut ores ſint. Et ita ſæpè ius Advocatiæ plus æquo extendi & ad quæſtum & privatum lucrum transferri docet Geil *d. obſ. 54. n. 6.*

Et uti Domini † ſubditos ſuos invitos alienare non poſſunt Hotoman. *illuſtr. q. 1.* ita viciſſim nec ſubditis fas erit Dominis invitis patronum eligere Thom Mich. *de iuriſdict. concl. 137.* Quic- 68
quid enim in uno † correlativorum diſpoſitum 69
eſt, cenſetur etiam in altero diſpoſitum eſſe, *l. fin. in pr. C. de indict. vid. tollend. & ibi* Batt. *& in l. fin. ff. de acceptilat.* Bald. *in l. 1. C. de bon. matern.* maximè † ubi aliquid diſpoſitum eſt in uno correla- 70
tivorum digniore uti eſt magiſtratus, quo caſu cenſetur etiam diſpoſitum in altero minus digno, *gl. in rubr. de reb. cred. & ibi* Bald *ſec l. quæritur de ſtat. homin. ſec. rubr. ff. quod quisq; iur. in alterum ſtat.* Matth. Boyſ. *in addit. ad tract. Baptiſtæ d. S. Blaſio. c. 3. n. 5.*

Et jam olim † legibus ſcriptis vetitum, ut ne- 71
mo potentiorum patrocinium imploret, *l. 1. C. ne liceat potentior. l. 1. C. ut nem. ad ſuum patrocin.* quod multò magis † hodie obtinebit cum pace publi- 72
ca ſtabilita & ſancita omnis violentia prohibita ſit, R. A. de Anno 1521. de Anno 1548. de Anno 1555. & paſſim, ac † denunciationibus bellicis per 73
univerſum Imperium exulare juſſis, pax inter omnes ſub Banni & proſcriptionis pœna conſt tuta, R. A. de Anno 1595. d. Receſſ. de Anno 1521. 48. & paſſim. Imò † literarum belli denunciatoria- 74
lium ſcriptores, eadem qua ipſi auctores pœnâ tenentur, R. A. de Anno 1549. §. Dergleichen P. H. O. *art. 128 & 129.* [Matth. Stephan. Rem. & Zæritz. *ad dd. artic.*]

Prædicta tamen fallunt, 1. quando † ſubditi in 75
univerſalis & ſupremi Principis & Protectoris veluti Imperatoris Clientelam ſe ſubmittunt. Is enim cum jam antea generalem poteſtatem in omnes habeat, *l. deprecatio ad L. Rhod. de iact. l. 3. Cod. de quadrien. præſcr.* Maul. *de homag. c. 11. nu 6.* quod eſt ſupremæ † Majeſtatis officium proprium, daß 76
keiner uber Recht beſchweret / oder Rechtloß gelaſſen werde / Reichs Abſchied zu Augſpurg / de Anno 1530. §. Item wir hiebevor ibi: und aber uns als Römiſchen Keyſer gebühret einſehens zu haben / daß niemand das ſeine mit Gewalt wider recht entzogen ꝛc. *& in ead. conſtit. in præcedentib. §.* Weiter nach deme / ibi: Als einem Chriſtlichen Keyſer der Rechts niemand weigern ſoll Geil. *d. obſ. 54. n. 7.* ubi Protectionis ejusmodi privilegia ab Imperatore etiã privatis dari aſſerit, deß ſie ihr Kaiſer / und dero Erben in der Keyſ. Majeſt. Schutz und Schirm ſeyn ſollen / neq; ſubjectioni immediatæ ullum inde generari præjudicium. [Et dici ſoleat

77 ſolent † Protectoria, ſive Salvaguardiæ & Diplomata Anton. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud. jud. lib.* 3. *tit.* 12 *defin.* 5. ubi ita ſcribit: id genus Diplomatis Principalis, quo quis ſe ſuaq; omnia in Principis protectionem ſpecialem inſinuat, ſicut nullum jus tribuit impetranti, ſed competentis duntaxat, ſi quam habebat poſſeſſionem, conſervat, ita de ordinaria inferiorum judicum jurisdictione nihil detrahit, ſed ſi qua poſſeſſionis controverſia emergat, agendum eſſe, coram eodem judice, qui ſi diploma nullum eſſet, de ea re cognoſceret, adde Geil. *d. obſ.* 54. *n.* 7. Sixtin. 3. *conſil. Marp* 8. *n.* 107. Guid. Pap. *deciſ* 56. *n.* 1 ibidemq; Additionatores, Natt. *conſil.* 237. *n.* 2. 3. vid. exempl. traditum *infra*
78 *hoc cap. ſub num.* 132. Et ideò habens † aliquem recommendatum vel ſub protectione, non dicitur eum habere ſub ſuo gubernio vel jurisdictione, Gemin *conſ.* 81. *per tot.* quem refert Cardin. Tuſch. *pp. concl* 935 *n.* 2. Tale privilegium protectionis à Rodolpho II. Imp. pro ſe, uxore, liberis famulis, ſubditis & hominibus ſe impetraſſe, Anno 1610. die 15. Septemb. teſtatur, Matth. Wehner *in pract. obſerv verb.* Schirmbrieff.

79 2. Fallunt prædicta in iis, † qui ex privilegio vel præſcriptione jus eligendi protectorem uſurpant. R. A. de Anno 1555. §. Es ſoll auch/ibi: daß hinnit den jenigen ſo hiebevor von Alters Schutz vnd Schirmherren anzunehmen gehabt/nichts benommen ſeyn ſoll/ qui enim jure ſuo utitur, nemini facit injuriam, per vulgata.

80 Tertiò fallunt prædicta, quoties † ſubditi ob juſtam & neceſſariam cauſam, alterius patrocinium implorare coguntur, quod fit, quando Dominus territorii ordinarius illos vel propter negligentiam defendere nolit, vel propter abſentiam, impotentiam, aut alias cauſas defendere non poſſit, *fac. l.* 23. *ff. quod met. cauſ.* Idque con-
81 ſuetudine † Germaniæ quodammodo videri receptum teſtatur Sixtin. *conſil.* 8. *Marp. num.* 104. & *ſeq. volum.* 3. Et ita procedere puto ea quæ tradit Weſenbec. *conſil.* 48. *num.* 23. Geil. *d. obſerv.* 54. *n.* 4. Hieron Schurff. 3 *conſil.* 23. *nu* 2 & *ſeq.* Et ita etiam limitat Gerlac Buxtorff. *in diſſert. Aur Bull. concluſ.* 16 *in notat. circ. fin.* Ziegler. *in commun. concluſ. dict.* § *Landſaſſii, num.* 98. tum quia omnis
82 † ratio expediendæ ſalutis honeſta, Cic. *pro Mi-*
83 *lon.* ſuique ipſius † defenſionem omittere non ſolum culpa ſed dolus perhibetur, Bald. *conſil.* 4. *num.* 111. Alberic. Gentil. *de jur. bell. c.* 15 tum quia
84 † neceſſitas eſt ingens telum, nulli ſubjectum legi, *l* 1. *de offic. Proconſ. l.* 7. § 3. *ff. quod vi aut clam,* ſed ipſa facit legem, *cap. remiſſionem* 1. *quæſt.* 1. ac nulla curat privilegia, R. A. de Anno 1542. §. Und nemblich *cum ſimilib la. è* Tyraquell. *in tractat. lignag.* §. 26. *gl* 1. *n* 19, & *ſeqq.* Ideoq; † factum 85
neceſſitate urgente culpabile non eſt, *cap. ad limina cauſ.* 30. *quæſt.* 1. Hieron de Cævall *in ſpec. comm. opin q.* 906. *num.* 50. Et propter imminens † periculum receditur non ſolum à regulis juris communis, ſed etiam prohibitivi, Jaſ. *ad l. de* 86
pupillo, §. *præterea. ff. de nov. oper. nunciat. ubi allegat, l. ſi quis filio exhæredato,* §. *hi autem in fin. de injuſt. rupt. irrit fact teſtam.* Zaſ. 1. *conſil.* 21. *num* 11. ubi exemplo id illuſtrat. Et urgente † duriſſimo 87
neceſſitatis telo quæ injuſta ſunt, juſtiſſima cenſentur, ut pulcrè declarat Bodin. 5 *de republ. cap.* 5. *pag. mihi* 896. adde Nevizan. *in ſylv. nupt. lib.* 4. *ſub tit quomodo judicandum, num* 48. Si verò neceſſitas † vel alia juſta cauſa urgeat, alterius ſe pro- 88
tectioni committere, cautè agendum eſt, ne novus patronus magis hoſte noceat, cum non rarò primus poſt protectionem gradus exiſtat invaſio, Petr Gregor. *lib.* 11. *de republ c.* 11. *num.* 6. Et facilè fit ut patroni † in Dominos vel etiam tyran- 89
nos, clientes verò in ſubditos vel etiam ſervos evadant, Bodin. *lib.* 5 *de repub. cap.* 6. *pag.* 914. quod recentibus exemplis illuſtrat Ziegler *in d.* §. *Landſaſſii, n* 103.

Unde & † civitatibus & aliis ſtatibus liberta- 90
tem amantibus autor ego eſſem, inquit Frider. Mindan *lib* 2. *de proceſſib. cap.* 4. *n.* 7. ne ſine magna & gravi neceſſitate, idq; cautè & prudenter tutelæ & protectioni potentioris ſeſe ſubjicerent. Et tutius potiusq; exiſtiment exiguum aliquod detrimentum, vel incommodum ſumi parti, guſtu licet inſuaviore, quam ſervitutem annuo emere ſalario & mercede, ſed plauſibili protectionis titulo. Tutiſſimum cujusque ſtatus & magiſtratus patrocinium eſt rectè agere, jus & juſtitiam adminiſtrare, & cum vicinis cuiuscunq; illi conditionis ſint amicitiam colere, & ſi quæ contra jus, privilegia, vel immunitatem attententur, placidè & quam citò ſedare & componere, æquiſſimis de jure & æquitate permiſſis & conſtitutis mediis utendo. Hæc Mind. Adde Wintzler. *de Collect. obſ.* 21. Boter. *de Polit. illuſt. lib.* 6. *c.* 15.

Cautelas † aliquot prudenter initæ prote- 91
ctionis tradit Bodinus, quarum inter alias hæ ſunt. 1. ut patrocinia ſint gratuita, quia officio merces non debetur, *l.* 1. *ff. mandat.* 2. ut æquiſſi-

92 mis conditionibus † uterq; utriq; teneatur. 3. ut
93 patrocinii † tabulæ quas noſtri protectionis
literas appellant Germanicè Schutz vnd Schirm-
brieffe, quibus teſtatum ſit clientibus jura ſalva &
integra futura; quæ tabulæ à novis ſucceſſoribus
ratæ habendæ: alioquin patrocinium morte clien-
94 tis æquè ac patroni diſſolvitur. 4. ut patrocinia †
breviore temporum intervallo circumſcriban-
tur, & terminentur, ut ſi clientibus graviora vi-
deantur, mutari; ſi honeſta, continuari poſſint,
95 quod exemplis illuſtrat. 5. Omnium † optimam
& maximam cautionem dicit, ne patroni clien-
tum arces vel oppida præſidio militari teneant.
Hinc à Bruto tribuno plebis velut ab oraculo in
concione populi Romani dictum eſt: unam eſſe
96 tenuium † adverſus potentiores ſecuritatis cau-
tionem, ut ſcilicet potentes ſi nocere velint, non
poſſint: cum nocendi voluntas ambitioſis homi-
nibus & imperandi cupidis nunquam ſit defutu-
ra, *de quib.* vid. Bodin. 5. *de repub. dict. cap. 6. pag.* 910.
911. 912. 913 914. *& paſſim tot. illo cap.* Argumenta
eorum qui ſimpliciter ſubditis protectionem ex-
tranei quærere permittunt, refellit Arum. *in Aur.*
97 *Bull. d. diſcurſ 6 concl. 2. p* 252. [Si duo Principes †
unius civitatis ſint Protectores, an unus ex illis
contra alterum ſocium oppugnantem eam, pro-
tegere poſſit & ad hoc teneatur, vid. Simon. Pi-
ſtor. *inter conſil. Modeſtini Piſtor. 19. vol. 2. per tot.*]

JUSTITIÆ ADMINISTRATIO.

98 PRotectioni & defenſioni legitimæ, † annexa
eſt iuſtitiæ adminiſtratio, quæ ſuperioritatis
territorialis ſymbolum & cryterion infallibile,
Thom. Michaël. *de iuriſd. concl.* 62. [ejusq; quaſi
poſſeſſionem arguit, Decian. *conſil.* 694. *num.* 12.
Meichſner. *deciſ. Camer. 1. ſub n. 17. tom. 3.*] Ad iu-
ſtitiæ autem adminiſtrationem pertinet 1. ut ſub-
99 diti † vocati compareant ad conventus provin-
ciales auff Landtage quos Domini territoria-
les vigore territorialis iuris cogere poſſunt, Geil.
de arreſt. cap. 7. num. 14. [Meichſner. *deciſ. Camer.* 5.
num 47. *&* 52. *Tom* 3. Gylman. *in ſymphorem. Tom.*
2. *part. 1. vot. 5 num.* 14.] Zachar. Viet. *de exempt.*
concl. 37. Ziegler. *in §. Landſaſſii, n.* 139. quæ com-
100 paritio † inducit poſſeſſionem & ſubiectionem
iuriſdictionis territorialis, Afflict. *deciſ* 265. *num*
10. Erneſt Cothman. *conſil. Acad* 47. *n.* 33. Andr.
Knich. *de iur. territ. c. 3. n.* 181. [Nam ad Comitia
provincialia comparere, in commune cum aliis
provincialibus de iure Principis & Principatu
conſulere ſubditorum ſunt officia & munera;
Tileman. de Benign. *Syntagm. 4. deciſ. Camer.* 2.
vot. 5 num. 28. *&* 29.] ſicut enim † comparitio 101
in Comitiis imperii publicis, immediatum ci-
vem & ſtatum aliquem eſſe arguit, per ea quæ
ſupra *hac Claſſ. c. 1. n. 14. dicta ſunt*, ita & hæc Land-
ſaſſium & ſubditum.

2. Comparitio † in iudicio: quia ſubditi te- 102
nentur comparere in tribunali mediato & imme-
diato Dominorum territorialium, tam in perſo-
nalibus quam realibus, activè & paſſivè *arg cap.*
licet in fin de elect. Matth. Wehner *in practic. obſer-*
vat. verb Landſaſſen ubi dicit quod annexum ſit
der Landes Hohen Obrigkeit/ daß ein Landesfürſt
vber Landtsſachen vnter den Landſaſſen richte/
quia iudiciorum † exercitium ſuperioritatis eſt 103
indicium, Menoch. *remed. 4. retinend poſſeſſ n.* 585.
Socin. Sen. *conſil. 178. n. 19. lib.* . Meichſner. *tom* 2.
lib. 2. deciſ. ult. num 128 unde vulgatum illud, qui
te iudicat Dominus tuus eſt, ut ex Ludovic. Ro-
man. & Menoch dicit Thom Mich. *concluſ.* 62.
lit a. in notat. [Gylman. *in ſymphorem part. 1. tit. 2.*
vot. 1 num. 80.]

3. Jus conſtituendi † iudices ſcabinos, Præto- 104
res & Magiſtratum, eosque deſtituendi, die Ge-
richte zu beſetzen vnd zu entſetzen quod eſt ſignum
Dominii & ſuperioritatis, *l. 1.* [*ibi: quia ad curam*
Principis Magiſtratuum creatio pertinet ff. ad L Jul.
de ambit. *Nov 15 cap. 1. §. 1:* Bald. *in l. fin. n 2. Cod. de*
legib. & in l. Barbarius in lect. 2. nu. 13. de offic. prætor.
Chaſſan. *in Catalog. glor. mund. conſider. 24. nu.* 14.
quod in relatione conſideratur in cauſa Burger-
meiſter/ Richt vnd Gemeinde/ Ober vnd Nieder
Jngelheim contra Churpfaltz/ apud Meichſner.
tom. 2. lib 2 deciſ. ult. nu. 120. *& ſeq.* [Philip. Co-
minæ. *lib 1. commentar. circ fin.* ubi de conſtituen-
dis à Principe Flandriæ magiſtratibus agit. Et e-
jusmodi Magiſtratus ſive ſcabini tenentur jurare
Domino judicii, quod ipſum non leve eſt argu-
mentum imperii & ſuperioritatis, per ea quæ tra-
dit Schurff *conſil. 35. nu. 13. cent.* 3. Natt. *conſil.* 636.
num. 64.]

Hoc jus conſtituendi † Magiſtratus ab aliis 105
refertur ad regalia, *per text. inc. 1 quæ ſint regal. in*
uſib. Feud. Vid Sixtin. *de regal. lib 2. c. 15. num* 4. *&*
ſeqq. ubi latè defendit hanc ſententiam. Poſſet pro
concordia † opinionum dici hoc jus eſſe de re- 106
galibus, quæ adhærent juribus ſuperioritatis ſeu
iuri territoriali. [Sed huic rurſus opponi poſ-
ſet, † Dominos iuriſdictionales, vigore iuris-
dictionis & adminiſtrationis ſuæ etiam conſti- 107
tuere

tuere conſueviſſe Magiſtratus, officiales, ſcabinos, judices, &c. in ſuis pagis & oppidis. Ad hoc reſpondetur. Talia eſſe prædicata, qualia permittuntur eſſe à ſuis ſubjectis. Quando itaq; Magiſtratus, officiales & judices conſtituuntur à Dominis Territorialibus vom Landesfürſten oder Landesherren/ tunc cenſentur conſtituti in vim juris territorialis: Quando conſtituuntur ab aliquo habente Regalia, & non territorialia jura, vel quando in vim Regalium vel pro eorum tuitione & exercitio, hoc fiat, tunc Regalib. adhæret: Quando verò vigore ſimplicis juriſdictionis, & pro ejus exercitio & adminiſtratione Magiſtratus, &c. conſtituunt, tunc etiam meritò ei adſcribitur. Confer quæ in eandem ferè ſententiam diſtinguendo ſcribit Carol. Molin. *in conſuet. Pariſienſ. tit. 1. §. 1. gl. 5. n. 57. & ſeq.*]

108 4. Cum aliquando † jubentur inſurgere leges & jura armari gladio ultore, ad juſtitiæ adminiſtrationem & executionem ac territorii tuitionem, arma ſæpè deſiderantur, ubi juſtitia ſine illis invenire locum non poteſt. Itaq; pro adminiſtratione juſtitiæ & defenſione patriæ Dominus territorialis ſubditos & Landſaſſios vocat ad bellum, excubias arcis, ſequelam, Ray/ Folg/ Muſterung/ Auffurderung/ qui ſi vocati † compa-
109 reant ſuperioritatem vocantis agnoſcunt, Matth. Wehner. *in pract. obſerv. verb.* folge/ Bidenbach. *q. Nob. 7.* Andr. Knich. *de jur territ. cap. 3. num. 239.* Sixtin. *de regal. lib. 2. c. 1 num. 27.* [Huc etiam pertinent operæ in conſtruendis fortalitiis præſtitæ, Wann die Underthanen müſſen frohnen vnd dienen zu den Feſtungen. Hæc ſequela militaris probari ſolet, Durch die Muſter Rollen, Fortierz, tel & ſimilia documenta.]

110 Huic proximum eſt jus aperturæ † tempore belli, vulgò die Oeffnung/ quia ſubditi tenentur tempore belli Domino territoriali aperire caſtra & arces ſi quas poſſident, Weſenb. *conſil. 2. n. 78.* [Nicol. Boër. *deciſ. 2. num. 5. in fin.* ubi dicit, quod Rex, ſive Princeps, in civitatibus, caſtris, villis & munitionibus regni ſeu Principatus ſui, debet absq; difficultate cum omnibus ſuis intrare, atq; honorificè recipi, vid. Wehner. *in obſerv. verb.* Oeffnunge/ & Beſold. *in Theſaur. practic. eod. verb.*] Ideoq; ad ſuperiorem Vogtheiam quæ jure Principatus competit refertur, Knich. *de jur. territ. nu. 354.* & ad munitiones ac jura belli ſpectat, *argum. cap. 1. quæ ſint regal.* Johan. Gœdd. *in reſp. jur. de re-*
111 *ſtit. Baron. Vallend. n. 399.* [Non rarò tamen † hoc jus aperturæ ex ſpeciali pacto, jure fœderis vel etiam in nudo feudo ſeu caſtro Feudali ex ſingulari reſervato competit. prout experientia paſſim teſtatur. Sic Haſſiæ Principes in arce Kronbergk/ quæ extra territorium Haſſiacum ſita, aperturam ex ſpeciali reſervato habent. Et ſæpe unus Princeps in territorio alterius hoc jure gaudet ex ſpeciali proviſione. Non itaq; ſequitur, † Titius jus 112
habet aditus ſive aperturæ in meis arcibus, eique ad præſtanda obſequia ſum obligatus, idcircò arces meæ egoq; ipſi ſubſumus, ceu colligit Referens apud Meichſn. *deciſ. Camer 6. nu. 54. verſ. jam verò ad tertium &c. in fin.* Et non ſtatim qui Principi vel pari concedit jus aperturæ, hoc agit ut ſe ſuaq; ſubjiciat eius iuriſdictioni.]

5. Pro adminiſtratione iuſtitiæ Dominus territorialis vigore ſuperioritatis † proponit edicta, 113
conſtitutiones Provinciales Landesordnung/ promulgat. [Wehner. *in verb.* Landſaſſen *in fin.* Ziegler. *in §. Landſaſſii, nu. 135.* Meichſner. *deciſ. 8. n. 47. Tom. 2. lib. 1. deciſ. 8.* Quo pertinent, ponderum & menſuræ conſtitutio, Ehlen/ Gewicht vnd Maaß anzuordnen. Itē Leges ſumptuariæ, Kleider/ Hochzeit vnd Geſterey Ordnungen/ ſimiliter Leges ſylvarum, Wald vnd Holtzordnunge/ cum ſimilibus, item mandata & inhibitiones proponit,] hat Gebott vnd Verbott anzulegen/ Matth. Steph. *de juriſd. lib. 2. part. 1. cap. 7. membr. 1. nu. 441.* [Quæ nihil aliud ſunt, quàm arreſta, ut Galli vocant, quæ ſuperioris & iudicis auctoritate fieri debent, poſt Rebuff. Gylman. *in Symphorem. part. 1. tit. 2. vot. 1. n. 185. fol. 129.*] modò Gebott verſetur circa ea quæ ſunt ſuperioritatis territorialis propria: Nam aliàs verbum † Gebott generaliter ac- 114
ceptum tam ad merum quàm mixtum Imperium & ſimplicem iuriſdictionem pertinet, *arg. l. 1. l. 2. l. jubere, l. qui juriſd. ff. de juriſd. l. ait Prætor ubi* Duaren *ff. de re jud.* Joh. Gœdd. *in d. reſp. de reſtit. Baron. Vallend. n. 332.* Wehner. *in obſerv. verb.* Gebott. [Et quandoq; † etiam magiſtratibus municipalibus 115
pro tuitione civitatis aut communitatis & conſervatione diſciplinæ competit, *l. non tantum verb. Rempublicam, ff. ad Municip. l. ad Rempubl. ff. de muner. l. per omnes defenſores, C. de defenſorib. civ.* Beſold *in Theſaur. practic. verb.* Gebott vnd Verbott. Item præfecti collegiorum mechanicorum pro poteſtate ſibi competente mandant. Die Zunfftmeiſter haben auch in Zunfftſachen Gebott vnd Verbott. Et quandoque ſub certa mulcta bey nahmhaffter Buß.] Ideoq; pro re ſubiecta accipitur diverſimodè.

N n Si ita-

116 Si itaque apparet † aliquem edictis, manda-
tis, inhibitionibus ex jure territorii profluenti-
tibus paruiſſe, ſubjectio & ſuperioritatis reco-
gnitio exinde etiam probatur; quia qui patet
mandatis, ſubditus eſſe cenſetur, Maſcard. *de
probat. concluſ.* 146 *num.* 4. Pacian. *lib.* 2. *de probat. c.*
35. [Vult. 2. *conſil. Marp* 30. *nu.* 102. Meichſner. *de-
ciſ.* 6. *num.* 26. *Tom.* 3.] dummodo ratione imperii
& non ex alia quadam cauſa pareat. [Quamob-
117 rem † præceptum ſolum ſine obedientia ei præ-
ſtitâ probare, nihil relevat, Bald. *in c.* 1 *de majo-
rit. & obed* Matth. de Afflict. *deciſ.* 265. *nu.* 10. quia
ille non eſt ſubditus, qui non poteſt cogi parere
mandatis, poſt Bald. *conſil.* 226 *col.* 1. Ancharan.
q 9. *num.* 12. *lib.* 1 reſpondit. Honded. *conſil.* 6. *num.*
16. *lib.* 2.]
118 6. Si edictis † mandatis non pareatur poteſt
Dominus territorii imponere mulctas & pœnas,
Peregrin. *de iur. Fiſc. lib.* 4. *tit.* 8. Sixtin. 2. *de rega-
lib. c.* 8. Meichſner. *tom.* 2. *lib.* 2. *deciſ. ult. num.* 137.
119 quia mulctæ † & pœnæ Freffel vnnd Buſſen ſunt
fructu jurisdictionis & meri imperii, Bart. &
Bald. *ad l. fin. ff. ſolut. matrim. l.* 5. *Cod. de mod. mul-
ctar.* Johan. Köppen. *deciſ.* 30. *nu.* 35. Geil. *de arreſt
c.* 8. *num.* 4. 5. [Theſſaur. *deciſ* 266. *n.* 5. Carol. Mo-
lin. *ad conſuet. Pariſ. tit.* 1. §. 1. *gl.* 1. *num.* 1. Beſold. *in*
120 *Theſſaur. practic. verb.* Frevel *fol.* 264.] Solvens †
itaque mulctas & pœnas agnoſcit eius Dominũ
cui ſolvit. Qua de re idem quod ſupra de Gebott
monui obſervandum, cum mulcta diverſimo-
dè imponatur. Ideoque pro ſubjecta materia, il-
la dictio accipienda, *vid inf. lib.* 2. *Claſſ.* 2 *c* 17. *n.*
55. *& ſeq.*
121 7. Superioritatis † indicina eſt, ſi Dominus
territorii habeat jus recipiendi appellationes,
quod ipſum etiam eſt jus quoddam ſuperioritа-
tis & jurisdictionis, Jaſ. *conſil.* 101. *num.* 1. *lib.* 1.
Weſenbec. *conſil.* 43 *nu.* 70. Carol. Molin *in con-
ſuetud. Pariſ. tit.* 1. §. 1 *gloſſ.* 5 *num.* 50 Geil. *de arreſt.
c.* 7. *num.* 14. Thom Michaël. *de juriſd. concl.* 55.
Zachar. Viet. *de exempt. concluſ* 36. Meichſner.
d. deciſ. ult. num 135. & ad ſummam iuriſdictio-
nem pertinent, Bald. *in Auth quas actiones num.* 4.
Cod. de SS. Eccleſ. [Cravet. *conſil.* 209. *n.* 10. Weſen-
bec. *conſil.* 43. *num.* 70. Bernh. Græv *pr. concl.* 119.
conſid. 1. *num.* 6. *Et concl.* 124. *n.* 1. Meichſner *deciſ.*
28. *Tom.* 3. Innocent *in c. ſolitæ, de major. & obed.*
Natt. *conſil.* 636. *n.* 73. *& ſeq. per cap. Romana, §. de-
bet, de appellat.*]
122 Et circa appellationes † adminiſtrando juſti-
tiam conſtituitur quis in q. poſſeſſione ſuperio-
ris jurisdictionis, Dec. *conſil.* 158. *n* 34. Gœdd. *in
reſp. jur. de reſtit. Baron. Vallend num.* 127. Nam ap-
pellatio † non tenet niſi ad ſuperiorem & in ma- 123
jus tribunal adſcendat, *l.* 1. §. *ſi quis,* 3. *ff. de appellat.*
Nov. 23 *c.* 4 *c. anteriorum,* 2. *q.* 6. Ratio rationis eſt,
quia † appellationis ſubſidium quæritur, ut pri- 124
or ſententia emendetur, ad quod majoris au-
ctoritatis auxilio opus eſt, ut dicit Joh. Ferrari-
enſ. *in tractat. de appellat. lib.* 2. *c.* 5. *num* 138. *tom.*
5. Marant. *in ſpecul. part.* 6. *ſub tit de appellat. num.*
3. Sigiſmund Scac. *de appellat. q.* 2. *num.* 4 *& q.* 7.
num. 1. *& mult. ſeqq.* Unde conſequitur quod † ex 125
parte judicis ad quem ſuperioritas præſupponen-
da ſit, Mart. *de juriſdict part.* 1. *cap.* 43. & judicis
à quo ſubiectio, Viet *d. concluſ.* 36. niſi conſue-
tudine † inductum ſit, ut ad peregrinum iudicem 126
& à quo non dependet iurisdictio iudicis à quo
appelletur, Coler. *conſ.* 1 *num.* 283. *& ſeq.* Sigiſ-
mund. Scacc. *d q.* 7 *limit.* 7 [Vid. Auctor. ano-
nym. *præiud. Camer. verb. Appellatio in genere fol.
mihi* 19. ubi ſcribit: † Si una civitas de conſue- 127
tudine ſolet conſultare apud aliam, hoc non eſt
propriè appellare, prout inferior facit apud ſu-
periorem, ſed eſt genus quoddam prorogatio-
nis, & eſt voluntatis non neceſſitatis. Ideoque
ſi acta non exhibeantur uitrò, tunc iſti loca con-
ſultationis, non poſſunt concedere compulſo-
riales, quia par in parem non habet imperium,
ſed perveniri ad Cameram vel alium ſuperiorem
competentem, tanquam a denegata vel impe-
dita iuſtitia. Et in Camera relatum in cauſa Mo-
naſterii S. Cæciliæ contra N. ad ucitque ibid ex-
empla & repetit idem Auctor. *fol* 37. *in fin. & inst.
ſeq.*]
Sic & hodie † à Roſtochienſi ſenatu vel ad cu- 128
riam Ducis Megapolitani, vel Senatus Lubec-
cenſis, qui tamen nullam in Roſtochienſes iuris-
dictionem habet, appellare licet, ſicut & aliæ ad
mare Balthicum civitates eundem ſenatum ap-
pellant. Confer Cothm. *conſil* 3. *num.* 2. *vol.* 1.
Matth. Steph *de juriſd. lib.* 2. *part.* 1. *c.* 7 *num.* 360.
ubi dicit Roſtochienſes hoc ius, ut prætergreſ-
sa Curiâ Ducali Lubecam appellet, titulo em-
ptionis ſibi acquiſiviſſe ex contractu celebrato,
cum Duce quondam Megapolitano, Anno 1358.
cumque contractum confirmatum ab Imperato-
re Ferdinando primo.] Quæ provocationes, † ut 129
dictum, in vim conſilii & conſultationis aut pro-
rogatæ iuriſdictionis, non ſuperioritatis fieri ce-

cenſentur, Hillig. *in Donell. enucl.* 28. *Comment. c.* 7. *in notat. lit. A.* Matth. Stephan. *de juriſdict. lib.*
130 2. *part.* 1. *c.* 7. *num.* 362. Sicut autem † ſuperioritatis argumentum eſt appellationum vel ſecundarum inſtantiarum jus habere, ita ſuperioritatis & præeminentiæ indicium & appellationes à ſe & ſuis ſententiis ad hunc vel illum qui inferior ſit, à ſummo Principe vel ſummo ejuſdem judicio, non admittere, Æneas Sylv. *de geſt. Baſilienſ. concil. lib.* 1. *fol.* 7 *in princ. quem alleg.* Erneſt. Cothman. *reſp. Acad* 1. *n.* 225.

ONERUM EXACTIO Et Præſtatio.

131 Onera tàm pro adminiſtranda † juſtitia, per leges & legiones, quàm pro ſuſtentatione Dignitatis & honoris vigore ſuperioritatis territorii exiguntur & præſtantur, Bal. *in l.* 3. *C. de natural lib* Meichſner. *tom.* 2. *lib.* 2. *d decis. ult. num.* 177 Pruckman. *conſil.* 27. *num* 35 [Et rectè
132 † ſublimioris dominii ac eminentiæ ſymbola ſunt, & dicuntur *per l. nulli. C. de Epiſcop. & Cleric. cap.* 2. *de cenſib.* Corn. *conſil* 333. *nu.* 2. *volum.* 1. Geil. 1. *obſerv.* 21. *num.* 9. Et quod præſtentur in ſignum & recognitionem divinæ & humanæ ſubjectionis, poſt Johan de Amic. *conſil.* 8. *num.* 53. ſcribit Vultej. *conſil. Marp.* 35. *nu.* 39. *vol.* 3 Modeſt. n. Piſtor. 1. *conſil.* 14. *num.* 41 *& ſeq.*] Sicut enim
133 † Domini tenentur protegere, defendere & tueri ſubditos, ita etiam æquum eſt ut ſubditi tum pro curis & laboribus quos ſuſtinent Domini; tum in recompenſationem expenſarum, quas Domini facere & pati debent pro pace & quiete inter ſubditos: tum pro ſalariis officialium ob juſtitiam adminiſtrandam, onera ſubeant, Simon. de Præt. *conſil.* 100. *n.* 1. *part.* 3 Nic. Everhard. Jun. *conſ* 10. *n.* 28. *lib.* 1.

134 Onera † ſeu munera ex uſu juris Civilis in triplici ſunt differentia: quædam enim ſunt perſonalia, quædam realia, quædam mixta, *l.* 1 *& l. ult. & ibi* Bart. *ff de munerib & honorib.* Weſenb. *conſil.* 40. *n.* 1.

135 Perſonalia † ſunt 1. quæ labore animi & corporis, ſine aliquo gerentis detrimento perficiuntur & præſtantur, ut eſt tutela, cura, calendarii curatio, &c *text. in d. l.* 1. *§. illud tenendum d. l. munerum,* §. *perſonalia,* Andr. Geil. 2 *obſerv* 52. *nu.* 4. quæ in triplici differentia eſſe oſtendit, idem Geil. *d. loc* Weſenb. *d. conſ.* 40. *n.* 6.

136 Patrimonialia † ſunt, quæ ſumptibus patrimonii & damnis adminiſtrantis expediuntur, *text. in l. munerum,* 18. *§. patrimoniorum,* 18. *ff de munerib.*

Hæc rurſus ſubdividuntur: Quædam ſimpliciter † rebus indicuntur & principaliter rei cohærent, indeque merè realia dici poſſunt, cum & rei imponantur, & ſimul intuitu rei, Weſenb. *d. conſ.* 40. *n.* 3. 137

Quædam verò principaliter † quidem perſonis indicuntur, rerum tamen à perſonis poſſeſſarum intuitu, & propter res. In his obligatio in perſonam dirigitur, ſed cauſa finalis & movens res ipſa eſt, ut inquit Bald. *in l. un num.* 33. *Cod. de ſentent. quæ pro eo quod inter.* Henric. Bocer *de collect. c.* 7. *num.* 11. Roſenth. *de feud. cap.* 5. *concl* 8. *gl. b.* Indeque quoad formam perſonalia, quod materiam dicuntur patrimonialia, ratione patrimonii, Geil. *d. obſ.* 52. *n.* 10. Et quoniam materia & forma faciunt unum totum, idcircò dicuntur onera mixta, Natt. *conſil.* 105. *un.* 7. Caſp. Klock. *de contribut. concl.* 5 *lit. f in notat.* Erneſt. Cothm. *conſ.* 11. *n.* 1. 138

Hiſce quidam † adhuc tertiam ſpeciem adjiciunt munerum patrimonialium, quæ quidem ſumptu perſonæ, nulla tamen patrimonii contemplatione imponuntur, ut eſt tributum vel cenſus qui ſolvitur per capita in recognitionem univerſalis Domini, Joh. de Plat. *in rubr. & l. indictiones, C. de annon. & tribut. & in l nu. C de mulier. lib.* 19 Meichſn. *tom.* 2. *lib.* 1. *deciſ.* 6. *n.* 103. 139

Onera ſunt vel ordinaria, † quæ certam annuam, regularem, & ſemper uniformem ac perpetuam habent præſtationem, Guilielm. de Cune. *in l. neminem, Cod. de Sacroſanct. Eccleſ.* Cyn. *in l. voluntaria, Cod. de excuſat. tut.* ut ſunt indictiones ſive tributa vulgariter Stewr/ Geil *d. obſerv.* 52. *n.* 9. vel Beeth/ Henric Bocer *de collect c.* 6. *nu.* 6. in quibus † conſiſtunt nervi Reipubl. ut inquit JC *in l.* 1. *§. in cauſa. ff de quæſt.* 140 141

Extraordinaria † verò ſunt, quæ talem præſtationem uniformem certam & perpetuam non habent, verùm ut res & neceſſitas poſtulat, imperantur *arg. l. ſed et ſi per Prætorem. § ſi feriæ. ff ex quib. cauſ. mai.* Bart. *in l un. C. de mulier. n.* 40 Jaſ. *in l. placet, num.* 7. *Cod de Sacr. Eccleſ.* Sixtin. *de regal. lib.* 2. *c.* 14. *n.* 12. 142

Illa regulariter † poſſeſſores prædii gravant omnes, cum ſolius rei intuitu præſtantur, *l. unic. Cod. de vocat. public. muner. l omnes,* 4. *C. de annon. & tribut. lib.* 10. *in princ* [Siquidem onus tributi 143

ti, rem ſequitur tributariam, *l. omnes, C. ſine cenſu vel reliq. l. inter debitores, de pact.* Matth. de Af-
144 flict. *deciſ.95 num.4.* Inde & † uſufructuarii eiuſmodi collectas ſolvunt, Bart. *in l. quæro. ff. de uſufruct. leg. & in l. hactenus, de uſufr.* Calcan. *de uſufruct. num.161. per l. ſi pendentes, §. ſi quid, de uſufr.* Tiraquell. *de iur. primogenit. q. 74. num. 3.* Matth. de Afflict. *deciſ.252. ſub num.4. verſ. item quia uſufructuarius*, Cacheran. *deciſ. 83. num. 4.* Köppen. *deciſ. 42. num. 13.* Item Emphyteutæ,
145 † qui ad publicas functiones & onera Reipublicæ perſonalia & realia, propter ius quod in fundo habent tenentur, Johan. Oldendorp. *Claſſ. 5. de action. Emphyteut. verſ. Emphyteuta tenetur, per l. 2. C. de iur. Emphyt. l. ſi pendentes, §. ſi quid cloaca-*
146 *rii, ff. de uſufr.* Aliud obtinet † in colonis Partiariis, quorum Domini functiones publicas ſubeunt *per l. hi penes, l. litibus in fin. C. de agricol. & cenſit. Novell 128. cap. nullus autem, 14* Jaſ. *in l. fructus, num. 14 ff. ſolut. matrim.* Socin. *conſil. 119. n. 2. vol. 1.* Natt. *conſil. 409. num 3.* quos & alios allegat & decidendo ſequitur, Cacheran. *deciſ. 83. nu. 3. & num. 6.* ubi hanc ſubiicit rationem; quia huiusmodi fructus portionis colonicæ habentur loco operæ laboris & ſumptuum factorum in culturam agrorum, igitur propriè non dicuntur fructus, qui ſi deductus impenſis ſuperſunt, fructuum nomine veniunt: Si tamen deducta impenſa aliqui fructus ſupereſſent, eorum ratione colonum teneri contribuere arbitratur
147 idem Cacheran. *d. deciſ. num.* 8. Idque etiam † Ampliatur procedere in Colonis Eccleſiaſticorum, ut pro rata fructuum illorum, immunitate Eccleſiæ non gaudeant, ad evitandum onus collectarum, Wintzler. *de collect. obſ. 24.* ſiquidem fructus quos percipit Colonus, ut & meliorationes non concernunt Eccleſiam vel alium Dominum prædii colonici, ſed quid proprium fiunt, ipſius coloni, per tradita Menoch 2. *arbitrar. caſ. 562. num 37. 38. 39 centi. 6.* Quod de uſu-
148 fructuario † dictum eſt, id etiam ita procedit, niſi tantæ ſint collectæ, quas ſi ſolveret, uſusfructus ei planè foret inutilis, quo caſu ad proprietarium ſpectabit, quamvis aliàs non teneretur, *gloſſ. in l. qui concubinam, 29. §. qui hortos, in verbo præſtiturum, de legat. 3.* Roman. *ſingul. 157. Tu ſcis quod uſufructuarius*, Surd *de aliment. tit. 4. q. 16. n. 15.* Caſtill. *de uſufr. cap. 56 num. 18 & ſeqq.* Stephan. Gratian *diſceptation. Forenſ. Tom. 1. cap. 128. num. 4.* Quod tamen rurſus ita moderandum exiſtima-
rem, † ut nec ſolus proprietarius, nec ſolus fru- 149
ctuarius eiuſmodi onera ferat, ſed proportionaliter inter eos dividantur, prout in Emphyteuta & penſionario, ut videlicet unusquiſque Dn. videlicet pro modo Canonis ſeu penſionis, Emphyteuta pro modo fructuum eiuſmodi onera ſubeant, declarat Garſ. *de expenſ. & meliorat. cap. 11 num. 57. & ſeqq.* quæ declaratio æquitate ſum-
maniti videtur.] Aliud tamen obtinet † in nu- 150
dis detentatoribus; quia collectæ tributa & cenſus ab his ſolvi debent qui rem poſſident iure proprio, & eius fructus ſuos faciunt, *tot. tit. Cod. ſine cenſ. & reliq. fund. compar. non poſſ.* Bart. *in l. hi penes, C. de agricol. & cenſit. lib. 11.* Alex. *conſ. 35. n. 1.*
vol. 4. Et hinc † ad eiuſmodi onera non condu- 151
ctor, ſed locator tenetur, utpote qui habet & percipit commodum fructuum, Bart. *d. loc.* Caſtrenſ. *in l. ſi pendentes, §. ſi quid cloacarii, ff. de uſufruct.* Jaſ. *in l. fructus, num. 14. ff. ſolut. matrimon.* Natt. *conſ. 409. num. 3. & ſeq.* Oſaſc. Cacheran. *deciſ. 83.* Hæc autem non ſolùm † à ſubditis, ſed
etiam extraneis & forenſibus exiguntur, Bart *ad* 152
l. reſcripto, §. ſciendum, num. 3. ff. de muner. Henric. Bocer. *de Collect. cap. 9. num. 9.* Petr. Frider. Mindan. *lib. 2. de mandat cap. 45. num. 8.* [Geil. *de arreſt cap. 10. n 6.* Caſp. Anthon Teſſaur. *quæſt. Forenſ. 93.* Bernh. Græv. *pract. concluſ. 152. lib. 3.*] uti
& a Clericis, † & aliis privilegiatis & exemptis, 153
l. de his, Cod. de Epiſcop. & Cleric. l. placet. C. de Epiſcop. & Cleric. Geil. *dict. obſervat. 52. num. 12.* Andr. Knich. *de Veſtitur. paction. part 2. cap. 3. num. 38.* Caſpar. Klock. *de Collect. concluſ. 32. lit. B. in not.* [Modeſtin. Piſtor. *conſil. 24. num. 14. vol. 1.* Oldendorp. *1. conſil Marpurg. 5. per tot.* Confer Johan. Azori. *Inſtitut. Moral. lib. 5. cap. 13. part 1. verſ. eſt igi-*
tur annotandum.] niſi eſſent † eis ſpecialiter re- 154
miſſa, ut in ſimili eſt text. *in l. 1. C. de Epiſcop. & Cler.* non tenetur recipere hoſpites, quod tamen reale onus eſt domus, Bart. *in d. l. reſcripto, §. ſciendum, n. 3.*

Hoc tamen ita procedit, † ſi bona illa ante- 155
quam ad Clericos privilegiatos & exemptos pervenerunt, hoc onere affecta ſint, tunc enim res ſemper ad quemcunque poſſeſſorem tranſit cum ſuo onere, *l. traditio, §. 1 ff. de acquir. Domin.* neque plus iuris quis poteſt in alium transferre, quàm ipſe habet, *l. nemo plus, de regul. iur.* [Geil. 2. *obſ. 32. num. 9.* Cacheran. *deciſ. 136. num. 3.* ubi notabiliter Nicol. Reuſner *conſil. 2. num. 23. & 24. lib. 1.* ubi etiam notat quod Eccleſiæ bona immunitatem

-nitatem ſuam retineant, etiamſi ab aliis ſint poſ-
156 ſeſſa & conducta. [Ideòque † ab his oneribus, quæ poſſeſſionibus vel patrimoniis indicta ſunt, nulla privilegia præſtant vacationem. *l.2. & l obſiſtere, Cod. de annon & tribut. lib.10 l.1. C. de indict. eod. lib. l. his honoribus ff. de vocat. mun.* neque jus
157 perſonæ † ſtatim mutat conditionem rei, cum accidentia non migrent de ſubjecto in ſubjectū, *l. ſi. quis ergo, §.1. ubi gl ff. de pecul.* [Anton. Fab. *in Cod. rer. in* Sabaud. *judicat. lib.1. tit.2. defin.16 n.2.*] præſertim ſi ſubjectum affectum ſit accidenti contrario. Et hanc ſententiam communem dicit Burſat. *conſil. 42. num 7. vol. 2. & pro ea conſuluit* Bartholom. Socin. *conſil. 12. num. 8. volum. 4.* Caſtill. 2 *controverſ. quæſt. cap 5. num 58. fac text. in l.1. & l. fin. C. ſine cenſ. vel reliq fund. corp. non poſſ.* Cleu ent. 1. *de ſenſib. l. Imperatores, de vectigalib* Et eſſe ea de re legem in regno Hiſpaniæ, expreſſam, teſtatur Hieronym. de Cævall *in ſpecul. Comm. opin. quæſt. 899. num* 8. ubi tamen prolixè contrariam ſententiam multis rationibus defendere conatur. [Ex hiſce facilè decidi poteſt illa quæſtio,
158 ſi Nobiles emant bona ruſticorum, † **Bawern oder Bürgerliche Güter** / quod ea nihilominus maneant obnoxia ſervitiis & oneribus, non minus ab emptore Nobili quàm anteriori præſtandis, per modò adducta, *junct. l. pen. & l. ult. C. ſine cenſu vel reliq. d. l. his oneribus, ff. de muneribus l. ſi quando, C de bon. vacant.* Cravett. *conſil. 642. num 4. verſ. At his non obſtantibus.* Andr Knich. *de veſtitur. pact. lib. 2. cap. 3.* Gothofred. Anthon. *diſp. Feud. 1 th. 2 lit a. in notat in fin.* Paul. Matth. Wehner. *in practic. obſerv. verb.* **Dingnotul / Die. ſte** / *verſ. ſi Nobiles emunt, &c.* Thom. Maul. *de Homag.*
159 *tit. 9. num.* 68. Et ita etiam in Camera imperiali † relatum & probatum fuiſſe videre eſt apud Meichſner. *deciſ. Camer 8. num 46. Tom. 2.* ac in Parlamento Pariſienſi judicatum, teſtis eſt Papon. *lib. 5. tit. 11. arreſt. 39.* & per legem expreſſam in Hiſpania proviſum ſcribit Hieron. de Cævall. *in ſpec. aur. opin. d. quæſt. 899. nu. 8.* Et in Haſſia expreſſa deſuper extat ordinatio, de qua etiam teſtatur Gothofred. Anthon. *alleg mod. loc.* **Etiu der Sachſen-Weimariſchen Landes Ordnunge** *tit.* 36. ſimiliter cautum reperiri notavit Wehner *d.*
160 *loc. pag.* 105. *col.1.* Indeque etiam † in imperii Conſtitutionibus perſonæ diverſa bona poſſidentes, diverſo onerū jure cenſentur, **R. A. zu Augſpurg** / de Anno 1548. §. **Auch der Graffen von Tübingen** *junct. arg. §. præced.* **Wiewol auch** / Geil. *de arreſt.* *cap. 6. n. 14.* ubi id multis exemplis illuſtrat Nicol. Everhard. *in loc. à tanquam ſeu reſpectiv.*]

Si tamen ſemel res libera † ad privilegiatum 161
Clericum vel exemptum perveniat, conditionē perſonæ ſequitur & libertatem cum ea retinet, *l.1. C. de imponend. lucrativ. deſcript. prolixè & eleganter* Erneſt. Cothman. *in reſponſ. Academ. 27. num. 49. ubi ex profeſſo tractat, quatenus Magiſtratus oppidanus, Clericis & Academicis imponere collectas poſſit.*

In dubio † autem res cenſetur ſine onere & li- 162
bera; quia nullius rei ſervitus præſumitur, quæ eſt qualitas accidentalis non naturalis, *l. 4. de iuſtit. & jur. l. altius, 8. C. de ſervit. & aqu.* Anton. Fab. *in conſult. de Ducat. Montiſfer. part. 1. fol. 39.* [Meichſner. *deciſ. Camer. 3 num. 10. Tom 3. & deciſ. 1. num. 12. ibid.*] neque naturalem ſed impoſititiam cauſam habet, *§ ult. inſtit. de iur. perſonar.* Hieronym. Schurff *conſil. 69.* Imò libertas † quæ 163
omnibus rebus eſt præſtantior, magis in rebus quàm in perſonis præſumenda; cum homines pluribus modis ſervos naſci & fieri poſſe contingat, res non itidem, inquit Ferrarienſ. *in form. libell. action. confeſſ in gl. pleno iure* Ideoque teſtibus † de libertate deponentibus plus creditur, quia 164
iuris præſumptio illis adminiculatur, cum deponant pro favore libertatis & id quod iuri communi conforme eſt, per ea quæ tradit Anthon. Gabriel. *t. de teſtib. concluſ 4. n. 28. cum ſeqq.*

Ab extraordinariis † autem oneribus, quæ 165
non præcisè adhærent poſſeſſionibus & rebus, ſed perſonæ principaliter imponuntur intuitu rerum vulgò **Schatzung** / Clerici privilegiati immunes & exempti ſunt, *l. hi qui 6. l. in honoribus. 8. §. qui muneris, 3. ff. de vocat & excuſat.* Bart. *in l. 4. §. ſi actor. ff. de re judic.* Henric. Bocer. *de collect. c. 6. n. 7.* [Confer Gylman *p. 3. tit. 2. num 202. fol. 143.* Nicol Reuſner. 1. *conſil.* 2.] Juri & ſcholares. *l.1. C. de profeſſorib. & Medic.*

Et hæc munera † quæ ita pro utilitate Rei- 166
publ. perſonis principaliter, rerum tamen contemplatione imponuntur, collectæ nomine veniunt [Geil. *de arreſt. c 9. nu. 19. & ſeq.* Ant. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud. iudicat. lib. 1. tit. 1. defin. 56.*]
Et collectas † ad munera extraordinaria, refert 167
Meichſner. *tom. 2 lib. 1. deciſ. 6. ſub n. 38 per text in l. honoribus, §. vacationem, ff. de vacat. muner.* Jaſ. *in l. placet, n. 7. C. de SS. Eccl.*

Hodierna † tamen conſuetudine inſpecta re- 168
ctè indigitari collectas, onus mixtum ordina-

 rium,

rium, aſſerit Caſpar. Klock *de contribut. concl.5. lit.E.& ibi allegat.* Et imponuntur a Domino territorii non niſi † ſubditis & incolis. Unde vera
169 cenſentur eſſe ſymbola ac nota ſuperioritatis ſeu ſublimioris eminentiæ, *l. nulli, C. de Epiſcop. & Cleric.* Andr.Knich.*de iur. territ. c.3. num.*108. & 109 Sixtin.*de regalib. lib.2.cap.14.num.*21. [*vid.ſupra num.*131. Niſi forte uſu & moribus ad forenſium bona in territorio indiceut. ſita, extendantur] probantq; quaſi poſſeſſionem juris dictionis ſuperioris, *cap. licet cauſam de probat.* Spec.*tit. de reſtit.ſpoliat.* 9. *nunc dicemus,* Gylman.*in ſymphorem. tom.3.tit.1. vot.5.n.9.* ubi ſubjicit, ſi quis impediat Dominum territorii in exactione collectarum, ab ipſo ſpolia committi & competere Domino interdictum unde vi.

170 Itaque probans præſtationem † collectarum, intentionem ſuperioritatis habet fundatam, per ea quæ tradit Hieronym.Schurff.1. *conſil.*59. Eſt namque collectatio actio jurisdictionalis, ut ex Corn. *conſil* 199.*num.* 6. & *conſil.*313.*n.*2.*volum* 2. Meichſn.*tom.*2.*lib.*1.*deciſ.*8.*n.*11.*in cauſ.* Hirnheim *contra* Chur Pfaltz/*fol.*802 [Geil.2.*obſ.*52.*num.*16. Matth.Stephan.*de iurid. lib.*2.*part.*1. *cap.*7.*n* 453. 467. Knich *in Comment. de Saxon. non provoc.iur. in verbo Ducum cap.5.n.*301.& *ſeq.* Natt *conſ.*672. *num.*4.& 5. Meichſn.*dec.*1.*n.*15.*Tom* 3.]

171 Pro ratione † dubitandi facit, quod collectatio ſi de regalibus, *per text. in cap.un. quæ ſint regal.* & quidem potioribus & maioribus, Weſenbec. *conſil.*45.*n.*8 Meichſner.*tom* 2.*lib.*1.*deciſ.Camer.* 6.*num.*25.*fol.*617. ubi dicit, quod ius collectandi non imperio vel iurisdictioni, ſed regalibus cohæreat, ex Bald.*ad cap un.& in eadem deciſ.nu.*40. *ubi poſt* Bald.*alleg. etiam* Schurff.*d.conſil* 59.*num.* 20.& *tamen num.*48.dicit, quod habens iurisdictionem collectare poſſit, quæ ſibi quodammodo videntur contraria. Et quod collecta ſit de regalibus, prolixe & multis auctoritatibus defendit eximius Hallæ JC. Regnerus Sixtin.*de regalibus, lib.*2.*cap.*14. *num.*17. [Modeſtin Piſtor.*conſil* 14. *n.*41.*vol.*2. Philip.Matth.*d. conſil Marp.*27.*n.*52. Vult 3.*conſil. Marp.* 35 *nu.*38. Weſenb.*conſil.*27.*nu.* 20.] Et hanc ſententiam communem ex Clar.§. *Feudum,q* 29.*n* 1. & generali conſuetudine receptam ex Weſenb.*dict.conſil.*45.*n* 20. Idem Sixtin. *dict.loc.num.*18 *ſubiicit* Idq; receptius eſſe aſſerit Roſenthal *de Feud.c.*5. *concl.*74.*n.*1.4.& 6.

172 Haſce opiniones diſtinctionis fœdere † conciliari poſſe puto, ſi quidem concedamus collectationem eſſe de regalibus, ſed illis, quæ ſunt qualitates ſuperioritatis territorialis & iurisdictionis ſuperioris vel Feudi regalis, ut ſunt Ducatus, Comitatus, Baronatus, &c. quia huius conceſſione regalia cum omnimoda iurisdictione regulariter transfeuntur, per ea quæ ſupra *ſub cap. de Ducatib.& Feud.regal.Dignit.monui.* Et ita etiam ſeipſum explicat Meichſner. *dict. tom.*2. *libr.*1. *in cauſa* Mentz *contra* Erfurt. *deciſ.*9 *n.*2. Daß impoſitio † collectarum nicht ſey jurisdictionis, 173 auch den Gerichten nicht anhängig/ſondern in die hohe Obrigkeit und regalia gehörig ut ita ius hoc inter regalia, quæ ſuperioribus competunt, numeretur, ut ex Rebuff. Ruin Pariſienſ. & aliis idem Meichſner. *explic. d tom.*2.*lib.*1 *deciſ. ult. in cauſ.* Igelheim *contra* Pfaltz / *num* 132.*fol.*253. [Add. tradita Weſenbec *conſil.*27.*nu.*27. Bocer. *de collect.cap.*5.*num.*7.& 8.]

Nota tamen † quod etiam illi qui neque regalia neque territorialem ſuperioritatem, ſed iurisdictionem tantum ſimplicem habent, à ſuis iurisdictioni ſubiectis urgente neceſſitate collectas exigere poſſint, ſi unanimi decreto communitatis ac conventione cum ea habita imponantur, Bald *in l. his quibus,in pr. verſ. quæ propter nobiles,C. de fideic libert.* Molin *in conſuet. Pariſ. tit.*1 §.5. *n* 55. & *ſeqq.* [Phil.Matth.*d. conſil Marp.* 27.*nu* 52.*volum.*1.] quo caſu † maiorem partem 175 minori præiudicare non poſſe, *arg l. ambitioſa.ff. de decret.ab ordin faciend. tradit* Caſpar.Klock. *de contribut. concl.*12. *lit.B. ubi ex Purpur. dicit*, quod in iſtis actibus voluntariis una faba nigra impediat totum actum, add Anton.Fab.*in C. rerum in Sabaud.iud.lib.*9.*tit.*29.*defin.*18.*n.*1. 174

Forenſibus † autem & non ſubditis imponi 176 non poteſt, *l.reſcripto, §.ult ibi, non niſi municipibus, vel incolis & ibid.* Bart. *de munerib. & honorib.l.*1. *munerum*,18 §.*patrimonium.ff eod.* Geil.2. *obſerv* 52.*nu.*13. Henric.Bocer. *de Collect* c.9 *n.*1. [Natt. *conſil.* 673. *num.*4.] quod tamen quatuor caſibus limitat idem Bocer. *d.c.*9.*num* 13.& *ſeqq. aliam limitat.* vid.apud Meichſner.*tom.*2.*lib.*1. *in prædict.cauſ.* Hirnheim *contra* Pfaltz *deciſ.*8.*num.* 16 *fol.*802.

Rei tamen † quam forenſis ſub alterius ter- 177 ritorio ſitam poſſidet, imponi collecta poſſet, quia licet perſona non ſit ſubdita, res tamen ſubdita eſt: Vel etiam ſi pro onere mere reali, ut refectione viarum, pontium, ad quam prædia vicina tenentur, Eccleſia & forenſes etiam tenentur,

ſor, vide eund. Meichſn. *tom 2. lib. 1 dec. 6. nu. 109.* Durantibus hiſce belli turbis & calamitatibus, multæ ſunt exortæ controverſiæ de exactionib. militaribus, Kriegs Contributien quando integræ legiones vel cohortes in territoriis Principum, civitatibus, oppidis aut villis in hyberna præſidia vel etiam pro ſuſtentatione militis collocatæ vulgò Einquartierunge dictæ. Et quidem
178 † ſæpius controverſum memini, num forenſes, qui in locis, per hyberna vel præſidia gravatis non habitarunt vel etiam alias privilegiati fuerunt, ratione bonorum ibidem ſitorum ad illas contributiones militares, pro proportione eorum, teneantur? Et quamvis negativam non pauci acriter defendere conati ſint, affirmativa tamen ob-
179 tinuit; Nam ab iſtis oneribus † factum belli & publicam utilitatem concernentibus ne quidem Eccleſia, licet privilegium in corpore juris clauſum habeat, immunis eſt, *l. neminem, Cod. de ſacroſanct. Eccleſ.* Cacheran. *deciſ. Pedemont. 68. per tot.* ubi teſtatur ſenatum ſupremum illius loci ſemper cum hac opinione tranſiviſſe, Ant. Theſſaur. *deciſ. 234 num* 10 & ibid. Addionat. Caſp. Anton. Theſſaur. *quæſt. Forenſ. 93. n. 4. & paſſi. per tot.* ubi de generali conſuetudine ex Bart. atteſtatur *n. 7.*
180 cum hoc munus † ſit merè reale, quia præſidiis inducitur, in quibus tranſit vel moratur exercitus, Bald. *in d. l. neminem. C de SS. Eccleſ. per text. in l. ſi pendentes § ſi quid cloacarum ff. de uſufr l. ſunt munera. ff. de vacat & excuſat. mun. vid. omnino* Gœdd. 4. *conſil Marpurg. 16. nu. 269. & mult. ſeqq.*
181 Quamobrem † ſive aliquis privatus de jure, ſive ſpeciali Principis vel Ducis belli Salvaguardia exemptus ſit ab hoſpitatione militum, von der Einquartierunge, nō tamen propterea exemptus fuit ab onere burſali hoſpitationi annexo, ſed tantum à reſidentia in domo & moleſtatione juxta *tit. C. de Salgam. hoſpitib. non præbend.* Niſi hoc expreſsè remiſſum ſit. Et ita reniſſe ſenatum Pedemontanum Anno 1595. 3. Novemb. teſtatur Caſp. Anton. Theſſaur. *d. quæſt. forenſ 93. nu. 9* Et ab ipſa
182 imperatoria Majeſtate † in cauſa Domini Philippi Landgravii Haſſiæ contra N. N. ratione bonorum ſub Domino Landgravio ſitorum ab onere contributionum militarium, ſub prætextu Cæſareæ Salvaguardiæ, Palatinatus & conſiliariatus privilegii ſe eximere conanti, ita per Reſcriptum 22. Martii Anno 1627. deciſum, daß. Keyſerl. Majeſt. durch die obgemelte ertheilte Befreyunge vnd Privilegia, Herren Landgraffen aus deſſen hergebrachter Gerechtigkeit kein præjudiz zuzuziehen gemeinet. Et cum ad hoc reſcriptum paritio non ſubſequeretur, poſtea in conſilio imperiali aulico im Reichs-Hoffraht per decretum comprobatum & Reo ſub pœna amiſſionis illius Privilegii Cæſarei, neceſſitas parendi & onera exſolvendi 6. Aprilis Anno 1628. injuncta fuit. Ac aliquoties in facti contingentia in Principali Dicaſterio Marpurgenſi deciſum memini. Peculiares tandem † 183
extorſiones, vexationes, quæ per concuſſiones ſingularium fiunt, item direptiones animalium, equorum, gallinarum, ovium, &c. uti & vaſtationes ædium, feneſtrarum, &c. cujusq; damno ceſſerunt, nec quicquam forenſibus aut privilegiatis præter id quod ex communi computo & taxâ moderatâ exactum, imputatur; quia iſthæc hoſpitantibus fortuitò contingunt & per quandam violentiam, & poſſunt alius alio die eveaire, quod hodie uni evenit. Quam autem unusquisque ſortem patiente ferre debet.

Quoad Nobiles † durante hoc bello, ea obti- 184
nuit diſtinctio in inferiori & ſuperiori Haſſia, ut de iis bonis, quæ ipſi immediatè poſſederunt & ſub ſua cura, aratro & cultura habuerunt, So ſie ſelbſt beſeſſen vnd vnter jhrem Pflug vnd eygenem Gebrauch gehabt, immunitatem habuerint: ratione verò eorum bonorum, quæ à Colonis, cenſiticiis Emphyteutis vel conductoribus coluntur, ſub certo cenſu, canone vel fructu, oneri ſubjecti fuerunt, per ipſos tamen Colonos præſtando. Nam & Coloni Eccleſiæ, † ab ejusmodi o- 185
neribus non excuſantur, ſed pro rata ſuorum fructuum, non obſtante Eccleſiæ privilegio contribuere tenentur, per tradita Menoch. 2. *arbitrar. caſ. 562. num 3.* Wintzler. *de Collect obſ. 24. adde tradita ſupra de Colonis, ſub num 143. junct. n. 155. infr hoc cap.* Hæ contributiones, † neque ad 186
Regalia, neque ad territorialia jura, ſed ad temporum injurias, belli calamitates, & militum violentiam referentes adeoque planè irregulares ſunt, nec de iis ex vulgatis juris regulis ita ſtatui poteſt. Eadem eſt ratio ſi plebejus emat bona Nobilium libera, Freye Adeliche Ritter Güter/ mit jhrer Frey- vnd Gerechtigkeit. Sicut enim res
† tranſit cum onere, ita & tanto magis cum liber- 187
tate, quæ favorabilior multò & naturæ convenientior eſt, ſervitute quavis, ut idem operetur
† oppoſitum in oppoſito, quod operatur propo- 188
ſitum in propoſito. *l. etſi contra. ff de vulgar. & pupill. ſubſtitut. l. fin. § fin. de legat. 3.* Deci. *cap. 2. nu. 1. de con-*

de conſtitud. in 2 lectur Cacheran *deciſ. 25. num. 16.*
189 *& deciſ. 97. n* 3. Et contrariorum † eadem eſt ratio tam quoad juris diſpoſitionem, quam deciſionem, per tradita eruditè a Zaſ. *ad rubr num.* 1. *ff. de acquir. vel amitt. poſſeſſ.* Surd. *deciſ. 272. nu.* 31. Faciunt *tradita ſupra num* 157. Et ita quandoque in Dicaſterio Gieſſenſi, in caſu quodam ubi ruſtici emerant bona Nobilium libera, me referente deciſum memini pro emptoribus. Juvat et-
190 iam hanc ſententiam, † quod bona Nobilium propter annexam libertatem ab oneribus iſtis merè realibus, tanto cariùs venduntur & emuntur. In quum autem foret Nobiles vendentes hoc privari commodo majoris pretii, aut ementes ſub bona fide decipi ac gravari]

An autem ad inducendam quaſi poſſeſſionem collectandi plures actus requirantur? Mihi eo-
191 rum † arridet ſententia, qui pluralitatem actuum non deſiderant, ſed etiam unum actum quietum non violentum aut vitioſum ſufficere exiſtimant, Oſaſc. Cacheran. *deciſ. Pedement.* 91. *num. . in fin.* Weſenbec. *conſil.* 28. *nu.* 20. cum illa ad quaſi poſ-
192 ſeſſionem juriſdictionis † acquirendam vel conſervandam non requiratur, & vel unico ſervitutis cauſa interpoſito actu, poſſeſſio generalis juriſdictionis apprehendi & conſervari poſſit, *l. quæſitum, ff. de aq. quotid.* [illegible] *c. conſultationibus, x. de iur. patron. l fin. ff. de* [illegible] *priv. l fin. ff. quemad. ſerv. amitt c. cum Eccleſia Sutrina x. de cauſ. poſſeſſ & prop.* Et hanc ſententiam communiter eſſe receptam, teſtatur Mich. *de iuriſdict. concluſ.* 65. quæ etiam deciſivè refertur in cauſa Jugelheim contra Chur Pfaltz/ apud Meichſner. *tom. 2. lib. 2.*
193 *deciſ. ult. num. 133. fol 253* Et ita generaliter † quod incorporalibus per unicum actum legitimum acquiratur quaſi poſſeſſio juriſdictionis, tradit. Menoch. *de arbitrar. caſ.* 160. *& ibi alleg.* Bart.
194 Cravett. Ruin. *& alii*, qu a hic actus † eſt de genere eorum quæ non ſolent facile concedi, ne quidem ratione amicitiæ vel familiaritatis, Johan. Gœdd. *in reſp. iur. de reſtit. Baron. Vallend. nu.*
195 133. Et in dubio non † præſumitur talem actum jure familiaritatis vel voluntariè uſurpatum eſſe, ſed potius ex cauſa neceſſitatis, juris ſalicet & obligationis, per ea quæ ſcribit Bart. *in l. cum ſervus & in l. triticum. ff. de V. O.* Riminald. *conſil.* [illegible]. *num.* 19. Weſenbec. *conſ.* 48. *num.* 29. quia præ-
196 ſtans ad id præſtandum † ſe Domini ſuperioris autoritate cogi poſſe putavit, *l. noviſſime. ff. quod. falſ. tut. auct. geſt.* Cagnol. *ad l. ſi quis maior, nu.* 67. *C. de tranſact.* Hyppol. Riminald. *conſil.* 384. *n.* 41. 44. 45. Et generaliter † quicquid tale eſt, quod 197
fieri potuit ex duplici cauſa, quarum una ſit voluntaria, alia neceſſaria præſumi [illegible] ſuiſſe potius ex neceſſaria, *l ; in fin. l 4. & 7. l. cum ex pluribus, 97. de ſolut.* Anton. Fab. *in Con. ult. de Ducat. Montisferr part. 1. p* 167.

Quinimo immunis † a collectis, ſi ſemel ſol- 198
vat in communi æſtimo, & infra decem dies non appellet, intelligitur renunciaſſe ſuo privilegio & ſe collectis ſubjeciſſe, *argum. l. hi, [illegible] ibi*, ſi appellationis auxilio non utantur conſenſu ſuo confirmant nominationem, *cum l. 4. C. de appell.* Alexand. *conſil.* 336 *num.* 11. *lib.* 2. quem allegat Cothman *conſ.* 1: *n.* 178 Oſaſ. Cacheran. *d. deciſ.* 91. *n.* 5. Caſpar. Klock *de contribut. concl.* 30. *Diſſens.* Zachar. Viet. *de exempt conc.* 37. *& ibi allegati.*

Variè collectæ † diſtribuuntur; Præcipua 199
tamen diſtributio eſt, quod quædam collecta ſit Provincialis Landſteuer / de qua hic præſertim agitur: quædam imperialis Reichs Steuer/ Reichs Anlage/ Reichs Hülff: quædam circularis Kreyß Steuer.

Imperialis † collecta eſt, quæ ad utilitatem 200
totius imperii univerſis, qui ei ſubſunt, indicitur, R. A. zu Speyer/ de Anno 1544. §. Und wiewol [illegible] halben auch zuvor / ibi, daß ein gem. einer Pfennig und Anſchlag durch das gantze Reich Teutſcher Nation / 2c. & §. ſeq. ibi, niemand außgenommen: Etiam † Clericis privilegiatis & ex- 201
emptis, *d Receſſ.* §. Und zu dieſem Chriſtlichen/ ibi, auch alle Stifft/ Capitteln/ Clöſter/ 2c. Modeſtin. Piſtor. *conſil. 4. n. 1. lib.* 1 Henric. Bocer. *de Collect. c.* 2. *n.* 3. [R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1582. §. Und nach deme dieſe anſehnlichen: ibi: ſo die Under haben/ Geiſtlich und Weltlich/ die ſeyen Exempt oder nicht Exempt/ gefreyet niemand außgenommen] qualis eſt collecta † pro expeditione Turci- 202
ca, R. A de Anno 1542. & 48. & paſſim. Item quæ olim ad † ſuſtentationem regimenti, R. A. de Anno 203
1500. Von Ordnung deß Regiments ſub tit. Von Soldnern die auffgeſatzt 2c. & adhuc hodie ad ſuſtentationem Cameræ ſolvitur, Ord Camer. *p.* 1. *tit.* 40 Auctor. *deciſ Camer. verb. collectarii exactio.*

Dicitur autem hæc collecta † imperialis, quia 204
ab Imperatore imponitur, *l. un. ubi Dd. C de ſuperindict. lib* 10. Thom. Mich. *de juriſdict. concl* 11. *lit. B.* quæ à reſervata ſuprema & ſemper apud 205
Imperatorem perpetuo reſidente imperii poteſtate deſcendit, Meichſner. *tom. 2. lib. 1. dec 6. n* 42. Et obtinet † vim veterum tributorum, ac Im- 206
peratori in ſignum ſupremi Dominatus ſolvitur,

ab

ab Inferioribus Principibus, idem Meichſner. *d. tom. 2. lib. 1. deciſ. 9. ſub num. 20 fol.* 847. quamvis
juxta tenorem Capitulationis, non niſi cum cõ-
ſenſu Procerum & ſtatuum imperii hodie impo-
natur, Sleidan. *lib. 1. in capitul. Car. V.* Bocer. *d. l. a.*
208 *num* 8. quod tamen † Majeſtatem Imperatoris
non evacuat, ut ſiniſtrè ſuſpicatur Bodinus. Nam
idem jus in Galliæ rege obtinet, teſte ipſo Bodin.
6. de repub c. 2. uti & in rege Hiſpaniæ, Parlad. *1.
rer. quotid. cap. 3. fol.* 17. Angliæ, Hungariæ, Daniæ,
Poloniæ de quibus teſtatur Heig. *illuſt q. 18. n. 8.*
[Hinc Philip. Comin. *lib. 10. Commentar.* admo-
209 dum notanter ſcribit: † Neminem eſſe omnium
Principum qui jus habeat, vel teruncium unum
exigendi à ſuis præter conſtitutum annuum cen-
ſum, niſi populus aſſentiatur. Et idem teſtatur de
Angliæ Rege *lib. 6. commentar.* Chriſtianos enim
210 Principes † limitatam habere à Deo & legibus,
ad tributa exigenda licentiam, cujus terminos ſi-
ne gravi peccato excedere non poſſint, monet
Wilhelm. Ferdinand ab Effern. *in Manual. Polit.
lib. 3 punct. 9. pag.* 445. Atque Carolum Gallorum
Regem Ludovici XI. patrem, primum omnium,
ſine conſenſu populi pecuniam pro ſuo arbitratu
imperaſſe, idem Comin. *lib.* 9 ſcribit. Et de Rege
Hiſpaniæ cribit Johan Parlador. *rer quotid. cap. 3.*
211 *num.* 13 *lib.* 1. In hoc laudandos eſſe Hiſpaniarum
Reges, quod moderatione & humanitate uſi, ſibi
ultrò Legem impoſuerint, ut non aliter ſibi nova
vectigalia ac tributa Regno imponere liceat, quã,
ſi conciliis ex more convocatis, Regni Procura-
tores, Plebisq; Tribuni id probent & ratum ha-
beant, & ita eſſe conſtitutum, *in l. 1. tit. 7. lib. 6. Re-
copila.*] Caſpar. Klock. *de contribut concluſ.* 7.
212 Imponitur † collecta imperialis quidem omni-
bus imperii civibus, non tamen indiſtinctè, ſed
immediatis tantùm, utpote Electoribus, Princi-
pibus & ſtatibus primariò; ſecundariò verò me-
213 diatis: Et quia immediati † hujuſmodi collectam
per ſe ſuſtinere non poſſunt, ideò illis permitti-
tur, ut ſubditos ſuos in ſubſidium ſub collectare
poſſint, R. A. de Anno 1544. §. Vnd dieweil nun
dieſe Hülffe/ ibi: darzu die obberührte Hülff an jhr
ſelbſt etwas anſehnlich/ vnd gemeinen Ständen
nicht wenig beſchwerlich ſeyn wird/ dieſelben auß
jhrem Cammergut zu leiſten: So iſt für billich vnd
nothwendig angeſehen/ daß ein jeder Churfürſt/
Fürſt vnd Stand/ ſeine Vnderthanen derhalben
vmb Hülff vnd Stewr erſuchen/ vnd die von jhnen
einbringē mögē quod repetitur in R. A. de Anno
1548. §. Wiewol nun/ qui collectandi modus ab
Anno 44. incluſivè inolevit, & ad hunc uſque diē
ſervatur, hac tamen † conditione & cautela ne 214
ſtatus à ſubditis ultra ſummam cuique in Matri-
cula imperii deſignatã quicquam exigant, ut ha-
betur *in d. Receſſ. de Anno* 1544 48 57. 66. [Adde
R. A. zu Regenſpurg de Anno 1576. §. Vnd nach
dem dieſe anſehenliche. *circ. fin.*] quia eo † caſu ſta- 215
tus imperii nõ niſi nudum miniſteriũ & exactio-
nē habent ad publicã imperii utilitatē directam.
Exigenda † autem eſt à ſubditis, ſecundum 216
proportionem Geometricam, habita ratione bo-
norum cujuſque damit niemand vber ſein Ver-
mögen bedrängt werde/ R. A. zu Speyer/ de An-
no 1542. §. Nach dem aber der Vngleichen. [Con-
fer Wehner. *in pract. obſerv. verb.* Anſchlag.]
Hæc tamen collecta imperialis † ut in reliquis, 217
ita etiam in hoc à provinciali differt: quod in illa
ſubditi in loco Domicilii & habitationis, de o-
mnibus bonis, ubicunq; ſitis collectentur. Daß
ein jeder allein an dem Ort/ da er geſeſſen/ ſein An-
lag zu dieſer behar:lichen Türckenhülff gebe/ von
allen ſeinen Haab vnd Gütern/ ſo er allenthalben
hat vnverhindert/ wo die ſind oder liegen/ d. re-
ceſſ. d. Anno 1542 §. Damit auch ſolcher Ordnung.
Hujus † ratio eſt, quia hæc collecta ab Impe- 218
ratore & ſupremo Principe, qui juriſdictionem
univerſalem & uniformem in omni loco per to-
tum imperium fundatam habet, omnibus ejus
civibus & incolis imponitur, ut habetur apud
Meichſner *tom. 2. lib. 1. deciſ. 6. ſub num 66. ubi nu.
78. fol 635. & 636.* hanc ſubjicit obſervationem, 219
† quod ubi collecta imponitur, ab eo qui habet
juriſdictionem in omni loco uniformem, ut à ſu-
premo Principe, tunc collectam quis ſolvere de-
bet, pro omnibus rebus, quas habet ubique: ubi
verò imponitur ab alio inferiore, tunc collecta
pro rebus extra territorium ſitis extendi non po-
teſt, eò quod bona ſubjecta ipſius jurisdictioni
non ſunt, *arg. l. fin. de juriſd. l. cum unus, 12. §. ſi
quis poſſidere, de bon. auct jud. poſſid.* Thomat. *de
muner. ſect. incip ſanè ſi negotium geritur, num* 21.
Socin. *conſil.* 129. [adde etiam tradita Erneſt.
Cothm. 1. *conſil.* 11 *n. 54 & ſeq.* Aliud obtinet in
collectis merè realibus, per tradita ſupra [Et fa-
cit quod ratione † bonorum, in alterius territo- 220
rio ſitorum juriſdictioni illius quis ſubjicitur, &
ratione illorum ibi conveniri poteſt, *l. pupillo, 87.
ff. de Tutor. & Curat l. Titium Mævium, 47. §. Tu-
tores, ff. de adminiſtrat tut. l. fin. C. ubi in rem,* & ibi

etiam collectam ſolvit *text. in l.un. verſ. ult Cod.*
de mulier. ubi Imper dicit: Patrimonii munera ne-
ceſſe eſt mulieres in his locis, in quibus poſſident,
ſuſtinere. Huic adſtipulatur Ulpian. *in l.4.§. is ve-*
ro, 2. ff. de cenſib. ubi dicit; agri tributum in ea ci-
vitate levari debere, in cujus territorio poſſide-
tur. Et hanc ſententiam latè tuetur Erneſt. Coth-
man. *conſil. 11. ferè per tot. vol.1* quamvis aliquan-
do in Camera contrarium pronunciatum ex Ro-
ſenthal, refert Henric. Bocer. *de Collect. c.9. num.5.*
ubi vid. priorem tamen opinionem comprobat.
221 [Non tamen † prætereundum, diſtinctionem
iſtam quandoque etiam in Collecta imperii non
obtinere, ſi videlicet in una vel altera regione a-
liud conſuetudine receptum aut prædia foren-
ſium antiquitus in certum librum cenſualem re-
dacta ſint, per tradita Geil. 2. *obſ.52 num.74. &*
obſ. 53. num.6. Bocer. *de Collect. d. c.9. num.13. &*
ſeqq. Idque etiam in d. § Damit auch ſolcher Ord-
nung / Receſſ. de Anno 1542. expreſsè excipitur in
verbis: Und ſonſten allen hohen und niedern O-
brigkeiten / Geiſtlichen und Weltlichen / an jhren
Rechten und Gerechtigkeiten / und NB. altem Her-
kommen / unſchädlich und unvergreiflich. Et vigore
222 ejuſmodi conſuetudinis † in tota Haſſia tam fo-
renſes, quàm Clerici in loco rei ſitæ collectas ſol-
vunt, uti ex antiquiſſimis libris cenſualibus ſeu
Regiſtris conſtat. Pro Coronide ad hunc § notan-
223 dum putavi, † quamvis collectas & onera ejuſ-
modi ſubditis injungere, à Regalibus & ſuperio-
ris Principis ſive Magiſtratus poteſtate depende-
at; Laudandos tamen eſſe Principes & ſuperio-
res, qui non effusè, ſed parcè, citra ſubditorum
perniciem pro utilitate & neceſſitate publica hoc
224 regali jure utuntur. Eſt enim Princeps † velut
communis omnium pater, per tradita *ſupra lib.1.*
Claſſ. 1. cap.3. nu. 47. Et ideò boni parentis more
ſubditis non gravis eſſe, ſed illis potiùs tanquam
filiis theſaurizare, eoſque in cunctis neceſſitati-
bus paſtoris inſtar fovere debet, *c. cum Apoſtolus,*
§. ſuſtinemus, de cenſib Luc. de Penn. *in l un. colum.*
2 C. de ſuper indict. Et ita in hiſce terminis reſpon-
dit Modeſtin. Piſtor. *conſil. 9. num.11. vol.1.* vid.
etiam notabiliter tradita à Johan. Oldendorp.
Claſſ. 4. act 12. verſ. ex quo loco. Malè illam rem ceſ-
ſiſſe plurimis, divina & profana hiſtoria affatim
teſtantur Confer Juſtin. Bonæfid. Not ſeu Stru-
ctur. Politic. ad Juſti Lipſ. Epiſtolá de judic. Bel-
gic. *n 9 p.61.* Et contra Dominos exigentes inſue-
ta onera in Camera ſubditis Mandata cum & ſine
clauſula decernuntur: vid. Gœdd. 1. *conſil. Marp.*
n.35. & ibi allegat & *n.37.* Hinc Jacob. Angliç Rex
† *in Inſtitut. ad Henric. filium, lib.2. pag.104.* ad 1 o- 225
dum Regiè & prudenter monet: *Nolite locupleta-*
re, nova & gravia populo tributa imponendo; ſed eo-
rum opes & facultates certiſſimas tuas divitias exi-
ſtimato. Fortè iuxta illud Conſtantini Chlori: *Pu-*
blicas opes, rectius à privatis haberi, quàm intra u-
num clauſtrum reſervari. Eraſm. *lib.8. Apophth.* Cō-
rad. Dieteric. *in Analyſ. Evangel. Dominic. 23. poſt*
Trinit. Quod multis & latius perſequitur Her-
man. Lather. *de cenſ. cap 1. per tot.* Acac. Enenckel.
Baro. *in tractat. qui inſcribitur ſejanus, cap.3. p.139.*
140. Geil. *de arreſt. cap.10. num.17.* Idque pruden-
tiſſimè obſervaſſe † Eberhardum I. Ducem Wür- 226
tenbergicum, eoque non ſolum florentiſſimum
ſuæ provinciæ ſtatum & ſubditorum conditio-
nem effeciſſe, ſed tantam eorum benevolentiam
& amorem ſibi conciliaſſe, ut apud alios Princi-
pes intrepidè gloriatus ſit: *Quod quovis tempore, in*
cuiusvis ſubditi ſui ſinum, caput reponere, & tutus
dormire poſſet, ex Camerar. Johan. Iden. & aliis re-
fert Lather. *d. mod. loc. num. 13.14.15. & 16.* Exiſti-
met cordatus, bonus & pius Princeps ſive Magi-
ſtratus, † *aurum eſſe adulterinum, quod cum ſubdi-* 227
torum lachrymis colligitur, teſte Plin *in Panegyr.*
juxta illud Tiberii vulgatiſſimum, *Boni paſtoris*
eſſe tondere pecus & non deglubere. Quinimo expe-
rientia teſte, tributis & vectigalibus auctis, facul-
tates Principum diminutas fuiſſe, æs alienum
creviſſe, de Regno Galliæ teſtatur Thuan. *lib.3.*
Hiſtor cujus ratio eſt; quod *ſola Domini Benedictio*
ditat. Ea autem ſperanda non eſt, ubi divitiæ col-
liguntur cum ſubditorum lachrymis & injuria.
Lorin *in Comment. lib 3. Reg. cap.12. num.1*]

RELIGIONIS CURA.

CUm non ſolùm regionis ſed & † religionis 228
Cura ad Dominos territoriales pertineat,
hodie ſtatus imperii vigore ſuperioritatis terri-
toria is, publicum tam Pontificiæ quam Augu-
ſtanæ Confeſſionis exercitium erigere & mutare
poſſunt, ex Pacificatione religioſa R. A. de An-
no 1555. §. Und damit ſolcher Fried / & § ſeq. verſ.
Nach dem aber. Thom. Mich. *de iuriſd. concluſ.49.*
exindeque reformatio † religionis ſequela ſupe- 229
rioritatis indubitati cenſetur, vid Beſold. *de iu-*
riſd. q.28 p.52. Ziegler. *ad § Landſaſſii, n 182.* [Andr.
Knich. *de ſubl & regia territ iur. c.3. n.233. & ſeq.*
Matth. Stephani. *de iuriſd. lib.3. part.1. cap.1. num.*
14. & 15. & c.15 n.1.]

230 Ad actus Eccleſiaſticos † referuntur conſiſtoria, miniſtrorum verbi divini ordinationes, confirmationes, viſitationes, &c. Andr. Knich. *de jur. territ. c. 3 num. 149. & ſeqq.* Et reliqua, quæ ad jura Epiſcopalia pertinent, Laur. Ohm/ *de jure*
231 *Epiſc. concl 16.19.* Quos tamen † actus non ipſi ſeculares Principes, ſed per Eccleſiaſticas perſonas expediunt, vid. Matth. Steph. *de juriſd. lib. 3. p. 1. n. 16. add.* Parc. *de jur. reg. q. ult. propoſ. 5.* ne fiat munerum confuſio, *c. quod quidem 1. q. 1.*

232 Itaque in quo loco quis † actus hoſce jurisdictionis Eccleſiaſticæ exercet, fundatam habet intentionem ſuperioritatis per ſupra tradita. Sunt
233 & alii actus † & argumenta, quibus declaratur ſuperioritas, ut ſunt, inſignia Principis in Curia depicta; ſolennis & uſu hodie recepta intrada der Einritt Michaël. *concluſ. 53* Schurff. *conſil. 35. num. 13. cent. 1.* Knich. *in Encycloped. c. 15.* [Jus et-
234 iam conducendi † in via publica, das Gelend uff offener freyen Landſtraſſen/ regulariter ad territorii Dominum pertinet. R. Abſchied zu Augſpurg/ de Anno 1548. §. Ferner zu noch mehrer beſtändiger: in verbis: Eine jede Obrigkeit im H. Reich Teutſcher Nation in ihren Fürſtenthumb, Landen und Gebiethen, &c. Frey/ ſicher/ gnugſam Geleid geben/ 2c. Myn. 5. *obſ.* 70. Gel. 2 *obſ.* 64. *nu.* 2. & 11. Thom. Mich. *de juriſdict. concl.* 50. Weſenbec. *conſil.* 31. *n* 3. & 10. Zi g er *in §. L. andſaſſii. concluſ.* 1. *n* 60. Gylman. *in ſymphorem part. 1. Tit. 2. vot. 1. n. 61.* Dixi autem hoc ius conducendi regulariter competere Domino territorii ſive ſu-
235 periori; quia quidam Electores & Principes † jus conducendi ex præſcriptione vel ſpeciali jure uſurpant in aliorum diſtrictu & territoriis in via, per pagos & oppida & villas. Sic Haſſiæ Landgra-
236 vii † jus conducendi habent per Wedderaviam, non attento quod ad Electorem Moguntinum, Comites Solmenſes, Hanawienſes, Yſenburgicos aut alios, diſtrictus & ſuperioritas territorialis pertineat, item per ipſam civitatem imperialē Fridbergenſem & in ea. nec non etiam in civitate imperiali Wetzflarienſi. Similiter Elector Mo-
237 guntinus † per quendam diſtrictum Darmſtadinum ſive ſuperiorem Comitatum Catimelibocēſem die Bergſtraſſe herab uff Franckfurt/ in Haſſiæ Principum territorio hoc jure utitur. Et hoc etiam eleganter firmari poteſt ex aur. Bull. tit. 1 in princ. ibi: Durch ſeyn Land/ Gebieth und Stätt/ auch ſo ferr er mag vergleitten. Et in § Setzen darauff und gebiethen. verbis: Durch ihr Gebieth/ und als weit ſie mögen ungefährlich vergleitten. Et qua diſpoſitione ſatis ſu-
238 perque conſtat, † territorium & conducendi ius, non ſemper & ubique terminos eſſe convertibiles, ſed hoc ſæpius ultra territorium extendi, quod verba, auch ſo ferrn und weit ſie mögē vergleiten/ manifeſtè innuunt. De hoc jure & ejus vetuſta origine dixi etiam quædam *infra cap. 6 n. 28.* Et videri poſſunt Paul. Matth. Wehn. *in pr. obſerv. verb.* Gelend. Thom. Maul. *in tract. de Salv. Cond. tit. 2. & paſſim per tot* Becht. *de Secur. & Salv. Con.*

Superioritati & Regalibus connexum eſt etiam ius Foreſti, † quod in ſylvarum ac nemorum 239
cura, jurisdictione venationibusque conſiſtit, de quo latè agit Chaſſan *in Con. vetud. Burgund. Rubr. 13. Tit. Des Foreſtz, paſturages, § 5. per tot.* Meichſner. *deciſ. Camer. 33. incipit, ſecundus punctus num. 1. & ſeqq. fol.* 1039 *Tom. 3 & deciſ. 2. n. 30. & ſeqq. fol.* 136. *Tom. 2. lib. 2.* Gylman. *Tom. 1. part. 1. vot. 1. num. 6. & ſeqq. fol. 30. & 31.* latiſſimè Paul. Matth. Wehner. *in obſervat. verb.* Forſtrecht/ Forſt. Noe Meurer von Jagen und Forſtrecht: Et noviſſimè Dn. Beſold. *in Theſauro pract. verb.* Forſt.]

Hi ſunt præcipui † actus in quibus exercetur 240
territorialis ſuperioritas & per quos ea probatur. [In incorporalibus enim, quaſi poſſeſſio propriè in actibus poſſeſſoriis conſiſtere dicitur, cum nil aliud ſit quàm uſus & exercitium, *l. quoties, ff. de ſervit.* Menoch. *de retin. poſſeſſ. remed.* 3 *num.* 147. Meichſn. *deciſ Camer* 33. *num.* 46. 47. 48.]

Dubium † autem ſuboritur, quid ſtatuendum, 241
ſi quis unius atque alterius actus juriſdictionalis exercitium, uſum & quaſi poſſeſſionem uſurpaverit, & probaverit, anne id ad alium actum extendendum; quod affirmandum videtur; quia
juriſdictionis † uſus in uno actu cenſetur juriſdi- 242
ctionem tribuere in alio, *Dd. in l. imperium. ff. de juriſd.* Bart. *in l. 1. §. ſi quis hoc interdicto, ff. de itin. act. priv. num.* 1. [vid. Meichſn. *deciſ. Camer.* 9 *num.* 200. 201 202. *& ſeqq.* Gylman. *in ſymphor. ſuppl. part. 1. Tit. 2. vot. 1 ante. num. 64* Herman. Vultej. 2. *conſil. Marp.* 30. *num.* 242. ubi allegat alios, *junct. num. ſeq.*] Et exercens ac conſervans juriſdictionem
in uno actu cenſetur eam exercuiſſe & 243
conſervaſſe, quoad cætera omnia, in quibus nullum exercitium habuit, *argum. l. ſtillicidii, 8. §. fin. ff. ſervit. quemadmod. amitt.* Maſcard *de probat. concluſ.* 1053. *num* 22. Weſenbec. *conſil.* 32. *numer.* 17. Siquidem ex probatione † ſpecie- 244
rum reſultat probatio generis, *argum. l. ſi Chorus, de legat* 3. Species † namque ſub genere po- 245
ſitæ habent caudas colligatas, *gl. in cap. accuſatus, § eum qui verb. indicati, de hæretic. in 6.* Zaſ. 2. *conſ*

 16. *num*

16.*nu.8.ubi n.9.* ex Innocent ſubjicit, quod ſi quis
utatur aliquo actu jurisdictionali intentione u-
tendi jure ſuo, quoad univerſalem jurisdictio-
nem, ei acquiri quaſi poſſeſſionem univerſalem
jurisdictionis, ſi nemo alius poſſideat, Abb. *in c.*
cum olim, verſ. ult. de præſcript. Nam jurisdictio
246 † reſpicit univerſalitatem, quæ per ſe una eſt, licet
multis modis exerceatur, per ea quæ tradit Me-
noch. *de arbitrar. caſ.* 160. [add. Meichſner. *d. deciſ.*
9. num. 204. Idque tanto magis procedit quoad
conſervationem juris & exercitii jurisdictiona-
lis, Andr. Knich. *de jure territ. cap. 3. num. 172. per l. ſi*
ſtillicidii, 8. §. fin. ff. ſerv. quemadmod. amitt. l. una
eſt via. 18. de ſerv. ruſtic. Roman. *conſil. 291. num. 9.*
Maſcard. *de probation. concluſ.* 1013 *n.* 23. Menoch.
conſil. 1000 *n.* 23. Weſenbec. *conſ. 32. n.* 17. Meichſ-
ner. *deciſ. 33. num. 51. & ſeq.*]

Hæc tamen traditio non ita indefinitè ſemper
procedit, ſed certis limitationibus.

1. Non procedit, quando alius eſt in poſſeſſi-
247 one, † tunc enim unus actus non extenditur ad
alium actum diverſum, licet ſub eodem genere
vel ſpecie conſtituatur, Bart. *in l. poſſideri, in pr. n. 5.*
de acquir. poſſeſſ. Jaſ. *in l. imperium, nu. 23. de jurisd.*
quos allegat Weſenb. *d. conſ. 32. n. 17.* [adde Meichſ-
ner *deciſ. Camer. 1. n. 39. Tom. 3. & ibi allegat. & de-*
ciſ. 26. nu. 41. & ſeqq. Tom. eod. Gylman *in ſympho-*
rem. Tom. 2. part. 1. vot. 1. n. 46. 47.]

248 2. Procedit in actibus † qui ſunt ejusdem ſpe-
ciei, & caudas colligatas habent, Hieronym.
Schurff. 1. *conſ. 28. n.* 28 29 quiq; ex uno eodem-
que fonte & principio deſcendunt, Schurff. *d. loc.*
Meichſner. *tom. 2. lib.* 1 *in cauſa* Hirſhelm *contra*
249 Pfaltz *deciſ. 8. num.* 28. Sic poſſeſſio collectandi †
transfertur de una ſpecie in aliam, ut qui eſt in
poſſeſſione collectandi in una ſpecie, is cenſetur
etiam in poſſeſſione omnium reliquarum ſpecie-
rum, Alex. *conſ. 68 n. 18. & 19. lib. 2.* Schurff. *conſ. 59.*
n. 28. 29 cent. 1.

250 3. Procedit traditio † ſuperior, quando quis
præſumptivè habet intentionem fundatam: tunc
enim per unius actus exercitium probatur uni-
verſalis jurisdictionis poſſeſſio, Jaſ. *in l. 3. nu. 40.*
ff. de acquir. poſſeſſ. Abb. *in cap. 1. de religioſ. domib.*
Meichſner. *d. deciſ. ult. num.* 166. [Speculat. *in tit.*
de jurisd. omn. judic. col. pen. verſ. illud etiam nota.
Bart. *in l. 1 §. ſi quis, ff. de itin. actuq; privat.* Vant. *de*
Nullitat, tit. ult. n. 40.]

251 4. Limitatur ſeu potius † declaratur proce-
dere traditio illa, in actibus, qui ſunt de poten-
tioribus ſpeciebus, & quibus reliqui quodam-
modo concomitanter inſunt & adhærent, ut eſt
obedientia; quia obedientiæ † nexus complecti- 252
tur omnes actus jurisdictionis, per ea quæ erudi-
tè tradit Udalric. Zaſ. *lib. 2. ſingul. reſponſ. c. 31. nu.* 3.
[Tileman. de Benign. *ſyntagm. 4. deciſ. 5. vot. 6. fol.*
228. ubi Referens monet, per obedientiam acqui-
ri jus ſubjectionis, *per gloſſ. in c. olim,* Clement. 3. *de*
reſtitut. ſpoliat. Vult. 2. *conſil. Marp. 30. nu.* 102. ubi
dicit, quod hæc non rerum ſed perſonarum, item-
que non exemptorum ſed ſubditorum munus ſit.
Ideoq; hi actus non ſunt de iis qui ſolent fieri ju-
re familiaritatis & amicitiæ Menoch. *remed. 3. re-*
tinend. poſſeſſ. nu. 585. Meichſner *deciſ. Camer.* 13 *n.*
198. *Tom. 3.*] neque actus in ſpecie leviori exten-
dendus ad duriora, Salic. *in l. 1. C. de emancipat.*

Quamvis uſus † & conſuetudo in uno actu ſe 253
poſſit aliquando extendere ad alium actum eius-
dem ſpeciei, ut modò dictum tamen uſus contra
certas perſonas non extenditur ad alias, Ruin.
conſil. 19. n. 17. vol. 1 cuius rationem aſſignat & de-
clarat Innocent. *in c. dilectis, x. de Capell. Monach.*
n. 2. verſ. ſed quæ res, quia ſub iurisdictione † com- 254
prehenduntur omnes partes eius & actus, ſed ſub
perſona non continetur alia perſona, ideò non
poteſt quis intendere in totum populum exerce-
re, quod in uno vel altero de populo exercet, ſunt
enim diviſi homines eiusdem populi, Cyn. *in l. 1.*
nu. 4. de emancip. Unus enim homo nón eſt idem
cum alio, Jaſon *in l. imperium, num. 23, verſ. facit,*
quod ita deciſivè ponderat referens *in cauſa* In-
gelheim *contra* Chur Pfaltz apud Meichſner. *tom.*
2. lib. 2. deciſ. 4. n. 178 179.

Caput V.

AN LIBERÆ IMPERII CIVITATES territorialem ſuperioritatem & iurisdictionem habeant?

SUMMARIA.

1. *An liberæ imperii Civitates territorialem ſu-
perioritatem, ſeu iura territorialia habeant?*

2. 3. 4. *Rationes dubitandi.*

5. *Affirmativa ſententia verior & Communior.*

6. *Rationes decidendi.* 1. *Civitates imperiales
proprium habent diſtrictum, & territorium.* 7. *Ter-
ritorialis ſuperioritas territorio adhæret ſicut nebula
ſupra paludem.*

8. *Cui competit territorium propriè acceptum,
tanquam*

tanquam ſtatui imperii, eidem quoq; competit ius territorio cohærens. 9. Territorium ſive paſſivè, ſive activè conſideretur rectè civitatibus attribuitur.

10. 2. *Civitates imperiales inter ſtatus imperii receptæ, & liberâ in ſubditos iuriſdictione donatæ ſunt. 11. Nulla urgens dari poteſt ratio, cur civitates iuribus ſuperioritatis carere, vel regalium incapaces eſſe debeant.*

12. 3. *Ius mutandæ religionis, & actus iuris Epiſcopalis exercere, ſequela eſt ſuperioritatis, & iuris territorialis. 13. Civitates imperiales ius mutandæ religionis habent, actusq; iuris Epiſcopalis exercere poſſunt.*

14. *Civitates imperiales ut ſtatus imperii habent ius conducendi, ſive ſalvi conductus.*

15. *Reſpondetur ad 1. ration. dubitandi.* 16. *Differt territorialis poteſtas à dignitate regali, ſeu feudo, quæ eam annexam habet.*

17. *Ad 2. Iura Principis in quibus conſiſtunt.* 18. *Liberæ imperii Civitates iura Principum habent, & iuriſdictionem proprio nomine exercent.* 19. *Civitates Italiæ jura territorii habere dicuntur.*

20. *Duces, & Marchiones Imperatorem recognoſcentes non debent eſſe inferioris gradus aut conditionis illis, qui Imperatorem non recognoſcunt.* 21. *Servire imperio Romano, eſt libertate potiri.*

22. *Civitates imperii Rebuspublicis Italiæ rectè comparantur.*

23. *Objectio, ad eamq; reſponſio.*

24. *Una eademq; res, diverſas denominationes à perſonis, quibus competit, admittit.*

25. *Superioritas in Principibus* Landsfürſtliche Obrigkeit *quomodo in aliis dicatur.*

26. *Superioritas territorialis eſt in Principe* Landsfürſtlich, *in Comite* Gräfflich/ *in Civitate* Stättlich/ꝛc.

27. *Diſtinguendum inter jus perſonale Principum,* Landsfürſtliche Obrigkeit. *Et jus* der Landes Hohen Ober- und Herrligkeit.

1 SUnt qui † inferunt Civitates imperiales non habere iura territorialia, ſed ea penes Imperatorem reſidere, & plerunq; Electores alioſque vicinos Principes in diſtrictu eiusmodi Civitatum ea ſibi comparaſſe, Andr. Knich. *in velit. Apologet. nu.* 15. 120. 130. *& ſeqq. & in tract. de iur. territ. c. 1 n.* 116.

Pro qua ſtabilienda ſua ſententia hiſce potiſſimum utitur rationibus.

2 1. Quod illis ditionibus tantùm competat † territorii ius, quæ in Ducatum, Marchionatum erectæ, vel aliam regalem dignitatem annexam habent & feudi lege recognoſcuntur.

2. Quod ſuperioritas † territorialis die Lan- 3
des Obrigkeit/ non niſi iure quodam Principatus
exerceri poteſt, *arg. c. 1. de Feud. March cum ſimilib.*
[Idem Knich. *de autocrat. cap. 1. nu.* 1074. *& mult.*
ſeqq] Inde etiam † à potiori die Landesfürſtliche 4
Obrigkeit appellatur.

Verùm hiſce non obſtantibus, verior & com-
munior eſt contraria ſententia, videlicet † Civi- 5
tates imperiales, quia ſtatus appellatione ve-
niunt, ac jus ſeſſuræ & ſuffragii in Comitiis habent, jura ſuperioritatis territorialis in ſuis diſtrictibus & Civitatibus non minus, quàm Principes, Comites, &c in ſuis Principatibus & Ditionibus habere & uſurpare.

Huic communi opinioni adſtipulatur. 1. Quod
Civitates † imperiales proprium habeant diſtri- 6
ctum & territorium, cujus nomine Imperatorem immediatè recognoſcunt. [In eoque ius proclamandi, edicendi & proſcribendi habent, Erneſt. Cothman. 3. *conſil.* 29. *n.* 131. & provinciam ſeparatam conſtituere exiſtimantur, Molin. *de iur. primogen Hiſpan. lib. 1. c. 13. n* 55. Loſæ de iure univerſ. Henric. Klock. *de iure vectigal. concluſ.* 22. *lit. c. in*
notat. circ. fin.] Ergo & ius territorio annexum,
hoc eſt, ſuperioritatem, quia territorialis † ſupe- 7
rioritas territorio adhæret, ſicut nebula ſupra paludem, *ut ſupra ſuo loco dictum eſt.*

Cui enim competit † territorium propriè ac- 8
ceptum, tanquam ſtatui imperii: eidem quoque
competit ius territorio cohærens, uti ex Camill.
Borell *conſil.* 70, *num* 34. *& conſil.* 86. *nu.* 11. colli-
git Bocer. *in tract. de Collect. cap. 4 num.* 40. Sive i-
taque cum Bald. † territorium paſſivè conſide- 9
remus, pro terræ ſpatio iuriſdictione munito, ſive activè territorium, pro ipſa ſuperioritate territoriali, hoc eſt, ſummo imperio, quod poſt Principem in ſuos ſubditos exercent iſtæ Civitates, id rectè civitatibus attribuitur, quod ſupra in definitione territorialis ſuperioritatis latius explicatum, *fac. text. in conſtit. de Pac. Conſtant. §. nos verò Romanorum.*

2. Cum Civitates Imperiales † inter ſtatus im- 10
perii receptæ, & libera in Civitatem eiusq; ſubditos iuriſdictione donatæ ſint, ſtatus imperii no-
men non magis in illis ac in Principib. eſſe debet
inane, Bald. *in tract. de Schiſmat. in pr. nu* 10 Dec. 11
conſil. 40. *n.* 21. *vol* 4. nullamque urgentem † dari
poſſe rationem, cur Civitates iuribus ſuperiori-

tatis, quæ vulgò Land Ober vnd Herrligkeit appellant, carere vel regalium incapaces eſſe debeant, inquit vir Doctiſſimus Thom. Mich. *de juriſdict. concl.* 44.

12 3. Jus mutandæ † religionis Pontificiæ vel Auguſtanæ Confeſſionis alioſq; actus ad jus Epiſcopale pertinentes exercere, ſequela eſt ſuperioritatis & juris territorialis, ipſo Andr. Knich. atteſtante *de ſublim. territ. jur. c.* 3. *n.* 148. Beſold. *de jurisd. q.* 18. *pag.* 52. Ziegler. *in commun. concluſ. ad §.*

13 *Landſaſſii, num.* 182. Civitates autem Imperiales † conſentientibus omnium civium ordinibus jus mutandæ religionis habent, eiq connexos actus juris Epiſcopalis exercere poſſunt, R. A. de Anno 1555. §. Nach dem aber in vielen Frey vnnd Reichs Stätten, iunct. §. Vnd damit ſolcher Fried/ ubi in genere omni ſtatui religionis alterutrius reformatio conceſſa. Quin autem Civitates imperiales ſint ſtatus imperii, dubitari non poteſt, & ſupra tradidi, qua de re latè Petr. Frider Mindan. *lib.* 1. *de Proceſſib. c.* 31. Syring. *de Pac. Relig. concl.* 39.

14 [Habent etiam † ius conducendi ſive ſalvi conductus *per text. in Aur. Bull. tit.* 1. §. Zum erſten den König in Beh'mb *iunct.* §§. *ſeqq.* Thom. Man'. *de ſalvo conduct. Tit.* 2. *n.* 11. ideoq; Ducibus imperii ſimilibuſque iter per ſuum territorium facientibus, gratulandi, eoſque excipiendi, comitandi & ad fines territorii ſui deducendi ius habent, Erneſt. Cothman 3 *conſil.* 29. *n.* 532.]

Ad 1. argumentum reſpondetur, committi ab Andr. Knich. in eo petitionem principii. Nam

15 hoc ipſum etiam negatur, quod † ſuperioritas territorialis Ducatibus, Marchionatibus & Comitatibus qui feudi lege recognoſcuntur tantum cohæreat, ex quo illud abſurdum eveniret Ducatus ſi qui ſunt, & Comitatus allodiales, territoria-

16 li ſuperioritate deſtitui. Unde differt † territorialis poteſtas, à dignitate regali ſeu feudo quod eam annexam habet. Poteſt namq; quis eſſe Comes, Baro, & habere Comitatum & Baronatum, cui annexa ſemper regalis dignitas ſub alterius Principis territoriali ſuperioritate, & tamen deſtitui ſuperioritate, R. A. de Anno 1548. §. Wie wol auch in Regierungs h[a]ndlung. *qua de re ſupra ſub cap. de acquiſit. & conceſſ. iur. territ. circ. fin. verſ. Nota præterea dixi.*

Ad 2. reſpondetur, ſi per ius Principatus intelliguntur iura Principis, quæ in hoc conſiſtunt,

17 ut quis † in ſuo diſtrictu & in ſubditos poſſit id, quod poteſt Imperator in univerſo, ſalva ſupre-ma eius ſuperioritate, tunc utiq; & Civitates imperiales iure Principatus utuntur, hoc eſt, poſſunt in ſuo, quod poteſt Imperator in univerſo, ſalvis reſervatis. Siquidem liberæ imperii † Civi- 18 tates, non tantum iura Principum habent, & iuriſdictionem proprio iure exercent, ſed etiam Generica Principum definitione propriiſſimè continentur, uti ſpecies ſub ſuo genere, ut ſcribit vir in imperii iure exercitatiſſimus, Andr. Geil. 2. *obſervat.* 57. *nu.* 7 & 1. *de Pac. Publ. c.* 6. *nu.* 1. & *in tract. de arreſt. cap.* 9. *n.* 1. Confer Schurff. 1. *conſil.* 26. Waremund. de Ehrenberg. 2. *de fœderib. c.* 1. *nu* 37. Thom. Mich *de iuriſdict. concluſ.* 44. Auct. *deciſ. ſeu praiudic. Cameral. verb. Civitas imperialis.* Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib.* 1. *cap.* 7. *nu.* 10. Syring. *de pac. religion. concluſ.* 39. *lit. B.* Johan. Dauth. Jun. *in Miſcellan. quæſt. iur. publ. q.* 1. *fundam.* 3. Imò contrarium aſſerere eſſe revangare mundum, dixit Bald. *in tractat. de Schiſmat. in pr. p.* 10. Cravett. *conſ.* 263. *n.* 7. Bocer. *de Collect. c.* 4. *n.* 36.

Et ſanè † Civitates Italiæ, quæ ſe adhuc Impe- 19 ratorem recognoſcere fatentur, vel de facto ſe ſubtrahere moliuntur; jura territorii habere concedit Knich. *in velit. Apologet. nu.* 41. & *ſeqq.* Quare Civitatibus Imperatorem recognoſcentibus habilitatem ejus juris poſſidendi denegemus. Si enim recognitio Imperatoris, illam habilitatem poſſidendi juris territorialis, impediret, nec Principes Imperatorem recognoſcentes ejus juris capaces eſſe poſſent.

Et quemadmodum † in ſimilibus terminis 20 Duces & Marchiones Imperatorem recognoſcentes non debere eſſe inferioris gradus aut conditionis illis, qui Imperatorem non recognoſcunt, oſtendit Anton. Sola *in conſtit. Sabaud. in proœm. decret. gl.* 3 *num.* 12 & *ſeqq.* Caſpar. Klock. *de contribut. concl.* 10. *in fin.* Quinimò ſervi è Imperio Romano † eſt libertate potiri, ut ex Bald. 21 dicit Natt. *conſil.* 631 *num.* 1. *vol.* 2. Hyppol. Riminald. *conſil* 5. *nu* 102. *vol* 1. Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib.* 1. *c.* 8. *n.* 2. *add. quæ ſupra tradidi Claſſ.* 2. *c.* 6. *n.* 34. & *ſeq.* Et has civitates † rebuspubli- 22 cis Italiæ rectè comparari poſſe, ſcribit Scipio Gentil. *de iurud. lib.* 3. *c.* 22.

Neq; adverſatur quod ſuperioritas territorialis † frequenter dicatur die Landsfürſtliche Obrigkeit: quia ſuperioritas territorialis non ſemper 23 & tantùm dicitur die Landesfürſtliche Obrigkeit/ ſed tunc quando aliquis Dux vel Princeps eam ſibi vindicat à perſona dominantis ita denominatur;

24 tur: Neq; raro accidit, ut una eademq; † res diverſas denominationes à perſonis quibus competit admittat, Johan Gœdd. *in reſponſ. iur. de reſtit.*
25 *Baron Vallend. n.* 448. & quæ in Principibus † ſuperioritas dicitur Landesfürſtliche in aliis dicitur die Landes Hohe Obrigkeit/ ſeu Landesherrliche Botmeſſigkeit: aliquando Oberherrligkeit vnd Gebieth/ R. A. de Anno 1555. §. Wo auch im H. Reich/ ibi: in was Oberherrligkeiten vnnd Gebieten das were. Et R. A. de Anno 1559. §. Vnnd wiewol in ſolcher Execution Ordnung aliquando Höhe Ober- vnd Gerechtigkeit/ R. A. de Anno 1548. § Vnd als erſtlich in ſolcher Ringerung/ ibi: an jhren Hohen Ober- vnnd Gerechtigkeiten / zu nachtheiligem Abbruch/ ꝛc. & in
26 § *ſeq. ibid.* Quamobrem ſuperioritas † territorialis iſt in Principe Landesfürſtlich / in Comite Gräfflich/ in Civitate Stättlich/ & ſic deinceps, *uti relatum in Camerâ in cauſa* Hirnheim *contra* Chur Pfaltz/ apud Meichſn. *tom. 2 lib. 1. deciſ. 8. n. 3.*
27 Ideoq; diſtinguendum † inter jus perſonale Principum, unde appellatur die Landesfürſtliche Obrigkeit / quod ipſis ſaltem perſonis Principum cohæret: Et jus der Landes Hohen Ober- vnd Herrligkeit/ quod unà cum territorio etiam ſine ſpeciali titulo conceditur, Zigler. *in communibus concluſ §. Landſaſſii, num. 10. & ibi allegati.*

CAPUT VI.

QUATENUS VERA SIT VULGATA Dd. Theorica, poſſe quemlibet Principem, Comitem, Baronem & Civitatem imperii in ſuo territorio, quod poteſt Imperator in univerſo, novè & prolixè declaratur.

SUMMARIA.

1. Quilibet Princeps, & iura territorij habens poteſt in ſuo territorio, quod poteſt Imperator in univerſo.

2. 3. Duces Ferrariæ, & Mediolani in ſuis Ducatibus Imperatoris loco habentur

4: Duces ac Principes Germaniæ in ſuis Ducatibus magis aſſimilantur Principibus, quàm Præſidibus. Et vicem Imperatoris obtinent.

5. Multa adducuntur Exempla Quilibet Princeps eſt Imperator in ſuo territorio.

6. Noſtri Principes, & ſtatus in ſuis terris præeminentiis, privilegiis & reſervatis imperatoriis utuntur. 7. Imperium hodiè ſciſſum eſt, & iura imperialia quodammodo diviſa in Duces. Comites, Barones, & Civitates. 8. Ratio huius quæ videatur.

9. 1. Illatio, Leges & ſtatuta condere ſummæ maieſtatis eſt Symbolum. Electores. Principes, & alii imperii ſtatus leges & iura provincialia promulgandi ius habent.

10. Camera, ſummi Principis conſiſtorium ſecundum leges, & ſtatuta provincialia, & municipalia iudicare tenetur.

11. Olim Præſides provinciarum contra ius ſtatuere nihil potuerunt.

12. Magiſtratus inferiores, & municipales Civitates ſtatuta cum ſuperiorum permiſſu condunt.

13. 2. Illatio. Iura belli, & armorum ſummi Principis Maieſtati adhærent.

14. Principibus Germaniæ, ex antiquiſſimo libertatis, & noviſſimo imperii iure conceſſum eſt, cogere militem, in propriam, & aliorum ſalutem. 15. 16. Delictum agere, ad arma convocare iure territorii poſſunt. 17 Habent ius fabricandi, & parandi tormenta bellica 18. Ius armandia, & armamenta 19. Ius muniendi arces, & extruendi fortalita. 20. Habent & ius ſequelæ.

21. Iuri bellico connexum eſt ius fœderis, à pari enim dicuntur procedere ius belli, fœderis.

22. Principes & ſtatus imperii pacis publicæ & ſecuritatis causâ fœdera inter ſe ferire poſſunt.

32. 3. Illatio. Principes & ſtatus imperii in ſuis diſtrictibus iura territorialia, & regalia uſurpant.

42. 4. Illatio. Principes aliiq; ſuperiores immediati hiſce ſimiles, Gratiæ Dei ſuam dignitatem acceptam referunt. 25. In Gallia ſub Carolo VII. Comes, qui ſe Dei gratiâ Comitem Arminacem inſcriberet, Maieſtatis accuſatus fuit.

26. 5. Illatio. Principes & ſtatus imperii habent ius reſtituendæ famæ. Quod ad ſummi Principis reſervata refertur

27. 6. Illatio. Principes & ſtatus imperii habent ius indulgendi delicta, & remittendi pœnas capitales. 28. Quod proprium eſt ſummi principis.

29 In regnis Hiſpaniarum, & Neapolitano inferiores à Rege hanc poteſtatem non habent.

30. Vicarii imperii non poſſunt remittere, ſeu indulgere delicta, niſi in privilegio vicariatus eſſent verba hoc importantia.

31. Extenſio prædictæ illationis.

32. 7. Illatio. Status & Principes imperii habent ius concedendi ſecuritatem, & ſalvum conductum bannitis.

33. 8. Illatio. Habent ius conducendi peregrinantes per vias publicas. 34. Ius conducendi in via publica, de vetuſto more, ad iura regia pertinet. 35. Huic

iuri

juri ſalvi conductus non tamen ſecuritas, & defenſio, ſed etiam punitio facinoroſorum ineſt.

36. *Dominus territorii hoc ius uſurpans tenetur deprædato reſarcire rapinam in ſuo territorio commiſſam.* 37. *In multis locis aluntur ſtipendiarii, ut viarum curam habeant.*

38. 9. *Illatio. Poſſunt concedere debitoribus inducias moratorias.*

39. 10. *Illatio. Poſſunt ex iuſta & urgente cauſa utilitatem publicam concernente rem alteri auferre.*

40. 11. *Illatio. In bonis ſpuriorum, & ſine herede decedentium ſuccedunt.* 41. *Et jus confiſcandi bona damnatorum ſibi vendicant.*

42. 12. *Illatio. Donatio ab Imperatore facta liberis non confertur, habetur enim pro peculio caſtrenſi.* 43. *A Principibus imperii facta liberis donatio habetur pro peculio caſtrenſi, & non confertur.*

44. 13. *Illatio. Principes & ſtatus imperii ſuos ſubditos non minus collectare poſſunt, quàm Imperator univerſos.*

45. 14. *Illatio. Poſſunt in ſuis terris magiſtratum creare, & recipere appellationes.*

46. 15. *Illatio. Publicum tàm Catholicæ, quàm Auguſtanæ Confeſſionis exercitium mutare poſſunt.*

47. 16. *Illatio. Poſſunt recipere Iudæos.*

48. 17. *Illatio. Habent juriſdictionem foreſtalem.*

49. *Ius foreſti in genere acceptum, & bannum ferinum, Wildbahn/ & ius foreſti in ſpecie, Forſtrecht/ complectitur.*

50. 18. *Illatio. Principes & ſtatus imperii habent jus mittendorum Legatorum.*

51. 19. *Illatio Habent ius Archivi.*

52. 20. *Illatio Habent decimas metalli auri & argenti fodinarum, & ſalinarum in fundo privato repertarum.*

53. 21. *Illatio. Iudices eſſe poſſunt in propria cauſa ex interpp. ſententia.*

54. 22. *Illatio. Habent ius concedendi nundinas in ſuis ditionibus.*

55. 23. *Illatio. Habent ius prohibendi piſcationes, & alios actus in flumine publico.*

56. 24. *Illatio. Uſurpant regale ius cudendi monetas.*

57. *Simpliciter & generaliter inferre poſſe quemlibet Principem & ſtatum in ſuo; quod poteſt Imperator in univerſo, non ſolum temerarium, ſed & periculi pleniſſimum æſtimatur.*

58. *Prædicta theorica communis quidem, magno tamen errore inducta.*

59 *Principes, Comites, aliiq; regali dignitate præditi non eandem poteſtatem & auctoritatem quam Imperator, obtinent.*

60. *Proceres & ſtatus imperii Solem, hoc eſt, Imperatorem tanquam radiantia lumina circumſident.*

61. *Sol minora ſidera per ſe ſatis lucida, maiori ſuo lumine obfuſcat & abſcondit.*

62. *Lata lege Regiâ omnis poteſtas, ius, & dignitas in Principem Romanum collata eſt.*

63. *Omne bonum eſt communicativum ſui.*

64. *Imperator munificus & glorioſus iuriſdictionem & dignitates diſtribuere dicitur, ſicut Aquila prædam ſuam.*

65. *Imperator eſt caput imperii. Proceres pia eiusdem capitis membra.* 66. *A capite omnis motus derivatur in reliqua membra; Ita iuriſdictiones, regalia, & dignitatis iura ab Imperatore ad Proceres, & ſtatus imperii.*

67. *Rei magnitudo requirebat, in curarum partes viros fortes aſſumere, eosq; dignitate illuſtri donare.*

68. *Præfectus urbi olim omnibus magiſtratibus urbanis antecellebat* 69 *Præfecti prætorio tanta erat poteſtas, ut ab eius ſententia appellare fas non eſſet.*

70. *In Provinciis Præſides & Proconſules ſummam poſt Principem poteſtatem habebant.*

71. *Tranſlato ad Germanos imperio ampliſſima iura territorialia undecerta.*

72. *Per imperatoris conceſſionem Maieſtas eius, & ſuprema poteſtas non imminuitur, ſed magis honorabilis, magisq; timenda efficitur.* 73 *Procerum præſidio dextra imperialis potentia roboratur.*

74. *Quanto quilibet præeſt maioribus, & dignioribus, tanto & ipſe maior habetur, & dignior. Ex dignitate ſubditorum noſcitur ſuperioris præeminentia.*

75. *Imperator quoad regalia & iuriſdictionem inſtar maris eſt, quod fluminum concurſu neq; augetur, neq; minuitur.* 76 *Ex ipſo tanquam fonte iura ſuperioritatis promanant, ad eundemq; tanquam Oceanum refluunt & recurrunt.*

77. *Ius ſummæ poteſtatis eſt perfectum, & abſolutum.*

78. *Imperatoria maieſtas, ſolis inſtar, radios dignitatis ſuæ variè ſpargit lucere tamen & ſplendere ipſa non deſinit.* 79. *Quod eleganter expreſſit Fridericus II Imp. in privilegio Ducibus Auſtriæ conceſſo.* 80. *Et in inveſtitura Wenceslai I. Bohemiæ Regis.* 81. *Item in privilegio Bohemis à Carolo IV. conceſſo.*

82. *Imperator Proceres imperii, ſui ſplendoris & dignitatis participes facit, ſalvâ, & illaſâ maieſtatis ſuæ autoritate.*

83. Per

82. *Per iſtam conceſſionem Proceres Imperatori non pares efficiuntur, & quaſi collegæ.* 84 *Vaſallos, non ſocios & Imperatores facere cogitat Princeps, feuda cum regali dignitate. & omnimoda iuriſdictione concedens.*

85. *Proceres imperandi in alios ius à Cæſare nacti, eiusq; beneficio tantam poteſtatem conſecuti ſunt.*

86. *Actus agentium non operantur ultra intentionem, à qua omnis regitur diſpoſitio.*

87. *Summus Princeps inferiores aſſumpſit in partem ſollicitudinis, non plenitudinem poteſtatis.* 88. *Nec ad minuendam Maieſtatem, ſed laborem, curas, & ſollicitudinem.* 89. *Et ut devotiores Imperatori, & adverſus hoſtes alacriores eſſent.*

90. *Imperator aſſumendo aliquem in partem ſollicitudinis, cenſetur quidem communicare iura illa Regia, ſalvâ tamen Maieſtate imperii, & ſuperioritate imperiali.*

91. 103. *Conferuntur iura illa non abdicativè, ſed communicativè. Adiuvandus eſt ſummus Princeps beneficiis in curarum ſollicitudine, non decipiendus, aut defraudandus.*

92. *Omnis conceſſio, quocunq; modo facta intelligenda eſt ſalvo iure ſuperioritatis.*

93. *Suprema iuriſdictio & poteſtas regia, eſt ipſa forma & ſubſtantialis eſſentia Maieſtatis.*

94. *Suprema iuriſdictio ſummi Principis à corona, & ſceptro Cæſareo inabdicabilis eſt & omnis conceſſionis neſcia.* 95. *Quam abdicare nec poteſt, ſi vellet, nec velle credendus eſt.* 96 *In ea hæret humidum radicale, & facultates vitales ipſius animæ Principatus exercentur.*

97. *Maiora & reſervata nec à Principe concedi poſſunt, nec ab inferiore peti debent.*

98. *Pharao Ægyptiorum Rex concedendo Ioſepho omnem poteſtatem in regno ſuo, ſupremam poteſtatem, & ſolius regis Maieſtatem ſibi reſervavit.* 99. *Quæ reſervatio ipſo iure iſti conceſſioni annexa fuiſſet, etiamſi eius expreſſè Rex non meminiſſet.*

100. *Rex concedens caſtrum cum omni iure, non videtur conceſſiſſe ius regium.*

101. *In omni conceſſione etiam generali ſemper intelligitur excepta perſona loquentis*

102. *Princeps non videtur legem ſibi impoſuiſſe, nec parem ſibi creare quis cenſetur.*

104. *Proceres quæ habent, per infeudationem habent, ſicq; beneficio & auſpiciis Cæſareis exercent.* 105. *Suntq; fiduciarii ac vicarii Imperatoris perpetui.* 106. *Indeq; ſe ſubiectiſſimos Cæſareæ Maieſtatis in literis profitentur.* 107. *Hæc formula ſummam venerationem fidelitatem, & obſequium arguit.*

108. *Ratio dubitandi. Regalia maiora ſunt iura Regia ſupremæ Maieſtati propria, & in ſignum ſupremæ præeminentiæ tributa* 109 *Propria ſunt incommunicabilia.* 110. *In ſignum ſupremæ præeminentiæ tributa non ſunt conceſſibilia.*

111. *Reſpondetur ad dubitandi ration. Propria ſunt incommunicabilia in ſubiecto ſeparato, non verò in ſubiecto unito.* 112. *Exemplo animæ qualitates vitales corpori impertientis.*

113. *Imperator caput, cui Proceres imperii tanquam pia membra uniuntur.*

114. *Imperatores Proceres imperii partem ſui corporis agnoſcunt.*

115. 116. *In vim ſingularis privilegii Imperatori tributa, conceſſibilia ſunt, in ſignum autem ſupremæ ſuperioritatis & præeminentiæ tributa non item. Sed à dignitate Imperatoria avelli non poſſunt.*

117. *Differunt regalia à Majeſtate tanquam effectus à cauſa, vel ut adjunctum & ſubjectum.*

118. *Multa & magna conceſſa ſunt Proceribus & ſtatibus imperii, plura verò & majora ſunt reſervata Imperatori.*

119. *In ipſo communicante major ſemper remanet poteſtas illa, quæ communicata eſt.*

120. *Summum imperii caput multa ſuprema majeſtatis jura exercet in univerſo imperio, quæ tamen quilibet Princeps & ſtatus in ſuo non poteſt exercere territorio.*

121. *Reſervata Imperatori enumerantur.* 1. *Solus Imperator ſummus eſt imperii curator, & caput ſummum; univerſale dominium totius orbis Romani habens.*

122. 2. *Solus Imperator leges univerſales Procerum conſilio & ſuffragio conceptas imperiali auctoritate promulgat.*

123. 3. *Solus belli publici pro imperii ſalute ex conſilio Procerum gerendum indicendi jus habet.*

124. 4. *Solus deliberatione cum Proceribus habitâ indicit collectam generalem.*

125. 5. *Solus nova vectigalia erigit. vel aliis erigendi vectigalia licentiam concedit.*

126. 6. *Solus concedit repreſſalias.* 127. *Quæ concedendi facultas neq; Electoribus, neq; aliis Principibus competit.*

128. 130. 7. *Solus habet jus legitimandi ſpurios. & natalibus reſtituendi. Legitimatio eſt donum ſummi Principis, & de reſervatis Imperatori.* 129. 130. *Inferiores à ſummo Principe, nec legitimare, nec alios actus Principi in ſignum Majeſtatis reſervatos exercere,*

ere, aut uſurpare poſſe, verior, & æquior eſt opinio.

131. 8 Solus uſurpant jus totaliter reſtituendi famâ, & honoribus, per univerſum imperium.

132. 9. Solus in imperio concedit jus erigendi Academias. 133 Academia Gieſſenſis Anno. 1607. à Ludovico Haſſiæ Landgravio fundata, à Rudolpho II. Imp. privilegiis donata, Anno 1624. Marpurgum tranſlata eſt.

134. 10. Solus Imperator habet jus inſtituendi curſores publicos, qui poſtæ appellantur. 135. In Galliis ejusmodi Poſtas Ludovicus XI. Galliarum Rex primitùs inſtituit. 136. In imperio non niſi Imperatori ius univerſales poſtas inſtituendi competit. 137. Die Keyſerliche Hoff-vnd Reichs Poſt/eſt Imperatoris, & imperii ſingulare Regale.

138. Etiam alii Principes in ſuis ditionibus poſtas habent, ſed privatas.

139. 11. Solus Reges & Principes creat in imperio, & de regalibus feudis inveſtit. 140. Etiam alii Reges in ſuis regnis Ducum & Principum creandorū jus uſurpant, videlicet, Galliæ, Hiſpaniæ, Angliæ, Daniæ, &c.

141 12. Solus veniam ætatis indulget.

142. 13. Solus abſolutâ & legibus ſolutâ utitur poteſtate, & nullius in terris imperio ſubeſt.

143. 14. Solus ex plenitudine poteſtatis imperat. 144. In nullius inferioris Principis reſcriptis reperitur clauſula iſthac, ex plenitudine poteſtatis.

145. 15. Solus nobilitat, vel nobilitandi poteſtatem concedit.

146. 16 Solus concedit in imperio jura territorialia, eiq; annexas regales dignitates

147. 17. Solus Bannum imperiale ex plenitudine poteſtatis irrogat, privilegiis & immunitatibus privat. 148. Et ſolus rurſus reſtituit, & à Banno abſolvit. 149. Exempla recentiora adferuntur in Principe Anhaldino, Comite de Hohenloe, &c.

150. Inferiorum Principum banna extra territorium non extenduntur, & rectiùs proſcriptiones, relegationes, quàm Banna appellantur.

151. Banniti ab Imperatore ex toto orbe Chriſtiano banniti cenſentur, ut in nullo regno ſecuritate gaudeant. 152. Bannitus ab Imperatore mundi Domino, omnibus juris beneficiis exuitur. 153. Ab inferiore bannitus amittit ſaltem jura provincialia ex qua relegatur.

154. 18. Solus utitur in imperio Majeſtatis appellatione.

155. 19. Solus in imperio concedit regale cudendi monetas, & abutentes eodem privat.

156. 20. Solus concedit jus nundinarum univerſalium, ſeu publici mercatus, in loco aliquo certo.

157. Declaratur ſupra propoſita theorica, quemlibet poſſe in ſuo, &c. procedere. 1. Quod jura territorialia, & regalia, non vero quoad iura imperialia, &c.

158. 2. Declaratur procedere, quoad iuriſdictionem ordinariam, & omnimodam, non quoad abſolutam poteſtatem. 159 Conceſſâ iuriſdictione omnimodâ, non veniunt reſervata abſoluta, & ſumma poteſtatis.

160. Actus à Proceribus contra iuris ſcripti autoritatem perficiendi, ex plenitudine poteſtatis Imperatoriæ ſuſtinentur.

161 In Principis ſummi iudicio nullitates non attenduntur, neq; actum vitiant.

162. Suprema poteſtas differt ab ordinaria. Camera imperialis non abſolutâ, ſed ordinariâ utitur poteſtate, & iuriſdictione.

163. 3. Declaratur, procedere, non ſimpliciter & abſolutè, ſed reſpectivè & cæteris paribus, &c. 164. Fallatia à dicto ſecundum quid, ad dictum ſimpliciter. 165. 166. Quilibet dicitur Rex in ſua domo. 167. Non abſurdum eſt dicere, poſſe quemlibet in ſua domo, quod poteſt Imperator in ſua. Et quomodo?

168. 4 Declaratur, jura Principum eſſe proxima iuribus imperialibus, huic; affinia, non tamen eadem, & propria. 169. Principes poſſunt in ſuo, quod Imperator in univerſo, ſimilitudine iuris, non paritate & plenitudine poteſtatis.

170. 5. Declaratur procedere in Principibus ſuperiorem non recognoſcentibus, & qui ſunt in quaſi poſſeſſione plenitudinis poteſtatis. 171. In ſuperiorem recognoſcentibus non item. 172. Nemo privilegio utitur contra eum, à quo illud obtinuit.

137. Ius quod ab Imperatore vigore Maieſtatis exercetur, alicui conceſſum in eo, cui conceditur, deſinit eſſe tale, & incipit eſſe ius territoriale vel regale, &c.

174. Conceſſione facta à Principe omnis iuris, quod habet, non tranſeunt ipſa reſervata.

175. Cuiuſq; agentis vis recipitur ad naturam ſubiecti recipientis.

176. Omne receptivum recipit non per modum imprimentis, ſed per modum receptivitatis.

177. Non quodlibet ius in quolibet ſubiecto pariter conſideratur.

178. In quolibet actu præſupponendi termini habiles.

179. Omnis inferior ſummo Principe, eumq; recogno-

cognoſcens inhabilis eſt ad recipienda & exercenda iura maieſtatis, &c.

180. *Reſpondetur ad illationes ſuprà poſitis, declarando. Ad 1. Imperator leges fert iure Maieſtatis, & abſoluta poteſtatis. Proceres & ſtatus imperii iure territorii.* 181. *Omnium Principum leges per Imperialem legem corrigi, abrogari, & declarari poſſunt.* 182. *Excipitur iuris Saxonici privilegium.*

183. *Maieſtatis & ſumma poteſtatis eſt, ferre legem univerſalem.*

184. *Etiam Proceres ex permiſſione iuris communis legi univerſali derogare poſſunt.*

185 *Leges provinciales & ſtatuta condere, potiùs eſt de quadam iuris permiſſione, quàm de abſoluta ſuperioritate.*

186. *Omnibus iuriſdictione præditis, ſecundum modum conceſſæ vel poſſeſſæ iuriſdictionis ſtatuta condere permiſſum eſt.*

187. *Ad 2. illation. Iura belli ſine ſuperioris permiſſu nullus in imperio habet, niſi Imperator.* 188. *Status imperii pro tuenda imperii ſalute non niſi de permiſſu ſummi Principis arma movere poſſunt.* 189. *Nec militem inſciis Ducibus circularibus conſcribere iure poſſunt.*

190. *Susceptis armis in Camera, vel aula Cæſarea mandata a vocatoria ſub pœna Banni decernuntur.* 191. *Excipiendus caſus neceſſitatis, & ubi periculum in mora.*

192. *Ratio dubitandi.* 193. *Ratio decidendi. Diverſa ſunt agere aliquid de alicuius permiſſu, & agere de conſilio & ſuffragio.* 194. *Imperator iuxta capitulationem bellum ſuſcipit cum conſilio, conſenſu, & ſuffragio Procerum. Proceres verò de permiſſu Imperatores.*

195. *Suffragari & conſentire etiam in inferiores, & ſubiectos cadit, ſalvâ ſuperioris Maieſtate.* 196 *Suffragio iſthac plerumq; ſolet fieri cum conteſtatione ſubiectionis, reverentiæ, & devotionis.*

197. *Olim maioribus provinciarum Magiſtratibus armorum & legum poteſtas facta fuit, iure ſaltem adminiſtrationis.*

198. *Ad 3. illation. Reſp. Proceres imperii habent iura territorialia non per prius, ſed per poſterius. Solus Imperator per prius habet territorium. Principes ex conceſſione imperiali.* 199 *Solus Imperator habet iura territorialia, ut ea erigere, & in aliquem transferre poſſit.*

200. *Ad 4. illation Principes imperii Dei gratia iura ſua accepta ferunt, imperatorem tamen de iis recognoſcunt.* 201 *Nullus Electorum aut Principum ad imperatorem literas dans, titulum iſtum Dei gratiâ, uſurpant* 202 *Etiam olim Duces & Principes, & hi inferiores eâdem intitulaturâ uſi fuerunt.*

203. 204. *Ad 5. illation. Reſpondetur*

205. *Ad 6. illation. Status imperii ius indulgendi ex conceſſione Imperatoris, & longi temporis præſcriptione uſurpant.* 6. *Limitatio.*

207. *Ad curam ſummi Principis pertinet, ne iuſtitia in ſuis provinciis negligatur.*

208. *Omnes ſtatus imperii Deo & imperatori tenentur reddere rationem adminiſtrationis ſuæ.*

209. *Propter denegatam, vel neglectam iuſtitiam ad Imperatorem cauſa devolvitur.*

210. *Imperator poteſt animadvertere in ſtatus imperii, ius & iuſtitiam negligentes, aut delicta impunita relinquentes.*

211. *In ipſos etiam ſtatus delinquentes in propriis territoriis Imperator criminalem iuriſdictionẽ habet,*

212. *Singularis olim pœna conſtituta fuit apud Suevos, & Francos, in illuſtres & nobiliores imperii cives, ut canem collo iniectum portarent.* 213. *Fridericus Imper. Henricum Palatinum, aliosq; Comites Germaniæ canem humeris portare per mille paſſus pro pœna coegit.*

214. *Hodiè pœna banni in violatores pacis publicæ & privato dignitatum & privilegiorum frequentatur.*

215. *Ad 7. & 8. illation. Proceres imperii habent ſecuritatem & ius conducendi, ſed cum recognitione Imperatoris.*

216. *Læſa ſecuritate ſtatuum cenſetur etiam lædi ſecuritas Imperatoris.*

Vulgata & trita eſt tam in foro quàm Scholis, illa Dd. theorica: † Poſſe quemlibet Principem & iura territorii habentem, in ſuo, quod poteſt Imperator in univerſo, idque in conſequentiam Dignitatum imperialium, Bart *in l infamem, num* 14. *ff. de public. iudic.* Alexand. *conſil.* 2. *num.* 9. *volum.* 2. Proſp. Farinac. *in pract. crimin. de inquiſit q.* 6. *num.* 7. Decian. *reſp.* 5. *num.* 17. *volum.* 4. Marant. *in diſput.* 6. *num.* 14. Cacher. *deciſ. Pedemont* 88. *num.* 17. *ubi de Duce Sabaudiæ hoc infert, & ante eum* Jacobin de S. Gregor. *in tractat. Feud verb. Carolus Dux Sabaud. verſ. Dubitatur etiam.* Claud. Bertazol. *in addition ad conſil. Bartholom Bertazol.* 285. ubi de † Duce Ferrariæ quod Imperatoris loco habeatur in ſuo Ducatu, tradit Paul. Caſtrenſ. *conſil* 228. ubi 1 2

3 de Duce † Mediolani hoc aſſerit, dicens, quod ex eo ſolo, quod ipſi ſit conceſſus Ducatus Mediolani cum aliis terris, factus ſit in illis locis Princeps perpetuus & non temporalis, & quod cenſeatur in illum in conſequentiam tranſlata omnis poteſtas imperialis in terris illis, ut ea uti poſſit vice imperii, cum Imperator ibi nullam juriſdictionem exerceat per alium quàm per illum, quem allegat & ſequitur Hieron. Schurff accom-
4 modando illud † ad Duces & Principes Germaniæ, & de iiſdem Weſenbec. *conſil.* 27. *ſub num.* 28 *&* 29. ubi ex Bald. dicit, quod hi Principes magis in ſuis Ducatibus aſſimilentur Principibus, quàm Præſidibus, Henning. Göden *conſil.* 1. *de auri & argenti fodin. num.* 4. *& conſil.* 2. *in princip.* Andr. Knich. *de iur. territor cap.* 1. *num.* 127. *&* 135. Udalric. Zaſ. 2. *conſil.* 1. *num.* 21. Paurmeiſt. *lib.* 2. *de iuriſd. cap.* 4 *num.* 42. Johan Gœdd *in reſponſ. iur. de reſtit. Baron. Vallend. num.* 463. Henric. Bocer. *de Collect cap.* 4. *num.* 5. ubi quod vicem Imperatoris obtineant hi Principes, Meichſner. *tom.* 2. *lib.* 1. *deciſ* 8. *num* 21. *fol* 803. ubi dicit quod Principes in ſuis Ducatibus perpetuò inveſtiti conſequenter Imperatoris vicarii in patria ſua effecti ſint, Andr. Geil. *lib.* 1. *de pac. publ. cap.* 6. *num.* 10. ubi id ad imperii Civitates Liberas extendit. [Præ-
5 ter allegatos † add. Zaſ. *conſil.* 15. *num.* 49 *& ſequentib. lib.* 2. Farinac. *de crimin. læſ. Majeſtat. quæſt.* 112. *num* 184. ubi id multis exemplis illuſtrat: Cacheran *deciſ.* 30. *num.* 4. ubi de Duce Sabaudiæ *& deciſ.* 88. *num.* 17. *deciſ.* 155. *num* 1. Dauth. *de Teſtament. rubr. efficiens Teſtamenti, ſub num* 36. *verſ.* idemque de Electoribus Bernh. Græv. *in procem. præ. concluſ. num.* 24. Menoch. *conſil.* 1. *num.* 158. ubi de Duce Sabaudiæ *& num.* 159 ubi de Marchione Montisferrati, quod in ſuo Ducatu jura imperii & omnimodæ poteſtatis habeat. Socin. Sen. *conſil* [illegible] *col* 6. *lib.* 3. ubi de Duce Mantuæ. Cardin. Tuſch. *pract. concluſ.* 402. *num.* 7. *lit. F. verb. Florentinorum facta* ubi de Florentinis *& concluſ.* 70. *lit. V. verb. Venetorum laudes, ubi de Repub. Veneta, & in verb. Barones, ubi multa congeſſit pro regula* Paul. Pariſ. *conſil* 25. *num.* 53. *vol* 1. ubi in genere de Marchionibus & Comitibus Italiæ qui habent in territorio ſuo jura regalia hoc affirmat. Zaſ. 2. *conſil.* 48. ubi de Archiducibus Auſtriæ, quod tantam habeant in ſuo Archiducatu poteſtatem, quantam Imperator in imperio, Vult. 1. *conſil. Marp* 16 *nu.* 46. *&* 3. *conſil.* 18. *num.* 82. ubi de Archiepiſcopo, quod in ſuo territorio idem jus habeat, quod Imper. in imperio. Idem de Duce Ferrariæ & Mantuæ infert Menoch. *conſil* 92. *num.* 32. non obſtante quod ratione Feudi recognoſcant, ille Pontificem, hic Imperatorem, nihilominus tamen quilibet horum in ſuo Ducatu, condendi & abrogandi legem, poteſtatem habeant, & quod in eorum Ducatu Reges dicantur, Corhman *conſil.* 29. *n.* 21. *vol.* 3. Geil. 1. *de pac. pub. c.* 6. *num.* 10. *&* 11. ubi de Principibus & Civitatibus Germaniæ ſcribit Modeſtin. Piſtor. *conſil.* 24. *num.* 1 *volum.* 1. Schrader. *de Feud. part.* 2. *partis nonæ princip. ſect.* 10. *num.* 36. *& ſeq.* qui itidem de Germaniæ Principibus loquuntur. Köppen. *deciſ.* 20. *num.* 4. Lather. Huſan. *de cenſ. lib.* 1. *cap.* 3. *n* 6. Unde illud vulgi ore jactari cœpit: ein jeder Herr iſt Keyſer in ſeinem Lande/ uti & vox iſta Principibus non infrequens: Ego tibi ſum Imperator in territorio meo, teſte Johan. Olden Dorp. *Claſſ.* 2. *act.* 9. *verſ. quæcunque.*] Coruſcant † etenim noſtri Principes 6
& ſtatus præeminentiis Imperatori indultis, Andr. Knichen. *de jur. territ. c.* 1 *num.* 176 Borchol. *de Feud. cap.* 7 *num.* 37. Ziegler. *in commun. concluſ. ad aur prax. Calvol. §. Landſaſſii, num.* 109. [Et in ſuis terris privilegio & reſervatis imperatoriis utuntur Bald. *in l. ſancimus, num.* 5. *C. de donat. inter virum & ux.* Dauth. *de teſtament. rubric. efficiens Teſtamentis ſub num.* 36. *verſ. idemque de Electoribus.* Accommodantur enim illis Leges & jura loquentia de Imperatore, Ruland. *de Commiſſ.* 1. *& commiſſ. part.* 1 *lib.* 5. *num.* 25 *lit e.*] Unde communiter Dd. tradunt, hodie imperium † ſciſſum eſſe, 7
& jura imperialia quodammodo diviſa in Duces, Comites, Barones & Civitates, Accurſ. *in rubric. C. de ſtud. liber. urb. Rom.* Bald. *conſ.* 195. *lib.* [illegible] *qui allegantur apud* Gylman. *in ſymph. ſupplic. Tom.* 2 *part.* 1. *vot* 5. *num.* 21. [Ratio hujus † eſſe 8
videtur, quod ejuſmodi Principes perpetui territoria ſua accipiant in Feuda, cum eodem jure quo Imper. & imperium tenuit, Dauth. *de teſtam. rubr. de mutand. teſtam. poteſtat. num.* 86. *fol.* 82.]

Infertur ex hac communi concluſione. 1 Quod 9
† licet leges & ſtatuta condere ſummæ Majeſtatis ſit ſymbolum, Bodin. 1. *de repub. cap.* 10. *pag.* 240. *& dixi ſupra Claſſ.* 2. *cap.* 2. *ſub num.* 15. Electoribus tamen, Principibus & aliis imperii ſtatibus, jus eſt, leges & jura provincialia promulgare, contrarias abrogare & jura communia inconſulto Imperatore tollere, teſtis eſt Andr. Knichen.

Knichen. *in d. tract. de jur territ. c.1.num.*179. [*& in tractat. de Autocrat. num.*1348.*& aliquot ſeqq.*] Schrader. *de Feud. p.2.non part.princip.ſect.*19.*num.* 36. *& ſeq.* Dauth. *de teſtament. num.* 36.*&* 80.*verſ. tum quod Principes,* Pruckman. *conſil* 13.*num* 82. Nicol. Everhard. *in. conſil.* 22.*num.* 6.Meichſner *tom.* . *lib.* . *ſ.*8.*num.*47 Tob.Paurmeiſt. *lib.* 1.*de juriſd.l.*6.*num.*12.Andr:Geil.*de arreſt Imper. cap.* 9.*num* 1.ubi in ſpecie in imperii Civitatibus illationem hanc exemplificat, add. Zaſ. *in l.omnes populi,de juſt & jur.* Richard.*conſil.* 2.*nu.* 2. ubi id etiam ad Nobiles extendit. Quod ita procedit, ut Camera quæ eſt ſummi Principis
10 conſiſtorium † ſecundum leges & ſtatuta provincialia & Municipalia pronunciare teneatur, *text. in Ordin. Cam. part.*1.*tit.*56.Quod tamen ſe-
11 cus fuit olim in Præſidibus † provinciarum, qui contra jus ſtatuere nihil potuerunt, *text. in l.formam.C. de offic. præfect. Prætor.* Bart. *in l omnes.populi in* 1.*q. ff. de juſt.& iur.*Proſp.Farinac.*in pract. crimin. de delict. & pœn. num.*19 Et quamvis ho-
12 die etiam inferiores † Magiſtratus & Municipales Civitates ſtatuta condant, id tamen non niſi ſuperiorum permiſſu tacito vel expreſſo facere poſſunt, Weſenb *in parat ff. de legib.num.*3. Zaſ *ad l.*9.*n.*8.*ff.e.d.*Geil *d.c.*9.*n.*2.

13 Infertur 2. Quod jura belli † & armorum pariter ſummi Principis Majeſtati adhærent, ita ut qui jure Romano bellum injuſſu Principis geſſerit, delectum vel habuerit, aut exercitum comparaverit, læſæ Majeſtatis argueretur, reſpondente JC. Marciano, *in l.* 3 *ff.ad L. Iul.Majeſt* & in eandem ſententiam reſcribentibus Valentinian. & Valent. Impp. *in l. un. Cod. ut armorum uſus, &c.*
14 Principibus tamen † Germaniæ, ex antiquiſſimo libertatis prætextu,& noviſſimo imperii iure conceſſum eſt, ut poſſint cogere militem in propriam & aliorum ſalutem, ſecundum Conſtitutionum imperii præſcriptum, R. A. zu Speyer/ de Anno 1526. §. Darauff & paſſim in Receſſ. de Anno 1548. de Anno 1555. de Anno 1564. de Anno 1566. de Anno 1570 Waremund ab Ehrenberg/ *de fœderib.lib* 1.*c.*2.*n.*56.Anton Fab.*in Conſult. de Ducat. Montisferr.pro Duce Sabaudiæ part.*1.*p.*241.

15 Indeque delectum † agere Außmuſtern/ R. A. de Anno 1564.§.Ferner dieweil/ ibi, vnnd ſoll nochmals ein jeder Stand jährlich die ſeinen ſelbſt
16 Muſtern: ad arma † convocare jure territorii poſſunt, Andr,Knich.*de iur. territ cap.*3.*num.*238.

Habent jus † fabricandi & parandi tormenta bel- 17
lica vnd ſchütz/ Arckeley vnnd Munition/ R. A. de Anno 1555. §. Vnd demnach ein Kriegsvolck zu Roß:[Reichs Abſchied zu Speyer/ de Anno 1570. § Sintemal auß hochbewegenden/ 2c. ibi, welcher maſſen ein jeder Kreiß mit ſeinen erwehlten Obriſten/ zu- vnd nachgeordneten/ auch andern Befelchs Leuten/ Geſchütz/ Artelerey/ Munition/ vnd was darzu gehörig/ in guter gewiſſer Bereit-
ſchafft ſtehen/ 2c.] Jus † Armandiæ & Armamenta 18
Zeug- vnd Rüſthäuſer: jus muniendi † arces & ex- 19
ſtruendi fortalitia Feſtungen vnd Paſteyen zu bawen/ quod ipſum Majeſtatis particulam aſſerit, Arniſæ.*de jur. Majeſtat.l.b* 1.*c.*5.*num.*8.& ad regalia pertinere docet Andr.Knich *de iur territ. c.* 3.*num.*239.Sixtin.*de regalib.lib.* 2 *cap.*1 *nu.*15.

Habent etiam Status & Principes imperii jus † ſequelæ Folg vnd Reiß/ cujus vigore ſubditi Principem vel alium Magiſtratum ſuum ſuperiorem bellum moventem, vel ab aliis moto reſiſtẽtem, ſequi tenentur, Andr.Knich.*in verb. Ducum Saxoniæ,c.*5.*nu* 310.Ruland.*de Commiſſ part.*4.*l.b.* 2.*c.*2.*n.*4.*& c.*3.*n.*9. Matth. Wehner. *in pract. obſerv.verb.*Folg:/ Reyſen/ Dienſt. Matth.Stephan. *de iuriſd.lib.*2.*p.*1.*c.*7.*n.*470.

Juri bellico connexum eſt jus † fœderis, ita ut 20
à pari dicantur procedere jus belli & fœderis: Hinc Principes & Status Imperii fœdera quę pu-
blicæ † pacis & ſecuritatis cauſa fiunt inter ſe fe- 21
rire poſſunt, *Aur. Bull.Carol.IV.tit.*15 ibi: Jedoch Geſellſchafft vnd verbündnuß/ ſo die Fürſten/ Stätt/ vnd andere/ wegen gemeines Landfriedens auffgericht vnd genommen/ *Ordin. Camer. part.* 2. *tit.*9 §. Sonſten and. ibi, ſeine Freunde/ Helffer/ Waremund.ab Ehrenberg *de Fœderib.lib.*2.*c.*2.*n.*13.Bod.1. *de repub.c.*7 *circ.fi.p* 122.

Infertur 3. Quod Principes † & Status imperii 23
in ſuis diſtrictibus jura territorialia & regalia uſurpant, eique annexã omnimodam iuriſdictionem criminalem & civilem die hohe Landes Herrliche Gerechtigkeit/ mit allen Gerichten/ obriſt/ mittelſt/ vnd nidriſt/ mit allen jhren Ehren/ Würden/ Freyheiten/ Nutzen vnd Zugehörungen/ Andr. Knich. *paſſim in tract. de iur territ. & dixi ſupra hac Claſſ. cap.* 1.2.*&* 3.*paſſim* Erneſt Cothman *reſponſ. Academ* 1.*n.*260.

Infertur 4. Quod inde etiam Principes & alii
ſuperiores immediati hiſce ſimiles, † Gratiæ Dei 24
ſuam dignitatem acceptam faciant, non minus quàm, ſummus Princeps, juxta receptam in literis & edictis formulam. Wir von Gottes Gnaden/ Bodin.1. *de repabl. c.*10. Matth.Steph. *de iuriſdict.*

 *part.*7.

*part.7.lib.2.cap.7.num.*41. quod tamen in Gallia neminem abſque crimine læſæ Majeſtatis ſcribere audere teſtatur, Monſieur de Serrez *lib* 1.*inventar.quem allegat.* Auct.*de iur.Principat concluſ.* 25 88 *lit.B in notat.* [Et ſub Carolo VII. in Gallia † aliquem qui ſe DEI GRATIA Comitem Arminacem, inſcriberet, fuiſſe propterea Majeſtatis accuſatum, cum videretur his verbis liberare ſe Regiâ poteſtate, unumque ſe, non Regem velle obſervari, Æzodi.*rer.ab omni antiquit.iudicat lib.* 7 *cap* 9. Et alios hoc titulo ſuperiorem non recognoſcentes uti, ſcribit Baro *de Benefic.Feudal.lib.* 2.*c.*1.*per text. in c.quod. jure diſtinct.*8.quem allegat Menoch.*conſil.*2.*n.*104.]

26 Infertur 5. Quod Principes † & ſtatus imperii habeant jus reſtituendi famæ, *arg l.*1.§.*fin ff.de quæſtion.l.Divi fratres ibi:* vel integrum reſtiturio, *ff.de pœn.* Reichs A. zu Speyer. de Anno 1526.§. Und wiewol der gemeine Mann/ ibi: ſo ſoll ein jede Obrigkeit Macht und Gewalt haben/ ihren Underthanen/ ſo ſich in Gnad und Ungnad begeben/ vnnd geſtrafft worden ſind/ nach Gelegenheit vnnd ihrem Gefallen/ widerumb in Standt/ ihrer vorigen Ehren zu ſetzen/ zu qualificiren/ vnnd geſchickt zu machen/ Raht und Gericht zu beſitzen/ Kundſchafft zu geben/ vnd Ampt zutragen/ ꝛc. Quod ad ſummi Principis reſervata refertur, Bald.*conſil* 350. Cardin. Tuſch *pp concluſ.*695.*n.*2.]

27 Infertur 6. Quod Principes † & ſtatus imperii habeant jus indulgendi delicta & remittendi pœnas capitales, *arg.l.ad. beſtias. ff.de pœn.d.receſſ. de Anno* 1526 §. Es ſoll auch *&* §.*ſeq.* Thom.Mich. *de juriſd. concluſ.*76 *lit.* B. quod tamen proprium 28 eſt † ſummi Principis. *l.relegati ubi* Bart *ff.de pœn.* Pariſ. *conſil.*9. *num.*59 *lib.*4. Bart.*in l acta,* §.*ampliãda, ff.de re jud* Cacheran.*deciſ. Pedemont.*101.*nu.* 3.4 [Cardin. Tuſch *pp. concluſ.*695.*n.*1.*lit.P.*] ubi reddit rationem; quia remittere peccatum eſt ſupra legem, *Matth.* 10. *Marc.* 1 *Luc* 5.& contra legem, Innocent. *in cap. cum P. Tabellio, num* 2.*de fid. inſtrument.* Godd. 2.*conſil. Marp.* 27.*num.* 2. *junct. num.* 58. *&* 59. Bodin. *de Repub. lib.*1.*c.ult.*]
29 Indeque in Regnis Hiſpaniarum † & Neapolitano inferiores a Rege hanc poteſtatem non habere ſcribit Azeved. *lib* 8.*tit de los perd nnes & poſt eum* Don. Garſ. Maſtrill. *ad indult. General Philipp.*3.*Regis Hiſpan.cap.*2.*num.*4.7.& hanc eſſe cõmunem opinionem dicit Sfort. *de reſtitut. in integr.part.*2.*quæſt.*92.*num.*90. *& ſeq.*& ab ea neque in conſulendo neque in judicando recedendum eſſe dicit Proſp Farinac *in practic.crimin.tit.de inquiſit. quæſt.* 6.*num* 2. ita ut ne conſuetudine contrarium induci poſſit, Avendag.*de exequend. Mandat. lib.*1 *cap.*7.*num.*12. quem allegat & ſequitur Don. Garſ. Maſtrill *dict. modo loco* Et ita in cauſa Comitum Valpergia & S. Martini contra fiſcum in ſummo Pedemontium ſenatu, judicatum & deciſum teſtatur, Cacher.*dict.* [illegible] 101.*in fin. & ibid. ſub. num.*3. generaliter tradit quod † vicarii 30 imperii non poſſint remittere ſeu indulgere delicta, niſi in privilegio vicariatus eſſent verba hoc importantia, prout in privilegio ſereniſſimi Ducis Sabaudiæ eſſe teſtatur. Verùm quicquid ſit in aliis regnis, in Germaniæ Principibus hodie dubium non eſt, quin qui poteſtatem indulgendi & remittendi delicta capitalia, quatenus tamen Divini juris non refragatur auctoritas, habeant, ſive ex ſpeciali conceſſione, ſive ex immemorialis tẽporis privilegio hoc ipſum obtineant. Et quod Cacherani tradita attinet, nõ huc pertinent; quia is non de Comitibus imperii ab Imperatore immediatè, ſed à Duce Sabaudiæ inveſtitis loquitur. [Extende hanc illationem procedere, † non 31 ſolum in condemnato ab ipſo Principe ſed etiam ab alio ejuſdem Landſaſſio ſive inferiore, qui eſt ſub ejus Dominio, etiamſi is juriſdictionem ſive merum imperium, jure utilis vel directi Dominii habeat, uti in facti contingentia deciſum ſcribit Hartman. Piſtor. *obſervat.* 165 *n.*5. *& ſeqq.* Quod notandum contra Landſaſſios habentes merum imperium. In Haſſia tamen non memini, neque audivi id contigiſſe aut practicatum fuiſſe.]

Infertur 7. Quod ſtatus † & Principes imperii 32 habeant jus concedendi ſecuritatem & ſalvum conductum bannitis, *arg dict.l.relegati ibi commeatumvè. ff de pœn.* Thom.Mich *de iuriſd.d.concl.*76. *lit.c.* [R. A zu Speyer de Anno 1570.§. Wir wollen auch hiermit. Conf.Matth.de Afflict.*deciſ.*4 *n.* 2. *& deciſ.*5.]

Infertur 8. Quod habeant † jus conducendi 33 peregrinantes per vias publicas die Gleidtliche Obrigkeit/ auff freyer Keyſerlichen Heer- vñ Reichsſtraſſen/ Andr. Knich. *de Saxonic. non provocand. iuram, c.*5.*n.*103. & hoc habent tanquam partem juriſdictionis territorialis. Weſenbec *conſ.*33.*n.*3. *&* 10. [Idque conducendi jus † in via publica, de 34 vetuſto more, ad jura Regia pertinere, patet ex ſacris, *Gen. cap.*12.*in fin.* ubi Pharao præcepit viris ſuis, ut Abrahamum unà cum Sara conducerent. Et eſt *text. in c.un quæ ſint Regalia.* Myuſing.5.*obſ.* 70.*nu.*9 *&* 10. Ceil.2. *obſerv.*64.*num.*3.4 Sixtin. *de Regal.lib* 5. 2. *n.*42. *& ibi allegati, lib.*2. Meichſn.

Tom. 2.*lib.*2 *deciſ.* 4.*num.*172.*in cauſa* Ingelheimb *contra* Pfaltz/ *vid. ſupra hac Claſſ. cap.* 4.*poſt nu.*233. *& ſeqq.*]

35 Huic juri ſalvi conductus † non tantum ſecuritas & defenſio, ſed etiam punitio facinoroſorum ineſt, ſine qua illa conſiſtere non poteſt, *l. congruit, ff. d. offic. Præſid. l.* 1.§ *quoties, ff. de offic. præfect. urb.* Sixtin. *de regalib. lib.*2.*cap.*2.*num* 39. tum etiam quia Dominus territorii hoc jus uſurpans

36 tenetur depr[a]edato reſarcire † rapinam in ſuo territorio commiſſam, per ea quæ tradit Zaſ. 1. *conſil* 14.*per tot.* Andr. Geil. 2 *obſerv.*64.*per tot.* Mynſing. 5.*obſerv.*70. Sixtin *d. cap.*2.*num* 36. *fac. aur. Bull. Carol. IV. tit.*1. R. A. de Anno 1555. §. Nach dem aber ein jeder Churfürſt / & de Anno 155[.] §. Damit dann die Obrigkeiten [Köppen *dic* 37.] *Et dicetur pluribus ſupra ſuo loco.* Quamobrem †

37 in multis locis aluntur ſtipendiarii vulgò Außreuter Stallbrüder / Einſpänniger / ad hoc deputati, ut viarum curam habeant die das Gleid bereiten / Matth. Wehner. *in pract. obſervat. verb.* Gleid / Gleidliche Obrigkeit.

38 Infertur 9. Quod poſſint concedere † inducias moratorias debitoribus vulgo Anſtandsbrieff oder Quinquennell de quibus *in l. fin. C. qui bon. ced. poſſ. l. quoties*, 2.*l. univerſa, Cod. de precib. Imper. offer.* Reformation Güter / Policey Ordnung / de Anno 1548. *ſub tit.* von verdorbenen Kauffleuten / Thom. Mich. *de iuriſd. dict. concl.*76.*lit. d* Anton. Theſſaur *deciſ.*186.*num.*2. Anton. Fab *in C. rer. in Sabaud. iudic. lib.*1.*tit.*2.*defin.*6 [Wehner *in pract. obſervat. verb.* Anſtandsbrieff / Et noviſſimè D. Wilhelm. Anton. affinis meus honorandus *in tractatu ſuo erudito de Reſcript. Morator. tit.*6.*concluſ.*12.*per tot.*]

39 Infertur 10. Quod Principes † & ſtatus imperii poſſint ex juſta & urgente cauſa, concernente utilitatem publicam rem alteri auferre, per ea quæ tradit Ludolph Schrader. *de Feud. part.*4.*c.*1.*num.*40. *&* 2.*part.*9.*part. princip. ſect.*11.*num.*27. Andr. Knich. *de iur. territor. cap.* 1.*num.* 177. Ziegler. *in commun. concluſion* §. *Landſaſſii, num.*126.

40 Infertur 11. Quod in bonis † ſpuriorum & ſine hærede decedentium ſuccedant, Sixtin. *de regalib. lib.*2.*cap.*9 *num.*60. *& ſeq.* Borch. *in d. c. nu. quæ ſint regal.* [Anth. Fab *in Cod. rer. in Sabaud. iudicat. lib.*5.*tit.*16 *defin.*1.*num.*5. *&* 6. Cravet *conſil.* 128 *nu.*4. Mynſing. *conſil.*67.*nu* 2.] quod olim ad ſolum Imperat. pertinebat, *l.* 1, *C. de bon. vocant. lib.*10.*l. quidam*, 96.§. *quoties* 1.*de Legat.*1. [Eademque ratione † & jus confiſcandi bona damnatorum, caſibus in jure licitis ſibi vindicant, confer 41
Sixtin. *de regalib. cap* 11.*num.*10. *& ſeqq. lib.*2. Geil. 2 *obſ.*86 *num* 4. *& ſeqq.*]

Infertur 12. Quod ſicut donatio † ab Imperatore facta liberis in poteſtate, non confertur, ut 42
tradunt *Dd. ad Auth. ex teſtamento, C. de collation.* quia talis donatio habetur pro peculio Caſtrenſi, *ut eſt text. in l. cum multa, C de bon. quæ lib.* Peculium autem Caſtrenſe non confertur, *l. fin. C. de Collation.* Ita etiam à Principibus imperii † facta 43
donatio, habetur pro peculio Caſtrenſi & facta liberis non confertur, ut notavit Bald *in l pen. C. de collat.* & poſt eum notandum dicit pro Principibus, qui multos habent liberos, Johan Sichard. *ad d. Auth. ex teſtamento, num* 17. *Cod. de collation.* [Et ſimilem illationem adfert Dauth *de Teſtament. num* 63.]

Infertur 13. Quod poſſint Principes † & ſtatus imperii ſuos ſubditos non minus collectare quàm Imperat. univerſos, qua de re ſupra hac *Claſſ. cap.*4 §. *onerum exactio* pluribus egi. [Vult. 3. *conſil. Marp.*35.*n.*37. *& ſeq.*] 44

Infertur 14. Quod poſſint creare † in ſuis terris Magiſtratus & recipere Appellationes, qua de re pariter, *d. c.*4 *in* §. *iuſtitiæ adminiſtratio* actum. 45

Infertur 15. Quod Principes † & ſtatus imperii publicum tam Catholicæ quàm Auguſtanæ Confeſſionis exercitium mutare jure territorii poſſint, *de qua re ſimiliter d. c.* 4.§. *religionis cura.* 46

Infertur 16. Quod poſſint recipere † Judæos *Reform. Politiæ de Anno* 1548. Von Juden und ihrem Wucher: *Receſſ Deput. de Anno* 1577. *tit* 10. *in princip.* Sixtin *de regalib. lib.*1 *c* 5.*num.*19. *& ſeqq.* Ruland *de Commiſſar. part.*2.*lib.*5.*c.*4 *num* 50. add. Cothman. *ad tit. C. de Iud. de quibus infra ſuo loco adhuc agemus.* 47

Infertur 17. Quod habeant † juriſdictionem foreſtalem die Forſtlich Obrigkeit / Forſtrecht / Wäldliche Obrigkeit / quæ nihil aliud eſt, quàm juriſdictio, quæ in ſilvis aut nemoribus, eorumq; ratione exercetur, Matth. Wehner. *in pract. obſerv. verb.* Forſtrecht. Et conſiſtit in banno ferino & jure forreſti quod pulcrè explicat Thom. Mich. *de iuriſdict. concluſ.*51. Forſt ex proprietate linguæ Germanicæ, nihil aliud, quàm nemus aut ſylva, & propriè ſignificat latum nemus, ſine clauſura, Chaſſan. *in conſuetud. Burgund. rubr.*13. *in pr.* Jus 48

49 Foreſti † in genere acceptum, & bannum ferinum Wildbahn & jus foreſti das Forſtrecht in ſpecie complectitur. Eſt enim totum integrale quod conſtituitur ex Wildbeh & aliis partibus ſo dem Forſtrecht anhängig/ qua de re latius tractat Matthæus Wehner. *modo allegat. loc. qui de hoc omnino videndus.* [add Meichſner. *deciſ. Camer.* 33. *n.* 1. *& aliquot ſeqq. Tom* 3. Tileman. de Benign. *deciſ.* 1. *vot* 1. *nu.* 30. *& ſeqq.* Idque latiùs perſequitur Referens apud Gylman. *Tom.* 2. *part.* 1 *vot.* 1. *punct.* 2. *nu.* 1. *& aliquot ſeqq f.* 31. ubi quid Foreſtum altum Wildbahn & ſimilia explicat.]

50 Infertur 18. Quod Principes † & ſtatus Imperii habeant jus mittendorum Legatorum ſeu Ambaſſiatorum, qui etiam in Comitiis dicuntur der Stände Geſandten und Bottſchafften/ R. A. zu Augſpurg de Anno 1500. ſub tit. Wie man mit etlichen Ständen deß Reichs/ & ferè ſemper in receſſibus hæc formula reperitur, Mit Churfürſten/ Fürſten unnd gemeinen Ständen/ auch der Abweſenden Rähten/ Bottſchafften und Geſandten/ vid. inter alia, R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1555. §. Damit aber/ §. Wiewol wir nun/ §. In ſolcher/ Matth. Wehner. *in obſerv. pract. verb.* Geſandten.

51 Infertur 19. quod † ſtatus & Proceres imperii habeant jus Archivi. per ea quæ tradit Rutger. Ruland *de Commiſſ. part.* 2. *lib* 5. *c.* 4. *n.* 18. *& mult. ſeqq.*

52 Infertur 20. quod habeant † Decimas metalli auri & argenti fodinarum & ſalinarum in fundo privato repertarum, Henning. Göden. *conſil.* 2. *&* 3. *de aur. & argenti Fodin.* Sixtin. 2. *conſil. Marpurg.* 27. *num.* 47. *& ſeq.* Et de Electoribus eſt *text. in Aur. Bull. tit.* 9. ibidemq; Arum. *in Diſcurſ.* 5. *concluſ.* 5.

53 Infertur 21. Quod Principes imperii † ex interpretum ſententia judices eſſe poſſint in propria cauſa. Natt. *conſil.* 576 *n.* 1. Knich. *de jur. territor. c.* 1. *n.* 194. Zaſ. *ad l. qui iuriſdictioni,* 10. *n.* 15. *ff de iurisd.* Erneſt Cothman *conſil.* 29. *num.* 23. *volum.* 3.

54 Infer 22. Quod ſtatus † & Principes imperii habeant jus concedendi Nundinas, in ſuis ditionibus Berth. Grav 2 *pract. concl.* 60. *conſider.* 1. Et ita in Haſſia ex arbitrio Principum, quoties viſum ex utilitate ſubditorum ejusmodi conceſſiones factas memini.

55 Infer 23. Quoad jus † prohibendi piſcationes & alios actus in flumine publico, poſt Bart. Caſtrenſ. & alios, ſcribit J. Köppen, *deciſ.* 20. *n.* 4.

56 Infertur 24. Quoad Regale jus † cudendi monetas, quod Principes & ſtatus pleriqúe uſurpant, R. A. zu Nürnberg de Anno 1524. §. Dergleichen hat. Et de Anno 1570. §. Alsdann auch.]

Quis itaque ex hiſce & ſimilibus non videt, Principes & Proceres imperii in ſuis territoriis, & Dominiis idem poſſe, tam quoad jura territorialia, quam regalia, imò ipſa etiam Majeſtatis reſervata, quæ poteſt Imperator in univerſo.

Verùm licet hæc & ſimilia, quæ pro ſtabilienda illa vulgata Dd. theorica adferri ſolent, ſtatuum & Principum imperii dignitatem & ſublimem eminentiam ſatis illuſtrent & oſtendant: tamen inde ſimpliciter & generaliter † inferre 57 velle, poſſe quemlibet Principem & ſtatum in ſuo, quod poteſt Imperator in univerſo, juxta allatam Theoricam, non ſolum temerarium, ſed etiam periculoſiſſimum eſſe exiſtimo. Unde ſæpe multos, iſtac generali aſſertione, apud Principes, Comites & Barones, maximoperè abuti, experientia teſte, ſcribit Regner. Sixtin. *in per celebri ſuo tractatu de regalib. lib.* 1. *c.* 5. *num.* 122. Ideoq; hanc theoricam communem † quidem 58 magno tamen errore inductam eſſe, ex Jacobin. dicit Borchold. *cap. de regalib. n.* 7. Matth. Wehner. *in pract. obſ. verb.* Landsfürſtliche Obrigkeit/ *pag.* 463. *col.* 1. Quis enim tam turbidæ mentis eſſet, qui Principes, Comites, & alios regali dignitate præditos, pro Imperatore coleret, inquit Valentin. Forſter. *in tract. de ſucceſſ. ab inteſt. l.* 34. *n.* 32. *in fin lib.* 6. [Nec enim † eandem poteſtatem & au- 59 ctoritatem, quam Imperator, obtinent, Socin. Jun. *conſil.* 138. *num* 6. *&* 9. *lib.* 1. Meichſner. *deciſ. Camer.* 14. *n.* 59. *Tom* 3.]

Circumſident quidem Proceres † & ſtatus 60 imperii, ſolem ſuum, hoc eſt, Imperatorem tanquam radiantia lumina & velut per ſingulos orbes ſigillatim diſperſa ut eleganter loquitur Zachar. Viet. *de exempt. concl* 4. Sed ſicut ſol minora † ſidera omnia per ſe ſatis lucida majori ſuo lumi- 61 ne offuſcat & abſcondit, quaſi non eſſent: ita & Imperatoriæ Majeſtati inferiores Principes, Proceres & ſtatus imperii omnes faſces quaſi ſubmittere par eſt, Ritterſhuſ. *in deſcript. vit. Frideric I.* cui accedit Bodin 1. *de repub. c.* 10 *p.* 255.

Et ut ad principium † reſpiciatur, notum 62 eſt, quod latâ lege Regiâ, omnis poteſtas, jus & dignitas in Principem Romanum collata ſit, qui inde etiam fons juriſdictionis, in quo omnes dignitatis & ſuperioritatis theſauri reconditi fuerunt, *ut ſupra c.* 2. *hac Claſſ. & paſſim dictum* appellari

pellari meruit. [Confer Paurmeiſt. *de jurisdict. cap.* 18 *num.* 4. *lib.* 1.] Sed ſicut omne bonum, †
63 eſt communicativum ſui; ita etiam tantæ Majeſtatis & Dignitatis theſaurus abſconditus latere non potuit nec debuit, ſed per univerſum imperii corpus diffundi cœpit, ut tanto fieret illuſtrior, quanto magis in perſonis illuſtribus foret conſpicua. Ideoque Imperat. Munificus & glo-
64 rioſus † juriſdictionem & Dignitates diſtribuere dicitur, ſicut Aquila prædam ſuam, & non curans in omnibus epulis os apponere, ut inquit Reſtaur. Caſtald *de Imperat. q.* 95. *n.* 2 & ex eo Sigiſmund Scacc. *de Appellat. q.* 8. *n.* 13.

Præterea monui ſupra *Claſſ.* 3. *c.* 1. ex multis im-
65 perii conſtitutionibus, Imperatorem † eſſe caput imperii. Proceres verò pia ejusdem capitis membra Eingeleibte Glieder der Keyſerlichen Maj. R. A. de Anno 1541. in princ. Quemadmo-
66 dum † à capite omnis motus derivatur in reliqua membra, ita juriſdictiones, regalia & alia Dignitatis jura, ad Proceres & ſtatus, tanquam Nobilia illius capitis membra & fulcra tantæ Majeſtatis, ſplendorem ſuſtentantia, ceu Aur. Bull. de Electoribus loquitur, dimanare cœperunt. [Confer Bernh. Græv. 2. *concl.* 1. *num.* 51.]

67 Rei namque Magnitudo † requirebat in curarum partem viros fortes aſſumere, illosque illuſtri dignitate donare, ut ſpectatæ virtutis comites eſſent, Auctoritas & felicitas; tantumque inter reliquos omnes eminerent,

Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.

ut ſub paſtoris habitu canit Maro de Roma ſua.

Primis quidem temporibus auctoritate Prin-
68 cipis conſtitutus fuit Præfectus † urbi, qui omnibus Magiſtratibus urbanis antecellebat, *l.* 1. *lib.* 3. *de præfect. urb. l.* 2. *de pœn l.* 6. *de interdict. & relegat.*
69 Deinde Præfectus † Prætorio, cujus tanta erat poteſtas, ut ab ejus ſententia appellare fas non eſſet, *l.* 1 *de offic. Præfect. Prætor.* In Provincia erant Præſides † & Proconſules, qui & ipſi ſummam
70 poſt Principem poteſtatem habebant, *tot tit ff. de offic. Præſid. & Proconſ.* [vid. Knich. *de autocrat Rom Impp cap.* 1. *n.* 159. *& ſeqq.*]

71 Translato ad Germanos † imperio, Magiſtratus ad certum tempus, vel ad terminum vitæ conſtituebantur certis aſſignatis ſtipendiis & ſalariis, qui poſtea ſub fide vaſallitica hæreditariè de provinciis quibus præerant inveſtiri cœperunt, unde amplissima illa jura territorialia orta ſunt, Cujac. 1. *Feud. tit.* 1. Andr. Knich. *de jur. territ. cap* 1. *num.* 12. *& ſeqq.* Vult. 1. *Feud. c.* 1. *num.* 14. Erneſt. Cothman 4 *conſ.* 3. *num.* 3. Gœdd. *in reſp. jur. de reſtit Baron. Vallend. n.* 446 *& dixi ſupra Claſſ.* 4. *c.* 16. *n.* 23. *& ſeqq.*

Per hanc tam munificam & prolixam Imperatoris conceſſionem, Majeſtas † ejus & ſuprema 72
poteſtas, non imminuitur, ſed magis honorabilis, magisque timenda efficitur, Bald. *in c. intellecto, num.* 5 *de jurejur.* [Vid. R. A. zu Speyer, de Anno 1570. §. Als dann auch in verbis, dem H. Reich zu Ehren.] Nam horum præſidio † dextera impe- 73
rialis Potentiæ roboratur, mit welcher Hülffe der Gewalt Keyſerlicher Macht geſtercket wird / ut de Electoribus loquitur Carol. IV. *in Aur. Bull. tit.* 5. Quanto † enim quilibet præeſt majoribus 74
& dignioribus, tantò & ipſe major habetur & dignior, ut Juſtinian. Imper. *dicit in Novell.* 15. *in pr.* [Chaſſan. *in Catalog. glor. mund. part.* 5. *conſid.* 19. Andr. Knich. *de autocrat Rom. Impp. c.* 1. *num.* 319. ubi ex Afflict. & aliis ſcribit, quod ex dignitate ſubditorum noſcatur ſuperioris præeminentia.] Unde Carolum V. Imperatorem gloriatum ferũt, ſe in Germania Regibus, in aliis verò regnis mancipiis & ſervis imperare.

Imperator † ſiquidem quoad regalia & juris- 75
dictionem inſtar maris eſt, quod fluminum concurſu neque augetur, neque minuitur, Jaſon. *in L. qui Romæ, §. ſeja num.* 15. *de V. O.* Tob. Paurmeiſt. *de juris. Rom. Imper. lib.* 2. *c.* 4. *num.* 23. Covarr. *pract. qq. c.* 4. *n.* 2. Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 30. Goden. *conſ.* 59. *n.* 2.

Et ſicut ex ipſo † tanquam fonte perenni iſta 76
jura ſuperioritatis promanant per inveſtituras, privilegia, conceſſiones, & confirmationes, ita ad eundem tanquam Oceanum per Appellationes, Nullitates & querelas refluunt & recurrunt, ut ex Bald. Aug. Pacian & aliis dicit Thom. Michaël. *de juriſd concl.* 1. *lit c.* Paurmeiſt. *de juriſd. Rom Imp. d. c.* 4. *n.* 22. *& ibi allegati.*

Eſt enim jus ſummæ † poteſtatis perfectum 77
& abſolutum quid quod neque creſcere, neque minui poteſt, Bald. *conſil.* 3 3 *col.* . *lib.* 1. Meichſn. *tom.* 2. *lib* 1 *dec.* 6. *ſub. n.* 88. Quis itaque inexhauſti illius Maris abyſſum exhauriet?

Et quemadmodum Sol, radios † ſuos longè 78
lateque ſpargit & emittit, & tamen nihil lucis amittit; ita Imperatoria Majeſtas radios dignitatis ſuæ variè ſpargit, & lucere & ſplendere ipſa non deſinit, uti eleganti hoc ſimili, ſed tamen ad aliam rem utitur, Juſt. Lipſ. 3. *ſelectar. Epiſtol.*

Quod eleganter expreſſit Fridericus II. Imperat. in privilegio Ducib. Auſtriæ conceſſo, inquiens:
79 De fulgore † throni Cæſarei, velut ex ſole radii: ſic cæteræ prodeunt dignitates, ut primæ lucis integritas, memorati luminis non ſentiat detrimenta, tantoq; magis imperiale ſceptrum extollitur, & tantò magis cura Regiminis & ſollicitudinis relevatur, quantò tribunal ipſius digniores in circuitu circumſpicit regiones. Hac igitur cõſideratione commoniti, qui cœleſti providentia Romani imperii moderamur habenas, ſoli noſtri decus, tam veterum dignitatum ornamentis fovemus, quàm novis honoribus ampliamus, ut habetur apud Petr. de Vineis, *lib. 6. Epiſt. 26* [Idem
80 ferè † iiſdem verbis prædictus glorioſiſſimus Imperator Frider. II expreſſit in inveſtitura Wenceslai I Bohem. Regis de Anno 1231. inquiens: Tunc imperiale faſtigium, ſua rutilat dignitate, ac potentiæ ſuæ ſceptra clarificat, cum ad Reges & Principes ſuo ſubjectos imperio, ſuæ claritatis radios effundit, & ipſis paterna regna, munifica largitione confirmat. Hoc privilegium refertur in Deduct. Bohem. prætenſa inter literaria docu-
81 menta, pag. 32. Etenim ſimiliter in privilegio † Bohemis conceſſo, ſub dato in Civitate Baſilien. Anno 1211. Carol. IV. in verbis: Quod non ſolum cæterorum Principum dignitates, verum etiam ſceptra Regalia à noſtra conferantur Majeſtate, glorioſum reputamus & magnificum, &c. inter dicta Docum. Deduct. Bohem. pag. 35. Et modernus Imperator glorioſiſſimus Ferdinand. II. in literis ad Regem Daniæ 2. die Martii Anno 1621. de creatione Erneſti Comitis Schawenburgici in Principem ſatis abundè conteſtatur hiſce verbis: Daß die Keyſerliche Hoheit in Krafft ihres erleuchten Throns mehr geneigt iſt/vnnd ſein ſolle/ anſehentliche fürnehme/ wolverdiente Geſchlechter/vielmehr zu gröſſerer Dignitäten zuerheben/ꝛc. Sunt namq; Duces & Principes, tanquam filii Imperatoris, à quo tanquam patre omnes dignitates procreantur, ut in ſimili eleganter reſpondit, Tib. Decian. *reſp. 19. n. 185.*]
82 Quid enim Imperatoria † Majeſtate eſſe potuit dignius, quam Proceres imperii, tanquam tanti corporis artus, ſui ſplendoris & Dignitatis participes facere, ſalvâ & illæſâ Majeſtatis ſuæ auctoritate, qui eò attentius & majori eum auctoritate & felicitate capiti ſuo, tam Pacis quam belli tempore, ſuis conſiliis, ſuisq. affuturi eſſent auxiliis, & tanto libertatis & munificæ Dignitatis nexu devincti, pro eo ſanguinem promiſcuè fundere parati, *arg. tit. 7. lib. 2. Feud. & ibi Feudiſtæ* Connan. 2 *Comment. jur. Civ. c. 9. n. 5.*

Præterea uti per iſtam conceſſionem non evacuatur vel minuitur Imperatoris Majeſtas, ita neq; ex ea Imperatori pares efficiuntur, † & quaſi 83
collegæ, hi in quos illa jura collata ſunt, ut ſiniſtrè opinatur Bodin. *2. de republ. cap. 6. & lib. 1. c. 10.* Vaſallos † enim non ſocios & Imperatores facere 84
cogitavit Princeps, qui Ducibus, Comitibus, Baronibus & ſimilibus, feuda cum regali dignitate, ſubditos & omnimodam jurisdictionem conceſſit, inquit Anton. Fab. *in Codic. rerum in Sabaud judicat. lib. 3 tit. 12. defin. 17. nu. 6.* Qui pro illo imperandi jure, quod à Cæſare † in alios nacti ſunt, 85
tanto majorem pro ſe ſuisq; ſubditis obedientiã & reverentiam Cæſari præſtare debent, tanquam patrono ſuo, cujus beneficio tantam poteſtatem ſint conſecuti. *arg. l. 1. v. quod æquiſſimum, ff. ſi à parent. quis manumiſſ. ſit, l. ſi manumiſſori, 4. C. de obſequ. patron. præſtand. l. filio, 7. ff. ut legat. ſeu fideicom. ſervand. cauſ. cav.* Actus † autem agentium non o- 86
perantur ultra intentionem, *l. nõ omnis. 19. in princ. ff. de reb. cred.* à qua omnis regitur diſpoſitio, Bald. *in l. generaliter oppoſ. 2. C. de Epiſc. & Cleric. & l. eam quam, C. de fideicom* quæq; extendit, oſtendit, reſtringit & declarat omnem diſpoſitionem, *l. cum ejusd § interdũ, de ædil. edict.* Dec. *reſp. 41. n. 22. vol. 1.*

Quamobrem rectè dicit Bald. Summum Principem † inferiores aſſumpſiſſe in partem ſollici- 87
tudinis, non plenitudinem poteſtatis *d. conſ. 333. colum. 2. lib. 1.* Natt. *conſil. 656. nu. 169.* Heig. *illuſtr. qq. p. 1. quæſt. 4. n. 25* Matth. Stephan. *de jurisd. lib. 2. c. 5. n. 15.* quod exprimitur R. A. de Anno 1495. ſub tit. Handhabung des Friedens/ §. fin. ibi: vnnd getrewlich/ gehorſamblich helffen/ handhaben/ſchützen vnd ſchirmen/ add. R. A. de Anno 1548. §. Wo aber jemand/ ibi, wider den oder dieſelben ſollen vnd wollen wir vnd gemeine Stände einander trewlich/ Raht Hülff vnnd Beyſtand thun/damit der Vngehorſamb geſtraffet/ vnd vnſer Keyſerlicher Landfried erhalten vnd gehandhabet werden möge: [R. A. zu Speyer de Anno 1570. §. Darauff ſie nach gehabter in verbis: vns als dem Haupt vnd Röm. Keyſer junct. verbis: Neben vnd mit vns ein ſolch wachend vnd ernſtlich Auffſehens zu haben/ꝛc. Facit text. in ſacris *Num. 11 v. 16 & 17.* ubi Deus Moſi adjunxit ſeptuaginta in partem curarũ, auferens ad hunc effectum de ſpiritu Moſis & ipſis attribuens, nõ quidem privativè ſed cumulativè, ut ex-

ut ex-

ſat ex Auguſt ibid. explicat Oſiand *in gloſſ.*] neque
88 ad minuendam Majeſtatem, ſed laborem, † curas
& ſollicitudinem, ut de Rege Hiſpan. loquitur
Bod n 4. *de repub. c.1. p.127.* & ut devotiores † Im-
89 peratori & adverſus hoſtes alacriores eſſent. Fer-
rar. Monran *de uſib Feud c. cæterum reb. lib.1.* [Huc
pertinent quæ ex Bald. *conſil. incipiente. Res Roma-
norum*, ſcribit M. Anthon. Natt. *conſil.636 nu.169.*
90 Quod videlicet Imperator † aſſumendo aliquem
in partem ſollicitudinis, prout fecit erigendo
multa loca & civitates in verum Principatum
& Ducatum, vel infeudando aliquem Princi-
pem, cenſeatur quidem communicare jura illa
regia: ſalvâ tamen Majeſtate imperii, ſuperiori-
tate imperiali, majoritate & honore; quia nihil
poteſt ſibi abſorbere de juriſdictione ſuprema,
quæ cum ſit quid perfectum, non poteſt creſce-
re nec decreſcere, refert & ſequitur Johan Ba-
ptiſt. de S. Sever. *in repet. l. imperium, q.14 ff. de ju-
risd.* Breviter † conferuntur illa jura, non abdica-
91 tivè, ſed communicativè, *ut infr. nu 103.* Adjuvari
enim ſummum Principem beneficiis in curarum
ſollicitudine, non decipi aut defraudari oportet.
Lap. *allegat. 45. nu 5.* Gylman. *in ſymphorem. part.1.
tit.2. vot 1. n.85 text. in l in commodato §. ſicut au-
tem 3. ff. commodat.*]

Omnis itaq; conceſſio † quocunq; modo facta
92 intelligenda eſt ſalvo jure ſuperioritatis, quam
Hiſpani Majoriam, Galli Domanium, noſtri ve-
rò reſervata Cæſarea appellant, ohne Schmäle-
rung der Keyſerlichen Hoheit vnnd Reſervaten/
R. A. de Anno 1576. §. Dardurch dann/ Bald.
conſ.327. nu:7. lib.1. Matth. de Afflict. *ad cap.1 §. ad
hæc, nu.15 de pac. juram. firm.* Don. Garſ. Maſtrill. *de
Magiſtratib. lib.1. cap.16. n.13. & ſeq.* Sixtin *de rega-
lib lib 1. cap 5. n.122.* Meichſner *d. deciſ 6 ſub nu.88.*
Johan. Gœdd. *in reſponſ jur. de reſtitut. Baron. Val-
lend. nu.80. junct. nu.430.* Zachar. Viet. *de exempt.
concluſ.4* [Cacheran. *deciſ. Pedemont. 29. n.5 & de-
ciſ.139 ſub n.17.*]

Suprema † ſiquidem juriſdictio & poteſtas
93 regia, eſt ipſa forma & ſubſtantialis eſſentia Ma-
jeſtatis, Carol. Molin. *in conſuet. Pariſi. nſ. tit.1. §.
2 gl.4. num:16.* Didac. Covarruv. *pp. quæſt cap.4.
94 num.1.2. paſſim.* Sicut autem eſſentia † rei a re ipſa
ſalva ejus ſubſtantia ſeparari non poteſt, ita &
hæc ſuprema juriſdictio quæ eſt formalis & eſ-
ſentialis virtus ſummi Principis à Corona &
ſceptro Cæſareo inabdicabilis & omnis con-
ceſſionis neſcia eſt, Molin. *d. loco, num.16.17.18,*
Nicol. Boër. *deciſ 50. num.10.11.12.* [Cacheran. *de-
ciſ.101. n 12.*]

Hanc ſicut abdicare † etiamſi vellet, non poſ- 95
ſet, [Natt. *d. conſil.636. num.170.*] ita multò mi-
nus velle credendus eſt, Anton Fab. *in C. rerum
in Sabaud. judicat. lib.3 tit.12. defin 17. n.6.* Sixtin.
de regalib. lib.1. c.5. num 3. & ibi allegati. quia in ea
hæret humidum † radicale & facultates vitales 96
ipſius animæ Principatus exercentur. Conce-
dendo itaque talem poteſtatem, hæ facultates,
quæ ſunt vehiculum Regiæ Dignitatis, extingue-
rentur, & ita fieret Princeps homicida propriæ
dignitatis, ut loquitur Bald. *in c. ſi non licet, c.10.
cum ſeq. 23. q.5* confer Mart. *de jurisd part.4. caſ.
169. nu.5.6.7.* [Confer Roſenthal *de Feud c.8. con-
cluſ 15. gloſſ & in nota.*]

Et quemadmodum † Majoria & reſervata à 97
Principe concedi non poſſunt, ita nec ab infe-
riori peti debent, Afflict. *in tit. de regalib. in rubr.
n.18.* ubi ſubdit, quod ſubditus non debet affecta-
re talium jurium conceſſionem, juxta dictum
ſcripturæ. Noli ab homine petere principatum,
nec à Rege Cathedram honoris, *Eccleſ. c.7. v.4.*
Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib lib.1. c.11. num.
12 13.* [Natt. *d. conſil.636 num.170.* ubi dicit, quod
nullus inferior ſit capax illorum jurium, quæ
nec avelli poſſint à corpore imperii. Et faciunt
tradita ab Anth. Fab. *in Conſult. de Ducat. Montis-
ferr. pag.452.*]

Pharao Ægyptiorum Rex concedendo † Jo- 98
ſepho omnem poteſtatem in regno ſuo, quam i-
pſe uſurpavit, & ut Patris Patriæ nomen ipſius
Regis oraculo ferret, ſupremam tamen poteſta-
tem & regii ſolii Majeſtatem ſibi reſervavit, *Ge-
neſ.41 v.40. & 43.* quæ reſervatio † ipſo jure iſti 99
conceſſioni annexa fuiſſet, etiamſi ejus expreſsè
Rex non meminiſſet, *text. in cap. dudum, §. non igi-
tur de præbend in 6.* ubi Papa: Si Cardinalibus, in-
quit, noſtris vel alteri poteſtatem dederimus cô-
ferendi beneficia, apud nos tamen eadem, imò
major poteſtas remanſit. Quo argumento motus
Alberic. de Roſat. *ad l. fin. C. de jurisd. omn judic.
aſſeruit*: quod ſi Rex mihi concedat † caſtrum 100
cum omni iure, quod ibi habet, nunquam ta-
men videtur conceſſiſſe ius Regium, ſed ius quod
habet tanquam Dominus particularis illius Ca-
ſtri, Natt. *conſ.487. num 31.* Don. Garſ. Maſtrill.
de Magiſtrat. lib.1 c.16 num.10. [Idem Alberic. de
Roſat. *in l.1. in fin ff de offic. ei. cui mand. jurisdict.*
Mynſing. *conſil 39 nu.7.* Sixtin. *conſil. Marp. 9. ſub*

101 *n.11.v atq; hæc quidem, vol.1.*] Nam in omni † conceſſione quantumvis generali ſemper intelligitur excepta perſona loquentis, *l. inquiſitio, 18. ubi Dd. C. de ſolut. l. ſi mercedem, 53. §. ult. & ibi gl. &*
102 Bart. *ff. de act. empt.* Et hoc maximè procedit † in perſona Principis ne ſibi videatur legem impoſuiſſe, *c. 1. in fin. de prohib. Feud. alien. per* Menoch. 2 *præſumpt.* 8. *n.* 4. [Confer tradita à Vultej. *conſil. Marp. 16. ſub num. 30. vol. 1.*] neque ſibi parem quis creare cenſetur, Bero *conſil. 74. nu. 16. vol.* 2. Matt. *de juriſd. d. caſ.* 196.

103 Quamobrem participes † quidem ſummus Princeps fecit Proceres imperii non ſolum juriſdictionis, ſed et am regalium, non per quandam poteſtatis ſuæ abdicationem aut exæquationem ſeu parificationem, ſed per quandam communicationem, conceſſionem & modum beneficii, reſervata ſibi de illis omnibus ſuprema recognitione, ita ut radicaliter in ipſo tanquã fonte perenni regalia regaliorum reſiderent: communicativè verò ſine radicis ipſius læſione & ſcaturiginis obſtructione, ad Proceres regni dimanarent. [Idque eleganti ſimul exprimit Plin. *in panegyr. Maximian Imper* dicto hoc modo: Ut ille qui omnes aquas cœlo & terris præbet Oceanus, ſemper tamen in motibus ſuis totus eſt: Ita tu potes Maximiane imperiũ concedere, non potes nõ habere.]

104 Hoc & inde patet † quod plerunq; hæc Proceres per infeudationem habeant quæ habent, & ſic beneficio & auſpiciis Cæſarum exercent, R. A. de Ann. 1521. O dnung deß Landfriedens ſub tit. Handhabung deß Friedens / §. Darauff befehlen / ibi: Auch bey Verluſt aller Gnaden / Privilegien vnd Rechten ſo ihr von vns vnd dem H. Reich habet / *etc. arg. l. prohibere, §. planè ff. quod vi aut clam fac. l. 1. verſ. æquiſſimum, ff. ſi à parent. quis manum. ſit. l. ſi manumiſſori 4. C. de obſeq. parent. præſtant.* Ant. Fab. *in Conſ. ult. de Ducat. Montuferr. pro Duce Sabaud.*
105 *parr.* . *p.* 41 Suntq; fiduciarii † ac vicarii Imperatoris perpetui, qui ab ipſis etiam Imperatoribus in bonorum ſitorum poſſeſſionem mittuntur, vel ut noſtri loquuntur inveſtituram debitis temporibus accipiendo & fidem dando Bodin. 1. *de repub. cap. 10. verſ. antea dictum eſt pag.* 233. [Natt. *conſil. 636. n.* 171.] quod eſt cenſus & ſignum devotionis & ſupremæ recognitionis, Chaſſ. *in conſuet. Burg. rubr. de fies, §. ad verb. On à Para pienſonne de Son,*
106 *&c.* Indeq; ſe † ſubjectiſſimos Cæſar. Majeſt. Der Römiſchen Keyſerlichen Majeſtät aller Vnderthänigſt Gehorſambſte / eſſe in literis & ſupplicationibus profitentur, Sixtin. *de regalib. lib. 1. cap. 4. ſub n* 8. Quæ certe formula † non optimatum, 107 aut eorum qui cum rege eâdem imperii poteſtate utuntur, ſed eorum qui ſummâ veneratione, fidelitate, & obſequio regem colũt ac proſequuntur arguit, inquit Bodin. 2. *de repub. c.* 1 *p. mihi* 285.

Huic diſtinctioni pro ratione dubitandi adverſatur, quod regalia præſertim † majora, ſint 108 jura regia ſupremæ Majeſtatis propria & in ſignum ſummæ eminentiæ tributa, Henric. Bocer. *de regalib. c. 1. & 2.* ei qui ſuperiorem non recognoſcit, Sixtin. *de regalib. lib. 1. c. 1. nu.* 14. unde dupliciter infertur. 1. Quod propria ſunt incommunicabilia, † quæ de ſubjecto in ſubjectum non 109 migrant, manendo propria, ut fert Logicorum regula. 2. Quod ea quæ in ſignum † ſupremæ 110 præeminentiæ tributa ſunt, non ſunt conceſſibilia, ut ſuperius dictum.

Ad 1. reſpondetur. Propria † quidem eſſe in- 111 communicabilia in ſubjecto ſeparato, non verò in ſubjecto unito, ut communis eſt Logicorum reſtrictio. Nam in habentibus ſymbolum (videlicet unionis) facilior fit tranſitus, Bald. *in tract. de præſumpt. ſecund. part. quint. part. princ. p.* 163 Andr. Knich. *de veſtit. pact. c. 5. n.* 245. Sic anima † propter 112 arctiſſimum unionis nexum qualitates vitales corpori impertit, quibus tamen ipſa neque exuitur, neque ſpoliatur.

Imperator autem † & imperii Proceres conſti- 113 tuunt unum corpus, cujus Imperator caput eſt, cui illi tanquam pia membra uniuntur. *als* deß H. Römiſchen Reichs Oberhaupt / deß Reichs machenden Haupt. R. A. de Anno 1566. §. Demnach / *in Aur. Bull. tit. 2. & ſupra Claſſ. 3. cap. 1. latius dixi.* Et ſicut † ſacratiſſimus Imper. Juſtinianus, viros 114 illuſtres, ſenatoreſque partem ſui corporis agnovit. *l. quiſquis, Cod. ad L. Jul. Majeſtat.* Ita & noſtris temporibus procerum conventus Impp. agnoſcunt, quando in receſſib. hanc adjiciunt formulam: Haben wir vns / mit den Reichsſtänden / gleich als ein Chriſtlich corpus vereiniget vnd vertragen / Reichs A. de Anno 1512. *in princ.* Zach. Vict. *de exempt. concl. 4 circ. fin.*

Ad 3. Reſpondetur, quod ea quæ in vim ſingularis privilegii † Imperatori tributa ſunt, con- 115 ceſſibilia ſint, ut ſunt regalia tam majora quam minora: quæ verò in ſignum ſuperioritatis, tanquam ſupremo omnium capiti & Domino reſervata ſunt, ut eſt Majeſtas, & ſuprema recognitio, in qua conſiſtit formalis & eſſentialis virtus

Impe-

Imperatoris, quà Imperatoris, à medullis & oſſibus ejus, manente dignitate Imperatoria avelli non poſſunt, Angel. *in l. benè à Zenone, C. de quadrien. præſcript.* Bald. *in l. cum proponas, Cod naut. fœn quos allegat* Udalric. Zaſ. 2. *conſil.* 16. *num.* 12. Modeſtin. Piſtor. 1. *conſil.* 4. *num.* 28. Et penes i-
116 pſum † reſident tanquam ſcabellum pedum ſuorum, ut inquit Carol Molin. *in conſuetud. Pariſ.* §. 2. *gl.* 4. *n.* 9. Joh. Parlador. *lib.* 2. *rerum quotid. c* 1. *n.* 7.
117 Differunt autem regalia à Majeſtate, † tanquam effectus à ſua cauſa, vel ut adjunctum & ſubjectum, Bocer. *de regalib. cap.* 2. *num* 1. Arum. *in Diſcurſ.* 1 *jur. publ.* Sunt enim regalia quaſi effectus ipſius Majeſtatis, & adjuncta declarantia.
118 Multa itaque & magna † conceſſa ſunt Proceribus & ſtatibus imperii: Multa verò & majora ſunt reſervata Imperatori, quæ ad ejus ſplendorem, Majeſtatem, & Auctoritatem tuendam pertinent. Valentin. Forſter. *de ſucceſſion. ab inteſtat. lib* 6 *cap.* 34. *num.* 32. [Nulliqúe alteri competũt, niſi ipſi ſoli, per tradita Natt. *conſil.* 487. *nu* 10.] Et
119 communicatio † ſic ſemper exaudienda, ut in ipſo communicante major remaneat poteſtas, illâ quæ communicata eſt, ut ex Bald. notat Referens, *in cauſa* Teutſchmeiſter *contra* Ottingen *apud* Meichſner. *tom.* 2. *lib.* 1. *deciſ.* 6. *ſub num.* 88 *verſic. ſed circa hæc.* [Fac. *c. dudum, §. nos igitur, de præbend. in* 6. Natt *d. conſil.* 487 *num.* 24.]
120 Quamobrem ſicuti capiti † præeminentia, ſuperioritas, & imperium totius corporis à natura eſt tributum, cujus facultate multas gubernationis ſuæ partes perficit, quæ non ſine magna confuſione reliquis membris attribui poſſent; ita & ſummum imperii caput, multa ſupremæ dignitatis & majeſtatis jura exercet in univerſo imperio, quæ tamen quilibet Princeps, Comes & ſtatus ſine juſtitiæ & boni ordinis confuſione in ſuo non poteſt exercere territorio.

Quod ut manifeſtius appareat, in gratiam juniorum, quædam de juribus Imperatori reſervatis ſigillatim enarrabo.
121 Et quidem 1. ſolus Imperator † ſummus imperii curator & caput ſupremum / das Oberhaupt / ut ſupra paſſim dictum. Et ſolus habet univerſale & directum Dominium totius orbis Romani, *l. deprecatio ff. ad L. Rhod. de jact. princ. c. inſtit. de Iuſtin. C. confirm. l.* 2 *in princ. Cod. de jurejur. propter calumni. dand. Novell.* 30. *in præfat* Lipſ. *in admirand. lib.* 1. *cap.* & 3. Jaſon. *ad l imperium de juriſd.* Anton. Fab. *in conſult. de Ducat. Montisferrat part.* 1. *p.* 40. Andr. Geil. *lib.* 1. *de pace publ. cap.* 11. Lancellot. *in templ. omn. judic. lib.* 1. *cap* 1. §. 1. *ad verb. Imperat. eſt mundi Dominus, & §.* 4. *ad verb habet Dominiũ univerſale,* Zachar. Viet. *de exemption. concluſ.* 1. & *dixi latè ſupra Claſſ.* 3. *c.* 13. *per tot.*

2. Solus † leges univerſales, cum Procerum 122
conſilio & ſuffragio conceptas imperialis culminis auctoritate promulgat, ut ex omnibus ferè Receſſuum imperii uſitatis formulis, & promulgationum clauſulis patet. Nach dem wir vns mit den Stånden vnd ſie widerumb mit vns / ſich verglichen / ſo ſetzen demnach / ordnen vnd wollen wir auß Rómiſcher Keyſerlicher Macht vnnd Volkommenheit / *text. notabil. in l. humanum ibi*: & cũ omnes conſenſerint, tunc demum in ſacro Numinis noſtri conſiſtorio recitari, ut univerſorum, conſenſus noſtræ ſerenitatis auctoritate firmetur, *Cod. de Legib l. fin. C. eod. tit. C. de veter. jur enucl* Bodin. 1. *de repub. c* 10. Reſtaur. Caſtald. *de Imper. quæſt.* 110. *nu.* 1. Bart *ad l.* 3 *num.* 8 *ff de juriſd.* Vult. 1. *Feud. cap.* 5. *num.* 7. [Chaſſ. *de glor. mund. p.* 5. *conſid.* 24. §. 27. Joh Azor. *Inſtit. Moral. lib.* 10. *c.* 7. *part. alter.* 2. *in pr. Tom.* 2.]

3 Solus guerræ † ſeu belli publici, quod pro 123
imperii totius ſalute ex conſilio & ſuffragio Procerum gerendum, indicendi jus habet, *lib.* 3 *ff. ad L. Iul. Majeſtat. arg. l. hoſtes,* 24. *ibi publice populus Romanus, ff. de captiv. & poſtlim revers.* Andr. Geil. 1. *de pac publ cap.* 4 *num.* 4 & 6. vel licentiam movendi bella alteri dare, *d l.* 3. *ad l Iul. Maj. l. un. C. ut armor uſus ſine juſſ. Princip. c. quid culpatur.* 23. *quæſt.* 1. Sixtin. *de regalib. lib.* 1 *cap* 2 *num.* 10.

4. Ut expeditio bellica eò felicius procedat, Imperator † ſolus deliberatione cum Proceribus 124
habitâ, indicit collectam generalem Reichs Anlage oder Reichs Stewer, *l un. ibi Dd C. de ſuper indict. lib.* 11. quæ inde imperialis dicitur, quod auctoritate ſupremæ juriſdictionis ab ipſo Imperatore imponatur ſtatibus ſaltem nudo exactionis & collectionis miniſterio permiſſo & conceſſo, Thom. Mich. *de juriſdict. concl.* 11. *lit. B.* Et hæc à reſervatâ ſupremâ & ſemper apud Imperatorem perpetuò reſidente imperii poteſtate deſcendit, Meichſner. *tom* 2. *lib* 1. *dec* 6. *n.* 42. & *dixi latius ſupra hac Claſſ. c.* 4. §. *onerum exactio.*

5. Solus † nova vectigalia erigit, *l. vectigalia,* 125
10. *ff. de public. & vectigalib. tot. tit. Cod. nova vectigalia inſtit. non poſſe* [Mynſing. *obſ.* 29. *cent.* 5. Guid. Pap *deciſ.* 197] R. A. de Anno 1576. §. Dardurch dann nicht / ibi / ſondern weil auch zu alles zu vnſer

 Keyſerli-

Keyſerliche beſondere Hoheit vnd Reſervaten; vel alius per modum privilegii erigendi vectigalia, licentiam concedit, R. A. Augſpurg/ de An. 1530. §. Wiewol auch der Abſchied/ deß gehaltenen Reichstages/ ibi: dergleichen trägt ſich zum oͤfftermahl zu/ daß leichtfertige Perſonen die Zoͤll/ damit die Obrigkeit beſonders begnadet vnd Privilegiert ſeyn/ fuͤrſetzlich verfahren/ ꝛc.

126 6. Solus Imperator † concedit repreſſalias, Weſenb *conſil. 46. n. 7.* Coler. *de proceſſib. executiv. part. 1. cap. 2. n. 269. verſ. conceduntur, n. 280.* Et neq;
127 Electoribus † neque aliis Principib. haſce concedendi facultas competit, Geil. *de Pignorat. c. 1. n. 5. & c. 2. n. 2.* Sixtin. *de regalib. lib. 1. c. 2. n. 12.* Et ſi quis id facere præſumat mandata ſine clauſula in Camera contra eum decernuntur.

128 7. Solus habet jus legitimandi † ſpurios & naturalibus reſtituendi, *tot. tit. C. de Natal. reſtitut.* Nemo ſiquidem notas vitioſæ opinionis abſtergere poteſt, niſi ſolus Imperator, *Nov. 89. § illud tamen,* Andr. Geil. *2. obſerv. 142.* Zaſ. *2. conſ. 16. n. 64.* [Natt. *conſil. 487. n. 11. & conſil. 506. n. 40.* ubi ex Bald. *ad l. 1. Cod. de jur. aur. annul.* ſcribit, quod legitimatio ſit donum ſummi Principis, & nullius inferioris, Joh. Azor *inſtit. moral. lib. 10. cap. 7. part. alter. Tom. 2.*] Et quamvis † ſunt qui inferioribus a ſummo
129 Principe hoc jus adſcribere volunt, ut videre eſt, apud Anton. Coler. *de jur. Imper. German. concl. 40.*
130 attamen verior † æquior, & juri ac rationi magis conſentanea eſt opinio, hoſce nec legitimare nec alios actus Principi in ſignum Majeſtatis reſervatos exercere, aut ſibi uſurpare poſſe, inquit Valent. Forſter. *de ſucceſſ. ab inteſt. lib. 6. c. 34. num. 32.* [Paul. Pariſ. *conſil. 14. n. 15. volum. 2.* ubi dicit quod facultas legitimandi ſit de reſervatis Imperatori & Papæ in ſignum ſupremæ poteſtatis, nec ab aliis fieri poſſe, quam ab his quibus Imperator aut Papa id commiſit, *Auth. quib. mod. nat. effic. l. 1. & l. quoties, de natal. reſtit. l. 1. C. eod. tit.*]

131 8. Jus totaliter † reſtituendi famæ & honoribus per univerſum imperium, ſolus Imperat. uſurpat, *l. 1. C. de ſentent. paſſ.* Roſenth. *de Feud. c. 5. concl. 2. n. 4.* [Bod. 1. *de Repub. c. 10.*] Thom. Mich. *de juriſd. d. concluſ. 11. lit. 9.* Sixtin. *d. c. 2. n. 25.* [Geil. *de Pac. publ. lib. 2. cap. 4. paſſim per tot.*]

132 9. Solus in imperio † concedit jus erigendi Academias & ſtudia univerſalia, Zaſ. *d. Feud. part. 5. n. 14.* Vult. *de Feud. lib. 1. c. 5. n. 7.* Et ita noviſſimè
133 Rodolphus II. glorioſiſſimæ recordationis Imperator, Anno 1607. fundatore quondam Illuſtriſſimo & Celſiſſimo Ludovico Haſſiæ Landgravio, Domino & Principe meo Clementiſſimo, [inclytæ recordationis] Gieſſenam Academiam, ampliſſimis univerſalis ſtudii privilegiis donavit, [quibus deinceps, obtenta Marpurgenſis cauſa victoria Anno 1624. ſuſpenſis, Marpurgum translata fuit.]

10. Solus Imperator † habet jus inſtituendi 134
curſores Publicos quos poſtas appellamus, *l. nullus & tot. tit. & ibid.* Cujac. *C. de curſ. publ. angar. & perangar. lib. 12.* [Alciat. *in annot. ad tres poſterior. lib. C. tit. de curſ. publ.* ubi notat, Imperatores per diſpoſitos locos provinciarum habuiſſe quosdam equos, qui ſumtu publico alebantur, ut quoties repentinum aliquod incidiſſet, mutatione equorum citiſſimè, quo vellet, Imperator poſſet mittere quemcunq; nuncium. Quamvis hodiè etiam ad privatum uſum, ſumptuq; privato ejusmodi equi conducantur. Ejusmodi Poſtas † ſive curſores 135
Ludovic. XI. Galliarum Regem, tanquam rem planè novam, & in Galliis inuſitatam ante id tempus, primitùs inſtituiſſe, ut de fortuna Caroli Burgundi, ſingulis penè momentis cognoſceret, teſtis eſt Philipp. Comin. *lib. 8. comment. in princ.* Imò antiquitùs à Cyro iſtam diſpoſitionem Poſtarum uſurpatam ex Xenophont. *lib. 8. Cyrop.* probat Forſtner. *in Not. Polit. ad Cornel. Tacit. lib. 1. pag. 112.* In imperio verò † non niſi Imperatori, 136
hoc jus univerſales poſtas inſtituendi, adhuc dum competit.] Ideoq; Anno 1579. cuidam generales curſus per Belgiam & Italiam diſponere volenti à Cæſare pro juris ſibi competentis tuitione inhibitum fuit, Thom. Mich. *de juriſd. concl. 12. lit. b.* Sixtin. *de regalib. lib. 2. cap. 13. num. 42.* Et invictiſſimus Imperator † Matth. in Informatione Bohe- 137
mica nuper promulgata aſſeverat, daß die Keyſerliche Hoffpoſt/ jhrer Majeſtät vnnd deß H. Röm. Reichs hohes Regal ſey/ vnnd deſſelben getrewe Churfürſten vnnd hochwichtige Sachen betreffe. Et quamvis † alii etiam Principes Poſtas & 138
curſores in ſuis ditionibus habeant, illi tamen reſpectu illorum privati cenſentur. [Et non Reichs ſed Land-Poſten dicuntur.]

11. Solus Majores † poſt ſe Magiſtratus Re- 139
ges & Principes creat, & de majoribus Feudis regalem dignitatem annexam habentibus inveſtit, *Aur. Bull.* Carol. IV. *tit. 5.* Vid. quæ latius hac de re, *dixi ſupra hoc lib. Claſſ. 2. cap. 2. num. 170. & ſeqq. Et Claſſ. 4. c. 16.* [Declaratur hoc procedere, quoad Duces & Principes in imperio Romano:

Nam

140 Nam extra illud alii etiam Reges, † Galliæ, Hiſpaniæ, Angliæ, &c. horum creandorum ius uſurpant, idq; non ita pridem de ſe teſtatus Rex Daniæ in literis ad Auguſtiſſimum Imperatorem noſtrum Ferdinand. II. ſub dato Kopenhagen 18. Aprilis Anno 1621. ſcriptis, hiſce formalibus: Jn Erwegunge daß wir vnd andere Potentaten/ deſſelben gleichfalß bemächtiget/ auch vnſere hochgeehrte Vorfahren am Reich Dennemarck Graffen zu Hertzogen/ mehr dann vor fünff hundert Jahren erhöhet vnd erhoben. Habentur hæc apud Sigiſm. Latom. in Relat. autumn. de An. 1621. p. 73.]

141 12. Solus † veniam ætatis indulget, *l. 1. & tot. tit. & ibi Dd. C. de his qui ven. ætat. vid. ſupra Claſſ. 3. c. 12. n. 51.*

142 13. Solus † abſoluta & legibus ſoluta utitur poteſtate & nullius imperio in terris ſubeſt, *vid. ſupra d. Claſſ. 3. c. 12. per tot.*

143 14. Solus ex plenitudine † poteſtatis imperat, auß Römiſcher Keyſerlichen Macht vnnd Vollkommenheit *Aur. Bull tit. 3. circ med.* R. A. zu Augſpurg de Anno 1530. §. Vnd dieweil wir nun quæ qualitas in inferiores cadere nec a Principe, ſalvo Maieſtatis iure, ſeparari poteſt, Sixtin. *de regal. lib.*
144 *1. c. 5 ſub n. 103. & paſſim.* [Neque etiam † in ullius inferioris Principis reſcriptis, iſthæc clauſula, ex plenitudine poteſtatis, reperitur: ſed loco illius hæc uſurpari ſolet, auß Landesfürſtlicher hohen Obrigkeit/ hoc eſt, vigore iuris & poteſtatis territorialis, &c.]

15. Solus concedit privilegia ſupremæ poſt ſe dignitatis, *Aur. Bull. tit. . & tit. 1 . l. 1. §. fin l 3 ff de*
145 *conſtit. Princ.* Solus † Nobilitat, vel Nobilitandi poteſtatem concedit.

146 16. Solus Imperator † concedit in imperio iura territorialia eiq; annexas regales dignitates, *arg. l. 1. ff. ad L. Jul. de ambit. l ſacrilegii, C. de diverſ. reſcript.* Car. Mol. *in conſuet Pariſ. tit. 1. §. 2. gl. 4. nu. 8. dixi ſupra hac Claſſ. c 2. n. 2. 3 4 5. 6.*

147 17. Solus Imperator † Bannum imperiale deß Reichs Acht ex plenitudine poteſtatis, in refractarios rebelles & ſeditioſos deß H. Reichs Echter tam immediatos quàm mediatos irrogat, privilegiis, Dignitatibus & immunitatibus privat, R. A. zu Speyer/ de Anno 1542. §. Würde ſich aber iemand/ er ſey Churfürſt/ Fürſt/ Geiſtlich oder Weltlich/ Prælat/ Graff/ Freyherr Herr/ ꝛc. deſſen verwidern/ ꝛc. ſol derſelbe in der Röm. Keyſ. Maj. vnd deß H. Reichs Acht gefallen ſeyn/ & ibi: zu erkleren vnd zuſprechen/ daß er aller vnd jeder ſeiner Privilegien/ Freyheiten/ Gnad vnd Gerechtigkeit/ ſo er von Röm. Keyſ. Maj. vnd dero Vorfahren am Reich/ Römiſchen Keyſern vñ Königen hat/ entſetzt vñ privirt ſey/ [Paul. Matt. Wehner *in obſerv. verb.* Acht/ *p. mihi* 7 Dauth *de teſtam. n. 211.* [Johan. Oldendorp *Claſſ 1. Act. 2. §. Per bannum,* Geil. *de pac publ. cap. 6. n. 9. & c. 11. n. 3.*
lib. 1.] Et ſolus † rurſus reſtituere ac à Banno irro- 148
gato abſolvere poteſt, *Ordin Camer. part. 2. tit. 18. §. ſo auch in fin* [Matth. de Afflict. *deciſ. Neapolit. 4. n 4.*] Geil. *lib. 2. de pac publ. c. 18.* [Exempla huius rei non ita pridem modernus Imperator victorioſiſſimus Ferdinand. II. exhibuit. Et vidi ipſe † 149
Viennæ in conſilio imperii aulico, Bannum contra Illuſtriſſimum Principem Chriſtianum Anhaldinum Seniorem. 10. vet. 20. nov. Junii Anno 1624. ſolenniter caſſari & in Imperatoris ac imperii protectionem & ſecuritatem rurſus recipi. Et refert etiam Nicolaus Bell. *in Laurea Auſtriac. lib. 8. fol. 82.* Idem contigit Comiti de Hohenloe & aliis.] Et quamvis † inferiores etiam in ſuis 150
terris aliquem bannire poſſint, tamen eiuſmodi banna, extra eorum territoria non extenduntur, & rectius proſcriptiones, relegationes, & deportationes quàm Banna appellantur, Geil. *de pac. publ. lib. 1 c. 6. num. 12* [Confer etiam Caſpar. Anthon. Theſſaur. *quæſt. for. 10. num 5. lib. 2.* ubi de minorum Vaſallorum bannitis ſive relegatis, & quod extra diſtrictum eorum non porrigatur tale bannum. Banniti † vero ab Imperatore ex toto 151
orbe Chriſtiano Banniti cenſentur, ut in nullo regno ſecuritate gaudere poſſint, R. A. zu Erfurt/ de Anno 1567. §. *Wir wollen auch* ibi: etliche Könige als Hiſpanien/ Franckreich/ Dennemarck/ Polen vnnd Schweden/ auch die gemeinen Eydgenoſſen abermahlen/ entweder durch Schickung oder in Schrifften erſuchen/ daß ſie denen/ als erklärten/ vnſern vnd deß H. Reichs Echtern/ vnd Betrübern gemeines Friedens/ kein Vnterſchub/ Auffenthalt oder Vnterſchleiff/ in vnnd bey ihren Königreichen Landen vnd Leuten/ nicht geſtatten oder zulaſſen wollen. Nam bannitus † ab Imperatore qui eſt Dominus Mundi, & 152
fons iuriſdictionis, pro eo habetur qui omnibus iuris Civilis beneficiis exuitur, & omnium libidini exponitur, *Ordin. Camer. part 2. tit. 9. §.* So iemands, ibi: ſo bald auch der oder dieſelbe Thäter in die angeregte Acht gefallen/ declarirt vnd erklärt ſind/ ſollen deß oder derſelben Leib vnd Gut allermänniglich erlaubet ſeyn/ vnd niemands daran Freveln oder verhandeln können oder mögen. Bannitus † vero ab inferiore amittit al- 153
tem iura provincialia ex qua relegatur, quod pulchris exemplis illuſtrat, Johan. Sichard. *ad l. qui deportantur, 1 C. de hered inſtit.* [Johan. Oldendorp. *Claſſ. 1. d. act. 2. §. Per bannum, verſ. ideoq;*

ſpiz

ſoli Cæſari, qui generalem ubique jurisdictionem habèt, jure bannum indicere licet: Cæteri Magiſtratus non Banno ſed relegationibus aliisque pœnis utuntur. Et hoc latè & pluribus perſequitur, Gœdd. 2. *conſil. Marp.* 18. *num.* 125 *& ſeqq. & præſertim num.* 114 *& ſeqq ac paſſim.* Geil. *d. cap* 6. *num.* 14. *lib.* 1. *de pac. publ.* vid. Andr. Kohl. *de ſervit. Feudalib. part* 2. *num.* 65. *& ſeqq* ubi, quod vaſallus bannito ab inferiore Domino, ſervire ei teneatur, ſi is Domino ſuperiori bannienti ſubjectus non ſit] Neque talis relegatus impunè interfici vel bonis ſuis ſpoliari poſſet, ſicut Bannitus & Imperatore.

154 18. Solus † utitur in imperio Romano Maje-
ſtatis appellatione, cum tamen Proceres celſitudinis aut ſerenitatis titulo contenti ſint, Bodin. 1. *de repub. cap.* 10. *q.* 233.

155 19. [Solus concedit in imperio, † regale cu-
dendi monetas, & abutentes eodem privat, R. A. zu Speyer / de Anno 1570. §. Als dann auch die Müntz-Gerechtigkeit. Quamobrem etiam plerique ex ſtatib. inſignia & nomen imperatoris ſuis anteponunt vel ſimul uſurpant, in monetis ſuis.

156 20. Solus concedit † jus Nundinarum uni-
verſalium ſeu publici mercatus in loco aliquo certo, *l.* 1. *C. de Nundin.* Johan. Azo *inſtitut. moral. lib* 10. *cap.* 7. *part. alter. Tom.* 2. ubi etiam alia adhuc Imperatoris recenſet reſervata.]

Ex his itaque & aliis apparet, quod multa & majora poſſit Imperator in univerſo imperio, quæ tamen proceres non poſſunt in ſuis terris.

Declaratur itaque ſupra propoſita theorica quod videlicet poſſit quilibet in ſuo, quod poteſt Imperator in univerſo, procedere 1. quoad
157 jura territorialia & regalia, † non verò quoad
jura imperialia, quæ Imperatori tanquam capiti in ſignum ſupremæ ſuperioritatis, ad tuendum Maieſtatis ſuæ ſplendorem & auctoritatem, als beſondere Keyſerliche Hoheiten und Reſervaten / reſervata ſunt, per ſupra tradita.

Declaratur 2. procedere quoad iurisdictionem
158 ordinariam & omnimodam, † non verò quoad
abſolutam & ſupra leges civiles conſtitutam poteſtatem, [Andr. Knich. *de autocrat. Rom. Impp. cap.* 1. *num.* 1166. Nam conceſſa † etiam iuriſdi-
15[9]
ctione omnimoda, non veniunt ea quæ ſunt maiora iurisdictione, qualia ſunt reſervata abſolutæ & ſummæ poteſtatis, Bart. & alii *in l.* 2. *ff. de iuriſdi.* Matth. de Afflict. *decis* 366. *num.* 2. Natt. *conſil* 487. *num.* 10. add. tradita per Carol. Molin. *in conſuetud. Pariſ. tit* 1. § 1 *gloſſ.* 5. *nu.* 53.] Hinc quan-
do proceres † imperii contra iuris ſcripti aucto- 160
ritatem perficere actum deſiderant, Imperatoriæ Maieſtatis culmen adeunt, & ex poteſtatis plenitudine contra iuris communis regulas ſuſtineri humiliter & devotè petunt, cuius rei viva exempla, *vid. ſupra Claſſ.* 3. *cap.* 12. *nu.* 49. *& ſeqq & nu.* 57. quod utique neceſſe non haberent, ſi idem poſſent in ſuo quod poteſt Imperator in univerſo.

Tenentur iidem in teſtamento † adhibere 161
ſolennitates teſtamentarias, & in iudiciis ſuis iudiciarias niſi actum ipſo iure nullum ab Imperatore, vel ſummo eius conſiſtorio Camera pronunciari velint: Cum tamen in Principis ſummi iudicio nullitates non attenduntur, neq; actum vitiant, *vid ſimiliter ſupra d. cap.* 12. *nu.* 29.
Et hæc ſuprema † poteſtas, valdè differt ab or- 162
dinaria. Illa namque extra & ſupra ordinem aliquando exercetur, per ea quæ tradit Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib* 3. *c.* 4 *n.* 1. *& mult. ſeqq.* Sic & Camera imperialis non abſoluta legibus poteſtate & iurisdictione, ſed ordinariâ lege imperii tributa utitur, Thom Michaël. *de iurisdict. concl.* 33. *lit B.*

Declaratur 3. illam theoricam † procedere 163
non ſimpliciter & abſolutè: ſed reſpectivè tantùm, quoad conceſſa in privilegiis, non autem quoad ea, quæ in privilegio non continentur, Natt. *conſil* 361. *num* 29. *in fin* Menoch. *conſil.* 250. *num.* 105. Henric. Bocer. *de collect. cap.* 4. *n.* 6. [Seu cæteris paribus, ut reſpondet Erneſt. Cothman. *conſil.* 29. *num* 278. *vol* 3. aliter declarat Cardinal. Tuſch. *pp. concluſ* 695. *n.* 8. *lit. P.*] Ideoq; ita gene-
raliter † inferendo aliquis committit captio- 164
nem ex parte ad infinitum, qua id quod aliquatenus, vel ſecundum quid vel quodammodo procedit, quaſi ſimpliciter omninò & in totum pronunciatum accipitur, ut tradit Paurmeiſter. *lib* 2. *de iurisdict. cap. ult. num. ult.* Sic quilibet di-
citur † Rex in ſua domo iuxta Panormitan. *in* 165
cap. venerabilem, nu. 9 *x. de elect.* ubi poſt Johan. Andr. recitat fabulam de quodam ruſtico, apud
quem divertit Richardus † Rex Angliæ inco- 166
gnitus: cumque iuberetur lavare manus & recuſavit, accepit alapam, audiendo illam vulgatam allegationem, quod quilibet eſſet Rex in ſua domo, Goler *de proceſſib executiv. part.* 3. *c.* 7. *num.* 34.
Itaque † non abſurdum eſt dicere, poſſe quem- 167
libet in ſua domo, quod poteſt Imperator in ſua,
videli-

videlicet quoad adminiſtrationem, diſciplinam,
& poteſtatem Oeconomicam, non verò quoad
jurisdictionem & Majeſtatem, quæ ad publicum
regni ſtatum, non Oeconomiam pertinet. Sic et-
iam Principes in ſuis territoriis poſſunt ea quæ
poteſt Imperator in univerſo, quoad jura territo-
rialia & regalia, non verò quoad Imperialia.

Declaratur 4. vulgatam noſtram theoricam
168 procedere, quod Principum † & Procerum jura
proxima quidem ſint juribus Imperialibus, &
magnam cum iis affinitatem & ſimilitudinem
habeant, non tamen ſint eadem & paria. Itaque
169 poſſunt † in ſuo quod poteſt Imperator in uni-
verſo, ſimilitudine juris, non verò p[illegible]tate & ple-
nitudine poteſtatis.

170 Declaratur 5. quod hæc † regula ita generali-
ter accepta in illis Principibus, Marchionibus &
Ducibus procedat, qui ſuperiorem non recogno-
ſcunt. [per tradita Natt. *conſil.* 638 *n.* 40. Et qui
ſunt in quaſi poſſeſſione huius dicti & facti, ut de
Dominis Lombardiæ, quod de conſuetudine u-
ſuali & quaſi de quadam Theorica & Practica u-
tantur plenitudine poteſtatis, ut dicit Bald. *conſil.*
267, & poſt eum idem Natt. *conſ.* 506. Et liber po-
pulus vel Princeps, neminem recognoſcens eſt ſui
ipſius Dominus, & inſtar Regum habet libero-
171 rum, Natt. *d. conſil.* 638. *n* 40.] Superiorem vero †
recognoſcentes ita exercent jura regalia & terri-
torialia, ne lædant jus regni publicum, quod con-
ſiſtit in corona & ſceptro ſupremi imperii. Et ita
declarat Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib.* 4.
172 *c.* 6, *n.* 13. 14 *&* 15 [Nemo ſiquidem † privilegio u-
titur contra eum, à quo illud obtinuit, Luc. de
Penn. *ad l.* 2. *C de privileg.* Angel. *l. amiciſſimas,* §,
Lucius & l. adminiſtrantes, ff de excuſat. Natt. *conſil.*
487. *n.* 26. Gylman. *in ſymph. part.* 1. *t.* 2. *vot.* 1. *n* 75.]
173 Et quando Imperator jus † aliquod, quod in
perſona ejus vigore Majeſtatis exercetur alicui
communicat, apud eum cui conceditur definit
eſſe tale, & incipit eſſe jus territoriale vel regale,
quod ſub qualitate der Landes Hohen Ober- vnd
Herrligkeit competit, ſalva adhuc ſemper Majeſta-
tis & ſupremæ recognitionis jure, ut cum Comi-
co dicere hic poſſis:

Duo cum faciunt idem non eſt idem,
Non quod diſſimilis res ſit, ſed is qui facit,

174 [Carol. Molin. *in conſuetud. Pariſ. tit.* 1. §. 1. *gloſſ.* 5.
nu. 53. ubi dicit, quod conceſſione facta, † à Prin-
cipe omnis juris quod habet, nullo reſervato,
non tranſeant ipſa reſervata, ſed tantum ea quæ
poſſunt convenire illi cui fit conceſſio, ſeu cuili-
bet inferiori.] Siquidem juxta Philoſophorum
† tradita, cujusque agentis vis recipitur accom- 175
modatè ad naturam ſubjecti ejus, quod recipit,
Ariſtot. *lib.* 2. *de anim. text.* 24. Et omne recepti-
vum † recipit non per modum inprimentis, ſed 176
per modum receptivitatis, Scalig. *exerc.* 6. *ſect.* 2.
Ita nec quodlibet jus † in quolibet ſubjecto pa- 177
riter conſideratur, ſed pro habilitate ſubjecti, in
quo reſidet recipitur & exercetur, unde & noſtri
dicunt, in quolibet actu † præſupponendos eſſe 178
terminos habiles: Sed omnis inferior † ſummo 179
Principe cumque recognoſcens, eſt inhabilis ad
exercenda & recipienda jura Majeſtatis, quæ o-
mnis recognitionis & ſubjectionis neſcia, in ne-
minem niſi ſummum Principem cadere poſſunt,
ut dixi ſupra Claſſ. 2 *c.* 1. *paſſim & num.* 221 *& ſeqq.*
quæ declaratio pro reſponſione generali ad o-
mnes illationes communis theoricæ accommo-
dari poteſt.

Et in ſpecie ad 1. illationem declarando re-
ſpondetur, Imperatorem leges † ferre jure Maje- 180
ſtatis, & abſolutæ poteſtatis. [Auß Römiſcher
Keyſerlicher Macht Vollkommenheit.] Proceres
verò & Status imperii jure territorii. [Als Lan-
des Fürſten oder Landes Herren/in Krafft habes
Landes Fürſtlicher oder Landes herrlichen O-
brigkeit. [Non poſſunt itaque in ſuo territorio
ferre legem jure Majeſtatis, quod tamen poteſt
Imperator in univerſo. Indeque nullius † Princi- 181
pis leges tanti ſunt roboris, quin per imperialem
& Majeſtaticam legem iis corrigendo, abrogan-
do, detrahendo & declarando obviam iri poſſit,
R. A. zu Speyer/de Anno 1529. ſub tit Kayſerli-
che conſtitution, wie Brüder oder Schweſter
Kinder/ꝛc. ibi: Wollen wir hiemit auß vnſer Key-
ſerlichen Macht/Vollkommenheit/vnd Rechtem
wiſſen/alle vnd jede ſtatuta, Satzungen/Gewon-
heit/Gebrauch/alt Herkommen vnnd Freyheiten/
wo die an einigem Ort dieſer vnſer Keyſerlichen
Satzungen zu wider erfunden/caſſirt vnd abgethan
haben *fac.* R. A. *ſeu ord. num.* 7. deß Landfriedens/
de Anno 1521. *ſub rubr.* Auffhebung aller Freyhei-
ten. Excipitur Saxonici † juris privilegium, quod 182
Saxoniæ Ducibus multis retro annorum centu-
riis ſingulariter conceſſum, & à poſterioribus Au-
guſtis confirmatum.

Non itaque quamvis † legem ferre Majeſta- 183
tis & ſummæ poteſtatis eſt, ſed legem Principis
univerſalem, de qua nec judicare, *cap. in iſtis, di-*

ſinct. 4. nec appellare fas eſt, *l. fin. §. 1. de appellat. reip. c. quia nos, 32. n. de appellat.* Bodin. 1. *de republ. c.* 10. *p.* 235.

184 Poſſunt quidem Proceres † ex permiſſione etiam juris communis, lege universali derogare, *l. omnes populi, ff. de juſt. & iur.* Si tamen prohibitiva & cum clauſula derogatoria promulgata ſit, nulla in contrarium valere poteſt diſpoſitio, *d. receſſ. de Anno* 1529. [Confer Sichard. *ad l. 9. n. 10.*
185 *C. de teſtament.* Præterea leges † provinciales & ſtatuta condere, potius eſt de quadam juris permiſſione quam ut annexum ſit Majoriæ ſeu abſolutæ ſuperioritati, ut ex Bald. dicit Mynſinger. *ad*
186 *§. n. 8. Inſtit. de jur. Nat. Gent. & Civil.* Unde & illud vulgatum axioma: Omnibus † jurisdictione præditis ſecundum modum conceſſæ vel poſſeſſæ jurisdictionis ſtatuta facere permiſſum eſſe, Bart. & Dd. *ad d. l. omnes populi, de juſtit. & jur.* Dec. *ad l. imperium, n. 4. de juriſd.* Sic & Præfectum Prætorio olim legem condidiſſe dubium non eſt, *l. 2. C. de offic. præfect. Prætor.* Alciat. *in paradox. lib. 2. cap. 9.* Weſenbec. *conſil.* 46. *nu.* 2. *l. 16. C. de judic. l. pen. C. de fidejuſſor* Herman. Vult. *lib. 1. juriſprud. Rom. cap. 2. in fin. & c. 13.* Goldaſt. *in Replicat. pro imper. cap. 11. fol. m.* 110. Quod tamen Alciat. allegat loco intelligit de provinciis quibus præpoſitus fuit Præfectus prætorio.]

Ad 2. illationem reſpondetur quod jura belli,
187 quæ imperialis Culminis Maieſtate † & ſummæ poteſtatis plenitudine, ſine ſuperioris cujuſquam permiſſu ſuſcipiuntur, nullus in imperio habere, præter Imperatorem, aut ſine læſæ Maieſtatis cri-
188 mine uſurpare poſſit. Nam armorum † uſus, qui jure territorii ſtatibus imperii pro tuenda imperii ſalute & tranquillitate certis caſibus ita competit, ut non niſi de permiſſu ſummi Principis ea movere poſſint, *Ordin. Camer. part. 2. tit. 15 ibi.* auß der Keyſerlichen Majeſtät oder vnſerm Zugeben vnd Erlaubnuß / R. A. de Anno 1555. §. Wo ſich aber
189 *cum §. ſeq.* neque etiam † militem inſciis ducibus circularibus conſcribere iure poſſunt, R. A. zu Wormbs / de Anno 1564. §. Demnach ſo declariren, ibi: daß niemand / was Weſens der ſey im heiligen Reich hohes oder niedriges Standes / ſich vnderſtehen ſoll / einig Krieges Volck anzunehmen / zu beſtellen / in ſein ſelbſt oder anderer Obrigkeiten / vnd Gebieten / ohne Vorwiſſen / Bewilligung vnd Erlaubnuß deß Kreyß Obriſten / ꝛc. R. Abſchied zu Augſpurg / de Anno 1566. §. Den verſtenol. Wiewol auch.

Et ſi aliter arma ſuſcipiantur, † in Camera im- 190
periali mandata avocatoria contra eos ſub pœna Banni decernuntur, & per nuncios Cameriales inſinuantur, vulgò die gemeine Abforderung / vel ex aula Cæſarea miſſo Feciali einen Keyſerlichen Herold / *Ord. Cam. part. 2. tit. 9* § Vnd ob ſich *& §. ſeq.* Andr. Geil. 1. *de pac. publ. c. 4. num. 1. & ſeq.* Exci-
piendus † tamen caſus neceſſitatis & ubi pericu- 191
lum eſſet in mora per ea quæ infra ſuo loco dicentur *vid. lib. 2. Claſſ. 3. cap. 1. n. 20.*

Pro ratione dubitandi dicet aliquis nec Impe-
ratorem † ſine permiſſu Procerum bellum move- 192
re in imperio poſſe, iuxta capitulationis præſcriptum. Ergo pari iure Imperator cum Proceribus cenſendus erit. Verùm pro ratione decidendi no-
tandum, quod diverſa † ſint, agere aliquid de ali- 193
cuius permiſſu, & agere de conſilio & ſuffragio.
Imperator † iuxta capitulationem bellum ſuſci- 194
pit cum conſilio, conſenſu & ſuffragio Procerum: Proceres verò de permiſſu Imperatoris. Suffraga-
ri † & conſentire etiam in inferiores & ſubiectos 195
cadit, ſalvâ ſuperioris Maieſtate, ut dixi ſupra *Claſſ. 3. c. 1 num. 114. & aliquot ſeqq.* Et ſolet iſthæc
ſuffragatio † Procerum plerumque fieri, cum cô- 196
teſtatione ſubiectionis, reverentiæ & devotionis, R. A. de Anno 1541. §. Darnebē / *circ. fin. ibi.* Zu einen ehrlichen Schein vnderthänigkeit / gewilliget / *cum ſimilib. add. quæ dixi, c. 1. n.* 140. Permittere vigore poteſtatis & ſuperioritatis non niſi ſuperioris. Deinde &c. declarando, quod & olim maio-
ribus Provinciarum Magiſtratibus † armorum iux- 197
ta & legum poteſtatem factam fuiſſe non ambigendum ſit, *text. in Nov. 24, in præfat. & Novell. 25. in pr. & cap. 1* qui tamen propterea non dicebantur poſſe in ſuo quod poterat Imperator in univerſo, quamvis illi hæc iura titulo adminiſtrationis uſurpaverint, Proceres verò moderni iure territorii.

Ad 3. illationem declarando reſpondetur: Pro-
ceres imperii habere quidem iura territorialia, † 198
non tamen per prius, ſed per poſterius. Nam per prius ſolus Imperator habet territorium, Petra *de fideicom. q. 13. num. 433 cum ſeqq.* quem allegat & ſequitur Andr. Knich. *de jur. terr. c. 1. n. 21.* [Principes verò, ſtatus & proceres ex conceſſione imperiali, ut illud Poëtæ huc accommodari poſſet:

Ceu à Sole ſuum derivat Cynthia lumen,
Sol à ſe lucem non aliunde petit.]

Indeque ſolus Imperator † ita habet iura territo- 199
rialia, ut ea erigere & in aliquem transferre poſſit,

per ea

per ea quæ ſupra *hac Claſſ.5.c. 2.num.4. & ſeq.dixi.*

Ad 4. illationem declarando reſpondetur, in-
200 de quod Principes imperii Dei gratiæ † jura ſua accepta ferunt, non ſtatim ſequitur eos poſſe in ſuo territorio quod poteſt Imperator in univerſo. Et licet Dei gratiæ ſua Dominia accepta ferant, tamen Imperatorem etiam de iis recognoſcunt, & quàm humiliter & quàm devotè inveſtituram petunt, ut ſuo loco fuſius explicatum. [In-
201 deque nullus Electorum aut Principum † quando ad Imperatorem literas dant titulum iſtum, Dei gratia, uſurpant, ſed tantùm quando vel ad pares vel inferiores ſcribunt, aut quando in ſuis territoriis, mandant & edicunt: Et quidem erga pares in calce & ſubſcriptionibus, erga inferiores
202 in ingreſſu literarum.] Et jam olim non ſolùm † Duces & Principes, ſed etiam his inferiores eâdem intitulaturâ uſos fuiſſe teſtatur Bodin. 1. *de repub. c.10.*

Ad 5. reſpondetur declarando, quod in alle-
203 gata conſtitutione ſtatibus imperii † in caſu iſto ſpeciali ſeditioſorum permiſſum fuerit ex juſta ratione jus, ſubditos qui ſeditionis participes fuerant, famæ reſtituendi, quod non eſt trahendum ad conſequentiam, *l. ius ſingulare, ff. de legib.*

204 Deinde ſi aliquis inferior à ſummo † Principe promiſcue quemvis famæ reſtituere vellet, & ad teſtificandum de jure inhabilem, habilitare, non puto id valere poſſe, & ſi ſecundum ejuſmodi teſtis dictum pronunciatum eſſet, per appellationem reſcindi poſſet.

Ad 6 illationem, reſpódetur declarando, quod ſtatus imperii jus indulgendi ex conceſſione Im-
205 peratoris † & longi temporis præſcriptione uſur-
206 pent. Ejus tamen ſum ſententiæ, ſi ſtatus † aliquis indulgeret impunitatem delicti, quod eſſet contra legem Divinam moralem, ut eſt doloſum homicidium, latrocinium, enormis blaſphemia & ſimilia, putarem non obſtante tali indulto ejuſmodi delinquentem ab Imperatore puniri poſſe, qui vindex in iram & omnibus præfectus eſt. Ad curam namque ſummi Principis tanquam
207 † capitis imperii pertinet, ne juſtitia in ſuis provinciis negligatur & contra jus divinum delicta
208 impunita maneant. Unde etiam omnes ſtatus † imperii Deo & Imperatori tenentur reddere rationem adminiſtrationis ſuæ, R. A. zu Speyer/ de Anno 1529. §. Und nach dem ibi: Wie ſolches ein jeder gegen Gott und ſeine Majeſtät gedencket zu verantworten. Et aliàs propter † denegatã 209 vel neglectam juſtitiam ad Imperatorem cauſa devolvitur, *ut in c. ſeq. dicetur.* Imò expreſsè conſtitutum † eſt, Imperatorem poſſe animadverre- 210 re in ſtatus imperii, ſi jus & juſtitiam negligant aut delicta impunita relinquant, R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1530. in reformat. Polit. ſub tit. von Gottsläſterung/ §. Würde aber eines Fürſten/ Graffen/ Herrn/ Commun/ oder eines andern Amptman/ deßgleichen die vom Adel/ oder andere/ die Ober Gericht haben/ umb Geſchenck Gaab oder Gunſt/ die jenigen/ ſo jhm angegeben/ oder er befunden hette/ daß Gott von jhnen geläſtert worden/ wie obſteht/ nicht ſtraffen/ ſondern ſolches underdrücken und verbergen/ ſollen dieſelbe Ampt. Edel und andere Leut/ durch jhre Obrigkeiten/ als die Landfürſten/ Graffen/ Herren oder Communen/ alßbald ſie das erfahren/ ernſtlich geſtrafft/ damit jhr Mißfallen darinn ſcheinbarlich vermerckt werde. So auch ein Fürſt/ Graff/ Herr oder Communen/ dieſelbe jhre Amptleute oder Underthanen auch nicht ſtraffen/ oder die Läſterung ſelbſt thun würden/ ſoll gegen dem aber denſelben unſer Keyſerlicher Fiſcal/ umb jhr Ungehorſamb/ als Verhänger unnd ſelbſt Thäter derſelben Gottsläſterung/ wie ſich gebühret procediren. Unde apparet in ipſos etiam ſtatus † delinquentes in propriis territoriis Impe- 211 ratorem criminalem juriſdictionem habere, Frider. Mindan. 1. *de proceſſib. c.9 num.4.* Rutger. Ruland. *de Commiſſar. part. 1. lib.2. c.3. num.6.* Et ut paulisper ad vetuſtiora reſpiciamus apud Suevos & Francos † olim ſingularis fuit pœna conſtitu- 212 ta in Illuſtres & Nobiliores imperii Cives, ut canem collo injectum portarent, cujus rei meminit, Cujac. 11. *obſerv. 22.* Et teſtantur hiſtoriæ Fridericum I. Imperatorem † Henricum Palatinum, 213 aliosque 10. Comites Germaniæ, qui eo abſente pacem publicam turbaſſent, canem humeris portare multis ſpectantibus per mille paſſus pro pœna coëgiſſe, Conrad Ritterſhuſ. *in orat. de vit. Frideric. I.* quò alludit Gunther. Ligurini. *lib. 5.* quando ſcribit:

Quippe vetus mos eſt ibi, ſi quis Rege remoto,
Sanguine vel flamma vel ſeditionis aperta
Turbine, ſeu crebris regnum vexare rapinis,
Impoſitum ſcapulis ad contigui Comitatus
Cogatur per rura canem confinia ferre.
—— —— hujus diſpendia pœna,
Ille Palatinæ cuſtos celeberrimus aulæ
Non potuit vitare Comes, cunctisque videndus
Portavit ſcapulis paſſus plus mille latrantem.

Hodie pœna † banni in violatores pacis publicæ & 214 privatio dignitatũ & privilegiorũ frequentatur.

Ad 7. & 8. illationem † reſpondetur decla- 215 rando, quod Proceres imperii habeant quidem

ſecuritatem & jus conducendi, ſed cum recognitione Imperatoris, cui requiſiti tenentur de hoc
216 jure reddere rationem. Inde læſa † ſecuritate ſtatuum, cenſetur etiam lædi ſecuritas Imperatoris, uti ex Apologia Magnifici Philippi Haſſiæ Landgravii felicis recordationis apparet, quæ extat apud Hortledder. in Reichßhanglung / *lib.* 4 *cap.* 2. *num.* 43. §. Dieweil dann vnſer Geleit / dorfür wir es halten / auch zu dem Keyſerlichen Geleit / das alle Fürſten vnnd Stände deß Reichs / in ſolcher Geſtalt zu handhaben ſchuldig ſeyn / verletzt / ſo könten wir wol leiden / deucht vns auch ehrlich vnd recht ſeyn / dieweil in dem Fall das Keyſerlich Geleit verbrochen / vnd jhre Keyſerliche Reputation höchlich verletzt iſt / daß jhre Keyſerliche vnd Königliche Majeſtaten / auch Chur vnd Fürſten / zu Erhaltung Keyſerlicher vnd Teutſcher Nation / Ehr vnd Reputation inquiriren lieſſen / auß was Befelch vnnd Geheiß der N. angenommen / vnnd wo er hin kommen were / vnnd verſchonete darinn der Diener / als auch die Rechte in den fall criminis læſæ Majeſtatis wol zulaſſen / die nicht ſo viel Schuld haben mögen / als der oder die Befelch geben / auff daß ſolche Vntrew vnd Frevel gemeiner Teutſchen Nation zu gut / vnd zu forderſt Keyſ. Maj. zu ehren an Tag kommen möchte / ſo lieſſen wir vns düncken / man ſolte darunter viel Händel / ſo wider Keyſ. Maj. Hochheit vnd Reputation den Landfrieden / der Völcker Recht / Ehr vnd Erbarkeit geſchehen weren / befinden / vnd Keyſerl. Maj. Ehr vnd Reputation dadurch gemehrt werden.

Reliquæ illationes reſtringendæ, & declarandæ ex præmiſſis ſupra 4. generalib. declarationibus.

Caput VII.

An Imperatore in Statuum territoriis Præſente, horum juriſdictio quodammodo quieſcat: Et num cum quolibet ſtatu in qualibet inſtantia concurrere poſſit?

SUMMARIA.

1. Supremo judice Imperatore præſente, minores & inferiores Magiſtratus quaſi faſces ſubmittunt.

2. Præſente Rege, Curiæ Pariſiorum nulla eſt autoritas, & imperium.

3. Præſente Papa quieſcit officium Epiſcopi. Et præſente Epiſcopo, non bene [illegible] ſacerdos.

4. Imperatori [illegible] civitatis appropinquanti, claves portarum [illegible] ſolent.

5. Leo ubi pedem figit, ibi cætera animalia quieſcunt. 6. Tacere debet inferior, ubi loquitur ſuperior.

7. Imperator omnium in imperio ſuperior, & fons totius juriſdictionis, ideoq; in qualibet orbis Romani parte eam exercere poteſt.

8. Olim inferiores Magiſtratus precariam, & adminiſtrationis titulo annexam juriſdictionem habebant.

9. Hodie etiam Imperatore in inferioris territorio præſente, non ſuſpenditur inferioris judicis juriſdictio.

10. Sua cuiq; conſervanda juriſdictio, ne fiat confuſio.

11. Imperatore in Comitiis præſente, nihilominus civitatis Magiſtratui durantibus Comitiis, in cives & ſubditos ſuos animadverſio, & juriſdictio competit.

12. 20. Imperator cum quolibet imperii ſtatu in qualibet inſtantia in juriſdictione concurrere videtur. Imperator fundatam habet iuriſdictionem in omnes imperii Romani cives.

13. Tam mediati, quàm immediati Imperatori ſubiectionis iure devincti ſunt.

14. Mediati non ſolum ſub ſuorum immediatorum Magiſtratuum, ſed etiam Imperatoris tutela, & protectione ſunt.

15. Vaſalli principaliter tenentur adiuvare Regem, etiam contra Dominum ſuum. 16. Ratio. In omni iuramento ipſo iure cenſetur excepta Imperatoris ſeu ſuperioris autoritas.

17. Imperatori ſuperioritas, & ſuprema iuriſdictio ſemper cenſetur reſervata. 18 Huius vigore Imperator cum inferiore concurrere poteſt, non quiſquam illius iuriſdictionem declinare valet.

19. Iuriſdictio & poteſtas iudicis minoris, ob præſentiam ſuperioris ſui videtur ſuſpenſa.

21. Contraria ſententia de iure & [illegible] eſt verior, & receptior. Subditi ſtatuum in ordinariis iudiciis relinquendi & non evocandi ſunt.

22. Principes imperii iuriſdictionem non adminiſtrationis titulo, ſed iure patrimonii in vim utilis Domini poſſident.

23. Iuriſdictio ex feudi beneficio competens ad fructus feudalis refertur.

24. Dominus feudi non poteſt ſe cognoſcendo intromittere in primis cauſis, ſeu prima inſtantia ſubditorum vaſalli. Vaſallus habet iura utilia, & ideò præferendus Domino.

25. Privativè conceſſa iuriſdictione & regalibus, ſuperior non concurrit in prima inſtantia cum Vaſallo.

26. Supremi, optimiq; Principis eſt, omnes omnium iuriſdictiones tueri, non turbare, aut infringere.

27. Dominis immediatis invitis non obtrudendi alii Vaſalli, neq; illi ex delicto ſui vaſalli, ſine culpa damnum ſentire debent.

28. Affirmativa ſententia in hac controverſia prævalere videtur.

29. Magna eſt differentia inter Electores, & Principes Germaniæ, quoad Regalia, & alias prærogativas & inter Domicellos, Marchiones & Barones Italiæ.

30. Di-

30 *Dominus directus immediatus alieni criminis infortunio ius ſuum perdere non debet.* 31. *Vaſallo delinquendo feudum perdente, dominium utile conſolidatur cum directo, & Domino immediato applicatur.*

32. *Privativè iuriſdictio, & regalia conceſſa cenſentur, ſi per inveſtituram transferantur.*

33. *Ex inveſtitura utilis Dominii ius transfertur in vaſallum. Eiusdem rei dominium apud plures in ſolidum eſſe non poteſt.*

34. *Aliud eſt in his, qui iuriſdictionem temporalem adminiſtrationis titulo habent.*

35. *Alii etiam ſtatus, & Proceres vigore territorii, & ex temporis immemorialis uſu privativè iuriſdictionem hodiè uſurpant.*

36. *Reſpondetur ad argumenta prioris opinionis. Ad* 1.

37. *In prima inſtantia coràm immediato ſuo Magiſtratu regulariter quilibet conveniendus.*

38. *Ad* 2. *Superioritatis eſſentia in quibus conſiſtat.*

30. 40. *Quarè ſummus Princeps inferioribus iuriſdictionem conceſſerit.*

41. *Quibus mediis ad Imperatorem tanquam ſupremum iuſtitiæ Aſylum deveniatur?*

42. *Saxoniæ Electores & Duces, ac Electores Brandeburgenſis privilegium non appellendi habent, exceptâ querelâ nullitatis, &c.*

43. *In quibuſdam caſibus etiam immediatè in prima inſtantia Imperatoris iuriſdictio in inferiorum Principum ac ſtatuum territorio fundatur.*

44. *Ideoq; limitantur prædicta non procedere.* 1. *In actibus voluntariæ iuriſdictionis, & in reſervatis ſummo Principi, in quibus ubivis fundatam habet intentionem.*

45. 2. *Limitantur non procedere in his, quæ immediatè concernunt publicam imperii utilitatem, & tranquillitatem, &c.*

46. *Mandata Cæſarea quomodò apud civitates, & Principes imperii publicentur?*

47. 3. *Limitattio. In collectis imperii quarum intuitu univerſaliter Imperator mandat, & decernit.*

48. 4. *Limitatio. In caſu denegatæ iuſtitiæ. Ad ſupremæ Maieſtatis officium pertinet, ut cuivis iuſtitia æqualiter adminiſtretur.* 49. *Tali caſu cauſa avocari poteſt, quæ avocatio eſt loco appellationis.*

50. 5. *Limitatio. Ratione cōnexitatis cauſæ, &c.*

51. *Commiſſarius ſummi Principis teſtes immèdiatè & mediatè Imperio ſubiectos examinare poteſt.* 52. *Idem de Cameræ commiſſariis traditur.*

53. *Commiſſarius, ſive delegatus Principis in cauſa ſibi commiſſa, maior eſt quocunq; ordinario.*

SICUT ſol † minora ſidera omnia, majore ſuo 1
lumine offuſcat & abſcondit quaſi non eſſent:
ita par eſſe videtur ſupremo & maximo omnium
judice Imperatore præſente, minores & inferiores Magiſtratus quaſi faſces ſubmittere, *arg. l. iudicium. 58. ff. de iud. l. 5. C. de offic. Rector. Provinc.*
Conrad. Rittersh. *in vit. & deſcript. Frideric. I. Imperat.* [Plin. *in Panegyr. Traian. di ?.*] Bodin. 1. *de repub. cap. ult. pag. mihi* 255. ubi tradit, quod præ-
ſente † Rege, Curiæ Pariſiorum nulla ſit auctori- 2
tas & imperium. [Nicol. Everhard. Jun. *conſil.* 41.
n. 82. *volum.* 1. Et ſimiliter dicitur, † quod præſen- 3
te Papa, qui eſt Pater Patrum, & ordinarius ordinariorum adeoq; cum quovis concurrit, quieſcat officium Epiſcopi, *c. dudum c. quamvis, de præbend. in 6. c. volentes, de offic. legat. c. cuncta per mundum 9. q. 3.* Cavalcan. *deciſ. 5. n.* 10. 11. *part* 2. Anton. Fab. *in Cod. rerum in Sabaud. iudicat. lib.* 1. *Tit.* 3. *defin.* 12. *n.* 3. 4. Matt. Neapolitan. *de iuriſd. part* 2. *cap.* 53 *nu.* 5. Et præſente Epiſcopo non benedicit Sacerdos, *c. deniq; diſtinct.* 21. Matt. *d. loc.*]

Hiſce adſtipulatur jus Saxonicum *lib.* 3. *art.* 60. ubi ita habetur: Jn welche Statt der König kompt/ da ſind jhm alle Gerichte geöffnet/ vnnd muß der Vnterrichter zu richten einhalten. Zobell. *Differen. iur. Civil. & Saxon.* 1 *part.* 1. Unde veriſimiliter or-
tum, † quod Imperatore fines alicujus civitatis 4
appropinquante claves portarum ipſi offerri ſoleant, Ziegler. *in commun. concluſ. ad aur. prax. Calvol. §. Landſaſſii, part.* 2. *ſub limitat. nu.* 3. ubi enim
Leo † pedem figit ibi cætera animalia quieſcunt, 5
Rein. Corſer. *de privat. recon vent. c.* 7. §. 22. Capic.
deciſ. 27. *num.* 35. Et tacere debet inferior, † ubi 6
loquitur ſuperior, Matth. Steph. *de juriſd. lib.* 2. *part.* 1. *c.* 2 *nu.* 91. [faciunt tradita Natt. *conſil.* 487. *n.* 29. *& ſeq.* Paul. Pariſ. *conſil.* 1. *n.* 12. *vol.* 2.] Eſt verò
Imperat. † ſine controverſia omnium in imperio 7
ſuperior, & fons totius jurisdictionis, à quo ſine ſcaturiginis obſtructione, aliæ omnes derivantur, Joh. Andr. *in addit. ad ſpecul. Tit. de juriſd. omn. iudic.* Ideoq; in qualibet parte orbis Romani, eam poteſt exercere ſecund. Bald. *in c.* 1. *qui Feud. dar. poſſ. & in cap.* 1. *de nat. Feud. c.* 1. *de pac. iuram. firm.* ubi dicit, quod omnis jurisdictio in quacunque parte mundi ſit penes Imperatorem; ſequitur Curt. *conſil.* 95. *colum.* 2. Paul. Pariſ. *d. conſ.* 1. *n.* 12.]

Verùm licet hoc priſcis temporibus ita obtinuerit,

8 uerit, † cum inferiores Magiſtratus omnes, precariam & adminiſtrationis titulo annexam jurisdictionem haberent, hodie tamen alio jure uti-
9 mur, ita ut licet Imperator † in inferioris territorio præſens ſit, & in ejus diſtrictum veniat, non propterea ſuſpenditur inferioris judicis jurisdi-
10 ctio; quia ſua cuiq; ſervanda † jurisdictio, ne fiat confuſio *c. pervenit, 11. q. 1. ca. Ecce & ibi gl. in verbo: Quod Roma dicit minores exercere ſuam iurisdictionẽ,* Zobell. *d. differ. 1. nu. 2.* Roſenth. *de Feud. c. 5 concl. 5. n. 4.* [Confer Simon Piſtor. *conſil. 4 n. 15. & ſeqq.*]
11 Et in Civitatibus † Imperialibus ubi Comitia habentur, & Imperator cum univerſo imperio præſens eſt, nihilominus civitatis Magiſtratui, durantibus Comitiis, in ſuos cives & ſubditos animadverſio & jurisdictio competit, quamvis quoad legatos & legatorum familiam advenasque aliud ſit, ut tradit Bertram. *de Comitiis concl. 60.* apud Arum. *discurſ. jur publ. 9.*

Alterum quod attinet de concurſu jurisdictionis, an videlicet Imperator cum quolibet imperii ſtatu, in qualibet inſtantia concurrat: Quamvis id ipſum prima fronte pariter videatur affirmandum ex ſeqq. rationibus. 1 Quod Imperator
12 † habeat fundatam jurisdictionem, in omnes Imperii Romani cives tam mediatos quam immediatos, Bald. *in c. 1. columm. 1. de his qui feud. dar poſſ.* Menoch. *conſil. 12. nu. 3 & conſil. 2. nu. 5.* Don. Garſ.
13 Maſtrill. *de Magiſtrat lib. 1. c. 3. n. 7.* Indeque † non ſolum immediati, ſed etiam mediati Imperatori ſubjectionis jure & devotione devincti ſunt, R. A. zu Wormbs de Anno 1564. §. Wiewol auch in der Executions Ordnung / ibi: bey der Pflicht / damit ein jeder vns dem H. Reich / vnd ſonſten ſeiner Obrigkeit zugethan vnnd verwand iſt / auch Vermeidung vnſer vnd deß Reichs / vnd ſeiner Obrig-
14 keit ſchweren Vngnad vnd Straff. Et mediati † non ſolum ſub ſuorum immediatorum Magiſtratuum, ſed etiam Imperatoris tutela & protectione eiq; ſubjecti ſunt, d. §. Wiewol auch / ibi: Gnaden / Schutz vnd Schirm ſo viel ein jeder deß von wegen dem H. Reich oder ſeiner Obrigkeit hat [Mat-
15 thæus de Afflict. *deciſ. 265. n. 107.* ubi dicit † quod omnes Vaſalli Baronum ſint ſubiecti Regi, in tantum quod principaliter teneantur adiuvare Regem etiam contra Baronem & Dominum ſuum, per notata Andr. *in ſpecul* Et ita in terminis conſuluit Modeſtin. Piſtor *conſil. 12. num. 2. & ſeqq. ac*
16 *paſſim per tot. volum. 1.* Ratio huius eſt, † quia licet vaſalli & ſubditi iurent homagium & fidelitatem ſuis Baronibus & Dominis, tamen in omni iuramento ipſo iure cenſetur excepta Imperatoris ſeu ſuperioris auctoritas, *c. venientes 19. ibi: in quo debet intelligi exceptum ius ſuperioris, iunct. c. petitio, 30. x. de iureiur. c. venerabilem de Elect. l. Imperatores, ff. ad municip.* Matth. de Afflict. *de nov. form. fidelit. nu. 7* Felin. *in c. conſtitutus nu. 9. de reſcript.* Hartman Piſtor. *part 2. q 47 nu 31.* Cacheran. *deciſ. Pedemont 78. ſub nu. 19.* Roſenthal *de Feud. c. 2. quæſt. 3 nu. 6. & c. 8. quæſt. 15. n. 5.* Modeſtin. Piſtor. *d. conſ. 12 num. 6. & ſeqq. vol. 2. Et ibid n.* 20. ubi ex Matth. de Afflict. *ad c. 1. de nov f. rm. fidelit* notat, Quod vaſallus iuramento ſuo ſolutus ſit, ſi Dominus adverſus Imperatorem ſe rebellem præbeat.] Quare fundatâ iurisdictione nihil impedit, quo minus cum ſtatibus imperii concurrat.

2. Licet Imperator iura territorialia & iurisdictiones ampliſſimas in ſtatus imperii contulerit, ſuperioritas † tamen & ſuprema iurisdictio 17
ſemper cenſetur ei reſervata, *c dudum, §. hoc igitur de præb. in 6. & præcedenti capite latè dixi* Huius vigore † utique cum inferiore concurrere po- 18
terit, nec quisquam ipſius iurisdictionem declinare valebit, Panormit *c. licet, n. 45. de For. compet.* Dec. *in c. meminimus de Appellat* [Nam iurisdictio
† & poteſtas iudicis minoris ob præſentiam vel 19
cognitionem ſuperioris ſui, videtur ſuſpenſa, ut ſentit gloſſ. *in c deniq; verb maior, diſtinct. 21, c. antiqua, §. dominico, verſ. niſi in urbe* Specul. *in tit de legat. §. ſupereſt col. pen. verſ. ſupereſt,* Tileman. de Benign. *obſerv. Camer. Pentecoſt. 8. obſ. 1. nu. 20.*] Et
hanc ſententiam quod Imperator † cum quocun- 20
que ſubdito in iurisdictione concurrere & in territoriis inferiorum iurisdictionem exercere, eorumque ſubditos ad ſe evocare poſſit, tuetur Alberic. Brun. *conſ. 44 nu. 4.* Afflict. *in conſtitut. regn. lib. 1. rubr 47. n. 2.* Pallador. *rer. quotid. l. 2. c. 1 n 26.* Modeſtin. Piſtor *conſ. 18. n. 14.*

Contraria tamen ſententia † de iure & [illegible] 21
noviſſimo eſt verior & receptior. Siquidem conſtitutionibus imperii cautum eſt, ſubditos ſtatuum in ordinariis iudiciis relinquendos, & non evocandos eſſe, *Ordin. Camer. de Anno 1495. rubr.* Die Vnderthanen in jhren ordentlichen Gerichten bleiben zu laſſen / *quod ſub eadem rubrica in reformat.* Wormat. *de Anno 1521. repetitur Ordin. Camer. p. 1. tit. 1. in pr. tit. 5. §.* Vnd ſoll ſonſt / & tit. 8. §. Wo ſich aber [illegible]

Nam † cum hodiernis moribus Principes præ- 22
ſertim imperii iure hæreditario, perpetuo, & ad hæredes

hæredes transmiſſibili ſint inveſtiti, juriſdictionem non administrationis titu o, ſed jure patrimonii in vim utilis Dominii poſſident, ideoq; in ea non minus quam in fructuum perceptione turbari ab Imperatore debent. Juriſdictio ſiqui-
23 dem † ex feudi beneficio compe tens ad fructus feudales refertur, Conter Paurmeiſt. *de juriſd. Rom. Imper. lib.1.c.25.nu 41.* Carol. Molin. *in conſuetud. Pariſienſ. tit.1 §.1.gl.1.n.51.* [Roland. a Vall. *conſil.78.n 8 vol 2. ubi ide*]

Quamobrem ſi Dominus Feudi aliquem de
24 juriſdictione † alicujus loci inveſtiat, non poteſt ſe cognoſcendo intromittere in primis cauſis, hoc eſt, in prima inſtantia ſubditorum vaſalli per ea quæ multorum auctoritate tradit Henric. Roſenth. *de Feud c 5. concl 5. num.4. & gl. c.* [Andr. Knich. *de autocrat cap 1. num.1357. & aliquot ſeqq.* Roland. a Vall. *conſil 78. num.3. vol.2.* ubi ex Bald. *ad l.1.q 44. ff. de rer. diviſ* ſcribit: Quod Dominus concedens caſtrum in feudum alicui, non poſſit cognoſcere de cauſis primis ruſticorum: quia vaſallus habet jura utilia, & ideò præferendus Dominus, ſequitur Laudenſ. *in tract. de Princ. conil. 265.* Præpoſit. *in c.1. in fin. de controverſ. int. Dn. & Epiſcop.*]

25 Deinde quoties privativè † conceditur juriſdictio & regalia, ſuperior non concurrit in prima inſtantia cum vaſallo, Jaſon. *conſil.7 3.n 1. vol. 3.* Menoch 12. *præſumpt.18 num.36. & ſeq.* Johan. Gœdd. *in reſponſ. jur. de reſtitut. Baron. Vallend.* [Anton. Fab. *in C. rer. in Sabaud. juiscat. lib.3. tit. 12. defin.5. nu.3. in notat* ubi hanc addit rationem.
26 † Quod ſupremi optimique Principis ſit, omnes omnium juriſdictiones licet inferiores, tueri, non turbare aut infringere, *per l ult. de juriſdict. l. ult. C ubi & apud quem cogn. in integr. reſtit. l. conſulta n.23 C. de teſtam* Hinc Petr. Fab. *ad tit. inſt. de Atiil. Tut.* ſcripſit: Quod Dn. directus non poſſit in terra Baronis ſibi ſubjecti tutorem dare pupillo, nec alium actum juriſdictionalem exercere, niſi in defectum juſtitiæ inferioris, Roland.a Valle *conſil.78.n 6. vol.2. per notat. in c Romana de offic. ord. in 6.* [Atque hinc etiam confirmatur eorum ſententia qui volunt, quod ſi delinquat va-
27 ſallus † Electoris vel Principis, contra Imperatorem & propterea bona ejus veniant confiſcanda, quod tunc non Imperatoris, ſed Electoris vel Principis, jus Fiſci privativè habentis, Fiſco applicentur, ne Dominis immediatis invitis obtrudantur alii vaſalli, illiq; ex delicto ſui vaſalli ſine culpa damnum ſentiant. Atq; ita unanimiter cenſuerunt Principes Electores in conventu nuperrimo Ratisbonenſi Anno 1630. in Duplic. ad Imperator. Daß die Hochlöbliche Churfürſten vnd die Churfürſtl. Herren Geſandten / nicht verhoffen / konten ſich auch darzu nicht verſtehen / daß denjenigen Ständen deß Reichs / ſo mit dem Keyſerlichen Fiſco belehnet / in deſſen nutzbarkeiten viel weniger den Churfürſten in crimine læſæ Majeſtatis an wärcklicher Beſtraffunge jhrer vngemittelten Vnderthanen vnnd Landſaſſen / einiger Eingriff / den rechten / Reichs Abſchieden auch jhrer Keyſ. Maj. ſelbſt eygenen avocatoriis zuwider geſchehe / zumahlen aber weil derjenige Keyſ. Fiſcus, deſſen l. Quisquis, meldunge thut / den Ständen / gleich andern hohen Regalien vnd Obrigkeitlichen Rechten gäntzlich vnnd privativè eingeraumbt vnd vbergeben / deſſen ſie auch ohnverhindert männiglichs genieſſen ſollen. In contrarium reſpond t Rol. à Vall. *d conſ.78. vol. in crimine læſa Majeſtatis*, adde etiā
Nicol Boer. *deciſ.264. nu.7.* Verum † ponderatis 28
rationibus, quas adducit Roland. in utramq; partem, illæ videntur prævalere, quas dubitativè pro hac affirmativa adduxit, quæ etiam ſuos habet auctores ab ipſomet allegatos, non poſtremi nominis. Præterea Rolandus non loquitur in terminis Electorum & Principum Germaniæ, ſed alicujus Domicelli Italiæ, non ab Imperatore ſed alio Principe neque Principatu, ſed tantum caſtro
aliquo inveſtito A magnam † eſſe differentiam 29
inter Electores & Principes Germaniæ quoad regalia & alias prærogativas, & inter ejusmodi Domicellos Marchiones & Barones Italiæ, expeditū eſt. Et hanc affirmativam tuetur Farinac. *de Delict. & pœn. q.21. n 107.* Et pro ea pulcras rationes adduxit Cravett. *conſ.128 n.6.* Et ſe qui videtur Cardin. Tuſch *pp. concluſ.211. n.20. verb. Feud. lit. F.* ubi diſtinguit inter Dn. habentem Fiſcum, & non habentem, Paul. Chriſtinæ. *deciſ. Belg.175. n.9.* ubi ſimiliter declarat, niſi Barones & Comites ex privilegio vel conſuetudine habeāt jus confiſcandi, quod tunc non ad ſummum Principē, ſed ad hos pertineāt confiſcationes. Et decem fundamentis iuris firmavit eandem Ægidi. Bellamer. *dec.725.* Et ita in terminis rebellionis in Regem commiſſæ, iudicaſſe non ſolum iudices magnæ curiæ vicariæ, ſed etiam in ſacro conſilio Regio Neapolitano, ita votando obtinuiſſe, teſtis eſt Matth. de Affict. *deciſ. Neapolit.282.* per rationes & iura ibid. allegata, Cæſar. Urſill. *in addit. ad. d. deciſ. 282. num.*

282. num. 15. & ſeq. Dominus ſiquidem Directus
30 † immediatus, alieni criminis infortunio jus ſu-
um perdere non debet, l. res uxoris, C. de donat. int.
vir. & ux. & in l. ſi quis preſbiter, C. de Epiſcop. &
Cleric. uti in noſtris terminis argumentatur Guid.
Papæ. deciſ. 241. num. 2. & ibid. annotat. Baren. Et
31 quando vaſallus † delinquendo feudum perdit,
tunc dominium utile conſolidatur cum directo
& Domino immediato appellicatur, à quo feu-
dum habuit, non verò Domino offenſo, uti poſt
Oldrad. Cravett. & alios infert Farinac. d. quæſt.
25. num. 107. alia argumenta apud allegatos au-
ctores invenies, vid. quæ noviſſimè pro hac ſen-
tentia ſcribit Johan. Köppen. obſervat. Feud. 9. n.
32 23. & ſeqq.] Privativè juriſdictio † & regalia con-
ceſſa cenſentur, ſi per inveſtituram, quæ eſt ſpe-
cies quædam contractus, transferantur, Jaſ. d. conſ.
70. colum. 4. Curt. ſen. conſil 73. nu. 28, Cravett. con-
ſil. 41. num 36. Ludolph. Schrader de Feud. part. 10.
ſect. 1. nu. 131. [Cacherau. deciſ. Pedemont. 9 n. 24.]
Nec quicquam præter jus ſuperioritatis cenſetur
reſervatum, Schurff. 1. conſ. 26. num. 2 & ſeq. We-
33 ſenbec conſil. 95. n. 27. Nam ex inveſtitura † utilis
Dominii jus transfertur in Vaſallum, ideoque ne-
ceſſe eſt privativè transferri, quia ejuſdem rei Do-
minium apud plures in ſolidum eſſe non poteſt,
per vulgata Menoch. d. præſumpt. 18. n. 16. Et longè
potentius eſt Dominium juriſdictionis utile in
exercitio, quàm directum, Andr. Knich. de veſti-
tur. pact. part. 2 c. 1. n. 31. & ſeq. Surd. conſil. 210. nu 1.
34 volum 2. Aliud vero eſt in his qui juriſdictionem
temporalem adminiſtrationis titulo habent, per
ea quæ tradit Don. Garſ. Maſtrill de Magiſtratib.
lib. 3. cap 2. num. 37.

35 Alii etiam ſtatus † & Proceres licet non per
modum Feudi juriſdictionem poſſideant, tamen
vigore territorii & ex temporis immemorialis
uſu privativè juriſdictionem ad imitationem
Feudatariorum hodiè uſurpant, quod notius eſt,
quam ut ulteriori probatione indigeat.

Ad 1. prioris opinionis argumentum reſpon-
36 detur, quod verum quidem ſit Imperatorem, † ha-
bere fundatam juriſdictionem in omnes tam
mediatos quàm immediatos imperii cives, quan-
do cauſa vel per viam ſimplicis querelæ, vel ap-
pellationis ad Cæſaream cognitionem, vel Ca-
meram, quæ Majeſtatis ſuæ eſt Conſiſtorium,
juxta publicas imperii conſtitutiones pertinet.
37 Regulariter † enim in prima inſtantia coram im-
mediato ſuo Magiſtratu quilibet conveniendus,
per conſtitutiones imperii ſupra allegatas. Et ita
etiam mediati ſuperiori, mediante ſubjectione
devincti ſunt, & non niſi certis caſibus immedia-
tè parent. Neque enim univerſalis illa & per uni-
verſum imperium diffuſa juriſdictio eò ſe exten-
dit, ut Proceribus imperii in jure immediatæ ju-
riſdictionis quæſito quid derogare valeat, Andr.
Rauchbar. p. 2. q. 11 n. 11.

Ad 2. reſpondetur, ſuperioritatis † eſſentiam 38
non conſiſtere in eo, ut cum quolibet inferiore
concurrat ſuperior: ſed ut ab omnibus tanquam
ſuperior recognoſcatur, & ad eum tanquam ulti-
mum centrum per viam Appellationis ſimplicis
querelæ vel nullitatis recurratur. Cum enim ideò
inferioribus † ſummus Princeps juriſdictionem 39
conceſſerit, ut cauſarum multitudine in prima
inſtantia levaretur, utique noluit cum quolibet
concurrere, ſed ſuam cuique ſartam relinquere
juriſdictionem. Credidit † namque ſummus Prin- 40
ceps, eos qui ob ſingularem generis & ingenii di-
gnitatem, explorata eorum fide & gravitate ad
tantæ dignitatis faſtigium evecti ſunt, non aliter
judicaturos eſſe pro ſapientiæ ac dignitatis ſuæ
luce, quam ipſe foret judicaturus, l. un. circ. fin. ff.
de offic. præfect. Prætor.

Neque exinde ſuperioritas † ſummi Principis 41
minuitur, cum vel per viam Appellationis aut
Nullitatis, vel ſimplicis querelæ propter dene-
gatam protractam vel neglectam juſtitiam, ad
ipſum tanquam ſupremum juſtitiæ Aſylum deve-
niatur.

Et licet Saxoniæ † Electores & Duces, ac Ele- 42
ctores Brandeburgenſes hoc privilegium habe-
ant, ut ab eorum ſententiis ad Imperatorem &
Cameram non appelletur: interim per quere-
lam nullitatis, & aliis caſibus in quibus in prima
inſtantia vel per ſimplicem querelam funda-
tur juriſdictio Imperatoris, vel ſummi ejus
conſiſtorii, eò deveniri ſolet, ut modò dicetur,
& confer. Thom. Mich. de juriſdict. concl. 26. lit. E.
in notat.

Sunt tamen caſus † quibus etiam immediatè 43
in prima inſtantia Imperatoris juriſdictio in in-
feriorum Principum & ſtatuum territorio fun-
datur. Ideoque limita prædicta 1.

Limita 1. hæc non procedere † 1. in actibus 44
voluntariæ juriſdictionis & iis quæ ſunt reſerva-
ta ſupremo Principi in ſignum præeminentis po-
teſtatis ſuperioris, Keyſerliche Reſervaten vnnd
Hoheit/ in quibus ubivis locorum fundatam ha-

bet in-

bet intentionem, veluti circa creationem Principum, Comitum, Equitum, Nobilium, aliorumque jurium conceſſionem, quo caſu ubivis concurrere poteſt etiam cum illis, qui ejusmodi jura, ex conceſſione vel præſcriptione uſurpant, per tradita Paul. Pariſ. *conſil.* 1 *n* 12. *vol.* 2.

45 Limita 2. præmiſſa non procedere † in his, quæ immediatè concernunt & reſpiciunt publicam imperii utilitatem & tranquillitatem; quia circa hæc Imperator in toto imperio mandata publicare, inſinuare, affigere, & in inferiorum territorio vel per ſuos Commiſſarios decernere & jus dicere poteſt, ſecundum receptam tamen conſuetudinem & imperii Leges ac Conſtitutiones. Hujus rei extat exemplum in Receſſ. Imper. Spirenſ. de Anno 1570. §. Vnnd auß ſondern nothwendigen/ ubi Imp. ordinat Commiſſarios, qui in Nundinis Francofurtenſibus curam rei monetareæ ſuſpiciunt, ne depravatæ monetæ in imperium invehantur. Quoad publicationem
46 † mandatorum & edictorum Cæſareorum, differentia obſervatur inter Civitates & Principes imperii. In Civitatibus imperii ejusmodi edicta, imperii utilitatem publicam concernentia plerunque per Cæſareum Heroldum valvis Curiæ vel aliis locis publicis, affiguntur; Principibus verò inſinuari ſolent, qui deinde per ſuos officiales in territoriis ſuis ea publicant. Inſinuatio autem iſta quandoq; fieri ſolet per circuli cujusque Directorem durch den außſchreibenden Fürſten eines jeden Kreyſes deſſen zugethanen Ständen.

47 Limita 3. † in collectis imperii, quarum intuitu univerſaliter Imperator mandat & decernit, vid. R.A. zu Regenspurg de Anno 1576 §. Vnd demnach ſollen/ *junct.* §§. *ſeqq.* & *quæ ſcripſi ſupra hac Claſſ. cap.* 4. *n.* 153 & *ſeqq.*]

Limita 4. quoad caſus denegatæ iuſtitiæ, *Aur.*
48 *Bull. Carol. IV. tit* 11. Ad ſupremæ namq; † Maieſtatis officium pertinet, ut cuivis iuſtitia æqualiter adminiſtretur daß keiner uber Recht beſchweret oder Rechtloß gelaſſen werde/ R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1530. Item wie wir hiebevor/ & §.
49 præcedenti. Ideoq; tali † caſu cauſam avocare poteſt, quæ avocatio eſt loco appellationis, ut poſt Speculator. tradit Zobell. *different.* 1. *part.* 1. *n.* 4.

50 Limita 5 ratione connexitatis † cauſæ, ita ut ſi Principale negocium ad Imperatoris immediatam cognitionem pertineat, de connexis etiam ſe intromittere poteſt, Petr. Frider. Mindan. *de continent. cauſ. c.* 3. *num. ult* Joh. Gœdd. *ad c.* 1. *n.* 31. *x. de ſequeſtrat. poſſeſſ. fac. cap. ex tenore.* & *c. fin. x. de reſcript.*

Hinc etiam eſt, quod Commiſſarius † ſummi 51
Principis, non ſolum teſtes immediatè, ſed etiam mediatè imperio ſubiectos examinare poteſt, per ea quæ tradit Rutger Rul. *de Commiſſ. & Commiſſion. part.* 1. *lib.* 5. *c.* 4 *nu.* 19. *fac. text. in l. ſed et ſi.* 26. §. *ult. verbis: teſtimonii cauſa evocatus ad Principem. ff. ex quib. cauſ. maior. add.* Colerum *de Proceſſib. execut. part.* 3. *c.* 7. *nu.* 36. Idem de Cameræ † Com- 52
miſſariis tradit Geil. 1. *obſ.* 98. *num* 2 quamvis à nonnullis ſtatibus quandoque contradictum eſſe ibidem aſſerat, contra quos tamen mandata ſine clauſula impetrata præiudiciis confirmat Ruland. *d. lib* 5. *c.* 3 *num.* 25. ubi rationes huius ſententiæ vide. [Et præter alias hæc reddi poteſt, quod Commiſſarius ſive Delegatus Principis † 53
in cauſa ſibi commiſſa, maior ſit quocunque ordinario, quia Principis vice fungitur, eiusq; perſonam repræſentat, *c ſane quia, x. de offic. deleg. c. paſtoralis, §. præterea, x. de offic. ord.* Aretin. *in l. ſi adverſus. C. ſi adverſ. rem iud.* Tileman. de Benign. *obſerv Cameral. Pentec. ſt.* 8. *obſerv.* 1. *num.* 21. Card. Tuſch. *pract. concluſ* 148. *num.* 1. *verb. Delegatus à Principe, &c.*] Huc pertinent omnes illi caſus ferè, in quibus Cameræ iurisdictio etiam in prima inſtantia fundatur, de quibus videndus Andr. Geil. 1. *obſ.* 1. *per tot.*

CAPVT VIII.

DE STATVVM IMPERII IVRE IN conventibus ſeu Comitiis circa adminiſtrationem univerſi.

SUMMARIA.

1. *Principum, Procerum, & ſtatuum imperii jus & poteſtas in quibus conſiſtit.*

2. *Quod cum Principum ac ſtatuum imperii conſilio eſt ordinatum, ad ſalutem imperii Romani, & Maieſtatis Imperatoriæ gloriam redundat.*

3. *Comitia unde dicta.* 4 *Eorum uſus antiquiſſimus.* 5. *In omnibus regnis, & imperiis.*

6. *De Comitiis Romani imperii quinam noviſſimè ſcripſerint.* 7. *Ex imperii Receſſibus, & aliorum ſcriptis hic quædam proponuntur.*

8. *Comitiorum definitio, à Paurmeiſtero tradita.* 9. 10. *Hæc definitio nimis anguſta.* 11. *Alia Bertrami definitio.*

12. *Calata Comitia in Politia Romana quæ dicebantur*

debant. r. 13. Horum tria genera Curiata, Centuriata, & Tributa 14 Curiata qua.

15. Ius convocandi & habendi curiata comitia penes quos fuerit.

16. Centuriata comitia quæ erant. 17 Ciceroni dicuntur magna comitia 18. 20. Quæ in hiſce Comitiis agebantur. 19. Cicero lege centuriatá ab exilio revocatus

21. Hæc comitia à quibus Magiſtratibus indicebantur. 22. Suffragio in his qui ferebant.

23. Locus horum comitiorum erat campus Martius.

24. Tributa comitia quæ erant.

25. Ius omne comitiorum penes quem reſidebat.

26. Hodie in imperio Romano Germanico ex uſu duplicia habentur Comitia, univerſalia, & particularia.

27. Vniverſalia quid. 28. Particularia quid? 29. inter particularia referuntur conventus Electorum Churfurſtentág. 30. Et in ſpecie Conventus Electionis Wahltage

31. Particularibus comitiis aſcribuntur conventus Circulorum, Kreißtag. 32. Item olim conventus Regiment, deß Reichs Regiment. 33. Hodie Conventus deputatorum, Deputationstag. Quando inſtitutus, à quo & ex quibus perſonis cogatur. 34. Huius Conventus jus primò ad certas perſonas reſtrictum, poſtea ad heredes translatum. 35. Cauſa huius conventus.

36. Similis eſt conventus viſitatorum Cameræ, Viſitations-Tag.

37. 47. Vniverſalia comitia indicit Imperator, ſed non niſi de conſenſu & autoritate Electorum.

38. Idq; aliquando motu proprio, urgente utilitate publica, aliquando ad ſtatuum inſtantiam.

39. Principes, & ſtatus imperii vocati ad comitia comparent humiliter. 40. Vel per ſe, vel per Legatos ſuos. 41. Præſtat tamen perſonalis ſtatuum præſentia, præſertim ſi res ardua tractanda. 42. Per Legatos comparentes cauſas idoneas perſonalis abſentiæ in literis allagar. & exponere debent.

43. Status imperii in Comitiis collocantur in tres Claſſes & ſenatus Reichs-Rähte Electorum, Principum, & civitatum imperialium.

44. Principibus annumerantur Comites, & Barones, votum ſeſſionemq; in comitiis habentes.

45. Comites qui non ſunt ſtatus & immediati, iure comitiorum non gaudent.

46. Comites & Barones ad comitia vocati, duorum ſaltem ſuffragiorum jus habent.

47. Forma comitiorum habendorum ex Wehnero.

48. In reliquis ſumma imperii poteſtas in duos ſemiſſes tribuitur. quorum unum Cæſar, reliquum ordines univerſi habent.

49. Ordinum ſemiſſis in tres ſextantes tribuitur, quorum unum Electorum, alterum Principum, tertium civitatum imperii ſenatus obtinet.

50. 51 Quænam ſuffragiis ferendi in Comitiis ſit ratio. Et quænam votorum inter ſe proportio.

52. 53. 54. 55. Forma & modus comitiorum in quo conſiſtat.

56 Cauſæ & negotia in Comitiis tractanda ſunt res arduæ, totum imperii corpus tangentes. 57. Quæ hic enumerantur.

58. Comitiorum jus, Reichstage, propriè imperio convenit, aliis verò regnis ad ſimilitudinem, & imitationem imperii.

59. Quod maior pars curiæ efficit, pro eo habendum, ac ſi omnes egerint. Suffragia non ad pondus exigenda, ſed ad numerum. 60. Quod major pars judicum judicârit, id ratum eſto.

61 In imperii Roman Germ Conventibus vota non ponderanda, ſed numeranda.

62. Homines ad diſſentiendum naturaliter proni, & faciles.

63. Quæ numero vincit ſententia, eadem quoque rationis pondere ſuperior exiſtimanda.

64. Numerantur ſententiæ, non ponderantur. In publico conſilio nihil eſt tam inæquale, quàm æquitas ipſa.

65. De votorum pondere ſpectando, & in varias partes eundo, negligeretur publica utilitas, &c.

66. Plus vident oculi, quàm oculus, & à multis perfectius haberi poteſt veritas, quàm à paucis.

67. Olim in ſummo imperii ſenatu quod Regimentum imperii dicebatur, maioris partis ſuffragatio, præponderabat. Idemq; ſervatur in conventibus circularibus. 68 Hic etiam ſtylus ſervatur in ſenatu Neapolitano, Pedemontano, in Rotis & ſenatibus Italicis, in ſummo Sabaudiæ, & Mechlinienſi ſenatu.

69. Maior pars confœderatorum in cauſis fœderis concludit.

70 Sunt caſus, & cauſæ, u in quibus in ſuffragiis maior pars minori præjudicat. videlicet concernentes conſcientiam, & religionem. 71. item, quæ ad omnes tanquam ſingulos pertinet In his potior videtur conditio prohibentis.

72. In contributionibus imperii, pro publica imperii neceſſitate & utilitate impoſitis, verius eſt, maioris partis ſuffragia prævalere.

73. Quod

73. *Quod ad omnes pertinet, illud ab omnibus vel maiori parte approbandum. In toto iure generi per ſpeciem derogatur.*

74. *Conſilia conſultantium à ſuperiore ponderantur, ſuffragia verò numerantur.*

75. *Abſentium ut in aliis collegiis, ita nec in imperii conventibus ratio habetur.*

76. *Decreta præſentium ligant abſentes.*

77. *Idem obtinet in illis, qui ante finita Comitia recedunt.* 78. *Æquum non eſt ut vel abſentia vel contumatia temerè recedentium negotia univerſitatis impediat.*

1 PRincipum, Procerum † & ſtatuum imperii jus & poteſtas non ſolùm ſe extendit ad perſonas & res ditionum ſuarum, quibus vigore territorialis ſuperioritatis præſunt: ſed vel maximè in totius imperii Romani adminiſtratione, in jure conſultandi & ſtatuendi unà cum Imperatore in publicis imperii conventibus conſiſtit, Matth. Steph. *de jurisd. lib. 2 part 1. cap. 7. n. 1.* Poſt-
2 quam namq; ſummus Princeps † in partem ſollicitudinis imperii ſtatus aſſumpſit benè cognovit, quod cum eorum conſilio fuerit ordinatum, id ad beatitudinem imperii Romani, & ad ſuæ Majeſtati gloriam redundare, ut loquuntur Impp. *in l. humanum, C. de legib.*

Comitia † a coëundo dicta, quod populus in
3 his coire vel in unum locum convenire ſolebat.
4 Horum uſus † fuit antiquiſſimus, in politia Hebræorum, Græcorum, Romanorum & omnium fere gentium, ut multis oſtendit Althuſ. *Politic. c. 33. num. 30. & ſeqq.* adeoq; nullum unquam ex-
5 titiſſe † regnum vel imperium, in quo ad conſilia reipub. cauſa ineunda publicorum congreſſuum uſus non fuerit neceſſarius, Bertram. *de Comit. concluſ. 7.* Rationes hujus juris inveſtigat & reddit pulcras Althuſ. *d. loc.* [Angli comitia Regni, Parlamentum vocant, Petr. Suav Polan. *in hiſtor. concil Trident. lib. 5 p 431.*]

6 De Comitiis imperii † Romani & tam Imperatoris quam ordinum jure in illis noviſſimè & diligentiſſimè ſcripſerunt Tob. Paurmeiſter. *de jurisdict. lib. 2. c. 3. per tot* Matth. Wehner *in pract. obſervat verb.* Reichßtag/ Althuſ *d. cap 33. ferè per totum*, Bertram. *in diſputation. de Comitiis diligenter conſcripta per tot* [Domin. Arum. *integr tractat. de Comit. Anno* 1630. *edito*] Ego ne vel aliorum
7 labores † meos faciam, vel in hac materia quæ magis ex uſu, eoq; non ita frequenti & omnibus obvio, quàm ex arte tractanda & tradenda, non me multum diffundam, ſed quædam ad continuationem inſtituti ex ipſis imperii receſſibus & aliorum ſcriptis proponam.

Comitia † ex ſtylo & uſu imperii Romani ſunt 8
Imperatoris & ordinum imperii conventus, Publicæ utilitatis cauſa inſtituti, definitore Paurmeiſter. *d. c. 2. nu. 3.* Quam tamen definitionem † 9
ſeu deſcriptionem nimis anguſtam dicit Bertram. *de Comit. concluſ. 8.* Sunt namq; conventus † 10
Electorum, quibus Imperator non intereſt. Item circulorum conventus quibus neque Imperator regulariter, neque omnes imperii ordines interſunt. Itaque ille deſcribit † Comitia, quod ſint 11
conventus totius corporis imperii, aut partis ad aliquid ſciſcendum decernendumve reipub. cauſa.

In Politia Romana † populari Calata Comitia 12
dicebantur ubi calabatur, id eſt, convocabatur totus populus per Cornicinem, *§. 1. inſtit de teſtam. & ibi not.* Johan. Borch. Vigl. *& communiter Dd.* Connan. 9 *Comment.*

Horum Comitiorum † tria genera, pro tripli- 13
ci Quiritium diſtinctione erant, Curiata, Centuriata & Tributa, quæ à ſuis collegiis, in quæ populus diviſus erat vocabantur.

Curiata dicta fuerunt † in quibus populus cu- 14
riatim, hoc eſt, per curias diviſus ſuffragia ferebat, ita ut quod plures curiæ ſtatuiſſent, id juſſum populi dicerent.

Jus † convocandi & habendi Curiata comi- 15
tia in ſtatu Monarchico Reges: in Ariſtocratico poſtea Patricii, Conſules, Prætores, Interreges & Dictatores habuerunt. Jus verò ſuffragii cives Romani.

Centuriata † Comitia erant, in quibus per 16
centurias populus diviſus, ſuffragia ferebat, ita ut ſuffragia centuriatim colligerentur, & quod plures centuriæ juſſiſſent, id ratum haberetur.

Hæc comitia † Centuriata magna Comitia 17
Ciceroni dicuntur, *lib. de legib. & notat* Budæ. *ad l. poſteriore de orig. jur p. mihi* 90.

In hiſce † Comitiis leges ferebantur, privile- 18
gia irrogabantur, proſcriptiones decernebantur, exules revocabantur, Conſules creabantur. Hinc
Cicero † gloriatur in orat. quam de redit. ſuo in 19
ſcripſit, ſe lege Centuriata ab exilio revocatum eſſe, inquiens: *Quo die nos Comitiis centuriatis accerſivit in patriam, ut eædem centuriæ, quæ me conſulem fecerant, conſulatum meum comprobarent.*

20 Et de capite † civis Romani non modò ferri ſententia, ſed ne quidem judicari potuiſſe, niſi in Comitiis centuriatis, Budæ *alleg. ſupra loco.* Indi-
21 cebantur † hæc Comitia à magiſtratibus majoribus, conſulibus videlicet, prætoribus, cenſoribus, dictatoribus, Decemviris & tribunis militaribus conſulari poteſtate.

22 Suffragia † in his ferebant cives in centurias deſcripti, etiam extra urbem habitantes in provinciis. (Martius.

23 Locus horum † Comitiorum fuit campus

24 Tributa † Comitia erant, in quibus per tribus diviſis populus ſuffragia ferebat, qua de re latius diſcurrit Althuſ. *d. cap. 33. n. 41. & ſeqq.*

25 In populari † ſtatu penes populum omne jus Comitiorum reſidebat, donec Julius Cæſar primus cum populo hoc jus divideret, quod cum per bella civilia & impotentem Triumviratum abiiſſet in deſuetudinem reduxit Auguſtus, Sueton. *c.* 40. & 41. Dion *lib.* 53. Tiberius verò jus omne hoc ſibi & ſenatui ſumpſit, excluſo populo. Tacit. 1. *annal.*

26 In imperio † noſtro Romano Germanico Duplicia ex uſu habemus Comitia, univerſalia & particularia.

27 Univerſalia † ſunt Cæſaris & omnium ordinum conventus, vulgò Reichstag / gemeine Reichsverſamblungen.

28 Particularia † verò ſunt quando pars quidam ſtatuum convenire ſolet. Inter hæc referuntur
29 conventus † Electorum, qui in genere dicuntur Churfürſten Tage / der Churfürſten Verſamblun-
30 gen. In ſpecie † verò ratione ſubjecti occupantis, quando vacante imperii Romani ſede ad electionem conveniunt, dicuntur Wahltage.

31 Hiſce † etiam adſcribendi conventus circulorum Kreyßtage. qui ordinariè ſingulis annis ſemel, & neceſſitate flagitante ſæpius conveniunt, ac de contributionibus, monet s, præſentatione adſeſſorum, executionibus contra contumaces faciendis deliberant, Rutg. Ruland. *de Commiſſar. lib. 5. c. 4. part. 2 nu. 54.* adde Denaiſ. *in jur. Camer. tit. 212. verb. Pacis publicæ conſervatio. Et dixi ſupra Claſſ. 4 c. 2. n. 6. & ſeqq.*

32 Particularibus † Comitiis ſimiliter adſcribuntur conventus, quando ex univerſo quidem ſtatuum ordine & collegio quidam ſeliguntur, qualis fuit olim conventus Regimenti deß Reichs
33 Regiment: hodie etiam † deputatorum vulgo Deputationstag / qui primò inſtitutus in Comitiis Augu-ſtanis de An. 1555 R. A. de An. 1555 So ſich daß abermals / quos Archiepiſcopus & Elector Moguntinus tanquam Archicancellarius imperii, nomine & auctoritate Cæſarea ex certis perſonis cogit, d. §. So ſich dann abermahls / ibi: ſetzen / ordnen vnnd wollen / daß ſeine Liebde / (intellige Archiepiſcopum Moguntinum) als Ertz-Cantzler deß Reichs / im namen vnnd von wegen der Keyſerlichen Majeſtät / oder wo dieſelbe außerhalb dem Reich were / vnſertwegen vnd an vnſer (intellige Regem Romanorum tunc temporis Ferdinandum) ſtatt / die andere Churfürſten / auch von der Fürſten ſechs / nemblich vns als Ertzhertzogē zu Oeſterreich / Melchiorn Biſchoffen zu Würtzburg / Wilhelmen Biſchoffen zu Münſter / Hertzog Albrechten in Beyern / ꝛc. vnd dann Gerwicken Apt zu Weingarten vnd Ochſenhauſen / von der Prælaten: Friederichen Graffen zu Fürſtenberg / ꝛc. von der Graffen vnd Herren: Cölln vnnd Nürmberg / von der Stätte wegen / auff einen beſtimpten Tag gen Franckfurt am Mayn zuſammen beſchrieben / ꝛc. Et licet hujus conventus jus ad certas perſonas in d. conſtitutione reſtrictum ſit, poſtea † tamen ita 34
declaratum, ut ad hæredes tranſiret, additis in Principum ordine prioribus Duce Juliacenſi & Haſſiæ Landgravio, R. A. zu Augſpurg / de Anno 1559. §. Auff daß dann diſsfals vnſere vnnd deß H. Reichs Ordnung vnmangelhafft ſey / vnd die Gebühr erfolgē möge / haben wir vns auff jhr der Churfürſten / Fürſten / Stände / Rahte vnd Geſandten gut bedüncken mit jhnen / vnnd ſie ſich hinwider mit vns verglichē / daß jetzt angeregte Diſpoſition in ermeltem deß fünff vnnd fünfftzigſten Jahrs ergangenen Abſchied verleibt / ſo hiebevor auff die namhafft gemachte Fürſten vnd Stande geſtanden / auff derſelbigen nachkommen vnd Erben zuſtellen / alſo vnd der geſtalt / daß auff ſolchē fall / wofern ſich derſelbe vber verſehen zutrüge / ermelter vnſer Neve vnd Churfürſt / der Ertzbiſchoff zu Meyntz, zu mehrer Gewißheit / die andern ſeiner Liebd Mit Churfürſten / vnd neben demſelbigen einen Hertzogen zu Oeſterreich / den Biſchoffen zu Würtzburg / den Biſchoff zu Münſter / den Hertzogen in Ober- vnd Nieder Beyern / den Hertzogē zu Gülch / den Landgraffen zu Heſſen / als von Fürſten / einem Apt zu Weingarten / von der Prælaten / den Graffen zu Fürſtenberg / von der Graffen / vnd von der Frey vnd Reichs-Stätt wegen, die Statt Cöln vnnd Nürmberg / beſchrieben / dieſelbe auch zu erſcheinen ſchuldig ſeyn ſollen / zu berahtſchlagen / zu handeln vnd zuſchlieſſen / alles auff maß der gemelt vnſer jüngſt allhie auffgerichter Abſchied außweiſet vnnd mitbringet. His e poſtea acceſſerunt hi quatuor, Epiſcopus Conſtantienſis, Burgundia provincia, Dux Brunſvicenſis, & Pomeraniæ, R. A. de Anno 70. §. Vnd damit ſolches / ꝛc.

Cauſa hujus conventus † ordinaria in dd. conſtitutionibus exprimitur, ſi videlicet graves adeò motus oriantur in imperio, quibus compeſcendis vires unius, trium vel quinq; circulorum non ſufficiunt, & Capitanei eorum univerſorum circulorum auxilio opus eſſe cenſent, qui Moguntino negocium exponunt, & is nomine Cæſareo conventum iſtum convocat. 35

Similis

36 Similis eſt † conventus viſitatorum Cameræ Viſitationtag. qua de re vid. Denaiſ. *in iur. Camer. verb. viſitatio, §.321.*

37 Univerſalia † Comitia indicit Imperator, ſed non niſi de conſenſu Electorum, ſecundum leges Cæſari in Electione dictas, R. A. de Anno 1507. §. Haben wir ein gemeine Reichsverſamblung nach vorgehabtem Rath vnnd gutachten vnſer vnd deß Heiligen Reichs Churfürſten/ R. A. de Anno 1576 § Als haben wir Raht vnd Bewegung vnſer vnd deß H. Reichs Churfürſten nicht vmbgehen mögen/ eine gemeine Reichsverſamblung außzuſchreiben/ cum ſimilibus, [adde R. A. de Anno 1567. §. Weil wir. Et de Anno 582. §. Derhalben.] idque facit

38 † aliquando motu proprio, urgente tamen utilitate publica: aliquando verò ad devotam ſtatuum ſupplicationem & inſtantiam, R. A. zu Regenſpurg/ de Anno 1541 §. Darzu haben wir auff Churfürſten vnd Fürſten/ vnd der Abweſenden Bottſchafften vnderthänigſt Bitt an vns in Schrifften gelangt/ auch mit zeitigem Raht vnſer vnnd deß H. Reichs Ständen einen gemeinen Reichstag anhero außgeſchrieben.

39 Principes † verò & ſtatus imperii vocati ad Comitia comparent humiliter erſcheinen ghorſamlich/ & non niſi cum venia ante exitum eorum ſine indignatione Imperatoria diſcedunt, R. A. zu Regenſpurg/ de Anno 1546. Dieweil wir aber/ ibi: ſo gleichwol allhie gehorſamblich erſchienen/ auß ihren Ehehafften vnd Vrſachen/ mit vnſerem Vorwiſſen vnd gnediger Bewilligung/ vnd darneben auch der Proteſtirenden/ &c. Com-

40 parent † autem vel per ſe vel per Legatos, R. A. zu Speyer/ de Anno 1542. §. Auff welchen Reichstag/ Churfürſten/ Fürſten/ vnd andere Stände in ziemlicher Anzahl eygener Perſon/ vnd etliche durch jhre Bottſchafften/ durch jhren Völlgen/ mit vollmächtigen Gewalt/ gebotſamblich ankommen vnd erſcheinen. Præſtat † tamen perſonalis ſtatuum

41 præſentia, præ ertim ſi res valde arduæ tractandæ R. A. zu Wormbs / de Anno 1545 §. Vnnd ſeind auff ſolchen Reichstag/ in fin. ibi: die Sachen ebenis alſo beſchaffen vnd geſtalt/ daß ſie ohn jhre Perſönliche Gegenwertigkeit mehrer Reichsſtände nicht wol erledigt oder vergleichē mögen werden/ add. R. A. de Anno 1546. §. Wir haben vns auch mit

42 vnſern etc. fin Indeque per Legatos comparentes † in literis allegare & exponere debent cauſas idoneas quare perſonaliter Comitiis inter eſſe non potuerint, R. A. zu Trier vnnd Cöln/ de Anno 1512. §. Es ſollen auch die Churfürſten/ ibi Perſönlich/ oder durch jhre vollmächtige/ treffentliche Bottſchafft/ wo ſie in eygener Perſon zuerſcheinē/ redliche Hinderung hetten/ die ſie bey jhren Glauben/ mit jhren Brieffen vnd Siegeln bethewren ſollen/ &c.

43 Status † imperii collocantur in tres Claſſes & ſenatus Reichs Rähte / quarum prima Electorum; ſecunda Principum: tertia civitatum impe-

44 rialium. Principibus † annumerantur etiam Comites & Barones in iure conſultandi & ſuffragandi in Comitiis, non tamen omnes, ſed hi ſaltem, qui ſunt ſtatus imperii, votumque & ſeſſionem in Comitiis haben, die Stimm vnd Stande in Reichsverſamblungen haben/ Reichs A. de Anno 1548. §. Wann auch ein Außgezogener/ iunct. §. Wiewol in der Regierungshandlung. Nam illi Comites † qui non ſunt ſtatus & immediati, iure 45
Comitiorum non gaudent. In Comitibus autem † & Baronibus qui ſunt ſtatus imperii hoc ius eſt, 46
ut quidem omnes ad conventus vocentur, ſed duorum ſaltem ſuffragiorum ius habent, & in duas tribus diſtinguuntur, Suevicam & Wetteravicam, Paurmeiſter *dict. cap. 2. n 25.* De iure autem Comitiorum & Forma, quædam ſubiiciam ex Matth. Wehner qui hac de re ita ſcribit.

Ius autem Comitiorum † ac ſuffragiorum inter 47
Cæſarem & ſtatus ita eſt diviſum ut Imperator ius habenderum Comitiorum ac ordines convocandi habeat ſed non niſi auctoritate & conſenſu Electorum, juxta leges Cæſari in Electione dictas. Ideoq; antequã diem futurorum Comitiorum edicat, Electores ſingulos per literas conſulere ſolet, ut patet ex R. A. zu Augſpurg/ 1582. Haben auff gutachten vnd Raht/ vnſer vnd deß H. Reichs Churfürſten eine gemeine Reichsverſamblung außſchreiben laſſen: *idq; Epiſtolis Cæſareis, quibus ad Comitia vocantur ſtatus, vulgò* außſchreiben zum Reichstag / *inſeri ſolet ita:* Wañ daß ſampt vns vnd deß H. Reichs Churfürſten/ nach reiffer ſtattlicher Erwegung/ vnvermeidlich/ vnd vnumbgenglich zu ſeyn befunden/ einen allgemeinen Reichstag anzuſtellen/ darin vns wolermelte Churfürſten/ zu behaltung ihren Conſens/ dem herkom̃en gemeß vnter jhrer etlichen Handſchrifft vnd Siegeln gegeben/ die Beſtimmung deß Tags heimgeſetzt/ vnd als viel die Mahlſtatt betrifft/ ihnen vnſer vnd deß H. Reichs Statt Augſpurg/ vmb erhebliche Vrſachen wollen/ gefallen laſſen &c. *In reliquis † ſumma imperii poteſtas (ex mente Wehneri) in duos ſemiſſes tribuitur,* 48
quorum unum Cæſar, reliquum ordines univerſi habent, ſicut olim quoq; inter Cæſarem & populum ius Comitiorum diviſum Suetonius ſcribit, ſed pro partibus diviſis. Inter Imperat. verò & ordines ius omne imperii, excepta iuris ſingularis vel privilegiorum concedendorum facultate pro partibus indiviſis diſtributum eſt. Ordinum † ſemiſſis in tres ſextantes tri- 49
buitur, quorum unum Electorum, alterum Principum (quo nomine omnes Principes Politici & Eccleſiaſtici, Prælati, Comites & Barones hic veniunt, tertium Liberarum imperii civitatum ſenatus obtinet. Et quanquam hæc pars dimidia ita ſit ſubdiviſa inter ſenatus, iure tamen ſuffragiorum ferendorum diſpari utuntur. Electores enim † & civitates in ſuis quaq; 50
claſſibus viritim ſuffragia meunt. In Principum autem ſenatu alia Principum propriè ſic dictorum, alia Prælatorum, Comitum & Baronum ferendi ſuffragii

 ratio

ratio eſt. Et quantum ad Principes Eccleſiaſticos, Epiſcopi omnes ſingularum ſententiarum dicendi jus habent. Quibus ex veteri Prælatorum ordine hodie accedunt Magiſtri ordinum Equitum Teutonicorum (Teutſche Meiſter) ſive Marianorum ac divo Johan. Sacrorum, Abbas Fuldenſis, Hirsfeldenſis, Campidonenſis, Murbacenſis, Corbeienſis, Prumenſis Stabulenſis, Præpoſiti Elbangenſis & Bercht. lsgadenſis, Principum Politicorum familia quadam unum, quædam reſpectu diverſarum linearum duo, tria vel quatuor vota habent, ut ex ſubſcriptionibus receſſuum imperii patet. Sed quia Prælati, Comites & Barones, Principes numero longè ſuperant, ideoq; ſententiarum multitudine, univerſa ad ſe trahere poſſint.
51 *Igitur † jam olim gradus ſuffragiorum ita conſtituti ſunt, ut Principes Eccleſiaſtici, & qui ex Prælatis ipſis accenſentur, omnes ut diximus virium: Prælati vero & Comites curiatim ſententias dicunt, hoc diſcrimine, ut Prælatorum curia unius, Comitum vero ac Baronum à Locis in duas tribus, Suevicam ac Wetteravicam diſjecta, duorum ferendorum ſuffragiorum jus habeat. Ut ita computato votorum numero, Cæſaris ad ordines universos, ut iam monuimus, hemipla: ad ſingulas ordinum claſſis tripla. Ad Electores ſingulos 21 ad Principes tam Eccleſiaſticos quàm Politicos 180. Ad Prælatos, Comites & Barones, qui ut præmiſimus non virium ſed curiatim ſententias dicunt exigua: ad Civitates verò ſigillatim 210. ſit ratio Electorum porrò ad ſingulos Principes ferè tripla, ad Prælatos & Comites non adeò magna: ad Civitates, plus paulo quam tripla eſt proportio.*

Forma † *Comitiorum in eo conſiſtit, quod primùm*
52 *Imperator habito Electorum conſilio & adventu, literis ad ſingulos ordines miſſis, edicit, quis dies & locus Comitiis futurus ſit. Hodie enim pro rebus ac cauſis incidentibus eſt in Cæſaris ac ordinum arbitrio, quis locus & tempus ſit comitiale, quanquam olim ſingulis annis feſtum Purificationis Mariæ erat conſtitutum, ut Francofurti ad Mœnum Comitia celebrarentur, & per unum menſem continuarentur,* R.A. zu Wormbs / *de Anno 1495 part. & 1. tit. 1.* daß im Reich au ſol ein Mo. . . verkehre. *Literis illis Cæſareis redditis, Principes & ſtatus vel in perſona, vel per legatos ſuos ſe ſiſtunt, quibus aut ſpecialia mandata aut univerſalem poteſtatem concedunt innuendi ea, quæ in communem ſalutem Reipubl. pertinere videbuntur. Sed ſi legati ad Comitia venerunt, nomine ... ad Electorum Moguntinum imperii Archicancellarium profitentur, editis mandatis ac literis fidei, quas vulgò Credentias vocant* Credentzſchreiben.
Poſtquam † conventum eſt de conſilio Electorum, 53
Cæſar curiam in qua plerumq; habentur comitia ſolemni pompa aſcendit præcedentibus longo agmine Principibus Politicis, eorum vel legatis, ex quibus Elector Saxoniæ Imperii Archimarſchallus ſtrictum gladium proxime ei præfert, Electoribus atq; reliquis Principibus Eccleſiaſticis ſequentibus: ibi conſtructum ex tempore tabulatum conſcendit & in ſolio editiore tapetis & aliis rebus more regio magnificentiſſimè exornato collocatur. Sedentem ſenatus Electorum paulò inferiore hoc ordine circumſiſtit. Ad dextram Archiepiſcopus & Elector Moguntinus, quem ſequitur Colonienſis, Trevirenſis è regione Cæſaris ponitur. Ad ſiniſtram Rex Bohemiæ primum, ſecundum Comes Palatinus Rheni, tertium Dux Saxoniæ, quartum Marchio Brandeburgicus Electores Politici occupant. Pro Principibus reliquis duo adhuc ſubſellia uno gradu Electorum, duobus vero Cæſaris ſede inferiora, in eodem tabulato ſtragula quoq; veſte pretioſiſſima decorata conſpiciuntur: in quorum dextro reliqui Archiepiſcopi, item domus Auſtriæ & Burgundiæ legati, in ſiniſtro reliqui Principes Politici eorundemq; legati conſident: Principibus junioribus, Conſiliariis & officialibus Cæſareis ex adverſo Cæſari adſtantibus. Facto conſeſſu ac turba ſedata, ex Principibus quidam, cui hoc demandatum eſt, è ſede ſua aſſurgens, Cæſaris nomine brevibus gratias agit, quod edicto audientes Electores Principes & ordines tanto numero comparuerint. Quem ipſe Imperator ſubſequi ſolet, gravi & ſuccincta oratione, qua repetita gratiarum actione ut cauſas edicti conventus graviſſimas Rex promulganda propoſitione cognoſcere, ac quæ ad Repub. ſalutem ſint neceſſaria, in medium conſulere velint, eoſdem hortatur.

Poſtea † per Secretarium Cæſareum propoſitio de 54
ſcripto publico legitur. Qua finita, Electores Principes, Ordines & Legati conſurgunt, & paululum collocuti, per Electorem Moguntinum in hanc ſententiam reſpondent: Cognoviſſe ſe, ex recitata propoſitione ob quas graviſſimas cauſas Imperatori conventum edicere viſum fuerit. Quod igitur a tanto tempore ſuſcepti Magiſtratus, tanta fide ac diligentia publica imperii negotia ſibi commendata habeat, agere ſe ipſi gratias, quas poſſint animo concipere, maximas, ac in omnibus quæ ad ſalutem & dignitatem imperii pertinere videbuntur, ſtudia ſua & officia uti debita, ita promptiſſima deferunt. Utq; de rebus propoſitis rectius deliberare & ſententias ſuas in medium afferre poſſint, exempla ſeu copias recitatæ propoſitionis ſibi

nus ſibi edita qua decet reverentia ſubmiſſè petunt,
ſeq; ac ſua omnia Cæſari officioſiſſimè commendant.
Ad quæ pro delata opera & ſtudiis ſuis iterum gra-
tias agit ipſe Cæſar, ac ut de ſingulis propoſitionis ca-
pitibus primo quoq; die ſententias ſuas proferant, de-
nuò monet, ac Principibus & ordinibus univerſis ac
ſingulis gratiam & benevolentiam ſuam clementiſ-
ſimè pollicetur.

55 *Atq; his † ita peractis, à ſolio ſuo ſurgens Imperator,*
eadem qua ingreſſus eſt pompa ad Palatium ſuum re-
ducitur, & Principes, Ordines ac Legati quiq; in ſua
diverſoria discedunt. Poſtero vel aliis ſequentibus die-
bus Principibus ac ordinib. in locum conventui gene-
rali deſignatum ab Electore Moguntino convocatis,
capita deliberationis eo ordine quo propoſita fuerunt
expedienda ſuſcipiuntur, ita ut ordines in ſuas quiq;
curias vel ſenatus, ut vocant, ſecedant, ubi ſecundum
ordinem ac prærogationem ſingulorum ſuffragia in-
eunt, atq; re expedita in Electorum conſilio [illegible] *Ch r-*
fürſten Rath atq; explorata quod in aliis claſſibus
ſuper articulo propoſito ſint dicta ſententia, rurſus in
Curiam communem convocatæ claſſes tres omnes, id
quod ipſis in commune viſum eſt, exponunt. Non enim
perſonarum vel ordinum ſed claſſium ſive curiarum
vincit numerus. Ideoq; claſſium diſſentientium ſuf-
fragiorum ad Cæſarem nullius momenti eſt relatio. Si
verò ita, ut diximus in ſuffragiis ineundis legitimus
claſſium numerus expletus, commune ordinum con-
ſultum per ſelectos quosdam Imperatori exponitur, cui
ſi idem quoq; placet, confecta res eſt, ſin minus, tamdiu
replicando, duplicando, triplicando, quadruplicando,
&c. inter ſe adductis, unc inde pro opinione ſua argu-
mentis, donec a Cæſare & ordinibus [illegible] [illegible]
nec vel hi in illorum, vel illi in horum ſententiam
ſponte concedant, ac quod ita in commune placuerit,
decreti Comitialis, ac legis habet vigorem.

56 Cauſæ † & negotia quæ in Comitiis tractantur
res arduæ, R. A. zu [illegible] de Anno 1526 §.
Vnd als fürnembli [illegible] /in fin. ibi: [illegible]
Sach [illegible] Reichstag [illegible] Verſamb-
lung aller Reichsſind [illegible] fordern / & plerumq; il-
la quæ totum imperii corpus tangunt, ideoq; de
particularibus rebus non cenſetur actum niſi id
nominatim exprimatur, Ernest. Cothman 1. *con-*
ſil.16 nu 21. fac. text in d Rec ſſ de Anno 26. §. Vnd
in Betrachtung ibi: [illegible]
57 Nation. Tales † ſunt quæ circa univerſalem poli-
ticam poteſtatem verſantur, ut eſt legumlatio,
bellorum indictio, fœdera, contributiones, cauſæ
exemptionum, & præſertim quomodo pax publi-
ca tam in civilibus quàm Eccleſiaſticis & religio-
nis negotiis firmetur & conſervetur [illegible]
Religionfried / quomodo Cameræ judiciũ ordi-
netur, das Cammergerichts Weſen. de monetis
Müntzſachen: de matriculæ redintegratione Er-
gäntzung deß Reichs Matricul. Et in ſumma quic-
quid eſt, quod ad gloriam Dei, conſervationem
juſtitiæ, honeſtatis & publici ſtatus ædificatio-
nem conferre poſſit, R. A. zu Augſpurg / de Anno
1530. §. Nach dem wir [illegible] alles das furzunehmen / zu rath-
ſchlagen / zu handeln vnnd zu ſchlieſſen / daß zu forderſt Gott
dem Allmächtigen zu Ehr vnd [illegible] gemeiner Chriſtenheit vnd
Teutſcher Nation zu Wolfahrt / Fried vnnd Einigkeit auch
dem H. Römiſchen Reich zu Nutz [illegible] vnd Gedeyen
gereichen möchte / add. R. A. zu Regenſpurg / de Anno 1541.
§. [illegible] *circ. fin. & de An. 1551.*
§. 1. circ. fin. & paſſim Obiter ſcietiam hic nota quod 58
Comitiorum jus vulgò Reichstag proprie im-
perio conveniat, aliis verò regnis ad ſimilitudinẽ
& imitationem imperii. Hinc Ferdinandus Ro-
manorum Rex conventus quos tanquam Rex in
Hiſpania habuit, Carolus non Reichstage / Sed
Landtage appellavit, Reichs Abſchied zu Nürnberg / de Ann.
1542 §. Vnd daß auch [illegible] in allen ihren Hiſpani-
ſchen Königreichen vnd Landen Landtage außſchreiben [illegible]

Non omittendam eſſe putavi illius quæſtionis
diſcuſſionem de votorum jure, an & quatenus
major pars, in Comitiis minori præjudicet.

In omnibus ferè curiis, collegiis & judiciis,
hæc frequentatur Maxima: † Quod Major pars 59
Curiæ efficit, pro eo habendum, ac ſi omnes e-
gerint, *text in l. quod major*, & ibi [illegible] *ſſ ad Mu-*
nicip. [adde Schurff. *conſil. 59. num. 20. cent. 1.* Hil-
lig. *in Donell. enucleat. lib. 27. c 8. lit. a. in notat.*]
Et referri dicitur ad univerſos quod publicè fit
per majorem partem, *text. in l. aliud eſt 160. §. re-*
fertur, de reg. jur. fac. l. duo ex tribus, 40. ſſ de re ju-
dic. fac. l. nominati num 45 Cod de Decurion. Bo-
din. *de repub. lib 2 c. 6. & lib. 6. c 4.* aſſerit in omni
cœtu & univerſitate ſuffragia, non ad pondus
exigi, ſed ad numerum. Et hanc dicit commu-
nem opinionem Baptiſt. a Villalob. *lit. M. num.*
2. Zal. *in paratit. ſſ. quod cu. uſq; univerſit.* Nem.
Anton. Fab. *in C. rerum in Sabaud. judi. lib. 1 tit. 7.*
defin. 2. Unde lex illa Romanorum de qua Cœ-
lius apud Ciceronem *lib. [illegible] Epiſt 8.* Quod horum
† judicum major pars judicarit, id ratum eſto, 60
quam legem etiam in potentiſſima Venetorum
repub. juſtiter vigere teſtatur Bodin. *de repub.*
lib. 2. c. 7. Et quidem etiam in imperii Romano-
Germanici † conventibus tam univerſalibus 61
quam particularibus vota non ponderentur, ſed
nume-

numerentur indubitatum eſt, R. A. zu Trier vnd Cöln de Anno 1512. §. Es ſollen auch die Churfürſten/ ibi: vnd was dieſelbe ſo erſchienen ſind/ oder der mehrertheil auß jhnen obberuhrter maſſen endlich berahtſchlagen vnnd beſchlieſſen werden/ dem ſoll von allen Ständen gefolgt/ nachkommen vnd vollſtreckt werden/ ohne alle Widerrede vnnd Weigerunge/ R. A. zu Eßlingen/ de Anno 1526. in pr. ibi: vnd deme/ ſo durch den mehrertheil beſchloſſen wird/ folge thun/ R. A. de Anno 1576. Da dann die Sachen/ ibi: vnnd bey mehrern gelaſſen werden. [junct. Receſſ. de Anno 1567. §. Auff den fall/ ibi: So es gemeiniglich darfür gehalten vnd dahin geſchloſſen würde.]

62 Hujus † rei præter auctoritatem juris conſtituti rationes non deſunt. Cum enim omnes homines ad diſſentiendum naturaliter proni & faciles, *l. item ſi unus. § 6. ff. de recept arbitr.* nulla unquam ſperanda eſſet conſors deciſio, in ejuſmodi collegialibus conventibus, niſi parte majore minor vincatur. *l. 7. §. fin. ff. de pact l. 17. § ult. l. 18. ff. de arbitr. l 3. ff. de decret. ab ord. faciend.* Hinc Poëta:

Mille hominum ſpecies & rerum diſcolor uſus,
Velle ſuum cuiq; eſt nec voto vivitur uno.

Nam

Cuique ſuum caput eſt, ut pileus, improbat Hermes,
Approbat Hermannus, nec idem placet omnibus unquam.

63 *Cen Taubmann. noſter canit.* Præterea † ad Auctoritatem ſenatus, ubi parilem in ſuffragando poteſtatem Senatores obtinent, pertinet, ut quæ numero vincit ſententia, eadem quoque rationis pondere ſuperior eſſe exiſtimetur, Anton. Fab. *in Cod. rerum in Sabaud. judic. lib. 1. tit. 7. defin. 1. nu 2.*

64 [Hinc Plinius ad Atrianum ſcribens, inquit: † *Hoc pluribus viſum eſt. Numerantur enim ſententiæ, non ponderantur Nec aliud in publico conſilio poteſt fieri, in quo nihil eſt tam inæquale, quàm æqualitas ipſa. Nam cum ſit impar prudentia, par omnium jus eſt, Epiſt 12 lib. 2.*] Et ſi in hiſce ad ſaniora vota reſpiciendum eſſet, nemo non exiſtimaret, qui ſaniorem ſuam opinationem exiſtimaret, indeque quod longè periculoſiſſimum & indigniſſimum foret, inter ipſos Proceres, & ſuffragantes concertatio orietur, cujuſnam ſanius habendum ſit votum, nemine cedere volente alteri, juxta Martialem.

Qui volet ingenio cedere rarus erit.

65 Et ita † de votorum pondere diſputando, & in varias partes eundo, negligeretur publica utilitas & cauſæ ad deliberandum propoſitæ manerent indeciſæ. Denique † pro majori parte mili-

66 tant hæc juris ratio & præſumptio, quod plus videant oculi quàm oculos, & quod à multis perfectius haberi poſſit veritas, quàm à paucis. *arg. l. ult. Cod. de fideicom. cap prudentiam de offic. deleg.* [Cabed. *obſ. deci, 6. n. 4 part. 1.*]

Sic & olim † in ſummo imperii ſenatu, qui ex Commiſſario Cæſareo, Electoribus, Principibus & aliis imperii ſtatibus conſtabat, & Regimentum appellabatur deß Reichs Regiment majoris partis ſuffragatio præpōderabat, R. A. zu Wormbs/ de Anno 1521 ſub tit. Röm. Königlich. May. Regiment/ §. Würde ſich auch begeben/ ibi: vnd dem ſo durch den mehrern theyl beſchloſſen wird/ folge thun. [Idem in conventibus ſervatur circularibus, Auff den Kreyßtagen/ juxta decretum Auguſtanum de Anno 155 . §. Vnd damit/ Paul. Matth. Wehner *in pract. obſ. verb.* Kreyßtäge] Hunc etiam † ſtylum ſervari in judicio Neopolitano, teſtatur Afflict. *deciſ. 1.* Et in ſenatu Pedemontano, Theſſaur *deciſ 1 num. 25.* ubi etiam in ſenatibus & Rotis Italicis idem obtinere ſcribit Et in ſummo Sabaudiæ ſenatu inter pares numero Senatores, ſi diſſonæ ſententiæ proferantur, ea pars vincit, quæ numero potior, Anton. Fab. *d. defin. 1.* [Nec non in ſenatu ſupremo Mechlinenſi in Belgio obtinuiſſe notat Paul. Chriſtinæ. *deciſ. Belgic. 8. num. 5 & ſeq. volum 1.*] Sic in Electione Imperatoris majorum votorum ratio habetur, *Aur Bull. Carol. IV. tit. 2.* §. Wann aber ſie. [Et dixi *ſupra Claſſ. 3. cap. 5. num. 6 & ſeqq.*] Idem obtinet in Electione Pontificis, *c. licet. 6. de Electione, c. ut periculum in primo eod tit. in 6* Pariter major pars confœderatorum † Principum & Communitatum in cauſis fœderis concludit, licet minor pars contradicat cum regantur ad inſtar unius corporis. Martin. Laudenſ *in tract. de confœder. Princip. concluſ. 44* Atque hæc ex communi Dd. ſententia ita procedunt, ut ne quidem per ſtatum & conſuetudines contrarium induci poſſit, ne impediatur bonum publicum, *gl. & Dd. in l. aliud, §. refertur, ff. de reg. iur.* Abb. *in c. 1 de his quæ fiunt à major. part. capit.* 67 68 69

Sunt † tamen caſus ubi nec in ſuffragiis major pars minori præjudicat, uti ſunt cauſæ & caſus concernentes conſcientiam & religionem, quia in illis, aliam habemus Maximam Apoſtolicam, *quod noſtrûm unusquiſque de ſe ipſo reddet rationem. Roman 14. v. 12.* qua de re infra de regimine Eccleſiaſtico *ſub cap. de Conciliis*, fuſius agemus. Idem † obtinet in cauſis quæ ad omnes tanquam ſingulos pertinent, *l per fundum, ff de ſervit. ruſtic l. Sabinus in pr. ff. comm. divid.* Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib. 5. cap. 15. num. 21.* 70 71

[quia

ſquia in his potior videtur conditio prohibentis, *l. Sabinus, & ibi gl. ff. com. divid. c. in re communi de reg. iur. in 6. c. quod omnes, cod.* Geil. *de Pignorat. obſerv. 20 n. 3. & ſeqq.* Ant. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud. iudicat. lib. 3. tit. 26 defin 5. n. 7.*] In contributionibus imperii, anne idem obtineat pariter, in Comitiis de Ann. 1613. diſceptatum, volentibus multis pluralitatem ſuffragiorum in hiſce prærogativam non obtinere, cujus rei rationes adfert Beſold. *de iurid. Imp. Roman. c. 15.*
71 Verum etiam † in contributionibus, quæ pro publica imperii utilitate & neceſſitate imponuntur, verius eſſe puto, majoris partis ſuffragia prævalere. Nam & hoc caſu ſuffragatio & conſenſus non ad omnes ut ad ſingulos, ſed ut ad univerſos pertinet, quatenus videlicet cauſa, propter quam exiguntur contributiones, univerſum imperium concernit. *vid. diſtinctionem ſupra tradit. in claſſ. 3. c. 1. num. 6 & 7.* Gœdd 4. *conſil Marp. 16 n. 239. & ſeq. & n. 249. & 258. & elegantem declarat. vid. ibid. nu. 369. & ſeqq. & n. 420 n. 30. vid.* pulcram limitationem apud Lundorp. *in actib publ. Tom. 2. lib. 2. fol. 486. verſic.* Ereiglich/ꝛc. [Goldaſt. *d. iur Regn Bohem lib. 2. cap. 16. n. 2. vid. in notatis, verbis, maj. partis conſenſus.*]
73 Neque adverſatur † vulgata regula, quod ad omnes pertinet, illud ab omnibus approbari æquum eſt, *c. quod omnes, de regul. iur in 6.* quia hæc regula ex alia ſpeciali sic declaranda, quod ad omnes pertinet, illud ab omnibus vel maiori parte approbari debet, *l. quod maior, ff. municip l. 160. de reg. iur* Reſtaur. Caſtald *de Imperat q 11. num. 8.* [Adde Geil *de pignorat. d. obſerv. 20. ſub n. 7.* Schurff. *conſil. 59. nu. 30. cent. 1.*] In toto enim iure generi per ſpeciem derogari notum eſt, *l in toto, ff de reg. iur.* plura hac de re vid. apud Beſold. *d. alleg. ſupra loc.* Bertram. *de Comitiis concluſ. 73.* [Et in ipſis actis Comitiorum de Anno 1613.] Et quæ pro ratione dubitandi tradit Zachar. Vict. *de exempt. concluſ. 5. circ. fin.*
74 Huius † occaſione notanda differentia, inter conſilia & ſuffragia. Nam conſilia conſultantium à ſuperiore ponderantur, ſuffragia verò numerantur. Inde Princeps qui laudabiliter in rebus magni præiudicii conſiliarios ſuos convocat, & ſingulorum conſilia exquirit, non tenetur id eligere, quod maior pars conſiliariorum ſuadet, Pet. Gregor Tholoſ. *de republ. lib. 24 c. ult. n. 4.*
75 Abſentium † autem & legitimè vocatorum ſicut in aliis collegiis, ita nec in imperii conventibus ratio habetur, Zaſ. *in paratit. ff. de pact. nu. 34. cap. quod ſicut. de Elect.* Bald. *conſil 338. n. 2.* R. A. zu Regenſpurg/ de Anno 1541. §. Wir auch Churfürſten/ ibi: Wo aber jemand ungehorſamb ſeyn/ vnd zu ſolchem Tage die ſelben nicht abfertigen würde/ ſo ſollen nichts deſto weniger die erſcheinen den im Handel fortfahren/ vnd was die Notturfft erfordert/ berathſchlagen vnd ſchlieſſen. Imò decreta † 76
præſentium ligant abſentes, *l. reſcriptum. 10. ff. de pact.* R. A. de Anno 1542. §. Vnd daß aber in dieſem ibi: Vnd ſolcher jhr Beſchluß die Abweſenden nicht weniger binden/ als ob ſie ſelbſt zugegen weren. & d. receſſ de Anno 1541. §. Vnd was alſo beſchloſſen vnd verabſchiedet/ das ſollen die Abweſenden gleichwol wie andere zu halten vnnd zu vollziehen ſchuldig vnd pflichtig ſeyn.

Idem † obtinet in illis, qui ante finita Comitia 77
recedunt, *c. licet, x. de elect.*

Æquum † enim non eſt, ut vel abſentia vel contumacia temerè recedentium negotia univerſitatis impediat, *l. 45. C. de decurion. l. 3. l ſeq ff.* 78
quod cuiusq. univerſit nom. aliâs enim quibusdam abſentibus vel intempeſtivè recedentibus, facilè impediri poſſet publica utilitas, quæ ſemper præferenda eſt privatæ, *l. utilitas. C. de primipilo. l. fin §. fin. C. de caduc. toll.* Modeſt. Piſt. *conſ 21 n. 87. vol. 2.*

CAPUT IX.

AN IMPERIUM SIT MAIUS IMPERATORE legitimè in regimine conſtituto, hoc eſt, num ſtatus & Proceres imperii ſuperiores ſint Imperatore?

SUMMARIA.

1. *An in imperio Romano ſummum & extremum regnandi ius penes imperatorem, an vero penes Proceres, & ſtatus imperii reſideat?*

2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. *Rationes, quibus aſtruitur, non penes Imperatorem ſeu Regem, ſed penes imperium & Regnum reſidere ſuperioritatis extremum.*

3. *Ex cauſa prima influxu operantur ſecunda. Ius omnepotentius eſt in cauſa, quàm in cauſato.*

10. *Verior, & iuſtitiæ magis conſona eſt ſententia, imperium non eſſe majus, hoc eſt, ſtatus, & Proceres imperii non eſſe ſuperiores Imperatore.*

11. *Ubi Maieſtas, ibi & ſuprema reſidet poteſtas, & ſuperioritas.*

12. *Omnibus & ſingulis ex plenitudine poteſtatis imperans, ſuperior, & major eſt illis, quibus imperatur.* 13. *Imperator omnibus & ſingulis imperii Proceribus ex plenitudine poteſtatis imperat.*

14. *Imperator Electorum, & omnium imperii ſtatuum privilegia confirmat. Confirmatio ſuperioris donum, & ius cenſetur.*

15. *Imperii corpus conſtat ex capite, quod Imperator eſt, & membris, quorum vices Proceres & ſtatus ſuſtinent.*

16. *Quo ſenſu auctoritas imperii, hoc eſt, Imperatoris & Procerum conjunctim accepti major ſit, quàm ſolius Imperatoris.*

17. *Reſpondetur ad contrarias rationes. Ad 1. Conſtituens non ſemper ſuperius eſt conſtituto.*

18. *Populus Lege regia transferendo omne imperium in Principem, ipſum conſtituit ſupra ſe: Princeps verò conſtituit alios poſt ſe Magiſtratus non ſupra ſed infra ſe.*

19. *Ratio ſubdubitandi. In omni conceſſione ſuperior poteſtas reſervatur concedenti.*

20. *Ratio decidendi per diſtinctionem.* 21. *Actus agentium voluntarii, ultra quàm fert arbitrium, non extendendi.*

22. *Ex cauſa prima influxu operatur ſecunda, in effectu conſtituendo, non vero conſtituto.*

23. *Ad 2. Imperator & ſummus Princeps dependet ab imperio vel regno, origine conſtitutionis & translationis, non vero actuali poteſtate gubernationis, & directionis univerſi.*

24. *Is ſummus imperii Dominus & Rex eſt, qui juriſdictionem univerſalem in omnibus imperii civibus fundatam habet.*

25. *In Imperatorem per electionem iuribus imperialibus translatis, Proceres imperii non poſſunt extendere manus ad ea, quæ ſunt reſervata & collata ei.*

26. *Ad 3. Princeps nõ tam populi beneficio quàm ipſius Dei ordinatione imperat. Neque tam populo, quàm Deo obnoxius eſt.*

27. *Electores nõ ex gratia, ſed ex officii neceſſitate, & jurisjurandi præſtiti religione Imperatore eligunt.*

28. *Ad 4. Omnia facta ſunt propter hominem, ſolus autem homo propter Deum.*

29. *Ad 5. Non omne, quod prius eſt, ſemper eſt dignius. Homo ſolus ad imaginem Dei creatus.*

30. *Ad 6. Cauſa dominii & proprietatis nihil commune habet, cum imperio, & ſuperioritate imperiali.* 31. *Separata eſt fundi proprietas à juriſdictione.*

32. *Proprietas & directum dominium non eſt de ſubſtantia regni ſeu regiæ dignitatis.*

33. *Majeſtas imperialis culminis longè eſt auguſtior & eminentior, verum proprietate.* 34. *Penes Imperatorem reſidet Majeſtas, & extrema ſuperioritas. Imperialis autoritas ſuperior, & potior æſtimatur imperii proprietate.*

35. *Imperatores ſuam auctoritatem præponunt imperii auctoritati.*

36. *In conſtitutionibus imperii ubi Imperator copulativè conjungitur cum imperio, ſemper ille præponitur.*

37. *Ad 7. Inter Pontificios nondum convenit, an Concilium ſit ſupra Papam.*

38. *Concilium ſupremum eſt Eccleſiæ tribunal. A Papa ad concilium appellatur.* 39. *Diſtincta & ſeparata ſunt dona Dei, ſacerdotium, & imperium. In Conciliis non obtinet humanæ poteſtatis auctoritas, ſed ſola divinarum literarum veritas.*

40. *Proceribus & ſtatibus imperii non exiſtentibus ſuperioribus imperatore, ab hoc ad illos non valet appellatio.* 41. *De ſubſtantia appellationis eſt, ut fiat ab inferiore, ad ſuperiorem.*

42. *Interpoſita appellatio ab inferiore ad non ſuperiorem ipſo iure non valet, deficiente appellationis ſubſtantiâ.*

43. *Nec conſuetudine induci poteſt, ut ad minorem vel inferiorem appelletur.* 44. *Conſuetudo non poteſt tollere ſubſtantialia actus, & tamen ſalvare actum.*

45. *Inferior vel minor non poteſt contra ſuperiorem de iure inſurgere.* 46. *Sic appellatione factâ aliquando ab Imperatore ad Cameram, denegati fuerunt Proceſſus.*

47. *An à ſummo Principe, ſive Imperatore, tanquam male informato, ad melius informandum appellare liceat? Negativæ fundamentum.* 48. *Exemplum adfertur eiusmodi appellationis reiectæ in cauſa quadam Principum quorundam imperii.*

49. *Ratio dubitandi*

50. *Exempla interpoſita eiusmodi appellationis adducuntur.* 51. *Etiam in imperio noſtro Romano.*

52. *Ratio horum exemplorum. Homines labi & errare poſſunt, in ſolum Deum ſumma cadit perfectio.*

53. *Ratio decidendi, & conciliandi.*

54. *Non omnis vox, vel decretum judicis, aut ſummi Principis reſcriptum ſententiæ nomen meretur, & in judicati autoritatem tranſit.*

55. *Causâ pleno iudicio ventilatâ, ac cognita, ſententiâq; latâ, appellans à Principe male informato, non eſt audiendus, ſed ſeverè coërcendus.*

56. *Ad exempla adducta reſpondetur in genere. Non exemplis, ſed legibus pugnandum. Non quid Romæ factum, ſed quid fieri oportuerit, inſpiciendum.*

57. *In ſpecie. Exempla adducta non ſunt uniformia, ſed unumquodq; ponderandum ſecundum ſuas circũſtantias. Ad exemplũ Epiſcopi Bambergẽſis, &c.*

58. Con-

58. Confirmatio nihil tribuit rei confirmatæ, ſed quod jam ante per ſe habet, firmat. 59. Nec tribuit jus, niſi reperiatur confirmabile.

60. Quando vitium non eſt purgabile, nihil operatur talis confirmatio, etiam à Principe facta.

61. Ad reliqua exempla reſpondetur.

62. Nihil incertius, quàm exemplis, & præjudiciis niti velle, quæ propter cauſarum figuras, & circumſtantias, etiam varia & diverſa exiſtunt. 63. Præjudicia non ſatis fundata in jure, in conſequentiam non trahenda.

64. Ad rationem dubitandi reſpondetur. Vtilius eſt Reip. ad extinguendas lites, unius aut alterius damnum negligi, quàm multis calumniantib. januam aperire.

65. Minora mala à majoribus vinci, & regi æquum eſt.

66 De ſupplicationis ejusmodi & reſtitutionis remedio, remiſſivè.

1 IN omni ordinatione † & diſpoſitione neceſſe
eſt devenire ad aliquod ſummum & extremum
ſupra quod nihil poni & eſſe poteſt in terris, &
quo tandem fiat recurſus: Hinc non inconvenienter
a multis quæſitum, an in Imperio Romano
ſummum illud & extremum regnandi
jus penes Imperatorem reſideat, an verò penes
Proceres & ſtatus imperii? Sunt qui affirmant
non penes Imperatorem ſeu Regem, ſed penes
imperium & regnum reſidere ſuperioritatis extremum.
Et ita poſt Brutum Bucher. *& alios à ſe
allegatos ſentit* Althuſ. *in Politic. c. 19. n. 12.* & poſt
eum Hœnon. *diſput. Polit* 2. Quorum hæc ſunt
præcipua fundamenta:

2 1. Conſtituens † majus eſt conſtituto.

Atqui imperium & regnum conſtituit Imperatorem & Regem. Ergò imperium & regnum eſt ſuperius Imperatore & Rege.

Ratio propoſitionis ſeu Majoris eſt; quia ex
3 cauſæ † primæ influxu operatur ſecunda, *l. peto,
§. prædium, ff. de legat. 2. l. neceſſari, ff. de peric. rei
vend. gl. in l. ſi ex duobus, ff. de aſſignand. liber* Zaſ. 2.
conſil. 1. num. 107. Ideoque jus omne potentius eſt
in cauſa quàm in cauſato, Bald *in l. 4 ff. de juſt. &
jur. & in l. digna vox, Cod. de legib.* nec plus eſt in
cauſato, quam procedit ab influente potentia
cauſæ, idem Bald. *ad l. 1 ff. de ſenat. & l. 1 C. de dignit.*
Gail. 2. *obſervat. 1. num.* 8. Weſenb. *conſil.* 50.
num. 20. Aſſumptionis veritas manifeſta eſt præſertim
in imperio, quia notorium eſt Imperatorem
ab Electoribus primariis imperii Proceribus
conſtitui.

2. Dependens non † eſt majus dependente. 4
Atqui Imperator dependet ab imperio. E.

3. Cujus beneficio † quis imperat, ei obno- 5
xius eſt, & imperium acceptum ferre debet.

Atqui Princeps populi & Procerum beneficio imperat. Ergò Princeps hiſce obnoxius eſt, & imperium acceptum ferre debet.

4. Propter † quod unumquodque tale eſt, id 6
magis tale eſt. [*Authent. multò magis, C. de SS. Eccleſ. l. cum quis, C. de natur. liber.* Sichard. *ad l. Reſpublic, num. 5 C. quib. ex cauſ. maior. in integr. reſtit.* Philip. Matth. 1. *conſil. Marp. 31. n. 26.*]

At Imperator & Rex eſt propter imperium & regnum. Ergò.

5. Omne prius † eſt dignius. [Dionyſ. Haly- 7
carnaſſ. *lib. 2. antiquit. Rom.* ubi dicit: Honoratius
eſſe prius, quàm poſterius.]

Imperium & regnum eſt prius Imperatore & Rege. Ergò.

6. Penes quem † eſt regni proprietas, ille ſu- 8
perior eſt eo qui nuda adminiſtrationis jura habet,
At penes imperium & Proceres ejuſdem eſt
regni proprietas, adminiſtratione Imperatori &
Regi conceſſâ, quod argumentum ponderat Althuſ.
d. c. 19. n. 12.

Sicut concilium † eſt ſupra Papam, ita etiam 9
æquum eſt imperium eſſe ſupra Imperatorem.

Verùm hiſce & ſimilibus non obſtantibus
contraria ſententia veritati & juſtitiæ magis con-
ſona, videlicet, imperium † non eſſe majus, h. e. 10
ſtatus & Proceres imperii non eſſe ſuperiores
Imperatore.

Nam 1. ubi eſt Majeſtas † ibi & ſuprema reſi- 11
det poteſtas & ſuperioritas, quia ſupra eam nullus
datur adſcenſus, Bald *conſil 439. num. 1 verſic.
duodecimo ſic argu.* Andr. Knich. *de iur. territ. c. 5.
num.* 70. Hering. *de fideiuſſ. cap. 4. num.* 55. At penes
Imperatorem legitimè in regimine conſtitutum
& non penes imperium reſidet Majeſtas, ut ſupra
*Claſſ. 2. cap. 2 per tot. & præſertim, num. 53. & ſeqq.
& Claſſ. 3. c. 11. n. 1. & ſeqq.*

2. Qui omnibus & ſingulis † ex plenitudine 12
poteſtatis, obſervatis tamen Dei & Regni legibus,
imperat, is utique ſuperior & major eſt illis
omnibus & ſingulis qui imperantur, [per tradita
Bald. *in proœm. decret. col. 4. & in proœm. Feud.
colum. 9. verſ. aliqua ſed pauca de Principe.* Deci.
conſil. 516. num. 8. Caſtrenſ. *in l. digna vox. Cod. de*

legib. quos allegat & ſequitur Tiber. Decian *reſp.*
19 *num.*153.*vol.*3. quia par in parem, multò minus
inferior in ſuperiorem nullum ſibi ſumere poteſt
13 imperium, per vulgata. Imperator † verò omnib.
& ſingulis imperii Proceribus, ſecundum Dei &
regni leges ex plenitudine poteſtatis imperat. R.
A. de Anno 1521. ſub tit. Ordnung deß Landfrie-
dens/ in pr. ibi: Entbieten allen vnnd jeglichen vn-
ſern vnd deß H. Reichs Churfürſten/ Fürſten/ Præ-
laten/ Graffen/ ꝛc. vnſern vnd deß H. Reichs Vn-
derthanen. Et in ead. conſt. ſub tit. Handhabung
deß Friedens §. Darauff befehlen wir allen vnnd
jeden auß Römiſcher Keyſerlicher Macht/ ꝛc. &
dixi fuſiùs de hoc argumento ſupra *dict. cap.* 2.
14 *Claſſ* 2. *numer* 70. 72. *& ſeqq.* [Præterea † Impera-
tor Electorum, & omnium imperii ſtatuum pri-
vilegia confirmat, ceu de Electoribus in ſpecie
diſponitur, *in Aur. Bull Carol. IV. cap* 2. & ex noto-
ria conſtat obſervantia. Confirmatio autem ſupe-
rioris donum & jus cenſetur, & penes quem eſt
jus confirmandi, is ſupremam habet poteſtatem,
Vult. 4. *conſil* 25. *n.* 53. poſt Bald. ſcribit M. Anthon.
Peregrin. *de jur. Fiſc. lib.* 1 *tit.* 1. *ſub. num.* 26. Bernh.
Græv. *pract. concluſ lib.* 2. *concluſ.* 1 *n.* 2. *&* 6.] Et his
argumentis plura addi poſſent, niſi allegatis ſupra
locis hoc thema diſcuſſum eſſet.
15 Deindè pro † maiori evidentia notandum, im-
perium non niſi abuſivè pro imperii Proceribus
dici poſſe, ſiquidem imperii corpus conſtat ex
capite, quod Imperator eſt, & membris, quorum
vices Proceres & ſtatus ſuſtinent. Sicut ita-
que corpus ſine capite perfectum cenſeri non
poteſt, ita nec imperium ſine Imperatore. Ideoq;
ne vacante imperii ſede corpus illud mutilum &
mancum redderetur, lege publicâ cautum ut ſta-
tim accidente vacatione ſint qui Imperatoris &
capitis vices interim gerant, qui imperii Vicarii
dicuntur, *Aur. Bull. tit.* 5. Itaque ſi propriè accepto
16 imperii vocabulo † imperium, hoc eſt, Imperato-
rem cum univerſis imperii Proceribus dicamus
eſſe majus ſolo Imperatore, hoc eſt, majoris effi-
caciæ eſſe decreta & negotia quæ Imperatoris &
univerſ. imperii conſenſu, quàm quæ à ſolo Impe-
ratore contra morem & legem patriæ ſuſcipiun-
tur & expediuntur, & hoc ſenſu admitto auctori-
tatem imperii, hoc eſt, Imperatoris & Procerum
conjunctim accepti maiorem eſſe, quam ſolius
Imperatoris. [Licet enim Auguſtius Imperatoris
tribunal, in Comitiis aſſidentibus imperii Proce-
ribus & ordinibus cenſeri poſſit, non tamen ma-
ius, eſt, aut ſuperius, cuius intuitu appellatio pro-
cedere queat, *c. Romana Eccleſia, de appell.* Conrad.
ab Einſiedel *in tract. de Regalib. cap.* 2. *num.* 58.]
Sed cum alio ſenſu diſſentiẽtes id accipiant, ita co-
que ad eorum argumenta erit reſpondendum.
Ad 1. reſpondetur. Conſtituens † non ſemper 17
ſuperius eſt conſtituto. Aut enim aliquis conſti-
tuit aliquem ſupra ſe, conferendo in ipſum ius
ſummæ poteſtatis, & utique non manet conſti-
tuens ſuperior conſtituto. quia duo æque ſumma
in eodem rerum ſtatu, ſtatui non debent. [Confer.
Crani. *de pace Relig part.* 1. *problem.* 3. *pag.* 38. *col.* 2.
Arniſ. *de Auctorit. Princip. in ſubd. cap.* 1. *n.* 51. *& paſ-
ſim.*] Aut verò aliquis conſtituit aliquem infra ſe
& tunc conſtituens manet ſuperior. Sic populus
per L. Regiam † transferendo omne imperium in 18
Principem, ipſum ſupra ſe quoad iuriſdictionem
& reipub. gubernationem conſtituit: [Confer.
Decian. *reſp.* 19. *num.* 27. *& ſeqq. vol.* 3] Princeps
verò rurſus conſtituit Proconſules & Præſides
provinciarum, aliosque ſuperiores poſt ſe Magi-
ſtratus, non tamen ſupra ſe & ut in ipſum impe-
rium uſurpent, ſed in populum, poſt ipſum tamen
l. 8. *ff. de offic. Proconſ. l* 4. *ff. de offic. Præſid.* Sic Cardi-
nales [creantur a Papa, cum voto aliorum Cardi-
naliũ conſiſtorialiter, Cardin. Tuſch. *pp. concluſ.*
98. *lit.* C.] Et hi rurſum conſtituunt Papam, ſicut
& Capitulares, Epiſcopum, neque tamen vel Car-
dinales Papâ, vel Capitulares Epiſcopo ſuperio-
res exiſtunt. Huic rurſus ſubdubitando opponi
poteſt, quod in omni † conceſſione ſuperior po- 19
teſtas reſervetur concedenti. Bald *conſil* 333. *co-
lum.* 2. *lib.* 1. Ideoque ita ſemper intelligenda, ut
majoria ſupremaque poteſtas, & quæ ad eam tu-
endam pertinent reſervata cenſeantur, ut ex eod.
Bald. *conſil.* 327. *nu.* 7. *lib.* 1. tradit Meichſner. *Tom* 2.
lib. 1. *deciſ.* 6 *num.* 40 *& ſeq.*
Pro ratione verò † decidendi diſtinguendum 20
inter tranſlationem ſupremi imperii & conceſ-
ſionem iuriſdictionis à Principe factam his, qui
in partem ſollicitudinis aſſumpti ſunt. Itaque
tradita Baldi non loquuntur de translatione im-
perii ſummi, qualem facit populus conſtituendo
ſupra ſe ſummum Principem: Sed de conceſſio-
ne iuriſdictionis & imperii, qualẽ ſummus Prin-
ceps facere conſuevit inferioribus a ſe, ad ſuble-
vationem curarum & ſollicitudinis, in qua † quia 21
hoc non agitur ut ſuperior quis reſpectu conce-
dentis conſtituatur, meritò cenſetur reſervata
Maioria, & ſuperior poteſtas, ne actus agentium
voluntarii

voluntarii ultra quàm ferat arbitrium extendantur, *l. obligationem, §. 1. de obligat. & act. l. non omnis, ff ſi. cert. pet.* Meichſner. *Tom. 2. lib. 1. deciſ. 4. num.* 77. Ad principalis propoſitionis rationem adductam
22 reſpondetur, quod quidem † ex cauſæ primæ influxu operetur ſecunda, in effectu conſtituendo, non verò conſtituto. Deinde illa maxima procedit in cauſis permanentibus, non verò tranſeuntibus. Poteſtas autem quam populus cõſtituens Principem habuit, non permanſit penes populum ſed tranſivit in Principem.

Sic adhuc hodie vacante imperii ſede ipſis imperii ordinibus ſuprema juriſdictio habitualiter ineſt, & per ſereniſſimos imperii Vicarios actualiter exercetur, donec novus Imperator eligatur, in quem ipſo electionis jure non cumulativè ſed privativè ſuprema poteſtas tranſit, neque penes eligentes permanet.

23 Ad 2. reſpondetur, Imperatorem † & ſummum Principem dependere ab imperio vel regno, origine conſtitutionis & tranſlationis, non verò actuali poteſtate gubernationis & directionis univerſi. Nam reſpectu hujus non Imperator ab imperio dependet, ſed univerſi imperii cives ab Imperatore tanquam ſummo capite, dummodò ſecundum imperii leges gubernationem dirigat,
24 dependent. Is enim eſt ſummus † imperii Curator, Dominus & Rex, qui juriſdictionem univerſalem in omnibus imperii civibus fundatam habet; & ratione ejus omnia rectè ab ejus juriſdictione dependere dicuntur, Jaſ. *in l. cunctos populos, num 2. & 8. C. de ſumm. trinit.* Bart. *in extravagant. ad reprimendum, verb. totius orbis,* Andr. Geil. 1. *de pac. publ. c. 11. num.* 4. Meichſner. *tom.*
25 *2. lib. 1. deciſ. 6. ſub num 76. fol 635.* Ideoque † poſtquam in Imperatorem tranſlata ſunt, post electionem jura imperialia, Proceres imperii non poſſunt extendere manus ad ea, quæ ſunt reſervata & collata ei, per ea quæ tradit M. Anthon. Natt. *conſil. 12. num. 2. arg. l. 1. §. de qua reſtitutione, tum notat. ibid. à* Bart. *& per eund. in l. infamem, de publ. judic.*]

26 Ad 3. reſpondetur. Principem † non tàm populi, beneficio, quàm ipſius Dei ordinatione imperare, *Roman. 13. v. 1. Prov. 8. v. 15. l. 1. C. de vet. jur. enucl. Nov. 73. in præfat. §. 1.* R. A. de Anno 1548. *in pr.* Hinc ſolium Regis dicitur ſolium Dei, *2. Chronic. cap. 9. v. 8 & dixi ſupra Claſſ. 1. c. 2. num. 2 3. 4 5. & ſeqq.* neque tàm populo quàm Deo obnoxius eſt, *Pſalm. 51.* cui de ſuo officio rationem reddere cogetur, *1. Sam. c. 12. Deuter. c. 17. v. 18.* Sic quam-
vis † Imperator Romanus ab Electoribus conſti- 27
tuatur, non tamen Electorum beneficio, ſed Dei gratiâ ſe regnare profitetur. Neque enim ex gratia, ſed ex officii neceſſitate & jurisjurandi præſtiti religione Electores Imperatorem eligunt, *Aur. Bull. tit. 1. §.* Wann es auch darzu kommen/ *& dixi ſupra Claſſ. 1. c. 2. n. 177.*

Ad 4. argumenti † propoſitionem reſpon- 28
detur illam non in omnibus & ſemper procedere, ſed ſaltem in cauſis naturalibus & eſſentialiter connexis, & per ſe agentibus, non verò in voluntariis. Sic Medicus eſt propter ſanitatem, non tamen inde efficitur ipſum eſſe magis ſanum ipſa ſanitate. Pariter non ſequitur, Chriſtus paſſus eſt propter genus humanum. Ergò genus humanum eſt dignius & majus ipſo Chriſto Salvatore. [Quo pertinet illud Scaligeri: omnia facta ſunt propter hominem, ſolus autem homo propter Deum.]

Ad 5. reſpondetur. Non † omne quod prius 29
eſt, ſemper eſſe dignius; quia & ovum prius eſt pullo, nec tamen dignius. Sic ſemen ex quo formatur homo prius eſt ipſo homine, nec tamen propterea dignius eſt [Et conſtat ex hiſtoria creationis, animalia bruta, & cætera Dei opera fuiſſe creata, ante hominem, *Geneſ. cap. 1.* Nec tamen propterea homine digniora, qui ſolus ad Dei imaginem creatus, *ibid. v. 26.*] Deinde prius manendo tale poteſt eſſe dignius. Conſtituto autem Principe ſummo, is eſt primus & ſummus.

Ad 6. reſpondetur. Nihil commune habere 30
cauſam Dominii † & proprietatis cum Imperio & ſuperioritate imperiali, Oldrad. *conſ. 176.* Dec. *conſil 528 num. 9.* Petr. Frider Mindan *de proceſſib.*
lib. 1. c. 34. num. 29. Separatam † eſſe fundi proprie- 31
tatem a juriſdictione poſt alios trad. Andr. Geil. *2. obſerv. 62. num. 9.* Nec enim is qui ſuorum ædificiorum Dominus eſt, imperii jus in illis habet, Anton. Vacc. *ad l. 2. de rerum diviſ.* Nam proprie-
tas † & directum Dominium non eſt de ſubſtan- 32
tia regni ſeu regiæ dignitatis, quia illa non Principi ſed coronæ, ſceptro & ſolio regio inſeparabiliter cohæret, ut eruditè tradit Car. Molin. *in conſuetud. Pariſienſ. tit. 1. §. 2. gl. 4. num. 1. & 17.* ubi
id fuſius perſequitur. Cum itaque † Majeſtas im- 33
perialis culminis & Principalis dignitatis longè ſit auguſtior & eminentior quam rerum proprietas, quæ penes quemlibet etiam ruſticum & privatum pro modo bonorum ſuorum reſidet, non

propterea imperium ſeu potius ſceptrum & ſo-
lium imperiale, penes quod reſidet regni pro-
prietas ſuperius erit cedendum Imperatore, pe-
34 nes quem reſidet Majeſtas † & extrema ſuperio-
ritas, cujus effectus eſt omnibus dominari, man-
dare, præcipere omnibus modum & normam
præſcribere, rerum etiam ſuarum proprietate u-
tendi. Indeque non immeritò imperialis aucto-
ritas [qua in orbe Chriſtiano nulla eſt major, te-
ſte JCto eximio, Johan. Oldendorp. 2. *conſ. Marp.
5. num 96.*] ſuperior & poſterior æſtimatur impe-
rii proprietate.

Et ne hoc ſine fundamento aſſerere videar, ex
noviſſimis imperii probari poteſt conſtitutioni-
35 bus, † Imperatores ſuam auctoritatem præpone-
nere imperii auctoritati, R. A. zu Augſp. de Anno
1566. §. Demnach in 64 Jahr / ibi: zu Erhaltung vnſer
vnd deß H. Reichs Authoritet. [Et R. A. de Anno 1567. §.
Aber doch da ſie ſich / ibi: Auch Erhaltunge vnſerer vnd deß
H. Reichs Auctoritet / Reputation vnd Hoheit Item de
Anno 1594. §. Dieweil dann vorangezeygt / ibi: Damit die
Sache mit vnſerer vñ deß H. Reichs Authoritet ins Werck
komme.] Similiter in omnibus aliis diſpoſitioni-
36 bus † Conſtitutionum imperialium, ubi Impera-
tor copulativè conjungitur cum imperio, ſemper
ille præponitur: Vnſer vnd deß H. Reichs Stande / R. A.
de Anno 1555. in pr. vnſer vnd deß H. Reichs Churfürſten / R.
A. de Anno 1524. in pr. & paſſim, vnſer vnd deß H. Reichs
ſchwere Vngenade / R. A. zu Augſpurg / de Anno 1530. §.
Vnd dieweil vnſer Fürſt vnd Glied deß H. Reichs / Reichs
A. de Anno 1544. in princ. vnſer vnnd deß heiligen Reichs
Stadt / d. Receſſ. de Anno 1555. & paſſim. Idem et-
iam fecerunt ſtatus & Proceres imperii abſente
Imperatore in Comitiis Auguſtanis, R. A. de An-
no 1525. circa finem principii, & R. A. zu Eßlingen / de An-
no 1526. in pr. ibi: Vnnd alſo mit fleiß vnd trewen thun vnd
handeln ſollen / als ſie der Keyſerlichen Majeſtat vnd dem H.
Reich vermand vnd ſchuldig ſeyn / & ibid. in §. Nach dem
cum multis ſimilibus.

37 Ad 7. reſpondetur, inter ipſos Pontificios †
nondum convenire, an Concilium ſit ſupra Pa-
pam. Nam multi ſtatuunt ex Canoniſtis, Papam
eſſe ſupra Concilium & a Concilio etiam uni-
verſali appellari ad Papam, Cardin. Alex. *in rubr.
num. 35. verſic. ſed quid de Concilio univerſali & nu.
36. de Appellat. quem ſequitur* Cardin. Jacobat. *in
tractat. de Concil. lib 10. art 2. n 1. & ſeq* [Thom.
Companell. *de Monarch. Hiſpan. cap* 18. Cardin.
Tuſch. *practicar. concl. 552. num 1. verb. Concilium,*
ubi hoc dicit probari lege divina, naturali & hu-
mana, idque ibidem multis adductis latè proba-
re conatur. Item Johan. Azorii. *inſtit. moral. lib. 4.
cap. 13. part. 2.*] & ſi aliquod emergat dubium,
quod explicatione indigeat, recurrendum eſſe
ad Papam tradit Gregor. Toloſan. *de Appell lib. 1.
c. 6. num. 2. in fin* Sigiſmund. Scacc *de Appellat q. 8.
ſub. numer* 100. *verſic. tempera hanc limitationem,*
quod utique fieri non poteſt, niſi Papa ſtatuatur
ſuperior, quia appellatio devolvit cauſam ad ſu-
periorem, *l 1. ff. de Appellat. cum ſimilib* Deinde
etiam ſi oppoſitum † argumentum in Conciliis 38
admittamus, prout libenter admittimus, [cum
Concilium ſupremum ſit Eccleſiæ tribunal, ut
notavit Johan Sleidan. *comment lib. 14. p. m. 315.*
Videatur Gerſon. *de exam. doctrin. part. 1. conſider.*
2. Franciſc. Zabarell *de Schiſmat. auctor. Imp toll.*
Andr. Frici. *lib. 4. de repub. emend. cap. 5.* quos & a-
lios allegat Andr Oſiand *in tract. Pap. non Pap. tit.
de concil. 12.* Dauth. *de teſtam. ſub num 36. in notat.
verſ.* Hoc expeditum eſt, ubi etiam refertur de
Philippo Galliæ Rege, qui Anno 1302 à Papa
ad Concilium appellarit. Adde alios auctores &
rationes pro hac ſententia allegatos, apud Azor.
inſtitut. moral. lib. 4. cap. 13 part. 2.] Non tamen † 39
inde rectè infertur idem obtinere quoad impe-
rium; quia diſtincta & ſeparata ſunt dona Dei
ſacerdotium & imperium, *Nov. 6 in pr.* neque in
Conciliis quicquam obtinet auctoritas huma-
næ poteſtatis, ſed ſola divinarum literarum ve-
ritas, ut infra ſuo loco ubi de Conciliis agemus
latius proſequemur.

Ex hujus quæſtionis reſolutione & illa depen-
det, an ab Imperatore ad imperium appellari † 40
poſſit? Si enim imperium, hoc eſt, Proceres &
ſtatus imperii non ſunt ſuperiores Imperatore,
neque ab hoc ad illos valebit appellatio. Hinc
Ulpianus: Stultum eſt inquit, illud admonere à
Principe appellare fas non eſſe, cum ipſe ſit qui
provocatur, *l. 1. §. 1 ff. à quib. appell. non lic.* Spec.
tit. de Appellat. §. videndum reſtat. in pr lib. 2. Ma-
rant. *in ſpec part. 6. ſu tit. de Appellat. num* 248.
[Tileman. de Benign. *Pentecoſt. 8. obſ. 1. num. 19.*
Qui & ſupremus æquitatis terminus dicitur, per
tradita, Vult 3. *conſil. Marpurg. 35. num.* 88.] Nam
de ſubſtantia † appellationis eſt, ut fiat ab infe- 41
riore ad ſuperiorem, *d. l. 1. §. 1. de appellat. Nov. 23.
c 4.* [Confer. Tiber. Decian. *reſp. 14. nu. 12. vol 3.*]
Indeque interpoſita appellatio † ab inferiore 42
ad non ſuperiorem ipſo iure non valet, deficien-
te appellationis ſubſtantia, Azo. *in rubr. num. 19.
C. de Appellat.* Bart. *in dict. l. 1. §. ſi quis, 3. ff. de eod.*
quod ita procedit, ut ne conſuetudine † con- 43
trarium induci poſſit, ut videlicet ad minorem

vel in-

vel inferiorem appelletur, *gloſſ. in c. 2. in verb. offi-*
cial. de conſuet. in 6. Feliu. *ad rubr. de Appell.* Ma-
rant *d. part. 6 ſub tit. de Appellationibus art. 2. ſub*
num. 3. Rebuff. *in tractat. de Appellat. in Princ.*
[Quia eo ipſo inferiorem ſuperiorem efficeret,
per tradit. Gylmam. *in ſymphorem part. 1. tit. 2.*
vot. 1. ſub nu. 53. & nu. 55. ubi aliam adhuc addu-
44 cit rationem. [Ratio eſt, quia conſuetudo † non
poteſt tollere ſubſtantialia actus, & tamen ſalva-
re actum, Sigiſmund. Scacc. *de Appellat. q. 2. num.*
6. verſ. ratio rationis eſt. Ad ut modò dictum de
ſubſtantia Appellationis eſt ut appelletur ad ma-
45 jorem. Cum enim inferior † vel minor non poſ-
ſit contra ſuperiorem de jure inſurgere, appella-
tio ad inferiorem ſerviret de vento, ut ex Ferra-
rienſ. dicit idem Scacc. *d. loc.* Sic nec à Papa ad
Cardinales provocationem valere, poſt alios à ſe
allegatos idem Scacc. *d tract q. 8. n. 64. docet.* Sic
46 cum aliquando † à ſententia ſummi principis
ſeu Imperatoris in Sachen die Land vnd Leut
antreffen / appellaretur ad Cameram, denegati
fuerunt Proceſſus Episcop. zu W. B. contra Naſ-
ſaw Anno 4?, ut teſtatur Auct. *deciſ. com. ſeu præ*
judic verb. Cæſaris cum Camera concurſus.

[Ex iisdem ferè rationibus decidi poteſt quæ-
ſtio huic connexa: an videlicet, à ſummo Princi-
47 pe ſive Imperatore, † tanquam malè informa-
to, ad melius informandum appellare liceat? Ne-
gativæ enim reſolutionis fundamentum deſumi
poteſt, ex *d. l. 1. §. 1 à quib appell. non licet.* Et alias
etiam in quovis judice reprobata eſt appellatio
ab eodem, ad eundem Beroa. *quæſt. 8. num 1* & in
ſpecie Pet. Heig *lib. 1. quæſt. 10 n. 14. & ſeqq* Andr.
Geil. *1. obſ 155. num 7.* ubi maſculè ſcribit, abſur-
dum eſſe ita appellare, quaſi verò Cæſar incon-
ſultè ſuas ſententias proferat, tot proceribus im-
perii præſentibus & conſiliariis adhibitis, atte-
ſtaturque quoſdam ea li tutelâ uti voluiſſe, ſed
repulſam communi ſtatuum voto paſſos fuiſſe.
Et memini ipſe † cum in quadam cauſa verten-
48 te inter Principes imperii quorum nomina jam,
lite ſopitâ & finitâ ſubticeo, à parte rea ejuſmo-
di appellatio iterato tentaretur, non ſolum per
reſcriptum Cæſareum, cum reprehenſione 16
Aprilis Anno 614. rejecta, ſed & Notarius iſte,
qui deſuper inſtrumentum confecerat, officio &
privilegiis Notariatus exauctoratus & exutus
fuit.

Pro ratione dubitandi † poſſunt adferri *text.*
in l. 1. in princ. verſ. Rurſus, ff. quando Appellandum
ſit, & intr. quâ temp. qui text. eſt Canonizatus *in*
c. biduum, 29. § rurſus illud, pen. 2 quæſt. 6 quibus in
locis diſerte conſtitutum eſt, ſi ad præſidis rela-
tionem aut conſultationem Imperator ſenten-
tiam protulerit, provocationem permiſſam eſſe.
Præterea adduc. poſſunt nonnullorum Dd. au-
ctoritates, & exempla contrariam ſententiam
comprobantia. Eam enim tuetur Bald. *in l. 1. C.*
de Relat. & in l. 1. §. quæſitum, ff. de appell. Rebuff.
in tractat. de ſupplicat quæſt. 9. poſt princ. quem al-
legat, neque tamen improbat Bender. *de Reviſ.*
concluſ. 37. Jacob. de Conch. *lib. 10. art. 1. num 46.*
quem allegat & ſequitur Hieron. Treutler. *diſp.*
33. theſ. 4 lit. d. in notat volum. 2. ac plurimis addu-
ctis rationibus & auctoritatibus noviſſimè tue-
tur Erneſt Cothman. *conſil. 4. n. 18. & mult. ſeqq.*
volum 4. Exempla quod attinet, † primo loco 50
adferri ſolet illius Græci, quiſquis fuit, qui à Re-
ge Macedoniæ malè ad eundem bene conſul-
tum provocavit. Eodemque genere provocandi
uſum eſſe Ludovicum Burbonium, Principem
Condæum Anno 1560. a ſententia Franciſci II.
Regis Francorum, quam in ſenatu causâ cogni-
tâ tuliſſe dicebatur, teſte Johan. Bodin. *de Rep.*
lib. 1. cap 10. in capit. 4. Majeſt. verſic idem judican-
dum nobis, p. m. 256. Neque in imperio Romano
† exempla deficiunt. Conſtat enim Wigandum 51
Epiſcopum Bambergenſem, à ſententia contra
ipſum a Carolo V. Imperatore pro Alberto Mar-
chione Brandenburgenſi lata, quaſi malè infor-
mato ad melius informandum, appellaſſe, eamq;
appellationem admiſſam fuiſſe à Cæſare; quod
factum Anno 1552. & repetitum 27 Martii & 9.
Juni Anno 1553. aſſiſtentibus Franconiæ ſtati-
bus, ejuſque rei mentionem facit Johan Sleidan
in Commentar. lib. 24. verſ. Galli interim. & verſ.
Hoc ipſo tempore Henricus & Wilhelmus Duces
Lunæburgenſes, in cauſa contra Hamburgum
& Magdeburgum Anno 1569. Duces Megapoli-
tani in cauſa Seſſionis contra Juliacenſem in
Comitiis, 7. Auguſti Anno 1576 Item Bulau &
Wackerbartens contra Ducem Saxoniæ Lawen-
burgenſem 17. Septembr. Anno 1601. Fridber-
genſis Senatus, in cauſa Status, contra Burggra-
vium, Anno 1612. Duces Saxoniæ Winarienſes,
contra Aldeburgenſes, in cauſa præcedentiæ &
primogenituræ, 12 Febr Anno 1608. Quæ Ap-
pellatio inſinuata eſt Pragæ in aula Cæſarea 24.
Auguſti Anno 1608.

Ratio horum Doctorum & exemplorum, † 52 ra-

non

non tam ex jure conſtituto, quàm indè deduci-
tur. quod negari non poſſit nonnunquam ſen-
tentiis ſummi Principis aut Cæſaris, aliquem
gravari. Sunt enim homines, qui labi & errare
poſſunt, ac in ſolum Deum ſumma cadit perfe-
ctio, teſte Comin. *in præf. & d. xi inſr. lib. 2. Claſſ. 1.*
cap. 4. ſub num. 8.

53 Pro ratione decidendi † & conciliandi fa-
ciunt tradita ab Heig. *d. quæſt. 10 num. 23. & ſeqq.*
tunc demùm affirmativæ partis allegationibus
locum eſſe, quando extrajudicialiter, ad relatio-
nem alterius partis ſummus Princeps reſcripſit
aut judicavit, eique per preces falſas aliquid nar-
ratum & ſuggeſtum fuerit. Atque ita in his ter-
minis, ubi ad nudam Præſidis relationem vel
conſultationem, altera parte non vocata, non
audita, neque cauſa diſcuſſa aut cognita Prin-
ceps ſummus aliquid ſtatuat vel reſcribat, præ-
54 dicta procedunt. Neque enim † omnis vox vel
Decretum judicis, aut ſummi Principis reſcri-
ptum, ſententiæ nomen meretur, & in judicati
auctoritatem tranſit, per tradita Matth. de Afflict.
deciſ. 191. n. 5. Meichſner *deciſ. Camer. 19 n. 98 99.*
Tom. 3. Menoch. *remed. recuper. poſſeſſ. 15. n. 143. &*
ſeq. Johan. Gœdd. *conſil. Marp. 26. n. 82. & ſeq. vo-*
55 *lum. 1* Quando verò Princeps, † cauſá pleno ju-
dicio ventilata ac cognita, auditis hinc indè par-
tibus, in ſacro auditorio ſententiam protulerit,
audiendum non eſſe, allegantem, Principem non
fuiſſe informatum, *arg. l. humanum C. de legib. l. un.*
de offic. præfect. prætor. l. pen. de his quæ teſtam. del. l.
ult. de hered. inſtit. l. filius, 97. de legat. 3. ſed potiùs
ſeverè coërcendum eſſe, Frehet. *de exiſtimat. lib. 1.*
cap. 12. num. 12. & ſeqq.

Exempla quod attinet in genere reſponde-
56 tur, † non exemplis, ſed Legibus pugnandum
eſſe. Leges autem ſtultum eſſe pronunciant, à
ſummo Principe appellare velle, per tradita ſu-
pra. Neque quid Romæ aliquando factum eſt,
ſed quid fieri oportuerit inſpiciendum eſſe mo-
nemur à JCto *in l. ſed licet, 12. ff. de offic. Præſid.* Quid
enim humanum non molitur ingenium? Hinc
Juſtinian. Imp. Nihil inter homines, ſic indubi-
tatum eſſe, ut non poſſit, licet ſit valdè juſtiſſi-
mum, ſollicitam ſuſcipere dubitationem, *Nov.*
57 *44. cap. 1.* Deinde reſpondetur † exempla addu-
cta non eſſe uniformia, ſed unumquodque pon-
derandum eſſe ſecundùm ſuas circumſtantias.
Quod enim attinet exemplum Epiſcopi Bam-
bergenſis, conſtat ex hiſtoriis, Carolum V. Im-
peratorem, extrajudicialiter abſque præviâ cau-
ſæ cognitione in bello Germanico, intuitu boni
publici, gratificari voluiſſe Alberto Marchioni
Brandeb. confirmando pacta quædam, ab Epi-
ſcopo per vim extorta. Confirmatio † autem ni- 58
hil novi tribuit rei confirmatæ, ſed quod jam
antè per ſe habet, firmat, *text. in c. 1 de confirm. util.*
vel inutil. c. cum dilecta §. nuper autem eod. tit. cum
ſimilibus multis allegat à Geil. *2. obſ. 1. n. 3.* Weſenb.
1. conſil. 4. n. 47. & ſeq. Neq; † tribuit jus ubi repe- 59
riatur confirmabile, & id ponatur in eſſe, *l. Aure-*
lius, ff. de liber. legat. juxta Bald. *in c. ex literis. de fid.*
inſtrum. Matth. de Afflict. *deciſ. 4 c. 4. n. 3.* Hieron.
Treutler. *conſil. 108. n. 2. 6. 7. & ſeqq.* Cum itaq; iſta
pacta de jure ſubſiſtere non potuerunt, neq; per
confirmationem ſive extrajudicialem Cæſaris
pronunciationem ſententiæ legitimæ latæ aucto-
ritatem adipiſci debuerunt. Quando enim † vi- 60
tium non eſt purgabile, nihil operatur talis con-
firmatio etiamſi à Principe acta ſit, Felin. *in c. ex*
qua, n. 3. de re iudic. Gylman *in Symphorem. Tom. 2.*
part. 2. vot. 48. nu. 48. Non immeritò itaq; Cæſar,
de capitulis illius tranſactionis tempore guerræ
& belli initæ cognitionem Cameræ permiſit. Re-
liqua exempla, † quod attinet, vel ex præcedenti 61
diſtinctione metienda & determinanda ſunt, vel
cum Geil reſpondendum eſt, ita Appellantes re-
pulſam tuliſſe. Et noviſſimum memini exemplū
in aula Cæſarea Pragæ 6. Aprilis Anno 1628. ubi
in cauſa quadam ita fuit per S. Conſilium Cæſa-
reum aulicum Decretum: Daß Jhr. Kay. Maj.
die Appellation a Cæſare malè informato ad me-
liùs informandum, als nichtiglich vnd Strafmäſ-
ſiger weiſe eingewandt/die auch an ſich ſelbſtē nul
vnd nichtig/von Röm. Keyſ. Macht hiemit caſſi-
ren vnd vffheben/ꝛc. mandando paritionem ſub a-
miſſione & privatione privilegiorum. Nihil itaq;
† incertius, quam exemplis & præjudiciis eius- 62
modi niti velle, quæ vel de facto procedunt vel
propter varias cauſarum figuras & circumſtantias
etiam varia & diverſa exiſtunt multiplicemque
diſtinctionem admittunt. Andr. Knich. *de veſtit.*
pact. part. 1. cap. 1. nu. 293. Fichard. *conſil. 59. num. 8.*
& ſeqq. lib. 4. Vultei. *1. conſil. Marpurg 34. num. 53.*
Indeque lubricum valdè ab exemplis deſumitur
argumentum, Dionyſ. Gothofred. *ad rubr. C. res*
inter alios acta. Vultei. *ad § præiudiciales num. 6 In-*
ſtit. de action. Ideoque † præiudicia non ſatis fun- 63
data in jure, in conſequentiam trahi non de-
bent, Pruckman. *conſil. 42. num. 16.* Neque ratio † 64
pro af-

pro affirmativa adducta eius eſt ponderis ut propterea à iure conſtituto recedamus. Ad eam enim reſpondet Heig. *d. quaſt.* 10. *num.* 15. Quod utilius ſit Reipub. ad extinguendas lites unius aut alterius damnum negligi, quam multis calumniantibus ianuam aperire, cum rariſſimi ſunt qui ſe iuſtè reputent condemnatos. Denique
65 † ſemper minora mala à maioribus vinci & regi æquum eſt, ut in hac ipſa re ad Frideric. III. Imper. ſcripſit Æneas Sylv. *de orat. & auctorit. Imper. c.* 21. & 23. Latiſſimè hanc ſententiam tuetur, & contraria eruditè refellit Conrad ab **Einſiedel** *in tractat. de Regalib cap.* 2. *num.* 55. *& ſeqq.* ubi dicit, contrariam opinionem licet non ſit deſtituta exemplis, ex iuris tamen legumq; præſcripto, appellationis formâ & natura contemplatâ neutiquam ſibi videri probandam, ſed ex omni appellationum agro exſtirpandam, & ad ſupplicationum areolas transferendam eſſe. De
66 eiuſmodi ſupplicationis † & reſtitutionis remedio, vid. noviſſimè *Acta Noribergenſ contra Magiſtrum Ordin. Teutonici fol.* 137. *& ſeqq.* adde Andr. Cludi. *rer. quotid. cap.* 8. *ſect.* 4 *num.* 141. *& ſeqq.* ubi quod non ſemel ſupplicatione in aula Cæſarea interpoſita, dein iuſtificationem exhiberi curaverit; Hoc tamen diſſimulare ſe non poſſe, utroque caſu ſupplicationem nullius effectus fuiſſe, ſed priorem ſententiam confirmatam & executoriales decretas. Vix enim eſt ut credamus inquit, eosdem eandem a ſe latam ſententiam, reformaturos eſſe. Hactenus ille, ubi plura vide.]

CAPUT X.

DE RELIQUIS IMPERII IMMEDIATIS CIVIBUS, QUI NON SUNT STATUS IMPERII.

SUMMARIA.

1. *Sunt in imperio cives immediati, neminem niſi Imperatorem & imperium recognoſcentes, qui tamen non ſunt ſtatus imperii.*
2. *Copula natura eſt, ut ponatur inter diverſa.*
3. *Latiùs patet immediatè ſubiectum, quàm ſtatum eſſe.*
4. *Tales ſunt Nobiles quidam in Franconia, Suevia, & ad tractum Rheni.* 5. *Hiſce in locis etiam reperiuntur, qui ſuis Principibus, quorum in territorio domicilium habent, iisq; homagium præſtant, ſubſunt, & parent.*
6. *Quidam Nobiles immediatos ſtatibus imperii annumerant.*
7. *Hi Nobiles votum & ſeſſionem in comitiis imperii non habent, neq; in matricula reperiuntur. Indeq; ad ſtatus imperii referri non poſſunt.*
8. *Olim Nobiles imperii ius comitiorum habuerunt.*
9. *Quomodo hoc ius amiſerint, non convenit inter Doctores.*
10. *Nec ius Archivi habent.*
11. *Nec Nobiles coniunctim dici poſſunt ſtatus imperii. Nec coniunctim ad comitia vocantur.*
12. *Ab Imperatore & imperii ſtatibus aliquo decreto, poſteà demùm cum Nobilitate iſta de rebus decretis tractatur.*
13. *Quare Nobiles immediati ad ſtatuum imperii Diætas vocari deſierunt, opinatio Beſoldi.*
14. *Hi Nobiles plerunq; vicinorum Principum ſunt vaſalli, in eorum territorio regalia habentes.*
15. *Ius venandi Nobilibus conceſſum rarò ultra minores feras,* **Niederwild**/*ſe extendit.*
16. *Caſtra ab hiſce Nobilibus poſſeſſa, iisdem privilegiis & iuribus utuntur, quibus civitas, vel alia univerſitas immediata.*
17. *Ad horum Nobilium claſſem non ſunt referendi illi, qui in aliorum Principum territorio habitant, multis privilegiis gaudentes, nihilominus tamen mediati & ſubditi exiſtentes.*
18. *Sunt & quædam collegia Canonicorum libera, immediatè Cæſari, & imperio in civilibus parentia.*
19. *Capitula Cathedralium Eccleſiarum imperio immediatè ſubiecta non ſunt, ſed ſuo Metropolitano, vel Epiſcopo. Vacante tamen ſede, ad Comitia capitula eiuſmodi vocantur.*
20. *Multæ Civitates ſtatus imperii non ſunt, ſed tamen per privilegium exemptæ à mediata inferiorum ſubiectione.*
21. *Caſtra & Burggravii Ganerbiorum immediatè quidem imperio parent ſtatum tamen imperii non repræſentant.*
22. *Multi Duces, & Civitates Italiæ dicuntur Principes, & Civitates imperii, & tamen non ſunt ſtatus.*
23. *Multi ex commendatoribus ordinis Teutonici immediatè imperio parent, qui tamen non reperiuntur in Catalogo ſtatuum imperii.*
24. *Commendator provincialis Haſſiæ immediatè imperio non paret, ſed pro ſtatu Haſſiæ ſe gerit, in Comitiis provincialibus inter Prælatos Haſſiæ pri-*

mum locum teneſ &c. 25 *Alii Haſſia, & Thuringia commendatores ad hanc Balliviam pertinentes, Hi Saxonia, illi Haſſia ſtatus provinciales re ipſa profitentur.*

26. *Hoc privilegium immedietatis non eſt qualitas, aut privilegium merè perſonale, ſed potiùs reale.*

27. *Comites & Barones recens ad eam dignitatem evecti, quare ab immediata contributione eximantur?*

28. *Particula disjunctiva* oder/ *ſeu vel, ponitur inter diverſa quidem, eundem tamen effectum habentia.*

29. *Ad conſtituendum immedietatis effectum qua ſufficiant?*

30. *In alternativis alterum ſufficit. Aliud eſt ab imperio, aliud ſub imperio, aliud in imperio immediatè bona poſſidere.*

31. *Vnus idemq́; pro diverſitate bonorum qua poſſidet, ratione quorundam ut mediatus, ratione aliorum ut immediatus cenſere poteſt.* 32. *Eadem perſona diverſis qualitatibus prædita, pro diverſa habetur.*

33. *Multi reperiuntur immediati Nobiles nulla libera caſtra vel prædia habentes, nihilominus nullum niſi Cæſarem, &c. recognoſcentes.*

34. *An ei, qui immediatè imperio ſubeſt ratione bonorum ſub alio immediato imperii ſtatu iure feudali, vel alio titulo privato poſſeſſorum, in Camera mandata ſuper conſtitutione de pignorationibus vel areſtis decerni poſſint? remiſſivè.* 35. *Hac controverſia in imperii conſtitutionibus expreſsè non deciſa, Imperatoriâ deciſione indiget.*

36. *Cives in civitatibus imperialibus immediatè imperium recognoſcentibus non immediatis, ſed mediatis ſunt accenſendi.*

37. *Aliud eſt ipſa univerſitas, ſive Civitas, aliud ſunt ſinguli in ea homines. Vniverſitas alia dicitur perſona, & aliud corpus à ſingulis de univerſitate.*

38. *Honor & conſideratio univerſitatis non eſt ſingulorum.* 39. *Privilegia & regalia ab Imperatore toti collegio, ſive corpori conceſſa non pertinent ad ſingulos, ſed ad univerſos.*

40. *Singuli de univerſitate Proceſſus in Camera ſuper religionis & aliis conſtitutionibus tanquam immediati impetrare non poſſunt.*

1 SUNT præterea † in imperio Cives immediati, neminem niſi Imperatorem & imperium recognoſcentes, qui ſtatus imperii non ſunt, ut eſt textus expreſſus in Deputations Abſch. de An. 1564. §. Vnd wellen wir als Römiſcher Keyſer gegen denen ſo nicht Stände deß heiligen Reichs/ jedoch dem heiligen Reich immediatè vnterworffen/ *Fac. text. in* R. A. de Anno 1548. § Wiewol auch in der Regierungs handelung/ ibi: nicht immediatè Glieder vnnd Stände deß H. Reichs geweſen/ ubi per particulam copulativam, *Et*, hæc duo, immediatum & ſtatum eſſe conjunguntur, Copulæ † autem natura eſt, ut po- 2
natur inter diverſa, *gl. in rubr. de jur. & fact. ignor.* Jaſ. *ad l 32. n 3. de legib.* Latius itaque † patet im- 3
mediatè ſubjectum, quàm ſtatum eſſe, Auctor. *deciſ. ſeu præjudic. Camer. in verb. Nobilitas. fol. 235. verſic. immediatè.*

Tales ſunt in imperio † Nobiles quidam in 4
Suevia, Franconia & ad tractum Rheni die Fränckiſche/ Schwäbiſche vnd Rheiniſche Ritterſchafft. Qui inde etiam dicuntur Freye vom Adel, Freye Ritterſchafft/ inde forſan, weil ſie von anderer Herren Landes hohen Obrigkeit gefreyet/ vnnd dem Reich ohne Mittel vnterworffen ſind. [Dixi autem Nobiles quoſdam in Suevia, Franconia & ad Rheni tractum, immediatè parere; Si-
quidem † hiſce in locis etiam reperiuntur, qui ſuis 5
Principibus quorum in territorio domicilium habent, iisq́; homagium præſtant, ſubſunt & parent. Quamobrē conſtitutiones imperii de Nobilium in prædictis locis comprehenſorum immedietate determinatè plerumq́; loquuntur, ſo dem Reich ohne Mittel/ vnd keinem andern Herrn vnd Fürſten vnterworffen Conſ[illegible] receſſ Spirenſ. de An. 1542. §. Dergleichen & p[illegible] juncto Receſſ. de An 1548.] Sunt qui † Nobiles hoſce imme- 6
diatos, ſtatibus imperii annumerare volunt, ut facit Matth. Wehner. *in pract. obſerv in verb.* Ritterſchafft. [Eaq́; de re vid quæ ex antiquitate notavit Chriſtoph. Beſold. *in tract. de ordin. Equeſtr. in imper. Rom concl. 5. & in Theſaur. pract. verb.* Freye Reichs Ritterſchafft/ ubi aliquot quæſtiones ad hanc materiam pertinentes eleganter enucleat Arum. *de Comitiis, cap 4 num. 125.*] Verùm cum hi Nobiles licet eximiis privilegiis præ aliis ſint de-
corati: † votum & ſeſſionem in Comitiis imperii 7
non habeant, neque in matricula reperiantur, ad ſtatus imperii referri non poſſunt. Ut enim aliquis ſit ſtatus imperii, debet jus Comitiorum habere, R. A. de Anno 1548. §. Wann auch ein Außgezogener/ ibi: Stimm vnnd Stand in Reichs verſamblungen/ Geil. *1. obſerv 21. n 9 verſic. quartò quod ſeſſionem & votum.* Indeque neque in ſubſcriptionibus receſſuum imperii, neque in matricula reperiuntur.

Et quamvis olim † Nobiles imperii jus Co- 8
mitiorum habuiſſe negari non poſſit, *uti ex*

Proœm. Aur. Bull. circ. fin. ubi inter illos, qui Comitiis Noribergenſibus in conſtitutione Aut. Bullæ interſuerunt, recenſentur etiam Nobiles Edlen, Buxtorff. *in Aur. Bull. concluſ. 5. lit. C.* Quo-
9 modo verò jus Comitiorum † Nobiles amiſerint, non convenit inter doctores, vid. Bertram. *de Comitiis, concl.* 39. Bruning. *de variis univerſit. Spec. concluſ.* 18. [Arum. *de Comitiis. cap. 4. nu.* 125.] Qui tamen hodiè id ipſum aſſerunt, illis & rationes modò adductæ & ipſa experientia veritatis meridies reſiſtit, & ita etiam ſentit Sixtin. *de*
10 *regalib. lib. 1. c. 4 num. 94.* Inde neque jus † Archivi habent, ut tradit Ruland. *Commiſſar. part. 2. lib. 5. cap. 4. num. 50.* quamvis quoad totum corpus Nobilitatis ibidem ſubdubitet. Neque eo-
11 rum ſententia † placet, qui volunt Nobiles conjunctim poſſe dici ſtatum imperii ut innuit Auct. *deciſ. Camer. verb. Nobilitas?* quia neque conjunctim ad Comitia imperii vocantur, aut ſeſſionem
12 in illis habent. Nam ſi ab Imperatore † & imperii ſtatib. aliquid decernitur, poſtmodum demum cum Nobilitate iſta de rebus decretis tractatur, R.A. zu Augſpurg/ de anno 1500. ſub rubr. Was man mit den Ritterſchafften zu Francken/ Schwaben und Rheinlanden handeln ſoll / ubi ita à Maximiliano I. Imperatore ſtatuitur. wir oder ſo an unſer ſtatt ſitzen wird / und unſer verordnet Regiment / ſollen und wollen auch mit der Ritterſchafft zu Francken / Schwaben und Rheinlanden ernſtlich handeln und reden laſſen / zu obangezeigtem Chriſtlichem Fürnehmen / auch zu Beſchirmung deß heiligen Reichs / dieweil ſie umb irer Vorfahren Verdienſt willen / von demſelben Reich ihr Ehr und Würde / auch den mehrerntheil ihres Guts haben / ihre getrewe Hülff / wie ihnen als Chriſtglaubigen Rittern / und Knechten deß H. Reichs wol anſtehet / zu thun. [adde R.A. zu Regenſpurg / de Anno 1576. §. Dann weiters wollen wir nicht unterlaſſen. Quod vero Nobiles im-
13 mediati, † ad ſtatuum imperii diætas vocari deſierunt, hoc in eorum favorem receptum eſſe, ne Cameræ imperialis ſumptus pro rata ferre, aliaque ſtatuum onera ſubire teneantur, opinatur Dn. Chriſtophor. Beſold. *de Ordin. Equeſtr. imper. concluſ.* 13. *quæ eſt final.* vid. eund. *de tot.* hac mater. latiſſimè diſcurrentem *in Theſaur. practic. lit. F. §. 36.* Frey Reichs Ritterſchafft *& lit. R. verb.* Reichs Stand.]

Hi tamen † nobiles plerunq; vicinorum Prin-
14 cipum ſunt Vaſalli, qui etiam in eorum territorio maxima regalia vigore ſpecialium pactorum habent. Unde licet hiſce Nobilibus conceſſum
15 jus venandi, † & ſic ſpecies regaliorum, tamen illud jus ferarò ultra minores feras Niderwild / puta jus aucupandi, lepores capiendi & aliquando apros tantùm canibus inſequendi, & vulgò dicitur von Strick auß / idq; ſtatutis tantum temporibus, cum vicini Principes venari deſierunt, obtinent: majora verò ferarum genera, cervos, apros, urſos, vulgò Hochwild tam cum canibus inſectari ipſis, non (niſi fortè ex ſpeciali jure id habeant) permittitur, Ruland. *d. cap. 4. nu.* 50. Caſtra tamen quæ ab hiſce Nobilibus immediatis
poſſidentur, † iisdem privilegiis & juribus utuntur, quibus civitas vel alia univerſitas immediata, uti docet & declarat Andr. Geil. 2. *obſerv.* 16
62. *num* 3. Matth. Wehner. *in pract. obſerv. verb.* Ritterſchafft.

Ad horum tamen Nobilium † Claſſem non 17
ſunt referendi illi, qui in aliorum Principum territoriis habitant, & quidem multis privilegiis ſunt donati, ratione onerum & præſtationum perſonalium, non enim ex inde ſtatim cenſendi ſunt exempti, quia multum differt exemptus à ſubdito utcunque privilegiato, Beſold. *de juriſdict. Imper. Roman. cap. 18. pag.* 50. ubi dicit, multos in Alſatia reperiri, qui ſemet vocant gefreyte Landſaſſen. Sic & in Auſtria aliisque locis, tam Nobiles quàm alii ſubditi, multa privilegia habeat, qui tamen nihilominus ſunt mediati & ſubditi.

Sunt etiam quædam † Collegia Canonicorum 18
libera, quæ immediatè Cæſari & imperio in Civilibus parent, das freye Keyſerliche Stiffte ſind / ut Collegium Canonicorum Bruxellæ in Prouwheim / item Burſched propè Aquiſgranum, & Collegium in Arnuell propè Saarbrucken / quæ exinde etiam in Camera rectè conveniuntur, uti præjudiciis oſtendit, Andr. Geil. 1. *obſerv.* 30. *num.* 9. [add. eund. *in tract. de pignorat. obſ. 7. nu. 2. & ſeqq.* Aliàs Capitula etiam Cathedralium Eccleſiarum
† imperio immediatè ſubjecta non ſunt, ſed ſuo 19
Metropolitano vel Epiſcopo, coram quibus, tanquam ordinariis judicibus, indiſtinctè in perſonalibus conveniri debent, adeò ut in cauſis civilibus, vel etiam in caſibus ſpecialibus, immediatè ad Cameræ forum ſpectantibus, coram Auſtregis aut in Camera conveniri non poſſint, idq; maximè in actionibus merè perſonalibus, *Auth. ſtatuimus. Cod. de Epiſcop. & Cler.* Bald. *in Auth. Clericus c. d. tit.* Marant *part. 4 diſtinct* 13. *num.* 2. Et ita deciſivè tenet Dn. Referens apud Meichſner. *deciſ. Camer.* 77 *n.* 4. *Tom.* 3. ad Comitia tamen vacante ſede, Capitula ejuſmodi vocari probat Arum. *de Comitiis. c. 4 n. 105 & ſeqq vol.* 5.]

20 Pariter multas † Civitates eſſe, quæ ſtatus imperii non ſunt, ſed tamen per privilegium exemptas à mediata inferiorum ſubjectione aſſerit; Auct. *Deciſ. ſeu praejud. Camer. imperial. verb. Nobilitas, verb. notæ ſingulariter*, quarum tamen exempla mihi non occurrunt.

21 Idem obtinet in multis † Caſtris & Burggraviis Ganerbiorum, qui quidem immediatè imperio parent, ſtatum tamen imperii non repræſentant. [de quibus vid. Kyllinger *de Ganerb. Ca-* 22 *ſtrorum*. Item multi Duces, † & Civitates Italiæ, dicuntur Principes, vaſalli & civitates imperii, qui tamen non ſunt ſtatus, ut ſunt Dux Mediolani, Dux Mantuæ, Marchio Montisferrati, Dux Matinæ & Regio de quibus vid. Arum. *de Comitiis, cap. 4. n. 76. & ſeqq. vid. ſupra Claſſ. 4. c. 1. n. 34.*]

Similiter multi ex Commendatoribus Ordi- 23 nis Teutonici † immediatè imperio parent, & contra eos, tanquam immediatos, proceſſus in Camera decernuntur, qui tamen non reperiuntur in Catalogo ſtatuum imperii. [Animadverti tamen quoſdam ex Commendatoribus in ſubſcriptione Receſſuum imperii, tanquam ſtatus Comitiis interfuiſſe, ut ſunt Commendator Provincialis Auſtriæ, Teutſches Ordens Land Commenthur der Ballen Elſaß vnd Burgund / vid. ſubſcript. Receſſ. de Anno 1567. Item Commendator Confluentiæ Land Commenthur der Ballen Cobelentz ſubſcript. Receſſ. de Anno 1559.

24 Commendator Provincialis Haſſiæ † immediatè imperio non paret, ſed ex antiqua conſuetudine & ex tenore tranſactionis Carolſtadinæ de Anno 1584. pro ſtatu Haſſiæ ſe gerit, in comitiis provincialibus, vulgò uff Landtägen / inter Prælatos Haſſiæ primum locum tenet, in commune cum aliis conſulit, onera provincialia, vulgò Landſteuren ſuſtinet in expeditione militari ſequelam præſtat, Ordinationi Eccleſiaſticæ Haſſiæ der F. Heſſiſchen Kirchen Ordnung / uti & ordinationibus Politicis Landordnungen, ſe ſubmittit, ac in realibus, in tribunalibus Haſſiæ comparet. Et quandoque etiam in perſonalibus in iis ſtetiſſe, exempla, res judicatæ & præjudicia 25 teſtantur plurima. Idem obtinet † in aliis Haſſiæ & Thuringiæ Commendatoribus ad hanc Balliviam pertinentibus. Quorum hi Saxoniæ, illi Haſſiæ ſtatus Provinciales, ſalva recognitione, ſui Magiſtri Ordinis Teutonici, ſe in præſtationibus, tam realibus quàm perſonalibus, re ipſa profitentur. Similis ferè eſt conditio Commendatorum in Auſtria, Bavaria, Saxonia, *vid. tradita inf. lib. 2. Claſſ. ult. c. ult. n. 18.*]

Hoc tamen privilegium † immedietatis, daß 26 einer dem Reich ohne Mittel vnterworffen ſey / non eſt qualitas aut privilegium merè perſonale, ſed potius reale, quod non ſolum ex facti Notorietate & evidentia, verum etiam ex ipſis imperii Noviſſimis conſtitutionibus apparet. Hinc Comites † & Barones recens ad eam dignitatem e- 27 vecti, ideò ab immediata contributione eximuntur, quia nulla bona immediatè, ſub vel ab imperio habent, & ita ſine præjudicio aliorum Principum, quibus ſubſunt, immediatæ ſubjectionis qualitate donari non potuerunt, quæ cauſa iteratò in d. conſtitutione inculcatur, R. A. de Anno 1548. §. Wiewol auch in d. Ringerungshandlung / ubi inter alia notanda verba illa: In Anſehung / daß ſolche newe Graffen vnd Herrn / nicht immediatè Glieder deß H. Reichs geweſen / oder darin begütert quæ particula disjunctiva oder / ſeu vel, † 28 eius eſt naturæ, ut ponatur inter diverſa quidem, eundem tamen effectum habentia per *text. in l. 1. de reb. dub.* Vult. *de Feud. lib. 1. cap. 9. num. 40. verſic. Textus*. Itaque ad conſtituendum immedietatis † 29 effectum, ſufficit vel perſonam eſſe immediatè ſubditam vel bona in, ſub, vel ab imperio habere & poſſidere, per d. conſtitutionis textum.

Notandum † tamen non neceſſe eſſe, ut ali- 30 quis immediatè ab imperio bona habeat, ſed ſufficit, ut ea ſub, vel in imperio habeat immediatè; quia in alternativis alterutrum ſufficit, Everhard. *in Topic. legal. loc. 108. num. 8.* Aliud itaque eſt *ab imperio*: aliud *ſub imperio*: aliud *in imperio* immediatè bona poſſidere: Illud *cauſam poſſeſſionis*, iſtud *ſubjectionem*, hoc *ſitum oſtendit*, ut eruditè declarat Zachar. Viet. *de exemption, concluſ. 28.*

Hinc † unus idemque pro diverſitate bonorum 31 quæ poſſidet, ratione quorundam ut mediatus, ratione aliorum ut immediatus cenſeri poteſt. *text. in d. Receſſ. de Anno 1548.* §. Auch der Graffen von Tübingen halben / ihr daß ſie als Grafen deß Reichs / jhrer Güter halben / ſo ſie ohne Mittel im Reich haben / gleichwol in deß Reichs Anſchläge gezogen werden mögen. Aber der Pfandſchafften auch eigener oder Lehengüter halben / ſo ſie von ſeiner Liebden / (intellige Ferdinandum Regem Romanorum) vnnd in derſelben Oſterreichiſchen Erblanden haben vom Reich billich vnbelegt bleiben ſollē. Nam eadem † perſona diverſis qualitatibus præ- 32 dita pro diverſa habetur, *c. cum Capella, x. de privileg. c. ex literis, de probation. l. fin. de inſtit.* Bart. *in tractat. de Guelph. & Gebellin. num. 8. & num. 16.*

quod

quod ſupra latius declaravi lib.1. Claſſ. 2. c 2. n. 168. & ſeqq.

33 Præterea † mult' reperiuntur immediati præſertim Nobiles, qui nulla libera caſtra vel prædia habent, nihilominus tamen ratione ſuæ perſonæ ordinariæque ſubjectionis, nullum ſuperiorem, niſi Cæſarem, Cæſarisque ſuprema judicia, Cameram videlicet & Dicaſterium Rothwilenſe judicem agnoſcunt & frey: Reichs von Adel vulgo appellantur.

34 Occaſione † huius occurrit quæſtio ſatis ardua. Si aliquis tam ratione perſonæ, quam bonorum immediatè imperio ſubſit, ſed tamen bona ſub alio immediato imperii ſtatu poſſideat, non quidem jure imperii, ſed vel jure Feudi, non ab imperio, ſed alio immediato ſtatu in cujus territorio bona illa ſita ſunt, recogniti, vel alio etiam titulo privato & communi poſſideat, anne ei ratione illorum bonorum in Camera Mandata ſuper conſtitutione de pignorationibus vel Arreſtis decerni poſſint? Negativam rationibus haud contemnendis defendit, Petr. Weſenbec. *conſil. 49 à num 7. uſque ad fin. poſt* Andr. Geil *de Arreſt. c. 6.* [Et pro ea in reviſorio pronunciatum fuiſſe in cauſa Ortenburg contra Beyern conſtat, vid. Thom. Michaël. *de juriſdict. concluſ. 58.* Gylman. *rer. in Camer. iudicat. lib. 1. deciſ. 46.*] In contrariam ſententiam ſub diſtinctione tamen inclinat, Petr. Frider. Mindan *de Proceſſib. lib. 1. c. 34.*

35 *num. 21.* Verùm † cum iſta in imperii conſtitutionibus expreſsè deciſa non reperiatur, Imperatoriâ deciſione indigeret, eamque a ſtatibus deputatis, inter nova dubia rejectam & indeciſam manſiſſe *in Receſſ. Deputat. de Anno* 1600. §. Es haben uns unſere, aſſerit Gylman. *in ſymphorem. ſupplic. tom. 3. fol. 325.* [adde Rhodrag. *in pandect. Cameral lib. 1. tit. 10. verſ.* Thom. Michaël. *d. concluſ. 58.*]

36 Cives † in Civitatibus imperialibus, licet ipſa Civitas immediatè imperium recognoſcat, immediatis non ſunt accenſendi, ſed mediatis; quia ſenatui tanquam Magiſtratui ſuo parent immediatè. Nam Civitas imperialis tanquam univerſitas in conſideratione immediatæ ſubjectionis & ſtatus imperii, repræſentat unam perſonam, quæ eſt aliud ab hominibus univerſitatis, *l. mortuo, 22. de Fidejuſſor.* [Aliud enim eſt ipſa univer-

37 ſitas, † ſive civitas, aliud ſunt ſinguli in ea homines, *gloſſ. in l. ſicut, §. ſi quid, ff. quod cujus univerſit. nom.* Rol. à Vall. *conſil. 53. num. 6. volum. 3.* Johan. Goeld. 2. *conſil. Marpurg. 38. num. 131.* Et univerſitas alia dicitur perſona, & aliud corpus à ſingulis de Univerſitate, Paul. Pariſ. *conſil. 91. num. 1. vol. 1.* Corne. *conſil 193. num. 11. vol. 3.* Roland. à Vall. *d. conſil 53. num. 7 8 9. 10.* Confer in terminis non diſſimilibus Andr. Geil *de pignorat. cap. 6. num. 11.* ubi quod civitas non poſſit pro ſuo cive ſuper conſtitutione aliqua imperii ſupplicare contra immediatum imperii ſtatum, niſi principaliter pro ſuo intereſſe agat. vid. quæ latius hac de re ſcripſit noviſſimè Johan. Angel. Werdenhagen. *de Rebuspubl. Hanſeatic. part. 2. cap. 8. per tot.*] Et ideò non ſequitur, Civitas † 38 imperialis immediatè paret imperio & eſt ſtatus imperii. Ergò & Cives qui in Civitate ſunt; quia iſte honor & conſideratio univerſitatis eſt non ſingulorum, *l. ſed ſi hac lege, §. qui manumittitur.* [Sic licet interdum totum collegium † ſive cor- 39 pus condominorum habeat ſua privilegia & regalia ab Imperatore ſibi conceſſa, tamen ea non pertinent ad ſingulos condominos ut ſingulos, ſed ut ad univerſos, ut de collegiis Ganerbiorum infert Paul. Matth. Wehner. *in practic. obſervat. verb. Ganerben / cap. 4. pag. 200.*] Quare Proceſ- ſus in Camera † ſuper religionis & aliis Conſti- 40 tutionibus tanquam immediati impetrare non poſſunt, & ita denegatos Proceſſus Civibus quibusdam Colonienſibus contra Conſules & Senatum Colon. Anno 1588. ſuper conſtitutione religionis teſtatur, Petr. Frider. Mindan. *& Proceſſ. Camer. lib. 1. c. 31. per tot. ubi pro & contra diſputat.*] Et extat ea de re votum apud Gylman. *in ſymphorem. ſuppl c. part. 1. tit. 3. fol. 173. num. 43. & ſeqq.* eamque quæſtionem prolixè pro & contra adductis rationibus tractat Crani. *de Pac. Religion. part. 1. problem. 3.*]

CAPUT XI.

DE RELIQUIS IMPERII CIVIBUS præſertim Mediatis eorumq; diſcrimine & conditione.

SUMMARIA.

Continuatio. 1. Mediati imperii cives qui ſunt?

2. Omnes in imperio Roman. habitantes imperio ſubſunt, nemine excepto, licet mediatè.

3. In omni iuramento & obligatione cenſetur reſervata Imperatoris, & imperii, tanquam ſuperioris, auctoritas.

Vu 3 *4. Media-*

4. Mediati cives quidam eminentioris ſunt conditionis, quidam inferioris.

5. Nobilium varia uſurpatio, de eorum notatione, appellatione, & origine remiſſivè.

6. Hic Nobiles illi intelliguntur, qui jure, & moribus Germanorum tales cenſentur, &c.

7. Apud Græcos nobilitas undè deducebatur?

8. Nobilitas vetuſtis moribus ſuperioris & inferioris gradus fuit.

9. Pontifex Romanus Ducibus Nobilitatis titulum tribuere ſolet, eosq; Nobiles viros appellat.

10. Intereſt Reipubl. ut nobiles familiæ conſerventur. 11. Utq; alii etiam nobilitatis præmio ad virtutem invitentur, eaq; decorentur.

12. Illi magis coruſcant, qui priſcis Proavorum meritis propriam virtutem adjecerunt.

13. Idem hodiè, quod olim propoſitum eſt virtuti præmium.

14. Non incongrua Lazii, quorundam generis vetuſtate ineptè faſtuoſorum reprehenſio.

15. Nobilibus genere à parentum virtute deficientibus, recens virtus in ſe laudabilior eſt, quàm ſola Proavitæ, & alienæ virtutis jactatio.

16. Nobilitas parentum non poteſt excludere filiorum tenebras. Tempore Nobilitas incipit, tempore deſinit, virtute claret, vitio ſepelitur.

17. Non ſpectandum, ex qua quis gente natus, ſed quâ quis gente, & familia dignus.

18. Quæ nunc vetuſtiſſima videntur, nova olim fuere.

19. Nobiles genere majorum virtutem imitantes, meritò recens propter virtutem nobilitatis præferuntur. 20. Ubi duo dignitate ſunt æquales, præfertur ille, qui de meliori creatus eſt ſanguine. 21. Virtus in antiqua Nobilitate fulget velut gemma in auro.

22. Turcarum moribus, dignitatis ordo ex virtute cuiusq; ponderatur.

23. Ex parte Nobili naſcitur Nobilis, etiamſi mater ſit ignobilis. Quæ fœminis nobiliſſimam dignitatem mariti tribuunt.

24. Ex ignobili matre, patre tamen nobili legitimè nati ad feuda in Camera & Saxoniæ Electoratu admittuntur.

25 Ut filii nati ex ignobili matre à ſucceſſione repellantur, pactum ſpeciali requiritur.

26. Nobilitas paterna, adiectâ materna fit ſplendidior, omnibus numeris abſoluta.

27. Ignobiles adoptati à nobilib. Nobilitatem nanciſcuntur. Adoptio imitatur naturam. 28. Adoptatus tranſit in familiam adoptantis. Filius adoptivus ſequitur conditionẽ ſtatumq; Patris adoptivi.

92. Contrarium tuetur Tiraquellus. Nobilitas tranſiens à parentibus ad filios, eſt veluti ex traduce & continuatione ſanguinis clari. 30 Cuiatius diſtinguit inter gentem & genus. Adoptio gentem mutat, non verò genus.

31. Adoptati à nobilibus nanciſcuntur jura nobilitatis, non verò ipſam nobilitatem.

32. Arrogati tranſeunt in familiam & poteſtatem patris arrogantis, adoptati non item.

33. Adoptio fieri poteſt cujusvè Magiſtratus imperio; Arrogatio non niſi principali autoritate.

34. Adoptatus ab avo paterno cum Principis conſenſu, in præjudicium proximiorum agnatorum, non poteſt feudum ex pacto, & providentia obtinere.

35. Nobiles mercaturam exercentes non gaudent privilegiis nobilium.

36. Nobiles mediati dignitate, & poteſtate aliquâ plerunq; pollent.

37. Nobilibus, pagi, vici, caſtra, &c. à Principibus perſæpè cum pertinentiis, juriſdictione, & aliis modis conceduntur. 38. Etiam ruſtici nobilibus juramentum fidelitatis, & ſubiectionis præſtare coguntur.

39. Nobiles à ſuperiore in iuriſdictione ſua turbari non poſſunt.

40. Vaſallus vaſalli mei, ſubditus ſubditi mei, & homo hominis mei, non eſt meus vaſallus, ſubditus, homo.

41. Iuriſdictio feudi lege conceſſa privativè conceſſa cenſetur.

42. Principes ſuorum nobilium ſubditos in cauſis ad ſe immediatè pertinentibus, abſq; omni iuris ſubſidio citant.

43. Summus Princeps, eiusq; ſupremum iudicium Cameræ ex qualibet provincia immediatè citat.

44. Officiales Principum non poſſunt ſubditis & famulis Nobilium immediatè mandare, &c.

45. In Haſſia quomodo cum Nobilium familia & ſubditis obſervetur?

46. Nobiles ruſticos ſuos, & ſubditos coram propriis officialibus, prætoribus & ſcabinis convenire poſſunt.

74. Sub Electoribus & Ducibus Saxoniæ quidam nobiles dicuntur Ampſaſſii, quidam Schriffſaſſii, & qui? 48. 49. 50. Huius diſtinctionis utilitas & uſus quinam?

51 Nobiles immediati & mediati gradu & ordine dignitatis inter ſe pares ſunt, licet illi privilegiis magis præemineant, & maiori libertate fruantur.

52. Ad

52. *Ad digniors conditionis cives mediatos referuntur literati mediatè imperio parentes.*

53 *Magiſterii gradus Doctorali longè inferior.* 54. *Doctoratus privilegia cũ equeſtri dignitate iuris diſpoſitione connectuntur.* 55. *In Camera imperiali Adſeſſores, Doctores, & Nobiles iiſdẽ fruuntur ſtipendiis.*

56. *Doctores Theologi primus ſibi vindicant ratione objecti Nobiliſſimi.*

57. *Hoſce ſequuntur Iuris Doctores, qui Nobiliſſimi dicuntur, horum officium quodnam?* 58. *Eſt res ſanctiſſima civilis ſapientia, & inaſtimabilis, neceſſaria, & laudabilis*

59. *Hodiè à quibusdam juſtitiæ & literatura oſoribus non rarò extenuantur, & deprimuntur juris & juſtitiæ ſacerdotes.*

60. *Hic Doctorum Iuris contemptus quibusdam ex multitudine Dd. deſcendere videtur.* 61. *Rectiùs provenit ex gratia & pecuniâ, quâ etiam indigni ad eiusmodi honores admittuntur.*

62. *Contemptum nobiliſſima iuriſprudentiæ adferunt imperiti cauſidici, & Rabulæ forenſes, quibus præter latratum, nec eruditio, nec doctrina eſt.* 63 *Iſti ſunt homines nati ad negotia confundenda, & iura omnia permiſcenda. Eorum proprium.*

64. *Graves & eruditi Advocati à conviciandi genere abſtineant, agant, quod cauſa deſiderat, & temperent ſe ab injuriis.*

65. *Ex Dd. juris Conſiliarii Principis, aliis præferuntur, & vocantur illuſtres.* 66. *Cenſentur enim pars corporis Principum, & cum ipſo Principe unum quaſi corpus conſtituere.* 67. *Et dicuntur inhærere Principi ſicut ſtellæ firmamento, & Principem ita decorare, ſicut radii ſolares ſolem.*

68. *Inter Doctores præeminent, publici in Academiis Profeſſores, quorum ſcientiâ illuſtratur mundus.* 69. *Doctores Profeſſores juniores præferuntur Doctoribus non profeſſoribus etiamſi ſenioribus.* 70. *In electione Adſeſſorum Cameræ eorum habetur ratio.*

71. *Qui per 20. annos publicè docuerunt, illuſtribus annumerantur.*

72. *Advocati magnarum curiarum non exiguâ dignitate pollent.* 73 *Advocatorum, ut cauſarum peritorum, in electione Adſeſſorum Cameræ imperialis ratio habenda.*

74. *Doctores iuris ſequuntur Medici, iuris divini teſtimonio honorandi.*

75. *Hi poſtponuntur ICtis nobilior enim & dignior eſt ſcientia iuris, quàm Medicina.* 76. *Objectum Iuriſprudentiæ eſt iuſtitia.* 77. *Medicina verò corpus ſanabile. Medicina finis eſt corporis, Iuriſprudentia verò mentium ſanitas.* 78. *Quantum præſtat animi ſanitas ſanitate corporis, tantum præſtat Iuriſprudentia Medicinâ.*

79. *Plures homines ſalutaribus iuris, & iuſtitia, quàm Medicorum remediis conſervantur in Republ.* 80. *Gliſcente inter cives tumultu, plus unicũ prodeſt conſilium maturum, quàm centum purgationes de Rhabarbara.*

81. *Romani per 400 annos ſine Medicis vixerunt.*

82. *Melius eſt Principi audiſſe Socratem de moribus, quàm Hippocratem de corporibus diſſerentem.*

83. *Sanitatis auctor Deus eſt, Dei inſtrumentum natura, utriusq; miniſter Medicus.*

84. *Duo ſanitatis fulcra, victus moderatus, & exercitium tempeſtivum.*

85. *Circumforanei homines miſerè decipiunt.* *Et ſicut Rabulæ forenſes conſpurcant juſtitiæ officinam, ita & illi Medicinam.* 86. *Exemplum talis Medici. Recipe neſcio quid, & ſanabitur neſcio quando.*

87. *Doctoribus accenſendi Licentiati.*

88. *Doctoribus ſuccedunt Magiſtri & his Baccalaurei.*

89. *Etiam milites eminentioris ordinis civibus adſcribuntur.*

90. *In actibus militaribus miles præferendus eſt Doctori. & vice verſâ in actibus facultatis Doctor antepcnendus militi.*

91. *Ad inferiores conditionis ſubditos referuntur Mercatores, mechanici, agricolæ.*

HActenus egimus de immediatis imperii civibus, tam illis qui ſtatum imperii repræſentant, quàm iſtis, qui ſine illa qualitate immediatè imperio parent, Conſequens etiam eſſe duximus, ut paucula quædam de reliquis & plerumq; mediatis adjiciamus. Mediati † ſunt, qui non Imperatori & imperio ſed aliis ſuperioribus & ſtatibus immediatis immediato ſubjectionis nexu devinciuntur, quibus etiam homagium & alia ſubditorum onera exhibent. 1 2

Dixi autem *immediato ſubjectionis nexu*; quia omnes perſonæ habitantes in imperio † Romano-Germanico, & limites eius, imperio ſubſunt nemine excepto licet mediatè mittel. Et quamvis mediati homagium & iuramentum † ſubiectionis præſtent, tamen in omni iuramento & obligatione cenſetur reſervata Imperatoris & imperii tanquam ſuperioris auctoritas, *cap. venientes, & ibi gl. de iureiur.* Oſaſc. Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 3

Pedemont. 78. *num.* 20. Modeſtin. Piſtor. *conſil.* 24. *n.* 26. *vol.* 1. Proſp. Farinac. *de delict. lib.* 1. *tit.* 3. *q.* 17. *nu.* 16. *& ibi allegati*, R. A. de Anno 1555. §. Vnd ſollen die jenige/ ibi: zuvor vnd ehe ſie obgeſetzte Pflichte den Kreyſſen thun/ aller ander Pflichten/ Eyden/ ꝛc. keine ander weder allein die Pflicht/ damit ſie der Röm. Keyſerl. Majeſtät vnd dem H. Reich zugethan vnd verwand ſeynd/ hierin außgenommen vnd vorbehalten.

4 Sicut immediati † imperii Cives non omnes ejusdem ſunt conditionis & ſtatus, ita neque mediati. Quidam namq; ſunt eminentioris conditionis, quidam verò inferioris Eminentioris Conditionis Mediati ſunt Comites, Barones, Nobiles, Literati & Milites, qui aliis ſtatibus immediatè parent. De Comitibus & Baronibus Mediatis eſt text. in ſæpè allegato Receſſ. de Anno 1548. §. Wiewol auch in d' Ringerungehandlung/ & dixi quædam ſupra *Claſſ.* 4. *c.* 14. *num.* 35. *& ſeqq.*

5 Nobilium † varia uſurpatio, ut videre eſt apud Tiraquellum in tractatu abſolutiſſimo de Nobilitate, apud quem ea tractati in hac materia, quæ hominis ingenio excogitari poſſunt, dicit Menoch. *de arbitrar judic. cent.* 2 *caſ.* 67. *n.* 1. [De Nobilium vulgò Adel. Notatione & appellatione ac origine, vid quæ diligenter comportavit Dn. Beſold. *in Theſaur practic lit. A.* §. 14. *Adel fol* 15.

6 *& ſeqq.*] Hic autem Nobiles † illos intelligimus, qui jure & moribus Germanorum tales cenſentur, ſive ex Natalibus, ſive ex Privilegio ſummi Principis aut ſtatuto loci, Nobilitatem nacti ſint.

7 Apud Græcos olim Nobilitas † aut à ſtirpe Regum aut heroum, utpotè Heraclidarum, Æacidarum, Cecropidarum. & id genus aliorum ducebatur, aut qui ob res tum à ſe, tum a majoribus præclarè geſtas, publico decreto coronam auream, immunitates, ſtatuas, primos conſeſſus & ſimilia conſequebantur, Bodin. 3. *de repub. c.* 8. *pag.* 550. ubi etiam varios populorum mores circa Nobilitatem refert, quod latius perſequi noſtri non eſt inſtituti. [Hoc tamen minimè

8 prætereundum, quod nobilitas † vetuſtis moribus ſuperioris & inferioris gradus fuerit, Ad illum relati Principes, Comites aliique illuſtres, ex Naucler. refert Chriſtophor. Beſold. *de ordine Equeſtr. concl.* 13. *circ. fin.* Eaque de re ſimiliter ferè ſcribit, Jul. Pflug. *de Repub. German. p. m.* 19. De Nobilium autem ordine quid dicam? ii quidem gradibus jam indè ita diſtincti fuerunt, ut qui ſummi eſſent, ornarentur Principum dignitate: Medii Comitum atque Baronum: Infimi autem equeſtris eſſent loci. Hinc Pontifex Roman. in

hunc uſq; diem in more habet † ut Ducibus Nobilitatis titulum tribuat, daß er allein den Hertzogen ſchreibet/ den Edlen Hertzogen zu Sachſen vnd Beyern/ ꝛc. teſte Münſter *in Coſmograph. lib.* 5 *de German. cap.* 20. *fol. m.* 685. Et ita non ita pridem Paul. V. Papa, in Epiſtola gratulatoria, ad ſereniſſimum Bavariæ Ducem Maximilianum, nunc Electorem, ſub dato Romæ, 3. Decembr. Anno 1620. de victoria Pragenſi, non alio, quàm hoc affatur titulo. Dilecto filio Nobili Viro, Maximiliano Duci Bavariæ Paulus PP. V. Dilecte fili Nobilis vir, &c. quam totam Epiſtolam refert Aubert Miræus Bruxellenſis Canonic. Antverpi. *in libr. ſingul. de reb. Bohem. edito Lugduni Anno* 1621. *p. m.* 105. Sic Gregor. IX. Pontifex Marchionem Miſnenſem *in c. conſtitutis* 46. *x. de teſtib.* Innocent. III Ducem Carinthiæ, *in c. venerabilem in fin. x. de elect. & elect.* Nobiles viros appellant.] 9

Præterea intereſt Reipubl. † non ſolùm ut Nobiles familiæ conſerventur, *l.* 1. §. 13 *ff. de ventr. inſpic. l.* 9. *C de quæſtionib*, Forſter. *d ſuc eſſ. lib.* 3. *c.* 4. *num.* 20. & homines majoribus ſuis digni naſcantur, & eorum veſtigia imitentur, Cicer. *pro Seſt.* verùm etiam ut alii Nobilitatis † præmio & 10

prærogativa ad virtutem invitentur & ea decorentur, *argum. l* 1. *de iuſt & iur.* Quod enim flores ſunt in pratis, id Nobiles in Republ. Obrecht. *in diſputat. de Regalib theſ.* 115. Ideoque meritò omnes boni Nobilitati favemus, ut dicit Cic. *alleg. mod. loco.* Et quamvis † negari non poſſit æ- 11

quum eſſe, ut avorum virtuti multum tribuatur, & quod illi magis coruſcent, qui priſcis Proavorum meritis propriam virtutem adjecerunt, non tamen minus excludendi à vera Nobilitatis dignitate & inſigniis, hi qui ob ſingularia merita Summi Principis beneficio recens Nobilitatem adepti ſunt, ſicut illorum Primi acquirentes iſtam Dignitatem. Quis enim niſi rationis omnis expers, † ibit inficias, non idem hodie, quod 12

olim propoſitum eſſe virtuti præmium, niſi ſimul quis neget non tantam hodiè quam olim habendam eſſe virtutis rationem. Aut in ſummo Principe obſtructum fontem & ſcaturiginem Nobilitatis, & quod non hodie ut olim Nobilitandi poteſtatem habeat. [Quamobrem non incongruè ſcribit Lazi. † *de migrat. gent. in præfat.* 13

fol. 11. Ineptus, inquit faſtus eſt quorundam, qui 14

præ generis vetuſtate, dignitate & opibus cæte-

ros contemnunt, quos vident virtute & rerum geſtarum gloria niti ad gradus eoſdem, in quibus ipſi ſuperbiunt, non proprio ſed atavorum marte adeptos: dum & ſeſe iſti deprehenſuri ſint, ſuasque ſtirpes ex tenuioribus quandoque principiis creviſſe, fuiſſeque i[illegible]orum genealogiis, qui ceris & imaginibus careant. Eaque de re prolixè diſcurrit Thom. Companell *de Monarch. Hiſpan. cap.* 14.]

15 Si verò quæratur † utrius, anne illius qui ex genere, an verò illius qui ex propriâ virtute nobilitatur, major ſit dignitas? placet communis illa Politicorum diſtinctio: Aut Nobiles genere à parentum virtute deficiunt, genus ingenuum improbant, & fumoſis ſolummodo majorum tabulis delitias ſibi quærunt, atque

Jactant otia parta negotiis paternis,
Ac ignavi Nobilitate gloriantur:

Et tunc recens virtus, quæ magis accedit ad Principium primum & verum Nobilitatis, in ſe laudabilior eſt, & magis ad Reipub. utilitatem confert, quàm ſola Proavitæ & alienæ virtutis
16 jactatio. Neque Nobilitas † parentum poteſt excludere filiorum tenebras, Nevizan. *in Sylv. Nupt. lib. 4. num.* 133. Nam tempore Nobilitas incipit, tempore deſinit, virtute [illegible], vitio ſepelitur, Petr. Gregor. Tholoſan. *de Republ. lib. 4. c. 2. num.* 9. Unde Nazianz. qui genus, inquit, jactatis; indolem quoque & mores Nobilitate, *Orat.* 12. *Et juxta* Ovid.

Et genus & proavos & quæ non fecimus ipſi,
Vix ea noſtra puto.

Et ſi objiciatur alicui Novitas, is cum Mar. apud Saluſt. in Jugurt. reſpondere poteſt; ut objiciens idem faciat majoribus ſuis, quibus uti ipſi ex virtute Nobilitas cœpit. Non tam ſpectandum
17 † ex qua quis gente natus, ſed qua quis gente & familia dignus, uti in ſimili aliquando reſpondit Ariſtoteles, patriam inaniter jactanti, non eſſe ſpectandum, ex qua patria quis ſit ortus, ſed qua patria ſit dignus, refert Nevizan. *in ſylv. Nupt. lib. 4. num.* 131. Omnia enim quæ nunc ve-
18 tuſtiſſima † videntur, nova fuere, inquit Tacit. 11. *annal.* Hœnon. *diſputat. Politic. 2. theſ.* 30. [Et hic referre lubet verſiculos, quos non ita pridem, emeritus in Academia Marpurgenſi Philoſophiæ Profeſſor Rudolphus Goclenius albo Nobilis cujusdam ſtudioſi brevi ante obitum inſcripſit, & ut opinor, ipſe compoſuit, qui ita habent:

Cum ſarciret Adam, ſuaq; penſaq; duceret Eva,
Pulcer ubi titulus Nobilitatis erat?
Inclyta Nobilitas, agnoſcis prima parentes,
Cum virtute virum, qui bene facta colunt.
Nobilitas virtute carens, eſt fumus inanis,
Nomen inane.

Eoque pertinet illud Germanorum.

Als Adam hackt und Eva ſpan/
Wo ware do der Edelman.

Aut verò Nobiles † genere imitantur majorum 19
virtutem, & tunc meritò illis, qui recens propter virtutem Nobilitatem quæſiverunt, præferentur, quia iſti non ſolùm propria virtute, ſed etiam majorum claritate commendantur, Bodin. *3. de repub. dict. cap. 8 p. 554. verſ. & quidem duobus.* [Quo faciunt tradita M. Anthon Natt. *conſil.* 638. *num.* 23. *& ſeqq.* Ubi enim duo † ſunt digni- 20
tate æquales, præfertur ille, qui de meliori creatus eſt ſanguine, ut voluit Bald *in l. nemini, C. de advocat. diverſ. judic.* Abb. *in c. dudum, notab.* 4. *de elect.* Et ſic etiam volunt, quod filius Doctoris præferri debet alii Doctori, qui non habuit patrem Doctorem, *gloſſ. in l. jubemus in verb. ſumptibus. C. de advoc. diverſ. jud.* Bald. *in l. nemini in fin. C. eod. tit.* Mart. Laudenſ *in tract. de dign. t. concluſ.* 1. Natt. *d. conſil.* 638. *n.* 23.] Et virtus † in antiqua 21
Nobilitate fulget velut gemma in auro. [Quo pertinet illud Virgilii Æneid. 7.

Turnus avis, atavisq; potens.

Et rurſus eod. lib.

Muranum, hic atavos & avorum antiqua ſonantem
Nomina, per regesq; actum genus omne latinos.]

Ideoque juxta Taubman. in Epigram.

Is meruit vera ſibi Nobilitatis honorem,
Quem genus & genus Nobilitavit honor.

Turcarum † moribus, dignitatis ordo ex virtute 22
cujusque ponderatur; nec ultra nepotes avorum virtus aut Nobilitas propagari conſuevit, ut videlicet ſui quisque generis claritudinem intermortuam renovare ſtudeat, aut ignobilium ac plebejorum ordine cenſeatur, Bodin. *d. c. 3. p.* 557. [Thom. Companell. *de Monarch. Hiſpan. c.* 14.]

Ad hoc ut aliquis genere ſit Nobilis, † ſatis 23
eſt, ſi ex patre naſcatur Nobili, etiamſi mater ſit ignobilis; quia fœminis Nobiliſſimam dignitatem mariti tribuunt, *l. fœminæ, ff. de ſenator.* quorum radiis illæ coruſcant, *Novell.* 150. *cap.* 2 *l. fin. ibi,* & ſentiat mulier viri fulgorem, *Cod. de Nupt.* Hinc Impp. Valent. Theod. & Arcadius, mulie-

res inquiunt honorē maritorum erigimus, genere nobilitamus, & forum ex eorum perſona ſtatuimus & domicilia mutamus, *l. mulieres, C de dignitat.* [Et ita communiter concludunt Dd. Johan Lup. *in tractat. de donat. inter vir. & ux. §. 32. num 1* Alciat. *in l. pronunciatio, §. familiæ, num. 6. ff. de verb. ſign.* Felin. *in c. novit ille, num 2. de judic.* Tiraquell. *de Nobilit. cap. 17. num. 20.* Decian. *conſil. 19. nu. 237. vol. 3.* Regner. Sixtin. 2. *conſil. Marpurg. 9. nu. 36 & ſeqq* Herman. Vult. 3. *conſil. 17. nu. 46. & ſeqq.* Hieronym. Treutler. *conſil 115. n. 20. & ſeqq*]

Et quamvis quidam id oppugnare conentur,
24 jura † tamen aperta & manifeſta contrarium ſtatuunt. Indeque ex ignobili matre, patre tamen Nobili legitimè natos, ad Feuda in Camera & Saxoniæ Electoratu admiſſos, multi teſtantur. [*Vid. Sixtinum. Vultej. Treutler. & alios in præcedenti num. allegatos,* Hieroñ. Schurff. 1. *conſil. 1. nu.* 17. ubi dicit ita quotidie conſuli & judicari etiam eo caſu quo nati ex cōcubina per ſubſequens matrimonium legitimentur. in quibus etiam terminis loquuntur Sixtin. Vult. & Treutl. modò allegati. Et idem Treutler. *diſput. 2. theſ. 6. lit. f. in notat. vol* 1. Et ita in ſenatu Pedemontano deciſum teſtatur Cachetan. *deciſ. 154 in fin.*] Et facit
25 *text. 2 Feud* 29. ubi ad hoc † ut filii nati ex ignobili matre à ſucceſſione repellantur, pactum ſpeciale requiritur, Borch. *de Feud c. 7. part. 2. num. 56. §. filii nati.* Ideoque pacto non interveniente ejuſmodi liberi pari jure cum illis, qui ex Nobili matre nati ſunt, quoad ſucceſſionem Feudalem cenſentur, quod eſt argumentum à contrario ſenſu Tiraquell. *de Nobilit. c. 17. & 18.* Matth. Stephan. *de juriſdict lib. 2. c. 7. membr. 2. num. 44 & ſeq. ubi vid. diſtinctionem & plura ea de re.* [Negari ta-
26 men non poteſt. † Nobilitatem paternam, adjectâ maternâ fieri ſplendidiorem & omnibus numeris abſolutam, per tradita M. Anton. Natt. *conſil. 637. n. 18.* Tiber. Decian. *d reſp. 19. n. 237. volu* 3. Et meminit Cornel. Tacit. quod Rubellius Plautus, cui Nobilitas per matrem ex Julia familia, celebratus ſit, annal *lib. 14. p m. 413*]
27 An vero ignobiles † adoptati à Nobilibus, Nobilitatem nanciſcantur, ita videtur dicendum ex multis juris textibus. 1 quia adoptio imitatur Naturam, *§. minorem, 4. inſtitut. de adoption. 2. fac. text. in l. ſenatoris filium, 5 ff. de adoption. & l. liberos 10. eod.* ubi à ſenatoribus adoptati, ſenatoriam dignitatem nanciſcuntur, *text. in l. per adoptionem, 35. ff. de adoption. l. ſciendum, 32. ff. de rit. nupt.* ubi libertinus ab ingenuo adoptatus, ingenui jura nanciſcitur, *fac. l. 1. §. cognationum, ff. unde cognat.* ubi dicitur adoptivos in familia adoptiva jura cognationis nanciſci, *l. 10. in princip. Cod. de adoption.* ubi adoptatus dicitur in alienam familiam transferri. Si itaque adoptatus tranſit in famili- 28
am adoptantis, utique & in dignitatem & Nobilitatem familiæ annexam tranſiviſſe cenſendus erit, *unde* Ovid.

Hinc ad te magna deſcendit origine menſis,
Et fit adoptivâ Nobilitate tuus.

Et Cicero in Oratione pro doma ſua, dicit filios adoptivos ſequi conditionem ſtatumque patris adoptivi, ut ſi is pater eſſet patricii generis, & filius quoque talis eſſet. Contrarium † tamen tue- 29
tur Tiraquell. *in tractat. de Nobilit. c. 15. nu. 6.* quia Nobilitas, quæ tranſit à parentibus ad filios, eſt veluti ex traduce & coruſcatione ſanguinis clari. Cuiac. diſtinguit † inter *gentem & genus,* & 30
vult adoptionem quidem gentem mutare, genus vero non mutare, *d. l. 1 §. cognationem, ff. und. cogn.* Eſt enim genus à natura & jus naturæ immutabile.

Et ita vult Nobilem ex ignobili facere adoptionem, ſi gentem ſpectemus, cum & Ciceronem ſe ſociaſſe Piſonum familiæ, ut ſe nobilitaret ex Trebellio conſtet, non verò ſi genus. Deinde † declarando textus antea allegatos, diſtin- 31
guit inter honorem & jura ingenuitatis, Nobilitatis, & ipſam ingenuitatem & Nobilitatem, Adoptatos à Nobilibus nanciſci quidem jura Nobilitatis, non verò ipſam Nobilitatem, *in Conſult. 56.*

Præterea † diſtinguendum putarem inter ar- 32
rogatos & adoptatos. Arrogati tranſeunt in familiam & poteſtatem patris arrogantis: Adoptati non item, *§. ſed hodie, § illud proprium, inſt. de adoption.* Deinde Adoptio fieri poteſt † etiam cu- 33
jusvis Magiſtratus imperio, Arrogatio non niſi Principali auctoritate, *§ 1. inſtitut eod. tit.* Et ſi adoptio adoptatum Nobilem alioquin efficeret, in privati alicujus auctoritate eſſet actus Nobilitandi, quia tamen eſt de reſervatis ſummi Principis, ut ſupra ſuo loco monuimus. Arrogatio autem quia fit per ſacrum oraculum, hoc eſt, Principis auctoritatem, cui jus Nobilitandi competit, illam dubitandi rationem refellit, quo etiam inclinat *in d. conſult 56.* [An vero † Adopta- 34
tus ab avo paterno, cum Principis conſenſu, in

præju-

præjudicium proximiorum agnatorum, poſſit Feudum, quod ex pacto & providentia dicitur obtinere, quandoque dubitatum fuit, ut vide e eſt apud Caſp. Anton Theſſaur. *l. quæſt. forenſ.* 100. *lib.* 1. ubi tamen rectè negativè concludit. Nobi-
35 les † ſi mercaturam exerceant, non gaudere privilegiis Nobilium adeoq; ad onera mercaturæ impoſita non minus, quam alios mercatores adſtringi, tenet & ita in ſenatu Gratianopol. judicatum ſcribit, Guid. Pap. *q. & 391. ibid. Additionatores & quæſt.* 196. vid. Knich *de veſtitur. paction. lib. 2. cap. 4. num 9. & mult. ſeqq. ibiq; allegatos Dd.* Pruckmañ. *de Regal. ad §. venatio cap. 4. num. 35 & ſeq.*]

36 Et tantum in genere de Nobilium † origine & cauſa, brevibus dixiſſe ſufficiat. Nobiles autem etiam mediati non ſolum dignitate, ſed etiam poteſtate aliqua plerumquè pollent, quam jure antiquæ Nobilitatis illis competere, dicit Nevizan. *in Sylv. Nupt. lib. 4. num.* 132. Notum enim
37 eſt Nobilibus † pagos, vicos, caſtra & alias id genus terras a Principibus perſæpè cum adhærentiis, pertinentiis, jurisdictione & aliis modis concedi, Andr. Knich. *de veſt pact. p. 2. c.* 1 Roſenth. *de Feud. c 5. concluſ.* 8. Schrader *de Feud part. 3. c.* 4. Paurmeiſter *d. jurisd. lib 2 cap. 9 per tot.* Ita etiam
38 ut Ruſtici † Nobilibus juramentum fidelitatis & ſubjectionis præſtare coguntur, tanquam ſub eorum jurisdictione habitantes & domicilium foventes, Iſern. Alvarott. *& Dd. ad cap. qualiter vaſall. jurar. deb.* Auſan. *de propr. homin. c. 6. n.* 36. Zigler. *in Commun. concluſ. ad aur. prax. Calvol. §. Nobiles, num* 2. ubi prolixè & ad uſum hodiernum differit, de Nobilium in ſuos ſubditos jure & jurisdictione, qui adiri poteſt.

39 Et hoc ita procedit, ut à ſuperiore in jurisdictione ſua turbari non poſſint, quia Dominus non poteſt manus ponere ad jura vaſalli Afflict. *decis.* 128. Alciat. *l. 4. reſp 9. n* 8. Unde & hæc nota
40 axiomata, † quod Vaſallus Vaſalli mei, ſubditus ſubditi mei, & homo hominis mei, non ſit meus Vaſallus, ſubditus, homo, *arg. l. Modeſtin.* 106. *& ibi* Gœdd. *de V. S. l. conſilii, §. ſocii, ff. de regul. jur.* Quatenus autem illa procedant, vide eleganter declarantem, Ludolph. Schrader. *de Feud. p.* 19.
41 *ſect. 2. num* 42. Jurisdictio † namque Feudi lege conceſſa, privativè conceſſa cenſetur, Cacheran. *decis. 29. num.* 8. Menoch *conſil. 604. num. 23. & 16.* Andr. Knich. *de pact. veſtitur. part. 2. n° 21. & dixi ſupra c. 5. n. 11. ubi n. 22. hujus rationem pulchram vide.*

Poſſunt tamen Principes † ſuorum Nobilium 42
& ſubditorum ſubditos in cauſis ad ſe pertinentibus immediatè abſque omni juris ſubſidio citare. Jaſ. *in l. fin num. 24 ff de jurisd. omn. jud.* Bald. *in l omnes 31. §. verum Cod de Episcop. & Cleric.* Weſenbec. *conſil. 97. num.* 3. [M. Anthon. Natt. *conſil. 487. nu* 23.] Et ita etiam conſueviſſe Principes teſtatur eximius Saxoniæ JC Matth. Coler. *de proceſſib. executiv p. 3. c. 7. num.* 36. [ac noviſſimè poſt Zanger. Rauchbar. & alios ita ſcribit Matth. Berlich. *decis. 59. n.* 3.] Sicut & ſummus Princeps
† ejusque ſupremum judicium Cameræ, ex quali- 43
libet provincia immediatè citat, *l ſed etſi. 26. §. fin. verb. teſtimonii cauſa evocatus ff. ex quibus cauſis major. l. 2 §. legatis, l. non alias verbo quos Princeps evocavit de jud.* Marant. *part. 4. tit. de citat. num.* 10. quod & hodie in cauſis ad cognitionem Principis & ſupremi conſiſtorii pertinentibus uſu venit, ut probavi ſupra *cap 7. n.* 51. Officiales † tamen Principum non poſſunt ſubditis & famulis 44
Nobilium immediatè mandare, vel ab iis tributa & ſervitia, exigere, per tradita Berlich. *d. decis. 59. num. 8. & ſeqq. add eund. de ſimili caſu decis.* 60. In
Haſſia † Officialibus Principum nullum jus eſt in 45
Nobiles, eorum familiam aut ſubditos, niſi ex Commiſſione Principis vel ejusdem Cancellariæ aut judicii, quod appellatur das Hoffgericht / ubi ipſi Nobiles immediatè evocantur. Quoad ſubditos ita communiter obſervatur, ſi cauſa per appellationem vel ſimplicem querelam devolvatur ad Cancellariam, tunc in judicialibus immediatè tàm litigantes ipſi, quàm teſtes evocantur. In extrajudicialibus verò, in gütlichen Verhören und Extrajudicial Sachen / ad Nobiles ſcribitur, ut remittant ad præfixum diem familiam aut ſubditos ad Cancellariam. Et ita aliquoties obſervatum memini. An verò Nobiles ruſticos ſuos & ſubditos coram propriis Officialibus, 46
Prætoribus & Scabinis, judicio pulſare & convenire poſſint? Affirmativè decidit Matth. Berlich. *decis.* 109. & ita uſu ſervari teſtatur, quamvis non leves adducat rationes pro negativa ibid. add. Zigler. *ad Praxin Calvol. §. Nobiles. concluſ. 1. n.* 17.

Sub Electore & Ducibus Saxoniæ & alibi † 47
Nobiles quidam dicuntur Amptſaſſii, quidam Schriftſaſſii. Illi ſunt, qui immediatè Præfectorum jurisdictioni parent, & coram iis in prima inſtantia conveniuntur: Hi verò qui immediatè Principi ejusq; curiæ parent, Dn. Gothofr.

Anton. affinis meus p. m. honorandus *diſp. Feud.*
7. theſ. 4. lit. A. in notat Matth. Steph. *de juriſd. lib.*
2. p. 1. cap. 7. membr. 2. num. 126. Eſt autem hujus
48 diſtinctionis iſta utilitas, † daß die Edelleute/
Ritter vnd Herrn/die den Emptern nicht vnterworffen/ſon-
dern auff ſonderbahren Schrifften der Fürſtlichen Cantzeley
ſitzen/auch alle Rahte der Stadt vnnd Richter/ die den Em-
ptern nit zugethan ſeyn/ vor die Hoffgericht geladen vnnd
citirt werden mögen in prima inſtantia, die andern Edelleute
aber/ Bürger vnnd Bawern/ſo den Emptern vnterworffen/
vnd auff Amptſchrifft geſeſſen/ſollen zuvor vor jhrem Ampt-
mann oder Vntergerichten/in deſſen Ampt oder Gericht ſie
geſeſſen in prima inſtantia citirt vnnd vorgenommen wer-
den/uti auß der Chürfürſtlichen Oberhoffgerichts Ordnung/
de Anno 1549. ſub tit. wer vor das Oberhoffgericht mag
geladen werden/ tradit Matth. Wehner. *in practic.*
49 *obſervat. verb.* Amptſoſſen. Item obtinet † in ſer-
vitiis Feudalibus Ritterdienſten/quod Amptſaſſii
non tantùm ad Domini ſed etiam ad præfecti ſi-
ve quæſtoris qui ipſis præeſt requiſitionem com-
parere & ſervire tenentur, Andr. Knich. *de veſti-*
tur. pact. cap. 1 *num. 7. & de Saxonic. non provocand.*
privileg. verb. Ducum c. 6. n. 23.
50 Præterea † Amptſaſſii, Schrifftſaſſium in Cu-
ria actione pulſantes, non niſi præſtitâ ſatisda-
tione & expenſis litis & reconventione admit-
tantur, ut maximè bona immobilia poſſideant,
Daniel. Moller. *ad Conſtitut. Electoral. 5. p. 1. num.*
14. Knich *d. c. 5. num.* 13. Matth. Wehner. *alleg. loc.*
quod tamen in Schrifftſaſſiis ſecus eſt, qui ejuſ-
modi ſatisdatione non arctantur, Jacob. Schult.
obſerv. 22. num. 1. & de hiſce vid plura apud Zigler.
in Commun. concluſ. ad aur. prax. Calvol. §. Amptſaſ-
ſii & §. Schrifftſaſſii.
51 Coronidis loco nota, † quod Nobiles imme-
diati licet privilegiis magis præemineant, & ma-
jori libertate fruantur, quàm mediati, gradu ta-
men & ordine Dignitatis inter ſe pares ſunt, ne-
que magis & minus ſpeciem novam facit.
52 Ad dignioris conditionis cives † & mediatos
referendi etiam ſunt literati, qui mediate imperio
parent. Ex literatis quidam ſunt Doctores, qui-
dam Magiſtri, quidam verò ſine gradu vivunt,
Doctores in tribus Facultatibus, Theologica,
Juridica & Medica creantur. Philoſophi Magiſte-
53 rii tantùm gradum nanciſcuntur, qui † Doctora-
li longè inferior, vid. Matth. Steph *de juriſdict. lib.*
3. part. 2. cap. 14 num. 90. & ſeq. Ideoque Magiſtri
non debent præcedere Doctores, & gradum Do-
ctoralem, qui imperiali auctoritate ſuperior re-
putatur, Principalibus obviando privilegiis con-
tra decorum deprimere. Nam Doctoratus pri-
vilegia † cum equeſtri dignitate iuris diſpoſitio- 54
ne connectuntur, R. A. zu Augſpurg/de Anno
1500. ſub tit. von Vberflüſſigkeit der Kleider/ §.
item die von Adel ſo noch nicht Ritter oder Do-
ctores ſind, *junct. §. præced. & ſeq.* Et paſſim in im-
perii receſſib. quoad dignitatem, nunquam No-
bilibus poſtponuntur. Reform. gut Policey Or-
dnung / de Anno 1530. ſub. rubr. vom Adel & ſub
tit. von Doctoren/ Reformat. de Anno 1548 ſub
iiſdem rubric. Et in Imperiali Camera † Aſſeſſo- 55
res, Doctores & Nobiles iisdem fruuntur ſtipen-
diis, *Ordin. Camer. p. 1. tit.* 43. An autem Philoſophi
Profeſſorum numero cenſendi, dubitat, & de-
inde decidit Ulpianus *in l. 1. § an & Philoſophi, 4.*
de extraordinar. cognit. quæ tamen dubitatio ſano
ſenſu & ſecundum ſubjectam materiam accipi-
enda.
Doctores Theologi † meritò primas ſibi vin- 56
dicant ratione objecti Nobiliſſimi: tanquam di-
vini verbi Antiſtites, & ſacrarum literarum inter-
pretes. Hi enim ſi juxta præſcriptum altiſſimi po-
pulum ad juſtitiam erudierint, fulgebunt ſicut
ſplendor firmamenti & ſtellæ in perpetuas æter-
nitates, *Daniel. 12 v. 3.* Hoc dictum principaliter
quidem Theologis accommodatur, non impro-
priè tamen ad juſtitiæ humanæ Antiſtites & ſacer-
dotes ſano etiam ſenſu referri poteſt
Hoſce meritò ſequuntur juris Doctores, † 57
quorum officium eſt juſtitiam colere, æquum
ab iniquo ſeparare, licitum ab illicito diſcerne-
re, veram & non fucatam Philoſophiam affecta-
re, Ulpian. *in l. 1. de juſt. & jur.* Indeque meritò ju-
ris ſacerdotes *d. l. 1.* & Nobiliſſimi dicuntur. *l. 2.*
§. ult. ff. de excuſat tut. l. providendum, 7. Cod de po-
ſtuland. Eſt namque † res ſanctiſſima civilis ſapi- 58
entia & inæſtimabilis, *l. 1. §. proinde, 5. ff. de variis*
& extraordin. cognit. neceſſaria & laudabilis, *l. 4.*
C. de Advocat. diverſ. iud. honoris plena, *arg. l. 6. in*
pr. C. de poſtul. Et quamvis hodie † à quibusdam 59
præſertim juſtitiæ & humanioris literaturæ oſo-
ribus non raro extenuentur & deprimantur ju-
ris ſacerdotes, tamen potius id ſpectandum eſt,
quod ſummus Imperator & univerſi Imperii
Principes & Proceres, de hiſce ſæpius iteratis cõ-
ſtitutionibus Pragmaticis conſtituerint, quàm
quod hic vel ille Thraſo aliique poculorum re-
miges de iisdem ſentiant.
His tamen Doctorum contemptus, † à ma- 60
leferiatis hominibus ex multitudine Dd. videtur
deſcendere, cum iuxta Proverbium, omne rarum
charum,

chatum, vileſcit quotidianum, *c. ſi officia diſtinct. 59. & c. legitimus diſtinct 93.* Cravett. *conſil.* 855. *n.* 4. Cui tamen argumento reſpondet Erneſt. Cothman. *Reſponſ. Acad.* 14. *num.* 78. Rectius autem
61 contemptus † ille inde provenit, quod multi potius propter gratiam vel pecuniam hodie, quam propter ſcientiam ad honores admittuntur, unde illud de Gallis circumfertur proverbium: Nos ſumimus pecuniam, & mittimus aſinum in Germaniam. Sed tamen Profeſſores Academiarum indignos ad honores iſtos auguſtos admittentes puniri, Petr. Gregor. Tholoſan. *de repub. lib.* 18. *c.* 9. *num.* 9. & privilegiis exui poſſunt, *cap. privilegium,* 11. *q.* 3. Matth. Stephan. *de juriſd. lib.* 3. *part.* 2. *c.* 14. *n.* 125.

62 Contemptum † etiam Nobiliſſimæ iuriſprudentiæ adferunt imperiti iſti Cauſidici & Rabulæ forenſes, ignari litium concionatores, Cujac. 4 *obſerv.* 40 quibus præter latratum nec eruditio nec doctrina eſt, Udalric. Zaſ. *de Iuda quæſt.* 3. *quæ extat in tom.* 5. *p. mihi* 114. Indeque eorum facundiam Caninam dici ex Saluſtio & Hieron. notat idem Cujac. *dict. loc.* [*& conſult.* 23 *in pr.*] *cui congruit* Prudentii. *verſus:*

In Canina foro latrat facundia toto.

Quos tamen honeſto ſæpè Doctoris titulo vul-
63 go altantur. Et ſanè iſti † ſunt homines nati ad negotia confundenda & iura omnia permiſcenda, quo genere nihil eſt in republica pernicioſius, nihil imperitius, ut poſt Cujac. ſcribit Conrad. Rittershuſ. *in Novell. part* 9. *c* 16. *num.* 6. Proprium Rabularum eſt, ubi cauſarum ſib commiſſarum infirmitatem rationibus tueri non poſſunt, ad convicia & libidinem deflectere, ut ex Ammian. Marcellin. trad. Cothm. 3 *conſ* 50. *num.* 7. Quam-
64 obrem graves † & eruditi Advocati ab hoc conviciandi genere abſtineant, & ita præbeant patrocinia jurgantibus, ne ultra quam litium poſcit utilitas, ad conviciandi & maledicendi temeritatem prorumpant, agant quod cauſa deſideret & temperent ſe ab iniuria, *l. quisquis,* 6. *C. de poſtuland.* [Vid. etiam Bernhard. Grævæ. 1 *concl.* 151. *conſiderat.* 1. *num.* 15. *& ſeqq.* Johan. Baptiſt. Magon. *de error. Advocat. ſive de Rect. patr. rat. cap.* 46. *&* 47]

65 Ex Dd. iuris † quidam propter Dignitatum officia meritò aliis præferuntur. Tales ſunt Conſiliarii Principis, quos illuſtres vocat, Angel. *in l. quisquis, C. ad L. Iul. Majeſt.* Jaſ. *in l.* 1. *num.* 13. *ff. de offic. ejus.* Corſet. *de reg. Poteſtat. q.* 21. *fac. text. in l.* 1. ibi quos noſtri lateris Comitatus illuſtrat. *C. de prapoſit.* vid. tamen Menoch. *arbit. caſ.* 68. *num.* 35. Nam Conſiliarii † Principum cenſentur eſſe pars 66 corporis ipſorum, *d. l. quisquis ad C. L. Iul. Majeſt. cap. ſi quis,* 6. *q.* 1 & cum ipſo Principe quaſi unum corpus conſtituere, Hieron. Gig. *in tract. de crim. laſ. Majeſt. ſub rubr. qualiter & à quib. crimen læſæ Majeſt. commit. q.* 14. Et dicuntur inhærere † Prin- 67 cipi ſicut ſtellæ firmamento, Bald. *in l. cum multa,* 7. *C. de bon. quæ lib.* & Principem ita decorare reputantur, prout decorat ſplendor firmamentum Cœli, *arg. c. ſuper ſpecula x. de Magiſtr.* & ſicut radii ſolares Solem, *arg. c. multi de pœnitent. diſt.* 2. *qua jura & auctoritates adducat.* Ludolph. Schrader. *de Feud. part.* 10. *ſect.* 2. *n.* 24.

Inter Doctores maximoperè etiam præeminent † illi, qui in Academiis Publicè profiten- 68 tur, quia illorum ſcientia illuſtratur mundus, *Auth. habita, C. ne filius pro patre.* Indeque Docto-res † Profeſſores quantumvis juniores præferun- 69 tur Doctoribus non Profeſſoribus etiam ſenioribus, *arg. l.* 1. & ibi Joh. de Plat. *C. de Conſulib.* Alex. *in l. cum quid n.* 8. *& ibid* Jaſ. *n.* 13 *ff. de reb. cred. quos allegat.* Erneſt. Cothman *reſp. Acad.* 14. *num.* 73. Et maxima pro illis † militat præſumptio, ſingula- 70 ris peritiæ iuris & propterea in electione Adſeſſorum Cameræ Imperial. ſ eorum ratio habetur, *Ordin. Camer part.* 1. *tit* 4 §. auff denſelben.

Hinc etiam ex communi Dd. ſententia Doctores † qui per viginti annos publicè docuerunt, 71 illuſtribus annumerantur, Bart. *in rubr proœm. ff. n.* 5. Jaſ. *in l* 1. *n.* 12. *de offic. ejus.* Menoch. 2. *de arbitr. judic caſ.* 68. *num* 43. *& ſeq. ubi tamen à communi ex rationibus adductis receditur.*

Advocati magnarum † Curiarum non exiguâ 72 etiam dignitate pollent, qui ambigua cauſarum fata diriment, ſuæque ſæpè defenſionis viribus in rebus ſæpè publicis ac privatis, lapſa erigunt, fatigata reparant, & non minus provident humano generi, quam ſi prœliis atque vulneribus patriam parentesque ſalvarent, *l. advocati, C. de advocat. divers. judiciorum,* ideoque laudabile, vitæque humanæ neceſſarium eſt advocationis officium, & principalibus præmiis maximè remunerandum, *text. in l laudabile, C. de advocat. divers. iudic.* Unde etiam Advocatorum † tanquam cauſa- 73 rum peritorum, in electione Adſeſſorum Cameræ Imperialis rationem habendam eſſe ſanxerũt Imperator & imperii Proceres, *Ordin. Cam. p.* 1. *tit.* 4. §. an denſelben.

74 Doctores juris ſequuntur Dd. Medici, † qui
jutis divini teſtimoniis honorandi *Eccleſ.38. in
pr.* ubi ſcriptum: honora Medicum propter neceſ-
ſitatem, vid. Petr. Greg. *lib.17. de repub. c.8.* Hi ta-
75 men rectè † poſtponuntur JCtis, quia nobilior &
dignior eſt ſcientia juris quam Medicinæ. Nam
unaquæque ſcientia dignior cenſenda altera ob
76 Nobilitatem objecti, teſte Ariſtot. Objectum †
autem jurisprudentiæ eſt juſtitia, quæ Heſpero
Luciferoque pulchrior æſtimatur, *eod.* Ariſt *teſte.*
77 Objectum verò † Medicinæ eſt corpus ſanabile,
unde ſicut finis Medicinæ eſt corporis ſanitas, ita
finis jurisprudentiæ eſt, mentes hominum facere
ſanas & conformes reddere Decalogo & volun-
tati Divinæ, Barb *in c. cum tanto, col.10. de conſuet.*
Fortun. de ultim. fin. jur. col.11. & per tot. Et hoc ar-
gumentum latius perſequitur, Nevizan. *in ſylv.*
78 *Nupt. lib.5. n.75. & ſeqq.* Quantum itaq; præſtat †
animi ſanitas ſanitate corporis, tantum etiam
præſtat jurisprudentia Medicinâ: Hinc Plato, a-
nimæ bona maximè bona dixit.

79 Et ſanè plures † homines ſalutaribus juris &
juſtitiæ quàm Medicorum remediis conſervan-
tur in republica. Medici penuriâ unus vel alter
homo periclitatur, Prudentis verò viri & juris re-
rumq; gerendarum periti tota ſæpè Reſpub. Unde
80 gliſcente † aliquo inter cives tumultu, plus uni-
cum prodeſt conſilium maturum quam centum
purgationes de Rhabarbara, inquit Anton. de
Guevert *in horolog. Princip lib.1. c.43. nu* 190. Ro-
81 manos † per quadringentos annos ſine Medicis
vixiſſe teſtatur Iſid *l.4. orig. ſive Etymol.* Item Plin.
82 & Suet. Unde † melius eſſe Principi audiſſe So-
cratem de moribus, quam Hippocratem de cor-
porib. differentem, Sidon. *9. epiſt* 14 Non tamen
hæc in contemptum Medicorum dicuntur, quos
ſuprà juris divini auctoritate honorandos eſſe
monui, ſed tantum comparativè. Sanitatis namq;
83 auctor Deus † eſt. Dei inſtrumentum natura, u-
triusq; miniſter Medicus, Rhodinus 9.11. & cor-
poris noſtri imbecillitas quotidianis opus habet
fulciri auxiliis. Unde nihil aliud Medicos corda-
tos & eruditos eſſe quam bonos Conſiliarios, qui
nobis ſuadent ut in reb. omnibus ſobriiſſimus &
modum aureamq; mediocritatem ſervemus, in-
quit Ant. de Guevetr. *in horolog. Princip. d. c.43. nu.*
84 191. Hippocrates † duo ſanitatis fulcra dixit. vi-
ctum moderatum & exercitium tempeſtivum,
ex quibus per conſequentiam mentis etiam con-
ſervatur ſanitas & morum integritas.

Sunt etiam homines † quidam imperiti & cir- 85
cumforanei, vulgò Stérger oder Quackſalber/
qui ſe Medicos Doctores venditant, quib. tamen
præter latratum nec eruditio, nec doctrina eſt, ut
ſupra de Rabulis forenſibus monui. Sicut enim
iſti Rabulæ conſpurcant SS. Juſtitiæ officinam,
ita & hi Medicinam, magisq; confundunt ſanita-
tem quam reſtituunt, hominesq; ſimplices miſe-
rè decipiunt. Talis fuit Medicus † de quo per 86
præpoſitum, *in c. de muliere ad fin. de ſponſal.* qui
conſultus ab imperito ſcripſerat. Recipe neſcio
quid, & ſanabitur neſcio quando, refert Nevi-
zan. *in ſylv. nupt. lib 4. ſub num.177 pag. mihi* 415.
[Hinc illi verſiculi:

Fingunt ſe Medicos quivis, idiota, Sacerdos,
Judæus, Monachus, hiſtrio, raſor, anus,
Miles, Mercator, Cerdo, Nutrix & Arator,
Vult Medicas varius quivis habere manus.]

Et tantum de Doctoribus, quibus accenſendi Li-
centiati, † quia his Licentia data eſt propter edita 87
ſpecimina, Doctoratus gradum aſſumere.

Doctores ſequuntur Magiſtri, † qui in Philoſo- 88
phia Magiſterii gradu ornantur. Item Baccalaurei.

Sicut autem Literati, eminentioris ordinis ci-
vibus, ita etiam † Milites iiſdem meritò adſcri- 89
buntur. Hi enim armis & fortitudine patriam de-
fendunt, & hoſtium illicitos auſus reprimunt, &
multa pericula ſuſtinent, æquum itaque, ut præ-
miis honorentur, dignitate evehantur, Nobilita-
te donentur, unde verſiculus:

Sunt duo quæ faciunt, ut quis ſit Nobilis
ARS. MARS.
Major ab Arte *venit, gloria,* Marte *minor.*

[De prærogativa militis & Doctoris, ex Alex. Jaſ.
& aliis concludit Geil.2 *obſ.*118. *n.*15 Quod vide-
licet † in actibus militaribus, miles præferendus 90
ſit Doctori, & vice verſa in actibus facultatis, Do-
ctor anteponendus ſit militi, & ad hoc dicit eſſe
text. in l.1. C. de offic. vicar. Jaſ *in l. ſi quis in conſcri-
bendo, n* 4. *C. de pact.* Angel. *in proœm. Inſtit. n.2. &
in §. fin. n.6 Inſtit. de milit. teſtam*] Plura de Militia
& militibus dicentur infra, ubi de *bello & re Mili-
tari acturi ſumus.*

Ad interioris conditionis ſubditos, referendi
ſunt mercatores, † mechanici, agricolæ, de qui- 91
bus alii paſſim Politici, qui ea de re adeundi.

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBER SECVNDVS,

DE REGIMINE SECVLARI, S. Imperii Romani.

CLASSIS I.

CAPVT I.

DE IMPERII FVNDAMENTIS ET IMPERANTIVM *ornamentis, pietate videlicet & juſtitia.*

SUMMARIA.

1. *Fundamenta imperii legitimi ſunt pietas, & juſtitia.*

2. *Deo & juſtitiâ nihil majus exiſtit.*

3. *Primus imperii ornatus eſt pietas.*

4. *Præ omnibus quæ ſublimi inſunt poteſtatis celſitudini, glorioſa pietatis eſt corona, tanquam virtutum omnium Regina.*

5. *Ex Platonis legibus nemo ad Imperii regimen vocandus, qui non pius extiterit, & divinis ſtudiis operam dederit.*

6. *Digniora ſunt imitatione, quæ excellentiora ſunt pietate.*

7. *Pietatem etiam ſaniores gentiles magni fecerunt.*

8. *Impietas coniuncta eſt cum crudelitate.*

6. *Non legibus ullis, aut pœnarum metu à facinoroſa vita deterrentur, qui numinis metum omnem abiecerunt.*

10. *Pietas conſiſtit in vera Dei notitia, & cultu. Vanus omnis cultus qui caret cognitione verâ.*

11. *Notitia Dei colligitur ex libro Naturæ, creaturæ & ſcripturæ, indeq; triplex, connata, acquiſita, & revelata.*

12. *De libro Naturæ extat Pauli teſtimonium.*

13. *De libro creaturæ ab eodem, & aliis diſſeritur.*

14. *Gentiles exinde dicuntur veram veri Dei notitiam, quamvis non perfectam ſeu ſalutarem habuiſſe.*

15. *Ex libro ſcripturæ deſumpta notitia ut perfectior, ita omninò ad ſalutem ſufficiens.*

16. *Scriptura eſt principum cognoſcendi eſſentiam, & voluntatem Dei erga genus humanum, ſupplens defectum libri naturæ, & creaturæ.* 17. *Sola fidei noſtræ anchora, & ſuſtentaculum, à qua neq; ad dexteram, neq; ad ſiniſtram declinandum.*

18. *Cultus Dei qui dependet Vera Dei ſcientia, non niſi à veris Dei cultoribus poſſidetur.*

19. *Superſtitio humanarum mentium ludibrium.*

20. *Superſtitio eſt veræ pietatis falſa imitatrix. Non addendum quicquã verbo Dei, nec detrahendũ.*

21. *Non licet, etiam bonâ intentione, alium quàm Deus deſcripſit, cultum fingere. Omnis Dei cultus debet eſſe analogus fidei.* 22. *Fidei analogum nihil eſſe poteſt, quod non innititur Dei verbo, ſed ab eo diſcrepat.*

23. *In imperio prima Pietatis, ſecunda iuſtitiæ habenda eſt ratio. Remotâ iuſtitiâ regna nihil niſi magna latrocinia.*

24. *Tam diu duraturum regnum, quamdiu in eo viget iuſtitia.*

25. *Iuſtitia ſpectatur in perſonis gubernantium, & eorum, qui parent. Iuſtitia Regis in quibus conſiſtat?*

28. *Reges ac Principes iuſtitiâ ſubditis prælucere debent.*

27. *Princeps & Magiſtratus eſt quaſi ſpeculum, quod populus pro componendis moribus ut plurimum intuetur.*

28. *Rea-*

28. *Reatu maiori delinquit, qui honore potior præfulget. Graviora facit vitia peccatorum, ſublimitas peccantium.*

29. *Integritas præſidentium ſalus eſt ſubditorum. Injuſtitia Dominorum vacillare facit corda ſubditorum.*

30. *Principes quanto ſunt ſublimiores, tanto debent eſſe perfectiores. Tutius exemplo, quàm imperio reguntur ſubditi.*

31. *Reges lucerna in ſacris appellantur, quod juſtitiâ, & ſapientiâ aliis prælucere debeant.*

32. *Omnes actus gubernantium regulandi à juſtitia Poli, & Fori, nec tempeſtatis potiùs, quàm poteſtatis plenitudine utantur.*

33 *Principes debent eſſe jus quoddam animatum, & lex loquens in terris. Nec ſibi tantum ſubditos datos, ſed ſe eſſe ſubditis arbitrentur.*

34. *Nihil juſtitiæ & rectitudini Principum magis convenit, quàm ſubditos non lædere, & gloriam Dei, ſalutemq; Patriæ promovere.*

35. *Hodiè inter Politicos frequens mentio de Ratione ſtatus.*

36. *Ratio ſtatus quid?* 37. *Eſtq; duplex.*

38. *Vera & juſta Ratio ſtatus conformatur Dei & iuris præceptis. Et intendit omnia ad finem quietis, & utilitatis ſubditorum.*

39. *Hæc comites perpetuos habere debet juſtitiam veritatem, & honeſtatem.*

40. *Apparens & injuſta Ratio ſtatus quid?*

41. *Eſt contra omnem rationem.*

42. *Sæpiſſimè vitia virtutum nomine colorantur, & virtutes vitiorum nomine donantur.*

43. *Dæmones ſunt, non homines, qui vitia induunt mentitis virtutum nominibus.*

44. *Ratio ſtatus ſine iuſtitia non ius ſed iniuria, imò Tyrannis potius dicenda.* 45. *Iuſtitia Finis eſt principatus, & adminiſtrationis politicæ.*

46. *Ratione ſtatus uti ſolent illi, qui ſe vident legibus & ratione vinci. Exemplo Titiani & Proculi, Et Neronis.*

47. *Ratio ſtatus vis dominationis, & ius imperii appellatur, ubi conſilium, ratio, & ius deficit.*

48. *Ratio ſtatus non malè dicitur ſecretum ſeu conſilium arcanum, ſolis regibus, & politicis reſervatum, quo in omnem eventum actiones ſuas excuſare, & defendere poſſunt. Vnde appellatur dulce venenum, & idolum Principum.*

49. *Hæc iniuſta ſtatus ratio ex tyrannide & Atheiſmo originem duxit. A Pio V. Pontifice Diaboli ratio appellatur.*

50. *Non incongruè dici poteſt monſtrum rationis, Et quare.*

51. *Nec rationis nec prudentiæ ſpeciem habet, ſed mera eſt calliditas cum injuſtitia, & crudelitate iuncta, &c.*

FUNDAMENTA † imperii legitimi ſunt 1
Pietas & juſtitia. Et ubi hæc non ſunt imperii fundamenta & imperantium ornamenta, conſiſtere illud diu non poteſt. Deo ſiquidem, † & juſtitiâ nihil majus exiſtit, absque 2
his enim nihil unquam commodè geri poteſt, inquit Juſtinian. Imper. *in Nov.164. in pr. c. Principatus, 1 q. 1.* ſine hiſce Principes ſunt ſocii furum & ambulant in tenebris, *Aur. Bull. in proœm.* [Primus itaque † imperii ornatus Pietas, *Sapient. 1 v. 1.* 3
Proverb. 20. Pſalm. 1. Conrad. Dieteric. *in Analyſ. Evangel. Domin. 23. poſt Trinitat. p. m. 778* quæ & Reges ditat *Proverb. 5. verſ. 5.*

Eſt pietas baſis una, thronum quæ firmat & ornat,
Adjice juſtitiam, & toto nil pulchrius orbe eſt.

Balthaſ. Mentzer. *in carmine Panegyr. Ludovic. Haſſ. Landgravii inclytæ recordationis* Idq; multis firmat Azori. *Inſtitut. Moral lib. 11. cap. 5 in ſecund. ejus part. Tom. 2. fol. 1352. & ſeq. ubi vid.*] Quamobrem præ omnibus † quæ ſublimi inſunt, pote- 4
ſtatis Celſitudini glorioſa pietatis eſt corona, tanquam virtutum omnium regina, *argum. l. inter claras, C. de ſumm. Trinit.* quia diligentibus Deum & piis omnia cooperantur in bonum, [*Roman. 8. v. 28. 1. ad Timoth. 4. v. 8.* Et illi velut Sol in orbe ſuo rutilant, *Judic. cap. 5. v. 31.*]

Et Platonis † legibus nemo ad imperii regi- 5
men vocandus erat, qui non pius extitiſſet, & divinis ſtudiis operam dediſſet, *lib. 3. de legib.* [Digniora † enim ſunt imitatione, quæ excellen- 6
tiora ſunt Pietate, Auguſtin. *de civitat. Dei, lib. 1. cap. 23.* quod refertur *in c. fin. diſtinct. 9* Cacher. *deciſ. 79. num. 59.* Quam etiam † ſaniores gen- 7
tiles magnifecerunt. Hinc Auſon. *in panegyr. Gratian Imper. dicto* inter primas eius laudes ponit, quod nullum unquam diem ab adoleſcentia ſua, niſi adorato Dei Numine & reus voti, & illicò abſolutus egerit puris manibus, mente pura, immaculabili conſcientia, & quod in paucis eſt, cognitione ſyncera. Eâque de cauſa ut notat Suidas, antiquitus in Regum ſceptro ſummo ſolitum fuiſſe, apponi ciconiam, in imo Hippopotamum: quo ſymbolo admonerentur Reges, pietatem plurimi facere oportere, violen-

tiam

tiam verò cohibere. Sicut enim Ciconia defeſſos ætate parentes piè alit ita Hippopotamus enecat, 8 vide Gaiſ. *de expenſ. c.4. n.53. & 54.*] Experientia † ſatis abundeq; teſtatur impietatem conjunctam eſſe cum crudelitate, Petr. Martyr. *ad c.1. lib.2. Reg. f.185.* indeque impius Rex in ſacris, vocatur Leo rugiens, & in populum tenuem urſus ſecurſans, *Proverb. 28. v.15.* [Rebuff. *ad l. Divus in 6. notab. n.105. ff. ad SCtum Syllan.*] Etenim Salomon, aufer, inquit, impietatem de cultu Regis & firmabitur thronus ejus juſtitiâ, *Proverb. 25. v.5.* Ne-
19 que enim ſperandum, ut legibus ullis aut pœnarum metu, à facinoroſa vita deterreantur, qui Numinis metum omnem abjecerunt, Bodin *de repub. cap.1. p.986* [Propter impietatem & injuſtitiam terra habitatores ſuos evomit, *Levit. 18. v.25.* Et regna transferuntur de gente in gentem.]
10 Pietas † conſiſtit in vera Dei Notitia & Cultu. Noſſe Deum, inquit Sapientia, conſummata juſtitia eſt, & ſcire virtutem eius, radix immortalitatis, *Sapient. c.15. v.3.*] Noſſe itaque ſummum illud Numen oportet, cognitum verò piè & purè venerari, ſcribit Juſt. Lipſ. *1. Politic.* Sapientia præcedit, cultus ſequitur, quia prius eſt Deum ſcire, conſequens colere, Lactant. *lib.4. inſtitut. Divin. c.4.* [Coli enim Deus rectè non poteſt, niſi verè prius per fidem agnitus, juxta illud *Rom. 10. v.14.* quomodo invocabunt, in quem non crediderunt?

——— puro, relligio nitet
verenda cultu

Buchanan. *in Pſalm.19.*] Vanus enim omnis cultus, qui caret cognitione vera, *Johan.17.* [Juxta illud Salvatoris: Fruſtrà me colunt docentes mandata hominum, *Matth.15.*]
11 Notitia † Dei colligitur ex libro Naturæ, Creaturæ & Scripturæ, indeque triplex illa prædicatur: 1. Connata, 2. Acquiſita, 3. In Scripturis revelata, Balth. Meiſner. *in Philoſoph. ſobr. part.1. ſect.4.*
12 De libro naturæ † habemus præter alia apud Paulum evidens teſtimonium, qui dicit opus legis ſcriptum eſſe in cordibus gentilium, *Roman.2. v.15.* Imò gentiles natura facere opus legis aſſerit, *ibid. v.14.* Et hoc ſenſu intelligendus JCtus Pomponius, quando religionem erga Deum juri naturali adſcribit, *l.2. ff. de juſt. & jur.* quod jus naturale cum ipſo genere humano rerum Natura prodidit, *§.11. inſtit. de rer. diviſ.* [Adeòque Cicero [illegible] nulla gens tam fuit barbara, tam efferata, [illegible] noverit Numen aliquod exiſtere & colendum eſſe. Luther. *in Geneſ. c.17. fol.198. fac.2.* Eleganter Buchananus *in Pſalm.19.*

Nam nec remotis [illegible] barbara finibus,
Gens ulla terras incolit ultimas,
Quæ neſciat, certa meantis
Lege poli ſtabilem tenorem.

Et Hoban. *ibid.*

Nulla ſub ingenti tam gens eſt [illegible] barbara [illegible],
Quò non fama aliquo, veneris [illegible]]

De libro † Creaturæ idem Paulus diſſerit, *Roman.1. v.20.* Et quod ex eo Creatoris omnipotentiam cognoſcere debuiſſent, qui creaturas 13
adorarunt, multis explicat Salomon *Sapient.13. v.1.2.3.4. & ſeqq.* & eleganter perſequitur Syracid ſive Eccleſiaſtic. *c.43. per tot.* Levate, inquit Jehova apud Prophetam, *in excelſum oculos, & videte quis creavit hæc, Eſa. 40. v.26.* Quo pertinet illa Regii Prophetæ deſcriptio, *Pſalm.19.* *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum &c.* Quod eleganter vertit Eobanus Heſſ. dum ſcribit:

Aſpice convexo nutantem pondere mundum,
Aſpice ſtelliferæ nobile molis opus.
Ipſa tibi ingentis [illegible] volumina cœli,
Narrabunt [illegible] facta ſtupenda ſui.
Maxima ſi [illegible] tibi fabrica mundi
Tabula quæ fecit quanta [illegible]
Uſq; adeo ſunt nota opera omnipotentis, ut [illegible] ſibi ac
Nox non ulla roget, non roget ulla dies.

Ubi & illud alterius Poëtæ;

Aut mihi [illegible] Numen demonſtrat in hortis
[illegible] herba Deum.
Aut opera [illegible]
Qui [illegible] vigor [illegible].

Cœlum quidem tacet, ſed ipſius aſpectus vocem tuba clariorem emittit, per oculos non per aures docens, Chryſoſtom. *Homil.9. ad Popul. Antiochen.* [illegible] *ad Pſal.19.*] [illegible] quod propter [illegible] & [illegible] Dei Notitiam, quæ ex libro ſcripturæ [illegible] gentiles, dicit eos inexcuſabiles Apoſt. Paul. *[illegible] v.20. & ſeq.* Et quod [illegible] de rectè dici poſſit, gentiles, † veram, veri Dei [illegible], quamvis non 14
perfectam ſeu ſalutarem habuiſſe, multis [illegible] probat Frideric. Balduin. *de caſib. conſc. [illegible] lib.2. caſ.10.* Idque ex Plinii *[illegible] Conſtantino Imperatori, Conſtantii filio* [illegible] illuſtratur, ubi pro Imperatoris [illegible] hiſce precatur verbis, *Te ſumme rerum ſator, cuius [illegible] omnia ſunt,*

quot gentium linguas eſſe voluiſti (quem enim te ipſe dici velis, cũ nos non poſſumus) ſive in te vis, mensq; divina eſt, quæ toto infuſa mundo omnibus miſcearis elementis, & ſine ullo extrinſecus accedente vigore impelli u. per te, ipſe movearis, ſive aliqua ſupra omne cœlum poteſtas eſt, quæ hoc opus tuũ ex altiore natura arce diſpenſas, te inquam oramus & quæſumus, ut hunc in omnia ſecula Principẽ ſerves. Huc etiam pertinẽt, quæ de cultu Deorum ſcripſit Dionyſ. Halycarnaſſ. *lib. 2 & paſſim.*

15 Poſtremo a [illegible] quæ ex libro ſcripturæ deſumitur, [illegible] ita etiam omnino eſt ſufficiens ad ſalutem [illegible] *poſter. ad Timoth* 3. v. 16. & [illegible] omni credenti eam, *Roman.* [illegible] Balduin *de caſib. conſcient. lib. 2. cap. 1.*

16 [illegible] † principium cognoſcimus non tantum [illegible] ſed & voluntatem Dei [illegible] *d. cap. 1. ad Rom. v.* [illegible] ſupplens [illegible] & creaturæ, [illegible] *part. c. 1 num. 5.* quæ altitudine [illegible] profunditate attentos tenet, [illegible] paſcit, ac affabilitate parvulos [illegible] loquitur, Eberhard. W[illegible] *in tract.* [illegible] *vivet.* [illegible] fundamento ædificata eſt Eccleſia, *Ephes. 2. v. 20.* [illegible] *7. v. 11. Roman. v. 2.* eſt [illegible] lux ſplendens in tenebris & lucerna pedibus noſtris, *Pſalm. 119.* [illegible] *Petr. 1 v. 9. 1. Corinth. 3.*

17 *v.* [illegible] Anchora & ſuſtentaculum [illegible] Athanaſ. *in ſyno ſ. de S. Scriptur.* ſeparãs [illegible] neque ad ſiniſtram declinandum, *Joſ. 1. v. 7.* Ideoq; licet gentiles ex libro naturæ & creaturæ cognoverint Numen aliquod eſſe, quodnam autẽ illud ſit, & qualiter colendum dicere non potuerunt, Frideric. Balduin. *de caſib. conſcient. lib. 2. caſ. 4. cap. 1.* Inde; [illegible] quæ ſupra ex l[illegible] ſatis a[illegible]

18 Cultus [illegible] divini [illegible] cer[illegible] Lipſ. [illegible] *Poli* [illegible] non vult [illegible] *in ſua pro-*

19 [illegible] *Comment. ad* [illegible] In [illegible] † autem non ad [illegible] ciſternas, ſed ad ſimpli[illegible] *Ierem.* [illegible] *Ierem. 22. v.* [illegible] reflectet ad ſuperſtitionem [illegible] mentium lu[illegible] Eo his notandum, Varr. *apud Auguſtin. de Civit. Dei, lib. 6.* dictum,

Deos à religioſo vereri, à ſuperſtitioſo timeri, Juſt. Lipſ. *d. c. 3.* Eſt autem ſuperſtitio † veræ [illegible] 20
falſa imitatrix, & juxta Scholaſticos, vel [illegible] colere Deum, ſed modo indebito, hoc eſt, aliter & contra quã ipſe præſcripſit, Chemnit. *in exam. Conſ. Trident. part. 2. de commun. ſub utraq; ſpec.* Proſp. Farinac *in tract. de hæreſ. quæſt. 181. n. 38.* Johan. Azor. Jeſuit. *Moral. Inſtitut. part. 1. lib. 9. c. 11.* Quod ſeverè inhibuit Deus populo ſuo, *Deuteronom. 5 v. ult.* Quæ ego tibi præcipio hoc tantum facito, nec addas quicquam, nec detrahas. Et qui non dixerint juxta verbum hoc, illis non erit Lux matutina, *Eſa. 8 v. 2.* Et ſi quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illum plagas, ſcriptas in libro iſto, & ſi quis diminuerit de verbis ejus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, *Apocalypſ. c. 22 v. 18.* Et de illis qui cultum Dei humanis traditionibus conſpurcant loquitur Jehova apud Amos *cap. 5 v. 21. & ſeq.* Odi & projeci feſtivitates veſtras. Aufer a me tumultum carminum tuorum, & cantica lyræ tuæ non audiam & ſacrificia veſtra non reſpiciam. Nec placere ullus Deo, ſine Deo poteſt, ex Chryſoſtom. annotavit Georg. Caſſand. *in conſultat.* 10. Non itaque licet, † etiam bona inten- 21
tione alium quam Deus præſcripſit cultum fingere, *Eſa c. 29. v 14* D. Oſiander, *ibid in gloſſ. lit. K.* Bona intentio & opus malũ ex ſe [illegible] Deo eſt ſacrificium Drexel. Jeſuit. *de rect. intent. lib. 1. cap. 6.* ubi latè hac de re agit. Bona intentio non juſtificat opera mala. Speciosum opus contra Dei verbum ſuſceptum mera eſt abominatio. Luther. *in Geneſ. c. 13. fol. 162. fac. 2.* Omnis Dei cultus verus, debet eſſe analogus fidei, *Hebr. 11. Roman. 4.* Prima namque ſalus eſt rectæ fidei regulam cuſtodire: Et ubi ſana fides non eſt, ibi non poteſt eſſe juſtitia, quia juſtus ex fide vivit, ſcribit Auguſtin. *de ſermon. Dom. in monte lib. 1. c. 9. & ubi ſana 24 q. 1.* Speculat. *lib. 4. partic. 3. Rubr. de ſum. Trinitat.* Fidei autem [illegible] logum † nihil eſſe poteſt, quod non in- 22
nixum ſit Dei verbo, ſed ab eo diſcrepat, *Rom. 10 v. 14. & 15.* Notabile hujus rei exemplum habemus in Gedeone, qui licet bona intentione cultui e[illegible] dulſit, faciendo Ephod, punitus tamen propterea fuit graviter, ita ut hoc omni domui ejus fuerit in ruinam, *Judic. c. 8. v. 27 junct. c. 9.* ubi pœna punitiæ poſteritatis, Oſiander *in gl. ad d. c. 8. lit. b. Add. Exod. 28.* Eſtq; ea de re notabilis text. *in c. ſi quis vult Pontifex, ubi* illa doceat quæ a Deo ipſe didicerit, non ex proprio corde vel humano ſenſu, ſed quæ Spiritus S. docet. *diſtinct. 36. & c. vino inebriantur, diſtinct. 37.*]

Quo-

Quomodo verò ſecularis Magiſtratus poteſtas circa pietatis exercitia occupari debeat, infra de regimine Eccleſiaſtico fuſius explicabimus. Sicut
23 † in imperio prima Pietatis, ita etiam ſecunda juſtitiæ habenda eſt ratio, [cujus præſidio confirmatur thronus Principis, *Proverb. 16. v. 12.*] ſine qua nullum diuturnum in terris eſſe poteſt imperium, R. I. de Anno 1603 §. Wiewol nun etc. ibi: In der Justitien gelegen, ohne welche kein Reich oder guter Namen in der Welt [illegible] Remotâ namque juſtitia, quid regna ſunt niſi magna latrocinia? Auguſtin. *S. Lib. 4. ...*
24 † *...* *Luc. 12. v. 31.* Imò ſine † juſtitia nec Jovis ſceptra ſati tuta exſterent, inquit Udalric. Zaſ. *in Orat. de Laudib. leg. quæ extat in Tom. 5.* [Primum Franciæ Regem Chriſtianum, a ſancto Remigio ... ſuæ viſſe fertur, quamdiu Regnum Franciæ eſſet duraturum, ... tam diu, quamdiu vigeret in eo juſtitia, uti refert Papon. *lib. 4. rer judicat. tit. 1. arreſt. 1.* Ariſmin. Tepat. *in Compend. deciſ. tit. 48. cap. 4.*] Summum itaque in rebus humanis bonum eſt juſtitiam colere, & jura ſua cuique ſervare integra, nec in ſubjectos non ſinere quod poteſtatis eſt fieri, ſed quod æquum eſt cuſtodiri, *c. ſi ſeculi, 12 q. 2.* Et hac de re multa congeſſit Winter, *in Parthen. Litigioſ. lib. 1. cap. 1. per tot.* Item Wilhelm. Ferdinand. ab Effern. *in Manual. Politic. de ratton. ſtat. lib. 3 punct 6.*]
25 Juſtitia † ſpectatur in perſonis gubernantium & eorum qui parent. [Juſtitia Regis eſt, neminem injuſtè per potentiam opprimere & ſine acceptione perſonarum, inter se & proximum juſte judicare, ex Cyprian. do et Chriſt. *in de glor. mund. part. 5. conſid. 5. verſ. in quib. conſiſtat juſtitia, &c.* Advenarum, pupillorum & viduarum defenſionem ſuſcipere, cohibere furta, adulteria & alia delicta, *c. Regum 5. q. 23.* malos deprimere & bonos exaltare, *c. donare, diſt. 86. cum ſimilib.* Præterea in perſona Regum ſeu Principum, juſtitia etiam
26 maximoperè ſpectatur, quatenus juſtitia, quæ virtutes omnes arctiſſimo nexu copulat Heſpero Luciferoque pulcrior ſplendet, ſubditis prælucere debent, confer Hyppol. à Collib. *in Princip. c.* ... ut enim à ſole in ſubjecto hoc orbe lux aut tenebræ, ſic à Principe apud ſubditos prava pleraque aut recta, Lipſ. *in Praefat. politic.* Princeps enim
27 quoniam & Magiſtratus in apice reipublicæ conſtitutus, quaſi quoddam exemplar proponitur imitandum, & ut ſpeculum quod populus ut plurimum pro componendis moribus intueatur ut ex Socrat. dicit Don. Garſ. Maſtrill. *in proœm Comment. ad indult. general. Philip. III. Hiſpan Reg.* [Cravett. *conſil. 338. nu. 27.* Marſil. Patavin. *in Defenſ. pac. part. 1. c. 18.* Peccata Principum trahunt multitudinem ad infernum, virtutes autem cœlum aperiunt & duplici gloria coronantur Eſſe ... *d. punct. 6.*] Ut in corporibus ſic in imperio, graviſſimus eſt morbus, qui a capite diffunditur, Plin. *4. Epiſt. 22.* huc facit illud Germanorum:

Je höher Berg/ je tieffer Thal:
Je gröſſer Herr je ſchwerer Fall.

[Hoc eſt, reatu majori delinquit † qui honore 28
potiori præfulget, *c. nulli, 25. q. 1. arg. l. 8. C. de Epiſcop. & Cler.* Et graviora facit vitia peccatorum, ſublimitas peccantium, *d. cap. nulli, in fin* Nam *celſæ graviore caſu decidunt turres*, [illud quoque Claudianus ad virtutes quaſque comparandas Honorium Imperatorem hiſce hortatur verſiculis:

In commune jubes, ſi quid cenſesve tenendum,
Primus juſſa ſubi, tunc obſervantior æqui
Fit populus, nec ferre negat cum viderit ipſum
Authorem parere ſibi, componitur orbis
Regis ad exemplum nec tantum flectere mentes
Humanas edicta valent, quàm vita Regentis.

Quales in republica Principes, † tales reliqui ſolent eſſe cives, *Syracid. 10. v. 2.* Integritas namque Præſidentium ſalus eſt ſubditorum, *c. ſi nemo ramur diſt. 6.* Et injuſtitia Dominorum, vacillare facit, corda fidei um ſubditorum, Rol. à Vall. *conſil. 4. num. 35. vol. 4.*] Ideoque boni Principes a iis quidem exiſtiment virtutis poſſeſſionem honeſtam, ſibi ipſis verò neceſſariam. Et quanto ſunt ſublimiores tantò debent eſſe perfectiores, Mich. Ulenhun. *de regim. ...* quia tutius exemplo quàm imperio ... ſubditi. Hinc in ſacris † Reges ... appellantur, *1 Reg 11 v 16* quod vicelicet ... & ſapientia, aliis debeant ... ut populum & legibus & bono exemplo gubernent, ... Martyr *in lib. ...* *nu 10.*
29
30
31

[*Quiſua ... facta, ...*
Plus exempla movent quam ... verba ...
Balthaſ. Meutzer *in carm Panegyr. ... Landgr. ſe ... ationis.*] ... exempla trahunt Fortiſſimum præceptum ... ire & vim facit, qui docet ... de Legat. *lib. 1. cap. 1. p. ...*

Quamobrem ... um gubernare, velle debent omnes ... regnari & juſtitia 32
... Juli

[illegible] & Fori, & [illegible] operè curare ne dilectionem [illegible], neve tempeſtatis potius quã [illegible] poteſtatis plenitudine utantur. *Zaſ. conſil.* [illegible] *n.* 7. Fernand. Vaſq. *illuſt. controv. c.* 1. *n.* [illegible] *& lib.* 2. *cap.* 51. *num.* [illegible] Matth. de Afflict. *deciſ.* 403 *n.* 9. *& n.* 11.] Nam Regentium poteſtas magis in utilitatem ſubditorum, quàm ipſorum inventa eſt Garz. *de ex. cnſ. c.* 11. *n.* 52. Hotom. *illuſt. quaſt.* 1. Herm. Vult. *conſ. Marp.* 35 *vol.* [illegible] *n.* 41. ut omnes ſubleventur, nullus verò contra [illegible] prægravetur. Debent enim

33 † eſſe jus quoddam animatum & lex loquens in terris, Gail. [illegible] *obſ.* 41. *n.* 3. nec tam præeſſe quàm prodeſſe, nec ſibi tantum ſubditos [illegible], ſed ſe eſſe ſubditis arbitrentur, Juſt. Lipſ. *in Diſſert. apud Albert.* [illegible] zu Eßlingen/ de Anno 1526. §. [illegible]

34 nach dem Keyſerlicher & §. ſeq. Nihil itaque † juſtitiæ & rectitudini [illegible] & regentium magis convenit quàm ſubditos non lædere, ut latè diſſerit Caro. Molin. *in Conſuetud. Pariſiens. tit.* 1. §. 3. *gl.* 4 *n.* 6. & gloriam Dei & ſalutem patriæ promovere R. [illegible] de Anno 1 [illegible] 59. tunc fin. princip. ibi: Daß wir ſolch Keyſerlich Ampt und Regierung GOtt zu Lob und Ehr / auch gemeiner Chriſtenheit/ bevorab dem H. Reich Teutſcher Nation/ dem gemeinen Vatterland zu Auffnehmen/ Nutz und Wolfahrt tragen/ füh[illegible] und verrichten mögen. Ac cum Fabricio difficilius à juſtitia, quàm Sol à ſuo curſu dimoveri, Erneſt. Cothm. 4 *conſil.* 12. *n.* 33. Et qui Principes ita ambulant in juſtitiis, & recta loquuntur & faciunt, illorũ etiã oculi videbunt cœli Regẽ in decore ſuo, *Eſa.* 33. *v.* 15. *&* 17.]

APPENDIX
DE RATIONE STATVS.

[Nihil magis hodiernis moribus in ore Politi-
35 corum [illegible], † quam RATIO STATUS, ideoque [illegible] in hac ſecunda editione Appendicem [illegible], de ea annectere libuit, & num ſub [illegible] ſit Principibus à pietate & juſtitia [illegible] novíſſimè con[illegible] Wilhelm. Ferdinand. ab [illegible]
36 [illegible] *lib.* 1. [illegible] ſtatus, † prudentiam [illegible] & conſervandi Rempubl. [illegible] id pluribus explicat.
37 Ratio ſtatus [illegible] alia eſt vera [illegible], honeſta, &
38 licita, [illegible] injuſta. Illa [illegible] conformatur Dei [illegible] præceptis, quæ [illegible] honeſtè vivere, alterum non lædere, [illegible] cuique tribuere, Et alteri [illegible] facere, [illegible] quis ſibi fieri non vellet, [illegible], *Luc.* 6. *v.* 13, ideoque intendit omnia ad finem quietis & utilitatis ſubditorum, non verò lucri, gloriæ, aut amplificationis ſtatus Regentis. Et hæc Ratio ſtatus vera, rectius appellatur prudentia ſtatus, hoc eſt prudentia civilis à virtutibus moralibus nunquam recedens, Gluch. *in conſil. crim.* 1. *n.* 3. *& ſeq.* Conter Thom. Cõpanell. *de Monarch. Hiſp. c.* 5. Eiſern. *d. c. 1 punct.* 2. Hæc Comites † perpetuos habere debet juſti- 39
tiam, veritatem, & honeſtatem: ſine quibus nihil aliud regna ſunt quàm latrocinia, *ut dictum ſupra hoc c. n.* 23. Nam ideò regna & Reges conſtituti, ut faciant juſtitiam, & quemlibet tueantur, & defendant in poſſeſſionibus ſuis. *vid. infra cap.* 5. *n.* 1. *hac Claſſ.*

Ratio ſtatus apparens † & injuſta eſt, quæ ſub 40
ſpecie fortitudinis aut prudentiæ, juxta illud Pharaonis: SAPIENTER OPPRIMAMUS EOS, *Exod.* 1. *ver.* 10. bono publici perſonata habitu, non Deum, non rationem & juſtitiam reſpicit, ſed ſolam utilitatem ejus, qui illâ utitur, nulla aliâ lege vel ratione, ſed ſolo libito voluntatis, pro ratione abutentis, ſubnixa, juxta illud:

———— *ſtat pro ratione voluntas.*

Vel quæ neglecto Deo, Fortunam adorat, & pro conſervatione Reip. [illegible] omnia media, ex ſola utilitate, juſta vel honeſta cenſet. Conter Eiſern. *de ration. ſtat. cap.* 1 *punct.* 2. Illa Ratio ſtatus, † 41
contra omnem rationem eſt, quia rationis rectæ dictamen non ſequitur, ſed ſolam utilitatem ſeu finem conſervandi ſtatum reſpicit, vulgò quidem appellatur Ratio ſtatus, non quod ſit ratio, ſed quia ſæpiſſime contingit † ut à virtutum no- 42
mine coloratur, & virtutes vitiorum nomine donari. Quo ſenſu etiam in factis malitia & aſtutia Sapientiæ nomine venit juxta illud Jehovæ apud Prophet. Quia fiduciam tuam habuiſti in malitia tua, & dixiſti: qui anon eſt, qui videat me, *ſapientia tua & ſcientia tua hæc decipit te.* Veniet ſuper te malum, & [illegible] ortum ejus, &c. *Eſa.* 47. *v.* 10. *& ſeq.* Dæmones vero ſunt, non homines, 43
qui vitia induunt mentitis virtutum nominibus. Totius injuſtitiæ, Cicerone teſte, nulla eſt capitalior, quam eorum, qui tunc, cum maxime fallunt, id agunt, ut boni eſſe videantur. Nec vox illa, qua vulgus utitur, videlicet jus ſtatus ſine juſtitia [illegible], cum non jus † ſed injuria, imò 44
Tyrannis potius dicenda ſit. Quod enim juſtum eſt, jus eſt, [illegible] dictum juſtitiæ: juſtitia verò † [illegible] eſt principatus & adminiſtrationis 45
Politicæ, ipſumque jus ſtatus politicum, quod

deviat

deviat à iuris tramite, præmiſſa quædam evaſio eſt, ſub quo‑dam publicæ ut litatis velamento, ad‑modo, Giurb. d. conſil. 1. n. 7. & ſeqq. Ratione ſtatus
46 uti ſolent illi, † qui ſe v dent leg b. & ratione vinci. Bova lla qu ornelium Tacitum atteſtantem refert, quod Titianus & Proculus, ubi conſiliis vincerentur ad jus imperii confugiebant. Et lib. 15 annal. loquentem de Nerone, qui cùm Veſtinum deſtruere nitere ur, ſic ait: igitur non crimine, non accuſatore exiſtente, quia ſpeciem judicii inducere non poterat, ad VIM DOMINATIO-
47 NIS, converſus; Sic que rationem ſtatus † vim dominationis & jus imperii appellat, ubi conſilium, ratio & jus deficit. Status ratio, ſi a lege Dei, eiusque præceptis deviet, repugnat penitus fini, quo Reges & Regna inſtituta fuere, ut regnent nempe, regnumq; in pace & iuſtitia conſervēt, Giurb. in d. conſil. 1. à n. 7. uſq; ad 14. Mendoza lib. 1. diſput. jur. civil cap. 5 q. 2. Eò pertinet illud Cæſaris: Si ius violandum eſt, regnandi cauſa violandum eſt, in aliis rebus pietatem colas, de qua Cic. 3. offic. Et illud Livii lib. 5. in armis ius ferre, & omnia fortium virorum eſſe item illud Tacit lib. 5 annal. ſua retinere privatæ domus, de alienis certare Regiam laudem eſſe, item in lib. 15. in ſumma fortuna id æquius, quod validius. Et illud eiusd. de morib. German. Ubi manu agitur, modeſtia ac probitas nomina ſuper oris ſunt. Nec non illud Saluſtii, in oratione Lepidi: Omnia retinendæ dominationis honeſta ſunt. Hinc præ‑dictus Eſſern d. ca. 1 punct. pag 7. ſcribit, non malè rem totam quis prodide-
48 rit, † qui dixerit Rationem ſtatus ſecre um, ſeu conſil um arcanum ſolis Regibus & Politicis ſervatum, quo in omnem eventum actiones ſuas excuſare & defendere poſſint. Et propterea in ſeq. puncto 12. ejusd ca. 1. pag. 7 eam appellat ulcerem m & IDOLUM Princip m. Quæ plam iuſtitiam peſſundat & regna ſubvertit, idem Eſſern. lib. 3. punct. 8. pag 43 Pru'entiſſimi quandoq; viri dictum audivi: Poſtquam illa ſtatus Ratio irrepſert, nec inſtitutiones Catechet cas, nec Ariſtotelis Ethicam nec officia Ciceronis penſi apud
49 quempiam haberi. Iſthæc iniuſta ſtatus ratio, † ex Tyrannide & Atheiſmo originem duxit inde Paulus V Pontifex eam Diaboli rat onem appellaſſe fertur. Ex iſta ſæpius aliquis innocentes & immeritos, utilitatis ſuæ causa cogitur interficere, Giurb. in d. conſil 1. Eiusmodi ratione ſtatus ſive calliditate uſa fuit Athalia in interficiendo ſemine Regio 4 Reg. cap. 11. v. 1. Filii Jacob in opprimendis Sichemitis, Geneſ. 34. v. 14. & ſeqq. Item in vendendo fratre Joſeph. Jezabel, 1. Reg. 21. v. 8. & ſeqq. cum ſimilibus, vid. Fegvernekin. in loc. Theolog. verb. Aſtutia. Hæc ſtatus Ratio † meo judicio non incongruè dici poſſet Monſtrum rationis. Sicut enim natura, ſi propter indiſpoſitam & ineptam materiam enormiter aberr t in formatione corporis, monſtrum producit Ariſt. 2. Phyſic. 9. Levin Lemn. de occult. Nat. mira. lib. 1. cap. 8. in pr. & cap 15. Keckerm. in ſyſtem Phy. lib. 5. cap 3 Andr Dalner. in tractat de iur. homin tom. 1. lib. 1. part. 10. n. 3. fol. 37 ita cu iditas & voluntas humana, deflectens à rectæ rationis dictamine, ſub eius tamen prætextu hanc monſtroſam ſtatus rationem effingit, velut po tentum quoddam rationis 50
ſanæ ideoq; neq; Rationis neq; Prudentiæ ſpeciem habet, ſed mera eſt calliditas cum iniuſtitia & crudelitate iuncta. Calliditas autem non eſt prudentia ut rectè monet Ecclesiaſtic cap 19 Imò inſipientia eſt, quæ abundat in malo. Idem cap. 21. v. 15. Et ex iuſto Dei iudicio malum ſortitur exitum Eſa. 47. v. 10. & ſeqq. prout omnia ex ſacra & prophana Hiſtoria ſupra relata exempla abundè teſtantur. Adde etiam exemplum Achitophel cuius tamen conſilium in iebus David habitum fuit quaſi quis Deum conſuleret, 2 Samuel 16. v. 22. & 23. Poſtquam iuſtitia in terris deſiit habitare, ſucceſſit ſtatus Ratio, Calamitatum mate. 51

CAPUT II.

DE FIDE ET CONSTANTIA.

SUMMARIA.

1. Fundamentum juſtitiæ & fides, ſanctiſſimum humani pectoris bonum.

2. Iuſtitia in perſona imperantium ſpectata effloreſcit in Fide & Conſtantia.

3. Princeps fons juſtitiæ, conſtantiſſimâ debet uti voluntate, manus, linguaq; concordiâ. 4 Et ſemel placita pro æternum ſervare.

5. Sola mutatio voluntatis juſta in Principe indigna ejus majeſtate, & poteſtate videtur.

6. In aliis idem fallere probroſum, in Principe vero abominabile exiſtimatur. Ad caſum inſolitum refertur, ſi Princeps conventionum ſit neſcius.

7. Principum etiam inferiorum fid s den Fürſtlichen Trew u/ vnd wahren Worten *juramento æquiparatur privatorum indignum ſub juris publici authoritate quempiam decipi.*

8. *Principi & Magiſtratus fidem negligenti nemo confidit, ſi qu. ab omnibus exul, qui omnium fuit præſul.*

9. *Fide & juſtitia exulante, non centuplex murus rebus ſ[illegible]andis ſuffi[illegible]et.*

10. *Carol. Burgundi Ducis inconſtantia in Comitē S. Pauli, contra datam fidem, Regi Galliæ tradendo.*

11. *Princeps ſummopere caveat à ſimulatione, nec fide datà, pro occaſione velut te[illegible] utatur.* 12. *Simulatione inſidioſa nihil eſt regio animo indignius.*

13. *[illegible] in Principe fæ[illegible]ior eſt, quam violentia.*

13. *Romani fidem præcipue colendo ad tantam am[illegible] pervenerunt* 14. *Tanta apud eos ſua [illegible] ut propterea conſtitutū templum fidei*

15. *Quantum ſalutis humano generi bona fides præſtat, tantum in commodi perfidia adfert.*

16. *Fides hoſtibus aut temere non danda, aut data ſervanda eſt. Deliberatius promittendum, ut melius præſtetur*

17. *Fruſtrà Bodinus excuſare conatur factum Franciſci Gallorum Regis, qui juratas conditiones Carol. V. Imp. implere renuit.*

18. *Philippus Macedonum Rex jure jurando publico, velut mon[illegible] publica utendum cenſuit Ideoque amicitias utilitate, non fide coluiſſe fertur.* 19 *Eodem modo Turca fidem ſervat*

20. *Alia mens in Romanorum priſcorum pectoribus habitavit. Exemplo M. Attilii Reguli.*

21. *Deus fidei datæ violatoribus exitium minatur.*

22. *Data fides, & inita fœdera ſancte ſervanda, perfidia in [illegible] [illegible] & funeſti ſunt exitus* 23. *Exemplo Vladislai Hungariæ Regis, inductas cum Turca [illegible] violantis, & miſero exitu cum Amurathe [illegible] congreſſi.*

24. *Ratio dubitandi, ad eamq; reſponſio.*

25. *Etiam hæreticis fides data ſervanda. Eaq; neglecta vindicta divina ſubſequitur.*

26. *Fruſtrà excuſatur à quibuſdam Pontificiis Concilii Conſtantienſis perfidia, cujus decreto Iohannes Huſſus contra [illegible] ab Imp. Sigiſmundo fidem [illegible] combuſtus eſt.*

27. *[illegible] magnifica Caroli V. Imp. gna hominibus qui [illegible] Pontificiis fidem Luthero datam non ſervandam ſuggerentibus data reſponſio.*

[illegible] *Rationes dub[illegible] 1. [illegible] [illegible] [illegible] 29. 2. [illegible] [illegible] [illegible] Non poteſt [illegible]*

[illegible] *in cauſa [illegible] data, non eſt contra [illegible]*

32. *Pax Eccleſiaſtica cum hæreticis, &c. ſalva veritate ſubſiſtere non poteſt.* 33. *Pax politica cum omnibus colenda.*

34. *Non omnis converſatio cum infidelibus idololatris, ſed nimia familiaritas à Paulo prohibetur, & talis, quæ cum hypocriſi conjuncta eſt.*

35. *Ad [illegible] [illegible] fidem circa idem negotium, & in eadem cauſa fides non eſt ſervanda, ſecus in ſeparatis, & non connexis.*

3[illegible]. *Decani traditio. Non facile cum hæreticis [illegible] pacſcendum, ſi tamen pact[illegible] in [illegible] des data ſit à fide conventionis non eſſe reſiliendum.* 37. *[illegible] obligatio [illegible] ex triplici oritur virtute, nempe veritatis, fidelitatis, & juſtitiæ* 38 *Idem tamen Decanus ſtatuit, Pontificem Rom. in ejuſmodi contractibus Principum diſpenſare poſſe.*

39. *[illegible] Etiam infideles & impios fidem politicam exacte ſervaſſe, experientia docet.*

[VEriſſimè dixerunt Cicer. 1. *offic.* [illegible] juſtitiæ & Plat. *lib.* 2. *de Legib.* ſocietatis humanæ fundamentum eſſe fidem, ex eo appellatam quia fiat, quod dictum eſt. Johan. Oldendo p[illegible] *claſſ.* [illegible] 28 ſanctiſſimum humani pectoris bonum, Sen[illegible] *epiſt.* 89. ac ut monent vates,

—— frugentibus oſtro
Hæc potior Regn[illegible].]

Juſtitia quæ in perſona imperantium ſpectatur magnopere [illegible] floreſcit in Fide [illegible] & Conſtantia Fides, hoc eſt dictorum factorumque Conſtantia, inter præcipua juſtitiæ ornamenta cenſ[illegible], quæ cum in [illegible], maxime tamen in Principe & Reipublicæ gubernatoribus neceſſaria eſt. Zaſ. *conſil.* [illegible] *num.* 1[illegible]3. Conſer Acto[illegible] Public. *Tomum* 2. *lib* 1 *fol.* 1[illegible]5. Cravett *conſil.* 33[illegible] *num* 22. idque late perſequitur [illegible] *in Catal. gl. r. mund part* 5 *conſiderat.* 13.] Princeps etenim qui mutuæ fidei vindex, debet eſſe immobilis tanquam lapis angularis & Polus in [illegible], Bald. *conſil.* 3[illegible] *num.* 4. *volum* 1. [illegible] C[illegible] *conſil.* 1[illegible] *num.* 3[illegible]. Cardinal. Tuſch. *pp. concl.* [illegible] 9. [illegible] P. Nicol Reu ner *conſil.* 1. *num.* [illegible]. V[illegible] *conſil. Marp.* 35 *num.* 87. 88. & *conſil.* 19 *num.* 41. *vol.* [illegible] Neque quod de Philippo Macedonum Rege dicitur: *promptius ſe plura promittere [illegible] præſtare*, teſte Juſtin. *lib.* 9. [illegible]] Et [illegible], [illegible] conſtantiſſima [illegible] lingua [illegible] concor[illegible] [illegible] 2. [illegible] 3. [illegible] [illegible] ſancit, Princeps

alia Panegyr.] neque in factis fraudem adhibere a [illegible] laqueum injicere, vel verba variare Socin. *conſil.*32. Rucker *in conſil cauſ. Brunſvic. & Goslar quod extat apud* Hortledder. in Reichshandlung: Sed potius ſi juſtè quid promiſſum vel decretum ſit, mutat [illegible] flag [illegible] regere quod ſcripſi ſcripſi, Bald.*d.conſil.*327.*nu.*4 *vol.* 1. [Philip. Dec *ad l. nemo poteſt*, 75. *n.*3 *ff de reg. jur.* Tuſch *d. concluſ.* 99. *n.*1] Ernest. Cothm. 4. *con-*
4 *ſil* 15. [Et ſemel placita † pro æternis ſervare, Cornel Tacit. *lib* 1. *annal. circ finem.* In eoque imitari Deum, qui niſi ſemel, quod voluit locutus non eſt, *Pſalm* 61 & 88. Bald *conſil. ult colum. fin.* Cravett. *conſil* 138 *nu.* 22 Reuſner. *d. conſil.* 1. *nu.* 177. & *ſeq.* ſiquidem Germana Fides, ut eam appellat Claud. Poet. *in panegyr Stilicon.*

——— nullo docuit liveſcere fuco
Nunquam falſa loqui: nunquam promiſſa morari,
Invitos adeſſe palam, non virus in alto
Condere, non lætam ſpeciem prætendere fraudi
Sed certum mentisq; parem componere vultum.]

5 Nam vel ſola mutatio † voluntatis juſtæ in Principe indigna ejus Majeſtate & poteſtate videtur, Ant. Fab. *in Conſult. de Ducat. Montisferr part.*1. *p.*11. Et juxta Poëtam:

Non decet in labiis verſari lubrica Regum.

6 Indeque in aliis fidem fallere probroſum, † in Principe verò abominabile exiſtimatur, Petr. Gregor Tholoſan. *de republ lib.*7. *cap.*70. *ſect* 28. Bald. *conſil.* 24. *n* 1. *in princip. vol.* 2. Decian *reſponſ.* 25. *nu.* 26. *cum ſeqq. vol.* 1. Ita ut non immerito ad caſum inſolitum referatur, ſi Princeps ſit conventionum neſcius, Surd. *conſil.* 61 *n.* 72. Menoch. 1. *conſil* 27 *n.* 2. *cum ſeqq.* Andr. Knich. *de veſtitur. paction. part.* 2. *c* 5. *n.* 122. [Et ſi vel uno verbo Princeps promittat ex certa ſcientia, dicendo: FIAT (videlicet quod petitum eſt) permittere tenere, ac ſi magnis bullis & ſigillis confirmata forent, per ea quæ tradit Matth. de Afflict. *deciſ.* 353. *nu.* 6. &
7 *ſeqq.*] Et cum † juris publici auctoritas Principum etiam inferiorum fidem juramento æquiparet privatorum, quando aliquid adſeverant bey Fürſtlichen Trewen und wahren Worten R. A. de Anno 1555 §. vnd da ein Churfürſt/Fürſt/ oder dergleichen/ daß die ſo Fürſtliches Standes oder Weſens/ bey Verſprechung vnnd Zuſagt jhrer Fürſtlichen Würden vnd wahren Worten gelaſſen: Aber die andere vber obgemeltes einen leiblichen Eyd ſchweren ꝛc. Indignum eſſe ſub publici juris auctoritate quempiam decipi. [Hinc illud:

——— *Prius ſi falſa loquatur,*
Crimen eſt; quod ſi Princeps, blaſphemia ſumma eſt.]

Si verò Princeps † & qui Reipub. gubernacula tenet, Fidem negligat, nemo ei confidit, ſitque ab omnibus exul, qui omnium fuit præſul, ut Bald. dixit *in l. ex imperfecto, Cod. de teſtament.* Thom. Grammat. *deciſ.* 65. *num.* 1. Caſtrenſ. *in l. digna vox, C. de legib.* Didac. Covarr. 2. *variar. reſolut. cap.* 19. *num.* 3. [Neque enim unquam deceptus eſt Princeps, niſi qui prius ipſe decepit, inquit Plin. *in Panegyr. Trajan. dict.*] Et quomodo ab aliis fidem expectare poteſt, ſi ipſe eam non ſervet Bald. *in c. un.* § *ult. in fin. de Form. fidelitat.* [Hac de re multa congeſſit Newmayr *de Neutralit c. ult.* & recitat memorabile exemplum Jacob. Auguſt. Thuan. *lib.* 1. *hiſtor fol. m.* 6. Plaut. in Perſa, inquit, *Ubi Fides & juſtitia † exulant, non centuplex murus rebus ſervandis ſufficit* Valdè improbat Cominæ. Caroli Burgundi Ducis inconſtantiam, † in eo, quod Comitem ſancto Pauli, Galliæ Coneſtabilium contra fidem datam Ludovico XI. Galliarum Regi tradidiſſet, & poſt hoc tam pudendum facinus, res illius paulatim magis atque magis ad interitum ſpectaſſe ſcribit, *lib.* [illegible] *Commentar. p. m.* 536. Caveat etiam ſummopere Princeps, † ne in illis rebus, ſuper quibus fidem interpoſuit, ſimulatione utatur & aliud moliatur, ac ſi fide data, pro occaſione velut teſtibus utatur, ac fraudi ſpeciem juris imponat, ut loquitur Liv. *lib.* 9. Siquidem † ſimulatione in dictis nihil eſt regio animo indignius, uti Matthias Hungariæ Rex quandoque maſculè reſpondiſſe fertur, Gualther. *in Chronol. Eccleſiaſt.* [illegible] *ſub anno* 1469. Fraus in Principibus tœdior eſt, quam violentia, inquit Thucyd. *lib.* 4.]

Fidem † præcipuè colendo tam publicè quam privatim ad tantam amplitudinem perveniſſe Romanos, teſtis eſt. Gell. *lib.* 1. *cap.* 2[illegible]. & ea de re prolixè agit, Arniſ. *de jure Maj.* [illegible] *lib* [illegible] *cap.* [illegible]. Et eo nomine maximoperè Romanos commendat Maccabæus, quod ſidei datæ acerrimi eſſent vindices, 1. *Machab.* 8. *v* 1. Tanta † enim apud eos ſua cuique fuit fides, ut proinde credentes Halycarnaſſ. conſtitutum ſit templum. Zaſ. *ad* §. *de conſtituta, nu* 3. *inſtit. de action* tanta que veneratione vetuſti Quirites eam coluerunt, ut quaſi Numinis loco, eam Jovi Opt. Max. propriam in Capitolio eſſe voluerint, Petr. Rojtz. *deciſ. Livan* 4.
8
9
10
11
12
13
14

v.a 1.4 *nu.*39. [Nihilq;apud eos in publicis & pri-v is negot is ſan iu tuiſſe Fide inquit Joh.Ol-
15 dendorp *Claſſ*1.*action*.12.] Indeq; † apud eos exi-mia illa nata formula: BONA FIDE AGIER, Cic. *lib*.3 *offic.* Quantum autem ſalutis humano ge-n i bona fid s præſtat, tantum incommodi per-fidia adſert, Valer.Maxim *lib*.9.*c*.6.*in princ.*]

16 Debent † autem Principes & Reipub. guber-natores Fidem promiſſam non ſolum amicis ſed etiam hoſtibus ſervare, quib. aut non temerè dan-da aut data ſervanda eſt, *arg.cap.noli*,23.*q* 1.*l*.21.§. *fi*.*quod met.cauſ.* Expedit n. deliberatius promit-tere, ut melius præſtetur. Vid. *Eccleſ.c*.5 *v*.4. Zaſ. *ad d.*§ *de conſtituta Inſtit.de action.n*.4. Nam cum hoſtibus juris gentium eſt communio *l.ult ff.de legation.* ubi violati hoſtium legatis, jus gentium violari dicitur, propter jurıs publici fidem & ſe-curitatem hoſtium legatis conceſſam. Et hoc ju-re gentium fides & pacta muniuntur, *l* 1.*ff. de pact.* à quo nemo ullo favore, privilegio vel dignitate eximitur, Peck. *in c frustra,n*.2.*&* 3.*de reg.iur.in* 6. Zang *de except.part*.3.*cap*.20.*n*.1. Si n. date fidem fas eſt hoſti, frangere utique nefas erit, Bodin.5. *de repub.cap*.6. Unde fruſtra † idem Bodin. excu-
17 ſare conatur factum Franciſci Galliarum Regis, qui a Carolo V.Imperatore captus & certis con ditionibus, juratò promiſit eas vel implere, vel ſe iterum in carcere ſiſtere: neutrum tamen fecit, quæ res acerbiſſimis Reipubl. motibus anſam præbuit, Johan. Sleidan.*lib*.6.*in*...*&* 1. Forſan ad imitationem † Philippi Macedonum Regis, qui
18 jureiurando publico velut monetâ publica cen-ſebat utendum, videlicet pro Regum Regnorum-que commodo, ut ſi commodum illis eſſet, fidem à ſe publice datam ſervare, ſervarent: Sin minus, eam violarent. Ideoque ferturamicitias utilita-te, non fide coluiſſe Juſt.*lib* 9 *hiſtor. in fin.*] Hinc Fides Punica dicta fides publ, quæ non cuſtodi-tur, Philipp.Hœn.*d.Polit*.8.*th*.30 *in not ſub lit a.*

Similiter Turca † tam diu fidem ſervat, donec
19 commodam occaſionem nanciſcatur invaden-di ditiones Chriſtianas, R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1566. §. Wiewol dann auß vielen Verlet-zung/ ibi: vnd aber auß langer Erfahrung kund-bahr/ daß dieſer Feind (unterthänige Türcken) getroffe-ne Frieden vnd Friedens anſtände lenger nicht helt/o-der ſich zu halten ſchuldig vermeint/dann biß daß er ſeinen Gelegenheit ſein Gewalt zu verderblicher Vertrückung/der nechſt angeſeſſenen Chriſtli-chen Landt/durch zubringen haben möchte.[Exem-plum memorabile recitat Sleidan *lib*.14.*commen-tar.* circa occupationem Budæ Hungariæ fortali-tium & oppidum.] Alia mens † in Romanorum 20
priſcorum pectoribus habitavit, de quibus uni-cum M.Attilii Reguli exemplum propone eſſe ſatis eſt, qui potius à ſupplicium ut M. Tullius loqui-tur, redire maluit, quam Chartaginenſ. us Ro-manorum hoſtibus, fidem fallere, reputans id eſſe contra Majeſtatem & gravitatem populi Roma-ni, Valer.Maxim, *lib*.1 *c*.1. *&* *lib*.1.*c*.4. Imò Jeho-va † hujusmodi fidei datæ violatoribus exitium 21
minatur, apud Prophetam, *Ezech c*.17.*v*.15. Quicun-que nimirum jurejurando vel Fide publica hoſtem fal-lit, hunc ſe metuere, Deum verò contemnere fa-tetur. Plutarch *in vit.Lyſand.* Waremund.ab Ehr-renberg *lib*.2. *de Fœderib c*.1 *n*.166. Unde Ariſtote-les Alexandrum M.ſeverè monuit, † ut datam fi- 22
dem & inita fœdera ſanctè ſervaret, ſuadens, per-fidiæ fœdos plerumque & funeſtos eſſe exitus. [Refert Bald *in l.hujus edicti*.1.*nu*.1 *verſ Unde Ari-ſtoteles,*] [*ibid n*.1.*ff.de pact.*]

Cujus rei licet plurima in hiſtoriis extent ex- 23
empla, unicum tamen Uladiſlai Hungariæ Regis exemplum omnibus Principibus & Rebuspublicæ gubernatoribus ſerviat. Hic enim auctore & ſua-ſor: Juliano Cardinale induciarum leges cum Turca initas violavit, eo videlicet prætextu, quaſi nefas ſit, concordiæ fœdera ſancire cum Turcis, non conſentiente Pontifice, Cario *in Chronic.lib.* 3. Et cum ruptis Fidei vinculis ad Varnam Bulga-riæ oppidum confligeret cum Amurathe & cum primo conflictu danguſt as adigeretur, illic u de-tis initi memor oculis ad cœlum elevatis ita ex-clamaſſe fertur. Chriſte eu hæc ſunt fœdera, quæ Chriſtiani tui per Nomen tuum jurantes mecum percuſſerunt, ſuoq; perjurio te Deum ſuum abne-garunt. Quare ſi Deus es, hanc mihi & tuo ſancto Nomini illatam injuriam ulciſcere. Iterato poſtea congreſſu Rex cum Proceribus & Juliano Cardi-nale ac 30000. mil tum cæde perit, Cromer *L.* ... Jov. *in vit. Amurat.* Quamobrem benè monuit Sil.*lib*.2.

—— Neu rumpite fœdera pacis,
Nec Regnis poſtferte fidem:
Et rurſus *lib*.14.
———— Optimus ille
Militiæ, cui poſtremum eſt primumq; tueri
Inter bella fidem.

Confer Johan. Sleidan. *lib*. 14 *comment.p.m*.404. ubi etiam meminit Cladis Varnenſis & ...

hanc

hanc hiſtoriam deſcribit Gualther. *in Chronolog. Eccleſiaſtico-Polit. ſub Anno* 1444] Argumenta quæ contra hanc adferri ſolent ſententiam recenſet & refutat Hotoman *illuſtr. quæſt.* 7. [Andr. Fachin 9. *controv. cap.* 58. Confer tradita Jacob. Schulr. *quæſt.* 70. *num.* 512. *& ſeqq. part.* 2. Unicum tamen pro ratione dubitandi hic lubet adducere,
24 † quod prædicti auctores non tangunt, & deſumitur *ex judic. cap.* 4. ubi Jahel contra ſecuritatem & fidem nec non hoſpitii legem, Siſaram dormientem interfecit. Verum ad hoc reſpondetur, exemplum hoc planè eſſe ſingulare & heroicum, peculiari inſtinctu divino perpetratum, ideoque ad conſequentiam non erit trahendum, ſed potius in regula, divino & humano gentium jure comprobatâ perſiſtendum, quæ dictitat grave eſſe fidem fallere, & omne falſiloquium & perfidiam prohibet, juxta illud *Pſalm.* 15. Qui loquitur veritatem & non egit dolum in corde ſuo, is habitabit in tabernaculo Domini. Quod verò hoc exemplum ſit heroicum patet *ex ſubſeq. cap.* 5. *jud.* ubi Spiritus S. carmine ſacro & ſolenni celebrari voluit. Aliter ad hoc exemplum reſpondet D. Oſiand *in gl. ad d. c.* 4. *judic.*]

Quid verò de hæreticis ſentiendum, an ne &
25 illis fides data ſervanda; Eædem † ſanè rationes, quæ ſuadent hoſti fidem datam ſervandam, & in hæretico locum habent, quia in pactis & conventionibus, quæ jure gentium nituntur religionis diverſitas non attenditur, *l. nemo exterus, Cod. de jud. & Calicol.* Fidem autem hæretico vel infideli licitè dari poſſe ſacris non abſonum eſt literis, *Geneſ.* 31. *v.* 48. ubi fœdus fuit inter Jacobum & Labanum idololatram. Sic fœdus legitimum habebatur inter exploratores Iſraël & Raab, *Joſ.* 2. *v.* 12. *& cap.* 6. *verſ.* 22. Imò fidem infidelibus datam non ſolum ſervandam eſſe divinis edocemur oraculis, ſed etiam neglectam vindictæ divinæ ſubjacere, *Ezech.* 17. *verſ.* 15. *&* 2. *Reg.* 21. *v.* 1. *&* 9. Inter omnes namque homines tam fideles quàm infideles, tam hæreticos quàm ſinceros, natura cognationem quandam finxit, ideoque alterum alteri inſidiari nefas eſſe duxit, *l.* 3. *ff. de juſtit. & jur.* [Neque fides hæretico data deſinit eſſe fides data.] Et ſi hæreticis non eſt ſervanda fides, neque ab iis erit exſpectanda, quod ſummam habet æquitatem & ſine cujusquam indignatione juſtam, *l.* 1. *& tot. tit. ff. quod quiſque jur. in alterum ſtatu* [Et dicit Salvator: Eâdem menſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis, *Luc.* 6. *verſ.* 38. *Obadia cap. un. v.* 15. Decian. *reſponſ.* 2. *num.* 112. *lib.* 1.] Et contrario admiſſo omnia eſſent plena ſceleris & perfidiæ, proditionis & tumultus.

Fruſtra † itaque excuſant quidam Pontificii 26
Concilii Conſtantienſis perfidiam, cujus decreto Iohannes Huſſius contra datam ab Imperatore Sigiſmundo fidem, combuſtus, eſt Anno 1414. ex ratione, quod hæretico non ſit ſervanda fides [*Ærodi. rer. ab omni ævo judicat. l.* 1. *cap.* 16.] Et cum idem in Comitiis Auguſtanis, † Carolo 27
V. Imperatori invictiſſimo gnathones quidam Pontificii ſuggererent, ut Luthero tanquam hæretico, præpoſtero ipſorum præjudicio, fidem non ſervaret, ipſe magnificè retulit: *Etiamſi in toto orbe terrarum fides exularet, tamen apud Imperatorem immaculatam eam manere oportet*, refert Petr. Gregor. Tholoſan. *de repub. lib.* 8 *cap.* 8. *num. fin.* [Münſter. *in Coſmograph. lib.* 5. *de German. cap.* 19. *in vit. Carol. V. Imperat.* Confer Goldaſt. *de jur. Regn. Bohem. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 22. *in notat.* Johan. Gerhard. *Locor. Theolog. Tom.* 6. *de Magiſtrat. Polit. num.* 209.] noverat ſiquidem optimus Imperator, grave eſſe fidem fallere, *l.* 1. *ff. de conſtit. pec.* noverat quod os mentiens occidat animam, *Sapient.* 1. *v.* 11. [Quod latius perſequitur Jacob. Schult. *quæſt.* 70. *nu.* 220 *& ſeqq. part.* 2. add. Chriſtophor. Lehnman. Von Außlegunge deß Religionfriedens *lib* 4 *cap.* 35. *q.* 11.

Pro ratione † autem dubitandi facere videtur. 28
1 Pactum quod eſt contra pietatem & honeſtatem, ipſo jure nullum eſt, *l. ſi unus,* 27. *§ pacta & l. ſeq ff de pact. l. non dubium,* 5 *Cod. de legib.* quæ enim pietatem lædunt & contra bonos mores fiunt, nec facere nos poſſe credendum eſt, *l.* 15. *ff. de cond t inſtit.* Pactum autem quod fit cum hæreticis tale eſt. Id enim 1. lædit pietatem; quia pax pia non poteſt eſſe ſine veritate, *Zachar.* 8. *v.* 19. quæ ubi non eſt fundamentum, nullum fidei eſſe poteſt ſtabilimentum. 2. contra bonos mores eſt tale pactum; quia prohibemur jugum ducere cum infidelibus, & nulla conventio Chriſto eſt ad Belial, 2 *ad Cor.* 6 *v.* 14.

2. Frangenti † fidem, fides frangatur eidem 29
At hæretici Deo frangunt Fidem, dum à veritate fidei & promiſſis Deo in baptiſmo factis malitioſè deficiunt. [Becan. *in manual. controverſ. lib.* 5. *cap.* 13.] Ergò neque ipſis fides ſervari debet.

3. Non † poteſt homini eſſe fidelis, qui Deo 30

Zz extitit

extitit perfidus, *c. non poteſt, 2. quæſt 7.* ex quo colligitur hæreticos non eſſe ſubjectum habile, ad hoc ut ipſis dari fides poſſit. Ergò neque ſervari debet.

31 Ad 1. R. Fidem † hæretico in cauſa licita datam non eſſe contra bonos mores, quia nulla lege divina vel humana prohibemur cum hæreticis ſuper rebus licitis paciſci [ducta ratione à lege ceſſante per tradita Everhard *in loc. à leg. ceſſ. in pr* Jacob Schult *d. quæſt. 70 num. 91. & ſeqq.* ubi infert, quod inter pœnas contra hæreticos ſtatutas, nullibi in jure referatur hæc, quod fidei datæ incapaces ſint.] Ad 1. Proſyllogiſmi mem-
32 brum Reſp. diſtinguendo inter † pacem Politicam & Eccleſiaſticam. Pax Eccleſiaſtica quæ ſecuritatem præbet doctrinæ, hoc eſt, quoquo modo diſputandi & docendi contra expreſſum verbum Dei, illa ſalva veritate ſubſiſtere non poteſt, *d. cap. 8. Zachar v. 9.* debemus enim arguere, contradicere & erudire eos qui ſubſiſtunt veritati, *2. ad Tim. 2. v 25.* quo reſpectu neq; dari fides poteſt, neque data ſervari. Aliud verò obtinet
33 in pace Politica, † quam cum omnibus quantum in nobis eſt colere iubemur, *Roman. 12. v 18.* Ad 2. Proſyllogiſmi membrum R. non omnem
34 † converſationem cum infidelibus idololatris, ſed nimiam familiaritatem à Paulo prohiberi, & talem quæ cum hypocriſi coniuncta eſt. Idque apparet ex coniunctione Chriſti ad Belial, veritatis & falſitatis. Nam poſtea ipſe Chriſtus converſatus eſt cum infidelibus & impiis Phariſæis, quod utique non feciſſet, ſi converſatio Politica cum infidelibus prohibita fuiſſet. Quando itaque Paulus iubet, ne iugum ducamus cum infidelibus, idem vult dicere, ne colludamus in religionis & doctrinæ negotio cum idololatris. Hinc Auguſtinus, inquit duobus modis non te maculat malus, ſi ei non conſentias, & ſi redarguas, *cap. à malis 23 q. 4. & c recedite ibi.* Committitur itaque in hoc argumento fallacia falſæ interpretationis.

35 Ad 2. R. quod frangenti † fidem circa idem negotium & in eadem cauſa, fides non ſit ſervanda, quia contractus non debet claudicare, *l. ſi quis maior, C. de transact* [Secus autem in ſeparatis & non connexis. poſt Salicet. & Fulgoſ. ſcribit Alexand. *in c. cum proponas, C. de pact.* Et ita etiam regulam iſtam limitat Cardinal. Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib. 3. tit. 16. num. 22.* Vid. Jacob. Schult. *quæſt. 70. num. 539. & ſeqq. part. 2.* ubi omninò vide] Sed quando ita infertur; hæreticus fregit fidem Deo in rebus ſpiritualibus, Ergò in rebus ſecularibus ei fides ſervari non debet; Plus ponitur in concluſione, quàm fuit in præmiſſis & circa obiectum variatur. [Neque etiam perpetua eſt illa regula, per ea quæ tradit Mynſing. *4. obſervat. 7.* Hinc Becanus Jeſuita *in manual. controverſ. lib. 5. cap. 13.* hanc maximam eò applicat, † quòd non facilè 36
cum hæretico ſit paciſcendum: Si tamen iam pactum & fides ei data ſit, ſub hoc prætextu, & ſi nihil aliud obſtat, quàm hæreſis, non eſſe integrum reſilire à fide conventionis, ratione adductâ; quia illa obligatio pacti, † ex triplici oritur 37
virtute, nempe, veritatis, fidelitatis & iuſtitiæ. Veritas hoc poſtulat, ut non fictè, ſed ſincerè promittas: Fidelitas, ut promiſſa opere adimpleas, ne ſias perfidus: Juſtitia, ut alteri tribuas ius ſuum, ex conventione quæſitum. Hæ autem virtutes obligant etiam eo caſu, quo cum hæreticis paciſcaris. Nunquam enim licet mentiri, nunquam perfidum eſſe, nunquam alterius ius violare, ſeu iniuriam facere. Hactenus Becanus, qui à multis aliis in hoc caſu recedit, *in dict. manual. lib. 5. cap. 13. & 14.* Idem tamen Becan. *in appendice diſputationis de fid. hæret. ſerv.* ſtatuit, † 38
Pontificem Romanum in eiuſmodi contractibus Principum diſpenſare poſſe *urgente neceſſitate boni ſpiritualis.* Frider. Balduin *de caſib conſcient. lib. 3. cap. 9. caſ. 18* Hac verò præſuppoſitâ reſtrictione vinculum interpoſitæ fidei, adhuc incertum remanet, & ea, quæ in præcedentibus adducta ſunt facile eludi poſſunt.]

Ad 3 R. illud † procedere à ſeparatis & merè 39
contingentibus. Nam experientia docuit, etiam infideles & impios fidem politicam exactè ſervaſſe, & ſupra Romanorum exemplo contrarium probatum & declaratum fuit. Hanc quæſtionem ante alios in utramq; partem latè tractavit Jacob. Schult. *d. quæſt. 70. part. 2. per tot.*

CAPUT III.

DE CLEMENTIA ET HUMANITATE.

SUMMARIA.

1. *Nihil magis proprium Principibus, & Reip. gubernatoribus, quàm Clementia, quæ pretioſiſſimum principalis, & regiæ Majeſtatis dicitur monile.* 2. *Inde*

deq; Principes nomẽ adepti, clementiſſimi appellantur.

3.4 5 Rationes quibus Principes ad clementiam moveri debent.

6. Benevolentia populi Principum theſaurus eſt, & cuſtodia, præſidiumq; firmiſſimum.

7. Nullum ornamentum Principum faſtigio dignius pulcriusq; illa coronâ: Obſervatos habere cives.

8. Thronus Regis corroboratur clementiâ. Quæ etiam in hoſte prædicanda, & laudanda.

9. Semper potentia adjungenda clementia, ut à ſuis Princeps non tàm metum extorqueat, quàm impetret reverentiam. Reverentiæ comes eſt amor, metum vero odium ſubſequitur.

10. Securitas ſecuritate mutuâ paciſcenda eſt. Qui metui vult à multis, ipſum quoq; multos metuere oportet.

11. Præcipuum Everhardi Ducis Wirtenbergici præſidiũ, quod quovis tempore in cujusvis ſubditi ſui ſinum caput reponere, & tutus dormire potuerit.

12. Econtrà Vlricus Wirtenbergicus ob id exoſus fuit omnibus ſubditis, quod duriùs, quàm eorum ſerebat libertas, tractati fuerant. Indeq; a Suevici fœderis ſociis omni ſuâ provincia exactus.

13 Debile eſt regnum & Principatus, ubi ſubditi Domini exoſum habentes imperium ex timore magis quàm amore parent. Perierunt infeliciter omnes, qui amorem in odio deſiderarunt.

14. Clementiæ propriũ eſt, miſericordiam potiùs, quàm ad ſeveritatem deflectere. 15. Melius eſt Deo miſericordiæ rationem reddere, quàm inclementiæ.

16. Rudolphi I Imp. illuſtris ſententia Severum & iratum aliquando fuiſſe, me pœnitet: lenem & placabilem, nunquam. Quam lenitatem & clementiam hereditario quaſi jure ad ſucceſſores ſuos ſereniſſ. Domus Auſtriacæ transfudit.

17. Clementia temperanda ſeveritate. Salutaris ſeveritas inanem vincit clementiæ ſpeciem.

18. Æquis deſideriis propenſus, iniquis acerbus eſſe debet Princeps.

19. Miſcenda lenitas cum ſeveritate. Nec facilitas auctoritatem, nec ſeveritas amorem diminuat, ne aut multa aſperitate exaſperentur ſubditi, aut nimiâ benignitate ſolvantur.

20. A ſeveritate tamen illâ abeſſe debet iracundia, & immoderatius affectus, facilè ad injuſtitiam, & iniquitatem erumpens, ſæpiusq; innocentes in crimen adducens. 21. Exemplo Regis apum, qui ſine aculeo eſt. Ejusq; ratio.

22. Sæpe per immoderatam Principis iracundiam tota Reſpubl. in diſcrimen perveniſſe, conſtat. Oſtenſionum avidus non ſit Princeps.

23. Principum ira non referenda inter morbos inſanabiles Nec æquum videtur. Deorum immortalis iras mortales eſſe, immortales vero hominum.

24. Memorabilia duo exempla p ſtibaliter iræ, & clementiæ, in Ottone I. imp & Caſimiro Poloniæ Rege, remiſſi. è.

25. Potiſſimus clementiæ effectus conſpicitur in affabilitate Principis eſt cauſas & querelas ſubditorum cognoſcere.

26. Bonus Princeps ad ſubditorum & oppreſſorũ querelas ſe demittat, & eorum deſideria clementer audiat.

27 Inſigne exemplum, & effatum Rudolphi I. Imper. 28. Item Ferdinandi I. & Maxmiliani II. Impp. ſingulis diebus certâ horâ omnes etiam humilimos admittentium & audientium. 29. Item Ferdinandi II. Imperatoris moderni laudatiſſimi. 30. Simile de Auguſto Imperatore refertur.

31. Talis affabilitas grata Deo, Regi laudabilis, ſubditis ſalutaris Vidua cujuſdam Macedonum Regi, cauſam audire detrectanti egregia data reſponſio.

32. Vt lenitas Principum cum ſeveritate, ita & affabilitas temperata eſſe debet cũ gravitate E tribus rebus optimis tres oriuntur peſſimè, veritate odium, è familiaritate invidia: è familiaritate contemptus.

33. Nervus principalis dignitatis conſiſtit in auctoritate, qua proſtrata acies eius valdè hebeſcit,

NIHIL magis proprium Principibus & Reipubl. gubernatoribus quàm Clementia, [*l. imperialis, C. de nupt.* Andr. Geil. *obſ* 114. *n* 6. quæ eſt prima Principum Dos, Vopiſc. *in Aurelian.* Gualth *in Chronolog. Eccleſiaſtico-Polit. in vit. Aurelian ſub Anno* 271. Quæ ve pretioſiſſimum Principalis & Regiæ Majeſtatis dicitur monile. Chaſſan. *de glor. mund. part.* 1. *conſider.*] † per quam ſola r Dei imitatio ſervatur, *l fin. C. de donat int. vir. & ux.* [juxta illud Claudiani:

—— *Sola Deos æquat Clementia nobis.*]

Tantoperè namq; Clementia decet Principes, † 2 ut inde nomẽ adepti, Clementiſſimi appellentur, Erneſt. Cothman. *ad rubr C. Juſtinian. verb. Clementia noſtra ſub n.* 13. [Idque maxime quando agunt de lucro captando, Geil. *d obſerv.* 114. *n* 6.]

Debent autem hiſce præcipuè rationibus Principes moveri ut ſint clementes: 1. quia vices Dei † gerunt in his è terris, cujus proprium 3 eſt parcere & miſereri, quivè in ſublimi reſidet & humilia reſpicit, *Pſalm.* 113. & *Pſalm.* 138. *v* 6.

Syracid. 3. *v.* 21. [ac cum lenitate judicat, *Sapient.*
4 12. *v.* 18.] Secundò, † quia homines tractant & regunt, non feras & bruta, ideoque decet ut cum iis humaniter agant, [quia & ipſi homines ſunt, & humanæ conditioni obſtricti, *Sapient.* 7. *v.* 1. &
5 *ſeqq.*] Tertiò † clementer agendo conciliant ſibi populi benevolentiam, Petr. Matt *in Comment. ad c.* 20. *lib.* 1. *Reg. fol* 163. quæ eſt [Principum the-
6 ſaurus † & Cuſtodia, Plutarch. *in Arat.* Beſold. *de ærar. publ. cap.* 2. *pag.* 28. longeque valentior ad obtinendum quæ volunt, quàm timor, Plin. *in Epiſt.* 24. *lib.* 8.] præſidium firmiſſimum, Bodin. 5. *de republ. cap.* 5 *p.* 871 & munitiſſimas habere dicitur civitates Princeps, quem ſubditi fide & amore proſequuntur, Cravett. *conſil.* 241. *num.* 15. Mynſing. *cent.* 5 *obſ* 8 *n.* 10.

[*Non ſic excubiæ, nec circumſtantia pilæ*
Quàm tutatur amor, non extorquebis amari,
Hos alterna fides, hos ſimplex gratia donat.

Eoque pertinet Imperatoris Aureliani ſymbolum in hoc diſtichon verſum:

Ceu mundi, ſic eſt, Regni clementia cuſtos,
Nec virtus maior Principis eſſe poteſt.

Confer Johan. Azor *inſtitut. moral. lib.* 11. *c.* 5. *quæ virtutes Reges deceant, part.* 2. *fol.* 1354] Nullum ita-
7 que ornamentum † Principum faſtigio dignius pulchriuſque quàm illa corona: OBSERVATOS HABERE CIVES, Senec. *lib.* 1. *de benefic ſub. fin.* Hyppolit. à Collibus. *in princ. c.* 2. & 3. [Thom. Campanell. *de Monarch. Hiſp. cap.* 5. &
8 *cap.* 13.] Hinc Regum † quos Sol illuxit ſapientiſſimus, dicebat, thronum Regis corroborari clementiâ, *Proverb. cap.* 20. [quæ etiam in hoſte prædicanda, & ei propterea laus tribuenda, ut de Guſtavo Suec. Rege Chriſtoph. Radziwill. Exercituum Magn. Ducatus Lithuan. Dux, in literis ex Caſtris, Anno 1621 ad Senatum Rigenſem datis, optime monuit.] Et Cicero cum laudaret vel adularetur Cæſari, dicebat, ejus fortitudinem, militares artes, victorias & triumphos eſſe illi communes cum cæteris militibus, ipſam verò ejus Clementiam & bonitatem integram & ſolidam ad ipſum pertinere. [Quamobrem ex Chi-
9 liani ſententia: † Semper potentiæ adiungenda Manſuetudo ſive Clementia, ut à ſuis Princeps nõ tam metũ extorqueat, quàm impetret Reverentiam. *Eſt enim Reverentiæ comes Amor, metum verò Odium ſubſequitur,* Laz. *de migrat. gent. in præfat. fol.* 10. Timor abit ſi recedas, amor vero manet, Plin. *Epiſt.* 24. *lib.* 8. Et idem Plin. *in panegyr. dict.* *Trajan.* teſtatur, priorum Principum exitus docuiſſe, NE À DIIS QUIDEM AMARI, NISI QUOS HOMINES AMENT. Nunquam diu-
turnitatis cuſtos metus fuit. Securitas † ſecurita- 10
te mutua paciſcenda eſt, Senec. *lib.* 1. *de Clement.* Et qui metui vult à multis, ipſum quoque multos metuere oportet, ut monet Claudianus:

Qui terret, plus ipſe timet: ſors iſta Tyrannis
Convenit. Philip. Cominæ. *lib* 10. *Commentar. p m.* 670. Et Owenus *lib.* 2. *Epigram.* 2.

Omnia formidant, formidanturq; Tyranni
Semper habet comitem vis metuenda metum.

De Everhardo Duce Würtembergenſi refertur,
† quòd is præcipuum in eo ditionis & potentiæ 11
ſuæ præſidium collocârit: *Quod quovis tempore, in cujuslibet ſubditi ſui ſinum caput reponere & tutus dormire poſſit,* Johann. Iden. *de virtut. Princip. cap.* 8 Philip. Camerar. *horar. ſubciſiv. c.* 87. Luther. *de cenſu. lib.* 1. *cap.* 1. *num* 15. E contrà de Ulrico
Wurtenbergico refertur, † exoſum fuiſſe omni- 12
bus, & in bello Suevico defeciſſe ab eo Nobilitatem, quòd duriùs, quàm eorum ferebat libertas, tractati fuerant: Defeciſſe & populum, à quo reformidari ſemper magis ſtuduerat, quàm amari. Indeque à Suevici fœderis ſociis omni ſuâ provincia exactus, Anno 1522. Thom. Hubert. Leodi. *in vit. Frider. II. Palat. lib.* 5. *in init.* Albizi. *in Chronolog. Duc. Würtenberg.* Et monet Leodi *d. loc.* Inde exemplum ſumere debere Principes,
quàm debilis ſit Regnum vel Principatus, † ubi 13
ſubditi Domini exoſum habeant imperium, & timore magis, quàm amore pareant. Confer Wilhelm. Ferdinand. ab Efferen, *in Manual. Politic. lib.* 5. *punct.* 7. *pag.* 887 ubi dicit, imperium nunquam firmum, niſi id ita quis moderetur, ut à ſubditis ametur, & ipſe ſuos paternè diligat, *Periiſſe infeliciter omnes qui timorem in odio deſiderârint.*] Halicarnaſſ. *lib.* 6. optimum, inquit, & firmiſſimum eſſe imperium, quod ſubditos beneficio magis, quàm pœna in officio contineat. Illius enim benevolentia, hujus timor comes eſt. Quicquid autem timetur, id neceſſitate naturali exoſum eſt omnibus.

Clementiæ † proprium eſt pro rerum temporis 14
& perſonæ circumſtantiis ſtricti juris rationem mitigare, & ad miſericordiam potius quàm ad ſeveritatem deflectere, R. A. zu Speyer / de Anno 1526. §. Es ſoll auch eine jede Obrigkeit gegen denen ſo der Bäwriſchen Auffruhr halbẽ außgetretten / nach Gelegenheit eines jeden Verhandlung / dermaſſen erzeigen / damit ſich die Underthanen / ſo viel ſich dieſer immer leiden will / mehr Gnad und

vnd Gütigkeit/dann die Schärffe vnd Vngnade ſpüren vnd finden mögen. [Confer With. Ferd. ab Effern, *in Manual. Polit. lib. 3. punct. 12.*] Nam melius eſt
15 Deo † Miſericordiæ rationem reddere, quàm inclementiæ, *c allegans, 6 q. 7.* Cagnol. *ad l. ſemper, 56. num. 1. 2. de reg. jur.* Weſenb. *conſ. 19. nu. 23.* [Hinc Salvator, Beati mites, Beati miſericordes; quoniam ipſi terram poſſidebunt, & miſericordiam conſequentur, *Matth. 5. v. 4. & 7.*]. Et iudicium ſine miſericordia futurum ei, qui miſericordiam non vult fieri delinquenti, dicit Specular. *in tit. de diſpenſat. §. ult. num. 15. cum ibi allegat.* [Rudolph. I. Imperator hanc ſententiam in ore habuiſſe fertur, † *Severum & immitem fuiſſe me*
16 *aliquando pœnituit: lenem & placabilem nunquam.* Quam lenitatem & clementiam tanquam optimum Principum patrimonium, hæreditario quaſi jure in ſucceſſores ſuos ſereniſſimæ Domus Auſtriacæ, tranſtulit, quorum ſemper connata quaſi fuit manſuetudo & lenitas. Et certum eſt per eam potiſſimum ad tantam potentiam perveniſſe iſtam familiam, totius Europæ præcipuam. Hinc illud Claudiani:

——— *peragit tranquilla poteſtas:*
Quod violenta negat: ———
Lene fluit Nilus, ſed cunctis amnibus extat
Utilior, nullas confeſſus murmure vires.]

17 Debet tamen † hæc miſericordia temperata eſſe ſeveritate: [quæ & hoſtibus formidoloſa. Hinc Auguſtus, vultu & aſpectu Actiacas Legiones exterruiſſe fertur, Cornel. Tacit. *lib. 1. Annal.*] Nam Magiſtratus prudens ſeverus eſt, *Syracid. 10. v. 1.* Et ſalutaris ſeveritas inanem vincit Clementiæ ſpeciem, Cic. *ad Brut. Epiſt. 2.* meliuſque eſt in deſperatæ frugis homines cum ſeveritate animadvertere, quam cum lenitate Rempub. corrumpere, *cap. non omnis. 3. q. 5. fac. text. in d. Receſſ. de An. 1526. d. §.* Es ſoll ſich auch [Æquis de-
18 ſideriis propenſus, † iniquis acerbus eſſe debet Princeps, Senec. *lib. 1. de Clement.* Principes enim ſunt inſtar Deorum: Sed neque à Diis, niſi juſtas ſupplicum preces audiri, inquit Cornel. Tacit. *lib. 3. annal.*]

Miſcenda † eſt ergo lenitas cum ſeveritate, &
19 faciendum ex utraq; temperamentum [ut nec facilitas auctoritatem nec ſeveritas amorem diminuat ut prudenter monet. Corn. Tac. *in vit. Iul. Agr.*] neve aut multâ aſperitate exulcerentur ſubditi aut nimiâ benignitate ſolvantur, Gregor. *in memorabil. b. lib. 20. p. 4. c. 6. quod refertur in c. diſciplina, diſt.* [vid. Chaſſanæ. *in catalog. glor. mund. conſiderat. 5. & 20.* ubi quid ſit ſeveritas explicat. Andr. Geil *de arreſt. c. 10. num. 17.*] ad imitationem Chirurgi, qui vinum & oleum infundit vulneribus; vinum ut mordeantur vulnera, oleum ut foveantur, *d. c. diſciplina.*

[A ſeveritate tamen illa † abeſſe debet iracun- 20
dia & immoderatus affectus, qui facilè ad injuſtitiam & iniquitatem erumpit, ſæpiuſque innocentes abducit in crimen, *cap. 68. 11. q. 3.* Licet iracundiſſimæ & pro corporis captu pugnaciſſimæ ſint apes, & aculeos in vulnere relinquant,
Rex tamen † apum ſine aculeo eſt. Noluit enim 21
natura nec ſævum eſſe, nec ultionem magno conſtitutam petere, telumque detraxit & iram ejus inermem conſtituit, ceu eleganter ſcribit Senec. *lib. 1. de Clement.* Ea enim eſt Apum conditio, ut ſi Rex pereat, totum examen perire neceſſe ſit. Ea verò eſt ita, ut aculeum in vulnere relinquant, vitæ jactura inſequente. Quamobrem Regi denegatus aculeus, ne per iram, ejus jacturâ facta, totus grex concidat. Et ſanè ſæpius ac-
cidit † per immoderatam Principis iracundiam 22
totam Rempub. in diſcrimen perveniſſe: Ideoque offenſionum avidus eſſe non debet Princeps, ut loquitur Annib. Scot. *lib. 3. Annal.* Tacit. *pag. 251.* & ex eo Lather. Huſan *de cenſ. cap. 1. num. 14.*

——— *Diis proximus ille eſt,*
Quem ratio non ira movet ———

inquit Claudian. Et eleganter Ovid. 3 *lib. Triſt. Eleg. 5.*

Quo quisq; eſt major, magis eſt placabilis ira
Et faciles motus, mens generoſa capit.
Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe Leoni,
Pugna ſuum finem, cum jacet hoſtis habet:
At lupus & triſtes inſtant morientibus urſi
Et quæcunq; minor Nobilitate fera eſt.

Confer Johan. Lorin. *in lib. Reg. 3. cap. 10. num. 48.* ubi eleganter, quatenus leonis ingenium Reges imitari debent. Tanto minus Principum
iræ † debent referri inter morbos inſanabiles. 23
Nam *& ipſi Dii, ante omnes nobis exemplo ſunt, qui faciles ad humanorum erratorum veniam & placabiles: nec aequum videtur Deorum immortalium iras mortales eſſe, immortales verò hominum,* inquit Dionyſ. Halicarnaſſ. *antiquitat. Rom. lib. 8.* Hinc. *Iudith. cap. 8. v. 15.* Deum non ſic comminari ut hominem, neque ut filium hominis ad iracundiam inflammari. Admodum memora-

24 bilia exempla duo † refert Chriſtoph Lehnman poſthabitæ iræ & Clementiæ, unum de Ottone I. Imperatore, alterum de Caſimiro Poloniæ Rege, *lib* 5. *Chronic. Spirenſ. c.* 6. *ubi vid.* Quamvis uſu expertum ſit, iras, magnatum præſertim, tardiſſime ſeneſcere, ut ex Sophocl. notat Taubman *in lib.* 1. *Æneid. verſ.* 8. ubi etiam monet, Poëtas credere: *Deos, Heroes Regesq; ſerius iram concoquere.* adducto iſto de Junone, *lib.* 1. *Æneid.*

Iunonis gravis ira & inexſaturabile pectus.

Ideoq; tantò magis cavendæ Regum & Principum iræ.]

25 Deinde potiſſimus † Clementiæ effectus conſpicitur in Affabilitate. Debent enim Principes & gubernatores Reipublicæ ſubditis eſſe affabiles, iisque facilem ad ſe præbere aditum, ac patienter eorum audire querelas & deſideria, *l.* 19. *de off. Præſid.* [Auſon. *in panegyr. Gratian. Imper. dicto.* Et inde ſibi acquirunt GRATIAM, quæ omnes actiones humanas exornat, teſte Halicarn *lib.* 8. *antiquitat.*] vid. R. A. zu Augſp. de Anno 1541. §. **Demnach haben wir ihr ihre Werbungen gnediglich/ gütlich und freundlich angehöret.** Principis enim eſt cauſas & querelas ſubditorum cognoſcere.

26 Sicut Aquila † non ſemper ſuper nubes elevata volitat, ſed remiſſioribus aliquando etiam pennis deſcendit ad terram: Ita etiam bonus Princeps ex throno Majeſtatis ſuæ ſe ad ſubditorum & oppreſſorum querelas dimittat, & eorum deſideria clementer audiat, ita enim re & nomine erit Clementiſſimus, Sedul. *in Epiſt. ad Macedon.* [Acac. Enenckel. Baro, *in tractat. quem inſcribit Sejanum. cap* 3. *p. m.* 108. *& ſeqq.* ubi id ex-
27 emplis egregiis illuſtrat, & interalia refert. † Rudolph. I. Imperatorem, cum vidiſſet à ſatellitio ſuo, removeri tenuiores, dixiſſe: *Per Deum ſinite homines ad me venire. Non enim ideò ad imperium ſum vocatus, ut in arcula includar.* Refert & hoc Gualther. *in Chronolog. Eccleſiaſtic. Politic. in vit. Rudolph. I. ſub Anno* 12[illegible]3. Juſt. Lipſ. *in Diſſertat. apud Albert. & Iſabell. Principes Belgar.* Secutos fuiſſe & hoc laudatiſſimos Imperatores, Ferdi-
28 nandum & Maximilianum. † ſingulis diebus certâ hora omnes etiam humillimos admittentes & audientes, ac munuſcula quoque illorum ruſtica non aſpernantes conſtat. Et quidem de illo refertur, abigenti anum quandam dixiſſe: *Noli arcere pauperes quando quidem ſi eos noluerimus audire, Deus viciſſim nos ad ſe non admittet,* Johan. Matheſ. *in orat. funebr. Ferdinand.* Munſter *in Coſmograph. lib.* 5 *de Germ. cap.* 48. *in tit. Ferdinandi I.* Iique & hodiernos Auſtriæ Principes obſervare, ocularem ſe teſtem refert prædictus Baro Enenckel *alleg. modo loco.* De imperatore moderno laudatiſſimo, cui Deus vitam perennem felicitatem & ſceptra glorioſa, pia & pacifica largiatur, Ferdinando II. Imperatore Auguſto, [illegible] tanquam ocularis teſtis laudando a- 29
pud poſteritatem exemplo referre poſſum, quod aliquoties viderim, plebeiæ conditionis & humillimos a Majeſtate ſua in tranſitu ex templo vel aliunde veniente, auditos, ſupplices libellos propria manu acceptos, eorumque expeditionem conſiliariis, officialibus & miniſtris pro re nata ſubitò demandatam fuiſſe. In admittendis Principum, Comitum, Civitatum aliorumque ſtatuum Legatis, ea promptitudo Majeſtatis ſuæ multorum opinionem prævertat, qui expectatione citius admiſſi, vix præparati accedere potuerunt. In audiendo nullum ex prolixitate tædium: nec ex multitudine faſtidium: Nulla interpellatio aut indignatio. Recapitulatione præcipuorum propoſitionis capitum brevi facta, ad ſingula accurata & Clementiſſima, cum decenti tamen Majeſtate, ſeveritate & gravitate reſponſio. Auguſtum Imperatorem † hoc in re laudat Sueton. 30
hiſce verbis: Promiſcuis ſalutationibus admittebat & plebem: tanta comitate adeuntium deſideria excipiens, ut quendam ideò corripuerit, quod ſic ſibi libellum porrigere dubitaret, quaſi elephantus ſtipem, *cap* 53. Gualther. *in Chronolog. Eccleſiaſtico-Politic. in Imperat. Auguſt.*] Talis affabilitas grata eſt Deo, † & ad ejus benignitatem proximè accedit, Regi laudabilis, ſubditis 31
verò ſalutariis. Hinc ſcite vidua quædam Macedonum Regi, cauſam audire detrectanti, reſpondit: *O Rex aut cauſam meam audire oportet, aut non Regem agere,* Petr. Frid. Mindan. *de Proceſſib. lib.* 1. *c.* 5. *num* 2. [vid. Matth. de Afflict. *deciſ.* 265. *n.* 80. *& ſeq.*]

Sicut autem lenitas † Principis cum ſeverita- 32
te, ita & affabilitas temperata eſſe debet cum gravitate, ne in nimiam familiaritatem degeneret, quæ ſolet parere contemptum, *c. quando, diſt.* 86. Nam juxta proverbium, *e tribus rebus optimis, tres oriuntur peſſimæ: è veritate odium: è Felicitate invidia. è familiaritate contemptus.* Hinc in jure noſtro cautum reperitur, ne præſides Provinciarum in ulteriorem familiaritatem provinciales admitterent, ne ex nimia familiaritate dignitatis con-

tis contemptio oriretur, *l.19 de offic præſid.* Ner-
33 vus † namque Principalis dignitatis conſiſtit in auctoritate, quâ proſtrata, acies ejus valdè hebeſcit, qua de re vid. quæ tradit Schonborn. 2. *Polit. c.36* Et pulchrè Virgil. gravitatem Æneæ Traiani Ducis deſcribit 1. Æneid.

Tum pietate gravē & meritis ſi fortè virum quem
Conſpexère, ſilent, arrectisq; auribus aſtant,
Ille regit dictis animos & pectora mulcet.

CAPUT IV.

DE PRUDENTIA PRINCIPUM ET Gubernatorum Reipub.

SUMMARIA

1. Juſtitiam & clementiam moderatur prudentia Principum, & gubernatorum. Quod Sol in mundo, id prudens Princeps in populo

2. Prudentia quid? ordinat præſentia, providet futura, recordatur præterita.

3. 1. Prudentiæ præceptum. Rationi imperium, & cupiditati tribuendum obſequium. Multò ſeipſum, quàm hoſtem ſuperare operoſius putatur.

4. 2. Prudentiæ præceptum. Omnia fiant in Republ decenter, & ordine. Religio, juſtitia, pax, & tranquilitas conſervanda, &c.

5. Regnare neſcit, qui diſſimulare nō novit. Miſcenda prudentia ſerpentina, cum ſimplicitate columbina.

6. Acquiritur prudentia doctrina & uſu.

7. Objectio. Principibus viris doctrinam & eruditionem magis pernicioſam, quàm utilem fuiſſe.

8. Reſpondetur ad eandem. Doctrina vel meliores reddit homines, vel deteriores, pro cujusq; natura, & inclinatione.

9. Multos à pravis, & illaudatis conſiliis eruditio ſola retraxit.

10 Non modò pulchrior comptiorq; per doctrinam fit virtus, ſed fortior: nec colorem modo ab ea ducit, ſed ſanguinem, & robur.

11. Jul. Cæſarem, Auguſtum, aliosq; Imperatores prudentiſſime rerum potitos, & facundos, & doctos fuiſſe teſtantur hiſtoria. Literæ omnium virtutum fundamenta eſſe dicuntur.

12. Eruditi quandoq; Principes doctrina confidentiâ elati intumeſcunt, ſibiq; ſolis ſapiunt, &c.

13. Hoc caſu virtus in vitium, & ſcientia degenerat in ſuperbiam, cujus comites, ac pediſſequa, dedecus & detrimentum

14. Hiſtoriæ Encomium.

15. Non nimis propriæ ſolertiæ viribus credendum, ſed in conſilium adhibendi viri prudentes, rerumq; ſcientiâ clari.

16. In ſolum Deum cadit ſumma perfectio. Errare humanum, & vitia erunt, donec homines.

17. Magnis & arduis cauſis ac negotiis viri magni & ſufficientes adhibendi.

18. Non imbecillitatis, ſed prudentiæ eſt, conſulere alios, & ex plurium ſuffragiis, quod melius, & æquius eſt ſtatuere.

19 Conſiliarii dicuntur portio corporis Principum, eosq; decorare velut radii ſolares ſolem.

20. Non unius, ſed multorum audiendæ ſunt ſententiæ. Etiam prudentes viri ſæpè labuntur, & errant in dicendis ſententiis.

21. Ut nauta imprudenter agit, uni anchoræ fidens, ita Princeps uni miniſtro res ac ſpes ſuas committens.

22. Cavendum eſt Principi, ne unum aut ſingularem aliquem præ cæteris habeat in honore, magnūq; faciat, &c.

23 De quibusdam negotiis propter ſilentii fidem, non niſi cum paucis, & probatioribus conſultandum, nec expedit à multis ea cognoſci, ac deliberari.

24. Conſilia occulta & q. ſubterranea eſſe debent.

25. Conciliarii in conſilium adhibiti, nec gratiæ, nec adulationi, nec odio locum relinquant, ſed ex fide, juſtitia, & veritate conſulant.

26. Hodiè plures Placentini, quàm Veronenſes reperiuntur. Et tales potius loquuntur cum fortuna, quàm pro ſalute Principis. 27. Hocq; modo ad tempus comparari poſſit Principis gratia: minimè tamen pura & immaculata conſervari conſcientia.

28. Metu alicujus poteſtatis veritatem occultans iram Dei provocat, magis timendo homines, quàm creatorem.

29. Principi bona conſilia perpendenda, & benignè audienda ſunt. Exempla contempti conſilii, Et ob id pœnarum ſubſecutarum habentur in Xerxe, Roboam. 30. Holoferne, Carolo Burgundiæ Duce.

31. Quorum Deus conſtituit mutare ſtatum, & fortunam, illorum corumpit conſilia.

Juſtitiam † & Clementiam moderatur prudentia Principum & gubernatorum, quæ ipſos 1
conſervat, *Proverb. 2. v.11.* Quod enim Sol in mundo id prudens Princeps in populo: Sol mundi oculus, Princeps verò multitudinis, *Auct. de iur. Princ. concl.79.* Hæc enim ſola præit & ducit ad rectè faciendum *Plat. in Menon.* Quamobrem non ſolum juſtè, ſed etiam prudenter Reipublicæ gubernaçula ſe moderari aſſerit, David. *Pſal. 101. v.2.*

101.v.2.1.*Chron.*22.*v.*11. & 13. Salomon Regum omnium ſapientiſſimus, antequam delatam Reipub. gubernationem ſuſciperet a Jehova, non aurum & argentum, ſed prudentiam gubernandi & judicandi populum a Deo petiit & obtinuit, 1. *Reg.*3.*v.*9. & *ſeq.*

2 Eſt autem prudentia † intellectus & delectus rerum quæ publicè, quæ privatim appetendæ aut fugiendæ, definitore Juſt. Lipſ.1. *Polit.c.*7. Hæc ordinat præſentia, providet futura, recordatur præterita, auctore Seneca. [Confer Wilh. Ferdinand. ab Effern. *in Manual. Polit de Rat ſtat. lib.*3.*punct.*2. Quod noſtri eleganti rythmo ita efferunt:

> Welcher vergangene Dinge betracht/
> Vnd gegenwertiges hat in acht/
> Vnd Zukünfftiges ermeſſen kan/
> Das iſt gewiß ein kluger Mann.]

3 Primum † & potiſſimum prudentiæ præceptum eſt, ut rationi imperium & cupiditati tribuatur obſequium, Bodin 1. *de Repub. cap.*3.*p.*22. *verſic. cum igitur.* Qui igitur aliis prudenter imperare vult, ſibi ipſi prius imperet. Effugere cupiditatem eſt regnum vincere, & multò ſeipſum quam hoſtem ſuperare operoſius eſſe putatur, Valer Maxim. *lib.*3. Hinc Poëta:

> *Fortior eſt qui ſe, quàm qui fortiſſima vincit*
> *Mœnia: nec virtus altius ire poteſt.*

4 Alterum † prudentiæ præceptum eſt, ut omnia fiant in Republica decenter & ordine. Religio, juſtitia, pax & tranquillitas conſervetur, futuris malis occurratur, quæve facienda vel omittenda ſint providè curentur, & alia quæ ex ipſo quotidiano rerum uſu percipiuntur rectè inſtituantur ſecundum populi & regni naturam, qua de re videndus Bodin.5. *de Repub.c.*1. Hyppolit. à Collib. *de Princ c.*8. Althuſ. *Polit.c.*23. *per tot.*

5 Expedit † aliquando prudentiam Politicam aſtu, hoc eſt, ſolertia licita & honeſta temperari, ſimulando, diſſimulando. Regnare enim neſcit qui diſſimulare non novit, inquit Cic. *pro Milon.* Miſcenda ſerpentina prudentia cum ſimplicitate columbina, *Matth.*10.*v.*16. Prudentis enim Regis eſt aliquando pro re nata connivere, nec omnia quæ populus loquitur audire, 1.*Sam.c.*10. *v. fin.* *add. exempl. David* 2.*Sam.*16. Et hæc ſolertia maximoperè in bello & re militari uſum habet, *l.*1.§. 3.*ff. de dol. mal.* Confer Schonborn *lib* 2. *Polit.c.*32.

6 Acquiritur † verò prudentia ex doctrina & uſu. Doctrina & rerum cognitio admodum neceſſaria eſt Principi, quæ prudentiam ſuppeditat. Etenim Platone referente, non hoc modo Princeps in Repub. naſcitur, quemadmodum inter apum examina Dux, qui certis quibusdam notis ab aliis diverſus eſt, ſed omnino requires, eum in cœtu gubernantiū inſtrui ad Reipub. gubernationem. [Verùm nō ſemel apud illuſtres perſonas & quandoq; in menſa Electorali audivi hanc quæſtionem moveri, † Principibus viris doctrinā & 7
eruditionem magis perniciosam quàm utilē fuiſſe, idq; aliquot exemplis adhucdum recentiſſimis comprobatū. Neq; negari id ſanè poteſt, doctiſſimos Principes, turpiſſimè lapſos, & errores multò graviores, quàm indoctiores commiſiſſe. Verùm † hanc dubitationem eleganter determinat 8
Prudentiſſimus Eques Philippus Comin. qui tamen, ut ipſe de ſe fatetur, literarum uſum nullum habuit, *li.*10 *comment.p.mihi* 690. ubi ſcribit: Doctrina vel meliores reddit homines, vel deteriores, pro cujusq; natura & inclinatione; *Sed tamen veriſimilius eſt, aliquem eā fieri meliorem.* Nam quo quisque magis quid ſe deceat intelligit, eò vehementiùs ipſum neglecti pudeat officii: addens ſe compertum habere, † multosque novi ſſe quos à 9
pravis & illaudatis conſiliis eruditio ſola retraxerit: idq; ibid. elegantibus firmat rationibus. Hoc n. certo ſtatuendum eſt, Deum non condidiſſe regna ut gubernentur ab hominibus ſtolidis & ineptis, qui frivola quadam & miſera jactatione ſolent dicere, ſe, quod uſum literarum non habeant, ſuis familiaribus, omnem actionem committere. Idem Comin. *lib* 3. *Commentar.* Non enim ſolum pulchrior comptiorq; per doctrinam fit virtus, † 10
ſed fortior: nec colorem modò ab illa ducit, ſed ſanguinem & robur, inquit Juſt. Lipſ. *Selectar. Epiſtol.*16. *cent.*1. Ubi etiam ex Senec. in eandem rem adfert: *Etſi magis refert noſtra fortiores fieri, quàm doctiores: tamen alterum ſine altero non fit. Non enim aliunde animo venit robur, quàm à bonis artibus, quàm à contemplatione naturæ*, vid. etiam Wilhelm Ferdin. ab Effern *in Manual. Politic. de Ration. ſtat. lib.* 3. *punct.* 2. ubi ſuadet Principis Chriſtiani juventutem quantum fieri poteſt, in ſcientiis & Doctrina exerceri debere. Cajum Julium Cæſarem, Auguſtum aliosque Imperatores † prudentiſſimè rerum potitos, & facundos & 11
doctos fuiſſe, teſtatur Tacit. *lib.*13. *annal.* Confer Thom. Companell. *de Monarch. Hiſpan. cap.*9, ubi per diſcurſum varia circa hanc rem adducit. vid. Mareſchall. Megapolitan. *lib.*5. *cap.*5. *per tot.* Eoque pertinent verſus Horatii *lib.*4 *carm. Ode* 4.

Doctrina

Doctrina ſed vim promovet inſitam,
Rectiq́; cultus pectora roborant,
Vtcunq; defecêre mores.

Et poſſent quàm plurima, ſi opus eſſet, adferri hujus rei exempla. Quod verò doctrina & literę, quæ omnium virtutum fundamenta eſſe dicuntur, juxta Eumen. Rhet. *in orat. pro Schol. inſtaurat. inter Panegyr. Plin.* quandoque aliquos pejores reddiderint, id non earum, ſed pravioris naturæ & corruptæ inclinationis vitium eſt. Inci-
12 piunt enim quandoq; eruditi Principes, † doctrinæ cōfidentia elati, intumeſcere, ſibimet ſolis ſapere, tam cōſiliarios ſuos, quàm alios ſui ordinis homines, ſusq; deq; habere, ac contemnere, & ſuam præconceptam ſententiam privatam, multorum judiciis anteferre. Quantum verò ex eo malorum proveniat, dici non poteſt, ſcribit Comin. *d. lib. 10. Comment.* Hoc caſu virtus in vi-
13 tium † & ſcientia degenerat in ſuperbiam, cujus Comites, ac veluti pediſſequę, dedecus & detrimentum, Comin. *lib. 2. Comment.* Deus enim ſedes Ducum ſuperborum deſtruit, & eos contemptibiles reddit, *Eccleſiaſt. cap. 10. v. 16. & 17.* Hinc Claudian. *in Panegyr. Honorii:*

Inquinat egregios adjuncta ſuperbia mores.
Eſtq́;, vitium rebus ſolenne ſecundis.
Virtutumq́; ingrata Comes.

Ceu idem Claudian. *in Panegyr. ſtillicon* ſcribit.] Ut autē Princeps doctrinā & eruditionē ſibi acquirat, debet nō ſolùm viros doctos & rerū peritos audire, & ab iis diſcere, ſed etiā prudentū ſcripta & monumēta, præſertim hiſtorica conſulere.
14 Hiſtoria † enim teſtis eſt temporum, nuncia vetuſtatis, Lux veritatis, magiſtra morum & fixæ num improbitatis, ut M. Tullius dixit. Hinc Cyrus apud Xenophontem, jam moriturus filios ſuos hiſce alloquitur verbis: *Diſcite ex iis quæ jam antea facta ſunt. Hæc enim eſt optima diſcēdi ratio.* Semper quippe, ut ait Thucydides, eadem fabula in mundo agitur, Pezzel. *in Epiſt. Dedicat. Melific. Hiſtor.* In hiſtoriis itaq; licet ſine ſumptu & periculo intueri aliorum navigationes, naufragia, pericula, bella, mores, virtutes, imperia, vitam & interitum, læta & triſtia, Confer Althuſ. *in Polit. c. 21. nu. 12. & ſeq.* [Confer Comin. *lib. 3. Comment.* Wilhel. Ferdinand. Efferen. *de Ration. ſtat. d. lib. 3 punct. 2.*]
15 Præterea † Principes & Reipublicæ gubernatores, non debent nimis propriæ ſolertiæ viribus credere, ſed in conſiliū adhibere viros prudentes & rerū ſcientia claros. Nam ii regis ſunt oculi & aures, teſte Xenophonte: vid. Mareſchall. Megapolitan. *lib. 5. c. 4.* Et quamvis magna Principibus ſit dignitas collata à Deo, nō tamen in ſtatu verſantur integritatis & innocentiæ ex quo hominē deturbavit ambitio, cum altius quā fas erat & liceret, ſe efferret. In illo habebamus verā ſapientiā quæ poſtmodū in pudendam cōverſa eſt nuditatē & ſtultitiam, Auct. *de jur. Princip. concl. 80. lit. c.* [Sunt enim principes & Reipub. guber-
natores homines, ac in ſolū Deum † cadit ſumma 16
perfectio omnis, inquit Comin. *in præfat cōment.* hominí errare humanū eſt. Et vitia erunt donec homines, ſcribit Corn. Tac. *lib. 20. annal.* Quinimò Tyrannicum eſſe ſpretis prudentū conſiliis hærere obſtinato animo in eo, quod ſemel arripuit propoſitū, quantumvis à ratione & æquitate alienum ſit, Joh. Lorin. *in cōment. in lib. Reg 3. c. 10. n. 48 f. 1138*] Magnis † itaq; & arduis cauſis 17
& negotiis, viri magni & ſufficientes adhiberi debent, *l. non diſtinguimus, §. de liberali, ff. de recept. arb. l. 1. in pr. de ventr. inſpic l. ut gradatim, §. ſi lege, ff. de ventr inſp* Ernest. Cothman. *ad rubr. C. Juſtin. nu. 16.* Sapiens Princeps ſapiētum lætatur commercio & ſapiētia reguntur, qui agunt cum cōſilio, *Prov. 12. 10. & 20.* qua de re latius Efferen *in Manual. Polit. de Rat. ſtat. lib. 3. punct. 4.*] Neq;
imbecillitatis, † ſed prudentiæ argumentum eſt 18
cōſulere alios, & ex plurium ſuffragiis, quod melius & æquius eſt ſtatuere. Sicut enim auri bonitas tunc facilè noſcitur, cum alteri auro comparatur, aut etiam attritu mutuo affricatur: ſic in conſiliis, ubi plurium audiuntur ſententiæ, optimum quod eſt cognoſcitur, uti *in graviſſ. Perſar. conſil. de bell. contr. Græcos ſuſcip. conſuluit Artaban apud Herodot.* Indeq; † nō immeritò prudē 19
tes Principes cōſiliarios ſuos portionem corporis ſui dixerunt, *l. quisquis, C. ad L. Jul. Majeſt. cap. ſi quis, 6. q 1* qui Principem decorāt veluti ſplendor firmamentum cœli, *arg. c. ſupra ſpecula. x. de Magiſtr.* & radii ſolares ſolē *arg. c. multi depænit. diſt. 2.* Schrad. *de feud. part. 10. ſect. 2 nu. 24* [Dixi
autē non unius, † ſed multorum audiendas eſſe 20
ſententias. Sæpè. n. accidit, ut prudentes etiā viri labantur & errent in dicendis ſententiis, cum nō ſemper eodē ſint animi vigore, quandoq; etiam gratia, vel odio, vel æmulatione quadam impulſi diverſum ab aliis dicant, ceu ſcribit Philip. Comin. *lib. 1. Comment.* addens ibid. Neminem eſſe hominum, qui non fallatur aliquando, atque ex

affectibus aliquid agat, ideoq; in magno delibe-
rantiũ numero hoc boni eſt, quod aliqui ſemper
exiſtunt, qui quod ab aliis peccatum eſt, emen-
dant atq; ſanant, Georg. Acac. Enenckel. Ba o. *in
Sejano ſuo cap. 3 p. m.* 102. ubi ita ſcribit: Ut nauta
21 † imprudenter agit, qui uni Anchoræ fidit, ita
Princeps, qui uni miniſtro res ac ſpes ſuas com-
mittit. Cui enim innititur? homini, qui mori,
qui labi, qui mille ex cauſis mutari, aut aliter re-
bus cedere poteſt. Huc pertinet illud Pſalmiſtæ:
Groſſe Leut fehlen auch. Hoc eſt, filii hominum
ſunt vanitas, & ſi põderentur in ſtatera, ipſa vani-
tate ſunt leviores, *Pſ. 62. v. 10.* Quod & diſcipu-
lorum Chriſti exemplo eleganter illuſtrat Andr.
Oſiand. *in not. Luc. c. 18. v. 15. gl. d* vid. Chriſtoph.
Forſtn. *in Not. Polit. ad Corn. Tacit. lib. 4. p. 312.* Et
22 cavendũ eſſe Principi, † ne unum aut ſingularem
aliquem in tanto habeat honore, ut reliqui diſſi-
mulare & illius omnia dicta factaq; probare co-
gantur, prudenter monet Claud. Seyſel. *de Gall.
republ. lib. 1.* In eoq; cuſtodiã dominationis con-
ſiſtere ne unum præ cæteris magnũ faciat, ex Ari-
ſtot. ſubjicit Pet. Matth. *in præfat. Sejani, ad Reg.
Gall.* Et periculoſum id eſſe, ex diuturno rerũ uſu
compertum ſcribit Bod. *de repub. lib. 3. c. 6.* Et non
rarò accidit, ut in quibuſdam negotiis, hi, qui mi-
nus ingenio valent, convenientius rei ſuggerant
conſilium, ac nõnunquam verũ evadit illud pro-
verbium: *Quandoq; etiam olitor eſt opportuna lo-
cutus.* Sunt tamen & occurrũt ſæpiſſimè negotia,
23 † de quibus propter ſilentii fidem, non niſi cum
paucis & probatioribus cõſultandum, nec expe-
dit à multis ea cognoſci ac deliberari, Claud. Sey-
ſel. *de Gall. republ. d. lib. 1.* Conſilia namque rerum
arduarũ, quo rectiora, eo majori apud homines
in reverentia & potentia ſunt. Ut cuniculi, maxi-
mum utiq; in rebus bellicis, momentum, detecti
nocent: Ita Principum cõſilia in vulgus edita, &
nõ qua decet religione ſecretè habita, hoſtes po-
tius quàm illos inſtruunt. Conſo (quem conſilio-
rum Deum, & conſiliis Romani præſidere, arbi-
trabantur) Romæ, aram fuiſſe ſubterraneam, ut
24 ſignificaretur † conſilia occulta, & quaſi ſubter-
ranea eſſe debere, ex Plutarch. notat Joh. Roſin.
antiquitat. Roman. lib. 11. Apud Perſas, neminem
conſultorum Regiorum participem fuiſſe, præter
optimates quoſdam taciturnos & fidos, apud
quos ſilentii quoq; Numen colebatur ex Ammi-
an. *lib. 21.* refert Forſtn. *in Not. Polit. ad Corn. Ta-
cit. lib. 2. pag. mihi* 165. ubi etiam ex Valer. Maxim.
lib. 5. c. 4 adducit illud Metelli Macedonici, cui
dicere ſolenne fuiſſe ſe interulam, quæ conſilio-
rum ſuorum conſcia foret, corpore direptam in
ignem conjecturum.]

Conſiliarii † verò à Principe in conſilium 25
adhibiti, nec gratiæ, nec adulationi, nec odio
locum relinquere, ſed ex fide, juſtitia, & veritate
conſulere debent ſine fuco. Unde non ex fide fe-
cerunt Conſiliarii Cambyſis interrogati ab eo,
num quæ lex ſit, quæ ſinat volenti matrimonium
cum ſorore inire, reſponderunt: *Nullam quidem
ſe invenire legem, quæ ſinat fratri nubere ſororem:
quandam verò ſe reperire legem, licere Perſarum
regi quodlibet,* Herodot. *lib. 3.* Et refert Pezel. *in
Melliſic. hiſtor. part. 1.* Talis Conſiliarius fuit impi-
us Achitophel, qui Abſoloni conſuluit ut pellices
paternas pollueret, 2. *Sam. 16. v. 20. & ſeq.* [Jo-
nadab, qui Ammoni de inceſtu cum ſorore com-
mittendo non ſolum aſſenſit, ſed & conſilium
commodius perpetrandi nefarii criminis ſuppe-
ditavit, 2. *Sam. cap. 13. v. 5. ibidemq;* Oſiand. *in gl.
A.*] quorum ille ſatis dignas cõſulti ſceleris pœ-
nas dedit, & ſibi ipſi laqueo vitam finivit, 2. *Sam.
cap. 17. v. 23.* [Quamvis conſilium ejus, quod de-
dit cum eſſet, cum David & cum Abſalon, ſic
habitum fuerit, quaſi quis Deum conſuleret,
2. *Sam. 16. v. 22. & 23.*] Tales etiam hodie pluri-
mi reperiuntur, † qui à Principibus conſulti, 26
magis *Placentiam* verſus quàm *Veronam* iter di-
rigunt. [Horũ ratio eſt. *Placebo Domino,* Matth.
de Afflict. *deciſ. 321 in fin.* Cui congruit illud
Harpagi: *mihi placet, quicquid Rex facit.* Et de
Anaxarcho Conſiliario Alexandri Magni refer-
tur: *Omne quod à Rege ſuſcipitur conceſſum & ju-
ſtum eſſe,* Oſiand. 2. *Sam. 13 v. 5. gloſſ. A.* Hi potius
loquuntur cum fortuna, quàm pro ſalute Princi-
pis, Corn. Tacit. *lib. 17. annal.* inde tamen miſe-
rior & non felicior efficitur Principum conditio,
juxta illud Oweni:

Dum non vult alter, timet alter dicere verum
Regibus: ô miſerum Regis in orbe ſtatum.

lib. 2. epigram. 132. Audivi aliquãdo quendam di-
xiſſe: *Conſiliarium agere, eſſe divinare quid Prin-
ceps velit.* Idque forte ad imitationem cocorum,
juxta illud Martialis:

—cocus Domini debet habere gulam.

Hoc autem modo † aſſequi aliquis poſſet ad 27
tempus principis gratiam: minimè tamen puram
& immaculatam conſervare cõſcientiam: Ter-
reſtres Deos faventes, cœleſtem verò iratum
redde-

reddere. In horum autem cogitationes non ve-
niat anima mea, & in conſilia eorum non cadant
præcordia mea, inquit Pſalmiſta. Integritas verò
& rectitudo cuſtodiant me, Idem, *Pſal. 25. v. pen.*
Hæc ſit gloriatio noſtra, teſtimonium conſcien-
tiæ noſtræ in ſimplicitate & ſynceritate Dei, 2. *ad*
28 *Cor. 1. v. 12.*] Illi autem adulatores norint, † quod
quisquis metu alicujus poteſtatis veritatem oc-
cultat, iram Dei ſuper ſe provocet, quia magis ti-
met homines quàm creatorem, Auguſt. *Epiſt. 86.*
ad Caſul. Hyppol. *in Conſiliar. p. 275.* [Et quod vi-
ri ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies
ſuos, *Pſal 55. v. ult.*]

29 Sicut autem † Conſiliarii ſincerè & candidè
conſulere debent, ita etiam Principes bona con-
ſilia perpendere & benignè audire debent, ali-
ter atque fecit Xerxes, qui in conſultatione de
ſuſcipiendo bello contra Græcos, convocavit
quidem Aſiæ Principes, ſed tamen comparen-
tes importuna auctoritate increpavit, dicens:
*Ne viderer meo tantum uſus eſſe conſilio, vos con-
traxi: Cæterùm mementote parendum magis vo-
bis quàm ſuadendum.* Valer. Maxim. *lib. 9 cap. 5.*
[Acac. Enenckel. *in ſejano ſuo, c. 3. p. 104.*] qui ta-
men contempti conſilii pœnas poſtea ſatis di-
gnas dedit, Juſtin. *lib. 2. hiſtor.* Sic Rehobeam, qui
bona ſeniorum conſilia contempſit regno deje-
30 ctus fuit, 2. *Chron. 10.* [Holofernes † prudens
& verum conſilium Achioris, Capitanei ſui con-
tempſit, eumq́, propterea in manus Judæorum
remiſit, ut unà cum ipſis in expugnatione per
gladium caderet, *in lib. Judith. cap. 5 & 6.* Cujus
poſtea pœnas, capitis amiſſione, perſolvit, *ibid.*
Idem accidiſſe Carolo Burgundiæ Duci, quod
repudiatis conſiliis pro ſui unius arbitrio omnia
gerens, tandem in vitæ diſcrimen adductus, oc-
ciſus & graviſſimum vulnus, populo provinciis-
q́ue ſuis inflixerit, teſtatur Phil. Comin. *lib. 2.*
31 *Comment. p. m. 325.* Et certè ita eſt, † ut quorum
Deus conſtituit mutare ſtatum & fortunam,
illorum corrumpit conſilia, Vellej. Patercul. *lib.*
2. *hiſtor. Rom.* Eoq; pertinet comminatio Jeho-
væ apud Prophetam, de auferendo conſilio à ſe-
nioribus, *Ezech. 7. v. 26.*] Vid. 2. *Chronic 22.* ubi
Propheta ad Regem Amaziam poſtquam bo-
num ejus conſilium contempſiſſet dixit: Jch ſe-
he wol / daß GOtt ſich berahten hat / dich zuver-
derben / v. 16. Plura de Conſil. & Conſiliar. qui
ſcire deſiderat, adeat inter alios Hyppolit. à Col-
lib. *tract. de Conſiliario, &* Setſer. *in diſput. de Con-*
ſil. & Conſiliar. quæ extat apud Arum. *in jur publ.*
diſcurſ. 32. Et tantum de præcipuis imperantium
ornamentis: reliqua ſub generali juſtitiæ regula
comprehenſa ſunto.

Caput V.

DE IUSTITIA SUBDITIS ÆQUA-
biliter adminiſtrandi.

SUMMARIA.

1. *A Principibus & Magiſtratu ſubditis juſti-
tia adminiſtranda. Quæ adminiſtratio magnam
Regibus & Principibus conciliat autoritatem.*
2. *Juſtitia inter præcipua Regni Kleinodia re-
fertur.*
3. *Juſtitia in perſonis ſubditorum ſpectata du-
plex.*
4. *Diſtributiva juſtitia in quibus conſiſtat?*
5. *Hæc in perſonis mediætas ſimilis eſt proportio-
ni Geometricæ, &c.*
6. *Juſtitia, & juſtitiæ miniſter ſuum cuiq; ſine
perſonarum reſpectu tribuere debeat.*
7. *Æqualitas, & æquabilitas quomodo inter ſe
differant?*
8. *Commutativa juſtitia quid?*
9. *Ut in juſtitia diſtributiva non rerum, ſed
perſonarum: Ita in juſtitia commutativa non per-
ſonarum, ſed rerum habenda eſt ratio.*
10. *Difficile imò impoſſibile eſt, pacẽ in Republ.
conſervari, ubi juſtitia æqualiter non adminiſtra-
tur. Æqualitas altrix & nutricia pacis.*

AD Principis † & Magiſtratus officium per- 1
tinet, ut non ſolum ipſi juſtè vivant, ſed et-
iam ſubditis juſtitiam adminiſtrent, ad quod
potiſſimum conſtituti ſunt, *Sapient. 6.* [Ejusq́ue
adminiſtratio magnam Regibus & Principibus
auctoritatem conciliat, inquit Claud. Seyſel. *de
reb. Gall. lib. 1.* Quicunque enim regno vel prin-
cipatu aliquo funguntur, eo ipſo debitores ſunt 2
juſtitiæ, per tradita à Carol. Molin. *in conſuet. Pa-
riſ. tit. 1. §. 1. gloſſ. 5. num. 64.* Cacheran. *deciſ. Pe-
demont. 26. ſub nu. 6* Nec debent difficilem face-
re ejus aſſecutionem, inquit And. de Iſern. *de pro-
hibit. Feud. alien. per Lothar.* Matth. de Afflict. *de-
ciſ. 265. nu. 79. & ſeq.* Hinc Salomon, Rex juſtus,
inquit, erigit terram, & qui judicat in veritate
pauperes, thronus ejus in æternum firmabitur,

2 *Proverb.c.9.* Quamobrem non immeritò † juſti-
tia inter præcipua Regni refertur Kleinodia, *in
Receſſu imperii, de Anno* 1567. §. Wiewol wir/*in
fin.* verbis: Die Juſtitia, als das einige gröſſeſte
Kleinod im Reich vid. etiam Joh. Azorii. *Inſtit.
Moral lib.* 11. *c.* 5. *quæ virtutes Reges deceãt, part.* 2.
3 *fol.* 1354] Juſtitia † quæ in ſubditorum perſonis
ſpectatur, eſt vel diſtributiva, commutativa, di-
4 ſtributiua † cõſiſtit in ordinatione perſonarum.
officiorum, præmiorum, pœnarum, pro cujusq;
5 merito, conditione & reſpectu. Hæc † in perſo-
nis medietas, ſimilis eſt proportioni Geometri-
cæ, quæ nõ tantum quid facto debeatur, ſed quid
congruat in diſtribuendis officiis, tam perſonæ,
quàm muneri: inq; infligendis pœnis ratio ex-
pendatur tam ejus, qui deliquit, quàm in quem
delictum commiſſum eſt.

6 Etſi enim neq; juſtitia, † neq; juſtitiæ miniſter
perſonã reſpicere, ſed ſuum cuiq; ſine *προσωπο-
ληψίας* tribuere debet, *Deuter.* 16. *v.* 19. *Iac.* 2. *v.* 1.
tamen ſalva juſtitia, ſalvoq; iure in diſtribuendis
pœnis, præmiis, officiis, & adhibẽda fide, legali-
tatis & perſonarum habenda ratio, Erneſt. Coth.
4. *conſ.* 12. *n.* 42. Cum enim perſonarũ dignitates,
ingenia, voluntates, ætates, dicta & facta inæ-
qualia ſint, iis æqualia tribui nõ poſſunt, ut vale-
at poſſit, illud Comici *in Adelph. act.* 5. *Scen.* 3.

Duo cum faciunt idem non eſt idem,
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet:
Non quod diſſimilis res ſit, ſed is qui facit.

7 Huc pertinet diſtinctio † à Politicis recepta, in-
ter æqualitatem & æquabilitatem. Hæc inter o-
mnes omninò ſervanda, illa non item. Eſt autem
æquabilitas, cum cuilibet pro dignitatis & ordi-
nis ſui ratione, & differentia, honos & jus reddi-
tur, præmia & dignitates conferuntur, pœnæ in-
fliguntur. Æqualitas verò eſt, quando æqualiter
omnia jura inter omnes ſine perſonarum cõſide-
ratione redduntur, quod rectè ad commutati-
vam juſtitiam, malè autem ad diſtributivam re-
fertur.

8 Eſt autem commutativa † juſtitia, quæ in cõ-
mutatione rerum cæteriſq; contractibus, ſervat
æqualitatem inter omnes, proportione Arithme-
tica. VVeſenb. *in parat. ff. de juſt & jur.* Itaq; ſicut
9 in juſtitia diſtributiva † hanc obſervamus maxi-
mam, *quod in ea nõ rerum, ſed perſonarum haben-
da ſit ratio: Ita in juſtitia commutativa, non per-
ſonarum; ſed rerum duntaxat habetur ratio.* Sicut
autem in hac non attenditur perſonarum ratio,
ita nec religionis attendi debet diverſitas, R. A.
zu Speyer/de Anno 1542. §. Vnd als das Cammer-
gericht/ ibi: Damit im H. Reich männiglich vngewehret/
weß theils der Religion der ſey / ein gleich vnparheyiſch
Recht erfolge vnd mitgetheilet werde/ & difficile imò
impoſſibile eſt, † pacẽ in Republ. conſervari, ubi 10
juſtitia æqualiter non adminiſtratur, R. A. zu
Speyr/de An. 1570. §. Weiter/nach dẽ auch/ ibi:
Bey allen Regimenten die tägliche Experientz beweiſet wie
beſchwerlich / oder vielmehr vnmüglich es ſey / beſtändig
friedlich Weſen zuerhalten / da kein förderlich gleichmäſſig
Recht einem jeden adminiſtriert vnd vollnzogen wirt [Eſt
enim ut proverbio fertur, æqualitas, altrix & nu-
tricia pacis, Gleichheit erhelt Fried vnd Einig-
keit.]

Caput VI.

DE BONORVM DEFENSIONE, *malorum coercitione.*

SUMMARIA.

1. *Principum & gubernatorum officio incumbit, ut boni à malorum inſultatione defendantur, vitia extirpentur, & tota provincia malis hominibus purgetur.*

2. *Non poſſunt ædificari bona, niſi priùs deſtruantur mala. Quos ad vitæ decora domeſtica laudis exempla non provocant, correctionis ſaltem medicina compellat.*

3. *Delictorum punitio, iniquitatis & malorum eſt medicina. Indeq; qui parcit malo, intelligitur nocere bono.*

4. *Non ſolũ delicta coercenda, & putrida membra reſecanda, ſed etiam vitiorum radices præcidendæ, fomenta malorum opprimenda, & occaſio delinquentibus præripienda.*

5. *Ab educatione juventutis totius humanæ vitæ, ac Republ. benè inſtituendæ momenta pendere videntur.*

6. *Bonâ juventutis educatione vitiorum fibræ evelluntur, ac virtutum ſemina ſubſtituuntur.*

7. *In Republ. Rom. olim cenſores conſtituebantur, & quodnam eorum officium?*

8. *Cenſorum judicium & nota non infamiam, ſed ruborem notatis adferebat.*

9. *Removenda è medio ſunt omnia, quibus cives à labore ad luxũ, à vitæ integritate ad levitatem avocantur, &c.*

1. *Vt boni à malorum impetitione, ita etiam tenuiores à potentiorum oppreſſione per Principes, & gubernatores liberandi ſunt.*

Non

1 NOn ſatis eſt ut Principes † & gubernato-
res Reipublicæ vitæ integritate & legum
auctoritate præeant ſubditis, ſed vel maxime eo-
rum officio incumbit, ut boni à malorum inſul-
tatione, direptionibus & perſecutionibus de-
fendantur, vitia extirpentur & tota provincia
malis hominibus purgetur, *fac. text. in l. congruit,*
13. *ff. de offic. præſid.* Purgabitur autem reſpublica
malis hominibus, ſi per legitimos tramites calu-
mniantium & malignantium iniquitates expel-
lantur, *text. in pr. proœm. inſtit.* legitimis pœnis
coërceantur & funditus eradicentur quoties
graſſantibus nimirum delictis exemplo opus eſt,
l. 16. in fin. ff. de pœn. R. A. de An. 1555. §. Wiewol
nun auff vorigem Reichstage/ ... : Damit alſo die Waru-
bigen Abſchiet hetten / den den gemeinen Frieden zubetrü-
ben/vnd die Gehorſamen einen Troſt wiſſen/wann ſie ver-
gewältiget werden wollen / R. A. de An. 1567 Als wir
2 dann ferner. Non enim poſſumus ædificare † bona
niſi prius deſtruxerimus mala, confer Anton. de
Guevarr. *in Horolog. Princip. lib. 3. cap. 6. nu.* 472.
Hinc Plautus perbellè in Milite ſcribit: Facile
eſt imperium in bonos, ob improbos tamen fa-
cinoroſosq; homines ſolo pœnæ metu in officio
manſuros, Magiſtratus munus eſſe neceſſarium
in civitate, Petr. Roytz. *deciſ. Litvan. 4. num.* 137.
Quos enim ad vitæ decora domeſticæ laudis ex-
empla non provocant, correctionis ſaltem Me-
dicina compellat, *l. un. C. de emend. propinq.* Eſt
3 enim delictorum † punitio iniquitatis & malo-
rum medicina, Luc. de Pen. *in l. omnes, C. de anno.*
& tribu. & dare pœnas proximi mali evitatio eſt,
Proſp. Farinac. *in pract. crim. q. 17. num.* 3 Indeque
qui parcit malo, intelligitur nocere bono. Am-
broſ. 1. *offic.* [Confer Wilhelm. Ferdinand. ab Ef-
fern. *in Manual. Politic. lib. 3. punct.* 8.]

4 Purgabitur † etiam Reſpublica malis homini-
bus non ſolum delictorum coërcitione & putri-
dorum membrorum reſecatione, ſed etiam vel
maximè ſi vitiorum radices præcidantur, fomen-
ta malorum opprimantur, & occaſio delinquen-
tibus præripiatur. Hoc autem maximè fiet ſi Prin-
cipes & gubernatores & Reipublicæ non ſolùm
publicæ ſed etiam privatæ vitæ rationem inſtitu-
ant, ut quiſque civium habeat ſua negotia, qui-
bus à malo publico detineatur, abſtineat a pravis
artibus, maliſque libidinibus, ſtudeatque probi-
tati atque induſtriæ, Saluſt. *ad Cæſar.*

5 Cum etiam ab educatione † juventutis, toti-
us humanæ vitæ ac Reipublicæ bene inſtituen-
dæ momenta pendere videantur, ut ſapienter eſt
à Platone ex Lycurgi ſententia dictum refert Bo-
din. *6. de Republic. c. 1. p. 986. in fin.* maxima etiam
ejus habenda ratio. Siquidem per bonam juven-
tutis educationem † vitiorum connatorum fi- 6
bræ evelluntur, ac virtutum ſemina ſubſtituun-
tur, & qui alioquin Reipublicæ turbatores exi-
ſterent, bonæ educationis beneficio ejuſdem cu-
ratores fiunt. Hinc in Republica olim Romana
Cenſores † conſtituebantur, quorum non ſo- 7
lum in cenſu habendo, ſed etiam morum præfe-
ctura & animadverſione in ſingulorum vitam
negotia, ſtudia, diſciplinam Oeconomicam &
ſimilium occupabatur officium, itaque hi ſena-
tum legebant, indignos amovebant: ſi quis ple-
bejus oſcitanter vel malè viveret, agrum ſineret
ſordeſcere, eumque ſegniter curaret, vineas ar-
boreſque ſuas haberet derelictui, impunè id non
ferebat, Gell. *lib. 4. c. ult.*

Cenſorum judicium † & nota, non quidem 8
infamiam, ſed ruborem afferebat, notatis, ut
not. M. Tull. *apud Non.* Gothofred. *ad l. 2. C. de*
reb. cred. ne videlicet aliquis inauditus de exiſti-
matione & fama periclitaretur, notam quidem
cenſores habuerunt non judicationem, inquit
Bodin. *6. de Repub. d. c. 1. p. 991.*

Removenda † etiam è medio omnia ea ſunt, 9
quibus cives à labore ad luxum, à vitæ integri-
tate ad levitatem avocantur, qualia ſunt ludi-
cra hiſtrionum exercitia, impudica vel inania
ſpectacula, theatra, quæ ſunt turpitudinis vitio-
rumque omnium ſentina & ſchola, in quibus
non ſolum molles & teneri puerorum animi la-
befactantur, ſed etiam caſtiorum fœminarum
pudicitia ſæpiſſimè pertentatur, Confer Bodin.
d. c. 1. p. 987.

Sicut autem bonos † à malorum impetitio- 10
ne, ita etiam tenuiores à potentiorum oppreſ-
ſione Principes & gubernatores Reipubl. libera-
re debent, *Eſaia 1. v. 17. Ierem 22. v. 3. 1. Reg. 23.*
5. Cacheran. *deciſ. 30. num. 13. fac. text. in l. illici-*
tas. §. ne potentiores, ff. de offic. Præſid. & ne quis
poteſtate vel juriſdictione ſua cum alterius damno
abutatur, *§. ult. & ibi Dd. inſtit. de his qui ſunt*
ſui vel alieni jur. Alber. *in l. si mendata,*
C. Mandat. num. 1. Geil. 1. *obſer-*
vat. 17. n. 5.

***

Caput VII.

De otioſorum et mendicantium remediis, & domibus diſciplinaribus vulgò Zuchthäuſern.

SUMMARIA.

1. *Otioſi homines in Republ. benè conſtitutâ non ſunt tolerandi, hi enim nihil agendo malè agere diſcunt.*

2. *Amaſis Ægyptiorum Regis lege extremo ſupplicio afficiebantur illi, qui quotannis apud Nomarchen non profiterentur, undè viverent, aut genus vitæ non approbarent.*

3. *In Belgio, aliisq; civitatibus conſtitutæ ſunt domus diſciplinares, vulgò* Zuchthäuſer. *Et qui in eas detruduntur.*

4. *Hoc modo ſublato otio, flagitiorum radices circumciduntur, petulantiæ fibræ evelluntur, & virtutum ſemina ſubſtituuntur.*

5. *Hac diſciplinâ conſulitur Reipubl. auctoritati parentum, honeſtati familiarum, ipſisq; otioſis, & malitioſis.*

6. *Utile eſſet in quavis provincia, civitate, & Republic. ejuſmodi domus diſciplinares erigere, & conſervare.*

7. *Ob hoc coercendi regimen laudatur Amſtelrodamum, Nobile Belgiæ Emporium, & Bremenſis Civitas.*

8. *Otii & deſidiæ comes eſt paupertas, cui adfinis mendicitas, ſummum Reipubl. malum.*

9. *Non tolerandum, ut validi & robuſti mendicantes aliorum labore, & ſudore vivant.*

10. *Debiles & infirmi in Xenodochiis communi, & publico ſumptu detinendi.*

11. *Tenor Conſtitutionis à Carolo V. Imp. hac de re in Comitiis Auguſtanis Anno 1548. promulgata, poſteà à Rudolpho II. Imp. repetita.*

12. *Conſtitutio imperii de exſugentibus ruſticos ſub prætextu militiæ, ab iisq; victum colligentibus, vulgò* Gardenden Knechten.

13. *Peſſima hominum colluvies Cingari, vulgò* Zigeuner/ꝛc. *Plerumq; exploratores, & proditores ſunt. Tenor Conſtitutionis de iiſdem.*

1 Otioſi homines † in Republica benè conſtituta non ſunt tolerandi, hi enim nihil agendo malè agere diſcunt, [*Eccleſ. cap. 33. v. 29.* maximè ſi undè vivant non habent, tunc enim facilè ad quærendum malis artibus victum propediem proſiliunt, in horum itaq; vitam & mores Magiſtratus diligenter inquiret, utq; ad meliorem frugem redeant monebit, & ſi monitis locum relinquere recuſent, ſeveritate cohibebit. [Hac de re latè agit Lather. *de cenſ. lib. 3. cap. 19. n. 7. & mult. ſeqq.*]

Amaſis Ægyptiorum Rex legem tuliſſe fertur, † ut ſinguli quotannis apud Nomarchen, hoc eſt, cujusque præfecturæ Præſidem profiterentur unde viverent: Qui autem hoc non faceret, aut genus vitæ Præſidi approbare non poſſet huic pœna extremum ſupplicium eſſet. Herodot. *in Euterp.* [refert Hering. *de Fideiuſſ. cap. 7. n.* 214. Schonborn. 3. *Polit. cap.* 14. Nimis ſeverus tamen hic eſt modus procedendi, magis ad extirpationem, quàm ad emendationem otioſorum tendens.]

Magis accommodata & humanior eſt quarundam Rerumpublicarum moderna correctio, † in 3
Belgio, aliisq; civitatibus recepta, ubi conſtitutæ ſunt domus diſciplinares vulgò Zuchthäuſer in quas otioſi, culpatæ converſationis, & deſperatæ penè emendationis homines, cujusvis ætatis & ſexus detruduntur, & ad labores cujusque ingenio, ætati & viribus convenientes arctantur, ita ut ſi debitum laboris penſum præfixo tempore non perficiant, non ſolum cibariorum tenuitate, verum etiam fuſtibus, virgis & corporis cruciatu ad id compelluntur. Hoc enim modo
ſublato † otio, omnium malorum fomite, non 4
ſolum flagitiorum radices circumciduntur, verum etiam petulantiæ fibræ evelluntur, ſtirpes eliduntur, & virtutis ſemina ſubſtituuntur. Quare non prius ejuſmodi farinæ homines exinde dimitti ſolent, quàm ſigna emendatioris vitæ exhibeant, & unde honeſtè vivere poſſint, addiſcant.

Hac diſciplina † conſulitur Reipublicæ, au- 5
ctoritati parentum, honeſtati familiarum, & ipſis otioſis & malitioſis, qui hoc modo ad ſaniorem frugem diſciplina & labore reducuntur, ne ſe ipſos & alios in vitæ & exiſtimationis periculum coniiciant, & extremæ calamitatis barathrum præcipitent. Hujus rei veſtigia antiquiſſima in ſacris animadverti literis, *Iob. 36. v. 8. 9.*
10. 11. 12. Et admodum utile eſſe † in quavis pro- 6
vincia, civitate & Republica, ad coërcitionem & terrorem petulantium, otioſorum & laſcivientium ejuſmodi domus diſciplinares erigere &

con-

conſervare. [Earumque metu, pauciſſimi inveni-
rentur in trivio mendicantes validi, otioſi, pro-
digi, & id genus inutilia terræ pondera, Confer
Beſold. *de ærar. publ. c. 3. concl. 13.*]

Hoc coërcendi regimine laudatur Amſtero-
7 damum, † Nobile Belgiæ Emporium, ad cujus
imitationem Bremenſis civitas, non ita pridem
magnis ſumptibus ejuſmodi domum ad ſalura-
rem Reipublicæ diſciplinam, erexit, cujus bene-
ficio multa præcocia ingenia terrentur & emen-
dantur. Extat ibidem columna in media area quę
ferè ab omnibus conſpicitur, in qua depictę ſunt
ſenticæ, virgæ, fuſtes, Urſi & Leones, hoc addito
emblemate: **Kan man doch Löwen vnd Beeren
zähmen: Solte man dann die mütwilligen Bu-
ben auch nicht zwingen.**

8 Otii † & deſidiæ Comes eſt paupertas, cui ad-
finis mendicitas ſummum Reipublicæ malum,
quæ & otioſos homines facit, & ſcelerum genus
omne ſecum invehit, fovet & alit, ideoque in Re-
publica benè conſtituta minimè toleranda, *Deu-
ter. 15. v. 4. 5. 6.* [Et otioſis pigriſque ventribus,
Paulus Apoſtolus victum denegat, dicens qui
non vult operari, nec manducet, 2. *ad Theſſal.* 3.
9 *verſ.* 10.] Non enim tolerandum, † ut validi
iſti & robuſti mendicantes aliorum labore & ſu-
dore vivant, *l. un. Cod. de Mendicant. valid. & ibi*
Luc. de Penn. & Azo. *in ſumm num.* 1. Ideoq; ne
mendicitas promiſcuè admittatur cum pernicie
Reipublicæ, in ſingulis exploranda integritas
corporum & robur annorum, *d. l. unic.* Debiles
10 autem † & infirmos præſtat in Xenodochiis cō-
muni vel publico ſumptu detinere, quàm oſtia-
tim per plateas victum quærendi permittere.
[Vid. Frideric. Balduin. *de caſib. conſcient. lib.* 4. *c.*
4. *caſu* 9. ubi tractat quęſtionem an mendicantes
ſint in honeſto vitæ genere ac propterea in Rep.
tolerandi? Et de validis ac robuſtis mendicanti-
bus omninò negat.]

11 Utiliſſima † in noviſſimis imperii conſtitutio-
nibus hac de re extat Lex à Carolo V. Imperat. in
Comitiis Auguſtanis promulgata de Anno 1548.
quæ poſtea à Rudolpho II. Imperat. repetita Po-
liceу Ordnung zu Franckfurt. de Anno 1577. tit. [illegible] von
Bettlern vnd Müſſiggängern/ & ita habet: Wir wollen
auch daß eine jede Obrigkeit der Bettler vnd anderer Müſ-
ſiggänger halben ein ernſtliches Einſehen thue/ damit nie-
mands zu betlen geſtattet werde/ der nit mit Schwachheit
oder Gebrechen ſeines Leibs beladen/vnd deſſen nicht noth-
türfftig ſey: Item daß auch der Bettler Kinder/ ſo ſie jetzt
Brod zuverdienen geſchickt ſeyn/von jnen genommen/vnd zu
den Handwercken/ od ſonſten zu Dienſtē geweiſet werden/
damit ſie nit für vnd für dem Bettel anhangen. Item daß
auch die Obrigkeit Verſehung thue/ daß ein jede Statt vñ
Commun jhre Armen ſelbſt erneehre vñ vnterhalte/ vnd den
frembden nicht geſtatte an einem jeglichem Ort im Reich zu
betlen/ vnd ſo darüber ſolche ſtarcke Bettler befunden/ſollē
dieſelbige vermöge der Rechten/ oder ſunſten gebührlich ge-
ſtraffet werden/andern zum Abſchew vñ Exempel: Es were
dann Sache/ daß ein jede Statt oder Ampt alſo mit vielen
Armen beladen/daß ſie der Ort nicht möchten ernehret wer-
den/ſo ſoll die Oberkeit dieſelben Armen mit einem brieffli-
chen Schein vnd Vrkund/ in ein ander Ampt zubefordern
macht haben.

Item eine jede Oberkeit ſoll auch an Orten/ da Spittäl
ſind/daran vnd darob ſeyn/dz ſolche Spittäl fleiſſig erhaltē
vnd gehādhabt/ der Verwalter oder Spittalmeiſter Rech-
nungen jährlich abgehöret/auch die Spittäl auffs wenigſte
im Jahr einmal von der Oberkeit viſitirt/ vnd jre Nutzung
vnd Gefällen zu keinen andern Sachen/ dañ allein zu Vn-
terhaltung der notdürfftigen Armen/ vñ zu gütlichen barm-
hertzigen Sachen gekehret vñ gebraucht werden. Hæc con-
ſtitutio ſi adhuc hodie in viridi obſervantia poſi-
ta vigeret, multis Reip. malis obviam iretur.

Hiſce † non abſimiles ſunt illi qui ſub prætex- 12
tu militiæ ruſticos exſugunt & ab iis ſtipendium
vel victum colligūt vel invitis extorquent vulgò
Gardende Knechte/ de quibus extat conſtitutio
[illegible] R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1555. Vnd damit
angeregte Vergarderung/ Verſamblung/ Auffwickelung/
vnd zuſammen lauffen der Knechte deſto ſtattlicher vorkō-
men vnd ehe ſie ſich häuffen/ jhr nachtheiliger Fürſatz mit
weniger Beſchwerde gebrochen/ ſo ſollen alle vnnd jede
Stände in jren Fürſtenthumben/ Graffſchafften/ Herr-
ſchafften/ Oberkeiten vnd Gebieten/ mit allem fleiß beſtel-
len/vnd durch jre Amptleute vnd befehlhaber acht nehmen/
wo einer oder mehr ſolcher Gardenden Knechte/ in einiges
Kreyß Standes/ Obrigkeit vnd Gebieten/ auff der Garde
betretten würde/ vnd vber das Garden ſonſt weiter nichts
mißhandelt oder verſchuldet hette/ daß der oder dieſelbe
durch jeder Stände vnnd Herſchafft/ Obrigkeit vnd Ge-
bieth deß Kreyß darinn er oder ſie mit dem Garden betret-
ten/ſich deß Garden nit zu gebrauchen/ mit der angehengtē
Bedräwung/ wo er oder ſie darüber in eins oder deß andern
ſolcher Kreyß/ Obrigkeiten vnd Gebiethen/ mit dem Gar-
den weiter betretten/ dz der oder ſie alsdann gefänglich an-
genommen/in dz nechſt ordentlich Gericht geführet/vnd ge-
gen ihm oder jnen als Meineydigen gehandelt werden ſoll.
Würde ſich aber bey einem oder mehr befinden/dz ſie jemāds
mit Gewalt dz ſein abgetrungen oder in andere wege wider
den Landfrieden vergewältiget hetten/daß dieſelbige als of-
fentliche Landfriedbrecher vnd Nothtränger/ vermög ge-
meiner Rechten/ deß Reichs Conſtitutionen vnd Ordnun-
gen geſtrafft werden.

Hæc conſtitutio reperitur *in d. ordin. Politie.
Francof. de An. 1577. ſub tit. 7.* **von den Herrnloſen
vnd Garden Knechten/**&c.

Peſſima etiam vagatur in Germania homi-
nū colluvies † qui Cingari vulgò **Zügeuner** vo- 13
cantur. Hi furtis, rapinis, mendicationibus ac
Chyromantica divinatione vitam ſuam tole-

tant, Schonborner. 3. *Politic. c.* 16. Hic cum plerumq; ſint exploratores & proditores, qui Germanorum conſilia & negotia Turcis aliisq; hoſtibus produnt, nulla in imperio ſecuritate gaudent & impunè à quovis offendi poſſunt, *d. ordinat. Politic. Francof. de Anno* 1576. *ſub tit.* 28. von den Zügeunern cujus conſtitutionis verba ita habent. Derjenigen halber ſo ſich Zügeuner nennen / vnd hin vnd her in den Landen ziehen / gebieten wir allen Churfürſten/Fürſten vnd Ständen/bey den Pflichten/damit ſie dem H. Reich verwand/ ernſtlich / vnd wöllen/dz ſie hinfüro dieſelben Zügeuner (nach dem man glaublich Anzeig hat / dz ſie Erfahrer/ Verräther vñ Außſpäher ſeyn / vnnd die Chriſten Land dem Türcken vnnd andern der Chriſten Feinden verkundſchafften) in vnd durch jr Land nit ziehen/handlen noch wandeln laſſen/ noch jhnen deſſen Sicherheit vnd Geleyd/ auch kein Paßport gebē/ da auch die Zügeuner einige Paßport erlangt hetten/od' nochmals erlangen würden/dieſelbige wollen wir hiemit caſſirt / vernichtet vnd auffgehoben haben. Meinen vnd wollen auch / daß ſich die Zügeuner deß nechſten auß den Landen Teutſcher Nation thun / ſich der enteuſſern/vnd darinn nit finden laſſen / dann wo ſie betretten/vnnd jemands mit der That gegen jhnen handeln oder fürnehmen würde / der ſoll daran nit gefrevelt noch vnrecht gethan haben.

CAPUT VIII.

DE POENIS EARUMQUE VARIIS *generibus, temperamento & remiſſione.*

SUMMARIA.

1. *Heſiodus in Ergis tria hominum genera enumerat. & quænam?*

2. *Reipub. tranquillitas & quies conſervari non poteſt, niſi peſſimi homines pœnarum metu ad ſaniorem frugem reducantur, vel pro delicti qualitate è medio tollantur.*

3. *Ubi ſevera nulla iudicia exercentur, etiam bona ingenia corrumpuntur. Reſpub. duabus rebus continetur, pœnis, ac præmiis.*

4. *Delictorum varia ſunt genera, unumq; altero gravius, ideoq; variæ quoq; pœnæ in jure divino conſtitutæ.*

5. *De jure civili pœnæ ſunt corporales, vel non corporales. Et illæ rurſus capitales, vel non.*

6. *Capitalis pœna, tribus modis accipitur, &c.*

7. *Non capitales pœnæ quæ ſint?*

8. *Pœna auris abſciſſionis quare introducta?*

9. *Pœna ſtigmatis in facie inurendi etiam hodiè in quibusdam locis uſurpatur. Ejusq; Ratio, quia facies hominis facta ſit ad inſtar divinæ imaginis.*

10. *Ratio iſta decidendi congrua non videtur, imago enim Dei non in facie & forma hominis externa, ſed in juſtitia, & ſanctitate veritatis conſiſtit.*

11. *Per imaginem Dei quid denotetur?*

12. *Nihil putabant primi homines velandum, quia nihil ſentiebant refrænandum.*

13. *Imago Dei non externum, ſed internum hominem reſpicit, ideoq; Homo ad imaginem Dei factus dicitur ſecundum interiorem hominem.*

14. *Vera imaginis Dei ratio nec in anima rationalis ſubſtantia, nec in corporis ſtructura & facie ſubſiſtit.*

15 *Exilij pœnâ Chriſtiano Magiſtratui uti licet. Hæcq; in V. T. uſurpata fuit.*

16. *Pravi humores & putrida membra removeri, & abiici ſanius eſt, quàm ut retenta totum corpus perturbent.*

17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. *Rationes demonſtrantes, non conducere Reip. hoc pœnæ genere uti.*

24. *Cautela & modus hujus pœnæ à Petro Martyre ſubiicitur.*

25. *Hodiè optimus relegandi modus, & Reipublic. utilis ad fines imperii & loca periculoſa, ut cum Turca & hoſtibus imperii depugnent facinoroſi.*

26. *Apud Romanos exilium triplex erat.*

27. *Exilii appellatio in iure noſtro civili propriè deportationem innuit, etiam non rarò pro relegatione uſurpatur.*

28. *Relegatio & deportatio quomodo differant?*

29. *Relegatio ex cauſis capitalibus, famoſis & publicis impoſita infamat, ex aliis levioribus criminibus non item.*

30. *Relegationem ſimpliciter ſine temporis præfinitione factam, non de perpetua intelligendam, ſed ad certum tempus puta decennii reſtringendam eſſe, mitior & benignior eſt ſententia.*

31. *Pœnarum inflictio ex juſtitia diſtributiva canone proportione geometricâ æſtimanda. & temperanda. Unde perſonarum, rerum, ac factorum circumſtantiæ diligenter perpendendæ.*

32. *Iure civili in eodem delicti genere gravius puniuntur alii, alii mitius.*

33. *Ebrii delinquentes non levius ſed gravius Sobriis puniendi videntur.* 34. 1. *Ratio Ebrietas tanquam grave peccatum, omniumq; malorum fomes jure divino prohibetur.* 35. 2. *Ebrjetas dicitur voluntaria quædam inſania.* 36. 3. *Lege imperii prohibetur, & ſevere puniri jubetur. Verba cōſtitutionis.* 37. 4. *Noviſſimis imperii conſtitutionibus expreſſè cautum reperitur, ebrios eâdem pœnâ puniendos, quâ ſobrios.* 38. 5. *Ubi major culpa, major pœna eſſe.*

eſſe debet, ne ex improbitate ſua aliquis vel impunitatem, vel delicti mitigationem expectet.

39. *Rationes, ebrios leviùs quàm ſobrii puniẽdos evincens. 1. Maleficia æſtimanda & diſtinguenda ex voluntate, & propoſito delinquentis. Ebrius furioſo comparatur.*

40. 2. *Ebrietas inducit mentis exilium, rationis deliquium, voluntatis impetum.*

41. 3. *Ebrii comparantur ignorantibus.* 42. *Culpâ non caret, qui largius merum hauſit, & ebrietatem non cavit.*

43. *Poſterior ſententia limitatur. 1. diſtinguendo inter ebrium & ebrioſum, ebrietatẽ, & ebrioſitatẽ.*

44. *Ebrio tantum quatuor pocula porriguntur, ebrioſo plura.*

45. *Ratio illa, voluntatem, conſilium, & propoſitum delinquendi in delictis maximè ſpectandum, etiam in ebrioſo militat.*

46. 2. *Limitatur diſtinguendo inter ebrietatem magnam, mentis exilium inducẽtem, & inter ebrietatem levem.*

47. *Conſideratur & hæc circumſtantia à Dd in delicto ab ebrio commiſſo, anne ſit ſolitus in ebrietate delinquere. &c Ebrietas affectata doloſa eſt.*

48. *Reſpondetur ad argumenta prioris ſententiæ. Ad 1. & 3.*

49 *Ad 2. Ebrii voluntatis deliquium, & rationis patiuntur extaſin.*

50. *In delicto ab ebrio commiſſo tres ſpectandi actus ſeu eventus, ipſa potatio, ipſa ebrietas, & ipſum delictum ebrietate commiſſum.*

51. *Ad 4. Vbi majus verſatur præjudicium, ibi cautiùs agendum, & ſeveriùs transgreſſores puniendi.*

52. *Ad 5. Vnus dolus multo deterior, quàm plures culpæ. Semper in delictis dolus culpæ præponderat, eaq; eſt gravior.*

53. *Puniendus eſt ebrius propter delictum commiſſum in ebrietate, non tamen de ipſo delicto, ſed de illa ebrietate.*

54. *Ebrietas quidem non puniretur per ſe, accedente tamen delicto in ebrietate, quod eam aggravat. puniri ſolet.*

55. *Vtile Reipubl. eſſet, ſi propter ebrietatem punirentur ebrii.*

56. *In Germania frequens eſt pernicioſum ebrietatis vitium.*

57. *Et radices egit pravus mos bibendi, uſq; adeò, ut vix unquam extirpari poterit. Invaluitq; in tantum, ut modò non vitio, ſed honori tribuatur.*

58. *Saxones ægrè admodum cederent Franciis in bibendi arte. Nihil infelicius felicitate peccantium.*

59. *Strenuis potatoribus à Iehova cum geminato væ, pœna geminatio, & extrema calamitas denunciatur.*

60. *Peſſimus in Germania mos ſub ſanitatis prætextu ad ebrietatem, & æquales hauſtus urgendi.*

61. *Animalia bruta ad bibendum vel comedendum ſupra naturæ deſiderium, ne verberibus quidem adigi poſſunt.*

62. *Per hauſtus iſtos ſanitatis multorum ſanitas in periculum adducta, vel planè erepta eſt.*

63. *Quare populi verſus ſeptentrionem ſiti proniores ſint ad ebrietatis vitium?*

64. *De pœnis ex variis circumſtantiis, & cauſarum figuris temperandis remiſſivè.*

65. *Principes pœnas delictorum non ſolum temperare, ſed etiam planè remittere poſſunt.*

66. *Magiſtratui, ut miniſtro Dei, & vindici in malum, incumbit, ut ſcelera ulciſcatur. Duo divina lumina mundum gubernant, præmium & pœna.*

67. *Principes ſint proni ad lenitatem, & clementiam, quantum fert bonum publicum, & juſtitiæ præſcriptum*

68. *Nimia lenitas peccandi occaſionem præbet. Summa perhibetur pietas in delinquentes ſævire. Impunitas delicti incenſivum eſt delinquendi.*

69. *Delicta poſt impunitatem commiſſa, ab ipſo Magiſtratu veniam dante commiſſa videntur.*

70. *Non facilè ſecundum deſperat effugium, qui laqueum prioris criminis evaſit.*

71. *Magiſtratus auferat malum è medio populi. Iuſtitia Dei neſcit patrocinium dare criminibus.*

72. *Circa pœnas ex lege divina morali deſcẽdentes, nulla Magiſtratui, etiam ſummo diſpenſatio conceditur. Secus in pœnis ex lege civili deſcendentibus.*

73. *Magiſtratus propter quædam delicta, ad publici potius laboris onera, quàm capitaliter condemnare poteſt.*

COmmodiſſimum admodum eſt apud Heſiodum in Ergis exemplum, cum tria hominum genera † enumerat, quorum alii ſingulari natura præditi, rerum omnium abſque ductore honeſta ſequuntur: Sequens genus eorum eſt, qui per ſe quidem magnum & honeſtum non moliuntur, ultrò tamen optimis quibusque ſapientum & ſuperiorum præceptis ſe accommodant, dictoque audientes ſunt: Tertium genus eſt ignaviſſimorum atque adeò improbiſſimorum, qui neque 1

ſuopte ingenio quicquā valent, nec meliorum aut ſuperiorum dicto audientes eſſe volunt Primis legē dari, quia ipſi ſunt lex, nimis eſt: Alteris verò, quia aliena egent, ſatis eſt: Tertius parum, utpote Magiſtratus ſeveri ac indigētibus & pœnæ metu
2 cohibēdis, Pet. Rœytz. *deciſ. Litvan.* 4. *n.* 138. Cum itaq; † Reipub. tranquillitas & quies cōſervari nō poſſit, niſi peſſimi homines pœnarū metu, vel ad ſaniorem frugem reducātur, vel pro delicti qualitate è medio tollantur, juſtitiæ diſtributivæ ejusque miniſtris incumbit, pœnas delinquentibus
3 infligere. Ubi † enim ſevera nulla judicia exercentur, etiam bona ingenia corrumpuntur, Iſocrat. *in Aeropag.* Unde Plutarch. *in Colon.* Cicer. *in Bruto*, dixerunt: Rempubl. duabus rebus contineri, pœnis nimirum ac præmiis, Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib* 3. *c.* 10. *nu.* 351. *& ſeq.* [Joh. Lorin. *in Comment. Numer. cap.* 14. *verſ.* 18. *fol.* 509.]

4 Delictorū † verò cum varia ſint genera & unū altero gravius, fœdius & immanius, variæ quoq; pœnæ in jure divino cōſtitutæ ſunt, ubi negligens mandatum Regis recipit judicium, vel mortem, vel exilii, vel privationis bonorum, vel carceris. [*Eſra c.* 7. *v.* 26. *& paſſim in legibus Moſaicis.*]

5 De jure civili † pœnæ ſunt, vel corporales, vel non corporales. Ex corporalibus quædam ſunt capitales, quædam verò non.

6 Capitalis pœna † tribus modis accipitur. 1. ex qua reo contingit mors naturalis & dicitur ultimum ſupplicium, *l. ultimum ſupplicium,* 21. *ff. de pœn. l. capitalium,* 28. *ff. eod.* 2. quando reus amittit civitatem, ut aquæ & ignis interdictione, in inſulam deportatione §. 2. *Inſtit. de capit. diminut. l.* 2. *de public. iudic.* 3. quando reus privatur libertate, quod accidit his, qui ſervi pœnæ, atrocitate ſententiæ efficiuntur & ſimilibus, §. *maxima,* 1. *inſtit. de cap. dimin.* Confer Farinac. *de delict. & pœn. q.* 19. *nu.* 1. *& ſeqq.*

7 Non capitales † ſunt, quæ neq; vitam, neque libertatem, neque civitatem adimunt, quales ſunt membri mutilatio, fuſtigatio, exilium, dignitatis privatio, & ſimiles, quarum quædam infamiam irrogant, quædam non. De pœna membri mutilationis & amputationis eruditè & prolixè diſſerit Farinac. *d. quæſt.* 19. *num.* 25. *& mult. ſeqq.*

Multis in locis olim viguit & adhuc hodiè paſ-
8 ſim frequentatur pœna auris abſciſſionis, † de qua cur ſit introducta, rationem quidam perhibens, cartilaginis abſciſſionem in aure dextra, vel ſiniſtra inde ortam, quod auribus vena quædam promineat, quæ γόνιμον contineat ſperma, cujus venæ abſciſſione procreationis vis ſeu ſemen prolificum ſubmoveatur, ne ejusmodi peſſimorum hominum poſteritas, ulla relinquatur, quod fieret ſi liberos generarent, Urſill. *in §. ex maleficiis, num.* 22. *cum ſeqq. Inſtitut. de action. cui convenit,* Bodin. 5. *de Republ. cap.* 1. ubi aſſerit Scythas indignè ferre, quod ad Venerem inepti ſint, ob id ſeipſos caſtrare parotidos venæ, quæ ſub aure latet, ſectione Andr. Knicher. *de jur. territ. cap* 3. *num.* 215. [Fuit etiam olim uſitata, & adhuc dum in quibusdam locis uſurpatur pœna
ſtigmatis † in facie inurendi, quæ ab Imperato- 9
re Conſtantino deinde fuit ſublata, *in l. ſi quis in metallum, C. de pœn.* Clar *in §. fin. quæſt.* 70. *num* 1. Mynſinger *obſerv.* 46. *cent* 1. Ratio tàm ab ipſo Imperatore, quàm allegatis aliis juris interpretibus hæc adducitur, quod videlicet facies hominis facta ſit ad inſtar divinæ imaginis. Verùm ſalva legis auctoritate, & pace doctorum interpre-
tum, † ratio iſta decidenti, congrua non vide- 10
tur: ſiquidem imago Dei, ad quam ab initio homo conditus, *Geneſ.* 1. *verſ.* 27. non conſiſtit in facie & forma hominis externa, ſed in juſtitia & ſanctitate veritatis, ut explicat Apoſtolus Paul. *Epiſt. ad Epheſ cap.* 4 *verſ.* 25 & in immortalitate, *Sapient.* 2. *verſ.* 23. Ex quibus apparet per ima-
ginem Dei denotari, † ſummam omnium ani- 11
mæ & corporis virium rectitudinē, integritatem & cum lege divina conformitatem, ſummam totius hominis perfectionem, innocentiam & mundiciem, quam nuditas hominis & Paradiſi inhabitatio ante lapſum comprobavit, D. Gerhard. *Locor. Theologic.* 11. *num.* 44 *Tom.* 2. Non
enim pudere poterat eum nuditas, † cum nullam 12
legem ſentiret in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ? Nullus erat in corpore motus, cui verecundia deberetur: Nihil putabant velandum, quia nihil ſentiebant refrænandum, ex Auguſt. 11. *de Gen. ad lit. cap.* 1. Ideoque imago Dei
† non externum ſed internum hominem, qui re- 13
novatur in Chriſto, reſpicit, *ad Epheſ d. c.* 4. *v.* 25. Hinc Auguſtin. *lib. de Gen contr. Manichæos c.* 17. vel eum allegat Zeaman. *de imagin. Dei, cap.* 1. *artic* 1. Quod homo ad imaginem Dei factus dicitur, ſecundum interiorem hominem dicitur, ubi eſt ratio intellectus. Et idem Auguſtin. *lib.* 11. *de Trinit. cap.* 10. Manifeſta eſt, inquit, Apoſtolica ſenten-

ſententia, quæ interiorem hominem renovari imagine Dei declarat, ſecundum imaginem illius, qui creavit illum. Unde colligere promptum eſt, † veram imaginis Dei rationem, nec in animæ rationalis ſubſtantia nec in corporis ſtructura aut facie ſubſiſtere, quia eam etiam in non renatis reperire licet, idem Zeæman. *cap.* 2. *artic.* 3.]

15 De exilii pœna † paulò latius differendum propoſui, & quidem 1. num talis in Republ. Chriſtiana tolerari debeat. 2. Num conducat iſte puniendi modus. Licere verò Chriſtianis Magiſtratibus hoc pœnæ genere uti, argumenta multa ſuadent. Ipſe Jehova Adamum exulare juſſit, cum illum criminis convictum è Paradiſo eiiceret, *Geneſ.* 3. *v* 24. Deinde Caino fratricidæ eâdem pœnam inflixit, quare ille ait, à facie tua hodie tu eiicis me, *Geneſ.* 4. *v.* 12. 14. Conſtat item ex libro Judicum Giphitam ejectum à fratribus exulaſſe in terra Tob. Et Rex David Abſolonum cum rediiſſet ex Geſſur, ab aula relegavit in domum ſuam. Salomon quoque uſus eſt relegationibus adverſus Abiatharum & Simei. Et facit

16 præterea, quod Reipublicæ & † corpora quædam eſſe dicantur. Jam verò ad corporum ſalutem conſueverunt Medici pravos humores & putrida membra removere, credentes longè ſanius eſſe, ut abiiciantur, quàm ut retenta totum corpus perturbent. In vitibus idem ſervatur, quæ ſingulis annis putantur, ne ſarmenta inutilia fructibus noceant.

Alterum quod attinet, an videlicet conducat Reipub. hoc pœnæ genere uti? Rationes ſunt firmiſſimæ, quæ eo utendum non eſſe Magiſtratui, dictitant.

17 1. Pœnas † ejuſmodi eſſe, ut vel meliorem reddant illum, qui plectitur, vel ſaltem alios à peccatis deterreant. Nam hoc arguit pœnarũ omnium finis, ut ſit emendatio facti hominisq; delinquentis, *l.* 1. *ff de juſt. & jur.* Jo. Gœdd. *ad l.* 131. *nu.* 23 *ff. de V. S.* Cujac. *in paratit. ff de pœn.*

Exilium autem neutrum videtur præſtare.

18 Nam qui ex urbe vel provincia pelluntur † nihilo propterea fiunt meliores, ſed potius deteriores, dicentes ſecum, etiamſi diſceſſero hinc, Sol & Luna etiam in aliis regionibus conſpiciuntur, & quod aliqui ex virtute fecerunt, ipſi ex improbitate faciunt. Etenim cum obiiceretur Philoſopho, quod exularet, ſe civem eſſe mundi reſpondit.

2. Relegati, † deportati & exules eo etiam nomine deteriores fiunt, quod hoſtes evadunt patriæ, atque odio adverſus eam concepto, ſe cum hoſtibus conjungunt. 19

3. Idq́ eo periculoſius, quod cum arcana Civitatis & Reipublicæ † ex qua pelluntur, & incommoda Civium probè norint, patriam hoſtibus prodere & invadendi occaſionem oſtendere poſſint. 20

4. Exules † & relegati ut ſe ipſos excuſent, infamant ſuam civitatem & ejus gubernatores, multò ſe illos ſceleratiores affirmantes. 21

5. Pœna hæc videtur charitati erga proximum non parum adverſari: † Nam cum provincia vel 22 urbs ſceleratos apud ſe habet, ita exonerat ſe, ut alias civitates & provincias oneret. Deinde qui ſic eiiciuntur, ſi manerent in patria diligentius obſervarentur, cum jam probè ſint noti ibidem: Sed in alieno ſolo ubi non agnoſcuntur, & facilius & impunè peccant, & domi agerent cum ignominia, nec non rubore confunderentur cum alibi perfrict. fronte vivant.

Civem † peſte infectam ad aliam civitatem 23 mittere, valdè injuſtum & inhumanum eſſet, quantò magis de animi vitiis id cenſendum eſt. Si quis fontem inficeret veneno, peſſimus haberetur; at mittere ſceleratos viros in alienas terras nihil aliud eſſe videtur, quàm eas inficere. Et pluribus hac de re differit eruditus vir, Petr. Marty *in Commentar ad lib.* 1. *Reg. circ fin fol.* 23. ubi hanc cautelam † & modum hujus pœnæ ſubiicit, ut quidem ejus uſus in Repub. retineri poſſit, 24 ſed non ita ut exules ad alios mitterentur, apud quos deteriores fierent, eosq; in ordinaria vita & moribus offenderent, ſed ut ad certa loca intra fines ditionis Magiſtratui releganti ſubjectæ, certis cautionibus & ſevera inſpectione detinerentur. Hoc enim modo ſcelerati homines facilius coërcerentur, ſi eis vagari huc atque illuc non eſſet liberum, & prout facinora relegandorum graviora eſſent vel leviora, poſſent eis duriora vel commodiora loca definiri. Sic David relegavit Abſolonum, ſed non extra fines. Salomon quoque Abiatharum & Simei juſſit exulare, ſed extra Iſraëlem non ejecit. Sic & hodie † optimus 25 eſt relegandi modus, & Reipublicæ utilis, quando facinoroſi relegantur ad fines imperii & loca periculoſa, ut cum Turca & hoſtibus imperii depugnent, daß der Thäter ein gewiſſe Anzahl Jahren / wider den Erbfeind ziehen vnnd dienen / oder

auff das nechſte Grentzhauß ſich begeben ſoll.
Quicquid autem ſit, alter iſte relegandi modus
quem Martyr improbat, in Imperio Romano a-
liisq; Nationibus paſſim uſu receptus. [Quinimò
in Sacris literis comprobatus, veterisque Teſta-
menti tempore, in uſu fuiſſe probatur, *Eſræ c.7.v.*
26. ubi ſtatuitur, quod contra tranſgreſſorem Le-
gis Dei & Regis, ſive ad mortem, ſive ad Exilium,
26 &c. procedatur.] Apud Romanos † Exilium tri-
plex erat: aut certorum locorum interdictio:
aut lata fuga, ut omnium locorum interdicatur
præter certum locum: aut Inſulæ vinculum, id
eſt, relegatio in Inſulam, Marcianus *in l. exi-*
lium, 5. ff. de interdict. & relegat. [De hac Exi-
lii pœna Confer Clar. *in prædict. crimin. §. fin.*
quæſt.71.]

27 Exilii appellatio † in jure noſtro civili pro-
priè deportationem innuit, *l.2.ff. de public. judic.*
quamvis non rarò etiam pro relegatione uſurpe-
tur, *l 6.§.fin.ff. de pœn. l.4. & 5. ff. de interdict. & re-*
legat. l.4. in pr. ff. ſi quis cautionib.

Maximè tamen quoad inſignes juris effectus
differunt relegati & deportati, † & deportatio
multo gravior pœna eſt. Nam 1. deportatio tan-
28 tum ad perpetuum fieri ſolebat: Relegatio verò
etiam ad tempus, *l. Relegatorum. §. hac differentia,*
ff. de interdict. & relegat. 2. Deportatus mediam
Capitis diminutionē patitur, & civitatem, fami-
liam, teſtamenti factionem, patriam poteſtatem
aliaq; omnia juris civilis beneficia amittit, *d.l.re-*
legatorum, l. ſunt quædam, ff. de pœn. l.8. §. fin. de te-
ſtam. Secus autem eſt in relegatis, *§. relegati inſtit.*
quib. mod. jus patr. poteſt. ſolv. l. relegati, 4 de interd.
& relegat. 3 Deportatus amittit bona eo ipſo quo
deportatur: Relegatus verò non, niſi per ſenten-
tiam ſpecialiter fuerint adempta, *l. deportati, 8 C.*
de pœn. gl. ad d. §. relegati in verb. retinent. 4. Rele-
gatus ad tempus, ſi intra illud revertatur, relega-
tur in perpetuum: Si verò in perpetuum eſt rele-
gatus, reverſus deportatur: Sed deportatus ſi e-
greſſus fuerit Inſulam, in quam fuit deportatus,
capite punitur, *text. in l. relegati, 4. ff. de pœn.* 5. De-
portatio famæ jacturam ſecum trahit, Sichard. *ad*
l.1.C. de hæred. inſtituend. Relegatio verò non ali-
ter infamat, quàm ſi cauſa relegationis & delictū
famoſum & doloſum ſit, ſicut & ictus fuſtium, ni-
ſi cauſa famoſa ſit non infamat, *l. ictus fuſtium, ff.*
de his qui notan. infam. quam Bart. *nu* 8. *ibid.* etiam
ad relegationem porrigit, ſicut & ipſe text. in fine
ad alias quoq; pœnas extendit.

Relegatio † in cauſis capitalibus, famoſis 29
& publicis impoſita infamat, ex aliis levioribus
criminibus non item, *l. ad tempus, & D. de decur.*
Sunt tamen, qui diſtinguunt inter relegationem
perpetuam & temporalem, hanc quidem non,
illam verò infamare aſſerunt, quibus quia ſine
textu loquuntur, contradicit Weſenbec. *conſil.*
19. num. fin. Hinc Cicero in oratione pro domo
ſua, dicit exilium nomen eſſe non turpitudinis,
ſed calamitatis. [Relegatio autem ſimpliciter ſi-
ne temporis præfinitione facta † an de perpetua 30
intelligenda, an verò ad certum tempus, puta
decennii reſtringenda, inter Dd. non eadem eſt
ſententia. Pro perpetua *fac. text. in l. Servus 10. in*
fin. c. de pœn. Et verba ſententiæ indefinitè conce-
pta, perpetuitatem temporis denotare videntur,
nec reſtringenda veniunt, per tradita Salicet. *in l.*
Iurisperitos ff. de exc. tut. Surd. *conſil. 494. nu. 7.* Pro
temporali verò facit tex. *in l. ſine præfinito 23. ff. de*
pœn. Et hanc velut mitiorem & benigniorem ſe-
quitur Matth. Berlich. *deciſ. 64. nu. 6. Et ſecundum*
eam reſpondiſſe Scabinos Lipſenſ. menſe Novembr.
Anno 1602.]

Cum pœnarum inflictio † ex juſtitiæ diſtribu- 31
tivæ canone, proportione Geometrica æſtiman-
da & temperanda, adeoq; Magiſtratus cautè age-
re, & perſonarum, rerum ac factorū circumſtan-
tias diligenter perpendere debet, nequid duriùs
vel remiſſiùs conſtituatur, quàm perſonæ vel re-
rum conditio poſtulat, *text. in l. Pedius, §. 1. in fin.*
ff. de incend. ruin. naufrag. Cum enim perſonarum
dignitates, ingenia, voluntates, ætates, dicta &
facta inæqualia ſunt, pœna etiam meritò variare
debet.

Hac ratione de jure civili in eodem delicti ge-
nere † gravius punitur ſervus, quam liber, *l. capi-* 32
talium, 28. §. fin. l. 10 ff. de pœn. Famoſus quàm in-
tegræ famæ reus, *d. l 28* Plebejus quàm egregius,
l.10. de pœn. §. item lex Iulia inſtit. de public. judic.
[Quod eleganti ſimilitudine illuſtrat Plin. *Vide-*
mus inquit à Medicis, quanquam in adverſa vale-
tudine, nihil ſervi à liberis differant, mollius tamen
liberos clementiusq; tractari, lib.8. epiſt.] gravius
etiam punitur, adultus quàm minor, *cap.1.x. de de-*
lict. puer. fortius ſobrius quam ebrius, *c ſanè, c. ali-*
quo, 15 q.1.

Verùm cum hoc, quod de ebriis † levius pu- 33
niendis quàm ſobriis aſſeritur, à multis in du-
bium vocetur, ideoq; latius & diſtinctius hac de
re diſſerere libet. Et quidē quod ebrii delinquen-
tes

tes non ſint levius puniendi ſobriis, ſed gravius, ſequentes ſuadere videntur Rationes. 1. quia Ebrie-
34 tas † tanquam grave peccatum ac omnium malorum fomes jure divino prohibetur, *Eſa. verſic.* 11. *Oſe.* 4. *verſic.*11. *Habac.*2.*verſic.*5.*Syracid.*19. *verſic.*2 *Luc.*21.*v* 34. *Epheſ.*5.*v.* 17. & Ebrii propterea non erunt heredes regni Dei, *ad Galat.* 5. *verſ.*21.

35 2. Ebrietas † dicitur voluntaria quædam inſania, Senec.*lib.* 12. *Epiſt.* 1. Ruland. *de Commiſſ. part.*1.*lib.*1.*cap.*23.*nu.* 5. Hering. *de Fidejuſſ.cap.*7. *num.*124. Unde Pittacus priſcus legumlator, de delictis per vinolentiam admiſſis, graviores pœnas ſumi ſanxit, ſobriorum peccatis levius plecti juſſis, Petr. Roytz.*deciſ.Litvan.*4.*n.*343.

36 3. Lex imperii † ebrietatem probibet, eamque puniendam ſeverè jubet, *Reformat.* guter Polliceÿ zu Augſpurg/ de An. [illegible] von zutrincken ub[illegible] caveto. Vnd nach dem auß Trunckenheit (wie man täglich befindet) viel Laſters/vbels vñ Vnraths/auch zu vergangenẽ Reichstagen des zutrinckens halber geſetzt vnd geordnet / dz eine jede Obrigkeit ſolch zutrincken abſtellen/ vnd das zu vermeiden/die Vberfahrer ernſtlich ſtraffen ſoll/ſeind doch ſolche Ordnungen vnd Satzungen biß anhero wenig gehalten oder vollnzogen worden / ſondern hat der angezeigte Mißbrauch vnd Vnweſentlichkeit deß zutrinckens allenthalben je länger je mehr eingewurtzelt/ſich gemehret vñ vberhand genommen/ darauß Gottslåſterung/ Mord/ Todſchlag/Ehebruch vnnd dergleichen Vbelthaten gefolget/vnd noch zu dem / dz etwan durch Trunckenheit / die Heimligkeiten ſo billich verſchwiegen/offenbart werden/auch ſolch Laſter den Teutſchen / deren Mannheit von Alters hoch berühmet / bey allen frembden Nationen verächtlich/ꝛc/Demnach gebieten wir allen vnd jeden Churfürſten/ Fürſten vnd andern Ständen/was Würdens/Weſens/Stands oder Lands die ſind/dz ſie jhren Vnterthanen zum Exempel/vnd daß ſie dieſelben zu ſtraffen deſto mehr Vrſach haben / das Zutrincken gäntzlich für ſich ſelbſt meiden an jhren Höffen/ allem Hoffgeſinde/vnnd jhren Fürſtenthumben/Herꝛſchafften/Landen/ Gebieten vnnd Obrigkeiten/allen jhren Vnterthanen/ ernſtlich bey ziemlichen Pœnen vnd ſtraffen/dz Zutrincken zu meiden verbieten/ vnd darüber ernſtlich halten / wie wir das ernſtlich hiemit gebieten/ vnd ſtrenglich gehalten haben wöllen. Et hæc conſtitutio reperitur *in Reform. Polit. de An.* 1548.*ſub ead. Rubr. Et denuò pluribus iteratur in Ordin. Politic. de Anno* 1577.

37 4. Facit, † quod non ſolùm in noviſſimis imperii conſtitutionibus ebrietas prohibita ſit, verum expreſsè cautum reperiatur ebrios eadem pœna puniendos, qua ſobrios, R. A. zu Speyer/ de An.1570.§. ſub tit. Reuter Beſtallung / §. 50. [illegible] haben es ſol durch den Feldmarſchalck / ꝛc. in allen Mißhandlungen / ſo voller weiß / durch Herꝛen / Junckern/ Knecht / groß oder klein Hanß geſchehen vnd ſtraffbar ſind/ die Trunckenheit zu keiner Entſchuldigung oder Milterung der Straff angezogen oder angeſehen/ſondern vielmehr ſolche Verbrechung deſto Schärpffer/ſchwerer/auch gedoppelt gerechtfertiget vnd geſtrafft werden.

9. Cum itaque ebrius, † contra divini & hu- 38
mani juris auctoritatem ſe ſupra modum ingurgitando faciat & committat, ac deſuper ejus occaſione in alia ſcelera incidat, duplici in culpa & noxa deprehenditur, ita quidem ut in ſobrio pœna noxæ vindicta ſit, in ebrio verò noxarum. Et ubi major culpa, major pœna, ne ex improbitate ſua aliquis vel impunitatem, vel delicti mitigationem expectet, neque caſum allegare poteſt ebrius, cum culpa præceſſerit, vid. Geil. 2 *obſ.* 110. *num.*26.

Verum ut ut hæc ſatis ſint ſpecioſa & prægnā- 39
tia, non tamen deſunt rationes, & juris tam Canonici quàm civilis auctoritas in contrarium.

1. Maleficia † æſtimanda & diſtinguenda ex voluntate & propoſito delinquentis, *l.*1.*§. vivus, ff. ad L. Cornel. de Sicar. l. ſi non convicii, Cod. de injur.* Ebrius autem, quia furioſo æquiparatur, *c. venter. diſtinct.* 35. cujus nulla voluntas aut propoſitum, *§. furioſus inſtit. de inutilib ſtipulat. l. furioſi de reg. jur.* & vitam morte deteriorem habet, *Syracid.*22.*v.* 17. voluntate & propoſito delinquendi caret.

2. Ebrietas † inducit mentis exilium, ratio- 40
nis deliquium, voluntatis impetum, *c. à crapula, x de vit. & honeſtat. Cleric. l. omne delictum, §.* 7. *in fin. de re milit. l.* 11. *§.* 2. *de pœn.* ubi expreſsè ebrius non propoſito ſed impetu delinquere dicitur.

3. Ebrii † comparantur ignorantibus, *cap.* 41
ſanè, 15. *q.* 1. Hinc Plato *lib.*1.*de Republ.* ebrietate gravatos, ubi terrarum ſint, neſcire, ſcribit Petr. Roytz.*deciſ Litvan.*4.*num.*342. ideoq; ſi qua per vinum deliquerint, apud prudentes judices venia quidem facta donantur, ſed levitatis damnantur auctores, *d. c. ſanè.* Culpa † ſiquidem non ca- 42
ruit, qui largius merum hauſit, & ebrietatem non cavit, cum ſcire debuit, per ebrietatem aliquid illicitum ab ſe admiſſum iri poſſe, *dict. cap. à crapula,* Roytz *d. deciſ.*4.*n* 342.

Hæc tamen † poſterior ſententia non ita ſim- 43
pliciter procedit ſed aliquot diſtinctiones & limitationes recipit. Nam 1. quidam diſtingũt inter ebrium & ebrioſum, ſeu ebrietatem Trunckenheit/ & ebrioſitatem, Vertrunckenheit Gewonheit voll zu ſeyn. Ebrietas præter intentionem ex caſu quodam & ignoratione: ebrioſitas verò ex habitu quodam vitioſo naſcitur. Primo caſu pœnam mitiorem ordinaria infligendam ſtatuunt; alte-

ro verò non item. vid. Gel. 1. *obſerv.* 110. *n.* 27. &
45 *ſeqq.* Ebrio † tantum quatuor pocula porrigimus:
primum ad ſitim: ſecundum ad lætitiam; ter-
tium ad voluptatem: quartum ad ebrietatem. E-
brioſo ulterius quintum ad iram: ſextum ad liti-
gium: ſeptimum ad furorem: octavum ad ſo-
mnum: nonum ad morbum: decimum ad perpe-
tuam inſaniam, inquit Waremund. de Ehren-
berg. de Fœderib. ſub. n. 111. *p.* 213.

46 Verum † licet negari non poſſit ebrioſum,
hoc eſt, qui ex habitu & conſuetudine quotidie
ſe in vino ceu porcus in ſtercore volutat, gravius
peccare eo, qui ex caſu præter intentionem in-
ebriatur, interim tamen nihilominus ratio illa,
quod voluntas, conſilium & propoſitum delin-
quendi in delictis maximè ſit ſpectandum, etiam
in ebrioſo militat, niſi per indirectum volunta-
tem delinquendi propter antecedentem volun-
tatem inebriandi interpretemur. Deinde in alle-
gato *cap. ſanè*, ponuntur illa verba: indulgent vi-
no, quæ magis ad eos qui ex conſuetudine, quàm
ad eos qui præter intentionem inebriantur refe-
renda.

47 2. Diſtinguunt inter ebrietatem † magnam
& talem quæ inducit mentis exilium & exter-
minationem, & in ebrietatem levem, quando
aliquis non eſt rationis uſu privatus ſed pauliſper
propter caliditatem vini exhilaratus eſt, & tunc
priore caſu ordinariam pœnam locum habere,
Thom. de Aquin. *2 ſecundæ quæſt.* 150. *artic.* 1. 2. &
3. quem allegat Petr. Johan. Ancharan. *lib.* 2. *quæſt.*
13. *num.* 6. Bart. *in l. data opera. col.* 2. *verſ. nunc de
tertio, C. de iis qui accuſar. non poſſ.* Menoch. 2. *ar-
bitr. caſ.* 326. *n.* 7.

47 Præterea † conſiderant DD. hanc circumſtan-
tiam in delicto ab ebrio commiſſo, anne ſit ſoli-
tus in ebrietate delinquere, vel ſi ſit ſolitus rixari
& per rixam occidat aliquem, tunc enim quia in-
ebriando voluntariè ſe poſuit in periculo, non erit
à pœna ordinaria excuſandus, Alber. *in l. ſi quis nõ
C. de Epiſcop. & Cleric.* Ancharan *d. q.* 13. *nu.* 6. Co-
varruv. *ad Clement. furioſ. part.* 3. *ſub. num.* 4. quod
multò magis procedit in eo qui factus eſt ebrius,
ad hoc ut aliquem offenderet, quia iſthæc ebrie-
tas affectata doloſa eſt, Bald. *in repetit. l.* 1. *n.* 40. *C.
unde vi.* Menoch. *d. caſ.* 326. *n.* 8. 9.

48 Ad primum † prioris ſententiæ argumentum
Reſp. jure quidem divino prohibitam eſſe ebrie-
tatem, & ebrium graviter peccare, non tamen
inde efficitur, ebrium ordinaria pœna illorum
delictorum quæ voluntatem & propoſitum pro
fundamento habent eſſe afficiendum, ſi enim ita
inferatur plus erit in concluſione quàm fuit in
præmiſſis.

Ad 2. Reſp. ebrietatem † illam quæ ex habitu 49
potius quàm ex accidenti contrahitur, eſſe vo-
luntariam inſaniam, non tamen delictum in ea
commiſſum voluntarium dici poſſe, cum ebrii
voluntatis deliquium & rationis patiantur exta-
ſin. Et notandum, † quod in delicto ab ebrio 50
commiſſo, tres ſint ſpectandi actus ſeu eventus.
Primus eſt, ipſa potatio. Secundus, ipſa ebrie-
tas. Tertius, ipſum delictum ebrietate commiſ-
ſum. In primum autem actum fertur voluntas
directè; nempe quia ebrius voluit vinum bibere
immoderatè. In ſecundum fertur voluntas in-
directè & per accidens. In tertium autem, hoc
eſt, ipſum delictum, nec per ſe, nec per accidens
voluntas fertur, alioquin ſi adhuc indirectè fuiſ-
ſet voluntarius actus contingens in ipſa ebrieta-
te, imputaretur ebrio, ut ex Thom. de Aquin. eru-
ditè explicat Covarruv. *ad Clement. furioſus part.
3 ſub. n.* 4.

Ad 3. idem quod ad primum reſpondendum. 51
Ad. 4. Reſp. Illam Conſtitutionem † continere
ſpecialem caſum in perſonis militum idq; ex ſpe-
ciali ratione. Nam ubi majus verſatur præjudi-
cium ibi cautius agendum & ſeverius tranſgreſ-
ſores puniendi. Jam verò magnum in bello ver-
ſatur periculum Reipublicæ, quod per ebrieta-
tem militum ei accidere poſſet. [Quo illud per-
tinet, *in bello ſemel errare ſatis eſſe.*]

Ad 5. & ultimum † reſpondetur, delinquen- 52
tem per ebrietatem quidem eſſe in duplici cul-
pa, videlicet ebrietatis & criminis: Sed verum &
unum dolum eſſe multò deteriorem, quàm plu-
res culpas, ut dicit Bald. *in repetit. l.* 5. *colum. pen.
verſic. tertiò quæritur, C. unde vi.* Tiraquell. *de
pœn. temperand. cauſ.* 6. *n.* 9. Et ſemper in delictis,
dolus culpæ præponderat eaque eſt gravior, *l. ſi
putator*, 31. *ff. ad L. Aquil.* Cravett. *conſ.* 471. *num.*
4. & *conſil.* 919. *num.* 19. Si licet ex culpa † alicui 52
accidiſſet furor, & in illo furore aliquem inter-
ficiat, non tamen hic magis quàm alius furioſus
erit puniendus. Et quidem puniendus eſt ebrius
propter delictum commiſſum in ebrietate, non
tamen de ipſo delicto, ſed de illa ebrietate: quæ
majori eſt digna pœna ex eo, quod criminis cau-
ſa fuerit, licet remota, Covarruv. *ad d. Clem. fu-
rioſus, num.* 4. Hinc Ambroſius, peccatum † com-
miſſum

miſſum à Lotho in ſtupratione filiarum inceſtuoſa, culpandum eſſe, non quidem quantum meretur inceſtus, ſed quantum ebrietas, *c. inebriaverunt*, 15. q. 1. Et quamvis per ſæpè ebrietas non puniretur per ſe, accidente tamen delicto in ebrietate, quod eam aggravat, puniri ſolet.

55 Et ſanè utile eſſet † Reipublicæ ſi propter ebrietatem punirentur ebrii præſertim in ſeptentrionalibus populis & Germania noſtra, ubi hoc vitium adeò increbuit, ut multis graſſantibus, merito exemplo opus eſſet, Petr. Roy *2. deciſ. Lituan.* 4. *nu.* 343.

56 Et ut alios populus taceam, in Germania † noſtra quàm frequens ſit illud perniciofum ebrietatis vitium & quæ inde mala oriantur, non ſolum id allegatarum conſtitutionum imperialium arguunt querelæ, ſed etiam triſtis & quotidiana experientia. [Romanos olim. Agrippinẽſes, largis epulis vinoque ſopitos Germanos, clauſis foribus, igne injecto, cremaſſe ſcribit Cornel. Tacit. *lib.* 20. *annal.* De hoc Germanorum vitio ita idem ſcribit Cornel. Tacit. *de morib. German. Diem noctemq; continuare potando, nulli probrum. Crebræ inter vinolentos rixæ, rarò conviciis, ſæpius cæde & vulneribus tranſiguntur. Imò quod & de rebus ſeriis, reconciliandis inimicis, jungendis affinitatibus, & adſciſcendis Principibus, de pace denique ac bello plerumq; in conviviis conſultant: tamquam nullo magis tempore, aut ad ſimplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incaleſcat.* Et noviſſimè Thom. Hubert Leodi. *de vit. Frider. 2. Palatin lib.* 6 *pag. m.* 91. Radices egit, inquit, apud Germanos
57 hoc vitium † & pravus mos bibendi, uſque adeò altè, ut vix unquam extirpari poterit: Et invaluit in tantum, ut modò non vitio ſed honori tribuatur, ſi quis egregiè biberit, & qui non fecerit, conviviis exſibilatur & irridetur, ut olim apud Mileſios, qui frugi eſſe volebat.] Imò ſtrenui & fortes videri volunt qui benè potare poſſunt, indeq; præmia appetunt & non rarò reportant [quaſi magnam aliquam & egregiam Reipubl. navaſſent operam.] Hoc nomine Frideric. Taubman in Epigrammate quodam Francos ſuos præfert Saxonib. dum ita ſcribit:

Saxoniæ mos eſt potoribus inter amicos
Haurire ex imo pocula nulla cavo.
Certè mos nequã: cur quod de myſtace lapſum eſt
Alterius, tepidâ colluvione bibam.
Laudo meos Francos qui ſe cervice ſupinant,
Et fundo ex imo pral ita pocla bibunt.

58 Verùm † videtur mihi bonus Taubmannus injuriam facere Saxonibus, qui ægrè admodum cederent Francis in hac arte & qui apud Saxones verſatus eſt, eorum culullos & ſcyphos, eosque evacuare vidit, certè aliud aſſertum ibit. Et ſanè ſi quis hac peſſimi vitii felicitate prærogativam affectaret, ei cum Auguſtino reſpondendum eſſet, *Nihil eſſe infelicius, felicitate peccantium.* [Quorum anima delectatur iniquitatibus, *Eſa. c. ult. v.* 4.]

59 Audiant ſtrenui potatores [prævalentes in iniquitate ſua, ut loquitur Regius Prophet. *Pſalm.* 52 *v.* 9] quid Jehova per os Prophetæ loquatur: † Væ qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam & potandum uſq; ad veſperam ut vino æſtuetis. *Eſa.* 5. *v.* 11. & denuo, Væ, qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem, *ibid. v.* 22. quod Lutherus ita vertit, **wehe denen ſo Helden ſind Wein zu ſauffen / vnnd Krieger in Füllerey.** Videant hic ſtrenui potatores, quod nam Jehova illis proponat præmium, videlicet, Væ, Væ, quæ comminationis geminatio, pœnæ geminationem & extremam calamitatem denunciat.

Irrepſit in Germaniam mos peſſimus, † quo etiam inviti & nolentes ſub dulci ſanitatis alicujus Principis, viri magni & amici prætextu, ad ebrietatem & æquales hauſtus urgentur, & pro cautela habent potatores moderni, ut ſi quem ſobrium alio modo inducere non poſſint, incipiunt hauſtum ſalutis bibere, **laſſen Geſundheits Trũcke vmbgehen /** & ſi quis hoc recuſet illud Græcorum obtineat, aut bibat aut abeat. Imò ſæpè comminatione guerræ compellitur, **er ſoll außſauffen / oder ſich mit jhm rauffen.** Certè ejuſmodi potatores contra juſtitiæ diſtributivæ regulam committunt, dum inæquales corporibus, viribus & uſu bibendi, ad æquales hauſtus urgent, non proportionem Geometricam, ſed Arithmeticam obſervantes. 60

Animalia † bruta & rationis expertia ſupra naturæ deſiderium, ut bibant vel comedant, ne quidem verberibus adigi poſſent juxta illud Epigramma: 61

Vt bibat hauſt ſitiens, vel edat cum ventre repleto,
Verberibus cogi beſtia nulla poteſt.
Ergo homo deterior longè eſt fateamur oportet,
Qui bibit hauſ ſitiens, qui vorat, ante ſatur.

Et poſtquam iſti hauſtus † ſanitatis invaluerunt 62

divum facinus iteratur, inquit Chryſ. *de Abſalon. patr perſeq.*]

71 Auferat † igitur Magiſtratus malum è medio populi, *Lev.* 29. *v.* 20. & ab altari divellatur homicida, ne ſanguinem ab ejus manu exigat Jehova, quem ſanguinem temerè effundentis diſpergere juſſit, *Gen.* 9. *v.* 6. *Exod.* 21. *v* 12. [Juſtitia Dei neſcit patrocinium dare criminibus, Chryſoſt. *Homil.* 42 *in Matth*]

Et hæc ſimpliciter procedunt in pœnis ex lege divina morali deſcendentibus, quia circa has
72 nulla Magiſtratui † etiam ſummo diſpenſatio conceditur, in delictis verò ex lege civili deſcendentibus Magiſtratui moderatio & remiſſio omninò non eſt adempta, ex juſta tamen cauſa. Lambert. Danæ *lib.* 6. *Polit. Chriſt. c.* 3. Unde non iniquum eſſe puto, ut Magiſtratus propter deli-
73 cta, † quæ lege divina non ſunt capitalia, neque directò ad publici ſtatus diſſipationem tendunt, ad publici potius laboris onera ad certum tempus vel in perpetuum, pro qualitate delicti quàm capitaliter condemnentur. Siquidem hoc modo & delicta puniuntur & publicum bonum promovetur, quod jure etiam veteri uſurpatum, *l.* 8. §. 4. *de pœn.* novo tamen correctum, *Nov.* 22. *c.* 8. Similiter in quibuſdam locis maritimis rei damnantur ad certum tempus ad triremes **auff die Galleen**/ quam pœnam non tantum in Laicis ſed etiam in Clericis uſu venire, præcipuè in Italia, propter Clericorum petulantiam hodiernam, teſtatur Clar. 5. *ſentent.* §. *fin. q.* 70. *n.* 5.

CLASSIS II.

CAPUT I.

DE LEGIBUS IN GENERE ET EArum in Republ. utilitate.

SUMMARIA.

1. *Summa totius Reipubl. tuitio in armis & legibus conſiſtit, Imperatoriam Majeſtatem armis decoratam, & legibus oportet eſſe armatam. Leges, & Legiones duo mundi brachia.*

2. *His duabus rebus vis Romani imperii munitur omnibusq; nationibus anteponitur.*

3. *Duo publicorum temporum genera pacis, & belli duo etiam juſtitiæ inſtrumenta, quib. utrumq; regitur.*

4. 5. *Nec arma ſine legibus tuta, nec leges ſine armis ſalva.*

6. *Romani orbem terrarum, quem ſuum fecerant, armis conſtrinxerunt, legibus autem conſervarunt.*

7. *Sicut aurea pacis ſerenitas optabilior belli calamitate, ita legum exercitium ſalubrius armorum præſidio. Pax rerum ac perſonarum ſecuritatem parit.*

8. *Dexterius Reſpubl. legibus, quàm armis gubernatur.*

9. *Sine legibus nulla diu ſtare, multò minus florere poteſt Reſpublica.*

10. *Leges in Republ. nihil aliud ſunt, quàm in certas regulas conſcripta virtus, & ratio vivendi, munus Dei, Sponſio Reipubl.*

11. *Anima civitatis leges dicuntur, Reipubl. oculi, fundamentum, & ſuſtentaculum.*

12. *Legibus dum præeſt quis ſumma videtur poteſtas committi Deo, & legibus, humano verò arbitrio tribuendo imperium, adjungitur ei belua.*

13. *In Republ. omnia legibus definienda, & pauciſſima judicis arbitrio relinquenda.*

[illegible]*ges certæ ſunt, æquabili fronte omnes aſpicientes, cumq; omnibus unâ eâdem voce loquentes. Non utendum imperio, ubi legibus agi poteſt.*

14 *Leges ut quæ adhibito prudentum conſilio latæ, meritò unius hominis præferendæ arbitrio.*

16. *Leges quare à Principibus & gubernatoribus conſtitutæ?*

SUMMA totius Reipublicæ tuitio, † de ſtirpe 1
duarum rerum venit, armorum videlicet, atque Legum, inquit ſacratiſſimus Imperator Juſtin. *in Conſtit. de Cod. Iuſtin. confirm.* & ideò Imperatoriam Majeſtatem non ſolùm armis decoratam ſed & legibus oportet eſſe armatam, ut utrumq; tempus & pacis & bellorum rectè gubernari poſſit, idem Juſtinian. *in proœm. Inſtitut.* Unde & Accurſius *Leges & Legiones* duo mundi *brachia* appellat, *in gl. ad. d. Conſtit. de Iuſtin. c. confirmand.* Joh. Lauterbach. *in tract. de liter. & arm.* Cothm. *in rubr. C. Iuſtin n.* 48.

Hiſce duobus nervis † vim ſuam muniens fe- 2
lix Romanorum genus, omnibus anteponi nationibus, omnibusque gentibus dominari, tàm præteritis effecit temporibus quàm Deo propitio in æternum efficiet, idem Juſtin *in d. Conſtit de C. Iuſtin. confirm. fac. Nov.* 24. *in præfat. & c.* 1. *Novell.* 25. *in præfat. & c.* 1.

Cum enim duo ſint publicorum temporum
genera, † pacis & belli, duo etiam juſtitiæ in- 3

 ſtrumen-

ſtrumenta eſſe oportuit, quibus utrumq; regeretur, & quæ ſibi mutuas operas præſtarent. Neq; e-
4 nim † arma ſine legib. tuta, *l. 3. & tot. tit. ff. de re milit.* R. A. de An. 1500. in pr. neque leges ſine armis
ſalvæ, *l. qui reſtituere, ff. de rei vind. l. ſi quis in hoc, C. de Epiſc. & Cler. l. cũ vir, C. ad l. Iul. de adult.* R. A. *de An. 1522. in pr ibi:* Dieweil aber die Geſetze der Rechten nit nutz od fruchtbar / wo fern ſie mit ſtattlicher / billicher vnnd ernſtlicher Handhabung
5 vnd Execution / ꝛc. Similiter militaris † res ſi ſola & per ſe conſiſtat, ultra quàm decet efferetur audacia, uti civilis ſi non habeat robur militum infra mediocritatem caret auctoritate, *Novell. 26. cap. 1. in fin.*

6 Romani, qui, ut ſupra dictum, † armis & legibus ſe exercentes, orbem terrarum ſuum fecerunt, armis quidem conſtrinxerunt: legibus autem conſervarunt, Jornand. *lib. de Regn. & tempor. ſucceſſio.* Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtrat. li. 3. c. 3. nu 26.*

7 Sicut autem † aurea pacis ſerenitas, optabilior belli calamitate, *l. un. Cod. de caduc. tollen*[illegible] gum exercitium, ſalubrius armorum præſidi[illegible] & juxta Poëtam.

Pax una triumphis
Innumeris potior.

[Pax eſt vinculum charitatis, *c. novit, de judic.* Quæ rerum ac perſonarum ſecuritatem parit, *c. ult. de treug. & pac.* Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib. 27. tit 3. num. 2.*]

8 Sint ergo Leges † dextrum mundi brachium, Legiones ſiniſtrum: cum dexterius Reſpub. legibus, quàm armis gubernetur, confer Cothm. *ad d. rubr. C. Iuſtin. n. 48.*

9 Sine legibus † nulla diu ſtare, multò minus florere poteſt Reſpub. Quemadmodum enim homines abſq; ſocietate mutua vivere non poſſunt, ita neque ſocietas ulla tuta vel diuturna eſſe poteſt abſque legibus, Plat. *lib. 3. de Legib.* Ariſtot. 4. *Politic. c. 4.* Althuſ. *Politic. c. 10. n. 8.* Sunt enim Le-
10 ges † in Repub. nihil aliud quàm in certas regulas conſcripta virtus & ratio vivendi, Libor. à Bodenſtein. *c. 3. Iuriſp. Politic.* munus Dei, *l. 2. de Legib.* ſponſio Reipub. *l. 1. eod.* [Hoc eſt, quia ſe Princeps ſive Magiſtratus ſubditis, & è diverſo Principi ſubditi ſeſe ad leges cuſtodiendas & obſervandas obligant, ut explicat Vaſq. *illuſtr. controverſ. cap. 45 num. 3 & tract. de ſucceſſ. progreſſ. in præfat. n. 7.* Henin. Treutler *conſil. 109 num. 13.*] Hinc veteres [illegible] vitans, † leges eſſe dixerunt, perindeque felicem aut infelicem evadere Rempub. ut bonis malisq; legibus temperata eſſet, ut pluribus diſſerit Muret. *vol. 1 Orat.* 18. unde & oculi Reipub. *Nov. Leon. 19* parentes, *Nov. Leon. 105.* ſuſtentaculum & fundamentum, *Novell. Leon. 36. in pr.* R. A. de An. 1500. in pr. ibi Wann aber außländiſcher Krieg gantz vnverfänglich / wo nit vorhin redlich gut Regiment / Recht / Gericht vnnd Handhabung were / auff denen als Grundpoſten / alle Reich vnd Gewalt ruhen.

Leges † itaque præeſſe qui vult, videtur ſum- 12
mam poteſtatem committere Deo & Legibus, qui verò humano arbitrio tribuit imperium, adjungit ei belluam. Nam cupiditas belluæ ſimilis eſt, & iracundia depravat gubernatores, etiam ſi ſint alioquin viri boni: Lex verò mens eſt ſine cupiditate, ſine perturbatione & affectu, Ariſtot. *lib. 3 Politic.* Petr. Rey *2. deciſ. Luvan 4. num. 33. & ſeqq.* Indeque idem Ariſtoteles rectè cenſuit † 13
in benè conſtituta Republica, quod fieri poteſt, omnia legibus definienda, & quàm pauciſſima judicis arbitrio relinquenda. Leges † nam- 14
que certæ ſunt & æquabili fronte omnes adſpiciunt, *l. 2 de jur. & fact. ignor.* & ideo invectæ, ut cum omnibus una eademque voce loquerentur, Cicer. *2. offic.* Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib 3. c. 3. num. 19.* indeq; futurum proſpiciunt, ut neque gratiæ, neq; odio locus eſſe poſſit, Cujac. *de Novell 22 in pr.* [Hinc Cornel. Tacit. *lib. 3. annal. Leges in facta conſtitui, quia futura in incerto ſunt*, inquit, *Nec utendum imperio, ubi legibus agi poſſit.*]

Deinde leges † accuratiori & majori conſide- 15
ratione, & adhibito prudentum ſeruntur conſilio, & ideò meritò unius hominis præferendæ arbitrio, *l. 8. C. de LL. pr. inſtit. de Codicill. l. 35. ibi multis vigiliis, C. de in offic. teſtam. tam ſimil. lib. Aur. Bull. tit. 3 ibi* mit Vorbetrachtung / *& tit 7. in pr.* R. A. de An. 1459. in fin. princ. ibi, mit zeitigem Rath etwer der Churfürſten / & de An. 1522 in princ. & de An. 1529. ſub tit. Wie Brüder oder Schweſter Kinder / ꝛc. ibi Mit vnſer vnd deß H. Reich Churfürſten / Fürſten vñ Stände zeitigem vorgehendem Rath. *cum ſimil. lib.* Bald *in l. ambig. de Legib* Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib. 3. c. n. 13.* Jure itaq; † 16
optimo Principes & gubernatores Reipub. Leges conſtituerunt, ne ſingulorum hominum judicio periculosè judicando cauſarum deciſiones relinquerentur. Thom. de Aquin. *part. 2. q. 95. art. 1.*

CAPUT. II.

DE LEGIBUS DIVINIS ET IN SPEcie de Legibus Moralibus & Ceremonialibus.

SUMMARIA.

1. *Leges divinæ ſunt, vel humanæ. Divinæ rurſus quædam morales, quædam ceremoniales, quædam forenſes.*

2. *Morales quid contineant? Sunt immotæ, perpetuæ, & ſemper ſervandæ.*

3. *Attributa legis moralis præcipua.* 4. *Quæ conjunctim non diviſim concurrentia legem moralem arguunt.*

5. *Hæ leges immotam divinæ juſtitiæ, & voluntatis Regulam continent, nec ullâ Principis aut magiſtratus diſpenſatione flecti poſſunt.*

6. *Lex divina omnem tranſcendit Magiſtratus poteſtatem.*

7. *Quidam Pontifici tribuunt, circa leges divinas morales diſpenſare, aut eas mutare poſſe.* 8. *Adulatoriè tamen, & impie magis, quàm verè de Pontifice hoc dicitur, & ſcribitur.*

9. *Improbatur etiam mos Romanus, quo ex lege divinâ capitis damnatus, ad ſupplicium ductus Cardinali obviam factus, liberatur ſupplicio.*

10. *Leges ceremoniales continent doctrinam de ceremoniis. Et legibus moralibus ancillantur.*

11. *Hæ leges, ut umbratiles, & typicæ, per Chriſti adventum ſublatæ, & quatenus? Ceremoniales leges ante Chriſtum erant vivæ, cum Chriſto mortuæ, poſt Chriſtum mortiferæ.*

12. *Ratio dubitandi, cum ratione decidendi.*

1 LEGES † quædam divinæ ſunt, quædam humanæ, *c omnes, diſtinct.* 1. Divinæ rurſus in triplici ſunt differentia: quædam enim Morales ſunt, quædam Ceremoniales, quædam forenſes. [Hanc diſtinctionem tribus exprimit verbis Moſes. *Deuter.* 6. *v.* 1. dum ait: *Hæc ſunt præcepta, & ceremoniæ, atq; judicia,* ubi per prius leges morales, per alterum ceremoniales, per tertium forenſes intelligit. Quod & aliis concordantibus locis firmat Tiraquell. *de retract. lignag in præfat. nu.* 8 Johan. Azori. *Inſtitut. Moral. lib.* 6. *cap.* 2. *quæſt.* 3 *part.* 1.] Morales † Leges continent, immutabilem Dei voluntatem, & immotam æternæ juſtitiæ regulam, omnibus præſcriptam, conſiſtentem præcipuè in Dei cultu, parentum Reverentia, & dilectione proximi, *Deut.* 17. 18. 19. [Et referuntur ad dictamen rationis naturalis, ut homines primùm in Deum, mox ad communem ſocietatem tuendam ordinentur, ut declarat Thom. 1. *ſecund. q.* 99. *artic.* Tiber. Decian. *in tractat. crimin. lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 6. Ideoque immotæ, perpetuæ & ſemper ſervandæ ſunt. Semper enim Deus, & proximus & cauſa iſtorum ſervandorum, Alberic. Gentil. *diſput.* 7. *de crim. læſ. majeſt.*

Attributa † Legis Moralis præcipue hæc ſunt: 3
I. Conſenſio ejus cum lege Naturæ, hoc eſt, cum notitiis naturalibus & rectæ rationis dictamine, *Rom.* 2. *v.* 14. 15. *c. omnes, diſtinct.* II. Ejuſdem in Novo Teſtamento repetitio, præcepti nomine facta, ideoque nuda legis veteris commemoratio ad hoc non ſufficit. III. Cauſæ ob quam illa lex eſt lata communitas & perpetuitas ratione loci, temporis & perſonarum. IV. Ejuſdem Legis Prophetica & Apoſtolica ad omnes homines, etiam gentiles accommodatio. Et hæc attributa † conjunctim non diviſim concurrentia 4
legem moralem arguunt, vid. Chemnit *part.* 2. *locor. comm p.* 69.

Hæ leges † quæ immotam divinæ juſtitiæ & 5
voluntatis regulam continent, nulla Principis aut Magiſtratus diſpoſitione flecti poſſunt; quia Magiſtratus eſt miniſter divinæ voluntatis, non diſpenſator, *Romanor.* 13. ideoque rationem adminiſtrationis Deo reddet, *Sap.* 6. *verſ.* 4. 5. Miniſter autem non poteſt tollere voluntatem Domini immotam, vel circa eam diſpenſare, *Matth.* 10. *verſ.* 24. *Luc* 6. *v.* 40. *Iohan.* 13. *v.* 16. Quamobrem lex divina † omnem tràſcendit Magiſtratus pote- 6
ſtatem, Lactant. *lib.* 5 *de vero cult.* Indeq; crimen quod lege Dei morali, capitale eſt, à Magiſtratu condonari vel mitigari non poteſt, Bodin. 1. *de Repub. c.* 10 *p.* 260 Farinac. *de inquiſit. q.* 6. *n.* 15. & 17. quam quæſtionem argumentis pro & contra allatis, fuſiùs examinat, Dn. Helf. Ulric. Hunn. amic. meus ſingularis *in tractat, de juriſd. part.* 1. *q.* 4. & 5. *ubi vid.*

Sunt qui aliud ſtatuunt in Pontifice, † quod 7
videlicet is circa leges divinas morales diſpenſare aut eas mutare poſſit, Bald *in l. reſcripta, nu.* 9. *C. de precib. imper. offerend.* Ancharan. *conſ* 378. Farinac. *diq.* 6. *num* 52. ubi ex Hieronym. de Monte ſubiicit ſpecialem homicidii caſum circa quem diſpenſare poſſit Pontifex. Verum adulatoriè

Ccc 2 & im-

8 & impiè magis † quàm verè illud dicitur & ſcribitur de Pontifice.

9 Pariter improbatur † mos Romanus, quo etiam ex lege divina capitis damnatus, ſi Cardinali cum ad ſupplicium ducitur obviam factus ſit, liberatur ſupplicio, Bodin. *d. lib. 1. de republ. cap.* 10. *p.* 260.

10 Leges Ceremoniales † continent doctrinam de ceremoniis, hoc eſt, de externis actionibus ſeu ritibus circa cultum divinum: Et hæ legibus moralibus, quatenus cultum Dei reſpiciunt, ancillantur, ejusque quaſi pediſſequæ cenſentur, Confer Zepper. *de Leg b. Moſaic. lib. 1. cap. 1. p. mihi* 20.

11 Sed quia majori ex parte umbratiles † fuerunt iſtæ leges & typicæ, ideoque per Chriſti adventum, in quo veritas adumbrata exhibita, ſublatæ. [Adeò ut Chriſtum veniſſe negent, ſi quia ea obſervare velint, Alberic. Gentil. *diſp.* 7. *de crimin. Majeſt.* ſcilicet quoad uſum & externam obſervationem: non quoad ſignificationem & lectionem; quia multa nos utiliter de Chriſto erudire poſſunt, ut monet Conrad. Dieter. *in Inſtitut. Catechet. loc. de decalog. ſive Lege*] De hiſce ſcholaſticorum obſervanda regula: Ceremoniales leges ante Chriſtum erant vivæ, cum Chriſto mortuæ, poſt Chriſtum mortiferæ, D Balthaſ.

12 Meiſner. *de regimin. Eccleſiaſt. concluſ.* 99. [Pro ratione dubitandi adferri poſſet, ipſius Salvatoris dictum, *Matth* 5 *v.* 17. 18. Exiſtimandum non eſſe ipſum veniſſe ut legem & Prophetas tolleret, ſed conſumaret. Aſt pro ratione decidendi notandum, illud dictum loqui de legibus moralibus, ut ex præcedentibus ſatis apparet: aliud autem eſſe in legibus ceremonialibus, ipſe Salvator atteſtatur, *Matth.* 12. *v.* 7. *&* 8. ubi dicit ſe non eſſe alligatum ad legem ceremonialem Sabbathi, ſed ſupra eam, *Marc* 2. *v. ult.*

Caput III.

DE LEGIBVS FORENSIBVS, ET EA- *rum occaſione quadam de Iudæis eorumq; jure.*

SUMMARIA.

1. Leges forenſes concernebant Politiam Iudaicam, actiones & judicia, indeq; judiciales dicta. Hodiè ſimpliciter, & abſolutè nos non obligant. 2. Non aliis gentibus, ſed genti Iudaicæ peculiariter à legiſlatore, lata, & data, ad certum tempus, adventus videlicet Meſſiæ.

3. Eccleſia diu multumq; vixit ſub Monarchis veram religionem reſpuentibus, leges forenſes Iudæorum non uſurpantibus, ſed ſuas imperantibus.

4. Terreni imperii leges in adjutorium aſſumere, non reprehenditur.

5. Ipſe Chriſtus quasdam ex legibus forenſibus expreſsè damnavit.

6. Leges forenſes quatenus adhuc hodiè obligent?

7. Iudæi utuntur jure communi Romano, ac conſtitutionibus Principum Chriſtianorum æquè, ut alii obligantur.

8. In legibus ſpiritualibus & Eccleſiaſticis non curatur de Iudæorum anima Qui non ſunt in Eccleſia, non ſunt ſub ecli legibus Eccleſiæ.

9. Iudæi inter ſe litigantes ſequi poſſunt jus Moſaicum, ſpecialiter illis conſtitutum, maximè ſi non coràm judice Chriſtiano, ſed arbitro Iudæo litigent.

10. Itaque ſibi invicem ſuccedunt ſecundum legem Moyſis, & teſtamenta condunt ſecundum eandem legem.

11. Iudæis permittendum vivere ſecundum legem antiquiſſimam Moſaicam in actibus forenſibus.

12. Cum Chriſtiano litigantes Iudæi forum etiam actoris Chriſtiani ſequuntur.

13. Iudæorum præ reliquis gentibus prærogativa in V. T propter incredulitatem tamen facti ſunt Synagoga Sathanæ, hypocritæ, &c.

14. Iudæi ſi quietè, & pacificè vivunt, à Magiſtratu Chriſtiano tolerandi, & non reiiciendi ſunt.

15. Noviſſimo jure non cuivis Magiſtratui Iudæos recipere permiſſum eſt, ſed jure regaliũ ad Principes & ſtatus alios vé translatum, vel quibus ſpecialiter id indultum. 16. Ab aliis jura hæc non poſſidentibus recepti, ſecuritate publicâ non gaudent.

17. Diligenter cavendum, ne Iudæi recepti Chriſtianos illicito fœnore, & uſuris exhauriant.

18. Vſuras tamen legitimas, & inter Chriſtianos receptas accipere poſſunt.

19. Amplius tamen uſurarum nomine exigentes, id aut in ſortem imputare, aut reſtituere tenetur.

20. Plurimi ex Principibus & imperii ſtatibus ab hoc jure regali Iudæos habendi propter ſubditorum utilitatem abhorrent.

21. Curandum, ne Iudæi cum furibus colludant, & furtorum receptatores exiſtant, aut temerè res furtivas coemant.

22. Tenentur ſchedulas, & rationes ſuas in lingua Germanica conficere, &c. 23. Nec rationes & jura

jura ſua contra Chriſtianos ex ulla cauſa alij Chriſtiano cedere poſſunt. 24. *Nec pignora à Chriſtianis ſub lege commiſſoria recipere, vel ſine judiciali auctoritate alienare poſſunt.*

25. *Officiarii cum Iudæis non colludant, & propter munera illis conniveant.*

26. *Vt à Chriſtianis dignoſcantur, diſcreto veſtitu uti, & ſigna aperta portare coguntur.*

27. *Ita tractandi Iudæi, ut Chriſtianis ſubiiciantur, & ab iis pro ſola humanitate foveantur.*

28. *Non ſervitus illa civilis, ſed ſubiectio quadam ſuppreſſionis intelligenda.* 29. *In Germania Iudæi ſunt cives Romani, ex ſtylo, & conſuetudine.*

30. *Et ſtatutorum civitatis commodo frui poſſunt. Legari tamen iis non poteſt.*

31. *Contra Iudæum rigor ſervandus, non æquitas.* 32. *Iuramentum ſuppletorium Iudæo non defertur.* 33 *In Camera econtrà Iudæo tale juramentum delatum.*

34. *Iudæis jurantibus in Chriſtianorum curiis certa ſolennitas præſcripta eſt.*

35. *In Camera Iudæus non poteſt per Chriſtianum Procuratorem juramentum judiciarium jurare ſed id vel per ſe, vel alium Iudæum præſtare tenetur.* 36. *Nec Iudæus à Chriſtiano Procurator conſtitutus alium Chriſtianũ in judicio ſubſtituere poteſt.*

37. *De jure communi Iudæus contra Chriſtianum ad teſtificandum non admittitur, excepto caſu uſurariæ pravitatis.*

38. *Iudæi juriſdictione & imperio omni deſtituuntur, & ſub jugo Chriſtianorum vivere compelluntur.*

39. *Vox Regierer publicum arguit officium, cum juriſdictione & imperio quodammodo conjunctum.*

40. *In quibuſdam locis Iudæi peculiares judices habent, à Magiſtratu tamen Chriſtiano datos.*

41. *Iudæi ad Chriſtianam fidem vi non cogendi, ad Sacra tamen audienda externâ diſciplinâ compellendi.*

42. *Iudæorum infantes in vitiis parentib. ad baptiſmum auferendos eſſe complures affirmant.*

43. *Negativa ſententia verior, & receptior, à praxi etiam quotidiana comprobata.* 44. *Declaratio.* 45. *Adulti inviti non baptizandi.*

46. *Infantes tamen Iudæorum invitis parentibus petere poſſunt baptiſmum.*

47. *Magiſtratus Iudæos ſemel receptos in protectionem & ſecuritatem, non poteſt contra pacta & privilegia eos pro lubitu ejicere, & bona eorum rapere.*

48. *Securitas & protectio ſemel conceſſa, ſine cauſa & culpa non violanda.* 49. *Limitantur prædicta.*

50. *Occidens Iudæum perindè tenetur de homicidio ac ſi Chriſtianum occidiſſet, cum ſit homicida.*

51. *De prohibita Chriſtianorum cum Iudæis converſatione, & communione remiſſivè.*

LEGES forenſes † concernebant Politiam Judaicam, actiones & judicia, indeque forenſes & judiciales dictæ, [fac. c. *Moſes diſtinct.* 7.] Hæ leges quia nobis latæ non ſunt, ſed accommodatæ ad certas perſonarum, temporum & cauſarum circumſtantias ſimpliciter & abſolutè nos non obligant, D. Eckh *in faſcic. controv. Theolog cap.* 23. Zaſ. 2. *conſil.* 1. *num.* 61. *verſ. nec obſtat.* [Tiraquell. *de retract. lignag. in præfat. nu.* 10. 11.] 1

2 Non enim Dominus † eas tradidit per manus Moſis ut in gentes omnes promulgarentur & ubique vigerent, ſed genti Judaicæ, quam in fidem ſuam, clientelam & patrocinium ſuſceperat, peculiariter legiſlator eſſe voluit, *Syracid.* 17. *v.* 14. 15. Calvin. *lib.* 4. *inſtit. c.* 20. [Hinc Propheta: Dominus Judex noſter, Dominus Legifer noſter, *Eſa. cap.* 33. *v.* 22.] Ideoque ad ſceptrum Judæ pertinent, quod ipſo glorioſiſſimo Meſſiæ adventu ſublatum, *Geneſ.* 49. *verſ.* 10 [Et ad Romanos armis & jure belli tranſlatum fuit, Cornel. Tacit. *lib.* 21. *annal.* ubi de Judæorum ſubjugatione auſpicio Veſpaſiani tacta, latè diſſerit. Fuerunt itaq; hæ leges ſolis Judæis latæ & quidem ad certum tempus DONEC naſceretur SILOH, *Gen.* 49. *v* 10.]

Et ſi iſtæ leges † abſolutè nos ſtringerent adhuc, non tenerentur Chriſtiani illis Magiſtratibus ſe ſubiicere, qui legibus diverſis Rempublic. adminiſtrant, quod tamen ſcripturæ conſentaneum non eſt, 1. *Petr.* 2. *v.* 13. *Rom.* 13 *v.* 5. Et Eccleſia diu multumque vixit ſub Monarchis, veram religionem reſpuentibus, utpote Babyloniis, Perſicis, Græcis, Romanis, qui leges forenſes Judæorum non uſurparunt, ſed ſuas imperarunt, Dominic. Arum. *Exercit. Iuſtin.* 1. *th* 1 Hinc rectè Auguſtinus, ſi in adjutorium, † inquit, veſtrum, terreni imperii leges adſumendas putatis, non reprehendemus, *c ſi in adjutorium, diſt.* 10 Fecit id Paulus cum adverſus injurioſos, ſe civem Romanum profeſſus eſt, *Actor.* 22. *verſ.* 25. Quamobrem iſtæ leges in Republic. Chriſtiana, non aliter quod judiciorum directionem & cau- 3 4

propinquantes, *Deut.4.v.7.* Effecti tamen ſunt
propter incredulitatem, ſynagoga Satanæ, *Apoc.c.*
2.v.9. Hypocritę, *Rom.2.v.17.23.* Qui ſunt à patre
Diabolo, teſte Salvatore noſtro, *Iohan.c.8.v.44.*
cognitionis Dei expertes, *Iohan.7.v.28* interfe-
ctores Prophetarum, *Matth.23.v.34.* Imò ipſius
Filii Dei & Domini gloriæ interfectores & per-
ſecutores Evangelii, *Actor.12.v.46.* unde non im-
meritò quęritur, An rectè faciat Magiſtratus quod
toleret Judæos? Quamvis non deſint qui id planè
negent, quò inclinat VVeſenb. *in paratit. C. de jud.*
& cœlicol. n.4. Confer Stephan. Gratian. ... *Forenſ. c.658 nu.51. Tom.4.*] Jure tamen ... o
14 deciſum eſt, † Judæos ſi quietè & pacificè vivant,
tolerandos & non dejiciendos eſſe, *l. Chriſtianis,*
6. C. de pagan. Oldrad. *conſ.264.* Matt. *de juriſd. par.*
1.c.24.nu.20 Cujac. *7. obſerv.30.* Bod. *3. de Repub.*
c.7. Vaſq. *1. illuſtr. controv. c.8.nu.12.* [Tiber. De-
cian. *in pract. crim. lib.5. ca.11.* confer Cran. *in Diſ-*
ſertat. de pace Relig. problem.3 p.213. part.2. cui ad-
ſtipulatur vaticinium Chriſti, qui dejerando affir-
mavit: Amen dico vobis non præteribit hæc ge-
neratio, donec omnia fiant, *Matt.24. Mar.13. Luc.*
21. ſi itaque omninò non eſſent tolerandi, non ad-
impleretur vaticinium Chriſti.

15 Creſcente verò inſolentia, † multitudine & a-
varitia Judæorum, noviſſimo jure, non cuivis
Magiſtratui, hoſce recipere permiſſum eſt, ſed
cœpit eſſe de regalibus ſummi Principis, jus reci-
piendi Judæos, & tanquam regale ſingulare Ca-
roli IV. conſtitutione Electoribus conceditur,
Aurea Bulla, cap.9. quod tamen poſtea ad omnes
Principes, & ſtatus & alios jura regalia immedia-
tè ab Imperatore recognoſcentes, translatum, u-
ti & ad eos quibus id ſpecialiter indultum, Refor-
mat. guter Policey Ordnung zu Augſpurg de An-
no 1548. ſub tit. von Juden vnd jhrem Wucher/
ibi: Setzen/ordnen vnd wollen wir/ Daß niemand
hinfüro Juden auffzunehmen oder zuhalten geſtat-
tet werden ſol / dann den jenigen / die von vns vnd
dem H. Reich Regalia haben / oder inſonderheit
derhalben privilegirt ſind. Si verò ab aliis recipi-
16 antur, † qui hæc iura non poſſident, ſecuritate
publica non gaudent, Policey Ordnung zu Franck-
furt / ſub tit. von Juden vnd jhrem Wucher/ ibi:
Da aber jemand darüber Juden auffnehmen würde/
ſo ſollen doch dieſelbe an keinem Ort Sicherheit
noch Gelend haben / darneben von vns ernſtliches
inſehens dargegen vorgenommen vnd abgeſchaffet
werden. Hinc in mãdato quodã ſine clauſula, Caſſel
contra Wilßheim / die Abſchaffung der Juden zu
Ronſe betreffend/ Imperator inquit: Dieweil daß
jhr kein Standt deß Reichs ſeyn / noch als Pri-
vati einige Regalia haben vnd erlangen können/ 10.
Januarii, Anno 80. refert Ruland. *de Commiſſ. part.*
2. lib.5. c.4. ſub nu.50.

Hi autem qui vigore regalium † & privilegio 17
rum Judæos recipere poſſunt, diligenter cavere
debent, ne Chriſtianos illicito fœnore & uſuris
exhauriant, & per nefas Chriſtianorum opes atte-
nuent, ſed ex operis & laboribus victum quærant,
Reformat. guter Policey zu Augſpurg/ de An. 1530.
ſub tit. von Juden vñ jrem Wucher/ ibi: Damit ſie
dannoch jre Leibsnahrung haben mögen/ wer denn
Juden bey jhm leiden wil/ der ſol ſie doch dermaſſen
bey jm halten / dz ſie ſich deß Wuchers vnd verbot-
tener wucherlicher Käufe enthalten/ vnd mit ziem-
lichter Hanthierung vnd Handarbeit ernehren Poſ-
ſunt tamen † uſuras legitimas & inter Chriſtianos 18
receptas, nimirũ 5. pro 100. accipere Policey Ord-
nung zu Franckfurt / de An. 1577. ſub tit. 20. §. da-
mit aber die Juden. [Confer Chriſtoph. Wintzler.
de juriſd. Epiſc. Ger. tit.17.] Itaq; ſi amplius, quàm
jure † receptum permiſſumve eſt, uſurarum nomi- 19
ne exegerint, id aut in ſortem imputare, aut reſti-
tuere tenentur, Curt. Jun. *in l. ejus qui, ff. ſi cert. pet.*
Clar. *in §. uſura, verſ. hæc autem,* quamvis moribus
paſſim contrarium fit quentetur, Hier. Treut. *vol.*
2. th.5. lit. c. in notat. Unde non deſunt plurimi ex
Principibus † & imperii ſtatibus, qui licet regalia 20
habeant, tamen ab hoc jure regali Judęos habẽdi,
propter ſubjectorũ utilitatem abhorrent, eosq; in
ſuis territoriis ferre nolũt, Sixt. *de rega. li.1. c.5. n.23.*

Præterea † hi qui Judæos receperunt, curare de- 21
bent, ne cum Furib. colludant, & furtorũ recepta-
tores exiſtãt, aut temerè res furtivas coëmant. In-
deq; ſi furtivæ res reperiantur apud Judæos, quas
tamen illi furtivas ignorarunt, ſine refuſione pre-
tii & omnis lucri eas reſtituãt, ohn alle Entgeltnüß:
vel ſi in fraudem legis rurſus alteri vendiderint,
pretium emptori reſtituent: Si verò res furtivas
aut vi ereptas ſcienter emerint, à Magiſtratu ſeve-
rè puniendi, *d. Ord. Polit. Francfur. de An.1577. tit.*
20 daß ſich auch die Juden. Utque melius fraudes
eorum evitentur, debent † ſchedulas & rationes 22
ſuas in lingua Germanica conficere, iisq; adjicere,
quid & quando crediderunt, qualeque pignus ac-
ceperunt, *d. tit. 20. §.* vnd damit aller Betrug. [Et
in genere de inſtrumentis in peregrino idiomate
non conficiendis Confer Anthon. Fabr. *in Cod.*

rer.

rer. in Sabaud judic. lib. 4 tit 16. defin. 13.] Neque
23 etiam actiones † & jura ſua contra Chriſtianos ex ulla cauſa vel prætextu alii Chriſtiano cedere poſſunt, *d. tit.* 20. §. Es ſol auch kein Chriſt. Jura itaq; amittunt & Notarii ac Magiſtratus ejusmodi ceſſionis contractus conſcribentes honoribus & officio privantur, aliique id facientes carcere & aliis modis puniuntur, R. A. de Anno 1551 §. Dieſem zu begegnen.

24 Pignora † etiam à Chriſtianis ſub lege commiſſoria recipere, vel ſine judiciali auctoritate alienare non poſſunt. *d. tit.* 20. § vnd dieweil man in Erfahrung N q; minus advertere debent ſuperio-
25 res, ne officiarii † cum Judæis colludant, & propter munera illis cōniveant, *d.* §. vnd dieweil/ *in fin.* quod hodie multis in locis corruptiſſimo hominum more fieri conſuevit, apud quos facilior Judæis quàm Chriſtianis patet aditus.

Hæc tamen Jura de Judæis conſtituta obtinent ſalvo cujusq; Electoris Principis & ſtatus imperii jure ſpeciali, ordinatione provinciali & privile-
26 giis, *d. tit.* 20. § *fin.* Ut verò † à Chriſtianis dignoſcantur diſcreto veſtitu uti, & ſigna aperta portare coguntur, Decian. *in pract. crim. lib. 5. c. 12. n. 16.* Et in ſpecie quidem clavo, ſeu annulo flavo ab aliis diſcriminantur, *Ordinat. Polit. Anno 1530. tit.* von der Juden Kleydung.

27 Deniq; † ita tractandi Judęi ut Chriſtianis ſubjiciantur & ab iis pro ſola humanitate foveantur, *c. Judæi. 21. x. de teſtibus.* Schnedevv. *ad tit. de inſt. Nupt. part. 4. n.* 8. utpote quos perpetuæ ſervituti propria ſubmiſit culpa, *c. etſi, x. de Iudæi.* Quod ta-
28 men non de ſervitute illa civili, † ſed ſubjectione quadam ſuppreſſionis intelligendum venit, ut interpretatur Zaſ. *in quæſt. 1. de Iudæi. quæ extat tom. 5. pag. mihi* 103 [Paul. Pariſi. *conſ 2 num. 9 vol.* 4.] Nam quoad dominia, poſſeſſiones, commercia, matrimonia & poteſtatem patriam, liberorum non ſervorum jure cenſentur, Zaſ. *d. loc. add Ceraſ. ad l. 3 C. de his qui ſunt ſui vel alien jur.* Et in Ger-
29 mania † ſunt cives Romani ex ſtylo & conſuetudine, Mynſing. *5. obſerv. 6.* ac juris communis ferè ſunt participes, tanquam cives Romani, Alexan. *conſ. 75. vol. 3. & conſ. 75. vol. 5* Pariſ. *d. conſ. 2. nu. 9.*] Matth. Wehner. *in pract. obſerv. verbo* Juden Ac
30 Judæos cenſeri de populo. † & ſtatuto ū civitatis commodo frui poſſe, poſt alios a ſe relatos, tradit M nochi. *remed. 9. recuperand. poſſ nu. 291 & ſeqq* [Trentacinq. *d. reſolut. 3. n. 1 l. 1. ti. de Leg. & conſtit.*] Legem tamen his non poteſt, *l. 1. C. de Iud. ubi Dd.*

Deinde † licet in concurſu juris ſtricti & æqui- 31
tatis, hæc illi præponderet, *l. placuit, Cod. de judic. cum ſimilib.* tamen contra Judæum debet ſervari rigor & non æquitas, *gloſſ in cap 2. x. de Iudæi.* Jaſon. *in l. ſi Inſulam & Ripa ibid. n. 10. de V. O.* unde editio inſtrumentorum, quæ mera æquitate nititur Chriſtiano exigente Judæo imponitur, Menoch. *de arbitrar. caſ. 235. n. 30.* Geil. 1. *obſ.* 106 *nu.* 12. Ruland. *de Commiſſar. p 3. lib 5. cap. 19 nu. 21.*
Unde etiam fit, quod cum juramentum ſupple- 32
torium † in ſupplementum probationis ſemiplenæ [illegible] i dicatur ex æquitate. Bald. *in rubr de con*[illegible]*rſ. inveſtit* Judæo illud non defertur, Jaſ. *in l. admonendi, nu. 114. de jurejur.* Marſil. *ſing.* 41.
Trentacinq. 1. *Reſol. 3. n. 2.* 33

Verùm in Camera † Imperiali contra ſupra dictum jus commune judicatum eſſe & Judæo tale juramentum delatum in cauſa Hans Weinſchenck/ contra Berlin Juden/ Ex ſtylo Cameræ allegato teſtatur, Mynſing. *5. obſerv 6.* Judæis autem juran- 34
tibus † in Chriſtianorum curiis certa ſolennitas præſcripta eſt. uti videre eſt in *Ordin Cam. de An.* 1533. *ſub tit.* Form vnnd Ordnung deß Juden Eyds. *Et in Ordin. Cam de Anno* 1555. *part 1. tit.* 86. vid. Bernh. VVurmſer *lib. 1. tit. 4. obſ. 7.* Mynſing. *6. obſerv. 20.* Alia eſt ſolennitas de jure Saxonico im Richtſteig Landrechtens/ *c.* 50. quo jure Judæus etiam contra Chriſtianum teſtis eſſe poteſt, Reinh *p. 4. different.* 18. Coler *dec* 127. Weichbild/ *artic. fin.* quod & praxi Cameræ receptum dicit VVehner. *in practic. obſervat. verbo* Juden/ & *ad id allegat. d. tit. 86. Ordin. Camer. part.* 1 ex quo tamen ego illud colligere nondum potui. Nota- 35
biliter idem VVehner. *alleg loc.* tradit, † quod in Camera Judæus non poſſit per Chriſtianum procuratorem juramentum judiciarium jurare, ſed debet id vel per ſe vel per alium Judæum, ſpeciale mandatum ad id habentem, præſtare, & ita in cauſa Demuth contra Jacob Juden concluſum,
25. Januar. Anno 1551. VVurmſer *tit. de Pro-* 36
curat obſervat. 4 [Similiter Judæus † a Chriſtiano Procurator conſtitutus, non poteſt alium Chriſtianum in judicio ſubſtituere, uti Cameræ
præjudicio firmat Mynſing. 2 *obſ* 13.] De jure au- 37
tem communi † Judæus contra Chriſtianum ad teſtificandum omninò non admittitur, *c. 1. de teſtib c. non poteſt 2. q 7 l. 21 Cod. de hæretic. & Manich.* C[illegible] *conſil. 73. nu.* 12. 18 [Ea de re vid. plenius Maſcard. *de probat. concluſ. 945. per tot* Matth. Coler. *deciſ.* 127. Excipi tamen ſolet ca-

ſus

ſus uſuratiæ pravitatis, quo Judæus etiam contra
Chriſtianum ad teſtificandum admittitur, per tra-
dita Cravett. *conſil.73.num.7. & ſeq.* Cacheran.
deciſ.72.num.2.] De jure civili tamen potuerunt
Judæi eſſe tutores, *l.15 §.6 ff.de accuſat.* & hono-
res adipiſci, Divi Severus & Antonius permiſe-
runt, *l.generaliter, 3.§.ult.de decurion.* quod tamen
Bart. *ad d.l.* ita reſtringit, ut procedat inter ipſos
Judæos.
38 Ut ut autem † Judæi multorum jurium parti-
cipes ſint, juriſdictione tamen & imperio omni
deſtituuntur, & ſub jugo Chriſtianorum vivere
compelluntur. Ideoq; ſententia lata contra Judæ-
um quendam der ſich einen Regierer gemeiner Ju-
denſchafft genennet/ in Camera, qui condemnatus
fuit in duas marcas auri puri in zwey Marck löhti-
ges Goltes / dem Keyſerlichen Fiſco zu Straff
cum expenſis zu entrichten Et licet iſte probavit a-
lios etiam Judæos iſto titulo uſos, cum tamen in-
uſitatus ſit, ac elatum ſeditioſumq; animum argu-
39 at, meritò punitus fuit. Nam vox Regierer † pu-
blicum arguit officium cum juriſdictione & im-
perio quodammodo conjunctum, quod Judæis
tribui non debet, qui privati ſunt, *c.nulla offic. diſt.
54.c.cum ſit de jud.l.1.in fi.C.eod.* Auct.*dec.ſeu præ-
jud.* Cam. *verb. Iudæus*, & translato ſceptro Judæ
nullam jurisdictionem habent, ut ſupra monui.
40 [Sic & olim ſub Auguſto Cæſare, † poſt mortem
Herodis, quendam ex Judæis Simonem dictum,
Regium nomen aſſumpſiſſe, & propterea eundem
à Quintilio Varo Syriæ Præfecto, in ordinem re-
dactum & punitum teſtatur Corn. Tac. *lib.21.an-
nal.* In quibuſdam tamen locis Judæos peculiares
judices habere à Magiſtratu tamen Chriſtiano da-
tos apparet ex iis, quæ tradit Matt. de Afflict. *deciſ.
Neap.32.nu.1.& 2.* Confer Ioh. Azori. *inſt.moral.
lib.8.c.22.q.10.part 1*]
41 Sæpe quæſitum † memini, rum; ubi recepti
ſunt Judæi ad Chriſtianam fidem cogi poſſint?
Sed quia fides non jubetur ſed ſuadetur, ad eam
cogi vi non poſſunt, ad legenda tamen ſacri Ca-
nonis interpretationes de jure Juſtinianeo adi-
guntur, *Nov.146* & ad ſacra audienda externa
diſciplina compelli debent, Grav *lib.2.concl.pract.
ad obſervat.* Geil *concl.5 in ceron.9* [ubi refert ita
Papæ judicatum, ut compellerentur Judæi ad au-
diendam S. Evangelii prædicationem certis tem-
42 poribus.] Becht. *de ſecuritate concl.68.* Alia † eſt
quæſtio an Judæorum infantes invitis parentibus
ad baptiſma auferendi, quam quæſtionem pro &
contra latiſſimè tractat Zaſ. *in q.1. de Iudæis.* ubi
poſt alios à ſe allegatos in affirmativam deſcendit
ſententiam [quam etiam noviſſimè tuetur Henr.
Kornm. *in reſponſ.de Iud.cart.3.* Et in ea ſententia
multos fuiſſe Theologos & Dd. Juris in Conſilio
Neapolitano, eamque à Rege executioni manda-
tam teſtatur Matth. de Afflict. *deciſ.151.per tot.*] de
qua tamen ego valdè dubito, † cum Apoſtolus il- 43
los qui foris ſunt nihil ad nos pertinere dicat, [*1.ad
Cor.5.v.13 c.gaudemus, x.de divort.*] Judæorum
autem infantes foris ſunt & extra Eccleſiæ gremi-
um. [Et hanc ſententiam tanquam veriorem ple-
riq; amplectuntur Theologi noſtræ Confeſſionis,
& praxis etiam quotidiana comprobat, Confer
Frid. Balduin. *de caſibus conſc.lib.4.c.8.caſ.8.* ubi
tamen *nu.3.* hoc ita declarat, † niſi infideles vel 44
eorum liberi, jure belli aut per emptionem, dona-
tionem, captivitatem aut quocunque alio modo
legitimo in noſtram pervenerint poteſtatem, &
ſic pars familiæ noſtræ facti. Exemplo Abrahæ, qui
non tantum ex ſanguine natos, ſed & empticios,
qui non erant de ſtirpe ejus circumcidit, *Geneſ.c.
17.v.13.* Hinc Auguſtinus *in lib. de grat. & lib.ar-
bitr. Filius infidelium etiam præſtatur gratia (ba-
ptiſmi videlicet) cum occultâ Dei providentiâ, in
manus piorum, quomodocunque pervenerint.* Nul-
lo tamen pacto † adulti inviti baptizandi, ſecus 45
quoad liberos, quamvis tentandam prius paren-
tum converſionem ante omnia, & deinde unà
cum illis liberos, baptizandos, monet Balduin.
alleg.loco.] Magis autem placet, quod idem Zaſ.
in ſecunda quæſtione de Iudæis decidit, † videlicet 46
infantes Judæorum invitis etiam parentibus poſ-
ſe petere baptiſmum, neque parentes vigore pa-
triæ poteſtatis id impedire poſſe, quia poteſtas
patria in pietate non in atrocitate conſiſtere debet
ut noſtri loquuntur, Hæ quæſtiones Zaſii ſunt *in
Tom.5.oper. ejus.*
Coronidis loco † nota, Magiſtratum qui ſe- 47
mel Judæos recipit in protectionem & ſecurita-
tem, non poſſe contra pacta & privilegia eos pro
lubitu ejicere, [Et ipſorum bona rapere, per ea
quæ tradit Pariſ. *conſil.2.num.15. vol.4.* ubi dicit
Principes qui hoc faciunt non eſſe ſine peccato,
M. Anton. Natt. *conſil.620.num.22.* Stephan. Gra-
tian. *diſceptat. Forenſ cap.658.nu.34 & ſeq.* Cardin.
Tuſch. *pp concluſ.371.num.1.* Marquard. de Suſan.
in tract.de Iudæis, c.7.nu.4.& 5. ubi dicit, poſtea-
quam jam in terris Chriſtianorum recepti ſint
Judæi, facti ſunt de populo Romano & de eodem

corpore civitatis, *pergl. in c. jus Quiritũ diſtinct. 1.*
Oldra, *conſ.* 264. ubi plures adducit rationes, item
text. *in l. Chriſtianos, C. de pagan. ſacrif. & temp.*
Et in hanc ſententiam reſpondet Facultas Juridica
Colonienſ. 5. Febru. Anno 1628. in cauſa Domini
Abbatis Fuldenſ. Et Facult. Juridica Marpurgenſ.
30. Aprilis Anno 1630. in eadem cauſa Confer M.
Ant. Natt. *conſ. 620. nu. 22. Tom. 3.* Roland. à Vall.
conſ. 25 nu 1. vol 3. Steph. Gratian. *diſcept. Forenſ. c.*
654. nu. 34. Tom. 6.] & ita mandatum cum clauſula
de .rerum in cauſa Joachim Ferber Juden zu
Northauſen/contra Burgermeiſter und Raht der
Statt Northauſen/ 28. *Sept. Anno* 1551. Roland.
de Commiſſ. part. 3. lib. 7. c 3. nu. 5. ubi etiam alia recenſet præjudicia.

48 Securitas † namque & protectio ſemel alicui
conceſſa, ſine cauſa & culpa violari non debet, Et
notant Dd. quod ſolus ſummus Princeps de plenitudine
poteſtatis poſſit expellere Judæos, Innoc.
in c. ſuper his, de vot. Corſet. *de poteſt. reg par. 5. n. 11.*
& 13. Oldra. *conſ.* 87. Et ita in regnis Hiſpaniarum
uſu ſervari teſtatur Don. Garſ Maſtr. *de Magiſtratibus lib. 3. c. 4. n. 4.*

49 Hoc tamen fallere puto † in inferiore etiam à
ſummo Principe. 1. Si ad certum tempus recipiantur
Judæi; quia nunc permiſſa ad tempus, ela
pſo tempore cenſentur prohibita, per vulgata. 2. Si
Judæi certis conditionibus recipiantur, quas ij ſi
temerario auſu violant, quia tunc ſecuritatis auxilio
frui non poſſunt, cum in leges ſecuritatis commiſerint,
l. auxilium. ff. de Minorib. [Et ita ex hac
& ſimilibus rationibus reſpondit Facult. Juridica
Ingolſtadienſis, in cauſa Domini Abbatis Fuldenſis
contra Judæos, 9 Febr. Anno 1628. Tanto minus
50 autem † hoc caſu, quo Judæi recepti ſunt ſub
ſpeciali Salvaguardia & protectione Principis, privatis
licebit offendere vel occidere eos Quinimò
occidens Judæum perinde tenetur de homicidio,
ac ſi Chriſtianum occidiſſet, cum ſit homicida, *c.*
Clericum, c. qui verò, diſtin. 50. l. nullus, C. de Iuda.
Decian. *in tract. crimin. part. 3. lib. 5. c. 15. nu. 1. & 2.*
Caſpar. Anth. Theſaur. 2. *quæſt. Forenſ.* 36. De pro-
51 hibita Chriſtianorum cum † Judæis converſatione
& communione, & in quibus præcipuè conſiſtat,
vid. *c. nullus, & c. omnes, 28 q. 1.* Johan. Azori.
inſtit. Moral. lib. 8. c. 22. & ibid. in fin. de Chriſtianis ad Iudaiſmum tranſeuntibus, & illis ut hæreticis puniendis.]

Caput. IV.

DE LEGIBUS NATURALIBUS.

SUMMARIA.

1. *Legibus divinis proximæ ſunt leges naturales, divinâ providentiâ ab ipſa Natura proditæ. Et quodammodo cordibus hominum inſculptæ.*

2. *Omnis civilis conſtitutio Naturam ducem ſpectat, atque inſequitur. Naturalis ratio in reb. dubiis optimè judicat.*

3. *[illegible]uralejus dicitur re[illegible]rationis lumen oſtendens, quæ agenda, quæ fugienda.*

4. 9. *Ius civile nihil aliud eſt, quam rivulus ex jure Naturæ deductus.*

5. *Leges Naturales, immutabiles ſunt, ideoq; in totum abrogari non poſſunt. Naturæ vinculum Principis auctoritatem ſuperat.* 6. *Natura conſtans & perpetua.*

7. *Hæ leges immutabiles ſunt in theſi, & in totum, in hypotheſi verò, ſeu pro parte ac pro utilitate Reipub. derogari vel addi poteſt.*

8. *Ius naturale quod dicis in genere, id jus c[illegible] ad varios vitæ humanæ caſus, & factorum ſpecies accommodat.*

10. *Natura ponit fundamentum in toto jure. Civilis verò auctoritas latiùs porrigit naturæ axiomata, diſpenſatq; ſecundum immenſam rerum varietatem.*

11. *Non omne quod naturalem habet rationem, juris naturalis eſt, niſi ſuam formam quoq; & eſſe ab eo habeat.*

LEGIBUS divinis † proximæ ſunt Leges 1
Naturales, quas cum divina providentia, *§.*
penultim. inſtit. de I. N. G. & C. ipſa rerum Natura
prodidit, *§. 11. inſtit. de rer divis.* & quodammodo
cordibus hominum inſculpſit, *Roman. 2. verſ.* 15.
Ideoq; in jure noſtro, ubi deficit lex, poteſt allegari
ratio naturalis, *l. ſcire oportet. §. ſufficit, ff de*
excuſat. ubi J C. allegat Naturalem rationem
pro Juſtitia. Unde Bald. eleganter dicit, rationem
naturalem eſſe clypeum, ſub quo tegatur
jus noſtrum, *in l. unic. § 1 Cod. de Caduc. tollend.*
fac. cum ratio, de bon. damnat. [Ac veluti nautæ
ad Cynoſuram reſpiciunt, ad eamque ſuum dirigunt
curſum, ita omnis civilis conſtitutio † na- 2
turam ducem ſpectat, atque inſequitur, inquit
Duaren. *ad l. 1. ff. de pact.* Quia naturalis ratio &
diſcer-

diſcretio, quæ eſt mater virtutis, in rebus dubiis
optimè judicat, Bald. *conſil.* 330. *num.* 2. *in fin. vol.*
2. Meiſchner. *deciſ. Cam.* 13. *nu.* 351. *Tom* 3 *per l.*
voluntates, C. de fideicom. Et cuncta rectè diſpo-
nit, acillicò conſcientiam remordet, quoties fit
contra eam, Bald. *conſil* 38. *vol.* 3. Matth. de Af-
flict. *deciſ.* 403. *num.* 8 Hinc apud Theologos na-
3 turale jus † plerumque dicitur rectæ rationis lu-
men, quod ſemper quaſi habitu oſtendit, quæ
ſint agenda quæ fugienda, atque ipſum rectæ ra-
tionis præſcriptum oſtendens, vid Johan. Azor.
Inſtitut. Moral. lib. 6. *cap.* 1. *part.* 1.] Adeoque natu-
4 rale † jus, eſt fons juris Civilis, ita ut jus Civile
nihil aliud ſit quam rivulus juris Naturæ, Erneſt.
Cothman. *ad tit. C. de Legib. nu.* 50. Leges Natu-
5 rales, † quia divina providentia ſunt conſtitu-
tæ, ut modò dictum, immutabiles ſunt, ideoque
eas Princeps, & juris Civilis auctoritas in totum
abrogare non poteſt, *d. §. penult. Inſtitut. de I. N. G.*
& C. Naturæ quippe vinculum Principis au-
ctoritatem ſuperat, Valer. Maximus *lib.* 7. *cap.* 7.
§ item. [Johan. Parlador. *lib.* 2. *rer. quotidian. cap.*
fin. §. 7. Regner. Sixtin. 2. *conſil.* [illegible]*urgenſ.* 9.
6 *num.* 108. Eſt enim Natura † conſtans & perpe-
tua, quamvis accidentia facilis ſint reſolutionis,
Bald. *in c.* 1. *col.* 2. *quis dicatur Dux, &c.* Matth. de
Afflict. *deciſ.* 282. *nu.* 11.] Sunt autem hæ leges im-
7 mutabiles in theſi, † & in totum, quamvis in hy-
potheſi ſeu pro parte, iis pro utilitate Reipublic.
jus civile derogare vel aliquid addere poſſit, *l.* 6.
8 *& ibi Dd. de juſt. & jur.* Quod enim jus † natu-
rale dicit in genere, id jus civile, quaſi per ſpe-
cies, ad varios vitæ humanæ caſus & factorum
themata accomodat, *d. l.* 6. Weſenbec. *ad d. §.*
pen. Inſtitut. de I. N. G & C. [eaque de re vid. quæ
prolixè & multis perſequitur Johan. Azori. *inſtit.*
Moral. lib. 6. *cap.* 1. *q* 2. *& quæſt.* 4. 5. *part.* 1.] ita ta-
men ut non in totum à naturali ratione recedat.
9 Nam ut dictum jus civile † eſt rivulus quidam
ex jure Naturæ deductus. Quemadmodum au-
tem rivulus per multas ambages & circuitus, &
aliquando longiùs à fonte recedit, ſed tamen
vim, robur & actionem ſuam à fontè habet: ita
& jus civile per varias ac ſcrupuloſas rerum, cau-
ſarum, negotiorumque ambages & anfractus ex-
currit, & à fonte juris naturalis longiùs quan-
doque recedit, ſed tamen robur vim & actionem
ſuam, à lege naturæ, tanquam fonte limpidiſſi-
mo & ubertimo deducit, Erneſt. Cothman. *ad*
10 *d. tit. Cod. de Legib. num.* 53. [Breviter: † Natura
ponit fundamentum in toto jure. Civilis verò auctoritas latius porrigit naturæ axiomata, diſpenſatque ſecundum immenſam rerum varietatem, inquit Johan. Oldendorp. *Claſſ.* 2. *in præambul. ante action.* 1.] Hujus juris exempla in jure noſtro paſſim obvia, ut ſunt maris & fœminæ conjunctio, liberorum educatio, defenſio, cum ſimilibus. [vid. Tiber. Decian, *tractat. crimin. lib.* 2. *cap* 6 *per tot.* ubi de hoc jure naturali notabilia quædem proponit. Finaliter tamen notandum:
Non omne, † quod naturalem habet rationem 11
juris naturalis eſſe, niſi ſuam quoque formam & eſſe ab eo habeat, Johan. Gœdd. 2. *conſil. Marpurgenſ.* 28. *nu.* 115. *per l. jus civile,* 6. *l. omnes popul. ff. de juſt. & jur.*]

CAPUT V.

DE LEGIBVS CIVILIBVS MERE POſitivis earumq; conſtitutione & Effectu.

SUMMARIA.

1. *Leges poſitivæ & merè civiles quid?* 2. *Vndè ſic dicantur.*

3. *In his auctoritas ſtatuentium pro ratione eſt.*

4. *Hæ leges civili ratione, & auctoritate nixæ pro diverſitate loci, temporis in ſubjectorum utilitatem mutari poſſunt.* 5. *Non ſemper & ubiq; utile eſt, quod aliquando, & alicubi utile fuit.*

6. *Vt ipſa Reſpublica, ita & leges vinculum & nervi Reipubl. populi ingenio accommodanda.*

7. *Rationes hujus mutabilitatis Res humanæ maximè fluxæ & fragiles, nec quicquam ita ſtabile inter homines & immutabile, quod nullam patiatur mutationem.*

8. *Expedit Reipubl. leges ad conditionem rerum humanarum, & ſtatum Republ. præſentem accommodari. Non tempora rebus, ſed res temporibus ſerviant.*

9. *Sæpiſſimèque quæ ſubtili obſervatione cauta ſunt, turbavit emergentium cauſarum varietas.*

10. *Rerum uſus acerrimus juris cenſor atq; explorator.*

11. *Quod medicamenta morbis, hoc jura exhibent negotiis.*

12. *Clauſula ſalutaris ſupplicationi adjecta quid operetur? poſtea in cauſis mandatorum ſublata.*

13. *Nulla juris ſanctio ad humanæ naturæ varietatem ſufficit.*

14. Romulus nullam in parricidas pœnam ſanxit, nullum hominum tantum flagitium admiſſurum arbitratus.

15. Prout hujus vel illius regionis morbi animos hominum occupant, ita legum erit præparanda Medicina.

16. Singulis Nationibus ſuæ ſunt laudes, ſuæ labes & vitia.

17. Rationes dubitandi 1. Lex debet eſſe iuſta. 18 Iuſtum & injuſtum ſunt contraria. Apud Perſas & Medos immutabiles fuerunt leges.

19. 2. Lex juſta fundamentum habet à naturali ratione, quæ immutabilis.

20. Reſpondetur ad eaſdem Ad 1.

21. Variatâ cauſâ variatur effectus.

22. Idem diverſorum effectuum cauſa ſit, ubi in diverſa ſubjecta incidit.

23. Iuſtitia non eſt varia, nec lex, ſed ipſa tempora & mores hominum, quibus lex præeſt, varians.

24. Æqualis in utroque æquitas, vel antiquare, quæ prava ſunt, vel promulgare quæ juſta ſunt.

25. Ipſe Deus ex his, quæ in V. T. ſtatuerat, quædam mutavit in Novo.

26. Ad 2. 27. Ius civile iniquum non ſtatuit, neq; à ratione naturali in totum recedit. Salus populi ſuprema lex.

28. Caroli V. Imp. de Germanorum conſtitutionibus ſiniſtrum judicium.

29. Leges fundamentales ſine periculo non mutantur, his enim mutatis fundamenta Republ. mutantur.

30. Leges conſtituere ſupremæ poteſtatis eſt. Initio urbis Rom. Reges leges conſtituerunt.

31. Exactis Regibus populus vel totus legem conſtituebat, unde Lex in ſpecie. 32. Vel per partes, unde Plebiſcitum, & Senatuſconſultum.

33. Rerum ſummâ ad Auguſtos devolutâ, & latâ lege Regiâ, Principum placita leges eſſe cœperunt. 34. Non omne, ſed illud demum, quod ex juſta probabili cauſâ legis condendæ animo Principi placuit, legis habet vigorem. 35. Quodq; prius deciſum non eſt, adeoq; ſanctione opus habet.

36. Hodiè in imperio leges univerſales cōdit Imperator, conſilio & ſuffragio Electorum, Procerum, & ſtatuum imperii.

37. Quibuſdam hæ leges rectius, Imperiales, quàm imperatoriæ dicuntur.

38. Imperator potiſſimas partes in legis conſtitutione obtinet. 39. Falſa Bodini illatio, penes Proceres, non penes Imperatorem reſidere jura Majeſtatis.

40. Olim Principes ſtatuere quid volentes, id juſtum æquumq; eſſe ſenatui perſuadebant orationibus. 41. Hiſce orationibus aſſimilantur hodiè propoſitiones Cæſareæ.

42. In Gallia nullam habent auctoritatem edicta regia, niſi curiarum conſenſu comprobata. 43. Auctoritas Curiarum non abſorbet Majeſtatem Principis.

44 Leges curiatæ quomodo olim à Romulo latæ?

45. Imperator diſſentientibus ſtatibus ex plenitudine poteſtatis quandoq; decernit.

46. Conſtitutiones in Comitiis imperii ita conditæ, in ſcripturam rediguntur, & Receſſus imperii Reichs Abſchiede *appellantur.*

47. Norma legum ferendarum eſt juſtitia, quæ Principi potiùs, quàm mera animi ſui ſententia ſequenda.

48. Ius à juſtitia quatenus & quomodo dicatur?

49. Forma legum conſtituendarum ex cujuſque Reipubl. inſtitutis æſtimanda. In Codice Iuſtin. quæ forma legis ferendæ reperiatur?

50. Scriptura adjunctum legis eſt neceſſarium. non tamen forma ejus. neq; eſſentiam conſtituens. 51. Scriptura requiritur in lege. non quoad ſimpliciter eſſe, ſed quoad melius eſſe. 52. Scriptura requiritur non ad eſſentiam, ſed ad exiſtentiam legis.

53. Eſſentiale à priori dicitur, quod rei eſſentiam conſtituit. Scriptura legem non conſtituit, ſed Procerum ſuffragatio, & ſummi Principis auctoritas.

54. Conſuetudines in ſcripturam redactæ non propterea incipiunt eſſe leges. Differt jus ſcriptum à jure in Scripturam redacto: Illa eſt vox juris, hæc facti. 55 Conſuetudines Pariſienſes, & totius Galliæ magno ſtudio & meditatione in ſcriptis redactæ ſunt. non tamen propterea deſinunt eſſe conſuetudines.

56. 57. 58. 59 60 61. Rationes, quibus ſcripturam ad formam & eſſentiam legis pertinere aſſeritur. Ad eaſq; Reſponſiones

62. Effectus legum eſt, ut obligent ad obedientiam, & pœnam. 63. Hic effectus legum in quibus locum habeat?

64. Ius & leges Romanorum per orbem ferè totum obſervari cœperunt. 65. Et Turcæ ſuâ lingua codicem Iuſtinianeum habent. 66. Romanum jus etiam apud exteros vocatur jus commune.

67. In Gallia pro deciſione cauſarum, in defectum vel ſubſidium conſuetudinum, omninò ad jus commune recurrendum.

68. Gallorum ICti teſtantur, ſe non tàm auctori-

tati

tati & ſanctioni legum Roman. aliquid in ſe permittere, quàm rationi, & æquitati earum ſe ſubmittere.

69. Ius ſine juſſu ad id quod bonum, æquumq́ eſt, lex autem ad imperantis Majeſtatem pertinet.

70. Lex humana etiam obligat in conſcientia.

71. Leges maximè imperiales cenſentur procedere à Deo.

1 LEges civiles & merè poſitivæ ſunt, † quas ratio civilis propter utilitatem vel neceſſitatem
civium introduxit, *l. 2. §. his de legib. 5. & §. deinde,*
2 *9. ff. de orig. jur.* Dicuntur autem hæ Leges † merè
Civiles & Poſitivæ, quod ab omni neceſſitate juris divini & naturalis ſejunctæ ſunt, ut quando ex temporum ſpaciis actus legitimos Legislator metitur vel decidit, *arg. l puto, l. 1. §. initium de poſtuland.* exemplum etiam eſt, in R. A. zu Nürnberg/ de An. 1524 §. Vnd ſoll das perſönlich Sitzen/ ibi: Auch dreyzehen Wochen für ein viertel Jahr ge-
3 rechnet werden. In his itaq; † auctoritas pro ratione eſt, & ſufficit ſi ſtatuentes dicant, hoc juſtum eſſe arbitramur, ut ex Franciſc. de Scal. dicit Bald. *ad d. l. 1. de poſtuland.* Zaſ. *in parat. ibid. nu.* 13. Et
4 hæ Leges † quia civili ratione & auctoritate nituntur, pro diverſitate loci, temporis, ad ſubjectorum utilitatem mutari poſſunt. [Adeoq; nullam in Republ. Romana legem videri ſufficienter promulgatam, ſed multa indigere correctione, ut ad naturæ varietatem & machinationes ſufficiat, inquit Juſtin. Imp *in Nov. 74. in pr.* Specul. *in procœm.*
5 *n. 17.*] Non enim † ſemper & ubiq; utile eſt, quod
aliquando & alicubi utile fuit, *l. un. C. de caduc. tollend* [Specul. *d. l.* J. Oldend *Claſſ 1. act. 1. v jus tale repugnat*] Unde Comicus: Hic dies aliam vitam, alios ſibi mores poſtulat. Quemadmodum enim
6 ipſa Reſpublic. † populi ingenio accommodanda,
vid. Waremund. ab Ehrenberg *de Fœderib. c. 1* Bodin. *in Method Hiſt. c. 7.* ita & leges multò magis, quæ ſunt vinculum & nervi Reipublicæ.

7 Rationes † autem hujus mutabilitatis plurimæ
adferri poſſent, de quibus quaſdam ſaltem recitabo. 1. deſumi poteſt à conditione ſortis humanæ; quia conſtat res humanas maximè fluxas & fragiles eſſe, adeoq́ue tanquam Euripum quendam in perpetuo motu agitari, nec quicquam ita ſtabile inter homines & immutabile eſſe poſſe, quod nullam patiatur mutationem, inquit Juſtin. *in Nov. 7. c. 2. l. 2. § ſed quia, C. de veter. jur. enucl.* [Et nunquam perfectum in humanis intentionibus reperitur, Specul *in procœm n. 17.* Andr. Geil. *de Arreſt.*
8 *Imp. c. 2. n. 11. 12. 13.*] 2. ab utilitate, † quia expedit
Reipub. ut leges ad conditionem rerum humanarum & ſtatum Reipub. præſentem accommodentur, *c. non debent, x. de conſanguin & affin. add.* [Nō enim tempora rebus, ſed res temporibus ſerviunt, prudenter dixit Dionyſ. Halycarnaſſ.] R. A. de An. 1530. ſub tit. von reiſigen Knechten vñ Dienſtbotten/ §. Es ſoll auch/ ibi: nach eines jeden Landes Gelegenheit. 3. Facit quod conjectura Legislatoris facilè aberrare poſſit, ut ſpes eum fallat. Sæpiſ-
ſimè † namq; ea, quæ ſubtili obſervatione cauta 9
ſunt, turbavit emergentium cauſarum varietas, inquit Juſtin. *in Nov. 49. in pr.* R. A. de An. 1555. §. Wiewol nun auff vorigen Reichstagen der Landfried fürgenommen/ erwogen/ gebeſſert/ vnnd in gemein auffgerichtet/ dardurch im H. Reich verhoffentlich ein friedlich Weſen zu erhalten: So hat doch die Erfahrnuß nach der Hand mit ſich bracht/ dz derſelbige auffgerichte Landfried/ vnnd die darinn verordnet/ Handhabung/ Vnruhe vnnd Empörung zu verhüten/ nicht genugſamb/ ꝛc.

Hunc rerum uſum † acerrimum juris cenſorem 10
atque exploratorem pronunciavit Livius. Sicut itaque gubernatoribus ſive Naucleris, ſæpè mutanda eſt velificatio, utcunque in alto ventus eſt, ita & Leges Rerumpublicarum gubernatoribus. Plat. *in dialog. de Legib.* Didac. Covarruv. *in cap. alma mater in relect. 2 ſub nu. 2. de ſentent. excommun. in 6* [Geil. *de arreſt. d. c. 2. nu. 11. & ſeqq.*] Si-
militer ſicut Medicis, † nonnunquam prior ſua 11
curandi ratio, quam animadvertunt, non ſatis feliciter procedere, alter inſtituenda eſt: ita etiam legumlatoribus, & Rerump gubernatorib. quam comparationem, ipſe Juſtin. Imp. inſtituit *Nov. 111.* addens, quemadmodum medicamenta morbis, hoc jura exhibere negotiis, ut nonnunquam à judicio diſcordet effectus, & quod conjectura credebat prodeſſe experimento inveniatur inutile. [vid. Chaſſanæ. *de glor. mund conſiderat. 17. v. ex quibus.*]

Hujus rei exemplum † deſumi poteſt ex noviſ- 12
ſimis imperii conſtitutionibus. Nam in R. A. de An. 1551. §. hierauff conſtituitur, ut clauſula ſalutaris ſupplicationi adjecta hoc operetur, ut licet narrata per ſe idonea non ſint, tamen vi ſalutaris illius clauſulæ, proceſſus decernantur: quia tamen uſus & experimentum edocuit, ex illa conſtitutione multa orta inconvenientia, ideò poſtea [in cauſis mandatorum] auß erheblichen vnnd begründten Bewegungen ſublata, R. A. zu Speyer de An. 1577. §. Wiewol dann in der Viſitation. Sic licet *in Ord. Camer. p. 2. tit. 28.* vñ dadurch/ ſumma

ſycatn. *lib.* 6 VVeſenb. *ad §. Lex eſt. inſtit. de I. N. G. & C.* Arniſ *lib* 2. *de jure Maj. c.* 3 Bod. 1. *de Repub. c.* 10. *part.* 235. [Gold. *in replicat. pro Imp. c.* 11] Et quidem initio urbis, cum penes Reges jura Majeſtatis reſiderent, illi leges conſtituerunt. Et leges quaſdam curiatas Romulus ad populum tulit, tulerũtque & ſequentes Reges, quæ omnes conſcriptæ extant in libro Sexti Papirii, inquit Pomp. *in l.* 2. §. 2. *& ibid.* Zaſ. Cuj Oldend. Ant. Vacc. *ff. de orig. jur.* [Conſ. Corn. Tacit. *lib* 3. *annal.* ubi de occaſione & principiis juris, quædam ſcribit.]

31 Exactis † deinde Regibus populus haſce partes arripuit, *d l.* 2. §. *exactis* vel totus, unde in ſpecie lex: Rogatio enim conſul[illegible] & conſenſus populi legem conſtituebat, § *lex*, & ibi Mynſ. *in-*
32 *ſtit. de I. N. G & C.* Indéq; [illegible]ules † de lege ferẽda ad populum orationem [illegible]tes habere ſedente populo, & quaſi faſces ſubmittere oportuit. Bod. 2. *de Rep. c.* 1 *pag.* 280. Vel per partes, unde Plebiſcitum & Senatusconſultum, *Confer* §. & 5. *ibi Dd. inſtit de I. N. G. & C.*

33 Tandem cum rerum ſumma † ad Auguſtos devoluta eſſet, lata lege Regia, qua populus omne jus & imperium in eos transtulit, Principum placita leges eſſe cœperunt, §. *ſed & quod Principi & ibi Dd. inſtit. de I. N. G & C.* [Hoc tamen non eadè de quovis Principis placito, ſed legitimo, honeſto, legisque condendæ animo pro lato accipi-
34 endum. Sicut enim † non quævis vox judicis eſt ſententia, *l. ex ſtipulati. ne C. de ſentent. & interloc. omn. jud. gl in* §. *ſed & quod Principi*, *ibiq;* Aldobrand. *inſtit. de iur. Nat. gen. &c.* Ita non omne, ſed illud demum, quod ex iuſta & probabili cauſa, legis condendæ animo Principi placuerit, legis vigorem habebit, Mynſing. *ad d.* §. *ſed & quod Principi.* Vaſqu. *Illuſtr. controv. c.* 2 *n.* 2 Quodque
35 prius deciſum non ſit † adeoque ſanctione opus habeat, Pruckman. *in* §. *ſoluta poteſtas*, *cap.* 3. *n.* 69. Hieronym. Treutler. *conſil.* 109. *n* 11. VVilh: Im. Ferdin. ab Efferen. *in Manual. Politic; lib.* 3. *punct.* 9. *pag.* 453. ubi ſcribit illam Politicorum traditionem, voluntatem Principis pro lege valere, falſiſſimam eſſe, ſolis Tyrannis uſitatam, indignam Chriſtianis Principibus, qui voluntatis ſuæ terminos habent mandata Dei, & juſtitiæ.]

36 Hodie in imperio † Leges univerſales condit Imp. cum conſilio & ſuffragio Electorum. Procerum & ſtatuum imperii. mit Rath vnd Zuthun gemeiner deß H. Reichs Ständen / R. A. zu Speyer / de An. 1570. § weiters nach dem auch / Item mit der Stände Ermeſſen vnd Bewilligung / R. A. zu Augſp de Anno 1559. §. damit dann hinfüro im H. Reich. [Et de An. 1570. §. Als haben neben vns] quo pertinent clauſulæ regulariter in Receſſibus adiici ſolitæ, quarum aliquot recenſet, Paurm. *de iuriſd. lib.* 2. *cap.* 2. *nu.* 31. Idem teſtantur Proceres ipſorum conſenſu leges conſtitutas R. A. zu Speyer / de An. 1529. §. ſub tit. Conſtitution wider die Widertäuffer / §. vnd wir Churfürſten / ibi: mit vnſerm guten Wiſſen / Willen vnnd Rath fürgenommen vnd beſchloſſen ſind / verwilligen auch dieſelbige alle ſampt / &c.

Et inde † quibuſdam hæ leges rectius Imperia- 37
les, quàm Imperatoriæ dicuntur deß H. R. Abſchiede / Confer Matth. Steph. *de juriſd. libr.* 2. *part.* 1. *c.* 1. *membr.* 2. *nu.* 11. & ipſe Imper. iſtas leges ſuas & ſtatuum appellat vnſer vnnd gemeiner Stände Abſchied / R. A. de An. 1564. § habẽ ſie *in fin.* [add. R. A. de An. 1567 §. Aber doch daß ſie ſich / ibi: zu Handhabung vnſer vnd deß H. Reichs Conſtitutionen vnd Ordnungen]

Non tamen † impropriè Imperatoriæ etiam di- 38
cuntur, vnſer Keyſerlich Conſtitution / Satzung vnd Ordnung. R. A. zu Speyer / de An. 1544. §. nach dem auch die ſchädliche. Nam Imp. potiſſimas partes in legis conſtitutione obtinet.

Ex hoc autem † ꝙ cum conſenſu & ſuffragio 39
Procerum Imp. leges conſtituit hodie non rectè infert Bodin. penes Proceres, & non penes Imper. reſidere jura Maieſt. quod ſupra *lib.* 1 *claſſ.* 1. *c.* 2. *n.* 117. & multis ſequentib. ſolidè fuit refutatum. Nã
& olim Principes † ſi quid ſtatuere vellent, id iu- 40
ſtum æquumq; eſſe ſenatui perſuadebant orationib. unde tot orationes Principũ in ſenatu habitę, *l. oratio*, 16. *ff. de ſponſ. oratione*, 16. & ibi Gothoft. *de rit. Nupt. l. hac ratio*, 3. *de donat. int. vir. & uxor. l. cũ hi*, 8. *de tranſ. l* 1 *de feriis. l* 1. §. 1 *de tut. & curat. dat.* VVeſ. *in parat. ff de ſenat.* [Imò Auguſtum, cũ Tribunitiam poteſtatem, à Patribus rurſum poſtulaſſet, honora id oratione feciſſe, teſtatur Corn. Tac.
lib. 1. *annal.* Hiſce Orationibus † rectè aſſimilan- 41
tur, modernæ Imperatorum Propoſitiones Cæſareæ, quando in Senatu, hoc eſt, in Electorum & Procerum Imperii conventu capitula quædam proponunt. & eorum ſuffragia & applauſum exquirunt. Vulgò Keyſerliche Propoſitiones.]

Et in Gallia † nullam habere auctoritatem 42
edicta regia, niſi curiarum conſenſione comprobata ſint, ut ipſe Bodin. teſtatur 1. *de Republic cap.*
8. *pag.* 149. Auctoritas † quippe curiarum, non 43
abſorbet Majeſtatem Principis, ut idem Bodin. *eod. c.*

*eod.c.p.*143. *in fin.*teſtatur. Sic ipſe Romulus olim
cum adhuc manu Regia cuncta gubernaret, leges
tulit curiatas, *l.* 2. §. 2. *de orig. jur.* h.e. curiatim latas.
Confer And. Knich. *de autocrat. Rom. nu.* 5. 582. *&*
44 *ſeq.* [Convocato enim per 30. Curias populo †
ſingulisq; curiis velut in ſepta ſegregatis, ſenten-
tiæ rogabantur ad probandas, vel improbandas
leges, quæ ferendæ fuiſſent, Oldendorp. *in reſtaur.*
Polit. add l. 2 §. 2. Et talis populi congregatio co-
mitia curiata dicebantur. Hinc Sueton. *in Augu-*
ſto ait, Tiberium à Cæſare in foro lege curiata eſſe
adoptatum, hoc eſt ſuffragiis populi per curias
collectis, Zaſ. *ibid. num.* 2.

45 Notandum etiam † quod Imperator diſſentien-
tibus ſtatibus ex plenitudine poteſtatis quandoq;
decernat. R. A. zu Speyer / de An. 1541. als wir
aber in der Handlung befinden / dz zwiſchen jnen je-
zo alhie die Vergleichung ſolcher Articul auß vie-
len fürgewandten Urſachen vñ Verhinderung / nit
endlich zu erlangen / vnd aber die Stände der Aug-
ſpurgiſchen Confeſſion verwandt / vns dieſelbige
drey Articul heimgeſtellet / die andern aber auß
vielfaltigen angezeigten Urſachen ſolches nit thun
könten / vnd gleichwol ſich gegen vns / damit Fried /
Ruhe vnd Einigkeit im H. Reich Teutſcher Na-
tion möchte erhalten werden / in Unterthänigkeit
vernehmen haben laſſen / da wir für vns ſelbſt / vnd
auß vnſer Keyſerl. Macht vnd Vollkommenheit /
Ordnung darinnen fürnehmen vnd geben würden /
dz ſie ſolches geſchehen laſſen vnd gedulden müſten /
vnd in demſelben vns als Römiſchen Keyſer / kein
Form oder Maß zu ſetzen wüſten. ꝛc. [Et R. A. de
An 1555 vnd nach dem bey Vergleichung / ꝛc.]

46 Conſtitutiones † iſtæ in Comitiis imperii ita
conditæ, in ſcripturam rediguntur & Receſſus
imperii ſive Comitiorum appellantur des heiligen
Reichs Abſchiede vnd Satzungen.

47 Norma † legum ferendarum eſt juſtitia, quã
Princeps potius, quàm meram animi ſui ſenten-
tiam ſequi debet. Deus ſiquidem jus pro amuſſi &
juſtitiam pro ſtatera poſuit, *Eſa.* 28. *v.* 17. Hinc jus
48 à juſtitia dicitur † non origine verbi ſed rei. Jus e-
nim origine verbi, non à juſtitia eſt, ſed potius ju-
ſtitia à jure: & tamen utiliſſimo effectu dicimus jus
à juſtitia eſſe, ut intelligamus. jus non eſſe à juben-
do, hoc eſt in jure magis ſpectandum eſſe, quid
juſtitia imperet, quàm quid poteſtas jubeat, Go-
thofred. *in not. ad Schneidevv. verſ. teſtamenta*
unde dicantur, inſtit. de teſtamen.

49 Forma † Legum conſtituendarum ex cujuſq;
Reipub. inſtitutis æſtimanda. In Codice Juſtinia-
neo hæc forma reperitur, ut ſcilicet convocatis ad
id proceribus, res tractetur, & ſi univerſis placue-
rit, legata dictentur & omnibus conſentientibus
recenſeantur & tandem univerſorum conſenſus,
ſupremi Principis ſerenitate & auctoritate firme-
tur, *l. humanum, C. de Legib. auth. habita, C. ne fi-*
lius pro patr. confer Ord. Cam. p. 4. *tit.* 30. *fin.* Coth-
man. *ad tit. C. de legib.* 114.

Scriptura † licet adjunctum Legis ſit neceſſa- 50
rium, de forma tamen ejus non eſt, neque eſſen-
tiam conſtituit. Multa ſiquidem ſunt neceſſaria
in ſubjecto, quæ tamen non ſunt cauſa in effe-
cto, ut eſt regula Logicorum. [Romulum auto-
rem fuiſſe, Legum honeſtarum & utilium, ſine
ſcripto plerarumqu[illegible]rundam etiam ſcripta-
rum, refert Dionyſ. Halicarnaſſ. *lib.* 2. *Antiq. Ro-*
man.]

2. Requiritur † quidem ſcriptura in lege, non 51
quoad ſimpliciter Eſſe, ſed quoad melius Eſſe, ut
eo melius in hominum notitiam deveniat, & ſa-
lubrius adverſus inobediẽtes allegari poſſit. R. A.
zu Wormbs / de An. 1521 §. Es ſollen auch vnſer
Statthalter / ibi: vnſere Ordnung vnd Declara-
tion außzuſuchen / zu rubriciren vnd drucken zulaſ-
ſen / Verſehung thun / damit man deß Wiſſens / vnd
ſich ein jeder deſto baß darnach zurichten hab: Auch
Irrung vnd Verſaumnuß / ſo bey männiglich auß
Unwiſſenheit erwachſen / fürkommen werde / *fac.*
text. in Ord. Cam. p. 2. *tit.* 30. §. *fin.*

3 Declarando dici poteſt, † ſcripturam requi- 52
ri nõ ad eſſentiam, ſed ad exiſtentiam, Legis. Plu-
ra namq; requiruntur ad exiſtentiam, quæ eſt ad-
ditamentum quoddam eſſentiam inſequens, Za-
bar. *lib.* 2. *de prim. rer. mater.*

4 Declarando dic: † ſi ſcriptura ullo modo 53
dicenda eſt eſſentialis Legi, illud non à priori, ſed
poſteriori intelligendum. Nam eſſentiale à priori
dicitur, ꝙ rei eſſentiam conſtituit. Scriptura verò
legem non conſtituit ſed Procerum ſuffragatio, &
ſummi Principis auctoritas, *d. l. Humanũ, C. de le-*
gib. & poſtquam lex conſtituta & perfecta eſt, de-
mum in ſcripturam ad faciliorem probationẽ, alle-
gationem & Notitiam redigitur, *d. l. human. & i-*
bi Bald. *C. de Legib. & in l. contrahitur, ff. de pignor.*
Don. Garſ. Maſtr. *de Magiſtr. lib* 3. *c* 3 *n.* 67. ubi ex
Specular. & aliis hanc dicit communem opinio-
nem. Unde nec conſuetudines † in ſcripturam 54
redactæ, propterea incipiunt eſſe Leges, uti nec
jus Feudale licet in ſcripturam redactum, ſcri-
ptum

ptum jus dici mereatur, ſiquidem differt jus ſcriptum à jure in ſcripturã redacto: Illa eſt vox juris, hæc facti, ut eleganter demonſtrat Vult. 1. *de Feud.* c. 1. n. 4. [Confer Oldend. *Claſſ. 5. de Action. Benefic.*
55 Sic conſuetudines Pariſienſes † magno ſtudio & meditatione in ſcriptis redactas ſcribit Carol. Molin. *ad eaſd. Conſuet. Pariſ. tit. 1. §. 13. gl. 5. n. 10.* Et Ludov. XI. Galliæ Regem per totam Galliam omnes conſuetudines ad eandem normam conſcriptas, in volumen aliquod redigi curaſſe ſermone patrio, ad evitandum fraudes & expilationes Advocatorum, teſtatur Philip. Cominæ. *lib. 9. Comment.* Hæ tamen conſuetudines propterea non deſierunt eſſe conſuetudines.]
56 Non autem deſunt † qui ſcripturam ad formam & eſſentiam legis pertinere exiſtimant, inter quos eſt, Niell. *in diſp. Feud. 1. th. 2. in Notat. lit. a.* hiſce
57 præſertim fundamentis: 1. à Notatione † Lex dicitur à legendo, quod publ. ut omnibus innoteſcat
58 legatur. Reſp. à Notatione † nominis non ſtatim infertur ad eſſentiam rei. Sic homo dicitur ab humo, non tamẽ humus eſt de forma & eſſentia hominis. Deinde multi legem non à legendo, ſed aligando deducunt, quod liget vel obliget omnes, & ita lex etiam non ſcripta obligat. 2. fundamentum
59 deſumit, † *ex §. 11. inſtit. de rer. diviſ. ibi, leges ſcribi cœperunt.* Reſp. ex illo textu potius contrarium deducitur, videlicet, leges fuiſſe antequam ſcriberentur, quod utiq; dici non poſſet, ſi ſcriptura eſſet
60 de Forma legis 3. per † *text. in §. 3. & 9. inſtit. de jur. Nat.* quo loco per jus ſcriptum vel non ſcriptum non intelligitur jus, quod in ſcripturam redactum eſt, quo argumento utitur etiam Cothm. *ad tit. C. de legib. n. 116.* ubi hanc Nielli ſententiam defendit Reſp.
61 Jus dividi † in ſcriptum & non ſcriptum nõ à forma & eſſentia, ſed ab adjuncto. Deinde diverſa ſunt jus ſcriptum & in ſcripturam redactum. Reliqua argumenta Niellii, non tanti ſunt ponderis, quin ex iis, quæ antea dicta ſunt, diſſolvi poſſunt.
62 Effectus † Legum eſt ut obligent ad obedientiam vel pœnam. Nam leges ſine moribus vanæ, nihil proficiunt fac. R. A. de Anno 1521. ſub rubr. Röm: Keyſerlicher Majeſt. Ordnung/ꝛc. in pr. ibi: Dieweil aber die Geſetze der Rechten nicht nutzo. der fruchtbar/ woferrn die mit ſtattlicher / billicher vnd ernſtlicher Handhabung vnd Execution / auffgeſetzter gebührender Straff/vnd ſonſten der Notthurfft nach / gegen den Vbertrettern vnd Verächtern nicht vollzogen würden.
63 Hic autem effectus † legum in iis tantum locum ſibi vindicat, qui ſubjectionis nexu legislatori tanquam Magiſtratui ſuo devinciuntur, *l. 1. de Conſtitut. Princip. l. ult. de iuriſdict. l. ult. Codic. de legibus l. 2. Codic. de Pedan. judic. l. 7. C. ne ſuper ſtat. defunct. l. 10. Codic. de ſentent. & interlocut.* vel aliorum leges tanquam ſuas moribus & uſurpatione receperunt, quia nihil intereſt an Reſpublica jus aliquod conſtituat, an vero conſtitutum recipiat.

Jus & leges Romanorum quæ † maximè ad 64 harmoniam eius, quod ſemper æquum & bonum eſt, præ reliquis accommodatiores, & à diſcrimine honeſtorum & turpium minimè abeunt, per orbem ferè totum obſervari cœperunt. Imò & Turcas † ſua lingua Codicem Juſtiniani 65 habere, eoque in judiciis uti ex Leunclaio oculato teſte refert Treutler. *diſp. 1. th. 5. lit. a. in notat. volum. 1.* Hinc Romanum jus † etiam apud ex- 66 teros vocatur commune ius, Donell. 1. *comment. cap. 16. verſic. unde dicitur,* Idque ratione æquiſſima: cum enim ex naturali & gentium jure ſit collectum, *l. 1. §. 1. de juſt. & jur. §. ult. inſtit. eod.* omnes qui jure naturali & gentium ſe teneri aſſerunt, juris Romani quoque notitiam & obedientiam ad ſe quoque pertinere, fateri neceſſe habent, Donell. *d. loc.*

In Gallia † pro deciſione cauſarum etiam Feu- 67 dalium, in defectum vel ſubſidium conſuetudinum, non eſſe recurrendum ad uſus Feudorum compilatos per Obertum, nec ad extravagantes leges Imperatorum ſuper Feudis in illo libro contentas, ſed omninò ad jus commune, teſtatur Carol. Molin. *in conſuetudin. Pariſ. tit. 1. in proœm. de matier. fœdal. num. 49.* non quod unquam, inquit, Galli fuerint ſubditi Juſtiniano, ut ſucceſſoribus eius, ſed quia jus illo auctore, à ſapientiſſimis viris ordinatum, tam eſt æquum, rationabile & undequaque abſolutum, ut omnium ferè Chriſtianorum gentium uſu & approbatione commune ſit effectum. Galliam tamen fuiſſe provinciam imperii Romani olim, eiq; à Romanis Principibus Leges præſcriptas ſupra demonſtravi, *lib. 1. Claſſ. 2. c. 9. n. 29. & ſeqq.*

Sed tamen quia de facto ſe ſubtraxit hodie Gallia † imperio, Gallorum JCti plerique te- 68 ſtantur, ſe non tam legibus Romanis uti, quaſi auctoritati & ſanctioni earum aliquid in ſe permittant, quàm rationi & æquitati earum ſe ſubmittant, Pythæ. *in præfat. libr. collation. leg. Moſaic.* Baro *ad tit. Inſt. de patr. poteſt.* Hilliger. *in notat. ad*

 Donell.

Donell. dict. cap. 16. lit. c. Hinc ne ex crebra legum Juſtinianæarum obſervantia, apud Hiſpanos quædam ſuperioritas argueretur, Stephanus Caſtuconum Rex, Romanorum leges in Hiſpania docere prohibuit, ut Polycrates ſcribit *l. 8. cap. 22.* & ex eo Bodin. *l. de Republic. cap. 8. pag. mihi* 159. ubi

69 diſtinguit inter *Legem & Ius*: Jus enim † ſine juſſu ad id quod bonum æquumque eſt: Lex autem ad imperantis Majeſtatem, inquit, pertinet. Eſt enim Lex nihil aliud, quam ſumma poteſtas & juſſum.

70 An verò Lex humana † obliget etiam in Conſcientia, quæſtionis eſt: Mihi affirmativa arridet, propter dictum Apoſtoli, *Roman. 13. v. 5.* Jubentis, ordinationi divinæ eſſe parendum, non tantum propter pœnam, ſed etiam propter conſcientiam. Leges verò humanæ ſunt ordinatio Dei, non quidem directò quatenus humanæ, ſed quatenus humani Legiſlatoris poteſtas divina ni-

71 titur auctoritate. [Ideoque Leges † maximè imperiales cenſeri procedere à Deo ſcribit Iſern. *in rubr. de prohib. feud. alien. per Lothar.* Mantua. *in prax. in 3. part. num. 120.* Cardin. Tuſch. *pp. concl. 35. num. 10. verb. Imperator quibus nominibus, &c.* Et hanc affirmativam, multorum auctoritate, etiam circa receptas conſuetudines tuetur Tiraquell. *de retract. lignag. in præfat. nu. 11 & ſeq. & nu.* 47. Tiber. Decian. *in tract. crim. lib. 2. cap. 12. nu. 5. & per tot.* ubi etiam quid ſit conſcientia, Hering. *de Fideiuſſ. cap. 7. num.* 529. adde Balduin. *de caſib. conſcient. lib. 4 cap. 12. caſ. 15.* Et Johan. Azor. *inſtitut. moral. lib. 5. cap. 6. part. 1. nos vid. junct. cap. 7.* Henric. Alſted. *in ſum. caſuum conſcient. cap. 1.*] Argumenta de hac quæſtione pro & contra allata, eorumq; reſolutionem, vid. apud Dn. D. Helfric. Ulric. Hunn. *in tractat. de auctorit. jur. cap. 1. quæſt. 2.*

Caput VI.

De Legibus Regni, quæ fundamentales dicuntur: & vincula concordiæ ſunt & dignitatis.

SUMMARIA.

1. *Leges civiles publicum ſtatum concernunt, vel privatum, unde jus publicum, & privatum.*
2. *Ius publicum in ſpecie dicitur non ratione formæ, & auctoritatis, ſed ratione objecti circa quod verſatur, hoc eſt, ratione boni publici.*
3. *Leges publicum ſtatum concernentes aliquando vocantur Leges fundamentales.*
4. *Antiquiſſimo more prius quàm Rex conſtitueretur, primores populi de modo regiminis tractarunt.*
5. *Ad fundamentales imperii Romani Leges quæ referantur.*
6. *Ad fundamentales Galliæ leges pertinet Lex Salica, quæ firmiſſimum regni Gallici fundamentum appellatur.*

7.8.9. *Leges Salicæ, quando, & à quo lata, & unde ſic dicta?*

10. *Lege Salicâ fœmina, & deſcendentes ex iis omninò excluduntur à ſucceſſione regni, ejusq; perpetuò incapaces eſſe jubentur.*
11. *Leges imperii fundamentales non temerè mutandæ, cùm omnis mutatio publici ſtatus ſemper ſit periculoſa.*
12. *Vt mutare leges has fundamentales periculoſum, ſic & recedere velle ab iis non tutum eſt, præſertim in imperio ariſtocraticè temperato.*
13. *Nunquam juſtum videtur optimates, vetuſto jure immunitatibus gaudentes abſoluto velle imperio ſubiicere.*

LEges † Civiles vel publicum ſtatum concernunt, vel privatum, unde jus publicum & privatum *§ fin. Inſtit. de Iuſtit.* Illud ſtatum ipſum Reip. Romanæ concernit immediatè, ejusque gubernationem & fundamentum: hoc verò potiſſimum ſingulorum utilitatem reſpicit. Dicuntur autem leges publicum ſtatum concernentes, jus publicum in ſpecie, non ratione formæ & auctoritatis, † quo ſenſu omne jus eſt publicum, hoc eſt, publica auctoritate conſtitutum: Sed ratione objecti circa quod verſantur, hoc eſt, ratione boni publici. Nam licet aliàs id, quod eſt privatim utile cenſeatur etiã utile publ. per conſequentiam, Principaliter tamen & immediatè id dicitur publicè utile, quod principaliter & immediatè publicam reſpicit utilitatem, Confer Treutler. *Diſput. 1. theſ. 3. lit. b.* 1 2

Hæ Leges † propter dignitatem aliquando vocantur Leges fundamentales, quia iis ipſa Reipublicæ fundamenta & nervi, tanquam arcta catena & ſpiritu quaſi vitali colligantur, nihil aliud ſunt, quàm conditiones quæ futuro imperii gubernatori, ut licet Rempublic. adminiſtrandi juxta morem patriæ præponuntur. Antiquiſſimo ſiquidem more priusquam † Rex conſtitueretur, primores populi de modo regiminis tracta- 3 4

tractarunt, 1. *Reg.*12.*v.*4. qui tractatus dictus fuit
fœdus populi cum Rege, 2. *Chronic* 23.*v.*16. & jus
regni 1. *Sam.c.*10.*v.*25 *Pſalm.*75.*v.*4 [Vid. omni-
nò quæ allata ſunt *ſupra lib.*1. *claſſ.*3.*cap.* 9.*nu* 1. *&*
ſeqq] in quas leges Princeps ſi promittat, eas o-
mnino ſervare neceſſe habet, vid. quæ dixi ſupra
lib. 1. *claſſ.* 3. *c.*12 *n* 14. *& ſeqq.*
5 Ad Fundamentales † imperii Romani Leges
referenda eſt aurea Caroli IV. Bulla, Conſtitu-
tio Pacis Religioſæ & Profanæ, aliique imperii
Receſſus, ſtatum Publicum immediatè & princi-
paliter concernentes: Item capitulatio Impera-
toris cum imperio inita, de qua vid. quæ dixi ſupra
d.lib 1.*claſſ.*3.*c.*9.
6 Ad Fundamentales † Galliæ Leges pertinet
lex Salica, quam firmiſſimum regni Gallici fun-
damentum appellat Bodin. 1. *de Republ. cap.* 8. *pag.*
139. & privilegium coronæ, Mart. *de juriſd part.* 1.
7 *cap* 28 *num.*31. Leges autem Salicæ † fuerunt
latæ ſub Pharamundo primo Francorum Rege
circa annum Domini 425. & Fuerunt reſponſa
quædam & judicia aulicorum, qui oriundi erant
à Saliis Alpinis populis, ut cenſet Balduin. *in pro-
legomen. p.* 101. Quidam verò derivant haſce le-
8 ges à terra † Salica. Terram autem Salicam i-
pſum regnum Franciæ interpretantur; quia Sa-
lios Francorum gentem fuiſſe ſcribit Paulus Æ-
milius *lib* 8 Quidam verò neque à Sale, neque à
9 Saliis, † ſed ab ipſius auctoris Pharamundi Salici
nomine, (quem majores Salicum cognomina-
runt) Salicam hanc Legem eſſe nuncupatam autu-
mant, Johan Ferrar. Montan. *in l.* 2. *in princip. co-
lum.* 4. *de reg. jur.* quem allegat. Carol. Molin. *in
conſuetud. Pariſ. tit.* 1 §. 26. *nu.* 2. plura de hujus ei
origine, vid. apud Didac. Covarr. *practicar. qq.* 1. *n.*
8. [adde etiam tradita Johan. Azor. *inſtitut. moral.
lib.* 11. *c.*2. *v. Decimo quartò quæritur & v. ſeq. part.*
2. *fol* 1325.
10 Lege Salica † fœminæ & deſcendentes ex iis
excluduntur omninò a terra Salica, hoc eſt, Fi-
ſcali propriè & Regia, quod patrimonium ſeu
domanium ipſius coronæ & Majeſtatis regiæ ap-
pellatur, exheredes & perpetuò incapaces eſſe
jubentur, Molin. & Mart. *allegat. modò locis.* A-
lias etiam leges fundamentales regni Gallici re-
cenſet Bodin. 6. *de Repub. c.* 5. *p.* 1148. *verſ at mihi.*
[Pro regula hic ſubiiciendum, Leges imperii
11 Fundamentales † maximè ſi à temporis anti-
quitate venerationem acceperunt, non temerè
mutandas eſſe, cum omnibus mutatio, publici
ſtatus ſemper ſit periculoſa, Et non rarò everſio-
nem Reip. ſecum trahunt, Petr. Gregor. *de Repub.
lib.* 7. *cap.* 19. *in fin.* Johan. Oldendorp. *claſſ.* 1. *act.* 1.
verſ. jus tale repugnat Thom. Companel. *de Mo-
narch. Hiſpan. cap.* 9. *& c.* 11. Hinc Ennius: Mori-
bus antiquis, res ſtat Romana viriſq;. Uti muta-
re haſce fundamentales leges periculoſum, † ſic 12
& recedere velle ab iis tutum non eſt, præſertim
in imperio Ariſtocraticis rationibus tempera-
to; Nam unam eſſe rationem feliciter imperan-
di populis, qui optimatum electione, & ſub cer-
tis conditionibus, in alterius Principis ditionem
veniunt, ſi nimirum à Pactis illis, ne latum qui-
dem unguem diſcedat, neque ex legibus & mori-
bus & inſtitutis populi quicquam imminuat, ex
Trajan. Boccalin monet Chriſtoph. Forſtner. *in
Notat. Politic. ad Cornel. Tacit. lib.* 2 *pag. mihi* 119.
& pag 143. notanter ſcribit: Nunquam ſibi ju-
ſtum videri † optimates, qui certis legibus parent, 13
& vetuſto jure immunitatibus gaudent, abſolu-
to velle imperio ſubiicere. Hoc enim nihil aliud eſ-
ſet quàm ex legitimo Principatu formare Tyran-
nidem.]

CAPUT VII.

DE IURE CANONICO.

SUMMARIA.

1. *Iuris Canonici autoritas paſſim in imperio Rom. recepta* 2. *Etiam in Academiis univerſi imperii publicè docetur hoc jus, & Doctores in eo creantur.*

3. *Ratio dubitandi. Iuriſdictio Pontificia & Eccleſiaſtica per conſtitutionem pacis religionis omninò ſuſpenſa.* 4. *Ius Canonicum dependet à juriſdictione Pontificia.*

5 6. 8 *Ratio decidendi. Ius Canonicum quatenus & quomodo in imperio Romano uſurpetur, & doceatur?*

7. *Iuris & legum ſpontanea communio, non arguit ſubjectionem*

9. *Textus ſingularis ex ſpeculo Saxonico huc pertinens.*

10. *Notanda quædam concluſiones de jure Canonico.*

11 1. *In ſpiritualibus, & conſcientiam concernentibus, & quando agitur de peccato vitando, attendendum jus Canonicum potius, quàm civile* 12, *Opinionibus Canoniſtarum & Legiſtarum ad invicem pugnantibus, attendenda opinio Canoniſtarum*

*conſil.*28.*num* 86.*eod.vol.* Oldendorp.*conſil.Marp.*
5.*nu.*21.*eod.vol.* Geil 2.*obſ.*141.*nu.*5.Mynſing.4.
*obſ.*6.Paul.Pariſ.*conſil.*13.*num.* 51.*&* 52.*volum.*2.
ubi id exemplificat in legitimatis per ſubſequens
matrimonium non intervenientibus inſtrumen-
tis dotalibus, quod jus canonicum etiam in ter-
ris imperii ſervetur, circa remiſſionem illorum
inſtrumentorum. Item attenditur jus Canoni-
cum quando tract tur de bonis & juribus Eccle-
ſiæ, Vincent. Honded.2.*conſil.*80.*num.*22. Nec
non in cauſis matrimonialibus, Sixt.2.*conſ.Marp.*
9.*num.*30. Vult. 2.*conſil.*30.*num.*72. Caberan.*de-*
*ciſ.*154.*num.*9.*ubi vid.*] Indeque quando opinio-
12 nes † Canoniſtarum & Legiſtarum ad invicem
pugnant, attenditur opinio Canoniſtarum, in ma-
teria Canonica: opinio autem Legiſtarum in ma-
teria civili, Socin.*d.conſ.*77.*n.*20. Honded.2.*conſ.*
60.*n.*33.
13 2. Quando † aliquid eſt dubium de jure Ci-
vili, & clarum de jure Canonico, ſtandum eſt ju-
ri Canonico etiam in foro civili, *gl. in c. per vene-*
rabilem,§.rationibus in verb.venies, & Dd.ibid.x.
qui fil.ſint legitim & hanc concluſionem ex com-
muni omnium Doctorum utriuſque cauſæ opi-
nione procedere tradit Andr. Geil.2.*obſerv.*121.
*nu.*5.Vincent. Honded.2.*conſ.*60.*nu.*31 [Marant.
*diſp.*8.*n.*19. vid. tamen Mynſing.*obſ.* 41 *cent.* 1. ubi
in ſpeciali quodam caſu, contrarium obſervatum,
docet.]
14 3. Jus Canonicum † à jure civili in cauſis præ-
ſertim & quæſtionibus forenſibus, diſcrepare non
præſumitur, *text.in c.*1. ibi, *quia ſicut leges non de-*
dignantur ſacros Canones imitari, ita & ſacrorum
canonum ſtatuta Principum conſtitutionibus adju-
vantur, x.de oper.nov. nunciat. ideoq; contrarium
allegans id probare tenetur.
15 4. Quod ex levi cauſa † non ſit ſtatuenda dif-
ferentia inter jus Canonicum & civile, *d.c.*1. Me-
noch.1.*arbitr.caſ.*30.*n.*2.
16 5. Quando jus Canonicum, † in materia ci-
vili, pugnat expreſsè cum jure civili, tunc in ter-
ris Eccleſiæ ſervatur jus Canonicum, in terris ve-
rò imperii jus civile, Felin.*in d.c.in cauſis.nu* 1.*in*
fin.de teſtib. Carot. 2.*commun opin tit.* 9.*num.* 55.
Mart.*de juriſd.part.*4.*caſ.* 35.*n.*19. Proſp. Farinac.
*in pract.crim de inquiſit.q.*10.*n.*63.*& ſeq* [Bernh.
Wurmbſ.*pract.forenſ. tit.* 24.*obſ.* 11. ubi hujus rei
exempla adfert.]
17 Notandum † etiam Canones potiſſimum eſ-
ſe triplicis generis. Prioris generis qui ſunt, con-
cernunt fidem & doctrinam, qui uti vim ſuam
non niſi ex Dei verbo habere & obtinere poſſunt,
ſive per univerſalia, ſive per provincialia concilia
& ſynodos fiant, ita in tantum obſervandi, in quã-
tum à fonte divino non recedunt, tam in Regimi-
ne ſeculari quàm Eccleſiaſtico. [Ideoq; abſolutam
auctoritatem juris canonici, † per omnia & in o- 18
mnibus, præſertim Decreti Gratiani ipſimet ſcri-
ptores Pontificii aſſerere verentur, Martin. Delri.
Jeſuita, *Diſquiſit. Magic.lib.*5 *ſect.*16.*pag.*790. u-
bi ita ſcribit: *Communem & indubitatam eſſe ſen-*
tentiam, etſi Gratiani decretum, à ſede Apoſtolica
ſit receptum, ita tamen receptum eſſe, ut fides dicto-
rum ſit penes auctorem, & tanta ſit eorum Canonũ,
quos in medium producit auctoritas, quanta eſt fon-
tium unde illa manarunt. Nec enim quemquam eo-
rum, qui ius Eccleſiaſticum vel à limine ſalutavit
ignorare poſſe, multa in Decreto haberi, quæ poſtea
Decretalibus, Sexto, Clementinis & Extravaganti-
bus abrogata fuerunt, nonnullaq; à Gratiano per er-
rorem inſerta eſſe, quæ cum Veritate pugnare depre-
henduntur. Hactenus ille.]
Secundi generis Canones † continent decen- 19
tem formam miniſterium obeundi & exequen-
di, moresque Clericorum. Et hi pertinent ad ſo-
lum ſacerdotium, nihilque juriſdictionis ſecularis
ſapiunt, ſed tantum Epiſcopalem audientiam re-
ſpiciunt. [Et in his eadem quæ in præcedenti ſer-
vanda regula,]
Tertii generis Canones † complectuntur Po- 20
litiam, externam juriſdictionem & coërcitio-
nem: & horum Canonum cuſtos & executor eſt
ſolus Magiſtratus Politicus, *l. nemo Clericorum,*
*C.de SS.Eccl.Nov.*3.6.58.*c.victor. diſt.*97. Carol.
Molin.*in l.*6.*C.de SS. Eccleſ.* Et hæc tria genera
Canonum, ita tradit Erneſt. Cothman. *in Com-*
*ment.ad tit.Summ.Trinit.num.*131. [Tib. Decian.
in tract crimin. lib. 2.*cap.* 18 *per tot.* ubi ad totam
hanc materiam videri poteſt. De iuris huius oc-
caſione & initiis confer Dreſſer.*in millenar.* 6.*non*
procul à princ.

CAPUT. VIII.

DE RESCRIPTIS ET PRIVILE-*giis Principum.*

SUMMARIA.

1. *Reſcripta Principum iuris auctoritatem, & vim legis, in his de quibus Princeps diſponere poteſt, obtinent. Tales ferè ſunt leges Codicis.*

2. Concluſiones de Reſcriptis Principum tenendæ. 1. Reſcripta cenſentur emanare ſecundum juris communis obſervantiam, ita ut nullius jus lædatur.

3. 2. Verba reſcripti potius impropriè, quàm contra jus & in præjudicium alicujus accipiantur. 4. Princeps non præſumitur aliud reſcribere velle, quàm quod jura volunt. 5. Ideoq; ſi aliud reſcripſerit, præſumitur per importunitatem reſcripſiſſe. 6. Nec præſumitur unico verbo tollere velle jura tot vigiliis fabricata.

7. 3. Reſcripta per falſa narrata, vel importunitatem partis contra jus obtenta, perinde habentur, ac obtenta non eſſent.

8. Omnis judex cuſtodiat leges, & ſecundum eas judicet, non attentâ contrariâ Principis juſſione, vel ſanctione.

9. Iuris ratio non patitur, ut indè oriatur occaſio injuriæ, undè jura oriuntur. 10. Imò principi contra jus reſcribenti non creditur, & tale decretum eſt ipſo jure nullum. 11. Ejuſmodi reſcripto contravenire quis, & impunè non parere poteſt.

12. Ea reſcripta contra jus eſſe cenſetur ex quibus alicui injuria adfertur, vel jus tertii læditur.

13. 4. Reſcripta Principum ſemper habent annexam clauſulam. Si preces veritate nitantur 14 Reſcripta ut plurimùm emanant ad inſtantia unius partis tantum. 15. Ideoq; dictam clauſulam annexam habent.

16. 5. Reſcriptum in dubio non proprio motu, ſed ad inſtantiam partis cenſetur emanaſſe 17. Limitatio. Quilibet præſumitur in re concernente officium ſuum, diligentiam adhibere, & propterea reſcribere. 18. Adjectâ verò clauſulâ, motu proprio, tollitur omne vitium ſub & obreptionis.

19. 6. Reſcripta Imperatoris contra rem judicatam in Camera, itemq; commiſſiones, & juſſiones nihil prævalent, ſed executio rei judicatæ ab Imperatore & ſtatibus ſuſcipienda.

20. 7. Reſcripta gratiæ, vel ad gratiam ſunt annalia, reſcripta verò ad lites ſunt perpetua, neq; anno aut alio tempore finiuntur, &c.

21. 8. Lite pendente nemini fas eſt reſcriptum impetrare quo is, qui poſſidet, ſuâ privetur poſſeſſione, vel in ea turbetur. Poſſeſſor manutenendus etiam contra fiſcum in ſua poſſeſſione.

22. Litis pendentia temporaliter operatur tantum, quantum ſententia in perpetuum Et lite pendente aliud impetrare, merum eſt attentatum.

23. Ad principum placita referuntur privilegia, de quibus ſequentes notandæ concluſiones.

24. 1 Privilegia ſolus Princeps ſummus, & cui is dedit regalem dignitatem, quoad ſubditos ſuos in ſuo territorio concedit.

25. 2. Privilegii datio arguit ſuperioritatem dantis, & inducit ſubjectionis ſpeciem in perſona impetrantis. Privilegium non ſubjecto conceſſum tranſit in contractum.

26 3 Privilegium per modum conventionis, aut ob bene merita conceſſum, ſine juſta cauſa revocari nequit. 27 Privilegium per modum conventionis impetratum, tranſit in contractum, & in eo idem ſtatuendum, quod de contractu. 28. Privilegium pro pecunia conceſſum tranſit in contractum.

29. Privilegium ex gratia conceſſum, ad placitum concedentis revocari poteſt.

30. Privilegium ita datum, ut accipiens eo fruatur ad placitum concedentis, etiam morte dantis extinguitur. In dubio omne privilegium cenſetur irrevocabile.

31 Privilegia aliquibus conceſſa, in perniciem Reipubl. vergentia, & bonum publ. impedientia, imperiali autoritate ſtatuum conſenſu per legem pragmaticam caſſari poſſunt.

32, Privilegium immunitatis ex gratia conceſſum perſonale eſt, & non tranſit in heredes, per viam verò contractus tranſit.

33. 4. Privilegium competens, ob aliquam qualitatem perſonæ, rei, vel officii, finitâ illâ qualitate, finitur.

34. 5 Privilegium clauſum in corpore juris, ſemper eſt favorabilius eo, quod ex ſpeciali Principis gratiâ deſcendit.

35. 6 Privilegium alicui cum familia conceſſum, locum habet, etiam illâ familiâ in magnam multitudinem excreſcente.

36. 7 Privilegia Principum licet largiſſimè interpretanda, tamen in quantum reſpiciunt præjudicium, ſtrictiſſimè accipienda.

37. Conceſſiones Principum ſemper intelligendæ ſalvo jure tertii. 38. Camera imperialis non aliter privilegiorum inſinuationem recipit, quàm ſalvo jure imperii, & tertii.

39. Formula, quâ decernitur in Camera ſuper inſinuatione privilegii.

40. 8. Privilegiorum interpretatio ad ipſum Principem tanquam auctorem pertinet. 41. Uti interpres, ita & judex ipſe eſt Princeps ſuper privilegiis ſuis.

42. Camera quoad jurisdictionem contentioſam vices Principis ſuſtinet. 43. Etiam litigantes non imme-

immediatè imperio ſubſint, ſed alicujus inferioris Principis, vel ſtatus imperii ſint ſubditi.

44. 9. *Privilegia non inſinuata judici, neq; parti nihil proſunt.* 45. *Privilegium eſt quaſi lex priva, ſeu ſingularis, ad univerſos non pertinens, ſed de ſingulis concepta.* 46. *Veteres priva dixerunt, quæ nos ſingula dicimus.*

47. *De quo privilegio, hîc agatur?*

48. *Regulariter privilegiorum ignorantia præſumitur.*

49 *In Camera proceſſus ſuper privilegio non decernuntur, niſi privilegio Cameræ, & parti prius inſinuato.*

50. *Formula petendi in ſupplicatione pro inſinuatione recipienda.*

51. *Inſinuationes à privatis in Camera non acceptantur.*

52. *Privilegia nimia ſubditis indulta perpetuam ipſis materiam litis, & contentionis præbent.*

1 RESCRIPTA † Principum juris auctoritatem, *§. ſed & quod Principi & ibi Dd. inſtit. de I. N. G & C.* [Et vim legis in his, de quibus
Princeps diſponere poteſt, obtinent, Angel. *in l. item veniunt, §. cæterum, ff. de pet. hær.* Matt. de Affl.
deciſ 128. *nu.* 14. vide Goldaſt *in replic. pro Imper. c.* 12. *fol* 101.] tales ferè ſunt leges Codicis, quæ ad
ſupplicationem partis vel dubitationem judicum reſcriptæ ſunt. [Confer Joh. Azori *Moral. Inſt. lib.* 5. *c.* 24.] De his itaque ſequentes obſervandæ
concluſiones.
2 1. Reſcripta † cenſentur emanare ſecundum juris communis obſervantiam, & ita ut nullius jus
lædatur, *arg. l falſo in ver. quæ ad jus deſcribuntur, & ibi* Bart. *nu.* 1. *&* Paul. Caſtrenſ. *nu.* 2. *exponunt verba illa, ad jus, id eſt, ſecundum juris communis obſervantiam, C. de diverſ. reſcript.*
3 2. Verba † reſcripti, ita ad jus commune reducenda, ut potius impropriè, quam contra jus, & in
præjudicium alicujus accipiantur, Dec. *conſ.* 209. *nu.* 5. *quem allegat & ſequitur* Andr. Geil. 2. *obſervat.* 41. [vide Gylman. *in ſymphorem. Tom.* 2. *par.* 1. *vot.* 5. *nu.* 19 *&* 26. Joh. Azori. *Inſt. Moral. lib* 5 *ca.* 24. *q.* 8. *par.* 1.] qui Princeps, quia juſtitiæ aſylum &
4 juris cuſtos eſt, *l fin. C. de leg.* non præſumitur † aliud reſcribere velle, quàm quod jura volunt, Bertazol. 2. *conſ.* 366. *n.* 27. Garſ. Maſtr. *de Magiſtr. lib.* 3. *c.* 4. *n* 44. Cothman. 4. *conſ.* 12. *n.* 104. [Vultej. 1. *conſ.* 16. *n.* 86. & intentio Principis talis eſſe cenſetur qualis eſt legum candor & juris naturalis integritas, Andr. Geil. 2. *obſerv.* 76. *nu.* 11. [Ideoq; ſi aliud reſcripſerit, † præſumitur per importunitatem 5
reſcripſiſſe, *c. fin. de reſcript in* 6. *& c. unic. de relig. domib.* Andr. Geil. 1 *obſerv.* 14. *n. ult.* [Non † enim 6
præſumitur unico verbo tollere velle jura, quæ tot vigiliis fuerunt fabricata, Card. Tuſch. *pp. concluſ.* 1037. *nu.* 1. *lit. C. Tom.* 2. Wilhelm Ant. affinis meus *in tractat. de reſcript. moratoriis, concluſ.* 49. *nu.* 83.]

3. Reſcripta † per falſa narrata; vel importuni- 7
tatem partis contra jus obtenta, ex ipſorum Principum placito perinde habentur, ac ſi obtenta non eſſent, *l.* 2. *l. ult. C. ſi contra jus, &c. l. reſcripta, l quoties, C. de precib. Imper. offer. text. Notabilem Nov.* 82. *c.* 13. ubi Juſtin. dicit:

Omnis Judex † cuſtodiat leges, & ſecundum 8
eas judicet, & vel ſi contingat juſſionem noſtram in medium, vel ſi ſacram formam vel pragmaticam procedere ſanctionem dicentem aliter agi, ſequatur legem. *Nos enim volumus obtinere, quod noſtræ leges volunt.* [Et eſt text. notabilis *in c. ſuper eo. x. de crim. falſ.* ubi Papa commendat prudentiam Epiſcopi Vigorienſis, quod non fecerit; quæ prava inſinuatione fuerant ſuggeſta.] Nam juris
ratio † non patitur, ut inde oriatur occaſio inju- 9
riæ, unde jura oriuntur, *text. in l. meminerint, C. unde vi,* Anton. Fabr. *in C. rer. in Sabaud. judic. lib.* 2. *titulo* 11. *defin.* 1. *num.* 4 Imò Principi † con- 10
tra jus reſcribenti non creditur, Grammat. *deciſ.* 64 *num.* 14. & tale decretum eſt ipſo iure nullum, Innocent. & Abb. *in c. cum ex literis de reſtitut. in integrum.* Cravett. *de antiquitat. tempor. part. verſ. non omitto, fol.* 17. Grammat. *deciſ.* 103. *num* 35. *ad*
fin. Ideoque ſi per Reſcriptum Principis † alicui 11
injuſtum demandetur, poteſt is cui mandatur reſcripto contravenire & impunè non parere, *arg. cap. ſi quando ubi gloſſ. in verb. qualitatem, x. de reſcript.* Meichſner. *Tom.* 5. *deciſ. Cameral.* 4. *num.* 7. *ad l. num.* 22. [Et ita in ſenatu Pedemontano uſu venire, ſcribit Caſpar. Ant. Theſſaur. 1. *quæſt for.*
4. *nu.* 2 *& num.* 7.] Ea autem reſcripta † maximè 12
contra jus eſſe cenſentur, ex quibus alicui injuria infertur, Anton. Fabr. *in Cod. rer. in Sabaud. judicat. lib.* 2 *tit.* 11. *defin.* 1. [vel jus tertii læditur, Geil. 2. *obſerv.* 70. *nu.* 11. Quamobrem impetrans reſcriptum, exprimere debet in precibus, res quæ potuiſſent movere Principem ad non concedendum, Caſp. Anthon. Theſſaur. *d. quæſt.* 4 *num.* 1. Johan. Azor. *Inſtit. Moral. lib.* 5. *c.* 24. *verſ. ſeptimò quæritur part.* 1.]

4. Re-

13 4. Reſcripta Principum, † ſemper habent annexam clauſulam: Si preces veritate nitantur, *text. in c. 2. de reſcript.* Bart. *ad d. l. 2. nu. 4. C. ſi contra jus, &c.* Myſing. *cent. 4 obſer. 8 nu. 6. & 7.* Matth. de Afflict. *deciſ. 355. nu. 3. 4.* Cacher. *deciſ.* 88. *num. 9.* Cravet. *conſ. 1. pro gener. nu.* 138. 139. *& ſeqq. & nu.* 151. *& ſeqq.* ubi id latè perſequitur. Vult 3. *conſil. Marp.* 35. *n.* 178. *& ſeq.* Sixtin. *conſ.* 8. *nu.* 54. *&* 55.]

14 Nam reſcripta † Principum ut plurimum emanant ad inſtantiam unius partis tantum, *l. 1. & tot. tit. C. de precib. Imper. offerend. l. 1. & per tot. C. de diverſ. reſcr.* Col. *de proceſſ. executiv. par. 4. c. 1. n.* 20.
15 *&* 21. Ideoq; & hanc † clauſulam habent; ſi pars contra quam reſcribitur aut nullam opponat adverſus executionem exceptionem aut frivolam, *c. ex parte x. de offic. deleg.* ne cujusquam juri ipſo inaudito quid derogetur, Caſtren. *ad d. l. 2. C. de div. reſcr.* Coler. *d. loc. nu.* 30.

16 5. Reſcriptum † in dubio non proprio motu, ſed ad inſtantiam ejus pro quo diſponit, cenſetur emanaſſe. Bart. *in l. ſi quis ff. quod quisq; jur. & in l. 1. nu. 15. C. de petit. bon. ſublat.* Bertachin. *in repertor. in verb. Reſcriptum impugnatur, verſ. reſcriptum præſumitur,* [Confer Oldendorp. *Claſſ. 1. act.*
17 *1. circa fin.*] quod tamen ita procedit, † ſi reſcriptum principaliter ipſius partis intereſſe reſpiciat, ſecus verò ſi publicam utilitatem vel ipſius Principis intereſſe concernat, quia quilibet præſumitur in re concernente officium ſuum, diligentiam adhibere, & propterea reſcribere, *c. ad audientiam, x. de præſcript.* Gyn. *in l. ſi quis decurio, Cod. de Falſ.* Cravett. *conſ. 77. n. 11.* Decian. *reſp. 11. n. 30. vol. 5.*
18 Si verò in reſcripto adjecta ſit clauſula † *motu proprio*, tollitur omne vitium ſub & obreptionis, *c. ſi motu proprio, de præb. in 6.* Rebuff. *in prax. benefic. in form. proviſ. ſimpl. par. 3. n. 17. & in form. mandat. de provid. verb. motu proprio*, non tamen eo caſu, quo jus alteri quæſitum adimeret. *d. c. ſi motu*, Baldum *in c. ad audientiam, de reſcr.*

19 6. Reſcripta Imperatoris † contra rem in Camera judicatam, itemque Commiſſiones & juſſiones nihil prævalent, ſed executio rei judicatæ ab Imperatore & ſtatibus ſuſcipienda, *Ord. Cam. par. 2. tit. 35. & par. 3. tit. 51.* Idem obtinet in præjudiciis Parlamentorum, in quibus pariter propter reſcriptum Principis executio non ſuſpenditur, tradit Guid. Pap. *deciſ. Gratianop.* 420 *& deciſ.* 50. *num.* 2.

20 7. Reſcripta † gratiæ, vel ut noſtri loquuntur ad gratiam, ſunt annalia, reſcripta verò ad jus ſunt perpetua, neque uno aut alio tempore finiuntur, niſi eo ipſo, quo jus illud ad quod impetrata ſunt finiretur, & ita tractatum & deciſum in ſummo Sabaudiæ ſenatu teſtatur Ant. Fab. *in C. rer. in Sabaud. judicat. lib. 1. tit. 11. definit. 6.* [Lite pendente † nemini fas eſt, reſcriptum impetrare, quo is qui poſſidet, ſua privetur poſſeſſione vel in 21
ea turbetur, *c. 1. & 2. & ult. ut lit. pendent. tot. tit. C. ut lit. pendente non liceat Imperator. ſupplic. & ibi DD.* Cravet. *conſ. 1. pro gener. n. 3.* Matth. de Afflict. *deciſ. 354.* Marant. *diſp. 6. nu. 23. ubi allegat* Socin. *plenè tractantem, conſ. 38. vol. 1.* Alexand. *in l. nulli, 10 C. de judic.* Ant. Fab. *in C. rer. in Sabaud. judic. lib. 1. tit. 10. defin. 9. n. 1.* Paul. Chriſtinæ. *in C. deciſ. Belgicar. 73. tit. 21. vol. 1.* Joh. Azori. *Inſtitut. Moral. lib. 5. c. 24. q. ult. part. 1.* Ideoque poſſeſſio manuteneri debet etiam contra Fiſcum in ſua poſſeſſione per tradita Card. Tuſch. *pract. concluſ.* 381. *n.* 28. *lit.* I. Et quod litis pendentia † temporaliter 22
operetur tantum quātum ſententia in perpetuum, Idem Tuſch. *ibid. nu.* 29. Et lite pendente aliud impetrare merum attentatum eſt. In tantum ut nulla quoad hoc habeatur ratio tituli & unde quis poſſeſſionis cauſam nactus, Cravet. *d. conſ. 1. pro gener. n. 4.* Notat tamen Paul. Chriſtin. *alleg. ſup. loc.* Principi quotidiè pendente lite ſupplicationes porrigi & decreta obtineri, ubi videlicet ſubeſt æquitas pro re nata emergens, *nu.* 8. quæ tamen facta demum mentione litis pendentię & non aliter ſubſiſtunt, *nu.* 6.

Ad Principum † placita referuntur privilegia, *l.* 23
1. §. 2. & l. 3 ff de conſtit. Princ. l. 16. de legib. l. 52 in fin. C. de Epiſc. & Cleric. Pautmeiſter. *de jurisd. c. 4. n. 7. & c. 19 nu. 8*, de quibus ſequentes notentur obiter concluſiones.

1. Privilegia † ſolus Princeps ſummus, & cui is 24
dedit regulam dignitatem ac poteſtatem exercendi jura Principis, quoad ſubditos ſuos in ſuo territorio concedit Bart. *in l. infamem, 14. ff. de public. judic.* Zaſ. 5. *conſil. 1. num. 21.* Schurff. 3. *conſil. 18. num. 2.* Gail. *1. de pignor. cap. 6. nu. 10.* Joh. Goedd. *in reſponſ. juris, de reſtit. Baron. Vallend. nu.* 286. 287. [Joh. Azori. *Inſt. Moral. lib. 5 verſ. tertiò quæritur, part. 1.*]

2. Privilegii † datio arguit ſuperioritatem dantis, & inducit ſubjectionis ſpeciem in perſona impetrantis, Hoſtienſ. *in ſumm. tit. de privileg. auctor. reſponſ. 1 in cau. Finarienſ. nu.* 14. [Joh. Azori *inſt. Moral. lib. 5. cap. 22. verſ. quartò quæritur, part. 1.* Cravett. *conſ. 980. nu. 1. verſ. ſi quidem id Princeps* 25

pro-

Proprium eſt. Tib. Dec. *conſ* 8. *nu* 225. *vol.*1 Rulan. *de Commiſſ par.*4. *c* 3 *nu.*27. *lib.*2. Bernh. Græv. 2. *pract. concl.*1. *nu.*2. Et privilegium non ſubdito conceſſum, tranſit in contractum, Matt. de Affl. *deciſ.* 361. *nu.*10.]

26 3. Privilegium † per modum conventionis, aut ob benè merita conceſſum, ſine juſta cauſa revocari nequit. Acac. Enenk. Baro Hohenheim. *de privileg. lib.*3 *c.*8. Confer Gœdd. 4. *conſ. Marp* 16. *n.*323. *& ſeqq.* [Matt. de Afflict. *deciſ.* 128. *nu.* 10. *& in addition. lit. A.* Menoch. *conſ.* 2. *nu.* 139. Anthon. Quett. *conſ.* 12. *nu.* 8. Nicol. Reuſner. *conſil.* 1. *nu.* 65. *lib.* 1. Geil. 2. *obſer.* 60. *n.* 15. *& ſeqq* & ibid. Græv. 2. *concluſ.* 60 *in Coronid.* 1. Treutler. *conſ.* 59.
27 *num.* 56. *& aliquot ſeqq.*] Nam privilegium † per modum conventionis impetratum tranſit in contractum, & in eo idem ſtatui debet, quod de contractu, Bart. *in l.* 2. *num* 6. *ff. de jur. immunit.* Bald. *in l. qui ſe patris, nu.* 34. *C. unde liberi* Carol. Tap. *in l. fin. part.* 2. *c.* 9. *nu.* 3. *ff. de conſtit. Princip.* Jam verò contractus habent præſtationis neceſſitatē, etiam in perſona ſummi Principis, ut ſupra ſuo loco fu-
28 ſius deduximus. [Et quoties privilegium † pro pecunia conceditur, tranſit in contractum, Bald. *in l qui ſe patris, colum* 9. *C unde lib.* Jaſ. *in l.* 1. *col.* 5. *C. de jur. Emphyteut.* Afflict. *deciſ* 128. *numer.* 10. Confer Cacheran. *deciſ.* 90. *num.* 8. *& deciſ.* 139. *num.* 10. *& paſſim per tot.* Nicol. Everhard. Jun. *conſ* 1. *num.* 168. *volum.* 2.] Ex gratia verò conceſ-
29 ſum † revocari poteſt, per ea quæ tradit Carolus Tap *d. loco num.* 56 Covarr 3. *variar. reſolut.* 6. *nu.* 1 [Guid. Pap. *conſ.* 65. *dub.* . Gravet. *conſil* 241. *nu.* 2. Gylman. *in ſymphorem Tom* 2 *part.* 1. *vot.* 9. *nu.* 5. *& ſeqq* Cacheran. *d. deciſ* 90 *nu.* 15. vide Wehner. *in obſervation. verb.* auff Wolgefallen *pag.* 42. ubi quod tale privilegium ad placitum concedentis revocetur. Quamvis multò ſit verecundius & Majeſtate Principis dignius privilegium ut ſemel conceſſum, ſine cauſa non revocare, per tradita Nicol. Reuſner. 1. *conſ.* 1. *nu.* 177. cum hoc non ſit conveniens Principi, Matth. de Afflict. *deciſ.* 193.
30 *num.* 3.] Quod ſi ita privilegium datum ſit, † ut accipiens eo fruatur, quamdiu concedens voluerit, ipſique placuerit, etiam morte dantis extinguitur, *c.* 5. *de reſcript. in* 6. *l.* 4 *ff. locat.* Tap. *d. part.* 2. *c.* 3. *nu.* 5. [Contrarium tamen tuetur Wehner. *d. modo loco per text. in l. juriſperitos fin. de excuſat. tut. l. ſufficit, de condict. indeb.* Geil. *obſerv.* 60. *n.* 16. Confer quæ prolixè ea de re ſcribit Card. Tuſch. *pp. concl.* 751. *lit. p.* Et in dubio omne privilegium cenſeri irrevocabile, Cravett. *conſil.* 21. *numer.* 14. Treutler. *conſ.* 59 *nu.* 53. *& ſeq.* Non tamen prætereundum, † Privilegia aliquibus conceſſa, ſi ver- 31
gant in perniciem Reipubl. & bonum publicum impediant, imperiali auctoritate de ſtatuum imperii conſenſu, per legem pragmaticam caſſari poſſe, cujus rei exemplum præter alia habemus in der Müntzordnung Ferdinandi I. Cæſar. in Receſſ. Auguſt. de An. 1559. Wo aber jemand / weß Stands / etc. ubi omnia ſtatuum privilegia, ſi quæ ab anterioribus Imperatoribus quoad libertatem monetas cudendi nacti ſint, in quantum iſti ordinationi adverſantur, tolluntur & caſſantur.] Et ſi quis ad ſuam patriæque ſuæ perniciem abutatur privilegiis, tunc jure privatur, unde Zevecot. *in obſerv. Polit. ad Sueton in vita Iul. Cæſ. cap.* 5 *p.* 20. Ulterius obſerva, quod privilegium † immunita- 32
tis, ex gratia conceſſum perſonale eſt, & non tranſit in hæredes, *l.* 1. *§ fin & l ſemper § immunitatis, ff. de jur. immunit. l. form. § quanquam. ff. de cenſib. l. in honoribus, § vacationum. ff. de vacat. mun.* In dubio verò privilegium immunitatis perſonale cenſetur, & ſtricti eſt juris, vid. Geil. 2. *obſer.* 2. *n.* 13. ubi plura tradit de hoc themate. [vid. ibid Bernh. Græv. Card. Tuſch *pp. concl.* 746. *lit p.*]

4. Privilegium † competens ob aliquam qua- 33
litatem perſonæ rei vel officii, finita illa qualitate finitur, *l. ſi duas, 6 alias Athletæ, § gentium, ff. de excuſat* Johan. de Platea *ad l. Medicos,* 6. *num.* 2. *C. de Profeſſ* [vid. Geil *de arreſt. c* 10. *nu.* 9 *& ſeq.* tanto minus extenditur ad heredem extraneum. Geil. 2 *obſer.* 143. *nu.* 8. Joh. Azor. *inſtit Moral. lib.* 5. *cap.* 22. *q.* 6. *par.* 1.

5. Privilegium † clauſum in corpore juris ſem- 34
per eſt favorabilius eo, quod ex ſpeciali Principis gratia deſcendit, *l. in cauſa* 16. *ubi not. Dd. ff. de minor. l. Imperatores,* 29. *ff. de reb. auctor. judic. poſſid.* Ant. Fab. *in C. rer. in Sabaud. jud. lib.* 9. *tit.* 29. *defin.* 4. *n.* 1. *in not.*

6. Privilegium † alicui cum familia conceſſum, 35
locum habet, etiam ſi illa familia in magnam multitudinem excreſcat, Zaſ. *lib.* 1. *ſing. reſp c.* 15. ubi aliquot caſus recenſet & quando privilegia perſonam egrediantur, *vide eundem, d. loc. c.* 4. add. quæ tradit Geil. 2. *obſ* 1.

7. Privilegia † Principum licet largiſſimè ſint 36
interpretanda, *l. fin de conſtit. Princip l ex facto, in prin de vulg. & pupill. ſubſtit.* [Non tantum in his quæ ſunt ſecundum ſed etiam præter jus, Confer Vult j 1. *conſ. Marp.* 16. *nu.* 63. *&* 64. & per totum

illud conſilium paſſim de interpret. privilegiorum agitur. De lata & extenſa privilegiorum interpretatione, confer Goedd. 4. *conſ. Marp* 27. *nu.* 22 *&* *nu.* 68 *ubi quod abutendo perdantur. & nu.* 116. *ubi quod remiſſius privilegio utens ſibi præjudicet. add. eund. in conſ. ſeq.* 18 *ubi plura. de privileg. ſtatut.* eorumque interpretatione. De tota privilegiorum materia vid. quod late tradidit Henric. Klocke *in tractat. de contribut. c.* 16. *per tot.*] tamen in quantum reſpiciunt præjudicium, ſeu damnum tertii, ſtrictiſſimè interpretanda, *gl. in d. l. ſi. per tex. in l.* 2. *§. meritò, & §. ſi quis à Principe. ff. Ne quid in loco pub. add. l.* 40. *ff. de adminiſt. tut.* Geil. 2. *obſ. nu.* 14. Schrad. *de Feud. par.* 4 *c.* 1 *n.* 31. Ant. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud jud. lib.* 1 *tit.* 2. *defi.* 22. Nam conceſſio-

37 nes Principum † ſemper intelligendæ, *ſalvo jure tertii:* Jaſ. *in l. quo minus, n.* 11. *ff de flu.* Meichſ. *Tomo* 2. *l.* 1. *dec.* 6. *n.* 127 *f.* 662. [Grav. *conſ.* 349. *& cõſ.* 387. *n.* 9 Afflict. *dec.* 286. *n.* 3 Cacher. *deciſ.* 90. *n.* 11. Geil. 2 *obſ.* 1. *n* 14 Joh. Oldend. 1. *conſ. Marp.* 5. *nu.* 41. Vult. 3. *conſ. Marp.* 35. *n.* 160. Gylman. *in ſymph. Tom.* 2. *par.* 1. *vot.* 1 *n.* 22. 23 *f.* 25. Mynſ. 5. *obſ.* 31. *n.* Card. Tuſch *pp. concl.* 729. *lit. P. Et aliquot concluſionibus ſeqq.* ubi quatenus lata & quatenus ſtricta interpretatio privilegiorum obtineat multis agi-

38 tur.] Indeq; Camera † Imperialis non aliter Privilegiorum inſinuationem recipit *quàm ſalvo jure imperii & tertii,* ut factum in civitate A. Item cum tranſactione Burgundica teſtatur Auct. *deciſ. Camer. verb privilegium f.* 273 [Geil 2. *obſ.* 127. *n.*

39 7.] Et in ſequenti formula decernitur † ſuper inſinuatione: In Sachen begehrter inſinuation privilegii: iſt daſſelbige/ doch vorbehaltlich deß H. Rö. Reichs Ober- vnd Gerechtigkeit/ auch månniglichs intereſſ. vnd Einrede dargegen zu jeder zeit vorzubringen/ ſo viel Recht hiemit angenommen/ darüber der geſtalt Vrkund erkennt/ auch N. N. der Collation vnd gebettener reſtitution Original halben/ ſein Begeren zugelaſſen. Et ita decretum in Camera 26 Junii An. 89. in inſinuatione privilegiorum Marchionis G F B.

40 8. Privilegiorum † interpretatio ad ipſum Principem tanquam auctorem pertinet, *d. l. ex facto.* 43. *ibi:* Beneficia quidem Principalia ipſi Principes ſolent interpretari, *ff. de vulg. & pupill. ſubſt. l. Neratius,* 191 ibi, quem tamẽ modum eſſe beneficii ſui vellet, ipſius æſtimationem eſſe, *de reg. jur. l. fin.* C. *de Leg. c. cum veniſſent de jud.* Decia. *conſ.* 101. *nu.* 7. Gylm. *lib.* 2 *rer. in Cam. jud. deciſ.* 4. *n* 7. [Treutl. *conſ.* 59. *n.* 3. *& ſeqq.* ubi id multis firmat, Card. Tuſ. *pp. concl.* 737. *lit. P.* Joh. Azor. *inſt. moral. lib.* 5. *c.* 23. *in pr part.* 1. ubi multa notabilia de privilegii interpretatione reperies.]

Ut interpres ita † & judex ipſe eſt Princeps ſuper Privilegiis ſuis, *l. cum de novo, C. de leg. cap.* 1. *de Leg. Corrad. in uſib. Feud.* Bal. *in prælud. Feud. n.* 18. 41

Sed quia Camera † quoad juriſdictionem contentioſam vices Principis ſuſtinet, ideoque, quando 42 de validitate ac ſubſtãtia privilegii non dubitatur, nec de mente ac interpretatione ejus agitur, Camera etiam Imperialis judex erit, Geil. 1. *obſ.* 1. *n.* 7. *&* 13. etiamſi litigantes † non immediatè imperio 43 ſubſint ſed alicujus inferioris Principis, vel ſtatus imperii ſint ſubditi. Auct. *deciſ. Cam. in d. verb privilegium, § ſi quisquam, ubi ita obſervatum refert in cauſa* D. Glocken *contra* D. Eggelsbach, & in aliis multis cauſis. Et ſæpiſſimè in Camera agitur ob pœnam privilegio inſertam, contra violatores, & decernitur citatio ad vidẽdum, ſe incidiſſe in pœnam privilegii, ad quos tamen proceſſus obtinendos, ſupplicans multa requiſita ad unguem obſervare debet, quæ recenſet idem Auct. *deciſ.* alias enim Proceſſus denegantur, adde quæ ex eod. & Geil. tradit Sixtin *de regal lib.* 1. *c.* 8. *n.* 7 *& ſeqq.*

9. Privilegia † non inſinuata judici, neq; parti, nihil proſunt, Rom. *conſ.* 330. *nu.* 19 *per l. ſi quis* 44 *divinam, C de acqu. dull. lib.* 11 Andr. Geil. 1. *obſ.* 1. *n.* 11 Nam privilegium † eſt quaſi lex priva ſeu ſin- 45 gularis, *l.* 16. *de leg.* [*c. privilegia diſtin.* 3 *c. Abbate, de V. S.* Card. Tuſch. *pp. concl.* 727. *lit. P.*] quæ cum ad univerſos non pertinet, nec etiam ab univerſis ſciri poteſt. Non enim ſunt generalia juſſa, neque de univerſis civibus, ſed de ſingulis concepta. Quocirca privilegia † potius vocari debent, quia 46 veteres priva dixerunt, quæ nos ſingula dicimus, Budæ. *in annotat. ſuis pandect. ad l. legis virtus, ff de leg.* Hinc Cicero legum de proſcriptione ſua latam appellat privilegium, quaſi legem de privo, hoc eſt, ſingulari homine latam, ut docet Gell. *in* 9. *noct. Attic.* & ipſe Cicero *lib.* 3. *de Leg.* quod tamen privilegium fuit pœnale, de quo hic non agimus, ſed potius de eo, † quod eſt prærogativa & 47 indultum Principis beneficio conceſſum. Indeq; regulariter eorum ignorantia † præſumitur, *text.* 49 *in l. plurimum, ff. de jur. & fact. ignor. l. fin. ff pro ſuo.*

In Camera proceſſus † ſuper privilegio non 50 decernuntur, niſi privilegium Cameræ & parti prius inſinuatum ſit. Et ſi forte Cameræ non eſt inſinuatum, tunc ipſum originale unà cum ſupplicatione exhibere & ſimul narrari debet, id parti

partiritè inſinuatum eſſe, cui tamen narrationi ſtatur, & de veritate ejus in proceſſu cognoſcitur. Hoc ſi omittatur Proceſſus non decernuntur. Et privilegia Cameræ inſinuata tranſſumptione opus non habent, per ea quæ notat Ruland. *de Commiſſ. p.2. lib.5.c.16.ſub n.3.* [Et ita in Receſſu Spirenſi de An.1570.§. Wir ſetzen / Ordnen / ꝛc. expreſsè cautum quod Principes & ſtatus imperii privilegia ſua de non Appellando infra certam ſummam, præfinito tempore inſinuare Cameræ imperiali
50 debeant.] In ſupplicatione † verò pro inſinuatione recipienda ita peti ſolet, narratis præmiſſis: Als vbergibt / præſentirt / inſinuirt / vnnd notificirt Anwald in beſter Form berührtes privilegium in originali mit vnterthäniger Bitt / E. F. G. wolle daſſelbige inſinuirt / notificiert / gnedig auff vnd annehmen / dz Richterliche Decret vnd Auctoritàt darüber interponirn / ſeinen Principalen vber ſolche præſentation / inſinuation vnd certification glaubwürdigen Schein vnd Vrkund mittheilen / vnd den Leſern befehlen laſſen / daß ſie angeregt Privilegium in hierzu verordnete Bücher / vnnd deß Reichs Matricul abſchreiben / ſolche Abſchrifft mit dem Original conferiren / vnd facta collatione daſſelbige widerumb herauß folgen laſſen / E. F. G Hochadeliches / milrichterliches Ampt vnterthänigẽ fleiſſes / darüber anruffent. Et ita etiam Academiæ Gieſſenæ privilegia poſt publicationem, Cameræ Imperiali fuerunt inſinuata. Nota tamen quod in Ca-
51 mera † à privatis inſinuationes non acceptentur, ut præiudicio firmat Andr. Geil. 1.*obſ.1. num.* 10. Etiamſi Nobiles ſint, qui ſua privilegia inſinuari petunt, ut præiudiciis firmat Auct. *Dec.Camer in dict.verb.privilegium.§.ſi Nobiles.* [Coro-
52 nidis loco notanda eſt maxima Politica: † Quod nimia privilegia ſubditis indulta, perpetuam ipſis materiam litis & contentionis præbeant adverſus ſuosmet principes, ut de Gandavenſibus refert & firmat Philip Cominæ. *lib.8.Comment.* Item Froſſard. *lib.2.hiſt. ubi agit de occaſione Belli, Flandrici exinde orti.* De hac Reſcriptorum & privilegiorum materia, vid. quæ per varios caſus & concluſiones comportavit Alexand. Trentacinq. *var. reſolut. lib.1.tit.de Reſcript. & Privileg. Reſol.1. & ſeqq. per tot.* Item Johan. Azor. *inſtitut. moral. lib. 5. cap. 22.23, & ſeq. part.1.* Klock. *de contribut. ca.16.n.2 & ſeqq.*

***

CAPUT IX.

DE CONSVETVDINE SEV IVRE nonſcripto.

SUMMARIA.

1. *Conſuetudo quid? Non tàm verbis, & ſuffragio, quàm rebus ipſis, & facto inducitur.*

2. *Quæ ab eadem procedunt cauſa efficiente, parem producunt effectum, modò cauſa æquabiliter operetur. Facta magis probant voluntatem, quàm verba.*

3. *In conſuetudine non tàm origo conſideratur, quàm notitia, & uſus populi* 4. *Conſuetudinis Principium, & origo, tanquam in vetuſtis, facilè ignoratur.*

5. *Conſuetudo ultrò ſuſcepta, magno omnium favore: Leges verò imperantur etiam invitis.*

6. *Conſuetudo æquiparatur regia auctoritati, imperiali juſſioni. Et quod Princeps poteſt poteſt & conſuetudo, obtinet vim veritatis, dirigit, ac informat omnes actus mundi.*

7. *Certâ lege à contrahentibus non abjectâ, obſervatur conſuetudo publica, aliquando etiam viciniæ. Hoc videtur tacitè actum inter partes, quod eſt conſuetum.*

8. *Ad conſuetudinem requiritur* 1. *Rationabilitas.* 9 *Quæ conſuetudo rationabilis dicatur de jure Pontificio?* 10. *Quæ de jure Civili? Salus populi ſuprema lex.*

11. *Conſuetudo ratione carens corruptela potius, quàm conſuetudo dici meretur, ipſoq; jure irrita.*

12. 2. *Actuum frequentia, judicialium, & extrajudicialium.*

13. *Rerum judicatarum auctoritas, non inducit conſuetudinem, ſed inductam probat.* 14. *Solus conſenſus facit conſuetudinem In his quæ ſolo conſenſu conſiſtunt, judicis præſentia non requiritur.*

15. *Conſuetudo à lege non differt, niſi tanquam tacitum ab expreſſo.* 16 *Limitatur non procedere, ſi conſuetudo cum lege ſcripta, vel ratione pugnet.*

17. *Actus ad probandam conſuetudinem debent eſſe conformes Ex actibus variis & difformibus non inducitur conſuetudo* 18. 3. *Temporis vetuſtas, quæ quanto annorum ſpacio circumſcribatur, judicis arbitrio relinquendum.*

19. *Allegans conſuetudinem eam probare debet, quia eſt facti, & quidem plenè, ac formiter.* 20. *Nec ſufficit generatim conſtare de ea, ſed demonſtranda eſt in ſpecie ſpecialiſſima, & individuo.*

21. Conſuetudo tantum habet de potentia, quantum probatur de uſu.

22. Etiam probandum caſum in lege comprehenſum extitiſſe, & contrarium obſervatum fuiſſe. Lex non per non uſum, ſed per contrarium tollitur uſum.

23. Notorium relevat ab onere probandi, & ſeipſum oſtendit. Allegandum tamen. R. levat ab onere probandi, non verò ab onere allegandi.

24 Doctori atteſtanti de conſuetudine non creditur, Nec judici, nec Principi. Conſuetudo non ex arte diſcitur. ſed uſu obſervatur. 25. Quæ facti ſunt prudentiſſimos fallere poſſunt. Et in dubiis facti etiam Principes errare poſſunt.

26. Conſuetudo quæ eſt contra jus non extenditur de loco ad locum, nec de perſona ad perſonam, nec de re ad rem. 27. Effectus conſuetudinis eſt. 1. Imitari legem. Tantum valet conſuetudo, quantum lex ſcripta. 28. Sicut is, qui legibus contravenit, delinquit, ita & qui conſuetudini. Nec libellus formandus, nec ſententia ferenda contra conſuetudinem.

29. 2. Interpretari legem. Optima legum interpres conſuetudo.

30. 3. Confirmare legem. Leges firmantur, dum moribus utentium comprobantur. Conſuetudo practica Magiſtra.

31. 4. Derogare legi.

32. 5. Abrogare legem. 33. Conſuetudo vitæ humanæ omni lege valentior. 34. Derogatio fit in parte, abrogatio in toto.

35. Ratio dubitandi. Contraria ſunt imitari legem & tollere, interpretari, & derogare.

36. Ratio decidendi Conſuetudo aut eſt ſecundum legem, & ejus effectus eſt interpretari, & confirmare legem, aut præter legem, & ejus effectus eſt imitari legem. Aut contra legem, eſtq; ejus effectus abrogare, & tollere legem.

37. Lege abolitam conſuetudinem volente, majorem legis, quàm conſuetudinis vim eſſe oportet. Idem obtinet in Principe.

38. Conſuetudo injuſta, ſi publica, excuſat à pœna, ſecus, ſi privata.

1 CONſuetudo † eſt jus non ſcriptum, quod uſus
populi diuturnus pro Lege cuſtodivit, Donell. 1. *Comm.* 10. vel quod in morem vetuſtas vulgi approbatione perduxit, Duar. *de Legib. c.* 11. [Cōfer J. Azor. *inſt. moral. lib.* 5. *c.* 17. *in pr. part* 1. [Nihil ſiquidem intereſt ſuffragio populus voluntatem ſuam declaret an rebus ipſis & facto, *l.* 32. *ff. de Legib.* non enim tam verbis & ſuffragio, quam rebus ipſis & factis inducitur, Erneſt. Cothm. 1. *conſ.* 16. *n.* 4. *& ibi allegati.* Itaque cum ipſæ leges nulla alia
ex ratione nos teneant, quàm quod judicio populi receptæ ſint, *d. l.* 32. § 1. Quæ itaq; ab eadem proce-
dunt cauſa † efficiente parem producunt effe- 2
ctum, modò cauſa æqualiter operetur, Jaſ. *ad d. l.* 32. *nu.* 32. Imò facta magis probant voluntatem quàm verba, *l. ſi tamen*, 48. *ei qui de ædil. dict.* Weſ. *conſ.* 52. *n.* 17. & tantò fortior inducitur conſenſus ex facto, quantò potentior eſt actus facti, quàm actus verbi, J. Crot. *in l. ſciendum, nu.* 21. *de V. O. Dd. in l. non tantùm.* 5. *alias Paul. ff. rat. rem. hab.* Ant. Fab. *in Conſult. de Ducat. Montuſ pag* 168. Et verba ſæpè contra mentem loquentis proferuntur, quod de facto dici non poteſt, Weſ. *d. conſ.* 52. *nu.* 17. Jaſ. *ad d. l.* 32.

In conſuetudine † non tam origo conſidera- 3
tur, quàm hoc, an in notitiam & uſum populi pervenerit, Weſ. *in paratit. ff. de Legib. n.* 9. Nam con-
ſuetudinis Principium & origo † tanquam in ve- 4
tuſtis facilè ignoratur, *l. ſi arbiter.* 28. *de probat.* neque auctor certus citari poteſt, ſed imprudentibus quaſi ſeſe inſinuat, voluntates populi obſcurè primùm, deinde apertè ſibi conciliat: poſtremò tantum acquirit auctoritatis & gratiæ, ut regnet & dominetur lege potentius; non quaſi poteſtatem majorem habeat, quàm lex ipſa: Sed jure quidem æqualem, gratia & benevolentia tum acceptio-
rem, tum ſtabiliorem. Non enim † juſſa fuit un- 5
quam, aut imperata, ſed ultrò ſuſcepta & quaſi evocata, magno omnium favore: Leges verò imperantur etiam invitis, ut eleganter docet Connan. 1. *Comment.* 10 *nu.* 5. [Confer Oldend. 2. *conſ. Marp.* 5. *n.* 112. *Et claſſ.* 1. *act* 2. *verſ itaq;.*].

Unde non immeritò conſuetudo † æquipara- 6
tur Regiæ auctoritati, Alberic. Riminald. *conſil.* 135. *verſ. ita quod licet*, *vol.* 2. Imperiali juſſioni, Schurff. 1. *conſil.* 72. *nu* 29. [Et quæ poteſt Princeps, poteſt & conſuetudo, Mynſing. *obſerv.* 24. *cent.* 4. Lex eſt Regina ut dixit Chryſippus & Martianus JC. *in l.* 2. *de Legib.* Conſuetudo autem eſt Tyrannus ut dixit Pindar. VVehner. *in pp. obſerv. verb.* Gewonheit/ *p.* 229.] Fortior & potentior eſt ſtatuto, facitque illud ſilere, Cravett. *in tractat. de antiquit. temp. prim. part. in pr. n.* 41. Menoch. 1. *arbitrar. caſ.* 71. *nu.* 49. & ſi hominum memoriam excedat privilegio validior, *l.* 1. *§. fin. ff de aqu. pluv. arcend. l. hoc jure. §. ductus, ff. de aqu. quotid. & æſtiv.* Sixtin. *de regalib. lib.* 1. *c.* 5. *num.* 132. obtinet enim vim veritatis, *L.* 1. *& ibi gl.* Bald. & Sichard. *C. de ſervit.* Geil. 1. *obſerv.* 58. *num.* 7. & dirigit ac infor-

informat omnes actus mundi, Molin. *in Commentar. C. lib. 1. tit. 1. concl. de ſtatut. & conſuet. localib.* [Anton. Fab *in C. rer. in Sabaud. jud. lib. 4. tit. 7. de-*
7 *fin. 21* [Indeque † quoties à contrahentibus certa lex contractui adjecta non eſt, obſervatur conſuetudo publica, *fac l. ſemper in ſtipulationibus de reg. jur.* Sichard. *ad d. l. 1. Cod. de ſervit. n. 7* [etiamſi expreſsè hoc dictum non ſit, Geil. *de arreſt. c. 7. nu.* 9. Matth. de Afflict. *deciſ. 91. n. 13.* ubi dicit hoc videri tacitè actum inter partes quod eſt conſuetum.] Non ſolùm regionis, ſed aliquando etiam viciniæ, per ea quæ tradit Zaſ. 1. *conſil. 15 num. 27.* VVeſenb. *conſ 95 n. 23.*

8 Ut autem conſuetudo † procedat, primò requiritur, ut ſit rationabilis, *c. conſuetudo diſtinct. 1. cum*
9 *ſimilib.* jure autem Pontificio † rationabilis illa conſuetudo dicitur, quæ non nutrit peccatum, nec tendit contra libertatem Eccleſiæ, *c. fin. x. de conſuet. c. Eccl. S. Mariæ, x. de conſtit.* [Confer Joh. Azor. *inſtit. moral. lib. 5. c. 17. verſ. Mihi tamen videtur, part. 1.*] Jure verò civili † illa dicitur ratio-
10 nabilis conſuetudo, quæ bono publico nō refragatur, & privatorum utilitati providet. Confer Menoch. 2. *arb. judic. caſ. 82. n. 7.* quia ſalus populi ſuprema Lex eſt. [Item quando introducentes & obſervantes exiſtimant illa eſſe bonas & moribus ſuis convenientes, quod pro ratione quidam eſſe exiſtimant, licet iniquitatem aliquam contineant, ut poſt Bald. *in l. non omnium de legib.* Tiraquell. *de utroq; retract. in præfat. n. 75.* ſcribit VVehner. *in obſ. d. verb.* Gewonheit. Modò tamen illa iniquitas utilitatem tantum, non verò honeſtatem publicam tangat aut contra bonos mores tendat.]

11 Quæ itaq; conſuetudo † ratione caret, corruptela potius quàm conſuetudo dici meretur, *c. mala conſuetudo diſt.* 8 & ipſo jure caſſa & irrita, *Auth. Caſſa, C. de SS. Eccleſ.* P. H. O. *Carol. V. artic. 207. & 219.*

12 2. Requiritur † actuum frequentia, tam judicialium, quàm extrajudicialium, Jaſ. *ad l. 32. nu. 51. & ibid.* Bart. Menoch. 1. *arbitr. caſ 83.* [Mynſing. 6. *obſ. 41. num. 7. 8.*] quæ actuum frequentia
13 † non tam ad inducendam, quàm ad probandam conſuetudinem pertinet; quia rerum judicatarum auctoritas non inducit conſuetudinem, ſed inductam probat. Anton. Fabr. *ad l. 35. de Legib. fac. l. 38. eod. tit.* ubi conſuetudo à rerum judicatarum auctoritate per voculam, *aut*, ſeparatur, vid. Cujac. 20. *obſervat.* 1. Solus namq; con-
14 ſenſus † facit conſuetudinem, quia non ſolum judicialibus, ſed etiam extrajudicialibus actibus probatur; quia in his quæ ſolo conſenſu conſiſtunt judicis præſentia non requiritur, *l. ſive apud acta, C. de tranſact.* Jaſ. *ad d. l. 32. num 51.* [vid. hac de re diligentiſſimè comportata à Jacob. Schult. *quæſt. 76. per tot. lib. 2.* Et ita votando tenet Referens apud Meiſchner. *deciſ. Camer. 9. n. 166. & ſeq. Tom. 3.* ubi pulcram hanc ſubjicit rationem. Quod conſuetudo † à lege non differat, niſi tanquam 15
tacitum ab expreſſo, ideoque ſicut lex inducitur abſque actu judiciario expreſsè, ita & conſuetudo, per tradita Bart. *num. 13. & aliorum in l. de quibus, ff de Legib.* Idem Meiſchner. *deciſ. 14. nu. 175. 178. d. Tom.* Idque aliquot præjudiciis firmat Ruland. *de Commiſſar. part. 4. lib. 3. cap. nu. 15.* Et communem dicit Geil. 2. *obſ. 31. num.* 8. Bernh. Græve. *ibid. n. 18. & ſeqq.* ubi id multis auctoritatibus & declarationibus illuſtrat, Mynſinger 6. *obſ. 41. nu. 15. 16.* Quod tamen limitatur non procedere à quibuſdam. † Si conſuetudo cum le- 16
ge ſcripta, vel ratione pugnet, Joh. Oldendorp. 1. *conſil. Marp. 3. nu. 13.* Confer Cothman. 5. *conſil. 1. num. 493.* ubi quàm plurimos pro hac limitatione adducit auctores. Hi verò actus ad probandam conſuetudinem adducti, † debent eſſe con- 17
formes, ſiquidem ex actibus variis & difformibus non inducitur conſuetudo, Bart. *in l. ſolent, §. non verò, ff. de offic. proconſ. n. 4. verſ. ſed ſi fuerit difformis,* Rot Rom. *deciſ. 72. n. 28. part 2. in noviſſ.* Crav. *cōſ. 96. n. 15.* Zaſ. *conſ. 5. n 61. lib. 1.* Matth. Berlich. *deciſ 74. n. 2.* ubi hos & alios ad hoc allegat. *Et n. 6. & ſeqq.* ubi quod etiam unicus actus contrarius & difformis ante completam præſcriptionem, perfectionem impediat.]

3. Requiritur temporis vetuſtas, quæ quanto 18
annorum ſpatio circumſcribatur, non convenit inter Dd. communior eſt ſententia, id relinqui judicis arbitrio, Menoch. 2. *arbitr. caſ. 83. num. 6.* Geil. 2. *obſ. 31. num. 2.* Coraſ. *ad d. l. 22. de Legib. & ibid.* Ant. Fab. (Vult. 1. *conſ. 33 n. 64. & ſeq.*)

Allegans autem conſuetudinem † eam pro- 19
bare debet, quia facti eſt, *l. 1. C. quæ ſit long. conſuetud.* Bald. *in prælud. Feud. num. 4.* (Maſcard. *de probat. concluſ 427. nu 3.* Cævall. *in ſpec. com opin. q 368.*) Anton. Fab. *in C. rer. in Sabaud. judic. lib. 8. tit. 33. d. fi. 1. num 4. in notat.* (Et quidem plenè, Cravett. *conſil 325. num.* 1. Meiſchner. *deciſ. Cam. 14. n. 45. Tom. 3.* ac formiter, Pariſ. *conſil. 25. n. 36. part. 4.*) Nam multi aliquando credunt conſetudinem & aberrant, Cyn. *ad l. 2. C. quæ ſit long.*

quem allegat Meiſchner. *Tom.3. deciſ.14.num.43.* [Vultej *1.conſil. Marp.33.nu.33.& ſeq.junct.n.63*]
20 nec ſufficit generatim † conſtare de ea, ſed demonſtranda eſt in ſpecie ſpecialiſſima & in individuo, ſuper quo quæritur eam obtinere, per ea quæ tradit Schrader. *in tractat. Feud. part.10.ſect. 20.n 276.* VVeſenbec.*conſi.54.n.37.*Cravett.*conſ 69 num.4.*
21 quia conſuetudo † tantum habet de potentia, quantum probatur de uſu, Bald. *in l. fin n.9.C.comm. utrius*, Erneſt.Cothm.*1.conſil.16. numer.4 & ſeq.* [M.Anton.Natt.*conſil.502 nu. 40* Cacheran.*deciſ.29.num.16.*] & modò eſt alba, modò nigra, Rom.*ſing 367* Meiſchn. *Tom 3.deciſ.14 nu.44.* Et non ſufficit aliqualiter conſtare de ea, ſed plenè probanda eſt, Cravett.*conſ.325. n.1.* præſertim in iis quæ litis deciſionem reſpiciunt, Rebuff.*tom.3.de conſuet & uſu art.2.gl.2.nu. 15.* Bart *in l.2.q.27.ad fin.C.quæ ſit long.conſuet.*

22 Nec ſufficit † etiam ſola probatio non uſus, ſed neceſſe eſt, ut probetur & caſum in lege comprehenſum extitiſſe & contrarium obſervatum fuiſſe, Cyn *ad d.l.2.* Schrader.*in tract.Feud. dict. part.10.ſect.20.nu.155.* [Honded.*conſil.110.nu. 22.vol.1.* Nam lex non, per non uſum, ſed per contrarium tollitur uſum, Bart.*in §. antea in proœm.Digeſt.*Felin *in c.1.verſic limita ſecundo,de Treug.& pac.* Farinac.*1.conſil.30.num.108.* Idque infinitis auctoritatibus firmat Jacob. Schult. *qu. 69 nu 66.lib 2.* adde etiam notata à me *in tract. meo de Retract. Municip. quæſt.1.'num.33.*]unde ſi civitas per mille annos non uteretur lege ſcripta, quia forte non evenit caſus, non tollitur lex, quia requiritur non uſus habens actus contrarios Jaſon.*ad d.l 32.num.33.de Legib.* vid. quæ de probatione conſuetudinis tradit Cacheran. *deciſ.Pedemont 99.num.7 8 9.* Hieron. Schurff. *3.conſil.47 per tot.* [Jacob.Schult *d.quæſt 69.num. 66.lib 2.*]

23 Fallit autem hæc traditio † ſi conſuetudo ſit notoria; quia notorium relevat ab onere probandi, & ſeipſum oſtendit, ac nulla tergiverſatione celari poteſt, Valq. *in præfat.illuſtr.controverſ.num.25.& lib.1.controverſ.c.2.* [VVeſenbec. *conſil.13 num.62.*] Allegari tamen debet; quia licet notorium relevet ab onere probandi, non tamen relevat ab onere proponendi & allegandi, *gloſſ.ſingul.in Clement. appellanti de Appellat.* Bart.*in l.1 in fin.de except.*Jaſon *in dict.l.32.nu.88. de Legib.* [Mynſing *6.obſ.3.num.4.*Vult.*conſ.Marpurg.29.num.56.*] Doctori autem atteſtanti † de conſuetudine non creditur, Schrader. *tractat. Feud.part.1.quæſt.1.num.5.*Jaſon *ad d.l.32 num.89.* Et hanc communem eſſe ſententiam poſt Curt. teſtatur Coler *de Proceſſ. execut.part 3. cap.11. nu. 27.* [Quia conſuetudo non ex arte diſcitur,ſed ex uſu obſervatur, Vultej.*1.Feud.cap.10.nu.5.in fin.* Et de hac quæſtione vide etiam Cacheran. *deciſ. 141.*Mynſing.*6. obſ.68.* Honded.*1.conſil.110 n 19.* vid. quæ notanter ſcribit Erneſt. Cothm. *5. conſ. 1.num.448 & ſeqq. & num.456.*ubi quod nec judici atteſtanti de conſuetudine credatur, *per allegata ibid. & in ſeqq.* ubi de probatione conſuetudinis omninò videri poteſt. Item quod nec Principi de ea atteſtanti credatur, vid. Meiſchner. *deciſ Cam.14. num.62. & ſeqq.Tom 3* & valdè notanter Jacob. Schult.*quæſt. 77. lib. 3. & ibid.num. 26.& ſeqq.* ubi quæ de Notorio dicta reſtringit ad notoria facti permanentis.] Quæ enim facti ſunt
† prudentiſſimos quoſque fallere poſſunt, *l.2. de jur. & fact. ignor.* & in dubiis facti etiam Principes errare poſſunt, *cap.1. de conſtit.in 6.* Doctores autem ſimpliciter de conſuetudine atteſtantes, intelligendi ſunt, de loco in quo domicilium habent vel diu verſati ſunt, Natt.*conſil.218.nu.4. lib.1.* Menoch.*conſil.258.num.23.* Vincent. Honded.*conſil.101.num. 39.* Roſenth.*de Feud. c.9.concluſ.7.gloſſ.b.*[vid tamen Johan. Gœdd. *3. conſil. Marp. 32. num.186. & aliquot ſeqq.*ubi hanc traditionem multis declarat, & limitat non procedere in conſuetudine quæ nō contra ſed ſecundū jus commune eſt. Hujus occaſione etiam notandum, † quod conſuetudo quæ eſt contra jus,non 26
extenditur de loco ad locum, nec de perſona ad perſonam, nec de re ad rem, & obtinet id quod præſcriptionibus uſuvenit, tantum cenſeri præſcriptum, quantum poſſeſſum. Felin. *in c.auditis, col.5. de præſcript.* Jaſon. *ad l.de quibus,num.11.de Legib.* Marant.*diſp 9.num.31.*Pariſ. *conſil.25.nu. 26.* Et in hiſce unaquæque provincia dicitur abundare ſuo ſenſu per tradita Matth. de Afflict.*deciſ 404.n.6.*]

Effectus conſuetudinis † eſt. 1. Imitari legem, 27
tam quoad juris auctoritatem, quàm pœnam transgredientium, *§. ſine ſcripto, Inſtit.de I.N.G. & C.* tantum enim valet conſuetudo, quantum lex ſcripta, ut ſupra dictum. Quamobrem ſicut delinquit † is, qui legibus contravenit, *cap 2.&* 28
ibi Dd. x.de major. & obed. ita ille qui conſuetudini, *Felin. cap.1.colum.9 x.de conſ* & utriuſque tranſgreſſor punitur, *cap, in his diſtinct. 4. gloſſ.in cap.*

25 (margin, beside "† prudentiſſimos")

cap. ex literis, x. de conſuet. [Tiraquell. *in præfat. de retract lignag num.* 75. ubi & Bald. ſcribit, facientem aliquid contra conſuetudinem peccare, mortaliter.] Ideoque nec libellus formari nec ſententia ferri debet, contra conſuetudinem, Abb. *in c.* 1. *& ib.* Felin. *nu.* 4. *x. de ſentent. & re jud.* niſi litem ſuam facere velit, Jaſon *ad d. l.* 32. *nu.* 7. *de Legib.*

29 2. Effectus † eſt interpretari legem, quia optima legum interpres conſuetudo, *l.* 37. *de Legib.* [Confer Johan. Azor. *inſtit. moral. lib.* 5. *cap.* 17. *verſ. Tertiò quæritur, quam vim habeat conſuetudo part.* 1.]

30 3. Effectus † eſt confirmare legem; quia leges firmantur, dum moribus utentium comprobantur, *c in iſtis diſtinct.* 4. Hinc conſuetudo Practicæ Magiſtra dicitur, Zaſ. *ad l. contumacia. n.* 12. *ff. de re judic.* [Meiſch. *deciſ.* 14. *numer.* 27. *in fin. & ſeqq. Tom.* 3.] & actus conſuetudinarii ſunt actus practici, Bald. *ad l quicunq, C. de ſerv. fugit.* [Graevæ. 2 *pract concluſ* 60. *in Coron.* 2. Meiſchn. *deciſ.* 1. *n.* 4 *Tom.* 3.]

31 4. Effectus † eſt derogare legi, quando ſalva manente ſubſtantia legis, in aliqua circumſtantia eam tollit.

32 5. Effectus † eſt legem abrogare, ſi videlicet contrarium, quàm quod lege cautum ſit inducat. Et hinc eſt, quod conſuetudo † vitæ humanæ lege omni ſit valentior, Duarr. *ad l.* 1. *§. eſt autem pactio, de pact.* quæ Chymica arte nigrum in album conficit, Andr. Knich. *de veſtitur. pact. lib.* 2. *c.* 4. *nu.* 160. Derogatio † autem fit in parte, abrogatio in toto, *l. abrogatur de verb ſign.* Sichard. *ad l.* 2. *nu.* 5. *C. quæ ſit long conſuet.*

33

34

35 Pro ratione dubitandi † facit, *l.* 2. *Cod. quæ ſit long. conſuet.* quæ dicit conſuetudinem non tanti valere ſui momento ut legem vincat vel rationem, 2. *fac. Auth. Caſſa, Cod de Sacroſanct. Eccleſ. Auth. Navigium, Cod. de furt. & ſerv. corrupt.* 3. fac. quod hi effectus ſibi ſint contrarii. Contraria namque ſunt imitari legem & tollere, interpretari & derogare.

36 Pro ratione † decidendi, notanda elegans Bart. *diſtinctio ad l. de quibus, num.* 8. *ff. de Legibus & in repetit. ejuſd. nu.* 5. Aut enim conſuetudo eſt ſecundum legem: aut præter legem: aut contra legem: ſi conſuetudo eſt ſecundum legem, virtus ejus eſt interpretari & confirmare legem *juxta d. l.* 37 *de Legibus.* Si eſt præter legem, tunc ejus effectus eſt imitari legem, auctoritate, ratione & obligatione, ut tantum valeat conſuetudo quantum lex. Si verò contra legem eſt, tunc aut eſt contra legem divinam & naturalem in totum, & nullam neque diſpoſitivam, multò minus abrogativam vim obtinet: [vid. Johan. Azor. *inſtitut. moral d. lib.* 5 *c.* 17. *part.* 1. *verſ. ſecundò quæritur an conſuetudo vim habeat contra jus divinum.*] aut contra legem humanam merè poſitivam, & tunc ſi ei contraria ſit & in viridi obſervantia poſita, eam abrogandi vim habet, niſi lex illa in ſpecie diſponat nullam contra eam induci poſſe conſuetudinem, aut etiam inductam improbet. qualis eſt caſus *in dict. Auth. Caſſa, C. de SS. Eccleſ. in d. Auth. Navigia. Cod. de furt. & ſerv.* Et ita tradit Bart. *alleg. ſupra loc.* Non enim dubitandum eſt, † ſi abolitam lex velit conſuetudinem, majorem legis, quàm conſuetudinis vim eſſe oportere, Boër. *dec.* 1. *nu.* 49. *c. quia propter de Elect.* [quod multis proſequitur Regner Sixtin. *conſil.* 9. *n.* 10. *vol.* 1. idem obtinet in Principe tanquam lege animata conſuetudinem tollente & caſſante per tradita Natt. *conſil.* 636. *n.* 53. Geil. 2. *obſ.* 31. *nu.* 6.] & ita ſummum Sabaudiæ Senatum pronunciare teſtatur Anton. Fab. *in C. rer. in Sabaud. judit. lib.* 8. *tit.* 33 *def.* 4. 37

Nota etiam finaliter quòd conſuetudo † injuſta ſi publica ſit, excuſet à pœna, ſecus ſi privata, per ea quæ poſt alios à ſe allegatos tradit Dan. Moller. 3. *ſemeſtr. c.* 2. [Farinac. *conſil.* 30. *ſub num.* 133. Sixtin. 2. *conſil. Marpurg.* 16 *n.* 41. Et notanter vid. Bernhard. Grævæ. 2. *pract. concluſ.* 8. *conſiderat* 1.] 38

CAPUT X.
DE STATUTIS.
SUMMARIA.

1. *Statuta municipalia civitatum, & collegiorum approbatorum juris vim obtinent.*
2. *Statuta condere, quatenus juriſdictionis, aut meri, vel mixti ſit imperii?*
3. *Civitates provinciales, aliaq; univerſitates, & collegia approbata de ſuis rebus & negotiis ſtatuta facere poſſunt.*
4. *Limitatio Populus ſubditus ad reſervata ſuperiori manum extendere non poteſt.*
5. *Statuta juri publico contraria, qui condere poſſint.*
6. *Certa familia Nobilis & privata an poſſit ſtatuta*

tuta condere Erbverträge *dicta, contra juris civilis diſpoſitionem tendentia? remiſſivè.* 7. *Communius diſtinguunt Doctores* 8 *Pacta, & ſtatuta ad communem pacem, concordiam, & ſecuritatem alicujus familiæ pertinentia, dicuntur in ſpecie* Burgfrieden.

9. *Concluſiones aliquot de ſtatutis proponuntur.*

10. 1. *Quoad ſolennitatem, & perfectionem actus celebrati inſpiciendum loci, in quo actus celebratus eſt, ſtatutum,* 11. *Ampliatio prædictæ concluſionis.* 12. *Fallentia.* 1. 13. *Fallentia.* 2. 14. 2 *Ampliatio.*

15. 2. *In reſpicientibus litis ordinationē, & Proceſſum judiciorum, attendendum ſemper eſt ſtatutum illius loci, in quo judicium agitur. Stylus curiæ pro lege ſervandus.*

16. 3. *In his quæ reſpiciunt litis deciſionem, condemnationem, & executionem ſuper naturam contractus, non ſtatutum loci, in quo agitur, ſed ſtatutum in quo contractus celebratus eſt, attendendum.* 17. *In quibus hæc concluſio fallat?*

18. 4. *In delictis attenditur locus delicti. Ratione originis vel domicilii poteſt aliquis puniri de delicto ubivis commiſſo* 19. *Ignorantia ſtatutorum excuſat forenſem, & novitium civem à pœna ſtatuti. Ignorans non contemnit auctoritatem ſtatuentis.*

20. 5. *Statuta quoad bona immobilia ſita in territorio, & diſtrictu ſtatuentium afficit res ipſas, & ratione eorum ligat etiam non ſubditum.*

21. 6. *Quoad bona mobilia attenditur ſtatutum loci, in quo perſona habitat, ſive illa bona intra, ſive extra territorium ſint ſita.* 22. *In ſucceſſione inteſtati, quoad bona mobilia ad certum locum non deſtinata, ſtatuta & Leges in loco domicilii defuncti, vigentes ſpectantur. Secus in immobilibus.*

23. *De interpretatione ſtatutorum* 1. *Concluſio. Statuta exorbitãtia reſtringenda, & ſtrictè interpretanda, neq; de caſu, ad caſum extendenda.* 24. *Omiſſa in ſtatuto remanent in diſpoſitione juris communis. Statuta tantum diſponunt, quantum loquuntur, & non ultra.*

25. *Statuta exorbitantia non quidem recipiunt interpretationem activam & extenſivam, declarationem tamen & paſſivam admittunt à jure communi.* 26 *Declarantur prædicta.*

27. 3 *Statuta extenſionem non admittunt. propter unicam tamen rationem tantum ſtatuti, licitè extenditur ad caſus ſimiles.*

28. 4. *In ſtatutis verba propriè accipienda. Uſus loquendi præfertur proprietati.*

29. 5. *Statuta in cauſis conjunctorum diſponentia, favorabilem habent interpretationem.*

30. *De tota ſtatutorum materia, & interpretatione in genere, remiſſivè.*

STatuta municipalia † civitatum, & approbatorum collegiorum juris vim obtinent, *l. omnes & ibi* Bart. *& Dd. ff. de juſt. & iur. vulgò* Willkühr / Stattrecht / Schneidevvin. *ad §. 1. Inſt. de I. N. G. & C.* (J. Azor. *inſtitut moral. lib. 5. c. 25. quæſt. 1. part. 1.*) Et hæc ſtatuta quæq; civitas, populus & collegium pro modo poteſtatis & juriſdictionis ſuæ conſtituit. Nam licet ſtatuta condere † neque juriſdictionis, neque meri vel mixti ſit imperii, ſcilicet in conſideratione abſoluta: diſtributivè tamen prout de rebus meri & mixti imperii, ſeu juriſdictionis ſimplicis conſtituuntur, rectè juriſdictionis, aut meri vel mixti imperii dicitur, Jaſon *ad d. l. omnes num. 24. ff. de juſt. & jur.* & intelligendum Baldi dictum, quod ſtatuta condere, potius ſit de quadam juris permiſſione, quam ut annexum ſit juriſdictioni, Mynſ. ad *§. 1. n. 8. de I. N. G. & C.* 1 2

Ideoque Civitates Provinciales aliæque univerſitates & approbata collegia de ſuis & ſuorum rebus ac negotiis ſtatuta & pactiones ferre non prohibentur, modò jus ſuperioris non tangant, *l. ultim. de colleg. & corpor. l. 16. de Verb. Signif. l. 3. §. 5. de ſepulchr. violat. l. 3. & 6 quod cuiusque univerſit.* Zaſ. *ad l. 9. num. 8. 9. de iuſt. & iur.* [Natt *conſil. 12. numer. 1. & ſeqq. per tot.* Et latè Johan. Azor. *inſtitut. moral. lib. 5. cap. 26. part. 1. in quæſtion. 18.*] Dauth. *de teſtament. num. 36. in fin.* [Nihil autem quicquam † ejuſmodi civitates, in præjudicium Regalium, præeminentiæ, & in univerſum quicquid deroget juri ſuperioris ſtatuere poſſunt per ea quæ habentur apud Gylman. *in ſymphorem. p. 1. tit. 2. vot. 1. n. 74.* Cum populus ſubditus ad ea quæ reſervata ſunt ſuperiori vel Principi manum extendere non poſſit, *l. 1. §. de qua re & ibi* Bart. *ff de poſtul.* Natt. *conſil. 12. n. 2.* Azor. *alleg. mod. loc.* [Statuta † namque juri publico contraria, hi duntaxat pro modo juriſdictionis ſuæ condere poſſunt, qui jus ſuperioritatis, ſive regalem eamque perpetuam in territoriis ſuis poteſtatem habent, Heig. *ad pr num. 27. inſtitut. de oblig* Geil. *1. de PP. cap. 6. num. 11 & de Arreſt. cap. 9. num. 1.* Schrader *de Feud. part. 2. non part. princip. ſect. 10. num. 36.* Dauth. *de teſtament nu. 36. & 86. verſic. tum quod Principes,* Pruckman. *conſil. 13. num. 82. & 83.* Nicol. Everhard. Jun. *conſ. 22. nu 6. volum. 2.* [Gravett. *conſil. 135. numer. 2.* ubi id multis firmat.] 3 4 5

mat.] Cæteri non poſſunt niſi ex ſuperioris expreſſo tacitové permiſſu, Weſenbec. *in paratit. de Legib. num. 3.* Donel. 1. *Comment. 6. in fin.* Geil. *de arreſt. d. c. 9. num. 22.* Ferdinand. Vaſqu 1. *controverſ. illuſt. c. 47. num. 9. ubi diſtinguit.* [Azor. *allegat. modo loc.*]

6 An autem certa familia Nobilis & privata, † ſtatuta condere poſſit quæ dicuntur Erbverträge/Brüderverträge/Erbeinigung/Burgfrieden/ quæ contra juris civilis diſpoſitionem tendunt? quæſtionis eſt intricatæ: Nam ſupra ex Bald. monitum ſtatuta condere eſſe potius de quadã iuris permiſſione quàm de jurisdictione, ideoq; etiam privati de rebus ad ſe tantùm pertinentibus, ſtatuta condere non prohibebuntur. Et hanc affirmantem tuetur ſententiam Johan. Andr. *in addition. ad ſpecul. tit. de inſtr. edit. §. compendiosè, verſic. ſed nunquid.* Henric. Breulæ. *de renunciat. fil. Nob. cauſ. 4 c 5. fol. 176.* [Confer. Cothm 5. *conſil. 4. n. 29. & ſeqq.* Fichard. *conſil. 25. vol. 2.* Giævæ. 2. *concluſ. practic. 127.*] Negativam verò tuetur, Bart. *in l. omnes populi in 1. quæſt. de juſt. & jur.* Bald. *in l. ſi quis iniquũ. § 1 ff quod quisq; jur.* & alii quamplurimi allegati à Tiraq *in tractat. de jur. primogenit. quæſt.* ubi in tanta interpretum diverſitate nihil certi pronunciat, ſed utramq; opinionem certis
7 limitationibus admittit. Communius verò † juxta ſupra traditam doctrinam diſtinguunt Dd. ita, ut ſi familia Nobilis jurisdictionem, & aliâs ſtatutorum condendorum poteſtatem habeat, poſſit valida ſtatuta etiam contra jus pro modo tamen jurisdictionis ſuæ condere: Si verò jurisdictione deſtituatur, ſtatuta à ſuperiore confirmata valent: citra verò ejus cõfirmationem nullius ſunt momenti nullumq; robur habent, *arg. l. fin. C. de teſtib. & l. ſi quid extraordinarium, Cod. de legation. lib* 10. & ita in ſucceſſionum materia decidit Forſter. *de ſucceſſ. ab inteſt. lib 4. c. 24. num. 27* Et hanc diſtinctionem ſequitur Dominus Referens apud Meichſner. *in cauſa ardua* Viermund *contra* Viermund/ *Tom. 3. deciſ. 14. num. 85. ubi vid* [*Et deciſ. 20. ſub num. 40. eod. Tom.*] Pacta & ſta-
8 tuta quæ † ad communem pacem, concordiam & ſecuritatem alicujus familiæ pertinent, dicuntur vulgò in ſpecie Burgfrieden/ Meichſner. *de deciſ. 14. num. 25.*

9 Cum ſtatuta † pro diverſitate locorum varient, ſæpe evenit, ut ratione unius ejusdemque negotii, plurium locorum ſtatuta in conſiderationem veniant, ideoq; in gratiam ſtudioſorum aliquot concluſiones proponam, quibus res fiet clara.

1. Quoad ſolennitatem † & perfectionem 10
actus celebrati, tam inter vivos, quàm in ultimâ voluntate, inſpiciendum loci, in quo actus celebratus eſt, ſtatutum. [Matth. de Afflict. *deciſ. 226. num. 2 & 4* Köppen. *deciſ. 45. num 6.* Caſp. Anthon. Theſſaur. *quæſtion. forenſ. lib. 2. c. 8.* ubi de utroq; caſu. Hercul. Mareſcott. 2. *variar reſolut.* 139. ubi de donatione factâ ſecundum ſolennitatem loci ubi ea facta, & non ubi ſita decidenda, atq; ita judicatum refert, *ibid. num 6.*] Quoad actus inter vivos, habemus *textum in l. ſi fundus, ff. evict. l. ſemper in ſtipulationibus de reg. jur. l. 1. Cod. de emancip.* Quoad teſtamenta & actus ultimæ voluntatis, *text. in l. 9. & ibi* Sichard. *C. de teſtam.* Maſcar. *de interpret. ſtatut. concluſ. 7 num 27. fac. l. 2. C. quemad. teſtam. aper.* vid. Geil. 2 *obſ. 123.* Mynſing. 5. *obſ. 20.*

Ampliatur hæc concluſio, † ut non ſolùm lo- 11
cum habeat in cive, ſed etiam in forenſe, qui ſecundum illius loci, ubi eſt & commoratur, ſtatuta teſtari & contrahere poteſt, utpote ſi Germanus Venetias veniat & ibi teſtatus decedat, ſufficit illius ſtatuti ſolennitates obſervare, Bart. *ad l. 1. num 24. C de ſumm. Trin.* quem magis communiter ſequuntur Dd. ut videre eſt apud Jaſon. *ad d. l 1, num. 40. & in 2. lect. num 82.* Gabriel. 4. *commun concluſ tit. de teſtam concl. 4.* Geil. *d obſ. 123. n. n. 3.* [Regner. Sixtin. 3. *conſil Marp. 7. n. 69. & ſeqq.* ubi de teſtamento à Germano in Gallia condito. Hartman Piſtor. *obſ. 25.*]

Fallit tamen hæc ampliatio † ſecundum Bart. 12
alleg. loco. Si ſtatutum limitet perſonas civium, & eorum intuitu conceptum, uti privilegium ruſticis conceſſum, circa teſtes in teſtamento, nõ venit porrigendum ad alios in rure, *arg l conficiuntur, § 1. ff de jure C. l. finita de teſtam.* Aliud v. eſt, quando ſtatutum loquitur ſimpliciter & indefinitè, ſine reſpectu perſonarum.

[Fallit 2. † Si alio, quàm contractus loco ex 13
conventione facienda eſſet ſolutio, tunc enim præſtatio & ſolutio, facienda eſt ſecundum locum ubi fieri debet traditio, Matth de Affl *deciſ. 226. n. 5.* quia ubi eſt forus ſolutionis ibi eſt forus legis municipalis, *ibid. n. 8.* adde Cacheran. *deciſ. 114. num. 2.* ubi in ſpecie hanc decidit quæſtionem, an in menſura prædiorum venditorum ſit attendenda conſuetudo loci contractus, an verò rei ſitæ.]

14 Ampliatur 2. concluſio † noſtra, quod actus ſecundum loci ſtatuta factus, porrigitur etiam ad bona extra territorium ſita, Bart. *ad d. l. 1 num. 36. & 37* Jaſon *ibid. num. 91 in ie? 2* [Joh Köppen. *deciſ 31, num. 25. & præſertim deciſ. 45. num. 5*] licet in loco bonorum major ſolennitas requireretur, *d. l. ſi fundus & ibi Dd. de evictio* Geil. *dict obſ. 123. num 2.* eamque non ſolum receptiorem ſed etiam Cameræ præjudiciis comprobatam teſtatur Mynſing *5. obſ. 20 n. 4.*

15 II. In his quæ reſpiciunt litis ordinationem † & Proceſſum judiciarium, attendendum ſemper eſt ſtatutum illius loci, in quo judicium agitur, *l 3. in fin ff de teſtib.* Bart. *ad d l 1. num. 15.* [Anthon Fab. *in Cod rer. in Sabaud. judicat. lib. 1. tit. . defin. 3. 4 & 5* Caſp. Anthon. Theſſaur *quæſt. forenſ. 7. num. 9. 10. lib 2.* Modeſt. Piſtor. *conſil. 12. n 79. vol. 1*] quicquid in loco contractus obſervetur; quia ſtylus curię pro lege ſervandus, *c ex literis x. de conſtitut. l. 2 C. teſtament quemadm. aper* [Modeſtin. Piſtor. *d conſil. 12. nu. 80. volum. 2.*] & ita in ſummi Principis conſiſterio ſe obſervaſſe refert Geil *obſ. 65. n ult.*

16 III. In his quæ reſpiciunt litis deciſionem, † condemnationem & executionem, ſuper naturam contractus, non ſtatutum loci in quo agitur, ſed ſtatutum in quo actus & contractus celebratus eſt, firmitatemq; accepit, attendendum *d. l ſi fundus, arg. l. vinum de reb credit.* Jaſ. *ad d. l. 1. C. de ſumm. Trinit* [Geil. 2. *obſerv. 123 num. 3. 4.* Bernh. Græv. *ibid in Coronid* Mynſing. *4. obſerv. 82* Cacheran. *deciſ. 141. num. 1*] Fallit hæc con-
17 cluſio † ſecundum Bart. 1. in his quæ oriuntur ex poſtfacto ex mora vel negligentia. 2. In dote vel lucranda vel reſtituenda, ubi non attenditur locus celebrati contractus dotis, ſed ſtatutum loci in quo domicilium habet maritus, *l. exigere dotem, de judic.* [Matth. de Afflict. *deciſ. 226 num. 8. 9*]

18 IV. In delictis † attenditur locus delicti, *Auth. qua in provincia, C. ubi de crim. ag. oport.* [Confer Vult. *conſil Marpurg. 16. paſſim per tot.* Clar. *§ fin. q. 38. junct q 39.* Hartm. Piſtor *obſ. 166* Joh. Azor *Inſtitut. Moral. lib. 5. cap. 25. quæſt. 3 part. 1.*] Imò ſi civis alibi delinquat, contra ſtatutum civitatis, poteſt reverſus de tali delicto alibi commiſſo ſtatuto & pœnæ ſubiici, quia ratione originis vel domicilii poteſt aliquis puniri de delicto ubivis commiſſo, *l. 1. C. ubi de crim. ag. oport. l. 2. C. de Eunuch,* Sichard. *ad rubr. ibid. num. 3,* ubi id exemplificat in ſtatuto Pontificio de non comedendis carnibus certis diebus, ita ut ſi etiam extra ſtatuentium diſtrictum civis contra prohibitionem ſtatuti carnes comedat, poſſit nihilominus puniri, [Anth. Theſſ. *deciſ. 90.* Confer Joh. Azor. *Inſtitut. Moral. lib. 5 cap. 11. verſ. eſt tamen advertendum, part. 1. & cap 25. verſ. ſecundò quæritur, ubi in contrarium propendet.*]

Ignorantia † tamen ſtatutorum excuſat fo- 19
renſem & novitium civem à pœna ſtatuti, ſi aliquid contra ſtatutum faciat, quia ignorans non contemnit auctoritatem ſtatuentis, & hęc ignorantia probatur iuramento, vid. Geil. 2. *obſ. 48. num. 26. 27. & ſeq.* niſi delictum tale ſit, quod etiam iure communi prohibetur.

V. Statutum † quoad bona immobilia & quæ 20
immobilium iure cenſentur, ſita in territorio & diſtrictu ſtatuentium afficit res ipſas & ratione eorum ligat etiam non ſubditum, *l. reſcripto in fin de muner. & honor. l. an in totum, C. de ædific. privat. fac. l. ſi prædium, 16. C. de præd. min. ſin. decret. non alienand* Bart *ad d l. 1 nu 42.* Dauth. *de teſtam. num 54.* Theſſaur. *deciſ. 106. num. 5.* Confer Tiraquell. *de primogenitur. q 46. 47. 48 49. & 54.* & notabiliter Cothman. *conſil. 21. num 124. & mult. ſeqq* [Honded 2 *conſil. 13. num. 7.* Caſp. Anthon. Theſſaur. *quæſt. Forenſ. 4 num. 2 3. 4 lib. 2* Johan. Koppen *deciſ 31. num. 9 10 & ſeqq.* Mynſing. *5. obſ. 19.* Moller. 1 *ſemeſtr. 29*]

VI. Quoad bona mobilia attenditur ſtatutum loci † in quo perſona habitat, ſive illa bona in- 21
tra ſive extra territorium ſita ſint, [gloſſ & Bart. *in l. ex facto num. 1 ff. de hered. inſtit.* Treutler. *conſil. 19. num. 51 & 52.*] quia mobilia reſpiciunt perſonam, ideoque perinde habentur ac ſi in loco ubi perſona habitat, ſita eſſent, Bald. *in l. mercatores num. 1. C. de commerc.* Geil. 2. *obſervat. 124.* ubi Alexand. allegatus idem ſtatuit in nominibus debitorum. [Johan. Baptiſt. Coſt. *de Rat. Quot. quæſt. 24. num. 2.*] Ideoq; in ſucceſſione inteſtati, † quoad bona mobilia, ad certum locum 22
non deſtinata, ſtatuta & Leges, quæ in loco domicilii ſive incolatus defuncti vigent, ſpectantur, Coler. *de proceſſ. executiv. p. 1. c. 3. num. 230. & 238. cum ſeqq.* Köppen. *deciſ. 31. num. 18. & ſeqq.* [Hartm. Piſt. *obſerv. 55.* Caſp. Anthon. Theſſaur. *quæſt. Forenſ. 4. lib. 2.*] Secus autem in immobilibus & quæ immobilium iure cenſentur, iuxta præcedentem concluſionem. De ſtatutorum

inter-

interpretatione, reſtrictione & extẽſione, unam atq; alteram concluſionem ſubiiciam, quia hæc ſæpè in uſu fori occurrunt.

23 I. Statuta † exorbitantia reſtringenda & ſtrictè interpretanda, neque de caſu ad caſum extendenda; quia generaliter omnis receſſus à iure communi odioſus & ſtrictè interpretandus, Bald. *in l. non ſolum, colum. ult. verſ. ſed in contrarium, C. de bon. quæ lib.* Tiraquell. *in tract. de utroq; retract. in præfat. fol* 19. *num.* 5. *fac. c. odia, de reg. jur. in* 6. vid. Farinac. *in pract. crimin. q.* 25 *num* 20. [Honded. 1. *conſil.* 110. *num.* 33 Meichſner. *deciſ. Cam* 10. *num.* 17. *& nu.* 40. *Tom.* 3. Sixtin. 2. *conſ.*
24 *Marp* 9. *num.* 88 *& ſeqq.* Ideoq; † omiſſa in ſtatuto remanent ſub diſpoſitione iuris communis, Tiber Decian. *reſp.* 31. *num.* 37. *vol.* 2 Natt. *conſ.* 323. *num.* 40. 41. *lib.* 3. Johan. Vincent Honded. *conſil.* 9. *num.* 26. *vol.* 2. Et quia ſtatuta, tantum diſponunt, quantum loquuntur & non ultra, Bald. *in l. teſtamenta, in fin. C. de teſtam.* Socin. Jun. *conſil.* 1 *num.* 27. *lib.* 2. Roland. à Vall. *conſil.* 68. *num.* 9. *lib.* 4. Honded *conſil.* 110 *num.* 31. *vol.* Gœdd *conſil. Marp* 24. *num.* 116. [Et prout litera iacet, Cacheran. *deciſ.* 21. *num.* 12. Caſp. Anthon. Theſſaur. *quæſt.* 84. *nu.* 4. *lib* 2. Statuta locorum vicinorum, quatenus interpretationi deſerviant, vid. poſt alios Johann. Gœdd. 1. *conſil. Marp.* 26 *nu* 157. *& ſeqq* Caſp. Anthon. Theſſaur. *quæſt. Forenſ.* 49. ubi quatenus ſtatutum civitatis metropolitanæ liget loca vicinia & diſtrictualia. *& quæſt.* 59 *per tot. ubi varia notabilia de interpretatione ſtatuti.* Cardin. Tuſch. *verb. ſtatutum.*]

II. Statuta exorbitantia non quidem reci-
25 piunt interpretationem † activam & extẽſivam, declarationem tamen & paſſivam admittunt à iure communi, *l ſi ſervi veſtri, & ibi* Salycet. *& alii, Cod de noxalib action.* Forſter. *de ſucceſſion ab inteſt. lib.* 8. *cap.* 17. *num.* 4. Maſcard. *de interpret. ſtatut concluſ.* 2. *num.* 80. *& ſeqq* Weſenbec. *conſil.* 14 *num.* 10. *& conſil* 47. *num.* 38. [maximè ſi ſtatutum ſe referat ad ius commune, quo caſu ſtatuto non plus cenſetur cautũ quàm iure cõmuni, Cardin. Tuſch. *concluſ.* 129. *numer.* 6. *lit. R.* Berlich. *deciſ* 115. *numer.* 6.] Unde nec ſtatuto caveri poteſt, ut nulla admittatur interpretatio, & ſi illa clauſula adiecta ſit, tantùm de frivola intelligenda eſt, *l.* 1. *§. fin. & l.* 2. *§. pen. C. de vet. jur. enucl.* Bart. *ad l. omnes, num.* 65. *de juſt. & jur.*
26 [Quæ tamen ita declarantur, † ſi non appareat, aliam rationem Legislatores, aliam vero ſtatuẽtes fuiſſe ſecutos. Hartman. Piſtor. *obſervat.* 32. *num.* 10 11.]

III. Statuta † licet extenſionem non admit- 27
tant, ſi tamen unica tantum eſt ratio ſtatuti, tunc propter illam rationem licitè extenditur ſtatutum, ad caſus ſimiles. Exempl. gr. ſi ſtatutum ſub gravi pœna caveat, ne quis in domo ſua offendatur, id etiam rectè extenditur ad domum alienam conductam quæ voluntate Domini inhabitatur, *gl. &* Bald. *in l quamvis, C de Fideicom.* Sichard. *ad l* 1. *C qui teſtam. fac poſſ.*

IV. In ſtatutis verba propriè accipienda, *l. non* 28
aliter, 3. *de legat* 3 Sichard *ad l* 16. *num.* 3 *C. de fid. inſtrum.* [Confer Marpurg *conſil.* 26. *nu* 25 *& num* 98. Geil. 2 *obſ.* 140. *num.* 14.] niſi modus & uſus loquendi ſit in contrarium, qui præfertur proprietati, *l liberorum,* 52. *§ quod tamen Caſſius, de legat.* 3 *arg l* 50 *§. fin. de legat.* 1. [*cap. quamvis, in verbis: uſus tamen obtinuit, de verb. ſignific* Surd. *conſil.* 151 *n* 99 *ubi vid.* Geil. *de arreſt. c.* 1. *num.* 6.] vel etiam niſi mens ſtatuentium aliud ſuadeat.

V. Statuta † in cauſis coniunctorum diſpo- 29
nentia favorabilem habent interpretationem, M Anton. Blanc. *de Compromiſſ. inter conjunct. q.* 1 *verſ. contraria opinio, num* 3. Bald Caſtrenſ. & Alex. *in l. qui ſe patris, C. unde liber.* vid. quæ notabiliter de ſtatutorum interpretatione tradit Andr. Geil. 2 *obſ* 33 *per tot.* & ibid. Græv. Hartm. Piſtor. *p.* 2. *q.* 44. *num* 23 *& ſeq* [Præter allega-
tos † de ſtatutorum interpretatione in genere 30
vid. Cacheran. *deciſ.* 21. *numer.* 3. *& ſeqq. & deciſ.* 59 *per tot. & deciſ.* 67 *paſſim per tot.* Johan. Gœdd. 1. *conſil Marpurg.* 26. *num.* 113. *& ſeqq. & num.* 122. *& ſeqq. ac paſſim per tot.* Quando ſtatuta Laicorum favorabilia cõprehendant Clericos, confer Caſp. Anthon. Theſſaur. *quæſt. Forenſ* 1. *num.* 10. *part.* 2. Et in genere de tota ſtatutorum materia & quæſtionibus quibuſdam ſingularibus vid. Johan. Azor. *Inſtitut. Moral. lib* 5. *quæſt* 25. *&* 26. *part.* 1.]

CAPUT XI.

DE IURIS LEGUMQUE INTERpretatione.

SUMMARIA.

1. Omnes & ſinguli articuli legibus aut conſtitutionibus comprehendi non poſſunt.

2. *Interpretatio juris triplex, Authentica, Vſualis, & Doctrinalis.*

3. *Authentica interpretatio quid?*

4. *Dubitatio aliqua ſuper nova lege noviter emergens per interpretationem conditoris dirimenda.*

5. *Lex interpretans ſecundum legem interpretatam intelligenda*

6. *Vſualis interpretatio quæ? Conſuetudo optima legum interpres 7. Communis obſervantia in legis interpretatione non poſtremas partes ſibi vendicat*

8. *Leges vel ordinationes uſu non receptæ non obligant, habenturq́; pro non latis.*

9. *Doctrinalis interpretatio quæ? 10. Virtus legum conſiſtit in inductione & explicatione.*

11. *Iureconſultus quis dicendus? Iura juribus concordanda, ut evitetur jurium correctio, & contrarietas.*

12. *Hacq́; interpretatio ex ipſis legum fontibus haurienda. Omnis interpretatio juris debet eſſe analoga. 13. Ius non niſi ex legibus, & omni parte juris intelligendum. 14. In explicandis legibus lege opus eſt.*

15. *Illa demum certa & ſolida eſt interpretatio, quam ipſum jus civile ſuppeditat.*

16. *Magna eſt gloſſæ auctoritas, adeò ut alias auctoritates antecellat. In dubio ob contrarias Dd. opiniones gloſſæ opinio præferenda, nō tamen contra communem. 17. Si tamen lege aliquâ, vel optimâ ratione gloſſa nitatur. Gloſſæ ſine textu, aut evidenti ratione nihil credendum.*

18. *In doctrinali interpretatione tria potiſſimùm attendenda: Verba Legiſlatoris, mens, & ratio finalis.*

19. *A proprietate verborum non aliter receditur, quàm ſi appareat, legiſlatorem aliud ſenſiſſe. 20. Communis uſus loquendi prævalet propriæ ſignificationi, & dat ſignificationem rei.*

21. *Verba legis ubi clara ſunt, & perſpicua, calumnioſa eſt quæcunq́; alia interpretatio. 22. Gloſsâ nō indigemus, ubi textum habemus. Lege extante hoc unum ſupereſt, ut ab omnibus pareatur.*

23 *Verba legis ubi facto non conveniunt, nec diſpoſitio ejus locum habere debet.*

24. *Ex ſubjecta materia in contractibus plena, in ultimis voluntatibus plenior, in beneficiis pleniſſima interpretatio facienda. Semper ea capienda eſt interpretatio, per quam actus potiùs ſuſtineatur, quàm impugnetur, aut pereat.*

25. *Interpretatio ambigui fieri debet ex certo, non verò certi ex ambiguo.*

26. *In contractibus, quando contrahentes ſe ipſos declarunt, nulla eſt quærenda interpretatio. Nulla certior interpretatio eâ, quæ fit ab ipſo diſponente.*

27. *In contractibus pro diverſitate bonæ fidei, & ſtricti juris, quomodo facienda interpretatio, remiſsivè.*

28. *De mente Legiſlatoris ſi aliundè conſtet, verborum non ita magna habenda eſt ratio 29. Mens legiſlatoris ex variis circumſtantiis colligitur. Ratio finalis eſt anima cujusq́; diſpoſitionis.*

30. *Lex ſemper cum ratione facta eſt, & fieri debet.*

31. *Concluſiones quædam circa legum jurisq́; interpretationem. 1. Quando lex eſt ſpecialis, ratio generalis, tunc generaliter interpretanda.*

32. *Caſus omiſſus ex identitate rationis habetur pro expreſſo. 33. Non poteſt dici caſus omiſſus, in quo eadem militat ratio, quæ in expreſſo.*

34. *Æquitas in paribus cauſis paria jura deſiderat. 35. Res paritate æquitatis, & identitate rationis nexæ, non ſunt, quoad juris diſpoſitionem ſeparandæ. 36. Per rationis identitatem procedere, non eſt extendere legem, ſed enucleare.*

37. *Limitatio in exorbitantibus, & odioſis. 38. Sublimitatio. Nulla ratio vehemētius probat, quàm quæ ab ipſo legiſlatore expreſſa eſt.*

39. *Interpretatio quæ fit ex rationis in lege expreſſæ identitate non eſt extenſiva, ſed comprehenſiva.*

40. *Stante identitate rationis non dicitur fieri extenſio de caſu ad caſum, ſed caſus ille dicitur verè ac propriè comprehendi ſub diſpoſitione.*

41. *Vt genus complectitur omnes ſpecies, ita ratio in lege expreſſa omnes caſus.*

42. 2. *Lex licet generaliter loquens recipit reſtrictionem ſecundum alias leges ſpecialiter loquentes. Et ſecundum naturam ſubjectæ materiæ, rerum, perſonarum, &c. 43 Propter medium inhabile generalitas non operatur, niſi in quantum poteſt.*

44. 3 *Ratio legis ipſam diſpoſitionem legis auget, & reſtringit, etiam ſi agatur de antiquatione legum. Ratio in lege expreſſa præſumitur finalis.*

45. 4. *Leges diverſis interpretationibus titubantes benignè, & naturalis juris moderamine temperandæ.*

46. 5. *Legê cum aliquo præſuppoſito diſponente, non verificato præſuppoſito, diſpoſitio non habet locum.*

47 *Doctrinalis interpretationis auctoritas probabilis eſt, & veriſimilis, non abſoluta.*

48. Com-

48. Communes Dd. opiniones in juris interpretatione & cauſarum deciſione non ſunt præferendæ legum veritati. 49. Intelligentia dictorum ex cauſis deſumenda, non ex opinionibus. Non quis aut quot dicant, ſed quid dicatur, ponderandum.

50. In textu eſt veritas, in gloſſi , & auctoritatibus Dd. opinio.

51. Opinio rationi contraria, nihil aliud eſt, quàm fallax de rebus omnibus, & futile judicium & vana rationis imago, &c.

52. Dd. opinionum ſectatores ſimiles ſunt avibus, quarum unam prævolantem, turmatim ſequuntur reliquæ omnes. 53. Faceta Lipſij comparatio horum ſectatorum. Multitudo errantium non debet errori parere patrocinium.

54. Non curandum quid alij dixerunt, ſed potius quid ex veritate dici poſſit. 55. Dd. auctoritas probabilis eſt, non neceſſaria. Errorem communiter receptum vincere debet veritas.

56. Opinionum varietate apparente, ea ſequenda, quæ magis veritati convenit. Benè diſtinguens proximus eſt veritati. 57. Opinio conſuetudine comprobata præfertur, & quam ſtylus ſequitur.

58. Communis opinio non ex pluralitate, ſed ex gravitate Dd æſtimanda.

59. Hodierno more nefas eſſe putatur, in judicando, & conſulendo à communi diſcedere, niſi judex litem velit ſuam facere.

60. Quæ de communi opinione obſervanda dicta ſunt, quomodo procedant?

61. Exiſtente juris textu, vel ratione evidenti contrarium urgente, judex à communi recedere poteſt, & debet.

62. Veritas ſemper una, & eadem, & ſemel verum, ſemper verum. Communis opinio variat.

63. Quidam volunt theoricam juris ſubtilitatem in jure interpretando & præſertim in foro omninò exulare debere.

64. Subtilitas duplex, una rationabilis, ad juris interpretationem & inveſtigandam veritatem, conferens, & hæc neceſſaria, utilis, & non contemnenda eſt. 65. Altera ſubtilitas eſt captioſa, ad ſimplices decipiendos tendens, & talem prudentum fregit auctoritas. In re clara nimium ſubtilizare, eſt perniciosè errare.

66. Subtili Dialecticæ rationi, utilitatis & vitæ communis ratio præponderat.

67. Quod in lege non cavetur, in practica non habetur. In Scholis leges degluttiuntur, in praxi & palatijs digeruntur. 68. Per theoricam videmus, per practicam digeſtos cibos guſtamus.

69. Praxis procedit non ſolum per ſcientiam, ſed etiam experientiam, omnium rerum magiſtram. Omne artificium per exercitium recipit incrementum. Praxis artificem reddit promptum, ars facilem, naturapotentem.

70. Illorum inprimis probandi labores, qui uſum arti theoria praxin conjungunt.

71. Ex noviſſimis imperij conſtitutionibus in Aſſeſſorum numerum non cooptantur, niſi qui publicè docuerint, & proxin exercuerint.

72. Etiam judices in judicijs interpretandi juris poteſtatem habent. Quæ interpretatio inter litigantes ut ſententia valet.

CUm non poſſint omnes & ſinguli articuli legibus aut conſtitutionibus comprehendi,
† bona occaſio eſt, ut quoties lege aliquid in- 1
troductum eſt, cætera quæ tendunt ad eandem utilitatem, vel interpretatione vel juriſdictione ſuppleri, inquit JC. *in l. nam ut ait Pedius, ff. de Legib.*

Interpretatio juris triplex eſt, † *Authentica, V-* 2
ſualis & Doctrinalis, Franciſc. Suarez *lib. 6. de Legib. c 1.* Widdringron. *de juram fidel. c. 1 ſect. 1.*

Authentica interpretatio † eſt, quæ fit aucto- 3
ritate ipſius legiſlatoris, qui legem condere & ita declarare poteſt, ut iſta declaratio legis vim obtineat, juxta *l. 1. C. de Legibus*, ubi Imperat. Conſtantin. Inter æquitatem, inquit, juſque interpoſitam interpretationem nobis ſolis & oportet & licet inſpicere. Quoties † namque 4
dubitatio aliqua ſuper nova lege noviter emergit, tunc illa per interpretationem conditoris dirimi debet, *text. in l. cum de novo, C. de Legib. l. 3. §. quid verò, C de vet. jur. enucl.* cum nemo melius de mente legis aut conſtitutionis judicare poſſit, quàm auctor & conditor ejus, *cap. cum veniſſent, de judic.* Gylman. *in ſymphorem. ſupplicat. Tom. 1 part. 1. tit. 3. vot. 3.* Hæc itaque interpretatio † certa & indubitata, ſoloque imperio digna. 5
text. in l fin. in princip & §. 1. C. de Legib. Unde & alia Lex dicitur conſtitutiva, quæ jus novum cõſtituit, alia declarativa, quæ jus vetus declarat, VViddringt *de juram. fidel. d. c. 1. ſ. 4.* ubi notandũ, quod lex interpretans, ſecundum legem interpretatam intelligenda § 1 *Auth. de fil. ante dot. inſtit.* Dec *ad l. culpa caret, 50. num. 11. de R. I.*

Uſualis interpretatio eſt, † quæ ex uſu, obſer- 6
vantia & conſuetudine Legum deſumitur; quia Conſuetudo optima Legum interpres, *l. ſi de interpretatione, ff. de Legib. cap. cum dilectus, x. de conſue-*

conſuetud. [Geil.2.*obſ.66.ſub num.*7. Weſenbec.
7 *conſil.*46.*num.*4.] Et communis obſervantia †
in interpretatione Legis non poſtremas partes
ſibi vindicat, *l.minimè ff.de Legib.* Carol Molin.
*ad Conſuet.Pariſienſ tit.*1.§.23.*num.*3 Jaſ.*in l.cer-
ti condictio,§ ſi nummos ff.ſi cert.petat.* [*vid.infr.
lib.* 3 *Claſſ.*1.*cap.* 7.*poſt num.* 9.] Actus namque
conſuetudinarii ſunt actus practici, *ut ſupra c.* 8.
monui. Et vera interpretatio à practica ſumitur,
à qua non eſt facilè recedendum, *l. illud.ff.de ex-
cuſat tut.* Bald. *in cap.*1 *in princip.de Feud.ſin. culp.
non amittend.* Andr.Geil.2.*obſ.*52.*num* 19. [In-
8 deq; eſt quod dicitur: † Leges vel ordinationes
uſu non receptas, non obligare, Menoch.*conſil.*
459 *num.*32.& *conſil* 461 *num.*13. Garſ. Magiſtril.
*de Magiſtrat lib.*3.*cap.*3.*num.*108. Håbenturque
pro non latis, Jaſ.*in l.de quibus, num.*33.*ff. de Le-
gib.* Crav.*conſil.*894.*nu.*17.*vol.*5. quia firmantur
Leges cum moribus utentium comprobantur,
c.in iſtis in nota .diſtinct 4.]

9 *Doctrinalis* Legum interpretatio eſt, † quæ per
juriſperitos ex ipſa arte & doctrina juris eruitur,
quando & quatenus videlicet, ad aliquam facti
controverſiam & caſus emergentis deciſionem,
ope & adminiculo Juriſprudentiæ artificiosè
aliquid colligitur & deducitur; cujus artificio-
ſæ deductionis ſeu facultatis ſtatuendi ex jure
conſtituto, quod æquum & bonum eſt, ars eſt
10 Juriſprudentia. Virtus † namque Legum con-
ſiſtit in inductione & explicatione, *l non ſolum,§
qui primipilum in verb. ademptas*, ubi ad hoc notat
Bald. *ff. de excuſat. tut.* Carol. Molin *ad Conſue-
tud. Pariſ.tit.*1.§.2 *gloſſ.*4 *ſub num.*34. Hinc Jure
11 conſultus † dicendus eſt, non is, qui Leges aut
Principis alicujus, vel Reipublicæ conſtitutio-
nes in memoria habet, (quod facilè factu) ſed
qui earum legum vim ac poteſtatem tenet, *arg l.
ſcire ff.de Legib.* hoc eſt, qui arte juris inſtructus &
edoctus, legem quamcunque ex bono & æquo
interpretari poteſt, ut tradit Duaren.*cap* 2 *de ju-
ſtit. & jur.* [Carol. Molin.*in conſuet. Pariſ tit.*1.§.
13.*gloſſ.*3.*n.*10. eaq; de re eleganter Joh. Parlador.
in procem.rer.quotidian.] & inde promptum eſt
jura juribus concordare, ut evitetur jurium cor-
rectio & contrarietas, *l. unic. Cod. de inoffic. dotib.*
quod non ita erit difficile, ſi ſubtili animo ratio-
nes diverſitatis excutiantur, *l.*2.§.*contrarium*, C.
de vet.jur.enucl. Multa enim prima fronte appa-
rent contraria, quæ tamen re penitiùs inſpecta &
ratione diverſitatis perſpecta, contraria nõ ſunt.

Hæc interpretatio † Doctrinalis catenus in 12
conſideratione eſt, quatenus ex ipſis Legum
hauritur fontibus, non ex cerebri cujuſvis lacu-
nis. Sicut namque ex Theologorum Doctrina
*omnis interpretatio Scripturæ, analoga debet eſſe Fi-
dei* [1.*ad Corinth* 2.*v.*12.*Rom* 12.*v.* 6.] Ita etiam
in jure, *omnibus interpretatio debet eſſe analoga juri.*
Jus enim † non niſi ex legibus, & omni parte 13
juris intelligi poteſt. Hug. Donell. *ad tit de reb.
dub. in procem lib.*8.*Comment.p.*419. Et quemad-
modum † piſces, qui in multa ſalſedine nutri- 14
ti, ſale nihilominus ad condiendum indigent:
ita in explicandis legibus, lege opus eſt, ut ex
Beati Theodoreti ſententia, refert Petr. Peckius,
*de amortiz bonor c.*34 *num.* 2. quem allegat He-
ring. *de Fidejuſſ c.*24.*num.*96. Illa itaque demum
certa † & ſolida eſt interpretatio, quam ipſum 15
ius civile ſuppeditat, *arg l.quidam,§.*1.*de donat. l.*
2 §.*fin ff.de his quib. ut indign.* Dauth *in expoſit. l.
fin.ſub n.*84.*C.de pact.* [Et licet magna ſit gloſſæ
auctoritas, † adeò ut alias auctoritates antecel- 16
lat, ſecund. Bart.*in l.ut vim,ff.de juſt.& jur.* Abb.
*in c.*1.*de conſtit* Bertrand.*conſil.*115.*num.*24.*vol* 2.
Matth. de Afflict *deciſ.*384.*num.*3. Vultei.1.*conſil.
Marp.*34.*n* 44 Cum ſit velut navis quædam, per
quam navigamus iuris oceanum, quæ nos feli-
citer dirigat in portum claræ veritatis, ut poſt
Salicet.*in l.*1 *Cod.de pact* Henning. Goden.*conſil.*
109.*num* 13. ſcribit Erneſt. Cothman. *conſil.*45.
*num.*34.*vol.*5. Et ſicut is qui neſcit equitare, ſe
tenet ad arzonum, ita iudex ſe debeat tenere, ſu-
per opinione gloſſæ, monet Salicet.*in l* 2. *Cod. de
ſentent. quæ ſine cert.quantit profert* Roland à Vall.
*conſil.*94.*n.*25.*vol.*1.& *conſil* 14.*n.*39. & *ſeq.vol.*3.
Ideoque in dubio ob contrarias Dd. opiniones
gloſſæ opinio præferenda Honded *conſil* 160.*n.*
28.*vol.*2. non tamen contra communem, per tra-
dita Matth.de Afflict.*d.deciſ.*384 *num.*3. Quam-
vis non deſint qui contrarium ſtatuant, vid. Vul-
tei.1 *conſil Marp.*34.*num.*45.*vol.*1 Hoc tamen ita
procedit, † ſi lege aliqua vel optima ratione, 17
gloſſa moveatur, *c ego ſolis, diſtinct.*9. Bald.*in l.
reſpublica.C ex quib cauſ.major.* ubi dicit, gloſſam
quæ nihil allegat, ex capite loqui. Quo perti-
nent tradita Udalric. Zaſ.1.*ſingul.reſp.c.*7. dicen-
tis: Accurſii gloſſemata, nihil plus ponderis ha-
bere, quàm alterius docti viri doctrinas: quibus
utriſque ſine textu, aut evidenti ratione nihil
creditur. Imò error eſt, & quidem periculoſus,
Accurſio tantum tribui, quantum conſpirata
Dd.fa-

Dd. factione ei tribuitur: qui etſi fuerit vir doctus & omni veneratione dignus, tamen errare potuit, & iuris condendi auctoritatem non habuit Hacten Zaſ.]

18 In Doctrinali interpretatione † tria potiſſimum attendenda: verba Legiſlatoris, mens & ratio finalis, VViddrington. *d. loc.* 1 *ſect.* 1. *&* 4. [quæ ex proœm. haud obſcurè colligi ſolet. Cõfer Goldaſt. *in replicat pro Imp. cap.* 12. *fol.* 117.]

Verba vel ex proprietate, vel ex uſu, vel ſubiecta materia prout natura rei poſtulat interpre-
19 tanda, *l* 50. *§. fin. de legat.* 3. A proprietate † non aliter receditur, quàm ſi manifeſtũ eſt legiſlatorem aliud ſenſiſſe, *l. non aliter* 69 *de legat.* 3. vel ſi
20 communis uſus loquendi † à proprietate recedat, quia iſte tunc potius attendi debet, qui prævalet etiam propriæ ſignificationi & dat ſignificationem rei, *l. Labeo & ibi* Bart. *in princ. de ſuppellect. legat. idem in l. omnes populi, nu.* 58. *de juſt. & jur.* Gylman. *in ſymphorem. ſupplic. Tom.* 1. *p.* 1.
21 *tit.* 3. *vot.* 3. *num.* 8. Verba Legis ubi clara † ſunt & perſpicua, calumnioſa eſt quæcunque alia interpretatio, Bald. *in Auth. niſi rogati, colum.* 2. *verſ. nam ubi, C. ad SC. Trebell.* Paril *conſ.* 1. *num.* 29. *in fin. & conſ.* 3. *num.* 53. *volum.* 3. Burſat *conſil.* 360. *nu.* 24. *vol.* 4 ubi dicit, quod interpretatio in claris ſuperflua & cavilloſa dicatur: & infirmitatem eſſe intellectus quærere conjecturas, cum habemus verba clara, ſcribit Bald. *in l. certo generi, §.* 1. *de ſervitut. ruſt.* He man. Vult. *in conſ. Mar-*
22 *purg.* 29. *n.* 5. *vol.* 2. [Gloſſa enim † non indigemus, ubi textum habemus, Bald. *conſil.* 342. *col.* 1. Siquidem Legis textus, teſtis eſt locupletiſſimus, ubi decidit id, ad quod adducitur, Everhard *in præambul. locor. legal.* Et ubi Lex extat, hoc unum ſupereſt, ut ab omnibus pareatur, *l leges* 3 *& ibi Dd. C. de Legib.* Petr. Denaiſ. *in adſert. de jurisdict.*
23 *Camer. Imper p. m.* 29.] Quando autem verba † legis facto non conveniunt, nec diſpoſitio eius locum habere debet, *l.* 4. *§. toties ff. de dam. infect. l. quod conſtitutum, ff de teſtam. milit.* Geil. 1. *de PP. c.* 13. *n.* 17.

24 Ex ſubiecta materia † in contractibus plenam, in ultimis voluntatibus pleniorem, in beneficiis pleniſſimam interpretationem facere oportet. *text. in cap. cum dilecti, x. de donation.* Et ſemper ea capienda per quam actus potius ſuſtineatur quàm impugnetur & pereat, *l quoties,* 80. *ff. de verb. oblig l. quoties,* 12 *ff. de reb dub.* quia malignam hanc interpretationem prudentes noſtri benè vocant, per quam id agitur, ut actus qui alioquin valere poſſet, inutilis fiat, *l. ſi ita ſtipulatus,* 127. *§. Chriſogonus, verſ. neq; enim malignè accipiendum eſt, eod tit.* Anton. Fab. *in Conſult. de Ducat. Montiſferr. part.* 1. *p.* 18.

Debet autem interpretatio † ambigui fieri ex 25
certo, non verò certi ex ambiguo, idem Fab. *in d. conſultat. p.* 208.

In contractibus † quando contrahentes ſe i- 26
pſos declararunt, nulla eſt quærenda gloſſa vel interpretatio, ut inquit Bald *in d. Auth. niſi rogati, nu.* 9 *C. ad Trebell.* quem refert & ſequitur Pariſ. *conſil.* 3. *n.* 53. *vol.* 3 ſiquidem nulla certior eſt interpretatio ea, quæ fit ab ipſo diſponente, Pariſ. *conſ.* 14 *n.* 24. *vol.* 2. Decian. *reſp* 100 *n.* 7. *vol.* 2. *& reſp.* 84. *n.* 29. *vol.* 3. ne quidem ex cõſuetudine vel ſtatuto, Rol. à Vall. *conſ.* 79. *n.* 56. *lib.* 3. nec ex natura actus vel negotii alia interpretatio admitti debet, Rol. à Vall. *conſ.* 62. *n* 23. *lib.* 3.

Quomodo in contractibus † pro diverſitate 27
bonæ fidei & ſtricti iuris iudiciis facienda interpretatio vid. quæ notabiliter tradit Hotom. 2. *amicabil. reſponſ.* 10. ubi præcepta generalia & notatu digna proponit. Et hæc incidenter de contractuum interpretatione.

Ad propoſitum redeundo, in iuris legumque
interpretatione † cognitis verbis, inſpicienda 28
mens Legiſlatoris, de qua ſi aliunde conſtet, verborum non ita magna habetur ratio. Colligitur
autem mens legiſlatoris † ex variis circumſtan- 29
tiis, cauſa impulſiva & præſertim finali; quia ratio finalis anima cuiuſque diſpoſitionis eſt, Geil. 1. *obſ.* 10. *n.* 6. *& ibi allegati,* ac baſis & fundamentum negotium ipſum ſuſtentans, Auguſt. Beron. *conſ.* 64. *n.* 21. Erneſt. Cothm. *conſ.* 76. *n.* 66.

Lex † verò ſemper cum ratione facta eſt & 30
fieri debet, *c. erit autem, diſtinct.* 4. quæ & ſi non ſemper talis ſit ut oculos noſtros incurrat & manibus palpari poſſit, *l. non omnium, ff. de Legib.* Sufficit tamen probabilem oſtendiſſe, ex qua veriſimiliter conſtat legiſlatorem motum eſſe, ut conſtituto iuri ſua conſtet auctoritas, *l.* 21. *ff. de legib.*

Hic notandæ quædam concluſiones in uſu quotidiano apprimè utiles, circa legum iuriſque interpretationem.

I. Quando Lex † eſt ſpecialis, ratio genera- 31
lis, tunc generaliter interpretanda, *text. in l. Regula, §. circ. fin.* ibi: Et licet municipum mentio fiat in hac epiſtola, tamen & in qualibet perſona idem

na idem obſervabitur, *ff. de jur. & fact. ignorant.* Bart. *ibid.* Hieronym. Schurff. 1. *conſil.* 18. *num.* 4.
32 [Caſus enim omiſſus † ex identitate rationis habetur pro expreſſo, *arg. l. fin.* ubi Bart *C. de inſtit. & ſubſtit.*] Imò non poteſt dici caſus omiſ-
33 ſus, † in quo eadem militat ratio quæ in expreſſo, Bald. *in l diverſas, num* 3. *C. mandati*, Pariſ. *conſil* 66. *n.* 59. Cravet. *conſil* 62. *nu.* 14. *& conſ.* 130. *nu.* 7 Decian. *reſp.* 28 *n.* 23. *lib.* 2. [Cacheran. *deciſ.* 46 *num* 13.] Ideoque quando nulla poteſt diverſitatis ratio aſſignari, non ſunt cenſendi caſus jure diverſi, *l generali, ff de Fidejuſſ* etiamſi per ſe caſus diverſi ſint, Cravett. *conſ* 187. *n* 2.
34 Æquitas † namque in paribus cauſis paria jura deſiderat, *text. in c. un.* 2. *Feud.* 54. Et res quas
35 nectit paritas † æquitatis & identitas rationis, non ſunt quoad juris diſpoſitionem ſeparandæ, *l. illud. ff ad L Aquil à Titio de V. O gloſſ. in Auth. matri & Aviæ, C quand. mul. tut. offic. fung & in l.* 1. *in fin ff ſolut. matrim.* Coler. *de Proceſſib. executiv part.* 4. *c.* 1. *num* 32. Quamobrem per rationis
36 identitatem † procedere non eſt extendere legem ſed enucleare, Crav. *de antiq. temp. in pr. n.* 35 VVeſenb. *conſil.* 50. *nu.* 20. [Vid. Carol. Molin. *in conſuetud. Pariſienſ. tit.* 1 § 13. *gl* 5. *ſub n.* 47.]
37 Limitatur hęc concluſio † non habere locum in exorbitantibus & odioſis, *c. odia de reg jur. in* 6. *l. quod contra de reg jur.* Cacheran. *deciſ.* 149 *nu.* 2. 3. Dn. Helfric. Ulric. Hun *de juriſd p.* 1 *c.* 2 *pag.* 100. [add. Geil. 2. *obſ.* 85. *n* 5 Meichſn. *deciſ.* 20. *n* 21. *& ſeqq Tom.* 3.]
38 Hæc tamen limitatio † perdit officium ſuum quando ratio eſt in ipſa lege. ſcripta & expreſſa, quo caſu fit extenſio etiam in exorbitantib. correctorijs, pœnalibus & odioſis, Put. *deciſ.* 55. *ſub num.* 3 *lib.* 5. Proſper Farinac. 2. *conſil.* 121. *num.* 26. *in fin.* [Idem Farinac. *in fragment. crimin. part* 1. *num.* 115. *& mult. ſeqq.* ubi latè & per multas declarationes, regulam prædictam explicat & limitat.] Nulla ſiquidem ratio vehementius probat, quàm quæ ab ipſo Legiſlatore expreſſa eſt, *argum. l.* 1. *l.* 3. *ff. de ſupplect. legat.* Gœdd. *de ſequeſtr.*
39 *c.* 1. *num.* 90. Ideoque interpretatio † quæ fit ex rationis in lege expreſſæ identitate non eſt extēſiva, ſed comprehenſiva, Surd *conſil.* 25. *nu.* 38. *&* 39. *vol* 1. Gylman *in ſymphorem. ſupplic. Tom.* 1. *p* 1. *tit.* 3. *nu.* 7. *in fin. fol.* 187. & caſus ſimiles non per extenſionem, ſed intenſionem ſub ſe complectitur, Menoch. *remed.* 5. *recuper poſſ. numer.* 7. *& remed* 14 *nu,* 18 19. 20, Dauth. *in expoſit. ad l fin. ſub num.* 87. *C. de pact.* [Stante namque identitate rationis, † non dicitur fieri extenſio, ſeu interpretatio de caſu ad caſum, ſed caſus ille, dicitur, verè ac propriè comprehendi ſub diſpoſitione, 40
Pariſ. *conſil.* 32. *nu.* 77. *vol.* 1. *& conſil* 42. *n.* 15. *vol.* 2. Cravett. *conſil.* 186 *nu.* 11. Roland à Vall. *conſ.* 72. *nu.* 39. *& ſeq volum.* 1 Proſper. Farinac. *conſil.* 30. *n.* 77. *lib.* 1.] Sicut namque genus † complectitur omnes ſpecies, ita ratio in lege expreſſa omnes caſus, [*arg c. qui ad agendum. de procur. in* 6. Dec. *conſil.* 227. *num.* 8.] Bald. *in l. de quibus, ff. de Legib.* Dec. *in l. nemo,* 11. *n.* 5. *C. qui teſtam fac poſſ & in l. un. num.* 9. *C. de ſentent quæ pro eo quod inter* Forſter. *in tractat de ſucceſſ. ab inteſt. lib* 7. *c.* 4. *num.* 14. [Meichſn. *deciſ* 9. *n.* 206. *Tom.* 3.] 41

[II. Lex quantumcunq; generaliter loquens † recipit reſtrictionem, ſecundum alias leges ſpecialiter loquentes, *gloſſ. in l. quamvis* 11. *ibique,* Bart. *ff de in jus voc l. quæſitum* 13. *in fin ff de teſtib.* Matth. Coler. *de Proceſſ executiv part* 4 *c.* 1. *ſub n.* 51. Item reſtringitur ſecūdum naturam ſubjectæ materiæ, rerum, perſonarum, &c. peręa quæ eleganter tradit Zaſ. *ſingular. reſponſ. c.* 6. *lib.* 1. Cacheran. *deciſ.* 90. *n.* 20. *& deciſ.* 169 *num.* 2. *& ſeqq.* Alex. Raudenſ. *in tractat. de analog. lib.* 1. *c* 22 *n* 19. Surd. *conſil* 77. *num.* 23 *& conſil.* 315. *n.* 25. Cravett. *conſil.* 473. *num.* 6. *&* 7. Et propter medium inhabile, † generalitas non operatur, niſi in quantum poteſt, Everhard *in Topic. legalib loc. à generalit.* 5. *n* 1. Burſat. *conſil.* 454. *n.* 12. *lib.* 4 Menoch. *conſil* 74. *n.* 24.] 42 43

III. Ratio Legis † ipſam diſpoſitionem legis auget & reſtringit, etiamſi agatur de antiquatione legum, *l. ex his ſolis, C. de revocand. donat. l.* 3 §. *cum Pollidius, ff de uſur junct. l. heredes. ff. ad Trebell.* Gilken *ad Auth. ex teſtamento, num.* 7. *v. ſecundo pugnat, C. de Collat.* Nam cujuslibet generalis diſpoſitionis ſtricta ratio, ipſam reſtringit diſpoſitionem & eam ad rationis ſubnixæ limites revocat, Eberhard *in Topic. in loc. à ratione legis ſtrict.* Gœdd. *de ſequeſtr. cap.* 1. *n* 89. [Quinimò ratio in lege expreſſa præſumitur finalis per tradita Carol. Molin. *in Conſuetud. Pariſ. tit.* 1. §. 13. *gl.* 1. *nu.* 28.] 44

IV. Leges † diverſis interpretationibus titubantes, benignè & naturalis juris moderamine temperandæ, *l* 5 *verſ. quamvis, C. de bon. quæ liber.* 45

V. Lex † quæ cum aliquo præſuppoſito diſponit, ſi non verificetur præſuppoſitum, non habet locum diſpoſitio, *l. mancipia, C. de ſerv. fugit l.* 46

non

non ignorat, C. de hu qui accuſ. non poſſ. Bart. *in l ſi quæramus, ff de teſtam.* Petr. Weſenb. *conſil 49 n* 19. Geil. *1. obſ. 2. n. 7.* [Cacheran. *deciſ. 71. num 12. & deciſ 65 num. 6.* Confer Molinæ. *in conſuetud. Pariſien'. tit. 1. § 13. gloſ 3. ſub num. 5. & num. 7.*]

47 Doctrinalis † interpretationis licet non ſit abſoluta auctoritas, probabilis tamen eſt, & veriſimilis; quia cuivis artifici in ſua arte credendum, quatenus videlicet, ipſius artis præceptis, non verò ſuâ vel aliorum nudâ nititur auctoritate. 48 Unde infero, † communes Dd. quas vocant opiniones, in juris interpretatione & cauſarum deciſione non eſſe præferendas legum veritati. Nam Juſtinianus jubet veriorem unius ſententiam, congruentibus plurium opinionibus anteferendam eſſe, *l. 1. neq; in multitudine, Cod. de vet. enucl* quod & ratio dictitat quæ optima lex, *c. ego ubi gl. verb. quantalibet diſtinct 9.* Nam intelligen- 49 tiam dictorum † ex cauſis deſumitur, non ex opinionibus, *c intelligentia de V. S.* nec tam quis aut quot dicant, ſed quid dicatur ponderandum eſt, *c ſecundum diſtinct* 19. tantumq; credendum Doctoribus quantum probant, Bart. *in l. 9 § liberationis, num. 7. de liber. legat.* [vid. Coler. *de proceſſib. Executiv. part. 4. c 1. num. 41.* in textu eſt veritas, 50 † in gloſſis, & auctoritatibus Doctorum opinio, Zaſi. *conſil* 4. Erneſt Cothman. *conſil. 2. num. 283. vol. 1.*]

51 Opinio verò † rationi contraria, nihil aliud eſt, quam fallax de rebus omnibus, & futile judicium, vana rationis imago & umbra malè conſulens, malè judicans, ut eam eleganter deſcribit Juſt. Lipſ. *lib 1. de Conſtant. cap. 4. & 5.* Hinc ſæpi- 52 us accidit, ut Dd. opinionum ſectatores, † ſimiles ſint avibus, quarum unam prævolantem turmatim ſequuntur reliquæ omnes, Deci. *conſ. 494 colum ult. & conſ. 560. in fin.* Jaſ. *in l. 2. num. 20 ff. de jurejur.* Menoch. *2. præſumpt. 71, num. 40.* Niell. *in Corollar. adject. diſput. feud. 11. in fin.* [Confer Cothman *dict conſil. 2. numer. 282. & aliquot ſeqq.* 53 *vol. 1.*] Quo pertinent, † quæ facere tradit Juſt. Lipſ. Vidimus, inquit, & riſimus ſtultos, quos cuſtos aut Magiſter alligabat ſtraminis vel exigui fili nodo: atque illi ſtabant quaſi ferro aut vera cōpede devincti: Similis eſt cotū amentia, q futili nudę opinionis adſtringūtur vinculo, ad certam alicujus opinionem. *d. lib. 1. de Conſtant. c. 9.* [Eoſq; eleganter perſtringit Senec. *in lib. de vit. beat. non procul ab init. p. mihi 166.*] neq; multitudo errantium debet errori parere patrocinium, *Exod. 23. v. 2.* [ubi ſupremus Legiſlator inquit, plurimorum ſententiæ nō acquieſces in judicio, ut à vero devies.

Hinc rectè Zaſius † nihil, inquit, apud me loci habet, harum ipſarum opinionum, quæ circūferuntur auctoritas, niſi juris ſcripti veritas eas ornet, & ad id neutiquam adſtrictus eſſe volo, ut curem quid alii dixerint, ſed potius quid ex veritate dici poſſit, *lib. 2. ſingul. reſponſ c. 1 num. 26. in fin & num 27. vid eund ad l. 2 § poſt hunc n 31 ff de origin jur.* Eſt enim † Dd. auctoritas probabilis & non neceſſaria, *gl. in l 1. C. de legib.* Anthon. Quett. *conſil. 1. num. 12.* Et errorem communiter receptum vincere debet veritas, per tradita Zaſi. *in epitom. Feud part 8 num. 12.*] Imò inter ipſos Dd non convenit quænam ſit communis opinio, & ideò ſæpè communis contra communem opinionem allegatur, quarum 609. collegit Hieron. de Cævall. *in ſpec. commun. opin. contr. comm* qua de re vid. etiam quæ tradit Menoch. *2. præſumpt. 72 per tot.* 54 55

Communiter tamen placuit † opinionum varietate apparente, eam ſequendam eſſe, quæ magis æquitati convenit, *per l. ea quæ & l in omnibus quidem* ubi Dec. *de reg jur. Æmilius, ff de minorib. l. placuit ubi* Jaſon *poſt alios. C. de jud.* Hermann. Vult. *conſil. Marpurgenſ. 29 num. 137. vol 2.* [Et quæ diſtinguit, per tradita Cacheran. *deciſ. 162. num. 8.* Johan. Gœdd. *conſil. Marpurgenſ. 28. num 271* Vultei. *conſil. 22. n 62. eod. vol.* Qui enim benè diſtinguit proximus eſt veritati, inquit Salicet. *in l. filia cujus pater. col. 3. verſ ſi ex prædictis C. Famil. erciſc.* [Item & illa † quæ conſuetudine comprobata eſt, præfertur, *arg. l. ſi de interpretatione de LL. c cum dilecti x. de conſuetud.* & quam ſtylus ſequitur qui pro lege cuſtoditur, vid. Meichſn. *deciſ. 21. num. 1. Tom. 3.* Ruland. *de Commiſſar. p. 4 lib. 1. c. 5 num. 18.* etiamſi contraria eſſet magis communis, ut poſt Jaſon. Felin & alios tradit Vincent. Honded. *2. conſ. 60. num 29.* ubi pulcrè hac de re diſſerit. Deinde communis opinio † non ex pluralitate ſed ex gravitate Doctorum æſtimanda, per ea quæ tradit Hieron. de Cævall. *in ſpec. Commun. opinon. in præf. . n 11. & ſeqq.* 56 57 58

Ut ut incertum & fragile ſit † communibus opinionibus adhærere, tamen hodierno more nefas eſſe putatur in judicando & conſulendo à communi recedere, *arg. l prima verſic ſanè crebrior, ff. de offic. quæſtor. & multis ſimilib.* quas al- 59

Hhh legat

legat. Hieronym. de Cævall. *in præfat. ſpeculi ſui num. 3.* niſi judex litem velit facere ſuam, Bart. *in l. 2. num. 5. ff. de pœn. jud. qui malè judic.* Andr. Geil. *1. obſerv. 135. num. 5. per rationes & jura ibid. allegata.* [Farinac. *in practic. criminal. q. 122. num. 16.* ubi dicit, recedendo à communi opinione in judicando, eſſe plus ſapere, quàm oportet. Imò perinde eſſe, ac ſi contra ſtimulum aliquis velit calcitrare. ut ex Deci. conſulendo tradit Cravett. *conſil. 91 in fin.* Hartman Piſtor. *obſerv. 227. num. 57.* Vid. Philipp. Matth. *conſil. Marpurg. 26. n. 135. vol. 2.* ubi plura in hanc rem congeſſit Jacob. Schultz *Quæſt. 70 num. 345 & ſeqq. part. 2* ubi pariter plurimos allegat] Hinc notabiliter admodum Anton. Fab. *in præfat. C. rer. in Sabaud. judic.* adlectorem inquit: Non te malè habeat, quod pleraque hic videbis aliter à nobis, quam vel in conjecturis, vel in Pragmaticorum erroribus, vel in rationalibus noſtris, definita. In illis nimirum quid nos ſentiremus ſcripſimus. Hic quid alii. Illic qui jure utendum putaremus; hic quo jure uteremur. Itaq; pugnantia interdum ſcribere coacti ſumus, qui tamen eadem ſemper ſentimus, niſi cum in judicando ſententiam dicere ex communi Dd. opinione etiam cogimur, invitá non modò plerunq; ſcientiá, ſed etiam conſcientia. [Idem ferè de ſe atteſtatur Matth. de Afflict. *deciſ. Neapolit. 140. num. 2. 3.*]

Hæc tamen quæ de communi opinione ob-
60 ſervanda dicuntur, † ita procedere puto, ſi caſus expreſſè non ſit deciſus in jure, vel valdè ſit ambiguus, neque communis de craſſo aut manifeſto errore convinci poſſit, & judiciorum uſibus quodammodo ſit frequentata, tunc potius illa attendenda, quàm ſubtiles quorundam Neotericorum diſceptationes, quæ ſæpè præ nimia ſubtilitate ſub manibus evaneſcunt, ut monet Treutler. *part. 1. diſputat. 1. th. 8.* Si verò exiſtat ju-
61 ris textus, † vel ratio evidens contrarium urgeat judex à communi recedere poteſt, & debet, *argum. text. in c. de quibus diſtinct. 20. & l. 1. § ſed nec Cod. de vet. jur. enucl.* Panorm. itan. *in cap. 1. num. 15. de Conſtitut.* Andr. Geil. *1. obſ. 153. num. 6.* [Jaſ. *in Auth. noviſſima num. 22. C. de inoffic. teſtam. & in l. illam num. 9 de collat.* Decian. *conſil. 376. num. 7.* Hartman. Piſtor. *obſerv. 226. num. 62.* Vultei. *1. conſil. Marpurgenſ. 34 num. 39. verſ. nec tanta, & n. 49.* Cothman. *1. conſil. 2. num. 281.* Jacob Schult. *Quæſt. 70 nu. 368 part. 2.*] Hier. de Cævall. *in præfat. ſpec. num. 33,* ubi *num. 145.* ſubiicit, quod veritas omnibus debeat eſſe communis. [Eſt enim veritas † ſemper una & eadem, & ſemel verum, ſemper verum, Bald. *in c. 1. in princ. num. 16. x. ut lit. pendent.* Nevizan. *in ſylv. Nupt. lib. 4. numer. 148.* Communis autem opinio variat ſecund. Corat *de com. opin. lib. 2 tit. 8. in ſpect. 2. num. 7.* Coler. *de proceſſ. Executiv. pag. 4. cap. 1. num. 42.* Ac proinde, in Camera imperiali contra communes opiniones ſæpè judicatum teſtatur Mynſinger. *1. obſ. 22 & paſſim.* Geil. *1. obſ. 30. numer. 8.* Reiffenberg. *ad Receſſ. Deput. imper. de Anno 1600. pag. 13.*]

An verò theorica juris ſubtilitas † in jure in- 63
terpretando & præſertim in foro omnino exulare debet? ita volunt quidam, ut eo melius craſſos & obſoletos Dd errores tegere, ac quamvis inanem opinionis ſtipulam, pro vivido veritatis flore decerpendam obtrudere poſſint, ideoq; quævis ſolida juris principia odioſa ſubtilitatis appellatione eludere conantur.

Contra ejuſmodi farinæ homines hanc notent ſtudioſi diſtinctionem & determinatio-
nem, † quam poſt Capell. tradit Luc. de Penn. 64
in d. l. un. Cod. de Profeſſ. colum. 5 & 6. Quod ſicut ſimplicitas duplex ſit, una Aſinina, altera Columbina, quarum illa reprobatur, hæc commendatur, *cap. ſi cupis, 16. quæſt. 1.* [adde Cothman. *3. conſil. 35. num. 54.*] ita quoque ſubtilitas eſt duplex, una rationabilis, quæ ad juris interpretationem & inveſtigandam veritatem confert, quæque neceſſaria, utilis & non contemnenda eſt, *fac. text. in l. un. C. de Profeſſor.* [Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib. 14. tit. 36. n. 1. 2.*]
Altera verò ſubtilitas eſt captioſa, † quæ ad ſim- 65
plices decipiendos tendit, & talem ſubtilitatem captioſam prudentum fregit auctoritas, *text. in l. 5. ff. de transact. fac. dict. cap. ſi cupis,* quia illa inducit perniciem, *l. ſancimus, Cod. ad Trebellian,* [ac ſolet inumbrare veritatem, vid. Zaſ. *2. conſil. 13. num. 52*] & ita nimium ſubtilizare, ubi res eſt clara, eſt pernicioſè errare, Joſeph. Ludovic. *deciſ. Lucenſ. 48. num. 2.* Et hinc Juſtiniano in jure magis placuit ſimplicitas quam difficultas, *§. 7. Inſtitut. de Fideicommiſſ. hæredit. § 2. de juſtit. & jur.* [Confer Tiber. Decian. *in Apolog. adverſ. Alciat. c. 11. n. 6.*]

Sunt enim caſus † in jure, in quibus ſubtili 66
Dialecticæ rationi utilitatis & vitæ communis ratio præponderat, Hotoman. *illuſtr. quæſt. 33.* & illa rectè à judicibus non attenditur, Carol.

Molin.

Molin. *in Conſuetud. Pariſ. tit.* 1 §. 23. *num* 23. Joh.
Oldend. 2 *conſil. Marp.* 2. *num.* 3.]
67 Legalis † autem & rationabilis ſubtilitas à
praxi non abhorret, quod enim in lege non ca-
vetur, in practica non habetur, ut dixit Bald. *in
cap. nihil, colum. ultim. de Elect.* Everhard. *in loc. à
leg. ceſſant* [Franciſc. Ponzin. *de Lami. num.* 29.]
Nam in ſcholis leges degluttiuntur, in praxi &
palatiis digeruntur, quia praxis eſt ſcientia di-
geſtiva, & ubi theoricus deſinit, incipit practicus
ut dixit idem Bald. *in cap.* 1. *de Feud. ſin. culp. non
amittend. & in l. Æmilius. ff de minoribus, num.* 8.
Cacheran. *in præfat. ante deciſ. Pedemont num.* 14.
[vid. Dauth. *de Teſtament. in prolegomen circ. fin.*]
68 Et dicit Angel. *conſil* 110. *num.* 4. Theoricam † à
practica diſtare, ſicut tactus à viſu intellectuali,
quia per theoricam videmus, ſed per practicam
digeſtos cibos guſtamus. Hæc enim procedit,
69 non ſolum per ſcientiam † ſed etiam experien-
tiam, quæ omnium rerum Magiſtra, *c. quam ſit de
Elect. in* 6. & omne artificium per exercitium re-
cipit incrementum, Speculat. *lib.* 4. *de Libell. con-
cept. in rubric. n* 4. & propterea ſcientia & expe-
rientia coniuncta perfectum faciunt iuriſperitũ,
Angel *conſ.* 100. Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtra-
tib. lib* 2. *c* 3. *n* 45. Et iuxta Poëtam:
Solus & artifices qui facit, uſus adeſt.
Qua de re plura Nevizan. *in ſylv. Nupt. libr.* 3 *n.* 7.
Cott. *in memorabilib verb. practica* Hieronym. de
Cævall *in præfat. ſpecul. num* 73. *& mult. ſeq.* Unde
& illud: Praxis artificem reddit promptum, ars
facilem, natura potentem, *gloſſ. in cap. quæ ſit, de
70 election.* Et ſanè licet negandum † non ſit, illorũ
qui Theoriæ tantum inhærent eruditam & curi-
oſam induſtriam, non parum ſcholis teiq; litera-
riæ & ornamenti & adiumenti adferre: Si tamen
ex uſu Reipublicæ æſtimanda ſunt ſtudia noſtra,
ut certè ſunt, imprimis probandi videntur illorũ
labores, qui uſum arti coniungentes, hoc nobis
conferunt, ut veteres leges ad noſtrum forum
accommodare, Conſultoribus de iure reſponde-
re, cauſas litigantium iure & legibus tueri, con-
troverſias legitimè definire, h. e. veri JCti nomen
& officium tueri valeamus, ut tradit Joh. Kopp.
in præfat. ante deciſ. ſuas. [Confer Tiber. Decian.
in Apolog. adverſus Alciat. cap. 10. *num* 16. *& ſeqq.
& c* 11. *num.* 20. 21. ubi latè utrobiq; de hoc the-
mate.]
71 Hinc † in noviſſimis imperii Conſtitutioni-
bus cavetur, illi qui primum ex ſcholis vel Aca-
demiis veniunt, ſi non ibidem publicè docuerint
& praxin exercuerint, in Adſeſſorum numerum
non cooptentur, R. A. zu Augſp. de Anno 1530.
Item daß der Perſonen.
Hiſce tribus interpretandi generibus addi po-
teſt judicialis. † Judices enim in iudiciis inter- 72
pretandi iuris poteſtatem habent, quæ interpre-
tatio inter litigantes ut ſententia valet, ita tamẽ
ut in eorum perſona & cauſa terminetur nec ad
alios extendatur, *l.* 8. *C. de jud* Weſenbec. *in para-
tit. de I. & I. num.* 3. [Anton. Fab. *in Cod. rer. in Sa-
baud judicat. lib.* 2. *tit.* 9. *n.* 8.]

CAPUT XII.

DE IUDICIBUS LEGUMQUE *executoribus & miniſtris.*

SUMMARIA.

1. *Parum eſt jus in ſocietate humana eſſe, niſi ſint, qui jura dicant, & regere poſſint.*

2. *Iethronis conſilium Moſi datum de conſtituendis judicibus.*

3. *Moſes, licet vir magnus, & eximiis à Deo donis ornatus ſolus ſufficiens non fuit ad gubernandum regimen Reipubl.*

4. *Iethro poſt conſilium Moſi datum, etiam præſcribit, quales eligendi judices.*

5. *Iudicia cum rectè procedunt, delubra ſunt æquitatis, cum depravantur, foveæ fallaces.*

6. *Boni judicis attributa, & qualitates* 1. *Sint Deum timentes. Timor Domini initium eſt ſapientiæ.*

7. 2. *Sint ſapientes, ne aut errore lapſi, aut cupiditate abrepti ipſa Reipubl. ſubvertant fundamenta.*

8 *Ignorantia judicis calamitas eſt innocẽtis. Iudex duplicem habeat ſalem, ſcientiæ, ſine qua inſipidus & conſcientiæ, ſine qua Diabolicus.*

9 *De jure civili Adſeſſor ſcientiam juris præſtabat, Prætor verò vel Præſes non item.*

10. 3. *Aſſumendi viri ſtrenui, non effœminati Non eſt conſtantis, & recti judicis, cujus animi motum vultus detegit. In ſeveritate judicis legum ſita eſt auctoritas,* 11. *Quod tamen certo moderamine temperandum.*

12. 4. *Eligendi veritatis amantes, veritas rerum geſtarum erroribus non vitiatur.* 13 *Iudex aliter juſtè pronunciare non poteſt, niſi ſit verax* 14 *Iudici in judicando magis cordi eſſe debet cuſtodia veritatis, quàm obedientia voluntatis.*

15. *Memorabilis hiſtoria Suſannæ huc pertinet.*

16. Iudici ſemper judicandum ſecundum acta & probata, nunquam tamen contra conſcientiam, eaq́; neglectâ. 17 Quicquid eſt contra conſcientias, ædificat ad gehennam.

18. Quatenus judex præciſè adſtrictus eſt ad acta, & probata?

19. Simpliciter aſſerentes, neglectâ conſcientiâ judicem ſecundum acta judicare debere, non magnam videntur habere rationem conſcientiæ.

20. 5. Eligendi avaritiam fugientes. Avaritia eſt noverca juſtitiæ, & nutrix gehennæ. Avarus gratius intuetur auri molem, quàm juſtitiæ ſolem.

21. In Thebis olim poſita in publico judicum ſtatua, ſine manibus, quod nihil à quoquam accipere deberent. Pecuniæ acceptatio, juſtitiæ, veritatisq́; eſt prævaricatio.

22. Cuilibet judici innitendum, ut cum Samuele ad teſtimonium populi provocare poſſit.

23 Iudicibus, conſtituenda honeſta ſtipendia, undè honeſtè vivere poſſunt. Principes ſalaria officialium amputantes, nec publicæ honeſtati, nec juſtitiæ conſulunt.

24. Olim egeni & exhauſti non facilè ad judicandum admittebantur, & quare? 25. Egeſtas dum ſaturari quærit, facilè à juſtitia declinat. Nimia paupertas avaritiæ & expilationis incentivum.

26. In teſtium perſona ſpectandum, an locuples quis, an egenus ſit.

27. Etiam boni viri aliquando ſunt pauperes, exemplo ICti Sabini & Lactantii Firmiani. Non deſpiciendus homo juſtus & pauper, nec magni faciendus vir peccator dives.

28. Sicut avaritia, ita & potentia, & gratia aut odium litigantium aliquando judices ſe·ducit.

29. Cauſæ graviores ad ſuperiorem deferẽdæ. Magnæ & arduæ cauſæ, magnos deſiderant, & graves judices.

30. Iudices ſecundum leges, mores rationabiles, & ſtatuta locorum recepta judicare debent.

31. Conſcientia legis vincit conſcientiam hominis.

32 Vera conſcientia in foro fori circa juris quæſtiones merè civiles quæ ſit?

33. Æquitas legalis, &c. juri ſtricto præferenda.

34. Lex ab æquitate diviſa, quaſi corpus exſangue, & exanime videtur.

35. Limitatio. Lex etiam dura non propterea iniqua eſt cenſenda. Subdito fas non eſt legem iniquitatis arguere.

36. Æquitas non ex jure ſcripto, ſed ex indigeſto motu & affectione animi deſcendens, contra jus ſcriptum non eſt ſequenda.

37. Ficta æquitas duplex eſt iniquitas. Æquitas legibus non fulcita, peſtilentiſſimum eſt virus.

38 Iudici procedendum ſecundum æquitatem à lege vel jure informatam.

39. Iudicibus non licet recedere à jure ſcripto, ſuoq́; arbitrio fingere æquitatem.

40. Quantum à jure ſcripto receditur, tantum ab æquitate receditur.

41 Deficiente lege, & contractu judex ex bono & æquo ſibi viſo decernere poteſt.

42. Iudex ita judicare debet, ſicut ſe judicari exoptat à ſummo judice in extremo judicio.

PArum eſt † jus in ſocietate humana eſſe, ni- 1
ſi ſint qui jura dicant & regere poſſint, inquit
JC. *in l. 2. §. 13. ff. de orig. jur.* Quamvis enim ſummi Magiſtratus officium ſit, jus reddere & juſta populo decernere, ſed tamen quia creſcente Republica & litium multitudine, per eum omnia expediri non poſſunt, ideoq́; neceſſe fuit judices conſtituere, qui lites ſecundum juris ordinem audire & definire poſſent. Hinc Jethro †, 2
cum vidiſſet Moſen generum ſuum imparem eſſe oneri ferendo, dixit ad ipſum: ultra vires tuas eſt negotium, ſtulto labore conſumeris & tu & populus iſte qui eſt tecum. Proinde de omni plebe viros timentes Deum, ſapientes & ſtrenuos, in quibus ſit veritas, qui oderint avaritiam, elige & conſtitue ex iis, qui judicent populum omni tempore. Si quid verò majus fuerit, referent ad te, *Exod. 18. v. 19 Deuteron. 1 verſicul. 12.* Quamvis enim Moſes † vir magnus 3
& eximiis à Deo donis ornatus fuit, ut de eo dicat ſcriptura non ſurrexiſſe Prophetam talem in Iſraël, ſolus tamen ſufficiẽs ad gubernandum regimen Reipub. non fuit, D. Oſiand. *add. cap. 18. Exod. in gl.*

Verùm hic perpendendum, Jethronem † Moſi 4
genero ſuo non ſimpliciter conſulere ut judices
det populo, ſed inſuper præſcribere, quales de
populo eligere deceat, quos judicandi muneri
præficiat. Judicia † namq; cum r·cte procedunt 5
delubra ſunt æquitatis; cum depravantur, foveæ
fallaces, Ammian. *lib. 3·* & gloria regni eſt repe-
riſſe judices exquiſitos. Caſſiodor. 8 16. Non ita-
que Jethro quemvis ex prom·cua hominum fæ-
ce ad iudicandi munus vult evehi.

Sed 1. timentes Deum; † quia timor Domini 6
eſt initium omnis ſapientiæ, [Confer *Eccleſiaſti-*

cap.

p.19.verſ.18. & ſeq. & cap.32.verſ.20. Et non eſt major illo, qui timet Dominum, *Eccleſ. cap.10. verſ.27.*] Deinde, quia non hominis ſed Dei exercetur judicium, 2.*Chronic.19.v.6.* Ideoque judices Dei & legum timore debent proferre ſententias, *Nov.23.c.3.*

7 2. Monet ut eligat ſapientes, † ne aut errore lapſi aut cupiditate abrepti, ipſa Reipublicæ ſubvertant fundamenta. [vid etiam Receſſ. imperij Spirenſ. de Anno 1570. §. damit aber die Unterthanen nit Rechtloß gelaſſen werden / ſoll ein Jeder ſein Under- oder Hoffgericht / mit Verſtändigen Urtheilen beſetzt halten / ꝛc.] Nam ignorantia
8 judicis † calamitas eſt innocentis, Auguſt. *de Civitat. Dei, lib.19.c.6.* Indeq; judex duplicē debet habere ſalem & *ſcientiæ* ſine qua inſipidus, & *conſcientiæ*, ſine qua Diabolicus, Bald *in l.2.C.de ſent. ex brevi c recitand & poſt eum* Jaſon. *in l. rem non novam, in 1. notab. Cord. de judic* Cacheran. *deciſ.1.n.34.* Menoch.2.*arbitr.caſ.339.nu.1.* Marant. *diſp.1.n.17.* Debet itaq; judex habere notitiā boni & æqui, propter adminiſtrationem juſtitiæ, quæ eſt notitia ſeparationis juſti ab iniquo, l.1. *de juſt. & jur.* quæ ex legibus hauritur. Nullus bene judicabit, ſi leges, quibus judicare debet ignoret, quo facit *gl ſingul in c fin. de re judic. & text junct gl. in c.1. de Conſanguin. & affinit.* quod pluribus perſequitur Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib lib.2.c.3. per tot.*

Hoc de jure Civili procedebat † in Pedaneis
9 judicibus & Adſeſſoribus, qui juris ſcientiam præſtare cogebantur, *Nov.82.c 11.* & Adſeſſor pro juriſperito agebat, & ſcientiam juris præſtabat: Prætor verò, vel Præſes non item, qui plerumq; nec juriſperitus erat, ſed vir militaris, ex nobiliori quadam familia, qui arma potius callebat quam leges, ideoq; his Adſeſſores adjungebantur, qui verba ipſa & conſilia ſuggerebant ſententiæ, qua de re Cujac.23 *obſ.4. add. l certi juris, C. de judic.* [add Matth. Stephan. *in Commentar add. Novell.82.*]

3. Monet Jethro † aſſumendos eſſe viros ſtre-
10 nuos, non effœminatos, hoc eſt, ut JC. Calliſtratus tradit, tales qui in cognoſcendo neque excandeſcant adverſus malos, neque precibus calamitoſorum illachrymentur. Id enim non eſt conſtantis & recti judicis, cujus animi motum vultus detegit, *l. obſervandum 19.§.1. de offic. præſid. Syracid 4.v.7 & 9. in fin.* Unde illud Demoſthenis, in ſeveritate judicis legum ſita eſt auctoritas. Et Cicer. pro Archia, Severiſſimos convenienti epitheto appellat judices. Quod tamen hoc temperandum moderamine † ut terribiles 11
ſe præbeant delinquentibus & contumacibus: manſuetiſſimos autem & mites omnibus placidis & devotis, paternam eis exhibentes providentiam, ut monet Juſtinian. Imper. *Nov.17.c.5.* vid. quæ de gravitate & ſeveritate judicis Cameræ Imperialis traduntur in R. A. zu Augſpurg / de Anno 1530. § Der Cammerrichter.

4. Eos eligendos dicit in quibus eſt veritas † 12
hoc eſt, qui veritatem amant, quæ rerum geſtarum erroribus non vitiatur ideoque ex Ulpiani ſententia id ſequentur, quod convenire eos ex fide eorum quæ probabuntur, *l 6.§ 1. de offic. præſid.* Cum enim de re aliqua duo pluresve litigant † 13
non alio fine ad judicem veniunt, quàm ut pronunciet, uter ipſorum juſtiorem cauſam habeat, quod juſtè fieri non poteſt, niſi judex ſit verax. inquit Anton. de Guevarr. *in horolog. Princip lib. 3.cap 6. num. 474. verſ. cæterum.* Quamobrem judici † in judicando magis cordi eſſe debet cu- 14
ſtodia veritatis, quàm obedientia voluntatis, *c. judicet, 3.q.7.* Specul. *lib.3 partic.3. de ſentent.§.5. in fin.* Et pro veritate indaganda omnia rimari debet judex, & rei qualitatem plena inquiſitione diſcutere, *c. judicantem 30 q.5.* [Huc pertinet memorabilis hiſtoria Suſannæ, † quæ ve- 15
ritate non plenè indagatâ, fuit condemnata injuſtè; Prudentiâ tamen Danielis falſitatem teſtimoniorum demonſtrantis liberata. De hiſcè & ſimilibus boni judicis attributis, vid. quæ latiſſimè ſcripſit Sigiſmund. Scacc. *de judic. lib.1. cap.83. & ſeqq.* Et quæ notavit Erneſt. Cothman. *reſponſ.26 n.40. & ſeqq. vol 3.*]

An verò judex veritatem ex actis & probatis apparentem, an verò ſcientiam aliunde ſibi cognitam & ita conſcientiam, in judicando ſequi debet? Nonnulli præferunt conſcientiam, Coraſ. *lib.4. Miſcellan. cap.20.* Vaſqu.1. *illuſtr. controverſ.14.* [Et alij, quos adduxit Tiber. Decian. *in tractat. crimin. lib.2. cap.13. num.3.* Johan. Azor. *Inſtitut. Moral. lib.2. cap 2. quæſt.11 part.* 3.] Plures acta & probata, Cujac.12.*obſ.19.* Covar.11.*variar. reſolut.1.* Clar. *in pract. crim q.66. nu.2.* [Bart. *ad l. un C. ut quæ deſunt Advocat. & c.n.4. & 5.* Farin. *conſ 83.n.3* Cacher. *deciſ. Pedem.79 n.44. & aliquot ſeqq.* ubi id multis perſequitur, Tiber. Decian. *tractat. crimin. lib.2. cap.13. num. 3. & aliquot ſeqq.* qui tamen in certis caſibus diſtinguit, & omninò viden-

videndus ad hanc quæſtionem. Johan. Azor. *In-*
ſt. Moral.lib.2.cap.2.quæſt 11 part. 3.] Breviter
16 reſpondeo ego, judicem † ſemper debere judica-
re ſecundum acta & probata, nunquam tamen
contra conſcientiam & ea neglectâ.] [Idq; ele-
ganter explicat Frider. Balduin. *de caſib. conſcient.*
17 *lib.4 c.12.caſ 6 per tot.*] Nam quicquid † eſt con-
tra conſcientiam ædificat ad gehennam, *c. lite-*
ras, x de reſtitut ſpoliat Ergò judex ſi contra con-
ſcientiam judicet, ædificabit ad Gehennam.
18 [Quod enim dicitur † judicem præcisè adſtri-
ctũ eſſe ad acta, id procedit, ſi judex in conſcien-
tia ſua non certò ſcit, circa factum, obſtare
veritatem actis, uti explicat Johan. Oldendorp.
3.conſil. Marp.5. num.1. Et tunc rectius facit, ſi
omninò à judicando abſtineat, vel ad ſuperiorẽ
referat, & hoc modo ſuam exoneret conſcien-
tiam, vid. Decian. *alleg. modo loco, num.9.* [Et ſi
19 judex † excuſandus eſſet judicans ſecundũ acta
& probata neglectâ conſcientiâ, utique & Pila-
tus qui Chriſtum ex falſis condemnavit teſtimo-
niis, invitâ ſcientiâ & conſcientiâ excuſandus e-
rit, quod tamen vix aliquis dicet. [*Matth.27.v.*
18. Sciebat enim, quod per invidiam tradidiſſent
eum ſummi Sacerdotes, *Marc.15.verſ.10.*] Qui
itaque ſimpliciter aſſerunt neglectâ conſcien-
tiâ, judicem ſecundum acta judicare debere, non
magnam mihi videntur habere rationem con-
ſcientiæ, confer Hotoman. *illuſtr q.27.*

5. Suadet Jethro eligendos eſſe viros ad judi-
20 cium, qui oderint avaritiam; † quia avaritiâ &
cupiditate evertitur judicium humanum, *c. qua-*
tuor, 11.q 2. quæ eſt noverca juſtitiæ & nutrix ge-
hennæ, ut dicit Auguſtin. Et avarus gratius in-
tuetur auri molem, quàm juſtitiæ ſolem, *cap. ſic-*
ut diſtinct.47 Juſtinian. *Novell.8 in præfat § 1.cir-*
ca fin. ibi: avaritia mater omnium malorum, ma-
ximè quando non privatorum ſed judicum in-
hæret animabus, & ibi vide plura. [Hinc Ovven.
Poët. in Monoſtoch. Ethic. & Polit. ait:

Cum reus eſt dives, prætorem nactus Avarum,
Quid non ſperabit, poſſe licere ſibi?

Et paulò pòſt, Epigram. 27.

Nuſquam fraude caret, ſemper mentitur Avarus,
Erga inopes ſurdus ferrea corda gerit]

21 Plutarchus † in Thebis narrat olim poſitas
in publico fuiſſe judicum ſtatuas, easq; ſine ma-
nibus; quod indicio eſſe nihil eos à quoquam
accipere. Nam munera excæcant ſapientes &
ſubvertunt verba juſtorum, *Exod 23.* [*Deuteron*
16.v.19 & 20.] *Pſalm.25.1.Sam.12.v.3. Eccleſ 20.*
Nicol Boër. *deciſ.147 n.26.* [Gerhard Maynard.
deciſ. Theoloſ 86. lib.1] & juxta Poëtam:

Deviat à vero corruptus munere judex,
Falſidicumq; facit impia Gaza pium.

Acceptio pecuniæ, juſtitiæ veritatisq; eſt præva-
ricatio, *c. qui rectè, 11. q. 2.* Faciunt & iſti vulgati
verſiculi:

Munera Pontifices ſubvertunt, munera Reges,
Munera jus ſtatuunt, deſtituuntq; ſimul:
Munera pervertunt leges, decreta refellunt,
Evacuant patrum jura rigore ſuo:
Munera judicij libram moderantur & ipſam,
Protinus inflectunt, quà data penſa trahunt:
Omnia vincit amor, ſed amorem munera vin-
cunt,
Excæcant oculos, præcipitantq; gradus.
Munera ſi ceſſent, ceſſabunt jurgia, lites,
Mars cadet, & Veneris nullus amicus erit.
Munera ſi ceſſent, miſeris mortalibus ullus
Clamor, nec luctus, nec dolor ullus erit.

[Eoq; pertinet Epigramma Propertii.

Undiq; deſertis, ceſſant ſacraria lucis.
Aurum omnes fictâ jam pietate colunt.
Auro pulſa fides, auro venalia jura.
Aurum lex ſequitur, mox ſine lege pudor.

Uti & illud Virgilii Æneid. 3.

--------- *Quid non mortalia pectora cogis,*
Auri ſacra fames.

Confer. Frider. Balduin *de caſib. conſcient. lib.4. ca.*
12.caſ.9 ubi de illa quæſtione, an & quando Ju-
dex bonâ cum conſcientia poſſit accipere mune-
ra, quædam annotavit. *vid. Luth. in Commentar.*
ad Geneſ. c.21. fol.271 Studere autem debet quili-
bet judex, † ut cum Samuele ad teſtimonium 22
populi provocare & dicere poſſit: Loquimini de
me coram Domino & coram Chriſto ejus, utrũ
bovem cujuſquam tulerim, aut aſinum, num
quenquem calumniatus fuerim, num oppreſſe-
rim aliquem, num de manu ejus munus acrepe-
rim, 1 *Sam.12.* Id quod maximopere deprædicat
Eccleſiaſtic. quod pecunias & uſque ad calcea-
menta ab omni carne non acceperit, *c.46.v.22.*]

Hæc autem ataxia † ut eò melius evitetur, 23
conſtituenda ſunt judicibus & iis qui judicandi
munere funguntur honeſta ſtipendia, unde de-
center vivere poſſint, *vid.* R.A. zu Augſpurg/de
Anno 1530 §. Und damit die Aſſeſſores, ubi Aſ-
ſeſſorũ ſalarium augetur. Et Principes ſalaria ſu-
ficientium

ficialium amputantes, neque publicæ honeſtati neque juſtitiæ conſulunt.

24 Et ex hac ratione † egeni olim & exhauſti, non facilè ad judicandum admittebantur, ne ex Theognidis ſententia paupertatem omni ratione fugientes, non tam rationem muneris ſui, quàm magnitudinem munerum oblatorum cōſiderarent, & libentius in nummorum quàm argumentorum expendendis ponderibus occuparentur: cujusque gravior eſſet manus, ejus quoque cauſam meliorem videri pronunciarent, qua de re eleganter diſſerit, Muret. *in orat. de offic. jud.* 18. *vol.* 18.

25 Egeſtas † dum ſaturari quærit facilè à juſtitia declinat, Ambroſ. 1. *ad Theſſalon.* 5. Sicut nimia abundantia homines vitioſos reddit, ita nimia paupertas, avaritiæ & expilationis incentivum, Anton. de Guever. *in horolog. Princip. c.* 6. *nu.* 476. Unde Mantuan. *Eclog* 1.

Pauperies inimica bonis eſt: moribus omne
Labitur in vitium, culpa ſcelerumq; miniſtra eſt:

26 Indeque JC. Calliſtratus † in teſtium perſona ſpectandum dicit, an locuples quis, an egenus ſit, *l. teſtium fides in princ. ff. de teſtib.* Petr. Roytz. *deciſ. Litvan.* 4. *nu.* 292. add. quæ de pauperum ſuſpecta fide tradit Zaſ. *in paratit. de edend. numer.* 16.

Non tamen prætereundum, quod & boni vi-
27 ti † aliquando ſint pauperes, ſicut nobile exemplum præbet JC. Sabinus, quem ſcribit Pomponius, *in l.* 2. *de orig. jur.* adeò fuiſſe pauperem, ut à ſuis auditoribus fuerit ſuſtentandus. [Lactantium Firmianum Præceptorem Criſpi Cæſaris filij Conſtantini, virum diſertiſſimum adeò fuiſſe pauperem, ut plerumq; etiam indigeret neceſſariis, poſt alios ſcribit Gualth. *in Chronolog. Ecclеſ. Politic.*] Et ut ait Petron. in ſuo Satyrico: *neſcio quomodo bonæ mētis ſoror eſt paupertas* [Hinc *Eccleſiaſt. c.* 10 *v.* 26. Non deſpicies hominem juſtum & pauperem, nec magnifacias virum peccatorem divitem: Et Claudian. Poët. *in Panegyr. in IV. Conſul. Honor.* inquit:

Diſcitur in quantum paupertas ſobria poſſit.
Pauper erat Curius, Reges cum vinceret armis:
Pauper Fabricius, Pyrrhi cum ſperneret aurum,
Sordida Serranus flexit Dictator aratra.]

Hujus rei cauſas inveſtigat & reddit Ariſtoteles *in ſuis Problematibus*, Conrad. Ritterſhuſ. *in Nov. part.* 9. *c.* 9 *n.* 12 *& ſeq.* Unde illud Solonis.

Sæpè malus dives, eſt ſæpè miſerrima virtus,

Sicut autē avaritia, ita & potentia † & gratia 28
aut odium litigantiū aliquando judices ſeducit, [de quibus conqueritur Jehova apud Prophet. *Mich. c.* 7. *v.* 3. Confer. *Eccleſiaſt. c.* 8] Et hoc judici & Aſſeſſorib. Cameræ ſeverè prohibetur, *in Ordin. Camer. p.* 1 *tit.* 13. §. Es ſollē auch die Beyſitzer an ſolchen (intellige juſtitiæ æquabilem adminiſtrationem) ſich weder Forcht / Bedrawung / Gewalt / Befehlich / Geſchefft oder andere Sachen daran verhindern laſſen / ſondern mäñiglich / weß Würden oder Standes der ſey / ohne einige ſondere Affection / bey vñ vermöge obangeregter jrer Pflichten / gleichmäſſig rechtſprechen vñ mittheilen. [De pœna judicis corrupti, munera accipiētis, & corrumpentis, vid. omninò Farinac. *oper. crimin. part.* 3 *quæſt.* 111.]

6. Monet Jethro ulterius, † ut cauſas gravio- 29
res ad ſe deferri faciat Moſes, dicēs: *Si quid majus emerſerit referēt ad te.* Vult itaq; ut majorū & ſublimiorū cauſarū cognitionē ſibi reſervet. Nam magnæ & arduę cauſæ magnos deſiderant & graves judices, *l. non diſtinguemus*, §. *de liberali*, *ff. de judic.* R. A. zu Eßlingen / de An. 1526. in pr. verb. Oder ob es die Gröſſe der Sachen erfordere / R. A. de An. 1555. §. Zu dem vnd vber ſolches / ibi: weren aber dieſelbige Vrſachen vnnd Mängel alſo wichtig / ſo ſollen ſie dieſelbige an Keyſerliche M. gelangen laſſen / Ruland *de Commiſſar. part.* 1. *lib.* 2. *c.* 3. *ſubn.* 8. Erneſt. Cothman. 1. *conſil.* 15. *n.* 7. Sic licet Imperatores Cameræ Imperiali rerū cōtroverſarū dijudicationē & cōtentioſā juriſdictionē ordinariā conceſſerint, majorum tamen Feudorum regalem dignitatē annexā habentium ſibi ſolis reſervarunt, *ordin. Cam. p.* 2. *tit.* 7. *cum ſimilib.* & dixi ſupra latè *lib.* 1. *Claſſ.* 4. *c.* 19. *per tot.*

Præterea judices † nō ſecundū animi ſui du- 30
ctū, ſed ſecundū leges, mores rationabiles & ſtatuta locorū recepta judicare debēt, *pr. inſtitut. de offic. judic.* *Nov.* 82. *c.* 2 *&* 13. *Nov.* 18. *ca.* 5. *text. in c. judicet,* 3. *q.* 7 *Ordin. Camer. part.* 1. *d. tit.* 13 *in princ. ubi judici & Aſſeſſorib. Cameræ Imperialis præſcribitur, ne ex proprio nudoq; arbitrio, & affectata cōſcientia, ſed ex legibus, probatis conſuetudinibus & ſtatutis jus dicant,* Geil. 1. *obſ.* 36 Rittersh. *in Nov. p.* 2 *c.* 1. *n.*
9 Hinc elegans Baldi dictū † conſcientiam legis 31
vincere conſcientiā hominis, *in c. Clerici, x de vit. & honeſt. Cleric.* [q. laudat & ſequitur Matth. de Afflict. *deciſ.* 321. *n.* 2.] quo innuere Bald. voluit, conſcientiā judicis minimè lædi, ſi honeſta legū præcepta in judicando obſervet. Imò ſi quid in

quæſtio-

quæſtionibus juris alicujus conſcientiæ com-
mittitur, is non debet ſequi conſcientiam pro-
priam, ſed communem ac publicam, *d. c judicet*
junct gloſſ. 3 *q* 7. Jaſon. *ad d §. ſed iſta, num.* 138.
Inſtit. de action. nec non legibus munitam, Bald.
in l. fin. Cod. de pœn. jud. Menoch. *de arbitrar. jud.*
caſ. 8. *num.* 4; *lib.* 1 Schrader *de Feud. part.* 10. *ſect.*
13. *num.* 30. *& ibi allegati.* [vid. etiam Cacheran.
deciſ. 69. *num.* 46. 47. *& ſeqq.* Cothman *conſil.* 29.
32 *num.* 70 *& ſeqq. vol* 3] Nam vera † conſcientia
in foro fori circa juris quæſtiones merè civiles,
illa demum eſt, quæ ex fonte legum per ora Prin-
cipum, divinitus quaſi promulgatarum exiſtit
atque promanat, Afflict. *deciſ.* 132 *num.* 1. *in fin.*
jun l fin. C. de præſcript. long. temp & c. nemo, 15. *q.*
2. Thoming. *deciſ.* 16. *num* 18.

Occaſione horum occurrit quæſtio illa ſatis
intricata & multum agitata, an judex in judican
do magis æquitatem [quæ rectitudo judicij di-
citur, naturalem ſequens rationem, Geil. 1 *obſ.*
151. *in fin*] quam jus ſcriptum obſervare debeat?
Ego ſalvo aliorum judicio, miſſisque varijs Dd.
diſtinctionibus, in diſputationibus publicis &
33 privatis hanc ſecutus ſum determinationem: †
æquitatem videlicet legalem, hoc eſt, quæ ex i-
pſis legum viſcerib. & arte juris eruitur, pro di-
verſitate tamen perſonarum, rerum, temporis
& circumſtantiarum, juri ſtricto & in theſi, ſine
æquitatis, ex circumſtantijs & diverſis caſuum
figuris deſcendentis, conſideratione, inſpecto,
34 præferendam eſſe: Nam lex † ab æquitate di-
viſa, q. corpus exſangue & exanime videri po-
teſt; quoniam lex ea tantum quæ ad queſtionem
infinitam pertinent complexa: quæſtiones fi-
nitas æquitati congruentes ex locis, temporibus
& perſonis non attingit, Bod. 6. *de Rep. cap.* 6 *p.*
35 1180. Quod ipſum fallit, † ſi mens legislatoris &
verba adeò clara ſint, ut in emergente facti ſpe
cie aliam ex æquitate interpretationem ſine ca-
villatione non admittant, *text. in l. proceſſerit, ff.*
qui & à quib. Eo enim caſu ſolus Princeps, vel is
cujus eſt legem condere, inter æquitatem jusque
interpoſitum decernit, *l* 1 *C de Leg. b* Sicut Prin-
ceps etiam duritiem, *d. l proſpexit,* § 1. tempera-
vit *in l. in adult. C. ad L. Iul. de adult.* quo incli-
nat Treutler. *p.* 1. *diſputat* 1. *th.* 2. *lit b.* Erneſt.
Cothman 2. *conſil.* 12. *num.* 1. *& ſeqq* Donell. 1.
Comment. 13. & ibi Hillig. *in notat.* Sic in Pande-
ctis Hebræorum, majori ſenatui tantum, quem
Sanedrim vocarunt, ex æquitate judicare licuiſſe,
cæteris verò judicibus non item, ex Rabi May-
mon *lib.* 3. *tradit* Bodin. 6. *de Repub. cap.* 6. *pag.*
1180 Nam licet lex aliquando dura videatur, ut
ex text. *in dict. l: proſpexit,* non tamen propterea
iniqua eſt cenſenda. Nec enim ſubdito legem
iniquitatis fas eſt arguere: Quamobrem æqui-
tas † quæ non ex jure ſcripto, ſed ex indigeſto 36
motu & affectione animi deſcendit, contra jus
ſcriptum, non eſt ſequenda, ut tradiderunt, Bart.
Bald *& Dd ad l.* 1 [Geil. 2. *obſ.* 23. *num.* 26.] *& ad*
l placuit, C. de jud. ubi dicit Caſtrenſis, quod ex
ficta æquitate & capite ſuo velle pronunciare,
non ſolum periculoſum eſt, ſed etiam temerariū
& levitatis pleniſſimum. Nam ficta † æquitas 37
duplex eſt iniquitas, Bald. *conſil.* 9 *num.* 3. *lib.* 1.
Thoming *deciſ.* 16. *num.* 17 *in fin.* Et quod ho-
mo debeat ſequi æquitatem legis, non autem
proprij capitis, dicit Bald. *in d. l.* 1. *C. de judic.* &
ex eo Cacheran *deciſ. Pedemont.* 147. *num.* 27.
[Quinimò, quæ legibus fulcita non eſt æquitas,
peſtilentiſſimum virus eſt, inquit Gaiz *de expenſ.*
c. 1. *num* 28.] Quo & illud pertinet, quod judex
† procedere debeat, ſecundum æquitatem à le- 38
ge vel jure informatam, Panormit *in c. ex parte.*
n 12. *in* 3 *notab x de offic. delegat.*

Et niſi hoc ita eſſet, nihil certum † & perpe- 39
tuum in jure noſtro eſſet, quibuslibet cauſarum
ſtatum, ad quamlibet imaginariam æquitatem
detorquentibus, Zaſ. 1 *conſil.* 10. *num* 35 [Quor-
ſum enim attinebat leges ſcribi, ſi judicibus li-
ceret recedere à jure ſcripto & ſuo arbitrio fin-
gere æquitatem, ut dicit Philipp. Melanch *in*
Epitom. Philoſoph. Moral ubi eum allegat Tira-
quell *de retract. lignag* §. 35 *gl.* 2. *num* 31. *addens i-*
bid. ex Bald. quod æquitates hominum, non
habeant in ſe pondus ſtatuti. Confer *Deu-*
teronom. cap. 17. *verſ.* 11. *ibi; juxta legem.*] In-
deque ex privato adfectu, intra privatos parietes
generatam & fictam æquitatem, inſtar juris in
publicum proferre, nefas reputat Johan Gœdd.
de contrahend. ſtipul cap. 9. *concluſ* 5 *num* 133 He-
ring. *de Fidejuſſor. cap.* 5. *num* 117. Quamobrem
† quantum à jure ſcripto recedimus, tantum 40
ab æquitate recedimus, inquit Cujac. *in Conſult.*
38 *in fin.* Et in quæſtionibus de æquitate, niſi hę-
reamus iuri ſcripto, ſub [illegible] iuris & ęqui-
tatis pernicione erramus, *l. ſi ſervum,* § *ſequitur ff.*
de V. O vid. Cothmann. Cacheran. Toming. *alle-*
gat in d. locu. [Præter allegatos vid. quæ de hac
quæſtione prolixè ſcripſit Cardinal. Mantic. *de*

vaſes.

tacit. & ambig. convent. lib. 2. tit. 17. num. 16 & ſeq. Tiraq. *de retract. lignag. d § 35 gloſ. 1. per tot* Mynſing. *obſerv 63 cent 6* Hering. *de Fidejuſſorib. c. 27. part 1. num. 287.* Tiber. Decian. *in tract. Crimin. lib. 2. cap. 9.* Card. Tuſch. *pp. concluſ. 310. & 312. lit. E. verb. æquitas.*

41 In caſibus verò, † ubi deficeret Lex & contractus, judex decernere poteſt, quod ſibi æquum & bonum videtur, per ea quæ notat Speculat. *lib. 1. part. 1. §. 1. n. 3.*]

42 Deniq; judex † qui ad judicandum conſcendit Tribunal juſtitiæ, ita judicare debet, ſicut ſe judicari exoptat à ſummo & ſupremo omnium Judice in extremo judicio, cujus judicio præfuit in terris, Confer Don. Garſ. Maſtril. *de Magiſtratib. lib. 2. c. 2. n 92.* Quo faciunt verſiculi, quos Coloniæ in Cœnobio Carthuſianorum legi & inde deſcripſi.

Judicabit judices judex generalis,
Ibi nihil proderit dignitas Papalis,
Sive ſit Epiſcopus ſive Cardinalis.
Reus condemnabitur ſit hic qualis qualis.
Ibi nihil proderit multa allegare
Et nihil excipere, neq; replicare.
Neq; ad Apoſtolicam ſedem appellare.
Reus condemnabitur, nemo dicet quare,
Quo nec locus Codici erit, nec Digeſtis.
Idem erit Dominus judex, actor & teſtis.

CAPUT XIII.
DE IUDICIIS.
SUMMARIA.

1 Conſtituta ſunt judicia, in quibus litigantes inter ſe depugnent, & judex inter eos judicet, reum vel abſolvendo, vel condemnando.

2. Nemo ſibi ipſi jus dicere debet, ſed id, quod ſibi debetur, coram judice in judicio proſequi.

3. Judiciorum vigor, juriſq; publici tutela ideò conſtituta eſt, ne quiſquam ſibi ipſi permittere valeat ultionem.

4. Ex omnibus rebus humanis nihil eſt, quod dignitatem magis repræſentet, quàm judicia.

5. Niſi judicia rectè procedant, & juſtitia æquabiliter adminiſtretur pax & concordia conſervari non poſſent

6. Judicii vox variè in jure uſurpatur. Plerumq; tamen vel pro tribunali & loco, ubi judicia exercentur, vel pro ipſa diſceptatione judiciali accipitur.

7. Judicium conſtat plerumq; tribus perſonis, Judice Actore, & Reo.

8. Judex eſt velut lapis angularis, baſis ac fundamentum judicii.

9. Actor eſt, qui ab aliquo ſibi dari vel fieri contendit, eumq; in jus vocari deſiderat.

10. Reus in judicio comparens vel ſatisfacit actoris deſiderio, vel propoſitis exceptionibus cum eo contendit.

11. Aliquando eſt judicium, præſertim in criminalibus, ubi non ſunt tres perſonæ.

NIhil eſſet judices in Civitate & Republica eſſe, niſi conſtituta etiam ſint judicia, † in 1
quibus tanquam palæſtrâ litigantes inter ſe depugnent, cui pugnæ iudex eſt præfectus, ut de ea iudicet, & vel reum ab inſtantia abſolvat, vel condemnet, Georg. Obrecht. *diſputat. 11. th. 44.*
Non enim † quisque ſibi ipſi ius dicere debet, 2
tot. tit. Cod. ne quis in ſua cauſ. judic. Sed propoſitâ competenti actione, id quod ſibi debetur coram iudice in iudicio proſequi, *princip. inſtitut de act. Actor. 19. verſ. 38.*] Nam ideò iudiciorum vigor
† iuriſque publici tutela in medio conſtituta 3
eſt, ne quiſquam ſibi ipſi permittere valeat ultionem, *l. nullus, 14. Cod. de Iudæ. & Cælicol.* Hinc JC. Calliſtratus: ſi quas te habere putas petitiones, actionibus experiaris. Cum Martianus diceret, vim nullam feci: Cæſar dixit, tu vim putas eſſe ſolum, ſi homo vulneretur? vis eſt & tunc, quoties quis id quod ſibi debeatur non per iudicem repoſcit, *l. extat, ff. quod met.* Imò ſi quis rerum ſuarum apud alium conſtitutarum poſſeſſionem ante adventum iudicialis arbitrii, violenter invaſerit, dominium rei ſuæ amittit, text. *in l. ſi quis in tantam, Cod. unde vi.* Ex his ſatis poteſt intelligi, utilitas pariter & neceſſitas iudiciorum.

Dignitas † verò & auctoritas ac Maieſtas eo- 4
rundem, non aliunde magis cernitur, quam ex eo, quod ex omnibus rebus humanis nihil eſt, quod dignitatem magis repræſentet. Nam Deus inde usque ab orbe condito iudicia ipſe exercuit quod ex hiſtoria divina ſatis abundeq; apparet, Conrad Ritterſhuſ. *in Comment. ad Novell. Juſtinian. part. 9 c. 1.*

Et niſi iudicia † rectè procedant & iuſtitia æ- 5
quabiliter adminiſtretur, Pax & concordia conſervari non poſſunt. Reichs Abſchied zu Augſpurg/ de Anno 1530. §. weiter nach dem Churfürſten/ ibi: damit dann im H. Römiſchen Reich/

Gerecht vnd Recht / davon alle Einigkeit vnd Fried entſtehet.

6 Judicii vox † variè in jure uſurpatur, cuius ferè viginti tria ſignificata ſe obſervaſſe, tradit Rittershuſ. *d. part. 9. c. 3. num. 1. ubi vid.* [Marant. *in ſpecul. ſuo part. 1. & 2.*] Plerumque tamen vel pro tribunali & loco ubi judicia exercentur, *cap. quando 3. & cap. qualiter 17. x. de judic.* unde quis in judicio comparare, & judicio ſiſti dicitur, *l. 2. & paſſim. tot. tit. ff. ſi quis caution. judic. ſiſt.* vel pro ipſa controverſia & diſceptatione judiciali uſurpatur, & inde rectè definitur judicium, legitima rei cõtroverſæ apud judicem diſceptatio & diiudicatio, *c. forus x. de V. S.* Obrecht. *d. diſputat. 11. th. 30.* Treutler. *part. 1. diſput. 12. th. 1.* Rittersh. *d. c. 3. num. 3.* ubi vide varias judiciorum diviſiones.

7 Conſtat † autem plerumque judicium tribus perſonis: Judice, Actore & Reo, *d. c. forus.*

8 Judex † eſt velut lapis angularis, baſis ac fundamentum judicii, Vant. *de Nullitat. rubr. ex defect. jurisd. num. 2.* & velut Dux & Imperator ejusdem, Bald. *in Rubr. ſi à non competent. jud. num. 4.* Schrader. *de Feud. part. 10 in præambul. nu. 2.* Rutg. Ruland. *de Commiſſar. part. 1. lib. 2. cap. 2.* Et hunc
9 adire ſolet actor † qui ab aliquo ſibi dari vel fieri contendit, cumque in jus vocari deſiderat. Ubi itaq; non eſt actor, ibi nec judex, da kein Kläger
10 iſt / da iſt auch kein Richter. Reus † in judicio cõparens vel ſatisfacit actoris deſiderio, vel propoſitis legitimis exceptionibus, quæ ſunt arma reorum, cum eo contendit.

11 Dixi † autem judicium plerumq; conſtare hiſce tribus perſonis. Nam aliquando eſt judicium præſertim in criminalibus, & tamen non ſunt tres perſonæ, quando judex procedit ex officio per viam inquiſitionis, ſuper delicto notorio & manifeſto. Siquidem evidentia patrati ſceleris clamore accuſatoris non indiget, *c. evidentia. x. de accuſat.* Similiter actore vel reo per cõtumaciam abſente, ad implorationem alterius judex procedere poteſt. Et hæc breviter propter ordinem continuationis de judiciis in genere dixiſſe ſufficiant.

Caput XIV.
DE SUPREMO CAMERÆ IMPERIALIS *judicio.*
SUMMARIA.

1. Proprium eſt Imperatoris, & Regum munus judicare, ac judicium & juſtitiam exercere.

2. In ſingulis ferè regnis conſtituta ſunt quædam ſuprema judicia, quæ nomine, & auctoritate ſupremi Principis res arduas, & graves dijudicant.

3. Pariſienſis Curia ſecundum excellentiam, Parlamentum vocatur.

4. In Anglia unum eſt conſtitutum ſummum judicium, ſivè Parlamentum, quod tamen magis rationem Comitiorum univerſalium, quàm ſupremi alicujus judicii ſuſtinet.

5. In Republ. Iudaica ſummum judicium ſive conſiſtorium, græcè Synedrion dicebatur.

6. In Imperio Romano olim omnes cauſæ in aula Imperatoris, ejusq; curia dijudicabatur. 7. Hoc judicium litium multitudini non ſufficiebat, Imperatoribus ſæpè gravioribus bellicis negotiis ac motibus implicatis.

8. A Maximiliano I. Imp. Camera imperialis judicium Ordinum conſenſu circa Anno 1495. inſtitutũ eſt. 9. Huic judicio ita inſtituto ipſe Cæſar Maximilianus Francofurti dicto interfuit, & perſonali ſua præſentiâ illud cohoneſtavit.

10. Ex Imperatoris, & ſtatuum imperii mutua conventione & pragmatica Conſtitutione Cameræ imperialis nacta eſt juriſdictionem ordinariam.

11. Hoc judicium nec recuſari poteſt, in cauſis, in quibus fundata eſt juriſdictio. 12. Nec morte Imperatoris expirat, Iuriſdictio ordinaria morte concedentis non extinguitur. 13. Ipſum Imperatorem, omnesq; imperii ſtatus repræſentat. Imperium nunquam moritur.

14. Etiam Francorum Curiæ ordinariâ Regis utuntur juriſdictione, ideoq; morte Regis non expirant.

15. Cauſas in Camera cœptas Imperator avocare non poteſt. 16. Jus avocandi lites quando ſummo Principi detur?

17. Imperator ſine ſtatuum imperii conſenſu non poteſt revocare juriſdictionem Cameræ.

18. Extant præjudicia, non attentâ avocatione, alterius procedendi neceſſitatem in Camera partibus injunctam fuiſſe.

19. Ab hac communi, præjudiciis firmatâ ſententiâ noviſſimè recedit Berlich.

20. Limitantur prædicta non procedere. 1. in cauſis exceptis, ſoliusq; Imperatoris cognitioni reſervatis.

21. 2. In quibusdam caſibus, quoad inhibitionem, ne cauſa aliqua recipiatur in Camera. Facilius aliquid impeditur, ne fiat, quàm factum retractatur.

22. Iuriſdictio Cameræ fundatur in omnibus imperii

perii civibus & ſtatibus, Cæſaris juriſdictioni ſubjectis. Etiam Electoribus

23. *Camera eſt conſiſtorium ſummi Principis. Et Majeſtatis imperatoriæ judicium.* 24 *Ideoq; Imperatoriam Majeſtatem quoad contentioſam juriſdictionem repræſentat.*

25. *Contumacia in Cameram imperialem commiſſa, cenſetur in ipſum Imperatorem commiſſa, & habetur contemptus Majeſtatis Cæſareæ. Et quod in Camera pronunciatur, Imperatoris ſententia dici meretur.*

26. *Camera item vice, nomine ac auctoritate Imperatoris judicat, ejusq; Sigillo utitur, & majeſtate ſancit.* 27 *Idem de ſupremis Francorum Curiis, & Parlamentis. Et curiis regni Caſtellæ traditur. Item de ſenatu Pedemontano & Neapolitano.* 28. *Hinc dicitur, Imperatorum non eſſe ſupra Cameram, ſed ipſummet eſſe Cameram.*

29. *In Camera, tanquam ſummi Principis conſiſtorio juris civilis ſolennitates, & nullitates circa Proceſſum non attenduntur, modò conſtet de meritis cauſæ.* 30 *In eo jura nan pro auctoritate, ſed pro ratione allegantur.*

31. *In ſummo Principis conſiſtorio non ſecundum juris apices, ſed ex æquo & bono procedendum.*

32. *Hoc tamen non procedit in nullitate deſcendente ex defectu juriſdictionis.*

33. *Ratio dubitandi.*

34. *Ratio decidendi. Camera poteſt procedere ſine circuitu.*

35. *Quando in Camera ſuper nullitate pronuncietur?*

36. *Camera repræſentat Imperatorem quoad contentioſam juriſdictionem, ſecus, quoad actus voluntariæ juriſdictionis.* 37 *Hinc nec famæ reſtituere, nec Spurios legitimare, &c nec alia ejusmodi regalia uſurpare poteſt. De Reſcripto tamen Imperatorio Camera cognoſcit.*

38. *Nonnulla tamen, quæ ſunt de Regalibus, Cameræ competunt, ut in Bannum condemnatio, & ab eodem abſolutio, &c.*

39. *Camera Principem vel alium ſtatum ſine conſenſu Imperatoris, vel Regis Rom. in Bannum declarare non poteſt.* 40 *Reſtrictio.*

41. *Cauſæ ſpirituales, & Eccleſiaſticæ ad Cameræ juriſdictionem non pertinent.* 42 *Similiter nec cauſæ criminales,* ſo Leibsſtraff auff ſich tragen/ *ad eandem pertinent.*

43 *Excipiuntur* 1. *Cauſæ fractæ pacis.*

44. 2. *Perſonæ Camerales, de harum enim criminе Camera cognoſcit.* 45 *In hiſce perſonis Camera merum habet imperium, in cognitione, proceſſu, & condemnatione, civitas vero Spirenſis nudum executionis miniſterium.*

46. *Delicto pœnam capitalem non merente ipſa Camera delinquentem punit, nec ad ſenatum civitatis remittit.*

47 3. *Excipitur querela nullitatis ſuper facto criminali intentata, &c.* 48. *Non facilè inhibetur judici ordinario propter hanc querelam, niſi notoria ſit nullitas.*

49. 4. *Caſus neglectæ juſtitiæ ab ordinario in criminalibus, &c.*

50. 5. *Caſus, cum quis immediatus in ſuo territorio, arce, agro, crimen committat, tunc enim ad Cameram ſpectat cognitio, & animadverſio.*

51. *Vox illa* Peinlich/ *apud germanos non ſolum denotat, & pertinet ad pœnas corporis afflictivas tantum, ſed & ad ſimiles, aliasq; leviores extenditur non propriè, ſed per conſequentiam.*

52. 53 54. 55. 56 57. 58 59 60. 61. 62. 63. *Contrariæ rationes Godofredi Antonii, quibus aſſeritur, non ſolum cauſas, ex quibus pœna corpori infligitur, ſed etiam leviores, propriè, non per analogiam & convenientiam criminales* Peinlich/ *appellare.*

64 *Verba non ſunt impropriandâ, præſertim toties iterata, & tot locis à legiſlatore repetita.*

65. *De jure Saxonico judicium criminale,* Peinlich Gericht/ *propriè eſt, quando ad pœnam corporis afflictivam agitur.*

66. *Olim etiam in Germania conſtitutum fuit conſilium ſummum à Maximiliano I. Imper. circa Ann. 1500. Regimentum appellatum.*

67. *Hoc Conſilium multis modis à Camera judicio differebat. Et quomodo?*

68. *Cameræ judicium quomodo differat à Rotvvilenſi judicio?*

69. *Perſonæ Camerales, ſunt Iudex, Præſides, Adſeſſores.*

70. *Iudex caput eſt judicii Cameralis, & à ſolo Imperatore conſtituitur. Quid vel Princeps, vel Comes aut Baro ſit.*

71. *Præſides, Comites, vel Barones, pariter ſolus Imperator conſtituit.*

72. *Adſeſſores ab Imperatore, Electoribus, Principibus aliisq; ſtatibus in ſex circulos diviſis, præſentantur.*

73. *Adſeſſores olim numero 24 conſtituti erant, quibus poſteà à Maximiliano II. 8. additi. Hodiè 41. referuntur.*

74. Locus Cameræ hodiè fixus & immotus Spiræ eſt, nec indè, niſi volente Cæſare, & imperii Ordinibus, ex magna cauſa transferenda.

75 An Cæſar adhuc concurrentem cum Camera juriſdictionem habeat, remiſſivè.

76. An à Commiſſariis Cæſaris von Heſſaus/ *appellari poſſit ad Cameram? In utramq; partem proferuntur præjudicia. 77. Rationes decidendi pro affirmativa.*

78. De præjudiciis Cameræ, aliorumq; ſupremorũ judiciorum, & tribunalium, quamq; auctoritatem obtineant, remiſſivè. Ejusmodi præjudicia in cauſis ſimilibus in inferioribus judiciis ſequenda.

79 Non facilè recedendum ab his, quæ communibus ſuffragiis in ſimilibus cauſis anteà deciſa fuerunt.

80. In Cameræ judicium, immediati imperii cives de permiſſu legis imperialis compromittere poſſunt. Aliàs regulàriter in ordinarium non compromittitur.

1 QVamvis proprium ſit Imperatoris † & Re-
gum munus iudicare, ac judicium & iuſti-
tiam exercere, *Regum.* 13. *q* 5. ut etiam ſupra mo-
nui. Nam propterea Deus hos conſtituit, & po-
pulus in ipſos imperinm & iuriſdictionem con-
tulit. Sed quoniam ut de Moſe ſupra dictum, gra-
vioribus negotiis impediti litib. intereſſe neque-
unt, aliis hæc cura demandari cœpit. Indéq; non
ſolum in imperio & regnis, inferiorum iudicia
vigent, ſed etiam in ſingulis ferè regnis, conſtitu-
2 ta ſunt quędam ſuprema iudicia, † quæ Nomine,
vice & Auctoritate ſupremi Principis res arduas
& graves diiudicant, quæ in Hiſpania ſuprema
Conſilia: In Francia curiæ ſive Parlamenta: in
Italia Rotæ & Senatus appellantur. In Francia ta-
men plures ſunt numero Curiæ, eodem imperio
& poteſtate prædiræ, ſingulari tamen appellatio-
ne quælibet utitur, utpote, Curiæ Tholoſatum,
Rhoromagenſis, Burdegalenſis, Divioenſis,
3 Gratianopolitana, Aquæſextiæ Pariſienſis † ve-
rò Curia ſecundum excellentiam, *Parlamentum*
vocatur ſine loci adiectione, ut tradit Bodin 3.
de Repub. c 1 *p m.* 388 [De Galliæ iſtis Parlamen-
tis ita ſcribit Joh. Sleidan. *in illuſtrat rer & Gall*
deſcript Commentar. Philipp. Cominæi, adjecta His
omnibus ſtipendia Rex præbet. De cauſis omni-
bus & criminibus iſti coguoſcunt & quod a ſin-
gulis definitum fuerit, ei ſtandum. Omnium au-
tem latiſſimè patet, ac ampliſſimam iuriſdictio-
nem habet Pariſienſis Senatus. In eum aliquando
venire ſolent ipſi Reges, quoties aliquid magni
decernere volunt, quemadmodum Franciſcus I.
bellum illaturus Carolo V. Cæſari, venit eò, &
per Advocatum ſuum expoſitis, quas ab illo, ſibi
factas dicebat, iniuriis, bellum ſibi neceſſariò
pro recuperanda Flandria & Arteſia, gerendum
demonſtrabat, quod tamen rariſſimè nunc fieri
conſueviſſe, quando ſolus Rex pro ſuo iudicio
quidvis decernit. Illud autem adhuc frequens
eſſe & uſitatum, ut pactiones Regum & quicqd
omninò ad regni conſtitutionem pertinet, in eo
recitentur & ſcriptis publicis, quorum ipſi cu-
ſtodiam habent, inſerantur. Hactenus ille.

In Anglia † unum eſt conſtitutum ſummum 4
iudicium ſive Parlamentum, de cuius conſtitu-
tione, iure & poteſtate latè ſcribit Munſter. *in*
Coſmograph ſua lib. 2. *cap.* 14. *per tot* Thom. Smith.
de Repub. Anglor. lib. 2. *cap.* 2 *&* 3. [Ex quibus tamē
patet Parlamentum Angliæ, magis rationem
Comitiorum Univerſalium, quam ſupremi ali-
cuius Dicaſterii aut iudicii vices ſuſtinere.] In
regno Caſtellæ duo ſunt conſtituta ſumma Præ-
toria, unum Pintiæ, alterum Granatæ. Covarr.
pp. qq c. 4 *n.* 10. § [In Republica Judaica, † ſubli- 5
me iudicium etiam conſtitutum fuiſſe legimus,
ſive conſiſtorium 70 virorum, quod dicebatur
græcè Synedrion ſive Sanhadrin corruptá Judæ-
orum voce, de cuius inſtitutione & origine le-
gimus, *Numer. cap.* 11. *verſ* 25. Idq; duraſſe in po-
pulo usq; ad Herodem Aſcalonitam, Antipatri
filium, qui illud penitus ſuſtulit, anno ſui regni
penultimo. Ad illud provocare potuiſſe, qui ſe
inferiorum iudicum ſententia gravari exiſtima-
bant, & illius iudicio ſtandum fuiſſe, ex Eraſm.
Marbach. notat D. Oſian *in gloſſ. ad d. c.* 11 *n. v.* 25]

In imperio † Romano, quo nullum Maieſta- 6
te & iuſtitia auguſtius dici poteſt, olim omnes
cauſæ in aula Imperatoris eiusq; Curia diiudica-
bantur beym Reichs Hoffrath/ *vid. Acta Publica*
Tom. 2. *lib.* 1. *fol* 33 Cæterùm cum illud iudicium † 7
litium multitudini non ſufficeret, & Imperato-
res ſæpè gravioribus bellicis negotiis ac motibus
implicati ſupereſſe litium diiudicationi nō poſ-
ſent, ut teſtatur Maximil. I Imper. im R. A. zu
Trier und Cöln de Anno [illegible] zum dritten/ ibi:
dieweil wir ohn unterlaß mit ſo ſchweren Krie-
ges Geſchäfften beladen ſind und angefochten
werden/ daß wir in ſolchen Partheyen handeln/
nicht ſtattlich gnug außwarten mögen/ als wir/
wo wir nicht ſo treffentlich bemühet weren/

gern

gern theten/ipſisq; litigantib. & ſtatib. incõmo-
dum, magnis expenſis imperialem adire curiã &
tot locis ſequi: à Maximiliano I. (ut aula Cæſarea
tanto litium faſce levaretur, & litigantibus cele-
rius & non ita magnis ſumptibus juſtitia admi-
niſtraretur, ac in medio adverſus vim & injuſti-
8 tiam Præſidium & aſylon eſſet) Camera † Impe-
rialis Imperatoris & ordinum imperii conſenſu
inſtituta eſt vid. R. A. zu Augſpurg/de An. 1566.
nach dem dann der gemeine Friden/ibi. derwegen
vnſer Kayſerlich Cammergericht anfänglich/da-
mit männiglich mit wenigſter Beſchwärnüß/ zu
ſeinem rechten verholffen werden möchte/ geord-
net vnd auffgerichtet/ꝛc. Inſtituta autem eſt Ca-
mera à Divo Maximiliano I. circa annum 1495.
vid. R. A. zu Wormbs/de An 1495. ſub tit Ord-
nung der Röm. Königl. M. Cammergerichts.
[Huic autẽ judicio ita inſtituto, prædictus Cæſar
9 Maximilianus I. † Francofurti in domo Braun-
fels dicta, ultima Octobr. dicto Anno 1495 inter-
fuit perſonali id præſentia cohoneſtavit, à judi-
ce, Præſidib. & Aſſeſſoribus judicandi ſacramẽtũ
recepit, iisq; cauſas & alia negotia judicii, gravi-
ſimâ oratione, per Baronẽ Vitũ de Wolkenſtein
habitá, cõmendavit, ac ut illi poſthac à reliquis,
qui huic celeberrimo Tribunali quovis modo
præeſſe aut inſervire debebũt, ſuo quemq; jura-
mento adſtringant, cõmiſit Gualther. *in Hiſtor.
Camer. Imper. relata in Chronicorũ politic. lib. 2* vid.
etiã Dillich. in *Chronic. Haſſ lib. 1. pag m 60. in de-
ſcript. civitatis Francofurt.* Geil. 2. *de pac. publ. c.* 1. *n.*
28. Rhoding. *in pandect. Cameral lib. 1 Tit. 2 n 2.*]
10 Ex Imperatoris † & ſtatuũ imperii mutua cõ-
ventione & Pragmatica Conſtitutione Camera
Imperialis nacta eſt juriſdictionem ordinariam,
*arg l. 1 ff de Conſtitut. Princip & in l mo e majorum
& ib. gl in verbo alieno, ff de juriſd.* Andr. Geil 1.
obſ. 41 *n* 5. Thom. Mich. *de juriſdict concl* 33. Bla-
rer *ad l diffamari, c.* 6 *nu.* 40. Theſſaur. *in præfat.
ante deciſ. Pedemont. n* 34 ubi aliquot rationib. &
textibus adductis idem aſſerit de Senatu Pede-
montano quæ huc etiã pertinent, [Petr. Denaiſ.
in diſſert juriſdict Cam Imper. pag mihi 41.] Inde-
11 que [nec recuſari hoc judicium, † in cauſis, in
quib. fundata eſt juriſdictio, poteſt, idq; aliquã-
do tentatum fuiſſe, ſed fruſtra, teſtis eſt Myſing.
reſponſ. 24 *Decad.* 3 Geil. 1 *obſ.* 33 & 41 Rhoding.
in pandect. Cameral lib. 1. *tit.* 3 *n* 4.] nec morte Im-
12 peratoris † exſpirat, tum quia juriſdictio ordi-
naria morte concedentis non extinguitur, Jaſon

& *Dd. in l. more, ff. de juriſd.* tum quia nõ ſolũ ipsũ
Imperatorem, † ſed omnes imperii ſtatus repræ- 13
ſentat. [*Ordinat. Camer. part* 1. *tit.* 8. & *memorial.
Anni* 1570. *ibi*: Da ſie die Beyſitzer/neben dem
Herrn Cammerrichter/ die Kayſ. M. Chur- vnd
Fürſten/vnd alle Stände deß H. Reichs/repræ-
ſentirẽ.] Bernhard. Græv. *lib.* 1 *cõcl.* 1. *n.* 1. Gylman.
deciſ. 46. *n* 94. Buxtorff. *in diſſert. aur Bull. concluſ.
61 notat lit. b.* Imperiũ autẽ nunq̃ moritur, *Nov.* 8.
§. licentia, fac. text notab. in l. proponebatur, ff de jud.
Idẽ de Francorũ Curiis † aſſerit Bodin. q̃ iſtę or- 14
dinaria Regis utantur juriſdictione, quæ morte
Regis non exſpiret, *lib.* 4. *de Repub. c.* 4 *p mihi* 692.
& *p. præcedent.* Et Curiis regni Caſtellæ tradit
Covarruv. *pp. qq. c* 4. *n.* 10.
Imò cauſas † in Camera cœptas Imperator a- 15
vocare non poteſt, *per tex. in ora. Cam. part. tit.* 35.
daß dem Cammergericht ſein ſtarcker Lauff ge-
laſſen werde/ R A. de An. 1548. §. Folgends aber/
in fin. Nã Imperator per modũ cõtractus in Or-
dinationẽ Cameræ conſenſit, ideò ad ejus obſer-
vantiã ẽt de jure cõmuni tenetur, per ea q̃ tradit
Andr. Geil. 1. *obſerv.* 41. *n* 4. Georg. Obrecht. *diſp.*
11. *th* 60. Jus quippe avocandi † lites, tunc demũ 16
datur ſummo Principi, ſi liberè poteſt quacunq;
in parte litis iuriſdictionẽ iudicis tollere & eam
revocare, *l judicium ſolvitur. ff de judic. cap ut no-
ſtrum de appellation.* Didac. Covar *pract qq c.* 8 *n.*
1. *ver. ſic. hoc jus avocandi*, ubi plura notabilia de
cauſarũ avocatione tradit. Jã verò Imperator † 17
ſine ſtatuũ imperii conſenſu nõ poteſt revocare
iuriſdictionẽ Cameræ, cũ illorũ cõſenſu data ſit.
mit Raht/Zuthun vnnd Vergleichung bemelter
Churfürſten/Fürſten/vnd Stände/ in procem.
Ordin. Camer. de An 1555. Reichs Abſchied/de
An. 1548 § Vnd nach dem wir/ibi. Mit Raht vñ
Bewilligung Churfürſten Fürſten vñ gemeiner
Stände/ꝛc. Et de An. 1570 § Weiters nach dem
auch/ad Græv. 1. *concluſ practic.* 41. [Idq; ẽt gene-
raliter de omnib. ordinariis iudiciis, in ipſa mo-
derni Imperatoris invictiſſimi non obſcurè ca-
vetur Capitulatione, *artic.* 24 *in verb.* Vnd auch
alle ordentliche ſchwebende Rechtfertigungen/
nit verhindern noch verbiethen/ſondern dẽ freyen
ſtarcken Lauff laſſen. Et hanc ſententiam præter
Geil. Græv & alios communiter tuentur præci-
pui Germaniæ JCti, Herman. Vulr *in l.* 1. *ſub nu.*
173 *C. de juriſd omn judic* Denaiſ. *in Synopſ. Ca-
mer jur. rubr. Camera inſtitutio & auctoritas*, § 2.
Rhoding. *in pandect Camer. lib* 1, *tit.* 3. *nu.* 8. & 9.

18 Ejusq; rei extant præjudicia † non attentâ avocatione, ulterius procedendi necesſitatem in Camera partib. injunctam fuiſſe, ut videre eſt apud Barth. *Tom.1 fol.*437. ubi refertur 30. die Januarij An.1516. ita decretum: Iſt der Beſcheid/daß unverhindert der einbrachten Keyſerlichen Advocation/in der Sachen volnfahren / vnd procedirt werden/wie ſich gebühret vnd darauff ferner geſchehen ſoll was recht iſt/ vid. etiã Matth Steph. *de juriſdict. lib* 2 *part.c.3.n* 30. *&* 31. ubi etiã præjudicium non extra terminos refert. Et Johan. Sleidan *Commentar lib* 25. ubi refert Cæſarẽ, ab Alberto Marchione à Camera proſcripto imploratum reſpondiſſe, ſibi non licere juris adminiſtrationem impedire. Ab hac tamen † cõmuni &
19 præjudiciis uſuq; firmatâ ſententiâ noviſſimè recedit Dn Beilich. *deciſ.*158. quæ & ultima eſt, per rationes ibid. adductas. Verum cum iſtæ ejus ſint ponderis ut ab ijs, quę pro cõmuni adductæ ſunt, rationibus, & imperii conſtitutionib. recedatur, nos æqui lectoris relinquimus judicio. Memini et quandoq; in aula Cæſarea ipſos cõſiliarios aulicos, prioris ſententiæ fuiſſe.] Limita autẽ prædicta non procedere, in cauſis exceptis, † & ſo-
20 lius Imperatoris cognitioni reſervatis, quia eo caſu Imperator avocare poſſet & Principib. inhibere, ne apud alium judicem eas tractent, *arg.c. extranſmiſſo, & ibi* Anton. de Butr *& Dd. c. mun. x. de for. competent* Vult. *a d l* 1.*n.*168 *Cod. d juriſdict. omn judic* Boc. *deciſ* 124 *n.*1. Cacheran *deciſ.*
21 78.*n.*12.13 [Limita et ſecundò, † in quibuſdã caſibus quoad inhibitionem, ne cauſa aliqua recipiatur in Camera, eiq; Cameram paruiſſe refert præiudicia Barth *Tom* 1. *ſentent Cameral.* Et ita An.1520. ſeptimo Decembr, pronunciatum. Nã facilius aliquid impeditur, ne fiat, quàm factum retractetur, & iuxta illud vulgatum: Turpius ejicitur, quàm non admittitur hoſpes.]

22 Fundatur † autem iuriſdictio Cameræ in omnib. imperii Civibus & ſtatibus, qui Cæſaris iuriſdictioni ſubſunt, *Ord. Cam part.* 2 *tit* 7 et Electoribus, R A de An.1548. §. Folgends aber/circ. fin ibi: Vnd ſollen Churfürſten/Fürſten/vnnd Stände/ſolchem vnſerm Cammergericht gehorſamb leiſten/ (cuius occaſione nota, q: privatus immediatum et pro exigua ſumma poſſit in Camera convenire, qualis fuit cauſa Render contra Erailsheim pro 24. flor Schuſterlohn, ut notat Auct *deciſ. Cam. in verb cauſa qua in Camera re-*
23 *cepta.*) Eſt namq; Camera † conſiſtorium ſummi Principis, Geil.1.*obſerv.*41.*n* 3. *& obſerv.* 84. *n.*5. Myſing.4. *obſerv.*5. Vult. *conſil. Marpurg.* 29 *nu.* 129 *volum.*2 Et Majeſtatis ſuæ iudicium, Ihrer Majeſtät Cammergericht/ R. A. zu Nürnberg/ de An 1542 §. Vnd wiewol die Römiſche Keyſerliche Majeſtät/ [vid notabiliter Meichßner. *deciſ Camer* 4 *n.*15 *Tom* 4.] Ideoq; Maieſtatẽ imperatoriã quoad contentioſam iuriſdictionẽ † 24
repræſẽtat, Geil 1 *obſ.*1 *n.*7. Georg Obrecht. *diſp.* 11. *th.*61 Bernhard Græv *in proœm concluſ. pract n.* 29. Don Garſ Maſtrill. *de Magiſtratib. lib* 5 *c.*8.*n.* 2 ubi id de Magnæ Regiæ Curiæ Tribunali ſimiliter aſſerit. [Quapropter contumaciã, in Cameram imperialẽ cõmiſſam & habere contemptum 25
Maieſtatis Cæſareæ, poſt Geil.2 *de pac publ.c* 5.*n.* 11. *&* 14 reſpõdit Johan. Gœdd.2. *conſil. Marpurg* 28.*n.*18. Præterea Quia Cameræ iuriſdictio, eſt iuriſdictio Cæſaris; & q. illa pronunciat, huius ſententia dici meretur, *Ordin. Camer. part.* 1. *tit.* 57. Denaiſ. *in ad jert juriſd. Camer. imper p.*36] vice, † Nomine ac auctoritate Imperatoris iudicat, 26
eiusq; ſigillo utitur & maieſtate ſancit *Ordinat. Camer p.*2. *tit.*12 §. Vnd ſo ſolche/ Petr. Denaiſ *in jur. Camer. tit* 225. § 4 Geil.1. *obſerv.*14.*n.*1 [Denaiſ. *alleg. modo loco* ubi id latius perſequitur.]

Idem de ſupremis Francorum † Curiis & Parlamentis, tradit Bodin 4. *de Republ ca* 4 *pag* 692. 27
quod & ſigillo regio & Nomine & auctoritate Principali imperando prohibendoq; utantur. Et de Curiis regni Caſtellæ, tradit Covarruv. *pp. qq c.* 4 *n* 10 *in fin* [Et de ſenatu Neapolitano, Matth. de Afflict *deciſ* 190 *n* 7.] De Senatu Pedemontano. Theſſaur. *in præfat ante deciſ. n.* 8 [Ac in genere curias ſupremas, ſub nomine & auctoritate Principis, cuius vices gerunt, omnia decernere ſcribit Anton Fab *in c. rer in Sabaud judicat. lib.* 3. *tit* 12 *defin* 34. *per text in l un. ff de offic. præfect. Prætor.* ubi et notat Curiarum non per omnia eſſe æqualem poteſtatem, cum Principis ſecretioris conſilio.] Et inde eſt quod dicitur, Imperatorem † non eſſe ſupra Cameram, ut per ſt Vigl tradit Auct *Deciſ. ſu præjudic. Cam in verbo Cæſaris* 28
cum Camera concurſus, verſic. Imperator; & quod iuriſdictio penes utrumq; ſit in ſolidum.

Hinc etiam illud eſt quod in Camera, † tanquam ſummi Principis conſiſtorio, iuris Civilis 29
ſolennitas & nullitates circa Proceſſum non attendantur, modò conſtet de meritis cauſæ, [Meichßner *Tom.*3. *deciſ.*8 *n* 5. *& deciſ.* 13 *num* 1. *Tom eod* Myſing 1. *obſ.*28 *&* 4 *obſ.*64 Herman. Vultei.

30 Vultei. 1. *conſil Marp* 18. *num.* 20.] tum quia in eo iura † non pro auctoritate ſed pro ratione allegantur, ut ex Bald. dicit Gylman. *rer. judic. deciſ.* 41 *num.* 23. Obrecht. *in tractat. de concipiend. libell. c.* 20 *nu.* 45. *in fin.* tum quia in ſummo Prin-
31 cipis conſiſtorio † non ſecundum iuris apices ſed ex æquo & bono procedendum, & ita conclusum in cauſa Knipping cõtra Wand / 9. Febr. Anno 1571. refert Auct. *deciſ. ſeu præjud in verb. Camera, verſic. in ſummo.* [Neque apices dandæ nullitationis conſiderantur, Meichſner. *d. deciſ.* 13. *nu.* 3-5 *Tom.* 3. Matth de Afflict *deciſ. Neapol.* 3 *nu.* 2. Robert. Marant *in ſpecul. part* 5. *nu.* 15. ubi quod in conſilio Neapolitano, nullitates, quæ cauſantur ex defectu ſolennitatis iuris poſitivi, non attendantur, Anton. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud. judic. lib.* 2 *tit.* 20 *defin.* 5. *in notat.* Quod tamen nõ
32 procedit, † in Nullitate deſcendente ex defectu iuriſdictionis, Meichſn *Tom.* 2. *lib.* 2. *deciſ.* 2 *num.* 4 *fol.* 132. Mynſing. 5. *obſerv.* 93]
33 Verum hîc ſcè pro ratione † dubitandi adverſantur *textus, in Ordinat. Camer part.* 1. *tit.* 13. ubi ſtatuitur, quod Aſſeſſores Cameræ debent obſervare leges, conſtitutiones & conſuetudines. Ideoque formam & modum in ordinatione præſcriptum in procedendo Camera præciſe obſervare tenetur, eaq; deficiente ſolennitates à iure communi requiſitas, *Ord. Cam p.* 3 *tit.* 12. *&* 53. *in pr.* ibi: vnd vnrechtmeſſig oder nichtig Vrtheil wider ſie geſprochen vnd eröffnet / *& tit.* 54. *in præcip.* ubi ita cavetur, wir ſetzen / ordnen vnd wollen / daß in allen vnd jeden Fällen / die hie oben nicht ſonderlich vnnd außtrücklich in dieſer Ordnung deß gerichtlichen Proceß halben verſehen / daß gemeine Recht ſtatt haben / vnd vermög deſſelben gehandelt vnd procedirt werden ſoll: vid Geil. 1. *obſ.* 75. *n.* 6 [ubi, quod in Camera iuris proceſſus legitimus requiratur.] *& obſerv.* 84. *n.* 6. Bender. *de reviſ. concl.* 17. *n.* 37. 38. *& ſeqq.*
34 Pro ratione † decidendi & conciliandi notandum, quod ſolennitates iuris Civilis in inferioribus iudiciis omiſſæ, & nullitates in illis cõmiſſæ causâ, per appellationem, iuncta querela nullitatis ad Cameram devoluta, ibidem non attendantur, modò aliâs de meritis cauſæ ex actis ſufficienter & liquidò conſtet, *text. in Ordinat Camer. part.* 3 *tit.* 34 Mynſing. *obſervat.* 5. *cent.* 4. & hoc eſt ſpeciale, quod Camera poſſit procedere ſine circuitu, inquit Zaſ. *ad l. cum quærebatur. n.* 5. *de re jud.*

Si tamen totus proceſſus † ita eſſet confuſus, 35
inordinatus, & acta manca ita ut iudex Cameræ animum ſuum inde informare non poſſet, tunc ſuper nullitate ita pronũciatur, daß durch Richter voriger Inſtantz nichtlich gehandelt / procedirt vnd geurtheilt vnnd vberflüſſig davon appellirt ſey / Geil. 1. *obſer.* 42. *n* 7. [& ibid. Bernhard. Grev. *concluſ.* 42 *conſider* 1. *& notabiliter concluſ.* 127 *n.* 5.] add. Mynſinger 1. *obſerv.* 27 *&* 5. *obſerv* 93. *ubi n.* 1 etiam hanc fallentiam addit, ſi adducta nullitate parti adverſæ in cauſa Principali irreparabile damnum inferretur.

Hæc autem quæ dicta ſunt, Cameram quoad iuriſdictionem & iuſtitiæ adminiſtrationem repræſentare Imperatorem eiusque vice iudicare, procedunt in actibus contẽtioſæ iuriſdictionis, † ſecus eſt quoad actus voluntariæ iuriſdictio- 36
nis. Nam ex imperii Conſtitutionibus, ſtylo & experientia notum eſt, quod Camera Imperialis, exceptis paucis quibuſdam caſibus, in actibus voluntariæ iuriſdictionis ſe non intromittat, neque ſuper iis Commiſſiones decernat, ideoq; longè alia ratio eſt Imperatoris tanquam legis vivæ, & qui in actibus voluntariæ iuriſdictionis & circa ius civile poſitivum longè maiorem poteſtatem habet quàm iudicium Cameræ, cuius poteſtas certo ordinationis præſcripto & limitibus circumſepta. Huius rei alias & multas notabiles adducit differentias Paurmeiſt. *lib.* 2. *de juriſdict. c.* 5. *n.* 42. *& mult. ſeqq.* add. Gylman. *in ſymphor. part.* 1. *tit.* 3. *vot* 9. *n.* 10.

Hinc † neque famæ reſtituere, [cum id ſit de 37
reſervatis Principis, Cameræ iudicium poteſt. Et ita fuiſſe iudicatum 18. Decembr. Anno 1535. teſtatur Auctor. *præjudic. Cam verb. Cæſari reſervata.*] uti nec ſpurios legitimare, nec ætatis veniã, nec privilegia dare, vel ab Imperatore data confirmare, nec leges & cõſtitutiones ferre, aut pleraque alia eiuſmodi regalia uſurpare poteſt, quę Imperatori reſervantur. Thom. Mich. *de juriſd. concluſ.* 11. 31. 32. *& ſeq.* Sixtin. *de regalib. lib.* 1. *cap.* 4. *ſub nu.* 8. [De reſcripto tamen imperatorio Cameram cognoſcere, obſervavit prædict. Auct. *Præjudic. verb. Camera, fol.* 63.]

Competunt † tamen etiam nonnulla Came- 38
ræ quæ ſunt de Regalibus, ut in Bannum condemnatio [cuius rei præter alia extat exemplum Alberti Marchionis Brandeburgenſis apud Sleidan. *comment. lib.* 25. Item Regaliorum privilegiorum privatio cuius rei præiudicia reperiuntur

tur apud Barth. *ſentent. Cameral. Tom. 1 fol. 443. lit. e. & ibid lit f. Et fol.* 339. ubi de regaliorum privatione alicuius Epiſcopi.] Similiter & ab eodem Banno abſolutio, & extrema provocatio, reſpectu videlicet & conſequentia iuriſdictionis
39 contentioſæ, idem Sixtin. *dict. loc.* Non tamen † poteſt Camera Principem vel alium ſtatum in Bannum declarare ſine conſenſu Imperatoris vel Regis Romanorum, *Ordin Camer. part 2. tit.* 18. §. *fin.* qui tamen textus de abſolutione loquitur, vid. Heig. 1. *quæſt* 9. *num.* 4. Denaiſ. *in verb.*
40 *Banni abſolutio*, § 3. Quod tamen † ad Bannitos propter delicta atrociora ac Reipub. & imperio pernicioſa tantum reſtringitur, Geil. *de pac publ. lib. 2. c* 18. *per text. tit.* 46 §. Wo auch/ & *dict. tit.* 18. *part.* 2. Paurmeiſter *d. juriſd. lib. 2. c. 5. num.* 49. & *ſeqq* Matth. Steph. *de juriſd. lib. 2. par. 1. n.* 117. Sixtin. *de Regalib. lib. 1. c. 3. n.* 8.
41 Cauſæ † ſpirituales & Eccleſiaſticæ ad Cameræ iuriſdictionem non pertinent, etiamſi incidentes ſint, per ea quæ tradit Mynſing 1. *obſervat.* 100. vide tamē Gœdd. *de ſequeſtrat. c* 1. *n.* 47. add. Geil. 1. *obſerv.* 38. de quibus in libro ſequenti. *Claſſ. 1. cap.* 10. *n* 14 & *ſeqq.* pluribus, Deo volēte, agemus. Similiter cauſæ † Criminales ſo Leibes Straff auff ſich tragen / ad Cameram non pertinent. *Ordin. Cam. part.* 2. *tit* 28. § Item nach dem auch/ Meichſner *Tom. 3. deciſ. Cameral.* 20. *n.* 1. 2. cuius rationes aliquot adducit Ruland *de Commiſſar. p* 1. *lib* 2. *cap* 3. *n.* 4. aliud tamen eſt in mulctis, quæ non ſucceſſerunt in locum pœnæ corporalis, quia in his appellari ad Cameram præjudiciis firmat, Mynſing. 4 *obſ.* 41.
42
43 Excipiuntur † 1. cauſæ fractæ pacis, *Ordin. Camer. p. 2. tit.* 9 Gylman. *in ſymphorem. ſupplic. Tom. 1. part. 1. ſub tit. de Fract. Pac. Publ. vot. 4. n.* 24. Mynſing 3. *obſ.* 40. Geil. 1. *obſ.* 98. *n.* 11.
44 2. Excipiuntur † perſonæ Camerales, quia de Crimine perſonæ Cameralis, Camera cognoſcit, *Ordin. Camer. p. 1. tit.* 50. §. *ult.* In his itaque
45 perſonis Camera † merum habet imperium, quod in cognitione, Proceſſu, & condemnatione verſatur, Civitas verò Spirenſis in hiſce nudum executionis miniſterium, & factum, Petr. Denaiſ. *in diſput de Imper.* Thom. Mich. *de juriſd.*
46 *concl.* 75 *in fin.* Si tamen delictum † non meretur pœnam capitalem ipſa Camera delinquentem punit neque ad Senatum Civitatis remittit, uti factum in quodam ſcriba Christophoro Kühn/ refert Mynſing. 5. *obſ.* 12. *in fin.* & ad hoc allegat textum in Memor. de An. 70 §. Soll die Mängel/ Auct. *deciſ. ſeu præjudic. Camer. verb. Camera & perſona Camer.*

3. Excipitur querela Nullitatis † ſuper facto 47 criminali intentata, quādo iudex de cuius Nullitate reus querelatur immediatè Cameræ ſubiectus eſt, ita tamen ut cognitis Proceſſus Nullitatibus cauſa Principalis ad iudicem ordinarium, ſecundum iuris ordinem definienda, remittatur *text. in Ordin. Camer. p* 2. *tit.* 28. §. Item nach dem auch/ verſic. doch da ſich jemand an dem Cammergericht [Mynſinger. 4. *obſerv* 42.] Non tamē facile inhibetur † iudici ordinario propter 48 hanc querelam, niſi notoria ſit nullitas, ut præiudiciis oſtendit, Rutg Ruland, *de Commiſſar. part.* 1. *lib. 2. c. 3. n. 2.*

4. Excipitur caſus ſi ordinarius † negligat 49 iuſtitiam in criminalibus, tunc enim mandata ſine clauſula decernuntur contra Magiſtratum, ſub pœna aliquot Marcarum auri, ut præiudic. firmat idem Ruland. *d. loco.* Idem eſt in cauſis & caſibus, qui quidem occaſione criminis oriuntur & ex proceſſu criminali emergunt, per ſe tamen & ſui natura criminales non ſunt, ut ſunt quæſtio incompetentiæ & ſimilium, per ea quæ tradit Frider. *lib* 1. *de Proceſſib c* 9. *n.* 10.

[5. Excipitur † ſi quis immediatus imperii 50 ſubditus, in ſuo territorio, arce, agro crimen committat, utpote, ſi patrem veneno necet, filiam inceſtet, cum Turcis conſpiret, hoc enim caſu ad Cameram ſpectare cognitionē & animadverſionem, niſi exemptionem ſpecialiter doceat, ſcribit Petr. Denaiſ. *in adſert. de juriſd. Camer. Imper pag mihi* 19 Non tamen mihi occurrunt præiudicia, exceptis fractæ pacis cauſis, in imperio adverſus immediatos, præſertim Electores & Principes; In Galliæ verò & Angliæ Parlamentis indubitatum id eſt, & illuſtrium exemplorum præiudiciis firmatum]

Circa † cauſas & pœnas criminales, hodie 51 inter quoſdam diſcrepatur, an illa vox Peinlich/ ad eas ſolum pœnas pertineat quæ corporis afflictivæ tantum ſunt, an verò etiam ad alias extendatur leviores? Frider Mindan. *de Proceſſib. lib.* 1 *dict. cap.* 9 *nu.* 22 aſſerit vocem illā Peinlich apud Germanos ſemper denotare pœnas corporis afflictivas & ſimiles, quem allegat & ſequitur Erneſt Cothman *Reſponſ. Academ.* 1. *num* 191 & 194 ubi dicit, quod licet in Conſtitutione Criminali Caroli V. in d. Peinlichē Halßgerichts Ordnung/

nung/ aliæ quoq; pœnæ quæ non ſunt corporales contineantur, de iis diſponatur, id tamen non fieri proprietate, ſignificatione genuina vocabuli Peinlich/ ſed per conſequentiam & cognationem quandam quæ eſt delictorum & criminum omnium communis, & ſub n 190. tradit in genere moribus noſtris cauſas criminales eas appellari propriè, in quib⁹ pœna aliqua corporis infligitur, ad quod allegat Fachi. 1. differ. 13. Weſenb. in paratit. de privat. delict. n. 4. Dan. Moller. 4. ſemeſtr. 33. n. 4.

Verum cum aliquando incidenter de hac quæſtione cum JCto eximio Dn. D. Gothofr. Antonii affine meo piæ memoriæ honorando, conferrem, horum motus rationibus & auctoritatibus eandem conatus fui defendere ſententiam: Is tamen rationibus ſequentibus, eam impugnavit quę cum conſideratione dignę, ideò huc easdem referre volui, in gratiam ſtudioſorum.

52 1. Pœna † infamiæ corporalis dici nequit (Leibsſtraff) ſed ab ea diſtat, l. ſi quis fortè, 6 §. ult. ibi aut coercitionem corporis. junct. l. 7. & 8. ibi aut damnum cum infamia, ff. de pœn. conſt. crim. Carol. V. art. 104. ibi keinerley Peinlicher Straff am Leben/ Ehren/ Leib oder Gliedern/ & art. 110. ibi, an ſeinem Leib/ Leben oder Ehren Peinlich geſtrafft werden möchte/ & arg. artic. 196. junct. rubr. ubi Leibſtraff/ quæ non eſt ad mortem vel carcerem, definitur, quod fiat an Leib oder Gliedern/ idemq; apparet ex ſubjectis exemplis in art. ſeqq. Pœnam autē

53 infamiæ † etiamnum ex conſt. publ. iud. Carol. V. criminalem eſſe eine peinliche Straff/ manifeſtum eſt, ex d. art. 104 ibi, in was Sachen oder derſelbē gleichen/ vnſer Keyſerlich Recht/ keinerley peinliche Straff am Leben/ Ehren/ Leib vnd Gliedern ſetzen oder verhengen/ ꝛc. junct. rubr. ibi, wie man Miſſethat peinlich ſtraffen ſoll/ & d. art. 100 ibi, an ſeinem Leib/ Leben vnd Ehren peinlich geſtrafft werden möchte/ junct. rubr. ibi, peinliche Schmähung.

54 2. Pœna † relegationis corporalis non eſt; ſed ab ea diſtinguitur, ordin. crim. Car. V. art. 113. ibi, jhm dz Land verbotten/ oder an ſeinem Leib ꝛc. & arg. d. art. 196. junct. rubr. conſt. Elect. Sax. Auguſt. p. 4. art. 11. & 12. & arg. d. l. 6 §. ult. ibi aut auxilium aut coercitionem corporis contineant, ff. de pœn. At pœna

55 † relegationis haut dubiè criminalis eſt, etiam ex noviſſimis publicorum judic. legibus, ſi ſcilicet ex cauſa doli & in publico judicio, veluti falſi commiſſi & ſimilium, irrogetur, ord. crim. Carol. V. d. art. 113, ibi, der ſoll zu peinlicher angenommen/ ꝛc.

3 Pœna † privationis dignitatis, corporalibus pœnis accenſeri non poteſt, d. l. 6 §. ult. ibi, aut coërcitionem corporis junct. l. 8. ibi, aut dignitatis aliquam depoſitionem. ff. de pœn. Hæc autem quin criminalis etiam ſit ex conſuetudine hodierna, ſi ex cauſa publici judicii infligatur, negari non poteſt; quia ſemper conjunctam habet infamiæ pœnam, l. infamem 7. de publ. iud. & arg l. iudices, 12. C. de dign. item arg. l 4 §. 8. verſ. exauctoratus à cōtrario ſenſu, ff. de re milic. Ac proinde etiam criminalis eſt, ex conſtitutione, Carol. V. arg. dict art. 104. & d. art. 110. ibi, an ſeinem Leib/ Leben vnd Ehren/ ꝛc. 56

4. Pœna † confiſcationis bonorum vel omnium vel certæ partis in judicio publico irrogata veluti ex L. Iulia de vi priv utiq; etiam ex jure hodierno pro criminali habenda eſt, præſertim cum conjunctam habeat infamiæ pœnam, arg d. l. 7. ff. de publ. iud. l. 8. de pœn. § 2. inſtit. de publ iud. l. 1. pr. l ult. ff. ad L. Jul. de vi priv. junct ord. crim. Carol. V. d. art 104 110. tametſi hæc confiſcationis pœna corporalibus annumerari non poſſit, arg. d l. 6. § ult. ibi, aut coërcitionem corporis, junct. d. l. 8. aut damnū, de pœn. d §. 2 inſtit. de publ. iud. l. 2. ff. eod. tit. Nov. 134. c. 13. verſ. ut autē non ſolum, ordin. crim Carol. V art. 111 verſ. welcher aber/ ꝛc. verſ. am Leib oder Gut/ & arg. d art. 196. junct. rubr. & art. 196. verſ. Merck ſo ein Vbelthäter. 57

5. Damnum † ſive pœna pecuniaria, quæ ex cauſa judicii publici imponitur, & infamiam ſecum trahit utiq; etiam criminalis eſt, ex conſtitutione Carol. V. arg. d art. 104. verſ. aber ſonderlich iſt zu mercken/ & d. art. 110. junct. art. 111. & art. 164. Atqui regulariter omnis pœna † pecuniaria, quæ in judiciis publicis ex cauſa doli irrogatur (ſi enim ex ſola culpâ veluti propter exceſſum inculpatæ tutelæ irrogetur, aliud dicendum) infamiā ſecum trahit, arg. d. l. 7. de publ. iud. & d. l. 8 ibi aut damnum cum infamia, de pœn. l. 2. de publ. iudic. ordin. crim. Carol. V. d. art. 111. ibi an Leib oder Gut/ art 164. ibi, an Gut/ Leib/ oder Leben/ art. 169. & 198. verſ. merck ſo ein Vbelthäter. 58 59

6. Sic qui dolo malo radit † vel minuit alterius monetam ex conſtitutione Imperatoris Carol. V. arbitrio judicis punitur, am Leib oder Gut/ d. artic. 111. ibi gefährlicher weiß/ & paulò poſt der ſoll gefänglich eingelegt/ vnd nach Rath am Leib oder Gut. Hanc autem pœnam in criminali judicio irrogari, in einem peinlichen Gerichte/ probatur ex materia ſubjecta, & ex inſcriptione harum cōſtitutionum criminalium ibi, Peinliche Gerichts Ordnung/ ꝛc. tum 60

etiam ex eo quod jure quoq; civili tale crimen vindicatur, Paul. lib. 5. recept. ſentent. tit. 25. in pr. junct. l. 8 & 9. ad L. Cornel. de Fals. cui *conſequens eſt, damnatos quoq; infames reddi*, arg. d. l. 7. de publ jud *eoq; magis ex conſtitutione Carol. V. hanc pœnam pro criminali habendam eſſe* arg. d. art. 140. *verſ.* aber ſonderlich iſt zu vermercken & artic. 110.

7. *Simile exemplum extat in* conſt. crim. Carol. V d. art. 164. junct. d. l. 7. in fin. de publ. & d. art. 164. & 110.

61 8. *In* conſtit. crimin. art. 105. *ſancit Imper.* † *ubicunq; in criminalib. judiciis*, in peinlichen Fällen/ *pœna criminalis*, die peinliche Straffe/ *hac cõſtitutione criminali, nõ ſatis eſt expreſſa vel declarata, recurrendum eſſe ad jus civile. Hæ autem pœnæ ex jure civili non tantum corporales ſunt, ſed & non corporales, veluti pœna relegationis, infamia & damnum pecuniarium, cum ſimilibus*, d. l. 1 in pr. & l. fin ad L. Jul. de vi priv. l. 2 de public. §. 2. inſtit eod. d. l. 6. § ult junct l. 8. de pœn. l. 2. §. ult. de L. Jul. de annon. l. 4 §. 5. & l pen. ff. ad L. Jul. peculat. cum ſimilib.

62 9 *Confirmatur hac ſententia* † *ex ordinatione Cameræ Imperial* p. 2. tit 28 §. *Item*, nach dem *ibi*. daß hinfürter in peinlichẽ Sachen/ die Leibſtraff auff jhnen tragen/ ꝛc *quorſum enim opus fuiſſet iſtâ reſtrictione per particulam* Quæ, *ſi omnes criminales cauſæ pœnam corporalem continerent? Et manifeſtius ex eod. §. in illis verbis*, daß in peinlichen Sachen/ auch Leibſtraff belangend/ *Particula enim* auch/ *implicativa eſt, & ſatis etiam oſtendit criminales cauſas eſſe, quæ nullam corporis pœnam effiagitant.*

63 Ex hiſce ſatis apparet non ſolum illas cauſas † ex quibus pœna corpori infligitur, ſed etiam leviores non per quandam analogiam & convenientiam, ſed propriè criminales peinlich appellari.

64 Neq; enim † verba ſunt impropriāda, præſertim toties iterata & tot locis à legislatore repetita, ſi non expreſſè cõſtet legislatorem aliud voluiſſe *l non aliter de legat.* 3 vel ſi propriè accepta effectũ nullum operentur, vel talem ex quo aliquis abſurdus ſequeretur intellectus, Sichard. *ad l fin n.* 3 *C. de hered inſtit* quod tamen hic dici non poteſt.

65 De iure quidem Saxonico † iudicium criminale peinlich Gericht propriè eſt, wann die Klage gehet zu Haut vnd Haar/ hoc eſt, quando ad pœnam corporis afflictivam agitur, Landrecht *lib.* 1. *art.* 53. & *lib.* 3 *art* 32 & *lib* 1 *art* 68 in ſpecie tamẽ pœna zu Haut vnd Haar iure Saxonico eſt fuſtigatio, *gl. nov art.* 13. *lit. F* Weichbild. *art.* 38. Coler *deciſ.* 144. *n.* 10. & 15 Matth. Wehn. *in pract. obſerv. verb.* zu Haut vnd Haar/ *p. mihi* 712.

Fuit † etiam olim conſtitutum in Germania 66 cõſilium ſummum à Maximiliano I. Imperatore circa annum 1500. q Regimentum fuit appellatũ *vide* R. A. *de Anno* 1500. & *alias conſtitutiones de An.* 1524. 26. 27. 29. *Chytra. in Saxon lib.* 1. *circ. fin. fol.* 42. Hoc tamen conſilium multis modis à Cameræ iudicio differebat. Illi enim † plena pote- 67 ſtas, non tantum diiudicandi cauſas privatas, ſed etiam de Pace ac bello, & omnibus aliis negotiis ad ſummam Imperii poteſtatem pertinentibus, deliberandi & ſtatuendi poteſtas conceſſa fuit, *ut ex ordinat. regimenti de An.* 1500. *ſub tit.* von den zwentzigen/ §. *un. ibi:* von vns vollkommenen Gewalt vnd Befelch haben ſollen/ alle vñ jede vnſere vnd des H. Reichs Sachen/ Recht/ Fried/ vñ jhrer beyder Vollziehung vnd Handhabung/ auch Widerſtand/ gegen den vnglåubigen/ ꝛc & aliis modò allegatis cõſtitutionib. conſtat. Paurmeiſter. *de jurisd. lib.* 2 *c* 5. *nu.* 15. [vid. etiam Petr. Denaiſi. *in adſert. de jurisd. Camer. imper. pag. m.* 42.] Exceptæ tamen fuerunt cauſæ fœderum, & maiorum Feudorum, R. A. zu Wormbs/ de An. 1521. ſub tit. Röm. Königl. Majeſt. Regiment §. So auch der Statthalter/ & §. vnd behalten vns. Cauſas verò litigioſas & per Proceſſum terminandas Regimenti Senatus ad Cameram remiſit. R. A. zu Nürmberg/ de Anno 1524 Fürter ſoll vnſer Statthalter.

Differt † etiam à Rotvvilenſi iudicio hoc Ca- 68 meræ iudicium: 1. quia illud non eſt totius Imperii, ſed Cæſaris ſolũmodo reſpiciens Alſatiam, Briſgoiam usq; ad Rheni tractum, & nõ univerſum Imperium. 2. à Rotvvilenſi iudicio appellatur ad Cameram, R A de A. 1570 vnd nach dem vns vorkommen. Confer Paurmeiſt. *d. c.* 5 *num.* 17 Matth. Steph. *de jurisd. lib.* 2 *part.* 1. *c* 3. *n.* 10. & *ſeq.* [adde quæ de hoc iudicio annotavit Paul. Matth Wehner. *in pract. obſ. verb.* Rotweiliſch Hoffgericht *pag.* 575 & *ſeq. Et in verb.* Ehehafft *pag.* 116. *col.* 2 & *p. ſeq.* Meichſn. *deciſ.* 31. *n.* 1. *Tom* 3. In Capitulatione Cæſarea, art 14. expreſſe cavetur, ne ſtatus eorumq; Subditi præter debitum ad hoc iudicium evocentur.]

Perſonæ † Camerales ſunt Judex, Præſides & 69 Aſſeſſores. Judex † caput eſt iudicii Cameralis, 70 *Ordin Cam. p* 1. *tit.* 9. qui à ſolo Imperatore conſtituitur; *Ord Cam. d. part.* 1. *tit.* 1 §. nemblich/ qui vel Princeps ex ordine ſecularium aut Eccleſiaſticorum, vel Comes aut Baro eſſe debet, ita tamẽ ut Princeps ſecularis ſi haberi poſſit præferatur Eccleſiaſtico, *d tit.* 1. *in pr.* Præ-

71 Præſides, † qui vel Comites vel Barones ſint, pariter ſolus Imperator conſtituit, *d* § n mblich/ quorum unus abſente vel impedito iudice vices eius ſupplet, *Ordin.Cam.p.1.tit.1* §.deßgleichen.

72 Adſeſſores † ab Imperatore, Electoribus, Principibus & aliis ſtatib⁹ in ſex circulos diviſis præſentantur, ſecundùm modum in ordinatione & aliis conſtitutionibus expreſſum. *vid. Ord.Cam. d tit.1.2.* add Petr.Den.*t.12.verb. Adſeſſorum nominatio.* Et de eorum qualitate *tit.3.4.5. & ſeqq.* add. Denaiſ.*tit 14 verb. Adſeſſorum qualitates, ubi in ſequentibus plura de Adſeſſorib.*

73 Adſeſſores † olim numero 24. conſtituti erãt, *Ordin.Cam d p 1 tit.1.in p.* quibus poſtea tempore Maximil. II. inſuper additi ſunt octo, R. A. de An.1566 So ſetzen/ordnen/vnd wollen wir. [Et R.A zu Speyer/ de An.1570 §. vnd dieweil/ ubi numerus Aſſeſſorum 41. refertur. Notandum tamen quod hi tantum negotiis Cameralibus incumbere debeant, nec conſulendo aliis inſervire poſſunt, Mynſing. *obſ.2.cent.5.*]

74 Locus Cameræ † hodie fixus & immotus Spiræ eſt, inde niſi volente Cæſare & Imperii Ordinibus, ex magna cauſa transfertur: peſtis tamen bellive tempore, Judex & Aſſeſſores ſecedẽdi in locum tutiorem, quoad periculum ceſſet, licentiam habẽt, ita tamen ut mox ad locum ſolidum redeãt, *Ord Cam p 2.t.34.* [Add. R.A zu Speyer de An.1570 §. Dieweil dann je billich/ ubi etiam de actorum transportatione per Moguntini di-
75 rectionem, diſponitur.] An verò Cæſar † adhuc concurrentem cum Camera iuriſdictionem habeat, quotidiana & vulgara hodie eſt quæſtio? Affirmativam ut veriorem & uſu firmatam tuetur pulcris rationibus Paurm.*2. de jurisd.c.5. quem vid. cui & alios adde.*

Et hæc paucula de Cameræ iudicio, iurium ſtudioſis proponere volui. Plura qui deſiderat, ipſam *Ordinationem Cameræ*, item *Obſervatores Cameræ*, Geil Mynſ. Wurmbſer. Rhudinger. *Pandectas Camerales* Frider. *de Proceſſib.* Paurmeiſter. *lib 2. de jurisd c.5 per tot. ubi multa notabilia tradit* & poſt eum Matth. Steph *de jurisd lib.2.p.1.cap.3. per tot* Georg. Obrechr. *in diſput.11. à th. 52. uſq; ad 76. & à th.173 uſq; ad fin. ubi vid.* Thom. Michaël. *de jurisd concluſ.33 & ſeqq.* Matth. Wehner. *in pract. obſerv. verb.* Cammergericht/ *adeat.*

[Non aliena eſt à materia huius Capitis, quæſtio illa, an à Commiſſariis Cæſaris von Hoff auß/
76 † appellari poſſit ad Cameram? In Negativam propendet, Andr.Geil.*1.obſ.121.* adducens pro ea præiudicium proceſſus denegati in cauſa Boſch contra Perfert/18 Auguſti An 1565. In affirmativam tamen quoſdam Dominus iviſſe, & ꝓceſſus hoc caſu decreviſſe in cauſa Haller cõtra Leipzig/ 25. Auguſti An.67. ibidem teſtatur. Similiter in cauſa Coſtentz contra Wolgemuth 7. Jan An.89 & in cauſa Retsbach contra Schwendi/ ubi definitivè poſtmodum in Camera pronunciatum. Item in cauſa Cuſo contra Pfaltzgraff G.H. ubi Commiſſarius fuit Cæſaris Archiepiſcopus Moguntinus, definitivè pronunciatum An.92 cum ſimilibus, refert Auctor *Prajud Camer. verb. Appellare quibus. à quibus perſonis &c §. à Commiſſariis Cæſaris, fol. 32.* Eandemq; affirmativam prolixè & multis rationibus tuetur Referens apud Meichſn.*deciſ.Cam.4.n.14 & 15.Tom.4* Rarò tamen hoc caſu inhibitionem decerni, quod incõveniens foret, Delegato Cæſaris inhiberi, niſi Commiſſionis fines notoriè excederet, notat Auctor. *Prajudic. proxim. alleg. loc.* Rationes decidendi pro affirmativa hæ ſunt præcipuæ; † quod Ca- 77
mera cum Cæſare concurrentem habeat iurisdictionem, in qua locus præventioni: quod Camera ſit Conſiſtorium ſummi Principis, & idem, nõ diverſum tribunal, cum eo habeat: quod Camera auctoritate, vice & nomine Imperatoris iudicet, ita ut quod Camera cognoſcit, ipſe Imperator cognoſcere cenſeatur: vid. Meichſner. *alleg. loco* ubi id maximè ampliat procedere, ſi coniunctim ad Imperatorem & Cameram appellatur, Bernh. Græv. *ad d obſervat. Geil.121.* videtur eius ſententiam declarare, quod procedat in illis caſibus, à Cæſarea Maieſtate commiſſis, in quibus iudicandis Camera non habet concurrentem iuriſdictionem. Et affirmativam hanc ſententiam ſecuta eſt, & ſecundum eam non ita pridem reſpondit Facultas Juridica Marpurgenſ. 30 April. Anno 1630. in cauſa Domini Abbatis Fuldenſis contra NN.

De præiudiciis Cameræ † aliorumq; ſupre- 78
morum iudiciorum & tribunalium & quam auctoritatem obtineant, ꝑ aliis latiſſimè agit Bernh. Græv. *in proœm. practic. concl. ad obſ. Geil. concl.2. num 26. & ſeqq.* ubi omninò videndus Matth. de Afflict. *deciſ. Neapolit.69 num.11. & deciſ.190 n.7.* Marant. *in ſpec. Tit. de Appellat. nu.252* Paul Chriſtinæ. *deciſ. Belgic.1. vol.1. per tot* Herman. Vult. *conſil. Marp.19.n 93. & ſeq. & conſil.19.n.108. vol. 3.* ubi concluditur eiuſmodi præiudicia, in cauſis ſimi-

ſimilibus, in inferioribus iudiciis ſequenda eſſe. Conf. Receſſ. Imp. Spir. de A. 1570. §. Damit aber aller Verånderunge/ ubi ipſis Cameralib. iniungitur, ut non facilè recedant ab his † quæ com-
79 munibus ſuffragiis, in ſimilibus cauſis antea deciſa fuerunt, vid. Paul. Chriſtinæ. *deciſ. Belgic* 2. *per tot. vol* 1. Hæc tamen indiſtinctè ꝓcedere patet ex his, quæ latè deduxit Bernh. Græv. *alleg. modo loc.* vid. etiam Juſt. Reiffenberg. *ad Receſſ Deputat. de An.* 16 0. *ad §.* 5 *p. mihi* 13.

Nota etiam quod in Cameræ iudicium, imme-
80 diati imperii cives, † de permiſſu legis imperialis compromittere poſſint, R. A. zu Regenſpurg/ de Anno 1594. Als auch der Compremiß halber. Cum aliâs regulariter in ordinarium, ut arbitriũ non compromittatur, *per text. in l ſed ſi* 9 *§ ſi quis judex, ff de recept arbitr l. cum lege julia* 41 *eod tit. l.* 20. *§ convenire, ff. de jud c* Guid Pap *q* 69. Anton. Fab. *in Cod rer. in Sabaud judic. lib.* 2. *tit.* 35 *defin.* 2. ubi tamen aliud in arbitratore obtinere oſtendit, *Nov.* 86. *cap.* 2. Et de ea quæſtione latè agit Donell. *Comm. nt. lib.* 17 *c.* 10. Paurmeiſt. *de juriſd lib.* 1. *c.* 26. *n* 12. in diſtinctionem & declarationem allegatorum jurium.]

CAPUT. XV.

DE IUDICIO REVISORIO.

SUMMARIA.

1. Camera ultimum eſt, & ſupremum judicium in imperio Romano. 2. A quo nec appellatio, nec ſupplicatio permittitur. Reviſio tamen conceditur 3. In quibus locum habeat?

4. Reviſio quid? 5 6. Quo fine introducta? magnus ejus abuſus hodiè in imperio.

7. Quomodo, & intra qua tempora petenda?

8. Elector Moguntinus de interpoſita reviſione, Imperatorem, Cameram, ſtatusq; imperii certiores reddere tenetur. 9. Literæ denunciatoriales per Procuratorem ſpeciale ad id mandatum habentem judicialiter in Camera producendæ.

10. Reviſio quando Moguntino inſinuanda?

11. Reviſionem petens adverſâ parte id poſtulante jurare de calumnia tenetur.

12. Et certam pecuniæ ſummam pro viſitatorum arbitrio deponere, Fiſco imperiali, ſi ſuccumbat, pro ſumptibus applicandam.

13. Datis tamen fidejuſſoribus, vel pignoribus idoneis quis cavens ab onere depoſitionis relevatur.

14. Pauperes ad juratoriam cautionẽ admittuntur.

15. Cautio juratoria locum habet, quoties quis fidejuſſorem reperire, aut dare nequit.

16. Cautio talis exigitur, qualis præſtari poteſt. Impoſſibilium nulla eſt obligatio.

17. Inhumanum, rerum inopiâ preſſis, denegatâ reviſione novam adjungere calamitatem.

18. 19 Pauperes litem perdentes corporis afflictione, & pœna carceris, plectiuntur.

20. Iudicium reviſorium ordinariâ, non delegatâ utitur juriſdictione.

21. Nomina Reviſorum ad inſtantiam partis, in Camera communicanda, ut poſſit contra eos excipere.

22. Reviſores ſolenne juramentum præſtare tenentur.

23. In judicio reviſorio quomodo procedatur?

24. Formula pronunciandi, ſi Camera ſententia confirmetur.

25. Hocq; caſu Cameræ executio committitur.

26. 27. Reviſio hodiè ex publica imperii conſtitutione executionem ſuſpendit.

28 29 Excipiuntur caſus, in quibus etiam pendente reviſione, in Camera proceditur, & ſententia executioni mandatur.

30. Etiam Camera compedit aliq: a cognitio ſuper reviſione interpoſita, an videlicet deferendum, vel ſententia executioni mandanda?

31 In ſententiis interlocutoriis an & quando juriſdictio ſuſpendatur?

32. In Gallia reviſiones Arreſtorum, Curiarum ſupremarum licita non ſunt, ſed remedium ponendi erroris duntaxat locum habet.

CAMERA † cum ſit ultimum & ſupremum iu- 1
dicium in Imperio Romano, R. A zu Augſpurg/ de Anno 1530. § Dieweil nun unſer Cammergericht das öberſt und letzt Gericht. Imò das höchſte Gericht. Cammergerichts Reformation zu Speyer/ de Anno 1531. § Ferner als durch/ab
eo neque appellatio † *de Receſſ. de Anno* 1530. §. 2
Dieweil nun. [Idq; regulare eſt in aliis etiam ſupremis Principum Curiis, per tradita Marant. *in ſpec. tit. de Appell. num.* 251. *& ſeq.* Sigiſm. Scacc. *de Appell. q. t. quæſt.* 19. *remed* 3. vid Bernhard. Græv. *concluſ.* 135. *conſid.* 1. *lib.* 1.] neque ſupplicatio permittitur, *Ordin. Camer. part* 3. *tit* 51. ſi quis tamen per Nullitatem vel iniquitatem aut negligentiam Aſſeſſorum læſum ſe exiſtimat, reviſionem petere non prohibetur, *Ord. Cammer. d tit.* 51. ubi ita conſtituitur, ob aber einige Parthey ſich durch die Urtheil des Keyſerl. Cammergerichts beſchwert zu ſeyn vermeynet/ dem ſoll gegẽ Cam-

mer-

mer-Richter vnd Beysitzern den Weg der gemei-
nen Recht/vnd hernach gesetzter Ordnung võ der
Reviſion vnd Syndicat, fürzunehmen zugelaſſen
3 vnd vorbehalten ſeyn. Locumq; habet † tam in
ſententiis definitivis, q̃ inter locutoriis vim defi-
nitivæ habentibus, vel tale gravamẽ continenti-
bus, ꝙ per definitivã reparari nequeat: tũ propter
textus hujus generalitatẽ, tum propter rationis
identitatẽ. [vid. Geil 1. *obſ.55 n.5.* vid. etiam Ca-
ſpar. Anthon. Theſſaur 2. *quæſtion. Forenſ.* 24.]
4 Eſt autem Reviſio remedium † extraordina-
rium, ex benignitate & Clementia deſcendens,
Johan. Andr. *in add ad Specul. de ſuppl. §. differt lit.*
L. Don Gaiſ. Maſtrill. *de Magiſtrat. lib. 4. c. 16. nu.*
87 Marant *de appellat. num.* 13. *&* 18. quo in Ca-
mera læſis, per Commiſſarios Imperatoris & ſta-
tuum imperii ad id deputatos, ſuccurritur, ad-
verſus ſententiam, ſine dolo quidem, non tamen
ſine errore & culpa latam, ut tradit Bender. *in*
5 *tract. de reviſ concl.* 1. Hoc remedium † licet bo-
no fine introductum, ut videlic. Judex & Aſſeſ-
ſores Cameræ eò diligentiores ſint, metu revi-
ſionis; in cognoſcendis & definiendis cauſis, *Ord.*
Cam p. 3. tit. 53 in princ. magnus tamen ejus abu-
ſus in Imperio hodie videtur, ut not. Ventur. de
Valent. *in Parth litig. lib. 2 c. 14. n. 13 & ſeqq.* quẽ
allegat Hillig *in Don. enucl. lib. 28. c 6. in notat. lit.*
6 *y.* Evenit † n. hodie multis petẽtib revisionẽ idẽ,
q. ægrotantib⁹ q ad ſanitatẽ tendẽtes licet incu-
rabilẽ morbũ videant, remedia q̃rũt talia q̃ mor-
bis quidẽ curabilib. conſtituta ſunt, ipſi verò illis
ſæpè ad interitũ utuntur, ceu tradit Rut. Ruland.
de Commiſſar. part. 1. lib 2. cap. 21 n. 11. circ. fin.
7 Petiturus autem Reviſionem, † eodem quo
ſententia lata eſt anno, debet id ipſum Electori
Moguntino tanquam Cancellario Imperii, duo-
bus menſibus ante Kalendas Maij, modò tan-
tum temporis ſuperſit in ſcriptis denunciare, ut
eam Cæſari vel Regi Romano, & ejus anni viſi-
tatoribus denunciare poſſit, qui Commiſſarios
& Conſiliarios ſpectabiles & peritos actis revi-
dendis mittuntur *Ordin Cam. part. 3. d. tit. 53.* niſi
ipſe Moguntinus aut alius contra ipſum Revi-
ſionem petat, tunc enim Elector Trevirenſis ad-
eundus, R. A. zu Regenſpurg/de An. 1594. §. Als
vns auch. [An verò penes Moguntinum, vel alte-
ro caſu, penes Electorem Trevirenſem ſtet, revi-
ſionem interpoſitam recipere, vel rejicere, quæri
8 poſſet? Verùm † cum ordinatio Cameræ, nul-
lam ea de re notionem Moguntino tribuat, ſed
hoc tãtum diſponat, ut de reviſione interpoſitâ,
inſinuatâ, Imperatorem, Cameram, ſtatusq́, im-
perii certiores reddat, minus illa res habet dubii,
d. tit. 53 in princ. Literæ Denunciatoriales † à Mo- 9
guntino ad Cameram datæ per Procuratorẽ ſpe-
ciale ad id mandatum habentem judicialiter in
Camera producendæ, cum oblatione, ad præſtã-
dum juramentum reviſorium, in forma plerunq;
ſubſequenti: N. Erſcheinet im Nahmen N. (qui
reviſionem videlicet petiit) Krafft ſpecial Ge-
waldts/den er in Originali cum copia vbergab/
producirt auch die an dem Tag N. publicirte Vr-
theil/darnebẽ ein Original Chur-Meintziſch ver-
ſchloſſen ſchreiben/ an diß hochlöblich Keyſerlich
Cammergericht abgangen. bath beits deſſelben vñ
angeregten Gewaldts/Vffgetruckter Secreten
auch vnterzogener Handt Recognitionem vnd in
Krafft deſſen/ad juramentum Reviſorium gne-
dig furterlich zuverſtatten. Nemine ex adverſa
parte contradicente, Procurator repetit ſuum ad
acta dictatum receſſum & petitionem in eo ex-
preſſam. Et ita 24. Januarii Anno 1626. in cauſa
Hern Ertz Biſchoffs zu Bremen contra Staff-
horſt/inſinuatæ, & productæ judicialiter literæ
Denũciatoriales. Domini Electoris Moguntini.]
Prædictum tempus duorum menſiũ † poſtea 10
ex arduis cauſis extenſum ad tres menſes, R. A.
zu Regenſpurg/de An. 1557 §. wiewol ferner in-
halt/ ibi: vnd die Zeit in dieſen Fällen biß auff 3.
Monat zu erſtrecken ſey Incipit verò tẽpus hoc
currere à die factæ inſinuationis *Ordin. Cam. d. t.*
53. §. 1. *ibi:* daß ſolches vnſerm Newen / dem Ertz-
biſchoff 2. Monat vor dem 1. Maij, zu jederzeit in
Schrifften zu erkeñen geben/ *& ibid § fin.* vid. Bẽ-
der. *de reviſ. concluſ. 3. n. 4.* Ne autẽ temerè † quis 11
abutatur hoc beneficio & ne in perniciẽ tendãt,
q̃ ad ſalutẽ excogitata ſunt, Reviſionẽ petẽs ad-
verſâ parte id poſtulãte, jurare debet de calũnia,
Deputations Abſchied zu Speyer/de An. 1600.
§. vñ ob wol hierbey Erinnerung. Deinde † vigo- 12
re ordinationis tenetur certã pecuniæ ſum̃am ꝓ
Viſitatorũ arbitrio, perpẽſis perſonarũ cauſarũq;
circũſtãrijs, deponere, q̃ fiſco Imperiali ſi ſuccũ-
bat, ꝓ ſumptib. applicatur *d tit. 53. d. §.* vñ damit.
Si tñ † datis fidejuſſorib. vel pignorib. idoneè qs 13
cavere parat⁹ ſit, ab onere depoſitionis revelabi-
tur *d. tit. 53 d. §.* vñ damit *verb.* verbürgẽ. Quid ve-
rò de Pauperib⁹, † q neq; certã pecuniæ ſum̃am 14
deponere, neq; Fidejuſſores invenire aut pignora
dare poſſunt? Durũ eſſet pauperes ob paupertatẽ
ab hoc beneficio excludi, ideoq́; ad juratoriam
cautionem admittentur, Geil. 1. *obſ. 155. num. 4.*

[Hering. *de Fidejuſſor. cap. 18. nu. 100.*] quia cautio
15 juratoria † locum habet, quoties quis fidejuſſorē
reperire ac dare nequit, *l. 1. §. 2. C. de adſert. toll. l. cū*
non facilè, ff. ſi cui plus quā per L. Falc. text. in Auth.
generaliter, C. de SS. Eccl. §. ſed hodie Inſt. de ſatiſd.
16 quoties enim cautio † exigitur, talis intelligitur
qualis præſtari poteſt, *gl. in c. ex parte in fin. de V. S.*
quia impoſſibilium nulla obligatio, Weſ *in pa-*
ratit. qui ſatiſd cog. Confer Dan. Moller. *in ſemeſtr.*
lib. 1. c. 2. Cothm. *conſ. 18. n. 84. & mult. ſeqq* Et ſa-
17 nè inhumanum † eſſet, rerum inopiá oppreſſis,
denegatâ Reviſione, novam adjungere calamita-
tem, cōtra *l. jure ſuccurſum, ff. de jur. dot L. 14. de of*
fic. Præſ. l. navu, §. cum autem, ff. ad L Rhod. de jact.
c. cum ex parte, de Cler. ægrot. Syrac. 4. v. 3. Petr.
Roytz *dec Litu n. 4. n. 291.* cum juſtitia tam pau-
peri quàm diviti æquabiliter adminiſtrāda, Geil.
18 *d. obſ 155 n. 4.* ſi tamen Pauperes † litem perdant,
ęris inopia, corporis afflictione vindicanda, *l. ult.*
ff. de in jus vocand. Unde verſiculi.

-------- cujus Fortuna laborans
Non potis eſt auro pœnales ſolvere noxas,
Arctatur vinclis, gravioraq; verbera paſſus
Sedibus à patriis removetur.

19 Et quod hi pœna † carceris deß weiſſen Thurns/
plecti ſoleāt reſtatur Rul. *de Commiſſ part. 1. lib. 2.*
c. 21. ſub num. 12.
20 Judicium Reviſorium † ordinariâ & non de-
legatâ juriſdictione uti, verius eſſe puto cū Geil.
1. obſ. 154. n. 1. & obſ. ſeq. n. 6. non tamen inconve-
niens eſt Vulteii diſtinctio, pro conciliatione
contrariæ ſentēnę, *ad l. 1. n. 69. C. de juriſdict. omn.*
judic quam refert & ſequitur Græv *in pract. con-*
cluſion ad obſerv Geil. *concl. 154. n. 4.* add. Bender.
aliter diſting. in tract. de reviſ. cōcl. 4. n. 31. & 63.
21 Nomina † Reviſorum ad inſtantiam partis in
Camera communicanda, ut poſſit contra eos ex-
cipere. Nam cōſtat quod adverſus perſonas Re-
viſorum excipere, imò etiam recuſare eaſdē per-
miſſum ſit, R. A. de An. 1559. §. Da aber hinfüro/
ibi: der Exception oder Recuſation unſerer Com-
miſſarien und die andere von gemeinen Ständen
geordnete Viſitation-Rähte vñ Befelchhaber/ ꝛc.
Et ita obſervatum in cauſa Viermund contra
Viermund teſtatur Auct. *Deciſ. Camer. verb. Re-*
viſio, verſic. Nomina fol. 308.
22 Debent etiam Reviſores † ſolenne juramen-
tum juxta præſcriptum *ordinat. d. tit 53* §. Und
ſollen der Keyſerlichen Majeſtät / præſtare, id-
eoq; quamdiu non jurati non reputantur pro ju-
dicibus. Auct. *Deciſ. d. loc. verſic. Reviſores.*
Juramento † iſto præſtito, pars utraq; cauſæ 23
merita ex priorib. actis nihil novi adſpergendo,
[novæ n. probationes, in hoc judicio non admit-
tuntur, Geil. *de arreſt c. 12 ſub n. 5.*] in uno ſcripto
plenè pertractabit. quo facto Reviſores, cū Præ-
ſidibus & Judicibus priorib. acta diligenter revi-
dent & perpendunt: Hi cauſas & fundamēta rei
ab ſe judicatæ demonſtrant: illi deinde ſoli mo-
mentis cauſæ ponderatis, ſententiā priorem vel
reformant, vel retractant, vel confirmant. *Ordin.*
d. tit 3. §. Darauff ſollen alßdann/ Petr. Denaiſ. *in*
jur. Camer. verb Reviſio tit. 271. §. 5. 6. Et ſi Came-
ræ ſententia † confirmetur, ita pronunciari ſolet. 24
Nach Verleſung und reiffer Erwegung der vor-
hergehenden übergebenen gravaminū, und darge-
gen eingewandter exceptionū, auch derer in Ca-
mera hinc inde producirter Schrifften/ haben die
verordnete Herren Keyſerliche Commiſſarien vñ
Reviſores / die dabevor am Keyſerlichen Cam-
mergericht publicirte Urtheil/ davon die Reviſio
geſucht worden/ confirmiret und beſtättiget/ & i-
ta pronunciatum petitæ reviſionis in Sachen V.
contra V. reſtatur Meichſner. *Tom. 3 deciſ. 6. in*
fin. fol. 669. ubi in illa deciſ. 16. proponit practicam
proponendi gravamin. & exception. in judicio revi-
ſorio. Et hoc caſu Cameræ † executio committi 25
tur *per text. in d. 53. §.* Im Fall aber.
An verò Reviſio † executionē ſuſpendat, gra- 26
viſſimè aliquandiu diſceptatū fuit, multis in ne-
gativam ſententiam euntibus, ex eâ potiſſimū ra-
tio, quod reviſio ſucceſſerit in locū ſupplicatio-
nis, q̄ executionem non ſuſpēdere de jure indu-
bitatū eſt, *Auth. quæ ſupplicatio, C. de precib. Imper.*
offer. ideoq; meritò ſurrogatū ſapere naturā ejus
in cujus locū ſurrogatum. [Confer Matth. de Af-
flict. *deciſ. 231 n. 2. & deciſ. 341 & deciſ. 358 in fin.*
Geil. *de arreſt c. 12. n. 4 & 5.*] hanc tamen rationē
ſatis eruditè refellit Frider. *de Proceſſ lib. 2 c. 28. n.*
5 & ſeq. Et pro negante ſententia aliquot præju-
dicia refert Auct. *Deciſ. Cam. verb. Reviſio in pr.*
fol 307. Verum hoc dubiū † poſtea publicâ im- 27
perij conſtitutione ſublatum. Deputations Ab-
ſchied/ de An. 600 §. Als auch Streit fürgefal-
len/ ibi: So ordnen vñ wollen wir doch/ daß pen-
dente reviſione mit der Execution nicht zu ver-
fahren / ſondern damit eingehalten werden ſoll.
In cauſa tñ Petitionis hereditatis, † reſtitutionis 28
in integrum & ſimiliū Reviſio ſi petatur, eo caſu
parti victrici liberum eſt, in puncto liquidatio-
nis,

nis, non obſtante Reviſione in Camera, prout decet procedere *text. in d. Receſſ. Deput.* Fallit verò in
29 cauſis † mandatorum de relaxandis captivis, decretis alimentorũ, in quib. licet Reviſio petatur, ea tamẽ pendente, prævià idoneâ cautione è parte victrice præſtanda, ſententia tamẽ non ſuſpẽditur, ſed executioni demandatur *d. Receſſ. Deput.* Petr. Denaiſ. *in jur. Camer. verb. Reviſio tit.* 271. §.
30 17. [Ex hiſce patet † aliquam Cameræ ẽt competere cognitionem ſuper reviſione interpoſita, an videlicet deferendum, vel eâ non obſtante ſententia executioni mandanda ſit, idq; præjudiciis diverſis firmatur, velut 16. Aprilis, Anno 1618 in cauſa J. H. jetzo A. M. contra VV. Wittibe vnnd Kinder Vormünder. Et 4. Maij An. 1618. in cauſa B. VV. contra F. von V. nachgelaſſenen Erben/ Mandati immiſſorialis cum clauſula, Et in cauſa G Erben contra Herrn M. zu B. Mandati 7. Iulij An. 18. in quibus Reviſiones per Dominos Camerales fuiſſe denegatas, annotavit Treudel. *in diſput. ſua de reviſione Heidelbergæ An 1618. habita.* Et cum hiſce congruit ordinatio quædam, ſub tit. SCti Cameræ imperialis mihi aliquando cõmunicata, ſubſequentis tenoris: Daß dem Keyſerlichen Cammergericht/ſein freyer/ſtracker/ohngehinderter Lauff vnd Gerichtsübunge/ durch angebrachte vnd vorgewandte Reviſion / nicht alsbald/ohne Vnterſchied/verhindert/ſiſtiret vñ eingeſtellet/ſondern demſelbigen nit weniger als andern Vnterricht von deren Vrtheilen/ſupplicirt od' appelliret würde / verſtattet vñ zugelaſſen/ nit allein de formalibus reviſionũ, ſondern auch circa materialia, zu erkeñen/ob derſelbẽ in Krafft obberührter Rechten zu deferiren/oder aber / wo nicht gäntzlich zu verwerffen / jedoch im Proceß ferner zu verfahren / ſo lange vnd viel/ biß das richterliche Ampt gantz exſpiriret, vnd ſonſtẽ die Appellation auch jhren Effectum ſuſpenſivũ erreichet vnd erlangt/alſo daß nicht allein / da von gerichtlichen oder auſſerhalb Gerichts erkandten vnd exequirten Proceſſen, ſie ſeyen ſimplicis querelæ, Appellationum oder Mandatorum, die Reviſion geſuchet/ſonderñ ſo viel in obgeſetztem als auch allen vnd jeden andern Fällen/ darinn vermöge Keyſ. vnnd deß H. Reichs Rechten / von Bey-vnd End vrtheilen zu appelliren verbotten/ oder auch die Appellation allein quoad effectum devolutivum zugelaſſen/deren vnangeſehen/wie ſichs gebühret zu verfahren/biß die Reviſion võ folgenden Vrtheylern/utrumq; effectum devolutivum & ſuſpenſivum würcken vnnd erlangen mögen. Verùm cum SCtm hoc, publici juris quàtum ego cognovi factum nõ ſit, fides ejus penes auctorem ſit. Quid verò juris quoad ſuſpenſionẽ executionis in interlocutorijs? † vid. Caſpar 31
Anthon. Theſſaur. 2. *q. Forenſ.* 24. ubi ita diſtinguit? Si agatur de cauſa quę ſui natura nõ admittit appellationẽ, ut cauſa alimentorum, momentaneæ poſſeſſionis, executionem non ſuſpendi: In reliquis etiamſi de jure paratam habeant executionem, ut inſtrumenti liquidi, admiſſionis capitulorum, juramenti, &c niſi damnum cõtineat executio irreparabile, ut torturæ, item juramenti admiſſionis capitulorum, &c. quibus caſibus admiſsâ reviſione, ſuperſedendum executione eſſe notat.

Reviſiones Arreſtorũ, † Curiarum ſupremarũ 32
in Gallia, licitas non eſſe, Et remedium proponendi erroris duntaxat locũ habere, vel libelli civilis, ſi dolus, fraus & minor ætas ſubſit, & plerũque impetrantes à reſcripto reviſionis repelli, teſtatur & judicatum Arreſto Pariſienſ. 6. Maij An. 1557. & 13 Decembris An. 1582 notat Papon. *rer. jud. lib. 19 tit. 8.*] Qui plura de hac materia ſcire deſiderat, adeat Bender. *in tractat. de reviſione & alios paſſim allegatos in capite auctores.*

CAPUT XVI.

DE IUDICIO AUSTREGARUM.

SUMMARIA.

1. *Cameræ juriſdictio fundatur in omnibus imperij civibus, & ſtatibus, Cæſaru juriſdictioni ſubjectis.*

2. *Mediati non ſtatim in Camera conveniuntur.*

3. *Limitatio.*

4. *Subditi Electorum, Ducum, Principũ, &c. in prima inſtãtia in Camera eos convenire non poſſunt.*

5. *Subditis auxilium & via Auſtregarum conceſſa eſt, quâ contra Dominum, & inter ſe uti poſſunt.*

6. 7. *Quâ ratione hoc judicium Auſtregarum conſtitutum?*

8. *Auſtregæ undè dictæ?* 9. *Hoc judicium diverſimodè pro diverſorum ſtatuum, & immediatorum conditione, & dignitate, conſtituitur.*

10. *Imperator nõ attentis Auſtregis, causã ad aulam ſuã trahere in prima inſtantia non poteſt, adeoq; nec Ordines non obſtantib. hiſce prima inſtantia privilegijs in aula Cæſarea conveniri poſſunt.* 11. *Eadem militat ratio quoad aulam Cæſaream quæ militat quoad Cameram, ne videlicet quoad inſtantias deterioris ſint conditionis immediati, quàm mediati.*

11. Civi-

12.Civitates imperiales, jus Auſtregarũ nõ habẽt

13.VVormatienſi civitas à Maximiliano I. Imper. ut & aliæ civitates conceſſum peculiare Auſtregarum privilegium habent 14.Hoc tamen jus non ex lege imperij, ut Principes, ſed in vim peculiaris privilegij, civitates ſibi uſurpant.

15.Sic ſpeciali conventione ſenatus Fridbergenſis coram Burggravio ejuſdem loci, & regimine caſtri convenitur.

16.Idem obtinet, ſi civitates imperiales convenire velint Comites, Barones, & Nobiles immediatos.

17 Inter Comites, Barones, Nobiles, & Principes imperij quæ ſit differentia, quoad jus Auſtregarum?

18.Dominus provincia, civitatem ſuam provincialem in prima inſtantia in Camera convenire poteſt. Sed non viciſſim, &c.19.Limitatio.

20.Iudices Auſtregarum non ordinarij, ſed delegati ſunt, ideoq; recuſari poſſunt. 21. Et nudam habẽt cognitionem, non etiam executionem. Res ab illis judicatæ à Cæſare, vel Camera executioni mandantur.

22.Ad hoc, ut Auſtregæ locum habeant, quæ requirantur? 23. Auſtregæ ſunt ſtricti juris ideoq; non extendendæ ad cauſas Feudales, &c.

24. In cauſis criminalibus non locus eſt judicijs Auſtregarum. 25. Omnes cauſæ in quibus pœna ex maleficio Fiſco petitur, criminalibus adnumerantur.

26 Etiam in aliis caſibus, non obſtantibus Auſtregarum privilegijs, ſtatim ad Cameram immediati evocantur.

27.In cauſis mandatorum, præſertim his, in quibus periculum ſubeſt. Auſtregæ non habent locum.

28.Subditus extrajudicialiter à Principe gravatus ad Cameram appellare non poteſt, ſed ad Auſtregas provocare tenetur.

29. Extrajudicialis appellatio quid?

30.Ratio dubitandi.

31. Ratio decidendi.

32. An cauſæ matrimoniales inter perſonas illuſtres, & immediatos coràm Auſtregarum judicibus pertractandæ: remiſſivè.

DIxi ſupra *c.14. verſic. Fundatur,* Cameræ ju-
1 riſdictionem fundari † in omnibus Imperij
civibus & ſtatibus, qui Cæſaris juriſdictioni ſub-
ſunt, quod tamen ſecundum Inſtantiarum, cau-
ſarum & perſonarum ordinem intelligendum.
2 Nam ſicut mediati † non ſtatim in Camera con-
veniuntur, ſed vel primam, vel ſecundam & ter-
tiam aliquando habent inſtantiam, antequam
3 ad Cameram deveniant, niſi ſubditi † à Domi-
no ſuo conveniantur tanquam refractarij vel
etiam alia ex cauſa, quo caſu ſtatim in Camera
forum ſortiuntur, per ea quæ tradit Mynſing.
cent.5.obſ.1. Hartmann. Hartm. *tit.1.de judic.obſ.*
1.num.7.& 8.Frider. Mindan. *de Proceſſib lib* 1.*ca.*
17.*num* 13 ſubditi † tamen Electorum, Ducum, 4
Principum & eorum qui Ducali dignitate præ-
fulgent, in prima inſtantia in Camera eos con-
venire non poſſunt, Geil 1.*obſerv.*1 *num.*19. [Jo-
han. Gœdd. 2.*conſil. Marpurg.*28 *num* 194.] Er-
neſt. Cothman. 1.*conſil.*31 *num.*2.*&* 3. ubi dicunt
id ſatis durum videri, legem tamen ita ſcriptam
eſſe. Ne tamen ſubditi † ab omni juris auxilio 5
deſtituti relinquerentur, publicâ Imperij lege,
octo viæ præſcriptæ ſunt, quas Außträge appel-
lamus, ex quibus unam eligere & contra Domi-
num procedere poſſunt *Ordin. Cam part.2.tit.4.*
idem obtinet, ſi quas inter ſe invicem petitiones
habere putent immediati, tunc enim ſecundum
ordinationis præſcriptum, competentem ex hiſ-
ce viis Auſtregarũ eligere poſſunt. Quod ipſum
non abſque ratione conſtitutum: Cum † enim 6
ut modò dictum mediatè Imperio ſubjecti, plu-
res inſtantias haberent, quibus jura ſua diverſis
vicibus urgere, per incuriam omiſſa, aut per in-
juriam rejecta iterum recuperare ac deducere
poterant; res indigna viſa eſt, ut ſtatus immedia-
tè Imperio ſubjecti, deterioris eſſent conditio-
nis & ſtatim ſupremo Cameræ judicio ſe, perſo-
nas & cauſas graviſſimas committerent, Vultej.
ad l.1.num.30.C. ubi Senat. vel Clariſſ. Tom. Mi-
chaël. *de juriſd. concluſ.* 38. Ideoque Imperato-
ris & Procerum Imperij unanimi conſenſu con-
ſtitutum, ut immediati † Imperii cives primæ 7
inſtantiæ loco, ſive ab immediatis ſive à ſubdi-
tis & mediatis conveniantur, coram judicibus
Auſtregarum forum ſortiantur, *Ord. Cam. part.
2.tit.3 4.*

Dictæ † autem ſunt Auſtregæ, à Germanico 8
vocabulo Außtragen/ quod lites coram iſtis ju-
dicibus componantur & decidantur, daß die Sa-
che für denſelben Rechtlich außgetragen werde/
Frider. *de Proceſſib. lib.1.cap* 16.*ſub nu.*1. Zigler. *in
commun. concluſ.§. Auſtregæ.n.5.*

Conſtituitur autẽ † hoc judicium diverſimo-
dè, pro diverſorum ſtatuum & immediatorum 9
conditione & dignitate, quos modos in ipſa *Or-
dinat Cameræ* expreſſos, *tit. modo allegatis videre
licet. Et poſt ipſam Ordinat adiri poteſt,* Frider *de
Proceſſib.lib* 1 *c.*16.17.*&* 18.

An verò hiſce primæ inſtantiæ privilegijs non
obſtan-

10 obſtantibus Ordines † in Aula Cæſarea rectè cõveniri poſſint, quæſtionis eſt? Tob. Paurmeiſter. *lib.2. de jurisd. c.4. num.139.* & multis præcedentibus ac ſeqq. prolixè defendit, ſolummodò de reſtringenda Cameræ, non autem minuenda ordinaria Cæſaris jurisdictione, in conceſſione privilegiorum primæ inſtantiæ Auſtregarum actum eſſe. Contrarium verò aſſerit Roſenth. *de Feud. c.12. concl.1. num.35.* Quod videlicet Imperator nõ poſſit mit Vorbeygehung der Außträge/ cauſas ad aulam ſuam trahere in prima inſtantia; qa iſti judices der Außträge perſonis in ordinatione indultis conceſſi ſunt per viam contractus cui contravenire Imperator non poteſt. Deinde ea-
11 dem militat ratio † quoad aulam Cæſaream, quę militat quoad Cameram, ne videlicet quoad inſtantias deterioris ſint conditionis immediati, q̃ mediati, imò maior adhuc militare videtur quoad aulam Cæſaream; quia judicium Cameræ reviſioni, & ſyndicatui eſt ſubiectũ, ut præcedenti *c. demonſtratum*, qđ de aulæ Imperatoriæ judicio dici non poteſt, ut ipſe Paurm. *d. lib.1. c.5. nu.57.* docet. Huic poſteriori opinioni & ego lubẽs adſtipulor, modò cauſa talis ſit, in quibus locũ habent iſta Auſtregarum privilegia. [Et nõ ita pridem in cauſa graviſſima inter Principes Imperii motâ, Exceptionẽ Auſtregarum in aula Cæſarea oppoſitã nec tamẽ adhuc dum reiectã memini.]

12 Civitates Imperiales † licet ſint ſtatus Imperii jus tamen Auſtregarum non habent, ſed Camera earum judex Ordinarius, in prima inſtantia, ſive ab immediatis, ſive mediatis Imperio conveniãtur, niſi ex privilegio vel longiſſimi tẽporis præſcriptione ſingulares judices in prima inſtantia habeant, ut ſunt Argentina, Memminga, Eslinga, Noriberga, Ratisbona, Reutlinga & aliæ pleręq; Civitates, Geil.1. *obſ.1. n.20.* Sixtin. *de Regalib. lib.1 c.8. n.68.* Matth. Steph. *de jurisd. lib.2. p.1. c.3. mi b.*
13 *3. n.37 & ſeqq.* [Wormatienſis civitas † itidem à Maximil. I. Imp. conceſſum peculiare Auſtregarum privilegium habent, cuius vigore quandoq; contra Commiſſionem Cæſaream An.1628. exceptionem Auſtregarum oppoſuerunt. Sed quia
14 hoc jus non ex Lege Imperii † ut Principes, ſed in vim peculiaris privilegii, à quo tamen ſemper Cæſarea Majeſtas tanquam concedens, excepta cenſetur, civitates uſurpãt. Exceptio illa reiecta, & ſecunda juſſio Cæſarea 5. Nov. An.1629. decreta fuit, cui etiam meritò paruerunt Wormatienſ. 1. Febr. An.1630. in cauſa der ſämptlichen Piſtoriſchen vnd Ottheraiſchen Erben contra Wormbſ. Quam ſecundam juſſionem ex prædicta & aliis cauſis ipſe obtinui & impetravi. Verba dictæ ſecundæ juſſionis ſive Reſcripti Cæſarei formalia ad Illuſtr. & Celſiſs. Principem ac Dn. Dn. Georgium Haſſiæ Landgravium, qui Commiſſarius Cæſareus conſtitutus erat in prædicta cauſa ita habent: Wir können nicht befinden/ daß vorgedachter Rath der Statt Wormbs/ in Krafft des von jhnen angezogenen Privilegii, weiland vnſers Vorfahren am Reich/ Keyſer Maximiliani I. Chriſtmilden Andenckens/ ſich vnſer ohnmittelbaren Keyſerlichen jurisdiction, vnd denen von vnſerm Keyſerlichen Hoff ertheilten Commiſſionen entbrechen/ vnd dieſelbe declinieren mögen/ dieſe Sache auch jhrer Art vñ Eigenſchafft nach alſo privilegiret vnd bewandt/ daß vnſere Keyſerliche jurisdiction ohne das darin gnugſam fundiret/ auch ſchleunige Erörterung erheiſchet/ ꝛc. [Sic
ſpeciali † conventione durch ein ſonderlich Außtrag/ 15
cautam reperitur, ut Senatus Fridebergenſis conveniatur coram Burggravio eiusdem loci & regimine Caſtri, Auct. des gründlichẽ Berichts des H. Reichs Statt Friedeberg Regaliẽ betreffend/ *art.4 nu.88 fol.73* Idem obtinet, ſi civitates
† Imperiales convenire velint Comites, Barones 16
& Nobiles immediatos, & *ita concluſum in cauſa* Mülhauſen *contra* Knorren 12 *Ian. An.79. Item in cauſa* Wangen *contra* Sommertraw/ Auct. *deciſ. Cam. verb.* Außträg *in pr. & in verb. Mandata*
ſine clauſula verſic ſexto fallit. Inter † Comites, Ba- 17
rones, Nobiles, & Principes Imperii hæc eſt differentia, quoad jus Auſtregarum, ita ut illi inter ſe quidem & cum aliis immediatis habeãt privilegium der Außträg: *ex Ord. Cam p.2 tit.5* ab aliis verò mediatis in ipſa Camera conveniri poſſint, Geil. *d. obſ.1. n.17. & 46.* Idemq; de Prælatis & Collegiis Capitulisq; immediatè ſub Imperio exiſtentibus dicendum eſt, Frid. *de Proceſſib. lib.1. c.18. n.2.3.* Hi verò, Principes videlicet, contra actores etiam mediatè Imperio ſubiectos privilegio Auſtregarũ utuntur, Geil *d. loc.* Sixtin. *de Regalib. lib.1 dict. cap.8. n.69.* adde Rhoding. *in pandect. Cam. lib.1 cap.7.* [Unde & illud hic notandũ
eſt, † quod civitatem ſuam provincialem Domi- 18
nus provinciæ, in prima inſtantia in Camera imperiali jure convenire poſſit, ſed civitati provinciali viciſſim non licet Provinciæ Dn. qui vel Elector, vel Dux ſit, aut Ducali dignitate præfulgeat, in prima inſtantia ad Cameram evocare, Geil.

quoad prius ita decretos proceſſus in Camera in cauſa Braunſchweig contra Braunſchweig Anno 64. Mynſ. 5. *obſ.* 1. Frider. *de Proceſſ. lib.* 1. *cap.* 17. *num.* 10. Ernest. Cothman. 1 *conſil.* 30. *num.* 1. 2. 3. Ubi tamen monet, hoc jure ſingulari, a communis juris regulis, aliquo modo aberrante contra tenorem rationis, auctoritate S. Imperii Romani introductum eſſe *l. jus ſingulare ff. de Legib.* Jacob.

19 Cujaci. *obſerv.* 8. *lib* 15. Si tamen † non ſolus provinciæ Dn. ſed cum eo alius jure illo ſingulari non utens lædat, & conveniendus ſimul veniat, ſtatim ad Cameram iri, & ne cauſæ continentia dividatur ibidem proceſſus peti & obtineri queunt, Geil. 1 *obſ.* 32. Cothman. *d. conſil.* 30. *num.* 18. *& ſeq.* Hoc tamen fallit ſi conſuetudine provinciæ aliud receptum ſit, ut Dominus in Curia provinciali am Hoffgericht/ Civitates ſuas provinciales conveniat. Geil *d. obſ.* 1. *num.* 18.

20 Judices Auſtregarum † non Ordinarii ſed delegati ſunt, ideoq; recuſari poſſunt, uti ſententiarum *in cauſa F. contra B. teſtatur* Auct. *Deciſ. Cam. verb.* Auſträge/ & eadem etiam ex cauſa Commiſſionem ad perpetuam rei memoriam decernere non poſſunt, ante litis cõteſtationem, imò nec ordinariam quidem concedendi poteſtatem habent, Geil. 1. *obſ* 93 *num.* 2. & ita obſervatum in cauſa Magdeburg contra Herrn Julium Hertzogen zu Braunſchweig/ teſtatur Ruland. *de Commiſſar. p.* 2. *lib.* 1. *c.* 2. *n.* 11. Adhæc † ju-

21 dices Auſtregarum nudam habent Notionem, non etiam executionem, & propterea res ab illis judicatæ à Cæſare vel Camera executioni mandantur, Geil 1. *obſ.* 1. *n.* 5 Frider. *de Proceſſ. lib.* 1. *c.* 19. *n.* 1. Aliud videtur ſentire Sixtin. *d. c.* 8. *nu.* 62 qui dicit, quod in materia de regalibus judices Au-

22 ſtregarum ſint ordinarii. Præterea † notandum, quod ad hoc ut Außträge locum habeant, non ſolum perſonarum ſed etiam cauſarum ratio habenda ſit, ita ut non ſolum perſona ſed etiam cauſa immediatè jurisdictioni imperii vel Cameræ ſubjecta ſit, *per text in Ord. Cam. part.* 2 *tit.* 5. *lib.* 2. ibi: Oder aber ſolcher Sachen halber/ uti ſingulariter notat Meichſ. *Tom.* 2. *lib.* 2. *fol.* 55. *n.* 77 indeq; eſt quod in cauſis Feudalibus, quæ coram Paribus Curiæ vel alio judice Feudali terminanda, Außträge locum non habeant, Geil. 1. *obſ.* 1.

23 *num.* 54. Sunt enim Auſtregæ ſtricti juris † ideoq; non licet eas ad cauſas, quę cum de jure communi Feudorum, tum de conſuetudine totius Germaniæ, certos eosq; ordinarios judices ſemper habuerunt, in præjudicium Feudalis ordinariæ jurisdictionis extendere, *arg. l. ſi verò, §. de viro, ff. ſolut. matrim.* Auct. *Deciſ. Camer. verb. Auſtregæ verſ. jurisdictio,* imò per illum *§. fin. d. tit.* 5. quodammodo apertè ab illa ſpeciali proviſione der Außträge cauſæ Feudales excipiuntur, Meichſn. *d. loc. num.* 78 [Neque etiam in cauſis criminalibus † locus eſt judicibus Auſtregarum, cum eo- 24
rum conſtituendorum forma apta non ſit, contra facinorum reos Perr. Denaiſ. *in adſert. jurid. Camer pag. m.* 19. Indeq; cum cauſæ Fiſcales, quæ mulctas, pœnarumq; compendia, ex maleficiis debitarum reſpiciunt, criminales ſint, eâdem ratione ad illos non pertinebunt, quia omnes omninò cauſæ, † in quibus pœna ex maleficio Fiſco 25
petitur, criminalibus adnumerantur, Bart. *in l.* 1. *n.* 1. *ff. de ſepulchr. viol.* Anthon. Peregrin. *in tractat. de jur. Fiſc. lib.* 4. *tit.* 8. *n.* 8. Menoch. *arbitrar. caſ.* 265. *n.* 4. Gabriel. *in commun. concluſ. de malefic. lib.* 7. *concl.* 16. *n.* 6 Et ex certa Conſtitutionum imperialium proviſione, Fiſcales cauſæ immediatè ad Cameram pertinent, & ibi ſeriò proſequendę, *Ord. Camer. part.* 1 *tit.* 16. *§.* Der Keyſerl. Fiſcal ꝛc. ibi: Auch alle Pönfälle/ Peine anzgenommen oder hindan geſetzt/ fürderlich einziehen.]

Sunt etiam multi caſus, † in quibus non ob- 26
ſtantibus Auſtregarum privilegiis, ſtatim ad Cameram immediati evocantur, quorum 19. recenſet Frider. *de Proceſſ. lib.* 1. *c.* 20. *num* 1. & plures limitando & declarando proponit, Ziegler. *in commun. concluſ. § Auſtregæ concluſ.* 1. *per tot. ubi vid.* Generaliter † autem in cauſis mandatorum 27
& præſertim his, in quibus periculum ſubeſt, nõ habent locum die Außträge/ ut videre eſt apud Frider. *d. loc.* Ruland. *de Commiſſar. part.* 2. *lib.* 1. *c.* 2. *num.* 9. [add. Rhoding. *in pandect. Cameral. lib.* 1. *tit.* 4. *num.* 5. *&* 8.] idem obtinet in iis, quæ non jure actionis ſed mero judicis officio conſiſtunt, ut datio & confirmatio tutorum & curatorum, cauſæ alimentorum, &c. Auct. *Deciſ. Cam. verb. Auſtrega fol.* 52.

Altioris indaginis † quæſtio eſt, an ſubditus 28
extrajudicialiter à Principe gravatus ad Cameram appellare poſſit, an verò ad Auſtregas provocare teneatur? Et quod appellationes extrajudiciales, contra ſtatus imperii, qui ſuas peculiares Auſtregas habent etiam adverſus ſubditũ, atque ita Cameræ jurisdictioni non ſtatim in prima inſtantia ſubſunt, locum non habeant, diſertè tradit Mynſ. *cent.* 4. *obſervat.* 43. Et ita in

cauſa

cauſa Gripswalden contra Pommern/ 19. *Sept. An.*88.& Stralſund cõtra Pommern ex ea cauſâ Proceſſus caſſatos, refert Auct. *Deciſ. Cam. verb Appellatio extrajudicialis in pr. & ibid. in §. ſubditus ſi à Principe ubi plura refert præjudicia, & in verbo* Außträge/ *§. fin fol.*56. [In cauſa Vlrich Schwerin/ contra Hertzog Ernſt Ludwig in Pomern/ ꝛc. à gravamine extra iudiciali appellatum & citatio impetrata fuit quidem, ſed poſtea tanquam causâ non devolutâ caſſata. 7. Nov. An. 1582 Similiter in cauſa Hans Totzen contra Hertzog Johann Friedrichen in Pommern/ 29. Octob. Anno 1587. Et hæc præiudicia referuntur in adverſar. Dn Gothofred. Anthon. ad obſervat. Geil. 120 ubi in eâ videtur inclinare ſententiam, nullo caſu ita à Principe extraiudicialiter gravante appellari poſſe. Si enim tanquam pars hoc fecerit, pertinet vor die Außträge. ubi tanquam iudex, ſententiam ſuam tenetur defendere. Atq; ex hac cauſa caſſatam fuiſſe citationem 23. Febr. Anno 1586. in cauſa Georg Beckhards contra Hertzog Frantz zu Sachſen Lawenburg/ in qua Princeps citatus erat Confer Erneſt. Cothman. 1. *conſil.* 30. *n.* 12. & *ſeq.*]

29 Eſtq; ratio † quia extraiudicialis appellatio nihil aliud eſt, quàm provocatio ad cauſam corã ordinario & proximo iudice proponendam & diſputandam, *c cum ſit Romana § ſi verò, de Appellat* quæ habet vim conventionis, Abb. *c. cum inter n.* 17. *de except.* Mynſing *d. obſ.* 43. *n.* 3. At Ordinarius & proximus iudex Principum imperii, nõ eſt Camera imperialis, ſed iudices Auſtreg. *Ord. Cam. part. d tit.* 34. Erneſt. Cothm 2. *cõſ.* 55. *n.* 124.

30 Verùm hiſce pro ratione † dubitãdi adverſantur ea, quæ in Deputationis Senatu Anno 1586. conſtituta & poſtea in Comitiis Ratisbonenſibꝰ confirmata. Quod videlicet Princeps ſi iure & vi poteſtatis & iuriſdictionis proprio motu per ſe vel ad alterius inſtantiam ſubditum ſuum vel alium gravet, mandando, ſequeſtrando, inhibẽdo, vel pœnas pecuniarias imponendo, non obſtantibus Auſtregarum privilegiis ab eiusmodi extraiudiciali gravamine ad Cameram gravatus appellare poſſit R A zu Regenſpurg/ de A. 1594. §. Wann aber von gemeiner/ ibi: da die Obrigkeit iure & vi poteſtatis atq; iurisdictionis vor ſich ſelbſt/ oder auff eines andern Anſuchen jhrẽ Vnderthanen/ oder einen andern auſſerhalb Gerichts mit beſchwerlichen Beſcheiden/ Geboten vñ Verboten/ oder auch Geldſtraff gravirt/ dz ſolche appellationes vermöge der gemeinen Rechten angenommen.

Pro ratione † decidendi ad prædicta præiudicia reſpõdetur, ea obtinere eo caſu, quo Princeps vel ſtatus imperii immediatus non vi & poteſtate iurisdictionis, ſed velut privatus ſine cauſæ cognitione aliquẽ gravat, daß die Obrigkeit tanquam pars, vnd als ein Widerſacher/ vnd nicht richtiger weis gehandelt/ dieweil zu ermeſſen/ dz hierbey mehr ſimplex querela, dann die Appellation ſtatt habe/ dict. Receſſ. Ratisbon §. Darumb ſetzen vnd wollen wir/ cui congruunt ea quæ diſtinguendo tradit Geil. 1. *obſ.* 120 *n.* 1. & *ſeq.* Frider. *de Proceſſ lib.* 1. *c.* 20. Et ita noviſſimè in cauſa illuſtri conſultus reſpondit Erneſt. Cothm. 2. *conſ* 55 & præſertim à *n.* 111. *ad n.* 131. ubi pulcra dubitandi argumenta proponit & diluit, & *in conſ* 31. *n.* 23 & *ſeq.* 31

Cauſas matrimoniales † quod attinet, num illæ inter perſonas illuſtres & immediatos, qui Auſtregarum fruuntur privilegiis, coram Auſtregarum iudicibus pertractandæ, quæſtionis eſt ſatis intricatæ, *de qua infra ſub cap. de Conſiſtoriis Eccleſiaſticis & cauſis eò pertinentibus, fuſius agemus, lib.* 3. *Claſſ* 1. *cap.* 10. *n.* 21. & *ſeqq.* 32

CAPUT XVII.

DE IURISDICTIONE, FUNDAMENTO judicum & judiciorum.

SUMMARIA.

1. *Juriſdictio eſt baſis & fundamentum judicii Judicatum dici non poteſt ab eo, qui jus dicendi poteſtatem non habuit.*
2. *Nullitas ex defectu notionis ſive juriſdictionis proveniens, omnium maxima eſt.*
3. *Iuriſdictio undè dicta. Et quid?*
4. *Poteſtas jus dicentis in cognoſcendo, & exequendo conſiſtit. Illud juriſdictio ſimplex, hoc imperium dicitur.*
5. *Imperium in mixtum & merum diſpeſcitur. Imperium mixtum quid?* 6. 7. *Undè ſic dictum?*
8. *Solâ juriſdictione quis uti poteſt, ut in manumiſſionibus, adoptionibus, cæteriſq; voluntariæ juriſdictionis actibus.*
9. *Iuriſdictio eſt totum intellectuale, & individuum, conſtans tamen ex diverſis & ſeparatis actib.*
10. *Propter ſeparatas ſeparatorum actuum operationes tantum cenſetur præſcriptum, quantum poſſeſſum.*
11. *In actibus voluntariæ juriſdictionis in propria cauſa quis judex eſſe poteſt.*

12. *Hoc Imperium, & juriſdictio, quæ ei ineſt jure Magiſtratus, omnibus Magiſtratibus competebat.*

13 *Iure Magiſtratus competere quid intelligatur?*

14. 16. *Proprio & ſuo jure juriſdictionem habere qui Magiſtratus dicantur?*

15. *Omnibus omninò Magiſtratibus aliqua ſaltem juriſdictio, aliquod imperium competebat.*

17. *Principes Germaniæ proprio, & ordinario jure quomodo juriſdictionem exerceant? remiſſivè.*

18 *Merum imperium undè & quo ſenſu dicatur.*

19. *Ejus definitio.*

20. *Nobiles olim capite damnati, qui anteà ſecuri feriebantur, gladio percuti cœperunt.*

21. *Itali ac Hiſpani æquè ac Norbonenſes, & Aquitenſes ſecuribus cervices feriunt.*

22. *Honor gladii eſt ſignum ſummæ poteſtatis. Gladius eſt index juſtitiæ, & inſigne ſuperioris poteſtatis.*

23. 24. *Vox gladii quomodo hic accipiatur?*

25. *Animadvertere in facinoroſos homines quid ſit & quid complectatur? Ius dicere, & juriſdictio ſunt conjugata, quorum uno poſito, alterum etiam neceſſariò ponendum.*

26. *Cognitio & abſolatio in criminalibus non minùs, quàm condemnatio meri imperii proprium eſt. Meri imperii poteſtas præcipuè in cauſarum criminalium cognitione conſiſtit.*

27 *Aliquando alter magiſtratus habet apprehenſionem, carcerationem, inquiſitionem & torturam, alter verò jus ferendæ & exequendæ ſententiæ. Exemplo Civitatis Colonienſis, & Archiepiſcopi, &c.*

28. *Hoc mirum imperium non jure magiſtratus olim competebat, ſicut mixtum, ſed Specialiter, Senatusconſulto, vel Principis conſtitutione deferebatur.*

29. *Specialiter deferri quid? Ubi majus præjudiciū, ibi cautius agendum.*

30. *Merum imperium olim populo reſervabatur, & poſt Principi.*

31. *Natura ſemper novas deproperat edere formas. Hodiè jus gladii & imperium merum juriſdictioni cohæret, & cum ea transfertur.*

32. *Adeoq; rectius hodiè juriſdictio criminalis, quā merum imperium appellatur. Quæ jure Magiſtratus competunt, mandari poſſunt.*

33. *Merum imperium datur hodiè ſub nomine Magiſtratus.*

34. *Vendito caſtro & territorio, cui adhæret merum imperium, idipſum etiam venditum cenſetur, & tranſit cum territorio.*

35. *Omnes Domini territoriales, territorii jure regulariter merum imperium in ſuis terris exercent.*

36. *Hodiè præſcriptione acquiritur merum imperium, & prorogatur.*

37. *Quicquid eſt præſcriptibile, eſt etiam ceſſibile.*

38. *De jure Canonico quicqd eſt cognoſcibile, idem etiam delegabile.*

39. *Olim hoc imperium erat merum, hoc eſt, à magiſtratuum officio ſeparatum, hodiè verò plerunq; annexum.*

40. *Objectio.* 41. 42. *Ad eandem Reſponſio.*

43. *Hodiè de conſuetudine Germaniæ, juriſdictio in altam, & baſſam, ſeu ſuperiorem, & inferiorem tribuitur.*

44. *Altam juriſdictionem habens, ſimul & merum, & mixtum imperium habere cenſetur.*

45. *Inferiorem ſeu baſſam juriſdictionem habens, quæ exercere poſſit?*

46 *Quæ ad hanc pertineant?*

47. *Olim ſolus Cæſar infeudabat de juriſdictione ſuperiori, & jure gladii.*

48. *Hodiè etiam ab aliis inferioribus ordinibus imperii, puta à Ducibus, &c. fieri conſuevit.*

49 *In inveſtitura ſimpliciter reperto verbo,* Gericht/ *vel verbis* mit den Gerichten/ *an non ſolum inferior, ſed etiam ſuperior contineatur? remiſſivè.*

50. *In Palatinatu, & Franconia juriſdictio in Centam, ſive Centenam & Vogteiam diſtinguitur.*

51. *Centena quid, & quæ ſub ea contineantur?*

52 *Centena quædam eſt univerſalis & omnigena, quædam Specialis, & limitata.*

53. *Iudices cauſarum criminalium in multis locis dicuntur Scabini,* Blut Schöffen.

54. *Apud Romanos judices criminales quomodo dicebantur?*

55. *Scabini moderni ut & olim triumviri capitales, non habent merum imperium, ſed tantum cognitionem de veritate criminis.*

56. *Vogtein quid?* 57. *Ejus ſignificatio ambigua & varia. Eſtq; duplex.*

58. *Notatio ejusdem.*

59. *Mulctas alii referunt ad merum imperium.*

60 *Mulcta & pœna dicūtur fructus meri imperii.*

61. *Mulcta ad majores Magiſtratus pertinebant, qui cum imperio erant, &c.*

62. *Alii mulctas referunt ad mixtum imperium.*

63. *Alii ad ſimplicem juriſdictionem.*

64. *Ab aliis mulctarum & pœnarum compendia Regalibus annumerantur.*

65. *Hæ opiniones quomodo concilientur & declarentur?*

66. *Ad merum imperium mulcta quatenus referatur?*

vatur? 67. Quatenus mixtum imperium? 68. Et ſimplicem juriſdictionem?

69. *Hodiè hujuſmodi compendia mulctarum cenſentur eſſe fructus juriſdictionis, & Magiſtratibus pro modo ſuæ cujuſq; juriſdictionis debentur.*

70. *Etiam minores Magiſtratus, ſimplicem tantum juriſdictionem habentes, mulctæ irrogandæ facultatem habent.*

71. *Leges & mandata Iudicum ac Magiſtratuū etiam inferiorum ſubditorum temeritate non eludenda, aut ſuſpendenda.*

72. *Quidam Magiſtratus liberam habent mulctandi poteſtatem.*

73. *Mulcta eſt arbitraria, intra tamen, non ſupra modum Magiſtratibus conceſſum.*

74. *Pœna in præcepto judicis adjecta inconſueta & intolerabilis, repudiari poteſt. Inſolita fraudem arguunt.*

75. *Mulcta inſolita contra communem ſtylum, & conſuetudinem irrogata, injuſta cenſetur.*

76. *Mulcta quatenus de Regalibus cenſeatur?*

77. *Etiam hodiè merum & mixtum imperium ad regalia refertur.*

78. *Mulcta à pœna differt, tanquam ſpecies à genere.*

79. *Carcer regulariter eſt nota juriſdictionis criminalis, & meri imperij* 86. *Perpetuus carcer ad primū gradum meri imperij refertur.* 81. *Temporarius verò vel ad ſecundum, vel tertium gradum, pro qualitate delicti.*

82. *Incarceratio etiam ad tempus ad effectum puniendi,* Thurn Straff/ *meri imperij eſſe cenſetur.*

83. 84. 85. *Carcer & incarceratio quando & quatenus ad actus meri imperij & juriſdictionis referatur, vel non?*

86 *Carcer quando ad mixtum imperium & juriſdictionem ſimplicem referatur?*

87. *Carcer à Dd. conſtituitur quadruplex. Pœnæ.* 88. *De jure civili perpetui carceres prohibiti, & ignoti.* 89 *Cuſtodiæ.* 90. *Pœnitentiæ.* 91. *Tædij ſeu debitorum.*

92. *Privati, ſeu domeſtici carceres regulariter prohibiti. Includens liberum hominem vim committit publicam, læſæ Majeſtatis crimen incurrit, & capitis pœnâ plecti poteſt.* 93. *Niſi in caſibus à jure expreſſis.*

94. *Parentibus tamen, & Dominis, liberos ſuos & ſervos vinculis detinere, & carceribus mancipare ſine privati carceris crimine, permiſſum.*

95. *Alienam juriſdictionem turbans territorium violat, & pœnâ fractæ pacis tenetur.* 96. *Turbare juriſdictionem quomodo quis cenſeatur?*

97. *Nec jus dicere extra territorium ſuum, nec in alieno territorio capere delinquentem permittitur.*

98. *Iuſtitiæ ordo confunditur, ubi juriſdictio ſua cuiq; non relinquitur.*

99. *Principes imperij in alterius territorio, quoad juriſdictionem contentioſam pro privatis habentur.*

100. *Inter duos æquales, ille qui eſt in ſuo territorio, dicitur major eſſe altero.*

101. *De noviſſima imperij conſtitutione poteſt Magiſtratus aliquis turbatorem pacis publicæ perſequi & etiam capere in alieno, ita tamen, ut ubi capitur captum juri ſiſtat, &c.*

102. *Principe vel ſtatu imperij in alieno delinquente territorio, ad Imperatorem cognitio pertinet.*

103 *Si autem Princeps ſuperiorem recognoſcens in alieno territorio delinquat, ad territorij Dominum hoc caſu pertinebit animadverſio. Exemplo Mariæ Scotiæ Reginæ capite ab Eliſabetha Angliæ Regina mulctata.*

104. *Si duo ſunt Domini ejuſdem caſtri, & alter delinquat, delinquens poteſt puniri ab altero. Delinquendo exuit ſe quis paritate.*

105. *Victus à pari & captus, victori amplius par non eſt. Victo obliviſcenda prior, quæ fuit, fortuna; reminiſcenda quæ eſt.*

106. *Legati in legatione & alieno territorio delinquentes, ibidem puniri poſſunt.*

107. *Sic & delegatus ſummi Principis in ordinarij territorio delinquens, ab hoc coërceri poteſt.*

108. *Magna tamen utroq; caſu cautela & prudentia adhibenda.*

109. *Prædicta de juriſdictione in alieno territorio non exercenda, non procedunt in actibus voluntariæ juriſdictionis.* 110. *Et in Rectoribus Academiarum, &c.*

111. *Territorium non eſt de ſubſtantia juriſdictionis ordinariæ. Specialem juriſdictionem habens eam etiam in alterius territorio exercere poteſt.*

112. *Dux exercitus poteſt etiam delinquentes in alterius territorio coërcere, ultimoq; ſupplicio eos afficere.*

113. *Milites in alieno territorio delinquentes, ad Magiſtrum militum remittendi.*

114. *Hodierno uſu ſi crimen ſit militare, Magiſtratui militari, ſi non militare, & enorme, Magiſtratui loci animadverſio competit.* 115. *De more, & generali conſuetudine belli Capitanei de omni crimine per milites commiſſo cognoſcere, punire ſolent.*

116. Quæſtio hic attingitur. An captum in ſuo territorio per alterius Magiſtratus territorium iſto irrequiſito, ad alium locum ſui territorij ducere quis poſſit?

117. Capere in alieno territorio, & captivum per id ducere, pari paſſu videntur ambulare.

118. Ad cognoſcendum utrum loci alicujus juriſdictio turbetur, quid inſpiciendum?

119. Cum jure terrendi, & capiendi, & in captivum exequendi, nihil commune habet jus ducendi captivum.

120. Via publica, cujuſcunq; territorium attingat, cuivis ad uſum licitum, præſertim Reipubl. tuitionem patere debet.

121 In alieno territorio captivus ductus evadens, de novo capi non poteſt. 122. Quod tamen propter imperij conſtitutionem dubium habet.

123. Nulla vis licita eſt in territorio alieno. Et tum vis fit cum per vim quis ducitur. Vis fit utrobiq; & ubi capitur, & ubi detinetur.

UT judices in judiciis vel extra judicia cum
effectu judicare vel aliquid decernere poſ-
ſint, inprimis de juriſdictione † conſtare de-
1 bet, quæ eſt baſis & fundamentum judicij Unde
judicatum dici non poteſt ab eo, quijus dicendi
poteſtatem non habuit, *l.1. §. fin ff ad Trebell. l.1. § hæc autem verba, ff. quod quiſq; jur. l. 2. in fin. de pœn.* Et nullitas ex defectu poteſtatis, Notionis
ſive juriſdictionis † proveniens, omnium ma-
2 xima eſt, quæ opponi poteſt etiam eo caſu, quã-
do ſtatuto omnis exceptio & ipſa Nullitatis
querela ſublata eſt, Ant. Gabriel. *Commun. concl. lib.6. tit. de ſtatut. concl 3. n.1.2. & 7.* Aſin. *in prax. §.31. c.32 n.3.* Geil. *1. obſerv 42. n.13. & 14. & obſerv. 123. n.2.3. & obſerv. 135. n. 8.* Et inde conſue-
vit dici iſte defectus irreparabilis & inſanabilis,
Vant. *in tractat. de Nullit ſub. tit. ex defect juriſd. n. 6.* Quamobrem paucula etiam propter ordinis
& continuationis rationem de juriſdictione ſub-
jiciam, qua de re aliâs extant integri Clariſſimo-
rum JCtorum Tractatus & ſcripta egregia. Ego
de pluribus pauca & maximis referam minima,
ſed tamen notabilia.

Juriſdictio † à jure dicundo ita dicta, eſt pu-
3 blica de cauſis cognoſcendi & juris reddendi
poteſtas, *arg. l.1 ff. h t. l.3. C eod. l. pen de judic.* &
ita plenè juriſdictionis vox accepta, reliquas
ſuis ulnis complectitur, neque certis negotijs,
aut quantitate ullâ circumſcribitur, ſed vaſtiſſi-
mum ius dicentis officium pervagatur, *d. l.1. h. t. l.2. ſi quis in jus voc.* Treut. *p.1. diſp. 3. th.1. lit. b.*

Poteſtas † ius dicentis in cognoſcendo ſive 4
iudicando & imperando ſive exequendo conſi-
ſtit. Unde tota vis iuriſdictionis ad duo membra
redigi poteſt, explicativum videlicet & executi-
vum. Ad explicativum pertinent omnia ſine
quibus iuriſdictio, hoc eſt, cauſarum cognitio
& iudicatio explicari ac confici nequit, *l.2. h. t.*
Ad executionem omnia referuntur, quæ ad effi-
cienda, tuenda iudicata, ac ſtatuta ab eo, qui iu-
riſdictioni præeſt, ſunt neceſſaria. Paurmeiſt. *lib. 1. de juriſdict. c.9. n.8.* Illud iuriſdictio; hoc Im-
perium, cui etiam iuriſdictio, ſcilicet in genere
ineſt, cum imperandi & exequendi neceſſitate,
arg l. quod juſſerit 14 l. fin ff ne quid in loc publ. fiat,
Imperium † pro ratione cauſarum civilium & 5
criminalium, in mixtum & merum diſpeſcitur *l. 3 ff. h. t.* Illud eſt poteſtas exequendi iudicati in
cauſa civili, Treutl. *d. diſput. 3 th. 3. lit. b.* vel ad
rem reſtituendam, vel ad dandum, vel facien-
dum, per legitimos tramites cogendi *l. 1. & 2. C. de execut. rei jud. d. l. 3. h t.* Paurmeiſt. *lib. 1. de juriſdict c.9 num. 8* [Eoque pertinent pignoratio-
nes, mulctarumque receptiones, quæ mixti Im-
perii & iuriſdictionis actus eſſe dicuntur, Guid.
Pap. *q 193. num. 1. verſ. Decimò credo.* Meichſner.
deciſ. Cam. 3. num. 16. Tom 3. arg l. nominatori C. de pignorib. l.4 §. an tamen, ff. de damn. inf.] Et inde
eſt, quod executio in civilibus ad mixtum perti-
net Imperium *arg. l jubere cavere de juriſd.* Spe-
cul. *in tit. de juriſd. § 1. n 19.*

Dictum autem hoc † Imperium mixtum, non 6
quaſi cum iuriſdictione ita ſit confuſum, quem-
admodum aqua cum vino ſed quod ita antè
cum ea ſit coniunctum & copulatum, ut alterũ
ſine alterius opera expediri ac perfici regulari-
ter vix poſſit, Donell. *comment. lib. 17. c. 8.* Sunt ta-
men cauſæ, † in quibus propemodum occulta- 7
tur iuriſdictio, & magis eluceſcit imperium, in-
deq; magis imperii, quàm iuriſdictionis dicun-
tur, *l. ea quæ, ff ad Municip. l. 4. ff. h. t.* in quibuſdam
verò magis iuriſdictio vel agnitio. Engelbrecht.
in diſquiſit. de iuriſdict. concluſ. 10 Solâ etiam † 8
iuriſdictione, quem uti poſſe non abſonum eſt,
ut in manumiſſionibus, adoptionibus, cæteriſ-
que voluntariæ iuriſdictionis actibus, *l 2. & 3. de offic proconſul.* licet enim uſu & exercitio hæc
duo ita regulariter coniuncta ſint, ut rarò ſepa-
rari poſſint, rei tamen ſubſtantiâ diſtincta ma-

nent, ideoq; in arte diſtinguenda, confer Tho-
mam Michaëlem de juriſdict. concluſ. c. 0 ubi pro-
9 ponis exempla. Nam iuriſdictio † licet ſit totum
intellectuale & individuum, conſtat tamen ex di
verſis & ſeparatis actibus, ut notat Zaſ. 2. ſingul.
reſponſ. c. 31 num. 3. Hinc eſt, quod in præſcri-
10 ptione iuriſdictionis † propter ſeparatas ſepara-
torum actuum operationes, tantum cenſeatur
præſcriptum, quantum poſſeſſum, argum. l. quod
meo, § fin. & ibi Dd. de acquir. poſſ. innocent. ad cap.
audientiam de præſcript. Bart. in l. 1 §. ſi quis hoc in-
terdicto, ff. de itin. act. privat. niſi ſit actus genera-
lis, & utrique ſpeciei conveniens qui exercetur
& exercitii uſu præſcribitur, tunc enim ſicut ſub
genere continentur ſpecies, ita etiam ſub eodem
præſcribuntur, vid. Paurmeiſt lib. 1. de juriſd. cap.
22. num. 10 11. Zaſ. 2. conſil. 16. num 8 9. & ſeqq cu-
jus tamen notabilem declarationem vid. ibid ſub n.
58 add ea quæ dixi ſupra lib. 1. claſſ. 5 c. 3. à num.
162. uſque ad fin. add. VVeſenb. de juriſd. in parat.
11 ſub num. 12. Non hic etiam incidenter, † quod
in actibus voluntariæ iuriſdictionis, in propria
cauſa quis iudex eſſe poſſit, Obrecht. de iuriſd. c.
32. num 18. Matth. Stephan. de juriſd. lib. 1 cap. 34.
num. 45. Et tales actus, iuriſdictionem habens,
coram ſuis propriis Scabinis, quos iudicio ſuo
nomine exercendo præfecit, pficit, utpote ſi quis
judicib. & Notariis à ſe ad iudiciũ deputatis, te-
ſtamenta inſinuet, Hartman. Piſtor. part. 3. qu. 9.
num. 19. Sic & donatio à Magiſtro militum ſuis
militibus, ſe ipſo auctore, facta valida eſt, l. ſi quis
pro redemptione § fin. C. de donat. Et apud ſe ipſum,
Dominus iuriſdictionem exercens ſervum ſuũ
manumittere poteſt, l. an apud ſe, 5 ff. de manum.
vind. Idem obtinet in emancipatione & ado-
ptione, l. 3. l. 4. de adopt. Zigler. in communib. con-
cluſ. 6. Nobiles n. 41. & ſeqq.

12 Hoc autem imperium † & iuriſdictio, quæ ei
ineſt iure Magiſtratus, omnibus Magiſtratibus
competebat, l. 1. in pr. & §. 1. ff. de offic. ejus, &c.
Paurmeiſt. d. lib 1. c. 9 num. 9. verſic. ex juriſdictio-
ne autem, Treutler. d. diſput. 3. th. 3. lit B. Cuiac. 21.
obſ. 30.

13 Jure Magiſtratus † competere intelligitur id,
quod ipſe Magiſtratus iure proprio & ſuo face-
re poteſt, ſine alterius authoritate, Fachin. lib.
12. controv. cap. ult. vel ut Cuiac. explicat, vi offi-
cii, utputa, Præturæ, Proconſulatus, &c. d. ob-
ſerv. 30.

14 Proprio † autem & ſuo iure in iuriſdictionis
hac materia habere dicuntur Magiſtratus, non
qui quaſi pleni Dominii aut alterius iuris rea-
lis titulo id poſſident, ſed quibus tanquam Ma-
giſtratibus, vel more conſueto, vel extra ordinẽ
à Principe, vel populo tributum hoc imperium
fuit, ut Prætoribus Romæ & Proconſulibus:
In provinciis Præſidibus, l. 1. de offic. ejus cui l. mo-
re, ff. h. t. Paurmeiſt. lib. 1 de juriſd. c. 10. num. 5. Se-
cundum Bartolum ille iuriſdictionem ſuo iure
habere dicitur, qui habet eã ex iure quod prin-
cipaliter fundatur & radicatur in perſona ſua &
hoc habet quilibet ordinarius, ad l. more, num. 4.
Idq; ita procedere puto, non tam ratione perſo-
næ per ſe, ſed reſpectivè ratione officii Magiſtra-
tus perſonæ connexi. Ex quo conſequitur,
quod † omnibus omninò Magiſtratibus aliqua 15
ſaltem iuriſdictio, aliquod imperium ad munus
ſuum obeundum competierit. Engelbrecht. d.
loc concl. 6. Ut ut autem his † à populo vel Prin- 16
cipe dabatur iuriſdictio, eam tamen ſuo iure ha-
bere dicebantur, quod iis data ſit, non ut aliena,
ſed ut propria. & ex proprio imperio, eo nempe
ipſo, quod in Magiſtratum eligebãtur, Obrecht.
diſp. de juriſd. quæ eſt 7. th. 137. 138. & 139.

Proprio † & ordinario iure Principes Germa- 17
niæ, quomodo exerceant iuriſdictionem, con-
fer Knich. de jur. territ. cap. 1. num. 163. & ſeqq. &
ibid num. 148. vid. quæ dixi ſupra lib. 1. claſſ. 5. c. 1.
n. 17. & ſeqq.

Merum imperium † dicitur reſpectu mixti, 18
quod non ſit ita cum iuriſdictione mixtum, ſed
ſeparatum, purum & ſolum, Paurmeiſt. d. lib. 1 c.
11. nu. 12. Treutler. d diſp. 5. th. 3. lit. c. Non tamen
eo ſenſu, quaſi nulla in criminalibus cauſis ſit
cognitio, & à mero imperio omninò removenda
iuriſdictio, ſed quia populus Romanus ſibi ſoli,
totum illud ius reſervavit, & noluit de capite ci-
vis Romani, alium quàm totum populum ſta-
tuere poſſe, vel ad ius iuriſdictionis id pertinere,
l. 2. §. 16. ff. de origin iur. Ut non immeritò Cha-
ronda, merum imperium, non tam ad iuriſdi-
ctionem, ſed ad poteſtatem nec tam ad ius dicẽ-
dum, quàm tuendum popularem ſtatum perti-
nere ait Engelbr. d diſput concl. 36.

Definitur ab Ulpiano, Merum imperium, † 19
Poteſtas gladii ad animadvertendum in facino-
roſos homines, l. 3. h t. Item ius gladii, l. 70. de
reg. jur. l illicitas, §. 8 de offic. Præſid. inde forſan
quod eo tempore gladii pœna uſitatior, Cuiac.
21. obſ. 30. & humanior: † Hinc Nobiles olim 20
capite

capite damnati, qui antea ſecuri feriebantur, gladio percuti cœperunt, Bodin.6.*de repub.cap.6. p* 1191. Et Centurio juſſus occidere Papinianũ. ſecuri percuſſerat; Caracalla centurioni iratus: Oportuit, inquit, te gladio exequi juſſum meũ. Idem Bodin.*d.loc.* Et Seneca, nullo inquit genere homines mollius moriuntur, quàm gladio
21 ſectâ cervice, Italos † tamen ac Hiſpanos æquè ac Norbonenſes & Aquitenſes ſecuribus cervices ferire teſtatur Bodin *d.c.6.* Vel etiam inde,
22 quod honor † gladii eſſet ſignũ ſummæ poteſtatis. Gladius enim index juſtitiæ & inſigne ſuperioris poteſtatis ad quam ſignificandam gladio cingebantur, qui eâ prædiri erant, *Rom.13.v.* 4 Hillig. *in Donell enucleat.lib.17.c 8.in notat.lit. pp* Unde etiam olim regna per gladium, provinciæ per vexillum inveſtitura tradebantur, Vulteius *lib 1.de Feud.c.7.n,29.verſ.ſed inter.*

23 Quare non pro materiali † aut ferreo gladio carnis inciſivo vox illa in definitione meri imperii ponitur, ſed pro quacunque pœna qua ex delicto puniendus ſit reus & plectendus, Longovall. *in 2.part.repetit.l.imperium verſ.quod ſi aliquis, ff.de juriſd.Fac.optimus text.Iob.c.19.verſ.ult.*
24 ubi dicitur, quod gladius † ſit ira ſuper delictis, ut cognoſcatur judicium eſſe. Hinc Excommunicationem gladium Eccleſiaſticum appellamus, pariter mucro anathematis, gladius excõmunicationis plerumque à Pontificibus ipſis uſurpatur, *c ſollicitudinem de Appellat.c quoniam.x. de offic.ordin.* & ita tradit Dn. Referens apud Meichſner, *Tom.2 lib 2.fol.255.n.147.&ſeq.* Et hanc ſententiam communem dicit Hieronym. Cævall.*in ſpec com opin.q.639.*

25 Animadvertere † in facinoroſos homines, eſt jus dicere de capite hominis facinoroſi, *l.2 §.& qua,23 §.exactu,16.ff de orig.jur.* Bocer.*de juriſd. c.2.num.6* Et hæc animadverſio non ad nudam ſolùm executionem refertur, ſed & cognitionẽ plerumque complectitur, *l.item apud 15.§ quod ait,28 ff.de injur.l.verum 11.§.ſciendum ff de minorib.* Cum itaq; animadvertere in hoc negotio ſit jus dicere. Jus autem dicere & juriſdictio ſint conjugata, quæ ſe mutuò ſequuntur, & uno poſito, alterum etiam neceſſariò ponendum, ſequitur huic animadverſioni, juriſdictionem in genere ſuo modo competere. Cum notum ſit ſatis
26 cognitionem † & abſolutionem in criminalibus non minus, quàm condemnationem meri imperii proprium eſſe, ut tenet Jaſ. alios allegans *in d.l.Imperium,n.16.de juriſdict.per l.ſolent in pr. ibi nec liberandi, ff de offic.Proconſ.* Meichſn. *Deciſ. Cameral.tom 2.lib.2.fol.258.n.165.*[*Et deciſ.33.nu. 54.Tom 3.fol* 1013. Gylman. *in ſymphorem part.1. tit.2 de reconvent.ante num.*121.*fol.97.verſ.Et licet meri imperii*, ubi ex Bart. & aliis adfertur, quod meri imperii poteſtas præcipuè in cauſarum criminalium, capitaliumque cognitione verſetur.]

Aliquando tamen † accidere poteſt, alterum 27
Magiſtratum habere apprehenſionem, carcerationem, inquiſitionem & torturam, alterum v. jus ferendæ & exequendæ ſententiæ. Sic in urbe Agrippina, quæ eſt florentiſſima Romanorum Colonia, S.P.Q.Colonienſis in criminalib. apprehenſionem, carcerationem, inquiſitionem & primum gradum torturæ habent, reſervatâ ſententiâ & executione Archiepiſcopo, cujus Præfecto reus, ſi talis deprehendatur, ut capitali pœna veniat puniendus, traditur hac adjectione, **man ſoll jhm widerfahren laſſen was recht iſt.** Unde ægrè ferunt, ſi delictum ſit atrox, ut venia concedatur ab Archiepiſcopo. Hoc præter experientiam, quam præſens ibidem hauſi, docet Sleidan.*lib.6 circ.fin in narratione executionis duorum ſtudioſorum Coloniæ propter religionis veritatem combuſtorum.*

Hoc imperium Merum † non jure Magiſtra- 28
tus olim competebat ſicut mixtum. Cum namq; fuit de reſervatis populi, nemo id uſurpabat, niſi cui id ſpecialiter, SCto, vel Principis conſtitutione deferebatur, *l.1.de offic.ejus,&c.* Ideoq; nec mandari poterat.

Specialiter † deferri eſt in ſignum magnitu- 29
dinis, dignitatiſque cauſarum, præviâ exquiſitâ perſonæ & rei indagine nominatim & in ſpecie deferri, ut explicat Jaſ.*ad l.1.de off ejus.* Ubi nãq; majus præjudicium ibi cautius agendum eſſe voluerunt legiſlatores, *Nov.Leon.*109. Itaq; in Romanis Magiſtratibus, † quibus tantùm juriſdi- 30
ctionis mandabatur exercitium, mero Imperio ex lege Publicolæ apud Populum remanente diſtinctam fuit merum Imperium, & jure Magiſtratus non competebat, ſed populo ſervabatur & poſt Principi, *d.l 1.de offic.ei,cui mand juriſdict.* Weſenb.*conſ.95.n* 18.

Aſt cum ſemper † Natura novas deproperat 31
edere formas, *l.2.§.18.C.de vet.jur.ennel.* hodie modus ille generaliter ac ſpecialiter deferendæ juriſdictionis deſuetudine inumbratꝰ eſſe videtur, cum hodie etiam jus gladii & imperium merum

rum jurisdictioni cohæreat, & cum ea transferatur. Cagn Dec *& Dd. in l. nemo 71. de reg. jur. Soc. & Canon. poſt gl. in c quod ſedem de offic. Ordin* maximè poſt editam Conſtantiæ pacem, ut Bald. ibi teſtatur, *c. 1 §. 1. n. 17. 18. de pac Conſt* Idq́; de moribus præſertim Germaniæ min⁹ dubii habere tradit Weſenb. *d. conſ. 95. n. 18 & ſeq.* adeoq́; rectiùs
32 hodie † jurisdictio criminalis, quàm merum imperium vocatur, Wehner. *in pract. obſ. verb.* Zent/ *pag. 70* . Ideoq́; mandari moribus hodiernis non minus ac jurisdictio poteſt, quia quæ iure Magiſtratus competũt, mandari poſſint, *l 1. de offic ejus,*
33 *cui mand.* At merum Imperium † datur hodie ſub nomine Magiſtratus, & officii p̃turæ, &c. Thom. Mich. *de juriſd. concl 82.* [Quamobrem vendito
34 caſtro & territorio, † cui adhæret merum imperium id ipſum etiam venditum cenſetur, & tranſit cum territorio, quia adhæret adminiſtrationi, quam qs habet ratione territorii, Oldrad. *conſil 252 n 7. per l. ult. C. ubi & apud quem in integr reſt. poſtul.* Boër. *deciſ 50. n. 11.* Covar. *pp. quæſt c. 1. n. 10.* Cravett. *conſil 195. n 4* Decian. *reſponſ 43 n. 2 lib 3.* Cardin. Mantic *de tacit. & ambig convent. lib. 4. tit. 14. n. 28. Et lib. 13. tit. 24. n. 9.* vid. Carol. Molin. *in conſuetud. Pariſ. tit. 1. §. 1. gloſſ 5. n. 48.* ubi de conceſſione territorii in Feudum cui adhæret merum imperium, Andr. Knich *de veſtitur. pact. part. 2. cap 1. n 59. & ſeq*] adeoq́; hodiè omnes Do-
35 mini territoriales, † ut ſunt Principes, Comites, Barones, &c. territorii iure regulariter merum imperiũ in ſuis terris exercent. Confer Tileman. de Benign. *in ſyntagm. deciſ. Cam. 1. vot. 1. n. 16. &*
36 *ſeq*] Sic & hodie præſcriptione † acquiritur merum imperium, quod olim non niſi ſpeciali lege concedebatur Item prorogatur. Unde quæ præſcribi & prorogari poſſunt privatorum conſenſu,
37 etiam cõcedi poſſunt. Quicquid † enim eſt præſcriptibile illud etiam ceſſibile, idq́; uſu ita ſervari notius eſſe, quàm ut ulla probatione indigeat, teſtis eſt Paurmeiſter. *d. lib. 1. c 24. n. 22. verſic. quia verò, ubi contraria reſolvit,* Weſenb *in parat. ff de jurid n. 11 in fin.* Jure Canonico idem obti-
38 net; quicquid † enim eſt cognoſcibile idem etiã delegabile, *c in Archiepiſcopatu & ibi gl x. de raptor. c quod ſidem & ibi gl x de off. ord.* Felin. *in c. ſignificaſti de offic. poteſt jud de leg.* Jaſ. *in l. Imp n 24. add. c. ult. Ne Cler. vel Monachi in 6. c. ult. x de offic. judic ordin.*
39 Olim itaq; hoc Imperium † erat merum, hoc eſt, à Magiſtratuum officio ſeparatum, hodie v: plerumq; annexum, Diſſ. † qui etiã hodie Impe- 40
rium merum mandari non poſſe adſerit, ſed quando Publici iudicii exercitium à Principibus Dynaſtis alicui committitur, cum non delegatã ſed propriam iurisdictionem exercere; quia ei non mandatur iurisdictio, ſed lege & conſtitutione viva, à Dominis traditur. Reſp. ſi illa ratio vera † eſſet, nulla inter ordinarios & delegatos eſ- 41
ſet differentia, cum eadem viva lege, hoc eſt, eorum qui iurisdictionem habent arbitrio, etiam in cauſis civilibus ordinarii iudices conſtituantur. Deinde modus deferendæ iurisdictionis à lege & à Principe ſemper fuit diſtinctus. Deniq; aliud eſt lex publica de qua *in tit. d. ll.* aliud lex privata vel cõventionis, de qua *in l. 8. de præſcript. verb. ſi in lege, ff. locat.* Nec tamen inde omnis differẽtia † inter merum & mixtum Imperium, ſed 42
tantùm in hoc tertio ſublata, Thom. Mich. *de juriſdict. concl. 82.* De gradibus huius imperii *Dd. allegati paſſim* Paurmeiſt. Treutler. Mich. Weſ. Matth. Steph. Muſcorn. & alii.

Et hinc etiam eſt, quod cum olim tres plerumq; ponerentur ſpecies † iurisdictionis, me- 43
rum ac mixtũ Imperium, & iurisdictio ſimplex: hodiè verè omnium locorum præſertim in Germania, conſuetudine, iurisdictio in altam & Baſſam, ſeu ſuperiorem & inferiorẽ tribuitur, in die hohe/ ſeu Ober und untergericht/ ita ut tam merum quàm mixtum Imperium vocabulo altæ iurisdictionis contineri exiſtimetur: Simplex verò iurisdictio vocabulo Baſſæ ſeu inferioris iurisdictionis, Weſenb *d conſ. 95. n 20.* Matth. Wehner. *in pract. obſ. verb.* Gericht *& verb.* Vogtey/ *p 666.* [Hinc Referens apud Gylman. per verba, inquit, noſtratia hohe vñ niedere Gericht/ omnimodam ſolere comprehendi, quæ merum & mixtum imperium cum ſimplici iurisdictione complectitur *per allegata ibid part 1. tit. 2. de reconventione, fol. 97 n. 121.*] Altæ † iurisdictionis in ſpeciem qui habet 44
ſimul & merum & mixtum Imperium habere cẽ-
ſetur: Inferiorem † ſeu Baſſam iurisdictionem 45
habens non tantum ea quæ vulgò ad ſimplicem iurisdictionem referuntur, ſed & nonnulla ex iis, quæ mixti imperii eſſe reputantur exercere poteſt, ut alios à ſe allegatos tradit, Beſold. *de jurisdict. Imp. c. 29, pag. 63.* Ad hanc pertinent omnes
cauſæ † pecuniariæ, actiones perſonales & poſ- 46
ſeſſoriæ, non privilegiatæ, Item cognitio modicorum exceſſuum, ſecundum Manſuet. *in pract. forenſ. tit. de judicib. eorumq́; jurisdict, n. 14.* quem

allegat Coler. *de Proceſſib. executiv. part. 2. c. 1 n. 125 in fin.* Et etiam in jure Saxonico cautum, daß zu die Erb oder Untergerichte gehören alle Bürgerliche Sachen / als Schulde / Gülte / Schäden / Pfandung / Güter / ligende ſtehende vñ fahrende / beweglich oder unbeweglich / die betreffen viel oder wenig / hoc eſt, ad jurisdictionem inferiorem pertinere omnes cauſas civiles, veluti ubi agitur de nominibus debitorum, reditibus, damnis, pignorationibus, bonis ſive mobilibus ſive immobilibus aut ſe moventibus ſive magnæ ſint cauſæ ſive exiguæ, per ea quæ tradit Daniel Moller. 4. *ſemeſtr. c. 45.* ubi caſum illum diſcutit ad cuius jurisdictionis curam infantis expoſiti cognitio & alimentatio ſpectet, item, quod cura furioſorum ad ſuperiorem ſeu altam iurisdictionem pertineat.

47 Et nota quod licet olim † ſolius Cæſaris fuerit infeudare de iurisdictione ſuperiori, & iure gladii prout apparet ex textu Landrecht / *lib. 3. art. 53. §. Feudum ſeu jurisdictio Feudalis*, hodie ta-
48 men † etiam ab aliis inferioribus ordinibus imperii, puta à Ducibus, Marchionibus, Landgraviis, Comitibus fieri conſuevit, qui bene meritos Vaſallos, de certis caſtris vel manſis, cum omnimoda iurisdictione ſubinfeudāt, ex inveterata quadam conſuetudine, teſte Weſenbec. *conſ. 45 n. 36* Borcholt. *de Feud. c. 4. num. 2.* Coler. *de Proceſſib. d. c. 1. num. 127.* ubi plura vide eleganter tractata de hiſce iurisdictionum ſpeciebus. Quid vero †
49 ſi in inveſtitura ſimpliciter reperiatur verbum Gerichte / vel verba mit den Gerichten / an non ſolùm inferior, ſed etiam ſuperior contineatur, vide latè diſſerentem Weſenb. *conſil. 59. nu. 19. & mult. ſeqq.*

50 In Palatinatu, † Franconia, viciniſq; locis iurisdictio in Centam vel potius Centenam & Vogteiam diſtinguitur. Illa eſt † noxarum præſertim
51 capitaliū animadverſio & coërcitio, Andr. Knich *de jur. territ. c. 4. n. 33.* & vulgò dicitur, Zent / Zentbarkeit / Malefitzrecht / Malefitziſche oder Zentbarliche Obrigkeit / die hohe Zent / Zentgericht / Halßgerichts Obrigkeit. In Bavaria & locis vicinis, die Fraiß & Fraißliche Obrigkeit / alibi Blutbahn / hohe Gewalt / hoch vñ halßgerichtliche Gerechtigkeit / Matth. Wehner. in practic. obſ. verb. Zent p. 700. Dominus cui competit, Zent / Zentherr Item, Fraißherr vocatur, Knich. *d. c. 4. n. 34. ubi etiam in ſeqq.* ubi de origine huius verbi, eruditè diſſerit, Caſus ad hanc iurisdictionem pertinentes, dicuntur zentbare Fälle / Zentfälle. Perſonæ ſo in der Zent geſeſſen und gehörig / zentbare Unterthanen / ut & bona ſub ea ſita zentbare Güter dicuntur. Judicium criminale Zentgerichte / Judex vel Præſes Zentgraffe / Wehner *d. verb.*
Zent † ſeu centena, quædam ſit univerſalis & o- 52
migena, quædā ſpecialis & limitata. Illa eſt quādo quis habet omnium omninò etiam leviorum delictorum animadverſionem & coercitionem indiſtinctam, zu Dorff / Straſſen und Feld / ſo weit ſich der zentbare Grund und Boden erſtrecket: Hæc verò eſt, cum quis in alieno territorio, certorum criminum coërcitionem pacto, cōſuetudine vel præſcriptione quæſitam habet, quam vocant Weißthumb / Andr. Knich. *d. c. 4 nu. 71* & plerumq; 4. grandiora delicta ſibi vendicat, die vier hohe Wändt / vier Hauptrugen / als Mord / beweiſter Diebſtal / Nothzwang und Brand / vid. ipſum Wehner. *allegat. loc. hac de re latè diſſerentem.* In multis locis iudices, qui habēt notionem cau-
ſarum † criminalium & Proceſſui criminali præ- 53
ſunt, dicuntur Scabini Blut Schöpffen. Vox Scabini nomē eſt iudicum, quod ex Hebraica lingua deflexum dicit Cujac. *in tract. Feud. ad tit. 4 p. 38.* [adde Cothman. *conſil. 17. n. 18.*]

Apud Romanos † criminales iudices diceban- 54
tur Triumviri capitales, Don. Garſ. Maſtrill. *de Magiſtratib. lib. 5. c. 8 nu. 52.* Item quæſtores parricidii, qui à populo conſtituebantur, *l. 2. §. & quia 23 ff. de origin. jur.* Et hi non habuerunt me-
rum Imperium, † ſicut nec Scabini moderni, ſed 55
tantum cognitionem de veritate criminis, adeoq; ſupplicium irrogare non potuerunt, ſed inquirere duntaxat, & poſt inquiſitionem ad populum referebant, vid. quæ poſt alios tradit D. Helfric. Ulric. Hunn. amicus meus *in tractat. de juriſdict. polit. part. 1. c 4. q. 1. p. 177. ubi illam tract. quæſtionem an merum Imperium unquam privatis competierit.*

Vogteia † verò reſpicit civilem ſeu inferiorem 56
iurisdictionem, & leviorū delictorum animadverſionem, als Scheltwort / Braun-Blawſchlägeren / Stoſſen / Kratzen / Blutrunſt / Haarrauffen / rc. Knich. *d. loc.*

Eſt autem Vogteia † verbum valde ambiguū, 57
nec ſpecialem ſignificationem admittit, ſed pro cuiusq; provinciæ, loci & civitatis conſuetudine uſurpatur, VVehner. *in pract. obſ. verb.* Vogtey *verſ.* & in ſuperiorem quæ territorii ius, & inferiorem, quæ iurisdicti onem Baſſam reſpicit, dividi-

vidi-

viditur. *Eſt igitur, ubi ſub initio illius verbi de notatione & origine hujus vocabuli eleganter diſſerit.* [De hujus dictionis Vogten/ Et Vogt Notatione †ita ſcribit, Petr. Scriveri *in obſ. rer. Gelric. ad* 58
Chronic. Gelr. Vocht ex Latino, verbo corrupto Voget/ quaſi vocat, dictum, Advocatus, Adminiſtrator, Gubernator. In rhythmis Teutonicis antiquis, Römiſch Voget/ & Voget von Rome. Item Himelſcher Voget/ der Werlte Voget/ hoc eſt, Deus Imperator cœli & terræ. Atq; adeò quicunq; imperium habet, eo nomine comprehenditur, veluti Duces & Principes. In Hiſtoria Theoderici Veronenſis, der Edil Voget von Berne. Ita hodiè Provinciarum & Ditionum Præſides, Landvogt: Caſtellorum Præfecti, Burgvogt/ Monaſteriorum Advocati, Kaſtenvogt. Et vetuſtis temporibus totum Geldriæ tractum dictum fuiſſe die Voochdie: Unde dubitari poſſet, an tractus ille ab Advocatis Geldriæ ita dictus, an verò a loco, ipſi præfecti, ſive Advocati Voochden appellati ſint. Hactenus Scriver. *alleg. loc. de præfectu Geldr.* & quomodo iſta ditio ad Naſſovios Comites pervenerit; Confer Andr. Knich. *de autocrat. n 864 & ſeq* vid. etiam quæ de hac dictione Vogten/ poſt VVehner. omninò videndum, noviſſime ſcripſit Dn Beſold *in Theſaur. practic. verbo* Vogten/ *lit. V. §. 48.*

59 Incidenter hic paucis diſquirendum duxi, qd de mulctis ſentiendum † & ad quam iuriſdictionis ſpeciem illæ referendæ? Sunt qui mulctas referunt ad merum Imperium, Bart. *ad l. Imperium, n. 12 ff de juriſd.* Rol. à Vall. *conſ. 42 num. 2. vol. 2.* Thom. Mich. *de juriſd. concl. 68. lit. l.* Imò mulctā & pœnam quantumcunq; levem de mero Imperio ultimi tamen gradus eſſe dicit, Bart. *d. num 12* Jacobin. de S. Greg. *in tr. de Feud. in verb. mero & mixto Imperio*, quos deciſivè adducit Dn. Referēs *in cauſa* Jngelheim *contra* Pfaltz/ apud Meichſn.
60 *Tom. 2. lib. 2 fol. 138.* Et inde mulctæ † & pœnæ Buſſen vnd Straffen/ Frevel vnd Brüchen dicuntur fructus meri Imperii, Bart. & Bald. *ad l. fin. ff. ſolut. matrim.* Nicol Boër. *deciſ. 180. n 4.* Johan. Köppen. *deciſ. 30. n 35.* Johan Gœdd. *in reſp jur. de deveſtit. Baron.* Wallend. *nu. 329.* Inde etiam erat,
61 quod Mulctæ † ad maiores Magiſtratus pertinebant, quibus publicè iudicium erat, *text. in l 2. §. fin ff. de jud.* quive cum Imperio erant, *l ſacrileg. § fin. ibi ii qui Imperio utitur ff ad L. Iul. pecul. l fin. C. de mod. mulct. fac. l. aliud fraus §. inter mulctam & ibi* Alciat. *de V. S.* Donel. Garſ. Maſtr. *de Magiſtrat. lib. 3. c. 10 n. 344.* Menoch. *de arbitr. lib. 1. caſ. 74. num 9. & ſeqq.* Proſp Farin. *in pract. Crim. q. 18 num. 46.* ubi poſt Jaſonem ſcribit, non omnem iudicem iuriſdictionem habentem mulctare poſſe, ſed eum qui eſt in Magiſtratu & mero Imperio.

Sunt etiam qui mulctas † referunt ad mixtum 62
Imperium *arg. l. 9. ff ad L. Iul. peculat.* Ruland. *de commiſſ part. 1 lib. 3 c. 9. n. 8.* VVehn. *in pr. obſ verb.* Buſſen/ ubi id ita in Camera conſideratum fuiſſe teſtatur in cauſa Jngelheim contra Pfaltz/ [Confer Meichſ. *deciſ. 1 n 9. Tom. 3.*]

Sunt qui mulctæ † dictionem referunt ad ſim- 63
plicem iuriſdictionem, Gœdd *ad l. 131 §. 1. n. 6. in fin.* & ideò mandari poſſe, *l. mores l. ſeq ubi Dd. ff. de juriſd.*

Sunt etiam qui † mulctarum & pœnarum cō- 64
pendia Regalib. annumerant *per text. expreſſ in c. un* & ibi Isern. Afflict. *& Dd. communiter, quæ ſint regal. in uſib Feud.* Vult 1 *Feud. c. 5 n 7. verſ* 8 Roſenth. *de Feud c. 5. concl. 49.* Sixtin. *de Regal. lib 2. c. 8. n. 46.*

Has opiniones † ita conciliari & declarari poſ- 65
ſe exiſtimo, ſi dicamus, pro diverſitate iurium competentium, itemque caſuum & cauſarum, propter quas mulcta venit imponenda, eam aliquando eſſe meri Imperii, aliquando mixti, aliquando ſimplicis iuriſdictionis, aliquando de Regalibus. Ad merum Imperium † mulcta rectè 66
refertur quatenus pro delictis, quorum coërcitio & animadverſio meri eſt Imperii, imponitur, maximè ſi pœna corporalis pro tali delicto imponenda mutetur in pecuniariam. Et ita procedit Bartoli dictum, mulctam & pœnam quantūvis levem eſſe meri Imperii, ſi pro delicto cuius coërcitio eſt meri Imperii, & Nobili iudicis officio ad publicam utilitatem, ne videlicet delicta maneant impunita expeditur, & fiſco applicanda imponitur. *l. levis mulcta C. de mod. mulct.* Jaſ. *in l. 2. 3 & 4. ff de juriſd.* Meichſ. *tom. 2. lib. deciſ. 6. nu. 47. fol. 625.* Ad mixtum Imperium † refertur mul- 67
cta, ſi illa ex cauſa ad mixtum Imperium pertinente, vel ſi pro eiusdem tuitione imponatur, ut ſi quis reſiſtat iudici mittenti aliquem in bonorum poſſeſſionem, vel alio modo mixti Imperii executionem contumaciter vel pertinaciter impedire conetur.

Ad ſimplicem iuriſdictionem † pertinēt mul- 68
ctæ quatenus ſunt civilium delictorū coërcitio, kleine oder gemeine Frevel zu ſtraffen/ Meichſn.

d.deciſ.6 num.46.in fin. Nam licet regulariter, ut
ſupra dictum eſt, mulctæ dictio Maioribus Ma-
giſtratibus, quibus publicè iudicium datum eſt,
competat. [Imò de iure ad Regalia referatur, eò
tamen hodiè deventum eſt, ut huiusmodi com-
69 pendia mulctarum † cenſeantur eſſe fructus iu-
risdictionis, & Magiſtratibus pro modo ſuæ, cu-
iusque iurisdictionis debeantur, Bald. in l.1. num.
10. C. de fructib. & lit. expenſ. Menoch. remed. recu-
per. 9. numer. 321. Weſenbec. in paratit. C. de mod.
mulctar. Et ita reſponderunt Marpurgenſ. 2. con
ſil 27. n. 57. ꝙ ibidem adductis quibusdam Impe-
70 rii Conſtitutionibus firmant.] Indeq; Minores †
etiam Magiſtratus, qui ſimplicem tantum iu-
risdictionem habent, mulctę irrogandæ facultа-
tem habent, non quidem principaliter, ſed inci-
denter, ad defenſionem & tuitionem iurisdictio-
nis ſibi competentis, aliâs enim iurisdictio ſine
modica coërcitione planè redderetur eluſoria,
l. cui jurudict. ff. de jurud l. un ff. ſi quis jus dicent non
obtemp. ubi Ulpianus dicit, Omnibus Magiſtra-
tibus, ſecundùm ius poteſtatis ſuæ (quæ verba
optimè iuvant hanc noſtram declarationem)
conceſſum eſſe iurisdictionem ſuam defendere
pœnali iudicio, Afflict. in d. c un. verb. mulcta, nu.
7. Speculat. de ſentent. §. ſpecies verſ. ſed nunquid ti-
tulus, Don. Garſ. Madrill. de Magiſtratibus lib. 3. c.
10 num. 345. [vid Philipp. Math. d. conſil. Marpurg
71 27. num. 57. vol. 2. Nolunt enim leges † mandata
iudicum & Magiſtratuum etiam inferiorum
ſeria, eludi aut ſuſpendi temeritate ſubditorum.
l. ſi prætor in princ. ff. de judic. l. ult ff. ne quid in loc.
publ. Johan. Oldendorp. Claſ. 1 action 2.] Et licet
72 quidam Magiſtratus † liberam habeant mul-
ctandi poteſtatem, Speculat. de ſent §. 1. num. 12,
hi tamen qui inferiorem ſeu ſimplicem iurisdi-
ctionem uſurpant, plerumq; reſtrictam habent
ad certam quantitatem mulctandi poteſtatem.
73 Indeque licet mulcta arbitraria † ſit, intra ta-
men non ſupra modum Magiſtratibus cõceſſum
idipſum intelligendũ, l.:. & l fin C de mod mulct.
74 Roſenth de Feud c. 5. concl 49. nu. 6. [Hinc † ſi in
præcepto iudicis pœna adiiceretur inconſueta
& alioquin intolerabilis, videlicet in cauſa civi-
li, corporalis vel in modicis pœna periurii, tale
mandatum repudiari poſſet, Angel in l. ult. C. Ca-
non. largit. Johan. Oldendorp. d action. 2. verſ. Un-
de ſi, Claſ 1. addens ibidem, quod inſolitá frau-
dem arguant, per gloſ. in l. qua ſub condition. ff de
75 condit. inſors] Et mulcta inſolita, † quæ con-
tra communem ſtylum & conſuetudinem irro-
gatur iniuſta cenſetur, Angel. in l. fi. C. de Canon.
larg. Bertach. in repert. in verb. mulcta verſ. 21. Boſſ
de mulct num. 13. Meichſ. Tom. 3 deciſ 16. fol. 642.
in fin. Et inde regulariter à mulcta appellare li-
cet l. in mulctis, C. de appellat. Idque crebriori
calculo in Camera obtinuiſſe ſcribit Mynſing 3.
obſerv. 43. & 4 obſerv. 41. add. Sixt. d. c. 8. num. 28.
& ſeqq.

De Regalibus † verò mulcta cenſetur, quate- 76
nus alicui tanquam regale mulctandi iùs per in-
veſtituram, aut privilegium cõceditur: vel qua-
tenus pro tuitione & defenſione Regalium mul-
cta imponitur. [Sic habens Regale conducendi
ius, violatoribus & transgreſſoribus mulctam
imponit, etiam in alieno territorio, da bey weh-
rendẽ Gleit uff der Gleitsſtraſſen gefrey ꝛc. Quæ
mulcta exigitur vigore prædicti Regalis condu-
ctus Salvi, quod etiam in communi uſu quando-
que appellatur, die Gleitlich Obrigkeit.] vel e-
tiam quatenus eſt magna inferens privationem
bonorum, d. c. un. quæ ſint regal. Et ita etiam quan-
doq; cenſetur inter iura ſuperioritatis Gœdd. in
reſp. jur de veſtit. Baron. Wallend n. 325. in fin. Et ſic
etiam hodie † merum & mixtum Imperium ad 77
regalia refertur, Zaſ de Feud p 5. num. 11. Meichſ.
tom. 2 deciſ lib. 2. deciſ. 4. num 137. in fin. Roland à
Vall. conſ. 47. vol. 2. Thom. Michael. de jurudict.
concl. 66. in fin. Vultei. de Feud c. 5 num. 7 verſ. atq;
hæc ſunt regalia, Wehn. in pract obſerv. verb. Zent/
pag. 699. Et ita, ſalvo aliorum iudicio, puto in
hoc articulo commodè varias Dd. opiniones
conciliari poſſe. Differt autem mulcta à pœna, † 78
tanquam ſpecies à genere, ita ut quidem omnis
mulcta pœna ſit, non tamen omnis pœna, ſed ea
ſaltem, quæ in pecunia conſiſtit, mulcta dici me-
retur; alias mulctæ & pœnæ differẽtias, vid. apud
Gœdd. in d l. 131. §. 1. & apud Sixtin. de regalib. lib.
2. d c. 8. ubi à num. 4. uſq; ad 39. adducit octo mulctæ
& pœnæ notabiles differentias.

Quæ de mulcta dicta ſunt, eadem etiam ferè
in carcere obtinent. Nam licet Carcer † regu- 79
lariter ſit nota iurisdictionis criminalis, Erneſt.
Cothman. reſp. Academ. 31. num. 22. & ſeqq. & me-
ri Imperii, Bald. in l 2. de jurisdict & Bart ibid.
Hieronym. Schurff. 3 conſ. 71 nu. 13. in fin. Meichſ.
Tom. 2. lib. 2. fol. 257. in fin. [Gylm. in ſymphor part.
1, Tit. 2 vol. 1 n. 124. fol. 99.] Perpetuus quidem † 80
ad primum gradum meri Imperii refertur per
ea quæ tradit Thom. Michael. de jurudict. concl.

81 77. *lit*: E. Temporarius † verò vel ad ſecundum,
vel ad tertium gradum pro qualitate delicti, &
in cauſis vel ad ſecundum vel tertium gradum
Imperij meri pertinentibus. Et in genere incar-
82 ceratio † etiam ad tempus, ad effectum punien-
di, Thurnſtraff/ meri Imperij eſſe cenſetur. Bolo-
gner. Caccialup. & alij *ad l. Imperium de juriſdict.*
quos allegat Beſold. *de juriſdict. Rom. Imp. c.* 21. *p.*
83 64. Quoties tamen incarceratio, † ex cauſa etiā
criminali eo fine fit, ut captus alteri remittatur,
ad actus meri Imperij non refertur, *arg. l. defen-
ſores* 7. *C de defenſor Nov.* 15. *c* 6. §. 1. *Divus Pius de
84 Fugitiv.* Et tunc demum Carcer † juriſdictio-
nem tribuit, quando incarcerans de crimine
cognoſcendi & ſimul coërcendi, jus & poteſta-
tem habet, neque delinquentem ad aliud tribu-
nal remittere cogitur, Natt. *conſil.* 636. *num.* 122.
Gylman. *in Symphorem. ſupplic. part.* 1. *tit* 2. *vot.* 1. *in
cauſa* E. B. M. *contra* die Statt E. Ern. Cothm.
85 *reſp Acad.* 1 *n.* 410 Nā Carcerē † habere, nō eſſe
meri Imperij, ſed in Carcere tenere, & de Carce-
rato cognoſcere, animadvertēdo videlicet, vel
dimittendo, poſt Capu & alios notat Dn. Refe-
rens *in cauſa* Herrn F. G. zu O *contra* das Dorff
B apud Meichſner. *Tom* 3. *decis* 23 *n.* 42. *ubi plu-
ra hac de re* [*Et deciſ* 33. *n.* 58 *& ſeqq. Tom. eod.* Gyl-
man. *in ſymphorem. Tom.* 2 *part.* 1. *vot. n.* 60. *& ſeq.*
Et de tota hac materia vid. quæ tradit Paul. Matt.
VVehner. *verb.* Gefängnuß/ *in obſerv. ſuis.* Be-
ſold. *in Theſaur. pract. verb. eodem. lit.* G §. 14.]
86 Aliquando † etiam in levioribus & civilibus
delictis carcer vel ad mixtum imperiū. [Johan.
Gœdd. 3. *conſil Marp* 31. *num.* 123] vel juriſdictio-
nem inferiorem refertur, & vocatur Bürgerliche
Gefängnuß/ Bürgerlich Gehorſamb. Et quili-
bet juriſdictionem habens poſſet contumacem
Carceris pœna, modò carcerē habeat, cohibere

Et notent ſtudioſi Carcerem à Dd. conſtitui
87 quadruplicem, † unum *pœna*, ſive ad perpetuum,
ſive ad certum tempus quis pro pœna carceri
mancipatur, quo referunt etiam quidam da-
mnationem in metallum & condemnationem
88 ſervi ad perpetua vincula, *l. ſervus* 10. *Cod de pœn.*
[De jure tamen civili, † perpetui iſti carceres,
ewige Gefängnuß/ ſunt prohibiti & ignoti, *l aut
damnum*, § *ſolent.* 9 *ff. de pœn l incredibile*, 6. *C. eod.
tit l. Mandatis*, 35. *ff eod tit. de pœn.* Beſold *d. verb.*
89 Gefängnuß *p.* 317. *col.* 1.] Alterum † *cuſtodia*, quæ
tamen tendit tandem ad pœnæ executionem,
adverſus carceratum faciendam, *l Divus*, 3. *ff. de
cuſtod reor. l. nemo carcerem*, *C. de exactor. tribut.* 90
Tertium † *pœnitentia c quamvis ibi*; in perpetuū
vel ad tempus carceri mancipes ad pœnitentiam
peragendam, *de pœn. in* 6 *c. fin. de hæretic eod l aut
damnum*, §. *ſolent. ff de pœn. l. qui neq;* 48 §. *ſolutum.*
l. vinculorum, *l. verum*, 218. *de V. S.* Quartus eſt
Carcer † *debitorum*, vulgò Schuldthurn/ qui ne- 91
que pro pœna, neq; pro cuſtodia aut pœnitentia
uſurpatur, ſed eo fine adhibetur, ut tantiſper hæ-
reat reus, in locis pro carcere deputatis, donec
ſatisfiat creditori, eum vocant carcerem *tadij.*
Johan. de Platea *in d. l. nemo Carcerem*, Coler. *de
Proceſſib. Executiv. p.* 1. *cap.* 6. *num.* 8. 9 10. vid. quæ
de carceribus & carcerat. tradit Ruland. *de
Commiſſ p.* 2. *lib.* 4. *cap* 1. & Farinac. *in tractat. ſuo
criminali.* [Sunt etiam Carceres Domeſtici &
privatorum. † qui regulariter prohibiti, *tot tit.* 92
C. de privat. Carcer. Includens enim liberum ho-
minem, vim committit publicam, *l* 1. *Cod. de vi
publ* Gylman. *in ſymphorum Tom.* 1. *tit.* 1. *vol.* 4. *n.*
19 *fol.* 38. Imò tanquam alienam juriſdictionem
uſurpans, læſæ Majeſtatis crimen incurrit, & ca-
pitis pœnâ plecti poteſt, per tradita Farinac. *de
Carcer. & Carcer. q* 27. *num.* 9 *& ſeqq.* ubi plenè
*de pœn. privat. Carcer. & de crimin. læſ. Majeſtat.
quæſt.* 113. *num.* 14. niſi in caſibus † à jure expreſ- 93
ſis, ut eſt in *l. Divus ff. de offic. præſid* Item in debi-
tore fugitivo juxta tradita Andr. Geil. 2. *obſ.*
44 *num.* 1. *& ſeqq.* Mynſing. *obſervat.* 69. *num.* 10.
cent 5. hoc tamen caſu poſteriori ultra 20. horas
captum tenere non licet, *per l. capite* 25. *& ibi*
Bart & Dd *ff. ad L Iul de Adulter.* Farinac. *de
Carcer. & Carcerat quæſt.* 27. *num.* 21. ubi plenè de
hac materia. Parentib tamen & Dominis, † li- 94
beros ſuos, ſervos, famulos ac ſubjectos, caſti-
gandi atque à malo coërcendi gratia, vinculis
detinere & carceribus mancipare, ſine privati
carceris crimine licere, abſque tamen juriſdi-
ctionis ſpecie, notat *gloſſ. fin. & ibi* Hoſti nſ. Joh.
Andr & Panorm. *in c quemadmodum*, *x. de jure-
jur. l conſenſu & Auth ſed novo jure, Cod. de repud.
text. ſingul. cum gloſſ. in c. placuit.* 33. *q.* 2. Referens
apud Gylman. *in ſymphorem. Tom.* 2. *part.* 1. *vot.* 1.
n. 63. *fol.* 29. Et iiſdem formalibus apud Meichſ-
ner. *Tom.* 3. *deciſ.* 33. *num.* 172.]

Ad effectum juriſdictionis † pertinet ut hodie 95
alienam juriſdictionem turbans, territorium
violet. Geil *lib.* 1. *de pace publ. cap* 16. *num.* 27. *cum
ſeqq.* & pœnâ fractæ pacis teneatur, *Conſtitut. Im-
per. promulg. Anno* 1495. *Ab Imper. Maximil.* Mynſ.

96 *Cent.1.obſ 29.* Turbare † autem juriſdictionem quis cenſetur, quando vel alium in ſuo diſtrictu juriſdictione ſuâ uti impediat, quocunque modo *§. retinendæ Inſtit. de interdict.* Viucent. Honded. 2. *conſ. 95. num. 23.* vel ſi in alieno territorio juriſdictionem exerceat, capiendo delinquentē, cognoſcendo de delicto & exequendo contra eum. [Et de hac materia vid. omninò Farinac. *de crimin. læſ. Majeſt. quæſt. 114. n. 21. & mult. ſeqq.* Hartm. Piſtor. *obſerv. 42.*]

97 Nam neque † jus dicere extra territorium ſuum *l. fin. de juriſd.* neque in alieno territorio capere delinquentem permittitur, Bart. *in l. ſicut, §. Ariſto. Cerellio, num. 1. ff de ſervit. vindic.* Et ita captus ante omnia relaxandus, *arg. l. fin ff. de offic. præfect. urb. & ibid. gl. in verb. jubere, l. 3. de offic. Præſid.* Andr. Geil. *de PP d. c. 16. num. 27.* Juſtitiæ
98 † namque ordo confunditur, ubi juriſdictio ſua cuique non relinquitur, *c. pervenit, 11. q. 1.* [Hartman. Piſtor. *d. obſ. 42.*]

99 Quamvis Principes imperij † regalijs ſint muniti, & Imperatorem referant, tamen in alterius territorio quoad juriſdictionem contentioſam, pro privatis habentur, *arg. l. fin de offic præfect. urb. arg. l. 8. de offic proconſ. l. 4. de offic. præſid.* Privatus verò non poteſt exercere juriſdictionem. Imò Privatum exercentem juriſdictionem incidere in crimen læſæ Majeſtatis poſt Guid. Pap. tradit Geil. *alleg loc.* [Farinac. *de crim Majeſt d. q 114. per tot.* Inde etiam eſt, quod inter duos æquales,
100 ille, qui eſt in ſuo territorio, dicitur major eſſe altero, *gl ff. in l. apud eum, de manum. vind.* Anan. *in c. 1. de Rapt.* ubi refert dixiſſe Angelum, quod quilibet minimus Magiſtratus, in loco ubi gerit officium, major ſit quocunque magno, & inde Epiſcopum in terra ſua debere honorari ab Archiepiſcopo, vid. omninò Anton. Quett. *conſil. 1. num. 14.* Quinimò Archiepiſcopum delinquentem extra ſuam diœceſin, ab Epiſcopo loci delicti, puniri poſſe, niſi ille Epiſcopus eſſet ſuffraganeus iſtius Archiepiſcopi, per tradita Jul. Clar *§ fin quæſt. 35 num 14.* ubi dicit ita Dd. tenere communiter.] De Noviſſima tamen im-
101 perii conſtitutione, † propter ſecuritatem publicam & extirpandos maleficos, permiſſum eſt, ut ſi Magiſtratus aliquis turbatorem Pacis publicæ cœpit perſequi, poſſit eum etiam capere in alieno, ita tamen ut ibid. ubi capitur, captum juri ſiſtat, & nō in alienam, vel ſuam juriſdictionem, niſi de voluntate Magiſtratus loci, deducat, R. A. de An. 1559. §. So nun in ſolcher Nacheyl. [vid. Geil. 1. *de Pac. Publ. cap. 16. num. 26.* Mynſing. 2. *obſ. 28.* VVehner. *in pract. obſerv. verb.* Freybeuther / *circ. fin.* Beſold. *in Theſaur. pract. verb.* Nacheil.] Quid verò † ſi Princeps vel ſtatus 102
imperij in alieno delinquat territorio, ad Imperatorem cognitionem pertinere aſſerit, Rutger. Ruland *de Commiſſar. pag. 1. lib. 2. cap. 3. num. 6.* [Quid verò, † ſi Princeps ſuperiorem non reco- 103
gnoſcens, in alieno territorio delinquat? ad territorij Dominum hoc caſu utique pertinebit animadverſio, idq; ſuo exemplo Mariam Scotiæ Reginam, capite ab Eliſabetha Angliæ Regina Anno 1587. 18. Februarii, mulctatam docuiſſe, quod delinquens in alieno territorio & ibi repertus, puniatur in loco delicti, non habita ratione dignitatis, honoris aut privilegij, ſcribit Gualther. *in Chronol. Eccleſiaſtico-Polit. ſub Anno 1587. p m. 1135.* Confer Caſtrenſ. *ad l. 14. & quæ ibi not ff de juriſd.* Alberic. Gentil. *de jur. Bell. lib. 3. cap. 8.* ubi plus dicunt, Quod ſi ſint duo Domini unius Caſtri, † & alter delinquat, quod de- 104
linquens poſſit puniri ab altero: nec poſſit dicere, *Par in parem*: quia delinquendo exuat ſe paritate. Quod tamen non procederet, ſi ejuſmodi condomini ſuperiorem recognoſcerent, qui inter eos jus dicere & delinquentem punire poſſet. Similiter victus à pari, & captus, † victori 105
amplius par non eſt. Indeq; fruſtra Conradinum à Carolo Neapolitano Rege captum & ad mortē damnatum objeciſſe, quod par in parem non habeat imperium, Albert. Gentil. *alleg. loc.* monens ibidem quod victo obliviſcenda prior, quæ fuit fortuna: reminiſcenda quæ eſt. Quomodo Carolus Burgundus cum Ludovico XI. Galliæ Rege propter violatas pacis conditiones, & Leodiorum auxiliationem Peronæ egerit, recitat Phil. Comin. *l. 3. Comment.* vid. etiam quædam apud Simon. Piſtor. *inter conſil.* Modeſt. Piſtor. 19 *n. 29. vol. 2.* adde Clar. *§. fin. q 38 num 3. & ſeqq.* Legati quamvis de jure gentium † inviolabiles 106
ſint, ſi tamen in Legatione & alieno territorio delinquunt, in eos animadverti poteſt, per textum. *in l. non alias, ff. de judic.* vid Erneſt Cothman. *reſponſ. 32. num. 29. 32 & ſeq. vol. 5.* Similiter Delegatum ſummi Principis, † cujus major 107
utique quàm ordinarij, dignitas, ſi in hujus territorio delinquat, poſſe ordinarium cum jure ſuo coërcere, poſt Cyn. Aufrer. & Boër. *deciſ. 9.* decidendo tradit Anton. Fab. *in C. rer. in Sabaud.*

junius,

judic.lib.7.tit.20.defin.49.num.6 & 7. Sed utro-
108 que caſu † magna cautela & Prudentia opus eſt,
ne ſupremi Principis Majeſtas hoc modo viole-
tur, & magnum inde ordinario incommodum
exoriatur, ut noſtra memoria factum memini,
ubi Princeps quidam qui acerbius egerat cum
Regis ſui Legatis in territorio ſuo delinquenti-
bus, Principatu ſuo fuit exutus & privatus, ante-
quam cauſam ſuam inſtrueret, & plenè audire-
tur. vid. Cothman. *allegat. reſp.* 32. De hac
quæſtione confer Alberic. Gentil. *de Legation.
lib.2.c 8.19.& ſeqq.*]

109 Quæ hic dicta ſunt de juriſdictione † in alie-
no territorio non exercendâ, non procedunt in
actibus voluntariæ juriſdictionis, ut eſt, adoptio,
manumiſſio, emancipatio cum ſimilibus, quia
iſta ubiq; locorum quis exercere poteſt, *l. eman-
cipari. ff de adoption. l.7 de offic. Proconſ.* ubi Pro-
conſul etiam urbem egreſſus, iſtos actus volun-
tarios exercet [*gloſſ.2.in l.fin ff. de juriſd. & ibid.*
Jaſ. *in 1 limitat.n.6.* Paul.Paril. *conſil.1.n.10. & 11.
volum.2.* ubi de legitimatione, facta per Comites
Palatinos ab Imperatore creatos, in Dominio
Venetorum, qui de facto Imperatorem non re-
cognoſcunt, quod tamen nihilominus ea ſubſi-
ſtat, per tradita ibidem.] Sic Epiſcopus extra
ſuam diœceſin confert Sacerdotia, qui eſt actus
juriſdictionis voluntariæ, *c poſt electionem de con-
ceſſ. Præbend. gloſſ. in c novit de offic. legat.* Zaſ. *ad l.
fin.num.16 ff. de juriſdict.* Poteſt etiam in alieno
110 territorio, † quis jus dicere, ſi quoad certas per-
ſonas, vel cauſas, juriſdictionem, ibi fundatam
habeat, ut faciunt Rectores Academiarum, qui
juriſdictionem in ſtudioſos exercent in Acade-
miis, territorio tamen deſtituuntur, nec tamen
ibidem jus dicendo id violant

111 Nam territorium † non eſt de ſubſtantia ju-
riſdictionis Ordinariæ, ideoq; ſpecialem juriſdi-
ctionem habens, eam etiam in alterius territo-
rio, quis exercere poteſt, vid. Meichſner. *Tom. 2.
lib.1.deciſ.6.num.98.* & dixi ſupra *lib.1.Claſſ.5.c.1.
n.8 9 & ſeqq.*

112 Dux exercitus † poteſt etiam delinquentes in
alterius territorio coërcere, & ultimo ſupplicio
in eos animadvertere, quæ militaris juriſdictio,
quoad ſubditos Domino ordinario non officit,
Andr. Knich, *de jur. territor. cap.4.nu.* 8. Imò ſi in
113 alieno territorio † milites delinquant, ad Ma-
giſtrum militum remittẽdi ſunt, *l.3.ff. de re milit.
l. de militibus, l. non eſt, ff de cuſtod. reor. l.1. C. de ex-
hibend. rei.* quod tamen fallit in atrocibus deli-
ctis & enormibus flagitiis, Bartol. *ad l fin. ff de ac-
cuſat.* Ernest. Cothman *ad tit Cod. de offic. Magi-
ſtrat. militib. num.12.13* Hodierno † itaque uſu, ſi 114
crimen ſit militare, Magiſtratui militari, ſi non
militare & enorme, Magiſtratui loci animad-
verſio competit, Thom. Michaël. *de juriſd. con-
cluſ.94 & ibi allegati.* [Verùm de more & gene-
rali cõſuetudine belli † Capitaneos de omni cri- 115
mine, per armigeros commiſſo, cognoſcere &
punire, & ad eos recurri ſolere, poſt Boër. *de cu-
ſtod. Clav* ſcribit Jul. Clar. *lib.5. ſentent § fin q.35.
num.24.* Et ita in hiſce imperii turbis, non ob-
ſtante diſtinctione oppoſitâ inter militare aut
vulgare delictum, remiſſio à militaribus officia-
libus indiſtinctè fuit paſſim flagitata, & plerum-
que impetrata.] Plura de turbatione juriſdictio-
nis, vid. apud Honded. *d. conſil 95.* & VVeſenbec.
d conſil.31. per tot. & plenè apud Farinac. *in pract.
Crimin. de crim laeſ. Majeſt q.114. per tot.*

Pulcram adhuc Coronidis loco attingere lu-
bet quæſtionem † à paucis tractatam, de qua ta- 116
men conſultus reſpondit Matth. VVehner. Ob
ein Herr eine Miſſethätige Perſon von ſeiner O-
brigkeit durch eines andern Obrigkeit widerumb
dahin/da er ſeine Obrigkeit hat/zu führen Macht
habe oder nit. An videlicet ſine violatione territorij
captũ in ſuo territorio, p alterius Magiſtrat⁹ ter-
ritoriũ iſto irrequiſito, ad aliũ locũ ſui territorij
ducere poſſit. [Vid. &c. Bidenbach. *quaeſt. Nobil. 11.*]

Et ex præcedentibus videtur id ipſum negan-
dum; quia capere † in alieno territorio, & capti- 117
vum per id ducere, videntur pari paſſu ambulare,
& factum ſucceſſivum medium à primodio ſe-
parari non debet. [Confer Alberic. Gentil. Ad-
vocat. Hiſpan. *lib.1 cap.6. & cap. ſeq & præced.*]

Affirmativam † tamen defendit VVehner. *in* 118
conſil. Francon. 92. per tot. Nam ad cognoſcendum
utrum loci alicujus juriſdictio turbetur inſpi-
ciendum eſt, num actus turbativus, juriſdictio-
nem alterius, in alieno territorio uſurpetur, qua-
lis eſt captura, quæ ad jus terrendi ſeu ſubmo-
vendi, hoc eſt, capiendi, & in captivum exequẽ-
di pertinet, *l. pupillus, §. territorium de V. S.* Cum
jure autem terrendi † ſeu ſubmovendi & capien- 119
di, & in captivum exequendi, quod territorio
adhæret, nihil commune habet jus ducendi ca-
ptivum, cum captivus in loco competẽti jam ſit
ſubmotus, ideoque nec illius per cujus territo-
rium jam ſubmotus ducitur, territorium violari

aut ejus

aut ejus juriſdictio in terrendo, ſubmovendo ſeu
120 capiendo violari poteſt. Deindè via publica † die gemeine Landſtraß / cujuſcunque territoriũ attingat, cuivis ad uſum licitum præſertim Reip. tuitionem patere debet, *tot tit ff. de locis & itinerib publ. junct ſeqq.* Jam verò licitũ eſt delinquentem in ſuo territorio capere, & adverſus eum in ſuo territorio ſtatuere. Ergò etiam licitum erit eò perducere, ubi commodè executio fieri poteſt, *l. 2. ff. de juriſd.* Si tamen
121 † in alieno territorio per quod ducitur captivus evaderet, ibidem, poſtquam ſe quodammodo in libertatem recepiſſe, capi de novo non poſſet, ut idem VVehner, *d loc. ſtatuit* Quod tamen apud me propter antea allegatam imperii conſtitutionem, de An. 1595. §. So nun in ſolcher Nacheil dubium habet. Si enim
122 maleficum † & violatorem pacis publicæ, quem quis cœpit in ſuo territorio proſequi, in alieno etiam perſequendo capere poſſit, ita tamen ut ibi ubi captus eſt juri ſiſtat, multò magis eum qui jam in ſuo captus in alieno evaſit, ad hunc effectum, ut ibi, qui denuò captus, juri ſiſti poſſit, capi licebit. Plura hac de re, vid. apud VVehner. *d conſ* ubi principalis quæſtionis affirmativam ſententiam uſu probari aſſerit, *ſub n. 7.* [Negativam verò eleganter & non contemnendis rationibus firmat Alberic. Gentil. Hiſp. Advocat *lib 1. cap 6.* ubi Imol. ita reſpondiſſe *conſ 51.*
123 refert. Et ita arguit: † Nullam vim licitam eſſe in territorio alieno. Captivi autem inviti, non niſi per vim compulſivam duci poſſunt: Neque enim tum ſolum fit vis, cum quis, & cum quid per vim capitur: Sed & tum cum per vim ducitur, *per gloſſ. C. ubi de poſſeſſ. ag oport.* Angel. *conſil. 363. in fin* Vim fieri utrobiq; & ubi capitur & ubi detinetur. *Et cap præced* dici, quod mutato territorio, mutatur poteſtas terrendi. Cui accedit, quod is qui captivum ducit per territorium alienum eundem in eo terret, in quo præſupponendum venit jus terrendi. cum captivus ſine terrore duci non poſſit, verùm hac in re cujuſq; regionis uſus erit inſpiciendus, quo deficiente, dubitarem ab Alber. Gentil. ſententia recedere.]

CLASSIS III.

CAPUT I.

DE ARMORVM PRÆSIDIO, ET *belli jure in genere ejusq; juſticia.*

SUMMARIA.

1. Continuatio. Legiones & arma ſiniſtrum mundi brachium. Vbi vi res geritur leges ſine moribus nihil proficiunt.

2. Pace nihil optabilius, ſi juſta ſit, aut honeſta.

3. Nihil aut faciendum injuſtè, aut patiendum turpiter, ut pace fruamur.

4. Pax ita colẽda, ut juſtitia, veritas, & pax oſculentur ſe invicem. Vbi juſtitia non eſt fundamentum, nullum pacis poteſt eſſe ornamentum.

5. Bellum glorioſum turpi pace eſt optabilius. Iuſtum & honeſtum bellum etiam inhoneſtâ pace utiliter ac feliciter immutandum. Pacem optat voluntas, bellum cogit neceſſitas.

6. Bellum per ſe, & ratione finis res bona, & Chriſtianis licita. Pax eſt belli optabilis finis.

7. Primum bellum in ſacris & profanis hiſtoriis.

8 Belli definitio.

9. Belli jura non minus fortiter, quàm juſtè gerenda. Iuſtitia belli undè æſtimanda?

10. Bellum juſtè à Principe Romano, aliiſq; Regibus, & populis ſuperiorem non cognoſcentib. ſuſcipitur. 11. Ad effectum ſupremæ juriſdictionis & ſummæ poteſtatis refertur, belli ſuſcipiendi auctoritas.

12 Belli ſuſcipiendi auctoritas atq; conſilium penes Principes eſt.

13. Arma ſine Principis juſſu ſumens, Majeſtatis reus judicatur. 14 Noviſſimo jure, violati territorii & pacis fractæ reus agitur.

15. Supremi Principis auctoritas ad arma & rixas procedere non patitur, quas poteſt juriſdictione ſuâ compeſcere

16. Iure gentium certum eſt, ubi jure agi poteſt, ab armis eſſe abſtinendum. Nimia armorum fiducia maxima calamitatis initium eſſe ſolet.

17. In Camera Imper vel in Aula Cæſarea contra arma moventem avocationes ſub pœna banni decernuntur.

18 In Omni ſuperiorem recognoſcente præſumitur bellum injuſtum. 19 Et vice verſa, à Principe vel alio ſuperiorem non recognoſcente indictum juſtum præſumitur.

20 21. *Germania Principibus conceſſum eſt conſcribere milites in propriam & aliorum ſalutem, ſecundum formam tamen in imperii conſtitutionibus præſcriptam.*

22. *Prædicta de Principibus inferioribus quando procedant? Melius eſt in tempore occurrere, quàm poſt vulneratam cauſam remedium quærere.*

23 *Etiam quilibet ſtatus imperii & Dominus ſubditos ſuos inobedientes, contumaces & rebelles bello & armis invadere poteſt.*

24. *Nec hoc caſu ſuperioris avocatio locum habet.*

25. *Principes Italiæ bèlla moventes pro arbitrio, & pacem etiam inconſulto Imperatore ſtabiliunt.*

26. *Imperator ſolus jure Majeſtatis in imperio jus indicendi belli habet, de conſenſu tamen & conſilio ſtatuum imperii, &c.*

IN præcedenti Claſſe actum de legibus, quæ
dextrum dicuntur Mundi Brachium. Nunc e-
1 tiam quædam de Legionibus & armis † ſiniſtro
mundi Brachio, ſecũdum Accurſium paucis age-
mus. Ubi vi res geritur, leges ſine moribus nil ꝓ-
ficiunt, R. A. *de Anno* 1522. *in pr. & de An.* 1570 §.
Alsdann auch/ *Ord. Pac. publ de An.* 1495. *in princ.*
Et ubi deficit jus ſupplet enſis, Bald. *in c.* 1 *de Treuis & Pac.* Neviz. *in ſylv. Nupt. lib.* 4 *ſub n.* 136.
p. 576 Nam leges inter arma ſilent teſte Tull. *pro
Milon* Unde Cajus Murius dixiſſe fertur, ſe tem-
pore belli ꝓpter ſtrepitum armorum leges audi-
re nõ poſſe, ut refert Hieron. de Cævall. *in ſpecul.
comm. opin. contr. commun q.* 906. *n.* 4. Hinc Poëta:

Imprecor arma armis.

2 Quamvis enim pace † nihil ſit optabilius, ſi
juſta ſit aut honeſta, juxta dictum Jehovæ, dabo
pacem in finibus veſtris, dormietis & non erit q
exterreat, *Lev* 26. *v.* 20 *Ioſ* 1. *verſ.* 15 *Num* 3. *v.* 22
26. *Eſa.* 23 *& c.* 32. [Confer Wilhelm. Ferdin. ab
Effern. *manual. Politic lib.* 5. *punct.* 6] nihil tamen
3 † aut faciendum injuſtè, aut patiendum turpiter,
ut pace frui valeamus, Polyb. *lib.* 3. *hiſt.* Warem.
de Ehrenberg/ *lib.* 1 *de Fœderib. c.* 2. *n.* 96. Pſalmiſtę
4 conſilio ita pax † colenda, ut juſtitia, veritas &
Pax oſculentur ſe invicem, *Pſ.* 85. *v.* 12. fac. R. A.
zu Wormbs/ de A. 1521. in pr. ibi, Fried vñ Recht/
R. A. de A. 1546. § Dieweil/ ibi: Fried vñ Rechts/
& ferè ſemper hæc duo, Fried und Recht/ pax &
juſtitia in [illegible] Receſſibus conjunguntur &
conjung[illegible]. Nam ubi juſtitia non eſt fun-
damentum, nullum pacis poteſt eſſe ornamentũ.
5 Bellum † glorioſum pace turpi eſt optabilius,
Franciſc. Zoannet. *de Rom. Imp. n* 1. Vetus planeq́;
verum verbum Taciti: Juſtum & honeſtum bel-
lum etiam inhoneſtâ pace utiliter ac feliciter im-
mutari, q̃ refert Anton. Fab. *in conſult. de Ducat.
Montuferat part.* 2. *p.* 343 Pacem optat voluntas,
bellum cogit neceſſitas. *c. noli,* 23. *q.* 1. & ideò geri-
tur bellum, ut pax & juſtitia quæratur, quæſita
conſervetur, R. A. zu Nürmberg/ de Anno 1542.
§. Nach dem aber in fin. ibi: Zu langwirige gute
Ruhe und Sicherheit bringen helffen. Vis itaq;
permiſſa, ubi jus obtineri nequit, Aligher. *lib.* 2. *de
Monarch fol* 93. [Johan Lorin. *in Commentar. ad
libr. Num. cap.* 10. *v.* 9 *fol.* 324. *&* 325. Card. Tuſch.
pp. concluſ. 34 *n* 11. *lit. B. verb. Bellum* ubi ex Bald.
conſil 432. *n* 6 *verſ. tertium requiſitum lib.* 5. notat,
quod Bellum debet eſſe ultimum opus hominis.
Quamobrem bellum per ſe, & ratione finis ſui, † 6
res bona & Chriſtianis licita. Conf. Obrecht. *diſput. Feudal. ult. quæ eſt* 12. *de Belli princip. & ejus
conſtit. concluſ.* 10. *& ſeqq & n.* 51. *& ſeqq.* Huc per-
tinent, quæ ex Auguſtin. *de Civit Dei, lib.* 19. *c.* 12.
notat Oſiand. 2. *Chron c.* 15. *v.* 7. *in gl.* 1. Pacem vi-
delicet, eſſe belli optabilem finem. Omnem ho-
minem, etiam belligerando pacem requirere, ne-
minem autem bellum pacificando. Illos qui bel-
la volunt, nihil aliud, quàm vincere velle, ut ad
glorioſam pacem bellando perveniant, vid. ibid.
plura. Primum bellum † de quo ſacræ vel profa- 7
næ hiſtoriæ memorant, fuit illud, quod quatuor
iſti Orientis Reges inter ſe, dominationis & am-
bitionis cupiditate geſſerunt, cui etiam implici-
tus fuit Abraham propter Loth, *Gen.* 14. *& ibi
not. Pare. in Commentar.*]

Bellum † eſt publicorum armorum juſtè ſu- 8
ſcepta & ritè denunciata contentio, per ea quæ
tradit. Alberic. Gentil *lib.* 1 *de jur. Bell c.* 2. Publi-
ca autem armorum hæc eſſe debet contentio:
neq; enim rixa, pugna, inimicitiæ, duella & con-
greſſus privatorum, belli nomen jure merentur,
Confer Alciat *ad l* 2 3 4 *de V. S.*

Deinde juſte † hæc ſuſcipi debet contentio, 9
Barr. *in l. hoſtes, ff. de captiv & poſtlim. reverſ.* Bald.
in c 1. *de milit. vaſal. qui contum. eſt.* Anton. Quett.
conſil. 16. *n.* 3. Et licet ex iuſta cauſa ſuſcipiatur, ſi
tamen modus & ordo bellandi excedatur iniu-
ſtum cenſetur Bellum, Calder. *conſil.* 95. *num.* 6.
Cardin. Tuſch. *d concluſ.* 34. *num* 22. *lit. B.*] Sunt
enim belli ſicut pacis iura, eaq́; non minus forti-
ter, quàm iuſtè gerenda, Liv. *lib* 5.

Juſtitia belli ex perſona, cauſa, modo, re & in-
tentione gerentis æſtimanda, Motz *de Feud tit.
fin, num.* 89. *verſ. contrarium,* Dn. D. Gothof. Ant.

Anth. *diſp. Feud.* 7 *th.* 6. *lit. B. in notat.* [add. Geil.
2. *obſ.* 57. *n.* 3. *& ſeq.* Weſenb. *conſ.* 45. *n.* 48. *&* 49.
Cardin. Tuſch *pract. concl.* 34. *lit. B. verb. Bellum.*
Guid. Pap. *deciſ.* 191. *n* 3. 4.]
10 Perſonam † quod attinet, juſtè bellum à Prin-
cipe Romano, aliisq́; Regibus & populis ſuperi-
orem non recognoſcentibus ſuſcipitur, *cap quid
culpantur*, 23. *q* 1 *l. hoſtes, ff. de captiv & poſtlim. re-
verſ. l.* 1. *C ut arm. uſus.*] Anton. Quet. *conſ.* 6. *n.* 4.]
11 Nam ad effectum † ſupremæ jurisdictionis &
ſummæ Poteſtatis refertur belli ſuſcipiendi au-
ctoritas, Thom de Aquinat. 22. *q.* 40. *art.* 1. Bald.
conſ 439. *vol.* 5. Steph. Aufrer *in tit. de guerr.* Matt.
juried part. 1. *c.* 39. *in rubr. & per tot.* Hieron. de Ce-
vall. *in ſpec q.* 906. *n.* 122.
12 Ordo † naturalis inquit Auguſtin. & morta-
lium paci accommodatus hoc poſcit, ut ſuſcipi-
endi belli auctoritas atq; conſilium penes Prin-
cipes ſit, *d c quid culpatur*, 23. *q.* 1. Et niſi hoc jus
ad unum referatur, nunquam quieſcet respubli-
ca à turbis & bellis civilibus, per ea quæ tradit
Arniſ. *de jur. Majeſt. l.* 1. *c.* 5. *n.* 11. Platonis lex erat;
ſi quis pacem vel bellum fecerit, ſine ſcitu publi-
co capitale eſto, *l. ult. de Leg* Clapmar, *de arcan.
Imp. c.* 20.
13 Jure civili † Majeſtatis reus judicatur, q arma
ſine Principis juſſu ſumit, *l.* 3 *ff. ad. L Iul Majeſt d.
l. un C. ut arm. uſ Dd in l. ex hoc jure. ff. de juſt. & jur*
Bart *in l. hoſtes, ff. de captiv & poſtlim.* Et noviſſimo
14 jure † in alterius perniciem & invaſionem ſine
permiſſu ſummi Principis arma uſurpans violati
territorii & pacis fractæ reus agitur, juxta *conſti-
tutionem Auguſt de A.* 1495. *cum ſimilib. Ord. Cam.
part.* 2. *tit.* 15. *ibi:* Auß der Keyſerl. Majeſt. oder
vnſerm zugeben/ R. A. de An. 1555 §. wo ſich aber/
cum ſeq. vid. Zevecoli. *in Obſerv. Polit. ad Iul. Caſ.*
15 *Sueton. cap.* 4. *pag.* 14 Ratio eſt † quia hi, qui ſupe-
riorem recognoſcunt, ſi quas petitiones ſe habe-
re putent, jure experiri poſſunt & debent, habẽt
enim, qui judicet ipſos. Nam ſupremi Principis
auctoritas, ad arma & rixas procedere non pati-
tur, hos quos poteſt jurisdictione ſua compeſce-
re, *text. eſt in l. æquiſſimum incipit alias ſi cujus ff. de
uſufr.* Zaſ. *ad l.* 1 *n.* 4. *ff de oper. n. ov nunciat* Nicol.
Boer. *deciſ.* 178. *ſub n.* 8 R. A. zu Speyer/ de Anno
1526. § zum andern/ in fin. ibi: ſondern wer zu dem
andern zu ſprechen hat/ ſoll das mit gebührlichen
Rechten thun/ bey Poen vnd Straff des Land-
friedens/ R. A. zu Regenſpurg/ de Anno 1541. §.
wo aber jemands/ ibi: mit Recht/ vnd deſſen or-
dentlichen Execution/ R. A. zu Speyer/ de Anno
1542 §. vnd damit die Zeit/ in fin. ibi: auch ſonder-
lich kein Stand noch Glied des Reichs dem an-
dern/ ſo an gebürenden Orten Recht leiden/ ꝛc.
Ordin. Camer. part. 2. *tit.* 2 *& aliquot ſeqq.* R. A. zu
Wormbs/ de An. 1464. ſo es ſchier beſchwerlicher/
ibi: doch ſonſten zum Rechten/ vñ aller Billigkeit
R. A. de An. 1555. § dargegen ſollen/ ibi: Es ſoll
kein Stand des Reichs dem andern mit der That
oder ſonſten mit vngut in Fürnemen/ ſondern in
alle wege/ nach laut vñ Außweiſung des heiligen
Reichs Rechten. ꝛc. & in fin. ibid. vnd ſich an ge-
bürenden ordentlichen Rechten begnügen laſſen/
als bey Fürſtlichen Ehren/ wahren Worten vnd
Vermeidung der Poen / in dem auffgerichten
Landfrieden begriffen.
Id enim jure gentium † certum eſt, ubi jure agi 16
poteſt, ab armis eſſe abſtinendum, Bodin. 3. *de Re-
pub.* c. 2. *p.* 301. Nihil enim ferinum magis aut be-
luinum eſt, quam ut ab alio velit quis & audeat,
ſive aperta vi, ſive ſubdolâ extorquere, quod ſola
rationis auctoritate poſſit ac debeat evincere &
in deficientis rationis locum vim ſubſtituere: de-
niq; in armis in quibus nihil, niſi vis eſſe poteſt,
jus ipſum collocare, ut eleganter diſſerit Anton.
Fab. *in Epiſtol ante Conſultat. de Ducat. Montuferr.
p Duc Saband. p.* 6 [Nimia armorum fiducia, ma-
ximæ calamitatis initium eſſe ſolet, dixit Æmil.
Prob unde illud vulgatum:

Wer trutzt allein vff Kriegs Gewalt/
Derſelb in gröſſer Gfahr leicht fallt.]

Ideoq́; in Imperio Romano, † ſi quis arma mo- 17
veat, vel delectum ad offenſionem alterius agat,
in Camera Imperiali ſub pœna Banni avocationes
gemeine Abforderung/ vel in aula Cæſarea de-
cernuntur, & miſſo fœciali einen Keyſerl Herold
vel nuntio Camerali Ducibus & militibus inſi-
nuantur, R. A. zu Speyer/ de An. 1529. §. wo aber
der oder die/ ibi: den oder die jenigẽ/ ſo in Rüſtun-
gen vnd Fürnehmen des gewaltigen Vberzugs
ſtünden/ ein gemein Abforderung thun/ bey Poen
der Acht/ ꝛc. *Ord Cam. part.* 2 *tit* 9. § vnd ob ſich/
cum § ſeq. ad Geil. 1. *de PP. cap.* 4 *n* 1.
Et hinc eſt, quod in omni ſuperiorem † reco- 18
gnoſcente præſumatur bellum [illegible]ſtum, Bellin.
de re mil. part. 1. *tit* 5. Alberi[illegible] *lib.* 1. *de jur.
bell. c.* 3. Geil. 1. *de PP. cap.* 4 *n.* 4. [illegible]m. ab Ehren-
berg/ 1. *de Fœderib. cap. ſub n.* 56. Et vice verſa Bel-
lum q à Principe vel alio ſuperiorem non reco-
gnoſcente, † indicitur, juſtum præſumitur; quia 19
au-

auctoritas belli inferendi gentium more & legibus data eſt, *dict. cap. qui culpatur, 23. quæſt. 1. cap. juſtum, 23. quæſt. 2. dict. l. un. Cod. ut arm. uſ.* Didac. Covarruv. *in c peccatum p. 2. §. 9. n. 1. de reg jur.* Maſcard. *de Probat. concl. 168 n. 5. vol. 1.* Jamdum tamẽ obtinuiſſe, ut nõ ſolùm Imperatori, ſed etiam qui ſub Imperatore ſunt Principes, bellum indicere poſſunt, teſtatur Anton. Fab. *in Conſultat. de Ducat. Montuſer. part. 2. p. 341.*

20 Et Germaniæ † Principibus, ex antiquiſſimo libertatis prætenſo, conceſſum eſſe conſcribere milites in propriam & aliorum ſalutem, ſcribit Waremund. ab Ehrenberg/ *l. de Fœderib. c. 2. n. 56.* modò forma in imperii conſtitutionibus expreſſa, obſervetur, & inprimis de An. 1555. 1570. 1576. 1582 1594. 1598. cum ſimilib. qua forma obſervata poſſunt militem conſcribere, delectum agere, & arma cõvocare, ita tamẽ ut id fiat cum ſcitu Du-

21 cis † circularis, R. A. zu Wormbs/ de An. 1564. §. demnach ſo declariren, R. A. zu Augſpurg/ de An. 1566 §. den verſicul/ wiewol auch in der Executions Ordnung. Et hæc quæ de Principibus in-

22 ferioribus dicta ſunt procedere puto † in caſibus neceſſitatis, & ubi iure agi non poteſt, *Conſtitut. Pac. Publ de An 1521. ſub tit.* die Poen aller Friedbrecher *circ fin. arg l. belliſſi nè, ff. q vi aut clam. tot. tit. Cod. quando lic. ſin jud vindic.* maximè ſi Imperatoris copia haberi non poſſit, aut Princeps auxilio omni deſtituatur, Waremũd. ab Ehrenberg/ *dict. cap. 2. nu. 56.* Ziglet. *in Commun. concluſion §. Landſaſſis, n 170.* Et q; omnia alia remedia deficiunt, Roſacorb. *pract. forenſ. 65.* tunc enim melius eſt, in tempore occurrere, quàm poſt vulneratam cauſam remedium quærere, *l ultim. Cod in quibus cauſ. in integr. reſtitut. non eſt conceſſ.* Ubi autem iure agi poteſt, omninò ab armis abſtinendum per ſupra tradita.

23 Poteſt etiam quilibet ſtatus † Imperii & Dominus, ſubditos ſuos inobedientes, contumaces, refractarios & rebelles, bello & armata manu invadere, *l. ſi quis fortè, § ſi quis Comitum, ff. de pœn. l. 2 §. fin. Cod. de ſport.* Bald. *in l. 2. n. 70 circ. fin. Cod. de ſervitut.* quem adducit & ſequitur Andr Geil. *de PP. cap. 2. n. 20.* ubi *num præcedenti* dicit, quod Pacem publicam non turbet, qui Dominicæ poteſtatis iure utitur, modò eâ per crudelitatem & ſævitiam non abutatur, [vid. Alciat. *con. 132. lib. 5* Thoming. *conſ. 24 n. 33. 34 q. 7. vol. 4.* Card Tuſch *pp. concl. 35. n 10 lit B. verb. Bellum.* In tantum † ut

24 hoc caſu ſuperioris avocatio locum non habeat, uti reſpondit Joh. Gœdd. *2. conſ. Marpurg. 28. nu. 202 & ſeq* vid. infr. c ſeq. num. 30 Borchold. *conſ 9. quæſt. 1. poſt med. verſ. eaq; in tantum lib. 1.* quem ad hoc allegat & ſequitur Matth Beſlich. *deciſ. 65 n. 5.* adde Cothman. *conſil 32. nu 41. vol. 5. vid. infr. cap. ſeq. n. 30*]

In Principibus † Italiæ maximè id uſurpatum & frequentatum ſemper fuiſſe, ut bella movetent pro arbitrio, & pacem etiam inconſulto Imperatore ſtabilitent, teſtatur Ant. Fab. *in d. Conſult. de Ducat. Montuſerr part. 2 p. 341. in fin. & 342. in pr.* 25

Imperatorem † quod attinet licet ſolus iure Maieſtatis in Imperio ius indicendi belli habeat, per ſupra tradita, tamen antequam indicat, anne id imperio expediat, ad eiusq; utilitatem cedat, convocatis ſtatibus imperii deliberare & de eorum cõſenſu bellum indicere debet, quod ipſum ut iuſtiſſimum, ita etiam ad Imperatoris & imperii ſalutem & auctoritatem ptinet, nec eius Maieſtatem imminuit, qua de re vid. quæ dixi ſupra *lib. 1. Claſſ. 2. c. 2. n 134. & ſeqq.* 26

Caput II.

DE IUSTIS BELLI SUSCIPIENDI cauſis.

SUMMARIA.

1. *Ad bellum legitimum præter auctoritatem Principis ſubeſſe debet juſta belli cauſa. Juſti belli fundamentum eſt cauſa, propter quam ſuſcipitur, juſta.*

2. *Temerè in acie verſari & manum cum hoſte conſerere, immane quiddam, & beluarum ſimile eſt.*

3. *Veteres etiam exteris & hoſtibus perſuadebant, bellandi cauſas ſe habere juſtiſſimas.*

4. *Etiam injuſto bello induſtria humana cauſam, aut juſtitiæ titulum adinvenit.*

5. *Juſta belli cauſa in genere refertur ad gloriam Dei, & Reipubl. ſalutem. Pro lege & grege, pro aris & focis.*

6. *Juſta belli cauſa eſt defenſio juſta & legitima. Vim vi repellere omnes leges, omniaq; jura permittunt. Culpa cenſetur alterius defenſionem omittere, ſui verò dolus.*

7. *Defenſio reſpicit religionem, regionem, & perſonam. Religio adverſus oppreſſores armis defendi poteſt.*

8. *Summa, & optima ratio putatur, pro religionis tuitione faciens.*

9. *Ipſum religionis veræ exercitium & cultus liber, à vi externa, & inſultu impedientium rectè armis defenditur.*

10. *Quod in religionem committitur, in omnium fertur injuriam.*

11. *Maximianus Epiſcopus Vagienſis auxilium petiit ab Imper. Chriſtiano contra hoſtes Eccleſiæ.*

12. *Subditi privati ſimul, armorum jus non habentes, nec iis ad tuendum verum religionis cultum uti poſſunt. Eorum informatio.*

13. *Subditi verò Magiſtratus perſonam ſimul ſuſtinentes certo modo, urgente ſummâ & inevitabili neceſſitate pro aris & focis armis ſeſacraq; tueri poterūt.*

14. *Religionis defenſio ut ſit juſta & pia, omnis abeſſe debet fucus, & parvus affectus.*

15. *Fortitudo in bello tuens patriam, vel domi defendens infirmos, vel à latronibus, plena juſtitiâ eſt. Defendentibus Rempublicam locus in cœlo deſtinatus dicitur.*

16. *Hoſtis æquus judex non eſt, nec vis belli finitur conſecutione expetitorum, ſed pro victoris arbitrio ambulat.*

17 *Teſtes inimici à teſtimonio repelluntur.*

18. *Arma tenenti omnia dat, qui juſta negat.*

19. *De juſtitia, vel veritate judicare volentes, arbitros, non hoſtes eſſe oportet.*

20. *Vaſallus, ad ſuam ſuorumq; defenſionem cum Domino bellum gerere poteſt, ac per vim ſublata, vi recuperare.*

21. *Defenſio ad quos reſpiciat? Intereſt in neceſſitatibus hominis beneficio hominum adjici. Natura lex ad omnem nos ſtringit charitatem.*

22. *Quod quis ſibi vult fieri alteri fecerit.*

23. *Non defendens, nec obſiſtens ſi poteſt, injuriæ, æquè eſt in vitio, ac ſi parentes, aut patriam, aut ſocios deſerat.*

24. *Proſpera libat Domino, qui ab afflictis pellit adverſa.*

25. *Defenſionis juſtitia non ſolum ad præſentem, ſed etiam ad ingruentem vim pertinet.*

26. *Venienti morbo occurrendum, & veniens ad ſe percuſſor gladio repellendus.*

27. *Frequentiſſimum calamitatis initium ſecuritas.*

28 *Vtile bellum movemus, verentes, ne ipſi bello petamur.* 29. *Iuſtus metus juſta belli cauſa cenſetur.*

30. *Impendentibus malis obviam eundum. Et adverſarii conatus opprimendi.*

31. *Milites limitanei quare olim introducti? Fines etiam pacis tempore tuendi, ne inopinantes opprimamur.*

32. *Bodini hac de re diſcurſus non de nihilo.*

33. *Maximilianus II. Imp. in Comitiis Ratisbonenſibus de novo ordine militari contra Turcam inſtituendo, prudentiſſimè monuit*

34. *Fines, imperii non ſolum milite tuendi, ſed & propugnaculis muniendi.*

35. 1. *Belli offenſivi juſta cauſa eſt rerum per vim ereptarum recuperatio.*

36. *Ab imperio deficientes imperii hoſtes efficiuntur.*

37. 2 *Etiam contra contumaces arma juſtè ſuſcipiuntur. Hocq; caſu bona rebellium in prædam capientium dari poſſunt.*

38. *Ad ſeditioſorum & rebellium coërcitionem noviſſ imperii conſtitutionibus conſtituti ſunt circulorum Præſides.* 39. *Hoc tamen caſu ſumptus in executione bannitorum à Circulorum Ducibus facti per contributionem imperii eis reſtituendi.*

40. 3. *Belli offenſivi cauſa eſt illata injuriæ vindicatio. Exemplo Ionathæ Machabæorum Principis.*

41 *Magiſtratus non fruſtrà gladium gerit, ſed ad vindictam.*

42. *Propter rem exigui momenti ne quidem à ſuperiore ſuſcipienda eſt expeditio bellica.*

43. 4. *Eſt tranſitus innoxii denegatio. Exemplo Iſraelitarum contra Reges Amorrhæorum.*

44 *In imperio Romano tranſitum deſiderans tenetur prius requirere Duces circulorum, & idoneè cavere de reſarciendo damno.*

45 *Princeps, vel Rex extraneus in imperio militem conſcribere volens ipſum Imperatorem de ſuper requirere tenetur.*

46. *Denique Alimentorum neceſſariorum tranſeuntibus facta denegatio. Alimenta debita denegans necare videtur.*

47. *In bellis dominandi libido, nocendi crudelitas, & ſimilia, jure culpantur. Nejecit pietatis ju a regnādi libido.*

48. *Alexander M gloriæ & imperii libidine univerſum occupare contendebat orbem.*

49. *Carolus Burgundiæ Dux cupidiſſimus fuit gloriæ, eamq; ob cauſam præcipuè bella ſuſcepit, ſed tamen tragico, & nimis luctuoſo exitu.*

50. *Pleraq; imperia, & Romanum ipſum non tàm à juſtitia quàm violentiâ initium habuerunt.*

51. *Auguſti unde dicti? Augere debent imperium non tàm rapiendo aliena, quàm recuperando amiſſa, tuendo præſentia, vel legitimo modo nova occupando.*

52. *Religionis diverſitas juſta cauſa non eſt populum*

lum à noſtra juriſdictione & imperio remotum, aggrediendi.

53. *In Religionis negotio nihil quicquam valet mortalis hominis auctoritas. Nemo cogendus, invitus ut credat. Bellum non eſt legitimus modus tollenda in Eccleſia ſciſſura.*

54. *Aggredi per vim, quo leffici nequit per vim, furioſum eſt. Religio jus eſt inter Deum & hominem.*

55 *Eccleſia ſine cæde & ſanguine propagatura eſt doctrinam Evangelij.*

56. *Nulla major Tyrannis, quàm imperare velle conſcientiis, dicente Maximil II. Imp.*

57. *Nulla ratione publica pax turbata magis hucusq; fuit, quàm quod Magiſtratus ſubditus ſuos conſcientias conſtringere voluerunt. Conctionem ad fidem per externam vim Eccleſia Chriſti ignorat. Pietatis ara armis inimica.*

58. *Stephani Poloniæ Regis laudatiſſima vox: Nolle, conſcientiis dominari. &c.*

59. *Lipſij & Lactantij monitum de Religione, & fide Non poteſt veritas cum vi, aut juſtitia divina cum crudelitate ſubſiſtere.*

60. *Contrarium noviſſimè ſtatuit VVilh. Ferdin. ab Eſſern, ſed malè,*

1 UT Bellum cenſeatur legitimum, † præter auctoritatem Principis, ſuperiorem non recognoſcẽtis, ſubeſſe debet juſta belli cauſa, Menoch. *conſ* 702. *num.* 84 Covar. *in cap. Peccatum, part* 2 § 9 *num* 1 & 2 *de reg. jur. in* 6 Sixtin *de Regalib. lib* 2. *c.* 1. *ſub num.* 21 [Obrecht. *diſput. Feud. ult. de Bell. concluſ.* 222 & *ſeqq.* Johan Lorin. *in Commentar. Numer cap.* 10. *v* 9.]

Juſti namq; belli fundamentum eſt cauſa propter quam ſuſcipitur juſta, *Iud.* 15 *verſ.* 3. quæ caput eſt bonæ ſpei, & occulta quadam internaq; vi, militem ad triumphales illas terras deducit, Lipſ. 5. *Polit.* 3. & juxta Poetam:

Cauſa jubet ſuperos melior ſperare ſecundos.

[Et dicunt noſtri: Ein gute Sache / hat bey ſich Gottes Rathe. Niſi quis velit incurrere illud crimẽ, q toties in Pſalmis, cũ deteſtatione memoratur: *Perſequuntur me ſine cauſa.* Guilhelm. Ameſi. *de caſib. conſcient. lib* 5. *cap* 33 § 11.

2 Nam temerè † in aciè verſari & manum cum hoſte conferre immane quiddam & beluarum
3 ſimile eſt, Cic. *lib* 1. *offic.* Unde ſolemnis mos † ille fuit omnium, quià primis ferè Nini temporibus, de bello ſive inferendo ſive incipiendo laborarunt, uti ne prius vincendi ſpem, votumque animo & cogitatione conciperent, quàm id egiſſent, quoad ejus in ipſis eſſet, ut bellandi cauſas habere juſtiſſimas non modò crederent ipſi, ſed exteris quoque omnibus, adeoq; ipſis etiam ſi fieri poſſet, hoſtibus perſuaderent, inquit Ant. Fab. *in epiſt. ante d. Conſultat. de Ducat. Montisferr. in pr.* [Confer Wilhelm. Ferdinand. ab Eſſern. *Manual. Politic. lib.* 5 *punct.* 1. *pag.* 789. Ubi ſcribit: Nullum bellum quantumcunq; inſanum & injuſtum fuerit, in hiſtoriis recenſeri † cui indu- 4
ſtria humana cauſam, aut juſtitiæ titulum non adinvenerit. Quamobrẽ non ſufficit ad juſtitiã belli, ut Princeps credat ſe habere juſtam cauſam, ſed oportet ut ex prævia cauſæ cognitione & examine, eandem habeat benè perſpectam: adeoq; ſemper prius ſunt audiendæ adverſariorum rationes, ſi velint ex æquo & bono diſceptare, notat Guilielm. Ameſ. *de caſib. conſcient. lib.* 5 *cap* 33. § 15.]

Juſta belli cauſa in genere † eſt, quæ refertur 5
ad gloriam Dei, R. A. zu Regenſpurg/ de Anno 1532 §. vnd damit ſolcher / ibi: zu forderſt Gott dem Allmächtigen zu Ehren/ vnnd Handhabung vnſers Chriſtlichen Namens/ & Reipublicæ ſalutem, Reichs Abſchied zu Speyer/ de An. 1542. §. vnd dieweil nun dieſer Anſchlag / ibi: auch zu Schutz vnd Schirm vnſers gemeinẽ Vatterlandes/ Teutſcher Nation/ vñ vnſer aller Freyheit/ ꝛc. R. Abſchied zu Nürnberg / de An. 1542. weiter vnd nach dem/ ac pro lege & grege, pro aris & focis, Reverend. Dn D Mentzer fautor & amicus meus honorand. *in Exeg Auguſt Confeſſ artic.* 16. Fichard. *in conſil.* 129. Ernest. Cothman. *ad tit. C. de legib. n.* 63. Imo nec juſtas cauſas ſufficere, niſi & neceſſariæ adſint, multi ſtatuũt *per text. Num.* 21 *Deuteron.* 2. *Iud* 11. *d. Receſſ. de An.* 1542. §. vnd dieweil nun dieſer Anſchlag/ ibi: nothwendig vnd Chriſtlich fürgenommen.

Inter juſtas belli cauſas † primum locum & 6
quaſi clavum tenet defenſio, quæ & juſta & neceſſaria eſt. Vim enim vi repellere omnes ll. omniaque jura non ſolum permittunt, ſed etiam jubent, *l.* 54 §. 4. *ff ad L. Aquil.* Unde culpa cenſetur, alterius defenſionem omittere, ſui verò dolus, ut dixit Bald. 4 *conſil.* 3. Propter defenſionem naturâ duce bellũ ſuſcipimus, quia propter Naturæ violatum jus ſuſcipimus, Alberic. Gentil. *lib.* 1. *de jur. bell. c.* 13 Cum n. natura cognationem inter omnes homines finxit, hominem homini inſidiari nefas eſſe duxit, *l.* 3. *de juſt. & jur.*

Defenſio reſpicit religionem, regionem & perſonam. Religionem † armis defendi poſſe

adverſus oppreſſores ſive exteros ſive domeſti-
cos, tam ſacrarum literarum teſtimoniis, quàm
piorum edocemur exemplis, *Nehem.4. verſic* 13
Machab 1.*verſic.* 34. *& ſeqq.* Polan. *in ſyntagm.*
*Theolog.volum.*2 *lib.*10.*c.*67. Waremund. *ab* Eh-
renberg/2 *de Fœderib.n.*59. *& ibi allegati*, R. A. zu
Regenſpurg/de An.1532.§ vnd damit ſolcher/ibi:
vnd zu Beſchirmung vnſers Chriſtlichen Glau-
bens/*cum ſimilib.ſupra allegat.* Nihil enim pieta-
tis veneratione potentius, & ad permovendos a-
nimos, ad maxima & periculoſiſſima quæq; effi-
8 cacius eſſe debet. Summaq; † & optima ratio pu-
tatur, quæ pro religionis tuitione facit, Zaſ. *ad l.*
*placuit,num.*10 *ubi text.allegat.C.de judic.* Gœdd.
*de contrah ſtipul c.*10.*num.*33. Quamvis enim re-
9 ligio † in ſe tanquam ſpirituale bonum, armis
carnalibus conſervari non poſſit: ipſum tamen
religionis veræ exercitium & cultus libera vi
externâ & inſultu impedientium recte armis de-
fenditur, *Nehem.4.verſ* 13 *Machab.*1.*verſ.*43.*&*
ſeqq Polan.*in ſyntagm.Theol.vol.*2.*lib.*10. *d.c.*67.
[Confer Bernh. Zieritz. *in Diſcurſ. de Fœd. Smal-*
*caldic.concluſ.*85 *& ſeqq.*]

10 Propter deſertum Dei cultum à Rege † mala
populis contigiſſe narrant libri ſacri, 2.*Chron.*28.
Quod in religionem committitur, in omnium
fertur injuriam, uti reſcripſerunt Arcadius &
Honorius Impp. ſacratiſſimi, *l.*4.*C.de hæret.*

11 Maximianus † Epiſcopus Vagienſis auxilium
belli petijt ab Imp. Chriſtiano contra hoſtes Ec-
cleſiæ, non tam ſui ulciſcendi cauſa, quàm tuen-
dæ Eccleſiæ ſibi concreditæ. Hoc ſi prætermiſiſ-
ſet, non ejus laudanda fuiſſet patientia, ſed cul-
panda negligentia, ut D. Auguſt. ſcribit *ad Boni-*
fac c.Maximianus,23 *q.*3.

An verò licitè arma ſument ſubditi adverſus
ſuperiorem ad tuendum verum religionis cul-
12 tum? Subditi † privati ſimul qui ſunt, armo-
rum jus non habent, quare nec uti iis poterunt.
Si verò cogat ſuperior? Preces & lacrymæ ſint
arma eorum. Quid ſi ulterius inſtet? Sarcinas
colligant & Chriſti juſſu ambulent, *Matth.*10.
Sperentq; poſt fluctus fructus, poſt lacrymas ri-
ſum, poſt exilium Paradiſum, ac temporalis per-
ſecutionis phaſmata piæ mentis ſerenitate ſu-
perent. Qui enim hoc modo ſeminant in lacry-
mis, in exultatione metent, *Pſal.*126 [Dominus
ſiquidem Deus noſter, lugentibus Sion, hoc eſt
Eccleſiæ preſſæ, promiſit coronam pro cinere,
oleū gaudij, pro luctu, pallium laudis, pro ſpiritu
mœroris, apud Prophet. *Eſa c.*61.*v.*3.*& v* 10 *add.*
*Matth.*19.*verſ.*29.*& ſeq.* ubi ſimiliter de præmio
deſerentium bona ſua propter Chriſtum.] Du-
rum quidem eſt patria ſpoliari & fortunis, lex
tamen ſcripta eſt, *arg.l.*12 *ff qui & à quibus ma-*
num Chriſti juſſus eſt. Exemplum habemus in
Machabæo, qui in perſecutione cum filijs ſuis
aufugit in montem, 1.*Machab.*2.*verſ.*28 His ita-
que non cauſa reſiſtendi, ſed jus deficit. Subditi
vero Magiſtratus † perſonam ſimul ſuſtinentes, 13
quive tanquam Proceres in partem ſolicitudinis
aſſumpti ſunt, ſecundum diſtinctionem, *ſupra*
*lib.*1.*Claſſ.*1.*c.*5 *per tot.* [allatam certo modo, ur-
gente ſumma & inevitabili neceſſitate, pro aris
& focis, armis ſe, ſacraque tueri poterunt.] Hinc
etiam ſtatus Imperij Romani dicuntur defenſo-
res & protectores fidei Chriſtianæ, R. A. zu
Nürnberg/de An 1524 §. als auch viel gedachte/
ibi: die Stände deß heiligen Reichs/ als Schü-
tzer vnd Schirmer deß Chriſtlichen Glaubens. §
[Religionis Defenſio ut ſit juſta & pia † omnis 14
abeſſe debet fucus & pravus affectus. Peſſimè a-
gunt qui ſub ſpecioſo religionis velo, regiones
petunt & venantur, expeditiorem inde ſibi quid-
vis audendi viam, pollicentes. Confer Richard.
Dieter. *de ſumm. Imperij Poteſt. concluſ.*97. Elegan-
ter Forſtner *in Not. Politic. ad Cornel Tacit. lib.* 1.
pag mihi 48. *Et pag* 64. *ubi id exemplis adductis il-*
*luſtrat, add pag.*67.]

In regionis defenſione † eadem jura ſervan- 15
da, juxta Ambroſij monitum; Fortitudo quæ vel
in bello à Barbaris tuetur patriam, vel domi de-
fendit infirmos, vel à latronibus, plena juſtitiâ
eſt, *c.Fortitudo*,23 *q* 3. Indeq; defendentib. Rem-
publicam, locus in cœlo deſtinatus dicitur. Ma-
crob. *de Somn. Scipion. lib* 1 Nevizan. *in ſylv. Nupt.*
*lib.*4.*n.*137. Et vita quæ fato debetur, pro ſalute
patriæ, potiſſimū ſolvatur, ut Cic. *ad Herenn.* di-
xit, ac juxta Poëtam:

Dulce & decorum eſt, pro Patria mori.

Defenſionis † favor adeò ſe extendit, ut ejus 16
juſta cenſeatur cauſa, etiamſi bello petiti, bel-
lum promeriti eſſemus, Albe. Gentil. *d.lib.*1.*ca.*
13 ratio eſt, quia hoſtis æquus judex non eſt, nec
vis belli finitur conſecutione expetitorum, ſed
pro victoris arbitrio ambulat. Sic teſtes † re- 17
pelluntur inimici, & ſi cauſam inimicitijs dede-
rint hi, contra quos agitur, Aufrer. *de reprobat.*
*teſt. poſt n.*56. *verſic. item niſi u*, Jaſon *in l hereditas,*
*num.*4.*C.de his quib ut indig.* Proſp. Farinac. *de*
teſtib,

18 *leſtib.q.53.num.*18.*& ſeqq.*Arma, † inquit apud
Lucanum Cæſar, tenenti omnia dat, qui juſta
negat. Unde juſta dicenda Romuli cauſa, qui ad-
verſus ingruentes Sabinos bello ſe defendit, etſi
belli & offenſionis cauſam id ipſe præbuerat, dũ
19 mulieres ſine more rapuerat. Oportet † nam-
que eos q vel de juſtitia vel de veritate judicare
volunt, arbitros non hoſtes eſſe, Ariſtot. *lib.* 1. *de
cæl.c.*1. Cõfer Andr. Kohl. *de ſervit. Feudalib part.*
2.*n.*54.] Sic licet vaſallus non tenetur Dn. iuvare
in bello iniuſto offenſionis, tenetur tamẽ ad de-
fenſionem, etiamſi iniquè bellum in ſe provoca-
verit, vid. Schrad. *de Feud part.*6.*c* 6 *num* 26 Ro-
ſenth *c* 8.*concl.*20.*ubi vid* [Andr. Kohl *de ſervit.*
20 *Feudal.d part.n.*54.*&* 55. Imò Vaſallus † cũ Do-
mino bellum gerere poteſt, ut ſe ſuaq́; defendat,
Bald. *in conſil.*313 *lib.*3. Cravet. *conſil.*717.*n.* 5. *inci-
pit, Divino ſubſidio ex corde poſtulato.* Ac per vim
ſublata, vi recuperare, per tradita Mynſing. 4. *ob-
ſerv* 91.*n* 6.7 Et illud abſolutum cenſetur, pro
defenſione rei ſuæ aliquem arma capere poſſe, *l.
ut vim & ibi* Jaſ.*n.*23.*de juſt & jur.per l.*1. §. *eum
qui, de vi & vi arm.* Matth. Coler. *de proceſſ execu-
tiv.part.*1.*c.*5.*n* 101]
21 Defenſio † non ſolum nos reſpicit, ſed etiam
ad eos ſpectat, qui vel vicinitatis, vel ſocietatis,
vel alio quovis communitatis vinculo nobis ob-
ſtricti ſunt, ſive propter religionem, ſive regionẽ
premantur, quia intereſt in neceſſitatibus homi-
nis beneficio hominem adfici. *l. ſervus, ff de ſerv.
export.* Ad hoc naturæ lex invitat, q̃ ad omnẽ nos
ſtringit charitatem. Polan. *Syntagm. Theolog Tom.*
2.*libr.*10 *c.*67. R. A. zu Nürmberg/ *poſtrem. de An.*
1522. *circ. fin. princip.* haben wir vns zu Rettung
deß Chriſtlichen Bluts vereiniget vnnd beſchloſ-
ſen/ vnſerm Bruder dem König von Hungern/ zu
Widerſtand deß Türcken/ mit Hilff zuerſcheinẽ/
vnd Chriſtlichen/ Brüderlichen Troſt zuerzeigẽ.
22 Quod n. † quis ſibi vult fieri, alteri fecerit, R.
A. de An.1526 §. darauff ſo habẽ wir/ ibi: In maſ-
ſen ein jeder von dem andern gern gethan haben
vnd nehmen wolte. & de An.1529. §. dergleichen
ſoll/ *in fin. de Anno* 1530 § deßgleichen/ *in fin. cum
ſimilibus.* [Vid. 1. *Machab.c.*8.*v.*31.]
23 Qui non defendit, † nec obſiſtit, ſi poteſt, in-
iuriæ, tam eſt in vitio, quàm ſi parentes, aut pa-
triam aut ſocios deſerat, Cic. *lib.* 1. *offic.* Imo qui
hoc dum mutare poteſt tolerat, patitur peccare
peccantem, & vires ſubminiſtrat audaciæ. Pro-
ſpera † verò libat Domino, qui ab afflictis pellit
adverſa; *cap facientis, diſtinct.* 80. exemplo Abra-
hami, qui ad liberandum Lothũ vernas ſuos ar-
mavit, *Gen.* 14. *exemplo Iſraelitarum Ioſua* 10. *&
aliorum,* [vid. Nevvmayr. de *Neutralit c. ult.*]
Deniq; defenſionis † iuſtitia non ſolũ ad præ- 25
ſentem, ſed ẽt ad ingruentem vim pertinet, non
tantum quæ infertur, ſed quæ inferri timetur. R.
A. zu Augſpurg/ de An.1530 §. damit aber dan-
nech zwiſchen/ cum §. ſeq. R. A. zu Regenſpurg/
de An.1532. §. vnd damit ſolcher beſchwerlicher/
Reichs Abſchied zu Nürnberg/ de An.1542. §. vñ
wo zu Erhaltung. Præſtat † venienti occurrere 26
morbo, & venientem ad ſe percuſſorem gladio
repellere, *l.* 3. *Cod. ad L. Corn. de Sicar. l.* 5 *ff ad L.
Aquil.* Non celerius quiſquam opprimitur, quàm
qui nihil timet. Frequentiſſimum † calamitatis 27
initium ſecuritas, quæ ſæpius ſerò clypeum poſt
vulnera ſumit, ut Poëta loquitur.
Utile bellum † movemus verentes ne ipſi bel- 28
lo petamur, Dieter. *de Summ. Imper. poteſt. concl.*
101. Et Magiſtratui cui cura populi commiſſa eſt
incumbit, ſuo potius quàm alieno timere arbi-
trio & ſe adverſus iniurias præparare, quam in
diſcrimine coarctari, ut dicit Bald. *in l.* 1.*n.*42. *C.
unde vi,* Mart. *de iuriſd. lib.*1.*c.*24.*n* 23.
Indeq́; iuſtus metus, † iuſta belli cauſa cenſe- 29
tur. Quare oportet Principi impendentibus ma-
lis obviam ire, † & antevertere, nec expectare, aut 30
cunctari, ut accepta iniuria vindicetur cum peri-
culo, ſi in præſentia creſcentis plantæ radix p̃cidi
poteſt, & adverſarii malè cogitantis conatus op-
primi, Niceph. *lib* 5. [Cardin. Tuſch *pp. concluſ.*35.
*n.*2.*lit. B.*] Confer Alber. Gentil. *lib.*1. *de jur. Bell.
c.*14. [Salomon, quamvis à Deo, pacis promiſſio-
nem habuit, & in pace vixerit, legitur tamẽ duo-
decim millia equitum, & mille quadringentos
currus aluiſſe, ut terrori eſſet Regibus vicinis, 2.
Chron. 2 *c.*1.*v.*14 *& ibi* Oſiand. *in gloſſ.*]
Qua ratione olim introducti fuerunt milites
† limitanei, qui ſub limarcha, hoc eſt, præfecto 31
limitis, provinciæ terminos tuerentur. *l. munerũ
civilium, ff mun. & hon. l. quas Deo C. de offic. præ-
tor. Aphric.* Oldendorp *ad l.*2.§ *populo deinde, ff. de
orig. jur* Zaſ. *ibid. n* 1. *&* 2. Et hodie tales ſunt die
auff den Frontiren vnd Grentzhäuſern in der Be-
ſatzung liegen/ vid. R. A. [zu Speyer. de An.1570.
§ Nach erledigten Puncten/ ꝛc circ. fin. iunct. §.
Jedoch dieweil ſie daneben.] & de An. 1603 §.
Wann nun auß dieſem allen/ circ. fin nothwendi-
ge Verwahr vnd Beſatzungen der Grentzen.
[Philip. Cominæ. *lib.* 10. *Commentar. pag.
mihi* 696. ubi ſcribit; Ad finium tuitionem

opus eſſe haud dubiè ſumptus facere, ēt pacis tē-pore, ne inopinantes opprimamur. Cardinal. Tuſch. *pp. concl. 35 nu. 2. lit B. verb. Bellum.*] Unde
32 non de nihilo eſt Bodin. diſcurſus dicentis † tam diu ſteriſſe potentiam & amplitudinem Roman. Imperij quoad Conſtantin. Pontificū oratione perſuaſus, legiones & robur planè ſuſtuliſſet, q-bus inciſis nervis, barbaræ gentes provincias omnes Romanorū populari ac vaſtare cœperūt, *l. 5 de Republ c. 5 p. mihi* 882 [Quamobrē Maximi-
33 lian. II. Imperator, nunq̄ ſatis laudatus, † in Comitiis Ratiſponenſibus, An. 1576. de ordine novo militari inſtituendo, qui perpetuò contra Turcā militaret, prudentiſſimè monuit, wie ein löblicher Ritter Orden gegen dem Türcken anzuſtellen vnd zu erhalten / ſo die anreinende Chriſtliche betrangte Lande vnd Frontiren / mit rühmlichen ritterlichen Streiten gegen dem Türckiſchē Einbrechen / für vnd für / beſchützen vnd beſchirmen / vñ alſo dz gemeine Vatterland vor erſchrecklichē Vberfall verwüſten vnd verderben / mit ewigem ruhmwürdigen mannlichen Thaten / erretten ſolten / R. A. zu Regēſpurg / de An. 1576. §. Fer[n]ers
34 haben wir bey dieſen] Non ſolum fines imperii † milite tuēdi, ſed propugnaculis muniēdi, R. A. de An. 1548. §. Vnd auff obbemeltes. Hinc rectè Ferdinandus Imperator pacē cū Turca nō aliter tutam putat, niſi fines imperii parato milite inſtruantur, R. A. de An. 1559. §. Wann aber.
35 Tantum de defenſionis Bello In offenſionis † Bello juſta cauſa eſt, rerū per vim ereptarū recuperatio, Covarr. *in relect. c. peccatum, p. 2. §. 9. nu* 4. [Exemplo Davidis contra Amalecitas civitatem Ziclag deprædantes 1 *Sam. c.* 30.] adde 2. *Reg. c. 2. & 1. Reg 13. v fin.* R. A. zu Wormbs / de An. 1521. §. Vnd als wir / ibi: auch das jenige ſo dem Reich entzogen / vnd lange Zeit in frembden Händen geweſen / widerumb zu erobern vñ zū Reich zu bringen / ꝛc. cui Imperatoris propoſito operā promptā ſtatus imperii obtulerunt. §. auch haben vns / ſeq. ibid. R. A. zu Speyer / de An. 1529. §. Weiter haben wir / ibi: Auch das widerumb erobert werde / ſo er etzliche Jahr her vnter ſeine Gewalt gebracht / Cacher. *in diſp. annex. deciſion. Pedemōtan. n. 19 & ſeq.* [Geil. 1 *de Pac publ. c 4. n.* 40.] Ex raptu Helenæ belli Trojani ſemina fluxerūt, decēnalis obſidio, urbisq; everſio, Virgil. *lib* 2. *Æneid.*
36 Similis eſt † eximētium ſe de facto, conditio. Qui n. ab imperio deficiunt, imperij hoſtes efficiuntur, *l 19 §. transfuga de captiv. & poſtlimin. reverſ. l. 14. ex quib cauſ. major.* Bart. *in l. hoſtes, n. 15. ff. de capti v. & poſtlim.* vid. quę dixi ſupra, *lib. 1. Claſſ. 2. c. 8 n 82. & ſeqq. & add. 2. Reg. 3. verſ. 4.* [ubi exemplum Regis Moabitarum a tributo Regis Iſraël ſe eximere conantis & id denegātis, ac propterea juſte oppugnati refertur. Hinc Archidiacon. *in c. juſtum eſt bellum, 23. q. 2.* inquit: Juſtè bellatur, cum ab eo qui eſt obnoxius, aliter, quàm viâ belli juſtitia haberi non poſſit, fac. *c. culpatur, c. noli exiſtimare d. conſil. 23 q 1*]

Juſta ēt ſunt offenſionis arme, † quæ adverſus 37
cōtumaces, qui ſe judicio ſubmittere nolunt, ac non niſi vi & armis contineri poſſunt, ſuſcipiuntur, D. Mentzer. *in Exegeſ. Auguſt. Confeſſ artic 56. fac. text.* R. A. zu Speyer. de An. 1529. §. Dergleichen ſoll der Articul / & de An. 1542. §. Vnd damit aber / exemplū proponitur, in R. A. de An 15[4]1. §. Wiewol wir nun cum ſeqq. [Innoc. *in c. olim de reſtit. ſpoliat.* Thoming. *conſil. 24. n. 33 34 q. 7 volum. 1.* Idq; non ſolū in ſumo Principe, ſed ēt in inferioribus, Regaliū capacibus, & ſuprema poſt Principē jura uſurpantib. locū habet in imperio receptū eſt, in qb. terminis reſpōdit Joh. Gœdd. nomine Facultatis Juridicę Marpurgenſ. An 1595. 2 *conſil Marpurg. 28. n. 202 & ſeqq* eoq; pertinēt tradita Geil. 1. *de Pac. publ. c 2 n 20 & ſeqq* Cardinal. Tuſch. *practic concl. 35. lit. B verb. Bellū, n. 1c.* addēs, qd ēt eo caſu, poſſint dari bona rebelliū in prædā capientiū, ex Franciſc. Aretin. *conſ 14. viſo diligenter, n. 7.* & dixi ſupra *c. 1 num. 21. huc Claſſe*] Tātò magis ſi ſubditi rebelles inſurgāt adverſus Magiſtratū, Covarr *in d. c. peccatum, n* 4. Sic David adverſus Sebam populum ad defectionem ſollicitantem juſte arma ſumpſit, 2. *Reg. c.* 22.

Ad contumaciam † ſeditioſorum & Rebel- 38
lium coërcitionem noviſſimis imperii cōſtitutionibus circulorum conſtituti ſunt Præſides & uni vel pluribus qui proximiores ſunt, dem nechſtgeſeſſenen Kreiß Obriſten cōmittitur executio, R. A. de Anno 1522. ſub tit. von Mandaten deß Cammergerichts / ꝛc. R. A. de Anno 1555. §. Vnd nach dem zu Erhaltung / *Ordin. Camer. part. 2. tit 9.* §. Vnd ob ſich [Et notabiliter *in Receſſ. Ratubon. de Anno* 1567 §. Als wir dann ferner / & §. So hetten wir / & ſeqq. recenſentur Exempla executionis Gothanæ, Grumbachianæ & complicum. Hoc tamen caſu ſumptus † in 39
executione Bannitorū à circulorum Ducib. factâ exactā contributione ſtatuum imperii eis reſtituēdi d. Receſſ §. Vnd dann nach befindunge / ꝛc. junct. §§. aliquot ſeqq. Tantò magis id locum habet

habet ſi Imperator imperii Principem requirat,
ad aſſiſtendum ſuis cognatis & amicis, ut in caſu
quodam, quo ad juſſum Cæſaris quidam impe-
rii Principes adſtiterunt Regi Poloniæ, reſpon-
dit Módeſt Piſt. *conſil 51.n.17.& ſeqq.vol 2.*]

40 Tertia † Belli offenſivi cauſa refertur eſſe illa
tæ iniuriæ vindicatio, *Num.31.in princ.vid.exemp.*
2.Sam 10.Covar *alleg.ſupra loco* [Et ita juſtè me-
ritoq; Jonathan Machabæorũ Princeps, adver-
ſus filios Jambri, propter fratris internecionem
& latrocinium, bellum ſuſcepit, & eos oppreſſit,
convertens gaudium eorum in triſtitiam, Cy-
tharam in lachrymas, Nuptias in luctum, vid.
Machab lib.1 cap 9 verſ 35.& ſeq.]Non enim fru-
41 ſtra † Magiſtratus gladium gerit, ſed ad vindictã,
Rom 13 quod tamen non obtinet in his, qui ſupe-
riorem recognoſcentes jure experiri, & per legi-
timos legum tramites calumniãtium iniquitates
expellere poſſunt. [Calderi.*conſ 95.n.3.* quem al-
legat Card. Tuſch.*pp.concl.37.n 2 lit.B.Tom 1* Si-
42 militer propter rem aliquam exigui momenti †
ne quidem à ſuperiore ſuſcipienda eſt expeditio
Bellica Currum onuſtum pellibus ovium, mer-
catori cuidam ademptũ fuiſſe cauſam belli Hel-
vetici, in quo fortiſſimus Heros Carolus Burgũ-
diæ Dux miſerè periit, refert Phil. Comin. *lib.7.*
Comment. Cum tamen Helvetii miſſis Legatis
culpam deprecati, ſatis amplas Carolo obtulerint
conditiones. Idem Comin. *d loc*]

43 Quarta † Belli offenſivi cauſa cenſetur legiti-
ma; ſi tranſitus innoxius, qui iure humanæ ſocie-
tatis debetur, denegetur: tunc enim deneganti
iuſtè bellum inferri poſſe, ſacrarum literarum ex-
emplis edocemur, *Num.21.* ubi filii Iſraël pugna-
runt adverſus Peon & Og Reges Amorrhæorum
propter denegatum innoxium tranſitum in ter-
ram ſibi à Deo promiſſam, Auguſtin. *in c.ult.23.*
q.2.1.Sam.15 v.2.& ſeq.exemplum extat 1.Machab
5.v.48 & ſeq [Joh.Lorin.*in Comment,Num.c* 10.
v.9 fol 325.]

44 In Imperio Romano † tranſitum deſiderans
debet prius requirere Duces Circulorum, & ido-
neè cavere de reſarciendo damno, quod per tranſitũ
fortè accidere poteſt, aliâs denegatur, R. A. zu
Augſpurg/de An.1559.§.Den zu begegnen/*junct*
45 §.*ſeq.* [Si verò Princeps vel Rex extraneus † in
imperio militem conſcribere velit, ipſum Impe-
ratorem deſuper requirere tenetur, iuxta conſtit
Imp.Ratisbon.de An.1576.§.Setzen/ordnen vnd
wöllen wir/dz hinfüro ein jeder frembder Poten-
tat/wer der ſey/ ſo im H. Reich Kriegsleute
werben laſſen wollẽ zuforderſt bey vns/als Rö-
miſchen Keyſer darumb anſuchen ſoll/ mit außz-
drücklicher Vermeldunge/ wie viel Kriegsleute
er beſtellẽ laſſen wolle/welche die Obriſten/Ritt-
meiſter/vnd Hauptleute ſeyn. Darneben dieſe Zu-
ſage thun/ daß ſolch Kriegsvolck wider vns/vnd
des H. Reichs Churfürſten/Fürſten vñ Stände
Vnterthanen vñ Schirmsverwandten nicht ge-
brauchet werden/auch in den An-Ab-vñ Durch-
zügen niemand beſchweren/ was ſie verbrauchen/
zahlen/kein Muſterplatz vnd Muſterunge/ rc.
iunct.§§.ſeq ibid. ubi etiã de modo, & form.præ-
ſtand. cautionis ab extraneis, aliisq; connexis.]

Similiter iuſta belli cauſa † cenſetur, ſi alimen- 46
ta neceſſaria tranſeuntibus denegentur, *Iudic.* 8.
v.4 & ſeq Qui enim alimenta iure humanæ ſo-
cietatis, refuſo tamen legitimo pretio, debita de-
negat, necare videtur, *l.necare, ff. de agnoſcend.&*
alend. liber.

Dominandi verò libido, † nocendi crudelitas 47
& ſimilia iure in bellis Gregorio monente, cul-
pantur *c 4.cauſ.23.q.1.* Principio rerum, fines im-
perii tueri, magis quàm proferre mos erat, Juſtin
lib.1.in pr. Confer Zaſ.*ad tit.de origin jur l 2.§ po-*
pulo, pag. 127. adde Oldend. *ad eand. l.2.§. eodem.*
[Cõfer Wilhelm Ferdin.ab Effern.*manual. Polit.*
lib.5 punct.1] Neſcit Pietatis iura regnandi libido.
Quamobrem laudandus non † eſt terror olim & 48
caput orbis Alexander M. qui gloriæ & imperii
libidine univerſum occupare contendebat orbẽ:
quod rectè eidem exprobrarunt Scythæ, dicẽtes:
ſi Dii habitum corporis tui aviditati animi parẽ
eſſe voluiſſent, orbis te non caperet, altera manu
Orientem, altera Occidentem cõtingeres, Curt.
lib 9. [In Carolo Burgundiæ Duce † culpatur, quod 49
cupidiſſimus fuerit gloriæ, eamq; fuiſſe præcipuã
cauſam, cur bella ſuſciperet: idq; ſpectaſſe inpri-
mis, ut ſicut priſci quidam Heroes, celebraretur,
ſed tamen tragico & nimis luctuoſo exitu, teſte
Philip Comin. *lib.7.Commentar.pag 575.& ſeqq.*
Hanc enim eſſe naturam eorum, qui dominatum
ſibi propoſitum habent, ut ambitioni modũ ſta-
tuere neſciant, ſcribit Joh. Sleidan. *lib.* 14. *Com-*
*ment.pag.m.*399. Quamvis negari nõ poſſit, quod
pleraq; imperia, † ut & Romanum, initium ha- 50
buerit, non tã à iuſtitia quàm violentia, Warem.
lib 1.de fœd. c.1.n.36. Unde Carneades de iuſtitia
diſputans Romanis obiicit: ſi iuſti eſſe velint, hoc
eſt ſi aliena reſtituãt, ad caſas eſſe redeundum, &

neceſſitate ac miſeriis iacendum, Lactant. *lib. 5.*
51 *c.17.* Nonne autem Auguſti † ab augendo dicti,
quod fines imperii feliciter augere debēt, Alciat.
ad l. taberna, de V. S. augere quidem debent, non
tam rapiendo aliena, quam recuperando amiſſa,
tuendo præſentia R. A. zu Augſpurg/ de Anno
1548. §. Als auch durch die Krenß: ibi, damit dem
H. Reich nichts entzogen / ſondern daſſelbige ſo
viel müglich bey ſeinen Anſchlägen/ Rechten vnd
Gerechtigkeiten erhalten werden / vel legitimo
modo nova occupando. [Confer Joh. Oldend.
52 *Claſſ.4 act.12. verſ. Ex quo loco.*] Infidelitas † & re-
ligionis diverſitas juſta non eſt cauſa, populum à
noſtra juriſdictione & imperio remotum aggre-
diendi, laté Covarr. *in d.c. peccatum, §.10 ubi re-
ſolvit contraria diſſent* Hieron. de Cævall. *in ſpec.
Comm. opin q.906 n 107 cum mult ſeq & nu 183.
& ſeq. & n.295. cum ſeq.* ubi propter infidelitatem
Indos rectè bello occupatos defendit. [Cardi-
nal. Tuſch *pp. concluſ.34. nu.33 lit B verb. Bellum,
ubi ex Calder. conſil. 95 num 3* tradit, pro fide &
in factis fidei, Papam indicere bellum. *Et concluſ.
36. num 2. ex eod. Calder.* ſcribit, quod tenentes
contrarium non diſtent ab hæreſi] Verum enim
53 verò in religionis negotio † nihil quidquam
valet mortalis hominis auctoritas, nec eſt opus
vi & iniuria, cum cogi nemo poſſit, invitus ut
credat. Cuiac. 16 *obſ. 3.* [Matth. de Afflict. *deciſ.
Neapolit.151. num 2. per c ſicut. de Iuda.* ingenuè fa-
tetur Jacob. Auguſt. Thuan. *in Epiſt. nuncupat.
operi hiſtor. præfixa*, Bellum non eſſe legitimum
modum tollendæ in Eccleſia ſciſſuræ, *vid cap quis
autem, diſtinct. 45. c. qui ſincera diſtinct. ead.* Clap-
mar *de arcan rer. publ. lib. 7. cap. 21.* Camerar. *Ho-
rar ſubciſiv. cent.1. cap 8*] Imò arma contra na-
turam huius rei ſunt, ideoque pro adſtruenda eâ
nihil conferre valebunt. Quod effici nequit per
54 vim, † id aggredi per vim, furioſum erit Religio-
nis ius hominib. cum hominib. ꝓpriè nō eſt: ita-
que nec læditur ius hominum ob diverſam reli-
gionē Unde ergo belli cauſa? Religio ius eſt in-
ter Deum & hominem, *l.2. de l. & l.* eleganter Al-
ber. Gentil *d. lib.1 c.9.* Petr Greg. *de Repub. lib.12.
c.4. n.11.* Quinimò de Eccleſia Novi Teſtamenti
55 ꝓdictum eſt olim, † ꝙ ſine cæde & ſanguine pro-
pagatura ſit doctrinam Evangelii, *Eſaia 11. v. 6.
& 9.* Dn. D. Meiſner. *in Sobr. Philoſoph ſect.2. q 4.
p.625.* Confer Keckerman. *lib.1. Polit. c ult* [Et
quia voluntarium militem elegit Chriſtus, *c. non
eſt 15 q.1.* Matth. de Affl. *deciſ.151. n.2.* confer eti-
am quæ noviſſimè de hac quæſtione ſcripſit Joh.
Weidenhagen, *de Rebuspub. Hanſeatic part.1 c.8*]

Nulla itaq; maior eſt Tyrannis, † quàm im- 56
perare velle conſcientiis, dicente Maxim. II Im-
per. Quæ enim impudentia velle jus dicere, ubi
nō eſt fundata iurisdictio, aut ſupra territorium,
arg. l. fin de jurisd. Conatus inanis irritus Gladio,
igne vel exilio nihil efficitur, hypocritæ inſtitu-
untur metu, & ſeminarium ſanguinis conditur
buſto, Waremund. ab Ehrenberg/ *lib.1. de fœde-
rib. c.2 n.15. vid. eund lib.2. de fœderib. c.1. n.63 &
ſeqq* [Quare notabiliter admodum conqueritur
Referens apud Gylman. *in ſymphorem part.1. tit.3
n.16. fol 166. inquiens:* Proh dolor, nullā huc usq;
ratione, † publica pax magis turbata fuit, quam 57
quod Magiſtratus ſubditis ſuis conſcientias cō-
ſtringere voluerunt. *Et in eod. vot. nu.37. fol.171.*
dicit: Coactionem ad fidem, quæ fit per externā
vim & pœnas corporales, Eccleſiam Chriſti ig-
norare, quæ tantùm habet gladium ſpiritus, &c.
add. Crani. *de Conſiſt. Religion. part 2 problem.1 p.
191. & ſeq & problem.3. p.211.* ubi notat Pietatis
aram armis inimicam. Et Principem poſſe cor-
pora de loco in locum transferre, non verò ani-
mum cogere: Imò citiùs poſſe efficere ligna la-
pidesq; vocem emittere, quàm cogere hominem
credere quæ non vult] Stephani † laudatiſſimi 58
Poloniæ Regis, æterna memoria digna vox, po-
ſteritate celebratur: *Nolle ſe conſcientiis dominari,
ſiquidem ſolus Deus, hac ſibi reſervavit. creare ali-
quid ex nihilo, noſſe futura, & dominari conſcientiis.*
Lipſii † monito in fide agendum ceu in fidibus, ſi 59
quid diſcrepat non ſtatim disrumpendum, ſed
paulatim ad concentum reducendum, *lib 4. Po-
litic c.4* Lactantii conſilio inducenda religio, nō
occidendo ſed monendo, non ſævitia ſed patien-
tia, non ſcelere ſed fide, quia longè diverſa ſunt,
carnificina & pietas, nec poteſt aut veritas cum
vi aut iuſtitia divina cum crudelitate ſubſiſtere,
lib.5. Inſtit. divin. cap. 2 [Contrarium cum aliis
noviſſime ſtatuit † Wilhelm. Ferdin. ab Efferen. in 60
*Manuali Politic. ſive de Ratione ſtatus, lib.2. punct.
9 per tot. & præſertim p.238*, ubi diſertè ſcribit non
dari iſtam libertatem conſcientiæ, ſed pro de-
fenſione Religionis & Eccleſiæ iuſtum bellum
decerni, ibidemq; opinatur, libertatem con-
ſcientiæ in effectu, nihil aliud eſſe, quam ipſum
atheiſmum, ſed malè prorſus, cum athei, de cō-
ſcientia non ſint multum ſolliciti, ſed in diem
viventes, conſcientiâ planè deſtituuntur. Add.
eund.

eund *lib. 5. punct. 1. & 2.* ubi quædam de Belli cauſis.]

Caput III.

De Belli avertendi et ſuſcipiendi conſiliis, & præſertim de Fœderibus.

SUMMARIA.

1. *Bella potiùs piè & prudenter avertenda, quàm juſtè ſuſcipienda. Non cæco aut temerario impetu ad arma prorumpẽdum. Martis alea ambigua, & eventus dubius.*

2. *Facilè bellum ſumitur, accerrimè deſinit, nec in ejusdem poteſtate initium & finis.*

3. *Belli effecta & calamitates. Omnium immanitatum Epitome, & calamitatum cunctarum farrago bellum dici meretur.*

4. *Bella plus impendii, quàm compendii; Plus in gerendo detrimenti, quàm in geſto emolumenti. Et nõ neceſſaria & injuſta infelices ſucceſſus tragicos exitus habent.*

5. *Conſilio prius omnia experienda, quàm armis decertandum. Pulcrius in otio vitam degere, quàm in tumultu libertatem amittere, ac periculum inire.*

6. *Nusquam minùs, quàm in bello rerum eventus intentioni reſpondent. Quid ſit ludius, quàm ſanguine tuorum tentare, quæ citra periculum comparare poſſis.*

7. *Honeſtius eſt unum civem ſervari, quàm mille hoſtes occidi. Auguſta Imper. Antonini vox. Dum in pace eſſe poſſumus, arma non induamus.*

8. *In multitudine populi dignitas Regis, & in paucitate plebis ignominia Principis.*

9. *Etiam in quovis juſtiſſimo bello multa enormia & abominanda miſcentur peccata.*

10. *Eveniente belli occaſione initio utendum verbis deindè herbis, tertiò lapidibus. Ubi nõ ſufficit virtutis ingenium, ibi valeat armorum præſidium.*

11. *Xerxes Græcis bellum illaturus, conſilium bellum ſuadentium infelici exitu ſecutus eſt. Perpenſo conſilio in bello vitando, vel ſuſcipiendo agendum eſt.*

12. *Quorum initium eſt ſine prudentia, finis ſolet eſſe cum pœnitentia.*

13. *Conſiliarius levi de cauſa Principi bellum ſuſcipiendum ſuadens aut bile abundat, aut conſcientiâ caret.*

14. *Bella avertuntur pacificationibus, & amicabilibus tractatibus.*

15. *Favore pacis in pacificationibus admittuntur etiam ea, quæ aliàs ſunt prohibita. Quicquid ſit propter bonum pacis, jure fieri cenſetur.*

16. *Belli avertendi quæ conſilia ſint optima?*

17. *Romana urbs amicitia fœderibus cum extraneis populis non mediocriter aucta. Nullus populus diu ſtare poteſt, ac florere, niſi finitimorum munitus ſit amicitiâ, & ſocietate.*

18. *Fœderum jura communem quaſi fœderatorum fortunam faciunt.*

19. *Quâ intentione fœdera gentium jure prodita?*

20. *Natura confœderationis quænam? Confœderati uno & mutuo quodam ſpiritu vivere dicuntur.*

21. *Præceptum tuendæ ſalutis adverſus hoſtium impetus.*

22. *Helvetiorum fœdus ad Galliæ ſalutem magnum momentum attulit.*

23. *Fœdera juſta ſunt licita. Habent auctorem ipſum Iehovam.*

24. *Iuſta & licita cenſentur fœdera, ſi fiant juris permiſſione, vel ſuperioris auctoritate.*

25. *Superiorem non recognoſcentes de rebus licitis & honeſtis fœdera percutiunt juris permiſſione.*

26. *Inferiores non niſi auctoritate ſuperioris.*

27. *Imperator aliàs ab omni diſpoſitione etiam juratâ, ipsâ juris proviſione exceptus cenſetur.*

28. *Limitantur prædicta.*

29. *Inferior adverſus ſummum Principem fœdera percutiens, præſertim cum hoſte ejus, crimen læſæ Majeſtatis committit.*

30. *Vaſallus contrahens fœdus cum hoſtibus Domini regulariter amittit feudum.*

31. 32. *Fœderum genera propriè duo. Et quænam?*

33. *In fœderibus non minus piè, quàm prudenter omnia agenda.*

34. *Fœdera percutiens fortunam ſuam in conſilio habeat, cum de aliena deliberat.*

35. *Optimum & firmiſſimum fœdus eſt, juſta & neceſſaria modeſtè agere. In fœderibus plerunq; alienorum erratorum pœna luenda.*

36. *Neutrarum partium duces ſequentes victoribus quaſi certiſſima præda cedunt. Neutralitatem ſectari periculoſum.*

37. *Neutraliter tali caſu quieſcens, eventum ſtultorum magiſtram expectans, cum conſiliis ſæpè & conſiliariis perit.*

38. *Mediâ habitantes domo ab inferioribus fumo necan-*

necantur, à ſuperioribus perminguntur. Sic & cives ab utraq; factione medii.

39. *Fœdera etiam pacis tempore rectè percutiuntur.*

40. *Fœdera quibus modis finiantur? morte alterutrius ex fœderatis.* 41. *Elapſo tempore præfinito.*

42. *Et finitâ fœderis causâ.*

43. *In diſſolutione fœderum cautè agendum. Et quæ perpendenda?*

44. *Ludovicus XI. Galliæ Rex artem dirimendi fœdera & ſocietates calluit, inq; ea re nulli pepercit ſumptui vel labori.*

45. 62. *Quæſtio de fœderibus cum Turca, vel alio infideli ineundis, proponitur. Rationes affirmantes. 1. Quod quiſq; ob tutelam corporis ſui fecit, jure feciſſe exiſtimatur. Ignoſcendum ei, qui qualitercunq; ſanguinem ſuum redimere ſatagit.*

46. 2. *Propriæ ſalutis defenſor in nullo peccare videtur. Magis Patriæ, quàm propriæ ſalutis ratio habenda.*

47. 3. *Nec jure divino, nec humano neceſſitati lex ferri poteſt.*

48 *Neceſſitas facit licitum, quod aliàs erat illicitum. Bona Eccleſiaſtica neceſſitate urgente, non habitâ privilegii ratione contribuunt. Et alienatio rerum Eccleſiaſticarum propter neceſſitatem permiſſa.*

49. *Neceſſitas ingens telum, nulli ſubjectum legi ipſa legem faciens. Neceſſitate urgente quod fit, culpabile non eſt.* 50. *Lex ſit honeſta, juſta, poſſibilis &c.*

51. *Neceſſitas præſupponit impoſſibile quiddam.*

52. *Propter neceſſitatem ea conceduntur, quæ ipſa quoq; natura negavit*

53. 4. *Hoſtes inſidiis & dolo fas eſt propulſare.*

54. 5. *Contrariorum eadem eſt ratio, quoad potentiam, & juris deciſionem. Quicquid fieri poteſt in uno contrariorum, cenſetur etiam permiſſum in altero. Idem operatur propoſitum in propoſito, quod operatur oppoſitum in oppoſito.*

55. 6. *Cujus finis bonus eſt, idipſum quoq; bonum eſſe cenſetur. Finis in omni actione inſpiciendus Ratio finalis anima cujusq; diſpoſitionis dicitur.*

56. 7. *Ex diſſenſione, & diviſione oritur regnorum deſolatio.*

57. *Per ſimultates & odia tractus in diverſas partes animus, hoſtium vires frangendæ.*

58. 8. *Dei actio noſtra eſt inſtitutio.*

59. 9. *Exempla piorum, qui cum gentilibus, & infidelibus fœdus & pacem inierunt.*

25. 60, 10. *Ius fœderum & belli pari paſſu ambulant.*

61. 11. *In bello juſto licitum eſt beſtiarum auxilio uti.*

63. *Contraria ſententia evidentioribus nititur rationibus, juris divini fundamentis, & exemplis.*

64. 1. *Impio non præbendum auxilium, nec amicitia jungenda cum fidelibus, propterea enim ira Dei & indignatio provocatur.*

6 . 71 *Firmiter cohærere & conjungi non poſſunt, quibus ſtudia, & vota diverſa ſunt. Franciſci Galliarum Regis fœdus cum Turcis percuſſum, Chriſtiano omninò indignum, dixit Carolus V. Imp.*

66. 2. *Fœdera & auxilia infidelium ſunt periculoſa.*

67. *Nulla participatio juſtitiæ cum iniquitate, nulla ſocietas lucis ad tenebras.*

68. *Aditus & ingreſſus Turcæ & infidelibus in terram fidelium non monſtrandus. Non alius in orbe terrarum potentior, nec rebus omnibus bellicis inſtructior Turcâ.*

69. *Triſtis eventus amicitiæ & fœderis cum infidelibus juncti.*

70. *Turcicum imperium unde potiſſimùm incrementum ſumpſerit?*

71 *Non niſi firma amicitia in periculis, & Neceſſitatibus conſtans perdurat. Firma amicitiæ fundamētum, eſt animorum, votorum, & religionis conjunctio.*

72. *Turcarum proprium eſt, nulli Chriſtiano niſi commodi ſui causâ, amicum eſſe. Fidem ſolâ utilitate & quæſtu metiuntur.*

73. 3. *Indecens, & nefas eſt Chriſtianos homines propter lites & controverſias civiles coram infideli judice litigare.*

74. 4. *Hujuſmodi fœdera in publico Viennenſi concilio damnata, & improbata ſunt.*

75. 5. *Victoria à ſolo Deo ſperanda, & petenda.*

76. 6. *Bella non minus piè, quàm fortiter gerenda, & ſuſcipienda. Bellum præcedere debent preces ardentes ad Deum.*

77. *Publicæ preces pro obtinenda victoria communi Imperatoris & Procerum imperii conſenſu introductæ.*

78. 7. *Fœdera juriſjurandi religione vetuſtiſſimo more & uſu firmanda ſunt.*

79 *Singularis modus olim fœdera inter Reges ſanciendi Fœdus arcanum mutuo cruore ſacratum.*

80. *Iuramentum fidelium eſt veri Dei invocatio, infidelium juramentum idolorum invocatio. Ex impio infidelium juramento bonus non eſt ſperandus effectus, aut exitus.*

81. 8. *Iohannes Elector Saxoniæ cum diſcrepantibus in religione fœdus inire noluit*

82. *Elegans Petr. Martyru diſtinctio inter fœdera, &c.*

83. *Reſpondetur ad dubitandi rationes. Ad.1. Legitima defenſio quæ? Non qualibet defenſio jure permiſſa eſt, ſed quæ fit cum moderamine juris.* 84. *Quod jus natura dicit in genere, hoc jus divinum cum diſtinctione fidelium & infidelium accipit.*

85. *Ad 2. Propriæ ſalutis defenſor cum moderamine ſe defendens in nullo peccat. In jure omnis exceſſus in defendendo punitur.*

86. *Ad 3. Neceſſitas facit licitum, quod aliàs erat illicitum, aliquando, non ſemper. Tolerare malum patientiæ eſt facere malitiæ.*

87. *Propter neceſſitatem delinquere non oportet.*

88. *In ceremonialibus neceſſitas à lege fuit exempta. Poſſumus hoc, quod lege permittente, vel non prohibente poſſ..mus.*

89 *Vrgente extremâ neceſſitate ad divinum auxilium recurrendum.*

90. *Ad 4. Etiam inſidijs & fraude hoſtis opprimendus. Quæ ſolertiam militarem denotat. Perfidia ne quidem adverſus hoſtes licita.*

91 *Ad 5 Argumentum à contrario non procedit, diversâ exiſtente utriuſq; cõtrarij ratione. Magiſtratus etiam infideli parendum ratione juriſdictionis, & ſuperioritatis.*

92. *Ad 6. Tùm demum bonum eſt id, cujus finis bonus eſt, ſi etiam media ad finem ducentia bona ſint. Finis & media ad finem ducentia debent eſſe homogenea, non heteregeneæ.*

93. *Ad 7. Quatenus hoſtium diſcordia ſeminanda?*

94. *Ad 8 Quæ à Deo geruntur non ſunt trahenda à nobis in exemplum, qui ſub ejus legibus conſtringimur.*

95. *Ad 9. Non exemplis, ſed legibus eſt pugnandum.*

96. *Macchabæorum omnia facta non juſtificantur. Macchabæi Romanorum præſidia, & auxilia quærentes in victoriis defecerunt, & ab hoſtibus ſuperati.* 97. *Nec Davidis facta omnia probanda.*

98. *David unctus fuit ad regnum à Samuele, ut defuncto demùm ſuccederet, non ut vivo imperium vitamq; eriperet. Sic hodiè vivo Imperatore eligitur Rex Romanorum.*

99. *Aſia graviter à Deo reprehenſus, & divinæ indignationis aculeo· propterea ſtatim ſenſit.*

100. *Ad 10. Cum infidelibus fœdus non ineundum adverſus Chriſtianos.*

101. *Ad 11. & ult. Fœdera infidelium prohibita à Deo, & improbata.*

BELLA cum potius † piè & prudenter avertẽda, quàm juſtè ſuſcipienda: Ideoq; juſtâ apparente belli causâ, non ſtatim cœco aut temerario impetu ad arma prorumpendum, ſed præmiſſis ad Deum precibus, prudenter prius expendendum, an expediat Reipub. claſſicum canere & hoſti fecialem mittere; An verò præſtet motos fluctus amicabiliter componere, quàm ſe Marti cujus alea ambigua, & eventus dubius committere. Facilè bellum † ſumitur, acerrimè deſinit, nec in ejuſdem poteſtate initium & finis, Confer Hyppolit. a Collib. *in princip* [Philipp. Cominæ. *lib*. 3. *Commentar. in princ.*] Bello vaſtantur omnia: ſqualent municipia, affliçtantur Coloniæ, agri quaſi ſenio confecti marcent: 1 2

-----Cum nullus aratro

Dignus honos, mœrent adductis arva colonis.

Convertuntur aratra † in arma, boves in equos, ſtimuli in lanceas, vomeres in ſagittas, tunicæ in loricas, ſimplicitas in malitiam, juſtitia in violentiam, nullumq; nefas exemplo caret, Anton. de Guevert. *in Horolog. Princip. l. 3. cap.* 14. *n.* 499. Et breviter omnium immanitatum epitome, & calamitatum cunctarum farrago bellum dici meretur, Morn. *de verit. relig cap.* 16. *fol.* 361. Hering. *de fidejuſſor cap.* 20 §. 21. *n* 5. [VVerdenhagen. *de Rebuspub Hanſeat. part.* 1. *cap.* 8. Geil. *de pignorat. obſerv.* 2. *num* 3. *Et* 2. *obſerv.* 23. *num.* 1. *Et obſerv.* 57. *n.* 3. *& ſeqq.* Et plures Belli calamitates deſcribit Propheta *Eſa. cap.* 13. *verſ.* 15. *& ſeq. & c.* 16. *verſ.* 10.] quod tam victoribus quàm victis non raro perniciosum eſt, ut de bello inter Athenienſes & Lacedæmonios geſto refert Hyppolit. à Collib. *in Conſiliar p.* 233. & experientiâ teſte plus habet impendii, † quàm compendij, plus in perficiendo & gerendo detrimenti, quàm in geſto emolumenti. [Bella enim non neceſſaria & injuſta, infelices ſucceſſus & tragicos exitus habent, Nevvmayer *de Neutralit.* & facit exemplum adductum ſup. à *cap præcedent. n.* 42. 49.] Quamobrem † conſilio omnia prius experiri quàm armis decertare decet, Terent. *in Eunuch. act.* 4. *ſcen* & melius eſt conſiliis & aſtu res externas moliri & arma procul habere, Tacit. *l. 2. annal.* pulcrisq; in otio vitam degere, quàm tumultu libertatem amittere, ac periculum inire, Dar. Phryg. *in lib. de exc. Troj.* [Meichſner. *deciſ.* 3 4 5

 Camer.

6 *Camer.:* 2.*num*.103.] Nuſquam enim minus † quam in bello rerum eventus intentioni reſpondent, 1. *Reg*. 20. *v*. 11 Thucyd. *lib*. 1 *Belli Peloponeſ.* Idque præcipuè in Chriſtiano Magiſtratu obtinet, qui alicuo tanquam ſuo ſanguine parcè uti debet, & nolle, homini non eſſe homine prodigè utendum, Senec. *Epiſt*. 89. [Quid n. ſtolidiùs, quàm quæ circa periculum, comparare poſſis, ſanguine tuorum tentare, & incerta pro certis amplecti malle, Aventin. *in hiſtor. fol* 148] Augu-
7 ſta eſt Imperatoris Antonini vox : † Honeſtius eſſe, unum civem ſervari, quam mille hoſtes occidi. Auguſtus Imperator ſæpè in ore habuiſſe fertur, ſibi non libere aureo hamo piſcari, & gentes nihil debellare multarum legionum periculo, refert Lanſ. *in Conſultat. Europ* 1 [Cum quibus congruit Marciani Imperatoris dictum: Dum in pace eſſe poſſumus, arma nō induamus, Gualth. *in Chronol. Eccleſiaſtico-politic. in vit. Marcian.*] Melius quippe eſt imperia augere hominum cōſervatione & adjectione, quam rerū acquiſitione, *l.* 7. §. 3 *ff. de bon. damnat.* [Siquidem in multi-
8 tudine populi † dignitas Regis, & in paucitate plebis ignominia Principis. *Proverb*. 14. *in fin. add. c*. 20. *verſ*. 38. Et eorum qui reguntur diminutio, Regni ſolet eſſe fluctuatio, Juſt. Mart. *reſol. ad q*. 138. De pacis ſtudio Regibus glorioſo, vid. quæ latè ſcripſit Chaſſanæ *in Catalog. glor. mund. part*. 5 *conſiderat*.; 6. Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib* 27 *tit* 3. *n* 1. *& ſeqq.* Sufficit unicum illud Salvatoris encomiū: Beati pacifici; quoniā filij Dei vocabuntur, *Matth*. 5. *v*. 9 Et expeditum
9 eſt † ēt in quovis juſtiſſimo bello, multa enormia & abominādà miſceri peccata. Hinc David, vir ſecundū cor Dei, Qui & Domini bella geſſiſſe dicitur, indignus a Deo fuit habitus ut Nomini ejus Sanctiſſimo Templum ædificaret, facto ad eū verbo ejus: Multū ſanguinē effudiſti & plurima bella bellaſti: non poteris ædificare Domum Nomini meo, tanto effuſo ſanguine in terram coram me, 1. *Paralipom. cap*. 23. *verſ*. 8] Idq; eleganter deſcribit hiſce verſic. Chriſtian. Poëta Prudentius in Concord. & Diſcord. Lugn.

Vnum opus egregium reſtat poſt bella labori,
O Proceres Regni, quod tandem Pacifer hæres
Belligeri: armata ſucceſſor inermis & aula
Inſtituit Salomon: quoniam Genitoris anheli,
Fumarat calido Regum de ſanguine dextra. &c.
p. m. 24.

10 Quare eveniētē belli occaſione, † initio utendū eſt verbis, hoc eſt, amicā tractatione, & compoſitione: deinde herbis, h. e. juris remedijs, ſi q̄ haberi poſſunt: Tertiò lapidib. hoc eſt armis. Ubi n. nō ſufficit virtutis ingeniū, ibi valeat armorū præſidiū Bald. *in c. olim*, *n*. 2 *x. de reſcript.* Hujus doctrinæ praxin videmus in Jephte, *Iudic*. 11. *v*. 12 *& mult. ſeqq.* [*Ioſ*. 22. *v* 12. *& ſeq. Luc*. 14. *v*. 31. *& ſeq.* Tunc utile ſolum eſt ad arma concurrere, cū locū apud Adverſariū juſtitia invenire nullū poteſt, Caſſiod. *lib*. 3 *varior. c*. 1. Sapienti n. & prudenti viro, omnia patienda ſunt, quoad ſpes ſibi aliqua relinquitur, jure potiùs diſceptandi quàm Belli gerendi aut tumultus excitandi, verba eſſe Carol. Magn. Imper. refert Aventin. *fol*. 201]

Xerxes Perſiæ Monarcha † potentiſſimus, 11
bellum illaturus Græcis, convocato quidē prudentum conſortio, deliberavit, conſultū ne id eſſet? Ad bellum pluribus ſuffragio euntibus pacē unice ſuaſit Artabanus, patruus Xerxis, cujus ſi ſecutus fuiſſet conſiliū, piſcatoriâ ſcaphâ vitam redimere coactus non fuiſſet, & tragicum hoc monumentum poſteritati relinquere : *In exiguo navigio ſedentem videre, quem paulo ante vix æquor omne capiebat: eumq; carere ſervorum miniſterio, cujus exercitus antea propter multitudinē terræ graves eſſe videbantur*, Juſtin. *lib*. 2. *Hiſtor.* Non itaq; ſatis eſt convocato, ſed etiam perpenſo conſilio, in bello vitando vel ſuſcipiendo agere. Solet n.
† quibus initium eſt ſine prudentia, finis eſſe cū pœnitentia, Auguſt. *Epiſt*. 82. Ernestus Cothman. 12
vol 4. *conſ*. 12 *n* 59.

Quicquid verò conſilij moderatione perficitur, non conſuevit Pœnitudinis rubore perfundi, Accurſ. *in gl. ad Nov*. 23 Rittersh. *in Commentar. Nov. part*. 10. *c* 1 *p*. 4. [Iniquitas omnia præcipitat, virtus autem lenta eſt omnium percunctatrix *text. in c. non in perpetuum* 24. *q*. 3. *gl. fin. ibid.* Geil. *de arreſt. c*. 1. *n*. 12.]

Neq; Conſiliarij † faciles ſint ad ſuadendum 13
bellum Principi, ne re ſiniſtrè cadente, & Principis indignationem & conſcientię vulnerationem ſentiant : Unde Conſiliarium, qui levi de cauſa Principi ſuſcipiendi belli auctor eſt, ut bile abundare, aut conſcientiâ carere, dixit Anton. de Guevara *in horolog. Princip. lib* 3 *c*. 4. *ſub n*. 499.

Avertuntur bella † pacificationibus, amicabilibus tractatibus, quando ſublato litium fomite diſſenſiones & æmulationes in herba adoleſcēte ſuffocantur, cujus rei praxin, vide **in R. A.** de An 1603. **als wir dañ vor den andern/** *cum aliquot* §§ *ſeqq. & paſſim in hiſtorijs*. Et tantus eſt pacis fa- 14

cis fa-

15 cis favor † ut in pactionibus & pacificationibus ejus conciliandæ cauſa, initis, admittantur etiã ea quæ aliàs ſunt prohibita, Cott. *in memorabi- lib. verb. Pax.* Cravett *conſil.* 490. *num.* 4. Roman. *conſil.* 132. *num* :6. Quicquid enim propter bonum pacis fit jure fieri cenſetur, Anton. Corſ. *in tractat. de privileg pacis, priv.* 60. Corn. *cõſ.* 185. *colum fin vol.* 3. ubi ex mente Thom. dicit omnia entia appetere naturaliter pacem & quietem, quem allegat Proſp. Farinac. *in practic. crimin. artic.* 14 *n* 11.

16 Optima † belli avertendi conſilia ſunt, quæ verſantur circa conjunctiones & amicitias potentum, in fœderibus ſalubriter feriendis. Fœdera namque ſunt arietes, quibus hoſtium conatus frangitur, conſilia callida & pravæ machinationes avertuntur, VVarem. ab Ehrenberg/ *de*

17 *Fœderib lib.* 1. *c.* 1 *num.* 42. Novimus † Romanam Urbem primâ origine, & deinde temporum ſucceſſu, amicitiæ fœderibus cum extraneis populis non mediocriter auctam, quod Cic. *in orat. pro Cornel. Balb. eleganter docet:* Id quod etiam ſacra teſtatur hiſtoria 1. *Machab c.* 8. *v.* 12. *& ſeqq*] Nihil enim aliud quàm pia & æterna pax in fœdere, *Zaſ.* 2. *conſil.* 1. *num.* 4. [Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig convent. lib.* 17. *tit.* 7. *num.* 1. Et nullius populi tantas eſſe vires, ut diu ſtare poſſit atq; florere, niſi finitimorum munitus ſit amicitiã & ſocietate, ut in conventu Smalcaldico Galliæ Regis Legatus monuit apud Sleidan. *Com-*

18 *mentar. lib.* 9.] Fœderum † jura communem quaſi fœderatorum fortunam faciunt, dum fœderatus fœderati injuriam propulſare tenetur, quantum poteſt, Bart. *in lib. non dubito de captiv. & poſtlim. reverſ* Innoc. *in c ſi vero, x. de ſentent. excomm.* Eâ namque intentione † fœdera gen-

19 tium jus prodidit omni ævo, ut amici armis hoſtes terrere & ſuos tueri poſſent, Conſ. *Nov. Leon.* 102. Petr. Greg 11. *de Rep. c.* 11. Nam confœdera-

20 tio † duorum, unum quaſi corpus conſtituit, quoad defenſionem & auxilia mutua, Hier. Gig. *in tractat de crim. læſ. Majeſtat ſub rubr de Rebell. q.* 21. *per tot. lib.* 3. Bald. 2. *conſil.* 29. Roſenthal. *de Feud c.* 10. *concl.* 20. *num.* 18. *innot. gl* Alberic. Gentil. *lib.* 3. *de jur. bell c.* 18. *p* 633. [Eaq; natura eſt fœderis, hoſtes alterius ut proprios perſequi, *l. non dubito ff. de captiv.* Bald. *in Rubr. de Treug. & pac num.* 4 Cardin. Mantic. *de tacit & ambig. convent. lib.* 17. *tit.* 7. *nu.* 3. Et dicitur adhærentia plurium qui ſunt ejuſdem velle ſeu voluntatis, Grammatic. *deciſ.* 65. *num.* 38. *& ſeq.* Cardin. Tuſch. *practic. concluſ.* 178. *lit. P. verb. Pacis capitula. Et lit C. concluſ.* 628. *numer.* 1. *Verb Confœderatio juxta illud* Salluſt. Idẽ velle & idem nolle, ea demùm firma amicitia eſt.] Et confœderati uno & mutuo quodam ſpiritu vivere videntur, Felin. *in rubr de Treug.*

Nullum itaq; tuendæ ſalutis † adverſus hoſtium impetus ferè majus præceptum, quàm aut potentiſſimum eſſe, aut cum potentiſſimis ſocietatem & amicitiam coire, ſive ejuſdem imperij, ſive plurium civitatum Principes bellis conflictentur, Bodin. 5 *de Repub. c.* 6. [Quantum Helveriorum fœdus † ad Galliæ ſalutem momentum attulerit, quodq; ingenti labore & ſumptu Ludovicus XI Galliæ Rex conciliarit, idq; inde lucri ſenſerit, ut oppreſſo Carolo Burgundo, nullus eſſet omnium Galliæ Principum, qui ſe ei opponeret, atteſtatur Philipp. Cominæ, *lib.* 7. *Commentar pag. m* 542. *& ſeq*] 21 22

Fœdera † juſta, quin licita ſint, dubium non eſt. Habent enim ipſum Jehovam auctorem, qui deleto per diluvium orbe, fœdus cum Noa & populo ſuo percuſſit, *Gen.* 9. *v.* 11. *Eſa.* 54. *v.* 9. 10. Abrahamũ Patriarcham conſtat in fœdere fuiſſe cum Amorrhæo fratre Eſcol & Aner, *Gen.* 26. *v.* 28. 29 30 31 inter Jacobum & Labanum fœdus extitit, *Gen.* 31. *v.* 44. Machabæos cum Romanis fœdere devinctos legimus, 1. *Machab c.* 12. quod ex ſimilibus ſexcentis alijs exemplis piorum apparet, [vid Cardinal. Tuſch *pp. concluſ* 631. *lit. C. verb. Confœderatio.*] 23

Juſta † & licita cenſentur fœdera, ſi fiant juris permiſſione, vel ſuperioris auctoritate, Bald. *in l* 1. *ff. quod cujusq; univerſit. nomin* Bart. *in l. ult. ff de Colleg illicit.* Juris permiſſione † omnes ſuperiorem non recognoſcentes, de rebus licitis & honeſtis fœdera feriunt, ſicut & bella movent; quia jus belli & fœderum pari paſſu ambulant, ut eſt communis Dd. & Politicorum traditio. 24 25

Inferiores autem † non niſi auctoritate ſuperioris fœdera percutiunt, & inde in quovis ſuperiorẽ recognoſcente in dubio fœdera & Ligæ præſumuntur illicitæ, *arg. l denunciamus, C de his qui ad Eccl. confug. l.* 1 *&* 2. *C. de ſ. dit. l. conventiculã, C. de Epiſc.* & poſt alios tradit Mart. *de juriſd. l.* 2. *cap.* 23. *num.* 8. Sunt enim inferiores & ſubditi in tutela & protectione ſuperioris, ideoq; non opus habent quærere aliorum auxilium, 26

quod

quod tenderet in contẽptũ & præjudiciũ Domini.[Hinc Proteſtantes Principes, in fœdere olim à Galliæ Rege ſollicitato, Cæſarem dixerunt eſſe excipiendũ, adverſus quẽ nihil ſibi faciendum eſſet, teſte Sleidan. *lib 9. Commentar. pag. m. 263.* Et notanter *lib* 10. *pag. m.* 288. Thuan. *lib* 2. Qui

27 & alias † ab omni diſpoſitione ẽt juratâ, ipsâ juris proviſione exceptus cenſetur, *per text. in c. veniẽtes, de jurament c.* 1. *§. fin de prohib feud alien. per Feder. & ibi Dd.* & præſertim Matth. de Afflict *n.* 33. Modeſtin Piſtor. *conſil.* 12. *n* 6. *& ſeqq vol.* 2. ubi id plurib. perſequitur & exẽplificat. Eoq; facit text in Landtrecht/lib. 2 art. 1. wo Fürſten vñ Herren zuſammen ſchwehren/ſie ſcheiden denn Keyſer vnd das Reich drauß/ ſo haben ſie wider das Reich gemißhãdelt/ ubi gl. addit: Darumb/ meldet er hie deß Reichs/ dann ein Keyſer oder König mag ſterben/ aber nicht das Reich/ vid. Arumæ. *de Comitijs, c.* 1. *n.* 27. Hujus tamen quandam declarationẽ videre licet apud Sleidan. *lib.* 17. *Cõmentar pag m* 522.]Hoc tamen notabiliter fallit, ẽt in inferiorib. ſi veriſimiliter timẽt offenſionẽ, nec ſuperioris ſemper copia haberi poſſit, tunc n. ſi meram defenſionem reſpiciant ejuſmodi ligæ & confœderationes, neq; conſpirationis ſpe-

28 ciem adverſus ſuperiorem admixtam † habent, tolerantur, ut tradit Bart. *in extravag. ad reprimẽdum in verb. occultè.* Raphaël. Cuman. *in l n.* 12. *ff. ad L. Iul. Majeſt.* Menoch. *conſil. n.* 12. *in fin.* quia rectius tale fœdus concordia, quàm conſpiratio dicitur. Roland. à Vall. *conſil.* 17. *n.* 31. *verſic. ulterius dicitur, lib.* 3. Cravett. *conſil.* 4. *nu* 1. 14. 16. 17. [Card. Mantic. *de tacit. & ambig. convention. lib.* 27. *tit.* 7. *n.* 7. *ubi allegat alios.*] vid. Mynſing. *cent.* 6. *obſer.* 2. *n.* 4 5 6. *ubi n.* 10. ita in judicio Cameræ, An. 1553. fœdus inter Epiſcopos, VVürtzburgenſem & Bambergenſem ac Civitatẽ Norimberg. adverſus Marchionem Albertum initium pro licito judicatum fuiſſe teſtatur, tametſi prædictus Marchio id ipſum fœdus tanquam illicitam cõſpirationem contra ſe factam in Camera graviter

29 impugnaſſet. Si verò inferior †, à ſummo Principe adverſus ſupremũ Principem fœdera percutiat, præſertim cum hoſte ejus, crimen læſæ Majeſtatis committit, *tex in Clement. paſtoralis, §. ſanè de re jud.* Bald *in l. liberti circa finem, C. de inoffic teſtam.* Decian. *in tractat. crimin. l.* 7. *c* 13 *nu.* 18 *& c.* 33. *n.* 13. Proſp. Farinac. *de crimin. læſæ Majeſt. q* 113. *inſpect.* 1. *n.* 32. ubi tamen in ſeqq. vid. limitationes, [adde Mantic. *d. tit.* 7. *nu* 8. Tuſch. *in allegat. concluſion.*]Et Vaſallus † contrahens fœdus cum 30 hoſtibus Domini, regulariter amittit feudũ per ea q̃ tradit Schrader. *de Feud. part.* 9. *ca.* 4. *nu.* 8. *& ſeqq.* Roſenth. *de Feud. c.* 10 *concl* 20. *n.* 18. Menoch. *conſ.* 102. *lib.* 1. Rol. à Vall. 3. *conſ.* 1. *n.* 80. *cum ſeqq.*

Fœderum genera † proprie duo ſunt. 1. Quod 31 æquis conditionibus conſtituebatur, & æquum appellabatur, quod ab utraque parte æqualitatem habebat, & ex his qui ita fœderati, unus altero ſuperior nõ erat, Liv. *l.* 4. *decad.* 4. de quo latius diſcurrit Menoch 1. *arbitrar. q.* 100 *nu.* 7. *& ſeqq.* [add. Tuſch. *pp. concluſ* 628. *n* 3. *& ſeqq. lit. C. verb. Confœderatio.*]

Secundum verò genus † erat, quando unus 32 ex fœderatis alterius Maieſtatem comiter conſervaret, quod adiiciebatur, alterum ſuperiorem eſſe, non ut intelligatur alterum non eſſe liberum, Proculus JC. *in l. non dubito §.* 1. *ff. de captiv. & poſtlim. reverſ.* De tertio fœderum genere, quod deditium appellatur, vide Menoch. *d. caſ.* 100. *num.* 23. Præterea in fœderibus † non 33 minus piè quàm prudenter omnia agẽda, & præcipuè cavẽdũ ne per ea offendatur divina iuſtitia;

------ *Nam numine læſo*
Iratoq; Deo nec proſunt pacta nec arces.

[Et illud. Virgil. 2. Æneid.

Heu nihil invitis fas quenquam fidere Divis.]

Deinde fœdera † percutiens, fortunam ſuam 34 in conſilio habeat, cum de aliena deliberat, Curt. *l.* 4. [Nec perperam aut temerè quibusvis ſe implicet fœderibus, cum nõ rarò fœderati incautè, alienorum errorum culpas & errores, luere cogantur. De VVolfgango Palatino Bipontino refertur, quod quamvis Auguſtanæ Confeſſioni cordicitus addictus fuerit, tamen fœdere Smalcaldico iungi recuſarit, Et interrogatus cur id renueret, reſponderit? *Optimum & firmiſſimũ fœdus eſſe,* † *juſta & neceſſaria modeſtè agere; talibus* 35 *enim Deum ipſum Cõfœderatũ exiſtere: Et in fœderibus plerumq; alienorum erratorum pœnas luendas eſſe ab agnato Principe Friderico Electore, graviſſimè monitum fuiſſe.* Refert Frideric. Baumann. *in tractat. quem inſcribit* Schleſiſch Landtman / pag. 57.]Nec in caducum parietem incliner, cuius iactura ipſum quoq; tactura ſit, Tacit. *de morib. German.* Uniones partium tandem inducũt, perniciosas confuſiones totius Corporis Item: Fœdera & coniunctiones mẽbrorũ ſunt diſiunctiones totius. [Multo enim ad propriam ruinam fœdera cum aliis traxiſſe, conſtat.]

Sed

Sed felices colat & vicinos, qui non mediocri valent potentia, ac in proximo habitant. Lipſ. *l 4. Polit. c 9. juxta illud Germanorum:*

Es iſt beſſer ein Nachbar an der Wand/
Als ein groſſer Freund vber Land.

De vicinorum commoditate & incommoditate vide quæ tradit Waremund ab Ehrenberg/ *de Fœderib. cap 2. num. 127. in fin.* Geil. 2. *obſ. 69. n. 20.* Martyr. *in l 1 reg. c. 21. in pr.*

36 Inſtantibus belli † motibus inter vicinos tutius eſt aliquando cum alterutra parte coniungi quàm cum neutra. Qui enim neutrarum partium duces ſequuntur, victoribus quaſi certiſſima præda cedunt, per ea quæ tradit Lipſ. 4. *Polit. c 9. p mihi* 101. Ideoq; neutralitatem ſectari pericu-
37 loſum apparet. Mediam † enim in huiusmodi rebus qui monſtrat viam, nullam monſtrat in quam pedem figere liceat, Liv. *l 32.* Et ſi quis vult neutraliter tali caſu quieſcere, & ab armis abſtinere, eventum ſtultorum magiſtrum expectās cum conſiliis ſæpè & conſiliariis perit, Warem. ab Ehrenberg *de fœderib l. 1 c. 2. n. 21.* Sicut igitur
38 in media habitātes domo, † ab inferioribus inhabitantibus fumo necantur, à ſuperioribus perminguntur, *l. pen. Cod de injur.* Sic etiam cives medios ab utraq; factione, perditos, partim quod nō tuliſſent opem alterutris, partim invidiâ quod hactenus fuiſſent incolumes teſtatur Thucydid.
39 *l. 3.* Fœdera etiam † pacis tempore rectè percutiuntur, quia proſperæ fortunæ non eſt nimis fidendum, quæ cum maximè ſplendet, frangitur, juxta illud Germanorum:

Glück vnd Glaß/
Wie bald bricht das.

Item:

Wann Glück am meiſten bricht herfür/
So helt das Vnglück vor der Thür.

[Fœdera multis modis finiuntur, vel morte alte-
40 rius † ex fœderatis perindè ut ſocietas, *l. actione, § morte. ff pro ſoc. § ſolvitur inſt. de ſociet.* Ruin. *conſil.* 107. *n. 8. verſ. nec obſtat lib. 5.* Item elapſo tempore
41 præfinito, † tacitè non cenſentur renovatæ confœderationes; quia ſolenniter, tum ſcriptis, tum ſtipulationibus fieri ſolent, ut probatur *De pac. conſtant. §. in cauſis Appellationum*, Bart *in item quæritur, §. qui impleto, ff. locat. & conduct* Johan. Oldendorp. *Claſſ 4. action. 9. verſic. Hinc collige ſe-*
42 *quentia.* Præterea *finitâ fœderis causâ*, † finiri quoque ſolet fœdus, & ideò ſi fuit facta *ꝓpter bellum, ſolvitur per pacem*, Bald. *in l actione, § renunciare in fin. ff. pro ſoc* Cravett *conſ. 807. nu 6 in fin & nu. 7.* Card. Mant. *de tacit & ambig. convent. lib. 27. tit. 7 n. 35.* Et ſocietates quæ inter imperandi avidos & libertatis tenaces, non ſponte coëunt, ſæpè jam didici, tantisper durare, quamdiu eas coniungit neceſſitas, inquit Dionyſ. Halicarn *l. 6 antiq Roman.* In diſſolutione tamen fœderum cautè agēdum, † & perdendum an ea aſtu adverſarii & 43
ſui commodi causâ procuretur & num expediat rebus ita ſtantibus, fœdus diſſolvi. Siquidem ut prudenter, prudentiſſimus Eques Phil. Comin. monet: Quoties illi, qui fœdere conjuncti ſunt, ſeceſſionem faciunt, & ſe diſſipari patiuntur, dubitari amplius non debet, quin paulatim omnes cladem aliquam accipiant, eiusque rei plurima extare documenta & pertinere tam ad Principes quàm civitates, *lib. 2 Comment. pag mihi 360.* ubi notat, Ludovicum XI. Galliæ Regem, † artem 44
dirimendi fœdera atque ſocietates calluiſſe, inq; ea re nulli pepercitſe ſumptui, vel labori, modò perficeret, quod vellet. Fœderatis utrinq; hoſtibus, quid agendum, Confer eund. Comin. *d. lib. 2. Comment p. m.* 382. Et quid de fœderatis diverſo tempore, vid. Cardin. Mantic *de tacit & ambig. convent. lib. 27. tit. 7 num. 32.* ubi quod tunc, priùs fœderatus præferendus, & tanquam in perſonali obligatione regula locum habeat: qui prior tempore potior iure.] Plura de Fœderibus vid apud Waremund. ab Ehrenberg & alios allegatos auctores. [Cardin. Tuſch Mant. Farinac. Menoch. Alberic. Gentil. *de jur. Bell. lib 3 c. 18. & ſeqq.* Hering. *de Fidejuſſ cap. 10. n. 278 & ſeq junct num.* 303. ubi remiſſivè Forſtner. *in not. Polit. ad Cornel. Tacit. lib 1. pag. m* 42. ubi notabilia quædam de Fœderum *fragilitate* & quod in iis *plerumq; ſuum quisq; commodum* ſpectet.] Sequentem tamen quæſtionem publicè aliquando à me propoſitam ſubnectere volui.

QUÆSTIO.

AN PRINCEPS VEL MAGISTRAtus Chriſtianus, ſi ab alio Chriſtiano iniquè bello & crudeli perſecutione tam religionis, quàm regionis prematur, & ſe aliter tueri non poteſt, poſſit cum Turca vel alio infideli fœdus inire & ab eo auxilium adverſus alium Chriſtianum Magiſtratum perſequentem petere?

Huius quæſtionis affirmativa primâ fronte videtur eſſe verior, propter rationes ſequentes.

1. Deſumitur ex principio juris Naturalis. Jure
45 enim naturali æquum † eſt, ut quod quisque ob
tutelam corporis ſui fecerit jure feciſſe exiſtime-
tur, *l. ut vim, 3. de juſt. & jur. l. ſcientia, §. quod cum
aliter, & l. ſi quis fumo, §. 1 ff. ad L. Aquil. cum ſimi-
lib.* Nam ignoſcendum eſt ei, qui qualitercunq;
ſanguinem ſuum redimere ſatagit, *l. 1. in fin ff de
bon. eorum qui ant. ſentent. mort. ſibi conſciverunt.*
Ergo & Magiſtratui Chriſtiano erit ignoſcen-
dum, ſi ſuum & patriæ ſanguinem, religionis &
regionis everſionem, quocunq; modo, avertere
conetur.

2. Propriæ ſalutis defenſor † in nullo peccare
46 videtur, *text. in l. 3 Cod. ad L. Cornel de Sicar.* Ergo
neque Magiſtratus ſi ſui & patriæ defendendæ
cauſa, infidelis Turcæ ope utatur, in aliquo pec-
care videbitur, cum magis patriæ quàm propriæ
ſalutis ratio habenda ſit.

3. Ratio pro affirmativa deſumi poteſt, à vi
47 & efficacia Neceſſitatis; † Nam neque jure di-
vino neque humano neceſſitati lex ferri poteſt.
[per tradita Tiraquell. *de retract. lignag §. 26. gloſſ.
1. num. 19. & ſeqq.* ubi id multis more ſuo proſe-
quitur Hieron. de Cævall. *in ſpec. opinion. com-
mun. quæſt 906 num. 50 & ſeqq.* Geil. *1. obſerv. 102
num. 6. 7. 8.* Cravett *conſil. 1. progener. num. 8. &
ſeqq.* Weſenbec. *conſil. 40. num 28.*] De jure di-
vino occidere aliquem fas non eſt. Si tamen a-
liquis in neceſſitate conſtitutus cum moderami-
ne inculpatæ tutelæ aggreſſorem interficiat, in
legem divinam incidere non putatur. Sic vide-
mus Davidem famis neceſſitate ductum come-
diſſe panes propoſitionis, quos niſi ſacerdotibus
comedere fas erat, *1. Sam. 21. v. 6.* [*Marc 2. v. 25.*
ubi ipſe Salvator id recenſet & approbat.] Pari-
ter in ſacris legimus, Judæos quibus belligerare
non licebat die Sabbati, eâdem die bella geſſiſſe,
ut ſe defenderent, *1. Machab. c. 2. verſ. 41.* De jure
48 humano communis eſt traditio, † neceſſitatem
facere licitum, quod aliàs erat illicitum, *arg. c. ſi
nulla cauſ. 23. q. 8. & antea allegati textus juris ci-
vilis.* Sic licet ſpeciali legis proviſione bona Ec-
cleſiaſtica ab exactionibus & tributis defendan-
tur, *l. 22. cum ſimilib. Cod. de SS. Eccleſ.* Neceſſitate
tamen urgente non habitâ privilegii ratione
contribuunt, R. A. de Anno 1542. §. Vnd zu die-
ſem Chriſtlichen Werck/ ſollen auch alle Stifft/
Klöſter/ Capittel/ ꝛc. Imò non ſolùm contributio
ſed & alienatio rerum Eccleſiaſticarum propter
Neceſſitatem permiſſa, *l. ſancimus, 21. Cod. de SS.
Eccleſ.* Sic Aſa Judæ Rex donaria templi aliena-
vit ad opprimendum hoſtem, *1. Reg 15. v. 18.* Huc
pertinent rationes & axiomata Dd quæ de Ne-
ceſſitate adducuntur, quod Neceſſitas † ſit in- 49
gens telum, nulli ſubiectum legi, ipſa legem fa-
ciens, *c. remiſſionem, verſ. ſed notandum cauſ. 1. q. 1.
c. ſicut, c. quando de conſecrat. diſtinct* 1. Ideoq; q̄
Neceſſitate urgente fit, culpabile non eſt, *cap. ad
limina cauſ. 30. q. 1.* Cuius rationem † inquirit & 50
reddit Thomas de Aquin. & ex eo Hieronym. de
Cævall. *in ſpecul. commun. opin quæſt. 906. num. 53.*
Quia lex debet eſſe de poſſibili, *c. erit autem, di-
ſtinct. 4.* ubi dicitur. Erit autem lex honeſta, ju-
ſta, poſſibilis, &c. Neceſſitas verò præſupponit
† impoſſibile quoddam, & ideò ſemper habet 51
diſpenſationem annexam, propter quam non
ſubditur legi, maximè quando tractamus de pe-
riculo vitæ vitando, & patriæ ſalute conſervan-
da. Hoc autem caſu illud dicitur impoſſibile,
quod ſine interitu Reipub. vitæ periculo fieri nō
poteſt, *l. nepos proculo, ff. de V. S. l. avus, ff. de jur. dot.*
Cum verò impoſſibile ſit impoſſibilitate juris,
patriam deſerere, vitam ſuam, ſuorumque peri-
culo & crudelitati hoſtis exponere. Ideò ne ad
hoc cogatur Magiſtratus, licitum erit cum infi-
deli fœdus ferire, quod extra neceſſitatis caſum
eſſet illicitum. Nam propter Neceſſitatem † ea 52
conceduntur, quæ ipſa quodammodo Natura
negavit, per ea quæ notat Zaſ. *in Paratit. ff. de
Comm. divid.*

4. Ratio pro affirmativa deſumi poteſt à Ma-
jori: Si hoſtes inſidiis † & dolo fas eſt propul- 53
ſare, *cap. utinam cauſ 22. quæſt. 2. cap. Dominus, cauſ
25. quæſt. 2. l. nec intereſt, ff. de captiv. & poſtlim. re-
verſ. l. 1. § 3 ff de dol.* multò magis ad tutelā patriæ
& pro evitanda diſſipatione, auxilium implorare
ab infideli, vel Turca non erit prohibitum.

5. Argumentum deſumitur à contrariis, † 54
quia contrariorum eadem eſt ratio, tam quoad
potentiam, quàm juris deciſionem, ita ut quic-
quid fieri poteſt in uno contrariorum, cenſetur
etiam permiſſum in altero, *argum. l. etſi contra in
fin ff de vulgarib. & pupillar. ſubſt.* ut idem opere-
tur propoſitum in propoſito, quod operatur op-
poſitum in oppoſito, *l. fin § fin. de legat. 3.* Zaſ. *ad
rubr. ff de acquir. poſſeſſ.* Jam verò fideles, in bello
juſto, infideles juvare poſſunt, *cap. Julianus cauſ.
11. quæſt. 3.* ubi ita ſcribit Ambroſ. Julianus Impe-
rator, quamvis eſſet Apoſtata, habuit tamen ſub
ſe Chriſtianos milites, quibus cum dicebat, pro-
ducite

ducite aciem pro defenſione Reipub. obediebant ei, *cap. quid culpatur, §. ordo cauſ.* 23 *q* 1.

55 6. Argumentum deſumitur à Fine: † Cuius finis bonus eſt, idipſum quoq; bonum eſſe cenſetur; quia Finis in omni actione, cuius cauſa aliquid intendimus, quo ſe dirigat, inſpici debet, Decian. 3. *conſil.* 4. *num* 32 Menoch. *conſil.* 1 *nu.* 31. [Alexand. Raudens. *reſp.* 1. *num.* 25. *vol.* 2. Forſter. *conſil. Marpurg.* 8. *n.* 5. *vol* 1. Coler. *de proceſſ. Executiv. part.* 4. *cap.* 1. *n.* 98.] Unde ratio finalis anima cuiusque diſpoſitionis dicitur, Geil. 1. *obſerv.* 10. *num.* 6. Jam verò finis huius fœderis bonus eſt, videlicet iniuriæ propulſatio & defenſio patriæ. Ergo.

56 7. Ab effectu; † quia ex tali coniunctione bonus oritur effectus, videlicet diſſenſiones & diviſiones infidelium, & conſequenter eorum regnorum deſolatio, *Aur. Bull. Carol. IV. in proœm.* Hinc illud Politicorum Præceptum: nullum eſſe ſalubrius remedium † hoſtium opprimendorum, quàm ſi ſimultates & odia inter hoſtes ſerantur, & tractis in diverſas partes animis, hoſtium vires frangantur, qua de re per diſcurſum agit Bodin. *de Repub. lib.* 5. *c.* 4. *pag. m.* 880. *& ſeqq.*

57

58 8. Argumentum ab exemplo Jehovæ † deſumitur. Jehovæ enim actio noſtra eſt inſtitutio, qui in ulciſcendis Judæorum peccatis gentibus uſus eſt, ut ſunt exempla, 2. *Reg.* 25. 1. *Machab.* 5. Hinc apud Prophetam, Jehova inquit, virga furoris mei Aſſur: ipſe autem non cognovit, *c. remittuntur cauſ.* 23. *q* 5.

59 9. Argumentum ab exemplo piorum. † Abraham fœdus pepigit cum Amorreo & Eſcol gentilibus, eosq; ſecum in bellum duxit, *Gen.* 14 Judas Machabæus & Jonathas frater, in pacem ſuſceperunt Nabutheum Gentilem, 1. *Machab.* 5. *v.* 25. & cum Romanis pacem ac fœdus inierunt, *Machab.* 8 *cap.* Sed adhuc magis ad rem facit exemplum Davidis, qui tamen vir fuit ſecundum cor Dei, is timens ne in manus Saulus incideret, ad Achis Regem Palæſtinorum, idololatram confugit, & non ſolùm cum eodem fœdus percuſſit, ſed voluit etiam eodem exigente arma ſumere contra Saul regem Iſraël, 1 *Sam.* 27. *&* 29. Quo caſu niſi Achis conſilium mutaſſet propter metum defectionis, David utiq; cum eo adverſus populum Dei pugnaſſet, ad quod ſe obtulit. Neq; enim dicendum Davidem forſan promiſſionem hanc feciſſe fraude quadam proditoria, ut eo melius Achis Rex oppugnari poſſet, cum fidem ne quidem hoſti datam proditoriè violare fas ſit.

Similiter Aſſa Judæ Rex cum Benhadab, Rege Syriæ idololatra fœdus percuſſit & ab eo auxilium petiit adverſus Baaſſam Regem Iſraëlis ejuſdem legis & religionis, 1. *Reg. c.* 15. *Sunt & alia paſſim exempla,* 2. *Reg.* 16. *& c.* 17.

10. Et ultimò hæc facit ratio: † Jus Fœderum & belli pari paſſu ambulant, ut eſt Politicorum communis traditio, Confer Waremund. ab Ehrenberg *lib.* 2. *de Fœderib. c.* 1 *num.* 57. & ibi allegat Engelbrecht. *de jurisd. imp. concl.* 66. *lit.* 2. *in notat.* Jam verò propter juſtas & graviſſimas cauſas, Chriſtianus Magiſtratus, adverſus alium Chriſtianum bellum gerere poteſt, ut eſt in confeſſo & ex quotidiano uſu apparet, præcipuè ſi ad defenſionem tendat. Ergò & fœdus inire poteſt, cum non minus fœderibus, quàm armis hoſtium conatus reprimatur, & ſæpiſſimè bella averrantur fœderum conjunctione, quando videlicet hoſti formidoloſa eſt fœderatorum potentia. Unde vulgò fertur, das eine Schwerd hält das ander in der Scheide. Nec poteſt ratio adduci, quod videlicet immane ſit Chriſtianum ſanguinem infidelium manu profundere; quia immanius eſt, ſi id à Chriſtianis ipſis in mutua viſcera ſævientibus fiat, quàm ab infidelibus. [Addi denique 11. & hæc poſt ratio quam adfert Guilielm. Ameſi. *de Caſib. Conſcient. lib.* 5. *c.* 33. §. 19. Quod videlicet, † licitum ſit in bello juſto, uti auxilio beſtiarum, ut Elephantorum, equorum, &c. ſic etiam licitum erit uti auxilio hominum beſtialium, exemplo Abrahæ, qui arma ſua coniunxit cum Regis Sodomorum, *Gen* 14.]

60

61

Hæ ſunt rationes & fundamenta, † quæ pro affirmativa adduci poſſunt, quæ ſatis ſunt prægnantes, & propter quas præclari Nominis JCti & Politici, eam defendendam ſuſceperunt, & pro ea conſulendo reſpondit Oldrad. *conſ.* 71. & tenet Panormitan. *in c quod ſuper, x. de voto,* eosq; ſecutus Bocer. *in tract. de Bello & Duell. cap.* 6 *n.* 16 Elias Schrader. *in delineat jur. Bellic. concluſ.* 4. *in Notat.* Decian. 3 *conſ* 20. 62

Contraria verò ſententia evidentioribus nititur rationibus, † & juris divini fundamentis, & exemplis, ex quibus apparet, talia fœdera Deo maximoperè diſplicuiſſe, & graviter talium fœderum ſectatores à Deo increpatos & punitos fuiſſe, in eamque ſententiam non poſtremi 63

Nominis JCti, Politici & Theologi, inclinant Luther Hutter. *in tract. de fœderib* Petr. Martyr. 1 *Reg* Zepper. *lib. 4. de legib Moſaic. c. 6.* [Frideric. Bauman. *in tractat. qui inſcribitur* der Schleſiſche Landtman *pag* 59.] Cacher. *in peculiari, quã de hac quæſtione conſcripſit, diſputatione, quæ annexa eſt Deciſionib. Pedemontan. per tot.* Frider. Schenck. a Tautenberg *in c. un. in pr tit. hic finitur lex*, Bodin. *lib 5 de Repub. cap. 5. pag. mihi* 901. Anton. Coler. *de jure Imper. German. concluſ.* 77 Alberic. Gentil. *lib 3 de jur. bell. cap.* 9. Dn. D. Huun. *de pact. cap. 2. quæſt.* 4.

Huius ſententiæ fundamentum deſumi po-
64 teſt à prohibitione, *Exod. 23. verſ. 33. Num. 33. v. 55. & paſſim, Exod 34. verſ. 15.* & indignatione divina, propter eiusmodi coniunctiones cum infidelibus [Hinc Propheta ad Regem Joſaphat: Impio, inquit, præbes auxilium, & iis qui oderunt Deum, amicitia iungeris, ac propterea iram Dei ſuper te provocas, 2. *Chron. 19 verſ. 2 item 2. v 36 & ſeq*] Cum Aſſa Judæ Rex à Baëſa Rege Iſraël invaderetur, & idcircò urgente Neceſſitate auxilia quæſiit apud Benhadab Regem Syriæ, reprehenſus fuit eo nomine graviter ab Hanani Propheta, 2. *Chronic. 16.* quod Jehovæ Deo ſuo innixus non fuerit. Et Jehovæ apud Eſaiam comminatio eſt; Væ illis, qui magis fidunt Brachio humano, quàm divino, *Eſa. 30. v. 1. & cap. 31 verſ. 1.* Neque enim arandum eſt ſimul cum Aſino & Bove, *Deuter. 22. v. 10.* quod Concilium Hiſpalenſe, cui Iſiodorus interfuit ita explicat, homines diverſæ profeſſionis in eodem
65 officio non ſociabis. Nec enim firmiter † cohærere & coniungi poſſunt, quibus & ſtudia & vota diverſa ſunt *cap. in nova cauſ. 16 q. 3.* Dens putridus & pes laſſus qui ſperat ſuper infideli in tempore anguſtiæ, *Proverb 25. v. 19.* Similiter reprehenditur Achas Rex Judæ, quod cum Tiglath Phalaſſar Rege Aſſyriæ contra Regem Syriæ & Iſraëlis fœdus inierit, & dicitur propterea ad iram provocaſſe Jehovam Deum patrum ſuorum, 2. *Reg 16 v. 7. Chron. 28. v. 16. & 19.* Reprehenditur Oſea Rex Iſraël, quando cum Soo Rege Ægyptiæ fœdus percuſſit, 2. *Reg. 17.* Unde Amaziæ Regi Judæ diſſuadet Propheta, ne cum Iſraëlitis aliter Deum colentibus ſeſe coniungat, ex hac ratione, quod Dominus ideò non ſit cum ipſis, 2. *Chron. 20. v 35* & punitur *v. ult.* Carolus V. Imperat. Franciſci Galliarum Regis fœdus cũ Turca percuſſum Chriſtiano omninò indignum dicit, R. A. de An. 1544. § So achten wir, *cum §. ſeq.* ubi etiam propterea non minus quàm ipſe Turca pro communi Chriſtianorum hoſte habetur. [Confer Sleidan. *Comment. lib. 14. in fin pag. 415. & lib. 15 pag. 436. & 441.*]

2. Fœdera † & auxilia infidelium ſunt peri 66
culoſa, 1. Propter periculum perverſionis & ſeductionis; quia ſcriptum eſt, cum perverſo perverteris, *Pſalm. 17.* & tangens picem facilè maculatur, *Eccleſiaſt. c. 13.* Et Jehova prohibens fœdera & amicitias infidelium populo ſuo, hanc rationem reddit, ne fortè faciat peccare te in me,
Exod 34 verſic. 15. 2. Propter † Scandalum & 67
offendiculum tam in fide, quàm in vita & moribus, *d. c. 34. v. 12. in fin.* Nulla ſiquidem participatio iuſtitiæ cum iniquitate, nulla ſocietas lucis ad tenebras, 2. *Corinth* 6. Et pravorum converſationes corrumpunt bonos mores. 3. Fœ-
dera & auxilia infidelium ſunt periculoſa, † pro- 68
pter metum invaſionis & occupationem fideliũ; quia per huiusmodi auxilia aditus & ingreſſus pateret Turcæ & infidelibus in terram fidelium, & præſentiſſima occaſio perſcrutandi & atterendi vires, quibus cognitis & attritis, dubium non eſt, quin ſuæ potius utilitati, laudi & gloriæ, quã Chriſtianorum conſulerent. [Confer Thom. Companell. *in diſcurſ. de Monarch. Hiſpan. cap. 19. pag. mihi 84 & ſeq.*] Imò ſi accideret clade aliqua diminui vel profligari ac debilitari eius Chriſtiani exercitum, qui Turcæ & alterius cuiusdam potentis infidelis militem accerſivit, quã facilè Turca copiis copias addere, & ita hac occaſione terram fidelium occupare poſſet. [Non enim alius in orbe terrarum potentior, nec rebus omnibus bellicis inſtructior eo, per ea quæ refert Johan. Sleidan. *Commentar. lib. 14 p. 400. in princ.* Companell. *d. loc.*] Hunc ipſum exitum
† comminatur Jehova populo ſuo, ſi amicitias 69
iuncturi ſint cum infidelibus, dum inquit: Dominus Deus veſter non delebit eos, ſed erunt vobis in foveam, & laqueum, ac offendiculum in latere veſtro, & ſudes in oculis veſtris, donec vos auferant, citoq; diſperdant de terra hac optima, quam dedi vobis, *Ioſ. 23. v. 12 & ſeqq* [Et Prophet. Obadia ſeu Abdia, *in c. unic. prophetia, v. 7.* inquit, uſque ad terminum eiicient te omnes viri fœderis tui, fallent & ſuperabunt te omnes viri pacis tuæ: qui comedunt tecum ponent inſidias ſubter te. Plura exempla ex ſacris vid. apud Frideric. Bauman. *in ſupra alleg. tract.*

Schle-

Schleſiſcher Landmann/*p.59.& ſeqq*]Idem etiã Chriſtiano Principi verendum, quando ſuo opere, induſtriâ & conſilio in Chriſtianorum Provincias & perniciem immittat Exempla ſi per-
70 quiramus, † primo ſtatim limine ſe offert, Turcarum imperium indè potiſſimum incrementũ ſumpſiſſe, quod diſſidentibus de Orientis imperio, Græcorum Principibus, Turcæ mercede acceſſiti afflictas Chriſtianorum opes penitùs attriverint. Eadem occaſione Gothos & Longobardos Italiam, Francos Galliam, Anglo-Saxones Britanniam, Scotos fuſis Pictis ac Britannis eam regionem, quæ nunc Scotia dicitur occupaſſe, teſtis eſt Bodin. *lib. 5. de Repub. cap. 5. mihi* 901 [vid. Johan. Sleidan. *Commentar. lib.* 20. *pag.*622. in Anglorum ad Scotos ſcripto dehor-
71 tatorio.] 4 Fœdera † & auxilia Turcæ & infidelium ſunt periculoſa, propter metum deſertionis. Veriſimile enim eſt, ut premente hoſtium vi & periculo fugæ latebras quærant, & Chriſtianos in neceſſitatibus derelinquant, quam etiam rationem perpendit Bodin *alleg. loc.* Non enim niſi firma amicitia, in periculo & Neceſſitatibus conſtans perdurat. Firma autem infidelium non eſt ſperanda amicitia, cum fundamento nitatur ſatis infirmo, ſimulato & ſuſpecto. Firmæ amicitiæ fundamentum, eſt animorum, votorum & religionis coniunctio. Firmiter cohærere non poſſunt, quibus & ſtudia & vota diverſa ſunt, *c. in nova cauſ.16 q.7.* Vota autem Turcarum infidelium non poſſunt eſſe eadem cum fidelibus. Nam Turca infenſiſſimus Chriſtiani nominis hoſtis, & Chriſtiani ſanguinis hirudo dicitur, in R. A. de An. 1532. §. Derhalben Churfürſten/ ibi: Weil die gemeine Chriſtenheit keinen gehäſſigern vnd blutdurſtigern Feind hat als den Türcken. Qui n. indeſinenter ſitit Chriſtianum ſanguinẽ ut facit Turca, R. A. de An. 1541. in pr ibi: Mit vnerſättlicher Begierde / vnmenſchlicher Tyranney/ vñ erbärmlichẽ Wütẽ/ in dz Chriſtliche Blut vnauffhörlich ſäbet / ꝛc. quomodo is ſincerè & firmiter cum ſuo periculo defendet Chriſtianũ
72 ſanguinẽ [Hinc Auctor *ſecretiſſ. inſtruction. concl* 13. prudenter monet: *Turcarũ proprium eſſe † nulli Chriſtiano, niſi commodi ſui cauſa, amicũ eſſe. Nullũ hactenus, ſi omnes annales evolvas, bello juviſſe, quẽ nõ in miſerandã adegerit ſervitutem; quia fidem ſola utilitate & quæſtu metitur.*] Accedit ẽt hæc conſideratio, quod Turca cũ ſit elatæ frontis, R. A. de Anno 24. Norlberg § Nach dem aber/ p. 285. nõ facilè ſit permiſſurus ut ſuus exercitus Chriſtiano Duci ſubſit. Si autem proprium Ducem belli habeat, facilè fieri poſſet, ut in contraria ſcindantur ſtudia, & inteſtinis digladientur motibus, & ſeminatis diſcordijs Turcico exercitui occaſione ſit opprimendi Chriſtianos. Vel etiam ſi victoriâ potiantur, ſibi & victoriæ laudem & potiorem prædæ partem attribuet.

3. Fundamentum deſumi † poteſt ex Epiſtol. 73
Pauli 1. *ad Corinth.* 6. ratione ſumpta à minori ad majus, Si enim Paulus indecens & nefas eſſe putavit, Chriſtianos homines, propter lites & controverſias civiles, coram infideli judice litigare, & potius voluit injurias tolerare, quàm id committere, quantò magis nefas erit, exortâ diſſenſione inter Chriſtianos, ad infidelium fœdera confugere, & auxilia adverſus fideles quærere.

4. Facit, quod hujuſmodi fœdera † in publi- 74
co Viennenſi concilio damnata & improbata ſint.

5. Per talia fœdera † obſcuratur laus & glo- 75
ria Dei. Victoria enim à ſolo Deo ſperanda & petenda, ut præter divinarũ literarũ oracula, [*Proverb.* 21. *v fin. Eſa c.* 41. *verſ.* 4. ubi Jehova victoriã Abrahæ, quam à quatuor Regibus obtinuit, ſibi adſcribit] eſt text. in R. A. de Anno 1542 §. Vnd dieweil dañ aller Sieg allein von dem Allmächtigen Gott verliehen wird. Infideles victoriæ laudem neq; à vero Deo petunt, neq; eidem ſed ſuis idolis acceptam ferunt. Itaq; gloria victoriæ ſoli Deo debita transfertur ad Idola.

6. Facit, quod bella non minus piè † quã for- 76
titer gerenda & ſuſcipienda *text in antea dicto Receſſ. de An* 1542 §. Vñ dieweil nũ dieſer Anſchlag/ ibi: zu Schützung vnſer aller Freyheit/ Leib vnd Güter/ nothwendig vnd Chriſtlich fürgenom̃en. Hiè autẽ cũ infideliũ auxilio adverſus fideles bellum geri non poteſt, per rationes ſupra allatas. Accedit ꝙ bellum præcedere debent preces ardentes ad Deũ, ut nõ ſolũ divinis edocemur oraculis, ſed ẽt ita cautũ & piè conſtitutũ videmus, *in d Receſſ de An.*1542. § Vnd wiewol / *circ. fin.* Qua ẽt occaſione ad cõmunẽ divini auxilij implorationẽ, cõmuni Imperatoris & Procerũ im-
perij conſenſu introductũ legimus, † ut quotidiè 77
Cãpana hora 12. pulſaretur, quo populus Dei ad preces ꝓ victoria obtinẽda fundẽdas unanimiter commoneretur, *dict Receſſ de An.*1542 *d* §. Vnd dieweil dann aller Sieg. [Eorum autem preces, qui cum impijs fœdus coëunt, in caſu neceſſitatis, Deus audire recuſat, *Eſa. c.* 57. *v.* 13.]

 7. Facit,

78 7. Facit, quod fœdera † jurisjurandi religio-
ne vetuſtiſſimo more & uſu, firmanda ſint, 1.
*Sam.cap.23.nu.*18. ubi dicitur, pepigerunt ambo
fœdus coram Jehova, hoc eſt, ut interpretatur
Waremund *l.2 de fœderib.c.1.n.*117. teſtem invo-
carunt Deum, vel cõtraxerunt fœdus in nomine
Domini, & ita apud Græcos apud Romanos a-
liosq; fœdera percuti multis & pulcris adductis
exemplis probat VVaremund. *d.loc.* [Singularem
79 modum refert, † Cornel. Tacit. *lib* 12 *annal.*
Mos, inquit, eſt Regibus, quoties in ſocietatem
coëant, implicare dexteras, pollicesque inter ſe
vincire, nodoq; perſtringere. Mox ubi ſanguis in
artus extremos ſe effuderit, levi ictu cruorẽ eli-
ciunt, atque invicem lambunt. Id fœdus arca-
num habetur, quaſi mutuo cruore ſacratum.]

Si verò fidelis ab infideli exigat juramentum,
hic non per verum ſed fictitios Deos jurabit,
quod neque ſine impietate exigi, neque recipi,
multo minus fiducia in id poni poteſt. Juramen-
80 tum fidelium † eſt veri Dei invocatio, infideliũ
juramentum, idolorum invocatio. Quomodo
ergò ex juramento infidelium & Fidelium firmũ
obligationis ſperandum vinculum ab utraque
parte obligatorium cùm illorum vinculum fal-
ſo nitatur fundamento. Qui ergo huic innititur,
ſimilis eſt ſtulto, qui ædificat domum ſuam ſu-
per arenam, quæ à quovis venti turbine facilè
concidit, ut inquit Chriſtus, *Matth.7.v.*27. Ar-
bor mala non fert bonos fructus. Quis enim uvas
de ſpinis aut ficus de tribulis colligit, *ibid.v.*16.
Ergò nec ex impio infidelium juramento bonus
ſperandus erit effectus aut exitus.

18 8. Et ultimò huc referri poteſt exemplum †
pientiſſimi & Magnanimi Herois Johannis Ele-
ctoris Saxoniæ, qui cum de fœdere Smalcaldico
Francofurti cum Helvetijs ineundo tractaretur,
per Legatos reſpondit Anno 1531. Non ſe qui-
dem latere, quanti ſit ipſorum conjunctio, pro-
pter vires atque potentiam, non tamen ſibi lice-
re fœdus inire cũ illis propter religionis diſcre-
pantiam, ne triſtis inde ſequatur exitus, quod iis
accidiſſe ſcriptura teſtatur, qui tuendi ſui cauſa,
cujuſque modi præſidijs uſi fuiſſent, referente
Sleidan. *lib.8.p.m.*215.

82 Et hæ ſunt rationes † quæ pro negativa fa-
ciunt ſententia. Antequam autem ad reſolutio-
nem contrariorum progrediar, diſtinctiónem
pulcram, quam tradit Petr. Martyr, *in Comment.*
*ad libr. Reg cap.*15. cumq; ſecutus Zepper, *lib.4. de*
*legib. Forenſib.c.*6, præmittam: videlicet inter fœ-
dera, quæ habent communes expeditiones, &
auxilia mutua, & hæc propter rationes ſupra re-
latas, non ſunt permittenda, quia ex iſta exerci-
tuum commixtione, ſemper aliquid mali ac im-
pietatis affricatur populo Dei, dum impij ſua
idola invocant, laudem victoriæ illis adſcribunt,
per illa jurant, quibus rebus Deus vehementer
offenditur. Et inter fœdera, quæ ſunt de non of-
fendendo, de finibus tuendis, de commercijs &
rebus neceſſarijs ad vitam vel importandis, vel
exportandis; hoc caſu juxta Apoſtoli monitum
cum omnibus quantum in nobis, pacem colere
debemus, & tale fuit fœdus Jacobi cum Labano
multorumq; Regum Imperatorum Chriſtiano-
rum. Tale eſt fœdus Polonorum cum Scythijs,
quos Tartaros vocant hodie. Hoc fœdus jus na-
turale, quod inter omnes homines cognationem
quandam finxit, introduxit, *l.3 ff de inſtit. cum in-*
ter ſit hominis beneficio hominem affici, l. ſervus. ff. de
ſerv. exportand.

Ad 1. dubitandi rationem reſpondetur, defen-
ſionem omni jure permiſſam eſſe, ſed legiti-
mam. † Legitima autem defenſio non eſt quæ 83
fit modo & medijs illegitimis, lege divinâ mo-
rali prohibitis. Lege autem divina prohibita eſt
conjunctio infidelium ad mutua auxilia, *Exod.*
23 *Num.*33. *cum ſimilib.* Neq; quælibet jure per-
miſſa eſt defenſio, ſed quæ fit cum moderamine
juris, *Dd in oppoſ. l. ut vim ff. de juſt. & jur.* Geil. *lib.*
1. *de pac publ. cap* 16. *num.*4. Cujac. 5. *obſervat* 18.
Deinde ſalvo aliorum judicio † videtur mihi 84
ad argumentum illud reſponderi poſſe hoc mo-
do: Jure quidem naturæ primævo inſpecto in
theſi, licere etiam infidelium auxilio uti ad de-
fenſionem; quia illud jus cognationem quan-
dam inter omnes homines conſtituit; neque
differentiam agnoſcit fidelium & infidelium,
dict. l.3. de juſtit. & jur. Sed poſtquam malitia cœ-
pit increſcere, malitioſi homines ab iſto naturæ
fœdere receſſerunt, dum auctorem ejus Deum
verum, & ejus juſſa ſpreverunt. Ideoque Deus
populum ſuum ſeparavit, & ſeparatum eſſe vo-
luit ab infidelium amicitijs & fœderibus. Quod
itaque jus naturæ dicit in genere, hoc jus divi-
num cum diſtinctione fidelium & infidelium, &
ideò hoc ipſum magis attendendum.

Ad 2. eadem eſt reſponſio. † videlicet propriæ 85
ſaluris defenſorem in nullo peccare, ſi cum mo-
deramine ſe defendat. Juſtum autem defenſionis
moderа-

modetamen, non eſt fœdus infidelium inire ad defenſionem, ut ſacris edocemur literis. Unde etiam in jure omnis exceſſus in defendendo punitur, per ea quæ tradit Geil. *ante alleg. loc.* Boer. *deciſ.* 68. *numer.* 7. Bertazol. *conſil. criminal.* 1 *num.* 40. Covarruv. *in Clement. ſi furioſus, p.* 3. *§. unic. n.* 3. Clar. *in § homicidium, nu.* 34. Cothm 3. *conſ.* 43.

86 Ad 3. reſpondetur. Neceſſitatem † facere licitum, quod aliàs erat illicitum, aliquando, non ſemper. Non utique eo caſu, quo in ſpecie prohibitum, & quo diſpenſatio propter neceſſitatem majora habet incommoda & pericula. Eo enim caſu potius toleranda mala, quàm contra expreſſam Dei prohibitionem facienda. Tolerare malum patientiæ eſt, facere malitiæ. Ideoque ſæpè pati debemus mala, ne faciamus peccatum, *cap. quod ſacris, ext. quod met. cauſ. cap ſicut cum tribus ſeqq. cauſ.* 32. *quæſt.* 4. [Et per
87 regulam tenendum † propter neceſſitatem, delinquere non oportere, Andr. Geil. 1. *obſerv.* 102. *num.* 13. Saul ſtultitiam ſuam excuſans coràm Samuele dixit: Neceſſitate compulſus obtuli holocauſtum Domino: quam tamen excuſationem non acceptavit Samuel reſpondens: Stultè egiſti nec cuſtodijſti mandata Domini Dei tui, ideoq; & ipſe & poſteritas rejecta fuit, 1. *Sam. cap.* 13 *v* 12. *& ſeqq.*] Neque ſtringit quod propter neceſſitatem homicidium commiſſum excuſetur; quia illud jure divino ſpecialiter non eſt prohibitum, ſicut prohibita ſunt fœdera infidelium. Lex de non comedendis panibus propoſitionis ceremonialis fuit, non moralis. [In
88 ceremonialib. † autē neceſſitas à lege fuit exempta per notat. D. Oſiand. *in gloſ.* Idque ex præcepto Sabbathi patet.] à quo ipſe Chriſtus in Novo Teſtamento, caſum Neceſſitatem a lege iſta exemit & diſpenſavit. Sed noſtro caſu fœdera infidelium nuſquam diſpenſationem annexam habuiſſe legimus. Neque impoſſibile dici poteſt, abſtinere à fœderibus infidelium, & non ab ijs, ſed à vero Deo auxilium quærere. Imò impoſſibile eſt impoſſibilitate juris contra legem divinam, fœdera infidelium quærere. Poſſumus enim hoc, quod lege permittente vel non prohibente poſſumus. Urgente extremo neceſſita-
89 tis telo † ad divinum auxilium recurrendum, cui nō eſt difficile paucis vel multis hoſtem ſternere, 1. *Samuel.* 14. *verſ.* 6. [Dominus, inquit Propheta, brachium noſtrum eſto manè, & ſalus noſtra in tempore tribulationis, *Eſai. c.* 33, *verſ.* 2.]

4. Ratio non eſt magni ponderis. Nam neque jure divino neque humano prohibemur † 90
inſidijs & fraude hoſtem opprimere, quæ fraus dolus bonus in jure appellatur, & ſolertiam militarem denotat, *l.* 1. *§.* 3. *ff. de loco.* Tali ſolertia & fraude uſus Abraham, *Geneſ.* 14. *verſ.* 15. Joſua, *Ioſ.* 8. *verſ.* 4. *& ſeq. & aly, Iudic.* 20. *verſ.* 29. 2. *Reg.* 7. *verſ* 6 [*Iudith. cap.* 10. 11. 12. 13. *lib. Iudith.*] Dolus autem malus, hoc eſt, perfidia ne quidem adverſus hoſtes licita, per ea quæ tradit Hotom. *illuſtr. q* 7.

Ad 5. reſpondetur, argumentum † à contra- 91
rio non procedere, quando diverſa eſt utriuſque contrarij ratio. [Everhard. *in loc. legal. lib. loc. à contrar, num.* 8. *& ſeqq.* Alexand. *conſil.* 111. *num.* 13. *lib* 7. Card. Tuſch *pp. concl.* 1013. *lit. C. verb. Contrariorum eadem diſciplina.*] Atqui non reperitur prohibitum in ſacris, quod ſubditi fideles non poſſint aut debeant infidelem juvare Magiſtratum, in quo caſu loquitur *alleg. c. Iulianus.* Imò jubentur Magiſtratui etiam infideli parere, ratione juriſdictionis & ſuperioritatis, *Roman.* 13. 1. *Petr.* 2. ita reſpondet Cacheran. *in diſput. hujus quæſtionis, num.* 22. Alberic. Gentil. *de jur. bell. lib.* 3. *c.* 19.

Ad 6. reſpondetur, † Tum demum bonum 92
eſſe id, cujus finis bonus eſt, ſi etiam media ad finem ducentia bona ſint. Finis & media ad finem ducentia debent eſſe homogenea non heterogenea. Non enim facienda mala, ut eveniant bona, *Roman.* 13. Imò ne minora mala facienda, ut evitentur majora, *c.* 1. *&* 2. *diſtinct.* 14. ubi reprehenditur factum Lothi filias proſtituere volentis, ut hoſpites à Deo miſſos, ſalvos cuſtodiret.

Similis ad argumentum 7. reſponſio, † quod 93
ex Politicorum traditione adfertur, ita intelligendum, ut quidem hoſtium diſcordias ſeminemus, non tamen cum noſtro incommodo & periculo, & contra DEI prohibitionem. Hic autem modus plenus eſt triſtiſſimi & periculoſiſſimi eventus ut ſupra probatum.

Ad 8. reſpondet Petr. Martyr. *in libr.* 1. *Reg. c.* 15. *§. ſi reprehenditur.* Deum † uſum fuiſſe opera infi- 94
delium jure abſolutæ poteſtatis. Ideò quæ à Deo geruntur non ſunt trahenda à nobis in exemplum, qui ſub ejus legibus conſtringimur. Sic licuit Deo Hebræis mandare, ut aliena ſecum auferent, ex Ægypto ſolventes, Nemini autem noſtrûm liceret ſervo ſuo idem mandare. Petiit

item

item ut Abraham filium ſuum mactaret : quod
nos à quopiam mortalium non poſſemus re-
quirere. Deinde Deus non periclitatur ut im-
piorum vitijs contaminetur : nobis autem illud
eſt timendum.

95 Ad 9 reſpondetur, 1. Non exemplis, † ſed le-
gibus eſt pugnandum, *l. 13. Cod. de ſentent. & in-
terlocut. omn. judic. 2. ad 1. exempl. reſp.* Non deeſſe,
inter quos etiam Lutherus, qui negant eos con-
fœderatos Abrahami fuiſſe impios & profanos,
aut à religione Patriarcharum alienos. [Eoq́ue
etiam inclinat David Pare. *in Commentar. ad d.
c. 14 verſ.* 15. Idq́; inde colligit, quod aliâs tantâ
hoſpitalitate & amicitiâ iſti fœderati Abrahamũ
non coluiſſent.] 2. Non loquuntur illa exempla
in terminis noſtris, quia fœdera illa non fuerunt
adverſus fideles.

96 Ad 2. exemplum, † reſp. Alberic. Gentil. *ſupra
alleg. loco.* Machabæos hominum quidem ore
laudatos, teſtimonium tamen Dei non tuliſſe,
quo ipſorum omnia facta juſtificentur. Deinde
hoc exemplum extra terminos noſtri caſus eſt,
non enim adverſus fideles, ſed infideles Macha-
bæi Romanorum auxilium petierant. [Præterea
notatur, Macchabæos, quàm primum Romano-
rum præſidia & auxilia quæſierint, in victorijs
defeciſſe & ab hoſtibus ſuperatos fuiſſe, 1. *Ma-
chab* 9. *verſ.* 6. Conrad. Heresb. *de Princ. lib. edu-
cat. lib.* 1. *cap.* 5. ubi dicit: Judas Machabæus, ubi
aliena præſidia & Romanas Confœderationes
captare cœpit, mox concidit.] Ad 3. exemplum
97 † variè reſpondent, Alberic. Gentil. dicit Davi-
dem, aut malè pugnaturum fuiſſe contra Regem
ſuum & gentem ſuam & hereditatem Domini:
aut non pugnaturum fuiſſe omninò. Sanè Prin-
cipes Philiſtæorum per ſuſpicionem infidelita-
tis Davidem amoverunt ab exercitu ſuo, & vel
ita per iſtos Principes conſuluit David Deus, ne
quid à pietate ac juſtitia remotum faceret. Quò
inclinat D. Oſiander *in Notis ad cap. 29. lib. 1. Sa-
muel.* Quis enim facta Davidis omnia probet,
cædem Uriæ, adulterium Berſabæ, cenſum po-
puli. Toſſan. *in Notis ad d. cap.* 29. dicit Davidem
ſimulaſſe, & ſimulato animo auxilium obtuliſſe
Achi Regi, quod tamen vix admittendum. Ni-
colaus Lira, in interpretatione illius cap. putat
Davidem, hac oblatâ occaſione, voluiſſe uti au-
xilio Philiſtinorum, pro occupando regno divi-
nitus ſibi collato. Verùm hanc interpretationem
rejicit Cacheranus *in dict. diſputat. num.* 27 quia
ſi hunc animum habuiſſet David, utique com-
modius & ſecurius potuiſſet Saulem occupare,
quem in ſpelunca Dominus in manus ejus tra-
diderat, 1. *Samuel.* 24. Et quamvis David unctus
fuit ad regnum à Samuele, † 1. *Samuel.* 16. ita ta- 98
men jura regni in ipſum tranſlata fuerunt, ut
defuncto demum ſuccederet, non ut vivo impe-
rium vitamq́; eriperet, & ita cenſet Mariana *lib.
1. de reg. inſtitut. cap.* 6. Sic hodiè vivo Imperatore
ſolet eligi Rex Romanorum, non ut vivo Im-
peratori vitam & regnum eripiat, ſed ut mortuo
ſuccedat vel abſente vices ejus gerat, utq́; certũ
ſit imperium de futuro ſucceſſore, ut ſuo loco
diximus.

De ultimo exemplo † Aſæ, Judæ Regis, dictũ 99
fuit in prima decidendi ratione, illud videlicet
diſplicuiſſe Domino, graviterq́; Aſam reprehen-
ſum, divinæ indignationis aculeos propter-
ea ſtatim ſenſiſſe. Et dicit Petr. Martyr. *ſupra
alleg. loc.* in hoc facto Aſam ter peccaſſe 1. quod
fiduciam ſuam nõ in Deo, ſed humano brachio
collocarit. 2. Quod hoſtes populi Dei accerſi-
verit in terram fidelium. 3. quod expoliarit
Dei veri templum, ut munus ex ejus ornamentis
ad Regem Syriæ mitteret. Alia exempla quæ in
contrarium adduci poſſunt, vel ſunt impertinen-
tia ad ſtatum noſtræ quæſtionis, vel improbata
in ſacris literis.

Ad 10. reſpondetur, † eſſe Fallaciam partium. 100
Deindè plus eſſe in concluſione quã fuit in præ-
miſſis. Nam cõcedi poteſt hæc propoſitio, quod
adverſus quos bellum geri, adverſus eos etiam
fœdus iniri poſſit. Non tamen inde infertur, er-
gò etiam cum infidelibus fœdus iniri poteſt, ad-
verſus Chriſtianos. Hactenus itaq; procedit ar-
gumentum, ut ſicut bellum Chriſtianus ex juſta
cauſa, adverſus alium Chriſtianum gerere po-
teſt, ita etiam fœdus inire, non tamen cum infi- 101
delibus. [Ad ultimum & 11. reſpondetur, † quod
in ſacris literis nullibi prohibitum ſit in juſto
bello uti auxilio beſtiarum: Fœdera autem infi-
delium prohibita à Deo & improbata ex addu-
ctis pro hac ſententia conſtat. Deindè ex uſu be-
ſtiarum nullum timendum ſcandalum, nullus
perverſionis, invaſionis aut ſimilis metus,
qui tamen ex infidelium fœderibus
accidere poteſt.]

* * *

CAPUT

CAPUT. IV.

DE BELLI SUSCIPIENDI CONſilio, & quæ præcedere bellum debent.

SUMMARIA.

1. *Non minus piè bella ſuſcipienda, quàm avertenda, Belli cauſa meritoria, hoc eſt, peccata amovenda. Bene & competenter univerſa geruntur ſi principium fiat decens, & amabile Deo.*

2. *David, Aſſa, Ioſaphat, Judas Maccabæus nunquam bellum moverunt, cumq; hoſte conflixerunt, niſi conſulto Deo, & præmiſſis ardentibus precibus.*

3. *Romani bella non niſi ſummâ religionis veneratione decreverunt. Fridericus I. Imper. iturus ad bellum ſemper ſpiritualibus armis præmunivit animam.*

3. *Bella implorato divini Numinis auxilio, magno conſilio, & prudentiâ ſuſcipienda.*

5. *Apparatus bellicus fortiter & prudenter inſtaurandus.*

6. *Pecunia rerum gerendarum, & inprimis belli nervus præcipuus. Pecunia quæ numerari poteſt, bello non ſufficit.*

7. *Vectigalia ſunt ſubſi lia belli, & ornamenta pacis. Nec quies gentium ſine armis, neq; arma ſine ſtipendiis, nec hæc ſine tributis eſſe poſſunt.*

8. *Hodiè noviſſimis imperii moribus contributiones & collectæ Imperatoris auctoritate, & Procerum ſuffragio indicuntur.*

9. *Pecunia arma facit utilia, ferroq; in bello validior. Deficiente iſto nervo fruſtrà Princeps de bello cogitat.*

10. *Colligenda pecunia in tempore, ut haberi poſſit in promptu. Non minor habenda ratio commeatus remeatusq;, ſine quibus temerè, & cum periculo bellum ſuſcipitur.*

11. *Colligendus exercitus non tàm numeroſæ multitudinis quàm præclaræ fortitudinis. Qualis Alexandri Magni fuit exercitus.*

12. *Duces rerum bellicarum ſint periti, numero non ita multi.*

13. *Non minor victus & cibariorum, quàm armorum habenda ratio. Sine ferro vincitur cui cum natura & fame belligerandum. Nulla neceſſitas fami par eſt.*

14. *Bello conducunt armis inſtructa armamentaria.*

15. *Hoſti bellum legitimè denunciandum, more & jure gentium. Bellum legitimum non cenſetur, niſi præcedente denuntiatione.* 16. *Clarigatio unde dicitur* 17. *Explorato, & excuſſo conſilio, ſummaq; ratione omnia adminiſtranda. Inemendabilis cenſetur error in bello commiſſus.*

18. *Res periculi plena dimicare prælio, propter incertiſſimum eventum.*

19. *Non eſt niſi neceſſariò dimicandum, & ante prælium de ſumma rei cogitandum.*

20. *Cunctatio conſilio moderanda, ne ulla occaſio victoriæ apta negligatur. Maximè in bello dominatur occaſio, ideoq; minimè prætermittenda.*

21. *Multa bella impetu valida per tædia & moras evanuerunt. Belli Dux poſſeſſionem campi prior adipiſcatur.*

22. *Magnum poſitum eſt in victoria momentū.*

23. *In victoria opus eſt moderatione & temperantia. In bello fortuna inconſtans, & rerum timendæ viciſſitudines.*

24. *Summa & prima victoriæ cauſa in ſolius Dei manu eſt poſita, ab eoq; ſolo expectanda.*

PRinceps ſi bellum † evitare non poteſt, aut 1
nullis conſiliis avertere, licitè ad arma progreditur, modò id faciat piè & prudenter. Non enim minus piè bella ſuſcipienda quàm avertenda, R. A. zu Speyer/de Anno 1542. §. Und dieweil nun dieſer circ. fin. ibi: Chriſtlich fürgenommen/ideoq; antequam Magiſtratus Chriſtianus, vel neceſſitatis ratione, qua nihil potentius, vel pietatis veneratione, qua nihil juſtius, bellum adverſus hoſtem ſuſcipiat, Deum ardenter oret, ut belli cauſam meritoriam, hoc eſt, peccata remittat, & clementer in belli periculis adſiſtat, R. A. zu Augſpurg/de Anno 1566. §. Und dieweil auch ohn allen zweiffel Gott der Allmächtige. [Adde R. A. de Anno 1567. §. Dieweil es aber zuforderſt/fol. m. 587. Confer Obrecht. *in diſput de jur. Bell. concluſ.* 341. *& mult ſeqq.*] Bene enim & competenter univerſa geruntur, tàm pacis quàm belli tempore, ſi principium fiat decens & amabile Deo, *Nov. 6. in præfat.*

David † nunquam bellum movit, niſi prius 2
Deum in conſilium adhibuiſſet. Judas Machabæus prælium nunquam iniit niſi præmiſſis ad Deum precibus. [Rex Aſa, antequam cum hoſte confligeret, ardenter oravit, inquiens: *Domine non eſt apud te ulla diſtantia, utrum in paucis auxilieris, an in pluribus: adjuva nos Domine Deus noſter: in te enim, & in tuo nomine habentes fiduciam,*

venimus contra hanc multitudinem Domine Deus noſter tu es, & nō prævaleat contra te homo 2. *Chronic.*14.*v.*11. *Et v.*12. ubi ſcriptum eſt: Exterruiſſ: itaque Dominum Æthiopes coram Aſa. Idem fecit Joſaphat. 2.*Chron* 20.*verſ.*12.*& ſeqq.*] Nunquam Græcis bellum hoſtibus facere licitum fuit, niſi victimas prius Diis immolaſſent & oracula conſuluiſſent, Anton. de Guevarr. *in horolog.*
3 *Princ.lib.* 3.*c.*14.*num.*50). Et Romanos † veteres bella non niſi ſumma religionis veneratione decreviſſe conſtat, Bodin.5. *de Repub. c.*5 *p.* 886. [De Friderico I. Imperatore ex Radevic. refertur, quod iturus ad bellum ſemper ſpiritualibus armis præmuniverit animam, Gualther. *in Chronolog. Eccleſiaſtico-Polit. ſub Anno* 1558. *pag* 8 1 [Achabus juſtam quidem habuit belli cauſam, rerum videlicet ereptarum recuperationem, adverſus Syriæ Regem: Sed tamen, quia non piè neglecta Dei voluntate per Prophetam Micham manifeſtatâ, arma ſumpſerat, miſerè periit, 1.*Reg.*22. [Et aliud exemplum extat 1 *Sam.c.*4. ubi etſi populus Iſraël juſtiſſimam habuit cauſam pugnandi cum Philiſtinis: tamen quia non in timore Dei arma ceperant, in fugam bis, ingenti accepta clade, converſi. Et ibi D. Oſiand *in gloſſ b.*]

Implorato ad bellum Divini Numinis auxilio
4 † magno conſilio & prudentia bella ſuſcipienda. [Vis cōſilii expers, mole ruit ſua: vim verò conſiliis temperatam, in altum provehit Deus. Idq; non ſemel monet Regum ſapientiſſimus, *Prov.*20.*v.*18. *& cap.*24.*v* 6. Eaq; ue cauta potius, cum ratione, quàm proſpera ex caſu amplectenda, Cornel. Tacit. *lib.*18.*annal.*]

5 Conſilia † belli ſuſcipiendi verſantur circa apparatum belli-um fortiter & prudenter inſtaurandum, Reichs Abſchied zu Speyer/ de An. 1542. §. So hat dem allen nach/ & §. Wir haben auch cum
6 ſimilibus. In apparatu bellico primò de pecunia † cogitandum, quæ omnium judicio rerum gerendarum & cumprimis belli, nervus præcipuus, *ſac.l.*1.§. *in cauſa*, 20 .*ff. de quæſt. Nov.* 8.*c.* 10.§.2. *ibi*: & non poſſint ſine pecunia hæc agi, Reichs Abſchied zu Regenſpurg/ de Anno 1541. §. Nach dem aber folgends der Barbaroſſa, ibi: mit treffentlichen Koſten/ in Gegenrüſtung zu ſchicken/ cum ſimilibus. [Ejuſque ita ratio ineunda, ut non ſolum ad inſtruendum, ſed etiam ad continuandum & conficiendum bellum in parato eſſe poſſit. Hinc in proverbio fertur: *Pecuniam, quæ numerari poſſit, bello non ſufficere*] Quam ob rem olim inſtituta fuerunt vectigalia, † quæ ſubſidia belli & ornamenta pacis, Cicero non in uno loco dixit, *L.Manil. contr. Rull. & Philipp.*5. Coraſ. *ad tit.C. de jur. Emphyt. in pr n.*4. neq; enim quies gentium ſine armis, neq; arma ſine ſtipendiis, neque hæc ſine tributis eſſe poſſunt, Tacit. 4. *hiſt. Nov.* 149.*c* 1.*ibi*: Impoſſibile enim eſt, ut ſacris tributis non illatis alioquin reſpublica conſervetur. Militares namq; copiæ, aſſignato ſibi ſalario inde percepto, hoſtibus reſiſtunt. Hodie noviſſimis imperii moribus ingruente belli calamitate, contributiones & collectæ Imperatoris auctoritate, prævia Procerum ſuffragatione indicuntur, ut ex multis imperii apparet Conſtitutionibus. Et quod olim de vectigalibus, idipſum hodie de Collectis hiſce. & contributionibus dicendum. 8

Pecunia † arma facit utilia, ferroq; in bello validior, Cicer. *pro L.Manil.* Et fruſtra de bello Princeps cogitat ſi iſte nervus deficiat. Sicut enim Medici negant ſine nervis homines ambulare poſſe, Petron ita etiam ſine pecunia bellare non poſſe minimè dubitandum eſt. Hinc Poëta. 9

Vita hominum Pelagus; regina pecunia Nauta,
Navigat infelix, qui caret hujus ope.

Colligenda † autem eſt pecunia in tempore, ut haberi poſſit in promptu, R. A. de Anno 1548. §. Ferner haben wir uns auff gnädigſter Zuneigung.] Sleidan. *lib.*10. *Comment pag.m.* 281. ubi de bello Monaſterienſi, propterea, quod prope ſerò conficeretur pecunia publica, nihil potuiſſe præclarè adminiſtrari, ipſosque Duces exindè non ſemel in magno fuiſſe vitæ diſcrimine, tumultuante milite, Thom. Campanell. *de Monarch. Hiſpan. cap.*15.*pag. mihi* 55. ubi quod Regi Hiſpaniarum in bello Belgico nihil pernicioſiùs acciderit, quàm quod aliquoties non fideliter ſtipendia militibus exoluta fuerint.] Non minor habenda ratio commeatus ſematuſque, ſine quibus temerè & cum periculo bellum ſuſcipitur. Colligendus † deinde exercitus equitum peditumq; 10 non tam numeroſæ multitudinis, quàm præclaræ fortitudinis, Martyr. *ad lib.* 1. *Reg.c.* 20. [Qualis Alexandri Magni exercitus fuit, qui non tam juvenes robuſtos nec primo flore ætatis, ſed veteranos, pleroſque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre, patruiſque militaverant elegit, ut non tam milites, quàm Magiſtros militiæ electos putares, inquit Juſtin. *lib.*11. *& lib.*13. Is en in 30000. veteranorum militum totum ferè orbem devicit. Thom. Campanell. *d cap.* 15. ubi etiam Cæ-

ſaris

ſaris & Scanderbegi exempla adfert, & tamen i-
bid. monet non parum referre, numeroſum exer-
citum producere, quomodo plerumque Turcam
victorem evaſiſſe. Et Philip. Com. *lib. 5. Comm.*
ſcribit: Parum præſidii poſitum eſſe, in promiſcua
multitudine, tametſi tempus incidat, cum ipſorũ
furor & repentinus impetus valdè ſit pertimeſcen-
12 dus.] Duces rerum bellicarum periti † numero
non ita multi, R. A. zu Speyer / de An. 1542. §. Vñ
nach dem man auß alten. [Multum enim in Ducũ
fortitudine, Prudentia & experientia ſitum eſſe,
oſtendit Charias Lacedæmonius, inquiens, *ſe malle
exercitum ovium Leone Duce, quàm Leonum, ove
Duce*, Andr. Knich. *de Autocrat. Rom. Imper n. 146.*
Et de Alex. Magni Ducibus ita ſcribit Juſtin. *lib.
11 hiſt. Ordines nemo, niſi ſexagenarius duxit, ut ſi
principia Caſtrorum cerneres, ſenatum te alicujus
priſcæ Reipub. videre diceres: Itaq; nemo in prælio
fugam, ſed victoriam cogitavit: nec in pedibus cui-
quam ſpes, ſed in lacertis fuit.* De belli Ducibus, eo-
rum Pietate, Prudentia, Fortitudine aliiſq; virtu-
tibus prolixiùs agit Wilhelm. Ferdin. ab Efferen *in
Manual. Politic. lib 5. punct. 3.* De vigilantia Ducis
notatu dignus iſte verſus Silii.

Turpe Duci totam ſomno conſumere noctem.

Refert Taubman. *in Commentar. ad lib. 1. Æneid.
Virgil.* ubi Æneæ deſcribitur ſolertia & vigilan-
tia:

At pius Æneas per noctem plurima volvens
Ut primum lux alma data eſt, exire, locoſq;
Explorare novos, quas vento acceſſerit oras, &c.]

13 Collecto † exercitu non minor victus & cibario-
rum quàm armorum habenda ratio, Reichs A. zu
Regenſpurg. de An 1532. §. Vnd nach dem die ho-
her. d. Receſſ. de An. 1542. Wir ſollen vnd wollen
auch cum aliquot §§. ſeqq. ubi vid. Nam fine ferro
vincitur, cui cum Natura & fame belligerandum,
Veget. *lib. 3. c. 26.* neq; diſciplinam ſervare poteſt
jejunus miles ex Caſſiodori ſententia. [Nulla enim
omninò neceſſitas fami par eſt. Ideoq; Claudiano
dicitur, *Imperioſa fames.* Et Lactantio in Phæni-
ce, *Violenta fames.* Idq; multis illuſtrat pro more
ſuo Tiraquell. *de Retr. lignag. § 26 gl 1. n. 24. & a-
liquot ſeqq.*] Conducunt etiam in bello armis in-
14 ſtructa armamentaria † in quibus ad certum nu-
merum peditum equitumq; tela & arma, ut ſunt
tormenta, machinæ, pulvis, aut quæ talia, juvan-
dis viribus, hæc aut prior ætas invenit, Lipſ. *lib. 5.
Politic. c. 6. add. d. Receſſ. de Anno 1542.* §. Vnd da-
mit auch / *cum §. ſeq.* Apparatu aliiſq; ad belli expe-
ditionem pertinentibus diligenter procuratis, ho-
ſti bellum legitimè denunciandum † more & 15
jure gentium. Non enim bellum cenſetur legiti-
mum niſi præcedat denunciatio, Alberic. Gentil.
de jur. bell. lib 2. c. 1. ubi vid. Geil. *1. de PP. c. 4. n. 41.
& ſeq.* [Quæ denunciatio Livio & aliis ſcriptoribus
clarigatio dicitur, † quaſi clara cauſæ belli teſtatio, 16
ex Plin. & Serv. notat Alberic. Gentil. *de jur. bell.
lib. 2. c. 1. pag. 213.* Geil *de pignorat. obſerv. 2. in fin.*
Obrecht. *in diſputat. de jur. bell. concl. 904.*] Et hic
mos etiam apud Turcas ſolennis & receptus. R.
Abſchied zu Außpurg / de Anno 1566. §. Auff vn-
ſer weiter / in fin. ibi: Auch ſolchen fürgenommenen
Hauptkrieg öffentlich ſeinem Brauch / publiciren
vnd außruffen laſſen.

[Producto in Campum exercitu, rurſus ex-
plorato & excuſſo conſilio ſummaque ratione † 17
omnia adminiſtranda, cum *inemendabilis cenſea-
tur error, qui bello committitur*; Ideoque ex Sci-
pionis Africani conſilio, non temerè, aut aliter
cum hoſte confligendum, quàm ſi, aut occaſio
obveniſſet, aut neceſſitas incidiſſet, teſte Valer.
Max. *lib. 7. cap. 7.* Eſt ſanè res plena periculi, † 18
dimicare prælio, propter incertiſſimum eventum.
Nam etiam ut modica ſit accepta clades, fieri
tamen non poteſt, quin aliqua fiat rerum con-
verſio, partim metu hoſtium, partim contem-
ptione & deſpectu illius, qui infeliciter pugna-
vit: Oritur fremitus & indignatio militum, qui
& magnis jacturis conciliandi ſunt, uti pruden-
tiſſimus miles monuit Philip. Comin. *lib. 2. Com-
mentar. pag. mihi 371.* Et paulò poſt: Dici enim
non poteſt, quantas ſecum incommoditates
trahat, adverſum prælium: ubi qui victoriam ad-
eptus eſt, auctoritatem ſuam amplificat, & facilè
quidvis impetrat, & militem habet ad quævis ob-
ſequentiorem. Non eſt, inquit, † niſi neceſſariò 19
dimicandum, & ante prælium de ſumma rei co-
gitandum. Temerarii cum hoſte congreſſus ex-
emplum inter alia legitur *1. Machabæor. cap. 5.
v. 61. & 67.* Uti Temeritas ita & præcipitantia in
bellis vitanda. Id enim multos bonos peſſum de-
dit, qui ſpretis, quæ tarda cum ſecuritate, præ-
matura vel cum exitio properant, teſte Cornel.
Tacit. *lib. 3 Annal.* Quo pertinet Fabii Cuncta-
toris prudentia, cujus laudem breviter expreſſit
Poëta:

Unus homo nobis cunctando reſtituit rem.

Et non rarò, qui meticuloſè aliquid faciunt & pa-
vidè, meliùs ferè ſuis rebus proſpiciunt & ſæpiùs
vincunt, quàm illi, qui faſtuoſè & ſuperbè progre-
diuntur, tametſi cũ Deus aliquid decrevit, fruſtra
ſumitur omnis labor, iterum ſcribit Phil. Com. *lib.*
20 2. *Comm. p. m.* 381. Cunctatio autem iſthæc † rur-
ſus conſilio moderanda, ita ut occaſio nulla victo-
riæ apta negligatur: ſiquidem cum in reb. aliis hu-
manis omnibus, tum maximè in bello dominatur
occaſio quę minimè prætermittenda eſt, teſte He-
rodot. *lib.* 9. Ideoq; ea oblata, celeritas quandoq;
tempeſtiva valdè proficua, qua uſus legitur felici
ſucceſſu Abraham, adverſus quatuor Orientis Re-
ges, illis ab hoſte ſecuris, *Geneſ.* 14. Et ſæpius:

—— *Nocuit differre paratis.*

Qua de re eleganter Owen. *lib.* 2. *Epigr.* 119.

Annibal in paucas fortunam diſtulit horas,
Non benè Romanas, præmeditatus opes.
Vincere cum ſciret, fortuna neſcit uti,
Pœnus homo, quamvis Afer, eoq; vafer.
Heu quantum Annibali, nocuit differre parato
Servata eſt minimâ, maxima Roma morâ.

21 Et multa bella † impetu valida per tædia & moras
evanuiſſe, ſcribit Tacit. *lib.* 18. *Annal.* Ante omnia
autem annitendum belli Duci, ut prior poſſeſſionẽ
Campi adipiſcatur, quo modo multis reb. potior:
poſteriorem verò ut ut benè inſtructus armatusq;
veniat, multis incommodis obnoxium fore, in li-
teris ad Reg. Polon. Maj. dat. 20. Septẽb. An. 1621.
monuerunt Domini Proconſules Conſulesq; Ri-
genſes. Et dicunt noſtri in proverbio, Es ſeye die
erſte Maullſchelle wenn ſie geräth ſo gut als zwey
andere.

Præterea tàm in producendo quàm dirigendo
22 exercitu, eò annitẽdum, † ut aliquis victor evadat.
Quantum enim poſitum ſit in victoria momen-
tum, & quas illa cõmoditates adferat, in præcedẽ-
tibus brevibus monitum. Et videri poteſt Philipp.
Com. *lib.* 2. ubi tamen *pag. mihi* 369. prudenter ad-
23 modum monet: A præſtanti victoria, † opus eſſe
moderatione quadam & temperantia, ne quis
proſpero fortunæ curſu fiat inſolentior, & ea de-
inde conſilia ſequatur quæ ad præcipitium dedu-
cunt, id quod non paucis florentiſſimis viris acci-
derit. Unde pictores Poëtæq; victoriam finxere
pennatã, quod hominum cum fortuna euntium,
nõ curſus ſit, ſed volatus, Latin. Pacat. *in Panegyr.*
Theodoſ. Auguſt. d. pag. m. 129. Idq; e exemplis qui-
buſdã tam vetuſtiorib. quàm recentiorib. illuſtrat
Thom. Comp. *de Monar. Hiſp. c.* 5 Hinc Claud.

Sæpius incauta nocuit victoria turba.

Si enim ulla in re, certè in bello, fortuna incon-
ſtans eſt, & rerum timendæ viciſſitudines. Hinc
illud Virgil.

——————*Multos alterna reviſens.*
Luſit, & in ſolido rurſus Fortuna locavit.

Et illud Joſeph. Scaliger *in Catelect. & Merul.*

——*Multa dies in bello conficit unus,*
Et rurſus multæ fortuna forte procumbunt,
Haud quaquam, quemquam ſemper Fortuna ſe-
cuta eſt,
Quin & mortalem ſummum Fortuna repente.
Reddidit, è ſummo ut Regno famul infimus eſſet

Refert Frider. Taubman. *in Commentar. ad lib.* 11.
Æneid. ad verſ. 425.

Quicquid autem de humana induſtria, & ſaga-
citate dictum, † pro adipiſcenda victoria, in foro 24
humanæ Prudentiæ, ſuam meretur laudem; ſum-
ma verò & prima victoriæ cauſa in ſolius Dei ma-
nu poſita eſt & ab eo ſolo expectanda. *Gen.* 14. *v.*
14. 20. *Exod.* 14. *verſ.* 13. 17. *Ioſ.* 6. *v.* 2. *& c.* 8. *verſ.*
1. *lib.* 1. *Sam c.* 4. *v.* 10. 2. *Sam.* 5. *v.* 20. *cum ſimilib.*
Hinc de Carolo Magno refertur, ſolitum fuiſſe
dicere: Chriſtus regieret / Chriſtus vberwindet /
Chriſtus triumphiret. hoc eſt, Chriſtus regnat;
Chriſtus vincit; Chriſtus triumphat. Refert Zing-
greſe / *in Apophthegm. Germ. lib.* 1 *p.* 10.]

CAPUT. V.

DE RELIQUA BELLI SUSCEPTI *expeditione.*

SUMMARIA.

1. *Diſciplina militaris tenaciſſimum eſt vinculum belli ſuſcepti feliciter expediendi. Omnium Rerumpubl. opes, jura, & leges ſub militaris diſciplina clypeo continentur.*
2. *Diſciplina militaris in quibus præcipuè conſiſtat? Milites quotidiè exercendi.*
3. *Omne artificium per exercitium recipit incrementum. Milites per otium effunduntur in luxum & epulas, & nocturnos cœtus.*
4. *Hoc veneno fortiſſimus Annibalis exercitus inebriatus in Italia periit cum ipſo.*
5. *Nulla gravior, ac nocentior peſtis in militaribus expeditionibus, quàm luxus, & ſecuritas.*
6. *Ordo belli & armorum ornamentum eſt, & fundamentum. Et actionum humanarum anima dicitur.*
7. *Ordo quid?* 8. *In quibus conſiſtat.*

9. *Cær-*

9. *Coërcitio circa quæ verſetur? Militia olim Romanis temperantiæ, prudentiæ, & fortitudinis Schola fuit, nunc latrocinandi ars eſſe videtur.*

10. *Militum noſtri temporis egregia facinora.*

11. *In tranſitu plus damni plerumq; dant amicis & confœderatis, quàm ipſe hoſtis.*

12. *Aurelianus Imperator in diſciplina militari admodum ſeverus fuit. Miles annonâ ſuâ contentus ſit, de præda hoſtis, non de lachrymis provincialium vivat.*

13. *Moderni Germaniæ belli militum inſolentia, deprædationes, concuſſiones, exactiones, luxus, &c.*

14. *A militibus Imperator potiùs, quàm hoſtis metuendus.*

15. *Omnis contumacia militis adverſus Ducem vel præſidem de jure civili capite punitur.*

19. *Plus eſt obedientia, quàm victima. Bonus exitus non excuſat delinquentem, exemplo Filii Manlii Torquati.*

17. *Stipendia militibus debita juſto & legitimo tempore exſolvenda.*

18. *Severè coërcenda pernicioſa profugorum malitia.*

1 AD bellum † ſuſceptum feliciter expediendum tenaciſſimum vinculum eſt diſciplina militaris, in cujus ſinu ex Valerii Maxim. ſententia, ſerenus tranquillusq; ſtatus acquieſcit, & optatiſſimi triumphi promanant, *lib. 2. cap. 7.* Unde apud Romanos diſciplina caſtrorum, caritate liberorum & parentum antiquior fuit, *l. 19. §. 7. de captiv. & poſtlim. reverſ.* Giphan. *in l. 7. C. de Procurator.* Sichard. *ad rubr. C. eod.* Geil. *1. de pac. publ. c. 4.* Et juxta Bodinum omnium Rerumpubl. opes, jura & leges, ſub militaris diſciplinæ clypeo continentur, *5. de repub. c. 5. p. 882. in fin. & p. ſeq.*

Diſciplina militaris præcipuè conſiſtit, in Exercitio, ordine & coërcitione. 2 Exercitio † maximoperè opus eſt, ut milites cottidie exerceantur, vid. Bod. *in lib. 5. de repub p. 883. in fin. c. 5.* [Hinc eleganter Claudian. in Conſul. Honorii.

——Si bella tonant prius agmina duris.
Exerce ſtudiis, & Sævo præſtrue Marti
Non bruma requies, non hybernacula ſegnes.
Enervent torpore manus.]

3 Sicut enim † omne artificium per exercitium recipit incrementum, *l. legat. 65. § 3. de legat. 3. fac. c. fin. diſt. 38.* Sic & maximoperè militia. Inde exercitus Varroni dictus, quod fiat melior exercitando *lib. 4. de ling. latin.* vid. Lather. *de cenſ. lib. 3. c. 19. n. 26. & ſeqq.*] Hoc ſi omittatur milites ſe effundunt in luxum & epulas, & nocturnos cœtus Tacitus *in lib. 4. hiſtor. vid. Receſſ. Imper. An. 570. ſub tit.* Von Reutterbeſtallung / ubi de tali luxu & ebrietate querelatur, §. item, Dieweil es leyder dahin kommen.

4 Hoc veneno † fortiſſimus Annibalis exercitus inebriatus in Italia periit, cum ipſo, ut haut vanè olim dictum: Una Annibalem hyberna ſolverunt, & indomitum illum nivibus atque Alpibus enervarunt fomenta Campaniæ.

5 Nulla eſt gravior † ac nocentior peſtis in militaribus expeditionibus, quàm luxus & ſecuritas, 1. *Reg. 20. v 11. & ſeq.* & ibi Martyr. *f. 160. lat. 2.* ubi hoc modo dicit actum fuiſſe in caſtris Pompeij, quando erat in campis Pharſalicis confligendum. Et in caſtris Franciſci Regis Gallorum, quando juxta Ticinum captus fuit.

6 Ordo, † qui ut actionum humanarum omnium anima dicitur, ita belli & armorum ornamentum eſt & fundamentum, Confer Oldend. *in reſtaur. Polit. ad l. 2. in verb. in equeſtri ordine, ff. de orig. jur. fac.* R. A. zu Speyer/ de An. 1542. §. Und damit in ſolchem/ ibi: gute Ordnung gehalten werde/ & ibid. §. Und damit unter allem Kriegsvolck deſto beſſer Regiment und Ordnung erhalten werde/ 7 Ordo eſt concinna † rerum & Perſonarum ſub loco concinno digeſtio, Oldend. *ad d. l. 2. verb in equeſtri ordine.* [Et conſtat ex ſacris, ipſum Jehovam populo ſuo, numeratis maſculis omnibus ad bellum aptis, ordinem præſcripſiſſe, *Num. c. 1. & 2.*]

8 Ordo † conſiſtit in dirigendis copiis, per legiones, cohortes, centurias, & decurias, ut æquali legitimoque ſpatio diſtet miles à milite, nec ultra quàm expedit, aut conglobent agmen, aut laxent. Veger. *lib. 1. c. 26.*

9 Coërcitio † verſatur circa mores informandos & refrænandam petulantiam militum ad reprimẽdas rapinas & direptiones, quæ noſtris proh dolor temporibus multorum luxu ita frequentantur & tanta impunitate fiunt, ut militia, quæ Romanis temperantiæ, prudentiæ & fortitudinis Schola fuit, nunc latrocinandi ars eſſe videatur, Bodin. *lib. 5. de Repub. c. 5. p. 902.* [Anton. Fab. *in C. rer. in Sabaud. judic lib. 4. tit. 7. defin. 8. nu. 7. in notat.*] de quo querelatur Imperator & imperium *in* R. A. *de Anno 1570. ſub tit.* Von Reuter Beſtallung/ §. und dieweil 43. 10 Nam milites † noſtri temporis vano militiæ nomine inania tantùm lucra ſectantur, flagitia nimirum hominum, maculas & vibi-

ce, generoſi Martis, *l. per Myricum, C. de cohortal.*
11 *lib.* 12. Imò in tranſitu † plus damni plerumque amicis & confœderatis dant, quàm ipſe hoſtis, imò immaniſſimus Turca aut Scytha dare poſſet, Joh. Gœden. *conſ.* 17 *n.* 305. vid. hac de re latè diſſerentem Nevizan. *in ſylv. Nupt. ſub n.* 140. *ubi de novis militum artibus & ſubtili ingenio auferenda à ruſticis, auro, agit.* Hering. *de fidejuſſ. c.* 7. *nu.* 162. ubi hoſce ſequentes recitat verſiculos:

Militiæ quondam partes ac jura fuerunt
Tutari patriæ dulcia tecta ſuæ:
Atque ocius arcere minas, pepuliſſe Tyrannos,
Hoſtis & incurſus continuiſſe vagos.
At nunc quid bello petitur, niſi præda? nec hoſtem.
Sed ſocium vitâ eſt expoliaſſe decus.

[De Aureliano Imperatore legitur, quod in
12 diſciplina militari ſeverus admodum fuerit, † & quandoque ad vicarium ſuum in hæc verba reſcripſerit: Si vis Tribunus eſſe, imò ſi vis vivere, manus militum contine: nemo aliena rapiat: ſegetem atterat: annona ſua miles contentus ſit: & de præda hoſtis, non de lachrymis provincialium vivat: Stipendium in Baltheo, non in popina habeat, referente Gualther *in Chronologic. Eccleſiaſtico Polit. in vit. Aurel. Imp. ſub Anno* 271. Et de ejuſmodi militum inſolentia, Maximilian. II. Imper. in Comitiis Spirenſibus, Anni 1570 in Præfat. Der Reuter Beſtallung conqueritur, daß ihre Keyſ. Maieſt neben den erſcheinenden Churfürſten/ Fürſten vnd Ständen/ ꝛc. zu bedächtlichẽ Keyſerlichem Gemüthe geführet/ wie vor Zeiten die Teutſche Kriegsleute / ſich aller Mannlichen Tugent/ Redligkeit vnnd Erbarkeit befliſſen/ gute Kriegs Ordnunge vnnd Diſciplin gehalten/ dadurch ſie bey allen Nationen gerühmet/ vnd aber es nunmehr dahin kommen/ dz die alte Teutſche Freyheit in Kriegezügen/ zuviel mißbrauchet / die vnſchuldige arme Leuthe allenthalben beſchweret/ beleydiget/ alle erbare Diſciplin vnd Ordnunge der Reuter vnd Kriegsrechten in vergeß oder auch in veracht gerathen will.

Quanta verò in noviſſimis & modernis Ger-
13 maniæ Bellis † militum inſolentia? quæ deprædationes provincialium? Quæ concuſſiones, exactiones, & pro extorquendis nummis, torquendi pauperes genera varia? quis luxus? non opus, neque poſſibile eſt calamo percurrere aut enarrare. Teſtantur id integræ provinciæ miſerè devaſtatæ, oppida & pagi innumeri flammis exuſti? Teſtantur adhuc viduarum, orphanorum & aliorum depopulatorum & deprædatorum in cœlum uſque tendentes & recenti calamitate ac ærumnis calentes lachrymæ: quas Deus juſtus judex in reſurrectione juſtorum, à facie ſuorum abſterget, & graſſatoribus ſuper caput rependet mala, quæ intulerunt innocuis hominibus. De militibus & militari diſciplina, vid. etiam tradita à Wilhelm Ferdinand. ab Efferen. *in Manual. Polit. lib.* 5. *punct.* 6.]

Ad conſervandam diſciplinam militarem, † 14
mira opus eſt ſeveritate & gravitate, ita ut ſecundum Clearchi vocem: à militibus Imperator potius, quàm hoſtis metuatur, Valer. *lib.* 2. *cap.* 7. Lipſ. *lib.* 5. *Polit. c.* 13 Unde etiam jure civili contumacia omnis † militis, adverſus Ducem vel 15
præſidem capite punitur, *l.* 6. § 2. *de re militari, l. item profugus* 3. *eod. d. conſt. Imp. de A.* 1570. *ſub tit.* Von der Reuter Beſtallung/ §. 57. Item es ſoll keiner an die Juſtitien/ als die Profoſen/ Rumormeiſter/ ꝛc. Hand anlegen/ oder jhnen mit Gewalt oder Vnbeſcheidenheit wider ſtreben/ alles bey Straff Leibes vnd Lebens/ vid. Proſp. Farinac. 1. *conſil.* 4. *num.* 20. ubi excuſat Capitaneum à pœna homicidii, qui ſigniferum recuſantem ſumere ſigna, interfecerat, & hoc procedit † etiamſi 16
rem bene gerat miles, contra mandatum Ducis, quia plus eſt obedientia, quàm victima, Zaſ. *ad l. Prætor ait in pr. num.* 5 *ff de oper. non nunc.* [Et eſt text. notabilis & ut dici ſolet in terminis, *in l. deſertorem,* §. *in bello, ff. de re milit.* Ubi qui in bello rem à Duce prohibitam fecit, aut mandata non ſervavit, & ſi benè rem geſſerit, capite punitur, per quem text. conſuluiſſ. Ancharan. *in conſil.* 175. *num.* 2. bonum exitum non excuſare delinquentem, notat Farinac. *de variis & diverſ. criminib. quæſt.* 98 *cauſ.* 19. *nu* 174. *& ſeqq* ubi id pluribus perſequitur. Et ita Manlius Torquatus filium ſuſtulit è medio, quod cum hoſte contra præceptum ſuum dimicaſſet, quamvis hoſtem ſuperaſſet; ſatius eſſe judicans, patrem fore filio, quàm patriam militari diſciplina carere, Valer. Maxim. *lib.* 2. *c.* 2. Livi. *dec.* 1 *lib.* 8. Et refert And. Gail. *de pac. pub. lib.* 1. *c.* 4. *nu.* 62. *& ſeq. & n.* 29 ubi tamen id limitando declarat.] Ad cõſervandam † 17
tamen diſciplinam militarem multum confert, ſi ſtipendia militibus debita juſto & legitimo tempore exſolvantur, Gleiche Bezahlung erhelt das Kriegsvolck in guter Ordnung vnnd Gehorſamb/ text. in Reichs A. zu Speyer / de Anno 1542 §.

Vnd

Vnd ſo alles Kriegsvolck.[Confer Comin.*lib.*10. *Com p.m.*694. *& ſeq.*] Diſciplina militaris acriter retenta, Romanum imperium ortum è Romuli caſa, totius terrarum orbis columen fecit.

18. Severè etiam coërcenda perniciosa † profugorum malitia in quibus & jure civili & novissimis imperii conſtitutionibus gravis pœna conſtituta, *vid.d.conſtit.*1507(*.ſub d.tit.§* 28.*ibi.* Vnd welcher auß dem Feld/oder vom Hauffen ohne Erlaubnuß vnd Paßport ziehen würde/ der ſol/da er betretten/ an Leib vnd Leben geſtrafft/ oder da er entlaufft/ öffentlich zum Schelmen gemacht werden [Et hac de re latè agit Proſper. Farinac. *de crimine læſ. Majeſtat.q.*113. *& ſeqq.* ubi quando deſertores militiæ & transfugæ committant crimen læſæ Majeſtatis. De eventu belli, ſumptibus, damnis & jure victoris, pacificatione & ſimilibus, vid. Alberic. Gentil. *de jur. Belli lib.*3.*c.*1.2.3. *& ſeqq.*]

Finis Libri Secundi.

LIBER TERTIVS,

DE REGIMINE ECCLESIASTICO.

CLASSIS I.

Caput I.

DE IVRE IMPERATORIS, REGVM, PRINCIPVM ET ALIORVM Magiſtratuum, circa regimen Eccleſiaſticum.

SUMMARIA.

1. *In regimine Eccleſiæ quæ potiſſimùm ſpectandà?*
2. *Religio quot modis ſumatur?*
3. *Romani olim Religionem, & ſacra, loco inſtrumenti habuerunt ad conſervandam Reipublicæ ſtatum.*
4. *Vrbs citiùs ſine ſolo, quàm Reſpubl. ſine opinione de iis conſtitui, aut conſtituta ſervari poteſt.*
5. *Homo ſine religione velut effrenis equus. Sublatâ Religione, juſtitia, publica honeſtas, & diſciplina corruit.*
6. *Religionis ſcopus principalis animarum & ſalutis æternæ concernit curam & negotium.*
7. *Non ſolum æterna, ſed & temporalis felicitas à Religione dependere dicitur. Malè vivitur, ſi de Deo non benè creditur.*
8. *Vera Religio optima rectrix humanæ vitæ.*
9. *Magiſtratus cuſtos eſſe debet utriusq; tabulæ. Religionis inprimis ſumma habenda ratio.*
10. *Eccleſia eſt in Republica, non Reſpubl in Eccleſia. Reges nutricii Reginæ nutrices Eccleſiæ.*
11. *Reges Chriſtiani Eccleſiam à Chriſto tuendam acceperunt.*
12. *Imper. Rom. in imperii Receſſibus dicitur Eccleſiæ Advocatus, ſupremus præfectus, &c.*
13. *Sine ſcitu Imperatorum olim non ordinabantur Pontifices exemplo Caroli M. Ottonis, ejusq; ſucceſſorum.*
14. *Hoc jus Imperator & Magiſtratus habet non ex Privilegio Papæ, ſed jure Regiæ poteſtatis à Deo conceſſæ.*
15. *Poteſtate, & auctoritate datâ à Deo, ea quoq; data cenſenda, ſine quibus ad finem à Deo conſtitutum perveniri commodè non poteſt. Religio eſt tanquam fulcrum & fundamentum Reipubl. Chriſtianæ.*
16. *Exempla Regum V. T. qui curam religionis & cultus divini habuerunt.* 17. *Eadem, nec infe-*

rior poteſtas & hodie Imperat. Regum ac Principum Chriſtianorum eſt, in Repub. Chriſtiana.

18. *Et ſaniores gentiles curationem rerum ſacrarum præcipuum Reipub. fundamentum eſſe perſuaſum haberunt.*

19. *Chriſtus & Apoſtoli Eccleſiam, quatenus in hac vita militat politicæ poteſtati ſubjecerunt In cujus territorio Eccleſiæ ſunt, ſub ejuſdem protectione eſſe cenſentur.*

20. *Vt Eccleſiæ, ita & Scholarum cura ad Principes & Magiſtratus pertinet.*

21. *Iuſtiniani Imper. aliorumq́; Principum Chriſtianorum conſtitutiones religioſæ.* 22. *Iuſtiniani conſtitutio de ſumma Trinitate.* 23 *De ſcripturarum lectione. Præſtat ex limpidiſſimis S. literarum fontibus bibere, quàm ex cœnoſis traditionum lacunis.*

24. *A Deo diſcendum, quid de Deo, Deiq́; voluntate intelligendum. Quia Deus non niſi ſe auctore cognoſcitur.*

25. *Conſtitutio Iuſtiniani de Scripturarum verſione.*

26. *Nova Pontificiorum traditio, ſcripturarum lectionem laicis adimens, ſolis clericis relinquens.*

27. *Chriſtus quare Apoſtolos linguarum cognitione inſtruxerit.*

28. *Opprobrioſum eſt clericis, immiſcere ſe ſecularibus. Deſiit eſſe miles ſeculi, qui factus eſt miles Chriſti. Veneti ſacerdotes à conciliis, ab imperiis, à magiſtratibus ſubmoverunt, & quare?*

29. *An Magiſtratus illaſâ conſcientiâ plures in Republ. & contrarias religiones tolerare poſſit? remiſſivè.*

30. *Catholici Principes quomodo diverſæ religionis homines in ſuis provinciis tolerent?*

31. *Ieſuitarum votum quoad regiones & bona hæreticorum.*

32. *Clericus de jure divino non eſt exemptus à poteſtate ſeculari. Quoad temporalia, ſecùs quoad ſpiritualia.*

33. *Clerici & Eccleſiaſticæ perſonæ ſunt de diſtrictu Dominorum temporalium, quorum eſt territorium. Eccleſia eſt de territorio loci Magiſtratus.*

34. *Nulla Evangelii & N.T. eſt lex, clericos à juriſdictione Principum ſecularium eximens In primitiva Eccleſia Clerici, eorumque res juriſdictioni Regum & Impp. ſubfuerunt.*

1 IN regimine † Eccleſiæ, [quæ dicitur civitas Domini, & Sion ſancti in Iſraël, *Eſa.* 60. *v.* 14.] duo potiſſimum ſpectantur, ipſa poteſtas ſpiritualis & cura ſecularis circa illam externis ritibus piè inſtituendam & dirigendam. Poteſtas circa Eccleſiaſtica reſpicit legitimam Religionis introductionem, & introductæ conſervationem. Religio aliquando ſumitur † pro fide Chriſtiana, uti ſumitur *in l.* 1. 2 *C. de ſumma Trinit.* aliquando ſtrictius pro cura ceremoniarum, Bart. *ad. d. l.* 1. *num.* 5. [Hic autem pro cultu divino in genere uſurpamus.] Romani olim † Religionem & ſacra ſua loco Inſtrumenti 3
habuerunt, ad conſervandum Reipubl. ſtatum, Rittershuſius *in Novell part.* 1. *cap* 1 *num.* 4. [Romulus ſacrorum & ſacrificiorum principatum & curam ſuſtinuit, Dionyſ. Halicarnaſſ. *lib.* 2. Andr. Knichen *de Autocrat Imper. Rom cap.* 1. *num.* 571.] Numa religionibus & jure Divino populum devinxit, effecitque ut fides & jusjurandum civitatem melius, quàm legum, pœnarumque metus regeret, ut ait Tacit. *lib.* 3. *Annal.* [Urbem citius ſine ſolo, † quàm Rempublicam ſine opinione de 4
Diis aut conſtitui, aut conſtitutam ſervari poſſe ex Plutarch annotavit, Juſtus Lipſ. *in lib. adverſ. Dialogiſt.* Idque multis perſequitur & exemplis convenientibus illuſtrat, Thom. Campan. *de Monarch. Hiſpan. c.* 5. ubi pro maxima ponit. Religionem ſive ſit vera ſive falſa, modò vulgò recepta, ſemper primas in Republica partes ſibi vindicaſſe, utpote quæ corda hominum, cum corporibus linguas & arma ceu inſtrumenta Reipublicæ, arctiſſimo vinculo copulet, & conjungat.] Eſt homo, velut infrenis equus ſine Religione, eoque deterior, quò natura contumacior & in vitium pro- 5
penſior, Sabellic. 5. 4. Quibus autem Dei aſſiduus inſidet metus, illi & ſeriò juſſa Magiſtratuum exaudiunt, nec ſe mutuò nec alios fallunt, pacta fidemq́; ſtudioſè obſervant, Arniſ. *lib.* 1. *de jur. Majeſt. c* 6. *nu.* 3. Et ſublata religione, juſtitia, publica honeſtas & diſciplina corruit, R. A. zu Regenſpurg/ de Anno 1532. rubr. concilium betreffend/ *in fin princ. ibi:* Darneben erfolgen würde/ daß alle Zucht/ Ehr/ Gehorſam vnd andere gute Tugend/ in Geiſtlichen vnd Weltlichen/ gäntzlich fallen werde. Nobis autem quibus melior Divinæ veritatis circa præcordia illuxit ſplendor † certum eſt, 6
alium Religionis ſcopum eſſe principalem, & non tam publicum Reipublicæ conſervandæ Inſtrumentum, quàm animarum & ſalutis æternæ, (quæ nobis eluxit de Sion *Eſa. c.* 2. *v.* 3. & quam filius, qui exivit de ſinu patris enarravit nobis, *Iohan.* 5. *Mich. c.* 4. *v.* 2. Rittershuſ. *d. c.* 1 *nu.* 5) concernere curam & negotium. [Hinc eleganter Forſt. Omni, inquit

inquit ſcelere, major improbitatis eſt, Religione, non alio fine uti, quàm regnandi inſtrumento, in Not. Publ. *ad Corn. Tac. lib. 1. pag. 161. vid. eund. ad lib. 1. pag. 64. & ſeqq.* Confer Wilh. Ferd. ab. Effern. *in Manual. Polit. ſive de Rat. ſtat. lib. 2. punct.* 11. ubi latè & rectè contra Politicos illos diſputat, qui ſtatuunt, Chriſtiano Principi licere, religionem aſſumere, fingere, diſſimulare, pro Ratione ſtatus, ſeu

7 utilitate Reip.] Negari tamen non poteſt, † quod non ſolùm æterna ſed & temporalis felicitas à Religione dependere dicatur. **R. A. zu Augſpurg/** *de An.* 1566. §. **Wiewol wir nun auff ſolches/ꝛc.** ibi **daran alle zeitliche vnnd ewige Wolfahrt hanget.** [Lactan. *lib. 5. inſt. divin.* Plat. *lib. 4. de Repub.* Alth. *in Polit. c. 28. n. 10. & 11.* Et malè vivitur, ſi de Deo non benè creditur, inquit Auguſtinus *lib. 5. de Civ. Dei, c.* 10. Confer Frider. Balduin. *de caſ. conſc. lib. 1.*

8 *c. 6. caſ. 1.* Vera enim Religio † optima rectrix eſt humanæ vitæ, juſti, injuſtique norma, frenum in proſperis, in adverſis ſolatium, ſpes in dubiis, unica deniq; mentis Domina, Forſtn. *in Not. Polit. ad Cor Tac. lib. 1. p. 65 & ſeq. inſerà verſ. Hæc poteſtas.*]

9 Hæc poteſtas circa Eccleſiaſtica † rectè ad Magiſtratum pertinet, qui cuſtos eſſe debet utriusq; tabulæ, *vid. c. Princeps, c. ſi apud 23. q. 5.* omnem q́; curam & ſollicitudinem in eo collocare, ut Religionis inprimis ſumma habeatur ratio, Bodin. *lib. 6. de Repub. c. 1. pag.* 986. Certum enim eſt, Eccle-

10 ſiam † eſſe in Republ. non verò Rempublicam in Eccleſia, *arg Novell. 3. 5. 6. 16. & aliis*, Engelbr. *de juriſd. concl* 74. Unde Reges nutricii, Reginæ verò nutrices Eccleſię appellantur, *Eſaia* 49. ad ædificandos muros ejus, *Eſaia* 60 & ad reſtaurandas Templi ruinas, 2. *Reg. 12. v. 5. 6 7.* [Item Paſtores populi *Eſaia 44 v. 28. Ierem. 49. v. 19*] Hoc,

11 inquit Auguſtin. pertinet ad Reges † ſeculi Chriſtianos, ut temporibus ſuis pacatam velint habere matrem ſuam Eccleſiam, unde ſpiritualiter nati ſunt, *c. quanto 24 q. 4.* idq́; ſi non faciunt, Deo tenētur reddere rationem propter Eccleſiam, quam à Chriſto tuendam accipiunt, Iſidorus *ind. cap. princeps, 23. q. 5 c. ult diſt. 96.* Hinc etiam in multis

12 Imperii Receſſibus Imp. Romano † id tribuitur, quod ſit **der gantzen Chriſtenheit ein Schutz vnd Schirmherr. R. A.** *de Anno* 1518 §. **Erſtlich.** Item Advocatus, **R. A. zu Regenſpurg/** *de Anno* 1541. §. **Aber Churfürſten/** ibi: **vnd vns als Advocaten vnd Beſchirmer der Chriſtlichen Kirchen/ꝛc.** Item ſupremus Præfectus, **R. A. zu Augſpurg/** *de Anno* 1530. §. **Auff ſolch/ꝛc.** & § *ſeq.* **Nach dem aber/ꝛc.**

ibi: **als Römiſchen Keyſer vnd oberſten Vogt der H. Chriſtlichen Kirchen/ R. A. zu Speyer** *de Anno* 1529. *ſub tit.* **Conſtitution wider die Widertäuffer** §. 1. ibi: **Oberſter Vogt vnſers Chriſtlichen Glaubens/ꝛc.** Quare Lutherus ad Imper ſcribēs, ait: ſeſe confugere ad ipſum, tanquam aram præſidiumque & rogare, ut doctrinæ Chriſtianæ tutelam ſuſcipiat exemplo Athanaſii, Sleid. *lib. 2. com.* [adde Cacher. *deciſ. 30. n. 13. & 14. c.*] Et ipſe Elector Trevíricus in Electione Caroli V. inquit. Talem Reſpubl. deſiderat, qui præter alia conſtituat & emendet Eccleſiæ ſtatum, Sleid. *lib.* 1. Ideoq; ſine ſcitu Imperatorum † olim non ordinabantur 13 Pontifices, *C. Agath. diſt.* 63. Imò poteſta: inſtituendi ſucceſſores ſedis Apoſtolicæ adſcribitur ab Hadriano Papa Carolo M. Imper. expreſſis verbis *in c. Hadrianus* 63. Et Ottoni ejusq; ſucceſſoribus à Leone Epiſcopo, ſervo ſervorum Dei & toto Clero *in Synodo d. diſt in quorum plura exempla*, vide apud Arniſ. *lib. 1. de jur. Majeſt. c. 6. n.* 10. Confer Dreſſer. *Millen 5 in vit. Caroli M.*

Habet hoc jus Imperator & † Magiſtratus non 14 ex privilegio Papæ, ut vult *gloſſ. in c. in Synodo in fin. diſt.* 63. Sed jure regiæ poteſtatis à Deo conceſſæ, **R. A. zu Speyer** *de Anno* 1544 §. **Erſtlichen der ſtreittigen Religion/ꝛc.** ibi: **In maſſen dann Wir/ in Krafft Vnſers obligenden Keyſ. Ampts zu befördern ſchuldig/** *Et ibid.* §. **Derhalben/ R. A. zu Wormbs/** *de Anno* 1545. §. **dieweil aber auff ſondern/ R. A. zu Augſpurg/** *de Anno* 1548. §. **Nach dem auch in berürtem Rahtſchlag/** ibi, **das werden wir vnſerm tragenden Ampt nach/ꝛc.** Arniſ. *d. lib. 1. c. 6. num.* 10. Et vide hac de re latè & eleganter diſcurrentem, Annæ. Robert. *rer judicat. lib. 3. cap.* 1. Item Covarr. *in relect. c. poſſeſſor. §. 10. ubi latè tradit, quo Reges Hiſpaniarum circa Eccleſiaſtica poteſtatem uſurpent.* Cui enim † poteſtas 15 & auctoritas data à Deo, ea quoq; data cenſenda, ſine quibus ad finem à Deo conſtitutum perveniri commodè non poteſt, *arg. l. 2. de juriſd.* ſine religione autem, quæ eſt tanquam fulcrum & fundamentum Reip. Chriſtianæ ad finem à Deo ordinatum perveniri decenter non poteſt. Ideoque conceſſa hac à Deo poteſtate religionis quoque cura conceſſa cenſenda eſt [Exemplo Regum V. T. Et quidem † Joſuæ, *de quo Num. c. 27. v. 18 19. Ioſ. c. 5.* 16 *v. 5. & ſeqq & c. 24 v. 14. & ſeqq.* Davidis, 2. *Sam. 6. v. 20. & 21. Pſal. 2. v. 10. 11.* qui non ſolum arcam fœderis in civitatem reduxit, 2. *Sam. 6. verſ. 12. 1. Chro. 16. v. 12.* ſed & conſtituit, ut juxta altare ſta-

rent cantores, & dulcia ejus cantica ſacra decantarent, ut de eo prædicat *Eccleſiaſt. cap. 47. verſ. 11.* Joſiæ, cui ſimilis non fuiſſe Rex legitur ante eum, aut poſt eum, qui cultum Dei purum reſtituit, & exploſa idololatria, congregatis omnibus & ſenioribus Judæ, & populo à parvo usque ad magnum, omnia verba libri fœderis, cunctis audientibus legit & fœdus percuſſit cum Domino, ut cuſtodirentur præcepta ejus, 4. *Reg. c. 23.* Salomonis 2. *Paralip. 17. & ſeq.* Ezechiæ, qui ſublato imperio Rege Achaz, reformationem templi & cultus inſtituit, phaſe celebravit, &c. 2. *Chron. c. 29. & c. 30.* Quod verò non minor ſit nec infe-
17 rior poteſtas † Imperatoris & Regum ſeu Principum Chriſtianorum in Repub. Chriſtiana quam olim Priſcorum Regum in Republica Iſraëlitica, multis ſacræ ſcripturæ teſtimoniis, confirmat & atteſtatur Georg. Caſſander *ſcriptor Catholicus in Conſultat ad Auguſtan. confeſſ. artic 16. allegans ibid.* Gabriel. Biel. *in Canon. lect. 75.* Eorum exempla imitati ſunt ex Romanis Impp. Conſtantinus Magnus, Theodoſius, Marcianus & alii. Hieron. Treutlerus *conſil. 110. num. 103.* Confer Chaſſan *in Catalog glor. mund part. 5 conſid 17.* Et de Regib. Galliæ teſtatur paſſim Bodin. *de Repub.* Thuanus *lib. 1. hiſtor.* Et de Regibus Hiſpaniarum Didac. Covarr. *suprà allegat. in relect. c. poſſeſſor. § 10.* Imò & Saniores gentiles, perſuaſum ſibi habue-
18 runt, † curationem rerum ſacrarum præcipuum Reipub fundamentum eſſe, ut Romuli, Numæ aliorumq; exempla ex parte ſuprà allegata teſtantur. Vid. Dionyſ. Halicar. *lib. 1. & 2 antiquit. Rom.* Conf. Fr d. Balduin. *de caſ. conſcient. lib. 2 c. 6. caſ. 2.* Diſſent. Azor. *inſtitut. Moral lib. 11 cap. 6. part. 2. f 160.*]
19 Chriſtus † & Apoſtoli Eccleſiam, quatenus in hac vita militat, politicæ poteſtati ſubjecerunt, *Actor. 25. Rom. 13. 1. Petr. 2* (Marſil. Patavin. *in Defenſ. Pacis. cap. 5. part 2.* ubi hoc latè tuetur, atque inde etiam in cujus territorio Eccleſiæ ſunt, ſub ejuſdem protectione eſſe cenſentur. Nicol. Boër. *deciſ 69. num 1 & ſeqq.* Boſſ *in princ. crimin. tit. de for. compet num. 01.* Treutler *conſil. 85. numer. 7.* Quinimò Res & perſonas Eccleſiaſticas, in tuto eſſe nequaquam poſſe, niſi eas & regia & Sacerdotalis poteſtas defendat, *c. ne ſcandum, 23. quæſt. 5. fin. C. diſt 96.* Afflict. *deciſ. 24.* Cacher. *d. deciſ. 30.*
20 *num. 13.* Quæ de cura † Eccleſiæ eadem etiam de Scholarum fundatione, & proviſione obtinent; quia & illa ad Principum & Magiſtratuum Ordinariorum curam pertinet, per tradita Ern. Cothmanni 2. *conſ 64 nu. 28. & ſeqq.*] Juſtinianus Imp.
ſacratiſſimus † & alii pii Principes nunquam ſa- 21
tis laudabili pietatis ad poteſtatem monumento, plurimis ſacratiſſimis Conſtitutionibus teſtatum reliquerunt. Quorum quædam de recto in Deum ſenſu ſecundum normam Biblicam: quædam de ſcripturarum lectione & verſione: quædam de vita & officiis Clericorum: quædam de diebus feriatis, ordinationibus, bonis Eccleſiaſticis & aliis ad divinum cultum pertinentibus articulis, quæ quidem omnia nihil præter Dei verbum conſtituunt, ſed nihil aliud ſunt, quàm legis divinæ determinationes & applicationes, quas inſignia illorum temporum lumina Eccleſiæ, Cyrillus, Flavianus, Athanaſius, Ambroſius, Auguſtinus & alii, pro inſigni ſuo zelo toleraturi minimè fuiſſent, ſi id contra verbum Dei & Imperatorum officium fuiſſet, Zepper. *lib. 4. de leg forenſ. c. 3. nu. 1.*

De recto † in Deum ſenſu inter alia inſignis 22
eſt *l. 1. C. de ſumm. Trin.* ubi Juſtinianus Imp. cunctos populos, quos ſuæ Clementiæ regit Imperium in ea vult verſari religione, quam D. Petrus Apoſtolus tradidit ſecundum Apoſtolicam diſciplinam Evangelicamque doctrinam, credentes Patris & Filii, & Spiritus ſancti unam Deitatem ſub pari Majeſtate & ſub pia Trinitate, *fac. l. 5. l. 6. C. eod.*

De Scripturarum † lectione extat textus in *No-* 23
vell. 133. cap. 2. ubi Juſtinianus in hæc verba ſcribit: Plurimus ſacrorum librorum chorus, & poſſibile eſt, unicuique animum corrigere atque rigare ſacris literis, quas qui frequenter legent, nunquam decipientur, nec ad humanas deſcendent ſollicitudines. Præſtat enim ex limpidiſſimis ſacrarum literarum fontibus bibere hianti ore, quàm ex cænoſis traditionum lacunis, Hieronymus *in cap fin. diſtinct. 63.* Cum enim puras liceat haurire aquas, lutum quis mallet? ut præclarè dicit Imp. Leo *in Novell. 91.* Et ſanè miſeri eſſemus immortalitatis Candidati, ſi Fides noſtra in tam lubrica, & ludicra traditionum humanarum cymba, quæ cuivis, vel levíſſimæ auræ ludibrio objiciatur, ad portum ſalutis, nuſquam paſſa naufragium, deberet appellere. Hoc ſi ſemper factum fuiſſet & fieret, non tot diſſidiis inconſutilis Eccleſiæ tunica ſcinderetur, neque tot Hæreticorum maculis candida ſponſæ ſtola defœdaretur, notabilis eſt divina Hilarii † ſententia 24
dicen-

dicentis; A Deo diſcendum eſt, quid de Deo Deique voluntate intelligendum ſit, quia Deus non niſi Deo auctore cognoſcitur. Quoniam igitur impoſſibile erat, ſine Deo diſcere Deum, per verbum ſuum docet homines ſcire Deum, *lib. 5. de Trinitat.* quem allegat Dn. D. Meiſner. *de regimin. Eccleſiaſt concl.* 155 [vid. Etiam Marſil. Patavin. *in defenſor. Pac. c* 28. *part.* 2 [Vide multas Conſtitutiones de negotio Religionis *in Receſſ. de Anno* 1530. *pag.* 197. *& paſſim in aliis.*

25 De Scripturarum verſione † loquitur *Novell.* 146. *cap.* 3. qua conſtituitur, in quavis lingua tolerandam verſionem Bibliorum, ut omnes ſacris innutriti literis, multò paratiores ad meliora diſcernenda & ad mala fugienda inveniamur, nec nudo verborum cortici inhærentes, ſed ad veritatis ſenſum penitùs penetrantes, iis tanquam anchoræ innitamur, ſive ſimus Clerici, ſive etiam Laici, *canon. ult. Apoſtol.* Unde apparet
26 † novam eſſe & recenti traditione calentem Pontificiorum doctrinam, quæ ſolis Clericis relicta Scripturarum lectione, nec in vulgari ſermone vertendam, nec Laicis legendam, pleno ore vociferantur, ut eò melius faſcinentur, & diutiùs vanæ traditionis præſtigiis eludantur laici, credantque quicquid ipſi in lingua ignota obmurmurent, juxta illud Poëtæ:

Barbarus hic ego ſum, quia non intelligor ulli.

27 Chriſtus † Apoſtolos omnium linguarum cognitione ideò inſtruxit, ut omnes homines ad conſonantiam fidei convocarent in quavis lingua, Joachim. Stephan. *lib. 4. de juriſd c. 1. n.* 1. Laudanda in hoc negotio præclara Ptolomæi Ægyptii Regis induſtria de verſione Bibliorum per 72. Interpretes facta, cujus hiſtoriam prolixè refert Rittersh. *in Novel. p. 1. c. 1. nu.* 19.

28 De vita † & officiis Clericorum agitur *tot. tit. Cod. de Epiſcop. & Cleric.* ubi notanda *l.* 17. *& l* 41. ubi opprobrioſum eſſe Clericis dicitur, ſi ſe immiſceant ſecularibus & temeratoribus pœna 50. librarum auri infligitur. Hinc Feudiſta: Deſiit eſſe miles ſeculi, qui factus eſt miles Chriſti, *lib* 2. *Feud.* 21. *c. cum ad verum, diſtinct. 96. ne illud obtineat:*

Quicquid agit mundus, Monachus vult eſſe ſecundus.

Quo ergò jure, quave injuria Romanus præſul pro ſtola chlamydem, pro pedo Sceptrum, pro Codice enſem verſat? [Eaq; de re etiam conqueritur Georg. Caſſand. ſcriptor Catholic. *in Conſultat. ad Auguſtan. Confeſſ artic de Pontifice Roman. pag mihi* 7 ;] adde Novell. 123. Et rectè Veneti Sacerdotes à Conciliis, ab Imperiis, à Magiſtratibus ſummovere conſueverunt; ne fortaſſe Pontifici Maximo, cujus obſequiis ac jurejurando obligantur, civitatis arcana proderent, Bodin. *lib. 3. de Republ. cap.* 8. *p* 552 [An verò Magiſtratus ſecularis † illæſa conſcientia plures in 29
Republica & contrarias Religiones toleret, vid. D. Gerhard *in loc. de Magiſtrat. Politic cap* 5 *ſect.* 5. *membr.* 1. Frider Balduin, *de caſib. conſcient. lib.* 2. *cap. 6. caſ.* 3. Juſt. Lipſ *de una Relig* Az [illegible] *Moral. lib. 12. cap 6. verſ. An rex tuta conſcientia fol. 1360. part.* 2. Diſtinctè & eleganter Johann Bruning. *de Homag. concluſ.* 40 *& ſeq.* Confer etiam Wilhelm. Ferdinand. ab Efferen. *in Manual politic. ſive de ration ſtatus lib. 2. punct* 6. 7. 9 *& punct.* 10. ubi negativam tuetur, *& pag.* 252 ita ſe declarat. Quod Catholici Principes † aliquando per- 30
mittant, diverſæ Religionis homines in ſuis provinciis vivere, quando ſine periculo ejici non poſſunt: non quod hæreticis faveant, ſed quia aliter impedire non poſſunt. Quando verò fortiores facti ſunt, lenitatem rigori præferunt, & quos jure capitis pœna afficere poſſent, ſpe converſionis ſine damno bonorum emigrare concedunt. Aliud tamen Jeſuitarum votum eſſe † quoad Regio- 31
nes & bona hæreticorum, ab illis ita dictorum, patet ex illo libr. qui inſcribitur *Gloria bellica, ſereniſſimo Bavariæ Duci, Ingolſtadii adumbrata fol.* 31 ubi ita ſcribunt: An. 1566. plenis Comitiis, de nobis è Germania eliminandis agebatur: Is nunc annus eſt, ea nunc tempora, ut nos de illis eliminandis agamus. Melius eſt imperare, quàm parere. Si Religio diſplicet vel illorum nobis, vel noſtra illis: Saltem illorum Dominationem non contemnamus. Quid ex iſtis colligendum Prudentis Lectoris committimus judicio.

Ex Præcedentibus Corollariis hæc illa facilè decidi poteſt quæſtio. Quod de jure divino Clerus † exemptus non ſit à poteſtate ſeculari. 32
Et ita poſt Innocent. *in c. 2. de Majorit & obed.* Alciat. *in c. cum non ab homine col. 2 de judic* Carol Molin *in addition. ad conſil. Alex.* 8. *& lib.* 1 & alios allegatos à ſe determinat & multis eleganter ſuo more firmat Didac. Covarr JC. Hiſpan. Epiſcop. Segobienſ. *pp quæſtion. cap.* 31 *numer* 2. *verſ. Contraria Opinio.* Aug. Morla *in Empor jur. part 1. tit. 2. quæſt 12. num.* 3 Marſil. Patavin. *in defenſor. Pac part. 2. cap. 4. & 5.* ubi id lauſſimè oſtendit,

dit & Chriſti, Apoſtolorum, aliorumque orthodoxorum exemplis comprobat Oſalc. Cacheran. *deciſ. Pedemont. 30. num. 5. & ſeqq. uſq; ad fin.* Et quoad temporalia, hanc veram eſſe ſententiam poſt Maſcard. *de gener. ſtatut. interpr. concluſ. 1. num. 73. & ſequentib.* firmat Chriſtinæ. *deciſ. 103. num. 5. 6. & ſeqq.* Farinac. *Tit. de inquiſit. quaſt.* 8. *num* 2. Joſeph. de Seſe, *in tractat. de inhibit. c. 8. nu.* 11. *& ſeqq.* Secus verò eſſe quoad verè ſpiritualia,
33 utputa ordines, gradus & Sacramenta. Indeq; † clericos & Eccleſiaſticas perſonas, eſſe de diſtrictu Dominorum temporalium, quorum eſt territorium poſt Johan. Andr. *in c. fin. in princ. de offic. delegat. in* 6. ſcribit Caſpar. Anthon. Theſſaur. 2. *quæſtion. forenſ.* 2. *num.* 3. Alberic. Gentil. Advocat. Hiſpan. *lib. 1. cap. 5. lit. m.* ubi dicit; Eccleſiam eſſe de territorio laici Magiſtratus. Et ita etiam Theologi & Politici Auguſt. Confeſſionis unanimiter ſtatuunt, vide D. Gerhard. *in loc. de Magiſtrat. Polit.* Frider. Balduin. *de caſibus conſcient. libr. 4. cap. 12. caſ. 13 & 14.* Eamque ſententiam integro tractatu tuetur Henning. Arniſ. *de ſubject. & exempt. Cleric. præſertim cap.* 3. Bruning. *de Homag. concl. 306. & aliquot ſeqq.* Et quod nulla ſit Ev-
34 angelii & Novi Teſtamenti Lex, quæ † Clericos à juriſdictione Principum Secularium exemerit, ſcribit Covar. *alleg. loc.* ubi etiam teſtatur, quòd in primitiva Eccleſia Clerici & eorum res juriſdictioni Regum & Imperatorum ſubfuerint, idque conſtare ex multis Impp. etiam Chriſtianorum legibus, de perſonis ipſis, rebus Eccleſiaſticis & diſciplina latis, quæ continentur *ſub tit. C. de SS. Eccleſ. de Epiſcop. & Cleric. de Epiſcop. aud. &c.* ibidemque ad contraria argumenta reſpondet, quæ hic unà cum hujus & aliorum reſponſionib. referre nimis prolixum foret, ſufficiat Lectorem remiſiſſe ad allegatos modò auctores. Et faciunt tradita *ſupra libr. 1. Claſſ. 2. cap 6. num.* 10. *& aliquot. ſeqq.* Confer etiam Oldendorp. 1. *conſ. Marpurg.* 5. *ſub num* 22. ubi dicit, ſi divinæ ſcripturæ oracula perluſtres, vehementer dubitabis, num ulla juris humani exemptio, poſſit Clericos defendere contra auctoritatem Dei creatoris cœli & terræ. Contrarium multis adductis rationibus & exemplis defendere intendit, Johan. Azori. *Moral. Inſtitut. lib. 5. cap. 12. part. 1.*

Caput II.

De Festorum, Feriarumque Conſtitutione, Principibus jure Regio competenti, ibidemq; de Calendario Gregoriano.

Summaria.

1. *Feſti dies olim apud Gentiles qui dicebantur?*
2. *Quàm varii erant?*
3. *Apud Chriſtianos dies feſti qui?*
4. *Origo feſtorum ex prima Dei inſtitutione pendet. Eorum ordinatio ad Principis curam vetuſtiſſimo more pertinere cœpit.*
5. *Leonis, & Authenii conſtitutio de feriis & diebus feſtis. Feriarum conſtitutio & mutatio jus eſt imperatoria, & ſupremæ poteſtatis.*
6. *An Lex Moſaica de Sabbatho celebranda ſit moralis, an verò ceremonialis?*
7. *Sabbathum apud Hebræos quid ſignificet? Cornelii Tac. cæcum de Sabbatho Iudæorum judicium.*
8. *Præceptum Decalogi de Sabbathis ſanctificandis partim morale eſt, partim ceremoniale.* 9. *Morale quatenus?* 10. *Ceremoniale quatenus?*
11. *Omnis lex moralis eſt naturalis, Lex naturalis naturaliter omnibus eſt nota.*
12. *Naturalem legem cum ipſo genere humano ipſa rerum natura prodidit, ideoq; omnib. etiam gentilibus nota & ſolennis.*
13. *Omnis lex moralis in N.T. præcipuè fuit repetita.*
14. *Nulla lex moralis ab Apoſtolis abrogata eſt, & mutata. Dies Dominicus in locum Sabbathi, ſeu ſeptimi diei ſubſtitutus.* 15. *Ejusq; ratio.*
16. *Ratio dubitandi, ad eamq; reſponſio.*
17. *Ordinatio Reip. ut & Eccleſiæ magna ex parte ab ordine temporum, menſium, & dierum dependet, ut quævis ſuo peragantur tempore.*
18. *Iulius Cæſar primam induſtriam in corrigendis faſtis locavit, & Calendarium correxit. Calendarium undè dictum.*
19. *Calendarium Gregorianum à Pontifice Anno 1581. introductum. Verba edicti Pontificii circa finem.*
20. *In quolibet actu perficiendo primò inſpiciendum, an perſonæ ad actum celebrandum ſint idoneæ?*
21. *In quovis actu tria præcipuè conſideranda, facientis poteſtas, ejusdem voluntas, & honeſta cauſa*

ac

ac forma, quorum una deficiente actus eſt irritus, & inanis.

22. *Qualibet diſpoſitio commenſuratur diſponentis poteſtati. Sine poteſtate nihil ad actum deducitur, ſine voluntate nihil conſenſu perficitur: ſine forma, & modo nihil in finem dirigitur.*

23. *Poteſtas feriarum conſtituendarum, & mutandi vel reſtituendi Calendarii, ad Impp. & ſecularem poteſtatem pertinet, non ad Pontificem. Perſona habilitate deficiente, actus ipſe corruit.*

24. *Carolus M. Imper. & Calendarium ipſum & nomina menſium germanica populus Germanicus dedit.*

25. *Calendarium novum induceret confuſionem & temporis, & feriarum.* 26. *Etiam divina ordinationis, contra Magiſtratus auctoritatem.*

27. *Electoris Saxonia Auguſti judicium de hoc Calendario, Imperatori datum. Item Wilhelmi Haſſia Landgravii.*

28. *Induceret violationem pacis religioſa, & ſuſpenſionis juriſdictionis Eccleſiaſtica.*

29. *Non ſufficit actum ſecundum cujusq; rei regulas & perfectionem formalem conſtitui, niſi ſimul ab his fiat, qui jus & poteſtatem conſtituendi habent.*

30. *Quare hoc Calendarium in gratiam Pontificis non recipiendum?* 31. *Nec à Caſare, & Proceribus imperii receptum.*

32. *In Camera concluſum, vetus Calendarium in Proceſſibus decernendis obſervandum eſſe.*

33. *Et Patriarcha Conſtantinopolitanus aliaq; Eccleſia Orientales illud planè recuſarunt.*

34. *Inferior Magiſtratus à ſuperiori coactus quatenus illud recipere poſſit?*

35. *Feſtorum & dierum mutatio & emendatio pro merè habetur adiaphorâ.* 36. *Adiaphorum ſi urgeatur, deſinit eſſe adiaphorum. Ritus ac ceremonia deſinunt eſſe adiaphora, accedente iis opinione cultus & neceſſitate.*

37. *Magiſtratibus politicis hujus rei ordinatio à Luthero expreſsè tribuitur.*

38. *Magiſtratus hoc Calendarium ſuum facit approbatione, & adſenſu, eiq; robur & validitatem ſuâ auctoritate addit.* 39. *Quomodo in Roman. imperio jus Canonicum aliquando uſurpatur. Iuris legũque ſpontanea communio non arguit ſubjectionem.*

40. *In his & ſimilibus rebus adiaphoris ad formam & forum ejus, cui quis ſubeſt, ſe accommodet.*

41. *Cum cautela tamen hac accipienda. Vbi majus eſt periculum, ibi cautiùs agendum.*

42. *De ratione mathematica Calendarii Gregoriani, Mathematici cujuſdam ſcripta relatio.*

FEſti dies † olim apud Gentiles dicebantur, 1
in quibus vel ſacrificia Diis gentes offerre conſuevere, vel ludi in honorem Deorum fiebant, vel feriæ obſervabantur: aut ſanè alicujus publicæ lætitiæ, bonivè eventus cauſa diuturnis epulationibus celebrabantur ſolennitates quædam more majorum inſtitutæ. [vid. Roſin. *antiquit. Roman. lib. 4. cap. 3. verſic. caterum.* Numa
cùm annum in 12. menſes diſtribuiſſet, † eundem 2
etiam in certa dierum genera diviſit, ita ut quidam eſſent Feſti, alii Profeſti, alii interciſi. Feſti dicebantur, qui Diis dicati erant: Profeſti, qui hominibus, pro adminiſtratione rei privatæ publicæque, ſic dicti quaſi procul ſint à religione Numinis divini. Interciſi erant Deorum hominumque communes, quibuſdam enim horis illorum fas erat jus dicere, quibuſdam non erat. Feſti porrò dies dividebantur, in ſacrificia, epulas, ludos, ferias, inquit Macrob. *Saturnal. lib. 1. cap. 16.* plura vid. apud Roſin. *d. loc.* De Claudio Imperat. legitur, quod multa ſacrificia feriaſque Romæ abrogarit, ne major pars anni conſumeretur in iis celebrandis, Gualther. *in Chronolog. Eccleſ polit. lib. 2 p. 577.* [Verùm in populo Dei &
apud Chriſtianos † dies Feſti dicuntur & Feriæ, 3
in quibus feriari oportet, ad hunc finem, ut veri Dei agnitionem interiùs mente complexam, exteriori cultu piè & ſanctè Deo exhibeamus, Didac. Covarr. 4. *var. reſolut. 19. in princ.* Origo
Feſtorum † tam quoad quietem à laboribus, 4
quàm quoad cultum divinum ex prima Dei inſtitutione pendet, [ceu eleganter exprimit Eccleſiaſticus *cap. 33. verſ. 8. 9. & 10.* Et meminit etiam diei feſti *cap. 43 v. 6. & 7.*] Cum verò eorum ordinatio, quatenus videlicet externum ritum & feſtivitatem reſpiciunt, non fit actus merè divinus, ad Principis tanquam nutritii Eccleſiæ & proviſoris ſacrorum cultuum curam vetuſtiſſimo more pertinere cœpit, *l. 4. Cod. de fer.* Bart. & Jaſon *in l. praſides. ff. de fer.* vel cui id Princeps conceſſerit, *l. ſed etſi 26. l. ſi in aliam, 7. ff. de offic. proconſul. cum ſimilib.* [Et conſtat quod Deus ordinationem feſtorum non per Aaronem ſummum Sacerdotem, ſed per Moſen Magiſtratum populi Judaici, eidem denunciarit, *Levit. 23. v. 1. & ſeqq.* Et quod Rex David feſtos dies ritè celebrandos ordinarit, teſtatur *Eccleſiaſt. c. 47. v. 12.*]

5 De feriis † & feſtis diebus Leonis & Anthemii graphica extat conſtitutio *in l. fin. & aliis C. de feriis* Ex quibus & ſimilibus ſatis apparet, feriarum conſtitutionem & mutationem Imperatorium eſſe & ſupremæ poteſtatis jus, ac nullo alio jure Pontificem ſibi ſumpſiſſe hanc poteſtatem, quàm ut impleatur, quod à Daniele prædictum eſt: futurum eſſe regnum, quod ſe ſupra omnem poteſtatem elevet, tempora mutet, & divinam ordinationem peſſundet, *Dan.7.v.24.*

6 Hiſce annectere lubet quæſtionem, † inter quoſdam Theologos, ICtos & Politicos controverſam, An lex Moſaica de Sabbatho celebrando ſit moralis planè, an verò quoad circumſtantiam temporis ceremonialis?

Sabbathum † apud Hebræos requiem ſigni-
7 ficat, & ceſſationem ab opere; Atque ideò dies ſeptimus hebdomadæ dictus eſt Sabbathũ, quod is fuerit in requiem deſtinatus à Jehova. [*Geneſ.2. v.2.3. Exod.20.v.11. Levit.23 v.2.3.* De Judæorum Sabbatho adnotanda eſſe duxi quæ ſcripſit Cornel.Tacit. *Annal. lib.* 21. Septimo, inquit,
,, die otium placuiſſe ferunt, quia is finem labo-
,, rum tulerit: Dein blandiente inertia, ſeptimum
,, quoque annum ignaviæ datum; Alii honorem
,, eum Saturno haberi: Seu principia religionis
,, tradentibus Judæis, quos cum Saturno pulſos &
,, conditores gentis accepimus: Seu quod è ſeptem
,, ſideribus, quibus mortales reguntur, altiſſimo
,, orbe & præcipua potentia ſtella Saturni feratur,
,, ac pleraque cœleſtium vi ſua & curſu ſeptimos
,, per numeros commeare. Hactenus Tacitus doctiſſimus, qui hic de Sabbatho Judæorum, tanquam cœcus de colore judicat.] Præceptum au-
8 tem Decalogi † de Sabbathis ſanctificandis ex veriori Theologorum & Scholaſticorum opinione partim eſt morale, partim ceremoniale, Thomas 1.2. *quæſt* 100. *artic.3. ad 2. & 2. 2. quæſt.* 122. *artic* 4. Soto *lib.2. de juſtit & jur. quæſt.3. artic 3.* quos allegat & ſequitur Didac.Covar. *var. reſol. lib.4. dict cap.19.num.2.* [Dn. D. Mentzerus *in explicat. Decal. qui inſcribitur* kurtzer Bericht von den Zehen Gebotten / *quæſt.25. & aliquot ſeqq.* ubi eleganter declarat hoc ipſum. Conf. Paræ. *ad 1 cap. Geneſ.* Oſiand. *ibid. in gloſſ. & ad cap.23.*
9 *Levit.*] Morale eſt, quoad hoc, † ut aliquo tantum deſtinato tempore homo, qui conſtat animo & corpore, & corpore & animo ferietur, ac venerationi divinæ ſolenniter inſerviat; quan-
10 tum verò ad certum tempus † & ſeptimum diem, præciſè eſt ceremonialis, & ad ſolos Judæos reſtricta; & quoad hoc moralis dici non poteſt. [Idque ſatis innuit Apoſtolus Paul. *ad Coloſ. 2. v. 16.17. & ad Galat* 1. Et pro ea ſententia faciunt etiam rationes ſubſequentes. Confer Johan. Azor. *Inſtitut. Moral. lib 1. cap.1. part. 2.*] 1. Omnis
lex moralis † eſt naturalis, Thomas 1.2. *qu* 100. 11
artic.1. arg. cap.2. ad Roman. Ubi Paulus inquit, gentes naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, Soto *dict. quæſt.3. art.1.* Hæc autem lex de ſeptimo die, præciſè ſanctificando, non eſt naturalis; tum, quia lex naturalis, naturaliter omnibus eſt nota, lex verò de ſeptimo die ſanctificando non naturaliter, ſed per actualem Dei patefactionem
Judæis nota fuit; tum quia naturalis lex, † quam 12
cum ipſo genere humano rerum natura prodidit, omnibus etiam gentilibus nota & ſolennis eſt, Lex verò de ſeptimo die ſanctificando & feriando non fuit naturaliter omnibus gentilibus nota & ſolennis [Teſt: Cornel. Tacit. *alleg. ſupra lib.21 annal.*]

Nam licet nulla gens tam fuerit efferа, tam barbara, quæ non cognoverit eſſe aliquod numen, illudque ſtatis temporibus colendum, hoc tamen, ut ille cultus ſeptimo die fieret, juxta legem Decalogi, gentiles naturaliter non cognoverunt.

2. Omnis lex † moralis in Novo Teſtamen- 13
to præceptivè fuit repetita, per ea, quæ ſupra tradidi, *lib.2. claſſ.1. n.* 3. Hæc autem lex nuſquam in Novo Teſtamento præceptivè eſt repetita.

3. Nullam legem † moralem Apoſtoli abro- 14
garunt & mutarunt. Legem de ſeptimo die ſanctificando Apoſtoli abrogarunt, *ad Col. 2. v.16.* & diem Dominicam ſubſtituerunt, qui à ſeculo uſque Apoſtolorum in Eccleſia in honorem Dei celebratur. [Et diei Dominicæ mentio fit *Apocal. cap. 1. v. 10.* ubi etiam not. Oſiand. *in gloſſ lit. i.* Et jubet Apoſtol. Paul. primo die ſeptimanæ convenire Corinthios & facere collectam, undè quædam apparet obſervatio Apoſtolica, Pare. *in Commentar. ad Geneſ. cap 2. verſ.2.* Johan. Azor. *Inſtitut. Moral. lib.1. cap. 2. part.2.* vide omninò Balduin. *de caſibus conſcient. lib. 2. cap. 3. caſ. 2.* Baron. *in annalib. ad ann. Chriſti 34. n. 52.* quem allegat Beſold. *in Theſaur. pract. verb.* Sontag. Hac de re ita ſcribit Ærodi. *rer judicat lib.1. cap. 21.* Poſtquam Chriſtianiſmus invaluit, hæc obſervatio in diem Dominicam tranſlata, ſed non tanta. Nam concilium Laodicenum, ceſſationem

nem & otium iſtud quodammodo ſpontaneum
efficit. Et Concilium Aurelianenſe tertium, ni-
miam in hac re ſuperſtitionem, Judaicam appel-
lat. Poſtremò conſtitutione Regis Guntrami
& Matiſconenſis Sinodi decreto, pœnam fuiſſe
impoſitam ei, qui à negotiatione & opere non
15 abſtineret.] Hujus quoque rei rationem † red-
dit Auguſtinus *in Epiſt. 119. cap. 13. dicens*. Dies
dominicus non Judæis ſed Chriſtianis reſurre-
ctione Domini declaratus eſt, & ex illo habere
cœpit feſtivitatem ſuam. Ex quo obſervari po-
terit ratio, quare Sabbathum in diem Domini-
cam mutatum fuerit. Nam ratio illa comme-
morandi beneficium creationis in feſtivitate e-
jus diei, in qua Deus ab illa requievit, mutata eſt
in beneficium recreationis, quæ facta eſt à Chri-
ſto per gratiam, & abſoluta fuit die Dominico
per ejus reſurrectionem; fuitque illa lux in ſtatu
gratiæ prima, multò præſtantior illa, de qua tunc
dictum eſt. fiat lux, Covarruv. *d. cap. 19. num. 6.*
16 Ab hac tamen ſententia † poſt alios recedit We-
ſenbec. *in paratit ff. de fer. ſub num.* 8. Et hac po-
tiſſimam ratione, quod ante legem in Sina litam
viguerit, *Exod. 16. & 25.* Ad quam tamen re-
ſpondetur, committi in illo argumento fallaciam
imperfectæ definitionis legis moralis; quia non
eſt univerſaliter vera illa propoſitio, quod, quæ
lex ante repetitionem Decalogi in monte Sinai
lata eſt, ſtatim ſit moralis & naturalis, alias enim
ſequeretur, etiam legem de circumciſione mo-
ralem & naturalem fuiſſe, quia & illa fuit ante re-
petitionem Decalogi in monte Sinai. Neque al-
tera Weſenbecii ratio difficultatem facit, quod
videlicet ex Hiſtoria creationis Sabbathi conſti-
tutio deſcendat, quia, ut antea ex Auguſtino di-
ctum, dies Dominicus in locum Sabbathi ſub-
ſtitutus ex hiſtoria reſurrectionis originem du-
cit, nec tamen propterea moralis lex dici me-
retur.
17 Feſtorum † ordinationi & feriarum conſti-
tutioni proxima eſt ordinatio Calendariorum,
in quibus menſes, hebdomadæ, dies & feriæ cer-
to ordine deſignantur. Siquidem ordinatio Rei
publicæ, tum etiam Eccleſiæ magna ex parte ab
ordine temporum, menſium & dierum dependet,
ut quævis ſuo peragantur tempore, actiones ſuis
terminis & momentis inſtituantur & perfician-
tur. [Et propterea Jehova condidit luminaria
in expanſo cœlorum, ut eſſent in ſigna tempo-
rum, dierum, &c. *Geneſ. 1. verſ. 14. ibidemq;* Pa-
re. *in Commentar.* [Ideoque rectè hanc ſibi cu-
ram ſemper ſumpſerunt Imperatores. Julius Cæ-
ſar † in reſtituenda & ordinanda republ. primam 18
induſtriam in corrigendis faſtis locavit, & Calen-
darium [(Quod à Calendis, primo cujusq; men-
ſis die, derivatum tradit Gaiz. *in tract. de expenſ.
& meliorat. c. 19. num. 15. 16. 17.* adde etiam Beſold.
in Theſaur. pract. verb. Calender.)] correxit, Sue-
ton. & Plutarch. *in Cæſ.* Menoch. 2. *arb jud. quæſt.
caſ. 50. num.* 4. [De cujus confectione & uſu etiam
ante tempora Cæſaris vide quæ ſcripſit Keckerm.
in ſyſtem. Aſtron. lib. 2. c. 4.] Hoc Julii Calendario
adhuc hodie in multis locis utimur. [vid. Mynſin.
6. *obſerv. 40. num.* 18.] Idem fecit Auguſtus, ut te-
ſtatur Dion. Dn: D. Helvicus *in Theat. Hiſtor. ſub
Iul. & Auguſt.*

Cum verò Papa Romanus † anno Domini 1581. 19
novum Calendarium, quod ab auctore Gregu-
rianum appellatur. Pontificia auctoritate condi-
derit, ac publico diplomate recipiendum in toto
orbe Chriſtiano, Imperatori, Regibus & Princi-
pibus mandaverit; de jure, juſtitia & veritate Po-
litica & Mathematica paulisper diſquirere libet.
Verba Edicti Pontificii circa finem ita habent: *Pro
data nobis à Domino auctoritate, hortamur & roga-
mus chariſſimum in Chriſto filium noſtrum Rudol-
phum Rom. Regem, illuſtrem Imperatorem electum,
cæterosq; Reges, Principes & Reſpublicas, iisdemq;
mandamus, ut noſtrum hoc Calendarium & ipſi
ſuſcipiant, & à cunctis ſibi ſubjectis populis religiosè
ſuſcipiendum inviolateq; obſervandum curent, &c.
totum edictum & ejus rationes*, vide apud Matth.
Steph. *de jurisd. lib. 3. par. 1. c. 3.* [Gualther. *in Chron.
Eccleſiaſtico Polit. ſub An.* 1582. Thuan. *Hiſtor. lib.
76. ubi vid. omninò.*]

Juſtitiam † & veritatem Politicam, quod at- 20
tinet, certum eſt, in quolibet actu perficiendo
ſemper primò inſpiciendum, an perſonæ ad actum
celebrandum ſint idoneæ, *l. 4.* & ibi Bartol. *ff. qui
teſtam. facere poſſ. l. 14 ff. de jur. Codicill. l. licet*, *C. de
procur. l. cum hi. 8. § ſed & perſonarum*, *C. de Tranſ-
act.* Roland. à Vall. *conſ. 46. lib. 2.* Cravett. *conſ.* 104.
non enim ante juris quàm perſonæ ratio quæren-
da, *l. quidam 14. in princ. ff. de jur. Codicill.* Sichard,
ad rubr. in 1 C. qui teſt. am. fac. poſſ. Unde pro regu-
la traditur, † in quovis actu tria præcipuè conſi- 21
derari: facientis poteſtatem, ejusdem voluntatem
& honeſtam ſive juſtam cauſam ac formam, *arg.
cap. cum ſemper, de offic. & poteſt. jud. deleg.* Donell.
6. *comment. jur. civil. cap. 26. in princip.* [gl. & Bald.

ad l. ſi

ad l. ſi filia c. de donat. aut Nupt. Socin. *conſil.* 95. *n.* 4.
& 38. *vol.* 3. Tiber. Decian. *reſp* 40. *nu.* 21. *vol.* 3. Jo.
Petr. Surd. *decis.* 243. *numer.* 9. Johan. Gœd. *conſil.*
Marpurg. 28. *n.* 285. *vol.* 1.] quorum uno deficiente
actus eſt irritus & inanis. *gloſſ.* & Bald. *ad l. ſi filia,*
C. de donat. ante nupt. Tiber. Decian. *reſp.* 40. *num.*
21 *vol.* 3. Johan. Gœdd. *in reſp. jur. de reſtitut. Baro-*
nia Vallendar. num. 234. Quælibet enim diſpo-
22 ſitio † commenſuratur diſponentis poteſtati,
Alexand. *conſ.* 210. *num.* 1. *lib.* 2. Crot. *conſ.* 75. *num.*
13 *& ſeqq. lib.* 1. Honded. *conſ.* 3. *nu.* 17. *vol.* 1. cu-
jus perſona ante omnia ligitimanda, Aſin. *in prax.*
jud. §. 28. *cap.* 1. Schrader. *de feud. part.* 10. *in pre-*
amb. num. 25. *& ſeqq.* [Et hæc ita ſemper in quo-
vis actu copulativè concurrere debent, quia ſi-
ne poteſtate nihil ad actum deducitur: Sine vo-
luntate nihil conſenſu perficitur : ſine forma &
modo nihil in finem dirigitur, Bald. *conſil.* 326.
incipit Rex Romanorum, n. 2. *lib.* 1. Cardin. Tuſch.
pp. concluſ. 127. *verb. Actus num.* 1. Anton. Querr.
concluſ. 74. *num.* 1. Hinc Gratianus: in negotiis
definiendis, non ſolùm eſt neceſſaria ſcientia,
ſed etiam poteſtas, *Diſtinct.* 20. *in prin.*] Poteſtas
23 verò † feriarum conſtituendarum & mutandi
vel reſtituendi Calendarii ad Impp. & poteſta-
tem ſecularem pertinet, ut ſuprà probatum, in-
déque *feriæ Imperiales* appellantur, *l.* 4. *C. de feriis:*
non verò ad Pontificem. Nam perſonæ habilitate
deficiente, actus ipſe corruet, quia perſona inhabi-
li exiſtente, radix totius negotii cenſetur vitioſa,
iſteq; defectus, tanquam cauſæ & principii poſtea
nullo alio actu ſubſecuto, remotus & ſublatus in-
telligitur, Hieronym. Ruding. *in repetit. l.* 1 § *ſi quis*
ita, n. 48. *de verb. obl.*

Carolus Magnus Imperii Germanici condi-
24 tor, † & Calendarium ipſum & nomina menſium
Germanica Teutonicis populis dedit : [Con-
fer noviſſimè Arumæ. *de Comitiis cap.* 4 *num.* 65.]
Canonem Concilii Niceni de feſto Paſchæ non
Romani Pontificis, ſed communi Cæſaris Con
ſtantini & Patrum conſilio conditum eſſe cer-
tum eſt, Chytr. *in Chron. lib.* 26. II. Induceret hoc
25 Calendarium confuſionem † non ſolum tem-
poris & feriarum, quod glorioſiſſimus Imperat.
noſter Matthias in nuperis Comitiis Ratisbonen-
ſibus reprehendit, daß die doppelte Ferien vnd Calender
dannenhero die groſſe Vnordnung ſo wol in Camera, als
ſonſten im H. Reich / ſo wol wegen der Commercien vnd an-
derm erfolget / abzuſtellen / ut refert Theod. Meurer.
in Relat. de Anno 1613. *Nund. autumn. in propoſit.*
Cæſar. §. darneben begehren J. Maieſtät, &c. ſed etiam
divinæ ordinationis, † contra Magiſtratus au- 26
ctoritatem. [Hinc Luther. *Tom. Ienenſ.* 7. *edit. An.*
58. *fol.* 249. *fac. b.* de eo nondum edito ita ſcribit,
daß die gantze Hauptfrage / darauff der Streit beruhet /
dann man fraget nicht ob es recht oder vnrecht ſeye / daß man
den bißhero breuchlichen Calender reformire vnnd endere /
ſondern wer es thun ſoll / als nemlich die Maieſtäten / Keyſer /
König ꝛc. Zum andern muſte es geſchehen einträchtiglich / daß
ein Gebott uberall außgienge von denen ſo es befelch haben.
Sonſten wo es ein Land ohne das ander anfienge / der welt-
liche Händel / als Jahrmärckte, Meſſen, vnd andere geſchäff-
te / in eine Wüſte Zerrüttunge vnd Verwirrunge gerathen.)
Quod ipſum innuit reſponſio Electoris Saxo-
niæ Auguſti: † Is enim, cum anno 1582. perlato 27
ad Imperatorem per Madrucium Cardinalem
Tridentinum, hoc Calendario, ac Imperatore
conſultus, prolixa oratione oſtendit, non ſo-
lum omnis generis difficultates & confuſiones
in judiciis, literis contractuum, & aliis negotiis,
ſecuturas, ſed inprimis Cæſareæ Majeſtatis &
SS. Imperii Romani auctoritatem, reputatio-
nem & ſuperioritatem hoc ipſo violari, Matth.
Steph. *de juriſd. lib.* 2. *p.* 1. *c.* 1. *memb.* 2. *nu* 107. [vid.
etiam Thuan. *Hiſtor. lib.* 76. ubi recitat votum &
ſententiam Wilhelmi Haſſiæ Landgravii de hoc
Calendario.] Deinde Calendarium induceret vio-
lationem † pacis Religioſæ & ſuſpenſionis juriſ- 28
dictionis Eccleſiaſticæ, de qua in R. A. de Anno
1559. Nach dem aber / vers. daß ein jeder Theil bey ſeinen
Ceremonien / Ordnungen / Herkommen richtig gelaſſen
werden ſoll. Licet itaque Calendarium Grego-
rianum † correctius, poſito & nondum conceſ- 29
ſo, eſſet, tamen, quia non ſufficit actum ſecun-
dum cujuſque rei regulas & perfectionem for-
malem conſtitui, niſi ſimul ab his fiat, qui jus
& poteſtatem conſtituendi habent, *dd. ſupra ju-*
rib. Sic, licet prodigus & ſtultus teſtamentum
omnibus obſervatis juris ſolennitatibus conde-
rent; quia tamen ipſi teſtamenti faciendi jus
non habent, teſtamentum ipſo jure nullum eſſet,
§. 1. *Inſtit. quibus non eſt permiſſ. fac. teſtament.*
[Herm. Vultej. 1. *conſil. Marpurgenſ.* 29. *nu.* 49. 54.
55.] Ideoque hoc Calendarium in gratiam † 30
Pontificis non facile recipiendum (1.) propter
inhabilitatem conſtituentis. (2) propter confu-
ſionem divinæ ordinationis & Magiſtratus vio-
lationem. (3.) propter confuſionem temporum.
(4.) propter violationem in Imperio pacis reli-
gioſæ multis vigiliis & difficultatibus erectæ. (5.)
propter odium Dominationis Pontificiæ & veri-
tatis Confeſſionem, quæ ſemper omni operæ
declarando ſine adulatione, ita ut lux noſtra lu-
ceat

ceat coram hominibus, ut intelligant volunta-
tem divinam, &c. *Matth. 5. verſ. 16.* Quare nec à
31 Cæſare id † receptum, teſtatur Gail. in Epiſtola
quadam ad amicum ita ſcribens: Mit dem newen
Calender iſt es Narrenwerck / es haben die Keyſ. Maieſtät/
Chur- vnd Fürſten / auff deß Bapſtes Begehren den nit hal-
ten noch annehmen wollen / ꝛc. & inter cætera wann man
eine durchaußgehende Gleichheit allenthalben im Reich an-
richten wolte/muß ſolches mit Vorwiſſen vnd Verwilligung
der Keyſerlichen Maieſtat vnnd Ständen geſchehen / quem
ex Gylmanno ita citat Juſt. Springer. *de pace Re-
lig. c. 6.* [Et convenienter hoc Calendarium ex ca-
ſu fortuito, hoc eſt improviſa Pontificis volun-
tate profectum ſcribit Anton. Fab. *in Cod. rer. in
Sabaud judicat. lib. 4. tit. 41. defin. 15. nu. 8.*] Inde-
32 que in Camera † concluſum, daß der alte Calender in
Außbringung der Proceſſen ſolle gebraucht werden / 14.
Julii, Anno 83. Auct. *deciſ. ſeu præjud. Cameral.
verb. Calendarium.* [Petr. Denaiſ. *in jur. Camer. tit.
35. §. ad rationem.* Vid. quæ in utramque partem
diſputando prolixè ſcribit Crani. *in diſſertat. de
Pac. Religion part 1 problem. 6.* Hoc Calendarium
Gregorium Pontificem miſſa legatione ad Patriar-
cham Conſtantinopolitanum orientalibus Eccle-
33 ſiis obtuliſſe, † eum verò communicato cum a-
liis Patriarchis conſilio id planè recuſaſſe, ſcribit
Philipp. Nic. *in tractat. de Reg. Chriſt. lib. 1. cap. 1. p.
m. 35. & 36.*]

34 Quid verò ſi inferior Magiſtratus † à ſupe-
riore cogatur illud recipere, licebitne ſalva con-
ſcientia? Si ſuperior propter rationes Politicas,
non verò dominationem Pontificiam urgeat, &
recuſantibus ferrum minetur & flammas, me-
lius erit parere, quàm reſiſtendo rebellandi oc-
caſionem præbere, vel Reipublicæ ſalutem in diſ-
35 crimen offerre, quia tam à Theologis † quàm
Politicis non inter fidei referuntur articulos feſto-
rum & dierum mutatio & emendatio, ſed pro
re merè habetur adiaphora, [vid. tradita ab Apo-
ſtolo 1. *ad Corinth. 8. & cap. 10. v. 29.*] quæ con-
ſcientiis nullum laqueum injicit, juxta Auguſti-
ni regulam: Quod neque contra fidem, neque
contra bonos mores injungitur, indifferenter
eſt habendũ. *c. illa autem diſt.* 11.] Georg Caſſand.
in Conſult ſuper Aug. Conf. Loc. de Pontific. ubi hoc
dictum allegat, de cæremoniarum quarundam li-
bertate non inhibenda.] Si ſcil. injungatur ut Po-
36 liticum. Nam aliàs † *adiaphorũ, ſi urgeatur, deſinit
eſſe adiaphorum* juxta Theologorũ Canonem:] Et
ritus ac ceremonias & res hujuſmodi deſinere eſ-
ſe adiaphora, cum iis opinio cultus ac neceſſitas

Chriſtianæ libertati contraria accedat, ex Nicol.
Gall. & aliis annotat Jacob. Auguſt. Thuan. *hi-
ſtor. lib. 5. fol. m. 91.* ubi de Interim agit. Et iiſdem
penè verbis Johan. Sleidan. *lib. 21. commentar.
fol. m 658.* de eodem agens interim. [Et Lutherus
† in libello ſuo de Eccleſiis & Conciliis Anno 37
1539. edito, Magiſtratibus Politicis hujus rei or-
dinationem, qui tamen tunc temporis omnes
Pontificii erant, expreſſè tribuit. Idem multo-
rum JCtorum & ll. probatur auctoritate, quæ
Magiſtratibus, qui in ſuo diſtrictu jus ſtatuendi
habent, ferias & nundinas pro ratione tempo-
rum & circumſtantiarum, præſertim ſi adſint ra-
tiones & cauſæ urgentes, mutandi concedunt
poteſtatem, per ea quæ tradit Weſenbec. *in pa-
ratit ff. de feriis, num. 4.* ubi adducit etiam contra-
ria. Hoc enim caſu non tam propter Pontificis
auctoritatem, † quàm Magiſtratus, qui hanc 38
operam Pontificiam ſuam facit adprobatione
& adſenſu, eique robur & validitatem addit ex
ſua auctoritate, recipitur. Sic alias etiam natio-
nes, ut Anglos, Helvetios & Belgas hoc Calen-
darium Gregorianum, quamvis Pontificiæ do-
minationis jugum jam dudum excuſſerint, ſua-
rum Rerumpubl. uſibus deſtinaſſe dicitur. [Con-
fer tradita à Gylman. *in Symphorem. Tom 2. part.
1. vot 13. num. 4. 5. 6.* ubi etiam an proceſſus ſuper
conſtitutione Religionis, ex hoc capite obtine-
ri poſſint, controvertitur. Sileſiam univerſam,
cujus tamen magna pars Auguſtanæ Confeſſioni
fuit addicta Anno 1584. juſſu Rudolphi II. id rece-
piſſe notavit Gualther. *in Chronolog Eccleſiaſtico-
Polit. ſub Anno 1584.*] Sic in Romano Imperio † 39
jure aliquando utimur Canonico, non in Pon-
tificis Romani gratiam, aut ſuperioritatis reco-
gnitionem, velut ab eo profecto, verùm ut jure
noſtro. Juris enim legumque ſpontanea com-
munio non arguit ſubjectionem, vide quæ dixi
ſuprà *lib. 2 claſſ. 2. cap 7. num. 5 6 7.* Quare in hoc
& ſimilibus † nulla diſciplina gravi prudentique 40
Chriſtiano melior, quàm ut ſe in rebus merè
adiaphoris ad formam & forum ejus, cui ſub-
eſt, accommodet. Auguſtinus *in d. c. illa autem,
diſtinct. 12.* [Exempla hujus rei extant apud Slei-
dan. *lib. 21.* ubi quomodo Argentinenſes & alii
Decreto Cæſareo circa ritus quoſdam Anno 1548.
ſe ſubmiſerint.] Hæc tamen ita procedere
exiſtimo, † niſi ſubſit fucus alius, & non tam 41
Calendarii mutatio, quàm mutandæ religionis
quæratur occaſio; tunc enim, quia majus eſt,

præjudicium, cautius erit agendum, *Nov. Leon. 109*. Idem puto, ſi ſub prætextu dominationis & poteſtatis Pontificiæ urgeatur. [Turbas etiam exindè exſtitiſſe Anno 1584. Auguſtæ Vindelicorum & in Anno ſequenti motus turbulentos Rigæ in Livonia, Gualther. in prædictis annis annotavit & de Rigenſi tumultu ſcribit quoque Jacob. Auguſt. Thuan. *lib. 83, pag. mihi 57.*]

42 De Ratione Mathematica † quandoq; conſului eximium Mathematicum quondam in Academia Gieſſena Mathematum Profeſſorem, qui hanc mihi ſcriptam reſponſionem communicavit: *Non negant Aſtronomi vitia contraxiſſe veterem Calendarij rationē, tum ob exceſſum ſupra veram revolutionem annuum, ut Cyclus Solis fidem amplius non mereatur, tum ob exceſſum Cycli lunaris Enneadecaeterici ſupra verum Cyclum Lunarem, ut hinc Paſchæ celebrandæ reliquisq; feſtis mobilibus inſignis tranſpoſitio ſit allata, adeoq; vel ex ipſis motibus luminarium temporum menſuram ſumendam vel Cyclos juxta ipſos ita reformandos, ut alioqui vitio eos exactiſſimè repræſentare poſſint, veterem igitur ſi quiſpiam abrogaret ejus, novam exactiſſimam (legitimo tamen more & modo) ſubſtituere ipſum neceſſe erit, quod ipſum de ſuâ Gregorius XIII. in publicationis edicto gloriari non veretur, ſed quam falſo excellentiſſimi hactenus oſtenderunt Aſtronomi, nec diffiteri plurimis locis poteſt ipſe Antesignanus Calviſius, licet plurimis medelam (ſed minus ſalubrem) adhibere contendat. Quæcunque enim Calendarij ratio præſupponit motus luminarium inemendatos, inemendatam & vitioſam ipſam eſſe neceſſe eſt. Sed Pontificia Calendarij ratio motus luminarium præſupponit non emendatos calculo motuum ad ipſum cœlum exactè non examinato. (2.) Quæcunq; Calendarij ratio æquè peccat contra Canones Calendarij Eccleſiaſtici, deformatio potiùs cenſenda eſt quàm reformatio. Sed ratio Calendarij Gregoriani æquè, imò plus peccat contra Canones Calendarij Eccleſiaſtici Quia ſæpius Paſcha celebrat cum Iudæis, non ἀναστάσιμον ſed σταυρώσιμον, uti & cum hæreticis Quartidecimanis interdum duodecimo menſe & ſic uno anno bis, ſequentem verò abſque celebratione Paſchæ peragit, de quibus nobis tuò eſſe licet. Contra alios verò licet rariùs peccet, enormitate tamen iſtorum jam dictorum veteris peccata contra poſteriores abundè compenſat. Alia plura apud Excellent Ioſephum Scaligerum. Calviſium reperire licet, qui vincere cupit quàm mendoſiſſimum pro emendato ſuis Pontifex obtrudere non erubuerit.*

CAPUT. III.

DE BONIS ECCLESIASTICIS, *eorumq; immunitatibus & Alienatione.*

SUMMARIA.

1. Bona Eccleſiaſtica ſpeciali proviſione ab exactionibus & tributis defenduntur. Vſu & commercio hominum eximuntur. & alienari prohibentur.

2. Non tamen omninò, & nullo caſu bona Eccleſiaſtica ſunt inalienabilia. 3. Certis enim caſibus & cauſis alienatio eorum permittitur.

4. Cauſæ regulariter 4. recenſentur. 1. Neceſſitas æris alieni. 2. Eccleſiæ utilitas. 3. Incommoditas. 4. Pietas ſeu miſericordia.

5. Pietatis intuitu alienantur bona Eccleſiaſtica pro redemptione captivorum, ſepultura fidelium, & alimentatione pauperum. Pauperes ſunt vivæ Dei imagines

6. Eccleſia aurum habet, non ut ſervet, ſed ut eroget. & ſubveniat in neceſſitatibus.

7. Eccleſiaſtica bona alienationi & contributioni ſubjecta ſunt iis caſibus in quibus principaliter pietas. & publica verſatur utilitas.

8. Cleinodia aliaq; res Eccleſiaſticæ pretioſæ pro theſauro reputantur, quæ caſu neceſſitatis alienari poſſunt.

9. Conſervatio ſanguinis Chriſtiani, & periculi averſio quibuslibet rebus pretioſior eſſe cenſetur.

10. Eccleſiaſtici ad reparationem, & conſtructionē murorum de bonis ſuis conferre tenentur. 11. Quatenus talis refectio æqualiter ſecuritatem præſtat omnibus tam Eccleſiaſticis, quàm laicis.

12. Ad expeditionem belli Turcici Cleinodiarum aliarumq; pretioſarum Eccleſiaſticarum, immobiliumq; rerum alienatio à Pontifice expreſsè conceſſa.

13. Ad formæ ſolennitatem, quæ ſpectant. 14. Enumeratæ formæ ſolennitates ceſſant accedente tempore immemoriali, maximè centenario.

15. Res divinis cultibus dedicatæ in prophanum uſum non ſunt transferendæ. Sed potiùs in alium pium uſum convertendæ.

16. Pro defendendis bonis Eccleſiaſticis & colligendis reditibus conſtituuntur curatores, ſeu proviſores.

17. Huc pertinet cura fabricarum Eccleſiæ, & ædificiorum Parochialium. Refectio ædium parochialium cujus ſumptibus fieri debeat? 18. Vſufructuarij

teneа-

tenentur ſarta tecta conſervare ædificia, & ædes fructuarias reficere.

19. *Hoſpitalia etiam prophana, piis locis adſcribuntur, & opera pietatis in iis exercentur.*

20. *In favorabilibus omnis locus pius, ſicut & pauperes Eccleſiæ appellatione veniunt Hoſpitalia in plurimis ut Eccleſiæ cenſentur.*

21. *Hoſpitalium inſpectio, regulariter ad Epiſcopum, ſeu ordinarium loci, vel jus Epiſcopale habentem pertinet.*

1 DE bonis Eccleſiaſticis † extant conſtitutiones plurimæ, quibus ſpeciali proviſione ab Exactionibus & Tributis defenduntur, *l.22. Cod.de SS Eccleſ.cum ſimilibus*, Burſat. *conſil.* 42. *num.*1 Vaſq. 3.*ill quæſt.*105.*num.*45. Erneſt. Cothman *in reſp. Acad.*27.*per tot.* ubi id ad Academicos accommodat. Vide quæ dixi ſuprà *lib.1.claſſ* 5. *num.*112. [Meichſn.*deciſ.*1.*n.*10.*Tom.*3]

Item uſu & Commercio hominum eximuntur & alienari prohibentur, [*c.nulli,x. de reb. Eccl. non al*]*l.jubemus* 14.*cum auth.ſeq Cod.de SS. Eccleſ.* [Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib.*25.*tit.*6.*paſſim per tot.* Honded.2. *conſil.* 31. *nu.* 14.*& ſeqq.* Hieron. Schurff.1 *conſil.* 48. Treutler. *conſil.*85.*num.* 20. Confer Johan. Azor. *inſtitut. moral.lib.*9.*cap.*1.*& 2.part.*1.]

2 Hoc tamen non ita præcisè obtinet, † quaſi omninò & nullo caſu bona Eccleſiaſtica ſint alienabilia.

3 Sunt enim caſus † & cauſæ, quibus alienatio bonorum Eccleſiaſticorum permittitur, modò ritè & Canonicè facta ſit, *cap.*1. *de reb. Eccleſ. non alienand. in 6.* quorum prius ad alienationis ſubſtantiam, poſterius ad formam & ſolennitates ab Interpretibus refertur, *gloſſ. & Dd. in d. l jubemus & CC. in d.c.*1. Erneſt. Cothman. 1.*conſ* 28. *num.* 4.*& 5.*

4 Cauſas, † quod attinet, regulariter quatuor recenſentur, ob quas res Eccleſiæ alienari permiſſum eſt.

I. Eſt neceſſitas æris alieni, *d.c.*1. *de reb. Eccleſ. non alienand.* [Treutl.*d.conſ.*85 *n.*22.]

II. Utilitas Eccleſiæ, *c.ut ſuper ext. de reb. Eccleſ.c.ſine exceptione cauſ* 12.*quæſt.*2. puta, ſi Eccleſiæ pro re alienata melior res detur, *cap. tua de his, quæ fiunt à Prælat.* [Matth. de Afflict. *deciſ.*17. *num.*7. Cardin. Mantic. *d.lib.*25.*tit.*6. *num.* 38. *& ſeqq.* Et hæc alienatio, ſi evidenter de utilitate & re meliori conſtet, ſubſiſtit, etiamſi ſolennitas debita non acceſſerit, ut multis deducit Mantic. *alleg. mod.* 8. *loc. n.* 39 *& ſeqq.*]

III. Incommoditas Eccleſiæ *c. non liceat Papæ, d.cauſ.*12.*quæſt.*2. utputa, quia magni ſumptus in eam faciendi ſunt ſine fructu, vel quia res Eccleſiæ longiùs poſita ſit, & pro alia commodiori permutetur, vel ad id vendatur, Cothman. *d.conſ.* 28 *n.*15.

IV. Pietas ſive miſericordia, Addit. ad Guid. Pap. *quæſt.*149 Anton. Fab. *in Cod.rer.in Sabaud. judic in addit.ad lib.*7 *definit.* 3.*numer.* 26. *in notat. ubi in illa definitione agit de manumiſſione Taliabilium Eccleſiaſticorum facta per Prælatum & de ſolennitatibus in ea requiſitis.*

Pietatis † intuitu juſtè alienantur bona Eccleſiaſtica pro redemptione captivorum, ſepultura fidelium, & alimentatione pauperum, *c. aurum, ext. de Eccleſ. ad f. dict. l. jubemus*, 14. *C. de SS. Eccleſ.* quia pauperes ſunt vivæ Dei imagines, Zepper. *lib.*4.*Legib Moſaic.c.*10.*p.*366. 5

Et Eccleſia non habet aurum ut ſervet † ſed ut eroget & ſubveniat in neceſſitatibus, *dict. c. aurum cum ſeq.* Ambroſ. *lib* 2. *offic. cap.* 28. ubi dicit, ſe incurriſſe quandoque in invidiam Arrianorum, ideò quod aureos Calices diſtraxiſſet ad redimendos captivos: quibus tamen ipſe reſpondet, quod *Deo ſint gratiores animæ captivorum, qui redimebantur, quàm aurea vaſa & reliqua templorum ornamenta*, refert Petr. Martyr. *ad c.*21. *lib.*1.*Reg.* 6

Sic Chriſtus adoleſcenti diviti non mandavit, ut bona ſua ſuſpenderet in Templo, ſed ut vendita diſtribueret in pauperes, *Matth* 19. *v.*21. quo argumento uſi Tigurini apud Sleidan. *lib.*4. *in reſp. Tigurin.*

Et generaliter tenendum, Eccleſiaſtica † bona alienationi & contributioni ſubjecta eſſe, iis, 7 caſibus, in quibus principaliter pietas & publica verſatur utilitas, per ea, quæ tradit Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 6 *n* 8.

Hinc Cleinodiæ † & aliæ res Eccleſiaſticæ 8 pretioſæ pro theſauro Chriſtiani populi reputantur, quæ caſu neceſſitatis & ingruente ſubita belli calamitate ad repellendum hoſtem alienari p. [illegible] R. A. zu Speyer/ An. 1542 §. Aber der Kirchen Kleinoder und Gezierde ſollen in dieſer Anlag nicht mit begriffen/ſondern als zu einem Schatz der Chriſtenheit/ wo man deß zu einer elenden/nothwendigen/ unvermeidliche Hülff bedürffen würde/geſparet und behalten werden. Quod repetitur in R.A. zu Speyer/de Anno 1544 §. Aber der Kirchen Kleinoder/ꝛc. quia conſervatio † ſanguinis 9

Chriſtiani & periculi averſio quibuslibet rebus pretioſior eſſe cenſetur, ut ipſe Imp. tradit *in l. ſancim.* 21. *C de SS. Eccl.* [Nicol. Reuſ. 1. *conſil.* 2. *n.* 27. *& ſeqq & n.* 41 hanc ſubiicit rationem, quod nulla major eſſe poſſit pietas, quàm defendere patriã & tueri infirmos ab hoſtibus.] Imò etiam Eccleſiaſtici ad reparationem & conſtructionem mu-
10 rorum † de bonis ſuis conferre tenentur, *gl. in c. nõ minus de immunitat. Eccl. in verb. relevandas.* An-
11 char. *conſil.* 96. quatenus ſcilicet talis refectio † æqualiter ſecuritatem præſtat omnibus tam Eccleſiaſticis quàm laicis, *l fin.* & ibi Luc. de Penn. *C. de expenſ. lib.* 11. Bald. *in tit. de pac. Conſtant. num.* 9. Cacheran. *d. deciſ.* 68. *num.* 9. Nicol. Balb. *in conſ. quod refertur poſt de deciſ. Cacherani num.* 6 *&* 7. [Faciunt tradita Andr. Geil. 2. *obſ.* 32. *num.* 7. Hanc ſententiam quàm plurimi tuentur JCti & ſupremis Curijs judicando ita obtinere teſtantur, quos longo ordine allegavit Marc. Neapolitan. *de juriſd. part* 4. *caſ.* 9. *n.* 3. *& ſeqq.* quamvis ipſe in contrariã deſcendat ſententiam. Quo pertinet caſus inter Clerum & Magiſtratum Colonienſem ſuper quo conſultus, reſpondit Johan. Oldendorp. 1. *conſil. Marpurg.* 5. Quoad expeditionem Turcicam res minus habet dubij, vid. tamen Joh. Azor. *inſtit. moral. lib.* 5. *c.* 13. *verſ. Octavò quæritur, part.* 1.] vid. R. A. zu Speyer / de An. 1542. §. Vnd zu dieſem Chriſtlichen milden Werck ſollen auch alle Stiffte / Capitul vnd Cloſter / ibi: In Betrachtung was jhnen (intellige Eccleſiaſticas perſonas) an Handhabung deß Chriſtlichen Namens vnd Glaubens / davon ſie auch jhre Würde vnd Einkommen halten vnd haben / gelegen iſt / R. A. zu Speyer / de An. 1544. §. Vnd zu dieſem Chriſtlichen mildẽ Werck / ꝛc. *ubi eadem planè verba repetuntur. cum ſimilib.* vid. *Reſponſ. Facult. Marp. de contribut num.* 351. *& ſeq.* Hinc & Ferdinando Imperatori in Comitijs Au-
12 guſtanis, Clemens Pontifex † ad expeditionem belli Turcici tam Cleinodiarum quàm aliarum pretioſarum Eccleſiaſticarum immobiliumq́; rerum alienationem expreſsè conceſſit, R. A. zu Speyer de Ao. 1510. §. Nach dem Churfürſten / ꝛc. ibi: der Kirchen Kleinoder / auch etlich Theil der Geiſtlichen vnbeweglichen Güter im H. Reich zu Widerſtand deß Türcken zu verkauffen / ꝛc. Hactenus de cauſis alienationum rerum Eccleſiaſticarũ.

13 Ad formæ ſolennitatem † ſpectat cauſæ cognitio, Innocent *ad c. un. in fin. ext. de Eccleſ. benef.* Conſenſus Capituli, *d. c. ſine exceptione cauſ.* 12. *q.* 2. Conſentientium ſubſcriptio, *c. Apoſtolica, de his, quæ ſiunt à Prælat.* Cothman. *d. reſp* 28 *n.* 68. *& n.* 131. *cum ſeqq.* Et auctoritas ſuperioris, *d. c. placuit, c. fin. ext. de reb Eccleſ. non alienand. c.* 1. *&* 2. *eod. in* 6. Johan. Gœdd. *in reſp. pro reſtitut. Baron. Vallen. n.* 182. plura hac de re vide apud Cothm. *d. conſil.* 28. *& conſil.* 62. *volum.* 1. ubi de locatione bonorũ Eccleſiaſticorum ad longum tempus, Menoch. 2. *arb. caſ.* 172. Gilken. *ad Auth. hoc jus porrectũ, C. de SS. Eccl* [Treutl. *d. conſil.* 85. *n.* 26. *& ſeqq.* Meichſn. *deciſ.* 1. *n.* 21. *Tom.* 3. Ceſſant verò enumeratæ formæ ſolennitates † ſi accedat tempus immemoria- 14
le, maximè centenariũ quo caſu neq; ſummi Pontificis conſenſus requiritur, Alex. *conſil.* 24. *n.* 17. *lib.* 5. Felin. *c. ſi diligenti, col.* 8. *verſ.* 9. *& ult. de præſcript.* Et inſuper removetur diſpoſitio extravagantis Ambitioſæ, ut per Dec. *conſ.* 329. *pro defenſione, n.* 4 *& conſil.* 36 *n.* 8 Grat. *conſil.* 142. *n.* 15. *lib.* 2 Et ita cenſuiſſe ſenatum in cauſa Caſularum ordinis Carthuſienſ. teſtatur Caſpar Ant. Theſſaur. 2. *quæſt. Forenſ.* 27. *n.* 20. *junct. n.* 8. Prædictam tamen extravagãtem Ambitioſæ non eſſe ubique receptã notat Azor *inſtit. moral. lib.* 5. *cap.* 18. *q.* 10 *verſ. his omnibus part.* 1. *& lib.* 9. *cap.* 2. *part.* 2.]

Præter † caſus & modum ſupra dictum res di- 15
vinis cultibus dedicatæ in prophanum uſum non ſunt transferendæ, [*arg. text. Levitic.* 7. *v.* 25 *& ibi not* Oſiand *in gloſſ. c. omne quidem, diſtinct* 96. *c. ſacrilegium, c. omnes.* 17. *q.* 4 *c. conventor ipſe,* 23. *q.* 8 *c. ſemel Deo de reg. jur. in* 6. Syring. *de pac. Relig. concluſ.* 38 *gloſſ* 5. Erneſt. Cothman. *conſil.* 100. *nu.* 18. *& ſeqq. & præſertim n.* 22 ubi piè & prolixè hac de re diſſerit.] Etiamſi res, ob cujus uſum res illæ Deo dedicatæ ſunt, ſublatæ ſint, tunc enim in alium pium uſum convertendæ per ea, quæ tradit Hieronym. Schurff. *conſ.* 48. *n.* 11. *Cent.* 1. [Cran. *de pac. Relig part.* 1. *problem.* 5.] Et ita bona Monaſtica & alia ad Ceremoniarum Pontificialium celebrationem deſtinata poſt Reformationẽ ab Auguſtanæ Confeſſionis ſtatibus ad miniſteriũ Evangelicorũ ac Academiarum ſuſtentationem aliasq́; pias cauſas rectè transferuntur, qua de re vide prolixè, Hortleder. in Reichshandlung / *lib.* 4. *c.* 7. *n.* 10 *fol* 126. [Johan. Sleidan. *Comment lib.* 15. *p. m.* 427. *circ. fin. Et inprimis ipſam conſtitut. Religioſ. de Anno* 1555. §. Dieweil aber etliche / Cothman. 2. *conſil.* 100. *nu.* 26 *& ſeqq.* Sic Juſtinianus Imper. quæ olim Arrianorum Eccleſijs dedicata fuerant, ab ijſdem ablata purioribus Africæ Eccleſijs conceſſit, *Novell.* 37. Et in Germania olim extirpato ordine Templariorum poſſeſſiones & prædia eorum,

rum, ordini Joannitarum & fratribus Teutonicis Marianis, majori ex parte adjudicata fuerunt. Ac paganorum ſacrificijs dedicata bona olim in Fiſcum redacta, *l. 5. C. de pagan. ſacrific.* Treutler. *conſil. 85. num. 8. & ſeqq.* Id quod corruptiſſimi ſeculi moribus, in bonis vero Deo dicatis, ſub abuſus prætextu fieri multis in locis experientia teſtatur, de quibus verſus ille natus:

Quas quondam pietas, noſtrorum ſtruxit avorũ
Ædes, heredes devaſtant more luporum.

Confer etiam Cothman. *d. conſil. 100. num. 30. & ſeqq.*]

16 Pro defendendis bonis † Eccleſiaſticis & colligendis reditibus conſtituuntur Curatores, qui proviſores rerum Eccleſiaſticarum & miſerabilium perſonarum dicuntur, qui tamen, ne, ut ſæpè fieri conſuevit, reditus in propriam utilitatem convertant, magiſtratus loci diligenter providere debet, *Reform. Polit. de Anno 1548. ſub tit.* von der Pupillen vnd minderjährigen/ꝛc. §. Vnnd dieweil mit der Kirchen Renthen/ Gefällen vnnd Gütern/ zu Zeiten auch gefährlicher vnd betrüglicher Weiſe durch die Pfleger gehandelt wird/ So wollen wir den Obrigkeiten/ denen ſolches gebühret/ hiemit auch befohlen haben/ daß ſie gleicher Geſtalt auch Einſehens thun vnd verfügen/ die Kirchenpfleger vnd Fürſeher mit Eyden vnd Gelübden zu beladen/ der Kirchen getrewlich für zu ſtehen/ vnd jährliche Rechnung zu thun/ꝛc quod repetitur in *Reformat. Politic de Anno 1577. ſub. tit. 32.*

Huc etiam pertinet cura Fabricarum Eccleſiæ,
17 uti & ædificiorum Parochialium. † Nam & hujuſmodi ædes, neceſſitatibus Eccleſiæ deſerviunt, ut videlicet ij, qui functionib. Eccleſiaſticis præſunt, commodè habitare queant. Hinc de refectione ædium Parochialium ſæpè memini moveri quæſtionem, cujus ſumptibus ea fieri debeat? Pro cujus reſolutione diſtinctè tenendum: 1. Recurri ſolere ad conſuetudinem, ut ille reficiat, cui conſuetudo hoc onus injungit, *arg. c. ad Apoſtolicam, x. de Simon.* vel ille qui ex ſpeciali proviſione ad id tenetur. 2. Deficientibus hiſcè aut Prælatus vel Rector Eccleſiæ juxta *c. cognovimus 12. q. 2.* modò de proventibus Eccleſiæ tantum ſuperſit. Si verò indè etiam refectio fieri non poſſit, ultimo loco Parochiani, hoc eſt, ad illam Parochiam pertinentes laici & ſeculares, propterea quod uſum ſacrorum ibi habeant, reficere tenentur, *arg. c. ſi Epiſcopus de offic. ordin. in 6.* Abbas *in c. 1. de Eccleſ. ædificand.* Et quamvis jura hæc & Abb. loquantur de refectione Eccleſiæ Parochialis, tamen idem obtinere debet in refectione ædium Parochialium, ut firmat Nicol. Everhard. Jun. *conſil. 35. n. 6. vol. 2.* ubi ſubjicit, deficiente conſuetudine aut proviſione particulari, Parochum aut Clericos ejuſdem Parochiæ, de ſuis proventibus modò eis ſuperſint, teneri reficere; quia comparantur uſufructuarijs, *per gloſſ. in c. 1. ibiq; Ant. de Butr.* & Panormit. *de Eccleſ. ædificand.* Illi autem † tenentur, ſarta tecta conſervare 18 ædificia & ædes fructuarias, quæ non omninò vetuſtate collapſæ ſunt, reficere, *l. cum ad quem C. de uſufru. legat. in fin. junct. l. hactenus, ff. eod.* Et quod decimas in illius Parochiæ diſtrictu percipiens regulariter ad hoc non teneatur, ex profeſſo defendit Nicol. Everhard. *d. conſil. 35.* In Haſſia plerumq; ſumptus partiuntur, ita ut mercedes opificum, & quæ ad coëmenda materialia, neceſſaria ſunt, ex burſa & proventibus Eccleſiæ vulgò Kirchen oder Gottes Kaſten deſumantur, Parochiani verò operas in comportandis materialibus & reficiendis aut erigendis ædificiis præſtent, ſed & hæc ſecundum cujuſque Parochiæ conſuetudinem variant: De Parochia & Parochianis, & quatenus & ad quid teneantur & ſubjecti ſint Parochiani, Eccleſiæ Parochiali ac ſimilibus vid. Cardinal. Tuſch. *pract. conclus. 93. 94. & ſeqq. lit. P.* Hercul. Mareſcott. *2. var. reſolut. c. 95. num. 1. 2. & num. 9.* ubi in ſpecie quod jus ſepeliendi ad Parochialem Eccleſiam ſpectet. Uſus autem Parochiæ vulgò Kirchgang/ uti & contributio ad refectionem Eccleſiæ, cum ſimilibus, juriſdictionem territorij non arguunt, per tradita Thom. Michaël, *de juriſd. concluſ. 55.* Dn. Chriſtoph. Beſold. *in Theſaur. pract. verb.* Freye Reichs Ritterſchafft *q. ſ. pag. 287.* Hoſpitalia, etiam prophana, † hoc eſt, 19 ſine auctoritate Epiſcopi & ſine figura Eccleſiæ, hoc eſt, ſine publico ſacrorum uſu & exercitio, à ſecularibus fundata, licet propriè ad bona Eccleſiaſtica non referantur: tamen pijs locis adſcribuntur, & opera pietatis in ijs exercentur, Bald. *conſil. 465. incipiente. in civitate Brixiæ lib. 1.* Caſtrenſ. *conſil. 167. lib. 1.* Bertrand. *conſil. 244. nu. 3. lib. 1.* Et ita determinat Tiraquell, *de privileg. pia cauſ. in præfat. verſ. ſed alij indiſtinctè tenent.* Et in favorabilibus omnis locus pius, † ſicut & 20 pauperes Eccleſiæ vocabulo & appellatione veniunt, Johan. Andr. *in c. 1. in princ. de reſtit. in integr. in 6* Bald. *in l. omnes, in princ. C. de Epiſcop. & Cleric.* Meichſn. *decis. Camer. 26, num. 11. 12. & aliquot ſeqq. Tom. 3.* Et à rebus Eccleſiæ non malè

 ad pias

ad pias cauſas & ſic quoque ad hoſpitalia inferri ſolet. Caſtrenſ. *conſil.* 269. *Dubitatur nunquid hoſpitale, num.* 1. *lib* 1 Tiraquell. *de privileg. piæ cauſ. privileg.* 137. & 138. Nam privilegiis Eccleſiæ gaudent Felin. *in c. de quarta, col. pen. & ſeq. de præſcript.* Franciſc. Balb. *de præſcript.* 1. *part. quint. part. princip. quæſt .num.* 7. ubi quod privilegio Eccleſiarum, quoad quadragenariam præſcriptionem gaudeant. Matth. de Afflict. *deciſ* 67. *ſub num.* 4. Tiraquell. *allegat. modò loc.* Cardinal. Tuſch *pract. concl.* 163. & *concl.* 166 *n.* 13 *lit. H.* ubi quod Hoſpitalia in plurimis ut Eccleſiæ cenſeantur. Quatenus verò hoſpitalia prophana ſecularium & fundatorum, & quatenus Epiſcoporum ſubſint diſpoſitioni, & de eorum jure pluribus agit Cardin. Tuſch. *pp. concluſ.* 158. & *aliquot ſeqq. uſq; ad* 173. *lit. H.* Cardin. Ludoviſi *deciſ. Rot. Rom* 4. *num.* 10. 11. Re-
21 gulariter verò † ad Epiſcopum ſeu Ordinarium loci, vel qui jus Epiſcopale habet, Hoſpitalium inſpectio pertinet, licet alteri qui non ſit Epiſcopus, mandari poſſe videatur, *c. aqua, de conſecrat. Eccleſ.* & *c inter dilectos, de donat.* Imò etiam Patroni, præſertim qui in poſſeſſione adminiſtrationis ſunt, Proviſores Hoſpitalibus conſtituere, & rationum redditionem repoſcere atq; acceptare, vel non legitimas refutare poſſent, quamvis non facilè hoc concedant Ordinarii, ad quorum curam præcipuè huc pertinet, qui tamen plerumque non averſantur, ut Patroni ſimul cum illis rationum redditioni interſint. Confer etiam Matth. Steph. *de juriſd. lib.* 3 *part.* 1. *c.* 14. *num* 118 Et vid. etiam notanter Nicol. Everhard. Jun. *conſ.* 1. *n* 176. 177. & 179 *vol.* 2.]

CAPUT IV.

DE CONCILIORUM ET SYNODORUM convocatione.

SUMMARIA.

1. *Ad Principis curam Eccleſiaſticam quid pertineat?*

2. *Ad conciliandas diſſenſiones, & extirpandos errores nihil ſalubrius eſt, quàm Conciliorum convocatio.*

3. *Conciliorum celebratio agri dominici eximia cultura eſt.*

4. *Auctoritas convocandi Concilia non ad Pontificis, ſed ad ſupremi Principis curam, & officium pertinet.*

5. *Nec ſolum convocare concilia, ſed & intereſſe, & præeſſe ius ſummus Princeps debet, tanquam Caput ſeculare, Advocatus Eccleſiæ, ac Protector Conciliorum.*

6. *Cui reſpondet Praxis Eccleſiæ N.T. & exempla Impp. Chriſtianorum.*

7. *Et Caroli Magni in Gallia.*

8. *Fruſtrà Pontifex Rom. hanc poteſtatem Regiæ Majeſtatis particulam ſibi arrogat.*

9. *Carolus Magnus Imperator in Concilio damnavit iconomachiam.*

10. *Princeps prius cognoſcat de decretis Conciliorum eorumq; juſtitia, ac veritate, antequam ſubditis ea commendet, & in Eccleſia obſervanda jubeat.*

11. *Status & Proceres imperii Romani de Concilio cogendo non Pontificem, ſed Imperatorem adeundum eſſe decreverunt.*

12 *Ratio dubitandi.* 13. *Ratio decidendi. Papa illam facultatem non ex ſe, ſed Imperatoris permiſſu & indultu uſurpavit.*

14. *Imperator quid Pontifici demandarit?*

15. *Imperatori ratione officii & poteſtatis Cæſareæ, jus convocandi concilii competit, non Pontifici. Duo ejusdem juris & rei non poſſunt eſſe in ſolidum Domini.*

16. *Concilium quotuplex?*

17. *Hodiè ſtatus imperii Auguſtanæ Confeſſionis per tranſactionem Paſſavienſem jus Epiſcopale habentes ejusmodi Synodos celebrare poſſunt.*

18. *Ad concilia cuivis liber & ſecurus patere debet aditus, veniendi, recedendi, & proponendi.*

19 *In conciliorum congregatione omnium deſideria, & vota audienda, & ad veritatem, & concordiam fidei Chriſtianæ expendenda.*

20. *In decidendis fidei controverſiis, non votorum pluralitas, aut Pontificialis dignitas, ſed verbi divini attendenda auctoritas, & veritas.*

21. *Et ſemotis opinionum præconceptarum affectibus tantum ad gloriam Dei, & concordiam Eccleſiæ reſpiciendum.*

22. *In conciliis non quid maxima pars opinatur, ſed quid verum eſt, attendendum.*

23. *Juſtè creditur, quod communiter creditur. Unusquisq; noſtrûm de ſeipſo reddet rationem Deo.*

24. *Concilio aliquid decidente contra verbi divini auctoritatem, & veritatem, major hujus, quàm illius habenda ratio.*

25. *Concilia ſæpius graviter erraſſe notiſſimum eſt, probatur inductione aliquot exemplorum.*

26. *Non ſolum clerici, ſed & laici in conciliorum conventu ſuper doctrina fidei audiendi, judiciumq;*

et an

etiam ad omnes, & ſingulos pertinet Chriſtianos.

27. 28. *Principi in conciliis nihil temerè aut propria auctoritate ſine conſilio Theologorum & auctoritate ſcripturæ in religionis negotio ſtatuendum, vel immutandum.*

29. *Finis Conciliorum quis?*

1 AD curam Principis † Eccleſiaſticam pertinet curare ne errores pernicioſi & Schiſmata in Eccleſiam inducantur, inducta foveantur, ac diſſenſionibus & inanibus contentionibus purus Dei cultus impediatur, & candida ſponſæ ſtola defœdetur. R.A. zu Augſpurg de Anno 1525. §. Vnd nach dem etwan viel/ &c: ſo ſoll eine jede Obrigkeit/ ſie ſey Geiſtliches oder Weltliches Standes/ ein fleiſſiges Auffmercken vnd ernſtliches Einſehen haben/ daß in jhren Fürſtenthumben/ Landen vnd Gebieten/ das H. Evangelion vnnd Gottes Wort/ nach rechtem wahrem Verſtand/ ohne Ergernuß/ zu Erhaltung Gottes Lob/ Frieden vnd Einigkeit gepredigt werde/ & r. ctè Juſtinian. Imperat. dixit, ſe nihilo minorem curam Eccleſiæ, quam vitæ habere, *Nov. 3. in fin.*

2 Ortis autem erroribus, diſſenſionibus † & Schiſmatis, nihil ad conciliandas diſſenſiones, & extirpandos errores ſalubrius eſt, quàm Conciliorum convocatio, R.A. zu Speyer/ de An. 1529. vnd anfänglich/ vnnd zu Chriſtlicher Vereinigung vnd Hinlegung ſolches Irrſals nichts fruchtbarlichs oder bedacht/ oder angeſehen werden/ dann ein frey gemein Concilium in Teutſcher Nation zu halten/ R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1530. dieweil dann ſich: daß die fürgefallene Irrungen vñ Spaltungen in der Chriſtlichen Religion nicht füglicher/ fruchtbarlicher/ noch beſtendiger/ dann durch ein allgemein Concilium auffgehaben werden mögen. Conciliorum

3 namque celebratio † agri Dominici eximia cultura eſt, quæ vepres, ſpinas, & tribulos hæreſium & Schiſmatum extirpat, exceſſus corrigit, deformata reformat, & vineam Domini ad frugem ubertimæ fertilitatis adducit, per ea quę tradit Petr. Gregor. Tholoſan. *de Republ. lib. 13. c. 1. num 16.* [Petr. Suavis Polan. *in Hiſtor. concil. Tridentin. in ingreſſ. lib. 1. pag 2.*]

4 Auctoritas † convocandi Concilia, nō ad Pontificis, ſed ad ſupremi Principis curam Eccleſiaſticam & officium pertinet. [vid. Orationem Mercurini & ipſius Carol. V. ad Pōtific. Clement. 7. apud Cæleſtin *fol. 11. 14. fac. 2. & fol. 15.* Zabarell. *conſil. 50. verſ ſecundò quæritur.* Andr. Oſiand. *in Pap. nō Pap. tit. de concil.* 12 ubi id exemplis anteriorum cōciliorum firmat, Jac. Aug. Thuan. *Comm. lib. 75. fol. mihi 122. verſ. Concilia verò ipſa*, ubi itidem recenſet exempla Johan. Sleidan. *lib. 11.* Hieron. Treutler. *conſil. 110. num. 104.* ubi pariter exemplis adductis hoc probat, & exactis concilii chalcedonenſis ſatis liquere teſtatur Georg Caſſand. *in Cōſultat. ad Auguſtan. Confeſſion artic. 16.* Contrariū quam pluſimis defendere annititur Joh. n. Azor. *Inſtit. moral. lib. 5. cap. 10. part. 2.* Cardin. Tuſch. *pr. concluſ. 549. n. 1.* ubi ex Zabarell. d. loc. ita ſcribit: Concilium ab initio creſcentis Eccleſiæ & antiquis temporibus convocabatur per Imperatorem, poſteà tamen viribus Romanæ Eccleſiæ auctis, aliud cœpiſſe obſervari.] ¶ Summus verò Princeps, non ſolum convocare concilia † ſed & intereſſe, & præ- 5
eſſe iis debet, R.A. zu Speyer/ de An. 1526. §. vnd erſtlich nach dem &c. tanquam caput [illegible] Reichs A. zu Speyer/ de Anno 1529. §. wo aber auff obbeſtimbte &c: vnd daß Ihre Maſeſtät/ als das Haupt/ bey ſolcher Verſamblung ([illegible] Concilium) in eigener Perſon ſeyn wolte/ vnd ſolches alles dermaſſen fordern/ vnd in würckliche Vollziehung bringen/ & tanquam [illegible] Eccleſiæ [illegible] Concilii [illegible], R.A. zu Augſpurg/ de Anno 15[illegible] §. Wir ſind auch des gnädigen/ &c: was vns als Advocaten der H. Kirchen/ vnnd Beſchirmer der Concilien/ von wegen vnſers obligenden Keyſerlichen Ampts zu thun geziemet vnd gebühret/ R. A. de Anno 1[illegible]4. §. damit dann ſolch allgemein Concilium/ [illegible] extant Reichs A. de Anno 1544. Derhalben/ &c: ſo ſind wir in Krafft vnſers obligenden Ampts/ gnädigſt geneigt/ auff dienliche Wege vnd Mittel zu bedencken/ die Sachen zu einem General-Concilio zu befördern/ demſelben auch eigener Perſon beyzuwohnen. Regibus † namque dictum eſt; aperite por- 6
tas Domino, *Pſalm. 24.* Idque etiam praxi & exemplis plurimis V. T. comprobatur, Parc. *de jur. Reg. p. 107. & ſeq.* cui reſpondet Praxis Eccleſiæ Nov. Teſtamenti. Conſtantinus Magnus primum Concilium Niceæ congregavit: Theodoſius Magnus Senior Conſtantinopolitanum. Theodoſius minor Epheſinum: Marcianus Imperator Chalcedonenſe, qua de re latius tractantem, vide Rittershuſ *in comment. Novell. p. 1. c. 2. per tot.* [Generalia concilia celebrata recenſet Johan. Azor. *inſtitut moral. lib. 5 cap. 16. & 17. part. 2.*] Carolus Magnus † in Gallia quinque 7
Concilia provincialia, & unum generale inconſulto Pontifice Romano celebravit, ut refert ex Æne. Sylv. Parc. *de jur. Reg.* Fruſtra itaque Pon- 8
tifex † Roman. hanc ſibi poteſtatem Regiæ Majeſtatis particulam arrogat. Si enim Principibus ſeculi incumbit curare, ne errores & Schiſmata in Eccleſia oriantur, & ſi fortè exorta ſint, ut componantur vel tollantur, utique & hoc conceſſum erit, ſine quo ejuſmodi Diſſenſiones, Schiſmata & errores commodè componi non poſſunt, *arg. l. 2. ff. de juriſd.* [Carolum Magnum Imperatorem † in concilio, damnaſſe icono- 9
machiam, ſeu doctrinam eorum, qui imaginum

demo-

demolitiones tumultuarias vulgò Bildſturmereyen/
inſtituerunt, atteſtatur Imperator Optimus Ca-
rol. V. in Receſſ. Auguſtan. de Anno 1530. §. Dieweil auch die Bildnuß Chriſti. Idq; decretum repetitū
in Synodo Pariſienſi A. 825. poſt Baron. patet ex
Gualth. *in Chron. Eccl. Polit. ſub d. Anno p. m.* 746.]
10 Præter a intereſt Principis † cognoſcere prius de
decretis Conciliorum & eorum juſtitia ac verita-
te, antequam ſubditis ea commendet, & in Eccle-
ſia obſervanda jubeat, vid. Arniſ. *de jur. Majeſt. c.* 6.
num. 12. [Marſil. Patavin. *in defenſ. pac. c.* 25 *p. m.*
367. ubi ſcribit, quod de decretis rite & publicatis,
per Concilium, Imperator Præceptum coactivum
ſive legem fert obligantem quemlibet, tàm Cleri-
cum quàm Laicum, ſub comminatione & pœna
transgreſſoribus infligenda.]

Quamobrem ſtatus & Proceres Imperii Roma-
11 ni, † cum viderent turbatum Eccleſiæ ſtatum con-
cilio egere, non Pontificem, ſed Imperatorem ad-
eundum eſſe decreverunt, R. A. zu Augſpurg/ de An.
1525. §. Wir haben auch zu Widerbringung/ibi: die Römiſche Keyſerliche Majeſtät/ unterthänigſten fleiß/ bittlich erſuchet/ daß ihre Keyſerliche Majeſtät/ angeſehen der Zerſpaltungen und Zwitracht/ unſers heiligen Chriſtlichen Glaubens/ gnädiglich verfügen wolle/ damit ein gemein frey Concilium auffs allerförderlichſt/ an gelegener Majeſtät Teutſcher Nation außgeſchrieben werde [Et cum Pontifex
Paulus, per Legatum ſuum Vergerium in Germa-
niam miſſum, Proteſtantib. perſuadere voluerat,
illam poteſtatem, ad ſe ſpectare, illi in Conventu
Smalcaldico Anno 1535. Cæſaris & reliquorum
ordinum eſſe, interponere ſuum jus in conciliis
proteſtati ſunt, teſte Johan. Sleidan. *lib.* 9 *pag. m.*
256. & 263. ubi à rege Galliæ quandoq; idem re-
ſponſum Pontificem tuliſſe teſtatur.]
12 Pro ratione dubitandi † facit, quod in ipſis Im-
perii Receſſibus Pontifici tribuitur facultas con-
vocandi Concilia, R. A. zu Regenſpurg/ de An. 1532.
rubr. Concilium betreffend. §. Ferner/ ibi: ein gemein Chriſtlich Concilium / durch Päpſtliche Heiligkeit fürgenommen und außgeſchrieben würde/ R. A. zu Augſpurg de
Anno 1551. §. Wir erſuchen/ermahnen und erinnern auch hiermit Churfürſten/ Fürſten/ &c. ibi: daß ſie ſich auff der Päbſtlichen Heiligkeit Außſchreiben zu dem fürgenommenen Concilio geſchickt machen.
13 Pro ratione decidendi † notandum, quod Pa-
pa illam facultatem nō ex ſe, ſed Imperatoris per-
miſſu & indultu uſurparit. Nā Imperator Carol. V.
ex quadam Zelotypia Pontificiæ religionis, & ve-
neratione Pontificis, id permiſit & indulſit Ponti-
fici, ut is eſſet executor voluntatis imperialis in
convocando Concilio, vid. Reichs Abſchied zu Nürnberg/ de An. 1524. §. Als auch vielgedachte unſere Inſtruction/ eines gemeinen freyen Concilii ſo durch Päpſtliche Heiligkeit/ NB. mit unſer Bewilligung verkündiget und außgeſchrieben. [illegible] wann der Keyſer ſolches nicht bewilliget/ hette es der Papſt nicht thun können. Nihil aliud itaque
Imperator Pontifici † demandavit, quàm juris ſibi 14
tanquam capiti ſeculari & Protectori Conciliorū
competentis nudam & meram denunciationem,
quæ in facto conſiſtit. Itaq; ſi Pontifex Imperato-
ris mandato quoad convocationem illius Conci-
lii non ſatis feciſſet, Carolus Imperator ipſe, vi
poteſtatis ſuæ Cæſareæ, id effectum dediſſet. R. A.
zu Regenſpurg/ de Anno 1532. rubr. Concilium betreffend/ §. Und ſo ferrn wir von Bäpſtlicher Heiligkeit daſſelbe nicht erlangen möchten/ daß wir alsdann von Ampts wegen Verſehung hierinn thun wollen. NB. Daß uns von unſer Keyſerlichen Gewalt gebühret/ und wir zu thun ſchuldig ſeynd/ und NB. ſonderlich in Sachen des gemelten Concilii.
Si itaque Imperatori † ratione officii & pote- 15
ſtatis Cæſareæ jus convocandi concilii compe-
tit, isque ad id tenetur, non poteſt idem jus eo-
dem reſpectu competere Pontifici; cum duo e-
jusdem juris & rei non poſſint eſſe in ſolidum
Domini, per notiſſima & certiſſima juris Prin-
cipia. Non debet itaque Pontifex alieni juris &
muneris uſurpationem ſibi ſumere, *c. quod qui-
dam* 1. *q.* 1. ſed in terminis functionis ſuæ per-
manere, 1. *Corinth.* 7. *v.* 20. Ex hiſce ſatis appa-
ret, quomodo textus pro ratione dubitandi ad-
ducti accipiendi, quibus & hoc addi poteſt,
quod Imperat. Pontifici terminum præſcribit,
intra quem Concilium convocare debet, R. A.
zu Augſpurg/ de Anno 1530. §. Und dieweil in vielen Jahren.

Concilium † vel eſt generale vel Nationale, 16
R. A. zu Speyer/ de Anno 1542. §. Ob aber Mittlerzeit.
Illud univerſi Chriſtiani orbis, hoc certæ Na-
tionis, vel etiam Provinciale, cui Provinciæ ali-
cujus præeſt Archiepiſcopus, Patriarcha ſeu Pri-
mas. Cardinal. Jacobat. *de Conc. lib.* 1. *art.* 1. *ſub n.*
19. [*c. ſicut olim, x de accuſat. c. de conciliis, c. pro-
pter c. pervenit, diſtinct.* 18. vid. Joh. Azor. *Inſtitut.
Moral. lib.* 3 *cap.* 47. *part.* 2.] Vel Synodale quod
facit Epiſcopus cum Prælatis & Clericis ſuæ Ec-
cleſiæ, convocando videlicet ſuæ Eccleſiæ Præ-
latos, Presbyteros & Clericos, *c. quando, diſtinct.*
38. *c. placuit* 12. *q.* 2. *c. annis ſingulis, diſtinct.* 18. ſe-
mel in anno *d. c. ſicut olim*, vel bis, *c. de conciliis, c.
ſeq. d. diſtinct.* 18 Jacobat. *de Concil. alleg. loc.* Si-
giſmund. Scacc. *in tractat. de Appellat. quæſt.* 8. *ſub
num.* 100. Wintzle. *de juriſdict. Epiſcop. Germ. tit.
de Synod.* 12. *per tot.* Idque in Diœceſi Colonienſi
fieri

fieri conſueviſſe feria 2. poſt Domin. Invocavit & Feſtum S. Remigij, & præſertim ad corrigendos & reformandos mores in Clero.] Sigiſm. Scacc. *in tract. de Appellation. q. 8. ſub n. 100.*

Hodie cum in terris ſtatuum imperij Augu-
17 ſtanæ Confeſſionis, † Pontificia Epiſcoporum juriſdictio per tranſactionem Paſſavienſem, & ſubſecutam religioſam pacificationem ſuſpenſa ſit, & ſtatibus vigore illius, jus Epiſcopale competat, ejuſmodi Synodos convocato ſuæ ditionis Clero celebrare poſſunt, tam pro conſervanda doctrinæ Evangelicæ puritate & concordia, quàm pro retinenda diſciplina Eccleſiaſtica & evitandis ſcandalis. Et hæ Synodi rurſus vel particulares ſunt, certi alicujus diſtrictus, vel univerſales, totius Ditionis aut Principatus, ut etiam diſponitur in der F. Heſſiſch- vnnd Gräfflich-Naſſaw-Saarbrückiſchen Kirchen Reformation vnnd Ordnung deß Hattenbergs/ de Anno 160. rubr. Von Einigkeit der Lehr vnd Prædicanten/ ubi ita diſponitur § Darumb auch von vnſern uſque ad fin.

18 Ad Conciliorum † congregationem cuivis liber & ſecurus debet patere aditus, non ſolum veniendi & recedendi, ſed etiam dubia ſua ad conſcientiæ exonerationem & fidei confirmationem proponendi, R. A. zu Augſpurg de An. 1551. §. wir ſind auch/ ibi: ſondern wollen auß Keyſerlicher Macht vnd Gewalt alle die ſo auff dem Concilio erſcheinen/ gnädiglich erſuchet haben/ daß ein jeder frey vnd vnverhindert dar zu kommen/ das jenige/ ſo er zur Ruhe vnd Sicherung ſeiner Conſcientz vnnd Gewiſſens für gut vnd nothwendig achtet/ fürbringen/ vnnd widerumb von dannen biß in ſein Gewarſam frey ſicher abziehen vnd kommen mög. [vid. etiam Sleidan. *lib. 11.* Jacob August. Thuan. *lib. 1 Hiſtor.* Contrarium tuetur Johan. Azo. *inſtitut. moral. lib. 5. cap. 11. part. 2* ubi quoad vota deciſiva ad ſolos reſtringit id Epiſcopos.]

19 In Conciliorum congregatione † omnium deſideria & vota audienda & ad veritatem & concordiam fidei Chriſtianæ expendenda, R. A. zu Augſpurg/ de Anno 1530. in fin. princ. ibi: vnd eines jeglichen Gutbedüncken vnd Meynung ſich ſelbſt in Lieb vnd Gütigkeit zu hören vnd zu erwegen/ die zu einer einigen Chriſtlichen Warheit zu bringen vnd zu vergleichen.

20 In decidendis verò fidei controverſijs, † non votorum pluralitas, aut Pontificialis dignitas, ſed verbi Divini attendenda auctoritas & veritas, [cujus ſenſus ex S. Scripturis ſumendus *per text. in c. relatum diſtinct. 38. add. c. vino inebriantur diſtinct. 37.* ubi ex Hieronym. dicitur Pſeudo prophetas eos accipiendos, qui aliter Scripturarum verba accipiunt, quàm Spiritus S. ſonat, *add. c. relatum eſt nobis, in verbis: ſed ex ipſis ſcripturis ſenſum capere veritatis, d. diſt. 37.*] R. A. zu Speyer de An. 1542. §. ob aber mitler Zeit ibi: daß dieſelbige ſtreitige Religion zu einer einhelligen Chriſtlichen Vergleichung vnd Einigkeit dem Wort Gottes vnd wahrem Chriſtlichen Verſtand gemäß/ gebracht würde. Et ſemotis opinionū
† præconceptarum affectibus, tantùm ad glo 21
riam Dei & concordiam Eccleſiæ reſpiciendum, R. A. zu Wormbs/ de Anno 1545. §. vnnd ſollen ſolche ibi: vnnd die in allein auff die Ehre Gottes/ vnd wahre Chriſtliche Religion vnd Reformation der Kirchen ſehen/ ibi: Nach Göttlicher vnd der alten Vätter H. Schrifft vnd Lehr. [Doctrina Prophetica & Apoſtolica ad legem & teſtimonium nos remittit, & qui non dixerit ſecūdum verbum hoc, ipſi non erit lux matutina, *Eſa. cap. 8. verſ. 24.* Et hoc verbum judicabit nos in noviſſimo die, inquit Salvator *Iohan. 12. verſ. 48.* Nec aliquè alia norma fidei quæri non debet, quàm ea ſecundum quam judicabimur in noviſſimo die.] Quamobrem in Concilijs † non quid 22
maxima pars opinetur, ſed quid verum eſt, attendendum, ut Conſtantiſſimum Haſſiæ Landgravium Philippum piæ memoriæ Granvellano reſpondiſſe refert Sleidan. *lib. 17. p. m. 500.* Sic & Hieroſolymæ, cum ex Apoſtolis atque diſcipulis, pleriqué vellent, gentes prophanas, quibus annunciatum erat Evangelium circumcidi debere, Petrus tantum, Paulus, Jacobus & Barnabas contra ſenſerunt & errore commonſtrato jugum illud legis abrogarunt, *Actor. 15.* [Sic legimus Spiritum mendacem fuiſſe in ore quadringentorum Prophetarum Regis Achab: ſolum autem Michæam ex veritatis Spiritu locutum *2. Chronic. cap. 18.* Nam anguſta via, & arcta eſt porta, quæ ducit ad vitam & pauci ſunt qui inveniunt eam, monet ipſe Salvator, *Matth. cap. 7. verſ. 14.*] Non enim hic valet regula, † juſte 23
creduntur, quod communiter creduntur, Gothofr. *ad l. 3 in princ. ad Macedon.* ſed potius illa Apoſtoli: noſtrum unuſquiſque de ſeipſo reddet rationem, *Rom. 14. v. 12.* [Et quod iuſtus ſua fide vivet, *Habacuc. 2. v. 4.*] Summa namque omnium ſervitutum ſervitus cenſetur, in cauſa religionis ſe adſtringere ad ea dogmata, quæ Triumviris, vel etiam Centumviris placuerunt, Eberhard. Weih *in tract. utr. reg. condit. mel. verſ. minimè in fin.* Idem obtinet ſi non tantum maior pars, † 24
ſed univerſum concilium aliquid decidat, contra Divini verbi auctoritatem & veritatem, tunc enim maior huius quàm illius habenda ratio. [Scriptura enim affirmat eſſe quædam concilia malignantium, *Pſalm. 22.* quædam vanitatis, *Pſalm. 26.* quædam impiorum, *Pſalm. 1.* Qualis

fuerunt falſorum Prophetarum, Phariſæorum contra Michæam, Jeremiam, Chriſtum & Apoſtolos ex D. Chemnit. not. Oſiand. *in gloſſ. ad c. 7.*
25 *Matth. v. 15. Nam concilia &c.*] Et concilia † ſæpius erraſſe, notius eſt, quàm ut ulla probatione indigeat, & ipſi hoc negare non poſſunt Pontificij quamvis variè ad hoc reſpondere conentur. [Et ut ex multis pauca referam ; *Carthaginenſe concilium* Baptiſmum hæreticorum damnavit: *Nicenum* milites damnavit, & conjugium Sacerdotum etiam prohibuiſſet, niſi unus obſtitiſſet Paphnutius, *vid. cap. Nicæna Synodus. diſtinct. 31. Sirmienſe, Seleucien. c. Tyrium, Antiochanum* & alia, impium Arrij dogma approbarunt. *Epheſinum* Eutichetis patrocinium. *Carthaginenſe* ſacrificia & interceſſiones pro defunctis invexit: *Lateranenſe* tranſubſtantiationem & auricularem confeſſionem. *Conſtantienſe* mutilationem Cœnæ. Et factum eſt fermè in concilijs, propter conſultantium ambitionem & contentiones, ut res Eccleſiæ alioquin laborantes, potius exacerbatæ, quàm ſanatæ fuerint, ut ipſum conquerentem Nazianzen in ſua ad Procop. Epiſt. adducit Conrad Dieteric. *in Analyſ. Evangel. ad Dominic. Cantate, circ. fin.* & remittit lectorem ad Geſner. *in lib. de concil. ubi plura ea de re.*] vid. Diff. Ant. Fab. *in Cod. ſer. in Sabaud. jud. lib. 1. tit.* 1. §. 14. & alij Dd. Pontificij communiter, Menoch. 2. *arb. q.* 458. *nu.* 26. *& mult. ſeqq.* ubi ex profeſſo tractat, an & quando Concilium univerſale vel provinciale recuſari poſſit, cui add. Boër. *deciſ.* 269. [Præterea non ſolum Clericos,
26 † ſed etiam Laicos in conciliorum conventu ſuper doctrina fidei audiendos, & judicium non ſolum ad Patres concilij, ſed ad omnes & ſingulos pertinere Chriſtianos diſertè ſcribit Nicol. Papa *in c. ubinam, diſtinct. 96.* ubi ita dicit: ubi de fide tractatum eſt, quæ univerſalis eſt, quæ omnium communis: non ſolum ad Clericos, verum etiam ad Laicos & ad omnes omninò Chriſtianos pertinet. Andr. Oſiand. *in tract. Pap. non Pap. tit. de concilijs* ubi plura ad hanc ſententiam ex Canoniſtis & aliis Pontificijs adducit ſcriptoribus. Cujus ratio eſt quia omnes & ſinguli teneantur Deo rationem de fide ſua reddere, *d. c.* 4. *ad Rom.* v 12.]
27 Princeps in Conciliorum † congregatione, nihil debet temerè aut propria auctoritate, ſine conſilio Theologorum, rectè ſentientium & auctoritate Scripturæ in religionis negotio ſtatuere vel immutare, [juxta illud *Malach.* 2. *v.* 7. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus.] Fac. *l.* 1. *C. de ſum. Trin.* Erneſt. Cothman. *ad d. tit. C. num.* 52. Reichs Abſchied de Anno 1555. §. So haben die Churfürſten circ. fin. ibi. darzu auch ein jeden mit ſ. einen Gelehrten und Theologis ſich mitler weil dermaſſen geſ. ſt machen. Unde rectè Imperator Honorius, & Theodoſius, inquiunt, ſi quid dubietatis emerſerit, id oportet (non abſque ſcientia Antiſtitis Conſtantinopolitani) cõventui Sacerdotali, ſanctoque judicio reſervari, [omni innovatione ceſſante, *l.* 6. *& ibi* Alciat. C. *de SS. Eccleſ.* Cacheran. *deciſ.* 30. *nu.* 2.] Calol. V. Imperator, in deliberandis & concordandis religionis cõtroverſijs, dicit ſe uſum præclariſſimorum Theologorum multarum nationum cõſilio, R. A. zu Augſpurg/de An. 1530. §. Demnach habẽ wir ſampt denſelben. Sic Antiochenſes orta controverſia, Hieroſolymam ad Apoſtolos miſerunt & ab ijs deciſionem petierunt, *Act* 15.

Nam ſicut Princeps † in ferendis legibus circa bonum civile, non diſponit pro libidine, ſed adhibitis prudentum conſilijs, *l.* 8. *C. de legibus.* Secundum normam juſtitiæ & æquitatis, ita etiam quando circa bonum ſpirituale diſponit, hoc eſt circa religionem & cultum Dei, non debet ſtatuere aut leges ferre pro libidine, ſed eas mutare à prudentia Theologorum ſecundum normam verbi Dei immotam, juxta illud: Rex leget in libro legis omnibus diebus vitæ ſuæ, & non deflectat ab ea, *Deut.* 17. ſed faciet ſecundum omne, quod ſcriptum eſt in eo, *Joſ.* 1 *v.* 8. *Pſal.* 2. D. Pareus *de jur. reg. p.* 73. 28

Finis Conciliorum † eſt, ut errores & Schiſmata exorti eradicentur, & membra Eccleſiæ ad piam fidei concordiam reducantur, & diffidentia ſtatuum inde orta ſopiatur. Reichs Abſchied zu Augſpurg de An. 1530. §. Und dieweil in vielen Jahren. Si verò ſint qui errores craſſos, contra expreſſum Dei verbum & fidei fundamenta foveant, iiſque pertinaciter inhærent, Concilij auctoritate damnari, & ab Eccleſiæ gremio excludi poſſunt. Sic Arrius in Concilio Niceno, Macedonius in Conſtantinopolitano. Neſtorius in Epheſino, & alij in alijs Concilijs damnati fuerunt, Didac. Covarr. *lib.* 4. *var. reſolut. cap.* 15. ubi de quatuor Concilijs univerſalibus agit. [De conciliorum origine, Notatione ſive derivatione & effectu, vid. *c.* 1. *& ſeqq. diſtinct.* 15. *junct. diſtinct.* 16. 17. 18. *&* 19. De Pontificis Romani in iiſdem jure & poteſtate aliiſque ad hanc rem pertinentibus 29

bus quæſtionibus, vid. Johan. Azor. *inſtitut. moral. lib. 5. cap. 13. & aliquot ſeqq. part. 2.* ubi latiſſimè agit.]

Caput. V.

DE HÆRETICIS, ET BLASPHEMIS, eorumq́ coercitione.

SUMMARIA.

Continuatio. 1. Hæretici undè denominentur? Hæreſis quid ſignificet? 2. Olim in bonam partem accipi ſolita hæc vox. Hodiè odioſum nomen & infame, & quid eo ſignificetur?

3. Vnam hæreſeos notam ferens, vel diſſimulans Chriſtianus non eſt.

4. Hæreſis definitio.

5. Requiſita, ut verè quis dicatur hæreticus. 1. Vt Chriſtum ſit profeſſus, & in Eccleſiæ gremium receptus. Aliàs non hæreticus, ſed paganus dicitur.

6. Hæreſis dicitur, quaſi diviſio ab unitate fidei. Malè hæretici infidelibus, aut vice verſâ hi illis accenſentur.

7. 2. Error ſit in intellectu, qui hæreſeos eſt principium. Sicut non omnis conſenſus conſtituit Eccleſiã. Sic nec omnis diſſenſus eandem tollit, modò fundamentum ſalvum maneat.

8. 3. Error ſit in fundamento fidei. Prima ſalus eſt rectæ fidei regulam cuſtodire. 9. Hæreſis à Schiſmate quomodo differat?

10. Bart. inconvenienter hæreticum eſſe dicit, qui negat Imperatorem eſſe Dominum univerſi orbis.

11. Sacroſanctæ ſcripturæ auctoritas eſt columna & fundamentum fidei noſtræ. Id ſolũ quod de Scripturis auctoritatem habet, recipiendum, quod ab earum tramite deflectit, conſtanter rejiciendum.

12. Falsò ille dicitur hæreticus, qui non credit, quod Eccleſia Catholica Romana credit.

13. Non in loco, & parietibus, ſed fidelium cœtu circumſcribitur Eccleſia, adeoq; per univerſum orbem diffuſa.

14. 4. Præcedat monitio & convictio ex verbo Dei & fruſtranea tentatio. Ex ignorantia peccantes hæretici non dicendi.

15. 5. Vt hæreticus doceri ſe non patiatur, ſed contumaciter & pertinaciter errorem tueatur, & ſeditiosè diſſeminet. Proprium hæreticorum. Ad hæreſin pertinet error in intellectu, & pertinacia in voluntate. 16. Hæreſis obſtinatioris animi dementia ab Impp. appellatur. Nihil peſtilentius eſt obſtinato ad malum ingenio. Sola obſtinatio producit hæreſin.

17. Occultus hæreticus non judicatur ab Eccleſia, quæ de occultis non judicat.

18. 6. Vt quis ſit publicè, & legitimè per Eccleſiam de hæreſi damnatus.

19. Cognitio cauſarum hæreticalium ad Magiſtratum ſecularem de jure civili, de jure Canon. ad judices Eccleſiaſticos pertinere cœpit.

20. Ordinarius judex cauſarum hæreticalium eſt Epiſcopus loci.

21. Hodiè hæc cognitio ad Auguſtanæ Confeſſionis ſtatus jus Epiſcopale in ſuis terris obtinentes, pertinet.

22. Hæreticus quietus propter ſolam hæreſin capitali pœnâ non puniendus. Zizania nõ eradicanda, ſed relinquenda. 23. Devitandus ejuſmodi hæreticus, non vi ad veritatem cogendus. 24. Nova & inaudita eſt iſta prædicatio, quæ verberibus exigit fidem. Non tortore, ſed Doctore opus hic eſt.

25. Hæreticus pœnitentiam agens humaniter ab Eccleſia recipiendus, præcedente tamen publicâ abjuratione. 26. Pro manifeſtis criminib. manifeſta eſt injungenda pœnitentia. Manifeſta peccata occultâ correctione non purganda.

27. Seditioſus & blaſphemus hæreticus pro delicti qualitate puniendus. Ad fidem nemo cogendus, externa tamen diſciplina conſervanda.

28. Deteſtanda patientia, videns vineam Domini devaſtari, & tamen connivere volens.

29. In Anabaptiſtas noviſſimis imperij conſtitutionibus gladio animadvertitur.

30. Pontificij & Calviniani flammis, ferro, & vi promiſcuè in hæreticos ſæviendum docent, exẽplisque quotidie comprobant. Vt ſumma eſt clementia, eorum vicẽ dolere, ſic pœnas ijs infligere extrema eſt dementia & inſcitia.

31. Conſtitutiones Impp. ſimpliciter capitis pœnam infligentes hæreticis, non de naturali, ſed civili capite, hoc eſt, deportatione, & exilio, intelligendæ. Ex communi DD. opinione in dubio pœna capitalis non de morte naturali, ſed civili intelligenda.

32. Blaſphemi ſimpliciter à magiſtratu ſeculari pro qualitate blaſphemiæ puniendi. Tremendam ac unicè adorandam Majeſtatem ludibrio habentes, digniſſimi ſunt ſupplicio.

33. Pœnarum capitalium nulla acceptior, & gratior eſt, quàm quæ acerbiſſimè de contumelia immortali Deo illatâ exigitur.

34. Blaſphemia quid? Hoc crimen omnibus alijs delictis, & facinoribus deteſtabilius.

35. *Quando attribuitur Deo, quod non eſt, illud quidem maledictio, ſed non blaſphemia eſt.*

36. *Omne peccatum in Spiritum S. eſt cum blaſphemia conjunctum, non tamen omnis blaſphemia eſt peccatum in Spiritum S. Differunt blaſphemia & peccatum in Spiritum S. ut pars & totum.*

IN fine præcedentis capituli dictum, Hæreticos craſſos errores contra manifeſtam veritatem pertinaciter foventes, in Concilijs damnari poſſe, & de jure civili graviſſimæ in Hæreticos & Blaſphemos pœnæ ſunt conſtitutæ, quamobrem aliquantò explicatius de hiſce agendum putavi.

1 Hæretici † denominantur ab Hæreſi, quæ eſt græca vox, latinè optionem, electionem vel ſectam ſignificat, quæ etiam in bonam partem capitur. Udalric. Zaſ. *in quæſt. 1. de Iudæis*, quæ extat *in tom. 5. oper. ejus, fol.* 105. [*fac. c. Hæreſis* 24. *q.* 3. Azo *in ſum. C. de hæretic.* vid. David. Mauden. *in Diſcurſ. Moral.* 14 *ad prim. Decalogi præcept. fol.* 68.] Et ponitur ab elegantibus pro opinione tenaci & ſententia in qua perſiſtamus. Cicero *in paradox.* Cato in ea eſt, inquit, hæreſi, quæ nullum ſequitur florem. *Et ibid. lib. 15. epiſt. ad Caſſium.* Poſtulabimus ex qua hæreſi in hominibus armatis dejectus ſis. Et Modeſtin. JCtus Rhetorum hæreſes dicit *in l. ſi duas, ff. de excuſat. tutor.*
2 Ex his apparet † hanc vocem, ante fidei cognitionem in bonam partem accipi ſolitam fuiſſe: hodie tamen eſt nomen odioſum & infame, quo ſignificatur pernicioſus & pertinax error contra fundamentum fidei Chriſtianæ. Confer Sigiſm. Scacc. *lib. 1. de judic. cap. 7. num.* 4. & 5. ac nobis dicitur Keƺeren/ quaſi Götzeren/ ut in explicatione Evangelica Dominicæ IV. Adventus D. Philippus adſcribit, hoc eſt, idololatria, quem refert Ernest. Cothman. *in tit. Cod. de Hæretic. num.* 6. [alij dictionem Keƺer à Gazaris, quorum meminit Frideric. II. Imperat. Authentica, denominatos, exiſtimant, Chriſtophor. Beſold. *in Diſſertat. 1. de Reformat. & pac. Religion. pag. m.* 21. & *in Theſaur. pract. verb.* Keƺer] adeò, ut licet glorioſum ſit Chriſti exemplo † injurias patienter to-
3 lerare, tamen quoniam, qui unam hæreſeos notam ferat, vel diſſimulet, Chriſtianus non eſt, teſtibus Rufino *lib. 1. Invectivarum in Hieronym.* & ipſomet Div. Hieronymo *ad Pammachium Epiſt. 61. adverſus errores Ioannis Hieroſolymitani*, ubi exclamando ait: Nolo in ſuſpicione hæreſeos quemquam eſſe patientem, ne apud eos, qui ignorant innocentiam ejus, diſſimulatio conſcientiæ judicetur, ſi taceat, quod referunt Simanc. *de Cathol. inſtit. tit.* 56. *num.* 2. & Albert. *in repetit. rubr. quæſt.* 14. *num.* 75. *de hæretic. in* 6.
[Et definitur à quibuſdam Hæreſis, † quod ſit 4
doctrina a Chriſto & Apoſtolis non accepta, ſed illi repugnans; quam aliquis unus & alter, ſeparans ſe à communitate aliorum Chriſti fideliũ, primum docere incipit, cuique tanquam auctori novi dogmatis, ab Apoſtolis non accepti, tota reliqua multitudo fidelium reſiſtit. Chriſtophor. Maier Jeſuit *de octo Fidei controverſiis, controv.* 2. *de S. Euchariſt p.* 50.]

Quis autem verè dicatur hæreticus, ad hoc, ut pœnæ in jure civili de hæreticis ſtatutæ locum habeant, variantes ſunt tam Canoniſtarum, quàm Legiſtarum opiniones. Ne autem temerè in re tã magni momenti quippiam definiatur, cum quibuſdam ad hoc, ut quis dicatur hæreticus, ſequentia conſideranda ſunt.

I. Ut hæreticus † ſit Chriſtum profeſſus, 5
juxta illud, *Actor.* 20. *v.* 30. Ex vobis ipſis exorientur, qui loquentur perverſa. Et illud 1. *Iohan.* 2. *v.* 19. E nobis egreſſi ſunt. [Idque etiam conqueritur Jehova apud Jeremiam *c.* 23 *verſ.* 11 & 15. A Prophetis Jeruſalem egreſſam eſſe omnis terræ pollutionem, vid. David. Mauden. *in diſcurſ. moral.* 14. *ad prim. Decal. præcept. ubi ex Thom.* 2. 2. *q.* 11. *art.* 1. *Hæreſis, ait, eſt eorum qui Chriſti fidem profitentur, ſed ejus dogmata corrumpunt.*] Ideoque omnes Hæretici jactant Scripturas & commune nobiſcum principium diſ. utandi ſumunt: Qui verò nunquam in Eccleſiæ gremio fuit, nec Chriſti nomen profeſſus eſt, non Hæreticus, ſed paganus dicitur. [Siquidem Hæreſis † dicitur, quaſi di- 6
viſio ab unitate fidei, Oldrad. *conſ.* 210. *v. circa primum.* Cardinal. Tuſch. *p. conc. uſ.* 91. *num.* 1. & *concl.* 92. *num.* 1. *lit. H.* Ideoque malè hæreticus infidelibus aut vice verſa hi illis accenſentur, Sigiſm. Scacc. *de judic. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 202. Clar. *in §. Hæreſis num.* 2. ubi dicit, hanc eſſe communem opinionem. Siquidem infideles & Judæi non dividuntur ab unione fidei, quam nunquam habuerunt, Cardinal. Tuſch. *d. concluſ.* 92. *lit. H.* add. Johan Azor *inſtitut. moral. lib.* 8. *c.* 9. *quæſt.* 2. *part.* 2. Ameſ. *de caſib. conſciens. lib.* 4. *c.* 4. § 1.]

II. Conſiderandum, † quod error ſit in in- 7
tellectu, qui eſt hæreſeos principium. [Hoc eſt, ut aliquis ſentiat aut contra analogiam fidei &

ſeſſom

ſenſum Spiritus ſancti torqueat in alium ſenſum,
& quidem circa fundamentum fidei, ut in ſequen-
ti 3. requiſito explicatur, confer *c. hæreſis cauſ.* 24.
q. 3. Multæ enim Scripturæ à diverſis diverse in-
telliguntur abſque hæreſi, Par. *in comment. Epiſt.*
1. *ad Cor. cap.* 1. Sicut enim non omnis conſenſus
conſtituit Eccleſiam, ſic neque omnia diſſidia tol-
lunt, modò fundamentum ſalvum maneat. Qua
de re latè agit Goldaſt. *in replicat. pro Imp. cap.* 6.
fol. m. 35. & 36. & *p.* 39. ubi ex Bernhardo iſtos,
junctos FIDE, PACE DISJUNCTOS dicit.]
Præterea ejusmodi errori circa fidem conjuncta
debet eſſe ſcientia: hactenus, ut ille norit, ſe ejus-
modi dogma amplecti, cujus contrarium Ortho-
doxa & Catholica Eccleſia Chriſti credat, Simanc.
de Cathol. inſtit. tit. 38. *n.* 4. & *tit.* 31. *n.* 4. & 10. [Clar.
in §. hæreſis n. 2. Cardin. Tuſch. *pp. concluſ.* 92. *n.* 4.
lit. H.]
8 III. Conſiderandum † ut error in fundamen-
to fidei, *l.* 1. *Cod. de ſumm. Trinit.* [Prima enim ſa-
lus eſt rectæ fidei regulam cuſtodire, *c.* 1. *cauſ.* 2.
q. 2. Specūlat. *lib.* 4 *partic.* 1 *rubr de ſumm. Trinit.*
num. 2. Et oculi Domini reſpiciunt fidem, *Ierem.* 5.
v. 3.] ideoq; etiam in hoc hæreſis differt à ſchiſma-
9 te, † quod non in fide, ſeu principali aliquo fidei
articulo, ſed in circumſtantia fidei conſiſtit, *c.*
ſchiſma cauſ 24. *q.* 1. *cap. inter hæreſin & ſchiſma,*
in ead. cauſ. quæſt. 3. & *tot. tit. ext. de ſchiſmat.*
[Guilielm. Ameſ. *de caſib. conſcient. lib.* 5. *cap.* 12 §. 2.
ubi quod Hæreſis opponatur fidei: ſchiſma cha-
ritati. Hæreſis ſit in dogmate perverſo, ſchiſma
verò in facto perverſæ ſeparationis, ita ut ſchiſma-
ticus poſſit eſſe, qui non ſit hæreticus, & vice ver-
ſa, vid. ibid. plura de Schiſmate.] Hinc dicitur,
ſchiſma poſſe excuſationem habere: Hæreſin
verò nullam excuſationem mereri, Erneſt. Coth-
man. *add. tit. de hæret. num.* 3. [Quare valdè in-
10 conveniens videtur, † quod ſcribit Bartol. *in l.*
hoſtes, col. 2 *ff. de captiv. & poſtlim. reverſ.* Hæreti-
cum eſſe, qui negat Imperatorem eſſe Dominum
univerſi orbis, propter dictum illud in Evangel.
Luc. 2. Exivit edictum à Cæſare, ut deſcriberetur
univerſus orbis, &c. Nam in hoc, ut credamus
Imper. totius mundi Dominum, non conſiſtit fun-
damentum fidei & ſalutis noſtræ. Aliter coniutat
Bart. Chaſſan. *in Catalog. glor. mund. part.* 5. *conſider.*
28. *verſ. hanc etiam opinionem,* Johan, Parlador. *rer.*
quotidian. lib. 2. *cap* 21. *num.* 2. Non abſimilis vi-
detur David Mauden. *in diſcurſ. moral.* 14 *ad prim.*
Decal. precept. fol. 69. ubi aſſerit, hæreticum eſſe,
qui ſic ſuſtineret, ſuper ſepulchrum Lazari, non
fuiſſe ſuperpoſitum lapidem, quod tamen dicit
ſcriptura, *Iohan* 11. Nam in iſta circumſtantia
non conſiſtit fundamentum fidei Chriſtianæ ꝰ
quia id pro animo aſſereret, quòd veritatem illius
hiſtoriæ & ſacræ Scripturæ in dubium vellet vo-
care.]
Eſt autem fidei † fundamentum & Regula, 11
Sacroſanctæ Canonicæ Scripturæ authoritas,
quæ eſt columna & fundamentum fidei noſtræ,
Eph. 2. *v.* 20. adeoque norma & regula omnium
eorum, quæ religionis Chriſtianæ ſunt propria,
Pſalm. 19. *v.* 7. & *ſeq. Roman.* 10. *v.* 18. *Galat.* 6. *v.* 16
ita quidem, ut id ſolum, quod de Scripturis au-
ctoritatem habet, (ut loquitur Hieronymus)
recipiendum, quod verò ab earum tramite de-
flectit, cōſtanter rejiciendum, *Actor.* 26. *verſ.* 22.
Non itaque audiendi ſunt illi, † qui hæreti- 12
cum dicunt eum, qui non credit, quod Eccleſia
Catholica Romana credit: [qua de re multa
comportavit, Cardin. Tuſch. *pp. concluſ.* 93 *num.*
20 & *aliquot ſeqq lit. H.* Ant. Fab. *in Cod. Sabaud.*
tit. de ſumm. Trinit. vid. etiam Wilhelm. Ferdin.
ab Effern, *in Manual. Polit. lib.* 2. *punct.* 1. *pag. mihi*
127.] Et implicat præter alia abſurda, hæc tra-
ditio contradictionem, dicere Eccleſiam Ca-
tholicam Romanam; quia vox Catholica in-
cludit univerſalitatem loci, [uti explicat Alciat.
ad rubr C. de ſumm. Trinit. §. *Catholica,* quia vide-
licet fides Chriſti ab Apoſtolis, per univerſum
orbem fuit divulgata, juxta illud: Sonus eorum
exivit in omnem terram, &c. hactenus Alciatus.
Et juxta illud Pauli, Fides veſtra annunciatur in
univerſo mundo, *Rom.* 1. *verſ.* 8. Et hic ipſe Apo-
ſtolus, non ſolùm fideles Chriſti qui Romæ
erant, ſed & ad Corinthios ſcribens, eos Eccle-
ſiam Dei, quæ eſt Corinthi, appellat, 1. *ad. Cor.* 1.
Ex quibus apparet † non in loco & parietibus, 13
ſed fidelium cœtu circumſcribi Eccleſiam, ad-
eoque per univerſum orbem diffuſam] tum ra-
tione hominum, cum nullus credens à gremio
Eccleſiæ excludatur: tum ratione perpetuitatis
& univerſalitatis temporis, quæ omnia deficiunt
in iſta propoſitione, [*Catholica Romana,* quia po-
ſteriori poſito, tollitur prius, Goldaſt. *in replicat.*
pro imper. cap. 6. *p.* 31. Erneſt. Cothman. 5. *conſ* 11. *n.* 5.
& quæ noviſſimè ſcripſit D. Gerhardus *in poſphoro*
diſp. 2. *concl.* 5.]
IV. Conſideranda † præcedens monitio & 14
convictio ex verbo Dei, & ut ejus lucrifaciendi

cauſa tentata fruſtra omnia fuerint, Jacob. Ancon. *de ſtratagemat. ſatan. lib. 3. p.* 140 Ita Apoſtolus *ad Tit. 3. c. v.* 10. præcipit, ut hæreticum hominem non ſtatim, ſed poſt unam & alteram admonitionem vitemus, Clar *in §. hæreſis numer.* 12. Confer Mauden. Diacon. Bredan. *in diſcurſ* 14. *a (prim. Decal. precept. fol.* 70. ubi hoc ſingulariter tradit, contra alios Pontificios, Natos ex hæreticis, falsò ſibi perſuadentes ſectam ſuam veritati & Evangelio conſentaneam eſſe, ut plurimi ſunt in Germania, Anglia Francia, Belgio, non eſſe cenſendos hæreticos, licet ſummo ſtudio ſectam ſuam velint defendere quia ex ignorantia peccant, argumento eorum quæ Paulus de ſeipſo ſcribit, *ad Gal.* 1.]

15 V. Conſideratur pertinacia, † ut ſcilicet hæreticus doceri ſe non patiatur, ſed contumaciter errorem tueatur, & ſeditioſè diſſeminet, cum Eccleſia bellum gerens. [Clar. *in §. hæreſis, num.* 2. Cardin. Tuſch. *pp. concluſ. 92. num. 5. lit. H.* Johan. Azor. *inſtitut. moral. lib.* 8. *cap. 9. part.* 1.] Hoc enim proprium eſt hæreticorum, non ſolùm à fide & ſcopo veritatis aberrare, ſed etiam in eo errore mordicùs perſeverare, *Matth. 18. v. 17.* Et privatas admonitiones contemnere, *cap. 3. ad Tit. v. 10.* & publica Eccleſiæ judicia repudiare, *d. c. 18. v. 17.* Atque hoc eſt, quod Doctores tradunt, ad hæreſin pertinere errorem in intellectu & pertinaciam in voluntate, *c. hæreſis, c. hæretici, c. dixit Apoſtolus, cap. qui in Eccleſia, cauſ. 23. cauſ. 24. quæſt. 3.* [Hinc Impp. Gratianus, Valentinus, Theodoſius,
16 hæreſin † obſtinatioris animi dementiam appellant, *l. 2. C. de ſumm. Trinit. c. hæreſis, 24 quæſt. 3.* ideoq; tunc demum error fit hæreſis, cùm accedit pertinacia & ſtudium propagandi eum. Nihil enim peſtilentius eſt, obſtinato ad malum ingenio; quippe quòd ſola obſtinatio producit hæreſin, & quicquid eſt malorum, inquit Johan. Oldendorp. *ad L. diffamari numer. 14. C. de ingen.*
17 *manumiſſ.* Occultus hæreticus † qui nec ſcripto, nec facto, nec verbis hæreſin oſtendit, corde tamen eam foveat, non judicatur ab Eccleſia, quæ de occultis non judicat, ideóque nec pœnis hæreſeos externis ſubjacet. poſt Clar. *d. §. hæreſis,* ſcribit Cardinal. Tuſch. *pp. concl. 92. n. 9. lit. H.* Occulta enim & incognita illi ſunt relinquenda, qui ſolus novit corda filiorum hominum, *c. conſuluiſti 2. q. 5* Job. Oldendorp. *conſ. Marp. 1. nu. 27. vol. 2.*]

VI. Ad hoc, ut aliquis pœnis hæreticis præſcriptis ſubjaceat, † requiritur, ut ſit publicè 18
& legitimè per Eccleſiam de hæreſi damnatus. Et hanc dicit communem opinionem, Sigiſmund. Scacc. *lib. 1. de judic. cap. 98. n. 10. & ſeqq.* Mynſ 2. *obſ. 43.* Menoch. *de arb. jud. lib. 2. caſ. 416. n. 64* & de tota hac materia, vide latè & eruditè diſſerentem, Dauth. *in tract. de Teſtam. à num. 242. uſq; ad num. 249,*

Cognitio cauſarum hæreticalium † ad Magi- 19
ſtratum ſecularem de jure civili pertinet, *l. quicunq; & l. cunct. C. de hæret.* De jure autem Canonico ad judices Eccleſiaſticos ſpectare cœpit, Angel. *in tract. de maleſic. in verb. necnon ad denunciationem, n. 14. in fin.* [Socin. *in c. cum ſit generale, n. 22. de For. compet.* Rol a Vall. *conſil. 8 num. 5. lib. 3.* Cardin. Tuſch. *pp. concl. 95. nu. 1. lit H. per text. in c. ut inquiſitionis, § prohibemus, de hær. in 6.* Contrarium tuetur Marſil. Patavin. *in Defenſ. pac part. 2. cap. 10.*] Quare ordinarius judex † cauſarum hæ- 20
reticalium eſt Epiſcopus loci, Boſſ. *tract. criminal. de hæretic. num.* 10. Ludovic. Carrer. *eod. num. 65. &* Simanc. *de Catholic. inſtit. tit. 34. ſub num.* 11. Clar. *lib. 5 recept. ſent. §. hæreſis, verſ. ſi quis inter.*

Et cum hodie Auguſtanæ Confeſſionis † ſtatus in ſuis terris jus Epiſcopale obtineant, ad illos hæc cognitio pertinet.

An verò Princeps capitali pœna in Hæreti- 21
cos animadvertere poſſit & debeat, inter Pontificios & Calvinianos quoſdam & Auguſtanæ Confeſſionis Theologos, controverſia eſt? Placet mihi diſtinctio Reverendi Dn. D. Menzeri *in Exegeſ. Auguſtan. Confeſſ. artic.* 16. quæ eſt communiter approbata. Inter hæreticum quie-
tum & ſeditioſum † ac blaſphemum. Ille pro- 22
pter ſolam hæreſin quam privatim fovet capitali pœna puniri non poteſt, cum ejus ſupplicii neque argumenta, neque exempla ulla proferri poſſint ex Novo Teſtamento & primitivæ Eccleſiæ praxi, ſed ex Apoſtoli monito poſt unam & alteram correptionem talis eſt devitandus, *ad Tit. 3. verſic* 10 [Leonhard. Hutter. *in Aulic. Politic. Calvin. cap. 2. p. m. 236.*] Ideoq; Chriſtus civitates verbum ſuum non recipientes, deſeri, non deleri præcepit, *Matth. 10 verſic. 14.* Zizania non eradicari, ſed relinqui voluit, *Matth. 13. verſ. 29. & ſeqq.* Samaritanos infideles igne de cœlo deſcendente, ad petitionem diſcipulorum exuri renuit, *Luc. 9. verſic. 54.* Et ſi talis quietus † hære- 23
ticus, qui neque aperte blaſphemat, neque errorem ſuum ſpargere conetur, monitus ad concordiam

cordiam Eccleſiæ redire detrectet, devitandus quidē eſt, non tamen per externam vim, ad veritatem cogendus, quod & Petrus fideliter ſuis commendat presbyteris, ſcribens: paſcite, qui in vobis eſt, gregem Chriſti non coactè, ſed ſpontaneè ſecundum Deum, *1. Petr. 5. verſic. 2* [Populus ſiquidem novi Teſtamenti non ſervitutis, ſed libertatis accepit Spiritum, *Pſalm. 110. verſ. 3. Rom. 8. verſ. 15 2. Cor. 3. verſ 16* Et ex hiſce reſpondetur ad ea quæ in contrarium adferri ſolent ex *Deuteronom. 13. verſ. 5. 6. & ibi* etiam Oſiand. *in gl.* Hinc Bernhardus jubet, ut Prælati diſcant, ſubditorum Patres ſe eſſe, non Dominos, *ſermon. 25. in Cantic.* refert Johan. Lorin. *in Commentar. in lib. Numer. cap. 11. verſ. 12 fol. 385.*] Non enim tam
24 tortore † quàm Doctore hic opus eſt, Lipſ. *lib. 4. politic. cap. 4.* Nova & inaudita eſt iſta prædicatio, quæ verberibus exigit fidem, inquit D. Gregor. ſcribens Johanni Epiſcopo Conſtantinopolitano *relat. in cap. quod autem, diſtinct. 45.* quia paſtores, non percuſſores facti ſumus, inquit idem Gregor. *d. loc.* [Jacob. Auguſt. Thuan. *lib. 1. Hiſtor. circ. fin* ubi crudelitatem in Indos uſurpatam culpat. Contrarium ex politicis noviſſimè tuetur Wilhlm. Ferdinand. ab Effern. *in Manual. Politic. lib. 2. punct. 10.* ubi opinatur Legem Dei & Legem Gratiæ damnare & ad pœnam vocare Hæreticos. An verò donis & munuſculis ad Religionem aliquem allicere fas ſit? Ita ex Thom. videtur velle Johan. Lorin. Jeſuit. *in Commentar. in lib. Numer. cap. 10. verſ. 29. fol. 340.*]

25 Si verò pœnitentiam † agat, humaniter ab Eccleſia recipi debet, *cap. ad abolendam, §. 1. ibi: niſi continuò poſt deprehenſionem erroris, ext. de hæret.* & ibi Abb. *num. 6.* Scacc. *de judic. lib. 1. cap. 98. nu 26.* Cum verò Hæreſis crimen cenſeatur publicum, *cap. jus publicum, diſtinct. 1. l. Manichæos, Cod. de hæretic. & Manich.* Proſp. Farinac. *lib. 1. deciſ. 51. nu. 3.* à qua propter ſolam pœnitentiam nō videtur quis innocens, *l. 65. in fin. ff. de furt.* ideoq; neceſſe erit, cum publicè hæreticus Eccleſiæ ſcandalum præbuerit, publicè etiam talem puniri, & ad publicam hæreſeos abjurationem, antequam recipiatur ab Eccleſia, adigi.

Hac in re eleganter diſtinguit Menochius inter
26 hæreticum † manifeſtum, qui hæreſin publicè profeſſus eſt, multosq; ſcandalizavit vel etiam ſeduxit: Et tunc non ſatis eſt pœnitentia privata, ſed accedere etiam debet hæreſeos abjuratio publica, quia pro manifeſtis criminibus manifeſta eſt injungenda pœnitentia, *cap. veritas. de pœnit. diſtinct. 1. cap. cum apud cauſ. 11 quæſt. 3.* [Neque non manifeſta peccata occulta correctione purganda, *c. 1, de pœnit. & remiſſ. c. quod de his, c. de cætero, c. tua nos*, And. Geil. *de Pac publ. cap 18. num. 26.*] Et inter hæreticum non manifeſtum, quo caſu ſufficeret privata pœnitentia & confeſſio, *lib. 2 de arbitr. caſ. 372. num. 2 & 13. & vide quæ idem de hæretico relapſo caſ. 374 tradit.*

Seditioſus † verò & blaſphemus hæreticus, ſi aliquid moliatur & publicè blaſphemias in Dei Majeſtatem evomat, puniri pro delicti qualitate poteſt, *d. Novell. 77. cap. 1.* Hæc enim res mali eſt exempli, quæ non toleranda, *l. exemplo Cod. de probat.* Etſi ad fidem nemo cogi debet, externa tamen diſciplina conſervanda eſt, ne liceat petulantibus hominibus turbare ordinem Eccleſiæ & diſciplinam Chriſtianam, Dn. D. Mentzer. *d. Exegeſ. Auguſtan. Confeſſ. artic. 16.* Imò deteſtanda patientia, 27
† quæ videns vineam Domini ante oculos ab immaniſſimis monſtris devaſtari, connivere velit; Quicquid enim lupus in ovili, aper in vinea, id in Eccleſia Dei blaſphemus & ſeditioſus hæreticus, Auctor. *de jur. principat. concluſ. 25.* [De cujus pœnis quoad jus Saxonicum, vid. Matth. Coler. *deciſ. 177.*] 28

Tales hæretici ſunt Anabaptiſtæ, † in quos de noviſſimis Imperii Conſtitutionibus gladio ultore animadvertitur, R. A. zu Speyer, de An. 1529. Nach dem auch kürtzlich/ [illegible]: daß alle vnd jede Widertäuffer vnd widergetauffte Mann- vnd Weibsperſonen/ verſtändiges Alters/ vom natürlichen Leben zum Todt/ mit Fewer/ Schwerdt/ oder dergleichen nach gelegenheit der Perſonen/ ohn vorgehend der geiſtlichen Richter Inquiſition, gericht vnd gebracht werden. Vnd ſollen derſelben Friedbrecher/ Hauptſächer/ Landläuffer/ vnd die auffrührige Auffwickler des berührten Laſters des Widertauffs/ auch die/ ſo darauff beharren oder zum andernmal vmbfallen/ in ſolchem keines wegs begnadet/ ſondern gegen jhnen/ vermög ſolcher Satzung/ ernſtlich mit der Straff gehandelt werden. Welche Perſon aber jhren Irrſal für ſich ſelbſt/ oder auff vnterricht vnd Vermahnung [illegible] bekennen/ denſelbē zu widerruffen/ auch Buß vnd Straff darüber anzunehmen willig ſind/ vnd vmb Gnad [illegible] werden/ daß dieſelbige/ nach Gelegenheit jhres Standts/ Weſens/ Jugend vnd allerley Umbſtänd mögen begnadet werden/ [illegible] in eod. Conſtitution oder Mandat wider die Widertäuffer/ & Reichs Abſchied de Ann. [illegible] hierauff haben wir nur Churfürſtlichen/ &c. 29

Pontificii † itaque & Calviniani quidam non attendendi cenſores, qui flammis, ferro, & vi promiſcuè in hæreticos ſævire docent, exemplisq; 30

pliſque id quotidè comprobant. [vid. Clar. *in*
§. Hæreſis. Card. Tuſch. *pp. concluſ.* 102. *per tot. ubi*
lutè, lit. H. Efferu. *in Manual. politic. lib. 2. punct.* 10]
Aliter ſentit Chryſoſtomus *in homil. de Anathem.*
Dogmata, inquit, ab hæreticis profecta, anathe-
matizari oportet, hominibus autem ipſis par-
cere & pro ſalute ipſorum orare. Cyprianus abs-
tentos eſſe vult pertinaces hæreticos à commu-
nione fidelium, ſcribens ad Caldon. Herculan.
Epiſt. 38. *& ſeq.* Præclara eſt Conſtantini M. ſen-
tentia, dicentis: Ut ſummæ eſt clementiæ, eo-
rum vicem dolere, ſic hominibus, cum mente
capti ſunt, pœnas infligere extremæ eſt demen-
tiæ & inſcitiæ, Euſeb. *lib. 1. de vit. Conſtant. cap.*
38. ut refert Zepper. *lib. 4 leg Moſaic. forenſ. cap. 3.*
[adde Cran. *de pac Religion. art. 2. problem. 1. pag.*
mihi 189.]

Quamobrem Conſtitutiones Impp. ſimpli-
citer capitis pœnam † infligentes hæreticis, non
31 de naturali, ſed civili capite, hoc eſt, deportatio-
ne & exilio, intelligendas aſſerit, VVeſenbec *in*
paratit. num. 6. C. de hæretic. & Manich. Hackel-
man. *ill. diſputat. 34. theſ. 14. lit. b.* Ideò æquius
multò, pariter & communius per Dd. receptum
eſt, in dubio, in quacunque diſpoſitione tam ho-
minis, quàm legis & ſtatuti, pœnam capitis ſive
capitalem intelligi debere non de morte natu-
rali, ſed de civili, hoc eſt, de deportatione vel re-
legatione (& ſic de perpetuo exilio, quod ſucceſ-
ſit loco deportationis) *ſecundum gl. in l. 1. in pr. ſu-*
per verb capitali, Cod. ne Chriſt. mancip. item & gl.
in l. fin. C. de vet. numiſm. poteſtat. lib. 11. item & in l.
in criminali, ff. de juriſd. omn. jud. item & gl. in l. ſi
mater. ff. de inſtit. & ſubſtit. item & gl. in l. un. ff. de
crim. peculat. facit cum primis text. *in l. præſenti,*
in pr. C. de his, qui ad Eccleſ. confug. ubi Imp. vi-
dens non ſufficere, eſſe factam expreſſionem de
pœna capitali, quia ex hoc non inferebatur pœ-
na mortis, ideò ibi dixit: capitali, & ultimi ſup-
plicii. &c. quæ opinio non ſolùm eſt magis com-
munis, ſed etiam ab Aſſeſſoribus ita prædicatur,
teſte Farinac. *in prax. crim. tit. de delict. & pœn.*
lib. 1. tit. 3. q. 19. num. 3. Vide etiam quæ de hac
quæſtione tradit D. Meiſn. *in ſobr. Phil. ſect. 2. q 4.*
Erneſt. Cothm. *ad lit. C. de hæret. ubi argumenta*
contraria refert & refut. [Matth. Stephan. *ad lib. 1.*
Cod. tit. 5. poſt tractat. de juriſdict. Marſil. Patavin.
in defenſor pac. par. 2. d. cap. 10. Roland. a Vall. *conſil.*
8 *lib 3.* Decian. *in tractat. crimin. lib. 5. cap 16 & ſeq.*
Lather *de conſ lib. 2. cap. 9 num 17. & ſeqq.*] Et tan-
tum hæc breviter de hæreticis. [Plura de hac ma-
teria vid. apud allegat. & inter alios Johan. Azor.
Inſtitut. Moral. lib. 8 cap. 9 10. & ſeq. ubi de hæreti-
corum pœnis, evitatione, &c. latè agit ex præſup-
poſito Canonum, Guilielm. Ameſ. *de caſib. conſcient.*
lib. 4. cap. 4.]

Blaſphemos † quod attinet, illos ſimpliciter 32
à Magiſtratu ſeculari pro qualitate blaſphemiæ
non ſolùm ex noviſſimis imperii Conſtitutioni-
bus puniri poſſe conſtat. Reichs A. zu Augſpurg/
de Anno 1530. §. ſub tit. Von Gottsläſterungen
vnd Gottsſchwürern/ ſed et iam de jure civili. *No-*
vell 77. cap. 1. quia propter talia delicta ut cum
Imp. Juſtiniano loquar, Deus provocatur ad ira-
cundiam, fames & terræ motus, & peſtilentiæ fi-
unt, civitas & Reſpubl. læditur, *per text. in d. Nov.*
77. c. 1. Qui enim tremendam ac unicè adorandam
Majeſtatem ludibrio habent, veram religionem
& concordiam violant Chriſtianam, digniſſimi
ſunt ſupplicio. Sicut omnium peccatorum † quæ 33
à Principibus condonantur, nulla laudabilior ve-
nia, quàm cum injurias ſibi illatas ignoſcunt, ita
& pœnarum capitalium nulla acceptior & gratior
eſt, quàm quæ acerbiſſimè de contumelia immor-
tali Deo illata exigitur, Bodin. *lib. 1. de Republ.*
cap. 10. pag. 260. Et jure etiam divino pœna mor-
tis in blaſphemos conſtituta erat. [*Levit. 24. v. 16.*]
Sic Chore. Datan & Abiron cum ſuis aſſeclis ob
blaſphemiam terræ hiatu abſumuntur, *Num. 16.*
v 26.

Eſt enim blaſphemia † contumelioſa de Deo 34
locutio, vel etiam de ſanctis ejus, ut poſt Bart.
& alios ex communi opinione tradit Clar. *in pr.*
crimin. §. blaſphemia, num. 1. & ideò hoc crimen
omnibus aliis delictis & facinoribus deteſtabi-
lius, cum in divinam Majeſtatem contumelio-
sè committatur, per ea quæ tradit Farinac *in pr.*
crim. quæſt 20. num. 4. & ſeqq. ubi pro more ſuo
eruditè & prolixè de hac materia diſſerit, adde
Nicol. Boer. *deciſ. 301. per tot.* ubi, quot modis
committatur blaſphemia, tradit Menoch. 2. *arb.*
caſ. 375. per tot. Coſta *de fact. ſcient. & ignorant. in-*
ſpect. 17 Gilhaut. *in arb. criminal. c 6. part. 1. §. 19.*
& ſeq. [Maſcard *de Probat concluſ.* 194. *verb. bla-*
ſphemia. Caball. *reſolut. crimin. centur. 3. caſ.* 296.
Quid verò † ſi aliquis loquatur de Deo non per 35
ſe blaſphema, vel contra ejus Majeſtatem & o-
mnipotentiam, ſed inconvenientia, num ſit
blaſphemia & ejus pœna punienda? Et videtur
quod non, per regulam Theologorum: Quando

attribuitur Deo, quod non eſt, illud quidem maledictio, ſed non blaſphemia eſt, juxta *ſumm. Tabienam in verb. blaſphemia*, qua ad hoc allegat Caſpar. Anthon. Theſſaur. *quaſt. forenſ. 78. part.* 1. ubi concludit ejuſmodi maledictorem qui Deum cornutum, more Italorum in luſu dixerat, blaſphemiæ pœna, propter certas tamen circumſtantias, mitiùs fuiſſe punitum. vid. etiam ibid. alia de pœnis blaſphemorum.]

36 Sunt ex noſtris qui ſtatuunt † blaſphemos committere peccatum in Spiritum ſanctum, quod tamen ita ſimpliciter non procedit. Nam licet omne peccatum in S. Sanctum ſit cum blaſphemia conjunctum, non tamen omnis blaſphemia eſt peccatum in Spiritum S. Differunt itaque blaſphemia & peccatum in Spiritum S. ut pars & totum, per ea quæ eruditè tradit Dn. D. Feurborn. amicus meus ſingularis *in Differtat. Theolog. de Peccat. in Spirit. S. c. 4. ſ. 6. & ſeqq.* [Idq; ipſe Chriſtus ſatis innuit *Marc.* 3. *v.* 28. ubi atteſtatur, ipſam etiam blaſphemiam in Deum remiſſibilem, peccatum verò in Spiritum S. irremiſſibile fore. vid. quæ de hac blaſphem. materia noviſſimè & prolixè ſcripſit David. Mauden. *diſcurſ. moral. 6. in 2. Præcept. Decalog. fol. 473. & ſeqq.*]

Caput. VI.

DE VOCATIONE MINISTRORUM *Eccleſiæ, & quatenus illa ad Curam Eccleſiaſticam Principis pertineat.*

SUMMARIA.

1. *Ad Principis poteſtatem Eccleſiaſticam pertinet cura vocationis, viſitationis, ſuſtentationis & protectionis miniſtrorum Eccleſiæ.*

2. *Ipſa vocatio munus eſt totius Eccleſiæ. Legitimè vocati nec Principis, nec populi, ſed Eccleſiæ miniſtri propriè dicuntur.*

3. *Cleri, plebis & ordinis conſenſus & deſiderium requiritur. Cum toto clero & populo Romano electio fieri debet.*

4. *Solus Princeps vocandi miniſtros Eccleſiæ jus non habet.*

5. *Pius Magiſtratus non eſt tota Eccleſia, ſed tantùm membrum ejus. Non eſt Dominus ſed nutritius. In ſinum ejus delata eſt Eccleſia, ut foveatur, non ut confundatur.*

6. *Ius reformandi religionem non ex nudo & mero arbitrio Principis dependet, ſed Eccleſia conſenſu fieri debet.*

7. *Objectio.* 8. *Ad eamq; reſponſio. Leges generaliter loquentes reſtrictionem recipiunt ex habilitate ſubjectæ materiæ. Ita facienda interpretatio, ut quoad ejus fieri poteſt, abſurditas evitetur.*

9 *[illegible] reformatio toti Eccleſiæ: Cura autem & directio externa reformationis Principi tribuenda. Suadendo, non jubendo religio cordibus hominum imprimitur.*

10. 11. *Nec Princeps ſolus jus vocandi miniſtros Eccleſiæ ſibi aſcribat, nec miniſterium has partes ſibi vindicet. Quod ad omnes pertinet id ab omnibus approbari æquum eſt. Eccleſiæ miniſtris nefas eſt ſumere partes Domini.*

12. *Monarchicus ſtatus & dominatus toties à Chriſto diſcipulis fuit prohibitus, nec unquam uſurpatus.*

13. *Pontifex cum ſuis vocationem & electionem Eccleſiæ eripit, ad ſe ſolum ſuosq; transferens.*

14. *Omnia decenter, & ordine fiant in Eccleſia. Nec Monarchica, nec Democratica eſt Eccleſiæ in his terris gubernatio, ſed Ariſtocratica.*

15. *Ex triplici ſtatu conſtat Eccleſia, Eccleſiaſtico, Politico, & populari. Singulis ſuæ partes in vocatione debentur.*

16. *Magiſtratui utriusq; tabulæ cuſtodia, & executio ſeveriſſimè demandata eſt.*

17. *Eccleſiaſticus ſtatus debet conſulere de perſona idonea: Popularis approbare. Politicus decernere. Olim invita plebi non fuit datus Epiſcopus.*

18. *Quatenus aliàs vocatio ad Miniſterium, ad Magiſtratum, & populum omnesq; ordines pertineat?*

19. *Conſiſtoria Eccleſiaſtica ad quid in Eccleſiis Evangelicis conſtituta?*

20. *Ratio dubitandi, ad eamq; reſponſio.*

21. *Defectus vocationis certiſſima eſt nota hereticorum, ſine vocatione intrantium, ac gregem Dei dilaniantium.*

22. *Lutheri vocatio duplicem reſpectum admittit, vel ratione prædicationis verbi, vel ratione reformationis Eccleſiæ. Vocatio Lutheri reſpectu prædicationis fuit ordinaria, &c.* 23. *Reſpectu reformationis Eccleſiæ aliquid extraordinarij continet. Extant alia non obſcura divinæ iſtius miſſionis indicia, & argumenta.*

24. *Poteſt quis officia ſua abſq; ambitionis vitio decenter, & modeſtè offerre. Dolo verò, vi, aliiſq; malis artibus ſe ingerere minimè licet.*

25. *Beneficiorum Eccleſiaſticorum expectativæ*

vivente adhuc Eccleſiæ miniſtro, nec pie peti nec promitti juſtè poſſunt. Turpe eſt, & divini plenū animadverſione judicij, ſi locum in Eccleſia Dei futuræ ſucceſſionis expectatio habeat.

26. *Quatenus ab Ordinario loci vel Patrono hæc conditio adjici poſſit, ut ſubſtituendus in miniſterium prædefuncti Paſtoris viduam vel filiam in matrimonium ducat?*

1 AD Principis poteſtatem Eccleſiaſticam pertinet † Cura *vocationis, viſitationis, ſuſtentationis & protectionis*, ut ſcilicet miniſtri juxta divinitus inſtitutū ordinem vocentur, viſitatione & inſpectione decenti excitentur, ac honeſtè ſuſtententur & defendantur.

2 Dixi autem curam vocationis † ad poteſtatem pertinere; quia ipſa vocatio bonum & munus eſt totius Eccleſiæ, [juxta illud: omnia veſtra ſunt, 1. *Corinth.* 3. *v.* 21] pertinens non ad jus Politiæ, ſed regnum Chriſti, cum diſcrimen ſit inter regna Politica & regnum Chriſti, *Iohan.* 18. *verſ.* 36. Nam cui datę ſunt claves regni cœlorum, illi & data eſt poteſtas vocandi idoneos miniſtros. Sed toti Eccleſiæ datæ ſunt claves regni cœlorum, *Matth.* 18. *verſ.* 17. Clariſſ. Dn. D. Winckelman. *de jur. vocand miniſtr. in diſput.* 1. *tom.* 3. *Gieſſ. theſ.* 37. Dn. M. Hartman. Samſon. *in libell.* Von dem Beruff der Prædicanten *p.* 74. [Conrad Dieteric. *in inſtit. Catechet in Explicat Symb. Apoſtol. Loc. de vocat. miniſtr. p.* 511. *& ſeq* Frideric. Balduin. *de caſib. conſcient. lib.* 4. *cap.* 5. *caſ.* 3. Indeque legitimè vocati neque Principis, neque populi, ſed Eccleſiæ miniſtri propriè dicuntur, Joh. Himmel *in diſput. de Natur. Eccleſ. th.* 149.] Quod
3 etiam non obſcurè innuit Cyprianus, † inquiens, Epiſcopo ſemel facto, & Collegarum ac plebis teſtimonio & judicio, comprobato, alium conſtitui nullo modo poſſe *in Epiſt.* 41. *in fin.* exemplo Apoſtolorum *Act.* 1. *ver.* 23. *Actor* 6. *verſ.* 3. *& ſeqq & 14 verſ.* 23. Exemplo Cœleſtini Papæ dicentis, Cleri, plebis & ordinis conſenſus & deſiderium requiratur, *c. Cleri & cap ſeq. diſt.* 63. Idque à Gregorio quoque conſtitutum, & ut Pontificis electioni & Clerus & populus interſit, reſcriptum eſt, *cap. quando, diſt.* 63. & Gelaſius omnes in Sacerdotem eligendum conſentire debere docet *cap. plebe, diſt.* 63. Ita Nicolaus non ante Epiſcopum conſecrare vult, quàm Clerici & populi electio præcedat, *c. Epiſcopos, d. diſt.* 63. Similiter Pelagius omnium conſenſum requirit, *c. literas, diſt. ead.* Ac Leo VIII. cum toto Clero & populo Romano electionem fieri debere, reſcribit *c. Synodo, diſt. ead.* Quare ſolus Princeps † vocare Miniſtros Eccleſiæ non debet, neque ſecularis poteſt, ſi invitæ Eccleſiæ, juſtas contradicendi cauſas habenti miniſtros obtrudat, Clariſſ. Dn. D. Menzer. *in Exegeſ. Auguſt. Confeſſ. artic.* 14. Pius enim Magiſtratus † non eſt tota 5
Eccleſia, ſed tantum membrum ejus. Nec eſt dominus, ſed nutricius Jacob. Herbrand. *in diſp. de Adiaphor. & Calend. Gregor.* In ſinum ejus delata eſt Eccleſia, nempe in ſinum (ut Lipſij utar verbis,) ut foveatur, non confundatur. Sicuti enim ſidera ſplendorem habent, ſed ut uſibus mortalium deſerviant: Sic Magiſtratus poteſtatem aliquam circa Eccleſiaſtica, ſed cum utilitate Eccleſiæ devinctam habet.

Huic conſequens eſt, jus etiam reformandi † 6
religionem, non ex nudo & mero arbitrio Principis dependere, ſed Eccleſiæ conſenſu fieri debere, exemplo Davidis, 2. *Samuel* 7. Hiskiæ, qui diligenter in reformatione ſua locutus eſt, cum Doctoribus & ſincerioribus Levitis, 2. *Chronic.* 30 *verſ* 22. ita tamen, ut omnes verbo Dei ſubjiciantur, *Eſa.* 8. *verſ.* 20. Cui non obſtat † quod in 7
tranſactione Paſſavienſi & pacificatione religionis, ſtatibus imperij hoc jus tributum reperiatur, his verbis: der Augſpurgiſchen Confeſſion ſo ſie in jhren Fürſtenthumben auffgerichtet/oder noch mahls auffrichten würden/ ꝛc. vnd damit/ in Receſſ. de Anno 1555. quia leges † utcunque generaliter loquentes, re- 8
ſtrictionem recipiunt ex habilitate ſubjectæ materiæ, *l. ut gradatim, §. etſi, ff. de munerib. & honorib arg. l.* 1. *Cod. de SS. Eccleſ.* Gœdd. *ad l.* 1. *de V.S. num.* 50. Et ea, quæ ſimpliciter proferuntur, ad id, quod rationis, pietatis & honeſtatis eſt, coarctanda ſint, *arg. l.* 1. *§ quod ait, ff. ne quid in loc. ſacr.* Zaſ. *in l quoties in ſtipulationibus, num.* 8 *ff. de verb. oblig at. &* Zaſ *conſ.* 14 *num.* 54 *&* 57. *lib.* 1. Eaque interpretanda, ut, quoad ejus fieri poteſt, abſurditas evitetur, *l. ſcire oportet. § aliud. ff. de excuſat. tutor. l.* 1. *ff. ne quid in loc. ſacr.* Cacheran *deciſ* 169 *num.* 5. *&* 6. omnibuſque Principum Conſtitutionibus & legibus juſtiſſima ineſt illa clauſula: Ut civiliter intelligantur, & quædam in ſermone tacitè, licet non expreſsè excipiuntur, *text. in l* 9. *de ſervit.* Materia verò ſubjecta id non patitur, ut ita generaliter illa verba interpretemur, & abſolutè ad ſolos Principes referamus, alioquin abſurdus ſequeretur intellectus contra

verbum

Verbum Dei, quod contrarium diſpoſuit, ut antea demonſtratum. Itaque diſtinguendum exiſti-
9 mo inter ipſam † reformationem & curam ac directionem externam reformationis. Illam toti Eccleſiæ: hanc Principi, tanquam nobili ejus membro & nutricio tribuendam verius puto. [Quamobrem ſi Princeps juſto pietatis Zelo ductus, & per gratiam Dei meliora edoctus, reformationem aliquam ſuſcipiendam neceſſe eſſe exſtimaverit, tunc & exemplo bono & edictis publicè propoſitis, ſubditos ad puriorem doctrinam & emendationem invitare poterit. Prout de Clodovæo Francorum Rege ſcribitur, quod is à S. Remigio, Epiſcopo Remorum baptizatus, exemplo & edicto Francorum Populum, ad Chriſti fidem invitaverit & perduxerit, Gualther *in Chronolog. Eccleſiaſticopolitic. ſub Anno* 499. Et huc pertinet notabile exemplum ſuſceptæ reformationis ab Ezechia Rege, 2. *Chronic. cap* 30. *per tot.* Rectè autem dictum Principem exemplo bono & edictis invitare, non autem præcisè ad fidem & puriorem doctrinam cogere debere: cum non jubendo ſed ſuadendo religio cordibus hominum imprimatur.]

Sicut autem Princeps hoc jus vocandi Miniſtros Eccleſiæ ſibi ſoli adſcribere non poteſt nec
10 debet, ita nec miniſterium † has partes ſibi vindicabit. Nam uti Eccleſiæ gubernatio in hiſce terris non eſt Monarchica nec Oligarchica, ita nec vocatio miniſtrorum, ab unius alteriuſve hominis vel ordinis arbitratu dependere debet, ſed potius, quod ad omnes pertinet, id etiam ab omnibus approbari æquum cenſetur, Erneſt. Cothman. *reſp. Academ.* 42. *num* 32. ita ut omnia in Eccleſia ejusque regimine Ariſtocraticè temperata ſint, per ea quæ tradit D. Balth. Meiſner. *in elegant. diſput. de Regim. Eccleſiaſt.* Cum ita-
11 que omnia ordinatè & decenter † fieri debent, ſolis Doctoribus verbi & Eccleſiæ miniſtris attribui non debet, quibus nefas eſſet ſumere partes Domini. Sunt namque miniſtri Eccleſiæ, 2. *Corinth.* 1. *verſ.* 24 non Domini, 1. *Petr.* 5. *verſ.* 3. quaſi liceat ipſis diſcipulorum fidei dominari, obtrudendo ijs qualeſcunque miniſtros, & quævis credenda, quæ ſermonibus Dei non continentur, Petr. Martyr. *in lib.* 2. *Reg. cap.* 6. §. *triplex, in fin. fol.* 246. Si enim dominari magis quàm conſulere quærant, placet honor, inflat ſuperbia, & quod proviſum eſt ad concordiam, tendit ad noxam, inquit Leo Papa *in c. licet, di-*
ſtinct. 45. Quamobrem Monarchicus ſtatus † & 12
dominatus toties fuit ipſis à Chriſto prohibitus, *Luc.* 9. *verſ.* 34. *Matth.* 18. *verſ.* 1. *Marc.* 9. *verſ.* 34. neque unquam uſurpatus, D. Nicol. Hunnius *in demonſtrat. miniſtr. Luther. Claſſ.* 3. *num.* 29. & *ſeqq.*

Et ita Pontifex † cum ſuis non rectè facit in 13
eo, quod vocationem, & electionem Eccleſiæ eripit & ad ſe ſolum ſuoſque transfert, Beſold. *de Eccleſiaſt. Majeſtat. jur. Claſſ.* 1. *diſputat.* 4. *theſ.* 6. Diſſerit Bellarmin. *lib.* 1. *de Cleric. cap.* 7.

Nec etiam promiſcuæ multitudini † id tri- 14
buendum, propter ordinis boni in Eccleſia conſervationem, ut omnis evitetur confuſio, ſed omnia decenter fiant & ordine, 1. *Cor.* 14. *verſ. ult.* ita ut nec Monarchia, nec Democratica ſit Eccleſiæ in his terris gubernatio, ſed Ariſtocratica, Clariſſ. Dn. D. Mentzer. *in d. artic.* 16.

Quare cum ex triplici ſtatu conſtet † Eccle- 15
ſia, Eccleſiaſtico, ſub quo Paſtores: Politico, ſub quo Magiſtratus ſecularis: & Populari, ſub quo quivis de populo: ſingulis ſuæ partes in vocatione debentur, ita ut primæ quidem debeantur ſtatui Eccleſiaſtico, qui de vocandorum integritate vitæ, ſinceritate doctrinæ & dexteritate docendi omnium optimè judicare poteſt. Erneſt. Cothman. *dict. reſp. Academic.* 42. *numer.* 42. [Frider. Balduin. *de caſib. Conſcient. lib.* 4. *ca* 5. *caſ.*
3.] Secundæ partes Magiſtratibus † quibus u- 16
triuſque Tabulæ cuſtodia & executio ſeveriſſimè demandata eſt, & ut Miniſteria Eccleſiæ ritè ac rectè conſtituantur & adminiſtrentur, graviſſimè præceptum eſt. Hi itaque cum & utriuſque Tabulæ cuſtodes, Eccleſiæ nutritores ſint ac tanquam Clypei & ſcuta in populo eminere dicantur, Eccleſiam dotare, falſos cultus & dogmata exemplo piorum Regum, Davidis, Joſaphati, Joſiæ, Conſtantini M. Theodoſij & aliorum, abrogare debent, *fac. c. reatina, cap. Hadrianus, c. in ſynodo, diſt.* 63. ad ipſos etiam non parum hæc cura pertinet. Tertiæ denique † popu 17
lo, Clariſſ. Dn. D. Winckelman. *de jur. vocand. miniſtr in* [illegible] *tom.* 3. *Gieſſ. theſ.* 20. & *mult. ſeqq.* Et brevite[illegible]cleſiaſticus ſtatus debet conſulere de perſona idonea: popularis approbare: Politicus decernere, Dn. Nicolaus Hunn. *in demonſtr. miniſt. Luth. claſſ.* 3. *nu* 6. [Confer Johan. Lorin. Jeſuit. *in Commentar. in lib. Numer c.* 16. *verſ.* 24. *in fin.* ubi ex Canonibus oſtendit olim invitæ plebi non fuiſſe datum Epiſcopum.]

Vel

18 Vel etiam vocationem † ad miniſterium & or-
dinem Eccleſiaſticum pertinere dicimus, quo-
ad doctrinæ, probationis, examinationis, con-
ſecrationis, & ordinationis immediatam, pri-
mam & præcipuam curam, quoad juriſdictio-
nem, & ordinati confirmationem & poſtulatio-
nem pertinere ad Magiſtratum, ſed quoad con-
ſenſum & approbationem omnium ordinum
atque populi quoque ſuffragia libera & ſoluta
valere debent, Erneſt. Cothman. *d. reſp. Acad.* 42.
num. 56.

19 Ad præcavendas † contentiones in plurimis
Eccleſijs Evangelicis, conſtituta ſunt. Conſiſto-
ria Eccleſiaſtica, ex viris Eccleſiaſticis & hono-
ratis, religioſiſque politicis, n-g-tia Eccleſia-
ſtica vocationis & alia expediendi, qui Eccle-
ſiam repræſentant, quo tamen non omnis pote-
ſtas populo adimitur, ſi juſtas contradicendi
cauſas habeant, ne invitis obtrudatur quiſpiam,
Do. D. Winckelman. *dict. loc. th.* 57. *& ſeq.* [Pro
20 ratione dubitandi † adferri communiter ſolet,
1. exemplũ Oſiæ ſacrũ adolere volentis, qui pro-
pterea lepra percuſſus, 2. *Chron.* 26. 2. Quod Re-
ges & Principes ſint in numero oviũ, qui ſe totos
Paſtoribus committere, & non de ijs vocandis
ſolliciti eſſe debent: Ad utrumque eleganter re-
ſpondet Georg. Caſſand. Et quidem ad 1. Hoc
non agi hic, ut Magiſtratus propria Sacerdotum
ſumant officia, ceu fecit Oſias, ſed ut eos in of-
ficio contineant & ad illud exſequendum non
ſolùm auctores ſed & auxiliatores ſint. Ad 2. ve-
rò reſpondet, quod in divinis literis, Reges non
oves modò, ſed nutritij etiam Eccleſiæ appellen-
tur, qui ut ipſi, nec oves paſcere nec de pabulo de
ſe judicare debent, tamen ovibus de idoneis pa-
ſtoribus proſpicere, & ut illis idoneum pabulum
ſuppetat, providere tenentur, *in conſultat. ad Au-
guſt. Confeſſ. artic.* 16. *in fin.*]

21 Vocationis † defectus certiſſima eſt nota Hæ-
reticorum, qui ſine vocatione intrant tanquam
fures & lupi, ac gregem Dei dilaniant, juxta il-
lud Ezechielis: Currebant, & non mittebam eos:
Et illud Chriſti; Veniunt in veſtimentis o-
vium. Et illud Johovæ apud Prophetam: Non
miſi eos, nec locutus ſum ad eos, *Jerem.* 14. *verſic.*
14. non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant,
Jerem. 23. *verſic.* 21. *cum ſimilib.* Anton. Faber in
Cod. rer. in Sabaud. judicat. lib. 1. *tit.* 1. *nu.* 18. *rubr.*
ſecunda hæreticorum nota, vocationis defectus. Ubi
tamen malè id ad Lutherum extendit, quaſi is
legitimam vocationem non habuerit & propte-
rea Hæreticus fuerit, quia neque immediatam
vocationem jactare potuit, neque mediatam &
ordinariam ab Eccleſia habuit, quæ ipſi tum
temporis contradixit. Verùm optimus mihi An-
tonius Faber, faber eſt, quando in jure fabricat,
ſed in hoc negotio & quæſtione, quando con-
tra veritatem Evangelij diſputat, magis ingenij
acumen obſcurat, & ſuperſtitionis ſuæ morbum
prodit, quàm ut ſolidi quid adferat. Ne itaque
ipſius objectio tacitè prætereatur, quæ noſtro-
rum Theologorum ſententia de Lutheri voca-
tione ſit, breviter ſubjiciendum eſſe duxi; qui
ita communiter ſtatuunt: Luibeu vocationem
† reſpectum duplicem admittere: Vel enim 22
conſideratur ratione prædicationis verbi: vel
ratione reformationis Eccleſiæ: Reſpectu præ-
dicationis fuit ordinaria, dum ad docendum
Dei verbum ab hominibus, apud quos illo tem-
pore poteſtas mittendi erat, miſſus eſt. 1. Cum
ad Eccleſiaſticum munus ordinaretur. 2. Cum
profeſſio Theologica ipſi demandaretur 3. Cum
inſignia & privilegia Doctoralia conferrentur.
Licet verò Pontificij fuerint, à quibus vocaba-
tur, & in modo quoque ordinandi & vocandi
multa deſiderentur, attamen ea omnia non tol-
lunt ſubſtantiam vocationis. Miſſus enim eſt
ad Dei verbum docendum & prædicandum &
huic ſuo officio fideliter ſatisfecit, errores Pa-
piſticos arguendo. Quare de legitima & ordi-
naria Lutheri vocatione dubitare nequeunt, niſi
ſuis hominibus, à quibus tum vocatus eſt, jus
ac poteſtatem vocandi denegare voluerint. Nam
quamvis expreſsè non vocaretur ad oppugnan-
dum Papatum, attamen dum ad doctrinam A-
poſtolicam prædicandam vocabatur, conſequen-
ter etiam ad I'olomanias Papiſticas oſtenden-
das miſſus eſt: Doctrina enim Apoſtolorum, at-
que adeò Evangelium Chriſti purè doceri ne-
quit, niſi dogmata Papalia miſſa fiant & redar-
guantur.

Quod verò ſpectat Reformationem Eccleſiæ 23
à Luthero ſuſceptam & feliciter peractam, in ea
aliquid extraordinarij deliteſcit. Proculdubio
enim à Deo excitatus eſt, ut fideli ipſius miniſte-
rio Eccleſia errores agnoſcere diſceret, & à tene-
bris poſt jam diu perpeſſam ſervitutem liberare-
tur. Hanc extraordinariam ipſius vocationem
miraculis demonſtrandam fuiſſe dicunt Papiſtæ;
Verum cum doctrina ejus non fuerit nova, ſed
ant quis

antiquis Apoſtolicis miraculis abundè, jam olim comprobata, propterea nihil refert, etiamſi nulla ſigna aut prodigia ediderit, qualia jactaturos eſſe falſos Prophetas, prædictum legitur, *Matth.* 24. *v.* 24. Habemus alia haud obſcura divinæ iſtius miſſionis indicia & argumenta, qualia ſunt: 1. Doctrinæ puritas, & cum ſcriptis Apoſtolicis convenientia. 2. Donorum excellentia, præſertim robur & magnitudo animi. 3. Feliciſſimus & inexpectatus, toto etiam mundo fremente ac renitente, ſucceſſus, & tandem. 4. Apoſtolica prædictio, *Apoc.* 11. *v.* 3. *&* 14. *v.* 16. Dn. Meiſner. *in Conſult. Catholic. de fide Lutheran contra Leſſ. conſil. pag* 281. *& ſeq* [De qualitate & eruditione vocandorum & ordinandorum multa proponuntur in jure Canonico *diſt.* 36 *c.* 1. *& ſeqq. paſſim diſtinct* 37. *& diſtinct* 38. Poſſet etiam idoneus ali- 24 quis † ante vocationem ſolennem officia ſua ſine ambitionis vitio decenter & modeſtè offerre, *argum.* 1 *ad Timoth.* 3. *v.* 1. *& ibi* Oſiand. *in gloſſ. lit. a.* Dolo verò, vel vi aliisq; malis artibus ſe ingerere minimè licet. Hic etiam tangi poſſet quæſtio, de expectativis, uti noſtri loquuntur, bene- 25 ficiorum Eccleſiaſticorum, † & anné vivente adhuc Eccleſiæ miniſtro, alius promiſſionem futuræ collationis juſtè petere, & obtinere poſſit? Verùm id nec piè peti, nec promitti juſtè poſſe, Canonibus cautum eſt; *c. nulla, x. de conceſſ. præbend.* ubi ex concilii Lateranenſis decretis ita cavetur: Nulla Eccleſiaſtica miniſteria, ſeu etiam beneficia vel Eccleſiæ, tribuantur alicui vel promittantur antequam vacent: Ne deſiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & beneficium ſe crediderit ſucceſſurum. Cùm enim in ipſis legibus gentilium inveniatur inhibitum, turpe eſt, & divini plenum animadverſione judicii, ſi locum in Eccleſia Dei, futuræ ſucceſſionis expectatio habeat. Adde *text. in c. Apoſtolica,* 3. *q.* 1. *text. in c. deteſtanda & c. ſeq. de conceſſ. Præb. Eccleſ. non vacan* [illegible] Innocent. & Panormitan. *in c.* 3. *x. de conceſſ. præbend.* [illegible]ocin. Sen. *conſil* 53. *num.* 2. *lib.* 3 Geil. 2. *obſ.* 155 *num* 5. ibidem [illegible] Bernhard. Græv. Johan. Dauth *ad l. fin. num.* 28. *Cod. de pact.* Modeſtin. Piſtor. *conſil.* 12 *nu.* 45. *& ſeq. vol.* 2. An verò Ordinarius loci, vel Patronus hanc condi- 26 tionem adjicere poſſint, † ut ſubſtituendus in miniſterio prædefuncti Paſtoris viduam vel filiam in matrimonium ducat? Si illa conditio ſit præciſa meritò improbatur: Si verò in liberam ſubſtituendi voluntatem, quæ maximè in matrimoniis attendenda, rejicitur, non erit improbanda per rationes, quas adduxit Frider. Balduin. *de caſib. conſcient lib.* 4. *cap.* 5. *caſ.* 10. Quæ autem vocationis, ea & demiſſionis legitimè vocati ratio erit, cum regulariter, res ex iisdem diſſolvatur principiis, ex quibus conſtituitur, *l. nihil tam naturale eſt ff. de reg. jur.*]

CAPUT VII.

DE VISITATIONE MINISTRORUM Eccleſiæ.

SUMMARIA.

1. *Principi & Eccleſiæ nutritori cura viſitationis maximoperè incumbit, & in quibus conſiſtat?*

2. *Eccleſiæ miniſtri non ſolum voce & doctrina puritate, ſed & exemplo, & vitæ integritate præluceant ſuis ovibus. Diſciplinæ gubernaculo neglecto, Religio naufragium pati ſolet.*

3. *In Principatu Haſſiæ Superintendentes ſingulis annis Miniſtros viſitare, in eorumq; fides & vitæ rationem inquirere tenentur.*

4. *Regnum Dei in ſimplicitate fidei, non in contentione ſermonis conſiſtit, non in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei.*

5. *Qui benè docet, & malè vivit, quod una manu conſtruit, altera deſtruit. Qui aliter vivit, quàm docet, derogat doctrinæ ſuæ fidem.*

6. *Pulchrum & ad ædificationem Eccleſiæ maximè utile, vitæ regulam conſpirare cum doctrinæ norma.*

7. *Superintendentes in Haſſia & vitam, & mores miniſtrorum diligenter inquirant.*

8. *Miniſterii dignitas non pendet à dignitate perſonæ adminiſtrantis, ſed inſtituentis Chriſti, & verbi divini. Sacramenta obſunt indignè tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumentibus.*

9. *Elegans Senecæ diſſertatio: Philoſophi non præſtant, quæ loquuntur, multum tamen præſtant, quod loquuntur, quod honeſta mente concipiunt.*

10. *Ratio dubitandi.* 11. *Ratio decidendi Miniſter malus quatenus dicatur? Miniſterium fulget nõ ſuo, ſed Chriſti lumine & ſplendorem ſibi de ſole juſtitiæ mutuat.*

12. *Reſpondetur ad rationem dubitandi. Baptiſma non ideò fit melius, cum per meliorem datur; nec ideò deterius, cum per deteriorem.*

13. *Viſitatio eſt jus annexum Eccleſiaſticæ juriſdictioni, & non niſi eam habenti competit.*

14. Ordinarius & Epiſcopus poteſt viſitare Eccleſias, & perſonas Eccleſiaſticas ſibi ſubjectas. Superioris eſt officium corrigere inferiores. 15. Declaratio. Modo ordinarius habeat jus adminiſtrandi. 16. Fallit in Eccleſia ſpecialem viſitatorem habente. Et in Eccleſiis ſpecialiter exemptis.

17. Viſitatoris actus exercens in loco aliquo, ſuperior eſſe, & jus Epiſcopale habere præſumitur.

18. Quilibet ſtatus Auguſtanæ Confeſſioni addictus jus viſitandi uſurpare poteſt, in omnes ſuæ ditioni ſubjectas Eccleſias reformatas.

19. Per Pacificationem religioſam ſuſpenſa eſt juriſdictio Eccleſiaſtica in terris ſtatuum Auguſtanæ Confeſſionis. Etiam conceſſa poteſtas ordinandi, & exercendi religionem.

20. Adeoq; & jus viſitandi. Cui aliquid conceditur, ei omnia cenſentur conceſſa, ſine quibus ad id commodè perveniri non poteſt.

21. Exercitium juriſdictionis Eccleſiaſticæ, eiq; annexi juris viſitandi apud omnes ſtatus Evangelicos in continuata hucusq; eſt obſervantia.

22. In omni diſpoſitione legis vel hominis omnium eſt optima interpretatio, deſumpta ab obſervantia. Præſumitur actus ſequens fieri ad executionem præcedentis diſpoſitionis.

23. Obſervantia tollit omnem dubietatem. Suſpenſio juriſdictionis Eccleſiaſticæ non negativè ſed translativè eſt facta.

1 CURA viſitationis † provida & accurata Principi & Eccleſiæ nutritori maximoperè incumbit, quæ per Conſiſtoriales, Epiſcopos aut Superintendentes perficienda, per quam inprimis in doctrinam, quam profitentur Eccleſiæ miniſtri inquiratur, Auditores examini ſubjiciantur, ſcandala ſi quæ orta, removeantur, Sacramenta, juxta inſtitutionem divinam adminiſtrentur, diſciplina Eccleſiaſtica legitimè exerceatur, Pareus *de jure Regis quæſt. ult. pag.* 89. [Confer Johan. Azor. *Inſtitut. Moral. lib.* 3. *cap.* 40. *& ſeqq part* 2.] Deinde vitæ quoque ratio
2 habeatur, † ut inculpatæ ſint converſationis, ac non ſolùm voce & doctrinæ puritate, ſed etiam exemplo & vitæ integritate præluceant ſuis ovibus. [Quando enim diſciplinæ gubernaculum negligitur, religio naufragium pati ſolet, *c. accedentes, x. de ſtat. Monach.* VVintzler. *de jurisd. Epiſcop. German. Tit.* 11. *num* 1.] Nam experientia docet, neglecta hac per viſitationem inſpectione Miniſtrorum, multos, præſertim in pagis & doctrinæ & diſciplinæ Eccleſiaſticæ exiguam rationem habere, quæ magis BOVES, quam Christi OVES, & SUES diligentius quàm SUOS paſcunt & curant, D. Johannes Glajus *in præfatione Evangeliorum quadrilinguium*, refert. Otto Meland. *in Jocoſer Joc.* 433. [Qua de re graviter conqueritur Jehova apud Prophetam *Ezechiel. cap.* 34. *v.* 2 *& ſeqq.* dicens: Væ Paſtoribus Iſraël qui paſcebant ſemetipſos, &c.] Quare rectè in Principatu Haſſiaco & alibi in Eccleſiis Evangelicis Superintendentes † officii ratione obſtricti ſunt ſingulis annis Miniſtros viſitare. [Confer *c. ſicut olim x de accuſat. c. conquerente, x de offic. ordinar. c. decernimus, c. Epiſcopum* 10. *q* 1. vid. VVintzler *de jurisdict. Epiſcop German. Tit.* 11] & inprimis fidei & vitæ rationem inquirere. Fürſtliche Heſſiſche Kirchen Ordnung de Anno 1572. ſub rubr. Von Einigkeit der Lehr und Prædicanten verſ. Wie auch auff den Jährlichen Viſitationen von unſern Superintendenten dahin mit trewem Fleiß geſehen werden ſoll daß der Conſens unnd Einhelligkeit in der Lehr unter allen Prædicanten/dieſer unſer Fürſtenthumb/Land und Gebiete/ hinfüro weniger nicht als bißhero beſchehen nach aller Möglichkeit erhalten werde. [(Idque exemplo D. Apoſtoli Pauli 1. *ad Corinth. cap.* 1. *verſ.* 10. *& ſeqq.* ubi concordiam in Eccleſia fovendam, diſſenſiones & ſchiſmata, omnibus modis vitanda, ſeverè præcipit & obſecratur. *Ad Philippenſ.* 2 *v.* 2. *& ſeq. c. ſi rector, poſt med. diſtinct.* 43. Non itaque laudandi iniqui cenſores, Concordiæ inter Auguſtanæ Confeſſioni addictos, initæ, Anno 1580)] Wofern aber unſere Superintendenten befinden daß ein oder mehr Prædicanten von dieſem einhelligen Conſens abweichen ſich in unnöthig Gezänck, [(Athenienſes, Philoſophos de religione, irreligioſe diſputantes, non tuliſſe, teſtatur Valer. Maxim. *lib.* 1. *cap.* 1. *in fin.* adde Azor. *Inſtitut. Moral lib* 11. *cap* 6. *in fin. part.* 2. *fol.* 1360. Tantò minus id faciet Magiſtratus Chriſtianus. Siquidem regnum Dei † in ſimplicitate 3
fidei, non in contentione ſermonis conſiſtit, *c. omnem vim venenorum, Diſtinct.* 37. Non in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei, 1. *ad Cor.* 2. *v.* 4. 5. *& ſeqq* 1. *ad Timoth.* 6 *v.* 6. 7. *& ſeq.*)] dieſer unſer Ordnung entgegen einlieſſen/oder ſonſten ſonderbare newe Opinionen oder unreine ärgerliche Lehre von ſich geben/ den oder die ſoll ein jeder Superintendens in ſeinem Bezirck erſten privatim und da ſolches vergebens/ folgends vor dem Special-Synodo darvon abzuſtehen/ trewlich vermahnen/ endlich da dieſe Vermahnung nicht fruchten will/ vor den General-Synodum bringen/ und wo ſich ein ſolcher Prædicant daſelbſt auch nicht unterrichten laſſen will/ ſo ſoll daſſelbig uns vorbracht werden/ darinn ferner nach Befindung/ entweder mit Beurlaubung/ oder ſonſten gebührender weiſe zu ſtatuiren haben.

Quamobrem ut ſupra dictum, veluti in viſitatione prima quidem fidei & puritatis doctrinæ

5 næ, ita & vitæ honeſtatisq; non poſtrema ratio †
habenda erit miniſtrorum Eccleſiæ. Qui enim be-
ne docet & malè vivit, ex Nazianzeni ſententia,
quod una manu conſtruit, altera deſtruit. [Et qui
aliter vivit, quàm docet, is derogat doctrinæ ſuæ
fidem, ex Lactant. refert Conrad. Dieteric. *in Ana-
lyſ. Evangel. Domin. 3. Advent. part. 1. obſerv. 1.* [Et
bonus paſtor non ſolùm verbo, ſed etiam exemplo
præire debet; Verbo quidem prædicationis ſanctæ;
Exemplo converſationis inculpatæ & honeſtæ,
confer cap. magnæ, verſic. quod enim, ext. de vot. &
6 *voti redempt.* Ideoq; pulchrum † & ad Eccleſiæ
ædificationem maximè proficuum, vitæ regulam
conſpirare cum doctrinæ norma. [*1. ad Timoth. 3.
v. 2. & ſeqq. vid. cap. non ſi incompetenter 2. q. 7. c.
Sacerdos 3. q. 7. c. præcipuè 11 q. 3.* Turpius peccatum
eſt debere docere, quàm doceri, Marſil. Patavin.
in defenſ. pac. part. 2. c. 8. pag. 75. & pluribus perſe-
quitur *cap. 11. pag. 200. & ſeq.* Hinc etiam ſum-
ptuoſior & operoſior præſcribitur hoſtia, pro
peccatis Sacerdotis, quàm aliorum, *Levitic. 4
verſ 3 & ſeqq. & ibid.* Oſiand. *in gloſſ. num. 1.* Con-
fer Johan Azor. *Inſtit Moral. lib 6. cap. 26. part. 1*]
7 Unde pariter † *in Ordinat. Eccleſiaſt. Haſſiaca* Su-
perintendentibus injungitur, ut in viſitationi-
bus in vitam & mores Miniſtrorum diligenter
inquirant ſub tit. Von der Prædicanten Leben vnd Wan-
del/ ibi: So ſetzen/ ordnen vnd wollen wir/ daß ein jeder vn-
ſerer Superintendenten auff alle vñ jede Pfarherr ſeines Be-
zircks ein fleiſſige Inſpection vñ Auffmerckens/ ſo wol in den
jährlichen Viſitationen/ als ſonſten/ haben ſoll/ wie ſie ſich in
jhrem Ampt halten/ vnd was ſie fur ein Leben fuhren/ da dañ
bey einem oder mehr/ einiger ſtraffbahrer Fehl oder Mangel
befunden würde/ als wann ſie jhre gewöhnliche Predigten/
Adminiſtration der Sacramenten/ Viſitation der Krancken/
vnd Kinderlehr verſaumbten/ in Neid/ Haß/ Geitz/ [(quos
deteſtatur Jehova apud Prophet. eos appellans
canes impudentiſſimos, qui neſciunt ſaturita-
tem, & declinarunt ad avaritiam, *Eſa. 56. verſ. 11.
& ſeqq*) Hurerey oder Füllerey lebten/ (Hac de re vid.
quæ caventur *cap. 3. & ſeqq. diſtinct 35. per tot.*)
vnzüchtige Wort oder Geberde führten/ mit leichtfertigen
Leuten ſich behengen/ oder ſolches jhren Weib/ Kindern vnd
Geſinde verſtatteten vnd nachſehen (Hinc in lege Dei,
Sacerdotis filia, in ſtupro deprehenſa graviùs
puniebatur, & flammis exurebatur, *Levit. 21. v.
9.* Heli Sacerdos, ipſe ſanctus fuit, ſed quia filios
ſuos non erudivit, in omni diſciplina & corre-
ctione, ſupinus cecidit & mortuus fuit, ex D.
Hieronym. refertur *in c. legant, diſtinct. 37.* Et
deſcribitur hiſtoria *1. Reg. 2.*) ſich in Politiſche Ge-
zänck vnd Haderſachen mengten/ vnd was der Ding mehr
ſeyn/ die einem Prædicanten ſeines Beruffs vnd Ampts hal-
ben nicht anſtehen/ vnd zu offentlichem Ergernuß der Ge-
mein gereichen: So ſoll ein jeder Superintendens in ſeinem
Bezirck/ dieſelben erſte privatim, folgends auff den ſpecial
Synodis in Gegenwertigkeit etlicher anderer Prædicanten
deßhalben zur Beſſerung adhortiren vnd vermahnen/ vnnd
da ein ſolche Vermahnũg nicht helffen will/ denſelben an ih-
ren Jahrbeſoldungen etwas/ es ſey an Frucht oder Gelt nach
Gelegenheit der Vberfahrung entziehen/ vnd es armen Leuten
außtheilen laſſen/ deßgleichen nach der Vberfahrung/ ſie in
der Kirchen oder andere Ort zu beſtricken/ auch endlichen wo
ſie ſehen dieſelbige Straffe nicht Frucht ſchaffen wolte/ ſolche in-
corrigibiles entweder ad tempus ſuſpendiren: oder auch
nach gelegenen Sachen vnd mit Rath vnd Approbation deß
ſpecial vnd general Synodi gantz ab officio removiren.
Delicta tamen graviora & criminalia Principes
Haſſiæ ſibi ſolis immediatè reſervarunt, ita ut eo
caſu à præfectis apprehendi & ad cuſtodiam duci
poſſint.

Hæc tamen, quæ de vitæ honeſtate & morum
integritate † dicta ſunt, non ita accipienda, ut 8
inde Miniſterii dignitas dependeat, quia illa non
dependet à dignitate perſonæ adminiſtrantis,
ſed inſtituentis Chriſti & verbi divini, quod eſt
potentia ſalutis omni credenti, *vide cap. ſecundum,
diſtinct. 19* Et ſic Sacramenta, cum obſint indignè
tractantibus, proſunt tamen per eos dignè ſumen-
tibus, Auguſtinus *in cap. Eſaiam, cauſ. 1. q* 1. & Ni-
colaus Papa dicit, non quales Sacerdotes Domini
ſint ſed quid de Domino loquantur, magnoperè
attendendum eſſe, *c. non quales, 86. d. cauſ. 1 q. 1.
cum aliquot capp. ſeqq.* [Idq; ipſe etiam Salvator
monuit, *Matth. c. 23. v. 3.* de Phariſæis dicẽs: quæ-
cunq; dixerint vobis, ſervate & facite: Secundum
opera verò eorum, nolite facere. Si fas eſt ſacris
miſcere profana, non abs re eſt Senecæ de Philo-
ſophis diſſertatio, *in lib. de Beat. vit.* ubi de ſe ipſo
inferens, quod aliter loquatur, † aliter vivat, idem, 9
inquit, eſſe objectum Platoni; objectum Zenoni.
De virtute, non de me loquor. Cum vitiis convi-
tium facio. Nec hoc me impediet, quo minus
perſeverem laudare beatam vitam, non quàm ago
ſed quam agendam puto. Non præſtant Philoſo-
phi quæ loquuntur, quod honeſta mente concipi-
unt. Nam quid in, ſi & paria dictis agerent, quid
eſſet illis beatius, &c.[

Huic tamen pro ratione † dubitandi adverſatur 10
quod nemo in alium transferre poſſit, quod ipſe
non habet. Pravus verò miniſter fidem ſalvificam
non habet. Deinde, quod tales hypocritæ malæ
arbori æquiparentur ab ipſo Salvatore, quæ non
poteſt ferre bonos fructus.

Pro ratione decidendi † nota, quod miniſter
dicatur malus, vel malitia & pravitate doctrinæ, 11

vel

vel malitia vitæ & morum. Priori modo malus
nihil ædificat: poſteriori ædificare poteſt pro-
pter inſtituentis Chriſti ordinationem & effica-
ciam. Nam miniſterium fulget non ſuo ſed
Chriſti lumine, [2. *ad Corinth. cap. 4. verſ. 6. 7.*] &
ſplendorem ſibi de ſole juſtitiæ mutuat, ut ex
Ambroſ. Dn. D. Mentzer. *in Exegeſ. Auguſt. Con-*
feſſ artic. 8. Sic ſcribæ & Phariſæi ſederunt in
12 Cathedra Moſis. Ad 1. Reſp. † quod miniſter pra-
vus in vita diſpenſet bona Eccleſiæ & conferat
dona fidei non ex ſe & principaliter, ſed miniſte-
rialiter, ratione ordinis divinitus inſtitui, cui
præeſt. Ad 2. Reſp. pravos miniſtros non ferre
bonos fructus quà tales, ſed quatenus ſunt mi-
niſtri Dei propter ordinationem vocationis.
[Confer *c. non nocet. 1. q. 1. c. ſciſcitantibus, 15. q. 8.*
cum ſimilibus *in d. quæſt. 1. cauſ. 1.* Hinc Augu-
ſtinus, inquit, Baptiſma non ideò fieri melius,
cum per meliorem datur, nec ideò deterius cum
per deteriorem. Ideò enim per miniſtros diſpa-
res Dei munus æquale eſt; quia non illorum ſed
ejus eſt. Et Cyprian. *de Baptiſm. Chriſti.* Sive Ju-
das, ſive Paulus baptizat, Chriſtus peccatum la-
vat, abſolvit & delet. Et non rarò ejuſmodi mi-
niſtri qui alios ad ſalutem erudiunt, ipſi verò re-
probi evadunt, ſimiles fabricatoribus arcæ Noæ,
qui tamen in ea ſervati non ſunt. Et ſtatuis mercu-
rialibus quæ aliis viam monſtrant, quam ipſæ nec
ſciunt nec ambulant, Oſiand *in gloſſ. ad cap. 9. Luc.*
gloſſ A.]

13 Finaliter nota, † quod viſitatio ſit jus anne-
xum Eccleſiaſticæ juriſdictioni, & non niſi eam
habenti competat, *c. ſi Epiſcopus ubi gl. verb. ſi per*
alium, de offic. ord. in 6. cap. 1 de cenſib. in 6. [*text in*
c. in ſingulis, de ſtat. Regul. Nicol. Everhard. Jun.
conſil. 1. num 176 *vol.* 1. Cardin. Ludov. *deciſ. 4. n. 3*]
Weſenbec. *conſil.* 48 *num.* 65. [Quamobrem non
14 cuilibet viſitare licet, † ſed tantum ordinario
habenti juriſdictionem in inferiores & ſibi ſub-
jectos, *c. 1. § hanc autem, de cenſib in 6 arg. l. con-*
gruit. ff. de offic præſid & c. determinamus, 10. *q.* 1. Ol
drad. *conſil. 204. in q. 1. col. 2.* Superioris namq; hoc
eſt officium, corrigere inferiores, *c. reprehenſibilis,*
x. de Appellat gl. in c. 1. in verb. corrigere, 18. quæſt. 2.
Anton. Fab. *in Cod rer. in Sabaud. judic. lib. 1. Tit 3.*
de Epiſcop. & Cler. defin. 34. num. 9 in notat. Hæc
trita eſt concluſio, quod ordinarius & Epiſco-
pus de jure communi fundatam habeat intenti-
onem, ut poſſit viſitare omnes Eccleſias & perſo-
nas Eccleſiaſticas ſibi ſubjectas, *d. c. 1. § hanc au-*
tem & ibi Gemin. *de cenſib. in* 6. Socin. *de viſitat.*
col 4. num. 4 verſ decimò quæro. Hercul. Mareſcot.
2. variar. reſolut. c. 15. num. 1. & ſeqq. vid. Card. Lu-
dov. *deciſ. Rot.* 4. Præſumuntur autem ſubjectæ,
quæcunq; exiſtunt in Diœceſi Rot. *deciſ.* 186. *n. 1.*
part. 1. diverſ. quam adducit Mareſcot. *alleg. reſol.*
15. *num. 1.* Declara verò hoc ita procedere, † mo- 15
dò ordinarius habeat jus adminiſtrandi; quia vi-
ſitatio ſignificat jus & quandoque vocatur ad-
miniſtratio, ſecund. Innoc. *in c. cum nobis olim, in*
fin. de elect. Et fac. l. ſi in aliqua, ff. de offic. Proconſ.
Bald. *conſil.* 48 *num* 1. *vol* 3. Nicol. Everhard. Jun.
de conſil. 1. *nu.* 177. *vol* 2. Fallit † tamen hoc. 1. Ni- 16
ſi Eccleſia habeat ſpecialem viſitatorem, quia is
facit ceſſare generalem, Ludoviſ. *deciſ.* 8. *num.* 2.
& ſeqq. 2. In Eccleſiis ſpecialiter exemptis, quas
ordinarius non viſitat: Secus tamen eſſe in ex-
emptis in genere, quæ propterea non cenſentur
exemptæ quoad actum viſitationis per tradita
Mareſcot. *de reſolut.* 15 *lib. 2. paſſim per tot.* VVintze-
ler. *de juriſd. Epiſcop. German. Tit.* 10. *nu.* 3. Inta-
tum ut ita ſpecialiter exempti vel aliter privile-
giati ab actu viſitationis ordinarii, tanquam hoc
caſu incompetentis, appellare poſſint, ut poſt
Marches. Lancellot. & alios firmat, Sigiſmund.
Scacc. *tract. de Appellat. q.* 17. *limitat.* 26. *n. 4. verſ.*
verum tamen eſt. Dicitur autem Ordinarius loci,
qui ſuo jure & non alieno beneficio juriſdictio-
nem habet, Cardin. Tuſch. *pp. concl.* 185. *n. 1 lit.* O.
per l. more, ff. de juriſdict.] Ideòque † viſitationis 17
actus exercens in loco aliquo ſuperior eſſe, & jus
Epiſcopale habere præſumitur, per ea, quæ tra-
dit Cothman. *reſp. Academ.* 45. *n. 1.* [Sede vacante
capitulum viſitabit, quia capitulum ſede vacan-
te ſuccedit in omni actu juriſdictionis, *c. his qui*
c. cum olim, x. de major. & obedient. Hercul. Mare-
ſcot. *d reſol.* 15. *n.* 14. *& ſeqq. lib. 2.* [Viſitatio in
terris Statuum Auguſtanæ Confeſſionis jus & ſe-
quela eſt juris territorialis, propter ſuſpenſam
juriſdictionem Pontificiam. [Ideoque dubium
non eſt, † quemlibet ſtatum Auguſtanæ Con- 18
feſſioni addictum, quivé in ejus quaſi poſſeſſio-
ne & exercitio eſt, hoc jus ritè & ſecundum con-
ſtitutiones imperii de Religione, uſurpare, in o-
mnes ſuæ ditioni ſubjectas Eccleſias reformatas.
Quamvis enim hoc in dubium vocare videtur,
Nicol. Everhard Jun. *in ſæpe allegato conſil.* 1. *num.*
178. *vol.* 2. concedens quidem Catholicorum
Epiſcoporum juriſdictionem in ſpiritualibus &
rebus ad Eccleſias pertinentibus, contra Augu-
ſtanæ

ſtanæ Confeſſionis ſtatus, eſſe ſuſpenſam, eam ta-
men in hos tranſlatam eſſe, ex nullo apparere ar-
gumento. Verùm, ſalva ejus auctoritate, contra-
rium ex ipſa Pacificatione religioſa, non uno ar-
19 gumento elici poteſt. Siquidem in ea † non ſo-
lum ſuſpenſa eſt juriſdictio Eccleſiaſtica, in terris
ſtatuum Auguſtanæ Confeſſionis, ſed etiam com-
probata eſt facultas, ordinandi & exercendi reli-
gionem, miniſtros Eccleſiæ & miniſteria conſti-
tuendi, &c. §. Damit auch obberührte beyderſeits / in ver-
bis: Der Augſpurgiſchen Confeſſion / Religion / Glauben /
Beſtellunge der Miniſterien / Kirchengebräuchen / Ordnun-
gen und Ceremonien / ſo ſie auffgerichtet / oder auffrichten
möchten / rc. Unde infertur: Cum ſtatibus Auguſta-
næ Confeſſionis libera poteſtas ordinandi & exer-
cendi religionem, ceremonias, ritus Eccleſiaſti-
cos, conſtituendi miniſteria, &c. relicta & permiſ-
ſa ſit, quæ tamen omnia juriſdictioni Eccleſiaſti-
20 cæ inſeparabiliter cohærent, conſequens eſt, † ut
etiam jus viſitandi, ſine quo ordinatio & conſti-
tutio ſacrorum & miniſteriorum commodè con-
ſervari & exerceri non poteſt, relictum & con-
ceſſum eſſe, per ea quæ ſupra *hoc cap. num.* 1. 2. 3.
tradita. Cui enim aliquid conceditur, ei omnia
cenſentur conceſſa, ſine quibus ad id quod con-
ceditur commodè perveniri non poſſet, *l.* 2. *& ibi
not.* Bartol. *& Dd. ff. juriſdict.* Secundò hoc ipſum
21 firmat † præcedens & ſtatim ſubſecuta, ac in hunc
uſque diem per 50. 60. 70. 80. & plures annos, ſine
interruptione apud omnes ſtatus Evangelicos,
continuata obſervantia, ac exercitium juriſdictio-
nis Eccleſiaſticæ, eoque annexi juris viſitandi, pro-
ut in imperio notorium multiſque ac infinitis ferè
præjudicijs Cameralibus firmatum eſt, uti apparet
ex publicatis votis Cameralibus diverſorum au-
22 ctorum. Atqui expeditum eſt, † in omni diſpoſi-
tione Legis vel hominis, omnium eſſe optimam
interpretationem, quæ deſumitur ab obſervan-
tia ſubſecuta, *per text. in l. ſi de interpretatione, l.
minimè, ff. de legib. l. certi juris, C. de judic. c. cum di-
lectus, x. de conſuetud.* Bart. *in l. diuturna. ff. de legib.*
Burſat. *conſil.* 326. *num.* 6. *vol* 3 Pariſ. *conſil.* 35. *nu.*
25. *vol* 1 Menoch. *conſil.* 341. *n.* 25 *vol.* 3. Cardin.
Tuſch. *pp. concl.* 59. *n.* 46. *lit.* O Cravett. *conſil.* 836.
num. 10. Vultej *conſil. Marpurg* 35. *num* 94. *vol.* 3.
Hieronym. Treutler. *conſil* 27. *n.* 28. *& ſeqq. vol.* 1.
Præſumitur enim actus ſequens fieri ad execu-
tionem præcedentis diſpoſitionis, *l.* 6. §. *ſi is, qui
de acquir. hered.* Anton. Fab. *in Cod. rer. in Sa
baud. judicat lib.* 2 *tit.* 8. *defin.* 1 *n* -. *in notat.* Atq;
ex hac ratione reſpondit Bald. *conſil.* 245. *vol.* 3. Si
quæratur an in venditione caſtri veniat juriſdi-
ctio, inſpiciendum, quid poſtea fuerit obſerva-
tum, & ſi ſemper uſus fuit juriſdictione, præſu-
mitur, quod talis ab initio fuerit mens contra-
hentium, quia poſterius factum, declarat prius a-
ctum, idque pluribus firmat Vultej. *d. conſil.* 35.
n 94. *vol.* 3. Matth. de Afflict. *deciſ.* 319. *num.* 5. Et
per obſervantiam † tollitur omnis dubietas, per 23
adducta à Cacheran. *deciſ. Pedemont*, 136. *in fi.*
idque tanto magis ſi uſus longi, vel longiſſimi aut
immemorialis temporis accedat, Caſtrenſ. *conſil.*
348 *in fin. lib* 1. Dec. *conſil.* 284. *num.* 2. Cardin.
Tuſch. *d. concluſ.* 59. *n.* 4 5. 6. *lit.* O. Hieron. Treut-
ler *d. conſil.* 27. *num* 34. *& ſeqq.* ubi hoc multis au-
ctoritatibus & rationibus munit. Quare ex hiſce,
& alijs. quæ, ſi inſtituti noſtri ratio pateretur, ad-
duci poſſent, manifeſtum evadit, ſuſpenſionem
illam juriſdictionis Eccleſiaſticæ non negativè,
ſed translativè, hoc eſt, cum effectu pleno factam
fuiſſe. An verò præſcribi poſſit jus viſitandi, v.
B l. *de præſcript. prima part. quintæ part. princ. q.*
16. [Jus viſitandi quando cumulative & quando
privative cenſeatur conceſſum, vid. Card. Ludo-
viſ. *deciſ. Rot. Rom.* 8.]

Caput VIII.

DE SUSTENTATIONE MINI-ſtrorum.

SUMMARIA.

1. *Ad curam Principis maximoperè pertinet ho-neſta miniſtrorum ſuſtentatio. Dignus operarius mercede ſuâ, & qui Altari ſervit, ſuſtentãdus ab eo.*

2 *Ratio* 1. *ex debito honeſtatis, & obligationis re-munerationis.* 3. 2 *Ex liberalitate teſtandæ tàm obſervantia erga miniſterium, quàm reverentia er-ga miniſtros. Miniſtri Eccleſiæ ſunt legati Dei, & diſpenſatores myſteriorum ejus.* 4. 3. *Ex miniſterij dignitate, Eccleſiaſtica dignitas ob paupertatem vile-ſcit.*

5. *Etiam ſaniores gentiles ſacris ſolenniter admi-niſtrandis reditus certos conſtituerant.* 6. *Romulus ex agro Romano partem unam ſacris faciendis, ſe-cundam Reipublicæ, tertiam civibus aſſignavit.*

7. *Ratio dubitandi, adeamq; reſponſio, remiſ-ſivè.*

8. *In V. T Decimæ, & primitiæ quare conſtitu-tæ? Decimarum inſtitutio quatenus ſit juris divini?*

9. *Parochiani ex decimis vel alio reditu congruã portionem honeſtè vivendi, & officium ſuum ſubeundi habere debent.*

10. *Mutatâ priori ratione colendi fundum, nihilominus decimæ ei debentur, cui anteà præſtita, maximè verò Parocho. De oblationibus Parochianorum, remiſſivè.*

11 *Olim decimæ triplicis generis fuerunt. Hodiè non rarò decimæ juriſdictionis, & Regalium fructus cenſentur* 12. *Etiam antiquiſſimo gentium more jus ad decimandi ad regalia pertinuit.*

13. *Duæ decimarum ſpecies, ſpirituales, & temporales.*

14. *Rationes Proventuum*, Kirchen- und Kaſten-Rechnungen, *à quibus exigantur?*

15. *Hoc beneficij genere Romana Eccleſia floruit, & abundavit, ad avaritiam, luxum, & Reipubl. enervationem. In Gallia, alijsq; locis legibus cautum, ut quæ prædia deinceps Eccleſiaſticis collegiis data fuerint, ea vendantur.* 16. *Similis lex olim à Peruſinis lata. Eccleſiæ & Clerici excreverunt in divitijs.*

17. *Decretum in Anglia, ne cui liceret prædia dari collegijs Monachorum. In Gallia nec feudalium rerum Eccleſia capaces ſunt, ſin. conſenſu Regis.*

18. *Antonij Quirini Senatoris Veneti hac de re ſententia.*

19. *In donatione Eccleſiæ, immenſitas eſt menſura.*

20. *Dux & Senatus Venetus huic liberalitati frena injiciens promulgavit edictum, obq; id Veneti à Pontifice excommunicati.* 21. *Venetorum Pontificis legatis falsè data reſponſio.*

22. *Statuum imperij laicorum judicium & gravamen de bonis immobilibus à laicis ad Eccleſiaſticos pervenientibus, &c.*

23. *Plurimi Romanorum Pontificum modi acquirendi.*

24. *Annata quid? & undè denominata?* 25 *Sunt contra juris divini & Canonici conſtitutiones, idcoq; in Gallia jam dudum improbata.* 26 *Ad quem finem primò à Germanis conceſſa? Cæſar Borgias aliquando centum millia aureorum aleá perdens, peccata Germanorum eſſe dixiſſe fertur.*

27. *Legatio in Comitijs Auguſtanis Anno* 1500. *ad Pontificem decreta, ad annatas in bellum Turcicum erogandas.*

28. *Indulgentiæ quid? Purgatorium lautiſſima Pontificiæ culinæ offa. Tezelius celebris emiſſarius Pontificis.*

29. *Alius modus Pontificius privatorum fortunas evacuandi in Gallia valdè perniciosus fuit, per Curiam Pariſiorum tandem ſublatus. Roma fundata a latronibus adhuc ſapit primordia ſua.*

30. *Curia Romana non vult ovem ſine lana, & quæ non radit, odit. Eccleſia Romana non curat de ſervitiis perſonalibus, ſed de reditibus burſalibus.*

31. *Pallium quid? Pontifex Rom. nimis carè linum ſuũ vendẽs pro ſingulis pallijs acquirit* 25000. *florenos.*

32. *Inter gravamina Germanicæ Nationis contra Sedem Pontificiam, pretioſa hujus pallij redemptio relata fuit, ſub Maximiliano I. Imper.* 33. *Horum & ſimilium gravaminum relaxatio in Comitiis Noricis ab Imperatore ſtatibus imperij promiſſa.*

34. *Veteres Pontifices indecorum æſtimarunt aliquid pro pallio iſto accipere, idq; ſub diſtricta interdictione vetuerunt. Modus conficiendi, Origo, auctoritas, & uſus pallij, remiſſivè.*

35. *Romani Pontifices aliquandò projectis Petri clavibus in Tybrim, Pauli enſem ſibi aptarunt. Et belli faces non ſolum Impp. & Regibus miniſtrarunt, ſed & ipſi prælux erunt.*

36. *Hæc potentia & abundantia corruptela fuit Romani clericatus. Eccleſia incipiens habere Chriſtianos Magiſtratus, facta eſt quidem opibus major, ſed virtutibus minor.*

37. *De augendis reditibus quotidiè loquentes, & cogitantes ſunt potiùs inſtitores, quàm Paſtores Eccleſiæ.*

38. *Ferrarienſis de Clericorum opulentia notabilis ſententia.*

AD Curam Principis, tanquam nutricij Eccleſiæ, maximoperè pertinet, honeſta miniſtrorum ſuſtentatio [Siquidem ſcriptum eſt, de Eccleſia: ſuges lac gentium, & de mammilla Regũ lactaberis, *Eſa. cap.* 60. *verſ.* 16. *Eccleſiaſt. c.* 7. *verſ.* 33. & 34. *arg. c. Principes ſeculi, & ibid. gloſſ cauſ.* 23. *q.* 5 [illegible] Fab. *in C. rer. in Sabaud. judic. lib.* 3. *Tit.* 12. *defin* 1 *. num.* 5. Johan. Lorin. *in Commentar. Numer cap.* 11. *verſ.* 12. 13 *fol.* 386.] † Dignus ſi- 1
quidem eſt operarius mercede ſua, 1 *ad Timoth. cap.* 5. *verſ.* 18. & qui Altari ſervit, ſuſtentari debet ab eo, [inquit Apoſtolus, & *vid. cap Eccleſias, verſ item Apoſtolus* 13. *q.* 1. *c. Epiſcopus, de offic. ordin. in* 6. Cardin. Tuſch. *pp. concl.* 312. *lit. A.*] Quis enim paſcet gregem, & de lacte ejus non comedet, 1. *ad Corinth.* 9. *vid. l.* 12. § 2. *Cod. de SS. Eccleſ. c. cum ab omni, ext. de vit. & honeſt Cler.* Modeſt. Piſtor. *conſ* 25. *num.* 19. *vol* 1. Ritterſhuſ. *in comment ad*

ment. ad Novel. part. 1. cap. 7. num. 90. Idq; 1. ex de-
2 bito quodam honeſtatis, † propter obligationem remunerationis. Cum enim poteſtas Chriſtiana, æquè ac privati, à paſtoribus Eccleſiæ ſpiritualia bona metit, erit æquum, ut iis retribuat carnalia lege gratitudinis, [*d. cap. 9. ad Corinth. verſ.* 11. Matth. de Afflict. *in præfat. ad deciſ. Neapolitan. num.* 2.] vid. Pareum *de jur. reg. q* 5. *pag.* 84. 2. Ex
3 liberalitate † teſtandæ tam obſervantiæ erga miniſterium, quàm reverentiæ erga miniſtros, qui ſunt legati Dei & diſpenſatores myſteriorum ejus, 1. *Cor.* 4 Si enim hoc fit legatis Procerum terrenis, qui comiter & liberaliter habentur à Principibus, multò magis id fieri debet legatis Chriſti.
4 3. Propter ipſius miniſterij dignitatem. † Nam ſicuti omnis ordo ſine honeſtis divitijs, *l. pietatis* 6. *C. de ſuſpect. tutor Nov.* 90. *cap.* 1. ita & Eccleſiaſtica dignitas ob paupertatem viliſcit, Clement. *in pleruq; ibi: ne mendicitatis opprobrio Serenitatem Pōtificialis obnubilēt dignitatis, de elect. & elect. poteſt, adde cap. futurum, cap. videntes* 12 *q* 1. Barthol. Muſcul. *de anomal. ſucceſſ. memb.* 2. *claſſ.* 1. *concl* 4. *lit. B. num.* 119. qua de re vide etiam Petr. Martyr. *ſu lib.* 2 *Reg. cap.* 5. *verſ.* 15. & 16. *fol.* 239 [Indeque
5 etiam ſaniores gentiles, ex ſolo naturæ lumine nō ignorantes, Numen aliquod eſſe, quod divino & ſacro cultu venerandum eſſet, ſacris ſuis quamvis profanis, ſolenniter adminiſtrandis, reditus
6 certos conſtituerunt. Hinc Romulus † dividendo agrum Romanum in tres æquas partes: unam ſacris faciendis: Secundam Reipub. tertiam civibus adſignavit, teſte Dionyſ. Halycarnaſſ. *antiquit. Roman. lib.* 2. Sacerdotibus Ægypti, Rex conſtitutum dabat, ne tempore famis, cogerentur terras ſuas, pro cultu ſacrorum ſibi aſſignata, Regi vendere, *Geneſ.* 47. *v.* 22 Johan Oldendorp. 1. *conſil Marpurg.* 5. *num.* 20. Pro ratione
7 dubitandi † vid. *Act c.* 20. *v.* 31. & 33. & quæ adduxit Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 99. *num.* 3. Ad quæ poſt alios rectè reſpondit Oſiand. *in gloſſ. ad d. c. Actorum* 20 *alleg. verſ.*] *Confer. Luther. in Geneſ. cap.* 31 *fol.* 429. *fac* 2.

8 In hunc finem in veteri Teſtamento conſtitutæ fuerunt Decimæ & Primitiæ, † de quarum inſtitutione & jure latè diſſerit Didac. Covarr. *lib.* 2. *var reſol. cap.* 17 *num.* 1. & *per tot. ubi num.* 2. *notat*, quod licet Decimarum inſtitutio non ſit juris divini quoad certam quantitatem: ſit tamen quoad congruam Sacerdotum ſuſtentationem. [*Levit. cap. ult. v.* 30 Id quomodo hodie intelligendum, vid. Oſiand. *in gloſſ. ibid. nu.* 1. Anthon. Fab. *in C. rer. in Sabaud. judic. lib.* 1. *tit.* 3. *defin.* 21. ubi, cum hodiè hoc decimarum jus ad alias etiam perſonas pertinere poſſit, id ita intelligendum, modò Parochiani, † ex decimis vel alio reditu congruam portionem honeſtè vivendi & officium ſuum ſubeundi habeant. vid. etiam Johan. Azor. *Inſtit. Moral. lib.* 7. *cap.* 26. *part.* 1. ubi latiſſimè de hoc themate agit. Mutata verò priori ratione colendi fundum, † nihilominus deci- 10
mæ ei debentur cui anteà præſtitæ, maximè verò Parocho, per tradita Nicol. Everhard. Jun. *conſil.* 46. *num.* 1 & *ſeqq.* ubi tamen diſtinctio in ſubſequentibus tradita benè notanda. De oblatiotionibus Parochianorum, pro ſuſtentatione Parochorum ſponte vel coactè præſtandis, ex conſuetudine vid. omninò quæ ſcripſit Cacheran *deciſ. Pedemont.* 99 *per tot.* Johan. Azor. *Inſtit. Moral. lib.* 7. *cap.* 27. ubi latiſſimè de ea agit materia.]

Præterea nota, olim decimas † fuiſſe triplicis 11
generis; vel communes, quæ dabantur Levitis, in compenſationem duodecimæ partis terræ, *Levit* 27. *verſ.* 30. Vel decimæ decimarum, quas Levitæ pendebant Sacerdotibus, pro ſuo miniſterio, *Num.* 18 *verſ.* 26. vel Decimæ pauperum, quæ tertio anno Sabbatho terræ cedebant, & non ſolùm Levitis, ſed communes his erant cum pauperibus, viduis, pupillis & peregrinis, *Deut.* 14. *verſ.* 28. Hodie non rarò Decimæ juriſdictionis & Regalium fructus cenſentur per ea, quæ tradit Cothmann. *Conſil. Academ.* 19 *num.* 11. & *ſeqq.* [Et ſanè apparet antiquiſſimo gentium more, † 12
jus addecimandi ad regalia pertinuiſſe, Samuel deſcribens jus Regis & regalia, inter alia jus addecimandi reditus vinearum & gregis recenſet, 1. *Reg.* 8. *v.* 15. & 17. Et qua occaſione ad Chriſtianos Principes ſeculares & alios pervenerint decimæ, vid. Chriſtoph Lehman. *in Chronic. Spirenſib lib.* 5. *cap.* 47 *verſ* Die ſiebende vñ achte Gerechtigkeit / *fol.* 546. Hinc duæ dicuntur ſpecies † 13
decimarum, ſpirituales & temporales, per tradita Bald. *conſil.* 419. *vol.* 1. Bero. *conſil.* 84. *num.* 41 *lib.* 1. Cardin. Ludoviſ. *deciſ Rot.* 404. & ibi Oliver. Beltramin.

Huic ſuſtentationis Curæ annexæ ſunt exactæ proventuū rationes, † Kirchen- vnd Caſten Rech- 14
nunge abzuhören / quæ etiam ad Magiſtratus Politici inſpectionem pertinent, 4 *Reg c.* 12. *v.* 10. & *quæ ibi not.* Oſiand In Haſſia rationes iſtæ nomi-

ne Principum, à Superintendente & officialibus, vel ſi Nobiles Patroni ſint, ab illo & ſuis vel eorum miniſtris, quotannis exiguntur.]

15 Hoc tamen beneficij genere † non ſolum floruit Romana Eccleſia, ſed multis luſtrorum curſibus abundavit, ad avaritiam, luxum & Reipub. enervationem, cujus facultates Purgatorij vel alio quovis ſuperſtitioſæ pietatis prætextu exſuxerunt, ac omnia ſine ulla emancipationis ſpe ordini Eccleſiaſtico manciparunt, per totum ferè orbem Chriſtianum, adeò ut, ne opes in infinitum creſcerent, in Gallia alijſque locis legibus cautum ſit, ut quæ prædia deinceps Eccleſiaſticis collegiis dono data fuerint, ea vendere co-
16 gantur, Bodin. 5. *de Repub. c.* 2. Similem legem † jam olim à Peruſinis latam conſtat, qua omnes res poſt legem illam non niſi cum onere ad Eccleſias tranſirent, quia Eccleſiæ & Clerici tantum excreſcebant in divitijs, quod poſſeſſiones non remanebant ad ſubeunda onera civitatis, ut dixit Br. cum pace tamen S. matris Eccleſiæ, hoc eſt, Pontificis Romani, *ad l. reſcripto 6. §. ſcien-*
17 *dum, ff. de muneribus & honorib.* Sic regnante † Eduardo I. in Anglia decretum factum eſt, ut cuiquam mortalium liceret prædia dare collegijs Monachorum, quod confirmatum poſt a ab Henrico V. Polydor. Virgil. *lib.* 17. *Hiſt. Angl.* [Et tale ſtatutum in Camera imperiali non improbari, apparet ex traditis Andr. Gail. 2 *obſ.* 33. *num.* 5. *& ſeqq* ac rationibus firmat Joh. Goedd. 1. *conſil. Marpurg.* 25. *num* 83. *in fin. & num.* 84 85. *& ſeq.*] In Gallia nec feudalium rerum Eccleſiæ capaces ſunt ſine conſenſu Regis per ea, quæ tradit Roſenthal. *in tract. de feud. cap.* 9. *concluſ.* 62. *gl. P.*

Antonij Quirini Pontificij, Senatoris Veneti ſententiam hac de re huc transſcribere non pi-
18 gebit, dicentis: † Omni divitiarum genere abundant Epiſcopatus, perdivites ſunt Abbatiæ, ditiſſima Monaſteria, quorum pleraque reditus ſuos annuos quinquaginta millibus aureorum non divenderent. Et quantum ad divitias, inquit idem, quas Eccleſiaſtici ſub Dominio Venetorum degentes poſſident, incredibiles ferè ſunt, ut ex fide dignorum relatione & libris publicis recognovimus, ultra triginta milliones auri, ut vulgò loquuntur, ſeſe extendunt, ex qua ſumma pro reditibus annuis plus quàm centum & quinquaginta Myriades proveniunt, quod totum à devotis Laicis habent, qui in id ſolum fuerunt intenti, ut Sacerdotes lautè ſuſtentarent. *In Relation. ration. Sereniſſ. reipubl. Venetæ Paul. V Pap. oppoſita.* Ut non immeritò à qui-
buſdam dictum, in donatione † Eccleſiæ immen- 19
ſitatem eſſe menſuram, Johan. Vincent. de Anna *allegat* 52. *num* 3 *&* 4 *lib* 1. Andr Knich. *de jur. territor. cap.* 1. *num* 94. Summa itaque ratione
† motus Sereniſſimus Dux & Senatus Venetus 20
huic libertati vel liberalitati fræna injecit, promulgato edicto, de non alienandis bonis immobilibus per ſubditos Laicos in perſonas Eccleſiaſticas abſque Principis licentia. Cujus Decreti cognita æquitate, Pontificiæ iniquitatis bilis adeò verminavit, ut excommunicationis fulmina in Venetos detonare, haud vereretur, quorum tamen iniquum crepitum, tanquam inanem foliorum ſtrepitum, magnanimè & conſtanter neglexerunt Veneti, propter rationes, quas pro Edicti juſtitia adfert M. Anton. Othelius JC. Utinenſis, Joachim Scayn JC. Palodienſis, M. Anton. Peregrin. Patavinus, Joan. Marſyl Theol. D. & Presbyter Neapolit. & alij Theologi JCti *in deduct. cauſ. Venet. in conſil. & reſponſ. Francof. edit.* [Similia vid. apud Papon. *rerum judicatar. lib.* 1. *tit.* 5. *deciſ.* 27.]

Et cum aliquando Papa per Legatos à Venetis quæſijſſet, † unde hoc jus Dominationis & 21
alia jura in mari Adriatico ſibi vindicarent, falsò reſponderunt, ſe mirari, quod titulus ejus poſſeſſionis à Venetis peteretur, cum Papa in inſtrumento donationis à Conſtantino factæ, parte exteriore majuſculis literis ſcriptum in Archivis haberet, Philipp. Camerar. *in ſuis meditat. hiſtor. cap.* 61. [add. Gualther. *in Chronolog. Eccleſiaſtico Politic. ſub anno* 1500.]

Simili ratione † S. Rom. Imperij Status Lai- 22
ci Germanorum, utile, neceſſariumque eſſe cenſuerunt, ſi bona immobilia, quæ poſthac quocunque tandem titulo à Laicis ad Eccleſiaſticos pervenirunt, poſſent à Laicis, quorum ditioni prædia hæc ſubiecta forent, redimi & juſto pretio lui, ut eſt *inter Gravamina* 100. *German. Nation. adverſus ſedem Romanam Oratori Pontificio in Comitijs Noribergenſibus propoſitum, gravam.* 40.

Plurimos † Romani Pontifices habuerunt mo- 23
dos acquirendi, ut ſunt Annatæ, Indulgentiæ, Pallium & eius generis alia.

Annatæ, † ſunt unius integri anni reditus, ab 24
eo, qui recens in demortui Epiſcopi aut Abbatis locum ſucceſſerat, qui ex eo Sacerdotio Pontifici ceſ-

ficî ceſſerunt, exindeq; ita denominatæ, Sleidan. *lib.* 4 *pag.mihi* 88. [Vid. Duarren. *lib.* 6. *de Sacr Ecclеſ miniſter.* ubi tamen ſcribit, hanc exactionem
25 eſſe † contra juris divini & Canonici conſtitutiones, juxta illud Chriſti, *gratis accepiſtis, gratis date :* Ideoque in Gallia jamdudum improbatas, referente Johan. Azor. *inſtitut. moral. lib.* 7. *cap.* 12. *quæſt.* 1. ubi Duarr. & aliorum rationes adfert, contrarium tamen aſſerens eas refellere
26 quamvis fruſtrà annititur.] Annatæ † autem à Germanis primò non ad fovendum luxum ac prodigalitatem (ut de Cæſare Borgia narratur, quem cum aliquando centum millia aureorum alea perdidiſſet, peccata Germanorum eſſe dixiſſe ferunt (ſed ut Theſauri loco conſervarentur contra Turcas & alios Chriſtianæ Reipub. hoſtes, conceſſæ. Unde Comitiis Auguſtanis
27 Maximil. I. tempore, Anno 1500. † decreta fuit legatio ad Pontificem, quæ ab eo, tanquam S. Rom. Imperio devincto & obnoxio poſtularet, ut annatas Germanicæ nationis, initio ad eum finem exigi permiſſas, ad ſubſidium belli id temporis contra Turcas ſuſcipiendi erogaret, Tob. Paurm. *lib.* 2. *de jurisd.c.* 3. *num.* 40. Indulgentiæ
28 † fuerunt modus acquirendi, quo pro omnium delictorum expiatione Pontifex certam pecuniæ ſummam accepit, ut eorum animæ, quæ cruciebantur igne purgatorio (lautiſſima Pontificiæ culinæ offa) ſimul ac nummulus in arculam eſſet conjectus, in cœlum è veſtigio ſubvolarent. Hoc genere negotiandi celebris fuit inter alios emiſſarios Pontificis Tetzelius, de quo Sleidan. *lib.* 1. [Thuan. *lib.* 1 *pag.* 7.] & Taubm. *in Schediaſm. lib.* 2 *Sacrorum :*

Cum ſe magnificam fecit Tetzelia virtus,
Venales ſatagens nobis obtrudere merces.
Auro ſe meretrix, auro ſicarius, auro
Sacrilegus purgat, nullum purgantius auro
Smegma fuit natum fraudum hac ſutelapiarum eſt.

29 Inter alios acquirendi † modos Pontificios & privatorum fortunas evacuandi in Galliis, ſuperioribus ſeculis hic fuit valdè pernicioſus : ut qui Teſtamento nihil curionibus aut Collegiis Eccleſiaſticis legaſſet, honore ſepulturæ carebat : ſi quis autem inopinato caſu occubuiſſet, ſacrificulus Pontificis juſſu mortuo teſtamentum condere, & quæ vellet Eccleſiæ arbitratu ſuo, quaſi Teſtator legare ſolebat, quem morem tamen ſuſtulit Curia Pariſiorum, Bodin. *de republ. l.* 5. *c.* 2. quem refert Lanſius *in Conſult. de provinc. Europ. inter ipſas principatus pag.* 648. Unde Mantuanus lib. 3.

——— *Venalia Roma*
Templa, ſacerdotes, altaria ſacra, coronæ,
Ignis, thura, preces, cœlum eſt venale, Deusq;.

Et alius Poëta :

Si caput à capio, vel dixeris à capiendo.
Roma caput mundi eſt, omnia namq; capit.

Quod ipſum quoq; ſenſit Johannes Andreæ, Juris Canonici Interpres, cum diceret : *Romam fundatam à latronibus adhuc ſapere primordia ſua.* Alii dicunt, quod Curia Romana † non vult 30
ovem ſine lana, & quos non rodit, odit. Alberic. *in Dictionario in verb. Roma*, Nevizan. *in ſylv. nupt. lib.* 4. *num.* 150. Et quod Eccleſia Romana non curet de ſervitiis perſonalibus, ſed reditibus burſalibus, dixit Bald. *in tit. de pace Conſtantiæ in verb. libellario in fin.* quem refert Marta *de jurisd. part.* 1. *cap* 29 *num.* 11. [Adeoque cum Paulo dicere non poteſt : Non veſtra, ſed vos quæro, 2. *ad Cor.* 12. *v.* 14.

Pallium † fuit modus acquirendi, quo Roma- 31
nus præſul pro Archiepiſcopi vel Epiſcopi confirmatione, nimis quàm carè linum ſuum vendens ſibi acquirebat 25000. florenos, qui ut eò eſſet fœcundior conſtitutum eſt, ne pallium hoc perſonam egrederetur, nec in aliam transferri poſſet, ſed cum eo quisq; ſepeliretur, *c.* 2. *ext. de recept. & auctor. pall.*

Quare inter Gravamina Germanicæ nationis adverſus ſedem Pontificiam, pretioſa hujus pallii redemptio † fuit relata, vermöge vnd Inhalts der Be- 32
ſchwerden der Teutſchen Nation vnd des H. Römiſchen Reichs/wider des Bapſts zu Rom Geitzigkeit/ſub Maxim. I. quæ edidit Goldaſt. in volum. Reichsſatzung fol. 215. alſo daß bey eines Menſchen Leben auß dem einigen Ertzbiſthumb Maintz für das Pallium oder Confirmation eines Ertzbiſchoffs ſiebenmal 25000. flor. iſt zuſammen 175000. nach Rom kommen vnd geliefert worden/ mit groſſem Beſchwer der Vnterthanen/ welchen deßwegen Tribut vnnd Schatzung aufferlegt worden. Id Goldaſt. *de remed. contr. gravam German. nation art.* 3. & 4. Confer Hortleder in Kriegshandlung *lib* 1. *fol.* 515. Horum † 33
& ſimilium gravaminum, relaxationem Imp. in Comitiis Noricis ſtatibus Imperii promiſit, vid. R. A. zu Nürnberg de Anno 1524. §. vnnd iſt darauff/ ibi : Es ſollen auch die Beſchwerungen Teutſcher Nation von den Weltlichen Fürſten vnnd Ständen/ wider den Stuel zu Rom auffs nechſt angezeigt werden/ꝛc. Adde R. A. zu Augſpurg de Anno 1530. §. Als auch Teutſcher Nation Beſchwerunge/ ſo ſie gegen den Stul zu Rom vns auff dem Reichstag zu Wormbs vor[illegible]bracht.

34 Veteres tamen Pontifices † indecorum æſtimarunt, aliquid pro Pallio illo accipere, & id ſub diſtricta interdictione vetuerunt, ut conſtat *ex c. novit. diſt* 100. vid. Laurent. Ohm *intr. de jur. Epiſcop. concl.* 14. *lit. d.* Modum conficiendi Pallii, deſcribit Sleidan. *lib* 13. *pag. mihi* 377 [& noviſſimè Dn. Beſold. *in Theſſaur. pract. lit. P. § 2. verb. Palliū.* De origine, auctoritate & uſu pallii vid. Joh. Azor. Jeſuit. *inſtitut. moral. lib* 3. *cap.* 34.]

35 Hiſcè novis † & inuſitatis modis acquirendi in eam excreverunt potentiam Romani Pontifices, ut aliquando projectis Petri clavibus in Tybrim, Pauli enſem ſibi aptarint, & belli faces non ſolùm Imperatoribus & Regibus miniſtrarint, ſed & ipſi præluxerint, quò pertinent verſiculi quos refert Auct. *brut. fulmin. pag* 85.

In Gallum, ut fama eſt, bellum geſturus acerbum
Armatam educit Iulius urbe manum.
Accinctus gladio, claves in Tybridis amnem
Projecit & ſævus talia verba facit:
Cum Petri nihil efficiant ad prælia claves,
Auxilio Pauli forſitan enſis erit.

Conſtat itaq; hanc potentiam & abundantiam
36 † corruptelam fuiſſe Romani Clericatus, ut rectè dici poſſit: Corraduntur opes, irritamenta malorum. Quod & Hieronymus in vita Malchi teſtatur: *Poſtquam Eccleſia cœpit habere Chriſtianos magiſtratus, facta eſt quidem opibus major, ſed virtuti-*
37 *bus minor.* Qui enim de augendis † reditibus quotidiè loquuntur & cogitant, ſunt potiùs Inſtitores quàm Paſtores Eccleſiæ Hoſt enſ *in Summ. de majorit. & obed. column penult.* Nev zan. *in Sylv. nupt. d. lib. 4. num.* 147. Quo pertinet querela Prophetæ *Ezechiel.* 34. *verſ* 3.] Unde Barthol. de Salignato *in Itinerar. terræ ſanctæ in* 8 *tom. cap.* 1. *verſ. Natio ſecunda,* dicit, ſe à ſancto viro audiviſſe, quod ſicut Eccleſia Orientalis ob nimiam paupertatem lapſa ſeu paſſa fuit multa incommoda; Ita occidentalis Eccleſia ob nimias pompas & divitias deſolabitur, quem refert Nicol. Boër. *deciſ.* 69. *num.* 3.

38 Notabilis eſt Ferrarienſis ſententia de Clericorum opulentia, dicentis: † Olim Clericis multiplicata fuiſſe privilegia & bona, fundata fuiſſe Monaſteria infinita per univerſum orbem, cauſa devotionis: licet hodie cauſa rapinæ & avaritiæ: in tantùm quod deſtruxerunt hodie mundum & annihilaverunt ſtatum imperii & omnium laicorum. Poſſunt ergò dici meritò illa loca facta vel fienda, retia contexta capienda bona laicorum. *in form. libell. quo agit ex ſubſtitutione in verbis: Ex tuo corpore,* quam allegat Rittershuſ. *in nov. p.* 1. *c.* 6. *num.* 80.

Caput IX.

De Iure Patronatus et Advocatia Eccleſiaſtica.

Summaria.

1. Patroni vox, variè apud juris auctores ſumitur, pro diverſitate ſubjectæ materiæ. Jus Patronatus quadruplex. 1 Libertorum. 2. Advocatorum. 3. Protectorum ſecularium, & clientelarum. 4. Eccleſiarum & beneficiorum, quo ſenſu hic accipitur.

2. Patronus dicitur ad ſimilitudinem patris, & quare?

3. Hoc jus patronatus in quibus potiſſimùm conſiſtat.

4. Acquiritur ex dotatione, fundatione, & ædificatione Eccleſiæ. 5. Idem obtinet in refectione, reſtauratione ſeu reædificatione Eccleſiæ, & quomodo?

6. Sine Epiſcopi Diœceſani conſenſu jus Patronatus acquiri, vel tale quid perfici nequit.

7. Dotatio ab initio in fundatione fieri debet ad hoc, ut indè acquiratur jus Patronatus. Poſt extructam & conſecratam Eccleſiam ei aliquid donantes Benefactores, non Patroni dicuntur.

8. Dotatio ita facienda, ut fructus in perpetuum ſint permanſuri penes Eccleſiam.

9. Dos ſit congrua judicio Diœceſani, quantitatem continens ad ſuſtentationem miniſtrorum & miniſterii ſufficientem.

10. Etiam plures ejuſdem Eccleſiæ Patroni fiunt, ita ut jus patronatus non diviſim, ſed in ſolidum penes omnes ſit.

11. Quomodo hoc procedat, & intelligendum?

12. Jus Patronatus eſt individuum, & diviſionis neſcium, ideoq; ad omnes pertinet in ſolidum.

13. Epiſcopus, vel jus Epiſcopale habens, variantibus Patronis, unum ex præſentatis eligere, eumq; ſolum inſtituere poteſt. Etiam ſortis judicium inter præſentatos donis ac virtutibus æquales, hoc caſu admittendum.

14. Ex præſentatis à diverſis perſonis is præferendus, qui à digniori præſentatus eſt.

15. Pluribus exiſtentibus patronis, & unius ex his negligens alter verò diligens, præſentatio ab hoc facta ſufficit, & ille pro iſta vice amittit jus ſuum, non in totum eo privatur.

16. *In controverſia de viribus præſentationis vel collationis non inquirendum apud quem ſit jus & proprietas conferendi, ſed penes quem ſit poſſeſſio. Et ab hoc facto præſentatio, vel collatio, rata manet. Bonæ fidei poſſeſſor fructus ſuos facit.*

17. *Iuris Patronatus fructus ſunt ipſæ præſentationes. Is in poſſeſſione eſſe cenſetur, qui in ultima beneficii vacatione illud contulit, vel ad id præſentavit.*

18. *Poſſeſſore in mala fide exiſtente, & juris alieni ſcientiam habente, præſentatio non valet, ſed irrita eſt. In uſurpante jus Patronatus ætas legitima eſt 14. annorum.*

19. *Epiſcopus vel jus Epiſcopale habens idoneum à Patrono præſentatum inſtituere tenetur.*

20. *Patronata beneficia non conferuntur ſine præſentatione Patroni, niſi poſt moram ejus, &c. Et ejusmodi inſtitutio ſine nominatione, irritanda.*

21. *Idoneus præſentatus dicitur.* 1 *ratione fidei & doctrinæ. Quæſtio hic tractatur notabilis. Patrono & Epiſcopo diverſæ religioni addictis. An is idoneus erit, qui Patroni religionem ſequitur. An verò talis ſit præſentandus, qui eandem cum Epiſcopo religionem profitetur.*

22. *Prius à quibusdam aſſeritur. Ejusque rationes.*

23. *Poſterius & juris veritati magis congruit, & uſu paſſim receptius. Præſentatus à Patrono cenſuræ Epiſcopi vel jus Epiſcopale habentis, ſubjiciendus, & tunc admittendus, ſi in ea idoneus ab Epiſcopo reputetur.*

24. *Quod quisq; juris in alium ſtatuit, eodem & ipſe experiatur.*

25. *Patronus ſuæ fidei miniſtrum in præjudicium religionis ejus, qui jus Epiſcopale habet, obtrudere nõ poteſt, cujuscunq; ſit Religionis.*

26 *Reſpondetur ad rationes contrarias. Ad* 1. *Patronatus jus non eſt juridictionale, &c. ſed de genere eorum, quæ cuilibet competunt ex dotatione, fundatione, vel ædificatione Eccleſiæ.*

27 *Præſentatio non eſt actus juriſdictionalis ipſam religionem reſpiciens. Pacificatione religioſa Epiſcoporum juridictio ubi non eſt ſuſpenſa? Epiſcopi in dubio ratione ſuperioritatis intentionem ſuam fundatã habent in Eccleſiis ſibi ſubjectis.*

28. *Ad* 2. *Ejusmodi vocatio ad præſentationem Patroni Pontificij facta bona conſcientia ab Auguſtanæ Confeſſioni addicto ubi ri poteſt.*

29. 2. *Idoneus dicitur ratione vitæ, & morum.*

30. *Seipſum Patronus, licet idoneus ſit præſentare non poteſt. Filium tamen, vel conſanguineum poteſt.*

31 *Pluribus præſentatis Epiſcopus in conſcientia obſtringitur digniorem quoad doctrinam & mores eligere.*

32. *Patronus Eccleſiaſticus intra ſex menſes, Laicus intra quatuor præſentare debet. Quo tempore elapſo Epiſcopus aliquem inſtituere poteſt. Præſentatio etiam diebus feriatis fieri poteſt.* 33. *Hoc tempus utile eſt, quo ad initium, hoc eſt, non currit, niſi à die ſcientiæ, continuum quoad progreſſum.*

34. *Patronus Eccleſiaſticus variare non poteſt, Laicus poteſt, ſed ſemel tantum, & quatenus?*

35. *Præſentatio à pupillo, non tamen infante aut minore, ſine tutoris auctoritate, facta valet.*

36. *Tempus ad inſtituendum præſentatos non reperitur à jure Epiſcopo præfixum, Hodiè in foro Pontificio determinatum eſt, Semeſtre videlicet. Quo neglecto ad ſuperiorem vel Pontificem jus conferendi pro ea vice devolvitur.*

37. *Patronus ſemel præſentatum, & ab Epiſcopo inſtitutum deſtituere vel removere non poteſt.*

38. *Ius reformandi aut corrigendi ad Epiſcopum, aut jus Epiſcopale habentem pertinet.*

39 *Ius patronatus eſt dominii tantum privati, à ſuperioritate ſeparatum.*

40. *Inſtitutus invito patrono alteri reſignare, vel permutare non poteſt cum alio beneficium.* 41. *Nec unio invito Patrono fieri poteſt. Beneficium unitum nunquam poteſt vacare, niſi vacante eo, cui unitum fuit.* 42. *De unionibus beneficiorum Eccleſiaſticorũ, & Eccleſiarum. Et de incorporatione, & unionis requiſitis, remiſſivè.*

43. *Diviſionem unius Eccleſiæ quandò, & quomodo etiam invitis patronis, facere ordinariis liceat?*

44. *Patronatus jus duplex. Laicorum, & Clericorum.*

45. *Ius Patronatus Clericorum quid, & quando acquiratur?* 46 *Ius Patronatus laicorum quid?* 47. *Fallentia.* 1. 48. 2 *Fallentia. In beneficiis Eccleſiaſticis collegiatis Laicus non poteſt habere jus Patronatus.*

49 *Ius Patronatus Laicorum vocatur gratia, & quare?* 50. *Quæ gratia & prærogativa, quare Laicis conceſſa? Ex jure antiquiſſimo hoc jus eſt ex gratia, hodiè non amplius dicitur gratia, ſed juſtitia.*

51. *In dubio præſumitur jus patronatus à Laicis eſſe quæſitum.*

52. *Principes, Reges & ſuperiores juris præſumptione intentionem ſuam fundatam habent in Eccleſiis,*

cleſiis. Abbatiis, & aliis Collegiis & particularibus beneficiis. 53 *Talia beneficia præſumuntur fundaſſe à Principe, tanquam fonte, & nutricio Eccleſiarum.*

54. *Pontificii Dd. jus conferendi & præſentandi ad Principes & Reges per modum privilegii pertinere dicunt.* 55. *Sed verius, Regebus ut Nutriciis Eccleſiarum jure regio & proprio ex præſumptione juris in toto regno competere.*

56. *Imperator in imperio Romano habet jus primariarum precum. Et quid hoc ſit? Hocq; competere ex privilegio Pontificio quidam putant.*

57. *Imperatori jus & poteſtas in Eccleſiaſticis non ex privilegio Pontificio, ſed tanquam Nutricio, Advocato ſummo, & Capiti ſeculari Eccleſiæ,* Krafft tragenden Keyſerlichen Ampts *competit.*

58. *Imperator jure communi munitus, & fundatam intentionem habens Pontificio privilegio non indiget.*

59. *Imperatores omnium templorum Antiſtites ſunt, & ipſum Pontificem eligere potuerunt. Imperator adhuc hodiè in reformatis Eccleſiis & capitulis vigore juris primariarum precum beneficia primò vacantia conferre poteſt, & quatenus.*

60. *Privilegii datio arguit ſuperioritatem dantis, & ſubjectionem in perſona impetrantis.*

61. *Imperio vacante jus præſentandi Imperatori competens imperii Vicarii uſurpant.*

62. *Ius Patronatus nihil præjudicat presbyterio, Magiſtratui, & toti Eccleſiæ.*

63. *Iura Patrono competentia quænam? Honoris cauſa Patronus habere poteſt ſedem in Eccleſia, etiam ſuſpenſa, aut depicta inſignia.*

64 *Patronus tenetur Eccleſiam defendere & proſpicere, ne bona dilapidentur.*

65. *Patronus ad paupertatem redactus, alendus ex proventibus Eccleſiæ pro modo proventuum, & conditione, ac dignitate perſonæ.*

66. *Eccleſiæ Parochiali competit jus ſepeliendi omnes intra Parochiam degentes, etiam exteros & forenſes. De ſepulchris, ſepultura hereditaria, aut familiari aliisq; ei annexis juribus remiſſivè.*

67. *Nec hoſtibus, nec hæreticis ſepultura piè deneganda.*

68. *Canoniſtæ ſatis inhumanè infantibus in vel ante partum mortuis, & mulieribus prægnantibus ſepulturam in Eccleſia vel cœmiterio denegant.*

69. *Ius Patronatus quomodo perdatur?*

70. *Ius Patronatus non eſt ſpirituale, eſt tamen annexum ſpiritualitati. Singulariter vendi non poteſt.*

71. *Venditâ univerſitate, in qua ſita eſt Eccleſia, item hereditate, hoc jus acceſſoriè transfertur.*

72. *Ius patronatus mixti fori cenſetur. In mixtis magis dignum trahit ad ſe minus dignum.*

73. *Collatio propriè differt à præſentatione, & inſtitutione. Verbum conferendi, & collatura pro ſubjecta materia accipiendi.*

74 *In Ordinatione Eccleſiaſt. Haſſiaca vox Collatoris pro Patrono promiſcuè uſurpatur. Ejus tenor hic inſeritur.*

75. *Advocatia Eccleſiaſtica quid?*

76. *Advocati dicuntur alibi præfecti granarii, &c* Kaſtenvögt/ *ſuntq; tutorum inſtar.* 77. *Eorum officium. Non rarò dicuntur* Schutz- oder Schirmsherren.

78. *Plerunq; Principibus in cœnobia ſub eorum diſtrictu ſita competit Advocatia, ſeu inſpectio adminiſtrationis juſtitiæ, & temporalium. Ius Advocatiæ in Cœnobiis ab Imperatore conceditur Principibus in ſuis territoriis.*

79. *Advocatia Eccleſiaſtica & jus patronatus Eccleſiaſticum ſunt ſeparata. Alii [illegible]o eodem ponunt.*

VOx, Patronus, † variè ſumitur apud juris 1
auctores pro diverſitate ſubjectæ materiæ.
Unde etiam varium jus eſt patronatus. 1. Jus patronatus eſt libertorum, quod proveniebat ex præambula manumiſſione, *c. liberti cauſ. 12. quæſt. 2. tot. tit ff. & C. de jur. patronat.* 2. Jus patronatus dicitur Advocatorum, qui patroni cauſarum appellantur *c. 2. cauſ. 15. q. 2. c. ex literis, de Tranſact. c. ult. ne Cleric. vel Monach. l. rem non novam. §. Patroni, C. de judic. l. Advocati. C de Advocat. diverſ. cum ſimilib.* 3. Jus patronatus eſt protectorum ſecularium & clientelarum, Schutz- vnd Schirms-Gerechtigkeit/ Geil. 2. *obſerv.* 54. *n.* 1. 4. Jus patronatus eſt jus Eccleſiarum & beneficiorum, quoad præſentationem & nominationem miniſtrorum in Eccleſiis, Lambertin. *de jur. patron. lib. 1. quæſt. 1. prima part. princip.* Paul. de Citadin. *in eod. tr. in pr.* quo ſenſu hic accipimus jus patronatus.

Dicitur autem Patronus † ad ſimilitudinem 2
patris, quia ſicut pater filium, ita patronus Eccleſiam deducit a non eſſe ad eſſe, Roch. de Curt. *de jur. patronat. in prolegom. n. 5.* Variæ ſunt definitiones Doctorum juris patronatus quarum aliquot recenſet & refutat Roch. de Curt. *dict. loc.* [Johan. Azor. *lib. 6. cap. 19. quæſt. 1. part. 2.* [Conſiſtit autem
hoc jus † potiſſimum in præſentatione & no- 3
minatione miniſtri Eccleſiæ, ad hoc ut inſtituatur ad beneficium Eccleſiaſticum; Itemque defen-

fenſione Eccleſiæ adverſus injurias, Hoſtienſ. *in princ.* *tit. de jur. patron verſ quid ſit.*

4 Acquiritur jus patronatus † ex dotatione, fundatione & ædificatione Eccleſiæ, utpote quia quis conſtruxit Eccleſiam, *cap Monaſterium*, aut quia eam dotavit, *c. filiis 16. quæſt. 7.* aut quia Eccleſiam vel Univerſitatem fundavit, id eſt, aſſignavit fundum, ubi debeat conſtrui, *c. nobis de jur. patron c. abbatem, 18. qu. 2. & ita dicit gl. notabilis, & eſt gl. magna poſt medium*, ibi ſcilicet, efficitur autem quis, quæ ponit verſum, dicens: *Patronum faciunt dos, ædificatio, fundus, in cap. piè 16. qu. 7.* Panorm. *ſuper rubr. de ju. patron.* refert & ſequitur Hieronym. Schurff. *cent. 3. conſ. 35. num. 1* Coraſ. *de benefic. part. 4. c. 6. n. 2.* [Cardin. Tuſch. *pp concluſ. 598 num. 1. & ſeqq. lit. I* Johan. Azor. *Inſtit. Moral. lib. 6. cap. 19. quæſt 6. part 2.*] Idem ob-
5 tinet in refectione, † reſtauratione ſeu reædificatione Eccleſiæ, *d. c. filiis, cauſ. 16 quæſt. 7.* Duaren. *de Sacr Eccleſ. miniſtr. ac benefic. lib. 5. ca 4* [Quod procedit, modò Eccleſia prior omninò fuerit deſtructa, ita quòd reædificans incipiat à fundamento; quia tunc non eadem eſt cum prima, poſt Gemin. *conſil. 117. num 4. & 5. verſ remanet nunc*, Abbat *conſil 59. num. 3. lib 2.* ſcribit Cardin. Tuſch. *concluſ. 601 num. 1. lit I.* Johan. Azor. *inſtit. moral. lib. 6. d. cap 19. quæſt. 10. part. 2.* adducens. Quod ſicut domus aut navis, ſi particulatim tota reficiatur, eſt eadem quæ antea fuit, & proin de uſusfructus & ſervitus non amittitur: Secus ſi in totum deſtruatur & reædificetur *l. quid tamen ff. Quib. mod uſusfr. amitt fac. notabilis text in l proponebatur ff de jud.*] Quæ omnia obtinent
6 dummodò Epiſcopi Diœceſani † conſenſus accedat, ſine quo tale quid perfici nequeat, *§. Illud igitur. Novell. de Monach. § 1. Novell. ut null fab. orat.* Erneſt. Cothman. *reſp. Academ. 29. num. 85.* [Vid. Cardin. Tuſch. *pp concluſ. 600. numer. 1 & ſeqq. lit. I.* ubi multas adfert Ampliationes, declarationes & Limitationes.] Præterea, ut ex dotatione acquiratur jus patronatus, illa debet
7 † fieri ab initio in fundatione, *c nemo, de conſecrat. diſt. 1.* [Tuſch. *concluſ. 600. n. 24. lit. I. vid. declarat. ibid. num. 38.* vid Azor. *d. cap. 19. quæſt. 5.*] quia poſt fundationem non quæritur jus patronatus, Innocent. *ad rubr. de jur. patron.* Schurff. *d. conſ 35. num. 3.* [Et illi qui poſt exſtructam & conſecratam Eccleſiam, aliquid ei donant, *Benefactores*, ſeu *Benefici*, & non Patroni dicuntur, Notatur ad Papon. *rer. judicat. lib. 3 tit 9. in*

vid. tamen diſtinctionem apud Johan. Azor. *inſtitut moral. lib. 6. d. cap. 9. quæſt. 8 part. 2.*]

Secundò dotatio † ita fieri debet, ut fructus in 8
perpetuum ſint permanſuri penes Eccleſiam. Itaque qui dotem Eccleſiæ quoquo modo repetendam mavult, jus patronatus non acquirit, Lambertin. *de iur patron. lib. 1. p. 1. quæſt. princip. 2. art. 2. nu. 6. & 7.*

Tertiò, Dos illa debet † eſſe congrua judicio 9
Diœceſani, *c. ſi quis obierit, verſ. ſunt. caſ. 1. q 3. cap. cum ſicut, de conſecrat Eccleſ.* Hackelm. *in diſp. iur. Canon. 10. theſ 2* [hoc eſt, quæ tantam quantitatem continet, quæ ad ſuſtentationem miniſtrorum & miniſterii ſufficiat, *gl. in c. quicunq; 30. verſ. aliquid. 16. q 7 c paſtoralis 9. de his quæ fiunt à Prælat.* Maſcard. *concluſ 44 num 36.* Hieronym. Treutler. *conſil. 58. num. 123.*] Non neceſſe eſt, ut beneficia hæc ab uno conferantur, † & unus tantum 10
patronus ſit, ſed & plures ejuſdem Eccleſiæ patroni fiunt, & quidem ita, ut ius patronatus non diviſim, ſed in ſolidum penes omnes ſit, & omnes æquè ſunt patroni, nec unus magis quàm alius patronus dicitur, quamvis unus minus quàm alius in dotatione contribuerit, *c. ad audientiam, de Eccleſ. ædif.* Petr. Gregor. Tholoſ. *in de benefi Eccleſ. c. 17. num. 5.* [vid. Johan. Azor. *Inſtit. Moral. lib. 6. cap. 19 quæſt. 6. part. 2.*] Et tantum is habet juris, qui unum angulum ædificat, quantum is, qui tres angulos exſtruxit, Bald. *in c. quanto. num. 3. ext. de judic.* Fr. Pfeil. *conſ. 182 num. 13* Quod tamen ita procedit † in con- 11
ſideratione abſtractiva, ſi jus patronatus in abſtracto hoc eſt, per ſe conſideretur: Tam enim is, qui minus contulit, patronus eſt, quàm is, qui plus impendit, ſuamque vocem æquè habet, illis caſibus, quibus id patronis de jure competit: In concreto verò præeminentia, dignitas amplior, majorque honor, gratia, emolumentum & jus pinguius debetur ei, qui plus contulit, quique dignior eſt, Hoſtienſ. *in Summ. de iur. patron.* Paul. de Citadin. *de iur patron. part. 3. cauſ. 12. n. 45. in fin. Et part. 6. art 4. n. 12.* & Lambertin. *in eod. tr. lib. 1 part. 1 princ. q 3 art. 8. nu. 1. verſ. colligitur ſecundò concluſio, & c.* quos & alios adducit & ſequitur Erneſt. Cothm. *reſp. Acad. 1. n. 46.*

Pertinet † tamen, ut dictum eſt, hoc ius 12
ad plures in ſolidum *cap. 1. 2. 3. de iur. patron. clem. 2. ſeu fin. eod. tit gloſſ. in dict. cap. 1.* & ibi Innocent. & alij. [Panorm. *in dict. c. 1 & c. querimoniam, de iur patron.* Roch. de Curt. *de iur pa-*

item. ad verb. jus; num. 11.] Eſt enim jus patronatus individuum, propter ſpiritualitatem admixtam diviſionis neſcium; Et ita apud omnes eſt ſimul, ut apud nullum ſingulariter ſit, *d. c. 1. & 2. de jur. patr.* ſicut dominium rei communis, ut poſt Innocent. tradit Schurff *d. conſ. 55. num. 5.*

Ne autem ex plurium patronorum diſſenſio-
13 ne † beneficia vel miniſteria diu vacent, & Eccleſia detrimentum ſentiat, permiſſum eſt Epiſcopo vel ei, qui jus Epiſcopale habet, variantibus patronis unum ex præſentatis eligere, eumque ſolum inſtituere, quæ inſtitutio valet & præſentationem confirmat. *gl. & Dd. in c. cum autem de jur. patron.* & ibid. Panorm. *num. 7.* hanc ſententiam tuetur, & pro ea Innocent. & alios Dd. citat. Subditque de juris rigore Epiſcopum tali caſu, etiam extraneum inſtituere poſſe. *arg. c. quoniam, de jur. patron.* Regn. Sixt. *in conſ. Marpurgenſ. 10. num. 16. vol. 1.* [Quinimò ſortis judicium, inter præſentatos, donis ac virtutibus æquales, hoc caſu admitti poſſe, ſcribit Frideric. Balduin. *de caſib. conſcient. lib. 4. cap. 5. caſ. 6.*] Illud ſanè etiam
14 non obſcuri juris † eſt, quod ex iis, qui à diverſis perſonis præſentati ſunt, is præferri debeat, qui à digniori præſentatus eſt, ut ſingulariter tradit Bald. *in l. 1. ff. de Senator.* ubi de fratre & ſorore dicit, ſi habeant jus patronatus, & ſint diſcordes in præſentatione, illum præferri, qui eſt præſentatus per fratrem, quia ſexus virilis eſt dignior, refert & ſequitur Gaſp. Valaſc. *in l. imperium, num 5. ff. de juriſdict.* [Quid verò ſi plures
15 ſint patroni, † & unus ex his ſit negligens, alter verò diligens, tunc præſentatio ab hoc facta ſufficit, & ille pro illa quidem vice amittit jus ſuum, non tamen in totum eo propterea privatur; Et quo enim compatrono præſentationem permittit, negligentia iſta ei in poſterum non obeſt neque in petitorio, neque in poſſeſſorio, Feder. de Sen. *conſil. 102. in fin. ver. iſta quæſtio, & conſil 147.* Calder. *conſil. 145.*] Præterea notandum, ubi de viribus præſentationis vel collationis
16 ambigitur, † non inquiri apud quem ſit jus & proprietas conferendi, ſed penes quem ſit poſſeſſio; Is enim, ſi quem præſentarit, vel ſi cui beneficium contulerit, rata manet præſentatio vel collatio, etſi poſtea declaratum fuerit, jus ad eum non perveniſſe *c. conſultationibus, de jur. patron. c. cum Eccleſia,* & ibi Panorm. *& c. fin. de cauſ. poſſeſſ. & propr. facit text. in c. ex literis, de jur. patron.* eſtque ratio, quia bona fidei poſſeſſor fructus ſuos facit, *l. bona fidei poſſeſſor, ff. de acquir. rer. Domin. § ſi quis à non Domino, Inſt. de rer. diviſ. c. gravis, de reſtit. ſpoliat.* [Confer Balduin. *de caſib. conſcient. lib. 4. cap. 5. caſ. 5.*] Sunt autem juris patronatus † 17
fructus, ipſæ præſentationes. *d. c. conſultationibus de jur. patron. c. cum Bartholus de re judic. c. decernimus & cap filius 16. quæſt. 7.* Philipp. Port. *conſ. 102. num. 13.* Ruin. *conſ. 50. num. 1. lib. 5.* Regn. Sixtin *d. conſ. 10. & nu. 19 & 20.* Et ita in ſummo Sabaudiæ ſenatu pronunciatum, teſtatur Anton. Fab. *in C. rer. in Sabaud. judicat. lib. 6. tit. 1. defin. 5.* [Cenſetur autem in poſſeſſione eſſe is, qui in ultimo beneficij ſtatu, videlicet, in ultima vacatione, illud contulit, vel ad id præſentavit Oldrad. *conſil. 312. num. 2.* Fed. de Sen. *conſil. 111. num. 8.* quos ad hoc adducit Cardin. Tuſch. *pp. concluſ. 605. num. 1. & ſeqq. lit. I.*] Si tamen poſſeſſor † in 18
mala fide ſit, & juris alieni ſcientiam habeat, præſentatio non valet, ſed irrita exiſtit, Panorm. *in d. c. conſultationibus, de jur. patron.* Duaren. *in tr. de ſacr. Eccleſ. miniſtr. ac benefic. lib. 3. cap. 9.* Dec. *reſp. 6. num. 36. vol. 2.* Menoch. *conſ 90 num. 125.* [Ætas legitima in uſurpante jus patronatus eſt 14. annorum, quæ in ſpiritualibus idonea cenſetur per tradita Cardin. Tuſch. *pp. concluſ. 606. nu. 1. & num. 2.* ubi id etiam extendit certo caſu ad infantiam.]

Patrono † idoneum præſentante, Epiſcopus 19
vel ſuperior, qui jus Epiſcopale habet, eum inſtituere tenetur, *c. decernimus, cauſ. 16. qu. 7. c. quod autem c. paſtoralis, de jur. patron.* Panorm. *in d. c. paſtoralis* [vid. Cardin. Tuſch. *pp concluſ. 598. lit. P. verb. Præſentatio. num. 3. & nu. 7.*] Patronata enim beneficia † non conferuntur ſine præſentatione 20
patroni, niſi poſt morã ejus *c. 1. §. fin. de jur. patron. in 6. c. 3 § fin. c. eam te, c. ſi verò de jur. patron.* Petr. Gregor. Tholoſ. *de benefic. c. 10. num. 16.* Vel, ſi, intra legitima tempora patronus non idoneum præſentat. Quinimò ſi in patronato beneficio ſine nominatione aliquis inſtituatur, illa inſtitutio venit irritãda, hoc eſt pro irrita declarãda, *c. illud, de jure patronat. c. decernimus 16. q. 17.* Lambertin. *de jur. patronat. lib. 2 part. 3, quæſt. 2. art. 2.* Azor. *inſtit. Moral. lib. 6. cap. 22. quæſt 4.*]

Quæſtio notabilis.

Idoneus † autem præſentatus dicitur, 1. ratio- 21
ne fidei & doctrinæ, quam profitetur. Hinc dubium practicabile pulchrum oritur: Si patronus Pontificiæ religioni ſit addictus, Epiſcopus verò vel qui jus Epiſcopale habet, ſit Auguſtanæ Con-

Confeſſionis, & vice verſa, num idoneus is erit
qui eam, quam patronus religionem ſequitur,
num verò talis ſit præſentandus, qui unam cum
Epiſcopo religionem profitetur? Sunt, qui ſta-
tuunt, Auguſtanæ Confeſſionis patronum, †
22 ſuæ religionis hominem præſentare poſſe, eum-
que à Collatore Epiſcopo eſſe recipiendum &
inſtituendum, tum quia juriſdictio Pontificia
Epiſcoporum in Auguſtanæ Confeſſionis Sta-
tibus ſit ſuſpenſa: tum quia quod non liceat
Magiſtratui Papiſticô in Subditos Auguſtanæ
Confeſſionis, tanquam hæreticæ pravitatis reos
inquirere, ut tradit Petr. Frider. Mindan 1. *de pro-
ceſſ. extrah. cap. 29 num. 7. & 8.* quem ſequitur
Syring. *de pac. Relig. concl. 29. lit. g. in notat.* Ve-
rum, ſalvo horum judicio, contrarium & juris
veritati magis congruit, & uſu paſſim rece-
23 ptius. Quia præſentatus † à patrono cenſuræ
Epiſcopi, vel ejus, qui jus Epiſcopale habet, ſub-
jicitur, & tunc demum admittitur, ſi in ea ido-
neus ab Epiſcopo reputatur, *tot. tit. de inſtitut. &
paſſim in tit. de jur. patron.* [Confer Cran. *de Pac.
Religion. part 1. Problem. 9.*] Itaque patronus ta-
lem debet præſentare, qui ſuſtinere poteſt Epi-
ſcopi cenſuram, quod utique non poterit is, qui
aliam, quàm Epiſcopus loci religionem fovet.
24 Deinde, ſi hoc procederet † in Auguſtanæ Con-
feſſionis patronis, idem utique ſibi jus vendica-
rent Patroni Pontificij, tum quod ſine cujuſ-
quam indignatione æquum cenſeatur, ut quod
quiſque juris in alium ſtatuat, eodem & ipſe expe-
riatur. *rubr. & tot tit ff. quod quiſq; jur. &c.* tum,
25 quod Pacificatio religioſa per modum † con-
tractus conſtituta æqualitatem ſervat, inter
Status utriuſque Confeſſionis, ne contractus
contra ſui naturam claudicet. Itaque patronus
ſuæ fidei miniſtrum in præjudicium religionis
& ejus qui jus Epiſcopale habet, obtrudere non
poteſt, cuiuſcunque ſit Religionis; quod ita paſſim
uſu ſervari à viris rerum uſu peritis infinitis ex-
emplis obſervatum cognovi. Neque obſtat ra-
26 tio prima Frideri, † quia licet iuriſdictio Pon-
tificia ſuſpenſa ſit, non tamen id inde infertur,
quod ſtatuit Friderus, quia patronatus ius,
non eſt iuriſdictionale, iuriſdictionem tribuens
vel impediens, imò nihil commune habet cum
iuriſdictione, nec eſt de Regalibus, nec de ſupe-
rioritatis genere, ſed de genere eorum, quæ cui-
libet, etiam ruſtico competere queunt, ex dota-
tione, fundatione vel ædificatione Eccleſiæ ſe-
cundum Hoſtienſ. *in ſumm. de jur. patr. num. 5. 6.
7.* Quicunque igitur dotat vel ædificat aut aream
præbet, in quam ædificetur Eccleſia, ius patro-
natus conſequitur, *c. filijs, c. quicunque 17. qu. 7. ca.
Abbatem 18. q. 2. c. nobis, ext. de jur. patr.* Hoſt. *d. lit.
de jur. patr. num. 2.* Johan. Goeld. *in reſp. pro reſtit.
Baron. Vall num. 205.* Cum itaque præſentatio, † 27
non ſit actus iuriſdictionalis, ipſam religionem re-
ſpiciens, non poteſt referri ad illos caſus, qui ad
ſuſpenſionem iuriſdictionis Pontificiæ referun-
tur. Deinde per pacificationem Religioſam Epi-
ſcoporum iuriſdictio non eſt ſuſpenſa, in locis E-
piſcopatuum ſuorum & ubi ipſi ſine controverſia
ius Epiſcopale habent. Idque expreſsè cavetur in
R. A. de Anno. 1555 §. damit auch obberührter ib:
doch den Geiſtlichen Churfürſten an ihren andern
Rechten und Gerechtigkeiten unvorgreifflich/ & in
eod. § in fin. Et in dubio ratione ſuperioritatis Epi-
ſcopi intentionem ſuam fundatam habent in Ec-
cleſiis ſibi ſubiectis, *c. 2. de reſtit. ſpoliat. in 6.* Weſ.
conſ. 49. num. 1 Ad 2. Reſp. licet Epiſcopus vel Ma-
giſtratus Pontificius in Auguſtanæ Confeſſionis
homines † à patronis nominatos ad hunc effectū 28
inquirere, an ſint Hæretici, & tanquam tales da-
mnādi, non poteſt, nullibi tamē prohibentur, quin
ad hoc, ut miniſterio & Eccleſiis ſuæ inſtitutio-
ni & iuriſdictioni ſubiectis, in eos, & eorum do-
ctrinam inquirere poſſint, ad hunc effectum, an
ſint recipiendi, nec ne. Sicut itaque patroni Pon-
tificii tenentur præſentare Religionis Auguſtanæ
miniſtrum, ſi Status & Magiſtratus Auguſta-
næ Confeſſionis ius Epiſcopale, adeoque inſti-
tutionem & confirmationem habet. Itaque & vi-
ce verſa, ſtatuendum erit. [Eiuſmodi autem vo-
cationem, ad præſentationem Patroni Pontifi-
cii factam, bona conſcientia ab Auguſtanæ Con-
feſſioni addicto, ſubiri poſſe eleganter defen-
dit, Frid. Balduin. *de caſib. conſcient. lib. 4. cap. 5.
caſ. 4.*]

Secundò idoneus † dicitur, præſentatus, ra- 29
tione vitæ, ut ſit integræ exiſtimationis, honeſtæ
& inculpatæ converſationis, Citadin. *de jur. patr.
par. 6. num. 10. art. 3* Duar. *lib. 4. de benef. ca. 5. per c.
literas, c. nimis de filiis Presb.* cui morum elegan-
tia & literarum ſcientia ſuffragatur, *c. grave, de
preb. & dign. c. illiteratos, diſt. 36. c. pœnitentes, diſt.
55.* Se ipſum † tamen patronus, licet ſit idoneus, 30
præſentare non poteſt, *c. per veſtras de jur. patron.
Specul. de jur. patr. num. 14.* [Vid. Cardin. Tuſch.
pp. concluſ. 138 & 595 lit. P. Quamvis ſecus ſit in

electione, Idem ibid. *Et dixi ſupra lib. 1. Claſſ. 3 ca.*
5. num. 18.] Filium tamen vel conſanguineum
præſentare poteſt, ut idem Specul. *præd. loc.* do-
cet, ubi etiam an patroni fratres poſſint ex ſe
unum præſentare, tractat. [vid. de his Joh. Azor.
inſtit. moral. lib. 6. cap. 21 *quæſt.* 1... 3 *part.* 2. Pluri-
31 bus autem præſentatis † Epiſcopus in conſcien-
tia obſtringitur digniorem, ta ... quoad doctri-
nam quàm mores eligere, & quod eligens dignū.
omiſſo digniore mortaliter peccet, decidendo
notat Cardin. Ludovil. *deciſ Rot.* 11 *& ibid* Olivar.
B... in *in addit lit. e. ad.* Azor *d. lib. 6. cap.* 22.
quæſt. 14. *part.* 2]
32 Tempus † patrono præſtitutum eſt, intra
quod præſentare debet, quo elapſo, Epiſcopus,
vel jus Epiſcopale habens, aliquem inſtituere pot-
eſt. Debet itaque patronus Eccleſiaſticus in-
tra ſex menſes, Laicus intra quatuor præſentare,
c. 1. § fin c. quoniam, c. exm te c cum propter de jur.
patron. c. ubi notant Dd *de jur patr. in 6.* Duar. *lib.*
5. de benef. Eccl c. 4. circ fin Quod tempus etiā die-
bus feriatis currit à die ſcientiæ, quia illis fieri
poteſt præſentatio, *argum. cap. 1. & penult. de feriis*
Lactus omnes, Cod. de fer. Hoſt. *in tit. de fer. §. quid in*
eis agi. Hackelm. *diſp.* 10 *jur Can. theſ.* 11. [Siqui-
33 dem hoc tempus utile eſt, † quoad initium,
hoc eſt, non currit, niſi à die ſcientiæ, continuum
verò quoad progreſſum, per ea quæ in ſimili ad-
duxit Bald. *in l. 3. C. ſi ex falſ. inſtrum.* Balb. *de præ-*
ſcriptionib prim. part. 5. part principal quæſt. 2. nu. 2.
& ibi allegati. Confer Crani. *de pac. Relig. Probl.*
34 *connex. 1. pag.* 98.] Nota etiam quod patronus †
Eccleſiaſticus variare non poſſit, laicus poſſit,
ſed ſemel tantum, neque id derogativè ſed cu-
mulativè, ut loquuntur, & ita demum, ſi prior
præſentatio nondum ſortita ſit effectum per ſub-
ſecutam inſtitutionem. *c. quod autem.* 5. ubi Pa-
norm. *c. cum a. & c paſtoralis. ext. de jur. pat. clem.*
plures eod Crav *conſil.* 3. *num.* 3. Ant. Fab. *in add. C.*
rer. in Sabaud. jud. ad lib 6. defin. 11. ubi etiam no-
35 tat, quod præſentatio facta à pupillo, † dum-
modò non infante aut minore, ſine Tutoris au-
ctoritate, valeat, quia in præſentando patrimo-
nij adminiſtratio non verſatur, *per deciſ. Rot. quas*
36 *ibi alleg.* Tempus autem ad inſtituendum † præ-
ſentatos non reperitur à jure Epiſcopo præfixum,
ut not Johan. Andr. Hoſt. & alij *in c cum Eccl.*
de elect. cum aliis per gl pragm. ſanct §. viſum eſt, in
verb reſpectivè Sed hodie in foro Pontificio de-
terminatum eſt, quod ſi Collator ordinarius ne-
gligens fuerit, nec beneficium intra ſemeſtre con-
tulerit, nulla interveniente juſta impedimēti cau-
ſa, ex quo nimirum tempore ſcivit beneficium va-
care, ad Superiorem videl. Pontificem, jus confe-
rendi pro ea vice devolvitur, ut *in reg. Cancellar.*
Apoſt. 34. decium & ita per arreſtum Pariſienſe
judicatum tradit Nic. Boer. *dec.* 312. *num.* 2. Ant.
Fab. *in Cod. rer. in Sabaud. jud. lib. 6 t. 1. defin.* 3. ubi
ita Senatum illius loci pronunciaſſe teſtatur, & et-
iam notat, quod ea res patrono non noceat, quia
negligentia patroni devolvit jus ipſius ad præla-
tum collatorem: prælati verò collatoris negligen-
tia devolvit ius non patroni ſed prælati ad ſummū
Pontificem vel ſuperiorem, cum patrono eo in
caſu nihil imputari poſſit.
Patronus † ſemel præſentatum & ab Epiſcopo 37
inſtitutum deſtituere vel removere non poteſt,
c. querimoniam ubi Butr. *num. 3. de jur. patron. c.*
contra ſanctor. cauſ 16. *quæſt.* 7. Duar. *lib. 5 de benef.*
Eccl. c 4 [Gaiſ. Maſtrill *deciſ.* 31 *num.* 12. qua de re
etiam vid. Frideric. Balduin *de caſib. conſcient. lib.*
4. cap. 5. caſ. 12.] Neque reformandi † aut corri- 38
gendi ius habet, quia hoc ad Epiſcopum, vel
qui Epiſcopale ius habet, pertinet, *c. nullus cauſ.*
16. q. 7. c. 3. de Xenod. & relig. dom gl. in c. irrefra-
gabilis eum ibi not. de off. ord. Erneſt. Cothm. *reſp.*
Acad. 29. *num.* 141 *& reſp.* 30. *num* 14. *remiſſive.*
[Eſt enim ius patronatus, † dominii tantū privati, 39
a ſuperioritate ſeparatum *c. cum Laici, c cum ſecu-*
lum, c. quacunque, c. querimoniam, de iur. patron.
Weſenb. *conſil.* 48. *num.* 23. *in fin.*] Sicut autem
patronus † præſentatum & inſtitutum removere 40
non poteſt, ita nec inſtitutus invito patrono alte-
ri reſignare vel permutare poteſt cum alio benefi-
cium, quia per talem reſignationem patroni ma-
ximum paterentur præiudicium & raro eſſet locus
præſentationibus, Innoc *in ca. ult. in fin. de renunc.*
Covar. *pract c* 36. *num.* 9. Gravet *conſ.* 153. *nu* ... o.
Cum ita facile accidere poſſet, ut in beneficiis
ſuccederent inhabiles vel inimici patronorum,
& retraherentur alii à fundatione ac dotatione
Eccleſiarum, *gl* 1. *cum dilectus, de jur. patron.* Hier.
de Cævall. *in Spec. comm. opin. contr. comm. qu.* 282.
num. 16.
Quæ de reſignatione & permutatione dicta
ſunt, eadem etiam obtinent in Unione, † ita ut 41
illa invito patrono fieri non poſſit, quia benefi-
cium unitum, nunquam poteſt vacare, niſi va-
cante eo, cui unitum fuit, Rebuff. *de union. benef.*
[vid. Papon. *rer. in Franc. judic. lib* 3 *tit.* 8. *arreſt.* 2.

& in

& in notat. in princ. ante arreſt. 1.] & ita in effectu beneficia patronata conferrentur, ſine conſenſu patronorum, præſertim laicorum, & alii deterrerentur à dotantis beneficiis. *vid. cap. decernimus, cauſ.* 16. *q.* 7. Roch. de Curt. *de jur. patron. q.* 3. *in verb. honorific.* Lamb. *de jur. patron lib.* 3. *q.* 6. *art.* 2 Covar. *pr q. in d. c.* 36. *num.* 11. Anton. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud jud. lib.* 6. *t.* 1. *def.* 8.

[De unionibus beneficiorum Eccleſiaſticorum
42 & Eccleſiarum, † itemque de incorporatione, & quatenus unitæ veteia retineant privilegia, vel incorporatæ Eccleſiæ privilegiis gaudeant aliisque unionis requiſitis, vid. Andr. Geil 2. *obſ.* 61. *num.* 10 ibidemq; Bernhard Græv. Cardin. Tuſch. *pp. concluſ.* 229. *& mult ſeqq usq; ad* 246. *verſ Unio, lit. V.* Papon. *rer judicat. lib.* 3. *tit.* 8. Cacheran. *deciſ.* 116. *num.* 8, 9, 10. *& ſeq* Anthon. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud judicat lib.* 1. *tit.* 2. *defin* 48 49 *& defin.* 64 *&* 74. Matth. Paul. Wehner. *in pract obſervat. verb.* Filial Et ante omnes permiſſis è N col. Garciam *de benefic. Eccleſiaſtic. part* 12. *cap.* 2. *per tot* Azor. *d. lib.* 6. *cap.* 28. *part* 2. Diviſionem tamen unius Ec-
43 cleſiæ, † urgente justa cauſa, auß einer Pfarr zwo machen, etiam invitis patronis, Ordinariis licere, ita tamen ut in utraq; ſalva maneant jura patroni, poſt alios notat Chriſtoph. Beſold. *in Theſaur. pract verb.* Pfarr.]

44 Patronatus † jus aliud eſt Laicorum, aliud Eccleſiaſticorum, *cap. un. de jur patron in* 6. Abb. *in cap. cum autem per illum text. & in c. eam te ext. eod. tit.*

45 Jus patronatus Clericorum † acquiritur quoties ex ipſius Eccleſiæ bonis Eccleſia conſtituitur, dotatur & fundatur, ac ratione Eccleſiæ vel dignitatis Eccleſiaſticæ competit. Non itaq; ſufficit, ut à Clerico fundetur, ædificetur vel dotetur Eccleſia ad hoc, ut jus patronatus Clericorum dicatur niſi etiam ſimul fiat ex bonis Eccleſiaſticis, & inde etiam Clerici fundantes Eccleſiam de bonis patrimonialibus non provenientibus ab Eccleſia dicuntur patroni Laici, *gloſſ in clem plures verb. præſentare de jur. patron.* Abb. *in c de Monach. is de præbend. in* 6. Flamin. *de reſignat. benef. lib.* 1 *q.* 4 *num.* 41. Hieron. de Cævall. *in Spec. com. opin. d q.* 182. *num.* 8.

46 Jus patronatus † verò Laicorum dicitur, quando quis ſive Laicus ſive Clericus Eccleſiam dotet, fundet vel conſtruat de rebus proprii patrimonii ſecularis, *gl. in d. clem. plures* 2. Panorm. *in d. c. eam te, de jur. patron.* Lamb. *de jur. patron. lib.* 1. *q* 1. *tit.* 5.

Hoc tamen notabiliter fallit, † ſi jus patronatus originem ducens ex patrimonio ſeculari vel ab initio vel poſtea donatione, teſtamento aut alio quovis titulo in Eccleſiam vel Collegium Eccleſiaſticum pertineat, ita ut ad id pertineat, tunc enim deſinit eſſe laicorum, & incipit eſſe jus patronatus Clericorum, Marian. Socin. *in c. de Monachis, de præbend. colum. ult.* & alii, quos allegat Covar. *pract. quæſt* 36. *num.* 5. *verſ. ſecundò illud erit* 47

[Secundò fallit † in Eccleſiaſticis beneficiis collegiatis, in quibus Laicus non poteſt habere jus patronatus, in tantum ut non valeat conſuetudo, Laico in Eccleſia collegiata jus patronatus tribuens, per notata ad *cap. Meſſana, de Elect.* Cardin. Tuſch. *pp. concluſ.* 595. *num.* 5. *lit. I.* Nec obſtat c dicit, *c. nobis de jure patron. cum ibi notat.* qui loquitur non quoad electionem, vel præſentationem, ſed quoad alios honores, per tradita plenè ab Alex. *conſil.* 7 *num.* 5 *& ſeq. lib.* 4. *& ibid. num* 17. *& num.* 22. Confer Cravett. *conſil.* 562. *num.* 7. Quod tamen rurſus fallit, quoad jus primariarum precum in perſona Imperatoris, per tradita *hic n.* 56 *& ſeq.*] 48

Jus patronatus Laicorum † appellatur gratia, ut eſt *gl. in c. quia Clerici, de jur patron.* quia ex gratia Laicis fuit conceſſum jus præſentandi, quod innuunt verba *in cap.* 3. *ibi: hucusq; Eccleſia ſuſtinuit & in c ſi quis Epiſcoporum, de jur. patron.* Lambert. *de jur. patron. lib.* 1 *p.* 1. *q.* 2. *art.* 4. *num.* 4. Erneſt. Cothman. *reſp. Academ.* 29 *num* 113. quæ gratia & prærogativa † ideò Laicis fuit conceſſa, ut magis provocentur & incitentur ad ædificandas & dotandas Eccleſias & Capellas, ita ut pro remuneratione habeant jus præſentandi, Abb. *in c. ad Apoſtolicam de Simonia.* Paul. de Citad. *in* 4. *part. in pr. de jur. patron* Hieron. de Cævall. *d. q.* 282. *num.* 6. Cardin. Tuſch *pp. concluſ.* 595. *lit I num.* 1. *& ſeqq.* ubi tamen *num.* 3. declarat, quod hoc jus de jure antiquiſſimo, ſit ex gratia, ſed poſtquam gratia iſta in jure ſit ſcripta & jus commune aſſumpſit, non amplius dici gratiam ſed juſtitiam, text. Feder. de Sen. *conſil.* 234. *num.* 3. *verſ. non obſtat* 6 *quæſt* 5.] 49 50

In dubio † tamen præſumitur jus patronatus à Laicis eſſe quæſitum, per ea, quæ tradit Covarr. *d. c.* 36 *num.* 6. *verſ. quartò eſt, &c.* Quod multò magis procedit in perſonis Principum, Regum & Superiorum, qui juris præſumptione † intentionem [illegible] habent in Eccleſiis Ab- 51 52

 batis

batiis & aliis Collegiis & particularibus beneficiis, ut decidendo tradit Nicol. Boër. *deciſ. 32. per tot.*
53 Nam præſumuntur talia beneficia fluxiſſe † à Principe, tanquam à fonte, & nutritio Eccleſiarum, per ea, quæ tradit Anton. Faber *in Cod. rer. in Sabaud. judic. lib 1. tit. 2. definit. 48. in notat. num. 7.*

54 Et quamvis Pontificii Doctores ad Principes † & Reges jus conferendi & præſentandi per modum privilegii pertinere dicunt, prout de Rege Apuliæ, Ungariæ, Franciæ, Angliæ, Hiſpaniæ & aliis tradit Marta *de jurisd. part. 2. cap. 40.* Verius
55 tamen eſt Regibus, † tanquam nutritiis Eccleſiarum, jure Regio & proprio, ex præſumptione juris in univerſo Regno tam diu competere, donec particulare in ſpecie à quopiam probetur per ea, quæ præter modò allegata, dicta ſunt ſuprà *c. 1. hoc lib.*

56 Habet Imperator † in imperio Romano jus primariarum precum, cujus vigore bene meritis vel aliis perſonis idoneis primarias preces ſuper beneficiis primò vacaturis in Eccleſiis Germaniæ conferre poteſt, Geil. 2. *obſerv. 155. n. 7.* idque Geil. *dict. loc.* [Johan. Azor. *Inſtitut. Moral, lib. 10. cap. 7. verſ. quintò quæritur, part. 2.*] *& alii putant.* Imperatori competere ex privilegio Pontificio, ideoq; in Capitulis Reformatis, cum juriſdictio Pontificia & quæ ex ea deſcendunt privilegia, ſuſpenſa ſint, in reformatis Capitulis & Eccleſiis beneficialibus, Imperatorem hoc jus non amplius obtinere.

57 Verùm huic vehementer adverſatur, † quod Imperatori, jus & poteſtas in Eccleſiaſticis non ex privilegio Pontificis, ſed tanquam nutritio, Advocato ſupremo, & Capiti ſeculari Eccleſiæ, Krafft tragenden Keyſerlichen Ampts/competat, prout ſupra *cap. 1. hac Claſſ.* fuſius ex ipſis imperii conſtitutionibus probavimus. Si itaque Imp. jure
58 † communi munitus eſt, & fundatam intentionem habet, Pontificio privilegio non indiget, *arg. l. in cauſ. 16. ff. de minorib.* & ſi tale privilegium unquam in rerum natura conceptum ſit, id potius ex arrogantia & ambitione Pontificum, quàm ex defectu juris illius in perſona Imperatoris deſcendiſſe exiſtimo, cum notum ſit, quod
59 Imperatores † non ſolùm omnium Templorum Antiſtites ſint, ſed ipſum Pontificem eligere potuerint, *c. Adrianus Papa diſt. 63.* quod jus Imperator in præjudicium ſucceſſorum & imperii in Pontificem titulo valido non potuit transferre, ut deinde ab illo tu ſus aliquid per privilegium obtinere neceſſe habuerit, & ita adhuc hodie Imperatorem in Reformatis Eccleſiis & Capitulis vigore juris primariarum precum beneficia primò vacantia conferre poſſe, verius eſt. [Bernhard. Græv 2. *pp. concluſ. ad obſervat. Geil, 155. conſider. 1. num 4.* ubi dicit non ex Papali indulto aut privilegio, ſed potiùs proprio jure & ex primordiali ſuperioritatis præeminentia Imperatorem ſibi vindicare verius eſſe, allegans ad hoc notata Joachim. Stephan. *de juriſdict. lib. 4. cap. 12.*] Modò per talem collationem nihil contra pacificationem religioſam in præjudicium reformatæ Eccleſiæ ſuſcipiatur, per ea, quæ tradit Arumæus *in Aur. Bull. diſcurſ. 3. quæſt. 35.* D. ſſ Matth. Steph. & Conſulens, quem ipſe refert *de juriſdict. lib. 3. part. 1. cap. 4. num. 21.* [Ac eandem ſententiam pluribus defendit Cran. *de Pac. Religion. part. 1. Problem. 4.*] Contra quæ nota etiam, † quod ſi Imperatori ex privilegio 60
Pontificis aliquod jus competere dicamus, tacitè concedimus Imperatoris ſubjectionem, quia privilegii datio arguit ſuperioritatem dantis, & inducit ſubjectionis ſpeciem in perſona impetrantis, per ea, quæ dixi ſuprà *lib. 2. Claſſ. 2. cap. 8. num. 25.*

Imperio vacante, † jus præſentandi Imperatori 61
competens, imperii Vicarii uſurpant. *Aur. bull. tit. 5.*

Jus patronatus † nihil præjudicat Presbyterio, 62
Magiſtratui & toti Eccleſiæ. Cum præſentatus, ſi indignus ſit, repudiari poſſit, & patronus niſi aliquem intra tempus legitimum præſentet, pro illa vice repudiari poteſt, prout, ſupra diximus. Et ſi patronatus Laicus aliquem de beneficio inſtituat, excommunicationi ſubjacet, *c præterea, c. renatus, de jur. patron.*

Jura patrono † competentia ſequentibus inclu- 63
duntur verſiculis:

Patrono debetur honos, onus, emolumentum.
Præſentet, præſit, defendat, alatur egenus.

Honos debetur patrono, in Statione, conſeſſu & proceſſione præ imentis, *cauſ. 16. q. 7.* [Honoris cauſa poteſt patronus habere ſedem in Eccleſia, ut tradunt Hoſtienſ. & Abb. *in c. abolendæ, de ſepultur.* Item depicta aut ſuſpenſa inſignia in Eccleſia, quæ ab alio tolli vel abradi ſine injuria non poſſunt, Bart. *in l. 2. §. ne ejus nomine, ff. de oper. publ.* Menoch. *recup. poſſeſſ. remed. 15. n 47. & ſeqq.* Quinimò inſignia inſculpta Eccleſiæ arguere

guere jus patronatus, tradit Maſcard. *de probat. concluſ.*958. *n.*21. *& ſeq.* & alii adducti à VVehner. *in obſervat. verb.* Helm vnd Schildt/*p.*286. De aliis ad Honorem patroni pertinentibus, Confer Johan. Azor. *inſtitut. moral. lib.*6. *c.*20. *quæſt.*1. *&* 2. *part.*2.]

64 Onus defenſionis † patrono incumbit, qui tenetur Eccleſiam defendere, & proſpicere, ne bona dilapidentur, *c. filius, d. cauſ.*16. *q.*7. & ſi bona non ſufficiant, tenetur de ſuis ſupplere, Clem. 1. *de jur. patron. c. ſexto, de præbend. in* 6.

65 Utile autem jus patronus habet, † ut ſi ad paupertatem redigatur, pro modo proventuum Eccleſiæ & pro conditione perſonæ ac dignitatis alendus eſt, ex proventibus Eccleſiæ, Hoſt. *in ſumm. de jur. patron.* [Vid Joh. Azor. *inſtitut. Moral. lib* 6. *cap* 20 *quæſt* 3. *part.* 2. ubi id limitat, modò aliquid deductis impenſis & aliis neceſſariis ſuperſit. Jus tamen ſepulturæ Patrono vi juris patronatus non competit; quia illud nullibi refertur inter commoda Patronorum, Confer Hieronym. Treutler. *conſil.*57. *num* 6. *& conſil.*58. *nu.* 29. Sed Eccleſiæ Parochiali competit jus ſepe-
66 liendi † omnes intra Parochiam degentes, etiamſi ſint exteri & forenſes degentes in civitate, Archid. *in c* 1. *num.* 3. *de ſepultur. in* 6. Burr *in c.*1. *n.*9. Abb *n.*4. *eod.* Herc. Mareſcott. *variar. reſolut. lib.*2 *cap* 95. *num.*9. De ſepulchris, ſepultura hereditaria, aut familiari aliisque ei annexis juribus & antiquitate, plura adduci poſſent, ſed videantur ea de re, poſt Cæl. Rodigin. Johan. Roſin. & ibid. Thom. Dembſter. *Antiquitat. Roman. lib.*5. *cap.*59. *& paſſim.* Johan. Oldendorp. *Claſſ.*2. *action.* 9. *rubr de actione interdicti de mort. inferendo.* VVaremund. ab Ehrenberg/ *de Fœderib. lib.*2. *cap.*1. *nu.* 90. *& multis ſeqq* ubi quàm plurima ex antiqui-
67 tate adducit, & quod nec hoſtibus † nec hereticis piè denegari poſſit, multis probat Schönborner. *lib.*4. *Politic. cap* 5. *per tot* Hercul. Mareſcott. *d reſolut.*95 *num* 9 *& ſeqq. lib* 2. Gaiz de expenſ. *cap.* 8. *num.* 4. Caſpar. Anthon. Theſaur. *pp. quæſt. lib.*1. *cap.*11. Hier. Treutler. *conſil.* 57. *&* 58. *per tot.* Cardin. Tuſch. *pp. concluſ.*186 *& aliquot ſeqq. lit. S.* ubi tamen *concluſ.*187. *num.*3. *& ſeqq.*
68 ſatis inhumanè ex Canoniſtis propugnat, † quod infantes Chriſtianorum, in-, vel ante partum mortui, item mulieres Chriſtianorum prægnantes demortuæ, neque in Eccleſia neque in cœmiterio ſepeliendæ, ac ſepultæ rurſus extrahendæ; niſi partus mortuus evellatur & extra locum ſacrum ſepeliatur. Deus bone, quæ hic ſpes aut ſolatium fidelis imprægnatæ & periculosè parturientis mulieris, quæ tamen, ſi in fide maneat & dilectione, per filiorum generationem ſalvari in ſcriptura dicitur, 1. *ad Timoth. cap.*2. *verſ.*15. Per-
ditur jus patronatus per † non uſum 40. anno- 69
rum, quibus patronus patitur beneficium conferri liberè, Puteo. *deciſ.*392. *lib.*2. Item Eccleſia deſtructa, quo caſu jus patronatus dicitur aridum, ideoque ad eam non poteſt fieri præſentatio, benè tamen ad gubernacula bonorum & ad ſpem reficiendi Eccleſiam vel hoſpitale collapſum, Bald. *conſil.*379. *lib.*1. Cardin. Tuſch. *pp. concl.*410. *n.*1. *& n.*6. *lit I.*]

Deniq; nota, quod licet jus † patronatus non 70
ſit ſpirituale, cum poſſideri & per laicum præſcribi poſſit, eſt tamen annexum ſpiritualitati, *c. de jure, ext. de jur. patron.* VVeſenb. *conſ.*48. *num.* 11. Gail. *obſ.*38. *num.* 6. [Ideoq; ſingulariter vendi non poteſt. *c. de jure patronatus c. cum ſeculum, x de jure patron. c. præterea & ibi Abb. numer.*1. *de tranſact. conjunct. c quanto, de judic.* Vendita tamen univerſitate † veluti caſtro vel diſtrictu, 71
in quo ſita eſt Eccleſia patronata, item hereditate vendita, hoc jus acceſſoriè transfertur, *c. ex literis d jur. patronat. l* 1. *de fund. dotat. l. quadam de acquir. rer. dom. L. modicis, de contrah. empt.* vid. Cardin. Mantic. *de tacit. & ambig. convent. lib.* 4. *tit* 12. *num.*6. *& ſeqq.* Azor. *d. lib.*6. *cap.*28. *quæſt.*8. *part.*2.] Indeque † mixti fori cenſetur, per ea, quæ 72
tradit Marta *in tr. de juriſdict. part.* 2. *c.*40. *&* 41. Andr. Geil. *d. loc.* [quamvis ad ſolum judicem Eccleſiaſticum pertinere poſt alios vult Card. Tuſch. *pp. concluſ.*595. *num.*2. *& concluſ.*597. *nu.*1. *& ſeqq. lit I.* addens rationem, Quod in mixtis, quale eſt jus patronatus magis dignum trahat ad ſe minus dignum. Dubium autem non eſt, Spirituale magis dignum eſſe temporalibus. Plures ad totam hanc juris Patronatus materiam pertinentes, vide apud Johan. Azor. *d lib.*6. *cap.*19. 20. 21. *& ſeq. part.*2.]

Generaliter † nota, quod præſentatio aliquan- 73
do dicatur collatio, quæ tamen in propria ſignificatione differt à præſentatione & inſtitutione, per ea, quæ tradit Petr. Gregor. *de benefic. Eccleſiaſt. cap.*9. *num.* 8. quamvis & inſtituens non rarò dicatur conferre. Itaque verbum conferendi & Collaturæ pro ſubjecta materia accipienda, & ſic patronus confert præſentando & nominando, ut poſt Bald. notat Matt. *d. juriſdict. p.* 2. *d. c.*40. *num* 24.

nu 24 Epiſcopus verò, vel qui jus Epiſcopale habet, confert inſtituendo & confirmando. *In Ordi-*
74 *nat. Eccleſiaſt. Haſſiaca* † vox *Collatoris* pro patrono, promiſcuè uſurpatur *ſub tit.* Von Annehmung vnd Beurlaubung der Prædicanten/ quæ cũ multa notabilia contineat, eam huic tractatui inſerere operæ pretium eſſe duxi: Nach dem auch in vorigen vnſers geliebten Herrn Vatters Gottſeligen Ordnungẽ klar verſehen/ welcher Geſtalt ein jeder Prædicant/ der were gleich præſentirt von wem er wolle/ ehe dañ er zum Pfarrdienſt gelaſſen wird/ zuvor durch den Superintendenten deſſelben Gezircks examinirt/ vnd anders nicht/ dann ſo er tüchtig vnnd geſchickt befunden/ zugelaſſen/ eingeführt/ vnnd gebührlicher Weiſe confirmirt werden ſoll/ So wollen wir dieſelbe Ordnung hiermit erneuwert/ bekräfftiget/ vñ vnſeren Superintendenten mit gnedigem Ernſt befohlẽ haben/ daß ſie hieran keine Fahrläſſigkeit oder Mangel erſcheinen laſſen/ auch in dem niemands vberal/ die Collatur vnnd Præſentationen ſtehen gleich zu wem ſie wollen/ vberſehen. Denn ob wir wol nicht gemeynt ſeyn/ vnſer Vnderthanen/ vom Adel vnd andern/ die an etlichen Pfarren in vnſern Fürſtenthumben vnd Gebieten/ deß juris patronatus & præſentandi kundtlichen berechtiget/ an derſelben jhrer Gerechtigkeit einigen Eintrag zu thun: Jedoch dieweil die Examination vnd Confirmation der præſentirten Perſonen allezeit der Geiſtlichen Juriſdiction/ die vns in dieſen vnſern Fürſtenthumben/ Landen vnd Gebieth/ durch den Paſſawiſchen Vertrag/ vnd im Anno 55. gefolgten Augſpurgiſchen Reichs Abſchied zu geeignet vnd bekräfftiget iſt/ zugeſtanden hat/ auch ohne das vns als dem Landsfürſten gebühret darauff zu ſehen/ daß vnſere von Gott vns befohlene Vnderthanen/ ſo wol Edel als Vnedel/ mit Chriſtlichen/ Gottſeligen vnd tüchtigẽ Lehrern vñ Predigern verſorgt ſeyn/ So ſetzen/ ordnen vnd wollen wir/ daß keiner/ der ſey wes Standts er wolle/ ſo an einer oder mehr Pfarren in vnſerm Gebiet/ das jus præſentandi kundtlichen herbracht/ dieſelbige Pfarren vor ſich ſelbſt mit Prædicanten zu beſtellen ſich vnterwinden/ Sondern iedes mals ein qualificirte/ geſchickte vnd tüchtige Perſon/ darunter wir gleichwol die in vnſerer Vniverſität zu Marpurg mit ſchwerem Vnkoſten erzogene Stipendiaten/ die jr Jahr complirt vnd darzu tüchtig ſeyn/ bevor frembden zu befördern begehren/ vnſerm Superintendenten deſſelbigen bezircks nominiren vnd zuſchicken/ derſelbe nominirte Perſon neben einem oder zweyen der nechſt geſeſſenen Prædicantẽ nottürfftig examiniren/ vñ da ſie qualificirt erfunden wird/ gebürlicher Weiß einführen vnd confirmiren ſoll. Wird aber der præſentirte nicht genugſam erfunden/ ſo ſollen jhne der Superintendens nicht zulaſſen/ ſondern daſſelbige dem Collatori, eine andere tüchtige Perſon zu præſentiren haben/ zu erkennen geben. Vnd im Fall der Collator hierinnen fahrläſſig ſeyn/ vnd auffs längſt in zweyen Monaten/ nach beſchehener Erledigung der Pfarr/ kein qualificirte Perſon præſentiren würde/ ſo ſoll der Superintendens deſſelbigen Zircks/ ohne alle mittel die Pfarr/ damit ſie lenger nicht ledig ſtehe/ vnd die Leut verſeumbt werden/ zu beſtellen Macht haben.

Vnd dieweil zum theil durch abſterben der Superintendenten/ zu theil auch durch langheit der Zeiten in vergeß vnd zweiffel kompt/ ob dieſer oder jener Pfarrer auff vorgehende Examination/ Ordination vnd Confirmation zum Pfarrdienſt kommen oder nicht/ So ſetzen/ ordnen vnd wollen wir/ daß ſolchem Zweiffel vnnd Vnrichtigkeit zuvor zu kommen/ hinfüro einem jeden Pfarrherrn/ der mit vorgehender Examination zum Pfarrdienſt auffgenommen vnd beſtätiget wird/ von dem Superintendenten deſſelbigen Bezircks/ vnter ſeinem Handzeichen vnd Siegel ein Schrifftliche Vrkund vber ſolche Confirmation gegeben vnnd zugeſtellet werden ſoll/ ſich deſſen jederzeit/ da es vonnöthen/ zu gebrauchen haben.

Nach dem auch etliche Collatores (wie vns glaublichen anlangt) bißweilen mit den jenigen ſo ſie zu Pfarren præſentiren/ vmb ein beſonder Liebnuß oder Liebgeld paciſciren/ auch zu Zeiten an den Pfarrgütern vnd Gefällen etliche Stuck (ſo ſie ein Reſervat nennen) vor ſich außdingen vnnd behalten/ ſolchs aber nicht vnbillich vor ein vnziemlich vnd in Recht verbottene/ auch dem H. Miniſterio verkleinerliche Simoney Mercantzerey zu halten. So wollen wir daſſelbige hiemit gäntzlichen abgeſchafft/ vnnd ſo wol den Collatoren bey Verluſt jhrer Collaturen/ als den præſentirten Pfarrherrn/ bey entſetzung deſſelbigen Pfarrdienſts/ geboten/ aufferlegt vnnd befohlen haben/ daß ſie dißfals vntereinander kein Pact oder Geding machen/ viel weniger von den Præſentationen oder auch den Pfarrgütern etwas/ es ſey viel oder wenig/ nehmen oder geben/ ſondern ſich deſſen bey Vermeidung obgeſetzter Straff gäntzlich enthalten. Dann gleich wie einem Chriſtlichen Prædicanten vnd Lehrer wol anſtehet/ ordentlicher Vocation vnd Beruffs zu gewarten/ vnd ſich ſelbſt mit Geſchencken/ Gaben/ oder in andere wege nicht einzudringen/ alſo will auch den Collatoribus gar nicht gebühren/ die jenigen (ſo zum Miniſterio beruffen vnd geſchickt erfunden werden) mit etwas zu beſchweren.

Welche nun durch ordentlichen Beruff/ vnd mit vorgehender Examination vnſerer Superintendenten/ als obſtehet/ zun Pfarrdienſten einmahl auffgenommen vnnd beſtätiget worden ſeyn/ die ſollen weder durch die Collatores noch jemands anders propria auctoritate nicht entſetzt noch beurlaubt/ ſondern bey jhren Pfarren vnverdrungen gelaſſen/ vnd durch vnſere Superintendenten biß an vns gehandhabt werden/ da aber der Collator oder jemands anders vermeinte gegen einen Pfarrherrn dermaſſen Vrſachen zu haben/ darumb er ſeines Pfarrdienſts zu entſetzẽ/ oder anderswohin zu transferiren ſey/ ſo ſollen dieſelben Vrſachen dem Superintendenten/ vnter deſſen Bezirck der Pfarherr geſeſſen/ vorbracht/ vnd darauff nach Gelegenheit/ entweder von demſelbigen Superintendenten allein/ oder ſo die Sache etwas wichtig iſt/ mit vnſerer geiſtlichen vnd weltlichen Rähte/ oder des general Synods oder auch vnſer ſelbſt Bedencken vnnd Erkentnuß/ die Gebühr vorgenommen werden/ ꝛc.

Damit aber die Prædicanten jhren Vnterhalt deſto beſſer haben/ vnnd die Pfarren allenthalben/ ſie gehören gleich vns oder andern/ mit ſo viel tauglichern Perſonen beſetzt/ darzu der im Anfang dieſer Ordnung vermelte Conſens vnter jhnen allen deſto ſtattlicher erhalten werden möge/ ſo ſoll ein jeder Superintendens in ſeinem Zirck alle vnd jede/ ſo wol dem Adel vnd andern/ als vns zuſtändige Pfarren/ keine außgenommen/ deß Jahrs zum wenigſten einmahl viſitiren/ die Prædicanten zu den Special Synodis erfordern/ die Kirchen- vnd Kaſten Rechnung/ ſo die Pfarren vns zuſtehen/ neben vnſern Beampten/ ſo ſie aber des Adels ſeyn/ neben denſelben vom Adel oder jhren darzu verordneten/ anhören: Alle vorfallende Mängel zur Beſſerung richten vnd anſtellen. Sonderlich

aber

über darauff ſehen/daß die Pfarr- und Kirchengüter/Renthe/Zinſe/ Zehenden und Gefälle unverruckt/dem Pfarrherrn und Kaſten zu gut/ bey einander erhalten werden/und da ſie befunden/daß etwas darvon verruckt/vereuſſert/entzogen / oder in einicherley weiß zu Privatnutzen unterſchlagen und verwendet were / daſſelbig nach aller Müglichkeit wider herbey bringen / darzu wir jhnen jederzeit/ auff jhr Suchen die hülffliche Hand bieten / auch unſeren Beampten allenthalben daſſelbige zu thun/ hiermit aufferlegt und befohlen haben wollen.

75 Juri patronatus † cognata eſt Advocatia Eccleſiaſtica, vulgò Vogtey/ vel ut in Alſatia in viciniis locis, die Kaſtenvogtey/ quæ nihil aliud eſt, quàm jus defenſionis & protectionis Eccleſiarum, cum aliqua juriſdictione conjunctum, & inſpectione adminiſtrationis Oeconomicæ, [vid. Chriſtophor Lehman/ *in Chron. Spirenſib. lib. 2. cap. 36.* ubi de origine & progreſſu hujus juris, ex antiquitate quædam adducit.] Panorm. *lib. 2. de juriſdict. c. 9. nu. 22. 24. & 25.* Roſenth. *de feud. c. 4. concl. 14. num. 2. ubi in notas gl. B.* ſe in libris anti-
76 quis vidiſſe vocem Kaſtenvogt/ uſurpatam pro Præfecto deß Kaſtens/ id eſt, granarij, redituum, proventuum, frumenti, &c. per metonymiam continentis pro contento, qui latinè dicuntur Advocati, qui ſunt Tutorum inſtar, quibus etiamnum Monaſteria non pauca inde graves reditus pendunt, alicubi equis certo numero miſſis, qui Monaſtico pabulo ſaginentur, Wehn. *in*
77 *pr. obſ. verb* Vogtey/ *pag. 651.* Et tales Advocati, † ſeu Kaſtenvögt habent rationem, ne reditus Monaſteriorum obſcurentur, & alienentur, abſque juſta cauſa & ideò non rarò dicuntur Schutz oder Schirmherren/ Vult. *1 de feud. c. 8. nu. 17. verſ. in nomin.* Olim ferè magni beneficij loco id exiſtimatum fuit, ſed ob abuſum ſubſecutũ ejuſmodi difficilibus & moleſtis protectoribus carere com-
78 modi loco haberi cœpit, Roſenth. *d. loc.* Plerumque tamen Principibus, † in Cœnobia, ſub eorum diſtrictu ſita, competit Advocatia ſeu inſpectio adminiſtrationis juſtitiæ & temporalium, ut ſine horum conſenſu bona immobilia Monaſterij alienari vel oppignorari nequeant, Panorm. *in rubr. de jur. patr. num. 4. in fin. per cap. filiis, 16. q. 7.* quod jus Advocatiæ in Cœnobiis ab Imperatore conceditur Principibus in ſuis territorijs, puta; mit allen Prælaturen und Clöſtern / Geiſt und Weltlichen ſo darzu derſelben Weltlichen Obrigkeit/ Schutz/ Rechten und Advocatien/ VVehn. *d. loc. p. 652.* Ex hiſce † apparet advocatiam hanc Eccleſiaſticam ſeparatum jus continere à jure patronatus Eccleſiaſtico, quamvis ſint qui advocatiã & jus patronatus pro eodem ponant, & patronũ, Advocatum, & defenſorem Eccleſiæ terminos convertibiles dicant, ut poſt Hoſtienſem & Zaſiũ tradit VVeſenbec. *conſ. 48. n. 14.* Quod quidem latè accepto vocabulo Avocati, in generali ſenſu procedere poteſt, non verò in hac acceptione, prout hic accipimus.

CAPUT. X.

DE CONSISTORIIS ECCLESIA- *ſticis, & foro cauſarum ſpiritualium.*

SUMMARIA.

1. 36. Per tranſactionem Paſſavienſem, & pacificationem Religionis juriſdictio Eccleſiaſtica Pontificiorum in terris Auguſtanæ Confeſſioni addictorum planè eſt ſuſpenſa.

2. In hiſce ſuis terris juriſdictio Eccleſiaſtica & ſecularis vigore territorialis ſuperioritatis competit, & exercetur.

3. Per hanc pacificationem non tàm data, quàm reſtituta fuit Magiſtratibus ſecularibus juriſdictio Eccleſiaſtica.

4. Principes imperij ſacerdotij curam ſuſtinere, & quomodo? Non confundenda ea, quæ vel ipſa Dei ordinatio, & negotij qualitas ſeparavit. Alieni muneris non facienda uſurpatio.

5. In his quæ ordinis ſunt Principes, & ſtatus Auguſtanæ Confeſſionis ſeculares ſe ipſos non intromittunt, ſed per Miniſtros Eccleſiæ decenter perfici curant. 6. Quæ verò juriſdictionis Eccleſiaſticæ, & legis Diœceſanæ per Conſiſtoriales expediunt.

7. Negotia ſecularia in Cancellariis & judiciis ſecularib. cognoſcuntur, & definiuntur; Cauſæ verò ſpirituales ſive Eccleſiaſticæ in Conſiſtoriis terminantur.

8. In Anglia judicium cauſarum conſcientiæ, curia Chriſtianitatis appellatur.

9. In Helvetia ſingulæ urbes peculiare Conſiſtorium habent, ubi cauſæ matrimoniales, cenſura morum, & ſimiles agitantur.

10. Totius Germaniæ conſuetudine Principes & ſtatus Auguſtanæ Confeſſionis ſua propria habent conſiſtoria.

11. Ex jure Canonico omnes cauſæ contra Clericos ad forum Eccleſiaſticum pertinent, ſive civiliter, ſive criminaliter intententur.

12. In Haſſia, aliiſq; locis Auguſt. Confeſſ. addic-

In

ctis Perſona Eccleſiaſtica, ubi & qua ratione conveniantur, & judicium ſubire teneantur?

13. *Clerici omnes reſpectu temporalium juridictioni temporali ſubſunt. Fructus ex re Eccleſiaſtica percepti ſeu proventus, & obventiones Eccleſia non ſunt ſpirituale quid, ſed temporale.*

14. *Semper diſtinguendum inter bona Eccleſiaſtica, & bona Eccleſiaſticorum, undecunque provenerint, qua ex privato patrimonij jure, vel ex reditibus Eccleſiaſticis eodem jure uſurpant.* 15. *Et Horum bonorum ratione non ſunt immunes Eccleſiaſtici à tributis, & oneribus publicis.*

16. *Cauſa Eccleſiaſtica alia ſunt merè ſpirituales, & qua? Alia dicuntur ſpirituales ratione dependentia, & conſequentia & qua,* 17. *Alia dicuntur mixta, & qua?*

18. *Cauſa poſſeſſionis non eſt ſpiritualis, ſed ſecularis. Poſſeſſorij cauſa etiam in ſpiritualibus temporale aliquid eſſe creditur, & ad Principis Laici curam pertinet.*

19. *Ad cauſas Eccleſiaſticas mixti fori refertur etiam crimen adulterij, quatenus agitur ad ſeparationem thori.*

20. *Cauſa matrimoniales pro diverſa conſideratione aliquando ad Eccleſiaſticum, aliquando ad ſecularem forum pertinet.*

21. 22. *Alia Bartoli diſtinctio.* 23. *Poſteriori hoc caſu perſona Eccleſiaſtica à cognitione cauſarũ matrimonialium non excludenda. In cauſis matrimonialibus accidunt caſus conſcientiarum, de quibus etiam conſulendi Eccleſiaſtici & Theologi.*

24. *In cauſis matrimonialibus tanquam ſpiritualibus Camera juriſdictio non eſt fundata.* 25. *Ideoq; quaſtione prajud[illegible] incidente ratione ſubſtantialium matrimonij, remittitur cauſa ad competentem judicem Eccleſiaſticum. Adducuntur prajudicia.*

26. *Ex capite tamen nullitatis in cauſis matrimonialibus Proceſſus in Camera decretos conſtat.*

25. *Etiam per implorationem brachij ſecularis ad Cameram devenitur, & mandata executorialia ſine clauſula aliquando decreta.*

28. *Quando inter perſonas Camerales cauſa matrimoniales agitantur, tunc Collegium & Iudex Camera inter eas cognoſcit.*

29. *Statu aliquo Auguſtana Confeſſionis in cognitione cauſarum matrimonialium & per officialium Pontificium turbato, mandata & proceſſus in Camera* auff den Religionsfrieden *decerni poſſunt.*

30. *Ex pacificatione religioſa ſtatus Auguſtana Confeſſionis* in ihren Kirchen Ordnungen und Gebräuchen/ *non ſunt turbandi.*

31. *Statibus Auguſt. Confeſſ. in cauſis matrimonialib. inter ſe lites habentibus, & jure experiri volentibus, ad quem judicem hac quaſtio pertineat?* 32. *Ad Imperatorem illa non videtur devolvenda.* 33. *Alij ad Cameram imperialem pertinere probabiliter exiſtimant.* 34. *Hac ſententia in utroq; caſu expreſſè rejecta in memoriali in Comitijs Spirenſ. Anno 1570. erecto.*

35. *Reſpondetur ad rationem contrariam. Principes & ſtatus imperij quatenus in Camera judiciũ conſenſerint?*

37. *Alij has cauſas matrimoniales inter pradictas perſonas, ad Auſtregarum judicium pertinere exiſtimant.*

38. 1. *Ratio Ziegleri. Privilegium prima inſtantia ſtatibus immediatis in genere in quibusvis cauſis conceditur.* 39 *Ordinatio generaliter loquens generaliter intelligenda. Generalis diſpoſitio generaliter accipienda. Generalis locutio ſingulas ſpecies, qua generi inſunt comprehendit.*

40 2. *Ratio. Geminata ſimplicibus ſunt fortiora. Geminatio habet vim clauſula derogatoria, omnibus alijs contrarijs derogãs. Ex geminatione animus omninò deliberatus & deſtinatus elicitur.*

41. 3 *Ratio Ziegleri.*

42. 43. *Rationes contraria. Iudices Auſtregarum quid ſint?*

44. *Privilegia Auſtregarum in effectu ſunt exceptiones à juriſdictione Camera. Qua non eſt fundata in cauſis matrimonialibus & ſpiritualibus. Exceptio debet eſſe de regula, hoc eſt, de contentis ſub regula.*

45. *Cauſa ad Auſtregarum judicium pertinentes per appellationem ad Cameram devolvi poſſunt. Vt judicium Auſtregarum locum habeat, quid requiratur?*

46. *Reſpondetur ad 1. & 2. rationem Ziegleri. Verba generalia, & geminata quomodo accipienda, & determinanda.* 47. *Generalitas, qua non niſi ex certis ſpeciebus verificari poteſt ex mente proferentis, ad eas contrahenda & reſtringenda eſt.*

48. *Ad 3. Ration Ziegleri reſpondetur.*

49. *Perſona Eccleſiaſtica immediatè imperio ſubjecta in Camera conveniri poſſunt. Generalitas non operatur ob medium inhabile, niſi in quantum poteſt.*

50. *Superiorem non recognoſcentes coram ſuis Conſiliarijs conveniri poſſunt.*

51. *In cauſis Eccleſiaſticis & ſpiritualibus propter*

pter ſuſpenſam juriſdictionem Pontificiam ſtatus Auguſt. Confeſſ. ſuperiorem non recognoſcunt.

52. *Limitatio precedentium. Laicus in una eademq; cauſa, unà cum Clerico conveniendus, ad judicem clerici trahi poteſt, & tenetur ibidem reſpondere, ne continentia cauſa dividatur.* 53. *In connexis magis dignum trahit ad ſe minus dignum.*

54. *Iuramenti quaſtionem Canoniſta & Pontificij Dd etiam ſimpliciter ad forum Eccleſiaſticum referre volunt.*

55. *Verius eſt, in relaxatione & abſolutione juramenti ad effectum agendi, fundatam eſſe iuriſdictionem ſecularem.*

56. *Imperator in noviſſimis imperij conſtitutionibus iuramenta remittit, propter cauſam publicæ utilitatis. Relaxatio & abſolutio iuramenti concedi tur à Principe ſeculari.*

57. *Cameræ imperialis iuriſdictio fundata eſt quoad abſolutionem, & relaxationem iuramenti ad effectum agendi.*

58. *Acceſſorium ſequitur naturam & conditionem ſui principalis. Iudex competens quoad executionem, & obſervantiam, debet etiam eſſe competens quoad abſolutionem.*

59 *Iuramentum eſt res quadam ſpiritualis, animam iurantis aſtringens. Vndè ſpiritualis quadam tortura dicitur. Quaſtio iuramẽti à foro cauſæ principalis non eſt ſeparanda.*

60. *Abſolutio à peccatis, ſeu remiſſio ſpiritualis ad miniſterium Eccleſiaſticum pertinet, & ſoli foro Eccleſiaſtico reſervatur.*

61. *Iuramentum per errorem & ignorãtiam præſtitum non eget abſolutione. Iuramenti relaxatio ad effectum agendi quando fieri poſſit, altera parte non citatâ, vel invitâ, remiſſive.*

62. *Vſurarum cauſas etiam ad forum Eccleſiaſticum pertinere dicunt Canoniſtæ.* 63. *Mixti tamen ſunt fori.*

64. *De ſtylo Camerali uſuraria cauſa in Camera ventilantur & deciduntur.*

65. *Limitatio prioris ſententia Canoniſtarum.*

66. *Controverſia de iure funerãd: & ſepultura ad Eccleſiaſticum iudicem, & Conſiſtorium pertinent. Parochiali enim juri cohæret.*

1 CUm per Tranſactionem † Paſſavienſem & ſubſecutam Religionis pacificationem (de qua ineunda & perficienda Imperatores & S. Rom. imperij ſtatus & Proceres ultra triginta annos in Comitijs tam univerſalibus, quàm particularibus anxiè tractarunt, R. A. de An. 1555. §. In ſolcher fürgezogener/ ꝛc. juriſdictio Eccleſiaſtica Pontificiorum in terris & ditionibus Auguſtanæ Confeſſioni addictorum, planè ſit ſuſpenſa. *d. Receſſ de Anno* 1555. § Darmit auch obberürte beyderſeits/ ꝛc. ideoque hiſce in ſuis terris † juriſdictio tam Eccleſiaſtica quàm Secularis vigore territorialis Superioritatis, Krafft habender Landsfürſtlicher Obrigkeit/ competit, & vigore ejuſdem exercetur, Andr. Knich. *de ſublim. & reg. territ. jur. c.* 3. *n.* 149 Roſacorb. *practic forenſ. c.* 30. *num.* 23. Dauth. *de Teſtament. num* 91. Et per hanc pacificationem † non tam data quã reſtituta fuit magiſtratibus ſecularibus juriſdictio Eccleſiaſtica. Et ſicut Archiepiſcopi, Epiſcopi & multi ex Prælatis utrumque tribunal Principum benignitate nacti jam dudum exercuerunt, ita etiam multò potius, ut & Seculares imperij ſtatus ex graviſſimis cauſis utramque juriſdictionem decenter & convenienter uſurpent, tam in his quæ ſunt Ordinis quàm quæ ſunt juriſdictionis Epiſcopalis ac legis Diœceſanæ. 2 3

Cum verò Principes † hæc jura habeant, Imperij & Sacerdotij curam ſuſtineant, diligenter cavere debent, ne vel uſurpatione vel adminiſtratione confundatur ea, quæ vel ipſa Dei ordinatio & negotij qualitas ſeparavit. Quare miniſterii Eccleſiaſtici partes proprias ſibi ſumere non debent, utpote prædicare, ligare, ſolvere, &c. D. Pareus *de jur. reg. qu. ult. propoſ.* 5 *p.* 81. [Cran. *de Pac. Religion part.* 2. *problem.* 4. *connex.* 2.] Non enim iis dictum eſt: Euntes docete omnes gentes: Vocatione itaque diſtituuntur, ſine qua nemo miniſterium ſumere debet. Nec alieni muneris facienda uſurpatio, *c. quod quidam*, 1. *quaſt.* 1 [*c. nos ſi incompetenter, in notat.* 2. *quaſt.* 7.] Sed quilibet ſe debet ſuis terminis continere, *c. perlatum, diſt.* 1. *& in vocatione ſua permanere*, 1. *Cor.* 7. *v.* 20. ne Sacrilegium incurrant Jeroboami & Uſiæ, volentium adolere incenſum, quorum illi manus exaruit: hic lepra percuſſus eſt, 1. *Reg.* 13 2. *Paralip.* 26. 4

In his itaque quæ ordinis † ſunt, ut eſt prædicatio publica verbi divini, adminiſtratio Sacramentorum, poteſtas ligandi & abſolvendi, quæ Clavium dicitur, & ipſum Miniſterium reſpiciunt, Principes & Status Auguſtanæ Confeſſionis Seculares ſe ipſos non intromittant, ſed curam & poteſtatem externam circa hæc uſurpant, ut per Superintendentes & Miniſtros Eccleſiæ, 5

 cleſiæ,

legat Pariſ. *conſil.* 40. *num.* 24. *part.* 3. Dauth. *de teſtament. num.* 171. Jacob. Schult. *obſerv.* 15. *num.* 19,

15 Et ratione horum bonorũ † non ſunt etiam immunes à tributis & oneribus publicis per tradita Pariſ. *d. conſ.* 40. *num.* 24. *part.* 3. & Coler. *d. ca.* 3. *nu.* 107. Et ita judicatum fuiſſe in Curia Pariſienſi Anno 1287. contra Petrum Archiepiſcopum Rhemenſem, refert Gualther. *in Chronolog. Eccleſiaſtico-Polit. ſub d. Anno* 1287. Atque ita etiam ſervatur in Haſſia tam in perſona Eccleſiaſticorum, quam etiam ſtudioſorum, qui bona immobilia in Haſſia poſſident, quorum intuitu collectantur, quamvis hic Marpurgi vel alibi ſtudeant, idq; Curatores, Tutores vel Adminiſtratores ipſorum nomine præſtant.]

16 Cauſæ Eccleſiaſticæ † quædam ſunt merè ſpirituales, ut ſunt illæ, quæ fidei Chriſtianæ veritatem immediatè reſpiciunt, Ceremonias ſacras & cultum divinum, vel etiam ea, quæ ſunt ordinis concernunt, quo etiam pertinent Vocationes & Ordinationes ſacræ Miniſtrorum. Quædam verò dicuntur ſpirituales ratione dependentiæ & conſequentiæ, quæ vel reſpiciunt diſciplinam Eccleſiaſticam vel controverſias de perſonis & bonis Eccleſiaſticis, de reformatione & ſimilibus.

17 Quædam dicuntur cauſæ mixtæ; † quæ aliquando ad forum Eccleſiaſticum, aliquando ad forum Seculare pertinent. [Clar. *in §. fin. q.* 37. Matth. Neapolitan. *de juriſdict. int. jud. Eccleſiaſt. & Laic. part.* 1. *c.* 2. *per tot.* Wintzler. *de juriſd. Epiſcop. German. Tit.* 15. utpote, quando de jure patronatus, ac de poſſeſſione rerum Eccleſiaſticarum, vel ſimilibus controverſiis in facto conſiſtentibus controverſiæ exoriuntur, quia cauſa
18 poſſeſſionis † non eſt ſpiritualis ſed ſecularis,
c. te quidem, cauſ. 11. *quaſt.* 1. *tot. tit. C. ne Cler. vel Monach. negot. ſecul. c. lator. ibi, ſeculari Domino, ſub cujus judicio de hereditate cauſa vertitur ext. qui fil. ſint legit.* [Matth. de Afflict. *deciſ. Neapolit.* 24. *per tot.* ubi in fine refert per conſilium Neapolitanum ita judicatum, Anthon. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud. judicat. lib.* 3. *tit.* 1. *defin.* 38. *num.* 6. 7. ubi dicit, quod poſſeſſorii cauſa etiam in ſpiritualibus, temporale aliquid eſſe credatur, & ad Principis Laici curam pertinens. Quamvis id *num. ſeq.* in poſſeſſorio adipiſcendæ, limitet, cum id proximè accedat ad naturam petitorii, Mynſinger. 2. *obſerv.* 67. *num.* 2. VVintzler. *de juriſd. Epiſcop. German. tit.* 14. Confer Johan. Azori *inſtitut. moral. lib.* 5. *cap.* 14. *part.* 2.] hujus rei exempla aliquot refert Andr. Geil. 1. *obſerv.* 28. *ubi, quatenus cauſa decimarum & juris patronatus ad forum ſecularem pertineant.* qua de re vide etiam Mart. *de juriſdict. p.* 2. *cap.* 40. & 41. [Gerhard. Maynard. *deciſ. Tholoſ.* 28.]

Ad cauſas Eccleſiaſticas mixti fori † refertur 19
etiam crimen adulterii, quatenus agitur ad ſeparationem thori, *c. tua,* 5 *ibi: ſi verò, ext. de procurat.* Covarr. *de matrimon. p.* 2. §. 6. *n.* 14. ubi hanc communem dicit, [Clar. *in §. fin. quaſt.* 37. Hartm. Piſt. *obſ.* 109.]

Item cauſæ Matrimoniales, † quæ aliquando 20
ad Eccleſiaſticum forum, aliquando ad Seculare pertinent, pro diverſa conſideratione. Aut enim quæſtio vertitur de ipſa matrimonii ſubſtantia, vinculo, jure & viribus ejus, [ſeu de fœdere matrimonii, ut loquitur Gerh. Maynard. *deciſ. Tholoſ.* 27. *lib.* 1 Anthon. Fab. *in Cod. rer. in Sabaud. judic. lib.* 3. *tit.* 7. *defin.* 16. *num.* 1.] Als ob es eine Ehe ſey/ ſeyn könne oder nicht/ & ad Conſiſtoriales ſive Eccleſiaſticum pertinet judicium; Aut non de matrimonii agitur ſubſtantia, ſed judicio poſſeſſorio ad repoſcendam uxorem & alia, & tunc ad ſeculare pertinet judicium, Mauſer. *in tr. de matrimon.* vel cum Bartholo etiam diſtinguitur: Aut quæſtio eſt
de facto, † an matrimonium fuerit inter patrem 21
& matrem ejus, qui ſuccedere vult, & ad Seculare judicium pertinet, *per text. optimum in c. poſt miſerabilem ext. de uſur.* quæ opinio communis eſt ut notat Villalob. *in opinionibus lit. I. num.* 107. 108. [Johan. Gœdd. *cap.* 1. *num.* 41. *de ſequeſtr. poſſeſſ.*] Aut
de jure † poſito facto, an ſcilicet inter illos potue- 22
rit eſſe matrimonium & ad Conſiſtoriales ſive judicium Eccleſiaſticum pertinet: *ad l.* 2. *de juriſdict. text. in c. multorum;* 35. *q.* 6. *c. lator. ext. qui filii ſint legit.* Menoch. *conſil.* 366. *num.* 11. 12. & 50. Ann. Robert. *rer. judic. lib.* 3. *cap.* 5. Et hanc diſtinctionem approbat Referens apud Meichſner. *deciſ.* 20. *num.* 81 & 82. *tom.* 3 [Matth. de Afflict. *deciſ.* 219. *num.* 5. & ita obſervatum in ſenatu Tholoſ. refert Gerhard. Maynard. *deciſ.* 27. Hoc itaq; poſteriori
caſu † excludi non poſſunt perſonæ Eccleſiaſticæ 23
à cognitione cauſarum matrimonialium. Sic legimus Salvatorem cauſam dividendæ hereditatis prorſus rejeciſſe, *Luc.* 12. ſuper quæſtione verò de divortio, ex verbo Dei oſtendiſſe. quid cum norma inſtitutionis conſentiat, quid verò pugnet. Significans in cauſis matrimonialibus accidere caſus conſcientiarum, de quibus etiam conſulendi Eccle-

cleſiaſtici & Theologi, ut ex Chemnit. uo at D.
Oſiand. *in gl. ad c.* 19. *Matth.* D. Gerhard. *in Loc. de*
Conjug. §. 692. *& aliquot ſeqq.*]

Hinc in cauſis matrimonialibus, tanquam ſpi-
24 ritualibus, Cameræ jurisdictio † non eſt fundata,
Viſitat. **Abſchied**/ *de Anno* 70. Auct *deciſ. ſeu præ-*
jud. Cameral. verb matrimonium, & cauſa matri-
moniales, verſ in cauſis. [Andr. Geil. 1. *obſerv.* 112.
n. 17. *ibidemq;* Grævæ. *conſider.* 1. *num.* 4. *remiſſivè.*]
25 Ideoq; quando in Camera quæſtio præjudicialis †
incidere ſolet, ratione ſubſtantialium matrimo-
nii, tunc remittitur cauſa cum omnibus inciden-
tibus quæſtionibus ad competentem judicem Ec-
cleſiaſticum, per ea quæ tradidit Capit. *deciſ.* 7.
num. 7. *de ſponſal c.* 6. *&* 3 *pars* 3. *& c.* 8. *& c.* 7. §. 7.
num 8. ita factum in Camera Anno 31. 30. Septemb
in cauſa **Baalen** contra **Humpetſch**/ & in An. 1559
19. Martii in cauſa Abbatis de **Limpurg** contra Jo-
hannem **Walborn**. Et ita etiam quæſtio quædam
incidens matrimonialis ad Conſiſtorium Roſto-
chienſe ubi ventilari cœpta fuit, in Camera remiſ-
ſa eſt, Meichſn *d. deciſ.* 2 ... *fin* Et non ita pridem
in cauſa ardua incidens punctus legitimitatis in
Camera ad judicem competentem Eccleſiaſticum
remiſſus 28 *Septembris Anno* 1615. *ubi ita pronun-*
ciatum: **Wollen vnd mögen ermelte Kläger an ge-**
hörenden Orten/der von der Beklagten Partheyen
in Actis **angezogenen Exception ſich/ wie recht ent-**
ſchütten/daß ſolches gehört werden vnd ferner dar-
auff ergehen ſoll was recht iſt/wie dañ dieſer Punct
dahin verwieſen/ vnd die Hauptſach biß zu Erörte-
rung deſſelben/ an dieſem Keyſerlichen Cammerge-
richt eingeſtelt ꝛc.

26 Ex capite tamen nullitatis † in cauſis matrimo-
nialibus proceſſus decretos, utpote Citationem,
Compulſoriales & Inhibitiones conſtat, ut in cau-
ſa **Sayn** contra **Sayn**/ 7 *Auguſti Anno* 92. refert
Auctor. *deciſ. verb. matrimonium*, ubi etiam plura
adducit præjudicia [Vid. eundem *in verb. Execu-*
torialies, fol. 127.] Similiter per implorationem
27 brachii ſecularis † ad Cameram devenitur, &
mandata executorialia ſine clauſula aliquando
decreta, in cauſa matrimonii lata ſententia à ju-
dice & officiali Monaſterienſi 17 Auguſti Anno
81. **Annæ von der R.** contra **B. von T. zum B.**
Id Auct. *dec. in verb. Brachium ſeculare*, Andr.
Geil. 1. *obſerv.* 115. *ubi ſub num.* 3. generaliter tra-
dit, quod judex Eccleſiaſticus imploret bra-
chium ſeculare contra partem victam & contu-
maciam. [Ad hoc tamen non tenetur ſecularis ſi
de injuſtitia ſententiæ apertè conſtaret, Geil. *d.*
loc. ibidemq; Grævæ; Fallit notabiliter ſupra tra-
dita regula in perſonis Cameralibus. † Quando 28
enim inter perſonas judicii Cameræ cauſæ matri-
moniales agitantur, tunc Collegium & judex Ca-
meræ inter eas cognoſcit, cujus præjudicium re-
fert prædictus. Auct *in verb. Matrimonium, verſ.*
quando inter.

Notabiliter etiam obſerva, quod ſi Status Au-
guſtanæ Confeſſionis † in cognitione cauſarum 29
matrimonialium per officialem aliquem Ponti-
ficium ullo modo turbetur vel lis avocetur, quod
tunc mandata & proceſſus in Camera **auff den**
Religion Frieden/ decerni poſſint, quia Status Au-
guſtanæ Confeſſionis ſuas ſpeciales Conſtitutio-
nes Eccleſiaſticas habent, vulgò **Kirchen Ordnun-**
gen/ quibus annexæ ſunt cauſæ matrimoniales,
Ehe Ordnungen/ in quibus diſponitur de matri-
moniis, conſenſu parentum & gradibus, ſimili-
busque juribus. [Confer noviſſimè Kitzel. *de ma-*
trimon. cap. 2. *theorem.* 5. *lit. d.*] Jam verò in pacifi-
catione Religioſa verbis expreſſis cavetur, quod
Status Auguſtanæ Confeſſionis † **in ihren Kir-**
chen Ordnungen vnd Gebräuchen/ non ſint tur- 30
bandi, præſertim cum etiam in cauſis matrimo-
nialibus quoad conſenſum parentum, & etiam
alia, quæ fidei veritatem contingunt (utpote, quan-
do matrimonium à Pontificiis refertur inter Sa-
cramenta) aliud à nobis ſentiunt Pontificii, ad illo-
rum forum hæ cauſæ trahi non poſſunt, & ita in
cauſa **Dortmundt** contra Officialem **zu Cölln**/
mandatum cum clauſula 16 Septemb. A. 89. decre-
tum, teſte Gylman. *in Symphorem. tom.* 1. *p.* 1. *tit.* 3.
in vol. ad 8. *ſupplic. n.* 10. *fol.* 188.

Magna & ardua eſt quæſtio, † ſi Status im- 31
perii Auguſtanæ Confeſſionis in cauſis matri-
monialibus inter ſe lites habeant, & jure expe-
riri velint ad quemnam judicem illæ pertine-
ant; adeò ut Vultejus hanc quæſtionem Cæſa-
reæ Maj. ſtat. & Statuum imperii deciſione ege-
re affirmet, *ad l.* 1. *num* 49. *in fin. C. ubi Senat. vel*
Clariſſ.

Ad Imperatorem † illa non videtur devol- 32
venda: Nam licet is de jure tam divino, quàm
Regio humano utramque jurisdictionem, Secu-
larem & Eccleſiaſticam habeat, ex Pontificio-
rum tamen præſuppoſito erroneo, eam hodier-
nis moribus non uſurpat, & ita ex eodem præ-
ſuppoſito in cauſis matrimonialibus ſe non in-
tromittit. Sunt, qui ad † Cameram Imperialem 33
illam

illam quæſtionem pertinere probabiliter exiſti-
mant: quia Camera non ſolùm ex Secularium
ſed etiam Eccleſiaſticorum Principum & com-
muni omnium Statuum conventione, atque adeò
eorum etiam, qui de cauſis matrimonialibus co-
gnoſcendi & ſtatuendi jus habent, conſtituta
eſt, ut refert Vult. *allegat. modò loc.* eam tamen
Frider. Mindan. *de proceſſ. extrah. lib. 1. c. 10. num. 4.*
in illis perſonis & ſtatibus procedere putat, qui pri-
vilegiatam Auſtregarum Inſtantiam non habent.
34 Verùm hæc ſententia † ut utroque caſu ex-
preſſè rejecta in memoriali erecto in *Comit. Spi-
renſ. de Anno* 1570. cujus mentionem facit Petr.
Denaiſ. *in jur. Cameral. §. 187. verb. matrimoniales
cauſa*, Ciſner. *in addit. ad Ord. Cam. Imp. p. 1. tit. 9. §.*
Wann auch der Keyſ. Majeſt. Neque ratio addu-
cta valdè ſtringit, quia Electores, Principes & Sta-
35 tus Eccleſiaſtici † jurisdictionem Eccleſiaſticam
non ab imperio, ſed à Pontifice recognoſcunt, &
ita eam Cameræ, ſine conſenſu Pontificis, com-
municare non potuerunt, neque ea reſpectu, ſed
tanquam Principes imperii reſpectu Regalium &
Secularis poteſtatis in Cameræ judicium conſen-
36 ſerunt. Imò cum Eccleſiaſticorum jurisdictio, †
quoad Status Auguſtanæ Confeſſionis omninò
ſuſpenſa ſit, non potuit quicquam de ea ad judi-
cium Cameræ transferri, ita, ut vigore illius in
cauſis matrimonialibus inter Status Auguſtanæ
Confeſſionis vertentibus fundari poſſit Cameræ
jurisdictio, vel ſi aliquid translatum fuiſſet, id ex
poſt facto per illam ſuſpenſionem exſpiraſſet.]
Vid. Petr. Denaiſ. Camer. Imperial. olim Adſeſſo-
rem graviſſimum, *in adſert. jurid. Camer. Imper.
pag. mihi* 38. ubi notat: Cauſas matrimoniales,
non alia ratione Cameræ eſſe interdictas, quàm
quod ipſe Imperator & ordines, eas olim a ſua
quoq; poteſtatę, tanquam Eccleſiaſticas abdica-
verunt.]
Sunt etiam qui hiſce cauſas matrimoniales †
37 inter prædictas perſonas, quæ Auſtregarum gau-
dent privilegio, vertentes ad Auſtregarum judi-
cium pertinere exiſtimant, quò inclinat Vult. qui
in illuſtri quadam cauſa viris expertis eam ſenten-
tiam veriorem viſam fuiſſe aſſerit, quem in hiſce
terminis ſequitur Petr. Frider. Mindan. *d. c. 10.
num. 4.* Zigler. *in comm. concluſ. § Auſtrega concl. 1.*
38 *num. 1.* ubi his utitur argumentis, † quia in *Ordin.
Cam. p. 2. tit. 4.* hoc privilegium primæ inſtantiæ
Statibus immediatis in genere, in quibusvis cauſis
absq; ullo diſcrimine conceditur, in verbis: Erſt-
lich/ſo Prælaten/Graffen/Herren/die vom Adel o-
der Städte einen Churfürſten/oder Fürſtmäſſigen/
Geiſtlich oder Weltlich/ mit Recht wolten beklä-
gen/warumb oder was Urſach das weren ꝛc. Cum
ergò Ordinatio generaliter loquatur, † dictio pro- 39
cul generaliter erit intelligenda, *l. de precio 8. ibi:
nihil exprimitur. ff. de publican. l. ult. ibi: nomen ge-
nerale ſit omnium, &c. C. de hæred. vel act. vendit.*
Generalis enim diſpoſitio generaliter intelligenda:
& tantum operetur in ſpeciebus, quantum ſpecia-
lis expreſſio ſingulorum *l. 1. §. cum urbem, ff. de offic.
præfect. urb. l. Iulianus. ff. de legat. 3.* Et generalis lo-
cutio ſingulas ſpecies, quæ generi inſunt, com-
prehendit, non aliter ac ſi omnes nominatim fuiſ-
ſent enumeratæ atq; expreſſæ *l. ſi duo, ff. de admi-
niſtr. tut.*
Secundò arguit Zigler. ex illis verbis gemina-
tis: † Warumb oder was Urſachen das were/ quæ 40
verba ſingularem quandam generalitatis empha-
ſin habere intelliguntur. Geminata enim ſimpli-
cibus ſemper ſunt fortiora *l. ſi mulier 22. C. ad SC.
Vellejan.* Weſenb. *conſ. 4. num. 30.* & habet gemi-
natio vim clauſulæ derogatoriæ, omnibus aliis
contrariis derogans, Camil. Borel. *conſ. 1. num. 172.*
Exinde enim animus omninò deliberatus & deſti-
natus elicitur, *l. cum oſtendimus 4. ff. de fidejuſſ. tut.*
Tib. Decian. *reſp. 57 num. 41. vol. 1. & reſp. 2. nu. 44
vol. 2.*
Tertiò † arguit Zigler. quod in *Ordinat. tit. 2.* 41
p. 2 in princ. manifeſtariò etiam cauſarum Spiritua-
lium fit mentio ibi: Mit Rechtfertigung Churfür-
ſten/Fürſten/oder Fürſtmäſſigen/ Geiſtlicher oder
Weltlicher/ umb Spruch und Forderung/ die ihrer
einer zum andern hette oder gewünne/ ſoll es alſo ge-
halten werden. Poſito ergò quod matrimoniales cauſę
ſint ſpirituales, adhuc tamen ex expreſſa Ordinatio-
nis deciſione coram Auſtregis ventilandæ erunt.
Verùm huic etiam ſententiæ multæ adver-
ſantur rationes, ſiquidem ex ipſa Ordinat. Camer.
Imp. apparet † & præcipui etiam Germaniæ JCti 42
ſtatuunt, quod judices Auſtregarum, nihil a-
liud ſint, quàm generales Commiſſarii Cæſarei
ad cognitionem & definitionem illarum cauſa-
rum, quæ aliàs ad ipſam Imperialem Majeſta-
tem & poſtea Camerale judicium pertinebant,
ordinati, ex ratione, quæ relata eſt ſuprà *l. 2. claſſ.
2. c. 16. num. 1. 2. 3.* Jam verò, ex præſuppoſito † 43
Pontificio, quamvis erroneo, Imperatoris tan-
quam ſecularis jurisdictio, in matrimonialibus
veluti ſpiritualibus non eſt fundata, neque eam

tunc

tunc temporis, cum privilegium Auſtregarum concederetur, neque adhuc, de facto uſurpat. Ideoque eam in ejusmodi cauſis per Commiſſionem delegare non voluiſſe credendus eſt, *per jur. vulg.*

44 Secundò privilegia Auſtregarum † in effectu nihil aliud ſunt, quàm exceptiones à juriſdictione Cameræ, alioquin in perſonas Imperio immediatè ſubjectas competente, ideoque privilegia illa tit. in quo enumerantur perſonæ & cauſæ, quæ in prima Inſtantia ad Cameram Imperialem non pertinent, ſubnectuntur. Jam verò ipſa Cameræ juriſdictio non eſt fundata in cauſis matrimonialibus & Spiritualibus, ideoque nec illæ cenſendæ ſunt de his, quæ à Cameræ juriſdictione excipiuntur, quia exceptio debet eſſe de regula, id eſt, de contentis ſub regula, Bart. *ad l. 14. ff. de legib.* Illæ cauſæ,
45 quæ ad Auſtregarum judicium pertinent, † per appellationem ad Cameram devolvi poſſunt, ut expreſſè cavetur *in Ordin. Camer. pag. 2. tit. 6.* ita, ut ad hoc ut judicium Auſtregarum locum habeat non ſolùm perſona, ſed etiam cauſa talis eſſe debeat, quæ immediatè juriſdictioni Cameræ & Imperio ſubjecta ſit, ut ſingulariter notat Referens apud Meichſner. *tom. 2. lib. 2. fol. 55. num. 77.* Jam verò cauſæ matrimoniales, veluti ſpirituales per appellationem ad Cameram devolvi non poſſunt Neque multùm adverſantur prima
46 & ſecunda ratio Zigleri, quia licet generalis † & geminati ſermonis magna vis ſit, tamen verba, utcunque univerſalia & geminata non illimitatè effuſoque ſenſu ſed determinatè ſecundum efferentis voluntatem, præſuppoſitam poteſtatem, reique ſubjectæ aptitudinem & qualitatem accipienda & determinanda, per ea, quæ eleganter tradit Zaſ. *lib. 1. ſing. reſp. cap. 6.* Hanc verò Imperatoris voluntatem non fuiſſe propter præſuppoſitum, de facto, defectum poteſtatis, omninò veriſimile & pro certo habendum eſt.

47 Et aliàs notum eſt, quod generalitas † quæ non niſi in certis ſpeciebus verificari poſſit ex mente proferentis, ad eas contrahenda & reſtringenda ſit, Jaſ. *in l. qui Romæ, ff. de verb. oblig. & in l. 2. num. 6. & 12. ff. de lib. & poſthum. facit l. fundus qui legatus, cum l. ſeq. ff. de fund. inſtruct.* Zaſ. *2. conſ. 1. n. 73.*

Tertium argumentum Zigleri non valdè ſtrin-
48 git, † quia verba allegat. *Ordinat. Cam.* diriguntur ad perſonas, ut videlicet tam in Eccleſiaſticis, quàm Secularibus perſonis propter cauſas, quibus impetuntur, quaſcunque, Auſtregarum privilegia habeant. Dubium autem † non eſt, 49
quin perſonæ Eccleſiaſticæ, quæ immediatè Imperio ſubſunt, in Camera conveniri poſſint, per ea, quæ tradit Gail. *1. obſerv. 30.* & ita etiam meritò ſub illa exceptione Auſtregarum continentur, quatenus videlicet tales ſunt cauſæ in quibus Cameræ juriſdictio fundata eſt. Jam verò in cauſis ſpiritualibus & matrimonialibus Cameræ juriſdictio fundata non eſt; Ergò nec ab illa hæ ſunt per privilegium Auſtregarum exemptæ, verba itaq; illa: (umb Spruch und Forderung) reſtringenda ſunt ad terminos habiles, quia ob medium inhabile generalitas non operatur, niſi in quantum poteſt, Eberhard. *in Topic. legal. loc. 5. num. 1.*

Sunt etiam qui ſtatuunt, in hiſce cauſis † im- 50
mediatos eſſe conveniendos coràm ſuis Conſiliariis, extra tamen Auſtregarum ordinationem, quia generaliter Doctores tradunt, quod Superiorem non recognoſcentes poſſint coram ſuis Conſiliariis conveniri, uti poſt alios teſtatur in *l. eſt receptum. num. 5. & ibid.* Zaſ. *num. 9. ff. de jurisd.* Sichard. *in l. 1. num. 3. & 4. C. eod.* Menoch. *1. conſ. 2. num. 116* Pruckman. *conſ. 36. num. 12. cum ſeqq.* Atqui in cauſis Eccleſiaſticis & Spiritualibus
† propter ſuſpenſam juriſdictionem Pontifi- 51
ciam Status Auguſtanæ Confeſſionis ſuperiorem non recognoſcunt, quam viam ita aliquando ab eximio JCto, Dn. D. Gothofredo Antonii, affine meo p. m. honorando iniri poſſe per diſcurſum cognovi. Tu verò lector ex his opinionibus.

Elige cui dicas, Tu mihi ſola places.

[Pro limitatione † tamen Præcedentium no- 52
ta caſum ſingularem, qui ante annos aliquot in facti contingentia accidit, ut puta ſi in cauſa matrimoniali, ſeu legitimitatis conſors litis eſſet Status aliquis Eccleſiaſticus, Epiſcopus, Abbas, &c. tunc propter continentiam cauſæ, ſecularis etiam ſtatus & conſors ejusdem litigii, unà cum Epiſcopo coràm ejus ſuperiore Archiepiſcopo vel Metropolitano tenetur reſpondere, per regulam: Quando Laicus in una eademque cauſa, unà cum Clerico conveniendus, eum ad judicem Clerici trahi poſſe, & teneri ibidem reſpondere, ne videlicet continentia cauſæ dividatur & eveniat, ut ſi eadem cauſa apud diverſos judices tractetur, contrariæ forte ſententiæ proferantur

ferantur

ſerantur quod abſurdum foret, Bart. *in l. præcipi-*
mus § eadem, num. 1. ibidemq. Bald. & Caſtrenſ.
num. 7 C. de Appellat. Robert. Marant. *de ordin. ju-*
dic. part. 4. diſtinct. 11. num. 21. Didac. Covarr. *pp.*
quæſtion. 34 num 1. 2. Nevizan. *in ſylv. Nupt lib 6.*
num. 38. ubi allegat quàm plurimos. Cujus eſt ra-
53 tio † quod in connexis magis dignum trahat ad
ſe minus dignum, Bart. *md. l. præcipimus.* Nevizan.
& alii allegat. loc. ubi indifferenter in cauſa etiam
hereditatis merè civili & ſimilibus procedere
tradunt. Et ita in cauſa Y, caburgk contra Würtz-
burgk & Yſenb. in Camera punctus Legitimitatis
fuit remiſſus ad judicem Eccleſiaſticum, qui
poſtea introductus coràm Metropolico judicio
Archiepiſcopi Moguntini, tanquam ſuperioris
Epiſcopi Wurtzbergenſis, & conſors Comes ex
connexitatis cauſa ſimul cò furcitatus, lis con-
teſtata & in contumaciam ſententia Legitimita-
tis lata, Anno 1621.]
54 Juramenti quæſtionem, † quod attinet, Cano-
niſtæ quidem & Pontificii Doctores illam etiam
ſimpliciter ad forum Eccleſiaſticum referre vo-
lunt: [Marant *de ordin. judic. part. 4. diſtinct. 11. nu.*
17 Matth. de Afflict. *deciſ. 24. num. 9.* Anton. Fab. *in*
Cod. rer. in Sauband jud. lib. 3. tit. 7 defin. 17 Covar-
ruv. *in relect. c Quamvis, § 3 num. 27.* Johan Azor.
inſtitur. moral. lib. 10. cap. verſ. Decimò quæritur, part.
55 2.] Verius tamen eſt, † quoties de relaxatione &
abſolutione juramenti ad effectum agendi & ſi-
miles cauſas, quis agere vult fundatam eſſe juriſ-
dictionem ſecularem. Nam jure communi Sacra-
mentorum diſpenſationes à Prætore fiebant. *l. fin.*
ff. ad municip. l. fin de re militar. l. eligere § fin. ubi
A ur *ff. de jur patron.* Bodin. *de repub. 3. c. 3.* Danth.
de teſtam. num. 93. [Dn. Ottho Melander, *in com-*
mentar. ad Proceſſ. Noë Meureri, num. 69. pag. 178.
Crani. *de pac. Religion part. 1. Problem. 7.* ubi ratio-
nes multas in utramque pacem adfert Tiberium
Cæſarem, Equiti Romano juris jurandi gratiam
feciſſe ut uxorem in ſtupro generi compertam
dimitteret, quam ſe nunquam repudiaturum an-
te juraverat, teſtatur Sueton *in Tiber. cap. 35*] Et in
noviſſimis Imperii conſtitutionibus Imperator
56 † juramenta remittit perſonis, quæ inferiori ali-
cui jurejurando obligatæ ſunt propter cauſam
publicæ utilitatis, ut eſt caſus in R. A. de Anno
1555. §. Und ſollen diejenigen / ſo in den Kreyſ-
ſen / &c. & § Und ſollen in dieſen beyden Verord-
nungen &c. Fernan. V ſqu *de ſucceſſ. creat. lib. 2. §.*
18. *ſub num* .05. ubi dicit relaxationem & abſo-
lutionem juramenti concedi à Principe ſeculari,
& ad hoc allegat legem Regiam *l. 1. tit. 8. lib. 5.*
Ord. Quare Cameræ Imperialis juriſdictio
† quoad abſolutionem & relaxationem jura- 57
menti ad effectum agendi, fundata eſt, *Ord.*
Cam. Imp. p. 2. tit. 27. Gail 1. *obſerv. 25. add. eund.*
2. *obſerv. 42.* Cujus proceſſum in Camera vide
apud Auctor. *deciſ. ſeu præjud Cam. verb. Relaxatio*
juramenti &c. fol. 296. [Et ita ſæpius pronuncia-
tum eſſe in Camera, ſcribit Mynſing.] Cum
enim hoc caſu principalis cauſa † & negotium 58
ad forum civile pertineat per ſe, ob adjectionem
juramenti, ab ea non eſt ſeparanda, contra regu-
lam quâ acceſſorium ſequitur naturam & con-
ditionem ſui principalis, & ne conſiſtoriales o-
mnia ad ſua molendina trahant, ut loquitur
Bald. *in l. 1. num. 3. C. de oper. libert.* Unde rectè in-
fert Gail. Qui judex eſt competens quoad exe-
cutionem & obſervantiam, idem debeat eſſe
competens quoad abſolutionem. Etſi enim ju-
ramentum eſt res quædam ſpiritualis, † pro- 59
pterea, quod animam jurantis adſtringit; Unde
ſpiritualis tortura quædam dicitur, Weſ. *conſ 23.*
num. 25. quia tamen fidei humanæ confirman-
dæ gratia principaliter interponitur *c. non eſt &*
etſi Chriſtus cum ſimil. b. de jurejur. Muſcul *de un.*
prol. claſſ. memb. 3. num. 71. Nec tam de religio-
ne, quam de materia juramenti, nec tam quæri-
tur de validitate ſeu vinculo Sacramenti, quam
de re, ſuper qua vinculum hoc interpoſitum fuit,
ideoq; a foro cauſæ principalis non eſt ſeparanda
quæſtio juramenti Gail. *d. obſ 15* Cacheran. *deciſ.*
Pedemont. 78. n 4.
Si tamen ſpectemus abſolutionem † à pecca- 60
to ſeu remiſſionem ſpiritualem, quæ ad miniſte-
rium Eccleſiaſticum pertinet, rectè illa ſoli foro
Eccleſiaſtico reſervatur, per ea, quæ tradit Arniſ.
lib 1. de jur. Majeſtat. cap. 6. num. 8. Vel etiam ſi
agatur de ſubſtantia juramenti, per ea quæ tra-
dit Schrader. *de feud. part. 10. ſect. 2. num. 39.*] De
juramento † per errorem & ignorantiam præ- 61
ſtito, & quod illud non egeat abſolutione, Con-
fer Cravett. *conſil. 1. pro gener num. 231. & ſeq. & n.*
234. Ceil. 1 *obſ 109. num. 4. 5.* Bernhard. Græv *con-*
ſider. 1. & 2. obſerv. 42. Quando verò juramenti
relaxatio ad effectum agendi fieri poſſit, alterâ
parte non citatâ vel invitâ, vid. Matth de Afflict.
deciſ. 220. num. 10. 11. & deciſ. 263. ubi de juramen-
to per metum extorto ejusq; abſolutione. *add.*
etiam deciſ. 30. ubi num. 6. Quod jurans non

petere abſolutionem, ſi contra faciat, perjurus ſit,
& deciſ.31. de eadem materia]
62 [Uſurarum crimen quod attinet † id etiam ad
forum Eccleſiaſticum pertinere dicit *gl. & Dd. in
c. cum ſit generale, de for. compet.* Batt. *in l. quoties, C.
de judic.* quem ſequitur Jaſ. *ibid aſſerens*, hanc eſſe
communem opinionem, Covar. *3. var. reſolut. c. 3.
nu. 1. in princ.* Clar. *lib. 5. ſent. §. uſura, n. 8. & in §. fin.
q. 37. nu. 2.* [Johan. Azor *Inſtitut. Moral. lib* 10. *c.* 7.
circ. fin. part. 2.] Horum tamen non obſtante ſen-
tentiâ multi ſtatuunt, cauſas uſurarum eſſe mixti
63 fori, † per tradita Gacher *deciſ.* 137. *nu.* 10. Molin.
de uſur. q 10. *nu.* 155. & multis probat Referens a-
pud Meichſn. *lib. 1. deciſ. Camer* 12. *ſub nu.* 78. 79. &
ſeqq. ubi oſtendit, quod de ſtylo judicii Camera-
64 lis † uſurariæ cauſæ in Cameræ ventilentur & de-
cidautur, ad quod allegat *Conſtit. Imp. de An.* 1500.
1530. & 1548. ſub tit. Von wucherlichen Contra-
cten/ꝛc. in quibus Cameræ judicibus mandatur,
**daß ſie die wucherliche Contracten unwürdig/
kraffiloß und unbündig erklären ſollen.**
65 Ipſi tamen Canoniſtæ † priorem ſententiam
ita etiam limitant, ut quoad facti quæſtionem
cognoſcat judex ſecularis, quoad quæſtionem
juris & quidditatem uſurarum, judex Eccleſia-
ſticus, per ea, quæ poſt multos à ſe allegatos tra-
dit Hieron. de Cævall. *in ſpec. comm. opin. quæſt.
11. num* 9.
[Controverſias de jure funerandi & ſepulturæ
66 † in Eccleſia & Cœmiterio, ad Eccleſiaſticum
judicem, adeoque ad conſiſtorium pertinere ra-
tione non caret, ut poſt Cæſar. Lambert *de jure
patron. quæſt. 9. princ. artic.* reſpondendo tenet
Hieronym. Treutler. *conſil.* 58 *num.* 111. *& ſeq.*
Quia habet annexum aliquid ſpiritualitatis &
Parochiali juri cohæret, per *tradita ſupra hac
Claſſ cap.* 9 *num.* 66. De cognitione in cauſa de-
cimarum vide Mynſing. 5. *obſ.* 10. Geil. 1. *obſ.* 38. &
ibi allegat.]

CLASSIS II.

CAPUT I.

DE POTESTATE ECCLESIA-
ſtica ſpirituali.

SUMMARIA.

Continuatio. 1. *Poteſtas Eccleſiaſtica quid?*

2. *Functiones ſacerdotii conſiſtunt in doctrina, &
regimine Eccleſiaſtico.*

3. *Doctrina operationes duæ potiſſimum, una,
quâ ad ipſum Deum aſcendimus, altera quâ ad pro-
ximum deſcendimus; Illa ad primam, hæc ad ſecun-
dam Decalogi tabulam pertinet.*

4. *Doctrina perficitur verbi divini prædicatione,
Et ſacramentorum adminiſtratione.*

5. *In Concilio Conſtantienſi, & Baſilienſi uſus
calicis laicis ereptus. Malè omninò, & contra expreſ-
ſam Domini inſtitutionem. Verba Concilii Conſtan-
tienſis*

6. *Servo non convenit mutare teſtamentum Do-
mini. Non licet voluntatem teſtatoris pro parte ap-
probare, pro parte repudiare, ſed tota adimplenda.*

7. *Gelaſius Papa nefas eſſe dixit diviſionem ſa-
cramenti. Diviſio unius ejusdem ſacramenti ſine
grandi ſacrilegio fieri non poteſt.*

8. *A rubrica nulla argumentandi vis deſumitur,
quoties ratio leges in contrarium eſt.*

9. *Regimen Eccleſiaſticum in quibus conſiſtat?*

HActenus potiſſimùm egimus, de poteſtate
circa Eccleſiaſtica, quæ Principibus jure
Regio competit; brevibus etiam & quaſi per in-
dicem de ipſa poteſtate Eccleſiaſtica agemus.
Poteſtas Eccleſiaſtica † deſcribi poteſt, quod ſit 1
poteſtas ſpiritualis ordinata à Deo, functiones
Sacerdotii ſive presbyterii perficiens, ad ſpiritua-
le hominis bonum. [Confer Johan. Azor. *Inſtit.
Moral. lib.* 10. *cap.* 1 *part.* 2. Brevius D. Vultejus, po-
teſtas inquit, Eccleſiaſtica eſt, curam habens ſa-
crorum & religionis ſine ullo imperio & jurisdi-
ctione, *lib. 1. juriſprud. Rom. cap.* 11. *n.* 5.]
Functiones Sacerdotii † ſive presbyterii conſi- 2
ſtunt in doctrina & regimine Eccleſiaſtico.
Doctrinæ operationes † duæ præſertim. Una, 3
quâ ad ipſum Deum adſcendimus, eumque cum
ſuis beneficiis adprehendimus, & toto corde di-
ligimus: altera quâ ad proximum deſcendimus,
eum diligendo ſicut nos ipſos. [In quibus conſi-
ſtit ſumma totius Legis & Prophetarum, *Matth.
22. v. 38. & ſeqq. Marc. 12. v. 30. & ſeq. ad Gal.* 5. 14.]
illa ad primam, hæc ad ſecundam Decalogi tabu-
lam pertinet. [Et totus ille utriuſq; tabulæ cultus
in tribus illis conſiſtit, Fide, Spe & Charitate, uti
ex Auguſt. *in Enchirid. cap* 2. determinat Johan.
Azor. *Inſtit. Moral. lib. 8. cap 1. quæſt 2. part. 1.*]
Doctrina perficitur 1. Verbi divini prædica-
tione † legitima, *Matth. ult. v. 19. Marc. ult. v. 16.* 4
c. inter cætera ext. de offic. ordinarii. 2. Admini-
ſtratione Sacramentorum, *c. ſicut non alii, cap. 2.
diſt.* 1.

diſt. 1. [Dn. Mentzer, *in Exegeſ. Auguſt Confeſſ. artic.* 14.] Non autem mutilatione vel mutatione, ceu factum in Concilio Conſtantienſi Anno 1415 & Baſil. Anno 1437. quibus uſus calicis lai-
5 cis ereptus † contra expreſſam Domini inſtitutionem. [Verba Concilii Conſtantienſis ita habent: *Licet Chriſtus ſuis diſcipulis adminiſtraverit, ſub utraq; ſpecie panis & vini, venerabile Sacramentum, & in primitiva Eccleſia à fidelibus ſub utraq; ſpecie hoc ſacramentum ſit receptum:* TAMEN HOC NON OBSTANTE, *præcipimus ſub pœna excommunicationis, ut nullus presbyter communicet populum ſub utraq; ſpecie panis & vini*, uti & hæc verba refert Matth. Dreſſer. *in Millenar. 6. part.* 1. *pag. m.* 17. Et paulò aliter Martin. Chemnit. *in Exam. Concil. Trident. part.* 2. *Loc. de commun. ſub utraq; ſpecie, ubi ante alios latè & eruditè hoc thema pertractavit.* Add. Frid. Balduin. *de caſib. conſcient. lib.* 2. *cap.* 12. *caſ.* 6.] Et malè omninò, ut dici ſolet, ſecundum Accurſium; quia ſervo non con-
6 venit † mutare teſtamentum Domini, neque licet voluntatem teſtatoris pro parte approbare, pro parte repudiare, *l* 2. *de acquir hered.* ſed tota adimplenda eſt, Laur. Ohm. *de jur. Epiſcop. concl.* 16. *lit. d.* Quare Gelaſius Papa, qui vixit anno 492 ut teſtatur D. Helvicus *in Theatr. hiſtor* procul dubio vir pius, nefas eſſe dicit diviſio-
7 nem Sacramenti; † quia, inquit, diviſio unius ejuſdem myſterii, ſine grandi ſacrilegio non poteſt fieri, *c. comperimus de conſecrat. diſt.* 2. quamvis verò rubrica illius capituli de Sacerdotibus tantùm ſit concepta, ratio tamen eſt generalis. Et
8 quoties ratio legis in contrarium eſt, † nulla à rubrica argumentandi vis deſumitur, tractat hanc quæſtionem prolixè & multorum patrum auctoritate comprobat Schurff. 1. *conſ.* 52. *per tot.* [Alia, ex aliis vetuſtis Pontificum & aliorum Doctorum ſcriptis adfert teſtimonia Andr. Oſiand. *in Pap. non Papa, Loc. de Cœn. Domin.* 16 *pag. mihi* 149. *& ſeq.* Confer rationes quas ante 300. annos in ſimili adduxit Marſil. Patavin. de Menandrino *in defenſ. pacis, part.* 2. *cap* 2. *pag. mihi* 112.]

9 Regimen † Eccleſiaſticum conſiſtit partim in diſciplina Eccleſiaſtica, partim in ordine & conſtitutione ipſius miniſterii.

CAPUT II.

DE DISCIPLINA ET POENIS *Eccleſiaſticis.*

SUMMARIA.

1. *Diſciplina Eccleſiaſtica quid?* 2. *Sub Impp. præſertim gentilibus maximoperè viguit, & quare? Sine animadverſione, aut coërcitione Eccleſia in toto orbe diffuſa, conſervari non poteſt.*

3. *Hæc poteſtas quomodo exerceatur?*

4. *Monendo, & corripiendo, poteſtas exercetur publicè ac privatim tùm in doctrina, tùm in moribus. Et quomodo? Salutaris veritas blanditiis & palpationibus pernicioſis impeditur.*

5. *Innocens abſque ſermone, quantum exemplo prodeſt, tantum ſilentio nocet. Nihil pernicioſius, quàm lupis placere ad ovium perniciem.*

6. *Morum & vitæ correctio ſpecies eſt Eleemoſynæ, Dulcior eſt religioſa caſtigatio, quàm blanda remiſſio.*

7. *Auctoritas corripiendi & monendi pietatis zelo exercenda, non ex privato affectu, aut calumniandi libidine.*

8. *Concionatores cavere debent à ſeditioſis vocibus, quibus populus adverſus Magiſtratum incitatur.* 9. *Ejuſmodi conciones facilimè motus & ſeditiones in Republica excitant, & excitarunt ſæpius.*

10. *Pœnalis Eccleſiaſticæ diſciplinæ poteſtas in Clero peculiaris in quibus conſiſtat?*

11. *Degradatio quid?* 12. *Hæc pœna aliquando etiam in Laicis aliquâ dignitate inſignitis frequentatur.*

13. *Depoſitio quid?* 14. *A quo, & quomodo fiat?*

15. *A degradatione quomodo differat?*

16. *Suſpenſio quid?* 17. 18. *A depoſitione duobus modis differt, & quomodo?*

19. *Excommunicatio Clero, & populo communis, eſt duplex.*

20. *Major excommunicatio quid? Mortis pœnæ æquiparatur. Iure Canonico mentionem faciente de morte, intelligendum non de temporali, ſed de ſpirituali, & ſic de excommunicatione.*

21. *Minor excommunicatio quid? conſtat auctore Chriſto, ideoq; contemnenda non eſt, ſi fuerit juſta.*

22. *In articulis Smalcaldicis de utraque excommunicationis ſpecie cavetur, & quomodo?*

23. *Vigore conſtitutionum Imperialium ſupra annum & diem in banno imperii perſiſtentes, cenſurâ etiam Eccleſiaſticâ notantur.*

24. *Interdictum quid?*

25. *Ejusmodi interdictum Paulus V. Papa adverſus Venetos, ſine judicio ullo, & præjudicio evibravit.*

26. *Diſciplinæ Eccleſiaſticæ animadverſiones, exactiſſimam deſiderant cauſæ cognitionem.*

27. *Experientiâ compertum, ex temerario illius abuſu contemptum potius, quàm formidinem oriri.*

28. *Excomunicatio cum conſenſu Eccleſiæ fieri debet. Cyprianus hoc praxi ſuâ comprobavit.*

29. *Excommunicatio quatenus adminiſterium pertineat? 30. Quatenus ad poteſtatem ſecularem?*

31. *In terris ſtatuum Auguſtanæ Confeſſionis excommunicatio ſine cognitione & decreto fieri non debet. In Anglia ab Henrico II. Rege conſtitutum, ne ulla excommunicatio abſq; conſenſu Regis fieret.*

32. *Hæc cenſura Eccleſiaſtica non confundit juriſdictionem & poteſtatem ſecularem, nec quicquam detrahit imperio Magiſtratus. Crimina capitalia quæ legibus civilibus vindicantur, mortem naturalem, vel civilem decernunt.*

33. *Pœna Eccleſiaſtica non eſt mortalis ſed Medicinalis. Eccleſia redeuntibus gremium ſuum non claudit, ſed indignationis ſuæ aculeos removet.*

34. *Non ſtatim ob quæ peccata quis excidit Eccleſiâ, excidit etiam Republ. Nec qui deſinit eſſe membrum Eccleſiæ, deſinit etiam eſſe Reipubl.*

35. *Excommunicationis poteſtas dependet à poteſtate clavium, quæ merè ſpiritualis.*

36. *Ambroſius qualiter Theodoſium Imperatorem excommunicaverit?*

37. *Poteſtas hæc eſt ſpirituale Chriſti tribunal, concernens conſcientias, ideoq; nemo mortalium ab illa immunis.*

38. *Magiſtratus auctoritas anima Reipubl. dicitur. Magiſtratus potius privatim monendus, quàm ſubditorum ludibrio exponendus. Præpoſterus zelus eſt, qui cum Eccleſiæ ruina conjunctus.*

39. *Unum membrum potiùs putreſcat, quàm totius corporis harmonia intereat. Excommunicatis civilis converſatio, civilis obligatio non adimitur.*

40. *Iura regni & principatus neq; contrahendo, neq; delinquendo amitti poſſunt.*

1 Diſciplina † Eccleſiaſtica eſt poteſtas ſpiritualis cognoſcendi & animadvertendi in transgreſſores contumaces obſtinatè in delictis perſeverantes, propter gravem Eccleſiæ offenſionem. [De hac poteſtate Eccleſiaſtica agit Auguſt. Confeſſ. *art. ult. part 2* Himmel *in Diſput. de Nat. Eccleſ. concluſ. 105. & ſeqq.*]

Diſciplina † hæc, ſub Impp. præſertim genti- 2
libus maximoperè viguit, ne Chriſtiana religio
illiciti auſus aut turpitudinis traduceretur apud
Ethnicos. Nam ſine animadverſione aut coërcitione, ut nec corpus minimum, ita nec maximum, ut Eccleſia in toto orbe diffuſa, conſervari poteſt, Joachim. Steph. *lib 4. de jurisd. cap. 2.*

Exercetur hæc poteſtas † monendo, corri- 3
piendo, caſtigando, excommunicando, deponendo, degradando, &c.

Monendo † & corripiendo hanc poteſtatem 4
exercent perſonæ eam uſurpantes tam publicè quàm privatim, tum in doctrina, tum in moribus. In doctrina quidem hortando ad fidei conſtantiam & pœnitentiam: abſtrahendo ab Hæreticorum & fanaticorum congregatione & erroribus, [*2. ad Timoth. 4. v. 2. & ſeqq.*] idque non tectis & ambiguis verborum & ſententiarum involucris, ſed manifeſtis, ut intelligere & idoneè ſibi præcavere poſſint; quia blanditiis & palpationibus pernicioſis, ſalutaris veritas, quæ abſcondi erubeſcit, impeditur, Cyprian. *epiſt. 28.* Ideoque aliquando apertis oportet canere tibiis,
† errores palam adſpernari, & lupum ſuo nomi- 5
ne vocare, *Eſa. 58.* Innocens namque abſque ſermone, quantum exemplo prodeſt, tantum ſilentio nocet: Nam latratu canum & baculo paſtorum lupi ſunt arcendi ut inquit Hieron. *& refertur diſt. 43. in princ.* [vid. *Eſa. cap. 56 v. 10.*] Et nihil pernicioſius eſt, quam lupis placere ad ovium perniciem, Weſner *conſil. Franc. 27. nu. 19.* neque paſtoralis eſt excuſatio, ſi lupus oves comedat, *text. in c. quamvis, ext. de reg. jur.* Geil. *2. obſerv. 28. num 21.* [Barbat *conſil. 91. vol 3.* Meichſner. *deciſ. 22 num. 56 Tom. 4.* De hac materia vid Balduin. *de caſib. conſcient. lib. 4 cap. 7. caſ.* Conrad Dieteric. *in Analyſ. Evangel. Dominic. 3. Adventus part. 2 pag. m. 63. circ. fin.*]

Quæ de doctrina dicta ſunt, eadem etiam ob-
tinent in morum † & vitæ correctione, quia ta- 6
lis correctio ſpecies eſt eleemoſynæ *c. & qui emendat, c. 11 diſt. 45.* Et dulcior eſt religioſa caſtigatio, quàm blanda remiſſio *c. non oſculatur, 5. q. 5.* [Conf. Hutter. *in Calviniſt. Aulico-Politic. 2. cap. 2. p. m. 138.*]

Hanc tamen auctoritatem † corripiendi & 7
monen-

monendi Eccleſiaſticæ perſonæ moderatæ pietatatis zelo exercere debent, non ex privato affectu aut calumniandi libid ne. Quare ſi concionator, pro concio[ne] aliq[u]em injurioſis verbis notarit, aut crimin s quem inſimularit, injuriarum conveniri & puniri poteſt, juxta Clar. *l. ſentent §. injuria, num.* 1. quod tamen multis mo[d]is non ineleganter declarat & limitat Harprecht. *ad §. non ſolum, num.* 31. *& mult. ſeqq. Inſt. de injur.* ubi plenè de hac quæſtione diſſerit, adde Menoch. *lib.* 2. *arb. caſ.* 424. *& ſeqq.* Inprimis autem
8 debent cavere concionatores a ſeditioſis † vocibus, per quas populus adverſus Magiſtratum incitatur. Hinc in imperii Receſſibus conſtitutio hac de re extat ſub Anno 1530. §. Wir haben/ꝛc. verſ. Die Prediger ſollen ſich mit jhrem predigen vnſerm Abſchied gemeß halten/vnd fürnemlich in jhren predigen vermeiden vnd vnterlaſſen/was zu Bewegung deß gemeinen Mannes wider die Obrigkeit/oder gegeneinander zu verſetzen/dienen oder Vrſach geben möchte/vnd Gottes Wort nicht nach eines eigen Willen/Nutzen/Neid vnd Hoffart/oder zu Verführung der vnverſtändigen gemeinen Layen predigen/darzu ſtumpfirens/ ſchmähens vnd läſterns ſich enthalten/ꝛc. adde R. A. zu Speyer, de An. 1542. §. Damit aber vnter den gemeinen/ꝛc. Confer Hortleder in Reichshandlung *lib* 1. *fol.* 32. *num.* 19. Tales ſiquidem concio-
9 nes † facilimè motus & ſeditiones in Republ. excitare poſſe & excitâſſe ſæpius, teſtis eſt experientia: quia melius Vatibus plebs, quam ſuis paret Ducibus, Curt. *lib.* 4 [Eaque de re latè diſſerit Thom. Companell. *de Monarch. Hiſpan lib.* 1 *c.* 18. Thuan. *lib.* 1 *pag mihi* 16.].

Hæc eſt levior & ordinari h[u]jus poteſtatis uſurpatio, quæ aliquando gravior pro morbi & offenſionis magnitudine uſurpanda. Eſtque duplex, r[a]tione objecti Cleri & populi.

10 Pœnalis † Eccleſiaſticæ diſciplinæ poteſtas in Clero peculiaris, conſiſtit in degradatione, depoſitione & ſuſpenſione a Miniſterio.

11 Degradatio † ſpecies eſt ferè ſuprema inter pœnas Canonicas Clericorum, qua ex diſpoſitione Canonum, Clericus ob grave aliquod flagitium damnatus, non ſolum dignitatibus & honoribus, verùm etiam privilegiis & ordinibus Sacris exuitur, ſecundum formam *in c. degradatio, de pœn. in* 6. & deinde poteſtati ſeculari puniendus traditur, *juxta formam cap. novimus, ext. de V. S. c. fortius ext. de calumniat.* Sigiſmund. Scacc. *de iudic. lib.* 1. *c.* 10. *num* 71 *& ſeqq.* Jul. Clar. *lib.* 5. *ſent. § fin. q* 74. ubi etiam notat, quod aliquando
12 hæc pœna † etiam in laicis aliqua dignitate inſignitis, puta ſi ſit Doctor, qui propter aliquod delictum privatur cingulo Doctorali. Idem etiam ſervatur in quibuſdam locis & in perſonis Nobilium frequentatur.

Depoſitio, † quæ & verbalis degradatio non 13
rarò dicitur, nihil aliud eſt, quàm perpetua remotio ab adminiſtratione altaris, ſecundum Abb. Dec. & alios *in c. at ſi Clerici de iudic.* Proſp. Farinac. *in pract. crim. de delict. & pœn. quæſt.* 19 *n.* 49.

Debet autem hæc depoſitio † fieri per Epiſco- 14
pum, vel eum, qui jus Epiſcopale habet, prævia cauſæ cognitione, ſervatoque iuris ordine, propter delictum, *vid. c. ſecundum, de pœn. in* 6. *junct. c.* 3 *cum ſeqq. cauſ.* 13. *q.* 7.

Differt † autem hæc à Degradatione, quia de- 15
poſitio non eximit Clericum à juriſdictione & poteſtate judicis Eccleſiaſtici, neque a[b] is privilegiis & immunitatib. ſpoliat, ſicuti degradatio, *c. degradatio, de pœn. in* 6. Panorm. *in c. ad audientiam, n* 2. *de crim. falſ.* quem allegat Gail. 1 *de pac. publ. c.* 1. *num.* 14. Joachim. Stephan. *Inſtit jur. Canon. lib* 3. *c. fin. num.* 4. *&* 5.

Suſpenſio † eſt, qua Clericus ad tempus ſuſ- 16
pen[d]itur ab officio.

Differt autem ſuſpenſio † à depoſitione præ- 17
ſertim in [d]uobus; Primò quia illa eſt perpetua: hæc autem temporalis, ſecundum Bald. *in Auth. habita, col* 7. *C. ne fil. pro patr. & per.* Speculat. *in tit. de accuſat. §.* 2. *l. co, col.* 3. *verſ item quæritur* Secundò, quia depoſitio † ſemper eſt uniformis, ſem- 18
perque privat depoſitum ab adminiſtratione altaris & ordinibus clericalibus: Suſpenſio verò non eſt ſemper uniformis; Nam tot ſunt ſingulares ſuſpenſiones, quot ſunt actus legitimi, quos longo ordine recenſet Poller. *in pr. crim Canon. verb. Et ſi confeſſ.* 33. *num.* 63. *& ſeqq.* ubi latè ponit, quid & quotuplex ſit ſuſpenſio, Farinac. *d. q.* 19 *n.* 50.

Pœna † Clero & populo communis eſt Ex- 19
communicatio. Hæc ſecundum Canones duplex Major & Minor.

Major excommunicatio † eſt Chriſtiani ho- 20
minis à toto corpore Eccleſiæ & communione fidelium abſciſſio & ſubmotio, *c. omnis Chriſtianus c. ſeq.* 11 *q.* 3. *c. pen. x. de ſentent excomm.* quæ idcirco anathema, hoc eſt, æternæ mortis damnatio dicitur, *c. nemo Epiſcoporum* 11. *q.* 3. quâ homo Sathanæ traditur, 1. *Cor.* 5. *verſ.* 5. 1 *Timoth.* 1. *v fin. c. audi, d. q* 3. Confer. Bucan. *Loc Theolog.* 44. *q.* 21. [Vid. etiam *c præcipuè c. omnis Chriſtianus junct. c. ſeq.*

*c.ſeq.*11.*quæſt.*3. Confer *artic.Smalcaldic.part.*3.*tit.* 9. Vom Bann.] Hinc mortis pœnæ æquiparatur, & quoties jus Canonicum mentionem facit de morte, intelligendum eſt non de temporali, ſed de ſpirituali, & ſic de excommunicatione *textus eſt ſingularis in c per venerabilem, circ.fin. ibi:* Mori præcipitur, id eſt, per excommunicationem, *qui fil.ſint legit.* & *ibi hoc not.* Abb.id.Abb.*in c* 1. *de fur.* & *in c.*2 *in gl.fin.de major.* & *obed.*

21 Minor autem Excommunicatio † excludit tantummodò à perceptione Sacramentorum, non autem à communione fidelium, ſecundum Johann.de Anan. *in rubr. de Cler.excommunicat.n.* 4: Clar. *in pr. crim.* §. *fin q.*77. *in princ.* Proſp.Farinac *in pr.crim.lib.*1.*tit.*3 *quæſt.*19.*n.*38. [Et hæc Excommunicatio contemnenda non eſt, ſi fuerit juſta, quoniam Chriſto auctore conſtat, *Matth.*18. Et Apoſtolus, 2 *Theſſ.*3. & 1.*Cor.*5. cum hujusmodi inquit ne cibum quidem capiatis. Apud Hebræos olim Apoſynagogi dicebantur, quaſi ſynagoga exacti & extorres propter contumaciam ſuam vitandi ab omnibus donec reſipiſcerent, Johan.Oldendorp. *Claſſ.*1.*act.*2.*verſ.Excommunica-*
22 *tio.* In articulis Smalcaldicis † *part* 3.*Tit.*9. vom Bann/ ita de utraq; Excommunicationis ſpecie cavetur: Den groſſen Bañ/ wie es der Bapſt nennet/ halten wir für ein lauter weltliche Straffe/ vñ gehet vns Kirchē Diener nichts an. Aber der kleine/ das iſt/ der rechte Chriſtliche Bañ iſt/ daß man offenbahrliche halſtarrige Sünder/ nicht ſol laſſen zum Sacrament/ oder andere Gemeinſchafft der Kirchen kommen/ biß ſie ſich beſſern/ vnd die Sünde meiden. Vnd die Prediger ſollen in dieſe geiſtliche Straff oder Bann nicht mengen die weltliche Straff. Hoc eſt, maiorem Excommunicationem, ut eam nominant Pontificii, habemus pro pœna merè temporali, quæ ad nos Eccleſiæ miniſtros non pertinet. Minor verò Excommunicatio eſt, qua manifeſti & contumaces peccatores arceantur à ſacra Domini cœna & Eccleſiæ communione, donec reſipiſcant, & à peccatis deſiſtant. Nec debent miniſtri Eccleſiæ cum hac pœna excommunicationis ſeculares pœnas commiſcere
23 Vigore conſtitution. Imper. † ſupra annum & diem perſiſtentes in banno Imperii, cenſura etiam Eccleſiaſtica notantur, R. A. *de Anno* 1548. *in ordinat.pac.publ.Rubr.* Von denen die vber Jahr vnd Tag in der Acht verharren/ add. *Ordinat. Camer. part.*3.*Tit.*48.§. Vnd ob die Obriſten. Rhoding. *in pandect. Cameral. lib.* 1. *Tit.* 7. *in Commentar.* De modo & ritu excommunicationis confer *c. debent.*11.*q.*3.*c.cura ſit, in ead.cauſ.* & *quæſt c.*1.§.*fin.de homicid.in* 6. Andr.Geil.2.*de pac.publ.cap.*6.*nu.*21.]

Huc quoque pertinet interdictum, † quod ni- 24
hil aliud eſt, quàm cenſura Eccleſiaſtica, qua Univerſitati aut certæ parti facultas & jus exercendæ religionis adimitur, Clericisque interdicitur, ne divina officia ibi celebrent, aut Sacramenta adminiſtrent, *c ſi ſententia, c. is cui, de ſentent. excommunic. in* 6. Didac. Covarr. *in relect. c. almā mater p.*2.§.1.*n.*1. & *mult.ſeqq. ext. ex quib.cauſ.excommunic.fier.deb.*

Tale Interdictum † Paulus V. Papa adverſus 25
Sereniſſimam Venetorum rempubl. propter Statuta, ſumma æquitate de perſonis & rebus Eccleſiaſticis in ſua republ. promulgata, ſine iud[i]cio ullo & præiudicio evibravit, *Anno* 1606. *de cujus nullitate pleniſſimè reſponderunt Theologi* & *JCti, quorum reſponſa Francofurti edita Anno* 1607.

Cum verò magnæ & graves hæ ſint diſciplinæ Eccleſiaſticæ animadverſiones tam Interdicti quàm Excommunicationis † exactiſſimam deſi- 26
derant cauſæ cognitionem, ideoque titulis peculiaribus & plurimis locis ſententiæ forma & executio in iure Canonico expreſſa eſt, *tot.tit.x.in* 6. *Clem.* & *Extravag de ſentent.excommunicat.adde Novell.*123.*cap.*11. quæ allegatur & *refertur in c. de illicita cauſ.*24.*q.*3. & *in ead.quæſt per tot.* Idque Concilio Agathenſi cautum reperitur & à Gratiano refertur *in c.Epiſcopi cauſ.*11.*q.*3.

Requiſita huius pœnæ Excommunicationis ſtudioſè collegit Arctander *in novo edito libello de Excomm.Eccleſiaſt.memb* 2.

Quamobrem mucro ille tam ſeveræ animadverſionis non temerè ſtringendus, ſiquidem ex-
perientia † compertum eſt, ex temerario illius 27
uſu contemptum potius quàm formidinem oriri, teſte Sigiſm Scac. *de jud lib.*1. *c.*93. *num,*1. *verſ. Unde ſicut* &c. [Johan.Lorin. *in commentar.in lib. Numer.cap.*23 *verſ.*8.*fol.*869.] Debet autem fieri
Excommunicatio † cum conſenſu Eccleſiæ. Vo- 28
bis, inquit Paulus *ad Corinth.* cum meo Spiritu congregatis in nomine Domini Jeſu Chriſti, ejusmodi homo tradatur Satanæ, 1.*Corinth.*5.*v.*3. *Matth.*18

Hoc ſua praxi comprobavit D. Cyprianus, reſcribens de Philumeno & Fortunato hac pœna feriendis, inquit. Non potui me ſolum judicem dare, cùm multi de Clero abſint, & hæc ſingulorum tractanda ſit & limanda plenius ra-

tio,

tiæ, non tantum cum Collegis, ſed & cum plebe ipſa uni verſa, *Epiſt.* 28. *circ. fin.* Confer Arctandr. *de Excomm. membr* 3. *pag.* 61.

29 Pertinet itaque Excommunicatio † non tantum ad Miniſterium, ſed etiam ad populum & poteſtatem Secularem: Ad miniſterium pertinet, quatenus dependet à poteſtate Clavium & Excommunicatum ſeparat ab aditu regni cœleſtis, ut tradit Thom. *diſt* 18. *q.* 2 *art.* 2. *& probatur in c. ult. de exceſſ. prælat.* Ideoque neglecto Miniſterio fieri non poteſt: Ad poteſtatem verò ſe-

30 cularem † pertinet, quia hæc facultas Excommunicandi fori exterioris diſciplinam reſpicit, Ideoque illius propria eſt, qui jurisdictionem in foro exteriori habet, etiamſi ordinis poteſtatem non habeat, Panorm. *in c. ab excommunicato, num.* 5. *de reſcr ps & in c transmiſſam, de elect.* Hoſtienſ. *in ſumm. de ſentent. Excommun.* §. *quis hoc poſſit verſ. nedum autem.* Felin. *in c. dilecto, de majorit. & obed.* quos allegat & ſequitur Didac. Covarr. *in relect. d. c. alma mater*, §. 11. *num.* 1. *ext. ex quib. cauſ. excomm fier. deb.* Hinc etiam à quibusdam ad merum imperium refertur, ut videre eſt apud Thom. Michael. *de juriſdict. concl.* 78. *lit. L in notat.* quod tamen catenus procedere puto, ſi cōfiſcatio bonorum cum excommunicatione conjuncta ſit.

31 In terris † & ditionibus Statuum Evangelicorum Auguſtanæ Confeſſionis ſuſpenſa juriſdictione Pontificiâ ab Eccleſiaſticis excommunicatio ſine cognitione & decreto fieri non poteſt nec debet, quia ad horum tanquam jus Epiſcopale & juriſdictionem ordinariam habentium curam, pertinet ne Eccleſiaſtici eâ abutantur & perperam pœnam hanc uſurpent, Zigler. *in comm. concl.* §. *Landſaſſii, num* 185 Hinc ab Henrico II Angliæ Rege conſtitutum, ne ulla excommunicatio abſque conſenſu Regis fieret, Arum. *de jur. publ. diſcurſ.* 30. *cap.* 3. *concl.* 38.

32 Hæc tamen diſciplina ſeu cenſura Eccleſiaſtica † non confundit juriſdictionem & poteſtatem ſecularem, nec quicquam detrahit Imperio Magiſtratus, qui alias legitimis pœnis coërcere debet & poteſt delinquentes, *l Sacroſancta. C de SS. Eccleſ. pr. proœm. Inſtit.* etiamſi aliquis in foro Eccleſiæ propter delictum pœnitentiam criminis egerit, quia illa in foro animæ operatur delicti remiſſionem, non autem tollit exterioris judicii pœnam, nec jus accuſandi crimen illud in foro exteriori *gl. communiter recepta in c de his, de accuſat.* Crimina enim capitalia, quæ legibus civilibus vindicantur, mortem naturalem vel civilem, hoc eſt, libertatis vel civitatis amiſſionem decernunt, Joach. Steph. *de jurisd. lib.* 4 *c. num.* 37. Pœna † autem Eccleſiaſtica non eſt mortalis ſed Medicinalis, *c.* 1. *in pr. de ſentent. excomm in* 6. *c. notandum. in fin.* 24. *q.* 3. eò tendens, ut lucrifiant fratres, qui aberrarunt, *Matth.* 18. & ut peccatore tradito Sathanæ ad interitum carnis, ſalvus fiat Spiritus, 1. *Corinth.* 5 *&* 1. *Timoth.* 1. Redeuntibus vero cum ſeria pœnitentia, Eccleſia gremium ſuum non claudit, ſed indignationis ſuæ aculeos removet, *l. liquet, verſ. ſed quia circ. fin C. de ſumm. Trinit* Quoties enim ingemuerit peccator, inquit Jehova apud Prophetam, vivendo vivet, & non morietur. Quare non ſine magna confuſione ſaltus fieri poteſt de una in aliam, Arniſ. *lib* 1. *de jur Majeſtat c.* 6. *n.* 6 33

Hanc confuſionem † magno Reipubl. detrimento ſæpius uſurparunt Romani Pontifices, qui Principes & Reges propter delicta excommunicatos, Regno ſimul exuerunt. Cum tamen non ſtatim ob quæ peccata quis excidit Eccleſiâ, excidit etiam Republ. *c. nos ſanctorum, c. juratos* 15. *q.* 6. nec qui deſinit eſſe membrum Eccleſiæ, deſinit etiam eſſe reipubl. Diſtinctæ res ſunt Eccleſia & reſpubl *c. quoniam diſtinct.* 10. *Nov.* 1. *in pr.* 34

Hæc Excommunicationis † poteſtas quoad miniſterium dependet a poteſtate clavium, quæ eſt merè Spiritualis. Tibi, inquit Chriſtus, dabo claves regni cœlorum non terrarum. Ideoque *non eripit terreſtria, Qui regna dat cæleſtia*, ut in Hymno canimus. Imò & civilis pœna rariſſimè bona alicui eripit *Auth bona damnatorum C. de bon. damnat.* 35

Ambroſius † non aliter diris devovit Theodoſium Imp. niſi quod ab introitu Eccleſiæ prohibuerit, imò ſunt, qui ne prohibitum quidem volunt, ſed ultro à communione abſtinuiſſe, Waremund. ab Ehrenberg *c.* 2. *de ſubſid. Regn nu.* 35. Sunt etiam, qui hoc factum Ambroſii non probant ex multis rationibus. quod ſcilicet non injuſtè fecerit, dum in rebelles Theſſalonicenſes, tanquam perduelles, gladium ſtrinxerit. 36

Certum quidem eſt Presbyterium † & poteſtatem hanc eſſe Spirituale Chriſti tribunal, concernens conſcientias, & propterea neminem mortalium ab illa Dominatione immunem eſſe, Beza *de Excommun. in fin.* Ne ſupremum quidem Principem, quia is non eſt ſupra Eccleſiam, 37

ſed

ſed intra, Arctand. *de Excommun memb.2 p.39.*
Hieron Schurff.1.*conſil.71.num.1.& 2.* Attamen
38 cum magnum hic verſetur præjudicium, † &
Magiſtratus ſummi auctoritas, quæ anima Rei-
publ. dicitur, hac ratione non parum violetur,
non facilè id admittendum, ſed potius privatim
monendus, quàm ſubditorum ludibrio expo-
nendus, ut per Prophetas olim factum fuit, cu-
jus rei notabile exemplum *vide 1.Sam. cap.15.v.*
30 & ſeq. c.18 diſt.45. Et ex Auguſtini ſententia,
in eum non facile feratur anathematis ſenten-
tia, qui ſociam habet turbam & facilè Rem-
publ. evertere poteſt, *lib.3.epiſt.4.cent.1.* Præpo-
ſterus zelus eſt, qui cum Eccleſiæ ruina conjun-
ctus eſt, D.Theodor. *in Inſtit.Catechet. de Cœna*
39 *Domin.pag 753.* Et quia Medicinalis † hæc eſt
pœna, omnia ita agenda, ut ſanitatem potius
quàm exitium adferat toti corpori, & potius u-
num membrum putreſcat, quàm totius corpo-
ris harmonia intereat. Quare ſi è re videatur, ut
Magiſtratus excommunicetur, ita id fieri debet,
ne ſubditi eximantur à debitis obſequiis, *vid cap.*
cum Beatus 8. *diſt.45.* quia civilis converſatio, ej-
us obligatio Excommunicatis non adimitur.
Neque cenſura hæc privat bonis & prærogativis
Politicis aliquem, ſed iis ſaltem, quas Deus Ec-
cleſiæ ſuæ peculiariter concredidit. Arctander
40 *de Excomm.memb.4.pag 84.* Nam jura Regni, †
& Principatus neque contrahendo neque delin-
quendo amitti poſſunt, per ea, quæ tradit Carol.
Molin. *in Conſuet. Pariſ. tit.1.§.2.gl.4.n.17.* Qua in
re cum plerique Pontifices hac poteſtate nimis
ambitioſè abuterentur, vis & acies illa Eccleſia-
ſtici gladii hebeſcere ac paulatim ſic retundi vi-
ſa eſt, ut nihil Interdictione Pontificia, & Ponti-
ficibus ipſis apud pleroſque Principes, contem-
ptius eſſe cœperit, ut tradit Bodin. *lib.6 de republ.*
c.1.circ.fin.pag.994.

CAPUT III.

DE PERSONIS ECCLESIASTICIS, *earumq; ordine & diſcrimine.*

SUMMARIA

1. Perſona Eccleſiaſtica quid? & quæ ſint? Deus ipſe inter perſonas Eccleſiaſticas ordinem fecit donorum varietate, & differentiâ. 2. Non omnes æquali ſcientiâ vel prudentiâ ſunt prediti. Nec omnes per omnia, ſed certi per certa meliores aut deteriores inveniuntur.

3. Epiſcopi Romani ſe caput univerſæ Eccleſiæ, terreſtris & cæleſtis poteſtatis abſolutos Dominos jactant.

4. Pontifex dicitur Princeps ſacerdotum, ſummus ſacerdos & Pontifex maximus.

5. Epiſcopi univerſalis nomen ſoli & uni Antichriſti præcurſori convenire dixit Gregorius Magnus Pontifex.

6. Sub Phoca Imp. uno eodemq; tempore imperium Turcicum duce Mahometano, & regnum Pontificium ſub Boniſacio IV. Papa erectum, & ſtabilitum eſt.

7. Qui deſiderat primatum in terris, inveniet confuſionem in cœlis. Vbi interdicitur dominatio, indicitur miniſtratio. 8. Primatum Eccleſiæ concupiſcere neq; juſtum, neq; utile eſt.

9. Primatum Cathedræ Romanæ continua ſucceſſionis ſerie à tempore Petri ſine interruptione continuatum gloriantur Pontificii. Non cathedra facit ſacerdotem, ſed ſacerdos Cathedram. Nec omnis ſacerdos Sanctus, ſed omnis ſanctus ſacerdos. Sanctorum filii non ſunt, qui tenent loca ſanctorum, ſed qui faciunt opera eorum.

10. Iohanna Papa meretrix.

11. Officium Pontificis ex Hieron. deſcribitur.

12. Epiſcopi unde dicti? Non eſt Epiſcopus, qui præeſſe, & non prodeſſe dilexerit. 13. Nomen Epiſcopi etiam apud gentiles in uſu fuit, & nomen magiſtratus denotavit.

14. Epiſcopi qui ſint? 15. Eorum munus. Coadjutor non partem cum Epiſcopo habet poteſtatem.

16. In Evangelicis Eccleſiis loco Epiſcoporum conſtituuntur Superintendentes. 17. Quibus diligens inſpectio & cura Miniſterii incumbit. Epiſcopus, Superintendens, Inſpector ſynonyma ſunt.

18. Inter Epiſcopos conſtituti ſunt certi gradus, & quinam?

19. Patriarcha unde dictus? Eſt ſupra Archiepiſcopum.

20. Primates qui dicantur.

21. Patriarchæ 4 ſunt & qui? Hodiè accedit Patriarcha Aquilegienſis.

22. Olim Archiepiſcopus idem erat, quod Primas, Hodiè Primates ſunt Patres non ſolum Epiſcoporum, ſed etiam Archiepiſcoporum.

23. Patriarchæ qui ſint? 24. Prædicti 4. Patriarchæ Orientales in regno Turcico adhuc hodiè ſuperſunt, & ubiquinq; reſideat?

25. Olim apud gentiles quadripartitus fuit circa religionis adminiſtrationem perſonarum ordo.

26. *Ar-*

26. *Archiepiſcopi qui dicantur? Archiepiſcopus in Eccleſiaſticus Epiſcopi judex ordinarius eſt.* 27. *Princeps Epiſcoporum dicitur.*

28. *Quidam Epiſcopi Germaniæ principali honore fulgentes Archiepiſcopos Dominos ſuos Clementes appellant. Regulariter Principes Germaniæ etiam erga Electores dilectionis* E. Liebden *nomine utuntur.*

29. *Omnes prædictæ dignitates Eccleſiaſticæ generali Prælatorum appellatione continentur.*

30. *De uſu imperii Romani in ſpecie Prælati qui dicantur?*

31. *Abbas undè & qui dicatur? Abbatis nomen potius ſolicitudinis, quàm honoris, & ordinis. Abbas præ aliis eſt honorandus.*

32. *In imperio Abbates quidam principali dignitate condecorati,* Geſürſte Aepte. *Abbas Fuldenſis Auguſtæ Archicancellarius, per Germaniam & Galliam Primas, nulliq́ ordinario ſubjectus eſt.*

33. *Antiſtes quis dicatur?*

34. *Cardinales tanquam fratres Papæ, & pars corporis ejus cenſentur. Cardinalem offendentem crimen læſæ Majeſtatis committere, Canoniſtæ tradunt.*

35. *Cardinales undè dicti?*

36. *Dignitas Cardinalatus quando cœperit?*

37. *Cardinales qui ſint? Cæteros omnes poſt ſummum Pontificem honore ac dignitate præcedunt.*

38. *Vetus illa, & purior Eccleſia nihil de illis novit, nec Juſtinianus in ſuis Conſtitutionibus de Clericis, &c. quicquam de illis cavit.*

39. *Commendatores Ordinis Teutonici partim Eccleſiaſticam, partim ſecularem perſonam ſuſtinent.*

40. *Propriè Religioſi dicuntur, & quidem Regulares. Caſtitas, paupertas, obedientia tria ſubſtantialia Regularis religionis.* 41. *Non verè & propriè, ſed ſecundum quid, & largè religioſi dicuntur. Eccleſiaſticis tamen perſonis accenſendi.*

42. *Ex uſu imperii Romani quidam dicuntur commendatores provinciales. Ex his rurſus quidam immediati, quidam mediati. Quales ſunt in Auſtria, Bavaria, Saxonia, Thuringia, Haſſia.*

1 PErſonæ Eccleſiaſticæ † poteſtatem Spiritualem uſurpantes, ſunt Miniſtri Eccleſiæ legitimè vocati & ordinati. Inter hos quidam dicuntur Epiſcopi, quidam Presbyteri, quidam Diaconi, &c. propter ordinem inter ipſos etiam Eccleſiæ Miniſtros obſervandum. Siquidem ipſe Deus inter ipſos ordinem fecit donorum varie-
tate & differentia, ut alii ſint Apoſtoli, alii Prophetæ, alii Evangeliſtæ, &c. Clariſſ. Dn. D. Mentzerus *in Exegeſ. Auguſt. Confeſſ. art* 14. [Qua de re
in ſimili eleganter ſcribit Specul. † *in proœm.* 2
ſpec. num. 21. inquiens: Licet utrumque idem fons
imbuat, non ob hoc ſequitur, quod æqualiter
quisq́; ſumat: hinc eſt, quod non omnium communis eſt gratia, *c. ſed non in pluribus, poſt §. eorum verò, de pœn. diſtinct.* 4. Neque æqualis gratia, neque omnes miniſtrant æqualiter, nec æquali ſcientia, vel prudentia ſunt præditi, ſed in Evangelizando, alius alio melius operatur, ideoq́ue dici poteſt alius alio melior, etiam in ipſa ſalutari doctrina, *c. cum tantum, de conſecrat. diſtinct.* 4. Non enim omnes per omnia, ſed certi per certa, meliores aut deteriores inveniuntur, *l.* 1. *§. cumq́; hoc, C. de vet. jur. concl.* Hactenus Specu-
lat.] Malè tamen hujus ordinis rationem † Epi- 3
ſcopi Romani in primatum quendam & quaſi Monarchiæ aut Hierarchiæ ſtatum converterunt, ſe caput univerſale Eccleſiæ, terreſtris & cœleſtis poteſtatis abſolutos Dominos jactantes, *c. ſi Papa verſ. ſancta diſt* 40. [Indeq́ue Ponti-
fex dicitur, Princeps ſacerdotum, † quaſi via 4
ſequentium, *per text. in c. Cleros, diſtinct.* 21 Ipſe & ſummus Sacerdos, ipſe & Pontifex Maximus nuncupatur. Ipſe enim efficit Sacerdotes atque Levitas, ipſe omnes ordines Eccleſiaſticos diſponit, ipſe, quid unusquisq́ue facere debeat oſtendit *d. c. Cleros,* Nicol. Vigel *in Method. jur. Pontific. lib.* 3. *cap.* 8. *Regul* 2. Vid. Johan. Azor *inſt. moral. lib.* 4. *cap.* 9. *& ſeq. part.* 2 ubi multis adductis primatum hunc defendere annititur] Quibus Gregorii Magn. Pontif. reponi poteſt pronun-
ciatum, † dicentis, quod univerſalis Epiſcopi 5
nomen ſoli & uni Antichriſti præcurſori conveniat *lib.* 4. *Epiſt.* 32. 34. & 7. *Epiſt* 30 quod primus Bonifac. IV. ab impuriſſimo Imp. Phoca
† anno circiter 607 ſibi redemit, ſub quo Imp. 6
uno eodemq́ue tempore Imperium Turcicum, duce Mahometo & regnum Pontificum erectum & ſtabilitum eſt Dn. D. Mentzer *in diſp. Antipiſt. ult. th.* 19. Bronchorſt. *cent.* 1. *miſcell. aſſ.* 80. [add. Conrad. Rittershuſ. *de different. jur Civil. & Canon. lib.* 7. *cap.* 9] Quare ex Chryſoſtomi ſenten-
tia, † qui deſiderat primatum in terris, inve- 7
niet confuſionem in cœlis, nec inter ſervos Chriſti computabitur, qui de primatu tractaverit, *c. multi diſtinct.* 40. *Matth.* 18. *Luc.* 9 ubi interdicitur dominatio, indicitur miniſtratio, Bernhard. *lib.*

 2. *de con-*

tem, *c. quamvis, diſt.* 68. Muſc. *de ſucceſſ. convent. memb.* 1. *claſſ.* 1. *concl.* 3. *lit. p. num.* 101. [vid. tamen T[illegible] *concluſ.* 402. *d lit. C.*]

Nota tamen hodie eſſe practicam ſuccedendi in Epiſcopatu prætextu Coadjutoralis ſubſidii. [Conf. r. Sleid *lib.* 12. *Comment.* Cardin. Tuſch. *d. concluſ.* 403. *num* 9. *lit. C*]

16 In Evangelicis † Eccleſiis loco Epiſcoporum, quoad functionis miniſterii & ordinis, conſtituuntur Superintendentes qui nihil aliud in noſtris Eccleſiis ſunt, quàm Epiſcopi, ut notat Iſido. *lib.* 7. *Etymolog. cap.* 12. cujus verba ſunt Canonizata in c. *cir. med. diſt.* 21 *facit. c. legimus, d.* 93. Schrad. *defend. p.* 9. *c.* 3. *num.* 29. Erneſt. Cothm. 2. *conſ.* 64. *num.* 55. *add. c. qui Epiſcopatum, cauſ.* 8. *q.* 1. [Joh Azor. *d. lib.* 3. *c.* 27 *quæſt.* 1. *part.* 3.] Hiſce diligens
17 inſpectio † & cura Miniſterii incumbit, neque ad hoc officium vocantur, niſi ſpectata ſit eorum doctrina ac eruditio & vitæ integritas ex multis rerum argumentis percepta. [Indeque hæc tria, Epiſcopus, Superintendens & Inſpector eandem rem ſignificant, Rittershuſ. *d. cap.* 7. *num* 10. *part.* 5. *Comment, Novell.* add. Matth. Stephan. *de juriſd. lib.* 3. *part* 1 *c.* 16.]

18 Ex praxi Eccleſiæ Romanæ † & partim Germaniæ inter ipſos Epiſcopos conſtituti ſunt quidam gradus: alii namque ſunt Patriarchæ, alii Primates alii Archiepiſcopi vel Metropolitani, alii ſimpliciter Epiſcopi.

19 Patriarcha, † ab archos, id eſt, Princeps patrũ dicitur, [per text. *in c. Cleros, d. ſtinct.* 21. [Cardin. Jacobat. *in tract. de Concil. lib.* 1. *art.* 1 *ſub num.* 163. Et Patriarcha eſt ſupra Archiepiſcopum & ab Archiepiſcopo ad Patriarcham appellatur, Sigiſmund. Scacc. *de Appellat. q.* 8 *ſub num.* 97. [De hujus prærogativa & utriusque differentia vid plura apud Johan. Azor. *Inſtitut. Moral. lib.* 3. *cap.* 35. *part.* 2. *ubi vid.*]

20 Primates † dicuntur quaſi primas ſedes tenentes, Card. Jacob. *d. art. num.* 256 Azor. *dict. loc.* vel ſecundum eundem, primas, quaſi primus præſi-
21 dens. Realiter † autem primates a Patriarchis non differunt, proprie ſumpti, niſi quod Patriarchæ quatuor tantum in ſpecie ita dicti ſint. videlicet Conſtantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus & Hieroſolymitanus. [Præter enumeratos, ſub ditione Veneta hodie exiſtere Patriarcham Aquilegienſem, notat Conrad Rittersh *in Comment. Novell. part.* 1. *cap.* 7. *num.* 14. Primatum verò major eſt numerus per ea, quæ tradit Scacc. *in d. q* 8. *num.* 99. [Et quamvis olim
22 † Archiepiſcopus idem fuerit quod primas, Poſtea tamen, creatis pluribus Archiepiſcopis, nomen Primatis datum eſt iis Archiepiſcopis, qui præerant Civitatibus ſub quibus erant aliæ Civitates Archiepiſcopos habentes. Ita ut Primates ſint patres non ſolum Epiſcoporum, ſed etiam Archiepiſcoporum: ut Cantuarienſis Epiſcopus vulgò dicitur Primas in Anglia: Eboracenſis olim Primas Scotiæ: Toletanus Hiſpaniæ: Bituricenſis Aquitaniæ: Carthaginenſis Africæ, referente Johan. Azor. *Inſtitut. Moral. lib.* 3. *cap.* 33. *verſ. tertio quæritur, part.* 2. Singulari etiam prærogativa, ex antiquo Germaniæ inſtituto, Archiepiſcopus Magdeburgenſis, Primas per Germaniam, appellatur. Similiter Abbas Fuldenſis, uſurpat Titulum Primatis per Germaniam & Galliam, quod tamen non eo, quo modò dictum eſt, ſenſu in utroque accipiendum eſt]

Sunt itaque Patriarchæ, † qui integræ nationi, in qua plures provinciæ & civitates unà cum earum Archiepiſcopis & Epiſcopis continentur, præſident. [Et prædicti 4. Patriarchatus Orientales † quorum Eccleſiaſtica hiſtoria, creberrimam facit mentionem, in regno Turcico etiamnum hodie ſuperſunt, è quibus Antiochenus in pulcherrima omnium, quæ Turcis in Aſia parent, urbe Damaſco, prope fanum D Mariæ virginis ſuam nunc ſedem habet: Alexandrinus verò Cairum Ægipti metropolim translatus eſt, Conſtantinopolitanus verò in urbe Conſtantinopolitana adhuc reſidet, cujus omnium latiſſimè diœceſis patet, totam Græciam Myſiamque, hodiè Serviam vocatam, nec non Bulgariam, Thraciam, Wallachiam, Moldaviam, Ruſſiam, Moſcoviam, Inſulasque Ægei maris & Aſiam minorem complectens, except s adhuc ſpecialibus Græcorum Eccleſiis, quæ Venetiis, Anconæ, Meſſenæ in Sicilia, in Melita, Arabia, Iberiaque colliguntur, ut ex aliis ſcriptoribus & oculatium teſtium relatione, ſcribit Phil. Nicol. *in lib. de regn Chriſt c.* 1 Confer Beſold. *in Theſaur. pract. verb. Patriarchen*, ubi ex Eraſm. a Chokier. *in conſtit concil. Lateranenſ. exempt. à juriſd* §. 1. § 2. *Schol.* 23. *num.* 2. oſtendit, Patriarchas in locum Primatis ſeu primi Flaminis ſuffectos eſſe: Quadripartitum enim † fuiſſe apud gentiles, circa Religionis adminiſtrationem perſonarum ordinem. Primates ſive primi Flamines, qui bus

 ſuro-

ſurrogati Patriarchæ, Archiflamines, in quorum locum Archiepiſcopi: Flamines, quibus Epiſcopi. Parochi, quibus hodierni Paſtores ſurrogati, Chokier. *d. loc.* Confer Wilhelm. Ferdinand ab Effern. *in Manual Politic. lib 4. punct. 5 pag. 662.* ubi tamen opinatur: Quod injuria temporum, creſcente malitia hominum, Patriarcharum ſedes ab Eccleſia, & officium cum dignitate in Gardinales tranſlatum ſit.]

26 Archiepiſcopi † verò, qui provinciæ, plures civitates cum earum Epiſcopis, complectenti, præſint, per ea, quæ tradit Laurent. Ohm. *de jur. Epiſcopal. concl. 13* [Indeque Epiſcopus ſubeſt ſuo Archiepiſcopo, tanquam Metropolitano, & is in Eccleſiaſticis Epiſcopi judex ordinarius eſt, *c. paſtoralis ibique* Abbas Panormit. *in 1. notab x. de offic. ordin c. ſcitote, cum ſeqq. cauſ. 6. quæſt. 3.* Sigiſ. Scacc. *de judic. quæſt. 8 num. 86.* cumque in dioeceſi ſui Epiſcopi, ex negligentia Prælatorum cognoſcere de cauſis ſubditorum Epiſcopi poſt Federic. de Sen *conſil 158. verſ. ad ſecundum*, tenet Cardina. Tuſch. *pp. concluſ 483. num. 1. per notat. in d. cap Paſtoralis.* Eſt enim Græcè notatione Nomi-

27 nis Archiepiſcopus Princeps Epiſcoporum, Johan. Azor *inſtit. moral. lib. 3. cap 3. part. 2.* ubi plura de jure & prærogativa Archiepiſcoporum, add Wilhelm Ferdinand. ab Effern *in Manual. Politic. ſive d. Rat. ſtat lib. 4. punct 5. pag. 663.* ubi notat, quod ſicut Patriarchæ, ſub ſua juriſdictione multos Archiepiſcopos, ita hi aliquot Epiſcopos, ſibi ſuffraganeos habent de quorum cauſis legitimè cognoſcunt & agunt, & ſingulis annis cum illis ſynodum celebrant Inde fieri exiſti-

28 mo, † quod etiam quidam Epiſcopi Germaniæ Principali honore fulgentes, Archiepiſcopos ſuos Dominos Clementes, Gnädige Herrn appellent ut animadverti aliquando ex literis, moderni Epiſcopi Spirenſis, ad Archiepiſcopum Moguntinum datis, cum tamen regulariter Principes Germaniæ etiam erga Electores, non aliâ quam Dilectionis ceremonia utantur, ſchreiben jhne nicht E. Gnaden/ſondern E. Liebden/ niſi forte ætatis vel alia honeſtatis & urbanitatis cauſa aliquando, præſertim à junioribus id fiat. Hujus autem ratio eſſe poteſt, quod certum ſit, Epiſcopum debere Archiepiſcopo honorem & obſequia, cum ipſe ſit Dux Epiſcoporum ſuæ provinciæ, Mart. Neapolitan. *de juriſdict. part 4. cen-*

29 *tur. 1. caſ. 18. num. 16. 17.* Omnes autem † prædictæ dignitates Eccleſiaſticæ, majorum Dignitatum, generali Prælatorum appellatione continentur, ut not. König. *in theatr. Politic. part. 1. cap. 17 n. 3.* Et hoc ſenſu quivis Epiſcopus, dicitur Prælatus omnium Eccleſiarum ſuæ Dioeceſeos, Feder. de Sen. *conſil. 145. num. 6.* Cardin. Tuſch. *pp. concluſ. 494. num. 2. lit. P.* Quod tamen non extenditur ad monachos, qui peculiarem Prælatum immediatum, velut generalem aut provincialem, aut Abbatem Prælatum habent, *ibid.* De uſu imperii Romani, † in ſpecie Prælati dicuntur, qui quidem immediatè imperio ſubjecti, partim etiam principali honore fulgent, ſuffragiorum tamen jus, ut alii Principes non habent, ſed univerſi unius ſummodò Principis vices ſuſtinent, Paurmeiſter. *de juriſdict. lib. 2. cap. 10. num 7. & ſeq.* Prælatorum in imperio Romano in ſpecie ita dictorum Catalogus refertur *ſupra lib. 1. Claſſ. 4. cap. 21.* Conferentur Beſold *in Theſaur. practic. verb prælat.* Rhoding. *in pandect. Cameral. lib 1. cap. 3.* Confer. Johan. Azor *inſtit moral. lib. 3. cap. 25. part. 2.* 30

Generali Prælatorum appellatione continentur etiam Abbates. Abbas idem eſt, quod Abba, verbo Syrico, & ſignificat Patrem, honore, ætate & cura. & ideò Abbates Patres eſſe dicuntur, *c. ult. de Regularib.* Alciat. *in lib. 1. C. de injus voc.* Spiegel. *in Lexic. jur. verb. Abbas.* Et ideò potius nomen eſſe ſolicitudinis quàm honoris vel ordinis, juxt. *c. tuam, de ætat. & qualitat. ubi gloſſ. in verb. non aſcendat.* Cardin. Tuſc. *pp. concluſ. 3. lit. A.* ubi tamen *num. 3.* ex Felin. & aliis notat Abbatiam eſſe dignitatem, Quod hodiernis quoq; magis congruit moribus, cum Abbas præ aliis ſit honorandus, *cap. cum ad monaſterium in verb. Abbas, de ſtat Monach.* Vid. Cardi. Tuſch. *pp. concluſ. 5. lit. A. per tot.* In imperio Abbates quidam † principali dignitate condecorati ſunt, Gefürſte Abbte/ quibus etiam Regalia competunt, quorum Catalogus relatus ſupra *lib 1. Claſſ. 4 cap. 21* Inter hos præcipuus eſt, Dominus Abbas Fuldenſis, qui & Auguſtæ Imperatricis Archicancellarius, ac per Germaniam & Galliam primas eſt, nullique ordinario ſubjectus, ut ex proprio ore Reverendiſſimi moderni Domini Abbatis, Domini Johannis Bernhardi quandoque audivi. Quidam etiam Abbates ſunt immediati, principali tamen honore deſtituuntur, qui referuntur *ſupra d. cap. 21.* 31 32

Antiſtes ſacerdos dictus eſt, † quod anteſtat. Primus eſt enim in ordine Eccleſiæ, & ſupra ſe nullum habet, *text, in c. Cleros §. Antiſtes, diſtinct. 21.* De 33

21. De ordine dignitatum Eccleſiaſticarum apud Græcos Confer Philipp. Nicolai, *de Regn. Chriſt. lib.* 1 *cap.* 1. *pag. mihi* 27. Quo tempore autem & qua ratione Græcorum Eccleſia à Romani Pontificis poteſtate & juriſdictione ſe ſubtraxerit, latè tractat Johan. Azor. *inſtit. moral. lib.* 4 *cap.* 15. *part.* 2. *fol* 571 *& ſeqq.*]

34 Hiſce poſtea acceſſerunt † Cardinales. [Hi cenſentur tanquam fratres Papæ & pars corporis ipſius, per tradita Jul. Clar. *in §. læſæ Majeſtatis crimen, num.* 4. *in fin.* Rittershuſ. *in Novell. part.* 1. *cap* 7. *num.* 14. Johan. Azor. *inſtit. moral. lib.* 4. *cap* 1. *part* 2. ideoq; Cardinalem offendentem, etiamſi eſſet Imperator, crimen læſæ Majeſtatis committere, a Canoniſtis creditur, *per gl in c. ad Apoſtolicæ, in verb. Cardinales, de ſentent. & re judic. in* 6. poſt alios ita etiam determinat Proſp. Farinac. *de crim. læſ. Majeſt q* 112. *n.* 100. *& ſeqq.* Dicti autem
35 Cardinales a cardine, † quod ſint quaſi cardines, quibus tota machina mundi, & ſanctæ Eccleſiæ ſuſtentatur, & ad quos poſt Papam ſpectat, providere animabus populi Chriſtiani, poſt Caſtrenſ. *conſil.* 420. *viſo puncto, nu.* 3. ſcribit Cardin. Tuſch. *pr. concluſ.* 96. *nu.* 1. *lit. C.* vel quod Eccleſia conſilio eorum regatur, velut oſtium cardine, *per not. in c ſacroſancta ad fin. diſtinct.* 25. Beſold. *in Theſaur pract. verb. Cardinal.* Johan. Azor *inſtit moral. l.* 4. *c.* 1. *part* 2. ubi ad hoc adducit dictum: Domini ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem, 1. *Reg. cap.* 2. Quo tempore
36 Cardinalatus dignitas cœperit, † inter Canoniſtas non eadem eſt ſententia, ut videre eſt apud Tuſch. *concl* 95. *lit. C. ubi n.* 1. notat, tempore donationis factæ a Conſtantino Eccleſiæ nondum extitiſſe Cardinales, quamvis *ibid n.* 4. ex Rom. notet, quoad rem ipſam Cardinales, hoc eſt ejuſmodi Adjutores & Conſiliarios ſemper fuiſſe, ſub alio tamen nomine, prout adhuc hodie conſiliarii appellantur, *in c fundamenta. de Elect in* 6. vid. omninò Johan. Azor. *Inſtitut. Moral. lib* 4. *cap.* 1. *part* 2. Wilhelm. Ferdinand ab Efferen *in Manual. Politic ſive de Ration ſtat. lib.* 4. *punct.* 5.
37 *pag. m.* 656. ubi notat, Quod Cardinales † ſint ſummi Pontificis primi Conſiliarii, Aſſeſſores & Electores, ac in gubernanda Eccleſia cardines, in quibus illius oſtia verſentur & ſuſtineantur. Et *p* 659. Quod cæteros omnes in ipſa Eccleſia poſt ſummum Pontificem, honore ac di-
38 gnitate præcedant. Veterem tamen illam † & puriorem Eccleſiam, de illis nihil noviſſe, aliiſque Juſtinianum in ſuis conſtitutionibus de Clericis & Eccleſiaſticis perſonis caviſſe, notat Conrad. Rittershuſ. *in Novell. part* 1. *cap.* 7. *nu.* 14. Confer Sleidan. *commentar. lib.* 12. Plura de Cardinalium privilegiis, honore, dignitate & Collegio, vid apud Tuſch. *concluſ.* 100. *& aliquot ſeqq.* Beſold. *in Theſaur. d. verb. Cardinal* Johan. Azor. *Inſtitut. Moral. lib.* 4. *c.* 1 *part.* 1.]

Ad Eccleſiaſticas perſonas etiam referuntur Commendatores † ordinis Teutonici, qui par- 39
tim Eccleſiaſticam, partim ſecularem perſonam ſuſtinent, ideoque ſecundum quid religioſi dicuntur; poſſunt enim arma movere & uſurpare, quæ tamen Clericis regulariter ſunt prohibita, per ea, quæ tradit Gylman. *in Symphorem. ſupplic. tom.* 1. *p.* 1 *tit* 3. *n. d ſuppl* 9 *fol.* 193. *& ſeq* [De horum conditione & origine vid quæ differuntur apud Sleidan. *lib* 12. *Commentar. ſtatim à princip.* Propriè tamen † religioſos eſſe & dici Commenda- 40
tores Ordinis Teutonici & quidem Regulares, multis tuetur Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 27. *n* 17. *& ſeqq.* Idque præſertim ex illa ratione quod fratres illius ordinis profiteantur caſtitatem, paupertatem, & obedientiam, quæ tria ſubſtantialia ſunt veræ & regularis religionis, *c. cum ad monaſterium. de ſtat Monach.* Caſp Anthon. Theſſaur. *quæſt. forenſ.* 18. *n* 3 *lib.* 1. Cardin. Ludoviſ. *deciſ* 87. *& ibid.* Oliver. Beltramin *in Addition.* plurimis auctoritatibus & rerum judicatarum præjudiciis firmat, ideoque quicquid acquirunt Eccleſiæ cedere Et propterea ſucceſſionis Feudalis capaces non eſſe notat Caſp. Anthon. Theſſaur. *d. quæſt.* 18 ubi dicit hanc ſententiam veriorem & communiorem de jure eſſe, quamvis de conſuetudine aliud obtineat, Cacheran *d loc.* & alii allegati à Theſſaur Et contrarium ſtatuunt alii non poſtremi nominis JCti allegati à Cran. *de pac. Religion. part. problem.* 12. *in connexis, p.* 222. Vid. omnino Nicol. Garciam, *de Benefic. part.* 1 *cap.* 4. *per tot. & notanter nu.* 21. ubi tandem concludit, † 41
quod non verè & propriè, ſed ſecundum quid & largè religioſi dicantur, Eccleſiaſticis tamen perſonis, eos accenſendos, negari non poſſe ibidem defendit. Vid. etiam quæ prolixè tradit Azor. *Inſtit. Moral lib.* 13 *c* 3. *part.* 1 Ex uſu imperii Romani, † quidam dicuntur Commendatarii 42
Provinciales Land-Commenthure über gewiſſe Balleyen/ quibus tota Ballivia & in ea alii Commendatores ac ordinis perſonæ ſubſunt. Ex illis autem quidam ſunt immediati, quales ſunt die Land-

Commenthur der Ballen Elſaß/Burgund vnnd Coblentz. Quidam mediati, qui quidem quoad ordinis regulas, profeſſionem & ſtatus conditionem, immediate Magiſtro ordinis Teutonici parent: in reliquis Principibus, in quorum ditionibus domicilia & poſſeſſiones habent, certis conditionibus ſubſunt, in Comitiis provincialibus comparent & onera ſubeunt, quales ſunt Commendatores Provinciales in Auſtria, Bavaria, Saxonia, Thuringia, Haſſia, &c. *vid notat. ſupr lib 1. Claſſ. 5. cap. 10. num. 19. 23. 24. 25.*]

SOLI DEO GLORIA.

INDEX CAPITUM.

Libri Primi Claſſ. I.

DE ſumma hujus tractatus & de tribus Reipub. formis. p. 1

Cap. 2. *De Neceſſitate & dependentia imperii in genere. p.* 4

Cap. 3. *De Magiſtratu iniquo & impio. anne is à Deo, & an ei honor & reverentia debeatur?* 6

Cap. 4 *De Magiſtratuum ini. uis praceptis.* 10

Cap. 5. *An & quatenus ſubditi reſiſtere poſſint Tyranno eumque à gubernaculis removere?* 13

Libri I. Claſſ. II.

Cap. 1. *De quarta Monarchia qua fuit & eſt Romanorum.* 24

Cap. 2. *De ſacri Imperii Romani ſtatu, ubi rejectis Bodini & aliorum argumentis innotis fundamentis defenditur, ſtatum imperii noſtri Romano-Germanici eſſe Monarchicum.* 27

Cap. 3. *An Imperium noſtrum adhuc dicatur & ſit Romanum?* 46

Cap. 4. *An Imperium Romanum ſit à vel ſub Pontifice: Et de translatione imperii in & ad Germanos.* 50

Cap. 5. *An Imperium Romanum ſit Feudum Pontificis.* 56

Cap 6. *An Pontifex habeat utrumq; gladium tam in temporalib. quam Eccleſiaſticis, ſuper Principem Romanum, omnesq; terrarum Dominos in toto orbe terrarum, & num rectius u imperatori ſubſit.* 59

Cap 7. *De imperii & Imperatoris Romani amplitudine, dignitate & praeminentia pra omnibus aliis Regibus & Principibus.* 62

Cap 8. *De cauſis diminutionis Imperii Romani: Et in ſpecie de Denominatione Pontificia, 1. diminuendi imperii Romani cauſa & fabuloſa Conſtantini Magni donatione.* 67

Cap. 9. *De ſecunda diminutionis Imperii cauſa, Exemptionibus.* 80

Cap. 10. *De tertia diminuendi Imperii cauſa, diſſenſionibus videlicet, diffidentia & inteſtinis odiis ordinum Imperii.* 98

Lib. I. Claſſ. III.

Cap. 1. *De partibus integrantibus S. Imperii Romani.* 102

Cap. 2. *De Conſtitutione Imperatoris, & quo jure is ad imperium accedat.* 103

Cap. 3. *De Perſonis eligentibus Imperatorem, electionis occaſione, & ejus praparatoriis.* 106

Cap. 4. *De Perſona eligendi qualitate.* 114

Cap. 5. *De modo Electionis, & ordine votandi.* 116

Cap. 6. *De tempore Electionis.* 118

Cap. 7. *De Effectu Electionis.* 119

Cap. 8. *De Coronatione Imperatoris.* 120

Cap. 9. *De Capitulatione & jurejurando, quod pro confirmatione ejusdem ab Imperatore exigitur, & num hoc cum Principis Majeſtate pugnet latè differitur. rejectis Arniſai rationibus.* 122

Cap. 10. *An & quatenus Princeps anteceſſorum ſui leges, facta, conventiones, contractus obſervare teneatur.* 133

Cap. 11. *De juribus Imperatori competentibus.* 137

Cap.

783570

Cap. 12. *De ſoluta legibus Principis poteſtate.* 140

Cap. 13. *De reliquis Majeſtatis juribus, & quatenus Imperator Dominus Mundi.* 148

Cap. 14. *De Rege Romanorum ejusq; jurisdictione & juribus.* 150

Lib. I. Claſſ. IV.

Cap. 1. *De membris Imperii Romani, hoc eſt, ſtatibus in proceribus, & qua requirantur ut aliquis ſit & dicatur ſtatus Imperii, ſecundum hodiernum imperii ſtylum.* 156

Cap. 2. *De ſtatuum & membrorum Imperii diſtributione in circulos.* 165

Cap. 3. *De ſtatuum diſtributione in tres claſſes & in ſpecie de electoribus, qui in prima claſſe collocantur.* 166

Cap. 4. *De vicariatu Electoris Palatini & Saxonis.* 171

Cap. 5. *De ſingulari Electoris Palatini jure, quomodo & quatenus is Imperatoris judex.* 173

Cap. 6. *De Electorum non provocandi privilegio, ut & ſpeciali conventicula habendi jure.* 175

Cap. 7. *De Electoralis Dignitatis & officiorum Electoralium dependentia, & num ea ſit à Pontifice Romano.* 176

Cap. 8. *De Principibus, ſecundam claſſem ſtatuum imperii conſtituentibus in genere.* 177

Cap. 9. *De Eccleſiaſticis Principibus.* 179

Cap. 10. *De Archiducibus.* 182

Cap. 11. *De Magnis Ducibus.* 184

Cap. 12. *De Ducibus* 184

Cap. 13. *De Marchionibus & Landgraviis & Comitibus Palatinis.* 186

Cap. 14. *De Comitibus in ſpecie ita dictis vulgo* Graffen. 190

Cap. 15. *De Baronibus.* 194

Cap. 16. *De Ducatibus, Principatibus, Comitatibus, Baronatibus & ſimilibus, Feudis regalem dignitatem annexam habentibus.* 199

Cap. 17. *De ſucceſſione, Diviſione & Adminiſtratione Feudorum Regalium, Ducatuũ, Comitatuum, Baronatuum, &c. Et incidenter quædam de jure Primogenituræ. Item quid juris de Comitatu unito Ducatui.* 105

Cap. 18. *De ſingulari quorundam Principum Germaniæ ſuccedendi modo per pacta & confraternitates.* 217

Cap. 19. *De iudice Feudorum Regalem Dignitatem annexam habentium & num ad ſolum Imperatorem ea cognitio ſpectet?* 223

Cap. 20. *De Liberis Civitatibus quartam Claſſem ſtatuum imperii conſtituentibus. Et incidenter etiam quædam de Civitatibus Hanſaticis.* 238

Cap. 21 *Continet Catalogum & enumerationem ſingularem omnium ſtatuum imperii.* 246

Lib. I. Claſſ. V.

Cap. 1. *De ſtatuum imperii ſuperioritate, qua in ſublimi ac regio territorii jure conſiſtit.* 250

Cap. 2. *De Acquiſitione & conceſſione juris territorialis, & quibus id competat* 229

Cap. 3. *De definitione ſuperioritatis territorialis,* der Landes Hohen Obrigkeit. 265

Cap. 4. *De Actibus correſpectivis ſuperioritatis territorialis* des Landes Hohen Obrigkeit/ *& ſubjectionis Landſaſſiorum, & ex quibus tam illa, quàm hac arguatur.* 267

Cap. 5. *An liberæ imperii civitates territorialem ſuperioritatem & jurisdictionem habeant.* 292.

Cap. 6. *Quatenus vera ſit vulgata Dd. Theorica, poſſe quemlibet Principem, Comitem, Baronem & Civitatem Imperii in ſuo territorio, quod poteſt Imperator in univerſo, novè & prolixè declaratum.* 295

Cap. 7. *An Imperatore in ſtatuum territoriis Præſente, horum jurisdictio quodammodo quieſcat? Et num cum quolibet ſtatu in qualibet inſtantia concurrere poſſit?* 316

Cap. 8. *De ſtatuum Imperii jure in conventibus ſeu Comitiis circa adminiſtrationem univerſi.* 328

Cap. 9. *An imperium ſit majus Imperatore legitimè in regimine conſtituto, hoc eſt, num ſtatus & proceres imperii ſuperiores ſint Imperatore?* 329

Cap. 10. *De reliquis Imperii immediatis civibus, qui non ſtatus Imperii.* 337

Cap. 11. *De reliquis Imperii civibus præſertim Mediatis eorumque diſcrimine & conditione.* 341

Liber II. Claſſis I.

Cap. 1. *De Imperii fundamentis & imperantium ornamentis, pietate videlicet & juſtitia.* 352

Cap. 2. *De fide & conſtantia.* 357

Cap. 3. *De Clementia & Humanitate.* 362

Cap. 3. *De Prudentia Principum & Gubernatorum Reipub.* 367

Cap. 5.

Cap.5. *De juſtitia ſubditis æquabiliter adminiſtranda.* 371

Cap.6. *De bonorum defenſione, malorum coërcitione.* 372

Cap.7. *De otioſorum & Mendicantium remediis, & domibus diſciplinarum vulgò* Zuchthäuſern. 374

Cap.8. *De pœnis earumq; variis generibus, temperamento & remiſſione.* 376

Lib.II. Claſſ.II.

Cap.1. *De legibus in genere, & earum in Repub. utilitate.* 385

Cap.2. *De legibus divinis, & in ſpecie de Legibus Moralibus & Ceremonialibus.* 387

Cap.3. *De Legibus Forenſibus, & earum occaſione, quædam de Judæis eorumq; jure.* 388

Cap 4. *De Legibus Naturalibus.* 394

Cap.5. *De Legibus Civilibus merè poſitivis, earumq; conſtitutione & Effectu.* 395

Cap.6. *De Legibus Regni, quæ Fundamentales dicuntur.* 402

Cap.7. *De jure Canonico.* 403

Cap. 8. *De Reſcriptis & Privilegiis Principum.* 405

Cap.9. *De conſuetudine ſeu jure non ſcripto.* 411

Cap.10. *De Statutis.* 415

Cap.11. *De juris Legumq; interpretatione.* 419

Cap.12. *De judicibus juris Legumq; executoribus & miniſtris.* 427

Cap.13. *De judiciis.* 433

Cap.14. *De ſupremo Cameræ Imperialis judicio.* 434

Cap.15. *De judicio Reviſorio.* 444

Cap.16. *De judicio Auſtregarum.* 447

Cap.17. *De jurisdictione, Fundamento judicum & judicerum.* 451

Lib.II. Claſſ III.

Cap.1. *De Armorum præſidio, & belli jure in genere, ejusq; juſ[illegible]a.* 464

Cap.2. *I[illegible] [illegible]iſtis belli ſuſcipiendi cauſis.* 467

Cap.3. *De belli avertendi & ſuſcipiendi conſiliis, & præſertim de Fœderibus.* 475

Quæſtio. An Princeps vel Magiſtratus Chriſtianus ſi ab alio Chriſtiano iniquè bello & crudeli perſecutione tam religionis quàm regionis prematur, & ſe aliter tueri non poteſt, poſſit cum Turca, vel alio infideli fœdus inire, & ab eo auxilium adverſus alium Chriſtianum Magiſtratum perſequentem petere? 481

Cap.4. *De belli ſuſcipiendi conſiliis, [illegible] quæ præcedere bellum debent.* 489

Cap.5. *De Reliqua belli ſuſcepti expeditione.* 492.

Liber Tertius. De Regimine Eccleſiaſtico.

Claſſis I.

Cap.1. *De jure Imperatoris, Regum, Principum & aliorum Magiſtratuum, circa regimen Eccleſiaſticum.* 495

Cap.2. *De Feſtorum, feriarumq; conſtitutione, Principibus jure Regio competente, ibidemque de Calendario Gregoriano.* 500

Cap.3. *De bonis Eccleſiaſticis, earumq; immunitatibus & Alienatione.* 506

Cap.4. *De Conciliorum & Synodorum convocatione.* 511

Cap.5. *De Hæreticis & Blaſphemis eorumq; coërcitione.* 515

Cap.6. *De Vocatione Miniſtrorum Eccleſiæ, & quatenus illa ad curam Eccleſiaſticam Principis pertineat.* 521

Cap.7 *De Viſitatione Miniſtrorum Eccleſiæ.* 525

Cap.8. *De ſuſtentatione Miniſtrorum.* 529

Cap.9. *De jure Patronatus & Advocatia Eccleſiaſtica.* 534

Cap.10. *De conſiſtoriis Eccleſiaſticis & foro cauſarum ſpiritualium.* 543

Claſſis II.

Cap.1. *De Poteſtate Eccleſiaſtica ſpirituali.* 554.

Cap.2. *De Diſciplina & pœnis Eccleſiaſticis.* 555

Cap.3. *De Perſonis Eccleſiaſticis, earumq; ordine & diſcrimine.* 560

INDEX

RERUM ET VERBORUM LOCUPLETISSImus, quæ in hoc de Regimine Seculari & Eccleſiaſtico tractatu continentur.

Primus numerus Librum, alter Claſſem, tertius Caput, & ultimus numerum marginalem denotat.

A.

Abbas Fuldenſis Auguſtæ Cancellarius per Germaniam & Galliam primas, nulli ordinario ſubjectus. 3.2.3.32.

Abbas unde & qui dicatur, 3.2.3.31. præ aliis honorandus, ibid. 31.

Abbates quidam in imperio principali dignitate condecorati dicuntur Gefürſtete Aebte, 3.2.3.31.

Abrogatio fit in toto, derogatio in parte. 2.2.9.34.

Abſentium ut in aliis collegiis, ita nec in imperij conventibus ratio habetur, 1.5.8.75.

Abſolutio à peccatis, ſeu remiſſio ſpiritualis ad miniſterium Eccleſiaſticum pertinet, 3.1.10.60.

Abſolutio & cognitio in criminalibus non minus, quàm condemnatio eſt meri imperii, 2.2.17.26.

Academia Gieſſenſis quando, & à quo fundata & privilegiis donata, 1.5.6.113.

Acceſſorium ſequitur naturam & conditionem ſui principalis. 1.4.9.108.112. & 3.1.10.58.

Accidentia non migrant de ſubjecto in ſubjectum, 1.5.7.4. 117.

Accidentis non datur accidens, 1.5.2.16.

Actiones humanæ diſtinguuntur finibus, 1.6.4.40.

Actor quis, 2.2.13.9. vel reus ſuper eadem re in diverſis judiciis litigare non eſt cogendus 1.4.19.102.

In actu quolibet præſupponendi termini habiles, 1.4.14. 48.4. & 1.5.6.1 3. perficiendo quid inſpiciendum, 3.1.2.20. tria præcipue conſideranda, ibid. 21.

Actus ad probandam conſuetudinem debent eſſe conformes, 1.2.9.17. exiſtente conditione, habetur pro puro eandemque vim ac poteſtatem habet, quam haberet, ſi purè interpoſitus fuiſſet 1.4.18.33. agentium non operatur ultra intentionem eorum, 1.5.4.35. & 1.5.6.86. agentium voluntatis ultra quàm fert arbitrium non extendendi, 1.5.9.21. ipſe certæ perſonæ habilitate deficiente, 3.1.2.23. ipſo jure non ſubſiſtit deficiente ſolennitate in actu a lege requiſita 1.3.3.11. omnes gubernantium regulandi à juſtitia pol., & fori, 2.1.1.32. ſequens præſumitur fieri ad executionem præcedentis diſpoſitionis, 2.1.7.22.

Actus à Proceribus contra juris ſcripti autoritatem perficiendi ex plenitudine poteſtatis Imperatoriæ ſuſtinentur, 1.3.6.160. ſi requirat poteſtatis plenitudinem, quid in dubio præſumatur Imperator agere, 1.3.12.66. & ſeqq.

Actum non dicitur, quamdiu aliquid ſupereſt agendum, 1.5.4.20.

Adel vnd Edle Herren qui, 1.4.14.32.33. & quotuplices, ibid. 34. & 1.4.15.19.10.

Adherbales Numidiæ Rex dicebatur Procurator populi Romani, 1.2.7.19.

Adiaphorum ſi urgeatur, deſinit eſſe adiaphorum, 3.1.2.36.

In adiaphoris rebus ad formam & forum, cui quis ſubeſt, ſe accommodet, 3.1.2.40.

Adminiſtratio poteſt eſſe Monarchica, licet ipſe ſtatus ſit popularis, 1.2.2.244. adminiſtrationis modo accidentali mutato, non ſtatim ipſe ſtatus & fundamentum ſubſtantiale ejuſdem mutatum eſt, ibid. 56 adminiſtratio & emolumentorum perceptio dividuntur, ipſa regalium, & juriſdictionis ſubſtantia apud omnes in ſolidum manet, 1.4.17.20. ab ipſis feudis differt, ibid. 21. Adminiſtratio juſtitiæ ſuperioritatis territorialis ſymbolum eſt infallibile, 1.4.5.98. ad juſtitiæ adminiſtrationem quæ pertineant, ib. 99.102. & ſeqq.

Adminiſtratio & emolumenta in Haſſia inter agnatos diviſa, ipſum tamen etiam jus beneficiarium manſit, etiam nunc eſt indiviſum, 1.4.17.22. ſunt tamen etiam quædam ipſam adminiſtrationem reſpicientia adhuc indiviſa inter Haſſiæ Principes Regentes ibid. 24.

Adoptatus transit in familiam adoptantis, 1.5.11.28. & ſequitur conditionem, ſtatumque patris adoptivi, ibid. 28. ab avo paterno cum Principis conſenſu in præjudicium proximum agnatorum non poteſt feudum ex pacto & providentia obtinere, ibid. 34.

Adoptio imitatur naturam, 1.1.11.27. gentem mutat, non genus ibid. 30 quomodo fiat, ibid. 31.

Adſeſſores Doctores & Nobiles in Camera imperiali iiſdem fruantur ſtipendiis, 1.5.11.25.

Adulterinum eſt aurum cum ſubditorum lachrymis collectum, 1.5.4.227.

Advocatia Eccleſiaſtica quid, 1.3.9.75. & jus patronatus ſunt

ſuparata, ibid. 79. Advocatiæ jus in Cœnobia plerunque Principibus in ſuo diſtrictu competit, ibid. 78. Advocatiæ jus plus æquo ſæpe extenditur, & ad quæſtum ac privatum lucrum transfertur, 1.5.4.67.

Advocatorum Curiarum officium, 15.11.64. non exiguâ dignitate pollent, ibid. 72. eorum in electione Adſeſſorum Cameræ imperialis habetur ratio, ibid. 73.

Advocatorum Eccleſiaſticorum officium, 3.1.9.77.

Ædium parochialium refectio cujus ſumptibus fieri debeat, 3.1.3.17.

Ægyptus Romano imperio ſubjecta à Saracenis poſtea unà cum Syria & aliis provinciis oppreſſa & imperio erepta eſt, 1.2.9.18.

Ex æmulatione ſtatuum, & Procerum Imperii oriuntur pernicioſæ diſſenſiones, 1.2.10.18.

Æqualibus imperare ex lege nemo poteſt, 1.2.2.141.

Æqualitas altrix & nutrix pacis, 2.1.5.10. & æquabilitas quid, & quomodo differant, ibid. 7.

De æquiparatis idem eſt judicium, 1.4.3.22.

Æquitas in paribus cauſis paria jura deſiderat, 2.2.11.34. legalis juri ſtricto præferenda, 2.2.12.33. ab æquitate lex diviſa quaſi corpus exangue, & exanime videtur, ibid. 34. quæ non ſequenda, ibid. 36. ficta d... lex eſt iniquitas, ibid. 37. legibus non fulcita peſtilentiſſimum eſt virus, ibid. 37. in utroque æqualis, vel antiquare quæ prava ſunt, vel promulgare quæ juſta ſunt, 2.2.5.24.

Æquum non videtur deorum immortalium iras mortales eſſe, hominum verò immortales, 2.3.17.

Ætatis prærogativa ubi tantum in ordine præcedentiæ ut plurimum ſpectetur, 1.4.17.35.

Affabilitas grata Deo Regi laudabilis, ſubditis ſalutaris, 2.1.3.31. temperata eſſe debet cum gravitate, ibidem 32. affabilitatis in impp. exempla aliquod inſignia, ibid. 27. 28. 29. 30.

Africa provinciarum omnium arx, Carthagine oppugnatâ, & direptâ, à P. Scipione ditioni Romanæ addita, 1.2.9.10. eam Rom. imperio refractariam in ordinem redegit Iul. Cæſar, deinde Iuſtinianus Imp. ibid. 11. Hodiè ex parte Turcæ, majori vero parte Presbytero Iohanni paret, ibid. 12.

Agentis cujuſque vis recipitur ad naturam ſubjecti recipientis, 1.5.6.175.

Alexander M. paternæ cædis conſcios ad tumulum Patris occidi juſſit, 1.1.5.39. gloriæ & imperii libidine univerſum occupare contendebat orbem, 2.3.2.48.

Alimenta debita denegans necare videtur 2.3.2.46.

Aliquid cui permittitur, omnia permiſſa eſſe cenſentur, ſine quibus id, quod permiſſum eſt, commode expediri non poteſt, 1.4.20.70. non poteſt eſſe, & manere alicujus, quod antea nunquam ejus fuit, 1.4.18.14

Aliud eſt ab imperio, aliud ſub imperio aliud in imperio immediate bona poſſidere, 1.5.10.30. eſſe tale, aliud haberi pro tali, 14.3.29. legibus obligari ex conventione, aliud ex imperio, 1.2.2.128.

Alpes & Iu... montium Apenninorum Lombardiam, & Hetruriam diſtinguunt 1.5.1.6.

Alphonſi Regis Neapolitani elogium, & ſapiens aulicis ſuis aſſentatoribus data reſponſio, de reverentia Imperatori exhibenda, 1.2.7.18. In alternativis alterum ſufficit, 1.5.10.30.

Ambroſius qualiter Theodoſium Imperatorem excommunicaverit, 3.2.2.36.

America conceſſit in Regum Hiſpanorum poteſtatem, 1.2.9.28.

Amicitia non jungenda cum infidelibus, 2.3.3.64. Amicitiæ & fœderis cum infidelibus juncti triſtes eventus, ibid. 69.

Anabaptiſtarum pœna, 3.1.5.29.

Analogum fidei quid, 2.1.1.22.

Anglia & Scotia fœminas nec à ſucceſſione, nec à gubernatione regni excludit, 1.3.2.7. exemplo Eliſabethæ in Angliæ, & Mariæ in Scotiæ regno, ib. 7.

In Anglia ſummum judicium Parlamentum, & quale, 2.2.14.4.

Angliæ Reges bellum non ſuſcipiunt niſi convocatis ordinibus & aſſentiente populo, 1.2.2.141.

Anglis proximus Regis Succeſſor Princeps de VVallis dicitur, 1.3.14.10.

Animadvertere in facinoroſos quid, 2.2.17.25.

Anima tota eſt in tota, & in qualibet corporis parte, 2.3.33.

Animalia bruta ad bibendum vel comedendum ſupra naturæ deſiderium ne verberibus quidem adigi poſſunt, 2.1.8.61.

Annatæ quid, & unde denominatæ, 3.1.8.24. ſunt contra juris divini & Canonici conſtitutiones, ibid. 25. ideoque in Gallia jam dudum improbatæ, ibid. 25. ad quem finem primò à Germanis conceſſæ, ibid. 26. in bellum Turcicum erogandæ, ibid. 27. obque id legatio ad Pontificem in Comitiis Auguſtanis decreta, ibid. 27.

Anſaticæ civitates ex quibus civitatibus conſtent, 1.4.20.50. quando coierint primum, ibidem 51. 52. A Carolo IV. Imp. earum fœdus confirmatum, ibidem 35. Hanſaticæ urbes unde dictæ, ibid. 54. & ſeqq. Hanſatica ſocietas ſemper in Receſſibus imperii peculiare corpus habita, ibidem 58. ab Imp. & imperio comprobata tanquam licita, utilis, & honeſta, ibid. 59. an quoad nonnullas civitates ſpeciem conſpirationis ſapiant, ib. 60. & ſeqq. tanquam corpus immediate contribuunt imperio, ibid. 63. in Comitiis Auguſtanis propterea decreta eſt commiſſio, ibid. 64. de iis quorundam judicium ib. 67. olim in tres hodie in quatuor claſſes ſeu Metropoles diſtributæ, ibid. 68. cur quando, & ubi conveniant. ib. 69. cur non privatorum loco habendæ ib. 71.

Anteceſſoris ſui leges quales Princeps obſervare obſtrictus non ſit, 1.3.10. ... factum Princeps jure electionis, vel lege regià ſuccedens præſtare non tenetur, 1.4.19.32.

Antiquitas temporis immemorialis facit, ut poſtea probari titulus non poſſit 1.5.2.34. Ejus favor, & veneratio eſt loco tituli, ib. 27. 28. & quare, ib. 29. antiquitatis auctoritate omnes probationum defectus ſupplentur, ibid. 25.

In antiquis probationes admittuntur, quæ aliàs non admitterent... 1.1.2...

Antiquius quo quid eſt, eo dignitatis ordine cenſetur nobilius, 1.2.7.22.

Aperturæ jus tempore belli, vulgo die Oeffnung quo referatur, 1.5.4.110. unde competat, ibid. 111. ex eo juriſdictionis ſubjectio non ſequitur, ibid. 112.

Appellans ab Imperatore, vel Camera Imper. ad Pontificem quomodo puniatur, 1.2.4.10. in Gallia à Rege ad Papam criminis læſæ Majeſtatis reus habetur, ib. 11.

Appellare non propriè eſt, ſi una civitas de conſuetudine conſulet apud aliam, 1.5.4.127. eſt genus quoddam proroga-

rogationis, ibid. 127.129. exempla adferuntur, ibid. 128.

Appellari an poſſit à Vicariorum imperii ſententiis, 1.4.4.8.9. an a judicibus compromiſſariis in pacto Haſſiaco hereditario expreſſis, 1.4.6.8. an ab Imperatore, 1.2.2.167.168. appellatione aliquando factâ ab Imperatore ad Cameram denegati fuerunt proceſſus, 1.5.9.46. an ab Imperatore malè informato ad melius informandum, ib. 47.48.49. & ſeqq. an ab Imperatore ad imperium, 1.5.9.40 an à Camera, 1.2.2.208 & 2.2.15.3. an à Vicario ad eum, cujus eſt Vicarius, 1.2.2.210. an ab Electorum, eorumque officialium ſententiis, 1.4.6.1. & quod ab his non detur appellatio, unde habeant ibid. 1. & ſeqq. An à Commiſſariis Cæſaris von Hof auſ, ad Cameram, 2.2.14.76.77

Appellatio cur fiat, 1.5.3.124. nomeneur, niſi ad ſuperiorem, & in majus tribunal aſcendat, ibid. 122. Ejus ſubſtantia eſt ut fiat ab inferiore ad ſuperiorem, 1.5.9.41.42. nec conſuetudine aliud induci poteſt, ib. 43 extrajudicialis quid, 2.2.16.29. & nullitas diverſa & ſeparata ſunt juris remedia, 1.4.6.5.

Ad Pontificem vacante imperio, omiſſo medio judice non appellatur, 1.2.4.14.

Apoſtoli Magiſtratui obedientiam præſtiterunt non propter defectum virium, ſed propter iram & conſcientiam, 1.2.6.18.

Apum Rex ſine aculeo eſt & quare, 2.1.3.21.

Aquila Romana avis, & propriè Romanis legionibus dicata, 1.2.3.13 fuit, & adhuc eſt Impp. & imperii inviolatum, & perpetuum inſigne, ib. 14.

Archiduces inter ſeculares Principes primum locum poſt Electores obtinent, 1.4.10.1. Archiducum nomen uſurpatur tantum in Germania, nec ulli alii, quàm Auſtriacæ familiæ tribuitur, ibid. 2. Duces quidam Archiduces nominari volentes apud Imp. obtinere non potuerunt, ib 2. tituli præeminentiâ præ aliis Ducibus gaudent, ibid. 3.4. Archiducum origo, ib. 5. Archiducum Auſtriæ duæ factæ lineæ, ib. 8. partim Electoribus pares ſunt, partim eos ſuperant, ibid. 9.10 ejus rei cauſa, ibid. 11. prætendunt etiam privilegium exemptionis à Camera in cauſis appellationum, ib. 13. Camera tamen diverſis vicibus proceſſus côtra eos decrevit, ib. 14. in eos crimen læſæ Majeſtatis cômittitur, ibid. 15. quomodo inveſtituram capiant, ibid. 16. & 17.

Archiepiſcopi qui dicantur, 1.2.3.26 Archiepiſcopus Epiſcoporum ordinarius, ibid 26.

Archiepiſcopus Rhemenſis Gallorum Regi coronam imponit. 1.2.3.25 Gneſnenſis Regi Polonorum, Pragenſis Bohemorum ibid. 26.

Archivum imperii hodie duplex 1.4.7.12. & ubi, ibid 12.

Arelatenſis regni ditio univerſa ab Henrico V. Imp. conſentientibus imperii ordinibus Philippo Valeſio divendita, 1.2.9.56.

Argentinenſis Civitas homagium, ſeu juramentum ſubjectionis Imperatori veruſto more non præſtat, 1.5.4.10.

Argumentum ab abſurdo firmum in jure cenſetur, 1.2.8.111. à contrario quando non procedat, 2.3.5.91 à contrario ſenſu in jure eſt firmiſſimum, 1.3.7.7. à majori ad minus in jure validum, 1.4.19.131. ab ordine ſcripturæ aliquando firmum, 1.4.15.29.51. à potentia ad dignitatem non procedit, ibid. 54. à ſimili exigui eſt ponderis, & contra expreſſam legis conſtitutionem nihil arguit, 1.4.19.44.

Ariſtocratia quid, 1.1.1.13. & 1.2.2.230, ejus commoda, & incommoda, 1.1.1.17. facilè degenerat in Oligarchiam, ib. 19.

Ariſtocraticus ſtatus quid, 1.2.2.230 ejus conditio, & quid non patiatur, ibid. 81. in eo ut conſultandi, ita & proponendi poteſtas penes ordines eſt, ibid. 119.

Arma, & legiones ſiniſtrum mundi brachium, 2.3.1.1. & hæc quando ſumenda, ib 1. ad arma non cœco, aut temerario impetu prorumpendum, 2.3.3.1. nec arma ſine legibus tuta, nec leges ſine armis ſalvæ, 2.2.1.4.5. contra arma moventem in Camera, vel aula Cæſarea avocatoria decernuntur mandata, 2.3.5.17. & 1.5.6.190.

Armorum nimia fiducia maximæ calamitatis initium eſſe ſolet, 2.3.1.16 publicus uſus jure civili privatis omninò ademptus, 1.1.5.37. quatenus ſtatibus imperii competat, 1.5.6.188.194 Subditis privatis non competit, 2.3.2.12.

Artifici quatenus in ſua arte credendum, 2.2.11.47.

Artificium omne per exercitium recipit incrementum, 2.2.11.69. & 2.3.5.3.

Aſſyriacum, & Babylonicum regnum una fuit Monarchia, 1.2.3.39, & unde denominationem retinuit, ibid. 39.

Avaritia eſt noverca juſtitiæ, & nutrix gehennæ, 2.2.11.20. & mater omnium malorum, ib. 20.

Avarus gratiùs intuetur auri molem, quàm juſtitię ſolem, ibidem 20.

Augmentato regno pars augmentata eodem jure cenſetur, quo regnum ipſum, 1.4.17.105.

Augmentum ſumit naturam ejus, cui adjicitur, & ſecundum eam regulatur 1.4.17.98 & 1.4.19.169.

Auguſta quæ dicantur, 1.3.11.27.

Auguſti undè dicti, 2.3.2.51. Auguſti nomen undè dicatur, 1.3.11.29. titulus à Regibus Orientis unà cum majeſtate, ac præeminentia tranſiit in Carolum Magnum, 1.2.2.23.

Cæſar Auguſtus unde dictus, 1.3.11.27.

Aureæ Bullæ conſtitutio facta eſt omnium Principum ac Procerum conſenſu, & approbatione, 1.4.4.9.

Auſtregæ unde dictæ, 2.2.16.8 quibus conceſſæ, ibid, 5. quâ ratione hoc judicium conſtitutum, ibidem 6.7. diverſimode conſtituitur ib 9. an Imper. poſſit cauſas ad aulam ſuam trahere in prima inſtantia, mit Verbeygehung der Auſträgen / ibid. 10.11. Civitates imperiales an jus Auſtregarum habeant, ib. 12. ſeqq Auſtregarum judices quid ſint, 3.1.10.42. non ſunt ordinarii, ſed delegati judices, 2.2.16.29. & nudam habent notionem, non etiam executionem, ibid. 22. ut locum habeant, quæ requirantur, ibid 22. & 3.1.10.45 an in cauſis feudalibus locum habeant, 2.2.16.23 in quibus cauſis locum non habent, ibid 23. & ſeqq. ſunt ſtricti juris, ibid. 23. Subditus extrajudicialiter à Principe gravatus, an ad Cameram, an vero ad Auſtregas provocare teneatur, ibidem 28. Auſtregarum privilegia in effectu ſunt exceptiones à juriſdictione Cameræ, 3.1.10.44. Ad Auſtregarum judicium pertinentes cauſæ per appellationem ad Cameram devolvi poſſunt, ib. 45.

Auſtria cor & clypeus S. Rom imperii, 1.4.10.11. in Auſtriaca familia per 200 ferè imperii ſceptra & Aquilæ floruerunt, ib. 6 ex ea deſcendunt moderni Reges Hiſpaniarum, ib. 7. Auſtriæ amplitudo unde, ibid. 12 ejus Principes quando Duces creati, ibid. 18.

Auxilium impio non eſt præbendum, 2.3.5.64.

B.

Banna inferiorum Principum extra territorium non extenduntur, 1.5.6.150. Banni pœna hodie in vio-

latores pacis publicæ,& privatio dignitatum ac privilegiorum frequentatur,1.5.6.214.

Bannitus ab Imp. ex toto orbe Chriſtiano bannitus cenſetur,1.5.6.151.omnibus juris civilis beneficiis exuitur,ibid. 152.ab inferiore,jura provincialia ... ibid 153.

In Banno imperii ſupra annum & diem perſiſtentes,cenſura etiam Eccleſiaſtica notantur ... 23.

Baptiſma non ideo fit melius, cum per meliorem datur,nec ideo deterius,cum per deteriorem 3 1.7.12.

Baronatus in jure feudali nulla fit mentio, 1 4.15.32 Nec in Ordin.Camer.Imp ibid.33 34 & cur,ibid.56.57.59.62.

Barones in genere qui 1.4 15.1 ... in Regnis utriusque Siciliæ, qui ibid.16. in Regno Neapolitano qui,ibid.17.in ſpecie qui, ibid.18. Barones ... qui,ibid.19. Barones, Sempervreyen/ qui, ibid.20 Specialiter Herren / ibid 20. Edle Herren/ibid 21.omnes nobilitatis & dignitatis gradu pares ſunt,ibid.22. qui ſtatus imperii ſunt . non minùs, quàm Comites ad Principum claſſem referuntur, ibid 23. 24.38.39.& cur ibid.25. & ſeqq. non minus quàm Comites,ut ſtatus,ad Comitia vocantur cumque illis jus ſuffragii habent , ibid 61. Et minores ſunt illis, ibid.28 31.& ſeqq.Regalem dignitatem æque obtinent, ibid. 45. Comites & Barones nomine differunt, ibid.30.53.54. de uſu & conſuetudine Germaniæ æquiparantur,ibid.26 38.quatenus in noviſſimis imperii conſtitutionibus pariſicentur, ibid.41.plerunque aliorum Principum Vaſalli & Landſaſſii ſeu ſubditi ſunt,ibid.17.66 ut Comites appellantur illuſtres,ibid.45. & quando,ibid 45. jus Archivi habent, ib. 46.Et in Baronia ſua exercent jura Principis,ib.47.

Baronum origo,& notatio,1.4.15.1 2.3.4 & ſeqq uſus veterrimus,ibid.13 dignitas apud Longobardos incognita, ib. 53. Baronum nullus in Comitiis fert ſuffragiũ ibid.35.63. Baronum titulum Principes & Duces , ratione Baronatuum, quos poſſident, uſurpant,ibid.48.Ipſi Imperatores hunc titulum uſurpare non averſantur,ibid.49.

Boronia cum Baronali dignitate conceſſa non minus quàm Comitatus cum Comitiali dignitate conceſſus, cenſetur feudum titulatum,1 4.15 44.

Belgæ multa imperii loca armis occupata adhuc detinent.1. 2.9.89. Belgas in ordinem redigendi nullum aptius medium, quàm ſemina diſcordiarum, ſirmat Campanella,1. 2.10.32.

Belgiæ magna pars hodie nauſeat abſolutum prædeſtinationis decretum 1 2 10 14.InBelgia,qualis Status hodie,qualiſque adminiſtratio,1.2.2.243.

Belgicæ & Burgundicæ provinciæ non ſolum ſub imperii protectione continentur,ſed eidem ex mutua conventione,ſalva tamen exemptione,contribuerunt, 1.2 9.111. Belgicæ ditiones,qua conditione ad domum Burgundicam & Auſtriacam, ac tandem ad Regnum Hiſpanicum devenerunt,1.4.17.107.

Bella,pie & fortiter gerenda & ſuſcipienda,2.3.3.76 & 2.3 4. 1.& ſeqq cum communi periculo & communi ſumptu ſuſcipiantur, non niſi communi id conſenſu fieri oportet, 1.2.2.131.pie & prudenter avertenda,2.3.3.1 & 2.3 4 1.nunquam movenda,niſi conſulto Deo & præmiſſis ardentibus precibus,2 3 4.2.quomodo ſuſcipienda,ibid.4.quomodo avertenda,pacificationibus & fœderibus,2.3 3.14 & ſeqq.

Belli juſta cauſa quæ 2.3.2.5.defenſio Religionis & Regionis, ibid.7.& ſeq. an ſola infidelitas & Religionis diverſitas,ibid.52.& ſeq.

Belli juſtitia unde æſtimanda,2.3.1 9 indicendi poteſtas 1.2. 33.3.indicendi jus ſolus Imp. habet de conſenſu& conſilio ſtatuum imperii,2.3.1.26. Belli ſuſcipiendi auctoritas atque conſilium penes Principes, ib d. 1 ... eventus ... ibid.6 Belli & armorum jura ſummi Principis majeſtati adhærent,1.5.6.13.Nullus in imperio habet, niſi Imperator,ibid.187.

Belli motibus inſtantibus inter vicinos,utrum tutius ſit cum alterutra parte conjungi , quam cum neutra,2.3 3.29. & ſeqq.

De belli ſuſcipiendi conſiliis , 2.3 4.per tot.ubi de apparatu bellico,circa pecuniam,ibid.5 6. & ſeqq commeatum, ibid.10. victum ibid.13. exercitum, ibid 11 arma,ibid.13.armamentaria,14. denunciationem,15.de diſciplina militari,2.3.5. per tot. ubi de exercitio, ib.2 & ſeqq ordine,ibid. 6.& ſeqq coërcitione, ibid 9 & ſeqq Belli avertendi conſilia quæ optima,2.3.3.16. cauſa meritoria hoc eſt, peccata amovenda,2 3.4.1.

In bello etiam juſtiſſimo multa enormia miſcentur peccata, 2.3.3 9 in Bello juſto licitum eſt beſtiarum auxilio uti, ib. 61.error commiſſus cenſetur inemendabilis 2.4 17. fortuna inconſtans,ib.23.&rerum timendæ viciſſitudines,ib.23.

Bellum quid 2.3.1 8. honeſtum turpi pace melius ibid 5 juſte ſuſcipiendum ibid.9.a quibus juſtè ſuſcipiatur, ib.10. an a Principe ſuperiorem non recognoſcente recte ſuſcipitur,ibid 10. & ſeqq ſine Principis juſſu movens committit crimen læſæ Majeſtatis,ibid.13.& 1.2.2.129 & fractæ pacis,2.3.1.14. præſumitur injuſtum regulariter in recognoſcente ſuperiorem,ibid 18. & vice verſa,ibid.19. Principes Germaniæ quomodo & quando jus belli movendi habent,ibid 20. & ſeqq. & 1 5.61 1.191.& ibidem de Principibus,Italiæ, 2.3.1.25 offenſivum recte geritur ob rerum ereptarum recuperationem,2 ... item adverſus exemptos ibid 36 & contumaces, ibid ... item pro vindicatione injuria illatæ ib.40 & denegato innoxio tranſitu,ibid. 43.vel denegatis alimentis,ibid 46 in Imperio Romano tranſitum deſiderans ad quid teneatur,ibid.44.non recte geritur pro augendis ditionibus & Regnis, ib.36 & ſeqq. de rebus imperii,inconſultis proceribus intra vel extra fines imperii, Imperator bellum ſuſcipere non poteſt.1.2 2. 18.& 1.5 6.194 quod non eſt ... ſed prudentiæ, ib.134 in imperio bellum qui ſine licentia Cæſaris,contra pacis publicæ ordinationem movet, in crimen læſæ Majeſtatis incidit ...

Bene diſtinguens ... mus eſt veritati,2.2 11 66 Bene & competenter univerſa ... ſi principium fiat decens & amabile Deo 1 3 3.62. & 2.3 4.1. Bene qui docet, & male vivit,quod una manu conſtruit,altera deſtruit,3.1.7.5.

Pro benefacto habetur , ſi aliquid ratione pacis & quietis contra jus factum fuerit.1 4.18 8

Beneficia principis alia ita interpretanda, ne cuiquam injuriæ inferatur.1 3 11.70. largiſſimè interpretanda ... ib 71 & quando ſtricte,ibid 72.beneficiorum Eccleſiaſticorum expectativæ vivente adhuc Eccleſiæ miniſtro , nec pie peti, nec promitti juſte poſſunt.3.1 6 25.

Benevolentia populi Principum theſaurus eſt, præſidiumq; firmiſſimum,1 1 3.6.

Blaſphemia, quid, 3.1 5.34. & ejus pœna,ibid.32.& ſeqq. differt à maledictione,ibid.35 & à peccato in Spiritum ſanctum ibid.36.

Bodinus fruſtrà excuſare conatur factum Franciſci Galliarum Regis,qui juratas conditiones Carolo V.Imp implere recuſavit,2.1.2.17

Bohemia nulli Circulorum aſcribitur, nec per ſe circulum facit,1.4.2.11.Bohemiæ Regnum, ut eſt Electoratus imperii,

perii ſic etiam ejusdem feudum,1.2.7.57. electivumne an ſucceſſivum ſit 1.2.[illegible] 12.13. eſt feudum imperii, 1.4.3.46. contributiones ad imperii neceſſitates conſert,ibid.42.
Bohemiæ Directores vocationem Regis Ferdinandi ad Electionem Imp nullitatis incuſare conati ſunt,1.3.3.25.26.& ſeqq.
Bohemiæ Rex axioma regium Imperatori acceptum fert,1.4.3 49. Bohemiæ Regis præ aliis prærogativa, ibid. 25.31. num pari cum reliquis Electoribus electionis jure utatur, ibid 32. & ſeqq. quando ad electionem [illegible] ſit vocandus, ibid. 32.hodie conventibus & imperii Comitiis ordinariis non intereſt ib.36. nō eſt ſtatus imperii ib.35 licet non habeatur pro ſtatu imperii,eſt tamen ſubditus imperii ib.39.Regis Bohemiæ Electoris officium,ib.21.cur ad Comitia univerſali imperii non vocetur,ib.41.Bohemiæ Regis dignitas unde non deprimatur, ib 47.Bohemiæ Regibus eorumq; ſucceſſoribus Electura jure hereditario collata eſt 1.3.3.36. Etiam deſignatus & coronatus Regis Bohemiæ ſucceſſor ad electionem Imp. vocatus, & admiſſus fuit, Rege adhuc vivo,ibid 52.
Boleslaum Acrem Bononiæ Ducem , Regem creavit Otho Magnus Imp.1 2.9.51.
Bona ſunt ſecundus hominis ſanguis,1 2.8.100.ſunt vel naturalia vel civilia, 1.4.18 48. Naturalia bona quæ,ibid 48. Civilia bona quæ, ibid. 48.Bona ruſticorum à Nobilibus empta manent obnoxia ſervitiis & oneribus ab emptore Nobili præſtandis,1.5.4 158 159. Bona diverſa poſſidentes ex imperii conſtitutionibus, diverſo onerum jure cenſentur,ibid 160.
Bona non poſſunt ædificari, niſi priùs deſtruantur mala,2.1.6.7.
Bona regalem dignitatem annexam habentia per ſubinfeudationem ab inferiore factam haberi poſſunt , 1.4.[illegible]
Bonæ fidei poſſeſſor cenſeri non poteſt , qui contra Canonum auctoritatem & legum interdicta mercatur & rem [illegible] 1 2.8.1.3
De bonis Eccleſiaſticis,3.[illegible] per tot quando & ex quibus cauſis alienari poſſint [illegible] & [illegible] quibusvè ſolennitatibus, ibid 15 [illegible] transferenda [illegible] conſtituuntur,ib.16 inter bona eccleſiaſtica & [illegible] Eccleſiæ [illegible] diſtinguendum,3 1 10 13. [illegible] bonorum ratione immunes ſint Eccleſiaſtici [illegible] tributis & oneribus publicis, ib.15.
Boni ut fontibus [illegible] non novum [illegible] 4.
Bonorum poſſeſſio [illegible] non facit, 1.4.1.36. perſonam non eſſi [illegible]
Omne bonum communicativum eſt ſui,1 5.6.63.
Bonifacius VIII Pontif. ſe utrumque gladium habere, omnes judicare , à nemine autem judicari, gloriatur, 1.2.4.44.
Boruſſia virtute & armis Teutonicorum militum imperio ſubjecta,a Polono Rege ab imperio avulſa.1.2.9.59.
Britannia. totius orbis Inſula maxima, quando imperio juncta,1.[illegible] 9 40 Inas Rex vectigalem eam fecit, ibid.41. & quomodo Pontifici ſit facta tributaria,ib.42.
Brunſvicenſis civitas . veteribus imperii matriculis inſerta reperitur,in recentioribus vero non,1.4 1 12.
Burgundia & regnum Arelatenſe imperio Romano ſubjectum,1.[illegible] 9 116.
Burgundiæ Duces quatenus Cameræ imperiali ſubjecti,& ab eadem exempti,[illegible] 9 114.
Burgundica domus in protectione imperii eſt,de jurisdictione tamen ejusdem exempta,1.5.4.52.54. in Ducibus Lotharingiæ quando id obtinet.1,ib.53.
Burgundiaca tranſactione quid peculiariter conſtitutum,1.2 [illegible]
Burg, quid denotet 1 4.13.43. [illegible]
Burggravii qui olim, & hodie , 1.4.13.42. & 44. horum IV hodie imperio , ibid.44. Burggravii unde eligantur,ibid.45.

C

CÆſar qui olim & hodie diecebatur,1.3.14.2.3. & 7.Cæſares à quibus,& ad quid eligebantur,ibid.4. Cæſares & Auguſti quomodo differant , ibid.6.Cæſares non ſemel rebellarunt Auguſtis,ib.20. Ad Cæſares imperia ad Sacerdotes pertinent miniſteria,1.2.8.104.Cæſari Chriſtus tributum,& ſubjectionem non denegavit, 1 2.6.13.14. Cæſaris appellatio unde orta 1 3.11 31.33. Cæſaris nomen in ſucceſſores derivatum, & quale,ib.3[illegible]. Iul. Cæſaris interfectores cur non laudan[illegible] 1.5.15. plerique miſero,& malo mortis genere perierunt,ib.96.
Calendarium Iul. Cæſar primum correxit,3 1.2.18. unde dictum ib.13. Ejus mutandi & reſtituendi poteſtas ad quem pertineat,ibid.22 Calendarium [illegible] & nomina germanica Carolus Magn. Germanis dedit,ib.25
De Calendario Gregoriano,3.1.2 19 & ſeqq Ejus juſtitia [illegible] litica, ibid 20.cum ſeqq & mathematica ibid.[illegible] Incommoditates,ibid.25 & ſeqq.De eo Electoris Saxon. Auguſti judicium,ibid 27 & Wilhelmi Haſſiæ Landgravii, ibid, 2[illegible] Quare in gratiam Pontificis non recipiendum,ibid 30. Nec à Cæſare & Proceribus imperii receptum ,ibid [illegible] Eccleſiæ Orientales illud [illegible] ibid 33 An ſalva conſcientia urgente ſuperiore recipi poſſit,ibid.34.& ſeqq. Quatenus Magiſtratus [illegible] facit ibid 38.
Calumniari non eſt boni viri,1 2 2.[illegible]1.
Camera imperialis cur inſtituta,1.2 2.154.155. vice Imperatoris judicat ibid 159.[illegible].14 16 quoad contentioſam jurisdictionem vices Imperatoris ſuſtinet,1 2 [illegible] 42 ejus nomine auctoritate, & ſigillo omnia mandata [illegible], & proceſſus ab [illegible] expediuntur,ibid 16[illegible] ejus caput ſolus Imperator conſtituit, ibid [illegible] quod eſt Princeps vel Comes, vel [illegible] ibid [illegible] quæ in [illegible] que [illegible] & prod[illegible] titulo [illegible] [illegible] quoad contentioſam praſpie jurisdictionem [illegible] expeditionem Imperatorem & imperium [illegible] ibid 152.[illegible] 14 1.4.32 propterea [illegible] Cæſ. [illegible] judicium, item ſummum Princip[illegible] commiſſoriorum dicitur [illegible] 1.4 19 [illegible] 14.23 & ultimum , ac ſupremum judicium in imperio Romano,1.2 151 in ejus inſtitutione [illegible] partes Imperator, 1 2 2 154. Camera de capite [illegible] & fortunis Imperatoris non judicat ibid. [illegible] Imperator aliquando in Camera citatus , ibid [illegible] & quatenus ibi citari & conveniri poſſit, ibid 163. quatenus Imper. det Adſeſſores Cameræ , ibid 165. Cameræ judicium non propriè Magiſtratibus Romanis aſſimilatur, ibid [illegible] utitur vicaria Imperatoris [illegible] ibid [illegible] ſubſidiarium judicium , ibid [illegible] utitur non abſoluta [illegible] ordinaria poteſtate, & juriſdictione, [illegible] 2.[illegible]10. Imperatorem Cameræ [illegible] tem,1.2.2 211. & [illegible] Quis [illegible] 1.14.19.25. Camera imperi[illegible] jurisdictionem ordinariam habet, territorio tamen deſtituitur, uti & Rota Romana, 1.5.1.13. Quo tempore inſtituta,2.2.14.8.Locus ibid [illegible]

 cauſas

cauſas ibi cœptas an Imper. avocare poſſit, ibid.15.16. An Imp. juriſdictionem Cameræ revocare poſſit, ibid. 17.& ſeqq. In quibus perſonis fundetur, ibid.22.& 2.2. 16.1. Perſonæ Camerales quæ,2.2.14.69. & ſeqq. Juris civilis ſolennitas in ea non attenditur, ibid.29. & ſeqq. in quibus cauſis fundetur.ibid.36. cum ſeqq. Cameræ juriſdictio non eſt fundata in cauſis matrimonialibus, & ſpiritualibus, 3.1.10.44. de perſonis Cameralibus quatenus cognoſcat,ibid.44.45.46. Quomodo differat à Rotwilenſi judicio,ibid.68. An in Cameram immediati imperii cives compromittere,poſſint ibid.

Camera cum ſemper in imperii devotione permanſit, Carolus V. tandem in ſua verba jurare coegit,1.2.9.87.

Cancellariorum Colonienſis, & Trevirenſis poteſtas unde quodammodo hodie expiraverit,1.4.7.11.

Canibus invitis difficile eſt venatum ire,1.2.2.135.

Canones ſunt triplicis generis,2.2.7.17 & ſeqq.

Canonicorum Collegia libera, immediate Cæſari, & imperio in civilibus parentia,1.5.10.18.

Capitali fraude tenetur,qui ſciens prudens à ſummo Principe provocavit,1.2.2.105.

A capite omnis motus derivatur in reliqua membra, 1.5. 6.66.

Capitis pœnam meretur,qui titulis, ac inſigniis regiis utitur,1.2.2.219.

Capitis vicem gerens ſuperior eſt reliquis membris, 1.2.2. 2.9.

Capitulatio quid,1.3.9.2. quomodo in ſacris vocetur, ibid. 4. hujus articuli ibid 5. qui ut eo ſanctiùs obſerventur,juris jurandi accedit religio, ibid.6 hujus pactiones majeſtatem Principis non evacuant, aut abſorbent, ibid.8. pertinent ad ſalutem imperii,ib.9. Capitulationis formula, ibid.78. Capitulatione ad quod Princeps obſtringatur,1.3. 10.5. Capitulatio Cæſarea inſeritur juramento,quo Conſilium Imperatoris Secretius, & aulicum obſtringitur,1.4. 4.19.57.

Capituli Conſtantinus, diſtinct.96. Falſitas,1.2.8.54.& ſeqq. Futilitas,& abſurda,ib.67.68.& ſeqq.

Captum in ſuo territorio an per alterius Magiſtratus territorium iſto requiſito ad alium locum ſui territorii ducere quis poſſit,2.2.17.116.

Caput imperii Imperator,1.3.1.2.1.5.6.63.

Carcer nota juriſdictionis criminalis, & meri imperii,2.2. 17.79.& quando id obtinet, ibid.81.& ſeqq.& quatenus ad merum imperium refertur,ibid.85. quando ad mixtum imperium, & juriſdictionem ſimplicem refertur,ibid.86. Eſt quadruplex,pœnæ,ibid.87. cuſtodiæ,ibid.89. pœnitentiæ,ibid.90.Itali,ibid.91. Carceres perpetui de jure civili prohibiti, ib. privatim itidem prohibiti,ibid.92. niſi in caſibus a jure expreſſis,ibid.93. Parentibus item,& Dominis permiſſi ibid.94.

Cardinales ſunt tanquam fratres Papæ & pars corporis ejus eſſe cenſentur 1.2.3.34. Unde dicti,ib 35. quando cœperit dignitas Cardinalatus,ib.36. Cardinales,qui ſint,ibid.37. Cæteros omnes poſt Pontificem honore ac dignitate præcedunt,ibid.3.. Cardinalem offendentem crimen læſæ Majeſtatis committere Canoniſtæ tradunt,ibid.34. Vetus Eccleſia nihil de illis novit nec Juſtinianus quicquam de illis [illegible] ibid.38 Cardinalis Epiſcopus Cardinali non Epiſcopo præfertur, ſicut & Cardinalis Presbyter, Cardinali [illegible] 1.5. [illegible] 2.. Cardinalium beneficia vacantia [illegible], quam a ſolo Pontifice conferuntur, [illegible]

Caroli Burgund. Ducis inconſtantia in Comite S. Pauli contra datam fidem Regi Galliæ tradendo,2.1.2.10. Carolus Burgundiæ Dux cupidiſſimus gloriæ,2.3.2.49. apud Fridericum Imperatorem fruſtra laboravit, ut crearetur Rex, 1.2.7.59.

Carolo Magno Romani tribuerunt imperium miniſterio Papæ ad imponendam ei coronam uſi,1.2.4.41. Carolus Magnus in concilio damnavit iconomachiam,3.1.4.9. Ipſe ejuſque ſucceſſores jus conſtituendi Pontifices habuerunt,1. 2.6.23. Ejus ſucceſſores Præſides ac Magiſtratus provinciarum de provinciis, quibus præerant inveſtire cœperunt,1.4.16.13. Et in quem finem,ibid.14.

Carolus V. Imper. filium Philippum de Ducatu Mediolanenſi inveſtivit, 1.2.2.159. Regnum Neapolitanum tanquam feudum a Pontifice recepit,1.2.5.17. nec hoc Majeſtatem ejus lædit, ib 18. pedes Clementis VII. Papæ, cum multis Principibus oſculatus eſt, 1.2.8.15. Ejus candida reſponſio de Parma,& Placentia ad Paul. III. Pontif. 1.2.[illegible].95. Ejuſdem magnifica reſponſio gnathonibus quibuſdam Pontificis fidem Luthero datam non ſervandam ſuggerentibus, data,2.1.2.27. Electorum litteris inſtigatus ut imperii caput recuperaret,1.2.8.128. Deliberatione ab imperio avulſas recuperaſſe,1.2.9.152.& imperio adjicere, ibid. 153. Germanorum robur contrario Germanorum robore frangendum putavit,1.2.10.17. Bononiæ coronam a Pontifice ſuſcepiſſe ſcribitur,1.5.8.30. Ejuſdem de Germanorum conſtitutionibus ſiniſtrum judicium,2.2.5.28.

Caſtellani in Polonia qui dicantur,1.4.13.48.

Caſtigatio religioſa dulcior eſt, quam blanda remiſſio, 1. 2.2.6.

Caſtra a Nobilibus Imperii immediatis poſſeſſa iiſdem privilegiis & juribus utuntur, quibus civitas immediatæ,1. 5.10.16. Caſtra & Burggravii Ganerbiorum immediate imperio parent, ſtatus tamen imperii non ſunt, ib.21. Caſtra & villas non pauci Nobiles, Comites,& Barones in alicujus diſtrictu habent,quæ tamen quoad juriſdictionem illi ſubjecta non ſunt,1.5.1.77. Caſtro & territorio vendito,cui adhæret merum imperium, id ipſum etiam venditum cenſetur,& tranſit cum territorio,2.2.17.34. Caſtrum cum territorio ſuo etiam in alterius provincia ſitum ad alium Dominum pertinere,& per ſe territorium facere poteſt provincia ſeparatum,1.5.1.76. quod eſt in territorio ſanguinis non eſt tamen de territorio ſanguineum,1.5.1.78. Caſtrum concedens Rex cum omni jure non cenſetur conceſſiſſe jus regium,1.5.2.33.1.5.6.100.

Ad caſum inſolitum refertur ſi Princeps conventionum ſit neſcius.2.1.2.6.

Caſus ſpecialiter privilegiati in generali diſpoſitione non comprehenduntur, 1.4.5.15. Caſus ſpecialiter non exceptus diſpoſitioni juris communis cenſetur relictus,1.4.19. 65. Caſus omiſſus ex identitate habetur pro expreſſo, 2.2. 11.12. qui omiſſus dici poſſit ib.13.

Cathedra non facit ſacerdotem,ſed ſacerdos Cathedram,3.2.3.9.

Cauſa ordinet cauſatum, 1.3.12.2. proxima efficacior eſt, quam remota, 1.4.19.64.100. immediatæ in omnibus negotiis & actibus potius attenditur, ib.d.64. Ex cauſæ primæ influxu operatur ſecunda, 1.4.14.43.1.5.9.3. & quatenus ibid. 22. Cauſa variata variatur effectus,2.2.5. 2.. Poſſeſſionis & proprietatis non ſeparanda,1.4.19.77. 79. fallit, ibid.81.82. criminalis an ad pœnas corporis afflictivas tantum, an vero ad alias etiam leviores extendatur, 2.2.14.51. cum ſeqq. coram arbitris ſtatuto, & pactis familiæ conſtitutis agi cœpta ab Imp. avocari poteſt,

ceſſ', vel per reſcriptum inhiberi, ne ulterius procedatur, ib. 137. Cauſam qui non habet ab Anteceſſore, nec ejus nomine debet gravari, 1.3.10. 19. 20. Limitata limitatum producit effectum, 1.4.6.7.
Cauſæ Eccleſiaſticæ quot ſplices, & quæ, 3.1.10.16.17.
Cauſæ continentia non dividenda, 1.4.19. 101. & quare ibid. 102. propter cauſæ continentiam ſuperior adiri poteſt, ibidem 104.
Cauſæ graviores ad ſuperiorem deferendæ, 2.2. 12.29.
Cauſæ magnæ & arduæ magnos & graves requirunt judices, 1.4.19. 1. & 2. 2. 12. 29.
Cauſis a negotiis magnis & arduis viri magni, & ſufficientes adhibendi 2.1.4.17.
In quibus cauſis major pars minori non præjudicat in ſuffragiis, 1.5.870 71.
Cautela abundans non nocet, 1.3.9.64.
Cautio juratoria quando locum habeat, 2.2.12.15.
Cenſorum olim in Republ. Rom. quodnam officium. 2.1.6.7. Eorum nota quid adferebat, ib. 8.
Certam obſervationem quæ ſemper habuerunt, temerè non mutanda, 1.4 9.14.
In certis non opus eſt conjecturis, 1,2 2.103.
Certitudini nihil magis contrarium quàm variatio, 1.2.8.71.
Præter cenſum conſtitutum nemo Principum jus habet, vel teruncium unum exigendi a ſuis, niſi populus aſſentiatur, 1 5.4.209.
Cenſura Eccleſiaſtica non confundit juriſdictionem & poteſtatem ſecularem, 3 2.2.32.
Cenſus ſolutio ſubjectionis probatio, 1.3.13. 5. arguitq; quaſi poſſeſſionem juriſdictionis, ib.6.quomodo imponendus, 1.1.4.12.
Ceſſante eo, in quo fundatur diſpoſitio, ipſa quoque ceſſat diſpoſitio, 1.4.19 97.
Ceſſante vi vel metu, quod geſtum eſt, irritum non habetur, 1.1.c. 12.
Chriſtus ſub imperio Romano, imperante Auguſto natus, 1.2.1.15 quare appellatus Rex, non Imperator, 1 2 7 51 62. Rex fuit, & tamen in temporalibus ſubjectionem, & tributum Imperatori non denegavit, ibid. 65, 4.12.6.16. Ejus regnum non fuit de hoc mundo, ibid. 5. & 1.2.7 51. Non ſceptra imperii, ſed claves regni cœlorum commiſit Petro & Apoſtolis, 1.2. 8. 37. Solus eſt caput, & fundamentum Eccleſiæ, ib. 69. Ubi non eſt fundamentum, nullum boni operis eſt ſuperædificium, 1.3.5.6...
De Cingaris, vulgo Zigeunern, 2 1.1.13.
Circulariter in Comitiis ubi aliquid deliberandum decernitur, in 6. tantum contrahuntur 1.4.2.9. Idem fit in præſentatione Adſeſſorum Cameræ, ibid 10.
Circuli habent jus Archivi, & quis in illis admittatur, 1.24. 8. Circulorum duces, eorumque qualitates, ib.7.
Circumforanei Rabulis forenſibus comparantur, 1.5.11.55.
Circumſtantiæ etiam minimæ cauſæ & quæſtionis ſtatum variare poſſunt, 1.1.5 103.
Cives honorarii qui, 1.2.9 91.92.& ſeqq.
Cives imperii mediati qui, 1.5. 11 1. 1. ſunt duplicis conditionis, ibid 4.
Cives in Civitatibus imperialibus immediatis quibus accenſendi, 1.5.10.36.
Civilis ſapientia res eſt ſanctiſſima, & inæſtimabilis, neceſſaria & laudabilior. 5.1 58.
Civitas nulla inter ſtatus imperii referenda, quæ jus comitiorum habet, 1.4.20, 26. Civitas ſeu ipſa univerſitas eſt, aliud ſinguli in ea homines, 1.5.10.37.
Civitatum omnium in Republ. Rom. non una eademque fuit conditio, 1.4.20. 2. Municipes, coloniæ metropoles quæ in Rom. Republ ib 2.
Civitates hodie qualem juriſdictionem habeant, 1.4.201. Quædam imperiales liberæ, quædam prorſus ſubditæ & ſimpliciter municipales ſunt, ib.4. quædam vero mixtum ſtatum obtinent, ib 5. multæ tempore Caroli M. & poſt eum Epiſcopis, Principibus ſubditæ factæ, & quatenus, ib.6 ab Impp. Principibus immunitatibus & privilegiis donatæ, & adhuc donantur, ibid. 7. Quædam partim Imperatorem, partim Electores, vel imperii Duces recognoſcunt, ib.c. Quædam imperiales ſimpliciter dicuntur, Reichsſtätt/ quædam freye Reichsſtätte/ ib 40. Freye Reichsſtätte/ quæ ſunt, & ſimpliciter Reichsſtätt ibid. 42 43 & ſeqq. & quæ differentia inter eas, ib. Freye und Reichsſtätte/ quæ proprie, generaliter, & collective ſint. ib 46.47 48. Liberæ cur dicantur, ib. 1. Imperialis quid, ibid. 16. Imperiales in duplici ſunt differentia, ib. 10 Imperiales ſeu liberæ verè antiquam libertatem obtinent, ib 11. & in ſuo diſtrictu jura Principis uſurpant, & vicem Principis obtinent, ib. 12. Seſſionemque & votum in comitiis habent, ib 13. Nobilia imperii Romani membra appellantur, fulcra & columnæ imperii, ibid. 13. ſuntque imperio incorporatæ non minus quàm Principes, Prælati, & Comites, ib. 14. inter ſtatus imperii receptæ, 1.5 5.10. & cur inter eos referantur, 1.4.20 24. Imperiales non omnes omnino, licet ſtatus ſint imperii ad comitia vocantur. ib. 25. Civitates imperiales liberæ nihilominus manent, ſalvaque regalia obtinent, etiamſi Principes vicini jus aliquod in illis habeant, ib 20 quomodo ab inferiorum Principum juriſdictione exemptæ ſint ib. 29 jus ſuffragii in Comitiis habent, ibid. 30.31. quâ forma plerunque ad conventus. & comitia vocentur, 10. ... in Comitiis in duo ſcamna dividuntur ib 33. inter imperii Civitates omnes quatuor ſunt primariæ, ib. 34. Quædam principaliores hodie in alias viciniores minores jus aliquod directionis de eorum conſenſu uſurpant, ib. 35. Quædam minores ad majores in cauſis, & litibus provocant & appellant, ib. 36. & quatenus id fiat ib 36. Veteri ... te excepta Roma, privatorum jure cenſebantur, hodie ſecus, ib. 37. reſpectu tamen Romæ omnes cenſentur loco privatorum, ib. ... Quod olim Roma ex regum præſcripto, id hodie ſunt Civitates imperii ex uſu, & conſtitutione ... ib d. 38. inferiores mediate imperio ſubjectæ hodie etiam loco privatorum habentur, ibid. 39. plurimæ tenentur Imperatori quotannis ad certam pecuniæ ſummam, & c. ib. 44. Si Principi aliquid denr in ſignū ſuperioritatis, non ſubditæ propterea dici poſſunt, ſed liberæ manent, ibid. 22. Municipales, ibid. 4. Civitates imperii liberæ territorialem ſuperioritatem, ſeu jura territorialia habent, 1. 5.5 1. & ſeqq. & proprium diſtrictum, ſeu territorium, ib 6.9. habent jus mutandæ religionis, adusque juris Epiſcopalis exercere poſſunt ib 13 Item jus cōducendi & ſalvi conductus, ib 14. Iura Principum habent, & juriſdictionem proprio nomine exercent, ib. 18. Rebuſpublicis Italiæ recte comparantur, ib 22. Civitates multæ Status imperii non ſunt, Privilegio tamen à mediata inferiorum ſubjectione exemptæ, 1.5.16. 20.
Civitates Italiæ jura territorii habere dicuntur, 1 5.5 19.
Civitatis Colonienſis imperialis conditio, 1 4. 20. 21. De Civitate Hamburgenſi Caroli IV. Imper. illuſtre præjudicium,

dicium, ibid 8. Civitatis VVetzflarienſis Præfectura Haſſiæ Landg[illegible] commiſſa, ibid 19.

Inſinguli[illegible] Civitatibus imperii olim Imperatores Præfectos ſuos & miniſtros habuerunt, 1. 4. 20. 17. Quæ præfecturæ plerumque vicinis commiſſæ, qui eas per Vicarios ſuos adminiſtrarunt, ibid. 18.

Ciuitatum olim defenſores majores cauſas ad Præſidem remittere tenebantur, 1. 4. 19. 86.

Clarigatio unde dicatur, 2. 3. 4. 16.

Clemens VII. Papa multa hinc inde belli ſparſit ſemina, 1. 2. 4. 48.

Clemens V. Papa juramentum fidelitatis à Carolo Magno Leoni Pontifici præſtitum, interpretatur, 1. 2. 5. 2. 3.

Clementia pretioſiſſimum principalis, & regiæ majeſtatis monile dicitur, 2. 1. 3. 1 ad clementiam Principes unde moveri debeant, ib. 3. 4. 5. Clementiâ thronus Regis corroboratur, ibid. 8. Etiam in hoſte prædicanda & laudanda, ibid. 8. temperanda ſeveritate, ib. 17. 19. Et quatenus, ib. 20. 21. Clementiæ proprium, ib. 14. Ejus potiſſimus effectus qui, ibid. 25.

Clerici omnes eorumque res, in primitiva Eccleſia juriſdictioni Regum, & Impp. ſubfuerunt, 1. 2. 6. 19. & 3. 1. 1. 34. reſpectu temporalium juriſdictioni temporali ſubſunt 3. 1. 10. 13. nec ulla lex N. T. eos exemit, ibid 21. nec jure divino à poteſtate ſeculari exempti, 3. 1. 1. 32. & quatenus, ibid. 32. opprobrium iis eſt, peritos ſe velle oſtendere diſceptationum forenſium, 1. 2. 6. 3. Clericis merè privatis prohibitum negotiis publicis ſe immiſcere, 1. 4. 9. 26. De eorum vita & officiis, 3. 1. 1. 28. & opulentia, 3. 1. 8. 15. & ſeqq.

De Clericorum opulentia notabilis Ferrarienſis ſententia, ibid. 38.

Clientes non dicuntur Schutz Vnderthanen/ ſed Schutz vnd Sch[illegible]/ 1. 5. 4. 40. pro Advocatia ſtipendium annuum vel aliud quid præſtare Patronis coguntur, ib. 63.

Coadjutor non parem cum Epiſcopo habet poteſtatem, 3. 2. 5. 15.

Codicillus motibus Germaniæ ſæpè teſtamenti appellationem aſſumit, 1. 4. 13. 48.

Cognitio cujus ſit, ſi Ducatus, Comitatus partim regali feudi jure ab imperio immediatè dependeant, partim, &c. & tanquam unum corpus ab Imperatore in feudum recognoſcantur, 1. 4. 19. 96. 97. & ſeqq. An ſit ſolius Imperatoris, ſi non de integro Ducatu, Comitatu, & ſimili feudo regali, ſed de aliqua parte Ducatus, Comitatus, &c. agatur, ibid. 1[illegible]. de feudis Regalibus eſt de reſervatis Principis, ibid. 1[illegible].

Cognitionis reſervatæ qualitas in quo fundetur, 1. 4. 19. 98.

Co[illegible] rebus diu non [illegible]andum, 1. 4. 3. 37.

Cog[illegible] similitudo induc[illegible] præſumptionem agnationis, 1. 2. 5. 16.

Coh[illegible] cenſentur eodem jure, ſicut ea, quibus cohærent, 1. 4. 19. 105.

Collectæ Imperatoris auctoritate, & Procerum ſuffragio indicuntur, 2. [illegible]. 3. tributa & cenſus [illegible] colligendi, 1. 5. 4. [illegible]. 1[illegible] collectæ nomine quæ veniant, ibid. 166. quò referantur, ib. 167. 1[illegible]. Quæ [illegible] impon[illegible]antur, ib. [illegible]. 177. qui b. non, ibid. 176. qui exigere poſſint, ibid. 74. 175. Collectæ [illegible], ibid. 199. imperiales quibus indicantur & [illegible] ibid. [illegible] 212. quæ ſint, ib. 20[illegible]. quare [illegible] ibid. 20[illegible] unde deſcendant, ib. 20[illegible]. 2[illegible] quomodo imp[illegible], ib. 207. 208. quomodo exigendæ, ib. 2[illegible]. 2[illegible] & ſeqq. immediatis permittitur ſubditos ſuos in ſubſidium ſubcollectare, ib. 213. & quatenus, ib. 214. 215. ſolvuntur in Ha[illegible] tam à forenſibus quàm clericis in loco rei ſitæ, ib. 222.

Collectandi jus quomodo [illegible] Principibus uſurpandum, 1. 5. 5. 223. poſſeſſio tranſfertur de un[illegible], 1. 5. 4. 149. 250. 251. Ad collectandi quaſi po[illegible]ſionem quæ requiratur, ib. 191.

Collectarum præſtationem probans intentionem ſuperioritatis habet fundatam, 1. 5. 4. 170. Ab earum præſtatione poteſt aliquis privileg o vel præſcriptione eſſe immunis, 1. 4. 1. 42.

Collectatio eſt actus juriſdictionalis, 1. 5. 4. 170. eſt de Regalibus majoribus, ibid. 171. & quatenus, ib. 172. 1[illegible].

A Collect[illegible] ſemel ſolv[illegible], nec intra 10. dies appellans intell[illegible] renunciaſſe ſuo privilegio, & ſe collectis ſubjeciſſe 1. 5. 4. 198.

Coll[illegible] jus etiam penes unum ubi manet, 1. 3. 3. 18.

Comitatus non omnes in imperio immediati ſunt Reichsleben/ſed quidam etiam ſunt Eygen[illegible] 1. [illegible]. 16. 39. & 1. 4. 19. 60. & Ducatus potiùs præſumuntur allodiales, quàm feudales, 1. 4. 16. 4[illegible]. unitu[illegible] Ducatui & Principatui capitis naturam habere [illegible], 1. 4. 17. 97. 96. & regulatur ſecundum ejus leges ibid. 102. un[illegible] peculiaria privilegia habens per un[illegible] ea non amittit, ſed retinet, ibid. 106. hæc tamen unio non efficit, ut Comi[illegible] ſit Ducatus, ib. 108. Comitatum habere & Comitem eſſe differunt, 1. 4. 14. 50. Comitis bona multi habent, ſed non Comitatum nec proinde Comites ſunt, ibidem 53. tàm is, cui Comitatus Ducatui unitus, quàm is cui Ducatus pars aſſignata eſt, in diviſione adminiſtrationis Princeps regens illius Ducatus eſſe cenſetur, 1. 4. 17. 110.

Comites primi, ſecundi, & tertii ordinis olim qui fuerint, 1. 4. 13. 19. Comites Palatini qui propriè, & impropriè, ibid. 29. 3[illegible]. 35. 30. unde dicti, ib. 30. 31. 32. 33. Comitum dignitas & appellatio antiquiſſima, 1. 4. 14. 1. Eorum origo, dignitas, & officium unde, ib 3. notatio, ibid. 5. Comes qui[illegible] & quotuplex, ibid 6. 7. 8. 9. 10. 29. 35. Graffen notatio, ibid. 14. 15. 16. & ſeqq. Comitem eſſe eſt regalis dignitas, ibid 24. Comites cum Comitatu, Graffen deß Reichs habent[illegible] imperii [illegible] Comitatibus, ibid. 25. tanquam ſtatus & Proceres imperii vocantur ad comitia, ibidem 26. quomodo ſuffragia habeant, ibidem 27. & 1. 5. 8. 41. Comites non ſtatus, & immediati jure commitiorum non gaudent, 1. 5. 8. 45. Comites imperii jus Archivi habent, 1. 4. 14. 28. Fürſtliche oder Gefürſtete Graffen/ ibid. [illegible] ib. Edle Herren/ ib. 30. & quare, ibid. 31. non omnes C[illegible] ſtatus ſunt imperii, & ſeſſionem aevotum in Comitiis habent, ibid. 35. quidam ſtatus imperii ſunt, quidam non ib. 35. & ſeqq. Comites & Barones in Regno Neapolitano in c[illegible] non niſi per pares curiæ judicantur, 1. 4. 19. 14. Comites & Barones recens creati quare ab immediata contributione eximantur, 1. 5. 10. 27.

Comitia indicit Imperator cum Electorum conſenſu, 1. 2. 2. 11. 3[illegible]. iis in ſeiis penes quos ſumma eſt poteſtas, non habenda, 1. 4. 6. 9. ex eorum jure inducitur quaſi poſſeſſio ſtatus imperii, 1. 4. 2. unde dicta, 1. 5. 8. 5. eorum uſus antiquiſſimus, ibid 4. 5. Definitio, ib. 8. 8. 9. 10. 11. eorum ſpecies olim in Reipubl. Rom. ibid. [illegible]. 13. Curiata comitia quæ, ibid 14. 15. C[illegible] uriata quæ, ib. 15. 17. & ſeqq. tributa quæ, ibid. 24. Hodiè in imperio Rom. duplicia habentur, ibid. 2[illegible]. [illegible] quid, ibid. 27. Particularia quid, ibid. 28. At particularia qui conventus referantur ibid. 20. 35. & ſeqq. V[illegible] a quo, & quorum conſenſu ac auctoritate indicantur, ibid. 37. 38. 47. Qui ad Comitia vocentur, & vocati

cati compareant, ibid 39.40.41.42. Ad comitia quatenus interdum etiam mediati vocentur, 1.4.1.18. In Comitiis ſtatus imperii collocantur in tres Claſſes, & ſenatus, ibid. 43. & ſeqq. Forma comitiorum habendorum ex VVehnero, ibid 47. & ſeqq. ſuffragii ferendi quæ ſit ratio, ibid. 50. Quæ votorum inter ſe proportio, ibid 51. Forma & modus comitiorum in quo conſiſtat ibid. 52.53.54.55. Cauſæ & negotia in Comitiis tractandæ quæ, ibid 56 57. Suffragia & vota quomodo exigantur, ib. 59.60.61. & ſeqq.

Commendator provincialis Haſſiæ immediatè imperio non paret, ſed pro ſtatu Haſſiæ ſe gerit, 1.3.20 24.

Commendatores Ordinis Teutonici qui, 3 2 3.39. An & quatenus religioſi dicantur, ibid. 40 41. Ex uſu imperii dicuntur Commendatores Provinciales, ibid. 42. Multi ex his imperio immediatè parent, qui tamen in Catalogo ſtatuum non reperiuntur, 1 5 10.23.

Commiſſarius ſummi Principis teſtis immediatè & mediatè imperio ſubjectos examinare poteſt, 1.5.7.51. quod & in Commiſſariis Cameræ Imper. attenditur, ibid. 52. Sive delegatus Principis in cauſa ſibi commiſſa major eſt quocunque ordinatio, ibid. 53. (24.

Commiſſionem ad alia diverſa extendere non licet, 1 2.4.

Communes D.D. Opiniones non ſunt præferendæ legum veritati, 2. 2.11.45 Harum ſectatores quibus ſimiles ſint, ib. 52. faceta Lipſii comparatio illorum ſectatorum, ibid. 53. Communis opinio quæ præferenda, ibid. 57. Earum varietate apparente, quæ ſequenda, ibid. 56. Communis opinio undè æſtimanda, ib. 58.

Communia quædam ſunt pluribus, ut ſingulis, & tunc, quod facit major pars omnes facere videntur, 1.3.5.6 quædam communia ſunt pluribus, ut ſingulis, & tunc, quod facit major pars, omnes facere non videntur, ib. 7.

In communicante major remanet poteſtas illa, quæ communicata eſt, 1 5 6 119.

In communione & ſocietate omnium bonorum, omnes coëuntium res continuò communicantur, 1.4 18 12.

Communiter quod credi ur juſte creditur, 3 1.4.23.

Comparatum comparato ſimile quidem, ſed non idem eſt, 1.4.3 30.

Compaiitio quid inducat, 1.5.4.100.101.

Comparitione ad bellum ſuperioritas vocantis agnoſcitur, 1.5.4.109.

Compatibilia ſunt, ſtareque ſimul poſſunt, ſubditorum jura facta, cum ſuperiorum poteſtate, & majeſtate, 1.5.4.12.

Compromiſſarii conventionales, 1.4.19.132.

Compromiſſum in matrimonialibus num valeat, 1.4.19 129. Sub compromittendi ſtatuto cauſæ matrimoniales non continentur, ibid. 130.

Compromittere eſt de genere permiſſorum, 1.4.19.128.

Compromittendi ſtatutum de litibus inter conſanguineos vertentibus in feudis regalibus ſine ſpeciali conſenſu non obtinet, 1.4.19 136.137.

Compromitti num poſſit in arbitros de feudis Regalibus, 1.4.19.123, & ſeqq.

Ad concedentem pertinente re conceſſa, omnia conceſſa intelligũtur, quæ ſunt incluſa intra fines rei conceſſæ, 1.5.1.62

Cui conceditur aliquid, ei omnia cenſentur conceſſa, quibus ad id commode perveniri non poteſt, 3 1.7.20.

Concedibilia non ſunt in ſignum ſupremæ præeminentiæ tributa, 1.5.5.110. & quatenus, ibid 115. 16.

Conceſſio quocunque modo facta intelligenda eſt ſalvo jure ſuperioritatis, 1.5.6.92.

In omni conceſſione etiam generali ſemper intelligitur excepta perſona loquentis, 1.5.6.101. & ſuperior poteſtas reſervatur concedenti, 1.5.9 19.

Conceſſione facta à Principe omnis juris, quod habet, non tranſeunt reſervata, 1.5.6.17.4.

Conceſſiones Principum ſemper intelliguntur factæ ſalvo jure tertii, 1.5.1.38. & 2.2 8 37.38.

Concilium ſupremum Eccleſiæ tribunal, 1 5.9 38. quid in Conciliis obtineat, ibid 39. an ſit ſupra Papam, ibid. 37. Conciliorum celebratio agri dominici eximia cultura eſt, 3.1.4.3. eorum convocatio ad quem ſpectet, ib. 4. & ſeqq. Concilium quotuplex, ibid. 16. aditus ad id cuivis debet eſſe ſecurus, & liber, ibid. 18. Vota cujuſque & deſideria in eo audienda, & expendenda, ib. 19. non votorum pluralitas, ſed doctrinæ veritas & puritas attendenda, ib. 20. cum ſeq. juxta præſcriptum Theologorum, ib. 27.28. Major verbi divini, quàm concilii habenda ratio, ib. 24. Concilia ſæpiùs graviter erraſſe notiſſimum eſt, ibid. 25. in Conciliis clerici & laici ſuper doctrina fidei audiendi, ib. 26. Finis Conciliorum, ibid. 29.

Concionator injurioſis verbis quem pro concione notans, aut criminis inſimulans, injuriarum conveniri poteſt, 3.2.2.7. Concionatores à quo abſtinere debeant, ib. 8 9.

Concordia eſſe non poteſt ſine juſtitia, 1.2.10 11. Ejus commendatio, ibid. 38. de ea colenda ad Principes elegans monitio, ibid. 40.

Conditione exiſtente actus habetur pro puro, eandemque vim, ac poteſtatem habet, 1.4 18.33.

Conducendi jus in via publica regulariter ad territorii Dominum pertinet, 1.5.4.234. quidam tamen etiam in aliorum territoriis jus conducendi uſurpant, ibid. 235.236.237 ſæpiùs ultra territorium extenditur, ib. 238.

Conducendi, ſeu ſalvi conductus jus ad jura regia pertinet, 1.5.6.34. Huic juri quid inſit, ibid. 35. Dominus territorii hoc jus uſurpans ad quid teneatur, ibid. 36.

Confeſſio oris propria probatio eſt firmiſſima, 1 2.2.35. imò omnium probationum ſuperlativa, ibid. 36. pro probatione habetur probata, ibid. 36. rem facit notoriam ib. 36 limitata ex certa cauſa limitatum producit effectum, ibid. 195. non inducit obligationem, aut diſpoſitionem novam, ſed inductam firmat, & probat, 1.5.4.7.

Confirmans aliquid confirmatum ſuum dicit, 1.2.2.124.

Sub confirmatione generali quæ non veniant, 1.4.19.134.

Confirmatio ſuperioris donũ & jus cenſetur, 1.5 9 14 Nihil tribuit rei confirmatæ, ſed quod jam ante per ſe habet firmat, ib. 58. nec tribuit jus niſi reperiatur confirmabile, ib. 59.60.

Confœderatorum major pars in cauſis fœderis concludit, 1.5.8.69.

Confraternitatis Saxonico Haſſiacæ pactum, quando, & qua occaſione inſtitutum, 1.4 18 3. in Ejus Cæſarea confirmatione quid expreſſe cautum, ibid 41. Confratres, heredes appellantur ibid 44.

Confraternitatum pacta Imperatoris accedente confirmatione hodiernis ſuſtinentur moribus, 1.4.18. & 1.4.19 138. & quare, 1.4 18.5.6 nec ullum jus, conſuetudo, vel ſtatutum, contra ea allegari, vel produci debet, ib. 7 41 in vim contractus mutuæ obligationis legis & ſtatuti obtinent, non in vim ultimæ voluntatis, ib 9 10. Confraternitatis pactum quid ib. 11. ejus effectus, ib 12. Valent in vim legis, & ſtatuti, ibid 20 Confratribus jus quæſitum per teſtamentum nec minui, nec in totum auferri poteſt, ib. 19. & ſeqq.

Defuncto poſſeſſore ſine legitimis hæredibus maſculis bona confratrum pleniſſimo jure ad ſuperſtites confratres pertinent, ibid.32. teſtamentum ſuper ſumma teſtabili conditum, quomodo ſuſtineatur, & quando valeat, ibid. 36.38.39.42. an valeant citra Imperatoris confirmationem ib.10.53.

Conjecturas ipſa facti revellit evidentia, quæ probatio eſt optima, 1.2.2.102. conjecturis non eſt locus in certis, ib.105. & 1.4.19.23.

Connexæ ſive unitæ res, ut & pertinentiæ eidem foro ſubjiciuntur, cui ſubjicitur res principalis, 1.4.19.105.117.

Connexitas operatur, ut unitas cenſeatur, 1.4.19.117.

Connexorum unum cenſetur alteri eſſe conforme, 1.4.17.98. & unitorum idem judicium, idemque jus, ib.103. De connexis idem, quod de principali ſtatuendum, 1.4.19.116. in connexis magis dignũ trahit ad ſe minùs dignum, 3.1.10.53.

Conſcientia legis conſcientiam hominis vincit, 2.2.12.31. obligationi civili longè præferenda, 1.1.4.10. vera in foro fori circa juris quæſtiones quæ, 2.2.12.32. contra conſcientiam quicquid eſt, ædificat ad gehennam, ibid.17.

Conſenſus ſubſequens non permittit accuſari vitium, 1.1.5.22

In conſequentiam multa admittuntur, quæ principaliter non concederentur, 1.4.19.111.

Conſervatio ſanguinis Chriſtiani, & periculi averſio quibuſlibet rebus pretioſior eſſe cenſetur, 3.1.3.9.

Conſilia bona Principi perpendenda, & benignè audienda ſunt, 2.1.4.29. conſultantium à ſuperiore ponderantur, ſuffragia verò numerantur 1.5.8.74. occulta & quaſi ſubterranea eſſe debent, 2.1.4.24.

Conſiliarii Principum quales eſſe, & quomodo conſulere, debeant, 2.1.4.25. Aliis Doctoribus juris præferuntur, vocantur illuſtres.1.5.11.65. & quare ibid 66.67.

Conſilii contempti, obq; id pœnarum ſubſecutarum exempla, 2.1.4.29.30.

Conſilio prius omnia experienda, quàm armis decertandum, 2.3.3.5.

In conſilio publico nihil eſt, tàm inæquale, quàm æqualitas ipſa, 1.5.8.64.

Conſilium Aulicum Imper. ſecretius, der Keyſ. geheimbde Rath/1.4.19.51.

Conſiſtoria Eccleſiaſtica ad præcavendas diſſenſiones conſtituta, 3.1.10 & 2.1.6.19.20.

Conſtantinus Magnus imperium, regnaque ſua vivus adhuc inter tres filios diviſit, 1.2.8.59.

Conſtantinus IV. Imper Romã ſibi reddi popoſcit, 1.2.8.126

Conſtituens an ſit ſuperius conſtituto, 1.5.9.17.

Conſtitutiones & reſcripta contra jus elicita, & petenti non convenientia ipſo jure nulla ſunt, 1.2.8.106.

Conſtitutiones in Comitiis imperii conditæ, Receſſus imperii Reichs Abſchied appellantur, 2.2.5.46.

Conſtitutiones religioſæ Juſtiniani, aliorumque Principum Chriſtianorum, 3.1.1.1. & ſeqq.

Conſuetudo quid, 2.2.9.1. Ejus Principium, & origo, tanquam in vetuſtis facilè ignoratur, ibid.4. obtinet vim veritatis, ibid.6. & 1.3.14.23. dirigit, & informat communes actus mundi, ibid.24. Ejus requiſita, 2.2.9.8 & ſeqq. ratione carens corruptela potiùs, quam conſuetudo dici meretur, ipſoque jure irrita, ibid.11. an à lege differat, ibid. 15. quomodo probanda. ibid.19. & ſeqq tantum habet de potentia, quantum probatur de uſu, ibid. 21. non arte diſcitur, ſed uſu obſervatur, ibid.24. Effectus conſuetudinis, ibid. 27. & ſeqq. tantum valet conſuetudo quantum lex ſcripta, ibid.27. nec libellus formandus nec ſententia ferenda contra conſuetudinem, ib.27. conſuetudo optima legum interpres, ibid.29. & 2.2.11.6. eſt practicæ magiſtra, 2.2.9.30 injuſta, ſi publica excuſat à pœna, ſecus ſi privata ibid.38 Vetus quæ comprobat, tolerabilia cenſentur, 1.3.14.23. non poteſt tollere ſubſtantialia actus, & tamen ſalvare actum, 1.5.9.44. & mos fideliſſimæ vetuſtatis vitæ humanæ lege omni valentior, 1.3.4.4. & 1.4.6.2. & 2.2.9.33.

Contemptus unius Principis non vocati plus obeſt, quàm contradictio multorum, 1.3.3.23.

Contentum continentis ſui legibus æſtimatur, 1.4.19.109.

De mere contingentibus non eſt determinata & certa veritas, 1.2.1.100.

Contractus licitus cenſetur, ſi non enormiter lædat, 1.3.10.40. quando dici poteſt nullus ratione culpæ, per contrahentem allegari poteſt nullitas, ibidem 14. in contractibus quod ſemel placuit, ampliùs diſplicere non debet, 1.3.9.68. Contractus correſpectivi qui dicantur, 1.5.4.14. horum fidem non implens, facit ut adverſa pars liberetur, ibidem 17. ex contractu correſpectivo quando quis agere poſſit. ib.15.

Contractus Principum habent vim legis, 1.1.5.57. & quomodo, ibidem 58. anteceſſoris Princeps ſervare obſtringitur, 1.3.10.1. & quando non, ibid.12.13 cum Principe qui contraxit, quando non dicatur fraudatus, ibid. & debent eſſe immoti, ibid.36.

De contractuum interpretatione 2.2.11.24 & ſeqq.

Contraria allegare volens non auditur, licet poſſit uti variis allegationibus.1.2.8.72.

Contrariorum eadem ratio, tàm quoad potentiam, quàm diſpoſitionem, & juris deciſionem, 1.5.4.189. 2.3.3.54.

Contributio, & alienatio rerum Eccleſiaſticarum propter neceſſitatem permiſſa.3.1.3.3.4. & ſeqq.

Contumacia militis capite punitur. 3.2.5.15.

Conventibus crebris, ac diuturnis Germaniæ vires, & nervi abſumuntur, & exhauriuntur, 1.2.10.23.

Conventicula privatorum illicita prohibentur, 1.4.20.70.

Copulæ, ET, natura eſt, ut ponatur inter diverſa, 1.5.10.2. interdum declarat, 1.3.8.11. non rarò ponitur inter eadem & ſimilia, & reſolvitur in expoſitivam, 1.4.19.72.

Ante coronationem geſta & acta ab Imperatore legitimè electo perindè rata ac firma ſunt, ac ſi poſt convocationem celebrata fuiſſent 1.3.7.5.

Coronæ uſus apud Reges antiquiſſimus, & undè ejus uſus, 1.3.8.1.2. magis ad oſtentationem, quàm neceſſitatem uſurpabatur, ibid.2. inaugurationis, vel coronationis adjuncta, & inſignia ſunt, corona, diadema, Sceptrum &c. ibid.3. Sceptrorum origo, ibidem 4. Papa utitur tyarâ aureâ cum triplici corona, & quare, ibidem 5. & coronationis uſus ad Principes Romanos derivatus adhuc hodie uſurpatur, ibidem 6. coronæ imperialis rotunditas, & mundi figura in ejus ſummitate, quid ſignificet, Ibidem.7. coronatio non cauſa eſt, ſed adjunctum ſymbolum regni tranſlati, ibidem 8.9. coronationis verbo copulatur verbum proclamationis ad declarandum coronationis effectum, ibidem 10. non ideo Rex, quia coronatur, ſed ideò coronatur, quia Rex eſt, ibidem 12 coronæ olim 3. Imperatori imponi ſolebant, ferrea, argentea, & aurea, ibidem 13. à quibus imponebatur, ibid. 14.15.16.17. ferro & argenteo quid deſignabatur, ibidem 15.16. Sententia hanc coronationis ſolemnitatem ad præciſam neceſſitatem redigens olim publica imperii ſanctione exploſa eſt, ibid.19. hancque ſolemnitatem, multi Imperatores

peratores

peratores citra imperii ſui diminutionem neglexerunt, ibidem 20 21.22. coronans nihil novi juris electo tribuit, ſed quod tributum eſt, feſtivè ſignificat, ibidem 24. Et inde nihil imperio niſi incommoda & onera magnis ſumptibus ſubeunda emerſerunt, ibidem 27. coronatio Caroli V. legitime Bononiæ facta cenſetur, ibidem 28. Imperator perſonaliter ex falſa Canonum diſpoſitione coactus ire Romam ad ſuſcipiendam coronam 1.2.3.28.

Correctio juris odioſa, 1.3.11.30 & 1.4.5.24. neque in dubio præſumenda, ibidem, 24. correctorio in jure admittitur extenſio, ibid. 8.

In correlativorum uno diſpoſitum, cenſetur etiam in altero diſpoſitum eſſe, 1.5.4.69 70.

Creatio Magiſtratus apud Romanos olim populo reſervabatur, 1.2.2.152.

Crimen læſæ Majeſtatis propriè non committitur in ſuperiorem recognoſcente 1.4.10.15.

Pro criminibus manifeſtis manifeſta eſt injungenda pœnitentia, 3 1.5 26.

Culpa cenſetur alterius defenſionem omittere, ſui verò dolus, 2 3.2.0. culpa, ubi major, ibi major pœna eſſe debet, 2.1.8.38.

Cultus quid, 2.1.1.10. omnis vanus, qui caret cognitione vera, ib 10. qualis eſſe debet, ibid. 21.

Cunctatio in bello conſilio moderanda, 2.3.4.20.

Curiarum auctoritas non abſorbet Majeſtatem Principis, 2.2.5.43.

Chriſto nondum nato, licet infideli, Deus regnum deputaverat, 1 1.3.11.

D.

DÆmones ſunt, non homines, qui vitia induunt mentitis virtutum nominibus, 2.1.1.43.

Dania de jure feudum eſt imperii, 1.2.7.57. ab Ottone Magno imperio ſubjecta, cui & ſemper paruit, 1.2.9.43. hodie ſuâ lege & Rege neminem recognoſcente vivit, ibid. 45. Ducatus Holſatiæ tamen ad imperium pertinet, ibid. 45. in Daniâ ſucceſſio ex arbitrio Procerum & ordinum pendet, Hodie plerunque filii admittuntur, 1.3.2.10.

Dantiſcum & Elbinga non ita pridem ad imperii conventus evocatæ ſunt, 1 2 9.60.

Davidis omnia facta non probanda, 2 3 3.97. David quare unctus ad regnum à Samuele, 2 3.3.98.

Decimæ quotuplicis generis, 3.1 8.11 quare inſtitutæ, ibid. 8. earum inſtitutio quatenus juris divini, ibid. 8 quandoque juriſdictionis & Regalium fructus, ibid. 11. ſpecies duæ, ibid. 13.

Addecimandi jus antiquiſſimo more gentium ad regalia pertinuit, 3.1.8.12.

Decreta præſentium ligant abſentes, 1.5 8.76.77.78.

Dedendi & recipiendi priſcus mos apud Romanos qualis fuerit, 1.1.5.34.

Defenſio reſpicit proximum etiam, 2.3.2.21. & ſeqq. ejus favor ſe extendit ad futuri mali declarationem, ibid. 25. & ſeqq. ejus cauſâ arma rectè ſumuntur, etiamſi bello petiti bellum promeriti ſimus, ibid 13 legitima quæ, 2.3.3 83. & quæ permiſſa de jure, ib. 83. Defenſionem ſui ipſius omittere non culpa tantum, ſed & dolus perhibetur, 1.5 4.83

Defenſor propriæ ſalutis in nullo peccare videtur, 2.3. 3.46. & quatenus, ibid. 85.

Degradatio quid, 3.2.2.11. & quinam degradentur, ib. 11. & 12.

Delicta poſt impunitatem commiſſa ab ipſo Magiſtratu veniam dante commiſſa videntur, 2.1.8.69. delicti impunitas incenſivum eſt delinquendi, ibid. 68. in delictis dolus culpæ præponderat, eaque eſt gravior, ibid. 52. eorum punitio, iniquitatis & malorum eſt medicina, 2.1.6.3. varia genera, 2.1.8.4.

Democratia quid, 1.1.1.14. ejus commoda & incommoda, ib. 7. facile degenerat in anarchiam, ib 20.

Denominatio ſolet denominare ſubjectum proprium, ex quâ dignoſcitur qualitas rei, 1.2.3. 10. 11. non ad denominationem quorundam, ſed ad rei primordia, & originem reſpiciendum, ibid. 38.

Depoſitio quid, 3.2.2.13. per quem, & quomodo fieri debeat, ibid. 14. quomodo differat à degradatione, ibid. 15.

Deprecationibus ante, quàm armis experiundum, 1.2.3.38.

Determinata pacto, lege ſive conventione, non egent aliâ determinatione, 1.2.8.47.

Deo & juſtitia nihil majus exiſtit, 2.1.1.2. magis quàm hominibus contra Dei & naturæ leges quid jubentibus obediendum, 1.1.4.1. idque propter vindictam divinam, ibid. 5.7.8 9 Ejus permittere & agere differunt, 1.2.9.138.139. Ejusque regimini, quod fieri poteſt, Principis regimen conformari debet, 1.3.9.40. ejus juſtitia neſcit patrocinium dare criminibus, 2.1.8.71. ejus actio noſtra eſt inſtitutio, 2.3.3.58. & quatenus, ibid. 94. à Deo diſcendum, quid de Deo intelligendum, 3 1 1.24.

Deo militans non debet ſe implicare negotiis ſecularibus, 1.2.8.78.

Deus non eſt auctor illius, cujus eſt ſeverus ultor, 1.1 3.1. operantes iniquitatem extremè odit, ibid. 4. eſt ultor regni peccantis in concreto non in abſtracto, ibid. 27.28. transfert regna de gente in gentem, etiam interdum contra juris humani regulas, 1.2.9.137. permittit, ut Tyranni inique occupent regna, ipſam tamen tyrannidem non vult, nec probat, ibid. 139. fœdus cum Eccleſia percuſſum jurejurando confirmavit, 1.3 9.41. non niſi ſe authore cognoſcitur, 3.1.1.24. fidei datæ violatoribus exitium minatur, 2.1.2. 21. quorum conſtituit mutare ſtatum, & fortunam, illorum corrumpit conſilia, 2.1.4.31. in ſolum Deum ſumma cadit perfectio, 2.1.4.16.

Dixtas omnes Germanorum eſſe fœcundas, & quamlibet in ventre habere alteram: Sylvii Æneæ ſalſus riſus, 1.2, 10 22.

Dictatoris imperium ſex menſibus circumſcribebatur, 1.2.2.29.

Dictio, omnis, alle/ eſt collectiva univerſalis, 1.2.2.72.

Dictio, gäntzlich/ quid denotet, 1.4.19.71. & 120

Dictio, gehorſamlich eſt verbum ſubjectionis, 1 2.2.36.

Dictio, ſinguli, jeder/ eſt diſtributiva, & habet vim ſpecialis enumerationis, 1.2.2.72.

Dictio, oder/ eſt alternativa, & ponitur inter ea, quæ ad effectum æqualia ſunt, 1 4 15 50.

Dictum Oſeæ 8. vſ. 4. Regnaverunt, & non ex me, &c. quomodo intelligendum 1.1.3.36.

Differens facere quod debet, non poteſt petere quod ei debetur, 1.5.4.15.

Differunt in vulgari ſermone hæ locutiones, In eines Fürſten Land vnd Obrigkeit/ vnd vnter eines Fürſten Obrigkeit ſitzen 1 5.1.80.

Difficile eſt in ſummâ fortunâ non abripi licentiæ ventis, 1.3.9.41.

Difficilia quæ ſunt, annumerantur impoſſibilibus, 1.5.2.31.

Difficilliores etiam Domini ferendi, 1.1.4. 20.
Dignior in eodem ordine quis cenſetur, 1.4.1.37. digniora ſunt imitatione, quæ excellentiora ſunt pietate, 2.1.1.6.
Dignitas Eccleſiaſtica ob paupertatem vileſcit, 3.1.8.4.
Dignitas Ducatus, Comitatus, & perſonæ congenita eſt, eique adhæret, 1.4.17.91. Dignitatum feuda non admittunt ullam ſucceſſionem hereditariam, ibidem 57. ad dignitatem regalem conſtituendam quæ requirantur, 1.4.16.38.
Dignitas duplicata plus tribuit, quàm una ſola, 1.4.8.11. non moritur, ſed ſemper durat, 1.3.10.27. Dignitatis cumulatio teſtimonium eſt cumulatæ virtutis, 1.4.8.12. Dignitatis nomine contracta, non tam in perſonam quàm in rem contracta, 1.3.10.30. Dignitatum nomina imponuntur ac aſſumuntur ſecundum originalem rationem, 1.2.4.18.36. Dignitatem habens duplicem præfertur habenti unam, 1.4.3.26. Dignitate ubi Duo ſunt æquales, præfertur ille, qui de meliori creatus eſt ſanguine, 1.5.10.20. inter dignitatem eandem habentes, ordo temporis prælationem tribuit, 1.4.1.58.
Dignum magis trahit ad ſe minus dignum, 1.4.19.117. & quare, ibid 117.
Diſciplina Eccleſiaſtica quid, 3.2.2.1. quomodo exerceatur, ibid 3. non confundit juriſdictionem ſecularem, ibid. 27. & ſeqq.
De Diſciplinaribus domibus, vulgò Zuchthäuſern/ 2.1.7.3. & ſeqq.
Diſcipulus non debet major eſſe Magiſtro aut ſervus Domino, aut vicarius principali, 1.2.6.17.
Diſcordia ordinum venenum eſt regni. & in Republicâ nihil eâ pernicioſus, 1.2.10.1.24. Ex eâ oritur confuſio, è confuſione regni interitus, ibid. 25. Nihil majus præſtare hoſti poteſt fortuna, quàm civium diſcordiam, ibid. 26. Diſcordiâ Chriſtianorum Turca res ſuas ſtabilivit, 1.2.10.33.
Diſpoſitio quælibet ex obſervantiâ ſubſecutâ recipit interpretationem, 1.4.19.12. generalis generaliter accipienda, 3.1.10.39. qualibet commenſuratur diſponentis poteſtati, 3.1.2.22. diſpoſitioni generaliori in toto jure per ſpecialiorem derogatur, 1.5.1.58. diſpoſitionis cujusque anima eſt ratio finalis, 2.2.11.29. & 1.3.3.56.
Diſputatio de eâ quæſtione eſt inanis, ubi clara conſtitutionis eſt determinatio, 1.4.19.23.
Diſtractio Imperatoris ab ordinibus & ordinum quoque inter ſe diſſentientium damnoſa eſt, 1.2.10.24.
Ditiones & omnia bona, ut alterſus ſtirpe extinctâ ad alterum pertineant, in illuſtribus quibuſdam Germaniæ Principum familiis jure publico militari, illuſtres perſonę inter ſe convenerunt, 1.4.18.2.
Ditiones imperii Imperatoribus Romanis à Pontificibus ſubtractas revocare licet, 1.2.8.124. & 1.2.9.154. & 155. Ditiones de facto ab imperio avulſæ, de jure adhuc ejus membra cenſenda, 1.2.5.33.
Diverſa ſunt agere aliquid de alicujus permiſſu, & agere de conſilio & ſuffragio 1.5.6.193.
Diverſi reſpectus in eadem perſonâ conſiderantur non ſecundum idem & idem, ſed ſecundùm aliud & aliud, 1.4.9.18. diverſis reſpectibus præditus idem homo, diverſo jure cenſeri, & ſic duplicem perſonam repræſentare poteſt, ibid. 18.
Per Divitias creſcunt & conſervantur familiæ illuſtres, 1.4.17.11. & ſine divitiis ſtultum eſt de illuſtri dignitate ſeu nobilitate certare, ibid. 12.
Doctoratus privilegia cum Equeſtri dignitate juris diſpoſitione connectuntur, 1.5.11.54.
Doctores Theologiæ qui, 1.5.11.56. Doctorum juris officium, encomium, contemptus, & unde ille proveniat, dignitas, ibid 57. cum ſeqq. Medicinæ Doctores, an rectè poſtponantur ICtis. ibidem 74. & ſeqq. omnium Facultatum ad digniores conditionis cives mediatos referuntur, ibidem 52.
Doctoribus eximiis de conſuetudine atteſtantibus quatenus credatur, 1.4.15.40. autoritas eorum probabilis, non neceſſaria, 2.2.11.55.
Doctrina Eccleſiaſtica perficitur verbi prædicatione, & Sacramentorum adminiſtratione, 3.2.1.4.
Dolus unus multò deterior, quàm plures culpæ, 2.1.8.52. dolus culpæ præponderat in delictis, eâque gravior, ib. 51.
Domicilium eſt potiſſima ſubjectionis & juriſdictionis cauſa, 1.4.1.44.
Dominatus & Monarchia differunt, 1.2.2.92. Dominatus quid 93. parùm à Tyrannide diſtat, ib. 93. univerſalis juris divini & humani authoritate probatur, 1.3.13.4.
Dominium ſeparatum quid à juriſdictione, 1.2.9.75. ſæpiſſimè ex causâ favorabili ſine traditione ac poſſeſſionis apprehenſione transfertur, 1.4.18.16. tale transfertur, quale fuit apud eum qui transfert, 1.2.3.23. Dominium ejuſdem rei apud plures in ſolidum eſſe non poteſt, 1.5.7.33. Domini & proprietatis cauſa nihil commune habet cum imperio & ſuperioritate imperiali, 1.5.9.30.33. & 1.2.9.74. Dominii & ditiones quibus conferenda, 1.4.16.27. Dominia abſoluta in Europâ nulla reperiuntur, apud Ruſſos, Turcas, Tartaros, magis uſu frequentantur 1.2.2.94.
Dominus qui propriè dicatur, 1.5.3.24. Domini & ſubditi ad quid teneantur, 1.5.4.133. ex pacto ſpeciali, aut conſuetudine prius jurare ſolent, & de quo, ibid. 13. ſubditos ſuos invitos alienare non poſſunt, nec ſubditi Dominis invitis patronum eligere, ibid. 68. Dominum alienigenam nemo lubens patitur, 1.3.4.11. eorum multiplicatio in Republ. eſt pernicioſa, 1.4.17.78. eorum intereſt ſubditos non depauperari, 1.5.4.64. reciproca Dominorum promiſſio nihil adimit ſuperioritati aut dignitati Principum, ibid 21. ad proprios & ordinarios pertinet ſubditos ſuos tueri, ac defendere, ibid 55. 61.62. E duobus unius caſtri Dominus, alter delinquens poteſt puniri ab altero, 2.2.17.104.
Donatio Conſtantini num facta 1.2.8.54.55.56.57.58. & ſeqq. an fieri potuerit, ib 85.86. & ſeqq. & facta nunquid poſſit revocari, ibid. 124. & ſeqq. propter Pontificum ingratitudinem, ibid. 130. & ſeqq.
Donatio, fit ex merâ liberalitate, nullo jure cogente, 1.2.8.62.
Donationes immodicæ à Ludovico XI. Galliarum Rege Eccleſiæ factæ vim nullam obtinuerunt, 1.2.8.90. & 1.2.9.158.
Duas ſuperioritates in uno imperio conſtituere abſurdum, 1.5.2.16.
Ducatus quid, 1.4.12.6. Ducatus, Marchionatus, poſteà patrimonii nomine facta, & juriſdictio ipſa patrimonialis effecta eſt, 1.4.16.32. Ducatus, Comitatus immediatus, etiamſi in feudum non recognoſcatur, ipſa tamen regalis dignitas ſive regalia ab Imperatore feudi jure conferuntur, ibid. 41. ſæpè ex multis particularibus tàm allodialibus quàm feudalibus collectus fit corpus individuum, 1.4.17.109.110. Ducatus, Comitatus, & c. qui nõ ſunt feuda imperii, ſolius Imperatoris cognitioni nõ reſervantur, 1.4.17.90. & ut reſerventur, quid requiratur ib 91.94. Nullus Ducatus & perpauci Comitatus allodiali jure cenſentur, ib. Ducatus cui dicatur corpus ſphæricũ, 1.4.17.8. de Ducatibus, Comi-

tatibus,&c. qui jure ſanguinis deferuntur, regulariter teſtamentum non valet,ib.55. & quando valet,ib. 56. in eorum diviſione & aſſignatione, teſtamentaria diſpoſitio locum ſibi non vendicat,ib.43.44.45 & ſeqq. eorum diviſio quatenus admittatur,ib 27.28.29.

Duces,Hertzogen unde dicti,1.4.12.2 & qui ibid 2.cur ab Imperatore creentur,1.2.2.174.Duces, Marchiones,&c.hodiè pleniſſimam poſt Principem, poteſtatem in ſuis ditionibus uſurpant,1.4 15.33.cum perpetuam & nomine proprio tranſitoriam ad heredes habeant juriſdictionem,magis ſimiles ſunt Principi,quàm præſidi,1.4.16.34.eorum nomina quando uſurpata,1.4.12 7.in illis,qui perſonalem hanc uſurpant dignitatem, cum perſonâ extinguitur,1. 4.16.59. Duces,Principes,Comites creare, ſummæ eſt poteſtatis,1. 2 2.24.25. Duces Rerum bellicarum ſint periti, numero non ita multi,2.3 4.12.

Magni Duces qui,1.4.11.1.& ſeqq Magnus Dux Florentiæ,ib. 2 Magnus Dux Muſcoviæ,ib.4.

Dux propriè quis,1.4.12.4.quid ſignificet, ib.3.Dux vel Marchio expulſus à ſubditis vel aliis, non deſinit eſſe Dux vel Marchio, 1.1.5.30. exercitus delinquentes etiam in alieno territorio punit,2. 2.17.112. belli dux poſſeſſionem campi prior adipiſcatur, 2. 3. 4.21. Ducem ponere facile eſt, ſed difficile poſitum deponere,1. 2.2.188.ejus honor & titulus in Angliâ non ſemper hereditarius,ſed quandoque perſonalis,1 4.12.8.

Dux Sabaudiæ imperii Romani Princeps,1. 2.9.103.104.105.

Duo in ſolidum unius rei & juris Domini eſſe nequeunt,1. 2.8.59.& 3.1.4.15.

E.

EAdem res ad duos in ſolidum pertinere nõ poteſt,1.5.2.15. De Ebrietate & delictis in eâ commiſſis,2.1.8.33,cum ſeqq. num gravius vel levius punienda. ib d 33.voluntaria quædam inſania ibid. 35. Ebrius furioſo comparatur, ibid 39. Ebrietas quæ inducatur,ib 40.eamque non cavens, culpâ non caret ib.41.affectata doloſa eſt, ib. 42.vitium in Germania frequens ib.56 & ſeqq.

Eccleſia mater conſervans,non generans imperii,1.2.4 4.37. inter primitivæ ſtatum & præſentis multum intereſt, 1 4. 9.13.illius initia fuerunt tenuia, ib. 16. plus æquo non ditanda.1.2 8.105.quò magis diteſcit,eo magis periclitatur, ib.105.ſub Chriſtianis Imperatorib.profecit opibus,defecit vero virtute ibid 105. in Eccleſiæ donatione immenſitas eſt menſura, 3.1.8 29. Eccleſia incipiens habere Chriſtianos Magiſtratus, facta eſt quidem opibus major, ſed virtutibus minor, ib.36. ejus in his terris gubernatio qualis,3.1.6.14.in illâ omnia fiant ordine & decenter, ib.14. conſtat ex triplici ſtatu Eccleſiaſtico,politico & populari, ib.15 à contributionibus militaribus non immunis,1.5.4. 179. ejuſque coloni etiam ab ejuſmodi oneribus non excuſantur ib 185. ejus & Scholarum cura ad Principes & Magiſtratus pertinet,3.1.1 20. de occultis non judicat 3 1. 5 17. redeuntibus gremium ſuum non claudit, ſed indignationis ſuæ aculeos removet, 3. 2. 2. 33 ejus membrum qui deſiit eſſe non deſinit etiam Reipublicæ, ib.34. eſt de territorio Magiſtratus,3. 1.1.33. Eccleſiæ in cujus territorio ſunt,ſub ejuſdem protectione eſſe cenſentur,ib.19.aurum habet,non ut ſervet,ſed ut eroget, & ſubveniat in neceſſitatibus,3.1.3 6. res infeudari ſolitas, ſi ad inopiam vergat, aperto feudo retinere poteſt,1.2.9.167.168.

Eccleſia Romana excrevit, & abundavit in divitiis ad avaritiam,luxum,Reipubl.enervationem,3. 1 8.15.Decreta & conſtitutiones huic rei remedium quærentes, ib.15.16.& ſeqq.De Eccleſiæ luxu, & divitiis Quirini Senatoris Veneti ſententia,ib.18 Romana non curat de ſervitiis perſonalibus ſed de redditibus perſonalibus,ib.30.

Eccleſiarum Cathedralium Capitula, cui ſubjecta,1.9.10. 19. Ejuſmodi capitula vacante ſede ad Comitia imperii vocantur,ib.19.

Eccleſiaſtici Principes qui & quales, 1.4.9.1.& ſeqq.

Educationis bonæ juventutis quæ utilitas,2.1.6.5.6.

Effectus rerum ex cauſis colliguntur,1 3.12 2.

Egeſtas dũ ſaturari quærit,facile à juſtitiâ declinat,2.2.12.25.

Electio Pontificum, bonorum Principum indulgentiâ,Pontificum Romanorum poteſtate aucta,de manibus erepta, & Cardinalibus præcipuè conceſſa. 1. 2 6.24. Electio Palatini in Regem Bohemiæ,quare ab Electoribus improbata, 1.3.3 7.

Electio magis divina, quàm ſucceſſio, 1.3.2.3. ejus occaſio quæ,1.3 3.5.facta ſede nõ vocante,ipſo jure nulla.ib.6.ejus vota ſunt Collegialia,non particularia,ibid. 11. Electionis voce quando privetur Elector,ibid 12.14.retractari quando poſſit,ibid.20.irrita quando ſit, ibid 21. 22.ejus locus quis ibid.56.57.concors quæ. 1.3.5. 8.9.10.ejus tempus,1. 3.6.1.an de ejus ſubſtantiâ requiratur omnium conſenſus, an ſufficiat majoris partis, 1.3.5.2 & 12. Votand. ordo in Electione quis,ib. 15.16.17.18.in aliis particularibus conventibus quis votandi ordo, ib.19 quis in conſiliis & collegiis prudentum,ib.20.vota qualia eſſe debeant,ibid 22. Eligendi poteſtas ſi uni concederetur, quid fieret, ib. 23. mora in eligendo periculoſa,1.3.6.2.&3.Electio electo idẽ tribuit jus,quod ſucceſſio ſucceſſori,1 3.7 4.ad Electionẽ quando procedatur,1.3.5.1.ratione Regnorum,Ducatuum, Electoratuum competit,1.3.3. 26.3. 4 7. 1.facta à minori parte,eſt ipſo jure nulla, 1.3 5.12. ad eam admittendus, qui eſt legitimus ſucceſſor in Electoratu,1.3.3.35.ejus tempore quæ Francofurtenſibus ſunt facienda,ibid.7.

Electionis jus & facultas Imp.Rom quando principium habuerit,1 3.2.16.pertinet ad VII Principes Electores, 1.3.3. 3 & quomodo,ib 4.

Electores omnes & ſinguli legitimè ad Electionem vocari debent, 1. 3. 3. 29. ſi major pars ante electionem recedat, quid juris,ib.17 quo comitatu Francofurtum introire debent,ib 59.ubi Francofurtum ingreſſi ſunt, ſequenti ſtatim die ad invocationem nominis divini in æde D Bartholomæi conveniunt,ibidem. 61.64.& ſeqq.ad Altare quid omnes & ſinguli Electores jurent, 1.5 3. 65. 66 & 1.3.4.1. Electori turpe eſt, jus & ſtatum in quo verſatur, & cujus ipſe columna,ignorare,1.2 2.41.Electores eligunt ut Collegium, in quo majoris partis conſenſus ſufficit, 1.3.5.3. Electores vacante imperio, Romanorum Regem & Imperatorem eligere, officii & jurisjurandi neceſſitate obſtringuntur,1.2.2.176 1.3.2.21 1.5 9. 27. unde Imperatorem conſtituant, 1.2. 2.177. Imperatorem legitimè conſtitutum,regulariter deponere non poſſunt,ibidem 183.ſunt Cives Romani,1.2 3.35 membra capiti proximiora,1 4.3. 1.ſupremi Patres & Senatores imperii ib 2. nobilia imperii fulcra & proceres, ib 45. Regibus comparantur,ib 6.23 Electorum origo,ib 12.13.cur Septemviri dicti, ib. 5. ſunt tres Eccleſiaſtici & IV Seculares, ib.16. Singulorum officium,ib.17.18 19. 20. quamvis Regibus comparentur, Reges tamen non ſunt præter Bohemiæ Regem ibidem 29 Ordo ſecularium Electorum, ibidem 50 Palatinus [illegible] Saxo, ſede imperii vacante ſunt vicarii, 1.4. [illegible] ibidem.

ibidem 2.3. quæque judicia exercere debeant, ibidem 6.7. Electoris Moguntini conſultatio de Ariſtocratia retinenda, 1.2.2.37. Moguntinus imperii Romani eſt columna, ibidem 38. Archicancellarius Germaniæ, ibidem 39. Collegii Electoralis Decanus, ibidem 40 & 1.3.3.8. & 1.3.5.15. & 1.4.3.17. quando & quomodo reliquis coëlectoribus electionem denunciet, 1.3.3.8. & 9. Elector Trevirenſis dicitur Archicancellarius Roman. imperii per Galliam, 1.2.9.34. Electores & Principes imperii Regibus tribuunt titulum regiæ dignitatis, 1.4.3.7. abſque ſpecialis veniæ impetratione, pro ſalute & incolumitate imperii conventus agere non poſſunt, 1.4.6.16. Eccleſiaſtici tres prærogativam Electuræ obtinent: non ut Eccleſiaſtici, ſed ut ditionum ampliſſimarum Domini, 1.4.7.5. & more vetuſto ſunt Archicancellarii, ibidem 10 nec habent Electoratum à Pontifice, ſed ab imperatore, ibid. 46. Electorum ſecularium officia quæ, & à quo in feudum accipiant, ibidem 7. & quando ea officia exerceant, ibid. 9. habentque vicarios ſuos & ſubofficiarios, & ibidem 9. & quos, ibidem 9. poſt electionem functi ſunt officio, 1.2.2.184. inter Electores & Principes Germaniæ quoad regalia & alias prærogativas, & inter Domicellos, Marchiones & Barones Italiæ, magna eſt differentia, 1.5.7.29.

Electoratum qui non habet, Elector non eſt, licet patre Electore natus ſit, 1.4.7.1. Electoratu vi aut metu dejectus, jus & dignitatem Electoralem non amittit, 1.3.3.44.

Electoralis dignitas inſeparabiliter adhæret ipſi Electoratui, Ducatui, ſeu ditioni, 1.4.7.1. neque dividi poteſt ullo modo. ſed ſemper ad primogenitum in ſecularibus ipſo ſucceſſionis jure devolvitur, ibidem 2. Electoralia jura non perſonis, ſed Electoratibus cohærent, 1.3.3.30. dignitas Electoralis comparatur & æquiparatur regiæ, 1.4.7.12.

Eligendus ab omnibus qui omnibus imperat, 1.3.3.1.

Eliſabetha Angliæ Regina noluit quemquam ſe vivente ac ſpirante ſucceſſorem cernere, 1.3.14.17.

Eodem genere, quo quid colligatum eſt, rurſus diſſolvitur, 1.4.18.22.

Epiſcopi unde dicti, 2.3.3.12. quatenus poteſtatem ſecularem habeant, 1.4.9.9.10.11. qui ſint, 3.2.3.14. eorum munus ib. 15.17. & ſucceſſio, ib. 9. certi inter hos ſunt conſtituti gradus, & quinam, 3.2.3.18. horum loco in Evangelicis Eccleſiis conſtituuntur Superintendentes, ibid. 16. quibus diligens inſpectio & cura miniſterii incumbit, ibid. 17. hodierni non tantùm clerici ſunt, ſed & Principes, 1.4.9.26. Epiſcopis Germaniæ Regalia ab Imperatore per inveſtituram conferuntur, ib. 28. Epiſcopi Germaniæ Pontificii quatenus Pontificem, & quatenus Imperatorē reſpiciunt, ibid. 24. Romani ſe caput, univerſale Eccleſiæ, terreſtris & cœleſtis poteſtatis, abſolutos jactant, 3.2.3.3. Epiſcopi univerſalis nomen ſoli & uni Antichriſti præcurſori convenire, dixit Gregorius Magnus Pontifex, ibid. 5.

Equites & Nobiles ab Imp. creati aliis ejuſdem ordinis à Regibus creatis præferuntur, 1.2.7.55.

[illegible]dio & doctrina quales homines reddat, 2.1.4.8. & quatenus in Principe neceſſaria vel pernicioſa, ibid. 6 & ſeqq. Eruditio multos à pravis & illaudatis conſiliis detraxit, ibid 9.

Eventus à principio ſuo degenerare non præſumitur, 1.2.3. [illegible] primordio tituli poſſeſſor formatur, eventus, ibid. [illegible] 3. ex origine potius res æſtimatur quàm ex e[illegible] Eventibus triſtibus proſpiciendum, 1.3.14. 35. Eventus cujus nihil operatur, fruſtrà id urgetur, 1.3.5.11.

Eumenes Rex pergami ſe libertinum populi Rom. æſtimavit, 1.2.7.40.

Everhardi I. Ducis VVürtenbergici prudentiſſima de ſubditis ſuis gloriatio, 1.5.4.226. ejus præcipuum præſidium, 2.1.3.11.

Exceptio confirmat regulam in caſibus non exceptis, 1.4.17.25. Et exceptio de uno caſu trahitur ad alios caſus, ubi par ſubeſt ratio, 1.4.15.60. in non exceptis judicatur juxta regulam, 1.4.17.26. Exceptio debet eſſe de regulâ, hoc eſt, de contentis ſub regula, 3.1.10.44.

Exceſſus omnis in defendendo punitur in jure, 2.3.3.85.

Excluſio unius, eſt alterius ſeparatam rationem habentis incluſio, 1.4.6.7.

Excommunicatio quotuplex, 3.2.2.19. major vel minor excommunicatio quid, ibid. 20.21. requiſita pœnæ excommunicationis, ibid. 26. & ſeqq. eſt gladius Eccleſiaſticus, 2.2.17.24. in articulis Smalcaldicis de utraque excommunicationis ſpecie cavetur & quomodo, 3.2.2.22. Excommunicatio cum conſenſu Eccleſiæ fieri debet, ib. 28. quatenus ad miniſterium & quatenus ad poteſtatem ſecularem pertineat, ib. 29.30. hujus poteſtas unde dependeat, ibid. 35. poteſtas hæc eſt ſpirituale Chriſti tribunal, ib. 37. Henrici IV. 1.2.8.25. & aliorum Regum ib. 27.28. Excommunicatis civilis converſatio & obligatio non adimitur, 3.2.2.39.

Exempla quam vim obtineant, & non obtinent, 1.4.19.41. Exempla & præjudicia propter cauſarum figuras, & circumſtantias varia & diverſa exiſtunt, 1.5.9.62. Exemplis non judicandum & pugnandum, ſed legibus 1.4.19.15.31. & 1.5.9.56 & 2.3.95. ab illis legitimum ſumitur argumentum ad juris conſtituti exiſtentiam & obſervantiam, 1.3.14.44. & 1.4.19.16. non quoad juris conſtitutionem, 1.3.14.44. Exempla rem maximè declarant, & quid fieri judicari ve debeat oſtendunt, ibid. 44 & 1.4.19.16. & 17. ab Exemplis inducitur obſervantia, ex obſervantiâ tandem oritur jus, 1.4.1.15. Exempla memorabilia poſthabitæ iræ & clementiæ, 2.1.3.24.

Exemptio quid, 1.2.9.1. ejus tria genera, ib. 1. primum quid, ib. 2. uſurpatur magno cum imperii detrimento, ibid. 3. Impoſſibile eſt de jure, eſſe aliquem de regno, vel in regno, & totaliter exemptum vel exceptum ab illo, ib. 4. Exemptæ Hiſpaniæ ab imperio duplex ratio, ib. 24.25. Regna, civitates & ditiones ab imperio exemptæ, ib. 10. & ſeqq. Exemptionis ſecundū genus quid, ib. 9? Tertium genus, ib. 117. non ita imperii dignitatē minuit, ſicuti duo priora genera, ib. 118. & 147 imperio multis modis detrimentoſū, ib. 124. & ſeqq. Exempti, qui prius onera ſubierunt, eximenti accreſcunt, cum ſuo onere, ib. 119. niſi exempti ſint in poſſeſſione libertatis, ib. 120. exempti privilegiati etiam in caſu neceſſitatis contribuunt, ib. 121. Exemptiones ne ſint nimis frequentes, Fiſcus imperii actionem adverſus exemptos in Camerâ de ſimplici & plano inſtituit & proſequitur, ib. 130. Exemptio quomodo probetur, ib. 131. Exemptus totaliter, annon ſe aliquo jure tueri poſſit adverſus imperium ibid. 132. eximens ſe ab omnimodâ Cæſaris juriſdictione non tribuit Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, ib. 133. Eximens ſe jure humano, ab imperio deficere dicitur, ib. 134. exemptos imperio de jure Imperat. Rom pro Domino obſervare obſtrictos non eſſe, male Beſoldus docet, ib. 137. Exemptionis cauſſa non ſufficiens ſævitia Principis, ib. 151. in exemptos ſempiterna eſt Imperatoris auctoritas, ib. 154. Exemptione [illegible] allegans & immedietatem contra Dominum territorialem, eam probare tenetur, 1.5.3.4. exemptus

ptus de jure ſeu ſpeciali ſalvaguardiâ ab hoſpitatione militum, non exemptus eſt ab onere burlali, hoſpitationi annexo, 1.5.4 181. cujus præjudicium adfertur, ib. 181. Exemptiones ſunt facti, 1.5.1.68. & ſtricti juris, ib. 70. Exemptionem docere qui non poſſunt, manent ſub univerſalis Domini territorialis juriſdictione, ejuſque ſubditi & Landſaſſii dicuntur, ib. 81. Exempti non unius ſunt conditionis, ib. 83.

Exilii appellatione jure civili quid innuatur, 2.1.8. 27. apud Romanos triplex, ib. 26. Exilium potius patiendum, quàm Principi impia mandanti reſiſtendum, 1.1.4.13.

Exitus bonus non excuſat delinquentem, 2.8.4.16.

Ex paleâ nulla veritatis grana colligere licet, 1.2 8.67.

Expreſſum quod non eſt, pro omiſſo habetur, 1.4.19.37.

Extraordinaria Capitula in jure feudali non authentica ſunt, nec juris auctoritatem habent, 1 2 5.25.

Extremitates commodiſſime per media conjunguntur, 1.2. 9.27.

F.

FAbula in mundo ſemper agitur eadem, 1.1.5.98.

Facta magis probant, quam verba, 2.2.9.2. Et tantò fortior inducitur conſenſus ex facto, quantò potentior eſt actus facti quàm actus verbi, ib. 2. de facto quod proceſſit, de facto diſſolvi nequeat, 1. 2. 8. 124. Facti quæ ſunt, non præſumuntur, niſi probentur, 1.2.2.109. & 1.5.1. 68. etiam prudentiſſimos fallere poſſunt, 2.8. 9.25. ipſa facti evidentia probatio eſt optima, 1.2.2.102. Hæres quando poſſit venire contra factum defuncti, cujus agnovit hæreditatem, 1.3. 10. 10. & quando fallat, ibid. 15. proprium factum uti quis impugnare non poteſt, ita nec anteceſſoris ſui, ib. 11. & 12.

Familiæ illuſtres quatenus & quando creſcant, decreſcant, ac viloſcant, 1 4. 17. 11. 12. 13. Familiarum illuſtrium pacta & ſtatuta, ſo ſie re ſo iberbahre Außträge gegen einander haben/ generali imperii & Imperatoris lege confirmata ſunt, 1.4. 19.112.

Familiaritatis juramenti formula variat pro officiorum diverſitate, 1.5.4 30.

Favore alicujus quod eſt receptum, non eſt in odium ejus derorquendum, 1.4.15.62.

Ferdinandus I. Imp. fatetur ſibi adminiſtationem imperii, ejuſque onus delatum eſſe, 1.2.2.33.

Ferdinandus II. imp. modernus plurimos creavit Principes, Duces, Marchiones, 1.2.2 172. & 1.4.8.9.

Ferrariæ & Mediolani Duces in ſuis Ducatibus Imperatoris loco habentur. 1.5.6.2.3.

Sine ferro vincitur, cui cum naturâ & fame belligerandum, 2.3 4 13.

Feſti dies, qui olim dicebantur, 3.1.2 1. quàm vaſti, ib. 2. qui nunc, ib. 3 eorum ortio, ibid. 4 & eorundem ordinatio ad quem Magiſtratum ſpectet, ib. 4. & ſeq. Feſtorum & dierum mutatio habetur pro ad. aphorà. 3.1.2 35.

Feſtinans ad utrumque neutrum benè peragit, 1.2.6 4.

Feudum à Principe datum à ſucceſſore ſine causâ revocari non poteſt & cur, 1 3 10. 43. Feudorum majoris dignitatis der Fürſten Fahnen Lehen/ inveſtitura ſoli Imperatori & Regi Romanorum reſervatur, 1 4.4 4. Feudi Dominus coram Paribus Curiæ convenitur, 1 2.2. 217. Feuda imperio aperta ad Imperatorem redeunt, 1. 2.9.165. Cognitio de feudis ad quem pertineat, 1. 4. 5. 6. ut cenſeatur Feudum regale, quæ requirantur, 1.4.16. 5.6.7. Feuda abſque titulo regalis dignitatis, dicuntur Feuda juriſdictionis, ibid. 9. de feudis regalibus inveſtiri, quale jus habeant, ib. 10 Feuda Ducatuum, Principatuũ ſecularia vulgo appellantur Fahnen Lehen/ & cur, ib. 11. Eccleſiaſtica feuda Regalia, Archiepiſcopatus, Epiſcopatus vulgò dicebantur Scepter Lehen/ & quare, 15. Solennitas Feudorum ſecularium hodie mutata, ib. 16. & nova introducta, ib. 17. ſub dictione der Fürſten Fahnen Lehen / etiam Comitum & Baronum feuda regalia veniunt, ib. 18. Feuda Principatus & Comitatus quomodo conferantur, ib. 19. Feudorum jura Longobardorum moribus introducta, ib. 20. feuda ab initio quaſi erant manualia, & unde, ib. 22. in feudis regalibus robur & nervus belli conſiſtere exiſtimatur, ib. 28 robur itemque nervi imperii, 1.4.16.28. feuda regalia juris publici, ad jus militare publicum pertinent, ib. 29 ab Imperatore intra legitima tempora ſunt, ib. 56. an in arbitros de feudis regalibus compromitti poſſit, 1. 4. 19. 123. 125. & ſeqq. regalia non minùs quàm alia ſanguinis propagatione in ſeram poſteritatem derivantur, 1.4. 14. 17. 3. diviſionem cur nauſeant, ibid. 3.5.6.8.9.12.13. & & dividuntur, ib 15. & quatenus, ib. 16.17. 18. 19. 20 ab ipſis feudis adminiſtratio differt, ibid. 21. Res infeudari ſolitas Eccleſia, ſi ad inopiam vergat, aperto feudo retinere poteſt, 1.2.9.167.16. in feudo ex pacto & providentiâ majorum, qui ſuccedit, non tam in locum ultimi poſſeſſoris, quàm primi inveſtiti ſuccedit, 1.4. 17. 44. & proptereà teſtamento ea, quæ hoc pacto ad nos pertinent, auferri vel minui nobis invitis non poſſunt, ib. 43 Succeſſoribus, ſi æquè in inveſtitura ſint comprehenſi, atque primus inveſtitus à concedente beneficium hoc jam ab initio datum cenſetur, ib 48 feudi ſucceſſor in præjudicium ſucceſſorum nihil diſponere poteſt, neque per teſtamentum, neque inter vivos, ib. 50 51 ſtatus ejus primævus, ne quidem conſenſu Domini in præjudicium ſucceſſorum mutari poteſt, ibid. 51. de feudo filius etiam vivo patre cenſetur eſſe inveſtitus, ib 69 & feudum patris quodammodò habere & poſſidere, ib. 70. habetque jus ex perſona propria, &c. ib. 71. ex feudi natura omnes vocati æqualiter ſuccedunt, ib. 86 de feudis imperii regalibus quis cognoſcat, 1.4.19.3. 4.5.7.10 14. & ſeq. 83.125.126. 127. requiſita, quæ ad cognitionem ſolius Cæſaris de Ducatibus, &c. pertinent, ib. 58.59.61. 67. 69. 83. Imperator quando de toto Ducatu vel aliqua ejus parte univerſali judicat, in conſequentiam etiam de portionibus partibus unitis judicabit, ibid 118. & ſeqq. etiam de parte Ducatus, Comitatus, controverſiâ exiſtente, Imperatori cognitio competit. ib. 119.

Feudales cauſæ inter vaſallum & dominum vertentes ſpecialiter ſunt privilegiatæ, ut cognitio earum ad pares Curiæ ſpectet, 1.4.5.14. in cauſis feudalibus inter Vaſallos immediatus feudi controverſi Dominus eſt judex, 1.4.19.99. Imperator in feudalibus bonis coram Palatino convenitur, 1 4 5 3 feudi Dominus quantumcunq; vilis; etiam ruſticus ſuper rebus, quæ ab ipſo in feudum recognoſcuntur, juriſdictionem ordinariam habere dicitur, 1 5 1 9. feudi dominus quamvis coram paribus curiæ conveniri & damnari poſſit non tamen proptereà pares ſuperiores ſunt domino, 1 2.2.213.

Feudale jus moribus Longobardorum gentium introductum, 1.4.15. 56. 1. 4. 16. 2. ... veto & præſtantia omnibus fere regnis & populis ſe inſinuavit, ib 20. Longobardi, quare feuda introduxerint, ibid. 21. feuda à Longobardis primum, ſecundò à ſucceſſoribus Caroli M. introducta & cur, ib. 24. 26

Fideles in bello juſto infideles juvare poſſunt, 2 3.3.4.

Fidelitatis juramentum Imperatori & imperio præſtant omnes imperii Principes, 1. 2. 2. 201. ejus formula in

in aula Cæſarea uſitata, ibidem 202. arguit rem eſſe feudalem, 1.2.5.5. idem & Imperator Papæ præſtat, ſed juramentum fidei Chriſtianæ ſervandæ, & Eccleſiæ protegendæ, ib. 8 à Legatis Landgraviorum Haſſiæ recitata. 1.2.2.202.

Fidem fallere grave eſt, 1.1.5.13. in alio probroſum, in Principe abominabile, ibid.51.& 2.1.1.6 à mutuæ fidei jure nemo ullo favore, privilegio vel dignitate eximitur, 1.1.5.50.

Fides promiſſa à Principibus & Reipublicæ gubernatoribus, non ſolùm amicis, ſed etiam hoſtibus ſervanda, 2.1.2.16.& ſeqq. an etiam hæreticis, ibid. 25. cum ſeqq. & quatenus, ibid.31.& ſeqq. fides data & initia fœdera ſanctè ſervanda, ibid.32. hac & juſtitia exulante non centuplex murus rebus tuendis ſufficiet, ib. 9.

Fides bona quantum ſalutis humano generi præſtat, tantum incommodi perfidia adfert, ibid.55. fidei mutuæ vindex firmius arctiusque obligatur, 1.1.5.50 ſanctiſſimum eſt humani pectoris bonum, 2.1.2.1.

Fiduciarius alterius, quis dupliciter fieri poteſt, 1.2.5.20. ratione certæ alicujus ditionis non imperium ei ſubjicit, ibid.14.

Filius certas ob cauſas patrem ab hereditate removere & exheredare, 1.1.5.63. patrem proditorem patriæ occidere poteſt, ibid.64. vivo patre cenſetur eſſe inveſtitus de feudo, 1.4.17.69.& vivo patre feudum patris quodammodo habere & poſſidere, ibid 70.

Fines etiam pacis tempore tuendi, 2.3.2.31.& propugnaculis muniendi, ibid.34. intra fines quicquid deſignatur, dicitur velut ſepimento incluſum illi territorio & finibus, 1.5.1.25. quicquid eſt intra fines, pertinet ad eum, cujus ſunt fines, ibid.25.

Finis in omni actione, quo ſe dirigat, debet inſpici, 1.3.9.75.& 1.5.4.35.& ad certum finem inducta contrarium operari debent. 1.3.9.75. in omni actione inſpiciendus, 2.3.3.55. cujus finis bonus eſt, id ipſum quoque bonum eſſe cenſetur, ibid.55.& quatenus, ibid.92. ad finem properant, quæ ad invidiam perducta ſunt, 1.2.8.3.

Fiſcus, ne tabeſcat, Reipublicæ intereſt, 1.2.9.125. habet ſuam intentionem fundatam ex albo vel matricula imperii, 1.4.1.13. fiſcus imperii actionem adverſus exemptos in Camera de ſimplici & plano inſtituit & perſequitur, 1.2.9.130.

Florentia divendita, in libertatem ſe vindicat ab imperio. 1.2.9.57. à Carolo V. ad imperium redacta, hodie de facto imperium non recognoſcit, ib.58.

Fœdera ſunt arietes, quibus hoſtium conatus frangitur, 2.3.3.16. illis crevit Romana urbs, ibid 17. eorum jura communem quaſi fœderatorum fortunam faciunt, ib. 18. qua ratione gentium jure ſint prodita, ibid 19. natura confœderationis quænam, ibid.20 Fœdus Helveticorum à Galliæ ſalutem magnum momentum attulit, ibid.22 juſta ſunt licita, ibid 23. quæ fiunt juris permiſſione, vel ſuperioris auctoritate, ſunt licita, ibid.24 jus fœderum & belli pari paſſu ambulant, ibid.25.60.& 1.5.6.21. quinam poſſint fœdera ferire, 2.3.3.25.& ſeq. quando præſumantur licita vel illicita, & quotenus, ib.29.30 genera fœderum ib. 31. 32. in iis non minùs piè quàm prudenter omnia gerenda, ibid.33. percutiens quid obſervet ibid 34 in illis plerunq; alienorum errorum pœnæ luendæ ibid.35 quando pacis tempore percutiantur ibid.39 quibus modis finiantur, ib. 40.& ſeqq. & in eorum diſſolutione quæ perpendenda, ib. 44. an Magiſtratus Chriſtianus cum Turca vel alio infideli fœdus inire poſſit, ibid.45. cum multis ſeqq. Fœdera & auxilia infidelium ſunt periculoſa, ibid 66. juriſjurandi religione firmanda, ibid.76. non incunda cum infidelibus adverſus Chriſtianos, ibid.100. infidelium prohibita à Deo & improbata, ibid.101.&c.

Fontibus è limpidiſſimis SS literarum præſtat bibere, quàm ex cœnoſis traditionum lacunis, 3.1.1.23.

Forenſes ratione rerum ferunt etiam onera realia, 1.5.3.25. ad contributiones militares tenentur, 1.5.4.178.

Foreſti jus in genere acceptum duplex, 1.5.6 49. ſuperioritati & Regalibus connexum, 1.5 4.139.

Forum ſortitur quis ratione bonorum, 1.4.1.57. & conveniri poteſt coram eo, in cujus diſtrictu bona ſunt ſita, ibid. 57. ratione contractus ibid.59. vaſallus coràm Domino feudi, dominus coràm paribus curiæ, ibid.60. forum ſortiri eſt aliud, aliud ſubditum eſſe. ibid.58. Domini vel parium curiæ ut ſit cognitio, quid requiratur, 1.4.19.88.89. feudalibus in cauſis inter vaſallos eſt judex, qui immediatus feudi controverſi dominus eſt ib.99 114.115.116 de foro cauſarum ſpiritualium, 3.1.10.1.& ſeqq per tot.

Franciæ Reges judicio ſuorum officialium ſponte ſe ſubmiſerunt, & judicatum contra ſe efficaciter exequi permiſerunt, 1.4.5.4.

Franciſci. Galliarum Regis fœdus cum Turcis percuſſum Chriſtiano indignum, 2.3.3.65.

Franciſcus I. Galliæ Rex bellum Parlamenti decreto ſuſcepit, 1.2.2.140.

Franciſci II. Galliarum Regis ad Helveticos, Patris debita repoſcentes, reſcriptum, 1.3 10.20.

Francorum Monarchia Bodino nulla magis regia, 1.2.2.225.

Fraternitas nulla eſſe poteſt, ubi Dei deficit veritas, 1.2.10.10.

Fraus in Principe fœdior, quàm violentia, 2.1.2.12.

Fridelingi qui, 1.4.14.33.

Fridericus Imp. virtutum animata effigies, 1.2.4.43.

Fridericus I. Imperator, quomodo ſemper ad bellum proceſſerit. 2.3.4.3 Ejus ad Adriani Pontificis litteras aperta reſponſio, & hujus ſubdola excuſatio. 1.2.5.26.

Fridericū Barboroſſam Papa impiis pedibus calcavit, 1.2.8.16.

Fundamentalibus & dominandi legibus Principem ſolvere quid ſit, 1.3.12.19.

Ius, quod Fürſtenrecht dicunt, unde exſtituere conentur, 1.4.19.30.

G.

GAbellam in mari ultra 100. miliare imponere licet, 1.2.9.79.

Gallia olim provincia Imperii Rom. 1.2.9.29. hodie avulſa, ibid 33.35 ſuo more. Rege & lege vivit, 1.4.19.39.40. ſemper libera, nec unquam Rom. Imp. ſubjecta fuiſſe, à quibuſdam aſſeritur. 1.2.9.36. ejus ab imperio exemptæ occaſio & initium ad Caroli Magni nepotes refertur ibid.36. Bodino ſine hæſitatione Monarchia, 1.2.2.137. verus & recens ejus diſtributio, 1.4.2.2.

In Gallia reviſiones arreſtorum & Curiarum ſupremarum licitæ non ſunt, 2.2.15.32.

Galliæ Parlamentorum ea eſt poteſtas, ut ipſorum decretis Rex quoque pareat, 1.2.2.221 in Gallia de Parium Curiæ capitibus in Parlamento judicia conſtituuntur, 1.4.19.40. Rex in Parlamento conveniri & damnari poteſt, 1.2.2.169 & 121. edicta regia nullam habent auctoritatem, niſi Curiarum conſenſu comprobata, 2.2.5.42.

Galliæ Regnum lege Salica ſanguinis propagine defertur, excluſis fœminis, 1.3.2.5.

Galliæ Rex in actu unctionis jurejurando ſe obligat, & primo jurat, 1.3.9.25.

Galliæ Senatuſconſultum, ne quis Regiam poteſtatem ab arbitrio pendere arbitraretur, 1.2.4.8.

Galliæ Regis filius natu maximus aut ſucceſſor, Delphinus vocatur, 1.3.14.10.

Gallorum Curiæ ordinariâ Regis utuntur juriſdictione, 2.2.14.14. horum ICti quatenus legibus Roman. ſe ſubmittant, 2.2.5.68.

Gardknechte/2.1.7.12.

Gelaſius Papa nefas eſſe dixit diviſionem Sacramenti, 3.2.1.7.

Geminata ſimplicibus ſunt fortiora, 3.1.10.40.

Geminatio habet vim clauſulæ derogatoriæ, omnibus aliis contrariis derogans, ib. 40. ex geminatione animus omninò deliberatus & deſtinatus elicitur, ib. 40.

Generalis locutio ob medium inhabile non operatur, niſi in quantū poteſt, 1.3.13.15. & 1.2.2.199. & 2.2.11.43. & 3.1.10.94.

Generalitas in unâ etiam ſpecie verificari poteſt, 1.4.5.25. ad quæ reſtringenda & contrahenda, 3.1.10.47.

Generatio unius, alterius eſt corruptio, 1.2.8.11.

Gentes olim ampliſſimæ vel nuc in orbe non extant, vel in anguſtias redactæ alio ſub nomine latent, 1.2.8.2.

Genuenſis Imperatorem recognoſcunt, 1.2.9.99.

Genus ad refellendam quidem ſpeciem plurimùm, ad probandam tamen nihil valet. 1.4.5.18. in toto jure generi per ſpeciem derogatur, 1.5.8.73.

Germania patria eſt multùm generativa, 1.3.4.7.

Germanicæ Nationis gravamina contra ſedem Pontificiam ſub Maximiliano I Imperatore, 3.1.8.32.33.

Germanus quis, 1.3.4.15. ex Germano natus, ubicunque naſcatur, Germanus eſt, ib. 16.17.18. Germani, cur ſic dicti, ib. 7. horum encomium, 1.2.7.44. eorumq; robur contrario Germanorum robore frangendum, putavit Carolus V. Imp. 1.2.10.27. eos Druſus enervavit non ferro & igne, ſed diſſenſionum ſeminibus ſatis in magnatum animis, ib. 28. eorum peccata Cæſar Borgias quid dixerit, 3.1.8.26. propter horum virtutem & fortitudinem in perſonâ Coroli Magni ad Germanos translatum eſt imperium, 1.3.4.5.

Germanus Imperator eligendus, & cur, 1.3.4.2.3.4.5.6.8.9. & 3.2.3.4. & quidem à Germanis, 1.2.3.3. & 1.3.4.3. imperium in Germaniam translatum, 1.2.3.5. imperium Germanicum dicitur das H. Römiſch Reich Teuſcher Nation/ib. 6.9.

Gibellini, qui & cur dicti, 1.1.8.17.

Gladius quid ſignificet, 2.2.17.23.24. eſt index juſtitiæ & ſignum ſummæ poteſtatis, ib. 22. de ejus pœna, ib. 25. & ſeq.

Gloſſæ quanta auctoritas, 2.2.11.16.17. ei ſine textu aut ratione nihil credendum, ib. 17.

Gracia olim Romanis paruit, à Syllâ ſubacta, poſteà à Gothis Rom. imperio ſubtracta, Hodie Turcarum imperio ſubdita, 1.2.9.26. hujus civitates cùm imperare ſingulæ cuperent, imperium omnes perdiderunt, 1.2.10.31.

Gregorius Magnus primus ſe ſervum ſervorum Dei appellavit, 1.2.4.57.

Gubernatio humanæ ſocietatis pendet ab imperandi & parendi lege, 1.1.1.10.

Guelphi quaſi zelatores fidei, 1.2.8.17. eorum factiones unde originem duxerint, ibid. 17.

H.

HÆreſis quid ſignificet, 3.1.5.1. quid ſit; ib. 2. ejus requiſita quæ, ib. 5. & ſeqq. à ſchiſmate quomodo differat, ib. 9. pertinet ad eam error in intellectu, & pertinacia in voluntate, ib. 15. ab Impp. appellatur obſtinatioris animi dementia, ib. 16.

Hæretici unde denominentur, 3.1.5.1. an eis data fides ſervanda, 2.1.2.33. cum ſeqq. non dicendi hæretici, ex ignorantiâ peccantes, 3.1.5.14. & quis falsò talis dicatur, ib. 12. hæreticus ſeditioſus & blaſphemus pro delicti qualitate puniendus, ibid. 27. hæreticalium cauſarum cognitio ad quem Magiſtratum pertineat, ibidem 19. & ſeqq. an ſint occidendi, ibid. 22. & quomodo puniendi, ib. 21. & ſeqq.

Hamburgum Regi Daniæ tanquam Duci Holſatiæ, ſalvâ imperii libertate homagium præſtitit, 1.5.4.38.

Haſſiæ ditio cum omnibus Comitatibus & bonis Immobilibus eſt univerſitas major militaris dignitatis individua, 1.4.17.22. ipſum dominiū totius ditionis Haſſiacæ cum pertinentibus, ad omnes Haſſiæ Landgravios æqualiter & pro indiviſo pertinet, ib. 23. hujus & Thuringiæ ſeparatio quâ occaſione acciderit, 1.4.13.22. in Haſſiâ duæ ſunt Lineæ, Caſſellana & Darmbſtadina, in utraque jus primogenituræ introductum, 1.4.17.34.

Haſſiæ Landgraviatus origo, 1.4.13. [illegible] multas partes integrales continet, 1.4.17.109.

Haſſiæ Landgravii ex Ducibus Brabantinis originem ducunt, 1.4.13.24.

Helvetii crudeli præfectorum inſolentia preſſi, ad libertatem provocarunt, 1.2.9.92. Imperii Rom. majeſtatem tamen adhuc obſervant, ib. 93. nec facilè fœdus contra imperium ineunt, ibiddem 95. natura ſunt pacifici, & magis de tuendis, quàm propagandis finibus ſolliciti, ib. 96. libertatem ſuam malunt juſtitia tueri, quàm latrocinio & bello alios provocare, ib. 97.

Henricus Auceps Imp. imperium à ſolo Deo ſibi traditum aſſerit, 1.2.4.35. idem fatentur Calolus V, & Ferdinandus 9. Impp. ibid. 35.

Henricus Landgravius Haſſiæ Ducem ſe appellavit, 1.4.13.25.

Hereditas non tam diſtributivè, quàm ſola heredis inſtituti qualitas denominativè ex inſtitutione ſpectatur, 1.4.17.83. ejus deferendi duæ viæ, 1.4.18.1. eſt jus defuncti, non alienum, aut reſtitutioni obnoxium, ibid. 31. teſtamentaria non conſtituitur in ultimo inſtanti ipſius mortis, ſed in primo quod ſequitur, ib. 37. viventis nulla eſt hereditas, 1.3.11.50. & 1.3.14.12. & de hereditate viventis cogitans improbus eſſe cenſetur, 1.3.12.50. & 1.4.18.50. & 51. ubi hoc non habet locum, ib. 47. & 52.

Heres cum defuncto una quodammodò perſona eſſe cenſetur, 1.3.10.11. quibus caſibus poſſit venire contra factum defuncti, ib. 15. quibuſdam caſibus plus aut minùs juris habet quàm defunctus, ib. 16. non poteſt venire contra factum defuncti, cujus agnouit hereditatem, ib. 10. & 15. per contractum prædeceſſoris quando non obligetur, ib. 18. & quando, ib. 24. & cur, ib. 26. & ſeqq. inſtitui non poteſt in re aliena & fideicommiſſo ſubjecta, 1.4.18.30. heredis inſtitutio eſt baſis & fundamentum teſtamenti, ex qua vim accipit teſtamentum, ib. 29. & inſtitutione tribuitur hereditas, ib. 31.

Herrſchafft æquè ut Graffſchafft/nomen eſt univerſitatis collectivum, 1.4.15.43.

Hiſpania, imperii olim Romani Majeſtatem ejuſque victrices recognovit Aquilas, 1.2.9.28. hodie avulſa, ib 23. exemptionis hujus rationes quæ ib. 24.

Hiſpaniæ Regnum per matrimonium & ſucceſſionem ad familiam Auſtriacam devolutum, 1.2.9.27. in Hiſpaniæ, Portugaliæ, Luſitaniæ, Caſtellæ, &c. Regnis, etiam fœminæ in ſucceſſione admittuntur, 1.3.2.6.

Hiſpaniarum Rex poſt Imperatorem noſtræ ætatis in orbe Chriſtiano eſt potentiſſimus, 1.3.9.22. in ſuo Regno dicitur Imperator, 1.3.11.18. ratione hereditariæ ſucceſſionis plus iuris habere videtur, ibid. 19. in regno Neapolitano & alibi certos deputavit Magiſtratus, qui cognoſcunt de cauſis, in quibus habet Rex intereſſe aliquod ſive ſit Actor, ſive Reus, 1.2.1.222. ratione Flandriæ eſt unus ex paribus Franciæ, 1.2.5.21. reſpectu Ducatus Burgundiæ aliarumque

eumque provinciarum ſtatus imperii dicitur, 1.2.9.26. & in Comitiis apparet, ib. 113. in inaugurationibus juramento ſe ſuis obſtringit, 1.3.9. 22. Hiſpaniarum Regum in imponendis tributis moderatio & humanitas laudatur, 1. 5.4.211. ejus patrociniũ ingenti mercede quis paciſcatur, 1.5. 4.66.
Hiſtoriæ Encomium, 2.1.4. 14. (re, 1.2.9.98.
Hollandi conſueverunt præcipuis Europæ bellis ſe immiſce-
Homagium præſtare quid, 1.2.2.88. ejus notatio, ib. 87. variæ ſignificationes, 1.5.4.24. quale præſtant Principes & ſtatus imperii, 1.2. 2.89. ejus præſtatio eſt fundamentum ſuperioritatis & ſubjectionis, ib. 86. & 1.4.18.26. & Inducit jus quæſitum non quærendum, ib. 26. Homagium, ſive juramentum ſubjectionis quando à ſubditis præſtandum, 1.5.4.2. Eſtq; prima agn[...] confeſſio ſubjectionis, ib. 3. ejusq; receptio eſt infallibilis ſubjectionis agniteq; ſuperioritatis teſſera, ib. 3. & 1.3.3. 38. arguitq; juriſdictionem, 1. 5. 4. 4. & ſubjectionem, ib. 5. & quomodo, ib. 6. ſubditi id præſtare recuſantes, officio judicis ad id compelli poſſunt, ib. 8. etiã mandata pœnalia in Camerá adverſus eos impetrantur, ib. 8. illius pręſtando jus longiſſimo tempore præſcribi poteſt, ib. 9. ejus præſtandi formula & ſumma, ib. 27. à conſuetâ & uſitatâ formulâ invitis ſubditis non eſt recedendum, ib. 28. præſtatur etiam ad rerum in alterius territorio poſſeſſarum recognitionem, ib. 32. & 34. plurimi in Rom. imperio ratione rerum Principi homagium præſtant, ratione ſuæ perſonæ omnino liberi & nemini niſi Cæſari ſubjecti, ib. 36. etiam duobus vel pluribus pręſtari poteſt, ib. 37. in illo quid imprimis ſpectandum ib. 40. hoc juramentũ, in hereditariis principatib. & quomodo pręſtetur. ib. 41. 42. ab eo clerici ſunt exempti, ib. 43. ut & Paſtores in Haſſia, ib. 43.
Homo capite orbatus deſinit eſſe homo, 1.2.3.1. ejus ſtatus dividuus eſt diſtractionemq; admittit, 1.2. 5.16. tria hominum genera Caroli M. tempore, 1. 4.14. 33. ad diſſentiendum naturaliter proni & faciles, 1.5.8. 62. labi & errare poſſunt, in ſolum Deum ſumma cadit perfectio, 2.1.4.16.
Honeſte quod poſſumus, illud poſſumus 1.1.4.44. honeſte nõ poſſumus, quod eſt contra leges, 1.2. 8. 102. honeſtius eſt unum civem ſervari, quàm mille hoſtes occidi [...]3.7.
Honorabiliori primus debetur locus, 1. 2.7.51.
Hoſpitalia etiam profana piis locis aſſcribuntur, 3.1. 3. 19. in plurimis ut Eccleſiæ cenſentur, ib. 20. eorum inſpectio ad quem pertinet ib. 21.
Hoſtis imperii judicatur, qui ab imperio deficit, 1.2.9.135. hoſtis æquus judex non eſt, 2.3.2.16. adverſus illum æterna eſt auctoritas. 1.2. 9. 136. inſidiis & dolo illos propulſare licet, 2.3.3.53. 90. eos opprimendi remedium, ib. 57. eorum vires quomodo frangendæ, ib. 57. & quatenus, ib. 93. etiam inſidiis & fraude opprimendus. ib. 51. & 90. ab hoſtibus imperi quæ communi ſumptu vindicantur & recuperantur, Imperatori & imperio reſervantur 1.2. 9. 169.
Hungaria ſub Tiberio, Romano imperio paruit, 1. 2. 9. 46. quomodo ab imperio avulſa ib. 46. quomodo iterum imperio unienda, ibid. 48. Germaniæ propugnaculum eſt, ibid. 49.
Hungariæ regnum, non relectis liberis è vita Rege diſcedente, liberam demum admittit electionem, 1.3. 2.9.

I.

JAcobi Angliæ Regis ad Henricum filium regia admonitio, 1. 5. 4.225.
Ibrahimi Solimanni Turcarum Imper. Legati hiſtoria notatu digna, 1.2. 20.39. (1.1.31.
Ieſuitarum votum quoad regiones, & bona hæreticorum, 3.
Jethronis conſilium Moſi datum de conſtituendis judicibus, 2.2.12.2. & qualibus, ib. 4. & ſeqq.
Ignarus quis non debet eſſe conditionis eius, cum quo contrabit, 1.1.5.32.
Ignoſcendum ei, qui qualitercunque ſanguinem ſuum redimere ſatagit, 2.3.3.45.
Imago Dei quid denotet, 2.1.8.11. quid reſpiciat, ib. 13. in quo conſiſtat, ib. 14.
Immediati imperii cives ſunt multi, qui non ſunt Status imperii, & qui, 1.4.1.31. & 1.4.20.27. & 1.5.10.1.
Immediate ſubiectum eſſe, latius patet, quàm ſtatum eſſe, 1. 5.10.3.
Immediata ſubiectio ſine territorii jure ſubſiſtere poteſt, 1.4.1 47. (10.26.
Immedietatis privilegium an ſit perſonale, vel reale, 1. 5.
Ad immedietatis effectũ cõſtituendũ quę ſufficiant, 1. 5. 10.29.
Imperator quoad regalia & iuriſdictionem inſtar maris & fontis eſt, & quomodo, 1.5.6.75.76. eſt caput, cui Proceres imperii ut pia membra uniuntur, ib. 113. eſt ſummus imperii Curator, & caput ſupremum, ibidem. 63. 121. & 1. 2. 2. 66. & 1. 3. 1.7. nullius tenetur imperio, & neminem niſi Deum & enſem ſuperiorem cognoſcit, 1.2.2.65. cum Proceribus conſtituendi iudicium Camerale poteſtatem habet, ib. 22. Solus habet univerſale & directum dominium totius orbis Romani, 1. 5. 6. 121. ſolus leges univerſales promulgat, ib. 122. ſolus belli publici indicendi jus habet, ib. 123. ſolus indicit collectas generales, ib. 124. ſolus nova vectigalia erigit, ibidem 125. ſolus concedit repreſſalias, ib. 126. 127. ſolus habet jus legitimandi ſpurios, ibidem 128. 130. ius reſtituendi famæ, & honoribus, ib. 131. erigendi Academias, ibidem 132. inſtituendi poſtas, ib. 134. maiores Magiſtratus creandi, & de regalibus inveſtiendi, ib. 119. veniam ætatis indulgendi, ib. 141. abſoluta utitur poteſtate, nulliuſque imperio ſubeſt, ib. 142. ex plenitudine poteſtatis imperat, ib. 143. 144. Solus nobilitat, & nobilitandi poteſtatem concedit, ib. 145. ſolus concedit iura territorialia, & annexas regales dignitates, ib. 146. ſolus bannum imperiale irrogat, privilegiis & immunitatibus privat, ib. 147. & rurſus reſtituit, ac à banno abſolvit, ib. 148. 149. Solus utitur Maieſtatis appellatione, ib. 154. Solus concedit regale cudendi monetas, ibidem 155. ius nundinarum univerſalium ibidem 156. poteſt animadvertere in Status imperii, ſi ius & iuſtitiam negligant, ib. 210. habet iuriſdictionem criminalem in ſtatus imperii delinquentes in propriis territoriis, ib. 211. mandata univerſalia promulgat ex Cæſarea poteſtate, 1.5. 2.24. quando in inferioris judicis diſtrictu venit, an ſuſpendatur ejus juriſdictio, 1.5.7.1. cũ ſeqq. fons omnis juriſdictionis ideoque in qualibet orbis Roman. parte eam exercere poteſt, ib. 7. 10. cũ quolibet imperii ſtatu in qualibet inſtantia concurrat, ib. 12. & ſeqq. fundatam habet juriſdictionem in omnes imperii Romani cives, ibid 12. 20. ſuam auctoritatem præponit imperii auctoritati, 1. 5. 9. 35. penes eum reſidet Majeſtas, & extrema ſuperioritas, ibidem 34. an ab eo ad imperium appellari poſſit, ibid. 40. diſſentientibus ſtatibus ex plenitudine poteſtatis quandoque decernit, 2. 2. 5. 45. per modum contractus in ordinatione Cameræ conſenſit, 2. 2.1.4. 15. leges univerſales an condere poſſit, 1. 2. 2.12.13. à Ducibus & Principibus eligi ſolet, ib. 25. 173. Ejus poteſtas an ſit ſumma, ib. 27. 53. 54. 177. an ſit ſoluta legibus, ib. 28. 177. ſumma majeſtatis jura an precario habeat, ibid. 31. 32. Status imperii Imperatorem deturbare poſſunt, ibid. 32. 183. videtur habere nudam tantum imperii adminiſtrationem, ad Principum nutum, ib. 33. 34. 37.

coram

coram Electore Palatino conveniri & damnari poteſt. ibi. 51. jura majeſtatis habet in imperio, ibid. 53. ſummam & abſolutam legibus habet poteſtatem, ibidem 54. adhuc hodie ſummus appellatur Princeps, ibid. 56 ei omnes ſtatus poſt Deum tenentur reddere rationem, ibid. 68. omnibus & ſingulis imperat, omnes & ſingulos coërcet, in omnes & ſingulos animadvertit, ibi. 70 & ſeqq. negligentes punit, ibid. 79. omnibus & ſingulis ex plenitudine poteſtatis imperat, ibid. 72. 75. & 1 5. 9. 13. omnes ipſi ad fidelitatem & obedientiam tanquam ſuperiori aſtricti, ibid. 63. imperat ſub pœna, videlicet certæ quantitatis omnibus & ſingulis, ibi. 73 76. amiſſionis privilegiorum, & dignitatem, ibi. 77. banni, amiſſionis vitæ, ibi. 77. Ejus mandatis legitime promulgatis omnes, & ſinguli parere debent, ibi 78. Summus eſt Monarcha jura majeſtatis ex plenitudine poteſtatis uſurpans, ibidem. 80. eſt omnium ſuperior, & ſummus Magiſtratus, ibid. 82. omnes ſtatus imperii ipſi tanquam Domino, & ſummo Magiſtratui obedientiam, ac ſubjectionem debent, ib. 83. 84. Principes & ſtatus imperii præſtant ipſi fidelitatem ſine ullius exceptione, ibidem 90. 91. legibus ex contractu obligatur ipſe, ibidem 107. potiſſimas in legum conſtitutione obtinet partes, ibi. 112. Comitiorum habendorum, ac Principes convocandi jus habet, cum conſenſu tamen, & conſilio Electorum, ibid. 113. ſolus in comitiis deliberationis capitula proponit, ibidem 117. 118. leges conceptæ & communi ſuffragio munitæ, ſolius Imperatoris auctoritate promulgantur. & ſanciuntur, ibid. 120 quæ ſanctio & promulgatio præcipuum robur, & auctoritatem conciliat, ibidem 123. Vectigalia indicit, ibidem 143. tamen hodie non niſi cum conſenſu Principum, ibidem 143. Summos Magiſtratus adhuc hodié creat, ibid. 148. ſolus Reges creat, & in imperio Romano Duces, Marchiones, Comites, Barones, ibid. 149. 170. 174. per inveſtituram regalia iurisdictionalia, aliaque magiſtratus iura Ducibus, & Principibus confert ibi 171. à ſolis Electoribus creatur tanquam ſummum caput, ibidem 173. tenetur in quaſdam fundamentales imperii leges jurare, eaſque ſanctè obſervare, ibi. 178 Electus & conſtitutus jus imperii proprio & perpetuo jure uſurpat, ibid 185. Velut ſummus Chriſtiani orbis Magiſtratus, & Dominus, ibid. 190. qualis dicatur imperii adminiſtrator, ibi 190 Imperatore Rom electo, ipſo electionis jure ſine Pontificis facto & auctoritate Majeſtatis jura in ipſum transferuntur, ibi. 193 ſolus habet poteſtatem de majoribus feudis Regalib. Ducatuum, &c. inveſtiendi, & cognoſcendi, ib. 200. quod certam pecuniam ſeu annuam penſionem exſolvit Turcæ, Maieſtas eius non patitur naufragium, ibid. 212. 213. quod illuſtratur ſimilibus exemplis, ib. d. 214. & ſeqq. de jure neminem cognoſcit iudicem niſi Deum ſibique ipſi in propria cauſa jus dicere poteſt, ib. d. 218, ſuper cauſis, quibus impetitus fuit coram electore Palatino Rheni conveniri poteſt, ib 219. Qui Elector in imperiali curia Imper. iudicare debet, ibi. 220. ſolus potiſſima & omnia ſupremæ & abſolutæ poteſtatis jura habet, & exercet, ib 227. non ſolum ſingulis, ſed & univerſis imperat. ib. 240. iiſdem utitur inſigniis, quibus olim utebantur priſci Impp. Romani, 1. 2. 3. 12 Imperator [illegible]manus ubi eſt, ibi Roma eſſe cenſetur, ib. 27. electus [illegible] Romanus etiamſi à Germanis eligatur. ib. 34. Qu[illegible]re Romanus appelletur, ib. 34. ex ſola electione eſt verus Imperator cenſendus, & nominandus, Romanus, 1. 2 4. 4 etiam Papà omnibus viribus renitente ibi. 9. ultimus eſt, qui appelletur in imperio, ibid. 12. Penes eum poteſtas ſumma reſidet in terris, 1. 2, 7. 2. eaque ſecundum excellentiam, & præeminentiam ei competit, ibid. 2. penes eum maris ac terræ regimen, ib 4 tanquam ſtella maturina inter omnes Reges eminere dicitur, ib. 5. Velut Monarcha dignitate maximus, ibi. 6. Supremus omnium Principum Princeps, ib. 7 cui dedit Deus plurima, & multorum Dominum eſſe, ibid. 8. quo nihil in terris habetur ſanctius, ib. 9. nihil majus, ib. 10. quem cœleſtis Imperator terræ Monarcham agnovit, eique cenſum dedit, & dare iuſſit, ib. 11. eſt totius orbis Chriſtiani caput, & mundi Dominus, ib 12. cur meritò præeminentia, nec ulli Principi tanta Majeſtas debetur, ibi. 13. à cuius imperio omnia dominia originem traxerunt, ibidem. 14. eique Reges olim ſponte adminiſtrarunt, ib. 15 ac depoſitis ſceptris, & faſciis regalibus pro cubiculariis ſervierunt, ib. 16. cui tanquam capiti, & duci Regum reverentiam exhibere, ac ſuperiorem recognoſcere omnes de jure ſunt obſtricti, ib 17. Imperatorem Rom. præcipuum Chriſtiani orbis caput Turca agnoſcit, ib. 49. ſingulare hoc commodum ex imperio habet, quod ſcilicet imperium ipſi auctoritatē ſupra omnes Reges conciliat, ibid. 54. in imperio creare poteſt Reges, multorumque Regum creator exiſtit, ib. 57. 58. 60. imperator omnis etiam Rex eſt, ib. 64. Stapham equi Papalis tenere iubetur, 1. 2. 8. 16. non habet ius conſtituendi caput Eccleſiæ, ibi 69. non licet aliquid contra divina mandata præſumere, ib. 70. Pontifices faciunt Imperatorem caput Eccleſiæ, ib. 71. non poteſt donare aliquid in præjudicium imperii, & quare, ib. 85. imperium non habet iure ſuo, ſed iure legis regiæ, ib. 88 Imperatori ſine conſēſu Electorum non licet imperii proprietatem alienare, aut oppignorare hæreditariè, ibi. 96. Imperator mundi Dominus, ibid. 97. quando in rebus imperii pro Domino habendus, ibid. 98. Imper. imperium enormiter diminuendo fit homicida propriæ dignitatis. ibi 99 Imperii dignitatem & maieſtatem quæ lædunt, nec facere poſſe Imperatorem credendum eſt, ib. 101. ipſo Electionis iure iura Principis. & dignitatem imperialem nanciſcitur, & acquirit, 1. 3 7. 1. & 1. 3. 11. 1. & quæ ſint iura Principis, ib 2. iura omnia de Principe loquentia propriè conveniunt Imperatori, ib. 12 Legibus ſolutum non eſſe Imperatorem aſſerere, nefas eſt, 1. 3. 12. 3. & quib. legibus, 4. 5. 17. 18. 19 24. 25. 26. 58 eius præſentia omnes ſupplet ſolennitates, ib. 33 & 1. 1. 5. 58 coram eo quod fit, toto iure teſte fieri intelligitur, 1. 3 12 34. ordinem iudiciarium de jure poſitivo introductum ſervare non tenetur, ib. 35. 42 Sententiam ſine ſcriptis proferre valet, ib 37. poteſt alterare, & præpoſterare iuris ordinem, ib. 38. & ferre ſententiam non conformem libello, ib. 39 poteſt de plenitudine poteſtatis habere ratum proceſſum nullum vel iniuſtum, modò cauſæ merita ſint iuſta ib 40. Eius Curia eſt lex animata in terris, ib. 41. Solus privilegia dat & confirmat, ib. 47. concedit regalem dignitatem, ib 48. poteſt diſpenſare contra iura communia, & confirmare actum de iure civili invalidum, ib 49. 51. & quare, ib. 52. 53 omnia iura, ſtatuta, privilegia, pacta & fœdera contra pacem, & utilitatem publicam, de plenitudine poteſtatis tollit, ib. 54. 55. veniam ætatis concedere poteſt, ib. 57 an immunitatem à collectis Turcicis pro placito petentibus indulgere poſſit, ibid 73. in propria utilitate. & rerum acquiſitione jure privatorum communi uti ſemper præſumitur ib. 74. Mundi Dominus, & quomodo eius ſint omnia 1. 3. 13. 7. 8. 14. 16. 17. 22. 23. 24. & ſeqq. 9. 10. 11 12. 13. 15. 26. & ſeqq & 1. 5. 2. 1. poteſtatem illam à Deo habet, ib. 30. boni Imperatoris officium quod, 1 3. 13 19. Eius ac Regum proprium munus quod, 2. 2. 14. 1. priſcis tēporibus innumeræ gentes Roman.

Imperatori non fuerunt ſubditæ,ibid.11. Imperatori vivo an heres deſignandus,1.3.14.11.25.26. & ſeqq. Regi Rom. tribuit titulum ſemet Liebden/ ibid.69. Capitulatione adſtringitur, ut quæ interregni tempore à vicariis geſta ſunt, rata habeat,1.4.4.10. unde habeat, quod coram Electore Palatino conveniatur,1.4.5.1.2. & quatenus conveniatur, ibid.3.5.Eum nemo facilè & temere convenire ſolet,ibid. 21.ad ejus curam & inſpectionem pertinet, ut nemini jus, & juſtitia denegetur,1.4.6.1. ex officio oppreſſos juvat, ibid.1.quatenus & quando Romano Pontifici fidelitatem debeat,1.2.5.13.14.15.Imperator vel ipſe Papa vaſallus alterius eſſe poteſt,ib.19. diverſo reſpectu & vaſallus, & ſummus Magiſtratus eſſe poteſt,ibid.23. Imperatori fines alicujus civitatis appropinquanti claves portarum offerri ſolent,1.5.7.4. Imperator & ſummus Princeps quatenus ab imperio, & regno dependeat,1.5.9.23 24.25. Et Magiſtratus undè jus defenſionis & curæ religionis habeant, 3.1.1. 14. jure communi munitus & fundatam intentionem habens pontificio privilegio non indiget,3.1.9.58.

Imperatores olim à prima Electorum inſtitutione Electoribus ad ſe venientibus obviam procedere ſoliti ſunt,1.4.3. 8.Carolus V. ab hac conſuetudine primus abſtinuit,ib.9. adhuc tamen hodie in loco Comitiorum Electores ſingulos in ſuis diverſoriis viſitant, ibid.10.

Imperatoria jura contra varias Pontificis artes & machinationes divinâ providentia hucuſque ſarta tecta fuerunt conſervata,1.2.4.9.

Imperia in terris non à fato aut aſtris, aut numeris dependent,1.1.2.1. ſed ex Dei, & naturæ ordinatione, rectæque rationis dictamine,ibid.2.17. ſine juſtitia magna ſunt latrocinia,1.1.3.6. & quatenus,ibid 18. Imperia omnia undè originem traxerint, 1.2.1.7. ſicut dominia, ita & imperia diſtincta,1.5.1.53.pleraque non tam à juſtitia, quàm violentia initium habuerunt,2.3.2.50.

Imperialis auctoritas ſuperior, & potior æſtimatur imperii proprietate,1.5.9.34.35.

Imperialis dignitas & poteſtas eſt immediatè à ſolo Deo, 1.2.4.4.

Imperialis fortuna omnes alias eminet,1.2.7.3. & 1.3.11.11. eique Principes omnes Chriſtiani ultrò loco cedunt,1.2.7. 4 prærogativæ rationes,ibid 21.22.27.35.43.45.48.49.57.

Imperii Majeſtas ipſis ordinibus ineſt,1.2.2 34. & quo tendat hoc Maximiliani I. Imp. dictum, ibid.193.194. pernicioſis Principum depoſitionibus, & excommunicationibus,miſerè lacerata fuit,1.2.8.37.contra mandatum Chriſti,ibid 38.

Ad imperii conſilium quis admittatur,1.4.1.27.

Imperium quid,1.1 1.11. Imperii vox quomodo accipiatur, 1.5.9.15.16. generaliter accepta quid complectatur, 1.5 3. 14.15.ejus ſpecies,1.1.1.12.& ſeqq. formæ,ibid.15.unde ſit, 1.1 2.2.3.17.& 1 1.3.30. ejus fundamenta,2.1.1.1. quàm maximè naturale eſt,1.1.2.15. ejus uſus,ibid.16. differt ab uſurpatione ejus,1 1.3.26. an ſit majus Imperatore,1 5.9. per tot.Vi occupatum longi temporis præſcriptione fit legitimum,1.1.5.25. Ejus finis gloria Dei & ſalus ſubditorum, ibid.91.imperii decus & ſplendor in divitiis, & dignitatibus conſiſtit,1.4.17.10. Imperii legitimi fundamenta ſunt pietas & juſtitia,2.1.1.1.

Imperium merum quid,1 2 17.19. unde & quare merum dicatur, ibid.18. ejus poteſtas in quibus conſiſtat,ibid.26. quomodo olim competebat,ibid.28. olim Populo reſervabatur,poſtea Principi,ibid.31.hodie juriſdictioni cohæret,& cum ea transfertur,ibid.32. datur hodie ſub nomine Magiſtratus,ibid.33. qui exerceant,ibid.35. quomodo acquiratur,& prorogetur,ibid.36.& mixtum hodie ad regalia refertur,ibid.77.

Imperium mixtum quid,1.2.17.5. Vnde ſic dictum,ibid.6.7.

Imperium Romano-German. eſt quarta Monarchia,1.2.1.3. 11.cui virtus, & fortuna pariter æternitatem promiſerunt, ibid.4. idem primum & ſolum ortu & occaſu fines regiminis ſui terminat,ibid 5. omnibus Chriſtiani orbis regnis dignitate, & majeſtate ſublimius, ibid.6. in cujus tranquillitate totius Chriſtiani orbis ſalus conquieſcit, ibid.8. eſt Summus univerſi orbis Chriſtiani magiſtratus, ibid.9. Ejus diviſio in Orientale, & Occidentale quando cœperit, ibid.21.22. Orientale capta Conſtantinopoli à Mahumete planè occupatum, & direptum,ibid.24. eſt unum ex quatuor ſummis imperiis, ac proinde Monarchicum,1.2.2.1.2.3.quod Bodinus negat,ibid.4.5.eſt quartum illud ſummum imperium in Danielis vaticinio præfiguratum,ibid.11. everti non poterit, niſi cum ipſo terrarum orbe,ibid.15. ei prædicta eſt à Deo magna & cum ævo duratura felicitas,1.2.7.21. Imperium aliud, aliud adminiſtratio ejus,1.2.2.33. Imperium Monarchicum quid, ibid 52. eripi non poteſt Imperatori ſine Majeſtatis læſæ crimine.ibid.61.Imperium ac poteſtas à populo lege regiâ lata in Principem collata eſt,ibid.55. Quidam imperii noſtri ſtatum ex Monarchia, & Ariſtocratia mixtum ſtatuunt,ibid.223. ab origine citra controverſiam Imperium Romanum fuit,1 2.3.22. adhuc eſt, & dicitur Romanum, 1.2.3.per tot.priſcis utitur inſigniis,Aquilâ nimirum,ibid. 12.eſt tale,quale fuit translatum,ibid.13. non includitur, aut circumſcribitur loco, ſed univerſum pervagatur orbem,ibid.32. Imperium Roman.an ſit à vel ſub Pontifice, 1.2.4.1. & ſeqq. prius ſummo Pontifice,ibid.36. feudum Pontificis & Imperator Papæ Vaſallus non eſt,1 2.5.1. & ſeqq. Imperio Rom. nullum regnum vetuſtius eſt in univerſo orbe, cujus origo ex Trojano emerſit excidio,1 2. 7.23. cum eo nullum regnum amplitudine comparari poteſt,ibid.45. ortum & occaſum terminos imperii ſui poſuit,ibid.45. ejus Clientes multi Reges fuerunt,ibid.42. quod in Germanos translatum eſt, ibid.43. Imperatori auctoritatem ſupra omnes Reges conciliat,ibid.54. Imperii hodierna facies qualis reſpectu priſcæ illius,1.2.8.4. quo ut ab initio nihil fortius fuit, ſic in fine nihil debilius invenietur,ibid 5. Huic olim nihil defuit niſi modicum Orientis, hodie nihil ſupereſt niſi modicum Occidentis, ibid.5. Imperii Romani diminutionis cauſæ præcipuæ, ibid 7.10.37.40. non eſt in marſupio Principis,ibid.86. proprietatis & dominii univerſalis jura in imperio, non ad Principem, ſed ad ipſum imperii corpus pertinent, ibid.91 Imperium à Papa,quod nunquam habuit,dependere non poteſt,1.2.4 34. Imperium Rom. German.conſtat capite & membris,1.3.1.1. ejus caput Imperator,ib.2. membra ſunt ſtatus,& Proceres imperii,ibid.3. & 1.5.6.63. Imper.Roman.ab initio videtur hereditarium fuiſſe,1.5 2. 14.15. primis & mediis temporibus teſtamenti, & Succeſſionis jure delatum,1.4.17.59. hereditarium planè fuit translato ad Germanos imperio in Caroli M. ſtirpe,1 3. 2.19. hodie non ſucceſſione, ſed electione defertur.ib.20. vacare quando contingit,ibid.22.23.24 25 26. Ejus territorium triplex,1.3. 13. 18. 20.21. & propriè quod dictum, ibid 21.cui Sacroſ.dicatur,1.4.8.13.Imperio Rom. ſervire eſt libertate potiri,1.5.5.21.

Impietas conjuncta eſt cum crudelitate,2.1.1.8.9.

Impiis cur Deus regna dat,1.1.3.35.

Ad impoſſi

Ad impoſſibilia nemo aſtringendus, 1.5.2.33. impoſſibilium nulla eſt obligatio, 2.2.14.16.
Incluſio unius non eſt alterius excluſio eandem rationem habentis, 1.3.14.41.
Indefinita locutio à lege prolata æquipollet univerſali, 1. 3.14.41.
Indignum ſub juris publici auctoritate quempiam decipi, 2.1.2.7.
Indubitatum ſic nihil inter homines eſt, ut non poſſit, ſollicitam quandam ſuſcipere dubitationem, 1.4.19.8.
Indulgentiæ quid ſint, 3.1.8.29.
Indultum ab Imperatore concedi ſolet, cujus beneficio Regalia adminiſtrantur uſque ad tempus prorogatum, 1.4. 16.57.58.
Infelicius nihil eſt felicitate peccantium, 2.1.8.58.
Inferior non eſt ſolutus legibus ſuperioris, 1.3 12.4.
Ingratitudo quid, 1.2.8.131 132.133. propter eam amittit Vaſallus feudum, miles ſpoliatur cingulo militiæ. ibid 134.
Ingratus ex quibus cauſis fieri dicatur, 1.2.8 135.
Quorum initium eſt ſine prudentia, finis ſolet eſſe cum pœnitentia, 2.3.3.12.
Injuriæ Deorum Diis curæ ſunt, 1 3 9 53.
Injuriam pati ab illo, in quem collatum eſt beneficium, grave eſt, 1.3.8 131. officiali illatam ipſemet vindicare poteſt, 1.2 3.25. Injuria volenti non fit. 1 3.14.33. magiſtratui facta atrox eſt, 1.1.3.23. Injuriæ occaſio ut indè naſcatur, unde jura oriuntur, juris ratio non patitur, 1.5.12.75.
Injuſtitia Dominorum vacillare facit corda ſubditorum, 2.1.1.29.
Innocens abſque ſermone quantum exemplo prodeſt, tantum ſilentio nocet, 3.2 2.5.
Innocentius III. Papa Pontificalem auctoritatem Soli, Regalem lunæ ſatis ſuperbè comparavit, 1.2 4 49.
Inſignium identitas oſtendit ejus eſſe rem, qui inſignia illa habet, 1.2.4.15.
Inſolentia rectius emendanda, quàm tota ſocietas propterea culpanda, aut diſſolvenda, 1.4.20.68.
Inſtans mortis vitæ non morti aſcribendum, & quare, 1. 4.18.35.
Inſtrumenta etiam antiqua ſæpè ſuſpecta, vitioſa, & ſuppoſititia ſunt, 1.2.8 1?o.
Inſtrumentum publicum plenam fidem facit ſine alio adminiculo, 1 2 8.42. maximè ſi ſit antiquum, ibid 43. & diu à partibus ita uſurpatum, ibid. 43. eſt probatio probata, & non probanda, ibid 44. faciens rem evidentem & notoriam, ibid. 45. maximè ſi verba obligationis & inſtrumenti clara ſint, ibid 46. ejus præcipuum fundamentum & radix rei geſtæ ſeries & ipſius facti veritas, ibid 107. de rebus illicitis, & alienari prohibitis non valet, ibid 108. ſi non ſit ſuſpectum probatio evidens eſt, ib 109. falſum eſt, quando non poteſt ſalvari commodâ interpretatione, ib. 112.
Integritas præſidentium, ſalus eſt ſubditorum, 2.1.1.29.
Intelligentia dictorum ex cauſis deſumenda, non ex opinionibus, 2.2.11.49.
Intentio fundata in univerſali, cenſetur etiam fundata ſuper rebus ſingularibus, 1 5.1.30. & quando non, ibid. 31.
Intereſt multum inter id quod fuit, & quod nunc eſt, 14. 20 38.
Intereſt nihil an impias manus, an verò pedes donatarius donatori inferat, 1.2.8.136.
Interdictum Eccleſiaſticum quid, 3.2.2.24. ejuſmodi interdictum Paulus V, Papa adverſus Venetos evibrabit, ibidem 25.
Interpretatio juri debet eſſe analoga, 2.2.11.12. illa certa & ſolida eſt, quam ipſum jus civile ſuppeditat. ibid 15. calumnioſa cenſetur, verba legis ubi clara ſunt, & perſpicua, ibid 21. & 1.4.19.23. ex ſubjecta materia quomodo ſumenda, 2.2 11.24. ambigui fieri debet ex certo, non vero certi ex ambiguo, ibid. 25. nulla certior, quàm ea, quæ fit ab ipſo diſponendo, ibid. 26 quæ fit ex rationis identitate non extenſiva, ſed comprehenſiva eſt, ibid 39. legis nulla melior, & certior eſt, quàm quæ ex uſu & obſervantia deſumitur, 1.3.3.27. in dubio contra quem facienda, 1 4 10.25. ita facienda, ut quoad fieri poteſt, abſurditas evitetur, 3.1. 6.7. deſumpta ab obſervantia in omni diſpoſitione legis vel hominis eſt optima, 3.1.7.22.
Inveſtitura ſuper re violenter occupatâ impetrata ſcienter facta valet, 1.1.5.28. per inveſtituram ſubſequentem violentia præcedens purgatur, ibid. 29. feudorum majoris dignitatis ſoli Imperatori, & Regi Rom. reſervatur, 1.4.4.4. ſimultanea quid operetur, 1.4.17.111. eſt ſpecies quædam contractus, 1.5.7.32. ex inveſtitura utilis dominii jus transfertur in vaſa'lum, ibid. 33.
Inveſtiti de feudis regalibus quale jus habeant, 1.4.16.10. Inveſtitus de juribus incorporalibus, & juriſdictionalibus unicum actum juriſdictionalem exercens, totius juriſdictionis quaſi poſſeſſionem acquirit, 1.3.3.43.
Iohanna Papa meretrix, 3.2 2.30.
Iohannes Elector Saxoniæ cum diſcrepantibus in religione fœdus inire noluit, 2.3.3 81.
Ioſuæ Deus poteſtatem & in populum, & in ſacerdotes dedit, 1.2.6.15.
Italia provinciarum primaria, olimque imperii ſedes, à Pontifice avulſa detinetur, 1.2.9.21.
Iudæa cum Palæſtina à Cn. Pompejo ſubjugata, poſteà à Veſpaſiano in provinciam redacta, tandem à Turcis direpta adhuc detinetur, 1.2.9.20.
De Iudæis eorumque jure, 2.2.3. per tot. ad ad aliarum, quorum forenſium legum obſervantiam cogi debeant, ibid 7. cum ſeqq cujus forum ſequantur, ibid 12. an tolerandi, ibidem 14. eos recipere eſt de Regalibus, ibid. 15 16. de eorum uſuris, ibid. 17.18.19. rationes & jura ſua contra Chriſtianum alii Chriſtiano cedere non poſſunt. ibid. 23. nec pignora à Chriſtianis ſub lege commiſſoria recipere, ib. 24. Eorum veſtitus, ibid. 26. quomodo tractandi, ibid. 27. contra Iudæum rigor ſervandus, non æquitas, ibid. 31. Iudæo juramentum ſuppletorium non defertur, ibid. 32. contrà in Camera obſervatum, ib. 33. juriſdictione, & imperio omni deſtituuntur, ibid. 38. An ad Chriſtianam fidem cogi poſſint, ib. 41. an eorum infantes ipſis inviris baptizandi, ibid. 42. & ſeqq. An ejici poſſint, ibid 47. Iudæum occidens de homicidio tenetur, ib. 59. Iudæorum ſummum judicium Synedrion dicebatur, 2.2.14.5.
Judex cauſæ præparantis eſt etiam judex cauſæ præparatæ, 1. 4.19.80. cauſæ principalis eſt etiam judex acceſſoriorum ejuſdem cauſæ, ibid. 112. 113. judicem ſemper eſſe ſuperiorem neceſſe eſt, 1.2.2.217. à communi opinione in judicando an recedere poſſit, & quando communis opinio præferenda, 2.2.11.48. & ſeqq. ejus ignorantia calamitas eſt innocentis, 2.2.12.8. duplicem ſalem habere debet, ſcientiæ, & conſcientiæ, ibid. 8. notitiam boni, & æqui. ibid 9. Iudicis conſtantis, & recti non eſt, cujus animi motus vultus detegit, ibid 10. in ejus ſeveritate legum poſita eſt auctoritas, ibid. 10. & quomodo, ib. 11. ei in judicando magis cordi eſſe debet cuſtodia veritatis, quàm obedientia voluntatis, ibid. 14. an ſecundum acta & probata, an vero ſecun-

dum conſcientiam judicare debeat, ibid. 16 cum ſeqq. ſecundum leges, mores, & ſtatuta locorum judicare debet, ibid. 30. an ei magis æquitas, quàm jus ſcriptum in judicando obſervandum, ibid. 33. ſecundum quam æquitatem ei procedendum, ibid. 38. 39. deficiente lege, & contractu ex bono & æquo ſibi viſo decernere poteſt, ibid. 41. ita judicare debet, ſicut ſe judicari exoptat à ſummo judice in extremo judicio, ibid. 42. eſt baſis ac fundamentum judicii, 2. 2. 13. 8. Iudex in propria cauſa quando quis eſſe poſſit, 2. 2. 17. 1. competens quoad executionem, debet etiam eſſe competens quoad abſolutionem, 3. 1. 10. 58.

Iudices Camerales cognoſcunt de capite, fama ac fortuna Imperatoris, 1. 2. 2. 23.

Iudice ſupremo, Imperatore præſente minores & inferiores Magiſtratus quaſi faſces ſubmittunt, 1. 5. 7. 1. 2. 3.

De judicibus, eorumq; attributis & qualitatibus, 2. 2. 12. per tot. Iudicibus conſtituenda honeſta ſtipendia, ibid. 23.

De judiciis, 2. 2. 13. per tot. judiciorum vigor, juriſque publici tutela quare inſtituta, ibid. 3. judicii vox varie, & quomodo in jure accipiatur, ibid. 6. ejus definitio, ibid. 6. quibus perſonis conſtet, ibid. 7. 11. Iudicia cum recte procedunt, ſunt delubra æquitatis, cum depravantur, ſunt foveæ fallaces, 2. 2. 12. 5. eorum exercitium ſuperioritatis eſt indicium, 1. 5. 4. 103.

Iudicium aulicum, ſeu aulæ Cæſareæ, deß Reichs Hoffraht/ quid dicatur, 1. 4. 19. 46. hoc judicium Imperator cum Electore Moguntino ſingulis annis viſitare, & reformare tenetur, 1. 4. 19. 47. ubi exiſtat, ibid. 49. ex quibus conſtituatur, ibid. 50. quæ cauſæ ibi tractentur, & quomodo procedatur, ibid. 52. 53. 56. à voto ſenatus aulici non facile receditur, ibid. 54. de hoc judicio in tranſactione Paſſavienſi, & capitulatione moderni Imp. quid caveatur, ibid. 55. in judicio ſummi Principis nullitates non attenduntur, neque actum vitiant, 1. 5. 6. 161.

Iuramenta quâ ratione exigantur, 1. 5. 4. 25. Iuramenta der Bauerſchafften/ vnd Nachbarſchafften quo referantur, ib. 26. promiſſoria operantur intenſive, non vero extenſive, 1. 2. 5. 12. Magiſtratuum non ſunt præciſa, ſed ſecundum æquitatem temperanda, 1. 3. 9. 77.

Iuramentum ſemper intelligitur ſub clauſula rebus in eodem ſtatu permanentibus, 1. 1. 5. 81. 82. 83. & 1. 3. 9. 71. non extendi poteſt ad fortuita, non cogitata, vel inopinata, 1. 1. 5. 86. 87. aliud eſt protectionis, aliud ſubjectionis, & quid utrumque inducat, 1. 2. 5. 7. Caroli Magni Leoni Pontifici factum, 2. 2. 5. 2. 3. 5. ſequitur naturam ejus cui accedit, ibid. 10. nihilque addit actui, ſuper quo interponitur, neque obligationem auget vel extendit, ibidem 10. eaſdem conditiones, quas diſpoſitio, ſuper qua juratum fuit, recipit, ibid. 11. nec conſenſum ſupplet, ibid. 11. à juramento etiam ex cauſa de novo emergente recedere licet, 1. 1. 5. 85. Iuramentum quo Impp. donationem Conſtantini confirmarunt, pro nullo habendum, 1. 2. 8. 125. quod regiam dignitatem lædit, vel minuit, an pro nullo habeatur, 1. 3. 9. 31. 35. Ejus major vis, quam nudi pacti, ibid. 12. 56. inter juramentum, & ſimplicem loquelam, apud Deum non eſt differentia, ibid. 14. & contrà, ibid. 51. 59. 60. non auget obligationem, ibid. 17. 63. à Principe novo juſte exigi, ſancte praeſtari, & præſtitum religioſe obſervari debet, ibid. 20. 21. pro ſalute & utilitate Reipubl. a ſummo Principe interpoſitum Majeſtatem ejus non lædit, ibid. 35. 39. quid ſit, ibid. 36. Deus jurejurando fœdus cum Eccleſia percuſſum confirmavit, ibid. 41. juramento ad officium Principem revocari, e re & Principis, & Principatus eſt, ib. 44. conſcientiam fortiùs ligat, quàm nuda promiſſio, ibid. 45. 46. habet vim clauſulæ, omni meliori modo, ibid. 46. conſenſum expreſſum & ſpecialem demonſtrat, ibid. 47. vim exprimit veritatis, ibid. 48. per jusjurandum cum Deo contractum videtur, cui votum omnino reddendum eſt, ibid. 49. animæ frenum injicit, ibid. 50. religionis vinculum continet, quod ſine religionis contemptu violari nequit, ib. 51. torturamque ſpiritualem non obſervanti infligit, ibid. 52. pacto adjectum otioſum non eſt, ſed efficit, ut id ſit firmius, ibid. 57. pertinet ad primam Decalogi tabulam, ſimplex loquela ad ſecundam, ib. 59. metu Numinis divini plus operatur, quàm ſimplex promiſſio, ibid. 61. nullum vinculum ad adſtringendam fidem arctius juramento, ibid. 64. a jurejurando ex cauſa de novo ſuperveniente citra crimen etiam perjurii recedere licet, ibid. 72. 73. pro utilitate Reip. interpoſitum in eius perniciem non eſt derorquendum, ibid. 74. Iuramentum actum reddit irrevocabilem, 1. 4. 17. 66. exigere poteſt etiam ſimplicem iuriſdictionem habês, & quomodo, 1. 5. 4. 39. in omni iuramento cenſetur excepta & reſervata Imperatoris, & imperii ſeu ſuperioris auctoritas, 1. 5. 7. 16. & 1. 5. 11. 3. Iuramentum fidelium eſt veri Dei invocatio, infidelium idolorum invocatio, 2. 3. 3. 80. Eius quæſtio an & quatenus ad forum Eccleſiaſticum, vel ſeculare referatur, 3. 1. 10. 54. & ſeqq. relaxatio & abſolutio conceditur à Principe ſeculari ibid. 56. quoad iuramenti abſolutionem, & relaxationem ad effectum agendi fundata eſt Cameræ imperialis iuriſdictio, ibid. 57. eſt res ſpiritualis, & ſpiritualis quadam tortura, ibid. 59. Eius quæſtio a foro cauſæ principalis non ſeparanda, ibid. 59. per errorem & ignorantiam præſtitum non eget abſolutione, 3. 1. 10. 61.

Iurare non detrectat, qui ſervare cogitat, 1. 3. 9. 24.

A iure ſcripto quantum receditur, tantum ab æquitate receditur, 2. 2. 12. 40.

Iure ſuo qui utitur, nemini facit iniuriam, 1. 5. 4. 29.

Iuriſconſultus quis dicendus, 2. 2. 11. 1.

Iuriſdictio, baſis & fundamentum iudicii, 2. 2. 17. 1. eius notatio, ibid. 3. definitio ibid. 3. diviſio, ibid. 4. 5. hodie in altam & baſſam diſtribuitur, ibid. 43. ſub alta iuriſdictione quid contineatur, ibid. 44. & ſeqq. & quod hæc etiam ab inferioribus a ſummo Principe hodie concedatur, ib. 47. 48. ſub baſſa iuriſdictione quid contineatur, ibid. 45. 46. in quibuſdam locis in Centenam & Vogteiam dividitur, ibid. 50. Centena quid, & quæ ſub ea contineantur, ibid. 51. quædam eſt univerſalis, quædam particularis, ibid. 52. & ſeqq. Vogteia quid & eius origo, ibid. 56. eius ſignificatio ambigua, & varia, ibid. 57. eiuſdem notatio, ibidem 58. duplex eſt, ibid. 57. Iuriſdictio quomodo alicui competat, 1. 5. 1. 15. 16. 17. ordinariam olim ſuo iure qui habere dicebatur, ibidem 18. qui territorii iure habet, quomodo eam uſurpat, ibid. 19. ordinaria morte concedentis non extinguitur, 2. 2. 14. 12. Specialem etiam intra alterius territorium habere quis poteſt, & quo titulo, 1. 5. 1. 22. alter verò univerſalem, quæ à territorio deſcribitur, ibid. 23. univerſalis, quam quis in caſtro, vel territorio habet, ad quæ ſe extendat, ibid. 28. particularis tantum ad ſpeciem reſtringenda, nec ad alias ſpecies trahenda, ibid. 37. Caſtro inter duas civitates poſito, in dubio iuriſdictio præſumitur illius eſſe, cui eſt proximius, ib. 35. iuriſdictionem aliquam habens in loco vel villa aliqua, non propterea habet ius ſuperioritatis & territorii, ibid. 36. iuriſdictionem poteſt habere unus Dominus in parte alterius Domini territorii, ib. 78. Vnus Dominus poteſt eſſe in univerſo, alter in particulari-

ſecularibus,ib.79. alienam iuriſdictionem turbans territorium violat,ib.95. juriſdictionem turbare quis & quomodo cenſeatur,ib.96. voluntariæ juriſdictionis actus in alieno territorio exerceri poſſunt,ib.109. Iuriſdictio ſpecialis etiam in alterius territorio exerceri poteſt,ibid.111. Iuriſdictio in vaſallum extra controverſiam, & rem feudalem ſe non extendit,1.2.5.18. Laici in Clericos ſecundum Pontificios nulla eſt,1.2 8.82.83. Iuriſdictio ſuprema, & poteſtas abſoluta eſt ipſa forma, & ſubſtantialis eſſentia Majeſtatis,1.2.9.7.8.& 1.3.11.5. eſt in mari ſicut in terra, 1.2.9.77. naturaliter penes Imperatorem reſidet,1.4 19.93. omnimoda juriſdictio quid,1.4.1.43.44. quæcunq; in orbe Romano exiſtit,ea vel Principis Romani eſſe, vel ab eo manaſſe præſumitur,1.5.2.2. juriſdictionem, & terrendi poteſtatem quis habere poſſit,ibid.3. territorialem juriſdictionem concedere eſt ſolius Imperatoris, tanquam fontis omnis dignitatis,& juriſdictionis,ib.4 5.45. Iuriſdictiones omnes unde præſumendæ, ibid.10. Allodialis quæ,ibid.11. juriſdictionis juriſdictio eſſe poteſt,ibid.17. territorialis quomodo acquiratur,ib.20. omnimoda conſuetudine quæri poteſt,ibid.26. juriſdictionem tantum criminalem habens, nullum ſubjectionis jus habet, niſi delicto commiſſo,1.5.3.12. ad juriſdictionis quaſi poſſeſſionem acquirendã, vel conſervandam pluralitas actuum non requiritur,1.5.4.192.193.195. juriſdictionis uſus in uno actu cenſetur juriſdictionem tribuere in alio, ib 242. in uno actu eam exercens & conſervans cenſetur exercuiſſe,& conſervaſſe,quoad cætera omnia,ib.243. Iuriſdictio quid reſpiciat,ibid.246.247.248. juriſdictione omnimoda conceſſa non veniunt reſervata abſolutæ & ſummæ poteſtatis,1.5.6.159. ſua cuique conſervanda,1.5.7.10. ubi juriſdictio ſua cuique non relinquitur, juſtitiæ ordo confunditur,2 2.17.98.& poteſtas judicis minoris,ob præſentiam majoris an videatur ſuſpenſa,ibid 19 20.ex feudi beneficio competens refertur ad fructus feudales, ibid.23. privativè conceſſa.ſuperior non concurrit in prima inſtantia cum Vaſallo,ibid.25. & regalia quando privative conceſſa cenſeantur,ibid 32. quam juriſdictionem Summus Princeps inferioribus conceſſerit,ibid.30.40 Iuriſdictio Imperatoris in quibus caſibus etiam immediatè in prima inſtantia in inferiorum Principum ac ſtatuum territorio fundatur,ibid.43. & quomodo procedat, ibid.44 45. & ſeqq. feudi lege conceſſa privative conceſſa intelligitur, 1.5 11.41.

Iuriſdictio Eccleſiaſtica Principibus competit vigore territorialis ſuperioritatis,3.1.10.2. & Pontificia per conſtitutionem pacis religionis omnino eſt ſuſpenſa in terris ſtatuum Auguſtan. Confeſſ.2 2.6.3.& 3.1 7.19. Eius ſuſpenſio non negative, ſed translative eſt facta ibid.21. Iuriſdictionis Eccleſiaſticæ actus exercens fundatam habet intentionem ſuperioritatis,1.5.4.232.

Iuriſprudentiæ Objectum,1.5.11.76. Et Medicinæ,ibid.77. eaiundem finis, ibid 77.

Iuris ſcientia nobilior, & dignior, quàm Medicinæ,1.5.11.75. 78.& ſeqq.

Ius a juſtitia quatenus dicatur, 2.2.5.48. eſt rivulus ex jure naturæ deductus, 2.2 4 4 9. Civile non per omnia ſervit juri naturali,1 5.1.57. nec à ratione naturali in totum recedit,2.2.5.27. Naturale quod dicit in genere, & in theſi, id jus civile accommodat ad ſpecies. & hypotheſin 1.5 1.57. & 2.2.4.8. Ejus mutatio, & correctio non præſumitur,1 3. 12.28.& quare,ib 29.30. eſtq; e odioſa,ibid 30. Veteri juri tamdiu ſtandum, donec novum probetur,ibid.27. contrarationem juris multa ob tranquillitatem, & concordiam recepta ſunt,ibid.44. juris ſpecialiter conſtituti correctio odioſa, neque in dubio præſumenda,1.4.5.24. Ius ſuum jactare & remittere, nemo præſumitur,ibid.26. Speciale alicui competens per generalem legem non tollitur,ibid. 28. Speciali jure & æquitate conceſſa per verba generalia, vel etiam univerſalia non excluduntur,ibid.29. ex teſtatoris beneficio non deſcendens,nec eius diſpoſitione tolli debet,1.4 17.50. non patitur, ut aliquis pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus decedat,1.4.15.40. juris ratio non patitur, ut inde naſcatur occaſio injuriæ, unde jura oriuntur,1 3 12.75 & 2 2.8.6. juris quicquid in toto, idem in parte quoad partem,1.4.19.119. & quatenus,ibid.119. ſcriptum à jure in ſcripturam redacto differt,2.2.5.54.

Iura juribus concordanda,2.2.11.11. omnia de Principe loquentia Imperatori propriè competunt,1 2.7.56.regni reſtitutioni ſint ſubiecta,1.3.10.24. jura regni, & principatus neque contrahendo, neque delinquendo amitti poſſunt 3.2.2.40.

De iure Canonico,2.2.7.per tot. hodie in Academiis univerſi imperii publicè docetur, & Dd in eo creantur, ibid.2. quatenus & quomodo hodie in Imperio Romano receptum uſurpetur & doceatur,ibid.5.6.8. quando iuri civili præferendum eique ſtandum, & econtrà.ib 11. cum ſeqq.

De iuris legumque interpretatione authentica, 2.2.11.31 & ſeqq. uſuali, ibid.6. doctrinali, ibid.9. & ſeqq. iudiciali, ibid.72.

Ius precum primariarum habet Imperator in Imper.Rom.3. 1 9.56.& ſeqq. an adhuc hodie in reformatis Eccleſiis, ibid.56.59.

Ius publicum unde dicatur,2 2.6.1. iuris publici quæ ſunt, diſpoſitioni teſtamentariæ, & pactioni privatorum non ſubiacent,1.4.17.74.

Iuſtinianus Imper.iura Regibus Galliæ olim dedit,1.2 9 31. aliique Impp. a Deo cœleſtique Majeſtate imperium ſibi traditum aſſerunt,1 1.2.3.

Iuſtitia in quibus perſonis ſpectetur,2.1.1.25. Regis in quibus conſiſtat,ibid.25. eâ abutens imperio privandus,1 1. 4.23. Iuſtitia finis eſt principatus & adminiſtrationis politicæ,2.1.1.45. in perſona imperantium ſpectata efflorescit in fide, & conſtantia,2.1 2.2. duplex eſt diſtributiva, 2 1.5 4.1. & ſeqq. & commutativa ibid 8. & ſeqq. ſubſtantis, æqualitatei adminiſtranda ibid. o. quæ in utraque habenda ratio ibid.9. iuſtitiæ cum iniquitate nulla participatio,2.3.3.67.

Iuſtum non eſt membra diſcedere à ſuo capite,1.2.9.8.

L.

LActantii & Lipſii monitum de religione & fide.2.3 2.59. Laicis nulla eſt iuriſdictio ſecundum Canones in Clericos,1.2.8.82 illis uſus calicis male ereptus.3.2.1.5 & ſeqq. laicus in unâ causâ unà cum clerico conveniendus,ad iudicem Cleri trahi poteſt.3.1.10.52.

Landgravii qui, 1.4 13 16.28. in ſerie Principum hodie collocantur, ibidem 18 quatuor horum familiæ in imperio ibidem 20. hunc titulum etiam Comites uſurpant, idem 26.27.

Landſaſſ quid,2 5 1.81. Landſaſſen vnd Landſaſſerey ad ius territorii der Landtsfürſtlichen Obrigkeit correſpectivè ſe habet, & à Landes ſuum derivationem accipit, ibid.81.

Lazzi qui,1.4 14.33.etiam Laſſ, & unde ibid.33.

Legati Imperatoris Romani ad Turcam miſſi, præ aliorum Principum legatis primum locum occupant,1.2.7.51.& ſedendo, aliorum Regum & Principum legati ſtando,mandata ſua

naſtra coram Turca exponunt, ib. 52. hodiè tamen etiam à legatis Imperatoris, non ſedendo, ſed ſtando legationis capita proponi conſueverunt, ib. 53.

Legati in legatione & alieno territorio delinquentes, ibid. puniri poſſunt, 2.2.17.106.

Delegatus ſummi Principis in ordinarii territorio delinquens ab hoc coërceri poteſt, 2.2.17.107. magna tamen cautela & prudentia adhibenda, ibid. 108.

Legatur nobis inutiliter eadem res eodem reſpectu, 1.2.8.64.

Leges conſtituere eſt ſupremæ poteſtatis, ib. 30. & 1.5.6.180. univerſales condere majeſtatis & ſupremæ poteſtatis eſt ſymbolum, 1.2.2.13. & 1.5.6.9. & 183. univerſales in imperio quis & quomodo condat, 2.2.5.36. provinciales & ſtatuta condere potius de quadam juris permiſſione, quàm de abſoluta ſuperioritate, 1.5.6.185. fundamentales non temerè mutandæ, 2.2.5.29. & 1.2.6.11.12. ad leges imperii fundamentales quæ requirantur, ib. 5. leges in Scholis deglutiuntur, in praxi & palatiis digeruntur, 2.2.11 67. dare, non accipere eſt Majeſtatis, 1.2.2. 10. ad cujus eſſentiam non pertinet, leges concernentes univerſum Reipubl. ſtatum pro lubitu ferre, ib. 109. earum condendarum poteſtas in Polonia eſt ſimul penes Regem, Senatum, & Nobilitatis nuncios in Comitiis, ib. 126. Status imperii, commiſſa ipſis ab Imperatore univerſalis legis conſtitutione, non niſi Imperatoris authoritate & nomine conſtituere poſſunt, ib. 121. ſolius Imperatoris auctoritate promulgantur & ſanciuntur, ib. 120. illis legibus non eſt credendum, quarum authores repelluntur, 1.2.4.17. Naturales vitæ honeſtatem morumque integritatem concernunt, 1.3.12.5. eas violare & negligere ſacrilegii inſtar eſt, ib. 5. ita interpretandæ, ne inde abſurdus oriatur intellectus, 1.3.14.43. firmantur, quando moribus utentium comprobantur, ib. 45. & 1.3.9.30. Leges poſteriores derogant legibus & moribus prioribus, 1.2.10.42. ubi legibus agi poteſt, imperio non utendum, 2.2.14. dicuntur anima civitatis, & Reipub. oculi & fundamentum, ib. 11. illis in Reipl. omnia definienda, pauciſſima judicis arbitrio committenda, ib. 131. leges & legiones duo mundi brachia, ib. 1. in legibus veſtiariis dignitatis prærogativa attenditur, 1.4.15.41.

D: Legibus in genere, & earum in Republica utilitate, 2.2.1. per tot. de divinis & in ſpecie de Moralibus & Ceremonialibus, 2.2.2. per tot. de forenſibus, & quatenus hodie obligent, 2.2.3. per tot. de naturalibus, 2.2.4. per tot. de civilibus merè poſitivis, earumque conſtitutione & effectu, 2.2.5. per tot. & 1.2.12.21.22.23. de legibus Regni quæ fundamentales dicuntur, 2.2.6. per tot. & 1.3.10.4. & 1.3.12.17.18 & an ſucceſſor Regis eas ſervare teneatur, 1.3.10.4.5.6.7. de earum interpretatione, 2.2.11. à num. 31. ad fin. & 1.3.14.34. de earum mutabilitate, 2.2.5.4. cum ſeqq.

Legislator non tàm ad actum quàm ad potentiam: non tàm quid fiat, ſed quid fieri poſſit, reſpicit, 1.3.5.20. ejus mens unde colligatur, 2.2.11.20.

Lex non procedit, quoties ex jure jam conſtituto haberi poteſt certitudo, quam ſequimur, 1.4.5.30. in ea quod non cavetur, in practica non habetur, 1.4.19.37. & 2.2.11.67. lex interpretans ſecundum legem interpretatam intelligenda, ib. 21. quomodo lex eſſe debeat, 2.3.3.50. in ejus conſtitutione Imperator potiſſimas partes obtinet, 1.2.5.38. Lex Chriſtiana neminem privat ſuo jure & dominio. 1.2.4.22. Scriptura an ſit de legis ſubſtantia, 2.2.5.50. cum ſeqq. humana an obliget in conſcientia, ib. 70. lex & juſtitia non eſt vera, ſed ipſa tempora, & mores hominum, quibus lex præeſt, variant, ib. 23. lex non per non uſum ſed per contrarium uſum tollitur, 2.2.9. 22. Ejus virtus conſiſtit in inductione & explicatione, 2.2.11. 10. Salica lex firmiſſimum regni Gallici fundamentum, 2.2.6.6. Moſaica de Sabbatho celebrando an ſit moralis vel ceremonialis, 3.1.2.5. & ſeqq. Nemo ſibi legem ponere poteſt, à quà recedere non liceat qui intelligendum, 1.3.9.18.69. nec ſibi ipſi ferre poteſt per modum imperii & juriſdictionis, 1.3.10.2. ubi non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus, 1.4.5.7. & 1.4.19.84. intelligenda de iis, quæ ut plurimùm, non quæ rarò contingunt, 1.4.5.8.19.23. de mente legis quando conſtare cenſeatur, ib. 29. Naturalis naturaliter omnibus eſt nota, 3.1.2.11. & cum ipſo genere humano à natura prodita, ib. 12. moralis nulla ab Apoſtolis abrogata eſt & mutata, ib. 14.

Lex ſalica à quo lata, quid & unde dicatur. 2.2.6.7.8.9. eſt firmiſſimum regni Gallici fundamentum, ib. 6.

Lenitas nimia peccandi occaſionem præbet, 2.1.8.68.

Leo ubi pedem figit, ib. cætera animalia quieſcunt, 1.5.7.5.

Liberalitas Principis fræno non coercenda, 1.3.10.25.

Libertatis magnus favor, ejuſque theſaurus inæſtimabilis, 1.2.8.133. ut judices majores habere liceat, 1.4.19.118. magis in rebus, quàm in perſonis præſumenda, 1.5.4.163. in libertate poteſt aliquis eſſe reſpectu unius, & in ſervitute reſpectu alterius. 1.2.5.17. libertas rebus omnibus natura indita, ſervitus verò cæca hominum aviditates inducta, 1.5.1.48.

Literæ omnium virtutum fundamenta dicuntur, 2.1.4.11.

Literæ tuitivæ, (Geleidtbrieff) 1.5.4.47.

Litigare cum potentioribus, quibus pares eſſe non poſſumus, durum eſt, 1.4.5.22. cum infideli judice, nefas eſt, 2.3.3.37.

Litis pendentia quid operetur, 1.2.8.22. lite pendente aliud impetrare merum eſt attentatum, ibid. 22.

Litora, in quæ populus Romanus imperium habet, populi Romani ſunt, 1.2.9.73.

Livoniæ extrema Germaniæ pars, imperii Romani Majeſtatem obſervavit ſemper, 1.2.9.61. adhuc eſt Germaniæ pars, & imperii Romani provincia, ibid. 63. tandem Poloniæ Regis clientelæ ſubmiſſa, ibid. 64.

Locus ſubjectus certis pactis & conditionibus in aliis remanet liber, 1.4.20.23. vicinus cenſetur ejuſdem juris, quo reliqua jura vicina, 1.5.1.33.

Locutio generalis non operatur, niſi in quantum poteſt, 1.2.2.199. & 1.3.13.15. ſingulas ſpecies, quæ generi inſunt, comprehendit, 3.1.10.39.

Longobardia vel Lombardia Italiæ pars, ab ipſis Longobardis occupata, 1.4.16.21. quare feuda ab ipſis introducta, ib. 20. Longobardorum imitatione & in Germania beneficia ſucceſſionis jure deferri, & perpetuari cœperunt, 1.4.17.2.

Lotharingia per Ottonem I. Imperat. à Regibus Franciæ vindicata, 1.2.9.108. nomine magis quàm re ipſa imperii provincia remanſit, ib. 109. quatenus imperium hodie agnoſcit, ibid. 110 1.1.

Lucrum, quod ex lege datum eſt, auferri non poteſt, 1.4.18.21. ex qua perſona quis capit, eius factum præſtare tenetur, 1.3.10.9.

Ludovicus XI. Galliæ Rex, Eduardo Angliæ Regi penſionem annuam ſolvit, 1.2.2.216. artem dirimendi fœdera & ſocietates calluit, 2.3.3.44.

Lupis placere ad perniciem ovium, nihil pernicioſius, 3.2.2.5.

M.

Machabæorum omnia facta non juſtificantur, 2.3.3.96.

Macedonia, victo per L. Æmilium Paulo Perſeo Macedon. Rege, facta eſt populi Rom. provincia 1.2.9.17.

Magis timendus, qui gehennam, quàm qui carcerem minatur, 1.1.4.10.

Magiſter non debet præcedere Doctorem, 1.5.11.53. ejus gradus longè inferior Doctorali, ib. 53. Magiſtris ſuccedunt Baccalaurei, ib. 88.

Magiſtratus an ſit à Deo, 1.1.2.1. & ſeqq. iniquus & improbus, an is à Deo, & an ei honor & reverentia præſtanda, 1.1.3 per tot. de Magiſtratu ſubditus ſemper benè præſumere & ſentire debet, ib. 21.22. omnis injuria facta magiſtratui atrox putatur, ib. 23. juſſus in delictis num à pœna excuſet civili, 1.1.4.6. inferiori temere reſiſtentes ordinationi divinæ reſiſtunt, 1.1.3.40. & conſcientiam vulnerant, ibid. 41. jurejurandi præſtiti memoriam deponunt, & divinam ultionem non timent, ib. 42. jus naturæ violant, ibid. 43. & patriæ non parent, ibid. 44. iniquo etiam parendum cum honore & reverentia, 1.1.4.1. iniqua præcipienti non temere parendum, ib. 1. iniqua utilitatem tantum privatam reſpicientia præcipienti, obedire melius eſt, quam iuſſa recuſando cæteris rebellandi occaſionem præbere, ibidem 11. obtemperandum in iis, quæ verbo Dei non adverſantur, ibidem 9. unus ſæpè habet cognitionem, alter executionem, 2.2.17.27. minores quando mulctæ dictionem habent, & quatenus, ibid. 70. quoad jurisdictionem contentioſam in alterius territorio pro privato habetur, ibid. 109. omnibus aliqua competit iurisdictio, ibi. 15 eaq; iure magiſtratus, ib. 65. inter fidelem & infidelem non diſtinguendum, 1.1.5.40.41. neque infidelem occidere licet, ibi. 41. inferior quando Principem à regni hereditate removere poteſt, ibid. 63. ejus imperium naturale eſt, inſtar fluminum, fontium, ſegetum, arborum, &c. 1.1.2.15. eius non minor eſt uſus inter homines, quàm panis, aquæ, ſolis & aëris, ib. 16. eius perſona ſubditis ſemper ſancta & honeſta videri debet, 1.1.3.20. iniuriam ſibi illatam ipſemet vindicare poteſt, ib. 25. datur à Deo, ad refrænandam hominum malitiam, & conſervandam iuſtitiam, ibi. 38. non tantum ſummo ſed etiam inferiori honor & reverentia exhibenda, ibi. 39. non minùs inferioribus pro ſalute ſubditorum excubandum, 1.1.5.73. magiſtratus multi hodie ſine provocatione iudicare conſueverunt, 1.2.2.204. exemplo quarundam Curiarum Gallorum, Hiſpanorum. Rotæ Romanorum, &c. ib. 205. magiſtratuum conſtitutio & deſtitutio eſt ſignum dominii, & ſuperioritatis, 1.5.4.104. refertur ad regalia ibid. 105. & ad quæ, ib. 106. iure magiſtratus competere quid intelligatur, 2.2.17.13. huius auctoritas anima Reipubl dicitur, 3.2.2.38. potiùs privatim monendus, quàm ſubditorum ludibrio exponendus, ib. 38. infidelem & impium honorare & pro eodem orare Chriſtus iuſſit, 1.2.8.27. infideli quatenus parendum, 2.3.3.91. Eius conſtituendi mos cujusque Reipubl. pro modo cenſendus optimo 1.3.2.3. magiſtratus ſummi creatio, qui aliorum imperio non teneatur. Majeſtatis proprium, 1.2.2.20. ini qui, Deus eſt ſeverus ultor, 1.1.3.2. interiores qualem olim jurisdictionem habuerunt, 1.5.7.8. coram ſuo Immediato magiſtratu regula iter quilibet in prima inſtantia conveniendus, ib. 37.

Majeſtas quid, 1.2.2.26.28. & 54. quomodo appelletur, 1.3.1.1.6.7.8. ubi eſt, ibi & ſuprema reſidet poteſtas & ſuperioritas, 1.5.9.11. cui maieſtas, ei ſuprema competit provocatio, 1.2.2.43. Eius jura penes unum & ſolum Imperatorem in imperio reſident, ib. 52.53. ad eam pertinet, fidelitatem & obſequium ſine cuiusquam exceptione recipere, ibi. 100. ſuprema & abſoluta poteſtas ſubjectionis omnis neſcia, ibi. 135 & 228. Eius jura vacante imperio, non penes Pontificem. ſed imperii vicarios & ordines reſident, ib. 193 Maximiliani I. Imp. dictum, imperii Majeſtatem ordinibus ineſſe, quo tendat, ib. 193. & 194. Ejus jura qui non ſolus habet, is quoque purè ac merè Monarcha non dici poteſt, ibi. 224. & ad quem ex parte pervenerunt, hunc in conſortium imperii adſcitum eſſe conſequens eſt, ib 225. Maieſtatis jura, quomodo ad imperii ſtatus pertineant, ibi. 225. ſunt individibilia, & totum Majeſtatis individuum, ibi. 231. & proprium, ib. 231. æqualis poteſtatis neſcia, ibi. 232. Ejus jura non ſunt abdicabilia à ſummo Principe ſine eius deſtructione, ib. 234 neque ad ſubditos transmiſſibilia, ibid. 234. & ſunt de genere eorum, quæ partiri nemo poteſt, ib. 235. ſunt impræſcriptibilia, ib. 236. non ſunt in commercio, ib. 238. ſunt quaſi ſacra ſacrorum, ib 238. manent indiviſa, ſicut anima tota eſt in toto, & in qualibet corporis parte, nec membrorum mutilatione diminuitur 1.2.3.31 Maieſtas & dignitas ſemper eadem eſt, & nunquam moritur, 1.3.10.3.27. iurisdictio ſuprema & poteſtas abſoluta eſt ipſa forma & ſubſtantialis eſſentia maieſtatis, 1.3.11.5. & 1.2.9.7. & 1.5.6.63. maieſtas imperatoria ſolis inſtar & quomodo, ib 78.79.80 81 & 82. aliquando poteſtatis dicitur, plenitudo, 1.3.11.6. Reſervata Cæſarea, die Keÿſerliche Hochheit und Reſervaten ib. 7. ſacra ſanctorum, ib. 8. in quæ nemo intromittitur, niſi ſolus Imperator, ib. 8. competit propriè & ſtrictè loquendo, ſoli Imperatori, ib. 9.10. non impropriè & ad imitationem Imperatoris & aliis Regib. populis & civitatibus, ib. 16. & quare, ib. 17. Maieſtatis titulus cur in imperii conventibus nulli Regi, ſed ſaltem regiæ dignitatis titulus attribuatur, ib 13.14. Maieſtatis vox in Germania nullibi, quam in aula Imperatoris auditur, ib. 15 Eius appellatio impropriè vel non propriè ſeu abuſivè quibus tribuatur, ib. 20. Imperatori præeminenter & ſecundum excellentiam tribuitur, 1.3.12.1 Eius conſequens, eſt ſoluta legibus poteſtas, ib. 1. Maieſtatis iura, in quibus conſiſtant, 1.3.13.1.2.3. maieſtati Principis nihil detrahitur, iuramento interpoſito, 1.3.9.10. maieſtatis læſæ crimen quis incurrit affectando imperium, 1.3.14.40. & omnes, qui vivo Imperatore ad imperii ſceptra anhelant, ib. 18. vel vivo Rege de faciendo Rege tractant, ib 19. ad ſupremæ majeſtatis officium pertinet, ut cuivis iuſtitia æqualiter adminiſtretur, 1.5.7.48. Maieſtas Imperatoris æquitatis & moderatæ rationis condimento temperanda, 1.2.2.134. ſuprema inferioris poteſtatis perſonam reſpectu alicuius ditionis comiter obſervare poteſt, ſine Majeſtatis læſione, 1.2.5.22. tanta nulli Principi debetur, quanta Imperatori, 1.3.11.10. ſupremæ quodnam officium proprium, 1.5.4.76. Eius eſt leges dare & non accipere, 1.2.2.40. majeſtatem non habet, qui ipſe conveniri & damnari poteſt, ib. 49. majeſtas ſemper eadem, & nunquam moritur, 1.3.10.3.

Majoritas facit digniorem inter æquales, 1.4.17.37.

Major natu inter Principes ejusdem familiæ, qui in ſucceſſione ſunt æquales, inveſtituram ſuo & aliorum nomine petit, 1.4.17.40.41.

Major vel æqualis ſubijcere ſe poteſt alterius jurisdictioni, 1.2.2.116.

Mala omnia potiùs patienda, quam malo conſentiendum, 1.1.4.5.

Malæ fidei poſſeſſor ne immemoriali quidem tempore præſcribit, 1.2.8.121.

Male vivitur, ſi de Deo non benè creditur. 3.1.1.7.
Malis impendentibus obviam eundum, 2.3.2.30.
Malo parcens, intelligitur nocere bono, 2.1.6.3.
Malum tolerare patientiæ eſt, facere malitiæ, 2.3.3.86.
Maledictio ſpecies quædam blaſphemiæ, 1.1.3.18.
Maleficia æſtimanda, & diſtinguenda ex voluntate & propoſito delinquentis, 2.1.8.39.
Mandata Cæſarea quomodo apud civitates & Principes imperii publicentur 1.5.7.46.
Mandatarii poteſtas ex literis mandati oſtenditur, 1.2.4.24.
Marchia unde dicta, 1.4.13.2.3.4.5. & quid, ib. 8.12.
Marchiones qui & unde dicti, 1.4.13.1.5.6.10.11. his maiores ſunt Comites, in regno Arelatenſi & Viennenſi, ibid. 15. Marchiones Italiæ non ſunt ejusdem dignitatis cum Ducibus, ib. 14.
Marianæ Ieſuitæ impia & jam dudum damnata doctrina de Regi & tyrannicidio, 1.2.8.33. & ſeqq.
In mari quicquid ædificatur, ædificanti cedit, ibid. 71. in mari talis eſt jurisdictio ut in terra, ibid. 77. mare eodem iure cum litore æſtimatur, ib 73.
Maris Hadriatici Veneti domini 1.2.9.67.
Mariti fœminis nobiliſſimam dignitatem tribuunt, 1.5.11.23.
Marſilius Patavinus ab Eccleſia ideo damnatus, quod aſſereret, non ſolum clericos, ſed etiam Antiſtites, & ipſum Rom. Pontificem poteſtati imperatoriæ jure divino ſubjici, 1.2.6.23.
Martis alea ambigua & eventus dubius, 2.3.3.1.
Materia ſubjecta verborum Canon & amuſſis, 1.1.1.3.
Matricula unde dicta, 1.4.16. ejus variæ ſignificationes, ibid. 6.10. Matrices libelli qui, ib 8. matricula imperii & matricula quid, ib. 11. & apud quem habeatur, ib. 12. & 1.4.7.9. ex matricula imperii fiſcus intentionem ſuam habet fundatam, 1.4.1.13. in illa non reperta terra non præſumitur immediatè ſub imperio eſſe, ibid. 14. deſcriptio in matricula quando ſufficienter probat, ib. 16. & quatenus, ib 20. per ſe enim non probat, ibidem 15. matriculæ imperii ſeries, ibidem 66.
Matrimoniales cauſæ, quatenus ſunt mixti fori, & earum cognitio ad Imp. Camer. Imp. & Auſtregas ſpectet, 3.1.10.20. & ſeqq. quando in hiſce cauſis in Camera proceſſus & mandata decerni poſſint, ib. 29.
Matrimonium metu contractum ab Initio ipſo jure nullum, 1.1.5.24. ſpontanea cohabitatione convaleſcit, ibid. 25. contractum, contrario diſſenſu diſſolvi non poteſt, ib. 70. inter conjuges, ut propter cauſas jure expreſſas reſcindi poteſt: ita & matrimonium inter Principes & ſubditos, ibidem 70.71. per ſupervenientem furorem non diſſolvitur, ibid. 74. Eius ſeparationem Canones propter nimiam mariti ſævitiam permittunt, ib 76. non omne maleficium à conjuge altero commiſſum diſſolvit, ib. 78.
Maximianus Epiſcopus Vangienſis, auxilium petiit ab Imp. Chriſtiano contra hoſtes Eccleſiæ, 2.3.2.11.
Maximilianus I. Imper. non ſemel in animo habuit iura imperii, Pontificatumq; eò pertinentem vindicare, 1.2.8.12.
Maximilianus II. Imp. Pontifici Pio V. Coſmam Florentinorum Ducem, Regem creare volenti, contradixit, 1.2.4.30. qua contradictione non obſtante, Papa illum Magnum Hetruriæ Ducem pronunciavit, ib. 31. de novo ordine militari contra Turcam inſtituendo, prudentiſſimè monuit, 2.3.2.33.
Medicamenta quod morbis, hoc exhibent jura negotiis, 2.2.5.11.
Medici poſtponuntur ... 1.5.11.75.
Mediolanum imperii Romani proprietas, 1.2.9.84. divendita ab imperio per VVenceslaum Iohanni Galeaſio Duci, ib. 85. Carolus V. imperio Hiſpanico adjicere conatus, ib. 86.
Melius eſt in tempore occurrere, quàm poſt vulneratam cauſam remedium quærere, 1.3.1.22.
Membra diſcedere à ſuo capite iniuſtum eſt, 1.2.9.8. Membrum unum potius putreſcat, quàm totius corporis harmonia intereat, 3.2.2.39.
Mendicitas ſummum Reipubl malum, 2.1.7.8.
Meta, Tullum & Verdunum per Regem Galliæ imperio ſubtractæ, 1.2.9.58.
Metui qui vult à multis, ipſum quoque multos metuere oportet, 2.1.3.10.
Metus ſemel illatus præſumitur durare, 1.1.5.17. ſi durat eadem cauſa, cogendi & nocendi poteſtas, ib. 18. quandiu non purgatus cenſeatur, ibidem 20. Metu quod factum & geſtum eſt, ratum de jure non eſt, ibidem 21. Eius purgationem ex poſtfacto interveniſſe ubi præſupponendum, ib. 22. Metus juſtus, juſta cauſa belli cenſetur, 2.3.2.29.
Miles annona ſua contentus ſit, de præda hoſtis, non de lachrymis provincialium vivat, 2.3.5.12. miles ſeculi eſſe deſiit, qui factus eſt miles Chriſti, 3.1.1.28. Miles & Doctor quis cuique & quando anteponendus, 1.5.11.90.
Militaris res ampliſſima poſtulat virtutis præmia, 1.4.16.25.
Militaturi attentius creduntur, qui ſua etiam jura & iura potiùs, quàm aliena defendunt, 1.4.16.26.
Milites limitanei qui, 1.4.13.7. quare olim introducti, 2.3.2.31. quando ad Ducem in delictis remittendi, 2.2.17.113. & ſeqq. à militibus Imperator potiùs quàm hoſtis metuendus, ib. 14. iis ſtipendia debita exſolvenda, ib. 17.
Militum moderni Germaniæ belli inſolentia, deprædatione, &c. 2.3.5.13. & egregia facinora, ib. 10.
Miniſterii dignitas unde pendeat, 3.1.7.8. fulget non ſuo, ſed Chriſti lumine & ſplendore, ib. 11.
Miniſtri Eccleſiæ ſunt legati Dei & diſpenſatores myſteriorum ejus, 3.1.8.3. Miniſter malus quatenus dicatur, 3.1.7.11.
Minor pars unita majori cenſetur facta illius appendix, 1.4.17.100. & 1.4.19.109.
Minora mala à maioribus vinci & regi æquum eſt, 1.5.9.65.
Miſericordiæ Deo rationem reddere melius eſt, quàm inclementiæ, 2.1.3.15.
In mixtis magis dignum trahit ad ſe minùs dignum, 3.1.9.72.
Modicum non curat prætor, 1.3.10.35.
Monarchia quid, 1.1.1.12. & 1.2.2.180.226. Eius commoda & incommoda 1.1.1.17. facile in tyrannidem degenerat, ib. 18. quarta incedit pedibus ex luto & ære mixtis, 1.2.8.6. papalis Monarchiæ fundamenta ſuper ruinis imperii locata, ib. 11. harum IV. apud Danielem, 1.1.1.26. Aſſyriorum, ib. 27. Perſarum, ib. 28. Græcorum. ib 29. Romanorum, ib. 30.
Monarchicus ſtatus omnium optimus, 1.1.1.21. antiquiſſimus ibid. 22. ordini naturæ convenientiſſimus, ib. 23. à diſcordiis tutiſſimus, ib 24. pacatior & commodior, nec libertati exitioſus, ib. 25. Monarchicus ſtatus eſt, licet modus & forma adminiſtrationis in imperio Ariſtocratiam quandam referat, 1.2.2.242.
Morbo venienti occurrendum, 2.3.2.26.
Mores, uſus, & obſervantia, quando juri ſcripto derogent, 2.4.19.42.
Morum & vitæ correctio ſpecies eſt eleemoſynæ, 3.2.2.6.
Moyſes magiſtratus fuit politicus, 1.2.6.13. à Deo ordinatus, non tantùm populo, ſed ſacerdotibus jura & mandata præſcripſit, ib. 14. ob delicta pœnas infligit, ib. 14. mixtã in politia Moſaicã exercuit poteſtatem & imperium, 1.4.9.16.

Mulcta

Mulcta à pœna, tanquam ſpecies à genere differt, 2.2.17.78. inſolita contra ſtylum & conſuetudinem irrogata, cenſetur injuſta, & ab eâ appellatur, ib. 75. eſt arbitraria & quomodo, ib. 73.

Mulctæ a quibuſdam referuntur ad merum imperium, 2.2.17.59. & ſunt fructus juriſdictionis & meri imperii, ib. 60. & 1.5.4.119. majoribus Magiſtratibus competebant. 2.2.17.61. etiam minores Magiſtratus mulctæ irrogandæ facultatem habent, ibidem à 70. quibuſdam ad mixtum referuntur imperium, ibidem 62. à quibuſdam ad ſimplicem juriſdictionem, ib. 63. a quibuſdam ad Regalia, ib. 64. Conciliatio nova harum opinionem, ibidem 65. & ſeqq. mulctus & pœnas ſolvens agnoſcit ejus dominium, cui ſolvit, 1.5.4.120.

Multa admittuntur in conſequentiam, quæ principaliter non conceduntur, 1.4.19.111. multa fiunt, quæ tamen fieri non præſumuntur, 1.5.1.71.

Multiloquio conterere tempus, prudentiſſimus ſtomachari ſolet, 1.2.1.2.

Multitudo errantium non parit errori patrocinium, 2.2.11.53. multitudini populi & optimatum pluralitati Principis creandi poteſtas adimenda à politicis cenſetur, 1.3.3.2.

Muneris alieni non facienda eſt uſurpatio, 3.1.10.4. Munus utrumque in unâ eademque perſonâ concurrens, non miſcetur, 1.4.9.25.

Mutatio omnis ſtatus publici periculoſa, 2.2.6.31. omnis. præſertim in modo gubernationis Reipubl. periculoſa eſt, 1.3.2.4. mutatio & correctio juris non præſumitur, 1.3.12.28.

Mutatum quod non eſt, cur ſtare prohibeatur, 1.3.22. & 1.3.12.26.

N.

NAbuchonoſor in furioſam beſtiam converſus, hominum commercio fuit abjectus, 1.1.5.75. Deus ipſum miniſtrum ſuum appellat, 1.1.3.12. pro ejus ſalute Iudæi orare jubentur, ib. 13.

Nationibus ſingulis ſuæ ſunt laudes, ſuæ labes & vitia, 2.2.5.16.

Natura conſtans & perpetua, 2.2.4.6. ponit fundamentum in toto ſuo, 2.2.4.10. ſemper novas deproperat edere formas. 2.2.17.31. jure naturæ æquum eſt, ut unus ſit ſummus Princeps, 1.2.9.5. jus naturæ potentius eſt quam jus creaturæ, 1.3.12.6. naturæ vinculum Principis auctoritatem ſuperat, ib. 6. & 2.2.4.5.

Naturæ vel qualitatis identitas ubi exiſtit, translatio faciliùs inducitur 1.4.14.49.

Naturale jus, ſicut & divinum ſuperat omnes leges poſitivas humanas, 1.3.12.8.

Navigat ſecurus qui cum textu navigat, 1.4.19.21.

Nauta ut imprudenter agit uni anchoræ fidens, ita Princeps uni miniſtro res ac ſpes ſuas committens, 2.1.4.2.

Neapolis, magna Italiæ pars, novem ampliſſimis amœniſſimiſque regionibus clara Papæ ſpolio ceſſit, 1.2.9.54.

Neceſſitas non habet legem 2.3.3.46 declaratur & illuſtratur exemplis, ibid. 46. & ſeqq. ingens eſt telum. nulli ſubjectum legi, 1.5.4.84. & 2.3.3.9 urgente neceſſitate factum culpabile non eſt, 1.5.4.85. & 2.3.3.49 ejuſque telo urgente, quæ injuſta ſunt, etiam juſtiſſima cenſentur, 1.5.4.87. facit licitum, quod alias erat illicitum, 2.3.3.48. & quando ib. 86. præſupponit impoſſibile quiddam, ib. 51. propter neceſſitatem ea conceduntur, quæ ipſa quoque natura negavit ib. 52. propter eam tamen delinquere non oportet, ib. 87. extrema urgente, ad divinum auxilium recurrendum, ib. 89. nulla neceſſitas fami par, 2.3.4.13.

Negativa univerſalis potentius negat, quàm univerſalis affirmativa affirmat, 1.1.3.10.

Quæ Negotia in Cancellariis, & judiciis ſecularibus, quæ verò in conſiſtoriis expediantur & definiantur, 3.1.10.7.

Nemo debet eſſe carnalis & ſpiritualis pater ejuſdem, 1.2.6.4. plus juris in alium transferre poteſt, quàm ipſe habet, ib. 8. & 1.5.4.155. in dubio præſumitur jus ſuum jactare, 1.4.5.26. ex eo ſe juvare poteſt quod ipſe impugnat vel tranſgreditur, 1.5.4.18.19. ad imperii regimen vocandus, qui non prius exiiterit, 2.1.1.5. ſibi ipſi jus dicere poteſt, 2.2.13.2. ad fidem cogendus, 3.1.5.27.

Neutralitatem ſectari periculoſum, 2.3.3.36.37.

Neutrarum partium cives quibus comparentur, 2.3.3.38.

Nihil tam naturale eſt, quàm eo genere, quo quid ligatum eſt, rurſus diſſolvi, 1.4.18.22.

Noach filio ſuo degeneri Cham maledicendo imprecatur, quòd futurus ſit ſervus ſervorum fratribus ſuis, 1.2.4.18.

Nobiles in Franconiâ, Sueviâ & ad Rhenum, die freye Reichs Ritterſchafft an ſtatibus imperii annumerentur, 1.4.1.32. & 1.5.10.4.6.7. Nobiles imperii olim jus Comitiorum habuerunt, ib. 8. quomodo id amiſerint. ib. 9.13. an jus Archivi habeant, ib. 10. nec conjunctim ſtatus imperii dicuntur, nec conjunctim ad Comitia vocantur, ib. 11. hi plerunque vicinorum Principum ſunt vaſalli, in eorum territorio regalia habentes, ib. 14. illis conceſſum jus venandi quouſque ſe extendat, ib. 15. multi immediati reperiuntur nulla libera prædia vel caſtra habentes, nihilominus nullum niſi Cæſarem recognoſcentes, ib. 33. nobiles immediati cur liberi pellentur, 1.4.20.15.

Nobiles hic qui intelligantur, 1.5.11.6. eorum varia uſurpatio & appellatio, ib. 5. Origo & cauſa, ib. 5. utrius, an illius, qui genere, an illius qui ex propria virtute nobilitatur, major ſit dignitas ibid. 15. & ſeqq. non qua quis gente natus, ſed qua quis gente & familia dignus, ſpectandum ib. 17. an ex matre ignobili, patre vero nobili, nobilis naſcatur, ib. 23. ex ignobili matre, patre tamen nobili ligitime nati ad feuda admittuntur, ib. 24. ex ignobili matre nati filii ut a ſucceſſione repellantur, pactum ſpeciale requiritur. ib. 25. an ignobiles adoptati à nobilibus, nobilitatem nanciſcantur, ib. 27. & quatenus. ibid. 31. Nobiles mercaturam exercentes non gaudent, privilegiis nobilium, ib. 35. mediati, dignitate & poteſtate aliqua plerumque pollent, ibid. 36. ipſis pagi, caſtra cum pertinentiis & juriſdictione à Principibus conceduntur, ib. 37. ruſtici coguntur illis juramentum fidelitatis & ſubiectionis præſtare, ib. 38. in ſua juriſdictione à ſuperiore turbari non poſſunt, ib. 39. Nobiles Amptſaſſij in Saxonia qui ſint, ib. 47. Schrifftſaſſii qui, ib. 47 diſtinctionis huius uſus & utilitas, ib. 48. 49. 50. ruſticos ſuos & ſubditos coram propriis officialibus, Prætoribus & Scabinis convenire poſſunt ibid. 46. immediati & mediati in quibus pares vel impares, ib. 51.

Nobilis in conſtitutionibus imperii politicis, qui Doctor aut Eques eſt, illi qui tantum nobilis eſt præfertur, 1.4.3.27. nobilis ex feudo ut quis efficiatur nobilis, duo requiruntur, 1.4.14.51. & 52.

Nobilitas apud Græcos undè deducebatur, 1.5.11.7. quotuplex, ib. 8. Parentum non poteſt excludere filiorum tenebras, ib. 16. paterna adiecta materna fit ſplendidior, & omnibus abſoluta, ib. 26.

Nocendi voluntas ambitioſis hominibus, & imperandi cupidis nunquam defutura, 1.5.4.96.

Nomen conſequens rei eſſe debet, 1.2.3.9. eius diverſitas diverſitatem rei arguit, 1.4.15.30. & quando non, ib. 53. in

nomine non eſt facienda vis, ſed in qualitate, & realitate dignitatis & poteſtatis, ib. 53.

Nomina Ducatus, Marchionatus, Comitatus, tituli fuerunt olim adminiſtrationis in vim publici muneris precario poſſeſſi, 1. 4. 16. 17. poſteà vero patrimonii nomina ſunt facta, ib. 17.

Non facile recedendum ab his, quæ in ſimilibus cauſis anteà deciſa fuerunt, 2. 2. 1. 1. 79.

Non probat adeſſe, quod ut plurimùm contingit abeſſe, 1. 2. 2. 99.

Non quid homines faciant, ſed quid facere debeant, ſpectandum eſſe, 1. 3. 14. 33.

Non quid Romæ factum, ſed quid fieri oporteat, inſpiciendum 1. 5. 9. 57.

Non recipit quod oportet, qui nõ facit quod debet, 1. 5. 4. 16.

Non ſemper & ubique utile eſt, quod aliquando & alicubi utile fuit, 2. 2. 5. 5.

Noſtra facimus, quibus authoritatem & robur impertimus, 1. 2. 2. 122.

Notabilia quæ ſunt, niſi ſpecialiter notentur, quaſi neglecta vitentur, 1. 4. 19. 36. & 1. 2. 8. 55.

Notabiliter quæ fiunt, ſpecialiter ſunt notanda, 1. 2. 8. 55.

Notarius inſtrumentum de rebus illicitis conficiens, notatur infamiâ, 1. 2. 8. 108. imperitus eſt veluti pſittacus Gallus & pica, 1. 4. 13. 41. quorum imperitia deſtruit univerſum mundum, ibid. 41. in illorum creatione magnus hodie abuſus apud Comites Palatinos, ib. 40.

Notitia Dei triplex, 2. 1. 1. 11. & ſeqq.

Notorium relevat ab onere probandi, 2. 2. 9. 23.

Novi introducti modi acquirendi à Pontificibus, 3. 1. 8. 23. & ſeqq.

Nullitas ex defectu juriſdictionis proveniens omnium maxima eſt, & quando poteſt opponi, 2. 2. 17. 2. Ejus querela longe favorabilior, quàm appellatio, ideoque difficilius excluditur, 1. 4. 6. 6.

Nutrices Ægyptiæ impia Regis Pharaonis mandata implere renuunt, 1. 1. 4. 10.

O.

OBedientia & ſuperioritas in æternum non eſt præſcriptibilis, 1. 2. 9. 140. ejus nexus complectitur omnes actus juriſdictionales, 1. 5. 4. 252. per obedientiam arguitur jus ſubjectionis, ib. 251.

Obligatione in omni cenſetur exceptus caſus, qui partis culpa contingit, 1. 1. 5. 84.

Obſervationem certam quæ ſemper habuerunt, temerè non mutanda, 1. 4. 9. 14.

Occaſio maximè in bello dominatur, 2. 3. 4. 20.

Oculi plus vident, quàm oculus, 1. 5. 8. 66.

Odia & ſimultates clàm ſeri oportere in civitate decreverunt Hetruſci atque Latini, cum populum Rom. non niſi à ſeipſo vinci poſſe viderent, 1. 2. 10. 30. odiis capitalibus cum aliquando Romę patres cum plebe inter ſe contenderent, capitolium hoſtis invaſit, ib. 29.

Odioſa quæ ſunt, non præſumuntur, 1. 5. 1. 69.

Officiales Principum non poſſunt ſubditis & famulis Nobilium immediatè mandare, 1. 5. 11. 44.

Officium ſuum nemini debet eſſe damnoſum, 1. 3. 10. 42. officia ſingula, ſingulis committenda, 1. 2. 6. 3.

Oligarchia quid, 1. 1. 1. 19.

Omnes Chriſti fideles de neceſſitate ſalutis ſubſunt Pontifici Romano, 1. 2. 4. 44.

Omnes ſcire debent, quod ſuum non eſt, hoc omnibus modis ad alium pertinere, 1. 2. 8. 1. 22. omnes infeliciter perierunt qui amorem in odio deſiderarunt, 2. 1. 3. 13.

Non omnes æquali ſcientia vel prudentia præditi, 3. 1. 3. 2. non omnes per omnia, ſed certi per certa meliores aut deteriores inveniuntur, ib. 2.

Ad omnes quod pertinet, ab omnibus vel majori parte approbandum, 1. 5. 8. 73. & 1. 3. 5. 5. & 1. 2. 2. 132. & 1. 9. 150. & 5. 16. 10.

Non omne prius ſemper eſt dignius, 1. 5. 9. 29.

Omnia facta ſunt propter hominem, ſolus autem homo propter Deum, 1. 5. 9. 28.

Omnibus qui imperat, ab omnibus eligitur, 1. 3. 3. 1.

Onera in Comitiis Imperatori quatenus injungantur, 1. 2. 2. 166. Onera pro ſuſtentatione dignitatis & honoris vigore ſuperioritatis territorialis exiguntur & præſtantur, 1. 5. 4. 131. quid dicantur, ib. 132. onera ſeu munera triplicia, ibid. 134. perſonalia quæ ſint, ib. 135. patrimonialia quæ, ib. 136. hæc ſubdividuntur, ib. 137. 138. 139. ordinaria quæ ſunt, ib. 140. nervi Reipubl. in iis conſiſtunt, ib. 141. extraordinaria quæ, ib. 142. ordinaria à quibus præſtantur, ib. 143. 144. & ſeqq. onus tributi rem ſequitur tributariam, ibid. 143. extraordinaria à quibus exigantur, ib 152. 153. 154. ab his oneribus, quæ poſſeſſionibus vel patrimoniis inducta ſunt, nulla privilegia præſtant vacationem, ibid. 156. ab extraordinariis qui immunes, ib. 165.

Operarius dignus mercede ſua, 3. 1. 8. 1.

Opinio rationi contraria quid, 2. 2. 11. 51.

Opponens rei judicatæ exceptionem in poſſeſſorio, non in petitoria auditur, 1. 4. 19. 75.

Oppoſito juxta ſe poſita magis illuceſcunt, 1. 4. 19. 9. Oppoſitum in oppoſito idem operatur, quod operatur propoſitum in propoſito, 1. 5. 4. 188.

Orbis Romanus ea mundi pars eſt, quæ ad Romanam ditionem pertinet, 1. 2. 3. 36. & quæ Romano ſubeſt imperio, 1. 3. 13. 14. eſt & ſummi Principis territorium, 1. 5. 2. 2.

Ordinatio divina pro aris & focis pugnando, ab interitu vindicatur, 1. 1. 5. 80.

Ordinatio generaliter loquens generaliter intelligenda, 3. 1. 10. 39.

Ordinum diſſenſionibus nulla Reipubl. peſtis pernicioſior, 1. 2. 10. 1. 2. & unde ea ſint, ib. 1. 2.

Ordo judiciarius adhuc hodie in aulâ Cæſareâ in arduis cauſis non obſervatur, 1. 3. 12. 41. & quare, ib. 43. 45.

Orientem ſolem plures adorant quàm occidentem, 1. 3. 14. 14. 1. 5. 4. 60.

Originis ratio in ſtatibus conſideranda, 1. 4. 1. 45.

Otii & deſidiæ comes eſt paupertas, 2. 1. 7. 8. cui affinis mendicitas, ib. 8.

De otioſis & mendicantibus, eorumque remediis, 2. 1. 7. per tot.

Otto M. Imp. Boleslaum Poloniæ Ducem Regem creavit, 1. 2. 9. 50.

Otto I. Imp. Iohanni XII Papæ pollicitus eſt ſuam operam contra Berengarium, ut Dominus, non ut Vaſallus, 1. 2. 5. 9.

Otto II. Imp. cui conſobrinis ſuis Lothario & Carolo Galliæ Regibus bellum intulerit, 1. 2. 9. 32.

P.

PAce nihil optabilius, ſi juſta aut honeſta, 2. 3. 1. 2. ea ut fruamur, nihil faciendum injuſtè, aut patiendum turpiter, ibid. 3. Pacem optat voluntas, bellum cogit neceſſitas, 2. 3. 1. 5.

Pace publica hodiè ſancita & ſtabilita omnis violentia prohibita eſt, 1. 5. 4. 72. 73. 74.

Pacis ac belli indicendi, & decernendi jus Majeſtatis ac ſupremæ

premæ poteſtatis infallibile eſt ſignum, ac ſymbolum, l. 2. 2. 15. 128.
Pacis favore in pacificationibus admittuntur etiam ea, quæ aliàs ſunt prohibita, 2. 3. 3. 15. propter pacis bonum quod fit, jure fieri cenſetur. ibid. 15. Ejus nullum poteſt eſſe ornamentum, ubi juſtitia non eſt fundamentum, 2. 3. 1. 4.
Pacto, lege vel conventione determinata non egent aliâ determinatione 1. 4. 18. 39. ex pacto jurejurando confirmato non naſcitur actio contra eum, qui jusjurandum fallit, 1. 3. 9. 13.
Palatia quid, 1. 2. 8. 80. & l. 4. 13. 33. pertinent ad Imperatorem, Eccleſiæ ad ſacerdotem, l. 2. 8. 80. palatia habere ſolis Principibus competit, ibid. 80.
Palatinorum nomen in Polonia quid, l. 4. 13. 37. & quis Palatinus ibi dicatur, ibid. 37. Palatini integris provinciis ibi præſunt, ibid. 38.
Palatinorum Rheni origo, l. 4. 13. 36.
Pallium quid, 3. 1. 8. 31. ejus nimis cara redemptio, ibid. 31. & ſeqq. ejusdem confectio, origo, autoritas, & uſus, ibid. 33. pro pallio iſto aliquid accipere veteres Pontifices indecorum æſtimarunt, ideoque interdictione hoc vetuerunt, ibid 33.
Papa tanquam Chriſti vicarius fruſtrà poteſtatem ſibi ſumit declarandi, & denunciandi Imperatorem Roman. & promovendi ad imperium, &c. 1. 2. 4. 15. 21. & ſeqq. Ei vacante imperio nullum jus adminiſtrationis vel inſpectionis, tribuendum, ſed imperii vicariis, ibid. 13. Papæ Vicariatus nullo divini juris nititur fundamento, ibid. 22. nullum Chriſti habet mandatum de transferendis imperiis, & creandis Imperatoribus, ibid. 23. Papa Chriſti vicarius in omnibus Chriſto contrarius, ibid. 25. conſecratur ut ſacerdos, coronatur ut Rex, ibid. 26. omnia mundi regna ſua aſſerit, & pro lubitu transferre deſiderat, ib. 27. Dominos veros non eſſe contendit, qui non recognoſcunt dominium, & jurisdictionem ab ipſo, ibid. 27. Iudiciis & litibus ſecularibus ſe immiſcet, omniaque jura in ſcrinio pectoris ſui habitare refert, ibid. 28. integra regna confert, ib. 29. in eo reſidere dicitur cerebrũ, & vertex totius populi, ib. 45. dicitur major omnibus hominibus, nec ſuperiorem recognoſcere, ſed omnes ſibi ſubjectos habere, ibid. 50. habere fertur poteſtatem infinitam ſupra omnia, & côtra omnia, eſſe omnia ſupra omnia, ibid. 51. poſſe contra jus divinum diſpenſare, ibid 52. in verbis ſe dicit ſervum ſervorum, de facto tamen ſe adorari permittit, ibid. 55. bene & ſanctè faceret, ſi totam temporalem jurisdictionem in manus Imperatoris remitteret, &c. 1. 2. 6. 11. ex hoc ſtatus univerſus clericorum magis redderetur Deo, ac populo devotus, ipſeq; Papa quietius viveret. ibid. 12. Papa Chriſtianorum Paſtor abuſus eſt Chriſtianorum Principum viribus, 1. 2. 8. 8. certantibus Principibus ſe immiſcens ſub titulo arbitri, ſic rem compoſuit, ut ſemper ad ſe aliquis fructus rediret, ib. 9. quandoq; indignatus Regi Hiſpaniarum, quod non miſerit legatos, ad adorationem exhibendam, ib. 13. Chriſti vices gerere, ejusque Vicarius eſſe volens mandato ejus deſtituitur, ibid. 38. Ejus Principatus contra verbum Dei conceditur, ibid. 75.
Parenti iniqua volenti, & jubendi non parendum, 1. 1. 4. 10.
Pares curiæ nullam concurrentem jurisdictionem cum Imperatore habent, 1. 4. 19. 26.
Pares in Francia non coram Parlamento, ſed coram Paribus Franciæ conveniuntur, 1. 4. 19. 13.
Paria cenſentur eſſe extra territorium, & eſſe in territorio, ſed eſſe exemptum, 1. 5. 1. 73. & 1. 5. 3. 25. ſunt non fieri, vel non ritè fieri, 1. 3. 3. 24.
Par in parem non habet imperium vel ſuperioritatem, 1. 2. 2. 27. 229. & 1. 3. 10. 3.
Pariſienſis Curia ſecundum excellentiam Parlamentum vocatur, 2. 2. 14. 3.
Particula disjunctiva vel, Oder / ponitur inter diverſa quidem, eundem tamen effectum habentia, 1. 5. 10. 28.
Partitio facta à Patre inter liberos ultimæ voluntatis locum obtinet, 1. 2. 8. 60.
Paterfamilias bonus ad damnum inevitabile avertendum, nullis parcit ſumptibus, 1. 2. 2. 213.
Pater licet legum contemptor ſit, tamen pater eſt, 1. 1. 5. 62. quando ad emancipationem filii officio judicis compelli poſſit, ibid 66.
Patientia legitimi temporis interſtitione munita in manifeſtam conceſſionem evadit, 1. 5. 2. 6.
Patria communis omnium parens, 1. 1. 5. 64. & ſalus patriæ Principis præferenda eſt auctoritati, ib. 64. 65. patriæ magis, quàm propriæ ſalutis ratio habenda, 2. 3. 3. 46.
Patria poteſtas ſolvitur, ſi liberos intolerabili afficiat injuriâ, 1. 1. 5. 66. non in atrocitate, ſed pietate conſiſtit, ibid. 67. propter criminis magnitudinem beneficium & privilegium amittit, ibid. 67.
Patriarcha quis ſit, & undè dicatur, 3. 2. 3. 19. Patriarchæ qui, ibid 23. quotnam hodie ſint, ibid. 21. & ubi quisque reſideat, ibid. 14.
Patrociniis opes tenuium exhauriuntur, 1. 5. 4. 65. patrocinium potentiorum à nemine implorandum, ibid 71.
Patronatus jus quid, & quotuplex, 3. 1. 9. per tot Eccleſiaſticum in quibus conſiſtat, ibid. 3. quomodo acquiratur ib. 4. & ſeqq. dotatione, & qualis dos eſſe debeat, ibid. 4. quando plures ejusdem Eccleſiæ patroni ſunt, an jus Patronatus diviſim, vel in ſolidum penes omnes ſit, ib. 10. & ſeqq. & quomodo, ib. 11. eſt individuum, & diviſionis neſcium, ibid. 12. Variantibus Patronis Epiſcopus unum ex præſentatis eligere poteſt, ibid. 13. ex præſentatis quis præferendus, ibid 14. Patrono uno exiſtente negligente præſentatio à diligente facta ſufficit. ib. 15. quando de viribus præſentationis ambigitur, inquiritur quis ſit poſſeſſor, & ejus præſentatio rata manet, ibid. 16. & ſeqq. Auguſtanæ Confeſſionis Patronus an ſuæ religionis hominem præſentare poſſit, isque à Collatore ſit recipiendus, & inſtituendus, nec ne, ib. 21. cum mult. ſeqq. Idoneus quis & quando dicatur præſentatus, ib 21. 29. 31. jus Patronatus vel præſentatio non eſt jurisdictionale, ibid. 26 & ſeqq. intra quod tẽpus patronus præſentare teneatur, ib. 32. Variare quando liceat patrono in præſentando, ibid. 34. præſentatio facta à pupillo ſine tutoris auctoritate an valeat, ibid. 35. Tempus ad inſtituendum præſentatos quodnam, ibid. 36. Utrum is an præſentatum & inſtitutum removere poſſit, ibid. 37. an habeat jus reformandi aut corrigendi, ibid. 38. De reſignatione, permutatione, & unione beneficii, ibid 40. & ſeq. aliud laicorum, aliud clericorum, ib. 44. utrumque quid, & quomodo acquiratur, ib. 45 46 Laicorum vocatur [illegible] tia, & quare, ibid. 49. 50 in dubio præſumitur jus patronatus à Laicis quæſitum, ibid. 51. & ſeqq jus conferendi & præſentandi an ad Principes & Reges per modum privilegii Pontificis, an jure proprio & regio pertineat. ib. 54 & ſeqq. imperio vacante jus præſentandi Imperatori competens imperii vicarii uſurpant, [illegible] 61. Ius patronatus quomodo perdatur, ibid 69. non [illegible] ſpirituale, ſed mixti fori, ibid 70 72 Collatio quomodo differat à præſentatione & inſtitutione, ibid. 73. in ordinatione Eccleſ. Haſſiaca vox Collatoris quomodo uſurpetur, ib 74. ejusdẽ tenor ib [illegible]

Patroni vox quàm variè ſumatur, 3.1.9.1. patronus olim clienti fraudem faciens ſacer & religioſus erat, 1.1 5.53. jura patrono competentia quænam, 3.1 9.6. & ſeqq. Patronus pauper alendus ex proventibus Eccleſiæ, & quomodo ... 1.6.

Paulatim quæ irrepere ſolent, vix unquam percipiuntur, nec in converſione ſecutâ ſentiuntur, 1.2 2.9.

Pauli IV. Papæ jactatio, ſe Hyberniam regiæ coronæ titulo ornaſſe, 1.2.4.29.

Paulus Apoſtolus ad Imperatorem Rom provocat. 1.1 3.16, civem Romanum ſe dicit, eum e Tharſo Ciliciæ oppido ortus eſſet, 1.2 3 36.

Pauperes & egeni quare olim ad judicandum non facilè admittebantur, 2.2.12 24. etiam aliquando boni viri, ib. 27. ſunt vivæ Dei imagines. 3.1.3.5. Item perdentes corporis afflictione, & pœnâ carceris plectuntur, 2.2 15 18 19.

Paupertas nimia avaritiæ, & expilationis incentivum, 2.2. 12 25.

Pax eſt belli optabilis finis, 2.3 1.6. optima ſi cum juſtitia coniuncta, ibid. 2 & ſeqq. quomodo colenda, ibid. & rerum ac perſonarum ſecuritatem parit, 2.2.1.7. quæ eſt cauta peccati, dicitur ſimulata, & imperfecta, 1 2.10.11.

Pax publica quâ ratione haſtenus turbata, 2.3 2.57.

Peccata manifeſta occultâ correctione non purganda, 3.1.5. 26. populi, & inemendati mores diuturno egent flagello, 1.1.4.18.

Pecunia arma facit utilia, ferroque in bello validior, 2.3.4 9. rerum gerendarum & inprimis belli gerendi nervus præcipuus, ibid. 6. quo deficiente fruſtra Princeps de bello cogitat, ibid. 9.

Pedes Rom. Pontificum oſculandi mos perantiquus, unde introductus, 1.2.8.14.

Peregrini imperium ratò ſtabile. 1.5.4.12.

Perfidia Concilii Conſtantienſis cujus decreto Iohannes Huſſus contra datam ab Imp. Sigiſmundo fidem combuſtus eſt, fruſtrà excuſatur à quibusdam Pontificiis, 1.1.2 26.

Perfidia ne quidem adverſus hoſtes eſt licita, 2 3.3.90. perfidiæ fœdi plerunque & funeſti ſunt exitus. 2.2.2.22. exemplo Vladiſlai Vngariæ Regis, ibid. 23.

Periculum majus ubi eſt, ibi cautius agendum, 3.1.2.41.

Propter periculum imminens receditur à regulis juris communis. 1.5.4 86.

Perjurium non eſt omnis falſa loquela, 1.3.9.61.

Cui aliquid permittitur, omnia permiſſa eſſe cenſentur, ſine quibus permiſſum cōmodè expediri nō poteſt, 1.4.20.70.

Apud Perſas & Medos immutabiles fuerunt leges, 2.2.6 18.

Perſia, Arabia, Chaldæa in fide imperii Rom. fuerunt, uſque ad Principatum Heraclii, cujus crudeli dominatione rebellandi occaſionem arripuerunt, 1.2.9.19.

Perſona eadem diverſis reſpectibus pro imperiali, & municipali conſiderari poteſt 1.4.1.52. diverſi prædita qualitatibus pro diverſa habetur, diverſoque jure cenſetur, 1.2.2. 164. & 1.2.5.16. & 1.5.10.32. perſona tanquam principale trahit ad ſe qualitatem bonorum, tanquam acceſſorium, ib. 55. ejus conditione mutatâ rerum quoque ſtatus mutari videtur. ibid. 56. Perſonæ dignitas, & publici juris autoritas propter rerum conditionem non mutatur, ib. 63. Authoritas conditio potior & dignior conditione, & æqualitate rerum, ibid. 65. quando perſona à re ſumat ſtatum, 1. 4.12.3. perſonæ qualitas præſtat intellectum diſpoſitioni, 1.4.14.48.

Perſonæ Eccleſiaſticæ quid & quæ ſint, 3.2.3.1.& ſeqq. propriè territorium non habent, 1.4.9.10. & ſeqq. ſunt de diſtrictu dominorum temporalium, quorum eſt territorium, 3.1 1. 33. quibus prohibitum, ne rebus ſecularibus ſe immiſceant, 1.4 9.8.26.27. imo illis opprobrioſum immiſcere ſe ſecularibus, 3.1.1.28. ubi, & quâ ratione conveniantur, & judicium ſubire teneantur, 3.1.10 12. immediate imperio ſubjectæ in Camera conveniri poſſunt, ibid 49. ad reparationem & conſtructionem murorum de bonis ſuis conferre teneantur, 3.1.1 10.11

Petrus a Chriſto reprehenſus, quod gladio regnum ejus defendere voluerit, 1.2.6.5. et Chriſtus dominationem ſecularem aliquoties prohibuit, omnibusque ejus ſucceſſoribus, ibid. 6 Eum non ex juris, ſed virium defectu ſecularem poteſtatem non exercuiſſe ſuper Reges & Principes, Bellarminus ſcribit, ibid. 6. ſed falſo, ibid. 7.8.& ſeqq. nunquam terrena regna habuit, 1.4.9.27.

Pharao Rex Ægyptiorum concedendo Ioſepho omnem poteſtatem in regno ſuo, ſupremam poteſtatem, & ſoli regii Majeſtatem ſibi reſervavit, 1 5.6.98 99.

Philippi Pulcri Galliæ Regis pulcrum reſponſum ad Bonifacium VIII Pontificem, 1 2 4.8.

Philipp. Sen. Haſſiæ Land. gravius teſtamento filios 4. æquali quidem jure, inæqualibus tamen portionibus heredes inſtituit, 1.4 17.61. Ejus filii et iam teſtamenta condiderunt, ibid. 62. Ejusdem ad Granvellanum effatum, 1 2.5.4

Philippus Macedoniæ Rex jurejurando publico velut monetâ publicâ utendum cenſuit, ideoque amicitias utilitate, non fide coluiſſe fertur, 2.2.2.18.

Philoſophi an ſint in Profeſſorum numero habēdi, 1.5.11.55.

Pietas primus imperii ornatus, 2.1.1.2.4. quam etiam famoſe gentiles magnifecerunt, ibid. 7. conſiſtit in vera Dei notitia, & cultu, ibid. 10. perjuria neſcit, 1 3 9.63 ejus ata ...nimica, 2.3.2 57.

Pilatus poteſtatem non niſi à Deo habuit, 1 1.1.14.

Placentini hodie multi, pauci Veronenſes 1 1.4 3 & 2.1.4.26.

Plura quoties conjunctim requiruntur, non ſufficit alterutrum adeſſe, vel impleri, 1.4.1.31.

De pœnis, earumque variis generibus, temperamento, & remiſſione, 2.1 2. per tot. pœna capitalis quot modis accipiatur, ibid. 6. in dubio non de morte naturali, ſed civili intelligenda, 3.1.5.31. Non capitales pœnæ quæ, 2 1.1.7. in pœnarum inflictione rerum ac factorum circumſtantiæ diligenter perpendendæ, ibid. 31 jure civili in eodem delicti genere gravius puniuntur alii, alii minus, ibid 32.

Pœna auris abſciſſionis cur ſit introducta, 2.1.8.8. exilium num in Repub. Chriſtiana tolerari debeat, ibid. 15. & num conducat iſte puniendi modus, ibid 17. & ſeqq. cautela & modus hujus pœnæ ſubjicitur, ibid. 24.

Pœna Eccleſiaſtica non eſt mortalis, ſed Medicinalis, 3.1. 2.33.

Pœna ſingularis olim apud Suevos & Francos, in illuſtres & nobiliores imperii cives, ut canem collo injectum portarent, 1.5 6 212.213.

Polonia imperio Roman. quando ſubfuerit, 1.2.9.50.& quomodo, quandoque exierit, ibid 52. in Polonia poteſtas legum condendarum penes quem, 1 2.2. 126. Reges ibi non naſcuntur, ſed communibus ſuffragiis eliguntur a ſtirpe tamen regia maſcula non temere in electione diſceditur, 1... 8.

Poloniæ Rex Imperatorem & ſtatus imperii quatenus agnoſcat, 1.2.9.53 inconſulto Senatu neque bellum, neque fœdus icit, 1.2.2.142.

Pontifex à nemine, ut Princeps ſecularis de ditionibus eſt inveſtitus, 1.4.9.27. cum legitimo Cardinalium cœtu Romam re-

mam repræſentat, l.2.3.29. Pontifices titulum ditionum occupatarum imperatoriæ donationis veſte colorare conantur, l.2.4.38. Imperium Romanum quatenus prius Pontificatu, ibid.36. falſo & inepte jactitant, Imperium Roman. Carolo M. ex gratia Pontificis Leonis III. donatum, & ad Germanos translatum eſſe, ibid.39. Diſſeri hac de relatio, ibid.40. Pontificum de ſe judicium, ibid. 42. 44. egregia Friderici Imperatoris reſponſio, ibid.43. Pontificem Rom. univerſalem in orbe Chriſtiano exiſtere Monarcham ſcribere non erubeſcit Thom. Campanella, ibid 46. negantem Imperatorem ac Reges omnes Papæ ſubeſſe ſimilem eſſe negantibus Spiritum S. à filio procedere, Purpuratus ſcribit, ibid 47. Pontificum gratia plus valuit apud multos, quàm ratio, & pietas, ibid.54. Verbotenus ſe ſervos ſervorum, profitentur, re ipsâ volunt eſſe domini dominantium, ibidem 55. Pontifices ſunt imperii Rom. Vaſalli l.2.5.27. Imperatorum largitione nobiliſſimas imperii ditiones tenent, ibid.27. Pontifex juris divini auctoritate Imperatori ſubeſt l.2.6.13. Pontifices anteriores Imperatori tributum in ſignum debitæ ſubjectionis non denegarunt, ib.21. Iis nullum jus eſt in Imperatorem Rom. nec ſumma, & abſoluta poteſtas penes eos reſidet, l.2.7. t Eorum audacia piorum Principum indulgentia vires ſumpſit, l.2.8.8. cum Imperatoribus de ſumma Chriſtiani orbis dimicarunt, ib. 8. Principes & civitates ad arma vocarunt, ib.8. Imperatoribus depreſſis ſupremam auctoritatem ſibi aſſeruerunt, ib.11. ſummi Principes in principio literarum ad Pontifices præmiſerunt: poſt pedum oſcula beatorum, ib 12. Pōtifices anteriores Principes pulvere in pedum ſuotū ultro non lingentes excommunicarunt, ibidem. 18. hominum animos vanis ſuperſtitionum præſtigiis faſcinarunt, ibid.18. ſuperſtitione occupatis ſubditorum animis Reges regere conſtituerunt, aut pro lubitu ſolio dejecerunt, ibid.24. Fortunæ & vitæ Principum inſidiati ſunt aliosque ad idem faciendum ſpe futuræ ſalutis pellexerunt, ibid.29. exemplis docetur Henrici III. Imper. ibidem 30. Henrici VII. Imp. ibid 31. Henrici III. Gallorum Regis ibid. 32. bonæ fidei poſſeſſores occupatarum ditionum, & ex legitimo titulo veros ſe Dominos eſſe palam profitentur, ibid. 41. Pontificum Roman. plurimi acquirendi modi, 3.1.8.23. & ſeqq. Pontifices Rom. aliquando projectis Petri clavibus in Tybrim, Pauli enſem ſibi aptarunt ibid.35. iidem belli faces non ſolum Imperatoribus & Regibus miniſtrarunt, ſed & ipſi præluxerunt, ibid.35. eorum potentia, & abundantia corruptela fuit Romani clericatus, ibid 36. Pontificum regnum quo tempore erectum & ſtabilitum, 3.2.5 6.

Pontificia dominatio quantum creſcere cœperit, l.2.8. 8. 9. cauſa eſt Italiæ in partes diviſæ & cur diverſis pareat Principibus, ibid.10. prima fuit imperii diminuendi cauſa, ibid.40.

Pontificiæ aulæ aſſentatorum impia paradoxa, adulatoriæ voces, & abominanda encomia Pontificis Romani, l.2.4.50. & ſeqq

Populus liber alicujus domino ſe ſubjicere poteſt, l.1.5.14. ejus poſterior ſuffragatio quaſi quædam tyrannidis eſt confirmatio ibid.16. nullus ferè eſt, cui non æmulum aliquem, & adverſarium Deus excitaverit, l.2 10.4. Populi ſalus ſuprema lex, 2.2.5.27. & 2.2.9.10. In populi multitudine dignitas Regis, & in paucitate plebis, ignominia Principis, 2.3.3.8. nullus diu ſtare poteſt, ac floreſcere, niſi finitimorum munitus ſit amicitia, & ſocietate, ibid.17.

Populus Romanus ſibi ṫia, quæ Magiſtratibus non permiſit, reſervavit, l.2.2.20. ad eum olim appellare licuit, ab omnibus magiſtratibus, ibid.44. In Imperatorem latâ lege Regiâ omne imperium & poteſtatem contulit, ibid.55. quod per Pontificem fecit, id ipſe feciſſe cenſebitur, l.2.4.41. non niſi à ſeipſo vinci potuit, hoc eſt, per diſſidia, & odia, l.2.10.30.

Portio alicui lege, ſtatuto, ac publico jure debita nec pacto alterius, neque ultima voluntate diminuenda, vel auferenda, l.4 18. 21.

Portugallia occaſione Hiſpaniæ ab imperio exempta, l.2. 9.30.

A poſitione unius facti, non ſtatim ſequitur poſitio alterius, l.2.2.98.

Poſſeſſio non diuturna, in quam quis gladio inducitur, l.1.5.10. improba nullum poſſidenti præbet titulum, l.3.3.46. vitioſa auferenda eſt poſſeſſori, ibid 49. in poſſeſſione ſua prædo quatenus tuendus, ib.50. poſſeſſionem ingredi dolo, vel vi impedito, etiam verbalis traditio ſufficit, ibid.40. poſſidens civiliter propriâ autoritate invaſionem, vel detentatorem expellere poteſt, & naturalem poſſeſſionem adipiſci, vel recuperare ibid 41. de poſſeſſione vi dejectus, aut impeditus, perindè habendus, ac ſi poſſideret, ibid 45. eam non videtur habere, qui eam ita nactus, ut retinere non poſſit, ib.48. ejus cauſa nemo mutare poteſt, ſed perſonam ſui auctoris repræſentare, l.4 1.51. vera, realis, & actualis non minus per conſtitutum, quàm per veram & realem traditionem transfertur, l.4.18.15. poſſeſſionis cauſa, & proprietatis non eſt ſeparanda, l.4.19.77. præſumitur precaria in his, quæ à Principe habere, & impetrare neceſſe eſt, donec doceatur titulus, l.5.1.45. poſſeſſio habens concurſum juris communis, favorabilior eſt eâ, quæ concurſum habet juris ſpecialis. ibid.72. curſu ſuo abſoluta titulum præſumptum manifeſte æquivalentem conciliat, l.5.2.28. poſſeſſor in ſua poſſeſſione etiam contra fiſcum manutenendus, 2.2.8.21. poſſeſſionis cauſa non ſpiritualis, ſed ſecularis, 3 1.10.18.

Poſſeſſorium cui committitur, eidem & petitorium commiſſum cenſetur, l.4.19.78. & quare, ibid 79. in poſſeſſorio judicio ſententia lata, ex quorundam opinione definitiva eſt, non interlocutoria, ibid.70. aut ſaltem vim definitivæ obtinet, ibid 70. in poſſeſſorio latâ ſententiâ parti victæ res omninò non abjudicatur, ſed ad petitorium ipſi regreſſus datur, ibid 71. in poſſeſſorio ordinario per ſententiam definitivam cauſa poſſeſſionis terminatur, ibid.73. in poſſeſſorio opponens exceptionem rei judicatæ, in petitorio non auditur, ibid.75. poſſeſſoria cauſam proprietatis non finiunt, ſed præparant, ibidem 76. finis poſſeſſorii principium petitorii, ibid. 74.

Poſſumus hoc, quod honeſtè poſſumus, l.1.4.4. l.2.8.102. & quod lege permittente, vel non prohibente poſſumus, 2.1.3.88.

Poſtæ univerſales in imperio à quo conſtituantur, l.5.6.134. 136.137. in Gallia Ludovicus XI. Rex ejuſmodi poſtas inſtituit, ibid 135. poſtas privatas etiam alii Principes in ſuis ditionibus habent, ibid.138.

Poſtulare id non licet, cujus contrarium non eſſet petiturus, l.1 5.54.

Potentes potenter tormenta patientur l.1.4 16.

Potentia, quæ multorum malo exercetur ſtare diu non poteſt, l.1 5.10.

Potentior ad ſe trahit minus potens, eique communicat ſuam dignitatem & privilegia, l.4.1.64.

Cum potentioribus litigare, durum eſt, l.4.5.22.

Poteſtas

Poteſtas abſoluta vel ſumma quid,1.2.11.2.3. ſummæ poteſtatis virtus non eſt poſita in nomine, ſed in plenitudine auctoritatis,1.2.7.65. poteſtas precaria licet ſumma, Majeſtas non eſt,1.2.2.29. poteſtatis plenitudo quid,ibid 30. ſuperioritatis poteſtatem qui habet, ſummi magiſtratus titulo donatur, ibid.82. poteſtatis ſummæ jus eſt perfectum, & abſolutum,1.5.6.77. poteſtas ſuprema differt ab ordinaria,ibid.162.

Poteſtas non niſi à Deo,1.1.2.2.3. & 1.1.3.7. quæ lex non ſolum de optimis, ſed & de univerſis lata eſt,ibid.9 Pilati poteſtas, Chriſti teſtimonio à Deo eſt,ibid.14. poteſtatis legitimè conſtitutæ abuſus non tollit verum uſum, & rei ſubſtantiam,ibid.26. poteſtas terræ in manu Dei eſt, ibid.31. poteſtate conceſſâ qui abutitur,privilegium amittit,1.1.5.56.

D: poteſtate Eccleſiaſtica ſpirituali,3.2.1.per tot. poteſtas Eccleſiaſtica quid,ibid.1. ſuperior eſt dignitate miniſterii & poteſtate imperii,1.2.6.10. pœnalis in Clero peculiaris in quibus conſiſtat,3.2.2.10. ad actus Eccleſiaſticos quæ referantur,1.5.4.130. ejusmodi actus per quas perſonas expediantur,ibid.131.

Ex præcedentiæ ordine non rectè diverſitas dignitatis infertur,1.4.15.55.

Prædicata talia ſunt, qualia permittuntur eſſe à ſubjectis,1.5.4.107.

A Præfecti prætorio ſententia appellare non licebat,1.5.6.69.

Præfectus urbi olim omnibus magiſtratibus urbanis antecellebat,1.5.6.68.

Præjudicia non ſatis fundata in jure in conſequentiam non trahenda,1.5.9.63. Cameræ aliorumque ſupremorum Tribunalium quam autoritatem obtineant,2.2.14.78.

Præjudicium ubi majus verſatur,ibi cautius agendum, & ſeverius transgreſſores puniendi,2.1.8.51. & 2.2.19.29. ubi minus verſatur, facilius admittitur,1.2.9.47.

Prælati appellatio generalis, & qui eâ contineantur,3.2.3.29. hodiè ex uſu imperii prælati qui dicantur,ibid 30.

Prælio dimicare res periculi plena propter incertiſſimum eventum,2.3.4.18.

Omne præſcriptibile eſt etiam ceſſibile.2.2.17.37.

Præſcriptio longi temporis in imperio vi occupato legitimæ creationis vim habet,1.1.5.26. præſcribere nec mortales adverſus Deum immortalem, nec privati adverſus Remp. poſſunt,1.2.9.141. Reſpublica ab omni præſcriptione exempta,ibid.142. in materia impræſcriptibili nulla immemorialis præſcriptio locum habet,ibid.143. præſcriptionem pro imperii ſalute inventam imperii hoſtibus in peſtem ſubſternere vanitas eſſet,ibid.144. præſcribi iis non poteſt quæ in mera facultate conſiſtunt,1.4.19.33. non currit adverſus ipſum, qui liberâ voluntate juſtitiam per officiales adminiſtravit,ibid.34. nec currit adverſus reſervata Principi,1.5.2.44.

Præſcriptum tantum cenſetur, quantum poſſeſſum,2.2.17.10.

Præſentia Principis omnes ſupplet ſolennitates,1.1.5.58. & 1.3.12.33.

Præſides ac Magiſtratus provinciarum olim temporarii,1.4.16. contra jus nihil ſtatuere potuerunt,1.5.6.11. ac Proconſules in provincia ſummam poſt Principem poteſtatem habebant,ibid.70.

Præſumitur quid ſic ſe habere, ut omnes opinantur,1.2.2.63. præſumitur de præteritis in præſens,ibidem 57. præterito tempore quid habens, præſumitur quod id non amiſerit, ibidem 58.

Præſumptio cedit veritati detectæ,1.2.2.103. & 1.2.8.113. Juris pro documento habetur idoneo, & eſt probatio liquidiſſima,ibid.51.52. rejicit onus probandi in eum, qui allegat exemptionem,1.5.1.41. præſumptiones probationum vice quodammodo funguntur,ibid 42. & quatenus ibid. 42. paria ſunt, vel quod quis probet, vel quod habeat præſumptionem juris pro ſe,ibid.42. in præſumptionum concurſu fortior infirmiorem excludit,ibid.46.56.59. ex ſitu & loco territorii reſultans nemini niſi ſummo Principi favet,ibid.49. & quare,ibid.49. fortior cenſetur quæ magis in jure fundatur,ibid.56. generalis cedit ſpeciali, & hæc illâ potentior,ibid.59. ex curſu temporis immemorialis inſurgens eſt juris, & de jure,1.5.2.57. legum præſumptio liquidiſſima eſt probatio, & inſtar documenti,1.2.2.59. cui ſtandum, donec contrarium evidentiſſimè probetur,ib.60. præſumptio veritatis non modica oritur ex adverſarii teſtimonio in favorem ejus deponentis,1.2.7.50.

Prætores olim quales perſonæ fuêre,2.1.12.9.

Pragmaticæ ſanctionis nomen id demùm ſortitur, quod Princeps Procerum conſilio ſtatuit,1.2.2.127.

Praſias Rex Bithyniæ ingrediendo Senatum deoſculatus eſt Senatorum limina,1.2.7.42.

Praxis artificem reddit promptum, ars facilem, natura potentem,2.2.11.69. cum theoria conjungenda,ibid.70.71. quomodo procedat,ibid.69.

Presbyteri non dominentur Clero,1.2.8.75.

Primates qui dicantur,3.2.3.20.

Primatum in terris quærens confuſionem in cœlis inveniet,1.2.8.76. & 1.2.3.7. primatum Eccleſiæ concupiſcere neque juſtum, neque utile eſt,ibid.8.

Primogenitos propter ætatis prærogativam natura præfert,1.4.1.39.40. primogenitus in Ducatu Bavariæ ſolus ſuccedit, reliquis fratribus alimentatione relictâ,1.4.17.30. quod à ſacra hiſtoria Vet. Teſt. non alienum,ibid.31. primogenito excluſo, ſecundogenito prærogativa illius conferri poteſt,ibid.77.79.

Primogenituræ jus in quibusdam Ducatibus pacto familiæ utiliter introductum,1.4.17.32. in aliqua familia ſi non obtineat, omnes tanquam ſimultaneè inveſtiti, æqualiter ſuccedunt,1.4.17.42. Princeps in teſtamento filiis ſimultaneè ex pacto & providentia vocatis invitis, in præjudicium eorum erigere non poteſt,ibid.57. & quare ibid.68. & ſeqq. non eſt beneficium patris, ſed legis, vel conſuetudinis,ibid.72. primogenitura regalis ſine ſummi Principis auctoritate conſtitui non poteſt, ibid 73. ratione regalis dignitatis publici juris eſt, ideoque teſtamentariæ diſpoſitioni, & pactionibus privatorum non ſubjacet,ibid.74. de rebus primogenituræ ſubjectis nec compromitti nec tranſigi poteſt ſine ſummi Principis auctoritate,ibid.75. Princeps in teſtamento uni ex filiis majorem portionem aſſignans hac adjectâ motivâ, quia is ſit primogenitus, non cenſetur jus primogenituræ inſtituere voluiſſe,ibid. 80.81. cum primogenituræ jure & natura pugnat univerſalis omnium filiorum inſtitutio,ibid.82. in feudis regalibus citra ſpeciale pactum locum non habet,ibid.85.86. ubi viget, ſolus vocatur primogenitus ad comitia, qui pleno jure ſolus Ducatum adminiſtrat,ibid.94.

Princeps Dei vicarius & legatus,1.1.2.4. lex animata,ibid.5. & 1.3.12.59. Imago divinæ Majeſtatis,ibidem 6. imago & exemplar Dei in terris, & 1.3.9.43. ſine Principe nec ſocietas, nec ulla poteſt ſtare civitas,1.1.2.13. Principi non eſt maledicendum,1.1.3.17. Princeps bonus à bono patre nihil differt, 1.1.5.47. communis patriæ & omnium pater,

Ideoque

Ideoque ſubditos ſuos diligere ac tueri debet, ibid 68. 69. legibus conventionis æque tenetur, atque privatus, ibid. 48 49. ſi à fide conventionis, capitulationibus & regni legibus recedat, à ſubditis eam ſperare non poterit, ibid. 52. Principis jure aut nomine dignus nō cenſebitur, qui Principis officium facere neglexerit, ibid. 55 quibus legibus ſolutus [illegible]atur, ibid. 59. & 1 3. 12. 24. 25 58. ſemper cenſetur contrahere de jure gentium, t. 1. 5. 60 quo non ut Princeps, ſed ut homo conſideratur ibid 6[illegible]. furioſus auctoritate publica removeri poteſt donec reſipiſcat, ibid. 75. non propter quamvis tyrannidem aut iniquitatem removeri poteſt, ibid 77. ipſius ſcelerata vita regiam dignitatem ipſi non abrogat, ibid. 77. quodnam maleficium ipſi ſceptrum adimat, ibidem 79. Principem removentes Proceres regni quando non reſiſtunt ordinationi divinæ, ibidem 80. ſi ſit conventionum neſcius, & fidei datæ temerator, ad caſum inſolitum refertur, ibid. 87. & 1. 3. 12. 15 quicquid facit, juſte facere, præſumitur, 1. 1. 5 88. ſemper fortiſſima pro eo militat præſumptio, donec contrarium appareat ibid. 88. quam conventionem ipſe non ſervat, Proceres obſervare non tenentur ibid 89. Princeps bonus differt à tyranno, ibid. 92. ſanctiſſimum fidei numen violans, Deum habebit vindicem & ultorem, ibid. 100. eam legem ſibi dicere non poteſt, ut ſubditos quærentes ab aditu ſui ipſius prohibeat, 1. 2. 2. 207. nunquam contra ſe confirmare aut aliquid concedere præſumitur, 1. 2. 9. 146 Ejus ſævitia non eſt ſufficiens exemptionis cauſa, ibid. 1[illegible]1. Principi ad ſtabiliendam imperii firmitatem nullum fortius eſt munimentum amore, & benevolentiâ ſubditorum, 1. 2. 10. 37. Princeps quod promittit, ſi juſtum eſt, an teneatur præſtare, etiamſi non juret, 1. 3. 9 & 54. ejus verbum inſtar multorum teſtium eſſe debet, ibid. 15. 64. procedit, ſolâ veritate inſpectâ, ibid. 16. pro Reipubl. ſalute die noctuque ſuis conſiliis, ſuisque laboribus excubare debet, ibid. 42. ſine juramento ad conſervandum imperium & promovendum bonum publicum tenetur, ibid. 43. turpiſſimum eſt, Principem, vel magiſtratum eo ipſo ore mentiri, quo Deum jurando invocavit, ibid. 63. jure hereditario ſuccedens anteceſſoris contractum ſervare obſtringitur, 1. 3. 10. 2. non poteſt in præjudicium ſucceſſorum regalia concedere ibidem 23 bonus ſicut cupit mandata contractus, & geſta à ſuis ſucceſſoribus obſervari, ita & ipſe ſuorum anteceſſorum pactis, conventionibus, mandatis & geſtis ſtare debet ibid. 37. 39. Ejus ſucceſſor factis anteceſſoris ſui contravenire dicitur, ibid. 38. jure contraveniens ſibi ipſi contravenire dicitur, ibid. 38. jure naturæ non conſiderandus ut Princeps, ſed ut homo, 1. 3. 12 7. in contractibus jure privatorum utitur, ibidem 9. & quare, ibid. 10. ut mutuæ fidei vindex firmius arctiusque obligatur, ibid 11. magis debet abſtinere ab illicitis, quam privatus, ib d 12. eſt, & eſſe debet ſemper ſupremus æquitatis terminus, ibid 14. ſemper contrahere velle præſumitur de jure gentium ibid 15. quatenus ex contractu obligetur, ibidem 16. legibus Regni fundamentalibus non eſt ſolutus, ibid. 17 18. 19. legibus mere civilibus & poſitivis ſolutus eſt, ibid. 24. 25 58 Principibus peſſimis, dominatio, egregiis libertas placet, ibidem 20 de ejus poteſtate diſputare, ſacrilegii inſtar eſt, ibid 31. in teſtando, ad teſtamentarias, in judicando, ad judiciarias ſolennitates non adſtringitur, ibidem 32. 35. coram eo magis habet locum veritas, quam judiciorum rigor, ibidem 36. Princeps lex animata, veri germanique juris viva effigies, ibid 59. Principis elogia, ibid. 60. 61. 62. 63. Principi ſummo non omnes leges & ſtatuta conveniunt, ibidem 64. alteri jus quæſitum auferre non poteſt, ibidem 69. nec adjiciendo clauſulam motu proprio, tertio præjudicare velle præſumitur, ibid. 6[illegible]. Velle præſumitur, quod jura volunt, ibid. 77. 81. & 2. 2. 8. 4. ex imperfecto & non legitimè facto teſtamento nihil capit, ibid. 76. & ſi aliquid ex eo ceperit, prægravaret heredes ab inteſtato venientes, ibid. 80 Principis auctoritate ſublevandus potius quis, quàm prægravandus, ibidem 78. ejus intentio, talis eſſe præſumitur, qualis eſt legum candor, & juris naturalis integritas, ibid. 81. dilectionem proximi offendere non debet, ibid. 82. nec tempeſtatis potius, quàm poteſtatis plenitudine utatur, ibidem 82. pro lubitu contra jus omne diſpenſare non debet, ibid. 85. Principe vivo duobus ſimul ad Imperium contendentibus, omnino mentio heredis ſeu ſucceſſoris facienda non eſt, 1 3. 4 36. 37. Principi invito non obtrudi debet ſucceſſor, ibidem 39. Principis ſummi optimique eſt, omnes omnium juriſdictiones tueri, & non turbare, aut infringere, 1. 5. 1. 40. & 1. 5. 7. 26. Principis Summi omnia ſunt, & fuerunt imperio & juriſdictione in diſtrictibus conceſſis, 1. 5. 163. Princeps Roman univerſalis mundi Dominus quoad juriſdictionem, & ſuperioritatem, 1. 5. 2. 1. Princeps ſubditos ſuos non gravare, ſed paſtoris inſtar in omnibus neceſſitatibus fovere debet, 1. 5. 4. 224. Principis jura in quibus conſiſtant, 1. 5. 5. 17 feuda cum regali dignitate & omnimoda juriſdictione concedens Vaſallos non ſocios & Imperatores facere cogitat, 1. 5. 6. 84 Summus quare Inferiores Principes in partem ſollicitudinis aſſumpſerit, ibid. 87. 88. 89. 90. non videtur legem ſibi poſuiſſe, ibidem 102. ad ejus curam pertinet, ne juſtitia in ſuis provinciis negligatur, ibidem 207. non tam populi beneficio, quàm Dei ordinatione imperat, 1 5. 9. 26. Summus ejusque ſupremum judicium Cameræ ex qualibet provincia immediatè citat, 1. 5. 11. 43. in ejus ſummo conſiſtorio non ſecundum juris apices, ſed ex æquo & bono procedendum, 2. 2. 14. 31. & quatenus, ibid. 32. & ſeqq.

In Principe requiritur Pietas & juſtitia, 2. 1 1 per tot, fides & conſtantia, 1. 1. 2. per tot. clementia & humanitas, 2. t. 3. per tot Princeps & Magiſtratus eſt quaſi ſpeculum, 2. 1 1. 27. de Principum prudentia, 2. t. 4. per tot. juſtitia ſubditis æqualiter adminiſtranda, 2. 1. 5. per tot defenſione bonorum, & coërcitione malorum, 2. 1. 6. per tot.

Principes Deorum diſcipuli, à Iove nutriti, eique amici, 1. t. 2. 7. & Deorum filii dicuntur, ibidem 8. futuri diliguntur, ubi ad imperium acceſſerint, exoſi habentur, 1. 2. 14. 15. qui hodie vocentur Principes, 1. 4. 8. 3. quidam ſimpliciter Principes tantum dicuntur, 1. 4. 8. 8. & his in Germania Duces, Marchiones, Landgravii præferuntur, ibid. 10. Principes, Comites, & jura territorii habentes, hodie jura Principis uſurpant, & poſſunt in ſuo territorio, quæ poteſt Imperator in univerſo 1 5 1. 64 & 1. 5. 6. 1. & ſeqq. & quomodo hoc procedat, ibid 157. 158. 163 & ſeqq. Principibus fortius obligantur ſubditi, quàm Imperatori, propter juramentum, 1. 5. 1 66. Principum conceſſiones quomodo intelligendæ, 1. 5. 2. 51. Principibus unius familiæ diverſarum linearum concurrentibus, in ordine præcedentiæ, ut plurimum ætatis tantum ratio ſpectatur 1. 4. 17. 35. inter Haſſiæ Principes utriusque lineæ in nupera hereditaria conventione hoc ipſum expreſsè cautum, ibid. 38. Principes, Comites partem principatus, Comitatus, etiam minimam adepti ſunt, & manent Principes, Duces, Comites, ib. 92. Expulſi à Ducatu, Comitatu, nihilominus manent Duces, Comites, ib. 92. Principes quanto ſunt ſubli-

 miores

miores, tanto debent eſſe perfectiores, 2.1.1.10. non ſibi ſubditos datos, ſed ſe ſubditis attributos arbitrentur, ibid.33. Principum juſtitiæ, & rectitudini quid conveniat, ibid.34. eorum fides, bey Fürſtlichen Trewen vnd wahren Worten / jurameuto æquiparatur, 2.1.2.7. Principes æquis deſideriis propenſi, iniquis acerbi eſſe debent, 2.1.3.18. Principum placita quando leges eſſe cœperunt, 2.2.5.33. Principes ſalaria officialium amputantes nec publicæ honeſtati, nec juſtitiæ conſulunt, 2.2.12.25.

Principes Germaniæ Cæſari & imperio ſemper militare perhibentur, 1.4.1.30. Principes & Civitates Germaniæ uni Cæſari parent, 1.2.2.79. Princeps quisque in Germania ejus terræ ſeu ditionis, quam poſſidebat, aut cujus jura defendebat, nomen aſſumpſit, 1.4.16.25. Principes Germaniæ, & ſtatus imperii Imperatoris vicem obtinent in ſuo territorio, 1.5.6.4.5.6. & ſeqq. habent jus legum, & jura provincialia promulgandi, ibid.9. & quatenus, ibid.180. jus belli, & armorum ibid.14. & quæ his connexa, ibid. 15.16.17.18.19. & quatenus, ibidem 188.189. & ſeqq. jus querelæ, ibid.20. jus fœderis, ibid.21.22. in ſuis diſtrictibus jura territorialia & regalia uſurpant, ibid.23. & quatenus, ibid.195.199. Gratiæ Dei ſuam dignitatem acceptam referunt, ibid.24. & quatenus, 200.201. habent jus reſtituendæ famæ, ibid.26. & quomodo, ibid 203.204. jus indulgendi delicta, & remittendi pœnas capitales, ibid.27. & quatenus, ibid 205.206. jus concedendi ſecuritatem, & ſalvum conductum bannitis, ibid 32. & quomodo, ibid. 215. jus conducendi peregrinantes per vias publicas, ibid. 33. & quomodo, ibid.217. poſſunt concedere debitoribus inducias moratorias, ibid.38. rem alterius auferre ex juſta, & urgente cauſa, ibid.39. in bonis ſpuriorum, & ſine herede decedentium ſuccedunt, ibidem 40. jus confiſcandi bona ſibi vendicant, ibid.41. ab iis facta liberis donatio habetur pro peculio caſtrenſi, & non confertur, ibid.43. ſuos ſubditos collectare poſſunt, ibidem 44. in ſuis terris magiſtratum creare, & appellationes recipere poſſunt, ib. 45. publicum tam Catholicæ quàm Auguſtanæ confeſſionis exercitium mutare poſſunt, ibid.46. poſſunt recipere Iudæos, ibid 47. habent juriſdictionem foreſtalem, ibid. 48. jus mittendorum legatorum, ibid 50. jus Archivi, ibid. 51. decimas metalli, auri, argenti fodinarum, & ſalinarum in fundo privato repertarum, ibid.52. judices eſſe poſſunt in propria cauſa ex Interpp. ſententia, ibid.53. jus concedendi nundinas in ſuis ditionibus, ibid 54. jus prohibendi piſcationes & alios actus in flumine publico, ibid.55. jus cudendi monetas, ibid 56.

Principes imperii & Imperatoris & imperii ſunt fiduciarii, 1.2.2.202. Principes imperii nominantur, qui tamen ſtatus imperii non ſunt, 1.4.1.34. quatenus publicam & privatam perſonam ſuſtineant, & pro privatis habendi, 1.4.17.76. Senatorum in veteri Republ. Rom. locum ſub intraſſe videntur, 1.4.19.19. non niſi coram Principibus conveniri cur iniquum, ibid 19. quæ habent per infeudationem, habent beneficio Cæſarum, 1.5.6.104 ſunique fiduciarii ac vicarii Imperatoris perpetui, ibid.105 indeque ſe ſubjectiſſimos Imperatori in literis profitentur, ibid. 106. Principum ac ſtatuum imperii jus in quibus conſiſtat, 1.5.8.1. cum Principum ac ſtatuum imperii conſilio ordinatum ad ſalutem imperii Roman. & Majeſtatis Imperatoriæ gloriam redundat, ibid.2. Principes imperii in alterius territorio quoad juriſdictionem contentioſam pro privatis habentur, 2.2.17.99. Principe vel ſtatu imperii in alieno delinquente territorio, ad Imperatorem pertinet cognitio, ibid.102. Principes imperii ſacerdotii curam ſuſtinent, & quomodo, 3.1.10.4.

Principes proteſtantes ex pacificatione religioſa hodiè & territoriale & Epiſcopale jus ſine confuſione uſurpant, 1.4.9.25.

Principatus & Monarchiæ introductæ, & ordinatæ ſunt de jure gentium, 1.3.10.21. omnes Principatus, Comitatus in Imperio Rom. jure ſucceſſionis transferuntur, 1.4.17.4. non tamen communi ſed ſingulari ſucceſſionis jure, ib.5. ſunt individui, & quare, ibid.9.

Principis nomen proprie ſoli Imperatori competit, 1.4.8.1. Iul. Cæſar quid ſub Principis nomine acceperit, ib.2. hodie uſu & uſurpatione generalius factum, & quos comprehendat, ibid.3.4. in ſpecie quibus attribuatur, ib.8. ad Principum hodiernorum differentiam Imperator ſummus Princeps appellatur. ib.4. Principis titulus quomodo in Germania, Italia, Gallia, in regno Poloniæ, Hiſpaniæ, Sueciæ, aliisque regnis uſurpetur, ibid.4.5.6.7.

Principio quæ ſunt inchoata malo, difficile eſt, ut bono peragantur exitu 1.1.5.13.

Privilegia concedere eſt ſummæ & abſolutæ poteſtatis, 1.3.12.46. regulariter ſubditis, & non aliis dantur, 1.4.5.40. ac conceſſiones ſemper intelliguntur, ſalvo jure ſuperioritatis, 1.4.19.135. nimia perpetuam contentionis, & litium materiam præbent ſubditis, 1.5.4.23. & 2.2.8.52. & regalia ab Imper. toti collegio ſive corpori conceſſa non pertinent ad ſingulos, ſed ad univerſos, 1.5.10.38. Solus Princeps concedit, & cui is dedit poteſtatem quoad ſubditos ſuos in ſuo territorio, 2.2.8.24. quando perſonam egrediantur, ibid.35. Principum quomodo interpretanda, ibid.36. & ſeqq. & quatenus ſtrictiſſimè accipienda, ibid. 36. per modum conventionis aut ob bene merita conceſſa, ſine juſta cauſa revocari nequeunt, ibid.26 ex gratia conceſſa ad placitum concedentis revocari poſſunt, ibid. 29.32. competentia ob aliquam qualitatem perſonæ, rei, vel officii, finitá illá qualitate, finiuntur ibid.33. non inſinuata judici, neque parti, nihil proſunt, ibid 44.49.

Privilegiorum confirmatio ſicut datio eſt ſpecies quædam ſuperioritatis, 1.2.9.94. conceſſio ex parte concedentis ſuperioritatem, ex parte ejus, cui conceditur, ſubjectionem arguit, 1.4.3.40. & 2.2.8.25. & 3.1.9.60. interpretatio ad ipſum Principem tanquam auctorem pertinet, 2.2.8. 40 ignorantia regulariter præſumitur, ibid 48.

Privilegium unde dicatur, 2.2.8.45.46. amittit, qui conceſsâ abutitur poteſtate, 1.4.5.56. jure militari teſtandi quibus militibus conceſſum, 1.4.1.18 nullum privilegium jus ſubjectionis abſorbet, 1.4.5.44. privilegio nemo utitur contra eum à quo illud obtinuit, 1.5.6.172. privilegium non ſubdito conceſſum tranſit in contractum 2.2.8.15. omne in dubio cenſetur irrevocabile, ibid.30 immunitatis eſt perſonale, ibid.32. clauſum in corpore juris eſt favorabilius eo, quod ex ſpeciali gratia deſcendit, ibid 34 alicui cum familia conceſſum locum habet etiam illâ familiâ in magnam multitudinem excreſcente ibid 35.

Privilegium ſingulare Principum Germaniæ, quod vocatur Burgfriedt / quid, & unde generaliter deducatur, 1.4.19.81.

Prius dependere à poſteriori, abſurdum, 1.2.4.36.

Proceres non tenentur obſervare conventionum, quando Princeps ipſe eam non ſervat, 1.1.5.89. imperii conſtituendi, & deſtituendi Imperatorem poteſtatem habent, 1.2.2.27. & quando Imperatorem deponere poſſint, ibid.183. & ſeqq. cur ad Comitia vocentur, ibidem 106. conſenſum

ſuum & ſuffragium in legis imperialis conſtitutione quomodo interponant, ibid. 111. eorum conſenſus non abſorbet Majeſtatis, & ſummæ poteſtatis plenitudinem ibid. 11.. & imperatori neque adimit, neque tribuit Majeſtatem 1. 7.
Profeſſores Academici 1.5.11.68 Profeſſores Doctores juniores præferuntur Doctoribus non Profeſſoribus etiam ſenioribus, ibid 69. eorum in electione Adſeſſorum Cameræ ratio habetur ibid. 70. qui per 20. annos publice docuerunt, illuſtribus annumerantur, ibid 71.
Promiſſio quælibet annexam hanc tacitam habet conditionem, ſi fides ſibi ſervetur, t. 1. 1.89. promiſſionem juratam ex ſupervenientemalitia ipſe Deus revocavit, t.1.5.82.
Propoſitum in propoſito idem operatur, quod oppoſitum in oppoſito, 2 3.3.54.
Propria ſunt incommunicabilia, t.5 6.109. & quatenùs, ibid. 111.112.
Proprie quid dicatur, t. 3. 11. 21. non improprie quid dicatur, ibidem 22. non proprie vel improprie quid dicatur, ibid. 23. quomodo hæc vocabula inter ſe differant, ibid. 21. & ſeqq.
Proprietas ſeu directum dominium non eſt de ratione & ſubſtantia regiæ dignitatis, 1.5.9.31. & 1.2.8.94 fundi ſeparata eſt a juriſdictione, t 5.9.31.
Proprietatis & dominii univerſalis jura non ad Principem, ſed ad imperii corpus pertinent, 1 2.8 91.
Proprincipes in Gallia Regentes regni dicuntur, t. 2.2.30.
Proreges ibidem, qui Principum vires ſuſtinent, dicuntur, 1.2.2 30.
Protectio, & defenſio ſubditorum cui competat, t 5.4.44. 45. nuda nec iuriſdictionem alicui tribuit, nec ſuperiori juri præjudicat, ibidem 48. ſub protectione eſſe non eſt ſub juriſdictione eſſe, ibidem 49 ſub protectione aliquem habens, non dicitur eum habere ſub juriſdictione, ibid 78. ſub protectionis & patrocinii ſpecie Clientibus libertas non eripienda, ibid. 49. protectionis jus non raro juriſdictionis initium exiſtit, ibid 55. & quatenus, ibid. 56. 57. protectionis imperatoriæ privilegia quomodo dicantur, ibid. 7-. quæ de ordinaria inferiorum judicum juriſdictione nil detrahunt, ibid. 77. poſt protectionem primus gradus non raro exiſtit invaſio, ibid. 81. in protectionibus caute agendum ibidem 88. 90 protectionis prudenter in eunda cautelæ, ibid. 91. 92. & ſeqq.
Provincia una plurium dominatui ſubjecta eſſe poteſt, t. 5. 3.13. provinciæ, civitates, & ſingulæ domus interdum opinionum diſſidiis inter ſe conflictantur, 1. 2 10. 13. provinciæ ſplendor ex poſſeſſoris dign.tate, non dignitas hominis ex provincia oritur. t. 4. 17. 91.
Proviſorum rerum Eccleſiaſticarum officium, 3 1.3.16.
Provocans à ſummo Principe capitali fraude tenetur, 1. 2. 2 105.
Provocatio ſuprema ſummæ Majeſtatis eſt particula, t. 2. 2. 43. ejectis ex urbe Regibus Valeria rog. tione conſulari fuit excepta provocatio extrema ad populum, ibid 44 in Imperio Roman. provocatur non ad Imperatorem, ſed ad Cameram, ibid 45. extrema non pertinet ad jura Majeſtatis, ibid. 204. præfectus prætorio olim ſine provocatione judicabat, ibidem 204. provocatio, & ſupplicatio differunt ibid 206.
Prudentia quid, 2. 1. 4. 2 ordinat præſentia, providet futura, recordatur præterita, ibidem 2 ejus præcepta ibid. 4. prudentia ſerpentina miſcenda cum ſimplicitate columbina, ibid. 5. quomodo acquiratur, ibidem 10. prudentiæ argumentum eſt inconſultis Proceribus decernere, t. 2 2 130.
Pulchrius in otio vitam degere, quàm in tumultu libertatem amittere. 2. 3 5 5.
Purgatorium lautiſſima pontificiæ culinæ offa, 3.1.8.28.
Pyrenæi montes Galliam ab Hiſpania diſcernunt, 1.5.1 87.

Q.

QVæ fieri commodè non poſſunt, cenſentur ſimpliciter fieri non poſſe, t. 5. 2.32.
De Quæſtione inanis eſt diſputatio, ubi clara conſtitutionis eſt determinatio, 1.4.3.37.
Qualitas ſine ſubjecto fundari non poteſt, t.5.1.8. plures qualitates quando copulative à lege requiruntur, deficiente una deficit & ipſa juris diſpoſitio, 1 4.20.28.
Quantò quilibet præeſt majoribus, & dignioribus, tantò & ipſe major habetur & dignior, t.5.6.74.
Quod quisque ob tutelam corporis ſui fecerit, jure feciſſe exiſtimatur, 2.3 3.45.
Quod quisque juris in alium ſtatuit, eodem ipſe experiatur, 3.1 9.14.
Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, t. 3.10. 51, & vice verſà, 2.3.2.22.

R.

RAbulæ forenſes, t. 5.11. 62. & ſeqq.
Radice quicquid ex aliquâ deſcendit, neceſſe eſt, ut ejus, unde deſcendit, naturam ſapiat, 1.4.14.44.
Radice ex vitiatâ bonum naſci fructum impoſſibile eſt, 1. 1.5 13.
Raro quæ accidunt, ut etiam de iis leges conſtituantur, inſolens non eſt, 1.4.5.23.
Ratihabitio mandato æquiparatur, 1.1 5.13.
Ratio naturalis omnium rerum rectiſſima arbitra, 1. 1. 2.9. divini ſplendoris ratio, ibid 10 recti conſilii & recti judicii fons & ſcaturigo, ibidem 11. vitæ dux, & quæ gubernatorem aliquem ſocietatis humanæ neceſſariò conſtituendum eſſe cordibus hominum quaſi inſculpſit, ibidem 12. ſine hoc vinculo ne Reſpubl. cohærere, nec ſocietas, nec ulla civitas ſtare poteſt, ibid. 13. in rebus dubiis optime judicat, 2.2 4.2.
Ratio Status, quid ſit, 2 1. 1.36. eſt duplex, ibid. 37. vera & juſta quæ, ibid. 38 comites perpetuos quos habere debeat, ibid. 39 apparens & iniuſta quid, ibid. 40. hæc eſt contra omnem rationem, ibid. 41. Ratio Status ſine juſtitia non jus, ſed iniuria, imò Tyrannis potius dicenda, ibidem 44. hac qui uti ſoleant, ibid 46. quomodo appelletur, ibid. 47. & 49. dicitur etiam ſecretum conſilium, arcanum, dulce venenum, & idolum Principum, & quare, ibid. 48. iniuſta ratio Status unde originem duxerit, ibid 49. diaboli ratio appellatur ibid. 49. dicitur etiam monſtrum rationis, & quare, ibid 50. mera eſt calliditas, cum iniuſtitiâ & crudelitate conjuncta ibid 51.
Rationes proventuum Eccleſiaſticorum, Kirchen vnd Kaſten Rechnung, à quibus exigantur 3.1 8.14.
Realitas potius inſpicienda, quam nuda rerum vocabula, 1.4.15.54.
Rebellio præſupponit ſubjectionem & imperium, 1.2 9. 81. Eius ſpecies eſt denegare, quæ imperantur, 1.1.4 12.
Rebuspublicis, ut hominibus ſingulis, ſua adoleſcentia, robur, ſenectus, mors, &c. t.2 8.1.
Recommendati non ſubiiciuntur recommendato, ſed extra promiſſa, remanent in libertate ſua, 4.20.22.

Reditus publici imperii diminuti, quomodo ampliati poſſint iterum, 1.2.9.156.157.163.165.166.

Reformatio toti Eccleſiæ, directio externa reformationis Principi tribuenda 3.1.6 9.

Regalia generali conceſſione non veniunt, 1.4.16.49.& contrà, ibid 50. multa ſunt, quæ non ſunt regales dignitates, ibid.44. Regalia & territorii jus propriè differunt, & ſeparata ſunt, ibid.45. differunt à majeſtate tanquam effectus à ſuâ causâ, vel ut adjunctum & ſubjectum, 1.5.6.117. Princeps concedere non poteſt, in præjudicium ſucceſſorum, 1.3 10.23 a feudo regalis dignitatis multum differunt, 1.4.19.68. ſunt qualitates adjunctivæ territorii & feudi regalis, 1.4.16.47 à feudo inſeparabilia, & ad ſucceſſorem in dignitate pertinent ibid.48. Principes ex Imperatoris conceſſione antiquiſſimâ, ac notoriâ conſuetudine habent, 1.5.1.17. majora, ſunt jura regia ſupremæ majeſtatis propria, 1.5.6.108.

Regales dignitates plures ſunt, quàm in jure feudali enumeratæ, 1.4.15.57. ſolius ſunt Reipubl. nec ab eâ ſeparari poſſunt, 1.4 17.54.

Regalis dignitas ipſa, & feudi ſubſtantia manet indiviſa, 1.4.17.88. quæ dicatur, 1 4.16.1.8. differt à regalibus, ibid. 44. Ejus fons & ſcaturigo reputatur Imperator ſeu Princeps ſummus, ibid.2 3.4.5 ad eam conſtituendam quæ requirantur, ibid.38 cum regali dignitate inveſtiti qui ſunt, iis regalia etiam competunt, 1.4 16.46.

Reges & Principes non tam præeſſe, quàm prodeſſe debent, 1.1.5.91 inviolabiles & ſanctos Deus & natura voluit, ibid. 31.95. eorum interfectores à ſucceſſoribus ſevere puniendi, ibid.39. ſuis ipſis ll. obtemperantes, majorem laudem merentur & ad perfectionem propius accedunt, ibid.1.2.2.181. apud omnes gentes ſuo jure ſacroſanctos eſſe oportet, 1.1.3 20. Deorum filios vocat Plato; David Deorum titulo inſignit, 1.1.2.8. præſunt in cauſis ſeculi, Sacerdotes in cauſis Dei, 1.2.6.2. qui ſe imperio ſubtraxerunt, nihilominus reverentiam debent Imperatori, 1.1.7 20. omnes, ad imperii Rom. faſtigium, tanquam ſummum honoris culmen anhelant, ibid.48 lucernæ in ſacris appellantur, & quare, 2.1.1 31. juſtitiâ ſubditis prælucere debent, ibid. 26. Regum & Principum munus proprium, de quam plurimis bene mereri, 1.3.10.47.

Regem eſſe, aliud eſt, aliud jure Regis cenſeri, 1 4.3.29. nulla non gens ad fidem & tutelam regni jurandam inauguratione Regem ſuum adegit, quod variis exemplis ordine probatur, 1.3.9.21.23.24 25.26 & ſeqq. coram Rege lis terminanda fuit feudorum motibus, ſi inter Capitaneos tanquam majores Vaſallos controverſia erat, 1.4.19.2. in ſuo regno majorem habere poteſtatem, quàm Imperatorem Boërius malè dicit, 1.2.7.45.

Regia auctoritas dirigit & informat omnes actus mundi, 1.3.14.24.

Regia dignitas rei ipſi annexa, nunquam moritur, 1.4.16.37.

Regia jura conferuntur non abdicativè, ſed communicativè, 1.5.6.91.

Regis cor in manu Dei eſt, 1.1 3.32. ad Regis & regni decus pertinet, plures habere vaſallos ſpectatos, 1.4 16.31. Regi injurato potiùs, quàm omnibus juratis fides adhibenda, 1.3.9 15.

Regibus obtemperare generale eſt pactum, 1.1.4.14. fas non eſt illis, regni bona donando graviter lædere coronam, 1.2.8.88.

Regi & Tyrannicidium, Mariana Ieſuita approbat ac defendit, 1.2.8.33. Tutius eſſe docet, Tyrannum veneno necare, ibid.34. impia hæc doctrina ſacris literis Chriſtique doctrinæ prorſus contraria, ibid.35. jamdudum Gangrenſi Synodo reperitur damnata, ibid.36.

Regimen Principis à Deo dependet, ejusque regimini conformandum 1.3.9.40. quid ſignificet, 1.1.1.6. in Reipubl. regimine quid ſpectetur, ibid.9. Eccleſiaſticum in quibus conſiſtat, 2.2.1.9.

Regimentum deß H. Reichs Regiment/dictus ſummus imperii ſenatus, 1.1.1.7. regimentum imperii quando & à quo olim conſtitutum, 2 2.14.66. quomodò à Cameræ judicio differebat, ibid.67.

Regionis domino quatenus parendum, 1.1.4.13.

Regnandi præpoſtera libido facile inducit votum captandæ mortis, 1 3.14.13. & quando non, ibid.31.32. libido neſcit pietatis jura, 2.3 2.15.

Regnare neſcit, qui diſſimulare non novit, 2.1.4.5.

Regna non tàm ad dominorum, quàm ſubditorum commoda inventa, 1 1 5.92. regna Deus conſtituit, Reges tuetur, Tyrannos de ſede deponit, & alios regere facit, ibid 104. & de gente in gentem transfert, 1.2 9.137. per gladium olim inveſtiebantur, provinciæ per vexillum, 1.4.16.12. eorum ſalus, incrementum, occaſus & initia à Deo, 1.1.2 8. eorumq; deſolatio undè oriatur, 2.3 3.56. non actionibus ſed armis vindicari, ſolenne eſſe conſuevit, 1.3 2.13. omnia jure deferuntur hereditario, 1.4.17 58. ſine juſtitiâ nihil ſunt niſi magna latrocinia, 1.1 3.6.2.1 1.23. etiam impiis à Deo dantur, & quare, ibid.35.

Regnum nullum in orbe Chriſtiano abſque temperamento & fræno, 1.2.2.182. tamdiu duraturum, quamdiu in eo viget juſtitia, 2 1.1.24.

Regula nulla tam firma, quæ non admittat exceptionem, 1.4.19.154.

Reipublicæ intereſt, ne quis re ſuâ male utatur, 1.1.4 24. ne ſucceſſor in incerto ſit, 1.3.14 35. per plures conſuli, 1.2.9.127. habere plura prætoria, 1.5 2.22. utilius, ad extinguendas lites unius aut alterius damnum negligi, quàm multis calumniantibus januam aperire, 1.5.9 64. intereſt, ut nobiles familiæ conſerventur, 1.5.11.19.11 florenti conducit, ut foris hoſtem habeat, ne ab eo ſecura in propria viſcera ſæviat, 1.2.10.14. cujusque mos attendendus, nec facile ab eo recedendum, 1.3.2 4.

Reipublicæ ſtatus, Monarchicus, Ariſtocraticus, vel Democraticus, uter ſit optimus, 1.1.1 15 cum ſeqq. Romanæ terna principia, 1.2 7.24 25.26. vix alia antea fuit, cujus imperium amplioribus finibus fuit circumſcriptum, quàm Romanorum, 1.3.13.17.

Relegatio & deportatio, quomodo differant, 2 1.8.28. quando infamet vel non ibid.29. ſimpliciter temporis præfinitione facta, de quâ intelligenda, ibid.30.

Religio quomodo in jure accipiatur & quid ſignificet, 3.1.1.2.3. ſine religione homo velut effrænis equus, ibid 5 ejus principalis ſcopus quid concernat, ibid 6. ab eâ dependet æterna & temporalis felicitas, ibid 7. vera optima eſt rectrix humanæ vitæ, ibid.8. ejus imprimis ſumma habenda ratio, ibid 9. ejus cura ad quos Magiſtratus pertineat, ibidem 10. & ſeqq. eſt tanquam fulcrum & fundamentum Reipubl. Chriſtianæ, ibid 15. plures & contrarias an magiſtratus tolerare poſſit, ibid.29. Catholici Principes quomodo diverſæ religionis homines in ſuis provinciis tolerent, ib.30. jus eam reformandi ad ſolū magiſtratum, Principisque merum arbitrium non pertinet, ſed Eccleſiæ conſenſu fieri debet, 3.1.6,6.& ſeqq. ſuadendo non jubendo cor-

do cordibus hominum imprimitur, ibid.9. naufragium pati ſolet. diſciplinæ gubernaculo neglecto, ibid.2. ſuadendo non occidendo inducenda, 2.3.2.58. adverſus ejus oppreſſores, armis defendi poteſt, ibid.7.8. & quatenus ibid. 9. in eam quod committitur, in omnium fertur injuriam, ibid. 10. ejus defenſio ſit juſta & pia, ibid. 14. in ejus negotio nihil quicquam valet mortalis hominis auctoritas, ib. 53. jus eſt inter Deum & homines, ib. 54. Ejus velo nihil ad inebriandum & recta ratione ſpoliandum animum eſſe poteſt efficacius, 1.2.8.19. ejusque prætextu potiùs, quàm exercitu regnum acquirere & retinere ſatius eſſe, Machiavellus docuit, ibid. 20. & ſub hac ſpecie ſimpliciores ſubditi perſuaſi Principum jurisdictione ſe eximere, Regesque interficere ibid. 23. Ejus diverſitas non poſtrema diſſenſionum, diffidentiæ & diſſidiorum cauſa, 1.2.10.6. peperit religiones, ibid.7.8. Pontificia & vera Auguſtana Confeſſio pacificatione tantùm comprehenſæ, ib. 9. hodie pluribus utuntur ea, ſicuti veſtibus, ibidem 12. Religio & Evangelium per ſe non eſt cauſa, & fomes litium, ſed hominum malitia, ibidem 16 ſemper ſi populus ei aſſenſerit, in imperii acquiſitione primas obtinuit, 1.2.8.21. ejus cura etiam ad Dominos territoriales pertinet, 1.5.4.228. ejus reformatio ſequela ſuperioritatis indubitata cenſetur, ibid. 2 9. mutandæque jus, & actus juris Epiſcopalis exercere, ſequela eſt ſuperioritatis, & iuris territorialis, 1.5.5.12.

Rem perſtringere in claris terminis ſtultum eſt, 1.2.2.67. noſtram inutiliter ſtipulamur ratione dominii, 1.2.8.63. rei ſuæ quilibet moderator & arbiter, ib. 97.

Res nobis deberi pluribus ex cauſis, ſed ſemel tantùm noſtra eſſe poteſt, 1.2.8.65. & 1.4.18.45. non facilè à ſuo principio degenerat, 1.3.12.59. Via, quando adæquatur ad aliam, illi rei, ad quem exæquatio fit, nihil adjicitur, ſed rei adæquatæ tribuitur, quicquid eſt plus iuris in ea, ad quam fit exæquatio, 1.4.3.23.24.25. à perſona ſumit ſtatum, 1.4.12.5. à principio ſuo degenerare non præſumitur, 1.2.3.20. ſed eſſe & durare ſub eodem dominio, tanquam primo ſuo principio, ib. [illegible] de manu prædonis [illegible] petata, non fit recuperantis, ſed Domino [illegible], 1.2.9.25. reſtitutioni ſubjecta, integra, ac in eodem ſtatu quo à cepta, reſtituenda, 1.3.12.[illegible] omnis [illegible] libera, à primævo ſtatu & jure, 1.5.1.47. ſemper ad quemcunque poſſeſſorem tranſit cum ſuo onere, 1.5.4.15. ſemel libera ad privilegiatum clericum vel exemptum perveniens, conditionem perſonę ſequitur & libertatem cum ea retinet ib. 161. in dubio, cenſetur ſine onere & libera, ib. 162. nullius rei ſervitus præſumitur, ib. 16[illegible]. ſicut tranſit cum ſuo onere, ita multo magis cum libertate ib. 187. una eademque diverſas denominatione, à perſonis quibus competit admittit, 1.5.5.24. noſtra ex pluribus cauſis eſſe non poteſt, 1.2.8.[illegible]4. ex origine potius quam eventu æſtimatur, 1.2.3.18. & præſumitur retinere qualitatem, qua ſemel eſt imbuta, ib. 18.

Res humanæ maximè fluxæ & fragiles, 2.2.5.7. rerum perpetuo judicatarum auctoritas vim legis obtinet, 1.1.4.19.18.

Reſcripta Principum contra jus elicita perinde habentur, ac ſi conceſſa non eſſent 1.3.12.8.4.2.2.8.7. quæ reſcripta contra jus eſſe cenſentur, ib. 12. cenſentur emanare ſecundum juris communis obſervantiam, ita ut nuſquam [illegible] latur, 2.2.8.2. Ejus verba ita ad jus commune reducenda, ut potius impropriè, quam contra jus accipiantur, ib. 5. per falſa narrata obtenta, nulla ſunt, ib. 7. ſemper habent annexam clauſulam, ſi preces veritate nitantur, ib. 13. & ſeqq. in dubio non proprio motu, ſed ad inſtantiam ejus, pro quo diſponunt, cenſeatur emanaſſe, ib. 16. & ſeqq. abiecta clauſula, motu proprio, tollitur omne vitium ſub- & obreptionis, ib. 18. Imperatoris contra rem in Camera iudicatum, nihil valent, ib. 19. gratiæ, ſunt annalia; ad ius, perpetua, ib. 20. lite pendente nimini fas eſt reſcriptum impetrare, quo is qui poſſidet, ſua privetur poſſeſſione, vel in ea turbetur ib. 21.

Reſervata imperatoria quæ ſint, 1.5.6.121.22.123.124. & ſeqq. ſunt quaſi Sanctum Sanctorum, in quod nemo intromittitur, præterquàm ſolus Princeps, 1.4.19.126. neque de ipſis ſtatuere nec paciſci quiſquam poteſt, in præiudicium ſuperioris, ib. 127. Reſervata & maioria, nec à Principe concedi poſſunt, nec ab inferiore peti debent, 1.5.6.97. populi Romani quæ, 1.2.2.21.

Reſpublica ex quibus conſtat, 1.1.1.10. populi ingenio accommodanda, 2.2.5.4. non in parietibus, ſed in aris & focis conſiſtit. 1.2.3.27. Romana in ſtatu populari, è tribus generibus iuncta fuit Conſulibus, Senatoribus, & Plebe, 1.2.2.2.46. communi & publico conſilio adminiſtranda ib. 109. duabus rebus continetur, præmiis & pœnis, 2.1.8.3. ſine legibus nulla diu ſtare, multo minus florere poteſt, 2.2.1.9. eam defendentibus locus in cœlo deſtinatus dicitur, 2.3.2.15.

Reviſio an executionem ſuſpendat, 2.2.15.26. cum ſeqq. Reviſione denegata, rerum inopia preſſis novam adiungere calamitatem inhumanam eſt 2.2.14.17.

Reviſores utuntur ordinaria iuriſdictione, 2.2.15.20. eorum officio & quomodo procedatur, ib 21. & ſeqq.

Reviſorum iudicium quid, 2.2.15.4. quo fine introductum, ib. 5.6. quomodo & intra quę tempora petendum, ib 7. eius requiſita, ib. 8. & ſeqq.

Reus quis, 2.2.13.10.

Reverentiæ comes eſt amor, metum verò odium ſubſequitur, 2.1.3.9.

Rex habens regnum ab alio Rege in feudum, nihilominus ſupremam habet poteſtatem in ſubditos, 1.2.3.24. tenetur iura regni & honorem coronæ illibatum ſervare, 1.3.10.21. quilibet dicitur in ſua domo, 1.5.6.165.166. & quomodo, ib. 167. egens reditibus, magna eſt calamitas, 2.2.9.156. non poſtulatur ut Medicus, cuius imperium durat ad placitum ægroti, 1.2.2.156.

Rex Romanus quis, 1.3.14.8.9. vivo Imperatore num eligi poſſit, ib. 25.26. proximus ab Imperatore locum obtinet, ib. 1.3.5. electus perpetuus imperii vicarius, ib. 47.[illegible]6. abſente vel impedito Imperatore omnia iura imperatoria exercere poteſt, ib 48. non ſolum imperatoria, ſed propria auctoritate & nomine, ib 49. 50 abſente Imperatore conſentibus comitia, ib. [illegible]o. Bannum imperat, ib. 51.54. ex plenitudine poteſtatis collectas indicit, ib. 52.53. caput imperii dicitur, ib. 56. pragmaticas ſanctiones promulgat, ib. 58. ſupremi iudicii ordinationem præſcribit, ib. 59. de maioribus ac regalem dignitatem annexam habentibus feudis, der Fürſten Fahnen oder Scepter Lehen, infeudat, ib. 60. concedit regalia aliaque iura & privilegia, ib. 61. omnia abſente Imperatore poteſt, quæ ipſe præſens facere poſſet, ib. 63. Eandem numero Maieſtatem & iuriſdictionem ordinariam à lege imperii &c. habet tributam, ib. 64. unum cum Cæſare tribunal habere videtur, nec appellatur ab uno ad alium, ib. 67. in eum æquè committitur crimen læſę maieſtatis, atque in Imperatorem, ib 68. appellat tamen Imperatorem dominum ſuum, ib. 69. tenetur iura regni & honorem coronæ illibatum ſervare, 1.3.10.21. & quare, ib. 21. electus, antè coronationem poteſt omnia, quæ Imperator poteſt poſt eam, 1.3.7.6.7.

gam ſuam & imperii civitatem noviſſime appellat, Maximilianus I. Imper. 1.2.9.62.
Roma caput imperii, 1.2.3.1. non caput, ſed ſedes imperii propriè fuit, ib. 25. dicta caput Orbis in ſtatu populari, ib. 25. quid ibi factum non attendendum, ſed quid fieri debeat, ib. 26. Roma ibi cenſetur, ubi Romanus Imperator eſt, ib. 27. eam ſepræ ſentat perſona Pontificis cum legitimo Cardinalium cœtu, ib. 29. aliquando Avennionæ fuit, ib. 29. illa ipſa rerum gentiumque domina & falsò æterna urbs, ubi, ib. 30. de ea nihil amplius ſupereſt, quàm urbis ruinæ & inane imperii nomen, ib. 31. communis omnium patria eſt, ib. 35. omnium dignitatum apex, & omnis magnitudinis decus, legum patria & fons ſacerdotii. 1.2.7.28. caput orbis, ib. 29. urbs æterna, ib. 30. domus æternabilis & orbis compendium, ib. 31. orbis terrarum domina, ibid. 32. mundi caput miraculum, lumen gentium, omnium aliarum civitatum totius orbis magiſtra, ib. 33. olim quod fuit, ſecundum formam legibus præſcriptam, id hodie ſunt ſtatus imperii & civitates, 1.4.20.38. fundata à latronibus, adhuc ſapit primordia ſua. 1.3.8.29.
Romanæ amplitudinis ſplendorem & majeſtatem, nec edax ætas, nec injuſta calumniantiũ abſumet iniquitas, 1.2.7.47.
Romani caput mundo dederunt, totumque terrarum orbem ſibi adjunxerunt, & imperio preſſerunt, 1.2.7.36. ſupra omnem imperiorum magnitudinem adſcenderunt, ib. 37. quibus alii Reges miniſtrarunt ib. 38. eorum felix genus omnibus antepoſitum nationibus, & gentibus dominatur omnibus, ib. 35. ſceptra & diademata Regibus mittendo, confirmarunt poteſtatem regiam ib. 41. tribuerunt Carolo Magno imperium virtute quæſitũ, 1.2.4.3. ſæpe religionis prætextu uſi ſunt ad inſtituendam Rempublicam, ſuſcipienda bella, &c. 1.2.8.22. orbem terrarum armis conſtrinxerunt, legibus conſervârunt, 2.2.1.6. terris deficientibus, & mare ſecuti, imperium maris quoque obtinuerunt, 1.2.9.80. fidem præcipue colendo, ad tantam amplitudinem pervenerunt, 2.1.8.13.14. bella non niſi ſummâ religionis veneratione decreverunt, 2.3.4.3.
Der Römerzug / 1.3.8.29.
Romulus quare nullam in patricidas pœnam ſanxerit, 2.2.2.5.14. quomodo & cui agrum Romanum aſſignavit, 3.1.8.6.
A Rubricâ nulla argumentandi vis deſumitur quoties ratio legis in contrarium eſt, 3.2.1.8.
Rudolphi I. Imp. illuſtris ſententia de ſeveritate, & lenitate ſeu clementiâ, 2.1.5.16.
Rudolphus II. Imp. Sigiſmundum Bathoren, Principem Rom. imperii creavit, 1.2.2.151.
Rudolphus, Henrici IV. Imp. expugnator, dextrâ manu in pugnâ amiſſa circumſtantibus Epiſcopis, perfidiam erga Imperat. perturbato animo exprobravit, 1.1.5.97.

S

Sabaudia imperii feudum eſt, 1.2.9.104.
Sabaudiæ Ducem ſumma poteſtate & majeſtate uti, neminemque ſuperiorem recognoſcere multi aſſerunt, 1.2.9.100. perpetuus imperii vicarius eſt ib. 101.106. eſt Princeps imperii Romani, ib. 106. Sigiſmundi Imp. beneficio appellatus Dux, ib. 104. adhuc hodie vocatus comparet ad Comitia, ib. 105.
Sabbathum quid 3.1.2.7.20. præceptum de Sabbatho ſanctificando ſit morale vel ceremoniale, ibid. 6. & ſeqq. quare in diem domin. com mutatum fuerit, ib. 14. & ſeqq.
Sacerdotes noſtri iiſdem mediis ſe cœlum poſſe aſcendere putant, quib. olim Lucifer de cœlo decidit, 1.2.4.56. nõ omnis ſacerdos ſanctus, ſed omnis ſanctus ſacerdos, 1.2.3.9.
Sacerdotibus & religioſis in Republ. verſari etiam Romæ licuit & alibi, 1.4.9.18.22.
Sacerdotium & imperium, ſeparata & diſtincta Dei dona & munera. 1.2.4.34. & 1.2.8.78. & 1.4.9.17. & 1.5.9.32. nec ſine magna ataxia confundi poſſunt 1.4.9.25. ſi in una eademque perſona concurrunt, non miſcentur, ib. 25. quandoque cum ſacerdotio imperium conjunctum reperitur, ibid. 20. ejus functiones in quibus conſiſtant, 3.2.1.2.
Sacramenta obſunt indignè tractantibus, proſunt tamen per eos digne ſumentibus, 3.1.7.8. eorum mutilatio an permittatur poteſtati Eccleſiaſticæ, 3.2.1.6. & ſeqq.
Salutis expediendæ omnis ratio eſt neceſſaria, 1.5.4.82.
Sanctio juris nulla ad humanæ naturæ varietatem ſufficit, 2.1.5.13.
Sanctorum filii non ſunt, qui tenent loca ſanctorum, ſed qui faciunt opera eorum, 3.2.3.9.
Sanitatis auctor Deus, Dei inſtrumentum natura, utriuſque miniſter Medicus, 1.5.11.83. eius duo fulcra, ib. 84.
Sardinia & Corſica Romanis paruerunt. 1.2.9.55.
Saxoniæ Procerum ad Henricum IV. Imperatorem per legatos poſtulata, conditionales conventiones, 1.1.5.90. Electores ac Duces, ac Electores Brandenburgenſes, privilegium non appellandi habent, excepta nullitatis querela, & c.1.5.7.42. Elector. & Duces, Principum Haſſiæ ſubditos & miniſtros, & vice verſa hi illorum, fideles ſuos lieben Getrewe/ appellant, 1.4.18.28.
Scabini qui & eorum origo, 2.2.17.53.
Scelera non ſunt à Deo, 1.1.3.6.
Scientia Dei vera à quibus poſſideatur, 2.1.1.18.
Scientia & experientia conjuncta perfectum faciunt juriſperitum, 2.2.11.69.
Scripturæ ordo non ſemper arguit diverſum dignitatis gradum, 1.4.11.51. Scriptura quatenus in lege requiratur, 2.2.5.51.52. an ad formam & eſſentiam legis pertineat, ib. 56. & ſeqq.
Scripturæ SS quale principium, 2.1.1.16. ſola fidei noſtræ anchora ib. 17. de ejus lectione, 3.1.1.23. & 24. & verſione ib. 25. pontifici ejus lectionem laicis adimunt, & ſolis Clericis relinquunt, ibid. 26.27. auctoritas ejus columna eſt & fundamentum fidei noſtræ, 3.1.5.11.
Seculares Principes propriam exercent juriſdictionem, abſque ulla veterum Canonum, & Conciliorum univerſalium læſione, & injuria, 1.2.6.1.
Secularis gubernatio ſpiritualem, ſi non omninò impediat, conjungi cum ipſa poteſt. 1.4.19.25.
Securitas & protectio ſemel conceſſa, ſine cauſa & culpa non violanda, 2.2.3.48.
Securitas frequentiſſimum calamitatis initium, 2.3.2.27.
Senior juniori in honoribus, ſeſſionibus, &c præferendus, 1.4.17.36.
Sententia quæ numero vincit, eadem quoque rationis pondere ſuperior æſtimanda, 1.5.8.63. numerantur ſententiæ non ponderantur. ib. 64.
Separatorum ſeparata eſt natura & indoles, 1.5.1.20. ideoque à ſeparatis nihil inferetur, ib. 20.
Sepultura nec hoſtibus, nec hæreticis denegand, 2.1.9.67. ejus jus cui cõpetat, ib. 66. Canoniſtæ ſatis inhumanè, infantibus in vel ante partũ mortuis, & mulieribus prægnantibus ſepulturã denegant, ib. 68. de ejus jure cõtroverſiæ ad Eccleſiaſticũ judicem & conſiſtorium pertinent 3.1.10.66.
Serò accuſat quis mores ejus, quos eligendo ipſe approbavit 1.1.5.32.

Servi-

Servitus in fundo ſemel quæſita per partes ejusdem indiviſim retinetur,1.2.3.32.manetque tota in parte indiviſa ib. 32 & 1.4.17.89 ſervitutis, non eſt ſervitus,1.3.2.16.

De ſeſſionibus ſæpiſſimè, cùm urgente neceſſitate de rebus arduis deliberandum eſt in Comitiis, digladiantur Proceres,1.1.10.19.Iohannis Zamoiſcii hac de re ſcomma, ibid. 20. vetuſtiſſimo hoc Germanorum more ſeu potius vitio non ſemel jacturam paſſa eſt Germania,ib.21.

Sicilia urbis Romæ horreum credita, Pontificis ſpolio ceſſit, 1.2.9.55.

Sigiſmundus Imperator in civitate Lugdunenſi Comitem Saonenſis ſtatus de poteſtatis plenitudine creavit,1.2.9.30 & in ipſo Pariſienſi Parlamento Equitem Seneſcalcum creavit,ib.30.

Signum præſumptivè probat, rem eſſe ejus, cujus eſt ſignum, 1.2.3.16.ſignum cui, eidem & ſignatum competit, ibidem 16. ſigno ſuo ne utatur, prohibere quis poteſt alium, ibidem 17.

Simulatio Principi ſummoperè cavenda,2.1.2.11.ſimulatione inſidioſa, nihil eſt regio animo indignius,ib.12.

Societas hominum ſine Rege & lege, ut armenta ſine paſtore errabunda vagatur,1.1.2.14.

Societatis humanæ vinculum ne minima ſui parte diſrumpendum,1.1.4.14.

Sol minora ſidera majori ſuo lumine obfuſcat, & abſcondit, 1.5.6.61 quod in mundo eſt, id prudens Princeps in populo,2.1.4.1.

Sortem quisque ſuam patienter ferat,1.5.4.183.

Ex ſpecierum probatione reſultat probatio generis,1.5.4.244. Species ſubtracta de genere, non facit perire genus, 1.2.7.46.

Status hominis dividuus eſt, diſtractionemque admittit, 1.2.5.16.

Status, vulgò Stände des Reichs/ membra imperii Romani in pragmaticis conſtitutionibus appellantur, 1.4.1.1. Status imperii qui. ib. 2.3.ut quis cenſeatur 4 requiruntur, ib.4.5.24.41.43.pro eo qui habentur,ib.24.qui non, ibid. 30. ejus quaſi poſſeſſio quomodo comparetur,ib.26.non eſt ſtatim, qui eſt immediatus,ib. 1.jus ſeſſionis & ſuffragii in Comitiis habens, ſtatus imperii eſt ib 29 & contra ib. 30 de novo in ſtatuum numerum optatus, nullam licet adhuc in Comitiis actu ſeſſionem conſecutus ſit, ſtatus dicitur, ib. 35 Status imperii & territorii diſtincta ſunt jura, ib.46.originis ratio in ſtatibus conſideranda, ibidem 45. ſtatus imperii requiſitum quartum non eſt perpetuum & in omni ſubjecto neceſſarium, ib. 48 Status imperii ſimpliciter ſub alio ſtatu, & cōſorte imperii bona libera poſſidens, jure proprio & imperii ratione illorum bonorum ſtatus imperii manet, ib 49.jure municipali, vel jure contractus aut ſucceſſionis res poſſeſſa tranſit cum ſua cauſa, & onere,ib.50 olim diſtributi in VI circulos, vulgò Kräyſe/1 4.2 3 his additi tandem adhuc IV ib 4. Status deinde qui cuique circulo ſubſint à Carolo V. determinati,ib.5. hi ordinariè ſingulis annis ſemel & neceſſitate flagitante, ſæpius conveniunt, ib. 6. Statuum imperii III Claſſes, 1. 4.3.1.2.3.ſtatum imperii eſſe, perſonæ celſitudo eſt, & ſummi Principis beneficium non glebæ pretium, 1. 4.17.94. non ſola immediata qualitas ſufficit, ad inducendum ſtatum imperii,1.4 20.27.Catalogus & enumeratio omnium ſtatuum imperii, eorumque ſeries & ordo,1. 4 21. per tot. ſtatus pia etiam imperii capita vocantur, 1.3. 1. 4. & quomodo.ib.5.& pia capitis membra,1.5. 6. 63 eorum ſecuritate læſa, cenſetur etiam lædi ſecuritas Imperatoris,ib,216. Status imperii Deo & Imperatori tenentur reddere rationem adminiſtrationis ſuæ,ib.108 hiq; juramentum ſubjectionis peculiare non præſtant Imperatori, præterquam fidelitatis & vaſallagii,1.5.4.12. dignitates ab Imperatore & imperio habent,1.2.2.74 Imperatori tanquam Domino & ſummo Magiſtratui obedientiam & ſubjectionem debent,ib.84.& omnes ſeſe ſubjectiſſimos in ſubſcriptionibus fatentur,ib.85.præſtant Imperatori fidelitatem ſine cujusquam exceptione,ib.90.91. ab Imperatore ad Comitia vocati comparēt ſubjectiſſime,ib.106.114.diſcedentes ante finem Comitiorum veniam ab Imperatore impetrant, ibid. 115. niſi Imperatoris indignationem incurrere velint,ib.116.Imperatori conſentiunt, non tanquam ſuperiores vel æquales. ſed tanquam pia membra ejuſdem capitis, cum quadam ſubjectionis conteſtatione ib.135 136. ſtatus & proceres imperii, non tantum ut ſinguli, ſed ut univerſi Imperatori ſubjectione obſtringuntur,ib.228.& in Comitiis integram votorum ſemiſſem habent, 1 5.8 48. Statibus imperii multa & magna conceſſa ſunt, plura verò & majora reſervata Imperatori,1.5.6.118.

Statuta facere, omnibus jurisdictione præditis, ſecundum modum conceſſæ jurisdictionis, permiſſum eſt, 1.5 6 11. 186. de iis in genere,2.2 10.per tot. Statuta condere an ſit jurisdictionis vel meri vel mixti imperii,ib.1.qui poſſint facere ib. 3. 4 iuri publico contraria qui condere poſſint, ib 5.an certa familia nobilis & privata Erbverträge/ Brüderverträge/ Erbeinigung/ Burgfrieden/ condere poſſit, ib. 6.7 de eorum interpretatione, reſtrictione & extenſione, ib.23 & ſeqq ad fin.

Statutum loci, in quo actus celebratur. quoad ſolennitatem & perfectionem actus inſpiciendum, cum ampl. & limit. 2.2.10 10 cum ſeqq Statutum illius loci, in quo iudicium agitur, quoad proceſſum ordinarium attendendum, ibid. 15 quoad litis vero deciſionem & executionem, ſtatutum in quo actus & contractus celebratus eſt, ibidem 16. in delictis attenditur locus delicti ibidem 18 quoad bona immobilia ſita in territorio ſtatuentium, afficit res ipſas, ib. 20.quoad bona mobilia attenditur ſtatutum loci, in quo perſona habitat,ib 21 22.

Stephani Poloniæ Regis laudatiſſima vox; Nolle ſe conſcientiis dominari,2 3.2 58.

Stipulamur inutiliter rem noſtram ratione dominii,1.2.8.62.63.

Stipulationis acceſſio nudo pacto robur addit.1.3.9.66.Stipulationibus cautior quis & ſecurior redditur,1.3.9.67.

Stylus Curiæ pro lege ſervandus.2.2 10.15.

Subditi ob iuſtam & neceſſariam cauſam alterius patrocinium implorare poſſunt,1.5.4.80 quod Germaniæ conſuetudine quodammodò receptum videtur,ib.81.ſubditi ſtatuum in ordinariis iudiciis relinquendi & non evocandi ſunt,1 5.7.21.& ſeq.tutiùs exemplo quam imperio reguntur,2 1.1 30.privati gladii ius non habent,1.5.36.prorogare non poſſunt iurisdictionem, niſi de Conſenſu Domini ſui,ib 37.Merè ſubditi coguntur æquum & iniquum Regis imperium ferre, ib. 38. Merè ſubditi, ex Bodini ſententia, poſſunt peregrini Principis opem & auxilium adverſus Tyrannos ſuos implorare ib 42.nimio onere preſſi mitigationem à Magiſtratu humiliter petant,1.1.4 21.in imperio Romano quibus remediis adverſus Dominorum ſævitiam utantur,ib 22.23.26 deſiderant præſentiam Regis, & multum lætantur de ipſo,1.3.4.13.

Subditis num fas ſit ullo modo Tyrannis reſiſtere,1.1.5.1.per tot.&quomodo,ib.aditus ad Principem non eſt prohibendus.

dus,1.2.2.207.mandata ſine clauſula contra Dominos non facile decernenda,1.1.4 25.
Subditorum gregi paſtores præficiendi,non lupi,1.5.4.21. eorum animis omnis ſiniſtræ ſuſpicionis cogitatio evellenda,1.2.2.146.147.protectio & defenſio cui competat,1.5.4. 44.45. ex eorum dignitate noſcitur ſuperioris præeminentia,1.5.6.74.
Subditus proprie quis dicatur ratione domicilii,1.4.1.62.an cenſeatur, ſi quis non ſolùm bona in alieno poſſideat,ſed etiam domicilium habeat,ib 61 legitimum dominum habens, non poſſidet, ſed poſſidetur ipſe,1.5.5.31.ſubditus & privatus ſimul,ſeu mero ſubditus & ſubditus, qui magiſtratus ſimul ſubordinati vices ſuſtinet,differunt,ibid.35. non jurans fidelitatem non minus ad eam tenetur, quam Vaſallus,qui non jurat.vel cui per pactum illud remiſſum eſt, 1. 5. 4 11.ſubditus eſſe cenſetur,qui paret mandatis, edictis,inhibitionibus,ib.117.non eſt, qui cogi non poteſt, parere mandatis, ib.118. et fas non eſt,legem iniquitatis arguere,2.2.12 35.
Subjectio immediata ſine territorii jure ſubſiſtere poteſt,1.4. 1.47.
Subinfeudatio ſub eadem prorſus lege & conditione fit, qua infeudatio ipſa 1 4.14 42.45.46.& ut fiat in parem,ejusdemque conditionis hominem, feudale jus requirit, ibid.47.
Subtilitas duplex rationabilis & captioſa , 2. 2. 11. 64. 65.
Succedere alteri proprie & naturaliter quis dicatur, ibid 49. ſuccedere alteri improprie & civili magis, quam natur li nominis ſignificatione quis dicatur,ib.50.
Succeſſio in rebus Eccleſiaſticis nulla admittitur, 1 3.2.3.de ſucceſſione Regia.quæ non jure hereditario,ſed jure ſanguinis,legis aut conſuetudinis defertur, usque adeo Rex tollitari non poteſt,1.4.17.52. Succeſſionis viventis futuræ ſpes conſtitui poteſt,1 3 14.30. pactum futuræ ſucceſſionis proprie loquendo non eſt,quando promiſſio & obligatio mutua de ſuccedendo per ſtipulationem vel in vim legis, ſtatuti, ſocietatis & communionis irrevocabilis ex donationis cauſa contrahitur,1.4.18.18.id pactum non niſi mutuo conſenſu revocari poteſt,ib.22.naturalis una,altera civilis,ib.49.
Succeſſor non debet melioris eſſe conditionis, quàm is in cujus locum ſuccedit, 1.2.6.8 Regis non eſt inferior ſuo prædeceſſore, 1 3.10. 3. tenetur prædeceſſoris ſui contractum licitum obſervare,ibid.39 & quæ ab anteceſſoribus conſtituta ſunt,cuſtodire,ib.49.ne in incerto ſit,Reipubl. intereſt.1 3 14.35.
Suffragari & conſentire etiam in inferiores,& ſubjectos cadit ſalva ſuperioris Majeſtate,1.5.6 195.
Suffragatio hæc quomodo ſoleat fieri,ib.196.
Suffragiorum jura qui habent,non ſemper in ſe majeſtatem transferunt,1 2.2 97.
Summum eſt ſupra quod boni nihil poteſt,1.3.11.2.
Summus is dicitur,qui nullius imperio tenetur, 1.2.2.64.
Superintendentes in Haſſia ſingulis annis miniſtros Eccleſiæ viſitare tenentur, 3. 1 7.3.inque eorum vitam & mores diligenter inquirere. ib.7.
Superiorem inferiori parere, naturæ ordini repugnat,1.1 2. 50 ſuperiorem non recognoſcentes coram ſuis conſiliariis conveniri poſſunt 1 40.50.
Superiorum eſt eum ea corrigere inferiores,3.1.7.14.
Superioritas eſt quoddam jus publicum regni, 1.2.9.150. Superioritas Territorialis,vulgo die Landes-Fürſtliche / oder die Landes- und hohe Obrigkeit/unde dicta,1 5.1.1,& quod,1. 5.1.5.1.5.4.46.quomodo differant 1.5.5 17.ſuperioritas Imperatoris , imperialis reſpectu inferioris . territorialis appellatur,1.5.5 8.quomodo ſe habeat ad ſubjectionem, ib. 21.ſuperioritas & ſuprema juriſdictio omnis conceſſionis neſcia eſt,& quare, 1 5.2 8.12.& 1.5.6 94 de eſſentia Principis eſt, eique med. illius adhæret.1.5 2 12.& 1.5 6.66.ſublimioris imperii ſummique dominatus eſt ſymbolum,1. 5.2.14.ſi penes Imperatorem ſemper remaneret, per conceſſionem ad ſtatus imperii non tranſibit , ibidem 15 in omni conceſſione cenſetur reſervata,ib.13 imperialis & abſoluta : & ſuperioritas territorialis quomodo differant,ib. 11. 20.in Principibus,Landes-Fürſtliche Obrigkeit/ quomodo in aliis dicatur,1.5 5 25 territorialis eſt in Principe Landfürſtlich/ in Comite Gräfflich/in Civitate Stättiſch ibid 26. per quos actus ſuperioritas declaretur, 1 5 4.per tot. territorialis ſine territorio fundari non poteſt, 1. 5. 5. 8. ex parte judicis ad quem,præſupponenda,1.5.4.125. & quando ſecus,ibid.126.
Superioritatis jura, quæ ſunt de eſſentia Principis, venalia non ſunt, neque ad ſubditos transmiſſibilia,1.2. 9. 149 & 152. juris ſublimis territorialis ſuperioritatis,& ommimodæ juriſdictionis cauſa in eum , qui non eſt immediate ſub imperio,cadere non poteſt,1.4 1.44 Ius ſuperioritatis territorialis licet active ſit in Magiſtratu, Principe , Comite, Barone.&c 1 5.1.6.materialiter tamen & paſſive territorio & diſtrictui cohæret,1.5. 1.57. & 1. 5. 5. 7. ejus jus ad eum pertinere cenſetur, cujus territorium limites attingunt,1 5 1 34.juriſdictionem aliquam licet tertius aliquis habeat in loco vel villa aliqua, non tamen propterea habet jus ſuperioritatis & territorii ib 36 eius jura,quæ contra juris præſumptionem in univerſali alicujus territorio ſibi arrogat,circa perſonas & res in eo ſitas ,liquidò id ipſum probare debet,ib.43.& tenetur titulum aſſerti juris edere , nec ſufficit poſſeſſionis emolumentum allegare,ib. 44.ſuperioritatis non datur ſuperioritas,ſupra quam nullus exiſtimatur aſcenſus,1.5.2 16.abſurdum eſt duas ſuperioritates conſtituere in uno imperio,ibid 16. ejus jus ſub Regalibus non comprehenditur, 1.5.3.18. ſuperioritatis & juriſdictionis jus quoddam eſt,jus appellationes recipiendi,1.5.4.121.130.ejus eſſentia in quibus conſiſtat:1.5 7 38.
Superſtitio humanarum mentium ludibrium, 2.1 1 19.quid ſit,ib.20. ſuperſtitione & religionis velo nihil ad inebriandum , & certa ratione ſpoliandum animum eſt efficacius,1.2.8.19.
Supplicatio ad Maieſtatem pertinet,provocatio non item,1. 2.2.206.
Suſannæ memorabilis hiſtoria,2.2 12.15.
Suſpenſio quid,3.2.2.16 & quomodo differat à diſpoſitione, ib.17 18.
De ſuſtentatione Miniſtrorum,3.1.8.per tot.
In ſymbolum habentibus facilior eſt tranſitus,1 4.14.48.49.
Synodos qui inſtituant,& quotuplices ſint,3 1.4.17.

T.

Tacitè actum hoc videtur inter partes,quod eſt conſuetum,2.2.9.7.
Taciti non maior debet eſſe vis & poteſtas, quàm expreſſi,1. 1 5.26.
Taciturnitas in quibus caſibus nullum præiudicium adfert, 1 4.5.27.
Non tempora rebus , ſed res temporibus ſerviant, 2 2.5.8.
Tempus non eſt modus inducendæ obligationis,1.1.5.27.immemoriale quod dicatur, 1. 5.2.40.41. & quod non,ibid. 38.39. immemoriale vim conſenſus , iuſtæ cauſæ, tituli, privilegii

privilegii & juris pleniſſimi obtinet, l.4.16.43. habet vim privilegii, & conceſſionis, l.5.2.26 quomodo probetur, ib. 42.43.

Tenutores [illegible] oppreſſione per Principes, & gubernatores [illegible], l.1.6.10.

Termini præſupponendi habiles in omni libertatu, ſeu ſubiectum ad accipiendum habile, l.3.1.3.

Terra, quæ non reperitur in [illegible] nec etiam [illegible] non præſumitur [illegible] imperio [illegible], l.4.4.14 nulla cum regali territorii [illegible] vel poſſideri à quoquam poteſt, niſi qui ut Imperator [illegible] ſtituerit, conceſſerit, & ſub univerſitate dominii conſiſtere juſſerit, l.5.2.5.

Territorialis juriſdictio ex quibus conſtet l.5.4.1. [illegible] ſuperioritas in quem cadat, l.5.2.49. vel non, ib. 50. territorialis dignitas differt à regali feudali, ib.51.54. in Nobiles imperii immediatos cadere poteſt, ib. 55. territorialis [illegible] rum poteſtas quomodo intelligatur, l.5.3.9. territoriale imperium non niſi in immediatum [illegible], ib.10. territoriali poteſtati, &c Regalia ut plurimum inhærent, ib. 1[illegible] territorialis poteſtas differt à dignitate regali, ſeu feudo cam annexam habente, l.5.5.6 translato ad Germanos imperio ampliſſima natura territorialis [illegible] unde orta, l.[illegible] 6.71.

In territorio alieno capere delinquentem non permittitur, 2.2.17.97. capere, & captivum per id ducere, pari paſſu videntur ambulare, ibidem 117. captivus ductus evadens de novo capi non poteſt, ibidem 121. Quod dubium habes, ibid 122.

Territorium & iuriſdictionem, qui habet in terra, illud etiam habere cenſetur in mari, l.2.9.78. Eius ſignificatio homonyma, a.5.1.2.4.5. notatio ib. 1. propriè dicatur, l.5.3.6 diviſio ib.7. territorii nomen indicat ſuperioritatem coercitionis, l.5.1.3. territorio univerſali conceſſo, videtur etiam conceſſa univerſalis conceſſa univerſalis [illegible] juriſdictio, ib 9. territorium habere non eſt de ſubſtantia juriſdictionis ordinariæ ib.10.18 & 2.2.17.11. ſine juriſdictione, & juriſdictio ſine territorio eſſe poteſt, l.5.1.10. & quatenus ib. 1[illegible] 16 17. abuſive, & impropriè poteſt etiam dici in paucas, & ſingulares perſonas, ibid.14.21. territorium, hoc eſt, diſtrictum habere non dicitur, qui quid ſpeciale in territorio habet, ib 21. intra ejus ſepta quæ continentur, in ejus domini juriſdictione eſſe præſumuntur, cujus eſt diſtrictus, & territorium ib 24. intra [illegible] territorii quicquid deſignatur, velut ſepimento incluſum, dicitur illi territorio, & finibus, ib 25. ejus limites dicuntur limites juriſdictionis, ibid. 26. univerſale habentes in omni ſuperioritatis & juriſdictionis jure fundatam intentionem habent in omnes ſubditos, ib.27. ſub eo omnia cenſentur tranſlata, quæ ſub eo continentur, ib. 28. 29 territorii nullus locus ſeptus circumſcriptus præſumitur à jure territoriali exemptus, ibid.32. territoria poſtquam diviſa ſunt, diviſæ etiam ſunt juriſdictiones, ib.52. communiter jure feudi poſſidentur, ib.61. in territorio ipſo poteſt eſſe locus exemptus, ib 74. 75 in eo poteſt eſſe locus aliquis, non tamen de territorio Principis, ibidem 77 extra territorium eſſe, & exemptum eſſe, quid, ibid. 8[illegible] abſtractive ſumptum quomodo probetur, ib. 84. concretè acceptum quomodo probetur, ib.89. territoria [illegible] quomodo diſcernantur, ib 87. ſæpe diſtrictus alicujus ad unum, juriſdictio territorialis ad alium pertinet, ib. 90 territorii jura qui conſtituere non poſſint, l.5.2.7. modus præcipuus id conferendi, ib.9 præſcriptione quæritur, & conſuetudine, ib.14. in imperio Rom. conceſſo territorio univerſali, conceſſa [illegible] omnia regalia cum omnimodo juriſdictione, l.5.1.17 ſub territorio [illegible] ambitu quicquid continetur, ejuſdem juriſdictioni ſubeſſe, eique parere cenſetur ibid. 19 ad territorii jus Landſaſſiorum [illegible] quomodo ſe habeant, ibid.22. territorium reſpectu Landſaſſiorum quomodo definiatur, ib 23.

Teſtamenta Principum inter liberos, etiam portionibus inæqualibus aſſignatis, non facilè impugnantur, l.4.17.63. inter agnatos alios ex pacto & providentia majorum vocatis [illegible], frequentius, ib. 64. quando agnati teſtamento contravenire non poſſint ibid 65.66. teſtamentariæ diſpoſitiones in omnibus fere Principum Germaniæ familiis frequentantur, ib. 60 in Ducatuum diviſione, & aſſignatione locum ſibi non vendicant, ib 43 & ſeqq.

Teſtamentum quid, l. 4.18.36. poſt mortem demum vires ſuas ſortitur, ib 36. ei locus non eſt in re, quæ jam inter vivos alienata eſt, l.2.8.58. teſtamento non facto, vel non legitime facto, hereditas ad legitimos ſucceſſores pertinet l.3.12.79.

Teſtatoris voluntas tota adimplenda, non pro parte approbanda, pro parte repudianda, 3.2.1.6.

Teſtatus pro parte, & pro parte inteſtatus decedere aliquis non poteſt l.4.18.40 & quatenus, ib.41.

Teſtimonii domeſtici fides improbatur, l.2.4.19. ex teſtimonio adverſarii in favorem ejus deponentis non modica oritur veritatis præſumptio, l.2.7.50.

Teſtis nemo eſſe poteſt in cauſa propria idoneus, l.2.4.19. ejus nulla eſt fides, qui donec non ſuæ teſtificationis rationem reddere neſciat, ib. 20. teſti injurato non creditur, l.5.9.55 teſtibus de libertate deponentibus plus creditur, l.5.4.164 teſtes inimici à teſtimonio repelluntur 3.2.27.

Textus generalis ex ſpeciali reſtringendus, l.4.5.17. ex textu quando res clara, longior diſputatio ceſſat, l.4.19.21. cum textu navigans, ſecurus navigat, ibid.21. in textu veritas, in gloſſa & auctoritatibus Dd. opinio, 2.2.11.50.

Tezelius Pontificis emiſſarius, 3.1.8.28.

In Thebis olim judicum ſtatuę poſitæ erant in publico ſine manibus, & quare, 2.2.12.21

Theorica a practica diſtat, ſicut tactus à viſu intellectuali, 2.2.11.68.

Theoricus ubi deſinit, incipit practicus, 2.2.11.67.

Ex tituli primordio poſterior formatur eventus, l.2.3.19.1.5.12.26.

In toto, quoad totum quicquid juris eſt, idem etiam juris eſſe cenſetur in parte quoad partem, l.4.19.1.9 & quatenus, ib.1.9.

Totum in toto plus valet, quam pars in parte. l.4.17.6.

Tranſlatio ſemper cenſetur fieri cum [illegible], l.1.3.23. non inducit imperii mutationem, ib 37.

Tranſlatum non dicitur, quoad de novo natum & conſtitutum eſt, l.2.3.24.

Tranſylvania cum Moldavia & vicinis provinciis Turcæ tributaria facta, l.2.9.66.

Trevirenſis Elector dicitur Archicancellarius Imperii Rom. per Galliam, l.2.9.34

Tributarius alterius Majeſtatis jura non habet, l.2.2.46. & quare, ib 47.

Tributi præſtatio eſt ſubjectionis probatio, l.2.2.47. & l.2.6.21. tributa non in fiſcum Imperatoris, ſed in urbes ab ordinibus

 nibus

nibus delectas coguntur, 1. 2. 2. 147. Tributum, & penſio quomodo differant, ib. 215. ad tributa exigenda Chriſtiani Principes limitatam habent à Deo, & legibus licentiam 1. 5. 4. 210. tributis & vectigalib. auctis facultates principum diminui, æs alienum creſcere, experientia teſtatur, ib. 227

Turca ſummo ſcelere ac turpitudine ad tantam imperii molem pervenit, 1. 1. 5. 4. eſt infenſiſſimus Chriſtiani nominis & imperii Romani hoſtis, 1. 2. 7. 49. & 2. 3. 3. 68. ejus imperium unde incrementum ſumpſerit, ib. 70. Turcarum Reges Imperatorem Germanorum tributarium vocant, & quare, 1. 2. 2. 48. eorum moribus dignitatis ordo ex virtute cujusque ponderatur, 1. 5. 1. 22. Turcæ in ſua lingua Codicem Juſtin. habent, 2. 2. 5. 67. fidem ſola utilitate & quæſtu metiuntur, 2. 3. 3. 72.

Tyranni executores ſunt divinæ juſtitiæ, etiam contra intentionem, 1. 1. 3. 34. iis utitur Deus tanquam flagello, ibid. 34. non dicuntur regnare ex Deo, ib. 29. ipſum tamen imperium, cui præſunt, eſt à Deo, ib. 30 & ſeqq. & quomodo non ſint à Deo, ib. 33. eos non ſtatim ad nutum noſtrum Deus ſemper punit, 1. 1. 4. 17. ſed lento plerumque gradu ad vindictam procedit, ib. 17. tyranni differunt, & quomodo, 1. 1. 5. 2. 3. titulo, & exercitio tyranni qui ſint, ib. 4. 5. titulo tyrannos impune lex Valeriana omnibus interficere permiſit, ibidem 6. tyrannorum trucidatores impune non tulerunt, ibidem 15. eorum reſcripta, mandata, edicta quatenus valeant, ib. 46.

Tyrannis nulla major, quàm imperare velle conſcientiis, 2. 3. 2. 56. & ſeqq.

Tyrannus exercitio an removeri poſſit à regni Procerib. 1. 4. 5. 45. Reipubl. fundamenta convellens navem Reipubl. ſubmerſam, & everſam cupit ib. 44. per tyrannum geſta ipſo jure nulla ſunt, nec aliquid roboris, aut firmitatis habent, ib. 7. titulo tyrannus alienus eſt, cui populus nullo homagio, vel jure obligatus, ib. 8. neque invaſi territorii jurisdictionem ullam acquirit, ib. 6. Si paulatim ſubditi adſenſerint, anne adhuc ex poſtfacto talem removere liceat, ib. 11. 13. 15. tyrannum veneno necare tutius eſſe, & quomodo, Pontificii docent, 1. 2. 8. 34. quæ doctrina contraria ſcripturæ, ib. 35. ut impia Gangrenſi Synodo damnata, ibid. 36. tyrannus non ad ſubditorum, ſed ad ſuam omnia refert utilitatem 1. 2. 10. 36. leges civiles mutare poteſt, jura vero naturalia prorſus tollere nullo modo poteſt, 1. 3. 12. 5.

V.

VAleriani Imper. ad Prætorianos milites reſponſum, 1. 2. 2. 187.

Vaſalli de jure feudali in arbitrium compromittere poſſunt, 1. [illegible]. 19. 124 principal[illegible] tenentur adiuvare Regem, etiam contra Dominum ſuum, 1. 5. 7. 1[illegible] quid[illegible] ibidem 16. Vaſalli aliis Dominis immediatis inviti nō obtrudendi, ib. 17

Vaſallus alterius poteſt eſſe Imperator vel Papa, 1. 2. 3. 1[illegible]. vaſallus à collectis aliis immunis neceſſitatis caſu onera [illegible]ationis ſubit, 1. 2. 9. 122. tenetur comitari Dominum ſuum ad coronationem, 1. 3. 8. 28. ultimus ſemper eſt primi acquirentis ſucceſſor, etſi feu[illegible] ambu[illegible]verit, 1. 4. 17. 40. Vaſallo delinquendo [illegible] dominium utile conſolidatur cum directo, & Domino immediato [illegible]atur, 1. 5. [illegible] Vaſallus Vaſalli [illegible] eſt [illegible] 1. 18. 40. quatenus cum Domino bellum [illegible] 2. [illegible]20 contrahens fœdus cum hoſtibus Domini [illegible] 2. 3. 3. 39.

Vectigalia [illegible] poteſtas eſt de majoribus regalibus, 1. 2. 2. 3[illegible] [illegible] poteſtatem ſine procerum conſenſu Imperator non habet, ibid. 18. Imperator indicit, non ſtatus imperii, cum conſenſu tamen Procerum, ib. 143. neque Gallus, neque Hiſpanus ſine ordinum conſenſu indicit ib. 143. indicendi poteſtas de reſervatis Principis eſſe dicitur, ib. 144. Status imperii ſive Imperatoris conſenſu, & conceſſione in ſuis ditionibus nova vectigalia imponere non poſſunt, ib. 145. vectigalium publicorum an urgenda ſit reſtitutio, quæ quondam occuparunt Principes 1. 2. 9. 157. & ſeqq. benignitate Impp. conceſſa, juſte Principibus auferri & imperio vindicari non poſſunt, ib. 159. pro uſu Reipubl. & militiæ nova potius Imperatori conſtituenda, quam bene quæſita Statibus eripienda, ib. 162. ſunt ſubſidia belli, & ornamenta pacis, 2. 3. 4. 7.

Vendentes, iniquum eſt privari commodo majoris pretii, aut ementes ſub bona fide decipi aut gravari, 1. 5. 4. 85.

Venetiæ Civitas illuſtris, & quodammodo delitiarum Paradiſus, 1. 2. 9. 68. imago Romæ antiquæ appellatur, ib. 68.

Veneti maris Adriatici Domini, 1. 2. 9. 67. nunquam ſubjecti dicuntur imperio Rom. ib. 70. eorum originaria libertas unde defendatur, ib. 72. in fœdere Caroli M. cum Irene & Nicephoro privilegium ſe accepiſſe ferunt ib. 69. Sigiſmundus Imper. Venetos rebelles ſuos vocat, adeoque, ſubjectos ſibi, ib. 8[illegible]. Venetorum Reſpubl. creato Duce non deſinit eſſe Ariſtocratica, 1. 2. 2. 245. Eorum Princeps qua ratione Dux appelletur, 1. 4. 12. 10. poteſtatem ſuam à Senatu quomodo habeat, ib. 11. de Venetorum Duce dicterium, ib. 12. Eorum Pontificis legato falſe data reſponſio, 3. 1. 8. 21.

Veneti etiam populi Galliæ, 1. 2. 9. 82.

Verba rebus, non res verbis deſerviunt, 1. 1. 1. 1. eorum prior, potior tamen rerum habenda ratio, ib. 1. ſunt rerum notæ ac teſſeræ, ib. 5. verbis ex uſu, rebus ex debito fungimur, ib. 2. eorum canon & amuſſis eſt ſubjecta materia, ib. 3. eo reſpectu, & ad eum finem intelligenda, ad quem proferuntur, ad eamque rem reſtringenda, ſuper qua proferuntur, ib. 4 & 1. 2. 2. 192. 194. non captanda ſed qua mente quid dicatur, animadvertendum ib. 191. quamvis generalia temperanda & coercenda, juxta naturam, conditionem, & qualitatem rei, de qua proferuntur, ib. 197. ne abſurdus vel inconveniens intellectus inde ſequatur, 10. 198. univerſalia majoris ſemper ſunt efficaciæ quam generalia, 1. 4. 16. 53. verba legis ubi ſunt clara & perſpicua interpretatio quæcunque alia calumnioſa videtur 1. 4. 10. 23 & 1. 2. 11. 21. ab eorum proprietate quando recedatur, 10. 19. & ſeqq. verba legis ubi facto non congruunt, nec diſpoſitio eius locum habere debet, ib 23. non [illegible] impropriatanda 1. 2. 14[illegible] 64. generalia, & geminata, quomodo accipienda, & attemperanda, 1. [illegible] 46.

Verba [illegible] Aufgeben [illegible] Donationem & ceſſionem ſignificent, 1. 4. 16. 22 [illegible] quid importent, 1. 2. 8. 93.

Verba, Et cætera, & ſimilia enumeratis arguunt, 1. 4. 15. 59. ſunt ampliativa, & hoc operantur, [illegible] ſimilia ſive ſimilem qualitatem habentia, [illegible] diſpoſitione includantur ib. 60.

Verba [illegible] omnibus & ſingulis [illegible], & ſunt inſtar ſpecialis en[illegible] perſonarum, 1. 2. 2. [illegible]

Verba propria non impropria, & non proprie, ſeu improprie quid denotent, & quomodo inter ſe differant, 1. 3. 11. 21. 22. 23.

Verba [illegible] præſens, & quæſitum arguunt, 1. 4. 18.

1.4.18.13. Verbrüdern / Vereinigen zuſammen thun / ſocietatem, & communionem oſtendunt, ibid. 22. Wir ſollen / wir wollen quid importeat, 1.1.5.51.

Verbo Dei non addendum quicquam, nec detrahendum, 2.1.1.20.

Verbum: *alias*: eſt reperitivum ſimilium, 1.4.15.58. & ſimilitudinem infert cum iis, quæ expreſſa ſunt, ibid 58.

Verbum: Aufrecht inng attribuitur non niſi iis, qui vel aliquo modo ſubjecti cenſentur, 1.2.9.95.

Verbum *Ceſſerunt*: operatur juris translationem, 1.4.18.23. *Dederunt*: importat translationem dominii, ibid 23.

Verbum: Geleit: generaliter acceptum, quo pertineat, 1.5.4.114. cui competat, ibid. 115. Eigenthümlich, de præſenti inducit juris ceſſionem non futuræ ſpei expectationem, 1.4.18.24. Behorſam: ſubjectionem denotat, 1.2.2.9. Gewehre: poſſeſſionem ſignificat, 1.4.18.12. Peinlich an ad pœnas corporis afflictivas referatur, an vero ad ſimiles, & leviores extendatur, 2.2.14.51. & ſeqq. Regierer publicum arguit officium cum juriſdictione, & imperio conjunctum, 2.2.3.39. Waſſer: quid importet, 1.2.8.93.

Veriſimile quod eſt, probabile eſt, & pro vero habetur, 1.4.19.22. & contrà, veroſimile quod non eſt, nec probabile cenſetur, ibid. 22. & 1.2.8.58. & falſitatis imaginem habet, ibid. 113.

Veriſimilitudo maximoperè attendenda in omni probatione, 1.2.8.114.115.

Veritas majorem vim habet, quàm inſtrumentum, 1.2.8.107. magis quàm vetuſtas ſequenda, ibid 118. veritati directæ quævis præſumptio cedit, ibid. 118. & 1.2.2.105. eâ illuceſcente omnis poſſeſſio, & præſcriptio, & conſuetudo evaneſcit, vel ut umbra, 1.2.8.119. præſumitur ita ſe habere, prout communiter fieri ſolet, 1.5.1.55. à multis perfectius haberi poteſt, quàm à paucis, 1.5.8.66 vincere debet errorem communiter receptum, 2.2.11.55. rerum geſtarum erroribus non vitiatur, 2.2.12.12. Veritas cum vi, aut juſtitia divina cum crudelitate ſubſiſtere non poteſt, 2.3.2.59. Salutaris blanditiis, & palpationibus perniciosis impeditur, 3.2.2.4.

Ex veritate odium, ex felicitate invidia, ex familiaritate contemptus, 2.1.3.12.

Inveſtituris legibus dignitatis prærogativa attenditur, 1.4.15.41.

Vetuſtatis veneranda auctoritas, quam vim obtineat 1.2.8.48. & 1.5.4.4. qui eam pro ſe habet fundatam habet intentionem, 1.2.8.49. ejus in iis, quæ ſunt de reſervatis Principum, ibid. 49. vetuſtatis ſidelitatem mos non facile mutandus, 1.2.9.160.

Vetuſtas modo juſta, & veritati ſit, veneranda, 1.2.8.115. opinionis errori non patrocinatur, ibid. 117. ea quæ principium ſuperioritatis ſignum ſint ... aſſumere non poteſt ibid 120. longi temporis pro lege habetur, 1.4.9.14. & veritati æquiparatur, ibid. 14. vetuſtas & privilegium pari paſſu ambulant, 1.4.14.11. vetuſtate ea induci poſſunt, quæ ... ibid 11.

In vetuſtis initium & origo facile ignoratur, 1.4.3.11. & 1.4.4.11. Vetuſtiſſima quæ nunc ſunt, nova olim fuere, 1.5.1.8.

Vi ... debet, 2.2.17.120.

Vicariatus Imperii ... refertur, 1.4.4.11. iſte vicariatus aliquo modo refertur ad poteſtatem interregis in priſca Reſpubl. Romana 1.4.6.11. Papæ nullo divini juris nititur fundamento, 1.2.4.22.

Vicarii Chriſti judiciis & litibus ſecularibus ſe immiſcent, 1.2.4.28. Ducatus, aliasque dignitates, & integra regna conferre & pro lubitu transferre præſumunt, ibid 27.39.

Chriſti vicario non ferro propagandum eſt regnum Chriſti, non mundi, 1.2.8.39.

Vicarii Imperii vacante imperii ſede ſunt Palatinus & Saxo, 1.4.4.1. & quibus in locis ibid. 2.3. ea judicia exercent, quæ Imperator exercere ſolebat, ibid 6. ab eorum ſententiis appellari non poteſt ad Imperatorem, ibid. 8.

Vicarius omnis ineptus & ſine mandato, nec ei creditur, 1.2.24. non plus juris habet, quàm ipſe principalis uſurpavit, ibid. 32. etiam mandatum generale habens non poteſt facere ea, quæ à principali ei ſunt prohibita, ibid. 33. Vicarii munus præſupponit ſuperioritatem ejus, cujus vices geruntur, 1.2.9.107. Vicarii, & cujus eſt vicarius idem eſt tribunal, 1.4.4.8.

De vicinorum commoditate & incommoditate, remiſſivè, 2.5.3.55.

Vicinus locus cenſetur ejusdem juris, quo reliqua jura vicina, 1.5.1.33.

Victo obliviſcenda prior quæ fuit, fortuna, reminiſcenda quæ eſt, 2.1.7.105.

Victoria à ſolo Deo ſperanda, & expectanda, 2.3.3.75. & 2.3.4.21. in ea magnum poſitum eſt momentum, ibid. 22. in ea opus eſt moderatione, & temperantia, ibid. 23.

Victus à pari, & captus victori amplius par non eſt, 2.2.17.105.

Vim vi repellere licet, 2.3.2.6.

Vindicta Deo adverſus magiſtratum impium committenda, 1.1.4.15.

Violatores conſtitutionum imperialium ab Imperatoris Fiſcali conveniuntur, 1.2.2.125.

Viribus propriæ ſolertiæ non nimis credendum, 2.1.4.15.

Virtus unita fortior in ſe ipſa, quam diſperſa, 1.4.17.6. in antiqua nobilitate fulget velut gemma in auro, 1.5.11.21. virtutem propriam qui priſcis proavorum meritis addecerunt, magis coruſcant, ibid 12. eidem hodie quod olim propoſitum eſt præmium, ibidem, 13. per doctrinam pulchrior comptiorque fit & fortior, 2.1.4.10. virtutis ingenium ubi non ſufficit, ibi valeat annorum præſidium, 2.3.3.107.

Vis ubi, & ubi capitur, & ubi quis detinetur, 2.2.17.125. nulla licita eſt in alieno territorio ibid. 123.

De Viſitatione ... 1.1.7. per tot in quibus conſiſtat, ibid. 1. eſt juri annexum juriſdictioni Eccleſiaſticæ, ibid 13. quis & in quas perſonas viſitandi jus habet, ibidem 14 & ſeqq. Viſitationis actus exercens in aliquo, & ſuperior eſſe, & jus Epiſcopale habere præſumitur, ibid 15.

Vitia peccatorum graviora facit ſublimitas peccantium, 2.1.1.28. Vitia virtutum nomine ſæpe colorantur & virtutes vitiorum nomine ... ibidem 42. vitiorum radices præcidendæ, fomenta malorum opprimenda, & occaſio delinquentibus præripienda, ... 4.

Ubi res geruntur, leges ſine moribus nihil proficiunt, 2.3.1.1.

Viventis de jure communi nulla hereditas, 1.3.12.50. & 1.1.14.12.20. nec ullus heres ... 1.4.18.24 adeoque de eo pacti ... 12. ... locum non habeat, ibid ... & 1.4.18 ...

Vlricus Dux Wirtenbergiæ quare ſubditis ... 12 ... præditicta etiam ſua ... 1.2.

Vltio Principibus munimentum eſt ad præſens in poſterum, 1.4.5.39.
Vnio [illegible] rem [illegible] eſſe naturæ, cujus eſt id, cui unitur, 1.4.1.9 [illegible] & 1.4.19 [illegible] ejus natura qua, 1.4.17.90.
Vnita pars minor majori, cenſetur facta illius appendix, 1.4.19.109.
Vnitæ res & connexæ eidem foro ſubjiciuntur, cui ſubjicitur res principalis, 1.4.19.105.
Vnitum & aggregatum ſemel, amplius dividi, aut ſeparari non poteſt. 1.4.17.101.
Vnius non ſed multorum audiendæ ſententiæ. 2.1.4.20.
Vniverſitas agrorum, ſeu certus diſtrictus naturâ quomodo diſtinguatur, 1.5.1.85. univerſitatis honor & conſideratio non eſt ſingulorum, 1.5.10.35. ſub univerſitate multa veniunt, quæ non veniunt ſub generalitate, 1.4.16.51.52.
De univerſitate ſinguli in Camera ſuper Religionis, & aliis conſtitutionibus, tanquam immediati Proceſſus impetrare non poſſunt, 1.5.10.40.
Vnus idemque in ſua domo, poteſt eſſe paterfamilias, in aliena mercenarius, 1.2.5.23.
Vnusquisque noſtrûm de ſeipſo reddet rationem Deo, 3.1.4.23.
Vnum eſſe Summum Principem jure naturæ æquum eſt, 1.2.[illegible].5.
Vocatio miniſtrorum Eccleſiæ quatenus ad curam Eccleſiaſticam Principis pertineat, 3.1.6.1 & ſeqq. eſt munus totius Eccleſiæ, ibid. 2. an miniſterio & populo competat, ibid. 10. & ſeqq. in vocatione miniſtrorum cuique ſtatui ſuæ partes debentur, ibid. 15.17. Vocatio D. Lutheri an legitima, ibid. 22 & ſeqq.
Vogteia quid ejus origo, 1.2.17.56. ſignificatio, ibid. 57. notatio ibid. 58. diviſio, ibid. 57. [illegible] 1.5.1.15.16.17.
Voluntas hominis in ultimis voluntatibus ambulatoria eſt uſque ad extremum vitæ halitum, 1.4.9.68.
Vſucapio & immemorialis temporis uſurpatio quomodo differant, 1.5.2.10. & quæ [illegible].
Vſum [illegible] tenentur ſarta tecta conſervare ædificia, & [illegible] reſtituere, 3.1.3.18.
Vſurarum cauſæ an ad forum Eccleſiaſticum pertineant, 3.1.10.52 & ſeqq. mixti ſunt fori, ibid. 6[illegible]. in Camera imper. ventilantur, & decidantur, ibid. 64.
Ad uſum ſacrum deſtinata & conſecrata profanis non applicanda uſibus, 1.[illegible].9.164.
Vſus communis loquendi prævalet propriæ ſignificationi & dat ſignificationem rei 2.2.11.29.
Vſus & exercitium rei, & juris quæſiti differt à reipſa, 1.4.18.27. uſus contra certas perſonas non extenditur ad alias, 1.5.4.253. rerum acerrimus juris cenſor, atque explorator, 2.2.5.10.
Vtilitatis publicæ favore ea quæ publicè utilia ſunt, non includuntur in his, quæ lege prohibentur, 1.4.13.8.

W.

WEnceslaus Imper. ab imperii ſtatibus imperio exutus, 1.1.5.45. & 1.2.2.27.

X.

XErxes Græcis bellum illaturus conſilium bellum ſuadentium infelici exitu ſecutus eſt, 2.3.3.11.

Z.

ZElus præpoſterus eſt, qui cum Eccleſiæ ruina conjunctus, 3.2.2.38.

FINIS.

Digitized by Google